SŁOWNIK GEOGRAFICZNY
KRÓLESTWA POLSKIEGO
I INNYCH KRAJÓW SŁOWIAŃSKICH.

WYDANY POD REDAKCYĄ
Bronisława Chlebowskiego,
PRZY WSPOŁUDZIALE, OD POŁOWY TOMU VI,
Józefa Krzywickiego,
WEDŁUG PLANU
Filipa Sulimierskiego.

NAKŁADEM
Władysława Walewskiego
do końca tomu X.

Od tomu XI z zasiłku Kasy pomocy dla osób pracujących na polu naukowem imienia D-ra Mianowskiego.

Skład Główny w Księgarni **Gebethnera i Wolffa.**

TOM XV.

Część II.

WARSZAWA.
Druk „WIEKU" Nowy-Świat Nr. 61.

1902.

Дозволено Цензурою, Варшава 5 Марта 1902 года.

J.

Dalszy ciąg.

Januszpol 1.) mstko nad Teterówką, pow. żytomierski, gm. Januszpol, 60 w. od Żytomierza, st. poczt. Rajhorodek (10 w.), st. dr. żel. Demczyn, 743 dm., 4642 mk., cerkiew paraf. drewn. z r. 1764, kościół filialny katol. par. Krasnopol, zarząd okr. pol., urząd gm. Do par. prawosł. należą wsi: Słobódka, Stepka i Dąbrówka. W całej parafii w r. 1886 było 314 dm, 2620 mk. prawosł., 137 katol, 243 żyd. Paprocki podaje, iż Wojciech Starzechowski, h. Nieczuja,ststa wyszogrodzki, który jeździł do Węgier po króla Stefana „na zamku swym Januszpolu znaczny a mężny odpór poganom dawał“. (Herby, 328). Wymieniony już w r. 1570 jako własność ks. Ostrogskich. W r. 1650 ks. Dominik Zasławski, wnosi z Nowego i Starego Januszpola od 133 dym. Gmina obejmuje obecnie 10 miejscowości, 636 dm. włośc., 4617 włościan (2021 dusz rew.), uwłaszczonych na 5829 dz. (4791 roli). Nadto w gm. jest 11,256 dz. (4296 roli) większej posiadłości i 196 dz. cerk. Cała gmina ma 17,281 dz. (9211 roli) i 5458 mk. 2.) **J**., słoboda, tamże, gm. Uszomierz, par. prawosł. Bondarówka (2 w.), 44 dm., 426 mk.

Januszyszki 1.) zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (18 w.). 2.) **J.**, wś, tamże, gm. Żmujdki (9 w.).

Janwaryszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (6 w.).

Janysze, wś, pow. wołkowyski, gm. Wilczuki, 289 dz.

Japołot, wś w pobliżu Horynia, pow. rówieński, gm. Stydyń (10 w.), st. poczt. i dr. żel. Klewań (35 w.), 50 w. od Równego, ma 94 dm., 714 mk. (30 katol. i 49 żyd.), cerkiew drewn. z r. 1779 fundacyi dziedzica Kajetana Mrozowskiego, nadana ziemią (32 dz.) przez Stanisława Worcela r. 1815 i szkoła ludowa od r. 1862. Cerkwie filialne: w Zbużu i Żalinie. Wś J. w r. 1577 należy do ziemian stepańskich, płaci od 6 dym. ludzi ubogich, co potrosze roli mają, po 4 gr., następnie ks. Ostrogskich lecz nie przy ordynacyi, w r. 1650 Piaskowskiego, sędziego łuckiego, który wnosi od 37 dym., dalej Grabowskich, Tomaszewskich, Morozowskich, Drzewieckich, ks. Radziwiłłów, obecnie Emilii Steckiej, 214 dz.

Jar 1.) *Fernatya*, rzka, w pow. bałckim, prawy dopł. Kodymy. Zaczyna się pod wsią Petrówką, mija wś Strymbę i pod wsią Fernatyą uchodzi do Kodymy. 2.) **J**. *Gedzyłów*, ob. *Gedzyłów Jar*. 3.) **J**. *Głęboki*, rzka w pow. bałckim, lewy dopływ Białocza. 4.) **J**. *Hołocza*, rzka, w pow. olhopolskim, lewy dopływ Dniestru, ma ujście przy Tarasowie. 5.) **J**. *Lityński*, ob. *Lityński Jar*.

Jar 1.) *Kuczmin*, chutor przy wsi Sowki, pow. kijowski, 11 dm., 56 mk. 2.) **J**. *Kruty*, kolonia, pow. radomyski, gm. Potyjówka (20 w.), 7 dm., 31 mk. 3.) **J**. *Hołodny*, ferma, przy wsi Chutor Pułkowniczy, pow. taraszczański, 10 dm, 149 mk. 4.) **J**. *Suchy*, wś nad rucz. Torcz, tamże, gm. Stryżawka, st. poczt. Żaszków (18 w.), 43 w. od Taraszczy, 161 dm., 845 mk., cerkiew, szkółka cerkiewna, 3 wiatraki. Należała wraz z Wasilichą do ks. Wiszniowieckich, na początku XIX w. do Walewskich, drogą wiana za Józefiną Walewską, przeszła do Jana Giżyckiego. 5.) **J** *Suchy*, fol. pod Białocerkwią, pow. wasylkowski, 5 dm., 37 mk.

Jarantow, r. 1338 *Arnoltovo*, r. 1507 *Jarnoltovo*, r. 1579 *Jaruntovo*, wś, pow. kaliski. W dok. z r. 1338 występuje Mirosław „de Arnoltovo“ (K. W., n. 1175). W r. 1579 w par. Lipe, płacą tu: Lipski i Piekarski od $8^1/_2$ łan., 4 zagr., 2 kom.

Jarcewicze, wś, pow. słonimski, gm. Piaski, 452 dz.

Jarcówka, wś, pow. mścisławski, gm. Szamowo, 7 dm., 57 mk.

Jarcyn, pow. uszycki, ob. *Jaryca*.

Jarczów, osada miejska, pow. tomaszowski. Powstała na obszarze wsi Korhinie al. Korczyn. Otrzymała miano od nazwiska dziedziców Korhinia, Jarczewskich. W r. 1878 płaci ze wsi Korhinie, Jarczewski od 5 łan., 5 zagrodn., 4 kom.

Jaremicze (ob. t. III, 564 *Jeremicze*), w dok. *Jaremcze*, wś, pow. nowogradwołyński, gmina Kustowce (nie Rajki), par. praw. Rajki, 100 w. od mta pow., 73 dm., 565 mk. W r. 1583 należała do Ostropola, ks. Ostrogskiego, który wnosi z niej od 7 dym., 14 ogr., 1 koła waln. Na początku XIX w., z Rajkami kupiona przez podkomorzego Joachima Rajskiego, poczem syna jego Zenona, marszałka zwiahelskiego (1857—1860), po 1863 r. skarbowa.

Jareszki, *Jereszki*, al. *Jerszyki*, wś nad rucz. Kamienką, pow. skwirski, gm. i st. dr. żel. Browki, st. poczt. Popielnia (19 w.), 39 w. od Skwiry, 189 dm., 1000 mk., cerkiew, szkółka cerk., wiatrak. Niegdyś kn. Rużyńskich. Miała na niej dożywocie kn. Kirykowa Rużyńska. Następnie Zofii z Korabczowa Romanowej kn. Rużyńskiej. W r. 1628 kasztelanowa wileńska, Zofia na Korabczowie wnosi z J. i Browek od 3 dym., 4 ogr., oraz z J. i Buchałówki od 1 dym. ubog., 2 ogr. Obecnie Rylskich, 1054 dz.

Jarewiszcze 1.) wś, pow. kowelski, gm. Zabłocie, 20 dm., 64 mk. 2.) **J.**, wś nad Prypecią, pow. włodzimierski, gm. Szack, 100 w. od Włodzimierza, 94 dm., 598 mk., cerkiew, szkoła.

Jarkańce, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (6 w.).

Jarłuty, r. 1567 *Jarluta Male* i *Stare*, wś, pow. ciechanowski. Paweł, bisk. płocki, nadaje swą dziesięcinę we wsi Jarłuty, kościołowi we wsi Zenbok (Kod. maz., 206). W r. 1567 jest tu 5 działów szlach., mających razem 14 włók, 14 ogrod., 1 kowala, 1 krawca.

Jarmaki, zaśc., pow. oszmiański, gm. Krewo (5 w.); miał 14 dusz rewiz., należał do dóbr skarb. Łosk.

Jarmarkowszczyzna, urocz., pow. bielski gub. grodz., gm. Malesze, 36 dz.

Jarmolicze, wś, pow. grodzieński, gm. Indura, 34 w. od Grodna, 334 dz. Na polach znajdowano kamienne siekierki.

Jarmolińce, msto, pow. proskurowski. W r. 1530 wnosi od 5, a r. 1542 od 7 pługów i 1 koła młyn. W r. 1565 z części Lanckorońskiego, ststy kamien. i Czołhańskiego, zapłacono od 10 pługów i 2 kół waln., z części zaś Mateusza Jarmolińskiego od 3 pługów, 2 kół waln., 3 rzem. W r. 1569 z części Jarmolińskiego, Czołhańskiego i Potockiego od 6 pługów, 2 kół młyn., 2 rzem. W r. 1578 należy do tychże, płaci od 3 pługów, popa, 2 kół dorzecz., od koła stępn., kotła gorzałcz. i propinacyi, od 1 rzem., a roku 1583 od 8 pługów, popa, 2 kół dziedzicz., koła stępn., 2 rzem. i kotła gorzałcz. Jednocześnie J. Napolne płacą od 3 pługów. W r. 1661 wś ma 12 dym., a r. 1664 dzierżawa Pawła Ościłowskiego, 20 dym., 1 koło młyn. Gmina obejmuje obecnie 14 miejscowości, 1981 dm., 12,343 mk. włościan (5583 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 11,404 dz. (10,194 roli). Nadto w gminie jest 14,437 dz. (10,413 roli) większej posiadłości i 694 dz. cerk. Cała gmina ma 26,535 dz. (21,224 roli) i 15,153 mk.

Jarmołowszczyzna, okolica szlach., pow. słonimski, gm. Miżewicze, 123 dz.

Jarniewo, wś i dobra, pow. słonimski, gm. Starawieś, 21 w. od Słonima. Wś ma 1068 dz.; dobra, zwane też „Jaroszewo“ własność Kapnistów, z fol. Kowale mają 667 dz.

Jarochowo, wś, pow. łęczycki, par. Mazew. Według dok. z r. 1318, Simon, dawny opat wąchocki, zamienił kiedyś wieś klasztorną Smolice na Jarochowo, własność Allexiusza „milesa“ (Kod. mał., II, 241, K. W., n. 999). W roku 1576 istnieje J. major i J. minor dicta Raffaelis (Rafałowe). Wś należy do par. Słaboszewo. Siedzą tu na drobnych działkach Jarochowscy i Iwiccy.

Jarocice, wś, pow. sieradzki. Dawna własność arcyb. gnieźn. wspom. w dok. z r. 1136 i 1357 (K. W., n. 7 i 1354).

Jarocin, miasto, pow. pleszewski. Bolesław, ks. wielkopolski nadaje r. 1257 różne swobody posiadłościom komesa Janka, syna Alberta. Między innemi „in eadem civitate dicta Jaroczino theloneum“ po groszu od konia i wołu wchodzącego do miasta. Plebanowi tamecznego kościoła p. w. św. Marcina, po groszu od czterech wozów (K. W., n. 364). W r. 1578 płaci miasto szosu 27 fl. 6 gr. z 11 ślad. miej., przytem od 20 szewców, 6 krawców, 5 rzeźn., 10 sukienników, 10 piekarek, 5 garncarzy, 6 kuśnierzy, 6 prasołów, 1 barwierza, 6 szynkarek, 4 kowali i 15 różnych. Ob. E. Callier: „Szkice geogr.-histor.“ serya II, Poznań, 1888, str. 18—39.

Jarofiejówka, ob. *Poczajów*.

Jarogniewice, r. 1352 *Jarognevo*, wś, pow. kościański. Jarosław z J. w dokum. z r. 1352 (K. W., n. 1313).

Jaroliszki, wś, pow. wiłkomierski, gmina Owanta (5 w.).

Jaromicze, *Jeremicze*, wś, pow. kobryński, gm. Podolesie, 11 dm., 131 mk., 201 dz.

Jaromirka, wś, pow. kamieniecki. W r. 1530 i 1542 wnosi od 1 pługa. W r. 1566 Herburtów i sukc. Swierszcza, płaci od 4 pługów i 1 popa. W r. 1578 i 1583 Ostrorogów, wnosi od 1 pługa, a Herburt w r. 1583 od 2 pługów. W r. 1661 Dziewanowskiego, spustoszona.

Jaromla, mylnie *Jaroszel*, wś, pow. łucki, gm. Trosteniec, 34 w. od Łucka, 27 dm., 172 mk. Dawniej do Dybowskich, obecnie Stefana Mijakowskiego.

Jaropowicze, al. *Jaropowce*, wś, powiat skwirski, gm. i st. poczt. Chodorków (5 w.), st. dr. żel. Browki (25 w.), 55 w. od Skwiry, 325 dm., 2095 mk., cerkiew, kaplica, szkółka cerk., cukrownia, cegielnia, wiatrak. W roku 1609 jeszcze uroczysko, należy do Tyszów Bykowskich. Zygm. Kotiużyński nie długo posiadał J. Do ruiny jego przyczyniło się założenie cukrowni, którą około r. 1860 nabyli bracia Jenniowie, do dziś jej właściciele. Grunta dworskie należą do włościan.

Jarosiszki, wś, pow. wileński, gm. Wornjany (10 w.); miała 11 dusz rewiz., należała do dóbr Dubniki.

Jarosław nad Sanem, miasto. Dnia 28 czer. 1361 r. bawi tu Kazimierz W. W r. 1508 Spytko z Jarosławia, kaszt. krak. z dóbr swych J. i wsi przyległych płaci kwarty $97^1/_2$ grzyw. 18 gr. Losz, wójt miejski płaci 3 grz. W roku 1589 miasto daje szosu fl. 57, od rzemieśln. 23. Ogółem fl. 209 gr. 23. W r. 1901 miasto ma do 24,000 mk.

Jarosławice, w dok. *Jarosław, Jarosławka*, wś, pow. złoczowski. W r. 1542 płaci od $1^1/_2$ pługa, r. 1565 Lanckoroński,ststa skalski, wnosi od 4 pługów, 3 zagrodn., a r. 1569 od 6 pługów. W r. 1583 ze wsi Jarosławka wniesiono od 2 pługów, 1 ogr.

Jarosławicze, wś nad Styrem, pow. dubieński, na pograniczu pow. łuckiego, gm. Jarosławicze, st. poczt. Młynów (18 w.), st. dr. żelaz. Kiwerce (22 w.), 33 w. od Dubna, 66 dm., 691 mk., cerkiew drewn. z r. 1882 (na miejsce dawnej z r. 1746), szkółka cerk. od r. 1876. Do par. praw. należą wsi: Worsuń i Podleśce. Cerkwie filialne we wsiach: Jałowicze i Czekno. J. były jakoby rezydencyą kn. łuckiego Jarosława Iziasławicza (1169 r.), który miał tu zamek. W r. 1545 własność podskarbiny ziemskiej Bohuszowej (Bohowitynowej), która miała opatrywać trzy horodnie zamku łuckiego. W r. 1570 Michała Działyńskiego, który z J., Podlesiec i Wrotniowa wnosi od 16 bojar. putn., 58 dym., 8 ogr. po 4 gr., 50 ogr. po 2 gr., 3 kół młyń., 2 karcz. W r. 1577 Fedora Działyńska płaci z samych J. od 15 dym., 4 ogr., 2 kół młyń. po 24 gr. W r. 1585 Prońskich. W połowie XVII w. Konst. Puzyny, potem Aksaków Bąkowskich, Malińskich, obecnie z Worsuniem i Podleścami Kołmakowych. Gmina obejmuje 23 miejscowości, 630 dym. włośc., 4492 mk. włościan (1754 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 7227 dz. (5924 roli). Nadto w gm. jest 6109 dz. większej posiadłości (3857 roli), 1446 dz. ziemi skarbowej i 448 cerk. Cała gmina ma 15,530 dz. (10,143 roli) i 6299 mk.

Jarosławiec, wś, pow. hrubieszowski. W r. 1564 należy do par. rz.-kat. w Hrubieszowie, posiada cerkiew, 6 łan., 9 zagrodn., 2 komorn., popa. R. 1565 w ststwie hrubieszowskiem, miała 24 kmieci na półłankach, 8 wolnych, którym już wolność się kończyła, karczmarz, woźny, pop. Ogółem zł. 41, gr. 8.

Jarosławka 1.) wś, pow. berdyczowski, gm. Czerniawka Mała, st. poczt. Rużyn (8 w.), st. dr. żel. Zarudyńce (12 w.), 44 w. od Berdyczowa, 135 dm., 1174 mk., cerkiew, szkółka cerk. Obecnie Stadnickiego, 609 dz. W r. 1780 Hulanickich. 2.) **J.**, al. *Suczek*, wś nad rzekami: Tołmaczem i Lipianką, pow. zwinogródzki, gm. i st. poczt. Kalihorka Mokra (12 w.), 45 w. od Zwinogródki, 170 dm., 872 mk., cerkiew, szkółka, 2 młyny, 3 wiatraki. Obecnie gen. Czertkowa, 1428 dz. 3.) **J.**, w dokum. *Jarosław i Żabińce*, wś, pow. kamieniecki. W r. 1542 wnosi od $1^1/_2$ pługa. W r. 1565 Lanckoroński,ststa skalski, płaci od 4 pługów i 3 zagr., J. al. Żabińce, w dzierżawie Dąbrowskiego, wnosi od 2 pługów. W r. 1569 Lanckoroński płaci od 6 pługów, a r. 1583 od 2 pługów i 1 ogr. 4.) **J.**, wś, pow. latyczowski. W r. 1530 płaci od 7, a w r. 1542 od 4 pługów. Był pop „Syenko". W r. 1578 i 1583 Jan Sieniawski wnosi od 4 pługów, popa i koła dorocz. W r. 1664 zniszczona, w r. 1668 ma 7 dym., własność Potockiego, wwdy bracławskiego.

Jaroszewicze, wś, pow. wołkowyski, gmina Zelzin, 183 dz.

Jaroszewo 1.) wś i dobra, pow. słonimski, gm. Luszniewo, 41 w. od Słonima. Ze wsią Ciuchniewicze ma 247 dz.; dobra, Bułhaków, 475 dz. Nadto Strachalewowie mają tu 150 dz. 2.) **J**, tamże, ob. *Jarniewo*.

Jaroszki, wś, pow. sieński, gm. Maszkany, 15 dm., 76 mk.

Jaroszowice, r. 1361 *Jaroschow*, wś, pow. wadowicki. Wspom. w dok. z r. 1361 jako pograniczna z Barwałdem. W r. 1581 Jan Komorowski płaci tu od 8 łan. km., 2 zagrodn., 4 komorn.

Jaroszówka 1) dobra, pow. klimowicki, od r. 1873 Huebbenetów, 1083 dz. (628 lasu). 2.) **J.**, dobra, tamże, od r. 1879 Osmołowskich i Sakowiczów, 207 dz. 3.) **J.**, fol., pow. sieński, należy do dóbr Bóbr.

Jaroszówka 1.) wś, pow. wasylkowski, gm. Wepryk, st. poczt. i dr. żel. Chwastów (15 w.), 70 dm., 464 mk., szkółka. 2.) **J.**, wś, pow. zwinogródzki, gm. i st. poczt. Kalihorka Mokra (8 w.), 45 w. od Zwinogródki, 203 dm., 1020 mk., cerkiew, szkółka, gorzelnia, młyn parowy, 8 wiatraków. 3.) **J**, wś, pow. winnicki. Niegdyś Czerlenkowskich. W roku 1629 cześnik wwdztwa bracławskiego, wnosi od 40 dym. Obecnie po Koczubeju własność Engelhardta, w dzierżawie Tow. cukrowni w Gniewaniu.

Jaroszyn, wś, pow. słupecki. Roku 1186 Mieszko, ks. polski, oznacza granice wsi J. i Marcinkowo (Kowalewo), jakie nadał klasztorowi w Lądzie. Henryk, arcyb. gnieźn. nadaje

r. 1213 dziesięciny swe z J. klasztorowi. Pretensye bisk. pozn. Bogufała do tej wsi, oddala wyrok Bolesława, ks. polskiego r. 1278 w Gnieźnie wydany. Przemysław II ks. wielkop. pozwala klasztorowi osadzić tu na prawie niemieckim niemców i wolnych polaków (liberis Polonis). Por. K. W., n. 27, 80, 476, 695. We wsi istniał kościół par. p. w. W. W. Sw., założony bardzo dawno. Już w XV w. dla braku funduszów nie bywa plebana, ale kościołem zarządzają zakonnicy. R. 1781 kościół walący się rozebrano, a parafię złożoną z jednej wsi wcielono do kościoła w Lądku (Łaski, L. B., I, 296 i przyp.).

Jaroszynka, al. *Jaroszyńce*, wś, pow. jampolski. W r. 1629 Dymitr Jaroszyński wnosi od 16 dym. Obecnie przeszła w obce ręce.

Jarowatka, wś nad stawem i przy linii dr. żel. humańskiej, pow. humański, gm. Krasnopółka, st. poczt. Humań (17 w.), 74 dm., 447 mk., cerkiew, 4 wiatraki.

Jarowe, wś, pow. czehryński, gm. i st. poczt. Kamionka (8 w.), 53 w. od Czehrynia, 77 dm., 491 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 wiatraki. Mają tu: Meteliccy 120 dz. i Chaneńko 670 dz.

Jarowica, wś nad Jarowicą, dopływ Styru, pow. łucki, gm. Poddubce, 1 w. od Łucka, 24 dm., 136 mk. Dziedzictwo kn. Czetwertyńskich, r. 1545 kn. Matwieja, r. 1570 synowej jego Januszowej Czetwertyńskiej Bohdany Wasilewny Siemaszkówny, która z dóbr swych i męża nieboszczyka J. wnosi od 82 dym., 8 sług putn. po 20 gr., 14 ogr. po 2 gr., 2 kół młyń. Wyszła ona powtórnie za Zacharyasza Łahodowskiego, a potem za Stanisł. Kamienieckiego. W r. 1583 z części J. płaci Hawryłowa Bokiejowa, sędzina ziemska łucka, część jest w zastawie u Iwana Czerneczyckiego Wołyńca, który wnosi z 2 dym. Nadana następnie trynitarzom łuckim, dziś skarbowa.

Jarówka, fol. i chutor, pow. prużański, gm. Czerniakowo. Folw., własność Łukaszewiczów, ma 80 dz.; chutor należy do dóbr Laskowicze.

Jarówka 1.) kol., pow. rówieński, gm. Klewań, 15 dm., 112 mk. 2.) **J.**, w spisie osad *Jakówka*, kol. niem., pow. żytomierski, gmina i par. praw. Horoszki (20 w.), 50 w. od Żytomierza, 77 dm., 510 mk., kaplica ewangielicka, szkoła.

Jarszewicze, wś nad Isłoczą, pow. wilejski, dawniej w pow. mińskim. Niegdyś Kimbarów, od których drogą wiana Anny z Kimbarów Krzysztofowej Szczyttowej. W r. 1687 nabywa Piotr Protaszewicz. Niedaleko od wsi, w pobliżu rzeki Wissy, wał w kształcie podkowy, długi do 30 a szeroki 8 sąż.

Jarszówka, *Jaroszówka*, urocz. przy wsi Wólka Poduchowna, pow. sokólski.

Jarudyszki, dwór, pow. rossieński, gm. Rossienie (4 w.).

Jaruga, ob. *Bahowica*.

Jaruń, wś przy ujściu Żołobianki i Koszelówki do Ceremu, pow. nowogradwołyński, gm. Żołobne, 10 w. od mta pow. i st. poczt., 142 dm., 887 mk., cerkiew par. drewn., uposażona 92 dz. ziemi. Do par. należy Mołodków Mały. Cerkiew filialna we wsi Jurkowszczyzna. W r. 1570 kn. Bohusza Koreckiego, który r. 1577 wnosi z J. od 25 dym., 5 ogr. W r. 1650 wniesiono z J. od 130, r. 1651 od 80 dym., a w r. 1653 tylko od 10 dym.

Jaruszyszki, dwór, pow. szawelski, gmina Żagory (16 w.).

Jarutycze 1.) wś, pow. słonimski, gm. Maryjska. Ob. *Sosnówka*. 2.) **J.**, wś, pow. wołkowyski, gm. Pieniuga, 177 dz.

Jary Chreszczate al. *Chryszczate*, wś nad urocz. Jezioro, pow. taraszczański, gm. Juszków Roh, st. poczt. Taraszcza (12 w.), 184 dm., 1537 mk., cerkiew, szkółka począt., 5 wiatraków. Należy do dóbr hr. Branickich.

Jaryhy, wś, pow. czauski, gm. Horodek, 39 dm., 230 mk.

Jaryłówka 1.) fol. dóbr Mroczki, pow. białostocki. 2.) **J.**, wś i dobra, pow. grodzieński, gm. Brzostowica Wielka. Wś ma 51 dz., dobra Kamieńskich, 120 dz. 3.) **J.**, wś i dobra, pow. wołkowyski, gm. Wilczuki. Wś ma 156 dz.; dobra Pileckich, 154 dz.

Jarynówka 1.) wś, pow. łucki, gm. Osowa, 132 w. od Łucka, 32 dm, 184 mk. 2.) **J.**, wś, pow. rówieński, gm. Berezne, par. praw. Jabłonne (10 w.), 74 dm., 552 mk.

Jaryszki 1.) wś nad rucz. Upiką, pow. poniewieski, gm. Remigoła (12 w.), 25 dm., 205 mk., kaplica katol. drewniana, par. Remigoła. 2.) **J.**, dobra, pow. rossieński, gm. Rossienie (15 w.), par. Widukle, własność Jastrzębskich, 873 dz. Nad Szeszuwą, w pobliżu fol. Kompajcie nasyp zwany Pilkałnas, ze śladami murów i piwnic. J. wspomniane są w dok. krzyżackich r. 1376 p. n. Arisken. Spustoszył je w. mistrz pruski Winryk, ciągnąc przez Rossienie i Ejragołę pod Kowno.

Jaryszkiele, dwór, pow. poniewieski, gmina Remigoła (12 w.).

Jaryszów, mstko, pow. mohylowski. Gmina obejmuje obecnie 10 miejscowości, 1412 dm., 7776 mk. (3077 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 6388 dz. (5464 roli). Nadto w gminie jest 8260 dz. (4370 roli) większej posiadłości, 751 dzies. skarb. i 362 dz. cerk. Cała gmina ma 15,761 dz. (10,122 roli) i 10,104 mk.

Jarząbkowo, r. 1520 *Jarampkowo*, wś, pow. gnieźnieński. Kościół par. p. w. św. Marcina istnieje już w XIV w. Pleban Marcin wspominany w aktach kons. gnieźn. z r. 1411. Na początku XVI w. stoi już kościół murowany, odnowiony r. 1846.

Jarzębkowce, wś, pow. włodzimierski, gm. Poryck, 39 w. od Włodzimierza, 45 dm., 273 mk.

Jarzębkowo, *Jerzębkowo*, zaśc., pow. trocki, gm. Jezno (8 w.); miał 8 dusz rewiz., należał do dóbr skarb. Birsztany.

Jarzębówka, ob. *Branica.*

Jasajcie, wś, pow. poniewieski, gm. Rozalin (11 w.).

Jasany 1.) wś pow. poniewieski, gm. Smilgi (16 w.). 2.) **J.** *Jassany* (ob. t. III, 494), wś i dobra, pow. wiłkomierski, gm. Uciany (4 w.), Jałowieckich 398 dz. Otrzymał je od Zygm. Augusta, Miłoszewski Stanisław, dworzanin królewski.

Jasiel, r. 1565 *Iasziel*, wś, pow. sanocki. W r. 1565 wś w ststwie sanockiem, pod górą Beskidem, niedaleko granicy węgierskiej, od lat sześciu zaczęła się zasiedlać na prawie wołoskiem, miała 9 łanów „ku kopaniu wymierzonych“ na nich 12 kmieci. Dawała wtedy dochodu gr. 24.

Jasień 1.) w dok. z r. 1300 *Jassyno*, wś, pow. płocki, par. Imielnica. Folwark bisk. płockich, oddany r. 1300 Bolesławowi, ks. mazow. w zamian za książęcą część Radzikowa odstąpioną biskupowi (Ulanow. Dok. 167, 24). W r. 1578 płaci od 10 łan. km., 2 zagr., młyna. W spisie z r. 1827 podana, ma 4 dm., 30 mk. Nowsze spisy nie podają tej nazwy. 2.) **J.** al. *Jasienie*, wś, pow. rawski. W dok. z r. 1359 śród włości arcyb. gnieźn. (K. W. n. 1404). W r. 1579 ma 10 łan.

Jasień 1.) urocz., pow. prużański, gm. Białowieża, 92 dz. 2.) **J.**, wś, pow. święciański, gm. Aleksandrowska; miała 12 dusz rewiz., należała do dóbr Szajkuny.

Jasień, wś, pow. brzeski (Galicya). W dok. z r. 1282 „pratum Jassen“ (Kod. dypl. pol., III, 129). Za Długosza stoi tu kościół par. p. w. Wnieb. N. P. Maryi, z kamienia wapiennego, zbudowany przez Spicymira z Melsztyna. Dziedzicem wsi był Spytek z Melsztyna, h. Leliwa. We wsi były łany km., 2 łany sołt., karczmy, zagrodnicy (L. B., II, 276).

Jasienica, wś, pow. ostrowski. W dokum. z XIII w. śród włości kościoła płockiego. W r. 1578 wś biskupia w kluczu złotoryjskim, płaci od 23 łan., 4 zagr.

Jasienica Solna 1.) roku 1565 *Jaszenicza Scholna*, wś, pow. drohobycki. W r. 1565 wś we włości oziminskiej, ststwa samborskiego, miała 58 kmieci na $33^1/_2$ łan., 9 podsadków na tychże rolach. Na łanach wójtowstwa skupionego 2 kmieci. Podsadków 7, karczmarz jeden daje zł. 32, druga na Słonem, gdzie było okno solne pierwej, daje zł. 17 gr. 18. Pop i cerkiew. Daje wś dani solnej po 2 kłody w miesiąc. Ogólny dochód zł. 324 gr. 13 den. $16^1/_2$. Ludność trudniła się wyrobem soli, jej rozwożeniem i sprzedażą. Opłaty od tego przemysłu przynosiły, prócz dani solnej, dworowi oziminskiemu zł. 142. 2.) **J.** *Zamkowa*, wś, pow. turczański. W r. 1565 wś w ststwie samborskiem położona „pod zamkiem“, miała $11^1/_2$ dworzyszcz, na nich 27 kmieci, sołtys, karczma, pop, cerkiew. Ogółem fl. 33 gr. 4 den. $4^1/_2$.

Jasienice, folw. dóbr Kurjanowo, pow. lucyński.

Jasieniec 1.) wś, pow. grójecki. W dokum. z r. 1381 występuje Stefan z J., ststa generalny mazow. (K. W., n. 1784 i 1785). 2.) **J.**, w dok. z r. 1246 *Jascene*, wś, pow. włocławski. Tu zapewne potwierdza Konrad, ks. łęczycki, dnia 2 paźdz. 1246 sprzedaż fol. Kiełczewo, kościołowi gnieźn. (K. W., n. 597). 3.) **J.**, wś, pow. iłżecki. R. 1343 Jan Grot, bisk. krak. nadaje sołtystwo w J., Marcinowi, synowi Milka, dla osadzenia na prawie średzkiem wsi o 16 łanach. Osadnicy otrzymają 14 lat wolności (Kod. kat. krak., II, 13).

Jasieniec, urocz. pow. słonimski, gm. Różana, Wabelów 272 dz. (259 lasu).

Jasieniec 1.) *Chłuplański*, *Lewkowski* i *Rudniański*, trzy chutory, pow. owrucki, gm. Pokalew, mają razem 11 dm., 105 mk. 2.) **J.**, wś, pow. rówieński, gm. i par. praw. Dąbrowica (6 w.), 138 w. od Równego, 30 dm., 222 mk.

Jasieniec, w dokum. z r. 1231 *Jazinez*, wś, pow. babimojski. Nadana przed r. 1231 klasztorowi w Obrze, przez Sędziwoja, kantora gnieź. R. 1247 Przemysław, ks. polski, włącza J. do Obry, jako jedno dziedzictwo. R. 1280 Przemysław II, ks. polski nadaje prawo niemieckie J. i Obrze (K. W., n. 130, 131, 215, 258, 497).

Jasieniewicze, dobra, pow. wilejski (dawniej oszmiański), attyn. Duniłowicz. Niegdyś Elżbiety z Isajkowskich Krzysztofowej Rudominowej, potem Białłozorowej, chorążyny litew., w zastawie u Stefana Mackiewicza. Później Janiszewskich.

Jasieninicze, w dok. *Jasininicze*, *Jasiennicze*, wś nad Uścią, pow. rówieński, gm. Dziatkowicze ($1^1/_2$ w.), st. poczt. i dr. żel. Równo (13 w.), 35 dm., 284 mk., cerkiew paraf. drewn. z roku 1783, uposażona ziemią przez Antoniego Jasienieckiego r. 1745. Do par. praw. należą wsi: Wierchowsk i Krzywicze. W całej par. r. 1886 było 98 dm., 727 mk. praw. i 14 katol. Cerkiew filialna we wsi Dziatkowicze. Podług rewizyi zamku łuckiego z r. 1545 własność Jacka i Jaśka Jasienińskich. W r. 1570 Marcin Jasienynicki wnosi z J. i Bereha od 37 dym., 8 ogr. po 2 gr., 2 bojar. putn., 2 kotł. gorzałcz., 2 kół młyń. i 1 karczmy, a Hermogien Jasienynicki ze swej części J. od 10 dym., 4 ogr. po 4 gr. W r. 1577 tenże Hiermogien płaci od 5 dym. po 10 gr., 3 ogr. po 2 gr., a r. 1583 z 3 dworz., 5 ogr., $^1/_2$ koła waln., 1 popa. Przytem Walentowa Paszeńska z części J. od 12 dworz. 3 ogr., 2 ogr., $^1/_2$ koła, $^1/_2$ popa. W połowie XVII w. należy w części do Dadokowskiej, która z J. i Omelianowej płaci w r. 1648 od 22, r. 1649 od 19, r. 1650 od 6, a r. 1658 od 3 dym.

Jasieniszki, wś, pow. oszmiański, gm. Horodźki (6 w.); miała 28 dusz rewiz., należała do dóbr Wiszniów.

Jasienna, r. 1373 *Zassona,* r. 1581 *Jasionna,* wś, pow. nowosądecki, ob. *Niecew.*

Jasiennica, pow. jędrzejowski, ob. *Obiechów.*

Jasienowica, wś, i osada, pow. wołkowyski, gm. Biskupica. Wś ma 311 dz. włośc.; osada Helbingów, 31 dz.

Jasienówka 1.) okolica szlach., pow. bielski gub. grodz., gm. Siemiatycze, 112 dz. 2.) **J.**, *Jasinówka,* wś, pow. brzeski gub. grodzieńskiej, gm. Wierzchowicze, 38 w. od Brześcia, 635 dz. 3.) **J.**, *Jasienowiec, Jasinowice,* wś, pow. wieliski, gm. Usmyń. W r. 1765 wykazana w ławnictwie aleksiejewskiem, wójtowstwa usmyńskiego.

Jasienówka, kol., pow. włodzimierski, gm. Olesk, 31 w. od Włodzimierza, 43 dm., 284 mk.

Jasiewicze, wś, fol. i chutor, pow. prużański, gm. Sielec, 23 w. od Prużany. Wś ma 383 dz.; fol., własność Czechowskich, 147 dz.; chutor należy do dóbr Sielec.

Jasiewo, wś, pow. dzisieński, gm. Leonpol (4 w.); miała 21 dusz rewiz., należała do dóbr Uźmiony.

Jasiniec, kol., pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 18 dm., 149 mk.

Jasiniec, wś, pow. bydgoski. Wymieniona jako osada pograniczna, w akcie rozgraniczenia Kujaw i Wielkopolski r. 1349 (K. W., n. 1286 i 1290).

Jasinina 1.) urocz., pow. kamieniecki, gmina Kujawy (1 w.). 2.) **J.** al. *Jasinka Wielka,* fol dóbr Hołozubińce, pow. uszycki.

Jasinka Wielka, ob. *Jasinina.*

Jasinowatka, *Jasienowatka,* wś, pow. czehryński, gmina Stawidła, st. poczt. Złotopol (25 w.), 25 w. od Czehrynia, 68 dm., 365 mk., szkółka, 2 wiatraki. Mają tu: Wiśniewski Feliks 116 dz., Wiśniewski Eugen. 130 dz. i Czewati 254 dz.

Jasinówka 1.) *Jasionówka,* wś nad Tykiczem Gniłym i urocz. Turowe Jezioro, pow. taraszczański, gm. Juszków Roh, st. poczt. Taraszcza (20 w.), 246 dm., 1304 mk., cerkiew, szkółka, 5 wiatraków. Władysł. Branickiego, 1134 dz. 2.) **J.**, kol., pow. dubieński, gm. Sudobicze, 2 dm., 7 mk. 3.) **J.**, *Jasienówka,* wś i kol. nad Stochodem, pow. łucki, na pograniczu pow. kowelskiego, gm. Szczurzyn, 45 w. od Łucka. Wś ma 46 dm., 293 mk.,; kol. 8 dm., 108 mk. W r. 1577 kn. Matys Woroniecki, właściciel Trystenia, wnosi ztąd od 2 dym., 2 ogr. 2 ogr. W r. 1598 wraz ze Szczurzynem, ks. Tomasza Woronieckiego. Obecnie Walewskich. 4.) **J.**, chutor, pow. włodzimierski, gm. Szack, 5 dm., 26 mk. 5.) **J.**, wś, tamże gmina Werba, 9 dm., 61 mk.

Jasińskie, chutor w dobrach Jaucewicze, pow brzeski gub. grodz.

Jasionka, wś, pow. czerykowski, gm. Krasnopol, 25 dm., 182 mk.

Jasionka, wś, pow. turczański. W r. 1565 wś w ststwie samborskiem, miała 26 kmieci na 10 dworzyszczach i 4 dworzyszcza przymierne, 4 podsadków, kniaź (sołtys) na dworzyszczu nad przywilej, pop i cerkiew. Dochód wynosił fl. 42 gr. 23.

Jasionki, mylnie *Jasienki* (ob. t. III, 477), wś nad stawem Krzywoszyi, pow. berdyczowski, gm. Wachnówka, par. praw. Bryckie, st. poczt. Turbów (15 w.), 90 w. od Berdyczowa, 120 dm., 652 mk. Obecnie należy do Dziemienkowiczowej 304 dz. i do Szostaka 111 dz. Rzka Olszanka tu nie dochodzi.

Jasionna, wś, pow. radomski. Kościół par. p. w. Zwiastowania N. P. Maryi i Wniebowstąpienia Chrystusa, istniał już w XIII w. Bolesław, ks. mazow. nadał kościołowi dział książęcy w tejże wsi. Nowy kościół drewniany wzniesiono r. 1400 (Łaski, L. B., I, 666 i przyp.).

Jasionna, ob. *Jasienna* (t. III).

Jasionówka 1.) mstko, wś i dobra, powiat białostocki, gm. Obrębniki, 30 w. od Białegostoku. Mstko ma 1843 mk., 129 dz., wś zwana też *Jasionóweczka,* 420 dz. włośc.; dobra, własność hr. Miączyńskich, 2681 dz. (873 lasu, 100 nieuż.). 2.) **J.**, wś, pow. sokólski, gm. Kamionna, 30 w. od Sokółki, 686 dz. 3.) **J.**, fol., pow. mścisławski, od r. 1871 Sazonowych, 110 dz. 4.) **J.**, pow. sieński, ob. *Petrokowo.*

Jasiszki 1.) wś, pow. poniewieski, gm. Birże (12 w.), 21 dm., 324 mk. 2.) **J.**, cztery zaścianki, pow. wiłkomierski, gm. Owanta. 3.) **J.**, zaśc., tamże, gm. Uciana (6 w.). 4.) **J**, zaśc., pow. wileński, gm. Giełwany (10 w.), należał do dóbr skarb. Szeszole.

Jasiukiszki, fol., pow. poniewieski, gm. Czypiany (10 w.).

Jasiuliszki 1.) wś i przys., pow. poniewieski, gm. Czypiany (13 w.), 48 w. od Poniewieża. Kaplica katol. cmentarna, p. w. św. Antoniego, z drzewa, wzniesiona r. 1736. 2.) **J.**, dwa fol., pow. wiłkomierski, gm. Towiany (10 w.), 11 w. od Wiłkomierza. Jeden należy do Downarowiczów i ma 120 dz, drugi Stommów, 120 dz. 3.) **J.**, wś, pow. wileński, gm. Giedrojcie (5 w.); miała 22 dusz rewiz., należała do dóbr Wielki Dwór.

Jaskajcie, dobra, pow. kowieński, gm. Kiejdany (15 w.).

Jaśki, przedmieście Goniądza, pow. białostocki, 80 dz.

Jaśkielewicze, wś, pow. grodzieński, gmina Sobolany, 38 w. od Grodna, ze wsią Miłuki, 820 dz.

Jaśkiewicze, w dok. *Iwanowicze,* wś, pow. grodzieński, gm. Łasza, 20 w. od Grodna, 322

dz. Należała do ekonomii grodzieńskiej, w wójtowstwie demitkowskiem. W r. 1558 miała 17 włók gruntu średniego, z których dwie nieprzyjęte, puste leżą. Z pozostałych 15-tu poddani dają po 12 gr. czynszu, po 30 gr. osady, za 2 beczki owsa 10 gr. a za odwóz gr. 10, za jedną beczkę żyta 10 gr., za wóz siana 3 gr. a za odwóz 2 gr., za gęsi, kury, jajca $3^1/_2$ gr.. za stacyę $2^1/_2$ gr., za tłoki 12 gr, za niewody 2 gr., czyni z każdej włóki 1 kopę 37 gr.

Jaskiłdy al. *Jaskiłdany*, wś, pow. poniewieski, gm. i par. katol. Remigoła (9 w.), kaplica katol.

Jaśkowce 1.) wś, pow. latyczowski, paraf. Nowosiółka (nie Michałpol). 2.) **J.**, *Jaszkowce*, *Juszkowce*, nieistniejąca obecnie wś nad Horyniem, pow. ostrogski, 2 mile na płn. od Ostroga. W r. 1570 należy do dóbr mylskich Iwana Kierdeja Mylskiego. W r. 1583 przy Ostrogu, ks. Konst. Ostrogskiego, który wnosi od 10 dym., 2 podsus. W r. 1650 z Szymonowem, Zawizowem, Uholcami i Bucharowem, Daniela Jeło Malińskiego, ststy bełzkiego, ma 73, a w 1651 r. 10 dym.

Jaskowdzie, wś, pow. wiłkomierski, gmina Wojtkuszki (11 w.).

Jaskowice, wś nad Wisłą, pow. wadowicki. W r. 1363 sprzedana za 140 grzyw. W dok. powiedziano, iż leży „inter Raduanos", t. j. pomiędzy posiadłościami Radwanitów (Kod. mał., I, 318).

Jaśkowicze, wś, pow. święciański, gm. Kobylnik (7 w.); miała 12 dusz rewiz., należała do dóbr Botwiłowicze.

Jaśkowo, fol., pow. połocki, własność Skwarcowych, 113 dz.

Jaskra, wś, pow. białostocki, gm. Obrębniki, 27 w. od Białegostoku, ze wsią Nowiny 308 dz. Na polach wsi kurhan.

Jaskrów, wś nad Wartą, pow. częstochowski. W dok. z r. 1220 własność klasztoru mstowskiego, z której dziesięciny nadaje bisk. krak. Iwo, klasztorowi. Za Długosza wś miała 30 łan. km. Wartość dziesięciny dochodziła do 15 grz. (L. B., III, 153). Należała do par. w Mstowie. Obecnie wznosi się tu nowy kościół murowany z wieżą.

Jaskułdowszczyzna, zaśc., pow. święciański, gm. Kobylniki.

Jaskułdy 1.) *Jaskołdy*, wś, okolica szlach. i 2 chutory, pow. wołkowyski, gm. Świsłocz, 28 w. od Wołkowyska. Wś ma 91, dwa chutory 81 dz., okolica 286 dz. 2.) **J.** *Rożki*, dobra, tamże, Biergielów, 132 dz. 3.) **J.** *Walickowszczyzna*, chutor, tamże, własność Bułharynów, 140 dz.

Jaskury, fol., pow. rzeżycki, Lebiedziewa, 111 dz.

Jaślany, wś, pow. mielecki. W dok. z roku 1316 wś szlachecka, własność rodu Bogoriów. W r. 1578 podano J. w par. Chorzelów. Kasztelan radomski płacił tu od 8 os., 1 łana, 3 kom., 4 ubog. Studzieński Jerzy od 5 os., $1^1/_4$ łan., 3 zagr., 1 kom., 1 ubog., 1 rzem. W części królewskiej było 22 osad., 4 łany, 4 łowczych (venatores) na 1 łanie, 3 kom.

Jasło, w dok. *Jasiel*, *Jessel*, miasto pow. nad rzką Jasiołką. Pierwotnie targowisko należące w części do klasztoru koprzywnickiego, wymienione w dok. z r. 1262 i 1284 (Kod. mał., I, 76, 110). W dok. z r. 1367 w liczbie miast uwolnionych od opłaty ceł. R. 1368 klasztor koprzywnicki oddaje miasto drogą zamiany, królowi. Leżało w pow. bieckim. R. 1374 Elżbieta, królowa węgierska i polska za tę część miasta, odebraną klasztorowi (ablatam), przez króla Kazimierza daje miasto Frysztak i wsi: Glinik i Kobyle (Kod. mał., III, 208, 226, 280).

Jasmujża, dobra, pow. dźwiński (dyneburski), gm. Jasmujża, 37 w. od mta pow., kościół katolicki, dom przytułku. Własność Szadurskich.

Jasna Góra, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (11 w.).

Jaśniewicze, dobra, pow. wilejski, gm. Duniłowicze, własność Janiszewskich. W skład dóbr wchodziły wsi: Ankudy, Gińki, Malkowicze, Świdy.

Jaśniówka, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Wiepnze (14 w.).

Jaśniska, r. 1565 *Jasznicza*. W r. 1565 w ststwie lwowskiem. Osadnicy tutejsi mieli zdawna powinność wyjeżdżania „czasu trwogi" na straż granicy tatarskiej, wołoskiej, węgierskiej na rozkaz ststy lwowskiego, tudzież jeździć z nim na łowy. Z opisu wsi w lustracyi należałoby wnosić, iż zajmowała ona obszar dzisiejszej kolonii Wiesenberg, w pow. żółkiewskim, choć możnaby odnieść to i do wsi Jaśniska, w pow. gródeckim.

Jasnobór, słoboda, pow. rówieński, gm. Kostopol, 51 w. od Równego, 31 dm., 207 mk.

Jasnogórka 1.) dwór, pow. kowieński, gm. Janów (3 w.). 2.) **J.** (ob. t. III, 491 *Jasnagorka*), 2 majątki, tamże, gm. Jaswojnie (7 w.). Jeden, Statkowskich, z fol. Klementy-Kompy 474 dz., drugi Dowgierdów, należy do dóbr Polepie. 3.) **J.**, dwór, tamże, gm. Kroki (24 w.). 4.) **J**, fol. dóbr Wodokty, pow. poniewieski. 5.) **J.**, dobra, tamże, gm. Pniewo (8 w.), Karpiów 54 dz. 6.) **J.**, dobra, tamże, gm. Pompiany (5 w.). 7.) **J.**, folwark, tamże, gm. Remigoła (10 w.). 8.) **J.**, os., tamże, gm. Rozalin (3 w.). 9.) **J.**, dwór i zaśc., tamże, gm. Smilgie (8 i 13 w.). 10.) **J.** al. *Leśniki*, fol., tamże, gm. Poniewież (14 w.), Józefowiczów, 43 dz. 11.) **J.**, folw., pow. rossieński, gm. Kroże, Montwidów, 40 dz. 12.) **J**, folw., tamże, gmina Szydłów (14 w.). 13.) **J.**, dwa dwory, pow. szawelski, gm. Szawkiany (8 w.) i Szawlany (5 w.). 14.) **J.**, dwór,

pow. wiłkomierski, gm. Siesiki (8 w.). 15.) J., tamże, gm. Subocz (10 w.). 16.) J., zaśc., tamże, gm. Wieprze (16 w.). 17.) J., chutor, tamże, gm. Żmujdki (6 w.).

Jasnogórka, *Jasnohorka*, wś, pow. równieński, gm. Wyry, par. prawosł. Sieliszcze Małe (3 w.), 120 w. od Równego, 47 dm., 341 mk.

Jasnogród, wś nad rzką Leśną, pow. żytomierski, gm. i st. poczt. Cudnów (15 w.), 53 w. do Żytomierza, 140 dm., 289 mk., cerkiew drewniana z r. 1868, cerkiew filialna we wsi Monastyrek (2 w.). Do par. należą wsi: Sybilówka, Sadki, Hołubina i chutor Suszczewicza. W całej par. 207 dm., 1608 mk. praw., 19 katol. i 10 rozkoln. Własność niegdyś ks. Ostrogskich, r. 1753 z Cudnowem dana Jerzemu Lubomirskiemu, poczem Ponińskiego, Prota Potockiego, w końcu Żylińskich.

Jasnohorodka 1.) mstko, pow. kijowski, gm. Byszów, st. poczt. Chwasowa (20 w.), 35 w. od Kijowa, 234 dm., 1508 mk., cerkiew, szkółka cerk., 10 jarmarków, 1133 dz. włośc. Konstanty Jan Szujski, otrzymał J. jako wiano za Zofią Brzozowską, córką Maksymiliana, kasztel. kijowskiego, potem wwdy brzeskiego. Obecnie część Marczenki. 1776 dz., prawem sukcesyi spadła na Stanisława Zaleskiego, reszta, 3870 dz., którą posiadali Zalescy i Leduchowscy, należy do Szebanowa. 2.) J., wś w pobliżu ujścia rzki Mochowej do Dniepru, pow. kijowski w pobliżu granicy pow. radomyskiego, gm. Dymir, st. poczt. Borszczahówka (50 w.), 48 w. od Kijowa, 183 dm., 1089 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny wodne, 821 dz. włośc. Należała do włości kozarowickiej, od 1536 r., Hornostajów. W r. 1628 Teofila z Goraja Hornostajowa, podkomorzyna kijowska, wnosi od 3 dym., 3 ogr. Dzieliła potem losy Kozarowicz.

Jasnopol, fol., pow. szawelski, gm. Szawlany (10 w.).

Jassy 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dusiaty (6 w.). 2.) J., os., pow. siebieski, gm. Soino, cerkiew par., targi.

Jastków, wś, pow. lubelski. Pierwotnie trzy oddzielne wsi t. n. w par. Garbów, należały do klasztoru sieciechowskiego, wedle dokum. z r. 1252. Zajęte następnie przez Rawitów, pomimo wszczętego przez klasztor procesu i przychylnego dla klasztoru wyroku, w sądzie ziemskim lubelskim, pozostały włością szlachecką. Za Długosza włada tu czterech braci h. Rawa (L. B., III, 270).

Jastkowice, w dok. *Jaskowycze*, wś, pow. tarnobrzeski. W r. 1375 Elżbieta królowa, potwierdza przywilej wydany przez Drogosza, starostę sandomierskiego, Mikołajowi sołtysowi, „de Jaskowicze“ (Kod. mał., III, 291). W roku 1578 „Jaskowycze“ w par. Chorzowice, wś królewska ma 50 os. na 9 łan., 8 łowczych na 1 łanie, 1 łan sołtysi, 2 komorn., 4 ubogich, 3 rzemieśl.

Jastreb, wś, pow. wieliski, w tak zw. wieliskiej obodnicy.

Jastrebówka, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Jużynty (3 w.).

Jastrubińce, *Jastrzębińce*, wś przy linii dr. żel., pow. lipowiecki, gm. Podwysokie, st. poczt. Daszów (8 w.), 36 w. od Lipowca, 321 dm., 1868 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny, 4 wiatraki. Cezary Chrząszczewski ma 1136 dz.

Jastrząb, mstko, pow. radomski. W roku 1569 płaci szosu dwojakiego fl. 11 gr. 6. Od 7 kowalów gr. 28, od 5 komorn. fl. 1, od rzemieśl. gr. 16, od młyna o 2 kołach gr. 24, od młyna przy Lepienicach gr. 12, od młyna Niegosława gr. 24, od 9 łan. i dziesięciny fl. 6, wójt z łana gr. 20, od młyna 1 koła dorocz. gr. 12, od palenia gorzałki fl. 2 gr. 12, czopowego pierwsza i ostatnia rata fl. 11 gr. 6.

Jastrzebeńka, wś, pow. radomyski, gmina, par. praw. i st. poczt. Brusiłów (8 w.), 40 w. od Radomyśla, 53 dm., 553 mk., wiatrak, 611 dz. włośc. Bolesław Belke (jako wiano za Henryką Bohdanowicz) ma 508 dz.

Jastrzębia, wś, pow. łowicki, ob. *Jamno*.

Jastrzębie, w dok. z r. 1229 „*Jastrimbe cum lacu*“, wś, pow. brodnicki. Dawna włość bisk. płockich, w dok. z r. 1229 (K. M., 3). Leżała w kluczu górzneńskim, płaciła czynszu w XV w. 56 grz. z karczmą. W r. 1570 było 18 łanów km., 6 zagr., 2 rzem.

Jastrzębiec, wś, pow. stopnicki. W r. 1579 płaci tu kasztelan krak. od 4 zagr. z rolą. Ob. „Zabytki przeddziejowe w J.“ przez Er. Majewskiego (Światowit, t. I).

Jastrzębińce, w dok. *Jastrzembińce*, *Kutkowska* al. *Kuckowka*, wś, pow. bracławski. Należała do ststwa bracławskiego, osadzona r. 1600 na gruncie należącym w r. 1599 do Jastrzębskich. Osadzona powtórnie r. 1608. W r. 1616 w posesyi Adama Humieckiego miała dwa stawy i młyn. Wś dawała 20 fl. prowentu, od czego 4 fl. kwarty. W r. 1529 Adam Humiecki wnosi z 42 dym. Wś dawała 62 fl. 20 gr. W roku 1770 w posesyi Bartłomieja Grabińskiego, podstolego dobrzyńskiego, dawała 12 złp. 15 gr. kwarty.

Jastrzębl, urzęd. *Jastrebel*, wś i fol., pow. prużański, gm. Czerniakowo, 42 w. od Prużany. Wś ma 647 dz.; fol. należy do dóbr Czerniakowo.

Jastrzębna, wś i fol., pow. augustowski. W r. 1854 fol. miał 617 morg., wś 91 osad, 2520 morgów Wchodziły w skład majoratu Łabno.

Jastrzębna, *Jastrebna*, wś nad rzką Rudą (Oczerecianką), pow. kijowski, gm. Byszów, par. praw. Jurówka (7 w.), st. poczt. Chwasowa (15 w.), 64 w. od Kijowa, 65 dm., 424 mk., 309

dz. W r. 1843 nabyta od Charlęskich przez Annę Żmijewską, potem syna jej Stanisława, od r. 1878 Maryi Delawo, 532 dz.

Jastrzębniki, w dok. z r. 1213 *Sdislav accipitrarum*, wś, pow. kaliski. Nadana r. 1213 klasztorowi w Ołoboku, przez ks. Władysława syna Odona (K. W., n. 81). Wś ta gniazdo Jastrzębskich, h. Zaręba, miała kościół par. p. w. św. Michała Archanioła założony r. 1330. Uboga parafia składała się z jednej tylko wsi. Stary kościół, odbudowany r. 1729 popadł w ruinę i został rozebrany na początku obecnego wieku. Wś wcielono do par. Pamięcin.

Jasudy, okolica, pow. wiłkomierski, gmina Siesiki (8 w.), 20 w. od Wiłkomierza. Dawniej Dowgiałłów, obecnie posiadają tu: Pietkiewiczowie 73 dz., Ratowtowie 21 dz., Tuczyńscy 11 dz., Ejmontowie 35 dz.

Jasuny, *Jasiuny*, wś i zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (2 w.).

Jaświłańce, wś pow. wiłkomierski, gmina Traszkuny (15 w.).

Jaświłki, *J. Moniuszki* i *J. Siółko*, dobra i dwie wsi, pow. białostocki, gm. Jaświły, 50 w. od Białegostoku. J. Moniuszki z wsią Mikicin ma 849 dz., J. Siółko 119 dz.; dobra J. w części Szymkiewiczów, 64 dz., w części Moniuszków, 41 dz.

Jaświły 1.) wś, pow. białostocki, gm. Jaświły, 46 w. od Białegostoku, 1285 dz. włośc., 46 dm., 331 mk., zarząd gminny, szkoła. Gmina obejmuje 70 miejscowości, 1455 dm. włośc. (obok 351 innych), 10,105 mk. włościan, uwłaszczonych na 19,899 dz. Nadto w gminie jest 5106 dz. większej posiadłości i 102 dz. włośc. W r. 1748 własność Józefa Todwena 2.) **J.**, zaśc., pow. lidzki, gm. Żyrmuny (6 w.), należał do dóbr Paszkowszczyzna.

Jaswojnie, mstko, pow. kowieński, gm. Jaswojnie, st. poczt. i dr. żel. Kiejdany (12 w.), 1160 mk. Gmina należy do 3 okr. pol., obejmuje 39 miejscowości, 374 dym. włośc. (obok 6 innych), 6740 mk. włościan, uwłaszczonych na 7743 dz.

Jaszczołty, okolica szlach., pow. bielski gub. grodz., gm. Skórzec, paraf. katol. Ostrożany, w dawnej ziemi drohickiej, 40 w. od Bielska, 204 dz.

Jaszczów, wś, pow. lubelski. W r. 1437 „Pelka de Jaszczów" odstępuje bratu swemu „Zlbank" zwanemu: „sacerdotem ruthenicum alias popu et cum ecclesia et super quo idem sacerdos sedet" (Kod. dypl. pol., III, 412). Dziedziców J. spotykamy też w dokum. z r. 1475 i 1477. W reg. pob. z r. 1531 podana w par. Piaski. Ob. Kicka Nat. „J. pod względem archeol." (Wiad. arch., t. IV, 1882).

Jaszczuki, przys. wsi Nowosiołek, pow. kobryński.

Jaszkajcie, wś, pow. rossieński, gm. Taurogi (3 w.).

Jaszkowo, wś, pow. szremski. Przemysław, ks. polski, przywraca r. 1284 kościołowi św. Piotra w Poznaniu, wś J., zapisaną mu przez Falimira syna Jana. Jan bisk. pozn. ztąd datuje wcielenie 8 wsi do kościoła w Luszowie r. 1288 (K. W., n. 524, 628). Istniała tu oddzielna parafia z kościołem, p. w. św. Trójcy i św. Barbary. Dziedzice wsi Bojanowscy w XVI w. zabrali kościół na użytek protestantów. Według wizyty z r. 1685 dopiero Mikołaj Bojanowski wróciwszy do katolicyzmu, zwrócił kościół katolikom r. 1640. Według wizyty z r. 1667 był murowany i w dobrym stanie. Następnie przyłączony został do par. w Żabnie.

Jaszłowo, dobra, pow. oszmiański, gm. Polany, własność Downarowiczów.

Jatkuniszki, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty, Lenkszewiczów, 170 dz.

Jatołtowicze, fol. i wś, pow. oszmiański, gm. Iwie. Dawniej Rymaszewskich, dziś rozparcelowane między włościan.

Jatowce, *Jatowcie*, fol. i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciany (10 w.).

Jatowty 1.) wś, pow. wołkowyski, gm. Świsłocz, 228 dz. włośc. i 20 prywat. 2.) **J.**, okolica, pow. kowieński, gm. Wilkija (8 w.). Mają tu: Daszkiewiczowie 126 dz., Dąbrowscy 18 dz., Jatowtowie 61 dz., Rodziewiczowie 20 dz., Skirgajłowie 17 dz., Suchoccy 60 dz. 3.) **J**, pow. lidzki. Pomiędzy wsiami: J., Pasolcze i Kubańcze grupa kurhanów, niezbadanych dotąd.

Jatowtyszki, dwór, pow. rossieński, gmina Rossienie, Staniewiczów 40 dz.

Jatutów, r. 1564 *Jatultow*, wś, pow. zamojski. W r. 1564 mają tu dwa działy Witkowscy, wś należy do par. Zdanow. Obecnie istnieje tu wielki browar, własność ordynacyi Zamojskich, cegielnia parowa wyrabiająca klinkier, własność rządowa, dwie kaflarnie, fabryka powozów, mydlarnia, fabryka gilz, zakład wyrobu narzędzi rolniczych.

Jatwiesk 1.) os. i fol., pow. grodzieński, gm. Kamionka. Osada ma 1 dm., 11 mk., cerkiew, szkołę, 38 dz. cerk.; fol. należy do dóbr Olszewicze. Pod wsią stoi słup murowany, mający do 6 arsz. wysokości, obwodu u dołu 10, w środku $8^1/_2$, w górnej części 7 arsz. O kolumnie tej nie ma żadnych podań. 2.) **J.**, dobra, pow. wołkowyski, gm. Świsłocz (5 w.), 33 w. od Wołkowyska, własność Bułharynów (poprzednio Laskowskich), 2254 dz. (1267 lasu), cerkiew par. z obrazem Bogarodzicy, uważanym za cudowny. Pod wsią stare cmentarzysko.

Jatwież 1.) *Wielka* i *Mała*, dwie wsi, pow. białostocki; gm. Jaświły, 50 w. od Białegostoku. J. Wielka ma 676 dz., J. Mała 506 dz. 2.) **J.**, os. i fol., pow. słonimski, gm. Kossów, 56 w. od Słonima. Osada ma 51 dz., fol. należy do dóbr

Kossowo. 3.) **J.**, wś, os., urocz. i fol., tamże, gm. Zdzięciół, 49 w. od Słonima. Wś ma 600 dz., os. 48 dz. włośc., urocz. 106 dz., fol. własność Chomiczów, 50 dz. O wiorstę od wsi kurhan. 4.) **J**, os. włośc. i chutor, tamże, gm. Pacowszczyzna, przy wsi Rozważe. Należy do dóbr Narcyzpol. 5.) **J.**, wś, pow. wołkowyski, gm. Mścibów, 466 dz. 6.) **J.**, wś i fol., tamże, gm. Biskupica. Wś ma 502 dz.; fol. należy do dóbr Kołontaje.

Jatwisk, pow. lidzki, własność spadkobierców Konst. Niezabytowskiego, 568 dz.

Jaudziele, dwór, pow. poniewieski, gm. Birże (16 w.).

Jaukszty, fol., pow. poniewieski, gm. Śmilgie (10 w.).

Jaunziemie, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (5 w.).

Jauryszki, *Jawryszki*, zaśc. w dobrach Dryświaty, pow. nowoaleksandrowski.

Jawcze, wś, powiat rohatyński. Wspomn. w dok.z r. 1435. W r. 1578 płaci tu Żórawiński, dziedzic Zagórza, od 12 łan., 6 zagr., 7 kom., 1 łanu popa.

Jawczupiewis, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Wirbaliszki (5 w.).

Jawczyce, wś, ob. *Cianowice.*

Jawczyki, okolica, pow. kowieński, gmina Wilkija (2 w.). Mają tu: Czerwińscy 39 dz., Dubińscy 83 dz., Kimontowie 83 dz.

Jawdino, dobra, pow. rzeżycki, Kierbedziów, z fol. Żosno, 400 dz.

Jawdzieńce, fol., pow. dźwiński (dyneburski), Błażewiczów 167 dz.

Jawgiele 1.) dobra i okolica, pow. kowieński, gm. Kroki (4 w.). Dobra Ludkiewiczów, 310 dz. W okolicy mają Malinowscy 30 dz., Wołodkowie 23 dz., Sawiccy 66 dz. 2.) **J.**, wś, pow. szawelski, gm. Szawlany (13 w.).

Jawicyno, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (13 w.).

Jawidany, wś, pow. poniewieski, gm. Naciuny (12 w.).

Jawidz, wś nad Wieprzem, pow. lubartowski. Należała w XVI w. do Ożarowskich. Po śmierci Benedykta zabitego w J., majątek rozpadł się na cząstki (Paprocki, Herby, 547).

Jawidze, dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (10 w.) i Antuzów (10 w.). W ostatniej mają Ginterowie 20 dz., Łabęccy 40 dz. i Rogowscy 62 dz.

Jawiele, zaśc. w dobrach Klewica, pow. oszmiański.

Jawinie, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (17 w.).

Jawkino, wś, pow. klimowicki, gm. Nadziejkowicze, 42 dm., 329 mk.

Jawne, wś, pow. nowogradwołyński, gmina Rohaczów, par. praw. Ostrożek, 53 dm., 376 mk., smolarnia, tartak. Własność Bonieckich.

Jawnejki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (21 w.). 2.) **J.**, wś, pow. szawelski, gm. i par. Janiszki (8 w.), kaplica katol. drewniana, p. w. św. Stanisława.

Jawniany, wś, pow. rossieński, gm. Łabardzie (11 w.).

Jawnie, dwór i dobra, pow. rossieński, gm. Szwekszuie (12 w.).

Jawniszki 1.) dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Taurogi (5 w.), Kunigielisów, 241 dz. 2.) **J.**, dwór, pow. rossieński, gm. Kroże, Przewłockich, 321 dz. 3.) **J.**, mylnie *Jawninki*, wś, pow. rossieński (ob. t. III, 512).

Jawniuny, wś, pow. wiłkomierski, gm. Subocz (7 w.).

Jawojszany, dwa dwory, pow. poniewieski, gm. Remigoła (3 w.).

Jawojsze 1.) dwór, pow. kowieński, gmina Żejmy, Jawojszów 64 dz. 2.) **J.**, fol. i wś, pow. poniewieski, gm. Naciuny (5 w.). 3.) **J.** albo *Dziewałtów*, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Konstantynów (2 w.), r. 1788 Ign. Drzewieckiego. Obecnie Czechowiczów, 288 dz.

Jawojszyszki, fol., pow. telszewski, gmina Płungiany (2 w.).

Jawołtowicze Sawskie, okolica, pow. kowieński, gm. Ejragoła (8 w.). Mają tu Wołodkiewiczowie 40 dz., Mosiewiczowie 22 dz.

Jawór, w dok. z r. 1288 „*mons platani Ohory*“, szczyt górski w Tatrach spiskich, w okolicy Podolińca. Wypływa ze stoków tej góry pot. Toporzec, dopł. Popradu (Ob. Kod. mał., II. str. 172).

Jawór, wś, pow. opatowski. W dok. z roku 1370 (Kod. mał. III, 242). W r. 1578 są tu dwa działy Jaworskich, jeden Służowskich i Jan Kochanowski płaci od 1 os., $^1/_4$ łanu.

Jawor 1.) wś i dobra nad rzką Jaworką, pow. słonimski, gm. Rohotna, 32 w. od Słonima. Wś ma 52 dm., 338 mk., 499 dz.; dobra, hr. Tyszkiewiczów, 377 dz. 2.) **J.** *Butlerowszczyzna*, urocz., tamże, Roszniewiczów 10 dz. 3.) **J.** *Sworotowszczyzna*, dobra, tamże, Bohuszewiczów, z urocz. Murowany, 1528 dz. (504 lasu, 730 nieuż.), trzy kurhany. W lesie, przy drodze ze wsi Nagórniki, dwa kurhany.

Jawornik, wś, pow. włodzimierski, gm. Hołowno, 29 dm,, 159 mk.

Jawornik 1.) r. 1508 *Jawornyczek*, r. 1589 *Jawornik*, mstko, pow. rzeszowski. W r. 1508 leży w ziemi sanockiej, płaci czopowego pół grz. i od 4 karczem warzących piwo po pół grz. rocznie. Wś t. n. należy do dóbr Dubiecko, daje r. 1515 od 6 łan. i młyna. W r. 1589 nosi nazwę J. ruski, należy do Stadnickich. Jest we wsi pop, $1^1/_2$ łana, młyn. Miasteczko samo w r. 1589 podane p. n. Jawornik, daje szosu fl. 5, od 5 łan., 3 kom., młyna, 1 bani gorzałcz. 2.) **J.**, wś, pow. rzeszowski, ob. *Niebylec.*

Jaworów i *Jaworowo* (t. III, 518, 529), pow. wileński. W r. 1794 własność Stempkowskiego i Wędziagolskiej.

Jaworów, wś, pow. turczański. W r. 1565 wststwie samborskiem, ma 12 kmieci na $5^1/_2$ łan., stacyą i pokłon dawali razem z Botelką. Ogółem zł. 17, gr. 13, den. 9.

Jaworowce, wś nad rzką Samcem, powiat starokonstantynowski, gm. Czernelówka, stacya poczt.-telegr. Krasiłów (3 w.), st. dr. żel. Czarny Ostrów (22 w.), 25 w. od mta powiat., 69 dm., 772 mk., cerkiew drewniana z r. 1751, szkółka cerk. od r. 1891. Początkowo sioło zamku krasiłowskiego, nadane przez króla Aleksandra, kn. Konst. Ostrogskiemu, co potwierdza r. 1517 Zygmunt Stary. W r. 1583 przy Kuźminie ks. wwdy kijowskiego, który wnosi od 5 dym., 3 ogr., 6 ogrodn. W r. 1593 spustoszona przez Tatarów. W r. 1650 czasowo w posiadaniu Adama Czeczela, który wnosi od 9 dym. W r. 1753 dostała się ks. Antoniemu Lubomirskiemu, stście kazimierskiemu. Obecnie Andrzeja Orłowskiego i Antoniego Jodko.

Jaworówka 1.) wś, pow. białostocki, gmina Obrębniki, 17 w. od Białegostoku, 532 dz. Na polach wsi, na prawym brzegu Supraśli, w pobliżu ujścia jej do Narwi, pośród błot i łąk, Gloger odkrył r. 1879 stacyę krzemienną. 2.) J., os., pow. białostocki, gm. Obrębniki, 87 dz.

Jaworsko, wś, pow. brzeski (Galicya). W r. 1328 Jan Grot, bisk. krakow. nadaje Piotrowi z Dębna las nad rz. Brzeźnicą zw. „Jaworsky, Plosziczpole et Grambowym“, dla osadzenia na 40 łan. wsi na prawie niemieckim. Osadnicy mieć będą 18 lat wolnych. Widocznie ów Piotr nie spełnił swego zadania, bo r. 1331 biskup znowu nadaje sołtystwo we wsi J., Jaśkowi z Okocima i Piotrowi z Brzeźnicy (Kod. kat. krak., II, 3 i 5).

Jaworz, miasto pow. na Szląsku pruskim. W dok. z r. 1248 występuje Mikołaj, pleban „de Jawor“ (K. W., n. 273).

Jaworze, miasto i zakład leczniczy, powiat bielski. Ob. Skobel Fr. K.: „Jaworze“, Kraków, 1872.

Jaworzec, wś w par. Włostowice (około Puław). W dok. z r. 1254 śród posiadłości klasztdru zwierzynieckiego. Już za czasow Długosza znikła, podobno przez Wisłę zniszczona

Jaworznik, wś, pow. będziński. R. 1425 król Władysław, przenosi na prawo niemieckie wsi Krystyna (Giebułtowskiego) „de Koziegłowy“, kaszt. sandeckiego, a mianowicie: Torun (Choruń), Choltowice (Chodowice), Mirow, Kotowice, Postawkowice (Postaszowice), Jaworznik, Dupice, Zirkowice, Samoszyce, Giebułtów, Kowalów i drugi Kowalów (Paprocki, Herby, 189). W r. 1581 istniał tu kościół par. Myszkowska płaciła od 9 łan. km., 1 zagr., $^1/_2$ łanu karcz. Wś należała do pow. lelowskiego.

Jaworzno, wś, pow. wieluński. Posiadała z dawna kościół paraf. p. w. św. Trójcy, uposażony 2 łanami. Da Długosza dziedzicem wsi był Hieron. Kobyliński, h. Grzymała. Wś miała 16 łan. km., folwark, 2 karczmy, młyn i 4 łany wolne (L. B., III, 154). Jan Łaski, arcybiskup gnieźn., wcielił tutejszy kościół (oraculum) do par. w Parzymiechach. Dziesięcinę ze wsi pobierał klasztor w Mstowie. Reg. pob. z r. 1552 wymieniają jeszcze parafię Jaworzno. We wsi siedzi Kobyliński i płaci od 20 os., 5 łan., 1 sołtysi, 1 wolny, dziedziczny.

Jaworzno, mstko, pow. chrzanowski. Według dokum. z r. 1242 połowa wsi J. należy do klasztoru w Staniątkach. Jan pleban „de Jaworsna“, prokurator bisk. krak. w Sławkowie, wspomniany w dok. z r. 1376 (Kod. kat. krak., II, 60), był zapewne tutejszym plebanem. W r. 1581 J. jest wsią z kościołem paraf. Dzierżawi ją bisk. krak., który płaci od 19 łan. km., 7 zagrod., 10 kom., 8 chłopków pogorzało r. 1579, 2 rzem., 1 łan. sołtysi.

Jaworzyna Spiska, w hr. spiskiem. Ob. Anczyc Wł.: „J. na Spiżu przy granicy galicyjskiej“ (Tyg. Illustr., n. 230, r. 1864).

Jawry 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (7 w.). 2.) J., wś, tamże, gm. Tauroginie (16 w.). 3.) J., dwór i dwa zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanty (2 i 9 w.).

Jawszajcie, okolica, pow. telszewski, gmina Wornie (8 w.). Mają tu: Holszańscy 55 dz., Kontowtowie 13 dz., Leszczewscy 16 dz., Rymszowie 83 dz., Szlapowiczowie 40 dz., Urbanowiczowie 129 dz., Wintyłłowie 59 dz., Wirszyłowie 32 dz.

Jawszycie, dobra, pow. telszewski, gmina Wornie (10 w.), Sipowiczów 250 dz.

Jawteryszki, właściwie *Jauteryszki*, wś, pow. dzisieński, gm. Przebrodź.

Jawtoki, wś, pow. telszewski, gm. Tyrkszle (7 w.).

Jawuszycha, zaśc., pow. oszmiański, gmina i dobra Wiszniów (8 w.); miał 7 dusz rewiz.

Jazdajcie, dobra, pow. telszewski, gmina Płungiany, Zejdlerów 344 dz.

Jazdowczyszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (9 w.).

Jazdowice, w dok. *Jezdovicz*, wś, pow. miechowski. Wspom. w dok. z r. 1362. Istniały dawniej dwie wsi t. n., jedna w par. Koniusza (dziś *Jazdowiczki* zwana), druga w parafii Działoszyce.

Jazdowskiszki, dobra, pow. telszewski, gm. Olsiady (6 w.).

Jazducie, wś, pow. telszewski, gm. Szkudy (20 w.).

Jazdy, folw., pow. telszewski, gm. Kretynga (10 w.).

Jazłowiec, mstko, pow. buczacki. W r. 1530 wniesiono szosu 11 grzyw. i od młyna roczn.

o 2 kołach 12 gr., razem 18 fl. Było 3 popów (w J. Starym, Nowym i na przedmieściu). W r. 1569 własność Jazłowieckich, płaci 22 mar. szosu, od 2 włóczęgów 2 fl., od koła młyńskiego 1 mar. i czopowego 20 fl. W 1573 r. 22 mar. szosu, od 3 kół młyń. dorocz., razem 36 fl. 12 gr. W r. 1578 wniesiono: 22 mar. szosu, od 29 pługów po 1 fl., od 9 włócz. po 15 gr., od 10 komorn. po 6 gr., od 3 kół młyń. po 12 gr., od 1 koła stępnego 15 gr., od 2 kotłów gorzałcz. po 24 gr., od propinacyi 12 gr., pogłównego od 20 żydów, od 2 popów 4 fl., od 17 rzemieśln. z powodu ubóstwa po 12 gr., od 4 rybitwów po 12 gr.; czopowego 88 fl. 6 gr. Wogóle 196 fl. 21 gr. W r. 1661 wniesiono od 94 dym.

Jazno, rzka, w pow. dryzieńskim, prawy dopływ rz. Uszczy, stanowiącej górne ramię rz. Dryssy. Bierze początek z wązkiego lecz długiego (12 w.) jez. Jazno.

Jazno 1.) mstko nad rzką Jaźnicą, pow. dzisieński. 0 wiorstę na płd. od J. horodyszcze, mające 34 sąż. długości, 13 szerokości i 4 sąż. wysokości, otoczone wałem i rowem. Od płd. przed horodyszczem dwa kurhany. Od jednego z tych kurhanów ciągnie się ku południowi wał, około 50 sąż. długi do 5 sąż. szeroki. Na płn. od horodyszcza wał na przestrzeni przeszło pół wiorsty, 3 sąż. wysoki, 4 sąż. szeroki, w części zaorany. 2.) **J.**, wś nad jez. Jazno, pow. newelski, gm. Rykszyno, 3 dm., 20 mk., cerkiew. 3.) **J.**, osada, tamże, gm. Szałachowo (10 w.), cerkiew.

Jazow, *Jazwy*, wś, pow. bychowski, gmina Głuchy (6 w.), cerkiew paraf.

Jazowicze, urocz. przy wsi Łukowo, powiat brzeski gub. grodz.

Jazowsko, wś, pow. sądecki. „Laurentius de Jazowsko plebanus", występuje w dokum z r. 1310 (Kod. mał., II, 219).

Jazwin, pow. czerykowski, ob. *Szałomowszczyzna*.

Jazwin Hwoźnica, dobra, pow. brzeski gub. grodz., gm. Miedna, 31 w. od Brześcia, własność Antepowiczów, z fol. Mielniki 1723 dz. (185 łąk, 243 lasu, 750 nieuż.).

Jaźwiniec, urocz., pow. kobryński, gm. Mokrany, 27 dz.

Jaźwiniec, chutor, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, 8 dm., 59 mk.

Jaźwinka 1.) chutor, pow. kijowski, gmina Borodzianka, st. poczt. Chwasowa (25 w.), 70 w. od Kijowa, 35 dm., 242 mk. Dawniej Rościszewskich, następnie do Ludwiki Straszyńskiej, od której nabył r. 1883 Onoprienko. Obecnie mają tu: Wołkowa 326 dz. i von Lange 983 dz. 2.) **J.**, kol., pow. żytomierski, gm. Horoszki, 28 dm., 162 mk.

Jaźwinki, mylnie *Jóźwinki* (ob. t. III, 543 i 617), wś, pow. bracławski, 120 dm., 706 mk.

Jaźwino, pow. witebski, ob. *Uźlatino*.

Jaźwino, chutor, pow. włodzimierski, gmina Huszcza, 4 dm., 30 mk.

Jaźwiny 1.) wś, pow. kobryński, gm. Osowce, 249 dz. 2.) **J.**, urocz., pow. prużański, gmina Masiewo.

Jaźwiny, chutor, pow. włodzimierski, gmina Krymno, 9 dm., 52 mk.

Jazwy, fol. dóbr Chudowo, pow. sieński.

Jazyczkowo, wś, pow. czauski, gm. Horodeck, 18 dm., 91 mk.

Jażbereń, *Jażberyn*, wś nad Norynią, powiat owrucki, gm. Chrystynówka, par. praw. Narodycze (6 w.), 33 w. od Owrucza, 52 dm., 382 mk. Należała do włości narodyckiej. W r. 1685 Jan Potocki, łowczy bracławski, najechany tu był przez drużynę wolnicy kozackiej Krzysztofa Łaczyńskiego, pod wodzą Demblińskiego. Obecnie własność Kozłowskich.

Jażgi, wś włośc., pow. oszmiański, gm. Smorgonie (6 w.); miała 31 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Łotygol.

Jażona, wś, pow. słonimski, gm. Szydłowicze, z przys. Hać 400 dz.

Jażyszki, wś, pow. kowieński, gm. Krasne (5 w.).

Jechałowo, wś, pow. wieliski, gm. Makłoki. R. 1765 w ławnictwie jamnickiem, wójtowstwa chrestowskiego.

Jechiszkowo, *Jachiszkowo*, wś, pow. wieliski, gm. Ilino. R. 1765 w ławnictwie podolskiem, wójtowstwa kamińskiego.

Jechny al. *Jachny*, w dok. *Jahnowo*, wś, pow. wieliski, gm. Makłoki. R. 1765 w ławnictwie sichowskiem, wójtowstwa sertejskiego.

Jedańce, wś, pow. wileński, gm. Muśniki (6 w.); miała 7 dusz rewiz., należała do dóbr Poszyrwińcie.

Jedlec, r. 1309 *Jedlcze*, r. 1520 *Jedlcza*, wś, pow. pleszewski. Według dok. z r. 1309 należy do szpitala św. Jana w Poznaniu (K. W., n. 929). Kościół par. p. w. św. Floryana istniał tu już w połowie XV w. Pleban miał 2 łany. Dochód jego szacowano koło r. 1520 na 6 grz. Obecny kościół z muru pruskiego wzniesiony r. 1745, a konsekrowany r. 1802.

Jedlicze, r. 1536 *Jedlicza*, mstko, pow. krośnieński. W r. 1536 wieś z kościołem paraf., własność Mik. Mleczki i Stan. Bączalskiego, miała 6 kmieci, 2 dwory, 2 folwarki, karczmę, młyn.

Jedlina, urocz. w dobrach Miłoszewicze, pow. słonimski.

Jedlinka, urocz. w dobrach Zelwiany, pow. wołkowyski.

Jedlino, zaśc., pow. trocki, gm. i dobra skarbowe Międzyrzecz (21 w.); 6 dusz rewiz.

Jedlińsk, r. 1569 *Jedleńsko*, mstko w pow. radomskim. Powstało zapewne w początkach XVI w. na obszarze wsi Jedlonka, która jeszcze w r. 1521 należy do par. Jankowice. Ani Długosz

ani Łaski nie wymieniają Jedlińska. Widocznie tak miasto, jak parafia powstały przed połową XVI w. Szczegóły o kościele w J. podano w opisie Jedlonki (t. III, 550). W r. 1569 miasto płaci szosu dwojakiego fl. 3 gr. 6. Od komorn. ubog. gr. 20, od $1^1/_4$ łanu z dziesięciną fl. 1, od kotłów gorzałcz. fl. 8, czopowego fl. 11. Cyfry te świadczą o ubóstwie nieludnej osady. Dość często można spotykać w książkach odnoszenie do J. faktów, których widownią była Jedlna, wś królewska, w pow. kozienickim, osada starożytna, gdy Jedlińsk zapewne nie istniał jeszcze w XV w.

Jedlna, wś, pow. kozienicki. W r. 1569 wś królewska, należąca do ststwa radomskiego. Stanisław urzędnik płaci tu od 36 łan. km., $1^1/_4$ pleban., 2 kom.

Jedlna al. *Jelna*, także *Piekło*, wś, pow. sądecki. Wspom. w dok. z r. 1370.

Jedlno, wś, pow. noworadomski. Kościół par. p. w. W. W. Św. istniał już na początku XV w. W r. 1552 Piotr Jedliński płaci od 32 os., a w Woli Jedlińskiej od 13 osad.

Jednacze, wś, pow. słonimski, gm. Kostrowicze, 238 dz.

Jednorogi, *Odnorogow*, chutor nad rzką Poprawką, pow. wasylkowski, gm. i par. prawosł. Czerkas, 59 w. od Wasylkowa, 41 dm., 356 mk.

Jedoziery, wś, pow. wileński, gm. Podbrzezie (5 w.); 20 dusz rewiz., należała do dóbr Wiżulany.

Jefimowka, dwór, pow. rossieński, gmina Szymkajcie (12 w.).

Jefrosiniewskie, os., pow. połocki, ma zarząd gminy t. n.

Jegorosławl, dobra, pow. klimowicki, własność Celiców (Cieliców), 320 dz., młyn.

Jelanka, wś, pow. bielski gub. grodz., gmina Orla, 905 dz.

Jelcowszczyzna, dobra, pow. wołkowyski, gm. Izabelin, 18 w. od Wołkowyska, Matuszyńskich, poprzednio Walterów, 577 dz.

Jelcza 1.) r. 1395 *Gedlcza*, wś, pow. jędrzejowski, par. Wrocimyż. Ob. *Obiechów*. 2.) **J.**, w dok. *Gedlcza*, wś, pow. miechowski. W dok. z r. 1333 Jan Grot, bisk. krak. świadczy, iż dziesięciny z J. i Wierzbia od niepamiętnych czasów należą do klasztoru w Imbramowicach (Kod. kat. krak., I, 194).

Jeleczki, zaśc., powiat nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (2 w.).

Jeleń, urocz. w dobrach Knyszyn, pow. białostocki.

Jeleńce 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (8 w.). 2.) **J.**, dobra, pow. orszański, od r. 1875 Muenichów, 276 dz.

Jeleńczewo, fol., pow. szremski. W dok. z r. 1246 wymieniono jezioro „Gelenzevo“ śród włości klasztoru lubińskiego (K. W., n. 256).

Jeleniec, wś, pow. rohaczewski, gm. Niedojka (5 w.), 70 dm., 509 mk.

Jelenka, rzka, w gub. mohylewskiej, prawy dopł. Biesiedzi.

Jelenka, wś, pow. prużański, gm. Masiewo.

Jeleńsk 1.) folw. dóbr Zaborze, pow. orszański. 2.) **J.**, dobra, tamże, Rostkowskich, 203 dz.

Jeleńskie, błoto, w pow. sieńskim, w gminie Bóbr, niedaleko wsi Szyrniewicze i Jelenka do 10 w. długie i około 6 w. szerokie, zajmuje przeszło 5000 dz., pokryte sośniną karłowatą.

Jeligowo, fol., pow. kościański. Bolesław ks. polski, nadaje r. 1247 kościołowi poznańskiemu wsi: J. i Wiewierczyn (K. W., n. 263).

Jelimnia, rzka, w pow. wieliskim, prawy dopływ Dźwiny. Wypływa z jez. Czernohoda, płynie na wschód i ubiegłszy około 10 w. pod wsią Horoszki ma ujście.

Jelimno, wś, pow. wieliski, gm. Makłoki.

Jelisiejewka, powiat orszański, ob. *Alisiejewka.*

Jelkowszczyzna, dwie wsi, dobra, powiat mohylewski, gm. Kruhłe. Jedna wś ma 10 dm., 78 mk., druga 25 dm., 189 mk; dobra od roku 1881 Steckiewiczów, 300 dz.

Jelna, w dok. *Jelniany*, wś i dobra nad rzką Jelnią, pr. dopł. Niemnu, pow. grodzieński, gm. Kamionka, 52 w. od Grodna. Wś ma 262 dz. i 24 dz. Chwojnickich; dobra własność Uruskich, 647 dz. Wchodziła w skład ekonomii grodzieńskiej, w wójtowstwie jelnińskim włości dworu mostowskiego. Podług rewizyi z r. 1558 było 26 włók gruntu „nader podłego i bardzo nikczemnego“, t. j. 17 włók nieprzyjętych i 9 włók przyjętych na osady. Z włók przyjętych powinni płacić przez rok jeden po 30 gr., a potem po 40 gr., a straż do dworu, gdy na nich kolej przyjdzie, dawać. Wójtowstwo jelnińskie obejmowało wsi: Mikelewicze, Koniuchy, Turejsko, Gierdzowicze, Jelna i Kowale.

Jelna 1.) r. 1565 *Jedlna*, wś, pow. Nisko (Galicya). W r. 1565 wś w ststwie leżajskiem, nad pot. Jedlinką, miała 16 kmieci na $8^3/_4$ łan. i 6 kmieci osiadłych na „surowym korzeniu“, którzy mieli kopać łanów 5, młynarz, karczmarz, bartników 9. Ogółem dochodu było zł. 33, gr. 28 den. 15. Zbierano tu i w Ożanie czerwiec, bardzo obfity podówczas. Dochód ceniono na 10 zł. 2.) **J.**, ob. *Jedlna.*

Jelnia, rzka, w gub. mohylewskiej, lewy dopływ Soży.

Jelnia 1.) *Nowa*, wś, pow. czerykowski, gm. Jelnia Nowa, 60 dm., 421 mk., cerkiew, zarząd gminny, szkoła. 2.) **J.**, fol., pow. klimowicki, Paszyców 135 dz. 3.) **J.**, fol., tamże, Podobiedów, 167 dz. 4.) **J.**, fol. dóbr Wandalin, tamże. 5.) **J.**, wś nad rzką Jelenką, tamże, gm. Zabiełyszyn (7 w.), 18 dm., 185 mk., cerkiew.

Jelnice, wś, pow. wilejski, gm. Krzywicze (10 w.); miała 26 dusz rewiz., należała do dóbr Januszew.

Jelnik Wielki, zaśc., pow. oszmiański, gm. Soły (12 w.); miał 6 dusz rewiz., należał do dóbr skarb. Jakintany.

Jelniki, urocz. przy wsi Hłusznica, pow. grodzieński.

Jelno, wś skarb., pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (6 w.).

Jelno, *Jelna*, wś i fol., pow. rówieński, gmina Wyry, par. praw. Sochy (12 w.), 150 w. od Równego, 59 dm., 418 mk., cerkiew filialna drewniana. Własność Rulikowskich.

Jelonka 1.) *Mała*, dobra, pow. brzeski gub. grodzień., gm. Wojska, 41 w. od Brześcia, Mogilnickich, z chutorem Kapustycze 705 dzies. 2.) **J.**, wś, pow. nowogródzki, gm. Koszelewo, 20 w. od Nowogródka.

Jelonki, wś, pow. ostrowski. Opis tutejszego kościoła drewnianego z XVI w. przedstawił komisyi historyi sztuki przy Akad. Umiejętności w Krakowie, Grzegorz Worobiew z Łomży.

Jelsza, *Jelsza*, rzeka, w gub. smoleńskiej, lewy dopł. Mieży. Bierze początek pod wsią Jachowo (pow. porzecki), pod wsią Słoboda przepływa przez jezioro, dalej przez drugie, na przestrzeni 9 w. rozgranicza gub. witebską i smoleńską. Długa około 50 w., płynie na płn.-zchd.; podczas przyboru szeroka od 10 do 15 sąż., głęboka od $1^1/_2$ do 2 sąż.

Jełki, wś, pow. słonimski, gm. Kostrowicze, 408 dz.

Jełowica, kol., pow. rówieński, gm. Derażne, 38 dm., 267 mk.

Jełowikowo, r. 1635 *Jałowikowo*, wś, pow. wieliski, gm. Ilino. R. 1635 punkt graniczny od Smoleńszczyzny. W r. 1765 należy do ławnictwa michałowskiego w wójtowstwie ohryzowskiem.

Jełówka, wś, pow. czerykowski, gm. Łobanówka, 22 dm., 134 mk.

Jełowszczyzna 1.) wś, pow. grodzieński, gm. Hoża, 141 dz. 2.) **J.,** wś, pow. wilejski, gm. Krajsk (8 w.); miała 14 dusz rewiz, należała do dóbr Witulin.

Jełożyca, *Jelażyce*, wś, pow. święciański, gm. Wojstom (12 w.); r. 1865 miała 66 dusz rewiz., należała do dóbr Hanuta.

Jemce, wś nad rzką Świnorojką, pow. starokonstantynowski, gm. Reszniówka, par. praw. Bahłaje (2 w.), 18 w. od mta powiat., w górzystej okolicy, 78 dm., 619 mk. Wchodziła w skład ordynacyi ostrogskiej, r. 1753 dostała się ks. Antoniemu Lubomirskiemu, poczem Rzewuskich, obecnie Szaszkiewiczów

Jemielino al. *Jemielnie*, ob. *Imielin.*

Jemielnica, ob. *Imielnica.*

Jemieniec, os., pow. newelski, gm. Jemieniec, 12 w. od Newla, zarząd gm., cerkiew, szkoła.

Jence 1.) dobra, pow. rohaczewski, od roku 1875 Korchów, 294 dz., młyn. 2.) **J.**, okolica, tamże, gm. Rassochy (3 w.), 55 dm., 148 mk.

Jeniżyszki, zaśc., pow. rossieński, gm. Szymkajcie (12 w.).

Jerczyki, ob. *Erczyki.*

Jerechy, wś, pow. wilejski, gm. Serwecz (6 w.); miała 86 dusz rewiz., należała do dóbr Kostyki.

Jeremijówka, ob. *Weremijówka.*

Jeremin, *Jeromino*, wś i dobra nad jeziorem Sietino, pow. homelski, gm. Pokolubicze (5 w.). Wś ma 151 dm., 526 mk., cerkiew paraf., szkoła; dobra, od r. 1840 Korwin-Krasińskich, 475 dzies.

Jeremino 1.) w dok. *Jaromino*, wś, pow. wieliski, gm. Krest. R. 1765 w ławnictwie zamoszyckiem, wójtowstwa chrestowskiego. 2.) **J.**, wś, pow. wieliski, gm. Usmyń.

Jeremkowicze, wś, pow. orszański, gmina Barań (7 w.).

Jergirdyszki, zaśc., pow. wileński, gm. Janiszki (14 w.); miał 10 dusz rewiz., należał do dóbr Baranowo.

Jerka, w dok. z r. 1258 *Gyrcha*, wś, pow. kościański. W dok. z r. 1258 śród włości klasztoru lubińskiego. R. 1282 klasztor zamienia tą wś na „Marissevo" dziś nieznane.

Jerki, niewłaściwie *Erki*, wś, pow. zwinogródzki, gm. Bohaczówka, st. poczt. Zwinogródka (10 w.), 205 dm., 2455 mk., cerkiew, szkółka cerk., 19 wiatraków, olejarnia, st. dr. żel. płd.-zchd., zw. Zwinogródką.

Jerkie, ob. *Gierkie.*

Jermaki 1.) wś, pow. czauski, gm. Horodeck, 17 dm., 124 mk. 2.) **J.**, wś, pow. orszański, gm. Chłystówka, 18 dm., 56 mk. 3.) **J.**, wś, pow. dźwiński (dyneburski).

Jermakówka, wś, pow. czerykowski, gmina Malatycze (5 w.), 31 dm., 159 mk.

Jermoliszki, zaśc., pow. wileński, gm. Worniany (9 w.), należał do dóbr Trokieniki.

Jermołajówka, *Ermolajewka*, słobódka, pow. bałcki, okr. pol., gm. i st. poczt. Bohopol (16 w.), ma 30 dm.

Jermołowicze, wś i dobra, pow. mohylewski, gm. Kniażycze (6 w.). Wś ma 38 dm., 237 mk.; dobra, Dziczkańców 1162 dz. (652 lasu).

Jermołówka, wś, pow. horecki, gm. Masłoki, 33 dm., 210 mk.

Jermołowo, wś, pow. wieliski, gm. Baranowo. R. 1765 w ławnictwie lipieckiem, wójtowstwa usmyńskiego.

Jermoły, wś, pow. orszański, gm. Mikulin, 6 dm., 48 mk.

Jeromin, dobra, pow. homelski, od r. 1876, Saweliewych, 800 dz.

Jeromino, wś, pow. witebski, gm. Korolewo (3 w.), st. poczt.

Jeroszówka, wś i dobra, pow. klimowicki

gm. Chotowiż. Wś ma 29 dm., 187 mk.; dobra, od r. 1856 Turów, 160 dz.

Jersze, chutor, pow. słonimski, gm. Maryjska, Korczyców, 35 dz.

Jerszewo, dobra, pow. kobryński, gm. Drohiczyn, Gołębowskich, z urocz. Zmieja, 84 dz.

Jerszówka, dwór, pow. rossieński, gm. Szydłów (4 w.).

Jerubiszki, *Jarubiszki*, wś, pow. rossieński, gm. Erżwiłek (4 w.).

Jeruzal, r. 1520 *Jeruszel*, r. 1579 *Jaruzel*, wś, pow. skierniewicki. Kościół par. istnieje już na początku XVI w. i należy do dyecezyi poznańskiej.

Jeryszowo, r. 1635 *Jerszowo* al. *Tołkacze*, wś nad rz. Rubież, pow. wieliski, gm. Ilino. W r. 1635 punkt graniczny Smoleńszczyzny. Istniała tu komora. R. 1765 podane w ławnictwie andrzejowskim, wójtowstwa ohryzowskiego.

Jerzmanowo, r. 1136 *Hermanovo*, wś, pow. włocławski. W dok. z r. 1136 wymieniona śród włości arcyb. gnieźn. w Kujawach (K. W., n. 7). W r. 1557 we wsi Irzmanowo płaci Piotr Irzmanowski od 1 łan., 1 zagr., bez kmieci.

Jerzmanowszczyzna, wś włośc., pow. dzisieński, gm. Plissa (15 w.), należała do dóbr skarb. Peredoły.

Jerzów, pow. bałcki, ob. *Erżewa*.

Jerzówka, wś nad jez. Ciskady, pow. rzeżycki, gm. Ciskady, 3 dm., 28 mk.

Jerzopol 1.) dobra, pow. dryzieński, parafia Druja, Malskich 200 dz. 2.) **J.**, dobra skarb., pow. lucyński, 4436 dz. Składały się z 19 wsi 1 fermy.

Jerzyce, r. 1253 *Yssycz*, pow. poznański. Przedmieście Poznania. Wspom. w dok. z roku 1253 nadającym prawo niemieckie nowemu Poznaniowi (K. W., n. 321).

Jerzykowo 1.) wś, pow. średzki. Wydawca Kod. Wielk. odnosi do tej osady akt z r. 1235 (K. W., n. 180). W r. 1380 właścicielem jest Mikołaj, kasztelan ostrowski (Ostrów na Lednicy). Por. *Jerzyn*. 2.) **J.**, wś, pow. mogilnicki. W r. 1397 zatwierdzono rozgraniczenie J. włości klasztoru trzemeszeńskiego ze wsią Ostrowite, włością kościoła gnieźn. (K. W., n. 1981).

Jerzyn, kol., pow. włodzimierski, gm. Werba, 15 dm., 76 mk.

Jerzyn, r. 1266 *Gyrzyno*, wś, pow. średzki. Bolesław ks. wielkop. oddał r. 1266 wsi książęce J. i Jerzykowo do osadzenia na prawie średzkiem sołtysowi „Janthoni“ (K. W., n. 419).

Jesionów, wś, pow. kossowski. W r. 1565 wś niedawno osadzona w ststwie śniatyńskiem, miała 26 kmieci na całych dworzyszczach, wataman wolny, pop daje gr. 30. Powołowszczyzny co 5 rok 26 wołów. Dochód ogólny zł. 126 gr. 26.

Jeśkowce, wś, pow. słonimski, gm. Różana, 544 dz.

Jeśkówka, wś, pow. czauski, gm. Horodeck, 31 dm., 219 mk.

Jeśkowo, wś, pow. wieliski, gm. Ilino.

Jeśmany, wś, pow. oszmiański, gm. i dobra Wołożyn; miała 32 dusz rewiz.

Jewie, pow. trocki. O 1 w. od J., przy drodze do Wilna, śród lasu skarbowego znajduje się grupa kurhanów, mających od 2 do 3 arsz. wysokości. W r. 1888 Wolter rozkopał 4 mogiły i znalazł w nich kości ludzkie, nadto po jednym sierpie żelaznym. Również w lesie przy drodze z J. do Landwarowa, znajduje się wiele kurhanów, badanych w części 1889 r. przez Woltera.

Jewienniki (ob. t. III, 570 *Jewjeniki*), wś i zaśc., pow. trocki, gm. Jewie (3 w.). Wś miała 104, zaśc. 19 dusz rewiz., należały do dóbr skarb. Mejryszki.

Jewłachy, wś, pow. sieński, gm. Tołoczyn Zarzeczny (7 w.), 25 dm., 137 mk.

Jewłasze 1.) wś, pow. mścisławski, gm. Oślanka, 22 dm., 127 mk. 2.) **J.**, wś, pow. oszmiański, gm. i dobra Wołożyn; miała 18 dusz rewiz.

Jewminka, w dok. *Jałmynka*, *Jałmenki*, *Jalmenka*, *Elminka*, wś w pobliżu Desny, powiat osterski gub. czernihowskiej, gm. Ostr, 304 dm., 1486 mk., cerkiew. Wchodziła w skład ststwa osterskiego. W r. 1579 J. w dzierżawie Żulińskiego, rotm. czerkaskiego. W r. 1616 wraz z Kurhanami i Beremenickiem, w posesyi Wacława Wielhorskiego, stolnika kijowskiego. Suma prowentu 7 fl. 17 gr. 9 den., od czego kwarty 1 fl. 15 gr. 9 den. Na gruncie wsi przez Wielhorskiego osadzone było mstko Jałmenki, w którem było 70 podym.; powinności nieoddawało z powodu słobody. W r. 1622 J. Stara i Nowa, miasteczka, czyniły 145 fl. Po r. 1616 otrzymują J., Jełowiccy Bożeńce. W r. 1628 Zacharyasz Jałowicki, stolnik kijowski, wnosi z J. i sioł do niej należących od 20 dym.

Jewsiewicze, wś, pow. lidzki, gm. Lida (14 w.); miała 69 dusz rewiz., należała do dóbr Sedzejmy.

Jewsimowicze, wś i okolica, pow. kobryński, gm. Podolesie, 12 w. od Kobrynia. Wś ma 380 dz.; okolica szlach., 204 dz.

Jewstażyn, ob. *Eustażyn*.

Jewtuchowo, urocz. w dobrach Omelinka, pow. kobryński.

Jezierce, dziś *Seehorst*, pow. średzki. Leśnictwo należące do obrębu leśnego Gruenheide. W r. 1257 Bolesław ks. wielkop. sprzedaje swą wś „Geserce“, kapitule gnieźn. za 30 grzyw. Pieniądze mieli dać synowie Wierzbięty, nabywający od kapituły wieś Klonowo (K. W., n. 355, 1354).

Jezierskо, ob. *Jeziorsko*.

Jezieryszcze, wś, pow. wiłkomierski, gmina Owanta (12 w.).

Jezierze, wś, pow. międzychodzki. Wspom. w dok. z r. 1251 (K. W., n. 297).

Jezierzyce, wś, pow. wschowski. Kościół par. p. w. św. Michała Archan. istniał tu już w XV w. Wymienia go Lib. Ben. z r. 1510. W r. 1566 J. i Gołanice należą do Gołanieckiego, który z J. płaci od 17 łan., 6 zagr., 11 kom., 3 zagr., 5 rzem. i od 10 owiec z owczarzem. W r. 1670 przyłączony jako filia do Gołanic.

Jezierzyszcze, mstko nad jez. t. n., powiat horodecki, gm. Rudnia, 31 dm., 204 mk., cerkiew, szkoła.

Jeziorany al. *Ozierany Wielkie* i *Małe*, dwie wsi, pow. grodzieński, gm. Hołynka, 49 w. od Grodna. J. Wielkie mają 46 dm., 446 mk., cerkiew, 864 dz. J. Małe 312 dz.

Jeziorce 1.) wś w pobliżu rzki Wesołuchy, pow. łucki, na pograniczu z gub. mińską, gmina Bielskowola, 118 w. od Łucka, 133 dm., 823 mk., cerkiew, szkoła. W r. 1570 w zastawie u Stanisława Grajewskiego, który wnosi od 19 dym., 3 ogr. po 4 gr. 2.) **J.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Świniuchy, 58 w. od Włodzimierza, 67 dm., 486 mk., cerkiew. Niegdyś Sanguszków, Tarnowskich, przeszła w obce ręce.

Jeziorco, wś, pow. słonimski, gmina Borki, 531 dz.

Jeziorka, r. 1576 *Jeziora Abbatis*, wś, pow. grójecki. Dawna własność benedyktynów płockich, którzy tu założyli parafię. W r. 1576 istnieje tu kościół par.; wś ma 6 zagr. Przyległa wś Grabie, zapewne jak i Wola Grabska, są też własnością klasztoru. Kościół par. p. w. Podniesienia św. Krzyża, fundacyi benedyktynów, stał pierwotnie na obszarze wsi Grabie, nad rz. Jeziorną. Z obszaru pierwotnego parafii wydzielono nową parafię Lipie przy końcu XVII w.

Jeziorki 1.) *Ozierki*, wś, pow. grodzieński, gm. Sobolany, 27 w. od Grodna, 1006 dz. 2.) **J.** *Wielkie* i *Małe*, dwie wsi i chutor, pow. słonimski, gm. Dereczyn, 38 w. od Słonima. Wsi mają 806 i 313 dz.; chutor należy do dóbr Kotczyn. 3.) **J.**, urocz., pow. sokólski, gm. Ostrów, 78 dz 4.) **J.**, al. *Jeziorzysko*, *Ozierki*, fol., pow. wołkowyski, gm. Izabelin, Szukałłów, 312 dz.

Jeziorko 1.) wś, pow. łowicki. W dok. z r. 1359 śród włości kościoła gnieźnień. (K. W., n. 1904). 2.) **J**, wś nad rz. Dębnicą pow. opatowski. R. 1339 sędzia ziemski sandomierski, przysądza tę wś bisk. krakowskiemu, jako włość kościelną (K. W., n. 1191 i Kod. kat. krakow., I, 214). Albert bisk. krak. r. 1415 przenosi wieś na prawo sredzkie i sołtystwo nadaje Idziemu, synowi Piotra Żaka z Opatowa, swemu zasłużonemu domownikowi. Wieś leżała śród gęstych gajów i lasów zw. Gozdy (Kod. kat. krak., II, str. 465). 3.) **J**, wś, pow. grójecki, ob. *Jeziorka* (t. III) i *Grabie* (t. XV).

Jeziorko 1.) *Ozirko*, wś, pow. dubieński, gm. Mizocz, 34 w. od Dubna, 26 dm., 159 mk. 2.) **J.**, wś, pow. kowelski, gm. Kamień Koszyrski, 18 dm., 85 mk. 3.) **J.**, al. *Jeziorki*, wś, pow. łucki, gm. Rożyszcze, 9 w. od Łucka, 28 dm., 222 mk. Należała do klasztoru żydyczyńskiego, obecnie skarbowa.

Jeziorna (ob. t. II, 364 *Ezierna*), wś nad rzką Poprawką, pow. wasylkowski, gm. Jeziorna, st. poczt. i dr. żel. Białacerkiew (18 w.), 63 w. od Wasylkowa, 272 dm., 2646 mk., cerkiew, szkółka cerk., lecznica, cukrownia, 3 wiatraki. Wład. Branicki ma tu 2453 dz.

Jeziornica, mstko i dobra, pow. słonimski, gm. Czemery, 20 w. od Słonima. Mstko ma 679 dz. włośc., 30 dz. prywat. i 186 dz. cerk; dobra, własność Koźminych (poprzednio Kamieńskich, potem Wolbeków), z chutorem Frankowo i urocz. Mioduchowo 784 dz. Przechowały się tu stare okopiska na otaczających mstko wyniosłościach. Nasyp znajdujący się na płn.-zchd. zowie się Tatarską Górą.

Jeziorno, wś, pow. łucki, gm. Horodek, 56 w. od Łucka, 38 dm., 218 mk. W r. 1650 własność Sanguszków, ma 5, a 1653 r. 3 dym. W nowszych czasach Młokoszewiczów.

Jeziorsko, r. 1520 *Jezyersko*, wś, pow. turecki. Wolimir „comes de Gezersco" w dokum. z r. 1324 (K. W., n. 1039). Kościół par. p. w. św. Krzyża, istniał już zapewne w XIV w., gdy w opisie z r. 1520 uważany jest za istniejący z dawnych czasów („ab antiquo"). Istniał dawniej przy kościele szpital z rolą.

Jeziorszczyzna, wś nad rzką Wablą, powiat kijowski, gm. Makarów, st. poczt. Chwasowa (20 w.), par. praw. Lipówka (9 w.), 66 w. od Kijowa, 37 dm., 476 mk., szkółka cerk., 3 wiatraki, 393 dz. Istniała już r. 1624 i należała do włości jasienickiej. W r. 1628 Krzysztof Makarowicz z J. i Szyszkowszczyzny wnosi od 2 dym. W r. 1686 J. należała do Konarskiego; od początku XIX w. do Rościszewskich. Obecnie Sawczenko ma tu 1610 dz.

Jeziory 1.) *Oziery*, mstko i dobra nad jez. Białem, pow. grodzieński, gm. Jeziory, 23 w. od Grodna. Mstko ma 588 dz. włośc., 24 prywat., 65 cerk. i 67 dz. kościel.; dobra, hr. Lewaszewych mają 8873 dz. (903 łąk i pastw., 5232 lasu, 1342 nieuż.). Na poblizkiem jeziorze „Rybnica", znajduje się wyspa ze szczątkami budowli, na palach której są ślady okucia żelaznego. Wyspę tę łączył z lądem most. Gmina obejmuje 44 miejscowości, 399 dm. włośc. (obok 208 innych), 4722 mk. włościan, uwłaszczonych na 6564 dz. Nadto w gm. jest 9766 dz. większej posiadłości. Mstko wchodziło w skład ekonomii grodzieńskiej. Mieszczanie pozostawali pod juryzdykcyą dworu. Na targi niedzielne mają przywilej Zygmunta Augusta z r. 1568. Dochód z klucza jeziorskiego w r. 1680 wynosił 3392 złp. 3 gr. 9 den. 2.) **J.**, urocz. w dobrach Rudnia, pow. słonimski. 3.) **J.**, wś i dobra, pow.

czerykowski, gm. Dolhe (6 w.). Wś ma 108 dm., 578 mk., cerkiew paraf. drewn.; dobra, od r. 1877 ks. Obolenskich, z fol. Górki 8157 dz. (5955 lasu). 4.) J., wś nad rzką Wabicz, pow. mohylewski, gm. Czarnoruczie (7 w.), 17 dm., 149 mk., cerkiew paraf. drewn.

Jeziory *Wielkie* i *Małe*, w dok. z r. 1215 *iezora*, wś, pow. inowrocławski. W dok. z roku 1215 śród wsi płacących dziesięcinę klasztorowi w Strzelnie (K. W., n 84 i Ulanow. Dokum. Kuj. 117, 2).

Jeziorysko 1.) urocz., pow. sokólski, gmina Czarnawieś, Benedyktowych 48 dzies. 2.) J., urocz., tamże, gm. Ostragóra, 43 dz. włośc.

Jezioryszcze, os., pow. siebieski, gm. Jezioryszcze, cerkiew paraf., szkoła. Zarząd gminny we wsi Iliczyno.

Jezioryszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rymszany (9 w.).

Jeziorzany, wś, pow. gnieźnieński. Wymieniona w dok. z r. 1245 śród wolnych wsi od ciężarów książęcych (K. W., n. 238).

Jezolina, wś włośc., pow. trocki, gm. Kronie; miała 35 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Kajryszki.

Jezów, pow. włodzimierski, ob. *Izów*.

Jezow, wś w ststwie jaworowskim, ob. *Jazów* (t. III).

Jezupol, ob. *Czeszybiesy*.

Jezwa, rzka w gub. mohylewskiej, lewy dopływ Hreźli (lew. dopł. Druci).

Jezżeńce, wś, pow. wilejski, gm. Miadzioł (21 w.); miała 29 dusz rewiz., należała do dóbr Ułła.

Jeżow 1.) w dok. *Gezou*, *Yezow*, mstko, pow. brzeziński. Benedyktyni z klasztoru lubińskiego otrzymali pod zarząd tutejszy kościół, zapewne jeszcze w końcu XII w. W r. 1215 Konrad, ks. mazow. na prośbę opata lubińskiego i prepozyta jeżowskiego (domini Croyconis), uwalnia Jeżów od sądownictwa wojewodów i kasztelanów, a przyjmuje pod swą juryzdykcyę. W dok. z r. 1336 występuje „frater Paulus prepositus de Yezow“. W r. 1347 jest „frater Jacobus“, a w r. 1370 „dominus Precslaus“ (Ulanow. Dok., 288. 2, 297. 12, 310. 25, 332. 41). Wydawca Kod. dypl. katedry krakow. (I, 5) odnosi do J. synod, o którym wspomina stary zniszczony dokument Rajnolda, legata papieskiego, oznajmiający, iż uzyskał od Gedki, bisk. krakow. (1166—1185), przyznanie dziesięciny ze wsi Wawrzeńczyce dla klasztoru św. Wincentego we Wrocławiu. Bolesław, ks. mazow. (r. 1278) w Płocku, potwierdza klasztorowi lubińskiemu, prawo do domu klasztornego i wsi w J., tudzież do zdawna do tegoż domu należących wsi: Góra, Jesin, Mikulin i Krosnowa. Uwalnia książę włości te od juryzdykcyi kasztelana w Biały. Potwierdza nadanie targowiska z opłatą cła i targowego, uczynione przez ks. Władysława („antipatris“) (K. W., n. 477). Z dok. arcyb. gniezn. Janisława, wydanego r. 1336 dowiadujemy się, że kościół w Jeżowie należał do klasztoru lubińskiego, który tu osadzał zakonników dla obsługi parafii (Ulanow. Dok. 310). Ob. Ulanowski B.: „O dacie przywileju Bolesława mazow., rzekomo z r. 1278 dla klasztoru w J.“, Kraków, 1883 r. Opis kościoła w J. podał Wł. Łuszczkiewicz (Spraw. kom. hist. sztuki, t. IV i VI, 281). 2.) J., wś, pow. sieradzki. Starożytna osada. R. 1875 odkryto tu rozległe cmentarzysko przedhistoryczne. 3.) J., w dok. *Iezow*, *Geszov*, wś, pow. opatowski. W dokum. z r. 1145, którym Mieszko potwierdza posiadłości klasztoru w Trzemesznie powiedziano: „Comes Micora contulit Jesovo prope Wasnow“. Były tu i części rycerskie. R. 1380 niejaki Dominik z Worowic sprzedaje swój dział w J. klasztorowi (K. W., n. 11 i 1770). W r. 1352 toczy się w sądzie ziemskim w Opatowie, spór między spółdziedzicami wsi o działy zwane: „Ponatowske“ i „Wgroda“. W r. 1378 część wsi nabywa klasztor w Trzemesznie przez Jakóba, prokuratora waśniowskiego za 80 grzyw. (Kod. mał. III, 86, 314, 318).

Jeżowice, wś, pow. włoszczowski. R. 1359 Kazimierz, król polski, potwierdza sprzedaż J. przez dziedziców z Bieganowa, kościołowi gnieź. za 110 grzyw. (K. W., n. 1409, 1495 i Kod. mał. 132, 164).

Jeżówka 1.) wś, pow. grodzieński, gm. Hudziewicze, 132 dz. 2.) J., zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (5 w.).

Jeżyki, wś, pow. kobryński, gm. Rohoźna, 115 dz.

Jędruszkowce, r. 1515 *Indrziszkowcze*, wś, pow. sanocki. W r. 1515 należy do dóbr Jaćmierz, od r. 1559 Drohojowskich, ma 3 łany, karczmę.

Jędrychowce, wś i fol., pow. wołkowyski, gm. Roś (5 w.), 15 w. od Wołkowyska. Wś ma 169 dz.; fol. należy do dóbr Roś.

Jędrychowice al. *Andrychowice*, w dokum. *Heynemannisdorf*, dziś *Heyersdorf*, wieś pod Wschową, na granicy Szląska i Wielkopolski, nadana w r. 1307 przez Henryka, ks. głogowskiego, klasztorowi klarysek w Głogowie (K.W., nr. 907). R. 1579 wś „Hendrzehowicze“, własność Stef. Wilkowskiego i Mat. Radlicza w roku 1566, płaci od 13 łan., 4 zagr. z rolą, 10 bez roli, 3 kom. z bydłem, 10 bez bydła, 1 owczarza i 65 owiec. Przed reformacyą istniał tu kościół par. katolicki p. w. św. Stefana i św. Anny, który dziedzice wsi Mieleccy w połowie XVII w. oddali Braciom czeskim.

Jędrzejów 1.) mstko, centr powiatu t. n., w gub. kieleckiej i dawne opactwo. Pod miastem jest obecnie stacya dr. żel. iwangrodzko-dąbrowieckiej. J. nie posiada obecnie praw miasta lecz jest osadą mającą w 1890 r. 4200 mk., w tej liczbie 12 praw. i 1018 żydów. Na obszarze

noszącym pierwotnie nazwę Brzeźnica, około 2 wiorst od obecnego miasteczka, powstał kościół, a wkrótce potem klasztor cystersów. Kościół uposażył i poświęcił biskup krakowski, Maurus, na początku XII w. († r. 1118). Około r. 1140 za rządów bisk. Radosta († 1142 r.), przypada założenie klasztoru, który biskup obdarza dziesięcinami. W r. 1153 czy 1154 Jan, arcyb. gnieźn., wydaje akt fundacyjny dla klasztoru, a w latach 1174—1176 poświęca nowy kościół klasztorny wraz z bisk. krakow. Gedką i uposaża takowy. W r. 1210 wydaje dla klasztoru bisk. krak. Wincenty, akt ponawiający zniszczone już wtedy pierwotne przywileje Maurusa, Radosta i Giedki. W dok. z r. 1174 — 76 powiedziano, iż Jan, arcyb. gnieźn. i Giedko, bisk. krakow., uposażają kościół p. w. św. Maryi i św. Wojciecha, przy którego konsekracyi nadał mu arcybiskup swe dziesięciny od 50 pługów i przytem obdarzył braci obsługujących kościół wsiami. Kazimierz, król polski, w r. 1336 ze względu na „inopiam Andreoviensis Civitatis ac in ea reditus et proventus cupientes ampliari" stanowi, iż nikt bez pozwolenia opata, nie może wystawiać na sprzedaż towarów na rynku miejskim. W r. 1355 tenże król wzamian za wieś Chlizne, w ziemi dobrzyńskiej, ustąpioną przez klasztor królowi, nadaje klasztorowi cło od śledzi w ilości 30 sztuk od beczki, pobierane dotąd przez kasztelana. W r. 1366 Andrzej z Michowa sprzedaje za 16 grzyw. i 9 skotów klasztorowi przysługujące mu prawo pobierania połowy serc (flaków zapewne) ze wszystkich bydląt i zwierząt zabijanych przez rzeźników jędrzejowskich. W dokum. z r. 1366 na sądzie miejskim (in judicio magno), zasiada wójt, kowal Mikołaj i ławnicy: Maciej Kałdun, Maciej Szuperz, Maszko Smarz, Piotr zięć Goduszy, Staszko z Niegosławic i Przybko Baran. W r. 1368 Władko i Sulko, dziedzice Ossowy, sprzedają swoje prawo do części wnętrzności bydlęcych z jatek Jędrzejowa za 5 grzyw, Mścigniewowi z Ossowy. Tenże Mścigniew i Andrzej z Ossowy skupiwszy od innych współwłaścicieli ich prawo, sprzedaje takowe r. 1370 opatowi Gierardowi za 30 grz. groszy pol. Od sukcesorów Andrzeja z Michowa, klasztor odkupuje to prawo za 100 grz. w r. 1375 (Kod. mał., 244, 284, 342, 346, 357, 367, 387). Według dok. z r. 1363 odbywa się w J., pobór cła królewskiego. W r. 1581 Andrzejów płaci szosu fl. 96, od 30 kom., 20 szewców, 6 kuśn., 4 kraw., 4 kowali, 3 ślusarzy, 3 płócien., 3 sukien., 5 rzeźn., 1 mieczarza, 4 czapn., 6 prasoł., rymarza, kotlarza, bednarza, aptekarza, balwierza, 10 piekarz., garncarza, 2 przekup., dudy, łan. miej. 21. Ogółem fl. 169 gr. 9 (Pow. Małop., 158). Obecnie w budynkach poklasztornych mieści się seminaryum dla nauczycieli elementarnych. Ob. Helcel A. Z. „O klasztorze jędrzejow." (Roczn. tow. nauk. krak., 1852) i Wł. Łuszczkiewicz (Spraw. kom. hist. sztuki, t. V i odbitka 1895 i t VI, str. LXX). 2.) **J.**, w r. 1578 *Andrzeyow*, wś, pow. opatowski, par. Szewna. W r. 1578 Piotr Zborowski płaci tu od 14 os., 7 łan., 4 zagrodn.

Jędrzejowice, r. 1578 *Andrzeyowycze*, wś, pow. opatowski, par. Szewna. W r. 1578 w 5 działkach jest $1^3/_4$ łan. i 4 zagr.

Joachimów, *Joachimowo*, dobra, pow. rohaczewski, gm. Dowsk (9 w.), własność Borysewiczów, 1602 dz.

Joalin, dobra, pow. prużański, gm. Michajłowska, 10 w. od Prużany, Rudominów, 971 dz.

Joasin Bazyliany, fol. dóbr Rusiły Lisowczyce, pow. brzeski gub. grodz.

Jobańce, wś, pow. wileński, gm. Giedrojcie (3 w.); miała 41 dusz rewiz., należała do dóbr Okmiana.

Jocewicze, wś, pow. słonimski, gmina Rohotna.

Jochimowce, w dok. *Juchimowce*, *Jachimowce*, wś, pow. proskurowski. W r. 1565 Piaseckiej, płacącej od 4 pługów, w r. 1578 przy Czarnym Ostrowie. W r. 1668 własność Dymitra Wiśniowieckiego, wwdy bełzkiego, spustoszona. Obecnie Jadwigi Jodko, posiadającej 1053 dz.

Jocie 1.) wś i dobra, pow. rossieński, gmina Taurogi (8 w.), własność Monkiewiczów, 295 dz. 2.) **J.**, dobra, tamże, gm. Wewirże (8 w.).

Jociszki 1.) wś, pow. wiłkomierski, gm. Subocz (14 w.). Własność ks. Szalikowych, 705 dz. Nadto Adamanisowie mają tu 80 dz. 2.) **J.**, osada i dwór, tamże, gm. Uszpole (3 w.). 3.) **J.**, zaśc., pow. trocki, gm. Butrymańce (11 w.); miał 6 dusz rewiz., należał do dóbr skarbowych Olita.

Jocki, wś, pow. telszewski, gm. Masiady (15 w.).

Jocuny, dobra, pow. kowieński, gm. Kiejdany (12 w.).

Jocze, pow. lidzki. Mają tu: Józef Górski 50 dz., Stefan i Aleksander Wersoccy 202 dz.

Joczewicze, wś, pow. lidzki, gm. Żyrmuny (4 w.); miała 13 dusz rewiz., należała do dóbr Dworzyszcze.

Joczuny, wś, pow. szawelski, gm. Janiszki (13 w.).

Joczymy, fol. i okolica, pow. wiłkomierski, gm. Szaty (9 w.). Mają tu: Korgowdowie 58 dz., Kupczyńscy 36 dz.

Jodagalnie, pow. nowoaleksandrowski, ob. *Adamowo* 8).

Jodajcie, wś, pow. kowieński, gm. Ejragoła (10 w.), 9 dm., 176 mk.

Jodańce 1.) dobra, pow. kowieński, gm. Kiejdany, Baczyżmalskich 310 dz. 2.) **J.**, wś, pow nowoaleksandrowski, gm. Abele (7 w.). 3.) **J.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (4 w.). 4.) **J.**,

pow. oszmiański. Wchodziła w skład ststwa gieranońskiego.

Jodanie, wś, pow. rossieński, gm. Łabardzie (11 w.).

Jodanki, chutor, pow. wiłkomierski, gmina Siesiki (10 w.).

Jodany, wś, pow. telszewski, gm. Płungiany (4 w.).

Jodasiele, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (2 w.).

Jodażejmy, zaśc., pow. wileński, gm. i dobra Janiszki (1 w.).

Jodczyki, wś, pow. słonimski, gm. Kossów, 51 w. od Słonima, 17 dm., 225 mk., szkoła, 435 dz.

Jodegalwie 1.) zaśc., w dobrach Dryświaty, pow. nowoaleksandrowski. Lewikowych 81 dz. i Bużyńskich 53 dz. 2.) **J.**, wś, pow. święciański, gm. i dobra Melegiany (3 w.); miała 64 dusz rewiz.

Jodeglinie, wś, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (9 w.).

Jodejki, wś, pow. szawelski, gm. Żagory, posiada kaplicę katol., par. Żagory Nowe.

Jodejsze, wś, pow. poniewieski, gm. Gulbiny (2 w.).

Jodele 1.) wś, pow. kowieński, gm. Kroki (9 w.). 2.) **J.**, wś, pow. poniewieski, gm. Birże (7 w.).

Jodełungu, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (13 w.).

Jodeńce, wś, pow. oszmiański, gm. Subotniki (5 w.); miała 30 dusz rewiz., należała do dóbr Kwiatkowce.

Jodeniszki, zaśc., pow. święciański, gmina Zabłociszki (8 w.); miał 11 dusz rewiz., należał do dóbr skarb. Daugieliszki.

Jodgauże al. *Podkalnie*, dwór, pow. poniewieski, gm. Kibury (15 w.).

Jodgiry, os., pow. poniewieski, gm. Kibury (15 w.).

Jodgirys 1.) trzy zaśc., pow. kowieński, dwa w gm. Ejragoła (15 w.), trzeci w gm. Wilkija (23 w.). 2.) **J.**, dwór, pow. wiłkomierski, gmina Towiany (7 w.).

Jodkajnie, *Jotkajnie*, wś nad Szuszwą, pow. kowieński, gm. Surwiliszki (1 w.), 10 dm., 140 mk.

Jodkany, *Jotkany*, dobra, pow. poniewieski, gm. Nowe Miasto (7 w.), Butrymów, 500 dz.

Jodkiewicze *Wielkie* i *Małe*, dwie okolice szlach., pow. grodzieński, gm. Indura, 39 w. od Grodna. J. Wielkie mają 410 dzies., J. Małe, 219 dz.

Jodkiszki, wś i dobra, pow. kowieński, gm. Kiejdany (4 w.), Węgziagolskich 227 dz.

Jodkowicze, powiat oszmiański. Wchodziła w skład ststwa gieranońskiego.

Jodkowszczyzna, chutor, pow. słonimski, gm. Kozłowszczyzna, Śnitków 99 dz.

Jodłowa, mstko, pow. pilzneński. Podobno pierwotnie własność bisk. krak., następnie książęca, zwrócona biskupom r. 1354 przez Kazimierza W., lecz następnie znowu królewska. Zdaje się, że biskupi założyli tu parafię i wznieśli kościół zapewne już w XV w. W r. 1581 istnieją dwie wsi: J. niemiecka i J. polska. Płaci z nich Strzeżowski. J. niemiecka jest w dzierżawie u Josta Romera, ma 27 łan. km., 2 zagr. z rolą, 22 bez roli, 12 kom. z bydłem, 32 kom. bez bydła, 14 rzem., 1 łan sołtysi. J. polska ma 10 łan. km., 9 zagr. bez roli, 16 kom. bez bydła i 6 rzem. Już wtedy widocznie miała charakter targowiska.

Jodłówek 1.) zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Rogowo (2 w.). 2.) **J**, ob. *Jodłówka*.

Jodłowicze, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (12 w.).

Jodłowiecie, dwór, pow. poniewieski, gmina Birże (28 w.).

Jodłówka 1.) al. *Jodłówek*, zaśc., pow. kowieński, gm. Rumszyszki (10 w.), Zubryckich 24 dz. 2.) **J.**, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (14 w.). 3.) **J.**, os., pow. wiłkomierski, gm. Pupany (4 w.).

Jodłówka, wś, pow. bocheński. W dok. z r. 1350 wymieniona jako „libertas Jodłowka“, a więc świeżo osadzona wola.

Jodmiedzie al. *Antomir*, zaśc., pow. kowieński, gm. Kroki (19 w.).

Jodmyszki dwór, pow. kowieński, gm. Wilkija (10 w.).,

Jodopurwie 1.) zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (7 w.). 2.) **J.**, pow. święciański, gm. Kukuciszki, własność Wojnickich. W pobliżu około 150 kurhanów. 3.) **J.**, zaśc., powiat wileński, gm. Szyrwinty (11 w.); należał do dóbr skarb. Szeszole.

Jodopurwis, zaśc, pow. wiłkomierski, gm. Owanta (9 w.).

Jodowiszki, wś, pow. poniewieski, gmina Podbirże (7 w.)

Jodpiaunie, dwór, pow. kowieński, gmina Średniki (9 w.).

Jodraniszki, wś, pow. rossieński, gm. Erżwiłek (7 w.).

Joducie, *Juducie*, pow. oszmiański. W roku 1765 wchodziło w skład ststwa gieranońskiego.

Jodunańce, dwór, pow. wiłkomierski, gmina Pupany (7 w.), własność hr. Choiseul-de Gouffier, z okolicą Poże 509 dz.

Jodupie, os., pow. telszewski, gm. Ginteliszki, Grudzińskich, 31 dz.

Jodupis 1.) dwór, pow. poniewieski, gmina Czypiany (14 w.). 2.) **J.**, wś, tamże, gm. Rozalin (12 w.). 3.) **J.** *Zile*, fol., tamże, gm. Naciuny (3 w.).

Joduwie, wś i fol., pow. poniewieski, gmina Podbirże (7 w.). Fol., bar. Budbergów, 50 dz.

Jodycze, wś, pow. grodzieński, gm. Hołynka, 640 dz.

Jodyka, zaśc., pow. wileński, gm. Malaty (8 w.), należał do dóbr skarb. Białodwór.

Jodykany, dobra, pow. poniewieski, gm. Remigoła (4 w.).

Jodyńce, dobra, pow. poniewieski, gm. Czypiany (13 w.), Jeżewskich 210 dz.

Jodynie 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (18 w.). 2.) **J.**, dwa dwory i os., pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (1 w.).

Jodyniele, wś, pow. poniewieski, gm. Gulbiny (3 w.).

Jodyszki 1.) al. *Antoniszki*, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (18 w.), Twardowskich 44 dz. 2.) **J.**, fol., tamże, gm. Widze (8 w.). 3.) **J.**, wś, pow. poniewieski, gm. Naciuny (7 w.). 4.) **J.**, dwa zaśc. i os., pow. wił komierski, gm. Owanta (6 i 9 w.). 5.) **J.**, *Judyszki*, zaśc., tamże, gm. Uciany (5 w.), własność Gasperowiczów, 65 dz. 6.) **J.**, *Jodziszki*, wś włośc. i fol., pow. święciański, gm. Święciany (10 w.); miała 13 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Bujwidy-Jodyszki. Folw. należał r. 1866 do Swirzewskich.

Jodziany 1.) wś, pow. poniewieski, gmina Birże (6 w.). 2.) **J.**, dobra, tamże, gm. Gulbiny (2 w.), Sutkiewiczów 262 dz., Miłaszewiczów 40 dz.

Jodzie 1.) wś i fol., pow. kowieński, gm. Ejragoła (10 w.). Fol. należy do dóbr Sakunele. 2.) **J.**, wś, tamże, gm. Kroki (24 w.). 3.) **J.**, os. i zaśc., pow. poniewieski, gm. Remigoła (8 i 10 w.), Szyllingów 19 dz. 4.) **J.**, fol., pow. szawelski, gm. Gruździe (16 w.). 5.) **J.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk.

Jodziełowce, wś i okolica szlach., powiat lidzki, gm. Zabłoć (3 w.). Wś miała 15 dusz rewiz., należała do dóbr Zabłoć.

Jodziewo, wś, pow. święciański, gm. Aleksandrowska; miała 25 dusz rewiz., należała do dóbr Stracza.

Jodziewszczyzna, wś, pow. wilejski, gmina Dołhinów (4 w.); miała 16 dusz rewiz., należała do dóbr Suchobory.

Jodziszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (10 w.).

Jodziuny, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Pupany (2 w.) i Żmujdki (5 w.).

Johalin 1.) al. *Gierbielewicze*, dobra, powiat słonimski, gm. Kozłowszczyzna, Janowiczów 116 dz. 2.) **J.**, tamże, ob. *Natalin*.

Johalina, wś, pow. trocki, gm. Kronie; miała 6 dusz rewiz.

Johalino, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel, Pelińskich 202 dz.

Johałów, dobra, pow. klimowicki, dziedzictwo Kamionków, z Piślatynem 763 dz. (402 dz. lasu), młyn.

Johanishof, dobra, pow. telszewski, gmina Szkudy (6 w.), Simbergów 92 dz.

Johaniszkiele, mstko i dobra, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (12 w.), 38 w. od Poniewieża, 400 mk. Dobra należą do Karpiów, z folw. Zubryszki mają 3629 dz.

Johannesburg, mstko, ob. *Sudargi* (t. XI).

Johannhof, al. *Kubiluny*, dobra, pow. poniewieski, gm. Podbirże (10 w.), należały do bar. Haapen.

Johanówka, mylnie *Hannówka* al. *Annówka* (ob. t. I, 40), wś, pow. lipowiecki, gm. parafia prawosł. i st. poczt. Lipowiec (7 w.), 36 dm., 456 mk., szkółka. Niegdyś przy Lipowcu, drogą wiana Sarneckich, dziś Nemiukowa, 280 dz.

Johanowo 1.) *Juhanowo*, fol. dóbr Pacewicze, pow. wołkowyski. 2.) **J**, dwór, pow. poniewieski, gm. Gulbiny (7 w.). 3.) **J.**, dobra, pow. rossieński, gm. Botoki (10 w.), Klimaszewskich 188 dz. 4.) **J.**, fol., pow. szawelski, gm. Poszwityń (10 w.), własność hr. Tyszkiewiczów, 234 dz.

Johanpol, dobra, pow. rossieński, gmina Wielmy, Grużewskich 657 dz.

Johniszki, dwie wsi, pow. kowieński, gmina Jaświojnie (5 w.).

Jokany, wś, pow. poniewieski, gm. Podbirże (5 w.).

Joknie, dwór, pow. wiłkomierski, gm. i par. Pogiry (6 w.). W r. 1788 Macieja Gzowskiego, obecnie Klimowiczów, 40 dz.

Joksty, zaśc. pow. dźwiński (dyneburski), Kononowych 89 dz.

Joksze 1.) wś, pow. rossieński, gm. Szwekszni̇e (6 w.). 2.) **J**, wś, pow. szawelski, gmina Łukniki (4 w.). 3.) **J.**, wś, tamże, gm. Skiemie (16 w.).

Jokszedzie, dwór, pow. szawelski, gm. Kiryanowo, Walmontów 70 dz.

Jokule, *Jekule*, fol., pow. rossieński, gmina Wewirże (8 w.).

Jołcza, w dok. *Jolcze*, wś, pow. rzeczycki. Należała do ststwa lubeckiego. W r. 1614 nadana wraz z Berezkami i Białowiczami kn. Semenowi Łyko za obronę Putywla i zasługi przy wzięciu Bełstroda i Rylska. W r. 1615 z Berezkami czyniła 208 fl. W r 1622 w posesyi kn. Łyczynej, czyniły 487 fl. 25 gr. W r. 1636 w posesyi Jana Mikołaja Janickiego za przywilejem z r. 1631.

Jołowo, wś, pow. słonimski, gm. Luszniewo (6 w.), 107 dz. włośc., młyn, tartak.

Jołtuszków, mstko, pow. mohylowski. W r. 1530 i 1542 puste. W r. 1578 do ststwa barskiego, w dzierżeniu Myzinenków, płaci od 1 pługa. W r. 1661 ma 22 dym., a w r. 1664 ani jednego.

Jonajcie 1.) wś i dobra, pow. rossieński, gm. Konstantynów (8 w.). 2.) **J.**, dobra, pow. szawelski, gm. Kiryanowo (15 w.), Więcewiczów

445 dz. 3.) **J.**, okolica, tamże, gm. Łukniki (4 w.). Mają tu Mackiewiczowa i Juszkiewiczowa 28 dz., Pietkiewiczowie 78 dz. 4.) **J.**, dwór i zaśc., tamże, gm. Popielany (6 i 9 w.). 5.) **J.**, wś, tamże, gm. Poszwityń (11 w.). 6.) **J.**, wś, pow. telszewski, gm. Gadonów (17 w.). 7.) **J.**, dobra i okolica, tamże, gm. Tyrkszle (5 w.). Mają tu: Beniuszewiczowie 56 dz., Witkiewiczowie 104 dz., Ławcewiczowie 8 dz., Pancerzyńscy 42 dz.

Jonańce 1.) *Joniańce*, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kurkle (3 w.). 2.) **J.**, wś, dobra i zaśc., tamże, gm. Owanta (7 i 10 w.). 3.) **J.**, wś i dobra, tamże, gm. Wiżuny (9 w.), Jawgielów 492 dz., kaplica katol. par. Wiżuny.

Joniec, w dokum. *Junecz*, wś, pow. płoński. Wymieniona w dok. z XIII w., jako własność kościoła płockiego. W dok. z r. 1398 powiedziano: „via angularis ducens ad antiquam ecclesiam in Junecz" (Kod. maz., 128). W reg. z r. 1570 spotykamy klucz juniecki dóbr bisk. płockiego. Wś ma 1576 r. 17 łan., 4 łany wójt. (Paw. Maz., 131, 316).

Jonikajcie 1.) wś, pow. rossieński, gmina Szwekszenie (8 w.). 2.) **J.**, dobra, pow. telszewski, gm. Wornie (4 w.), własność Miedzychowskich, 103 dz.

Joniki 1.) wś, pow. rossieński, gm. Szwekszenie (6 w.). 2.) **J.**, wś, pow. telszewski, gm. Bernatów (3 w.).

Joniłajcie, *Jonełajcie*, okolica, pow. telszewski, gm. Wornie (10 w.). Mają tu: Bukentowie 40 dz., Wojnowiczowie 114 dz.

Jonławki, dwór, pow. szawelski, gm. Popielany (15 w.).

Jordajcie, *Jurdajcie*, dobra, pow. szawelski, gm. Żagory (20 w.), Komarów 4019 dz. (1947 dz. lasu).

Jordan, wś, własność klasztoru cystersów w Paradyzie, leżała już po za granicą zachodnią Polski, miała kościół murowany wzniesiony przez cystersów r. 1673, filialny do par. w Kalawie.

Jośki, wś, pow. bielski gub. grodz., gmina Orla, ze wsią Grabowiec ma 1191 dz. włośc. Wś należała do wójtowstwa godziszewskiego, włości dworu brańskiego. W r. 1560 i 1563 miała 18 włók gruntu dobrego, z czego 1 na wójta. Z pozostałych 17 płacili po 21 gr. czynszu, 30 gr. osady, za 2 beczki owsa 10 gr., za odwóz 10 gr., za gwałty 1 beczkę żyta, al. 10 gr., wóz siana z odwozem 5 gr., za gęś, kury, jajca $3^1/_2$ gr., za stacyę 2 gr., za tłoki 12 gr., za niewody 2 gr., czyni z włóki 106 gr., wogóle 30 kóp 2 gr.

Josypówka 1.) (dziś pow. hajsyński?), niegdyś mstko, w dawnem wojew. bracławskim. W r. 1629 z części J. wnosi Stanisław Skórkowski od 30 dym., Matwej Czarnota (w dzierżawie) z 25 dym. i Józef Sokołowski (z części na gruntach Kublicza) od 1 dym. Może weszło w obszar mstka Kiblicza. 2.) **J.**, urzęd. *Osipowka*, ferma, pow. hajsyński, gm. Chaszczowata (10 w.), ma 10 dm.

Jotajnie, wś, dobra, fol., okolica i zaśc., pow. poniewieski, gm. Remigoła (10 w.), 16 w. od Poniewieża. Mają tu: Ciemnołońscy 70 dz., Kiecerowie 29 dz., Rogowscy 23 dz., Wiercińscy 75 dz., Zabłoccy 4 dz., Zawiszowie 280 dzies. W r. 1598 dobra J. sprzedaje Mikołaj Kasperowicz Kończa, za 200 kóp gr. litew., Piotrowi Szukście.

Jotajniele, dwór, pow. poniewieski, gm. Remigoła (10 w.).

Jotaliszki, wś, pow. poniewieski, gm. Krakinów (8 w.).

Jotejki, okolica, pow. kowieński, gm. Ejragoła (6 w.). Mają tu: Baniewiczowie 60 dzies., Dackiewiczowie 32 dz., Dąbrowscy 64 dz., Juszkiewiczowie 111 dz., Kolesińscy 25 dz., Leonowiczowie 26 dz., Prysiewiczowie 74 dz., Żutowtowie 42 dz.

Jotkany, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (6 w.) i Subocze (1 w.).

Jotkiany, wś, pow. rossieński, gm. Szymkajcie (10 w.).

Jotyszki 1.) wś, pow. wiłkomierski, gmina Owanta (5 w.). 2.) **J.**, wś, włośc., pow. święciański, gm. Hoduciszki; miała 10 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Mirkliszki.

Jowajsze, wś, pow. poniewieski, gm. Remigoła (8 w.).

Jowcze, zaginiona wś na obszarze obecnego pow. lityńskiego. W r. 1530 należy do Chmielnika. W r. 1565 do ststwa chmielnickiego. Było 20 kmieci płacących po 30 gr., jeden zubożały daje 16 gr., 9 swobodnych płaci 18 gr. Dani pszczelnej 45 pni 30 złp., 9 baranów 3 fl. 18 gr., 17 wieprzów 17 fl., powołowszczyzny 20 wołów (co 7 rok) à 4 fl. = 80 fl. a na rok 13 fl. 10 gr. Służkowie jadą z rozkazami i kowal robi do młyna; 10 szewców, karczmarz płaci 5 fl. Razem 112 fl. 8 gr. 2 den. Staw daje 100 fl. rocznie. W r. 1566 królewszczyzna, do ststwa barskiego należąca, płaci od 8 pługów, 1 koła dorocz.

Jowniewicze, zaśc., pow. oszmiański, gmina i dobra skarb. Krewo (7 w.); 6 dusz rewiz.

Józefin 1.) fol. dóbr Ruda, pow. bielski gub. grodz., ma 315 dz. 2.) **J.**, fol., pow. kobryński, gm. Strzygowo, Łazarewiczów 36 dz. 3.) **J.**, fol. dóbr Czuryłowszczyzna, tamże. 4.) **J.**, *Zamanilów*, dobra, tamże, Arcybaszewych, 482 dz. 5.) **J.**, al. *Bór*, dobra, pow. prużański, gm. Kotra, Horodeńskich 140 dz. 6.) **J.**, urocz. w dobrach Nowajelnia, pow. słonimski. 7.) **J.**, al. *Klin*, fol. dóbr Jundziłowicze, tamże. 8.) **J.**, al *Bakunowicze*, fol. dóbr Albertyn, tamże. 9.) **J.**, fol., pow. święciański, gm. Michajłowska; 1866 r., Czechowiczów. 10.) **J.**, ob. *Czewel*.

Józefin 1.) wś, pow. radomyski, gm. i paraf.

praw. Chabne, st. poczt. Radomyśl (88 w.), 44 dm., 179 mk. 2.) J., kol., tamże, gm. Wyszewicze, st. poczt. Radomyśl (16 w.), 17 dm., 108 mk. 3.) J., kol., pow. łucki, gm. Czaruków, 55 dm., 313 mk. 4.) J., kol., tamże, gm. Szczurzyn, 24 dm., 136 mk. 5.) J, kol., tamże, gm. Trosteniec, 60 dm., 413 mk. 6.) J, wś nad Korczykiem, właściwie przedmieście Korca, pow. nowogradwołyński, gm. Korzec, 30 w. od mta pow., 109 dm., 747 mk. Nazwana od imienia ks. Józefa Czartoryskiego, ostatniego stolnika litew. Założoną tu przez niego fabrykę porcelany i fajansu, Michał Mezer przenosi r. 1795 do Baranówki. 7.) J., kol., tamże, gm. Baranówka, 27 dm., 212 mk. 8.) J., fol., pow. włodzimierski, gmina Chotiaczów, 2 dm., 21 mk. 9.) J., kol., pow. żytomierski, gm. Horoszki, 50 w. od Żytomierza, 30 dm., 195 mk. 10.) J., kol., tamże, gm. Puliny, 24 w. od Żytomierza, 72 dm., 368 mk.

Józefinia, folw., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (10 w.).

Józefinopol, *Józefenopol*, wś, pow. święciański, gm. Hoduciszki; miała 23 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Jankiszki.

Józefinowo 1.) dobra, pow. dźwiński (dyneburski), par. katol. Ruszona, Popowych 805 dz. 2.) J, dobra, tamże, własność Strausów, 871 dz.

Józefka, wś, pow. olhopolski, paraf. Czeczelnik.

Józefów 1.) os. kośc., pow. radomski, gm. Kuczki, par. Skaryszew. Utworzona z części rozparcelowanego fol. Kuczki. ma 6 morg. Urządzono tu r. 1900 z budynku dawnej krochmalni kaplicę, a przy niej filię par. Skaryszew, obejmującą osady i wsi: Adamów, Budy niemianowskie, Cybulówka, Czarny Las, Gozd, Gzance, Klwatka, Korytka, Kuczki, Lipiny, Niemianowice, Piskornica. 2.) J., kolonia, pow. łaski, ob. *Bechcice*.

Józefów 1.) dobra, pow. czerykowski, od r. 1877 Błochinych, 308 dz. 2.) J., dobra, pow. klimowicki, gm. Miłosławicze (10 w.), Hołyńskich, z Adelinem 2708 dz. (1980 lasu); młyn, gorzelnia.

Józefów 1.) chutor, pow. wasylkowski, ob. *Stawy Winnickie* (t. XI, 307). 2.) J, kolonia, pow. nowogradwołyński, gm. Rohaczów, 57 dm., 283 mk.

Józefówek, fol., pow. wiłkomierski, gm. Towiany (10 w.).

Józefówka 1.) folw. dóbr Byteń, pow. słonimski. 2.) J., fol., pow. kowieński, gm. Kroki (12 w.). 3.) J, dwór, pow. poniewieski, gmina Krakinów (3 w.). 4.) J., wś, pow. klimowicki, gm. Berezki, 84 dm., 480 mk. 5.) J., dobra, pow. mścisławski, Stachowskich 824 dz. 6.) J., wś, tamże, gm. Piriany, 15 dm., 80 mk.

Józefówka 1.) wś nad Desną, pow. berdyczowski, gm. Mecherzyńce Dębowe, st. poczt. Samhorodek (10 w.), 40 w. od Berdyczowa, 142 dm., 1012 mk., cerkiew, szkoła, 2 młyny, wiatrak, cukrownia wzniesiona r. 1898. Od 1866 gen. Bezaka, obecnie jego syna, 1127 dz. 2.) J. *Koszarka* al. *Karolina*, wś, pow. czehryński, gm. i st. poczt. Złotopol (4 w.), 89 w. od Czehrynia, 223 dm., 1235 mk., cerkiew, szkółka cerk, 7 wiatraków. Należy do klucza żórawskiego, dóbr hr. Bobrzyńskich. 3.) J, wś u źródeł Kahorłyka Mokrego, pow. kijowski, gm. i st. pocztowa Rzyszczów, par. praw. Zikracze (6 w.), 70 w. od Kijowa, 233 dm, 1490 mk., cerkiew filialna, szkółka, 9 wiatraków, 679 dz. włośc. Założona na początku XVIII w. i nazwana od Józefa Woronicza, podczaszego owruckiego. Obecnie Czerniawskiego, 368 dz. 4.) J., kol. przy wsi Wilnie, pow. radomyski, gm. Wodotyje, 28 dm., 116 mk. 5.) J., wś, pow. wasylkowski, gmina Wasylów, st. poczt. Hermanówka (10 w.), 28 w. od Wasylkowa, 75 dm., 689 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 2 wiatraki. Obecnie Iwaszczenko ma tu 399 dz. 6.) J. al. *Stupnik* (ob. t. XI, 510), wś, tamże, gm. i par. Rokitna (1 w.), st. poczt. Trockie (18 w.), 70 w. od Wasylkowa, 32 dm., 362 mk. 7.) J., wś, pow. latyczowski, gmina Wójtowce (10 w.), st. poczt. Wołkowińce (6 w.). 8.) J., chutor, pow. mohylowski, okr. pol. i gm. Szarogród (4 w.), ma 10 dm. 9.) J., ferma, pow. winnicki. Ob. *Bajkówka*. 10.) J., urocz., tamże, ma 1 dm. 11.) J., wś, pow. nowogradwołyński, gm. i par. praw. Baranówka (7 w.), 38 w. od mta pow., 81 dm., 540 mk., własność Józefa Potockiego. 12.) J., urocz., tamże, gm. Romanówka. 13.) J., wś nad Żyłką (dopł. Słuczy) i Grabarką, tamże, gm. Ostropol (3 w.), stacya pocztowa Lubar (25 w.), st. dr. żel. Połonne (35 w.), 103 w. od mta pow., 153 dm., 837 mk., cerkiew par. murowana z r. 1856 fundacyi właściciela wsi Dorożyńskiego, uposażona 58 dz., przez ks. Kaspra Lubomirskiego r. 1779; szkółka cerk. od r. 1870. Wchodziła w skład ordynacyi ostrogskiej, r. 1753 dostała się Lubomirskim. Jako wiano córki Kaspra dostała się brygadierowi Adamowi Walewskiemu, z Ostropolszczyzną, Połońszczyzną i Miropolszczyzną. Syn jego sprzedał Bnińskim, od których J., kupił Dorożyński. 14.) J., tamże, ob. *Adamówka* 13). 15.) J., wś, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, 2 w. od Owrucza, 27 dm., 171 mk. 16.) J., wś, tamże, gm. Tatarnowicze, 52 w. od Owrucza, 114 dm., 715 mk. 17.) J., folw., ob. *Horodyszcze* 18). 18.) J., kol., tamże, gm. Deražne, 15 dm., 91 mk. 19.) J., fol., tamże, gm. Dziatkowicze 20.) J., słoboda, tamże, gm. Kustyń, 40 dm, 283 mk. 21.) J., wś, tamże, gm. Tuczyn, par. praw. Lubasza Mała, 15 dm, 126 mk. 22.) J., kol., pow. włodzimierski, gmina Olesk, 5 dm., 38 mk. 23.) J., chutor, pow. zasławski, gm. Łabuń. 24.) J., wś, pow. żyto-

mierski, gm. Puliny, par. praw. Strybież (6 w.), 19 dm., 116 mk. 25.) J., chutor, tamże, gm. Krasnosiółka, 2 dm., 11 mk.

Józefowo 1.) fol. dóbr Skrybicze, pow. białostocki. 2.) J. i *J. Trzychuby*, dwa fol. w dobrach Górki Solniki, tamże. 3.) J., wś, tamże, gm. Gródek, 94 dz. 4.) J., fol. dóbr Grzebienie, pow. sokólski. 5.) J., dobra, pow. wołkowyski, gm. Zelzin, Nowickich 170 dz. 6.) J., *Józefów*, fol., pow. kowieński, gm. Betygoła (7 w.). 7.) J., dwór, tamże, gm. Jaswojnie, Wądołowskich 117 dz. 8.) J., dwa dwory, tamże, gmina Bobty (7 i 9 w.), Nartowskich, z fol. Końcepol ma 240 dz. 9.) J., dwór, tamże, gm. Kiejdany (1 w.), Kognowickich 48 dz. 10.) J., dwór, tamże, gm. Wilkija (9 w.), Woronowiczów 43 dz. 11.) J., zaśc., powiat nowoaleksandrowski, gmina Abele (5 w.). 12.) J., zaśc., tamże, gm. Dryświaty (14 w.) 13.) J. al. *Józufowo*, fol. dóbr Wenusowo, tamże. 14.) J., *Dubaryszki*, fol., tamże, gm. Antuzów (17 w.), Iliniczów 380 dz. 15.) J., dobra, tamże, gm. Smołwy (6 w.), Ejtminowiczów 105 dz. 16.) J. al. *Wewieryszki* (*Wawieryszki*), dobra, tamże, gm. Sołoki (11 w.), Cielewiczów 115 dz. 17.) J. al. *Ilgabrody*, fol., tamże, gm. Popiel (4 w.). 18.) J., dobra, pow. poniewieski, gm. Krakinów (6 w.), Landsbergów 388 dzies. 19.) J., dobra, tamże, gm. Nowe Miasto (6 w.), Towginów, z fol. Memenczówka 520 dz. 20.) J., dobra, tamże, gm. Remigoła (6 w.), Woroniczów 230 dz. 21.) J., dwór i dobra, pow. rossieński, gm. Kielmy. Dwór należy do Klonowskich, 149 dz.; dobra Staniewiczów, z folw. mają 3312 dz. 22.) J., fol., pow. szawelski, gm. Kurszany (8 w.). Kościół filialny par. Rawdziany, p. w. św. Szymona i Judy, z drzewa, wzniesiony r. 1825 przez właściciela Nagórskiego. 23.) J., zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (10 w.), Rymowiczów 20 dz. 24.) J., fol., tamże, gm. Kupiszki (9 w.). 25.) J., fol. i zaśc., tamże, gm. Owanta (3 i 8 w.). 26.) J., zaśc., tamże, gm. Rogowo (2 w.). 27.) J., trzy folw., tamże, gm. Szaty (2, 4 i 5 w.). Jeden należy do Gintowtów, ma 87 dz. 28.) J., dwa zaśc., tamże, gm. Uciany (1 i 12 w.). 29.) J., fol., tamże, gm. Wojtkuszki (3 w.). 30.) J., chutor, tamże, gm. Żmujdki (12 w.). 31.) J. al. *Józefo-Telsze*, dobra, pow. telszewski, gm. Gadonów (10 w.), hr. Czapskich 1512 dz. 32.) J., dobra, pow. mohylewski, od r. 1876 Wilamowskich, z Łotwą 1130 dz. (880 lasu). 33.) J., fol., pow. sieński, Dyszlewskich, z Komarówką 117 dz. 34.) J., zaśc., powiat święciański, gm. Komaje (12 w.), należał do dóbr Serenczany. 35.) J. al. *Muraki*, dobra, powiat połocki, Zarakowskich 426 dz.

Józefpol 1.) al. *Puchaczewo*, dobra, powiat brzeski gub. grodz., gm. Kamienica Żyrowicka, 10 w. od Brześcia. Żabkiewiczów, 374 dzies. 2.) J. al. *Józefin*, fol. w dobrach Otczyzna (Atezczyzna), pow. kobryński. 3.) J., dwa fol., urocz. i osada, tamże, gm. Worocewicze, 72 w. od Kobrynia. Jeden z urocz. J. i Wygódka należy do Badyńskich, 242 dz.; drugi z chutorem Moszki, Bogdańskich, ma 270 dz. 4.) J., fol. dóbr Zelzin, pow. wołkowyski. 5.) J., fol. dóbr Dryświaty, pow. nowoaleksandrowski. Dziś Klimowiczów, 75 dz. 6.) J., zaśc., tamże, gm. Dryświaty, Kozłowskich 20 dz. 7.) J., fol., pow. oszmiański, w pobliżu Lenkowszczyzny 8.) J. al. *Uzbloć*, fol., pow. oszmiański, ma około 20 włók. Wchodził w skład dóbr Zabrzeź, następnie własność Komarów. Drogą wiana za Teklą Komarówną, przeszedł do Łappów r. 1805, od r. 1829 Jasiewiczów. Po 1863 r. Kiryłowej, dziś jej córki Mokrzeckiej.

Józefpol 1.) al. *Ludwinka* (ob. t. III, 616 i V, 475), mstko, pow. bałcki, par. Hołowaniewskie (nie Sawrań). Gmina obejmuje 8 miejscowości, 855 dm., 5602 mk. (2019 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 9293 dz. (8280 roli). Nadto w gm. jest 14,981 dz. (12,180 roli) większej posiadłości i 503 dz. ziemi cerk. Cała gmina ma 24,777 dz. (20,851 roli) i 6693 mk. 2.) J. al. *Kazawczyńska Słobódka*, przys. nad Bohem, tamże, gm. Pieszczana (33 w.), 100 w. od Bałty, ma 81 dm.

Józefpole 1.) folw. dóbr Bychow nowy, pow. bychowski. 2.) J., fol., pow. orszański, gmina Tołoczyn Stary (1 w.), Jasinowiczów 163 dz. 3.) J., fol. dóbr Kuźmin, pow. sieński. 4.) J., wś, tamże, ob. *Wielkie Sioło*.

Józefpolska Słobódka, w pobliżu rz. Siniuchy, pow. bałcki, gm. i par. praw. Józefpol (Ludwinka), ma 8 dm.

Józekowo, dobra, powiat mohylewski. Deszczyńskich, 380 dz.

Jozenajcie, wś, pow. szawelski, gm. Szawle (9 w.)

Jozieliszki, dwa zaśc., pow. poniewieski, gm. Birże (12 i 15 w.).

Józin 1.) *Juzin*, dobra, pow. bychowski, od r. 1881 Ryklickich, 4500 dz. (2,919 lasu), stacya poczt. w miejscu. 2.) J. al. *Krute*, dobra, pow. rohaczewski, Żukowskich 1130 dz. (633 lasu).

Józin, chutor, pow. mohylowski, gm. Serby (4 w.), st. poczt. Berezówka (15 w.), 20 w. od Mohylowa, ma 21 dm.

Józinbór 1.) osada i urocz., pow. słonimski, gm. Pacowszczyzna, 40 w. od Słonima. Osada, własność Krupowiczów, 20 dz.; uroczysko, wraz z urocz. Rusaki i Żyborty ma 358 dz. 2.) J., urocz., tamże, gm. Rohotna, z urocz. Wołownik, 98 dz. 3.) J., urocz., tamże, gm. Zdzięcioł, 286 dzies.

Józinowo 1.) dobra, pow. wiłkomierski, gm. Rogowo (5 w.). 2.) J., dobra i zaśc., tamże, gm. Traszkuny (15 w.), Straszewiczów 100 dz.

Józinpol 1.) chutor, pow. słonimski, gmina Kozłowszczyzna, 50 dz. 2.) J., chutor w dobrach Dąbrówka, tamże.

Jóżwin 1.) wś nad rzką Szapowa, przy linii dr. żel. humańskiej, pow. berdyczowski, gmina Białołówka, st. poczt. i dr. żel. Koziatyn (13 w.), 36 w. od Berdyczowa, 58 dm., 378 mk., kaplica, młyn. Przed r. 1830 należała z Białołówką do Potockiego. 2.) **J.**, mstko, pow. winnicki, 20 w. od Winnicy. Gmina obejmuje 22 miejscowości, 1773 dm, 12,485 mk. (5547 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 14,576 dz. (9397 roli). Nadto w gm. jest 14,084 dz. (5594 roli) większej posiadłości i 936 dz. ziemi cerk. Cała gmina ma 29,596 dz. (15,480 roli) i 13,453 mk.

Jucajcie 1.) wś, pow. rossieński, gm. Botoki (13 w.). 2.) **J**, dwór i dobra, tamże, gm. Łabardzie (2 i 4 w.), 182 dz. 3.) **J**, dobra, tamże, gm. Pojurze (4 w.). 4.) **J.**, wś, tamże, gmina Szweksznie (13 w.). 5.) **J.**, wś, pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (4 w.).

Juchanie, obręb leśny, pow. kobryński, gm. Iłosk.

Juchimówka, przys., pow. bałcki, gmina Daniłowa Bałka (7 w.).

Juchnajcie 1.) dobra, pow. szawelski, gm. Ligumy (9 w.), bar. von der Ropp, 2220 dz. 2.) **J.**, wś, pow. telszewski, gm. Szkudy (14 w.).

Juchniańce, wś, pow. wiłkomierski, gmina Żmujdki (5 w.).

Juchniany, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (7 w.).

Juchniszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (4 w.). 2.) **J.**, dwa dwory, pow. poniewieski, gm. Birże (6 w.) i Podbirże (9 w.). 3.) **J**, wś, pow. rossieński, gm. i par. Kielmy, 28 w. od Rossień, kaplica katol. drewniana p. w. N. M. P. 4.) **J.**, wś, pow. szawelski, gm. Radziwiliszki (5 w.). 5.) **J.**, zaśc., pow. wileński, gm. i dobra skarb. Bystrzyca. 6.) **J.**, wś, pow. wileński, gm. Janiszki (11 w.); miała 34 dusz rewiz. należała do dóbr Żejmiany.

Juchnowicze 1.) wś, pow. prużański, gmina Wielkie Sioło, 212 dz. 2.) **J.**, wś, pow. słonimski, gm. Miżewicze, 19 w. od Słonima, 626 dz. Pod wsią nasyp mający średnicy 9 sąż. a obwodu 37 sąż. Dawniej był otoczony rowem.

Juchnowiec 1.) (ob. t. III, 617 *Juchnowicze*), wś i dobra, pow. białostocki, gm. Juchnowiec, 13 w. od Białegostoku. Wś ma 35 dm., 287 mk., 340 dz. włośc., 33 kośc.; dobra, Lachnickich, mają 845 dz. Gmina obejmuje 70 miejscowości, 660 dm., włośc. (obok 127 innych), 4579 mk. włościan, uwłaszczonych na 5478 dz. Nadto w gminie jest 6752 dz. większej posiadłości i 72 dz. kościelnych. 2.) **J.** *Poduchowny*, wś, tamże, 73 dz.

Juchnówka, też *Uchnówka*, chutor, powiat wołkowyski, gm. Samarowicze.

Juchnowo, wś, pow. wieliski, gm. Cerkowiszcze.

Juchnowszczyzna 1.) w dok. *Jachnowszczyzna*, dobra, pow. białostocki, gm. Juchnowiec, 12 w. od Białegostoku, Lebediewych, z folw. Wólka 334 dz. W r. 1560 Stanisława Włoszka, podskarbiego król. 2.) **J.**, wś, pow. oszmiański. Wchodziła w skład dóbr Subotniki.

Juchny, wś, pow. kaniowski, gm. Pustowójty, st. poczt. Bohusław (5 w.), 46 w. od Kaniowa, 147 dm., 1630 mk., cerkiew, szkółka cerkiewna.

Juchowicze, podane dwukrotnie (t. III, 685) p. n. *Juchowicze* i *Juchnowicze*, mstko nad rzką Niszczą, pow. drysieński, gm. Juchowicze, 55 w. od Dryssy, 7 dm., 80 mk., zarząd gminny, cerkiew paraf., kaplica, dom modl. żyd., szkoła. Przed r. 1569 nadane Korsakom. W r. 1727 Jan Stanisławowicz Hołubicki Korsak sprzedaje J., Józefowi i Petroneli z Wołodkowiczów Szczyttom, kaszt. mścisławskim. Syn ich Krzysztof, generał wojsk francuzkich, zapisuje siostrzeńcowi swemu, Józefowi Chrapowickiemu, instygatorowi lit., którego wnuk Ignacy, marszałek gub. witebskiej, sprzedaje Maciejowi Kuźniecowowi.

Jucie 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (7 w.). 2.) **J**, wś, pow. szawelski, gm. Łukniki (4 w.).

Juciszki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (16 w.). 2.) **J.**, fol., pow. telszewski, gm. Wornie, Wejdmontów 75 dz. 3.) **J.**, zaścianek, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (20 w.).

Juciuny 1.) zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Szaty (10 w.). 2.) **J.**, pow. lidzki. Ślady cmentarzyska, z mnóstwem kości ludzkich.

Jucuny 1.) wś, pow. kowieński, gm. Kiejdany (16 w.). 2.) **J**, folw., tamże, gmina Żejmy (7 w.). 3) **J.**, dwór, pow. poniewieski, gmina Krakinów (6 w.).

Juczany, wś, pow. kowieński, gm. Krasne (9 w.).

Jucze, wś i dobra, pow. kowieński, gm. Ejragoła (6 w.), Chrząstowskich 228 dz.

Juczkampie, zaśc., pow. rossieński, gmina Mańkuny (6 w.).

Juczyn, kol., pow. rówieński, gm. Tuczyn, 35 dm., 291 mk.

Judajcie, dwór, pow. szawelski, gm. Podubis (3 w.).

Judańce, wś, pow. kowieński, gm. Bobty (6 w.).

Judanicze, fol. dóbr Kieczyn, pow. sieński.

Judeje al. *Judejkiele*, os. i dobra, pow. szawelski, gm. Tryszki (5 w.). Osada należy do Małachowskich, dobra (66 dz.) do Sawickich.

Judejki 1.) fol. dóbr Kielmy, pow. rossieński. 2) **J.**, wś, tamże, gm. Kroże (8 w.). 3.) **J**, dobra, pow. szawelski, gmina Błagowieszczeńsk (24 w.). 4.) **J**, dwór i dobra, tamże, gm. Kruki (5 w.), Bergów 177 dz. 5.) **J**, wś i zaśc., tamże, gm. Okmiana (11 w.). 6.) **J**, wś, tamże, gm. Żagory (12 w.). 7.) **J**, wś, pow. telszewski, gm. Bernatów (8 w.). 8.) **J.**, wś, tamże, gm

Płungiany (8 w.), 31 dm., 558 mk. 9.) **J.**, wś i dobra, *J. Małe*, fol. i *J. Wielkie*, wś, tamże, gm. Żydyki (13 i 19 w.). J. Małe, własność Galenkinych, 108 dzies.; J. Wielkie należy do Swirtunów, mają 879 dz.

Judejkiszki, cztery fol., pow. szawelski, gm. Tryszki (6 w.). Posiadają je: Butkiewiczowie, Miłaszewiczowie, Przespolewscy i Racewicze.

Judenki, wś i dobra, pow. telszewski, gmina Gadonów (5 w.), 11 w. od Telsz, Giedgowdów 440 dz.

Judgalwis, wś, pow. telszewski, gm. Bernatów (9 w.).

Judino 1.) fol., pow. połocki. 2.) **J.**, wś, pow. wieliski, gm. Krest. W r. 1765 w ławnictwie zadoroskiem, wójtowstwa chrestowskiego.

Judkie, wś, pow. rossieński, gmina Kielmy (6 w.).

Judków, chutor nad rzką Poprawką, pow. wasylkowski, gm. Ostrów, 7 dm., 69 mk.

Judle, dwór, pow. szawelski, gm. Szawkiany (9 w.).

Judówka, dobra, pow. czerykowski, Borejszów 1574 dz. (1085 lasu).

Judpietry, wś, pow. rossieński, gm. Botoki (11 w.).

Judrany 1.) wś i dobra, pow. rossieński, gm. Konstantynów (14 w.), 96 w. od Rossień, 210 mk. Własność Bucewiczów, 1000 dz. 2.) **J.**, wś, pow. telszewski, gm. Gadonów (15 w.).

Judrele, wś, pow. szawelski, gm. Okmiana (3 w.).

Judsodzie, wś i dobra, pow. telszewski, gm. Gadonów (22 w.), 10 w. od Telsz. W środku wsi cmentarzysko przedhistoryczne zw. „Garażdi-Kałnas“. Badał takowe i opisał Michał Brensztein (Materyały antrop. archeol. i etnogr., wydaw. Kom. Antropolog. Akad. Umiej., t. V, Kraków, 1901 r.).

Judszoki, wś, pow. rossieński, gm. Pojurze (10 w.).

Judupiany, wś, pow. telszewski, gm. Sałanty (6 w.).

Judupie 1.) wś, pow. rossieński, gm. Wewirżany (3 w.). 2.) **J**, wś, pow. szawelski, gmina Kiryanowo (12 w.).

Judycyn, dobra, pow. dzisieński. Zm. Pepłowa czyt. Tepłowa, od którego przechodzi do Anny Łopacińskiej, dziś jej syna. Mają 1044 dz.

Judycze, wś, pow. rohaczewski, gm. Dowsk (4 w.), 72 dm., 421 mk.

Judyki, dwór i dobra, pow. szawelski, gmina Błagowieszczeńsk (12 i 14 w.), własność Klonowskich, 72 dz.

Judyszki 1.) fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Popiel (12 w.). 2.) **J**, dobra, pow. poniewieski, gm. Linkowo (8 w.). 3) **J.**, folw., pow. szawelski, gm. Tryszki (5 w.). 4.) **J**, powiat wiłkomierski, ob. *Jodyszki*.

Judziany Giedrymsy, wś, pow. telszewski, gm. Olsiady (8 w.).

Judzie, dwie wsi, pow. rossieński, gm. Aleksandrowo (3 w.) i Kołtyniany (1 w.).

Judzieniszki, zaśc., pow. wileński, gm. Janiszki (17 w.); miał 7 dusz rewiz., należał do dóbr Baranowo.

Jugaryszki, zaśc., pow. święciański, gmina Daugieliszki (5 w.); miał 6 dusz rewiz., należał do dóbr skarb. Sieniszki.

Jugowice, w dok. *Hugowicze* i *Ugovicze*, wś, pow. bocheński (Kod. mał., t. III, 256, 261, 265, 306, 353). Ob. *Droginia*.

Juhanowo, pow. wołkowyski, ob. *Johanowo*.

Jujany, wś, pow. poniewieski, gm. Stumbryszki (6 w.).

Jukary, zaśc., pow. wilejski, gm. Horodek (12 w.); 5 dusz rewiz.

Jukiewicze, wś i dobra, pow. słonimski, gm. Borki, 45 w. od Słonima. Wś ma 174 dz.; dobra, własność Farmasiewiczów, z osadą Ładenica 240 dz. Dawniej ststwo niegrodowe, potem Machwiców. Pod folwarkiem w uroczysku Soroczyno trzy kurhany.

Jukiszki 1.) wś, pow. poniewieski, gm. Pokroje (13 w.). 2.) **J.** al. *Juszkiszki*, dobra, tamże, gm. Smilgie (7 w.), Bażeńskich 630 dzies. 3.) **J.**, zaśc., pow. święciański, gm. Zabłociszki (9 w.), z zaśc. Taboryszki miał 14 dusz rewiz. Należał do dóbr Stanisławowo (Chaleckich).

Juknie, dwór, pow. szawelski, gm. Krupie (7 w.).

Jukniszki, wś, pow. poniewieski, gm. Naciuny (8 w.).

Jukojnie, wś i dobra, pow. rossieński, gm. Rossienie (14 w.), Konarskich 868 dz.

Jukowce, pow. oszmiański, gm. Wiszniów. Pomiędzy wsiami: J., Zacisze i Nowosiołki śród pola stoi 24 kurhanów, mających od 10 do 50 arsz. obwodu. W r. 1858 rozkopywał je Odyniec, zarządzający dobrami Wiszniew, przyczem znalazł ostrze kopii, toporek i wiele kości.

Julenfeld, kol., pow. łucki, gm. Torczyn, 10 dm, 41 mk.

Juleniepol al. *Beresno*, dobra, pow. orszański, od r. 1868 Kellerów, 336 dz.

Julian Malewna, kol., pow. dubieński, gm. Młynów, 37 w. od Dubna, 40 dm., 206 mk.

Julianica, kol., pow. kowelski, gm. Powursk, 6 dm., 40 mk.

Julianka al. *Głęboki Kąt*, dobra, pow. białostocki, gm. Gródek, 40 w. od Białegostoku, Włodkowskich 1029 dz.

Julianów 1.) fol., pow. kowieński, gm. Żejmy (6 w.). 2.) **J.**, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (18 w.). 3.) **J.**, fol., powiat dryzieński. Nie Grzymałowej lecz Adeli Grzymajłowskiej i zam Pandy czytaj Pundy.

Julianów 1.) kol., pow. łucki, gm. Torczyn,

8 dm., 63 mk. 2.) **J.**, kol., pow. żytomierski, gm. Horoszki, 25 dm., 102 mk.

Julianówka 1.) wś nad Sobkiem, dopł. Sobu, pow. lipowiecki, gm. i st. poczt. Lipowiec (4 w.), 20 dm., 253 mk., szkółka. Nazwana od Juliana Strutyńskiego, niegdyś właściciela Lipowca, później Niesiołowskich, obecnie Barto szewickich. 2.) **J**, wś nad stawem, pow. skwirski, gm. Worobiówka, st. poczt. Skwira (16 w.), 21 dm., 125 mk. Abramczuk ma 118 dz. 3.) **J.**, kol. czeska, pow. dubieński, gm. Malin, 44 dm., 195 mk. 4.) **J.**, kol., pow. kowelski, gm. Turzysk, 22 dm., 109 mk. 5.) **J**, kol., pow. włodzimierski, gm. Nowydwór, 12 dm., 73 mk. 6.) **J.**, kol. niem., pow. żytomierski, gm. Uszomierz (8 w.). 7.) **J.**, kolonia, tamże, gm. Puliny, 68 dm., 342 mk.

Julianowo 1.) fol., pow. brzeski gub. grodz., gm. Łyszczyce, Horbaczewskich 43 dz. 2.) **J.** al. *Długi Las*, folw. dóbr Ruda, pow. słonimski. 3.) **J.**, dobra, pow. wołkowyski, gm. Czemery, Pietraszewskich 132 dz. 4.) **J.**, dwór, powiat poniewieski, gm. Birże (15 w.). 5.) **J.**, dobra, pow. bychowski, Wilczyńskich 756 dz. 6.) **J.**, dobra, pow. orszański, Hurków 441 dz. 7.) **J**, fol. dóbr Kiczyn, pow. sieński. 8.) **J.**, fol., pow. oszmiański, własność Rodkiewiczów. 9.) **J.**, wś, pow. połocki, przed r. 1865 własność Mudrewicza.

Julianpol, fol. pow. święciański, gm. Kobylnik; r. 1866 Hałków, 125 dz.

Juliszew, w dok. *Yulyszów*, wś w par. Stara Rawa. Wydawca Lib. Ben. Łaskiego mylnie odczytał tę nazwę z rękopisu (t. II, 288), winno być: Suliszów.

Junaczki Wielkie, pow. zasławski, ob. *Junaczyńce Wielkie*.

Junaszków, r. 1565 *Ihnaskow*, wś, pow. rohatyński. W r. 1565 wś ta w ststwie halickiem miała 10 kmieci, 10 podsadków, 5 komorn., pop. Dochód wynosił zł. 39 gr. 18 den. 6.

Junaczyńce 1.) wś, pow. latyczowski. W r. 1578 i 1583 z części Sieniawskich płaci od 1 pługa i tyleż z części Paskowej. W r. 1661—1 dym., r. 1668 spalona przez Kozaków i Tatarów, ma 2 dym. 2.) **J.** *Małe*, wś nad lew. dopł. Ikopoci, pow. zasławski, gm. Antoniny, st. poczt. St. Konstantynów (18 w.), 78 dm., 512 mk., cerkiew drewn. z r. 1786, szkółka cerk. od roku 1872. Do par. praw. należą wsi: Podlaszczyki, Salicha Wielka. 3.) **J.** al. *Junaczki Wielkie*, wś, tamże, 40 w. od Zasławia, 107 dm., 614 mk., cerkiew drewn. z r. 1774, szkółka cerk. od r. 1871. Do par. praw. należy wś Medcy. Niegdyś ks. Zasławskich, Sanguszków, obecnie hr. Józefa Potockiego.

Junajcie, okolica, pow. kowieński, gm. Betygoła (5 w.). Mają tu Junowiczowie 20 dz., Chodorowiczowie 40 dz.

Junaszki, wś, pow. berdyczowski, gmina Dziuńków, st. poczt. Bosybród (6 w.), parafia praw. Sarażyńce, 82 w. od Berdyczowa, 98 dm., 616 mk., kaplica, szkółka, młyn. Obecnie Sufczyńskiego, 464 dz.

Juncewo, r. 1339 *Juncewo*, r. 1520 *Janyczewo* i *Gyanczewo*, wś, pow. wągrowiecki. Dawna własność arcyb. gnieźn. w kasztelanii żnińskiej (K. W., n. 1192 i 1354), miała już w XIV w. kościół par. p. w. św. Małgorzaty. Pleban Tomasz występuje w dok. z r. 1418. Łany km. w liczbie $27\frac{1}{2}$ dawały plebanowi tylko meszne po mierze owsa. Obecny kościół drewniany, wzniesiony w roku 1687 był kilkakrotnie odnawiany.

Junczany, wś, pow. wiłkomierski, gm. Owanta (10 w.).

Junduły, wś, pow. telszewski, gm. Masiady (17 w.).

Jundziłowicze 1.) wś i dobra, pow. słonimski, gm. Różana, 31 w. od Słonima. Wś ma 379 dz.; dobra, Golczów (poprzednio hr. Zamojskich) 5632 dz. (4283 lasu). 2.) **J.** al. *Jundziłowszczyzna*, os., pow. wołkowyski, gm. Krzemienica, 44 dz.

Jungiry, wś, dwa dwory, trzy fol., pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (2 do 4 w.), 55 w. od Szawel. Jeden z dworów należy do Winklerów, ma 98 dz., drugi do Juśkiewiczów, 154 dz. We wsi Pawłowscy i Mukontowie mają 54 dz.

Juniańce, wś, pow. kowieński, gm. Żejmy (4 w.).

Junikowo, r. 1287 *Ianicovo*, wś, pow. poznański. Włość kapituły pozn. według dokum. z r. 1287 (K. W., n. 583).

Junkile, *Junkiły*, wś, pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki (5 w.).

Junkuny 1.) wś, pow. kowieński, gm. Żejmy (5 w.). 2.) **J.**, dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm Abele (5 w.). W r. 1788 Jana Szukszty, obecnie Chojnowskich, 258 dz.

Junodary, zaśc., pow. święciański, gmina Święciany (15 w.), należał do dóbr skarb. Wójtowstwo Sudaty.

Junoszewo, dobra, pow. bychowski, Szaniawskich 449 dz.

Junoszyńce, ferma, pow. olhopolski, ma 873 dz. ziemi i 30 dz. lasu. Własność Sobańskich.

Jurałowo, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Juranowo, wś, pow. dryzieński, należała do dóbr Sarya.

Jurany 1.) wś, pow. dźwiński (dyneburski), par. Krasław. 2.) **J.**, fol., pow. lucyński, własność Kołnasza, 134 dz.

Jurasze, wś, pow. sokólski, gm. Makowlany, 12 w. od Sokółki, 554 dz.

Juraszki 1.) wś, pow. białostocki, gm. Juchnowiec, 111 dz. 2.) **J.**, wś, pow. słonimski, gm. Kossów, 361 dz.

Juraszele, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dukszty (7 w.).

Jurborg, mstko i dobra, pow. rossieński, gm. Jurborg, 47 w. od Rosień. Mstko ma 4160 mk. Dobra stanowią majorat ks. Wasilczykowych i mają 18,931 dz. (10,971 lasu). W r. 1557 pleban miejscowy Marcin Hermanowicz, założył szkołę przy kościele, z funduszu plebańsk. Stefan Batory dał przywilej na 2 jarmarki. Zygmunt III, oprócz potwierdzenia prawa magdeburskiego i herbu, zaprowadził targi co niedzielę i 4 jarmarki na rok. Władysław IV r. 1633 pozwolił pobierać mostowe na rz. Mitwie i Imstrze. August III r. 1736 nadał targi niedzielne i 4 jarmarki. Stanisław Poniatowski potwierdził te przywileje r. 1792. W r. 1788 istniała tu komora celna od Prus. Gmina obecnie należy do 3 okr. pol., obejmuje 52 miejscowości, 1022 dym. włośc. (obok 46 innych), 7644 mk. włościan, uwłaszczonych na 12,472 dz.

Jurburg, fol., pow. połocki, własność Jurewiczów, 140 dz.

Jurburszczyzna, zaśc., pow. rossieński, gm. Kołtyniany, własność Wismontów, 22 dz.

Jurcewicze, wś, pow. orszański, gm. Rudnia, 20 dm., 144 mk.

Jurcowo 1.) pow. orszański, ob. *Kateszyno.* 2.) **J.**, wś nad rzką Michalewo, tamże, gm. Wysokie (7 w.), 22 dm., 182 mk., cerkiew.

Jurczenki, dobra, pow. rzeżycki, Senkowych 228 dz.

Jurczenki, wś, pow. latyczowski, 78 dm., 493 mk., cerkiew. W r. 1578 do Sieniawy, w posesyi Czaplińskich, płaci od 1 pługa. W r. 1661 zupełnie zniszczona. W r. 1770 w dzierżeniu Feliksa Wielhorskiego, płaci kwarty 736 złp. 18 gr.

Jurczuny, wś, pow. wileński, gm. i dobra Worniany (3 w.); miała 36 dusz rewiz.

Jurczycha, wś, pow. czehryński, gm. i st. poczt. Kamionka (3 w.), 253 dm., 1259 mk., szkółka, cegielnia, 12 wiatraków.

Jurdajcie, pow. szawelski, ob. *Jordajcie.*

Jurdyszki, dwór i dobra, pow. kowieński, gm. Średniki (5 i 9 w.). Mają tu: Bohdanowiczowie 17 i Millerowie 41 dz.

Jureliszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (5 w.). 2.) **J.**, dwór i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Kupiszki (9 w.).

Jurewicze 1.) okolica szlach., pow. grodzieński, gm. Żydomla, 23 w. od Grodna, 259 dzies. 2.) **J.**, wś, pow. słonimski, gm. Zdzięcioł, 624 dz. 3.) **J.**, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (5 w.). 4.) **J.**, wś, pow. połocki. W roku 1760 Ludwik Stabrowski, cześnik połocki, zapisuje J., Aleksandrowi i Katarzynie ze Stabrowskich Fedorowiczom, mostowniczym połockim.

Jurgajcie 1.) okolica, pow. kowieński, gm. Kroki (5 w.). Mają tu: Bohdanowiczowie 15 dz., Ilinowie 40 dz., Kiełczewscy 10 dz., Krasowscy 13 dz., Kutkiewiczowie 21 dz., Mikulscy 60 dz. Miłaszewiczowie 21 dz., Olechnowiczowie 33 dz., Paszkiewiczowie 16 dz. 2.) **J.**, fol. i zaśc., pow. rossieński, gm. Szydłów (4 w.), 22 w. od Rosień, Sznabowiczów 132 dz. 3.) **J**, wś, tamże, gm. Szweksznie (4 w.). 4.) **J**, dwie wsi. pow. szawelski, gm. Gruździe (14 w.) i Szawle (7 w.). 5.) **J.**, wś, pow. telszewski, gm. Olsiady (5 w.).

Jurganiszki, wś, pow. szawelski, gm. Podubis (16 w.).

Jurgiance 1.) dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (13 w.). Kasperowiczów i Roubów 180 dz. 2.) **J.**, okolica, pow. wiłkomierski, gm. Rogów (15 w.). Mają tu: Ankudowiczowie 27 dz, Durasiewiczowie 24 dz., Mieszkowcy 25 dz., Prościewiczowie 40 dz., Ratowtowie 15 dz., Śnieżkowie 22 dz., Wilkańcowie 24 dzies. 3.) **J.**, dwór, tamże, gm. Konstantynów.

Jurgianowo, dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (4 w.), Podbereskich 98 dz.

Jurgiany, wś, pow. poniewieski, gm. Pompiany (6 w.), Jankiewiczów 81 dz.

Jurgielańce, dwie osady, pow. wiłkomierski, gm. Siesiki (8 i 10 w.).

Jurgiele, dwór, pow. poniewieski, gm. Birże (14 w.).

Jurgieliszki 1.) dwie wsi, pow. rossieński, gm. Jurborg (14 w). 2.) **J**, dwa dwory, powiat szawelski, gm. Tryszki (4 w.). 3.) **J.**, wieś i przys., pow. wiłkomierski, gm. Pupany (5 w.).

Jurgieniszki, wś, pow. poniewieski, gmina Mołdoczany (10 w.).

Jurgiszki 1.) dwór, pow. kowieński, gmina Ejragoła (6 w.). 2.) **J.**, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Jużynty (4 w.). 3.) **J.**, dobra i zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Androniszki (15 w.). Dobra, Downarowiczów 375 dz. Kaplica, p. w. św. Stanisława. 4.) **J.**, wś, pow. lidzki, gm. Ejszyszki (9 w.); miała 27 dusz rewiz., należała do dóbr Poturz. Pod wsią stare cmentarzysko.

Jurgławki, dwór, pow. rossieński, gmina Skawdwile (28 w.).

Jurgoliszki, fol., pow. szawelski, gm. Szawle (9 w.).

Jurgowo, dobra, pow. wołkowyski, gm. Izabelin. Wiercińskich 157 dz.

Juriewa Słobódka, okolica, pow. witebski, gm. Miszkowo (7 w.), cerkiew.

Jurkajcie 1.) wś, pow. rossieński, gmina Szweksznie (8 w.). 2.) **J**, trzy fol., pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (8 i 12 w.). Jeden należy do Żylewiczów, 34 dz., drugi do Juchniewiczów, 33 dz.

Jurkańce, kol. starow., pow. wiłkomierski, gm. Wieprze (11 w.). Siedzą tu starowiercy.

Jurkaszyszki, wś, pow. poniewieski, gmina Pompiany (6 w.).

Jurki, dawniej *Wola Uliniechich*, wś, powiat grójecki. W r. 1580 Wola Ulinieckich w parafii

Jeziora, ma w 4 działach $1^1/_4$ łan. km. i 2 zagr. z rolą.

Jurkiszki 1.) dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (3 i 12 w.). Jeden należy do Ordów, ma 59 dz. 2.) **J.**, wś, tamże, gm. Ponedel (6 w.). 3.) **J.**, wś, pow. rossieński, gm. Szwekszuie (4 w.). 4.) **J.**, fol., pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (8 w.). 5.) **J.**, folw., tamże, gm. Owanta (22 w.), Mirskich 58 dz. 6.) **J.**, dwór, tamże, gm. Uszpole (14 w.). 7.) **J.**, fol. i wś, pow. wileński, gm. Mejszagoła (9 w.). Fol. należy do Teplickich; wś miała 12 dusz rewiz.

Jurkokalnie, *Jurkalnie*, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (5 w.), Makowskich 37 dz.

Jurków, w dok. z r. 1136 *Jurevici*, wś, pow. pińczowski. Akt z r. 1136 wymienia śród posiadłości arcyb. gnieźn. „Jurevici cum villa eorum" (K. W., n. 7). W r. 1579 dział Zofii Ligęziny, w dzierżawie Ostafia Grabowskiego, płaci od 10 os., 5 łan., 4 zagr., 2 kom., 4 ubog., 3 rzem. Teodor Ligęza (dzierżawca królewski) od 12 os., 6 łan., 3 zagr., 9 ubog., 1 kom., 1 rybaka, 2 rzem.

Jurków, wś, pow. tarnowski. Kościół par. w J. wspomniany w dokum. z r. 1381 (Kod. dypl. pol. III, 324), tudzież w akcie uposażenia kościoła w Ruszczy r. 1417. W połowie XV w. dziedzicem wsi Słanka h. Kopaszyna. Kościół drewniany zniszczony był kilkakrotnie przez wylewy Dunajca, co zmusiło ludność do przeniesienia go na miejsce więcej oddalone od rzeki. Łany kmiecie i 2 karczmy dawały dziesięcinę prepozyturze w Ruszczy (L. B., II, 135). W r. 1536 właścicielami J. są Wacław Słupski i Piotr Gruszczyński. Płacą od 8 kmieci, 4 zagrodn. Ogół dochodów 8 grzyw. 16 gr., 39 korcy owsa. Z młyna do 3 grzyw. Przewóz na Dunajcu należący do plebana daje w dzierżawie 1 grzyw. 6 gr. Wś oceniona na 400 grzyw.

Jurkowa Stiena, wś, nad jez. Lepelskiem, pow. lepelski, gm. Franopol, 7 w. od Lepla, 48 dm., 520 mk., zarząd gm.

Jurkowce 1.) wś, pow. lipowiecki, gm. Jurkowce, st. poczt. Lińce (20 w.), 40 w. od Lipowca, 225 dm., 1351 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn. Gmina obejmuje 12 miejscowości (9 siół, 3 wsi), mających 12,824 mk. (172 katolików, 4 ewang., 186 żydów) i 18,834 dzies. (11,613 większej posiadłości, 6384 włościańsk., 465 cerk.). Nadane wraz z Dżuryńcami przez Kazimierza Jagiellończ., Iwanowi Ilinkowiczowi. Następnie z Sitkowcami należały do kn. Czetwertyńskich, od których z Niemirowem i innemi przeszły do kn. Zbaraskich. W r. 1664 ks. Konstanty Wiszniowiecki wnosi pobór z 9 dym. i młyna. Obecnie mają tu: Soroczyńscy 1635 dz. i Lubieniecki 107 dz. 2.) **J.**, wś, pow. kamieniecki. W r. 1578 w części Wasilkowskich, w części Polanowskich. W r. 1661 Gołyńskiego, ma 4 dym. W r. 1664 Mateusz Czaplicki wnosi od 3 dym. i młyna. 3.) **J.**, wś, pow. winnicki. Niegdyś Czerlenkowskich. W r. 1629 Jan Czerlenkowski wnosi od 26 dym. W r. 1664 Skopowski wnosi od 15 dym. i młyna. Wś ta nie należała nigdy do Seroczyńskich (Soroczyńskich), dziedziców J., w pow. lipowieckim.

Jurkowicze 1.) *Stare*, wś, pow. homelski, gm. Jurkowicze Stare, 70 w. od Homla, 284 dm., 1673 mk., cerkiew, szkoła, 5 wiatraków. 2.) **J.** *Nowe*, wś, tamże, 4 w. od gminy, 254 dm., 1487 mk., cerkiew, szkoła, 3 wiatraki. 3.) **J.**, fol. dóbr Kamelin, pow. rohaczewski. 4.) **J.**, wś, tamże, gm. Rzeczki (10 w.). 5.) **J.**, folw., pow. oszmiański. Niegdyś wchodziły w skład ststwa dudzkiego.

Jurkówka, wś, pow. czerykowski, gm. Komarowicze, 27 dm., 147 mk.

Jurkówka 1.) wś, pow. humański, gm. Posuchówka, st. poczt. Ternówka (7 w.), 20 w. od Humania, 109 dm., 1270 mk., cerkiew, szkoła cerk., młyn. 2.) **J.**, wś, pow. taraszczański, gm. Stawiszcze, st. poczt. Taraszcza (40 w.), 194 dm., 1095 mk., cerkiew, szkółka cerkiewna, 2 wiatraki. 3.) **J.**, wś, pow zwinogródzki, gm. Bohaczówka, st. poczt. Zwinogródka (10 w.), 287 dm., 3541 mk., cerkiew, szkoła, 2 młyny, 2 deptaki, 18 wiatraków. 4.) **J.**, ferma, powiat bałcki, gm. Nestoita (2 w.). 5.) **J.**, wś, powiat jampolski, gm. Tomaszpol. Niegdyś bracławskiej gałęzi Żabokrzyckich, z Żabokrzyczem, Torkowem i in. Przed r. 1602 ks. Ostrogskich, następnie Zamojskich (Tomaszpol, Krasne), a potem Koniecpolskich. Obecnie jedna część 678 dz. Emeryka Mańkowskiego, druga 526 dz. Maryi Kociejowskiej, trzecia z fermą Zacisze, 205 dz. do Witolda Zielińskiego.

Jurkowlany (ob. t. III, 635 *Jurkowniany*), zaśc., pow. wilejski, gm. Chotenczyce (5 w.); 6 dusz rewiz.

Jurkowszczyzna 1.) urocz., pow. kobryński, gm. Odryżyn. 2.) **J.**, dobra, pow. prużański, gm. Murawiewska, 41 w. od Prużany, Babińskich 138 dz. 3.) **J.**, dobra, pow. mścisławski, Hurków 1325 dz. (979 lasu). 4.) **J.**, wś, tamże, gm. Soino, 34 dm., 250 mk. 4.) **J.**, fol., pow. mścisławski, Kurków 165 dz. 5.) **J.**, dobra, tamże, Połubińskich 224 dz. 6.) **J.**, folw., tamże, od r. 1858 Rajewskich, 146 dz. 7.) **J.**, pow. sieński, ob. *Szabunino*. 8.) **J.**, wś, tamże, gm. Zameczek, 9 dm., 56 mk. 9.) **J.**, fol., pow. lepelski. Mają tu Różnowscy w dwóch działach 68 dz.

Jurkowszczyzna, wś i chutor, pow. nowogradwołyński, gm. Żołobne, par. praw. Jaruń (1 w.), 9 w. od mta pow. Wś ma 101 dm., 370 mk., chutor 5 dm., 22 mk. We wsi cerkiew filialna drewn. z r. 1784 fundacyi właściciela Wilnera. Niegdyś ks. Ostrogskich, w połowie

XVII w. Anny Alojzy z Ostrogskich Chodkiewiczowej, która w r. 1648 wnosi od 28, w 1650 r. od 22, a r. 1651 tylko od 5 dym. Z kolei ks. Lubomirskich. Ob. Rokossowska Zofia: „Wesele i pieśni ludu ruskiego ze wsi J.“ (Zbiór wiad. do antrop. kraj., t. VII, 150—243). Taż: „O świecie roślinnym, wyobrażenia wierzenia i podania ludu we wsi J.“ (tamże, t. XIII, 163, 199). Taż: „Bajki ze wsi J.“ (Materyały antrop. archeol. etnogr. t. I i II).

Jurkszty 1.) dwór i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (12 w.). 2.) J., wś, tamże, gm. Pupany (2 w.). Mają tu: Bernatowiczowie 56 dz.

Jurkupie, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Ołoty (14 w.).

Jurocze, wś, pow. wieliski, gm. Kazakowo.

Jurów, r. 1578 *Juryow*, wś, pow. tomaszowski. Wspom. w dok. z r. 1453. W r. 1531 należy do par. rz.-kat. w Chodywanicach; r. 1578 własność wojew. bełzkiego.

Jurów, *Jurowo*, wś, pow. kijowski (nie radomyski), na pograniczu pow. radomyskiego, gm. Makarów, par. praw. Sitniaki, st. poczt. Chwasowa (4 w.), 54 w. od Kijowa, 34 dm., 348 mk., młyn, 370 dz. Po śmierci Jeremiejewa, 1880 r. nabył J., Orest Sokołowski, który ma 1097 dz.

Jurowa al. *Jurowo*, wś nad Uborcią, pow. owrucki, gm. Jurowa, par. praw. Żurżawicze (12 w.), 70 w. od Owrucza, 151 dm., 909 mk., cerkiew filialna drewniana, zarząd gminny, młyn. Gm. obejmuje 17 miejscowości, 785 dm. włośc., 5139 mk. włościan (1913 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 25,793 dz. (16,401 roli). Nadto w gminie jest 29,199 dz. większej posiadłości (522 roli), 37751 dz. ziemi skarb., 443 cerk. Cała gm. ma 93,186 dz. (17,186 roli) i 5904 mk.

Jurowa Niwa, wś, pow. wieliski, gmina Uświat. Śród wyrąbanego lasu, grupa kurhanów

Jurowce, wś, dobra i kol., pow. białostocki, gm. Białostoczek, 8 w. od Białegostoku. Wś ma 225 dz., kol. 60 dz.; dobra, Trachimowskich, 620 dz.

Jurowce, w dokum. z XVI w. *Jurgyovcze*, *Jurcovicze*, wś, pow. sanocki. Wspom. w dok. z r. 1424. W r. 1508 Auctus z Paniowa, h. Godziemba płaci z J., Zbrogowa, Popiel i Rakowej woli 3 grzyw. $2^1/_2$ gr. W r. 1515 należą do Humnickich z Humnisk. W r. 1589 ciż sami są dziedzicami J., wraz z Popielami i Srogowem płacą od 4 łan., 1 łanu popa, 4 zagrodn., młyna.

Jurowicze, wś nad Połotą, pow. połocki, gm. Jurowicze, 18 w. od Połocka, 7 dm., 54 mk., zarząd gm., cerkiew, szkoła, 2 jarmarki.

Jurówka 1.) wś nad stawem Wołczyńca, dopł. Hnyłopiatu, pow. berdyczowski, gmina i st. poczt. Machnówka (18 w.) 20 w. od Berdyczowa, 203 dm., 1313 mk., cerkiew, kaplica, szkółka, 2 młyny. 2.) J., wś nad rzką Oczeretną, dopł. Irpenia, pow. kijowski, gm. Byszów, st. poczt. Chwasowa (22 w.), 65 w. od Kijowa, 94 dm., 567 mk., cerkiew, szkoła cerk., 411 dz. włośc. Osadzona około 1746 r.; w r. 1843 nabyta od Charlęskich przez Józefa Błockiego, którego spadkobiercy r. 1856 sprzedali prof. uniw. kijowskiego Edwardowi Mirjam, obecnie Sokołowskiego, 1056 dz. 3.) J., wś nad rzką Sywierką, tamże, gm. Hlewacha, par. praw. Krukowszczyzna (3 w.), stacya pocztowa Wasylków (17 w.), 16 w. od Kijowa, 116 dm., 694 mk., szkółka, młyn, 2 wiatraki, 788 dz. Niegdyś Bohdana Stefanowicza Dubláńskiego, od którego nabywa za 50 kóp, mieszczanin kijowski Semen Mieleszkowicz i zapisuje monasterowi św. Michała w Kijowie r. 1563. W r. 1628 monaster wnosi ztąd od 1 dym. 4.) J., wś nad rzką Myk, pow. radomyski, gm. Kiczkiry (2 w.), par. praw. Stawki (5 w.), 8 w. od Radomyśla, 88 dm., 509 mk., szkółka, młyn, 945 dz. Do r. 1832 Wąsowicza, potem skarbowa. 5.) J., wś, właściwie przedmieście Lubaru, oddzielone Słuczą, pow. nowogradwołyński, gm. Lubar, 90 w. od mta pow., 270 dm., 1600 mk. Jest tu cerkiew par. drewn. z r. 1791, uposażona 65 dz. ziemi przez ks. Marcina Lubomirskiego. Do par. praw. należy wś Kutyszcze. 6.) J., wś nad rzką Zahadką, pow. ostrogski, gm. Unijów, par. prawosł. Szuńki (2 w.), 40 w. od Ostroga, 74 dm., 473 mk., cerkiew drewn. z r. 1884. Cerkiew ta do r. 1887 była parafialną, a szuniecka filialną. Wś pierwotnie należała do Sieniutów.

Jurowlany, wś nad rzką Popławą, pow. sokólski, gm. Zubrzyca, 20 w. od Sokółki, 43 dm., 331 mk., cerkiew par., 587 dz. włośc. i 82 dz. cerk.

Jurowsk, zaśc., pow. oszmiański, gm. i dobra skarb. Bakszty (3 w.).

Jurowszczyzna, wś, pow. lidzki, gm. Szczuczyn, należała do dóbr Andruszowce.

Jurpol, wś nad Tykiczem Uhorskim, powiat humański (nie zwinogródzki), gm. Szawulicha. st. poczt. Talne (10 w.), 37 w. od Humania, 120 dm., 642 mk., cerkiew, szkółka, 3 młyny.

Jurszany, pow. oszmiański. Fol. należy do Ejników; w okolicy mają Wasilewscy 5 włók, Gabryałowicze 2 włóki.

Jursze, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (8 w.).

Jurszyszki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Poniemuń (3 w.). 2.) J, zaśc., tamże, gm. Sołoki (6 w.). 3.) J., pow. lidzki. W lesie grupa kurhanów.

Jurwany, wś, pow. telszewski, gm. Gorżdy (11 w.).

Jurydyka 1.) *Chabeńska*, przys. nad Uszą, pow. radomyski, gm. i par. praw. Chabne, st. poczt. Radomyśl (90 w.), 15 dm., 114 mk. 2.) J. *Czarnobylska*, przys. nad Prypecią i Uszą, tamże,

gm. i st. poczt. Czarnobyl, 140 w. od Radomyśla, 36 dm., 255 mk. 3.) J. *Zwinogródzka*, wś nad Tykiczem, pow. zwinogródzki, gm. Bohaczówka, pod Zwinogródką, 5 dm., 43 mk. 4.) J., chutor, pow. kowelski, gm. Koszary Stare, 7 dm., 25 mk. 5.) J., os., pow. łucki, gm. Rożyszcze, 25 dm., 113 mk. 6.) J., wś, pow. owrucki, gm. Norzyńsk, par. praw. Wieledniki. 7.) J., wś, pow. żytomierski, gm. i par. praw. Cudnów (2 w.), 59 w. od Żytomierza, 15 dm, 264 mk.

Jurydywka, wś, pow. bałcki, okr. pol., gm., st. poczt. i par. Hołowaniewskie (1 w.), 92 w. od Bałty, ma 42 dm.

Jurylowo, wś, pow. dryzieński, należała do dóbr Sarya.

Juryńce, wś nad rzką Sożawką, dopł. Zbrucza, pow. proskurowski, 60 w. od Proskurowa. Gmina obejmuje 24 miejscowości, 1808 dm., 7707 mk. (5341 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 10,086 dz. (8056 roli). Nadto w gm. jest 11,550 dz. (7080 roli) większej posiadłości i 917 dz. ziemi cerk. Cała gmina ma 22,553 dz. (15,846 roli) i 16,759 mk.

Juryniszki 1.) wś, pow. kowieński, gmina Bobty (14 w.). 2.) J., zaśc., pow. wileński, gm. Malaty (9 w.); miał 7 dusz rewiz.; należał do dóbr Kierszaniszki.

Juryszki, dwa zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (3 i 10 w.).

Juryzdyka 1.) os., pow. słonimski, gm. Borki. 2.) J, wś, pow. nowoaleksandrowski, gmina Ponedel (22 w.). 3.) J. *Przykościelna* i *Zarzeczna*, przedmieście mstka Onikszty, pow. wiłkomierski. 4.) J., wś włośc., pow. lidzki, gm. i dobra skarb. Ejszyszki ($^1/_2$ w.); miała 53 dusz rewiz. 5.) J., wś, pow. lucyński, gm. Małachowo, 21 dm., 125 mk., kościół katol., kaplica, szkoła.

Juryzdyki, wś, pow. rossieński, gm. Szweksznie (1 w.).

Jurzec, wś nad rzką Jurą, pow. kolneński. W r. 1436 Władysław, ks. mazow., sprzedaje w Wilamowie, Janowi ze Skarzyna wś Jurzec z brzegami rzeki t. n. za 100 kóp groszy. Tenże Jan ze Skarzyna sprzedaje zaraz tenże Jurzec z obydwoma brzegami rzeki Mikołajowi Wodyna z Chrzanowa za 100 kóp groszy (Kapica, Herbarz, 51, 369).

Jusajcie 1.) okolica, pow. szawelski, gmina Podubis (3 w.). 2.) J. al. *Bluszgawis*, dwór, tamże.

Jusianiszki, zaśc., pow. wileński, gm. Janiszki (13 w.); miał 18 dusz rewiz., należał do dóbr skarb. Inturki.

Jusieliszki, zaśc., pow. wileński, gm. Soleczniki (6 w.); miał 17 dusz rewiz., należał do dóbr Onżadowo.

Jusigirys, *Jusegiry*, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Kwietki (10 w.).

Jusinie, *Jusienie*, wś, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (10 w.).

Jusiszki, *Juszkiszki*, dobra, pow. telszewski, gm. Wornie (7 w.), Płatuściów 200 dz.

Juśkowce 1.) wś nad Horyniem, przy ujściu od lew. brzegu Kotówki al. Horynki, pow. krzemieniecki, gm. i st. poczt. Jampol (12 w.), 39 w. od Krzemieńca, 218 dm., 1124 mk., cerkiew drewn. z r. 1760, szkółka cerk. od r. 1882. Do par. praw. należy wś Krasnołuka. Wś należała do dóbr Andrzeja Kuniewskiego, horodniczego i jego żony Bohdany Deniskówny. W r. 1545 Kuniewski z J. i Tatarzyniec miał opatrywać jedną horodnię zamku krzemienieckiego. Zięciowie jego Kiryk Rużyński i Lew Wojnicz pozwani byli o te dobra przez trzeciego zięcia Piasoczyńskiego. W r. 1583 wnosi Ławryn Piasoczyński z J. i Zahorec od 17 dym., 1 koła waln., 1 stępn. i 1 popa. Następnie Błędowskich (w XVIII w.), Drzewieckich (szefa Józefa), obecnie inżyniera Stefana Drzewieckiego. 2.) J. al. *Juszkowce* (ob. t. III, 645 *Jużkowce*), wś, pow. ostrogski, gm. Pererosłe (4 w.), st. poczt. Ostróg (20 w.), 65 dm., 466 mk., cerkiew drewn. z r. 1770, uposażona 51 dz. przez Hieronima Walewskiego r. 1810. Do par. praw. należy wś Hurszczyzna (3 w.). Cerkiew filialna we wsi Zahorce. W r. 1570 Wasila Juszkowskiego, który wnosi od 26 dym., 3 ogr. po 4 gr., 1 ogr. 2 gr., 1 karcz., a r. 1577 od 5 dym. po 20 gr., 4 ogr. po 4 gr. W r. 1583 płaci z J. Patrykij Okorski z 6 dym., 3 ogr., 1 kom., 1 koła waln.

Just-Johanowo, al. *Justynowo*, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (4 w.), Papłońskich 138 dz. i Roubów 116 dz.

Justinburg, słoboda, pow. owrucki, gmina Jurowa, par. praw. Zamysłowicze (12 w.).

Justyanów, wś, pow. lucyński.

Justyanowo, wś, pow. dzisieński, gm. Leonpol (6 w.); miała 12 dusz rewiz.

Justyanpol, zaśc., pow. połocki, Budkiewiczów 33 dz.

Justynhrad al. *Zahajpol* al. *Sokołówka* (ob. t. III, 640 *Justyn* i t. XIV, 278 *Zahajpole*), mstko nad Konełką, pow. lipowiecki. gm. Konelska Popówka, st. poczt. Monastyrzyszcze (19 w.), 101 w. od Lipowca, 301 dm., 2782 mk., cerkiew, szkółka, 3 domy modl. żydow.

Justynianówka, os., pow. drysieński, gm. Justynianówka, kościół katol., kaplica, młyn. Zarząd gm. we wsi Tiasty.

Justyniki, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Rogowo (11 w.).

Justynówka 1.) al. *Ustinówka*, wś u wierzchowin Kamionki, dopł. Teterowa, pow. żytomierski, gm. Puliny, par. praw. Strybież (12 w.), 53 dm., 229 mk. 2.) J., kol., tamże, gm. Trojanów, 53 dm, 431 mk.

Justynowo 1.) dobra, pow. kowieński, gmina Kiejdany (7 w.). 2.) J., pow. nowoaleksandrowski, ob. *Just-Johanowo*. 3.) J., dobra, pow. rossieński, gm. Rossienie (7 w.), Rennenkampfów

723 dz. 4.) J, fol. dóbr Maciejuny, pow. wiłkomierski. 5.) J., dobra, tamże, gm. Rogowo (10 w.).

Juświcze, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Wierzchowicze, 46 w. od Brześcia, 483 dz.

Jusypczyce, r. 1515 *Jozipczicze*, r. 1578 *Jussipczicze*, wś, pow. żydaczowski. W r. 1578 należą do Daniłowiczów h. Sas.

Juszewo al. *Iszewo*, wś nad Bugiem, powiat włodzimierski, gm. Korytnica, 14 dm., 119 mk.

Juszkajcie 1.) dwór, pow. kowieński, gmina Betygoła (7 w.). 2.) J., dobra, tamże, gmina Wilkija (15 w.), Jankowskich 100 dz. 3.) **J.**, wś, pow. rossieński, gm. Aleksandrowo (7 w.). 4.) **J.**, dwór, tamże, gm. Kołtyniany, Bilewiczów 120 dz. 5.) **J.**, wś, dwór i dobra, tamże, gmina Skawdwile (8 w.), Sawickich 160 dz. 6.) **J.**, wś, tamże, gm. Szydłów (6 w.). 7.) **J.**, wś i dobra, pow. szawelski, gm. Podubis (3 w.). 8.) **J.**, wś i dwa dwory, tamże, gm. Żagory (9 w.).

Juszkańce, dwór, pow. wiłkomierski, gmina Szaty (4 w.).

Juszkany 1.) wś, pow. poniewieski, gmina Birże (25 w.). 2.) **J.**, wś i dobra, tamże, gm. Rozalin (6 w.), Korabiewiczów 306 dz. 3.) **J.**, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gmina Onikszty (15 w.). 4.) **J.**, ob. *Juszkiany.*

Juszki 1.) al. *Juszkowo*, wś, pow. grodzieński, gm. Kamionka, 70 dz. 2.) J., fol., powiat telszewski, gm. Wornie, Wejdmanów 73 dzies. 3.) **J.**, wś, pow. orszański, cerkiew.

Juszki, wś, pow. kijowski, gm. i st. poczt. Rzyszczów, 72 w. od Kijowa, 163 dm., 1164 mk., cerkiew, szkółka, 8 wiatraków, 674 dz. włośc., 498 dwor.

Juszkiany 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (15 w.). Mają tu: Jakimowiczowie 20 dz., Kostyczowowie 20 dz., Oznańscy 10 dz., Pawłowiczowie 10 dz., Szantyrowie 67 dz., Sieleccy 80 dz. 2.) **J.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Uciany (7 w.). Wilkowscy mają 34 dzies. 3.) J., zaśc., tamże, gm. Uszpol (3 w.). 4.) **J.**, ob. *Juszkany.*

Juszkiewicze 1.) wś, pow. wołkowyski, gm. Świsłocz, 28 w. od Wołkowyska, 316 dzies. 2.) **J.**, dobra, pow. kowieński, gmina Sredniki (5 w.), Skirgajłów 120 dz.

Juszkiszki 1.) wś, pow. rossieński, gmina Szwekszuie (6 w.). 2.) **J.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (10 w.). 3.) **J.**, też *Juczykiszki*, zaśc., tamże, gm. Towiany (7 w.), Nowoszyńskich 45 dz. i Matulianisów 40 dz.

Juszków-Roh (ob. t. III, 642), wś, powiat taraszczański, gm. Juszków-Roh, st. poczt. Taraszcza (14 w.), 512 dm., 2556 mk., cerkiew, szkółka, 12 wiatraków. Hr. Aleksander Branicki sprzedał J. z Bohusławszczyzną, apanażom (Udiełom). Gminą obejmuje 14 miejscowości (9 siół, 3 wsi, 2 słobody), mających 21,279 mk. (62 katol., 37 sztund., 8 ewang. i 195 żyd.); 29,102 dz. (14,336 dz. większej posiadłości, 11,519 włośc., 2559 skarb., 435 cerk.).

Juszkowce, wś nad Tykiczem Gniłym, pow. lipowiecki, gm. Łukaszówka, st. poczt. Monasterzyszcze (22 w.), 48 w. od Lipowca, 222 dm., 1903 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 3 wiatraki. Do dóbr należała wś Sabarówka (3 w.). Niegdyś gniazdo Juszkowskich (już r. 1569), w ich ręku jeszcze r. 1629. Część dóbr odstąpili oni około r. 1612, Żurowskim, a ci Bałabanom, którzy założyli Juszkowce Nowe, od nich Bałabanówką zwane. W r. 1629 wnoszą z J.: Iwan i Hrehory Juszkowscy od 138 dym., Mornisz od części w dzierżawie z 49 dym., Ostafia Hlibkowa od 1 dym., Iwan Tałałaj z J. al. Sabrówki od 20 dym., Wasyli Juszkowski z 50 dym. i Bohdan Juszkowski z 39 dym. W r. 1664 w dzierżawie Stanisława Suchodolskiego, łowczego czernih. i rotmistrza, płaci z 30 dym., 2 młyn., 2 kamieni młyń. W r. 1738 należała jeszcze do Jana i Łukasza Juszkowskich. W r. 1834 J. darowane zostały przez ks. Radziwiłła, Stanisławowi Sirotko.

Juszkowicze al. *Juszków*, zaginiona wieś, w dawnym pow. łuckim, na pograniczu obecnego pow. łuckiego i dubieńskiego, na płd. od Łucka. Zdaje się, że wś ta r. 1650 należała do oficyała łuckiego, Aleksandra Ramułta i miała 21 dym., w r. 1651 już tylko 3 dym., a w r. 1653 spustoszona.

Juszkowo 1.) pow. grodzieński, ob. *Juszki.* 2.) **J.**, dobra, pow. orszański, własność Brzozowskich 327 dz.

Juszkowszczyzna, fol. dóbr Czerlona, pow. grodzieński.

Juszkowy Gród, wś, pow. wołkowyski, gm. Juszkowy Gród, 53 w. od Wołkowyska, 494 dz. Gmina obejmuje 20 miejscowości, 525 dm. włoś. (obok 7 innych), 4465 mk. włościan, uwłaszczonych na 7549 dz. Nadto w gminie jest 489 dz. większej posiadłości.

Jutańce, wś włośc., pow. wileński, gm. Janiszki (5 w.); miała 24 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Inturki. Pod wsią śród lasu stoi 12 kurhanów.

Jutaniszki, zaśc., pow. wileński, gm. Janiszki (6 w.); miał 5 dusz rewiz., należał do dóbr skarb. Inturki.

Jutkajcie, ob. *Juszkajcie*, wś, pow. telszewski, gm. Iłłoki (9 w.).

Jutkańce 1.) osada karcz., pow. telszewski, gm. Żydyki (5 w.). 2.) **J.**, zaśc., pow. wileński, gm. Szyrwinty (21 w.), należał do dóbr Poszyrwińcie.

Jutkiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (16 w.).

Jutrosin, miasto, pow. krobski. W r. 1578 płaci szosu dwojakiego 12 zł., od 5 ślad. miej., 12 kom., 3 szewców, 3 krawców, 3 kowali. Połowa miasta (zapewne jako dzierżawa od Sieniu-

tów otrzymana) zostawała w latach 1659 i 1660 w ręku znanego poety Samuela Twardowskiego. Biskup pozn. Tholibowski, wyrzucał listownie poecie, iż będąc katolikiem protegował Floryana Boehma ministra luterańskiego w J. (Łukaszewicz, Opis kościołów, t. II, 95). Staraniem ks. Zdz. Czartoryskiego i parafian wznosi się tu od r. 1900 nowy kościół, okazały, w stylu romańskim, którego przyozdobienie powierzono gronu wybitnych malarzów krakowskich.

Jutryłów, ob. *Witrylów.*

Jutyszki 1.) wś, pow. poniewieski, gm. Gulbiny (10 w.). 2.) **J.,** fol., tamże, gm. Pompiany (10 w.).

Juwdupie, wś, pow. telszewski, gm. Gadonów (13 w.).

Juwkowce, wś nad lew. dopł. Horynia, pow. ostrogski, gm. Pererosle, par. praw. Dobryń (3 w.), 22 w. od Ostroga, 114 dm., 545 mk. (1886 r. 233 machomet.). Prawdopodobnie J. jako „Jakowce" należały po Ostrogskiej do Anny Chodkiewiczowej, w r. 1648 miały 33, a r. 1650 tylko 6 dym. Potem przeszły do Koniecpolskich.

Juzmaryanów, al. *Krowińce,* fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (9 w.), własność Blossfeldów, 101 dz. i Sacewiczów 130 dz.

Jużynty, mstko i dobra nad jeziorem t. n., pow. nowoaleksandrowski, gm. Jużynty, 50 w. od mta pow., 320 mk., st. poczt. i dr. żel. Rakiszki (24 w.). Dobra, własność Weyssenhofów, 848 dz.

K.

Kabaczek, zaścianek, pow. połocki, własność Reuttów, 17 dz.

Kabak, wś nad jez. Niehryz, pow. lepelski, gm. Kamień, 8 dm., 52 mk., cerkiew.

Kabaki 1.) w dok. *Kobaki,* wś i dobra, pow. prużański, gm. Malecz, 22 w. od Prużany. Wś ma 51 dm., 624 mk., szkołę, 805 dz.; dobra własność Włodków, z fol. Kamienica 1399 dz. Cegielnia, gorzelnia, wiatrak. Wś należała do wójtowstwa kobakowskiego, w ekonomii kobryńskiej. Podług rewizyi D. Sapiehy z r. 1563 we wsi było 24 włóki gruntu średniego, z tego 1 włóka wolna na wójtowstwo a 23 za opłatą. Z włóki płacili 97 gr. Wogóle z 23 włók 37 kóp i 11 gr., z naddatków zaś 3 kopy 13 gr. i $3^1/_3$ den., razem 40 kóp, 24 gr. $3^1/_3$ den. W skład wójtowstwa wchodziły wsi: K., Sozonowicze, Dubow Chlew, Parchwenowicze, Łukomił, Sosnówka i Piszczanka. Suma dochodu z wójtowstwa 175 kóp 7 gr. i $3^1/_3$ den. 2.) **K.,** urocz. w dobrach Choroszewicze, pow. słonimski. 3.) **K.,** wś, pow. słonimski, gm. Kozłowszczyzna, 17 w. od Słonima, 14 dm., 206 mk., 246 dz. 4.) **K.,** wś, pow. słonimski, gm. Stara Wieś, 27 w. od Słonima, 320 dz.

Kabaliszki, dwór, pow. szawelski, gm. Ligumy (8 w.).

Kabanowka 1.) fol., pow. rzeczycki, gmina Jakimowska Słoboda (15 w.). 2.) **K.,** wś, pow. rohaczewski, gm. Łuki, 30 dm., 210 mk.

Kabany 1.) wś włośc., pow. wilejski, gmina Horodek (11 w.); miała 7 dusz rewiz. 2.) **K.,** wś, pow. lepelski, cerkiew.

Kabany, wś i kol. żyd. nad jez. Osowskiem, pow. radomyski, gm., par. praw. i dobra Martynowicze (4 w.), st. poczt. Radomyśl (110 w.), 142 dm., 761 mk., 2027 dz.

Kabałda, fol., pow. poniewieski, gm. Krakinów (5 w.).

Kabarytki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Taurogi (7 w.).

Kabatnia, wś nad rzką Szarawerówką, pow. lipowiecki, gm. Jurkowce, st. poczt. Ilińce, par. praw. Wasylówka, 30 w. od Lipowca, 73 dm., 453 mk., kaplica, szkółka.

Kabiele, *Kabiale,* dwór, pow. poniewieski, gm. Poniewież (11 w.).

Kabiszcze, os. nad rzką Kabiszczanką, pow. witebski, gm. Chrapowicze, cerkiew.

Kabosze, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnagórka (7 w.).

Kacewicze, folw., pow. sieński, dziedzictwo Aduckiewiczów, 164 dz., wiatrak.

Kacice, r. 1381 *Coczicze,* wś, pow. pułtuski. Wspom. w dokum. z XIII w. śród włości kościoła płockiego. Jan z K. r. 1381 w Płocku, w otoczeniu Ziemowita, ks. mazow. (K. W., n. 1785 i 1797). R. 1576 wś Kaczycze, wś bisk. płockich w okręgu nowomiejskim płaci od 14 łan. km. Obecnie K. mają 40 osad, 579 morg. Ob. *Górki* (t. II, 715).

Kacickanie, wś, pow. święciański, gm. Hoduciszki; miała 92 dusz dusz rewiz.

Kacieniszki 1.) *Kateniszki,* zaśc., pow. święciański, gm. i dobra skarb. Łyngmiany (5 w.); miał 23 dusz rewiz. 2.) **K.,** zaśc., tamże, należy do dóbr skarb. Kiemesz.

Kacienowicze, wś i fol., pow. wileński, gm. Worniany (8 w.); miała 38 dusz rewiz., fol. należał do Krassowskich.

Kacnie, wś, pow. bychowski, gm. Horodyszcze, 41 dm., 284 mk.

Kacowszczyzna, wś nad Norynią, powiat owrucki, gm. Narodycze, par. prawosł. Łaski (1 w.), 14 w. od Owrucza, 97 dm., 541 mk., cerkiew filialna drewn. z r. 1719. W pierwszej połowie XVIII w. własność Trypolskich.

Kaczaj-Błoto al. *Słobódka Kaczajska,* wś i fol., pow. bobrujski, gm. Czernin, 67 w. od Bobrujska. Wś ma 11 osad. Dobra, niegdyś królewszczyzna, około r. 1880 Bucharyna, dziś Stepeńki, mają 5272 dz.

Kaczały, wś, pow. kijowski, gm. Borodzianka, st. poczt. Chwasowa (32 w.), 58 w. od Kijowa, 67 dm., 730 mk., 694 dz., szkółka, 3 wiatraki. W r. 1628 w zastawie u Krzysztofa Makarowicza, który wnosi z 2 ogr. Obecnie należy do dóbr Borodzianka, dawniej Lamberta Poniatowskiego, potem Józefa Szembeka.

Kaczan, urocz., pow. rówieński, gmina Sieliszcze.

Kaczanowo 1.) fol., pow. orszański, Aleksandrowiczów 274 dz. 2.) **K.**, zaśc., pow. lepelski, Tarasiewiczów 26 dz.

Kaczanowo, wś, pow. wrzesiński. Andrzej bisk. pozn. daje r. 1303 kustoszowi pozn. wieś biskupią niemiecką (theutonicalem) K., wzamian za miasto Buk należące do kustodyi (K. W., n. 871). W r. 1578 wś ma kościół paraf., płaci z niej kustosz poznański od 9 ślad., 3 zagrodn., 6 kom., $^1/_2$ łana wójt., 2 karcz.

Kaczanowszczyzna i *K. Nowa,* dwie wsi, pow. święciański, gm. Twerecz; miały 32 dusz rewiz., należały do dóbr skarb. Dzisna.

Kaczany, wś i dwór, pow. poniewieski, gm. Podbirże (13 w.). Dwór, własność Tarnowskich, 117 dz.

Kaczeniszki 1.) fol., pow. kowieński, gmina Krasne (6 w.). 2.) **K.**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (9 w.). 3.) **K.**, wś, tamże, gmina Konstantynowo (10 w.).

Kaczenowskiszki, dwór, pow. szawelski, gm. Szawkiany (3 w.).

Kaczesze, dobra, pow. wiłkomierski, gmina Szaty (7 w.).

Kaczkady, os. młyn. nad Studenicą, powiat uszycki, gm. i par. Dunajowce, należy do Bron. Skibniewskiego.

Kaczki, wś, pow. wołkowyski, gm. Dobrowola, 43 w. od Wołkowyska, 391 dz.

Kaczków, wś, pow. błoński. Wsp. w dok. z r. 1368 (K. W., n. 1602). Wymieniona tam Wola Smarkowska podaną jest w reg. pob. z r. 1579 w par. Mszczonów jako Wola Markowska, dziś nieznana.

Kaczkowo, r. 1153 *Kasckov,* wś, pow. wągrowiecki (dziś żniński). W akcie fundacyi klasztoru w Łeknie r. 1153 przez Zbiluda, podano, iż na uposażenie takowego żona Zbiluda dała wsi: „Gostislave et Kasckov" (K. W., n. 18). Pierwszą wsią będą zapewne Czesławice, dawniej w par. Grylewo leżące, które mogły się zwać Gościsławice pierwotnie.

Kaczorówka, *Kaczurówka,* słoboda przy Cybulowie, pow. lipowiecki, 10 dm., 51 mk.

Kaczowa. Jestto dawna nazwa wsi Chodaczków w pow. tarnopolskim. Wedle lustracyi z r. 1565 wś Kaczowa „rzeczona Chodeczków", w ststwie trembowelskiem miała 21 km., dawała dochodu zł. 74 gr. 7, den. 9.

Kaczowice, w dok. *Katowice,* w reg. pob. *Kathczowicze,* wś, pow. miechowski. Odstąpione drogą zamiany przez Jana z Tęczyna, kasztel. krak., klasztorowi w Staniątkach; później własność bisk. krak. Długosz wymienia Kaczowice w liczbie wsi nadanych klasztorowi Cystersów w Mogile przy pierwotnej fundacyi w Prandocinie. (Ob. *Gnatowice* t. II, 619).

Kaczuny, pow. święciański, gm. Kukuciszki. 0 $^1/_2$ w. na zachód od wsi, horodyszcze (pilkalnis).

Kaczuryno, wś, pow. mohylewski, gmina Wiejna, 25 dm., 166 mk.

Kaczuszki, *Kaciuszki,* fol., pow. szawelski, gm. Żagory (15 w.).

Kaczyce 1.) wś, pow. sandomierski. W roku 1191 dają dziesięcinę kolegiacie sandomierskiej. W dok. z r. 1339 Iawor, dziedzic K. (Kod. kat. krakow., I, 215). 2.) **K.**, pow. pułtuski. Ob. *Kacice.*

Kaczyn, wś w pobliżu Turyi, pow. kowelski, gm. Soszyczno, 30 w. od Kowla 220 dm., 1335 mk., cerkiew. W r. 1577 wnoszą: Iwan Hulewicz od 4 dym. dworz., 5 ogr. po 2 gr., Wasili Hulewicz od 5 dym. służebn., 2 półsłużbn., 4 ogr. po 4 gr. i Hawryło Hulewicz od 3 dym., 3 ogr., a r. 1583 Hawryłowa Hulewiczowa Sernicka od 7 dym., 4 ogr., $^1/_4$ popa i Iwan Hulewicz od 10 dym., 9 ogr., $^1/_2$ koła dor., $^1/_4$ popa.

Kadagi, wś, i fol., pow. szawelski, gm. Okmiana (2 w.).

Kadagieniszki, wś, pow. szawelski, gmina Szawkiany (11 w.).

Kadaginie 1.) dwie wsi, pow. rossieński, gm. Kielmy (10 i 13 w.). 2.) **K.**, wś, tamże, gmina Konstantynowo (Chwejdany, mylnie podana Chwałojnie, 5 w.).

Kadaginis, wś, pow. telszewski, gm. Dorbiany (4 w.).

Kadajcie, wś, pow. telszewski, gm. Ginteliszki (6 w.).

Kadasznie, dwór, pow. szawelski, gm. Radziwiliszki (6 w.).

Kadłubicka al. *Kadłubica,* kol. żydowska, pow. wasylkowski, gm. Wepryk, st. poczt. i dr. żel. Chwastów (3 w.), 60 dm., 824 mk., dom modl. żydow., młyn, garbarnia.

Kadłubówka, w dok. *Kadłubowska,* okolica i osada, pow. bielski gub. grodz., gm. Malesze, 16 w. od Bielska. Okolica ma 106, os. 21 dz.

Podług reg. pomiar. miast Brańska i Suraża z r. 1560, wś należała do wójtowstwa chojewskiego. Miała 8 włók. Poddani pełnili służbę „służkowską“, z listami jeździli.

Kadłubowo, wś, pow. płoński. W dokum. z XIII w. śród włości bisk. płockich. W r. 1576 wś K. w par. Daniszewo ma $5^1/_4$ łan., 13 zagr. Siedzi tu szlachta zagrodowa.

Kadłuby, fol. w dobrach Proskirów, powiat uszycki.

Kadory, wś, pow. poniewieski, gm. Czypiany (7 w.).

Kaduszki 1.) wś, pow. wilejski, gm. Mańkowicze (10 w.); miała 17 dusz rewiz., należała do dóbr Radźki. 2.) **K.,** fol., pow. rzeżycki, własność Łobanowych, 80 dz.

Kadyjowce, wś, pow. kamieniecki. Żwańczyk dzieli wś na kilka części: Burabówka, Łobok, Bałki i Krogulec. Władysław Jagiełło nadał K. z innemi dobrami r. 1410, Fredrze z Pleszowic. Około r. 1529 władają tu Sroczyccy. W r. 1530 płacono od 4 pługów, a r. 1583 od 8 pługów. Od Sroczyckich przeszły w XVII w. do Koniecpolskich. W końcu władali tu Rzewuscy, następnie skarbowe.

Kadyszcze, os., pow. dubieński, gm. Ołyka, 52 w. od Dubna, 22 dm., 303 mk.

Kadzidło, wś, pow. ostrołęcki. Nowy kościół par. murowany wzniół tu proboszcz, ks. Rajchel, w ostatnich latach.

Kadzie 1.) wś, pow. telszewski, gm. Ginteliszki (1 w.). 2.) **K.,** dwór, tamże, gm. Iłłoki (1 w.). 3.) **K**, trzy zaśc., tamże, gm. Żydyki (9 i 10 w.).

Kadzino 1.) dobra i urocz., pow. czauski. Dobra od r. 1872 Szaciłłów, z fol. Kisielki 1369 dz. (1217 lasu), młyn; urocz. od r. 1879 Andrejewych, 303 dz. (285 lasu). 2.) **K.**, mstko nad rzką Horodnią, pow. mścisławski, na pograniczu kraśnińskiego gub. smoleńskiej, gm. Bochot, 35 od Mścisławia, 147 dm., 879 mk. (407 prawosł., 472 żyd.), cerkiew, dom. modl. żydow., 2 garbarnie. Jako mstko wymienione pod r. 1708. Dobra, dziedzictwo Hołyńskich, 5106 dz. (2587 lasu), 3 młyny, 2 folusze. 3.) **K**, fol., powiat sieński, gm. Łatyhowo, 3 dm., 17 mk.; dziedzictwo Baranowskich, 245 dz.

Kadziszki, zaśc., pow. lidzki, gm. i dobra Myto.

Kadziupie, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Wiżuny (6 w.).

Kadżyga, wś, pow. rossieński, gm. Konstantynowo (Chwejdany, 11 w.).

Kafenhauz, zaśc., pow. wileński, gm. Malaty (10 w.); miał 5 dusz rewiz., należał do dóbr skarb. Czywile.

Kagie, *Kiegie*, dobra, pow. telszewski, gmina Żorany (8 w.).

Kagierginie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (12 w.).

Kahorlicka Słoboda, wś nad Kahorlikiem Mokrym, pow. kijowski, gm. i st. poczt. Kahorlik (5 w.), 85 w. od Kijowa, 540 dm., 2934 mk. (r. 1792 było 70 dm., 794 mk.), cerkiew murowana z r. 1852 fundacyi właściciela gen. Troszczyńskiego, na miejsce dawnej z r. 1751. Włościanie, w liczbie 830 dusz rewiz., uwłaszczeni na 2178 dz. Własność większa należy do Kahorlika.

Kahorlik, mstko, pow. kijowski, gm. Kahorlik, 90 w. od Kijowa, 986 dm., 4403 mk., cerkiew, 3 domy modl. żydow., szkoła dwuklasowa, cukrownia, st. poczt. W r. 1740 było 103 dm., a w 1792 r. 240 dm. i 2392 mk. Włościanie, w liczbie 1644 dusz rewiz., uwłaszczeni na 4649 dz. Dobra, od r. 1868 własność generała Czertkowa, oprócz K. obejmują Kahorlicką Słobodę, Janówkę, Horochowatkę i Ternowkę i mają 8481 dz. (269 lasu). W r. 1628 Fedor Bohuszewicz wnosi z K. od 2 dym., 1 ogr. Gmina obejmuje 7 miejscowości (1 mstko, 4 sioła, 2 wsi), 9218 mk. (27 katol., 2 ewang., 1148 żydów), 20790 dz. (9683 większej posiadłości, 10,883 włośc., 224 cerk.

Kaim, u Dług. *Kaym*, przys. Bierzanowa, pow. wielicki. Już w XV w. złączoną była z Bierzanowem, stanowiąc posiadłość prebendy bierzanowskiej, w katedrze krakow., miała 5 łan. km. i $^1/_2$ łana karcz.

Kainka, al. *Kajanka*, urocz., pow. bielski gub. grodz., gm. Aleksandrowska (Radziłówka), par. Siemiatycze, Zaleskich 40 dz. Powstało po 1870 r.

Kajaty, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (8 w.).

Kajecienięta, *Kajacienięta* al. *Kojacienięta*, (ob. t. III, 670 i IV, 246), wś i fol., pow. oszmiański. Nadane przez w. ks. litew. Tatarom. W r. 1629 własność Abrahima Jahicza Zawadzkiego, chorążego tatarskiego mereszlańskiego i żony jego Chaty Bohdanówny. Następnie siedzą tu Arazowiczowie, Glińscy, Ułanowie i Moszyńscy. Gdy w 1713 r., dziedzic K., Mostafa Moszyński i Daniel Radecki wraz z rodzinami wynieśli się za granice Rzpltej, August II roku 1719 osadził tu rodzinę tatarską, Achmatowiczów. W r. 1802 własność Achmatowiczowej, która na utrzymanie meczetu doubuciskiego płaci z K., Bergeliszek i Kut od 12 soch. W r. 1838 Józefa Jusewicza.

Kajeliszki, zaśc., pow. wileński, gm. Giedrojcie (6 w.). Należał do dóbr Ambrożyszki.

Kajeniowce, mylnie *Kaśniowce*, w dokum. *Kojeniewicze*, wś, pow. grodzieński, gm. Bohorodzicka, 40 w. od Grodna, 301 dz. Wś należała do wójtowstwa weretejskiego, we włości kraśnickiej, ekonomii grodzieńskiej. W r. 1558 miała 10 włók gruntu dobrego, z tego 2 służkowskie, 1 ciesielska i 7 na służbę ciągłą. Poddani mieli 30 wołów i 23 koni, z włók ciągłych

winni wnosić 3 kopy 58 gr., nadto za owies z odwozem 1 kopę 10 gr.

Kajetanówka 1.) wś, pow. radomyski, gm. i st. poczt. Korostyszów (18 w.), par. prawosł. i dobra Berezówka (5 w.), 34 dm., 189 mk. samej szlachty. 2.) **K.**, wś i ferma, pow. zwinogrodzki, gm. Ekaterynopol, st. poczt. Zwinogródka (25 w.), 193 dm., 1017 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 2 wiatraki. Wś należała do Łopuchinych, od r. 1857 z Kapustinem do Anny Isakowej. 3.) **K.**, wś, pow. olhopolski, gmina i par. Miastkówka (12 w.), 7 dm. 4.) **K.**, wś, pow., kowelski, gm. Lubitów, 19 w. od Kowla, 15 dm., 149 mk. 5.) **K.**, słoboda, pow. owrucki, gm. Noryńsk, 16 w. od Owrucza, 46 dm., 208 mk. 6.) **K.**, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Kołki, 48 w. od mta pow., 16 dm., 163 mk.

Kajew, r. 1520 *Kayewo*, wś, pow. pleszewski. Dawna własność arcyb. gniezn., posiadała kościół par. p. w. św. Katarzyny, nazywany dawnym w dok. z połowy XV w. Dla braku funduszów w początku zeszłego wieku wcielono parafią do Gołuchowa. Kościół zaś zniszczał bez śladu.

Kajmele 1.) wś i dobra, pow. rossieński, gm. Rossienie (6 i 8 w.). 2.) **K.**, wś i fol., tamże, gm. Szydłów (8 w.).

Kajmińce, wś, pow. wileński, gm. Muśniki ($1^1/_2$ w.); miała 32 dusz rewiz., należała do dóbr Narwidziszki.

Kajmino, wś i zaśc., pow. święciański, gm. Aleksandrowska; miały 11 dusz rewiz.

Kajminy, wś, pow. wiłkomierski, gm. Uszpol (3 w.).

Kajmiszki (ob. t. III, 671 *Kajmele*), wś, pow. rossieński, gm. Kielmy (13 w.).

Kajpie, może *Kajnie*, wś, pow. rossieński, gm. Botoki (8 w.).

Kajrany, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dusiaty (6 w.).

Kajre, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (3 w.).

Kajrele 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (16 w.). 2.) **K.**, wś, pow. poniewieski, gm. Naciuny (3 w.).

Kajrowo 1.) wś, pow. rossieński, gm. Kielmy (14 w.). 2.) **K.**, dobra, tamże, gm. Rossienie (21 w.), Świechowskich 240 dz.

Kajry 1.) (ob. t. III, 672 *Kajre*), okolica, pow. kowieński (nie rossieński), gm. Betygoła (7 w.). Mają tu Kuszlejkowie 20 dz. 2.) **K.**, wś, tamże, gm. Wilkija (12 w.).

Kajryszki 1.) wś, pow. poniewieski, gmina Mołdoczany (8 w.). 2.) **K.**, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Uszpol (15 w.). 3.) **K.**, wś, pow. święciański, gmina Hoduciszki; miała 6 dusz rewiz.

Kakawa, wś, pow. częstochowski. W roku 1373 Benico de Scofronczicz z synem Marcinem, sprzedają K. „honesto viro Beloni" (Kod. mał., t. I, 377). Helena ks. cieszyńska, przełożona klasztoru św. Andrzeja w Krakowie nadała tę wś klasztorowi przed r. 1403 (Kod. kat. krak., II, 281). Wedle Długosza (L. B., III, 334) było tu 6 łan. km., a dziesięcinę dawano kościołowi w Borownie.

Kakowczyn, wś i dobra, pow. sieński, gm. Kakowczyn, 6 dm., 46 mk., cerkiew, szkoła. Dobra, dziedzictwo Zanów, z fol. Szyrkowszczyzna 589 dz. (269 lasu). Gmina obejmuje 119 miejscowości, 940 dm., 3909 mk. (1713 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 10,724 dz. W gminie jest 5478 dz. lasów większej własności i 219 dz. włośc.

Kakówka, wś, pow. witebski, Januszkowskiej 36 dz.

Kaktynie, dwa dwory, pow. poniewieski, gm. Birże (3 i 17 w.).

Kakujewicze, wś nad rzką Świdą, powiat rzeczycki, gm. Jakimowska Słoboda, 54 dm., 270 mk., cerkiew.

Kakuńce, fol., pow. poniewieski, gm. Pniewo (17 w.), Karpiów 81 dz.

Kalana, ob. *Kaleja*.

Kalawa, wś, pow. międzyrzecki. Dziedzice częściowi tej wsi wspomniani w aktach uposażenia klasztoru paradyzkiego w r. 1236. W dok. z r. 1257 wymieniona w liczbie włości klasztornych (K. W., n. 193, 198, 351 i in.).

Kalbornia, ob. *Kombornia*.

Kalcze, dwa dwory i os. młyń., pow. telszewski, gm. Iłłoki (8 i 10 w.).

Kaleja, r. 1404 *Calie*, wś, pow. częstochowski. Z pewnem prawdopodobieństwem można do tej wsi odnieść akt, którym Kazimierz król, roku 1349 pozwala Mateuszowi i jego synom osadzić na prawie średzkiem wś, w miejscu zw. Kalana (Kod. mał., III, 75). Władysław Jagiełło nadaje r. 1417 klasztorowi częstochowskiemu dziesięciny ze wsi K., w okręgu krzepickim (Kod. dypl. pol., III, 372). Za Długosza wś królewska „Kalyeya", w par. Kłobucko, miała 20 łan. km. Za dziesięcinę dawano klasztorowi po 6 gr. z łanu (L. B., III, 170).

Kaleje, w dokum. *Kalik*, wś, pow. szremski. Mikołaj z Kobylina, wsi swe: Głuszyna, Babki i K. zamienia r. 1369 z Janem, bisk. pozn., na dobra kościelne Witaszyce, Górka i Czarnotki (K. W., n. 754, 1511, 1513, 1514).

Kalejczyce, dobra, pow. bielski gub. grodz., gm. Dubiażyn, 20 w. od Bielska, Bobrownickich (poprzednio Zaleskich), z fol. Gruzki, 561 dz.

Kaleki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Wiżuny (8 w.).

Kalekiemia, wś, pow. trocki, gm. Jewie (7 w.); miała 29 dusz rewiz., należała do dóbr Kurkliszki.

Kalekiszki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (17 w.).

Kalenica, r. 1359 *Kalinicze*, wś, pow. łowicki. Wymieniona w liczbie włości arcyb. gnieźn. w dok. z r. 1359 (K. W., n. 1404). W r. 1579 wś Kalinice, w kasztelanii łowickiej płaci od 15 łan., 4 kom., 2 rzem.

Kalenicze *Wielkie* i *Małe*, dwie wsi, powiat zasławski, gm. i st. dr. żel. Chrolin (10 w.), st. poczt. Połonne (12 w.), 46 w. od Zasławia, 218 dm., 1060 mk. We wsi K. Wielkie, cerkiew drewn. z r. 1787.

Kaleniki 1.) wś, pow. grodzieński, gm. Bohorodzicka, 42 w. od Grodna, 162 dz. 2.) **K.**, wś, tamże, gm. Łasza, 170 dz. włośc. 3.) **K.**, wś i fol., pow. prużański, gm. Suchopol, 18 w. od Prużany. Wś ma 71 dz.; fol. należy do dóbr Janowszczyzna. 4.) **K.**, wś nad Prypecią, pow. mozyrski, gm. Petryków, 13 dm., 96 mk., cerkiew, szkoła.

Kaleników, ob. *Kalników* (t. III).

Kaleńki, wś, pow. orszański, gm. Scorokortnia, 28 dm., 120 mk.

Kalenkowice, *Kolenkowicze*, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Wierzchowice, 44 w. od Brześcia, 64 dm., 543 mk., szkoła, 983 dz.

Kalenna, wś nad rzką Struhą, pow. skwirski, gm. Babin, st. poczt. Skwira (22 w.), 154 dm., 867 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny. W r. 1628 ks. Jerzy Zbaraski, kaszt. krakowski wnosi od 2 dym., 1 ogr.

Kaleńskie, wś, pow. owrucki, gm. Tatarnowicze, st. poczt. Iskorość (12 w.), 40 w. od Owrucza, 276 dm., 1566 mk., cerkiew z roku 1791. Do par. praw. należą wsi: Liplany, Medynowa Słoboda i Henrychówka. W XVII w. należała do Isajewiczów Kaleńskich.

Kaletyńce 1.) wś, pow. ostrogski, gm. Płużne, par. praw. Bielczyn (5 w.), 36 dm., 168 mk. Własność Eustachego Slizińskiego. 2.) **K.** *Małe*, wś, tamże, gm. Unijów, par. praw. Choroszów (2 w.), 48 dm., 299 mk., cerkiew filialna drewn. z r. 1856, nadana ziemią przez ks. Mik. Jabłonowskiego r. 1791. 3.) **K.** *Wielkie*, wś, tamże, par. praw. Szuńki (2 w.), 40 w. od Ostroga, 59 dm., 435 mk., cerkiew filialna drewn. wzniesiona r. 1734 przez ks. Jana Jabłonowskiego.

Kalewiszcze, chutor, pow. kowelski, gmina Hłusza Wielka, 8 dm., 34 mk.

Kaliczenka, wś, pow. bychowski, gm. Horodyszcze, 54 dm., 355 mk.

Kaliczyce, wś nad Wisiejką, pow. słucki, gm. Hresk, 21 dm., 214 mk., cerkiew.

Kalihorka 1.) *Mokra*, al. *Wielka*, mstko nad rzką t. n., pow. zwinogródzki, gm. Kalihorka Mokra, 35 w. od Zwinogródki, 471 dm., 2288 mk., cerkiew, 2 domy modl. żyd., szkółka cerk., szpital miejski, st. poczt.-tel., 16 wiatraków. Gmina obejmuje 13 miejscowości (1 mstko, 10 siół, 2 wsi), 14,521 mk. (53 kat., 10 ewangel., 949 żyd.), 25,790 dz. (16,613 większej własn., 8335 włośc., 565 cerk.). 2.) **K.** *Sucha* al. *Mała*, wś, tamże, gm. i st. poczt. Kalihorka Mokra (5 w.), 35 w. od Zwinogródki, 253 dm., 1018 mk., cerkiew, szkoła cerk., 7 wiatraków. Obie K. należały dawniej do Smilańszczyzny.

Kaliły, wś, pow. kobryński, gm. Motol, 77 w. od Kobrynia, 936 dz.

Kalimowo, fol., pow. kowieński, gm. Kiejdany (10 w.).

Kalina Mała, wś pow. miechowski. Wisław bisk. krakow. nadaje r. 1236 klasztorowi w Miechowie dziesięcinę ze wsi Kalina, oznaczoną na 10 grz. Dokument ten zaginął (Kod. mał. II, XXXVII). W dok. z r. 1262 własność klasztoru miechowskiego. W r. 1349 klasztor miechowski ma tu dochodu 5 grzyw. z czynszu, 3 z dziesięciny i $^1/_2$ grzyw. z pługa (Kod. mał., III, 77).

Kaliniki 1.) wś, pow. prużański, gm. Białowieża, 32 w. od Prużany, z wsiami wchodzącemi w skład okr. wiejskiego ma 984 dz. 2.) **K.**, wś, pow. rossieński, gm. Aleksandrowska (Nowe Miasto, 8 w.).

Kalino, al. *Kalno*, w dok. *Kalno*, wś, pow. łódzki, par. Rzgów. Kazimierz Sprawiedliwy nadał około r. 1190 kanon. krakow., prawo polowania na obszarze Chrop i Kalna (Kod. kat. krak., I, 9). W r. 1552 „Kalno major i minor“ włości kapituły krak., w par. Tuszyn, płaciły od 49 kol. na 28 łan. i 2 karczem z rolą i 4 kolon.

Kalinów Stary, ob. *Stary Kalinów* (t. XI).

Kalinowa, wś, pow. kaliski. Według Łaskiego (L. B., II, 63), wś na początku XVI w. miała piękny kościół p. w. św. Maryi Magdaleny, murowany, dachówką kryty. Ludność wsi składała się wedle relacyi kościelnej ze „złych, upartych, nie chodzących do spowiedzi, śród nich wielu było wyklętych“. W dok. z r. 1417 i 1418 występuje Marcin z K., kaszt. sieradzki, ststa wieluński (Ulanow., Dok. kujaw.).

Kalinowa, wś przy linii dr. żel. chwastowskiej, pow. czerkaski, gm. i st. poczt. Rotmistrzówka (8 w.), 49 w. od Czerkas, 222 dm., 2126 mk., cerkiew, szkółka cerk., 17 wiatraków. Należała do klucza orłowieckiego, hr. Mniszchów.

Kalinowce, wś, pow. orszański, gm. Wysokie, 4 dm., 27 mk.

Kalinowicze 1.) urocz., pow. grodzieński, gm. Wiercieliszki, dawniej własność klasztoru brygidek w Grodnie, 150 dz. 2.) **K.**, fol., pow. orszański, Kuczyńskich 110 dz.

Kalinowiec, folw., pow. bielski gub. grodz., gm. Aleksin, hr. Potockich 273 dz.

Kalinówka 1.) *Poduchowna* i *K. Królewska*, dwie wsi, pow. białostocki, gm. Jaświły, 42 w. od Białegostoku. Wś K. Królewska ma 1314 dz., K. Poduchowna 14 dm., 102 mk., kościół, 265 dz. włośc. i 43 kośc. 2.) **K.**, dwa folwarki i *K. Wójtowce*, fol., tamże, gm. Obrębniki, 31 w.

od Białegostoku. Jeden należy do Szyszków, ma 150 dz., drugi do Siedlińskich, 69 dz.; K. Wójtowce, Szyszków, 77 dz. W lesie znajdują się starożytne okopy, a obok nich kurhany. 3.) **K.**, (ob. t. III, 682 *K. Sasiny*), okolica, pow. bielski gub. grodz., gm. Malesze, 36 dz. 4.) **K.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Wiżuny (8 w.). 5.) **K.**, okolica, pow. orszański, gm. Starosiele (5 w.), dom modl. ewang. 6.) **K.**, fol., tamże, Zalkindów 350 dz. 7.) **K.**, wś, pow. sieński, gmina Łukoml, 23 dm., 96 mk. 8.) **K.**, fol., powiat rzeżycki, Rosławowych 132 dz.

Kalinówka 1.) wś, pow. taraszczański, gm. Żywotów Stary, st. poczt. Tetyjów (16 w.), 73 w. od Taraszczy, 60 dm., 359 mk., kaplica, szkółka, wiatrak. 2.) **K.**, fol., pow. dubieński, gm. Ołyka, 3 dm., 40 mk. 3.) **K.**, dwa chutory, pow. nowogradwołyński, gm. Ostropol, 13 dm., 57 mk. 4.) **K.**, chutor, pow. ostrogski, gmina Lachowce, 4 dm., 25 mk. 5.) **K.**, chutor, tamże, gm. Pererosłe, 1 dm., 17 mk. 6.) **K.**, wś, pow. owrucki, gm. Bazar, st. poczt. Owrucz (40 w.), 198 dm., 1163 mk., cerkiew drewn. z r. 1883, szkółka cerk. Wś należała do Jezuitów w Owruczu. 7.) **K.**, kol., pow. włodzimierski, gm. Werba, 32 dm., 168 mk. 8.) **K**, wś nad stawem, pow. żytomierski, gm. Lewków (3 w.), 9 w. od Żytomierza, st. poczt., 36 w. od Berdyczowa, (st. dr. żel.), 64 dm., 969 mk., cerkiew drewniana z r. 1870, młyn. W całej par. praw. 164 dm., 1316 mk.

Kalinowo, wś, pow. mazowiecki. R. 1439 Władysław ks. mazow., nadaje Piotrowi Żuczkowi z Kurzeszyna wójtowstwo z 4 łan. we wsi K. (Kapica, Herbarz 233).

Kalinowszczyzna 1.) chutor, pow. białostocki, gm. Zabłudów, należy do dóbr Górki Solniki. 2.) **K.**, chutor, pow. wołkowyski, gmina Podorosk, Łaszkiewiczów 40 dz.

Kalisz nad Prosną, miasto. Mniemanie o wielkiej starożytności i dawnem znaczeniu K. oparte na świadectwie Ptolomeusza, który wymienia tej nazwy gród, będący wówczas centrem plemienia Ligów, nie znajduje potwierdzenia w nazwach osad okolicznych, ani w odkryciach archeologicznych, ani też w jakichkolwiek zabytkach. Odwieczne nagromadzenie większej liczby mieszkańców i skoncentrowanie ich działalności kulturalnej, musiałoby zostawić liczniejsze pamiątki w ziemi i ponad ziemią: cmentarze, grodziska, skarby pieniężne, śmietniki wreszcie. Nazwy miejscowe również przechowałyby jakieś echo tej odwiecznej świetności i pracy. Tymczasem większość osad nosi nazwy pochodzące już z czasów historycznych, chrześcijańskich, jak: Biskupice, Kościelna Wieś (Kościół), już też pospolite takie miana jak: Zawodzie, Nosków, Zduny, Dobrzec, Winiary. Jedynie nazwy: Czaszki, Tyniec, Szale (Żale?), noszą starsze piętno. Położony zdala od centrów życia politycznego za pierwszych Piastów, nie prędko pojawia się na kartach roczników i kronik. O większem zaludnieniu i pewnem życiu kulturalnem, świadczy tylko wczesne pojawienie się fundacyi kościelnych w okolicy K. Późniejszy Kalisz rozwinie się przez skoncentrowanie na suchszym, dogodniej położonym miejscu, targowisk pierwotnych w błotnistych nizinach nad Prosną rozmieszczonych. Nadanie arcybiskupom gnieźnieńskim wsi pod K. położonych: Rajsko i Ilmie, wpłynęło zapewne na rozwój kultury w tych stronach. Zbigniew w zatargach z bratem Bolesławem szuka schronienia w grodzie kaliskim. Jako kasztelania wymieniony jest K. w dok. z roku 1136 i 1154 (K. W., n. 7 i 586). Politycznego i kulturalnego znaczenia nabiera K. dopiero za rządów Mieszka Starego, który tworzy tu kilka fundacyj kościelnych, a mianowicie: kościół św. Pawła z kamienia i kilka prebend przy nim (około r. 1167), tudzież klasztor św. Wawrzyńca, w Kościelnej wsi, w której już Piotr Dunin miał założyć kościół na początku XII w. Za Władysława Laskonogiego powstanie odrębna dzielnica książęca kaliska i zorganizuje się kolegiata. Mieszko Stary uposażając kościół i klasztor św. Wawrzyńca „ante Calis", nadaje mu między innemi: wś Kościół (dziś Kościelna wieś), karczmę wolną przed grodem (ante castrum) z cłem w mieście (in civitate). Wspomina też w akcie o powiecie (districtus) kaliskim (K. W., n. 35 i 712). Targowisko przy grodzie książęcym istniało tu zapewne jeszcze w epoce przeddziejowej na obszarze dzisiejszej wsi zw. Stare Miasto. Tu powstały też pierwsze kaplice i kościoły. Por. *Stare Miasto* (t. XI, 236) i *Zawodzie* (t. XIV). Władysław, syn Odona „dux de Kalis", włada grodem tym od r. 1207 jak o tem świadczy dok. z r. 1213 (K. W., n. 64 i 81). Papież Honoryusz poleca mu w r. 1217 oddać gród kaliski Henrykowi, ks. szląskiemu (ib. 93, 94, 99). Kaplica i zgromadzenie braci w K. wspomniane w dok. z r. 1211. Jeden z kanoników poznańskich miał objąć zarząd kaplicy i nadzór nad braćmi „capellam et fratrum regimen obtinet" (K. W., n. 74). Będzie to zapewne kościołek św. Gotarda. W dok. z r. 1213 występują przy boku Władysława, ks. kaliskiego, Bodo, prepozyt kaliski i Vitus dziekan (K. W., n. 81). „Bozo prepositus de Kalis" w dokum. z r. 1221 przy boku Wincentego, arcyb. gnieźn. (Kod. mał., II, 29). Gozwin archidyakon w dok. z r. 1234. Świadczy to o istnieniu kolegiaty utworzonej zapewne przy końcu XII w. za przykładem Sandomierza i Łęczycy. Oprócz kościoła w grodzie na obszarze Zawodzia, na początku XII w. powstaje kościołek św. Gotarda, przy którym zapewne osadzeni byli owi „bracia". Kościołek ten był uposażony 6 łanami z części Małego Dobrcza, zw. Podgórze (dziś Zawodzie). Inne części Dobrcza Małego osadzał wójt Hen-

ryk. Książę Przemysław nadał tu r. 1285 łan. 18 Jaśkowi, podczaszemu księżny (K. W., n. 553). Honoryusz III papież, przyjmuje na prośbę W. (Władysława) ks. kaliskiego, fundatora kościoła św. Pawła w K., takowy pod swą opiekę. Wzmiankę o reparacyi spalonego kościoła w K., jaką czyni akt Bolesława ks. szląskiego i polskiego z r. 1249, odnosi wydawca Kod. Wielk. do kościoła św. Pawła (K. W., n. 103, 598). Z aktu, którym r. 1303 Jakób arcyb. gnieźn. dzieli Kalisz na dwie parafie, dowiadujemy się ciekawych szczegółów o kościołach. Kościół p. w. N. P. Maryi świeżo wtedy zbudowany (na miejscu dawnego), stanowi uposażenie archidyakona kaliskiego. Jest on widocznie pierwotnym kościołem parafialnym, istniejącym w grodzie kaliskim p. w. św. Pawła, przy którym powstała kollegiata. Po przeniesieniu na inne miejsce, zmieniono zapewne wezwanie kościoła. Akt twierdzi, że kościół ten był parafialnym „ab initio locationis civitatis kalisiensis“, a kościół św. Mikołaja jest względem niego filialny. Ten ostatni powstał widocznie przy zakładaniu Nowego Miasta w połowie XIII w. i z powodu ruiny kościołka św. Pawła, obsługiwał zarówno Stare jak i Nowe Miasto. Po wzniesieniu nowego kościoła P. Maryi powstał spór o prawa i dochody parafialne między archidyakonem kaliskim a kanonikiem poznańskim, rektorem kościoła św. Mikołaja. Arcybiskup rozstrzygnął spór dzieląc korytem Prosny, Kalisz na dwie parafie (K. W., n. 876). W dok. z r. 1266 przy boku ks. Bolesława, występuje gwardyan i lektor z klasztoru minorytów w Kaliszu (K. W., n. 421). R. 1280 dnia 18 paźdz., wydaje tu Przemysław ks. Polski, potwierdzenie nadania Mieszka dla Lędu. Asystują mu: Andrzej, archidyakon i kanclerz kaliski, komes Żegota, łowczy kaliski, Phalisius prokurator kaliski. Z tych świadectw widzimy, iż w K. istniały w ciągu XII i XIII w. nastąpne kościoły: św. Pawła w grodzie z pierwotną parafią i zawiązkiem kollegiaty, św. Gotarda (w Rypinku) z osadzonymi tamże „braćmi“ i szpitalem zapewne, św. Mikołaja obsługujący targowisko z drugiej strony rzeki, kościół z klasztorem św. Wawrzyńca (Kościelna wś) i klasztor franciszkański (minorytów) istniejący już r. 1266. Po założeniu Nowego Miasta i wzniesieniu kościoła P. Maryi, utworzono r. 1303 dwie parafie przy kościołach św. Mikołaja i P. Maryi. Kościół św. Pawła spłonął i nie został odbudowany, a parafię przeniesiono widocznie do kościołka św. Mikołaja. Prócz tego istnieje kościołek św. Wojciecha pod zamkiem starym i szpital św. Ducha. Tak znaczna ilość instytucyj kościelnych, świadczy o wzroście ludności i znaczeniu kulturalnem szybko rozwijającego się ogniska życia dla całej dzielnicy. Targowisko kaliskie wcześnie uzyskało prawo niemieckie. W dok. z r. 1264 spotykamy Rytwina wójta kaliskiego. R. 1260 ks. Bolesław sprzedaje miastu za 12 grzyw. 10 łan. pastwiska pomiędzy drogą toruńską a traktem do Kokanina (K. W., n. 389 i 411). Bolesław pobożny, ks. wielkopolski wydał przywilej na lokacyę nowego miasta w K. na prawie nowotarskim. Przywilej ten potwierdza i rozszerza r. 1282 Przemysław ks. polski, na prośbę Henryka (Heynrici) wójta kaliskiego. Istnieją wtedy dwa miasta Stare i Nowe z kościołami i targowiskami odrębnemi. Zamiast targowego dawać będą kasztelanom po 12 grzyw. rocznie. Wójt Nowego miasta mieć będzie pod swą juryzdykcyą Stare miasto i okoliczne wsi: Tłokinia, Tyniec, Borkowo, Russowo, Kokanino, Majkowo, Piwonice, Dobrzec. Sądzić będzie wszelkie sprawy wielkie i małe. Uposażenie mieć będzie w 3 łanach ziemi, pół czynszu z młyna książęcego, trzy łaźnie, rzeźnię, jatki, rybaka, szóstą grzywnę z dochodów od osadników, jakich osadzi w promieniu dwu staj (dua miliaria) od Kalisza, trzeci denar z kar sądowych. Na staję od miasta nie wolno zakładać karczem prócz kościelnych (K. W., n. 511). Przemysław, ks. poznański i kaliski r. 1283 stanowi dla poprawienia stanu wiernych mu mieszczan kaliskich, by wszystkie miasta i osady („civitates et oppida“) okręgu kaliskiego otrzymywały od Kalisza swe prawa sądowe, t. j. podlegały juryzdykcyi sądu miejskiego kaliskiego. Wydaniu tego aktu obecni byli rajcy, delegaci miast całego okręgu. Śród miast wymieniono: „Civitatem novam quam Nicolaus construxit“ (K. W., n. 528). Tenże ks. Przemysław nadaje r. 1289 miastu „omnes apotecas institorias“, które „in circulo fori possunt aedificari“. Wójt Henryk otrzymuje prawem dziedzicznym szóstą z tych aptek. Imiona rajców wyliczonych w akcie świadczą, iż niemcy przeważali w ławie miejskiej (K. W., n. 640). R. 1292 uwalnia tenże książę mieszczan udających się z towarami drogą na Ołobok od cła. W dok. z r. 1258 mowa jest o cle u mostu mniejszego („cum theloneo pontis minoris“). R. 1298 Władysław król, wkłada na pół ziemi kaliskiej daninę w życie, na reparacyę mostu miejskiego w Kaliszu, zaś w drugim akcie przeznacza królewski pobór od soli przywożonej do miasta na tenże cel (K. W., n. 368, 800, 802). R. 1282 ks. Przemysław, potwierdza nadanie siedmiu łanów szpitalowi św. Ducha, pozwala korzystać z lasów i pastw. (K. W., n. 509). Konrad „magister pistorum“ mieszczanin kaliski oddał szpitalowi 3 łany we wsi Tyniec r. 1299. Szpital obsługują „fratres“ (K. W., n. 530, 828), zapewne ci, o których wspomina akt z r. 1211. R. 1287 gmina żydowska nabywa w Rypinku górę na swój cmentatrz (K. W., n. 574). Roku 1294 Przemyśl II, ks. polski, na prośbę komesa Janusza, patrona kościoła św. Wojciecha pod Kaliszem, pozwala wś Sierzchowo, własność tegoż kościoła osadzić na prawie niemieckiem (K. W.,

n. 714). W r. 1299 Jaśko wojski kaliski, dla wspomożenia kościoła św. Wojciecha pod starym zamkiem („apud antiquum castrum*), daje do osadzenia Swiętosławowi przyległe grunta z warunkiem, iż zagrodnicy dawać będą kościołowi po pół fertona srebra i trzy kury na św. Marcin (K. W., n. 2062). Kościół św. Mikołaja wraz z prawem patronatu i wsią królewską Kuchary, zamienia Kazimierz W. r. 1358 z klasztorem P. Maryi na Piasku we Wrocławiu na wsi klasztorne: Męka, Polków, Wągłczew, Luboraczyce (?), z prawem patronatu kościołów w Męce i Wągłczewie (K. W., n. 2050). W dok. z r. 1359 Jarosław, arcyb. gnieźn., mówi o kościele św. Wojciecha, pod Starym Kaliszem. Zagrodnicy z Rajska i Noskowa dawali czynsz rektorowi tegoż kościoła. Arcybiskup wciela wsi: Noskowo i Rajskowo do parafii P. Maryi w Kaliszu (K. W., n. 2067). W r. 1294 Przemysław przenosi zagrodników (hortulanos) książęcych w Starym mieście Kaliszu siedzących, na prawo niemieckie, poddaje ich jurydzkycyi włodarza książęcego i oznacza czynsz z ogrodu na 4 skojce rocznie (K. W., n. 723.). Władysław Łokietek bawi w K. we wrześniu i grudniu r. 1298 i wydaje tu akty w sprawach Pomorza i kupców z Lubeki (Perlbach, Pom. Urkund.). R. 1302 mieszczanie kaliscy tworzą związek z mieszczanami Poznania, Gniezna i Pyzdr, celem wspólnej obrony przed bandami rozbójniczymi i podpalaczami (K. W., n. 858). Henryk „haeres regni Polonie r. 1308 bawiąc w Kaliszu, nadaje miastu wsi: Dobrzec Wielki i Mały i Tyniec. W r. 1314 bawi tu ks. Władysław (Łokietek) i potwierdza przywileje miasta. Kazimierz W. postanowił r. 1365 w Pyzdrach, iż w sprawach sądowych mieszczanie kaliscy nie mogą apelować do innych sądów, prócz sądu wyższego niemieckiego w grodzie królewskim kaliskim (K. W., n. 1549). W maju r. 1367 król bawi w K. Odebrał on miastu wś Dobrzec, o którą toczyły się poprzednio spory; Elżbieta na prośbę mieszczan zwraca im r. 1372 w Pyzdrach (n. 1661). Burmistrz i rajcy kaliscy fundują r. 1379 ołtarz w kościele P. Maryi, przeznaczając procent od 100 grz. w ratach kwartalnych po $1^1/_2$ grz. dla altarysty (K. W., n. 1760 i 1769). Wedle reg. pob. z r. 1579 mieszczanie zapłacili szosu dwojakiego fl. 230 gr. 22. Od 130 żydów, z wyłączeniem 40 ubogich, zapłacono fl. 130. Domy szlacheckie powinny były dać szosu fl. 25 gr. 8. Do płacenia podatku naliczono 264 rzemieśln. i przemysłowców, 52 komorników. Ogółem wpłynęło fl. 683 gr. 4. Śród nich spotykamy między innemi: 23 rzeźników, 2 szewców robiących z safianu, 19 zwyczajnych szewców, 17 krawców, 13 kuśnierzy, 3 golarzy, 3 aptekarzy, 2 złotników, 35 bań gorzałcz., 19 szynkarzy, 10 szkotów (jeden z wozem). W r. 1616 K. dał szosu fl. 166 gr. 16. Od rzeźników 12 fl. 24, od aptekarzów 4 fl. 12, od piekarzów 13 fl. 26, od ubog. wdowy fl. 1, od szafranników 5 fl. 10, od szewców 11 fl. 11, od ubogiego gr. 15, od kuśnierzów 7 fl. 7, od ślusarzów 4 fl. 4, od siodlarzów 3 fl. 3, od mieczników 6 fl. 6, od rymarzów 4 fl. 4, od stolarzów 4 fl. 4, od tokarzów 2 fl. 2, od malarzów 2 fl. 2, od czapników 7 fl. 5, od cyrulików 4 fl. 8, od krawców 8 fl. 8, od 5 ubogich fl. 2 gr. 15, od płócienników 9 fl. 9, od bednarzów 3 fl. 3, od kowalów 7 fl. 7, od kołodziejów 2 fl. 2, od iglarza fl. 1, od konwisarza, falbierza, kotlarza, złotnika, stelmacha, szklarza, macownika, postrzygacza po fl. 1, fl. 8, od powroźników 3 fl. 3, od garncarzów 10 fl. 10, od patenników 2 fl. 2, od komorników 10 po gr. 12 fl. 4 gr. 24, od 10 po gr. 6 fl. 2, od 18 po gr. 4, fl. 2 gr. 12, od wolniczanek 15 po gr. 15 fl. 7 gr. 15, od przekupek 14 po gr. 6 fl. 2 gr. 24. Suma z Kalisza fl. 373 gr. 1. Od 2 młynów o 8 kołach po gr. 24 i 1 koła zw. stępnik gr. 15, fl. 6 gr. 27. Młyn staromiejski od 2 kół po 24 gr., fl. gr. 18. Do miasta należały w obrębie parafii wsi: Czaszki, Tyniec, Rajsków. Do kościoła św. Mikołaja, wś Ogrody, do grodu kaliskiego Stare Miasto a do kolegium jezuickiego, Siedliska i do arcyb. gnieźn., Noskowo. Kasztelanowie kaliscy najdawniejsi, znani z dokum. są: Iwanus (1212), Potrec (około roku 1230), Zandivogus (1233), Predpelk (1246), Cesantha (1246?), Hercanboldus (1246 — 1253), Johannes (1253—1265), Janco (1266 — 1273), Mathya (1278—1284), Zawisza (1288), Ubislaus (1301—1303). Wojewodowie najdawniejsi: Jaroslaus (1173), Stephanus (1212), Janech magnus palatinus (1236), Petrus (1238—1242), Bogufalus (1246) Jaroslaus al. Jarostius (1247), Cesenta (1250), Janic (? 1250), Hercanboldus (1253 — 1284), Albrechtus (1291), Nicolaus Jancovicz (1299—1301), Dobrogostius (1309). Co się tyczy obecnego stanu miasta, to brak połączeń kolejowych utrudnia dotąd rozwój pomyślny. Otwarcie budującej się obecnie kolei warszawsko-kaliskiej, połączy K. zarówno z Warszawą jak Łodzią, tworząc przez to przyjaźniejsze warunki dla życia duchowego i działalności przemysłowej. Ludność miasta w r. 1890 wynosiła 20,060, w tem niestałej 3440. W ogólnej ludności było: 8748 mężczyzn i 11,312 kobiet. Śród zapisanych do ksiąg stałej ludności było: 8574 katol., 1443 prot., 298 praw., 7887 żydów. W r. 1897 ludność wynosiła 21,680. *Powiat kaliski* miał w r. 1890—128,160 mk., w tem 61,764 męż. i 66,396 kob. Śród stałej ludności było 91,825 katol., 12,087 prot., 390 praw. i 12,680 żydów. *Gubernia kaliska* miała 823,640 mk. (390,839 męż., 432,801 kobiet). Śród stałej ludności było: 706,281 katol., 82,901 prot., 1196 prawosł., i 76,914 żydów. W r. 1897 liczono 846,719 mk. Podana przez czasopisma warszawskie cyfra ludności z r. 1901 mająca wynosić 1,005,760

jest wątpliwą jako zbyt wysoka. Produkcyę fabryczną gubernii w r. 1897 przedstawiają cyfry: 353 zakładów, 9481 robotników i 13,504,900 rub. wartości produktów. W tej liczbie 93 fabryk wełnianych z 3441 robot. i 5,673,000 rub. prod., 4 cukrownie z 1424 robot. i 2,115,000 rub., 44 gorzelnie (410,000 rub.), 18 garbarni, 16 tartaków, 24 browary małe, 9 fabr. machin z 295,000 rub. produkcyi. Uzupełniając spis opracowań odnoszących się do K. dodajemy: Wł. Łuszkiewicz: „Kościoły franciszkańskie w Polsce" (Spraw. kom. hist. sztuki, IV). A. Idz.: „Szkoła kaliska — szkoła wyższa realna — gimnazyum, 1850 — 1900, Kalisz, r. 1900, str. 156. Chodyński Adam: „Kieszonkowa kroniczka miasta K.", Kalisz, 1885. W rękopisie znajdują się jeszcze prace tegoż autora: „Dzieje kościoła św. Mikołaja i kanoników lateraneńskich w K.", „Dzieje korpusu kadetów w K." i „Cmentarze K." Prócz tego liczne drobniejsze opracowania o K. i okolicznych osadach w „Kaliszaninie", pomieszczane. Tymieniecki S.: „Wiadomość o cmentarzyskach przedhist. w kaliskiem" (Zb. Wiad. do Antrop. Kraj., t. II, r. 1878). Ulanowski B.: „Wybór zapisek sądowych kaliskich z lat 1409—1416", Kraków, 1885. Parczewski A.: „Analekta wielkopolskie", t. I, Rejestr poborowy wojew. kaliskiego, r. 1618 — 1620, Warszawa, r. 1879. Kolberg O.: „Kaliskie obraz etnograficzny", Kraków, str. 271. *Br. Ch.*

Kalisz, niem. *Kalies*, miasto w Brandenburgii na obszarze między Drawą a Notecią. W dok. z r. 1251 na pograniczu Nowej Marchii (K. W., n. 297 i 959). Istnieje tu kościół par. należący do dyecezyi poznańskiej. W r. 1349 do miasta należało 100 łanów (K. W., n. 1284).

Kaliszanka, kol., pow. włodzimierski, gmina Poryck, 8 dm., 47 mk.

Kaliszany, wś, pow. wągrowiecki. W roku 1253 Przemyśl, książę polski daje klasztorowi w Łeknie wsi: Kaliszany i Toniszewo, w zamian za Wierzenicę i pół wsi Sienno w zamian za Łoskuń (K. W., n. 315). W r. 1579 podana jako włość klasztoru wągrowieckiego.

Kalisze, fol., pow. bychowski, dziedzictwo Monkiewiczów. 133 dz.

Kaliszkowice Ołobockie, wś, pow. ostrzeszowski. W dok. z r. 1213 wymieniono śród włości nadanych klasztorowi w Ołoboku „Raclavi villa iuxta Caliscovicz" (K. W., n. 81).

Kality, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (9 w.). Należała do Dryświat, później do Nowego Dworu.

Kalityszki, zaśc., pow. święciański, gmina i dobra skarb. Łyngmiany (8 w.).

Kaljany, wś, pow. rossieński, gm. Jurborg (2 w.).

Kalnialis al. *Małaszkuny*, dwór, pow. poniewieski, gm. Pompiany (6 w.).

Kalniatycze, wś w pobliżu Styru, pow. dubieński, gm. Jarosławicze, par. praw. Stawrów, 38 w. od Dubna, 32 dm., 220 mk. Nadana z Krasnem, Balczem, Stawrowem i Perekładowiczami przez Zygmunta Starego, Wasilowi Jenkowiczowi. W 1545 ks. Czartoryskich. W roku 1583 kn. Bohuszowa Korecka wnosi z 5 dym., 6 ogr., 7 ogr., 5 kół dor.

Kalnica 1.) wś włośc. i dobra, pow. bielski gub. grodz., gm. Aleksin, 17 w. od Bielska. Wś ma 147 dz.; dobra należą w części (219 dz.) do spadkobierców Jefremowskiego, b. prof. uniw. warszawskiego, w drugiej (110 dz.) do Zarębskich. Ludność wsi polska. 2.) **K.**, przys., pow. kowieński, gm. Krasne (10 w.).

Kalnie, zaśc., pow. telszewski, gmina Siady (1 w.).

Kalniec, dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (9 w.) i Ponedel (15 w.).

Kalnik, w dokum. *Kalnyk Kalniuk*, wś przy ujściu Kalniczki do Sobu, pow. lipowiecki, gmina i st. poczt. Daszów (6 w.), 35 w. od Lipowca, 204 dm., 2152 mk., cerkiew, szkoła, cukrownia, młyn. Kazimierz Jagiellończyk nadał K., Szemborowi. Pod koniec XVI w. należy do Jaczyńskich, na początku XVII w. do ich spadkobierców: Płoskich, Podhorodeńskich, Bajbuzów, Faszczów, Tuzów, których począwszy od 1600 po 1625 r., skupują ks. Koreccy. Włość kalnicka obejmowała 4.63 mil. kw., Koreccy r. 1607 biorą z dóbr 200 wieprzów „dziesięcinnych". W r. 1629 ks. Kar. Korecki, kaszt. wołyński wnosi z K. Starego od 654, a z K. Nowego z 504 dym.

Kalnis, wś, pow. kowieński, gmina Krasne (12 w.).

Kalniszki 1.) wś, pow. kowieński, gm. Ejragoła (2 w.). 2.) **K.**, dwór, tamże, gmina Kroki (8 w.). 3.) **K.**, ośm zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (8 w.), Antolepty (7 w.), Dusiaty (4), Rakiszki (19), dwa w gm. Smołwy (2 i 14 w.) i dwa w gm. Widze (3 i 10 w.). 4.) **K.** (ob. t. III, 708), wś, pow. rossieński, gm. Aleksandrowo (Nowe Miasto, 22 w.). 5.) **K.**, wś, tamże, gm. Erżwiłek (4 w.). 6.) **K.**, wś, tamże, gm. Kielmy, (12 w.). 7.) **K.**, dwie wsi, tamże, gm. Kołtyniany (5 w.). 8.) **K.**, wś, tamże, gm. Mańkuny (11 w.). 9.) **K.**, wś, tamże, gm. Pojurze (14 w.). 10.) **K.**, wś i dwór, tamże, gm. Skawdwile (4 i 6 w.). Mają tu Micewiczowie 63 dz. 11.) **K.**, folw., tamże, gmina Szwekszznie (7 w.). 12.) **K.**, dwie wsi, tamże, gm. Szydłów (9 w.). 13.) **K.**, wś, tamże, gm. Taurogi (5 w.). 14.) **K.**, cztery wsi, pow. telszewski, gm. Bernatów (6 w.), gm. Płungiany (4 w.). gm. Sałanty (4 w.), gm. Wornie (14 w.). 15.) **K.**, dwór, tamże, gm. Siady (7 w.).

Kalno, wś i dobra, pow. sokólski, gm. Kamienna, 32 w. od Sokółki. Wś stanowi przys. wsi Grabowa; dobra mają w części Suchanowych 141 dz. i Afanasiewych 141 dz., Milewiczów 20 dz.

Kalnobłotka, rzka w pow. zwinogródzkim, pr. dopływ Tykicza Gniłego, ma ujście pod mstkiem Kalnibłoto (Ekaterynopol).

Kalnochwosty, ob. *Kanafosty.*

Kalnois, dwór, pow. telszewski, gm. Siady (2 w.).

Kalpiele, dwór, pow. rossieński, gm. Kielmy (10 w.).

Kalsdorf, właściwie *Karlsdorf* (ob. t. III, 843) al. *Połomińska,* kol., pow. sokólski, gm. Romanówka, 309 dz.

Kalsko, wś, pow. międzychodzki. Już w roku 1390 należy do klasztoru w Bledzewie. Cystersi założyli tu kościół, który wedle wizyty z r. 1640 podupadł, a r. 1688 spłonął. Odbudowany z drzewa r. 1693.

Kaluka, kol., pow. łucki, gm. Torczyn, 7 dm., 57 mk.

Kalus, mstko, pow. uszycki, 25 w. od Uszycy. Pierwotnie należało do tak zw. Ponizia (obszar nad Dniestrem z centrem w Bakocie). Wsp. w kronice Ipatiewskiej pod r 1240. Zostawało pod władzą Tatarów. Zwycięstwo Witolda pod Sinemi Wodami r. 1366 uwolniło Podole od Tatarów. Obecnie obszar dwor. (pułk. Szeich-Ali) ma 3068 dz. Miasto ma 390 dm., 2692 mk.

Kaluty, wś, pow. dryzieński, należała do dóbr Sarya.

Kalutyńce, dawna nazwa wsi Kalniszówki al. Kaliniszówki, w pow. bracławskim.

Kalwajcie, wś, pow. telszewski, gm. Iłłoki (3 w.).

Kalwarya 1.) mstko, pow. telszewski, gm. Olsiady (7 w.), 22 w. od Telsz. Pierwotnie biskup żmujdzki, Stan. Kiszka, założył tu kaplicę p. w. św. Jana, którą wkrótce zrobił kościołem paraf. i oznaczył granice nowej parafii. Biskup Jerzy Tyszkiewicz oddał kościół i parafię dominikanom i urządził Kalwaryę, wystawiwszy 10 kaplic. Odtąd osada Gordy przybrała nazwę Kalwaryi. 2.) **K.**, pod Wilnem. Ob. Pamiętnik relig. moralny, z r. 1858 „Kalwarya werkowska", Emma Jeleńska w „Tyg. Illustr." z r. 1901.

Kalwele, trzy wsi, pow. wiłkomierski, gm. Konstantynowo (7 w.) i dwie w gminie Onikszty (10 i 18 w.).

Kalwie 1.) wś, pow. kowieński, gm. Wielona (3 w.). 2.) **K.**, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Taurogi (9 w.). 3.) **K.**, wś, pow. rossieński, gm. Szydłów (10 w.). 4.) **K.**, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (4 w.) i Owanta (5 w.).

Kalwińszczyzna, os., pow. sokólski, gmina Makowlany, 20 w. od Sokółki, 7 dz.

Kalwiszki 1.) dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dukszty (6 w.) i Sołoki (9 w.). 2.) **K.**, dwa zaśc., tamże, gm. Dryświaty (8 w.) i Smołwy (15 w.).

Kałabarka, mylnie *Kalaborka* (t. IV, 717), wś skarb. nad Taśminą, pow. czehryński, gmina Podorożne, st. poczt. Czehryń (30 w.), 231 dm., 1311 mk., cerkiew, szkółka cerkiewna, 8 wiatraków. Wchodziła w skład ststwa czehryńskiego.

Kałakutyszki, wś, pow. rossieński, gmina Łabardzie (8 w.), 4 dm., 47 mk., szkoła.

Kałamanówka, ob. *Buszka.*

Kałamarynka, *Kołomarynka* (t. IV, 282), wś nad pr. brz. Słuczy, pow. starokonstantynowski, gm. Krasiłów, par. praw. Holunki (4 w.), 15 w. od mta pow., 42 dm., 280 mk., cerkiew fil. drewniana z r. 1756, fundacyi ks. Janusza Sanguszki. Wś wchodziła w skład ordynacyi ostrogskiej, r. 1753 dostała się Karolowi Szydłowskiemu, w nowszych czasach Przecławskich, obecnie bar. de Szoduar.

Kałamiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Taurogi (13 w.).

Kałapiszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (8 w.).

Kałbuciszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dusiaty (7 w.).

Kałduniszki, przys., pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (4 w.).

Kałdyki, wś, pow. oszmiański, gm. Horodźki (9 w.). Należała do dóbr Wiszniew.

Kałgrauże, wś, pow. telszewski, gm. Dorbiany (9 w.).

Kałków, wś, pow. iłżecki. Włość bisk. krak. w dok. z r. 1368 (Kod. kat. krak., II, 29). W r. 1578 bisk. krakowski płaci tu od 13 osadn., $6\frac{1}{2}$ łan., 2 zagrodn., 1 komorn., 1 ubog., 3 smolarzy.

Kałkuniszki, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (2 w.).

Kałnas Choim, dobra, pow. poniewieski, gm. Pompiany (3 w.), Kaszyrynych 244 dzies. Tarchowych 100 dz.

Kałnele 1.) mstko, pow. telszewski, gm. Sałanty (6 w.). Hr. Choiseul-de Goufier ma tu 43 dz. 2.) **K.**, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Towiany (7 w.), Korkuzów 44 dz.

Kałnelis, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (9 w.).

Kałneraupie, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (3 w.).

Kałnie, fol., pow. poniewieski, gm. Podbirże (13 w.).

Kałnoberże, pow. kowieński. Dawni właściciele ks. Radziwiłłowie fundowali tu zbór kalwiński, który wkrótce zanikł.

Kałnocie 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (4 w.). 2.) **K.**, wś, pow. poniewieski, gm. Czypiany (15 w.). 3.) **K.**, *Kołnocie,* wś, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (8 w.). Mają tu Syrwidowie 21 dz.

Kałnogole, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (16 w). Przed rokiem 1865 Jałowieckich.

Kałnogrykszty, wś, pow. telszewski, gmina Korciany (8 w.).

Kałnugały, dwór, pow. szawelski, gm. Szawlany (3 w.).

Kałoncze, wś, pow. szawelski, gm. Kiryanów (8 w.).

Kałów, wś, pow. łęczycki. Na początku XVI w. jestto miasteczko szlacheckie, własność Kałowskich h. Korab. Przy mieście jest i wieś t. n. Kościół par. p. w. św. Mikołaja istniał już w XV w. Dziesięciny ze wsi i łanów miejskich dawano kolegiacie łęczyckiej, a plebanowi tylko kolędę i meszne po 2 korce żyta z łanu. W sąsiedztwie K. leży wś Góra, dawna własność klasztoru sulejowskiego. W reg. pob. z r. 1576 nie podano K. w liczbie miast. Płaci tu Kałowski od $3^1/_2$ łan., 2 zagr., 2 rzem. po 2 gr., z połowy młyna 12 gr., karczma pusta, wyszynk i wyrób wodki pusty. Prócz tego 3 łany km. w 2 działach, 1 zagr., pół młyna.

Kałpinia, dwór, pow. poniewieski, gm. Podbirże (9 w.).

Kałpota, w spisie z r. 1886 *Kalnita*, dwór, pow. poniewieski, gm. Poniewież (14 w.).

Kałtupiewka, wś włośc., pow. oszmiański, gm. Polany, należała do dóbr skarbowych Daukszyszki.

Kałuciszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Jużynty (8 w.).

Kałujnie, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Skopiszki (28 w.).

Kałusów, wś, pow. włodzimierski, gmina Hrybowica, 16 w. na płd.-zchd. od Włodzimierza, 55 dm., 405 mk., cerkiew. W r. 1545 Piotr Kałusowski, miał ztąd opatrywać 2 horodnie zamkowe. W r. 1570 należy do Gniewosza, Iwana i Wasyla Kałusowskich. W r. 1577 Iwan Woryski (trzyma w zastawie) z 3 dym., 8 ogr., po 2 gr., Piotr Kałusowski wnosi z 4 dym. dworz., 5 ogr. po 2 gr., Wasili Kałusowski z 3 ogr. po 2 gr., Chwiedor Kałusowski od 3 dym. łan. i 3 ogr. i Iwan Kałusowski z 3 dym. półdworz. i 5 ogr. po 2 gr. W r. 1583 płaci Iwanowa Woryska z 4 dym. i 4 ogr., Bohusz Łukowiecki z 4 dym., 3 ogr., oraz Iwan i Gniewosz Kałusowscy. W XIX w. K. władał Franciszek Stecki, a obecnie syn jego.

Kałusz, r. 1515 *Kalusza*, miasto pow. w Galicyi. W r. 1578 daje szosu fl. 6 gr. 12, pop 1, pług. 5, rozwożących sól 21, przekup. soli 2, rzem. 4. Czopowe za pół roku fl. 22 gr. 25. Ob. „Pokłady soli potasowych w K. i przerabianie tychże“ (Przegląd Techn., t. III, r. 1876).

Kałuszyn, r. 1476 *Caluschyno*, miasto, powiat nowomiński. Była to rozległa okolica szlachecka gęsto zaludniona przez drobną szlachtę. Siedzą tu r. 1476: Olszowscy, Potoccy, Milewscy, Dobrożanowicze, Żebrowscy, Klukowscy, Chróściccy, Sulkowscy. Siedziby ich przybrały oddzielne nazwy i utworzyły oddzielne wsi. Nazwa pierwotna pozostała przy centrze, który otrzymał prawo miejskie w r. 1418, lecz już w XVI w. jest targowiskiem tylko. W r. 1563 siedzi tu 2 rzeźn., 3 garncarzy, 2 przekupniów, 2 krawców, 4 szewców. Dziś ludność przechodzi 10 tysięcy, w tem do 90% żydów.

Kałwan, dwór, pow. poniewieski, gm. Birże (17 w.).

Kałwele, al. *Kalwele*, dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (14 w.).

Kałyczy, folw., pow. lucyński, Jupatowych, 225 dz.

Kamasze, wś, pow. sieradzki, w spisie z r. 1827 *Kamaszew*, są to zapewne: Komasze.

Kambaremie, dwór, pow. szawelski, gmina Szawkiany (18 w.).

Kamborele, dobra, pow. rossieński, gm. Kołtyniany (13 w.).

Kambornia al. *Kalbornia*, wś w dawnej ziemi sanockiej. W r. 1515 należała do Kamienieckich, dziedziców Korczyny i Odrzykonia. Daje pobór od 26 łan., dwu młynów, karczmy. Ob. *Kombornia* (t. IV).

Kamczatka al. *Nowosiołki*, wś, pow. grodzieński, gm. Jeziory, 128 dz.

Kameduły al. *Erem margrabski*, w dokum. *Eremus Marchionalis*, fol., pow. stopnicki, paraf. Szaniec. Wznies. 119.36 mt. n. p. m., wśród wyniosłości gipsowych, pokrytych niegdyś puszczą. Pod koniec XVII w. osiedli tu Kameduli sprowadzeni z Bielan pod Krakowem przez Józefa margrabię Myszkowskiego, ostatniego z tej rodziny ordynata pińczowskiego. Wzniósł on Kamedułom klasztor i kościołek drewniany i tam kazał się pochować († 1727 r.). Fundacya ta przetrwała do r. 1849, w którym ostatni zakonnik przeniesiony został na Bielany pod Warszawą. Jedyną pamiątką eremu pozostały złożone w kościele szanieckim: ołtarz w kaplicy N.P.M. oraz dwa dzwony z datami 1723 i 1724 r. Por. *Szaniec* (t. XI). *M. R. Witan.*

Kamelin, dobra, pow. rohaczewski, od 1869 r. Szulców, z Jurkowiczami, 1754 dz. (1228 dz. lasu).

Kamer-Bor, folw., pow. sieński, Serdakowskich 366 dz.

Kamerezy (ob. t. IV, 43, *Kiemerozy)*, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (9 w.). Mają tu: Ejtminowiczowie 80 dz., Burdyńscy 14 dz., Siemaszkowie 14 dz. i Wróblewiczowie 20 dz.

Kamianecze, wś, pow. humański, gm. Talnianka, st. poczt. Nowoarchangielsk (10 w.), 40 w. od Humania, 790 dm., 3695 mk., cerkiew, szkółka cerk., 7 młynów, 7 wiatraków.

Kamianka, rzeczka, pow. bielski, gub. grodzień., prawy dopł. Bugu. Bierze początek pod wsiami: Czartajew i Kułygi, płynie pod Siemiatycze, dążąc na zachód, uchodzi do Bugu przy

wsi Turna. Długa przeszło 7 w., obraca pięć młynów.

Kamianka 1.) wś nad Sobem i Kamianką, pow. lipowiecki, gm. Iwańka, st. poczt. Lipowiec (4 w.), 169 dm., 916 mk., cerkiew, szkółka cerkiewna. 2.) **K.**, wś, pow. radomyski, gm. Malin, st. poczt. Radomyśl (55 w.), 102 dm., 652 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 wiatraki, 736 dzies. Własność większa (przeszło 1200 dz.) nabyta r. 1881 przez Hryhoraszów, którzy rozprzedali około 70 cząstek: Skuratowskim, Czopowskim, Jędrzejowskim, Białoszyckim i in. 3.) **K.**, mylnie *Kamienna* (t. III, 768), wś nad Kamianką, pow. skwirski, gm., st. poczt. i dr. żel. Popielnia (3 w.), 25 w. od Skwiry, 114 dm., 834 mk., cerkiew, szkoła, 3 wiatraki. Należała do klucza pawołockiego. 4.) **K.**, ferma nad Rosią, powiat wasylkowski, gmina Ostrów, 70 w. od Wasylkowa, 10 dm., 87 mk. Należy do Białocerkiewszczyzny.

Kamianki, *Kamianka*, wś włośc. polska, powiat bielski gub. grodz., gm. Narojki, par. kat. Ostrożany, 46 w. od Bielska, 230 dz. Przed r. 1865 wchodziła w skład dóbr ostrożańskich.

Kamianki, wś, pow. hajsyński, gm. Teplik, 88 w. od Hajsyna, 90 dm., 857 mk. Michnow ma tu 220 dz.

Kamice, wś, pow. wilejski, gm. Mańkowicze (6 w.); miała 80 dusz rewiz., należała do dóbr Dolża.

Kamicze, wś, pow. słucki, gm. Cimkowicze, par. praw. Sawicze, 41 dm., 256 mk., cerkiew filialna, młyn.

Kamieliszki, wś, pow. trocki, gm. Troki (13 w.); miała 28 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Kowieńska Waka.

Kamień 1.) w dok. *Kamion*, wś nad Wisłą z praw. brzegu, naprzeciw Solca warszawskiego, ob. *Kamion* 1). 2.) **K.**, r. 1520 *Camyon*, wś, pow. kaliski. W r. 1271 odbywa się tu „colloquium“ duchowne, na którym arcyb. gnieźn. wydaje ustawy dla kościoła polskiego (K. W., n. 445). Kościół par. p. w. św. Mikołaja wspomniany w pierwszej połowie XV w., istniał już wcześniej zapewne. 3.) **K.**, wś, pow. słupecki. W dok. z r. 1232 czytamy: „usque od vallem que est inter Lapidem et Policsco, cum lacu adiacente“ (K. W., n. 137). 4.) **K.** *Duży*, wś, pow. opoczyński. W dok. z r. 1234 wymieniony w liczbie wsi, z których dochody arcyk. Fulko nadał klasztorowi sulejowskiemu. W r. 1569 istnieją: K. *Episcopi*, z którego biskup krakowski płaci od 5 łan. i K. *nobilium* mający trzy działy szlach. i w nich $5^3/_4$ łan., 3 kom., 2 zagr. 5.) **K.** *Mściowski*, wś nad Wisłą, pow. sandomierski. W dok. z r. 1275 własność klasztoru wąchockiego. Za Długosza należał do par. św. Piotra w Sandomierzu. Wedle Długosza, część wsi dał klasztorowi Herber, kleryk, część drugą kupił klasztor za 40 grzyw. od Piotra, syna sołtysa i dwu synów Lamberta, trzecią część nabył drogą zamiany od kościoła sandomierskiego. Było 8 łan. km., 2 zagr., folwark i winnica klasztorna. Przy końcu opisu Długosz dodaje, że część wsi (kilka działów) dał klasztorowi komes Marek h. Gryf, ks. Leszek Biały dodał 12 działków, opat Marcin nadał pewien dział, a Bolesław Wstydliwy dwa działki podarował (L. B., III, 409, 410). Położenie tuż pod miastem i nad Wisłą nadawało ziemi wielką wartość i ztąd to rozdrobnienie na liczne działki. W r. 1578 podano w K. klasztornym 7 kol. na $1^1/_2$ łan. i 6 kom. ubogich. Zdaje się, że został wcielony do dóbr Mściów. W spisie z r. 1827 podano te dobra jako w części duchowne, w części prywatne.

Kamień, w dok. *Kamon*, wś nad Wisłą, pow. krakowski, par. Czernichów. W r. 1319 dziedzic wsi Adam, syn Piotra, nadaje Hulmannowi, mieszczaninowi krakow., wójtowstwo w tej wsi dla lokacyi jej na prawie średzkiem. Ma obejmować 50 łan. frankon. Osadnicy po 20 latach wolności płacić będą po fertonie czynszu i po 6 miar zboża z łanu (Kod. małop., I, 187 i 289). Najstarsza część osady leżąca nad brzegami Wisły, miała kilku częściowych właścicieli. Pietrasz z K. z żoną sprzedają r. 1408 swój dział w tej wsi, prepozytowi kościoła Bożego Ciała w Krakowie (Kod. kat. krak., II, 331). Wedle Długosza, Grzegorz prepozyt klasztoru kanoników Bożego Ciała, kupił tu części od współdziedziców wsi r. 1408 za 500 grz. groszy praskich. Resztę nabył tenże Grzegorz r. 1429 za 100 grz. i dwa futra zajęcze. Dziesięcinę wartości do 10 grz. dawała wś kościołowi w Czernichowie (L. B., III, 143). Por. *Brodla*.

Kamień, wś, pow. złotowski. Wspomniany w dok. z r. 1225 i 1233 jako punkt pograniczny kasztelanii nakielskiej (K. W., n. 116, 152 i 156).

Kamień, wś, pow. bytomski. Paweł bisk. krakow. r. 1277 wsi: Orzech, Piekary, Odół, Bobrowniki, Żychcice, Dąbrowka i Brzozowice należące do par. w Bytomiu, odłącza i wciela do nowo założonej parafii w Kamieniu (Kod. mał., II, str. XLV). Za Długosza posiadała kościół par. murowany, w dekanacie sławkowskim (L. B., II, 198).

Kamień, w dok. *Camin*, miasto na Pomorzu (Pomeranii). Było czas jakiś centrem kościelnym biskupstwa pomorskiego utworzonego około r. 1140 i mającego pierwotnie siedzibę w Wolinie, zależnego od metropolii w Gnieźnie. Po spustoszeniu Pomorza przez Duńczyków, biskup pomorski Konrad, przeniósł się r. 1170 z Wolina do Kamienia. W r. 1266 Gwido, legat papieski potwierdza rozgraniczenie dyecezyi lubuskiej i kamińskiej, dokonane przez arcybiskupa liwońskiego. W dok. z r. 1287 występują w Słupiu (Stolpe), Jan dziekan i Wisław kanon. kamiński.

Na katedrze biskupiej zasiadali przeważnie niemcy, z tych jeden Jan ks. saski († 1373), wyrobił sobie w Rzymie uwolnienie z zależności od metropolii gnieźnieńskiej. W epoce reformacyi, biskup Bartłomiej przyjął naukę Lutra i ożenił się r. 1549. Następca jego Marcin Wejher, wierny kościołowi, był ostatnim biskupem. Książęta pomorscy Barnim i Filip pozabierali dobra kościelne w całej dyecezyi i przywłaszczyli sobie tytuł biskupów kamieńskich. Ziemie: lęborska i bytowska, które trzymali ci książęta jako lenne od Polski, zostały oddane władzy biskupów kujawskich r. 1637, którzy posiadając pod swym zarządem Pomorze wschodnie (gdańskie), przybierali też tytuł pomorskich, a w dyecezyi kujawskiej istniał archidyakonat pomorski. Biskupstwo kamińskie za swego istnienia dzieliło się na archidyakonaty: Kamin, Dymin, Uzna (Usedom), Szczecin i Starogród. Biskupi byli też kanclerzami uniwersytetu w Gryfii (Greifswald). Ob. Wiesner W.: „Die Grenzen des Bisthums Kammin" (Balt. Stud. 1893). Zechlin: „Das Fuerstenthum Kammin histor. topograph. dargestellt" (Globus, 1891, t. 60).

Kamień 1.) wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Kleniki, 19 w. od Bielska, 332 dz. 2.) **K.** *Królewski*, wś, dobra i os., pow. kobryński, gmina Horodec, 14 w. od Kobrynia. Wś ma 598 dz.; dobra należą w części, 450 dz., do spadkobierców Kacpra Sułkowskiego, w drugiej, 379 dz., do włościan wsi Kamień Królewski; osada, z os. Franopol i Wygoda ma 140 dz., należy do kilku właścicieli. Wś należała do wójtowstwa uholskiego, w ekonomii kobryńskiej. Podług rewizyi Sapiehy z r. 1563 we wsi było 58 włók gruntu podłego. Z włóki płacili po 83 gr. Suma dochodu ze wsi wynosiła 85 kóp 14 groszy. 3.) **K.** *Szlachecki*, wś, dobra i os., tamże, 16 w. od Kobrynia. Wś ma 45 dm., 590 mk., cerkiew, szkołę, 684 dz. włośc. i 77 cerk.; dobra mają w części Czarnockich (z folw. Adelin) 250 dz., w części Bogusławskich 281 dz., w części Brzostowskich 91 dz., w części Petrowych 175 dz. i w części Mickiewiczów 102 dz.; os. należąca do kilku właścicieli, 214 dz. Par. praw., dek. (błagoczynia) antopolskiego, ma 2384 dusz. 4.) **K.** *Szlachecki*, os., tamże, gm. Zalesie, 27 dz. 5.) **K.** *Bity*, wś, pow. sokólski, gm. Romanowka, 222 dz. 6.) **K**, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (5 w.). 7.) **K.** *Biały*, dobra, pow. klimowicki, od r. 1875 Sudziłowskich, 115 dz. i Szenszynych 530 dz. 8.) **K**, mstko i dobra, pow. lepelski, gm. Kamień, 17 w. od Lepla, cerkiew, kaplica katol., synagoga, szkoła, zarząd gm., st. poczt., młyn wodny. Należały do ks. Druckich Sokolińskich. Od Michała Sokolińskiego nabywają Wieliczkowie, z których Aleks. Ignacy, sędzia grodz. starodubowski, sprzedaje w r. 1711 ze wsiami: Olboki i Urodą, Janowi Pakoszowi, stolnikowi połockiemu. W ręku potomków jego był K. do ostatnich czasów. Od córek Józefata Pakosza, Justyny Pakoszówny i Teresy Szyrynowej, nabył marszałek Sawicki. Cerkiew wzniósł r. 1653 ks. Michał Drucki Sokoliński, kanonik smoleński, sekr. J. K. M. Odbudowali ją Kazimierz i Fran. z Hłasków Pakoszowie. Dzisiejsza, murowana, wzniesioną została kosztem skarbu. Gmina K. obejmuje 42 miejscowości, mających 545 dm. włościańskich (163 innych), 3868 mk. włościan, uwłaszczonych na 5584 dz. *K. Porzecki*, dobra, tamże, ob. *Porzecze* (t. VIII, 835). 9.) **K.**, wś, pow. newelski, własność Bohdanowiczów. 10.) **K.** *Wielki*, dwór, pow. rzeżycki, własność Łoszakowych, 33 dz.

Kamień 1.) wś nad rzką Łysową, pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, st. pocztowa Cudnów (25 w.), 75 w. od msta pow., 79 dm., 1186 mk., cerkiew drewn., szkółka cerk. od r. 1860. Cerkiew filialna we wsi Kozarka Mała. Własność Tereszczenki. W r. 1581 należy do włości cudnowskiej, ks. Ostrogskich. W r. 1585 wymieniona w liczbie wsi darowanych przez ks. Konstantego Ostrogskiego, synowej ks. Zuzannie, żonie Janusza, wwdy wołyńskiego. 2.) **K**, wś, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, par. praw. Rakowszczyzna, 8 wiorst od Owrucza, 31 dm, 239 mk.

Kamień Koszyrski, mstko, pow. kowelski, 46 w. od Kowla, 229 dm., 1838 mk. Gmina obejmuje 24 miejscowości, mających 1267 dm. włośc. (obok 171 innych), 9353 mk. włościan, uwłaszczonych na 17,800 dz. W r. 1583 kn. Hrehory Sanguszkowicz Koszerski wnosi z K. od 9 dym. ryn., z 8 ogr. ich, od 30 dom. ulicz., 8 ich ogr., 30 chałup nędznych, 20 ról miejskich, 3 rzem., 2 kół waln., 4 popów. W r. 1589 zaś płaci 7 fl. 24 gr. szosu, z ról miejskich 10 fl., od zagrodn., ogrod., rzemieśl., popów, kół młyn. 12 fl. 5 gr., czopowego per arendam 50 fl.

Kamieńce 1.) wś, pow. dzisieński, gm. Leonpol (5 w.); miała 8 dusz rewiz. Na polach wsi wały ziemne, otoczone rowem. 2.) **K.**, wś, pow. oszmiański, gm. Krewo (3 w.); miała 7 dusz rewiz. 3.) **K**, wś, pow. dryzieński, należała do dóbr Sarya.

Kamieńciszki, zaśc., pow. trocki, gm. i dobra skarb. Merecz (4 w.).

Kamieńczany, wś, pow. grodzieński, gmina Łunna, 36 w. od Grodna, 253 dz.

Kamieńczyce 1.) wś, powiat miechowski. Wspom. w dok. z r. 1369. Siedzą tu częściowi dziedzice. 2.) **K.**, w dokum. *Camienci*, *Kamnicia*, wś, pow. pińczowski. Nadana klasztorowi jędrzejowskiemu, przez Jana arcyb. gniezn. przed r. 1176. W dok. z r. 1254 wyliczającym posiadłości klasztoru zwierzynieckiego podano: „Kamnicia cum Thaberna, Molendino et Pratis" (Kod. kat. krak., I, 53). Wspom. w dok. z roku 1337 (Kod. kat. krak., I, 208). Według Długo-

sza była własnością klasztoru zwierzynieckiego, miała 15 łan. km., karczmę, 2 zagr., młyn ze stawem, folwark klasztorny. Dziesięcinę, wartości do 15 grz. pobierała prebenda Bosutowska w Krakowie (L. B., III, 60).

Kamieńczyk, w dok. z r. 1436 *Camyenyecz*, mstko, pow. radzymiński (poprzednio węgrowski). Podany w liczbie miast w dok. ks. Bolesława z roku 1436 (Kod. maz., 186). W roku 1578 płaci pobór od 23 łan. Przy mieście 4 młynarzy. Szosu daje 20 fl. Dwie banie gorzałczane, dwu szynkarzy, czopowe po 10 gr. 12 den. za cztery ćwierci, ogółem od 300 warów 106 fl. 25 gr. Z rzemieślników było: 6 rzeźników, 11 piekarzy, 3 szewców, 2 garncarzy, 2 krawców, 2 kuśnierzy, 2 cieśli, 7 komorników, 6 przekupniów (Paw. Maz. 412). Obecnie K. włączony został z całą gminą do pow. radzymińskiego, gdy poprzednio należał do węgrowskiego. Stary kościół drewniany spłonął r. 1891, nowy murowany, rozpoczęty r. 1896, ukończono r. 1900.

Kamienica 1.) *Biskupska*, wś nad urocz. Kamionka, pow. brzeski gub grodz., gm. Kamienica Żyrowicka, 14 w. od Brześcia, 26 dm., 230 mk., cerkiew, 635 dz. włośc. i 66 cerkiew. 2.) **K** *Żyrowicka*, wś i dobra nad rzką Zahorzą, tamże, 13 w. od Brześcia. Wś ma 16 dm., 171 mk., cerkiew, szkołę, 302 dz. włośc., 58 kośc. i 15 prywat.; dobra, zwane też Krasny Dwór, własność Tokarskich, 1288 dz. (460 lasu). Par. praw., dek. (błagoczynia) brzeskiego, 1563 wiernych. Gmina obejmuje 44 miejscowości, 293 dm. włośc. (obok 35 innych), 4085 mk. włościan, uwłaszczonych na 7345 dz. Nadto w gm. jest 177 dz. ziemi cerk. i kośc. i 6815 dz. większej posiadłości. 3.) **K.**, folw. dóbr Kabaki, powiat prużański. 4.) **K**, okolica, tamże, gm. Michajłowska, 203 dz. 5.) **K**, urocz. przy wsi Kuplik, pow. sokólski, 22 dz. 6.) **K.**, wś, pow. wołkowyski, gm. Izabelin, 15 w. od Wołkowyska, 420 dz.

Kamienica, wś nad Ikwą, pow. dubieński, gm. Werba, st. poczt. i dr. żel. Dubno (6 w.), 77 dm., 461 mk., cerkiew drewn. fundacyi Jałowickiego, uposażona ziemią przez Czarneckiego. Do par. praw. należą wsi: Turkowicze, Kluki, Zahorce Wielkie i Nikitycze. Cerkiew fil. we wsi Podłuże. W r. 1545 Gniewosza Jełowickiego, który opatrywał horodnię zamku krzemienieckiego. W r. 1570 i 1583 należy do Antoniego Jałowickiego. W r. 1607 Aleksandry z Czartoryskich Jełowickiej. O 4 w. od wsi przyst. dr. żel. t. n.

Kamienica 1.) wś, pow. pilzneński. W r. 1345 Kazimierz król, nadaje Mikołajowi Kerstanowi las nad rz. Kamienicą, dla osadzenia wsi t. n. na prawie magdeburskiem. Po 16 latach wolności osadnicy dawać będą po fertonie czynszu. Sołtys otrzymuje dwa łany z karczmą i młynem. Łan na kościół, łan na pastwisko. Ogółem 60 łan. frankoń. W r. 1353 król nadaje tę wś jednemu z zasłużonych rycerzy (Kod. mał., III, 60, 88) W r. 1536, włość klasztoru tynieckiego, ma 14 kmieci, 1 zagr., wójtowstwo, karczmę (2 grz. czynszu), młyn. 2.) **K.**, wś przy ujściu rz. t. n. do Dunajca. Na jej obszarze powstał Nowy Sącz za przywilejem króla Wacława r. 1292. Nazwa pierwotna jeszcze się jakiś czas utrzymuje w dokumentach. 3.) **K**, w dok. *Kamenecia*, wś, pow. limanowski. W r. 1313 posiada kościół par., plebanem jest Michał, kanonik św. Michała w Krakowie (Kod. mał., II, str. 226).

Kamienicina, wś włośc., pow. wilejski, gm. Horodek (10 w.); miała 13 dusz rewiz.

Kamienie, wś nad Hujwą, pow. berdyczowski, gm. Białopol, st. poczt. Berdyczów (25 w.), 66 dm., 414 mk., cerkiew, szkółka cerk, młyn.

Kamieniec al. *Kamionka*, kol., pow. kolski, par. Bierzwienna. Według lustracyi starostwa przedeckiego z r. 1661 — „wś Kamieniec zasiadła na włókach 18, teraz grunta wszystkie chrustami porosły. Wójtowstwo ma włók 2, po spaleniu szwedzkiem pusto leży“. *M. R. Wit.*

Kamieniec 1) wś, pow. horecki, gm. Lubinicze (6 w.). 2.) **K.**, wś, pow. sieński, gmina Zameczek, 10 dm., 66 mk. 3.) **K** *Wielki*, wś, pow. sieński, gm, Lisiczyn (6 w.), 35 dm, 138 mk. 4.) **K.**, dobra, pow. siebieski, gm. Kamieniec, gorzelnia, wiatrak, deptak. Gmina obejmuje 116 miejscowości, 1014 dm. włośc. (38 innych), 7653 mk. włościan, uwłaszczonych na 9684 dz. Zarząd gminny we wsi Załosiemie.

Kamieniec Litewski, mstko i dobra, pow. brzeski gub. grodz., 35 w. od Brześcia. Mstko ma 1600 mk., 447 dz. włośc., 71 cerk., 33 kościeln. i 24 dz. prywat.; dobra, własność Sztarków, z folw.: Wnuczki, Paszuki i Perkowicze 4699 dz. Par. praw., dek. (błagoczynia) kamienieckiego, 4430 dusz, 1 cerkiew paraf., 2 filialne, 1 kaplica. Dekanat obejmuje 15 par. praw. W skład gminy wchodzi 45 miejscowości, 707 dm., włośc. (obok 368 innych), 6306 mk. włościan, uwłaszczonych na 13.174 dzies. Nadto w gminie jest 221 dz. ziemi cerk. i kośc. i 8231 większej posiadłości.

Kamieniec Podolski, miasto. Ob. Rolle. Materyały do historyi miasta (Tygod. Illustr., n. 378, r. 1866). Siecińskij E. J.: „Gorod K. Podolsk.“ (Kijów, 1895 str. VIII i 247). K. Pułaski: „Stare osady w ziemi kamienieckiej i dziedziczące na nich rody podolskiej szlachty historycznej“ (Przew. nauk. i liter., 1902 r. styczeń).

Kamieniec, wś, pow. krośnieński. Wedle aktu z r. 1397 Klemens z Moskorzowa, podkanclerzy król., erygował tu na zamku swym prebendę, której biskup krak. Piotr, nadaje dziesięciny swe ze wsi: Bratkówka i Wójkówka, w zamian

za dom w Krakowie, przy kościele św. Piotra na ulicy Grodzkiej (Kod. kat. krak., II, 211).

Kamieniec 1.) r. 1145 *Camon*, wś, pow. mogilnicki. W akcie potwierdzenia uposażeń klasztoru w Trzemesznie z r. 1145 powiedziano: „Camon locus totus cum duabus villis superiacentibus". W potwierdzeniu z r. 1368 wś nazwana „Camenecz" (K. W., n. 11, 15, 1589 i 1920). Akt z r. 1392 odróżnia jezioro: „Camon" i położone nad niem wsi: Rękawczyn, Robakowo, Kamieniec i Kamień (Kamionek). Zapewne klasztor założył tu w XIII w., parafię z kościołem p. w. Narodz. N. P. M. Przez jakiś czas zarządzali parafią świeccy kapłani. Do kościoła należała łąka na wyspie zw. Grodzisko, leżącej śród jeziora. W r. 1520 ubogą parafią zarządza zakonnik z Trzemeszna. Szwedzi r. 1655 zrabowali srebra kościelne i zamordowali plebana. Obecny kościół drewniany pochodzi z r. 1723. 2.) **K.**, r. 1271 *Kameneczewo*, wś, pow. gnieźnieński. Bolesław ks. polski, sprzedaje r. 1271 za 60 grz. wś K., swoim dworzanom (ministeriales) Jakóbowi, Albertowi i Andrzejowi, synowi Miłosza (K. W., n. 443). Roku 1371 Sędziwoj podkom. pozn., zamienia wś swą K. z klasztorem łekneńskim na Pińsk. Zapewne odnosiło się to do jednej części wsi, bo r. 1372 przysądza sąd tę wś Jakóbowi i braciom jego, sługom królewskim, przeciw uroszczeniom Sędziwoja z Wojnowa (K. W., n. 1653, 1667). 3.) **K.**, r. 1222 *Camencz*, wś, pow. wągrowiecki. Wedle dok. z r. 1222 daje dziesięciny klasztorowi w Łeknie. Jest własnością arcybiskupów. Dawała pierwotnie dziesięciny kościołowi w Żoni (K. W., n. 590, 239, 505). 4.) **K.** al. *Kamieniec*, wś, pow. szmigielski, ma 303 ha (231 roli, 35 łąk), 28 dm., 270 mk. (7 ewang.). Większa własność ma 290 ha (210 roli, 30 łąk, 13 lasu), 7 dm., 120 mk. kat. Kościół par. p. w. św. Wawrzyńca, wspomniany już w Lib. Ben. z r. 1510. Nowy z drzewa wzniół r. 1685 dziedzic Demetry Reuth, a r. 1780 Rogaliński. Księgi sięgają r. 1614. Parafia należy do dekanatu grodziskiego.

Kamieniec, niem. *Kamenz*, wś, pow. ząbkowicki. Brzetysław ks. czeski, w swej wyprawie na Szląsk, zburzył gród Bardun (Warta?) i w pobliżu niego nad Nissą wzniósł kamienny gród, nazwany ztąd Kamieniec (r. 1194—96). Przy grodzie na skale zbudował kaplicę p. w. św. Prokopa, podobno na miejscu zburzonego dawniejszego kościoła. W r. 1207 ks. Henryk Brodaty, przy udziale biskupa Laurentiusa zakłada w zamku klasztor, do którego sprowadził z Wrocławia Augustynów, pod zwierzchnictwem Wincentego z Pogorzeli. W latach 1216 i 1230 otrzymał klasztor uposażenie złożone z kilku wsi (Pątnów, Izbica (część Kamieńca?), Rogów i Grochowica) i 150 łan. ziemi z lasami, wodami, młynami. Przy klasztorze powstał kościół z parafią i prepozytem. W r. 1238 biskup Tomasz, osadził tu, w miejsce kanoników św. Augustyna, cystersów z Henrychowa. Wynikły ztąd spór został przy udziale legata papieskiego zakończony układem w r. 1240. Klasztor wrocławski zrzekł się swych praw, za wynagrodzeniem, a cystersi zajęli klasztor i zostawali tu aż do sekularyzacyi w r. 1810. Prepozyt tutejszy otrzymuje r. 1224 od papieża Honoryusza zlecenie, załatwienia sporu między kapitułą gnieźn. a klasztorem w Trzemesznie (K. W., n. 115).

Kamieniste 1.) *Kamienista* (ob. t. V, 767), urocz. przy wsi Barbarycze, pow. grodzieński. 2.) **K.**, urocz., tamże, przy wsi Stryjówka. 3.) **K.**, urocz., tamże, przy wsi Sobolany.

Kamieniszki, zaśc., pow. święciański, gmina Michajłowska (13 w.)

Kamienki, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Kamienna 1.) w dok. *Camyona*, wś, pow. kaliski. Wś królewska dana r. 1393 Arnoldowi z Wałdowa. Ob. *Opalenica*. Co do losów kościoła ob. *Iwanowice*. W reg. pob. z r. 1579 wś K. podana w par. Iwanowice. 2.) **K.**, w dok. *Camina major*, wś nad rzką t. n., pow. konecki. Tu prawdopodobnie założony został w XII w. klasztor cystersów, przeniesiony następnie do Wąchocka. Ob. Fudakowski Z.: „O produkcyi żelaza w b. skarbowych zakładach w dolinie rz. Kamionnej" (Ekonomista r. 1872).

Kamienna, wś i dobra nad rz. Bobrą, pow. sokólski, gm. Kamienna, 38 w. od Sokółki. Wś ma 72 dm., 561 mk., 962 dz. włośc.; dobra, Malarczyków 303 dz. Gmina obejmuje 43 miejscowości, 831 dm. włośc. (obok 258 innych), 6261 mk. włościan, uwłaszczonych na 9615 dz. Nadto w gm. jest 177 dz. ziemi cerk. i 1041 dz. większej posiadłości. Zarząd gminny we wsi Krasny Stok.

Kamienna Góra, wś, pow. rówieński, gm. Kustyń, par. praw. Aleksandrya (10 w.), 30 w. od Równego, 58 dm., 398 mk.

Kamienna Górka 1.) kol., pow. nowogradwołyński, gm. Serby, 5 dm., 50 mk. 2.) **K**, wś, pow. owrucki, gm. Łuhiny, 11 dm., 89 mk.

Kamienne, wś i fol. nad Słuczą, pow. rówieński, gm. Wyry (12 w.), st. poczt. i dr. żel. Dąbrowica (29 w.), 110 w. od Równego. Wś ma 100 dm., 802 mk., cerkiew drewnianą z r. 1722, uposażoną ziemią przez dziedzica ks. Antoniego Czetwertyńskiego r. 1790; szkoła ludowa od r. 1879, młyn i wiatrak. Do par. praw. należą wsi: Wyry i Aleksiejewa. W całej par. 134 dm., 1063 mk. praw., 13 katol., 20 żydów. Fol. własność Strawińskich, 5 dm., 23 mk. Wś podana w opisie zamku owruckiego z r. 1545 jako własność Babińskiego.

Kamienne Ławy, wś i dwa fol., pow. mohylewski, gm. Szkłow (12 w.), 18 dm., 133 mk. Jeden fol. Kołusowskich, ma 181 dz. (100 lasu),

drugi, od 1881 r. własność Kryczyńskich, 362 dz. (240 lasu).

Kamienny, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Owanta (3 w.).

Kamienny Brod, fol. i urocz. w dobrach Hieronimowo, pow. białostocki.

Kamienny Bród 1.) wś, pow. nowogradwołyński, gm. Rohaczów, par. prawosł. Czernica (14 w.), 25 w. od mta pow., 141 dm., 1233 mk., fabryka fajansu. 2.) **K.**, wś nad Trościanicą, pow. żytomierski, gm. Chwasowa, par. praw. Toporyszcze (8 w.), 40 w. od Żytomierza, 140 dm., 929 mk., cerkiew filialna drewniana z roku 1787. W roku 1545 i 1625 należy do włości toporzyskiej Olizarów.

Kamienny-Łoh, pow. wileński, gm. Szumsk. Od Hryniewskich drogą wiana przeszły do Kamieńskich, dziś w inne ręce. Mają 694 dz. ziemi dworskiej.

Kamienny Majdan, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Rohaczów, par. prawosł. Czernica (6 w.), 23 w. od mta pow., 54 dm., 254 mk.

Kamienohorka, wś nad Sobem i Soroką, pow. lipowiecki, gm. i st. poczt. Daszów (6 w.), 44 w. od Lipowca, 68 dm, 763 mk., szkółka, cukrownia, młyn wodny. W r. 1629 ks. Fedor Czetwertyński wnosi ze słobody K. od 154 dym. Przedtem należała do Kopijowskich.

Kamienopol, roku 1565 *Kamiennopolye*, wś, pow. lwowski. Pierwotnie wś królewska w starostwie lwowskiem, nadana przed r. 1565 wraz z Dworcami al. Satkami i Podborcami, panu Leszniowskiemu, ale pan Hynek na sejmie warszawskim udowodnił, iż ma starą sumę i dożywocie na Dworcach i sejm przyznał mu tę wieś. Łomnicki A. M.: „Głazy narzutowe z epoki ludowej w K. pod Lwowem“ (Kosmos, t. X).

Kamienowata, wś, pow. bałcki, par. katol. Krzywe jeziora (nie Sawrań), 287 dm., 1690 mk., cerkiew, szkoła, 3 młyny.

Kamienowatka 1.) wś, pow. czehryński, gm. Ositniażka, st. poczt. Złotopol (12 w.), 78 w. od Czehrynia, 88 dm., 434 mk., 2 wiatraki. 2.) **K.,** wś nad rucz.: Honczarka, Harbuzinka i Tatarka, pow. zwinogródzki, gm. Stecówka, st. poczt. Kalihorka Mokra (11 w.), 25 w. od Zwinogródki, z fermą 91 dm., 494 mk., cerkiew, szkółka cerk., 4 wiatraki.

Kamienówka, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Uszpol (6 w.).

Kamieńsko, mstko, pow. piotrkowski. Stanisław pleban w K. występuje r. 1369 jako prokurator arcyb. gnieźn. Jarosława, w sprawie rozgraniczenia wsi kościelnej Parzno od Mikorzyc (K. W., n. 1620). W r. 1552 miasto płaci szosu fl. 4 gr. 24, a w r. 1563 fl. 9 gr. 18 (Radomsk daje wtedy fl. 128). Kościół tutejszy obecnie z gruntu przebudowany i na nowo właściwie wznoszony w znacznie większych rozmiarach.

Kamieńszczyzna 1.) wś, pow. słonimski, gm. Luszniewo, 118 dz. 2.) **K.**, wś, pow. sieński, gm. Zameczek, 11 dm., 84 mk.

Kamienucha, wś, pow. łucki, gm. Miedwieże, 66 w. od Łucka, 56 dm., 411 mk., cerkiew, wiatrak, gorzelnia. Własność Terajewiczów.

Kamilewo, fol., pow. słonimski, 24 w. od Słonima, Miłaczewskich 89 dz.

Kamilówka, *Kamiolówka*, kol., pow. włodzimierski, gm. Werba, 9 dm., 64 mk.

Kaminka, wś, pow. włodzimierski, gmina Pulmo, 115 wiorst od Włodzimierza, 30 dm., 260 mk.

Kamińszczyzna, wś, pow. sieński, gm. Łukoml, 8 dm., 27 mk., garbarnia.

Kamion 1.) al. *Kamień*, wś nad Wisłą z pr. brzegu, pow. warszawski. Obecnie nie istnieje, gdyż części jej weszły zapewne w skład przyległej Pragi i okolicznych osad. Śladem jej jest Kamionek, miejscowość pod Pragą, mieszcząca dawny cmentarz dla tego przedmieścia. Położony prawie naprzeciw Solca warszawskiego, stanowił z nim K. parę przeciwległych targowisk, w epoce przed powstaniem Warszawy. Nadany biskupom płockim zapewne już w XIII wieku, został zabrany przez ks. Trojdena, a zwrócony przez jego synów. Biskup płocki Klemens poświadcza r. 1347 zwrot wsi „Kamono prope Wislam nec non Thargowe prope Kamone sitam“ należących od czasów niepamiętnych do biskupów płockich (Kod. maz. 58, 59). Biskupi w części zw. Kamionek, zbudowali kościół i utworzyli prebendę stanowiącą uposażenie kanonika pułtuskiego. Kościół stał podobno tam gdzie obecnie istnieje cmentarz. Na polach wsi odbywała się r. 1573 elekcya Henryka Walezego. Według reg. z r. 1570 wsi kapituły płockiej: Grochowo, Kawęczyno, Gocław i Kamion leżały w archidyakonacie pułtuskim. W r. 1580 we wsi Kamion stoi kościół parafialny. Dzierżawca daje od 10 łan. 10 fl. poboru, od 2 łan. wójtow. 2 fl., od 2 zagr. 8 gr. i od młyna na Wiśle 12 gr. (Paw. Maz., 250). 2.) **K.** al. *Kamień*, wś nad Wisłą przy ujściu Bzury, pow. sochaczewski. Na obszarze wsi znajduje się wielkich rozmiarów głaz narzutowy, który obecnie został użyty jako podstawa, na której ustawioną figurę świętego. Wedle tradycyi na głazie tym była odciśnięta stopa M. Boskiej. Zapewne głaz ten nadał nazwę osadzie, która obejmowała pierwotnie obadwa przeciwległe brzegi Wisły i należała do par. w Wyszogrodzie. Znaczenie osady polegało na istnieniu tu przeprawy przez Wisłę i związanych z tem targowiskach. Zapewne o tym brodzie i przeprawie mówi akt dla klasztoru w Mogilnie nadający mu: „transitus omnes per Vislam de Camen usque ad mare“ (K. W., n. 3). Nadanie klasztorowi dochodów z grodów: Zakroczymia, Czerwińska, osad nad Narwią i innych mazowieckich, potwierdza prawdopodobieństwo powyższe-

go przypuszczenia. W dok. z r. 1379 wymieniona jako wś książęca (Kod. maz., 92). Z rozwojem Wyszogrodu i Zakroczymia stracił znaczenie ten bród; część z praw. brzegu ciążąca do Wyszogrodu znikła i zatraciła swą nazwę, część zaś z lewego brzegu uzyskała zapewne w XVII w., oddzielną parafię i kościół. Jeszcze reg. pob. z r. 1576 podają wś tę jako królewską w par. Wyszogród, miała wtedy 20 łan., 40 zagrodn., 30 rybaków, 2 łany wójt. W pierwszej połowie XIX w., istniał tu rządowy magazyn soli. Wś wchodziła w skład dóbr rządowych Kampinos. 3.) **K.**, wś nad Wartą, pow. wieluński. Była zdawna własnością królewską (w połowie) i arcyb. gniezn. Na części królewskiej istniało targowisko nadrzeczne (a z drugiego brzegu Toporów targowisko arcybiskupie), które otrzymało prawo miejskie. Istniał też kościołek drewniany, później filia kościoła w Mierzycach, zniesiony przed r. 1765. W reg. pob. z r. 1552 podana oddzielna parafia Kamion, do której należało miasto K. i wś arcyb. Załęcze Małe. Miasto dawało szos i płaciło od młyna o 2 kołach. R. 1563 płaciło szosu fl. 4 gr. 24 i od 4 rzem. Osada uboga nie mogła się rozwinąć i utraciła cechy miasteczka i urządzenia miejskie. Por. *Toporów* (t. XII).

Kamion, r. 1145 *lacus Camon*, jezioro pod wsią Kamieniec, w pow. mogilnickim. Ob. *Kamieniec.*

Kamionacz, r. 1520 *Camyonacz major et minor*, wś nad rz. Wartą, pow. sieradzki. Wieś szlachecka, miała już w połowie XV w. kościół par. p. w. św. Marcina. Patronat należał do dziedziców K. i przyległych Grądów. Obecny kościół drewniany wzniesiony r. 1845.

Kamionek, w dok. *Camona*, wś, pow. mogilnicki, ob. *Kamieniec.*

Kamionka 1.) r. 1357 *Camona*, wś, pow. wieluński. Wedle dok. z r. 1357 należy do arcyb. gniezn. Wedle reg. pob. z r. 1553 wieś zamieniona na folw., który stał wtedy pustką. 2.) **K.**, wś, pow. biłgorajski. Wchodziła w r. 1589 w skład ststwa krzeszowskiego, miała 35 zagr. z rolą, karczmę, 2 kom. ubog., 1 rzem. Graniczy z Krzeszowem. Nadana wraz ze starostwem Janowi Zamojskiemu.

Kamionka 1.) rzka, pow. horodecki, pr. dopływ Oboli (pr. dopł. Dźwiny). Bierze początek w pobliżu folw. Pypły, płynie na połud.-zachód i ubiegłszy 5 w. uchodzi pod wsią Nowki. 2.) **K.**, rzka, w pow. bielskim gub. smoleńskiej, pr. dopływ Welesy (lew. dopł. Dźwiny).

Kamionka 1.) w spisie *Komianka*, wś, pow. białostocki, gm. Obrębniki, 37 w. od Białegostoku, 611 dz. 2.) **K**, *Kamianka*, wś i fol., tamże, gm. Zabłudów, 12 w. od Białegostoku. Wś ma 530 dz.; folw. należy do dóbr Górki Solniki. 3.) **K.**, wś, pow. grodzieński, gm. Brzostowica Mała, 294 dz. 4.) **K.**, mstko i dobra, tamże, 46 w. od Grodna. Mstko ma 270 mk., 239 dz. dz. włośc. i 33 kośc.; dobra, Uruskich, z pust. Kłoczki i Sewerynów 2174 dz. (1407 lasu). Gmina obejmuje 53 miejscowości, 287 dm. włościańskich (obok 80 innych), 3530 włościan, uwłaszczonych na 5137 dz. Nadto w gminie jest 71 dz. ziemi cerk. i kośc. i 7303 większej własności. 5) **K.**, w dok. *Kamień*, *Kamiene*, wś, pow. kobryński, gm. Koziszcze, 15 w. od Kobrynia, z urocz. Poddubie i Wyderka 1162 dz. Wś należała do ekonomii kobryńskiej. Podług rewizyi Sapiehy r. 1563 we wsi było 8 włók gruntu podłego. Z włóki płacili po 83 gr. Nadto z naddatkow i z zaścianka danego na wygon, zobowiązani byli dawać do zamku kobryńskiego z każdej włóki po 4 wozy drew, co czyni 32 wozy. 6.) **K.**, fol., pow. słonimski, gm. Czemery, Klimowiczów 127 dz. 7.) **K.**, os. przy wsi Grabowo, pow. słonimski. 8.) **K.** *Nowa* i *Stara*, dwie wsi nad rzką Kamionką, pow. sokólski. K. Nowa ma 374, K. Stara 1835 dz., 116 dm., 803 mk. Gmina obejmuje 63 miejscowości, 1185 dm. włośc. (obok 102 innych), 6950 mk. włościan, uwłaszczonych na 9326 dz. Nadto w gm. jest 131 dz. kośc. i 3061 większej posiadłości. Zarząd gminny we wsi Janowszczyzna. 9.) **K.**, wś, tamże, gm. Kruhlany, 53 dm., 520 mk., 1060 dz. włośc. Podług reg. pomiarowego r. 1561 wś należała do ekonomii grodzieńskiej, wójtowstwa kamiańskiego. We wsi było 64 włók gruntu podłego, z tego 2 włóki wolne od czynszu na wójta. Poddani z każdej włóki winni wnosić po 1 kopie 23 gr. 10.) **K.**, dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (4 i 10 w.). 11.) **K.**, zaśc., tamże, gm. Smołwy (3 w.). 12.) **K.** al. *Nadołki*, zaśc., tamże, gm. Antuzów (7 w.). 13.) **K.**, wś, pow. poniewieski, gm. Rozalin (3 w.). 14.) **K.**, zaśc., pow. rosieński, gm. Erżwiłek (8 w.). 15.) **K.**, folw., tamże, gm. Szydłów (12 w.). 16.) **K.**, powiat borysowski, inna nazwa fol. *Zaolchowie* (ob. tom XIV). 17.) **K.**, trzy wsi, pow. czauski, gmina Czausy, 24 dm., 152 mk.; gm. Hładkowa, 34 dm., 152 mk.; gm. Rasna, 52 dm., 429 mk. 18.) **K.**, wś, pow. czerykowski, gm. Łobanówka, 15 dm., 95 mk. 19.) **K.** *Stara*, wś, pow. czerykowski, gmina Starynka, 46 dm., 386 mk. 20.) **K.**, dobra, pow. horecki, od r. 1876 Morenców, 1017 dz. (807 lasu). 21.) **K.**, wś i dobra, pow. orszański, gm. Wysokie, 6 dm., 36 mk. Dobra, bar. Ungern-Sternberga, 1164 dz. (280 lasu), młyn, folusz, krupiarnia. 22.) **K.**, wś, pow. rohaczewski, gm. Korma (10 w.), 39 dm., 233 mk. 23.) **K.** *Malińska*, wś, pow. rohaczewski, gm. Pokot (10 w.), 46 dm., 97 mk. 24.) **K.** *Ryskowska* i *Strzałkowska*, dwie wsi, tamże, gm. Horodziec. Pierwsza ma 36 dm., 258 mk., druga 31 dm., 203 mk. 25.) **K.**, zaśc., pow. sieński, gm. Moszkowo. 26.) **K.**, fol., pow. oszmiański, gm. Polany. Własność niegdyś Kołbow-

Sieleckich, w r. 1748 nabyta od Karola i Stefana Boryczewskich, przez Józefa Zawadzkiego, horodniczego słonimskiego. W r. 1808 sprzedał ją Jan Zawadzki, Ignacemu Wańkowiczowi. Około r. 1865 do Łokuciejewskich i Leszczyńskich. 27.) K., wś, tamże, gm. Holszany, miała 17 dusz rewiz., w części należącej do dóbr Holszany i 6 dusz w części dóbr skarb. Oszmiana. Niegdyś należała do fol. Anielin. 28.) K., pow. dryzieński. Gmina obejmuje 55 miejscowości, 178 dm. włośc. (121 innych), 3648 mk. włościan, uwłaszczonych na 4008 dz. Zarząd gm. w osadzie Peremirka. 29.) K., fol., pow. dźwiński, Tarwidów 25 dz. 30.) K., dobra, pow. lepelski, Porochońki i Koraleńki, 75 dzies. i Maryanny Orzeszkowskiej, 64 dz.

Kamionka 1.) mstko nad Taśminą, powiat czehryński, 45 w. od Czehrynia, 939 dm., 8473 mk., 2 cerkwie, 2 szkółki cerk., szkoła ludowa, st. poczt., cukrownia, cegielnia, gorzelnia, 42 wiatraki. O 3 w. od mstka st. dr. żel. chwastowskiej t. n. Gmina obejmuje 9 miejscowości (1 mstko, 6 siół, 2 wsi), 19,252 mk. (22 katol., 17 roskol., 89 sztund., 7 ewan., 4562 żydów) i 22,461 dz. (14,807 większej posiadłości, 6876 włośc., 476 cerk.). 2.) K., urocz. nad rzką t. n., pow. kaniowski, gm. Korsuń, 6 dm., 33 mk. 3.) K., urocz. i fol., tamże, ob. *Harbuzin*. 4.) K., chutor przy wsi Opaczyce, pow. radomyski. 5.) K., wś nad Słuczą, pow. nowogradwołyński, gm. Miropol, którego stanowi przedmieście, 56 w. od mta pow., 55 dm., 1007 mk., cerkiew drewn. z r. 1782. Do par. należy wś Kotiużyńce. Własność hr. Stan. Czapskiego. 6.) K., wś, tamże, gm. Żołobne, 22 w. od mta pow., 105 dm., 728 mk., szkółka cerk. od r. 1867, gorzelnia. Własność Erazma Nyko. 7.) K. *Suchowolska*, wś, tamże, gm. Piszczów, par. praw. Storożów, 20 w. od mta pow., 44 dm., 294 mk. 8.) K., wś, pow. ostrogski, gm. i par. praw. Kuniów, 11 w. od Ostroga, 27 dm., 206 mk. 9.) K. *Hładkowicka* i *Tołkaczewska*, dwie wsi, powiat owrucki, gm. i par. praw. Hładkowicze (10 w.), 14 w. od Owrucza; pierwsza ma 10 dm., 71 mk., druga 21 dm., 140 mk. 10.) K. al. *Kamionna*, wś, pow. owrucki, gm. Olewsk, par. praw. Łopatycze, 20 dm., 87 mk. 11.) K., chutor, powiat owrucki, par. praw. Owrucz (15 w.). 12.) K., wś, pow. rówieński, gm. Berezne, par. prawosł. Jabłonna (2 w.), 60 w. od Równego, 66 dm., 429 mk., własność Rybczyńskich. 13.) K., kolonia, tamże, gm. Sieliszcze, 59 w. od Równego, 36 dm., 244 mk. 14.) K., kol., tamże, gm. Stydyń, 68 w. od Równego, 38 dm., 248 mk. 15.) K., wś, pow. zasławski, gm. Sławuta, par. prawosł. Ćwietocha (2 w.), 18 w. od Zasławia, 87 dm., 628 mk. Własność ks. Sanguszków. W r. 1583 do Zasławia, kn. Michała Zasławskiego, który wnosi z 3 dym., 2 ogr., 1 ogr., 1 koła dor. 16.) K., urocz., tamże, gm. Chrolin, 10 dm., 60 mk. 17.) K., wś nad rzką t. n., pow. żytomierski, gm. Czerniachów, par. praw. Zoroków (5 w.), 10 w. od Żytomierza, 25 dm., 180 mk., cerkiew filialna drewniana. Wś wspom. w akcie z r. 1609.

Kamionka, rzka, ob. *Białka*.

Kamionka 1.) *Wielka*, wś nad rzką Kamionką Czarną, pow. grzybowski. W r. 1336 Jadwiga królowa polska, pani sądecka, nadaje Mikołajowi, wójtowi sądeckiemu las nad rzką Kamionką Czarną. do osadzenia wsi na prawie niemieckiem. Wójt otrzymuje 6 łan. z karczmami, młynami. Dwa łany wyznaczono na kościół, 2 na pastwisko. Osadnicy dostają 20 lat wolności (Kod. mał., I, 241). Kustosz sądecki miał tu 8 łanów km., płacących mu po grzywnie rocznie i prawo patronatu. Kościół par. drewn., p. w. św. Bartłomieja. Dziesięcinę pobierał biskup krakow. (Dług. L. B., I, 552). W r. 1581 płaci tu kustosz sądecki od 14 łan. km., 1 sołt., 1 zagrodn., 2 kom., 1 rzem Był też dział królewski należący do ststwa sądeckiego. 2.) K. *Mała*, w dok. *Kamiona*, wś, pow. limanowski. Wspom. w dok. z r. 1367. W r. 1581 wraz ze wszystkiemi wsiami składającymi parafię Ujanowice, należy do klasztoru sądeckiego, ma 4 łan. km., 5 zagr., 5 kom., 2 rzem., 1 łan sołtysi, 4 zagr. sołtysa. 3.) K. *Wielka* i *Mała*, r. 1416 *Kamijone*, wś, pow. kołomyjski. Nadana r. 1416 przez Władysł. Jagiełłę, Waśkowi, wraz z Kraśnicą i „Bilna Chrostno“ zw. wsią (Kod. dypl. pol., t. I, 243). 4.) K. *Strumiłowa*, r. 1565 *Kamionka*, miasto pow. w Galicyi. W r. 1565 centr ststwa kamionackiego, ma $39^1/_4$ łan. miej. Gospodarzy mających domy, ogrody i obszary tak w obrębie parkanu, jak i za parkanem było 302, komorn. 76, na przedmieściu Łany 38 dm. Pop piatnicki, pop mikuliński. Piekarzów 32, rzeźników 9, rybitwów 8. Bartnicy dawali miodu $10^1/_2$ korcy (po zł. 8 korzec), wartości zł. 84. Ogólny dochód zł. 279 gr. 3 den. 3. 5.) K. *Wołoska*, r. 1565 *Kamionka*, wś, pow. Rawa Ruska. W r. 1565 wś ta w ststwie bełzkiem miała 64 kmieci na $53^1/_2$ łan., osobno też jedno dworzysko i trzy nowo (1564 r.) osadzone dworzyszcza. Kalisz tywon na dworzyszczu. Bartników 48 dawali 54 rączek miodu po gr. 80, wartości zł. 144. Pop dawał kunicy gr. 15, karczmarz zł. 32 i łoju $1^1/_2$ kamienia. Zagrodn. 11 i jeden nowotnik. Kołodzieje robiący w lasach dawali po parze kół. Dań zbożowa miała wartości zł. 245 gr. $7^1/_2$. Robociznę odrabiali na fol. w Rzeczycy. Ogólny dochód roczny zł. 629 gr. $10^1/_2$. Był też staw, którego spust dał 16 grz., trzy młyny dające arendy 51 zł. gr. 6, łąki zasiano zł. 15. W lasach palono popiół, zwłaszcza po obu stronach rzeki Raty. Za rządów Tenczynskiego, ststy bełzkiego założono tu pięć bud do wyrobu popiołu i towarów leśnych, za ststy Trzebuchowskiego wypalono popiołu 160

łasztów, a za Zamojskiego (świeżo przed r. 1565) wypalono 80 i do Gdańska spławiono, przytem wystawiono dwie nowe budy i zrobiono w nich 60 łasztów. Robiono też wonczas klepki. Lasy ciągnęły się na kilka mil do rz. Swini. Robiono też komięgi.

Kamionka, wś i fol., pow. czarnkowski. Nadana r. 1296 kollegiacie w Głuszynie (K. W., n. 754). Fol. zachował swą nazwę, wś zatraciła takową przez zniemczenie.

Kamionka Leśna, w dok. *Kamienica*, rzeczka, pow. żytomierski, lewy dopł. Teterewa, uchodzi w Żytomierzu.

Kamionki, wś, pow. skałacki. W r. 1565 Kamionki miasteczko królewskie, w ststwie trembowelskiem, na którym nadane zostało na sejmie warszawskim dożywocie, Janowi Sienińskiemu z Gołogór, kaszt. halickiemu, miało 76 gospodarzy (domowników), płacących po gr. 30 i nowoprzysiadłych 21, domów szlacheckich i służebnych ludzi 19, rybitwa 1, ubogich 3, kowal, rzeźników 3. Powołowszczyzna w roku siódmym przyniosła 58 wołów po zł. 4. Ogółem zł. 140 gr. 1. Do K. należały: Dziczkowce, przedmieście dające zł. 13 gr. 10 i wsi: Rosochaciec, Mołczanówka, Chmieliszcza. Folwark dla tych wsi był przy Kamionkach. Ogólny dochód z całej włości, po strąceniu zboża na zasiew i płacy urzędników, zł. 915 gr. 27.

Kamionki, wś, pow. szremski, ob. *Steindorf* (t. XI).

Kamionna, r. 1579 *Kamiona*, wś, pow. kaliski. Podana dwukrotnie raz p. n. „Kamienna“ (t. III, 768), drugi p. n. „Kamionna“ (t. III, 796). Wiadomość o niej podał Chodyński Adam w „Kaliszaninie“.

Kamionna 1.) słoboda, pow. owrucki, gm. Sławeczna, 35 w. od Owrucza, 13 dm., 87 mk. 2.) **K.**, tamże, ob. *Kamionka*.

Kamionna, niem. *Kaehme*, wś, dawniej miasteczko, pow. międzychodzki. W r. 1888 posiadała kościół par. kat., 1075 ha obszaru (714 roli, 100 łąk), 88 dm., 835 mk. (165 prot., 7 in. wyznań, 2 żyd.). W r. 1261 jest centrem powiatu „in districtu Camone“ (K. W., n. 392). W r. 1581 miasto w pow. poznańskim. Andrzej Krzyszkowski płaci tu szosu grz. 2, od 16 półłan. gr. 15, od 3 szewców po gr. 15, od kowala gr. 15, od 2 krawców po gr. 15, od rzeźnika gr. 15, od kuśnierza gr. 15, od 4 kół młyń. po gr. 24, od bani gorzałcz. gr. 24, od szynku wódki gr. 12, od 3 kom. po gr. 6. Czopowego od 58 warów po gr. 20, od 125 kwart wódki po 3 den. Z browaru kamińskiego od 84 beczek po gr. 1. Ogółem fl. 61 gr. 10 den. 15. Ob. Edw. hr. Raczyńskiego: „Wspomn. Wielkopolski“, t. I, 206 (z ryciną). Reinhold Werner Dr.: Chronik der Stadt und des Kreises Birnbaum. Birnbaum, 1843.

Kamlc, wś, pow. sieński, gm. Ostrowno, 20 dm., 63 mk.

Kamlowszczyzna, wś nad rz. Łanią, pow. słucki, gmina Zaostrowicze, 17 dm., 154 mk., cerkiew.

Kamokszczé, wś, pow. trocki, gm. Wysoki Dwór; miała 25 dusz rewiz.

Kampinie, dwór, pow. kowieński, gm. Średniki (11 w.).

Kampinos, r. 1579 *Kapinos*, wś, pow. sochaczewski. W r. 1579 wś z kościołem par. płaci od 8 łan., 20 zagr., 1 rzeźnika, 1 łan. wójt. Wola Kapinowska od 8 zagr., 1 rzem. W skład parafii wchodzą: Komorów, Wiejca, Powąski, Wola pasikońska.

Kampiszki, dwór, pow. kowieński, gm. Wilkija (14 w.).

Kanafosty, r. 1515 *Kalnochwosti*, r. 1589 *Kanochwost*, wś, pow. rudecki. W r. 1469 należy do Szeptyckich. R. 1589 ma tu $1/8$ łana Lechno Kanochwoscki i $1/2$ łana Ilia, syn Michała.

Kanalin, dwa zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Towiany (13 w.).

Kanapinie dwór, pow. poniewieski, gm Nowemiasto (8 w.).

Kanarszczyzna, dobra, pow. mścisławski, Ułazowskich 210 dz.

Kanaszewa, os., pow. newelski, gm. Czerniacowo (1 w.), cerkiew cmentarna, gorzelnia, młyn wodny.

Kanawa 1.) wś, pow. bychowski, gm. Bychów Nowy (11 w.), 50 dm., 310 mk., młyn, folusz. 2.) **K**, wś, pow. klimowicki, gm. Berezki, 40 dm., 240 mk. Ob. *Konawa*.

Kancenka, zaśc., pow. wileński, gm. Giełwany (5 w.), należał do dóbr Lukonie.

Kańczuga, miasto, pow. łańcucki. Wspom. w dok. z r. 1443. W r. 1515 młyn tutejszy, wartości 130 grzyw. płaci szosu 5 grzyw. W r. 1508 czopowego daje miasto $6^1/_2$ grzyw. i 15 gr. Należy do Pileckich. Mikołaj z Pilcy, kaszt. przemyski daje wtedy z miasta i dóbr 50 grz., kwarty dochodów. R. 1589 miasto daje szosu fl. 32, od rzem. fl. 17, od 10 kom. po 6 gr., od 3 palących wódkę. Ogółem fl. 53 gr. 19. Por. *Tyczyn* (t. XII).

Kandlewo, roku 1307 *Canidlow*, wś, powiat wschowski. Nadana r. 1307 klasztorowi w Głogowie przez Henryka ks. szląskiego (K. W., n. 907). W r. 1579 „Kandelewo“ płaci od 18 łan., 7 zagr., 8 zagr. bez roli, 9 rzem., 5 kom. z bydłem. W r. 1566 płaci tu i w Kunzdorfie i Drzewczy, Drzewicki.

Kanicze, mstko i dobra przy ujściu rzki Surowy do Biesiadzi, pow. klimowicki, gm. Kościukowicze, 49 w. od Klimowicz. Mstko ma 128 dm., 902 mk. (22 żydów), cerkiew drewn , kaplica katol. murowana. W r. 1784 wymieniona jako wieś. Dobra należą do Kościukowicz.

Kaniczewo, folw., pow. homelski, Wojnicz-Sianożęckich, 352 dz.

Kanidy, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki (7 w.).

Kanielewo, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Kaniety, dwór, pow. wiłkomierski gm. Kowarsk (6 w.).

Kaniewo 1.) wś, pow. sieński, gm. Ulanowicze, 37 dm., 305 mk., cerkiew. 2.) **K.**, wś, tamże, gm. Wysoki Horodziec, 63 dm., 452 mk. 3.) **K.**, dobra, tamże, Spasowskich 1161 dzies. (791 lasu).

Kaniowce, wś i chutor, pow. wołkowyski, gm. Krzemienica, 15 w. od Wołkowyska. Wś ma 318 dz.; chutor należy do dóbr Krzemienica Górna.

Kaniuki, wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Pawły, 19 w. od Bielska, 738 dz.

Kankrynówka, kol., pow. łucki, gm. Torczyn, 6 dm , 34 mk.

Kanna, w dok. *Cana*, ob. *Bolesław*.

Kanochwost, ob. *Kanafosty*.

Kanogie, dobra, pow. szawelski, gm. Szawle (6 w.).

Kanonickie Budki, chutor, pow. łucki, gm. Włodzimierzec, 12 dm., 97 mk.

Kanonicze, *Kononicze*, wś, pow. łucki, gmina Włodzimierzec, 106 w. od Łucka, 76 dm., 602 mk. W r. 1583 należy do Czartoryska, kn. Michajłowej Czartoryskiej, stściny żytomier., która wnosi od 5 dym. W ostatnich czasach Fran. Stachowskiego.

Kanowie, *Konowie*, wś, pow. szawelski, gm. Okmiana (10 w.).

Kantakaupie, *Kajtakaupie*, wś, pow. rossieński, gm. Kroże (7 w.).

Kantakuzówka, wś i fol., pow. homelski, gm. Nosowicze (10 w.), 41 dm., 223 mk. Folw., własność ks. Paszkiewicza, 323 dz.

Kantelina, wś, pow. lipowiecki, gm. Podwysokie, st. poczt. Daszów (8 w.), 30 w. od Lipowca, z fermą 344 dm., 2113 mk., cerkiew, szkółka cerk., krupiarnia.

Kantorowice, wś, pow. krakowski. W r. 1288 opat miechowski sprzedał tę wieś komesowi Krzesławowi za 10 grz. Wś tę jako własność wdowy po Jakubie z Ruszczy, przenosi na prawo niemieckie królowa Elżbieta r. 1373. Wspom. w dok. z r. 1417 (Kod. kat. krak., II, 421).

Kantorówka 1.) al. *Kantorowo*, wś, pow. sokólski, gm. Kamionka, 130 dz. 2.) **K.**, urocz., tamże, gm. Nowowola, 25 dz.

Kantorowszczyzna, wś i fol., pow. oszmiański, gm. Holszany (6 w.); miała 8 dusz rewiz. Fol. w połowie XVIII w. należał do Jana i Anny z Puttkamerów Wolanów, sprzedany przez nich Maryannie ze Świętorzeckich Mitkiewiczowej, koniuszynie lidzkiej. Następnie w ręku Dombrowskich.

Kantoryszki, wś, pow. poniewieski, gmina Pompiany (14 w.).

Kantówka, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Skoworodki, par. praw. Semeryńce, 24 dm., 146 mk.

Kantywka, wś nad Ikwą (Ikawą), dopływ Bohu, pow. lityński, na pograniczu pow. starokonstantynowskiego, gm. Stara Sieniawa, par. Międzyboż, 16 dm.

Kanugie, uroczysko, pow. kobryński, gm. Oziaty.

Kanuny, wś, pow. nowogradwołyński, gmina Smołdyrew, par. praw. Kijanka (5 w.), 10 w. od mta pow., 88 dm., 485 mk. Własność Pociejków.

Kapanauzie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Taurogi (14 w.).

Kapanczyszki, zaśc., pow. szawelski, gmina Ligumy (10 w.).

Kapce, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki, (5 w.).

Kapieniszki, wś, pow. trocki, gm. Merecz (21 w.); miała 52 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Orany.

Kapina, wś, pow. dźwiński, gm. Kapina, 50 w. od Dźwińska, 4 dm., 48 mk., zarząd gminny, szkoła. Gmina obejmuje 165 miejscowości, 825 dm., włośc. (108 innych), 9495 mk. włościan, uwłaszczonych na 16,012 dz.

Kapinia 1.) dwa dwory, pow. poniewieski, gm. Birże (23 w.) i gm. Krakinów (6 w.). 2.) **K.**, wś, tamże, gm. Pniewo (11 w.), 10 w. od Poniewieża. Mają tu Wiapstarowie 80 dz., Dylissowie 80 dz.

Kapiniszki, dwór, pow. szawelski, gmina Wieksznie (8 w.).

Kapinka al. *Szlapie*, zaśc., przedmieście mta Wiłkomierza.

Kapitanówka, fol., pow. homelski, od roku 1876 Piatnickich, 274 dz.

Kapitanówka, wś, pow. czehryński, gmina Ositniażka, st. poczt. Złotopol (10 w.), 80 w. od Czehrynia, 277 dm., 1039 mk., cerkiew, szkółka cerk., cukrownia, 7 wiatraków.

Kapitańszczyzna, wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Łosinka.

Kapitulszczyzna 1.) chutor, pow. włodzimierski, gm. Werba, 8 dm.. 36 mk. 2.) **K.**, wś, pow. zasławski, gm. Chrolin, 42 w. od Zasławia, 33 dm., 222 mk.

Kapituła, dobra skarb., pow. wileński, gm. Rzesza.

Kaplary, ob. *Hrudziki*.

Kaple, wś i urocz., pow. słonimski, gm. Różana, 36 w. od Słonima, 110 dz. Urocz. należy do dóbr Jundziłowicze.

Kaplica 1.) w dok. *Perechrystowice*, wś i dwór, pow. grodzieński, gm. Wiercieliszki, 5 w. od Grodna. Wś ma 82 dz. włośc. i 139 dz. pryw.; dwór, Andrukiewiczów, 71 dz. Wś należała do

ekonomii grodzieńskiej. W r. 1561 było tu 8 włók gruntu średniego, z każdej winni płacić po 40 gr., co czyni 5 kóp 20 gr. 2.) **K.** *Czeszczewlańska* i *Rusocka*, dwie wsi, tamże, 243 dz.

Kaplica, urocz., pow. krzemieniecki, gm. Radziwiłłów, 8 dm., 24 mk.

Kaplice, wś i dobra, pow. kowieński, gm. Janów (15 w.), 46 w. od Kowna. Dobra, Domejków 435 dz.

Kaplicze, wś nad Ipą, w pobliżu ujścia rzki Wyszy, pow. rzeczycki, gm. Krukowicze, 37 dm., 296 mk., cerkiew, młyn.

Kapocze, zaśc., pow. szawelski, gm. Grużdzie (5 w.).

Kaporekiszki, wś, pow. szawelski, gmina Błagowieszczeńsk (9 w.).

Kapotce, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (9 w.).

Kapryszki, wś, fol. i dobra, pow. szawelski, gm. Tryszki (15 w.).

Kapsudy, wś, pow. telszewski, gm. Bernatów (8 w.).

Kaptaruny, wś, pow. święciański, gm. Święciany; miała 58 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Mile.

Kaptuny, wś, pow. rossieński, gmina Rossienie (13 w.).

Kaptury, wś nad Seretem, pow. trembowelski. Dziś jestto przysiółek wsi Zaścinocze. W r. 1565 wś w ststwie trembowelskiem, miała 18 kmieci poczesnych. Pop i cerkiew. Siedzieli tu słuszkowie wolni od opłat. Karczmarz ze słodowni, browaru i karczmy dawał zł. 30. Dziesięcina pszczelna przynosiła 15 pni, powołowszczyzna 14 wołów. Ogółem zł. 82 gr. 5.

Kapuciszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty, własność Bohdanowiczów, 30 dz.

Kapuście, wś, pow. wiłkomierski, gm. Owanta (14 w.).

Kapuśniki, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Kapustele, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki (2 w.) i Żmujdki (4 w.).

Kapusty 1.) wś, pow. słonimski, gm. Żyrowice, 87 dz. 2.) **K**, fol., pow. wiłkomierski, gm. Rogowo (9 w.).

Kapustycze, fol. dóbr Jelonka Mała, powiat brzeski gub. grodz. W r. 1825 Brygidy z Biszpingów Buchowieckiej.

Kapustyn, wś nad dwoma stawami, powiat zasławski, gm. Butowce (6 w.), st. poczt. Starokonstantynów (9 w.), 43 w. od Zasławia, 175 dm., 936 mk., cerkiew murowana z r. 1744, uposażona 40 dz. ziemi przez Janusza Sanguszkę r. 1742, szkółka cerk. od r. 1872. Wś należała do włości konstantynowskiej, ks. Konstantego Ostrogskiego, r. 1589 zniszczona przez Tatarów. W roku 1611 Aleksandra Wilhorskiego.

Kapustyńce, *Kapuścińce*, wś nad Struhą, pow. skwirski, gm. Babin, st. poczt. Bród Bosy (22 w.), 25 w. od Skwiry, 181 dm., 1126 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn. Należała do klucza borszczajowskiego, ks. Wiszniowieckich, obecnie do dóbr hr. Mniszków.

Kapustynia, dwór, pow. poniewieski, gmina Poniewież (9 w.).

Kapustyno 1.) zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uszpol (8 w.). 2.) **K.**, dobra, pow. mścisławski, Sianożęckich 816 dz.

Kapustyno al. *Kapustiana*, wś nad stawem, pow. zwinogródzki, gm. Stecówka, st. poczt. Kalihorka Mokra (10 w.), 22 w. od Zwinogródki, 389 dm., 2045 mk.. cerkiew, szkółka cerkiewna, 22 wiatraków.

Karabaczyn, wś nad Zdwiżem, pow. radomyski, gm. Wodotyje, st. poczt. Brusiłów (2 w.), 30 w. od Radomyśla, 251 dm., 1775 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, wiatrak, 1567 dz. włośc. Własność większa 2150 dz. (w tem 864 lasu), podzielona na 14 części. Największą posiadają Szydłowscy, 637 dz. (w tem 376 lasu). Wś należała pierwotnie do Brusiłowszczyzny. W r. 1628 Andrzej Sokołowski wnosi od 2 dym., 1 ogr. W r. 1651 Bogusława Horajna, rotm. król. W r. 1750 było tu 32 sadyb.

Karabanówka, rzka, pow. toropecki w gub. pskowskiej, prawy dopływ Dźwiny. Bierze początek na płn. od wsi Ramienie, płynie na połd. i pod wsią Jerochina ma ujście. Długa 13 w.

Karabany, wś, pow. kobryński, gm. Zbirogi, 32 w. od Kobrynia, ze wsią Raczki 405 dzies. włośc. i 28 dz. prywat.

Karabczyjów, wś nad Rastawicą, powiat skwirski, gm. Wierzchownia, st. poczt. Rużyn (12 w.), 25 w. od Skwiry, 334 dm., 2315 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny wodne, 2 wiatraki. Należy do klucza rużyńskiego.

Karabczyjów Wielki, wś, pow. kamieniecki, 45 w. od Kamieńca a 4 w. od Kupina. Semenko Karabczyjowski podpisany na akcie Aleksandra Koryatowicza z r. 1375 dla dominikanów w Smotryczu. Oni to zapewne wznieśli tu zamek, którego szczątki (nasyp, piwnice, mury) dotąd się przechowały. W r. 1530 niszczą osadę Wołochowie; r. 1569 płaci od 2 pługów. Zniszczony znowu za czasów Chmielnickiego. W w. XVIII włada tu Stan. Potocki (1759), potem Józef Moszyński (1790). Sukcesorowie ostatniego Szembekowie, których syn jest obecnie biskupem płockim.

Karaczun, słoboda, pow. rówieński, gm. Berezne, 75 w. od Równego, 40 dm., 256 mk.

Karaczunka, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy.

Karaczynów, wś, pow. gródecki. W roku 1565 w ststwie lwowskiem, miała 17 kmieci na jednem dworzyszczu (tak liczono), ale mieli ról dosyć. Czynszu dawali zł. 3 gr. 6. Nic nie robili tylko lasów strzegli i na łowy za rozkazem

jeździli. Pop dawał gr. 30. Ogółem ze wsi zł 13 gr. 24. Dwa stawy co czwarty rok dawały po zł. 300. Młyn o 2 kołach zł. 25 gr. 18.

Karaim, dwór, pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (8 w.).

Karaimiszki, wś, attyn. dóbr Glebowo, pow. poniewieski.

Karaimówka, wś, pow. starokonstantynowski, gm. i par. katol. St.-Konstantynów (7 w.), par. praw. Świnna (2 w.), 34 dm., 212 mk., 100 dz. ziemi włośc. Dawniej ks. Lubomirskich, następnie Rzewuskich, Wojciechowskich, Ignacego Jankowskiego, obecnie Andrzeja Klechniewskiego.

Karajewicze, *Korajewicze* (t. IV, 391), wś i dobra, pow. lepelski, po Żabach były własnością Misunów. Dziś rozpadły się na wiele części. Największą posiada Tekla Szelepniowa, 336 dz.

Karajewicze, wś nad rzką Uścią, pow. rówieński, gm., st. poczt. i dr. żel. Równo (11 w.), 85 dm., 375 mk., cerkiew drewn. z r. 1740, fundowana przez dziedzica wsi Bohusza. Do par. praw. należą wsi: Biehna al Bieheń (2 w.) i Mytków (4 w.). W całej parafii 95 dm., 750 mk. (oprócz żydów). W r. 1882 należała do Urbana Bohusza.

Karaki, chutor, pow. owrucki, gm. Pokalew, 8 dm., 65 mk.

Karakule, *Karakuly*, wś, pow. białostocki, gm. Dojlidy, 8 w. od Białegostoku, 274 dz.

Karalinowo, dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (7 w.).

Karaluńce, *Karoluńce*, dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rymszany (15 w.), Zahorskich 259 dz.

Karamele, wś, pow. poniewieski, gm. Pokroje.

Karamo-Łaukas, zaśc., pow. szawelski, gm. Krupie (12 w.).

Karamony, wś, pow. wiłkomierski, gmina Subocz (8 w.).

Karamówka, kol., pow. włodzimierski, gm. Korytnica, 19 dm., 106 mk.

Karandyńce, wś i ferma, pow. kaniowski, gm. Olchowiec, st. poczt. Bohusław (7 w.), par. praw. Szupiki (1 w.), 46 w. od Kaniowa, 131 dm., 777 mk., szkółka, 2 wiatraki. Należy do klucza bohusławskiego.

Karapol, wś i dobra, pow. rossieński, gmina Botoki (10 w.), Berezińskich 728 dz.

Karapysze, wś nad Rossawą i przy torze dr. żel., pow. kaniowski, gm. Pustowojty, st. poczt. i teleg. Bohusław (13 w.), 50 w. od Kaniowa, 546 dm., 6479 mk., 2 cerkwie, szkoła, ambulatoryum, młyn wodny, 16 wiatraków, przystanek dr. żel., targi dwa razy miesięcznie. Należy do klucza bohusławskiego.

Karasicha, chutor, pow. ostrogski, gmina Lachowce, 14 dm., 112 mk.

Karasie 1.) wś, pow. słonimski, gm. Różana, 372 dz. 2.) K., wś, pow. horecki, gm. Horodyszcze (5 w.), 18 dm., 140 mk.

Karasiewszczyzna, dwór, pow. grodzieński, gm. Hudziewicze.

Karasin 1.) kol., pow. kowelski, gm. Soszyczno, 33 w. od Kowla, 80 dm., 472 mk., cerkiew, szkoła. Niegdyś własność biskupstwa włodzimierskiego. 2.) K., wś nad jeziorem t. n., pow. łucki, gm. Horodek, 88 w. od Łucka, 144 dm., 1047 mk., cerkiew, szkoła, wiatrak. Należała do zamku łuckiego, następnie ks. Sanguszków. W r. 1577 ks. Roman Sanguszko wnosi od 12 dym. półdworz. i 1 ogr. W r. 1583 należy do dóbr kn. Janusza Zasławskiego. W ostatnich czasach Floryana Zakaszewskiego. 3.) K., wś i fol., pow. rówieński, gm. Lubikowicze, parafia praw. Karpiłówka (15 w.), 150 w. od Równego, 84 dm., 509 mk., cerkiew filialna drewniana z r. 1875.

Karaszewo, w dok. *Karasów Wielki* i *Mały*, wś i chutor, pow. grodzieński, gm. Skidel, 34 w. od Grodna, ze wsią Ososzniki 485 dz.; chutor należy do dóbr Skideł, ks. Czetwertyńskich. Wś należała do wójtowstwa skidelskiego, w ekonomii grodzieńskiej. W r. 1558 wś K. Wielki miała 26 włók gruntu podłego, t j. 1 włóka na wójta, 3 nieprzyjęte i 22 na służbę ciągłą. Dochód czynił 9 kóp 58 gr. 1 den. Wś K. Mały miała 20 włók gruntu podłego, t. j. 4 wł. osocznickich i 16 nieprzyjętych.

Karaszyn 1.) wś nad Rosią, pow. kaniowski, gm., par. praw., st. poczt.-tel. i dr. żel. Korsuń (3 w.), 55 w. od Kaniowa, 124 dm., 700 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny. Należy do klucza korsuńskiego. 2.) K. *Wielki*, wś nad Zdwiżem, pow. kijowski, gm. Makarów, st. poczt. Chwasowa (12 w.), 63 w. od Kijowa, 63 dm., 671 mk., cerkiew drewn. z r. 1748, szkółka, młyn, folusz, 773 dz. włośc., 1434 dwor. należącej od 1876 do Borysowych. W dok. zwane „Kurhaszyn", r. 1604 należy do Frąców Radzimińskich. W r. 1618 wymieniona jako mstko. W r. 1628 Wacław Żmijowski wnosi od 4 dym., 2 ogr. 3.) K. *Mały*, wś, tamże, 29 dm., 276 mk., 383 dz. włośc., 476 dwor. (262 lasu), nabytej w r. 1874 od skarbu przez Michała Kurdiumowa.

Karaszyn, r. 1565 *Koroszno*, wś, pow. dobromilski. Dzisiejszy obszar leśny zajmowała prawdopodobnie r. 1565 wś „Koroszno" na prawie wołoskiem osadzona i należąca do ststwa przemyskiego. Miała 25 kmieci na $12^1/_2$ łan., kniaź, 2 bartników. Dochodu było zł. 56 den. 12. Leżała nad Strwiążem, wedle lustracyi. Dzisiejszy las Karaszyn przepływa potok t. n. dopływ Strwiąża. W pobliżu Koroszna około r. 1565 zaczęto osadzać Koroscienko (Krościenko). Było tam kmieci 10 na półłankach.

Karatyszewo, wś nad jez. Hłobajewskiem, pow. newelski, gm. Seruty, 7 dm., 42 mk., cerkiew.

Karbonka, zaśc., pow. poniewieski, gmina Krakinów (3 w.).

Karbowo, r. 1229 *Carvovo*, wś, pow. brodnicki. W dok. z r. 1229 wymienione w liczbie włości bisk. płockich, w kasztelanii świeckiej (Kod. Maz. 3).

Karbowszczyzna, dwór, pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (7 w.), 16 w. od Poniewieża. Mają tu: Wojtkiewiczowie 89 dz., Daniunasowie 40 dz., Kodysowie 80 dz., Ramunasowie 40 dz.

Karcowo, wś, pow. newelski, własność Bohdanowiczów.

Karcz, fol. dóbr Zbnraż, pow. brzeski gub. grodzieńskiej.

Karcze, fol. i dobra, pow. wiłkomierski, gm. Wieprze (69 w.).

Karczemka, wś i dobra, pow. mohylewski, gm. Wendoroż (4 w.). Dobra, od r. 1866 Protasewiczów, 640 dz. (334 lasu).

Karczemka, kol., pow. rówieński, gm. Tuczyn, 15 dm., 130 mk.

Karczemna, wś, pow. wileński, gm. Rudomino, należała do dóbr skarb. Dusieniaty.

Karczew, r. 1577 *Karczewie*, mstko, powiat nowomiński. R. 1577 nic nie płaci, gdyż całe spłonęło.

Karczewiec, wś, pow. węgrowski. Wspom. w dok. z r. 1476 (Kod. maz. 273).

Karczma Biała, urocz. w dobrach Teolin, pow. wołkowyski.

Karczmiska, wś, pow. nowoaleksandryjski (Puławy). W r. 1676 należy do par. w Kazimierzu. Polanowski, chorąży sanocki płaci tu od 275 poddanych, a Hawratynski od 2 osób z rodziny i 5 dworskich. Parafię założyli tu zapewne dopiero Czartoryscy w XVIII w. Obecnie wś ma 205 dm.

Karczmiska, *Karczmisk*, wś, pow. sokólski, gm. Czarna Wieś, ze wsią Podkarczmisk ma 131 dz.

Karczowice, w dok. *Karche* i *Krevici*, wś, pow. miechowski. Według dok. z r. 1198 wieś tę nadał klasztorowi miechowskiemu, Jakub kasztelan sandomierski. Nadane r. 1257 klasztorowi w Zawichoście. Według Długosza (L. B., t. III, 322), dziedzicami wsi byli czterej Marcinowscy al. Zieniuchowie h. Topór. Wś miała 9 ½ łan. km., karczmę, 2 zagr. Dziesięcinę dawano klasztorowi św. Andrzeja w Krakowie.

Karczunek 1.) *Korczunek*, fol., pow. włodzimierski, gm. Hrybowica. 2.) **K.,** fol., tamże, gm. Korytnica, 3 dm., 50 mk. 3.) **K.,** fol., pow. zasławski, gm. Łabuń, 1 dm., 7 mk.

Karczuny, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Wiżuny (6 w.).

Karczupie, zaśc., pow. kowieński, gm. Rumszyszki (8 w.).

Karczyszki, fol., pow. wiłkomierski, gmina Wieprze (7 w.).

Kardasz, chutor, pow. rówieński, gm. Diatkowicze, 3 dm., 17 mk.

Kardeliszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rymszany (9 w.).

Kardole, *Kardele* (ob. t. IV, 399 *Kordeliszki*), wś, pow. rossieński, gm. Konstantynowo (Chwejdany, 4 w.).

Kardziuny, *Kordziuny*, wś, pow. szawelski, gm. Podubis (15 w.), należała do dóbr Rekijów.

Kareby, dobra, pow. czauski, od r. 1851 Dziewońskich, 587 dz. (320 dz. lasu), młyn, folusz.

Kareniewsk, fol., pow. homelski, ks. Paskiewicza, 877 dz.

Karfiszki, *Korfiszki*, folw., pow. szawelski, gm. Podubis (11 w.), należy do dóbr Rekijów.

Kargoszyn, wś, pow. ciechanowski. W dok. z r. 1375, ob. *Poryte*.

Kargów, wś, pow. stopnicki. Sulisław z K. jest obecny na wiecu w Skaryszowie r. 1228. Według dok. z r. 1243 wieś należała do klasztoru w Staniątkach. Były jednakże i działy świeckich dziedziców. Przeszła następnie na własność królewską i Kazimierz W. wzniół tu piękny kościół par. p. w. św. Władysława, murowany, sklepiony „pulcherrimisque insignavit clenodiis“ jak powiada Długosz (L. B., II, 447). Dziesięcinę ze wsi, do 6 grzyw., pobierał pleban. W r. 1579 płaci tu wojewoda krakowski od 7 os., 3½ łan., 2 ubog. Ob. Spraw. hist. szt. IV.

Kargów, wś w par. Radłów, dziś nieistniejąca pod tą nazwą, leżała w pobliżu Radłowa (pow. brzeski). Według Długosza wś ta w par. Radłów, należała do klasztoru tynieckiego i miała 4 łany km. W r. 1536 jest własnością bisk. krakow., należy do klucza radłowskiego.

Kargowa, miasto, pow. babimojski. Miasto nosi obecnie nazwę niem. *Unruhstadt*, dobra zaś zwą się *Karge*. Miasto miało w 1897 r. 229 dm., 1664 mk. (1289 ewang., 238 katol., 84 żydów). Dobra 1020 ha (649 roli, 234 łąk, 26 lasu), 109 dm., 696 mk. (48 katol.). Par. katol. w Kopanicy. Ob. „Potyczka Kargowska i kapitan Więckowski, r. 1793“ (Jarochowski Kazimierz, Opowiadania i Studya hist., Poznań, rok 1884). Fischer, Th. G. W., Predigt zum Gedaechtniss Sr. Hochsel-Maj. Friedrich Wilhelm III gehalten in der evangel. Kirche zu Karge, den 19 Juli 1840. Zuellichau, 1840.

Kariewszczyzna, wś, pow. sokólski, gmina Kamienna, 136 dz.

Karkasów, chutor, pow. bałcki, gmina Perejma.

Karkle, os. młyń., pow. kowieński, gm. Wilkija (6 w.).

Karkleniki, wś, pow. trocki, gm. Wysoki Dwór.

Karklinia 1.) dwór, pow. poniewieski, gmina Linków (12 w.). 2.) **K.**, zaśc., tamże, gm. Pokroje (6 w.).

Karkliniszki, zaśc., pow. trocki, gm. Oława (6 w.); miał 9 dusz rewiz., należał do dóbr skarb. Olita.

Karklińskie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (3 w.).

Karkliszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (3 w.). 2.) **K.,** wś, pow. telszewski, gm. Wornie (4 w.).

Karkłocie 1.) wś i zaśc., pow. rossieński, gm. Botoki (12 w.). Miniatów, 72 dz. 2.) **K.,** dobra, tamże, gm. Jurborg (8 w.).

Karlinków, kol., pow. łucki, gm. Szczuryn, 16 dm., 88 mk., szkoła.

Karlowice, mstko, powiat brzeski (Szląsk). Rektor kościoła par. „Gorgius Fulleschussil in Karlowicz", wspomniany w dok. z r. 1375 (K.W., n. 1725).

Karlsdorf, ob. *Kalsdorf.*

Karlshof 1.) fol., pow. poniewieski, gm. Gulbiny (13 w.). 2.) **K.**, dobra, pow. szawelski, gm. Wiekszule (20 w.), Kleinenbergów, 465 dz.

Karłów, wś nad rz. Prutem, pow. śniatyński. W r. 1565 w ststwie śniatyńskiem, miała 25 gospodarzy na $15^1/_2$ dworzyszczach. Wataman wolny. Pop gr. 30. Dziesięciny pszczelnej pniów 14. Powołowszczyzny wołów 25 (co 7-my rok). Ogółem zł. 106 gr. 23.

Karłowicze, folw. dóbr Zakoziel, pow. kobryński.

Karłówka, kol. niem. przy wsi Bereżce, pow. radomyski, 20 dm., 124 mk.

Karłowszczyzna, wś, pow. oszmiański. Między r. 1610 a 1635 własność Sakowiczów, następnie Sabińskich, Wolanow, Końcewiczów, w końcu Wojewódzkich.

Karmazyny, zaśc., pow. wileński, gm. Mejszagoła. Pod zaśc., na praw. brz. Wilii, do 50 kurhanów, obłożonych kamieniami.

Karmin, r. 1520 *Karmino*, wś, pow. pleszewski. Kościół par. p. w. św. Barbary istniał już w XV w. Obecny drewniany, konsekrowany r. 1711. W r. 1520 kościół był bez plebana, zapewne dla szczupłego uposażenia maleńkiej parafii. Dziedzicami wsi byli Karmińscy herbu Wczele.

Karna, wś, pow. babimojski. Wspom. w dok. z r. 1238 (K. W., n. 215). W r. 1580 należy do par. w Zbąszyniu; siedzą tu Jaromirscy.

Karnackie, wś, pow. dzisieński, gm. Prozoroki (8 w.); miała 13 dusz rewiz.

Karnice, wś, pow. błoński. Jan Siestrzanek z K. jest w latach 1461—1472, starostą wiskim a Dersław z K. współcześnie scholastykiem płockim, kanon. krakow. (Kapica, Herbarz, 22).

Karnin, niem. *Kernein*, wś pod Landsbergiem nad Wartą, w Brandenburgii. Przemysław ks. polski, potwierdza nadanie tej wsi klasztorowi w Paradyzie, przez Hermana, książęcego „balistariusa" (K. W., n. 306). Klasztor miał tu swój gródek. W dok. z r. 1372, którym mieszczanie z Landsberga zawierają ugodę z klasztorem, wspominani są „burgenses" z Karnina (ib. 1657).

Karniów, w dok. *Carnow*, wś, pow. krakowski. Według dok. z r. 1278 własność klasztoru miechowskiego, położona w kasztelanii krakowskiej. W r. 1349 daje klasztorowi 6 grz. czynszu, 1 grzyw. z karczmy i 3 fertony z pługa. W r. 1365 klasztor tę wieś dał wraz Nieszkowicami i Udorzem w zamian za wójtowstwo miechowskie (Kod. mał., III, 78, 185).

Karniszyn, wś i fol., pow. sierpecki. W reg. pob. z r. 1578 „oppidum Karniszyn" płaci od 10 łan. fl. 10, od 3 łan. pustych fl. 1, szosu fl. 4, od rzem i bań gorzał. fl. 4 gr. 12, od śledzi gr. 18, od piwa wyrabianego we dworze fl. 5. Czopowe za trzy kwartały fl. 3 gr. 21. Ogółem fl. 28 gr. 21. Istniał tu kościół parafialny i młyn wodny o 2 kołach. Zdaje się, że po upadku miasteczka parafię przeniesiono do poblizkiego Chamska. W pobliżu K. leży też podobnego rodzaju miasteczko Poniatowo.

Karnopol, dobra, pow. rzeżycki, Jana Zygiern Korna, 339 dz.

Karnopol, folwark, pow. zasławski, gmina Michnów.

Karnowo, zaśc., pow. kowieński, gm. Krasne (6 w.).

Karole 1.) dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Rogowo (7 i 14 w.). 2.) **K.,** wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Karolin 1.) dobra, pow. bielski gub. grodz., gm. Pasynki, Smólskich 317 dz. 2.) **K**, folw., tamże, gm. Siemiatycze, Fenshave'ów, 427 dz. 3.) **K.,** folw., pow. brzeski gub. grodz., gmina Wierzchowice, Pusłowskich 842 dz. 4.) **K.**, dobra, pow. grodzieński, gm. Dubno (10 w.), von Halenburgów, z fol. Saroczyce 607 dz. (392 dz. lasu). 5.) **K**, dwór, tamże, gm. Hudziewicze. 6.) **K.**, fol. dóbr Obrębszczyzna, tamże. 7.) **K.,** dobra, pow. kobryński, gm. Rohoźna, Dziekońskich, z fol. Jamniki 501 dz. 8.) **K.**, wś, tamże, gm. Wołowiel, 306 dz. 9.) **K.,** fol. dóbr Szydłowszczyzna, pow. prużański, gm. Dobuczyn. 10.) **K.**, dobra i dwa fol., pow. słonimski, gmina Luszniewo, 28 w. od Słonima. Dobra Ilińskich, z chutorem Skrodyńce 549 dz.; jeden fol. 180 dz. Chrostowskich, drugi 219 dz. Bukrabów. 11.) **K.** *Lipin*, dobra, tamże, Kiersnowskich, 336 dz. 12.) **K.,** dobra, pow. sokólski, gm. Grzebienie, 28 w. od Sokółki, ks. Żagielów, z urocz. Smolanka, Dobrzewolszczyzna i Szwedzki Most, 909 dz. 13.) **K.**, wś i dobra, pow. wołkowyski, gm. Międzyrzecz, 26 w. od Wołkowyska. Wś ma 383 dz.; dobra Szyrmów, 532 dz. 14.) **K.** *Zadworze*, tamże, ob. *Zadworze-Karolin.* 15.) **K.,** fol. dóbr Zapole, pow. orszański.

Karolin 1.) folw., pow. radomyski, gm. Chabne, 3 dm., 22 mk., gorzelnia. 2.) **K.**, kolonia, pow. włodzimierski, gm. Werba, 17 dm., 107 mk.

Karolina 1.) fol. dóbr Podgaj, pow. kowieński. 2.) **K.**, dwór, tamże, gm. Kroki (21 w.).

Karolina 1.) pow. czehryński, ob. *Józefówka*. 2.) **K.**, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Kurne, 42 w. od mta pow., 44 dm., 303 mk. 3.) **K.**, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Teofilpol, par. praw. Korabiewka (5 w.), 66 w. od msta pow., 35 dm., 257 mk. Do 1852 r. chutor należący do Erazma Bardeckiego, syn jego osiedlił tu włościan. Następnie Jasińskich.

Karolina, wś, pow. bracławski, gm. Niemirów, 12 w. od Bracławia, ma 45 dm., 333 mk.

Karolinka 1.) wś, pow. dubieński, gm. Młynów, 11 dm., 200 mk. 2.) **K.**, wś, tamże, gm. Tesłuhów, 9 dm., 58 mk. 3.) **K.**, kol. niem., pow. żytomierski, gm. Barasze, 80 w. od Żytomierza, 51 dm., 326 mk., kościół ewang., młyn parowy.

Karolino 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (3 w.) 2.) **K.**, wś, pow. szawelski, gm. Kiryanów (2 w.). 3.) **K.**, folw., pow. szawelski, gm. Szawlany (20 w.). 4.) **K.**, *Karulino*, os., pow. newelski, gm. Karolino. Gmina obejmuje 48 miejscowości, 384 dm. włośc. (39 innych), 2270 mk. włościan, uwłaszczonych na 6621 dz. Zarząd gminny we wsi Szczerbino.

Karolinówka 1.) kol., pow. łucki, gm. Rożyszcze, 24 dm., 139 mk. 2.) **K.**, kol., tamże, gm. Torczyn, 23 dm., 163 mk.

Karolinowo 1.) dobra, pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (6 w.), Grotkowskich 362 dzies. 2.) **K.**, dobra i zaśc., tamże, gm. Owanta (9 w.). Dobra, Maleckich 793 dz.; zaśc., Widziunasów 26 dz., Klimowów 25 dz. i Czerniewskich 26 dz. 3.) **K.**, pow. wiłkomierski, ob. *Biecze*. 4.) **K.**, fol. dóbr Wiszniew, pow. oszmiański.

Karoliny, fol., pow. orszański, od r. 1853 Matuszewiczów, 310 dz.

Karoliszki 1.) zaśc., pow. poniewieski, gm. Birże (18 w.). 2.) **K.**, wś i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta. 3.) **K.** (ob. t. III, 853 i 829 *Karaliszki*), dwa zaśc., tamże, gm. Traszkuny (6 w.) i Wiżuny (3 w.). 4.) **K.**, wś, pow. dźwiński, własność von der Feldenów. 5.) **K.**, ob. *Kieroliszki*.

Karolpol, fol. dóbr Łomsk, pow. sieński.

Karolukiszki, wś, pow. wiłkomierski, gmina Kupiszki (11 w.).

Karoluny 1.) wś, pow. kowieński, gm. Bobty (13 w.). 2.) **K.**, wś, tamże, gm. Janów (6 w.).

Karp, wś włośc., pow. bielski gub. grodz., w dawnej ziemi bielskiej, gm. Grodzisk, par. katol. Rudka, 31 w. od Bielska, 87 dz. Ludność polska.

Karpanowce, w dok. *Korpanowicze*, wś nad rzką Głęboką (Hłuboką), dopł. Kotry, pow. lidzki. Należała do włości nowodworskiej, ekonomii grodzieńskiej. W r. 1558 miała 6 włók, przyjęte za 5 włók dla gruntu bardzo złego. Poddani mieli 15 wołów i 6 koni, płacić powinni 3 kopy 30 gr.

Karpaty. Prócz prac wymienionych w opracowaniach: *Galicya* (t. II i XV, 485) i *Tatry* (t. XII), podajemy tu kilka świeższych. Rehmann Ant.: „Ziemie dawnej Polski i sąsiednich krajów pod względem fizyczno-geograficznym“. Część I Karpaty, Lwów, 1895 r., str. 657. Tenże: „Szkice geograf. z Karpat“ (Przew. liter. i nauk., 1891 r., t. 19). J. Partsch: „Die Gletscher der Vorzeit in den Karpaten und den Mittelgebirgen Deutschlands“, Breslau, 1882. Uhlig Victor: „Ergebnisse geolog. Aufnahmen in der Westgalizischen Karpathen (Jb. K. k. Geol. R. A., t. 40, 41, 44). Tenże: „Ueber den Verlauf des Karpatennordrandes in Galizien“ (Verh. d. geolog. Reichsanstallt, 1885). Paul i Tietze: „Studien in der Sandsteinzone der Karpaten“ (Jahrb. der geol. Reichsanst., 1877). Paul: „Die neueren Fortschritte der Karpatensandstein-Geologie“ (Jahrb. der geol. Reichsanst., 1883). Zapałowicz: „Geologische Skizze des oestlichen Theiles der Pokutisch-Marmaroscher Grenz Karpaten“ (Jahrb. der geolg. Reichsanst., 1886). Zuber R.: „Studya geol. we wschod. Karpatach“ (Kosmos, t. VII, 1882 r. i osobno Lwów, 1883). Tenże: „O łączności Karpat z Alpami“ (Kosmos, t. IX). Tenże: „Detailstudien in den ostgalizischen Karpaten zwischen Delatyn und Jablonow“ (Jahrb. der geol. Reichsanstalts, 1882). Szajnocha W.: „Studya geolog. w Karpatach Galicyi Zachodniej“, „Okolice Żywca i Białej“ (Kosmos, t. IX). Rzehak A.: „Die Glazialablagerungen im europaeischen Russland und am Nordabhange der Karpathen“ (Das Ausland N. 16 i 17, 1886). Romer Eugen.: „Geograf. rozmieszczenie opadów atmosf. w krajach karpackich“ (Rozp. Akad. Umiejętn. wydz. przyr., 1895 r., t. 29).

Karpicko, wś, pow. babimojski. „Comes Albertus de K.“, w dokum. z r. 1285 (K. W., n. 557). Siedzi tu możny ród. Do r. 1393 własność klasztoru cystersów w Paradyzie. Ob. *Chociszew*.

Karpie, folwark dóbr Siesiki, pow. wiłkomierski.

Karpiesze, w dok. *Karpiesce*, wś, pow. prużański, gm. Bereza, 29 w. od Prużany, 254 dz. Należała do wójtowstwa błudeńskiego, w ekonomii kobryńskiej. Podług rewizyi Sapiehy z r. 1563 było 5 włók gruntu „przepodłego“. Z włóki płacili po 66 gr. Suma dochodów ze wsi 5 kóp 30 gr.

Karpiłówka 1.) wś nad rz. Usiażą, powiat miński, gm. i par. praw. Ostrożycko-Horodecka. 2.) **K.**, fol., pow. orszański, od r. 1878 Turbinów, 316 dz. 3.) **K.**, mstko nad Dnieprem, pow.

rohaczewski, gm. Strzeszyn, oddzielone od Żłobina torem dr. żel. lipowsko-romeńskiej, 64 dm., 430 mk. (158 praw., 54 katol. i 218 żyd.), dom modl. żyd. Jako mstko wymienione w r. 1727. Własność większa należy do dóbr Ostermańsk. 4.) **K.**, wś, pow. sieński, gm. Łukoml, 21 dm., 80 mk.

Karpiłówka 1.) *Zauszańska*, wś nad Wereśnią, pow. radomyski, gm. Przyborsk (15 w.), st. poczt. Radomyśl (92 w.), 69 dm., 408 mk., cerkiew, szkoła, 975 dz. Własność większa w K. i wsi Konne 1499 dz. (840 lasu, 290 nieużyt.). Należy do Wiszniewskich. Nadto papiernia w Ditiatkach nabyła tu 131 dz. 2.) **K** *Kopaczowska* (ob. *Kopacze*, t. IV, 367), wś nad Prypecią, tamże, gm. i st. poczt. Czarnobyl, par. praw. Kopacze, 140 w. od Radomyśla, 93 dm., 528 mk., szkółka, 3 wiatraki. Wś należy do klucza czarnobylskiego. 3.) **K.**, wś, pow. dubieński, gm. Krupiec, par. praw. Srybno (3 w.), 41 w. od Dubna, 96 dm., 629 mk., cerkiew fil. drewn., uposażona ziemią przez właściciela hr. Tarnowskiego w r. 1779. 3.) **K**. (t. III, 830 *Karasin*), wś, pow. kowelski, gm. Soszyczno, 34 w. od Kowla. 58 dm., 350 mk. 5.) **K.**, wś, pow. łucki, gm. Silno, 40 w. od Łucka, 40 dm., 359 mk. 6.) **K.**, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Serby, par. praw. Ćwila Wielka (7 w.), 27 dm., 114 mk. 7.) **K.**, wś, pow. ostrogski, gm. Kuniów, par. praw. Wilia (2 w.), 28 dm., 222 mk. 8.) **K.**, wś, pow. owrucki, gm. Kisarycze, par. praw. Borowe (6 w.), 146 w. od Owrucza, 125 dm., 736 mk. 9.) **K**, wś na prawym brz. Słuczy, pow. rówieński, gm. Niemowicze, st. poczt. Dąbrowica (17 w.), st. dr. żel. Sarny (14 w.), 131 w. od Równego, 136 dm., 925 mk., cerkiew drewn z r. 1853. Do par. praw. należy wś Rudnia (5 w.). W całej parafii 103 dm., 816 mk. praw. i 7 rodzin żydow. Cerkiew fil. we wsi Karasin (15 w.). Własność skarbowa. 10.) **K**, wś, tamże, gm. Równe (10 w.), par. praw. Poniebyl (2 w.), 25 dm., 241 mk. 11.) **K.**, w dok. *Korpiłowce*, wś, pow. zasławski, gmina Hryców, par. praw. Mikulin (2 w.), 41 dm., 201 mk. W r. 1583 do Łabunia Krzysztofa Łabuńskiego, płaci od 4 dym., 2 ogr. W r. 1648 Jerzego Lubomirskiego.

Karpin al. *Żanwil*, dobra, pow. rzeżycki, Awdonienkowych 496 dz.

Karpiniec 1.) chutor w dobrach Sliwno, pow. białostocki. 2.) **K**, dobra, tamże, gm. Jaświły, Rubcowych 388 dz.

Karpino 1.) dobra, pow. newelski, Porzeckich 146 dz. 2.) **K.**, folw., pow. połocki, Kłodnickich 69 dz.

Karpiszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (3 w.). 2.) **K.**, dobra, pow. poniewieski, gm. Rozalin (16 w.), Montwiłłów, 458 dz. 3.) **K.**, folw., pow. rossieński, gmina Szweksznie (9 w.). 4.) **K.**, wś, pow. szawelski, gm. Krupie (6 w.). 5.) **K.**, dobra, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (4 w.). 6.) **K.**, wś, tamże, gm. Onikszty (9 w.).

Karpowce 1.) wś, pow. grodzieński, gmina Hołynka, 437 dz. 2.) **K.**, wś, pow. wołkowyski, gm. Roś, 167 dz.

Karpowce, wś nad Teterewem, pow. żytomierski, gm. Karpowce, 67 w. od Żytomierza, 9 w. od Cudnowa (st. poczt.), ma 398 dm., 2916 mk. (poprzednio 1850 mk. prawosł., 135 katol. i 50 żydów), cerkiew murowaną z r. 1876, kaplicę katol. w par. Cudnów, zarząd gminny.

Karpowce, wś, pow. proskurowski. Po śmierci ostatniego dziedzica hr. Karola Kruzera, który znaczną sumą poparł budowę teatru krakowskiego, majątek rozpadł się na części, które przeszły w obce ręce.

Karpowicze, wś i dobra i *K. Poduchowne*, wś, pow. białostocki, gm. Jaświły. Wś K. ma 373 dz., K. Poduchowne 161 dz.; dobra K., własność Szumkowskich 419 dz.

Karpówka 1.) chutor, pow. poniewieski, gm. Pniewo (4 w.). 2.) **K.**, wś, pow. szawelski, gm. Kiryanów (15 w.). 3.) **K**, wś, pow. homelski, gm. Dziatkowicze (24 w.), 62 dm, 412 mk. 4.) **K.**, wś, pow. wilejski, gm. Porpliszcze (9 w.); miała 19 dusz rewiz., należała do dóbr Dokszyce.

Karpowszczyzna, przedmieście msta Połonnego nad Słuczą, pow. nowogradwołyński, 63 dm., 326 mk.

Karpuciszki, wś, pow. oszmiański. Należały do dóbr ks. Radziwiłłów Żuprany. W r. 1807 sprzedał je Michał Zaleski, pełnomocnik ks. Dominika za 500 czerw. zł., Paszkowskim. W r. 1832 przeszły do Kiersa, vice-gubernatora podolskiego, ożenionego z Paszkowską. Obecnie Lisieckich.

Karpuńcze, dobra, pow. połocki, 349 dz.

Karsk, r. 1238 *Karszco*, wś, pow. inowrocławski. Niejaki Eustachius, mąż szlachetnego rodu, przywdziawszy suknię zakonną, część swą dziedziczną w K. nadał kościołowi włocławskiemu, co potwierdził r. 1238 Kazimierz ks. kujawski. R. 1557 płaci tu kanonik włocławski od 6 łan. km. Wś należała do parafii Rzeczyca.

Karsunowo, wś, pow. dryzieński, parafia Oświej.

Karszany 1.) dobra, pow. wiłkomierski, gm. Rogowo (10 w.). 2.) **K**, dwa zaśc. i przys., tamże, 8 w. od Rogowa.

Karszenica, rzka, wypływa na połd. od Drobina w pow. płockim, przepływa około wsi Budkowa, od wsi Karsy bierze nazwisko i pod Raciążem łączy się z powstającą tam Raciążnicą (a raczej przybiera mały dopływ i zmienia nazwę) która uchodzi do Wkry.

Karszew, r. 1232 *Karsevo*, wś, pow. kolski. Wedle dok. z r. 1232 nadany przez Bogumiła

arcyb. gnieźn., cystersom, później włość klasztoru sulejowskiego i byszewskiego. Ten ostatni drogą zamiany ustępuje arcyb. gnieźn. dziesięcin z K. (K. W., n. 136, 304, 618, 655). W roku 1576 ma tu jeden dział Drzewiecki, a drugi dział trzyma w zastawie Maciej Łetkowski płacący od 8 łan., 3 zagr., karczmy, 5 osad.

Karsznice, w dok. *Karsnicza*, wś, pow. jędrzejowski. Według dok. z r. 1262 dają dziesięciny klasztorowi miechowskiemu. Jestto gniazdo Karsznickich, którzy w r. 1536 posiadają przyległe wsi: Rembieszyce, Mironice i Wolę Tessarową. Dobiesław Karsznicki płacił z K. od 12 półłanków, z których 5 uprawiali kmiecie, a 7 włączył dziedzic do folwarku i osadził na nich zagrodników. Był dwór, folwark, lasy i pasieki, 3 małe sadzawki, brzeg rz. Nidy z łąkami. Oceniono wieś na 260 grz.

Karsztejnie, dwa majątki, pow. telszewski, gm. Żorany (4 w.), Budryków z Szyłami ma 80 dz.; drugi Waserysów, 160 dz. Nadto Giedmontowie mają 10 dz., Hudowiczowie 36 dz.

Karszuniszki, wś, pow. oszmiański, gmina Polany (7 w.); miała 12 dusz rewiz. Należała do dóbr Mokrzyca.

Kartelewo, wś, pow. newelski, była własnością Borkowskich.

Kartenowo, okolica, pow. dryzieński, 179 dz. Mają tu: Baranowscy 9 dz., Komieszewscy 79 dz. i Stankiewiczowie 91 dz.

Kartokle, słoboda, pow. szawelski, gmina Szawkiany (1 w.).

Kartoszewicze, wś i dobra, pow. orszański, gm. Mikulino, 30 dm., 248 mk. Dobra, od roku 1869 Karyszewych, 1200 dz. (500 lasu).

Kartoszy, wś, pow. połocki, własność Korotkiewiczów.

Kartuniszki, zaśc., pow. trocki, gm. Żośle (17 w.); miał 5 dusz rewiz.

Kartupie (ob. t. III, 845 *Karłupis*), wś i dobra, pow. rossieński, gm. Erżwiłek (7 w.).

Kartyże, fol. dóbr Drybin, pow. czauski.

Karulino, pow. newelski, ob. *Karolino*.

Karwazy, folw., pow. szawelski, gm. Ligumy (8 w.).

Karwiedzie, dwa dwory, pow. poniewieski, gm. Remigoła (7 w.).

Karwieliszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (13 w.).

Karwielki, wś, powiat nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (8 w.).

Karwin, wś, pow. miechowski, ob. *Obiechów*.

Karwinówka, wś, pow. żytomierski, gmina Cudnów, 41 dm., 200 mk.

Karwowo, pow. kolneński, ob. *Brychy*.

Karwosiek, w dok. z XIII w. *Karwasec*, wś pow. płocki. Dawna włość kapituły płockiej. W r. 1578 istnieją: K. Noskowice, K. Rospadi (Respondy), K. Dłużniewski i K. Capituli, największy, bo mający 8 łan. km. i 6 zagr. Należały do par. Sikorz.

Karwów, wś, pow. opatowski. Wś tę miał nadać na wiecu w Mikulinie r. 1212 Wincenty bisk. krakow., klasztorowi w Koprzywnicy (Kod. mał. I, 15). W dokum. z r. 1277 wymieniony w liczbie posiadłości klasztoru koprzywnickiego, nadanych mu przez Wincentego (Kadłubka) (Kod. małop., I, 110). Wedle Długosza, Wincenty dał klasztorowi połowę wsi, drugą połowę zostawił swym krewnym (nepotibus). Połowa ta należała, za Długosza do Różyców. Jeden z działów nadał klasztorowi około r. 1416 Wojciech z Wamborkowa. Dziesięcinę pobierał biskup krakow., z folwarku rycerskiego zaś kościół we Włostowie (L. B, III, 383).

Karwowo, wś, pow. kolneński. „Arnoldus de K.", w dokum. z r. 1423 (Kapica, Herbarz, str. 168).

Karyczyńce, wś, pow. latyczowski, 22 w. od Latyczowa. Obszerna włość królewska, która się rozpadła na cztery części. Na K. wołoskich zapisał Jagiełło 40 grz., Franczkowi. Potem trzymał je zastawem Jan Odrowąż, który r. 1538 ustąpił praw swych królowej Bonie. Drugą część w zastawie za 350 grz. trzymał od Jagiełły Jan ze Stepanikowa. W r. 1538 odstąpiona Bonie w zamian za Szelechowę.

Karyżyn al. *Koryżyn*, wś, pow. uszycki, gm. Osłamów, 49 dm., 370 mk., cerkiew.

Karzec, r. 1293 *Carsec*, r. 1910 *Karcz*, wś, pow. krobski. Wymieniony w dok. z r. 1310 śród wsi ustanowionego wtedy powiatu ponieckiego. Istniał tu zdawna gród. Stefan kasztelan „de Carsec" występuje r. 1293 w Poznaniu, przy boku ks. Przemysława. W r. 1352 jest kasztelanem „Scedrzicus", a r. 1378 „Peregrinus" (K. W., n. 706, 930, 1313, 1756, 2070). W r. 1580 wś „Karsziecz" w par. Krobia, jeden dział ma Karsiecki, a drugi po Jakubie Rokoszewskim podskarbim kor.

Kasabuki, pow. dzisieński, ob. *Kozabuki*.

Kasaryno, wś, powiat dryzieński, parafia Oświej.

Kaseń, chutor, pow. dubieński, gm. Werba, 5 dm., 46 mk.

Kasicze, *Kosicze*, wś, pow. bychowski, gm. Głucha, 51 dm., 298 mk., młyn, folusz.

Kasin, wś, pow. lidzki, gm. Lida (8 w.); miała 43 dusz rewiz.

Kasina, wś nad rzką t. n., pow. limanowski. W dok. z r. 1254 wymieniona rzeczka jako własność klasztoru szczyrzyckiego. Osadzona tu wieś przeszła w sposób nieprawny na własność szlachecką (L. B., III, 445). Od r. 1597 włość dominikanów krakowskich. Ob. Ulanowski B.: „Wieś polska" (Przegl. pol., 1894 r., str. 467).

Kasinkowo, wś włośc., pow. dzisieński, gm. Jazno.

Kasinowo al. *Kasjanów*, pow. słonimski, ob. *Kaskienowo*.

Kasionki, wś, pow. orszański, gm. Mikulino, 23 dm., 154 mk.

Kasiszczewo, dobra, pow. mścisławski, Suszczewskich 470 dz.

Kasite, wś, pow. dzisieński, gm. Jazno; miała 14 dusz rewiz.

Kasiułkajmie, wś, pow. kowieński, gmina Betygoła (10 w.).

Kasjanówka, mylnie *Kosianówka* (t. IV, 459), słoboda, pow. bracławski, gm. Żurawlówka (6 w.), 33 w. od Bracławia, 14 dm.

Kaskada, folw. przy Muszkatyńcach, powiat uszycki, gm., par. i st. poczt. Dunajowce, 271 dz. Należał do Skibniewskiego, od którego 1898 r. nabył Zawojko.

Kaski, w dok. z r. 1451 *Kaschky*, wś, pow. błoński. Wieś książęca w XV w. W r. 1579 płaci od 56 łan., 26 zagr., 9 kom. W części plebana ½ łan., 10 zagr., 1 rzem. (Paw. Maz. str. 141).

Kaskienowo, w spisie *Kasinowo*, folw. dóbr Iwacewicze, pow. słonimski.

Kaśkiewicze 1.) al. *Kośkiewicze*, wś, pow. mohylewski, gm. Pawłowicze (4 w.), 22 dm., 128 mk. 2.) **K**, dwa fol., pow. święciański, gm. Bienica, własność Kryczyńskich. W r. 1706 Józefa Kryczyńskiego, rotm. chorągwi tatarskiej. W r. 1802 Józef Kryczyński płaci z K. pososznego na meczet w Doubuciszkach od 9 soch.

Kaśkowszczyzna, zaśc., pow. wilejski, gm. Miadzioł (15 w.), należał do dóbr skarbowych Justynowo.

Kaśniowce, ws, pow. grodzieński, ob. *Kajeniowce*.

Kasperka, wś i fol., pow. klimowicki, gmina Zabiełyszyn, 30 dm., 135 mk. Fol., Zakolińskich, z Budą 364 dz.

Kasperówka, ob. *Kaszperówka*.

Kasperowszczyzna, fol., pow. wilejski, gm. Hermaniszki, r. 1865 Gnatowskich.

Kasperyszki 1.) zaśc., pow. szawelski, gm. Skiemie (9 w.). 2.) **K.**, wś, pow. telszewski, gm. Bernatów (12 w.).

Kaspinicze, wś, pow. mohylewski, gm. Czarnorucz, 56 dm., 389 mk.

Kassuta, pow. wilejski. Około 1750 roku, Antoniego Krzywobłockiego, strażnika oszm., r. 1766 syna jego Jerzego, następnie Roemerów. Był tu monaster bazylianów.

Kastrowo, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Kastulino, os., pow. wiłkomierski, gm. Dobejki, Jodysów 20 dz.

Kastynie, dwór, pow. rossieński, gm. Skawdwile (10 w.).

Kasury, al. *Pieczury*, folw., pow. połocki, Czerniawskich 36 dz.

Kaszarka, dwór, pow. wiłkomierski, gmina Kowarsk (13 w.).

Kaszczor, w dok. z r. 1364 *Clastor*, wś, pow. włoszczowski. W r. 1365 Kazimierz król polski, pozwala klasztorowi św. Andrzeja (Klarysek) w Krakowie, założyć przy karczmie klasztornej zw. Clastor koło wsi Rokitna, przy drodze z Żarnowca do Lelowa, miasto na prawie niemieckiem. Wójt z ławnikami ma sądzić sprawy większe i mniejsze. Osada otrzymuje targi tygodniowe (Kod. małop. I, 325). Lokacya miasta nie przyszła jednak do skutku.

Kaszczyce, okolica, pow. lidzki, gm. i dobra skarb. Wasiliszki (6 w.).

Kaszczyńce, wś, pow. ostrogski, na pograniczu krzemienieckiego, gm. Unijów (2 w.), stacya poczt. Jampol (12 w.), 45 w. od Ostroga, 142 dm., 756 mk., cerkiew drewn. z r. 1788 fundacyi ks. Mik. Jabłonowskiego, uposażona 62 dz.

Kaszczyno 1.) dobra, pow. sieński, Kamionków 890 dz. (430 lasu), 2 młyny. 2.) **K.**, folw., pow. połocki, Radziszewskich 43 dz.

Kasze, wś, pow. poniewieski, gmina Smilgie (4 w.).

Kaszebury, wś, pow. poniewieski, gm. Pompiany (14 w.).

Kaszeliszki, wś, pow. poniewieski, gm. Birże (9 w.).

Kaszemirówka, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Rogowo (7 i 11 w.).

Kaszenie, wś, pow. homelski, gmina Korma (11 w.).

Kaszety, pow. lidzki, gm. Nacza. Na polach wsi odkryto ślady osady przedhistorycznej.

Kaszew, wś, pow. turecki. Wymieniony w dok. z r. 1136 (K. W., n. 7), śród włości arcybisk. gniezn.

Kaszewice, wś, pow. piotrkowski. Pierwotnie należała do par. w Chrząstowie i obowiązana była dawać plebanowi beczkę miodu na św. Marcin. Według Lib. Ben. Łaskiego, dziedzic czy dzierżawca wsi zaprzestał od lat 5 uiszczać tę daninę. Zdaje się, że K. włączone zostały do par. w Koniecpolu (Nowopole), utworzonej zapewne w XVI w., a później dopiero w XVII w. ufundowano tu kościół i przy nim odrębną parafię. W reg. pob. z XVI w. pominięto Kaszewice.

Kaszewy, r. 1520 *Caschewo, C. mediocris et C. Tharnowskiego*, wś, pow. kutnowski. Kościół par. p. w. św. Andrzeja, wspominany już w dok. z r. 1420. Plebanem był wtedy niejaki Gniewomir. We wsi siedzieli Kaszewscy h. Janina.

Kaszkieliszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (15 w.).

Kaszów, wś, pow. radomski. Parafia tutejsza należała do dyecezyi gniezn., choć już młyn plebański leżał w dyecezyi krakowskiej (Łaski, L. B., I, 679).

Kaszówka, mstko, pow. kowelski, gm Wielick, 47 w. od Kowla, 115 dm., 1834 mk., cerkiew.

Kaszperówka 1.) wś przy ujściu Kijanki do Hujwy, pow. berdyczowski, gm. Białopol, st. poczt. Berdyczów (23 w.), 174 dm., 1163 mk., cerkiew, szkółka cerk., 3 młyny, wiatrak. 2.) **K.**, *Kasperowka* (t. III, 902), wś nad Rośką, pow. taraszczański, gm. Kaszperówka, st. poczt. Tetyjów (5 w.), 70 w. od Taraszczy, z fol. 566 dm., 2966 mk., cerkiew, szkółka cerk., cukrownia, cegielnia. Należała do włości tetyjowskiej Koszków, następnie ks. Ostrogskich. W roku 1629 w dzierżawie Adama Wilgi, płaci od 77 dym. Gmina obejmuje 9 miejscowości (7 siół, 2 wsi), 12,599 mk (22 rozkoln., 79 katol., 12 ewang., 210 żydów, 155 in. wyzn.) i 18,573 dz. (9568 większej posiadłości, 8578 ziemi włośc., 307 dz. cerk.). 3.) **K.** al. *Kasperówka* (t. III, 895), wś, pow. nowogradwołyński, gm. i parafia praw. Baranowka (12 w.), 44 w. od mta powiat., 209 dm., 1333 mk., cerkiew drewn. cmentarna z r. 1881

Kasztelanka, fol. dóbr Rozalin, pow. brzeski gub. grodz.

Kasztelanowszczyzna, powiat dzisieński. Własność Czerniewskiego (nie Czerniawskiego), 499 dz. Poprzednio Korsaków, następnie Korkozewiczów.

Kaszubińce, *Kaszubinka* (ob. t. III, 904), wś i fol., pow. grodzieński, gm. Skidel, 27 w. od Grodna. Wś ma 14 dm., 273 mk, 147 dz.; fol. należy do dóbr Kotra.

Kaszuby. Nowsze prace odnoszące się do tej zachodniej odrośli plemienia polskiego są: Lorentz: „Volkssagen, Aberglauben, Gebrauche u. Maerchen aus d. ostl. Hinterpommern“, Poznań, 1885. Winkowski G.: „Die Pommerschen Kassuben“ (Mittheil. d. geogr. Gesels. in Wien, 1885). Dr. Tetzner: „Die Slovinzen und Leba-Kaschuben“, Berlin 1899. Parczewski A.: „Szczątki kaszubskie w prowincyi pomorskiej“, Poznań, 1896. Ramułt St.: „Statystyka ludności kaszubskiej“, Kraków, 1899. Łęgowski: „Die Slowinzen im Kreise Stolp“, Szczecin, 1900. G. Smólski: „Ostatni Mohikanie polscy“ (Bibl. Warsz., 1902 r., marzec i kwiecień).

Kaszurowszczyzna, wś, pow. sieński, gm. Ulanowicze, 9 dm., 53 mk.

Kaszymów, *Kasimów* (ob. t. III, 894 mylnie *Kasinowo*), folw., pow. oszmiański, gm. Bienica, r. 1802, Kryczyńskich, którzy na utrzymanie meczetu w Doubuciszkach płacili od 5 soch. Około r. 1865 Szalkowskich.

Kaszyńce, wś, pow. grodzieński, gm. Brzostowica Wielka, 59 w. od Grodna, 234 dz.

Kaszyno 1.) wś, pow. wiłkomierski, gmina Pupany (7 w.). 2.) **K.**, pow. wilejski. Niegdyś Mackiewiczów, z tych Chwiedor Bohdanowicz r. 1590 sprzedaje Bohdanowi Sołomereckiemu, później przeszło do Sapiehów. W r. 1752 Michał Antoni Sapieha sprzedaje Leonowi Pawłowi Wołodkowiczowi.

Kaszyszcze, dwie wsi, pow. łucki, gm. Kołki, 56 w. od Łucka, 35 dm., 323 mk.

Katany, folw., pow. kowieński, gm. Żejmy (10 w.), Daniłowiczów 30 dz.

Katarzynowo, ob. *Ekaterynhof*.

Kataszynka, chutor nad rzką t. n., powiat skwirski, gm. Pawołocz, 28 w. do Skwiry, 19 dm., 162 mk.

Kateliszki 1.) zaśc., pow. poniewieski, gm. Birże (18 w.). 2.) **K.**, wś, pow. trocki, gmina Jewie (6 w.); miała 15 dusz rewiz., należała do dóbr Strawienniki.

Kateniszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (9 w.).

Katerynka, ob. *Piszczana*.

Katerynówka 1.) wś nad rzką Berezówką, pow. czehryński, gm., dobra i par. praw. Telepin (3 w.), st. poczt. Kamionka (20 w.), 65 w. od Czehrynia, 186 dm., 908 mk, cerkiew, szkółka, 7 wiatraków. Dawniej Berezówka, przemianowaną została od imienia córki właściciela Borodzina. Była tu cukrownia, obecnie nieczynna. 2.) **K.**, wś, pow. nowogradwołyński, gm. i par. praw. Serby (9 w.), 44 dm., 295 mk. 3.) **K.**, wś, pow. żytomierski, gm. Horoszki, 53 w. od Żytomierza, 48 dm., 288 mk. 4.) **K.**, kol., tamże, gm. Kotelnia, 14 dm., 116 mk. 5.) **K.**, wś, tamże, gm. Piatka, par. paw. Szwajkówka (4 w.), 39 dm., 243 mk. 6.) **K.**, kol., tamże, gm. Trojanów, 75 dm., 445 mk. 7.) **K.**, wś, tamże, gm. Uszomierz, par. prawosł. Kropiwna (3 w.).

Kateszyno al. *Jurcewo*, folw. dóbr Szapki, pow. orszański.

Katiucha Duby, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Serby, 5 dm., 34 mk.

Katki, wś, pow. poniewieski, gm. Puiewo (5 w.).

Katkulewo, fol., pow. lucyński, 179 dz.

Katkuny, wś, pow. poniewieski, gm. Moldoczany (9 w.).

Katkuszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (14 w.).

Katoliszki, wś, pow. poniewieski, gm. Czypiany (2 w.).

Katołowszczyzna, fol., pow. lepelski, Borowskich 105 dz.

Katorowszczyzna, *Kutorowszczyzna*, wieś, pow. oszmiański, gm. Kucewicze, (4 w.); miała 21 dusz rewiz., należała do dóbr Nowosiołki.

Katowice, ob. *Kaczowice*.

Katowice, msto pow. na Szląsku. W r. 1887 miało 437 ha ziemi (272 roli, 45 łąk, 5 lasu), 483 dm., 14,200 mk., w tem 10,140 katolików, 2482 ewangelików i 1576 żydów. Powiat miał 105,358 mk., w tej liczbie 94,247 katol., 7307 ewang. i 3798 żydów. Por. Hoffmann G.: „Geschichte der Stadt Kattowitz“ (Katowice, 1895, str. 183).

Katówka, chutor, pow. winnicki, gm. Pików, par. Ostrożek.

Katrynburg, mstko, pow. krzemieniecki, gm. Borki, par. praw. Podhajce (2 w.), 15 w. od Krzemieńca, 120 dm., 963 mk., cerkiew filialna z r. 1787. Własność hr. Ożarowskich.

Katrynka, urocz., pow. białostocki, gmina Obrębniki, 59 dz.

Katrynowo 1.) *Katarzynów* (t. III, 908), wś nad rzką Swołną, pow. dryzieński, gm. Klastyce, 3 dm., 31 mk., cerkiew. 2.) **K** al. *Jekaterinhof*, dobra, pow. połocki, Giedrojcia Jurahy, 386 dz. 3.) **K.**, fol., tamże, Katarzyny Druhoninowej 135 dz.

Katrynpole, wś i fol., pow. rohaczewski, gm. Rassochy (5 w.), 17 dm., 72 mk. Folw., od roku 1845 własność Sikstelów, 200 dz.

Katuniszki, zaśc., pow. wileński, gm. Muśniki (6 w.); miał 28 dusz rewiz., należał do dóbr Bortkuszki.

Katyliszki, dwór, pow. szawelski, gm. Żagory (4 w.).

Katyna, r. 1565 *Kathina*, wś, pow. dobromilski. Wedle lustracyi z r. 1565 świeżo osadzona wieś w ststwie przemyskiem, miała 10 gospodarzy na półłankach, kniaź, pop. Dochód zł. 13 gr. 24$^1/_2$.

Katynie, dwa dwory, pow. poniewieski, gm. Poniewież (18 w.).

Katyninią, zaśc., pow. poniewieski, gmina Pniewo (9 w.).

Katyny 1.) *Katiny*, wś, pow. poniewieski, gm. Pompiany (7 w.). 2.) **K.**, wś, pow. szawelski, gm. Poszwityń (4 w.). 3.) **K.**, fol., pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (7 w.).

Kaubryszki, zaśc.. pow. święciański, gmina Twerecz, należał do dóbr skarb. Dzisna.

Kaukaliszki, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Kwietki (6 w.).

Kaukaz, chutor, pow. ostrogski, gm. Chorów, 15 dm., 87 mk.

Kaukle 1.) wś, pow. telszewski, gm. Żorany (6 w.). 2.) **K.**, wś, pow. oszmiański, gm. Iwie (12 w.); miała 21 dusz rewiz. Należała do dóbr Gawia, w końcu XVIII w. Aleksandra Pocieja, oboźnego lit., od r. 1819 Brochockich, następnie Trychutków, obecnie Dębowieckich.

Kaukoliki, wś, pow. telszewski, gm. Szkudy (16 w.).

Kaukolnie, wś, pow. kowieński, gm. Surwiliszki (3 w.).

Kauksnuje, wś i dwór, pow. szawelski, gm. Radziwiliszki (17 w.).

Kauluny, wś, pow. szawelski, gm. Radziwiliszki (4 w.), należała do dóbr Krowkiany.

Kaupie, *Kaupy*, dwie okolice, pow. telszewski, gm. Wornie (7 w.), gm. Żorany (20 w.). W drugiej mają Naumowiczowie 35 dz., Putkamerowie 14 dz., Przeworscy 40 dz., Szymkiewiczowie 62 dz.

Kaupinie, fol., pow. wiłkomierski, gm. Szaty (8 w.), Olechnowiczów 78 dz.

Kaupre, dwór, pow. poniewieski, gm. Krakinów.

Kaupry, *Koupry*, zaśc., pow. kowieński, gm. Żejmy (15 w.), Skirgajłów 100 dz.

Kaupy, wś, pow. poniewieski, gm. Kibury (8 w.). Mają tu Mukasowie 22$^1/_2$ dz., Narkiewiczowie 25 dz.

Kausze 1.) dwór, pow. telszewski, gm. Iłłoki (7 w.). 2.) **K.**, os., pow. wiłkomierski, gmina Konstantynowo.

Kauszyszki, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Kwietki (9 w.).

Kautki, wś, pow. orszański, gm. Mikulino, 20 dm., 125 mk.

Kaużebowo, wś, pow. dryzieński, par. Rosica, należała do dóbr Sarya.

Kawboryszki, zaśc., pow. poniewieski, gm. Pniewo (11 w.).

Kawczy Kąt, wś, pow. stryjski. W roku 1565 wś ststwa stryjskiego, miała 10 kmieci na 3 dworzyszczach. Dochodu dała zł. 43 gr. 23.

Kawewczyce, fol., pow. nowogródzki, gm. Poczepowo, Tarnogórskich około 10 włók.

Kawele, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (5 w.).

Kawęczyn, r. 1359 *Kawieczino*, wś, pow. skierniewicki. W dok. z r. 1359 śród włości arcyb. gnieźn., r. 1374 w liczbie włości zagrabionych kościołowi z rozkazu Ziemowita ks. mazow. (K. W., n. 1404, 1697). Obok wsi arcybiskupiej należącej do par. w Godzianowie, były tu części drobnej szlachty i kmiece, należące do par. Stara Rawa.

Kawęczyn, wś, pow. pilzneński. Za Długosza własność klasztoru tynieckiego, miała 7 łan., 2 sołtysa. W r. 1536 ma 7 kmieci, wójtowstwo, młyn, karczmę.

Kawieryki, wś, pow. lidzki, gm. Żyrmuny (1 w.); miała 12 dusz rewiz.

Kawinie, wś, pow. wiłkomierski, gm. Uciana (4 w.).

Kawiory, w dok. *Kauor*, wś, pow. krakowski. Wspom. w dok. z r. 1318. Mieszczanie krakowscy mają tu swe ogrody. Stanowi część Czarnej Wsi.

Kawkuniszki, dobra, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (2 w.).

Kawle, wś i os., pow. wiłkomierski, gm. Szaty (7 w.).

Kawleniszki, wś, pow. wiłkomierski, gmina Uciana (3 w.).

Kawłakis, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Pupany (6 w.).

Kawłaliszki, wś, pow. szawelski, gm. Radziwiliszki (21 w.).

Kawnice, wś, pow. koniński. Kościół par. p. w. W. W. Św., wspomniany w aktach z roku 1480. Według wizyty z r. 1608 dziedzic wsi

Gorzewski Hieronim, oddał kościół predykantowi luterańskiemu, wypędziwszy plebana, lecz synowie tegoż Gorzewskiego, katolicy, usunęli przed tą wizytą predykanta i obiecali kościół wrócić katolikom. Na miejscu pierwotnego kościoła wzniesiono nowy z drzewa r. 1521. Obecny pochodzi z r. 1799. Ob. „Kłosy", t. XII.

Kawodrza, u Długosza *Krowodrza*, r. 1581 *Kawodrza*, wś w par. Częstochowa. Własność klasztoru. W r. 1581 miała $12^1/_2$ łan. km. Por. *Krowodrza* (t. IV).

Kawonówka, wś nad Tołmaczem Zgniłym, pow. zwinogródzki, gm. i st. poczt. Kalihorka Mokra (11 w.), 40 w. od Zwinogródki, 139 dm., 675 mk., cerkiew, szkółka, młyn, 4 wiatraki. Około r. 1865 z Antonówką należała do Jeniczów.

Kawosie, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Kawryżyn, *Kowryżyn*, wś i fol., pow. mohylewski, gm. Pawłowicze. Wś ma 13 dm., 143 mk.; fol. należał do dóbr Barsuki.

Kawstekle (ob. t. III, 914 *Kawetekle*), wś, pow. rossieński, gm. Wewirże (4 w.).

Kawsze (ob. t. III, 918 *Kawszyszki)*, wś, pow. rossieński, gm. Kołtyniany (4 w.).

Kazaki, zaśc., pow. rossieński, gm. Szymkajcie (10 w.).

Kazakiszki, zaśc, pow. nowoaleksandrowski, gm. Taurogi (4 w.).

Kazaklary, wś i fol., pow. trocki, gm. Międzyrzecz (6 w.); wś miała 22 dusz rewiz.; folw. r. 1865 należał do Bajraszewskich.

Kazanie, r. 1316 *Kazome*, r. 1360 *Kazom*, wś, pow. włocławski. Władysław Łokietek nadał r. 1316 w Walewie, różne swobody wsi „Kazome iuxta Brest", należącej do Andrzeja bisk. pozn. (K. W., n. 981, 1440). Co do nazwy por. *Kazuń*. R. 1557 płaci tu Kretkowski, wojewoda poznański od 7 łan. kmiec., 4 sołt., 1 kom.

Kazanka, dwór, pow. rossieński, gm. Szydłów (17 w.).

Kazańsk, wś nad rzką Obiedówką, powiat rzeczycki, gm. i par. praw. Domanowicze, 53 dm., 332 mk., cerkiew filialna.

Kazarce al. *Gołuchówka*, os., pow. poniewieski, gm. Kibury (14 w.).

Kazaryno, folw., pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (5 w.).

Kazawczyńska Słobódka, ob. *Józefpol*.

Kazelki, dobra, pow. lepelski, dawniej Miładowskiego, potem Siedmiogrodzkiego, 250 dz.

Kazieczki, *Kazieczyno*, fol., pow. orszański, gm. Moszkowo (5 w.), Derożyńskich 390 dz. (200 lasu), cerkiew, młyn.

Kazieczyn, wś, pow. lidzki, gmina Dokudowo.

Kaziborki, wś, pow. orszański, gm. Olenowicze, 27 dm., 159 mk.

Kazimierówka 1.) wś nad Horochowatką, pow. kijowski, gm. i st. poczt. Hermanówka (17 w.), par. praw. Horochowatka, 78 w. od Kijowa, 234 dm., 1202 mk., szkółka, 8 wiatraków, 935 dz. włośc., 526 dwor., należącej od r. 1874 do Rubinstejnów. 2.) **K.,** kol. niemiecka przy wsi Szczeglijówka, pow. radomyski, gm. Wodotyje, st. poczt. Brusiłów (27 w.), 31 w. od Radomyśla, 21 dm., 95 mk., dom modl. ewangel., szkoła. 3.) **K**., wś nad rz. Torhan, pow. taraszczański, gm. Krzywiec, par. praw. i st. poczt. Wołodarka (2 w.), 43 w. od Taraszczy, 60 dm., 505 mk., szkółka. W r. 1862 należała do Godlewskich, 502 dz.

Kazimierowo 1.) dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (24 w.) i Taurogi (10 w.). Jeden należy do Brodowskich, 40 dz. 2.) **K.,** w spisie *Kaziuryszki*, fol., tamże, gmina Smołwy (10 w.), attyn. Jurgianowa, Podbereskich 147 dz.

Kazimierz 1.) mstko, pow. słupecki. Przemysław ks. Polski, r. 1287 w Poznaniu, nadając przywileje różne dla dóbr bisk. lubuskich, pozwala w Kazimierzu założyć targowisko („villam sive civitatem forensem"), na prawie niemieckiem. W dok. z r. 1328 wymieniono śród włości biskupich: „oppidum Kazimir cum districtu suo" (K. W., n. 585, 1088). W r. 1579 Kazimierz, miasto szlacheckie daje szosu fl. 12 gr. 16, od 5 bań gorzał., 2 piekarzy, 2 rzeźn., 2 rybaków, 8 rzem., 10 łan. osiadł., 5 szynkarzy, 6 kom., 2 przekup. soli, 5 kół młyn. Ogółem fl. 40 gr. 26. Ob. Tyg. Illustr. (t. VIII, str. 402) Spraw. kom. hist. sztuki, t. IV i V i „Wędrowiec" (r. 1899, n. 27). Por. *Bieniszewo* (t. I). 2.) **K.,** mstko, pow. łódzki. Pierwotnie własność książęca. Miał prawo miejskie już w końcu XIII wieku. W r. 1318 Władysław Łokietek na wiecu w Sulejowie wzamian za wieś klasztorną Witowice (Witoszewice) pod Łęczycą, nadaje klasztorowi wąchockiemu „civitatem nostram forensem que Kazimir... nominatur", z prawem lokacyi miasta na prawie średzkim. Wzamian za cło z Kazimierza i Zgierza, jakie nadał klasztorowi ks. Kazimierz, ojciec Władysława, nadaje im część wsi Prawęcice (Kod. mał., II, 241, 242). Jan opat wąchocki nadał r. 1343 słudze swemu Michałowi wójtowstwo w K., Babicach i Prawęcicach za 8 grz. Na akcie podpisany: „Blasius rector ecclesiae in Kazimiria". W dok. z r. 1364 spisanym w Wąchocku występuje: Klemens pleban w K. W r. 1368 król Kazimierz bierze te trzy wsi dożywotnio, dla ich zagospodarowania (Kod. mał., III, 53, 175, 221). W r. 1426 król Władysław na prośbę opata Mikosza nadał osadzie przywilej na dwa jarmarki. W r. 1432 nastąpiła między klasztorami: wąchockim a trzemeszeńskim zamiana posiadłości. Pierwszy oddał K. ze wsiami: Babice, Prawęcice, Sobień, Sobieńska Wola w ziemi łęczyckiej, a wziął bliższe klasztoru: Waśniów miasto, ze wsią Jeżo-

wem i dziesięcinami z pięciu wsi okolicznych i jednej (Prusinowice), w ziemi sieradzkiej. Na cztery lata przedtem opat wąchocki Mikołaj, przeniół K. na prawo sredzkie. Kanonicy trzemescy pełnili tu obowiązki plebanów aż do zniesienia klasztoru. Obecny kościół drewniany p. w. św. Jana, pochodzi z r. 1632. W r. 1576 K. podany w reg. pob. w liczbie wsi opata trzemeszeńskiego. Płacił od 9 łan., 1 wójt., 1 karczmy, 2 rzem., 28 osad. W dok. z r. 1354 występuje Tomisław kasztelan kazimierski, r. 1374 Klemens (K. W., n. 999, 1323, 1594, 1711). 3.) **K.**, mstko, pow. nowoaleksandryjski. Ob Kaszewski K.: „K. nad Wisłą" (Gaz. Polska, r. 1893, nr. 173 — 174) i Spraw. kom. historyi sztuki, t. VI. Zbieraniem materyałów do historyi miasta zajmował się Kazimierz Król. Obecnie osada ta swem położeniem ściąga dość licznych gości na pobyt letni a nawet i na stałe mieszkanie we wznoszonych pod miastem domkach i willach.

Kazimierza Mała, wś, pow. pińczowski. Długosz opowiada, iż czytał akt erekcyi kościoła tutejszego, wydany r. 1063 w Dzierząznie, przez Lamberta bisk. krakow., na prośbę Mikołaja z Mikołajowa, tudzież Stanisława i Bogusza z Zemlic, Piotra i Jakuba z Zbilutowic, Mszczuja i Jana z Jakuszowic. Święty Stanisław, podówczas jeszcze kanonik krakowski, był jakoby jednym ze świadków (Hist. Pol. pod r. 1071).

Kazimierzówka, wś i kol., pow. grodzieński, gm. Wiercieliszki, 12 w. od Grodna. Wś ma 540, kolonia 74 dz. Założona i zapisana karmelitom grodzieńskim, przez Kazimierza Gazubę, sędz. grodz., co zatwierdził sejm r. 1678.

Kazimierzowo 1.) *Kazimirowo*, folw. dóbr Hieronimowo, pow. białostocki. 2.) **K.**, wś, pow. nowoaleksandrowski, gmina Rymszany (10 w.). 3.) **K.**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (8 w.), Romanasów i Dawsów, 96 dz. 4.) **K.**, ob. *Kazimirowo*. 5.) **K.**, wś, pow. święciański, gm. i dobra skarb. Wojstom ($1\frac{1}{2}$ w.); miała 38 dusz rewiz. 6.) **K.**, dobra, pow. lepelski, Rzepiszewskich 201 dz.

Kazimierzyszki, *Kazimiryszki*, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (10 w.), Sacewiczów 61 dz.

Kazimirka, wś, pow. rówieński, gm. Stepań (12 w.), par. praw. Jabłonne (21 w.), 71 w. od Równego, 57 dm., 390 mk., cerkiew filial. drewniana wzniesiona r. 1861, kosztem dziedzica Jana Rybczyńskiego, kościół par. katolicki, p. w. św. Kazimierza, z muru, wzniesiony r. 1629 przez Albrechta ks. Radziwiłła i uposażony przez niego wsią Jabłonką (dziś rządowa). Był filialny kościół w Kosmaczewie, drewniany, zrujnowany, dziś rozebrany, i kaplica w Pieczałówce fundowana przez gen. Antoniową Kurdwanowską. Par. katol. dekanatu rówieńskiego, 993 dusz. Do filii praw. należy wś Jabłonka. W całej filii 85 dm., 684 mk. Na miejscu dzisiejszej wsi r. 1629 kanclerz w. litew., Albrecht Radziwiłł, założył miasteczko na gruntach wyprocesowanych od ks. Jabłonowskich i nazwał je Kazimirką na cześć św. Kazimierza królewicza. Miasteczko zniszczyły wojny kozackie.

Kazimiropol, kol., pow. rówieński, gm. Kustyń, 9 dm., 59 mk.

Kazimirów, wś, pow. dźwiński, Katarzyny Korolkowej, 877 dz. Por. *Kazimierzowo*.

Kazimirowa Słoboda, mstko, pow. mścisławski, gm. w miejscu. Jestto właściwie przedmieście Mścisławia, ma 92 dm. (73 należy do żydów), 695 mk. (278 praw., 417 żydów), 2 cerkwie (1 murow.), synagoga, zarząd gminny, ambulatoryum. Gmina obejmuje 85 miejscowości, 1107 dm , 5745 mk. włościan (1781 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 9338 dz. W gminie jest 4924 dz. lasów większej własności i 146 dz. włośc.

Kazimirówka 1.) wś nad Dnieprem, powiat rzeczycki, gm. Chołmecz, 106 dm., 692 mk., cerkiew. 2.) **K.**, dobra, pow. mohylewski, od r. 1874 Iwanowych, 800 dz. 3.) **K.**, wś, pow. trocki, gm. Jewie (6 w.); miała 8 dusz rewiz., należała do dóbr Popory. 4.) **K**, wś, tamże, gm. Orany (8 w.); miała 14 dusz rewiz.

Kazimirówka 1.) al. *Antonówka*, wś nad Małą al. Gniłą Rosią, pow. lipowiecki, gm. Oratów, par. praw. Honoratka (2 w.), st. poczt. Ilińce (23 w.), 34 w. od Lipowca, 91 dm., 475 mk., cerkiew filialna, szkółka, młyn. Osiedlona przez Kazimierza Pułaskiego, w epoce uwłaszczenia włościan, należała do Tadeusza Bobrowskiego, miała 700 dz. Obecnie Ignatiewych, 320 dz. 2.) **K.**, wś nad stawem, pow. skwirski, gm. Worobijówka, par. praw. i st. poczt. Skwira (7 w.), 33 dm., 129 mk. Należała do Potockich. 3.) **K.**, ferma przy wsi Sopówce, pow. mohylowski, 98 dz., Kazimierza Klonowskiego. 4) **K.**, ferma nad Bohem, przy wsi Kruszynówce, pow. olhopolski, st. poczt. Trościaniec, 1437 dz. (546 lasu, 37 łąk), Sobańskich. 5.) **K.**, folw., powiat krzemieniecki, gm. Białozórka.

Kazimirowo 1.) fol. dóbr Czachec, powiat prużański. 2.) **K.**, dobra, pow. kowieński, gm. Bobty (10 w.), 16 w. od Kowna, Górskich 386 dz. 3.) **K.**, fol., tamże, gm. Eleonorów, Milewskich. 4.) **K.**, fol. i dwa majątki, pow. wiłkomierski, gm. Rogowo (5 i 7 w.), należy do Komarów, ma 260 dz. 5.) **K.**, zaśc., tamże, gm. Uciana (13 wiorst). 6.) **K**, ob. *Kazimierzowo*. 7.) **K.**, dobra, pow. bobrujski, Napoleona Jankowskiego, 3152 dz. 8.) **K.**, dobra, pow. borysowski, Wincentego Andrzejewskiego 400 dz. i Zbigniewa Święcickiego 300 dz. 9.) **K.**, fol., pow. ihumeński, Jana Malickiego. 10.) **K.**, fol., pow. bychowski, od r. 1875 Iliniczów, 1569 dz. (1020 lasu), młyn. 11.) **K**, folw., pow. czerykowski, należy do dóbr Hajdukówka. 12.) **K.**,

wś, pow. mohylewski, gm. Kruhłe (4 w.), 26 dm., 212 mk. 13.) **K.**, dobra, pow. mścisławski, Hołyńskich 710 dz. (374 lasu), gorzelnia, browar, młyn. 14.) **K.**, dobra, tamże, Czyżów 515 dz. 15.) **K.**, dobra, pow. orszański, od r. 1880 Ignatiewych i Kukowieńków, 449 dz., młyn, folusz. 16.) **K.**, zaśc., pow. święciański, gmina Łyngmiany (6 w.); miał 8 dusz rewiz., należał do dóbr skarb. Stegulany. 17.) **K.** (t. IV, 936 *Kazimierzowo*), wś i dobra, pow. połocki, gmina Turowl. Cerkiew, szkoła. Własność Zofii Konkowskiej, 1190 dz., Piotra Kuleszy 2500 dz. i sukcesorów Kazimierza Kuleszy, 770 dz.

Kazin, chutor, pow. włodzimierski, gm. Werba, 2 dm., 17 mk.

Kazino, dobra, pow. mścisławski, Hołyńskich 480 dz. (330 lasu), młyn, folusz.

Kazinowo, wś włośc., pow. oszmiański, gm. i dobra skarb. Bakszty (4 w.); miała 33 dusz rewiz.

Kaziowszczyzna, ob. *Borki* 19).

Kaziuki, wś, pow. dzisieński, gm. Głębokie (6 w.); miała 9 dusz rewiz.

Kaziuryszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, ob. *Kazimierowo*.

Kazłupiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rymszany (9 w.).

Kaźniki, wś, pow. dzisieński, gm. Jazno; miała 11 dusz rewiz.

Kazony, wś, pow. telszewski, gm. Ginteliszki (12 w.).

Kazubalis, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (18 w.).

Kazulin Les, dobra, pow. połocki, sukcesorów Talki, 180 dz.

Kazulino 1.) *Kaziulino*, wś i dobra, powiat połocki, Swirszczewskich 200 dz. 2.) **K.**, wś, pow. witebski, własność Pac-Pomarnackich.

Kazuń, w dokum. *Kaszom*, w XVI w. *Kazom*, wś nad Wisłą, pow. warszawski. W akcie zatwierdzenia posiadłości i dochodów klasztoru sieciechowskiego, r. 1252 przez Bolesława ks. krakow., wymieniono w końcu: „Kaszom, Orechow, Boguchwalowo a Petro Petrkonis filio date sunt in terra Masovie". Pierwsza z tych wsi będzie to niewątpliwie dzisiejszy Kazuń (Kod. kat. krakow., I, 42). Bolesław ks. mazow. nadaje r. 1477 kościołowi p. w. św. Doroty, jezioro Kazuniec i 4 morgi łąk, między jeziorem a drogą z Warszawy do Zakroczymia, plac naprzeciw dzwonnicy, pod budowę domu na szkołę, pastwisko na polach książęcych, pole przy drodze do Warszawy dla kopania gliny (Kod. mazow., 283). W r. 1575 wś królewska należąca do zamku w Zakroczymiu. „Kazom major" ma 40 łan., 7 zagr., 1 kowala; „K. minor" ma 14 zagr. (Paw. Maz., 309). Co do nazwy por. *Kazanie*.

Kąciki, os. przy wsi Nikołajewicze, powiat prużański.

Kąkole 1.) urocz., pow. grodzieński, gmina Hoża, 44 dz. włośc. 2.) **K.** *Kownackie*, urocz., tamże, własność Sulewskich, przy dobrach Grandzicze.

Kąkolewo, wś, pow. nowotomyski (bukowski). Kościół par. p. w. W.W. Sw., wzniósł i uposażył r. 1501 dziedzic wsi Stanisław Kąkolewski. Potomek jego w sto lat później odrestaurował i zaopatrzył w aparaty. Księgi zaczynają się od r. 1758. W r. 1580 parafia obejmuje tylko samo K. We wsi są dwa działy: Konkolewski Mateusz płaci od $11^3/_4$ łan., 1 zagr., 2 zagr. z rolą, 2 kom., 1 rzem., 15 owiec, wiatrak. Sopiński płaci od $7^1/_2$ kmieci, 8 zagr., 20 owiec, młyn i wiatrak. W tymże roku podano w par. Bukowiec Mały wieś Kąkolewo, zapewne dział jeden wsi powyższej mający $7^1/_2$ łan., 4 zagr., 1 kom., 1 osad., 1 rzem., 15 owiec. W najnowszych spisach urzęd. podano K. w par. Bukowiec. Zapewne kościół tutejszy zamieniono na filialny. Istnieje utwór dramatyczny, p. t. „Kamieniarz albo piosnka swatem", komedya ludowa w 5 aktach, napisał W. S., wyd. II. Rzecz dzieje się w Kąkolewie. Poznań, nakł. W. Łebińskiego, 1884.

Kąkolniki, mstko, pow. rohatyński. Dawna posiadłość arcyb. lwowskich wspomniana w dok. z r. 1421. W r. 1515 wś K. ma 4 łany, młyn. Zapewne już istniało i miasto. W r. 1578 miasto daje szosu fl. 3 gr. 6, od rzem. 5, kom. 6, pługów 20, przekup. 7, popów 2. Czopowe za kwartał wynosiło fl. 39 gr. 12. Wś płaciła od 6 łan., 3 zagr., 6 kom., popa.

Kąparzów, ob. *Komparzów*.

Kąpiel, r. 1357 *Kampel*, wś, pow. gnieźnieński. W dok. z r. 1357 podana jako włość kapitulna. R. 1580 wś „Campiel" ma $8^1/_2$ łan.

Kąpiele Wielkie al. *Kompiele*, wś, pow. olkuski. W r. 1369 Kazimierz król polski, zamienia ciężary i daniny tej wsi na czynsz po grzywnie w ratach kwartalnych. Prócz tego mają dawać po 6 kur, 20 jaj, sery, dwie miary owsa (Kod. mał., I, 359). W r. 1581 wś Kąpiele w par. Dłużec, należy do zamku w Żarnowcu, płaci od 10 łan. km., 3 kom., 2 rzem., 2 rzeźn., 3 przekup., $^1/_2$ karczmy.

Kąpin, w dok. *Campino* al. *Zaspi*, niem. *Kampen*, wś, pow. strzeliński, par. Borów. W r. 1206 Gerard, opat klasztoru św. Wincentego we Wrocławiu, oddaje Fulkonowi bisk. krakow. wieś Wawrzeńczyce, wzamian za Kępno i dziesięcinę z Woźnik.

Kąsin, pow. płoński, ob. *Komsin*.

Kąt 1.) *Kut*, przys., pow. latyczowski, gmina i par. Michałpol (2 w.), 4 dm. 2.) **K.**, chutor, pow. olhopolski, gm. Kamionka (7 w.), 2 dm. 3.) **K.**, ferma, tamże, własność Piotra Głowackiego, 150 dz.

Kąt 1.) *Głęboki*, os., pow. prużański, gmina

Suchopol, 89 dz. 2.) **K.**, pow. białostocki, ob. *Julianka*.

Kąty, r. 1297 *Kante*, wś w pobliżu złączenia się Bachorzy ze Zgłowiączką, pow. włocławski, par. Wieniec. Nadana przez Władysława Łokietka r. 1297 szpitalowi w Brześciu Kujawskim. Wieś tę skonfiskowano Raciborowi, zw. „Wiczsol“ za rozboje (Kod. dypl. pol., II, 142).

Kąty 1.) wś, pow. brzeski (Galicya), parafia Wojakowa. W r. 1363 Kazimierz król, wsi: Wojakowa Wola, Połom i Kąty przenosi na prawo niemieckie (Kod. mał., III, 169). 2.) **K.**, w dok. *Canthi*, wś, pow. wadowicki. W dok. z r. 1242 śród włości nadanych klasztorowi w Staniątkach przez Klemensa kaszt. krakow.

Kąty 1.) folw. dóbr Jasionówka, pow. białostocki. 2.) **K.**, wś włośc. i dobra, pow. bielski gub. grodz., gm. Siemiatycze, 30 w. od Bielska. Wś ma 150 dz.; dobra Malinowskich, 422 dz. Była tu st. poczt. Ludność wsi polska. 3.) **K**, *Kuty* (ob. t. V, 6), wś i folw., pow. oszmiański, gm. Krewo (8 w.). Fol. należy do Achmatowiczów. W r. 1802 Achmatowiczowa z K., Kajecieniąt i Bargaliszek wnosiła na utrzymanie meczetu w Doubuciszkach od 12 soch.

Kcynia, r. 1266 *Kczina*, r. 1520 *Kczynya*, miasto, pow. szubiński. Według wątpliwego dokumentu z r. 1224 zawarł tu Władysław ks. na Ujściu pokój ze swym stryjem także Władysławem. R. 1256 we „wsi swej Kczyni“ odbywa ks. Przemyśl naradę z delegatami krzyżackimi w sprawie odzyskania Nakła, które przywłaszczył sobie Swiętopełk, ks. pomorski (Mon. Pol., III, 28). R. 1266 przy boku ks. Bolesława występuje w Kaliszu Andrzej pleban w K. Według Długosza kościół par. miał tu założyć Władysław Herman około r. 1088. Bolesław ks. polski, nadaje r. 1282 w Poznaniu miasto książęce K., Rinerowi i Janowi, dla osadzenia na prawie niemieckiem. Na uposażenie przeznacza dwie posiadłości zw. Bobrowniki i Pielgrzymowo, tudzież 80 łan. Sołtysi obaj otrzymają każdy szósty łan, dwór i trzeci denar z kar sądowych. Czynsz wynosić będzie po trzech latach fertona z łanu (K. W., n. 401, 408, 2024 i 1552). Roku 1579 miasto płaci szosu dwoj. grz. 8. Od 60 rzem. po 1 zł., od 6 szynkarek gorzał., 5 przekupek, 21 piekarek, 20 garncy gorzał., 20 komorn., 10 zagr., od 10 żydów fl. 20, od 6 rzem. Do miasta należało $46^3/_8$ łan. os. i $1^1/_2$ pustych. Wójtowstwo miało 14 śladów, 7 zagr., 3 ratajów. Zygmunt I nadał probostwo w K. na uposażenie kapitule gnieźnieńskiej. R. 1520 miasto posiadało kościół par. drewniany, p. w. św. Michała. Do plebana należała wś Krzepiszyno, mająca 8 łanów lecz stojąca pustką. Wś ta należała do par. Szaradowo. W mieście istniał też drugi kościół p. w. N. P. Maryi, pierwotnie drewniany, później murowany, r. 1564 konsekrowany. Dziś nie ma po nim śladu. Kościół i klasztor karmelitów założony r. 1612, pierwotnie drewniany, od r. 1780 murowany klasztor, po zniesieniu obrócony na seminaryum nauczycielskie. Kościół słynie z cudownej figury Chrystusa. Istniała też kaplica drewniana św. Barbary ze szpitalem, erygowana r. 1637. Dziś nie ma śladów po niej. Obecny kościół par. murowany wzniesiony r. 1631, a konsekrowany r. 1728.

Kębłów 1.) r. 1531 *Camblow*, wś, pow. lubelski. W r. 1531 wsi: Pogorzały staw, K., Giełczew i Siedliska dają od 10 łan. R. 1676 płaci z K. Suchodolski pogłówne od 53 poddanych. 2.) **K.**, r. 1569 *Kyeblow*, wś, pow. garwoliński. W r. 1569 płaci tu Ciołek od $5^1/_4$ łan.

Kębłów, w dok. *Camblow*, wś, pow. mielecki. W r. 1285 Leszek Czarny nadaje tę wieś za zasługi milesowi Stanisławowi z Chrobrza. Królowa Elżbieta wieś tę własność Mateusza z Chrobrza przenosi r. 1375 na prawo niemieckie (Kod. mał., I, 130, 391). W r. 1578 wś należy do par. Gałuszewice. Andrzej Leszczyński trzyma ją w dzierżawie (od kasztelana radomskiego) i płaci od 26 osad., 6 łan., 10 zagrodn., 4 komorn., 1 ubogiego.

Kębłowo 1.) r. 1136 *Keblovo*, wś, pow. wrzesiński. Jestto prawdopodobnie ta sama wieś, którą wymienia dok. z r. 1136 (K. W., n. 7). 2.) **K.** al. *Kiebłowo*, miasto, pow. babimojski. W dok. z r. 1327 występują: comes Nicolaus de Keblow“ i Stanisław wójt tameczny. Tenże Mikołaj występuje już r. 1312 w Obrze, gdzie nadaje wraz z żoną Małgorzatą, klasztorowi, młyn i wieś Nieborze. W r. 1393 Władysław król, daje wzamian za Inowłodz trzem synom Abrahama z Nowego Dworu zamki swe: Zbąszyń i K. (K. W., n. 951, 1081, 1929). W dok. z r. 1393 jest mowa o powiecie kębłowskim (ib. n. 1930). W r. 1580 „Kieblow“ płaci od 4 łan. miej., 3 łan. pustych, 7 rybaków, 2 rzem., 3 kom., młyna o 2 kołach, bani gorzałcz. Ogółem fl. 10 gr. 26.

Kędzierz, r. 1508 *Kanyrzesz*, r. 1536 *Kanrisch*, wś, pow. pilzneński, ob. *Pustynia* (t. IX).

Kędzierzyn, r. 1520 *Kadzyerzyno*, wś, pow. gnieźnieński. Dawna własność arcyb. gniezn., którzy wcześnie założyli tu parafię i kościół p. w. św. Andrzeja, wspomniany w aktach z r. 1413, jako stary i podupadły. Ostatni drewniany wzniósł r. 1717 arcyb. Stan. Szembek. Obecny murowany z r. 1840.

Kędzierzynka, w dok. *Canderzinavola*, pow. wielicki. W r. 1338 bisk. krakow. Jan Grot, przeznacza dziesięcinę z K., Kwapinki i Stryszowy altaryi św. Wincentego w katedrze (Kod. kat. krak., I, 210).

Kępa 1.) dziś *Gutów*, wś, pow. kolski. W dokum. z r. 1308 śród włości klasztoru sulejowskiego. 2.) **K.**, wś, pow. płocki. Krzysztof z K. jest cześnikiem płockim r. 1462, a wojewodą płockim r. 1473. Otrzymuje on od Katarzy-

ny ks. mazow. wieś książęcą Wilanowo, w ziemi wiskiej (Kapica, Herbarz, 234).

Kępa Wielka, wś i fol., pow. sredzki. Miała w r. 1579 kościół par., zapewne pustką stojący, jak i sama wieś. Wieś rozpadła się na części włączone do Czarnotek i Jezior, a z niemi do par. w Niezamyślu i Srodzie.

Kępa, dobra, pow. białostocki, gm. Krypno, 55 w. od Białegostoku, własność hr. de Fleury, 688 dz. Z. Gloger odkrył tu stacyę krzemienną na piaszczystem wzgórzu, śród błot nad rzeką Narwią.

Kępno, miasto, pow. ostrzeszowski. W r. 1282 bawi tu Przemysław ks. polski. Z aktu z r. 1283 dowiadujemy się, iż miasto na obszarze K. założone, nosi nazwę niemiecką „Langenvort". Dok. z r. 1360 wyraża się: „prope Langinfurt sive Campo". Widocznie więc przy grodzie książęcym, który zachował nazwę Kępno, powstało w XIII w. miasto niemieckie Langenfurt. Z czasem nazwa niemiecka znika i miasto upada, skoro znowu w r. 1661 wydano przywilej na założenie miasta. Fabisz P. Wł. X.: „Kronika dekanatu kempińskiego", Wrocław, r. 1855. Tenże: „Schul-Chronik des Dekanats Kempen", Oels, 1858. „Kurze Geschichte der evang. Kirche", zu K. v. Sommer, 1854. „Programy szkoły realnej w K.". Acta hist. eccl., Weimar, 1780. Neugebaur Ludw., Prof-Dr., Geschichte eines deutschen Buergergeschlechtes in Polen. A. u. d. T. Zur Geschichte des Familie Neugebauer, Breslau, 1844.

Kęstajcie, ob. *Kienstajcie*.

Kęszyca, dawniej *Kęsice*, wś, pow. międzyrzecki. Wchodziła w składststwa międzyrzeckiego, leży tuż pod miastem, ma kościół filialny, p. w. św. Marcina. Według wizyty z r. 1724 był niegdyś parafialnym, lecz w r. 1641 wcielonym został wraz ze swą filią w Nietoperku, do kościoła szpitalnego, p. w. św. Mikołaja w Międzyrzeczu.

Kęty, mstko, pow. bielski (Galicya). Pierwotnie własność klasztoru w Staniątkach, oddana drogą zamiany za Brokot, ks. opolskiemu, przed r. 1260 (Kod. mał., II, XL). W r. 1581 miasto daje szosu fl. 51 gr. 6; łan. 9, piła 1, folusz 1, chałupników 5, sukien. 13, kowalów 11, bednarzów 8, piekarzów 12, garncarzów 14, krawców 8, rzeźników 14, szewców 32, kuśnierzów 5, rzem. pospolitych 9, piwowarów 3, prasałów 6, przekupniów 7, hultajów 4, komorników 40, duda 1. Suma fl. 155.

Kiaksztowo, wś, pow. dryzieński, parafia Rosica.

Kiakszty, folw. i zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (9 w.). Lutyńscy mają tu 36 dz.

Kiaksztynia, dwór, pow. kowieński, gmina Jaswojnie (12 w.).

Kiarsze, dwór, pow. poniewieski, gm. Birże (16 w.).

Kiauliszki 1.) dwór, pow. poniewieski, gm. Podbirże (13 w.). 2.) **K**, fol., tamże, gm. Pokroje (2 w.).

Kiawlejki, wś i osada, kordon str. pogran., pow. telszewski, gm. Kretynga (8 w.), 71 w. od Telsz.

Kiawleniki, dobra, pow. kowieński, gmina Wilkija, 45 w. od Kowna, własność Witkowskich, 280 dz.

Kiawkłapis, zaśc., pow. szawelski, gmina Gruździe (9 w.).

Kiawłowki, wś, pow. rossieński, gm. Andrzejów (9 w.).

Kiawniszki, dwór, pow. telszewski, gmina Dorbiany (8 w.).

Kiawszagoła, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (4 w.).

Kiawżery, wś, pow. poniewieski, gm. Smilgie (3 w.). Mają tu Giełażełłowie 75 dz., Gojżewscy 44 dz.

Kibarty, wś, pow. kowieński, gm. Eleonorów (2 w.), należała do dóbr Rawdany.

Kibaryszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (12 w.).

Kibgiry, fol., pow. szawelski, gm. Szawkiany (12 w.).

Kibildzie 1.) wś, pow. poniewieski, gmina Smilgie (4 w.). 2.) **K.**, *Kibaldzie*, w spisie z r. 1892 *Kibiłodzie*, wś, pow. wiłkomierski, gmina Żmujdki (8 w.). Mają tu Lutkiewiczowie 40 dzies.

Kibiszki, dobra, pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (8 w.), Mickiewiczów 67 dz.

Kibortyszki, wś, pow. szawelski, gm. Kurszany (3 w.).

Kibuć, *Kibudżcie*, wś, pow. oszmiański, gmina i dobra Wołożyn; miała 86 dusz rewiz.

Kibucie 1.) *Kobucie*, wś, pow. rossieński, gm Kielmy (11 w.). 2.) **K**, wś, pow. trocki, gm. Żyżmory (5 w.); miała 35 dusz rewiz., należała do dóbr Pokirty.

Kiburnie, os., pow. poniewieski, gm. Kibury (10 w.).

Kibury 1.) wś i dobra, pow. poniewieski, gm. Kibury, 63 w. od Poniewieża. Gmina obejmuje 53 miejscowości, mających 771 dm. włościańs. (obok 8 innych), 7162 mk. włościan, uwłaszczonych na 11,951 dz. Dobra, własność bar. Adolfa Rahdena, 233 dz. i bar. Fok, 318 dz. 2.) **K.**, wś i dobra, pow. wiłkomierski, gmina Uciana (10 w.).

Kickowo, os., pow. siebieski, gm. Nieporoty, cerkiew, zarząd gminny.

Kiczkiry (t. IV, 14), wś nad Myką, pow. radomyski, gm. Kiczkiry, st. poczt. Radomyśl (7 w.), 116 dm., 778 mk., cerkiew, szkółka, młyn, 720 dz. ziemi włośc. Własność większa (2176 dz., w tem 1198 lasu), sprzedaną została

włościanom r. 1871, przez pośrednictwo banku ziemskiego kijowskiego. W r. 1545 własność Strybylów, do których należy i r. 1616. Pod koniec XVIII w. Wojejkowa, od którego nabył Iwanowski, od tego zaś drogą spadku do hr. Konstancyi Rzewuskiej. Gmina obejmuje 29 miejscowości (7 siół, 11 wsi, 2 słobody i 9 kol. niemieckich, 14,874 mk. (510 katol., 826 ewan., 491 żydów) i 37,442 dz. (18,700 roli, 4036 łąk, 11,576 lasu), w tem 23,796 większej posiadłości, 13,442 dz. ziemi włośc. i 204 cerk.

Kicznia, w dok. z r. 1283 *Lbyna*, u Długosza *Kycznya*, wś, pow. sądecki. W dok. z r. 1283 własność klasztoru sądeckiego.

Kiczyn 1.) dobra, pow. sieński, od r. 1847 Łukaszewiczów, z fol. Julianowo, Judanicze i Filipole 4685 dz. (2462 lasu). 2.) **K.**, wś, pow. wilejski, gmina Horodek (5 w.); miała 36 dusz rewiz.

Kiczyńce, wś, pow. kaniowski, gm. Korniłówka, st. poczt. i dobra Korsuń (8 w.), 35 w. od Kaniowa, 257 dm., 1516 mk., cerkiew, szkółka, młyn, 6 wiatraków.

Kidanówka, wś, pow. kaniowski, gm. Isajki, st. poczt.-tel. Bohusław (12 w.), 52 w. od Kaniowa, 587 dm., 3165 mk., cerkiew, szkółka cerk., 10 wiatraków. Należy do klucza bohusławskiego.

Kidrany, wś, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, par. praw. Owrucz (5 w.), 26 dm., 174 mk.

Kidry, wś, pow. łucki, gm. Osowa, 121 w. od Łucka, 73 dm., 479 mk.

Kidziany, wś, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (6 w.).

Kidziszki, *Kiedziszki*, dobra, pow. poniewieski, gm. Poniewież (16 w.).

Kiebiszki, wś i dobra, pow. rossieński, gm. Szymkajcie (4 i 9 w.).

Kiebło, ob. *Giebło*.

Kiebowicze, okolica, pow. kowieński, gmina Kiejdany (8 w.). Jankiewiczowie mają tu 181 dz. Nadto Bejnarowiczowie, Kutkiewiczowie, Majewscy i inni mają 382 dz., Rachlewiczowie 41 dz., Szczęsnowiczowie 37 dz.

Kieby, zaśc., pow. nowoalekandrowski, gm. Rakiszki (12 w.).

Kieczyszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (16 w.).

Kiedańce, wś, pow. trocki, gm. Butrymańce (4 w.); miała 65 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Punie.

Kiederowszczyzna, okolica, pow. słonimski, gm. Mieżewicze, 37 dz.

Kiedrowo, r. 1252 *Crudov*, r. 1370 *Kiedrowo*, wś, pow. wągrowiecki. Klasztor w Łeknie zamienia swą włość K. r. 1252 na wieś książęcą Werkowo (K. W., n. 301, 1631).

Kiegi, wś, pow. poniewieski, gm. Podbirże (10 w.).

Kiegie 1.) dwa majątki, pow. telszewski, gm. Żorany (3 i 7 w.). Jeden Siemaszków, ma 383 dz. 2.) **K.**, tamże, ob. *Kagie*.

Kiejany, wś i dobra, pow. rossieński, gmina Mańkuny (5 w.).

Kiejbiszki, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Popiel (12 w.).

Kiejdany, mstko, pow. kowieński, gm. Kiejdany, 48 w. od Kowna, 9120 mk. Gmina obejmuje 62 miejscowości, 565 dm. włośc. (obok 51 innych), 7454 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,549 dz. Dobra, własność hr. Totlebenów, mają 3742 dz. (1330 lasu). Do mieszczan należy 272 dz.

Kiejry 1.) *Kajry*, dwa dwory, pow. poniewieski, gmina Nowemiasto (8 w.) i Poniewież (11 w.). 2.) **K.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Pupany (5 w.).

Kiejryszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (9 w.). 2.) **K**, zaśc., pow. święciański, ob. *Kurkuty*.

Kiejstutyszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (12 w.).

Kiejsuny, zaśc., pow. święciański, gm. Kiemieliszki (12 w.); miał 12 dusz rewiz., należał do dóbr skarb. Korkorzyszki.

Kiejtry, *Kientry*, wś, pow. szawelski, gmina Szawkiany (8 w.).

Kiejziki, wś, pow. dzisieński, gmina Postawy (30 w.); przed r. 1865 miała 107 dusz rewiz.

Kiejzyki, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (8 w.), Pozinkiewiczów, 20 dz.

Kiejżduny, wś, pow. wileński, gm. Szumsk (8 w.); miała 16 dusz rewiz., należała do dóbr Kurhany.

Kiejżduwy, wś włośc., pow. oszmiański, gm. Polany (7 w.); miała 14 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Ostrowiec Gudohaje.

Kiejże al. *Kiejsze*, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dukszty (6 w.), attyn. Kuźmiszek. Sukcesorów Rom. Mińskiego, 142 dz.

Kiejżory, wś, pow. telszewski, gm. Gadonów (16 w.). Mają tu Towtowiczowie 82 dz.

Kieki, wś, pow rossieński, gmina Wewirże (15 w.).

Kiekiszki, wś, pow. rossieński, gm. Konstantynów (4 w.).

Kiekmiszki, dwór, pow. rossieński, gm. Rossienie (7 w.).

Kiekszty, wś, pow. telszewski, gm. Biernatów (7 w.).

Kielce, w dok. *Kelcia*, *Kilciensis castellania*, miasto, centr powiatu i gubernii, st. dr. żelazn. iwangrodzko-dąbrowskiej. Zapewne pierwotnie istniał tu gród kasztelański, nadany następnie biskupom krakowskim, wraz z rozległymi posiadłościami w okolicy gór Świętokrzyzkich. W centrze włości biskupich musiała powstać poważniejsza instytucya kościelna, a przy niej osada miejska. Wedle katalogu bisk. krakow. (Mon. Pol., III, 351), biskup Gedeon zbudował tu oko-

ło r. 1176 (?) piękny kościół z kamienia i przy nim uposażył hojnie 4 prelatury, 6 kanonii i 10 wikaryatów. Już za czasów Długosza nie było żadnych dokumentów tyczących się fundacyi. Napady tatarskie i litewskie zagony, tudzież pożary, zniszczyły wszelkie zabytki. W dok. z r. 1212 występuje „Vichardus custos Kylciensis, Gaudencius canonicus eiusdem loci“ (Kod. mał., t. I, 15). W r. 1213 Wincenty bisk. krak, nadaje kościołowi kieleckiemu prebendę we wsi Kije. W r. 1214 przy boku bisk. krak. Wincentego występuje „Kylicensis decanus Johannes et prepositus Adalbertus“. Por. *Kije*. Roku 1239 „Prandota prepositus Kilciensis“ (Kod. mał., II, 26, 62). W r. 1239 w Przedborzu przy boku Bolesława ks. sandom., śród dostojników bawi Prandota „prepositus Kilciensis“ (K. W., n. 221). W r. 1227 Grzegorz IX potwierdza przywilej Leszka Białego, dozwalający osadzać osadników niemieckich na obszarze kasztelanii: kieleckiej i tarzeckiej. W r. 1252 Bolesław Wstydliwy nadaje kościołowi kieleckiemu (wspólnie z krakowskim, wiślickim i skalmierskim) różne swobody. W r. 1252 akt ten potwierdzony na wiecu w Oględowie, r. 1254 w Chrobrzu, a r. 1258 pod Sandomierzem. W r. 1295 Wacław król czeski i ks. krakow., pozwala Janowi bisk. krakow. obwarować: Sławkow, Iłżę, Tarczek i Kielce. W dok. z r. 1306 wymieniono śród posiadłości biskupich kasztelanię kielecką (Kod. kat. krak, I, 137). W dok. z r. 1359 biskup Bodzanta powiada: „jam diu temporibus retroactis per predecessores nostros fundata ecclesia collegiata S. Marie in Kelcya“ i kanonicy jej otrzymali w uposażeniu karczmy w Tarzku i dziesięcinę całą w spichrzu kieleckim gromadzoną (Kod. kat. krak., I, 273). Uposażenie to scholastyka z karczem w Tarsku i dziesięciny w spichrzu kieleckim, zamienia r. 1364 biskup Bodzanta na dziesięcinę z Umianowic (Kod. kat. krak., I, 301). W r. 1540 K. miały 20 łanów miejskich dających po 18 gr. czynszu biskupowi. Domów było 84, dawał każdy po 7 trojaków, ogrodów 19 po 7 trojaków. Z karczem dawano 3 grzyw. 18 gr., piekarze 20 gr., od rzeźników 2 kamienie łoju. Wójt miał 2 łany, trzeci dokupiony, łaźnię miejską, dom w mieście, łąki i część czynszu. Był dwór (biskupi) i folwarczek, młyn dający 20 korcy żyta i 4 korce pszenicy. W r. 1573 miasto daje szosu dwojakiego fl. 32, od 23 łan. fl. 7 gr. 20, od kom. gr. 20, od rzem. gr. 24. Rogalowska za dziesięcinę ze swego działu fl. 3 gr. 25, od 2 młynów na rz. Rzdzy i Bogunce gr. 24. Czopowe z roku fl. 16, od 4 bań gorzał. fl. 3 gr. 6. Współczesne Chęciny płacą szos dwa razy większy, a czopowe 7 razy większe, a nawet Przedborz przewyższa Kielce, które są drobną i cichą osadą bez przemysłu i handlu. Miasto K. liczyło r. 1890— 17,488 mk. (7436 męż. i 10,052 kob.). Śród zapisanych do ksiąg stałej ludności w liczbie 12,469 było 326 prawosł., 126 prot. i 2751 żyd. W r. 1890 było wogóle 23,189 mk. (12,455 męż. i 10,734 kob.). Zapewne wliczono tu do ludności wojsko stojące w mieście. Powiat kielecki w r. 1890 miał 124,924 mk. (58,863 męż. i 66,061 kob.). Śród stałej ludności powiatu było 391 praw., 1161 prot, 14,545 żyd. Katolicy stanowili 87.2% ludności. Gubernia kielecka w r. 1890 miała 700,208 mk. (335,555 męż. i 364,653 kob.). W tej liczbie 29,395 zapisanych do ksiąg niestałej ludności. Śród ludności stałej było: 709 praw., 2846 prot., 80,271 żyd. Katolicy stanowili 88.2%. W r. 1897 ludność gubernii wynosiła 763,746 z tego na miasta przypadało 57,543 mk. W tymże roku gubernia posiadała 340 zakładów fabrycznych, zajmujących 6068 robotników, produkujących za 7,405,900 rubli. Najważniejszymi gałęziami przemysłu są: górnictwo i przemysł metalowy, mające 29 zakładów i zajmujące 2150 robotn., produkujące wedle wykazów niezupełnych za milion rubli. Dwie cukrownie przy 961 robot. wyrobiły za 1,225,000 rb. Młyny w liczbie 85 produkowały za 1,597,000 rb., gorzelnie (21) za 108,000 rb. (bez akcyzy), browary (17) za 160,000 rb., garbarnie (27) za 105,000 rubli, tartaki (81) za 1,322,000 rb, fabryki cementu i wapna (9) za 234,000 rb. Przemysł tkacki prawie że nie istnieje. Do obszaru gubernii i do dziejów miasta odnoszą się następne świeższe opracowania: Kontkiewicz S.: „Spraw. z badań geol. r. 1880 w połud. części gub. kieleckiej“ (Pam. fizyogr., t. II, 1882). Kosiński W.: „O badaniach geol. w gub. kieleckiej i radomskiej w ciągu r. 1880“. Z rękopismu podał Trejdosiewicz (Pam. Fizyogr., t. IV, 1884). Michalski A: „Krótkie spraw. z badań geol. r. 1882 w gub. kieleckiej“ (Pam. Fizyogr., t. III, 1883). Tenże: „Badania geol. r. 1883 w półn.-zachod. części gub. radomskiej i kieleckiej“ (Pam. Fiz., t. IV, 1884). Tenże: „Zarys geol. strony połd.-zachodn. gub. kieleckiej“ z mapą (Pam. Fizyog., t. IV, 1884). Kondaki W.: „Przyczynek do geologii ziemi kieleckiej (Przegl. Techn., t. VII, r. 1878). Tenże: „O kopalniach rud, ołowiu i miedzi w okolicy K. i Chęcin“, Warszawa, rok 1884. Puchalski F. ks.: „Seminaryum kieleckie“, Kielce, 1901 r., str. 288. F. Rybarski: „Szkoła wyższa realna w K., 1846 — 1862“, Kielce 1888 r. Ks. Władysław Siarkowski: „Materyały do etnografii ludu polskiego z okolic Kielc“. „Zagadki z okolic Kielc“ (1877), „Zagadki ludowe z różnych miejscowości gub. kieleckiej“ (1882). „Wiadomość o zabytkach przedhistor. w kieleckiem“, 1887 r. Prace te pomieszczone były w „Zbiorze wiadom. do antropologii krajowej“, wydaw. przez Akad. Umiej. w Krakowie. O różnych zabytkach kieleckich pomieszczała wiadomości „Gazeta Kielecka“. O pomni-

kach architektury, ob. Spraw. kom. hist. sztuki, t. IV, V, VI.

Kieleziory, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (10 w.).

Kieliotyszki, dwie wsi, pow. poniewieski, gm. Skrobatyszki (14 i 16 w.).

Kieliszajcie, dwa dwory, pow. telszewski, gm. Wornie (20 w.). Jeden Montwiłłów, ma 20 dz.

Kieliszki 1.) zaśc., pow. kowieński, gmina Rumszyszki (12 w.). 2.) **K.**, fol., pow. poniewieski, gm. Podbirże (9 w.), Harfów, 56 dz.

Kielminie 1.) dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Kwietki (1 w.). 2.) **K.**, os. karcz, tamże, gm. Ponedel (4 w.). 3.) **K.**, *Kielminy*, zaśc., pow. rossieński, gm. Erżwiłek (6 w.). 4.) **K.**, dwór, tamże, gm. Rossienie (17 wiorst). 5.) **K.**, dwór, tamże, gm. Szydłów (7 w.). 6.) **K.**, wś, tamże, gm. Taurogi (9 w.). 7.) **K.**, dwór, pow. szawelski, gm. Szawlany (11 w.). 8.) **K.**, wś, pow. telszewski, gm. Żorany (4 w.).

Kielmucie 1.) fol., pow. poniewieski, gmina Skrobatyszki (9 w.). 2.) **K.**, dwór, pow. szawelski, gm. Skiemie (2 w.).

Kielmy, mstko i dobra, i *K. Nowe*, dobra, pow. rossieński, gm. Kielmy, 30 i 33 w. od Rossień. Gmina obejmuje 139 miejscowości, 796 dm. włośc. (obok 11 innych). 8241 mk. włościan, uwłaszczonych na 12,203 dz. Dobra K., własność Grużewskich, 3474 dz.; dobra K. Nowe Kaczanowskich, 605 dz. Pierwotny kościół katolicki przeszedł w ręce kalwinów; wyrokiem trybunału wileńskiego r. 1609 zwrócony katolikom, odnowiony przez biskupa Aleks. Sapiehę (1654—67). W r. 1622 dziedzic Jan Grużewski wystawił murowany zbór i uposażył takowy. Nadto założono tu szkołę kalwińską. 2.) **K.**, dobra, pow. rossieński, gm. Mańkuny (4 w.).

Kielpiszki, dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (9 w.).

Kielwiaty (ob. t. IV, 53, *Kiewloty)*, wś, pow. rossieński, gm. Szwekszuie (7 w.).

Kiełbasicze, *Kołbasicze*, wś nad rzką Obiedówką, pow. rzeczycki, gm. Dudycze, 25 dm. 208 mk.

Kiełbasin, w dokum. *Kołbasino*, wś i dobra, pow. grodzieński, gm. Górnica, 3 w. od Grodna. Wś ma 16 dm., 101 mk., 389 dz. włośc. i 152 dz. kościoła pofranciszkańskiego w Grodnie; dobra, Aleksandrowych 300 dz. Wś należała do ekonomii grodzieńskiej. Podług reg. pomiar. z r. 1561 miała 37 włók gruntu średniego. Z każdej włóki wnoszono po 40 gr., czyni 24 kóp 40 gr. W 1561 r. 4 włóki są dane w odmianie Dawtjortgowiczom, dochód więc wynosił tylko 22 kóp.

Kiełbaśna, os. karcz., pow. winnicki, gmina Stanisławczyk (6 w.).

Kiełbowszczyzna, w spisie wsi *Kieszbowszczyzna*, zaśc., pow. dzisieński, gm. i dobra Miory (15 w.).

Kiełczew, wś, pow. kolski. R. 1246 Mikołaj, syn komesa Mściwoja, wojewody łęczyckiego, oddaje za należące się kościołowi gniezn. zaległe dziesięciny w sumie 30 grz. „predium“ dziedziczne „Kelchovo“ (K. W., n. 597). Wraz z Grzegorzewem i przyległymi wsiami zniszczony przez Krzyżaków za Łokietka (ib. n. 1192).

Kiełczewice, wś, pow lubelski. Władysław Łokietek nadaje r. 1325 tej wsi, własności synów Wincentego Męcikała, prawo niemieckie nowotarskie (Kod. kat. krak., I, 174). W roku 1531 wś ma kościół par. Płaci z niej Jan od $7^1/_2$ łan., 2 młynów. Do parafii należą: Bystrzyca, Zakrzów i Sułów. W r. 1676 jest w K. sześciu dziedziców na różnych działach. Największy ma Aleks. Kiełczewski, płacący od 160 poddanych, 20 dworskich i 2 osób z rodziny.

Kiełki, ob *Grochowalsk*.

Kiełków, wś, pow. mielecki. W r. 1536 własność Stan. Tarnowskiego, kaszt. sądeckiego, należy do Żochowa. Miała 28 kmieci na 34 łan. Dawali 200 korcy owsa i po 32 gr. z łanu. Karczma płaciła 3 grz., przewóz 3 fertony.

Kiełkowo, wś, pow. babimojski. Przemysław ks. polski zatwierdza r. 1245 nadanie wsi K. klasztorowi w Obrze przez komesa Wisława. Przemysław II, pozwala r. 1237 osadzić wieś na prawie niemieckiem (K. W., n. 245, 382).

Kiełmutyszki, dwór, pow. rossieński, gm. Sartyniki (2 w.).

Kiełowo, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Kiełpin, wś, pow. babimojski. Własność klasztoru w Obrze, nadana przed r. 1287, przez Michała kaszt. wrocławskiego i Mironkona, wojewody lignickiego (K. W., n. 378, 573, 582). W roku 1380 wcielony do parafii w Siedlcu (ib. n. 1782).

Kiełpin, r. 1257 *Kelpino*, dziś *Koeppen*, wieś w Brandenburgii pod Swiebodzinem. W dok. z r. 1257 śród włości klasztoru paradyzkiego (K. W., n. 351).

Kiełpińska Wola, ob. *Wola Kiełpińska*.

Kiełpiszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Owanta (22 w.).

Kiełpszajcie, dwa dwory, pow. telszewski, gm. Wornie (20 w.), Kiełpszów 188 dz. i Jacewiczów 36 dz.

Kiełpszyszki, *Kielpiszki*, wś, pow. telszewski, gm. Płungiany (7 w.). Widmontów i Żylewiczów, 68 dz. i Lisieckich, 137 dz.

Kiełudyszki, zaśc., pow. szawelski, gm. Popielany (5 w.).

Kieługały, *Kielugały*, dwie wsi, zaśc. i dwór, pow. wiłkomierski, gm. Rogowo (8 w.). Mają tu Tomkiewiczowie 80 dz.

Kiełupie, wś, pow. rossieński, gm. Mańkuny (14 w.).

Kiemele, wś i fol., pow. poniewieski, gmina Girsudy (12 w.).

Kiemersie, *Kiemersy* (ob. t. IV, 43 *Kiemerty*), wś, pow. szawelski, gm. Kurszany (5 w.).

Kiemiańce, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (3 w.).

Kiemiany 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Tyltyszki (5 w.). 2.) **K.,** wś i dobra nad rzką Szakarnią, pow. poniewieski, gm. Kibury (4 w.). Wś ma 66 dm., 663 mk., szkołę, zarząd gminny. Dobra należą do bar. Fitinhofów, 1397 dz (677 lasu). 3.) **K.**, dwór, tamże, gm. Nowemiasto (3 w.). 4.) **K.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Wiżuny (7 w.).

Kiemin, folw., pow. sieński. Jewniewiczów, 169 dz.

Kieminiszki, wś, pow. telszewski, gm. Tyrkszle (8 w.).

Kiemiszki, wś, powiat nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (9 w.).

Kiemzuryszki, wś, pow. rossieński, gmina Mańkuny (6 w.).

Kiendery, wś, pow. poniewieski, gm. Podbirże (8 w.).

Kiengie 1.) wś, pow. kowieński, gm. Betygoła (6 w.). 2.) **K.** i *K. Norajcie*, dobra, pow. rossieński, gm. Rossienie (8 w.). K. Norajcie należą do Kożynych, mają 121 dz.

Kieniale, dwie wsi, pow. poniewieski, gmina Stumbryszki (3 w.).

Kienialiszki, dwór, pow. poniewieski, gmina Stumbryszki (4 w.).

Kienowo, wś, pow. orszański, gm. Lubawicze (5 w.), 49 dm., 355 mk.

Kienstajcie 1.) *Kęstajcie*, fol., szawelski, gm. Łukniki (6 w.). 2.) **K.,** pow. telszewski. Wkrótce po wzniesieniu kościoła założono szpital, na uposażenie którego oraz kościoła, Rymgajło przeznaczył 18 włók ziemi i 38 dusz. Były inne jeszcze ofiary, tak że w ostatnich czasach w przytułku utrzymywano 33 chorych, w tej liczbie 3 księży. Po r. 1865 część gruntów szpitalnych przeszła do włościan.

Kientowcie, wś, pow. telszewski, gm. Żydyki (6 w.).

Kientrajcie, *Kientrojcie*, dwór, pow. szawelski, gm. Kurszany (11 w.).

Kientrele, dobra, pow. telszewski, gm. Wornie (21 w.), Andrzejewskich, 180 dz.

Kientrekalnie, wś, pow. telszewski, gmina Żorany (9 w.).

Kientrymy, wś, pow. telszewski. Ob. *Kontrymy*.

Kienty, wś, pow. telszewski, gm. Ginteliszki (1 w.).

Kiepie, wś, pow. wiłkomierski, gm. Uszpol (5 w.).

Kieple, wś, pow. wiłkomierski, gm. Szaty (7 w.).

Kiepurany, wś i dobra, pow. telszewski, gm. Bernatów (5 w.). Wchodzą w skład dóbr Płotele.

Kiepury, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Skopiszki (6 w.).

Kiepuryszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Wirbaliszki, Limanowiczów, 70 dz.

Kieragi, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (4 w.).

Kierbedele, wś, pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (3 w.).

Kierbedłanki, wś, pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (2 w.).

Kierbedzie, dwie wsi, pow. rossieński, gm. Pojurze (5 w.), par. Chwejdany (nie Chwałojnie) i gm. Szwekszuie (4 w.).

Kierbele, wś, pow. wiłkomierski, gm. Rogowo (13 w.).

Kierblany, wś pow. wiłkomierski, gm. Rogowo (12 w.).

Kierbuszyszki, okolica, pow. poniewieski, gm. Pompiany (7 w.). Mają tu Ciemnołońscy 84 dz.

Kierdany 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (4 w.). 2.) **K.,** wś, powiat poniewieski, gm. Gulbiny (2 w.). 3.) **K**, mylnie *Kirdany* (t. IV, 103), wś nad rzką Kotłujem, pow. taraszczański, gm. Koszowata, st. poczt. Taraszcza (4 w.), 249 dm., 1235 mk., cerkiew, szkoła ludowa, młyn, 2 wiatraki. Należy do dóbr Lesowicze. K. miały być nadane Bohuszom, przez Świdrygajłę. Następnie należały do starostwa białocerkiewskiego, nadane r. 1558 Kierdanowskim. Zwane było także Morulino. W r. 1629 Ławryn i in. Kierdanowscy wnoszą od 2 dym., 3 kół młyn.

Kierele, wś, pow. wiłkomierski, gm. Pupany (12 w.).

Kiereple, wś, pow. kowieński, gm. Kiejdany (5 w.).

Kiergalis, dwór, pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (8 w.).

Kiermaszczyzna, zaśc., pow. trocki, gmina Jezno (10 w.).

Kiermielańce, wś, fol. i dwa dwory, powiat wiłkomierski, gm. Rogowo (3 do 9 w.). Mają tu: Stankiewiczowie 40 dz., Józefowiczowie 70 dz., Rostkowscy 50 dz.

Kiermielandy, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Rogowo (4 w.).

Kiermiele, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (13 w.), 70 w. od mta pow. Stanowiła za Rzpltej ststwo niegrodowe, w pow. wiłkomierskim. W r. 1771 było w posiadaniu Augusty Anny z Ogińskich Tyszkiewiczowej, z opłatą kwarty 245 złp. 5 gr.

Kiernica, r. 1565 *Krinicza*, wś, pow. gródecki. W r. 1565 wś ta w ststwie gródeckiem, miała 17 kmieci na $8^3/_4$ łan., 8 zagr., karczmarz dawał zł. 10. Ogółem fl. 26, gr. 17.

Kiernogiszki, *Karnogiszki*, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (6 w.).

Kiernozia, mstko, pow. gostyński. Ob. *Czerniew.*

Kierny, wś, pow. telszewski, gm. Masiady (13 w.).

Kieroliszki, *Kiereliszki*, *Karoliszki*, dobra, pow. telszewski, gm. Żorany (5 w.). Tomaszewskich 390 dz.

Kierpiany, wś, pow. szawelski, gm. Okmiany (8 w.).

Kierpłoszyno, wś, pow. wileński, gm. Worniany (16 w.); miała 23 dusz rewiz., należała do dóbr Ryndziuny.

Kiersnówek 1.) al. *Kiersnówka*, przys., pow. bielski gub. grodz., gm. Aleksin, 16 w. od Bielska, 83 dz. Na gruncie K., w pobliżu dawnego t. zw. wielkiego traktu wojennego, znajduje się uroczysko Kumat (ob. t. IV, 870). 2.) **K.**, fol., pow. kobryński, gm. Worocewicze. Zaleskich, z urocz. Huta i Pieszczanka, 140 dz.

Kiersnówka (ob. t. IV, 48 mylnie *Kiernówka)*, wś, pow. sokólski, gm. Bagna, z przys. Grodzisk, 496 dz.

Kiersnowo, okolica szlachecka nad Nurcem, pow. bielski gub. grodz., gm. Aleksin, 18 w. od Bielska, 244 dz. Niegdyś fol. należący do dworu królewskiego w Brańsku. W r. 1560 folw. miał 15 włók 24 mor.

Kierszuliszki, trzy wsi, pow. wiłkomierski, gm. Kupiszki (7 w.).

Kierwagaliszki, folw., pow. nowoaleksandrowski, gm. Poniemuń (3 w.).

Kierwie, wś, pow. telszewski, gmina Iłłoki (9 w.).

Kierwiedupie, zaśc., pow. rossieński, gm. Skawdwile (15 w.).

Kierwiesie, wś, pow. poniewieski, gm. Kibury (7 w.).

Kierzkowo, wś, pow. szubiński. Wś szlachecka miała już w XIV w. kościół par. p. w. W.W. Św. W r. 1438 ufundowano altaryę przy kościele. W końcu XVII w. kościół zrujnowany został rozebrany. a parafię przyłączono do Szczepanowa. Pozostał tylko folwark plebański.

Kiesznie, wś, pow. wiłkomierski, gm. Pupany (14 w.).

Kietery, wś, pow. szawelski, gmina Skiemie (6 w.).

Kietraki, fol., pow. wiłkomierski, gm. i par. Pogiry (5 w.), kaplica katol. z muru wzniesiona przez dziedzica Rudominę.

Kietuny, wś i dobra, pow. telszewski, gmina Siady (7 w.), 25 w. od Telsz. Dobra należą do Stefanii Wysockiej i Eleonory hr. O'Rourke, z Szerkszniananami mają 1340 dz.

Kieturaki, dobra, pow. telszewski, gm. Żorany (8 w.). Dawniej Tytusa Górskiego, potem syna jego Wacława.

Kieturkalnis, zaśc., pow. rossieński, gmina Skawdwile (7 w.).

Kieturyki, *Kituryki*, okolica, pow. wołkowyski, gm. Szymki, 267 dz.

Kietwirce, fol., pow. szawelski, gm. Radziwiliszki (2 w.).

Kiety, wś, pow. dzisieński, gm. Prozoroki (5 w.); miała 12 dusz rewiz., należała do dóbr Zarembkowo.

Kiewagoła, dwór, pow. poniewieski, gmina Remigoła (9 w.).

Kiewlaki, *Kiewłaki*, wś i dobra, pow. bielski gub. grodz., gm. Malesze, 23 w. od Bielska. Wś ma 141 dz.; dobra, własność Kiersnowskich, 180 dz.

Kiewlany, okolica, pow. wiłkomierski, gmina Subocz (9 w.) Mają tu: Kulikowscy 120 dz., Skaczkowscy 70 dz., Skorulscy 40 dz., Węgielewscy 44 dz.

Kiewliszki 1.) fol., pow. oszmiański, gmina Polany. W r. 1817 attyn. Polan, Adama Wojniusza. 2.) **K.**, dwór, pow. trocki, gm. Międzyrzecz (16 w.).

Kiewlow (w reg. pob. z XVI w.), ob. *Kęblów.*

Kiewrele, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Kiewry, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Kieziki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (15 w.).

Kieziłowo, *Kiziłów* (ob. t. IV, 117), wś i fol., pow. oszmiański, gm. Połoczany (11 w.). Wraz z Porzeczem należało do Kociełłów, następnie Abramowiczów, r. 1821 nabyte przez Wincentego Puciatę, obecnie Władysława Puciaty.

Kiezy, wś, pow. wiłkomierski, gmina Pogiry (2 w.).

Kieże, wś, pow. kowieński, gmina Kiejdany (10 w.).

Kieżele, wś, pow. poniewieski, gmina Birże (16 w.).

Kigiżerys, zaśc., pow. święciański, gm. i dobra Melegiany (5 w.).

Kijanka 1.) słoboda, pow. radomyski, gmina Potyjówka, par. praw. Janówka (5 w.), st. poczt. Radomyśl (21 w.), 16 dm., 98 mk. 2.) **K.**, wś nad rzką Smołką, pow. nowogradwołyński, gm. Smołdyrów, 10 w. od mta pow., 231 dm., 1359 mk., cerkiew drewn. z r. 1723, szkółka cerk. od r. 1861, gorzelnia, 2 młyny. Do par. prawosł. należą wsi: Kanuny i Stryjewo. 3.) **K.**, wś nad rzką Kuryanką, pow. żytomierski, gm. i parafia praw. Barasze (8 w.), 75 w. od Żytomierza, 180 dm., 1082 mk. W r. 1577 sioło zamku zwiahelskiego. Miernicki wnosi od 4 dym. półdworz., 16 dym. na ćwierci, 5 ogr.

Kijaszkowo, r. 1564 *Kwaskowo* i *Kyaskowiecz*, wś, pow. lipnowski. Ulanowski (Dok. kuj., n. 356, 8) odnosi do tej wsi nazwę „Quascovo" w nadaniu ks. Mieszka dla klasztoru w Lądzie r. 1280. W r. 1564 płaci tu Michał Działyński

od 21 kmieci na łanach całych, 5 zagr., 6 włóczęgów, karczmarza, młynarza, kowala. We wsi Kyaczkowiecz od 3 zagr. Por. *Kwasków*.

Kijaż, w dokum. *Kijesz*, wś, pow. łucki, gm. Szczuryn, 36 w. od Łucka, 30 dm., 209 mk. W r. 1577 Stanisław Granowski wnosi od 12 dym. po 12 gr. W ostatnich czasach Apolinarego Nideckiego.

Kije, wś, pow. pińczowski. Wspom. w dok. z r. 1198. Przy kościele tutejszym były dwie prebendy. Patronat nad jedną posiadał „comes Siro", którego sukcesor biskup płocki Gietko przelał swe prawa na bisk. krakow. Fulkona. Patron drugiej prebendy „comes Woisław", ustąpił swych praw na rzecz kościoła kieleckiego. Na jego prośbę biskup krakow. Wincenty r. 1213 ustąpił swych praw do drugiej prebendy temuż kościołowi i dodał wieś Podłęże. Zaś Wojsławowi pozwolił założyć przy kościele w K. altaryę św. Jakóba z uposażeniem takowej wsiami: Rębowice, Gołuchów, Niedzwiedzie (Kod. kat. krak., I, 13).

Kijów, miasto, centr gubernii i powiatu. W ostatnich latach dwudziestu miasto rozwinęło się znacznie, wzrosło w ludność, zamożność opartą na znacznym ruchu handlowym i przemysłowym. Powstała politechnika, nowy teatr na miejsce spalonego, wznosi się drugi kościół katolicki ze składek, w stylu ostrołukowym, przybyło wiele okazałych budowli. Zaprowadzono wodociągi, kanalizacyę, tramwaje elektryczne. Ludność katolicka wzrosła i dochodzi do 40,000. Do miasta i gubernii odnoszą się opracowania: Pietrow N.: „K. jewo światyni i pamiatniki", 1897 r. Wacław Ciechowski: „Kijów i jego pamiątki" z planami i widokami miasta, Kijów, 1901 r. Sam: „Z przeszłości i teraźniejszości K." (Kraj, r. 1901, n. 47 i nast. Okolski S. O.: „Biskupów kijowskich i czerniechowskich rzym.-katol. kościoła porządek i liczba", Kraków, 1853 rok. Wojejkow: „Kijewskaja gubernia", Petersburg, 1867 r. Taranowski I.: „Topograf.-statist. matierjały jugo-zapadn. kraja: kijewskaja, podolskaja i wołynskaja gubernii", Kijów, 1882 rok. Bielaszewski Mikołaj: „Monietnyje kłady kijewskoj gubernii". Kijów, 1889 rok, str. 149. Opis 200 wykopalisk od r. 1706 do r. 1888. Gruszewskij: „Oczerk istorii kijewskoj ziemli... do konca XIV stoletia", Kijów 1891 r., str. XVI i 520.

Kijów Bosiacz, fol., pow. słonimski, gmina Kostrowicze, Bosiackich 112 dz.

Kijowiec 1.) wś nad rzką Isłoczą, pow. miński, gm. Raków, 4 dm., 42 mk., cerkiew par., kaplica kat. par. Raków, młyn. 2.) **K.** wś, pow. sieński, gm. Obczuha, 23 dm., 205 mk.

Kijowska Słoboda, wś, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (25 w.), 51 w. od Poniewieża.

Kijucie, wś i fol., pow. lidzki, gm. Koniawa (9 w.); miała 27 dusz rewiz. Na gruntach folw. cmentarzysko, przy rozkopywaniu którego W. Szukiewicz znalazł wiele przedmiotów metalowych.

Kikańce, wś i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Kupiszki (6 w.).

Kikcie, *Kikti*, wś, pow. żytomierski, gmina Cudnów (6 w.), 25 dm., 137 mk.

Kikildzie, wś, pow. wiłkomierski, gm. Subocz (8 w.).

Kikiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (5 w.).

Kikiszówka, wś, pow. berdyczowski, gm. Bystrzyk, st. poczt. Berdyczów (7 w.), 112 dm., 752 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn wodny, wiatrak.

Kikoł, w dokum. z roku 1236 *castrum Kychol*, mstko, pow. lipnowski. Pierwotnie gród książęcy wspomniany w dok Konrada ks. maz. z r. 1236 (Kod. dypl. pol., II, 16). Istniał już wtedy „kycholiensis districtus" obok włocławskiego w ziemi kujawskiej. R. 1395 w Lipnie Janussius, dziedzic wsi „Kykol" mającej 80 łan. obszaru sprzedaje takową mistrzowi krzyżackiemu, Konradowi von Jungingen, licząc każdy łan osiadły jak i nieosadzony po 10 grzyw. (Kod. dypl. pol., II, 804). W r. 1564 wś z kościołem par. w ziemi dobrzyńskiej, należy w połowie do Jerzego Moszczeńskiego, w drugiej do Jakóba Orłowskiego. Pierwszy ma 14 łan. km., 7 zagr., 2 karczmy, drugi 12 łan., 6 zagrodn., 1 karczmę, kowala. Pobór ze wsi wynosił fl. 16 gr. 17. Wskład par. K. weszła istniejąca w r. 1564 oddzielna parafia Grodzień.

Kikoły (w spisie z r. 1892), pow. rossieński, ob. *Kikopie*.

Kikowa, mylnie *Kijkowa* (t. IV, 61), wś nad Słuczą, pow. nowogradwołyński, gm. Rohaczów, 15 w. od mta pow., 255 dm., 1066 mk., cerkiew drewn. wzniesiona r. 1784 przez dziedzica Rafała Rakowskiego, szkółka od r. 1839, 2 młyny. W r. 1577 sioło zamku zwiahelskiego (ks. Konstantego Ostrogskiego), płaci od 1 dymu na łanie 20 gr, od 4 dym. półdworz., 4 dym. na ćwierci.

Kikutnik, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (7 w.).

Kilbisy, wś, pow. kowieński, gm. Jaswojnie (10 w.).

Kildyszki 1.) dwór, pow. poniewieski, gmina Poniewież (27 w.). 2.) **K.** dobra, tamże, gmina Skrobatyszki (3 w.). Mają tu Żagrakalisowie 56 dz., Krzywiccy 17 dz., bar. Rahdenowie 117 dz.

Kilikijów, mstko nad Korczykiem, powiat ostrogski, gm. Dołżek, st. poczt. Korzec (14 w.), st. dr. żel. Sławuta (28 w.), 45 w. od Ostroga, 282 dm., 1827 mk., cerkiew drewn. z r. 1854, uposażona 77 dz., cerkiew cment. drewn. z roku 1846, szkoła od r. 1842, 3 jarmarki. W r. 1570 własność ku. Bohusza Koreckiego, ststy łuckiego,

który w r. 1577 wnosi od 25 dym., 11 ogr., a w r. 1579 zapisuje synowi Joachimowi.

Kiliszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Popiel (3 w.).

Kilniszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (2 w.).

Kilpińce, *Kilpiny*, wś i dwa majątki, pow. rossieński, gm. Pojurze (9 i 13 w.).

Kilpiszki, wś, pow. telszewski, gm. Tyrkszle (8 w.).

Kiltiawa, uroczysko., pow. bracławski, gm. Żurawlówka (9 w.).

Kiławiec, kol., pow. ostrogski, gm. Sijańce, 6 dm., 24 mk.

Kiłdysze, wś, pow. wiłkomierski, gm. Żmujdki (8 w.).

Kiłojcie, wś, pow. oszmiański, gm. Traby (6 w.); miała 17 dusz rewiz. Należała do dóbr Bokszyszki, w r. 1772 wchodziła w skład ststwa trabskiego.

Kiłojnie, wś, pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (10 w.).

Kiłotraki, wś, pow. święciański, gm. Daugieliszki (9 w.); miała 10 dusz rewiz., należała do dóbr Przyjaźń.

Kiłowiszki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (12 w.).

Kiłucie, wś, pow. poniewieski, gmina Birże (13 w.).

Kiłupie, wś, pow. rossieński, gm. Szydłów (5 w.).

Kiłżeńce, wś, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (4 w.).

Kimbaryszki, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (3 w.).

Kimborciszki 1.) pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (8 w.). Przed r. 1648 własność Wedykowskich, z których Jan w t. r. sprzedaje zięciowi swemu Michałowi Prewysz Kwincie. Około 1856 r. Adolfa Kwinty, dalej syna jego Władysława, 393 dz. 2.) **K.**, tamże, własność Krasnickich, 21 dz.

Kimbryszki, fol., pow. szawelski, gm. Radziwiliszki, Giedminów 60 dz.

Kimeinie, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (7) i Antuzów (8 w.). Drugi należy do Konarzewskich, 40 dz.

Kimejka, folw., pow. sieński, Lisieckich, 100 dz.

Kimki, zaśc., pow. święciański, gm. i dobra skarb. Łyngmiany (4 w.); miał 17 dusz rewiz.

Kimoniany, wś, pow. telszewski, gm. Żorany (8 w.).

Kimontmiedzie (ob. t. IV, 98 mylnie *Kimontwiedzie*), dobra, pow. kowieński, gm. Betygoła (8 w.), Gabszewiczów 348 dz.

Kinaszówka, przys. wsi Mańkówki, powiat humański, 147 dm., 601 mk., cerkiew, 2 młyny, 2 wiatraki.

Kinczale, *Kinczele*, wś, pow. rossieński, gm. Skawdwile (15 w.).

Kindercie, wś, pow. wiłkomierski, gm. Pupany (5 w.).

Kinejki, os., pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (11 w.).

Kinstuszki, wś, pow. wileński, gm. Worniany (17 w.); miała 37 dusz rewiz., należała do dóbr Ryndziuny.

Kinszty, wś, pow. szawelski, gm. Ligumy (11 w.).

Kipiacze, dobra, pow. sieński, Mireckich, z fol. Fruzinowo 424 dz. (255 lasu).

Kirajewo, fol. dóbr Tuchiń, pow. orszański.

Kirbule, wś, pow. poniewieski, gm. Birże (6 w.).

Kirdejki 1.) zaśc., pow. poniewieski, gmina Nowemiasto (7 w.). 2.) **K.**, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (15 w.). 3.) **K.**, folw. dóbr Żejmele, tamże.

Kirejówka al. *Kiryjówka*, wś nad stawem, pow. żytomierski, gm. Motowidłówka, st. poczt. Lubar (10 w.), st. dr. żel. Olszanka (25 w.), 92 w. od Żytomierza, 122 dm., 789 mk., cerkiew, drewn. Cerkiew filialna we wsi Awratynie (3 w.). W r. 1585 darowana wraz z innemi włościami przez ks. Konstantego Ostrogskiego, synowej Zuzannie, żonie Janusza, wwdy wołyńskiego.

Kireże, dobra, pow. szawelski, gm. Szawkiany (10 w.). Ob. *Kiereże*.

Kirkalis, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (8 w.).

Kirki, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (8 w.).

Kirkieliszki, os., pow. wiłkomierski, gmina Pupany, 27 w. od Wiłkomierza, własność Juchniewiczów, 45 dz.

Kirkiewicze, kol., pow. żytomierski, gmina Horoszki, 7 dm., 42 mk.

Kirkiliszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (7 w.). 2.) **K.**, wś, pow. poniewieski, gm. Pompiany (6 w.). 3.) **K**, wś i dwa zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Kurkle (4 w.). Jeden należy do Kopciów (już w 1788 roku), ma 56 dz., drugi do Sankowskich, 44 dz.

Kirkiły, dwie wsi, pow. poniewieski, gmina Podbirże (4 i 15 w.).

Kirkle 1.) wś, pow. wiłkomierski, gm. Uciana (9 w.). Mają tu Warnarowie 30 dz. 2.) **K**, wś, pow. telszewski, gm. Siady (10 w.).

Kirkliszki 1.) fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (2 w.). 2.) **K.**, fol. i wś, pow. oszmiański, gm. Polany, przy torze drogi żel. libawsko-romeńskiej, pomiędzy stacyą Słobódką i Sołami. Nabyty przed 1696 r. przez Jana Montwiła Dmochowskiego. W r. 1865 Zasimowskich.

Kirkol, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (10 w.).

Kirkorówka, dobra, pow. czauski, Leśniewskich, 690 dz.

Kirksze 1.) trzy wsi, pow. telszewski, gmina Gadonów (25 w.). 2.) **K.**, wś, tamże, gm. Sałanty (3 w.).

Kirkucie 1.) wś, pow. rossieński, gm. Kielmy (7 w.). 2.) **K.**, dwór, tamże, gmina Kroże (6 w.). 3.) **K.**, okolica, pow. wiłkomierski, gm. Pogiry (6 w.). Mają tu: Iwanowscy 42 dz., Kamieńscy 36 dz., Pietrzkiewiczowie 47 dzies., Taraszkiewiczowie 30 dz.

Kirkuny 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (10 w.). 2.) **K.**, dwór, pow. poniewieski, gm. Poniewież (5 w.).

Kirkuzy, wś, pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (7 w.).

Kirmieliszki, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (1) i Widze (6 w.).

Kirostów, pow. klimowicki, ob. *Żukówka.*

Kirszany, dwór i fol., pow. poniewieski, gm. Gulbiny (5 w.). Dwór należy do dóbr Łapiszki, fol. do dworu Dębno.

Kirszelinie, os., pow. szawelski, gm. Szawle (9 w.).

Kirwelinie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (17 w.).

Kiryanów, właściwie *Legiecie* (ob. t. V, 123), wś, pow. szawelski, gm. Kiryanów, 42 w. od Szawel, 10 dm., 60 mk., szkoła. Gmina obejmuje 46 miejscowości, 462 dm. włośc. (obok 41 innych), 3442 mk. włościan, uwłaszczonych na 7161 dz. Zarząd gm. w mstku Poszuszwie.

Kiryczanka, wś nad Teterewem, pow. radomyski, gm., par. praw., st. poczt. i dobra Korostyszów (2 w.), 27 w. od Radomyśla, 32 dm., 194 mk., 144 dz.

Kiryliszki, wś, pow. święciański, gm. Daugieliszki (8 w.); miała 10 dusz rewiz., należała do dóbr Kojryszki.

Kiryłów al. *Kiszkinis,* przys., pow. święciański, gm. Twerecz; miał 5 dusz rewiz., należał do dóbr skarb. Dzisna.

Kiryłówka, wś, pow. rossieński, gm. Łabardzie (14 w.).

Kiryłówka 1.) wś, pow. zwinogródzki, gm. Tarasówka, st. poczt. Zwinogródka (14 w.), z fermą 481 dm., 4798 mk., 2 cerkwie, 2 szkółki cerk., szkółka początk., 23 wiatraki. 2.) **K.**, pow. żytomierski, ob. *Krylówka.*

Kiryłucha, kol., pow. łucki, gm. Rożyszcze, 27 dm., 121 mk.

Kirzyn, wś, pow. wilejski, gm. Krzywicze (7 w.); miała 36 dusz rewiz., należała do dóbr Berkowszczyzna.

Kisarycze, wś, pow. owrucki, gm. Kisarycze, par. praw. Rokitno (8 w.), 140 w. od Owrucza, 78 dm., 458 mk., cerkiew filialna drewniana z r. 1784, szkoła ludowa.

Kisiele, wś, pow. piotrkowski. Istnieją pod tą nazwą już w XVI w., w par. Rozprza. W spisie z r. 1827 mylnie podane jako Kościelec, miały 11 dm., 79 mk.

Kisiele 1.) wś, osada, urocz. i dwa chutory, pow. grodzieński, gm. Kamionka, 48 w. od Grodna. Wś ma 43 dz., os. 43 dz., urocz. 25 dz. Jeden z chutorów należy do Jareckich ma 43 dz, drugi do Lebiedzińskich, 29 dz. 2.) **K.**, wś, pow. słonimski, gm. Maryńska, 151 dzies. 3.) **K.** al. *Kisielewo,* wś nad rzką Mareją, pow. horecki, gm. Bajewo. 20 dm., 117 mk., cerkiew, młyn, folusz. 4.) **K.**, wś, pow. orszański, gm. Lubawicze, 27 dm., 193 mk. 5.) **K.**, wś i dobra, pow. sieński, gm. Łukoml, 14 dm., 47 mk. Dobra, dziedzictwo Zdrojewskich, z fol. Słobódka, Gile i Szczupłowszczyzna, 682 dz. (279 lasu); 2 młyny, jezioro. 6.) **K.**, wś, pow. dryzieński, par. Oświej. 7.) **K.**, os., pow. siebieski, gm. Jezioryszcze, cerkiew.

Kisiele, wś nad dwoma stawami, pow. starokonstantynowski, gmina Reszniówka, st. poczt. Starokonstantynów (12 w.), 163 dm., 1001 mk., cerkiew drewn. z r. 1758, uposażona 40 dz., przez Józefa Urbanowskiego. Wś należała do włości ostropolskiej, ks. Ostrogskich. W roku 1583 wnosi od 7 dym, 12 ogr., 2 podsus., 1 koła waln.; w r. 1593 spustoszona przez Tatarów. W r. 1753 wraz z kluczem kulczyńskim dostała się ks. Antoniemu Lubomirskiemu, obecnie Głębockich.

Kisielewce, wś, pow. dryzieński, parafia Druja.

Kisielewo, wś, pow. sierpecki. Wś książęca, dana drogą zamiany r. 1322 biskupom płockim (Kod. maz., 44). W r. 1578 istnieje tu kościół par., wś ma 10 łan., 3 zagr. z rolą, młyn, wyszynk piwa. Wskład par. wchodziły wsi: Grodkowo i Komorowo. Kiedy parafia przestała istnieć, niewiadomo.

Kisielewo 1.) wś, pow. orszański, gm. Kochanowo (8 w.). 2.) **K.**. wś, pow. oszmiański, gm. Soły (4 w.); miała 31 dusz rewiz., należała do dóbr Bordzobohaciszki. 3.) **K**, wś, pow. lepelski, 255 dz., należała do dóbr Białe (Zabiełłów).

Kisielin, mstko, nad Stochodem. pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 37 w. od Włodzimierza, 180 dm., 1471 mk. Gmina obejmuje 56 miejscowości, 883 dm. włośc. (obok 659 innych), 11,708 mk. włościan, uwłaszczonych na 8722 dz. W r. 1545 własność Piotra Kierdejewicza Mylskiego, który opatruje dwie horodnie zamku łuckiego. W r. 1570 wnosi ztąd pobór Olizar Kierdej. W r. 1589 z mstka K. wniesiono 3 fl. 22 gr. szosu, 3 fl 2 gr. z ogrodów i 15 fl. czopowego per arendam.

Kisieliszki, w spisie *Koźliszki,* zaśc., powiat kowieński, gm. Aleksandrowska Słoboda (12 w.), Zelmana Siesickiego, 57 dz. 2.) **K**, wś, pow. trocki. Pod wsią, na brzegu rz. Wierzchni, horodyszcze.

Kisielki 1.) folw., pow. czauski, od r. 1879 Wołkowiczów, 204 dz. (129 lasu). 2.) **K**, fol., tamże, należy do dóbr Kadzino.

Kisielnica, wś, pow. kolneński. W aktach łomżyńskich z r. 1436 i 1444 występują: Paweł i Jan Szorcowie, właściciele działów w tej wsi (Kapica, Herbarz, 405).

Kisielowce, os., dobra i chutor, pow. kobryński, gm. Błoty, 6 w. od Kobrynia Os. ma 11 dm., 143 mk., cerkiew, 50 dz. i 55 cerk.; dobra, własność Witkiewiczów, 1000 dz.; chutor, 58 dz., należy do Nikotiuków. Par. praw., dek. (błagoczynia) kobryńskiego, 1434 dusz.

Kisielówka 1.) fol., pow. czerykowski, od r. 1865 Kaszuro-Masalskich, 157 dz. 2.) **K.**, fol., tamże, należy do dóbr Samotyjewicze. 3.) **K.**, fol., pow. orszański, dziedzictwo hr. Platerów, 344 dz. 4.) **K.**, zaśc., pow. wileński, gm. Malaty (8 w.), należał do dóbr skarb. Oszkinie.

Kisielówka 1.) (t. IV, 110), wś nad stawem, pow. zwinogródzki, gm. Stecówka, st. poczt. Kalihorka Mokra (8 w.), 20 w. od Zwinogródki, 114 dm., 693 mk., cerkiew, szkółka cerk., 3 wiatraki, cukrownia, 2 dm., 52 mk., cegielnia, szpital fabryczny. Wś należy do dóbr Kapustyno. 2.) **K.**, kol., pow. włodzimierski, gmina Kisielin, 25 dm, 234 mk. 3.) **K.**, kol., pow. żytomierski, gm. Barasze, 32 dm., 172 mk. 4.) **K.**, wś, pow. żytomierski, gm. i par. praw. Bieżów (6 w.), 25 w. od Żytomierza, 57 dm, 330 mk.

Kisielsk, r. 1576 *Kisielsk episcopi*, wś, pow. łukowski. W dok. z r. 1297 w liczbie włości bisk. poznańskich (K. W., n. 765, 1301). W r. 1576 wś ta wraz z poblizką Prawdą, własność bisk. pozn. miała 11 łan.

Kisilowo, ferma, pow. proskurowski, gmina, par. i st. poczt. Czarny Ostrów, 4 dm.

Kiskieliszki, zaśc., pow. trocki, gm. Jezno (5 w.); miał 9 dusz rewiz., należał do dóbr Koszany.

Kiślaki, wś, pow. białostocki, gm. Krypno, 56 dz.

Kiślewszczyzna, zaśc., pow. wileński, gm. Rukojnie (9 w.), należał do dóbr Kiena

Kiślin, wś nad Tykiczem Uhorskim, powiat humański, gm. Rusałówka, st. poczt. Buki (4 w.), 46 w. od Humania, 239 dm, 1279 mk., cerkiew, szkółka, młyn.

Kiśliszki, zaśc. w dobrach Raczkowszczyzna, pow. święciański.

Kisłowicze, fol., pow. mścisławski, Chrapowickich 111 dz.

Kislówka, wś, pow. orszański, gm. Rudnia, 9 dm., 73 mk.

Kisłówka, wś, pow. taraszczański, gm. i dobra Koszowata, st. poczt. Taraszcza (11 w.), 124 dm., 959 mk., cerkiew, szkoła, 3 wiatraki.

Kisły, *Kisle*, zaśc., pow. dzisieński, gmina Druja (3 w.), należał do dóbr Idołta.

Kiśnina, zaśc., pow. święciański, gm. Łyngmiany (8 w.); miał 8 dusz rewiz., należał do dóbr skarb. Kiemesz.

Kistenie, wś i dobra nad Dnieprem, powiat rohaczewski, gm. Kistenie, 76 dm., 543 mk., cerkiew murow., szkoła. Dobra, od r. 1875 Wermanów, 12,548 dz. (4924 lasu); młyn wodny, gorzelnia, dziegciarnia. Gmina obejmuje 23 miejscowości, 769 dm., 3122 mk. włościan (1617 dusz rewiz.) uwłaszczonych na 12,272 dz. W gminie jest 13,313 dz. lasów większej własności i 287 włośc.

Kiszczyce, wś, pow. czauski, gm. Czerniawka, 76 dm., 464 mk, cerkiew, młyn, folusz.

Kiszczyńce 1.) wś nad stawem, pow. humański, gm. Mańkówka, st. poczt. Buki (10 w.), 35 w. od Humania, 479 dm., 2733 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 8 wiatraków. 2.) **K.**, wś nad rzką Kamionką, pow. wasylkowski, gm. Kowalówka, par. praw. Palaniczyńce, st. poczt. i dr. żel. Chwastów (11 w.), 38 w. od Wasylkowa, 110 dm., 1027 mk., cerkiew fil., szkółka, 3 wiatraki. Pod wsią mogiła. Należała do Białocerkiewszczyzny.

Kiszkareny, zaśc., pow. wilejski, gm. Rabuń (19 w.); miał 9 dusz rewiz., należał do dóbr skarb. Huby.

Kiszki, wś nad jez. Koszka, pow. sieński, gm. Łatyhowo, 30 dm., 150 mk., zarząd gminny, szkoła.

Kiszkiele 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm gm. Sołoki (5 w.). 2.) **K.**, wś, pow. wiłkomierski, gm Onikszty (5 w.).

Kiszkieliszki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (12 w.). Należała do dóbr Nowy Dwór. 2.) **K.** al. *Kiżgalliszki*, dobra, pow. wiłkomierski, gm. Siesiki (7 w.), 17 w. od Wiłkomierza. Attyn. Siesik, później przechodzi do Zawiszów Kieżgajłów, dalej Gintowtów, Grużewskich, od r. 1856 Kazimiery z Białozorów Tańskiej, z kolei Franciszka Kończy, 409 dz.

Kiszkinis, pow. święciański, ob. *Kiryłów*.

Kiszkiszki, wś, pow. wileński, gm. Mejszagoła (8 w.); miała 12 dusz rewiz, należała do dóbr Giejszyszki.

Kiszkonie, wś, pow. rossieński, gm. Szydłów (12 w.).

Kiszkowo, miasto, pow. gnieźniński. Kościół par. p. w. św. Jana Chrz. istniał już w XIV w. Obecny drewniany z r. 1733. Przy kościele kaplica Pocieszenia N. P. M. wzniesiona przez dziedzica Łukasza Niemojewskiego, w końcu XVII w. W r. 1580 miasto płaci szosu fl. 6, od 4 kom., 11 rzem., 2 rybaków.

Kiszuny, wś, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (10 w.).

Kiszyn, wś, pow. owrucki, gm. i par. praw. Olewsk (12 w.), 168 w. od Owrucza, 148 dm., 886 mk, cerkiew cmentarna z r. 1842.

Kitajgród, mstko nad Soroką, pow. lipowiec-

ki, gm. i st. poczt. Daszów (8 w.), 46 w. od Lipowca, 143 dm., 2825 mk., cerkiew, szkółka cerk., synagoga, 3 domy modl. żyd., młyn wodny. Pierwotnie Soroka Niższa, potem Deryhorod, Oderyhorodek, Ordyczów al. Ordyczowka (od dzierżawczyni Anny Ordyczowej?), ostatecznie przybiera nazwę K. Chwilowo nazwane Jampolem. Około r. 1624 należy do Kopijowskich, od których przechodzi do ks. Czetwertyńskich. W r. 1629 ks. Fedor Czetwertyński wnosi z K. od 27 dym. Włość kitajgrodzka liczy w 5 wsiach 250 dym.

Kitajhorod, *Kitajgród*, wś, pow. czehryński, gm. Trylisy, st. poczt. Funduklejowka (5 w.), 31 w. od Czehrynia, 130 dm., 642 mk., cerkiew, szkółka.

Kitowo, wś, pow. połocki, własność Weryhów.

Kityń, wś i fol., pow. bobrujski, gm. Nowe Stepy, 29 dm, 330 mk., cerkiew filialna. Folw., własność Kuczewskich, 2077 dz.

Kiuberyszki, dwór, pow. poniewieski, gm. Remigoła (6 w.).

Kiukiszki, dwór i wś, pow. rossieński, gm. Erżwiłek (8 w).

Kiwaczyzna, *Kiwaczyna*, wś, pow. prużański. gm. Białowieża, 919 dz.

Kiwajcie, okolica, pow. telszewski, gm. Żorany (11 w.). Mają tu: Wojszwiłłowie 9 dz., Kunejkowie (w K., Pupżubiu i Woronajciach) 297 dz., Margiewiczowie 9 dz., Piewcewiczowie 30 dz.

Kiwańce, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk. Mają tu Korysowie 20 dz.

Kiwatycze 1) dobra i pustk., pow. prużański, gm. Murawiewska, 30 w. od Prużany, własność Bogusławskich, z fol. Świszcze, Zawiersze i Diewiatki 1882 dz. dwor. i 36 kośc. Pustka, własność Peczków, 59 dz. 2.) **K.**, tamże, ob. *Zawiersze.*

Kiwerce, *Kiwirce*, wś, fol., os. i kol. nad jez. Czyste, pow. łucki, gm. Poddubce, 7 i 12 w. od Łucka. Wś ma 41 dm., 490 mk., cerkiew, smolarnię, piec wapienny, folw., 4 dm., 42 mk.; os. 29 dm., 143 mk.; kol. 8 dm., 54 mk. W roku 1570 wnosi ztąd Andrzej Kiewierecki od 18 dym., 3 ogr. po 4 gr., 2 ogr. po 2 gr. i 1 bojara, oraz sześciu Ulanickich od 7 ogr. po 2 gr. W r. 1583 płaci Andrzej Kiwierecki od 18 dym., 5 ogr., 1 kom., 1 bojarzyna.

Kiwieliszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (7 w.).

Kiwile, wś, pow. telszewski, gm. Szkudy (14 w.).

Kiwiszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (16 w.). 2.) **K**, wś, pow. wileński, gm. Mickuny (3 w.); miała 37 dusz rew., należała do dóbr skarb. Ławaryszki.

Kizery, dobra, pow. poniewieski, gm. Linków (10 w.), bar. Bystramów, 198 dz.

Kizgajliszki, ob. *Kiszkieliszki.*

Kizie, wś, pow. włodzimierski, gm. Hołowno, 13 dm., 57 mk.

Kizielany, wś, pow. słonimski, gm. Trofimówka, 400 dz.

Kizielewszczyzna, wś, pow. sokólski, gm. Trofimówka, 176 dz.

Kizliszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (8 w.).

Kiżby (ob. t. IV, 117 mylnie *Kiżmy*), wś, pow. oszmiański, gm. Dziewieniszki (10 w.). Należała do dóbr Konwaliszki.

Kiżmy, ob. *Kiżby.*

Kiżyszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (9 w.).

Klaki, dwór, pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (14 w.).

Klapin, wś i dobra nad rzką Klapinką, pow. czerykowski, gm. Jelnia Nowa, 59 dm., 356 mk., cerkiew. Dobra, Kamieńskich, 2437 dz. (1850 dz. lasu); młyn.

Klarnopole, dobra, pow. sieński, od 1881 r. Riegertów, 669 dz. (369 lasu).

Klarówka, kol., pow. żytomierski, gm. Barasze, 30 dm., 187 mk.

Klarowkiszki, dwór, pow. szawelski, gmina Szawlany (3 w.).

Klarynda, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (15 w.).

Klarynowo, folw., pow. orszański, Ratomskich 223 dz.

Klastyce, *Klasice* (t. IV, 119), wś nad Niszczą, pow. dryzieński, gm. Klastyce, 50 w. od Drysy, 7 dm., 72 mk., cerkiew, szkoła zarząd gminny, st. poczt., młyn wodny. Gmina obejmuje 76 miejscowości, 641 dm. włośc. (16 innych), 3510 mk. włościan, uwłaszczonych na 5251 dz.

Klateczka, urocz. w dobrach Telatycze, pow. brzeski gub. grodz.

Klatki, wś. Floryan bisk. krakow. sprzedaje sołtystwo we wsi K. za 12 grz., Piotrowi kmieciowi z Łagiewnik w r. 1372 (Kod. kat. krak., t. II, 40). W r. 1540 wś K. należąca do klucza kieleckiego dóbr biskupich ma 5 łan. km. (1 pusty) i 1 sołtysi. Dziś nie ma wsi t. n.

Klatki, *Kletki*, fol., pow. czerykowski, Kozłowskich 140 dz.

Klaushagen al. *Klageshagen*, *Klaszewo* (?), ob. *Tempelburg* (t. XII).

Klaża, wś, pow. wieliski, gm. Uzkie; trzy kurhany.

Klebow 1.) w dok. z r. 1308 *Clewe*, zapewne *Chlewo*, wś dająca dziesięcinę biskupom lubuskim, której się zrzeka biskup Fryderyk w roku 1308 (K. W., n. 916). Leży w pobliżu miasta Lubuszy, dziś Lebus. 2.) **K**, w dok. z r. 1251 *Klebo*, może *Chlebów* al. *Chlew*, wś w Nowej Marchii, wymieniona w akcie z r. 1251 (K. W., n. 297).

Klechówka al. *Obuchów Mały*, wś nad rzką Szachrajką, pow. wasylkowski, gm., st. poczt. i dr. żel. Chwastów (15 w.), 39 w. od Wasylkowa, 99 dm., 505 mk., kaplica, szkółka cerk., 5 wiatraków. Należy do Chwastowszczyzny.

Klecie, w dok. *Kleczcze*, u Długosza *Clyeczcze*, r. 1581 *Kleczicze*, wś, pow. pilzneński. W roku 1353 król Kazimierz nadaje tę wieś wraz z wielu innemi: Chodkowi, Piotrowi i Ostaszkowi. W dok. z r. 1377 występują jako „heredes de Cleczcze" Dymitr, podskarbi królewski i brat jego Iwan (Kod. mał., III, 88, 310). Ob. *Góraj*. W r. 1360 otrzymuje prawo niemieckie. Według Długosza (L. B. II, 246) był tu kościół p. w. św. Leonarda, filialny do Brzostka. Słynął z cudów, które ściągały z Węgier, Rusi i Litwy wielu pielgrzymów szukających tu ulgi w cierpieniach. Pleban w Brzostku miewał do 300 fl. z ofiar w pieniądzach i wosku. Już za Długosza napływ ten ustał i kościół upadł. Za czasów Długosza kościoły te zostawały pod zarządem plebana w Brzostku (L. B., II, 246 i III, 204). Istniały też dwa folwarki rycerskie należące do Czuryłów h. Korczak. Mieli oni swych kmieci. Ci Czuryłowie r. 1370 po śmierci króla Kazimierza zagarnęli łany klasztoru tynieckiego i zostawali odtąd w ich posiadaniu. R. 1581 Adam Gorajski płaci tu od 6 os., 2 łan., 5 zagr., 2 kom., 2 ubog., $^1/_4$ łana karcz.

Klecka 1.) *Mała*, wś, pow. rówieński, gmina Meżyrycz, par. praw. Klecka Wielka ($1^1/_3$ w.), 65 w. od Równego, 10 dm., 105 mk, młyn, smolarnia. 2.) **K.** *Wielka*, wś, tamże, st. poczt. Korzec (14 w.), st. dr. żel. Równo (65 w.), 40 dm., 670 mk., cerkiew drewn. z r. 1862, uposażona 56 dz., przez dziedzica wsi Omiecińskiego r. 1732. Do par. należą wsi: Klecka Mała, Topcza i Charałuh. W całej par. było 146 dm., 1131 mk. praw., 92 katol. i 87 prot.

Klecko, *Klecko*, w dok. *Klech*, *Kleczsko*, miasto, pow. gnieźnieński. Starożytne targowisko wspomniane przez Długosza już pod r. 1002. Karczmy w K. nadane zostały r. 1243 na uposażenie szpitala Bożogrobców w Gnieźnie. Kościół par. p. w. św. Jerzego i św. Jadwigi istniał tu zdawna zapewne i stanowił prebendę dawaną kanonikom gnieźnieńskim. W r. 1312 wymieniony K. jako centr powiatu (districtus). Targowisko otrzymało r. 1255 od Bolesława ks. wielk. prawo niemieckie (wójtowstwo). Niewiadomo kiedy w kapitule gnieźnieńskiej ustanowioną została na dziesięcinach z miasta kanonia „fundi Klecko". Krzyżacy zniszczyli miasto r. 1331. W r. 1354 Jarosław arcyb. gniezn. złączył prebendę klecką z prebendą w Pakszynie (K. W., n. 238, 320, 330, 952 i 1322). W r. 1580 daje miasto szosu fl. 22 gr. 12. Jest tu 16 szewców, 6 krawców, 5 rzeźn., 5 kowal., 3 kuśnierzów, 2 kołodz., 2 bednarzów, 10 przekupek, 1 ślusarz, 21 komornic. Obecny kościół murowany pochodzi z XVI w., konsekrowany r. 1596. Przez pewien czas istniała tu w XVI w. fundacya dla mansyonarzy. Do K. odnoszą się opracowania: „Pole bitwy pod K.", przez K. W. Wojcickiego (Tyg. illustr., VI, 1862, str. 56). „Wspomnienie z wojny szwedzkiej w r. 1656", „Bitwa 30 kwietnia 1656 r. pod Kłeckiem" (Przyj. ludu, 1836). Dydyński J. ks.: „Wiadomości historyczne o mieście K.", Gniezno, rok 1858, z 6 tablic. Die Naepfchensteine an den Pfarrkirchen zu Kłecko, Łekno, Rogasen, und Wongrowitz, vom Gymnasial-Oberlaehrer Dr. H. Hockenbeck (Zeitsch. d. Hist. ver. f. d. Prov. Polen, t. I).

Klecza, r. 1581 *Kletcza*, wś, pow. wadowicki. W r. 1355 Anna, żona Piotra ze Szczyrzyc, nadaje kościołowi w K. dwu kmieci. Pleban za to w rocznicę każdą jej śmierci, ma wespół z czterema innemi księżmi odprawić 5 mszy za jej duszę (Kod. mał., I, 287).

Kleczanów, w dok. *Clichanovice*, u Długosza *Clyczanow*, wś, pow. sandomierski. W dok. z r. 1253 podany w liczbie włości klasztoru w Krzyżanowicach. Za Długosza istniał tu kościół par. drewn. p. w. św. Katarzyny i św. Stanisława. Skutkiem przeniesienia zakonników z Krzyżanowic, wieś należała wtedy do klasztoru w Busku. Miała 12 łan. km dających dziesięcinę (do 12 grz.) bisk. krakow. Fol. klasztorny i karczma dawały plebanowi. Istniał też młyn i 2 zagr. Prawo patronatu miał klasztor, w skład parafii wchodziła ta jedna wieś (K. B., II, 336 i III, 93).

Kleczany, *Kleczanie* al. *Kleczyń*, wś, pow. łucki, gm. Poddubce, 14 w. od Łucka, 14 dm., 194 mk. W r. 1545 wś należy do wdowy Posiehowskiej, Piotra Kiszczyca po żonie i Jełowiczów. Obecnie część należy do Teleżyńskich, część zaś pojezuicka do skarbu.

Kleczkowicze, *Kluczkowicze*, wś, pow. kowelski, gm. Koszary Stare, 10 w. od Kowla, 31 dm., 231 mk. Podług lustracyi z r. 1628 wieś bojarska do ststwa kowelskiego; siedzą w niej bojarowie: Krzysztof Szczepanowicz i Jan Kleczkowski z bratem.

Kledniewicze, wś nad rz. Bystrą, powiat czauski, gm. Horodeck, 91 dm, 521 mk., cerkiew, młyn.

Klein Auz, fol., pow. szawelski, gm. Żagory (17 w.).

Klejewicze, wś, pow. czerykowski, gm. Samociejewicze, 56 dm., 274 mk.

Klejmele, fol., pow. szawelski, gm. Szawlany (10 w.).

Klejniki, *Kleniki*, wś i fol., pow. brzeski gub. grodz., gm. Motykały, 7 w. od Brześcia. Wś ma 257 dz.; fol. z urocz. Sekretne, 319 dz., należy do dóbr Skoki.

Klejówka, os., pow. siebieski, gm. Sutoki.

Klejpaniszki, wś, pow. nowoaleksandrowski,

gm. Brasław (12 w.). Należała do dóbr Dryświaty.

Klejtyszki, *Kletyszki*, os., pow. rossieński, gm. Szydłów (10 w.).

Klekniszki, okolica, pow. rossieński, gmina Pojurze (6 w.). Mają tu: Wambutowie 28 dz., Nowiccy 53 dz., Rymkiewiczowie 22 dz.

Klekotowo al. *Klekotówka*, wś nad Bugiem, pow. bielski gub. grodz., w dawnej ziemi drohickiej, gm. i par. Siemiatycze, 51 w. od Bielska, 198 dz.

Klemensów, osada pałacowa w dobrach ordynacyi, pow. zamojski. Założona tu została w ostatnich latach cukrownia.

Klemensowo, fol., pow. lepelski, 60 dz.

Klemenspol, dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (7 w.), własność Budkowskich, 322 dz.

Klementowice, r. 1330 *Climonthovithi*, u Długosza *Klymunthowycze*, wś, pow. lubelski. W dok. z r. 1330, w liczbie włości Dzierzka, kan. krak. i brata jego. Posiada prawo niemieckie. Za czasów Długosza dziedzicem był Piotr Kurowski h. Szreniawa. Wś miała kościół par. p. w. św. Trójcy i św. Katarzyny, 30 łan. km., z tych 15 dawało dziesięcinę klasztorowi św. Krzyża, a 15 biskupowi krakow. Był też folwark, karczmy i zagrodnicy (L. B., II, 555 i III 254). W r. 1531 podano 11 łan. W r. 1676 podano K. w par. Kurów (widocznie złączono parafie). Andrzej Krzewski płacił tu od 13 dwor. i 109 poddanych.

Klementowicze, wś, pow. zasławski, gmina i par. praw. Szepetówka, 16 dm., 172 mk.

Klementówka, folw., pow. proskurowski. Własność hr. Klementyny Tyszkiewiczowej, 70 dz.

Klementynów, kol., pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 12 dm., 95 mk.

Klementynowo 1.) urocz. w dobrach Horodniany, pow. białostocki. 2.) **K.**, wś i dobra, pow. kobryński, gm. Osowce, 70 w. od Kobrynia. Wś ma 348 dz.; dobra Onichimowskich, 706 dz. (330 lasu).

Klemnie al. *Mosznice*, wś nad Dukołką, pow. bobrujski, gm. Hłusk, 16 dm., 110 mk., cerkiew filialna.

Kleniewo, wś, pow. płocki. Wymienione w dok. z r. 1490. Dziedziczką jest wtedy jakaś Małgorzata (Kod. maz. 302). W r. 1578 wieś Kleniewo Małe, w pow. bielskim, ma w dwu działach $2^1/_2$ łana km., 4 ogr. z rolą, 1 bez roli. Kleniewo Mędole mają w trzech działach drobnej szlachty $2^1/_2$ łana.

Kleniki, wś i fol., pow. bielski gub. grodz., gm. Kleniki, 15 w. od Bielska. Wś ma 140 dm., 784 mk., cerkiew filial. par. Czyże, 2231 dz. włośc. i 69 cerk.; folw., własność Makawiejewskich, 165 dz. Gmina obejmuje 31 miejscowości, 924 dm. włośc. (obok 175 innych), 7199 mk. włościan, uwłaszczonych na 14,036 dzies. Nadto w gminie jest 115 dz. ziemi cerk. i 539 większej posiadłości.

Klenino, *Klemino*, wś, pow. dzisieński, gmina Leonpol (22 w.); miała 32 dusz rewiz.

Klenki, *Klonki*, wś i dobra, pow. kobryński, gm. Janowo, 77 w. od Kobrynia. Wś ma 383 dz.; dobra, własność Sułkowskich, z chutorem Maliwanka, 620 dz.

Klenowicz, zaśc., pow. połocki, Hurynów 20 dz.

Klentenburg, fol., pow. wilejski, gm. Parafianowo, r. 1865 Przesmyckich.

Klepacze 1.) wś nad rzką Choroszczą, pow. białostocki, gm. Białostoczek, 8 w. od Białegostoku, 782 dz. Podług reg. pomiarowego z r. 1560 wś należała do wójtowstwa pomchackiego, włości zamku suraskiego, ekonomii grodzieńskiej, We wsi było 54 włók gruntu podłego. Z każdej włóki wnosić winni po 83 gr. Suma 74 kóp 42 gr. 2.) **K.**, *Kończany* i *K. Strumiły*, okolice szlach., pow. bielski gub. grodz., w dawnej ziemi drohickiej, gm. Narojki, par. kat. Ostrożany, 44 w. od Bielska. Mają razem 281 dz. Gniazdo rodziny Klepackich. 3.) **K.**, wś i dobra, powiat brzeski gub. grodz., gm. Dmitrowicze (3 w.), 43 w. od Brześcia. Wś ma 207 dz.; dobra, własność Szmurłów (poprzednio Konopnickich), 510 dz. 4.) **K.**, wś, pow. prużański, gm. Kotra, 16 w. od Prużany, 431 dz. 5.) **K.**, wś i os., pow. słonimski, gm. Mieżewicze, 24 w. od Słonima. Wś ma 32 dm., 368 mk., z urocz. Wołczki, 1314 dz., os. 19 dz. 6.) **K.**, wś, tamże, gm. Różana, 48 w. od Słonima, 338 dz. 7.) **K.**, wś, fol. i osada, pow. wołkowyski, gm. Międzyrzecz, 20 w. od Wołkowyska. Wś ma 404 dz.; folw., własność Steckiewiczów, 99 dz.; os. 142 dz. Na gruntach wsi 3 kurhany. 8.) **K.**, wś i dobra, tamże, gm. Świsłocz, 33 w. od Wołkowyska. Wś ma cerkiew, szkołę, 739 dz. włośc. i 40 cerk.; dobra K., własność von Wittorfów, 300 dz. Dobra K. Małe należą do Bądzkiewiczów, 273 dz. Par. praw., dekanatu (błagoczynia) Brzostowica Wielka (pow. grodz.), 1178 dusz.

Klepacze, wś nad rzką Nyrką, pow. ostrogski, gm. Dołżek (3 w.), st. poczt. Samostrzały (11 w.), st. dr. żel. Sławuta (17 w.), 35 w. od Ostroga, 156 dm., 887 mk., cerkiew drewniana z r. 1750 fundacyi ks. Stan. Jabłonowskiego, uposażona ziemią 61 dz., szkółka cerk. od 1875. W r. 1577 sioło zamku ostrogskiego, płaci od 6 dym. półdworz. po 10 gr., 7 dym. na ćwierciach po 5 gr., 7 ogr. po 2 gr.

Klepaczew, wś i kol., pow. łucki, gm. Rożyszcze, 16 w. od Łucka. Wś ma 24 dm., 230 mk.; kol. 10 dm., 61 mk. Wś należała do opactwa żydyczyńskiego, obecnie skarbowa.

Kleparów, wś, pow. lwowski. Kamień węgielny pod nowy kościół poświęcono r. 1901. Istnieje tu st. dr. żel. Lwów—Bełżec.

Klepinicze, wś, pow. mohylewski, gm. Czarnorucz (9 w.), 56 dm., 389 mk.

Klepówka, pow. klimowicki, ob. *Iwaniuszyn.*

Klepowszczyzna Mała, wś, pow. ostrogski, gm. Krzywin, 6 dm., 75 mk.

Klepsze, wś, pow. wiłkomierski, gm. Żmujdki (2 w.).

Klepszty, wś, pow. telszewski, gm. Płungiany (9 w.).

Klepszyszki, wś, pow. wiłkomierski, gmina Traszkuny (7 w.).

Kleptewo, ob. *Kleszewo.*

Klesów, wś skarbowa, pow. rówieński, gm. Wyry, par. praw. Sechi (12 w.), 130 w. od Równego, 103 dm., 729 mk., cerkiew cmentarna drewniana.

Kleszcze 1.) wś, pow. białostocki, gm. Krypno, 43 dz. 2.) **K.**, wś, pow. kobryński, gmina Drużyłowicze, 72 w. od Kobrynia, 694 dzies. 3.) **K.**, wś, tamże, gm. Pruska, 9 w. od Kobrynia, 197 dz. Wś należała do wójtowstwa polatyckiego, w ekonomii kobryńskiej. Podług rewizyi D. Sapiehy z r. 1563 miała 11 włók. Z włóki płacili po 45 gr., robili po 2 dni w tydzień i 4 dni tłoki w lato. Dochodu czyniła 8 kóp 15 gr. 4.) **K.** *Litwinki,* dobra, tamże, 10 w. od Kobrynia, własność Szadurskich, 677 dz.

Kleszcze 1.) *Wielkie,* wś nad rzką Ośliwą, pow. owrucki, gm. i par. praw. Bazar (8 w.), 42 w. od Owrucza, 188 dm., 976 mk. 2.) **K.** *Małe* al. *Kleszczewska Buda,* wś, tamże, par. prawosł. Lubarka (10 w.), 35 w. od Owrucza, 81 dm., 503 mk.

Kleszczele, mstko, pow. bielski gub. grodz., gm. Dubiażyn, 1980 mk., 1444 dz. ziemi miejskiej i 147 cerk. Par. praw., dek. (błagoczynia) kleszczelskiego, 2730 dusz, cerkiew paraf., dwie filialne i dwie cmentarne. Dekanat praw. obejmuje 9 parafii.

Kleszczewo al. *Kleszewo,* r. 1218 *Clessovo,* wś, pow. średzki. Wedle aktu z r. 1218 daje dziesięcinę szpitalowi i kościołowi św. Michała w Poznaniu. W r. 1277 bawi tu Bolesław ks. polski. Sykstus i Wierzbięta dziedzice, sprzedają r. 1292 Marcinowi i Wacławowi sołtystwo w K. za 30 grz. Obszar wynosił 43$^1/_2$ łanów wymierzonych (K. W., n. 104, 465, 690). Dawna wś królewska ma kościół par. p. w. W. W. Św., wspomniany w Lib. Ben. z r. 1510. W XVII w. dla upadku był zamknięty, a parafia przyłączona do Czerlejna. Proboszcz czerlejński ks. Lubaszowski wzniósł nowy z drzewa przed 1725 rokiem.

Kleszczowa, *molendinum Klecz,* wś nad Pilicą, pow. olkuski. W r. 1340 król Kazimierz nadaje Heinuszowi z Nissy i Mikołajowi Kleszczowi, obszar lasów nad Pilicą, dokoła młyna Klecz, dla założenia wsi na prawie niemieckim. Obejmować ma 60 łan. frankoń. Osadnicy na obszarze lasu mają 20 lat, a na zaroślach 12 lat wolności, poczem płacić będą po 9 skojców czynszu z łanu (Kod. małop., I, 250).

Kleszczówna, r. 1565 *Kleszczowa,* wś, pow. przemyślański. W r. 1563 w ststwie rohatyńskiem miała kmieci 10, zagr. 4, popa. Ob. *Podgrodzie* (t. VIII).

Kleszewo, wś, pow. pułtuski. Wsp. w dok. z XIII w. śród włości bisk. płockich. Będzie to zapewne mylnie odczytane „Cleptevo“ w dok. z r. 1229, włość bisk. płockiego (Kod. maz. 3). W reg. pob. z r. 1576 wieś biskupia Klessewo, w pow. nowomiejskim, daje od 9 łan.

Kleszewo, ob. *Kleszczewo.*

Kletno 1.) urocz., pow. bielski gub. grodz., gm. Rajsk, 70 dz. 2.) **K.**, folw. dóbr Czachec, pow. prużański. 3.) **K.**, wś, tamże, gm. Suchopol, 20 w. od Prużany, 757 dz.

Kletyszcze, wś i dobra, pow. kobryński, gm. Dywin, 37 w. od Kobrynia. Wś ma 659 dz.; dobra, własność Kochlewskich, 1481 dz. (702 dz. lasu).

Kletyszcze, wś nad błotem Grud, pow. żytomierski, gm. Czerniachów, par. praw. Zoroków (7 w.), 54 dm., 453 mk., szkoła.

Klewań, mstko, pow. rówieński, gm. Klewań, st. dr. żel. i poczt. (4 w.), 23 w. od Równego, 314 dm., 3070 mk., cerkiew murow. z r. 1777 fundacyi ks. Adama Czartoryskiego, uposażona 72 dz. ziemi. Do par. praw. należą: Klewańska, Jurydyka, przedm. Zastawie, Nowy Staw, Hołyszwa, Krasne, Ruda. Był tu niegdyś monaster męzki, fundowany r. 1490 przez kn. Fedora Michajłowicza Czartoryskiego. Gmina obejmuje 28 miejscowości, 840 dm. włośc. (obok 993 innych), 10.533 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,291 dz. W r. 1545 ks. Czartoryskich. W r. 1570 wnosi pobór kn. Iwanowa Czartoryska, która r. 1577 płaci od 13 dym. po 20 gr., 3 przekupn. po 7 gr., 40 ogr. po 2 gr., 14 rzemieśln. po 4 gr. W r. 1583 kn. Juryi Czartoryski wnosi z K. od 6 rzeźn. po 30 gr., 3 łanów po 30 gr., 24 półłan. po 15 gr., 7 piekarek po 15 gr., 8 prasołów po 15 gr., 15 szewców po 30 gr., 5 kuśnierzów po 30 gr., 5 kowalów po 30 gr., 1 rymarza 30 gr., 1 szapowała 30 gr., od 3 skomrochów po 30 gr., 11 dym. rynk. po 18 gr., 7 dom. ulicznych po 8 gr., 3 chałup ubogich po 4 gr., 7 ludzi luźnych po 15 gr., 8 komorników po 6 gr, 6 kół waln., 3 popów. W r. 1589 płaci on szosu 8 fl. 4 gr., z 15 łanów (po 30 gr.) 15 fl., z rzeźników, rzemieślników, piekarzów, dudarzów, luźnych, kół walnych, popów 55 fl. 12 gr., czopowego per arendam 50 fl., wogóle 128 fl. 16 gr.

Klewianka, wś, fol. i dobra, pow. białostocki, gm. Jaświły, 48 w. od Białegostoku. Wś ma 858 dz.; fol., własność Kozłowskich, 40 dz.; dobra, hr. Krasińskich, 274 dz.

Klewica, wś i fol., pow. oszmiański, gmina Graużyszki (6 w.). Rozróżniano niegdyś trzy

oddzielne K.: Hlebowiczowską, Owadowską i Koszczycowską. Pierwszą w r. 1582 kupił od Jana Hlebowicza, kaszt. mińskiego, Melchior Zygmuntowicz Snowski Grauża, kaszt. witebski, dziedzic Graużyszek, i darował ją żonie Barbarze Kłoczkównie, która po śmierci męża dobra te przekazała r. 1588 Stanisławowi i Halszce Naruszewiczom, kaszt. mścisławskim. Klewica ta dzieliła losy Graużyszek do r. 1612. K. Owadowską r. 1574 Stan. Owadowski, sprzedał Jerzemu Bułhakowi, od którego ta K. zwać się poczęła Bułhakowszczyzną. W r. 1587 dziedzicem jej jest Balcer Wesiołowski. K. Koszczycowska sprzedaną została 1592 r. przez Jana Koszczyca, temuż Wesiołowskiemu, który obie części sprzedaje r. 1596 Mikołajowi Bułhakowi, ten zaś r. 1598 Janowi Korsakowi, pisarzowi ziem. oszmiańskiemu. Korsak dołączywszy K. Koszczycowską do dóbr swoich Dorże, sprzedał r. 1610 K. Owadowską za 1400 kóp gr. Stanisławowi Zwiartowskiemu, od którego r. 1612 kupił za 1900 kóp gr. Jarosz Piasecki, nabywszy przytem około tego czasu od Naruszewiczów za 4600 kóp gr. K. Hlebowiczowską. Obie te K. sprzedaje r. 1620 za 20,000 złp. Pawłowi Sapiezie, podkancl. lit. Wskutek eksdywizyi dóbr holszańskich Sapiehów, połowę K. (112 włók, w tem 68 wł. łąk) otrzymał Fran. Leśniowolski, ststa brański, drugą zaś połowę wydzielono zastawnikowi owej, Mikołajowi Gruździowi. Córka jego sprzedaje r. 1684 część swoją Jerzemu Wawrzyńcowi Żemle, podst. oszmiańskiemu, którego syn Maryan zbywa r. 1706 Andrzejowi Grabskiemu. Drugą część K., którą po Leśniowskich dziedziczyli Józef i Katarzyna Mosiewiczowie, marszałk. lidzcy i która w r. 1740 przeszła do Stefana Cedrowskiego, nabywa r. 1747 za 17,000 złp. tenże Grabski. W r. 1796 Wincenty Grabski sprzedaje K. za 120,000 złp. Umiastowskim. Na gruntach folwarcznych znajduje się do 40 kurhanów (dawniej znacznie więcej), z których wydobywano rozmaite przedmioty do uzbrojenia służące.

Klewieck, w dok. *Kleweczko*, wś, pow. kowelski, gm. Koszary Stare, 15 w. od Kowla, 44 dm., 390 mk., cerkiew cmentarna. W r. 1583 należy do Milanowicz, kn. Andrzeja Krupskiego, który płaci z $4^1/_2$ łanów, 2 ogr. W r. 1628 do ststwa kowelskiego, czyni 107 fl. 3 gr.

Klewinie 1.) dwór, pow. rossieński, gmina Erżwiłek (6 w.), Radwiłowiczów 66 dz. 2.) **K.**, przys., tamże, gm. Szydłów (5 w.).

Klewinowo, wś nad rzką Gniłą, pow. białostocki, gm. Zawyki, 16 w. od Białegostoku, 878 dz. Należała niegdyś do monasteru w Supraślu.

Klewiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (6 w.).

Klewka, okolica, pow. oszmiański, gm. Siedliszcze (8 w.); miała 5 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Kołodzierzyszki.

Klębów al. *Klembów*, wś, pow. radzymiński. W r. 1580 ma kościół par. Połowa parafii należy do powiatu warszawskiego, druga do pow. czerskiego. W parafii tej posiada Stanisław Klembowski wsi: Szczepanek, Międzylesie, Jaźwie, Jasienice, Łysobyki, Cisie, Miąse. Błędnie podano (t. III, 142), iż parafia ta należała pierwotnie do dyecezyi gnieźnieńskiej, gdyż obszar ten wchodził w skład dyecezyi płockiej. Część parafii należąca do ziemi czerskiej mogła podlegać biskupowi poznańskiemu.

Klęcz, w dok. z r. 1298 *Klensche*, wś, pow. łaski. Wspom. w dok. z r. 1298 (Ulanow. Dok. maz., 233, 60).

Klęczany, r. 1283 *Kluchane*, wś, pow. sądecki. W dok. z r. 1280 i 1283 włość klasztoru sądeckiego (Kod. mał.).

Klęka, r. 1299 *Clanka*, wś, pow. pleszewski. Władysław ks. wielkopolski, wydaje tu r. 1299 akt obiecujący Wacławowi, królowi czeskiemu, hołdownictwo z Wielkopolski, Łęczycy i Kujaw (K. W., n. 818).

Klibie 1.) wś i os. straży pogr., pow. telszewski, gm. Kretynga (3 w.). 2.) **K.**, dwór, tamże, gm. Żorany (9 w.), 14 w. od Telsz, Beniuszewiczów, 140 dz. i Dowiatów 50 dz.

Klichy, wś nad rzką Czarną, pow. bielski gub. grodz., gm. Aleksin, 35 w. od Bielska, 617 dz. Wś należała do wójtowstwa oleksińskiego, we włości dworu brańskiego. Podług reg. pomiarowych z r. 1560 było 16 włók gruntu średniego, z tych 5 na czynszu (z włóki po 45 gr. czyni 3 kopy 45 gr.), a 11 na osadzie (z włóki po 97 gr., czyni 17 kóp 47 gr.). Ogólny dochód 21 kóp 32 gr.

Kliczew, *Kłyczew*, wś nad Olsą, pow. ihumeński, gm. Dołhe, 50 dm., 390 mk., cerkiew, szkoła, młyn.

Kliczkowice ob. *Kluczkowice*.

Klidzieliszki, fol., pow. wiłkomierski, gmina Pogiry (5 w.).

Klikalnica, wś i zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (5 i 7 w.).

Klikawka, rzka, ob. *Białka*.

Kliki, wś, pow nowoaleksandrowski, gmina Tauroginie (5 w.).

Klikuny 1.) wś, pow. wiłkomierski, gmina Kurkle (3 w.). 2.) **K.**, dwór, tamże, gmina Onikszty (8 w.). 3.) **K.**, fol. dóbr Łukinie, tamże, gm. Siesiki (3 w.).

Klimeńki, wś, pow. orszański, gm. Chłystówka, 27 dm., 175 mk.

Klimenthal, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Rohaczów, 15 w. od mta pow., 84 dm., 341 mk.

Klimentówka, kol., pow. łucki, gm. Trościaniec, 17 dm., 175 mk.

Klimiatyno, wś, pow. orszański, gm. Lubawicze, 50 dm., 363 mk.

Klimiec, r. 1565 *Kliniecz*, wś, pow. stryjski. Wedle lustracyi z r. 1565 osadzona „na suro-

wem korzeniu" r. 1556, miała 4 kmieci na półdworzyszczach i 6 podsadków, sołtys. Dochód czynił fl. 9 gr. 24.

Klimieszczyzna, kol., pow. łucki, gm. Szczuryn, 4 dm.. 42 mk.

Klimiszki, dwór, pow. rossieński, gm. Kroże (8 w.).

Klimki, wś, pow. sokólski, gm. Czarna Wieś, 103 dz.

Klimkina, wś u źródeł rzki Uspol (pr. dopł. Dźwiny), pow. połocki.

Klimkiewicze, os., pow. brzeski gub. grodz., gm. Rogacze.

Klimontów 1.) wś, pow. będziński, ob. *Sielce* 6) (t. X, 525). 2.) **K.**, pierwotnie *Lutowice*, wś, pow. miechowski. W dok. z r. 1253 w liczbie włości klasztoru w Staniątkach. Według dok. z r. 1259 stanowił K. tylko dział jeden wsi zw. „Lutovich" (Kod. dypl. pol., III, 78). 3.) **K.**, u Dług. *Clymyunthow*, mstko, pow. sandomierski. Za Długosza była to wieś należąca do par. Olbierzowice. Dziedzic Andrzej Ossoliński h. Topór, miał łany km., karczmy, zagr., folwark rycerski. W pobliżu leżała wieś Ramołtowice, własność częściowych dziedziców h. Syrokomla. W reg. pob. z r. 1578 wś Klimuntów, w parafii Olbierzowice, własność Ossolińskich daje od 4 zagr., 2 rzem. W reg. pob. nie ma już wsi Ramołtowice, na której obszarze miało powstać miasto Klimontów, podczas gdy wieś istnieć będzie jakiś czas jako Stary Klimontów.

Klimowce, fol. dóbr Dziewiątkowicze Nowe, pow. słonimski.

Klimowicze 1.) wś, pow. brzeski, gub. grodzień., gm. Kosicze, 165 dz. 2.) **K.** *Hołynkowskie* i *Poduchowne*, dwie wsi, pow. słonimski, gm. Stara Wieś, 21 w. od Słonima, 755 i 127 dzies. Pod wsią ku Hołynce, trzy kurhany. Jeden ma 88, drugi 105, a trzeci 120 kroków obwodu. Obłożone kamieniami. 3.) **K.**, wś, pow. mohylewski, gm. Czarnorucz (1 w.). 4.) **K.**, dobra, pow. sieński, gm. Rasna (10 w.), dziedzictwo Zawilejskich, z fol. Mihulino 1412 dz. (1257 dz. lasu).

Klimowiczka, ferma, pow. bałcki, ob. *Klimówka.*

Klimówka 1.) wś, os. i fol., pow. sokólski, gm. Zubrzyca, 9 w. od Sokółki. Wś ma 157, os. 23 dz. włośc.; fol. Lewickich, 23 dz. Dawna kaplica katol. jest dziś cerkwią filialną. 2.) **K.**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Siesiki (4 w.). 3.) **K.**, wś i fol. nad rzką Ucią, pow. homelski, gm. Nosowicze (9 w.), 153 dm., 777 mk., wiatrak. Fol., własność ks. Paskiewicza, 1562 dz.

Klimówka, kol., pow. radomyski, gm. Potyjówka, st. poczt. Radomyśl (10 w.), 6 dm., 32 mk.

Klimowo 1.) fol., pow. orszański, od r. 1882 własnośś Schultzów, 385 dz. (170 lasu). 2.) **K.**, dobra, pow. połocki, Chruszczewych, 1145 dz.

Klimowszczyzna 1.) fol., pow. miński, gm. Samochwałowicze, 25 w. od Mińska, własność Fursów, $2^1/_2$ wł. 2.) **K.**, fol., pow. nowogrodzki, gm. Snów, Tarajewiczów, około 2 włók.

Klimpowszczyzna, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (10 w.). Należała do dóbr Drujka.

Klimy, wś, pow. oszmiański, gm. Wiszniew (24 w.), stanowiła uposażenie kościoła wiszniewskiego.

Klin 1.) pow. słonimski, ob. *Józefin.* 2.) **K.**, urocz., pow. sokólski, gm. Ostrów, 44 dz. 3.) **K.**, dwór, pow. kowieński, gm. Krasne (7 w.). 4.) **K.**, wś, pow. klimowicki, gmina Berezki, 62 dm., 290 mk.

Klin, os. karcz., pow. kamieniecki, gm. Gródek (10 w.).

Klińce al. *Kliniec*, pierwotnie *Horłowszczyzna*, czasowo *Aleksandrów*, wś nad rzką Bułdynką, pow. owrucki, gmina Pokalew (8 w.), 9 w. od Owrucza (st. poczt.), 76 dm., 492 mk., cerkiew drewniana z r. 1769. Do par. praw. należą wsi: Żuki, Dołhynicze, Pawłowicze, Kuryany, Myszkowicze, Żołoń, Pieszczanica i Moczulna. Cerkiew filialna we wsi Hodotemla (3 w.). Był tu monaster żeński, założony i uposażony w XVII wieku, przez Zofię Korecką (w zakonie Serafinę), ihumenią monasteru koreckiego. Monaster ten istniał jeszcze w r. 1740. Wś ta, zwana Horłowszczyzną, od pierwotnych posiadaczy Horłów, nazwana została Aleksandrowem, od imienia Aleksandra Wiśniowieckiego, którego żona Aleksandra Kapuścianka, zapisuje ją w r. 1599 między innemi, córce swej kn. Ewie Piotrowej Zbaraskiej. Następnie odziedziczyła K. siostrzenica kn. Ewy, a córka brata jej Adama, Krystyna z Wiśniowieckich Mikołajowa Jeło Malińska († 1654 r.). W r. 1687 jako dziedziczka wsi występuje Helena z Trypolskich Bułyhowa. Wr. 1778 otrzymał na te dobra przywilej Franciszek Lipiński, kapitan, który zrzegynował Andrzejowi Komarowi.

Klińczany, wś, pow. sokólski, gm. Kruhlany, 440 dz. włośc.

Klińczyce, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (7 w.).

Klingi, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (6 w.).

Klingi, wś, pow. poniewieski, gm. Czypiany (4 w.).

Klininy, w dok. *Klonin*, wś nad dopł. Zbrucza, pow. starokonstantynowski, gm. Manaczyn, par. praw. Rabijówka, 67 w. od mta pow., 306 dm., 1676 mk., kaplica kat. par. Kupiel, szkoła. Dawniej Świejkowskich, obecnie Leduchowskich. W r. 1583 należy do Manaczyna, ks. Andrzeja Wiszniewieckiego, który wnosi z 4 dym., 6 ogr.

Kliniszki, wś, pow. wiłkomierski, gmina Onikszty (6 w.).

Klinowiec Borysowski, wś, pow. ostrogski, gm. Płużne, 5 dm., 52 mk.

Klinowo al. *Klinawe*, wś, pow. dzisieński, gm. i dobra Łużki (4 w.), 8 dm., 95 mk,, cerkiew. Znaleziono tu wielki topór kamienny.

Kliny 1.) urocz. leśne, pow. bielski gub. grodzień., gm. Dubiażyn, 120 dz. 2.) **K**, wś, pow. czerykowski, gm. Starynka, 17 dm., 184 mk. 3.) **K**., urocz. leśne, tamże,. od r. 1871 Muromcewych, z urocz. Krzemianka, 6136 dz. (5843 lasu), młyn.

Klip, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (26 w.).

Klipas, zaśc., pow. szawelski, gm. Łukniki (8 w).

Klipy, wś, pow. nowoaleksandrowski, gmina Rymszany (18 w.).

Klisze 1.) ws, pow. nowoaleksandrowski, gm. Poniemuń (4 w.). 2.) **K**, fol. dóbr Łukinie, pow. wiłkomierski. 3.) **K**., wś, pow. sieński, gmina Ostrowno, 18 dm., 101 mk.

Kliszeniszki, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (14 w.), Kwintów 48 dz.

Kliszewicze, wś i dwa chutory, pow. słonimski, gm. Zdzięcioł, 56 w. od Słonima. Wieś ma 132 dz., jeden z chutorów należy do Ostrowskich, ma 97 dz., drugi do Podhajskich, 145 dz.

Kliszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (7 w.).

Kliszowa al. *Stromne*, wś, pow. horodecki, gm. Wirowla, 9 dm., 60 mk., kaplica.

Klitenka 1.) wś, pow. berdyczowski, gmina Bystrzyk, st. poczt. Berdyczów (12 w.), 85 dm., 511 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn wodny. 2.) **K**. *Mała*, wś nad Słuczą, pow. starokonstantynowski, gm. Kołki, st. poczt. Kupiel (20 w.), 41 w. od mta pow., 110 dm., 772 mk., cerkiew drewn. z r. 1780. Do par. praw. należy wś Wolica Wąsowicza. W r. 1518 Zygmunt I potwierdza Jeskowi Sieniutyczowi posiadanie pustego sieliszcza Kletny, we włości kuźmińskiej. W r. 1545 należy do Jurasa. Następnie weszła w skład ordynacyi ostrogskiej, w r. 1753 dana ks. Ign. Sapieże (jako Mała Kołotna), potem syna jego Ksawerego. W r. 1836 sprzedana, obecnie Turskiego i Komarowskiego.

Klitna Wielka, w dok. *Kletna*, *Kletnia*, wś nad Słuczą, pow. starokonstantynowski, gmina i st. poczt. Kupiel (15 w.), 40 w. od mta pow., 154 dm., 759 mk., cerkiew drewniana nadana ziemią przez ks. Ksawerego Sapiehę w r. 1781, szkółka cerk. od r. 1863. Cerkwie filialne we wsiach: Koszelówka i Zozulińce Małe. W 1517 r. Zygmunt I potwierdza ks. Konst. Ostrogskiemu posiadanie włości kuźmińskiej, w skład której wchodzi wś Kletna, nadanej mu przez króla Aleksandra. W r. 1545 własność kn. Kuźmy Zasławskiego. Następnie dzieli losy ordynacyi ostrogskiej. Około 1740 r. zastawnikiem jest Piotr Antoni Drzewiecki, podstoli wołyński. Wr. 1753 dana z Bazalią ks. Ign. Sapieże. Rozdzielona za długi pomiędzy kilku drobnych spółwłaścicieli. Części te około r. 1850 skupił Antoni Bieliński i r. 1892 sprzedał inżynierowi Lelawskiemu.

Klitnia, wś, pow. owrucki, gm. Worobie Nowe, 80 w. od Owrucza, 37 dm., 221 mk.

Klitowce, wś, pow. wilejski, gm. Horodek (9 w.); miała 37 dusz rewiz., należała do dóbr Dowcewicze.

Kliweczki, os., pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (15 w.), Wilaniszkisów 130 dz.

Kliweczkinia, chutor, pow. poniewieski, gm. Pniewo (5 w.).

Kliwiany, dwór, pow. wiłkomierski, gmina Onikszty (15 w.).

Kliwin, *Kliwiny*, mylnie *Klewań* (t. IV, 140), wś nad rzką Ilią, pow. radomyski, gm. i dobra Martynowicze, par. praw. Warowicze, st. poczt. Radomyśl (110 w.), 41 dm., 208 mk.

Kloki, dwie wsi, pow. telszewski, gm. Wornie (16 w.), Żorany (2 w.).

Klokmaniszki, wś, pow. poniewieski, gmina Pompiany (7 w.).

Klon, pow. borysowski, ob. *Bruśno*.

Klon, kol. nad rzką Woźnią, pow. radomyski, gm. Potyjówka, 15 dm., 72 mk.

Klonów 1.) w dok. *Clonovo*, wś, pow. radomski, par. Skaryszow. Daje dziesięcinę kolegiacie sandomierskiej w r. 1191 (Kod. mał.). 2.) **K**., wś pow. miechowski, par. Racławice. W dok. z r. 1254 „Clonow cum thaberna et silva“, w liczbie włości klasztoru zwierzynieckiego.

Klonowa, wś, pow. sieradzki. Według dok. z r. 1136 i 1257 dawna własność kapituły gnieźnieńskiej, później książęca (K. W., n. 7 i 355). Należała do par. w Unikowie. R. 1755 Melchior Szymanowski, ststa klonowski, wystawił tu kaplicę drewnianą. W połowie XIX w., władza duchowna utworzyła tu oddzielną parafię, wydzieliwszy z par. Uników, nowo założone na wyciętych lasach kolonie.

Klonowa, wś, pow. rówieński, gm. Sieliszcze, par. praw. Marenin (20 w.), 92 w. od Równego, 11 dm., 245 mk.

Klonowica, wś, pow. rohaczewski, gm. Niedojka (5 w.), 33 dm., 182 mk.

Klonówka 1.) dwór, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (12 w.). 2.) **K**, wś i dobra, powiat klimowicki, gm. Zabiełyszyn, 33 dm., 124 mk. Dobra, Kamionków, 340 dz. (250 lasu). 3.) **K**., tamże, ob. *Iwaniuszyn*.

Klonowo, dobra, pow. szawelski, gm. Janiszki (11 w.), bar. Erzdorfa-Kupfera, 173 dzies. (133 lasu).

Klownik, os., pow. newelski, gm. Ziabki, cerkiew, kaplica.

Kluciszki, dwór, pow. poniewieski, gmina Stumbryszki (2 w.).

Klucki, wś, pow. poniewieski, gm. Stumbryszki (3 w.).

Klucz, wś, pow. czauski, gm. Czausy, 19 dm., 130 mk.

Klucze, wieś, powiat olkuski. Powstała tu w ostatnich latach wielka fabryka cementu, produkująca około półtora miliona pudów rocznie. Jestto dawna wieś królewska należąca do grodu w Ogrodzieńcu. Za Długosza miała 7 łan. km., r. 1581 płaci od $2^1/_2$ łan., 1 sołtysi.

Klucze, wś, pow. szawelski, gm. Kiryanów (11 w.).

Kluczewo, w dok. z r. 1210 *Clevo*, wś, pow. kościański. Władysław ks. kaliski nadał tę wieś klasztorowi cystersów mającemu powstać w ziemi przemęckiej (K. W., n. 66). Klasztor ten zostanie założony w Obrze.

Kluczki, fol. dóbr Białynicze, pow. mohylewski.

Kluczkowice, w XVI w. *Kliczkowice*, wś, pow. nowoaleksandryjski (Puławy). W r. 1676 K. są miastem i płacą pobór od 106 głów. Wieś K. własność Fel. Wolskiego daje od 3 głów szlach., 7 dwor., 61 poddanych (Paw. Małop., str. 34a).

Kluczkowo, fol. nad rzką Moszczenką, pow. siebieski, gm. Justynowo, cerkiew.

Kluczniki, wś nad urocz. Drozdówka, pow. kaniowski, gm. i st. poczt. Tahańcza (3 w.), 25 w. od Kaniowa, 74 dm., 812 mk., cerkiew, szkółka cerkiew., 3 wiatraki. Należy do dóbr Tahańcza.

Kluczów, w dokum. z r. 1416 *Klyczow*, wś, pow. kołomyjski. Nadana r. 1416 przez Wład. Jagiełłę. Leżała nad pot. Kliczów (Kod. dypl. pol., I, 243). W r. 1515 płaci od 4 łan., pop gr. 15, od 100 owiec gr. 15. Wspominana w pieśniach miłosnych Karpińskiego.

Kluczyk, dobra, pow. kowieński, gm. Eleonorów (5 w.). Dawniej Bronisława Minejki, 621 dz.

Kluki, r. 1136 *Kluchici*, r. 1296 *Cluky*, wś, pow. piotrkowski. Śród włości kościoła gnieźn. w dok. z r. 1136 i 1357 (K. W., n. 7 i 1354). Według dok. z r. 1296 jest to folwark arcyb. gnieźn., na którym robociznę odbywają kmiecie z Restarzewa (Ulanow. Dok. Kuj., 367, 15).

Kluki, dobra, pow. prużański, gm. Horodeczna, 28 w. od Prużany, Telatyckich, 722 dz.

Kluki 1.) wś nad rzką Krzywą Uścią, powiat taraszczański, gm. Żywotów Stary, st. poczt. Tetyjów (20 w.), 65 w. od Taraszczy, 234 dm., 1473 mk., cerkiew, szkółka, 4 wiatraki. 2.) **K.**, wś nad Ikwą, pow. dubieński, gm. Werba, par. prawosł. Kamienica, 6 w. od Dubna, 19 dm., 117 mk.

Klukin, fol., pow. mścisławski, od r. 1854 Abakanowiczów, 285 dz. (172 lasu), młyn, folusz i Perebiłłów, 266 dz. (122 lasu).

Klukowce, wś, pow. grodzieński, gm. Hołynka, 50 w. od Grodna, 366 dz.

Klukowicze 1.) (ob. t. IV, 168), fol. i dwór, pow. brzeski gub. grodz., gm. Dmitrowicze, należy do dóbr Liniewicze. 2.) **K.**, wś i dobra, tamże, gm. Połowce, 50 w. od Brześcia. Wś ma 317 dz; dobra, Minkieldejów, 696 dz. Pod fol., w pobliżu rzki Pulwy horodyszcze, kształtu czworokątnego. Boki mają 50 i 40 sąż., otoczone rowem szerokim około $1^1/_2$ sąż. i wałem wysokim do $1^1/_2$ arsz.

Klukówka, wś, pow. orszański, gm. Wysokie, 7 dm., 30 mk.

Klukowo, wś, pow. bielski gub. grodzień., w dawnej ziemi drohickiej, gm. i par. Siemiatycze, 45 w. od Bielska, 310 dz. Na płn. od wsi 7 kurhanów, mających około 3 arsz. wysokości. Trzy z nich śród lasu skarbowego, cztery na polach.

Klusk, *Kluski*, wś, pow. kowelski, gm. Turzysk, 18 w. od Kowla, 54 dm., 397 mk., cerkiew. W r. 1545 Iwana Kluskiego, który opatruje horodnię zamku łuckiego. W r. 1570 Iwan Kluski wnosi z 6 dym., 8 ogr. po 4 gr. i Matwiej Kluski z 8 dym., 3 ogr. po 2 gr. W r. 1583 płacą: Bohdan Kluski z 4 dym., 2 ogr., 2 ogr., $^1/_3$ popa; Matwiej Kluski z 4 dym., 5 ogr., $^1/_3$ popa; Iwan Kluski z 3 ogr., $^1/_3$ popa i Gniewosz Rezanowicz z części, którą trzyma w zastawie, z 5 dym., 3 ogr.

Klwatka, u Długosza *Chrwathi Powalyny*, w reg. pob. z r. 1569 *Krwati Powala*, wś, pow. radomski. W połowie XV w. dziedzicem jest Mszczugius Powała. Wś ma 8 łan. km., dających dziesięcinę prepozyturze sandom., wartości do 6 grz. Fol. dawał do Radomia Starego (L. B., I, 309 i II, 515).

Klwaty, *Chrwathi Phirleonis*, wś nad rzką Mleczną, pow. radomski. W połowie XV wieku dziedzicem wsi Jan Firlej h. Lewart. Dziesięcinę z 8 łan. km. pobiera (do 6 grz.) prepozyt sandomierski; 2 karczmy, 2 zagr. i fol. dają kościołowi we Wsoli (L. B., I, 309 i II, 535).

Klwów, w dok. z r. 1406 *Klow*, mstko, pow. opoczyński. R. 1406 w Rozprzy Dersław z K. sprzedaje swój dział w tejże wsi Klemensowi z Rozprzy za 80 grz. (Kapica, Herbarz, 70). Wprawdzie Kapica odnosi ten akt do wsi Klew, ale z większem prawdopodobieństwem można domyślać się Klwowa, który wkrótce potem uzyska prawo miejskie. W r. 1569 szosu zapłacono fl. 12 gr. 24, od 4 garn. gorzał. fl. 3 gr. 6, czopowego na cały rok fl. 16 gr. 10.

Kłaby, wś, pow. rossieński, gm. Konstantynów (8 w.).

Kładniew, wś nad Bugiem, pow. włodzimierski, gm. Korytnica, 35 w. od Włodzimierza, 109 dm., 796 mk., cerkiew cmentarna.

Kładniki, wś, pow. oszmiański, wchodziła w skład ststwa gieranońskiego.

Kładniów, wś nad Bugiem, pow. włodzimierski. W r. 1565 w ststwie horodelskiem, miała 6 kmieci. Dochodu dała zł. 17 gr. 25.

Kładzko, miasto na Szląsku. Wspom. w r. 981. Był to gród mający znaczenie ważne w walkach między Polską a Czechami. Ob. Dr. Ernst Maetschke: „Geschichte des Glatzer Landes bis zur Einwanderung der Deutschen" (Vierteljahrschrift f. Gesch. d. Grafsch Glatz, VIII tom, 1888, str. 193—207). Tenże: „Geschichte des Glatzer Landes vom Beginn der deutschen Besiedelung bis zu den Hussitenkrieg". Habelschwerdt, 1888, str. 72. Praca oparta na wydanych źródłach dziejowych ziemi kładzkiej (4 tomy), p. t. „Geschichtsquellen der Grafschaft Glatz". Habelschwerdt, 1883—1889.

Kładziewo, wś, pow. sokólski, gm. Nowowola, 10 w. od Sokółki, 52 dz. włośc. Pomiędzy K. i Trościanką, nasypy zwane Okopem, mające kształt okrągły, o 15 sąż. średnicy, otoczone wałem. Pod wsią, śród lasu skarbowego jest do 20 niewielkich kurhanów.

Kłagicze, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Kłaj, w dokum. *Klag*, wś, pow. bocheński. W dok. z r. 1242 jestto część lasu książęcego (w puszczy niepołomickiej) zwana „Klag" i przyłączona do wsi Mszęcina. W dok. z r. 1262 jestto wieś dająca dziesięcinę klasztorowi miechowskiemu (Kod. mał., II, 68). W dok. z roku 1270 „districtum silve que Clay dicitur". Do r. 1350 należy do par. w Chełmie, następnie do Niepołomic. W r. 1581 należy do grodu niepołomickiego, ma 14 łan. km., 1 zagr., 10 kom., $2^1/_2$ łan. sołt., 1 rzem., 1 przek.

Kłajbuny, wś, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (10 w.).

Kłajpeda, niem. *Memel*, msto na Litwie pruskiej. Hagen L.: „Die Seehaefen in den Provinzen Preussen und Pommern, II". Der Hafen zu Memel, Berlin, 1885.

Kłajsze 1.) wś, pow. telszewski, gm. Szkudy (12 w.). Mają tu Kolendowie 33 dz. 2.) **K**, dobra, tamże, gm. Żorany (5 w.), 14 w. od Telsz, Niewiardowskich 160 dz., Radowiczów 45 dz., Ukrynów 30 dz.

Kłajszyszki, wś, pow. rossieński, gm. Kołtyniany (11 w.).

Kłastepistir, zaśc., pow. szawelski, gmina Tryszki (24 w.).

Kłausejki, wś, pow. telszewski, gm. Iłłoki (8 w.).

Kłausucie 1.) wś, pow. poniewieski, gmina Birże (15 w.). 2.) **K.**, dobra i zaśc., tamże, gm. Naciuny (11 w.). Dwór należy do Smilgiewiczów, 123.

Kłauzgalwie 1.) wś, pow. telszewski, gmina Sałanty (7 w.). 2.) **K.** *Miedsiedy*, zaśc., tamże.

Kławany, mstko i dobra, pow. poniewieski, gmina Rozalin (7 w.). Dobra Karpiów mają 2392 dz.

Kławianiszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (12 w.).

Kłajbuny, wś, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (10 w.).

Kławinie, wś, pow. wiłkomierski, gm. Ucianа (2 w.).

Kłębowka (ob. t. IV, 142 i 175 *Klębówka* i *Klębówka)*, wś nad Horyniem, pow. zasławski, gm. i st. poczt. Zasław (7 w.), 103 dm., 795 mk., cerkiew drewn. z r. 1741, kaplica cmentarna z r. 1861, szkółka cerk., cukrownia, młyn. Do par. praw. należy wś Mytkowce.

Kłobia r. 1145 *Cloba* r. 1557 *Klobia regalis*, pow. włocławski. Nadana r. 1145 klasztorowi Lądzie. R. 1150 ks. Kazimierz uwolnił K. i Choceń od ciężarów prawa polskiego. W dok. z r. 1280 śród włości klasztoru w Lądzie. Władysław ks. sieradzki r. 1293 otrzymuje od klasztoru K. i Choceń drogą zamiany na Niewodniki i Cieślin (K. W., n. 10, 298, 393, 604, 707, 1093, 1158 i Ulanow. Dok. Kuj., 357, 8). W r. 1557 wś królewska w ststwie brzeskiem, płaci od $7^1/_2$ łan., 7 czynsz., 8 kom., sołtys od 2 łan., 1 zagr. Dział Tulibowskiego 6 łan. Istnieje tu kościół parafialny.

Kłobinie, wś, pow. wiłkomierski, gm. Owanta (7 w.), własność Botwinków, 608 dz. (287 dz. lasu).

Kłóbka, r. 1557 *Klobia minor*, wś, pow. włocławski. W r. 1557 ma kościół par., 2 łany km., 7 zagr., 2 rzem.

Kłobucko, w dok. *Clobutesk*, mstko, powiat częstochowski. Starożytna osada, przez pewien czas centr ziemi odrębnej, wydzielonej z ziemi wieluńskiej. Istniał tu widocznie z dawna myśliwski dwór książęcy i ztąd spotykamy kilku łowczych kłobuckich. Piotr Dunin miał tu założyć kościół p. w. św. Marcina i św. Małgorzaty, z wapienia wzniesiony. Utworzona przy tem kościele parafia obejmowała pierwotnie rozległy obszar, na którym powstało następnie (do czasów Długosza) pięć nowych parafii: Biała, Miedzno, Krzepice, Wilkowice, Przystajń (Przestańsko). „Nicolaus rector ecclesie Clobucensis", przy boku Leszka w r. 1287 pełni funkcyę notaryusza (Kod. mał., I, 135). Istniał w tej parafii starożytny zwyczaj, iż za pogrzeb dawano kościołowi wołu lub krowę, stosownie do tego czy zmarł mężczyzna lub kobieta. Zniesiono ten zwyczaj dopiero r. 1409 w czasie panującej tu w sierpniu zarazy, za plebana Marcina Kuczaby, zw. Cielątko. Po nim zarząd kościoła (capellae), na przedstawienie królewskie, objął Bartłomiej h. Wieniawa r. 1410 i przez 24 lata zajmował to stanowisko a przed śmiercią r. 1434 odstąpił Janowi Długoszowi starszemu, swemu synowcowi, który po latach 15 ustąpił godności tej bratu, Janowi Długoszowi młodszemu r. 1449, a następnie za zezwoleniem króla Kazimierza Jagiellończyka w r. 1454 osadził tu zakonników,

a mianowicie kanoników regularnych św. Augustyna z klasztoru Bożego Ciała w Krakowie i oddał im w zarząd kościół kłobucki, z uposażeniem na 12 braci. Klasztor posiadał 2 łany ziemi, 4 sadzawki, z których jedną kupił za 60 grz. i dziesięciny bogate snopowe i pieniężne (L. B., t. III, 161 i nast.). Długosz zbudował nowy kościół dla zakonników, a stary duninowski pozostał i przetrwał do początku XIX w. Prócz tego istniał już wtedy pod miastem kościół św. Bartłomieja. Miasto założone zostało zapewne razem z utworzeniem parafii, może na początku XIII w. Długosz nie zna daty tego faktu. Powtarza tylko zasłyszaną legendą o znalezieniu tu kłobuka żelaznego, od którego jakoby utworzono nazwisko osady. W r. 1270 przy boku Bolesława ks. krakow. „comes Laurencius venator de Clobutesk". R. 1290 przy Przemysławie ks. krakow. „comes Florian venator Clobucensis". W dok. z r. 1296 wymieniona ziemia kłobucka jako część ziemi wieluńskiej. (K. W., n. 648, 745). Za Długosza mieszczanie dawali kościołowi dziesięcinę w ziarnie. Istniało wójtowstwo. W r. 1581 płaci K. szosu fl. 32, od 29 łan., 4 piekarek, 4 szewców, 2 kowali, 2 krawców, 2 rzeźn., 4 kom., 2 kół, 1 dudy. Suma fl. 72 gr. 6. Do klasztoru należała poblizka wś Mokra.

Kłobukowice, w dok. *Clobukowycze,* wś, pow. częstochowski. W roku 1220 dają dziesięciny klasztorowi we Mstowie. Mieszkają tu częściowi dziedzice (milites).

Kłoczki 1.) wś, pow. grodzieński, gm. Kamionka, 50 w. od Grodna, 272 dz. 2.) **K.**, wś, pow. sokólski, gm. Kruhlany, 20 w. od Sokółki, 56 dz.

Kłoczki 1.) wś nad Rosią, pow. wasylkowski, gm. Czerkas, st. poczt. i dr. żel. Biała Cerkiew (10 w.), 57 w. od Wasylkowa, 44 dm., 446 mk., szkółka. Należy do Białocerkiewszczyzny. 2.) **K.** wś nad Norynią, pow. owrucki, gm. Chrystynówka, 18 w. od Owrucza (st. poczt.), 93 dm., 623 mk., cerkiew drewn. z r. 1881, szkółka cerk. od r. 1886. Do par. praw. należy wś Łataszów (2 w.). Niegdyś Diedków Trypolskich. W r. 1545 Wasili Diedko ze wsi K. czyni 4 służby do zamku owruckiego, wnosi podatku 2 kopy 22 gr i 5 kadzi miodu. W r. 1581 Fedor, Hapon i Zdan Diedkowie Trypolscy wnoszą z K. od 6 osad, 2 zagr. W r. 1628 należy wieś w części do Matwieja i innych Trypolskich, płacących od 5 dym., w części do Parfena Trypolskiego. Do tego rodu należy jeszcze r. 1734.

Kłoczów, wś, pow. owrucki, gm. Łuhiny, 19 dm., 142 mk.

Kłoda, wś, pow. wschowski. Według nagrobka w katedrze poznańskiej założycielem kościoła p. w. Nawiedzenia N. P. Maryi, w K. był Jan Rydzyński kaszt. międzyrzecki, żyjący w pierwszej połowie XV w. Upadający dźwignęli na nowo Piotr i Mikołaj Rydzyńscy r. 1519. August ks. Sułkowski dziedzic Rydzyny i K. wzniósł (1770—1776 r.) nowy murowany, filialny do Rydzyny.

Kłodawa, mstko, pow. kolski. O starożytności osady świadczy cmentarzysko przedhistoryczne z popielnicami, znajdujące się na obszarze Starej Kłodawy, położonej w bagnistej nizinie. Zwykłą koleją rzeczy ludność przeniosła się z czasem na suchszy, wyżej położony obszar (wznies. do 100 mt. n. p. m.) i utworzyła osadę przy wystawionym tam przez Władysława Hermana kościołku p. w. św. Idziego, po r. 1085. Przy kościele tym książęta następni musieli ustanowić jakieś kanonie, gdyż w dok. z roku 1332 i 1345 przy boku Władysława ks. kujaw. i dobrzyńskiego występuje Jan prepozyt kłodawski, notaryusz książęcy (Kod. dypl. pol., t. II, str. 663, 694). Ponieważ prawo patronatu posiadają królowie, przeto za Jagiellonów prepozytura kłodawska dostaje się wybitnym dostojnikom duchownym krakowskim jak: Paweł z Brudzewa, Sędziwoj Czechel. Za staraniem Pawła z Brudzewa, Jagiełło osadza przy kościele tutejszym kanoników regularnych i wynosi kościół do godności kollegiaty r. 1429. Sędziwoj Czechel zrzekłszy się r. 1458 kanonii gnieźn., został tutejszym prepozytem i prócz potwierdzenia przywilejów kollegiaty r. 1466, uzyskał w r. 1469 uposażenie jej probostwami w Rudołtowie i Sobótce. Tenże Czechel zakłada tu szpital p. w. św. Ducha i uposaża takowy, on zapewne też dał początek szkole, która zostawała pod nadzorem akademii krakowskiej. W szkole tej naucza później (1534 — 1560) głośny Grzegorz z Sambora, a jednym z uczniów jej był św. Stanisław Kostka. Pod opieką królów i duchowieństwa zaczęło się rozwijać i miasto. Prawo niemieckie dostała osada zdaje się dopiero r. 1430 od Władysława Jagiełły, współcześnie z fundacyą kollegiaty. Na wojnę pruską r. 1459 dostarcza K. 20 zbrojnych, co świadczy o znacznem zaludnieniu. W czasie morowej zarazy w Prusach r. 1464 przebywa tu czas jakiś Kazimierz Jagiellończyk. Starostwo kłodawskie stanowi w XVI w. zabezpieczenie posagu królowych: Elżbiety żony Kazimierza Jagiellończyka, Barbary Zapolyi i Bony. Według reg. pob. z r. 1576 szos wynosił (dwojaki) 73 grzywien, (z Łęczycy 80), lecz powodu świeżego pożaru pogorzelcy otrzymali uwolnienie. Inne dochody wpłynęły w szczupłych bardzo rozmiarach z tego powodu. Zapłacono od 17 łan. miej. po gr. 20, gdy lustracya z r. 1564 podała 50 łanów. W r. 1557 przy cmentarzu miejskim wzniesiono kościół p. w. św. Fabiana i Sebastyana, zwany przez lud kościołem Bożego Ciała. Już w roku 1530 rajcy zawarli umowę z prepozytem Błażejem, celem obsadzenia oddzielnego prebendarza przy kaplicy Bożego Ciała. Widocznie wraz

z ustanowieniem prebendy i odbudową kaplicy nastąpiła nowa dedykacya. Kościół i klasztor karmelitów fundował r. 1623 Franciszek Krzykoski i uposażył takowy sumą 8000 zł. zabezpieczoną na dobrach Krzykosy i Dąbrówka. Środków na fundacyę dostarczyła cała rodzina Krzykoskich. Zakonników sprowadzono z Poznania. Pod koniec XVII w. kościół i klasztor po spaleniu odbudował r. 1718 Ernest Dorpowski h. Leliwa, generał wojsk kor., wojewoda łęczycki. Konsekracya odbyła się dopiero r. 1766 p.w. Wniebow. N. P. Maryi. Gdy w r. 1809 arcyb. Raczyński skasował kollegiatę i zamienił ją na zwyczajną parafię, kościół sam był w stanie ruiny i r. 1818 został rozebrany, a z cegły wzniesiono ratusz. Proboszczowi oddano mieszkanie w klasztorze karmelitów, a nabożeństwo parafialne przeniesiono do kościołka Bożego Ciała. Po kasacie klasztoru karmelitów w r. 1864 oddano proboszczowi zabudowanie klasztorne, a nabożeństwo przeniesiono do kościoła katolickiego. Kościołek Bożego Ciała został cmentarnym. Za miastem między stawami stoją piętrowe skrzydła pałacu, który tu wzniósł około roku 1744 ststa kłodawski Kazimierz Dąmbski, wwda sieradzki. Kłodawa z wsiami okolicznemi była królewszczyzną, należącą pierwotnie do grodu przedeckiego. Podług lustracyi z r. 1564, należały do ststwa tego: Kobylaiata, Głogowa, Zbójno, Lanżek i Długie Kąty, z których dochód wynosił 464 złp. 3 gr. 15 den. W sto lat później, obszar starostwa znacznie się powiększył, lustracya bowiem r. 1661, podaje jeszcze następne wioski: Nowa Wieś, Kubłowo, Kłokocino, Ostrowy Małe, Saby, Kopy, Dobiegniewo, Dąmb. Dochody, pomimo spustoszenia przez Szwedów, zwiększyły się do 2105 złp. 11 gr. $1^1/_2$ den., na czysto zaś 1900 złp. Przez lat sto starostwo stanowi oprawę posagową kilku królowych. Po wyjeździe Bony otrzymał starostwo jej protegowany Wojciech Koryciński wwda łęczycki. Odtąd stanowi ono uposażenie możnych rodzin wielkopolskich. Poczet starostów był następujący: Wojciech Koryciński, h. Topór (1548 — 1555); Jan z Bogusławic Sierakowski, h. Ogończyk (1565); Mikołaj Koryciński, h. Topór (1615); Feliks Kryski z Drobina, h. Prawdzic (1616); Przemysław z Byków Bykowski, herbu Gryf (1649); Stanisław Bykowski (1662); Jędrzej Bykowski (1697); Ernest Chryzostom z Dorpowa Dorpowski, h. Leliwa (1718); Michał Dorpowski (1718 — 1732); Wacław Garczyński (1733—4); Kazimierz z Lubrańca Dąmbski, h. Godziemba (1742 — 1764); Jan Aleksander na Starym Kraszewie Kraszewski, h. Jastrzębiec (1767); Ignacy z Głogowy. Opis K. z rysunk. Jana Olszewskiego, podał M. Raw. Witanowski, „Wędrowiec“, z 1889 r., n. 1.

Br. Ch., M. R. Wit.

Kłodnica, r. 1469 *Colodnycza*, wś, powiat stryjski. W r. 1469 Mikołaj Czyrniejowski, przedstawił nadanie króla Władysława Jagiełły, na wś K. z lasem Woracz, pod obowiązkiem służby wojennej „cum duobus sagittariis“.

Kłodno, w dok. z r. 1369 *Clodno*, mylnie objaśnione (Kod. Wielk., n. 1611), jako: „Chludno“. Ob. *Wieniawa* (t. XIII).

Kłodno, wś, pow. żółkiewski. Wedle lustracyi z r. 1565 Odnowski (Herburt) wwda krak. dał tę wieś niejakiemu Trzebieńskiemu, wzamian za prawa jakie miał zabezpieczone na wsi Grzęda. Widocznie Kłodno należało też do ststwa lwowskiego.

Kłomnice, r. 1520 *Clomice*, wś, pow. noworadomski. Kościół par. p. w. św. Marcina, pochodzi przynajmniej z XIV w. W wieku zeszłym wieś przeszła w ręce Załuskich, którzy wznieśli r. 1750 murowany kościół. W r. 1552 siedzą tu Kłomiccy, płacą od 15 osad., karczmy. Sołtystwo wcielono do folwarku.

Kłonary Wielkie, wś nad rzką Udynką, pow. dźwiński, gm. Warkowo, 43 w. od Dźwińska, 14 dm., 100 mk., zarząd, szkoła.

Kłongie, wś, pow. kowieński, gm. Wielona (4 w.).

Kłopacze, wś, pow. oszmiański, gm. Połoczany (5 w.); miała 20 dusz rewiz.

Kłopietynie, dwór, pow. rossieński, gmina Erżwiłek (4 w.).

Kłopocin, fol., pow. kobryński, gm. Błoty, 2 w. od Kobrynia, własność Kościuszków, 114 dz.

Kłopoczyn, wś, pow. włodzimierski, gmina Poryck, 28 wiorst od Włodzimierza, 51 dm., 284 mk.

Kłopotki, dwór, pow. sokólski, gm. Makowlany, 15 w. od Sokółki, własność Duchnowskich, 52 dz.

Kłopotnica, wś, pow. jasielski. W r. 1363 daje król Kazimierz tę wieś częściowym dziedzicom z Osieka w zamian za ich działki (Kod. mał., t. III, 163).

Kłopotowszczyzna, folw., pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (8 w.).

Kłopoty 1.) *Bańki*, *K. Bujny*, *K. Patry*, *K. Stanisławy*, *K. Waśki*, okol. szlach., pow. bielski gub. grodz., gm. Siemiatycze, 37 i 40 w. od Bielska, 543 dz. Gniazdo Kłopotowskich. 2.) **K.**, dobra, pow. wołkowyski, gm. Międzyrzecz, 19 w. od Wołkowyska, własność Wejsów, 255 dz.

Kłopotynie, wś, pow. kowieński, gm. Wielona (8 w.).

Kłopy, wś, pow. szawelski, gm. Poszwityń (11 w.).

Kłotno, r. 1266 *Clothno*, wś, pow. włocławski. Włość kościoła włocławskiego, otrzymuje r. 1266 od Kazimierza ks. łęczyc. te same swobody co inne wsi biskupie (Kod. dypl. pol., t. II, 71). Biskupi kujawscy założyli tu kościół par. zapewne jeszcze przed XVI w. W reg. pob.

z r. 1566 wymieniona jest par. Kłótno, z której wydzielono kilka wsi do utworzonej po r. 1557 par. w Gołaszewie. Ob. „Kłosy", 1882, t. 35.

Kłów, wś i dobra, pow. klimowiecki, gmina Tymonów, 10 dm., 50 mk. Dobra, własność Byszewskich, 517 dz. (365 lasu), wiatrak.

Kłowiszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Tyltyszki (13 w.).

Kłubinicze, wś, pow. sieński, gm. Wysoki Horodziec, 28 dm., 188 mk.

Kłuboczyn, w dok. *Kłobuczyn*, wś, pow. łucki, gm. Silno, 48 w. od Łucka, 15 dm., 148 mk. W r. 1577 należy do włości zamku ołyckiego ks. Michała Czartoryskiego, który wnosi z 8 dym. po 10 gr. W r. 1583 ks. Stanisł. Radziwiłł płaci od 6 dym. Obecnie należy do ordynacyi ołyckiej.

Kłuboki, dwór, pow. telszewski, gm. Wornie (6 w.), Budrysów 89 dz.

Kługinowka, dobra, pow. grodzieński, gm. Dubno, 44 w. od Grodna, Kługinych, z fol. Mikłaszowce i chut. Liski, 483 dz.

Kłumpiszki, os. młyn., pow. kowieński, gm. Ejragoła (10 w.).

Kłundziszki, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (12 w.). Należała do dóbr Widze, od r. 1866 Iwaszyncewa, 108 dz.

Kłupis, wś, pow. rossieński, gm. Skawdwile (3 w.).

Kłyszawka, urocz., pow. sokólski, gmina Ostrów, 64 dz.

Kłyszów, wś, pow. nisiecki (Nisko). Wspom. w dok. z r. 1352 (Kod mał., III, 82).

Kłyzówka, wś włośc., pow. bielski gubernii grodzień., w dawnej ziemi drohickiej, gm. Narojki, par. kat. Drohiczyn, 51 w. od Bielska, 288 dz. Ludność polska.

Kłyż, w dokum. *Clis*, wś, pow. dąbrowski. W dok. z r. 1244 wymieniony jako wieś książęca. W r. 1280 rozgraniczony z Żelichowem (Kod. mał., II, 71, 286).

Kmakiszki al. *Czelniuki*, zaśc., pow. święciański, gm. Twerecz; miał 14 dusz rewiz., należał do dóbr skarb. Dzisna.

Kmitów, wś, pow. żytomierski, gm. Lewków (4 w.), par. praw. Studenica, 18 w. od Żytomierza, 39 dm., 214 mk., st. poczt.

Kmoczatki, wś, pow. święciański, gm. Szemetowszczyzna (3 w.); miała 12 dusz rewiz., należała do dóbr Kołodno.

Knakendorf, wś, pow. wałecki. Wedle wizyty z r. 1640 istniał tu kościół drewniany p. w św. Bartłomieja, filialny do Tuczna.

Knasze 1.) wś, pow. rossieński, gm. Kielmy (5w ..). 2.) **K.**, wś, pow. szawelski, gm. Podubis (1 w.).

Kneruty, wś i kol. czeska, pow. dubieński, gm. i par. praw. Malin (2 w.), 36 w. od Dubna. Wś ma 25 dm., 196 mk., cerkiew drewn. z r. 1887 na miejsce dawnej. Do filii należą wsi: Tereizów i Stawiszcze. Kol. ma 28 dm., 204 mk. W roku 1545 dziedzicami byli: Borejko i Hryczko. W r. 1563 Jerofiej Hostski zapisuje K. bratu Romanowi. R. 1565 Eustachego Borejki. W r. 1583 Bohdan Borejko wnosi z 8 dym., 4 ogr., 3 ogr.

Kniahinin 1.) wś, pow. dubieński, gm. Kniahinin, st. poczt. Młynów (18 w.), 30 w. od Dubna, 48 dm., 581 mk., cerkiew murowana wzniesiona r. 1790 przez właściciela Michała Jakubowskiego, szkoła od r. 1870. Cerkwie filialne we wsi Perekale i Ochmatkowie (3 w.). Gmina obejmuje 15 miejscowości, 961 dm. włościsń. (obok 168 innych), 5964 mk. włościan, uwłaszczonych na 7830 dz. W r. 1545 kn. Fedora Sanguszki, ssty włodzimierskiego. W r. 1570 należy do Morawicy (Hrehorego Chodkiewicza), jako wiano po żonie Katarzynie Iwanownie Wiszniowieckiej, która w r. 1577 wnosi z 35 dym. włóczn. i 2 kół młyn. W r. 1583 ks. Andrzej Wiszniowiecki płaci od $28\frac{1}{2}$ łanów. 2.) **K.**, wś, tamże, gm. Warkowicze, st. poczt. Ozierany (3 w.), st. dr. żel. Dubno (22 w.), 108 dm., 662 mk., cerkiew drewn. z r. 1737. Do par. praw. należą wsi: Ostrów, Bodziaki, Narajów i Ozierany. W r. 1545 własność Olechna i Iwanowej Kniehinińskich. W r. 1570 wnoszą z części K.: Bohdan Kolmowicki (Kniehiniński?) z 4 dym, 6 ogr. po 2 gr., 1 koła młyń. i Marko z Branni od 2 dym., 1 ogr. 4 gr. Nadto występuje jako właściciel K. i części Smolihowa Iwan Uliewicz (Hulewicz). W r. 1576 płacą: Bohdan i Iwan od 5 ogr. po 4 gr. i 1 ogr. 2 gr., i Marek z Brennego od 2 ogr. po 4 gr., 2 ogr. po 2 gr. Podany jeszcze kn. Janusz Zasławski, płacący od 4 dym., 3 ogr., 1 rzem., 2 bojarów. W roku 1583 wnosi: ks. Jury Puzyna od 2 dworzyszcz, Bohdan i Iwan Kniehinińscy od 5 ogr., Kondrat Choroszkowicz od 2 dym., 7 ogr. i Marko z Branny od 1 dym., 3 ogr.

Kniahinin, wś, pow. kamieniecki, 10 w. od Kamieńca. Jagiełło miał ją nadać r. 1428 Wacławowi Daniłowiczowi (Rolle). R. 1493 władają tu Sroczyccy posiadający wówczas Żwaniec, Kadyjowce, Isakową, Tłuste, Hryńkowce i inne. Później mają tu dział Karabczyjowscy (7 pługów). Od nich część ta przeszła do Boskich, dział Sroczyckich do Koniecpolskich. W XVIII w. władali tu Humniccy i Hołyńscy od nich kupił r. 1820 Rozałowski. Po nim drogą wiana Rozembergowej. Dziś jej sukcesorów. Są ślady zamczyska.

Kniahininek, wś i os. nad Styrem, powiat łucki, gm. Torczyn, 6 w. od Łucka. Wś ma 38 dm., 203 mk., szkołę, wiatrak; os. 48 dm., 200 mk. Własność Falkowskich.

Kniahininka al. *Kniahininek*, wś, pow. dubieński, gm, Jarosławicze, par. praw. Załawie (1 w.), 32 w. od Dubna, 12 dm., 229 mk.

Kniawdyszki, dwór, pow. poniewieski, gm. Pniewo (8 w.).

Kniaź-Oziero, wś nad jez. Kniaź, pow. mozyrski, gmina Dziakowicze, 29 dm., 259 mk., cerkiew.

Kniaź-Sieło, wś i fol. nad Słuczą, pow. rówieński, gm. Berezne, st. poczt. Dąbrowica (45 w.), st. dr. żel. Stepań (30 w.), 84 w. od Równego, 68 dm., 515 mk., cerkiew drewniana z r. 1785. Do par. praw. należą wsi: Bohusze, Tyszece, Nowa Rudka. W całej parafii było 154 dm., 1244 mk. prawosł., 86 katol. i 40 żydów. Własność Małyńskich.

Kniaziewo 1.) al. *Kniazikowszczyzna*, dobra, pow. wołkowyski, gm. Samarowicze, 21 w. od Wołkowyska, Zurowych 519 dz. 2.) **K.**, wieś, powłat dryzieński. Własność Zarakowskiego.

Kniaziówka, wś, pow. czerykowski, gmina Krasnopole, 55 dm., 379 mk.

Kniaziszczewo, fol., pow. mścisławski, od r. 1858 Daleckich, 182 dz.

Kniazpol al. *Kniaze*, wś, pow. kamieniecki, 14 w. od Kamieńca. Nadana r. 1405 z Boruszkowcami i Kulczyjowcami, Janowi Rutultowi i Wawrzeńcowi Szulkie. Później Dziewiałtowskich i Potockich. Na górze nad Gniłą wodą ślady zameczyska.

Kniaża 1.) wś nad Rosią, pow. skwirski, gm. Babin, st. poczt. Bród Bosy (15 w.), 32 w. od Skwiry, 94 dm., 664 mk., kaplica. Należy do dóbr Wierzchownia. 2.) **K.,** wś, pow. zwinogródzki, gm. Kozackie, st. poczt. i tel. Zwinogródka (18 w.), 545 dm., 2488 mk., cerkiew, szkółka cerk., 33 wiatraki. Należała do dóbr Funduklejów. 3.) **K.,** os. karcz. i młyn nad rz. Zameczykiem, dopł. Bohu, pow. bracławski. Należy do klucza niemirowskiego. 4.) **K**, *Korecka*, wś nad Ceremem, pow. nowogradwołyński, gm. Piszczów, par. praw. Krasiłówka (5 w.), 10 w. od mta pow., 46 dm., 298 mk. 5.) **K.** *Zwiahelska*, wś, tamże, gm. Romanówka, par. prawosł. w Zwiahlu (11 w.), 405 mk.

Kniaża Krynica, mstko nad Tykiczem Uhorskim, pow. lipowiecki, gm. Cybulów, st. poczt. Monastyryszcze (12 w.), 64 w. od Lipowca, 243 dm., 2609 mk., cerkiew, dom modlitwy żydow., szkółka cerk., lecznica, 2 młyny, 3 wiatraki. Od końca XVIII w. hr. Krasickich. Osadzona na początku XVII w. przez ks. Zbaraskich, na gruncie koszyłowskim, nabytym od Korotków (po Kozarach). W r. 1629 kaszt. krak. Jerzy Zbaraski wnosi od 248 dym.

Kniaże, wś, pow. włodzimierski, gm. Podbereże, 53 w. od Włodzimierza, 113 dm., 685 mk., cerkiew, wiatrak. W r. 1542 Fedora, Stepana i brata ich Knieskich, którzy opatrywali trzy horodnie zamku łuckiego. W r. 1570 wnoszą ztąd: Mykita Kniaski z 7 dym., 7 ogr. po 2 gr., Fedor Kniaski z 8 dym., 4 ogr. po 2 gr. i Tymofiej Zyk z 6 dym., 3 ogr. po 2 gr. W r. 1577 płacą: Bazyli Derewiński z 2 dym., 5 ogr., Zyk Kniazki z 3 dym. po 20 gr., 3 ogr. po 4 gr. i Chwiedor Kniazki z 6 dym. po 10 gr., 3 ogr. po 4 gr. W r. 1583 należy w części do Drzewińskiego, pisarza JKr. M., do Kłodzińskiego, ssty błońskiego, płacącego od 6 dym., 4 ogr., do Tymofeja Zyka Kniskiego, 4 dym., 6 ogr., $1/3$ koła w., $1/3$ popa i Fiedora Kniaskiego, 4 dym., 6 ogr., $1/2$ koła w., $1/3$ popa.

Kniaże, r. 1565 *Kxiasch*, wś nad Czeremoszem, pow. śniatyński. W r. 1469 Jan podsędek kamieniecki przedstawił list króla Władysława Jagiełły na posiadanie wsi K., którą kupił z obowiązkiem pięciu służb wojennych. W r. 1565 wś w ststwie śniatyńskiem, miała 40 kmieci na połdworzyszczach, 4 kmieci jeszcze swobodnych od czynszu, popów 2, proskurnic 2. Powołowszczyzna przynosiła co rok siódmy 44 wołów. Ogółem dochodu było zł. 176 gr. 28. W r. 1579 w dzierżawie Piotra Zborowskiego, z Zabłotowem i Sniatyniem.

Kniażeczki, *Kniażyczki*, wś, pow. horecki, gm. Lubinicze (7 w.). 37 dm., 217 mk.

Kniażeska Słobódka, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 32 dm., 191 mk.

Kniażestok, ferma i os. młyń., pow. telszewski, gm. Iłłoki (10 w.).

Kniażewicze, *Kniaziewicze*, dobra, pow. grodzieński, gm. Indura, 37 w. od Grodna, własność Niemcewiczów, z chut. Werusowo 510 dz. Wś należała do wójtowstwa weretejskiego we włości dworu kraśnickiego, w ekonomii grodzieńskiej. Podług reg. pomiar. z r. 1558 wś miała 7 włók gruntu średniego, wszystkie na służbę ciągłą. Poddani winni wnosić 2 kopy 55 gr., oraz za owies i odwóz 1 kopę 10 gr.

Kniażewodce, wś, pow. grodzieński, gmina Dubno, 47 w. od Grodna, 63 dm., 598 mk., 1689 dz.

Kniażyce 1.) mstko na lew. brz. Łochwy, pow. mohylewski, gm. Kniażyce, 13 w. od Mohylewa, przy byłym trakcie poczt. wileńskim, 93 dm. drewn., 506 mk. (264 praw. i 242 żyd.), 2 cerkwie (1 murow., przerobiona z kościoła katol.), dom modl. żydow., zarząd gm., szkoła, jarmark (1 paźdz.). W r. 1506 dane w dożywocie przez króla Aleksandra, żonie Helenie; r. 1535 spalone przez wwdę kn. Szujskiego, podczas wojny z Iwanem Groźnym. Dobra, 1363 dz., należały do Makowieckich, następnie guber. Beklemiszewa, od r. 1881 Dziczkańców. Gmina obejmuje 41 miejscowości, 784 dm., 5033 mk. włościan (1523 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 7760 dz. W gm. jest 9465 dz. lasów większej posiadłości. 2.) **K.,** os., pow. witebski, gmina Myszkowo, przyst. dr. żel.

Kniażycze, wś nad Irpeniem, pow. kijowski, gm. Białogródka, stacya poczt. Borszczahówka (21 w.), 31 w. od Kijowa, 48 dm., 679 mk., cer-

kiew drewn., szkółka cerk., młyn, 6 wiatraków, 502 dz. Własność większa należy do Jasnohorodki, dawniej Szujskich, obecnie Marczenków. W r. 1569 Dedków Trypolskich, następnie Sołtanów. W r. 1581 Iwan Sołtan, pisarz grodzki kijowski, wnosi od 3 osiadł., 5 zagr. po 6 gr., a w r. 1628 Aleks. Sołtan, z 2 dym., 2 ogr. W r. 1660 należy do dóbr hulanickich (motowidłowskich) Aksaków.

Kniażyki 1.) wś nad stawem, pow. berdyczewski, gm. Szyrmówka, st. poczt. Samhorodek (8 w.), 48 w. od Berdyczowa, 120 dm., 813 mk., cerkiew, cegielnia, młyn, 2 wiatraki. 2.) **K.**, wś nad stawem, pow. lipowiecki, gm. Cybulów, st. poczt. Monastyryszcze (17 w.), 87 w. od Lipowca, 113 dm., 1098 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 wiatraki.

Kniażyna, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (1 w.).

Kniażyna 1.) dwa chutory, pow. krzemieniecki, gm. Jampol, 2 dm., 10 mk. 2.) **K.**, fol., tamże, gm. Wiszniowiec, 2 dm., 36 mk. 3.) **K.**, urocz., pow. starokonstantynowski, gm. Bazalia, 9 dm., 30 mk. 4.) **K.**, wś, pow. żytomierski, gm. Piatka, par. praw. Turczynówka (2 w.), 47 w. od Żytomierza, 58 dm., 369 mk., własność Tereszczenki.

Kniażyno 1.) wś, pow. orszański, 100 dz. 2.) **K.**, fol., tamże, od r. 1880 Jewdokimowych, Iwanowych i Moisiejewych, 315 dz.

Kniburyszki, folw., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy, Symonowiczów 70 dz.

Knichowce, przys., pow. krzemieniecki, gm. Wiszniowiec, 25 w. od Krzemieńca, 49 dm., 367 mk.

Kniebiany, wś, pow. rossieński, gm. Mańkuny (5 w.).

Kniebie, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (18 w.), Mioduszewskich 109 dz.

Knieże, wś, pow. telszewski, gm. Sałanty (6 w.).

Knihinin, r. 1469 *Knehynyn*, wś, pow. stanisławowski. W r. 1469 złożył Piotr Zakowski dokumenty królewskie na kilka sum danych na tę wieś trzymaną w zastawie.

Knihynice *Kniehynice*, wś, pow. rudecki. Wspom. w dok. z r. 1438. W r. 1515 już należą do Stadnickich. R. 1589 płacą od 4 łan., młyna, 2 zagr., 1 kom. ubog.

Knipiszki, *Knibiszki*, wś i zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (14 w.). Zaśc. należał do dóbr Dryświaty, r. 1802 przysądzony dla Tad. Mejsztowicza.

Knisty, dwór, pow. rossieński, gm. Sartyniki, Knistowtów 28 dz.

Kniszowo, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Knituwis, dwór, pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (12 w.).

Knizłówka, wś i dobra, pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki (12 i 14 w.). Dobra, Kolendów 139 dz.

Knorozy, wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Pasynki, 1020 dz.

Knorydy, wś i dobra, i *K. Podleśne*, dobra, pow. bielski gub grodz., gm. Dubiażyn, 10 w. od Bielska. Wś K. ma 21 dm., 337 mk., 461 dz.; dobra w części Obuchowiczów, 500 dz., w części Gartkiewiczów (z Ostaszami) 415 dz. Dobra K. Podleśne, Korsaków, z fol. Mokre 375 dz. i 231 dz. częściowych właścicieli.

Knyszewicze, wś i fol., pow. sokólski, gm. Zubrzyca, 12 w. od Sokółki. Wś ma 1226 dz.; fol. Szarkowych, 183 dz.

Knyszyn, *Knissin*, *Knyschino*, wś, pow. pińczowski. Michał syn Piotra z K., kanon. krak., wspominany często w dok. z drugiej połowy XIV w. (Kod. kat. krak. II). Długosz (L. B., t. II, 73) wspomina tę wś w opisie par. Sancygniów. Reg. pob. z XVI wieku nie podają jej wcale.

Knyszyn, mstko i dobra, pow. białostocki, gm. Krypno. Mstko ma 5487 mk., 1128 dz. miejskiej, 98 cerk. i 38 kość.; dobra, hr. Krasińskich, z fol. 3320 dz. (1883 lasu). Parafia praw., dek. (błagoczynia) białostockiego, 326 dusz. W r. 1833 własność gen. Wincentego hr. Krasińskiego, z którego inicyatywy powstała tu fabryka sukienna r. 1832. Opis podał „Kur. Litewski“ (r. 1833 nr. 71). Miała 19 warsztatów, majstrów i podmajstrów 79, sprowadzonych z Królestwa Polskiego (Knyszyn należał wówczas do Obwodu Białostockiego). Do 1 maja r. 1833 wyrobiono w niej sukna w kolorach: czarnym, granatowym, ciemno-zielonym i szaraczkowym 13,225 arszynów. Z tego sprzedano i wysłano wewnątrz Rosyi 11,400 arszynów. Hr. Krasiński sprowadził tu fabrykanta Augusta Langégo z całym gronem majstrów i robotników z rodzinami. Za wstawieniem dziedzica, cesarz Mikołaj I uwolnił K. na lat 10 od kwaterunku wojska.

Knytyszki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (12 w.).

Kobacki, fol. nad Bugiem, pow. bielski gub. grodz., gm. Skórzec, par. katol. do roku 1892 Granne, obecnie Pierlejewo, 58 w. od Bielska, należy do dóbr rudzkich ks. Jabłonowskiej.

Kobalina, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (14 w.).

Kobcze 1.) *Kopcze*, wś i os., pow. łucki, gm. Poddubce, 17 w. od Łucka. Wś ma 17 dm., 254 mk.; os. 48 dm., 323 mk. W r. 1577 Serbin wnosi ztąd od 2 dym. po 10 gr., 3 ogr. po 2 gr., a w r. 1583 Michał Serbin od 4 dym., 1 koła dorocz., 3 pustowszczyzn. Własność Stępkowskich. 2.) **K.**, wś nad Styrem, tamże, gm. Rożyszcze, 32 w. od Łucka, 36 dm., 281 mk.

Kobele, wś, pow. grodzieński, gm. Bereszty, 51 w. od Grodna, 774 dz.

Kobelniki, wś, pow. rossieński, gm. Taurogi (14 w.).

Kobełka, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Domaczewo, 34 w. od Brześcia 884 dz.

Kobiele Wielkie, wś, pow. noworadomski. Gniazdo Kobielskich h. Poraj, pierwotnie z Dmenina się wywodzących. Dziesięciny z tej wsi stanowiły uposażenie kanonii „fundi Kobiele“, przy katedrze gniezn. Kościół par. p. w. św. Marcina i św. Jana Ewang. wspominany w dok. z połowy XV w. W obecnem stuleciu pleban ks. Andrzej Zawodziński, wystawił nowy murowany.

Kobiele, wś, pow. wileński, gm. Niemenczyn (6 w.); miała 16 dusz rewiz, należała do dóbr skarb. Jęczmieniszki.

Kobiernice, wś, pow. bialski (Galicya). St. Tomkowicz i Henr. Lindquist: „Szczątki średniowiecznego zameczka Wołek, na gruntach wsi K.“ (Spraw. kom. hist. sztuki, III, 1). Ob. *Wołek*, (t. XIII).

Kobierniki, w dok. *Cobernici*, dawniej wś, dziś przedmieście Sandomierza. Dają dziesięcinę kolegiacie sandomierskiej w r. 1191. Pewne działy tej wsi nadane były klasztorowi w Zawichoście r. 1257. Wś cała wymieniona w liczbie posiadłości kolegiaty w dok. z r. 1284 (Kod. mał. I, 5, 70, 126). Według Długosza (L. B., III, 319), wś ta dawniej własność klasztoru św. Andrzeja, należąca do par. św. Pawła w Starym Sandomierzu, obróconą została na folwarki mieszczańskie, niewiadomo kiedy. Obejmowała od 13 do 15 łan., a dziesięcinę do 24 grz., dawano prebendzie kobiernickiej przy kolegiacie sandomierskiej.

Kobierno, r. 1288 *Cobersno*, r. 1520 *Cobyerzno*, wś, pow. krotoszyński. Przemysław ks. polski, nadaje r. 1289 komesowi Piotrowi Prusinowskiemu prawo niemieckie dla jego włości: „Thomino, Cobersno i Pruszinowo“. W r. 1292 odbywa się tu zebranie dostojników, jak świadczy akt tamże sporządzony (K. W., n. 641, 690). W r. 1520 dziedzicem wsi był Hieronim Rozrażewski z Nowego Miasta. We wsi stał kościół par. drewniany p. w. św. Wojciecha, wspomniany w aktach z XV w.

Kobierzycko, r. 1136 *Coberizechco*, wś, pow. sieradzki. Wspom. w dok. z r. 1136 śród włości arcyb. gnieźn., w okolicy Sieradza (K. W., n. 7). Albrikus syn Chebdy z K. wspomniany w dok. z r. 1299 (ib. 814).

Koblica, słoboda w dobrach Borodzianka, pow. radomyski, 12 dm., 59 mk.

Koblin, wś nad Ikwą, pow. dubieński, gmina Młynów, par. praw. Arszyczyn (3 w.), 10 w. od Dubna, 21 dm., 303 mk., cerkiew filialna drewn., wzniesiona przez dziedzica hr. Krasickiego w r. 1795, a uposażona r. 1778, kościół katol. filialny. W. ks. Witold potwierdza roku 1428 kn. Hance Wasilowej posiadłości (między niemi i K.), które jej dał wydając ją za kn. Wasila Ostrogskiego. Następnie K. przechodzi do Montowtów. W r. 1545 władają nim Jakubowa Montowtowiczowa i Andrzej Montowt, którzy opatrywali 3 horodnie zamku łuckiego. W XVI w., K. był miastem, posiadał targi i jarmarki, był broniony przez zamek (drewniany), wzniesiony na wybrzeżu Ikwy, otoczony ostrokołem i rowem. Do zamku prowadziła brama od strony miasta. Uzbrojenie składało się z 4 armat, 52 rusznic i 20 hakownic, do których było 2 beczki prochu, 5 baryłek kul do hakownic i armat, beczka saletry i pół beczki siarki. (Ob. Or. Lewickiego, Hanna Montowt, Kijów, 1888). W r. 1570 Jan Montholth (Montowt), wnosi z K. i przys. od 30 dym. w miastecz. po 2 gr., 23 ogr. po 1 gr., 6 pól po 10 gr., 61 dym. cał. po 10 gr., 67 ogr. po 2 gr., 10 i 2 kół młyń., 2 bojar. putn., 4 szynk. gorzał. Jan Montowt zapisał dożywociem K. z włością, drugiej żonie Barbarze Aleksandrównie z Porycka, która po jego śmierci wyszła powtórnie za Aleksandra Siemaszkę, podkom. włodz. Ten nabył na własność K. za 4000 kóp gr. od Anny Montowtówny, córki Jana, żony Pawła Zgliczyńskiego. W r. 1583 Aleks. Siemaszko wnosi z K. z 12 dym., 5 ogr.

Kobło, wś, pow. staromiejski. W r. 1565 wś w ststwie samborskiem, miała 41 kmieci, podsadków 5, wójt na dworzyszczu, karczma, pop i cerkiew. Dochód wynosił zł. 40 gr. 8.

Kobryń, os., pow. kobryński, gm. Strzygowo, 69 dz.

Kobrynka-Łańska, pow. brzeski, ob. *Łańska-Kobrynka.*

Kobrynowo, wś, pow. zwinogródzki, gmina Husakowo, st. poczt. Zwinogródka (18 w.), 195 dm., 2367 mk., cerkiew, szkółka, 9 wiatraków.

Kobryński Klucz al. *Gubernia*, folw., pow. kobryński, gm. Błoty, 1 w. od Kobrynia, Mackiewiczów (poprzednio Wereszczaków), 196 dz. i Skowrońskich 248 dz.

Kobtewo, wś nieistniejąca obecnie, w dzisiejszym pow. prużańskim. Należała do wójtowstwa szczerczewskiego, w ekonomii kobryńskiej. Podług rewizyi D. Sapiehy z r. 1563 we wsi było 10 włók gruntu przepodłego, z tego 4 wolne na osocznictwo i 6 za opłatą. Z włóki płacili po 66 gr. Owsa i siana dawać nie powinni. Wś czyniła 6 kóp i 36 gr., z naddatków zaś 2 kopy 42 gr. czyli razem 9 kóp 18 gr.

Kobusy, wś włośc., folw., pow. bielski gub. grodz., gm. Skórzec, 38 w. od Bielska. Wś ma 148 dz.; fol., własność Szuchartów, 171 dzies. Ludność polska.

Kobuzie, wś i fol., pow. wołkowyski, gmina Hornostajewicze, 20 w. od Wołkowyska. Wś ma 334 dz.; fol. należy do dóbr Hornostajewicze.

Kobuzy, wś, pow. białostocki, gm. Obrębniki, 119 dz.

Kobyla 1.) wś, pow. białostocki, gm. Gródek, 215 dz. 2.) **K**, wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Skórzeó, 350 dz.

Kobyla 1.) wś nad Korczykiem, pow. nowogradwołyński, gm. i st. poczt.-telegr. Korzec (9 w.), 37 w. od mta pow., 145 dm., 873 mk., cerkiew drewn. nadana ziemią przez ks. Czartoryskiego; szkółka cerk. od r. 1864. 2.) **K.** (ob. t. IV, 213 *Kobyle*), wś nad Bożkiem, pow. starokonstantynowski, gm. i stacya poczt. Krasiłów (11 w.), 22 w. od mta pow., 177 dm., 1203 mk., cerkiew drewn. z r. 1720, uposażona 46 dz. z nadań ks. Janusza Sanguszki r. 1760, szkółka cerk. od r. 1891. Cerkwie filialne we wsi: Beregielińce (4 w.) i Paszutyńce. Wś początkowo należała do zamku krzemienieckiego. W r. 1517 Zygmunt I potwierdza ks. Konst. Ostrogskiemu posiadanie włości kuźmińskiej (w skład której wchodzi wś K.), nadanej mu przez króla Aleksandra. W r. 1583 ks. Ostrogski wnosi od 7 dym., 6 ogr., 1 koła dorocz. W r. 1593 spustoszona przez Tatarów. Wchodząc w skład ordynacyi ostrogskiej, dostała się r. 1753 ks. Franc. Lubomirskiemu. Około r. 1783 należała do Boczkowskiego, dalej r. 1787 do Skibickich, potem do Ign. Skipra, następnie Józefa i Maryanny Proskurów, od których nabywa Anna Załęska i daje jako wiano córce swej Elizie Czudowskiej, w końcu po jej śmierci (1870 r.) przechodzi do Mieczysława Załęskiego.

Kobylaki 1.) fol. dóbr Niziany, pow. wołkowyski. 2.) **K.**, wś i dobra, tamże, gm. Tołoczmany, 6 w. od Wołkowyska. Wś ma 318 dz.; dobra, Wittorfów 545 dz.

Kobylaki, wś, pow. zwinogródzki, gm. Czyżówka, st. poczt. Lisianka (22 w.), 17 w. od Zwinogródki, 217 dm., 1333 mk., cerkiew, szkółka cerk., 4 wiatraki. Przed r. 1865 było 1837 dz. Wś nabyta została od ks. Jabłonowskich przez Żylińską, od której r. 1802 kupił Jakub Krzeczkowski.

Kobylanka 1.) wś nad Wysią, pow. zwinogródzki, gm. Petrykówka, st. poczt. Kalihorka Mokra (15 w.), 43 w. od Zwinogródki, 45 dm., 277 mk. 2.) **K.**, kol., pow. żytomierski, gmina Horoszki, 16 dm., 100 mk.

Kobylanka, wś, pow. gorlicki. W dok. z r. 1381 wymienione są wsi: Kobyla (nie istniejąca obecnie), Kobylanka i Klęczany (Kod. mał., t. III, 335). Zdaje się, że już w XV w. powstała tu parafia przeniesiona z Dominikowic, gdzie pierwotnie istniała. Reg. pob. z XVI w. wymieniając wsi składające tę parafię pomijają Dominikowce (L. B., II, 284).

Kobylany, wś, pow. radomski, par. Skaryszów. W dok. z r. 1252, śród włości klasztoru sieciechowskiego. Za Długosza (L. B., III, 265) klasztor ma tu 30 łan. km., 3 karczmy, 2 zagr., folwark. Z pewnego kawałka dawano dziesięcinę kustodyi sandomierskiej. Wś miał nadać klasztorowi komes Sieciech.

Kobylata, właściwie *Kobylajata*, r. 1557 *Kobelia Jatha*, wś, pow. kolski. W r. 1557 należy doststwa przedeckiego, ma 13 łanów km., 7 czynsz., 3 łany wójt., 2 zagr., 1 kom. W roku 1564 wynosił dochód zł. 31 gr. 25, należała do ststwa kłodawskiego. Według opisu z r. 1789 wś K. na 20 włókach, bez budowli i gruntów dworskich, tylko 5 chałup z 5 półrolnikami odrabiającymi do folw. kłodawskiego pańszczyznę, z wołami i pieszo, stróżą, tłukę, dający sep w owsie na miarę łęczycką, kapłony, jaja, czynsz w gotówce i od wyszynku piwa i wódki. Razem dochód ststwa (prócz pańszczyzny) zł. 100 gr. 15. Było w tej wsi sołectwo w posiadaniu wdowy Maryi z Cybulskich Kublickiej, a to na mocy przywileju Stan. Augusta z dnia 20 listopada 1765 r. Z sołectwa tego płacono rocznie do 100 zł. 10 gr. (Akta komis. wdztwa mazow. z roku 1820).

Kobylczyce, ob. *Kobylczyce.*

Kobylczyce, zaśc. w dobrach Strzała, pow. słonimski.

Kobyle, wś, pow. chełmski. Mikołaj Rej otrzymał K. w posagu za żoną, która miała te dobra po swej matce. Arcyb. lwowski Borzyszowski kupił i podarował jej, jako krewnej te dobra. W r. 1564 jest tu „ecclesia ruthenica". Rej płaci tu od $12^1/_2$ łan., 4 zagr., 2 rzem. W r. 1578 należy do Drohiczyńskich h. Nałęcz. Leżała w par. rz.-katol. Pawłów.

Kobyle 1) wś, pow. bocheński. Dawała dziesięcinę bisk. krakow., a od r. 1368 kustoszom katedry (Kod. kat. krak. I, 276). W r. 1581 wś Kobiele w par. Wiśnicz, dzierżawa Jerzego Czernego daje od 4 łan. km., 3 zagr., 9 kom., 6 kom. bez bydła, 1 rzem. 2.) **K.**, r. 1581 *Kobelie*, wś, pow. jasielski W r. 1352 Kazimierz król, pozwala Krystanowi z Sobniowa założyć wieś „Kobila" na prawie magdeburskiem. Osadnicy po 20 latach wolności, dawać mają po 9 skotów czynszu. W r. 1366 tenże król pozwala Handzlinowi Renchowi założyć na obszarze tej wsi miasto z obszarem 200 łan. frankoń. Wójt otrzymuje 12 łan, kościół 3 łany, na skotnicę 3 łany. Po 20 latach wolności dawać będą osadnicy po fertonie czynszu i 3 skoty za dziesięcinę komu wypadnie. Do lokacyi miasta jednak nie przyszło i r. 1374 królowa Elżbieta daje wś K. wraz z Frysztakiem, klasztorowi koprzywnickiemu w zamian za Jasło (Kod. mał., t. III, 83, 195, 281). W r. 1581 płaci tu Frystacki Erazm od 8 osadn., 2 łan., 1 kom.

Kobylicze, wś, pow. bychowski, gm. Bycz (4 w.), 45 dm., 189 mk., krupiarnia.

Kobylik, wś, pow. homelski, gm. Rudzieniec (6 w.).

Kobylin, w dokum. *Kubilin*, wś nad Norynią,

pow. owrucki, gm. Noryńsk (5 w.), 20 w. od Owrucza (st. poczt.), 99 dm., 613 mk., cerkiew drewn. z r. 1752. Do par. praw. należą wsi: Kruki i Parszowe. Niegdyś Kubilińskich al. Kobylińskich, mających nadanie od Olelka Włodzimierzowicza, potwierdzone przez Zygmunta Augusta. W r. 1571 wnosi ztąd 16 bojarów putnych, a w 1581 r. 12 bojarów po 15 gr. i 2 zagr. po 6 gr.

Kobylin, r. 1520 *Cobylno*, r. 1578 *Kobelin*, miasto, pow. krotoszyński. W r. 1289 Jakub arcyb. gnieźn. pozwala Mikołajowi wojew. kaliskiemu w jego mieście (oppido) „Cobylino alias Venetia“ założyć kościół par. p. w. św. Stanisława. Na uposażenie kościoła fundator miał dać we wsi K. przy mieście leżącej dwa łany i dwa ogrody. W skład parafii miały wchodzić: prócz miasta wieś K., Smolice i Chwalenice. R. 1303 tenże Mikołaj oddaje miasto niejakiemu Hinczkowi do osadzenia na prawie nowotarskiem (K. W., nr. 638, 863). Jan Klimak Wierzbięta Kobyliński, syn dziedzica miasta, wstąpiwszy zagranicą do klasztoru Bernardynów sprowadził ten zakon do kraju i wystawił w K. klasztor z kościołem ostrołukowym r. 1456. W klasztorze tym przebywał czas jakiś błogosławiony Szymon z Lipnicy. Biblioteka klasztorna posiadała przeszło 200 rękopisów. Po zniesieniu klasztoru kościół przyłączono jako filię do para fialnego. Członkiem bractwa przy kościele bernardyńskim był znany poeta Samuel Twardowski, pochowany przy tymże kościele. Według Lib. Ben. Łaskiego (II, 16) miasto posiada koło r. 1520 kościół par. p. w. św. Stanisława „magnifice murata“. Przy kościele dwu wikaryuszów i dwu altarystów. Jedną altaryę założono r. 1475, drugą r. 1449. Był też szpital z kościołkiem św. Ducha mającym swego prepozyta, fundowany r. 1434. Było też bractwo ubogich mające swego lektora, z dochodem 3 grz., opartych na wójtowstwie. Kościołek św. Ducha nie istnieje obecnie; szpital dotąd się utrzymuje. W r. 1578 miasto płaciło szosu 19 zł. 6 gr., od 9 śladów miej., 40 rzem. różnych, barwierza, 6 szynkarek, złotnika, 4 rzeźników, 10 komorn. Por. „Przyj. ludu“ 1837/8, str. 340—349. Łukaszewicz J.: „Obwód Kobyliński“, 1870 r. Kościół paraf. w K., drzeworyt w Łukaszewicza dziele: „Powiat krotoszyński“, I, 175 (klasztorny kościół, 194). Sokołowski M.: „O dekoracyi wewnętrznej drewnianych kościołów K. i Libusza“, Kraków, 1884 r.

Kobylino, wś, pow. mazowiecki. W dokum. z r. 1529 Stefan Grabia infułat, prepozyt gieranoński i pleban Kobyliński (Kapica, Herbarz, 440). Pisał się on z Wądołowa. Nowy kościół murowany rozpoczęto budować w r. 1900.

Kobyliszki, dwór, pow. telszewski, gmina Gorzdy (4 w.).

Kobylnica, wś, pow. garwoliński, par. Maciejowice. Nadana wraz z Kochowem klasztorowi czerwińskiemu. R. 1354 król Kazimierz przenosi ją wraz z Kochowem na prawo niemieckie (Kod. mał., III, 95). Za czasów Długosza wś ta w par. Kochów, miała łany km., dwie karczmy z rolą należące do prepozyta w Kochowie i trzech zagrod. tegoż prepozyta. Młyn na rz. Okrzei dawał miarkę opatowi czerwińskiemu. Dziesięcinę pobierał pleban w Kochowie (L. B., t. III, 178). Ob. *Kochów*.

Kobylnica 1.) *Ruska*, r. 1565 *Kobelnicza Ruska*, wś, pow. cieszanowski. Wś ta w starostwie lubaczowskiem, nadana była przed r. 1565, przez Zygmunta Augusta, Mikołajowi Tarle, chorąż. przemyskiemu, lecz na sejmie warszawskiem „wieczność mu upadła“ i wieś stała się znów królewską. Mieszkańcy wsi mieli role niepomierzone i pomiaru nie chcieli. Podali tylko przy rewizyi $14^1/_2$ łan. Zagrodników było 16, bartników 25, dawali miodu korcy 6, mac $2^1/_2$, wartości zł. 63 gr. 18. Był pop i cerkiew. Dochód zł. 118 gr. 20. Tarło zamierzał urządzić tu wielki staw na dwu schodzących się tu rzekach, lecz gromada mająca tam swe role stawiała opór. Był też folwark i młyn. Dochód ogólny wynosił zł. 660 gr. 11 den. 3. 2.) **K.** *Wołoska*, wś, pow. cieszanowski. W r. 1565 było 26 kmieci na $10^3/_8$ łan. Role niepomierzone. Kniaź (wataman), pop. Podsadków więcej niż 10, zagrodników 9. Dochód zł. 32 gr. 15 den. 3.

Kobylnica, w dok. *Cobulnizsa*, r. 1557 *Kobelnicza major* i *minor*, wś, pow. inowrocławski. Na mocy układu zawartego r. 1250 między Kazimierzem ks. kujaw. a Michałem bisk. włocławskim, wieś tę własność niegdyś Lascona kanon. włocław., powrócił książę kościołowi włocławskiemu (Ulanow. Dok. Kuj., 186, 13). W roku 1557 K. minor, włość szlachecka ma $1^1/_2$ łana, K. major Jana Wisseckiego, kan. włocławskiego 7 łan. Należały do par. w Rzeczycy.

Kobylnik, wś, pow. święciański. Około 1680 r. Jana Antoniego Chrapowickiego, wwdy witebskiego, następnie Koziełłów, od których przeszedł do Abramowiczów. Nowy kościół murowany wznosi się obecnie.

Kobylniki 1.) w dok. *Cobelnic*, wś, pow. pińczowski, par. Wiślica. W dok. z r. 1253 wymienione śród włości klasztoru w Krzyżanowicach. Wedle Długosza (L. B., III, 87, 104) Wit biskup płocki nadał dziesięciny z K. kościołowi w Chotlu. Wś Kobylniki była za Długosza własnością królewską. W r. 1579 płaci tu Stan. Gnojeński od 12 os., 15 łan., 18 ubog. Rajcy wiśliccy od 2 łan. 2.) **K.**, wś, pow. płocki. W r. 1437 Bolesław ks. mazow. nadaje trzem dziedzicom K., Osieka i Ciućkowa prawo chełmińskie dla ich wsi (Kapica, Herbarz 227). W r. 1576 K. wieś kościelna ma 11 łan. km., 10 ogrodów, 1 rzemieślnika. Prof. Jerzy hr. Mycielski przed-

stawił w r. 1901 Komisyi historyi sztuki przy Akad. Umiej. w Krakowie, opis tutejszego kościoła i jego zabytków. Grobowiec Mikołaja Kobylnickiego, piękny zabytek rzeźby z epoki odrodzenia pochodzi z r. 1535.

Kobylniki 1.) os., pow. witebski, gm. Sieluty (10 w.), cerkiew. 2.) **K.**, tamże, ob. *Kobyłkowo.*

Kobylniki, wś, pow. szamotulski. W dok. z r. 1218 wymienione śród włości klasztoru w Łeknie (K. W., n. 101).

Kobyłczyce al. *Kobylczyce*, r. 1581 *Kobielczicze,* wś, pow. częstochowski. W r. 1220 dają dziesięcinę klasztorowi w Mstowie. W r. 1581 płaci tu Dembieński od $3^1/_2$ łan. km.

Kobyłka, wś, pow. radzymiński. W r. 1580 Serafin Dzbański, rządca wsi K., włości Stan. Mińskiego płaci od 12 łan., wójtow. 1 łan., młyn i kowal. Weiss Marceli ks. wydał: „Kościół paraf. św. Trójcy w K. pod Warszawą". Warszawa, r. 1901, str. 61 i ryciny.

Kobyłkowo al. *Kobylniki*, wś nad Dźwiną, pow. witebski, gm. Kuryno; kurhan na lewym brzegu Dźwiny.

Kobyłówka 1.) fol. dóbr Sielec, pow. prużański. 2.) **K.,** fol., pow. rzeżycki, Butrymów 120 dz.

Kobyły, wś, pow. wilejski, gmina Krajsk ($^1/_2$ w.); miała 64 dusz rewiz., należała do dóbr Czarnorucz.

Kocanowo, roku 1520 *Goczanowo,* wś, pow. średzki. Wieś królewska posiadała kościół par. p. w. św. Jakuba, wspom. w dok. z r. 1457, który jednak dla szczupłego uposażenia, wcielony został jako filia r. 1500 do par. w Pobiedziskach. Pleban miał 2 łany na własny folwark i cztery ze sołtystwa wyłączone, na których mieli siedzieć kmiecie, lecz r. 1520 stały puste.

Koce Basie, *K. Basie Dolki*, *K. Borowe*, *K. Piskuły* i *K. Schaby*, okolice szlacheckie i wsi, pow. bielski gub. grodz., gm. Skórzec, w dawnej ziemi drohickiej, 34 do 47 w. od Bielska. K. Basie mają 60 dz włośc. i 178 dz. drobnej szlachty; osada K. Basie Dołki, własność Koców, 47 dz.; okolica K. Borowe 215 dz. i K. Piskuły 129 dz.; fol. K. Piskuły, własność Nilskich, 100 dz.; wś K. Schaby 50 dz. włośc. i 123 drobnej szlachty. Gniazdo rodu Koców, którzy wedle tradycyi są potomkami Jadźwingów. Wspom. w dok. z r. 1464 (Kapica, Herbarz 224).

Kocewie, r. 1357 *Koczawe*, r. 1576 *Koczawia*, wś, pow. kutnowski. W dok. z r. 1357 śród włości kościoła gnieźn. (K. W., n. 1354). W r. 1576 ma $11^1/_2$ łan., karczmę, wójtowstwo.

Kochaniszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (9 w.).

Kochanów, wś, pow. radomski. W r. 1369 włączony do nowo utworzonej parafii we wsi Kłodno (dziś Wieniawa). W r. 1569 mają tu działki: Walenty, Jan, Stanisław i drugi Jan Kochanowscy.

Kochanowicze, mstko, pow. dryzieński, gm. Kochanowicze, zarząd gminny, 2 cerkwie, szkoła, 2 jarmarki. Gmina obejmuje 56 miejscowości, 260 dm., włośc. (43 innych), 4256 mk. włościan, uwłaszczonych na 6174 dz. Mylnie podano (t. IV, 224) nazwisko Nowaczyński, zam. Nowoszyński.

Kochanówka 1.) wś, pow. czehryński, gm. Telepino, st. poczt. Kamionka (17 w.), 62 w. od Czehrynia, 159 dm., 1631 mk., cerkiew, szkółka cerk., 6 wiatraków. 2.) **K.**, kol., pow. radomyski, gm. i st. poczt. Korostyszów (6 w.), 9 dm., 44 mk. Założona na gruntach wsi Charytonówki. 3.) **K**, kol., pow. dubieński, gmina Werba, 8 dm., 69 mk. 4.) **K.**, w dok. *Kochanowicze*, wś, pow. krzemieniecki, gm. Wierzbowiec, par. praw. Hnidawa, 27 w. od Krzemieńca, 112 dm., 597 mk. W r. 1583 należy do Wierzbowca, ks. Michała Wiszniowieckiego, który płaci od 4 dym., 3 ogr., 2 kowalów, 2 przek., 4 kół waln., 3 stępn. W ostatnich czasach Ostrowskich. 5.) **K**, wś, pow. zasławski, gm. i st. dr. żel. Chrolin (15 w.), st. poczt. i tel. Połonne (12 w.), 46 w. od Zasławia, 109 dm., 594 mk., cerkiew drewn. z r. 1873. Cerkiew fil. we wsi Titków (2 w.). W r. 1589 należy do włości połońskiej, Ostrogskich, spustoszona przez Tatarów. W r. 1648 Jerzego Lubomirskiego, ma 12 dym.

Kochanowo 1.) wś, pow. słonimski, gmina Byteń, 187 dz. 2.) **K.,** wś nie istniejąca pod tą nazwą, w pow. sokólskim, w sąsiedztwie wsi Bakuny. Należała do wójtowstwa łosińskiego we włości dworu łubeńskiego ekon. grodzieńskiej. Podług reg. pomiar. z r. 1558 było 11 włók gruntu podłego. Poddani mieli 24 woły i 14 koni; płacić powinni 13 kóp 23 gr., oraz dawać 11 beczek owsa i wnosić za odwóz tegoż 55 gr. 3.) **K**, mstko i dobra nad rzką Sokolanką i przy torze dr. żel. mosk.-brzeskiej, pow. orszański, gm. Kochanowo, 29 w. od Orszy, 60 dm., 449 mk. (156 prawosł., 10 ewang. i 283 żyd.), cerkiew, dom modl. żyd., zarząd okr. pol. i gm., st. poczt. i dr. żel., szpital i szkoła ludowa. Dobra, dziedzictwo Goniprowskich, 422 dz. (300 lasu); młyn wodny, folusz. Gmina obejmuje 88 miejscowości, 1018 dm., 4515 mk. włościan (1645 dusz rew.), uwłaszczonych na 9385 dz. W gm. jest 7451 dz. lasów większej własności i 2502 włośc.

Kochlowice, wś, pow. katowicki. W roku 1374 bawi tu Przemysław ks. cieszyński (Kod. kat. krak., II, 53).

Kochman, chutor, pow. kamieniecki, gmina Dłużek (2 w.).

Kochów 1.) dok. *Cochonow*, wś, pow. opatowski. W r. 1191 daje dziesięcinę kolegiacie sandomierskiej (Kod. małop.). 2.) **K.,** wś nad

Wisłą, pow. garwoliński. Jestto starożytne targowisko położone na praw. brzegu Wisły, przy brodzie i przewozie rzecznym. Na przeciwległym brzegu leży drugie takie targowisko, Świerze górne. Targowisko to z przewozem nadane zostało klasztorowi w Czerwińsku r. 1161 przez Henryka ks. sandomierskiego, przy poświęceniu kościoła w Łęczycy. Ks. Grzymisława, wdowa po Leszku r. 1229 na wiecu nad Pilicą, potwierdza to nadanie targowiska w K. („forum in Cochowo cum thabernis et transitu") z przewozem na Wiśle, z dodaniem kilku osadników i świeżo utworzonej woli (Kod. mał., I, 18). Obszar przyległy do targowiska przeszedł widocznie na własność rodu Ciołków, którzy założyli tu kaplicę, a przy niej utworzyli parafię. Długosz opowiada, iż Stanisław Ciołek z Ostrołęki, wojew. warszawski, ojciec biskupa poznańskiego, nadał klasztorowi czerwińskiemu K. i Kobylnicę wraz prawem patronatu, wskutek czego opat utworzył tu filię klasztoru, przysyłając do zarządu kościołem po kilku braci. Uposażenie tej filii stanowiły wsi: K. i Kobylnica. Za Długosza stał w K. kościół par. drewniany p. w. Wniebowstąpienia N. P. Maryi, były łany kmiece, 5 karczem (3 opata a 2 prepozyta w Kochowie). Dwór i fol. należały do opata, a 2 zagr. do prepozyta. W Kobylnicy miał prepozyt 2 karczmy i 3 zagr., młyn należał do opata (L. B., III, 177, 178). Tymczasem wedle dok. z r. 1354, którym król Kazimierz przenosi K. i Kobylnicę na prawo niemieckie, wsi te były już wtedy własnością klasztoru. Wedle reg. pob. w r. 1569 płaci w K. Maciejowski od 4 łan. Długosz dodaje, iż król Kazimierz wydał przywilej na założenie miasta na obszarze K. Dopiero w XVI w. powstanie miasto na obszarze przyległych Maciejowic.

Kochowo, fol. dóbr Kowszewo, pow. grodzieński.

Kociaki, fol. dóbr Werdomicze, pow. wołkowyski.

Kocierzew, wś, pow. łowicki. Pierwotnie wieś stołowa arcyb. gniezn. R. 1345 arcyb. Jarosław ze Skotnik, nadał wsi (wraz z Różycami), prawo niemieckie i oddając wójtowstwo, nałożył na wójtów obowiązek płacenia plebanowi za dziesięcinę po 6 gr. z łanu. Istniała już więc wtedy parafia. W XVII w. nadany został kościół ten z dochodami wikaryuszom kolegiaty łowickiej. W r. 1579 arcyb. płaci tu od 25 łan. km., 4 kom., 2 rzem., 1 rzeźnika, 3 łan. wójt., $1^1/_2$ łan. plebana.

Kocin, r. 1581 *Kocznia*, wś, pow. częstochowski. R. 1581 należy do grodu w Krzepicach, ma 16 łan. km., 2 zagr., 2 rzem.

Kocina, r. 1489 *Cocyna*, wś, pow. pińczowski. Wieś królewska, na której r. 1489, król Kazimierz zabezpiecza 100 grz. na rzecz Mikołaja Synowca z Sędowic, burgr. grodu krakow. i ststy tęczyńskiego, tudzież Tomasza Buszkowskiego (Kod. dypl. pol., III, 462). Za Długosza wś miała kościół par. drewniany p. w. W.W. Św. Dziedzicami byli: Mikołaj i Jan Synowcowie h. Starykoń i Jan Kociński h. Grabie. Wś miała 14 łan. km. i karczmę. Dziesięcinę, do 14 grz., dawano prepozyturze wiślickiej. Były też 2 folwarki i 6 zagr. Dziesięcinę z nich do 6 grz., dawano plebanowi. R. 1579 wś król. ma 18 os., 9 łan., 4 zagr., 4 kom., 3 ubog.

Kocior, w dok. *Koczor*, chutor, pow. włodzimierski, gm. Werba, 6 dm., 18 mk. Urocz. Koczor nadane zostało mstu Włodzimierzowi przez Zygmunta I, r. 1532.

Kociszew, w dok. *Chocessovic*, r. 1552 *Choczięsow*, wś, pow. piotrkowski. Wspomniana w rozgraniczeniu kasztelanii wolborskiej od rozpierskiej z r. 1255 (Ulanow. Dok. kujaw., 188, 14). W r. 1552 wś ta leży w par. Łobodzice. Barbara Trzepieńska płaci od 13 os., 5 łan., karczmy i młyna.

Kociubijów, wś, pow. kamieniecki, 20 w. od Kamieńca Podolskiego, ma 1782 mk. W roku 1566 Lachowiecki płaci tu od 5 pługów a Bąk od 2 pługów. R. 1578 siedzą tu: Swierszczowski i Bąk. W r. 1661 zniszczona. Później należy do Mierzejewskich i Lipińskich. R. 1820 Ludwik Hołyński ma tu 429 dusz. Dziś mają tu części: Hołyńscy, Chiliński, Hasdorf, Atanasiewicz. Do włościan należy 1004 dz., do cerkwi 55 dz.

Kociubryn, ob. *Demidówka*.

Kock, w dokum. z r. 1203 *Kucsko,* r. 1414 *Cothssko*, mstko, pow. łukowski. W dok. z połowy XIII w. wyliczającym włości bisk. płockich, podano: „Item in pogost circa lublyn Kucsko cum ecclesia, et foro, et taberna, et cum villis, et pertinenciis". Bolesław Wstydliwy nadaje r. 1258 wsi „Cocsk" i przyległym włościom bisk. płockiego, wolność od danin, ciężarów, pomocy przy budowie zamków w Lublinie i Łukowie, tudzież uwalnia od juryzdykcyi kasztelana łukowskiego (Kod. mał., I, 63). W r. 1416 Władysław król, na prośbę Jakuba bisk. płockiego, przenosi wś „Cothssko" na prawo magdeburskie i zamienia ją na miasto, nadając wójtowi sądownictwo wyższe i niższe, a miastu dwa jarmarki rocznie i targi tygodniowe (Kod. maz., 160 i 337). W r. 1531 miasto „Coczko" płaci szosu w połowie 3 grz. i jako szóstą część 1 grzyw. R. 1552 daje 6 grz. czyli fl. 9 gr. 18. W reg. pob. z r. 1580 podano „Kocko zgorzało". W drugiej połowie XVIII w. dobra kockie należały do ks. Jabłonowskiej, wojewodziny bracławskiej. Według J. Bartoszewicza (Dzieła X, 322—3), księżna w K. wystawiła okazały pałac i wiele murowanych budowli. Przy pałacu urządzono ogród, do którego najrzadsze sprowadzono rośliny. Pałac w K. był podobno okazalszy od rezydencyi księżnej w Siemiatyczach. Uporządkowała ona miasto; rynek zaczął się wtedy zabu-

dowywać domami murowanymi. Rozebrała stary kościół i postawiła r. 1779 nowy ozdobny. Fundowała też szpital, do którego sprowadziła Siostry miłosierdzia i dla nich wzniosła kościołek z konwentem Dobroczynną tę fundacyę zatwierdził sejm wielki w r. 1790 (Vol. leg., t. IX, 197).

Koćki, wś, pow. słonimski, gm. Dworzec, 313 dz.

Koćmiery Stare i *Wypychy*, okolice szlach, pow. bielski gub. grodz., gm. Rajsk, 69 dz. Gniazdo Koćmierowskich.

Kocory, wś, pow. włodzimierski, gm. Bereżce, 52 w. od Włodzimierza, 73 dm., 526 mk.

Kocudza, w dok. *Choczudza*, wś, pow. biłgorajski. Wielka wieś, ma 354 domów, ob. *Góraj*.

Koczały, *Kaczały*, wś, pow. bielski gubernii grodzieńskiej, gm. Łosinka, 20 w. od Bielska, 188 dz.

Koczaniszki 1.) zaśc., pow. poniewieski, gm. Krakinów (6 w.). 2.) **K**, *Koczeniszki*, *Kaczaniszki*, fol. i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Siesiki (6 w.). Fol. z zaśc. Bubliszki i Kozakiszki, własność Pleszków, 180 dz.

Koczanów, fol., pow. lidzki, gm. Lida; w r. 1865 Butkiewiczów.

Koczargi, wś, pow. warszawski. Dawna własność klasztoru czerwińskiego. Stanowiła wraz z przyległym Wojcieszynem pierwotne uposażenie kaplicy św. Jerzego w Warszawie, przy której następnie powstał klasztor kanoników regularnych. W r. 1580 Jan Lewicki prepozyt od św. Jerzego płaci tu od 7 łan.

Koczergi 1.) wś, pow. kowieński, gm. Bobty (7 w.). Mają tu Mironowiczowie 40 dz. 2.) **K.**, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnagórka (8 w.). 3.) **K**, fol., tamże, gm. Słobódka (14 w.). 4.) **K.**, wś, pow. wileński, gm. Malaty (9 w.); miała 40 dusz rewiz., należała do dóbr skarbow. Inturki. 5.) **K.**, wś, pow. witebski, gm. Sieluty, 9 dm., 52 mk., cegielnia.

Koczerginie, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (4 w.).

Koczerów, *Koczorów*, wś, pow. radomyski, gm. Kiczkiry, 18 w. od Radomyśla, z kol. Koczerowską 247 dm., 1688 mk., cerkiew, szkółka, st. poczt., z Carówką 1730 dz. włośc., 2031 dz. dwor. (1031 lasu) należącej do Karpeńków, 517 (300 lasu) do Skorodyńskich, 378 do Ławrentiewych i 394 do Mizernickich i kilku innych. W r. 1783 było w K. 105 dm. i 603 mk. W r. 1628 Marcin Butowicz wnosi z 3 dym., 4 ogr.

Koczery, os., pow. bielski gub. grodzieńsk., w dawnej ziemi drohickiej, gm. Narojki, 114 dz.

Koczerzyńce, wś skarb. nad stawem, pow. humański, gm. i st. poczt. Humań (12 w.), 406 dm., 2394 mk., cerkiew, szkółka cerk.

Koczów, wś, pow. chełmski. W r. 1565 wś w ststwie chełmskiem wraz z Rozdziałowem, Strupinem i Krzywicami tworzyła jedną całość. Miały 26 dworzyszcz. Dochód z nich zł. 14 gr. 18.

Koczubijówka, wś nad Umańką, pow. humański, gm. i st. poczt. Humań (10 w.), z chutorem i fermą 330 dm., 2075 mk., cerkiew, szkółka cerk.

Koczuryno-Bryle, wś, pow. mohylewski, gm. Wiejna (18 w.).

Koczyce-Maryanowo, wś, pow. mozyrski, gm. Skorodno, 56 dm., 336 mk., cerkiew.

Koczyczyn, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, par. prawosł. Hłumcza Wielka (6 w.), 70 w. od mta pow., 57 dm., 442 mk. W r. 1577 sioło zamku zwiahelskiego, ks. Konstantego Ostrogskiego, płaci od 3 dym. na półdworz., 2 na półćwierciach.

Kodaki, wś nad rzką Burczak, pow. wasylkowski, gm. Ksawerówka, st. poczt. i tel. Wasylków (15 w.), 544 dm., 1888 mk., cerkiew, szkółka cerk., 20 wiatraków. Należy do Białocerkiewszczyzny.

Kodałowo, os., pow. newelski, gm. Seruty, cerkiew, kaplica, szkoła.

Kodelnica, *Kadylnica*, dobra, pow. kobryński, gm. Wiercholesie, 6 w. od Kobrynia, własność Holebowiczów (poprzednio Bogusławskich), 240 dz.

Kodeń, mstko, pow. bialski. Ob. Kraszewski Kaj.: „Tradycye kodeńskie“ (z lat 1790 — 1792), Kraków, 1893 r. P. Podlasiak: „Kodeń Sapiehów“, Kraków, 1898 r.

Kodnia, mstko, pow. żytomierski, gm. Kodnia, st. poczt. Reja (10 w.), 20 w. od Żytomierza, 319 dm., 2419 mk., cerkiew murowana z r. 1841, wzniesiona przez dziedzica Michała Korzeniowskiego, zarząd gminny, szkoła od r. 1860, 14 jarmarków rocznie. W r. 1545 Wasila Tyszkiewicza, następnie ks. Sapiehów.

Kodra, wś nad rzką t. n., pow. kijowski, gm. Makarów, par. praw. Zabujanie (8 w.), st. poczt. Chwasowa (29 w.), 75 w. od Kijowa, 12 dm., 145 mk., szkółka, smolarnia, młyn, tartak, 149 dz. Własność większa należała do Makarowa, w r. 1875 z Zabujaniem nabyta przez Jeremiejewa.

Kodrąb, r. 1520 *Codramb*, wś, pow. noworadomski. Kościół parafial. p. w. św. Małgorzaty i Jadwigi, wspomniany w dok. z połowy XV w. Nowy murowany wzniesiony r. 1581. Dziedzicami wsi byli Kodrębscy h. Róża. W r. 1532 płaci tu Mikołaj Kodrębski od 21 os. na $10^1/_2$ łan, 3 karczem z rolą, 2 młynów doroczuych.

Kodyszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (9 w.). 2.) **K.**, dwór, pow. poniewieski, gm. Czypiany (10 w.).

Kodzie, dwór, pow. poniewieski, gm. Poniewież (16 w.).

Kodzieje, folw. dóbr Wilanowo, pow. grodzieński.

Koeppen, ob. *Kielpin*.

Kohilno, wś, pow. włodzimierski, gm. Werba, 8 w. na wschód od Włodzimierza, 87 dm., 468 mk, cerkiew. Niegdyś sioło zamku włodzimierskiego. W r. 1545 do opatrywania horodni zamku łuckiego z K. zobowiązani byli: Tomkowa Kojleńska i Tomko Saczkiewicz. W roku 1570 wnosi ztąd pobór Chwiedor Kohiliński.

Kojaliszki 1.) dwór, pow. poniewieski, gm. Birże (14 w.). 2.) **K.**, wś, tamże, gm. Gulbiny (7 w.).

Kojeniewicze, wś, pow. grodzieński, ob. *Kajeniowce*.

Kojława, wś, dobra i os. młyn., pow. kowieński, gm. Wilkija (15 w.). Dobra należały do Olgi Bałturynowej, 376 dz.

Kojłówka, wś nad Unawą, pow. skwirski, gm., st. poczt. i dr. żel. Popielnia (7 w.), 35 w. od Skwiry, 356 dm., 1548 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny, 5 wiatraków. Należy do dóbr Browki. W XVIII w. własność ks. Lubomirskich.

Kojły, wś, pow. bielski gub. grodz., gmina Kleniki, 17 w. od Bielska, 761 dz. Na płn. od wsi mogiła.

Kojmiałka Bernatańska i *K. Romajnska*, dwie wsi, pow. kowieński, gm. Krasne (3 w.).

Kojrany, chutor w dobrach Romejki, pow. białostocki.

Kojryszki, fol., pow. święciański, gm. Daugieliszki, r. 1865 należał do Znosków.

Kokanin, wś, pow. kaliski. Włość książęca pierwotnie, wspomniana w dok. z r. 1213 i 1260. W r. 1268 Bolesław ks. polski dwie wsi swe na prawie niemieckiem: Rembielice i K. daje Piotrowi, synowi Cesanty, w zamian za jego wieś Chotynin. Przemysław II r. 1282 poddaje K. i inne wsi poblizkie juryzdykcyi wójta kaliskiego. Wieś ta przeszła następnie na własność arcyb. gnieźn. i pomimo wszczynanych procesów przy nich się utrzymywała (K. W., n. 81, 389, 436, 511, 1252, 1354). R 1346 sąd ziemski przysądził K. arcyb. gnieźn. Jarosławowi ze Skotnik. Kościół par. p. w. św. Maryi Magdaleny istniał już r. 1390. W końcu XVI w. arcyb. Karnkowski nadał K. jezuitom kaliskim. W r. 1774 wś po kasacyi jezuitów przeszła w posiadanie Stan. Kwiatkowskiego, chorążego. Obecny kościół wznieśli jezuici r. 1753.

Kokiszki, wś, pow. poniewieski, gm. Czypiany (17 w.).

Kokojsk, wś, pow. czerykowski, gm. Bratkowicze, 41 dm., 288 mk. Przed r. 1865 Wasilewskich.

Kokorow *Stary* i *Nowy*, dwie wsi nad Ikwą, pow. krzemieniecki, gm. Bereżce, st pocztowa Krzemieniec (15 w.), st. dr. żel. Rudnia Poczajowska (16 w.), mają razem 160 dm., 778 mk. We wsi K. Nowy, cerkiew drewn. z r. 1732. Cerkiew fil. we wsi Popowce. W r. 1545 dwór Kokorewo należy do zamku krzemienieckiego. Do dworu należy rola, ludzie, trzy stawy spustne i młyn o 2 kołach. Nadane przez Zygm. Augusta, Bazyliuszowi Jankowiczowi Drewińskiemu (Derewińskiemu), sekretarzowi i pisarzowi w. ks. lit., który r. 1577 wnosi od 1 dym., 3 ogr. po 2 gr., 1 koła młyń. 24 gr. Należy dalej do syna jego Wawrzeńca. Obecnie hr. Potockich. Część posiada Wincenty Zieliński, spadkobierca Jana Niewęgłowskiego i Franciszka Kamińskiego.

Kokoryca, wś, pow. kobryński, gm. Bezdzież.

Kokoszki 1.) wś, pow. kaliski. W dok. z r. 1357 śród włości arcyb. gnieźn. (K. W., n. 1354). 2.) **K.**, wś, pow. łomżyński, ob. *Kotowo*.

Kokoszyce (ob. t. IV, 255 *Kokoszczyn*), wś, pow. słonimski, gm. Czemery, 14 w. od Słonima, z os. Budzicze 732 dz. Pod wsią, w uroczysku kurhan, mający do 70 kroków obwodu.

Kokotowo 1.) urocz. w dobrach Górki Solniki, pow. białostocki. 2.) **K.**, folw., pow. mścisławski, od r. 1878 Mężyńskich, 252 dz. i Czernopiatowych 168 dz.

Kokowiecie, dwór, pow. poniewieski, gmina Birże (21 w.).

Kokowszczyzna, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (10 w.).

Koksze, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (26 w.).

Kolada, urocz. w dobrach Chomsk, pow. kobryński.

Kolady 1.) wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Ratajczyce, 32 dz. 2.) **K.**, dobra, powiat prużański, gm. Suchopol, własność Okuniewych, 1096 dz.

Koladycze, wś nad Jasiołdą, pow. prużański, gm. Rudniki, 11 w. od Prużany, 42 dm., 522 mk., 1026 dz.

Koladzie, *Koladi*, chutor, pow. kowelski, gm. Chocieszów, 8 dm., 36 mk.

Kolakieńce, wś, pow. wileński, gm. i dobra Giełwany (2 w.); miała 35 dusz rewiz.

Kolankowo, w dok. *Colenkow*, wś, powiat lipnowski. W dok. z r. 1244 wymieniona śród posiadłości klasztoru (szpitala) św. Gotarda pod Włocławkiem (Ulanow. Dok. kujaw., 180).

Kolankowszczyzna, wś, pow. dzisieński, gm. Bohiń (4 w.); miała 43 dusz rewiz.

Kolano 1.) zaśc., pow. słonimski, gm. i dobra Dobromyśl. 2.) **K.**, wś, pow. sieński, gm. Zameczek, 3 dm., 24 mk.

Kolanów, u Dług. *Coyanow*, wś, pow. bocheński. Dawna własność klasztoru tynieckiego. Dziesięcinę dawano kościołowi w Łapczycach. W r. 1581 Kolanów daje od 9 półłan., 5 zagr., 7 komor., 2 rzem., 1 łan. sołt.

Kolanowice, w dok. *Calini* i *Calinovich*, wś, pow. raciborski. W r. 1243 Mieszko ks. opolski, uwalnia włości klasztoru miechowskiego: K. i Mechniz od ciężarów. W r. 1248 magister

Wilhelm z Nissy, kanonik wrocławski nadaje klasztorowi w tejże wsi 6 łan. dziedzicznych. Następnie znowu Wilhelm bisk. lubuski 6 łanów nabytych w tej wsi drogą zamiany odstępuje klasztorowi (Kod. mał., II, str. XXXIX i XLIII). W r. 1278 Zbrosław, kanon. krakow. i wrocławski nadaje klasztorowi miechowskiemu, posiadającemu w tej wsi znaczne działy, różne swobody i uwolnienia od ciężarów (Kod. mał., II, 141).

Kolbacz, r. 1236 *Colbas*, os. w Pomezanii pod Nowym Targiem (Neumark). Władysław ks. polski r. 1233 w Drzeniu, nadaje kościołowi i klasztorowi (cystersów) w Kolbaczu (Colbacensi) wsi Treben i Dobropol. R. 1236 Henryk ks. Krakowa potwierdza nadanie wsi: Zambrzyck (?) i Laskow (Gross Latzkow) klasztorowi. Władysław ks. polski nadaje klasztorowi wieś Warzin (Pomorze). Bolesław ks. Wielkopolski, potwierdza r. 1258 i 1259 poprzednie nadania (K. W., n. 143, 154, 186, 195, 201, 371, 377).

Kolbajowice, ob. *Kołbajowice.*

Kolbark, r. 1356 *Slow*, r. 1385 *Kolbark*, wś nad rz. Pokrzywnicą, pow. olkuski. W r. 1356 klasztor zwierzyniecki nadaje Albertowi z Morawicy wieś Słów, dla osadzenia na prawie sredzkim. W r. 1385 klasztor potwierdza ten przywilej dla Krzesława, dziedzica Wywli, który od Mirosława Rybki nabył sołtystwo „in hereditate nostra dicta Slow alias Colbark vocata“ za 160 grz. (Kod. mał., III, 106, 361).

Kolbuszowa, miasto. W r. 1536 wieś z kościołem paraf., tworząca jedną całość z przyległą wsią: „Virinia“. Należały do dóbr Rzemień, Stan. Tarnowskiego. Miały 62 kmieci, 11 zagr., 2 karczmy (po 2 grz. każda), młyn, staw wielki, drugi mały. Czynsze wogóle dawały 53 grz., 200 korcy owsa. Z pasiek w lasach wspólnych dla dóbr Rzemień dochód wynosił 12 grzyw. W r. 1581 podano w reg. pob. parafię „Wyrymia“. K. z Wyrymią, włość Stan. Tarnowskiego płacą od 66 osadn., 24 łan., 20 zagr., 12 kom., 10 ubog., 12 rzem., 2 łan. sołt. Kiedy K. otrzymała prawo miejskie, niewiadomo.

Kolczuny, wś, pow. oszmiański, gm. Graużyszki (6 w.); miała 38 dusz rewiz., należała do dóbr Bołtup.

Kolczyn, r. 1251 *Colcino*, wś pod miastem Landsberg nad Wartą, w Brandenburgii. Własność Templaryuszów. Bogufał bisk. pozn., zawiera z niemi układ r. 1251 w Poznaniu co do podziału dziesięcin z K. i innych wsi (K. W., n. 294).

Kolechowice, w dok. *Colechowicze*, wś, pow. włodawski. Według dok. z r. 1330 połowa wsi należy do dóbr Dzierzka, kanon. krak. i brata jego Hostasiusza (Kod. mał., II, 275). W r. 1531 K. z Wolą płacą od 5 łan., wójt od 2 łan. i młyna. Należą do par. Ostrów. Pop tutejszy płacił gr. 15.

Koledycze, *Koledzicze*, wś i dobra, pow. wołkowyski, gm. Pieski, 21 w. od Wołkowyska. Wś ma 659 dz.; dobra Szyrajewych, z fol. Borowszczyzna i urocz. Dubrowa, 808 dz.

Koleliszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (2 w.).

Koleńce, wś nad Teterewem, pow. radomyski, gm. i st. poczt. Iwanków (10 w.), 70 w. od Radomyśla, 173 dm., 774 mk., cerkiew, młyn, wiatrak, 1710 dz. włośc. Gleba piaszczysta. Należała niegdyś do włości unińskiej, dóbr metropolii kijowskiej. W r. 1581 metropolita kijow. wnosi z 3 osiadł. W nowszych czasach ks. Golicyna, Olizarów i Ksaw. Branickiego, następnie skarbowa.

Kolenkiszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (10 w.).

Kolenkowicze, mstko nad rzką Kownią, pow. rzeczycki, gm. Autucewicze, 34 dm., 228 mk., cerkiew, dom. modl. żydow., młyn konny. Cerkiew filialna we wsi Hulewicze.

Kolesianka, dobra, pow. czauski, Radkiewiczów 426 dz. (259 lasu).

Kolesiec, wś nad stawem z rozlewu rzki Żerdzi, pow. starokonstantynowski, gm. Awratyn, st. poczt. Teofipol (8 w.), 70 w. od mta pow., 119 dm., 809 mk., cerkiew drewn. z r. 1789 (na miejsce dawnej z r. 1468), uposażona 53 dz., z nadania ks. Michała Wiszniowieckiego, szkoła od r. 1861. Podług podania było to niegdyś miasto, p. n. Kolesna, spustoszone przez Tatarów r. 1240. W r. 1583 ks. Piotra Zbaraskiego, w r. 1631 drogą spadku ks. Konstant. Wiszniowieckiego, ststy krzemienieckiego. W r. 1775 K. należy do Kordysza i Jaroszyńskiego, r. 1820 do Brygidy Krasowskiej, obecnie jest 4 współwłaścicieli.

Kolesiszcze, wś i fol., pow. horecki, gmina Niczyporowicze (11 w.). Fol., własność Żukowskich, 101 dz.

Kolesiszcze, wś, pow. kaniowski, gm. Trechtymirów, par. praw. Bukryn Mały, st. pocztowa Kaniów (21 w.), 153 dm., 785 mk. W r. 1791 nabytą została od ks. Stan. Poniatowskiego, przez Jaczewskiego.

Koleśna, słoboda, pow. równieński, gm. Kustyń, 4 dm., 21 mk.

Koleśne, wś, pow. wołkowyski, gm. Tarnopol, 74 dz.

Koleśniki 1.) wś, pow. białostocki, gmina Przytulanka, 194 dz. 2.) **K.**, wś, pow. grodzieński, gm. Brzostowica Mała, 234 dz. 3.) **K.** (ob. t. IV, 262, 8), wś, pow. słonimski, gmina Luszniewo, 463 dz. 4.) **K.**, wś nieistniejąca pod tą nazwą, nad rz. Łosośną, w powiecie sokólskim, w sąsiedztwie Kuźnicy. Należała do wójtowstwa namejksowskiego (Niemejsze), we włości Łabno, w ekonomii grodzieńskiej. Podług reg. pomiarowego z r. 1558 miała 4 włóki gruntu „podłego“. Poddani mieli 8 wołów i 4 konie. 5.) **K.**, wś i dobra, pow. mścisławski, gm. Oślan-

ka, 17 dm., 114 mk., cerkiew. Dobra, Uwarowych, 1687 dz. (1342 lasu). 6.) **K.**, wś, pow. dryzieński, par. Zabiały.

Koleśniki, wś nad Horyniem, pow. ostrogski, gm. Buhryn, par. praw. Wilhor, 25 w. od Ostroga, 58 dm., 380 mk., cerkiew drewn. W r. 1545 Wilhorskich. W r. 1570 należy do p. Klementowej. W r. 1577 Adam Klimontowicz wnosi od 13 dym. po 10 gr., 4 ogr. po 6 gr., 4 ogr. po 2 gr. W r. 1579 kn. Bohusz Korecki zapisuje K. z innemi dobrami, nabytemi od Nastazyi Bohdanówny Dżczusianki, Semionowi Chrebtowiczowi Bohuryńskiemu. W r. 1583 wnosi pobór Adam Bohowityn Koziradzki. W r. 1623 Maruszy Bohowitynówny z Kozirad, Adamowej Czołhańskiej.

Koleso, słoboda, pow. łucki, gm. Silno, 14 dm., 115 mk.

Kolesy, wś, pow. sieński, gm. Pustyń, 7 dm., 56 mk.

Kolhajówka, wś, pow. klimowicki, gm. Kościukowicze, 18 dm., 76 mk.

Kolibatyszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Wieprze (2 w.).

Kolicze, wś, pow. poniewieski, gm. Pokroje (5 w.).

Kolingi, wś, pow. poniewieski, gm. Pokroje (11 w.).

Koliniec, os., pow. dźwiński, gm. Kapina (7 w.), kaplica, gorzelnia, 2 młyny.

Koliszanka, kol., pow. łucki, gm. Poddubce, 16 dm., 69 mk.

Koliszcze, zaśc., pow. wilejski, należał do dóbr skarb. Hryniewicze.

Koliszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Owanta (6 w.).

Koliszowy, u Dług. *Colischowa* al. *Damba*, wś, pow. konecki. W połowie XV wieku leży w par. Szydłowiec. W reg. pob. z r. 1577 osobno podana wieś „Kolyschowi" a oddzielnie „Demba". Należą do par. Bedlno.

Kolitańce, wś, pow. lidzki, gm. Aleksandrowska; miała 28 dusz rewiz., należała do dóbr Rakliszki.

Kolki, dwór, pow. kowieński, gm. Betygoła (14 w.).

Kolnica, wś, pow. kolski. Wedle dok. z r. 1232 nadana wraz z Dobrowem cystersom w Byszewie, a potem w Sulejowie. Ob. *Dobrowo* i *Sulejów* (t. XI).

Kolnica (ob. t. III, 703 *Kalnica*), dwa majątki, pow. rossieński, gm. Kroże (3 w.).

Kolniszki, wś, pow. święciański, gm. i dobra skarb. Daugieliszki (9 w.); miała 7 dusz rewiz.

Kolno, miasto w gub. łomżyńskiej. W roku 1578 płaciło szosu fl. 12. Czopowego od piwa rocznie od warów 131 (każdy po 9 naczyń albo sędów), po gr. 15 co czyniło 65 fl. 15 gr. Od 243 warów po 16 gr. 12 den. (rachując na war 10 sendów). Od 14 bań gorzałcz. po 24 gr., od 20 piekarzy po 15 gr., od 2 kowali, 15 szewców, 4 stolarzy, 2 krawców, 4 kuśnierzy, 2 garncarzy, 2 bednarzów, 10 rzeźników, 10 przekupniów (po 30 gr.), 15 komorn. (po 6 gr.). Ogółem fl. 287 gr. 21.

Kolonia 1.) folw. i chutor, pow. białostocki, gm. Dojlidy. Fol. należy do Kryńskich, ma 97 dz.; chutor do dóbr Zacisze. 2.) **K.**, dobra, powiat kobryński, gm. Iłosk, 21 w. od Kobrynia, w części Wołkowych 535 dz., Kamińskich 76 dz. 3.) **K.**, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (6 w.). 4.) **K.**, fol., pow. orszański, Zambrzyckich 103 dz. 5.) **K.**, folw. dóbr Rudnia, tamże. 6.) **K.** al. *Osinówka*, fol., pow. rohaczewski, od r. 1863 Lewkowiczów, 616 dz. (297 lasu), kaszarnia, wiatrak.

Kolonia, wś, pow. rówieński, gm. Stepań, 75 w. od Równego, 84 dm., 498 mk.

Kolosy, w dok. *Colossyn* i *Cholossyn*, wś, pow. pińczowski. W r. 1370 Kazimierz król polski, wieś tę własność Krzesława z Chodowa przenosi na prawo niemieckie (Kod. mał., I, 369). W r. 1579 we wsi Koloszy, płaci Piotr Królewski od 13 osad., $6^1/_2$ łan., 3 zagr., 6 ubog.

Koluchy, wś, pow. kobryński, gm. Błoty, 9 w. od Kobrynia, ze wsią Orły 565 dz.

Koludy, wś, pow. rohaczewski, gm. Polesie (9 w.), 166 dm., 948 mk.

Kolupie, wś, pow. kowieński, gm. Kiejdany (3 w.).

Koluszki, wś, pow. brzeziński. Jako punkt zbiegu trzech linii dróg żelaznych (warsz.-wied., iwangrodzko-dąbrowska i łódzka), wieś ta przybrała charakter ludnej osady. W niedalekiej przyszłości stanąć ma w K. wielki dworzec centralny dla zbiegających się tu linii. Buduje się obecnie kościół katolicki. W r. 1576 siedzi tu zagonowa szlachta Koluszkowscy i inni na drobnych działkach. Sukcesorowie Lasockiego mają 1 łan. kmiecy, młyn i 6 osad. Jest też i drugi młyn.

Koluszki 1.) urocz. przy wsi Bobrowo, pow. białostocki, gm. Zabłudów, 13 w. od Białegostoku. 2.) **K.**, chutor, tamże, należy do dóbr Górki Solniki.

Koluzyce, dobra, pow. ihumeński, własność Rozalii Wańkowiczowej, 2922 dz.

Koł, folw., pow. kobryński, gm. Osowce, 75 w. od Kobrynia, Mańkowskich 229 dz.

Kołacin, w dok. *Colacino*, wś, pow. brzeziński. W r. 1281 Bolesław ks. mazow. rozstrzyga spór między Piotrem i Degnem (milites), a bisk. włocławskim, o granicę między K. a Niesułkowem (Ulanow. Dok. kuj., 109, 43).

Kołacinek, r. 1427 *Colaczino*, wś, pow. brzeziński. Stanisław „rector ecclesie paroch.", w dok. z r. 1427 (Kod. dypl. pol., II, 440).

Kołacze 1.) *Kałacze*, os. przy wsi Bajki, pow.

słonimski. 2.) **K**, wś, pow. dzisieński, gmina Jazno; miała 13 dusz rewiz.

Kołaczewo, powiat wilejski, Ob. *Kołacze* (t. IV).

Kołaczkowce, ob. *Kułaczkowce*.

Kołaczkowo, wś, pow. ciechanowski. Dawna wieś książęca w dok. z r. 1484. W r. 1567 ma 32 łan., 11 ogr., 3 kowali, 1 krawca i rzeźnika. Wójtowstwo w dwu częściach ma 2 wł., 4 ogr. Załuski 1 wł. (Paw. Maz., 330).

Kołaczyce, mstko, pow. jasielski. Piotr z K. w dokum. z r. 1358. W r. 1536 miasto K., własność opata tynieckiego, płaci od 64 mieszczan i przedmieszczan czynszu 2 grz. 24 gr., 34 kor. owsa dla opata, królewskiego czynszu 3 grz. 16 gr. Wójt miał folwark, łaźnię, jatki rzeźnicze, szewckie i piekarskie, z których dochód grz. 4 gr. 36. Młyn mielący zboże i słód. W r. 1581 szosu płacono od 9 łan. fl. 9, od kom. 10, od 1 kijaka, 2 bań gorzałcz., 4 rzem., $1^1/_2$ łan. wójt., młyn o 2 kołach. Suma fl. 17 gr. 1. Ob. Fran. Piekosiński: „Akta sądu w Gródku Goleskim 1405—1546“ (Star. pomn. prawa polskiego, t. IX). Por. *Golesz*. Istniał tu sąd leński (sołtysi) dla włości klasztoru tynieckiego a zarazem sąd najwyższy (apelacyjny) prawa niemieckiego.

Kołaki, folw., pow. sieński, gmina Obczuha (8 w.).

Kołaliszki, zaśc., pow. święciański, gmina Komaje (8 w.).

Kołańce, wś, pow. trocki, gm. Olkieniki; miała 54 dusz rewiz.

Kołatowino, wś, pow. dryzieński, par. Zabiały.

Kołatycze, wś i dobra nad rz. Ptycz, powiat bobrujski, gm., par. kat. i st. poczt. Hłusk (3 w.), 47 w. od Bobrujska. Wś ma 11 osad. Dobra długi czas własność Obuchowiczów, składały się z wielu folwarków i wsi, obecnie uszczuplone mają do 50 włók, przeszły w ręce Szeńca i Kudzina. Niegdyś istniała tu piękna biblioteka, archiwum rodzinne. W pobliżu fol. Kołatycze, należy do Komoszczańskich.

Kołątaje, wś i dobra, pow. wołkowyski, gm. Biskupice (8 w.), 4 w. od Wołkowyska. Wś ma 571 dz. włośc. i 59 cerk.; dobra, Tarasowiczów, z folw. Zygmuntów i Jatwież 1361 dz. Par. praw., dek. (błagoczynia) wołkowyskiego, 1862 dusz.

Kołbajowice al. *Kolbajowice*, wś nad rz. Lutomirz, pow. rudecki. Wieś królewska, w dok. z r. 1357. W r. 1578 płaci ztąd wojewoda podolski (wraz z Dobrostanami i wielu innemi) od 4 łan., 2 zagr., 8 kom., $^1/_4$ popa.

Kołbanie, chutor, pow. łucki, gm. Horodziec, 10 dm., 77 mk.

Kołbiel, w dokum. z r. 1422 *Colubiel major*, mstko, pow. nowomiński. W r. 1422 Andrzej bisk. poznański wydaje akt erekcyjny dla kościoła i parafii w K. Wielkiej. Fundatorami są dwaj dziedzice K. i dziedzic Suszczyna. Kościół ma być p. w. św. Jana apost., Michała archan. i św. Doroty. W skład parafii wejdą: K. Wielka i Mała, Suszyno, Rudno Wielkie i Małe i Dobrzyniec. Uposażenie proboszcza stanowić będą: łan roli, łąka, dwie karczmy, liczne jazy na Świdrze, daniny miodne, snopowe i pieniężne (Kod. maz., 167—169). R. 1577 daje szosu grz. 1, od przekup. i szynkarza gr. 24, młyn o 3 koł., czopowe fl. 7 gr. 22.

Kołbiszcze, wś, pow. dryzieński, parafia Rosica.

Kołbowicze, wś, pow. słonimski, gm. Szydłowicze, 28 w. od Słonima.

Kołbówka, wś nad Stołbunką, pow. rohaczewski, gm. Stołbuny (5 w.), 98 dm. 572 mk.

Kołbowo, wś, pow. bychowski, gm. Czybyrynka, 66 dm., 302 mk.

Kołbowszczyzna, wś, pow. dryzieński, należała do dóbr Sarya.

Kołcki Krywotyn, wś, pow. owrucki, gm. Łuhiny, 46 w. od Owrucza, 40 dm., 265 mk.

Kołcze, fol. dóbr Woszokiany, pow. wiłkomierski.

Kołdrąb, r. 1326 *Coldramb*, wś, pow. wągrowiecki. Na prośba dziedzica wsi i kolatora Benjamina, Jarosław arcyb. gnieźn. zatwierdza r. 1326 na plebana tamecznego kościoła, niejakiego Jakóba kapłana (K. W., n. 1073). Kościół jest p. w. św. Jana Chrz. i św. Idziego. Istniał już zapewne w XIII w. Łany kmiece i wszystkie role wsi dawały dziesięcinę plebanowi. Do par. wcielono r. 1677 kościół parafialny w Skórkach.

Kołduny, wś, pow. poniewieski, gm. Podbirże (6 w.).

Kołdyczewo, fol., pow. nowogrodzki, własność Szalewiczów, 900 dz.

Kołhanówka, al. *Kowhanówka*, wś nad Zdwiżem, pow. radomyski, gm. Brusiłów, st. poczt. Stawiszcze (8 w.), 30 w. od Radomyśla, 21 dm., 339 mk., 432 dz. Własność większa, 241 dz., zajęta na skarb, nadaną została Michałowi Kordiumowowi.

Kołhiki wś, pow. sieński, gm. Lisiczyn, 23 dm., 125 mk.

Kołki 1.) folw., pow. prużański, gm. Bereza, 18 w. od Prużany, Aleksiejewych 304 dz. 2.) **K.**, dobra, tamże, gm. Rewiatycze, Kantorowych 304 dz. 3.) **K.**, wś, pow. słonimski, gm. Rohotna, z os. Szemiakowo 143 dz. 4.) **K.**, wś nad rzką Chwoszczewką, pow. rzeczycki, gm. Krukowicze, 32 dm., 462 mk., cerkiew, szkoła.

Kołki 1.) mstko nad Styrem, pow. łucki, gm. Kołki, 48 w. od Łucka, 540 dm., 4260 mk., cerkiew, kościół katolicki, synagoga, 3 domy modl. żyd. Gmina obejmuje 45 miejscowości, 1364 dm. włośc. (obsk 656 innych), 12,669 mk. włościan, uwłaszczonych na 23,516 dz. Wś na-

leżała do zamku łuckiego. Było w niej 8 dworzyszcz, 1 ogrodnik i 12 żeremi bobrowych. Dani miodowej każdy gospodarz dawał 74 wiadra, oraz $1^1/_2$ kopy i 6 gr. rocznie. Następnie otrzymał w niej 3 dworzyszcza ks. Konst. Ostrogski, który dał ją w posagu za siostrzenicą swą, wydaną za Dachnę. W r. 1577 wś należy do Niesuchojeży, ks. Romana Sanguszki, który wnosi od 20 dym. półdworz., 3 ogr. W r. 1589 tenże wnosi z mstka Kolku 22 fl. 26 gr. szosu, od rzeźnika, z przekupniów, rybaków, kół młyn. 7 fl. 7 gr., czopowego per arendam 50 fl., wogóle 80 fl. 3 gr. W ostatnich czasach Antoniego Kożuchowskiego. 2.) **K.**, wś i folw. nad Słuczą, pow. rówieński, gm. Lubikowicze, par. praw. Bereżki (7 w.), 134 w. od Równego. Wś ma 175 dm., 1119 mk.; fol. 4 dm., 26 mk. 3.) **K.**, wś nad dwoma stawami, pow. starokonstantynowski, gm. Kołki, st. poczt. Teofilpol (15 w.), 45 w. od mta pow., 136 dm. 797 mk., cerkiew drewn. z r. 1793, nadana ziemią przez ks. Janusza Sanguszkę r. 1761, szkoła ludowa od r. 1872. W r. 1583 Seweryn Grzernik wnosi z 23 dym., 28 ogr., 9 kom., 1 koła waln. W połowie XVIII w. wś należała do ks. Sanguszków, pod koniec tego wieku do Kamińskich, którzy do dziś ją posiadają. Gmina obejmuje 14 miejscowości, 1443 dm. włościańskich (obok 287 innych), 9312 mk. włościan, uwłaszczonych na 8165 dz. 4.) **K.**, *Kulki* al. *Moszczańce*, wś nad Teterewem, pow. żytomierski, gm. Krasnosiółki (6 w.), 65 w. od Żytomierza, 8 w. od Cudnowa (st. poczt.), 6 w. od Olszanki (st. dr. żel), 122 dm., 562 mk., cerkiew drewn. z r. 1861, szkółka cerk. od r. 1878, gorzelnia, młyn wodny, wiatrak. Własność Konopackich.

Kołkocie, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Rogowo (12 w.).

Kołmaczówka, kol., pow. dubieński, gmina Beresteczko, 63 w. od Dubna, 30 dm., 177 mk.

Kołmaków, wś, pow. sieński, młyn, folusz.

Kołmów, wś nad rzką Horochówką, pow. dubieński, gm. Beresteczko, par. Łobaczówka (3 w.), 64 w. od Dubna, 35 dm., 220 mk., cerkiew cmentarna drewn. z r. 1879. W r. 1545 Wasila Junkiewicza (Jenkowicza). W r. 1570 należy do Hrehorego Junkiewicza Kołmowskiego. W r. 1583 rozróżniano K. Stary i Nowy. Należą do Hrehorego Kołmowskiego, który wnosi ze Starego od 3 dym., 4 ogr., z Nowego od 5 dym., 3 ogr.

Kołmowiski, w dokum. *Kolmowisko*, *Kolmowiszcze*, wś, pow. włodzimierski, gm. Skobiełka, 70 w. od Włodzimierza, 20 dm., 132 mk. W r. 1570 Bohdana Kolmowickiego, płaci od 6 dym., 3 ogr. po 2 gr. W r. 1577 do Zwiniehorodu, kn. Romana Sanguszki, który wnosi od 1 dymu na łanie i 4 dym. półłank.

Kołnapuras, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (5 w.).

Kołnele, *Kalnele*, fol., pow. wiłkomierski, gm. Żmujdki (11 w.).

Kołnelis, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (8 w.).

Kołniańce, wś, pow. kowieński, gm. Aleksandrowska Słoboda (1 w.).

Kołniany 1.) dwór, pow. kowieński, gmina Aleksandrowska Słoboda, 23 w. od Kowna, własność Wiary Krulikowskiej, 269 dz. i Ponkraszewych 120 dz. 2.) **K.**, wś i dobra, pow. telszewski, gm. Gadonów (6 i 13 w.). 3.) **K.**, dwór, tamże, gm. Iłłoki (7 w.). 4.) **K**, wś, tamże, gm. Tyrkszle (8 w.).

Kołnobrydzie, wś, pow. wileński, gm. Niemenczyn (6 w.); miała 33 dusz rewiz., należała do dóbr Podkrzyż.

Kołnoć, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki (12 w.).

Kołnocepla, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (2 w.).

Kołnocie, ob. *Kalnocie*.

Kołnodeksnie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (5 w.).

Kołnodrywa, zaśc., pow. dźwiński, Piotrowiczów 38 dz.

Kołnogiejdany, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (4 w.).

Kołnoraciny, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (5 w.).

Kołnucie, dobra, pow. rossieński, gm. Skawdwile (15 w.).

Kołnuje, mstko, dobra i zaśc., pow. rossieński, gm. Szymkajcie (12 w.). Mstko ma 210 mk.

Koło, miasto pow. w gub. kaliskiej. O dawnem zaludnieniu miejsca świadczy rozkopane przez M. Witanowskiego r. 1893 cmentarzysko i stacye krzemienne, po obydwóch brzegach Warty. (Ob. „Prosna" książka zbiorowa, str. 68; „Wiadom. num. archeol.", nr. 39). Stare opisy kościoła podają, iż na belce, t. zw. „tęczy", była wyryta data 1409 r., zapewne konsekracyi p. t. Św. Krzyża, SS. Katarzyny i Doroty. Przywilej lokacyjny wyznaczył dla kościoła tego wolną włókę roli oraz jatkę rzeźniczą, piekarską i szewcką. Wizyta arcybiskupa Łaskiego z r. 1521 znalazła nadanie to nienaruszonem. R. 1362 Kazimierz W. sprzedaje wójtowstwo w K. za 60 grz., Henrykowi, byłemu wójtowi w Warcie, dla nowej lokacyi miasta na obszarze dwu wsi noszących miano K. i osadzonych już przedtem na prawie niemieckiem. Dwa sołtystwa tych wsi kupił ów Henryk za $6^1/_2$ grz. Miasto otrzymuje 50 łanów magdeburskich i prawo niemieckie takie, jakie ma Brześć kujawski. Wójt otrzymuje 4 łany, 2 ogrody, dom i dwór w mieście, trzecią część jatek, łaźnię, młyn, wolne rybołówstwo w Warcie, trzecią część kar sądowych. Osadnicy mieć będą 12 lat wolności. Kościół wzniesiony będzie po lokacyi (K. W.,

n. 1362). Zdaje się, że K. należało do parafii w Kościelcu, w osadzie istniała tylko kaplica, wspomniana w aktach konsystorza gniezn., jako pochodząca z XIII w. Pieczęć miasta przedstawiała bramę o trzech basztach z kołem pośrodku. W r. 1579 miasto dawało szosu fl. 64. Od 31 bań gorzałcz., 10 komor., 4 kół młyń., 1 aptekarza, 1 chirurga, 36 rzem., 11 szynkarzy wódki, 7 budniczek co nad leguminami siedzą, 1 prasoła, 1 złotnika, 4 rzeźników, 3 kół walnych. Żydzi kolscy w liczbie 46 zapłacili fl. 30. Ogółem fl. 238 gr. 9. Miasto było otoczone murem o dwóch bramach (Toruńska i Warszawska), a opodal na usypanem wzgórzu wśród mokradeł Warty, stanął z cegły dotąd stojący zamek. Pierwsza lustracya dokonana w r. 1564 nie zajmuje się warownią, jako zrujnowaną, toż Puffendorf nazywa go „castrum destructum". Za Augusta III sejm darował te gruzy Bernardynom, na odbudowanie ich klasztoru. Zamczysko to ceglane, na podmurowaniu z głazów polnych, ma jeden bok zwrócony do rzeki, przez którą most zwodzony łączył z miastem. Ta strona zamku mieszcząca izby mieszkalne starościńskie, runęła najwcześniej. Lepiej dochowały się obwodowe mury od zachodu, oraz narożna strażnica, czworoboczna u podstawy a ośmiokątna w górze, broniące dostępu od strony łęgów. Starostowie dla ruiny zamku rezydowali w Kościelcu. Kościół par. p. w. św. Krzyża, św. Katarzyny i Doroty, patronatu królewskiego, powstał przez dobudowanie nawy głównej do pierwotnego kościołka między 1400 a 1409 r. Jan Hincza z Rogowa ufundował r. 1470 przy kościele kolegium siedmiu mansyonarzy; fundacya ta upadła w XVII w. Rodzina Sokołowskich zbudowała przy kościele kaplicę N. P. Maryi z grobami, poświęconą r. 1522. W r. 1552 arcyb. Dzierzgowski wcielił do kościoła beneficyum w Kościelcu. Nad brzegiem Warty pod miastem stał szpital z kościołkiem św. Ducha, nad którym patronat przysługiwał rajcom miejskim. W r. 1846 probostwo szpitalne wcielono do kościoła parafialnego, a r. 1864 odłączono od tegoż prebendę w Kościelcu. W kościele farnym koło wielkiego ołtarza, jest wmurowany w ścianę i odnowiony niedawno pomnik Jana z Garbowa h. Sulima, starosty kolskiego, syna Zawiszy Czarnego, poległego pod Chojnicami r. 1454, oraz kamienne „reservaculum" z XVI wieku, na oleje święte i chrzcielnica kamienna z r. 1512. (Ob. „Kaliszanin", 1889 r., n. 82, „Wiadomości num. archeol.", n. 31). Do kościoła farnego należała też kaplica św. Wawrzyńca za miastem, przy drodze ku Kościelcowi (gdzie obecnie cmentarz). Arcyb. Jan Latalski r. 1540 przyłączył ją do fary. Kościół z klasztorem Bernardynów budować rozpoczął r. 1456 Hińcza z Rogowa, lecz ukończyła takowy Anna ks. Sochaczewska, tu pochowana († 1482) („Kaliszanin", r. 1890, n 92—94). Klasztor wzniesiony nad brzegiem Warty, przez częste wylewy popadł w ruinę zniewalającą do przebudowy dokonanej w latach: 1751 — 1764. Obok klasztoru wzniesiono nowy kościół w latach: 1773—1783, konsekrowany r. 1788. Przechował się tu wizerunek N. P. Maryi, wykuty ze srebrnej blachy, z napisem, iż r. 1669 ofiarowany był klasztorowi przez sejmującą w czasie bezkrólewia w Srodzie, szlachtę wielkopolską. Najstarszymi z nagrobków, przeniesionych z dawnego kościoła są: Bartłomieja Wilczyńskiego h. Poraj, sekretarza Zygmunta III († 1591), oraz Stanisława Ruszkowskiego h. Pobóg, chorążego kaliskiego, rotmistrza z czasów Batorego, burgrabiego zamku kolskiego († 1597). („Wiadom. num. arch.", n. 19, 24). W podziemiach kościoła leżą zwłoki Ksawerego Dąbrowskiego, generała, zmarłego r. 1836. Szpital z kościołem św. Ducha, fundował arcyb. Mikołaj Trąba r. 1419, uposażywszy go dziesięcinami stołu swego, z gruntów ornych na „Starym Kole" leżących („Acta decr. Capit. Gnes", I., 76). Poczet znanych starostów jest: Krzysztof z Koziegłów (1436 r.); Jan z Garbowa h. Sulima († 1454); Hińcza z Rogowa herbu Działosza (1456 — † 1476); Sławiec, kasztelan sochaczewski (1484—1485); Jarand z Brudzewa, kanon. kruszwicki (1485—87); Georgius de Palludic (1505); Piotr Pieniążek; Wolfgang Dołęga Lassocki; Jarosław Sokołowski h. Slepowron (1521); Piotr Kmita (1535—1543); Stanisław Górka (1560—1583); Sędziwój Drohiczyński h. Nałęcz (1583); Adam ze Zmigrodu Stadnicki (1598); Łukasz Opaliński (1622); J. Hieronim Rozdrażewski (1651); Mikołaj Mycielski (1678); Konarzewski (1700); Melchior Gurowski (1730); Rafał Gurowski (1771 — 73); Władysław hr. Gurowski (1794). Opis K. z rys. Jana Olszewskiego podał „Wędrowiec", z r. 1900, nr. 48; „Tygodnik Polski", r. 1901, nr. 24; „Tyg. Illustr.", r. 1885. Monografię miasta przygotował do druku autor niniejszego opracowania. *M. R. Witan.*

Koło, wś, pow. wschowski. Wedle dokum. z r. 1210 nadane wraz Domnicami, klasztorowi Cystersów, który powstać ma w Obrze (K. W., n. 66).

Kołobanowo, wś, pow. sieński, gm. Obczuha, 22 dm., 135 mk.

Kołoboryszki, *Kołobryszki,* wś włośc. i dobra skarbowe, pow. wileński, gm. Szumsk (2 w.); miała 27 dusz rewiz.

Kołobowo, wś, pow. sieński, gm. Obczuha, 19 dm., 135 mk.

Kołobrondy, wś, pow. wiłkomierski, gmina Żmujdki (11 w.).

Kołobrzeg, r. 1140 *Cholberg,* miasto na Pomorzu. W bulli Innocentego II, wydanej dla nowoutworzonego biskupstwa pomorskiego, w liczbie grodów wymieniono: „Cholberg cum tu-

gurio salis et theloneo, foro, thaberna (Mon. Pol. Hist., II, 19). Już wtedy więc korzystano ze źródeł słonych, które dziś stanowią podstawę powodzenia K., jako miejsca kuracyjnego.

Kołobzy al. *Kołowzy*, folw., pow. dryzieński, par. Rosica, należał do dóbr Sarya, 106 dz.

Kołocko, w dok. *Kołckie*, wś nad rzką Kremną, dopł. Żerewu, pow. owrucki, gm Łuhiny (18 w.), st. poczt. Iskorość (40 w.), 63 w. od Owrucza, 128 dm., 839 mk., cerkiew drewniana z r. 1871. Cerkiew fil. we wsi Ostapy. Do par. praw. należą wsi: Kremna i Leonówka. W r. 1569 własność Chomiaków. W r. 1628 Jerzy Lasota wnosi od 3 dym. W r. 1739 Józefa Trzeciaka.

Kołodczyzna, wś, pow. wilejski, gm. i dobra Wiazyń (2 w.); miała 72 dusz rewiz.

Kołodeczki, folw., pow. czauski, od r. 1871 Pawłowiczów, 237 dz.

Kołodeja, wś, pow. łucki, gm. Miedwieże, 81 w. od Łucka, 82 dm., 603 mk. W r. 1577 należy do Czartoryska, kn. Michała Czartoryskiego, który wnosi z 4 dym.

Kołodenka, *Kołodzianka*, w dok. też *Kołodne*, wś, pow. rówieński, gm., st. poczt. i dr. żel. Równe (7 w.), 71 dm., 709 mk., cerkiew drewn. z r. 1788. Do par. praw. należy wś Helesin (4 w.). W r. 1470 Wańko Skierdejewicz Dżusin z Kwasiłowa sprzedaje za 1000 kóp groszy czeskich, kn. Siemionowi Wasilewiczowi Zbaraskiemu dziedziczne swe majętności, w ich liczbie i Kołodne. W r. 1606 Kowalewskiego.

Kołodeskie Budki, chutor, pow. łucki, gm. Czaruków, 12 dm , 77 mk.

Kołodezka, wś nad rzką Żelichówką, pow. czerykowski, gm. Bratkowicze, 96 dm., 509 mk.

Kołodezki, wś, pow. klimowicki, gm. Rodnia, 48 dm., 294 mk.

Kołodeż, wś, pow. mścisławski, gm. Bochot (6 w.), cerkiew, szkoła.

Kołodeż, w dok. *Kołodezie*, *Kołodeżno*, *Kołodzieza*, wś, pow. łucki, gm. Czaruków, 39 w. od Łucka, 164 dm., 976 mk., cerkiew. Niegdyś własność biskupstwa łuckiego.

Kołodeżna, wś nad Słuczą, pow. nowogradwołyński, gm. Miropol, st. poczt. Połonne (15 w.), 60 w. od mta pow., 65 dm., 689 mk., cerkiew drewn., kaplica cmentarna, szkółka cerk. od r. 1865. Do par. praw. należy wś Pawołoczka (3 w.). Był tu monaster męzki, p. w. św. Michała, fundowany przez ks. Anastazyę Ostrogską, przyłączony r. 1775 do monasteru w Lubarze.

Kołodeżno, *Kołodziezno*, wś, pow. kowelski, gm. Lubitów, 8 w. od Kowla, 50 dm., 266 mk. W r. 1583 należy do Milanowicz, kn. Andrzeja Kurbskiego, który wnosi z 5 łanów i 3 rzemieślników.

Kołodianka, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Smołdyrew, par. praw. Kurmań (4 w.), 30 w. od mta pow., 82 dm., 473 mk.

Kołodieże Małe, wś, nad rzką Derażynką, pow. miński, gm. Ostrożycko-Porodecka, 6 dm., 62 mk.

Kołodliwo, wś, pow. klimowicki, gm. Kościukowicze, 45 dm., 249 mk., garbarnia.

Kołodna, wś, pow. Białostocki, gm. Gródek, 258 dz.

Kołodne, chutor, pow. owrucki, gm. Łuhiny, 8 dm., 49 mk.

Kołodnica, wś nad rzką Rakitówką, pow. sieński, gm. Czereja (8 w.), 73 dm., 567 mk., cerkiew.

Kołodnica, w dok. *Kołodno*, wś nad Turyą, pow. kowelski, gm. Lubitów, 10 w. od Kowla, 52 dm., 344 mk. W r. 1583 wś wójtowska do Milanowicz, kn. Andrzeja Kurbskiego, który wnosi z 2 dym., 1 ogr.

Kołodno 1.) wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Motykały, 21 w. od Brześcia, 712 dzies. 2.) K. al. *Kołodniany*, wś, tamże, gm. Wołczyn, 35 w. od Brześcia, 314 dz.

Kołodno, wś, pow. krzemieniecki, gm. Zarudzie (4 w.), st. poczt. Krzemieniec (36 w.), składa się z części: Olchowiec, Lesowiczyzna, Pieńki, Polana, Sielisko, Widkowce, Wały, ma 349 dm , 2168 mk., dwie cerkwie murowane z roku 1575 i drewniana przebudowana r. 1858, kościół par. katol., szkoła ludowa od r. 1872. Do par. praw. należy wś Witkowce (1 w.) i urocz. Dolne, Kutysz i Hłynczuki. Cerkiew fil. we wsi Bolizuby. W akcie działczym z r. 1465 pomiędzy kn. Siemionem, Sołtanem i Wasilem Wasilewiczami Zbaraskiemi, na dział kn. Siemiona przypadło msto Kołoden. Następnie jako wiano za córką kn. Siemiona, przechodzi do ks. Wasila Ostrogskiego. W r. 1518 Zygmunt I potwierdza posiadanie K. i in., ks. Konstantemu Iwanowiczowi Ostrogskiemu, jako spadek po dziadzie i babce, Siemionie Wasilewiczu Nieświskim i Maryannie Rówieńskiej. W r. 1538 ks. Ilia Ostrogski zapisuje K. żonie Beacie z Kościelca, która jeszcze r. 1545 była dziedziczką. W tymże roku zajął K. z sześciu innemi włościami prawem kaduka Jan Tarnowski, kaszt. krak. O zwrot właścicielce, wstawił się do Zygmunta Starego, syn Zygmunt August. W r. 1570 wnosi pobór z K. Olbrycht Łaski. W r. 1583 kn. Konstanty Ostrogski płaci z mstka K. od 14 dym. szynk. po 6 gr., od 5 chałup ubog., szewca, 1 koła waln., 1 stępn., 1 popa. W r. 1589 K. spustoszyli Tatarzy i od tego czasu utraciło ono nazwę miasta. Od Ostrogskich przeszło K. do Cetnerów, poczem w XVII w. do Rzewuskich, w drugiej połowie XVIII w. dostało się Świejkowskim, z których Leonard Marcin, w końcu wwda podolski, wzniósł tu w latach 1782—3 kościół murowany. W ostatnich czasach majątek przeszedł do hr. Grocholskich.

Kołodyjówka, ob. *Bodaczówka*.

Kołodyste 1.) wś nad Siniuchą, pow. humań-

ski, gm. Posuchówka, st. pocztowa Ternówka (10 w.), 30 w. od Humania, 149 dm., 1728 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny. Przed rokiem 1865 z Ryżawką należała do Kosowskich. 2.) **K.**, *Kołodysta*, wś, pow. zwinogródzki, gm Ekaterynopol, st. poczt. Zwinogródka (25 w.), 405 dm., 2061 mk., cerkiew, szkółka cerk., 13 wiatraków. Wś należy do dóbr państwa.

Kołodyszcze, *Kołodziszcze*, wś, pow. sieński, gm. Czereja, 73 dm., 567 mk.

Kołodyszki, *Kołodezki*, urocz., pow. słonimski, gm. Kozłowszczyzna, własność Naszutyńskich, 11 dz.

Kołodzieje, chutor, pow. białostocki, gmina Krypno, przy wsi Hełczyn.

Kołodzierzyszki, dobra skarb., pow. oszmiański, gm. Siedliszcze.

Kołodziewicze, wś, pow. piński. W roku 1691 Bazylego Godebskiego, podsędka pińskiego.

Kołodziezna, nieistniejąca dziś wś nad strugą t. n., pow. grodzieński, gm. Hołynka, w sąsiedztwie wsi Skreblaki. Należała do wójtowstwa skreblackiego, we włości kryńskiej, ekon. grodzieńskiej. Podług reg. pomiar. z r. 1558 miała 7 włók gruntu „nader podłego". Poddani mieli 15 wołów i 7 koni; płacili rocznie 7 kóp 42 gr.

Kołodzież 1.) *Kołodzieże*, wś i osada, pow. białostocki, gm. Przytulanka, 42 w. od Białegostoku. Wś ma 695 dz., os. 72 dz. 2.) **K.**, *Bulgara*, urocz., pow. piński, w okolicy wsi Hlinna. Wspom. w dokum. z r. 1555 (ob. Rewizya Puszcz, 90).

Kołodziówka, *Kołodjewka*, wś, pow. żytomierski, gm. Puliny, par. praw. Wilsk (10 w.), 26 w. od Żytomierza, ma 44 dm., 330 mk., cerkiew filialna drewn. z r. 1867, szkółka cerk.

Kołodziszki, wś włośc., pow. oszmiański, ski, gm. i dobra skarb. Bakszty (10 w.).

Kołokosy, zaśc. w dobrach Inturki, pow. wileński.

Kołomla, w dok. *Kołymla*, wś nad Horyniem, pow. ostrogski, gm. i par. praw. Krzywin (2 w.), 18 w. od Ostroga, 174 dm., 866 mk., cerkiew filial. drewn. z r. 1870. W r. 1583 ks. Ostrogski wnosi od 3 ogr., 1 koła dorocz.

Kołomyja, w dok. z r. 1367 *Colonia*, 1579 *Kolomia*, miasto nad Prutem. W r. 1901 miała 34,188 mk. Obok dawniejszego kościoła par. rz.-kat. wzniesiono nowy kościół staraniem misyi jezuickiej. W świeżo założonem parku miejskim wystawiono pomnik na cześć Mickiewicza. K. wspom. jest w dokum. z r. 1367 (Kod. mał., t. III, 202). Mużyło (Muzylo), wwda, przedstawił r. 1469 dokumenty na sumy, za które trzymał K. i Sniatyn. Obowiązany był zbudować zamek w Sniatyniu. Oddane miał też podymne w powiecie kołomyjskim i śniatyńskim (Źródła dziej., t. XVIII, 43). Wójt kołomyjski przedstawił potwierdzenie Kazimierza Jagiellończyka, nadania wójtowstwa w K. wraz ze wsią Matyjowie, przez Władysława Jagiełłę (ib. 57). Wedle lustracyi z r. 1564, mieszczanie byli wolni od czynszu, płacili tylko przedmieszczanie z ulic: Lelowa, Śniatyńska i za rynkiem. Dawali ogółem zł. 23, gr. 27. Roli miejskiej było łanów 100. Z tych miał wójt 4, pleban 1, klasztor 1, młynarz 1, a z 92 dawano czynsz po gr. 26. Wójt miał z tego część szóstą. Kuśnierzy było 11, krawców 7, ślusarze, rymarze, kowale i bednarze w liczbie 13 tworzyli jeden cech, szewckich jatek było 12, rzeźniczych 8, piekarzów 150 dających po gr. 8. Popów było 4. Dani pszczelnej bywało dawniej po 15 beczek miodu, r. 1564 tylko 3 i dzieżka. Beczka po zł. 15. Karczma dawała arendy zł. 104. Dwie słodownie zł. 140. Źródłem pomyślności miasta był handel solą, której skład główny tu się znajdował. Wedle przywileju króla Kazimierza wszyscy ziemianie warzący sól (w ststwie kołomyjskiem) obowiązani byli sprzedawać ją wyłącznie mieszczanom kołomyjskiem. Myto od soli pobierano wtedy dopiero, gdy mieszczanie wywozili sól z Kołomyi na handel do Litwy lub Polski lub gdy zabierali ją przybywający z różnych stron nabywcy. Myto oddane w zarząd było żydowi, Dawidowi z Halicza. Nie chciał on podać rewizorom sumy dochodu, który oceniono w przybliżeniu na zł. 1100. Dawid ów miał dawać jeszcze rocznie wyziny kamieni 11 (po gr. 48 każdy). Odbywał się tu bowiem targ na ryby solone i świeże. Dwa młyny na Prucie dawały zł. 1000. Ogółem dochód wynosił zł. 2684, gr. 10 den. 6. Dochody z myta i handel solą zaczynały upadać już, bo ziemianie nie uważając na monopol mieszczan zaczęli sprzedawać wyrabianą u siebie sól różnym kupcom, przytem i inne miasta otrzymały podobne przywileje. W r. 1579 daje szosu fl. 54 gr. 20, od 30 łan. miej. fl. 30, od rzem. fl. 68 gr. 25, piekarzy i przekupn. fl. 47 gr. 13, od kom. i włóczęgów fl. 29 gr. 20, od 6 popów. Czopowe roczne fl. 374 gr. 27. Dzieje miasta do końca XVIII w. pomieściła „Narod. Czasopyś" z r. 1891. Opis powiatu podany pod nazwą: *Pokucie* (t. VIII).

Kołoncze, wś, pow. szawelski, gm. Kiryanów (8 w.).

Kołondyszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Tyltyszki (13 w.).

Kołoniszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (12 w.).

Kołonna 1.) (ob. t. IV, 286 *Kołonny*), wś i chutor nad rzką Kołonianką, pow. wołkowyski, gm. Bojary, 35 w. od Wołkowyska. Wś ma 37 dm., 321 mk., zarząd gm., 616 dz.; chutor Krasnopiewcewych, 28 dz. 2.) **K.**, wś i chutor, tamże, gm. Dobrowola. Wś ma 190 dz.; chutor należy do dóbr Dobrowola.

Kołonna, w dok. *Kolona*, *Kolonaja*, *Kolaina*,

wś nad rzką Zakucią, pow. włodzimierski, gm. Poryck, 27 w. od Włodzimierza, 50 dm., 355 mk., cerkiew. W r. 1577 kn. Dymitra Kozieki, który wnosi od 9 dym., 6 ogr. po 4 gr. Należy do niego i w 1583 r.

Kołońsk 1.) wś, pow. piński. Dawn. Marcinkiewiczów, r. 1817 Hipolita Przecławskiego. 2.) **K**., dobra, tamże, 4 okr. pol., Michała Durnowa, 1456 dz.

Kołonszczyzna, *Kolońszczyzna*, wś, pow. kijowski, gm. Makarów (8 w.), st. poczt. Chwasowa (7 w.), 40 w. od Kijowa, 102 dm., 994 mk., cerkiew, szkoła cerk., młyn, 988 dz. włośc., 1751 dz. dwor. (855 lasu). W początkach XVIII w. Kazim. Steckiego, kaszt. kijow., następnie do dóbr makarowskich, Kajetana Rościszewskiego, poczem Milewskiego, r. 1806 Szymanowskiego, Karola Rościszewskiego, który r. 1824 sprzedał Kamińskiemu, od tego zaś r. 1843 nabył Michał Rychliński; od r. 1880 Rachmaninowych.

Kołontajew mylnie *Kołątajów*, wś skarbowa nad Taśminą, pow. czehryński, gm. i par. praw. Racewo (4 w.), st. poczt. Czehryń (15 w.), 127 dm., 741 mk., szkółka, 3 wiatraki. Wchodziła w składststwa czehryńskiego.

Kołontajowo, fol., pow. sieński, od r. 1881 Berkutowych, 553 dz.

Kołopaki, wś, pow. sieński, gm. Łukoml, 17 dm., 48 mk.

Kołosów, *Kołosowa*, w dok. *Kołoszowa*, wś, pow. krzemieniecki, gm. Białokrynica, par. praw. Rudka, 8 w. od Krzemieńca, 45 dm., 322 mk. Należała do zamku krzemienieckiego. W roku 1545 było 8 ludzi ciągłych i 4 sług putnych, służących konno i dających na zamek co rok dwudziestą owcę. W r. 1583 należy do Fiedora Michajłowicza Łasko. W r. 1628 wś ststwa krzemienieckiego, czyni 118 fl. 26 gr.

Kołosowo, fol., dóbr Bezwodna, pow. wołkowyski.

Kołosowszczyzna 1.) zaśc., pow. wilejski, gm. Krasne (8 w.); miał 6 dusz rewiz. 2.) **K**., os., pow. lepelski, własność Ułasewiczów.

Kołosy 1.) wś i dobra, pow. wołkowyski, gm. Świsłocz, 41 w. od Wołkowyska. Wś ma 76 dz.; dobra Butkiewiczów, z folw. Laski i Woronki, 880 dz. 2.) **K**., fol. nad Drucią, pow. rohaczewski, gm. Cichinicze (10 w.), Turczaninowych 2700 dz. (1520 lasu).

Kołotuny (ob. t. III, 717 *Kałatuny*), wś, pow. oszmiański, gm. Polany, należała do dóbr Chorążyszki.

Kołotwiszcze, chutor, pow. kowelski, gmina Chocieszów, 4 dm., 21 mk.

Kołowerta, w dokum. *Kołowierki*, wś i kol., pow. rówieński, gm. Meżyrycz (7 w.), par. praw. Janówka (3 w.), 53—57 w. od Równego, razem 83 dm., 1201 mk., dom modl. ewang., szkoła. Była tu dawniej cerkiew filialna drewniana, w r. 1839 zgorzała. W r. 1577 należy do Miedzyrecza, kn. Koreckiego, który wnosi od 15 dym., 9 ogr. W r. 1623 wś K. należała do kn. Karola Koreckiego, kaszt. wołyńskiego i żony jego Anny z Chodkiewiczów, było w zastawie u Maruszy Pawłowiczowej.

Kołozuby, wś, pow. słonimski, gm. Różana, 902 dz.

Kołoża, ferma, pow. grodzieński, gm. Hoża, należy do monasteru Boryso-Hlebskiego, 48 dz.

Kołpaciszki 1.) fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (4 w.). 2.) **K**., dwór, tamże, gm. Popiel (6 w.).

Kołpaki 1.) wś, pow. białostocki, gm. Zabłudów, 23 w. od Białegostoku, 290 dz. 2.) **K**., wś i dobra, pow. grodzieński, gm. Górnica, 15 w. od Grodna. Wś ma 750 dz.; dobra Podwalnikowych, 543 dz. 3.) **K**., urocz. w dobrach Miłowidy, pow. słonimski. 4.) **K**., wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (13 w.). Mają tu Kukarenasowie 43 dzies., Tamoniewiczowie 40 dz. 5.) **K**., wś, pow. poniewieski, gm. Linków (1 w.). 6.) **K**., dobra, pow. szawelski, gm. Szawlany (6 w.), Bohuszów 172 dz.

Kołpiany, dobra, pow. rossieński, gm. Kołtyniany (7 w.), Zdzitowieckich 436 dz.

Kołpiec, r. 1565 *Kopiecz*, wś, pow. drohobycki. W r. 1469 wś królewska w posiadaniu Herburtów, trzymających ją w zastawie za kilka sum. W r. 1565 wś królewska należąca do żupy drohobyckiej. Było tu 11 kmiecych trzanów (do warzenia soli), z których można było otrzymać soli za zł. 70. Myto we wsi razem z „kossową solyą“ i karczmę z czerynem małym w wieży, albo w szopie, w której sól robią, arendowano rocznie za zł. 100. Była też wielka panew, do której surowicę robotnicy sami ciągli, drwa z lasów królewskich kupowano. Wyrabiano do 2000 beczek. Kmieci było 40 na $11^3/_4$ łan. i 5 zagrodników. Tywon siedział na dworzyszczu, pop miał pół dworz. Pastewnik zajmowali latem wołoscy pasterze. Ogólny dochód ze wsi zł. 68 gr. 9, oprócz dochodów z bani solnej.

Kołpieja, wś, pow. święciański, gm. i dobra skarb. Wojstom (10 w.); miała 57 dusz rewiz.

Kołpieliszki, zaśc. dóbr Ławaryszki, pow. wileński.

Kołpin, dobra, pow. brzeski gub. grodzień., gm. Miedna, 22 w. od Brześcia, Chodorowskich, z fol. Stradecz 5300 dz. (2500 lasu).

Kołpino 1.) wś, pow. orszański, gm. Serokorotnia (12 w.). 2.) **K**., *Kolpin*, dobra, powiat siebieski, gm. Soino (10 w.), cerkiew.

Kołpińskie 1.) chutor w dobrach Mirowszczyzna, pow. słonimski. 2.) **K**. *Nahorniki*, wś, tamże, 31 w. od Słonima, 350 dz.

Kołpodrowo, dobra, pow. dźwiński, Weryhów 108 dz. i Dobrowolskich 37 dz.

Kołpytów, wś i kol., pow. włodzimierski, gm. Świniuchy, 45 w. od Włodzimierza. Wś ma

70 dm., 498 mk.; kol. 28 dm., 180 mk., cerkiew, 2 wiatraki, cegielnia. W r. 1545 Jakuba i Andrzeja Kołpytowskich. W r. 1570 wnoszą pobór: Jakub Kołpytowski od 17 dym. i 7 ogr. po 2 gr. i Jakim Łoniewski od 21 dym., 5 ogr. po 2 gr. W r. 1577 Jakim Liniewski płaci z części od 8 dym. dworz. i 3 ogr. po 2 gr. W r. 1583 siedzą tu Ostafi i Konstanty Kołpytowscy i Lenard Jakubowski.

Kołtki, dwa folw., pow. sieński, gm. Lisiczyn (16 w.). jeden od r. 1882 Lichaczewych, 945 dz. (490 lasu), drugi od 1869 r. Sazonowych, 395 dz. (240 lasu).

Kołtowo, wś, pow. mścisławski, gm. Kazimirowa Słoboda, 34 dm., 235 mk., cerkiew. W r. 1713 Michała Bogusława Kocieła, ststy mścisławskiego, później Bułharynów, Sobańskiego, chorążego mścisławskiego.

Kołtyniany, mstko, pow. rossieński, gmina Kołtyniany, 48 w. od Rossień, 420 mk. Gmina obejmuje 101 miejscowości, 902 dm. włościań., 9840 mk., włościan uwłaszczonych na 17,708 dzies.

Kołubiel, *Kołubiele*, wś i okolica, pow. kobryński, gm. Zalesie, 8 w. od Kobrynia. Wś ma 118, okolica 67 dz. Na polach wsi, na pr. brzegu Muchawca dwa kurhany.

Kołuda Wielka, w dok. *Coluda*. wś, pow. inowrocławski. Według dok. z r. 1250 należała do włości kościoła włocławskiego (Ulanow. Dok. Kuj., 187, 13). R. 1383 K. major w par. Ludzicko. Krzysztof Krzekotowski płaci tu od 5 łan., 4 zagr., zaś w K. minor Kołudzcy płacą od 7 zagr.

Kołundzie, wś, pow. wileński, gm. Giedrojcie (6 w.); miała 8 dusz rewiz., należała do dóbr Wielki Dwór.

Kołup, *Kołupie*, rzka, w pow. dźwińskim, lewy dopł. Dubny. Wypływa z jez. Kołup (długie do 7 w.), płynie na płn. i uchodzi pod wsią Kołup.

Kołup, wś, pow. dźwiński, gm. Kołup, 30 w. od Dźwińska. Gmina obejmuje 67 miejscowości, 295 dm. włośc. (379 innych), 6122 mk. włościan, na 5535 dz.

Kołupiany, wś, pow. telszewski, gm. Korciany (7 w.), 54 w. od Telsz. Dobra K.-Sakucie, hr. Platerów, 529 dz. (231 lasu).

Kołupie, wś, pow. rossieński, gm. Szymkajcie (9 w.).

Koły, ob. *Kowalowice.*

Kołybań, wś, pow. rzeczycki, gm. Sawicze, 102 dm., 549 mk., młyn konny.

Kołybki, ob. *Kolybki* (t. IV).

Kołybówka, wś, pow. rohaczewski, gm. Rudnia Stara (12 w.).

Kołybyszki, dobra, pow. grodzieński, gmina Wiercieliszki, 16 w. od Grodna, Ejsymontów, z fol. Bojary Gotkieńszczyzna, 232 dz.

Kołyskowszczyzna, dobra, pow. wołkowyski, gm. Łysków, Kożewnikowych 325 dz.

Kołyszczyńce, mylnie *Kołyszyńce*, sioło niegdyś, w dzisiejszym pow. starokonstantynowskim, na posadzie którego ks. Konstanty Ostrogski r. 1561 założył miasto Konstantynów, nazwane później Starokonstantynowem. K. wchodziły niegdyś w skład dóbr stołowych królewskich. W r. 1505 ks. Aleksander nadał je wraz z Sachnowcami, Iwaszkowi Łabuńskiemu. W roku 1547 przy podziale dóbr pomiędzy synami Iwaszki, K. dostały się Wasilowi, który r. 1560 zastawił połowę ks. Konst. Ostrogskiemu za 2000 kóp gr. i ostatecznie r. 1561 sprzedał mu za 5000 kóp gr. lit.

Kołyszki, mstko, pow. witebski, gm. Wieliszkowicze (12 w.), cerkiew, 3 domy modlit. żydowskie.

Komaje, mstko i dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (17 w.), 55 w. od msta pow., 1150 mk.

Komajki, dobra i os. karcz., pow. nowoaleksandrowski, gm. Jużynty (5 w.). Około r. 1690 własność Tomasza Konst. Rudominy, sędz. bracławskiego, później Maks. Rudominy 110 dz., oraz do Justyna i Wiesława Rudominów 256 dz. Obecnie włościanin Żwirblis posiada tu 83 dz. i Szutis 122 dz.

Komańcza, wś, pow. sanocki. W r. 1565 w ststwie sanockiem miała 19 kmieci na $11^3/_4$ łan., wójt, pop dawał zająca i dwa jarząbki wartości gr. 7. Ogółem dochodu zł. 27 gr. 24. Z myta jakie tu pobierano (przy drodze do Węgier) było zł. 5 gr. $10^1/_2$.

Komandrecie, dobra, pow. poniewieski, gm. Kibury (5 w.), 65 w. od Poniewieża. Dawniej Brunowów, obecnie bar. Halma, 630 dz.

Komarniki Małe i *Wielkie*, dwie wsi, pow. brzeski gub. grodz., gm. Wysokie Litewskie, 34 w. od Brześcia, 384 dz.

Komarno, miasto, pow. rudecki. W r. 1578 posiada je Mielecki, wojew. podolski. Miasto daje szosu fl. 12 gr. 24, młyn, rzem. 17, popów 2, banie gorzałcz. 2, łaziebnik 1. Czopowe roczne fl. 44 gr. 22.

Komarów, mstko, pow. tomaszowski. W r. 1531 wś w par. Łabunie, ma 4 łany km. i młyn. Leży w pow. grabowieckim.

Komarów 1.) wś nad Turyą, pow. kowelski, gm. Datyń, 29 w. od Kowla, 224 dm., 479 mk. Niegdyś własność monasteru w Mielcu. W roku 1577 i 1583 do Niesuchojeży, ks. Romana Sanguszki, płaci od 3 dym. łanow., 2 ogr. 2.) **K**, wś nad Prypecią, tamże, gm. Górniki, 53 w. od Kowla, 70 dm., 376 mk., kaplica cmentarna. Nadana przez Zygmunta Augusta r. 1564 kościołowi raśnińskiemu. 3.) **K.**, wś nad Styrem, pow. łucki, gm. Kołki, 58 w. od Łucka, 140 dm., 916 mk., cerkiew. W r. 1577 do Czartoryjska, kn. Michała Czartoryskiego, płaci od 5 dym., a r.

1583 od 10 dym. W ostatnich czasach z Kulikowiczami, ks. Czetwertyńskich. 4.) **K**, wś, pow. włodzimierski, gm. Olesk, 42 w. od Włodzimierza, 107 dm., 576 mk.

Komarowice, wś, pow. dobromilski, ob. *Komorowice.*

Komarowicze 1.) wś, pow. czerykowski, gm. Komarowicze, 65 dm., 383 mk., cerkiew, szkółka. Gmina obejmuje 64 miejscowości, 1004 dm., 6223 mk. włościan (2019 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 9572 dz. W gminie jest 9146 dz. lasów większej posiadłości. 2.) **K**, wś, pow. klimowicki, gm. Nadziejkowicze, 18 dm., 124 mk. 3.) **K.**, wś. Jeleńska Emma: „Wieś K., w pow. mozyrskim“ („Wisła“, 1891 r., t. 5).

Komarówka 1.) wś, pow. brzeski gub. grodzieńskiej, gm. Przyborowo, 55 w. od Brześcia, 694 dz. 2.) **K.**, folw. dóbr Józefowo, powiat sieński.

Komarówka 1.) wś nad dopł. Borowicy, pow. kaniowski, gm. Szenderówka, st. poczt. Korsuń (24 w.), 75 w. od Kaniowa, 225 dm., 1401 mk., cerkiew, szkółka paraf., 6 wiatraków. 2.) **K**, wś nad stawem, pow. radomyski, gmina Wyszewicze, st. poczt. Radomyśl (22 w.), 60 dm., 321 mk., 2 młyny wodne, 333 dz. Należała do ststwa rożewskiego, obecnie skarbowa. 3.) **K.**, wś, pow. dubieński, gm. Werba, paraf. prawosł. Bereh (2 w.), 26 w. od Dubna, 58 dm., 296 mk. W r. 1583 Brzega należy do Hrehorego Deniski Matfiejowskiego. 4.) **K.**, wś, pow. krzemieniecki, gm. Bereżce, st. poczt. Krzemieniec (24 w.), 160 dm., 792 mk., cerkiew drewn. z r. 1789 uposażona ziemią przez Michała Leduchowskiego r. 1744 i Feliksa Leduchowskiego r. 1762. Do par. praw. należy wś Waligóry (3 w.). W r. 1583 do Plebanówki (ks. Stefana Zbaraskiego), płaci od 5 ogr. Z czasem do Krasickiego, kaszt. chełmskiego, od którego przeszła do Michała Leduchowskiego, postolego wołyńskiego. W nowszych czasach Aliny von Krit. 5.) **K.**, chutor, pow. łucki, gm. Trościaniec, 4 dm., 34 mk. 6.) **K**, wś, pow. ostrogski, gmina i par. praw. Krzywin (5 w.), 15 w. od Ostroga, 108 dm., 593 mk. 7.) **K.**, wś, pow. rówieński, gm. Stepań, par. praw. Zołotolin (4 w.), 64 w. od Równego, 38 dm., 251 mk.

Komarowo 1.) os., pow. grodzieński, gmina Wołpa. 2.) **K.**, wś, pow. sieński, gm. Rasna, 14 dm., 82 mk. 3.) **K**, wś pow. dzisieński, 360 dz. 4.) **K.**, wś, pow. święciański. W r. 1564 Marcina Janowicza Chrzczonowicza, ststy dorsuniskiego, później Paców, Wawrzeckich, Bortkiewiczów. Dziś Guzów, 180 dz.

Komarowski Chutor, słoboda, pow. łucki, gm. Kołki, 4 dm., 27 mk.

Komarowskie Holendry, pow. brzeski, ob. *Holendry Komarowskie.*

Komarowszczyzna 1.) wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Kamieniec Litewski, 38 w. od Brześcia, ze wsiami Czabachy i Goły Borek 484 dz. 2.) **K.**, dwór, pow. grodzieński, gm. Hołynka, Bohuszewiczów, 55 dz. 3.) **K.**, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa, Bejnarowiczów 40 dz. 4.) **K.**, zaśc., pow. sieński, gm. Zameczek (8 w.). 5.) **K**, dobra, pow. lepelski, Piottuchów Kublickich, 381 dz.

Komaruńce, wś, pow. lidzki, gm. Koniawa (10 w.); miała 87 dusz rewiz, należała do dóbr skarb. Orany. Pod wsią stare cmentarzysko.

Komary 1.) fol., pow. wołkowyski, gm. Zelzin, Brajczewskich 150 dz. 2.) **K.**, dwie wsi, pow. piński, na „Zarzeczu“, jedna w gm. Terebieżew, 94 w. od Pińska, druga w gm. Chorsk, 29 w. od Pińska. Prawdopodobnie jedna z nich p. n. Komora nadaną była z XVI w. przez królowę Bonę, Domanowiczowi (ob. Rewizya puszcz, str. 320). 3.) **K.**, pow. mohylewski, ob. *Antopol.* 4.) **K.**, fol., pow. orszański, od r. 1881 Wojniłowiczów, 291 dz. 5.) **K.**, wś, pow. wilejski, gm. Kurzeniec (8 w.); miała 17 dusz rewiz. 6.) **K.**, wś, pow. wieliski, własność Mikoszów.

Komarycze, wś i fol., pow. bychowski, gm. Nowy Bychów (8 w.), 111 dm., 707 mk. Folw., Monkiewiczów 628 dz. (374 lasu), młyn.

Komaryn 1.) mstko nad Dnieprem, powiat rzeczycki, gm. i par. praw. Jołcza, 26 dm., 126 mk., cerkiew, wiatrak. 2.) **K.**, dobra, pow. bychowski, Makowieckich 1000 dz. (600 lasu), młyn

Komaryn, w dok. *Kamaryn*, wś nad Ikwą, pow. krzemieniecki, gm. Poczajów, par. praw. Taraż Stary (1 w.), 31 w. od Krzemieńca, 55 dm, 451 mk. W r. 1545 ks. Dymitra Wiszniowieckiego. W r. 1583 ks. Andrzej wnosi od 17 dym., 10 ogr., 2 kół waln. W ostatnich czasach hr. Rzyszczewskich.

Komaryszki 1.) dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (18 w.), 26 w. od msta pow., od r. 1838 bar. Lotara Brinkena, obecnie Kruzego, 1267 dz. 2.) **K.**, zaśc., tamże, gm. Bachmaty (9 w.). 3.) **K.**, wś, tamże, gm. Opsa (13 w.). 4.) **K**, dobra i 2 zaśc., tamże, gmina Smołwy (9 w.). 5.) **K.**, dobra, pow. rossieński, gm. Kroże (1 w.), Bielskich 76 dz. 6.) **K.**, wś i dobra, pow. szawelski, gm. Skiemie (4 w.). 7.) **K.**, wś i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (12 i 21 w.). Zaśc., Bejnarów, z zaśc. Gasiuniszki 97 dz. 8.) **K.**, wś, pow. dzisieński, gm. Druja (15 w.).

Komarzyńce, wś, pow. olhopolski, gm. Berszada, 43 w. od Olhopola, 230 dm., 1093 mk.

Komaszyce, ob. *Gadów.*

Kombornia, r. 1315 *Kalbornya*, r. 1589 *Kambornia*, wś, pow. krośnieński. W r. 1515 leży w ziemi sanockiej, należy do dóbr Kamienieckich (z Kamieńca al. Odrzykonia), ma 22 łan., młyn, karczmę. R. 1589 własność Bonarów, ma 12 łan., 6 zagr., 6 rzem., 13 kom., 8 kom.

ubog., młyn. Jest też Wola Kamborska mająca 9 zagr., 7 kom., $1^1/_2$ łana i młyn.

Komcie, okolica, pow. rossieński, gm. Sartyniki, 83 w. od Rossień. Mają tu: Bitowtowie 40 dz., Konstantynowiczowie 20 dz., Micewiczowie 24 dz., Mocewiczowie 30 dz., Nartowiczowie 33 dz., Niewiardowscy 33 dz., Rodowiczowie 20 dz.

Komianka, pow. białostocki, ob. *Kamionka*.

Komiany *Górne* i *Dolne*. dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Szaty (7 w.).

Komienicze, fol., pow. ihumeński, Piotrkowskich 630 dz.

Komiki, wś, pow. sieński, gm. Lisiczyn, 23 dm., 125 mk.

Kominy, wś, pow. zasławski, gm. Zasław (14 w.), 56 dm., 384 mk.

Komisarówka 1.) wś, pow. poniewieski, gm. Krakinów (7 w.), 16 dm., 163 mk., dom modl. starowierców. 2.) **K**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (14 w.).

Komisaryszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (13 w.).

Komki, dobra, pow. lepelski, r. 1808 Jana i Wiktoryi z Łapów Chreptowiczów.

Komkowszczyzna, folw., pow. dryzieński, Łabeskich 116 dz.

Komlewicze, os., pow. słonimski, gm. Kostrowicze, 40 dz.

Komlice, wś, pow. prużański, gm. Noski, 330 dz.

Komnatka, wś, pow. krzemieniecki, gmina i par. praw. Bereżce (4 w.), 18 w. od Krzemieńca, 81 dm., 354 mk., cerkiew fil. drewn. z roku 1862. Do filii należy wś Sawczyce. W r. 1570 Jarofieja Hostkiego. W r. 1583 wdowa po nim wnosi od 11 dym., 3 ogr., 2 kół waln., 1 stępn. Obecnie attyn. Kruk.

Komojsk, folw., pow. borysowski, Gierłowiczów 228 dz.

Komorniki 1.) wś, pow. wieluński. Kościół par. p. w. św. Mikołaja istniał już zapewne w XIV w., bo r. 1412 występuje pleban Wawrzyniec. Przyłączony został następnie jako filia do par. Mokrsko. Na początku XVI w. we wsi siedzi drobna szlachta, dwa łany plebana stoją pustką. Andrzej Wolicki dziedzic K., wystawiwszy r. 1632 nowy kościół murowany, uzyskał przywrócenie parafii. Woliccy założyli przy kościele szpital dla ubogich. W r. 1552 jest tu 7 działów szlacheckich (około 7 łan.), 1 łan sołtysi, kilka młynów świeżo założonych. 2.) **K.**, wś, pow. piotrkowski, par. Wolborz. W r. 1576 biskup kujawski płaci tu od 13 łan. karczmy, 1 łan pusty, 2 zagr., 21 osad. Wś leży w par. Chorzęcin.

Komorniki, wś nad rzką Ciemną, pow. poznański. Jan bisk. pozn. aktem bez daty, potwierdzonym w kopii przez Andrzeja biskupa r. 1307 oddaje wś biskupią K., sołtysowi, zw. Zdoth dla osadzenia na prawie niemieckiem (K. W., n. 2037). W r. 1580 wś ma parafię, biskup pozn. płaci od $12^1/_2$ łan., 4 zagr., 6 kom., 2 rzem.

Komorów 1.) wś dziś nie istniejąca, ob. *Przyrów* (t. IX, 224). 2.) **K.**, w dok. *Commarovo*, wś, pow. miechowski. W dok. z r. 1198 wymieniony śród wsi, których dziesięciny nadał biskup Giedko, klasztorowi miechowskiemu. Wspom. w dok. z r. 1376 (Kod mał.).

Komorowice, wś, pow dobromilski, ob. *Komarowice* (t. IV). W r. 1565 posiadają wieś Skorutowie. Za prawo wrębu w lesie Radochoniu dawano ze wsi $6^1/_2$ kłód owsa i 13 kur do Medyki.

Komorówka, wś, pow. żytomierski, gmina Bieżów, 19 dm., 109 mk.

Komorowo 1.) wś dziś nie znana, leżała na obszarze obecnego pow. kolskiego. W dok. z r. 1238 śród włości klasztoru strzelneńskiego, w okolicy Chełmna (pod Dąbiem). 2.) **K.**, dawniej *Konarzewo*, w dok. *Conarevo*, pow. lipnowski. Wymienione w dok. z r. 1250 śród włości kościoła kruszwickiego (później włocławskiego). Według dok. z r. 1258 Bogusza, syn Mieczsława, nadał K. wraz ze Złotopolem, szpitalowi św. Gotarda, naprzeciw Włocławka (Ulanow. Dok. kujaw., 187, 13, 194, 20, 201, 28, 223, 49). 3.) **K**, wś, pow. pułtuski. Dawna własność bisk. płockich, wspom. w dok. z XIII w. W r. 1578 płaci od 12 łan, 1 zagr. 4.) **K.**, r. 1578 *Komorowo Grądi Siedlecz*, wś, pow. ostrowski. W r. 1578 ma 6 działów Komorowskich, około 20 łan., 6 zagr., 1 rzem. 5.) **K.** al. *Komarowo*, pierwotna nazwa wsi Hermany, w pow. mazowieckim (Kapica, Herbarz, 138).

Komorowo, w dok. z r. 1311 *Cummerov*, wś, pow. babimojski. Siedzi tu ród komesów niemieckiego pochodzenia, dość licznych w okolicy. W otoczeniu Przemysława ks. polskiego występuje r. 1285 „comes Luderus dictus de Kumerove“ i Peregrinus jego syn. Ten „Peregrinus de Cummerov“ występuje w dok. z r. 1311 i 1314 i innych (K. W., n. 557, 949, 968 i inne).

Komorowszczyzna al. *Komarowszczyzna*, wś, pow. mohylewski, gm. Szkłów (8 w.), 27 dm., 173 mk.

Komorsko, włość bisk. kujawskich. Ob. *Gradowo*.

Komorzyn, dziś *Chwałowice*, wś nad Wisłą, pow. tarnobrzeski. Wś ta zapewne zniszczona została przez wylewy Wisły, która wedle Długosza „zalewała i pożerała role“. Należała do par. w Borowie. Za Długosza (L. B., I, 194), dziedzicem był Jan z Czyżowa h. Półkoza. Wś miała 7 łan. km., 1 zagr., od których dziesięcinę pobierał archidyakon zawichojski. We wsi był dwór rycerski zwany: „Falowicze“, dający dziesięcinę do 2 grz., kościołowi P. Maryi w Zawichoście. W r. 1531 K. Witowice i Ochodza dają

pobór od 4 łan. Z czasem nazwa K. znikła, a przemogła dworu. Ob. *Chwałowice* (t. I).

Komos, urocz. dóbr Dojlidy, pow. białostocki.

Komotowo, wś i chutor, pow. grodzieński, gm. Żydomla, 17 w. od Grodna. Wś ma 18 dm., 149 mk., cerkiew, 342 dz. włośc. i 126 cerk.; chutor należy do dóbr Skidel. Par. praw. dekanatu (błagoczynia) grodzieńskiego, 2316 dusz, cerkiew paraf., filialna i 2 cmentarne.

Komowiszcze, wś, pow. dubieński, gmina Beresteczko, par. praw. Holatyn.

Komoza, pow. kobryński, ob. *Kaluga.*

Kompajcie, fol., pow. rossieński, gm. Rossienie (18 w.).

Komparzów, r. 1358 *Camparzevo,* wś, pow. włoszczowski. Tomisław syn Wojsława dziedzica z Bieganowa, sprzedaje r. 1358 w Kurzelowie swą wś K., Piotrowi, synowi nieżyjącego Mikołaja z Bogoryi, wojew. krakowskiego za 80 grz. groszy czeskich. W imieniu nabywcy obejmował wś Pirko, pleban kurzelowski, prokurator arcybiskupi. Nowy nabywca odstępuje tę wieś w dwa lata (1360 r. w Krakowie), Jarosławowi arcyb. gnieźn. na tych samych warunkach (Kod. Mał., III i K. W., n. 1392, 1412 i 1486).

Kompiele, ob. *Kąpiele.*

Kompiele, wś, pow. rossieński, gm. Rossienie (16 w.).

Kompina, wś, pow. łowicki. Nowy kościół murowany, w ostatnich czasach wzniesiony.

Kompocie, dwa fol. i dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (12 i 9 w.). Mają tu Landsbergowie 96 dz.

Kompol, dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (8 w.), własność Koziełłów, 1400 dz (521 lasu).

Kompoliszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (10 w.).

Kompolki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (10 w.).

Kompy (ob. t. III, 941 *Kąpy*), *Klementy, K. Kondratowicze, K. Maciejuny* i *K. Tucewicze* al. *Jurcewicze,* okolice szlach., pow. kowieński, gm. Jaswojnie (7 w.), 32 w. od Kowna. W Kondratowiczach mają Adamowiczowie 15 dz., Ongirscy 4 dz., Dwerdowie 24 dz., Dyrdowie 69 dz., Bakiewiczowie 33 dz., Misztowtowie 36 dz., Macewiczowie 66 dz., Niwińscy 39 dz., Raczkowie 17 dz., Stratanowiczowie 28 dz., Kilczewscy 18 dz., Kontowtowie 22 dz.; w K. Maciejunach mają: Dowiatowie 20 dz., Daukszowie 14 dz., Kimontowie 4 dz., Kulwieciowie 16 dz., Pożerscy 48 dz., Roubowie 32 dz., Twirbutowie 37 dz., Ejgirdowie 11 dz.; w K. Tucewiczach mają: Bokiewiczowie 25 dz., Wilamowiczowie 25 dz., Kondraccy 45 dz., Niwińscy 14 dz., Derbutowie 12 dz., Żutowtowie 23 dz. i 30 dz., Mańkowscy 48 dz., Tomaszewscy 12 dz.

Komratowo, r. 1145 *Conratovo,* wś, pow. szubiński. Według dok. z r. 1145 „Comes Dirscicraus contulit villam Gassavam et Conratovo cum lacu Golse", klasztorowi w Trzemesznie (K. W., n. 11, 1589, 1751).

Komsin, w dok. *Komsina,* mylnie *Kąsin,* wś, pow. płoński. W r. 1161 Bolesław ks. polski, nadaje klasztorowi w Czerwińsku między innemi: „Komsina cum omnibus suis appendiciis" (Kod. mał., II, 4). W r. 1570 Comszino, wś opata czerwińskiego, płaci od 12 łan., 1 rzem., wyszynk piwa.

Komsin, zaśc., pow. wilejski, gm. Rabuń (18 w.); miał 17 dusz rewiz., należał do dóbr skarb. Huby.

Komsinicze, wś, pow. mohylewski, gmina Czarnorucz (10 w.), 74 dm., 552 mk., cerkiew drewn.

Komsza, osada, pow. newelski, gm. Psowo (15 w.), cerkiew.

Konachówka, wś i fol., pow. klimowiecki, gm. Chotowiż, 35 dm., 84 mk. Dobra, Titowych 133 dz., młyn, folusz.

Konaje, wś, pow. dzisieński, gm. Czeres (6 w.); miała 22 dusz rewiz.

Konarskie, w r. 1230 *Cunarske,* wś, pow. szremski. „Comes Bronisius" nadaję tę wieś z innemi włościami r. 1230 klasztorowi w Paradyzie. W r. 1250 klasztor oddaje tę wieś w zamian za połowę Chrząstowa, Sędziwojowi. Jednak akt z r. 1257 wymienia K. w liczbie wsi klasztornych. Zapewne część wsi została przy klasztorze (K. W., n. 128, 194, 225, 265, 295 i 351).

Konary 1.) w dok. *Conarovo,* wś, pow. nieszawski. W dok. z r. 1258 powiedziano, iż nieżyjący wtedy Bogussa wojew. łęczycki nadał szpitalowi św. Gotarda, Złotopole i K. (Kod. mał., II, 110). Należały dawniej do par. w Kościelnej wsi. 2.) **K.,** wś, pow. jędrzejowski. W dok. z r. 1153 wymienione śród wsi, których dziesięciny dał klasztorowi w Brzeźnicy (Jędrzejowie) bisk. krak. Radost. Dok. z r. 1176 Gedko bisk. krak. nadaje dziesięcinę ze wsi „que sedet super Nidicam in qua sedent Konary due, hoc est inter villam filiorum Bugiwoi et villam Nigoslai" (Kod. mał., II, 1, 9). Klasztor jędrzejowski miał tu swą posiadłość, jak świadczy dok. z r. 1361 (Kod. mał., I, 307). W r. 1581 Stan. Dembieński płaci ze wsi K. i Zagaje od $5^1/_2$ łan. km., 1 czynsz, 3 zagr., 5 kom., 1 rzem.

Konary, wś, pow. inowrocławski. Zapewne tę wieś wymienia dokum. z r. 1136 (K. W., n. 7).

Konarzewo 1.) w dok. *Conarevo,* ob. *Komorowo.* 2.) **K.,** ob. *Obidzino.*

Konarzewo, r. 1213 *Conarovo,* wś, pow. krotoszyński. Nadana przez Władysława Odonicza ks. kaliskiego, klasztorowi w Ołoboku r. 1213. Otrzymuje prawo niemieckie r. 1238. Część wsi nadaje przed r. 1245 Wirzbięta i wdo-

wa po Klemensie kaszt. krakow., klasztorowi cystersek w Łubnicach (Ołoboku). Por. Kod. W., n. 81, 214, 244, 311, 1736.

Konaszkowo, wś, pow. orszański, gm. Łożno, 15 dm., 53 mk.

Konawa, wś, pow. klimowicki, gm. Chocimsk, 12 dm., 53 mk. Por. *Kanawa.*

Końce 1.) wś i dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (17 w.). Dwór należy do Mordasów, 110 dz. 2.) **K**, zaśc., tamże, gm. Dryświaty (22 w.). 3.) **K.** *(Kopce ?)*, wś, pow. dzisieński, gm. Stefanpol (8 w.); miała 10 dusz rewiz. 4.) **K.**, wś nad Obolą, poniżej ujścia rzki Świna, pow. horodecki.

Koncegole, wś i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (14 i 25 w.).

Końcepol 1.) (ob. t. IV, 331 *Koniecpol*), zaśc., pow. kowieński, gm. Janów (4 w.). 2.) **K.**, wś i dwór, tamże, gm. Jaswojnie (8 i 11 w.).

Końcepole, chutor, pow. wołkowyski, gmina Zelzin, ob. *Zieleniewicze.*

Końcetrostki, al. *Koniec-Troski,* zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (5 w.), Żegisów 21 dz.

Koncewicze, wś włośc., pow. oszmiański, gm. i dobra skarb. Krewo (10 w.); miała 31 dusz rewiz.

Końcewizna, pow. białostocki, ob. *Kramkowizna.*

Konciużyno, wś, pow. dzisieński, gm. i dobra Jazno.

Konciwka, pow. czerkaski, ob. *Nieczajówka.*

Końcowe, wś nad Uszaczą, pow. połocki, gm. Bonoń, 2 dm., 30 mk., cerkiew, kaplica.

Końcowiki, wś, pow. dryzieński, parafia Rosica.

Końcowszczyzna, fol., pow. wilejski, gm. Horodek, r. 1865 Kalinowskich.

Końcyborce, wś, pow. wieliski, gm. Ilino, wspom. w dok. z r. 1635.

Koncynowo, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (6 w.).

Konczajcie, wś, pow. rossieński, gm. Andrzejów (5 w.).

Kończany 1.) wś, pow. grodzieński, gmina Brzostowica Mała. 2.) **K.**, wś, pow. trocki, gm. Oława (11 w.); miała 59 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Daugi. 3.) **K.**, wś, pow. dryzieński, par. Oświej. 4.) **K.**, wś nad Dźwiną, powyżej ujścia rzki Ruby, pow. witebski, gm. Babinicze.

Kończe, dobra, pow. wiłkomierski, gmina Traszkuny (4 w.).

Konczuny, wś, pow. szawelski, gm. Gruździe (14 w.).

Kończyszki, wś, pow. wiłkomierski, gmina Wieprze (9 w.).

Kondaki, wś, pow. wołkowyski, gm. Samarowicze, 206 dz.

Kondeńki, folw., pow. wieliski, gm. Makłoki.

Konderszczyzna, przys., pow. dzisieński, gm. Przebródź (23 w.).

Kondracie 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dusiaty (5 w.). 2.) **K.**, wś, pow. poniewieski, gm. Pokroje (4 w.).

Kondraciszki 1.) dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (5 w.), Wrockich 180 dz. 2.) **K.**, *Kondratyszki,* zaśc., tamże gm. Widze (4 w.). 3.) **K.** al. *Kondratyszki,* pow. oszmiański. Niegdyś dobra nad rz. Gawią, należące w XVI w. do Jana Zenowicza, ziemianina pow. oszmiańskiego, którego synowie sprzedają w r. 1587 za 1000 kóp gr., Stefanowi Lwowiczowi Roskiemu, podkom. oszmiańskiemu. Do K. należały sioła: Szedziuny Wysockie i Żomojtaki, oraz puszcza przy drodze z Nowogródka do Dziewieniszek. Następnie K. były własnością Stachowskich, potem Szwykowskich, od r. 1649 Mikołaja Grudzia, cześnika oszmiańskiego, jedyna córka którego Krystyna, sprzedaje K. 1684 r., Jerzemu Wawrzyńcowi Żemle. K. dzieliły losy Żemłosławia, powstałego z drobnych folwarków należących niegdyś do dóbr Kondraciszek.

Kondrajcie 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (18 w.). 2.) **K.**, wś, pow. rossieński, gm. Skawdwile (1 w.).

Kondrajec, dawniej *Konradziec,* wś, pow. płoński. Wspom. w dok. z r. 1401 (Kod. maz., str. 144).

Kondrany 1.) wś i zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Poniemuń (13 w.). 2.) **K.** *Wielkie* i *Małe,* dwie wsi, tamże, gm. Skopiszki (5 w.). W K. Małych mają Kozłowscy 50 dz. i Szylinisowie 127 dz.; w K. Wielkich Limanowiczowie 80 dz., Chłystowowie 21 dz. 3.) **K.**, wś, pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (9 w.).

Kondratka, w dok. *Kondratowicze,* wś, pow. zasławski, gm. Zasław (7 w.), par. praw. Bielów, 93 dm., 591 mk. W r. 1583 do Zasławia (ks. Michała Zasławskiego), płaci od 4 dym., 2 ogr. Własność ks. Sanguszków.

Kondratki, wś, pow. wołkowyski, gm. Szymki, 188 dz.

Kondratów, wś, pow. turczański. Zubrickij M.: „Seło K. tureckoho pow." (Żytie i Słowo, 1895 r., t. 2).

Kondratowa, wś nad rz. Bołozdynką, pow. newelski, gm. Berezowa.

Kondratówka, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (7 w.).

Kondratowsk, dobra, pow. mścisławski, Tołpyhów 310 dz.

Kondraty, wś, nad Dźwiną, pow. dźwiński, gm. Kreutzburg (5 w.).

Kondryszki, wś, pow. poniewieski, gmina Stumbryszki (9 w.).

Kondycya, urocz., pow. sokólski, gm. Ostrów, 41 dz.

Koneła, mstko nad Konełką, pow. lipowiecki, gm. Popówka Konelska, st. poczt. Monastyrysz-

cze (25 w.), 90 w. od Lipowca, 194 dm., 3204 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 domy modl. żyd., 2 młyny, 3 wiatraki. Osadzona prawdopodobnie na horodyszczu starożytnej Kunili.

Konewa, wś, pow. mohylewski gub. podolskiej, gm. Ozarzyńce, ma 127 dm., 675 mk. Winogradzki posiada tu 771 dz.

Kongajcie (*Konczajcie*?), wś i dwór, pow. telszewski, gm. Siady (10 i 14 w.).

Kongiedy, zaśc., pow. wileński, gm. Giełwany (6 w.); miał 6 dusz rewiz., należał do dóbr Giełwa.

Konguszyły, wś, pow. kowieński, gm. Aleksandrowska Słoboda (1 w.).

Koniaków, kol., pow. łucki, gm. Rożyszcze, 14 dm., 86 mk.

Koniatków, *Kunatków*, *Koniatkowicze*, niegdyś wś, dziś uroczysko około Buhryna, pow. ostrogski. W r. 1577 Iwan i Siemion Bohuryńscy wnoszą od 6 dym. po 10 gr., 8 ogr. po 4 gr., od 2 kół młyń. po 4 gr. W r. 1583 z części płaci Iwan Bohuryński od 4 dym., 1 ogr., 2 ogr., 1 koła waln.; z drugiej Filip Herczyk od 2 dym., 1 ogr.

Koniawa, pow. lidzki. Około fol. horodyszcze, zw. Pilekalnis, pod wsią zaś cmentarzysko, badane r. 1885 przez W. Szukiewicza.

Koniawka, pow. lidzki. Na polach folwarcznych, na pr. brz. rz. Ponaczanki znajdują się okopy.

Konice, r. 1536 *Cunycze*, wś, pow. ropczycki. Należała wraz z Górą (Nawsie) do dóbr Wielopole (Andrzeja Czuryły kaszt. przemys.), miała 50 kmieci.

Koniec, wś, pow. sieński, gm. Łatyhowo, 31 dm., 196 mk.

Koniecbor, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (4 w.).

Koniecki Wądołowo, wś, pow. kolneński. W dok. z r. 1483 występuje Jan „de Koniecki alias Wandolowo“ (Kapica, Herbarz, 443).

Koniecpol, mstko, pow. noworadomski, ob. *Nowopole* (t. VII). W r. 1563 płaci N. od 40 rzem., 16 fl. szosu. Por. *Chrząstów*. Jakusz z K., wojew. sieradzki, w dok. z r. 1401. Jakób wojew. sier., 1424 (Ulanow. Dok. kuj., 272, 93, 276, 96).

Koniecpol 1.) dwa folw., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (12 w.) i Ponedel (8 w.). 2.) **K.,** pow. lucyński, ob. *Andry*.

Konieczno, wś, pow. włoszczowski. Wymieniona już w dokum. z r. 1136 w liczbie włości arcyb. gnieźn. Arcybiskupi tu założyli kościół par. p. w. Narodzenia N. P. M. i św. Jadwigi, istniejący już w XIII w. Przy akcie erekcyi kościoła par. w Gawłuszowicach z r. 1215 był obecnym „Sigismundus plebanus de Konyeczno“. Około r. 1394 wś tę zastawioną widocznie, zamierza odkupić arcyb. gnieźn. Dobrogost (K. W., n. 7, 1308, 1953. Długosz, L. B., II, 397). Na początku XVI wieku zbudowano nowy też z drzewa, a parafię wcielono do kustodyi kurzelowskiej. Obecny kościół murowany pochodzi z r. 1786. W r. 1540 wś K. należąca do klucza kurzelowskiego, dóbr stołowych arcyb. gnieźn., miała 30 łan. osiadł, $4^1/_2$ pustych, 4 karczmy a piąta kustosza kurzelowskiego. Dwór i folwark dobry, łąki. Wójt miał 2 łany, a na jednym kmiecia i karczmę.

Koniczkino, wś, pow. orszański, gm. Wysokie, 9 dm, 76 mk.

Koniejsze, wś, pow. święciański, gm. Daugieliszki (6 w.); miała 35 dusz rewiz., należała do dóbr Dudy.

Koniemłoty, wś, pow. stopnicki. W r. 1246 odbywa się tu wiec w obecności Bolesława, ks. krakow. i dostojników małopolskich (Kod. mał., t. I., 33). Według dokum. z r. 1270 własność klasztoru łysogórskiego. W dok. z r. 1348 Jakób „rector ecclesie de Conemloth“ (Kod. dypl. pol., t. III, 223). Za Długosza wś miała kościół par. drewniany p. w. Wniebow. N. P. Maryi. Dziesięcinę ze wsi, do 15 grzyw. dawano plebanowi. Wś miała 12 łan. km. i 1 zagr., folwark klasztorny. Kmiecie dawali prócz czynszu klasztorowi 2 urny miodu. Mylnie podano (t. IV, 332), iż wś należała do klasztoru w Mogile, gdyż była własnością klasztoru Św. Krzyża.

Koniewicze, wś, pow. grodzieński, gmina Jeziory, 23 w. od Grodna, 736 dz.

Koniewo, wś, pow. sierpecki. W dokum. z XIII w. śród włości bisk. płockich. R. 1570 włość prestymonialna katedry płockiej. Rudgoski płaci tu od 7 łan.

Konik, pow. słonimski, ob. *Krowatno-Konik* i *Zapole-Konik*.

Konik, chutor nad Dnieprem, pow. kijowski, gm. Chotów, 6 w. od Kijowa, 20 dm., 108 mk.

Konik Sutków, chutor, pow. nowogradwołyński, gm. Kurne, 13 dm., 85 mk.

Konikowo, fol., pow. gnieźnieński. Wś książęca nadana w r. 1243 szpitalowi w Gnieźnie (K. W., n. 238).

Konin, w dokum. z r. 1283 *Kunyn*, r. 1284 *Conyn*, miasto powiatowe gub. kaliskiej. Co do pierwotnej osady K. ob. *Staremiasto* 2) (t. XI, 237). W dok. z r. 1283 wymieniony w liczbie miast poddanych juryzdykcyi sądu miejskiego w Kaliszu. Bawi tu w r. 1284 ks. Przemyśl. W dokum. z r. 1293 pojawia się wójt koniński „Goslaus“. Akt z r. 1318 wskazuje na stosunki handlowe z Toruniem. Z dok. Władysława Łokietka z r. 1328 dowiadujemy się, iż cło tu pobierane, należało do biskup. lubuskich. Bawi tu 30 marca 1346 r. król Kazimierz (Kod. mał., t. III, 61). Nazwiska rajców w akcie z r. 1373 są przeważnie niemieckie, choć formy imion świadczą, iż byli oni spolszczeni w części (Maćko Dribegger). R. 1374 rajcy i przysięgli ze Stawiszyną i K., składają w Kaliszu przysięgę

królowi Ludwikowi. Kasztelan koniński Michał z Koszanowa w dok. z r. 1312 (K. W., n. 35, 528, 537, 699, 955, 1001, 1088, 1680). Pierwotna osada (stare miasto) miała kościół paraf. p. w. św. Piotra, istniejący jeszcze w XVI w. Przy nowej lokacyi (zapewne wraz z otrzymaniem prawa niemieckiego), z przeniesieniem się życia miejskiego do nowego miasta, przeniesiono i parafię do istniejącego tam kościołka św. Bartłomieja, wedle tradycyi zawdzięczającego swą fundacyę Piotrowi Duninowi, w połowie XII w. Na początku XV w. ustanowiono przy kościele par. mansyonarzy. Jeszcze podczas wizyty z r. 1608 istniał pierwotny kościół św. Piotra. Zniszczony wraz z miastem przez krzyżaków w r. 1331 został następnie odbudowany. Zapewne w XIV w. powstał z zapisów mieszczan szpital z kościołkiem św. Ducha, a r. 1466 drewniana kaplica św. Krzyża. W r. 1579 miasto płaci szosu fl. 32. Od 15 bań gorzałcz. fl. 12, od 15 szynkarzy wódki, 11 rybaków, 60 rzem., 8 rzeźników, 14 przekupn., 10 komorn., 3 żydów (fl. 1), 20 łan. os., 1 koła młyń., od 5 beczek śledzi. Ogółem fl. 181 gr. 24. Ob. „Przyj. ludu“, 1844 r., t. XI, Spraw. hist. szt., t. V.

Konin, w dok. *Kunyno*, wś, pow. częstochowski. W dok. z r. 1220 podana w liczbie wsi dających dziesięcinę klasztorowi w Mstowie.

Koninek, r. 1286 *Canym*, wś, pow. wągrowiecki. Aktem z r. 1286 oświadcza Zbylut, kasztelan nakielski, iż ojciec jego „comes Strasso“ nadał tę wieś klasztorowi w Łeknie (K. W., n. 18, 567).

Koniów, wś, pow. staromiejski. W r. 1508 własność Herburta. R. 1589 Erazm Herburt, dziedzic Fulsztyna płaci tu w połowie wsi od 9 łan., popa $^1/_2$ łana, karczmy, 4 zagr., 10 kom. Barzy z drugiej połowy od 5 łan., popa $^1/_2$ łana, karczmy.

Koniuchowo, urocz., pow. wołkowyski, gm. Dobrowola.

Koniuchy, al. *Koniucha*, wś, pow. augustowski, gm. Łabno. W r. 1854 miała 59 os., 1423 morg. Wchodziła w skład dóbr Łabno.

Koniuchy 1.) wś, pow. grodzieński, gm. Indura, 31 w. od Grodna, z zaśc. Sukowicze 877 dz. Na polach wsi znajdowano kamienne topory, oraz wyorano miecz żelazny. 2.) **K.**, wś nad Kotrą, tamże, gm. Jeziory, 31 w. od Grodna, 442 dz. Wś należała do wójtowstwa poniemońskiego we włości skidelskiej, ekonomii grodzieńskiej. Podług reg. pomiar. z r. 1558 miała 15 włók gruntu „podłego“, z tego 2 wł. nieprzyjętych. Poddani mieli 52 wołow i 31 koni, płacić winni z włók przyjętych 15 kóp 49 gr., nadto dawać 13 beczek owsa i płacić za odwóz 1 kopy 5 gr. 3.) **K.**, tamże, gm. Mosty, ob. *Zapole*. 4.) **K.**, *Krasnolaski*, urocz., pow. kobryński, gm. Podolesie, 649 dz., kilku właścicieli. 5.) **K.**, dobra i chutor, pow. wołkowyski, gm. Podorosk. Chutor ma 37 dz.; dobra, własność Broniców, z fol. Kruhlih 415 dz. 6.) **K.**, wś i dwór, pow. kowieński, gm. Bobty (2 w.). 7.) **K.**, wś, tamże, gm. Eleonorów (2 w.), blizko dóbr Zamek. 8.) **K.** *Dolne* i *Górne*, dwie wsi, tamże, gmina Krasne (1 w.). 9.) **K.**, dobra, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (2 w.). Folwark, własność Walców, 71 dz.; dobra należą do dóbr Osokno. 10.) **K.**, wś, tamże, gm. Dusiaty (4 w.). Niegdyś attyn. Dryświat. 11.) **K.**, wś i dobra, pow. wiłkomierski, gm. Owanta (10 w.), Kuleszów 220 dz. 12.) **K.**, dwór, tamże, gm. Uszpol (4 w.). 13.) **K**, wś, pow. oszmiański, gm. Połoczany (5 w.); miała 64 dusz rewiz., należała do dóbr Raczkowo.

Koniuchy, wś, pow. włodzimierski, gmina Świniuchy, 45 w. od Włodzimierza, 104 dm., 826 mk., cerkiew, kościół, młyn. Należała niegdyś do zamku włodzimierskiego, następnie Wasila Chrebtowicza, drogą wiana za córką Hanną przechodzi do kn. Andrzeja Sanguszkowicza. W r. 1577 Iwan Czaplicz Szpanowski wnosi od 21 dym. półdworz., 9 ogr. po 4 gr., a r. 1583 Prusinowska od 12 dym., 6 ogr., 5 ogr., 1 kowala, 2 kół waln., 2 popów.

Koniukiszki, wś, pow. wiłkomierski, gmina Onikszty (5 w.).

Koniusza, wś, pow. miechowski. „Gaulus de Conusa“ jest obecny na wiecu w Mikulinie 1212 r. (Kod. mał. I, 15). W dok. z r. 1322 występuje „Johannes rector ecclesiae de Koniusa“ (Kod. mał., II, 253). W r. 1366 Kazimierz W. nadaje Świątnikom z Koniuszy te same swobody jakie posiadali Świątnicy katedry krakowskiej (Kod. mał., t. I, 342).

Koniuszewszczyzna, fol., pow. nowogródzki, gm. Horodyszcze, Cerowiczów około $1^1/_2$ wł.

Koniuszki, też *K. Golaki* i *K. Nowosiołki*, wś nad rzką Bóbr, pow. sokólski, gm. Grzebienie, 35 w. od Sokółki, 21 dm., 163 mk., 232 dz., szkoła.

Koniuszki, wś, pow. dubieński, gm. Warkowicze, par. praw. Ulbarów ($1^1/_2$ w.), 24 w. od Dubna, 80 dm., 454 mk., cerkiew fil. drewn., z r. 1789. W r. 1458 p. n. Koniuchy należy do Olechny Juryewicza Czusko, od którego nabywa mieszczanin ostrogski Drobysz Mżurowicz. Od tego wraz z Ozieranami i Rapotowem nabywa r. 1463 za 100 kóp gr. kn. Iwan Wasilewicz Ostrogski. W r. 1583 wś należy do Ostroga, ks. Konst. Ostrogskiego, który wnosi od 12 dym., 3 ogr., 1 koła dorocz. W nowszych czasach Młodeckiego, obecnie skarbowa.

Koniuszki, wś nad rz. Lipą, pow. rohatyński. Urząd poczt. w Rohatynie (9.8 klm.), par. gr. kat. w miejscu W r. 1565 wś w ststwie halickiem, miała 25 kmieci na półłankach, 6 podsadków, 4 komorn., 2 karczmy (jedna 6 zł., druga 10 zł.). Powołowszczyzny w r. 1563 dano wołów 25. Myto od prasołów wożących sól z Do-

liny ku Rohatynowi lub do Litwy, pobierane na utrzymanie gaci na złej drodze, wynosiło 20 tołp soli od wozu większego. Rocznie czyniło zł. 10. Ogółem dochód zł. 125 gr. 26 den. 15.

Koniuszówka, wś, pow. berdyczowski, gm. Wachnówka, st. poczt. Turbów (10 w.), 70 w. od Berdyczowa, 70 dm., 214 mk.

Konkowicze, wś nad Prypecią, pow. mozyrski, gm. Petryków, 54 dm., 358 mk. cerkiew.

Konna 1.) wś, pow. wołkowyski, gm. Izabelin, 60 dz. 2.) **K.**, wś i dobra nad Zelwianką, tamże, gm. Zelwa, 23 w. od Wołkowyska. Wś ma 48 dm., 468 mk., szkołę, 376 dz.; dobra, własność hr. Horn, 543 dz.

Konne al. *Konna*, wś, pow. radomyski, gm. Przyborsk, par. praw. Karpiłówka, st. poczt. Radomyśl (89 w.), 90 dm., 467 mk. Ob. *Karpiłówka*.

Konno Berwa, pow. grodzieński, ob. *Berwie*.

Konnybór, dobra, pow. połocki, Magierowskich 1120 dz.

Konobaje, dobra, pow. wołkowyski, gmina Pieski, Popławskich 236 dz.

Konocicha, zaśc., pow. wilejski, gm. Iża (8 w.); 6 dusz rewiz.

Konojad, wś, pow. kościański. Jan „rector ecclesiae“ w dok. z r. 1380 (K. W., n. 1783).

Konończa, wś nad Rosią i Rosawą, powiat czerkaski, gm. i dobra Meżyrycz, st. poczt. Kaniów (4 w.), 57 w. od Czerkas, 209 dm., 1245 mk., cerkiew, szkółka cerk., 4 wiatraki. Należała do ststwa kaniowskiego, legowana czerncom monasteru pustyńskiego w Kijowie, przez Bohusza Fedorowicza Koreckiego, co potwierdza Zygmunt I. W r. 1622 skarżą się czernecy, iż ststa ks. Janusz Ostrogski, odjął im grunta, wybudował młyn na Rosi o 4 kołach, urządził przewóz i zabijał jaz. Nadto mieszczanie kaniowscy bez wiedzy czerncow zakładają nowe chutory, uprawiają grunta, koszą łąki, uciskają poddanych monasterskich. W r. 1628 monaster wnosi z K. od 1 ogr.

Kononicze, pow. łucki, ob. *Kanonicze*.

Kononiwka, ob. *Dumańce*.

Kononowicze, wś, pow. mohylewski, gmina Ciecierzyn (9 w.).

Kononówka, wś i fol., pow. bychowski, gm. Dołhi Moch (5 w.), 8 dm., 21 mk. Fol., dziedzictwo Zubowiczowej i Koszkowej, 147 dz.

Kononówka, wś nad stawem, pow. skwirski, gm. Antonów, par. praw. Tereszki, st. poczt. Skwira (2 w.), 40 dm., 236 mk., szkółka. Około r. 1865 należała do Straszyńskich.

Kononowo, wś nad jez. Baranowo, pow. wieliski, gm. Baranowo. Na wyspie jeziora kurhan.

Konopajcie, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (2 w.).

Konopczyn, wś, pow. białostocki, gm. Przytulanka, 40 w. od Białegostoku, 238 dz.

Konopelczyce, wś, pow. orszański, gmina Tołoczyn (3 w.).

Konopelka, wś u źródeł rz. Wołynki (prawy dopł. Dźwiny), pow. witebski.

Konopki, pow. łomżyński, ob. *Jabrzyki*, *Koprzywnica* i *Rembkowo*.

Konopkówka, wś, pow. tarnopolski. Ob. Boberski W.: „K. obrazek geol. z okolic tarnopolskich“ (Wszechświat, nr. 14, r. 1882).

Konoplanka, pow. czerkaski, ob. *Teklina*.

Konoplaniki, wś, pow. dźwiński. Mieli tu: Browerowie 4 dz., Gorlewscy 80 dz., Jubulewowie 80 dz.

Konoplica, *Konopelica*, wś, pow. rohaczewski, gm. Cichnicze (8 w.), 48 dm., 339 mk.

Konoplice, *Konoplicy*, wś i fol., pow. rohaczewski, gm. Kistenie (22 w.), 37 dm., 221 mk., dziedzictwo Pieczkowskich, 180 dz.

Konoplisk, dobra, pow. wołkowyski, gmina Zelzin, 28 w. od Wołkowyska, Dobrzańskich i Przybysławskich 388 dz.

Konopnica 1.) wś, pow. wieluński. We wsi K. należącej do Andrzeja i Jakóba Konopnickich, było w 1552 r. 13 osad płużnych z karczmą, kuźnica żelazna nowo odbudowana po spaleniu, młyn o 2 kołach. W r. 1552 istnieje Wola Konopnicka, zapewne dzisiejsza Górka Konopnicka. Wieś należała pierwotnie do par. Ossyaków. Wojciech Konopnicki, podsędek wieluński, wraz z braćmi wzniósł tu kościół i uposażył, a arcyb. Dzierzgowski r. 1552 erygował parafię. Wkrótce potem Hieromin Konopnicki, kasztelan spicymierski, nadał kościołowi wieś Dymek i połowę Woli Szynkielowskiej i wybudował klasztorek na 6 zakonników i wzniósł nowy kościół z muru. Do klasztoru sprowadzono paulinów z Częstochowy, którym arcyb. Wężyk oddał zarząd parafii r. 1673. Arcybiskupi Łubieński i Olszowski nadali kościołowi dziesięciny swego stołu z kilku wsi. Konsekracyi kościoła dokonał r. 1666 arcybiskup Olszowski. Hieronim Konopnicki założył i uposażył też szpital z kapliczką r. 1638. Po upadku szpitala wzniesiono kapliczkę p. w. Maryi Magdaleny. Rząd pruski odebrał klasztorowi wś Szynkielową. 2.) **K.**, wś, pow. lubelski. Według dok. z r. 1342 należy do wójtowstwa lubelskiego. W r. 1676 Jan Gałęzowski, sędzia grodzki lubelski płaci tu od 4 osób z rodziny, 10 dworskich i 131 poddanych. Ob. *Bronowice*.

Konotopie, w dok. z r. 1325 *Konottop*, wś, pow. lipnowski. Miała już prawo niemieckie przed r. 1325. Sołtysem był „Heymischo“. Ob. *Sumin*.

Konotopy 1.) i *K. Milki*, dwie wsi, pow. kobryński, gm. Siechnowicze, 32 w. od Kobrynia. Wś K. ze wsią Nowiki ma 154, wś K. Milki, 69 dz. 2.) **K.**, w spisie własności ziemskiej *Konopek*, urocz. przy wsi Proce, pow. słonimski, gmina Pieski.

Konotopy (t. IV, 351), wś, pow. zasławski,

gm. Chrolin, par. praw. Niczpały (15 w.), 41 w. od Zasławia, 73 dm., 427 mk., cerkiew fil. drewniana. Dawniej stała tu kaplica katolicka.

Konowałowo, dobra, pow. klimowicki, od r. 1874 Mariutinych, 800 dz. (550 lasu).

Konowałowszczyzna, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (5 w.).

Konowały 1.) wś, pow. białostocki, 250 dz. 2.) **K.**, wś, pow. oszmiański, gm. i dobra Wołożyn; miała 11 dusz rewiz.

Końskie, miasto powiatowe gub. radomskiej. W dokum. ks. Mieszka z r. 1145 dla klasztoru w Trzemesznie powiedziano: „Comes Saulus contulit decimam celarii sui in Konski" (K. W., n. 11). W r. 1367 Dobiesław, syn „domini Creslai de Conske heres", udziela prawo polowania w okręgu zw. „Coneczke", Straszowi z Modliszewic. W r. 1369 rozszerza to prawo do synów Strasza i rozciąga na wsi: Końskie, Niekłań, Gosań, Rogów i Bębnów (Kod. mał., t. III, 207, 231). W r. 1508 mają tu działy: Mikołaj Krąpek, płacący gr. 18, Miklasz Kamienski 1 grz. 11 gr. (z Karnicą), Tobiasz z Rogowa, Krzesław Konecki gr. 30 i Stanisław Białaczowski gr. 30. W r. 1577 są trzy działy Konieckich, 17 łan., 7 zagr. Pleban miejscowy ma 2 łany w Kornicy. Do K. należą: Kuźnice, Stampor, Jakubek, Grzybów, Błotnica i Czarna. Co do kościoła zob. Sprawozd. hist. sztuki, t. V i VI.

Końskie Małe, wś, pow. opoczyński. W r. 1577 płaci tu opat sulejowski od $1^1/_2$ łan. i Krzysztof Dunin od $1^1/_2$ łana.

Końskie, wś, pow. brzozowski, ob. *Witrylów*.

Końsko Wola, mstko, pow. nowoaleksandryjski (Puławy). W r. 1531 Kounińska Wola, Młynki i Rudy, dają od 15 łan., 1 młyna. Od Tęczyńskich drogą wiana przeszła do Zbaraskich, którzy władają tu na początku XVII w. Od nich do Wiszniowieckich. Ob. *Puławy* (t. IX). Łukasz Opaliński, marsz. nadw. kor. posiada tu rezydencyę swą, wspomnianą przez Morsztyna w dedykacyi „Lutni". W r. 1676 miasto daje pogłówne od 174 mieszczan i 23 żydów. Stanisław Zagorski płaci od 2 osób z rodziny, notaryusza i 21 dworskich.

Konstancin, osada z willi letnich złożona, utworzona na obszarze dóbr Obory, w pow. warszawskim, r. 1898, przez zawiązane w tym celu Towarzystwo akcyjne. Zaprowadzono tu wodociągi, kanalizacyę, oświetlenie elektryczne, urządzono starannie wyżwirowane drogi i aleje spacerowe. Przyległe lasy dóbr Obory odświeżają powietrze, dostarczają miejsca do wycieczek dalszych. Na miejscu istnieje restauracya i stacya kolei wązkotorowej z Warszawy do Piaseczna prowadzącej. W sąsiedztwie K. znajduje się Skolimów, zmieniony obecnie na osadę willi letnich.

Konstancyanowo, powiat dzisieński. Niegdyś awuls Kozakowa, później wiano Julianny Bortkiewiczowej, dziś wnuka jej Franciszka Guże, 284 dz.

Konstantynopol, wś, pow. kowelski, gmina Powursk, 23 w. od Kowla, 26 dm., 193 mk.

Konstantynów 1.) *Konstntynowo*, folw., pow. poniewieski, gm. Gulbiny (8 w.), włościan Janonisów, 80 dz. 2.) **K.**, dwór, tamże, gm. Naciuny (7 w.), 76 w. od mta pow.; Tychniewiczów 217 dz. Nadto Nejrandowie mają tu 28 dz. 3.) **K.**, mstko, tamże, gm. Skrobatyszki (9 w.), 320 mk. Dokalscy mają 189 dz. Według Wołonczewskiego (Bisk. żmujdzkie, 104), kościół wzniesiony został z zapisów (1162 złp.) Kazimierza Kasperowicza 1764 r., przez Andrzeja i Janinę z Szuksztów Staszewskich, którzy zapisali kawał ziemi i 13,000 złp. Parafię urządził tu biskup Łopaciński. 4.) **K.**, nowa nazwa mstka *Dziewałtowa* (ob. t. II, 289), w pow. wiłkomierskim. Gmina K. obejmuje 74 miejscowości, 719 dm. włośc. (obok 45 innych) 5888 mk. włościan, uwłaszczonych na 7478 dz.

Konstantynów, powiat święciański. Nowy murowany kościół wzniesiony kosztem Al. Chomińskiego i hr. Starzeńskiego.

Konstantynów 1) fol., pow. dubieński, gm. Malin, 9 dm., 65 mk. 2.) **K.**, kol., pow. łucki, gm. Torczyn, 13 dm., 114 mk. 3.) **K.**, kol., powiat włodzimierski, gmina Kisielin, 14 dm., 106 mk.

Konstantynów Stary, miasto, ob. *Starokonstantynów* (t. XI, 257) i *Kołyszczyńce* (t. XV).

Konstantynówka 1.) wś, pow. rossieński, gm. Taurogi (10 w.). 2.) **K**, trzy wsi, powiat wiłkomierski, gm. Kurkle (6 w.), Szaty (10 w.) i Wiżuny (4 w.). 3.) **K.**, wś, pow. oszmiański, gm. i dobra Wołożyn; miała 43 dusz rewiz.

Konstantynówka 1.) al. *Mechowata*, *Muchowata*, wś, pow. berdyczowski, gm. i st. poczt. Samhorodek (12 w.), par. praw. Staniłówka, 91 dm., 620 mk., szkółka początkowa. Należała w XVIII w. do Pohrebyszcz, w XIX w., Morgulców. 2.) **K.**, wś nad Desną, tamże, gmina Wachnówka, st. poczt. Turbów (10 w.), 70 w. od Berdyczowa, 170 dm., 880 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn. 3.) **K**, mylnie *Konstantynów* (t. IV, 364), wś nad rzką Serebrianką, przy linii dr. żel. chwastowskiej, pow. czerkaski, gm. i st. poczt. Smiła (5 w.), 30 w. od Czerkas, ze wsią Budki 486 dm., 2683 mk., cerkiew, szkoła, 2 cegielnie, 12 wiatraków. Należy do klucza śmilańskiego. 4.) **K.**, wś, pow. humański, gm. Chiżna, st. poczt. Buki (11 w.), 50 w. od Humania, 32 dm., 235 mk. Założona przez dziedzica wsi Woronie, Konstantego Rohozińskiego. 5.) **K.**, al. *Łohwińska*, ferma przy wsi Parchomówce, pow. skwirski, 5 dm., 40 mk. 6.) **K**, wś, pow. żytomierski, gm. Januszpol, 53 w. od Żytomierza, 17 dm., 134 mk.

Konstantynowo 1.) folw. dóbr Skidel, pow.

grodzieński. 2.) **K.**, dobra, pow. prużański, gm. Rudniki, Golczów 803 dz. 3.) **K.**, fol. dóbr Wiszów, pow. słonimski. 4.) **K.**, fol. dóbr Kozłowszczyzna, tamże. 5.) **K.**, kol. żydowska, tamże, gm. Różana, 39 w. od Słonima, 11 dm., 219 mk., dom modl. żyd., 622 dz. 6.) **K.**, dobra, pow. wołkowyski, gm. Roś, 10 w. od Wołkowyska, Mickiewiczów, 217 dz. 7.) **K.**, folw., pow. kowieński, gm. Janów (3 w.), Kaczyńskich 106 dz. 8.) **K.** *Praczki*, dwór, tamże, gm. Żejmy (2 w.), Mickiewiczów 64 dz. 9.) **K.**, dobra, powiat nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (13 w.), 69 w. od mta pow., Komarów, z Hanuszyszkami 3353 dz. (1064 lasu). 10.) **K.**, zaśc., tamże, gm. Dryświaty (15 w.). 11.) **K.** al. *Mieżewo*, dobra, pow. orszański, hr. Łubieńskich 2945 dz. (1674 lasu), gorzelnia. 12.) **K.**, wś i dobra, pow. sieński, gm. Czereja (4 w.), 58 dm., 334 mk. Dobra, Boguszewskich, z fol. Szyrkówka 1966 dz. (806 lasu). 13.) **K.**, wś, pow. lidzki, gmina i dobra skarb. Wasiliszki (1 w.); 7 dusz rewiz. 14.) **K.**, pow. dźwiński, ob. *Izabelin.*

Konstantynowska Słoboda al. *Makowingi*, wś, pow. kowieński, gm. Betygoła (3 w.).

Konszczukalnie, w spisie z r. 1886 *Kukciukalnie*, przys., pow. rossieński, gm. Konstantynów (3 w.).

Kontenie, wś i dobra, pow. telszewski, gm. Gadonów (9 i 12 w.), attyn. dóbr Gordy Kietuny (Kietunygordy).

Kontminie, wś, pow. szawelski, gm. Gruździe (5 w.).

Kontowcie 1.) (ob. t. III, 943 *Kątowce*), mstko i zaśc., pow. telszewski, gm. Bernatów (3 i 5 w.), bar. Hejkingów, 1100 dz. Pierwszą kaplicę wystawił tu w r. 1619 Krzysztof Szuksztą, ciwun berżański. 2.) **K.**, wś, tamże, gm. Gadonów (1 w.).

Kontowtele, okolica, pow. telszewski, gm. Wornie (19 w.).

Kontowty, okolica, pow. telszewski, gmina Wornie (21 w.). Mają tu: Narkiewiczowie 48 dz., Przyjałgowscy 30 dz., Rymkiewiczowie 30 dz., Szydłowscy 7 dz.

Kontowtyszki, dobra, pow. telszewski, gm. Żorany (7 w.).

Kontratówka, ferma przy wsi Monastyryszcze, pow. lipowiecki, 5 dm., 24 mk.

Kontrymiszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Subocz (8 w.).

Kontrymy 1.) dwór, pow. kowieński, gmina Wilkija (26 w.). 2.) **K.** al. *Kientrymy*, dwór, pow. telszewski, gm. Gadonów (19 w.), Stępkowskich 100 dz.

Kontynowo, pow. kobryński, ob. *Ursynowo.*

Kontuszówka, ob. *Bałka Gliniana.*

Konwaliszki, dawniej *Kolweliszki* al. *Smolińsk* (nie *Smolin*, ob. t. IV, 368), mstko i dobra, pow. oszmiański, gm. Dziewieniszki (8 w.). Nabyte r. 1786 od Joachima Chreptowicza, podkanclerzego, przez Franciszka i Mikołaja Jankowskich. Do K. należały wsi: Kołweliszki, Lepie, Masiuny, Śloski, Kiżby, Ożubale, Ożukalnie i zaśc. Kłonie, wogóle 46 dym., 156 dusz męzk. i 146 żeńsk. Niedaleko od dworu stała kaplica. We dworze (podług notatek Balińskiego), znajdował się śpichlerz przerobiony z dawnego murowanego zboru aryańskiego. Na szczycie był napis „Renovatum A. D. 1666“, a na kominie „Restauratum A. D. 1724“. W r. 1808 Mikołaj Jankowski, kanonik katedry mińskiej, ówczesny właściciel K., oraz synowcowie jego Ambroży, dziedzic Polan, i Aloizy, sędzia ziemski oszmiański, wznieśli w K., kościół parafialny drewn. z dwoma wieżami. Około 1850 r. nabył K. Kazimierz Umiastowski, od Karola Jankowskiego. Obecnie dobra obejmują 2105 dz.

Kopaćkowo, wś, pow. wilejski, gm. Kuszeniec (4 w.); miała 84 dusz rewiz., należała do dóbr Lubań.

Kopacze 1.) al. *Gonczary*, wś, pow. wołkowyski, gm. Pieski, 446 dz. 2.) **K.**, fol., pow. mścisławski, od r. 1855 Korzunów, 122 dzies. 3.) **K.**, pow. oszmiański. Stanowiły niegdyś fol., do którego należała wś t. n. W r. 1562 własność Anny z Rekuciów Mitkiewiczowej, poczem syna jej Pawła. W r. 1651 Reina Wańkowiczówna Antoniowa Stankiewiczowa, sprzedała je Ostafiemu Siestrzeńcewiczowi Kuczukowi. Obok Kuczuków mieli w K. swe części Mężyńscy i Szwańscy, woeszcie w połowie XVIII w. przeszły K. na własność Jerzego Galimskiego, który sprzedał je w r. 1759, Tadeuszowi Ogińskiemu.

Kopacze, wś nad Prypecią, pow. radomyski, gm. i st. poczt. Czarnobyl (10 w.), 140 w. od Radomyśla, 54 dm., 285 mk., cerkiew, szkółka cerk., wiatrak, 1918 dz. ziemi włośc. (z Karpiłówką Kopaczowską). Własność większa należy do klucza czarnobylskiego.

Kopaczewszczyzna, dwór, pow. słonimski, gm. Rohotna, Sielickich 80 dz.

Kopaczów, wś przy ujściu Rakówki do Stuhny, pow. kijowski, gm. Obuchów, st. pocztowa Wasilków (15 w.), 40 w. od Kijowa, 315 dm., 1653 mk., cerkiew, szkółka, młyn, 5 wiatraków, 1104 dz. włośc., 522 dwor. (150 lasu), należącej do Wyhowskich i 247 dz. (74 lasu) do Kuczyńskich. W r. 1628 Adam Tysza-Bykowski wnosi z mstka K. i Nieszczerowa od 9 dym., 2 ogr.

Kopaczówka 1.) wś i kol., pow. łucki, gm. Rożyszcze (5 w.), 18 w. od Łucka. Wś ma 54 dm., 526 mk.; kol. 19 dm., 100 mk. 2.) **K.**, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Wołoczyska, par. praw. Niemiryńce (1 w.), 84 w. od mta pow., 141 dm., 803 mk., szkoła.

Kopaczycha, urocz. na obszarze Żwańczyka.

Kopaczyńce, wś, pow. horodeński. W roku 1578 wraz z Kuniszowcami należą do dóbr Ja-

złowieckich. Płacą od 8 łan., 4 zagr., 3 kom., popa, rybaka.

Kopań 1.) chutor w dobrach Mohylowce, pow. wołkowyski. 2.) **K.**, wś i dobra, pow. homelski, gm. Teleszcze (20 w.), 43 dm., 197 mk. Dobra, Kruszewskich, 1351 dz. (1000 lasu).

Kopań, wś, pow. dubieński, gm. Tesłuhów, par. praw. Rohoźno, 22 dm., 141 mk.

Kopańce, wś, pow. wieliski, gm. Cerkowiszcze; horodyszcze.

Kopanica, os. przy wsi Cywińszczyzna, pow. słonimski.

Kopanica, miasto, pow. babimojski. Starożytny gród książęcy, pozostawał jakiś czas we władaniu książąt szląskich. Odebrał go Łokietek przy pomocy Przybysława Borkowicza, wojewody poznań. i jego syna Maćka, jak o tem świadczy w dok. z r. 1338 nadającym im w nagrodę Koźmin. Dok. z r. 1394 świadczy, iż istniał tu gród, a przy nim Wielka i Mała Kopanica, osady na prawie niemieckim, mające oddzielnych wójtów (K. W., n. 1012, 1099, 1188 i 1947). W r. 1580 miasto K. w pow. kościańskim, dawało szosu fl. 3 gr. 6, od 1 szewca, 2 krawców, 1 kuśnierza, 1 kowala, 4 rybaków, 2 piekarek, 2 komorn., 2 kół młyń., bani gorzał. Suma fl. 10 gr. 17.

Kopanice, urocz. w dobrach Albertyn, pow. słonimski.

Kopanie, wś, pow. bychowski, gmina Dołhi Moch (12 w.), 71 dm., 397 mk.

Kopanie, wś, pow. krzemieniecki, gm. Radziwiłłów, par. praw. Pereniatyn, 25 w. od Krzemieńca, 60 dm., 242 mk. W ostatnich czasach Garlickich.

Kopaniki, pierwotnie *Łosośna*, wś nad Łososną, pow. sokólski, gm. Kruhlany, 520 dz. Wś należała do wójtowstwa namejksowskiego (Niemejsze) we włości Łabno, ekon. grodzieńskiej. Podług reg. pomiar. z 1558 r., 30 włók gruntu „podłego“, z tego 12 nieprzyjętych. Poddani mieli 53 wołów i 28 koni i z włók przyjętych powinni płacić po 48 gr., razem 12 kóp 36 gr.

Kopanka, r. 1565 *Kopanki*, wś, pow. kałuski. W r. 1565 wś ta nad rzką Siołką, w ststwie halickiem, miała 12 kmieci na półdworz., 3 dworzyszcza puste, 1 zagrod., pop. Co rok każdy kmieć miał przywieźć po dwie sztuki drzewa na budowę zamku halickiego. Ogółem dochodu zł. 65 gr. 16.

Kopańszczyzna, dobra, pow. poniewieski, gm. Linków (7 w.). Mają tu Landsbergowie 24 dz., Wanagowie 264 dz.

Kopaszyno, w dok. *Copiscino*, wś, pow. wągrowiecki. Wedle dok. z r. 1282 należy do klasztoru w Łeknie (Ulanow. Dok. kujaw., 358, 9), ob. *Żelice*.

Kopce 1.) urocz., pow. białostocki, gm. Gródek. 2.) **K**, wś i chutor, w dobrach Skidel, pow. grodzieński. 3.) **K.**, wś, pow. słonimski, gmina Kuryłowicze, 49 w. od Słonima, 156 dz.

Kopcewicze 1.) mylnie *Kopciewicze* (ob. t. IV, 375), wś, pow. oszmiański, gm. i dobra skarb. Krewo (10 w.); miała 31 dusz rewiz. Wchodziła r. 1789 w skład ststwa krewskiego 2.) **K.**, wś i dobra, pow. lepelski, gm. Kopcewicze, 35 w. od Lepla, 89 dm., 693 mk., cerkiew, szkoła, zarząd gm. Dobra są attyn. Iwańska. Gmina obejmuje 23 miejscowości, 1351 dm. włościań. (508 innych), 4476 mk. włościan, uwłaszczonych na 5504 dz.

Kopcie, wś, pow. orszański, gmina Tuchiń (13 w.); przed r. 1865 Brzozowskich.

Kopciewicze 1.) wś nad Ptyczem, pow. mozyrski, gm. Kopatkiewicze, 49 dm., 310 mk., cerkiew. 2.) **K.**, wś nad Bobrykiem, tamże, gm. Laskowicze, 37 dm., 292 mk., cerkiew.

Kopciewicze, *Koptiewicze*, *Koptowicze*, wieś nad Horyniem, pow. rówieński, gm. i par. praw. Kustyń (3 w.), 13 w. od Równego, 24 dm., 221 mk., cerkiew filialna, 321 dz. W r. 1545 Bohdana Krajewskiego. W r. 1577 Iwan Czaplicz wnosi od 4 dym., 8 ogrodn., a w r. 1583 od 6 dym.

Kopciewszczyzna al. *Kopciewo* (ob. t. IV, 376 *Kopciowszczyzna*), wś i dobra, pow. grodzieński, gm. Górnica (5 w.), 12 w. od Grodna. Wś ma 21 dm, 128 mk., cerkiew, kaplicę, szkołę, 285 dz. włośc., 47 dz. cerk.; dobra, Zdanowiczów, z fol. Elżbiecin (Elizabecin) 650 dz. Par. praw., dekanatu (błagoczynia) grodzieńskiego, 1995 dusz.

Kopciówka 1.) wś, pow. sokólski, gm. Romanówka, 26 w. od Sokółki, 718 dz. 2.) **K.**, wś i dobra nad rzką Relistwą, pow. mścisławski, gm. Szamowo, 8 dm., 30 mk., cerkiew. Dobra, Ciechanowieckich, 2045 dz. (1630 lasu); dwa młyny, folusz.

Kopciowo, *Koptiewo*, dobra skarb., pow. połocki, obejmują 18 wsi, 2 fermy i 1 zaścianek, 6240 dz.

Kopciowszczyzna, *Koptiewszczyzna*, w dok. *Koptewicze*, wś nad ruczajem, pow. owrucki, gm. i par. praw. Pokalew (2 w.), 16 w. od Owrucza, 85 dm., 568 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1762, fundacyi Izabeli Trypolskiej. W r. 1545 Tomki Posiehowskiego, w r. 1569 Chwedora Chomiaka, a r. 1688 do Stanisława Korytki.

Kopciszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (14 w.).

Kopciuszki, wś, pow. wiłkomierski, gmina Dobejki (2 w.).

Kopcy, wś, pow. sieński, gm. Pustyń, 10 dm., 61 mk.

Kopczuny, wś, pow. poniewieski, gm. Pokroje (12 w.).

Kopelnia, wś, pow. żytomierski, gm. Chwasowa, 9 dm., 86 mk.

Kopiec, u Dług. *Kopye*, wś, pow. częstochow-

ski, par. Biała. Za Długosza wieś królewska, w par. Kłobucko, miała 21 łan. km., z których każdy dawał za dziesięcinę klasztorowi kłobuckiemu, po 6 gr. Sołtys miał trzy łany i karczmę. W reg. pob. z XVI w. nie podana. Zdaje się, że złączoną została w jedną całość ze wsią Biała.

Kopiec Osikowski, kol., pow. radomyski gm. i st. poczt. Korostyszów (6 w.), 19 dm. 70 mk.

Kopiejczyna, wś nad Taszłykiem, powiat czehryński, gm. i st. poczt. Kamionka (10 w.), 55 w. od Czehrynia, 60 dm., 276 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 wiatraki.

Kopieliszki, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tyltyszki (10 w.).

Kopienkowata, wś, pow. humański, gmina Podwysokie, st. poczt. Dubowa (13 w.), 35 w. od Humania, 284 dm., 1523 mk., cerkiew, szkółka cerk.

Kopijowata 1.) wś nad stawem t. n., pow. kaniowski, gm. i st. poczt. Stepańce (8 w.), par. praw. Martynówka (3 w.), 23 w. od Kaniowa, 185 dm., 950 mk., szkółka, 5 wiatraków, 500 dz. 2.) **K.**, *Kupiowata*, wś, pow. lipowiecki, gm. Popówks Konelska, st. poczt. Monastyryszcze (13 w.), z fermą 139 dm., 1250 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 4 wiatraki.

Kopijówka, wś nad Sobem, pow. lipowiecki, gm. i st. poczt. Daszów (6 w.), 45 w. od Lipowca, 109 dm., 1030 mk., cerkiew, szkółka cerk. Gniazdo Kopijowskich. Na początku XVII w. rozdzielona. W r. 1629 wnoszą ztąd Bohdan Juszkowski (z Todorówką) od 23 dym., Wasyli Juszkowski od 10 dym., Iw. Buszyński Juszkowski od 7 dym., Bohdan Kunicki i Jan Sokołowski od 30 dym. Uczestników tych powoli spłacali ks. Czetwertyńscy, którzy wnoszą od 24 dym.

Kopinia, dwór, pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (5 w.).

Kopisk, wś, pow. białostocki, gm. Obrębniki, 18 w. od Białegostoku, 215 dz.

Kopiszcze 1.) wś, pow. kowelski, gm. Górniki, 33 dm., 107 mk. 2.) **K.**, wś nad Uborcią, pow. owrucki, gm. Jurowa, 75 w. od Owrucza (st. poczt.), 216 dm., 1257 mk., cerkiew drewn. z r. 1848. Oprócz tego we wsi znajduje się stara cerkiew.

Kopita, wś, pow. mohylowski, ob. *Hołowczyn*.

Koplany, wś i *K. Bronczany*, dobra, powiat białostocki, gm. Juchnowiec, 8 w. od Białegostoku. Wś ma 103 dz. włośc. i 58 prywatn.; dobra w części Brzozowskich, 70 dz., w części Dyzych 240 dz. i Szamotułłów 150 dz.

Kopleniszki, wś, pow. trocki, gm. Jewie (9 w.); miała 9 dusz rewiz., należała do dóbr Abramowsk.

Kopliszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm, Kwietki (10 w.).

Kopojno, r. 1240 *Kopanino*, r. 1261 *Capayn*, wś, pow. słupecki. Dziesięciny z tej wsi dawane kaplicom św. Piotra i Andrzeja, przy grodzie w Lądzie, przeznacza arcyb. gnieźn. r. 1240 dla założonego tamże klasztoru cystersów. R. 1241 bawi tu Kazimierz ks. kujawski. Przed r. 1291 komes Sędziwój, podkom. ks. Przemysława oddał tę wś klasztorowi lądzkiemu w zamian za: Głowiewo, Sławsko i Chociczę (K. W., n. 222, 228, 393, 678). R. 1579 płaci tu opat lędzki od 3 łan., 2 zagr., 1 kom.

Kopowały, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (4 w.).

Kopowszczyzna, folw., pow. nowogródzki, gm. i par. katol. Wsielub, własność Siekluckich, około 19 włók.

Koprzywnica 1.) al. *Pokrzywnica*, mstko, pow. sandomierski. Zdawna, zapewne przed założeniem tu klasztoru cystersów, istniało tu targowisko. Fundacya klasztoru dokonana była ostatecznie podobno r. 1207 (Mon. Pol. hist., III, 134). W dok. z r. 1250 wspomniana jest: „villa fori de Koprzywnica", a przy niej „pratum opilionum" (owczarzy). Dok. z r. 1248 wymienia „claustrum coprivnicia". Tu w r. 1250 ks. Bolesław potwierdza nadanie dla klasztoru w Trzcianie (Kod. kat. krak., I, 88). Wedle aktu z r. 1284 klasztor był p. w. N. P. Maryi i św. Floryana. Bolesław ks. krakow., ponawia r. 1262 swobody i przywileje, jakie nadał poprzednio klasztorowi „post primum adventum Tartarorum" (a więc po r. 1241). Wedle aktu przy klasztorze istniało targowisko. List pewnego opata z r. 1260, wymienia K. w liczbie klasztorów zniszczonych przez Tatarów. W r. 1268 tenże książę ze względu na ponowne zniszczenie i spalenie przez Tatarów klasztoru i targowiska. nadaje dla osady prawo niemieckie takie, jakie ma Kraków. W r. 1279 Filip, legat papieski, potwierdza w Budzie posiadłości klasztorne. R. 1284 potwierdza i odnawia ks. Leszko przywileje i nadania klasztorne. W r. 1308 Łokietek pozwala osadzać wsi klasztorne na prawie niemieckim. W r. 1346 król Kazimierz uwalnia wsi klasztorne: Pielaszów, Niekisiałka, Zdanów, Sośniczany, Krzcin, Łukowiec i Swiężycę od różnych ciężarów państwowych (Kod. mał., III, 61). Dość wcześnie musiała powstać tu parafia, bo akt z r. 1277 wspomina, o prawie patronatu w K. Dok. z r. 1337 wspomina o kościele parafialnym. W dok. z r. 1284, którym Leszek Czarny potwierdza przywileje klasztoru powiedziano, iż „civesque de Coprivnica civitate" mają prawo wozić towary po kraju bez opłaty cła (Kod. mał., I, 36, 76, 93, 109, 123, 303). W r. 1578 miasto Pokrzywnica w pow. sandomierskim daje szosu fl. 48, od 2 $^1/_2$ łan. miej., od 113 różnych rzem. po gr. 15, od 17 kom. po gr. 6,

od 2 roztrucharzy, od 11 bań gorzał. po gr. 24, od 9 rzeźników po gr. 30, od 3 przekupniów, od 2 golarzy, 3 hultajów, od 7 kół młyń. klasztornych, folusz. Suma fl. 139 gr. 15. Wł. Łuszczkiewicz: „Kościół i reszty klasztoru w K." (Spraw. kom. hist. sztuki, III, 38 i tamże t. VI), W. G. „Bibl. Warsz." (1887, t. III). Siarkowski Wł.: „Notatki z wycieczki archeol. do K." (Przegl. Bibliogr. archeologicz., t. II, r. 1881). 2.) **K**, dziś *Konopki Pokrzywnica*, pow. łomżyński. R. 1421 Jan ks. mazow. nadaje Sankowi z Konopek 10 łan. zw. Koprzywnica nad źródłami pot. Koprzywnica. R. 1422 tenże książę, dodaje Sandkowi i jego bratu Klemensowi jeszcze 10 łan. przyległych do ich łanów i granicy wsi Targonie (Kapica, Herbarz 190). Na obszarze tym powstanie wieś Konopki.

Koptyjówka, al. *Kopijówka* (t. IV, 386, mylnie pow. radomyski), wś nad Zdwiżem, pow. kijowski, gm. Makarów, st. poczt. Chwasowa (6 w.), par. praw. Sitniaki (1 w.), 56 w. od Kijowa, 20 dm., 172 mk., 236 dz. ziemi włośc. Dworska z Jurowem należy do Oresta Sokołowskiego.

Kopy, wś i fol., pow. kutnowski. Należała do ststwa kłodawskiego. W r. 1661 miała włók 18, tamże kmieci 4. Według lustracyi z 1789 wś K. na 18 łanach. Nie było gruntów i zabudowań dworskich, tylko 17 chałup chłopskich z 12 półrolnikami i 5 zagrodnikami, odrabiającymi pańszczyznę do fol. ostrowskiego, wołami i pieszo. Pasanie trzody, stróża, tłuka, sep owsa na miarę łęczycką, kapłony, jaja i czynsz w gotówce, stanowiły jej obowiązki. Dochód (prócz pańszczyzny) obliczono na zł. 139 gr. 7. Były w tej wsi: wójtowstwo i sołectwo. Wójtowstwo o 4-ch włókach na mocy przywileju Stan. Augusta, z dnia 3 lipca 1772 r., nadane Wojciechowi i Salomei z Jarochowskich, małżonkom Swiniarskim. Dochód roczny z wysiewów na wójtowstwie, czynił zł. 123, gr. 27, szel. 2, den. 3. Sołectwo było w posiadaniu Wojciecha Grochowskiego, na mocy przywileju Stanisława Augusta, z d. 15 czerwca 1766 r. Płaciło do skarbu kor. podatku rocznie zł. 39 gr. 22. *M. R. Wit.*

Kopyl (t. IV, str. 386). Zamiast „stryjecznemu synowcowi Włodzimierzowi", powinno być: stryjecznemu bratu Włodzimierzowi. Zamiast „w osobie ks. Michała na K., córka zaś Michała", powinno być: W osobie ks. Jurja III na K., córka zaś Jurja. Zm. „Kotłubaj, str. 143", czytaj str. 160.

Kopyle, wś nad Styrem, pow. łucki, gmina Kołki, 54 w. od Łucka, 126 dm., 790 mk., cerkiew, szkoła. W r. 1577 należy do Sokola (Sokula), kn. Marka Sokolskiego, płaci od 8 dym. Nadto Zacharyasz Łahodowski, wnosi od 2 dym., kn. Iwanowa Czetwertyńska od 1 dym. dworz. i Iwan Wołnicz od 6 dym. po 20 gr. W r. 1583 płacą: kn. Marek Sokalski od 5 dym., 3 ogr.; kn. Ostafiej Czetwertyński od 1 dym., 1 ogr, 1 koła waln.; pan Kamieniecki od 2 dym. i Andrzej Zahorowski od 24 dym., 2 ogr., 2 podsus., 1 koła waln. W ostatnich czasach posiadali tu części: Chilkiewiczowie, Pinińscy i skarb (po Wiercińskim).

Kopyłów, wś nad rucz. Trubicz, pow. kijowski, gm. Makarów, st. poczt. Chwasowa (7 w.), 45 w. od Kijowa, 144 dm., 1390 mk., cerkiew, szkółka cerk., 6 wiatraków, 1317 dz. Własność większa należy do Jackowskich i wraz z Krasnohorką ma 4470 dz. (2500 lasu).

Kopyłowa, wś nad jez. Usmyń, pow. wieliski, gm. Usmyń, 10 dm., 56 mk., zarząd gminny, szkoła.

Kopyłówka, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (1 w.).

Kopyłowo, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Kopyły, wś i dobra, pow. brzeski gub. grodzieńskiej, gm. Wierzchowice (1 w.), 40 w. od Brześcia. Wś ma 679 dz.; dobra, Pusłowskich, 1165 dz. Na gruntach folwarcznych kurhan.

Kopyś, msto na lew. brz. Dniepru, pow. horecki, 73 w. od Horek, 65 w. od Mohylewa, 366 dm., 3164 mk. (1575 praw., 9 kat., 2 ewang., 1578 żydów), 7 cerkwi (1 mur.), kościół katol. filial., kościół ewang.-refor., synagoga, 2 domy modl. żyd., szkoła, szkółka żeńska, zarząd okr. pol., sąd pokoju, szpital, st. poczt., gorzelnia, browar, 2 fabryki kafli. Istniał już w XI w. W r. 1059 umarł tu arcyb. nowogródzki Łuka Żydiata, wracając z Kijowa. W r. 1116 zajęty przez Włodzimierza Monomacha, przyłączony został do ks. połockiego. Następnie należał do ks. smoleńskiego. W XVI w. własność książąt Ostrogskich, od których przechodzi do Radziwiłłów. Wielekroć niszczony podczas wojen. Również ucierpiał podczas wojny północnej w r. 1812. Po przyłączeniu Białorusi zostaje w r. 1777 mstem pow. gub. mohylewskiej, w r. 1861 zarząd powiatu przeniesiono do Horek.

Kopysica, wś, pow. orszański, gm. Starosiele (8 w.).

Kopytków al. *Oktawin*, wś i folw., pow. ostrogski, gm. Zdołbica, par. praw. Iwaczków (3 w.), 18 w. od Ostroga, 29 dm., 286 mk., cerkiew filial. drewn. z r. 1723. Fol. ma 11 dm., 46 mk. W r. 1570 Iwana Kierdeja Mylskiego.

Kopytów, wś, pow. rówieński, gm. Meżyrycz, par. praw. Daniczów (6 w.), 57 w. od Równego, 25 dm., 302 mk., szkoła. W r. 1583 z części K. (4 dym., 2 ogr., 2 ogr.) wnosi Siemion Koziński.

Kopytowa, wś, pow. krośnieński. Według dok. z r. 1277 własność klasztoru koprzywnickiego. W r. 1348 Kazimierz król poleca Mikołajowi z Kopytowy wieś tę leżącą nad rzką t. n., osadzić na prawie niemieckiem. Osadnicy po 20

latach wolności płacić będą po 8 skojców z łanu. Mikołaj ten był tu sołtysem we wsi królewskiej. W r. 1354 król sprzedaje: Lubno, Kopytowę i Łajsce za 700 grzyw. trzem synom Mikołaja z Bogoryi (Kod. mał., III, 70 i 98). Według Długosza (L. B., III, 390) Paszko z Bogoryi r. 1388 w Krakowie, wobec królowej Jadwigi, sprzedał K. wraz z Zręcinem. Wachniówką połową Łubni i połową Łajsc za 80 grz. (komu, nie wyrażono, ale domyślać się trzeba, iż klasztorowi koprzywnickiemu). W r. 1581 opat pokrzywnicki płaci tu od $6^1/_2$ łan., 5 zagr., 9 kom., 2 rzem., 1 łan sołtysi, 1 pręt karczmy. Wieś nosi nazwę Kopytówka. Zdaje się, że klasztor posiadał tylko połowę wsi. Długosz w innem miejscu (L. B., II, 284) podaje, iż dziedzicem wsi był Baruth. Dziesięcinę dawano kościołowi św. Floryana na Kleparzu, a tylko 2 łany sołtysie plebanowi w Zręcinie.

Kopytowo, folw. dóbr Hostynicze, powiat sieński.

Korab, r. 1579 *Korab*, r. 1618 *Chorab*, wś, pow. kaliski. Zapewne siedzący w poblizkim Piątku Korabici Piątkowscy, założyli w XVI w. miasto i nadali mu nazwę od swego herbu. Roku 1579 Mikołaj Kowal, wójt w K., zapłacił szosu z miasta fl. 6 gr. 20. Od 2 łan. miej., 3 garncarzy, 1 rzeźn., 1 kowala, 2 tkaczy, 2 rybaków, 1 szewca, 4 krawców, 3 bań gorzał., 3 szynkarzy wódki, 1 prasoła, 1 strycharza, 1 komorn. Od 2 rzeźn. i 1 piwowara, nieobecnych, nie pobrano. Ogółem fl. 20 gr. 29. W reg. pob. z r. 1618 podano: „Conflagratum funditus". Dało jednak szosu z 4 chałup fl. 10 gr. 10. Widocznie po pożarze osada utraciła charakter miejski i stała się wsią. Zapewne należała do parafii w Lipem i z nią razem wcielona została do par. Brudzew.

Korabiewice, wś, pow. skierniewicki. Wieś książęca w dokum. z r. 1451 (Kod. maz. 215). Istnieje już wtedy i Wola Korobiewicka. W r. 1579 płacą tu od 8 łan., 5 zagr., 1 kom., 4 łan. wójt., 2 zagr. (Paw. Maz. 148).

Korabiewka, *Karabiewka*, wś, pow. starokonstantynowski, gmina i st. poczt. Teofilpol (8 w.), 60 w. od mta pow., 98 dm., 628 mk., cerkiew drewn. z r. 1772, szkółka cerk. od r. 1886. Do par. praw. należą wsi: Kotiużyńce, z cerkwią filialną, Karolina, Łażuczyn Mały. Wś należała do ks. Teofili Sapieżyny, potem od r. 1843 Erazma Bardeckiego, syn którego Mieczysław sprzedał 1856 r., Antoniemu Bielińskiemu, od r. 1893 drogą spadku jego siostrzeńca Cezarego Jachimowskiego.

Korablewo, dobra, pow. klimowicki, od r. 1875 Poręczyńskich, 323 dz. (110 lasu).

Korabliszcze, wś, pow. dubieński, gm. Młynów, par. Kosarew (7 w.), 17 w. od Dubna, 29 dm., 409 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1885. Do filii należy wś Radów (6 w.). Wś należy do Kozłowskiego.

Korabliszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (10 w.).

Korabniki, wś nad Wisłą, pow. włocławski. Wedle dok. z r. 1255 siedzieli tu ludzie książęcy „qui vulgariter Corabnicy nuncupantur" (Kod. dypl. pol., II, 57). Od r. 1266 własność bisk. kujaw. Ob. *Drwalewo*.

Korabowo, dobra, pow. sieński, Goniprowskich 721 dz. (369 lasu).

Koralewo, *Karalewo*, dobra, pow. poniewieski, gm. Poniewież (14 w.).

Korań, wś, pow. żytomierski, gm. Motowidłówka, 102 w. od Żytomierza, 25 dm., 218 mk.

Korandasze, *Karandasze*, wś, pow. dzisieński, gm. Leonpol (15 w.); miała 45 dusz rewiz.

Korbadziejewszczyzna 1.) pow. lepelski, Szysztowskich (nie Szyszłowskich), 245 dzies. 2.) **K.**, tamże, Dobelińskich 122 dz.

Korbany, wś, pow. orszański, gm. Mikulino, 19 dm., 123 mk.

Korbutówka, wś, pow. żytomierski, gmina Trojanów, par. praw. w Żytomierzu (4 w.), 18 dm., 91 mk.

Korchów, r. 1589 *Korzchow*, wś, pow. biłgorajski, ma 289 dm. W r. 1589 wchodziła w składststwa krzeszowskiego, następnie Zamojskich. Miała 6 łan., popa, młyn, karczmę, 5 ubog.

Korchynie, r. 1531 *Corhynie*, także *Korczyn*, wś, pow. tomaszowski. W r. 1531 należy do par. rz.-kat. w Uhnowie. We wsi cerkiew pustką stojąca, $2^1/_2$ łan. R. 1578 dziedzicem tu Jarczewski. Na obszarze wsi powstanie później miasteczko Jarczew.

Korciany, mstko, pow. telszewski, gm. Korciany, 49 w. od Telsz. Gmina obejmuje 56 miejscowości, 510 dm. włośc., 1453 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,291 dz. Po Nagórskich K. były własnością Antoniego Żukowskiego (nie Zakrzewskiego), obecnie należą do hr. Platerów, 4852 dz. W r. 1611 był tu zbór kalwiński, który rychło upadł.

Korczahy, dobra, pow. czerykowski, Stosza 2000 dz. (1400 lasu).

Korczak, os. do Nowej Wsi, pow. białostocki, gm. Krypno.

Korczak, wś, pow. żytomierski, gm. Trojanów (15 w.), 20 w. od Żytomierza, 32 dm, 161 mk. Była tu st. poczt.

Korcze, wś i dobra, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (6 i 8 w.). Mają tu: Wojszwiłłowie 98 dz. i Żelichowscy 240 dz.

Korczemka, słoboda, pow. łucki, gm. Osowa, 12 dm., 53 mk.

Korczew 1.) r. 1520 *Corczow*, wś, pow. sieradzki. Wieś szlachecka, posiada kościół paraf. p. w. św. Katarzyny, uważany już w XV w. za „perantiqua". Zapewne powstał w XIII wieku.

Znajduje się tu rodzaj ołtarzyka, stanowiącego grupę figur z marmuru, obnoszonego przy procesyach. W środku jest N. P. Marya, po bokach zaś św. Piotr i Paweł. Na dole data 1076 rok. Pochodzenie rzeźby nieznane. Obecny kościół drewniany z r. 1729. W polu za wsią stoi kaplica murowana pomiędzy lipami, w miejscu objawienia się obrazu N. P. M. 2.) **K**, wś i dobra, pow. konstantynowski. Obecny właściciel hr. Aleks. Ostrowski, zaprowadził tu gospodarstwo rybne na obszarze nazwanym „Ostrów“.

Korczewatka, zaśc., powiat nowoaleksandrowski, gm. Widze (16 w.).

Korczmiszcze, wś nad Brodówką, powiat skwirski, gm. i st. poczt. Chodorków (10 w.), 55 w. od Skwiry, 118 dm., 780 mk., cerkiew, szkółka, wiatrak.

Korczmiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (3 w.).

Korczów, pow. żytomierski, ob. *Bieżów*.

Korczówka 1.) urocz. i chutor przy wsi Jurkowce, pow. lipowiecki. 2.) **K**, wś, pow. radomyski, gm. Potyjówka, par. praw. Torczyn (6 w.), st. poczt. Radomyśl (25 w.), 32 dm., 225 mk., wiatrak, 223 dz. włośc., 125 dwor. należących do Wolskich, 128 do Brodowiczów; 80 dz. do 10 właścicieli. Niegdyś Michała Niemirycza, drogą zastawu Próchnickiego, który w r. 1730 sprzedaje za 22,000 złp. Świrczewskiemu, syn zaś tegoż Maciej, w r. 1760 ustępuje Krzysztofowi Niemiryczowi. Na początku XIX w. należała K. do Woroniczów. Na polach wsi dwa wały, do 2 w. długie. 3.) **K**., wś, pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, par. praw. Wróblówka (1 w.), 63 w. od mta pow., 42 dm., 414 mk. 4.) **K**. al. *Korczówki*, wś, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, par. prawosł. Owrucz (6 w.), 39 dm., 248 mk. Należała do dóbr monasteru uśpieńskiego (zaruczajskiego), w Owruczu. 5.) **K**, wś nad Ikopocią, pow. starokonstantynowski, gm. Kołki (4 w.), st. poczt. Teofilpol (18 w.), 41 w. od mta pow., 188 dm., 1072 mk., cerkiew drewn. z r. 1852 (na miejsce dawnej spalonej r. 1839), szkółka cerk. od 1877 r. Wś należała do Skibickich, od których 1845 r. nabył Ksawery Cyryna, po zajęciu na skarb w r. 1863, trzy części wsi zostały nadane gen. Krasnokutskiemu, a część czwarta zwrócona żonie Cyryny, Natalii i jej synowi Kazimierzowi. 6.) **K**, folw., pow. włodzimierski, gm. Kisielin. 7.) **K**., wś, pow. żytomierski, gm. Trojanów, par. praw. Puliny (4 w.), 27 w. od Żytomierza, 60 dm., 372 mk.

Korczunek, folw. przy wsi Rossosze, powiat proskurowski.

Korczyce-Kihany i *K.-Zabużki*, dwie wsi, pow. kobryński, gm. Wierzcholesie, 12 w. od Kobrynia. Wś K.-Kihany ma 421, K.-Zabużki 601 dz. Nadana r. 1497 przez kn. kobryńską Teodorę Iwanownę Siemenowiczową z domu Rohatyńską, monasterowi spaskiemu w Kobryniu, co potwierdza Zygmunt I. Archimandrya kobryńska toczyła długi proces z właścicielami dóbr Chodynicze i Nowosiołki o granice tej wsi.

Korczyk, wś nad rzką Korczykiem, powiat zasławski, gm. Chorowiec (5 w.), st. poczt. i dr. żel. Szepetówka al. Sławuta (20 w.), 40 w. od Zasławia, 180 dm., 1221 mk., cerkiew drewn. z r. 1716, uposażona 110 dz., z nadania ks. Hieronima i Eustach. Sanguszków r. 1806 i 1836, szkółka cerkiewna od r. 1860. Do par. praw. należą wsi: Broniki, Chutor, Horodziawka i Romanów. Cerkiew filialna we wsi Ryłówka. W całej par. było 347 dm., 2715 mk. praw., 236 katolików, 62 żyd. W r. 1623 własność ks Janusza Zasławskiego, obecnie ks. Sanguszków.

Korczyki, wś i dobra, pow. grodzieński, gm. Jeziory, 17 w. od Grodna. Wś ma 79 dz.; dobra, Proniewskich, 306 dz.

Korczyn *Stary* i *Nowy*, wś i mstko. Pierwotny obszar osady obejmował obadwa brzegi Nidy. Na lewym mieścił się gród książęcy z kościołem par. p. w. św. Mikołaja, na prawym zaś powstało w XIII w. miasto, położone w klinie między Wisłą a uchodzącą do niej Nidą. Miasto nosi zwykle nazwę: Nowe Miasto Korczyn. Wraz z miastem wzniósł tu Kazimierz W. zamek murowany z kaplicą i prebendą przy niej. Do Starego Korczyna zapewne odnosi się wzmianka w dok. którym, Mieszko potwierdza r. 1145 nadania klasztoru w Trzemesznie. Powiedziano tam: „Comes Shebor contulit ecclesiam Corciu cum duabus villis“ (K. W., n. 11). Zapewne wcześnie bardzo klasztor pozbył się drogą zamiany tego nadania. Długosz nic o tem nie wie. Bolesław ks. krakowski bawi w K. w latach: 1244, 1253, 1257, 1262 i 1279. W r. 1254 odbywa się tu wiec, na którym 30 maja wydano akt dla klasztoru zwierzynieckiego. R. 1257 wydaje tu ks. Bolesław akt fundacyi dla klasztoru w Zawichoście. R. 1262 dla tegoż klasztoru przeniesionego do Skały, wydaje tu dwa nowe przywileje, a r. 1266 przeznacza tu klasztorowi 100 grz. srebra z Bochni. O prawach miejskich K., spotykamy wzmiankę w dokum. z r. 1264 („jure theutonico quo cives de Korczyn utuntur“). Kunegunda żona Bolesława otrzymuje tę kasztelanię: gości tu w r. 1268 i 1276. Aktem z r. 1278 uwalnia księżna ta mieszczan z Sącza rozwożących towary od opłat cła w K. Sama księżna bawi wtenczas w Korczynie (Kod. mał., t. I, 54, 64, 72, 89, 101, 114). Leszek ks. krakowski i sieradzki, zastawia K., bisk. krakow. Pawłowi, w sumie 3000 grz. dla wynagrodzenia szkód zrządzonych w dobrach biskupich. W r. 1581 miasto dało szosu fl. 56. Uwolniono od szosu 14 spalonych domów, które dawały gr. 48. Od $21^1/_2$ łan. miej., od 50 rzem. różnych po gr. 15, od 8 piekarzy, 5 rzeźn., 4 przekup., 4 stragarek, 3 hultajów, 18 bań gorzałcz., młyna o 3

kołach zw. Czantoria, przy moście Jana Noskowicza. Suma fl. 130 gr. 24. Por. *Nowe Miasto Korczyn* (t. VII, 225). Opis kościoła z XV w. z rysunkami, podał Wład. Łuszczkiewicz (Spraw. kom. hist. sztuki, t. IV i VI).

Korczyn 1.) wś, pow. rówieński, gm. Deražne, par. praw. Stawek (2 w.), 30 w. od Równego, 11 dm., 57 mk., należy do Apanaży (udiełow). W r. 1577 należy do Klewania, ks. Czartoryskich, płaci od 4 dym., 2 ogr., a w r. 1583 od 5 dym., 3 ogr. 2.) **K.**, kol., tamże, 14 w. od Równego, 11 dm., 252 mk.

Korczyn, wś, pow. stryjski. Według lustracyi z r. 1565 część tej wsi przeszła na własność królewską po Hryćku Korczyńskim, który zabił brata swego. Król nadał tę część po Hryćku (5 kmieci na 2 dworz.), Janowi Norajowskiemu, lecz nadanie to na mocy uchwały sejmu warszawskiego upadło. Dochód z tej części, w starostwie stryjskiem wynosił zł. 24 gr. 21.

Korczyszcze, folw. dóbr Łukoml, powiat sieński.

Korczywie, *Korczuwie* al. *Wólka Jankiewicka*, wś, pow. rówieński, gm. Kostopol, par. prawosł. Hołwin, 43 w. od Równego, 21 dm, 155 mk. Własność apanaży (udiełow).

Kordeliszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (8 w.).

Kordon 1.) urocz. przy wsi Iliaszuki, pow. wołkowyski. 2.) **K.**, fol., pow. bychowski, od r. 1876 Rzewskich, 118 dz. (94 lasu). 3.) **K.**, *Kordon*, wś, pow. rohaczewski, gm. Cichinicze. 4.) **K.**, os., pow. witebski, gm Babinicze (6 w.), st. poczt.

Kordonówka, słoboda przy torze dr. żel. humańskiej, pow. berdyczowski, gm. Bieliłówka, st. poczt. Zarudyńce (7 w.), 46 w. od Berdyczowa, 31 dm., 240 mk.

Kordy, wś, pow. prużański, gm. Murawiewska, 49 w. od Prużany, 233 dz. włośc., 35 dwor.

Kordyszki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kupiszki (8 w.).

Kordyszów, wś nad Wilią, pow. krzemieniecki, gmina Szumsk, st. poczt. Krzemieniec (28 w.), 124 dm., 963 mk., cerkiew drewniana z r. 1730, uposażona 36 dz., z nadania ks. Radziwiłła r. 1732, dwa młyny wodne. Cerkiew filialna we wsi Hołybisy. Na polach wsi około 20 mogił. W r. 1583 Stanisław Łaszcz wnosi z części wsi od 7 dym., 1 ogr., 1 kom., 4 rzem., 1 dudarza. Na początku XVIII w., ks. Janusza Wiszniowieckiego. W nowszych czasach pułk. Sitnikowa, spadkobiercy którego sprzedali Frenklowi.

Kordyszówka 1.) wś nad Rastawicą, pow. berdyczowski, gm. Mecherzyńce Dubowe, st. poczt. Koziatyn (11 w.), 35 w. od Berdyczowa, 270 dm., 1750 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny, 7 wiatraków. 2.) **K.**, płd. część wsi Halczyńce, w pow. starokonstantynowskim, zasiedlona przez Stan. Kordycza.

Kordziejewo, wś i fol., pow. czauski, gm. Czerniawka, 32 dm., 187 mk. Fol., Koźlińskich, 269 dz.

Kordziki, wś, pow. grodzieński, gm. Bohorodzicka, 79 dz.

Koreczyn, wś, pow. słonimski, gm. Hiczyce, 70 w. od Słonima, 387 dz.

Korejwiszki 1.) dobra i zaśc., pow. poniewieski, gm Krakinów (3 w.). 2.) **K.**, fol., tamże, gm. Podbirże (7 w.). 3.) **K.**, wś, tamże, gm. Pokroje (5 w.). 4.) **K**, dwór, tamże, gm. Pompiany (14 w.).

Koreńce, wś, pow. orszański, gm. Mikulino, 13 dm., 91 mk.

Korenichy, wś, pow. orszański, gm. Łożno (15 w.).

Koreniewicze, wś, pow. grodzieński, gmina Górnica, 15 w. od Grodna, 563 dz. Wś należała do wójtowstwa hornickiego we włości kwasowskiej, ekon. grodzieńskiej. Podług reg. pomiar. z r. 1558 miała 40 włók gruntu „podłego". Poddani mieli 139 wołów i 76 koni, płacić powinni 48 kóp 40 gr. Nadto dawać 40 beczek owsa i za odwóz 3 kopy 20 gr.

Koreniewo, pow. czerkaski, ob. *Czerniawka*.

Koreniki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (6 w.).

Koreniówka, wś, pow. sieński, gmina Łukoml.

Koreniszczyce, *Korzeniszczyce*, wś, pow. wilejski, gm. Krzywicze (5 w.); miała 54 dusz rewiz.; należała do dóbr Słobódka.

Koreniszki, urocz. w dobrach Hledniewicze, pow. wołkowyski.

Korewicze 1.) okolica i fol., pow. wołkowyski, gm. Tołoczmany. Okolica ma 205 dz.; fol. należy do dóbr Werdomicze. Na polach nad rz. Rosią, kurhan. 2.) **K.**, wś, pow. sieński, gm. Zameczek, 38 dm., 284 mk. 3.) **K.**, wś, pow. lidzki, gm. Wasiliszki (7 w.); miała 49 dusz rewiz. 4.) **K.**, wś, pow. oszmiański, gm. Subotniki (4 w.), należała do dóbr Kwiatkowce. W r. 1768 wś bojarska, należąca do ststwa Lipniszki.

Korewo, fol., pow. orszański, dziedzictwo Wasilewskich, z Moszkowem 500 dz.; młyn, folusz.

Koriaki *Wielkie*, *Małe* i *Nowe*, trzy wsi, pow. wieliski, gm. Wiaźmieny. Pod wsią K. Wielkie horodyszcze i 2 kurhany, z których jeden rozkopany przez M. Kuścińskiego r. 1873.

Koriawiniec, wś i fol., pow. klimowicki, gm. Zabiełyszyn, 21 dm., 106 mk. Fol., od r. 1869 Nelinderów, 114 dz.

Koriukowszczyzna, wś włośc., pow. dziśnieński, gm. Przebrodź (8 w.); 16 dusz rewiz.

Korkieliszki, wś, pow. wiłkomierski, gmina Dobejki (10 w.).

Korkinięta, *Korkienięta,* wś, pow. oszmiański, gm. Juraciszki. Wchodziła w skład ststwa jakuńskiego.

Korklanele, okolica, pow. rossieński, gmina Kroże (8 w.).

Korklany 1.) mstko. pow. rossieński, gm. Kołtyniany (12 w.), 56 w. od Rossień. Mają tu Wojszwiłłowie 150 dz., Gimbutowie 92 dz., Żebenkowie 60 dz., Zdanowiczowie 40 dz., Ka sperowiczowie 30 dz., Kieturowscy 48 dz., Łukaszewiczowie 40 dz. Dobra, 898 dz. należą do Puzyrewskich. Kościół wzniesiony został przez Ign. Szuksztę r. 1767 r. 2.) **K.**, wś, tamże, gm. Kroże (9 w.).

Korkłopuras, zaśc., powiat nowoaleksandrowski, gm. Oknista (5 w.).

Korkoć, wś, pow. bychowski, gm. Horodyszcze, 12 dm., 113 mk., dziegciarnia.

Korkolec, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Korkowszczyzna, dobra, pow. czerykowski, od r. 1878 Szebeków, 480 dz. (355 dz. lasu).

Korkoziszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uszpol (7 w.).

Korkuciany, wś, pow. trocki, gm. Sumiliszki (6 w.); miała 75 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Póstrawie.

Korma 1.) dobra, pow. mozyrski, 1 okr. pol., własność Malwiny Gordziałkowskiej, 8300 dz. 2.) **K.**, wś nad rz. Graźliwcą, pow. homelski, gm. Korma, 40 w. od Homla, 289 dm., 599 mk. (podług innych danych 1764 mk.), zarząd gm., cerkiew, szkoła, 6 wiatraków. Gmina obejmuje 23 miejscowości, 2379 dm., 13,411 mk. włościan (3771 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 18,812 dz. W gm. jest 5401 dz. lasów większej własności. 3.) **K.**, mstko nad rzką Paryczówką, w pobliżu pr. brzegu Soży, pow. rohaczewski, gm Korma, 50 w. od Rohaczewa, przy b. trakcie poczt. czernihowskim. Ma 149 dm., 1090 mk. (106 praw., 2 katol. i 982 żyd.), cerkiew murowana z 1832 r., 3 domy modl. żyd. W XVII w. wchodziła w skład ststwa homelskiego, r. 1784 wymienione jako mstko. Dobra, dziedzictwo Bykowskich, 1691 dz. (1122 lasu). Gmina obejmuje 49 miejscowości, 1514 dm., 6141 mk. włościan (1922 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 12,337 dz. W gm. jest 3865 dz. lasów większej własności i 771 włościańskich. 4.) **K.**, wś, tamże, gm. Łuki, 42 dm., 282 mk.

Korma 1.) chutor, pow. łucki, gm. Trościaniec. 2.) **K**, wś, pow. owrucki, gm. Tatarnowicze, 17 dm., 94 mk.

Korma Długa, wś, pow. czerykowski, gm. Jelnia Nowa, 31 dm., 226 mk.

Kormiagoły, wś pow. kowieński, gm. Janów (5 w.).

Kormiałów, powiat kowieński. W końcu XVIII w. trzymał Józef Chrapowicki, instygator litew.

Kormilice, os., pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (13 w.).

Kornaczówka 1.) wś, pow. krzemieniecki, gm. Białozórka, par. praw. Wanżułów ($^1/_4$ w.), 46 w. od Krzemieńca, 68 dm., 487 mk. W ostatnich czasach sukcesorów Celestyna Kańskiego i Szubiakowskich. 2.) **K**, w dokum. *Kornaczowicze*, wś, tamże, gm. Wierzbowiec, par. praw. Mossurowce (8 w.), 38 w. od Krzemieńca, 91 dm., 609 mk. Własność Adama Rzewuskiego. W r. 1583 należy do Wierzbowca ks. Michała Wiszniowieckiego, płaci od 3 dym., 2 ogr.

Kornalowice, wś, pow. samborski. Iwaszko Kornielewski i Kostko z Radyłowicz, przedstawili r. 1469 potwierdzenie Władysława Jagiełły nadania Władysława ks. opolskiego na wsi: K. i Radyłowicze, na prawie feudalnem, z obowiązkiem służby wojennej. Wsi otrzymały prawo niemieckie.

Kornelin, zaśc., pow. oszmiański, gm. i dobra skarb. Smorgonie (2 w.).

Kornelin, pow. rówieński, gm. Sieliszcze, 72 w. od Równego, 28 dm., 299 mk.

Kornica, mstko nad Horyniem, pow. zasławski, gm. Białogródka, st. poczt. Zasław (18 w.), 210 dm., 1124 mk. (40 katol., około 500 żyd.), cerkiew drewn. z r. 1778, uposażona $38^1/_2$ dz., z nadania ks. Jabłonowskiego r. 1791, szkółka cerk. od r. 1872; sześć jarmarków rocznie. Cerkiew filialna we wsi Załuże (pow. ostrogski). W r. 1545 należała do Fiedora Kornickiego i jego braci. W r. 1570 wnosi pobór Sydor Kornicki.

Korniedź, wś i dobra, pow. wołkowyski, gm. Łysków, 47 w. od Wołkowyska. Wś ma 566 dz.; dobra, Sławutyńskich, 507 dz.

Korniejew, fol., pow. klimowicki, Popejków 120 dz.

Kornik, mylnie *Kurnik*, miasto, pow. szremski. W r. 1578 płaci szosu fl. 8, od 8 ślad. miej., 2 rzeźn., 2 szewców, 2 przekup., 2 prasołów, 3 krawców, 1 bednarza, 2 szynkarek, 2 kowalów, 2 piekarek, 1 kołodzieja, 8 zagr. zamkowych, 2 komorn. Ign. Zakrzewski ogłosił: „Umowę o budowę zamku Kornika r. 1460“ (Spraw. kom. historyi sztuki, III, 64). Zamek w K., w „Albumie“ do Edw. hr. Raczyńskiego, „Wspomnień wielkop.“, w „Albumie“ Napoleona Ordy (Przyjaciel ludu 1836, str. 153. Tygodn. illustrowany, II, 1860 r., 525). Biblioteka: „Przyj. ludu“, rok II, nr. 20. Cataloque des doubles de la bibliotheque du Comte Działyński, Berlin, 1847. „Gazeta W. X. Pozn.“, 1858 r., nr. 178. Kościół w K., w „Albumie“ do Edw. hr. Raczyńskiego, „Wspomnień Wielkopolski“ (Przyjaciel ludu 1841/42, str. 89, z ryciną. Romanowski J. N.: „Otia Cornicensia“, t. I (unicus), Poznań, 1861 r. „Kórniczanin“, Kórnik 1875 r., nr. 1 do 20.

Korniłówka, wś i dobra, pow. mścisławski,

gm. Soino, 22 dm., 144 mk., cerkiew. Dobra, Jewniewiczów 486 dz. (343 lasu).

Korniłówka, wś, pow. kaniowski, gm. Korniłówka, st poczt. Korsuń (8 w.), 38 w. od Kaniowa, 305 dm., 1599 mk., cerkiew, szkółka cerkiewna, 6 wiatraków. Gmina obejmuje 10 miejscowości (7 wsi, 3 słobody), 14,126 mk. (25 katolików, 4 ewang., 109 żydów, 4 in. wyzn.), 14,893 dz., w tem 6273 większej posiadłości, 8128 dz. włośc., 395 cerk.

Kornin *Nowy* i *Stary* (ob. t. XI, 259 *Starokornin*), dwie wsi, pow. bielski gub. grodz., gm. Brzozowo Nowe, 16 i 27 w. od Bielska. Wś K. Nowy ma 1069 dz., K. Stary 40 dm., 256 mk., cerkiew, szkoła, 498 dz. włośc. i 65 cerk. Par. praw. dekanatu (błagoczynia) kleszczelskiego, 2134 dusz, cerkiew paraf. i cmentarna.

Kornin 1.) mstko nad Irpeniem, pow. skwirski, gm. Kornin, st. poczt Chodorków (18 w.), 50 w. od Skwiry, 426 dm., 1965 mk., cerkiew, cukrownia (8 dm., 252 mk.), 2 cegielnie, 3 młyny, jarmarków 4 do roku. Włość kornińska Proskurów Suszczańskich, zajmowała 6.10 mil kw. W r. 1628 Teodor Proskura Suszczański wnosi z $1/2$ K. w zast. z $9 1/2$ dym., 12 ogr., 1 koła młyń., 1 rzem., Jerzy Proskura z $9 1/2$ dym., 12 ogr., 12 ubog., 2 rzem., 2 kół mł. i z $1/3$ cz. w zast. z 3 dym., 2 ogr. Gmina obejmuje dziś 9 miejscowości (1 mstko, 5 siół, 3 wsi), 10,539 mk. (205 katolików, 464 żydów) i 22,147 dz. (12,033 większej własności, 9864 włośc. i 250 cerk.). 2.) **K.**, w dokum. też mylnie: *Kiekormin*, *Kierkomin*, wś nad rzką Uścią, pow. rówieński, gm. st. poczt. i dr. żel. Równe (8 w.), 44 dm., 514 mk., cerkiew drewn. niewiadomej erekcyi. Do par. praw. należy wś Kwasiłowa. W roku 1545 Mikołaja Radziwiłła, marszałka ziemskiego.

Korniusze, wś, pow. owrucki, par. prawosł. Owrucz (4 w.).

Korniuszki, wś, pow. wilejski, gm. Hermaniszki (3 w.); miała 19 dusz rewiz.

Korobanówka, wś i dobra, pow. mohylewski, gm. Połykowicze (7 w.). Dobra, od roku 1856 Zmieczerowskich, 442 dz., młyn wodny folusz.

Korobanowo, wś pow. klimowicki, gm. Kościukowicze, 26 dm., 136 mk.

Korobczyce, pierwotnie *Rostowlany*, wś, dobra i osada nad Łosośną, pow. sokólski, gmina Kruhlany. Wś K. ze wsią Gniewińszczyzna ma 338 dz.; dobra, Aleksandrowych 490 dz.; osada należy do Hołowniów, ma 18 dz. Wś należała do wójtowstwa łososińskiego we włości Łabno, ekon. grodzieńskiej. Podług reg. pomiarowego z r. 1558 miała 44 włók gruntu podłego, w tem 2 wójtowskie. Poddani mieli 131 wołów i 77 koni; płacić powinni 51 kóp 6 gr. Nadto dawać 42 beczki owsa, i za odwóz 3 kopy 30 gr.

Korobiszcze, wś, pow. orszański, gm. Wysokie, 19 dm., 130 mk.

Korobki, wś, pow. lidzki, gm. Szczuczyn; miała 25 dusz rewiz.

Koroblewo, wś, pow. klimowicki, gm. Nadziejkowicze, 58 dm., 390 mk.

Koroboczka, kol. niem. i chutor, pow. radomyski, gm. Kiczkiry, 4 w. od Radomyśla; kol. 7 dm., 35 mk.; chutor 4 dm., 27 mk.

Korećki, *Korotki*, okolica, pow. rohaczewski, gm. Korma (5 w.), 129 dm., 1020 mk. Mają tu Puchowscy 120 dz., Rymkiewiczowie 121 dz.

Koroczenki, wś, pow. żytomierski, gmina i par. praw. Cudnów (5 w.), 57 w. od Żytomierza, 106 dm., 517 mk.

Korohód *Wielki* i *Mały*, dwie wsi, pow. radomyski, gm. Szepielicze, st. poczt. Czarnobyl, 121 w. od Radomyśla, przy drodze z Czarnobyla do Chabnego. K. Wielki ma 88 dm., 1111 mk., cerkiew, szkółkę cerk., gorzelnie, 4 wiatraki; K. Mały 32 dm., 493 mk., razem 2760 dz. włośc. Własność większa należy do klucza czarnobylskiego.

Korohodyszcze, fol. i chutor, pow. kobryński, gm. Osowce, Aleksandrowiczów 102 dzies. Chutor należy do dóbr Lachowce.

Korole 1.) okolica, pow. grodzieński, gmina Żydomla, 53 dz. 2.) **K**, *Karole*, wś, pow. wołkowyski, gm. Pieski, 72 dz. 3.) **K.**, dobra, pow. sieński, Choroszczów i Janowskich, 1322 dz. (385 lasu).

Korolew, kol., pow. owrucki, gm. Bazar, 36 w. od Owrucza, 50 dm., 302 mk.

Korolewicze 1.) wś, pow. piński, gm. Telechany, par. praw. Ozarycze, 37 dm., 389 mk., cerkiew filial. 2.) **K**, wś nad rz. Krzywinką, pow. sieński, gm. Ulanowicze, 20 dm., 96 mk.

Korolewo 1.) dobra, pow. miński, własność hr. Czapskiego, 2918 dz. 2.) **K.**, dobra, pow. orszański, Prus-Żukowskich, z fol. Żukowo i Zenino 2423 dz. (280 lasu). 3.) **K.**, fol., powiat lepelski, Mienickich 120 dz. 4.) **K.**, wś, pow. witebski, gm. Korolewo, 20 w. od Witebska, cerkiew, zarząd gm. Gmina obejmuje 235 miejscowości, 925 dm. włośc. (130 innych), 6924 mk. włościan, uwłaszczonych na 8942 dz.

Koroliszki, wś, pow. klimowicki, gm. Nadziejkowicze, 27 dm., 163 mk.

Korolki, fol., pow. orszański, Zubowiczów, 262 dz.

Korolówka, wś, pow. czauski, gm. Radoml, 9 dm., 64 mk.

Korolówka 1.) *Karolówka*, słoboda żyd. nad Rastawicą, pow. berdyczowski, gm. Mecherzyńce Dubowe, st. poczt. Koziatyn (8 w.), 30 w. od Berdyczowa, 59 dm., 528 mk., dom modl. żyd., młyn. 2.) **K.**, wś, pow. kijowski, gmina Makarów, par. praw. Lipówka (5 w.), st. poczt. Chwasowa (16 w.), 60 w. od Kijowa, 61 dm., 817 mk., cerkiew filialna Nikołajewska (1857 r.),

szkółka, młyn parowy, 2 wiatraki, 1009 dz. włośc., 1897 dwor., należącej od r. 1862 do Modzelewskich. 3.) **K.**, wś nad Konełą, pow. lipowiecki, gm. Sarny, st. poczt. Monastyryszcze (12 w.), 70 w. od Lipowca, 30 dm., 352 mk., szkółka cerk. 4.) **K.** (t. IV, 411), wś nad stawem, pow. radomyski, gm. Wyszewicze, par. praw. Worsówka, st. poczt. Radomyśl (19 w.), 16 dm., 114 mk., młyn, 1356 dz. większej własności (w K., Chodorach i Rudni), należącej do Mikulskich. 5.) **K**, os., tamże, 16 dm., 78 mk. 6.) **K**, wś nad Bobrykiem, tamże, gm. i dobra Martynowicze, par. praw. Maksymowicze (3 w.), st. poczt. Radomyśl (110 w.), 46 dm., 467 mk., 1641 dz. włośc. 7.) **K**, wś nad Irpeniem, pow. skwirski, gm. i par. praw. Kornin, st. poczt. Chodorków (15 w.), 50 w. od Skwiry, 87 dm., 459 mk., szkółka cerk., cegielnia. 8.) **K.**, wś nad dopł. Bahwy Mokrej, pow. taraszczański, gm. i dobra Krasiłówka, st. poczt. Żaszków (12 w.), 37 w. od Taraszczy, 114 dm., 498 mk., cerkiew, szkółka par., 2 wiatraki. 9.) **K**, wś nad rz. Kamianką, pow. wasylkowski, gm. Kożanka, st. poczt. i dr. żel. Chwastów (10 w.), 42 w. od Wasylkowa, 126 dm., 1184 mk., cerkiew, wiatrak. Należy do Białocerkiewszczyzny. 10.) **K.**, słoboda, pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, par. praw. Siemakówka (6 w.), 53 w. od mta pow., 58 dm., 1370 mk. 11.) **K.**, chutor, pow. żytomierski, gm. Cudnów, 41 w. od Żytomierza, 13 dm., 80 mk.

Korolówka, r. 1565 *Kroliewskie pole*, wś, pow. kołomyjski, par. rz.-kat. i urząd poczt. w Kołomyi (5.6 klm.), par. gr. kat. w Korniczu. Założył tę wieś w ststwie halickiem, w pobliżu Kołomyi, r. 1551 Mikołaj Sieniawski, wojew. ruski, ststa halicki. W r. 1565 miała 37 kmieci na 32 dworzyszczach. Czynszu z 30 dworz. płacono po 2 zł., a podymne po 2 gr. Kmieć osadzający wieś i wataman byli wolni od czynszu. Pop dawał 1 zł. rocznie. Każdy kmieć na dworzyszczu miał obowiązek mieć ku potrzebie konia dobrego, kaftan, przyłbicę, łuk i oszczep i na wezwanie starosty lub podstarościego z tem się stawić. Dawali też dań baranią, pszczelną, wieprzową i stacyę. Dochód wynosił zł. 76, gr. 14.

Koromka, wś, pow. rohaczewski, gm. Koszelów (12 w.).

Koromówka, kol., pow. łucki, gm. Rożyszcze, 11 dm., 67 mk.

Koronatowo, chutor w dobrach Suszki, pow. brzeski.

Koroniszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (10 w.).

Koronowo, r. 1583 *Coronow*, miasto, pow. bydgoski. W r. 1583 rajcy dali szosu fl. 12, od 12 łan. miej., od 16 szewców, 10 garncarzy, 6 piekarek, 3 tkaczy sukna, 9 przekupniów, 3 krawców, 1 kołodzieja, 2 kuśnierzy, 1 kowala, 6 komorn., 2 rzeźników, 8 bań gorzał. Suma fl. 72 gr. 3. Ob. Schemel: „Der Burgberg „Stary Dwór“, bei Crone an der Brahe (Jahrb. der hist. Gesell. f. d. Netzedistr. zu Bromberg, 1896/7.

Koropiec, wś, pow. złoczowski. Bąkowski I.: „Utwór dyluwialny między K. a dolnym biegiem Strypy na Podolu“ (Kosmos, t. X).

Korościatyn, *Korostiatyn*, wś, pow. równieński, gm. Tuczyn, st. poczt. Hoszcza (7 w.), st. dr. żel. Równe (37 w.), 184 dm., 903 mk., cerkiew drewn., szkoła. Do par. praw. należy wś Woronów. Cerkiew filialna we wsi Woskodawy (2 w.). W r. 1577 należy do Tuczyna Aleks. Siemaszki, który wnosi od 14 dym. po 10 gr., 4 ogr. po 4 gr., od karczm. 12 gr., od palenia gorzałki 12 gr.; a w r. 1583 od 12 dym., 6 ogr.

Korost, wś i urocz. nad Horyniem, pow. równieński, gm. Stepań, par. prawosł. Kryczylsk (1 w.), 80 w. od Równego. Wś ma 136 dm., 912 mk. (5 katol.). Była tu cerkiew filialna, która spaliła się r. 1843. Uposażył ją ks. Sanguszko r. 1570, potwierdził Mikołaj Worcel r. 1811. Szkoła ludowa od r. 1860, młyn wodny. Urocz. ma 14 dm. 81 mk. W r. 1577 sioło zamku stepańskiego, ks. Konst Ostrogskiego, płaci od 6 dym. półdworz., 17 dym. na ćwierc., 6 ogr. a w r. 1583 od 6 dym., 6 ogr. po 6 gr., 5 ogr. po 4 gr., 6 kom.

Korosteszów, mstko nad Teterewem, pow. radomyski, gm. Korosteszów, 25 w. od Radomyśla, 676 dm., 4772 mk., 3 cerkwie, kościół par. katol., dom modl. ewang., synagoga, 5 domów modl. żyd., seminaryum nauczycielskie, szkółka cerk., szpital, st. poczt.-tel., gorzelnia, browar, 3 młyny, 2 cegielnie, 4 tartaki, odlewnia żelaza, fabryka bibułki do papierosów, fabryka sukna, 2 smolarnie, 9 olejarni, 6 jarmarków, 1257 dz. włośc. Dobra należące do Plemiannikowa obejmują K. i 17 wsi, mają 25,228 dz. (20599 lasu, 304 nieuż.). Gmina obejmuje 31 miejscowości (1 mstko, 10 siół, 10 wsi, 2 słobody i 8 kol.), 17,352 mk. (894 kat., 362 rozkoln., 595 ewang., 2120 żydów, 17 in. wyzn.); 43,444 dz. (36,656 dz. większej posiadłości, 15,638 włośc., 268 skarb., 1348 cerk. i kośc., 534 pod drogami). K., nadany był Kmitom w r. 1499, jako „pusty“ a było w nim 18 sług putnych zamkowych. W r. 1501 zaliczony był jeszcze do zamku żytomierskiego. Włość korosteszowska, na Teterwi i jej prawych dopływach Wilii i Iwiance, wraz z „gruntem weleńskim“ (około 3 mil. kw.) obejmowała 13.9 m. kw. W r. 1628 było 3 wsi, 11 dym. osiadł., 7 zagr. W r. 1581 K. wnosi czopowego $12^1/_2$ fl. W r. 1628 Ludwik Olizar Wołukowicz płaci z K. od 40 dym., 10 ogr., 2 kół młyń., 3 kół rud., 2 popów.

Korostki, wś nad Słuczą, pow. nowogradwołyński, gm. Czartorya Nowa, st. poczt. Lubar (8 w.), 75 w. od mta pow., 133 dm., 1037 mk.,

cerkiew drewn. z r. 1767, szkółka cerkiewna od r. 1868.

Korostowa 1.) wś nad rzką Buchłówką, pow. krzemieniecki, gm. Wyszhorodek, par. prawosł. Peczarna ($^1/_2$ w.), 67 w. od Krzemieńca, 26 dm., 178 mk. W r. 1583 należy do Wyszgródka, ks. Aleks. Poryckiego, który wnosi od 5 dym., 3 ogr., 4 ogr. W r. 1618 spustoszona przez Tatarów. 2.) **K**, wś nad stawem, pow. ostrogski, gm. Chorów, st. dr. żel. Ożenin (6 w.), st. poczt. Ostróg (16 w.), 124 dm., 710 mk., cerkiew drewn. z r. 1786, szkółka cerk., kościół fil. katolicki. Cerkiew fil. we wsi Płoska (3 w.). W r. 1545 Fiedora Olechnowicza. W r. 1577 Hrehory Bołbaz wnosi od 8 dym. włócz. po 20 gr., 11 ogr. po 4 gr., 7 ogr. po 2 gr., od 2 kół młyn. po 24 gr. 3.) **K.** al. *Korostówka*, wś nad jeziorem, łączącem się ze Zbruczem, pow. starokonstantynowski, gm. Wołoczyska, par. praw. Balkowce (1 w.), 84 w. od mta pow., 149 dm., 912 mk., młyn, gorzelnia. Własność Ledachowskich.

Korostycze, wś, pow. brzeski gub grodz., gm. Turna, 25 w. od Brześcia, 610 dz. O $^1/_2$ w. od wsi, na lewym brzegu rz. Lśny, nasyp ziemny, otoczony wałem.

Korostylówka, słoboda i kol., pow. radomyski, gm, Potyjówka, par. praw. Widybor, st. poczt. Radomyśl (27 w.). Słoboda ma 12 dm., 67 mk.; kol. 1 dm., 11 mk.

Koroszno, ob. *Karaszyn.*

Korotaj, os. nad jez. Korotajewem, pow. newelski, gm. Karolino, cerkiew, kaplica.

Korotka, *Krótka,* fol. dóbr Skrybocze, pow. białostocki.

Korotkowicze, wś i dobra, pow. bobrujski, gm. Nowe Stepy, 58 dm, 510 mk. Dobra, własność Ratkowskich, 3677 dz.

Korotynka, chutor, pow. żytomierski, gm. Trojanów, 9 w. od Żytomierza, 11 dm., 59 mk.

Korotyno, mylnie *Korotyna* (t. IV, 422), wś, pow. zwinogródzki, gm. i st. poczt. Kalihorka Mokra (7 w.), 40 w. od Zwinogródki, 115 dm., 551 mk., cerkiew, szkółka, 4 wiatraki.

Korowajnicy, dobra, pow. połocki, własność Hildebrantów, 620 dz.

Korowajno, dobra, pow. lepelski. Dawniej Korsaków, Nornickich, później Klottów, 1020 dzies.

Korowatycze, wś, pow. rzeczycki, gmina Maładusz, 97 dm., 675 mk.

Korowczyn, wś i dobra, pow. czauski, gm. Czerniawka (5 w.), 66 dm., 393 mk., cerkiew. Dobra, od r. 1867 Edw. Rego, 2663 dz. (1759 lasu); 2 młyny, gorzelnia.

Korowże, wś nad rzką Połtwą, pow. starokonstantynowski, gm., par. i st. poczt. Teofipol (1 w.), 58 w. od mta pow., 162 dm., 933 mk. W r. 1570 Stepana Szumskiego.

Korowińce 1.) *Małe,* wś, pow. żytomierski, gm. Piatka, par. praw. Turczynówka (1 w.), 49 w. od Żytomierza, 149 dm., 946 mk., cerkiew filialna zbudowana r. 1756 przez dziedzica wsi Ant. Omiecińskiego. 2.) **K.** *Wielkie,* wś nad rz. Stawoczkiem, pow. żytomierski, gm. Ozadówka, 43 w. od Żytomierza, 15 w. od Cudnowa (stacya pocztowa), 8 w. od Demczyna (st. dr. żel.), 257 dm., 1595 mk., cerkiew par. drewn. z r. 1730. Do parafii należy wś Michaleńki. W całej parafii było 144 dm., 1107 mk. prawosł., 36 katol, 236 rosk., 15 żyd. Pod wsią cukrownia (12 dm., 168 mk.), cegielnia i 2 młyny. Własność Tereszczenki.

Korowiniec, wś, pow. klimowicki, gm. Zabiełyszyn (10 w.).

Korowki 1.) pow. wieliski, ob. *Babury.* 2.) **K.,** ob. *Białohuzowo.*

Korozicze, wś, pow. grodzieński, gm. Łasza, 42 dz.

Korpacz, urocz. przy wsi Plutycze, powiat bielski.

Korpacze, fol. dóbr Strokajły, pow. klimowicki.

Korsakiszki 1.) dwór, pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (9 w.). 2.) **K.,** mstko, tamże, gm. Stumbryszki (10 w.), 18 w. od Poniewieża, 90 mk. Dobra należą do Ordyńców, mają 596 dz. (209 lasu). Nadto ks. Skop ma tu 40 dz.

Korsakowo 1.) wś, pow. dzisieński, gmina Przebrodź (18 w.). 2.) **K**, dobra, pow. dźwiński, Tołoczków 243 dz. i Tejrabendów 412 dz.

Korsiliszki, wś, pow. trocki, gmina Jewie (6 w.); miała 25 dusz rewiz., należała do dóbr Popory.

Korsówka, okolica, pow. lucyński, gm. Korsówka, kościół katol., dom modl. żydow., browar, st. dr. żel. (3 w). Gmina obejmuje 84 miejscowości, 308 dm. włośc. (83 innych), 4238 mk. włościan, uwłaszczonych na 5621 dz.

Korsuń, mstko, pow. kaniowski, 50 w. od Kaniowa, 1050 dm., 7689 mk., 2 cerkwie, kościół katol., synagoga, 5 domów modl. żyd., 4 szkółki cerk., 2 szpitale, apteka, 2 odlewnie, 2 miodosytnie, 10 młynów, cegielnia, st. poczt. St. dr. żel. chwastowskiej t. n. (3 w.). Gmina obejmuje 11 miejscowości (1 mstko, 6 siół, 4 wsi), 17,818 mk. (74 katol., 13 sztund., 5 ewangelików, 3842 żydów); 18,907 dz, w tem 9260 dz. większej posiadłości, 9137 dz. włośc., 368 dz. cerk. Ob. Bolesław z Ukrainy: „Wyjątek z przejażdżki odbytej w r. 1862" (Tygod. Illustr. nr. 211, r. 1863).

Korsunka, wś nad Tykiczem Uhorskim, pow. humański, gm. i st. poczt. Talne (10 w.), par. praw. Dowheńskie, 47 w. od Humania, 215 dm., 1073 mk., młyn. Należy do dóbr Majdaneckie.

Korsuny, wś i dobra, pow. kobryński, gmina Wołowiel, 42 w. od Kobrynia. Wś ma 380 dz. włośc. i 35 prywat.; dobra, Jagminów 700 dz.

Korsyki, wś, pow. kowelski, gm. Wielick, 43 w. od Kowla, 30 dm., 193 mk.

Korszewiec, wś, pow. łucki, gm. Połonka, 9 w. od Łucka, 32 dm., 215 mk. Niegdyś własność cerkwi św. Dymitra w Łucku. W r. 1577 Demian Dymitrowski płaci od 4 ogr. po 4 gr., 5 ogr. po 2 gr., a w r. 1583 protopop Dymitrowski łucki od 4 dym., 5 ogr., 7 ogr., 1 podsus. Należała następnie do dominikanów łuckich, obecnie skarbowa.

Korsznowówka, *Korszynołówka*, zaśc., pow. wileński, gm. Mejszagoła (5 w.); miał 10 dusz rewiz., należał do dóbr Gudulin.

Korszów 1.) wś, pow. dubieński, par. praw. Ujeździe. W r. 1497 nadana z innemi, przez w. ks. Aleksandra, Konst. Ostrogskiemu. W r. 1583 należy do Ostroga, wnoszą tu od 8 dym., 1 ogr., 1 podsus. 2.) **K**, wś nad rzką Czarnoruczką, pow. łucki, gm. Czaruków, 16 w. od Łucka, 155 dm., ?54 mk., cerkiew, szkoła, młyn, olejarnia.

Korsztany, zaśc., pow. trocki, gm. Hanuszyszki (11 w.).

Korszunówka, dwa dwory, pow. poniewieski, gm. Pniewo (10 w.).

Korszyłówka, w dokum. *Korszyłowcze*, wś nad Horyniem, pow. krzemieniecki, gm. Oleksiniec Stary, 32 w. od Krzemieńca, 36 dm., 252 mk. W r. 1583 do Plebanówki, kn. Stefana Zbaraskiego, wnosi od 8 dym., 5 ogr., 1 koła waln., 1 folusza.

Kortany, wś, pow. wiłkomierski, gm. Rogowo (9 w.).

Kortuwel, wś, pow. wileński, gm. Giedrojcie (6 w.). Należała do dóbr Wielki Dwór.

Kortylisy, *Kortelisy*, r. 1564 *Kortilieszi*, wś, pow. kowelski, gm. Górniki, 72 w. od Kowla, 404 dm., 2434 mk., cerkiew, szkoła. Należała do ststwa ratneńskiego. W r. 1564 należy do par. rz.-katol. w Ratnie, ma $21^1/_2$ łan., 1 rzem. W r. 1628 czyniła 605 fl. 12 gr.

Kortyże, *Kartyże*, wś, pow. czauski, gmina Drybin, 21 dm., 93 mk.

Korunie, okolica, pow. wiłkomierski, gmina Androniszki (13 w.), 53 w. od mta pow. Mają tu: Merkisowie 212 dz., Paszkiewiczowie 24 dz., Szymkiewiczowie 34 dz.; Wojszwiłłowie 40 dz., Kościałkowscy 21 dz., Kulikowscy 50 dz.

Korweliszki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (10 w.). 2.) **K**, zaśc., pow. oszmiański, gm. Polany (10 w.); miał 12 dusz rewiz., należał do dóbr skarb. Daukszyszki.

Korwiedzie, dwór, pow. poniewieski, gmina Remigoła (9 w.).

Korwiele, wś, pow. wileński, gm Worniany (6 w.); przed r. 1865 miała 63 dusz rewiz., w części należącej do dóbr Dubinki i 11 dusz w części dóbr skarb. Bystrzyca.

Koryca, *Korzyca*, wś, pow. słonimski, gmina Dworzec.

Koryce, *Korzyce* (t. IV, 437), fol., pow. nowogródzki, gm. Koszelewo, własność Koryckich, 100 dz.

Korycin, *Koryciny*, wś włośc. i folw., powiat bielski gub. grodz., gm. Grodzisk, 36 w. od Bielska. Wś ma 291 dz.; fol. 1131 dz. Należy do dóbr rudzkich. Ludność wsi polska.

Korycyn, mstko, pow. sokólski, gm. Trofimówka, 28 w. od Sokółki, 349 dz. ziemi miejsk. i wiejskiej i 41 kościelnej.

Koryczany, w dok. *Coricane*, wś, pow. olkuski, par. Żarnowiec. W r. 1257 nadana co do dziesięciny klasztorowi w Zawichoście. Za Długosza (L. B., III, 322) wś królewska, miała $7^1/_2$ łan. km. i piękny folwark królewski, który dawał dziesięcinę tak samo, jak łany kmiece, klasztorowi św. Andrzeja w Krakowie.

Koryst, wś i kol., pow. rówieński, gm. Meżyrycz (12 w.), st. poczt. Korzec (11 w.), st. dr. żel. Równo (54 w.), razem 108 dm., 1313 mk., cerkiew drewn. wzniesiona r. 1739, przez dziedzica Fran. Wyszyńskiego, dom modl. ewang., szkołę, młyn, wiatrak. W r. 1577 do Korca, kn. Koreckiego, wnosi od 40 dym., 10 ogr.

Koryszków, wś, pow. horecki, gm. Bajewo, 40 dm., 207 mk.

Koryta, wś, pow. pleszewski. Kościół par. p. w. św. Mikołaja bisk., istnieje już na początku XVI w. Wydawca Lib. Ben. Łaskiego, podaje za fundatora dziedzica wsi Koryckiego, i odnosi to do r. 1514. Prawdopodobnie jednak była to data wzniesienia nowego kościoła na miejscu dawnego. Opis bowiem parafii w Lib. Ben. (II, 20) nie potwierdza tego. Obecny murowany pochodzi z r. 1800.

Korytesk, *Korytysk*, wś, pow. bielski, gub. grodz., gm. Brzozowo Nowe, 17 w. od Bielska, 454 dz.

Korytki al. *Korytkówka*, wś, pow. żytomierski, gm. Bieżów, par. praw. Styrty (3 w.), 10 dm., 52 mk.

Korytkowo, wś, pow. turecki. Wisław, syn Wincentego daje swą włość K., arcyb. gnieźn. Janisławowi, w zamian za wsi kościelne: Leszno i Nagórczyce (Nagórki). Potwierdza to Władysław Łokietek r. 1321 (K. W., n. 1024).

Korytne, wś, pow. ostrogski, gm. Pererosłe, par. praw. Siekierzyńce (4 w.), 20 w. od Ostroga, 95 dm., 603 mk., cerkiew filialna drewn. z r. 1753.

Korytnica, rzeczka, lewy dopł. Pilicy pod Sulejowem. Wspomniana r. 1242 w akcie zamiany wsi Barkowice na Lubotyń (Kod. mał., t. II, 67). Zapewne będzie to Luciąża.

Korytnica 1.) wś nad rz. Nidą, pow. jędrzejowski. Za Długosza stoi tu kościół par. p. w. św. Jana Chrz. Dziedzicami wsi byli: Piotr Balicki i Jan Rokosz Półkozice. Dziesięcinę ze wsi wartości 20 grz. pobierał pleban. W r. 1540 siedzą tu Baliccy. Mają oni 11 półłan., 1 łan

km. cały, 2 półłan. puste, 7 karczmarzy na pięciu karczmach, 8 zagr., 3 młyny, dwór, 2 folwarki, 3 stawy, łąki obfite i brzegi Nidy. Urszula Konarska miała tu 2 łany km., 6 zagr., 2 karczmy, dwór, folw., staw. Był jeszcze dział sierocy $^1/_2$ łana. Oceniono wieś na 800 grz. 2.) **K.**, wś, pow. stopnicki. W r. 1224 odbywa się tu wiec przy udziale Leszka Białego i dostojników małopolskich. Widocznie była to wieś książęca. W r. 1579 kasztelan małogoski płaci tu od 14 osad., 11 łan., 2 kom., 3 ubog., 1 rzem. 3.) **K.**, wś, pow. węgrowski. W r. 1563 wś w ststwie liwskim, ma $43^1/_2$ łan., 3 rzeźn. Wola Korytnicka ma z wójtowstwem 19 łan., 1 rzeźn.

Korytnica 1.) mstko nad Bugiem, pow. włodzimierski, gm. Korytnica, 25 w. od Włodzimierza, 103 dm, 811 mk., cerkiew, kościół, synagoga, dom modl. żyd., szkoła. Gmina obejmuje 25 miejscowości, 1293 dm. włośc. (obok 196 innych), 10,038 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,197 dz. 2.) **K.**, wś, tamże, gm. Świniuchy, 33 w. od Włodzimierza, 143 dm., 1023 mk., cerkiew, wiatrak. Należała niegdyś do zamku włodzimierskiego, nadana przez Zygmunta Augusta ze Świniuchami, Michałowi Świniuskiemu, pisarzowi. W r. 1570 Balcera Gniewosza, który w r. 1577 wnosi od 10 dym. dworz., 7 ogr. po 4 gr., 18 ogr. po 2 gr., a w r. 1583 od 25 łan., 11 dym., 20 ogr., 3 kom., 21 kom., 1 bojara. 3.) **K.**, pow. żytomierski, ob. *Korytyszcze.*

Korytno, jezioro, w pow. lepelskim, w dobrach Białe.

Korytno, wś nad rzką Pjaszówką, pow. dubieński, gm. i par. praw. Tesłuhów (2 w.), 44 w. od Dubna, 79 dm., 467 mk., cerkiew fil. drewn. Na polach dworskich 7 kurhanów. W r. 1545 własność Fiedora i Wasila Koryteńskich W roku 1570 w części do Pawła Korytyńskiego, w drugiej do Michała Korytyńskiego. W r. 1585 pierwszy wnosi od 4 dym., 5 ogr., 2 kół waln., 1 stęp., drugi z 4 dym., 4 ogr., 3 ogr., 2 kół waln., 2 bojar., $^1/_2$ popa. Obecnie Bereżeckiego.

Korytowata, wś, pow. berdyczowski, gm. i st. poczt. Samhorodek (10 w.), par. prawosł. Owsianiki (2 w.), 52 w. od Berdyczowa, 20 dm., 99 mk., przeważnie szlachty. Należała do Meleniewskich.

Korytowo, wś, pow. płoński. W dokum. z r. 1246 wspomniane (Kod. dypl. pol., I, 52). W XVI wieku nosi też drugą nazwę: Nadleśne Dadźbogi.

Koryty, wś, pow. dubieński, gm. i par. praw. Malin (6 w.), 26 w. od Dubna, 40 dm., 333 mk., cerkiew fil. drewn., nadana ziemią przez dziedzica Michała Pałuskiego z r. 1753. W r. 1583 wnosi Jakób Moszeński od 10 dym., 5 ogr.

Korytyszcze 1.) wś i ferma, pow. kaniowski, gm. i par. praw. Potok (4 w.), st. poczt. Kozin (10 w.), 34 w. od Kaniowa, 119 dm., 1089 mk., cerkiew fil. z r. 1797, szkółka, 8 wiatraków, 536 dz. włośc. Wś należała do dóbr potockich, ks. Poniatowskich, potem Tarnowskich, od r. 1856 Maryi Riegelman. 2.) **K.**, wś i kol., pow. nowogradwołyński, gm. i par. praw. Żołobne (2 w.), 23 w. od mta pow. Wś ma 104 dm., 580 mk.; kol. 8 dm., 47 mk. Własność Kuszelewskich. 3.) **K.** al. *Korytnica*, wś nad rzką Trościanicą. pow. żytomierski, gm. Chwasowa, 33 w. od Żytomierza, 71 dm., 431 mk.

Korzan, chutor, pow. rówieński, gmina Berezne.

Korzec, miasto, pow. nowogradwołyński, 30 w. od mta pow., 947 dm., 9577 mk, 3 cerkwie par. (murow. św. Mikołaja z r. 1834, uposażona 145 dz., z nadania ks. Józefa Czartoryskiego z r. 1780, drewn. św. Koźmy i Damiana z roku 1766, uposażona 64 dz. i drewniana Wniebowstąpienia z r. 1886, uposażona 63 dz.), 3 cerkwie fil. W r. 1570 kn. Bohusza Koreckiego, który w r. 1577 wnosi od 18 dym. rynk. po 4 gr., 141 dym. ulicz. po 2 gr., 159 dym. półwł. po 10 gr., 35 ogr. po 4 gr., 15 ogr. po 2 gr., 6 rzemieśln. po 4 gr. W r. 1589 ks. Joachim Korecki wniósł 56 fl. 2 gr. szosu, z komorników, rzeźników, piekarek, rzemieśl. i kół walnych 20 fl., czopowego per arendam 120 fl., wogóle 196 fl., 2 gr.

Korzecki, *Wielki*, *Monasterski* i *Trzeci*, trzy chutory, pow. nowogradwołyński, gm. Korzec, 30 w. od mta pow.

Korzecznik, wś nad jeziorem t. n., pow. kolski. Nazwa wsi wskazuje, że zawiązkiem jej była osada młynarska. Kościół par. p. w. W. W. Św., powstał tu zapewne w XIV w., lecz dla braku funduszów stał pustką na początku XVI w. W czasie reformacyi dziedzic zabrał role plebańskie (trzy łany), a wieś wcielono następnie do par. Modzerowo.

Korzelice, r. 1515 *Korlązicze*, r. 1565 *Korliezicze*, wś, pow. przemyślański. Wspomniana w dok. z r. 1442. W r. 1515 spalona przez Tatarów. W r. 1565 wś w ststwie rohatyńskiem miała 26 kmieci na ćwierciach, wataman wolny, karczmarz na ćwierci daje zł. 16, pop gr. 30 i liskę. Dochód ogólny zł. 124 gr. 9. Istniał przy wsi folwark, na którym r. 1565 zebrano żyta kóp 145, pszenicy 250, owsa 250, jęczmienia 30, tatarki 74. Prócz krów utrzymywano owce (50 starych dojnych), kozy (46 starych), świnie, gęsi i kury. W r. 1578 Andrzej Opaliński h. Łodzia, płaci tu od 6 łan.

Korzeń Królewski, wś, pow. gostyński. Wieś książęca w ziemi gostyńskiej, w dokum. z r. 1462 (Kod. maz. 232). W r. 1579 ma 6 łan., 4 zagr., łan wójtowski.

Korzenie, wś, pow. rzeczycki, gm. Karpowicze, 36 dm., 267 mk., cerkiew filialna, dom modl. żyd.

Korzeniki, wś, pow. dryzieński, par. Rosica, należała do dóbr Sarya.

Korzeniów, wś, pow. garwoliński. W roku 1358 król Kazimierz wieś tę, własność Bernarda i Pełki, przenosi na prawo niemieckie, nowotarskie (Kod. mał., III, 119). W r. 1569 wś w ziemi stężyckiej, w par Drząsgów i Nowodwór. Siedzą tu na drobnych działkach Korzeniowscy i inni. W XVIII w. utworzono tu parafię i założono miasto. Kiedy zniesiono parafię i urządzenia miejskie nie wiadomo. W r. 1825 K., wś rządowa, w par. Żabianka, ma 19 dm., 127 mk. i K. Dobrzyński, wś prywatna, 7 dm., 27 mk. Por. *Nowodwór* (t. VII, 245).

Korzeniówka 1.) wś i okolica, pow. bielski gub. grodz., gm. Siemiatycze, 31 i 43 w. od Bielska. Wś ma 74, okolica 62 dz. 2.) **K.** *Drohicka Wielka* i *Mała*, wś, 3 fol. i 2 okolice, tamże, gm. Narojki. 43 w. od Bielska. Wieś K. Wielka ma 62 dz.; fol., własność Petrykowskich, 116 dz. Okolica K. Mała, 64 dz.; fol. K Drohicka, własność Olendzkich, 160 dz.; drugi należący do Rozenblumów, 30 dz.; okolica 106 dz. Gniazdo Korzeniewskich. Pod wsią stare cmentarzysko.

Korzeniowszczyzna 1.) folw., pow. nowoaleksandrowski, attyn. Widzkiego Dworu. 2.) **K.**, fol., pow. słucki, Wacława Marcinkowskiego, 250 dz. i Franciszka Fedziuszki, 40 dz.

Korzeszynek, w dok. *Curessino*, pow. włocławski. W dok. z r. 1250 śród włości kapituły włocławskiej (Ulanow. Dok. Kujaw. 187, 13).

Korzkiew, wś, pow. olkuski. Dok. z r. 1352 dziedzice Przybysławic Jaczco i Seteyus, zamieniają górę zwaną Korzkiew z przyległymi do niej rolami nad rzką Biesznicą, z łąkami otaczającymi Lisią Jamę i łąką w Prądniku, na łąkę w Giebułtowie nad brzegami rzki „Przesden" (Kod. mał., III, 87). W r. 1385 przy boku królowej Jadwigi, występuje „Jesco Zacaca de Korzkow" (Kod. mał., I, 440). W dok. z r. 1386 występuje Stefan, pleban tutejszy (Kod. kat. krak., II, 108). W r. 1581 prepozyt miechowski, płaci z K. i Grebowic (Grembienic) od 2 łan. km., 4 zagr., 1 zagr. bez roli, 3 kom., 3 czynsz., 2 szlufarnie, młyn papirny, 4 koła papirne, 3 towarz.

Korzunowo, majątek, pow. połocki, Niecieskich 177 dz.

Korzuny, wś, pow. orszański, gm. Starosiele (9 w.).

Korzy, wś, pow. nowoaleksandrowski, gmina Rymszany (9 w.).

Korzyść, fol., pow. wołkowyski, gm. Zelwa, Małaszewskich 89 dz.

Korżewka, *Korzówka*, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Kustowce, 90 w. od mta pow., 51 dm., 388 mk.

Korżów, wś nad Jatranią, pow. humański, gm. Oksanina, st. poczt. Dubowa (3 w.), 18 w. od Humania, 187 dm., 805 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, cegielnia.

Korżówka (t. IV, 438), wś nad ruczajem, pow. wasylkowski, gm. i par. praw. Jeziorna (3 w.), st. poczt. i dr. żel. Białacerkiew (15 w.), 60 w. od Wasylkowa, 130 dm., 791 mk., kaplica, szkółka, 2 wiatraki. Należy do Białocerkiewszczyzny.

Korżowy Kut al. *Pilipy*, *Pelepy*, wś nad rz. Rewuchą, pow. humański, gm. Oksanina, stacya poczt. Dubowa (4 w.), 20 w. od Humania, 108 dm., 694 mk., cerkiew, szkółka cerkiew., młyn wodny.

Korżyk, chutor przy wsi Gruszki, pow. olhopolski.

Kosacze, wś, pow. orszański, gm. Wysokie (9 w.).

Kosaczówka, wś, pow. klimowicki, gmina Zahustyn, 37 dm., 221 mk.

Kosaki, dobra, pow. poniewieski, gm. Podbirże (5 w.). Od r. 1814 Borowiczów, 158 dz.

Kosakówka, wś, pow. rohaczewski, gmina Strzeszyn (10 w.), 49 dm., 251 mk.

Kosara (ob. *Kosar*, t. IV, 439), wś nad rzką t. n., pow. czehryński, gm. i st. poczt. Kamionka (5 w.), 40 w. od Czehrynia, 444 dm., 2484 mk., cerkiew, szkółka cerk , gorzelnia, 2 młyny wodne, 2 deptaki, 27 wiatraków.

Kosarew, *Kosarzew*, *Kosarów*, wś, pow. dubieński, gm. i st. poczt. Młynów (14 w.), st. dr. żel. Dubno (17 w.), 25 dm., 364 mk., cerkiew drewn. z r. 1883, uposażona 55 dz., z nadania ks. Janusza Sanguszki r. 1748. Do par. praw. należą wsi: Bożkiewicze, Iwankowce, Łokarówka. Cerkwie filialne we wsiach: Korabliszcze (7 w.) i Moszkowo (3 w.). We wsi młyn wodny, w pobliżu zaś tartak parowy. Wś należy do hr. Chodkiewicza. W r. 1570 Mikołaja Sapiehy, wwdzica nowogródzkiego. W r. 1583 kn. Olownia Ostrożecki wnosi od 16 dym., 8 ogr., 4 kom., 2 bojar.

Kosary, wś, pow. czerykowski, gm. Łobanówka, 28 dm., 138 mk.

Kosarycze, *Kosarzycze*, wś nad Ptyczą, pow. bobrujski (nie mozyrski), gm. Laskowicze, 25 dm., 260 mk., cerkiew, szkoła.

Kosarzew, ob. *Kosarzów*.

Kościan, miasto nad Obrą. Wedle opowieści kroniki Zwifalteńskiej (Mon. Pol. hist. II, 3), Piotr Włast nadał klasztorowi wrocławskiemu (św. Wincentego) „wielkiej żyzności majątek" (predium) nazwiskiem „Kotskin", liczący przeszło 5000 hub, który otrzymał od ks. Bolesława w zamian za relikwię ręki św. Stefana. Bracia szpitalni św. Jana Jerozolim. mieli tu swój dom, szpital i kościół, jak o tem świadczy akt z roku 1356 (K W., n. 1335). Kiedy i w jaki sposób został znowu posiadłością książęcą niewiadomo. Gród zdawna tu istniał. W r. 1441 jest starostą kościańskim Łukasz Górka, któremu król

Władysław w Budzie, zabezpiecza w nagrodę usług 600 grz. groszy polskich na zamku i mieście („super castro et civitate nostris Costensibus“, ob. Kod. dypl. pol., I, 325). W r. 1581 miasto „Costen“ dawało szosu fl. 243 gr. 6, od 8 bań gorzałcz., 6 wiatraków, 26 rzeźników, 7 postrzygaczy, 24 szewców, 16 krawców, 24 sukienników, 12 kołodziejów, bednarzy i stolarzy, 12 kowali, 16 kuśnierzy, 19 siodlarzy i rymarzów, 6 tkaczów płótna, 6 garncarzy, 12 komorników, 4 przekup., 6 przekup. soli. Suma fl. 460 gr. 17. Wykaz ten świadczy o dośc znacznem rozwoju rękodzieł i idącej zatem zamożności. W r. 1648 istnieje tu drukarnia Wiganda Funka, w której Marianus Costenus wydaje dziełko: „Lucernae catholicae seu tractatus... de sacramentis“. Do miasta i powiatu odnoszą się: Karte des Kostener Kreises, Posen, 1835. Toż samo: Posen. 1844, gez. von Nowack, lithogr. v. H. Delius. Karte vom Kreise Kosten. Gefertigt im Jahre 1876 nach den Grundsteuer-Gemarkungs-Karten in dem Kataster-Bureau zu Posen. Druck v. C. Flemming in Glogau. Statistik des Kostener Kreises. In Czwalina's Prov. Bll. 1846. Statistische Darstellung des Kreises Kosten pro 1859—61. Kosten, 1864 fol. Komisya porządkowa cywilno-wojskowa powiatu kościańskiego i ziemi witkowskiej, 1792. Kalk A.: „Wykopaliska z pow. kościańskiego w W. Ks. Pozn.“ (Przegl. Bibliogr. archeol., t. I, r. 1881). Baranowska Agn.: „Zamek kościański“, obraz dramatyczny z XVII w. Poznań, 1884. Lekszycki I. „Die aeltesten grosspolnischen Grodbuecher, tom II, Peisern (1390—1400), Gnesen (1390—1399), Kosten (1391 — 1400). Leipzig, 1889, str. XIII i 427. Callier E.: „Powiat kościański w XVI w.“, szkic geogr.-histor., Poznań 1885, str. 176 (poprzednio w czas. „Warta“, 1884). Rec. przez radcę Składnego (Zeitsch. d. Hist. Ges. f. d. Prov. Posen, Jahrg. I).

Kościaniec al. *Kostianiec*, wś, pow. zasławski, gm. Hryców, par. praw. Stecki (3 w.), 40 w. od Zasławia, 35 dm., 294 mk. Należała do zamku krzemienieckiego, nadana przez króla Aleksandra, ks. Ostrogskiemu.

Kościanka, dobra, pow. lepelski, Kontowtów 340 dz. i Kozłowskich 33 dz.

Kościany, *Koszczany,* może *Kożany* (ob.), wś, pow. białostocki. Należała do wójtowstwa zawojkowskiego we włości zamku suraskiego, ekon. grodzieńskiej. Podług reg. pomiarowych z r. 1560—3, miała 12 włók, 26 mor. gruntu podłego. Poddani czynili przedtem służbę putną do zamku suraskiego, od niedawnego zaś czasu, mieniąc się szlachtą bojarami, poczęli czynić służbę wojenną. W razie nie zatwierdzenia im szlachectwa, powinni płacić z włóki po 83 gr., a z morgi po 2 gr., wogóle 17 kóp 28 gr.

Kościasze, *Kostiasze,* wś nad rzką Turyą, pow. ihumeński, gm. Mohylno, 78 dm., 619 mk., młyn.

Kościaszyn, r. 1578 *Kostoszyn,* wś, pow. sokalski. W r. 1578 podana w par. Tyszowce. Przeor klasztoru bełzkiego płacił tu od 3 łan., 3 zagr.

Kościejów, wś, pow. miechowski. W dok. z r. 1254 „Cosczeyow cum Thaberna“, śród włości klasztoru zwierzynieckiego. Za Długosza (L. B., III, 65) klasztor miał tu folwark, karczmę, dającą po 2 kopy groszy, 4 zagr. z rolą, łany kmiece dające czynszu po 3 fertony i zwykłe daniny. Sołtys miał 4 łany i 1 zagr. Dziesięcinę wartości do 20 grz. dawano prebendzie zakrzowskiej w Krakowie.

Kościelec 1.) wś, pow. kaliski. Wś ta na początku XVI w. należy w połowie do arcybisk. gnieźn., w połowie do trzech dziedziców szlacheckich. Wtedy już miała piękny kościół, p. w. św. Wojciecha z chórem murowanym. Pleban był dobrze uposażony; miał dwa łany roli, dwie łąki, 3 ogrody. Data założenia kościoła nieznana. Obecny murowany w prezbyteryum, drewniany w nawie, pochodzi z r. 1761. W końcu XVI wieku, wś przeszła na własność Jezuitów kaliskich. 2.) **K**, w dok. z r. 1362 *Cosczyol,* wś, pow. kolski. Wieś królewska wspom. w dok. z r. 1362. Mikołaj, pleban „de Cosczelecz“ w dok. z r. 1379 (K. W., n. 1484 i 1769). Na początku XVI w. ma kościół par. p. w. św. Andrzeja, pochodzący zapewne z XIII w. Prawdopodobnie był on pierwotną parafią dla grodu kolskiego, wspomniany w akcie z r. 1418. W r. 1552 probostwo tutejsze wcielono do kościoła w Kole i dopiero r. 1865 przywrócono odrębność parafii. Kościół ma obecnie presbiteryum murowane, jeszcze od XVI w. a nawę drewnianą z r. 1760. Dziesięcinę z łan. km. i fol. pobierał pleban. 3.) **K.**, wś, pow. częstochowski. W r. 1552 wś ta leży w par. Borówno. Błeszeński Feliks płaci od 14 osadn. i 2 karczem. Dziesięcinę, po 6 gr. z łanu dawano plebanowi w Borównie. Nazwa wsi świadczy, iż istniał tu kiedyś zamek (castellum) czy też kościół obwarowany. W pobliżu leżąca wś Kakawa, własność klasztoru św. Andrzeja w Krakowie, do którego należał także poblizki Mykanów (z kościołem par.) i Cykarzew, nasuwają przypuszczenie, że i w K., klasztor ten mógł wznieść kościół, który w krótce zniszczał i został wcielony do par. Borówno. 4.) **K.**, wś, pow. pińczowski. Rocznik kapitulny krakowski pod r. 1200 podaje: „Mesko edificat Borun“. Sąsiedztwo wsi Boronice (Borunice) pozwala przypuszczać, iż wzniesiony na obszarze Borunic zamek, nadał tej części Boronic nazwę Kościelca (castellum). Przy zamku stanął wkrótce i kościół. 5.) **K**, wś w parafii Rozprza, mylnie podana w spisie wsi z r. 1827 zam. *Kisiele.*

Kościelec, w dok. z r. 1297 *lapidea ecclesia,*

wś, pow. inowrocławski. Wieś ta była gniazdem możnego rodu Ogończyków, którzy przybrali nazwisko Kościeleckich. W dok. z r. 1297 występuje „comes Dobeslaus filius Creslai de lapidea ecclesia", który swą wieś Łęg nad Wisłą, nadaje klasztorowi w Lędzie. Mikołaj z K., wojew. kaliski, występuje w dokum. z r. 1326. Zdaje się, że następcą (synem) Dobiesława jest Albertus, wojew. brzesko-kujawski (1343-1362). Liczne dobra tego rodu wymienia akt działu z r. 1362 (K. W., n. 761, 983, 1213, 1437, 1466). Mikołaj z K., wojew. kaliski występuje w dok. z r. 1326. Janusz wojew. włocławski r. 1425, Jan wojew. inowrocławski r. 1459, a jednocześnie Mikołaj wojew. brzesko-kujawski r. 1460. Posiadają oni znaczne ststwa: dobrzyńskie, nieszawskie, malborskie. Stanisław z K. jest wojewodą poznańskim, Andrzej kasztelanem wojnickim, później wojew. poznańskim. W r. 1442 Władysław król, wydaje w Budzie dla Jana z Kościelca (familiaris noster) przywilej na założenie miasta w K., z targami i jarmarkiem na św. Małgorzatę (Kod. dypl. pol., II, 884). W r. 1582 reg. pob. podają kasztelana biechowskiego płacącego z K. od 2 łan., 4 zagr., 3 komorn. Łuszczkiewicz Wł.: „Trzy granitowe kościoły wielkopolskie z epoki romańskiej: Kruszwica, K., Mogilno". Kraków, 1879.

Kościeliszcze, wś, pow. sieński, gm. Ulanowicze, 5 dm., 41 mk.

Kościelna Wieś 1.) w dok. *Kosciol*, r. 1520 *Koszczyol*. Według kroniki o Piotrze Właście (Mon. Pol., III, 774), pierwotnie istniał tu klasztor kanoników regularnych, którzy następnie przenieśli się pod Wrocław i osiedli w klasztorze po Benedyktynach. Benedyktyni zaś wrocławscy objęli klasztor i kościół św. Wawrzyńca we wsi Kościoł pod Kaliszem. Działo się to w pierwszej połowie XII w. Mieszko, syn Bolesława ks. polskiego, aktem bez daty (z XII w.) nadaje klasztorowi św. Wawrzyńca pod Kaliszem (ante Calis) wieś K. i inne. Na mocy ugody w r. 1219 między Premonstratensami a Benedyktynami, co do klasztoru św. Wincentego we Wrocławiu, pierwsi mieli ustąpić „czarnym mnichom" klasztoru św. Wawrzyńca. Spór ten między Benedyktynami z Tyńca a kanonikami z Wrocławia ciągnie się jeszcze w r. 1234. W r. 1232 ks. Władysław z synami, wsiom Ziemięcin i Upuszczewo, które oddali klasztorowi w zamian za Lisiec, nadają swobody jakie ma wieś Góra (Spiczyna Gora). R. 1278 Przemysław ks. polski, potwierdza nadania dawne i nadaje wsiom klasztornym prawo niemieckie nowotarskie. Prepozyt tutejszy Zdzisław występuje w dok. z r. 1232, Piotr 1238 (K. W., n. 35, 106, 139, 589, 712, 160, 263, 416, 1414). Według Lib. Ben. Łaskiego (II, 40) na początku XVI w., stał tu kościół p. w. św. Wawrzyńca, piękny, murowany, kryty dachówką. Przy nim przebywał prepozyt z klasztoru św. Augustyna (benedyktynów) i dwu braci zakonnych. Wieś stała w części pustką, wedle wyjaśnienia prepozyta, z powodu niezwykłych, nieprawnie wymaganych danin zbożowych dla grodu kaliskiego (ośm miar owsa i 4 grz.). Opis kościoła z XVII w., z częścią kamienną z XIII w. podał Wład. Łuszkiewicz (Spraw. kom. hist. sztuki, t. VI). 2.) **K.**, w dokum. z r. 1280 i r. 1557 *Koszczol*, wś, pow. nieszawski. Według dokum. z r. 1280 nadana przez Mieszka Starego klasztorowi w Lędzie. Książe nadał tej wsi targowisko ze wszelkimi swobodami (Ulanow. Dokum. Kujaw., 357, 8). Wydawca dokumentu mylnie odnosi to do wsi Kościelec w pow. kolskim. W r. 1557 we wsi kościół mają trzy działy Kościelscy. Płacą oni od $41^1/_2$ łan., 13 zagr., 2 kom., 11 rzem., 1 włóczęgi. Wieś widocznie zachowała jeszcze cechy targowiska.

Kościelnica, r. 1357 *Koscelnaves*, r. 1552 *Wolia templi* vel *Przedmiejska*, r. 1576 *Kościelna*, wś, pow. turecki. Wydawca Kod. Wielk. mylnie nazywa tę wieś Kościelsko. Leży pod Uniejowem i stanowiła własność arcyb. gnieźn. W r. 1552 było tu 16 osadn. na 16 łan., 2 łany sołtysie i młyn Skrobania.

Kościelów, wś wcielona dziś w obszar wsi Tuszyma, w pow. mieleckim. W r. 1379 trzej dziedzice z Bobina, sprzedają wieś Kościelów w ziemi sandomierskiej, Janowi z Tarnowa, kasztelanowi sandom. za 80 grz. W tymże roku królowa Elżbieta przenosi na prawo niemieckie wsi Jana Tarnowskiego: Trześn, Belk i Kościelów (Kod. mał., III, 323 i 325). W r. 1536 wś Koscielów w par. Książnice, własność Stanisława Tarnowskiego, kaszt. sandom., ma 9 kmieci, karczmę. Płacą 4 grzyw. i kopę, odrabiają robociznę do Rzemienia. W reg. pob. z r. 1581 Koscielow—Tuszymia, w par. Żochów, mają 20 osadn. na 8 łan.

Kościelsko, mylnie, ob. *Kościelnica*.

Koście niewo 1.) wś, pow. słonimski, gmina Czemery, 8 w. od Słonima, 555 dz. Niegdyś ststwo niegrodowe, w posiadaniu Ogińskich. 2.) **K.**, wś, pow. lidzki, gm. Wasiliszki. Pomiędzy wsią a rzką Kościeniówką, w urocz. Bombizowszczyzna, znajduje się horodyszcze, zajmujące około 1 dz., otoczone rowem i wałem. Wchód znajduje się od wschodu. Urządzono tu zdawna cmentarz.

Koście szki, w dok. *Costesiz*, wś, pow. inowrocławski. Między świadkami testamentu którym r. 1271 „comes Lanchomirus", zapisał wś Proczyno, kościołowi kruszwickiemu, spotykamy dziedziców ze wsi K. (milites) i plebana tamecznego Jakóba (Ulanow. Dok. Kujaw., 216, 41).

Kościewicze 1.) (por. t. III, 322 *Iwaszkiewicze)*, wś, pow. wołkowyski, gm. Międzyrzecz, 29 w. od Wołkowyska, 380 dz. 2.) **K.**, wś, tamże, gm. Mścibów, 13 w. od Wołkowyska,

181 dz. 3.) **K.**, wś, tamże, gm. Wilczuki, 13 w. od Wołkowyska, 134 dz.

Kościewo, folw., pow. orszański, od r. 1880 Kuncewiczów, 305 dz.

Kościół, wś pod Łęczycą, ob. *Tum* (t. XII).

Kościuki 1.) wś, pow. białostocki, 15 w. od Białegostoku, 673 dz. Pod wsią stare cmentarzysko. 2.) **K.**, *Kostiuki* al. *Matwiejewicze*, wś, pow. prużański, gm. Matwiejewicze, 48 w. od Prużany, 22 dm., 288 mk., 392 dz.

Kościukin, *Kostiukin*, fol. dóbr Łapienica Wielka, pow. wołkowyski.

Kościukowicze 1.) os., pow. brzeski gub. grodzieńskiej, gm. Rogacze. 2.) **K.**, wś nad Prypecią, pow. mozyrski, gm. Słoboda Skryhałowska, 27 dm., 261 mk., cerkiew. 3.) **K.**, wś i dobra nad rzką Żadunką, pow. czerykowski, gm. Studeniec, 47 dm., 500 mk. Dobra, Ciechanowieckich, 1702 dz. (1142 lasu); gorzelnia. 4.) **K**, mstko i dobra nad Żadunką, pow. klimowicki, gm. Kościukowicze, 35 w. od Klimowicz, 340 dm., 1869 mk. (663 praw., 10 kat., 1196 żydów), cerkiew murowana, synagoga, 3 domy modl. żydow., st. poczt., szkółka, zarząd okr. pol. i gminny, sąd pokoju, apteka, 7 garbarni, 2 jarmarki. Dobra, dziedzictwo Ciechanowieckich, z Kaniczami, Wiszenkami, Malinówką i Demidowiczami, 6027 dz. (4158 lasu); 2 młyny, 2 folusze, gorzelnia. Gmina obejmuje 49 miejscowości, 1724 dm., 10,114 mk. włościan (2718 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 13,390 dzies. W gm. jest 11,317 dz. lasów większej posiadłości i 2400 włościańskich. 5.) **K.**, wś, pow. mohylewski, gm. Ciecierzyn (8 w.), 55 dm., 322 mk. 6.) **K.**, dobra, pow. orszański, od r. 1879 Czebotarewych, 628 dz.

Kościukówka 1.) chutor w dobrach Górki Solniki, pow. białostocki. 2.) **K.**, wś i fol. nad jez. Zabocz, pow. homelski, gm. Pokołubicze (9 w.), 121 dm., 358 mk., krupiarnia. Fol., od r. 1862 Nolkenów, 611 dz. 3.) **K.**, wś, pow. klimowicki, gm. Zahustyn, 23 dm., 166 mk.

Kościukowszczyzna, *Kostiukowszczyzna*, folwark, pow. borysowski, Wacurów, 219 dz.

Kościuszki 1.) (ob. t. IV, 459 *Kościuszkowszczyzna*), fol., pow. wołkowyski, gm. Roś. 2.) **K.**, wś, pow. wilejski, gm. Krasne (1 w.); miała 28 dusz rewiz.

Kościuszkowicze, wś i fol., pow. czerykowski, gm. Krzyczew, 46 dm., 333 mk. Fol., dziedzictwo Wacurów, 170 dz.

Koserniak, ferma przy wsi Oknicy, powiat olhopolski, własność Gustawa Połtowicza, 168 dzies.

Kosiak, kol., pow. nowogradwołyński, gmina Emilczyn, 65 w. od mta pow., 85 dm., 430 mk.

Kosiakówka, wś nad Tykiczem Gniłym, pow. taraszczański, gm. Żydowska Hrebla, st. poczt. Taraszcza (22 w.), 235 dm., 1198 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 7 wiatraków. Należy do klucza krasiłowskiego.

Kosianka Boruty, *K. Leśna*, *K. Stara* i *K. Trojany* al. *Trojanówka*, okolice szlach., powiat bielski gub. grodz., w dawnej ziemi drohickiej, gm. Grodzisk, 35 do 40 w. od Bielska. K. Boruty ma 73 dz., K. Leśna 48 dz. drobnoszlach. i 12 dz. włośc., K. Stara 181 dz. i K. Trojany 54 dz. Gniazdo rodowe Kosińskich. Ob. *Pierlejewo* (t. VIII).

Kosicka, słoboda nad rz. Świerżenką, pow. homelski, gm. Wylewo (9 w.), 123 dm., 255 mk. (podług innych danych 85 dm., 488 mk.), dom modl. starowierów, 2 wiatraki.

Kosicze 1.) wś, urocz. i folw., pow. brzeski gub. grodz., gm. Kosicze, 8 w. od Brześcia. Wś ma 13 dm., 147 mk., cerkiew, 213 dz. włośc., 77 cerk. i 20 pryw.; urocz., Smólskich, 73 dz.; fol. należy do dóbr Zadworce Tryszyn. Par. praw., dek. (błagoczynia) brzeskiego, 1017 dusz. Gmina obejmuje 40 miejscowości, 421 dm. włościańskich (obok 75 innych), 5568 mk. włościan uwłaszczonych na 7949 dz. Nadto w gm. jest 344 dz. cerk. i 5690 większej własności prywatnej. Zarząd gminny we wsi Czernie. 2.) **K.**, wś i fol., pow. kobryński, gm. Zbirogi, 36 w. od Kobrynia. Wś ma 80 dz.; fol., własność Borzymów, 106 dz. Na polach folwarku starożytne cmentarzysko, otoczone rowem. 3.) **K.**, wś, pow. święciański, gm. Wojstom (9 w.); miała 43 dusz rewiz.

Kosie 1.) *Kosieje*, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (17 w.). 2.) **K.**, wś nad Berezyną, pow. bobrujski, gm. Świsłocz, 30 dm., 410 mk., cerkiew.

Kosieczyn, wś, pow. międzyrzecki, ma 681 mk. (219 katol.), kościół par. katol. p. w. św. Szymona i Judy, założony wedle wizyty z roku 1640, przez dziedzica wsi Mikołaja Watha, roku 1408 poświęcony przez Wojciecha, bisk. pozn. Erekcyę wydano r. 1420. Księgi kościelne sięgają r. 1600.

Kosiel, wś, pow. bychowski, gm. Bycz (4 w.), 43 dm., 216 mk.

Kosienicze, wś, pow. sieński, gm. Horodziec Wysoki, 63 dm., 452 mk., cerkiew.

Kosienówka, wś nad rzką Hierasimów, pow. humański, gm. Talnianka, stacya poczt. Talne (20 w.), 20 w. od Humania, 450 dm., 2285 mk., cerkiew, szkółka, 4 młyny, 6 wiatraków.

Kosięcin, r. 1397 *Koszczin*, wś, pow. lubliniecki, ob. *Oleśno*.

Kosiłów, przys. Cyganówki Zielenieckiej, pow. kamieniecki, 10 dm.

Kosiłowicze 1.) os., pow. prużański, gmina Bereza, 41 dz. 2.) **K.**, wś i fol., tamże, gmina Sielec, 24 w. od Prużany. Wś ma 115 dz.; fol., Tarasiewiczów, 139 dz.

Kosiłowszczyzna, chutor, pow. grodzieński, gm. Hoża, Kasperowiczów 21 dz.

Kosiły, wś, pow. grodzieński, gm. Łunna, 48 w. od Grodna, 236 dz.

Kosin 1.) r. 1287 *Cossnil*, wś, pow. łęczycki. Dana r. 1287 klasztorowi w Trzemesznie, przez Władysława ks. łęczyckiego (K. W., n. 58). W r. 1576 opat płaci tu od 5 łan. km., 2 wójt., karczmy, 4 osadn. 2.) **K.**, r. 1257 *Hosno*, wś, pow. janowski, ob. *Szczecin* 3) (t. XI). Nadany r. 1257 klasztorowi w Zawichoście. W r. 1373 otrzymuje prawo niemieckie. R. 1676 Bronicki wojski krakowski płaci tu pogłówne od 28 poddanych. Widocznie trzymał w dzierżawie zarówno K., jak Borów od klasztoru krakowskiego.

Kosin, *Kusin*, dobra, pow. wołkowyski, gm. Wilczuki (2 w.), 14 w. od Wołkowyska, Jelskich 870 dz.

Kosińce, wś, pow. wołkowyski, gm. Wilczuki, 98 dz.

Kosiniów, *Koseniów*, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Żołobne, st. poczt. Korzec (8 w.), 23 w. od mta pow., 141 dm., 846 mk., cerkiew drewn. z r. 1844, szkółka cerk. od r. 1855. Do par. praw. należą wsi: Kamionka i Koszelów. Cerkiew fil. we wsi Tokarów (6 w.). Własność Erazma Nyko.

Kosińszczyzna, okolica, powiat prużański, gm. Rudniki, 165 dz.

Kosiny, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kupiszki (5 w.).

Kosiorki 1.) przedmieście mta Goniądza, pow. białostocki, 129 dz. 2.) **K.**, wś włośc., pow. bielski gub. grodz., w dawnej ziemi drohickiej, gm. Skórzec, par. katol. Ciechanowiec, 52 w. od Bielska, 187 dz. Ludność polska.

Kosiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (16 w.).

Koski 1.) *Falki* i *K. Wypychy*, dwie okolice szlach., pow. bielski gub. grodz., w dawnej ziemi drohickiej, gm. Skórzec, par. kat. Ostrożany, 43 w. od Bielska. K. Falki mają 25 dz., K. Wypychy 71 dz. Gniazdo rodu Kosków, którzy jakoby mają pochodzić od Jadźwingów. 2.) **K.**, wś, pow. słonimski, gm. Zdzięcioł, 56 w. od Słonima, 74 dz.

Kośkiewicze, zaśc., pow. dzisieński, gmina Leonpol (5 w.).

Kośków, wś po obu brzegach Chomoru, pow. zasławski, gm. Hryców (5 w.), st. poczt. i dr. żel. Szepietówka (25 w.), 26 w. od Zasławia, 281 dm., 1839 mk., cerkiew drewn. z r. 1745, uposażona 62 dz., szkółka cerk. od r. 1863, gorzelnia, 2 młyny, folusz. W r. 1589 we włości sulżyńskiej, ks. Ostrogskich, spustoszona przez Tatarów. Obecnie dwie części należą do Domaradzkich, jedna do spadkob. Anny Liprandi.

Koskowo 1.) wś, pow. łomżyński. R. 1221 w Wiskitkach, nadaje Konrad, ks. mazow. wieś „Coszkowo“ z lasami i użytkami, kościołowi czerwińskiemu (Kod. dypl. pol., I, 25). 2.) **K.**, ob. *Kostki*.

Koskowszczyzna, wś, powiat dryzieński, par. Zabiały.

Kosmaczów, wś i kol. nad Horyniem, pow. równieński, gm. Kostopol, par. praw. Lubasza Wielka (7 w.), 52 w. od Równego. Wś ma 74 dm., 515 mk., cerkiew fil. drewn. z 1775 fundacyi dziedzica Józefa Grocholskiego i 2 młyny. Do filii należą wsi: Marynówka, Rudnia i Pępków. W całej filii 124 dm., 953 mk.; kol. ma 29 dm., 147 mk. Wieś należy do Prokopowiczów—Bardowskich. W r. 1583 do Tuczyna, Aleks. Siemaszki, który wnosi z 6 dym., 2 ogr.

Kosmaczowa, wś nad jez. Seruty, powiat newelski, gm. Seruty.

Kosmaty Borek, wś, pow. sokólski, gmina Czarna Wieś, z urocz. Chmielnik 97 dz.

Kosmałow, wś, pow. olkuski. Wspomniany w dok. z r. 1315. W r. 1581 płaci tu Seweryn Bonar ststa rabsztyński od 18 łan. km., 2 rzem., $^1/_2$ karcz.

Kosmów 1.) wś, pow. kaliski. Kościół par. znany już w XV w. Nowy wzniósł r. 1661 (nie 1861) dziedzic Sokołowski. 2.) **K.**, wś, pow. hrubieszowski. W r. 1565 wś w ststwie hrubieszowskiem, miała 15 kmieci na półłankach, 5 zagr., karczmę. Dochód wynosił zł. 21, gr. $16^1/_2$. Młynek dawał zł. 27.

Kosmynicze, fol., pow. mścisławski, Koraczewskich Wołków, 192 dz.

Kosmynka, rzka, w pow. wieliskim, prawy dopł. Sertejki (lewy dopł. Dźwiny).

Kosna, *Kosno*, os. cerk., pow. bielski gub. grodz., gm. Dubiażyn (20 w.), 69 dz. Par. praw. dekanatu (błagoczynia) kleszczelskiego, 1682 dusz.

Kosoki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki (4 w.).

Kosowiec, fol., pow. sieński, gm. Moszkany (7 w.), cerkiew, należy do dóbr Leontowo.

Kosówka, wś nad Rosią, pow. skwirski, gm. i st. poczt. Wołodarka (12 w.), 28 w. od Skwiry, 160 dm., 1406 mk., cerkiew, szkółka, młyn. Należała do dóbr wołodarskich. W r. 1628 ks. Jerzy Zbaraski, kaszt. krak., wnosi od 3 dym., 4 ogr.

Kosowszczyzna, dobra, pow. sumski gub. charkowskiej, własność Lipskich.

Kossów 1.) u Dług. *Kosszow*, wś, pow. włoszczowski. W połowie XV w. miasto (oppidum), należące do Jana Kwilińskiego h. Lis, miało kościół par. drewniany. Łany miejskie dawały dziesięcinę prepozyturze krakow. W r. 1581 miasteczko Kossow płaci szosu fl. 4, łan roli miejskiej 1, komor. 5, piekarze 2, szewcy 3, kowale 2, tkacz 1, rzeźnik 1, garncarz 1, koła doroczne 2, koło stempne 1. Suma fl. 12 gr. 24. Mylnie podana (t. IV, 472) wiadomość z Długosza (L. B., III, 327) odnosząca się do Kozłowa,

w pow. jędrzejowskim. 2.) **K.**, mstko, pow. sokołowski. Kościół par. istniał tu już r. 1561. Mikołaj Kossowski jest wtedy plebanem w Międzylesiu i Kossowie. Walenty Suchodolski pleban „in Kuczyno et Kossowo“ występuje w dok. z r. 1564 (Kapica, Herbarz 225, 395).

Kossów, mstko i dobra, pow. słonimski, gm. Kossów. Mstko ma 3740 mk., 710 dz. włośc., 101 cerk., 34 kośc.; dobra, Pusłowskich, 880 dz. Par. praw., dek. (błagoczynia) kossowskiego, 1919 dusz, cerkiew par. i cmentarna. Dekanat prawosł. obejmuje 15 (nie 11) parafii i 35,740 dusz. W skład gminy wchodzi 93 miejscowości, 2141 dm. włośc. (obok 303 innych), 14,043 mk. włościan, uwłaszczonych na 18,514 dz. Nadto w gm. jest 662 dz. ziemi cerk. i kościeln. i 29,832 dz. większej posiadłości, z czego 25,733 dz. należy do Pawłowskich.

Kossów, miasto powiatowe (Galicya). Wsp. w dok. z r. 1424. W r. 1579 należy do dóbr Michała Jazłowieckiego h. Lis. Dawał szosu podw. fl. 4, pop 1, piekarze 3. Wś K. od 10 pługów, 10 zagr., 1 popa. Ob. *Smodna*.

Kossowa, wś, pow. wadowicki. Istnieje r. 1353, w czasie założenia parafii w Tłuczaniu. Przedtem należała zapewne do parafii Marcyporęba.

Kossowo, wś, pow. krobski. W dok. z r. 1258 śród włości klasztoru lubińskiego (K. W., n. 368). Wykopalisko monet w K., przez H. E. (Zeitsch. d. hist. Ges. f. d. Prov. Posen. I).

Kossy, wś, pow. witebski, własność Wróblewskich.

Kossyń, w spisie z r. 1827 *Koszyn*, wś, pow. włodawski. W r. 1827 wś rządowa miała 58 dm., 354 mk.

Kostary, *Kostery*, wś, pow. brzeski gubernii grodzieńskiej, gm. Wołczyn, 38 w. od Brześcia, 270 dz.

Kostarowce, wś, pow. sanocki. W r. 1565 wś w ststwie sanockiem miała 22 kmieci na $13^1/_2$ łan., ogrodów 15 mają kmiecie, zagr. 5, karczmarz, landwójt wolny, pop daje gr. 12, kopę jaj, zająca. Ogółem zł. 48 gr. 6 den. 6.

Kostenszczyzna, wś, pow. oszmiański, gm. Polany (12 w.); miała 20 dusz rewiz., należała do dóbr Jurszany Dolne.

Kostiahowszczyzna, dobra, pow. czerykowski, od r. 1865 Azanczewskich, 3065 dz. (2100 dz. lasu).

Kostianiec 1.) w dok. *Kosteniec*, *Kostaniec*, mylnie *Kościaniec* (t. IV, 444), wś, pow. kaniowski, gm. Kuryłówka, st. poczt. Kaniów (5 w.), 71 w., 630 mk., cerkiew, szkółka cerk., 5 wiatraków. Wś wchodziła w skład ststwa kaniowskiego, istniała już w r. 1622, trzymana włącznie przez Kozaków. 2.) **K.**, w dok. *Kosteniec*, wś, pow. dubieński, gm. Warkowicze, par. praw. Mołodawa (3 w.), 14 w. od Dubna, 32 dm., 309 mk. W r. 1583 we włości dubieńskiej, ks. Konst. Ostrogskiego, płaci od 8 dym., 4 ogr.

Kostianka, wś, pow. lepelski, Kontowtów 310 dz.

Kostino, wś, pow. wieliski, gm. Usmyń. Na polu kamień z wykutą stopą.

Kostiuchnówka, *Kościuchnówka*, wś, pow. łucki, gm. Miedwieże, 81 w. od Łucka, 124 dm., 709 mk., cerkiew, 2 młyny, folusz. Należała do Fran. Roszkowskiego.

Kostiukówka, *Kościukówka*, wś, pow. bychowski, gm. Bycz (16 w.), 21 dm., 107 mk.

Kostiukowo, wś, pow. rzeżycki, Michała Peren, 135 dz.

Kostiuszki, *Kościuszki*, w dok. *Kościuszkowszczyzna*, wś w pobliżu rz. Noryni, pow. owrucki, gm. i par. praw. Chwośnia Wielka, 7 w. od Owrucza, 99 dm., 617 mk. Wś należała do ststwa owruckiego. W r. 1615 z sieliszczem Łopin w posesyi Kościuszkowskich. Na jej gruncie był osadzony Michajłów. W r. 1622 w posiadaniu Tymofeja Kościuszkowskiego.

Kostki, dawniej *Koskowo*, wś, pow. sokołowski. W dok. z XIII w. śród włości bisk. płockich niedaleko Wyszomierza, należąca do kościoła w Zuzeli, nad Bugiem. Wprawdzie istnieje w XVI w. na Podlasiu wieś Koskowo, dziś nie znana, ale prawdopodobnie nazwa w dok. Konrada ks. mazow., do tej się wsi odnosi. W roku 1827 było tu 36 dm., 234 mk.

Kostoczeno, wś, pow. dzisieński, gm. Czeres (8 w.); miała 29 dusz rewiz.

Kostomłoty, wś, pow. kielecki. W dokum. z r. 1355 ob. *Niewachlów*. W r. 1540 włość bisk. krak., należąca do dóbr kieleckich. Miała 10 łan. os. i $1^1/_2$ pustych.

Kostopol, mstko, kol. i st. dr. żel., pow. rówieński, gm. Kostopol, par. praw. Lubasza Mała (5 w.), 46 w. od Równego, 152 dm., 1001 mk., dom modl. żyd., 2 młyny; kolonia niemiecka (3 w.), 22 dm., 198 mk., dom modl. ewang.; st. dr. żel., 12 dm., 126 mk. Gmina obejmuje 65 miejscowości, 1173 dm. włośc. (obok 1314 innych), 10,639 mk. włościan, uwłaszczonych na 9543 dz.

Kostoszyn, ob. *Kościaszyn*.

Kostowce, wś, pow. radomyski, gm., par. praw. i st. poczt. Brusiłów (5 w.), 30 w. od Radomyśla, 24 dm., 391 mk., szkółka, 359 dz. włośc., 262 dwor., należącej do Nowickich, którzy nabyli od Leona Rudnickiego. W r. 1628 Andrzej Sokołowski wnosi od 5 dym.

Kostowicze, fol., pow. miński, gm. i par. kat. Kojdanów (4 w.), 44 w. od Mińska, Bazarewskich około $2^1/_2$ włók.

Kostowiczy, dobra, pow. witebski (w daw. pow. suraskim), własność Rengartenów.

Kostreń 1.) *Kostryń*, *Kostrzyń*, fol., pow. borysowski, attyn. Bereśniówki. 2.) **K.**, fol., pow. ihumeński, Kitowiczów 830 dz.

Kostroga (t. IV, 476), mylnie, winno być: *Kostrogaj*,

Kostrogaj, r. 1578 *Kostrigai*, wś, pow. płocki. W dok. z r. 1361 własność kościoła płockiego (Ulanow. Dok. Kujaw., 329, 39). W r. 1578 wś K. w par. Trzepowo, płaci od 13 łan., 2 zagr. Prepozyt od św. Idziego od 2 łan. i wyszynku piwa. Wójt. dziedziczne 2 łany.

Kostrowicze, wś i dobra, pow. słonimski, gm. Kostrowicze, 17 w. od Słonima. Wś ma 21 dm., 201 mk., 268 dz.; dobra Garbowskich, z urocz. Polesie 600 dz. Gmina obejmuje 68 miejscowości, 490 dm. włośc. (obok 73 innych), 6316 mk. włościan, uwłaszczonych na 8630 dz. Nadto w gm. jest 1018 dz. większej posiadłości i 146 cerk.

Kostryce, wś, pow. horecki, gm. Niczyporowicze (10 w.), 17 dm., 51 mk.

Kostryszcze, wś, pow. rohaczewski, gmina Koszelów (3 w.).

Kostryszczyzna, chutor, pow. prużański, należy do dóbr Bajki Bugrabowszczyzna.

Kostrza, r. 1581 *Kostrcza*, wś, pow. limanowski. Wspom. w dok. z r. 1384 (Kod. mał., t. III, 353). W r. 1581 we wsiach K. i Ryje płaci Niewiarowska od 3 łan. km., 6 zagr., 10 komorn., 1 rzem., 2 przekup.

Kostrzyń, r. 1218 *Costrsen*, miasto, powiat średzki. Pierwotnie gród i włość książęca. Dziesięcinę biskupią ze wsi K. nadał bisk. Radowan (w końcu XII w.) braciom szpitalnym w Poznaniu. R. 1251 Przemyśl, ks. polski, oddaje Hermanowi sołtysowi lokacyę miasta wolnego (civitatem liberam) na obszarze K., na prawie niemieckiem, jakiego używa Rogaźno. W r. 1257 spotykamy w dok. Mirosta plebana. Dok. z r. 1191 wspomina już o okręgu kostrzyńskim (provinica). W dok. z r. 1352 występuje Czestko, kasztelan kostrzyński (K. W., n. 29, 104, 296, 357, 1311).

Kostrzyń, niem. *Kuestrin*, w dok. z r. 1252 *Custeryn*, może *Kościerzyn*, miasto w Brandenburgii przy ujściu Warty do Odry. Starożytny gród, centr ziemi, którą Władysław ks. polski podarował Templaryuszom, co potwierdza 1259 r. syn jego Bolesław. Według aktu z r. 1266 „terra Custerin“ została wcielona do dyecezyi lubuskiej. Waszła następnie w skład posiadłości margrabiów brandenburskich.

Kostrzyna, wś, pow. częstochowski. Miała kiedyś kościół par. W dok. z r. 1303 występuje Wilhelm, kanonik rudzki (Ruda wieluńska) i pleban „de Kostrzina“ (K. W., n. 878). Zapewne parafię dla ubóstwa dochodów wcielono w krótce do poblizkiego kościoła w Starokrzepicach. W reg. pob. z r. 1581 podano w par. Krzepice: Kuźnica Kostrzin i młyn, kół 3, towarz. 7 i 1 karczma.

Kostuliszki, fol. dóbr Dekszniany, pow. wiłkomierski.

Kostusin 1.) urocz., pow. bielski gub. grodzieńskiej, gm. Dubiażyn, Szczepanowskiego 30 dz. 2.) K., fol., tamże, gm. Skórzec, par. katol. Ciechanowiec (5 w.), 53 w. od Bielska, Ciecierskich 1166 dz. Założony na początku XIX w. na gruntach wsi Poniaty (ob. *Pierlejewo*, t. VII, str. 97).

Kostycze, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Motykały, 17 w. od Brześcia, 301 dz.

Kostyki, zaśc., pow. dźwiński, własność Kostylewa, 34 dz.

Kostynka, wś nad rzką Jusówką, pow. bychowski, gm. Osowiec Cerkiewny (12 w.), 54 dm., 409 mk., cerkiew.

Kosuta, *Kasuta*, zaśc., pow. wilejski, gmina i dobra skarb. Rabuń (5 w.).

Koszalina, zaśc., pow. wileński, gm. Malaty (8 w.), należał do dóbr Styrnie.

Koszałka, dwór, pow. kowieński, gm. Wilkija (15 w.).

Koszanowo, wś, pow. włocławski. Pierwotnie własność klasztoru w Lądzie, dana w zamian za Głowiew i Wrąbczyn, Kazimierzowi ks. kuj. r. 1241 (K. W., n. 228). W r. 1557 płaci tu (i z Chomlina) Dambrowski, kanon. gnieźn. od 6 łan., 6 czynsz., 1 zagrodn., 1 komorn., 2 łan. sołt.

Koszany 1.) wś nad rzką Czarny Natop, pow. czerykowski, gm. Malatycze (9 w.), 42 dm., 380 mk. 2.) K., wś, pow. trocki, gmina Jezno (5 w.); miała 96 dusz rewiz. Własność mta Kowna, nabyta r. 1803 od Ludw. Sopocki.

Koszarka, pow. czehryński, ob. *Józefówka* i *Sewerynówka*.

Koszarniki, wś, pow. wilejski, gm. Krasne (7 w.); miała 9 dusz rewiz.

Koszarówka, wś, pow. radomyski, gmina i par. praw. Szepielicze, st. poczt. Radomyśl (136 w.), 14 dm., 104 mk., przystań do ładowania drzewa, 217 dz. włośc. Należy do dóbr skarb. Szepielicze.

Koszary 1.) zaśc., pow. bałcki, niedaleko wsi Czabanowej. 2.) K., ferma, pow. olhopolski, gm. Kamionka (4 w.), 4 dm. 3.) K. *Stare* i *Nowe* al. *Małe*, dwie wsi, pow. kowelski, gm. Koszary Stare, 12 w. od Kowla. Wś K. Stare ma 112 dm., 723 mk., cerkiew, szkołę, wiatrak; K. Nowe 63 dm., 409 mk., cerkiew. W r. 1570 kn. Lew Koszerski (Sanguszko) wnosi z Koszera i wsi do niego należących: z 109 włók, 21 ogr. po 4 gr., 2 ogr. po 2 gr., 3 bojar., 4 kół młyń. po 12 gr. W r. 1577 należy do ks. Romana Sanguszkowicza. 4.) K., wś, pow. włodzimierski, gm. Pulmo, 113 w. od Włodzimierza, 49 dm., 374 mk.

Koszaryszcze, wś, pow. żytomierski, gmina i par. praw. Lewków (6 w.), 17 w. od Żytomierza, 32 dm., 226 mk.

Koszcza, wś, pow. żytomierski, gm. Trojanów, 26 w. od Żytomierza, 56 dm., 279 mk.

Koszczejewo, urocz., pow. słonimski, gmina Kostrowicze, należy do dóbr Synkowicze.

Koszczejówka, *Koszczyjowka*, wś nad Irpeniem, pow. wasylkowski, gm. Wepryk, st. poczt. i dr. żel. Chwastów (12 w.), 28 w. od Wasylkowa, 148 dm., 840 mk., szkółka, młyn, 2 wiatraki, tartak. Należy do Chwastowszczyzny.

Koszczeniki, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Wojska, 43 w. od Brześcia, 625 dz. Na polach wsi dwa kurhany.

Koszczyn Horodek, folw., pow. lepelski, własność Korsaków, 110 dz.

Koszeczki al. *Koszecki Młyn*, wś, powiat owrucki, gm. Słoweczna, par. praw. Pietrasze (2 w.), 38 w. od Owrucza, 15 dm., 87 mk.

Koszeczkino, wś, pow. orszański, gm. Wysokie, 9 dm., 46 mk.

Koszele 1.) wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Orla, 10 w. od Bielska, 668 dz. 2.) **K.**, (ob. t. III, 322 *Iwaszkiewicze)*, wś, pow. wołkowyski, gm. Peniuha, 30 w. od Wołkowyska, 456 dz. Pod wsią urocz. Horodyszcze, z nasypem otoczonym rowem i czterema kurhanami.

Koszelewo 1.) folw. dóbr Czerniakowo, pow. prużański. 2.) **K.**, dobra, pow. nowogródzki, gm. Koszelewo, Umiastowskich około 53 włók. 3.) **K**, wś, pow. wieliski, gm. Baranowo, Marcinkiewiczów 28 dz.

Koszelewszczyzna, fol. dóbr Badacze, pow. orszański.

Koszelów, wś. pow. rohaczewski, gm. Koszelów, 176 dm., 1031 mk., cerkiew drewniana, szkoła. Gmina obejmuje 49 miejscowości, 1095 dm, 11,138 mk. włościan (2616 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 11,364 dz. W gminie jest 7772 dz. lasów większej własności.

Koszelów, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Żołobne, par. praw. Kosiniów (7 w.), 19 w. od mta pow., 46 dm., 343 mk.

Koszelówka, rzka, w pow. nowogradwołyńskim, lewy dopł. Ceremu. Bierze początek pod wsią Koszelów i Toharowa, oblewa Mołoćków i pod Jaruniem razem z Żołobianką uchodzi. Długa około 13 w.

Koszelówka 1) w dokum. *Koszelewce*, wś w pobliżu Słuczy, pow. starokonstantynowski, gm. Kołki, par. praw. Klitna Wielka ($1^1/_2$ w.), 44 w. od mta pow., 98 dm., 589 mk., cerkiew fil. drewn. Należała do włości kuźmińskiej, 1545 r. w posiadaniu Sieniuty. 2.) **K.**, wś, pow. żytomierski, par. praw. Skołobów (7 w.).

Koszelowska Buda i *Rudnia*, pow. rohaczewski, ob. *Buda* i *Rudnia Koszelowska*.

Koszeniagi, folw, pow. piński, Skirmuntów 399 dz.

Koszeńka, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kupiszki (5 w.).

Koszewnica, wś, pow. węgrowski. Wspom. w dok. z r. 1476 (Kod. maz., 273).

Koszewniki, wś i urocz., pow. grodzieński, gm. Górnica, 3 w. od Grodna. Wś ma 45 dz.; urocz. ks. Druckich-Lubeckich, 100 dz.

Koszewo, wś i okolica, pow. bielski guberni grodz., gm. Malesze, 16 w. od Bielska. Wś ma 169, okolica 317 dz.

Koszkały Raszniewo, wś, pow. słonimski, gm. Pacowszczyzna, 47 w. od Słonima, 245 dz.

Koszki, wś i os., pow. bielski gub. grodz., gm. Dubiażyn, 9 w. od Grodna. Wś ma 261, os. 248 dz.

Koszkina, wś nad Uświaczą, pow. wieliski, gm. Cerkowiszcze, 7 dm., 50 mk., cerkiew.

Koszlany, wś nad rucz. Kowbań, pow. lipowiecki, gmina Żadanówka, st. poczt. Daszów (10 w.), 33 w. od Lipowca, 317 dm., 1652 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 wiatraki. Należała do klucza daszowskiego.

Koszlarka al. *Koszlaki*, wś nad Unawą, pow. skwirski, gm. i par. praw. Romanówka (3 w.), st. poczt. Popielnia (10 w.), 34 w. od Skwiry, 77 dm., 525 mk., szkółka cerk., młyn. Należała do Kosowiczów. Wchodziła w skład dzierżawy (później ststwa) romanowskiej. W r. 1628 w zastawie pani wileńskiej, która wnosi od 1 dym.

Koszłowicze, (*Koszyłowicze?*), wś, pow. słonimski, gm. Maryjska, 20 w. od Słonima. Na polach wsi znaleziono miecz żelazny.

Koszmaki, wś, pow. łucki, gm. Rafałówka, 100 w. od Łucka, 26 dm, 175 mk.

Koszmaków, wś i ferma, pow. kaniowski, gm. Taraszcza, st. poczt. Korsuń (5 w.), 55 w. od Kaniowa, 130 dm., 761 mk., cerkiew, szkółka cerk., wiatrak.

Koszniaki, wś, pow. horodecki, gm. Wirowla, 10 dm., 66 mk., kaplica.

Koszniewa, wś nad rz. Idrycą, pow. siebieski, gm. Mohilno, 11 dm., 84 mk., cerkiew filialna.

Koszo, os., pow. horodecki, gm. Potasznia (7 w.), cerkiew.

Koszów 1.) wś nad Rosią, pow. taraszczański, gmina Kaszperówka, st. poczt. Tetyjów (12 w.), 70 w. od Taraszczy, 216 dm., 1437 mk., cerkiew, szkółka cerk., wiatrak. W r. 1570 Kleszczowskich, na początku XVII w. ks. Ostrogskich. 2.) **K**, *Koszewo*, wś, pow. łucki, gmina Torczyn, 36 w. od Łucka, 52 dm., 310 mk. W r. 1570 Frączowej Chwalczewskiej. W roku 1577 Piotr Falczewski wnosi z 26 dym., 21 ogr., 4 rzem. po 2 gr. Następnie biskupów łuckich. W r. 1583 biskup wnosi z 15 łan., 16 półłan., 8 ogr., 4 kom., 1 koła waln., 1 popa. Stanowiła uposażenie wikaryuszów katedry łuckiej, dziś skarbowa.

Koszowata, mstko, pow. taraszczański, gm. Koszowata, st. poczt. Taraszcza (12 w.), 731 dm., 4560 mk., dwie cerkwie, kościół kat., 2 domy modl. żydow., 2 szkoły, ambulatoryum, 12 wiatraków. Niegdyś Czernyszów. ztąd Czer-

nyszkami niekiedy zwana, następnie Ostrowskich i Młodeckich, którzy r. 1628 wnoszą z K. i Wierchu Bołhowskiego od 2 dym., 1 koła młyn., 1 stępn. Gmina obejmuje 13 miejscowości (1 mstko, 9 siół, 3 wsi), 19,968 mk. (167 kat., 312 sztund., 916 żyd.) i 23,056 dz. (8555 dz. większej posiadłości, 13,885 włośc. i 424 cerk.). Ob. Młodecki J.: „Włościanie z okolic K." (Tyg. Illustr., n. 229, r. 1864).

Koszówka, rzka, w pow. krzemienieckim, inaczej zwana Horynką.

Koszówka, wś, pow. radomyski, gm., par. praw. i st. poczt. Czarnobyl (5 w.), 145 w. od Radomyśla, 66 dm., 364 mk., szkółka, wiatrak. 638 dz. włośc. W r. 1628 należała do dominikanów w Czarnobylu, z nadania Łukasza Sapiehy, nowo osadzona, wnosi od 1 dym. W r. 1648 było tu 6 osadn.

Kosztuny, wś pow. orszański, gm. Chłystówka, 22 dm., 170 mk.

Koszucie, okolica, pow. telszewski, gm. Dorbiany (6 w.), 75 w. od Telsz. Mają tu Sakielowie 491 dz. (150 lasu).

Koszutów, r. 1391 *Coschutow*, wś, powiat pszczyński, ob. *Chełm Wielki*.

Koszuty, r. 1293 *Cosschut*, wś, pow. słupecki. Dok. z r. 1293 w Dłusku wydanym, Przemyśl ks. polski, za zasługi Gerwarda „militis nostri" nadaje jego wsi „Cosschut" zwanej, prawo niemieckie (Ulanow. Dok. kujaw., 363, 12). Część tej wsi nadaną była już wcześniej klasztorowi w Lądzie. W r. 1296 komes Gerward dziedzic wsi „Cosuth" nadaje sołtysowi tej wsi Chrystanowi, młyn tam istniejący, z warunkiem płacenia klasztorowi w Lądzie 2 kamieni wosku rocznie (Kod. dypl. pol., I, 151). W r. 1579 opat lądzki płaci tu od $3^1/_2$ łan., 5 zagr., 1 kom., 2 łan. sołt., 3 kom. Zapewne opaci lędzcy jako właściciele części wsi wznieśli tu kościół paraf. p. w. św. Bartłomieja, w XIV w. Wspomniany jako „dawny" w dok. z XV w. Po zniesieniu klasztoru w Lądzie, kościół ten ubogo uposażony, przyłączono r. 1819 jako filię do Młodojewa. Obecny kościół drewniany wzniesiony został r. 1720.

Koszuty, wś, pow. sredzki. Starożytne gniazdo Koszuckich h. Leszczyc, posiada kościół par. p. w. św. Katarzyny, wspomniany już w Lib. Ben. z r. 1510. Kilkakrotnie był odbudowywany z drzewa na nowo. Księgi sięgają r. 1718. W r. 1578 siedzą tu Koszuccy i płacą od 4 łan., 1 zagr., 2 kom.

Koszyce, w dokum. *Coschic*, r. 1569 *Kozice*, wś w par. Wysoka (dziś pow. konecki). W dok. z r. 1275 własność klasztoru w Wąchocku. W r. 1569 siedzą tu i w Woli Kozickiej na drobnych działach Koziccy. Dziś nie istnieje. Zapewne weszła w skład Woli Wilczej.

Koszyce Wielkie i *Małe*, r. 1362 *Cosszczicz*, wś, pow. tarnowski, parafia Góra Zbyltowska. Wspom. w dok. z r. 1362. Dziesięcinę z tej wsi daje bisk. krak. Bodzanta, altaryi św. Krzyża w zamku tarnowskim (Kod. mał., III, 163). W r. 1536 własność trzech Rokoszów. Miały lasy dębowe piękne, 19 sadzawek, młyn, karczmę, dwa dwory, folwarki, ocenione razem na 650 grzyw. Ob. *Łękawica*.

Koszyckie, przys., pow dubieński, gm. Krupiec, 32 w. od Dubna, 29 dm., 166 mk.

Koszyłowo 1.) wś i dobra, pow. brzeski gub. grodz., gm. Łyszczyce, 20 w. od Brześcia. Wś ma 340 dz.; dobra Puzynów, 610 dz. 2.) **K.**, wś i fol., pow. kobryński, gm. Zbirogi, 30 w. od Kobrynia. Wś ma 119 dz.; fol. Majmeskulów, 247 dz., Żabińscy mają tu 18 dz.

Kotarze, wś, pow. kobryński, gm. Wierzcholesie, 8 w. od Kobrynia, 178 dz.

Kotaszów, wś, pow. rówieński, gm. Diatkowicze, par. praw. Bohdaszów (2 w.), 15 w. od Równego, 13 dm., 161 mk.

Kotczyn, wś, dobra i os., pow. słonimski, gm. Dereczyn, 36 w. od Słonima. Wś ma 332 dz.; dobra Połubińskich, z chut. Jeziorki Małe 589 dz.; osada, własność Borsuków, 21 dz.

Kotelanka 1.) chutor, pow. berdyczowski, gm. Bieliłówka, 10 dm., 50 mk. 2.) **K.**, wieś w pobliżu rz. Słuczy, pow. nowogradwołyński, gm. Miropol, st. poczt. i dr. żel. Połonne (15 w.), 64 w. od mta pow., 69 dm., 1409 mk., cerkiew drewn. z r. 1841 uposażona 54 dz., z nadania ks. Lubomirskiego r. 1767, szkółka cerk. od r. 1870. Należała do włości połońskiej, przed r. 1583 spustoszona przez Tatarów. 3.) **K.**, wś, pow. żytomierski, gm. Chwasowa, 36 w. od Żytomierza, 32 dm., 185 mk.

Kotelewo, wś nad rzką Dnieprzycą, powiat czauski, gm. Hora (10 w.), 20 dm., 102 mk., cerkiew.

Kotelnia 1.) *Bojarska*, wś, pow. brzeski, gub. grodz., gm. Kamienica Żyrowicka, 10 w. od Brześcia, 244 dz. 2.) **K** *Podmiejska*, wś, tamże, 4 w. od Brześcia, 143 dz.

Kotelnia, mstko nad Hujwą, pow. żytomierski, gm. Kotelnia, st. poczt. Reja (24 w.), st. dr. żel. Browki (25 w.), 30 w. od Żytomierza. Dzieli się na trzy części: K. Stara, K. Nowa i K. Pierwsza ma 436 dm., 2958 mk., cerkiew drewniana z r. 1883 (na miejsce dawniejszej z roku 1775), uposażona 58 dz.; K. Nowa 166 dm., 1014 mk., cerkiew drewn. z r. 1748. W trzeciej K. jest cerkiew fil. drewn., par. Starosiele (1 w.), z r. 1716. W mstku zarząd okr. pol., urząd gm., sąd pokoju, szkółka od r. 1874. Targi odbywają się co niedziela. W latopisach wspom. pod r. 1143. R. 1147 należało do dzielnicy Świątosława, byłego kn. włodzimierskiego.

Kotelniki 1.) fol., pow. nowogródzki, Jodków 100 dz. 2.) **K.**, wś, pow. święciański, gm. Michajłowska (18 w.); miała 57 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Święciany.

Kotełki, wś, pow. prużański, gm. Michajłowska, 7 w. od Prużany, 45 dm., 504 mk., 1211 dz.

Kotenborg, w spisie *Katinbor*, chutor, pow. brzeski gub. grodz., gm. Motykały, Kurowskich 30 dz.

Kotera, wś, pow. brzeski gub. grodz., gmina Wołczyn, 432 dz.

Kotewba, chutor, pow. radomyski, gm. Przyborsk, 6 dm., 45 mk.

Kotiużanka (t. IV, 492 i t. III, 909 *Katiużanka*), wś, pow. kijowski, gm. Dymer, st. poczt. Borszczahówka (45 w.), 53 w. od Kijowa, 276 dm., 1614 mk. (2 kat., 210 żydów), 2002 dz. włośc., cerkiew, szkółka cerk., młyn. Osiedlona na początku XVI w. W r. 1622 z Dymirem, ks. Ostrogskich.

Kotiużyńce 1.) wś przy dr. z Samhorodka do Kalinówki, pow. berdyczowski, gm. Czerniatyn Mały, st. poczt. Kalinówka (7 w.), 57 w. od Berdyczowa, 371 dm., 2248 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny, 2 wiatraki. Osadzona na gruncie ststwa winnickiego około 1602 r., przez ks. Janusza Zbaraskiego. 2.) **K.**, wś nad Horyniem, pow. krzemieniecki, gm. Wiszniowiec, par. praw. Łozy (4 w.), 19 w. od Krzemieńca, 100 dm., 741 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1775. W r. 1583 ks. Andrzej Wiszniowiecki wnosi od 7 dym., 4 ogr. Obecnie hr. Rzewuskich. Poprzednio hr. Włodz. Platera. Do dóbr należały: Krzywczyki, Kwaszówka, Kołosowa i Kornaczówka. 3.) **K**, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Miropol, par. praw. Kamionka (5 w.), 19 dm., 241 mk. 4.) **K.**, os., tamże, gm. Połonne, 65 w. od mta pow., 72 dm., 380 mk. 5.) **K.**, *Kotiurzyńce*, wś nad Bożkiem, pow. starokonstantynowski, gm. Czernielówka, st. poczt. Krasiłów (10 w.), st. dr. żel. Czarny Ostrów (10 w.), 32 w. od mta pow., 146 dm., 1013 mk., cerkiew drewn. z r. 1750, szkółka cerk. W r. 1444 nadana z innemi przez Świdrygajłę, Michałowi Olechowiczowi, następnie własność królewska, należała do zamku krasiłowskiego, w r. 1517 nadana przez Zygmunta I, ks. Konst. Ostrogskiemu, wchodziła w skład ordynacyi. W r. 1593 spustoszona przez Tatarów, r. 1753 z kluczem konstantynowskim dostała się ks. Franc. Lubomirskiemu; obecnie Dobrzyckich. 6.) **K**, wś. tamże, gm. Teofilpol, par. praw. Korabiewka (2 w.), 59 w. od mta pow., 77 dm., 591 mk., cerkiew fil. (do r. 1830 parafialna) drewniana wzniesiona r. 1782, przez właściciela wsi Kajetana Korybut Daszkiewicza, szkółka cerk. od r. 1886. W r. 1545 Fedora Kotiużeńskiego. Własność Konst. Rotaryusza i Franciszka Nahrebieckiego.

Kotki, wś, pow. kowieński, gm. Kiejdany (8 w.).

Kotkowice, dziś *Czukiew*, wś, pow. samborski. W r. 1565 w ststwie samborskiem, leżała po obu brzegach Dniestru, miała z jednej strony 19 łan. i 2 puste, z drugiej 18 łan. Na nich siedziało kmieci 69. Był pop i cerkiew. Dochód wynosił zł. 108 gr. 21. Później wś zmieniła nazwę na Czukiew.

Kotkowo, urocz. w dobrach Annopol, powiat prużański.

Kotlarce, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (5 i 7 w.).

Kotlarka, wś, pow. skwirski, gm. Popielnia, st. poczt. Chodorków (10 w.), 28 w. od Skwiry, 156 dm., 1319 mk., cerkiew filialn., szkółka, wiatrak.

Kotlary, wś, pow. wiłkomierski, gm. Uciana (8 w.), 68 w. od mta pow. Mają tu: Adaminasowie 55 dz., Bolejszysowie 40 dz., Syrgiedowie 35 dz., Tarulisowie 59 dz., Wiłunasowie 25 dz., Żukasowie 10 dz, Krasuccy 10 dz., Lejpusowie 18 dz., Petrenasowie 50 dz.

Kotlaryszki 1.) *Kotlarzyszki*, wś, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (15 w.). 2.) **K**, chutor. tamże, gm. Siesiki (3 w.).

Kotlesze, dobra, pow. lucyński. własność bar. Aleks. Fitinghofa.

Kotlin, wś, pow. pleszewski. Kościół paraf. p. w. W.W. Sw. wspomniany już w początkach XV w. W r. 1734 nowy z pruskiego muru, wreszcie między r. 1860 a 1870 nowy murowany stanął. Wś na początku XVI w. należy do Kotlińskich h. Ogończyk.

Kotliszki, zaśc., pow. wileński, gm. Mejszagoła (2 w.). Należał do dóbr Gudulin.

Kotłów, w dok. z r 1279 jezioro w dolinie Wisły około Brzeska nowego (Kod. kat. krakow., t. I, 111).

Kotłów, wś, pow. ostrzeszowski. Posiada starożytny kościół murowany w stylu romańskim Parafia należała do dyecezyi włocławskiej. Ob. Sokołowski M.: „Kościoły romańskie w Gieczu, Krobi, Lubiniu, K.", Kraków, r. 1886.

Kotłówka, wś, pow. bielski, gub. grodz., gm. Łosinka, 27 w. od Bielska, 234 dz. Pod wsią 8 kurhanów, wysokich od $1\frac{1}{2}$ do $3\frac{1}{2}$ arszyn.

Kotłowo 1.) fol., pow. nowogródzki, Danejków 379 dz. 2.) **K.**, wś, tamże, należała do Wereszczaków.

Kotły, wś, pow. bielski gub. grodz., gmina Pasynki, 4 w. od Bielska, 862 dz.

Kotomelka, urocz., pow. rówieński, gmina Stydyń, 8 dm., 71 mk.

Kotów, ob. *Chotów*.

Kotów 1.) wś w pobliżu rzki Konopelki, pow. łucki, gm. Poddubce, par. praw. Chorłupy (pow. dubieński), 28 w. od Łucka, 37 dm., 491 mk, cerkiew filialna drewn. wzniesiona r. 1816 przez właściciela wsi Kuczyńskiego, uposażona 75 dz. Wś nadana była przez Zygmunta I, ks. Konst. Ostrogskiemu; ks. Ilia dał ją prawem zastawnem Babińskiemu, który r. 1577 wnosi od

23 dym. na włók. Obecnie hr. Miączyńskiego. 2.) **K.**, wś nad Horyniem, pow. rówieński, gm. Tuczyn, par. praw. Rzeczyca (4 w.), 20 w. od Równego, 35 dm., 292 mk. W r. 1570 należy do Jarofieja Hoskiego, który r. 1577 wnosi od 3 dym., 16 ogr. W r. 1583 z połowy wsi płaci Jarofiejowa Hoska od 8 dym., 3 ogr., 1 komor., 1 koła waln., od 1 towarz. rudn.; z drugiej połowy Roman Hoski od 9 dym., 6 ogr., 3 komorn., 3 kół waln., 3 popów.

Kotów, wś, pow. dobromilski. Wś ta pierwotnie szlachecka została odebrana posiadaczom, którzy nie mieli należytych dowodów i włączona doststwa samborskiego za Zygmunta I. Następnie Zygmunt August zwrócił ją ziemianom, zostawiwszy sobie tylko lasy i obszar, na którym urządzono tu żupę. Wystawiono wieżę (szopę) do wyrobu soli i spichlerz do jej przechowywania. W r. 1565 były tu dwa okna do dobywania surowicy i cztery wieże wielkie, na których cały rok prócz żniw i świąt wielkich robiono sól „do flisu", wbijając ją w beczki, odsyłano do Przemyśla na skład. Na czterech panwiach wyrabiano rocznie przeszło 8000 beczek. Było też ośm patel mniejszych al. czerynów królewskich, na których za opłatą pięciu półmiarków soli na tydzień, wyrabiali na swój pożytek sól okoliczni mieszkańcy. Rachując 40 tygodni roboty rocznie, otrzymywano 1440 półmiarków (po gr. $3^1/_2$), wartości zł. 168. Wywożący sól na wózkach, węgrowie biorący ją w tajstrach (torbach) na koń i górale, opłacali myto (7 gr. od wozu, $^1/_2$ gr. od konia), z którego wpływało rocznie zł. 146. Razem dochodu z żupy było 314 fl.

Kotowa, ob. *Chotowa.*

Kotowa Wola, ob. *Wola Kotowa.*

Kotowce, okolica, pow. słonimski, gm. Czemery, 66 dz.

Kotowice, wś, pow. będziński, ob. *Jaworznik.*

Kotowicze, pow. dzisieński, gm. Jazno, mylnie podane p. n. *Kołłowicze* (t. IV, 274).

Kotówka 1.) wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Łosinka, 30 w. od Bielska, 303 dz. Pod wsią groby z epoki kamiennej. 2.) **K.**, wś, pow. klimowicki, gm. Zahustyn, 41 dm., 366 mk.

Kotówka 1.) wś, pow. radomyski, gm. Potyjówka, par. praw. i dobra Zabłocie (2 w.), st. poczt. Radomyśl (8 w.), 141 dm., 838 mk., młyn parowy, 1177 dz. W r. 1764 było we wsi 132 dusz. Od r. 1742 do 1792 należała do Gębickich, od których nabyli Wierzbiccy, dotychczasowi posiadacze. 2.) **K.**, wś, pow. żytomierski, gm. Andruszówka, 46 w. od Żytomierza, 73 dm., 467 mk.

Kotowo, wś, pow. łomżyński. W dok. z r. 1436 występuje Jakób z K., któremu Władysław ks. mazow. nadaje 20 łan., między granicami wsi książęcych: Bronowo i Borzejewo i 15 łan. nad rzką Wisznicą między granicami wsi dziedzicznych: Kotowo i Nieławice. Na obszarze tem powstanie wś Kokoszki (Kapica, Herbarz, 173).

Kotowo, wś, pow. bukowski. Ob. „Urny znalezione w K." (Przyjaciel ludu, r. 1840, str. 4).

Kotowo, os., pow. witebski, gm. Wymno, 7 w. od Witebska, cerkiew, kaplica, zarząd gminny.

Kotowo, urocz., powiat nowogradwołyński, gm. Połonne, 63 w. od msta powiat, 26 dm., 131 mk.

Kotowszczyzna 1.) folw., pow. słonimski, gm. Luszniewo, Juszkiewiczów 43 dz. 2.) **K.**, chutor, tamże, gm. Różana, Mizgierów 65 dz. 3.) **K.**, pow. lepelski, Sielickich 72 dz.

Kotra 1.) wś i dobra, pow. grodzieński, gm. Skidel, 26 w. od Grodna. Wś ma 119 dz.; dobra w części Wyganowskich, z chutorami Antolka i Zwierzyniec 244 dz., w części Myślickich, z fol. Kaszubińce 668 dz. Niegdyś dworzec królewski w ekonomii grodzieńskiej. Podług reg. pomiar. z r. 1558 było 27 włók gruntu średniego w trzech polach, 4 wł. 20 mor. sianożęci, 3 wł. 8 mor. zarośli z sianożęciami, 1 wł. 12 mor. gaju dworskiego, około 6 mor. pod zabudowaniami i ogrodami, oraz 8 włók służkowskich. Włość kotrzańska obejmowała wójtowstwa: obuchowskie i sowoliskie. Klucz kotrzański r. 1680 czynił 5045 złp. 26 gr. 10 den. 2.) **K.**, *Nesterowicze*, okolica, tamże, 47 dz. 3.) **K.**, *Budowla*, tamże, gm. Żydomla, ob. *Budowla-Kotra.* 4.) **K.**, wś, pow. prużański, gm. Kotra, 16 w. od Prużany, 12 dm., 183 mk., zarząd gminny, cerkiew, szkoła, 377 dz. włośc. i 93 cerk. Par. praw., dek. (błagoczynia) szereszowskiego, 1964 dusz. Gmina obejmuje 28 miejscowości, 325 dm. włośc. (obok 33 innych), 2167 mk. włościan, uwłaszczonych na 2853 dz. Nadto w gminie jest 6097 dz. większej posiadłości.

Kotunia, w dokum. z r. 1288 *Chotchuna*, wś, pow. słupecki. W r. 1288 włość komesa Gerwarda, dawała do r. 1288 dziesięcinę kościołowi gnieźn., odtąd klasztorowi w Lądzie. Wieś sama wkrótce została własnością bisk. poznańskich. Miała młyn na rz. Powiecznicy (płynącej z jez. powidzkiego). Por. Kod. Wielk., n. 630, 737, 1629.

Koturka, rzka, w pow. kijowskim, prawy dopł. Irpenia, uchodzi pod wsią Mostyszcze. Ob. *Kotor* (t. IV, 496).

Kotusz, chutor, pow. kowelski, gm. Chociezów, 14 dm., 75 mk.

Kotuszów, r. 1416 *„utraque Hotuszow"*, wś, pow. stopnicki, ob. *Rytwiany.*

Koty 1.) wś, pow. kobryński, gm. Ziołowo, ze wsią Raszeń, 525 dz. 2.) **K.**, wś, pow. prużański, gm. Sielec, 42 dz. 3.) **K.**, chutor, pow. wołkowyski, gm. Roś, 46 dz. 4.) **K.**, fol., pow. słucki, Szpilewskich 255 dz.

Kotyły, wś, pow. prużański, gm. Horodeczna, 32 w. od Prużany, 37 dz. włośc. i 280 dwor.

Kowal, dawniej *Kowale*, mstko, pow. włocławski. „Lesco dux" nadaje r. 1185 kościołowi N. P. M. „in veteri Vladislavia... ecclesiam cum villa in Kowale" (Kod. dypl. pol., II, 6). Bawi tu w r. 1251 Kazimierz ks. łęczycki i kujawski (Kod. kat. krak., I, 40). Ziemowit ks. mazow. w r. 1394 oddaje „oppidum nostrum Kowale situm in terra cuyaviensi" z przyległościami, folwarkami, wsiami, cłem i sądami, w zastaw Bartoszowi z Wissemburga za 2000 grzyw. (Kod. maz., 102). Przybislaus kasztelan w r. 1324—1327 (K. W., n. 1046, 1086). W r. 1556 „oppidum Kowalie", w wojew. brzesko-kujawskim dało szosu 48 grzyw. Od 26 komorn. po gr. 12 razem fl. 10 gr. 12, od 13 szynkarzy piwa (po gr. 12) fl. 5 gr. 6, od 6 włóczęgów (po gr. 12) fl. 2 gr. 12, od 2 rzem. nie płacących szosu po gr. 4, od 10 pomocników gr. 5, od wyszynku wódki gdańskiej od 3 naczyń po gr. 6, od 2 szynkarzów wódki (po gr. 12) gr. 24, czopowego rocznie fl. 116, od 12 bań gorzałcz. fl. 9½ gr. 3, od 52 łan. miej. (po gr. 20) fl. 34 gr. 21, od żydów fl. 29.

Kowala, u Dług. *Cowalye*, wś, pow. pińczowski, gm. Zagość, par. Pińczów (6 w.). W r. 1827 wś suprymowana, miała 24 dm., 189 mk. W dok. z r. 1253 podana śród włości klasztoru w Krzyżanowicach (Kod. mał., II, 95). Za Długosza należała do par. Wierciczów (Pińczów), była własnością klasztoru w Busku, miała 6 łan. km. i 2 sołtysie. Dziesięcinę dawano pierwotnie na stół biskupi, następnie klasztorowi w Pińczowie (L. B., III, 94).

Kowalce, w dok. *Kowale*, wś nad Niemnem, pow. grodzieński, gm. Górnica, 8 w. od Grodna, 204 dz. Należała do wójtowstwa górnickiego, we włości kwasowskiej, ekonomii grodzieńskiej. Podług reg. pomiar. z r. 1558 było 8 włók gruntu średniego. Poddani mieli 30 wołów i 12 koni. Z włók winni płacić 10 kóp 16 gr., nadto na owies z odwozem 1 kopę 20 gr.

Kowale 1.) wś, pow. sieradzki. W r. 1286 ks. Przemysław potwierdza sprzedaż wsi K., przez komesa Stoygniewa, kościołowi gnieźn. 2.) **K.**, *Księże* i *Pańskie*, r. 1354 *Kowalewo*, dwie wsi, pow. turecki. Wyrok z r. 1354 wydany przez sąd sieradzki, poucza, iż wś ta przysądzoną była z dawna kościołowi, w sumie 500 grz., na wynagrodzenie szkód zrządzonych włościom kościelnym, przez Tomisława z Przespolewa (K. W., n. 1323, 1354). Kościół par. tutejszy p. w. św. Feliksa i Audakta, stał na początku XVI w. pustką i użyty na pomieszczenie bydła. Belki powyjmowano na użytek gospodarski. Cmentarz bez ogrodzenia, a świnie wygrzebywały szczątki trupów z mogił. Na plebanii mieszkał rządzca majątku. Nabożeństwo przeniesiono do kościoła w Praszce. Dziedzic zabrał jeden z dwu łanów stanowiących uposażenie plebana (L. B., II, 125).

Kowale 1.) wś, pow. białostocki, gm. Juchnowiec, 17 w. od Białegostoku, 190 dz. Niegdyś sioło należące do Suraża. Podług reg. pomiar. z 1560 r., 20 włók gruntu dobrego. Z każdej włóki wnosić powinni po 62 gr. 2.) **K.**, w dok. tamże *Czuryłowicze* wś i fol., pow. grodzieński, gm. Bohorodzicka, 40 w. od Grodna. Wś ma 321 dz.; fol. należy do dóbr Massalany. Wś należała do wójtowstwa weretejskiego, we włości kraśnickiej, ekonomii grodzieńskiej. Podług reg. pomiar. z r. 1558 było 25 włók gruntu średniego, t. j. 2 wójtowskie, 1 kowalska, 2 osadnych i 20 na służbę ciągłą. Poddani mieli 90 wołów i 57 koni. Z włók ciągłych i osadnych oraz z morg. zaściankowych, oprócz owsa i odwozu winni płacić 12 kóp 42 gr. 3.) **K.**, wś, tamże, gm. Brzostowica Mała, 45 w. od Grodna, 574 dz. 4.) **K.**, wś, tamże, gmina Wołpa, 52 w. od Grodna, 508 dz. Należała do wójtowstwa jelnińskiego, we włości mostowskiej, ekonomii grodzieńskiej. Podług reg. pomiar. z r. 1558 było 9 włók gruntu „nader podłego", z tego 2 włóki na kowalstwo. Poddani mieli 21 wołów i 12 koni. Z włóki winni płacić przez rok po 30 a potem po 40 gr. 5.) **K.**, tamże, ob. *Kowalce.* 6.) **K.**, wś, pow. słonimski, gm. Derewna, par. kat. Molczadź, 22 w. od Słonima, 165 dz. Niegdyś ststwo niegrodowe, we władaniu Bohdanowiczów. Pod wsią w urocz. Pieresieka, trzy kurhany. 7.) **K.**, al. *Kowalewszczyzna*, fol. dóbr Jarniewo, pow. słonimski. 8.) **K.**, wś, tamże, gm. Różana, 625 dz. 9.) **K.**, wś, pow. sokólski, gm. Kruhlany, 839 dz. 10.) **K.**, wś, pow. wołkowyski, gm. Hornostajewicze, 22 w. od Wołkowyska, 236 dz. 11.) **K.**, wś, tamże, gm. Swisłocz, 29 w. od Wołkowyska, 358 dz. 12.) **K.**, trzy wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (5 w.), Dusiaty (4 w.) i Poniemuń (5 w.). 13.) **K.**, wś nad kanałem Bielickim, pow. bobrujski, gm. Turki, 39 dm., 556 mk., cerkiew. 14.) **K.**, wś, pow. sieński, gm. Pustyń, 14 dm., 85 mk. 15.) **K.**, trzy wsi, pow. oszmiański. Jedna wchodziła w skład ststwa trabskiego, druga do gieranońskiego. Trzecia (gm. Soły) należała do dóbr Soły. Była położona nad rzką Kiernową i w r. 1545 miała 18 dym.

Kowale 1.) wś, pow. kaniowski, gm. Kuryłówka, st. poczt. Kaniów (8 w.), 105 dm., 941 mk., cerkiew, szkółka cerkiewna, 7 wiatraków. 2.) **K.**, chutor, pow. dubieński, gm. Krupiec, 5 dm., 53 mk. 3.) **K.**, wś nad rzką Rozalówką, dopł. Irszy, pow. żytomierski, gm. Chwasowa, par. praw. Turczynka (4 w.), 56 w. od Żytomierza, 57 dm., 270 mk.

Kowalenki, wś i fol., pow. żytomierski, gm. Krasnopol, 84 w. od Żytomierza. Wś ma 69 dm., 462 mk.; fol. 2 dm., 11 mk.

Kowalew, wś, powiat pleszewski. Kościół par. p. w. św. Bartłomieja, wspominany w aktach z XV w. Parafia ta wydzieloną została z obszaru par. Sośnica, ztąd pleban sośnicki pobierał w K. od każdego łanu po gr. 8 za dziesięcinę.

Kowalewicze, dobra, pow. borysowski, hr. Chreptowiczów 1410 dz.

Kowalewicze Lipina, słoboda, pow. nowogradwołyński, gm. Horodnica, 49 w. od mta pow., 46 dm., 409 mk.

Kowalewka, wś, pow. rzeżycki, Frejdenów, 40 dz.

Kowalewo 1.) wś, pow. mławski. W dok. z r. 1397 Stanisław Grad, dziedzic K. (Kod. maz., 120). 2.) **K.**, wś, pow. szczuczyński, ob. *Łojewo*. 3.) **K.** *opactwo* i *K. sołectwo*, dwie wsi i fol., pow. słupecki, gm. Ciążeń, par. Kowalewo, 5 w. od Słupcy. Mieszek ks. polski r. 1186 pozwala klasztorowi w Lądzie oznaczyć granicami nadane mu włości książęce: Jaroszyn i Marcinkowo (Kowalewo). Dziesięciny z nich r. 1212 nadaje Henryk arcyb. gnieźn. klasztorowi. Dopiero w dok. z r. 1289 pojawia się nazwa Kowalewo (K. W., n. 27, 80, 393, 476, 636).

Kowalewo, wś należąca do kasztelanii górznieńskiej (Górzno) nadanej biskupom płockim, wymieniona w dok. z r. 1229 (Kod. maz., 3). Dziś pod tą nazwą nieznana.

Kowalewo, wś z targowiskiem, pow. toruński. W r. 1895 ma 1963 mk.

Kowalewo 1.) *Ostrowo*, folw., pow. brzeski gub. grodz., gm. Kamienica Żyrowicka, Grepaczewskich 85 dz. 2.) **K.**, *Puchaczewo*, dobra, tamże, Myszkowskich 232 dz.

Kowalewszczyzna 1.) os. przy wsi Aleksandrówka, pow. prużański. 2.) **K.**, fol. dóbr Urbanowszczyzna, pow. słonimski. 3.) **K.**, tamże, ob. *Kowale*. 4.) **K**, wś i os., pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (12 w.). 5.) **K**, folw., pow. ihumeński, attyn. Sergiejewicz, dawniej Lipskich, obecnie Bungiego. 6.) **K.**, wś nad rzką Derażyszką, pow. miński, gm. Ostrożycko-Horodecka, par. praw. Przylepy, 8 dm., 82 mk., cerkiew cmentarna. 7.) **K.**, folw., pow. nowogródzki, gm. Jeremicze, Downarów-Zapolskich, około 1/2 wł. 8.) **K.**, zaśc., pow. wileński, gm. Rudomino (8 w.); miał 6 dusz rewiz., należał do dóbr Szwajcarya. 9.) **K.**, wś, pow. dryzieński, par. Rosica. 10.) **K.**, zaśc., pow. lepelski, Obrąpalskich, dziś Ostrowskich, 42 dz.

Kowalicha, pow. newelski, ob. *Iwaszniewka*.

Kowalicha, wś, pow. czerkaski, gm. Taszłyk, st. poczt. Rotmistrzówka (8 w.), 35 w. od Czerkas, 206 dm., 1875 mk., cerkiew, szkółka cerk., 8 wiatraków.

Kowalicze *Wielkie* i *Małe*, w dok. *Kowale*, dwie wsi, pow. grodzieński, gm. Łasza, 24 w. od Grodna. K. Wielkie mają 17 dm., 147 mk., zarząd gminny, 224 dz.; K. Małe 108 dz. włośc. Należały do wójtowstwa ilkowskiego, we włości kwasowskiej, ekonomii grodzieńskiej. Było tu 19 włók gruntu dobrego, z tego 2 wójtowskich, a 17 na służbę ciągłą. Wszystkie te włóki z nowego pomiaru wymierzone były do dworu kwasowskiego, ale 1560 r. odeszły w odmianie do wwdy trockiego.

Kowaliki, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Wysokie Litewskie, 42 w. od Brześcia, 428 dz. włośc. i 11 pryw.

Kowalin, kol., pow. janowski, gm. Trzydnik. Powstała r. 1879 na obszarze wsi Góry Olbięckie, nazwę otrzymała od właściciela dóbr Tadeusza Kowalskiego. Ma 24 dm., 200 mk., 250 morg.

Kowaliszki 1.) dwór, pow. kowieński, gm. Bobty (13 w.). 2.) **K.** (ob. t. IV, 513 mylnie *Kowalniki*), dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Poniemuń (6 w.). 3.) **K.**, trzy wsi, tamże, gm. Antuzów (17 w.), Brasław (11) i Słobódka (9 w.). We wsi K., gm. Słobódka, kaplica katolicka, par. Zawierz, wzniesiona r. 1781 przez właściciela wsi Mirskiego. 4.) **K.**, trzy zaśc., tamże, gm. Bachmaty (3), Dryświaty (6) i Rymszany (12 w.).

Kowalki, pow. lucyński, Konstantynowiczów 120 dz.

Kowalków, r. 1418 *Cowalikow*, wś nad rz. Iłżanką (Iszlza), pow. iłżecki. W r 1418 dziedzic wsi Pełka, oddaje bisk. krak. brzeg stawu na rzece Iłży, między K. a Nadarczowem. Biskup tam wystawił młyn. Drugi młyn dawny należał do Pełki (Kod. kat. krak., II, 443).

Kowalkowice, r. 1384 *Cowalicovice*, wś, pow. opatowski. Jan z K. komornik, w dok. z r. 1384 (Kod. mał., III, 355).

Kowalów 1.) wś, pow. miechowski. Ob. *Tarnowa*. 2.) **K.**, w dok. z r. 1366, ob. *Sielce*.

Kowalowce 1.) wś, pow. białostocki, gmina Zabłudów, 18 w. od Białegostoku, 347 dz., 25 dm., 200 mk., zarząd gmin., 2 wiatraki. 2.) **K.** *Wilanowo*, pow. wołkowyski, ob. *Wilanowo-Kowalowce*. 3.) **K.**, wś, pow. miński, gm. Rubieżewicze, 43 w. od Mińska.

Kowalowice, r. 1312 *Koly*, wś, pow. namysłowski. W dok. z r. 1312 czytamy: „Koly cum suo districtu“ (K. W., n. 952).

Kowalówka, dobra, pow. klimowicki, od r. 1875 Uśpieńskich, z fol. Pierewołocznia, 666 dz. (458 lasu). Przed r. 1865 Krajewskich.

Kowalówka 1.) wś nad Wereśnią, pow. radomyski, gm. Przyborsk, st. poczt. Radomyśl (92 w.), 52 dm., 415 mk., 615 dz. Własność większa Grodeckich, z chut. Nadzieja 1545 dz. (953 lasu, 271 nieuż.). 2.) **K.**, wś nad Kamianką, pow. wasylkowski, gm. Kowalówka, st. poczt. Chwastów (12 w.), 35 w. od Wasylkowa, 358 dm., 3176 mk., cerkiew, szkoła, 2 wiatraki. Należy do Białocerkiewszczyzny. Gmina obejmuje 6 miejscowości (4 sioła, 2 wsi), 11,411 mk.

(85 kat., 128 żydów) i 15,067 dz., w tem 5429 większej własności, 9280 włośc., 201 cerk.

Kowalowo, dobra, pow. siebieski, własność Romerów.

Kowalszczyzna, wś, pow. sieński, gm. Zameczek, 6 dm., 39 mk.

Kowaluki, zaśc. w dobrach Wieprze, pow. wiłkomierski.

Kowańce, wś włośc., pow. oszmiański, gm. Dziewieniszki (21 w.); miała 21 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Remizowo.

Kowanka, pow. owrucki, gm. Sławeczna (14 w.), 55 w. od Owrucza, 25 dm., 180 mk., huta żelazna.

Kowanówko, pow. obornicki. Dzieduszycki hr. dr.: „Kowanówko, Heilanftalt fuer Nerven- und Geisteskranke im Kreise Obornik". Posen, 1885, str. 12 (po polsku i po niem.).

Kowanowo, r. 1257 *Chowanowo*, wś, pow. obornicki. Bolesław ks. wielkop. nadaje tę wieś i inne r. 1257 komesowi Jankowi. W dok. z r. 1356 nazwane: „Antiquum Chowanowo", dziś Kowanówko (K. W., n. 364, 1347).

Kowarsk, mstko i dobra, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk, 24 w. od Wiłkomierza, 1410 mk. Gmina obejmuje 70 miejscowości, 716 dm. włośc. (obok 13 innych), 6249 mk. włościan, uwłaszczonych na 6942 dz.

Kowary, wś, pow. miechowski. Wspomn. w dokum. z r. 1417 uposażającym kościół w Ruszczy.

Kowbań, kol., pow. włodzimierski, gm. Skobiełka, 58 wiorst od Włodzimierza, 46 dm., 367 mk.

Kowbania, kol., pow. rówieński, gm. Tuczyn, 7 dm., 73 mk.

Kowczyce, kol. żyd. nad Berezyną, powiat bobrujski, gm. Broża, 24 dm., 448 mk., dom modl. żydow.

Kowel, msto powiatowe gubernii wołyńskiej. W r. 1570 kn. Andrzej Kurbski wnosi z 14 dom. rynk. po 6 gr., 382 dom. uliczn. po 4 gr., 77½ włók miejskich po 20 gr., 349 ogr. po 1 gr., 139 rzemieśln. po 4 gr., 111 przekup. po 7 gr., 7 ubogich po 4 gr., 29 komorn. po 4 gr., 6 kół młyn. po 24 gr. W r. 1577 płaci on od 31 dom. rynk. po 4 gr., 215 dom. uliczn. po 2 gr., 35 chałup ubog. po 1 gr., 9 hultajów po 12 gr., 42 rzemieśln. po 4 gr., 19 komorn. po 4 gr., 7 komorn. ubogich po 2 gr., 36 ogr. po 1 gr., z 24 przekupniów po 7 gr., z 269 włók miejskich i sielskich po 20 gr., 41 ogr. po 2 gr., 55 ogr. po 4 gr., 15 bojar. putnych po 20 gr., 44 rzemieśln. sielskich po 2 gr., 22 dym. dworz. po 20 gr., 110 dym. półdworz. po 12 gr., z 15 popów po kopie gr., z 19 kół młyn. dziedzicz., walnych i foluszów po 24 gr., z 9 kół młyn. dorocz. po 12 gr., z 3 młynów wietrzn. po 10 gr. Czopowego wniesiono 150 fl. W r. 1583 płaci kn. Kurbski od 11 dym. rynk. po 16 gr., 86 dym. uliczn. po 8 gr., 115 dym. przedm. po 4 gr., od 2 złotników, 7 sług żydowskich, 25 przekupniów i piekarzów, 31½ łanów, 12 komorn., 35 rzem. W r. 1589 wniesiono 44 fl. 4 gr. szosu, z 31 łanów po 30 gr., z rzemieśln., złotaszów, komorn., sług żydow., przekupniów 37 fl. 27 gr., czopowego per arendam 160 fl., wogóle 273 fl. 16 gr. W r. 1628 miasto dawało 722 fl. 7 gr. prowentu. Ststwo było w posiadaniu Stanisława Koniecpolskiego, wwdy sandomierskiego. Dawało ono 9454 fl. 17 gr. dochodu, z czego wytrąciwszy na podstarościego 200 fl. i na 6 urzędników do 6 folwarków 96 fl., pozostaje 9158 fl. 17 gr.

Koweła, wś, pow. bielski gub. grodz., gmina Łosinka, 26 w. od Bielska, 238 dz.

Kowenicze, fol., pow. piński, 1 okr. pol., Skirmuntów 399 dz.

Kowerdziaki, wś i dobra, pow. brzeski gub. grodz., gm. Motykały, 11 w. od Brześcia. Wś ma 266 dz.; dobra, Laury Zejme, 567 dz.

Kowersk, fol., pow. wilejski, gm. Kurzeniec, r. 1865 Kowerskich.

Kowierzyce, fol., pow. słucki, Szpakowskich 860 dz.

Kowkinia, wś, pow. trocki, gm. Żyżmory (10 w.); miała 44 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Strawieniki.

Kowkisz, urocz. w dobrach Omelinka, pow. kobryński.

Kowkiszki 1.) dwór, pow. poniewieski, gm. Pompiany (8 w.). 2.) **K.**, *Kawkiszki* (*Kaukiszki*), wś, pow. wileński, gm. i dobra Muśniki (1 w.); miała 17 dusz rewiz.

Kowle, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Szaty (7 w.).

Kownata, wś, pow. rzeżycki. Gmina obejmuje 88 miejscowości, 317 dm. włośc. (171 innych), 5920 mk. włościan, uwłaszczonych na 4739 dz.

Kownatów 1.) dobra, pow. szawelski, gm. Tryszki (31 w.), 61 w. od Szawel, Nejrandów 850 dz. 2.) **K.**, dobra i dwór, tamże, gm. Łukniki (10 w.).

Kownaty 1.) wś, pow. węgrowski. W dok. z r. 1476 występują częściowi dziedzice we wsi „Cownathy al. Kasche" (Kod. maz.). W roku 1563 Kownaty Kesse mają 5½ łan. szlacheck. bez kmieci. 2.) **K.**, ob. *Rydzewo*.

Kowniatyn, pow. piński. Granice puszczy królewskiej kowniatyńskiej w r. 1558 podaje „Rewizya Puszcz" (str. 14).

Kownie 1.) wś i dobra, pow. poniewieski, gm. Gulbiny (9 w.), Ordyńców, 131 dz. 2.) **K.**, os., tamże, gm. Kibury (10 w.).

Kowno, miasto. Ob. „Kowieńska gub. w latach 1843—93", Kowno r. 1893. Książka wydana w języku rosyjskim z powodu obchodu 50-lecia gubernii. „Dolina Mickiewicza w K." (Księga pamiątkowa setnej rocznicy Ad. Mick.,

Warszawa, t. II, 207). Julian Talko Hryncewicz: „Z moich wspomnień“ (tamże, II, str. 229 i nast.).

Kowolki, wś, pow. sieński, gm. Łatyhowo, 6 dm., 35 mk.

Kowolówka, wś, pow. wiłkomierski, gmina Kupiszki (8 w.).

Kowpyto, fol., pow. klimowicki, od r. 1878 Carykowych, 255 dz. (229 lasu).

Kowryn, dobra, pow. bobrujski, Włodzimierza Zacharewicza, 3037 dz.

Kowsany, wś, pow. dzisieński, gm. Jazno; miała 8 dusz rewiz.

Kowszanka, fol. i dwa zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Wieprze (9 w.). Mają tu Sinżowscy 13 dz., Szyszkowscy 40 dz.

Kowszany, okolica, pow. telszewski, gmina Płungiany (4 w.), 30 w. od Telsz. Mają tu Kruszyńscy 32 dz., Mieszkowscy 30 dz., Rudelisowie 15 dz., bar. v. Schilling 244 dz.

Kowsze 1.) zaśc., pow. telszewski, gmina Siady (18 w.). 2.) **K**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Konstantynowo (8 w.).

Kowszeniki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (10 w.).

Kowszewo (t. IV, 534), wś, pow. miński, gm. Białorucz, par. praw. Sołomorecze, 5 dm., 48 mk., cerkiew cmentarna.

Kowszowo 1.) dawniej *Kapieczowo*, wś i dobra nad Niemnem, pow. grodzieński, gm. Skidel, 37 w. od Grodna. Wś ma 603 dz. włośc. i 50 dz. prywat.; dobra, Mozolewskich, z fol. Kochowo, Łagiernie, Puzewicze i Chwojniany 1383 dz. Poprzednio Kochowskich. Wś należała do ekonomii grodzieńskiej, w wójtowstwie poniemońskim, włości skidelskiej. Miała 44 włók gruntu średniego, t. j. 2 włóki wójtowskie, 1 gumiennego, 2 osadzonych pod wójtem i 39 na służbę ciągłą. Od 41 włók ciągłych i osadnych płacić winni z włóki po 6 kóp 50 gr. 2.) **K.**, folw., pow. mścisławski, własność Iliniczów, 167 dz.

Kowszyce, folw., pow. borysowski, attyn. Horodziszcz, Onacewiczów 1076 dz.

Kowszyłówka (t. IV, 534 mylnie jako dwie wsi) al. Rudnia Stara, pow. radomyski, gmina i dobra Martynowicze, 34 dm., 148 mk.

Kowszyńce, wś, pow. wileński, gm. Malaty (9 w.); miała 19 dusz rewiz., należała do dóbr Kierszaniszki.

Kowyczyca, wś, pow. klimowicki, gm. Moszewo, 54 dm., 371 mk.

Kozabuki al. *Kasabuki*, dwie wsi, pow. dzisieński, gm. Mikołajów (2 w.); miały 61 dusz rewiz.

Kozackie, wś nad rucz. Masłowo, pow. zwinogródzki, gm. Kozackie, st. poczt. Zwinogródka (12 w.), 830 dm., 2966 mk., 2 cerkwie, 2 szkółki cerk., ambulatoryum, 31 wiatraków; targi co wtorek. Pod wsią stadnina (2 dm., 7 mk.) i leśniczówka (2 dm., 11 mk.).

Kozaczki 1.) wś nad rzką b. n., pow. krzemieniecki, gm. Światec, par. praw. Ośniki (1 w.), 46 w. od Krzemieńca, 86 dm., 452 mk., cerkiew cmentarna z r. 1873, młyn. Własność Olszewskich. 2.) **K.**, wś, pow. żytomierski, gm. Andruszówka, 11 dm., 61 mk.

Kozaczyn, folw. i zaśc., pow. święciański, gm, Zabłociszki (8 w.). Zaścianek miał 8 dusz rewiz.; fol. r. 1865 należał do Bortkiewiczów.

Kozaczyzna, wś i dobra nad jez. t. n., pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (17 w.). Wś ma 5 dm., 49 mk., cerkiew paraf.; dobra, Radeckich Mikuliczów, 840 dz.

Kozak 1.) chutor, pow. kamieniecki, gmina Dłużek (2 w.), 8 dm. 2.) **K.**, wś, pow. nowogradwołyński, gm. i st. poczt, Korzec (6 w.), 35 w. od mta pow., 49 dm., 292 mk., cerkiew drewniana z r. 1786, uposażona 75 dz. z nadania ks. Józefa Czartoryskiego z r. 1792. Do par. praw. należą wsi: Rzeczki, Ołyczówka i Morozówka. Niegdyś ks. Koreckich, r. 1647 przez ks. Samuela Karola Koreckiego, oddana Jerzemu Czeczelowi Nowosieleckiemu.

Kozaki 1.) wś, pow. prużański, gm. Horodeczna, 66 dz. 2.) **K.**, wś, pow. orszański, gm. Serokorotnia, 20 dm., 92 mk. 3.) **K.**, wś, pow. dryzieński, par. Zabiały. 4.) **K.**, wś, pow. witebski, gm. Stare Sioło, 5 dm., 33 mk., cerkiew.

Kozaki, chutor nad rz. Staryk, pow. kijowski, gm. Trypol, 5 dm., 59 mk.

Kozakinie, dwór, pow. kowieński, gm. Kroki (21 w.).

Kozakiszki 1.) zaśc. i fol., pow. wiłkomierski, gm. Towiany (4 i 6 w.). Fol. należy do dóbr Koczaniszki. 2.) **K.**, wś, pow. trocki, gm. Hanuszyszki (7 w.); miała 8 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Gudakiemie.

Kozakowce, wś, pow. grodzieński, gm. Dubno, 42 w. od Grodna, 222 dz.

Kozakowo 1.) al *Zaraj*, fol. i osada, pow. prużański, gm. Horodeczna, 10 w. od Prużany. Fol. Lipków, 160 dz.; os. należy do Fenikowskich. 2.) **K.**, wś nad Uświaczą, pow. wieliski, gm. Kozakowo, 35 w. od Wieliża, 13 dm., 72 mk., cerkiew, szkoła, ambulatoryum, zarząd gm., 2 jarmarki. Gmina obejmuje 83 miejscowości, 823 dm. włośc. (98 innych), 5589 mk. włościan, uwłaszczonych na 8168 dz.

Kozakowszczyzna 1.) wś i fol., pow. miński, gm. Stare-Sioło, 20 w. od Mińska. Folwark, Bejterów około 5 wł., Bohdanowiczów około 1 włóki. 2.) **K.**, wś, pow. dzisieński, gm. Głębokie (4 w.); miała 26 dusz rewiz.

Kozanówka 1.) *Kazanówka*, wś i dobra nad Ułłą, pow. lepelski, gm. Kopciewicze, 17 dm., 112 mk., cerkiew z r. 1628, fundacyi Janusza i Krystyny Kiszków. Dawniej attyn. Czasznik,

dziś Adamkowiczów, 382 dz. 2.) **K.**, dobra, tamże, Hołyńców 217 dz.

Kozany, wś, pow. wilejski, gm. Kurzeniec (6 w.); miała 15 dusz rewiz., należała do dóbr Kuźmicze.

Kozarezy 1.) zaśc., pow. kowieński, gmina Betygoła (5 w.). 2.) **K.**, *Kazarezy*, fol., powiat rossieński, gm. Mańkuny (10 w.).

Kozarka, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Miropol, par. praw. Kamień (6 w.), 54 w. od mta pow., 45 dm., 507 mk., cerkiew filialna drewn. wzniesiona r. 1782 przez dziedzica Goszczyńskiego.

Kozarów, chutor przy wsi Horki, pow. kobryński.

Kozarowicze, wś nad Irpeniem, pow. kijowski, gm. Dymer, st. pocztowa Borszczahówka (40 w.), 37 w. od Kijowa, 282 dm., 1598 mk. (w 1783 r. 77 dm., 433 mk.), cerkiew, szkółka cerk., 4 młyny. Dobra z Hlebówką i Jasnohorką mają 8830 dz., należą do Laszkiewiczów. W r. 1511 własność Jelców, r. 1532 Niemiryczów, r. 1536 Hornostajów. W r. 1571 Iwan Furs wnosi od 17 dym. po 12 gr., a w r. 1581 od 15 osiadł., 3 zagr. po 6 gr., 2 po 4 gr. Trzymał tę wieś w dzierżawie od Fr. Morzkowskiego, Aleksander Mickiewicz, brat Adama, który tu gościł dłużej w przejeździe do Odessy, w zimie z r. 1824 na 1825 i ztąd udał się do Steblowa, gdzie przed domem Hołowińskich podziwiał olbrzymią lipę, opisaną w „Panu Tadeuszu“. Ob. Edw. Rulikowski: „Mickiewicz w podróży do Odessy“ (Księga pamiątkowa setnej roczn. Ad. Mick., Warszawa, t. II, str. 189).

Kozarówka al. *Kozarynówka*, wś nad Kozarką, pow. kaniowski, gm. i par. praw. Kuryłówka (2 w.), st. poczt. Stepańce (7 w.), 12 w. od Kaniowa, 72 dm., 789 mk., szkółka począt., 7 wiatraków.

Kozary, *Kazary*, wś, pow. oszmiański, wchodziła w skład ststwa gieranońskiego.

Kozary, wś, pow. nowogradwołyński, gmina i par. praw. Romanów (9 w.), 60 w. od mta pow., 41 dm., 620 mk. Dawniej hr. Ilińskich, obecnie Henryka Steckiego.

Kozarzew, r. 1262 *Cozarow*, wś, pow. słupecki. Dziesięcinę z tej wsi arcyb. gnieźnieński ustępuje drogą zamiany w r. 1262 bisk. lubuskiemu (K. W., n. 405).

Kozarzów al. *Kosarzew*, u Dług. i w reg. z r. 1676 *Kozarzow*, wś, pow. lubelski. Podany dwukrotnie p. n. *Kosarzew* (t. IV, 439) i *Kozarzów* (t. IV, 541). Według Długosza dziedzicami wsi byli: Jan i Broda. Wś miała 14 części szlacheckich (quatuordecim... praedia militaria) i 14 łan. kmiecych. Kmiecie dawali dziesięcinę bisk. krakow. po 6 gr. z łanu, zaś działy szlacheckie plebanowi w Bychawie (L. B., II, 544). W r. 1676 było 13 działów szlacheckich (na jednym tylko siedział Kozarzewski) i jeden dział królewski. Płacono pogłówne od 33 osób szlacheckiego stanu, 25 dworskich, 105 poddanych i 10 żydów.

Kozawata, chutor, pow. kowelski, gm. Lelików, 76 w. od Kowla, 32 dm., 144 mk.

Kozejki 1.) wś, pow. grodzieński, gm. Łunna, 165 dz. 2.) **K.**, wś, pow. wołkowyski, gm. Świsłocz, 203 dz.

Kozejkowce, wś, pow. wołkowyski. gm. Izabelin, 186 dz. Pod wsią mogiła, powstała jakoby r. 1812.

Kozejsk, fol., pow. bobrujski, Fiedorowych 353 dz.

Kozel, fol. dóbr Opol, pow. kobryński.

Kozgady, wś, pow. dźwiński, parafia Krasław.

Kozi Bród, wś, pow. prużański, gm. Horodeczna, z urocz. Stawek, 177 dz.

Kozi Przeskok 1.) pow. prużański, ob. *Hajnówka*. 2.) **K. P.**, urocz., pow. sokólski, gmina Ostrów, 19 dz.

Kozia Słobódka, wś nad rzką Słobódką, pow. lucyński, gm. Janowol, 13 dm., 98 mk., cerkiew.

Koziakiewicze, fol., pow. nowogródzki, gm. i par. kat. Nowa-Mysz, własność Tarajewiczów, około 15 włók.

Kozianki, dobra, pow. połocki, Kuleszów, 381 dz.

Koziany 1.) fol., pow. horecki, gm. Chołbnie (11 w.), od r. 1877 Piwowarowych, z fol. Zabyki 962 dz. (377 dz. lasu); gorzelnia, wiatrak. 2.) **K.**, pow. dzisieński. Niegdyś do Strutyńskich, z których Joanna zostając benedyktynką w Wilnie, wniosła je jako wiano klasztorowi, z warunkiem, że gdyby zgromadzenie klasztorne było zniesione, K. wracają do Strutyńskich. W r. 1794 siostra Joanna (w zakonie Konsolta) już nieżyła i klasztor zamknięto, K. przeto wróciły do Stanisława hr. Manuzzego, jako jej sukcesora (ze Strutyńskiej). Od niego przeszły do hr. Platerów. 3.) **K.**, wś, pow. lidzki, gmina i dobra Zabłoć (1 ½ w.); miała 39 dusz rewiz. 4.) **K.**, pow. oszmiański. Stanowiły uposażenie probostwa oszmiańskiego, od r. 1806 w dzierżawie Józefa Karczewskiego. Pod wsią przy drodze z Oszmiany do Borun, 4 kurhany. 5.) **K.**, wś nad Obolem, przy ujściu rzki Czerniawki al. Rudni, pow. horodecki, gm. Koziany, 35 w. od Horodka, 12 dm., 88 mk., zarząd gm., cerkiew, szkoła. Gmina obejmuje 64 miejscowości, 618 dm. włośc. (89 innych), 4387 mk. włościan, uwłaszczonych na 5800 dz.

Koziarnik, słoboda, pow. rówieński, gmina Sieliszcze, 115 w. od Równego, 18 dm., 223 mk.

Koziarniki, wś, pow. święciański, gm. Dubotówka (9 w.); miała 38 dusz rewiz.

Koziatyn 1.) mstko nad Hujwą, pow. berdyczowski, gm. Koziatyn, 25 w. od Berdyczowa, 301 dm., 2540 mk., cerkiew, szkoła, st. poczt.

i dr. żel., cegielnia, młyn, 6 wiatraków. Gmina obejmuje 10 miejscowości (1 mstko, 5 siół, 3 wsi, 1 słoboda), 10,400 mk. (678 kat., 2 ewang., 477 żydów) i 18,714 dz., w tem 8572 większej własności, 7688 włośc., 2020 skarb., 302 cerk. 2.) **K.**, w dokum. *Kosziatyn*, wś, pow. włodzimierski, gm. Podbereże, 45 w. od Włodzimierza, 54 dm., 302 mk. W r. 1583 Stanisław Juwalski, wojski oświęcimski, wnosi od 7 dym. i 2 ogrod.

Kozibór-Dudki, *K.-Makary* i *K.-Serwary*, trzy wsi, pow. słonimski, gm. Kuryłowicze, 46 w. od Słonima, 403 dz.

Kozibrodzie, wś i dobra, pow. mohylewski, gm. Kruhłe (10 w.). Dobra, Doroszkiewiczów, 464 dz. (345 lasu).

Kozice, wś, pow. gostyński, par. Gostynin. Wś książęca w dok. z r. 1462. W r. 1579 ma 23 łan., 2 zagr., 3 łany wójt. W r. 1827 K. wś rządowa w par. Gostynin, miała 23 dm., 273 mk., a K. Budy, 15 dm., 175 mk.

Koziczanka, wś nad rzką Olchową (Siwką), pow. kijowski, gm. Byszów, st. poczt. Chwasowa (19 w.), 60 w. od Kijowa, 211 dm., 1293 mk., cerkiew drewn. wzniesiona r. 1849 na miejsce poprzedniej z r. 1780, fundowanej przez właściciela Charlińskiego, szkółka cerk., 2 młyny, 1018 dz. włośc., 1188 dwor., należącej do Krzyżanowskich. Do 1842 r. wś należała do dóbr byszowskich. W pobliżu wsi dawne zamkowiszcze, zwane „Wiedmanka“.

Kozicze, wś, pow. dzisieński, gm. Postawy (2 w.); miała 29 dusz rewiz.

Kozie, wś, pow. wieliski, gm. Budnica. Na polach wsi dwa kurhany.

Kozie-Górki, fol., pow. nowogródzki, gm. Horodyszcze, własność Dołhoszewskich.

Koziegłowy 1.) mstko, pow. będziński. Fryderyk, syn Kazimierza Jagiellończyka, biskup krakowski a potem kardynał, nabył w maju 1519 r. K. zamek i miasteczko, z przyległymi włościami, od Krystyna Koziegłowskiego za 10,000 zł. na własność biskupstwa krakow. (Paprocki, Herby, 809). 2.) **K.**, w dok. *Coseglovi*, wś, pow. pułtuski. W dok. z XIII w. śród włości bisk. płockiego. R. 1576 mają 10 łan. wójt. Włość bisk. płockich.

Koziegłowy, wś, pow. poznański. Według dokum. z r. 1296 jestto świeżo założona wieś. Dziesięcinę dawała kościołowi w Głuszynie (K. W., n. 754).

Koziele, wś i dobra, pow. czerykowski, gm. Samotyjewicze, 35 dm., 170 mk. Dobra, dziedzictwo rodz. Kurako, 500 dz. (215 lasu); młyn wodny.

Kozielki, wś, pow. lepelski, własność Miładowskich.

Kozielkiszki, wś, pow. trocki, gm. i dobra skarb. Sumieliszki (9 w.); miała 55 dusz rewiz.

Kozielsko, wś, pow. wągrowiecki. „Zbiludus de Kozelz“ przy boku ks. Przemyśla w r. 1260 (K. W., n. 334). Posiada kościół par. p. w. św. Andrzeja nazywany „dawnym“, w aktach kons. gnieźn. z początku XIV w. Dziesięcinę z łan. km. i dwor. pobierał pleban. W r. 1577 posiada wś kościół par., $3^1/_2$ ślad. km., 4 zagr., 3 rybak., 1 kom. Zapewne parafia powstała przez wydzielenie części parafii Łekno. Gdy wzniesiony r. 1748 kościół drewniany zgorzał, 1867 r. zbudowano nowy murowany, który poświęcono r. 1874. Do par. K. wcielono już w XV w. zapewne kościół filialny we wsi Niemczynie.

Kozienice, miasto. W r. 1569 płaci szosu fl. 4, od rzem. fl. 2 gr. 10, od 3 kom. gr. 20, od 6 garncy gorzał. fl. 4 gr. 24, czopowego (pierwsza i ostatnia rata) fl. 15 gr. 29. Pod względem opłat stoją K. na równi prawie z Ryczywołem.

Kozierniszki, zaśc., pow. święciański, gm. i dobra skarb. Izabelin (6 w.).

Kozietuły, wś, pow. grójecki. Wś książęca nadana r. 1340 przez Trojdena ks. mazow. niejakiemu Pakosławowi, wraz z Główczynem (Kod. mazow., 52). W r. 1576 wś K. Wielkie i Małe miały 9 działów szlacheckich, z tych trzy należały do Kozietulskich. Ogółem podano $15^1/_2$ łan.

Kozijówka 1.) (t. IV, 625, *Krasne*), wś nad rzką t. n., pow. kijowski, gm. Trypol, st. poczt. Hermanówka (21 w.), 54 w. od Kijowa, 77 dm., 413 mk., młyn, 394 dz. Należała do dóbr metropolitów kijowskich Trypol. 2.) **K.**, wś nad Teterewem, pow. radomyski, gm. st. poczt. i dobra Korystyszew (6 w.), 20 w. od Radomyśla, 153 dm., 963 mk., cerkiew, szkółka cerkiewna, 1242 dz.

Koziki, wś, pow. słonimski, gm. Hiczyce, 67 w. od Słonima, 781 dz.

Kozin 1.) (t. IV, 553 i t. V, 46), mstko nad Rassawą, pow. kaniowski, gm. Kozin, 28 w. od Kaniowa, 500 dm., 4094 mk., cerkiew, 3 domy modl. żyd., szkoła lud., st. poczt., młyn, 7 wiatraków. Dwie fermy, 4 dm., 66 mk. Gmina obejmuje 8 miejscowości (1 mstko, 4 sioła, 2 wsi, 1 fabr. cukru), 14,347 mk. (52 katolik., 3 ewang., 1291 żyd.); 17,523 dz., w tem 4780 większej własności, 10,348 włośc., 2020 skarb., 217 cerk. 2.) **K.**, *Kozyn*, wś nad jez. Kozinka, pow. kijowski, gm. Dmitrowicze Wielkie, par. praw. Bezradycze (8 w.), st. poczt. Demijówka (25 w.), 25 w. od Kijowa, 114 dm., 764 mk., 3 wiatraki, 535 dz. 3.) **K.** (t. IV, 553, mylnie w pow. krzemienieckim), mstko, pow. dubieński, gm. Krupiec, st. poczt. i dr. żel. Rudnia Tarnawka (4 w.), 30 w. od Dubna, 173 dm., 1601 mk., cerkiew murow. przerobiona r. 1838 z kościoła dominikańskiego, uposażona 36 dz., z nadania hr. Jana Tarnowskiego r. 1778. Do par. praw. należą: Tarnawka, Granówka, Glinianka, Dobiny, Sawczuki, Pasiki, Kursyki, Iwaszczuki

i Staryki. W całej par. było 282 dm., 2259 mk. praw., 38 kat. i do 400 żydów. W mstku szkoła ludowa od r. 1866. Odbywa się 12 jarmarków. W r. 1875 pożar zniszczył mstko. W r. 1488 wś należy do p. Fedki, córki Jurszy, żony Olizara Szyłowicza, marsz. ziemi wołyńskiej. W r. 1545 Olechny i Michajła Kozińskich, którym r. 1538 król Zygmunt dozwolił w K. urządzić karczmy i zaprowadzić targi. W r. 1583 Barbara z Kozińskich kn. Juryowa Zbaraska, wnosi z mstka K. od 7 dym. rynk. po 6 gr., 30 dym. uliczn., 37 ich ról, 43 nędznych chałup z ogr., 22 nędznych chałup, 2 sług żyd., 5 kom., 10 rzem., 1 popa; ze wsi zaś K. od 9 dym., 6 ogr., 4 ogr., 2 kół waln., 1 popa. W r. 1589 wniesiono z mstka K. (pana Małagoskiego, Firleja?) 11 fl. 8 gr. szosu, z ról miejskich 18 fl. 15 gr., z ogrodów, komorników, rzemieślników, sług żydowskich, od popa 11 fl. 26 gr., czopowego per arendam 30 fl., wogóle 71 fl. 19 gr. W r. 1630 własność Andrzeja Firleja. 4.) **K**, kol., pow. łucki, gm. Połonka, 13 dm., 81 mk. 5.) **K.**, urocz., tamże, gm. Torczyn. 6.) **K.**, wś i kol., tamże, gm. Rożyszcze, 31 w. od Łucka. Wś ma 46 dm., 318 mk., kol. 2 dm., 10 mk. W r. 1570 kn. Mikołaja Jarosławowicza z Hołobami, Iwaniem i Tomachowem. Z części K. i Iwania wnosi pobór Demyth Koziński. W r. 1583 z części K. i Iwania płaci Filon Pawłowicz. 7.) **K.**, wś, pow. ostrogski, gm. i par. praw. Pererosłe (2 w.), 28 w. od Ostroga, 49 dm., 294 mk. Nie ma tu cerkwi. W r. 1570 z Rodohoszczą należy do Bohdana Patrykia. W r. 1577 Bohdan Patrykiewicz Sieniuta płaci z części K. od 3 dym., 2 ogr., 1 ogr. 2 gr. W r. 1583 wnoszą z części: Mikołaj Iwan i Bohdan Patrykiewicze. 8.) **K.**, kol., pow. żytomierski, gm. Trojanów, 12 dm., 82 mk.

Kozina, chutor, pow. żytomierski, gm. Cudnów, 15 dm., 104 mk.

Kozińce 1.) wś, pow. białostocki, gm. Obrębniki, 18 w. od Białegostoku, 698 dz. 2.) **K**, wś, pow. kobryński, gm. Pruska, ob. *Bogusławicze*. 3.) **K.**, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Kozińce, wś, pow. kijowski, gm. Hostoml (17 w.), st. poczt. Borszczahówka (15 w.), par. praw. Rubieżówka (5 w.), 32 w. od Kijowa, 49 dm., 544 mk., 489 dz. Własność większa należy w części (403 dz.) do Redczyców od r. 1875, w części zaś (358 dz.) do Krzewskich.

Koziniec, os. w dobrach Jasionówka, pow. białostocki.

Kozino 1.) wś, pow. słonimski, ob. *Byteń*. 2.) **K**, dobra, pow. lepelski, Mienickich 250 dz. 3.) **K.**, wś, pow. połocki, własność Malczewskich.

Koziński, chutor, pow. ostrogski, gm. Pererosłe, 28 w. od Ostroga, 16 dm., 103 mk.

Koziny, r. 1380 *Koszymy*, wś, pow. błoński. Wspom. w dok. z r. 1380 jako zdawna należąca do par. Mszczonów (K. W., n. 1781).

Kozioł 1.) wś, pow. kowelski, gm. Chocieszów, 28 dm., 51 mk. 2.) **K**, słoboda, powiat łucki, gm. Silno, 4 dm., 71 mk.

Koziołki 1.) wś, pow. orszański, cerkiew. 2.) **K**, wś, pow. dzisieński, gmina Mikołajów (5 w.).

Koziszcze, wś, pow. kobryński, gm. Koziszcze, 16 w. od Kobrynia, 46 dm., 432 mk., zarząd gm., cerkiew, szkoła, 1112 dz. włośc. i 110 cerk. Par. praw., dek. (błagoczynia) kobryńskiego, 1886 dusz. Gmina obejmuje 23 miejscowości, 238 dm. włośc. (obok 31 innych), 1870 mk. włościan, uwłaszczonych na 3658 dz. Nadto w gm. jest 110 dz. ziemi cerk. i 4458 większej posiadłości. Wś należała do ekonomii kobryńskiej. Podług rewizyi D. Sapiehy z r. 1563 było 7 włók gruntu podłego, z tego 4 wolne na osocznictwo i 3 za opłatą. Z włóki płacili po 83 gr., czyli razem 4 kopy 9 gr.; nadto do zamku powinni dostawiać 21 wozów drew.

Koziszki, wś, pow. rossieński, gm. Jurborg (18 w.).

Kozki 1.) *Wielkie*, fol., pow. sieński, Bartoszewiczów 304 dz. (194 lasu). 2.) **K.** *Małe*, fol., tamże, własność Lewickiej, Turskiej i Chmurowiczowej, 120 dz.

Koźle, słoboda, pow. łucki, gm. Silno, 80 w. od Łucka, 10 dm., 90 mk.

Koźle, r. 1154 *Cozli*, miasto szląskie. Jako gród pograniczny od Moraw wspomn. r. 1108. W dok. r. 1154 śród posiadłości bisk. wrocławskiego, wymieniono: „circuitio iuxta Cozli“ (K. W., n. 586). W dok. z r. 1228 „Naceslaus cast. de Kosle“ (Kod. dypl. pol., III, 16). Od Kazimierza II (1281—1303) siedziba książąt, lenników korony czeskiej, ztąd 1289 r. oderwane od Polski. Od r. 1354 do 1532 należy do ks. na Oleśnicy, Ziembicy i Opolu. Ob. Weltzel Aug.: „Geschichte der Stadt Herrschaft und ehemaligen Festung Kosel“, 2 wyd. Kosel, 1888, str. XIV i 784. W r. 1895 powiat kozielski, miał 70,606 mk., w tem 64,000 polaków.

Koźliki 1.) wś i os., pow. białostocki, gmina Zabłudów, 20 w. od Białegostoku. Wś ma 339 dz.; os. Karolczuka i Rohuckiego, 52 dz. 2.) **K.**, wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Kleniki, 14 w. od Bielska, 503 dz. Śród lasu, nad brzegiem odnogi rz. Narwi, 4 wielkie kurhany, formy owalnej, otoczone rowami.

Koźlin, wś nad Horyniem, pow. rówieński, gm. Kustyń, st. poczt. i dr. żel. Równe (16 w.), 131 dm., 843 mk., cerkiew drewn. z r. 1793. W r. 1577 ks. Konst. Ostrogski wnosi od 6 dym. półdworz., 4 dym. na ćwierci, 2 podsus., od bydła, 2 dom., 2 ogr. po 6 gr., 4 ogr., a w r. 1583 od 10 dym., 6 ogr., 5 kom., 1 popa. W r. 1664 Jana Zamoyskiego, wwdy sandomierskiego.

Koźlinicze 1.) *Koźlenicze*, wś, pow. kowelski, gm. Powursk, 26 w. od Kowla, 96 dm., 646 mk., cerkiew, kaplica. Należała do włości mielnickiej, zamku łuckiego. W r. 1545 było tu 5 dworzyszcz sług zamkowych, pełniących służbę stajenną i 10 dawnych dworzyszcz, z których pełnią służbę z wozem, siekierą i kosą i winni dostarczać drzewa do reparacyi mostu pod zamkiem. W r. 1577 ks. Roman Sanguszko wnosi od 27 dym. półdworz., 6 ogr., a w r. 1583 od 24 dym., 6 ogr., popa. 2.) K., wś nad Styrem, pow. łucki, gm. Miedwieże, 73 w. od Łucka, 86 dm., 543 mk. W r. 1577 we włości czartoryskiej, kn. Michała Czartoryskiego, płaci od 3 dym., 12 ogr., a w r. 1583 od 8 dym.

Koźliszki 1.) *Wielkie* i *Małe*, dwa majątki i K., os. karcz., pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (10 w.). K. Wielkie al. Augustynowo, niegdyś Hieronima Tyszkiewicza, ssty kiermielskiego, około r. 1790 Herkulana i Deodata Chilewskich, później Syrewiczów, Bartoszewiczów i Kościałkowskich. Obecnie K. W. stanowią attyn. dóbr Augustynowo. K. Małe, własność Rutkowskich, z attyn. mają 1653 dz. (851 lasu). 2.) K., wś i dobra, pow. wiłkomierski, gmina Żmujdki (9 w.), Pac-Pomarnackich, 225 dz. 3.) K., pow. kowieński, ob. *Kisieliszki*.

Kozłopiszki, wś, pow. święciański, gmina i dobra skarb. Daugieliszki (8 w.); miała 14 dusz rewiz.

Kozłów 1.) wś, pow. jędrzejowski. W 1540 r. dziedzicami są Floryan Zawisza i Jakób, synowiec Bernarda Kozłowskiego. Wdowa po Bernardzie Anna, w powtórnem małżeństwie Lasochowska ma na wsi oprawę posagu. Wś ma 12 kmieci na półłankach, 7 półłan. pustych, karczmę dającą 1 grzyw., 3 zagr., 4 stawy, młyn, niewiele łąk, lasu i pasiek; dwór i folwark dostateczny. Oceniona na 450 grzyw. Kościół par. p. w. Narodz. N. P. Maryi i św. Mikołaja, pochodzi zapewne z XIV w. W r. 1442 pleban Wawrzyniec ma sprawę w Gnieźnie z dziedzicem Blizanowa o dziesięciny. Arcyb. Jarosław ze Skotnik nadał dziesięciny z K. r. 1347 prebendarzowi kościoła św. Jerzego na zamku w Krakowie. Obecny kościół drewniany wzniesiony w r. 1515. 2.) K. *Biskupi*, wś, pow. sochaczewski. W niewielkiej odległości od tego K. znajduje się druga wieś z kościołem par. zwana K. Szlachecki. Liczne świadectwa stwierdzają, iż K. Biskupi należał do bisk. poznańskiego, tymczasem akt z r. 1359 wymieniający włości arcyb. gnieźn. na Mazowszu, podaje w ich liczbie „duplex Kaslov". Trzeba przypuszczać więc, że albo K. Szlachecki należał kiedyś do arcyb. gnieźn. albo też w K. Biskupim mieli arcybiskupi swój dział jakiś. W r. 1253 odbywa się w K. według Rocznika Wielkop. (Mon. Pol., III, 22) konsekracya Piotra bisk. poznań., a razem z nim i Wita dominikanina na biskupa Litwy. Obrzędu dopełnia Fulko arcyb. gnieźn. W dok. z r. 1297 również w aktach z r. 1319 i 1390 podano K. w liczbie włości bisk. poznań. W r. 1323 w październiku odbywa się tu zjazd duchowieństwa z arcyb. gnieźn. Janisławem na czele, dla ułożenia się z bisk. krak., co do miejsca przynależnego mu na zebraniach biskupów (Kod. kat. krak., I, 167). W r. 1579 wś ma 14 łan. km., 4 zagr., 1 kom., 2 łany wójt.

Kozłów, wś, pow. dąbrowski. Stanowił uposażenie prepozyta kolegiaty wiślickiej. Dziedzice Gręboszowa chcieli ją odebrać. Klemens VI poleca w r. 1343 dziekanowi opolskiemu, by zmusił przywłaszczycieli do zwrotu wsi (Kod. kat. krak., I, 224).

Kozłów 1.) al. *Bołotnice*, chutor, pow. owrucki, gm. Chrystynówka, 7 dm., 41 mk. 2.) K, wś, pow. włodzimierski, gm. Chorów, 28 w. od Włodzimierza, 46 dm., 293 mk. W r. 1545 Michała Świniuskiego. W r 1570 Balcera Gniewosza. W r. 1583 Gniewosz Oleksowski wnosi od 7 dym., 5 ogr., 9 kom., 2 kół waln.

Kozłowce 1.) wś, pow. dzisieński, gm. Stefanpol (4 w.); miała 35 dusz rewiz. 2.) K., wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Kozłówek, r. 1536 *Kozłów*, wś pow. jasielski. W r. 1336 włość klasztoru pokrzywnickiego, ma kościół par. We wsi jest dział królewski. Do par. należała Oparówka wieś klasztorna. W reg. pob. z r. 1581 podana także parafia Kozłów. Uboga parafia przestała z czasem istnieć i wcieloną została do par. Dobrzechów.

Kozłowica, *Kozłowiki*, dwór, pow. wołkowyski, gm. Międzyrzecz, własność Jagielnickich, 28 dz.

Kozłowice *Stare* i *Nowe*, wś, pow. błoński. Wieś książęca w dok. z r. 1451 (Kod. maz., 215). W r. 1579 płaci od 24 łan., 5 zagr., 2 kom., 4 rzem. W r. 1827 było 45 dm., 408 mk.

Kozłowicze 1.) wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Kosicze, 4 w. od Brześcia, 140 dz. 2.) K, dwie wsi, tamże, gm. Motykały, 10 i 14 w. od Brześcia, 410 i 420 dz. 3.) K., okolica, osada i 2 chutory, pow. grodzieński, gm. Wiercieliszki, 14 w. od Grodna. Okolica ma 314 dz.; osada 3 dz. włośc. i 20 dz. cerk. Jeden z chutorów należy do Plisowskich, 74 dz., drugi do Czerniewskich, 62 dz. 4.) K., wś, pow słonimski, gm. Kostrowicze, 12 w. od Słonima, 46 dm., 304 mk., 555 dz. 5.) K., kol. żyd. nad Berezyną, pow. bobrujski, gm. Broża, 18 dm., 333 mk., dom modl. żyd. 6.) K., fol., pow. nowogródzki, gm. Poczepowo, Tasmińskich $^3/_4$ wł. 7.) K., wś nad rz. Hrywiec, pow. horecki, gm. Masłaki, 95 dm., 589 mk., cerkiew. 8.) K., wś i folw., pow. rohaczewski, gm. Horodziec (8 w.), 90 dm., 684 mk. Fol., od r. 1875 Baranowskich i Dobrowolskich, 756 dz. (271 lasu). 9.) K, fol., tamże, od r. 1876 Titowych (poprzednio Turczaninowa), 1303 dz. (720 lasu), młyn, wia-

trak. 10.) **K.**, os., pow. witebski, gm. Kuryno (20 w.), cerkiew.

Kozłówka, wś, pow. mścisławski, gm. Starosiele, 7 dm., 49 mk., cegielnia.

Kozłówka, ferma przy wsi Sitkowce, pow. lipowiecki.

Kozłówki, zaśc., pow. dryzieński, par. Rosica; należał do dóbr Sarya.

Kozłowo, w dok. *Coslovo*, wś, pow. pułtuski, par. Przewodowo. Wspom. w dok. z XIII w., śród włości bisk. płockich. W r. 1576 wś biskupia w kluczu nowomiejskim, ma 14 łan. Ob. *Przewodowo* (t. IX).

Kozłowo, r. 1258 *Coslovich*, r. 1294 *Choslovicz*, wś, pow. łukowski. W dokum. z r. 1258 i 1294 śród włości klasztoru lubińskiego (K. W., n. 368, 719). W r. 1580 płacą tu: Zofia z Tęczyna, kasztelanowa międzyrzecka i Jakób Niegolewski od $4^1/_2$ łan., 5 zagr., 4 kom., 1 osadn., $^1/_2$ łana karcz.

Kozłowo 1.) wś włośc. i fol., pow. bielski gub. grodz., w dawnej ziemi drohickiej, gmina Grodzisk, par. katol. Pobikry, 39 w. od Bielska. Wś ma 114 dz., ludność polska; fol. należał do dóbr Sypne, Szadurskich, obecnie rozparcelowany pomiędzy włościan. 2.) **K.**, os. przy wsi Podwielikie, pow. słonimski. 3.) **K.**, dobra, pow. dźwiński, bar. Korfa, 179 dz. 4.) **K.**, dobra skarb., tamże, obejmują 17 wsi i fermę K., 1837 dz., stanowią część dóbr skarb. Ossuń. 5.) **K.**, wś, pow. dryzieński, par. Oświej. 6.) **K.**, wś i fol., tamże, gm. i dobra Sarya. Folw. ma 334 dz. 7.) **K.**, wś nad rzką Pograniczną, pow. newelski, gm. Seruty, 11 dm., 70 mk., cerkiew. Własność Łosowskiego. 8.) **K.** *Stare*, os., pow. siebieski, gm. Nieporoty, cerkiew. 9.) **K.**, wś, pow. witebski, Bartoszewiczów. 10.) **K**, wś nad Uświaczą, pow. wieliski, gm. Uświat.

Kozłowskie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (9 w.).

Kozłowskiszki, dwór, pow. szawelski, gm. Podubis (4 w.).

Kozłowszczyszki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (8 w.).

Kozłowszczyzna 1.) pow. prużański, ob. *Ignatówka*. 2.) **K.**, wś i dobra, pow. słonimski, gm. Kozłowszczyzna, 24 w. od Słonima. Wś ma 78 dz. ziemi cerk. i 30 dz. Epsteina; dobra, zw. też Rendzinowszczyzna, Herubowiczów 4010 dz. Par. praw., dek. (błagoczynia) zdzięcielskiego, 2118 dusz. Gmina obejmuje 110 miejscowości, 1022 dm. włośc. (obok 148 innych), 6430 mk. włościan, uwłaszczonych na 8490 dz. Nadto w gm. jest 259 dz. cerk. i 14,292 dz. większej posiadłości. Zarząd gminny we wsi Dołbniewicze. 3.) **K.**, wś i dwa zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Wieprze (3 i 16 w.). Wś, w parafii Dziewałtów, r. 1788 należała do ks. Macieja Radziwiłła, podkom. litew. Obecnie jeden zaśc. (34 dz.) należy do Żebrowskich. 4.) **K**, folw., pow. oszmiański. Należała do dóbr holszańskich, Sapiehów. Na mocy eksdywizyi r. 1650, wydzielony Janowi i Konstancyi Bortkiewiczom. W połowie XVIII w. z Michałowszczyzną, Małkowskich, w r. 1838 Ferdynanda Vietinghoffa, r. 1842 Joachima Plewaki. 5.) **K.**, dwie wsi, pow. dryzieński, w parafii Oświej i w par. Zabiały.

Kozłowy Łuh, urocz. przy wsi Plebanowce, pow. sokólski, 70 dz.

Kozły 1.) wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Dubiażyn, 6 w. od Bielska, 217 dz. 2.) **K.**, wś, pow. grodzieński, gm. Indura, 30 w. od Grodna, 481 dz. 3) **K.**, pow. prużański, ob. *Zababie* (t. XIV, 176). 4.) **K.**, dwór, pow. poniewieski, gm. Gulbiny (17 w.). 5.) **K.**, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Owanta (1) i Pupany (14 w.).

Koźmiakowszczyzna, dobra, pow. słonimski, gm. Kozłowszczyzna, 27 w. od Słonima, Makarewiczów 365 dz.

Koźmice, r. 1373 *Cosmicz*, wś, pow. wielicki. Dziedzice częściowi z tej wsi wspom. w dokum. z r. 1373 (Kod. mał., III, 262). W r. 1581 są: Koźmice i K. większe, mają 5 działów szlacheckich.

Koźmin, zapewne *Kosemino*, r. 1232 *Chocemino*, r. 1282 *Chozmino*, wś, pow. kolski. Nadana pierwotnie z kluczem dobrowskim cystersom, przez arcyb. Bogumiła. Wspom. w dokum. z r. 1232, 1252, 1288 i 1290 (K. W., n. 136, 304, 618, 655). W r. 1579 wś Kozimino w parafii Janiszewo, ma w trzech działach szlacheckich 6 zagr., 4 rzem.

Koźmin 1.) r. 1291 *Cosmin*, r. 1350 *Horle* sive *Kozmino*, miasto, pow. krotoszyński. Zdaje się, że w r. 1291 dziedzicem miasta jest komes Jan, syn Ciechosława z Galewa, datujący z K. akt lokacyi wsi Radlin. Przy akcie obecny jest Jan sołtys i Piotr „koło łaźni“, widocznie mieszczanie K. W r. 1318 Dzierżykraj, dziedzic Mokronosa sprzedaje mieszczanom K. wieś swą Chocieszowice. W r. 1338 Kazimierz król polski, nadaje Maćkowi Borkowiczowi, miasto królewskie „Coszmyn“ (K. W., n. 667, 998, 1188, 1298). W r. 1578 miasto płaci szosu fl. 33. Od 4 garncarzy, 26 sukienników, 3 piekarzy, 1 siodlarza, 5 kuśnierzy, 2 zagrodn., 4 szynkarek, 4 rzeźników, 1 miecznika, 12 szewców, 1 barwierza, 14 komorn. bez bydła, 12 komor., 4 kowalów, 1 szklarza, 7 krawców, 4 bednarzy. „Widok miasta K. w r. 1772“ z ryciną (Przyj. ludu, 1839/40). „Koźmin“ (Przyj. ludu 1842/43 str. 371 — 376, z ryciną). „Kilka słów o czarownicach w Polsce, mianowicie w K.“ (Przyj. ludu, 1844, nr. 22 i 23). Benedykt z K. Nagrobek w kościele Dominikanów w Krakowie (Przyj. ludu, 1842/43, str. 297). K., przez E. Kierskiego (Tyg. illustr., X, 1864, 323). Fabisz P. Wł. X.: Wiadomość o szkolności katolickiej, w dekanacie koźmińskim i o gimnazyum katolic-

kiem w Ostrowie. Ostrów, 1874, VI i 73. Zamek w K. (Album do Edw. hr. Raczyńskiego „Wspomnień Wielkopolski"). Das Schloss in Koschmin. Ein Beitrag zur Geschichte der Stadt, herausgegeben von C. Pflanz. Koschmin, 1886, str. 28. 2.) **K.**, r. 1232 *Cosmeno*, wś, pow. międzyrzecki. Władysław ks. polski nadaje w r. 1232 wsi tej własności Templaryuszów, prawo niemieckie (K. W., n. 142, 294).

Koźminek, r. 1369 *Cossmynecz*, mstko, pow. kaliski. Miasto królewskie nadane r. 1369 wraz z czterema wsiami: Osuchów, Chodupki, Nakwasin, Złotniki, przez króla Kazimierza W., Bartoszowi „de Wezenborg" (K. W., n. 1618). W r. 1578 płaci miasto szosu fl. 8, od 10 piekarzy, 6 prasołów, 2 garncarzy, 4 rzeźników, 10 bań gorzał., 9 piwowarów, 6 szewców, 9 komorn., 3 kuśnierzy, 2 przekupniów, 5 tkaczy, 4 krawców, 3 kowalów, 2 bednarzy, 1 golarza. Jako nieobecni nie zapłacili: 2 prasoli, 1 garncarz, 2 rzeźników, 8 bań gorzałcz., 3 piwowarów, 1 szewc, 1 kuśnierz. Ogółem dano fl. 78 gr. 24.

Koznodzieszyki, wś, pow. święciański, gm. i dobra Łyntupy (3 w.); miała 17 dusz rewiz.

Kozodoje, *Kozadoje*, wś, pow. sieński, gmina Rasna, 22 dm., 178 mk.

Kozorezka, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Siesiki (6 w.).

Kozorezy, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Owanta (16 w.).

Kozowiszki, *Kazawiszki*, wś, pow. wiłkomierski, gm. Żmujdki (10 w.).

Kozule, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (6 w.).

Kozułowo, folw., pow. rzeżycki, Michajłowych, 337 dz.

Kozy, u Dług. *Dwyekozy*, wś, pow. bialski (Galicya). W połowie XV w., wieś ma kościół par., a dziedzicem jej jest Mikołaj Słop z Dębowca h. Kornicz, kaszt. oświecimski. Dziesięcinę pieniężną (5 fert.) pobierał scholastyk krakowski (L. B., I, 85). W r. 1581 p. Gierałtowska płaci tu od $20^{1}/_{2}$ łan., 9 zagr., 3 czynsz., 2 zagr. bez roli, 21 kom. z bydłem, 1 kom. bez bydła, 3 rzem. Do tejże Gierałtowskiej należą Wielamowice.

Kozyry, os., pow. newelski, gm. Szalachowa (9 w.), cerkiew.

Kożanicha, chutor, pow. winnicki, gm. Hawryszówka, 100 dz. Własność Bronisława Jasińskiego.

Kożaniki al. *Koźeniki*, mylnie *Kożanka* (t. IV, str. 576), wś nad Rosią, pow. wasylkowski, gm. Czerkas, st. poczt. i dr. żel. Biała Cerkiew (8 w.), 55 w. od Wasylkowa, 109 dm., 1145 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn. Należała do Białocerkiewszczyzny.

Kożanka, ob. *Kożyno*.

Kożanka 1.) wś, pow. lipowiecki, gm. Medówka, st. poczt. Lipowiec (20 w.), 146 dm., 1302 mk., cerkiew, 2 szkółki cerk., 2 młyny. W r. 1629 w dzierżawie Stan. Krzybakowskiego, płaci od 43 dym. 2.) **K.** al. *Kożanki*, wś nad rz. Kamianką, pow. wasylkowski, gm. Kożanka, st. poczt. Chwastów (16 w.), 52 w. od Wasylkowa, 167 dm., 1014 mk., cerkiew drewn., 2 szkoły, st. dr. żel. płd.-zchd., cukrownia, młyn wodny, cegielnia. Należy do Białocerkiewszczyzny. Gmina obejmuje 6 miejscowości (4 sioła, 2 wsi), 10,612 mk. (125 katol., 73 stund., 788 żyd.) i 12,009 dz., w tem 3421 większej posiadłości, 8218 włośc., 186 cerk. Na polach wsi mogiła.

Kożanówka, *Każanówka*, wś nad rzką Catą, pow. humelski, gm. Jurkowicze Stare (6 w.), 129 dm., 805 mk., 3 wiatraki.

Kożany, wś i dobra nad Narwią, pow. białostocki, gm. Zawyki, 22 w. od Białegostoku. Wś ma 114 dz.; dobra, Giedrojciów, z chut. Berezowo 325 dz. O dwie wiorsty od fol., na prawym brzegu Narwi, nasyp okrągły otoczony rowem, zwany Zameczysko.

Kożarki, wś skarb. nad rzką Szybek, pow. czehryński, gm. Racewo, st. poczt. Czehryń (7 w.), 267 dm., 1683 mk., cerkiew, szkółka cerk., 26 wiatraków. Wchodziła w skład ststwa czehryńskiego.

Kożary, wś, pow. sieński, gm. Łukoml (9 w.), 32 dm., 156 mk.

Kożelewszczyzna, zaścianek, pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (9 w.).

Kożewnia, urocz., pow. brzeski gub. grodz., gm. Dworce, 46 w. od Brześcia, 206 dz. (109 lasu) należących do kilku właścicieli.

Kożewszczyzna, w spisie *Koniewszczyzna*, fol. dóbr Bajki Bugrakowszczyzna, pow. prużański.

Kożolino, w dok. *Ocoselino*, wś, pow. płoński. W dok. z XIII w. śród włości bisk. płockich podano: „Lbovo, cambitum pro Ocoselino" (Mon. hist. Pol., V, 436). W r. 1578 Kozolino ma $5^{1}/_{2}$ łan. i 3 zagr. bez roli. W r. 1827 ma 10 dm., 74 mk.

Kożuchów, wś, powiat jasielski. Mikołaj, dziedzic K. w dok. z r. 1366, wieś sama w dok. z r. 1377 (Kod. mał., III, 202, 305). W r. 1536 podana w par. Lubla. Jan Trzecieski miał tu 6 kmieci i 3 zagr., karczmę płacącą 2 grzyw., dwór, folwark, łąki, staw i 4 sadzawki, młyn dający 2 grzyw. Z pasiek było 12 gr.

Kożuchów, r. 1310 *cives vrienstatenses*, 1329 *vreinstat*, miasto powiat. na Szląsku pruskim. W r. 1310 mieszczanie tutejsi przystępują do związku miast sąsiednich dla walki z rozbójnictwem (K. W., n. 936, 1099).

Kożuchowicze (ob. t. IV, 577, *Kożuchowskie starostwo*), wś nad rzką Łazą, pow. mścisławski, gm. Chosławicze, 34 dm., 245 mk., cerkiew,

młyn. Por. *Kożuchowszczyzna*. Ststwo od r. 1658 było w posiadaniu Andrzeja Kotła.

Kożuchówka 1.) wś, pow. kowieński, gm. Janów (11 w.). 2.) **K.**, fol., pow. borysowski, Ciechanowieckich 84 dz.

Kożuchówka 1.) wś nad Udyczem i Samcem, pow. humański, gm. Kuźmina Hrebla, st. poczt. Humań (26 w.), 124 dm., 717 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, wiatrak, cegielnia. 2.) **K.** (t. IV, 577), wś u źródeł rz. Bobrycy, pow. kijowski, gm. Hlewacha, st. poczt. i dr. żel. Wasylków (10 w.), 30 w. od Kijowa, 240 dm., 1448 mk., cerkiew drewn. z r. 1820, szkółka cerk., 8 wiatraków, 1856 dz. Wś należała do dóbr Michajłowskiego monasteru w Kijowie. 3.) **K.** *Mała*, tamże, ob. *Dranówka*. 4.) **K** al. *Kożuchów*, wś nad rz. Krewną, pow. owrucki, na płn.-zch. od Iskorości.

Kożuchowszczyzna, dobra, pow. mścisławski, Tołpyhów 676 dz. (543 dz. lasu). Por. *Kożuchowicze*.

Kożuszki 1.) wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Malesze, 59 dz. 2.) **K.**, wś, pow. rzeczycki, gm. Jurewicze, 41 dm., 210 mk., cerkiew, młyn.

Kożuszki, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Smołdyrew, par. praw. Orepy (3 w.), 20 w. od mta pow., 51 dm., 278 mk.

Kożyno al. *Kożanka*, wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Kleniki, 12 w. od Bielska, 745 dz.

Kożyszki, wś, pow. szawelski, gm. Popielany (3 w.). Mają tu Walentynowiczowie 42 dzies.

Kraczanówka, *Kreczanówka*, wś, pow. zasławski, gm. Łabuń, par. praw. Sasanówka, 42 w. od Zasławia, 47 dm., 310 mk. W r. 1648 Jerzego Lubomirskiego, 16 dym.

Kraczki, *Krzaczki*, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Kupiel, 58 w. od mta pow., 89 dm., 504 mk.

Kraczkówka, wś nad strum. Benderka al. Zurawlicha, pow. humański, gm. Iwańków, st. poczt. Buki (6 w.), 40 w. od Humania, 109 dm., 1200 mk., cerkiew, młyn.

Kragże, okolica, pow. rossieński, gm. Szydłów (9 w.), 28 w. od Rossień. Mają tu Łukowscy 38 dz., Lulewiczowie 56 dz., Raczkiewiczowie 24 dz.

Krahle al. *Ogrodniki*, wś, pow. słonimski, gm. Pacowszczyzna, 61 w. od Słonima, 319 dz.

Krajczowa Wola, ob. *Wola Kotowa*.

Krajew, wś nad stawem, pow. ostrogski, gm. Buhryn, 25 w. od Ostroga (st. poczt.), st. dr. żel. Ożenin (3 w.), 63 dm., 407 mk., cerkiew murowana z r. 1739, szkółka cerk. od r. 1884. Cerkiew fil. we wsi Stadniki (2 w.). W r. 1583 ks. Konst. Ostrogski wnosi od 8 dym., 5 podsus. W r. 1617 własność ks. Janusza Ostrogskiego, zniszczona przez Tatarów. W ostatnich czasach należała do Isupowa.

Krajewszczyzna 1.) urocz., pow. wołkowyski, gm. Tarnopol, Trusiewiczów 20 dzies. 2.) **K.**, folw., pow. nowogródzki, gmina Lubcz (2 w.).

Krajewszczyzna, niegdyś *Rafałów*, wieś nad rzką Kiryłówką, pow. żytomierski, gm. Horoszki, 60 w. od Żytomierza, 27 w. od Iskorości, (st. poczt.), ma 149 dm., 910 mk., cerkiew drewn. Do par. praw. należą wsi: Suchowola, Baranówka, Zarubinka i Pisarówka. W całej parafii było 148 dm., 1143 mk. praw., 16 katol., do 800 ewang., 40 żydów.

Krajno, wś, pow. kielecki. R. 1375 Floryan bisk. krakow. oddaje sołtystwo we wsi biskupiej K., pewnemu Sobkowi, dla osadzenia w niej 40 łan. na prawie średzkiem (Kod. kat. krakow., II, 57). Za Długosza było tu 12 łan. km., 2 sołtysie. Dziesięcinę dawano naprzemian: kustodyi kieleckiej i prebendzie pierzchnickiej w Kielcach.

Krajowice, wś, pow. jasielski. Ruiny na obszarze wsi (ob. t. IV, 585) są zapewne szczątkami, grodu Golesz, założonego tu przez opatów tynieckich. Ob. *Golesz*. W dok. z r. 1334 wspomniany jest Krajowski bród i rzka Lipnica. W r. 1536 włość klasztoru tynieckiego należy do zamku Golesz.

Kraki, chutor, pow. dubieński, gm. Tesłuhów, 44 w. od Dubna, 22 dm., 110 mk.

Krakiany, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel, 79 w. od mta pow., Wojnowskich 50 dz., Grądzkich 50 dz., Prokopowiczów 55 dz.

Krakinatis, jezioro, pow. nowoaleksandrowski, w dobrach Dryświaty.

Krakinie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (9 w.).

Krakinów, mstko, pow. poniewieski, gmina Krakinów, 28 w. od Poniewieża, 2300 mk. Gmina obejmuje 53 miejscowości, 538 dm. włośc. (obok 29 innych), 6016 mk. włościan, uwłaszczonych na 5605 dz.

Kraków. W ostatnich latach 20 przedstawia K. liczne objawy żywego rozwoju w różnych kierunkach. Miasto samo wzrosło w ludność, budowle i różne instytucye. Nowy gmach uniwersytecki, nowe kliniki, seminaryum duchowne, piękny gmach teatralny, kilka nowych budowli szkolnych, pomnik Mickiewicza, mnóstwo kamienic i willi ozdobnych, odbudowa i wspaniałe przyozdobienie wewnętrzne wielu kościołów (Katedra, P. Maryi, Franciszkanów, św. Krzyża), park Jordana dla gier i zabaw młodzieży, wodociągi zasilające miasto źródlaną wodą, tramwaje elektryczne, telefony, nowo przebudowany dworzec kolejowy, dodały bogatemu tak w pamiątki i budowle miastu, nowych powabów i udogodnień, świadcząc jednocześnie o rosnącem życiu duchowem i zamożności. Według spisu ludności z r. 1900 miasto miało (z woj-

skiem) 91,323 mk., 44,973 męż., 46,350 kob. Cudzoziemców 1953 męż., 2495 kob. Podług religii: rz.-kat. 64,209, gr.-kat. 727, orm.-kat. 12, starokat. 2, gr.-oryent. 37, orm.-oryent. 1, ewang.-augsb. 633, wyznania helweckiego 22, izrael. 25,670, bezwyzn. 7. Pod względem języka: Polaków 78,558, Rusinów 249, Niemców 6576, Czechów 1082. Pod względem stopnia wykształcenia: umie czytać i pisać 34,614 męż., 31,685 kob., razem 66,299; tylko czytać 3057, ani czytać, ani pisać: męż. 9609, kob. 12,358, razem 21,967. W r. 1900 istniało w mieście 350 stowarzyszeń, mających 59,000 członków (45,000 katol. i 14,000 żydów). Stowarzyszeń handlowych było tylko 8 (715 żydów, 25 chrześcian), politycznych 4, (chrześc. 1365). Po kilkuwiekowej martwocie miasto, dzięki nagromadzonym tu skarbom pracy kulturalnej tylu stuleci i skoncentrowaniu pracy naukowej, społecznej i życia artystycznego, w tylu zdawna istniejących i nowo wytworzonych lub odrodzonych instytucyach, na nowo stało się w ciągu ostatnich lat, najważniejszym ogniskiem życia duchowego polskiego. Choć liczne grono pracowników zajmuje się badaniem przeszłości miasta i dziejów różnych instytucyj i pomników przeszłości, historyi K. nie mamy dotąd. By ułatwić zoryentowanie się w masie różnorodnych szczegółów tyczących się miasta samego, istniejących w nim instytucyi i rozwijającej się tam różnorodnej działalności, wskażemy tu na pewne wytyczne momenty i fakty, mogące dopomódz do zrozumienia zarówno stosunku pojedyńczych objawów do całości rozwijającego się tu życia, jak ujęcia w pewne uogólnienie procesu dziejowego tego życia. Należąc przez czas pewien krótkotrwałego państwa wielko-morawskiego, a następnie do końca X w., włączony do państwa czeskiego, stary ten gród wcześnie zetknął się z kulturą zachodnią i chrześciaństwem. Znajdując się w punkcie, w którym Wisła (stająca się tu spławną dla statków i zwalniająca swój spadek), przecina się z drogami lądowymi od Węgier, Moraw i Szląska zdążającymi, zawdzięcza K. swój początek skoncentrowaniu już w czasach przedhistorycznych różnych pierwotnych instytucyi. Obok targowisk, które w takich punktach zwykle spotykamy parami po przeciwległych brzegach rzeki, istniały osłaniające je gródki (Skałka i Wawel), oraz pierwotne miejsca obrzędów religijnych. Osada z prawego brzegu miała znaczenie większe w czasach, gdy K. ciążył ku obszarom połudn.-zachodnim i zostawał w związku z czesko-morawską kulturą i życiem państwowem. Gdy wejdzie w skład monarchii piastowskiej i stanie się rezydencyą książąt i centrem kościelnym dla rozległej, po Lublin i Łuków sięgającej na północ dyecezyi, wtedy osada z lewego brzegu weźmie górę i Wawel przemoże skromną Skałkę. Wcielenie ziemi Wiślan do państwa wielko-morawskiego, utorowało drogę chrześciaństwu do tych okolic i utrwaliło ostatecznie przewagę Krakowa nad starszą zapewne Wiślicą. Wedle domniemania prof. Potkańskiego, pierwsi dwaj, uważani za zmyślonych, biskupi krakowscy podawani w katalogach: Prohor i Prokulf, byli istotnie biskupami kraju Wiślan, lecz nie za czasów Mieczysława, ale około r. 900. Nie mieli oni tytułu: krakowskich ani też ściśle oznaczonej dyecezyi. Tych czasów sięgać mogą dwa najstarsze zapewne kościoły (kapliczki) wzniesione na dwóch skałach nadwiślańskich: Wawelu i na Zwierzyńcu p. w. św. Salwatora (Zbawiciela) i trzeci zapewne z praw. brzegu Wisły na Skałce. Najstarsze świadectwo o K. przekazał nam arabski podróżnik Ibrahim, który był w tych stronach i opisał swą podróż w latach 960 do 965. Na podstawie jego relacyi geograf arabski Al-Bekri, żyjący w wieku XI, skreślił w swym dziele geograficznym, opis słowiańszczyzny zachodniej, w którym powiada, że do grodu Fraga (Praga) przychodzą z grodu Krakowa Rusy i Słowianie z towarami. K. był więc już wtedy centrem handlowym i politycznym zarazem większego jakiegoś obszaru. Wzniesienie katedry na Wawelu przez Władysława Hermana stwierdzi to przekształcenie stosunku dwu przeciwległych osad. Pod osłoną grodu i katedry wytworzy się z lew. brzegu osada wzdłuż starej drogi zmierzającej od Sławkowa ku Wiśle. Przy drodze tej powstał też pierwszy kościołek parafialny p. w. św. Trójcy dla potrzeb targowiska wzniesiony (później Dominikanom oddany). Pożar wielki w r. 1125, Tatarzy w r. 1241 niszczą ludną zapewne lecz drewnianą, nieporządnie zabudowaną osadę. Potrzeba skoncentrowania, zorganizowania i zabezpieczenia pracy gromadzącej się tu ludności, wywołała jak i w innych miastach polskich, założenie w r. 1257 przez Bolesława Wstydliwego na nowem miejscu wedle obmyślanego planu, miasta rządzić się mającego prawem niemieckim. Założenie takie było przedsiębierstwem, które książęta oddawali na pewnych określonych warunkach, najczęściej osiadłym lub świeżo przybywającym Niemcom. Odtąd zasilone przez napływ niemieckich i szląskich osadników, miasto zacznie się szybko rozwijać zarówno jako ognisko przemysłowe i handlowe dla ludnej i żyznej prowincyi, a przytem jako ważny centr kościelny i polityczny. Z przywróceniem jedności państwowej stanie się K. za rządów Kazimierza W. stolicą rosnącego w zamożność i siłę państwa. Wytworzenie ogniska oświaty przez założenie wyższej szkoły w r. 1365, spotęguje znaczenie K. dla całego kraju. Nic dziwnego, że szerokie granice zakreślone w r. 1257 zakładanemu świeżo miastu nie będą wystarczać. Przyłączenie Rusi czerwonej, rozwój stosunków handlowych z Węgrami, pobudzi do życia obu-

marłą osadę starego K., z praw. strony Wisły. Kazimierz założy tam nowe miasto na prawie niemieckiem, któremu nada nazwę od swego imienia. Powstanie też na północ od K. przedmieście zw. Florencyą al. Klęparzem, który otrzymuje r. 1366 od Kazimierza W. ponowny przywilej lokacyjny. Wzrost potęgi politycznej i rozszerzenie niezmierne obszaru państwa przez przyłączenie Litwy, Prus, Pomorza, wraz ze współczesnym rozwojem uniwersytetu założonego przez Jadwigę, podniesie K. w wieku XV do znaczenia pierwszorzędnego ogniska kulturalnego w północno-wschodniej Europie, wywołując coraz to większy napływ różnoplemiennej ludności szybko polonizującej się, w ciągu XVI w. pod wpływem bujnie rozkwitającego i coraz wydatniej przyjmującego piętno narodowe, życia politycznego, kościelnego i umysłowego. Z tych trzech czynników największą rolę w rozwoju miasta i jego kulturze odegra kościelny. Życie polityczne nie stworzy tu stałego swego ogniska. Z chwilą gdy nowe możnowładztwo wyrosłe na olbrzymich stepowych i leśnych posiadłościach Rusi i Litwy, przyćmi znaczenie rodów małopolskich rozsiadłych po skalnych gniazdach wyżyny małopolskiej, centr życia przesunąć się musi ku północo-wschodowi i wytworzy sobie w rozsiadłej śród nizin mazowieckich Warszawie dogodne obozowisko sejmowe. Życie umysłowe podtrzymywane przez zamożne mieszczaństwo i panów małopolskich przygaśnie w K. z końcem XVI w. Stałą podstawą bytu i rozwoju K. będzie przez cały ciąg jego dziejów zogniskowanie tu interesów kościelnych w licznych instytucyach nagromadzonych w samym mieście i otaczających je szeroko zakreślonym kołem. Bogato uposażone a tak liczne klasztory krakowskie, przeszło 50 kościołów w mieście i cały krąg okolicznych klasztorów, jak: Tyniec, Mogiła, Szczyrzyce, Staniątki, Sącz, Miechów, Imbramowice, Busk, Jędrzejów, rozległe dobra biskupie: Siewierz i Kielce, świetnie uposażona i liczna tak kapituła, kollegiaty, szpitale i t. p. instytucye, wreszcie sam uniwersytet, będący przeważnie kościelną instytucyą, ze swemi posiadłościami, dziesięcinami i różnymi dochodami, koncentrują w K. swe materyalne a po części i duchowe interesa. Kupcy, przemysłowcy, rzemieślnicy, wyrobnicy, ubodzy, młodzież ucząca się, zależą materyalnie i moralnie zarazem od nagromadzonego tu i w okolicy duchowieństwa. Rzecz godna uwagi, że życie religijne, w swych wyższych stopniach, nie rozwinie się, nie rozkwitnie przynajmniej, w tem centrze kościelnym. W r. 1581 płaci K. szosu fl. 4000. Razem z opłatami od rzemieślników i przemysłowców fl. 4488. Czopowe z K. za rok fl. 14,990 gr. 18, z Kazimierza fl. 6782 gr. 20, z Kleparza fl. 2218 gr. 16. Od towarów wywiezionych po zagranice państwa fl. 4583 gr. 14. Od wołów pędzonych zagranicę fl. 2189 gr. 6. Kazimierz dawał szosu fl. 292, wogóle fl. 382 gr. 6. Kleparz szosu fl. 80, ogółem fl. 200 gr. 6. Biskupie stare i nowe szosu fl. 6. Dopiero z zamknięciem klasztorów, sekularyzacyą dóbr duchownych, przekształceniem uniwersytetu na świecką szkołę w ciągu XIX w., dokonywała się powolna ewolucya, pod wpływem kupiących się tu świeckich żywiołów i rozwój bujnego dziś życia umysłowego i artystycznego. Liczbą i doniosłością wydawnictw i opracowań odnoszących się do jego dziejów a dokonanych w ciągu ostatnich 25 lat, góruje Kraków nad wszystkiemi polskiemi miastami. Szereg takowych rozpoczynają: „Libri antiquissimi civitatis cracovien. (1300 do 1400) wydane przez prof. Fr. Piekosińskiego i J. Szujskiego (Kraków 1878). Po nich pojawił się „Codex diplom. civit. Cracov. (1257 do 1506) wydany przez Fr. Piekosińskiego (4 części — Kraków 1879 — 1882). Następnie „Leges, privilegia et statuta civitatis Cracov. (1506 — 1795). Tom I (do r. 1586), t. II (do r. 1640) w wydaw. „Acta historica“ (Kraków 1885 — 1892). Jednocześnie wyszedł kodeks dyplom. katedry krakow. (1166—1423). 2 tomy, Kraków 1874—1883. Wydał Fr. Piekosiński. Bogaty zbiór obserwacyi i opracowań tyczących się klimatu, budowy gieologicznej, hydrografii, flory i fauny K. i okolic mieszczą: Roczniki komisyi fizyograficznej Akad. Umiej. Wydane zostały osobno prace: Wiśniewski Tadeusz: „Szkic geologiczny K. i jego okolicy“ z mapą geol., Kraków 1901 r. Kuczyński S.: „Przebieg roczny ciepłoty powietrza w K. na podstawie 50-letnich spostrzeżeń (1826—1875) (Pamiętnik Akademii Umiejęt., t. IX). Satke Wład.: „Kierunek, droga i szybkość wiatru w K.“ (Kraków, 1901 r., str. 45—odbitka z Rozpraw wydz. mat. przyr. Akad. Umiej.). Zawiązane przed kilku laty Towarzystwo miłośników historyi i zabytków Krakowa, wydaje „Rocznik“ (obecnie t. VI) mieszczący liczne opracowania tyczące się miasta, jego instytucyi, życia i zabytków), a prócz tego „Bibliotekę krakowską“ (dotąd 20 tomików) mieszczącą szereg monografii kościołów, klasztorów i różnych instytucyj. Do dziejów miasta prócz tego odnoszą się następne prace: Kirkor H.: „Badania archeol. w r. 1876 w Krakowie“ (Kraków 1877). Ossowski G.: „Czwarte sprawozdanie z badań antropol. archeol. w jaskiniach okolic K.“, r. 1882 (Zbiór wiad. do antrop. kraj., t. VII i osobna odbitka). Potkański K.: „Kraków przed Piastami“ (Kraków, 1897), Szujski Józef i Piekosiński Fran.: „Stary Kraków w 900 rocznicę jego narodowego charakteru“ (Kraków, str. 164 i 57 rycin). Cercha Maks i Stanisław Kopera: „Pomniki Krakowa“ (rysunki i tekst, dotąd 22 zeszytów in folio“. „Die alten Zunft et Verkehrs Ordnungen der Stadt Krakow, nach Balt. Behems“ Codex Picturatus, hrsg. v. Bucher B.,

Wien 1889. Neuwirth Jos.: „Krakow zur Zeit des Mittelalters, ein Staedtebild“ (w zbiorze: Kunstgesch. Charakterbilder aus Oester. Ungarn“ Wien, 1893 r.). Kutrzeba St.: „Handel K. w wiekach średnich na tle stosunków handlowych Polski“ (Praca złożona Akad. Umiej. w r. 1902). Wojciechowski Tadeusz: „Kościół katedralny w K.“ (Kraków, 1900 r. Tom in folio z 66 rycinami). Morawski Kaz.: „Historya uniwersytetu jagielońskiego. Średnie wieki i odrodzenie (2 tomy, Kraków, 1900, str. 467 i 472). Dr. Klemens Bąkowski: „Dawny Kraków“ (Kraków, 1898, str. 366, ryc. 2 i plany 2). Opisy kościołów i budowli krakowskich podane w „Bibliografii hist. polskiej“, L. Finkla (t. II, str. 1074 i nast.). Rostafiński: „Przewodnik po K. i okolicy“ (Kraków, 1891 r., str. XXIV i 236). Walery Eliasz Radzikowski: „K. dawny i teraźniejszy“ (Kraków, 1902 r., str. 648, illustr.). Kleczyński Józef: „Statystyka miasta K.“ zeszyt 3 (Kraków, 1892). Tenże: „Spis ludności w dyecezyi krakowskiej w r. 1777“ (Arch. kom. hist., 1894 r., t. 7). Potkański K.: „Granice biskupstwa krakowskiego“ (Kraków, 1901 r.). Łuczyński I. K.: „O województwie krakowskiem“ (Kalendarz pol. i rus., Kraków, 1743). Gołębiowski Ł.: „Opis wojew. krakowskiego“ (Kalendarzyk na r. 1827, Warszawa). Żebrawski T.: „Mapa dyec. krakow. z lat 1621—1650“ (Kraków, 1881 r.). Polkowski I.: „Mapa dyec. krak.“ (Kraków, 1886 r.). Kolberg O.: „Lud jego zwyczaje, sposób życia etc. Serya V Krakowskie“ (Kraków, 1871). *Br. Ch.*

Kraków, fol., pow. włodzimierski, gm. Hrybowica.

Krakowiec, mstko, pow. jaworowski. Miasteczko to wraz z wsią Morawce wchodziło pierwotnie w skład ststwa przemyskiego. Władysław Jagiełło nadał je r. 1423 wraz z dobrami przyległemi, rzekami: Szkło i Rzeteczyn i obu brzegami, Fredrom h. Bończa. W ponowionym przywileju szerzej określono granice dóbr od Morawiec i Podwórza wsi królewskich. Szczegóły te podaje lustracya starostwa z r. 1565. R. 1515 młyn daje poboru fertona, 4 karczmy, 1 grzyw. W r. 1508 „oppidulum“ ma 4 karczmy płacące czopowego po gr. 18. Należy do Andrzeja Fredry. W r. 1589 daje szosu fl. 8, od rzem. fl. 9, od 10 kom. po gr. 4, od palących wódkę 5, od $9^1/_4$ łan. miejskich, młyna. Ogółem fl. 33, gr. 2.

Krakówka, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Traszkuny (1 w.).

Krakówki Dąbki i *K. Włodki*, dwie okolice szlach., pow. bielski gub. grodz., w dawnej ziemi drohickiej, gm. Skórzec, par. kat. Ostrożany, 41 w. od Bielska. K. Dąbki mają 43, K. Włodki 93 dz.

Krakowszczyzna, wś nad dopł. Zdwiża, pow. radomyski, gm. i st. poczt. Brusiłów (6 w.), 38 w. od Radomyśla, 26,dm., 380 mk., 2 wiatraki, 219 dz. Własność większą nabył 1883 r. od Kańskich, Mik. Swiet.

Krakszle, pow. grodzieński, ob. *Szumy Krakszle.*

Kramiałowo, wś, pow. kowieński, gmina Wilkija (8 w.).

Kramkowizna al. *Końcewizna*, os., pow. białostocki, gm. Zawyki, Kozłowskich 100 dz.

Kramkówka *Wielka* i *Mała*, dwie wsi, pow. białostocki, gm. Przytulanka, 43 w. od Białegostoku. K. Wielka, 99 dz. ziemi włościańskiej i 179 prywat.; K. Mała 180 dz. włośc. i 318 dz. pryw. (Niedźwiedzkich i in.).

Kramnik, fol., pow. czerykowski, Bielackich 105 dz.

Krampe, wś dziś w Brandenburgii, pod miastem Kalies (Nowy Kalisz), leżała w Nowej Marchii wedle dok. z r. 1251 (K. W., 298).

Krampieniki, dobra, pow. lucyński, Kossowskich 321 dz.

Kramsk, r. 1227 *Crampsco*, wś, pow. koniński. Pierwotnie własność kościoła płockiego, oddana r. 1227 drogą zamiany za Suchodół i Góry klasztorowi miechowskiemu (ob. *Suchodół*, t. XI, 535). Zapewne dla odległego położenia klasztor pozbył się wkrótce tej posiadłości. W r. 1256 Bolesław ks. krakow. i sandomierski nadaje tej wsi różne swobody. Swoją drogą bawił tu r. 1251 Kazimierz ks. kujawski i wydaje przywilej dla klasztoru w Lądzie (Kod. mał., 34, 40, 106 i K. W., n. 298). Biskupi płoccy czy też klasztor miechowski wcześnie tu założyli parafię. Mikołaj kapelan „de Crampsk“ występuje w dok. z r. 1255. Tegoż roku dnia 15 maja odbyło się poświęcenie kościoła wobec Kazimierza ks. łęczyckiego, Fulkona arcyb. gnieźn. i wielu dostojników (Kod. dypl. pol., II, 55, 57). Jan Łaski, arcyb. wcielił r. 1518 parafię z kościołem św. Stanisława do probostwa w Pyzdrach. Parafią zarządzał więc wikaryusz. Dziesięcinę z łan. km. i dwor. pobierał pleban. Reg. pob. z r. 1579 podaję oddzielną parafię „Krąbsko“. Piotr Żychliński płacił tu od $3^1/_2$ łan, 4 zagr., 1 kom. Pleban miejscowy posiada we wsi Święciec 2 łany.

Kramsko *Stare* i *Nowe*, r. 1314 *Krampsko nova*, dwie wsi, pow. babimojski. W r. 1314 Hektor komes z Klempska (dyec. wrocławska) nadaje wraz z żoną Jadwigą swą wieś Nowe K., klasztorowi w Obrze. Już w dok. z r. 1311 występuje Gerhard pleban „de Kremmen“ (co ma znaczyć tyle co Neu Kramzig) Pomimo potwierdzenia darowizny przez księcia, w r. 1319 znowu „Zulco comes, dominus de Lessotendorph“ nadaje klasztorowi swe dziedzictwo „Novum Cramsko“. W r 1326 Henryk ks. szląski potwierdza to nadanie i zrzeczenie się własności Starego Kramska, przez synów Zulka na rzecz klasztoru. Jeszcze długo klasztor będzie

nabywał działy od krewnych Zulka lub odpierał pretensye (K. W., n. 947, 972, 994, 1004, 1018, 1063, 1079). Już w XVI w. istnieje tu kościół par. p. w. Narodzenia N. P. M., pierwotnie filialny do par. Klemsko (w dyec. wrocławskiej). Gdy ten ostatni zajęli protestanci, parafię przeniesiono do Kramska. Obsługiwali ją zakonnicy wedle wizyty z r. 1640. W r. 1779 staraniem klasztoru stanął nowy kościół murowany o dwu wieżach. Obecnie wieś ma 856 mk. (47 prot.).

Kramy, wś należąca dawniej do Zawierza, pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (5 w.).

Kraniańce, wś. pow. oszmiański. W r. 1618 należała do dóbr Graużyszki.

Kraniszki, wś, pow. poniewieski, gm. Birże (6 w.).

Krankoloryki, zaścian., pow. nowoaleksandrowski gm. Oknista (5 w.).

Krankżle, wś, pow. wileński, gm. Niemenczyn (10 w.); miała 17 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Giejany.

Krapie, zaśc., powiat wiłkomierski, gmina Żmujdki (7 w.).

Krapiwinie, wś, pow. wiłkomierski, gmina Kupiszki (11 w.).

Krapiwna, wś i dobra nad rz. Krapiwianką, pow. horecki, gm. Puhłaje (11 w.), 27 dm., 162 mk., cerkiew, młyn. Dobra, ks. Lubomirskich, 4842 dz. (1536 lasu); młyn wodny.

Krapiwnia, rzka w pow. bielskim gub. smoleńskiej, prawy dopływ Welesy (lewy dopływ Dźwiny).

Krapiwnia, dobra, pow. klimowicki, od r. 1878 Mansurowych, 442 dz.

Krapiwnica, urocz. przy wsi Berszty, pow. grodzieński.

Krapiwno, fol., pow. bobrujski, własność Wieczorów, 100 dz.

Krapszagol, fol., pow. wiłkomierski, gmina Androniszki (4 w.). Około r. 1865 własność Tyszków, obecnie Gustawa Adolfa, 205 dz.

Krasewice Czerepy, wś i okolica, *K. Jagiełki* i *K. Stare*, okolice szlach., pow. bielski gub. grodz., gm. Narojki, 45 w. od Bielska. K. Czerepy mają 18 dz. włośc. i 44 dz. szlach.; K. Jagiełki 46 dz. i K. Stare 77 dz. Gniazdo Krasowskich.

Krasice, wś, pow. przemyski. W r. 1565 wś ta należąca poprzednio do ststwa przemyskiego, przeszła w ręce (jako zastaw) Krasickiego i dawała tylko stacyę do zamku przemyskiego.

Krasiewicze, fol., pow. nowogródzki, gm. Horodyszcze, własność Tupalskich, około 12 włók.

Krasik, wś, pow. opoczyński. W dok. z r. 1308, śród włości klasztoru sulejowskiego.

Krasiłów, mstko w pobliżu Słuczy, powiat starokonstantynowski, gm. i st. poczt. Krasiłów, 22 w. od mta pow., 998 dm., 7403 mk., 3 cerkwie murow., jedna z r. 1876, uposażona 63 dz. z nadania ks. Sanguszków r. 1738 i 1761, druga z r. 1894, uposażona 61 dz. i trzecia z r 1817, uposażona 58 dz. z nadania Sanguszków r. 1738 i 1778; szkoła ludowa od 1870 r., zarząd okr. pol. i gminny, sąd pokoju, cukrownia, garbarnia, 6 jarmarków. Do par. praw. należy wś Krasiłowska Słoboda. W r. 1444 W. ks. Świdrygajło nagaje K., słudze swemu Michałowi Olechnowiczowi. W r. 1497 ks. Aleksander daje dwór K. (wraz z innemi), ks. Konst. Ostrogskiemu, co potwierdza Zygmunt I r. 1511 i 1517. Po śmierci ks. Beaty (z Kościeleckich) Ostrogskiej, zajmuje chwilowo K. drugi mąż jej Olbracht Łaski, który wnosi pobór r. 1570. W r. 1577 ks. Konst. Ostrogski płaci z K. od 14 dym. rynk. po 4 gr., 33 dom. półdworz., z roli po gr. 10, domu po gr. 2, od 10 domk. przekup. ulicz., z przekup. po gr. 7, domu po 2 gr., od 7 dym. rzem., z rzem. po 4 gr., domu po 2 gr., 35 ogr. po 2 gr., a w 1583 r. od 12 dym. rynk. po 6 gr., 104 dym. uliczn., 14 nędznych chałup, 63 półłanków, 54 ogr., 1 dudarza, 4 podsus., 8 rzem., 2 kół waln., 1 stęp., 2 popów. W r. 1589 ks. wwda kijowski wnosi z K. szosu 17 fl. 6 gr., od $31^1/_2$ łan. po 30 gr. 31 fl. 15 gr., z ogr., rzem., komorn., popów, dudarza 22 fl. 15 gr., czopowego per arendam 80 fl., wogóle 151 fl. 6 gr. W r. 1593 i 1618 K. z włością spustoszony został przez Tatarów. W r. 1753 przy rozdziale ordynacyi ostrogskiej, K. dostał się kn. Ign. Sapieże, wwdzie mścisławskiemu, poczem syna jego Ksawerego, po wyjściu którego zagranicę, sprzedane na licytacyi, dziś jest własnością Emeryka Mańkowskiego. Gmina obejmuje 13 miejscowości, mających 1295 dm. włośc. (obok 270 innych), 13,480 mk. włościan, uwłaszczonych na 7235 dz.

Krasiłowka 1.) słoboda nad rz. Wereśnią, pow. radomyski, gm. Przyborsk, par. prawosł. Krasiłówka (12 w.), st. poczt. Radomyśl (103 w.), 296 dm., 1433 mk., dom modl. rozkolników. Własność większa Wierzbickich. 2.) **K.** al. *Ośnica*, wś nad rzką Bołotnik, tamże, gm. Rozważów, par. praw. Wołoczków, st. poczt. Kuchary, 69 w. od Radomyśla, 44 dm., 164 mk., szkoła ludowa, 135 dz. włośc. Niegdyś Alojzego Żmijewskiego, poczem córki jego Skomorowskiej, po której przeszła do jej braci oraz bratanków, posiadających 543 dz. (264 lasu). Nadto 1885 r. nabyli tu: Tatarczuk 100 dz., Tyczyn i Kulewski 104 dz. 3.) **K.** *Nowa*, kolonia przy wsi Krasiłówka, tamże, 15 dm., 58 mk. 4.) **K.**, wś nad rz. t. n., pow. taraszczański, gm. Krasiłówka, st. poczt. Żaszków (17 w.), 31 w. od Taraszczy, 393 dm., 2067 mk., cerkiew, szkoła, młyn, 7 wiatraków, targi tygodniowe. Klucz krasiłowski należał do hr. Branickich, obecnie do apanaży. Gmina obejmuje 9 miejscowości (7 sioł, 2

wsi), 16,459 mk. (103 kat., 21 rozkoln., 85 sztund., 5 ewang., 204 żydów) i 20,216 dz., w tem 207 większej posiadłości, 10,817 dz. włośc., 8681 do apanaży, 337 cerk. Zarząd gm. we wsi Biesiadka. 5.) **K.**, chutor, powiat kowelski, gm. Chocieszów, 6 dm., 33 mk. 6.) **K.**, wś i kol. nad Ceremem, pow. nowogradwołyński, gm. Piszczów, st. poczt. Didowicze (12 w.), 14 i 10 w. od mta pow. Wś ma 126 dm., 797 mk.; kol. 52 dm., 347 mk. We wsi cerkiew drewn. z r. 1745, szkółka od r. 1870. Do par. praw. należą wsi: Dubrowka, Kniaża Korecka i Michejówka. Cerkiew fil. we wsi Kurczycze (10 w.). 7.) **K.**, wś nad Noryniem pow. owrucki, gm. Noryńsk, par. praw. Wieledniki (4 w.), 20 w. od Owrucza, 140 dm., 986 mk.

Krasiłowo, fol., pow. sieński, dziedzictwo Morozewiczów, 231 dz. (158 lasu).

Krasiłowska Słoboda, wś, pow. starokonstantynowski, gm., par. praw. i st. poczt. Krasiłów, 22 w. od mta pow., 124 dm., 737 mk.

Krasiówka, pow. kobryński. Ob. *Śmierdziacze.*

Kraska, wś nad Prypecią, pow. kowelski, gm. Zabłocie, 70 w. od Kowla, 123 dm., 464 mk., cerkiew.

Kraski, wś i dobra, pow. wołkowyski, gm. Podorosk (5 w.), 28 w. od Wołkowyska. Wś ma 101 dz.; dobra Sieheniów (poprzednio Bułharzynów), z fol. Oszczelnik 707 dz.

Kraskόw, fol., pow. bobrujski. Mają tu: Jan Kraskow 109 dz., Maciej Dziakowicz 55 dz. i Magdalena Komarowa 54 dz.

Kraskowszczyzna 1.) wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Brzozowo Nowe, 37 dz. 2.) **K**., urocz. przy wsi Dubicze Cerkiewne, tamże. 3.) **K.**, wś, pow. oszmiański, należała do klucza wiszniewskiego.

Kraślany, wś, pow. grodzieński, gm. Kamionka, 54 w. od Grodna, 215 dz.

Krasław, urzęd. *Krasławka,* mstko, powiat dźwiński, gm. Krasław, 44 w. od Dźwińska, 3 cerkwie, kościół katolicki, 5 dom. modl. żydow., 2 szkoły, szpital, 5 garbarni, młyn parowy, 2 młyny wodne. O 4 w. od mstka st. dr. żel. zw. Krasławka. Gmina obejmuje 121 miejscowości, 488 dm. włośc. (obok 42 innych), 8960 mk. włościan, uwłaszczonych na 11,726 dz.

Krasna 1.) wś, pow. grodzieński, gm. Berszty, 58 w. od Grodna, z urocz. Uhły 178 dzies. 2.) **K.**, tamże, pierwotna nazwa wsi *Doroszewicze* (ob.). 3.) **K**., wś i dobra, pow. wołkowyski, gm. Świsłocz, 39 w. od Wołkowyska. Wś ma 299 dz.; dobra, własność Radowickich, z chut. Masiukowszczyzna i Pacuje 634 dz. 4.) **K.**, chutor, pow. szawelski, gmina Szawle (9 w.).

Krasna 1.) al. *Stanisławka,* wś nad rz. t. n., pow. wasylkowski, gm. Wasylów, st. pocztowa Hermanówka (15 w.), 35 w. od Wasylkowa, 74 dm., 779 mk., cerkiew, szkółka, 4 wiatraki. 2.) **K.**, karczma, pow. olhopolski, gm. Uście (7 w.).

Krasna Góra, dobra, pow. sieński, dziedzictwo Boguszewskich, z fol. Pożenki, Wańkowo, Usowo i Barany 3569 dz. (2059 lasu).

Krasna Góra, kol. czeska, pow. dubieński, gm. Młynów, 20 w. od Dubna, 19 dm., 151 mk.

Krasna Górka, pow. oszmiański, ob. *Górka Krasna.*

Krasna Myza, dobra, pow. kowieński, gm. Krasne (1 w.), 9 w. od Kowna. Gmina Krasne al. Krasnesioło obejmuje 62 miejscowości, 513 dm. włośc. (obok 36 innych), 4746 mk. włościan uwłaszczonych na 6344 dz. Zarząd gm. we wsi Sołomianka.

Krasna Rzeczka, urocz. w dobrach Dojlidy, pow. białostocki.

Krasna Słoboda 1.) wś, pow. bychowski, gm. Propojsk (9 w.), 33 dm., 165 mk. 2.) **K**., wś i fol., pow. sieński, gm. Ulanowicze, 29 dm., 133 mk. Fol., dziedzictwo Czarnieckich, 372 dzies.

Krasna Słobódka, wś, pow. horecki, gm. Dubrowna (10 w.), cerkiew.

Krasna Wieś, wś i dobra, pow. bielski gub. grodz., gm. Dubiażyn, 12 w. od Bielska Wś ma 701 dz.; dobra w części Iwaszkiewiczów 415, w części Tworkowskich 83, Szrodeckich 34, Polewków i Chmurów 43 i Mironowiczów z Pasieką 583 dz. Pomiędzy wsiami K. W., Czechy i Szeszyły, śród niedostępnego błota na brzegu rzki Nurczyka, rozległe horodyszcze, otoczone wałem i rowem, w sąsiedztwie urocz. „Kobyle Głowy".

Krasne, w dok. *Craszino,* wś, pow. ciechanowski. W r. 1415 Ziemowit, ks. mazowiecki, w uznaniu zasług Marcina i Niemiry „de Craszino" nadaje wsi tej prawo chełmińskie. Osadnicy będą płacić czynsz po 12 gr. z łanu (Kod. maz., 159). W r. 1567 p. Wojciech Krasiński chorąży, płaci tu od 9 wł., 4 ogr. P. Andrzej Krasiński, sędzia ciechan. od 7 wł., 2 ogr., 1 rzeźnika. Istnieje też Wola Krasińska, z której p. Andrzej Krasiński płaci od 5 wł. i nieznany też Wzgorz, z którego płacą Andrzej i Wojciech od $7^1/_2$ wł.

Krasne 1.) urocz., pow. białostocki, gmina i dobra Dojlidy. 2.) **K.**, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (5 w.). 3.) **K.**, fol., pow. bobrujski, Strumiłów 808 dz. 4.) **K.**, dobra, pow. czerykowski, par. kat. dawniej Malatycze, obecnie Worodźków, własność od r. 1874 Wasilewskich (poprzednio Tad. Czudowskiego), 1863 dz. (1374 lasu), cerkiew, dwa młyny, folusz, dziegciarnia. 5.) **K.**, wś i fol., pow. homelski, gm. Pokolubicze (6 w.), 122 dm., 858 mk., cerkiew, szkoła. Folw. należy do dóbr ks. Paskiewicza. 6.) **K**, wś, pow. mohylewski, gm. Białynicze, 25 dm., 133 mk. 7.) **K.**, dwa majątki, tamże. Jeden od r. 1878 Aleksandrowiczów,

412 dz., drugi od r. 1876 do 20 włościan, ma 245 dz. 8.) **K.**, fol., pow. orszański, od r. 1876 Kuźniecowych, 113 dz. 9.) **K.**, fol. dóbr Sajszczyno, tamże. 10.) **K.**, dobra, pow. rohaczewski, Zboromirskich 1279 dz. (941 lasu). 11.) **K**, wś, pow. wilejski, gm. Krajsk (10 w.); miała 65 dusz rewiz.; należała do dóbr Dwinosa. 12.) **K**, wś, pow. dryzieński, parafia Oświej. 13.) **K.** al. *Hromne*, zaśc., pow. połocki, Sadowskich 19 dz. 14.) **K.**, wś, pow. wieliski, Mikowiczów.

Krasne 1.) wś, pow. kijowski, gm. Trypol, st. poczt. Hermanówka (20 w.), 55 w. od Kijowa, 171 dm., 954 mk.; cerkiew, szkółka cerk., młyn, wiatrak. Na nowo osadzona przez ks. Ostrogskich (po 1598 r.), należała do dóbr trypolskich metropolitów kijowskich. W r. 1640 było tu 21 sadyb. 2.) **K.**, wś nad Prypecią, pow. radomyski, gm. Szepielicze, st. poczt. Radomyśl (153 w.), 41 dm., 449 mk., cerkiew, szkoła, młyn, wiatrak, 2049 dz. Własność większa należy do klucza czarnobylskiego. 3.) **K.**, wś nad Styrem, pow. dubieński, gm. Kniahinin, par. kat. Łysin (8 w.), 36 w. od Dubna, 56 dm., 776 mk., cerkiew drewn. z r. 1866. Do 1000 morg. ziemi dwor. W czasie rewizyi zamku łuckiego w r. 1545 K. należało do dóbr królewskich i z przys. Bolcze, Kolniatycze, Stawrów i Perekładowicze, było z nadania Zygmunta Starego, w posesyi Wasila Jenkowicza. W r. 1548 nabywa K. od królowej Bony, Iwan Borzobohaty, władyka włodzimierski. Borzobohaci, którzy od K. przyjęli nazwisko Krasieńskich, zastawili swe dobra (między niemi i K.) za 3000 kóp gr. lit., kn. Bohuszowi Koreckiemu. W r. 1583 Bohuszowa Korecka wnosi z K. od 15 dym., 10 ogr., 13 ogr., 1 popa. W początku XIX w., K. z Bilczem, Stawrowem, Kalniatyczami, Perekładowiczami i Wełniczami, należało do Alojzego Gostyńskiego, marszałka dubieńskiego, przez sukcesorów którego zostało sprzedane. 4.) **K.**, wś, pow. łucki, gm. Połonka, 2 w. od Łucka, 126 dm., 425 mk. W r. 1629 sioło należące do ststwa łuckiego. Było tu 8 bojarów, każdy płacił po 10 fl., dziewiąty woźny, ten nie daje, ale posługę odprawuje. Suma 192 fl. Należała później do Józefa Cytowicza i Aleksandra Kolenki.

Krasne 1.) al. *Krasna*, u Dług. *Groschna*, wś, pow. krośnieński. W XV w. należała do par. w Lutczy (L. B., II, 257, 259). 2.) **K.**, wś, pow. turczański. W r. 1565 w stastwie samborskiem, miała 11 kmieci na półdworzyszczach, osadzonych w r. 1556. Dochodu było zł. 11 gr. 17.

Krasne Sioło 1.) wś, pow. prużański, gm. Kotra, 14 w. od Prużany, 496 dz. 2.) **K.**, wś nad Rosią, pow. wołkowyski, gm. Roś, 14 w. od Wołkowyska, 42 dm., 1504 mk., 638 dz. Na lewym brzegu Rosi, o 300 saż. od wsi, starożytne cmentarzysko. Znajdowano tu kości ludzkie, toporki kamienne. Pod wsią dwie grupy kurhanów. 3.) **K**, dobra nad Ptyczem, powiat miński, 6272 dz. dwor., 2 młyny. Niegdyś attyn. hrabstwa kojdanowskiego, dziedzictwa ks. Słuckich, od których jako wiano Zofii Olelkiewiczówny ks. Słuckiej, przeszło do ks. Janusza Radziwiłła. Stefania ks. Radziwiłówna, córka ks. Dominika, sprzedaje K. S. r. 1820 za 660,374 złp., Wincentemu Wołodkowiczowi. Wiadomość podana (t. IV, 629) o ststwie odnosi się do K. S. al. Krasnego, w pow. wilejskim. 4.) **K.**, wś, pow. sieński, gm. Rasna, 34 dm., 205 mk.

Krasneńkie, wś, pow. lipowiecki, gm. Jurkowce, st. poczt. Ilińce (10 w.), 30 w. od Lipowca, 390 dm., 2021 mk., cerkiew, szkółka cerk., wiatrak. Należy do klucza linieckiego (Lińce). W r. 1629 Bohdan Krasnosielski wnosi z K i Wasylówki Małej od 89 dym.

Kraśnianka, pow. czehryński. Ob. *Listopadowo.*

Krasnianka, wś nad stawem, pow. skwirski, gm. Czubińce, st. poczt. Skwira (13 w.), 24 dm., 127 mk. Dunajka jest oddzielną wsią.

Kraśniany, w spisie *Kraśnianka*, wś, pow. sokólski, gm. Nowowola, 623 dz.

Kraśnica 1.) chutor w dobrach Dołbizna, pow. brzeski gub. grodz. 2.) **K.**, wś, pow. bychowski, gm. Osowiec Cerkiewny (12 w.), 79 dm., 439 mk.

Kraśnica 1.) *Nowa*, wś nad stawem, pow. radomyski, gm. Szepielicze, par. praw. Tołsty Les (2 w.), st. poczt. Radomyśl (126 w.), 32 dm., 381 mk., młyn, 2 wiatraki, 660 dz. włośc. Własność większa w części Zielonków (1009 dz., w tem 592 lasu), w części do Kurczeninowych (564 dz.). 2.) **K.** *Stara*, wś, tamże, 124 w. od Radomyśla, 9 dm., 95 mk., przeważnie szlachty. Wś należała do Lisiczyna, od którego r. 1884 nabył Smoleński, posiadający tu i w Burakówce 1019 dz. (200 lasu, 594 nieuż.). 3.) **K.**, wś, pow. kowelski, gm. Soszyczno, 58 w. od Kowla, 19 dm., 179 mk.

Kraśnik, mstko, pow. janowski. Dawna osada, starożytny gródek strzegący posuwającej się ku wschodowi kolonizacyi małopolskiej i kultury. Nazwa przyległej wsi: Stroża świadczy o istnieniu tu grodu, przy którym mieściło się zapewne targowisko i wcześnie założono parafię. Dziesięcinę dawano ztąd pierwotnie scholastykowi w Sandomierzu. W czasie najścia Tatarów na ziemię lubelską i sandomierską, ludność okoliczna znalazła tu schronienie, a zamek dzięki położeniu warownemu i obronie odparł napad, przyczem zginął jeden z hanów. Nagradzając przeto zasługi dziedzica, Krystyna z Góry, cześnika książęcego, Władysław ks. polski, nadaje miastu Kraśnikowi r. 1290 prawo poboru cła. Od konia po 1 gr., od wołów z Podola i Rusi gnanych po $1/2$ gr., od wozu ze zbożem lub pro-

duktami po 1 gr. (Kod. mał., II, 287). W roku 1377 Ludwik król węgierski i polski, bawiąc w Bełzie, nadaje Dymitrowi i Iwanowi z Klecia gród Goraj al. Łada i miasto (civitas) Krasnik z wsiami do nich należącymi. Posiadłości te otrzymały prawo niemieckie średzkie (Kod. mał., t. III, 310). Po dziedzicach z Goraja władają tu: Toporczykowie (Tenczyńscy, Rabsztyńscy, Melsztyńscy). Oni tu założyli r. 1469 przy kościele parafialnym klasztor kanoników regularnych św. Augustyna i uposażyli dochodami. Za Długosza było tu 8 braci i przeor. Miasto miało 30 łan. ziemi, z tych 10 dawało dziesięcinę scholastykowi w Sandomierzu, a 20 klasztorowi w Kraśniku po 6 gr. z łanu i tak zw. kopczyznę w zbożu. Przy klasztorze założono już w XV w. szkołę, której rektor pobierał 5 grz. (L. B., t. III, 174). W r. 1531 miasto płaci szosu 2 grzyw. 32 gr., r. 1569 nic nie dało, zapewne po pożarze. W r. 1676 pogłówne płacą od 303 mieszczan i 68 żydów. Przyległa Rzeczyca księża dawała od 140 poddanych, a Stróża włość kasztelana halickiego, ze Słodkowem miała 200 głów. Wedle spisu jednodniowego z r. 1897 miał 8028 mk. (4749 męż., 3279 kob.). Wykazy urzędowe z 13 stycznia 1897 r. podały 6284 mk. (3284 kob.). Domów było 502, w tem 72 murowanych. Wzniesiono to kosztem około 500,000 rs. wielkie koszary dla wojska na obszarze 40 morg. na przedmieściu Piaski. Kościół świeżo odrestaurowany i budowle poklasztorne w K., zbadał i opisał pod względem architektonicznym Maryan Sokołowski. Praca ta ukaże się w wydawnictwach Akad. Umiej. w Krakowie.

Kraśnik 1.) fol., pow. brzeski gub. grodz., gm. Kamienica Żyrowicka, Straszkiewiczów, 203 dz. 2.) **K.**, fol., pow. grodzieński, gm. Bohorodzicka, 35 w. od Grodna, należy do dóbr Mandzin. Około 1820 r. Michała hr. Walickiego. Niegdyś dwór król. w ekonomii grodzieńskiej. Podług reg. pomiar. z r. 1558 było 8 morg. pod zabud., 4 mr. ogrodów, 22 włók pola ornego średniego, 9 włók sianożęci na poły z zaroślami, 2 wł. 12 mr. pod 12 ogrodnikami, 1 wł. dla gumiennego i 2 włóki na służkowstwo. Włość kraśnicka obejmowała wójtowstwa: weretejskie (wiereciejskie), podnieciecckie, podwołpieńskie, służkowskie i olchowskie. Klucz kraśnicki ekon. grodzieńskiej r. 1680 czynił 7522 złp. 16 gr. 9 den. 3.) **K.**, urocz. w dobrach Podelsna, pow. prużański. 4.) **K.**, fol., tamże, gm. Murawiewska, Komarów 106 dz. 5.) **K.**, urocz., tamże, gm. Noski, należy do dóbr Sielec. 6.) **K.**, wś, dobra i os., tamże, gm. Suchopol, 26 w. od Prużany. Wś ma 469 dz.; dobra, Fieduszków 660 dz.; os. 75 dz. Na polach wsi kilka wielkich kurhanów. 7.) **K.** *Mały* al. *Krasniczek*, wś, tamże, 22 w. od Prużany, 3 dm., 67 mk., st. poczt., 88 dz.

Krasniów, wś, pow. pińczowski, gm. i par. Opatowiec, ma 24 os., 197 morg. W r. 1827 wieś rząd., 19 dm., 107 mk. Dawna własność biskupów krakow. Był także tu dział królewski, podany w reg. pob. z r. 1579 wraz z Chwalibogowicami.

Krasniszki, wś, pow. poniewieski, gm. Naciuny (2 w.).

Krasno 1.) *Folwarczne*, *Małe* i *Stare*, trzy wsi, pow. białostocki, gm. Obrębniki, 25 w. od Białegostoku. K. Folwarczne ma 16 dm., 141 mk., zarząd gm., 272 dz.; K. Małe 158 dz., K. Stare 338 dz. Pod wsiami K. Folwarczne i K. Stare po jednym kurhanie (sopce). 2.) **K.**, *Krasne*, wś, powiat sokólski, gmina Trofimówka, 320 dz.

Krasnobirka, kol., pow. łucki, gm. Szczuryn, 33 w. od Łucka, 16 dm., 88 mk.

Krasnobórka, wś nad stawem, pow. radomyski, gm. Wyszewicze, st. poczt. Radomyśl (8 w.), 86 dm., 470 mk., szkółka, młyn wodny, 636 dz. Własność większa należy do dóbr Worsówka.

Krasnodubie, *Krasnoduby*, wś, pow. kowelski, gm. Koszary Stare, 15 w. od Kowla, 20 dm., 158 mk. W r. 1583 własność kn. Koszerskiego (Sanguszki).

Krasnodworce, wś, pow. słucki, gm. Starobin, 51 dm., 532 mk., cerkiew filialna parafii Zawszyce.

Krasnogaliszki Czeproczyszki, wś, pow. szawelski, gm. Podubis (3 w.), 19 w. od Szawel. Był tu zbór kalwiński drewniany, niewiadomo przez kogo wzniesiony r. 1634, spalony przez katolików r. 1696. Na miejsce jego Jakub Grużewski w r. 1699 zaczął stawiać świątynię murowaną, lecz niedokończył.

Krasnogórka 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (9 w.), 79 w. od mta pow. Gminy drujskiej nie ma, Drujka należy do gm. Słobódka. 2.) **K.**, wś nad jez. Snudzie, tamże, gm. Krasnogórka, 70 w. od mta pow., 12 dm., 109 mk., szkoła. Gmina obejmuje 89 miejscowości, 315 dm. włośc., 5259 mk. włościan, uwłaszczonych na 16,585 dz.

Krasnogóry, dobra, pow. połocki, Ciechanienka 148 dz.

Krasnohorka 1.) wś nad Zdwiżem, powiat kijowski, gm. Makarów, par. praw. Andrzejówka, st. poczt. Chwasowa (20 w.), 50 w. od Kijowa, 14 dm., 200 mk., 96 dz. włośc. Własność większa z Kopyłowem należy do Jackowskich. Niegdyś włość monasteru kiryłowskiego w Kijowie, następnie istniał monaster bazylianów, zamknięty około 1760 r. 2.) **K.**, wś, pow. żytomierski, gm. Chwasowa, par. praw. Toporzyszcze (6 w.). 3.) **K.**, wś, tamże, gm. i par. praw. Krasnosiółka (2 w.), 67 w. od Żytomierza, 54 dm., 305 mk. 4.) **K.**, wś, tamże, gm. i par. praw. Uszomierz (6 w.), 67 w. od Żytomierza, 19 dm., 155 mk.

Krasnohorki, dwór, pow. połocki, Wojniczów 33 dz.

Krasnohorodka, *Krasnogródka*, wś nad Bojarką, pow. kaniowski, gm. Medwin, st. poczt. Baranie Pole (9 w.), 74 w. od Kaniowa, 116 dm., 618 mk., cerkiew, szkółka cerk., 3 wiatraki. Należy do klucza bohusławskiego.

Krasnolaski 1.) chutor, pow. kobryński, gm. Błoty, należy do dóbr Bohacz. 2.) **K.**, fol., tamże, gm Iłosk, 25 w. od Kobrynia, własność Koreniewych, 100 dz. 3.) **K.**, os., tamże, gmina Podolesie, 739 dz. 4.) **K**, urocz., tamże, gm. Zalesie, 25 dz. 5.) **K**, ob. *Koniuchy Krasnolaski*. 6.) **K.**, trzy urocz., pow. prużański, gmina Murawiewska. Jedno należy do dóbr Wiezki, drugie do dóbr Glinianka, trzecie Jastrzębskich, ma 60 dz.

Krasnolisy, mylnie *Krasny Las*, wś nad dopł. rzki Subot, pow. wasylkowski, gm. Połowieckie Małe, st. poczt. Chwastów (26 w.), 56 w. od Wasylkowa, 214 dm., 2315 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 3 wiatraki, olejarnia, 3 kuźnie. Należy do Białocerkiewszczyzny.

Krasnołęka, dwór, pow. dźwiński, parafia Krasław.

Krasnołuka, w dok. *Krasna Łąka*, wś, pow. krzemieniecki, gm. Jampol, par. praw. Juśkowce (3 w.), 35 w. od Krzemieńca, 68 dm., 413 mk. W r. 1583 wnosi Sawa Jałowicki od 4 dym., 1 ogr. Część należy do kn. Lwa Woronieckiego. W ostatnich czasach Karola Drzewieckiego.

Krasnołuki, dobra, pow. borysowski, 1158 dz. Oprócz Przyborów (750 dz.), mają tu części: Krukowscy 57 dz., Lascy 50 dz., Ostrowscy 100 dz., Renttowie 61 dz., Siderowiczowie 60 dz. i Sipajłowie 80 dz.

Krasnopol, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (5 w.). Zasztowtów 50 dz.

Krasnopol 1.) wś, pow. owrucki, gm. Iskorość, par. praw. Wyhów (1 w.), 50 w. od Owrucza, 67 dm., 386 mk. 2.) **K.**, mstko nad dopł. Teterewu, pow. żytomierski, gmina Krasnopol, st. poczt. Ułanów (w gub. podolskiej, 18 w.), st. dr. żel. Olszanka (18 w.), 75 w. od Żytomierza, 539 dm., 3145 mk., dwie cerkwie: drewn. niewiadomej erekcyi, ma 95 dz. ziemi; druga też drewn. z r. 1727, uposażona 76 dz. z nadania dziedzica Kajetana Giżyckiego r. 1782, kościół par. kat., kaplica kat. cmentarna, zarząd okr. pol., urząd gminny, szkoła od 1881 r., 2 młyny, 3 wiatraki. Jako mstko wymienione w r. 1601 we włości ostropolskiej, w liczbie wsi spustoszonych i spalonych przez Tatarów.

Krasnopole 1.) al. *Malastówka* (t. VI, 28), mstko i dobra nad rzką Turyą, pow. czerykowski, gm. Krasnopole, 30 w. od Czerykowa, 412 dm. drewn., cerkiew murow., 5 dom. modl. żyd., 2310 mk. (197 praw., 15 katol., 2098 żyd.), sąd pokoju, sędzia śledczy, zarząd okr. polic. i gm., szkoła, lecznica, lekarz, 3 garbarnie, 9 olejarni, młyn; 4 jarmarki rocznie. Dobra, von Benkendorfów 3403 dz. (2803 lasu), 3 młyny, folusz. Gmina obejmuje 34 miejscowości, 1197 dm., 5014 mk. włościan (1717 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 10,273 dz. W gm. jest 6627 dz. lasów większej własności i 2162 włościańskich. 2.) **K.**, fol., pow. homelski, Łukianowa i 6 innych, 112 dz. 3.) **K.** wś i fol., pow. klimowicki, gm. Szumiacze (22 w.). Fol., dziedzictwo Aleksandrowiczów, 412 dz. (150 lasu), młyn. 4.) **K.**, wś, pow. mohylewski, gm. Połykowicze (5 w.). 5.) **K.**, fol., pow. sieński, od r. 1859 Krasowskich, 148 dz. 6.) **K.**, dobra, pow. horodecki, von Dannesternów.

Krasnopołka 1.) wś nad Rewuchą, powiat humański, gm. Krasnopołka, st. poczt. Humań (12 w.), z fermą i chutorem 354 dm., 1653 mk., cerkiew, szkoła, 5 młynów, 9 wiatraków. Gmina obejmuje 10 miejscowości (9 siół, 1 wś), 16,778 mk. (2 katol., 311 żydów) i 22,425 dz. (230 dz. większej własności, 21,499 włośc., 364 cerk.). 2.) **K**, wś, pow. kaniowski, gm. Prycki Wielkie, st. poczt. Rzyszczów (14 w.), 46 w. od Kaniowa, 55 dm., 632 mk., szkółka, 5 wiatraków.

Krasnopuszcza, wś, pow. przemyślański. Dr. Lud. Finkel: „Wycieczka do Kr.“ (Teka konserwator., II, r. 1900).

Krasnoreczka, wś i kol., pow. żytomierski, gm. Chwasowa, 40 w. od Żytomierza. Wś ma 40 dm., 241 mk.; kol. 68 dm., 520 mk.

Krasnosielc, ob. *Siedlec*.

Krasnosielce, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (4 w.).

Krasnosiele, *Krasnosile* (t. IV, 639), wś nad rzką Ozierec, pow. ostrogski, gm. Hoszcza, par. praw. Sieniów (pow. rówieński, 2 w.), 34 w. od Ostroga, 64 dm., 375 mk., cerkiew filial. drewn. z r. 1783.

Krasnosiółka 1.) myl. *Krasnosielica* (t. IV, 639), wś nad Taszłykiem Suchym, pow. czehryński, gm. Stawidła, st. poczt. Złotopol (20 w.), 65 w. od Czehrynia, 676 dm., 3432 mk., cerkiew, szkółka cerk. i początkowa, cegielnia, 32 wiatraki. 2.) **K.**, wś, pow. ostrogski, gm. Dołżek, par. praw. Skuit Mały (2 w.), 30 w. od Ostroga, 86 dm., 501 mk. 3.) **K.**, wś, pow. owrucki, gm. i par. praw. Noryńsk (2 w.), 12 w. od Owrucza, 38 dm., 242 mk. 4.) **K**, wś nad Słuczą, pow. starokonstantynowski, gm. i st. poczt. Starokonstantynów (8 w.), 76 dm., 529 mk., cerkiew murow. z r. 1791 fundacyi właściciela Adama Peretiatkiewicza, uposażona 45 dz. 1778 r. Do par. praw. należą wsi: Hromówka, Niemirówka i Sachnowce. Wś należała niegdyś do włości konstantynowskiej, ks. Ostrogskich. W r. 1583 wniesiono od 9 dym., 7 ogr., w 1582 r. zgorzało 11 dym. W r. 1593 spustoszona przez Tatarów. Później w ordynacyi ostrogskiej; w r. 1753 dana ks. Aug. Aleks. Czartoryskiemu. Około 1770 r. nabyta przez Peretiat-

kiewiczów, należy obecnie do Rożyńskich. 5.) **K.**, wś nad rzką Huśką, pow. zasławski, gm. i par. praw. Sudyłków (3 w.), 24 w. od Zasławia, 29 dm., 181 mk., kaplica cmentarna z r. 1888. W r. 1583 Marko Kleński wnosi od 5 ogr., 3 ogr. 6.) **K**, wś nad rzką Lemną, pow. żytomierski, gm. Chwasowa, par. praw. Turczynka. 7.) **K.**, wś, pow. żytomierski, gm. Krasnosiółka, st. poczt. Cudnów (12 w.), st. dr. żel. Olszanka (10 w.), 69 w. od Żytomierza, 266 dm., 1511 mk., cerkiew drewn. z r. 1760, uposażona 64 dz., z zapisu ks. Janusza Sanguszki. Do par. praw. należą wsi: Cecylówka, Krasnohorka i Krasnowólka. W całej parafii było poprzednio 253 dm., 2005 mk. praw., 15 katol. i 10 żydów. Wś wymieniona w r. 1585 w liczbie wsi darowanych przez ks. Konst. Ostrogskiego, synowej ks. Zuzannie, żonie Janusza, wwdy wołyńskiego. Obecnie należy do ks. Mik. Imeretyńskiego.

Krasnosiołki, wś, pow. kowieński, gmina Aleksandrowska Słoboda (3 w.).

Krasnosiołówka, wś, pow. trocki, gm. Żośle (9 w.); miała 15 dusz rewiz. osad. wielkoros. Należała do dóbr skarb. Poporcie.

Krasnostaw, chutor, pow. ostrogski, gm. Chorów, 1 w. od Ostroga, 21 dm., 135 mk.

Krasnostawce, wś, pow. śniatyński. W r. 1565 wś w ststwie śniatyńskiem, nad pot. Białałojem, miała dworzyszcz 12, wataman wolny. Powołowszczyzny w roku siódmym wołów 13. Dochodu było zł. 42.

Krasnostawka, wś i os. nad rzką Szurą, pow. humański, gm. Leszczynówka, st. poczt. Humań (26 w.). Wś ma 173 dm., 788 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 2 wiatraki; os. 19 dm., 44 mk.

Krasnostok, os. cerk., pow. sokólski, gmina Kamionna, 27 w. od Sokółki, zarząd gminny, 99 dz. cerk. Par. praw., dek. (błagoczynia) sokólskiego, 1484 dusz. Cerkiew par., cmentarna i 2 kaplice.

Krasnowale, wś, pow. kowelski, gm. Koszary Stare, 33 w. od Kowla, 37 dm., 294 mk.

Krasnowinka, wś, pow. sieński, gm. Wysoki Horodziec, 11 dm., 101 mk.

Krasnowłóka, *Krasnowołoka*, *Krasna Włóka*, wś nad Żerewem, pow. owrucki, gm. Krasnowłóka, 55 w. od Owrucza, 148 dm., 875 mk., cerkiew drewn. z r. 1879, zarząd gminny. Cerkwie fil. we wsi Nowaki i Żerewce. Do parafii praw. należą wsi: Bobrycze, Puciłowicze, Stepanówka i Zapole.

Krasnowola 1.) wś nad rzką Korminem, pow. łucki, gm. Silno, 80 w. od Łucka, 41 dm., 438 mk. Należała do Ejsmontów. 2.) **K.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Bereżce, 54 w. od Włodzimierza, 9 dm., 67 mk. W r. 1583 do Wyżwy, kn. Andrzeja Kurpskiego, który wnosi od $5^1/_2$ łan., 7 ogr.

Krasnowólka, wś, pow. żytomierski, gmina i par. praw. Krasnosiółka (3 w.), 66 w. od Żytomierza, 55 dm., 331 mk.

Krasnowska Buda, wś, pow. trocki, gmina Troki (10 w.); miała 10 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Krasne.

Krasnowskie, nieistniejąca p. t. nazwą wś, w dzisiejszym pow. kobryńskim. Należała do wójtowstwa sieleckiego, w ekonomii kobryńskiej. Podług rewizyi D. Sapiehy z r. 1563 we wsi było 25 włók gruntu podłego. Poddani z włóki płacić powinni po 83 gr. Dochód czyni 34 kóp 35 gr.

Krasny Biereżek, fol., pow. rohaczewski, od r. 1856 Wojciechowskich, 315 dz.

Krasnybór, wś, pow. augustowski. L. Pietrusiński: „Krasnybór al. Sztabin i Karol Brzostowski“ (Przegląd Europejski, r. 1862).

Krasny Bór, powiat prużański. Ob. *Bór Krasny.*

Krasny Bór, chutor, pow. włodzimierski, gm. Pulmo, 180 w. od Włodzimierza, 6 dm., 72 mk.

Krasny Brzeg, os., pow. newelski, gm. Seruty, cerkiew.

Krasny Dwór 1.) pow. brzeski, ob. *Kamienica Żyrowicka.* 2.) **K.**, fol. dóbr Rudnia, pow. orszański.

Krasny Kut, wś nad Tykiczem Gniłym, pow. humański, gm. Chiżna, st. poczt. Buki (9 w.), 48 w. od Humania, 230 dm., 1369 mk., cerkiew, szkółka cerk., cegielnia, wiatrak.

Krasny Las 1.) urocz., pow. białostocki, gm. i dobra Dojlidy. 2.) **K.**, fol., pow. ihumeński. Mają tu Ustimowiczowie 65 dz. i Kozogrywowie 50 dz.

Krasny Łuh, wś, pow. dzisieński, gm. Stefanpol (8 w.); miała 15 dusz rewiz.

Krasnystaw, r. 1565 *Krasnostaw*, miasto, Wedle spisu jednodniowego z 9 lutego 1897 r., miał 8879 mk. (5537 męż., 3342 kob.); powiat zaś 100,945 mk. (51,276 męż., 49,669 kob.). Wykazy urzędowe zaś podały w dniu 13 stycz. r. 1897 w mieście 7388 mk. (3708 kob.), a w powiecie 104,116 mk. (52,296 kob.). W r. 1900 miasto miało 7586 mk., powiat 107,332. W r. 1565 miasto, centr ststwa, miało w obrębie murów miejskich domów 140 i małych 4. Za murem na grobli 18 dających po gr. 2 i 19 po 1 gr. Za murem pod zamkiem 15 po 2 gr. i 3 małe po 1 gr. Ogrodów 67 po 1 gr. i 18 po $^1/_2$ gr. Łanów miejskich $52^1/_4$ z nich czynsz po gr. 24. Zagrodników 7. Łaźnia daje zł. 17 gr. 18. Rzeźniczych jatek 16, szewckich 19, piekarzy 13. Targowe zł. 16. Ogółem zł. 158 gr. 18.

Krasny Staw, fol., pow. słonimski, gm Maryńska, 19 w. od Słonima, należy do dóbr Dziewiątkowicze Nowe. Przedtem Zgierskich, potem Stefana Śliźnia, referen. litew.

Krasnystaw, mstko, pow. nowogradwołyń-

ski, gm. Berezdów, st. poczt. Korzec (25 w.), 35 w. od msta pow., 322 dm., 2261 mk., cerkiew drewn. z r. 1874, uposażona 78 dz., szkółka od r. 1886, 4 garbarnie, 3 cegielnie, 2 garncarnie; 4 jarmarki rocznie. Do par. prawosł. należą wsi: Jabłonówka i Sienihów.

Krasocin, wś, pow. włoszczowski. Wieś tę wraz z Włodzisławiem i innemi nadał Kazimierz W., Przedborowi i Pakosławowi Zadorom. Potomkowie ich posiadają K. jeszcze na początku XVI w. Oni to wznieśli, zapewne w końcu XIV w., kościół par. p. w. św. Doroty. O kościele tym wspomina Długosz (L. B., I, 595). W r. 1540 posiada wś Hieronim Szafraniec mający 18 półłan. kmiecych, 1 łan km., 2 karczmy, 2 sadzawki, młyn, łąki, bory i pasieki. Wraz z Mieczynem i Sulkowem oceniono te włości Szafrańca na 550 grzyw.

Krasoumojka, zaśc., pow. połocki, Boborykina 27 dz.

Krasów, wś nad rzką Niwą, pow. włodzimierski, gm. Skobiełka, 62 w. od Włodzimierza, 68 dm., 405 mk., cerkiew. Niegdyś Krasiłowskich (Krasowskich), których skupił kn. Fedor Sanguszko. W r. 1577 do Zwinohorodu, kn. Romana, który wnosi od 4 dym. łan., 8 ogr. po 4 gr. W r. 1583 przy Holatynie, kn. Fiedora Sanguszki, płaci od 4 łan., 1 ogr., 5 ogr., popa.

Krasów, wś, pow. lwowski. W r. 1565 w ststwie lwowskiem, osadzona na prawie wołoskiem, miała 56 kmieci na 20 dworzyszczach. Pop dawal kunicy gr. 15. Las bukowy przy wsi za wypas wieprzów dał zł. 16 i 5 wieprzów (po gr. 48). Ogółem dochodu było zł. 125 gr. 5. Młyn dawał prócz tego zł. 40.

Krasóweczka, wś, pow. zasławski, gm. Michnów, par. praw. Szelwów (4 w.), 13 dm., 55 mk.

Krasowicze 1.) fol., pow. ihumeński, Wojnickich 385 dz. 2.) **K.**, fol., pow. nowogródzki, Tupalskich 215 dz. 3.) **K.**, mstko i dobra nad rzką Żadunką, pow. czerykowski, gm. Dubrowica, 40 w. od Czerykowa, 18 dm., 87 mk. (13 żydów), cerkiew drewn. Dobra, dziedzictwo bar. Vietinghofów, 689 dz. (371 lasu), młyn. 4.) **K.**, wś i fol., pow. klimowicki, gm. Tymonów, 48 dm., 273 mk. Fol. Vietinghofów, 200 dz., młyn, folusz, gorzelnia.

Krasówka, wś, pow. klimowicki, gm. Chotowiż, 36 dm., 200 mk., młyn folusz. Przed r. 1865 Ciechanowieckich.

Krasówka 1.) wś, pow. berdyczowski, gm. Puzyrki, st. poczt. Berdyczów (16 w.), 511 mk., cerkiew, szkółka cerk. 2.) **K.**, wś nad Mielnicą, pow. rówieński, gm. Stepań, par. prawosł. Werbcze Wielkie, 80 w. od Równego, 17 dm., 167 mk. 3.) **K.**, wś, pow. zasławski, gm. Nowe Sioło, par. praw. Puzyrki Wielkie (6 w.), 30 w. od Zasławia, 101 dm., 583 mk.

Krasówka, wś, pow. tarnopolski. Wedle lustracyi z r. 1565 wś świeżo osadzona w starostwie trembowelskiem na gruntach należących do miasta Borku (dziś Borki). Miała 5 kmieci ubogich.

Krasowo, wś, pow. mazowiecki. Według dok. z r. 1408 siedzą tu Boleszczyce. Mikołaj z K. kasztelan wizki w dok. z r. 1441 (ob. *Sieburczyn*).

Krasowszczyzna, wś, pow. rossieński, gm. Taurogi (4 w.).

Krassów, wś, pow. raciborski. W dokum. z r. 1295 las „Crassów" należy do wsi Lędziny i stanowi własność klasztoru w Staniątkach. Ob. *Lędziny*.

Krastynie, wś i *K. Jackany*, zaśc., pow. poniewieski, gm. Podbirże (3 i 9 w.).

Krasula, wś pow. nowogradwołyński, gmina Smołdyrew, par. praw. Dubrowka (3 w.), 35 w. od mta pow., 22 dm., 149 mk.

Kraszewo, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Kraszków, r. 1442 *Kraszcou*, wś, powiat opatowski. W dok. z r. 1447 własność klasztoru łysogórskiego. R. 1578 opat płaci od $4^1/_2$ łan. km., 4 kom. ubog.

Kraszuty 1.) wś, pow. połocki, gm. Włodzimierska (Zaborze, 7 w.), cerkiew, gorzelnia, młyn. Dobra, dawniej Jurjewiczów, obecnie Sołtanów, 4163 dz. 2.) **K.**, dobra skarb., tamże, obejmują 34 wsi i 3 fermy, 8095 dz.

Kraszyłowszczyzna, okolica, pow. słonimski, gm. Mieżewicze, 70 dz.

Kraszyno, wś, pow. horecki, gm. Puhłaje (3 w.).

Krat, wś, pow. włodzimierski, gm. Olesk, 28 w. od Włodzimierza, 18 dm , 135 mk.

Kratyszki, *Krotyszki*, wś, pow. poniewieski, gm. Gulbiny (13 w.).

Krauczuki, wś, pow. poniewieski, gm. Podbirże (3 w.).

Kraujale, dwór, pow. poniewieski, gm. Remigoła (4 w.).

Kraukle, dwór i zaśc., pow. poniewieski, gm. Birże (12 i 18 w.).

Krauny, wś, pow. telszewski, gmina Iłłoki (3 w.).

Kraupie, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (15 w.).

Krauszów, w dok. *Grabszhow*, wś, pow. nowotarski. W opisie tej wsi (t. IV, 651) mylnie podano nazwę klasztoru „syryzycki" zamiast szczyrzycki. Akt fundacyi parafii w r. 1353 podany w „Kod. dypl. kat. krak." (t. I, 250). W r. 1382 opat Henryk sprzedaje tu sołtystwo Stefanowi z Krakowa, dla osadzenia na prawie niemieckim (Kod. mał., I, 49, 433).

Krauszyszki, wś, pow. poniewieski, gmina Skrobatyszki (6 w.).

Krautyszki, wś włośc., pow. święciański

gm. Twerecz; miała 13 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Dzisna.

Krawce, r. 1578 *Krawcze Plebanki, K. Antiqua* i *K. Krzewo*, wś, pow. łomżyński. W aktach sąd. z r. 1434 wspomniane są Krawce. W reg. pob. z r. 1578 podano trzy części (każda po 6 łan.). Obecnie nazwa jednej z tych części: Krzewo, stała się mianem całego obszaru. Ob. *Krzewo*.

Krawce 1.) urocz. przy wsi Tyszkowce, pow. kobryński. 2.) **K.**, wś, tamże, gm. Wołowiel, 48 w. od Kobrynia, 18 dm., 245 mk., 291 dz. 3.) **K.**, wś, pow. dzisieński, gm. i dobra Łużki (11 w.); miała 16 dusz rewiz.

Krawcewicze, fol., pow. nowogródzki, gm. Horodyszcze, Światlickich około 5 wł.

Krawcówka, wś nad rzką Pelimną, powiat homelski, gm. Markowicze, 125 dm., 666 mk.

Krawcowo, dobra, pow. horodecki, Luboszyńskich 1287 dz.

Krawcowszczyzna, pustk., pow. kobryński, gm. Wierzcholesie, Frankowskich 23 dz.

Krawczenki, wś, pow. wilejski, gm. Chotenczyce (5 w.); miała 22 dusz rewiz., należała do dóbr Zaborze.

Krawczonki, wś, pow. dryzieński, parafia Druja.

Krawczuny, wś, pow. poniewieski, gmina Pompiany (14 w.).

Krawczyszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (5 w.). 2.) **K**, dwa zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (6 w.) i Uciana (5 w.).

Krawiszki, dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (9 w.).

Krawnia, wś, powiat nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (4 w.).

Krazendorf, pow. nowogradwołyński, ob. *Aleksandrówka* 19).

Krąków, wś, pow. turecki. Mieszko stary uposażając klasztor św. Wawrzyńca pod Kaliszem, nadał mu z innymi wsiami: „Krankowa in districtu Kalisiensi“ (K. W., n. 35).

Krążno, w dok. *Cransno*, wś nad Drwęcą, pow. brodnicki. Wedle dok. z r. 1258. Poppo w. mistrz krzyżacki, sprzedał r. 1245, Michałowi bisk. kujawskiemu wś K. za 75 grz. „et sex acervis silliginis“, zastrzegając sobie połów bobrów i prawo użytkowania z soli gdyby takowa się znalazła. Wś otrzymała prawo chełmińskie (Ulanow. Dok. kuj., 195, 21).

Kreców, r. 1589 *Krzeczów*, wś, pow. dobromilski. W r. 1589 wraz z Siemuszową należy do Siemuszowskiego h. Starykoń. Ma 6 łan., $^3/_4$ popa, młyn, 2 zagr. Ob. *Kreców* (t. IV).

Krechowce, wś, pow. stanisławowski, ob. *Krechowice*.

Krechowice, r. 1469 *Crechovycz*, wś, pow. doliński. Waszko Krechowski r. 1469 przedstawił nadanie na wieczność wsi tej przez Władysława Jagiełłę i drugiej t. n. w pow. żydaczowsklm (dziś Krechowce?) i klasztoru zw. Święta Piątnica.

Krecze, wś, pow. białostocki, gm. Jaświły, 48 w. od Białegostoku, 341 dz.

Kreczety, wś, pow. oszmiański, gm. i dobra Naliboki (7 w.); miała 48 dusz rewiz. W leśnem uroczysku „Wielkie Pole“ trzy kurhany.

Kreczewicze, wś, pow. kowelski, gm. Powursk, 22 w. od Kowla, 160 dm., 1030 mk., cerkiew, 2 wiatraki. Niegdyś wś królewska, nadana kn. Andrzejowi Sanguszce. W r. 1577 ks. Roman Sanguszko wnosi od 12 dym. półdworz., 2 ogr., a w r. 1583 od 11 dym., 2 ogr., 1 popa.

Kreczkowo al. *Krzeczkowo Poduchowne*, wś nad Nereślą, pow. białostocki, gm. Przytulanka, 42 w. od Białegostoku, 30 dm., 281 mk., zarząd gm., 776 dz. Pod wsią znajduje się wał sypany, łukowaty, długi do 40 saż.

Kreczów, wś i kol., pow. włodzimierski, gm. Chotiaczów, 31 w. od Włodzimierza. Wś ma 39 dm., 306 mk., kol. 10 dm., 33 mk.

Krejpsze, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Skopiszki (2 w.).

Krejwakiszki, fol., pow. poniewieski, gmina Rozalin (7 w.).

Krejwańce, wś, pow. oszmiański, gm. Graużyszki (6 w.); miała 35 dusz rewiz., należała do dóbr Wielbutowo.

Krejwie, *Krejwy*, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Konstantynowo (3 w.) i Pogiry (1 w.). We wsi, w gm. Pogiry mają Szyrmulewiczowie 30 dz., Grzybowscy 70 dz.

Krejwienie, wś, pow. wiłkomierski, gmina Kupiszki (5 w.).

Krejwosiele, dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (12 w.).

Kreksztany, zaśc., pow. trocki, gm. i dobra skarb. Merecz (19 w.); 4 dusze rewiz.

Kremaszyszki dwa chutory, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (22 i 24 w.).

Kremianka 1.) wś, pow. czerykowski, gm. Starynka, 40 dm., 312 mk. Urocz. pod wsią (167 dz.), należy od r. 1879 do Grakowych. 2.) **K.**, tamże, ob. *Kliny*.

Kremieńczuk, miasto. Nykołajczyk T. D.: „Gorod Kremenczug“. Petersburg, rok 1891, str. 217. „Istoricz. opisanie goroda K. z jewo ujezdom“ (Kremienczuk, 1891 r., str. 40).

Kremieńczuki, wś nad stawem, pow. zasławski, gm. Antoniny, st. poczt. Starokonstantynów (18 w.), 30 w. od Zasławia, 62 dm., 803 mk., cerkiew drewn. z r. 1874 (dawniejsza spaliła się 1872 r.), szkółka cerk. od r. 1871, cukrownia. Do par. praw. należy wieś Wolica Tatarska. Własność hr. Potockich.

Kremieńczyszki, dwór, pow. kowieński, gm. Kiejdany (18 w.).

Kremieniec *Stary* i *Nowy*, dwie kol., powiat

łucki, gm. Rożyszcze, 25 w. od Łucka. K. Stary ma 25 dm., 176 mk., K. Nowy 23 dm., 154 mk.

Kremieniszcze, urocz., pow. kijowski, gm. Chotów, 18 w. od Kijowa, 20 dm., 104 mk.

Kremiesz, w dok. *Kremieszów*, *Krymieszów*, wś, pow. włodzimierski, gm. Chorów, 33 w. od Włodzimierza, 80 dm., 515 mk. W r. 1577 p. Michajło wnosi od 7 dym. po 10 gr., 2 ogr. po 4 gr., 4 ogr. po 2 gr., od 1 koła waln. 24 gr., 1 koła wieśn. 12 gr. W r. 1583 własność Michajła Janowicza Zahorowskiego.

Kremieszyszki, dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Jużynty (5 w.).

Kremno, wś, pow. kobryński, gm. Bezdzież, 65 w. od Kobrynia, 1024 dz.

Kremno, *Kremna*, wś, pow. owrucki, gmina Łuhiny, par. praw. Kolskie (3 w.), 58 w. od Owrucza, 70 dm., 464 mk.

Kremontyszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Jużynty (12 w.).

Krempl, zaśc., pow. wileński, gm. Rzesza (6 w.), należał do dóbr Werki.

Krepkowo, dwór, pow. połocki, Tołwińskich 60 dz.

Krepszty, posiadłość, pow. telszewski, gm. Żorany (8 w.).

Krepsztyki, wś, pow. telszewski, gm. Olsiady (7 w.).

Krery, w dok. *Criri*, wś, pow. noworadomski. W dok. z r. 1250 śród włości bisk. kujawskich (Ulanow. Dok. kujaw., 187; 13).

Kreścianiszki, dwór, pow. rossieński, gm. Szymkajcie (14 w.), Czapkowskich 100 dz.

Kresiatycze, wś nad Wereśnią, pow. radomyski, gm. Kresiatycze, st. poczt. Radomyśl (80 w.), 116 dm., 842 mk., cerkiew, szkoła, 2 wiatraki, 1017 dz. Własność większa należała do dóbr wołczkowskich, r. 1879 nabyta od Mickiewicza przez Zach. Konapuczeńko-Czopowskiego, posiadającego w K., Lewkowiczach i Termachówce Małej 5029 dz. (3572 lasu). Gmina obejmuje 18 miejscowości (2 sioła, 11 słobód, 5 kol.), 9683 mk. (276 kat., 898 rozkoln., 555 żydów) i 25,215 dz. (11,508 lasu), w tem 15,635 dz. większej posiadłości, 9460 dz. włośc. i 120 dz. cerk.

Kresowiki, wś, pow. dryzieński, par. Rosica, należała do dóbr Sarya.

Krest, os., pow. wieliski, gm. Krest, 25 w. od Wieliża, cerkiew, kaplica, zarząd gminny, 2 jarmarki. Gmina obejmuje 89 miejscowości, 718 dm. włośc. (60 innych), 3254 mk. włościan, uwłaszczonych na 8689 dz. Dobra, Rudakowych 3324 dz.

Krestowa Dolina, os., pow. prużański, gm. Czerniakowo.

Krestówka, wś, pow. wiłkomierski, gmina Pupany (10 w.).

Kreszewo, słoboda, pow. rówieński, gm. Berezne, 66 w. od Równego, 25 dm., 148 mk.

Kreszony al. *Kraszony*, wś, pow. wileński, gm. Szyrwinty (11 w.); miała 5 dusz rewiz., należała do dóbr Olany.

Kretki, wś, pow. rypiński. W r. 1900 wykopano garnek z monetami srebrnemi Lintolfa bisk. augsburskiego (987—996), cesarza Ottona i Adelaidy. Prócz monet było też kilkanaście ozdób srebrnych i krzyż. Przy zawarciu ugody między biskupem płockim a w. mistrzem 1401 r. w Malborgu, uczestniczy w gronie przedstawicieli ziemi dobrzyńskiej Jan „de Crethkow“ (Kod. maz., 141). W r. 1564 Jerzy Kretkowski wojewodzic brzesko-kujawski płacił od 24 kmieci na łanach, 2 zagr., karczmarza, ogółem fl. 13 gr. 20. We wsi K. Małe były 4 działy, na których siedzieli Kretkowscy.

Kretkoduby, fol., pow. krzemieniecki, gm. Białozórka, 4 dm., 27 mk.

Kretków, wś, pow. wrzesiński. Kościół par. p. w. W.W. Św. powstał tu zapewne w początkach XIV w. Już w r. 1430 pleban Stanisław w sprawie o dziesięciny powołuje się na dawną erekcyę parafii. Gdy ostatni drewniany z XVII w. uległ ruinie, w końcu wieku zeszłego Józef Skórzewski, ststa gnieźnieński, dziedzic K. i Żernik wzniósł nowy murowany. Do par. należały w XVI w. wsi: K., Kamień i Żyrniki.

Kretynga, mstko, dwór i fol., pow. telszewski, gm. Kretynga, 63 w. od Telsz. Gmina obejmuje 33 miejscowości, 673 dm. włośc., 4622 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,497 dz. Dobra, hr. Tyszkiewiczów, 9518 dz. W r. 1619 Jan K. Chodkiewicz zapisał bernardynom 3 włóki ziemi, z sypką zbożową z włości kretyngieńskiej, co potwierdził Zygmunt III. W r. 1710 Kazimierz Sapieha odnowił kościół i klasztor, zniszczony podczas drugiego najścia Szwedów. Podług opisu z r. 1788 był tu przykomorek celny od Prus.

Kreutzburg, *Krzyżbork*, mstko, pow. dźwiński, gm. Kreutzburg, 20 w. od Dźwińska, kościół ewang., synagoga, 4 domy modl. żydow., przytułek, 2 szkoły, młyn, st. dr. żel. Gmina obejmuje 204 miejscowości, 909 dm. włośc. (469 innych), 7327 mk. włościan, uwłaszczonych na 15,682 dz. Dobra (bar. Mik. Korfa), mają 50,633 dz.

Krewgale, wś, pow. poniewieski, gm. Kibury (8 w.).

Krewice, ob. *Karczowice*.

Krewieniszki, zaśc., powiat nowoaleksandrowski, gm. Widze (12 w.).

Krewlanka, wś, pow. oszmiański, gm. Krewo, należała do dóbr Bołdyry.

Krewniańce, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (12 w.).

Krewno 1.) mstko, wś i dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (10 w.), 32 w. od mta pow., ma 320 mk. W r. 1412 własność Kościałkowskich, później Radziwiłłów, obecnie

bar. von Lizander, 596 dz. 2.) **K**, pow. rzeżycki, niegdyś attyn. Dagdy, Aleks. Weysenhoffa, 839 dz.

Krewo, pow. oszmiański. Kazimierz Jagiel. nadał altaryi krewskiej fol. Puciłowo z attyn. Łoszki. Następnie r. 1468 Anna Gastoltowiczowa z synem Jerzym, zapisali dla altaryi dziesięcinę z dóbr Bakszty i Kutyszki, za którą późniejszy dziedzic Konst. Chromiński zobowiązał się r. 1788 płacić rocznie po sto złp. W r. 1636 do altaryi należał fol. nad Krewlanką, sioła: Szymaki, Horodziszcze, Sowonki i Puciłowo z Łoszkami, a r. 1797 jeszcze fol. Niewiaryszki. Kościół ten zamieniony został na cerkiew r. 1866. Gmina obejmuje 8 okr. (starostw) miejskich, 86 miejscowości, 585 dym., 5471 mk. włościan. Pierwszymststą krewskim był r. 1401 jeden z Gasztoldów. Następnie r. 1468 Wasil Zenowiewicz, od r. 1511 do 1522 Piotr Hlebowicz; r. 1532 Andrzej Epimachowicz; r. 1532 Nikodem Janowicz Ciechanowski (Ciechanowiecki), podstoli lit.; od r. 1533 do 38 Michajło Wasilewicz Świniuski; od r. 1540 do 55 Mikołaj Narbut; r. 1560 Mikołaj Ościk; r. 1566 kn. Andrzej Michajłowicz Kurbski; r. 1569 kn. Łukasz Bolesławowicz Swirski; r. 1579 Jan Wołmiński kaszt. połocki. W ręku Wołmińskich ststwo pozostało do r. 1633, poczem w r. 1636 dostał je Krzysztof Chodkiewicz, kaszt. wileński. W r. 1673 Kazimierz Radzimiński Frąckiewicz ustępuje ststwo Karolowi Marsonowi, obersztlejtnantowi i miecznikowi oszmiańskiemu. Przez cały prawie XVIII w. jest w ręku Śliźniów. W r. 1738 w skład ststwa wchodziło mstko i wsi: Bicienięta, Kopcewicze, Czuchuny, Wierbuszki, Mazale, Muksy i kilka zaścianków. Attyn. stanowił fol. Wiszniówka. Ststwo dało w 1738 r. 2908 złp. dochodu. W r. 1775 otrzymał je Józef Skarbek Ważyński, podkom. oszmiański, lecz r. 1787 ustąpił za 2000 czerw. zł., Rafałowi Śliźniowi. Do ststwa, oprócz znacznej puszczy i kilku zaścianków, należały wsi: Czuchny, Wierebuszki, Bicienięta, Kopcewicze, Gajlesze i Rewki W r. 1788 dało intraty 16,385 złp. 13 gr. Za czasów Rzpltej mstko miało prawo magdeburskie i używało na pieczęci h. Leliwa.

Kręgi, w dokum. *Cransi*, wś, pow. pułtuski. Nadana przed r. 1185 kościołowi w Płocku. Ob. *Chełpowo.*

Krępa 1.) w dok z r. 1254 *Krampa.* Leżała pod miastem Kazimierzem nad Wisłą. Obecnie nie istnieje. 2.) **K.**, wś, pow. noworadomski. Siedzieli tu Poraici, Krępscy, którzy zapewne w XV w. założyli kościół par. p. w. 11,000 św. Panien. Około r. 1521 stanął nowy z drzewa. Z czasem ubogą parafię przyłączono do kościoła w Lgocie. Dziesięcinę z łan. km. dawano kościołowi gnieźnieńskiemu. 3.) **K.**, wś, pow. miechowski. W dok. z r. 1198 wymieniona w liczbie wsi, z których dziesięcinę nadał bisk. Giedko, klasztorowi miechowskiemu. W r. 1581 własność „collegii cracov.“, płaci od 5 łan., 2 zagr., 2 kom.

Kręsk, wś, pow. międzyrzecki. Istniał tu zapewne już w XV w. kościół par., którego filią był kościół w Koźminku. W XVI w. zabrali go protestanci i wtedy kościół koźmiński stał się parafialnym. Według wizyt r. 1640 i 1738, wś zostawała w ręku Dziembowskich protestantów, z którymi toczył się proces o zwrot kościoła katolikom.

Krężce, r. 1359 *Criscze*, wś, pow. skierniewicki. Według dokum. z r. 1359 włość arcyb. gnieźn. W r. 1579 „Kresczc“ w kluczu skierniewickim, płacą od 9 łan., 1 rzem., 1 komorn., 1 łanu wójt.

Krężoły, r. 1284 *Crusele*, wś, pow. obornicki. W r. 1284 wchodzi w skład dóbr Szamotuły, należy do Tomasza kaszt. poznańskiego (K. W., n. 546).

Kriuczkówka, pow. klimowicki. Ob. *Fedorówka.*

Krobia 1.) wś, pow. lipnowski, par. Dobrzejewice. W r. 1564 należała do par. w Złotoryi, płaciła od 10 kmieci, 4 zagr., karczmarza, młynarza, od 2 kół. Suma fl. 5, sol. 2. 2.) **K.**, w dok. *Crow*, wś, pow. ostrołęcki, par. Kadzidło. Własność kapituły płockiej, którą pozywa o zwrot r. 1187 pewien Krzywosąd (Kod. dypl. pol., I, 14).

Krobia, miasto powiatowe. Pierwotnie gród kasztelański, przy którym rozwinęła się osada. W dok. z r. 1258 pojawia się Sędziwoj, kasztelan krobski, r. 1282 jest „comes Stephanus“. Kiedy K. została miastem, niewiadomo. Stefan biskup datuje ztąd r. 1267 pewien akt (K. W., n. 371, 513, 607, 910). W r. 1581 płaciła szosu fl. 16. Od 18 łan. miej., 18 komorn., 10 bań gorzał., 4 prasołów, 8 wiatraków dziedzicznych, 3 wiatraków dorocznych, 16 szewców, 15 rzeźników, 9 krawców, 3 kuśnierzy, 3 kowali, 4 bednarzów, 4 garncarzów, 1 kołodzieja, 8 tkaczy. Ogółem fl. 85 gr. 8. E. Callier: „Szkice geogr. hist.“, serya druga. Poznań, r. 1888, str. 55—61. Sokołowski M.: „Kościoły romańskie w Gieczu, Krobi“. Kraków, 1886 r. „Legenda o kościele św. Idziego w K.“ (Przyj. ludu, 1837/38, str. 242). „Misya w K. r. 1852“, Leszno, 1852. Catalogus bibliothecae decanatus Krobensis, archid. Posnan., 1866 comparatus. Rawicii, typis R. F. Frank., 1862 (1730 dzieł). Karte des Kreises Kroeben, 1834, lith. v. Delius.

Krobielice, wś, pow. sandomierski. W dok. z r. 1277, śród włości klasztoru koprzywnickiego, który już wtedy posiadał tu jakiś dział. W r. 1378 mają tu swe części dziedzice Gołębiowa i sprzedają takowe za 20 grzyw., Spytkowi ze Szczeki (Czeka). W roku 1382 sukcesorowie Spytka oddają wieś klasztorowi koprzywnicki-

mu. W r. 1385 inny dział w K. sprzedaje klasztorowi „Swanchna“ wdowa po Boguszu za swą córką Hanką (Kod. mał., III, 316, 343, 364). W r. 1407 Jakób opat koprzywnicki, kupuje za 30 grz., dział Jadwigi i jej brata Irzybka. Za Długosza wieś miała 9 łan. km., 2 karczmy, folwark klasztorny. Łany kmiece dawały dziesięcinę biskup. krakowsk., folwark kościołowi w Gożlicach (L. B., III, 381).

Krobino, ob. *Krubin.*

Kroblice, r. 1376 *Crobelicz*, wś, pow. sandomierski. Ob. *Krobielice.*

Kroczewo, wś, pow. płoński. Wieś książęca, w dok. z r. 1451 (Kod. maz. 216). Kościół par. istnieje tu r. 1576. Należała do klucza raciąskiego dóbr bisk. płockich, miała w 1570 r. $4^1/_2$ łan.

Kroczyce, wś, pow. olkuski. Wspom. w dok. z r. 1262 (Kod. mał., I, 72). Za Długosza wieś należała do wojewodów krakow. jako ich uposażenie, miała 8 łan., młyn, dwór wojewody, folwark. Pleban miał swą karczmę. Dziesięcinę dawali kmiecie altaryi św. Katarzyny w katedrze krakow. (L. B., I, 224).

Krogżgła, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (3 w.).

Kroki 1.) mstko, pow. kowieński, gm. Kroki, 70 w. od Kowna, 1620 mk. Gmina obejmuje 84 miejscowości, 541 dm. włośc. (obok 45 innych), 8422 mk. włościan, uwłaszczonych na 13,637 dz. 2.) **K.**, wś, pow. telszewski, gm. Masiady (8 w.).

Kroklis, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Skopiszki (8 w.).

Krokszle 1.) wś, pow. wiłkomierski, gmina Onikszty (15 w.). 2.) **K.**, wś, tamże, przedmieście Wiłkomierza.

Królewice, w dokum. *Króliewicze*, wś, pow. sandomierski. Własność arcyb. gnieźn. w dok. z r. 1136. Wieś tą otrzymał król Kazimierz drogą zamiany w r. 1359 od Jarosława arcyb. gnieźn. (K. W., n. 7, 1400). R. 1370 dnia 13 lipca w Wiślicy, zamienia ją na Niedary z dziedzicami tej ostatniej wsi. Nadaje jednocześnie król K. prawo niemieckie średzkie (Kod. mał., t. III, 245, 246). Za Długosza (L. B., III, 318) wś ta w par. Wiązownica była własnością klasztoru św. Andrzeja w Krakowie. Kmieci nie było tylko 6 zagrodn., karczma i młyn. W roku 1578 należą do par. Sulisławice. Klasztor płaci tu od 7 zagr., a Stan. Suliszowski od 3 osadn. $^3/_4$ łana.

Królewiec, folw. dóbr Woronia, pow. lepelski.

Królewska Huta, niem. *Koenigshuette*, ob. *Mysłowice* (t. VI). W r. 1887 miasto miało 615 ha (338 roli, 11 łąk), 930 dm., 32,072 mk., w tej liczbie 27,271 katol., 3849 prot. i 951 żydów. Ob. Braemer Karl: „Die Stadt Koenigshuette in Oberschlesien“ (Zeitsch. K. Preuss. Stat. Bur., 1891).

Królewski Most, pow. białostocki, ob. *Janopol* i *Most Królewski.*

Królewski Stan, *Korolew Stan*, wś, pow. miński, gm. i par. praw. Ostrożycko-Horodecka, 17 dm., 160 mk., cerkiew.

Królewskie Pole, ob. *Korolówka.*

Królewskie Stojło, urocz., pow. sokólski, gm. Ostrów, 57 dz.

Królewszczyzna 1.) wś, pow. lidzki, gmina Koniawa; miała 14 dusz rewiz. 2.) **K.**, *Korolewszszyzna*, fol., pow. oszmiański, gm. Krewo, należał do Bieńkuńskich.

Królików, wś, pow. słupecki. Siedzieli tu Grodziccy z poblizkiego Grodźca, po nich w w. XVII Ciświccy ze Zbąszynia, wreszcie Bielińscy. Kościół par. murowany p. w. św. Michała pochodzi prawdopodobnie z końca XII w. Fundacyę przypisuje tradycya Duninowi. Ciświccy zabrali część ról plebańskich. Zubożały kościół odnowił z gruntu r. 1770 pleban Karszewski. Na początku XVI w. K. jest miastem. Mieszczanie dają ze swych ról plebanowi po 3 miary owsa, 1 mierze żyta i 1 jęczmienia z łanu i po 6 gr. Reg. pobor. z r. 1579 nie wymieniają K. w liczbie miast. We wsi są dwaj dziedzice: Piątkowski i Grodziecki.

Kroliszki, zaśc., pow. wileński, gm. Malaty, należał do dóbr Annowil.

Królowa Niwa, wś, pow. siedlecki. Ob. *Krzesk.*

Kromany, dwór, pow. rzeżycki, Szuegrów 120 dz.

Kronityszki, *Krynieczyszki*, zaśc., powiat nowoaleksandrowski, gm. Dukszty (4 w.).

Kromnów, w dok. *Chromina*, wś, pow. sochaczewski. W nadaniu dla klasztoru w Mogilnie z XII w. w grupie wsi rozmieszczonych około Czerwińska wymieniono: „...romnow“ z zatartą literą początkową (K. W., n. 3). Przed r. 1155 nadany klasztorowi czerwińskiemu. W r. 1579 leży w par. Brochów, ma $11^1/_2$ łan., 5 zagrodn., 1 rzem.

Kromołów, mstko, pow. olkuski. W dok. z r. 1193 „thaberne in cromolau“ należą do klasztoru kanoników regul. na Piasku we Wrocławiu (Kod. mał., I, 58). Za Długosza klasztor we Mstowie miał tu jeden łan, 1 zagr. i prawo patronatu (w połowie) nad kościołem parafial. Większa część wsi wchodzących w skład parafii należała do klasztoru mstowskiego (L. B., III, 151 i nast.). W r. 1581 miasto daje szosu fl. 8. Od 2 łan., 2 kom., 4 rzem., 1 koła młyń., 6 zagrodn., 1 rzeźnika, 1 balwierza. Suma fl. 15. Obecnie K. włączony został do pow. będzińskiego.

Kronkale, wś, powiat nowoaleksandrowski, gm. Oniksztа (4 w.).

Kropie, wś, powiat kowieński, gm. Bobty (14 w.).

Kropiele, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (4 w.).

Kropieliszki, *Krupieliszki*, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (7 w.), Skworzyńskich 45 dz.

Kropiły, okolica, pow. kowieński, gm. Kiejdany (4 w.). Mają tu: Kulwieciowie 15 dzies., Prokopowiczowie 63 dz., Stacewiczowie 16 dz.

Kropinia 1.) dwór, pow. poniewieski, gmina Linków (8 w.). 2.) **K.**, fol., tamże, gm. Mołdoczany (5 w.), Kazdajłowiczów 62 dz.

Kropiszki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski gm. Abele (10 w.). 2.) **K.**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (9 w.). 3.) **K.**, wś, pow oszmiański, gm. Dziewieniszki (9 w.); miała 12 dusz rewiz., należała do dóbr Ludwinów. 4.) **K**, wś, pow. wileński, gm. i dobra Muśniki (4 w.); miała 11 dusz rewiz. 5.) **K.**, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Kropiweńka, rzka, pow. nowogradwołyński, prawy dopływ Tni (Teni). Bierze początek na granicy pow. żytomierskiego śród lasów i bagnisk, płynie ku zachodowi przez Tesnówkę, Tupilce i powyżej wsi Kropiwnej ma ujście. Długa około 14 w.

Kropiwna 1.) rzka, pow. nowogradwołyński, prawy dopływ Korczyka. Bierze początek w pobliżu wsi Didowicz i W. Mołoćkowa, płynie przez Majdan Kropiweński, Kamionkę i naprzeciw Storożewa ma ujście. Płynie śród lasów, długa do 15 w. 2.) **K.**, rzka, pow. żytomierski, lewy dopływ Uszy, uchodzi powyżej Uszomirza.

Kropiwna 1.) wś przy ujściu rzki Kropiwenki do Tni, pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 15 w. od mta pow., 163 dm., 960 mk. 2.) **K.**, słoboda, pow. owrucki, gm. Worobie Nowe, par. praw. Worobie Stare (10 w.). 3.) **K.**, wś przy ujściu Chomoru, pow. zasławski, gmina Tarnawka, st. poczt. Zasław (19 w.), 133 dm., 570 mk., cerkiew drewn. z r. 1826, szkółka cerk. od r. 1865. Własność ks. Sanguszków. 4.) **K.**, *Krapiwna*, wś nad Irszycą, pow. żytomierski, gm. Uszomierz, 60 w. od Żytomierza, st. poczt. Chwasowa (5 w.), 269 dm., 1465 mk., cerkiew drewn. z r. 1776. Cerkiew fil. we wsi Lisowszczyznie (7 w.). Do par. należały wsi: Haćkówka, Jahodeńka, Katerynówka i Rudnia Zakomorna. W całej parafii było 290 dm., 2304 mk. praw., 100 kat., około 2000 kolon. niemców i 20 żydów.

Kropiwnia 1.) wś nad rzką Kropiwnią, pow. radomyski. gm. i par. praw. Rozważów (7 w.), st. poczt. Kuchary, 55 w. od Radomyśla, 89 dm., 486 mk., wiatrak, 391 dz. włośc., do 300 dz. (lasu) skarb. Wś należała do Żmijewskich, od r. 1831 skarbowa. 2.) **K.**, *Krapiwnia* al. *Krapiwna*, wś, tamże, gm. Wodotyje, par. prawosł. Wilna, st. poczt. Brusiłów, 30 w. od Radomyśla, 52 dm., 282 mk. (przeważnie szlachty i mieszczan). Wś należy do dóbr Korostyszewskich.

Kropiwnica, r. 1436 *Kropidlnica*, r. 1547 *Kropilnica*, r. 1549 *Kropiwnica*, wś, pow. mazowiecki (Kapica, Herbarz, 208—210).

Kropiwnica 1.) wś, pow. białostocki, gmina Jaświły, 40 w. od Białegostoku, 861 dz. 2.) **K.**, *Krapiwnica*, wś, dobra i chutor, pow. wołkowyski, gm. Hornostajewicze (9 w.), 28 w. od Wołkowyska. Wś ma 582 dz.; dobra, własność Tarasowiczów, z chutorem Przybłudzicze 1014 dz. Chutor należy do Szyszków, 17 dz.

Kropiwniki, wś, pow. włodzimierski, gmina Szack, 93 w. od Włodzimierza, 61 dm., 398 mk., szkoła.

Kropiwno, *Kropiwna*, wś, pow. sokólski, gm. Kamienna, 35 w. od Sokółki, 450 dz.

Kropiwszczyzna, w dok. *Kropiwskie Sioło*, wś i fol., pow. włodzimierski, gm. Hrybowica, 17 w. od Włodzimierza. Wś ma 38 dm., 230 mk., fol. 1 dm., 18 mk. W r. 1577 do Litowiża, kn. Michajła Czartoryskiego, płaci od 6 dym. łanow., 3 ogr. po 4 gr., 3 komorn. z bydłem po 4 gr.

Kroposzyn, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, 65 w. od mta pow., 32 dm., 185 mk.

Kropy, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Krościenko 1.) r. 1565 *K. Wójtowskie* i *Podmiejskie* al. *Niżne* i *Wyżne*, wś, pow. krośnieński. W r. 1515 K. Podmiejskie, wś królewska płaci od 20 łan., K. Wójtowskie od 27 łan., młyna i karczmy. W r. 1565 K. Wójtowskie, w ststwie sanockiem, miało 52 kmieci na $26^3/_4$ łan. Dawali czynszu po gr. 48, stacyi gr. 17 den. 6, podymnego gr. 2, siekiernego gr. $1^1/_2$, spiżnego gr. 1 den. 6, obiednego gr. 1 den. 6, owsa 3 korce, kur 2. Wójt miał kmiecia. Mysłowski, sługa zamku sanockiego, kupił u trzech kmieci 1 łan. Dostał libertacyę od czynszów, ale za to winien iść ze starostą na wyprawę i do Węgier, z dwoma końmi, zbrojny. Ogółem wś dawała zł. 110 gr. 15 den. 12. K. Podmiejskie miało 41 kmieci na $23^2/_3$ łan. Z tych było 39 gospodarzów, inni trzymali puste role. Płacili czynszu gr. 36 z łanu. Ogółem dochód czynił zł. 54 gr. 1 den. 2. W r. 1589 K. Wyżne (superior) podane w liczbie wsi pani Tarłowej, płacącej tu od $23^1/_4$ łan., 12 kom. z bydł., 8 komorn. ubog., 9 zagrodn., 6 rzem. 2.) **K.**, wś, pow. dobromilski, ob. *Karaszyn*.

Krosna, w dok. *Crostna*, wś, pow. limanowski. R. 1367 przełożona klasztoru w Starym Sączu, nadaje las Krosna jakiemuś Abramowi dla osadzenia wsi na prawie magdeburskiem. Sołtys otrzymuje łan jeden, karczmę, młyn i wolne jatki. Na kościół 1 łan i łan na pastwisko i wygon. Po 7 latach wolności osadnicy dawać będą po 8 skotów czynszu (Kod. mał., III, 208).

Krośniczyn, wś, pow. krasnostawski. W r. 1564 K. „oppidulum“ z kościołem par. rz.-kat., daje szosu 1 grz. (fl. 3 gr. 6), od 4 kom. po gr. 4, od 5 rzem. po gr. 4, od 2 kół młyń. po gr. 24, od bań gorzałcz. gr. 24.

Krośniewice, mstko, pow. kutnowski. W r. 1576 płaci szosu dwojak. grzyw. $3^1/_2$. Od 6 szewców, 13 innych rzem., 9 kom., 3 bań gorz. Ogółem fl. 10 gr. 26. Żydzi nic nie zapłacili z powodu pogorzeli. Przy mieście była wieś, w której posiadali w trzech działach Płoccy i Sokołowski, 4 łany, 4 osadn., 1 wiatrak. Callier E.: „Krośniewicka parafia w XVI w.“ (Warta, r. 1885, n. 583).

Krosno, wś, pow. piotrkowski, par. Bęczkowice, ob. *Gorzkowice*.

Krosno, miasto powiatowe w Galicyi. W dokum. z r. 1358 czytamy: „villa Rogy in terra Russie prope Crosno sita“ (Kod. mał., III, 117). O stosunkowej zamożności i kulturze K. świadczą reg. pob. z r. 1589. Daje ono szosu fl. 200 (Sanok jednocześnie fl. 32), ma 94 rzemieślników i przemysłowców (w ich liczbie architektor, pharmacopola, murator). Płaci od 10 łan. miej., 4 wójt. Do miasta należy wieś Szczepańcowa, dająca od 4 łan., młyna, karczmy i 11 komorn. Opisy i prace do K. się odnoszące są: Braun: „Civitates orbis“, podaje widok K. z XVII w. Wł. Łuszczkiewicz: „Reszty kamienicy z roku 1525“ (Spraw. kom. histor. sztuki, IV, 182). Łuszczkiewicz Wł.: „Dwa studya nad zabytkami architektury w Polsce“ (drugie: „Dom wójtowski w Krośnie“), Kraków, 1891 r. Łepkowski J.: „Okolice K. z notat podróżnych“ (Tyg. Illustr., n. 329, r. 1866). Sarna Władysław ks.: „Opis pow. krośnieńskiego pod względem geogr. histor.“, Przemyśl, 1898 r. Pomieszczono tu dzieje K. starannie opracowane.

Krosno 1.) wś, pow. szremski. R. 1233 Ludeslaus dux Polonie nadaje Templaryuszom wś książęcą „Crozno“. Nadanie to się nieutrzymało. W r. 1241 Przemyśl i Bolesław książęta, potwierdzają Przedpełkowi dawniejsze nadanie tej wsi. W r. 1302 Mikołaj, wwda kaliski oddaje Mosinę, Pożegowo i K. dla lokacyi na prawie niemieckiem (K. W., n. 146, 231, 848). Jako wieś królewska nadana r. 1429 wraz z Żabnem dożywotnio, Piotrowi Bnińskiemu, kaszt. gnieźn. w zastaw za 40 grzyw. (Kod. dypl. pol., 304). Ob. *Mosina* (t. VI). 2.) **K.,** r. 1577 *Krosna*, wś, pow. wągrowiecki. Wymienione w akcie uposażenia klasztoru w Łeknie r. 1153 (K. W., n. 18, 590). W r. 1577 podana w liczbie włości opactwa wągrowieckiego, płaci od 6 slad.

Krosno, miasto powiatowe na Szląsku pruskim. Wcześnie rozwinęła się tu osada miejska. Dok. z r. 1228 wspomina o cle „prout Crosenses solvunt“. W dok. z r. 1234 występuje Konrad kasztelan „de Croscene“. Miary tutejsze w dok. z r. 1238 i 1247. W r. 1319 margrabia brandenburski w zamian za odstąpione mu prawe porzecze Zgniłej Obry, oddaje ks. szląskim miasta: Żegań, K. i Międzyrzecz. W dok. z r. 1290 występuje „terra crosnensis“ a r. 1312 powiat (districtus) krośnieński (K. W., n. 121, 169, 212, 259, 645, 952).

Krosnowa, wś, pow. skierniewicki, parafia Słupia. Własność klasztoru w Lubiniu (filia w Jeżowie). Wedle aktu z r. 1334 przy założeniu klasztoru w Jeżowie, nadaną mu została dziesięcina w zbożu ze wsi K., która w r. 1334 jako świeżo osadzona na prawie niemieckiem była wolna przez czas pewien jeszcze od opłat i danin (K. W., n. 477 i 1131).

Krosny, wś, pow. białostocki, gm. Krypno, 59 dz.

Krosta 1.) dwór, pow. kowieński, gm. Kiejdany (9 w.). 2.) **K**, fol. i zaśc., tamże, gmina Surwiliszki (8 w.).

Kroszczany, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (7 w.).

Kroszenka 1.) wś, pow. żytomierski, gmina Lewków, 14 dm., 57 mk. 2.) **K.**, kol. czeska, tamże, 3 w. od Żytomierza, 79 dm., 351 mk.

Krosznia, w dok. *Kroszno*, wś, pow. żytomierski, gm. Lewków, par. praw. w Żytomierzu (3 w.), 67 dm., 708 mk., młyn. Nadana przez króla Aleksandra, Iwaszkowi Woroniczowi. Poprzednio był to fol. zamkowy, w którym było 12 służb ludzi, robiących na zamek.

Kroszopurys, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (8 w.).

Kroszty 1.) 4 majątki, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (7), Czadosy (13). Kwietki (7) i Poniemuń (13 w.). Pierwszy z nich dawniej Platerów, r. 1788 Jana Toplickiego, obecnie Tupalskich, 363 dz. Drugi, obecnie Żwirblisów, 129 dz. i Kupściów 409 dz. Położony w gm. Kwietki, od r. 1867 Gruentalów 1029 dz., w gm. Poniemuń należy do Szylańskich, 161 dz. 2.) **K.**, dwie wsi, tamże, w gm. Dusiaty (4) i Poniemuń (4 w.). 3.) **K**, wś i dobra, pow. poniewieski, gm. Gulbiny (5 w.). 4.) **K.**, fol. i os., pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (5 w.), własność Brazunarów, 150 dz., Gikisów 42 dz., Grażewskich 28 dz., Urbanowiczów 70 dz.

Kroszyn, mstko nad rz. Szczarą, pow. nowogródzki, przy dr. żel. mosk.-brzeskiej, pomiędzy st. Pohorelce (9 w.) i Baranowicze (12 w.), około 50 w. od Nowogródka, gm. Stołowicze. Ma około 100 osad, kościół par. p. w. Bożego Ciała, fundowany w r. 1442, przez Jerzego Hojcewicza, odbudowany po pożarze w r. 1818 przez ks. Magnuszewskiego. Parafia katolicka niegdyś w dekanacie stołowickim, obecnie w nowogródzkim, ma przeszło 3000 wiernych. Dobra K. dawniej ks. Radziwiłłów, dziś Swiatopełk-Zawadzkich, mają 1100 dz. W okolicy są dwie wsi należące dawniej do dóbr: Scheda-Kroszyn

i Jurysdyka-Kroszyn. Kahał żydowski kroszyński opłacał w r. 1717 pogłównego 130 złp. (ob. Vol. Leg., VI, fol. 356). Ob. Z. Gloger: „Trzy dni nad Szczarą i Serweczem“ (Charitas, książka zbiorowa, Petersburg, 1894 r., str. 124 i nast.).

Kroszyno, w dok. *Crosino*, r. 1580 *Chrosnino*, wś, pow. obornicki. W dok. z r. 1250 śród wsi należących do kościoła św. Piotra w Kruszwicy (Ulanow. Dok. kuj., 187, 13). W r. 1580 Chrosnino i Chrosninko należą do Piotra Czarnkowskiego (wraz z Połajewem). Płaci on tu od 10 łan., 11 zagr., karczmy, szewca.

Krotiki, wś, pow. horecki, gm. Chołbinie, 18 dm., 40 mk.

Krotki 1.) dobra, pow. czerykowski, od 1871 r. Basowych, 438 dz. (263 lasu). Dawniej Hawryłowiczów, później Piotrowskich. 2.) **K**, dobra, tamże, od r. 1879 Pieczkowskich, 168 dz. (130 lasu).

Krotoszyn, dobra, pow. poniewieski, gmina Naciuny (3 w.), 80 w. od Poniewieża, bar. Bystramów, 500 dz.

Krotoszyn 1.) miasto. W r. 1578 daje szosu 32 zł. Od $24^1/_4$ ślad. miej., 9 komorn., 4 rzeźn., 3 prasołów, 60 rzem. różnych, 6 hultajów, 6 szynkarek. K. Stary, wś, własność podkomorz. poznań., od 2 łan., 6 zagr. Do K. i powiatu odnoszą się: „Programy szkoły realnej w K.“, 1849—54. Programy gimnazyum król. w K., 1855 i nast. Przyj. ludu, 1837/38, str. 340. Kościół potrynitarski i szkoła realna w K. Przyj. ludu (1848, str. 266). Łukaszewicz Józef: Krótki histor. statyst. opis miast i wsi w dzisiejszym powiecie krotoszyńskim, od najdawniejszych czasów aż po rok 1794. Poznań, 1869—75 (2 tomy z portr. i biogr. autora. Rec. w Bibl. warsz., 1870, I, 294). Karte des Kreises K., 1834, Lith. v. Delius. Statist. Darstellung des Kreises K. entworfen vom Landrathsamte, mit Nachtraegen fuer die Zeit von 1864 do 1867 (po polsku i po niem.). Krotoschin, 1869. Krotoschiner Kreis-Wochenblatt, III Jahr. 1846. Eggeling: Mittheilungen zur Geschichte der Stadt K., Krotoschin, 1886. 2.) **K.**, wś, pow. szubiński. Według dok. z r. 1282 jedna z kilku nowych wsi założonych przez klasztor łekneński (K. W., n. 505).

Kroupiany, wś, pow. wiłkomierski, gmina Towiany (5 w.).

Krowarnia, chutor, pow. lityński, gm. Kożuchów, par. i dobra Nowokonstantynów.

Krowatka, wś skarbowa, pow. łucki, gmina Szczuryn, 30 w. od Łucka, 40 dm., 211 mk.

Krowatno-Konik, chutor, pow. słonimski, gm. Zdzięcioł, 95 dz.

Krowejkiszki, zaśc., pow. wileński, należał do dóbr Kiernów.

Krowica, wś pow. cieszanowski. Wś ta należąca doststwa lubaczowskiego, dana była przed r. 1565 Lityńskim (ob. *Litynia*). W 1565 r. miała $17^3/_4$ łan. Płacono z nich zł. 105 gr. 27. Gromada dawała co rok siedm kun (po 30 gr.). Karczmarz Borys zł. 4. Pop zł. 1. Bartnicy dawali na zamek lubaczowski miodu kuników 53 wartości zł. 63 gr. 18. Ogółem zł. 181 gr. 9 den. 6.

Krowielis, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (12 w.).

Krowińce, pow. nowoaleksandrowski. Ob. *Juzmaryanów*.

Krowiszki 1.) dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (8 w.), Bizaków 124 dzies. 2.) **K.**, dobra, tamże, gm. Antolepty, Lenkszewiczów 373 dz. 3.) **K**, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Krowniki, wś, pow. przemyski. W r. 1565 wś w ststwie przemyskiem ma 12 kmieci, 5 zagrodn. Pobór myta na przejezdzie przez Wiar na trakcie lwowskim daje zł. 150. Blech do którego ludzie z wsi górskich na prawie wołoskiem dają miary popiołu, daje około zł 100. Przy blechu stale pracuje prócz blecharza z towarzyszami, czterech zagrodników. Karczma zł. 7 gr. 18. Ogółem zł. 265, gr. 12.

Krowodrza, ob. *Kawodrza*.

Krowodrza, w dok. *Crowodra*, wś, pow. krakowski. W dok. z r. 1287 „Crowodra villa Cruciferorum.. Cracoviensium“ (Kod. kat. krak., t. I, 118). Własność klasztoru św. Ducha w Krakowie, według dok. z r. 1386 (Kod. kat. krak., t. II, 111). W r. 1581 płaci tu prepozyt od św. Ducha, od 30 łan. km., 7 zagr., czynsz, 7 zagr. bez roli, 17 kom. bez bydła.

Krowowaje, pow. oszmiański. Ob. *Grykowszczyzna*.

Kroże 1.) dwór i trzy majątki, pow. rossieński, gm. Kroże, 42 w. od Rossień. Gmina obejmuje 105 miejscowości, 1735 dm. włośc. (obok 140 innych), 6095 mk. włościan, uwłaszczonych na 4197 dz. Własność Szuksztów, z fol. Janopole 430 dz. 2.) **K.**, wś, pow. szawelski, gm. Popielany (8 w.).

Krożyszki, wś, pow. telszewski, gm. Żydyki (4 w.).

Krszuchów, ob. *Rzuchów*.

Krubin, dawniej *Krobino*, wś, pow. gostyński. Wś książęca w dok. z r. 1441 (Kod. maz., 205). W r. 1579 ma 17 łan. km., 3 zagr. z rolą, 2 łany wójt., 1 rzem. Wydawca Kod. Wielk. mylnie odnosi do tej wsi nazwę „Chrumino“ w dok. z r. 1297. Ob. *Chrumin*.

Kruchinicze, w dok. *Kruhinicze*, wś, pow. włodzimierski, gm. Chorów, 27 w. od Włodzimierza, 137 dm., 851 mk., cerkiew, szkoła. Wś należała do Jaczyńskich, z któremi zamienił się na przysiółek Hubiński, kn. Fedor Sanguszko. W r. 1577 do Łokacz, ks. Romana, płaci od 10 dym. łanow., 9 ogr., a w r. 1583 od 7 łan., 2 dym., 3 ogr., 6 ogr., 1 koła dor.

Kruchowo, wś, pow. mogilnicki. Kościół par. p. w. W.W. Św. istniał tu już w pierwszej połowie XV w. Obecny wzniósł r. 1727 dziedzic wsi Adam Rosen. W obecnym wieku wcielono kościół do par. w Dusznie „Opisanie co znaczy lewek z psią głową wykopany we wsi K. pod Trzemesznem“, przez H. (Bibl. Warszaw., 1853, t. I, 577).

Kruchy, kol., pow. rówieński, gm. Tuczyn, 42 w. od Równego, 23 dm., 228 mk.

Krucie, *Krucy*, wś, pow. wilejski, gm. i dobra skarbowe Miadzioł (5 w.); miała 86 dusz rewiz.

Kruciłowicze, fol., pow. nowogródzki, gm. Koszelewo, własność Chaleckich.

Krucza, mstko nad rzką Ośliwką, pow. mohylewski, gm. Pawłowicze, 62 w. od Mohylowa, 10 w. od st. dr. żel. Sławian, 62 dm., 222 mk. (18 prawosł., 10 katol., 8 rozkoln., 186 żydów), cerkiew drewn., dom modl. żydow. Dobra od r. 1876 Gordziałkowskich (z Druckiem) 828 dz., młyn.

Kruczeniec, *Kruczyniec*, wś, pow. żytomierski, gm. Dawidówka, parafia prawosł. Nowopol (3 w.).

Kruczki, zaśc., pow. dzisieński, gm. Czeres (9 w.).

Kruczkówka, pow. klimowicki. Ob. *Fiedorówka.*

Krugiel, na karcie Chrzanowskiego *Kregiel*, wś nad rzką Lśną (Leśną), pow. brzeski gubernii grodz., gm. Ratajczyce, 32 w. od Brześcia, 12 dm., 120 mk., cerkiew, 179 dz. włośc. i 56 cerk. Pod wsią czworokątny kurhan, w którym znaleziono kości ludzkie. Par. praw., dek. (błagoczynia) Kamieniec-Litewski, 1096 dusz, cerkiew, kaplica.

Krugieliszki, wś, pow. telszewski, gmina Wornie (24 w.).

Krugiszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (14 w.).

Kruglany, *Kruhlany*, w dok. *Kruhla*, dobra, pow. grodzieński, gm. Łasza, 16 w. od Grodna, O'Brien-de-Lassych, 836 dz. Należała do wójtowstwa ilkowskiego we włości kwasowskiej, ekonomii grodzieńskiej. Podług reg. pomiar. z r. 1558 miała 27 włók gruntu średniego, w tem 2 wójtowskie. Poddani mieli 91 wołów i 64 koni.

Krugliki, chutor w dobrach Czyżewicze, pow. brzeski gub. grodz.

Krugliszcze, przys., pow. święciański, gm. Świr (11 w.); miał 9 dusz rewiz.

Krugliszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (12 w.).

Krugła 1.) wś, pow. szawelski, gm. Krupie (14 w.). 2.) **K.,** wś, pow. oszmiański, gmina i dobra Wiszniew (2 w.); miała 12 dusz rewiz.

Kruhanowicze, dobra, pow. orszański, Katarzyny Lutz i O. Sankowskiej, 710 dz. (380 dz. lasu).

Kruhel, wś i kol., pow. kowelski, gm. Koszary Stare, 10 w. od Kowla. Wś ma 74 dm., 477 mk., cerkiew, szkoła; kol. 15 dm., 63 mk.

Kruhlany 1.) wś, pow. sokólski, gm. Kruhlany, 138 dz. włośc. Gmina obejmuje 82 miejscowości, 626 dm. włośc. (obok 210 innych), 6456 mk. włościan, uwłaszczonych na 12,778 dz. Nadto w gm. jest 156 dz. cerk. i kościeln., 8965 dz. większej posiadłości. Zarząd gminny w mstku Kuźnica. 2.) **K.,** wś nad rzką Budziłową, pow. sieński, gm. Moszkany, 14 dm., 113 mk.

Kruhlica, mylnie *Kruhlice* (t. IV, 423), pow. ihumeński. Przy wsi jest uroczysko Astrauki, w którem według podania zakopane są wielkie skarby przez Francuzów r. 1812.

Kruhlik 1.) wś i fol., pow. grodzieński, gm. Indura, 25 w. od Grodna. Wś ma 99 dz.; fol. należy do dóbr Adelkowszczyzna. 2.) **K.,** fol. i chutor, pow. wołkowyski, gm. Podorosk, 22 w. od Wołkowyska. Fol. należy do dóbr Koniuchy; chutor, Czaplewskich ma 7 dz. 3.) **K.,** *Bajborodki*, tamże, ob. *Bajborodki-Kruhlik.*

Kruhlik 1.) pow. lipowiecki, ob. *Aleksandrówka* 5). 2.) **K.,** słoboda, pow. rówieński, gm. Tuczyn, 3 dm., 24 mk. 3.) **K.,** wś, pow. starokonstantynowski, gm. i par. praw. Skoworodki (2 w.), 20 w. od mta pow., 109 dm., 531 mk. Wś niegdyś ze wszystkich stron otoczona była lasem, ślady którego zostały w stronie płd.-wsch. Wchodziła w skład ordynacyi ostrogskiej, 1753 r. dostała się ks. Augustowi Aleks. Czartoryskiemu, miała 30 dm. Następnie ks. Lubomirskich, od których około r. 1778 nabył Giżycki. W ręku ich do dziś pozostaje. 4.) **K**, chutor, pow. zasławski, gm. Chorowiec, 6 dm., 52 mk.

Kruhła (ob. t. IV, 724 *Kruhło*), wś i dobra, pow. sokólski, gm. Makowlany. Wś ma 11 dz.; dobra w części Romanowiczów 23, w części Chaleckich 31 i w części Adamowiczów 36 dz.

Kruhła Łoza, pow. nowogradwołyński, ob. *Anielin.*

Kruhłe 1.) (ob. t. IV, 723, *Kruhle*), wś, *K. Stare*, *K. Werki* i *K. Pawlinowo*, dwa fol., pow. bielski gub. grodz., gm. Dubiażyn, 15 w. od Bielska. Wś K. ma 131 dz.; fol. K. Stare 145 i K. Werki, Zawadzkich 291 dz.; fol. K. Pawlinowo, Szulców, 336 dz. Nadto Komarniccy mają tu 67 dz. Na południe od wsi, Z. Glogier odkrył w r. 1882 stacyę krzemienną. 2.) **K**, wś, pow. prużański, gm. Bereza, 38 w. od Prużany, 90 dz. 3.) **K.,** os., tamże, gm. Białowieża, 90 dz. 4.) **K.,** wś, tamże, gm. Noski, 6 w. od Prużany, 339 dz. 5.) **K.,** *Kruhło* (ob. t. IV, 724), wś, pow. sokólski, gm. Romanowka, 610 dz. 6.) **K.,** fol., pow. klimowicki, Swadkowskich 143 dz. 7.) **K.,** mstko na lew. brz. rzki Druci i nad jez. Sitno, pow. mohylewski, gmina

Kruhłe, 50 w. od Mohylowa, przy b. trak. poczt. wileńskim, 20 w. od st. dr. żel. Tołoczyn. 119 dm., cerkiew, dom modl. żydow., 856 mk. (557 praw., 7 kat., 292 żyd.), zarząd gminny, szkoła, 3 młyny, 2 jarmarki. Prawo miejskie otrzymało r. 1785, na prośbę właścicielki ks. Daszkowej. Dobra należą od r. 1870 do ks. Krapotkinych, mają 1063 dz.; 3 młyny, folusz. Gmina obejmuje 80 miejscowości, 1065 dm., 4429 mk. włościan (1720 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 8897 dz. W gm. jest 10,990 dz. lasów większej posiadłości i 118 włośc.

Kruholec, w dokum. *Kruhulec,* wś, pow. krzemieniecki, gm. i par. praw. Szumsk (3 w.), 29 w. od Krzemieńca, 38 dm., 203 mk. W roku 1583 Stefanowa Szumska wnosi od 3 dym., 5 ogr.

Kruhowicze Wielkie, wś i dobra, powiat słucki, gm. Kruhowicze, 70 w od Słucka, 28 dm., 331 mk., cerkiew, zarząd gm., szkoła. Gmina obejmuje 28 miejscowości, 423 dm., 4959 mk. włościan (1721 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 9667 dz. Nadto w gm. jest 27,671 dz. większej posiadłości i 173 cerk. Dobra niegdyś Jana Rudominy, kaszt. nowogr., obecnie Obuchowiczów, 1718 dz. Ob. *Wielkie Kruhowicze* (t. XIII).

Kruhowiec 1.) wś, pow. homelski, gm. Popówka (3 w.), 166 dm., 907 mk., cerkiew. 2.) **K.**, wś, pow. rohaczewski.

Kruchówka, wś i fol., pow. homelski, gm. Wylewa (8 w.), 86 dm., 217 mk. Fol., Jewieckich 1265 dz. (528 lasu), wiatrak.

Kruhy, wś, pow. horecki, gm. Niczyporowicze (9 w.).

Kruhy, wś przy ujściu Stubła do Horynia, pow. rówieński, gm. Derażne, par. praw. Diuksin (2 w.), 13 dm., 91 mk. W r. 1583 do Klewania, kn. Juria Czartoryskiego, który wnosi od 4 dym., 1 ogr.

Kruk, wś nad Norynią, pow. żytomierski, gm. Horoszki, 56 w. od Żytomierza, 54 dm., 296 mk.

Kruki, wś, pow. ostrołęcki. R. 1428 w Makowie, Jan ks. mazow., nadaje Mateuszowi zw. Dziki i Przesławowi bratu jego, dziedzicom z Glinek 10 łan. nad rz. Omulew (Kapica, Herbarz, 220).

Kruki 1.) okolica, pow. prużański, gm. Sielec, 133 dz. 2.) **K.**, wś pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (12 w.). Należała do dóbr Dryświaty, dziś do fol. Orzechowo. 3.) **K.**, zaśc., tamże, gm. Rakiszki (7 w.). 4.) **K.** i *K. Brzezin,* dwie wsi, pow. rossieński, gm. Rossienie. 5.) **K.**, (ob. t. IV, 725), mstko, pow. szawelski, gmina Kruki, 54 w. od Szawel, 2700 mk. Gmina obejmuje 34 miejscowości, 304 dm. włośc. (obok 14 innych), 3408 mk. włościan, uwłaszczonych na 4166 dz. Biskup Stefan ks. Giedrojć kaplicę w K., zamienił na kościół paraf., a biskup Józef ks. Giedrojć, r. 1803 nadał jej dwie włóki ziemi. 6.) **K.**, wś nad rzką Wabicz, pow. mohylewski, gm. Białynicze, 24 dm., 146 mk., cerkiew.

Kruki 1.) wś, pow. krzemieniecki, gm. Radziwiłłów, 22 w. od Krzemieńca, 36 dm., 171 mk. Własność hr. Tarnowskich. 2.) **K.**, wś nad Norynią, pow. owrucki, gm. Noryńsk, par. praw. Kobylin (2 w.), 15 dm., 57 mk. Należała do ststwa owruckiego. W r. 1622 mieszkało w niej 3 bojarów, zwanych Krukowie, którzy obowiązani byli listy rozwozić.

Krukienice, mstko, pow. mościski. Wspom. w dok. z r. 1453. W r. 1508 „oppidulum" ma 3 karczmy dające czopowego po gr. 18. Rafael Fredro z dóbr swoich: K. i inne daje 5 grzyw. i 17 gr. R. 1515 jest w dwu działach łan. os. $6^1/_2$, łan. pustych 12, dwa młyny.

Krukowo, wś, pow. orszański, gm. Wysokie, 12 dm., 58 mk.

Krukowszczyzna 1.) wś, pow. sokólski, gm. Ostra Góra, 33 w. od Sokółki, 897 dz. 2.) **K.**, wś, pow. czauski, gm. Horodeck, 36 dm., 286 mk. 3.) **K.**, wś nad rucz. Sywerka (dopł. Wety), pow. kijowski, gm. Chotów, st. poczt. Demijówka (13 w.), 15 w. od Kijowa, 149 dm., 862 mk., cerkiew drewn. z r. 1792, szkółka, 3 wiatraki, 939 dz.

Krumieniszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (8 w.).

Kruminie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (6 w.).

Krumienińce, wś, pow. trocki, gm. Olkieniki, 75 dusz rewiz. O 1 w. od wsi, na brzegu rz. Wersoki znajduje się góra sypana (Pilikalnis), mająca 11 saż. średnicy. Znajdowano tu rozmaite przedmioty bronzowe, miedziane i żelazne.

Krumiszki, wś, pow. wiłkomierski, gmina Żmujdki (11 w.).

Krumpany, wś, pow. dźwiński, parafia Krasław.

Krumpie, wś, pow. poniewieski, gm. Rozalin (5 w.).

Krumple, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (7 w.).

Krunta Góra, wś, pow. rossieński, gmina Kielmy (13 w.).

Kruny, *Krunie,* wś, pow. wileński, gm. Muśniki (3 w.); miała 12 dusz rewiz., należała do dóbr Montygaliszki.

Krupa 1.) wś i chutor, pow. wołkowyski, gm. Zelzin, 35 w. od Wołkowyska. Wś ma 1153 dz.; chutor należy do dóbr Mohylowce. 2.) **K.**, wś i fol., pow. lidzki, gm. Lida (8 w.); wś miała 32 dusz rewiz.; folw. r. 1865 należał do Szukiewiczów. 3.) **K.**, pow. lidzki, ob. *Stawrowce.*

Krupa 1.) wś nad Styrem, pow. łucki, gm. Poddubce, 10 w. od Łucka, 46 dm., 521 mk., cerkiew. W r. 1545 kn. Wasila Ostrogskiego. W r. 1570 ks. Konst. Ostrogskiego, który w r. 1577 wnosi od 28 włók po 20 gr., od 21 podsus.

z bydłem po 4 gr., 13 ogr., a r. 1583 od 26 łanów, 4 ogr., 2 kół waln., 1 stęp., popa. 2.) **K.**, *Krupy*, wś nad Horyniem, pow. rówieński, pomiędzy Tuczynem a Hoszczą. W r. 1545 własność Julianny Hoskiej, r. 1570 Jarofieja Hoskiego, który r. 1577 wnosi od 22 dym. po 10 gr., 31 ogr. po 2 gr. W r. 1583 Jarofiejowa Hoska płaci z mstka K. od 8 dym. rynk., 40 dom. uliczn., 51 komorn., 20 nędznych chałup, 3 rzem., 1 rzeźnika, 2 popów, 4 kół waln., 1 koła stęp., 3 bojar., 30 półłank. W r. 1589 wnosi ona 5 fl., 18 gr. szosu, z 30 ról po 15 gr. 15 fl, z ogrodów, rzemieśln., kół młynowych, z koła stępnego, z bojar. 26 fl. 26 gr., czopowego per arendam 40 fl, w ogóle 87 fl. 14 gr.

Krupczyce 1.) os. cerkiewna i fol., pow. kobryński, gm. Oziaty, 14 w. od Kobrynia. Osada cerk. zwana też Janopol, ma 108 dz. ziemi cerk.; fol. należy do dóbr Janopol. 2.) **K.**, część wsi Nowosiołki, tamże, gm. Wierzcholesie.

Krupe, wś, pow. krasnostawski W r. 1564 płaci od 27 łan., 8 zagr. z rolą, 3 kom., 1 rzem., pop i cerkiew. Opisy i rysunki zamku podają: „Przyj. ludu" (Leszno, 1839, VI), F. M. Sob. „Tyg. Illustr." (1863, VIII, 1867, XVI i 1870, t. V). Pobóg: „Kłosy" (1882, t. 34).

Krupejki, wś nad rzką Hutą, pow. rzeczycki, gm. Łojów, 120 dm., 750 mk., kaplica, 3 wiatraki.

Krupice 1.) fol., pow. bielski gub. grodzień., gm. Malesze, 19 w. od Bielska, Aleks. Wielowiejskiego, 120 dz. 2.) **K.**, wś i dobra, tamże, gm. Siemiatycze, 50 w. od Bielska. Oprócz Zaleskich ma Jan Wielowiejski 120 dz. Na gruntach dóbr 20 kurhanów, oraz pięć na gruntach włościańskich. Znalezione przedmioty (metalowe i szklanne), posiada muzeum wileńskie, w tak zw. kolekcyi Sznajdera.

Krupiczewszczyzna, zaśc., pow. lidzki, gm. i dobra skarb. Ostrzyno, 13 dusz rewiz.

Krupie 1.) mstko, pow. szawelski, gm. Krupie, 46 w. od Szawel, 540 mk. Gmina obejmuje 58 miejscowości, 581 dm. włośc. (obok 11 innych), 3918 mk. włościan, uwłaszczonych na 8326 dz. Kościół wystawili w r. 1803 Józef i Anna z Umiastowskich Szuksztowie, fundowali przy nim altaryę i zapisali księdzu włókę ziemi i 3645 rub. 2.) **K.**, wś, pow. telszewski, gm. Iłłoki (17 w.). 3.) **K.**, wś, pow. lidzki, gmina i dobra skarb. Wasiliszki (17 w.).

Krupiec 1.) wś, pow. homelski, gm. Telesze (10 w.), 259 dm., 879 mk. 2.) **K.** *Nowy* i *Stary*, dwie wsi, tamże, gm. Korma (6 w.). Pierwsza ma 197 dm., 644 mk., druga 233 dm, 428 mk. Podług innych danych K. Nowy ma 322 dm., 1951 mk., 2 cerkwie jednowierców, 2 domy modl. starow., szkołę, 5 wiatraków, zaś K. Stary 208 dm., 1171 mk., cerkiew, 2 wiatraki.

Krupiec 1.) mstko nad rzką Krynicą Białą, pow. dubieński, gm. Krupiec, st. poczt. i dr. żel. Rudnia (5 w.), 50 w. od Dubna, przy drodze z Radziwiłowa do Dubna, 79 dm., 587 mk., cerkiew murow. przerobiona r. 1866 z kościoła katol. wzniesionego w r. 1822 przez gen. Igelstroma. Poprzednio była tu cerkiew drewniana, wzniesiona r. 1662. Do par. praw. należy wieś Baranie. W mstku szkoła ludowa od r. 1879, zarząd gminny i posterunek straży pogran. Na wschód od mstka, śród pól kurhan. W r. 1545 własność Michajłowej Świniuskiej, r. 1562 Marka Żorawnickiego, władyki łuckiego. W r. 1583 Michajłowa Żorawnicka, podkom. łucka, wnosi z mstka K. od 16 dym. rynk. po 6 gr., 20 dym. uliczn., 7 nędznych chałup, 20 ogr., 1 szewca, 1 piekarza, 2 kom.; ze wsi zaś K. Stary od 18 dym, 4 ogr., 4 kół dor., 1 bojarzyna. W 1589 r. wniesiono 6 fl. 10 gr. szosu, z ogr., komorn., szewca i piekarki 4 fl. 2 gr., czopowego per arendam 30 fl. Następnie kolejno własność: Cetnerów (około 1724 r.), Potockich (1760 r.), Mniszków (1780 r.), Igelstromów (1800 r.), Lubomirskich (1824 r.), Załuskich (1830 r.), znów Lubomirskich (1840 r.); w r. 1844 za długi zajęte przez skarb. Mikołaj Cetner osadził tu misyonarzów r. 1724. Gmina obejmuje 28 miejscowości, mających 1288 dm. włośc. (obok 91 innych), 9463 mk. włościan, uwłaszczonych na 13,657 dz. 2.) **K.**, wś nad Horyniem, powiat ostrogski, gmina, st. poczt. i dr. żel. Krzywin (8 w.), 22 w. od Ostroga, 224 dm., 1210 mk., cerkiew drewn. z r. 1860, uposażona 61 dz. z nadania ks. Antoniego Jabłonowskiego 1791 r., szkółka cerk. od r. 1883, młyn. Do par. praw. należą wsi: Wólka, Basanie i Repiszcze.

Krupienino, wś, pow. sieński, gm. Ostrowno, 12 dm, 81 mk.

Krupinie 1.) dwór, pow. rossieński, gm. Erżwiłek (8 w.). 2.) **K.**, dwór, pow. szawelski, gm. Kurszany (9 w.).

Krupka, fol. dóbr Szyjka, pow. sieński.

Krupkalnie, dwór, pow. rossieński, gmina Skawdwile (9 w.).

Krupkiszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Dobejki (13 w.).

Kruplany, wś i dobra, pow. słonimski, gm. Luszniewo, 39 w. od Słonima. Wś ma 7 dm., 91 mk., 99 dz.; dobra, Stabrowskich, z chut. Maryampol i urocz. Żołobejki 317 dz.

Kruplin, wś, pow. noworadomski. W dokum. z r. 1287 wspomniany. W r. 1318 Wład. Łokietek nadaje dwu sołtysom lokacyę tej wsi książęcej na nowem miejscu, bliżej Brzeźnicy (Kod. dypl pol., I, 122 i III, 178).

Krupnia 1.) wś i dwór, pow. klimowicki, gm. Kościukowicze, 48 dm., 252 mk. Dobra, dziedzictwo Lityńskich, 737 dz. 2.) **K.**, folw., tamże, należy do dóbr Zabiełyszyn.

Krupnica, okolica, pow. lepelski. Mają tu: Hołubiccy 41 dz., Kowalewscy 38, Morawscy 40, Stołyhwowie 84 dz.

Krupniki 1.) urocz., pow. białostocki, gmina Choroszcza, Popławskich 15 dz. 2.) **K.**, wś, tamże, gm. Białostoczek.

Krupocin, r. 1273 *Krambcovske*, wś, pow. świecki. Mściwuj, ks. pomorski, nadaje r. 1273 komesowi Mikołajowi Jankowiczowi „hereditatem que vulgariter Krambcovske appellatur". Wydawca Kod. Wielk. (n. 455) odnosi to do Krupocina.

Krupoderyńce, wś nad Rosią, pow. berdyczowski, gm. Pohrebyszcze, st. poczt. Bród Bosy (1 w.), 75 w. od Berdyczowa, 147 dm., 981 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn.

Krupowie, *Krupówka* (?), wś, pow. równieński, gm. i par. praw. Dąbrowica (6 w.), 130 w. od Równego, 62 dm , 358 mk.

Krupowo, dobra, pow. słonimski, gm. Dereczyn, Rachmanowych, 575 dz.

Krupowszczyzna, os., pow. wołkowyski, gm. Roś, 57 dz.

Krupsko, wś, pow. żydaczowski. Mikołaj Czyrniejewski przedstawił r. 1469 nadanie króla Władysława Jagiełły na własność wieczystą z obowiązkiem służby wojennej „hasta et duo sagittariis".

Krusin al. *Kruszyny*, wś, pow. będziński, par. Koziegłowy. Konrad II, ks. szląski nadaje r. 1372 swemu słudze Jeszkonowi wś K. w pow. bytomskim (Kod. kat. krak., II, 47). W spisie z r. 1443 podana jako: Kruszyn, w księstwie siewierskim.

Krusza, w dokum. *Crzusa*, wś, pow. inowrocławski. Dok. z r. 1356 Mateusz bisk. włocławski sprzedaje dziesięcinę stołową z wsi biskupiej K., na rzecz altaryi nowo zakładanej przy katedrze włocławskiej, staraniem jej scholastyka Bogufała (Ulanow. Dok. Kuj., 250, 76). W r. 1583 istnieją trzy części: K. spiritualis, Podlodowa i Zambkowa. Siedzą tu Kruscy i Zakrzewscy, K. duchowna ma 5 łan. Należały do par. w Ludzicku.

Krusze Łubnica, dawniej *Łubnica*, wś nad rzką Leśnicą, pow. łomżyński. R. 1426 Jan ks. mazow. potwierdza dziedzicom z Milewa sprzedaż 10 łan. chełm. obszaru zw. Łubnica za 20 kóp, dziedzicom z Kruszewa i dodaje tymże ostatnim 20 łanów przyległych (Kapica, Herbarz, n. 253).

Kruszew 1.) r. 1334 *Krusewo*, wś, pow. grójecki. Trojden ks. mazow. nadaje r. 1334 wieś swą K. „viro honesto Luitkoni" (Kod. maz., 48). W r. 1580 Krusewo major i Krusewko minor. Roslan Jeżewski z bracmi, synami Jerzego sędziego warszaw., wdową po nim i bratem zmarłego Marcinem, płacą od $4^3/_4$ łan. Zofia Kruszewska wdowa z córką Ewą Jezierzyńską od 2 łan i $1^1/_2$ obróconych na folwark. 2.) **K**, wś, pow. węgrowski. W dok. z r. 1476 w ziemi liwskiej (Kod. maz., 274).

Kruszewo, wś, pow. mazowiecki. R. 1426 współdziedzice Milewa, sprzedają 10 łan. obszaru zw. Lubnica nad rzką Leśnicą, współdziedzicom Kruszewa za 20 kóp. Jan ks. mazow. potwierdza tę sprzedaż i dodaje Andrzejowi z K. i trzem synom jego jeszcze 20 łan. przyległych do 10 zakupionych w ziemi zambrowskiej (Kapica, Herbarz, 221).

Kruszewo, wś, pow. białostocki, 22 w. od Białegostoku, 609 dz.

Krusznikowo, wś włośc., pow. dzisieński, gm. Jazno.

Kruszwica, miasto nad Gopłem. O ile w epoce przedhistorycznej tradycya ukazuje nam w K. ważne ognisko kulturalne i polityczne, centr obszarów nadgoplańskich, to z chwilą rozjaśnienia się mgły przeddziejowej, w końcu X w. znaczenie tego centru, zmniejsza się coraz więcej, tak że wytworzone tu instytucye kościelne szybko zanikają i szybko również upada znaczenie handlowe i kulturalne tej osady. W akcie Leszka ks. mazow. z r. 1185 wspomniany jest klasztor kruszwicki p. w. św. Piotra Apostoła. Możnaby się domyślać, iż założony został w starym grodzie kruszwickim. Miał on pewne prawa do kaplicy w Gniewkowie, którą Leszko nadaje w r. 1185 kościołowi we Włocławku. Może przy tym klasztorze utworzono katedrę biskupią, której początek nie został dotąd wyjaśniony. Dalsze losy klasztoru nieznane. Z przeniesieniem biskupstwa do Włocławka (około r. 1133), upadały powoli instytucye kościelne i ubożała Kruszwica. Katedra przekształconą została w kollegiatę. Gród służy niekiedy za miejsce pobytu książętom kujawskim w XIII w. Wedle dokum. z r. 1191 daje osada dziewiąty denar (z dochodów targowych), klasztorowi w Strzelnie. W r. 1268 bawi w K. Ziemomysł ks. kujawski i wydaje tu akt nadający różne swobody dla biskupstwa włocławskiego i złączonego z nim kruszwickiego. Potwierdza je i ponawia w K. r. 1269 ks. Bolesław. W r. 1271 zamek w K. spalony został z polecenia Bolesława Pobożnego, księcia wielkopolskiego (Mon. Pol., III, 37). W dok. z r. 1315 wspomniany jest „districtus crusviciensis". R. 1358 dnia 20 stycznia i r. 1365 dnia 15 list. bawi tu Kazimierz W. (Kod. dypl. pol., II, 202, 729, 750). R. 1422 w Żninie wydaje Władysław Jagiełło akt, przenoszący K. dla poprawienia jej stanu na prawo niemieckie i nadający jej jarmarki (Kod. dypl. pol., II, 824). Nadanie to nie podniosło upadłej osady. Długosz, który widocznie zwiedzał K. powiada, że nic w niej nie przetrwało z przeszłości, prócz sławy i ruin, że wygląda na biedną wioskę z walącymi się od starości budowlami i szczątkami pogorzelisk, że raczej za pustkowie, niż za zbiorowisko ludzkie można by ją uważać (Hist. pol. Lib., t. 1, 97). R. 1460 dn. 10 września, bawi tu król Kazimierz i wydaje przywilej uwalniający mieszczan K. od opłaty targowego w miastach kujaw-

skich (Kod. dypl. pol., II, 919). W r. 1566 daje miasto szosu fl. 4, od 2 bań gorzałcz. fl. 1, od 4 rybaków, 5 komorn., 1 ubog., 1 karcz., 2 szynkarzy wódki, 1 komornicy, 1 beczki piwa gdańskiego. Z należących do K. wiosek: Łagiewniki od 3 łan., Grodztwo od 2 łan. i Świątniki od $1^1/_2$ łanu, Probostwo wś od $1^1/_2$ łanu i karczmy. Czopowe fl. 2. Kasztelanowie kruszwiccy najdawniejsi znani są: Piotr Magnus syn Wszebora, wojew. kujawski, w dok. Mieszka (z XII w.), dla klasztoru w Mogilnie. Drugi kasztelan Lupus w latach 1212—1217, Marcin w dok. z r. 1241. Polubon 1249, Bogussa 1255, Bezzado de Zagople (Kruszwica) r. 1271, Jacobus 1282, Bartholius 1284, Bronissius 1293, Miroslaus 1294, Andrzej 1301, Hebda 1306, Johannes 1316, Nicolaus Wolski 1346, Dobeslaus 1346—1371. Wojewoda Adam występuje r. 1295. Starosta Andrzej z Oporowa r. 1471 (Ob. Kod. dypl. pol., t. II, Kod. Wielk. i Ulanowski Dok. kujaw.). O biskupach kruszwickich, ob. *Włocławek* (t. XIII). Opisy i opracowania tyczące się K. są: „Przyj. ludu" (1841/42, str. 203 z ryciną). Wieża Popiela w K. (Przyj. ludu, 1834, str. 18). Mysza wieża na Gople. Gopło i jego okolice (Przyj ludu, 1839—401, str. 414). Mysza wieża w K. W albumie do Edw. hr. Raczyńskiego Wspomn. Wielkop. K. nad jez. Gopłem i Mysza wieża, w Albumie Napoleona Ordy. K. przez E. Kierskiego (Tyg. Illustr., III, 1861, str. 91). Munita arx Kruszwica a Suecis capta, 12 aug. 1655, ob. Pufendorf, „De rebus a Carolo Gustavo gestis", n. 31. Łepkowski Józef: „O zabytkach K., Gniezna i t. d.", Kraków, 1866 r. Łuszczkiewicz Wład.: „Trzy granitowe kościoły Wielkopolskie z epoki romańskiej: K., Kościelec, Mogilno i kościół św. Jana na Środce w Poznaniu", Kraków, 1879 r. Callier E.: „Kruszwica" (Inowrocław, 1895 r., str. 170, odbitka z „Dzien. Kujaw."). „Spraw. kom. hist. sztuki", t. VI. Kuehnast L., dr.: Die Sage von Popiel und den Maeusen. Eine Gelegenheits-Schrift. Mit einer Abbildung des Maeusethurms am Goplosee zu K. Bromberg, 1836 (Lithographirt.). Komarnicki Zygm.: „O biskupach kruszwickich, początek dziejów katedry kujawskiej" (Bibl. Warsz., 1857 r., t. III, 553, IV, 649).

Kruszyn al. *Kruszyny*, ob. *Krusin*.

Kruszyn, wś i fol., pow. białostocki, gmina Krypno, 31 w. od Białegostoku. Wś K. ma 95 dz.; folw. należy do dóbr Pieńskie.

Kruszyna, wś, pow. noworadomski. Kościół par. p. w. św. Mateusza istniał tu zapewne już w XV w., a może i wcześniej, bo pleban pobiera dziesięciny z ról kmiecych w tej wsi, gdy w sąsiednich oddawane są kapitule gnieźnieńskiej. Obecny kościół murowany wzniósł dziedzic wsi Kasper Denhof, wojew. sieradzki, w r. 1640 (nie zaś 1695 jak mylnie podano w t. IV).

Kruszyna 1.) os., pow. słonimski, gm. i dobra Dobromyśl. 2.) **K.**, dobra, pow. ihumeński, Mezencowych, 1075 dz.

Kruszyniany, wś, pow. grodzieński, gmina Hołynka, 58 w. od Grodna, 40 dm., 406 mk., meczet, 690 dz. włośc., 728 dz. różnych właścicieli i 30 dz. należących do meczetu. Części dawnego dziedzictwa Kryczyńskich, noszą obecnie nazwy: Achmatowszczyzna (Lebedziów), Jabłońszczyzna (Jabłońskich), Janowszczyzna (Mańkowskich), Leonowszczyzna (Talkowskich). Na gruntach wsi znajdują się dwa dawne cmentarzyska; Ruskie mogiłki i Wysokie mogiłki.

Kruszyniec, wś, pow. włodzimierski, gmina Zhorzany, 80 w. od Włodzimierza, 70 dm. 461 mk.

Kruszynka, *K. Stara* i *K. Nowa*, urocz., pow. słonimski, gm. Byteń.

Kruszynka, wś skarb., pow. kijowski, gm. Hlewacha, st. poczt. Wasilków (7 w.), 25 w. od Kijowa, 153 dm., 889 mk., cerkiew, szkółka cerk., 14 wiatraków, 949 dz.

Kruszyno, okolica i os., pow. kobryński, gm. Wierzcholesie, 10 w. od Kobrynia. Okolica ma 73 dz.; os. Chodynickich, 17 dz.

Kruszynówka *Wielka* i *Mała*, dwie wsi, pow. rohaczewski, gm. Cichinicze. Pierwsza ma 58 dm., 445 mk., druga 16 dm., 219 mk.

Kruta, fol., pow. mścisławski, od r. 1863 Krzywickich, 131 dz.

Kruta, wś, pow. żytomierski, gm. Piatka, par. praw. Hłuboczek, szkółka.

Krute 1.) pow. rohaczewski, ob. *Józin*. 2.) **K.**, wś, pow. wieliski, gm. Wiaźmieny, 21 w. od Wieliża, 39 dm., 300 mk., cerkiew, szkoła, zarząd gm. Na polach wsi dwa kurhany. 3.) **K.**, wś i dobra, pow. witebski, własność Marka Luboszczyńskiego.

Krutele, wś, pow. orszański, gm. Chłystówka, 9 dm., 75 mk.

Krutiki Abramowy, wś, pow. wieliski, gm. Wiaźmieny. We wsi horodyszcze.

Krutkoniec, fol., pow. kowieński, gm. Eleonorów (6 w.).

Krutle al. *Krutla*, w dokum. *Crotle*, fol., pow. babimojski. Sędziwój kantor gnieźn. nadaje r. 1231 klasztorowi w Obrze swe włości: Krutle Lutole, Jasiniec. W r. 1287 otrzymuje wieś prawo niemieckie (K. W., n. 130, 131, 215, 582).

Krutniów, w dok. *Krupniew*, wś nad Ikwą, pow. krzemieniecki, gm. Poczajów, par. prawosł. Łopuszno (3 w.), 33 w. od Krzemieńca, 91 dm., 973 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1770, szkółka od r. 1875. W r. 1545 ks. Dymitra Wiszniowieckiego. Obecnie hr. Potockich.

Krutorówka, wś, pow. klimowicki, gm. Nadziejkowicze, 36 dm., 241 mk.

Kruty, dwór, pow. kowieński (nie rossieński), gm. Betygoła (5 w.).

Krutynie, dwór, pow. szawelski, gm. Szawlany (10 w.).

Krutynka, urocz., pow. żytomierski, gmina Chwasowa, 42 w. od Żytomierza, 19 dm., 108 mk.

Kruzy, wś, pow. bielski gub. grodz., gmina Skórzec, 57 w. od Bielska, 118 dz.

Krużek, wś, pow. dubieński, gm. i par. praw. Młynów ($^1/_2$ w.), 4 dm., 43 mk.

Krużlowa *Wyżna* i *Niżnia*, w dok. *Cruzlova seu Nova Schmyldno*, wś, pow. grzybowski. W r. 1370 dziedzice K. uwalniają sołtysa Heremanna od służby wojennej (Kod. mał., III, 244). W r. 1581 płaci z K. i ze Starej wsi Agnieszka Pieniążkowa. Ob. *Bobowa*. Ob. „Teka konserwator. zach. Galicyi", t. I i „Spraw. hist. sztuki", t. IV.

Krużuńce, wś, pow. trocki, gm. Butrymańce (8 w.); miała 69 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Punie.

Kryczały, wś, pow. święciański gm. Zabłociszki (5 w.); miała 16 dusz rewiz.

Kryczewatka, wś i fol., pow. czauski, gm. Rasna. Wś ma 14 dm., 167 mk.; fol. Trupczyńskich, 343 dz.

Kryczewszczyzna, urocz., pow. piński, w okolicy Płotnicy, nadane r. 1552 przez Bonę Daszkowi Domanowiczowi Hładkiemu (Rewizya Puszcz, str. 321).

Kryczylsk, w dok. *Kryczelsko*, *Kriczewsko*, wś nad Horyniem, pow. rówieński, gm. i st. dr. żel. Stepań (12 w.), 82 w. od Równego, 226 dm., 1487 mk., cerkiew drewn. z r. 1885, uposażona 38 dz. z nadania Stan. Worcela r. 1816; szkółka od r. 1877. Cerkiew fil. we wsi Korost. W r. 1577 do Stepania, ks. Konst. Ostrogskiego, który wnosi od 6 dom. półdworz., 6 ogr. po 4 gr., 5 ogr. po 2 gr., 2 rzem., a w r. 1583 od 19 dym., 5 ogr.

Kryczyn, pow. borysowski. Dawniej Ratomskich, dalej Józefa Kukiewicza, dziś Jana Kukiewicza, 3784 dz. Do dóbr należy fol. Dalkiewicze, 1269 dz.

Kryg, wś, pow. grybowski. W r. 1383 ststa biecki Janusz, przybywszy, po wyjściu lat wolności, do wymierzenia łanów, nie zastał ni kościoła, ni młyna, ni wody, grunta jałowe, ztąd wymierzył tylko 6 łanów (w tej liczbie jeden wolny dla sołtysa). Dodał przytem dla zasilenia wsi las pomiędzy Męciną a K. i zarośla między Libuszą a K. (Kod. mał. III, 350).

Krykiany i *Krykianki*, pow. święciański, par. Melgiany. Pierwsze należały do Leśniewskich, od których przeszły do Zabłockich, wreszcie do Karola Kublickiego. Dziś podzielone między sukcesorów: Sołtanów (560 dz.), Benisławskich (632), Smokowskich (623), wogóle 1835 dz. Krykianki należały do Bielikiewiczów, dziś spadkobierców Bernarda Masłowskiego, 309 dz.

Kryklany, wś, pow. poniewieski, gm. i par. Pompiany (10 w.), 8 dm., 80 mk., kościół katol. filialny p. w. N. M. P., z drzewa z r. 1781, dom przytułku.

Kryksze, wś, pow. poniewieski, gm. Birże (13 w.).

Kryksztaniszki, dwór, pow. szawelski, gm. Szawlany (8 w.).

Krykuny 1.) fol., pow. borysowski, dawniej Świdów, dziś Niemorszczańskich, 56 dz. 2.) **K**, tamże, Pławskich 130 dz.

Kryle, wś, pow. wiłkomierski, gmina Ołoty (4 w.).

Krylińsk, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, 60 w. od mta pow., 60 dm., 317 mk.

Kryliszki al. *Hryckowszczyzna*, fol., powiat oszmiański, wchodził w skład ststa jakuńskiego. W r. 1789 Michała Streczona, stolnika żytomierskiego, w zastawie Stanisława Paszkowskiego. Ostatecznie Fran. Dmochowskiego, który je rozparcelował włościanom.

Kryłów, mstko, pow. hrubieszowski. Wedle reg. pob. z r. 1578 należał poprzednio do pow. bełzkiego lecz został włączony do chełmskiego.

Kryłów 1.) mstko nad Taśminą, pow. czehryński, gmina Podorożne, st. poczt. Czehryń (35 w.), 315 dm., 2038 mk., cerkiew, dom modl. żydow., szkoła ludowa, młyn wodny, 4 wiatraki. Osadzona r. 1615 na gruntach dzierżawy czehryńskiej, należącej do ststwa korsuńskiego, otrzymuje słobodę do lat 30. W r. 1616 już obwarowane, mocą nadania lokacyjnego otrzymuje grunta nad rz. Dnieprem na Białobereżu i na Zbojnem i na Piwnem za Dnieprem, także chutory z obu stron Dniepru, aż pod Krzemienczuk. Podług lustracyi z r. 1612 ostawione palami i ostrogiem. Jest w niem 50 mieszczan posłusznych, 400 kozaków, powinności żadnej nie odprawują, bo jeszcze mają słobody do lat 23; hakownic miejskich dwie. Arenda, za młyny i przewóz dają 500 złp. W 1628 r. 50 dym., 20 ogr., 3 rzem., 2 koła młyń., 1 pop. 2.) **K**, wś nad Stubłem, pow. dubieński, gm. Warkowicze, 22 w. od Dubna, 30 dm., 189 mk. 3.) **K.**, wś, pow. ostrogski, gm. Dołżek, st. poczt. Samostrzały (5 w.), st. dr. żel. Sławuta (28 w.), 41 w. od Ostroga, 277 dm., 1615 mk., cerkiew drewn. z r. 1753, szkółka cerk. od r. 1885. W r. 1577 do Międzyrzecza, kn. Koreckiego, który wnosi od 8 dym., 5 ogr.

Kryłówka 1.) pow. czehryński, ob. *Radywanówka*. 2.) **K.**, wś, pow. skwirski, gm. Wierzchownia, st. poczt. Rużyn (8 w.), 35 w. od Skwiry, 285 dm., 1639 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny, 4 wiatraki. W r. 1688 w zastawie „pani wileńskiej", płaci od 2 dym. Następnie we włości pawołockiej. 3.) **K.**, *Kiryłówka*, wś, pow. żytomierski, gm. Andruszówka, 48 w. od Żytomierza, 20 w. od Berdyczowa (st. poczt.), 15 w. od st. dr. żel. Czernorudka, ma 243 dm., 1511 mk., cerkiew par. drewn. z r. 1766, szkółka cerk. od r. 1859. Do par. praw. należy

wieś Kotówka. W całej parafii było 193 dm., 1503 mk.

Kryłowo 1.) *Kryłowa*, folw., pow. miński, Odorskich 320 dz. 2.) **K**., fol., pow. rzeżycki, Bohdanowiczów 62 dz.

Krymczak, las przy wsi Zastawicy, powiat uszycki.

Krymka al. *Krymska Rudnia*, wś nad stawem, pow. radomyski, gm. i par. katol. Wyszewicze, par. praw. Czudyń (4 w.), st. poczt. Radomyśl (18 w.), 117 dm., 778 mk., prawie wyłącznie szlachty, kaplica katol., smolarnia, młyn, jarmark 13 czerwca. Należy do dóbr meżyryckich.

Krymki, wś, pow. klimowicki, gm. Szumiacze (7 w.), 24 dm., 125 mk. Pokłady kredy.

Krymki 1.) wś nad urocz. Tymoszówka, pow. czehryński, gm. Stawidła, st. poczt. Złotopol (20 w.), 60 w. od Czehrynia, 195 dm., 1024 mk., cerkiew, szkółka cerk., cegielnia, 7 wiatraków. 2.) **K.**, wś, pow. zwinogródzki, gm., st. poczt. i dr. żel. Szpoła (8 w.), 180 dm., 1039 mk., cerkiew, szkółka, 6 wiatraków.

Krymle, fol., pow. poniewieski, gm. Naciuny (17 w.), Maryi Sabowej, 101 dz.

Krymno, wś nad jez. Domasznie, pow. włodzimierski, gm. Krymno, 95 w. od Włodzimierza, 503 dm., 2698 mk., 2 cerkwie, szkoła. Gmina obejmuje 8 miejscowości, 1600 dm. włościańsk. (obok 80 innych), 9923 mk. włościan, uwłaszczonych na 18,000 dz. Wś należała do starostwa ratneńskiego. W r. 1629 czyniła 89 fl., 18 gr.

Krynica 1.) *Krynice*, wś, pow. białostocki, gm. Obrębniki, 12 w. od Białegostoku, 420 dz. Pod wsią kurhan. 2.) **K.**, wś, pow. bielski gub. grodzieńskiej, gm. Łosinka, 90 dz. 3.) **K.**, wś, chutor i os., pow. prużański, gm. Suchopol, 24 w. od Prużany. Wś ma 19 dm., 334 mk., cerkiew cmentarną, wiatrak, 359 dz.; chutor, własność Sawczuków, 175 dz.; os. należąca do kilku właścicieli, 174 dz. 4.) **K.**, urocz. w dobrach Borki, pow. słonimski. 5.) **K.**, wś, pow. wołkowyski, gm. Pieski, należała do dóbr Bieławicze. 6.) **K.**, wś, pow. lucyński, własność de Waldenów, 98 dz.

Krynica 1.) os. i chutor przy wsi Zwizdal, pow. owrucki, gm. Chrystynówka, 5 dm., 34 mk. 2.) **K.**, kol., pow. rówieński, gm. Sieliszcze, 7 dm., 61 mk.

Krynica, zdrojowisko z zakładem kąpielowym i wś, pow. sądecki. W ciągu ostatnich lat 20 zakład rozwinął się pod względem udogodnień i liczby gości. Stanął okazały dwupiętrowy dom zdrojowy (kurhaus) z salą balową, czytelnią, restauracyą, dwa nowe domy zakładowe, murowane dla gości, których liczba dochodzi obecnie do 6000. Ob. Skórczewski Br.: „Klimatologia K. na podstawie spostrzeżeń w latach 1877 — 1882“, Kraków, 1883 r. Wąsowicz Zygm. dr.: „Krynica i jej środki lecznicze“, Kraków, 1901 r., str. 130.

Krynica Biała 1.) wś nad Teterewem, pow. radomyski, gm., dobra i par. praw. Wyszewicze (4 w.), st. poczt. Radomyśl (20 w.), 45 dm., 308 mk., wyłącznie szlachty, przeważnie prawosławnej. 2.) **K.** *Biała*, pow. rówieński, ob. *Helesin*.

Krynica Święta, wś nad źródłem, pow. zasławski, gm. Butowce, par. praw. Łaszki (4 w.), 35 w. od Zasławia, śród gór położona, ma 25 dm., 210 mk. Istniał tu monaster męzki.

Krynice, wś, pow. tomaszowski. W r. 1531 leży w pow. grabowieckim, ma cerkiew, $2^1/_2$ łan., należy do par. rz.-kat. w Łabuniach. W r. 1578 Marcin Oleśnicki płaci tu od 5 łan., 24 zagr. z rolą, 24 komorn., $^1/_8$ łan. karcz., pop fl. 2.

Krynickie, wś, pow. białostocki, gm. Zabłudów. 18 w. od Białegostoku, 1328 dz.

Krynicze, wś nad rzką Ponurką, pow. kijowski, gm. Dmitrowicze, st. poczt. Demijówka (23 w.), 24 w. od Kijowa, 94 dm., 415 mk., cerkiew drewn., 478 dz. włośc. W r. 1569 Tyszów Bykowskich. W r. 1581 p. Tyszyna wnosi od 6 osiadł., 1 zagr. 6 gr. Następnie Hulewiczów, od których nabywa w r. 1586 Wasyl Kobyzewicz-Chodyka, rajca kijowski. Od wsi tej jego potomkowie poczęli się zwać Kryniekiemi. W r. 1628 Teodor Krynicki wnosi od 2 dym., 2 ogr. Wś nadaną została przez Krynickich monasterowi panieńskiemu Michajłowskiemu.

Kryniczka, urocz. w dobrach Popielewo, pow. prużański.

Kryniczka, kol., pow. rówieński, gm. Tuczyn, 30 w. od Równego, 33 dm., 250 mk.

Kryniczne, urocz. przy wsi Wierchpole, pow. grodzieński.

Kryniczno, fol., pow. nowogródzki, gmina Mir, Gąsiewskich około 1 wł.

Kryniczyn 1.) dobra, pow. poniewieski, gm. Girsudy (12 w.), bar. von Schillingów, 734 dz. 2.) **K.**, mstko, tamże, gmina Gulbiny (8 w.), 230 mk.

Krynki, r. 1334 *Gutanów*, wś, pow. opatowski. Jan Grot bisk. krak., uwalnia r. 1334 mieszkańców wsi biskupiej Gutanów nad rz. Kamioną na lat 12 od opłat i dziesięcin, dla zaludnienia i podniesienia takowej, nadając zarazem prawo nowotarskie (Kod. kat. krak., II, 9). W krótce potem wieś zmieniła swą nazwę na Krynki (Krzinky). W roku 1578 istnieje tu kopalnia i kuźnica żelaza o 3 kołach i 8 robotn. („Minera Krziniecka“).

Krynki 1.) *Białokunki*, *K. Borowe*, *K. Jarki*, *K. Miklasy* i *K. Sobole*, okolice szlach., pow. bielski gub. grodz., w dawnej ziemi drohickiej, gm. Grodzisk, 44 w. od Bielska, mają razem 371 dz. Gniazdo Kryńskich. 2.) **K.**, wś nad Bugiem, pow. brzeski gub. grodz., gm. Wołczyn, 42 w.

od Brześcia, 15 dm., 120 mk., cerkiew, szkoła, 187 dz. włośc. i 172 cerk. Par. praw., dekanatu (błagoczynia) Wysokie Litewskie, 991 dusz, cerkiew paraf. i filialna. 3.) **K.**, mstko, pow. grodzieński, gm. Krynki, 48 w. od Grodna, 3740 mk., 898 dz. włośc., 48 cerk. i 38 kościel.; dobra w części Rosławlewych (z fol. Porzecze, Aleksandrówka i Maryanówka) mają 1368 dz., w części zaś Wiryonów, 741 dz. W pobliżu mstka znajduje się wzgórze, zwane „Carewa Góra". Par. prawosł., dekanatu (błagoczynia) Brzostowica Wielka, 2838 dusz, cerkiew paraf. i 3 cmentarne. Gmina obejmuje 35 miejscowości, 676 dm. włośc. (obok 322 innych), 3997 mk. włościan, uwłaszczonych na 4415 dz. Nadto w gm. jest 86 dz. ziemi cerk. i kośc. i 6280 dz. większej posiadłości. Mstko otrzymało prawo magdeburskie od Zygm. Augusta r. 1569 oraz przywilej na 4 jarmarki do roku (na Boże Ciało, św. Annę, Narodzenie N. M. P. i św. Michała). Z włók, oprócz 2 wójtowskich, 1 dojlidzkiej i 2 kowalskich płacili 133 kóp 34 gr. Dochód z klucza kryńskiego r. 1680 czynił 3803 złp. 27 gr. 7 den. 4.) **K.**, zaśc., pow. nowogródzki, gm. Żuchowicze. Mają tu części: Jeżykowiczowie $1^1/_2$ wł., Żornakowie $^1/_2$ włóki, Kurtulowie $1^1/_2$ wł., Maksymowiczowie $^3/_4$ włóki. 5.) **K**, wś, pow. rzeczycki, gm. Wasilewicze, 103 dm., 541 mk. 6.) **K**, wś i dobra, pow. orszański, gm. Wysokie (4 w.), cerkiew. Pod wsią st. dr. żel. orłowsko-witebskiej. Dobra, od r. 1880 Mazarakich, 5196 dz. (4190 dz. lasu).

Krypce, okolica, pow. kowieński, gm. Żejmy (2 w.), 41 w. od Kowna. Mają tu Gabryełowiczowie 79 dz., Narkiewiczowie 26 dz., Stankunowiczowie 24 dz., Strebejkowie 23 dz., Wasilewscy 21 dz., Dyrmontowie 7 dz., Kirbutowie 31 dz., Sadzewiczowie 26 dz.

Krypno i *K. Poduchowne*, dwie wsi, powiat białostocki, gm. Krypno, 6 w. od Białegostoku. Wś K. ma 1477 dz; K. Poduchowne 316 dz. Gmina obejmuje 87 miejscowości, 1292 dm. włośc. (obok 851 innych), 9865 mk. włościan, uwłaszczonych na 18,883 dz. Nadto w gminie jest 197 dz cerk. i kośc. i 24,296 większej posiadłości.

Krypy, w dok. z r. 1476 *Cribi*, wś, pow. węgrowski. W r. 1476 siedzi tu drobna szlachta. Według reg. pob. z r. 1563 wieś należy do starostwa liwskiego, ma 12 łan.

Krysiewicze, wś, pow. wołkowyski, gmina Biskupice, z urocz. Błękitna, 154 dz.

Krysiutyszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (5 w.).

Krysk, r. 1567 *Krisko*, wś, pow. płoński. W r. 1567 wś z kościołem par. w pow. sąchockim. Floryan Kryski płaci tu od $23^1/_4$ wł., 7 ogr., 1 kowala. Ob. Osiecki J. ks.: „K. w Płońskiem" (Wiek, r. 1878, n. 116).

Kryski, wś, pow. sokólski, gm. Kruhlany, 11 w. od Sokółki, ze wsią Czepiele, 133 dz. włośc.

Krystanowo, folw., pow. szawelski, gmina Szawkiany (5 w.).

Krystele, wś nad rzką Malmutą, dopł. jez. Łabuń, pow. rzeżycki, gm. Warklany, 53 dm., 292 mk., dom modl. starowierów.

Krystonowo, *Krystynowo*, dobra, pow. kowieński, gm. Wilkija (6 w.).

Krystopole, fol., pow. rohaczewski, Vietinghofów 478 dz. (263 lasu).

Krystyanowo, fol., pow. kowieński, gmina Bobty (9 w.).

Krystynhof, dobra, pow. mohylewski, od r. 1879 Siwakowych, 1044 dz. (765 lasu).

Krystynopole, fol., pow. rohaczewski, Radczenków 230 dz.

Krystynopolska, ferma nad stawem Woronowskim, pow. zwinogródzki, gm. Olszana, 4 dm., 45 mk.

Krystynów, *Krystynowo*, wś i dobra, powiat kobryński, gm. Worocewicze, 65 w. od Kobrynia. Wś ma 191 dz.; dobra, własność Piotrowskich, 276 dz. Nadto Kraszewscy mają tu 24 dz.

Krystynpol 1.) *Krystopol*, fol. dóbr Wielona, pow. kowieński. 2.) **K.**, fol., pow. ihumeński, attyn. Rusakowicz, 121 dz.

Krysze, wś, pow. witebski, gm. Laskowicze, 9 dm., 54 mk., garbarnia.

Krysze Błoto, zaśc., pow. wileński, gmina Muśniki (7 w.); miał 8 dusz rewiz., należał do dóbr skarb. Kiernów.

Kryszkielinie, chutor, pow. szawelski, gmina Szawle (8 w.).

Kryszkany, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (4 w.).

Kryszpuras, *Kryszpurys*, dwa zaśc., powiat nowoaleksandrowski, gm. Oknista (12 w.).

Krysztalewa, ferma pod wsią Moszurowa, pow. humański, gm. Moszurowa, 5 dm., 15 mk.

Kryształowszczyzna, pow. słonimski, ob. *Pławskie*.

Krysztofówka, mylnie *Krysztopówka* (t. IV, 763), wś, pow. lipowiecki, gm. Jurkowce, st. poczt. Ilińce (25 w.), 45 w. od Lipowca, 171 dm., 1257 mk., cerkiew, szkółka cerk. Należy do klucza sitkowieckiego. W r. 1629 kasztelan krakow. Jerzy Zbaraski wnosi od 47 dym.

Krysztopole, *Hryniewszczyzna*, wś, pow. klimowicki, gm. Nadziejkowicze, 42 dm., 328 mk.

Krytowszczyzna, wś, pow. święciański, gm. i dobra skarb. Jasiewo; miała 9 dusz rewiz.

Krytyszyn, wś i kol., pow. kobryński, gm. Janowo, 88 w. od Kobrynia. Wś ma 1101 dz; kol. 145 dz.

Krytyże, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Rogowo (2 w.).

Kryucha, wś, pow. żytomierski, gm. Trojanów, 16 dm., 114 mk.

Krywa, wś, pow. bielski, gub. grodz., gm. Pasynki, 8 w. od Bielska, 1061 dz. Na gruntach wsi mogiła.

Krywa, wś nad rz. t. n., pow. taraszczański, gm. Juszków Roh, st. poczt. Taraszcza (4 w.), 176 dm., 493 mk., cerkiew cmentarna. Należy do klucza lesowickiego.

Krywce 1.) *Krywczyce*, *Krzywczyce* (t. IV, 802), pow. piński. W dokum. z r. 1556, jako „Krywczyckie imienje", własność Iwana Bułhaka, który trzecią część sprzedaje Iwanowi Protasowiczowi, sędz. pow. pińskiego, a pozostałe dwie trzecie części zastawia temuż za 400 kóp groszy litew. (ob. Rewizya Puszcz, str. 98, 99, 100). 2.) **K.**, wś, pow. horecki, gm. Horodyszcze (13 w.), 17 dm., 48 mk.

Krywczunka, wś nad stawem Mołocznej, pow. taraszczański, gm. i st. poczt. Żaszków (10 w.), 55 w. od Taraszczy, z chutorem 333 dm., 1865 mk., cerkiew, szkółka cerk., 8 wiatraków.

Krywe, *Krzywe*, wś i folw., pow. orszański, gm. Olenowicze, 23 dm., 143 mk. Fol., dziedzictwo Gumowskich, 326 dz. (106 lasa); młyn wodny.

Krywel, wś, pow. horecki, gmina Lubinicze (9 w.).

Krywelick, wś, pow. czerykowski, gm. Jelnia Nowa, 38 dm., 336 mk.

Krywiatycze, *Krywatycze*, wś, pow. bielski gub. grodzieńskiej, gm. Orla, 14 w. od Bielska, 359 dz.

Krywica, przysiółek wsi Kulaki, pow. kobryński.

Krywicze (t. IV, 807 *Krzywicze*), wś nad rzką Uścią, pow. rówieński, gm. Diatkowicze, par. praw. Jasieninicze (1 w.), 14 w. od Równego, 26 dm., 243 mk., kaplica, młyn wodny. Była tu dawniej cerkiew filialna, obecnie zniesiona. W r. 1545 własność Michna Krzywickiego. W r. 1570 z części K. wnosi Oleksy Mikołajewicz od 3 ogr. po 2 gr. W r. 1577 Lewko płaci od 5 dym. po 20 gr., 5 ogr. po 4 gr. i Jarmoła Sosnicki od 1 dym. 10 gr., 2 ogr. po 2 gr. W 1583 r. Wasili Krupicki, ststa zwiahelski, płaci z części K. od 4 dym., 3 ogr. W nowszych czasach wś należała do Bohuszów.

Krywiec 1.) wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Łosinka, 194 dz. 2.) **K.**, os., pow. słonimski, gm. Mieżewicze, 23 w. od Słonima, 26 dz. włośc. i 346 dz. dwor.

Krywiec, wś nad ruczajem, pow. humański, gm. Chiżna, st. poczt. Buki (5 w.), 40 w. od Humania, 330 dm., 1662 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn.

Krywińce, *Krzywińce*, wś, pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (5 w.).

Krywka, rzka, pow. wieliski, lewy dopływ Dźwiny. Bierze początek w pobliżu wsi Leonienki, na pograniczu pow. porzeckiego gubernii smoleńskiej, płynie ku płn.-zchd. i ubiegłszy 15 w. uchodzi pod wsią Białousowa. Przybiera od lew. brz. rzkę Rzawkę.

Krywka 1.) *Krzywka*, fol., pow. bobrujski, własność Adeli Drużyłowskiej, Leokadyi Poczobutowej i Julii Orzechowskiej, 179 dz. 2.) **K.**, tamże, Supruneńków 242 dz. 3.) **K.**, wś, pow. wieliski, gm. Serteja (3 w.), cerkiew, stare cmentarzysko.

Krywka al. *Krzywka*, wś, pow. turczański. W r. 1565 wś w ststwie samborskiem miała 30 kmieci na $16^1/_2$ łan., 3 osadzonych r. 1558 a więc jeszcze wolnych. Pop i cerkiew. Pobierane tu cło od bydła po $^1/_2$ gr., arendowane za zł. 18. Ogółem dochodu zł. 93 gr. 23.

Krywlany 1.) wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Dworce, 45 w. od Brześcia, 411 dz. Na pograniczu pow. brzeskiego i prużańskiego, pomiędzy wsiami K., Wierzchy i Naleźniki, znajdują się wały sypane, wysokie do 2 saż. Wały te do $1^1/_2$ w. długie, otaczają przestrzeń kwadratową, zwaną przez lud zamkiem ks. Czartoryskich. 2.) **K.**, wś, pow. prużański, gm. Murawiewska, 40 w. od Prużany, 375 dz.

Krywlin, wś, pow. kowelski, gm. Wielick, 32 w. od Kowla, 57 dm., 320 mk.

Krywonino, wś nad rzką t. n., pow. wieliski, gm. Usmyń. Nad rzką, pomiędzy wsiami K. Rostanie, Puryszkino i Lwów, horodyszcze, w formie podkowy, zajmujące do 100 saż. kw., otoczone rowem, długim przeszło 100 saż., szerokim 3 saż. Znajdowano broń kamienną.

Krywosiele, wś, pow. dryzieński, parafia Rosica.

Krywotyn, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, par. praw. Miakołowicze (10 w.), 60 w. od mta pow., 84 dm., 542 mk.

Krywucha, chutor, pow. dubieński, gmina i par. praw. Dubno (5 w.), 6 dm., 45 mk.

Krywula, kol., pow. łucki, gm. Szczuryn, 6 dm., 34 mk.

Krywule, okolica szlach., pow. oszmiański, siedziba Pietrusewiczów i Soroków.

Krywulicze, wś, pow. wołkowyski, gm. Tołoczmany, 9 w. od Wołkowyska, 264 dz.

Krywulin, wś, pow. mohylewski, gm. Ciecierzyn (6 w.).

Krywulki, wś, pow. grodzieński, gm. Kamionka, 53 w. od Grodna, 167 dz.

Kryżborg, zaśc., pow. rossieński, gm. Szydłów (8 w.).

Kryże, urocz. przy wsi Zastawa, pow. prużański.

Kryżuty, dobra, pow. lucyński, Senkowych 446 dz.

Kryżyszki, wś, pow. rosieński, gm. Kroże (10 w.).

Krzaczki, ob. *Czerniawa*.

Krzan, dawniej *Krzon*, *Chrzon*, wś, pow. kościański. Według dok. z r. 1249 żona comesa

Piotrka „de Lank" z jego synowcami, nadali klasztorowi w Owińsku wś „Kron" (Ulanow. Dok kuj., 352, 5). Istniał tu kościół par. p. w. św. Jana i św. Marcina, pierwotnie parafialny. Według wizyty z r. 1683 przechowywano tu akt z r. 1411, którym Piotr bisk. pozn. nadał dochód z młyna na rzecz kościoła. W r. 1508 wcielony został jako filialny do par. w Białczu. W r. 1683 był w ruinie. Dziś nie istnieje.

Krzcięcice, w dok. *Krzencino*, *Crzanczycze*, *Krzczycze*, wś, pow. jędrzejowski. Nadane przez Jana arcyb. gnieźn. klasztorowi jędrzejowskiemu przed r. 1176. W dokum. z r. 1370 występuje „Crzczanta de K." (Kod. mał., I, 367). W r. 1581 mają tu dwa działy Kulowie i jeden Niemsta. Płacą od $7^1/_2$ łan., 9 zagr., 7 kom, 5 kom. bez bydła, 6 rzem., 1 czynsz., $^1/_2$ łan. karcz.

Krzcin, w dok. *Chrzcin*, *Krzcinno*, wś, pow. sandomierski. Wspomniany w liczbie włości klasztoru koprzywnickiego, w dok. z r. 1250 — 1277. 1284 i 1346. Długosz podaje (L. B., t. III, 380), iż wieś nadał klasztorowi Mikołaj komes z Bogoryi, a dwa działy dodał Władysław Jagiełło.

Krzczonów 1.) wś, pow. opoczyński. Według dok. z r. 1354 należy do dóbr rodu Duninów ze Skrzynna. W r. 1577 dział Wolskich ma $9^1/_2$ łan. Jest też Wola Krzczonowska al. Dąbrowska. Ob. *Trzebina* (t. XII). 2.) **K**, wś, pow. stopnicki. „Comes Jacobus filius Laurentii heredis de Crszczonow" w dok. z r. 1325 występuje jako nabywca sołtystwa w Bogucicach (Kod. kat. krak., I, 170). W r. 1579 „Krzczonowycze", wś w par. Koniemłoty należy do Czyżowskiej, która płaci od 12 osad., 3 łan., 1 zagr., 6 ubogich. 3.) **K.**, r. 1531 *Crczonow*, r. 1676 *Chrzczonow*, wś nad rzką Giełczew, pow. lubelski. W r. 1531 istnieje tu parafia. Mikołaj Lipski płaci od 1 łanu, Jakób Piczkowski od $4^1/_2$ i ćwierci. Drobne działki szlacheckie $2^1/_2$ łan. W skład parafii wchodziły: Giełczew, Wola Giełczewska, Żuków i Borzęcinek. Dział królewski w tej wsi należał do ststwa lubelskiego. W r. 1549 Jan Tęczyński, wojew. sandomierski, ststa lubelski, uzyskał połączenie kościoła par. w K. z parafią św. Trójcy na zamku lubelskim. W r. 1676 płaci tu pogłówne Więckowski od 4 osób z rodziny, 6 dwor., 102 poddan., 5 żydów, 15 głów na sołtystwie. Żelisławski i Zabilski od 9 osób z rodziny, 11 dwor. i plebana. Obecny kościół murowany p. w. Wnieb. N. P. Maryi wzniesiony r. 1780. Wieś ludna i rozległa liczy obecnie 218 dm.

Krzczonowice, w dok. *Cristonovici*, wś, pow. opatowski. W r. 1191 dają dziesięcinę kollegiacie sandomierskiej. W r. 1578 mają tu działy: Czajka, Szczuccy i ks. Ostrogski. Razem jest $9^1/_2$ łan., 10 osad., 7 zagr., 6 kom.

Krzeczkowo, wś, pow. przemyski. W roku 1565 wieś należąca poprzednio do żupy Solskiej, następnie w dzierżeniu Katarzyny Orlikowej. Miała 14 kmieci na rolach różnych, 5 zagrodn., pop. Dochód zł. 25 gr. 10.

Krzeczkowo, pow. ostrowski, ob. *Dmochy*.

Krzeczów 1.) r. 1238 *Creczow*, wś, pow. bocheński. Wspom. w dokum. z r. 1238 (Kod. dypl. pol., III, 35). W akcie z r. 1350 fundującym parafię w Rzezawie. Za Długosza wieś królewska ma 6 łan., folwark królewski, 4 karczmy, 5 zagrodn. bez roli (L. B., II, 176). 2.) **K.**, ob. *Kreców*.

Krzegowszczyzna, dwór, pow. grodzieński, gm. Hołynka, własność Talkowskich, z fol. Leonowszczyzna (Kruszyniany), 85 dz.

Krzemianka, *Kremianka*, kol. niem., powiat żytomierski, gm. i par. praw. Barasze, 88 w. od Żytomierza, 61 dm, 466 mk., szkoła, wiatrak, fabryka fajansu.

Krzemień, wś, pow. janowski, ma 261 dm., 2050 mk., 1500 morg. włośc. W r. 1827 wś ta w par. Biała, miała 168 dm., 1044 mk. Reg. pob. z r. 1531 nie wymieniają tej wsi w parafii Biała. W r. 1676 zdaje się, że należy w części, wraz z Białą i Godziszowem do Jana Łęskiego, który tu płaci pogłówne od 169 poddanych, zaś Wojc. Buszkowski od 4 osób z rodziny, 5 dwor., 44 poddanych. Wchodziła w skład dóbr ordynacyi zamojskiej.

Krzemienica, wś, pow. rawski. Kościół par. p. w. św. Jakóba apost., założyli zapewne dziedzice wsi Krzemieniewscy h. Grzymała, w XIV w. zapewne. Na początku XVI w. siedzi tu siedmiu dziedziców. W końcu XVI w. wś przechodzi na własność Lipskich h. Łada z poblizkiego Lipia. Z tej rodziny wyszedł Jan Lipski prymas i jego synowiec Konstanty, arcyb. lwowski († 1698). Franciszek Lipski archidyakon łęczycki, sekr. król. († 1618), wzniósł na miejscu drewnianego, nowy murowany kościół i uposażył przy nim kollegium z 6 mansyonarzy.

Krzemienica 1.) dobra, pow. słonimski, gm. Dworzec, 39 w. od Słonima, Jelskich 690 dz. Na gruntach dóbr kilka grup kurhanów. 2.) **K.** *Górna* i *Dolna*, dobra, pow. wołkowyski, gmina Krzemienica, 15 w. od Wołkowyska, własność hr. Ludwika de Żelki (poprzednio ks. Wołkońskiej), z chut. Tadzin, Przemysin i Kaniowce 2486 dz. Gmina obejmuje 36 miejscowości, 325 dm. włośc. (obok 29 innych), 2476 mk. włościan, uwłaszczonych na 2389 dz. Nadto w gm. jest 5219 dz. większej posiadłości. Zarząd gm. we wsi Derkacze. 3.) **K.**, wś i dobra, tamże, gm. Samarowicze, 15 w. od Wołkowyska. Wś ma 8 dm., 170 mk., kościół kat., 120 dz. ziemi włośc. i 43 kośc.; dobra Żurowych (poprzednio Siehieniów), 530 dz. Był tu klasztor trynitarzy, fundacyi Błędowskich i Drzewieckich.

Krzemieniec, miasto pow. gub. wołyńskiej. W r. 1570 wniesiono od 20 dym. rynkow. po 16

gr., 253 dym. uliczn. po 8 gr., 144 dom. przedmiejsk. po 4 gr., 5 domk. pleb. po 4 gr., 44 rzemieśln. po 8 gr., 35 przekup. po 12 gr., 19 komorn. i luźn. po 12 gr., 70 ogr. miejsk. po 1 gr., 100 włók miejskich po 20 gr. W r. 1577 dano szosu in duplo 80 zł., czopowego 40 gr. W r. 1583 wniesiono z rzemieśln. miejskich i krawca, 2 krawców prostych, 3 kuśnierzów, 6 kowalów, 3 łuczników, 4 rzeźników, 1 złotarza, 1 szewca, 6 szewców, 4 garncarzów, 1 stelmacha, 1 barwierza, 16 prasołów, 6 piekarek, 1 dudarza. W r. 1589 wniesiono szosu i od targówców, rzemieślników 200 fl., czopowego per arendam 300 fl. W r. 1629 ststwo krzemienieckie było w posesyi ks. Janusza Wiszniowieckiego. W skład jego, oprócz K., wchodziły wsi: Czeczeniowce, Wila Niżna i Wierzchnia al. Tytylkowce, Pisarówka, Spikołosy, Kołoszowa, Dunajów, Plaszówka, Saponów, Podliszcze, Młynowce, Ośniki, Olewińce, Woronowce, Żołob. Miasto dawało 223 fl. 16 gr. prowentu, całe zaś ststwo 6726 fl. 27 gr., z czego wytrąciwszy na podstarościego 200 fl., na burgrabiego 100 fl., na 5 urzędników do 5 folwarków 80 fl., pozostaje 6346 fl. 27 gr. Trejdosiewicz J.: „Kilka słów o budowie gieolog. i pokładach węgla brunatnego w okolicy K." (Pam. Fizyogr., t. V). Ob. Teodorowicz N. J.: „Gorod Kremieniec wołyńsk. gub.", 1894 r. Rolle Michał: „Ateny wołyńskie" (Przew. literacki, Lwów, 1897 rok).

Krzepczów, w dokum. *Screpsevo*, wś, pow. piotrkowski. Kazimierz ks. kujaw. nadaje w r. 1248 komesowi Spitygniewowi wś „Screpsevo" na własność dziedziczną (Ulanow. Dokum. kuj., 295, 11). W reg. pob. z r. 1552 podano parafię Krzepczów, w spisach z r. 1553 zaliczono K. i wsi składające parafię do Drużbic. Wdowińscy płacili tu od 5 łan.

Krzepice, mstko, pow. częstochowski. W r. 1581 daje szosu fl. 32. Od 12 łan. miejskich, 4 rzeźn., 8 szewców, 3 krawców, 5 piekarzów, 5 knapów, 3 kowali, 6 komorn. Suma fl. 61 gr. 5. Młyn od 2 kół zakupn. i 1 stępnego fl. 2 gr. 3.

Krzesiny, r. 1225 *Czeresin*, r. 1294 *Cresini*, wś, pow. poznański. Nadana szpitalowi w Poznaniu przez Mieszka Starego. W dok. z r. 1294 w liczbie posiadłości komesa Mirosława, syna Przedpełka, otrzymuje prawo niemieckie. W dok. z r. 1394 śród włości szpitala św. Jana Jerozol. Widocznie szpital posiadał tylko część wsi (K. W., n. 117, 718, 1943). W r. 1580 płacą tu Krzesińscy od $2^1/_2$ łan. km.

Krzesk, r. 1531 *Crzesko*, wś, pow. siedlecki. W r. 1531 wś w par. Zbuczyn, pow. łukowski, płaci od $^1/_2$ łana, a Wesoła (Krzesk Wesołka) od 1 łana. W r. 1552 Krzescy siedzą w K. Wiesiołce, Jasionce, Królowej Niwie, Zawodach. W r. 1580 K. Królowa Niwa i Wesołka, zamieszkałe są przez Krzeskich, którzy płacą od 3 włók, 18 półwłóczek, 1 ćwierci, 15 zagrodn. na rolach i 8 zagrodn. bez roli. Suma fl. 15 gr. 15.

Krześlów, wś, pow. łaski. W dok. z r. 1357 w liczbie włości arcyb. gnieźn. (K. W., n. 1354).

Krzesła, wś i osada, pow. wołkowyski, gm. Zelwa, 16 w. od Wołkowyska. Wś ma 159, os. 96 dz.

Krzesławice, w dok. *Crezlavicze*, wś, pow. opoczyński. Akt z r. 1256 wymienia je śród posiadłości klasztoru koprzywnickiego; r. 1263 „comes Sulco" wojew. krak. zamienia z klasztorem swe wsi: Łątczyn i Nagłowice położone pod Jędrzejowem na Krzesławice (Kod. mał., tom I, 51, 80). W r. 1354 należą do dóbr dziedziców ze Skrzynna. W r. 1374 przenosi ją królowa Elżbieta na prawo średzkie (Kod. mał., III, 92, 282). W r. 1569 płaci tu Stan. Błotnicki od 13 półłan., 1 pustego, 4 zagr. Ob. *Rusinów* i *Smogorzów* (t. X).

Krzesławice, w dok. *Kreslavich*, *Creszlawici*, wś nad rzką Dłubnią, pow. krakowski. Klasztor miechowski uważając się za posiadacza tej wsi, wszczyna proces z klasztorem mogilskim, który tu władał. Papież Grzegorz IX poleca r. 1228 opatowi jędrzejowskiemu i dwu kanonikom wrocławskim rozstrzygnąć ten spór. Dok. z r. 1245 świadczy, iż nastąpił układ polubowny między stronami. Następnie z pretensyą do tej wsi wystąpił „comes Crezlaus". Z powodu przywłaszczeń świeckich sąsiadów na skargę klasztoru papież Innocenty r. 1248 poleca arcyb. gnieźn. rozpatrzeć sprawę tej wsi (Ulanow. Dok. kujaw., 376, 2). W r. 1288 Leszek ks. krak. potwierdza układ, mocą którego Krzesław zrzeka się swych praw w zamian za oddaną mu ze strony klasztoru wś Kantorowice. Klasztor następnie sprzedaje tę wieś „Jaschoni advocato et Valtero civibus quondam Cracoviensibus". Za udział w zdradzie mieszczan krakowskich względem Łokietka, tenże zabrał im wieś i wynagradzając klasztor za czynsz jaki pobierał z tej wsi oddał K. otrzymując za to w zamian w r. 1325 wś Solec nad Wisłą. W r. 1349 klasztor miechowski pobierał tu 10 grz. czynszu, 4 grz. z młyna, 1 grz. z karczmy i 1 z pługa (Kod. mał., III, 79).

Krzeszów, mstko, pow. biłgorajski. W układzie jaki zawierają w Bełzie r. 1427, Ziemowit, Kazimierz i Władysław książęta Mazowsza i Rusi, powiedziano, iż gdyby król polski nie chciał oddać „castrum Crzeschow cum districtu" książętom, ale dał go jednemu z nich Ziemowitowi, to tenże ma wydzielić braciom ze swych dóbr równej wielkości obszary (Kod. maz. 172). W r. 1515 K. płaci od 10 łan., 7 karczem po fertonie, pop gr. 15. W r. 1588 centr ststwa t. n., ma $9^1/_2$ łan, popa, 2 zagr., 4 karczmy, młyn, 2 komorn., 2 rzem.

Krzeszowice, wś, pow. chrzanowski. W dok. z 1337 występuje Herman, pleban „de Crzeschevicz". W r. 1364 Piotr wicekustosz kate-

dry krak. nabywszy za 87 grzyw. sołtystwo w K., zamienił je za zgodą biskupa Bodzanty na dziesięcinę biskupią z Rzeplina, którą ofiarował na uposażenie altaryi św. Leonarda w katedrze (Kod. kat., I, 299). Dymitr dziedzic Łady (t. j. Dymitr z Goraja), sprzedaje r. 1373 za 100 grz. dział we wsi „Crzissovice", który otrzymał od króla Kazimierza, Zawiszy, archidyak. krakow. i podkanclerzemu kor. Pośrednikiem był Krzesław z Chodowa (Kod. kat. krak., II, 52). Za Długosza, wś ta własność biskupów krakow., miała kościół par., 20 łan. km., 2 łany sołt., karczmę, zagrodnika, młyn. Dziesięciny kmiece, wartości do 16 grzyw. stanowiły uposażenie prebendy krzeszowickiej w katedrze krakowskiej (L. B.). W r. 1581 kasztelan wojnicki płaci od 14 łan. km., 4 zagr., 2 kom., 6 kom. bez bydła, 3 rzem., 3 kół papierni, 5 towarz., $^1/_4$ roli. Opis istniejącego tu zakładu kąpielowego wydał dr. Wł. Sciborowski: „K. jako zakład lekarsko zdrojowy", Kraków, 1878 r.

Krzewin, fol., pow. borysowski, własność Nowomiejskich, 266 dz.

Krzewinia, fol., pow. poniewieski, gm. Remigoła (7 w.).

Krzewino, dobra, pow. orszański, od r. 1831 Rostkowskich i Czernichowskich, 1972 dz.

Krzewiny, dobra, pow. kowieński, gm. Jaswojnie (14 w.), Siemaszków 192 dz.

Krzewiszki, wś, pow. rossieński, gm. Jurborg (10 w.).

Krzewo 1.) r. 1232 *Zacrevo*, r. 1252 *Zacrsevo*, wś, pow. kolski. W dok. z r. 1232 śród dóbr nadanych cystersom przez Bogumiła arcybisk. Ob. *Dobrowo*. W r. 1576 płaci we wsi Krzewo Mik. Drzewiecki od 6 łan., 3 zagrodn., 7 osadn. 2.) K., wś, pow. łomżyński, par. Zawady, ob. *Krawce*. 3.) K., wś nad Narwią, pow. łomżyński, par. Drozdowo, ob. *Grodzanowo*.

Krzewo, wś w dawnej ziemi bielskiej. Zygmunt August r. 1542 w Wilnie odnawia Wojciechowi Reszce spalony przywilej na dobra K., w pow. knyszyńskiem, wiecznym prawem nadane (Kapica, Herbarz, 353). Zapewne będzie to wieś zwana dziś Krzywa, w pow. białostockim.

Krzęcin, w dok. *Kczanczin*, wś, pow. wadowicki. Wspom. w dok. z r. 1254 i 1256 śród włości klasztoru zwierzynieckiego. Kościół par. p. w. Wniebow. N. P. Maryi istniał już za Długosza. Wś miała 24 łany km., z których dawano klasztorowi czynszu po pół florena. Karczmarz dawał czynszu 4 grz., 1 zagr. 16 gr. i musiał jeździć konno z listami; był też młyn i folwark klasztorny. Dziesięcinę wartości do 20 grz. pobierał pleban miejscowy. Książę miał tu „jus supremum" i pobierał po korcu żyta i 2 kury z łanu, tudzież 5 grz. i fertona (z całej wsi). Istniało tu 6 stawów (2 małe i 4 większe). Wieś leżała w ks. zatorskiem (L. B., III, 66, 67). W r. 1581 leży w pow. szląskim. Piotr Strzała płaci tu od 10 łan., 6 zagr. bez roli, 4 kom. bez bydła.

Krzon, ob. *Krzan*.

Krztynia, w dok. *Krtina*, rzeczka, dopł. Pilicy. Wymieniona w dok. z r. 1262. Nad nią leżały: Wola libertowska i Bonowice.

Krzyceniszki, właściwie *Krzczeniszki*, *Chrzconiszki*, dobra, pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki (12 w.), 16 w. od mta pow., dawniej Bohusza, obecnie własność Pac-Pomarnackich, 635 dz. (300 lasu).

Krzycko, r. 1294 *Critsco*, wś i dobra, powiat wschowski. Starożytna osada, targowisko a przy nim zapewne i gród. Wydawca Kod. Wielk. odnosi do K. miejscowość nazwaną w liście cesarza Fryderyka z r. 1157 „in territorio Crisgove". Dok. z r. 1294 wymienia K. i Strzyżewice jako targowiska, których prawa ma posiadać Swieciechowa, własność klasztoru lubińskiego (K. W., n. 19, 719). Przy targowisku wcześnie zapewne założony został kościół par. p. w. św. Klemensa. Wieś z czasem stała się gniazdem rodu Kotwiczów Krzyckich. Tu chrzczony był Andrzej Krzycki arcybisk. gnieźn., poeta łaciński. W r. 1642 na miejscu spalonego od pioruna (r. 1607) stanął nowy drewniany, kosztem Gościewskiego dziedzica wsi. Istniała też od XVI w. kaplica p. w. św. Walentego. Ob. E. Callier'a: Szkice geogr. hist., Poznań, 1886 r., str. 9 i 19. Tam też oddrukowana praca prof. Alfr. Brandowskiego o K.

Krzyczew, mstko i dobra, pow. czerykowski, na pograniczu pow. klimowickiego, gm. Krzyczew, 24 w. od Czerykowa a 111 od Mohylewa, 761 dm. (7 murow.), 4570 mk. (1886 żydów), 6 cerkwi drewn., kościół kat. murow., 4 domy modl. żydow., st. poczt., sąd pokoju, zarząd okr. polic. i gm., szkoła, apteka, 3 garbarnie, przystań na Soży; 3 jarmarki. Dobra, dziedzictwo Hołyńskich, z Zadobrostem mają 1588 dz. (784 lasu), 3 młyny, gorzelnia. Najdawniejszym znanym ststą niegrodowym krzyczewskim był Zanko Żaba (1500 r.). Po nim idą: Pietraszko Jepimachowicz (1504 r.), Jan Zabrzeziński (1506 do 1507), Wasil Oszuszkin (1508), Juryj Niemirowicz (1511), kn. Wasil Semenowicz Żyliński (1516—27), Wasil Czyż (1530), Andrzej Szołucha (1544—52), kn. Bohdan Bohdanowicz Sołomerecki (1594). W r. 1760 otrzymał je Jerzy Wandalin Mniszech, marsz. nadw. kor., który opłacał z niego 28,272 złp. 2 gr., kwarty i 10,300 złp. hyberny. Gmina obejmuje 30 miejscowości, 1758 dm., 6401 mk. włościan (1793 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 9580 dz. W gm. jest 2428 dz. lasu większej własności i 1552 dz. włośc.

Krzymów, wś, pow. koniński. Kościół par. p. w. św. Maryi Magdaleny istniał już w XIV w. Pleban Bodzanta występuja w sądzie kons. gnieź. r. 1415. Tomasz z Radolina pleban w dokum.

z r. 1470 (Kod. dypl. pol., II, 540). W drugiej połowie XVI w. dziedzic Grodziecki, przyjąwszy protestantyzm, zabrał role i dochody plebańskie, a osadził przy kościele kaznodzieję luterańskiego. W r. 1607 nabył wieś katolik Jarochowski, który predykanta usunął lecz dochodów nie zwrócił. Parafia była nieobsadzoną przez długi czas.

Krzyszałowicze, fol., pow. słucki. Mają tu: Brylewscy 97 dz., Kaczyńscy 66 dz.

Krzyszkowice, wś, pow. pińczowski. W r. 1419 król Władysław II na prośbę Jakóba Przekory z Morawian przenosi wsi jego: K. i Przyczniów na prawo niemieckie (Kod. kat. krak., t. II, 454).

Krzyszkowice 1.) w dok. *Criskovichi*, wś, pow. wielicki. W r. 1238 Levos i Crisek synowie „Crisconis" sprzedają w Krakowie wieś K., comesowi Teodorowi, wojew. krakow. „pro XX Marcis argenti et duabus tunicis". Tenże Teodor wkrótce nadał tę wieś klasztorowi szczyrzyckiemu (Kod. mał., I, 27, 45 i Kod. dypl. pol., t. III, 32). W r. 1581 wieś leży w par. Wieliczka, dzierżawca płaci tu od 16 półłanków, 2 zagr. z rolą, 3 komorn. 2.) **K.**, wś, pow. myślenicki, par. Siepraw. Wspom. w dok. z r. 1354 (Kod. mał., I, 280). W r. 1581 konwent Bożego Ciała (w Krakowie), płaci tu od $8^1/_2$ łan., 5 zagrodn., 2 komorn. z bydłem i 3 bez bydła, $^1/_4$ karczmy.

Krzyszowice (w dok.), ob. *Skrzeszowice*.

Krzysztofiszki, wś, pow. trocki, gm. Wysoki Dwór, 12 dusz rewiz. Pod wsią wzgórze sypane (pilkalnis).

Krzywa 1.) wś, pow. białostocki, gm. Białostoczek, 71 dz. Por. *Krzewo*. 2.) **K.**, urocz., tamże, w dobrach Dojlidy. Odlewnia żelaza. 3.) **K.**, fol. dóbr Jasionówka, tamże. 4.) **K.**, wś, pow. sokólski, gm. Trofimówka, 33 w. od Sokółki, 220 dz. 5.) **K.**, wś, pow. klimowicki, gm. Rodnia, 24 dm., 182 mk.

Krzywa Góra, wś, pow. wrzesiński. Włość królewska wymieniona w dok. z r. 1393 (Kod. dypl. pol., I, 293).

Krzywa Niwa, wś i fol., pow. czerykowski, gm. Bratkowicze, 60 dm., 341 mk. Fol., dziedzictwo Kmitów, 160 dz., młyn.

Krzywanice, wś, pow. noworadomski. Wydawca Kod. Wielk. odnosi do tej wsi nazwę: „Zcriovo iuxta Pagenchno", w bulli Adryana IV z r. 1154, wymieniającej posiadłości kościoła wrocławskiego (K. W., n. 586).

Krzywce 1.) wś, pow. dźwiński, par. Krasław. 2.) **K.** *Krywce*, wś nad jez. Długiem, pow. lepelski, gm. Pyszno, 9 dm., 76 mk., cerkiew.

Krzywce, las, pow. olhopolski. Należy do klucza czeczelnickiego.

Krzywczyk, os., pow. bielski gub. grodz., gm. Łosinka, Godzińskich 18 dz.

Krzywczyki 1.) wś, pow. krzemieniecki, gm. Wiszniowiec, par. praw. Łozy (2 w.), 17 w. od Krzemieńca, 100 dm., 786 mk. Właściciel Tolli. W r. 1583 ks. Andrzej Wiszniowiecki wnosi od 9 dym., 4 ogr. 2.) **K.**, wś, tamże, gm. Świątec, par. praw. Woronowce, 57 w. od Krzemieńca, 26 dm., 144 mk.

Krzywe, dobra, pow. mohylewski, od r. 1851 własność Chomętowskich, 640 dz. (301 lasu), młyn, krupiarnia.

Krzywe, wś nad Irpeniem, pow. skwirski, gm. Kornin, st. poczt. Chodorków (10 w.), 45 w. od Skwiry, 338 dm., 1882 mk., cerkiew, szkółka cerk., 3 młyny, 5 wiatraków. Wś należała pierwotnie do zamku kijowskiego, r. 1554 nadana z Chodorkowem, Tyszom Bykowskim. W r. 1628 Fedor Tysza Bykowski wnosi od 10 dym., 6 ogr.

Krzywe Kolana, wś nad Tykiczem Uhorskim, pow. humański, gm. i st. poczt. Talne (13 w.), 50 w. od Humania, 188 dm., 1009 mk., cerkiew, szkółka cerk., wiatrak.

Krzywe Sioło, wś nad Dźwiną, pow. połocki, gm. Michałowszczyzna, 25 dm., 146 mk., cerkiew.

Krzywice, roku 1565 *Krzywicze*, wś, pow. chełmski, ob. *Koczów*.

Krzywicze 1.) wś, pow. słonimski, gm. Dereczyn, 38 w. od Słonima, 781 dz. 2.) **K.**, pow. miński. W r. 1747 Aleksandra i Anny z Ottenhauzów Cedrowskich, stolników mozyrskich, w r. 1757 Michała i Teresy z Paców Wołodkowiczów,ststów hajeńskich, od r. 1846 Aleksandra Święttorzeckiego, 310 dz., Kazimiery Świętorzeckiej, 184 dz. 3.) **K.**, wś, pow. słucki, gm. Starobin, 98 dm., 1018 mk., cerkiew, fil. par. Zawszyce. 4.) **K.**, wś pow. dzisieński, gm. Plissa (4 w.); miała 64 dusz rewiz., należała do dóbr Mniuta. 5.) **K.**, zaśc., pow. wileński, gm. Niemenczyn (11 w.), należał do dóbr Czarny Dwór.

Krzywiec, wś nad rzką Torhan, pow. taraszczański, gm. Krupiec, st. poczt. Taraszcza (32 w.), 359 dm., 1944 mk., cerkiew, szkółka, 3 wiatraki. Gmina obejmuje 12 miejscowości (6 siół, 6 wsi), 15,082 mk. (412 kat., 18 rozkol., 16 stund., 305 żyd.) i 19,848 dz., w tem 10,090 dz. większej posiadłości, 9105 dz. włośc., 241 dz. cerk.

Krzywin, wś, pow. lepelski, własność hr. Chreptowicza, tudzież Konst. Łoparewicza, 60 dz., Sabiny Czerkas 340 dz.

Krzywin, *Krzewin*, wś nad Horyniem, powiat ostrogski, gm., st. poczt. i dr. żel. Krzywin, 14 w. od Ostroga, 431 dm., 2436 mk., cerkiew drewn. z r. 1763, fundacyi ks. Stan. Jabłonowskiego, kościół par. katol., szkoła ludowa od r. 1850 i szkółka cerk. od r. 1875, sąd pokoju, zarząd gm. Do par. praw. należą wsi: Komarówka i Polanie. Cerkiew filialna we wsi Kołomla. St. dr. żel., K. ma 5 dm., 52 mk. Gmina obejmuje 17 miejscowości, 743 dm. włościańsk. (obok 70 innych), 9697 mk. włościan, uwłaszczo-

nych na 8627 dz. W r. 1577 sioło zamku ostrogskiego, ks. Konst. Ostrogskiego, który wnosi od 13 dym. półdworz. po 10 gr., 12 dym. na ćwierc. po 5 gr., 6 dym. putnych na półłan. po 10 gr., 14 ogr. po 2 gr., 4 podsus. po 4 gr. W r. 1583 płaci on od 15 dym., 6 ogr., 4 podsus., 2 kół waln., 1 popa.

Krzywin, miasto nad Obrą, pow. kościański. W dok. z r. 1237 Władysław ks. polski potwierdza nadanie klasztorowi lubińskiemu wyspy (kępy na Obrze) „que adiuncta est metis Crivinensis civitatis, in descensu pontis majoris a dextris et a sinistris adjacentem". Dok. z r. 1278 wymienia „castrum Crivin". Targowisko leżące przy grodzie, wcześnie było nadane klasztorowi. W dok. z r. 1294 śród włości klasztoru podano „Crivin cum theloneo et omni iure Thewtonico". W r. 1375 opat wydaje w miejsce zatraconego, nowy przywilej na wójtowstwo powtarzający treść dawnego. Herman pleban krzywiński w dok. z r. 1298. Szczedryk kasztelan krzywiński występuje w dok. od r. 1242 do 1278. Po nim pojawiają się: Jasko, Janusz i Filip (K. W., n. 205, 235, 368, 441, 477, 506, 719, 860, 1720 i inne). W r. 1581 miasto daje szosu fl. 25 gr. 18. Od 6 komorn., 4 bań gorzałcz., młyn o 2 kołach, 18 łan. miej., 35 rzem., 9 prasołów. Suma fl. 67 gr. 9.

Krzywina Wierzchnia 1.) rzeczka w pow. sieńskim i lepelskim, lewy dopływ Dźwiny, wypływa z jez. Berezowskiego, płynie na płn.-zachód i ubiegłszy 33 w. (22 w. w pow. sieńskim) uchodzi pod wsią Chmielnik. Od lewego brzegu przybiera Zwiezdoworonkę i K. Niżną. 2.) **K.** *Niżna*, rzka, tamże, wypływa z jeziora Sienno, płynie na płn. i ubiegłszy 22 w. (10 w. w pow. lepelskim) uchodzi pod fol. Krzywino.

Krzywka, ob. *Krywka*.

Krzywlany, fol. dóbr Dojlidy, pow. białostocki.

Krzywobłoty, wś, dwa fol. i okolica, powiat prużański, gm. Sielec, 22 w. od Prużany. Wś zwana też Wołczyki, ma 86 dz.; jeden z fol. należy do Dońcowych, 130 dz., drugi (K. Wielkie) do Zubowych, 194 dz.; okolica 102 dz. Jeden folw. należał dawniej do Sipajłów.

Krzywodobie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (5 w.).

Krzywokonna, wś, pow. wołkowyski, gmina Zelwa, 21 w. od Wołkowyska, 663 dz.

Krzywołapowo, wś i fol., pow. dryzieński, par. Zabiały, Łaukowskich 190 dz.

Krzywołowszczyzna, fol., pow. nowogródzki, gm. Żuchowicze, Wojnów, około 16 włók.

Krzywołuka, wś, pow zasławski, gm. Michnów, par. praw. Myślatyn (3 w.), 70 dm., 356 mk.

Krzywonogi, *Krywonogi* (t. IV, 768), folw., pow. nowogródzki, gm. Wsielub, Ostrowskich około 32 wł.

Krzywonory 1.) urocz. przy wsi Łazy, pow. grodzieński. 2.) **K**, wś i chutor, pow. wołkowyski, gm. Roś, 23 w. od Wołkowyska. Wś ma 98 dz.; chutor, własność Strażkowskich, 40 dz.

Krzyworudka, wś nad Chomorem, pow. zasławski, gm. Tarnawka, st. poczt. Zasław (33 w.), 140 dm., 897 mk., cerkiew drewn. z r. 1886 (na miejsce dawnej z r. 1751), szkółka cerk. od r. 1872. Cerkiew filialna we wsi Ledzianka ($3^1/_2$ w.). Pod wsią 2 nasypy ziemne (mogiły). W r. 1593 należała do włości zasławskiej, spustoszona przez Tatarów

Krzyworzeka, wś, pow. wieluński. Kościół par. p. w. św. Andrzeja, wzniesiony z kamienia r. 1264 przez Bolesława ks. kaliskiego, jak o tem świadczy odpis erekcyi w dok. z r. 1536. Przy kościele dzwonnica murowana. Kilkakrotnie restaurowany, r. 1869 po raz ostatni, przetrwał dotąd. W r. 1841 wcielono do par. kościół we wsi Kadłub wraz z filiami w Popowicach i Grąbieniu. W r. 1552 wieś królewska, należąca do grodu wieluńskiego. Zniszczona świeżo przez zarazę miała wraz z karczmarzami i osadnikami sołtysa 30 osad., 17 łan., 2 młyny, 2 karczmy (1 sołtysa).

Krzywosądowo, wś, pow. pleszewski. Nadana w XII w. klasztorowi św. Wawrzyńca pod Kaliszem (K. W., n. 35). W r. 1579 płaci tu Sebastyan Kęszycki od 3 łan., 2 zagrodn., 1 komornika.

Krzywosielce 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (10 w.). 2.) **K.**, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Krzywosiołki, wś, pow. słucki, gm. Kijewicze, 41 dm., 250 mk.

Krzywoszewo, wś, pow. dźwiński, gm. Malinówka, 31 dm., 190 mk., dom modl. starowierców.

Krzywoszyńce (t. IV, 812), wś nad Skwirką, pow. skwirski, gm. Wierzchownia, st. poczt. Rużyn (10 w.), 10 w. od Skwiry, 324 dm., 1892 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 2 wiatraki. Należała do włości pawołockiej.

Krzywowola, ob. *Wola Krzywa*.

Krzywowolin, wś, pow. bałcki, gm. Piszczanka, 21 w. od Bałty, ma 165 osad, 925 mk.

Krzywowólka, wś, pow. starokonstantynowski, gm. i st. poczt. Teofipol (3 w.), par. praw. Nowostawce (1 w.), 60 w. od mta pow., 96 dm., 523 mk.

Krzywowszczyzna, fol., pow. lepelski, Grabowskich 43 dz.

Krzywsk 1.) wś i dobra, pow. homelski, gm. Czebotowicze (6 w.), 82 dm., 384 mk. Dobra, Pereświet Sołtanów, 1028 dz. (664 lasu). 2.) **K.**, wś i folw., pow. rohaczewski, gm. Dowsk (6 w.), 106 dm., 611 mk., cerkiew. Fol. od r. 1830 Poźniaków, 251 dz. 3.) **K.**, fol., pow. oszmiański. W r. 1721 Strumiłły, w pierwszej połowie XIX w. Sopohów, dziś w jednej części drogą

wiana Romanowskich, w drugiej części Wilczyńskiego.

Krzywy 1.) urocz., pow. słonimski, gm. Żyrowice, 15 dz. 2.) **K.**, wś, pow. dryzieński, par. Zabiały.

Krzywy Nałóg, ferma, pow. olhopolski, gm. i st. poczt. Berszada (14 w.), 9 dm.

Krzywy Pagórek, zaśc., pow. wileński, gm. Rudomino (7 w.), należał do dóbr skarb. Góry.

Krzyż, r. 1536 *Krzisch*, wś, pow. tarnowski. W r. 1536 własność Jana z Tarnowa wojew. ruskiego i siostry jego Doroty Tarłowej, w dzierżawie (za posag) Beaty Tęczyńskiej. Było 36 kmieci na 12 łan., 2 dwory, 2 folw., karczma (2 grz.) i 4 sadzawki.

Krzyżaki, fol., pow. wiłkomierski, gm. Kurkle, 25 w. od Wiłkomierza, własność Masiewiczów, 68 dz.

Krzyżanka, dwór, pow. wiłkomierski, gmina Kowarsk (15 w.).

Krzyżanów, w dokum. *Crisanov*, wś, pow. piotrkowski. W dok. z r. 1229 w liczbie włości klasztoru sulejowskiego. Wkrótce potem otrzymuje prawo niemieckie. W r. 1552 opat sulejowski płaci tu od 27 osadn., $8^1/_2$ łan. Są dwie karczmy, 1 zagr., 2 łany sołtysie.

Krzyżanowice, wś nad rzką Nidą, powiat pińczowski. W r. 1247 Bolesław ks. krakow., z matką Grzymisławą pozwalają Szymonowi prepozytowi w K. zakonu premonstratensów osadzić tamże wieś targową na prawie nowotarskiem (Kod. dypl. pol., III, 52). Widocznie więc kościół i klasztor premonstratensów powstał tu przed r. 1247. Aktem z r. 1253 Innocenty IV przyjmuje pod opiekę kościół P. M. „de Crisanovic" i osadzonych przy nim braci (Kod. mał., t. II, 95). Istniał tu obok męzkiego i żeński klasztor premonstratensek. W r. 1293 Stanisława, przełożona, zmuszona jest dla okupienia się bandzie rozbójniczej księcia wrocławskiego siedzącej w Chrobrzu, sprzedać 4 działki klasztorne w Umianowicach, klasztorowi w Skale (Kod. mał., I, 142). Siostry sprowadzone tu były ze Strzelna, a kanonicy regularni zapewne z opactwa wrocławskiego, które miało nad klasztorem zwierzchnictwo. Wedle Długosza książę Bolesław wzniósł kościół z kamienia wapiennego i nadał klasztorowi wsi: Kleczanów, Sarbię, Kowale, Leżnicę, Konary, Kobylniki, Solnik, Wolę Grochowską, Sieborowice, Kostrz, Biernatowice, Junowidz i Umianowice. Kazimierz W. nadaje klasztorowi premonstratensek przywilej na lokacyę miasta na prawie sredzkim. Król pozwala osiadać tu tkaczom i zajmować się wyrobem sukien i ich sprzedażą (Kod. dypl. pol., III, 301). W r. 1369 król zatwierdza ugodę między Piotrem „de Beytom" przełożonym klasztoru a Bogusławem wójtem tamecznym (ib. III, 310). Jakkolwiek K. miały nadane prawo miejskie nigdy jednak, o ile się zdaje, nie były miastem. W akcie z r. 1435 powiedziano: „oppidani sive incole totius ville sive oppidi Krzizanowicze". Długosz nazywa K. wsią i powiada, iż miała 29 łan. km. dających czynszu po 30 gr. rocznie klasztorowi i 5 łan. km. dających po fertonie, prócz tego sery, kapłony, jaja, osep i robociznę, od której się wyłamywali, lecz wyrokiem sądu byli r. 1435 zniewoleni. Prócz tego był młyn i karczma z rolą dająca 3 fertony. Dziesięcinę (od 40 do 60 grz.) dawano pierwotnie na rzecz stołu biskupiego w Krakowie. Z woli Oleśnickiego otrzymał ją klasztor w Pińczowie. Z czasem wkradło się do życia klasztornego rozprzężenie, któremu chciał położyć kres Władysław Jagiełło, przez połączenie klasztorów w Busku, Imbramowicach, K. i Zwierzyńcu w jeden, który miał być założony w Wiślicy. Skończyło się jednak na przeniesieniu klasztorów z K. i Imbramowic do Buska. W r. 1418 kanoników regularnych wyjęto z pod władzy klasztoru wrocławskiego i oddano pod zwierzchnictwo Witowa. Dokument wcielający te klasztory do Buska wydany 1416 r. przez Jana, opata zakonu premonstratensów, podaje za powód przeniesienia, skandaliczne życie sióstr zakonnych niezachowujących reguły, a przytem powołuje się na to, że znaleziono jakoby w kryjówce klasztoru, akt Leszka ks. polskiego nadający wś Krzyżanowice, klasztorowi w Busku. Opaci klasztoru św. Wincentego we Wrocławiu jakoby nieprawnie przywłaszczyli sobie zwierzchnictwo nad klasztorem w K. Po przeniesieniu klasztoru, w K. został dla zarządu kościołem i parafią prepozyt, a na utrzymanie kościoła i prepozyta przeznaczono wsi: K., Leżnicę i Konary (Długosz, L. B., III, 84 — 104). W r. 1579 prepozyt tutejszy płacił od 50 osad., $31^1/_2$ łan., 2 zagr., 9 chałup, 9 ubog., 2 rzem., 3 piekarzy, 3 rybaków. W r. 1683 było 39 dymów. Ob. Kwart. teol., Warszawa, 1902 r.

Krzyżanowice, w dok. *Crizanovith*, wś nad rzką Rabą, pow. bocheński. R. 1286 Leszek ks. krak. nagradzając zasługi Swiętosława kaszt. wiślickiego, uwalnia jego włości K. od danin i ciężarów (Kod. mał., II, 164).

Krzyżele, dobra, pow. wiłkomierski, gmina Uciana (7 w.)

Krzyżopol, wś, pow. olhopolski, gm. Ternówka, 71 osad, 488 mk., st. dr. żel. na linii Odessa—Wołoczyska (mylnie podana w t. IV, 820, jako leżąca przy wsi K., w pow. jampolskim).

Krzyżówka 1.) *Kryżowka*, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Konstantynowo (3 w.). 2.) **K.**, dwa fol., tamże, gm. Wieprze (3 i 6 w.). 3.) **K.**, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (14 w.). 4.) **K.**, fol., pow. wiłkomierski, gmina Wieprze (3 w.), Weleninych 68 dz. i Żylińskich 83 dz.

Krzyżowo, wś, powiat dryzieński, parafia Oświej.

Krzyżyk, urocz, pow. sokólski, gm. Czarna Wieś, 31 dz.

Ksawerów, pierwotnie *Litwinowicze*, mstko nad Kamionką, dopł. Uszy, pow. owrucki, gmina Bazar, st. poczt. Owrucz (55 w.), 188 dm., 1168 mk., cerkiew drewn. z r. 1781, uposażona 36 dz., szkoła. Cerkiew fil. we wsi Dubrowa (8 w.). Do par. praw. należy wś Sawłuki i Słoboda Ignatówka. Litwinowicze należały od r. 1507 do Jelców. W r. 1628 wniesiono ztąd od 1 dym. Wś należała do spadku Filipa Jelca podstol. kijow.. i była w zastawie.

Ksany, r. 1275 *Xane*, r. 1418 *Xanij*, wś, pow. pińczowski, odl. 35 w. od Pińczowa. W r. 1884 fol. miał 553 morg. (402 roli, 40 łąk i 42 lasu), wś miała 86 os., 439 morg. W r. 1827 Xany wś rządowa, 63 dm., 382 mk. W dokum. z r. 1275 podana jako własność klasztoru wąchockiego. Włość bisk. krak. w dok. z r. 1418 (Kod kat. krak., II, 431). Wedle Długosza wś była własnością biskupią, a scholastyk sandom. posiadał tu jeden łan, płacący czynszu 2 grz. (L B., I, 329). W r. 1579 płacą tu od 17 osad., $8^1/_2$ łan., 4 zagr., 9 kom., 8 ubog., 3 rzemieśl., $^1/_4$ łana.

Ksawerowa, wś przy linii dr. żel. chwastowskiej, pow. czerkaski, gm. Orłowiec, stacya poczt. Horodyszcze (10 w.), 55 w. od Czerkas, 359 dm., 1857 mk., cerkiew, szkółka cerk., 10 wiatraków. Należy do klucza orłowieckiego.

Ksawerówka 1.) al. *Chutor Szymańskiego*, wś, pow. lipowiecki, gm. i st. poczt. Lipowiec (5 w.), 7 dm., 57 mk. W epoce uwłaszczenia miała 284 dz., należała do Szymańskich. 2.) **K.**, ferma, tamże, gm. Zozów, st. poczt. Lipowiec (17 w.). 3.) **K**, wś nad rucz. Rotokiem, powiat wasylkowski, gm. Ksawerówka, st. poczt. Wasylków (18 w.), 353 dm., 1973 mk., cerkiew, szkółka cerk., 14 wiatraków. Należy do Białocerkiewszczyzny. Gmina obejmuje 12 miejscowości (9 siół, 3 wsi), 19,916 mk. (660 katol., 8 sztund., 850 żyd.), 21,903 dz. (8782 większej posiadłości, 12,655 włośc., 322 cerk). Zarząd gm. we wsi Motowidłówka Wielka. 4.) **K.**, wś, pow. dubieński, gm. Warkowicze, par. prawosł. Mołodawa (3 w.), 16 w. od Dubna, 17 dm., 105 mk. 5.) **K**, kol., pow. łucki, gm. Szczuryn, 27 w. od Łucka, 11 dm., 59 mk.

Ksawerowo 1.) dwór, pow. słonimski, gm. Kostrowicze, Mierkowskich, 37 dz. 2.) **K.**, wś, pow. nowoaleksandrowski, gmina Ponedel (6 w.). 3.) **K**, fol., pow. ihumeński, Sutkowskich 210 dz.

Ksawerpol, dobra, pow. słonimski, gm. Luszniewo, 40 w. od Słonima, Piaseckich, z urocz. Bartosze i Przeszkoda 441 dz.

Ksaweryn, dwór, pow. lepelski, Lenkiewiczów 73 dz.

Ksaweryno, wś i dobra, pow. rzeżycki, Orzeszkowskich 266 dz.

Ksawerynów 1.) wś, pow. dźwiński, sukces. Justyna Mikłaszewicza, 80 dz. 2.) **K.**, wś, pow. lucyński, Zubarewiczów 45 dz. 3.) **K.**, wś, pow. rzeżycki, Szyszków 83 dz.

Ksebki, r. 1827 *Xebki*, wś, pow. kolneński. W r. 1827 wś rządowa, 69 dm., 593 mk.

Książ 1.) *Wielki*, mstko i dobra, pow. miechowski. W r. 1381 „nos Sbitko heres et comes legitimus in Xiansz, palatinus cracoviensis“, zakłada klasztor pustelników reguły św. Augustyna „in Xiansz civitate nostra in terra Cracoviensi“. Klasztorowi nadaje fundator plac pod budowlę klasztorną przy kościele śród murów miasta, połowę młyna zw. wójtowskim, folwark pod miastem z łąką, ogrodem i rolą, jatkę rzeźniczą. Uwalnia klasztorne posiadłości od opłat i powinności miejskich. Świadkiem aktu jest brat Spytka, Jan z Tarnowa, wojew. sandomierski (Kod. mał., I, 424). Według Długosza miasto posiadało kościół par. murowany i było własnością Jana Rabsztyńskiego h. Topor. Dziesięcinę z łan. miejskich wartości do 30 grzyw. pobierał pleban. Fol. dawał dziesięcinę do 6 grz. W mieście był klasztor Augustyanów zbudowany wraz z kościołem przez Jaśka z Melsztyna, kaszt. krakow. Kościół był murowany, dachówką kryty. Klasztor mieścił 12 braci. Syn Jaśka Spytko z Melsztyna, uposażył klasztor rolami podmiejskimi, a wdowa po nim dodała dolne role miejskie. Spytek nadał też klasztorowi pół swego młyna i bardzo żyzny ogród (L. B., t. III, 473). W r. 1581 miasto daje szosu fl. 19 gr. 6. Od 1 łanu miej., 5 piekarz., 7 szewców, 2 kuśnierzy, 2 krawców, 1 ślusarza, 4 płócienn., 2 bednarzy, 2 rzeźn., 2 kramarzy, 1 sukiennik, 1 balwierz, 1 dudarz, 7 komorn., 2 przekup., 1 hultaj, 7 kowalów. Suma fl. 44 gr. 92. W r. 1841 dobra ordynacyi (Wielopolskich) Książ Wielki składały się z fol. i zamku Mirów, miasta K. Wielki (os. 121, morg. 303) i wsi: Głogowiany (os. 23, morg. 509), Częstoszowice (os. 20, morgów 399), Konarzówka (os. 35, morg. 593), Wielka Wieś (os. 23, morg. 470), Wolica (os. 25, morg. 442), Moczydło (os. 34, morg. 505). Ob. Ulanowski B.: „Cennik dla rzemieślników Książa przez Piotra Kmitę wydany“, Kraków, 1884 r. 2.) **K.** *Mały*, wś i fol., pow. miechowski. Na dok. z r. 1431 podpisany jest Mikołaj „rector ecclesie parochialis in parva Xansz“ (Kod. dypl pol., t. III, 402). Wedle Długosza kościół ten p. w. Narodz. N. P. M. był z kamienia wapiennego. Dziedzicami wsi byli Kowalowscy h. Ossoria i Kula h. Jastrzębie. Wś miała 26 łan., karczmę plebańską i folwark szlachecki. Dziesięcinę, wartości do 30 grz. pobierał pleban (L. B., II, str. 85). Dobra K. Mały w r. 1886 składały się z fol. K. Mały (882 morg.), fol. Wały (1263 mor. w tem 718 lasu). Poprzednio w skad dóbr wchodziły wsi: K. Mały (os. 22, morg. 260), Trzonów (os. 15, morgów 168), Krzeszówka (os. 22,

morgów 265), Boczkowice (osad 19, morgów 211).

Książ 1.) niem. *Xionz*, w dokum. z r. 1215 *Dlotovo, quod nominatur Knase*, r. 1220 *Dolotovo*, r. 1231 *Xanze*, wś, pow. inowrocławski, dziś strzelneński, par. kat. Polanowice, ma 250 ha (236 roli), 11 dm., 94 mk. kat. W dok. z r. 1215 śród wsi, których dziesięcina była przedmiotem sporu między bisk. kujawskim Bartonem a klasztorem strzelneńskim (K. W., n. 84). W r. 1220 Konrad ks. mazow. daje tę wieś biskupowi w zamian za inne. Ob. *Borzymie*. Przy wsi było bagno. 2.) **K**, r. 1234 *Gzense*, r. 1298 *Xensze*, miasto, pow. szremski. Według dokum. z r. 1234 własność klasztoru św. Wincentego we Wrocławiu, który na mocy ugody z klasztorem tynieckim miał ją odstąpić klasztorowi św. Wawrzyńca pod Kaliszem (filia Tyńca). Według dok. z r. 1298, K. ma kościół parafialny. Przy osadzie był gród kasztelański. W r. 1273 występuje kasztelan Wojsław, r. 1287 komes Czesław. W dok. z r. 1370 występuje powiat księski (K. W., n. 160, 451, 573, 770, 1636). Kiedy K. przeszedł na posiadłość szlachecką i otrzymał prawo miejskie, niewiadomo. W r. 1583 płaci miasto szosu fl. 5 gr. 6, od 6 łan., 8 rzem., 4 kom., 2 bań gorzałcz. Ogółem fl. 19, gr. 18 (Szrem wtedy płaci fl. 157, a Kościan fl. 460). Ob. „Zburzenie K. przez Prusaków dnia 29 kw. 1848 r.", Poznań, 1849 r. „Opowiadanie ułana z pod K.", Paryż 1860 r. „Bitwa pod K." (Przyj. ludu, 1849 r., str. 19).

Książenice, w dok. *Xyangynycze* i *Książgienice*, wś, pow. błoński. W dok. z r. 1474 wś książęca, r. 1580 ma 28 łan. i młyn. Należy do ststwa błońskiego. W r. 1885 dobra K. mają 1741 morg. dwor. (929 roli, 201 łąk, 386 lasu), gorzelnia, wiatrak. Wś K. miała 35 os., 509 morg., wś Owczarnia 12 os., 398 morg. i Władysławów 8 os., 138 morg.

Książki 1.) *Wielkie*, niem. *Hohenkirch*, wieś z kościołem ewang., pow. brodnicki, st. poczt. i kol. dworzec t. n. w miejscu, par. katol. Wąbrzeźno; 1540 ha (1047 roli orn, 187 łąk, 3 lasu), w 1885 r. 216 dm., 302 dym., 1499 mk. (41 kat., 1270 ewang., 177 dyssyd., 11 żyd.); dworzec 1 dm., 5 mk. W 1789 r. 69 dym. 2.) **K.** *Małe*, niem. *Hohenkirch*, dobra, tamże, 276 ha (180 roli orn., 51 łąk), w 1885 r. 10 dm., 16 dym., 92 mk. (60 kat., 32 ewang. W r. 1789 było 7 dym.

Książnice *Wielkie* i *Małe*, w dok. tynieckim *Kxegnyci*, wś ponad doliną Wisły, pow. pińczowski. Wedle dokum. kardynała Idziego r. 1174 nadała tę wieś klasztorowi tynieckiemu Judyta, żona Wład. Hermana. Wieś była widocznie centrem opola i zapewne targowiskiem. Za Długosza K. Wielkie miały kościół par. p. w. św. Stefana króla, 10 łan. km. (każdy po kopie czynszu), karczma plebana (4 grz. płaci), 2 zagr. plebana, wyborny folwark klasztorny i drugi plebański. Dziesięcinę (do 20 grz.) pobierał klasztor. Poprzednio przy kościele było dwu plebanów, lecz jedną plebanię wcielił do dochodów swoich klasztor wraz z dworem i folwarkiem. Druga część wsi, K. Małe, miały 9 łan. km., 2 karczmy z rolą. Dziesięcinę (do 20 grz.) dawano kościołowi w K. Wielkich. Był tu młyn dający klasztorowi czynszu 13 grz. (L. B., III, 214, 215). Radwan kapelan „de Ksenic" w dok. z r. 1224. Por. *Niegłowice*.

Książnice 1.) *Małe* i *Wielkie*, w dok. *Ksiaznicze*, wś, pow. bocheński. W dok. z r. 1310 wątpliwej autentyczności. 2.) **K**, wś, pow. mielecki. W r. 1536 ma kościół par., należy do dóbr Rzemień, Stan. Tarnowskiego.

Książniczki, r. 1581 *Xziaznice*, wś i folw., pow. miechowski, 28 w. od Miechowa. Fol. ma 218 morg., wś 22 os., 164 morg. Wedle Długosza „Xangnycze" własność kollegiaty św. Floryana w Krakowie, miały 12 łan. km., karczmę, 3 zagr. Dwór kustosza. Dziesięcina z tej wsi szła dla prebendy krzesławskiej w katedrze i wartość jej wynosiła do 16 grz (L. B, III. 72). W r. 1581 włość kollegiaty, w dzierżawie Hardziszowskiego, płaci od 4 łan km., 3 zagrodn., 3 komorn., 2 piekarek, 1 rzemieślnika, $^1/_2$ łana karcz.

Książno, r. 1357 *Ksanzno*, wś, pow. wrzesiński. W dok. z r. 1357 śród włości kapituły gnieźn. (K. W., n. 1354).

Księdzów al. *Księdzówka*, chutor, pow. taraszczański, gm. i st. poczt. Tetyjów (4 w.), 63 w. od Taraszczy, 20 dm., 367 mk.

Księdzowa, chutor, pow. lityński, gm. Kożuchów. Należy do kościoła nowokonstantynowskiego.

Księdzówka 1.) wś skarb. nad rzką Rewuchą, pow. humański, gm. Krasnopołka, st. poczt. Humań (11 w.), z fermą 249 dm, 1256 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 3 wiatraki. 2.) **K.**, wś nad Rastawicą (Pawołoczką), pow. skwirski, gm. i par. prawosł. Pawołocz, której stanowi przedmieście, st. poczt. Popielnia (12 w.), 23 w. od Skwiry, 38 dm., 236 mk., wiatrak. 3.) **K.**, pow. taraszczański, ob. *Księdzów*.

Księdzowszczyzna, fol. pokościelny, pow. nowogródzki, gm. Żuchowicze, własność Truszyńskich, około 1 wł.

Księdzyki, przys., pow. dubieński, gm. Krupiec.

Księginki, r. 1210 *Kneginiz*, r. 1232 *Cneghenits*, wś, pow. szremski. Dawna własność klasztoru w Przemęcie. W r. 1232 otrzymuje tę wieś biskup poznański w zamian za obszar ziemi, który odstąpił pod fundacyę klasztoru w Lądzie (K. W., n. 66 i 137).

Księte, r. 1312 *Kxenithe*, wś, pow. rypiński. Jan biskup płocki r. 1312 w Płocku, przy udziale kapituły postanawia, aby z zakonem krzyżac-

kim zawrzeć układ co do ziemi michałowskiej i 200 łanów należących do zamku w Księtem. Mianowicie po upływie 7 lat wolności od czasu osadzenia tych łanów, mają Krzyżacy z nich dawać biskupowi za dziesięcinę 90 grz. rocznie (Ulanow. Dok. kujaw. i mazow., 301, 17). W r. 1564 wś ma kościół parafialny. W dwu działach jest 11 łan. km., 7 zagr., szewc, kowal i młyn o 3 kołach. Płacą fl. 7 gr. 27 sol. 1. W r. 1827 było 29 dm., 202 mk. W r. 1838 dobra K. miały 2340 morg. W skład dóbr wchodziły wsi: K. os. 31, morg. 125, Szynkarka os. 27, morg. 205, Oborczyska os. 3, morg. 13 i cztery małe osady, os. 9, morg. 139.

Księże Budy, niem. *Buden*, al. *Pfarr-Buden*, dobra, pow. grudziądzki, st. poczt. i kolejowa Gardeja, o 2 klm. par katol. Szembruk; 147 ha (115 roli orn., 7 łąk); w 1885 r. 4 dm., 8 dym., 49 mk. (22 kat., 27 ewang.), Karczma Gapiarnia 1 dm., 9 mk. Istnieją jako osobna osada dopiero od r. 1722; dawniej należały do prob. szembruckiego. Gdy jednak tenże włóki swoje otrzymał gdzieindziej, zostały wydane na lat 40 w dzierżawę Fryderykowi Brokierowi, pisarzowi na zamku rogozińskim. W r. 1738 posiadał je Jan Schulc. Po upływie dzierżawy nabył je r. 1792 Szymon Świnarski za 2500 tal. zakupnego i za opłatą rocznego czynszu w kwocie 56 tal. 33 gr. 4 fen., oraz 21 tal. 21 sbr. kontrybucyi. Obszaru obejmowała ta majętność 17 wł. i 13 pruskich morgów, nadto karczmę (ob. Froeblich: Gesch. d. Graudenzer Kr., I, str. 355).

Księżomierz, wś, pow. janowski, ma 233 dm. W spisie z r. 1827 Xiężomysz, wś rządowa miała 98 dm, 461 mk.

Księżopol, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (9 w.). Niegdyś ks. Sapiehów, nadany dla proboszcza w Ikaźni, następnie skarbowy. W nowszych czasach Porszeńskich, obecnie starow. Fiedorowa 95 dz.

Księżopole, wś i fol. nad rz. Orz, pow. ostrołęcki, gm. i par. Piski, odl. 24 w. od Ostrołęki. W r. 1827 wś pryw. 5 dm., 63 mk. Dobra K. w r. 1870 obejmowały 919 morg. i składały się z fol. K. Wiśniów i Sokołowo. W skład dóbr poprzednio wchodziły wsi: K. os. 13, morg. 13, Sokołowo os. 23, morg. 221 i Piski os. 6, morgów 98.

Księżowola, wś, pow. grójecki, 8 w. od Grójca. W r. 1890 fol. miał 480 morg., wś 4 os., 8 morg. Ob. *Wola Księża* (t. XIII).

Księżpol, r. 1589 *Księżopol*, wś, pow. biłgorajski. W r. 1827 w par. Tarnogród, miała 186 dm., 854 mk. W r. 1589 należy do ststwa krzeszowskiego, ma 10 łan., $^1/_2$ łan. popa, $^3/_4$ łan. karcz., młyn, 5 zagr., rybaka, 6 komorn. ubogich.

Księżyca, fol., pow. taraszczański, gmina i st. poczt. Tetyjów (6 w.).

Ksułopie, wś, pow. święciański, gm. Kukuciszki (1 w.); miała 12 dusz rewiz., należała do dóbr Prusakiszki.

Kubaki, wś, pow. telszewski, gm. Olsiady (6 w.).

Kubańce, wś, pow. trocki, gm. Olkieniki; miała 7 dusz rewiz.

Kubeczniki (t. IV, 832), pow. dzisieński, gm. Plisza. Pod wsią, w lesie należącym do Bartoszewiczów, jest do 200 kurhanów.

Kubek, dobra, pow. newelski, gm. Kubek, 15 wiorst od Newla, cerkiew, szkoła, własność Chrzanowskich, 150 dz. Gmina obejmuje 58 miejscowości, 458 dm. włośc. (64 innych), 2738 mk. włościan, uwłaszczonych na 5712 dz.

Kubelewszczyzna, wś skarb., pow. dzisieński, gm. Pohost (2 w.); miała 14 dusz rewiz., dom modl. starowierów. Należała do dóbr skarb. Linkowszczyzna.

Kubeliszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (12 w.).

Kubelszczyzna 1.) wś włośc., pow. dzisieński, gm. Przebrodź (14 w.). 2.) **K.**, fol. nad rz. Swołną, pow. dryzieński, attyn. dóbr Justynianowo.

Kuberka, urocz., pow. białostocki, gm. i dobra Dojlidy.

Kubielczyki, wś, pow. lidzki, gm. Zabłoć (9 w.); miała 25 dusz rewiz., należała do dóbr Lebiodka.

Kubielniki, wś, pow. grodzieński, gm. Bohorodzicka, 141 dz.

Kubile 1.) dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Popiel (3) i Tauroginie (11 w.). 2.) **K**, *Kubyle*, folw., pow. rossieński, gmina Szydłów (13 w.).

Kubiluny 1.) wś, pow. poniewieski, gm. Podbirże (9 w.). 2.) **K.**, tamże, ob. *Johannhof.*

Kublicze 1.) mstko nad jeziorem, pow. lepelski, gm. Kublicze, 2 cerkwie, 3 domy modl. żyd., szkoła, zarząd gm., browar, 2 gorzelnie, 3 jarmarki. Gmina obejmuje 62 miejscowości, 616 dm. włośc. (176 innych), 4570 mk. włościan uwłaszczonych na 5200 dz. 2.) **K.**, tamże, ob. *Janów.*

Kublik, wś, pow. kobryński, gm. Osowce, 67 w. od Kobrynia, 41 dm., 530 mk., 900 dz.

Kubliszczyzna, *Kulelowszczyzna*, wś włośc., pow. dzisieński, gm. Przebrodź (12 w.); miała 23 dusz rewiz.

Kubłowa, u Paprockiego *Kobłowo*, wś, pow. włocławski. W r. 1557 należała do ststwa przedeckiego, miała 24 łan. km., 4 wójt., 4 zagr., 4 kom., 2 włocz., 3 rzem.

Kuboliszki, zaśc., pow. telszewski, gmina Szkudy (4 w.).

Kubra, wś, pow. kolneński. Dawna wieś książęca. Bawi tu r. 1436 Władysław ks. maz. (Kapica, Herbarz, 307). Ztąd datuje on r. 1437 przywilej na Barwiki. R. 1445 tenże książę nadaje tu Stanisławowi „de Rogossowo“ (Rogo-

żew?), 60 łan. we wsi Kubra (Kapica, Herbarz, 230, 354).

Kubułka, też *Kobyłka*, dwór, pow. kowieński, gm. Krasne (19 w.), 12 w. od Kowna, Dowtortów 47 dz.

Kuca, fol., pow. dubieński, gm. Młynów, 2 dm., 51 mk.

Kuce, *Kucie*, wś, pow. lidzki, gm. Dubicze (14 w.), 6 dusz rewiz.

Kucerz, r. 1250 *Cucer*, fol., pow. nieszawski. W dok. z r. 1250 i 1258 śród włości bisk. kujawskich. Nadał ją Bogusza, którego żona Ludmiła otrzymała dożywocie na tej wsi i innych (Ulanow. Dok. kujaw., 187, 13, 193, 20). W reg. pob. z r. 1557 podano „Kuczersz... predialis" włość kapituły, od 2 rybaków. Ob. *Mikanowo*.

Kucewicze 1.) os., pow. wołkowyski, gmina Zelzin, 119 dz. 2.) **K**., wś i fol., pow. oszmiański, gmina Kucewicze. Cerkiewka drewniana, przerobiona z kościoła katol. Fol. stanowił attyn. Olan, sprzedany przez Leona Ważyńskiego, Michałowi Antropowowi. Gmina obejmuje 64 miejscowości, 353 dm., 4512 mk. włościan.

Kucharówka, fol. dóbr Górki Solniki, pow. białostocki.

Kucharki, wś, pow. pleszewski. Kościół par. istniał tu już w połowie XV w. Obecny drewniany wzniósł r 1754 dziedzic Walenty Otto Trąmpczyński. W reg. pob. z r. 1579 podano: „Kucharki militum". Siedzieli tu Kucharscy.

Kucharowo, fol. dóbr Mokrany, pow. kobryński.

Kuchary 1.) *Kościelne*, wś, pow. koniński. Mieszko Stary nadał klasztorowi w Lądzie, w liczbie innych: „Szethowo cum cocis" t. j. Szetlewo z Kucharami (K. W., n. 393). Kościół par. p. w. W. W. Św., istniał już zapewne w XIV w. Pleban Jan występuje w kons. gnieźn. r. 1449. W r. 1815 wcielono do K. sąsiednią parafię Dąbroszyn. W r. 1579 płaci z K. Piotr Grodziecki od 3 łan., 1 kom. 2.) **K**., wś, pow. częstochowski, par. Mstów. Dają dziesięcinę klasztorowi mstowskiemu w r. 1220. Według Długosza (L. B., III, 152), wś ta własność klasztoru mstowskiego miała 12 łan. km. i 2 sołtysie wolne. Dziesięcinę wartości do 4 grz. dawano klasztorowi 3.) **K**., wś, pow. miechowski. Wedle dok. z r. 1363 pobierano tu cło (Kod. mał., III, 160).

Kuchary, w dok. *Kuchary Podlanszne*, r. 1579 *Kuchari Polezne*, wś nad rzką Prosną, pow. pleszewski. Mieszko Stary nadał ją klasztorowi św. Wawrzyńca pod Kaliszem. Następnie drogą zamiany własność klasztoru św. Wincentego pod Wrocławiem (K. W., n. 35, 2050). Następnie z nadania Kazimierza W. przeszła na własność kanoników regularn. przy kościele św. Mikołaja w Kaliszu. Kościół par. p. w. św. Bartłomieja założony został wedle tradycyi zapisanej w wizytach, około r. 1340 przez Kazimierza W. Obecny kościół drewniany, wzniósł r. 1686 proboszcz klasztoru kaliskiego Adam Niesobowicz. Po zniesieniu klasztoru, parafią zarządzają księża świeccy (Łaski, L. B., II, 40 i przyp.). W r. 1579 płaci tn Albert prepozyt od św. Mikołaja, od 5 łan., 4 zagr., 1 rybaka. Do parafii należała wś Popowo.

Kuchary 1.) wś, pow. grodzieński, gm. Łunna, 36 w. od Grodna, 530 dz. 2.) **K**, wś, pow. rossieński, gm. Andrzejów (2 w.).

Kuchary 1.) w dok. *Chuchary*, wś nad Teterewem, pow. radomyski, gm. Rozważów, 45 w. od Radomyśla, 233 dm., 1456 mk., cerkiew, szkółka, st. poczt., wiatrak, gorzelnia, cegielnia, 2820 dz. włośc. (ze wsią Słobodą Kucharską), 2526 dz. dwor. (2084 lasu), należącej od r. 1872 do Edwarda Nemeti. W r. 1569 posiadłość wspólna Makarewiczów, Rozsudowskich i Karwowskich; r. 1581 ks. Władysława Zbaraskiego, w dzierżawie podkomorzego kijowskiego, który wnosi od 6 osiadł., 3 zagr. W r. 1628 Wacław Żmijowski, łowczy kijow., płaci od 2 dym., 1 ogr. Następnie należy do Łodziatów. 2.) **K**, wś, pow. kowelski, gm. Wielick, 40 w. od Kowla, 44 dm., 297 mk.

Kucharyszki 1.) dwór, pow. poniewieski, gm. Naciuny (6 w.). 2.) **K**, wś, pow. rossieński, gm. Konstantynów (6 w.).

Kucharzewo, wś, pow. dryzieński. W 1821 r. Czesława Swołyńskiego, liczyła 105 dusz męz., 273 dz. Dziś Ritterów.

Kucharzewszczyzna, fol., pow. nowogródzki, Bildziukiewiczów 64 dz.

Kuchcice 1.) *Kuchtycze*, fol. dóbr Roś, pow. wołkowyski. 2.) **K**., pow. ihumeński. W 1690 r. Barbary kn. Horskiej, od której przeszły do Zawiszyny, stściny brasławskiej.

Kuchciszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (10 w.).

Kuchmy, wś, pow. wołkowyski, gm. Juszkowy Gród, 49 w. od Wołkowyska, 213 dz.

Kuchty, wś, pow. wilejski gm. Wiazyń (5 w.); miała 56 dusz rewiz., należała do dóbr Lewkowo.

Kuciejki, wś, pow. słonimski, gm. Kostrowicze, 17 w. od Słonima, 271 dz.

Kucinów, fol., pow. mohylewski, Korniłowiczów 210 dz.

Kuciszki 1.) wś i dwa fol., pow. poniewieski, gm. Poniewież (20 w.). W r. 1644 nabyte przez Melchiora Petruszewicza, który zapisuje żonie Marynie Elżbiecie z Łopacińskich, ta przekazuje drugiemu mężowi swemu Rostowskiemu. Później Michała Straszewicza, marszałka upickiego. Obecnie Bohuszewiczowie mają tu 233 dz., Spirydonowowie 12 dz., Urbielowie 120 dz. 2.) **K**., zaśc., pow. wileński, gm. Bystrzyca, należał do dóbr skarb. Rytenie.

Kuciuny, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Popiel (4 w.).

Kućki 1.) wś, pow. słonimski, gm. Rohotna,

93 dz 2.) **K.**, *Kutki*, wś nad Świeczanką, pow. lepelski, gm. Stanisławów, 55 w. od Lepla, 16 dm., 114 mk., zarząd gm., szkoła.

Kucówka, wś nad Taszłykiem, pow. czerkaski, gm. i dobra Matusow, st. poczt. Szpoła (15 w.), 57 w. od Czerkas, 374 dm., 1820 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 10 wiatraków.

Kuczbork, mstko, pow. mławski. Akt sprzedaży miasta K. w r. 1384 za 400 kóp groszy, Andrzejowi z Radzikowa kaszt. dobrzyńskiemu, podaje Ulanowski (Dok. kujaw., 340, 48). W r. 1578 miasto płaci od $4^1/_2$ łan. fl. 4 gr. 15, szosu fl. 6, od rzem. fl. 6, śledzie gr. 12, czopowe fl. 15 gr. 10. Suma fl. 32 gr. 7. Wś K. od 18 łan., 2 rzem., 2 kół młyń. Z działu kościelnego 1 zagr. Olszewo Kuczborskie od 7 łan., 1 rzem.

Kucze, wś, pow. kolneński. W dokum. z r. 1453 wspomniani Jaszczołd i Stefan Kucze (Kapica, Herbarz, 231).

Kucze, dwie wsi, pow. poniewieski, gm. Pniewo (6 w.) i Poniewież (14 w.).

Kuczewo, wś, pow. kobryński, gm. Osownica, 94 w. od Kobrynia, 616 dz.

Kuczgal, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Popiel (7 w.).

Kuczkarówka, wś skarb. i kol., pow. łucki, gm. Połonka, 3 w. od Łucka. Wś ma 26 dm., 193 mk.; kol. 19 dm., 115 mk. Dawniej Godlewskich.

Kuczki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Rogowo (3 w.).

Kuczki al. *Kuczków*, w dok. *Kuck*, kol. nad Łuhem, pow. włodzimierski, gm. Poryck, 37 w. od Włodzimierza, 28 dm., 166 mk. W r. 1545 bisk. łuckich.

Kuczkiele, wś, pow. wiłkomierski, gmina Traszkuny (6 w.).

Kuczków, wś, pow. włoszczowski. Kościół par. założony był podobno w r. 1313. Na początku XVI w. stał tu nowo wzniesiony ubogi kościołek drewniany, kryty gontami. Pleban miał szczupłe dochody. Po Kuczkowskich h. Wąż, objęli wieś Koniecpolscy, którzy zapewne w końcu XVI w. wznieśli nowy kościół murowany. W t. IV Słow. Geogr. mylnie podano w pow. noworadomskim inną wś K. na podstawie błędnego oznaczenia w regestrze do Lib. Ben. Łaskiego.

Kuczkówka, wś, pow. zwinogródzki, gmina Czyżówka, st. poczt. Lisianka (15 w.), 25 w od Zwinogródki, 96 dm., 517 mk., cerkiew fil., szkółka, 3 wiatraki. Należy do klucza olchowieckiego.

Kuczmanówka, wś nad stawem z rozlewu Chomoru, pow. zasławski, gm. Tarnawka, st. poczt. Zasław (31 w.), 140 dm., 741 mk., cerkiew drewn. z r. 1888, szkółka cerk. Cerkiew fil. we wsi Trusiłówka (2 w.). Własność ks. Sanguszków.

Kuczówka, wś nad rzką t. n., formującą tu 2 stawy, pow. zasławski, gm. Butowce, par. prawosł. Stecki ($^1/_2$ w.), 40 w. od Zasławia, 44 dm., 304 mk.

Kuczuki, wś i os., pow. kobryński, gmina Siechnowicze. Wś ma 46, os. 13 dz.

Kuczukowszczyzna, fol., pow. mścisławski, Tołpyhów 130 dz.

Kuczyce, wś, pow. grodzieński, gm. Hudziewicze, 94 dz. włośc.

Kuczyki, fol., pow. dźwiński, Kozłowskich 70 dz.

Kuczyn, wś, pow. mazowiecki. W dok. z r. 1564 Walenty Suchodolski pleban w K. i Kossowie (Kapica, Herbarz, 395).

Kuczyn 1.) os., pow. białostocki, gm. Przytulanka, 60 dz. 2.) **K.**, wś i fol., pow. bychowski, gm. Głuche, 44 dm., 256 mk. Fol. Wartmanów, 1051 dz. (711 lasu). 3.) **K**, wś, pow. rohaczewski, gm. Korma (11 w.), 37 dm., 226 mk.

Kuczyno, wś, pow. orszański, gm. Kochanowo, 7 dm, 46 mk.

Kudajewo al. *Borystenowo*, dobra, ks. Lubomirskich, 9080 dz. (5824 lasu).

Kudany, wś, pow. kowieński (nie rossieński), gm. Betygoła (1 w.).

Kudaryszki, fol., pow. wiłkomierski, gmina Owanta (9 w.).

Kudelańce, wś, pow. lidzki, gm. Ejszyszki (14 w.); miała 19 dusz rewiz.

Kudelicze, *Kudelińce*, wś włośc., pow. bielski gub. grodz., w dawnej ziemi mielnickiej, gm. Aleksandrówka (Radziłówka), 49 w. od Bielska, 180 dz.

Kudep, pow. lucyński. Dobra, obecnie Kurców, 2906 dz.

Kuderowszczyzna, wś, pow. sokólski, gm. Bagna, 246 dz.

Kudłajówka, w dok *Kudlajowcze*, wś, pow. krzemieniecki, gm. Borki, par. prawosł. Podhajce (1 w.), 17 w. od Krzemieńca, 75 dm., 464 mk. W r. 1583 do Wiśniowca, ks. Andrzeja Wiśniowieckiego, który wnosi od 2 dym., 2 ogr. W ostatnich czasach Cecylii Ożarowskiej.

Kudojuńce, wś, pow. lidzki, gm. Koniawa (12 w.); miała 5 dusz rewiz.

Kudrańce, posiadłość, pow. kowieński, gm. Krasne (8 w.), Kołwajtisów 148 dz.

Kudrawcewa, chutor, pow. żytomierski, gm. Trojanów, 11 wiorst od Żytomierza, 14 dm., 119 mk.

Kudrawka, wś i dobra, pow. sokólski, gm. Makowlany, 25 w. od Sokółki. Wś ma 214 dz.; dobra, Ejnarowiczów, 181 dz.

Kudrawszczyzna, osada, pow. grodzieński, gm. Krynki, Ejsymontów 17 dz.

Kudrowice, u Dług. *Chudrowycze*, wś, pow. łaski. Własność kapituły krakow. w kluczu pobianickim, miała w połowie XV w. 12 łan. km., 2 zagr. Dawała dziesięcinę prepozyturze łęczyc-

kiej, wartości do 10 grz. Osadzona była na prawie polskiem. Należała do par. Górka. W r. 1552 „Chudrowycze“ płacą od 23 osad., 12 łan., karczmy.

Kudry, dwa zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Uciana (10) i Wiżuny (6 w.).

Kudryanka, kol. i słoboda, pow. rówieński, gm. Sieliszcze, 59 w. od Równego. Kol. 46 dm., 304 mk.; słoboda 26 dm., 101 mk.

Kudryce, wś, pow. orszański, gm. Mikulino (8 w).

Kudrycze 1.) wś, pow. białostocki, gm. Zabłudów, 12 w. od Białegostoku, 235 dz. 2.) **K.**, wś, pow. grodzieński, gm. Krynki, 43 w. od Grodna, 238 dz. włośc. i 31 dz. Ignatowiczów. 3.) **K.**, fol., pow. mohylowski, od r. 1876 Giejmarów, 265 dz. 4.) **K.**, wś i fol., pow. mścisławski, gm. Kazimirowa Słoboda, 24 dm., 174 mk., cerkiew. Fol., od r. 1876 Serdiukowych, 265 dz.

Kudryn, urocz., pow. dubieński, gm. Buderaż (6 w.), 37 w. od Dubna, 5 dm., 32 mk., huta szklana.

Kudryszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (10).

Kudynie 1.) *Kudyny* (ob. t. IV, 847), wś, pow. szawelski, gm. Szawlany (5 w.). 2.) **K.**, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Kudynowicze, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Żołobne, par. praw. Kurmań, 14 w. od mta pow., 45 dm., 293 mk.

Kudyowce, wś, pow. wilejski, gm. Hermaniszki ($1^1/_2$ w.); miała 21 dusz rewiz.

Kudyszki, fol., pow. szawelski, gm. Wieksznie (15 w.).

Kudziany 1.) wś, pow. kowieński, gm. Kiejdany (8 w.). 2.) **K.**, wś, pow. sieński, gmina Ostrowno, 16 dm., 92 mk.

Kudzie 1.) dwór, pow. telszewski, gm. Olsiady (8 w.). 2.) **K.**, wś, tamże, gm. Tyrkszle (15 w.).

Kudziewicze, wś i os., pow. słonimski, gm. Luszniewo, 41 w. od Słonima. Wś ma 175 dz.; osada Downarów. 14 dz.

Kudzin, wś i dobra, pow. mohylewski, gmina Białynicze (6 w.), 31 dm., 246 mk., cerkiew drewn. Dobra, od r. 1880 von Ehrenbuschów, 1381 dz. (600 dz. lasu); wiatrak, krupiarnia.

Kuflew, wś, pow. nowomiński. Posiadała dawniej prawo miejskie. R. 1577 daje szosu fl. 4, od łan. 3, od bań gorzał. 1, czopowe fl. 5. W r. 1827 wś pryw., 54 dm., 478 mk.

Kuginie, zaśc., pow. poniewieski, gm. Birże (13 w.), 82 w. od Poniewieża.

Kuhajowce, wś nad rz. Żwańczykiem, pow. kamieniecki, 35 w. od Kamieńca, ma 221 os., 1210 mk. Wspom. r. 1530. W r. 1565 włada tu Herburt. W r. 1569 Rodecki płaci od 3 łan., później Grodecki. Władają tu później Kalinowscy. W r. 1757 Krakowscy, po nich Potoccy. Od r. 1818 rozpadła się na części. Dziś mają tu działy: Błoński 106 dz., sukces. Czajkowskich 373 dz., inne działy mają: Krakowscy, Popowscy, Raczyński, Sierakowski i inni.

Kujajnie, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (2 w.).

Kujaki, wś, pow. szawelski gm. Błagowieszczeńsk (15 w.).

Kujaliszki, zaśc., pow. wileński, gm. Mickuny (12 w.); miał 10 dusz rewiz., należał do dóbr skarb. Ławaryszki.

Kujałowszczyzna, folw., pow. oszmiański. W drugiej połowie XVII w. należał do Komarów.

Kujany, wś, dobra i okolica, pow. kowieński, gm. Surwiliszki (3 w.). Dobra Czerniewskich, 716 dz. (368 lasu). W okolicy mają: Dyakiewiczowie 90 dz., Paszkiewiczowie 70 dz., Pawłowiczowa i Rymkiewiczowa 23 dz., Skaczkowscy 83 dz., Leparscy 13 dz., Polikiewiczowie 39 dz., Rymkiewiczowie 13 dz.

Kujawszczyzna, folw., pow. brzeski gub. grodz., gm. Wysokie Litewskie, 34 dz.

Kujawy. Ziemia kujawska (Cuiavia) występuje w dok. Innocentego II dla kościoła gnieźn. z r. 1136. Księstwo kujawskie w dok. z r. 1145. Wojewoda kujawski i kasztelan kruszwicki Piotr Magnus syn Wszebora, w akcie Mieszka Starego (bez daty). Drugi wojewoda Heinricus w dokum. Konrada ks. kujawskiego z początku XIII w. Krzesław w r. 1232. W tymże czasie Christinus (może ten sam Krzesław). W r. 1236 i 1238 Janusz, potem Bogussa (r. 1254), Mathias (1268—73), Lupus (1282), Bronissius (1306), Stanislaus (1307), Miclo (1314), Johannes (1315), Albertus (1346—1368), Wladko (1391), Creslaus (1394—1401) (K. W., n. 7, 33, 125, 140, 211 i inne, tudzież Kod. dypl. pol., II). Ob. Pawiński Adolf: „Dzieje ziemi kujawskiej oraz akta historyczne do nich służące“. Część I, t. I. Rządy sejmikowe, tomy: II, III, IV i V, mieszczące lauda i instrukcye sejmików kujawskich od r. 1572 do 1674, Warszawa 1888 r.

Kujbiedy, wś, pow. sokólski, gm. Ostra Góra, 34 w. od Sokółki, 200 dz.

Kujele, zaśc., pow. święciański, gm. Świr (14 w.); miał 12 dusz rewiz.

Kujgole, wś i dobra, pow. kowieński, gmina Kiejdany (15 w.). Dobra, Kognowickich, mają 390 dz.

Kujki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gmina Antolepty (8 w.). Mają tu Jurjewowie 120 dz.

Kujle 1.) dwór, pow. szawelski, gm. Szawkiany (9 w.). 2.) **K.** wś, pow. telszewski, gm. Siady (3 w.).

Kujnachy, chutor w dobrach Mołoduwo, pow. kobryński.

Kujnele, wś, pow. telszewski, gmina Szkudy (7 w.).

Kujtenie, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (1 w.).

Kukawka 1.) fol., pow. wiłkomierski, gmina Subocz (8 w.), Michałowskich, 49 dz. i Łowmiańskich 49 dz. 2.) **K.**, zaśc., tamże, gmina Traszkuny (8 w.).

Kuki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (13 w.). 2.) **K.**, wś, pow. poniewieski, gm. Naciuny (10 w.).

Kukianiszki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (12 w.). 2.) **K.**, zaśc., pow. święciański, gm. Kiemieliszki (8 w.); miał 14 dusz rewiz.

Kukie Petrele, okolica, pow. telszewski, gm. Żydyki (6 w.), 47 w. od Telsz. Mają tu: Daniłowiczowie 55 dz., Jeziersey 118 dz., Mickiewiczowie 78 dz., Rupejkowie (tu i w Bukończach) 301 dzies., Sugowdziowie 50 dz., Jamontowie 177 dz.

Kukiełki, wś, pow. wołkowyski, gm. Szydłowicze, 22 w. od Wołkowyska, 61 dm., 594 mk., 1274 dz.

Kukieniszki, wś włośc., pow. wileński, gm. Giedrojcie (8 w.); miała 12 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Jęczmieniszki.

Kukiszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Kurkle (5 w.), Narbutów 30 dz.

Kukizów, mstko, pow. lwowski. Wspomn. w dok. z r. 1440. W r. 1578 Hieronim Krzeczowski, płaci tu szosu fl. 8, od $6^1/_2$ łan., palących gorzałkę 2, młyna, komorn. 3. Czopowe za rok fl. 10 gr. 19.

Kuklicze 1.) wś, pow. wołkowyski, gmina Łysków, 40 w. od Wołkowyska, 699 dz. 2.) **K**, wś, pow. rohaczewski, gm. Pokot (8 w.).

Kukły, *Kukol*, *Kukle*, w dok. *Kukole*, wś, pow. łucki, gm. Horodek, 67 w. od Łucka, 66 dm., 589 mk., cerkiew, młyn wodny. W r. 1577 do Czartoryska, ks. Michała Czartoryskiego, który wnosi od 4 dym., a r. 1583 wdowa po nim od 8 dym., 5 ogr. W ostatnich czasach należała do Cieleckich.

Kukolczyce, wś, pow. prużański, gm. Staruny, 39 w. od Prużany, 206 dz.

Kukolnia, wś, pow. żytomierski, gm. Sołotwin, par. praw. Nikonówka (2 w.), 35 w. od Żytomierza, ma 74 dm., 526 mk., cerkiew fil. drew., wzniesiona przez dziedzica Wojciechowskiego.

Kukoryszki, wś, pow. telszewski, gm. Kretynga (4 w.).

Kukowerdzie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rymszany (7 w.).

Kukpiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (6 w.).

Kuksy, wś i urocz., pow. kobryński, gmina Podolesie.

Kuksze, fol. dóbr Łabunów, pow. kowieński, gm. Bobty.

Kukszyszki, wś i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Rogowo (9 w.).

Kukucie, wś, pow. wołkowyski, gm. Krzemienica, 134 dz.

Kukucze, wś, pow. poniewieski, gm. Podbirże (7 w.).

Kukujewka, fol., pow. mścisławski, od 1876 r. Razdzieryszynych, 248 dz.

Kukule, dwór, pow. poniewieski, gm. Podbirże (12 w.).

Kukuryki, wś nad Ikwą, pow. włodzimierski, gm. Hołowno, 63 w. od Włodzimierza, 72 dm., 431 mk.

Kukutany, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (11 w.).

Kulaki 1.) *Kulaki* (ob. t. IV, 869), wś, pow. kobryński, gm. Drużyłowicze, 75 w. od Kobrynia, ze wsiami: Bereźlany, Sawiczki i Łuczki, 2750 dz. 2.) **K.**, wś, pow. połocki, gm. Michałowszczyzna, 6 dm., 34 mk., garbarnia.

Kulańce, wś włośc., pow. wileński, gm. Malaty (9 w.); miała 14 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Czywile.

Kulany, wś, pow. słonimski, gm. Różana, 46 w. od Słonima, 517 dz.

Kulaszne, wś przy ujściu pot. Kulasznego do Osławy, pow. sanocki. W r. 1565 wieś ta w ststwie sanockiem miała 23 kmieci na $14^1/_8$ łan. Oprócz czynszu po gr. 40 z łanu, każdy dawał rocznie po 6 pstrągów (po 6 denar.) razem pstrągów 138, wartości zł. 1 gr. 16. Gromada za zbór dawała sarnę (36 gr.) i 4 zające (po gr. 4).

Kulbaki, wś, pow. grodzieński, gm. Wiercieliszki, 3 w. od Grodna, 71 dz. włośc. i 135 dz. prywat.

Kulbiciszki, zaśc., pow. wileński, gm. Mejszagoła (11 w.), należał do dóbr Ojrany.

Kulbogole, wś, pow. wiłkomierski, gm. Subocz (14 w.).

Kulbowo, wś i dobra, pow. dryzieński, par. Druja, własność Jerzego von Bodek, 428 dz.

Kulby, wś, pow. poniewieski, gm. Poniewież (9 w.).

Kulczyce, wś, pow. samborski. W r. 1565 w ststwie samborskiem miała 36 kmieci na ćwierciach. Za miód dawali zł. 18. Karczmarz zł. 10. Ogółem zł. 57 gr. 3.

Kulczyjowce, wś, pow. kamieniecki. Nadane r. 1405 Rutoltowi i Szyłce. Później Bąków. W r. 1493 było 19 dymów. R. 1678 sukces. Konaszewskiego, r. 1702 Papliński i Rzeszowski, Swirski, r. 1722 Kruzerowie. W r. 1818 Korewicki, Kozłowski, Markowski. Obecnie: Niedobylski 363 dz., Stempkowski 527 dz. i kilka drobnych działów. Koło wsi przechodzi wał Trajana.

Kulczyn 1.) wś nad Turyą, pow. kowelski, gm. Turzysk, 23 w. od Kowla, 46 dm., 315 mk, cerkiew, szkoła. Niegdyś Staweckich, którym zagarnął ks. Fed. Sanguszko, ststa włodzimierski. W r. 1583 ks. Roman Sanguszko wnosi od

4 dym., 5 ogr. 2.) **K.**, w dok. *Kolczyn*, wś nad Styrem, pow. łucki, gm. Rożyszcze, 8 w. od Łucka, 91 dm., 579 mk., cerkiew. Wś należała do zamku łuckiego. W r. 1545 było 14 dworzyszcz, ludzie powinni 3 dni w roku żąć a 4-ty dzień kosić. Dani miodowej każdy gospodarz dawał 74 wiader miodu i 1$^1/_2$ kopy, 6 gr. W r. 1628 wś do klucznictwa łuckiego, w dzierżawie Jana Stauiczewskiego, czyni 60 fl.; fol. zaś 127 fl. 4 gr., wogóle 187 fl. 4 gr. W nowszych czasach Strojnowskich, następnie ks. Bagrationa Imeretyńskiego.

Kulczynki, w dok. *Kulczajowce*, wś w pobliżu rzki Ponory, pow. starokonstantynowski, gm. Kulczyny (2 w.), st. poczt. Krasiłów (8 w.), 22 w. od mta pow., 309 dm, 1231 mk., cerkiew murowana z r. 1845 fundacyi dziedzica Poniatowskiego, szkoła ludowa od r. 1891. Dzieliła losy Kulczyna. W r. 1545 sioło bojarów kuźmińskich, ciągnące do zamku krasiłowskiego. W r. 1583 ks. Konst. Ostrogski wnosi z Kolczyna Małego od 6 dym., 4 ogr., 1 koła walnego, 1 folusz.

Kulczyny, mstko nad rzką Ponorą, dopływ Ikopoci, pow. starokonstantynowski, gm. Kulczyny, st. poczt. Krasiłów (10 w.), 24 w. od mta pow., 379 dm, 3323 mk., cerkiew murowana z r. 1864, nadana 65 dz. ziemi przez Ign. Poniatowskiego r. 1775, szkoła ludowa od r. 1870, kościół par. kat. K. należały pierwotnie, jako włość królewska, do zamku krasiłowskiego, nadane przez ks. Aleksandra, ks. Konst. Ostrogskiemu, co potwierdza Zygmunt I r. 1517. W r. 1583 ks. Konst. Ostrogski wnosi z Kolczyna Wielkiego od 10 dym., 11 ogr., 1 podsus., 1 koła fol. W r. 1593 wraz z innemi, spustoszone przez Tatarów. Wchodziło w skład ordynacyi ostrogskiej i w r. 1753 dane było ks. Ant. Lubomirskiemu. W r. 1775 poszło do Poniatowskich, obecnie ks. Wołkońskiego. Gmina obejmuje 11 miejscowości, 1599 dm. włośc. (obok 206 innych), 8852 mk. włościan, uwłaszczonych na 9219 dz.

Kule 1.) wś, pow. grodzieński, gm. Hołynka, 54 w. od Grodna, 351 dz. 2.) **K.**, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gmina Dryświaty (3 w.). 3.) **K.**, wś, tamże, gm. Jużynty (6 w.). 4.) **K.**, (t. IV, 860), pow. telszewski. Biskup Ant. Tyszkiewicz na prośbę Stan. Wojny, kościół w K. będący filią par. Płungiany, zrobił parafialnym. Wr. 1750 Wojno wystawił w K. nowy kościół drewniany.

Kuledauby, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (14 w.).

Kulejewszczyzna, wś, pow. dzisieński, gm. Postawy (32 w.).

Kulelowszczyzna, pow. dzisieński, ob. *Kubliszczyzna*.

Kuleniszki, wś, pow. święciański, gm. i dobra skarb. Łyngmiany (7 w.); miała 8 dusz rewiz.

Kulesze 1.) *Chobotki*, okolica, pow. białostocki, gm. Krypno, 22 w. od Białegostoku, 406 dz. 2.) **K.** *Kosówka*, wś i dobra, tamże, gm. Przytulanka, 35 w. od Białegostoku. Wś ma 138 dz. włośc. i 179 prywatn.; dobra Gabrycelewskich (dawniej Wołodźków), 228 dz. 3.) **K.**, wś i fol., pow. słonimski, gm. Kossów, 50 w. od Słonima, 587 dz. Fol. należy do dóbr Podzamcze. 4.) **K.**, zaśc. i chutor, tamże, gm. Pacowszczyzna, 54 w. od Słonima. Zaśc. należy do dóbr Strzała; chutor do dóbr Żukowszczyzna. 5.) **K.**, wś pow. lidzki, gm. Pokrowy al. Sobakińce (3 w.); miała 168 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Ostrzyno. 6.) **K.**, os. nad rz. Makówką, pow. lepelski, gm. Białe.

Kulesze, wś, pow. nowogradwołyński, gmina Serby, 30 w. od mta pow., 108 dm., 1167 mk., cerkiew drewn. z r. 1880, szkółka cerk. od r. 1859. Do par. praw. należy wieś Cecyliówka (1 w.). Wś należy obecnie do Kozarewicza, Strutyńskiego, Szafirowskiego i spadkobierców Gniewszyńskiego.

Kuleszewo, pow. czauski. Ob. *Preobrażeńsk*.

Kuleszowce, *Kuliszowce*, wś, pow. kobryński, gm. Drohiczyn, 68 w. od Kobrynia, 12 dm., 89 mk., 249 dz.

Kuleszówka 1.) wś nad jez. i rzką Chrynowicą, pow. klimowicki, gm. Chotowiż. 44 dm., 298 mk., cerkiew, młyn, folusz. 2.) **K.**, wś, pow. połocki, własność Bielikowiczów, 390 dz.

Kuleszowo, wś, pow. wilejski, gm. Chotenczyce (4 w.); miała 24 dusz rewiz., należała do dóbr Zaborze.

Kulewicze, wś, pow. wołkowyski, gm. Hornostajewicze, 27 w. od Wołkowyska, 249 dz.

Kulewszczyzna, *Kulijówka*, wś i dobra, pow. grodzieński, gm. Hudziewicze. Wś ma 74 dz.; dobra, Osmólskich 154 dz.

Kuleżyszki, wś, pow. telszewski, gm. Żorany (10 w.). Mają tu Tomaszewscy 79 dz.

Kulicha, zaśc., pow. wilejski, gm. Iża (7 w.); miał 6 dusz rewiz.

Kuliki 1.) okolica szlach., pow. grodzieński, gm. Hudziewicze, 208 dz. 2.) **K.**, fol., powiat prużański, gm. Noski, Moraczewskich 382 dz. 3.) **K.**, wś i dobra, pow. słonimski, gm. Dobromyśl, 59 w. od Słonima. Wś ma 271 dz.; dobra własność Mazingów (poprzednio Stabrowskich), z chut. Jamiczno i urocz. Ostrów. 1251 dz. 4.) **K.**, fol. dóbr Czereja, pow. sieński.

Kuliki, wś, pow. owrucki, gm. Sławeczna, par. praw. Pietrasze (6 w.), 15 dm., 48 mk.

Kulików, wś nad Ikwą, pow. krzemieniecki, gm. Bereżce, par. praw. Dunajów (2 w.), 15 w. od Krzemieńca, 54 dm., 254 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1742, przebudowana w r. 1887 W r. 1545 sioło zamku krzemienieckiego, ciągnące do

Dunajowa. Było w nim 4 ludzi ciągłych. W r. 1570 wnosi pobór z części K. (3 dym., 6 ogr. po 4 gr.) Ussak. W r. 1583 płaci Ussak Kulikowski od 3 dym., 3 ogr. Obecnie Radzimińskiego i von Lejmina (po Tarkowskich).

Kulików, mstko, pow. żółkiewski. W roku 1578 daje szosu fl. 8, od 7 łan., 4 rzeźn., 2 kuśnierzy, 2 bednarzy, 2 piwowarów, 4 piekarzy, 6 szewców, 2 krawców, 2 tkaczy, 2 kowalów, 4 przekup. Pop. Czopowe za pół roku fl. 20.

Kulikowicze, w dok. *Kulkowicze*, wś, pow. łucki, gm. Kołki, 60 w. od Łucka, 104 dm., 789 mk., cerkiew. W r. 1577 do Czartoryska, ks. Michała Czartoryskiego, który wnosi od 7 dym., a w r. 1583 wdowa po nim od 21 dym. W ostatnich czasach ks. Czetwertyńskich.

Kulikowiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (4 w.).

Kulikówka 1.) wś, pow. białostocki, gmina Obrębniki, 14 w. od Białegostoku, 167 dz. Pod wsią kurhan (sopka). 2.) **K.**, wś i fol., pow. bychowski, gm. Bachań (5 w.), 68 dm., 356 mk. Fol. Szaniawskich, 474 dz. (340 lasu).

Kulikówka, wś, pow. czehryński, gm. Hołowkówka, st. poczt. Medwedówka (15 w.), 40 w. od Czehrynia, 135 dm., 799 mk., cerkiew, szkółka.

Kulikowo, wś nad rzką Prytoką, pow. mścisławski, gm. Stare Sioło, 8 dm., 52 mk., cerkiew.

Kulin, wś, pow. lipnowski. W dokum. z r. 1250 śród włości bisk. kujawskich (Ulanow. Dok. kuj., 187, 13). Według dok z r. 1321 leżała na granicy dyecezyi kujawskiej i płockiej. W r. 1569 w ziemi dobrzyńskiej. Stan. Chodowski płaci tu od 4 kmieci, 2 zagr., młynarza, rybaka, komornika. Suma fl. 3 gr. 8, sol. 2.

Kulińce, wś, pow. wiłkomierski, gm. Owanta (28 w.).

Kulinówka, fol. dóbr Chotowiż, pow. klimowicki.

Kulinowszczyzna, dobra, pow. kobryński, gm. Podolesie, Buchowieckich, z folw. Planta, 136 dz.

Kulisody, wś, pow. telszewski, gm. Sałanty (7 w.).

Kuliszów, mylnie *Kuleszów* (t. IV, 861), wś, pow. berdyczowski, gm. Szyrmówka, st. poczt. Samhorodek (13 w.), 62 w. od Berdyczowa, 70 dm., 478 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, wiatrak.

Kuliszówka, słoboda, pow. radomyski, gm., par. praw. i st. poczt. Korostyszów (8 w.), 33 w. od Radomyśla, 7 dm., 38 mk., wyłącznie szlachty, tartak. Własność większa Rozenbergów.

Kuliżniszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Subocz (6 w.).

Kulki, dobra, pow. połocki, Szaniawskich, z fol. Ostrów, 400 dz.

Kulm (niem.) ob. *Chełmno*. Schulz: „Geschichte der Stadt und des Kreises Kulm".

Kulnie, okolica, pow. lidzki, gm. Żyrmuny (8 w.); miała 5 dusz rewiz.

Kulniewo, wś, pow. rzeżycki, gm. Kulniewo. Gmina obejmuje 72 miejscowości, 622 dm. włośc. (91 innych), 5418 mk. włościan, uwłaszczonych na 8974 dz. Zarząd gm. we wsi Ilzenberg.

Kulniszki, wś, pow. szawelski, gm. Łukniki (4 w.).

Kulno, r. 1589 *Kulna*, wś, pow. biłgorajski. W r. 1515 Kolna, płaci od 5 łan., 2 młynów, 1 ferton, pop gr. 15. W r. 1589 wchodzi w składststwa krzeszowskiego, ma 10 łan., $^1/_4$ łana popa, 2 karczmy i łan ziemi, młyn, 6 zagr., 6 kom. z bydłem, 5 komorn. ubogich, 3 rzem. Obecnie ma 222 dm.

Kulno, chutor, pow. kowelski, gm. Powursk, 3 dm., 26 mk.

Kulowce, wś, pow. sokólski, gm. Kruhlany, 180 dz.

Kulskie, wś, pow. telszewski, gm. Bernatów (8 w.).

Kulszany, wś, pow. telszewski, gm. Siady (3 w.).

Kulszyce 1.) wś, pow. grodzieński, gmina Wołpa, 547 dz. 2.) **K.**, wś i fol. nad jez. Kruhłe Bołoto, pow. bychowski, gmina Propojsk (18 w.), 75 dm., 300 mk., cerkiew. Fol., Leśniewskich, 851 dz (471 lasu).

Kulszyszki 1.) dobra, pow. kowieński, gm. Janów (4 w.), Możejków 140 dz. 2.) **K.**, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (5 w.).

Kulwa, mstko, *K. Dolna* i *K. Górna*, dwa majątki, pow. kowieński, gm. Żejmy (6 w.), 37 w. od Kowna. Dobra K. Dolna należą do Downarowiczów, mają 838 dz., K. Górna do Nakaznych, z fol. 958 dz.

Kułaczkowce, r. 1579 *Kołaczkowce*, mstko, pow. kołomyjski. W r. 1579 miasteczko i dobra przyległe, należą do Mikołaja Mieleckiego wojewody podolskiego. Miasteczko płaci od 18 pługów, 12 zagr., 2 popów. Wspom. w dok. z r. 1469, należało do Balińskich.

Kułaki 1.) wś włośc. i fol., pow. bielski gub. grodz., gm. Skórzec, par. kat. Winna, 6 w. od Ciechanowca, 42 w. od Bielska. Wś ma ludność polską. Dobra, 563 dz., stanowiły własność Świderskich, od których nabył Włodek, lecz wskutek prawa z r. 1886 sprzedał Apuchtinowi, b. kuratorowi okr. warszawskiego. 2.) **K**, pow. słucki, ob. *Brzozówka*. 3.) **K.**, fol. dóbr Mańkowszczyzna, powiat sieński. Browar piwny. 4.) **K.**, pow. wieliski, ob *Hasze*. 5.) **K.**, ob. *Kulaki*.

Kułakowo 1.) dwór, pow. szawelski, gmina Radziwiliszki (22 w.). 2.) **K.**, zaśc., pow. wilejski, gm. Mańkowicze (8 w.); miał 14 dusz rewiz., należał do dóbr skarbowych Męczenięta. 3.) **K.**, wś, pow. dryzieński, par. Rosica. 4.) **K.**,

fol. nad rzką Owsianicą, dopł. Uświaczy, powiat wieliski, gm. Uświat. Pomiędzy fol. a wsią Tarasowo wał „Horodziec“, długi do 300 saż., wysoki około 10 saż.

Kułakowszczyzna, dobra, pow. horecki, od r. 1862 hr. Heidenów, z fol. Szyrokie 3000 dz. (2210 lasu); gorzelnia, młyn wodny.

Kułbatyszki, zaśc., pow. święciański, gmina Michajłowska (10 w.); miał 7 dusz rewiz.

Kułki, pow. żytomierski, ob. *Kołki.*

Kułtuwiszki, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (5 w.).

Kuły 1.) wś, pow. telszewski, gm. Ginteliszki (12 w.). Mają tu Pawłowscy 29 dz. 2.) **K**., dwie wsi, tamże, gm. Szkudy (3 w.). W jednej z nich kaplica p. w. św. Jerzego, z drzewa wzniesiona r. 1797 przez ks. Rymkiewicza.

Kułyby, fol., pow. uszycki, gm. i par. Mińkowce, między Kużelową i Kużelówką.

Kułygi, wś włośc. i dobra, pow. bielski gub. grodz., gm. i par. Siemiatycze, 43 w. od Bielska. Wś ma 98 dz. ziemi włośc. i 53 prywat., ludność polska; dobra, własność Ryczkowych (dawniej Zawadzkich), 245 dz.

Kumanów, wś, pow. latyczowski. W r. 1469 Michał Buczacki przedstawił nadania i listy królewskie na swe rozległe włości, a w tej liczbie na władanie K. i 24 wsiami w sumie 1000 grzyw.

Kumanówka al. *Maliszówka*, wś nad Hnyłopiatą, pow. berdyczowski, gm. i st. poczt. Machnówka (8 w.), 28 w. od Berdyczowa, 83 dm., 1091 mk., cerkiew, młyn.

Kumbarów, las, pow. lityński, gm. Kożuchów, przy trakcie pocztowym do Chmielnika.

Kumejki 1.) wś, pow. czerkaski, gm. Szelepucha, st. poczt. Moszny (15 w.), 45 w. od Czerkas, 293 dm., 1364 mk., cerkiew, szkółka cerk., 7 wiatraków. 2.) **K.**, os. przy wsi Drabówka, tamże, 56 dm., 132 mk. 3.) **K.**, tamże, ob. *Werhuny.*

Kumele, fol., pow. wiłkomierski, gm. Wieprze (12 w.).

Kumelsko, wś, pow. szczuczyński. Wspom. w dok. z r. 1422 (Kod. maz., 166). W r. 1578 ma w 7 częściach 11 łan. 6 zagr.

Kumiała, wś, pow. sokólski, gm. Trofimówka, 29 w. od Sokółki, 501 dz.

Kumiałka, wś, pow. sokólski, gm. Nowowola, z urocz. Brzozowe Błoto i Kwasówka 241 dz. włośc.

Kumiki, zaśc., pow. święciański, gm. i dobra skarb. Daugieliszki (6 w.); miał 9 dusz rewiz.

Kumiliszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (9 w.).

Kuminiszki, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (6 i 19 w.).

Kumińszczyzna al. *Kumiańszczyzna*, w dok. *Kamieniec*, *Kamieńszczyzna*, wś u źródeł rzki Jasieniec, pow. owrucki, gm. Pokalew, par. praw. Chłuplany (1 w.), 19 w. od Owrucza, 9 dm., 62 mk. Niegdyś własność biskupstwa wileńskiego.

Kumpie 1.) okolica i dwór, pow. kowieński, gm. Krasne (8 w.). 2.) **K.**, *Kumpia*, fol., pow. poniewieski, gm. Krakinów (9 w.). 3.) **K**., *Kumpy*, fol., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (9 w.), Giedrojciów 70 dz.

Kumpieliszki, dwór, pow. poniewieski, gm. Czypiany (8 w.).

Kumpieniszki, dwa zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (6 w.); jeden należy do Kontrymowiczów, 93 dz., drugi do Czarkowskich, 96 dz.

Kumpiki 1.) dobra, pow. telszewski, gm. Gadonów (14 w.), Krzyżewiczów 160 dz. 2.) **K.**, wś, tamże, gm. Sałanty (13 w.).

Kumpinis, wś, pow. wiłkomierski, gmina Onikszty (21 w.).

Kumpino, dobra, pow. połocki, własność Jordanów, 763 dz.

Kumpiszki, wś, pow. szawelski, gm. Podubis (5 w.).

Kumpol, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (12 w.).

Kumpony, fol., pow. telszewski, gm. Kretynga (12 w.).

Kumsza 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (7 w.). 2.) **K.**, zaśc., tamże, gm. Tauroginie ($1^1/_2$ w.).

Kumżajcie, wś, pow. telszswski, gm. Płungiany (18 w.).

Kunachówek, na karcie Chrzanowskiego *Kujnachówek*, fol. dóbr Terebuń, pow. brzeski gub. grodz.

Kunąchowice, *Kunachowicze*, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Wierzchowice, 43 w. od Brześcia, 296 dz.

Kunachy, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Kamienica Żyrowicka, 13 w. od Brześcia, 179 dz.

Kunaczów, r. 1469 *Cunaczow*, dziś *Hanaczów*, wś, pow. przemyślański. W r. 1469 bracia „ordinis minorum Sancte Crucis“ okazali przywilej Władysława ks. opolskiego, nadający im to miejsce na założenie klasztoru z oddaniem na własność wsi: K. i Czelnik. Wsi te leżały w ziemi lwowskiej. W r. 1515 włość ta należy do dominikanów lwowskich, ma 4 łany i młyn.

Kunany, chutor, pow. żytomierski, gm. Barasze, 80 w. od Żytomierza, 15 dm., 111 mk.

Kunaszów, wś, pow. rohatyński. W r. 1469 Kunaszowski przedstawił nadanie przez Władysława ks. opolskiego, wsi tej na wieczystą własność z obowiązkiem służby wojennej.

Kunawa, wś, pow. oszmiański, gm. Smorgonie (7 w.); miała 47 dusz rewiz., w części należącej do dóbr skarb. Sućkowo i 6 dusz w części do dóbr Cicin.

Kuncewicze, fol., pow. słucki, gm. Kijewicze, par. praw. Mokrany, cerkiew filialna.

Kuncewo, wś, pow. mohylewski, gm. Ciecierzyn (9 w.).

Kuncewszczyzna, wś, powiat grodzieński, gm. Łasza, 216 dz.

Kunciszki, zaśc., pow. wileński, gm. Niemenczyn (8 w.); miał 7 dusz rewiz., należał do dóbr Czarny Dwór.

Kunckie, wś, pow. dzisieński, gmina Łuck (4 w.); miała 24 dusz rewiz., należała do dóbr Kozłowsk.

Kuncyszki, wś, pow. wiłkomierski, gmina Onikszty (12 w.).

Kuncza, wś nad rzką Norczakiem, pow. starokonstantynowski, gmina i st. poczt. Teofipol (3 w.), 61 w. od mta pow., 230 dm., 1336 mk., cerkiew drewn. z r. 1761, uposażona 73 dz., szkółka cerk. od r. 1860. W okolicznych wzgórzach jest kamień wapienny i litograficzny. W XVIII w. wś należała do ks. Aleksandra i Mikołaja Jabłonowskich, obecnie własność Płaczkowskiego.

Kundele, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (8 w.).

Kundzicze 1.) okolica, pow. grodzieński, gm. Krynki, 54 w. od Grodna, 131 dz. 2.) **K.**, okolica, pow. sokólski, gm. Kamionka, 52 dz.

Kundzin, wś kośc. i dobra, pow. sokólski, gm. Kruhlany, 6 w. od Sokółki. Wś ma 36 dz. ziemi kośc. i 200 dz. prywatn.; dobra, Koźminych, z fol. Zadworzany i Boufałowo 1577 dz. (567 lasu).

Kundziwola, *Kondziwolin*. wś, pow. dubieński, gm. i par. Boreml, 44 w. od Dubna, 40 dm., 137 mk.

Kungie, wś, pow. telszewski, gm. Gadonów (20 w.), Małachowscy w K. i Stulpinach mają 100 dz., Syrewiczowie 21 dz., Januszewiczowie 76 dz.

Kuniany, wś, pow. kowieński, gm. Jaswojnie (4 w.).

Kunice 1.) r. 1520 *Conycze*, wś, pow. opoczyński. Kościół par. p. w. św. Wawrzyńca, sięgający początkiem XIV w. Dziedzice K. Gawronów i Brzostowka mieli prawo patronatu. Wś sama na początku XVI w. miała 8 dworów szlacheckich, w których siedzieli Bończowie Kuniccy. Wacław Kunicki proboszcz opoczyński wydał r. 1615 „Wizerunek szlachcica polskiego", w którym przodków swych wyprowadza do roku 1360. Dziesięcinę z łan. dworskich i 2 kmiecych pobierał pleban, inne łany kmiece dawały doktorom kollegiaty św. Floryana w Krakowie (Łaski, L. B., I, 636 i przyp.). 2.) **K.**, r. 1284 *Conjunchi*, wś, pow. opatowski. Własność kollegiaty sandomierskiej, według dok. z r. 1284. Wydawca Kod. Wielk. mylnie odnosi do tej wsi nazwę „Kunitz" w dok. z r. 1328 (n. 1088). Według Długosza (I, 356) wś ta stanowiąca pierwotny fundusz uposażenia prebendy sandomierskiej zwanej kunicką, miała 10 łan. km., 3 zagrodn., karczmę, dwór, folwark.

Kunice, r. 1328 *Kunitz*, wś, pow. wielicki. Posiadłość bisk. lubuskich wedle dok. z r. 1328 (K. W., n. 1088), w którym powiedziano: „Item Cunitz cum magnis silvis, mellificia, agri, ligna, venationes, aque, piscationes, molendina, prata, pascua". W dok. z r. 1354 wspomniany jest młyn na Rabie na obszarze K. Dziedzicem wsi jest Janko (Kod. mał., I, 279). W r. 1581 płaci tu prepozyt Bożego Ciała w Krakowie, od 12 łanów, 1 zagr., 1 kom., $^1/_2$ karczmy.

Kuniegina, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (15 w.).

Kuniewicze, dwa fol., pow. nowogródzki, gm. Horodyszcze, własność Dziedziulów, około 6 włók.

Kunigiele, fol., pow. wiłkomierski, gmina Żmujdki (6 w.), Hryszkiewiczów 99 dz.

Kunigiszki 1.) wś, pow. kowieński, gm. Ejragoła (2 w.). 2.) **K.**, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (1 w.). 3.) **K.**, os., pow. poniewieski, gm. Kibury (10 w.). 4.) **K.**, dwór, tamże, gm. Mołdoczany (10 w.). 5.) **K.**, *Kuniegiszki*, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (12 w.), Bitowtów 99 dz. 6.) **K.**, sześć wsi, pow. wiłkomierski, w gm. Ołoty, Rogowo (9), Siesiki (8), Towiany (10), Wiżuny (3) i Żmujdki (3 w.). W pierwszej z nich urząd gminny, 18 dm., 165 mk., szkoła. 7.) **K.**, fol., tamże, gm. Rogowo.

Kuniłowo, dobra, pow. nowogródzki, Przygodzkich 968 dz.

Kunin, wś, pow. dubieński, gmina Mizocz, st. poczt. Zdołbunowo (11 w.), st. dr. żel. Ozierany (10 w.), 30 w. od Dubna, 129 dm., 749 mk., cerkiew drewn. z r. 1746, szkółka cerk. Cerkiew fil. we wsi Ujeźdce (3 w.). Własność ks. Lubomirskich. Niegdyś Olizara Szyłowicza, ststy łuckiego i marszałka ziemi wołyńskiej, który zapisał żonie swej, co potwierdza Kazimierz Jagiellończyk r. 1487. W r. 1497 ks. Aleksander nadaje K. wraz z innemi, ks. Konst. Ostrogskiemu, hetm. w. lit. W r. 1583 należy do ks. Konst. Ostrogskiego, który wnosi od 20 dym., 10 ogr., 1 podsus.

Kuniniec, wś, pow. krzemieniecki, gm. Wiszniowiec, par. praw. Zaleśce (3 w.), 15 w. od Krzemieńca, 168 dm., 1242 mk.

Kuniów, mstko nad Wilią, pow. ostrogski, gm. Kuniów, st. poczt. Ostróg (15 w.), 442 dm. (179 należy do mieszczan, 263 do włościan), 2455 mk. (1606 mieszczan, 849 włościan), cerkiew drewn. z r. 1878, kościół par. katol. murowany, szkółka cerk. od r. 1886, zarząd gminny, 3 garbarnie, browar. Do par. praw. należą wsi: Kamionka, Martynie i Zakrzywicze. Gmina obejmuje 24 miejscowości, 608 dm. włośc. (obok 290 innych), 9704 mk. włościan, uwłaszczonych na 5722 dz. W r. 1545 Siemiona i Michała Jeło-

wiczów. W r. 1582 Piotr Buczacki płaci od 8 dym., 3 ogr.

Kunipiszki, fol., pow. szawelski, gm. Podubis, 23 w. od Szawel.

Kuniszki (ob. t. IV, 877 *Kunigiszki*), trzy wsi, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (5) i Wieprze (6 i 10 w.).

Kuniszowce, ob. *Kopaczyńce*.

Kuńkowce, wś, pow. przemyski. Właściciel wsi Wład. Łoziński, znany badacz dziejów Lwowa i sztuki dawnej, zgromadził tu w swej siedzibie bogaty zbiór zbroi i broni polskiej, tudzież okazów przemysłu artystycznego. Zbiór ten liczy około 1000 przedmiotów. Opis z rycinami podał „Tyg. Illustr.“ z r. 1900, nr. 39. W r. 1469 okazuje Wapowski dokument królewski na 100 grzyw. i drugi na 70 grzyw., dane na wś „Conykowicze“. W r. 1508 płaci Andrzej Wapowski z działów swych w Wapowcach, Tarnowcach, Czeszkach, Sanoczanach i Konikowicach, pół grzyw. W r. 1589 wś Konikowce, w ststwie przemyskiem płaci od 6 łan., młyna, 2 zagr., 3 komorn. ubog.

Kunów, mstko, pow. opatowski. Centr klucza dóbr biskupów krakowskich, w dok. z roku 1362 zwanego „districtus Cunoviensis“. R. 1363 dokonane było rozgraniczenie K. z Prawęcinem (Kod. kat. krak., II, 25). W r. 1578 miasto daje szosu fl. 25 gr. 18. Od $3^1/_2$ łan. miej., od 2 łan. wójt., od 62 rzem., 10 kom. po 6 gr., 1 kijak, 2 banie gorzał., 1 hultaj ubogi, młyn. Suma fl. 67 gr. 5. Ob. ks. Fudalewski: „Kunów nad Kamienną“, Warszawa, 1900 r.

Kunów, wś, pow. sądecki. Wspom. w dok. z r. 1339.

Kunowa, wś, pow. jasielski. Własność bisk. krak., zwrócona im przez króla Kazimierza w r. 1354. Długosz jej nie wymienia w liczbie wsi biskupich. W r. 1581 mają tu działy: Osieska i Witkowscy.

Kunowo, r. 1225 *Conavi*, wś, pow. wyrzyski. Według dok. z r. 1225 leżała na granicy kasztelanii nakielskiej (K. W., n. 116, 118, 152 i 156).

Kuntorowka, wś, pow. homelski, gm. Wietka (10 w.), 73 dm., 182 mk.

Kuntucie, dobra, pow. szawelski, gm. Podubis (7 w.).

Kuny, pow. wileński. W r. 1794 Chodźków, dziś Stan. Siestrzeńcewicza, 605 dz.

Kupajliszki, wś, pow. rossieński, gm. Aleksandrowo (5 w.).

Kupciszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Subocz (8 w.).

Kupczele, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (5 w.).

Kupczelewo, pow. dzisieński. Attyn. Ikażni, dawniej Sapiehów, później Burzyńskich, dalej Jundziłów, dziś spadkobierców Aleks. Szaumana, 1535 dz.

Kupczyńce 1.) wś nad rucz. Chmurowo, pow. lipowiecki, gm. i st. poczt. Daszów (4 w.), 42 w. od Lipowca, 185 dm., 1740 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 wiatraki. Należy do klucza daszowskiego. 2.) **K.**, wś nad rzką Derewiczką, pow. nowogradwołyński, gm. Derewicze, stacya poczt. Lubar (20 w.), 76 w. od mta pow., 100 dm., 580 mk., cerkiew drewn. z r. 1786, uposażona 57 dz. z nadania ks. Kacpra Lubomirskiego z r. 1771, szkółka cerk. od r. 1868. Do parafii prawosł. należy wś Barbarówka (5 w.).

Kuperowszczyzna, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Kupiale, fol., pow. kowieński, gm. Krasne (6 w.).

Kupiatycze, pow. piński. Granice puszczy królewskiej wójtowstwa kupiatyckiego w XVI w. podaje Rewizya puszcz (str. 8).

Kupicze, wś, pow. prużański, gm. Suchopol, 18 w. od Poniewieża, 1088 dz.

Kupiczów, *Kupiaczów*, wś i kol. czeska, pow. włodzimierski, gm. Nowy Dwór (dawniej Kupiczów), 40 w. od Włodzimierza. Wś ma 91 dm., 664 mk., cerkiew; kolonia 203 dm., 1028 mk. Dawna gmina obejmowała 10 miejscowości, mających 716 dm. włośc. (obok 65 innych), 1972 mk. włościan, uwłaszczonych na 4003 dz. Niegdyś własność biskupstwa włodzimierskiego. W r. 1577 władyka włodzimierski Fiedosiej, wnosi z K. od 22 dym. po 10 gr., 15 ogr. po 2 gr., a w r. 1583 od 26 łan., 2 bojarów, 9 ogr., 7 kom., 1 rzem., 1 popa, 4 bojar.

Kupidło, wś pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (14 w.).

Kupiecz, wś, pow. owrucki, gm. Tatarnowicze, par. praw. Chodaki (1 w.), 35 w. od Owrucza, 151 dm., 806 mk.

Kupiel 1.) słoboda, pow. owrucki, gm. Jurowa, 10 dm., 40 mk. 2.) **K.**, mstko nad błotem, z którego wypływa rz. Boh, pow. starokonstantynowski, gm. Kupiel, st. dr. żel. Wójtowce (12 w.), 60 w. od mta pow., 806 dm., 6493 mk. (1562 kat., 2000 żyd.), cerkiew murow. z r. 1888, cerkiew drewn. cmentarna z r. 1873, kościół katol. murow., synagoga, szkoła ludowa, st. poczt., zarząd okr. polic. i gminny, ambulatoryum, młyn, 2 wiatraki. Do par. praw. należą wsi: Czerniawa, Kusznirówka i Słobódka Kusznirowska. K. należał do ks. Zbaraskich; r. 1589 spustoszony przez Tatarów. Po r. 1631 przeszedł do ks. Wiszniowieckich. Pod koniec XVIII w. należał do Poniatowskich, potem do Darowskich, obecnie połowa jest własnością hr. Miączyńskich, druga zaś do włościan. Gmina obejmuje 16 miejscowości, 1873 dm. włośc. (obok 360 innych), 10,957 mk. włościan, uwłaszczonych na 8466 dz.

Kupiele 1.) al. *Kupioły*, wś, pow. mohylewski, gm. Połykowicze (8 w.), 26 dm., 150 mk.

2.) **K.**, wś, pow. lidzki, gm. i dobra Orla; miała 19 dusz rewiz.

Kupieliszki, zaśc., pow. wileński, gm. Janiszki (10 w.), należał do dóbr skarb. Inturki.

Kupiesznie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (18 w.).

Kupigiszki, dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (23 w.).

Kupin, wś, pow. kamieniecki. W r. 1469 przedstawił pan Bahawski nadanie króla Władysława Jagiełły na tę wieś wraz z pustką Czarnowoda w pow. smotryckim, kupioną od niejakiego Bogusława.

Kupina, wś, pow. zasławski, gm. Sudyłków, par. praw. Traulin (7 w.), 31 w. od Zasławia, 30 dm., 166 mk., cegielnia.

Kupinin, wś, pow. kolski. Włość klasztoru w Strzelnie, o którą toczył się spór w r. 1238 (K. W., n. 211). Ob. *Chełmno*. W r. 1576 płacą tu Puczkowie od 10 łan., 4 zagrodn., 1 łan i karczma puste, osad. 7.

Kupino, wś, pow. sieński, gm. Moszkany, 20 dm., 127 mk.

Kupińsk, chutor, pow. łucki, gm. Bielska Wola, 5 dm., 35 mk.

Kupiowata, pow. lipowiecki. Ob. *Kopijowata*.

Kupisk, fol., pow. nowogródzki, gm. Lubcz (5 w.).

Kupiski, wś, pow. łomżyński. W r. 1578 ma $32^1/_2$ łan. osiadł., 1 wójtow., 19 zagrodn. z rolą.

Kupiszcze, wś, pow. owrucki, gm. Iskorość, par. praw. Wyhów (6 w.).

Kupiszki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (10 w.). 2.) **K**., mstko i fol., powiat wiłkomierski, gm. Kupiszki, 81 w. od mta pow. Mstko ma 2040 mk. Gmina obejmuje 83 miejscowości, 1766 dm. włośc. (obok 213 innych), 6509 mk. włościan, uwłaszczonych na 15,367 dz. Zarząd gm. we wsi Pojedubie.

Kupjo, fol. dóbr Izwa, pow. nowogródzki, gm. Koszelewo.

Kupla 1.) wś, pow. święciański, gm. Wiszniów (8 w.); miała 35 dusz rewiz. 2.) **K**., wś, tamże, gmina Wojstom (6 w.); miała 25 dusz rewiz.

Kupla *Wielka* i *Mała* al. *Hłubeńska*, dwie kol., pow. równieński, gm. Berezne, 75 w. od Równego, 51 dm., 300 mk.

Kuplin 1.) wś i dobra, pow. prużański. gm. Nikitycze i Noski, 3 i 6 w. od Prużany. Wś ma 386 dz. włośc. i 65 cerk.; dobra K. Stary, Moraczewskich, 382 dz.; dobra K. Nowy w części Korsaków, 424 dz., w części Denizów, zwanej też Borek, 95 dz. Par. praw., dekanatu (błagoczynia) prużańskiego, 1840 dusz. 2.) **K**. *Nowy*, pow. prużański, ob. *Borek*.

Kuplisk, wś, pow. sokólski, gm. Nowowola, 20 w. od Sokółki, 911 dz.

Kupnowice, r. 1565 *Kupnowicze*, wś, pow. rudecki. W r. 1565 wś ta w ststwie samborskiem miała 27 kmieci na 11 dworzyszczach, 8 zagrodn. Pop i cerkiew. Ogółem dochodu zł. 39 gr. 23 den. 12.

Kupowalec, chutor, pow. włodzimierski, gm. Brany, 7 dm., 64 mk.

Kupowate, wś nad Prypecią, pow. radomyski, gm. i st. poczt. Czarnobyl (12 w.), parafia prawosł. Opaczyce (5 w.), 128 w. od Radomyśla, 72 dm., 343 mk., szkółka, 3 wiatraki, 700 dz. włośc. Własność większa od r. 1869 należy do Fatiejewych, którzy tu i w Horodyszczach mają 1543 dz.

Kupowatyca, kol., pow. włodzimierski, gm. Skobiełka, 11 dm., 60 mk.

Kupra, dwór, pow. szawelski, gm. Skiemie (10 w.).

Kupracze, wś, pow. włodzimierski, gm. Bereżce, 25 dm., 157 mk.

Kuprejówka, wś, pow. homelski, gm. Wiatka (5 w.).

Kupreliszki, wś, pow. poniewieski, gm. Czypiany (10 w.), 55 w. od Poniewieża. Kościół filialny w par. Ponedel, p. w. św. Michała Arch., z drzewa wzniesiony r. 1787.

Kupreniszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (4 w.), należał do dóbr Rominowo.

Kupry 1.) dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (5 w.) i Popiel (5 w.). 2.) **K**., zaśc., tamże, gm. Oknista (10 w.). 3.) **K**., dwór, pow. rossieński, gm. Kroże, własność Styrpejków, 138 dz. 4.) **K**., dwór, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (4 w.). 5.) **K**., dwie wsi, tamże, gm. Ołoty (16 w.) i Onikszty (12 w.).

Kupryanówka, wś, pow. telszewski, gmina Iłłoki (3 w.).

Kupryszki, wś, pow. poniewieski, gm. Podbirże (3 w.).

Kupryszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Wieprze (10 w.).

Kupście 1.) (t. IV, 890, mylnie podana w powiecie rossieńskim), okolica, pow. kowieński, gm. Betygoła (11 w.), 81 w. od Kowna. Mają tu: Dobkiewiczowie 85 dz., Niewiardowscy 28 dz., Wasilewscy 26 dz., Kondratowie 22 dz. 2.) **K**., wś, tamże, gm. Jaswojnie (12 w.).

Kupsty, wś, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (14 w.).

Kupszczyzna, wś, pow. święciański, gmina Niestaniszki; miała 11 dusz rewiz., należała do dóbr Dubrowlany.

Kupsze, wś, pow. telszewski, gm. Korciany (6 w.)

Kuradowo, fol., pow. ihumeński, Karpowiczów 120 dz.

Kurakowszczyzna, wś, pow. rohaczewski, gm. Korma (1 w.), 30 dm., 210 mk.

Kuranie, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Kuraniszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (8 w.).

Kurankinia, wś, pow. poniewieski; gm. Skrobatyszki (10 w.).

Kurankiszki, okolica, pow. wiłkomierski, gm. Pupany (6 w.). Mają tu: Jurksztasowie 27 dz., Sobolewscy 40 dz., Stukasowie 30 dz.

Kuranowo, fol., pow. orszański, Rymkiewiczów 356 dz.

Kurany 1.) wś, pow. wiłkomierski, gm. Pogiry (4 w.). 2.) **K.**, wś, dwór i dwa majątki, tamże, gm. Towiany (9 do 12 w.). Jeden z majątków, 258 dz , należy do Jawgielów, dawniej Jana Władysława Poczobuta, później Kossowskich. Drugi (z Szołkowem 189 dz.), w r. 1788 Adama Gintowta, dziś Kozakowskich.

Kurasz 1.) urocz., pow. ostrogski, gm. Annopol, 28 w. od Ostroga, 46 dm., 259 mk. 2.) **K**, wś i fol. nad Horyniem, pow. rówieński, gmina Lubikowicze (10 w.), st. poczt. i dr. żel. Dąbrowica (12 w.), 115 w. od Równego. Wś ma 80 dm., 419 mk., cerkiew drewn., kaplica katolicka, szkoła ludowa, młyn wodny. Do par. prawosł. należą wsi: Sołomijówka i Bielatycze. W całej parafii było 163 dm., 1387 mk. prawosł., 30 katol., 65 żydów. Fol., własność Kaszowskich, 5 dm., 39 mk.

Kuraszewo 1.) wś nad rzką Kuraszanką, pow. bielski gub. grodz., gm. Kleniki, 17 w. od Bielska, 133 dm., 665 mk., cerkiew fil. par. Czyże, 1328 dz. Na zachód od wsi na brzegu rzeczki nasyp kwadratowy, zwany „Zamczyskiem". 2.) **K.**, wś i fol., pow. brzeski gub. grodz., gm. Wierzchowice, 55 w. od Brześcia. Wś ma 82 dz.; fol., Wasilewskich 800 dz.

Kuraszowszczyzna, fol., pow. dubieński, gm. Beresteczko, 5 dm., 44 mk.

Kurawa, wś, pow. berdyczowski, gm, Czerniatyn Mały, st. poczt. Kalinówka (6 w.), 58 w. od Berdyczowa, 218 dm, 1303 mk, cerkiew, szkółka. Osadzona na gruncie ststwa winnickiego (1602 r.), przez ks. Janusza Zbaraskiego.

Kurbaki, wś, pow. czerykowski, gm. Samociejewicze, 89 dm., 436 mk.

Kurcany, wś, pow. rzeżycki.

Kurcisze, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Kurczany, pow. nowogradwołyński, ob. *Gruenfeld.*

Kurczowce, wś i os., pow. grodzieński, gm. Krynki, 39 w. od Grodna, 332 dz.

Kurczyce, wś nad Słuczą, pow. nowogradwołyński, gm. Horodnica (10 w.), par. prawosł. Krasiłówka (10 w.), 42 w. od mta pow., 161 dm., 930 mk., cerkiew drewn. wzniesiona w r. 1795 przez właścicielkę Magd. Kuczyńską. Do filii należy wś Chodurki.

Kurdwanów, r. 1379 *Kurdwanowo*, wś, pow. sochaczewski. W r. 1579 w par. Kozłów Biskupi. Kurdwanowscy mają w 3 działach 12½ łan., 1 zagrodn.

Kurdwanów, wś, pow. wielicki, na półn.-zach. od Wieliczki. Nadany, w części przed r. 1245 klasztorowi w Szczyrzycach. Racław kan. krak. nabywszy za 40 grzyw. dział od synów Marka myncarza krakowskiego, nadał go ołtarzowi N. P. Maryi w katedrze krakowskiej (Kod. kat. krak., I, 141). Za Długosza wś ta w par. św. Jakóba na Kazimierzu, należała do klasztoru szpitala św. Krzyża, nie miała łan. kmiecych, tylko 6 zagr., dających po grzywnie czynszu z czego połowę pobierał klasztor szczyrzycki. Altarya Narodz. N. P. M. miała tu cztery łany km., które dawały dziesięcinę do Drogini (L. B., t. III, 50). W r. 1581 prepozyt od św. Ducha (w Krakowie), płaci tu od 5 łan., 2 kom., 3 kom. bez bydła.

Kurdyn, chutor, pow. nowogradwołyński, gm. Lubar, 12 dm., 20 mk.

Kurejszowo, wś, pow. sieński, gm. Kakowczyn, 30 dm., 228 mk.

Kurejszyszki (ob. t. IV, 893 mylnie *Kurejszyki*), zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Wiżuny (6 w.), Słabszyńskich 31 dz.

Kurguły, w spisie z r. 1886 *Kurguny*, osada i okolica, pow. poniewieski, gm. Krakinów (8 i 12 w.). Mają tu Domaszewiczowie 22 dz.

Kurhan 1.) kol., pow. łucki, gm. Szczuryn, 9 dm., 64 mk. 2.) **K.**, kol., pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 6 dm., 83 mk.

Kurhanie, fol., pow. ihumeński, od r. 1870 Stepanowych, 554 dz.

Kurhanów, dobra, pow. klimowicki, od r. 1873 Rodkiewiczów, 700 dz. (400 lasu).

Kurhanówka, wś, pow. zasławski, gm. Łabuń, par. praw. Moskwitianówka (2 w.), 38 w. od Zasławia, 74 dm., 460 mk.

Kurhany 1.) wś, pow. ihumeński. Przed r. 1865 należała do Jesmanów. 2.) **K**. al. *Kurhanie*, wś i fol., pow. rohaczewski, gm. Merkułowicze (7 w.), 10 dm., 60 mk. Fol., dziedzictwo Giżyckich, 150 dz. 3.) **K.**, zaśc., pow. wilejski, gm. i dobra skarb. Radoszkowicze (8 w.).

Kurhany 1.) kol., pow. łucki, gm. Torczyn, 15 dm., 86 mk. 2.) **K.** (t. IV, 893), wś, pow. ostrogski, gm. Sijaniec, par. praw. Wołoskowce (3 w.), 10 w. od Ostroga, 47 dm., 329 mk. 3.) **K.**, kol., pow. rówieński, gm. Berezne, 55 w. od Równego, 67 dm., 424 mk. 4.) **K.** *Stare* i *Nowe*, dwie kol., tamże, gm. Kostopol, 37 w. od Równego, 60 dm., 377 mk. 5.) **K.**, kolonia, pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 14 dm, 80 mk. 6.) **K.**, wś, pow. żytomierski, gm. Horoszki, 17 dm., 124 mk.

Kurjanowszczyzna, chutor, pow. owrucki, gm. Łuhiny, 4 dm., 27 mk.

Kurjany, ob. *Kuryany*.

Kurkieże, wś, pow. grodzieński, gm. Brzostowica Mała, 121 dz.

Kurkino, wś, pow. wieliski, gmina Usmyń (20 w.), kaplica katolicka. W r. 1767 stanowiła

punkt pograniczny pomiędzy gub. pskowską i ststwami uświackim i wieliskim.

Kurkle 1.) wś, pow. poniewieski, gm. Czypiany (11 w.), 15 dm., 297 mk. 2.) **K.**, fol., tamże, gm Smilgie (15 w.). 3.) **K.**, mstko i dwa fol., pow. wiłkomierski, gm. Kurkle, 27 i 30 w. od mta pow. Mstko ma 560 mk. Gmina obejmuje 42 miejscowości, 320 dm. włośc. (obok 52 innych), 3026 mk. włościan uwłaszczonych na 2983 dz. Były własnością Platerów, w r. 1788 podzielone pomiędzy Justyna Siesickiego, Michała Kopańskiego i in. Obecnie mają tu Siesiccy 227 dz., Burnejkisowie 40 dz., Parszelisowie 70 dz., Janulewiczowie 28 dz., Stawryłowie 41 dz., Sarbitowiczowie 20 dz., Sarbscy 35 dz. Jedne dobra należą do Bystramów, 1200 dz., drugie do Ogińskich, 297 dz. 4.) **K.**, fol., tamże, gm. Onikszty (13 w.). Około 1683 r. własność Jana Kościałkowskiego; r. 1778 Franciszek Dominik Kościałkowski sprzedaje Żagielom. Obecnie należy do Maryi Pawłowskiej, Klementyny Mackiewiczowej 1008 dz. Nadto Graużynisowie mają 557 dz. i Kiełpszowie w K. i Syntowtach 385 dz.

Kurklecie 1.) trzy wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (14) i Rakiszki (10 w.). Ta ostatnia zwana też „Wereszczyzna". 2.) **K.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (3 w.).

Kurklenciszki, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Towiany (8 w.).

Kurkliki, dobra, pow. wiłkomierski, gmina Kurkle (10 w.), Erdmanów 110 dz.

Kurkliszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (4 w.). 2.) **K.**, wś, pow. poniewieski, gm. Girsudy (8 w.).

Kurkłajcie, dobra, pow. poniewieski, gmina Smilgie (10 w.), Skowzgirdów 190 dz.

Kurkowszczyzna, wś, pow. trocki, gmina Jewie (8 w.). miała 23 dusz rewiz., należała do dóbr Abramowsk.

Kurkudymówka, przys. wsi Stratyjówki, pow. olhopolski.

Kurkuty, wś, pow. święciański, gm. Zabłociszki (9 w.), z zaśc. Kiejryszki miała 41 dusz rewiz.

Kurlandya. Dokumenty do początkowych dziejów tego kraju i przyległych Inflant mieści zbiór: „Liv-Est-und Curlaendisches Urkundenbuch", von F. G. Bunge... fortgesetzt von Herman Hildebrand", Tom IX. 1436—1443, Riga, 1889, str. XXV i 722. Treściwy zarys dziejów wydał: Arbusow L., „Grundriss der Geschichte Liv-Est-und Kurlands", Mitawa, 1890 r., str 192, z mapą i tablicami.

Kurlandyszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (22 w.).

Kurma, pow. lucyński, własność Świrzewskich, 703 dz.

Kurmajcie, dwie wsi, pow. telszewski, gm. Kretynga (6 w.) i Tyrkszle (8 w.).

Kurman, kol., pow. łucki, gm. Szczuryn, 12 dm., 74 mk.

Kurmań, wś i kol., pow. nowogradwołyński, gm. Żołobne, 17 w. od mta pow. Wś ma 131 dm., 729 mk.; kol. 21 dm., 99 mk. We wsi cerkiew drewn. z r. 1746, uposażona 54 dz. z nadania ks. Stan. Lubomirskiego, szkółka cerkiewna od r. 1865. Do par. praw. należy wieś Kołodzianka. Cerkiew fil. we wsi Horki. Wieś należy obecnie do Arendta.

Kurmanowo, wś i dobra, pow. mścisławski, gm. Szamowo, 23 dm., 161 mk. Dobra, dziedzictwo Iwańskiej i Meszczerskiej, 6295 dz. (4920 lasu); gorzelnia, 2 młyny, folusz. W r. 1601 własność Pilchowskiego, około 1750 r. Bogusława i Eufrozyny z Łopacińskich Ciechanowieckich.

Kurmele, wś, dwa dwory i dobra, pow. wiłkomierski, gm. Konstantynowo (2 do 4 w.). W r. 1788 należały do Juliana Leona Kończy, skarbn. wiłkomirskiego. Obecnie Kozłowscy mają tu 139 dz.

Kurmiany, zaśc., pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (4 w.), Bielawskich 126 dz.

Kurmie, wś, pow. rossieński, gm. Szweksznie (9 w.).

Kurnatowszczyzna, fol., pow. sokólski, gm. Makowlany, 17 w. od Sokółki, Kurnatowskich 80 dz.

Kurne, wś, pow. nowogradwołyński, gmina Kurne, 27 w. od mta pow., 256 dm., 1287 mk., cerkiew drewn. z r. 1863, szkółka cerk. od r. 1846. Do par. praw. należą wsi: Ług Wielki, Stary Majdan, Sutków, Huta Adamówka, Hruźliwiec, Teterka Stara i Dowbyszów Stawek. Cerkiew fil. w mstku Sokołów (5 w.).

Kurniany, wś, pow. poniewieski, gm. Skrobatyszki (15 w.).

Kurnica, *K. Mała* i *Wielka*, dwie wsi, pow. brzeski gub. grodz., gm. Kosicze, 10 i 13 w. od Brześcia. Fol. ma 195 dz., spadkobierców Korsuna; wś K. Mała ze wsiami Nieświło i Czernaki 577 dz.; K. Wielka 645 dz.

Kurniki 1.) wś, pow. grodzieński, gm. Żydomla, 22 w. od Grodna, 243 dz. 2.) **K.**, wś, pow. kobryński, gm. Zbirogi, 170 dz.

Kuroczonki, wś, pow. dzisieński, gm. Ihumeniów (15 w.); miała 6 dusz rewiz.

Kuroczyce, fol., pow. nowogródzki, gm. Cyryn, własność Sopliców, około $1^1/_4$ wł.

Kuropatczyzna al. *Kuropatka*, inna nazwa wsi Józefówka, w pow. lityńskim.

Kuropatniki 1.) wś, pow. brzeżański. Wsp. w dok. z r. 1437. R. 1450 występuje „Chodorowski de K." Kiedy K. otrzymały prawo miejskie i kiedy przestały być miastem niewiadomo. W reg. pob. z r. 1578 podano, iż K. miasto z wsiami przyległymi należące do Kamienieckich, spustoszone przez Tatarów nie dało poboru. 2.) **K.**, wś, pow. rohatyński. W reg. pob. z r.

1578 podane w liczbie wsi należących do Podhajec. Były tu dwa działy: Czołowski 4 łany i Wyrzychowskich 5 łan., 3 zagr., 3 kom., 1 rzem., pop.

Kuropaty, wś, pow. wołkowyski, gm. Roś, 78 dz.

Kurów 1.) mstko, pow. nowoaleksandryjski (Puławy). W r. 1531 daje szosu grzyw. 6, r. 1569 płaci fl. 27 gr. 24 a czopowego fl. 64. W r. 1676 płaciło pogłówne od 262 mieszczan i 40 żydow. Franc. Wilczopolski płacił od 5 osób szlach. i 18 poddanych. 2.) **K.**, w dokum. *Corovo*, wś, pow. sandomierski. W r. 1191 daje dziesięcinę kollegiacie sandomierskiej. R. 1578 Maliccy płacą tu od 19 os., $9^1/_2$ łan., 8 zagr., 1 komor., 9 ubogich, 1 rzem. W pobliżu K., w tejże parafii leży Karwów, prawdopodobne miejsce urodzenia Wincentego zw. Kadłubkiem, kronikarza XIII w.

Kurowice, wś, pow. łódzki. Należała do klucza pabianickiego, kapituły krakow., zachowała prawo polskie jeszcze w XV w. Miała 14 łan. km., 4 zagr., młyn (4 grz. czynszu). Przy fundacyi kościoła w Niesułkowie, Jarosław arcybiskup gnieźn. nadał mu swe dziesięciny z tej wsi, mające za Długosza wartość do 15 grzyw. Każdy kmieć dawał też kasztelanowi w Konarach po $4^1/_2$ gr. (L. B., I, 287). W r. 1576 wś ta w par. Czarnocin miała $14^1/_2$ łan., karczmę, młyn o 3 kołach, 3 zagr. na 3 łanach, 4 zagr. na 1 łan., 2 młynarzy, banię gorzałcz, wyszynk wódki, 5 rzem., 6 komorn. z bydłem, osad 39. Kapituła krakowska r. 1621 wystawiła tu kościół i erygowała parafię. Ob. *Wardzyń*.

Kurowicze, dobra, pow. lepelski, Glińskich 1339 dz.

Kurowo, wś, pow. włocławski. Nadanie dla kościoła włocławskiego z r. 1185 wymienia w niejasnej stylizacyi obok kościoła i wsi w Kowalu „aliam in Curovo" (niewiadomo: wieś czy kościół). Taż sama wś nadaną została klasztorowi premonstratensek w Płocku. Ob. *Ostrowąs*. W r. 1557 wś K. w par. Kłotno, własność „monialium plocensium", płaci od 23 łan., 3 łan. sołt., 1 zagr., 6 kom., 2 rzem.

Kurowo, wś, pow. odolanowski. Nadana przed r. 1245 klasztorowi w Ołoboku (K. W., n. 244, 277, 311).

Kurowszczyzna 1.) wś i dwa fol., powiat prużański, gm. Sielec, 32 w. od Prużany. Wś ma 167 dz.; jeden z fol. (124 dz.) należy do Janiszewskich, drugi (64 dz.) do Kornacewiczów. 2.) **K.**, wś, pow. sokólski, gm. Kamionka, 450 dzies.

Kurozwany, wś, pow. ostrogski, gm. Hoszcza, par. praw. Rusywel (3 w.), 38 w. od Ostroga, 161 dm., 1045 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1836, szkółka cerk. od r. 1873. W r. 1545 Czapliczów, Wasila Patrykiejewicza, Michna Chrerzańskiego, Hryćka Promczejkowicza i Macka. W r. 1570 własność Michajła Chrynickiego, oraz Iwana Patrykia Korozweskiego. W r. 1583 wnosi Prokop Hrynnicki od 11 dym., 8 ogr., 2 kół waln, 1 folusz.

Kurozwęki, w dok. *Kurozwansch*, *Curozvechi*, mstko, pow. stopnicki. W dok. z r. 1246 na wiecu w Bobinie sprzedaje „comes Mistigneus" syn Marcina „de Kurozwansch" część wsi Przyłęk, cystersom jędrzejowskim. Akt uposażenia klasztoru w Zawichoście w r. 1257 wymienia „Curozvechi". W akcie z r. 1262 dla tegoż klasztoru przeniesionego do Skały podano: „Curozvanci et vola pertinens ad candem Curozvank" (Kod. mał., I, 35, 53, 71). Wś ta zdawna była siedzibą rodu Różyców, którzy od niej przybrali nazwę i założyli tu kościół z wapienia p. w. Wniebow. N. P. Maryi i zbudowali zamek. Kiedy założono miasto niewiadomo. Za Długosza istnieje już miasto, łany miejskie dawały dziesięcinę klasztorowi św. Andrzeja w Krakowie, lecz Krzesław z Grzybowa kaszt. lubelski, utworzywszy prebendę w K. odjął tę dziesięcinę, przynoszącą do 20 grz., klasztorowi i nadał prebendarzowi. Do kościoła należały 3 łany, dwie łąki, karczma pod zamkiem na Podgrodziu dająca 1 grzyw. i staw na rz. Czarnej. Jako dziedzica podaje Długosz Piotra Lubelczyka Różyca (L. B., II, 451, 3 i III, 327). W roku 1579 miasto płaci szosu fl. 4 gr. 24. Od 1 łanu, od 7 rzem. po gr. 15, od 2 kom, 3 bań gorzałcz., 2 młynów o 2 kołach, skrzypek, 2 szynkarzy wódki, żydzi. Suma fl. 14 gr. 15.

Kurpie. Opracowania o K. ogłosili: W. Czajewski, „Kurpie" (Przegl. bibliogr. archeol., r. 1881). L. Krzywicki: „Kurpie" (Bibl. Warsz., r. 1892, t. II i III. Nowe rozszerzone wydanie tej pięknej, źródłowej pracy przygotowane jest do druku.

Kurpie, wś, pow. ostrołęcki. W dok. z r. 1440. Ob. *Troszyn*.

Kurpiesze, wś i urocz., pow. słonimski, gm. Zdzięcioł, 48 w. od Słonima. Wś ma 312 dz.; urocz. należy do dóbr Zielony Dwór.

Kurpiewo, na karcie Chrzanowskiego *Kurpicze*, wś nad Kotrą, pow. grodzieński, gm. Żydomla. W spisie osad, miejscowości i dóbr niepodana. Należała do wójtowstwa sowoliskiego, we włości kotrańskiej ekon. grodzieńskiej. Podług reg. pomiar. z r. 1548 było we wsi 4 włóki gruntu średniego. Poddani mieli 15 wołów i 8 koni; zobowiązani byli robić po dwa dni w tydzień; płacili 1 kopę 40 gr, nadto dawali 8 beczek owsa i wnosili za odwóz 40 grz.

Kursdorf, r. 1579 *Kunrzdorff*, wś, powiat wschowski. W r. 1566 włada tu Drzewiecki. R. 1579 płaci od 33 łan. i $7^1/_2$ pręt., 10 zagr., 9 rzem., 3 kom., 8 kom. bez bydła, 3 wdowy ubogie, 4 pasterzy i 40 owiec.

Kursko, r. 1260 *Corsike*, wś, pow. międzyrzecki. Komes „Iheroslavus" z K. w dokum.

z r. 1260. R. 1305 Konrad sołtys z K. (K. W., 385, 892). Wś posiadała w XVI w. kościół par., który następnie dostał się w ręce protestantów. W r. 1580 należy do czterech braci Szczanieckich, ma 4 łany km., 18 zagr., 7 kom., 100 owiec i 4 pasterzy.

Kursyki, przys., pow. dubieński, gm. Krupiec, par. praw. Kozin, 8 dm., 67 mk.

Kurszany, mstko, wś i dobra, pow. szawelski, gm. Kurszany, 23 w. od Szawel. Mstko ma 1900 mk. Gmina obejmuje 39 miejscowości, 435 dm. włośc (obok 98 innych), 5560 mk. włościan, uwłaszczonych na 7118 dz. Dobra, Grużewskich 3212 dz.

Kursze 1.) wś i dobra, pow. poniewieski, gm. Remigoła (7 w.), Bławdziewiczów 508 dz. (276 lasu). 2.) **K**, okolica, pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (9 w.).

Kursze, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (14 w.). 2.) **K**, dwa fol., pow. wiłkomierski, gm. Siesiki (6 w.). Jeden należy do Choroszewskich, ma 280 dz.

Kurtelewo, fol., pow. miński, gm. Stare-Sioło, 35 w. od Mińska, własność Buzanowskich.

Kurtowiany, pow. szawelski. W r. 1796 Nagórscy wystawili tu kościół murowany. Poprzedni chwilowo był zajęty przez kalwinów, katolicy odebrali napowrót w r. 1614.

Kurtyńce, wś, pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (3 w.).

Kurwondy, dwór, pow. kowieński, gm. Średniki (7 w.).

Kuryańce, wś, pow. skwirski, gm. Babin, st. poczt. Bród Bosy (15 w.), 30 w. od Skwiry, 184 dm., 979 mk., cerkiew, szkółka, wiatrak. Należy do dóbr Wierzchownia.

Kuryanczyk al. *Pryczypiwka*, słoboda przy wsi Bystryk, pow. skwirski, 25 dm., 142 mk.

Kuryanki, wś, pow. ostrogski, gm. Pererosłe, par. praw. Szymkowce (3 w.), 33 w. od Ostroga, 52 dm., 274 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1867, uposażona 34 dz., przez ks. Mikołaja Jabłonowskiego r. 1791. Do filii należy wieś Dryżaki. W r. 1583 Mikołaj Patrykijewicz Sieniuta wnosi od 4 dym., 2 ogr. Obecnie Łobaczewskiego i Popławskiej.

Kuryany, wś, pow. białostocki, gm. Dojlidy, 6 w. od Białegostoku, 679 dz

Kuryany, wś, pow. owrucki, gm. Pokalew, par. praw. Klimiec ($1^1/_2$ w.), 12 w. od Owrucza, 19 dm., 141 mk.

Kuryatyna, fol., pow. wiłkomierski, gmina Wieprze (10 w.).

Kuryck, wś, pow. kobryński, gm. Imienin.

Kuryle, wś, pow. wiłkomierski, gm. Uciana (14 w.).

Kuryliszki, wś włośc., pow. wileński, gm. Malaty (13 w.); miała 14 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Białodwór.

Kuryłów Łom, fol. dóbr Waliły, pow. białostocki.

Kuryłowicze, wś, pow. słonimski, gm. Kuryłowicze, 54 dm., 341 mk., 502 dz., zarząd gminny, szkoła. Gmina obejmuje 42 miejscowości, 726 dm. włośc. (obok 53 innych), 5465 mk. włościan, uwłaszczonych na 8069 dz. Nadto w gm. jest 51 dz. cerk. i 3869 większej posiadłości.

Kuryłówka 1.) wś, pow. kaniowski, gmina Kuryłówka, st. poczt. Kaniów (12 w.), 100 dm., 809 mk., cerkiew, szkółka cerk., dom przytułku, 10 wiatraków. Gmina obejmuje 10 miejscowości (7 siół, 3 wsi), 11,108 mk. (36 katol., 81 żydów) i 13,956 dz. (7690 większej posiadłości, 5850 włośc., 257 cerk.) 2.) **K.**, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Manaczyn (5 w.), st. poczt. i st. dr. żel. Wołoczyska (10 w.), 78 w. od mta pow., 241 dm., 1296 mk., cerkiew drewniana z r. 1749, uposażona 36 dz. z nadania Pruszyńskiego r. 1788, kaplica cmentarna murowana z r. 1893, szkółka cerk od r. 1884. Własność Pruszyńskich.

Kuryłówka, wś, pow. łańcucki. W r. 1565 w ststwie leżajskiem, miała 22 kmieci na $10^3/_4$ łan., bartników 11, karczmarz. Ogółem zł. 58 gr. 5 den. 15. Bartnicy dawali miodu ćwierci 10, setników 3, kunne po gr. 12 i sokołowe po den. 15.

Kuryłowo, os., pow. siebieski, gm. Nieporoty, dwie cerkwie.

Kuryły 1.) wś, pow. białostocki, gm. Gródek, 69 dz. 2.) **K.**, urocz, pow. sokólski, gm. Kamionka.

Kuryno, wś, nad Dźwiną, pow. witebski, gm. Kuryno, 25 w. od Witebska, 28 dm., 294 mk., zarząd gminny, cerkiew, szkoła, ambulatoryum, jarmark. Gmina obejmuje 157 miejscowości, 864 dm. włośc. (obok 130 innych), 6368 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,164 dz. Na polach wsi dwa kurhany.

Kurys, wś i przys., pow. poniewieski, gmina Smilgie (4 w.).

Kuryszki al. *Kurszyki*, wś, pow. poniewieski, gm. Skrobatyszki (15 w.).

Kurzeliczyn, dobra, pow. piński, na Zarzeczu, gm. Duboj, 26 w. od Pińska, własność Pusłowskich, około 800 włók. Lasy obecnie zniszczone, niegdyś wielka puszcza królewska w wójtowstwie kurzelickim. (Ob. Rewizya Puszcz, str. 12).

Kurzelów, mstko, pow. włoszczowski. Starożytny centr życia kościelnego, własność arcyb. gnieźn., którzy przy pierwszym podziale dyecezyi, umieścili tu jeden z pięciu archidyakonatów na jakie rozdzielili podwładny im obszar. Kościół pierwotny p. w. św. Wojciecha stracił znaczenie, gdy następnie, zapewne wraz z osadzeniem miasta r. 1285 przez Jakóba Swinkę, powstała kollegiata z kościołem p. w. N. P. Maryi,

złożona z 4 prelatur i 6 kanonii. Dla braku uposażenia Jarosław ze Skotnik, arcyb. zredukował kanonie do liczby trzech. On też wystawił kościół murowany, sklepiony, kryty dachówką. W r. 1254 odbywa się tu według Rocznika wielkopol., konsekracya Bogufała „de Cirnelin“ na biskupa pozn., dokonana przez Fulkona arcyb. gnieźn., choć tenże sam Rocznik podaje pod r. 1255 jakoby taż konsekracya odbyła się w Lędzie (Mon. Pol., III, 23). Leonard dyakon kurzelowski występuje w dok. z r. 1260. Archidyakon i kanonicy kurzelowscy w dok. z 1355 r. Akt z r. 1357 wymienia kollegiatę kurzelowską, obok łęczyckiej, rudzkiej, uniejowskiej. Sam K. nazwany jest tam: „civitas cum foro“. Dawał arcybiskupom dziesiątą część opłat celnych. Przy mieście był folwark (allodium) arcybiskupi Modrzew. Pirco pleban, prokurator arcybiskupi w dok. z r. 1358 (K. W., n. 1329. 1354, 1392). W r. 1385 bawi tu Bodzanta arcyb. i ztąd datuje swe rozporządzenie (Kod. mał., III, 122, 362). Szczegółowy opis uposażenia kollegiaty podaje Lib. Ben. Łaskiego (t. I, 545 — 558). W roku 1540 miasto należące do dóbr stołowych arcyb. gnieźn. wraz ze wsiami: Konieczno, Denków, Motyczno, Międzylesie, Komparzów, Modrzewie i Gościęcin, ocenione na 3300 grz. W mieście było 85 domów dających po 1 grz. Mieszczanie mieli role różnych rozmiarów. Trzy jatki dawały po 2 kamienie łoju. Czynsz z miasta wynosił grzyw. 24 gr. 5 prócz łoju, dochodu z dwu młynów i targowego. Folwark dobry, łąk obfitość, lasy i pasieki. Kopalnia i kuźnica żelazna dawała $1\frac{1}{2}$ grz. i 60 żelaz do pługów. Młyn około 60 korcy słodu. Wójtowstwo dające 6 grz. należało do wikaryuszów kurzelowskich, a archidyakon miał jatkę, czynsz od 7 mieszczan, młyn i staw. W r. 1573 miasto płaciło szosu fl. 19 gr. 6. Od 3 kupców gr. 18. Rządca dworski al. starosta za dziesięcinę fl. 2 gr. 25. Od młyna gr. 12, od 2 bań gorzał. fl. 2 gr. 13. Czopowe za rok fl 25.

Kurzeszyn, wś, pow. rawski. Kościół par. p. w. św. Katarzyny istniał już w XV w. Wieś była w połowie królewską w połowie szlachecką. Część łan. km. dawała dziesięcinę arcyb. gnieźn., część druga zaś swemu plebanowi, który miał we wsi 2 łany roli, trzy łąki, ogrody. W roku 1579 jest tu 6 działów. Kanonik Wilkowski płaci od 3 łan.

Kurzewszczyzna, fol., pow. nowogródzki, gm. Darewo, około 13 włók, własność Łopotów.

Kurzyny, pow. przasnyski, ob. *Bystre* (t. I).

Kuścin al. *Kustyn,* dobra, pow. sokólski, gm. Kruhlany, 11 w. od Sokółki, spadk. Kordaszewskiego, 663 dz., garbarnia.

Kuścińce, *Kustyńce,* wś i dobra, pow. sokólski, gm. Kruhlany, 24 w. od Sokółki. Wś ma 347 dz. (wraz ze wsią K.-Wołyńce); dobra, własność Kossakowskich, 100 dz.

Kusin, pow. wołkowyski, ob. *Kosin.*

Kusińce, wś, pow. wołkowyski, gm. Hornostajewicze, 23 w. od Wołkowyska, 118 dz.

Kuśkowce, mylnie *Kośkowce Wielkie* (t. IV, 949), wś nad rzką Zabołocią, pow. krzemieniecki, gm. Wierzbowiec, st. poczt. Jampol (18 w.), 35 w. od Krzemieńca, 144 dm., 802 mk., cerkiew drewn. z r. 1855 Cerkiew fil. we wsi Siniowce. Wś należała do Milewiczów. W r. 1583 kn. Stanisław Woroniecki wnosi od 11 dym., 5 ogr., 3 ogr. *K. Małe,* wś nad Zyrakiem, tamże, gm. i st. poczt. Wyszhorodek (8 w.), 39 w. od Krzemieńca, 76 dm., 521 mk., cerkiew drewn. zbudowana r. 1740, przez Maryę Wojnarowską stścinę dorohomirską, szkółka cerk. od r. 1859, młyn. Cerkiew fil we wsi Wolica. Osadzona r. 1558 przez ks. Wiszniowieckich na gruncie łanowieckim, należącym do braci Dymitra, Sawina i Antoniego Hniewoszowiczów Jałowieckich. W r. 1583 ks. Aleksandrowa Wiszniowiecka wnosi z K. od 4 dym., 3 ogr., 1 bojarz. i z K. drugich od 4 dym., 4 ogr. W r. 1708 Kazim. Głuchowskiego, cześnika wieluńskiego, w ostatnich czasach Faustyna i Stanisława Przyłuskich.

Kuśliszki, wś, pow. święciański, gm. Michajłowska (4 w.); miała 27 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Cerkliszki.

Kuśnierzówka, *Kusznirowka,* fol. przy wsi Demkowce, pow. kamieniecki.

Kuśniszcze, wś, pow. włodzimierski, gmina Zhorzany, 66 w. od Włodzimierza, 322 dm., 2127 mk., cerkiew, szkoła, wiatrak.

Kussary, wś, pow. rossieński, gm. Andrzejów (4 w.).

Kustarna, kol., pow. ostrogski, gm. Płużne, 15 w. od Ostroga, 42 dm., 262 mk.

Kustowce (t. IV, 950 *Kustowec*), wś nad rzką Derewiczką, pow. nowogradwołyński, gm. Kustowce, st. poczt. i dr. żel. Połonne (25 w.), 90 w. od mta pow., 206 dm., 1625 mk., cerkiew drewn. z r. 1740, szkoła, zarząd gminny.

Kustowicze, wś, dobra i os., pow. kobryński, gm. Iłosk, 17 w. od Kobrynia. Wś ma z chut. Leszczany 788 dz.; dobra, własność Parniewskich, 493 i Ostromęckich 144 dz.; osada 286 dz.

Kustówka 1.) przys. dóbr Isajewicze, pow. słonimski. 2.) **K**, dobra, pow. horecki, od r. 1872 Wasiliewych, 626 dz.

Kustrawa, wś, pow. biłgorajski. Nazwę swą otrzymała zapewne w XIV w. od Iwana Kustry z Krzeszowa, o którego działalności kolonizacyjnej wspomina Kochanowski w wierszu „Dryas Zamechska“.

Kusty, wś, pow. nowoaleksandrowski, gmina Jużynty (15 w.).

Kustycze, wś, pow. brzeski, gub. grodz., gm. Ratajczyce, 28 w. od Brześcia, 392 dz.

Kustycze, w dok. *Kuściczy,* wś, pow. kowel-

ski, gm. Turzysk, 25 w. od Kowla, 46 dm., 280 mk., szkoła. W r. 1577 i 1583 ks. Roman Sanguszko wnosi od 4 dym. łanow., 4 ogr.

Kustyn, wś, dobra i fol., pow. brzeski gub. grodz., gm. Łyszczyce, 26 w. od Brześcia. Wś ma 22 dm., 197 mk., zarząd gminny, cerkiew, wiatrak, 305 dz. włośc., 90 cerk. i 40 prywat.; dobra w części Izbickich, 226 dz., Ignatowiczów 243 dz.; fol. należy do dóbr Seheniewszczyzna.

Kustyń 1.) słoboda przy wsi Skrahlówce, pow. berdyczowski, 58 dm., 335 mk. 2.) **K.**, wś nad Horyniem, pow. rówieński, gm. Kustyń, st. poczt. i dr. żel. Równo (15 w.), 123 dm., 844 mk. (4 katol.), cerkiew par. murow. przerobiona r. 1837 z kościoła bernardynów; cerkiew filial. drewn. z r. 1700. Do par. praw. należą wsi: Koptewicze, Wołoszki i Reszuck. Gmina obejmuje 57 miejscowości, 1020 dm. włośc. (obok 1748 innych), 12,614 mk. włościan, uwłaszczonych na 6928 dz. W r. 1577 Iwanowa Kierdejowa płaci od 7 dym. po 10 gr.

Kusy, wś, pow. telszewski, gm. Masiady (6 w.).

Kusze, wś, pow. sieński, gm. Zameczek, 9 dm., 44 mk.

Kuszeliszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Poniemuń (6 w.).

Kuszelówka, wś, pow. wiłkomierski, gmina Dobejki (7 w.).

Kuszewo, r. 1258 *Chusevo*, wś, pow. wągrowiecki. Nadana klasztorowi lubińskiemu przed r. 1258 (K. W., n. 368).

Kuszkowo, ob. *Białozieryca*.

Kuszkowo, r. 1258 *Chuscovo*, wś, pow. kościański. Nadana przed r. 1258 klasztorowi w Lubiniu (K. W., n. 368).

Kuszlany, wś, pow. szawelski, gm. Wiekszuie (21 w.).

Kuszle 1.) wś, pow. prużański, gm. Kotra, 209 dz. 2.) **K.**, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (12) i Uszpol (6 w.).

Kuszlejkiszki, dwór, pow. poniewieski, gm. Remigoła (9 w.).

Kuszlejkowicze, dobra, pow. poniewieski, gm. Krakinów (9 w.), własność Nawlickich, 227 dz.

Kuszliki, pow. dryzieński, gm. Kamionka (6 w.), młyn wodny, gorzelnia. Własność Birkielów.

Kuszlin, w dokum. też *Kusznin*, wś nad rzką Horynką, pow. krzemieniecki, gm. Borsuki, st. poczt. Krzemieniec (14 w.), 245 dm., 776 mk., cerkiew drewn. z r. 1887 uposażona 64 dz., z nadania Konst. Ludw. Platera r. 1753 i 1772. Cerkiew fil. we wsi Jankowce. W r. 1545 własność kn. Dymitra Wiszniowieckiego. W XVIII w. Platerów, obecnie attyn. Katrynburga, hr. Ożarowskich.

Kuszniasze, wś, pow. lepelski, własność Korsaków.

Kusznierówka, wś, pow. sieński, gm. Łukoml (8 w.), 18 dm., 74 mk.

Kusznieruny, dwie wsi i dobra, pow. wiłkomierski, gm. Uszpol (5 w.). Dobra należą do Kibortów, z Syrutyszkami mają 370 dz.

Kuszniery, wś i fol., pow. słonimski, gmina Borki, 40 w. od Słonima. Wś ma 148 dz.; fol. należy do dóbr Iwacewicze.

Kusznierzyszki, folw., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (4 w.).

Kusznirówka 1.) wś nad rzką Samcem, pow. starokonstantynowski, gm. Manaczyn, par. prawosł. i st. poczt. Kupiel (3 w.), 67 w. od mta pow., 106 dm., 629 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1874 (na miejsce dawnej z r. 1784), uposażona 45 dz. z nadania Seweryna Wisłockiego r. 1784, szkółka od r. 1874. Do filii należy Słobódka Kusznirowska. Od Wisłockich, K. przeszła do Kowalskich, obecnie Kaplińskich. 2.) **K.** al. *Kusznirowiecka*, słobódka, pow. starokonstantynowski, gm. Manaczyn, 78 dm., 481 mk. Należy do Brodowskich.

Kuszpy, wś, pow. święciański, gm. Łabonary (26 w.); miała 10 dusz rewiz., należała do dóbr Antodury.

Kut Krasny, pow. czehryński. Ob. *Masłowa*.

Kut Wesoły, ob. *Wesoły Kąt*.

Kuta, urocz. w dobrach Reszniewo, pow. słonimski.

Kutajnie, okolica, pow. telszewski, gmina Wornie (11 w.).

Kutele, wś, pow. poniewieski, gmina Birże (19 w.).

Kutki, wś nad Korczykiem, pow. nowogradwołyński, gm. Berezdów (5 w.), st. poczt. Korzec (12 w.), 40 w. od mta pow., 137 dm., 829 mk., cerkiew drewn. z r. 1776, szkółka cerk. od r. 1860, cegielnia. Cerkiew fil. we wsi Pieczywody. Pokłady granitu czerwonego.

Kutkowce, wś, pow. tarnopolski. W r. 1469 sędzia kamieniecki Zygmunt przedstawił list królewski zabezpieczający 50 grz. na tej wsi. R. 1564 wś w pow. trembowelskim, ma 7 osad., 6 zagr., 2 rzem.

Kutkowo, *Kućkowo*, wś i fol., pow. sieński, gm. Kakowczyn, 5 dm., 46 mk. Fol., od roku 1880 Szczerbińskich, 120 dz.

Kutkowka, ob. *Jastrzębińce*.

Kutnia, wś nad rzką Pałną, pow. bychowski, gm. Osowiec Cerkiewny (6 w.), 34 dm., 146 mk., cerkiew, szkoła.

Kutnie, dobra, pow. bobrujski, Kurzewskich 2077 dz.

Kutniewicze, wś, pow. prużański, gm. Bajki, 13 w. od Prużany, 172 dz.

Kutniki, wś, pow. wołkowyski, gm. Krzemienica, 61 dz.

Kutno, miasto. Prawo miejskie posiada już w XV w. W dok. z r. 1301 występuje Michał

„rector ecclesie" (K. W., n. 836). Kościół par. p. w. św. Wawrzyńca na początku XVI w. uważany jest za „dawny". Około r. 1520 dziedzicami miasta są: Andrzej z Kutna kaszt. gostyński i Wacław Ostroróg. Łany miejskie i przedmiejskie dawały dziesięcinę kollegiacie łęczyckiej, a dworskie plebanowi. Mikołaj z K. wojew. łęczycki i ststa wielkopolski założył tu w drugiej połowie XV w. szpital z kościołkiem św. Ducha i Leonarda Nadał mu 6 grzyw. rocznie z dochodów miasta i wsi Suche Dąbie; trzy dla kapelana, 3 dla ubogich. Według reg. pobor. z r. 1579 daje miasto szosu fl. 12 gr. 24, od rzem. fl. 28 gr. 15, od bań gorzałcz. fl. 9, czopowe roczne fl. 110 gr. 12, od żydów pogłówne fl. 21 (Paw. Maz., 211).

Kuton, przys., pow. święciański, gm. Daugieliszki (2 w.); miał 6 dusz rewiz., należał do dóbr skarb. Łabuńce.

Kutorowszczyzna, pow. oszmiański, ob. *Katorowszczyzna.*

Kutowa, wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Łosinka, 28 w. od Bielska, 223 dz.

Kutrów, wś nad Styrem, pow. dubieński, gm. Beresteczko, par. praw. Merwa (2 w.), 57 w. od Dubna, 93 dm., 587 mk., cerkiew filialna drewn. z r. 1761. Do filii należą wsi: Dikowiny i Burkacze. W r. 1545 wś należy do Mikity i Jacka Kutrowskich. W r. 1565 Fiedora Trzebuchowska nabywa trzecią część wsi od Mikity i Hanny Kutrowskich. W r. 1577 Chwiedora Działyńska wnosi z K. i Mierwy od 14 dym. po 10 gr., 5 ogr. po 2 gr. W połowie XIX w. należała do hr. Ożarowskiego.

Kutuzówka, kol., pow. żytomierski, gm. Horoszki, 49 w. od Żytomierza, 39 dm., 248 mk.

Kuty 1.) wś, pow. mohylewski, gm. Wendoroż (6 w.). 2.) **K.**, wś, pow. sieński, gm. Bóbr, 21 dm., 158 mk. 3.) **K.**, wś, tamże, gm. Zameczek, 9 dm., 44 mk. 4.) **K.**, wś, pow. dzisieński, gm. Mikołajów (10 w.); miała 8 dusz rewiz.

Kuty 1.) wś nad Tykiczem Gniłym, pow. humański, gm. Chiżna, st. poczt. Buki (6 w.), 42 w. od Humania, 184 dm., 918 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 wiatraki. 2.) **K.**, wś, pow. krzemieniecki, gm. i par. praw. Szumsk (9 w.), 38 w. od Krzemieńca, 114 dm., 780 mk. W r. 1570 z Zaluszem Fedora Wojnicza. W r. 1583 Fiedor Bohowityn wnosi od 12 dym., 7 ogr., popa. W nowszych czasach Daniela Mężeńskiego i Stopnickiego. 3.) **K.**, kol., pow. łucki, gm. Szczuryn, 11 dm., 49 mk. W 1577 sioło zamku Torczyńskiego, wojew. połockiego (Dorohostajskiego) płaci od 10 dym., 1 ogr. 4.) **K.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Bereżce, 55 w. od Włodzimierza, 44 dm., 275 mk. 5.) **K.**, chutor, tamże, gm. Krymno, 100 w. od Włodzimierza, 26 dm., 140 mk. 6.) **K.**, wś, tamże. gm. Świniuchy, 43 w. od Włodzimierza, 49 dm., 339 mk W r. 1570 w zastawie u Jakóba Kołpitowskiego, który wnosi od 15 dym., 8 ogr. po 2 gr. W r. 1577 Prusinowski płaci od 9 dym. po 10 gr., 4 ogr. po 2 gr., a w r. 1583 Prusinowska od 12 dym., 11 ogr., 1 koła dorocz.

Kuty, miasto nad Czeremoszem, pow. kossowski. R. 1469 Jan Odrowąż przedstawił dokumenty na sumy różne w jakich trzymał wsi królewskie: Rybno i Kuty. Okazał również nadanie Władysława Jagiełły na wieczne posiadanie Satanowa z przyległymi wsiami z obowiązkiem zamieszkiwania tam stałego i stawienia 6 kopijników i 12 łuczników. W r. 1565 wś w ststwie śniatyńskiem, miała 33 dworzyszcz, z każdego dawano po trzy kuny, albo za każdą po gr. 20, podsadków 2 po 1 kunie, wataman wolny, owczarzy 11. Powołowszczyzny w roku siódmym dali wołów 37. Był też pop. Ogółem dochodu zł. 259 gr. 13. Młyn na Czeremoszu z banią solną dawał arendy zł. 20. W r. 1579 należy do dóbr Piotra Zborowskiego h. Jastrzębiec. Jestto wieś płacąca od 8 pługów, 3 zagr. Śród ludności mieszka obecnie znaczna liczba ormian, którzy przechowali tu strój, język i zwyczaje.

Kuty Zalesie, kol., pow. rówieński, gmina Tuczyn, 35 w. od Równego, 40 dm., 336 mk.

Kutymy, pow. rossieński, gm. Pojurze (4 w.), 73 w. od Rossień. Stanowiły ststwo niegrodowe, w ks. żmujdzkiem, pow. pojurskim Od roku 1771 posiadał je Andrzej Minejko, komornik ks. żmujdz., z opłatą kwarty 134 złp. 28 gr.

Kutyski, wś u źródeł rzki Samiec, pow. krzemieniecki, gm. Wyszhorodek, par. praw. Peczarna (1 w.), 59 w. od Krzemieńca, 70 dm. 500 mk., cerkiew cmentarna z r. 1874 uposażona 21 dz., przez dziedzica wsi Józefa Bałkowskiego. W r. 1618 ks. Aleksandrowej Poryckiej, spustoszona przez Tatarów. Obecnie Rzyszczewskich.

Kutyszcze, wś, powiat nowogradwołyński, gm. Lubar, 98 w. od mta powiat., 104 dm., 574 mk.

Kutyszki, dwie wsi, pow. kowieński, gmina Surwiliszki (8 i 10 w.).

Kuwejki, w spisie *Kowieki*, wś, pow. wołkowyski, gm. Werejki, 142 dz.

Kuwejkiszki, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (13 w.).

Kuwieczyno, wś i fol., pow. orszański, gm. Starosiele (5 w.). Fol. od r. 1877 Szarajów, 130 dz.

Kuzaki, wś, pow. rossieński, gm. Kielmy (7 w.).

Kuziewicze 1.) wś, pow. wołkowyski, gm. Zelzin, 30 w. od Wołkowyska, 376 dz. 2.) **K.**, fol., pow. borysowski, od r. 1862 Poźniaków, 600 dz.

Kuzinie, *Kuziny*, wś, pow. dźwiński, parafia Krasław.

Kuźkowicze, wś nad rzką Rejką, pow. bychowski, gm. Osowiec Cerkiewny (18 w.), 108 dm., 599 mk., cerkiew, szkoła.

Kuźliszki, zaśc., pow. święciański, gm. i dobra skarbowe Daugieliszki (5 w.); miał 15 dusz rewiz.

Kuźmicze 1.) okolica, pow. grodzieński, gm. Łasza, 122 dz. Wś należała do wójtowstwa podnieteckiego we włości kraśnickiej, ekon. grodzieńskiej. We wsi było 18 włók gruntu podłego. Poddani mieli 54 wołów i 21 koni; powinni płacić 21 kóp 54 gr., nadto dawać 18 beczek owsa i za odwóz 1 kopę 30 gr. 2.) **K.**, wś i fol., pow. wołkowyski, gm. Werejki (3 w.), 25 w. od Wołkowyska Wś ma 22 dm., 198 mk., 331 dz.; fol. należy do dóbr Werejki. 3.) **K.**, wś nad rzka Botywlą, pow. mozyrski, gm. Skorodno, 26 dm., 222 mk., cerkiew.

Kuźmience, wś, pow. orszański, gm. Wysokie (5 w.), 15 dm., 75 mk.

Kuźmin, fol., pow. sieński, gm. Rasna (8 w.), własność Gajewskich, z fol. Józefpole, Niekraszewo i Antopol 1701 dz. (888 lasu), młyn, gorzelnia.

Kuźmin, mstko nad rzką Słuczą, która tu rozlewa się w rozległy staw (około 7 w. długi i 3 w. szeroki), pow. starokonstantynowski, gm. Kulczyny, st. poczt. Starokonstantynów (12 w.), 243 dm., 3582 mk., cerkiew murow. z r. 1872 na miejscu dawnej, uposażona 67 dz. z nadania ks. Janusza Sanguszki w r. 1748, synagoga, dom modl. żydow., szkoła od r. 1869, apteka wiejska, dwa młyny. W mstku odbywa się 9 jarmarków rocznie. K. pierwotnie należał do zamku krzemienieckiego i został nadany ks. Konst. Ostrogskiemu przez ks. Aleksandra, co potwierdza Zygmunt I w r. 1517. W r. 1583 ks. Konst. Ostrogski wnosi z K. od 15 dym., 6 ogr., 16 ogr., 2 kół waln., 1 popa. W r. 1593 i 1595 spustoszony przez Tatarów. Wchodząc w skład ordynacyi ostrogskiej, K. w r. 1753 oddany został z włością, Karolowi Szydłowskiemu. Od niego pod koniec wieku mstko przeszło do ks. Stan. Lubomirskiego, następnie córki hr. Konstancyi Rzewuskiej. Przy sprzedaży dóbr nabył K. r. 1856 bar. Maks. de Szoduar.

Kuźmina 1.) wś, pow. horodecki, gm. Bezkatowa, st. poczt. 2.) **K.**, os., pow. newelski, gm. Kubek (10 w.).

Kuźmińce 1.) ferma nad rzką Kamienną, pow. berdyczowski, gm. Szyrmówka, 5 dm., 32 mk. 2.) **K.**, wś, pow kaniowski, gm. Prucki Wielkie, st. poczt. Rzyszczów, 46 w. od Kaniowa, 80 dm., 695 mk., szkółka, 5 wiatraków. 3.) **K.**, wś, pow. zasławski. gm. Białogródka, st. poczt. Zasław (27 w.), 176 dm., 912 mk., cerkiew drewn. z r. 1793, szkółka cerk. Własność ks. Sanguszków.

Kuźminicka Słoboda, wś, pow. homelski, gm. Popówka, 77 dm., 401 mk., 2 wiatraki.

Kuźminicze 1.) wś, pow. bychowski, gmina Dołhi Moch (12 w.), 59 dm., 384 mk. 2.) **K.**, wś, pow. homelski, gm. Popówka (6 w.), 232 dm., 1163 mk., cerkiew, 3 wiatraki, cegielnia. 3.) **K**, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Kuźminiszki, zaśc., pow. oszmiański, gm. Kucewicze (12 w.), należał do dóbr Nowosiołki.

Kuźminka, folwark dóbr Purplewo, pow. sieński.

Kuźminka, rzeczka, w pow. żytomierskim, pr. dopł. Hnyłopiatu, przepływa pod mstkiem Słobodyszczé.

Kuźminka (ob. t. IV, 9, *Kuźmin*), kol. żyd. nad Dniestrem, pow. olhopolski, gm. Kamionka (8 w.), 148 dm., 1050 mk., dom modlitwy żydowski.

Kuźmińska Słobódka, wś, pow. proskurowski, gm. Kuźmin (4 w.), 50 dm.

Kuźmiszki 1.) dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dusiaty (5 w.), 29 w. od mta powiat. Własność niegdyś Zabłockich, później Salmonowiczów, dziś Mińskich, z Kiejszami 142 dz. 2.) **K.**, dwie wsi, tamże, gm. Sołoki (17) i Widze (8 w.). 3.) **K.**, dwa zaśc., tamże, gm. Antuzów (11) i Smołwy (6 w.). 4.) **K.**, fol., pow. poniewieski, gm. Kibury (5 w.). 5.) **K.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (12 w.).

Kuźmówka, chutor nad rzką Skwyrką, powiat wasylkowski, gm. Szamrajówka, 27 dm., 142 mk.

Kuźnica, mstko nad Łosośną, pow. sokólski, gm. Kruhlany, 15 w. od Sokółki, 560 dz. miesz., 55 cerk., 65 kośc. Par. praw., dek. (błagoczynia) sokólskiego, 1029 dusz. Klucz kuźnicki, ekon. grodzieńskiej czynił w 1680 r. 2339 złp. 29 gr.

Kuźniecowo, wś i dobra, pow. wieliski, gm. Krest, własność Wojejkowych.

Kuznocin, r. 1273 *Cusnocino*, wś pow. piotrkowski. Dawna własność bisk. kujaw. w kasztelanii wolborskiej (Kod. dypl. pol., II, 85). W r. 1552 bisk. kujawski płaci tu od 17 os., $6^1/_2$ łan., karczmy i 2 łan. sołt.

Kuzomicze, fol., pow. święciański, gm. Kobylnik, r. 1865 Cywińskich.

Kuzowa, *Kuzawa*, wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Dubiażyn, 202 dz.

Kuzowina, wś, pow. czauski, gmina Hory (18 w.).

Kuże, pow. szawelski. Biskup Parczewski r. 1652 zatwierdził zapis Jana Kazimierza Godlewskiego na 36 włók ziemi z poddanymi dla kaplicy w K.

Kużel 1.) wś, pow. owrucki, gm. Worobie Nowe, par. praw. Hołubiewicze, 25 dm., 151 mk. 2.) **K**, słoboda i kol., tamże, gm. Bazar. Słoboda ma 17 dm., 104 mk.; kol. 16 dm., 83 mk.

Kużele, dobra, pow. połocki, Szaniawskich, 530 dz.

Kwaczała, w dok. *Quachala*, wś, pow. chrzanowski. W dokum. bez daty z czasów biskupa Bodzanty (1348—1366) wymieniona jako włość biskupia. W r. 1581 bisk. krak. płaci tu od 20 łan., 2 zagr, 1 zagr. bez roli, 8 kom., 6 kom. bez bydła, 1 chałupnika, 1/4 karczmy.

Kwaczówka, przys., pow. krzemieniecki, gm. Wiszniowiec, 20 w. od Krzemieńca, 40 dm., 552 mk.

Kwaczuki, chutor w dobrach Lichinicze, pow. wołkowyski.

Kwapinka, w dok. *Quappina vola*, wś, pow. wielicki, ob. *Kędzierzynka*.

Kwarciany, wś, pow. czauski, gm. Hory (16 w.), 37 dm., 209 mk.

Kwarczan, niem. *Quartschen*, r. 1232 *Chwartsane*, wś nad rzką Mislą (Miezel), pod miastem Neu Damm, w Nowej Marchii. Nadana r. 1232 Templaryuszom, przez Władysława ks. Polski. Mają tu oni swój dworzec (curia). W dokum. z r. 1291 występuje „magister curie Quarczanis“ (K. W., n. 141, 516, 679, 1248, 1448)

Kwasiele, wś, pow. wiłkomierski, gm. Ucianа (8 w.).

Kwasiewicze, wś, pow. słonimski, gm. Korsów, 48 w. od Słonima, 35 dm., 510 mk., 582 dzies.

Kwasiłów, wś i kol. czeska, pow. rówieński, gm. Równo (8 w.), par. praw. Kornin (1/2 w.). Wś ma 33 dm., 336 mk.; kol. 119 dm., 756 mk., szkołę.

Kwasków, wś, pow. kaliski. Nadany jakoby klasztorowi w Lądzie, przez Mieszka Starego (K. W., n. 10, 393). Por. *Kijaszkowo*.

Kwasów, wś nad rzką Lipą, pow. włodzimierski, gm. Podbereże, 57 w. od Włodzimierza, 112 dm., 974 mk., cerkiew, młyn wodny. Własność niegdyś biskupstwa włodzimierskiego, potem monasteru żydyczyńskiego. W r. 1577 władyka włodzimierski Fiedosiej wnosi od 32 dym., 12 ogr., 2 kół młyna wieśn. po 12 gr. W r. 1583 Stanisław Żółkiewski płaci od 25 dym, 6 ogr., 4 kom., 1 koła dor., 1 popa.

Kwasowica, wś, pow. łucki, gm. Torczyn, 14 dm., 93 mk. Własność Kadłubiskich i Eweliny Wężówny.

Kwasówka 1.) dobra, pow. grodzieński, gm. Łasza (6 w.), 23 w. od Grodna, własność Niemcewiczow, z fol. Doroszewicze 147 dz. Nadto 36 dz. kośc. Wś należała do wójtowstwa poniemońskiego we włości dworu kwasowskiego, ekonomii grodzieńskiej. Podług reg. pomiar. w r. 1558 było we wsi 35 włók gruntu dobrego, t. j. 1 na gumiennego i 34 na służbę ciągłą. Dochód ogólny, oprócz owsa i odwozu, czynił 21 kop 4 den. Włość dworu kwasowskiego obejmowała wójtowstwa: ilkowskie, poniemońskie, grajewskie i hornickie. W r. 1680 klucz kwasowski czynił 9686 złp. 26 gr. 2.) **K.**, fol., tamże, należy do dóbr Świsłocz Górna. 3.) **K.**, tamże, gm. Indura, ob. *Pogorzany*. 4.) **K.**, urocz. przy wsi Kumiałka, pow. sokólski. 5.) **K.**, urocz., tamże, gm. Ostra Góra.

Kwaszyn, u Dług. *Qwasszyn*, wś pow. stopnicki. Prepozyt skalbmierski miał tu trzy i pół łan. km., 2 zagr, biskup krak. 2 łany i kustosz skalbmierski 2 łany. Dziesięcinę ze wszystkich łanów pobierał biskup.

Kwatery 1.) dobra, pow. wołkowyski, gmina Świsłocz (10 w.), 28 w. od Wołkowyska, własność Glindziczów, z fol. Frankowo 950 dz., młyn wodny. 2.) **K.**, wś, os. i chutor, tamże, gm. Szydłowicze, 27 w. od Wołkowyska. Wś z os. ma 766 dz.

Kwejle, wś, pow. telszewski, gm. Gadonów (18 w.).

Kwesy, *Kwiesy*, wś, dobra i os. młyn., pow. kowieński, gm. Wilkija (5 i 8 w.).

Kwiadzie, zaśc., pow. wileński, gm. i dobra Szyrwinty (2 w.).

Kwiatkojcie, *Kwietkojcie*, zaśc, pow. szawelski, gm. Popielany (9 w.).

Kwiatków, wś, pow. kolski. Nadana cystersom wraz z Dobrowem. Ob. *Dobrów*.

Kwiatkowce, mylnie *Kwiatkowice* (ob. t. V, str. 20), fol., pow. oszmiański. Mają z fol. do 2000 dz.; były attyn. Subotnik, oddzielnie oddawane w zastaw. W r. 1689 posiadał je Stanisław Kazimierz Radziwiłł. Nabyte przez Umiastowskich, z Subotnikami w r. 1805.

Kwiatkowice, wś, pow. łaski. Leszek Czarny nadał tę wieś r. 1280 za zasługi Jaksom h. Gryf. W XIV w. Marcin Jaksa syn Mikołaja wystawił i uposażył kościół par. p. w. św. Mikołaja i św. Doroty. W połowie XVI w. Anna Puczkowa dziedziczka wsi odnowiła, zaopatrzyła w sprzęty i uposażyła kościół. Dziesięcinę z łan. kmiecych i dworskich pobierał pleban. Ob. Tymieniecki S.: „Żalnik w K.“ (Pam. Fizyogr., t. I, 1881 r.).

Kwiatkucie, wś, pow. kowieński, gm. Janów (5 w.).

Kwiaty, dwa dwory, pow. poniewieski, gm. Birże (12 w.).

Kwidzyn, miasto. Istnieje tu niemieckie towarzystwo historyczne: „Historisches Verein fuer den Regierungsbezirk Marienwerder“, wydające swój zbiornik.

Kwieciany, wś i os. str. pogr., pow. telszewski, gm Gorzdy (4 w.).

Kwiecie, dwór, pow. telszewski, gm. Kretynga (4 w.).

Kwieciszew, w dokum. z XII w. *Clestitarw*, r. 1145 *Quecisov*. Jestto starożytny gród kasztelański z targowiskiem. Wydawca Kod. Wielk. odnosi do K. nazwę „Clestitarw“ w nadaniu dla klasztoru w Mogilnie. Akt z r. 1145 poucza nas, iż skutkiem sporu o K. między braćmi

(Mieszkiem i Bolesławem), dostał się on matce ks. Salomei, która oddała tę włość klasztorowi w Trzemesznie, przyczem ludność K. uwolnili książęta od ciężarów prawa polskiego. Wedle aktu z r. 1146 klasztor otrzymał tylko targowisko. W dok. z r. 1193 w liczbie dochodów nadanych klasztorowi w Strzelnie wymieniono: „dziesiąty targ“ w K. Wraz z K. otrzymał klasztor trzemeszeński wieś Cebar (Zbar) z targowiskiem. W dok. z r. 1215 młyn tutejszy wymieniony jako własność klasztoru w Strzelnie (Ulanow. Dok. Kuj., n. 117, 2, 125, 12). W r. 1298 ks. Władysław uwalnia K. od juryzdykcyi grodu kruszwickiego. Krzyżacy niszczą w czasie swego napadu K. W r. 1342 Kazimierz król pozwala wieś K. zamienić na miasto i nadaje mu prawo sredzkie. Młyny tutejsze wspominają dokum. od r. 1215. W latach 1311 i 1312 występuje Michał dziedzic Koszanowa kasztelan kwieciszewski (K. W., n. 3, 11, 12, 15, 708, 941, 1064, 1192, 1210 i inne). R. 1326 Wojsław prepozyt trzemeszeński oddał K. arcyb. Janisławowi w zamian za Wełnę wś arcybiskupią. Arcybiskupi drogą zamiany odstąpili K. kapitule. R. 1383 złupiony przez stronników Ziemowita Kościół par. p. w. św. Maryi Magdaleny istniał już zapewne w XIII w. Obecny murowany wzniosła kapituła gnieźn. r. 1522. Restaurowany w latach 1833 i 1870. W r. 1580 K. daje szosu fl. 1 gr. 16, od 1 rzemieślnika, 4 komorn., 1 przekupki.

Kwieczłauki, wś, pow. szawelski, gm. Krupie (10 w.).

Kwiedory, wś, pow. poniewieski, gm. Pokroje (5 w.).

Kwietcze, dobra, pow. borysowski, Połubińskich 489 dz. Do dóbr należy fol. Postrzeż.

Kwietki, mstko, pow. nowoaleksandrowski, gm Kwietki, st. poczt. Rakiszki, 99 w. od mta pow., ma 420 mk. Gmina obejmuje 44 miejscowości, 327 dm. włośc. (obok 56 innych), 3107 mk. włościan, uwłaszczonych na 4905 dz.

Kwietyn, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (15 w.).

Kwikle, wś, pow. wiłkomierski, gm. Uciana (10 w.).

Kwilina, r. 1239 *Quilitia*, wś, pow. włoszczowski. Wedle dok. z r. 1239 Fulko arcyb. gnieźn. otrzymawszy tę wś drogą zamiany za Kępino, następnie nadał ją klasztorowi w Sulejowie (K. W., n 221 i Kod. mał., II, 62).

Kwilno, r. 1557 *Quilino*, wś, pow. nieszawski. Wedle dok. z r. 1257 siedział tu niejaki Ozan, który dawał dziesięcinę kollegiacie kruszwickiej (Ulanow. Dok. Kuj., 191, 17). W r. 1557 płaci tu Erazm Kretkowski kasztelan gnieźn. od 6 łan.

Kwinciszki, dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (10 w.). Własność Butlerów, z Dytkunami 364 dz.

Kwiryszki, dwór, pow. poniewieski, gmina Birże (11 w.).

Kwist, ferma, pow. bałcki, gm. Mołokisz (2 w.).

Kwitki, wś nad rzką Monastyrską, pow. kaniowski, gm. Taraszcza, st. poczt. Korsuń (10 w.), 60 w. od Kaniowa, 885 dm., 4522 mk., cerkiew, szkoła ludowa, szkółka cerk., 6 młynów, 5 wiatraków, targi co drugi poniedziałek. Należy do klucza korsuńskiego.

L.

Laakase, w dolnym biegu zwana *Dwetena*, *Dwetka* al. *Dweta* (ob. t. II, 233, *Dweeta* i III, 269, gdzie mylnie podana jako dopływ Iłłukszty), rzeka, w gub. kurlandzkiej, lewy dopływ Dźwiny. Bierze początek w pobliżu wsi Meże, płynie ku płn.-wsch. następnie zwraca się na płd.-wsch., przepływa przez dwa jeziora i ubiegłszy około 30 w. uchodzi do Dźwiny pod fol. Janopol. Od prawego brzegu przybiera Iłłukszte.

Labiszki, os., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (1 w.).

Labowicka Buda, fol., pow. bobrujski, własność Labowiczów, 80 dz.

Lacewicze, wś, pow. lidzki, gm. Lack (5 w.); miała 22 dusz rewiz.

Lachczyce, wś, pow. kobryński, gm. Błoty, 15 w. od Kobrynia, 919 dz. Należała do ekonomii kobryńskiej. Podług rewizyi D. Sapiehy r. 1563 było w niej 7 włók gruntu podłego. Z włóki płacili po 83 gr. Dochód ze wsi 9 kóp 41 gr.

Lachmirowice, w dok. z r. 1271 *Lanchomiry*, *Lanchomirze*, r. 1557 *Lankomirowicze*, wś, pow. inowrocławski. W r. 1271 „comes Lanchomirus zapisuje testamentem swym wieś Proczyno (Prochyno) kościołowi kruszwickiemu a po-

łowę wsi „Lanchomiry“ żonie Dobrosławie „que me de Paganismo redemit“ (Ulanow. Dok, 216, 41 i K. W., n. 442). W r. 1557 wś ta w par. Kościeszki płaci od 2 łan, 3 zagr. 1 komorn., 1 rzem. Kto płaci, nie podano w regestrach.

Lachnowo, dobra, pow. grodzieński, gmina Indura, 28 w. od Grodna, dawniej Lachnickich, obecnie Chrapowickich, 277 dz.

Lachów, fol., pow lepelski, gm. Ułła (15 w.), kaplica kat., gorzelnia, młyn.

Lachów 1.) wś przy ujściu Kotuńki do Wilii, pow. ostrogski, gm. Kuniów (2 w.), st. poczt. Ostróg (18 w.), 62 dm., 414 mk., cerkiew drewniana z r. 1645, przebudowana r. 1858 przez Oskara Sosnowskiego, szkółka cerk. Do parafii praw. należą wsi: Bołotkowce, Iliaszówka i Podczapki. Cerkiew fil. we wsi Noworodczyce (4 w.). W r. 1470 Wańko Skierdziejewicz, pan chełmski, oddaje ks. Semenowi Wasilewiczowi Zbaraskiemu, za 1000 kóp szerokich gr. czeskich ojcowiznę swoją (między niemi i L.). W r. 1545 wraz z Bołotkowcami własność Michajła i Hryćka (Dżusów). W r. 1570 wnosi pobór z L. i Noworodczyc, Michajło Dżusza, a r. 1583 Bohdan i Jan Dżusowie płacą z L. od 10 dym., 9 ogr., 1 koła waln., 1 popa. 2.) L., w dok. *Lachowicze*, wś nad rzką Tarkówką, pow. włodzimierski, gm. Poryck, 28 w. od Włodzimierza, 51 dm., 370 mk., cerkiew, młyn. W r. 1545 własność Siemiona Lachowskiego. W r. 1577 Iwan Lachowski wnosi od 6 dym. po 10 gr., 13 ogr.

Lachowa, wś, pow. radomyski, gm. Potyjówka, par. praw. Borszczów, st. poczt Radomyśl (11 w.), 105 dm., 566 mk., 221 dz. włośc. Własność większa, (do 1209 dz.) rozprzedana w r. 1868 do 1876 przez właściciela Szaramowicza 65 posiadaczom.

Lachowce 1.) wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Małoryte, 50 w. od Brześcia, 66 dm., 776 mk., cerkiew, 2689 dz. włośc., 29 prywat. i 186 cerk. Par. praw., dek. (błagoczynia) brzeskiego, 938 dusz, cerkiew. 2.) L., os., pow. kobryński, gm. Mokrany, 56 w. od Kobrynia, 5 dm., 65 mk., 280 dz. dwor. i 12 dz. włośc.

Lachowce 1.) mstko nad Horyniem, pow. ostrogski, gm. Lachowce, st. poczt. Jampol (10 w.), 45 w. od Ostroga, 666 dm., 5314 mk., dwie cerkwie paraf. Jedna św. Trójcy, przerobiona r. 1869 z kościoła dominikanów, druga drewniana, Pokrowska, z r. 1778, oraz trzy fil.: N. M. P. Kazańskiej z r. 1846, Przem. Pańskiego z r. 1669 i Narodzenia N. M. P. z r. 1726. L. dzielą się na pięć części, właściwe mstko, zasiedlone przeważnie przez żydów, oraz przedmieścia: Staryki, Podgórze, Mokra (dawniej Hajducka) Wola i Sucha (dawniej Zarzeczna) Wola. Gmina obejmuje 9 miejscowości, 1183 dm. włościańskich (obok 32 innych), 9246 mk. włościan, uwłaszczonych na 7385 dz. W r. 1545 własność Hryćka Sieniutycza. W r. 1583 Fiedor Sieniuta Lachowiecki wnosi ze wsi L. od 38 dym., 7 ogr., 2 kół waln., 1 stęp. Przedstawił przywilej na wolność dla L. do 20 lat. 2.) L., wś, pow. żytomierski, gm. Kodnia (10 w.), st. poczt. Reja (15 w.), st. dr. żel. Berdyczów (25 w.), 30 w. od Żytomierza, 291 dm., 1798 mk., cerkiew drewn. z r. 1886, na miejscu dawnej, szkółka cerk. od r. 1886. Do par. należy wś Rozkopana Mogiła. Obecnie własność Tereszczenki.

Lachowicze 1.) dobra, pow. kobryński, gm Osowce (10 w.). 66 w. od Kobrynia, własność ks. Druckich Lubeckich (dawniej Szemiotów), z chut. Korohodyszczo 5632 dz. Par. praw., dek. (błagoczynia) bezdzieskiego, 1305 dusz. 2.) L., wś, pow. wołkowyski, gm. Samarowicze, 19 w. od Wołkowyska, 44 dm., 524 mk., wiatrak, 682 dz. 3.) L., pow. piński. Wymienione pod r. 1515 i 1518 jako nadane przez kn. Fiedora Jarosławicza Pińskiego, ziemianom Fursowiczom, po których dziedziczyli tu Kmitowie i inni (ob. Rewizya Puszcz, str. 71 — 73). 4.) L., wś, pow. sieński, gm. Łukoml (13 w.), 22 dm., 120 mk. 5.) L., trzy fol, tamże. Jeden Hercyków, ma 130 dz., drugi Korsaków 341 dz. (200 lasu), trzeci Koszków, 176 dz. (86 lasu). 6.) L., zaśc., pow. trocki, gm. Jewie (11 w.): miał 16 dusz rewiz., należał do dóbr Abramowsk.

Lachowiec, wś, pow. kobryński, gm. Oziaty, 26 w. od Kobrynia, ze wsią Oziatą 1959 dz.

Lachówka 1.) wś i okolica, pow. bielski gub. grodz., gm. i par. Siemiatycze, 73 dz. włośc. i 59 dz. drobnej szlachty. 2.) L., fol., pow. ihumeński, Protasewiczów 70 dz. 3.) L., pow. mohylewski, ob. *Dubrowka.*

Lachowo, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Lachowszczyzna 1.) dobra, pow. czauski, Krzysiewiczów, 1271 dz. (905 dz. lasu), młyn. 2.) L. al. *Wodzynowszczyzna*, pow. dryzieński. Nie Chodaszewskim lecz Chodaczewskim i nie Jer. Wilkońskiego lecz Jer. Wiskowskiego. 3.) L., fol., pow. lepelski, Danilewiczów 100 dz.

Lachy 1.) wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Kleniki, 13 w. od Bielska, 430 dz. 2.) L., wś, fol i okolica, pow. prużański, gm. Michajłowska, 4 w. od Prużany. Wś ma 86 dz.; fol. w części Wołyńcewiczów, 80 dz., Szaniawskich 55 dz; okolica 98 dz. 3.) L., wś i dobra, pow. czerykowski, gm. Bielica, 22 dm., 97 mk. Dobra, Matuszewiczów 352 dz. (250 lasu). 4.) L., wś, pow. orszański, gm. Rudnia, 5 dm., 16 mk. 5.) L, dobra, pow. sieński, Łyczkowskich 735 dz. (430 lasu). 6.) L., wś skarb. nad rzką Udryą, pow. lucyński.

Lacka Buda, *Lackobuda*, urocz., pow. białostocki, gm. Obrębniki, 52 dz.

Lacka Wola, r. 1565 *Tytowa Wola*, wś, pow. mościski, ob. *Hodynie.*

Lackie, ob. *Ladzkie.*

Lackiszki, okolica, pow. kowieński, gmina Bobty (8 w.). Mają tu Januszkiewiczowie 151 dzies.

Lacko, r. 1515 *Laczka*, wś, pow. dobromilski. W r. 1515 „Herburt vexilifer", płaci tu od $6^1/_2$ łan., młyn 6 gr., pop gr. 15. R. 1589 należy również do Herburtów.

Lacków, pow. szawelski. W r. 1622 wzniesiono tu zbór kalwiński. Gdy zgorzał, ks. Radziwiłł wystawił nowy, który upadł w początku XVIII w.

Lada, wś, pow. wilejski, gm. Iża (8 w.); miała 31 dusz rewiz.

Ladce, okolica, pow. rohaczewski, gm. Rassochy, 47 dm., 240 mk.

Ladesznia, wś, pow. czauski, gm. Drybin, 17 dm., 62 mk.

Ladno, fol. dóbr Trościanka, pow. sieński.

Lado, słoboda i fol., pow. rówieński, gm. Wyry, 150 w. od Równego.

Ladokupie, pow. poniewieski, ob. *Ledokupie.*

Ladokut, wś, pow. wileński, gm. Muśniki (7 w.), należała do dóbr Narwidziszki.

Ladowicze, wś i fol., pow. kobryński, gm. Opol, 60 w. od Kobrynia. Wś ma 115 dm., 1582 mk., zarząd gminny, 1071 dz.; fol. należy do dóbr Opol.

Ladówka 1.) urocz. w dobrach Synkowicze, pow. słonimski. 2.) **L.,** wś, pow. połocki. Mają tu Baranowscy 40 dz.

Lady 1.) wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Kleniki, 14 w. od Bielska, 261 dz. Za wsią śród lasu koło rzki Łokszycy 6 owalnych kurhanów zwanych przez lud Szaniec, otoczonych rowami. 2.) **L.,** chutor przy wsi Odryżyn, pow. kobryński. 3.) **L.,** wś, pow. wołkowyski, gm. Pieski, 256 dz. 4.) **L.,** pow. ihumeński, Birukowicza 52 dz. i Kiełczewskich. 5.) **L**, pow. miński, Paszkiewiczów 976 dz. 6.) **L**, mstko i dobra nad rzką Mereją, pow. horecki, gm. Chołbnie, 37 w. od Horek, przy tr. poczt. z Orszy do Smoleńska, st. dr. żelaznej mosk.-brzeskiej Krasne (12 w.). Ma 497 dm., 5140 mk. (749 praw., 4391 żydów), 2 cerkwie, 8 dom. modl. żydow., zarząd okr. pol., st. poczt., apteka, młyn, 3 garbarnie, 4 krupiarnie. W r. 1772 podane jako mstko handlowe. W r. 1780 ces. Katarzyna i ces. austr. Józef, jadąc z Mohylewa do Smoleńska, nocowali tutaj 31 maja. W r. 1812, po bitwie pod Krasnem, Napoleon odłączył się od armii w L. i udał się saniami w dalszą drogę. 7.) **L.,** zaśc., pow. rzeżycki, Mitrofanowych 18 dz. i Kruhlakowych 18 dz. 8.) **L.** *Suche*, wś, pow. wieliski, gm. Uświat.

Lady Hołyń, kol., pow. rówieński, gm. Stydyń, 10 dm., 97 mk.

Ladzinka, fol., pow. słonimski, gm. Rohotna, Sidorowiczów 77 dz.

Ladziny, wś i dobra, pow. słonimski, gm. Rohotna, 29 w. od Słonima. Dobra, własność Jelskich, z fol. Hryniczyce, 1068 dz. Pod wsią 2 kurhany.

Ladzkie 1.) r. 1578 *Lyaczkie*, wś, pow. buczacki. W r. 1578 płaci tu arcyb. lwowski od 4 łan., 4 komorn., 1 popa, 1 karczmy. $^1/_4$ łanu. 2.) **L**, wś, pow. tłumacki. Należało r. 1578 do do Potockich. Płacono od 9 pługów, 9 zagr., 1 kom., 1 pop.

Lagi, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (17) i Szaty (3 w.).

Lagów, r. 1251 *Lagow*, zapewne *Łagów*, miasto w dyecezyi lubuskiej. Własność braci szpitalnych św. Jana Jerozol., którzy mieli tu swój dom (K. W., n. 297, 1324 i inne).

Laguszyszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (4 w.).

Lajgol, fol., pow. lucyński, attyn. Zalmujży.

Lajki, wś włośc., pow. oszmiański, gm. Lipniszki (5 w.); miała 14 dusz rewiz. Należała do plebanii lipniskiej, obecnie skarbowa.

Laków, *Lakowo* (ob. t. V. 53 *Lachów)*, dwór i dobra, pow. kowieński, gm Betygoła (9 i 14 w.). Hrynkiewiczów 283 dz.

Lakutyszki, dwór, pow. rossieński, gmina Skawdwile (13 w.).

Lale 1.) *Laly*, fol., pow. kowieński, gm. Kiejdany (3 w.). Mają tu: Starewiczowie 115 dz., Stefanowiczowie 54 dz., Wajnowscy 58 dz. 2.) **L.,** fol. i okolica, pow. poniewieski, gm. Remigoła (15 w.). Mają tu Snieżkowie 15 dz., Towginowie i Misiewiczowie 49 dz. 3.) **L.** *Stare*, dwór, pow. rossieński, gm. Kielmy, Kuszelewskich 350 dz. 4.) **L.,** mstko, tamże. Kościół tutejszy przez jakiś czas był w ręku kalwinów. Wyrokiem trybunału litew. z r. 1628 zwrócono go katolikom ze wsią Bałmiszki. 5.) **L.,** dobra, pow. telszewski, gm. Żorany (5 w.), Underowiczów 280 dz. 6.) **L.,** wś, pow. wiłkomierski, gm. Szaty (3 w.).

Lalin, r. 1515 *Lalina*, wś, pow. sanocki. W r. 1515 należy do miasta Tyrawy, płaci od 5 łan., 2 młyn. po gr. 6, karczma gr. 6. W r. 1589 włość szlachecka, $2^1/_4$ łan., 4 zagr., młyn.

Laliny, w dok. z r. 1497 *Jaliny*, wś, pow. nowomiński. Wś należąca do grodu w Latowiczu, wymieniona w dok. z r. 1497 (Kod. maz., 313). W r. 1576 Stan. Karwicki płaci tu od $11^1/_2$ łan.

Laliszki, fol. dóbr Pojeziory, pow. rossieński.

Lalkowszcze, wś, pow. wilejski, gm. Horodek (7 w.); miała 24 dusz rewiz.

Laluny, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (8 w.).

Lały, ob. *Lale.*

Lambertowo, fol., pow. wiłkomierski, gm. Wieprze (10 w.).

Lamnice, wś, pow. mohylewski, gm. Nieżkowo, 14 dm., 82 mk.

Lampary, fol., pow. poniewieski, gm. Kibury (15 w.).

Lanckorona, miasto, pow. wadowicki. Za-

wiązkiem osady był zamek książęcy „castrum Landiscronense“ założony zapewne przez któregoś ze zniemczonych książąt krakowskich. W r. 1359 bawi tu król Kazimierz i wydaje przywilej Janowi „de Scrona“ pozwalający na osadzenie wsi o 25 łan. frakoń., na obszarze lasów królewskich nad Skawiną pod zamkiem L. Przy boku króla obecnym jest podskarbi Przedbor z Brzezia, który wraz z braćmi otrzyma w testamencie królewskim zapis zamku i miasta, jakie król założy tu w r. 1366. Potomkami tego Przedbora są Lanckorońscy (Kod. dypl. pol., III, 262). Kazimierz W. nadaje r. 1366 „civitati nostre Lanczkorunensi noviter locate in terra cracoviensi“, prawo magdeburskie takie, jakiego używają mieszczanie Krakowa (Kod. mał., I, 340). W r. 1581 daje szosu fl. 12 gr. 24, od 3 łan., 3 rzeźników, 3 szewców, 3 kowalów. Suma fl. 21 gr. 24. Ob. Zarewicz L.: „L. monografia historyczna“ (4 rys. i 2 plany), Kraków, 1885 r.

Landechow, r. 1295 *Landochowo*, wś, pow. lęborski. W dok. z r. 1295 śród włości klasztoru w Żukowie.

Landry, dwór, pow. rossieński, gm. Skawdwile (16 w.).

Landsberg, miasto nad Wartą, w regencyi frankfurskiej. Wspom. w dokum. z r. 1251. W dokum. Alberta margr. brand. z r. 1299 dla klasztoru w Zemsku, potwierdzono kupno młyna „apud Novam Landesbergk civitatem nostram“. Jest centrem oddzielnego obwodu i ztąd margrabiowie tytułują się panami Luzacyi i Landsbergu. W mieście jest kościół św. Jerzego, szpital z kościołem. Na Warcie most z poborem cła (K. W., n. 297, 827, 953 i inne).

Landskrona, pow. lucyński. Gmina obejmuje 54 miejscowości, mających 371 dm. włośc. (obok 53 innych), 7247 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,412 dz. Zarząd gminny we wsi Poliszczyzna.

Langenphul, ob. *Langfuld.*

Langfuld, *Langenphul*, *Langopol*, właściwie *Łęgowski Folwark*, włość zamkowa w Międzyrzeczu Wielkopolskim. Własność Templaryuszów, w dok. z r. 1251. Andrzej biskup uwalnia w r. 1303 od dziesięciny na lat 16 tych, coby się zajęli lokacyą wsi na prawie niemieckiem (K. W., n. 297, 862). W reg. pob. z r. 1580 podano oddzielną parafię t. n. mieszczącą w sobie jedną tylko wieś „arcis międzyrzecensis“, płaciła od $12^1/_2$ łan., 21 ogrod., 3 kom., 1 rzem., 90 owiec, 3 pasterzy. Zapewne kościół ten podzielił losy wielu innych, które w tych stronach rozwój reformacyi pozbawił wiernych i funduszów. Dziś obszar ten rozparcelowany na części z różnymi nazwami.

Lapińce, przedm. Czarnego Ostrowia, pow. proskurowski, 34 dm.

Lapszynie 1.) dwór, pow. kowieński, gmina Kiejdany, Stankiewiczów 20 dz. 2.) **L.**, zaśc., pow. szawelski, gm. Kiryanów (4 w.).

Lapszyszki 1.) dwór, pow. kowieński, gmina Betygoła (13 w.). 2.) **L.**, wś, tamże, gm. Krasne (25 w.).

Lapunówka, wś, pow. kowieński, gm. Bobty (5 w.).

Lapuny, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Lapuszki, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Las Kucy, wś, pow. grodzieński, gm. Berszty, 198 dz.

Las Wielki 1.) pow. brzeski gub grodz., ob. *Wielkolas* (t. XIII, 347). 2.) **L**, fol. dóbr Dywin, pow. kobryński. 3) **L.**, fol. dóbr Podzamcze, pow. słonimski.

Lasaki al. *Lasacy*, są to mieszkańcy północnej części sławnych borów tucholskich. Zajmują południowy kąt pow. starogardzkiego nad Czarną wodą, w Prusach Zachodnich. Graniczą nad półn. z Kaszubami, na wschód z Kociewiakami, na półn. i zach. z Borowiakami. Sami siebie chętniej nazywają Borowiakami. Parafie w których mieszkają są: czarnoleska, osiecka, a po części skurzewska i lubichowska Czarnylas i Osiek są jakby stolicami Lasaków. Ich główne wsi są w parafii czarnoleskiej: Czarnylas, Bukowiec, Zelgoszcz, M. Bukowiec, W. Wda, M. Wda, czyli Wdecki młyn, Zajączek, Smolniki, Długie, Cisiny, Mermet, Gęby, Ziemianek, Drewniaczek i Lasek; w parafii skurzewskiej: Miliczek i Głuche; w lubichowskiej: Lubichowo, Oceple, Osowo, Krępki i Połom; w parafii osieckiej: Osiek, Wierzbiny, Kasparus, Dębiagóra, Ciemnylas, Jasieniec, Grabowa góra i inne. Gleba tego obszaru jest dwojaka: na północ, gdzie lasy już od dawna wytrzebione, jest dosyć urodzajna tak, że wydaje pszenicę, żyto, groch, owies, jęczmień i kartofle, a obszerne łąki umożebniają hodowanie bydła. W Czarnym lesie np. jest 14 gburów, w Bukowcu 20, w Zelgoszczy 22, którzy po części wybudowali się na polach wykarczowanych. W tych trzech wioskach więc przynajmniej jedna część ludności trudni się rolnictwem. Zapomnieli jednak, że ich przodkowie dawniej też mieszkali w lesie i z pewnym przekąsem wskazują na ludność uboższych wiosek, jako na prawdziwych Lasaków. W tych dalej na południe położonych osadach ziemia jest coraz lżejsza, piaszczysta, wrzosem, jałowcem i zaroślami pokryta. Tu konia zastępuje biedna krówka, którą Lasak obrabia swoje suche zagony. Szuka on zarobku w lasach rządowych. Więc jedni skupują drzewo osinowe i olszowe i wyrabiają z niego łopaty, łyżki, warzęchy, koponki i inne sprzęty kuchenne, z którymi potem jeżdżą po jarmarkach, zwłaszcza do Starogardu i Gniewu. Inni zimą wycinają lasy, a latem wyrożą, albo spławiają drzewo Czarną wodą, drudzy wypalają węgle dla fabryk i hamerni lub smołę i dziegieć. Niektórzy znajdują zatrudnie-

nie w M. Wdzie, czyli Wdeckim Młynie, własności fiskalnej, gdzie jest młyn, tartak i hamernia Te trzy fabryki pędzi Czarna woda, dzieląca się tu na trzy odnogi. Oprócz upadającego dziś pszczelnictwa dają im zarobek liczne jeziora i strugi, obfitujące w raki i różne rodzaje ryb. Ważniejszemi jeziorami są: Jelonek i Kochanka, leżące na terytoryum wioski Długie zwanej. Zelgoszcz liczy aż trzy jeziora, złączone ze sobą wązką strugą, po której brzegach, żyzne ciągną się łąki. Najbardziej na północ leżące nazywa się Wamierowem; nad jego brzegiem stoi na wzgórzu piękny folwark malujący się już to w przezroczystej wodzie jeziora, już to na szklannej jego powierzchni. Na wiosnę występuje Wamierowo ze swoich granic i oblewa łąki sięgające aż do drugiego jeziora, Starem (niem. Alt-See) zwanego, a leżącego na południe od wsi Zelgoszczy, w uroczej okolicy. Jest bowiem otoczone na około górami, które z jednej strony porosłe są młodym laskiem sosnowym i leszczyną, z drugiej zaś wrzosem, krzewami jałowcu i różnych traw i kwiatów pięknych. Trzecie wreszcie Zelgoszczek, także z poprzednio wymienionemi w związku stojące, ma swój odpływ do Czarnej wody. Prócz tego zasługują jeszcze na wzmiankę jeziora: Osieckie, Ocepelskie, Słone i Głuche; inne nie mają osobnej nazwy. W nowszym czasie powstały tu różne fabryki, dostarczające Lasakom także zarobku. Prócz kilku cegielni, znajduje się w Czarnym lesie gorzelnia parowa; fol. Wydmuchowo posiada mączkarnie. Lasacy są nieomal wyłącznie Polakami, a więc i wyznania katolickiego. Tylko tu i tam osiadł trudniący się handlem żyd. Niemców tu mało. *Ks. Fr.*

Lasek 1.) *Biały*, os., pow. prużański, ob. *Biały Lasek*. 2.) **L.** *Kruhły*, wś, pow. wołkowyski, gm. Tarnopol, 89 dz.

Lasickowszczyzna, fol., pow. miński. Mają tu: Józef Borysowicz 79 dz. i Kamila Plewako 72 dz.

Laski 1.) wś i dobra, pow. brzeski gub. grodzieńskiej, gm. Dworce, 50 w. od Brześcia. Wś ma 356 dz.; dobra, hr. Grabowskich, 687 dz. 2.) **L.**, wś, pow. kobryński, gm. Imienin, 62 dz. 3.) **L.**, pow. słonimski, ob. *Hołowackie*. 4.) **L.**, w dobrach Tołoczki, pow. sokólski. 5.) **L.** *Wysokie*, wś, pow. sokólski, gm. Kamionka, 117 dz. 6.) **L.**, *Leski*, wś i fol. dóbr Hornostajewicze, pow. wołkowyski. Wś ma 116 dz. 7.) **L.**, fol., tamże, należy do dóbr Kołosy. 8.) **L.**, wś, pow. święciański, gm. Kobylnik (12 w.); miała 13 dusz rewiz., należała do dóbr Czuczelicze.

Lasków, wś, pow. jędrzejowski. W dok. z r. 1256 śród włości klasztoru jędrzejowskiego. Długosz opowiada, iż klasztor (L. B., III, 371), z powodu żyzności gleby i blizkości położenia usunął kmieci i utworzył z ich ról folwark („in praedium et grangiam redegit"). Trzymano tu bydło na potrzeby klasztoru i urządzono winnicę. Do wsi należał młyn nad Nidą.

Lasków, pow. włodzimierski, ob. *Łasków*.

Laskowicze 1.) wś i dobra, pow. kobryński, gm. Janowo, 85 w. od Kobrynia. Wś ma 70 dm., 649 mk., cerkiew, 1117 dz. włośc. i 38 cerk.; dobra, własność Kamieńskich z urocz. Ostryca i Matuliszcze, 829 dz. Par. praw., dek. (błagoczynia) janowskiego, 997 dusz. 2.) **L.** *Wielkie* i *Małe*, dwie wsi i dwa fol., pow. prużański, gm. Czerniakowo, 42 w. od Prużany. Wś L. Wielkie ma 438, L. Małe 225 dz.; dobra L. Wielkie i Małe należą do Biczów (dawniej do Borejszów) i mają 1070 dz. 3.) **L.**, *Łazy*, fol., tamże, należy do dóbr L. Wielkie. 4.) **L.**, *Leskowicze*, fol., pow. witebski, gm. Laskowicze, cerkiew. Gmina obejmuje 75 miejscowości, 643 dm. włośc. (68 innych), 4492 mk. włościan, uwłaszczonych na 5879 dz. Zarząd gm. we wsi Smolki.

Laskowiec, wś, pow. białostocki, gm. Krypno, 46 w. od Białegostoku, 216 dz.

Laskówka 1.) fol., pow. miński, gm. Ostrożyce, 18 w. od Mińska, własność Bezensonów, ma do $2^1/_2$ włók. 2.) **L.**, wś, pow. czauski, gm. Drybin, 6 dm., 26 mk.

Laskówka, wś, dziś przedmieście Nowego Miasta, w pow. pleszewskim. Istniał tu w XVII w. kościołek ze szpitalem św. Ducha.

Laskowo 1.) wś, dwa fol. i okolica, powiat kobryński, gm. Strzygowo, 10 w. od Kobrynia. Wś ma 148, okolica 66 dz. Jeden z fol., Laskowskich, 144 dz., drugi, Stefanowskich 121 dz. 2.) **L** *Legaty*, tamże, ob. *Legaty*.

Laskowo *Nowe*, kol., pow. chodzieski. O wykopaliskach tutejszych, ob. „Posener Zeitung", n. 367, r. 1880. Opisał je Albin Kohn.

Lasochów, r. 1174 *Lasochovici*, wś, pow. jędrzejowski. W dok. z r. 1174 śród wsi z których dziesięciny dawane na stół arcybiskupi, przeznaczył Jan arcybiskup gnieźn., klasztorowi w Jędrzejowie (Kod. mał., II, 8). W r. 1540 L. i przyległy Wiśnicz, są własnością Lasochowskich. Ob. *Wiśnicz* (t. XIII).

Lasocice al. *Łasocice*, niem. *Lasswitz*, r. 1326 *Lassotendorf*, wś, pow. leszczyński (Leszno), ma 1069 ha (817 roli, 168 łąk, 29 lasu), par. kat. w Lesznie, 123 dm., 732 mk. (133 katol.). Kościół par. p. w. św. Franciszka, powstał zapewne w XIV w. Leszczyńscy, dziedzice wsi oddali kościół Braciom czeskim r. 1560. Katolicy odzyskali go dopiero r. 1652. Przyłączono go jako filię do Leszna. „Sulco de Lassocitz", w dok z r. 1305, a r. 1326 „Czulcho miles noster de Lassotendorf" przy boku Henryka, ks. szląskiego. Jan pleban „de Lassocicz" w dokum. z r. 1333 (K. W., n. 889, 1063, 1123). W r. 1566 siedzi tu Leszczyńska, wdowa. W r. 1579 L. płacą od 23 łan., 2 rzem., 13 komorn., 111 owiec i 4 owczarzy.

Lasogórka, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Owanta (20 w.).

Lasogóry 1.) fol. dóbr Miniewicze, pow. grodzieński. 2.) **L.**, pow. trocki, gm. Niedzingi. Pod fol. nasyp (pilekalnis) owalny.

Lasopol 1.) fol., pow. wiłkomierski, gmina Szaty (16 w.). 2.) **L.**, fol., tamże, gm. Androniszki, Mansurowych 60 dz.

Lasota, okolica szlach., pow. brzeski gub. grodz., gm. Turna, 176 dz.

Lasoty, chutor, pow. zasławski, gm. Łabuń.

Lasowica, kol., pow. żytomierski, gm. Barasze, 72 w. od Żytomierza, 23 dm., 118 mk.

Lasowicze, *Lisowicze*, folw., pow. brzeski gub. grodz., gm. Kosicze, Jagminów, 253 dz.

Lasówka, wś, pow. żytomierski, gm. Andruszówka, 45 w. od Żytomierza, 108 dm., 532 mk.

Lasy, attyn dóbr Murynia, pow. poniewieski.

Laszewicze, *Łaszewicze*, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Turna, 122 dz Pod wsią cmentarzysko.

Laszki 1.) *Gościńcowe*, r. 1565 *Liaski*, wś, pow. mościski. W r. 1565 wś ta nad rzką Wisznią, w ststwie przemyskiem, miała 35 kmieci na $9^1/_4$ łan., pop na dworzyszczu, 3 zagr., 4 bartników, 2 karczmarzów. Ogółem zł. 55 gr. 6. 2.) **L.** *Murowane*, r. 1565 *Liaski*, wś, powiat lwowski. W r. 1565 wś w ststwie lwowskiem, trzymana przez Tenczyńskich, miała 8 kmieci, 5 zagr., młynarz, karczmarz, pop. Staw dawał w roku czwartym zł. 80. Fol. dawał żyta kóp 200, pszenicy 50, owsa 275, tatarki 80, grochu 40. Ogólny dochód zł. 275 gr. 8. Al. Czołowski: „Opis zamku w L." (praca złożona r. 1901 lwowskiej komisyi historyi sztuki).

Laszki 1.) wś, pow. białostocki, gm. Zabłudów, 127 dz. 2.) **L.**, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Laszki, wś, pow. włodzimierski, gm. Podbereże, 53 w. od Włodzimierza, 52 dm., 369 mk., cerkiew, młyn. Wś należała do kn. Sanguszki Kowelskiego, z którym zamienił ją Rusin na Somin, nadany mu przez ks. Aleksandra. W r. 1570 Krzysztof Zakrzewski wnosi od 4 dworzyscz po 20 gr., 1 ogr. 4 gr., 2 kom. po 4 gr., Frącz Krusz z 14 dym., 5 ogr. po 2 gr. i Jan Mnyszkowski od 7 dym., 3 ogr. po 2 gr. W r. 1577 płacą Jan Mniszkowski od 5 dym. po 10 gr. i Franc Krusz od 15 dym., 1 ogr., 5 kom., 1 koła dorocz., 1 popa i Zbozny Zaliński, pisarz zebalski, od 3 łan., 1 dym., 1 kom.

Laszkowce, ob. *Łaszkowce.*

Latarnia, *Laterna*, dawna nazwa fortecy zwanej dziś Weichselmuende. Ob. *Wisłoujście.*

Lataryn, fol. dóbr Chomsk, pow. kobryński.

Latki, wś, pow. grodzieński, gm. Hudziewicze, 219 dz.

Latkowszczyzna, fol., pow. słucki, dawniej ks. Witgensteina, 199 dz.

Latoszyn, wś, pow. pilzneński. W r. 1287 Leszko ks. krakow. nadaje milesowi Cedronowi, synowi komesa Świętosława dziedzictwo „Latosin" z bobrami i prawem polowania (Kod. mał., II, 169). W r. 1536 Jakób Latoszyński płaci tu od 24 kmieci, 3 karczem. Suma czynszu 15 grz. Przewóz na Wisłoce 30 gr., 7 zagr., dwa młyny, dwór, folwark. Był też Latoszynek należący do dóbr Dębica, Trzecieskiego.

Latowice, wś, pow. odolanowski. Ob. *Otłoczyn.*

Latowicz, mstko, pow. nowomiński. Trojden ks. czerski, nagradzając zasługi komesa Krystyna wojew. czerskiego „nostri fidelis kmethonis", nadaje mu w r. 1312 swobody dla jego posiadłości, a między innemi dla L. (Kod. maz., 38). W r. 1577 L. płaci szosu fl. 5 gr. 20, od 12 łan., od rzem. i przek. fl. 1, od 3 bań gorzałcz., czopowego fl. 25, młyn o 2 kołach. Podana jakoby z lustracyi r. 1569 (t. V) cyfra 250 domów murowanych jest błędną.

Latuki, wś, pow. telszewski, gm. Żydyki (8 w.).

Latyczów, wś nad Wieprzem, pow. krasnystawski. W r. 1565 wś w ststwie krasnystawskiem, ma $3^1/_2$ łan., 6 kmieci, dwa obszary puste, 5 zagr., 7 rybitwów. Ogółem zł. 25 gr. 22 den. 6.

Latyczyn, wś i fol., pow. zamojski, gm. Radecznica, par. Mokre Lipie. W r. 1564 własność i gniazdo rodu Latyczyńskich. W dwu działach płacono od $14^1/_2$ łan., 16 zagr., 2 rzem., 1 rybaka. Ob. *Górajec.* W r. 1827 było 66 dm., 409 mk.

Laubegast, r. 1209 *Lubogosch*, wś, pow. kożuchowski. W r. 1209 Władysław syn Odona, ks. kaliski, nadaje tę wieś wraz z jej dziedzicem, jego synami (bartnicy) i jeziorami, klasztorowi w Lubiążu (K. W., n. 65).

Laudanka al. *Laudańce*, zaśc. w dobrach Floryanpol, pow. nowoaleksandrowski.

Lawdany, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm Smołwy (11 w.). Ob. *Łupianka.*

Lauder al. *Lauderska Słoboda*, wś nad jez. Lauderskiem, pow. lucyński, gm. Istra, 8 dm., 100 mk., cerkiew, garbarnia, 4 jarmarki.

Laudynszczyzna, wś, pow. sokólski, gmina Bagna, 310 dz.

Laudyszki, fol., pow. wiłkomierski, gm. Szaty (7 w.). Stanowiły ststwo niegrodowe, w województwie trockim, pow. upicki. W r. 1766 w posiadaniu Puzyniny, podstoliny upickiej, która opłacała 137 złp. 7 gr., kwarty i 40 złp. hyberny. Następnie posiadali Karpiowie. Obecnie mają tu Łakowiczowie 75 dz.

Laudziszki, fol. dóbr Dryświaty, pow. nowoaleksandrowski.

Laugdynie, pow. rossieński, ob. *Lawgdynie.*

Laukiszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Traszkuny (9 w.), własność Downarowiczów, 70 dz.

Laukowo *Lawkowo*, dwór, pow. szawelski, gm. Skiemie (8 w.).

Laumuszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (3 w.).

Lausze 1.) *Lawsze*, zaśc., pow. poniewieski, gm. Krakinów (12 w.). 2.) **L.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Żmujdki (11 w.).

Lauszewka, wś, pow. dźwiński, parafia Krasław.

Lauze, rzka, w gub. kurlandzkiej, lewy dopł. Dźwiny. Bierze początek o 3 w. na zchd. od jez. Pikstern, płynie na płn.-zchd. na przestrzeni 20 w. i uchodzi o 7 w. powyżej Frydrychstadtu.

Lawdyszki, *Lawudyszki*, wś, pow. telszewski, gm. Iłłoki (12 w.).

Lawgdynie, *Laugdynie*, wś i okolica, pow. rossieński, gm. Skawdwile (9 w.). Mają tu Blinstrubowie 85 dz., Grużeccy 85 dz., Kiełczewscy 50 dz., Pacewiczowie 42 dz.

Lawkiszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Subocz (6 w.).

Lawkopol, dwór, pow. wiłkomierski, gmina Kowarsk (10 w.).

Lawkowo, pow. szawelski, ob. *Laukowo*.

Lawry, wś, pow. wileński, gm. Szyrwinty (5 w.); miała 6 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Szeszole.

Lawsze, pow. poniewieski, ob. *Lausze*.

Ląd, w dok. *Landa*, *Lenda*, *Lynda*, wś, pow. słupecki. Stary gród kasztelański nad Wartą, przy którym wzniesiono naprzód kaplicę, a następnie założono klasztor cystersów z kościołem. W dok. z r. 1136 gród „de Landa“ wymieniony śród głównych (Gniezno, Ostrów, Kalisz, Ruda) kasztelanii wielkopolskich, dających arcybiskupom gnieźn. dziesięciny ze zboża, miodu, skór, wieprzy, opłat celnych. R. 1145 Mieszko Stary dla cystersów sprowadzonych z Bergu (pod Magdeburgiem), nadaje miejsce zw. „Landa“ nad Wartą. Oddaje on klasztorowi kościół św. Mikołaja (dziś Lądek), przy którym ma być wolne targowisko, kilka wsi przyległych i kilka dalszych. W r. 1150 ks. Kazimierz nadaje klasztorowi Kłobię i Choceń i uwalnia je od ciężarów prawa polskiego. W podrobionym przywileju Mieszko Stary „dux Polonie“ nadaje „in castro Lendensi“ r. 1174 założonemu przez siebie klasztorowi w Lądzie „beneficium ad magnum sal in Kracoavia qud Crova vulgariter vocatur“. Ztąd tygodniowo wpływać miało klasztorowi po ośm skojców (Ulanow. Dok. kuj., 349, 1). W r. 1181 mieszkańcy wsi klasztornych otrzymują różne swobody. Ks. Mieszko sam przybywa w r. 1186 by rozgraniczyć włości klasztorne z przyległymi do nich Wierzbnem i Gołkowem. W r. 1188 komes Paweł, syn Przedpełka, nadaje wieś Skarboszewo „ecclesie beate Marie“, t. j. klasztorowi lądzkiemu. Biskup poznański Paweł, otrzymuje za swe prawa do obszaru, na którym klasztor został założony (zapewne nowa fundacya, o której mówi ks. Władysław w dok. z r. 1233), wsi: Księginki i Zajezierze. Władysław syn Odona, ks. polski nadaje r. 1233 wieś „Calpino“ z jeziorem „Sychowo“, kościołowi lądzkiemu „nostre fundacionis“. Czyni to książę na cześć N. P. Maryi i św. Mikołaja, co się odnosi do wezwania pod jakim był kościół wzniesiony. R. 1236 tenże książę nadaje klasztorowi obszar cały starego grodu lądzkiego z rzeką, lasem i łąkami. należącymi do kasztelana, do łowczego i „ad eos qui solnicz appelantur“. Daje przytem i kościół (grodowy), p. w. św. Andrzeja i Piotra z jego dochodami, dwu bobrowników książęcych i inne. Władysław ks. polski, uwalnia (1228 — 1239?) zakonników od opłaty ceł i danin z prawa polskiego wynikających, w całej ziemi swej. W r. 1258 Bolesław ks. polski wtargnąwszy zbrojnie, zmusza Kazimierza ks. łęczyckiego i kujawskiego, do zwrotu połowy kasztelanii lądzkiej i zburzenia świeżo wystawionego zamku (Mon. Pol, III, 32). Dnia 18 paźdz. 1280 r. w Kaliszu, wydaje Przemysław ks. Polski potwierdzenie przywileju Mieszka, dla klasztoru (Ulanow. Dok. kujaw., 357, 8). Przemyśl ks. polski pozwala r. 1280 opatowi lądzkiemu Hermanowi, osadzić na prawie niemieckim wieś „Virbna“ zwaną i nazwać nową osadę „Lyndenow“. Wieś leży między strumieniami: Wierzbiec i Rechta wsi Dolany (Ulanow. Dok., 355, 7). Przez cały wiek XIII klasztor otrzymuje różne nadania od okolicznych właścicieli. W r. 1324 Władysław król polski nagradzając szkody zrządzone klasztorowi, gdy był z rycerstwem w Wielkopolsce („cum essemus cum exercitu in Polonia“), nadaje młyn na Warcie pod Pyzdrami. Mieszczanie z tego miasta, niemieckiego pochodzenia obdarzają też klasztor zachowujący zapewne długo swój charakter niemiecki. Za czasów Kazimierza W. kolonizuje klasztor swe obszary leśne, zakłada Nową Wieś na obszarze lasu zw. Czerniec. Rozgranicza swe posiadłości z dobrami szlacheckiemi, nabywa w Koninie i Pyzdrach różne dochody. Władysław Jagiełło bawiąc w r. 1392 nadaje klasztorowi wieś Skórzęcin z jez. Niedzięgiel. Pamięta o klasztorze i królowa Jadwiga. Włości klasztorne w ciągu XIV w. ciągle się mnożą. W kościele klasztornym powstają dwie altarye. Opat Bertold pojawia się w dok. z r. 1173. Zdaje się, że ten sam jest opatem jeszcze r. 1213. W dok. z r. 1232 występuje opat Arnold i przeor Gerlach. W r. 1241 opatem jest Johannes, a r. 1250 Cristianus, po nim: Mathias i Gerardus (1287—1296). Kasztelan Bogusza w dok. z r. 1236, Boscus r. 1241, Bozatha z Lubrzy (1271 — 1296). O znaczeniu Lądu jako grodu stanowiącego centr oddzielnej ziemi, niewątpliwie świadczy istnienie całego szeregu dostojników ziemskich, jak: cześnicy, skarbnicy, łowczo-

wie, wspominani często w dokum. z XIII i XIV wieku. Najbogatszy zbiór dokumentów do dziejów L. mieści Kodeks Wielkopolski. Prof. Piekosiński umieścił rozbiór krytyczny przywilejów klasztoru lądzkiego w „Przeglądzie Krytycznym“ (nr. 12 z r. 1877), w ocenie I tomu „Kodeksu Wielkop.“ W. Kętrzyński ogłosił: „Liber mortuorum monasterii Landensis“ (Mon. Pol. hist., V, 468 — 500), T. Wierzbowski: „Calendarium Landense“ (tamże, 462 — 468). O dziejach klasztoru i zabytkach jego pisali: W. H. Gawarecki („Pamiętnik rel. moral.“, t. X, 518—543), Nehring („Bibl. Warsz.“, r. 1870, str. 66 do 82), Zeissberg („Kleinere Geschichtsquellen Polens in Mittelalter“, 22 — 26), M. Perlbach („Mittheil. aus dem Stadtarchiv von Koeln“, wydaw. przez K. Hoelbauma, zesz. III, str. 71 do 127). Wł. Łuszczkiewicz: „Dawne opactwo cystersów w Lądzie i jego średniowieczne zabytki sztuki“, Kraków, 1887 r., str. 33 i 6 tablic (odbitka ze Spraw. kom. hist. sztuki, III, str. 107).

Lądek, osada miejska, pow. słupecki. Gród w Lądzie był widocznie ważnym kiedyś centrem stosunkowo ludnej okolicy, skoro wcześnie bardzo powstały przy nim prócz kościołka św. Andrzeja, drugi p. w. św Mikołaja, nadany klasztorowi przy jego fundacyi w r. 1145. Przy kościele tym istniało targowisko, które przy mnożących się fundacyach urosło na osadę miejską. Kazimierz ks. kujawski, w r. 1250 pozwala Chrystyanowi opatowi, założyć na obszarze targowiska przy kościele św. Mikołaja, miasto na prawie niemieckiem. Książę nadaje wolność (libertatem) pięciu polakom tam osiadłym (Jan sędzia, Mikołaj, Dobros, Gerlacus, Wszemir) i innym niemcom tam przybywającym. Lokacya jednak nie nastąpiła wtedy i r. 1269 Bolesław ks. polski, ponownie wydaje przywilej lokacyjny na osadzenie miasta niemcami lub wolnymi polakami, a także bobrownikami i ludźmi związanemi z tą osadą. Wójt otrzymuje wyższe i niższe sądownictwo. W r. 1291 Przemyśl II ks. polski, wyłącza dobra klasztorne z zależności od opola „de Koschol“. Kaplica św. Mikołaja „in oppido Landensi“, wspom. w dokum. z r. 1371. Kościół p. w. św. Mikołaja r. 1400 został wcielony do klasztoru i odtąd aż do roku 1819 parafią zarządzali zakonnicy. Konstanty Jełowiecki opat, zaczął r. 1775 budowę okazałego kościoła murowanego, który dopiero r. 1809 został ukończony i poświęcony. W końcu XVII w. przyłączono do L. kościół par. w Jaroszynie, r. 1781 rozebrany. W r. 1579 L. płaci szosu fl. 3 gr. 6, od bań gorzałcz. 5, szynk. piwa 5, rzem., 10, kom. 6, od łan. $7^3/_4$, szynkarza soli 1, rybaka 1. Ogółem fl. 23 gr. $27^1/_2$.

Ldzań, u Dług. *Lszen*, wś, pow. łaski. Należała do dóbr kapituły krakow., w kluczu pabianickim, miała 8 łan. km. Dawała dziesięcinę wartości od 5 do 8 grz., arcyb. gnieźn. W roku 1552 ma 16 osad., 8 łan., karczmę i młyn o 2 kołach.

Lebdegiany (ob. t. V, 109 *Lebdegie*), pięć osad, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (8 w.).

Lebiedówka, wś, pow. czehryński, gm. Telepino, st. poczt. i dr. żel. Kamionka (10 w.), 55 w. od Czehrynia, z fermą 193 dm., 1074 mk., cerkiew, szkółka cerk., 6 wiatraków.

Lebiedyn, *Łebedyn*, (t. V, 110 i 642), wś nad rzką Hanturką, pow. czehryński, gm. Lebiedyn, st. poczt. i dr. żel. Szpoła (8 w.), 110 w. od Czehrynia, 1161 dm., 4598 mk., 2 cerkwie, 2 szkółki cerk., 2 szkoły ludowe, cukrownia, gorzelnia, cegielnia, szpital, młyn, 43 wiatraków. Gmina obejmuje 5 miejscowości (4 sioła, 1 wieś), mające 11,498 mk. (39 kat., 107 sztund., 196 żydów) i 19,879 dz., 12,702 dz. większej posiadłości, 6804 włośc., 373 cerk.

Lebiedyńce, wś przy torze dr. żel. płd.-zchd., pow. berdyczowski, gm. Czerniawka Mała, st. poczt. Rużyn (23 w.), 45 w. od Berdyczowa, 151 dm., 1367 mk., cerkiew, szkółka cerk. Należała do włości pawołockiej.

Lebiedynka, wś nad Jatraniem, pow. humański, gm. Podwysokie, st. poczt. Dubowa (18 w.), 43 w. od Berdyczowa, ze wsią Łaszczówką (stanowiącą część L.) 212 dm., 1220 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny.

Lebiedzie 1.) wś, pow. kowieński, gm. Wilkija (17 w.). 2.) **L**, *Libiedzie*, wś, pow. wiłkomierski, gm. Wirbaliszki (5 w.).

Lebiedzie, w dokum. *Lebiedziów*, wś, pow. ostrogski, gm. Chorów, par. praw. Werchów (3 w.), 18 w. od Ostroga, 43 dm., 237 mk. Własność Korzeniowskich. W r. 1583 do Ostroga, ks. Konst. Ostrogskiego), płaci od 4 dym., 3 ogr., 1 podsus.

Lebiedziewa, wś, pow. czauski, gm. Hory (12 w.).

Lebiedziewka 1.) wś, pow. rohaczewski, gm. Korma (5 w.), 45 dm., 291 mk. 2.) **L**, fol., tamże, należy do dóbr Żłobin.

Lebiedzin, wś i dobra, pow. sokólski, gmina Nowowola, 15 w. od Sokółki. Wś ma 157 dz.; dobra Jurowskich, 149 dz.

Lebiedziówka, *Lebiedówka*, wś, pow. bychowski, gm. Bachań (15 w.), 31 dm., 205 mk.

Lebiedziuny, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (29 w.).

Lebiele, zaśc., pow. szawelski, gm. Okmiana (3 w.).

Lebieniszki, fol., pow. poniewieski, gmina Stumbryszki (9 w.).

Lecaniszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (14 w.).

Lechówek, r. 1374 *Lechovecz*, r. 1441 *parva Lechow*, r. 1578 *Lechow major* i *minor*, wś, pow. opatowski. Dawna własność biskupów kujawskich, w kasztelanii łagowskiej. Za Długosza

było tu 7 łan. km. dających czynszu po 14 skojców. Dziesięcinę wartości do 5 grzyw. pobierali biskupi. Kmiecie nie byli obowiązani do żadnych robocizn i danin, prócz pomocy w polowaniu po dwa i trzy dni z rzędu. Sołtys miał dwa łany i obowiązek służby wojskowej (L. B., t. I, 627). Wspom. w dok. z r. 1374 i 1441 (Kod. mał. III, 277 i Kod. dypl. pol., II, 490). W r. 1578 bisk. kujawski płaci w L. Wielkim od 6 os., 3 łan., 1 sołtysiego, a w L. Małym od 4 os., 4 łan., 1 łanu sołtysiego, 4 rzem. Ztąd pochodził zapewne sołtys wspomniany w dokum. z r. 1409 (Kod. kat. krak., II, 339).

Lechowo, okolica, pow. horodecki, gm. Dubokra (5 w.), cerkiew, kaplica, młyn.

Ledas, dwór, pow. kowieński, gm. Jaswojnie (4 w.).

Lednica, wś, pow. wielicki. Dziesięciny z ról dworskich w L. nadane r. 1361 kościołowi w Dobry (Kod. dypl. pol., III, 272). W roku 1381 „Thomsik haeres de Lednicza" sprzedaje dwa ogrody rajcom wielickim (Kod. mał., III, 333). R. 1384 dziedzice z Kostrzy swe działy w L. sprzedają mieszczanom z Wieliczki za 14 grz. (Kod. mał., III, 353). Wydawca Kod. małop. mylnie uważa L. za miejscowość nie istniejącą obecnie.

Lednica, jezioro, pow. gnieźnieński. „Wsp. Wielkop.", Edw. hr. Raczyńskiego. Z ryciną: „Zwaliska na wyspie pod Lenną Górą". „Wyspa na jeziorze pod Lenną Górą" (Przyj. ludu, r. 1842/3). Przezdziecki Al.: „Wykopaliska na wyspie na jeziorze L. pod Gnieznem (Biblioteka Warsz., t. III, r. 1869). F. M. S.: „Starożytności wykopane pod Gnieznem na wyspie L." (Tyg. Illustr. nr. 106, r. 1870). Sokołowski M.: „Ruiny na Ostrowie jez. Lednica. Studyum nad budownictwem w przedchrześciańskich i pierwszych chrześciańskich wiekach w Polsce", Kraków, 1876 r. Z rycin. Por. *Lednagóra* (t. V, str. 120).

Ledniewicze, wś i dobra, pow. sieński, gm. Kakowczyn, 36 dm., 208 mk. Dobra, Czarnockich, 1058 dz. (434 lasu).

Ledno, kol., pow. rówieński, gm. Stydyń, 55 w. od Równego, 32 dm., 241 mk.

Ledokupie, *Ladokupie*, fol., pow. poniewieski, gm. Smilgie (8 w.).

Leduchów 1.) *Ledóchów*, w dok. *Leduchów*, *Loduchow*, wś, pow. krzemieniecki, gm. Poczajów, st. poczt. i dr. żel. Radziwiłłów (16 w.), 30 w. od Krzemieńca, 209 dm., 1533 mk., cerkiew murow., wzniesiona przez dziedzica hr. Ledochowskiego, uposażona 36 dz., szkółka cerkiewna od r. 1887. Do par. praw. należy wś Dranicza (5 w.). Kazimierz W. jakoby, za zasługi wojenne, nadał wś L., Nestorowi Halce h. Szaława (nie Szatawa) i od dóbr tych gałęź ta Halków przybrała nazwisko Ledóchowskich. W r. 1545 wś należy do Jacka Deniskowicza, Bohdana i Hniewosza Leduchowskich. Część musiała należeć do Hostskich, gdyż w r. 1565 Jerofiej Hostski, zapisuje żonie swej Hannie wsi: Zwierów i Leduchów. W r. 1570 wnoszą pobór z L.: Iwan Leduchowski od 5 dym., drugi Iwan z części Jachna Bohdanowicza od 2 dym., 5 ogr. po 2 gr. i Fiedor Leduchowski od 3 dym., 4 ogr. po 2 gr. Posiada też część Jarofiej Oski (Hostski). W r. 1583 płacą: Makar Leduchowski od 11 dym., 4 ogr., 5 ogr. i 4 ogr., oraz z zastawnych ludzi od Bartkowskiego od 2 dym., 2 ogr., 2 ogr.; Fiedor Leduchowski od 4 dym., 1 ogr., 3 ogr., 2 dymy pustowskie; Iwan i Daczko Leduchowscy od 4 dym., 5 ogr.; Jarofiejewa Hostska od 2 dym., 2 ogr.; Fiedor Ludwiski 1 łan, 1 ogr.; Wasili Orłowski 4 dym., 2 ogr. Zygmunt III w r, 1621 na prośbę Samuela Ledóchowskiego wydał przywilej na zaprowadzenie jarmarków w mieście L. W r. 1733 L. znajdował się jeszcze w ręku Ledochowskich. Ob. Stecki, Wołyń (t. II, 197 — 201). Obecnie należy do kilku właścicieli. 2.) **L.**, kol., pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 22 w. od Włodzimierza, 64 dm., 405 mk.

Leduchówka, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Teofipol, par. prawosławna Trojanówka ($2^1/_2$ w.), 50 w. od mta pow., 92 dm., 647 mk., cerkiew drewn. z r. 1872, szkółka cerk. od r. 1886. Dzieliła losy Trojanówki, w r. 1753 dana Ign. Sapieże, należy obecnie do włościan.

Ledzianka, wś, pow. grodzieński, gmina Krynki, 253 dz.

Ledzianka, wś skarb., pow. zasławski, gm. Tarnawka, par. praw. Krzyworudka ($3^1/_2$ w.), 38 w. od Zasławia, 193 dm., 1215 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1786, szkółka. Podług podania wś niegdyś zabudowana była za stawem, w tak zw. Sielisku. Po spustoszeniu przez Tatarów przeniesiona na dzisiejsze miejsce.

Ledzie, wś, pow. telszewski, gmina Iłłoki (20 w.).

Legajle, wś, pow. poniewieski, gm. Podbirże (9 w.).

Legaty, w dok. *Legatowicze*, wś dobra i okolica, *L. Laskowo*, fol. i *L. Łobaczów*, fol., pow. kobryński, gm. Strzygowo, 4 — 6 w. od Kobrynia. Wś L. ma 521 dz.; dobra Kunachowiczów, 367 dz.; okolica 98 dz. Fol. L. Laskowo należy do Frankowskich, 145 dz.; fol. L. Łobaczów do Mickiewiczów, 129 dz.

Legatyszki 1.) dwa majątki, pow. rossieński, gm. Kroże (12 i 16 w.). 2.) **L.**, dobra, tamże, gm. Skawdwile (14 w.), Dowgiałłów 56 dz.

Legawet, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (4 w.).

Legerstynie, dwór, pow. rossieński, gm. Botoki (13 w.).

Legezino, *Łegezyno*, wś, pow. humański, gm. Taljanki, st. poczt. Talne (18 w.), 27 w. od Hu-

mania, 420 dm., 2251 mk., cerkiew, szkółka, młyn, 8 wiatraków.

Legie 1.) fol., pow. rossieński, gm. Łabardzie (14 w.). 2.) **L.**, dobra, tamże, gm. Mańkuny (10 w.).

Legiszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Poniemuń (4 w.).

Legowo, wś, pow. rossieński, gmina Kielmy (4 w.).

Legowszczyzna, folw. attyn. dóbr Polany, pow. oszmiański.

Legucie, fol., pow. rossieński, gm. Szwekszuie (5 w.).

Lehuciewo, pow. słonimski, ob. *Sierplewicze.*

Leimnitz (niem.), ob. *Glińsk.*

Lejbagalce, wś i os. karcz., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (5 w.).

Lejciszki, wś i fol., pow. poniewieski, gmina Podbirże (16 w.).

Lejesz al. *Bludzik,* dwór, pow. poniewieski, gm. Birże (17 w.).

Lejesze, dwór, pow. poniewieski, gm. Birże (22 w.).

Lejki, zaśc., pow. szawelski, gm. Popielany (6 w.).

Lejkiszki, wś, pow. rossieński, gm. Taurogi (22 w.).

Lejlany, wś, pow. szawelski, gm. Wiekszuie (2 w.).

Lejle, dobra, pow. kowieński (nie rossieński), gmina Betygoła (14 w.), własność Milwidów, 203 dz.

Lejmentarszczyzna, pow. wasylkowski, ob. *Antonówka.*

Lejstry, chutor, pow. sokólski, gm. Grzebienie, Sobolewskich 53 dz.

Lejszyszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (9 w.).

Lejtaniszki, wś, pow. dźwiński, parafia Krasław.

Lekarewka, fol., pow. miński, własność Ordyńców, 76 dz.

Leki, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski gm. Antuzów (17 w.).

Lekie, wś, pow. święciański, gm. Daugieliszki (6 w.); miała 17 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Sieniszki.

Lekiemiany, okolica, pow. telszewski, gmina Płungiany (7 w.). Mają tu Łapińscy 49 dz., Nagrodzcy 166 dz., Pawłowscy 61 dz., Cyrtowtowie 180 dz.

Lekiszki, wś, pow. rossieński, gm. Szwekszuie (8 w.).

Lekmiany, zaśc., pow. rossieński, gm. Mańkuny (8 w.).

Leknia, dwór, pow. szawelski, gm. Skiemie (10 w.).

Leknogale, dwór, pow. poniewieski, gmina Birże (11 w.).

Lekowo, wś, pow. ciechanowski. Reg. pob. z r. 1567 i 1578 wymieniają parafię Lekowską. Część jej leżała w powiecie nidzborskim, część w ciechanowskim. Pierwotny obszar L. rozpadł się na odrębne części: Czarnocino, Grzybowo, Unikowo.

Leksino, r. 1578 *Niexino,* wś, pow. płocki. W r. 1578 Wawrzyniec Nieksiński, płaci tu od $3^1/_2$ łan., 10 zagr., 2 rzem., młyna, wyszynku piwa.

Lekupis, dwór, pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (5 w.).

Lelajcie, okolica i dobra, pow. telszewski, gm. Tyrkszle (6 w.). Mają tu Wielowiczowie 16 dz., Gertnerowie 194 dz., Ławcewiczowie 36 dz., Melenbergowie 43 dz.

Lelańce, wś, pow. lidzki, gm. Zabłoć (7 w.); miała 50 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Koniawa.

Lelarwiszki, okolica, pow. kowieński, gm. Wilkija (8 w.), 36 w. od Kowna. Mają tu: Daniłowiczowie 26 dz., Łukaszewiczowie 33 dz., Milgiusowie 5 dz., Sipowiczowie 18 dz., Żutowiczowie 36 dz.

Lele, wś, pow. wiłkomierski, gmina Ołoty (12 w.).

Lelechówka, wś, pow. gródecki. Według lustracyi z r. 1565 świeżo osadzona na prawie wołoskiem. Kmieci było 20, nic nie dawali jeszcze. Pop, zagr. 2, karczmarz płacił zł. 10. Był staw duży.

Lelików, *Lelikowo,* wś nad kanałem Orzechowskim, pow. kowelski, gm. Lelików, 85 w. od Kowla, 122 dm., 893 mk., cerkiew, kaplica katol., szkoła. Gmina obejmuje 9 miejscowości, 1082 dm. włośc. (obok 13 innych), 7036 mk. włościan, uwłaszczonych na 38,191 dz.

Leliszki, wś, pow. poniewieski, gm. Girsudy (11 w.).

Lelkiszki, wś, pow. rossieński, gm. Taurogi (7 w.).

Lelonzowo, wś, pow. oszmiański, gm. Kucewicze (14 w.); miała 27 dusz rewiz., należała do dóbr Nowosiołki.

Leloty, wś w pobliżu rz. Noryni, pow. owrucki. gm. Norynsk, par. praw. Wieledniki (2 w.).

Lelów, mstko, pow. włoszczowski. Starożytne targowisko. Według dokum. z r. 1193 „thaberne in lelou" należą do klasztoru kanoników reguły św. Augustyna na Piasku we Wrocławiu (Kod. mał., I, 58). Wedle Rocz. kapit. krak. r. 1246, ks. Konrad, syn jego Kazimierz i Mieszko ks. opolski, zbudowali trzy zamki: w Krakowie przy ujściu Rudawy, przy Tyńcu na skale i w Lelowie. Pod r. 1260 podaje znów rocznik, iż zamek lelowski zbudowany przez Kazimierza, zburzony został przez ks. Bolesława (Mon. Pol. hist., II, 804, 807). R. 1343 król Kazimierz nadaje 2 łany przyległe do starego miasta Lelowa, synom Jana z Kurzelowa (Kod. mał., I, 257). Kazimierz król, r. 1365 wójtow-

stwo lelowskie, nabyte dawniej od dzieci wójta tamecznego Frycza, ponownie sprzedaje za 100 grzyw. niejakiemu Marcinowi, mieszczaninowi lelowskiemu. Miastu król nadaje wsi: Slęzany, Zbyczyce i Staromieście. Wójt otrzymuje łaźnię murowaną, dwie postrzygalnie sukna, jatki różne, młyn na rzeczce Wąwoźnie i inne zwykłe dochody (Kod. mał., III, 193). Ob. *Staromieście* (t. XI). R. 1366 dnia 9 lipca bawi tu król i wydaje akt uwalniający mieszczan od opłaty targowego w miastach całego państwa (Kod. mał., t. III, 190). Nowe miasto L. powstało zapewne na obszarze leżącym pierwotnie w par. Chrząstów al. Koniecpol Stary. Na początku XVI w. rzeźnicy miejscy dają kościołowi tamecznemu 2 kopy groszy i kamień łoju. Łaźnię miejską kościół wydzierżawiał za sumę zwykle wyższą od 5 grz. (Łaski, L. B., I, 560, 561). W roku 1581 miasto daje szosu fl. 80. Od 29 łan. miej., 11 sukienników, 7 szewców, 3 kowali, 5 krawców, 2 kuśnierzy, 2 kramarzy, 4 piekarzów, 1 piwowara, 1 czapnika, 1 rymarza, 1 siodlarza, 2 bednarzy, 4 prasołów, 6 komorn. Suma fl. 136 gr. 21. Młyn wielki pod Zamkiem, 2 koła zakupne, 1 stępne fl. 2 gr. 3. Młyn Motisow pod Zamkiem, 2 koła, fl. 1 gr. 10. Przy mieście młynek plebana 2 koła, fl. 1 gr. 9.

Lelów, *Lelew* (t. V, 132), wś nad Prypecią, pow. radomyski, gm., par. praw. i st. poczt. Czarnobyl (5 w.), 140 w. od Radomyśla, 95 dm., 566 mk., szkółka, cegielnia, wiatrak, 1064 dz. W r. 1628 dominikanie czarnobylscy (z nadania Łukasza Sapiehy) wnoszą od 3 dym.

Lelowice, u Dług. *Jelovycze*, wś, pow. kielecki. Dwór tutejszy istnieje już lat 200, a w pobliżu stoi dawniejszy dwór służący dziś za kuchnię dworską. Za Długosza (L. B., II, 78) były tu dwa folwarki rycerskie, dające dziesięcinę do 12 grz., kościołowi we Wrocimowicach. W r. 1581 wś podana jako: Lelowice. Jan Lasocki. i dzierżawca Morstin płacą od 4 łan. km., 2 zagrodn., 3 kom., 6 kom. bez bydła, 1 rzem. W r. 1827 posiadał je Lgocki, od r. 1830 Konstanty Massalski. Poszukiwania archeologiczne w L. i Mieroszowie, prowadził i opisał M. Wawrzeniecki (Materyały antropol.-archeol. i etnogr. wydaw. Akad. Umiej., Kraków, 1898 r., t. III i „Światowit“, t. II, str. 81).

Leluchów, wś, pow. sądecki. Stefan król węgierski, nadając osadnikom saskim na Spiżu różne swobody r. 1270, pozwala im wybierać sędziego, który sprawy sądzić będzie „in lelucha Civitate provincie capitali“ (Kod. dypl. pol., t. III, 98). Niedbałe wydanie tego tomu Kod. dypl. pozwala powątpiewać o należytem odczytaniu tej nazwy.

Leluńce, wś, pow. wileński, gmina Malaty (5 w.); miała 27 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Inturki.

Leluny 1.) wś, pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (6 w.). 2.) **L.**, mstko i dobra tamże, gmina Owanta (21 w.). Mstko ma 170 mk. Dawniej Pomarnackich, później Arcimowiczów, Domaniewskich, obecnie Sezeniewskich, 528 dzies. 3.) **L.**, wś, tamże, gm. Pogiry (1 w).

Lelusza, *Lilusza*, zaśc., pow. kowieński, gm. Betygoła (12 w.).

Lelusze 1.) dwór, pow. kowieński, gm. Ejragoła (3 w.). 2.) **L.**, wś, tamże, gm. Rumszyszki (7 w.).

Leluszowce, wś, pow. lidzki, gm. Wasiliszki (7 w.); miała 20 dusz rewiz.

Lemen, fol., pow. dźwiński, gm. Ungermujża, kościół ewang., gorzelnia, wiatrak.

Lemiesz, u Dług. *Leymyasz*, zaginiony gródek w Pieninach. Wedle Długosza właścicielem tego zamku był kiedyś Piotr Wydżga (Wyczga) h. Janina „quidam satrapa“. Posiadał on zarazem Czorsztyn i Rytro. Znalazłszy w górskich potokach tych stron dużo złota, zbogacił się. Część tych skarbów miał zakopać w tym grodzie, większą zaś część spławić Dunajcem i Wisłą do Prus, ukrywszy złoto w wydrążonem drzewie. Skarby te przekazał jakoby Krzyżakom. Umierając spisał po polsku objaśnienie, przytoczone dosłownie przez Długosza, dla tych, coby chcieli szukać po nim złota (L. B., III, 353—356).

Lemieszczycha, wś nad Torczą, pow. taraszczański, gm. i st. poczt. Żaszków (3 w.), 48 w. od Taraszczy, 166 dm., 874 mk., cerkiew, szkółka, młyn, 4 wiatraki.

Lemiesze 1.) os., pow. ostrogski, gm. Płużne, 8 dm, 42 mk. 2.) **L.**, wś i ferma nad rzką Piatok, pow. żytomierski, gm. Ozadówka (7 w.), 58 w. od Żytomierza, 2 w. od st. poczt. Rajhoródka, 16 w. od st. dr. żel. Demczyn, 107 dm., 798 mk., cerkiew drewn., szkółka cerk. od roku 1881. Do par. praw. należą wsi: Marcinówka i Andryjaszówka. W całej par. 129 dm., 1063 mk. prawosł., 234 katol. i 588 żydów. Cerkiew filialna w Rajhoródce. Własność Frankowskich.

Lemieszów, wś, pow. włodzimierski, gmina Podbereże, 47 w. od Włodzimierza, 68 dm., 414 mk. W r. 1570 Mikołaja Sapiehy, wwdzica nowogródzkiego.

Lemieszówka, chutor, pow. żytomierski, gm. Trojanów, 14 dm., 87 mk.

Lemkinie, dwór, pow. poniewieski, gm. Birże (23 w.).

Lemniany, pow. brzeski, ob. *Leściany*.

Lemnica 1.) fol., pow. sieński, gm. Rasna (2 w.), od r. 1847 Sankowskich, 914 dz. (495 lasn), krupiarnia, cegielnia, fabryka kafli. 2.) **L.**, wś, pow. witebski, gm. Janowicze, 13 dm., 110 mk., cerkiew.

Lemoki, wś, pow. oszmiański, gm. i dobra Łogumowicze (2 w.); miała 85 dusz rewiz.

Lemontowszczyzna, folw., pow. wileński, gm. Giełwany, należał do Hryniewiczów.

Lemoszcze, zaśc., pow. dzisieński, gm. Głębokie (6 w.).

Lenarczyce, wś, pow. sandomierski, ob. *Rynarczyce* (t. X).

Lenartowice, r. 1442 *Lijenarthowmosth*, wś, pow. stopnicki. W dok. z r. 1442 podano wieś „Lenartów most", w liczbie posiadłości klasztoru łysogórskiego. Długosz (L. B., III, 238) wymienia Lenartów Most i Lenartowice, nie podając opisu. W r. 1508 Lenartowice wchodzą w skład licznych włości Jana Bochotnickiego. W r. 1579 Katarzyna Żeleńska płaci tu od 6 os., 2 łan., 4 ubogich Widocznie klasztor albo się pozbył tej wsi, albo posiadał tu jakiś mały dział, może karczmę przy moście.

Lenartowice, wś, pow. pleszewski. Adam Marczewski dziedzic wsi, wystawił i uposażył kościół par. r. 1446. Erekcyę wydał arcyb. Wincenty Kot. Wdowa po fundatorze Elżbieta, r. 1457 uposażyła altaryę p. w. N. P. Maryi. Na początku XVI w. wieś należy do Sobockich. W r. 1758 właścicielka Marya z Sapiehów Kośmińska, wzniosła z drzewa obecny kościół.

Lenartowo 1.) fol., pow. szawelski, gmina Szawlany (6 w.). 2.) **L.**, dobra, pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki (4 w.).

Lenarty, wś, pow. szawelski, gmina Podubis (9 w.).

Leńce, dawniej *Leńcze Samotyje*, okolica, powiat białostocki, gm. Białostoczek, 271 dz. Roku 1512 otrzymuje w Goniądzu Samuel Leniec Samotyja, przywilej od ks. Mikołaja Radziwiłła, na lasy i grunta (Kapica Herbarz, 236).

Leńcze *Górne* i *Dolne*, także *Łęcze*, r. 1343 *Lencza*, r. 1581 *Lincze Górne* i *Dolne* al. *Podolany*, dwie wsi, pow. wadowicki. W r. 1343 król Kazimierz udziela braciom Andrzejowi i Jarosławowi, dziedzicom L., różne swobody (Kod. mał., III, 54). W r. 1581 wś ma parafię i składa się z kilkunastu działów szlacheckich.

Lencze 1.) wś, pow. kowieński, gm. Ejragoła (3 w.). 2.) **L.**, wś, tamże, gm. Kroki (10 w.).

Lendak, wś w hr. spiskim. Mieszka tu ludność przeważnie polska.

Lendrupinie, zaśc., pow. telszewski, gmina Żorany (4 w.).

Lendrynie 1.) dobra, pow. rossieński, gmina Erżwiłek (4 w.). 2.) **L.**, dwór, tamże, gmina Skawdwile (10 w.), 3.) **L.**, wś, tamże, gmina Taurogi (9 w.).

Lendymy, pow. szawelski, ob. *Lindymy*.

Lendziny, ob. *Lędziny*.

Leneward, łotew. *Lelwarde*, dobra nad Dźwiną, 53 w. od Rygi. W początku XIII w. istniała tu warownia Liwów, spalona r. 1205 przez kawalerów mieczowych, którzy wznieśli tu zamek, zdobyty przez Rosyan r. 1577. Dotychczas w parku znajdują się ślady zamku.

Lengiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (14 w.).

Leniew, wś i dobra, pow. bielski gub. grodzieńskiej, gm. Kleniki, 12 w. od Bielska. Wś ma 223 dz.; dobra Łyszczyńskich, 314 dz.

Leniewicze, pow. brzeski, ob. *Liniewicze*.

Lenin al. *Łanin*, w dok. *Lenin*, *Lennyn*, wś pod miastem Brandenburgiem. Istniał tu klasztor cystersów wspom. w dok. z r. 1236, którym komes Bronissius oddaje swą włość „Gastekove" Henrykowi, opatowi w Leninie, dla założenia nowego klasztoru (Paradyż). Opaci i zakonnicy tego klasztoru, brali czynny udział w założeniu klasztoru paradyzkiego (K. W., n. 126, 129, 169, 259).

Lenina Wielka, r. 1565 *Linina*, wś, pow. staromiejski. W r. 1565 we włości oziminskiej ststwa samborskiego, miała 54 kmieci na 26 dworzyszczach, prócz tego 4 na półdworz. osadzonych r. 1558 i 1 od r. 1557. Sołtys miał 2 dworz. po nad przywilej. Podsadków 3, przymiarki, karczmarz. Pop i cerkiew. Ogółem zł. 106 gr. 16, den. $4^1/_2$. Wieś tę przyłączono do żupy Solskiej i zamieniono czynsze i daniny na obowiązek wożenia drzewa (po 104 wozów rocznie każdy kmieć) do żupy poblizkiej z lasów królewskich. Na wieś przypadało wozów 2851. Dochód z dani baraniej, wieprzowej i opłat wynosił zł. 107 gr. 4.

Leniówka, pow. łucki, ob. *Liniowka*.

Lenka, chutor, pow. łucki, gm. Trościaniec, 6 dm., 36 mk.

Lenkajcie, wś, pow. telszewski, gm. Żorany (8 w.). Mają tu Jacewiczowie 218 dz.

Lenkale, okolica, pow. rossieński, gm. Kołtyniany (24 w.).

Lenkimy, mstko i wś, pow. telszewski, gm. Szkudy (16 w.). W r. 1717 ks. Sapieha, wojewoda wileński, uposażył kaplicę tutejszą włóką ziemi.

Lenkobudy, wś, pow. białostocki, gm. Obręb-niki, 147 dz.

Lenkowce, wś, pow. zasławski, gm. Sulżyn, par. praw. Czetyrboki (3 w.), 20 w. od Zasławia, 249 dm., 1316 mk., cerkiew filialna drewn. wzniesiona 1762 r., przez dzierżawcę wsi Antoniego Tomkowicza, uposażona 39 dz., z nadania ks. Janusza Sanguszki r. 1773, szkółka cerk. od r. 1853. Należała do włości sulżyńskiej, ks. Janusza Ostrogskiego, r. 1589 spustoszona przez Tatarów.

Lenkowszczyzna 1.) wś i fol., pow. oszmiański. W r. 1609 Matys Symonowicz, sprzedaje L., Romaszce Bernatowiczowi. Drogą wiana, przechodzi r. 1697 we władanie Samuela Wojniusza, w r. 1726 sprzedażą do Jurewiczów, r. 1770 również drogą kupna do Pieślaków, a r. 1778 do Talibskich. W r. 1798 Stanisław i Bogumiła Talibscy, sprzedają L. za 35,000 złp., Ign. Żabie. Od Żabiny trzymał w dzierżawie w r. 1813—17, Adam Ruszczyc. Należały do fol. wsi: L. i Kamionka. Za długi Antoniego Ża-

by, oddany w inne ręce. 2.) **L.**, wś i fol., tamże, gm. Bienica (8 w). Niegdyś Lenkowicza, obecnie Strutyńskich.

Lenkście 1.) *L. Pociszki* i *L. Gietyszki* (ob. t. V, 144 *Lewkie)*, wśi dwa majątki, pow. rossieński, gm. Erżwiłek (5 i 8 w.). Mają tu Kaczuszysowie 40 dz., Krasowscy 18 dz., Wajczajtisowie 40 dz., Dowiatowie 30 dz. 2.) **L**, wś, tamże, 6 w. od Erżwiłka. 3.) **L.**, dwór, tamże, gm. Rossienie (28 w.).

Lenksztynie, dwór, pow. rossieński, gmina Erżwiłek (10 w.).

Lenkwicie, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (9 w.).

Lentynie, okolica, pow. rossieński, gm. Kołtyniany (11 w.).

Leonardówka al. *Hołubijówka*, wś, pow. berdyczowski, gm. Czerniatyn Mały, st. poczt. Samhorodek (10 w.), st. dr. żel. Holendry (1 w.), 44 w. od Berdyczowa, 53 dm, 286 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn parowy, 3 wiatraki.

Leonardowo, dwa majątki, pow. poniewieski, gm. Krakinów (7 w.), własność Bitowtów, 283 i 267 dz.

Leonardyszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (14 w). 2.) **L.**, dwór, pow. rossieński, gm. Rossienie (6 w.).

Leoneńki, wś u źródeł rzki Krywki, lewy dopł. Dźwiny, pow. wieliski, na pograniczu porzeckiego, gm. Czeple.

Leonia, kol., pow. włodzimierski, gm. Werba, 29 dm., 152 mk.

Leoniszcze al. *Nowiki*, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Leoniszki 1.) dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (6 w.) i Widze (11 w.). 2.) **L.**, wś, pow. poniewieski, gm. Girsudy (2 w.). 3.) **L.**, dwa majątki, tamże, gm. Krakinów (7 i 9 wiorst). Jeden z nich, 263 dz., należy do Selensów; drugi, 350 dz., do Sztejnów. 4.) **L.**, dwór i fol., tamże, gm. Pompiany (9 w.). 5.) **L**, wś, pow. rossieński, gm Botoki (16 w.). 6.) **L.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Rogowo (7 w.). Kaplica katol. cmentarna par. Troupie.

Leonorowo, fol., pow. ihumeński, Dąbrowskich 260 dz.

Leonowicze 1.) wś, pow. słonimski, gmina Kozłowszczyzna, z os. Szemiakowo 173 dzies. 2.) **L**, wś, pow. wołkowyski, gm. Juszkowy Gród, 47 w. od Wołkowyska, 530 dz. 3.) **L.**, wś i fol., tamże, gm. Krzemienica, 12 w. od Wołkowyska. Wś ma 129 dz. włośc. i 75 prywatnej; fol. należy do Pomerańskich. 149 dz.

Leonowicze, wś, tamże, gm. Werejki, 96 dzies.

Leonówka 1.) pow. bobrujski, część Durynicz, 60 dz. 2.) **L**, wś, pow. horecki, gm. Masłaki, 40 dm., 219 mk. 3.) **L.**, wś, pow. dzisieński, gm. Łużki (7 w), należała do dóbr Hermanowicze.

Leonówka 1.) ferma pod wsią Rogi, powiat humański, 6 dm., 27 mk. 2.) **L.**, wś, pow. kijowski, gm. Byszów, st. poczt. Chwasowa (31 w.), 44 w. od Kijowa, 68 dm., 366 mk., szkółka, młyn, 312 dz. włośc., 689 dwor., należących do Brzeskich. 3.) **L.**, wś nad rucz. Hudzin, tamże, gm. i st. poczt. Hermanówka (16 w.), 76 w. od Kijowa, 74 dm., 444 mk., kaplica, 2 wiatraki, 329 dz. włośc. Własność większa należy do Hryhorówki. 4.) **L.** (t. V, 146), wś nad rzką Tal, pow. radomyski, gm. i st. poczt. Iwańków (17 w.), 77 w. od Radomyśla, 85 dm., 427 mk., 625 dz. włośc. Wś należała do dóbr metropolitów kijowskich, następnie dzieliła losy wsi Kolońce. 5.) **L.**, kol., pow. łucki, gm. Szczuryn, 5 dm., 36 mk. 6.) **L.**, wś, pow. owrucki, gm. Łuhiny, par. praw. Kołckie (2 w.), 60 w. od Owrucza, 51 dm., 308 mk. 7.) **L.**, kol., pow. rówieński, gm. Derażne, 11 dm., 112 mk. 8.) **L.**, słoboda, tamże, gm. Tuczyn, 23 dm., 213 mk. 9.) **L.**, chutor, pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 5 dm., 133 mk.

Leonowo Radwanicze, dobra, pow. brzeski gub. grodz., gm. Radwanicze, 25 w. od Brześcia, spadkob. Kwapiszewskich, 707 dz.

Leonowszczyzna 1.) al. *Kruszyniany*, fol. należący do Krzegowszczyzny, pow. grodzieński. 2.) **L.**, urocz. należące do Omelinki, powiat kobryński. 3.) **L.**, fol., pow. lepelski, własność Oskierków, 74 dz.

Leonpol 1.) os., pow. grodzieński, gm. Łunna, 63 dz. 2.) **L**, dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. i par. Widze (6 w.). Dawniej attyn. Antodola, Jana Wawrzeckiego, marszałka nowoaleksandrowskiego, obecnie Zanderów, 561 dz 3.) **L**, dwa majątki, pow. wiłkomierski, gm. Konstantynowo (5 w.). 4.) **L.**, fol., pow. czauski, od r. 1870 Dworeckich, 276 dz. 5.) **L.**, pow. dzisieński. Niegdyś ks. Masalskich, od nich do Wołosieckich, dalej Rudominów, ks. Światopełk Mirskich, Jerzego i Anny z Mirskich Przysieckich, wraca znów do Mirskich, z których Michał, Władysław, Kazimierz i Ludwik sprzedają r. 1667 za 210,000 złp., ks. Mikołajowi Zgierskiemu, prałatowi wileńskiemu, który r. 1701 sprzedaje Danielowi i Teresie z Sokolińskich Wyhowskim, cześnikom kijowskim, ci przekazują córce swej Racheli Ogińskiej. Syn jej Józef, ststa dorsuniski, w r. 1742 sprzedaje za 240 tysięcy złp., Stanisławowi Kleczkowskiemu, marszałkowi orszańskiemu, od którego nabywa roku 1745 za 4500 tal. bitych, Mikołaj Łopaciński. Pod L. w pobliżu Dzisny, nasyp w kształcie wału, otoczonego rowem.

Leonpole, wś i dobra, pow. klimowicki, gm. Rodnia, 39 dm, 264 mk., folusz. Dobra, Patkowskich 663 dz. (444 lasu), młyn.

Leontiewo, wś i folw. nad rz. Swierzenką, pow. homelski, gm. Wylewo (8 w.), 76 dm., 441

mk., dom modl. starow., wiatrak. Fol., dziedzictwo Szaciłłów, 284 dz.

Leontowo, dobra, pow. sieński, od r. 1876 Czyrykowych, z fol. Kosowiec i Teolinowo, 2704 dz. (1458 lasu).

Leony, zaśc., pow. rossieński, gmina Botoki (6 w.).

Leopoldyszki, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (3 w.).

Leopołaty, zaśc, pow. wileński, gm. Niemenczyn (9 w.); miał 8 dusz rewiz., należał do dóbr skarb. Giejany.

Leoszki 1.) wś i dobra, pow. prużański, gm. Sielec, 35 w. od Prużany. Wś ma 428 dz.; dobra Jastrzębskich, 270 dz. 2.) **L.**, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (7 w.).

Lepałaukis, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Uciana (18 w.).

Lepamgukis, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (13 w.).

Lepary, dobra, pow. kobryński, gm. Mokrany, 45 w. od Kobrynia. W części Michniewiczów 300 dz. i w części włościan ze wsi Borki 294 dz.

Leparyszki, fol, pow. poniewieski, gm. Krakinów (8 w.).

Lepeckie, przedmieście Czeczelnika, powiat olhopolski.

Lepel Stary, wś nad jez. Lepelskiem, pow. lepelski, gm. Franopol, 37 dm., 400 mk., cerkiew.

Lepelskie, jezioro. Nałkowski W.: „Jezioro Lepelskie w systemacie Berezyńskim“ (Pam. Fizyogr., t. V).

Lepgirys, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Skopiszki (10 w.).

Lepianka, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Owanta (14 w.).

Lepie, wś, pow. kowieński, gmina Żejmy (5 w.).

Lepienie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (3 w.).

Lepieryszki, wś, pow. rossieński, gm. Botoki (14 w.).

Lepiesówka, *Lepieszówka* (t. V, 151), wś nad Horyniem, pow. krzemieniecki, gm. i stacya poczt. Jampol (1/2 w.), 42 w. od Krzemieńca, 181 dm., 1114 mk., cerkiew drewn. wzniesiona w r. 1889 na miejsce dawnej z r. 1720, nadana 50 dz. ziemi, przez ks. Wiszniowieckiego roku 1720 i ks. Janusza Radziwiłła r. 1723. Szkółka cerk. od r. 1880. Cerkiew fil. we wsi Olszanica. L. stanowi właściwie przedmieście Jampola. W r. 1545 sioło zamkowe krzemienieckie, nabyte przez Bonę od Fedora Woryckiego. Było tu 60 ludzi, czynszu na zamek dawali rocznie 11 kóp gr., owsa 19 miarek, siano kosili dwa dni w roku; był staw spusny i młyn, 4 sług putnych, służących konno. W r. 1576 własność z nadania Zygmunta Augusta, Włodzimierza Zabołockiego, który w r. 1577 sprzedaje ją Jazłowieckim za 800 kóp gr. litew. W r. 1583 wnosi pobór Paweł Małyszewicz Nowosielecki, wójt ostrogski, od 10 dym., 8 ogr., 6 kom., 2 kół waln., 1 stępn., 1 popa, 1 dudarza. Obecnie hr. Chodkiewiczów.

Lepiesy 1.) wś, pow. grodzieński, gm. Brzostowica Wielka, 167 dz. 2.) **L.** i *L. Małe*, dwie wsi i fol., pow. kobryński, gm. Strzygowo, 2 w. od Kobrynia. Wś L. ma 314, wś L. Małe 85 dz.; fol. L., Grozuranich, fol. Dubowo 256 dz. Był tu niegdyś monaster dyzunicki, następnie bazyliański.

Lepieszyno, fol. pow. orszański, od r. 1885 Ryłłów, 215 dz.

Lepiki, zaśc., pow. trocki, gm. Jewie (6 w.); miał 8 dusz rewiz., należał do dóbr Owsianiszki.

Lepkalnie 1.) wś, pow. szawelski, gm. Szawlany (16 w.). 2.) **L.**, wś, pow. telszewski, gm. Ginteliszki (9 w.).

Leplewka, wś nad rzką Staw, pow. brzeski gub. grodz., gm. Domaczewo, 32 w. od Brześcia, 51 dm., 614 mk., 1617 dz. Pod wsią cmentarzysko.

Lepławkalis, wś, pow. telszewski, gmina Płungiany (3 w.).

Lepławki, mstko, pow. telszewski, gm. Olsiady (9 w.).

Lepołaty, wś, pow. poniewieski, gm. Birże (14 w.).

Lepoławkis, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (6 w.).

Lepówka, fol., pow. dryzieński, attyn. Ryzowszczyzny.

Lepsała, *Lepiesała*, dwór, pow. poniewieski, gm. Birże (14 w.).

Lepsze 1.) wś, pow. poniewieski, gm. Poniewież (3 w.). 2.) **L.**, wś, pow. szawelski, gmina Szawle (3 w.).

Lerkan, chutor, pow. kamieniecki, gm. Bereżanka (6 w.).

Lerpol, *Lerypol*, fol. dóbr Skidel, pow. grodzieński.

Lesańce 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (8 w.). 2.) **L.**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (8 w.).

Lesanka, folw. dóbr Niziany, pow. wołkowyski.

Leśce, ob. *Leszcze*, w dok. *Leszno*, wś, pow. nowoaleksandryjski (Puławy). W dok. z r. 1252 śród włości klasztoru sieciechowskiego, podano wś „Leszno“, w której wydawca domyśla się dzisiejszej wsi Leszcze. Należałoby właściwiej odnieść tę nazwę do miasta Łęczny. W r. 1676 Floryan Gałęzowski płaci tu pogłówne od 48 poddanych, a Daniel Lesiecki od 2 osób z rodziny, 5 dwor., 9 poddanych.

Leściany, w jednym spisie *Lemniany*, folw. dóbr Szczytniki, pow. brzeski gub. grodz.

Lesianka, fol. dóbr Heronimowo, pow. białostocki.

Lesiew, r. 1397 *Leszowo*, wś, pow. rawski, par. Biała. „Sdelslaus haeres de Leszowo portulanus castri Ravensis" w dok. z r. 1397 (Kod. maz., 121). W r. 1827 ma 15 dm., 95 mk. Podany mylnie po raz drugi p. n. *Lisiew* (t. V, str. 311).

Lesiki, dwór, pow. szawelski, gm. Łukniki (6 w.).

Lesikiszki, dwór, pow. szawelski, gm. Łukniki (3 w.).

Lesiszki 1.) wś i zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (8 i 12 w.). W r. 1788 Dominika i Ignacego Markiewiczów. 2.) **L**, zaśc., tamże, gm. Dusiaty (5 w.). 3.) **L**, zaśc., pow. poniewieski, gm. Birże (5 w.).

Leski 1.) *Laski*, wś, pow. brzeski gub. grodzieńskiej, gm. Wysokie Litewskie, ze wsią Wołkowicze, 390 dz. 2.) **L**, ob. *Laski.*

Leśki, wś nad Dnieprem, pow. czerkaski, gm. Leśki, st. poczt. Czerkasy (15 w.), 588 dm., 7110 mk., cerkiew, szkółka cerk., szkoła ludowa, ambulatoryum, młyn, 31 wiatraków, targi. Wchodziła w skład ststwa czerkaskiego. Gmina obejmuje 3 sioła, ma 13,459 mk. (8 rozkoln., 123 sztundystów) i 12,608 dz. (12,449 dz. ziemi włośc., 159 cerk.).

Leśkiewicze al. *Połonny Grud*, os., pow. prużański, gmina Noski, własność Leśkiewiczów, 92 dz.

Leśkowa, wś nad rzką t. n., pow. lipowiecki, gm. Sarny, st. poczt. Monastyryszcze (6 w.), 68 w. od Lipowca, 59 dm., 833 mk., cerkiew, szkoła cerk., wiatrak.

Leskowicze, ob. *Laskowicze.*

Leśmierz, wś, pow. łęczycki, ob. *Nieśmierz* (t. VII). Buduje się tu obecnie kościół.

Leśna, w dok. *Lesczna*, wś, pow. kielecki. Własność bisk. krak. W r. 1322 wójtowstwo otrzymuje drogą sukcesyi Helbrand, zięć Viricusa. W r. 1390 Pechna, córka Krzesława z Końskich, sprzedaje wójtowstwo w Tarczku i sołtystwo w L., Janowi bisk. krak. za 130 grz. (Kod. kat. krak., II, 153).

Leśna 1.) urocz. przy wsi Tylwica, powiat białostocki. 2.) **L**, okolica szlach., tamże, gm. Zawyki, 115 dz 3.) **L.**, wś, pow. prużański, gm. Białowieża, 122 dz. 4.) **L.**, fol. dóbr Siemionówka, pow. wołkowyski, gmina Tarnopol. 5.) **L.**, wś, pow. bychowski, gm. Propojsk (9 w.), 41 dm., 172 mk. 6.) **L**, wś, pow. oszmiański, gm. Dziewieniszki (4 w.), należała do dóbr Giełoże.

Leśna 1.) kol., pow. ostrogski, gm. Płużne, 26 w. od Ostroga, 52 dm., 322 mk. 2.) **L**, kol., pow. owrucki, gm. Worobie Nowe, 38 w. od Owrucza, 30 dm., 224 mk. 3.) **L.**, kol., pow. żytomierski, gm. Cudnów, par. praw. Didkowce, 45 w. od Żytomierza, 29 dm., 172 mk. 4.) **L.** *Rudnia*, wś, pow. żytomierski, gm. Cudnów, par. praw. Jasnogród, 57 w. od Żytomierza, 25 dm., 258 mk. 5.) **L.** *Słobódka*, wś, pow. żytomierski, gm. Januszpol, 52 w. od Żytomierza, 28 dm., 255 mk.

Leśne 1.) folw., pow. bobrujski, Umińskich 377 dz. 2.) **L.**, folw., pow. homelski, Sianożęckich 398 dz. 3.) **L.**, wś, pow. mohylewski, gm. Kruhłe (7 w.), 19 dm., 160 mk. 4.) **L.**, dobra, tamże, Szemiotów, 1007 dz. (845 lasu), młyn. 5.) **L**, pow. dzisieński. Śród lasu znajdują się w wielkiej liczbie kurhany (wołotówki). 6.) **L.** *Włóki*, dwór, pow. kowieński, gmina Średniki (6 w.).

Leśnia, rzka, ob. *Białka.*

Leśniaki 1.) wś, pow. wołkowyski, gm. Biskupice, 238 dz. 2.) **L.**, wś, tamże, gm. Mścibów, 424 dz.

Leśniaki 1.) wś, pow. kowelski, gm. Maciejów, 30 dm., 352 mk., cerkiew. 2.) **L.**, wś, powiat włodzimierski, gmina Luboml, 21 dm., 195 mk.

Leśnica 1.) w dok. *Lesccznicza*, wś, pow. jędrzejowski. Wś książęca, od r. 1306 biskupia. W dok. z r. 1306, wymieniona jako włość, należąca do grodu chęcińskiego. W r. 1850 wś królewska, należąca do Małogoszczy. Miała 3 półłanki i 3 łany puste. Było 6 sadzawek, młyn, łąki. Lasy wspólne ze wsiami: Cieśle i Skorków. Trzymał w zastawie z Małagoszczą, Piotr Slanka z Rudki. Było też we wsi wójtostwo z rolami i młynem, cenione 60 grzyw. i klasztor w Krzyżanowicach miał tu 6 kmieci na półłankach. Oceniony był dział ten na 60 grzw. 2.) **L.**, dziś *Gosie Leśnica*, wś, pow. łomżyński. Scibor z Sąchocina, podkom. zakroczymski, marszałek dworu Janusza ks. mazowieckiego, sprzedaje swe dziedzictwo Leśnicę pod Łomżą za 60 kóp, Mikołajowi z Czajek.

Leśnica, wś, pow. grodzieński, gm. Hoża, 16 w. od Grodna, 597 dzies.

Lesnica, niem. *Lietzen*, wś pod miastem Neustadt Eberswalde, w dawnej dyecezyi lubuskiej. W dok. z r. 1248, występuje przy boku Henryka i Bolesława, ks. szląskich, Konrad, pleban „de Lesnic". Templaryusze mieli tu swój dom.

Leśnicze, dobra, pow. orszański, hr. Grabowskich, 5938 dz. (4624 lasu).

Leśniczówka 1.) urocz. należące do dóbr Sielec, pow. prużański. 2.) **L.**, dwor, pow. poniewieski, gm. Krakinów (7 w.). 3.) **L**, *Puszalgiry*, fol., tamże, gm. Czypiany (11 w.).

Leśniczówka 1.) fol., pow. dubieński, gmina Tesłuhów. 2.) **L**, dwa chutory, pow. włodzimierski, gm. Chorów. 3.) **L**, chutor, tamże, gmina Poryck.

Leśniewicze, wś, pow. grodzieński, gmina Brzostowica Wielka, 51 w. od Grodna, 246 dz.

Leśniewka, przys. wsi Braszewicze, pow. kobryński.

Leśniewo, wś, pow. ostrowski. Śród włości

kościoła płockiego w dok. z w. XIII. W r. 1578 „Golembie Liessniewo", wieś drobnej szlachty, w par. Andrzejow., płaci od $8^1/_2$ łan.

Leśniewo, dobra, pow. orszański, od r. 1851 Karpowiczów, 603 dz. (377 lasu).

Leśniewo, wś, pow. gnieźnieński, obecnie witkowski. Wspom. w dok. z r. 1136. W roku 1239, Władysław, ks. polski, zamienia L. na Wełnę (K. W. n. 7, 595).

Leśniki 1.) wś nad Bugiem, pow. bielski, gub grodz., w dawnej ziemi drohickiej, gm. Skórzec, par. kat. dawniej Granne, od r. 1892 Pierlejewo, 57 w. od Bielska, 107 dz. 2.) **L.**, wś, pow. sokólski, gm. Bagna, 213 dz. 3.) **L.**, wś, pow. wołkowyski, gm. Łysków, 148 dz. 4.) **L.**, dwie osady leśne, pow. poniewieski, gm. Krakinów (7 w.). 5.) **L.**, fol., tamże. gm. Poniewież. 6.) **L.**, tamże, ob. *Jasnogórka.* 7.) **L.**, wś, pow. mohylewski, cerkiew.

Leśniki, wś, pow. kijowski, gm. Chotów, st. poczt. Demijówka (16 w.), 18 w. od Kijowa, 124 dz., 736 mk., cerkiew, szkółka, 5 wiatraków, 1113 dz. W r. 1628, ks. Karol Korecki, wnosi z mstka L. z 10 dym., 20 ogr., 1 koła młyń., 1 popa.

Leśniki, wś, pow. brzeżański. Kazimierz W. nadał ją w r. 1368, Stanisławowi, zw. Drewięta z Borku. (Kod. mał. III, 224). Ob. *Macoszyn.*

Leśnikowo, wś, pow. dryzieński, par. Rosica, 174 dz. Należała do dóbr Sarya.

Leśniowice, wś, pow. gródecki. Jan i Mikołaj Leśniowscy, okazali r. 1469, nadanie wieczyste wsi L. i lasu Buszalice, z pieczęcią księcia Opolskiego.

Leśniszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rymszany (8 w.).

Leśno, folw., pow. rzeżycki, bar. Manteufel, 264 dz.

Leśnopol 1.) fol. dóbr Grauże, pow. kowieński. 2.) **L**, dobra, tamże, gm. Wilkija (9 w.), 27 w. od Kowna. Hr. Benedykta Tyszkiewicza, z attyn. Jagminiszki, Stanisławowo, Wilkija i Żabiszki 2679 dz.

Leśny, zaśc. dóbr Kapituła, pow. wileński.

Lesochino, os., pow. wieliski, gm. Ilino (12 w.), cerkiew.

Lesopol, kol., pow. rówieński, gm. Kostopol, 35 w. od Równego, 158 mk.

Lesowicze, al. *Lisowicze,* wś nad rzką Kotłuj, pow. taraszczański, gm. Juszków Roh, st. poczt. Taraszcza (3 w.), ze słobodą Siedlecką 763 dm., 4478 mk., cerkiew, 3 kaplice, szkółka, 4 młyny, 6 wiatraków.

Lestków, ob. *Leszczków.*

Leszanka, wś, pow. brzeski, gub. grodz. gm. Turno, o 25 w. od Brześcia, 296 dz.

Leszcz, przedmieście mta Pińska, słynne starożytnym monasterem o którym wiadomość podaje „Historya mińskoj eparchii", archim. Mikołaja (str. 135—142 i 285).

Leszcza wś, pow. horecki, gm. Masłaki, 30 dm., 142 mk.

Leszczadka, wś, pow. oszmiański, gm. Wołożyn; miało 18 dusz rewiz.; należała do dóbr Czechowszczyzna.

Leszczana, w dok. *Lszczany,* wś nad Chomorem, pow. zasławski, gm. Sulżyn, st. poczt. Wierzbowiec (7 w.), 15 wiorst od Zasławia, 193 dm., 1353 mk., cerkiew drewn., wzniesiona w r. 1851 przez ks. Sanguszkę, szkółka cerk. Cerkiew fil. we wsi Bejzymy. Wś należy do Maryi z ks. Sanguszków hr. Potockiej. W r. 1583 do Zasławia (kn. Michała Zasławskiego), płaci od 18 dym., 1 ogr., 3 ogr., 2 komor.

Leszczany, wś, pow. chełmski. W r. 1564 należą do par. rz. kat. w Kumowie. Drohiczański płaci tu od $10^1/_2$ łan., 1 zagr, 11 kom., 3 rzem., cerkiew. Horoch daje od $1^1/_4$ łan., 4 zagr. W r. 1578 własność Lanckorońskich.

Leszczany, chutor wsi Kustowicze i fol., pow. kobryński, gm. Iłosk. Fol. Grodzkich, 139 dz.

Leszczany 1.) wś, pow. sokólski, gm. Bagna, z urocz. Gajewo, 270 dz. 2.) **L.**, wś i dobra, tamże, gm. Ostrów, 28 i 35 w. od Sokółki. Wś ma 155 dz.; dobra, von Linhardtów (poprzednio Ejsymontów), 309 dz.

Leszcze, wś, pow. łęczycki. Własność kościoła św. Krzyża w Łęczycy, oddana drogą zamiany z Władysławem, królem polskim, w roku 1299 za Wichrów (Kod. dypl. pol. II, 152).

Leszcze, wś. i dobra, pow. kowieński, gmina Ejragoła (10 w.). Mają tu: Romerowie 76 dz., Ryckiewiczowie 211 dz.

Leszczenka, wś, pow. sochaczewski, gmina Cichinicze, 49 dm., 353 mk.

Leszczenko, pow. sieński, ob. *Antonowo.*

Leszczka Mała i Wielka, dwie okolice szlach., pow. bielski, gub. grodz., w dawnej ziemi drohickiej, gm. Skórzec, pow. kat. Pierlejewo, 51 w. od Bielska, 343 dz. Ob. *Pierlejewo* (t. VIII).

Leszczków, w r. 1395 *Lestkow,* w r. 1578 *Leszczkow,* wś, pow. sandomierski. Pełka z Tudorowa, sprzedaje Imramowi z Pleszowy w roku 1395, za 100 grz. łąkę, należącą do wsi Włostowa, która odtąd należeć będzie do wsi „Lestkow", posiadłości Imrama, kaszt. zawichoskiego. (Kod. kat. krak. II, 196). Wydawca Kod. kat. mylnie nazywa te wieś Łęczków.

Leszczyłowo, dobra skarbowe, pow. dryzieński, obejmują: 3 wsi i 1 fermę, 963 dz.

Leszczyn, mstko, pow. żytomierski, gm. Leszczyn, 16 w. od Żytomierza (st. poczt.), 238 dm, 1654 mk., cerkiew drewn., z r. 1730, kaplica, kościół par. kat. murow., synagoga. W r. 1587, sioło L. należało do Fryd. Tyszkiewicza, wwodzica brzeskiego; w r. 1618 występuje jako miasteczko. W nowszych czasach, Polanowskich.

Leszczyńce, folw., pow. lucyński, Piotrowskich, 62 dz.

Leszczyńce, wś nad rzką Samiec, pow. berdyczowski, gm. Szyrmówka, st. poczt. Samhorodek (8 w.), 60 w. od Berdyczowa, 170 dm., 1068 mk., cerkiew, szkółka cerk., 3 młyny. Części wsi noszą nazwy: Harbuzówka, L. Małe, Chroliwka.

Leszczyniec, wś, pow. włodzimierski, gmina Luboml, 61 w. od Włodzimierza, 24 dm., 187 mk.

Leszczynka, wś nad rzką Rosawką, pow. wasylkowski, gm. i par. praw. Wincentówka (7 w.), st. poczt. Kahorłyk (10 w.), 70 w. od Wasylkowa, 161 dm., 1076 mk., cerkiew, szkółka, 5 wiatraków. Należy do Białocerkiewszczyzny.

Leszczynówka, wś, pow. humański, gmina Leszczynówka, st. poczt. Humań (22 w.), 169 dm., 1011 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 4 wiatraki. Gmina obejmuje 10 miejscowości (9 siół, 1 wieś), ma 13532 mk. (169 kat., 26 ewang., 205 żydów); 16402 dz., w tem 8188 większej własności, 7452 włośc., 313 cerk.

Leszczyny, wś, pow. kielecki. Dawna własność bisk. krakow. w kluczu kieleckim. W roku 1540 ma 2 łany km. i 2 wójt.

Leszczyny, wś, pow. bielski, gub. grodz., gm. Kleniki, 122 dz.

Leszczyny, w r. 1565 *Leszczyna*, wś, pow. dobromilski. Wedle lustracyi z r. 1565, wś w ststwie przemyskiem, świeżo osadzona nad pot. Leszczynką. Było 10 kmieci na 5 łanach. Dochodu zł. 9, gr. 15.

Leszedki, chutor przy mstku Wołkowińcach, pow. latyczowski, 160 dz.

Leszki, zaśc., pow. wilejski, gm. Chotenczyce (7 w.); miał 8 dusz rewiz., należał do dóbr Łukawiec.

Leszkowice, w r. 1330 *Leskowicze*, wś, pow. lubartowski. W dok. z r. 1330, śród włości, Dzierzka, kan. krak. i Hostasiusza jego brata, przeniesionych na prawo niemieckie. (Kod. mał. II, 275). W r. 1531, Leskowicze w par. Czemierniki, płacą od 2 łan. km.

Leszna 1.) wś, pow. brzeski, gub. grodz., gm. Turna, 372 dz. 2.) **L.**, ob. *Leszno*.

Lesznia 1.) wś, pow. dryzieński, par. Zabiały. 2.) **L.**, ob. *Leszno*.

Leszniki, wś skarb., pow. dzisieński, gm. Zalesie (6 w.); miała 9 dusz rew.

Leszno 1.) pierwotnie *Leszczno*, wś, pow. błoński. Wzniesiono tu nowy kościół murowany, konsekrowany w r. 1902. Parafia istnieje tu już w r. 1579. We wsi siedziała wtedy częściowa szlachta: Leszczyńscy, Dawidowscy, Plichtowie na drobnych działkach. 2.) **L.** roku 1576 *Lieschno major*, wś, pow. łęczycki, par. Strzegocin. Nadana wraz z Dobrowem cystersom, przez arcyb. Bogumiła w wieku XII. Ob. *Dobrowo*. W r. 1576, płaci tu Mikołaj Milienski, burgr. gnieźn. od 15 łan. os., 7 łan. pustych, 12 zagrodn., karczmy, wiatraka, 3 rzemieśl., szynkarza.

Leszno, *Leszna*, folw. dóbr Żerno, pow. wołkowyski.

Leszno, wś i dobra, pow. orszański, gm. Rudnia, 6 dm., 20 mk., cerkiew. Dobra, dziedzictwo Wakarów, 1221 dz.

Leszno, niem. *Lissa*, miasto, pow. wschowski. W r. 1579, oppidum Leschno płaci od 84 dm., 12 łan i 3 prętów, 13 kom., 10 kom. bez bydła, 2 pasterzy i 138 owiec, 57 rzem., 11 kom. ubogich. Do miasta i jego przeszłości odnoszą się następne pisma i opracowania: „Kurzer Bericht von der Pestilenz aus sonderbaren Ursachen, da sich dieselbe in der Polnischen Liessaw witterte. Im Jahr 1631". Coturius, Julius Caesar: „Demonstrationes catholicae quibus ostenditur Lutheranam ecclesiam non esse veram apostolicam ecclesiam". Lesnae Pol. typis Wigandi Funccii, 1641. Pars altera Nissae. 1641. Unruh, Ch.: „Oratio valedictoria. Lesnae Polonorum". 1644. Comenius, Amos: „Excidium Lissae", 1656. Casander: „Die unglueckliche Wittwe, aber nun gluecklich vermaehlte Cron Pohlen nebst ihren Competenten". Polnisch-Lissa, 1697. Arnold, S.: „Amicum certamen artium liberalium in castris Palladis scilicet studio literario Gymnasii Lesnensis in actu publico oratorio repraesentatum". Lesnae, 1706. Opitz und Fechner: „Ueber Senior Gelich". Lissa, 1703. „Jaemmerliche Zerstoerung der Koeniglichen Erb Stadt Lissa in Grosse Polen den 29. Julii Anno, 1707". Berlin, J. Lorentz, 1708. „Lissnische Kleider, Hochzeit, Tauff- und Rang-Ordnung". Gegeben Schloss Reisen, d. 15, Dec. An. 1745. A. G. Sułkowski. 10 kart in folio. Foerster: „Einige gezammelte Nachrichten von der Erbauung und den Schicksalen der Stadt Lissa in Gross-Polen". Lissa gedr. bey Samuel Gottlieb und Michael Lorentz Presser 1756. (Progr. der Evangel Schule zu Lissa, mit einer Genealogie der Familie Leszczyński bis auf Sułkowski, 1752). Arnold Physiker zu Lissa nach Jonstons Tode vom 1. 1675 bis 1775. Warschau", 1821. „Das Wichtigste und Merkwuerdigste aus der Geschichte der Stadt Lissa von ihrer Entstehung bis zum Brande 1790. (Posener Prov Bll. von Czwalina, 1846). Pflug: „Einiges aus der Geschichte der Stadt Lissa". Lissa und Gnesen 1846. Ziegler: „Beitraege zur aelteren Geschichte des Gymnasiums in Lissa 1855. Einladungsschrift zur 300 jahrigen Jubelfeier der ehemaligen Schule, des nachher. Gymnasiums der reformirten Brüederunitaet, ietzigen koeniglichen Gymnasiums zu Lissa, d. 13 Nov. 1855. „Przywilej na szkołę Kalwińską w Lesznie, Rafaela Leszczyńskiego, 1626". (Przyj. ludu, 1846, str. 206). „Wielkopolskie Leszno w r. 1707. Ustęp z dziejów wojennych tegoż roku". Zob. Jarochowski

Kazim.: „Opowiadania i studya historyczne. Poznań, 1884. Karwowski Stan.: „Kronika miasta L." Poznań, 1877. Z widokiem miasta z r. 1775.

Leszno, ob. *Leżno*.

Leszonki, wś przy ujściu rzki Marynicy do Dryssy, pow. dryzieński.

Letas, dwór, pow. rossieński, gm. Szwekszuie (13 w.).

Letce, folw., pow. witebski, gm. Stare Sioło (7 w.), cerkiew, kaplica katolicka.

Letczany, pow. dubieński, ob. *Liczany*.

Letenie, wś, pow. telszewski, gm. Tyrkszle (3 w.).

Letiahy, wś i dobra, pow. czerykowski, gm. Dołhe (18 w.), 33 dm., 223 mk., cerkiew. Dobra, od r. 1867 własność Szklarewiczów, 1600 dz. (1160 lasu).

Letnia r. 1565 *Lethinia*, wś, pow. drohobycki. Pierwotnie włość rodziny ruskiej Letyńskich, nadana za czasów książąt i potwierdzona przez królów. Starostowie drohobyccy odebrali im te włość i włączyli do ststwa. Dla wynagrodzenia krzywdy, sejm warszawski nadał Letyńskim wieś Krowicę w ststwie lubaczowskiem.

Letnica, dobra, pow, ihumeński, wł. Jefremowych, 922 dz.

Letniki, wś, pow. białostocki, gm. Białostoczek, 12 w. od Białegostoku, 911 dz.

Leuzwienie, wś, pow. wilejski. gm. Chotenczyce (4 w.), miała 30 dusz rewiz.; należała do dóbr Zaborze.

Lewacze, słoboda, pow. rówieński, gm. Sieliszcze, 16 dm , 83 mk.

Lewbory, wś, pow. kowieński, gm. Kroki (19 w.).

Lewejkany, wś, pow. poniewieski, gm. Kibury (5 w.).

Lewiatyn, wś, pow. krzemieniecki, gm. Radziwiłłów, par. praw. Oparypsy, 37 w. od Krzemieńca, 39 dm., 212 mk.

Lewice, wś, dziś już nie istniejąca. Leżała w pobliżu Nowego Miasta, w pow. płońskim. Wspom. w dok. z w. XIII śród posiadłości kościoła płockiego. Wieś królewska, w części bisk. płockich, wspom. w dok. z r. 1357 (Kod. Maz. 71). W r. 1576, wś królewska należąca do ststwa nowomiejskiego, ma 6 łan.

Lewickie, właściwie *Niewodnica Lewickie*. pow. białostocki. W dok. z XVI w., wieś Niewodnica jest własnością Lewickich. (Kapica, Herbarz 238).

Lewie Łankasz, zaśc., pow. rossieński, gm. Konstantynowo (13 w.).

Lewinckiszki, wś, pow. rossieński, gm. Kroże (3 w.).

Lewinty, *Liwinty*, wś, pow. kowieński, gm. Rumszyszki (12 w.).

Lewiszki 1.) wś i zaśc., pow. rossieński, gm. Konstantynowo (13 w.). 2.) **L**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Pogiry (5 w.).

Lewki 1.) wś i dobra, pow. bielski, gub. grodz., gm. Dubiażyn, 3 w. od Rielska. Wś ma 161 dz.; dobra Dzierzków, z folw. Rajki, 591 dz. 2.) **L.**, wś, pow. prużański, gm. Suchopol, 110 dz. 3) **L.**, wś, pow. sokólski, gm. Bagna, 41 w. od Sokołki, 289 dz. 4.) **L.**, wś i dobra, pow. horecki, gm. Lubinicze (13 w.); 19 dm., 115 mk., szkoła. Dobra, od r. 1873 Czaczkowych, z folw. Smietanka. 2799 dz. (2244 lasu); fabryka drożdży, kafli i 2 krupiarnie.

Lewkiszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (4 w.), Blumów, z Murliszkami, 65 dz. 2.) **L.**, wś, pow. trocki, gm. Wysoki Dwór; miała 46 dusz rew.

Lewków, w dok. *Łowkowo*, mstko nad Teterewem, pow. żytomierski, gm. Lewków, st. poczt. Kmitow (4 w.), 10 w. od Żytomierza, 536 dm., 2869 mk., cerkiew drewn. z r. 1862, uposażona 73 dz. Do par. praw. należą wsi: Bystra i Koszaryszcze. Kol. *Lewkowski Karczunek* ma 18 dm., 87 mk. L , pod nazwą sioło Łowkowo, należało do zamku żytomierskiego. Podług inwentarza z r. 1501 było: 10 danników, dających do zamku po 3 kłody i 1 wiedrze miodu, 18 rolników, płacących podymszczyznę i 5 łowczych, zobowiązanych chodzić na polowanie. Przez ks. Aleksandra nadane Steckowi Woronie, miało w r. 1545 24 ludzi służebnych. W r. 1581 posiadają tu: Stanisław Worona 8 osiadł., 3 zagr., Mikołaj Worona 4 osiadł., 2 zagrod. i Strybyl 6 osiadł., 3 zagr. po 6 gr., 2 po 4 gr., 2 kom. po 2 gr. W r. 1628, mstko Łowków należy do potomków Ostafia Strybyla, którzy wznoszą z 14 dym., 8 ogr., 2 kół młyń.

Lewkowce 1.) przys., pow. krzemieniecki, Poczajów, 8 dm., 41 mk. 2) **L.**, wś, tamże, 21 dm., 142 mk. 3.) **L.**, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Bazalia, st. poczt. Kupiel (5 w.), 62 w. od mta pow., 108 dm., 644 mk., cerkiew drewn. z r. 1745, uposażona 30 dz., z nadania ks. Tekli Wiśniowieckiej w r. 1759, szkółka cerk. (od r. 1891). Cerkiew fil. we wsi Chołodec. Po Zbaraskich, Wiszniowieckich, wś należała do Zaleskich.

Lewkowicze, wś, pow. rohaczewski, gm. Cichinicze, 56 dm., 416 mk.

Lewkowicze 1) wś nad Wereśnią, pow. radomyski, gm., par. praw. i dobra Kresiatycze, st. poczt. Radomyśl (83 w.), 50 dm,, 374 mk., młyn, wiatrak, 676 dz. włośc. 2.) **L.**, wś nad rzką Jasieniec, pow. owrucki, gm. Pokalew (8 w.), 23 w. od Owrucza (st. poczt.), 234 dm., 1180 mk., cerkiew drewn. z r. 1815. Do par. praw. należą wsi: Łuczanki, Białka, Werpa, Woźnicze i chutor Maśki. Był tu monaster męski p. w. św. Mikołaja. Wś jest gniazdem Lewkowskich, nadana przodkowi Łaryonowi Walewskiemu, przez kn. Olelka Włodzimierzowicza

w r. 1450. Potwierdzenia praw otrzymali Lewkowscy od wojew. kijowskiego Marcina Gasztolda, w. ks. Kazimierza i Aleksandra, oraz Zygmunta Augusta w r. 1569 i 1571. W r. 1571, z sioła Lewkowicz wniosło pobór (po 12 gr.) 6 szlachty, a w r. 1581, 3 bojarów Lewkowskich (po 15 gr.). W r. 1628, Lewkowscy płacą od 7 ogr., oraz Stan. Wielimont (z części) od 1 ogr.

Lewkówka 1.) wś nad Desną, pow. berdyczowski, gm. Spiczyńce, st. poczt. Bród Bosy (12 w.), 59 w. od Berdyczowa, 126 dm., 845 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny, 2 wiatraki. 2.) **L.** tamże, wś nad Siniuchą, pow. humański, gm. Podwysokie, st. poczt. Nowoarchangielsk (4 w.), 44 w. od Humania, 208 dm,, 1190 mk., cerkiew, szkółka, młyn.

Lewkowo 1.) wś i dobra nad Narewką, pow. wołkowyski, gm. Tarnopol, 63 w. od Wołkowyska. Wś ma 22 dm., 221 mk., cerkiew, zarząd gminny, 259 dz. włość. i 59 cerk.; dobra Kamieńskich, 1348 dz. Młyn, folwark. Par. praw., dek. (błagoczynia) wołkowyskiego, 1537 dusz. 2.) **L.**, folw., pow. sieński, gm. Rasna (8 w.), Boguszewskich, 1002 dz. (600 lasu).

Lewkowo, wś, pow. odolanowski. Kościół par. p. w. św. Zofii wdowy, istnial tu zapewne już w początkach w. XIV. Pleban Marek r. 1413 w sądzie kons. gnieźn., powołuje się na „dawne“ prawa kościoła swego. Dziedzicami wsi na początku w. XVI są Lewkowscy, w w. XVII Koźmińscy. Adam Koźmiński, kaszt. rogoziński, wzniósł nowy kościół z drzewa r. 1710. Salomea Lipska dziedziczka, rozpoczęła r. 1844 budowę kościoła murowanego, ukończoną r. 1846. Józef Lipski, syn, upiększył kościół i dobudował kaplicę z grobami rodzinnymi.

Lewkowszczyzna 1.) os., pow. brzeski, gub. grodz., gm. Ratajczyce, 32 dz. 2.) **L.**, folw. dóbr Kraśnica, pow. czauski.

Lewmiany, ob. *Łowmiany*.

Lewonie, wś, pow. białostocki, gm. Krypno, 25 w. od Białegostoku, 347 dz. Na zchd od wsi, w pobliżu rzki Nereśli, ślady osady przedhistorycznej.

Lewontyszki, wś, pow. wiłkomierski, gmina Owanta (21 w.).

Lewosze al. *Lewoszki*, wś, pow. brzeski, gub. grodz., gm. Rogacze, 64 dz.

Lewsza, w spisie *Lewicze*, wś, pow. białostocki, gm. Gródek, 77 dz.

Lewszowszczyzna, dobra, pow. wołkowyski, gm. Świsłocz (9 w.), 28 w. od Wołkowyska, Żywotowskich, 690 dz. i 79 cerk. W okolicy wiele cmentarzysk, przeważnie zarosłych lasem. Par. praw., dekan. (błagoczynia) wołkowyskiego, 1537 dusz.

Leźnica *wielka i mała*, r. 1136 *Lestniz*, 1362 *Lesznicia major* et *minor* dwie wsi, pow. łęczycki. W dok. z r. 1136 wymieniono tu aż 16 osadników, stanowiących własność arcyb. gnieźn. Później spotykamy tu działy szlacheckie. W r. 1362 nastąpiła zamiana pól i działów arcybiskupich w obu Leźnicach, na Krzepocino, własność Bernarda i braci jego. (K. W. n. 7, 1471). Na początku w. XVI siedzą tu Leźniccy. L. wielka ma kościół par. p. w. św. Jakóba. Łany km. dawały dziesięcinę kolegiacie łęczyckiej, a plebanowi tylko kolędę po groszu z łanu. L. mała ma kościół par. p. w. św. Maryi Magdaleny, który istniał tu już zapewne na początku w. XV. W r. 1445, po śmierci plebana, toczy się w Gnieźnie spór o prawo patronatu. Łany km. dawały dziesięcinę kościołowi w Zgierzu, a plebanowi swemu kolędę.

Leźnica, chutor, pow. owrucki, gm. Noryńsk.

Leźnie, folw., pow. połocki. Mają to Chmielewscy, 66 dz.

Leźniewicze, wś, pow. oszmiański, wchodziła w skład sstwa dudzkiego.

Leźnik, wś i kol., pow. żytomierski, gmina Chwasowa, par. praw. Toporyszcze (3 w.), 39 w. od Żytomierza. Wś ma 43 dm., 284 mk., kol. 6 dm., 48 mk.

Leźno, w dok. *Leschno*, wś, pow. brodnicki. Zapewne do tej wsi odnosi się nazwa „Leschno“, jaką spotykamy w akcie uposażenia klasztoru w Mogilnie. (K. W. n. 3, 33).

Leżachów, kol., pow. włodzimierski, gm. Nowy Dwór, 30 w. od Włodzimierza, 46 dm., 272 mk.

Leżajki 1.) os., pow. prużański, gm. Rewiatycze, 21 dz. 2.) **L.**, w dok. *Leżajsko*, okolica, tamże, gm. Wielkie Sioło, 12 w. od Prużany, 706 dz. Należała do wójtowstwa Jakowczyckiego w ekonomii kobryńskiej. Podług rewizyi D. Sapiechy z r. 1563, wś miała 28 włók. Powinni płacić z włóki po 97 gr. Dochód czynił 45 kóp, 16 gr.

Leżajsk. r. 1469 *Lazensko*, 1509 *Lyazeysko*, miasto, pow. łańcucki. Wedle Kochanowskiego („Dryas zamechska“), założycielem L. był Iwan Kustra z Krzeszowa, żyjący w w. XIV. W r. 1469 ukazali panowie „de Jaroslaw“ listy króla Władysława Warneńczyka, na różne sumy zabezpieczone im na tem mieście. W r. 1515, do grodu w L. należą, między innemi: Zamch, Psza, Babica, Łukowa, nadane r. 1508 Pileckim. Według lustracyi z r. 1565 „Lezaisko Zigmuntowe“ na górze, bez wody leżące, było wolne od czynszu z domów. Płacono tylko z ról od $8^1/_4$ łan., oprócz tego z obszarów, nowowykopanych łazów, ogrodów. Piekarzów 26, szewców 10, rzeźn. 5, palących gorzałkę 6 (dają arendy zł. 40, kamień pieprzu, albo zł. 22 i 6 lisów, albo po grzywnie za każdego), żydów gospodarzy 5, kom. 2, rybitwów 2, bartników 3 (oddawali miód ćwiercią mającą 3 sestniki, dawali też kuny i sokoły). Ogółem było zł. 185, gr. 28, den. 3. Później utworzono oddzielne ststwo zamechskie. W r. 1589 L. daje szosu fl. 32, od rzem. fl. 49,

od 16 kom. po gr. 6, hidraulus 1, łan. miej. $11^3/_8$, kuźnica żelaza. Ogółem fl. 100, gr. 17.

Leżejki, *Liżejki*, wś, pow. słoninski, gmina Dworzec.

Leżenice, w dok. z r. 1435 *Lanzenicze*, wś, pow. kozienicki. Jan Głowacz z L., wojewoda mazowiecki, w dok. z r. 1435 (Kod. maz., 183). W r. 1576 „Liezennicze", w par. Głowaczewo. Anzelm Gostomski płaci od $8^1/_2$ łan. Widocznie istniejąca tu parafia została zniesiona i włączona do Głowaczowa przed r. 1576.

Leżnica, wś, pow. włodzimierski, gm. Chotiaczów.

Leżniewka, wś i dobra, pow. mohylewski, gm. Wendoroż (18 w.), 34 dm., 110 mk. Dobra, własność rodziny Żołtek, 602 dz.

Leżynie, pow. wiłkomierski, ob. *Liżynie*.

Leżytkowicze, wś, pow kobryński, gmina Drohiczyn, 62 w. od Kobrynia, ze wsią Zaplesie 531 dz. włośc. i 91 prywatnej.

Lędziny, r. 1242 *Liziny*, wś, pow. pszczyński. Włość biskupów krakowskich, nabyta od klasztoru sieciechowskiego, drogą zamiany, przez biskupa Iwona. Dziesięciny z L. wraz z istniejącym tu kościołem św. Klemensa, Prandota bisk. krakow., oddał r. 1241 drogą zamiany, klasztorowi w Staniątkach (Kod. mał., II, 64). R. 1260 Władysław ks. opolski, pozwala klasztorowi w Staniątkach, osadzić tę wieś na prawie niemieckiem (Kod. mał., II, XL). R. 1295 Franciszek przełożony klasztoru, sprzedaje sołtystwo we wsi L. niejakim „Stracho et Zcube" za 50 grz., z wyłączeniem lasu Krassów (Kod. mał., t. II, 198). Położone w księstwie pszczyńskiem L., miały już w połowie XV w. kościół parafialny drewniany p. w. św. Klemensa, $20^1/_2$ łan. km., karczmę z rolą, folwark, 3 zagr. Dziesięcinę wartości do 30 grz. pobierał pleban (Dług., L. B., t. II, 226).

Lęgliszewo, właściwie *Lęgniszewo*, r. 1282 *Legenisco*, wś, pow. wągrowiecki. W r. 1282 dają dziesięciny klasztorowi w Łeknie. W r. 1353 sąd ziemski kaliski, przyznaje klasztorowi prawo posiadania wsi „Legnisshovo", przeciw pretensyom Strasza z Laskownicy. Może był tu i dział szlachecki, bo w dok. z r. 1357, przy boku opata łekneńskiego, występuje Bodzanta z Ł. (K.W., n. 505, 1319, 1365). W r. 1579 podane w par. Panigródz.

Lgiń, r. 1311 *Ylegin*, wś, pow. wschowski. Bawi tu r. 1311 Henryk II ks. szląski (K. W., n. 940). W r. 1566 podane jako włość grodu w Przemęcie. R. 1579 płaci od $7^1/_2$ łan., 13 zagr., 4 rybak., 3 rzem., 8 kom., 6 kom. bez bydła, pasterz i 150 owiec.

Lgota Wielka, wś, pow. noworadomski. Kościół par. p. w. św. Klemensa, wspominany w dok. z r. 1465. Obecny drewniany z r. 1767. Do par. należy zdawna kościół niegdyś parafialny w Krępie. Na początku XVI w. łany kmiece prócz jednego stały pustką; dawały one dziesięcinę arcyb. gnieźn., a plebanowi meszne w zbożu. Patronat należał do drobnych częściowych dziedziców: Goleńskich, Zaleskich, Wolskich.

Lgota. Ob. Schulte Wilh. J.: „Ujazd und Lgota. Ein Beitrag zur schlesischen Ortsnamenforschung" (Z. d. Ver. f. Gesch. u. Altberth. Schlesiens, 1891, t. 25).

Libartowo, fol., pow. wiłkomierski, gmina Wieprze, 228 dz.

Libarty, wś, pow. rossieński, gm. Konstantynów (5 w.).

Libawa, r. 1252 *Lyva*, miasto w Kurlandyi. A. Wegner: „Geschichte der Stadt Libau", Libawa, r. 1898, str. 154. Pierwsza wzmianka o mieście w dokum. z r. 1252 wspominającym: „Lyva portus". W r. 1897 miało miasto 64,500 mk. Stanął tu nowy kościół katolicki. Kąpiele morskie ściągają tu w lecie gości, dla których prócz willi i hoteli na wybrzeżu znajdują się w mieście liczne mieszkania.

Liberadz, *Luberadz*, r. 1567 *Luboradz*, wś, pow. mławski. Podany pod tą nazwą (t. V, 202) opis dóbr odnosi się do wsi Luberadz w powiecie ciechanowskim. W r. 1578 istniały: Luboradz magna, L. Podborny i Luboradz. Siedziała tu częściowa szlachta.

Libertów, wś, pow. wielicki. W dok. z r. 1322 występują Stanisław i Wawrzyniec dziedzice L., w sporze z kapitułą krakowską o wieś Bawół.

Libertpol, fol. dóbr Mohylowce, pow. wołkowyski.

Liberyszki, dwa majątki, pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (2 w.) i Pokroje (7 w.). Od r. 1879 bar. Elsina, ma 182 dz.

Libgiry, wś, os. młyn. i karcz., pow. telszewski, gm. Korciany (11 w.).

Libia, *Zamłyńszczyzna* al. *Nikołajówka*, pow. prużański, ob. *Zamlyniszcze* (t. XIV, 372).

Libiąż, r. 1238 *Lubens*, wś, pow. chrzanowski. R. 1238 nadana z innymi przez komesa Klemensa, klasztorowi w Staniątkach (Kod. dypl. pol., III, 34). Przed r. 1270 klasztor w Staniątkach zamienił swą posiadłość L., na karczmę i dział we wsi „Satkovice" z Budziwojem i jego braćmi (Kod. dypl. pol., III, 91). Możnaby się tu domyślać wsi Czatkowice, w której klasztor zwierzyniecki jest głównym posiadaczem.

Libichowa, w dok. *Lubichowa*, wś, pow. bocheński, par. Trzciana. W wątpliwym dokum. z r. 1250 tyczącym się klasztoru reguły św. Augustyna braci „de Poenitentia Beatorum Martyrum", powiedziano, iż ponieważ w Lubichowie buduje się klasztor i kościół p. w. św. Małgorzaty, staraniem Visona, kanon. krak. i brata jego komesa Dzierżykraja, fundatorowie ci dają braciom wieś Lubichowę z łąkami, wodami i użytkami. Bolesław ks. krakow. i sandom. potwier-

dza to nadanie w Koprzywnicy (Kod. kat. krak., t. I, 86, 88). Ob. *Trzciana.*

Libiedzie 1.) wś, pow. poniewieski, gmina Naciuny (12 w.). 2.) **L.**, ob. *Lebiedzie.*

Libiszki 1.) wś, pow. rossieński, gm. Botoki (12 w.). 2.) **L.**, wś i fol., tamże, gm. Skawdwile (10 w.). 3.) **L.**, dwór, tamże, gmina Taurogi (7 w.).

Libiszów, wś, pow. opoczyński. Kościół par. p. w. św. Mikołaja, św. Małgorzaty i św. Katarzyny istniał tu zapewne już w XIV w. W roku 1442 po śmierci plebana Wawrzyńca, wynika spór o patronat między dziedzicami L. i Sobowina. Wieś jest gniazdem rodu Libiszowskich h. Wieniawa, którzy tu siedzą do końca XVII w. Obecny kościół drewniany pochodzi z r. 1522. Łany kmiece dawały dziesięcinę profesorom akademii krakowskiej (doktorom teologii), a dworskie i dwu kmieci plebanowi. W reg. pob. z r. 1577 podano L. przez pomyłkę zapewne w par. Gnojno. Libiszowscy mieli tu w czterech działach 5 łan., $^1/_2$ pust., 10 zagr. z rolą.

Libusza, r. 1348 *Libusz,* r. 1581 *Libuza,* wś, pow. gorlicki. R. 1348 król Kazimierz, poleca pewnemu Jakóbowi założyć wieś nad rz. Libusz na prawie niemieckiem, o 120 łanach. Jakób, rektor kościoła w L., występuje w dok. z r. 1361 (Kod. dypl. pol., III, 224 i 273). Spytko wwda krakow. i ststa biecki, uwzględniając nieurodzajność gleby w tej świeżo osadzonej wsi, po upływie lat wolnych, zamiast 11 łan., od których wedle oceny miała płacić, każe r. 1383 liczyć tylko ośm łanów do opłaty czynszu i danin (Kod. mał., III, 351). W r. 1581 wieś kościelna. Kasztelan radomski płaci tu od $9^1/_2$ łan. km., 4 zagr., 6 kom. Prepozyt biecki od 2 łan. km., 8 zagr., 2 rzem.

Lichacze 1.) wś, pow. grodzieński, gm. Sobolany, 2148 dz. 2.) **L.**, wś, pow. prużański, gm. Kotra, 12 w. od Prużany, 241 dz.

Lichaczówka, wś, pow. dubieński, gm. Jarosławicze, par. praw. Targowica, 31 w. od Dubna, 29 dm., 169 mk. W r. 1577 do Targowicy, ks. Koreckiej, która wnosi od 6 dym. po 4 gr., 1 ogr. 2 gr., 1 ryboł. 8 gr., a w r. 1581 od 5 ogr.

Lichaczycha, wś nad Torczą, pow. taraszczański, gm. Krzywiec, par. praw. Matwieicha, st. poczt. Wołodarka (7 w.), 39 w. od Taraszczy, 89 dm., 569 mk., szkółka. Wś należała do Ułaszynów.

Lichawa, wś, pow. sieradzki. Własność bisk. kujawskich, w dok. z r. 1289 (Ulanow. Dokum., 225, 50). Ob. *Czarnocin* i *Ojrzanowo.*

Licheń Stary, r. 1232 *Ligheni,* r. 1520 *Lychyn oppidum,* wś, pow. koniński. W dokum. z r. 1232 wydanym przez Władysława Odonicza klasztorowi sulejowskiemu, występuje jako świadek: „Egidius capellanus de Ligheni“ (K. W., n. 138). W aktach z r. 1430 zwany jest kościół ten „dawnym“. Na początku XVI w. kościół ten p. w. św. Doroty, zostawał pod patronatem dziedziców miasta Lichnowskich, miał dwa łany ziemi i dwie łąki na bagnie. R. 1579 miasto płaci szosu fl. 2 gr. 12. Od 4 rzem., 1 ślepej komorn., $2^1/_2$ łan. os., 1 komorn., 1 szynkarza wódki. Ogółem fl. 7 gr. 17.

Lichinicze 1.) wś i dobra, pow. wołkowyski, gm. Pieski, 23 w. od Wołkowyska. Wś ma 295 dz.; dobra Chodakowskich, z chutorem Poluchy i Kwaczuki 433 dz. 2.) **L.**, wś i dobra, powiat mohylewski, gm. Kruhłe (2 w.). Dobra, od r. 1880 Kranzów, z fol. Aleksandrowo 1100 dz. (635 lasu), młyn i folusz.

Lichosielce 1.) wś, pow. prużański, gmina Wielkie Sioło, 12 w. od Prużany, 54 dm., 469 mk., 1318 dz. 2.) **L.**, wś, pow. wołkowyski, gm. Świsłocz, 302 dz.

Lichosiółka, wś, pow. żytomierski, gmina Krasnopol, par. praw. Mołoczki (3 w.), 72 w. od Żytomierza, 82 dm., 555 mk.

Lichoszyno, *Lichoszeno,* wś, pow. sieński, gm. Ostrowno, 27 dm., 158 mk.

Liciuny, wś, pow. poniewieski, gm. Girsudy (6 w.).

Lickowszczyzna, chutor w dobrach Ułaszczyzna, pow. wołkowyski.

Liczany, *Letczanie,* w dokum. *Ledczany,* wś, pow. dubieński, gm. Ołyka, par. praw. Mytelno, 35 w. od Dubna, 53 dm., 422 mk. W r. 1577 należy do włości zamku ołyckiego, kn. Michała Czartoryskiego, płaci od 23 dym. na włókach, 5 dym. na półwł., 2 podsus. po 4 gr.

Liczyce, wś i chutor, pow. wołkowyski, gm. Biskupice, 3 w. od Wołkowyska. Wś ma 289 dz.; chutor, własność Bajraszewskich, 25 dz.

Liczyn, *Łyczyny,* w dok, *Leczin,* wś nad rzką Turyą, pow. kowelski, gm. Soszyczno, 28 w. od Kowla, 180 dm., 1226 mk., cerkiew, szkoła, 2 młyny, wiatrak. W r. 1570 z części wnosi pobór Iwan Lieczinski od 12 dym., 16 ogr. po 2 gr., a w r. 1577 z części płaci Jan Kałusowski od 9 dworz. i 8 ogr.

Liczynka, wś, pow. mohylewski, gm. Tołpienicze (4 w.), 53 dm., 350 mk.

Liczyszkany, wś, pow. trocki, gm. Jezno (2 w.); miała 81 dusz rewiz.

Lida, miasto. Wandalin Szukiewicz: „Poszukiwania archeol. w powiecie lidzkim i trockim“ („Swiatowit“, t. III, r. 1901). Tenże: „Kurhany kamienne w pow. lidzkim“ („Swiatowit“, tom IV, 1902 r.). Tenże: „Niektóre zabytki przedhistoryczne w pow. lidzkim“ (Księga pamiątkowa setnej rocznicy A. Mickiewicza, Warszawa, t. II, str. 214 i nast.).

Lidaki, wś, pow. szawelski, gmina Ligumy (16 w.).

Lidawa, w dok. *Lidow, Ledąwa,* wś, pow. ostrogski, gm. i par. praw. Zdołbica (3 w.), 26 w. od Ostroga, 21 dm., 178 mk. Obecnie Me-

dyńskich. W r. 1570 ks. Konst. Ostrogskiego. W r. 1583 do Berezdowa, płaci od 4. dym., 4 ogr.

Lidawka 1.) kol., pow. łucki, gm. Poddubce, 12 dm., 50 mk. 2.) **L.**, urocz., pow. ostrogski, gm. Annopol. 3.) **L.**, urocz., tamże, gm. Dołżek.

Lideksna, dobra, pow. lucyński, dawniej Karnickich, 581 dz. Obecnie mają tu: Timoszenkowie i Strogonowowie 400 dz., Tołstopiatowie 144 dz.

Lideniszki, zaśc., pow. wileński, gm. Niemenczyn (6 w.); miał 12 dusz rewiz., należał do dóbr skarb. Jęczmieniszki.

Lidimas, zaśc., pow. wileński, gm. Podbrzezie (7 w.), należał do dóbr Glinciszki.

Lidiopol, folw. dóbr Antopol, pow. kobryński, 28 w. od Kobrynia.

Lidowiany, pow. rossieński. Zamiast Jana Szemiotta, ststę połockiego, czytaj ststę botockiego i zamiast Stanisław Kużko, czyt. Stanisław Kiszka.

Lidówka 1.) kol., pow. nowogradwołyński, gm. Smołdyrew, 21 dm., 121 mk. 2.) **L.**, przedmieście Nowogrodu wołyńskiego.

Lidymie, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (7 w.).

Lidyno 1.) w spisie *Lidymy*, wś, pow. kobryński, gm. Zbirogi, 30 w. od Kobrynia, ze wsią Raczki, 405 dz. 2.) **L.**, fol. dóbr Janczewo, pow. siebieski, cerkiew.

Lidyszele, przys., pow. poniewieski, gmina Mołdoczany (10 w.).

Lidze, dwie wsi i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (6 w.).

Lidziany, wś, pow. wołkowyski, gm. Hornostajewicze, 27 w. od Wołkowyska, 20 dm., 272 mk., szkoła, 689 dz.

Liebenau, pierwotnie *Lubrza*, później *Lubnow*, ob. *Lubrza*.

Liebenwalde, w dok. z r. 1303 *Lyvenwalde*, miasto w Marchii brandenburskiej (K. W., n. 865, 958, 990).

Ligi 1.) wś, pow. telszewski, gm. Ginteliszki (1/2 w.). 2.) **L.**, pow. oszmiański. Kupione r. 1560 od Sebastyana Góreckiego za 30 kóp gr., przez Andrzeja Wolana.

Ligie, wś, dobra i okolica, pow. rossieński, gm. Skawdwile (15 w.).

Ligłangis, zaśc., pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (4 w.).

Ligławka, *Ligoławka*, dwór i zaśc., powiat poniewieski, gm. Birże (5 w.).

Ligłówka, zaśc., pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (3 w.).

Lignica, miasto. Starożytny gród kasztelański, wspomniany w dok. z r. 1175. Powiedziano tam: „de novis villis que sunt in potestate Legnicensi“. Stefan kasztelan „de Legnich“, występuje w dwu dok. z r. 1209. W r. 1249 pojawia się Icco, wojewoda legnicki (K. W., n. 21, 64, 378).

Ligołówka 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (6 w.). 2.) **L.**, wś, pow. święciański, gm. Kukuciszki (8 w.); miała 10 dusz rewiz., należała do dóbr Koszejki. 3.) **L.**, zaśc., pow. wileński, gm. Giedrojcie (15 w.), należał do dóbr Johanowo.

Ligudyszki, zaśc., pow. szawelski, gmina Gruździe (6 w.).

Ligumy 1.) (ob. t. V, 229 *Liguny)*, wś i dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dukszty 8 w.), par. Sołoki, 29 w. od mta pow. W roku 1794 Jana Burego, przeszło do Aleksandrowiczów, od których nabył Jerzy Mejer; od r. 1880 Wawrzyńca Golejowskiego, obecnie Budźkowskich 800 dz. 2.) **L.**, mstko, pow. szawelski, gm. Ligumy, 25 w. od Szawel, 300 mk. Gmina obejmuje 54 miejscowości, 419 dm. włośc. (obok 13 innych), 6011 mk. włościan, uwłaszczonych na 14,525 dz. Zarząd gminny we wsi Serejki (6 w.). Dobra należą do von Rennenkampfów, 900 dz. (516 lasu). 3.) **L.**, przys., pow. święciański, gm. Święciany (4 w.).

Ligutis, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (14 w.).

Likołówki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kupiszki (10 w.).

Likówka, wś i dobra, pow. grodzieński, gm. Łasza, 18 w. od Grodna. Wś ma 267 dz., dobra, własność Bołotinych, 225 dz.

Likpetry, wś, pow. poniewieski, gm. Pniewo (5 w.).

Liksna, wś, pow. dyneburski, dziś dźwiński. Hr. Jan Zyberk, dziedzic L. odbudował tu około r. 1880 zniszczony przez pożar pałac i rozszerzył kościół murowany. Gmina obejmuje 114 miejscowości, 725 dm. włośc. (120 innych), 10,263 mk. włościan, uwłaszczonych na 9664 dz. Zarząd gminny we wsi Wajkułany.

Liksnuki, wś, pow. telszewski, gm. Tyrkszle (8 w.).

Liksudzie, wś, pow. telszewski, gm. Iłłoki (6 w.).

Liksze, wś, pow. telszewski, gm. Olsiady (8 w.).

Likucie, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (10 w.).

Likuńce, wś, pow. wiłkomierski, gm. Uszpol (8 w.).

Lilienburg al. *Jałowasta*, fol. dóbr Albertyn, pow. słonimski.

Liiowa, kol., pow. ostrogski, gm. Płużne, 21 w. od Ostroga, 24 dm., 141 mk.

Liliszki, fol., pow. szawelski, gm. Żagory (11 w.).

Lilusza, pow. kowieński, ob. *Lelusza*.

Limanowa, r. 1581 *Ilmanowa*, miasto powiatowe. W r. 1581 Jordanów al. Ilmanowa

miasto, daje szosu fl. 8 gr. 15. Od 3 łan. miej., 21 piekarzów, 8 tkaczów, 8 szewców, 4 garncarzy, 1 kowala, 1 ślusarza, 3 krawców, 1 stolarza, 1 bednarza, 6 rzeźników, 2 komor., 2 hultajów. Suma fl. 37 gr. 27. Ob. Bujak Franc. dr.: „Limanowa miasteczko... stan społeczny i gospodarczy", Kraków, r. 1902, str. VII i 221.

Limany. Ob. Rudzki M.: „O proizhożd. limanow cherson. gub." (Zap. Noworos. Obszcz. Jest., 1895, t. 20). Tenże: „Izmienienia urownia limanow", tamże. Sokołow N.: „O proischożdieniu limanow jużnoj Rossii" (Trudy Geoł. Kom., 1895, t. 10). A. Rehman: „Czem są limany i w jaki sposób powstały" (Kosmos, r. 1902, zesz. V i VI).

Liminis, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (12 w.).

Linajcie, wś, pow. poniewieski, gm. Girsudy (8 w.).

Linartyszki, zaśc, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (10 w.).

Linciszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (5 w.).

Lindorf, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (17 w.).

Lindyki 1.) wś, pow. kowieński, gm. Wilkija (10 w.). 2.) **L.**, wś, pow. poniewieski, gmina Podbirże (7 w.).

Lindymy, *Lendymy*, wś, pow. telszewski, gm. Dorbiany (10 w.).

Lindziniszki, wś, pow. wileński, gm. i dobra Rzesza (3 w.); miała 63 dusz rewiz.

Lingale, folw., pow. szawelski, gmina Łukniki (5 w.).

Lingi, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (16 w.).

Linginie, wś i zaśc., pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (6 w.).

Lingiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (13 w.).

Linglańce, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (15 w.).

Lingowiszki, wś, pow. rossieński, gm. Kroże (8 w.).

Liniany, wś i zaśc., pow. poniewieski, gm. Pniewo (7 w.).

Linie, jezioro, w dobrach Dryświaty, powiat nowoaleksandrowski,

Linie, r. 1257 *Lini*, wś, pow. bukowski. W dok. z r. 1257 śród włości klasztoru paradyzkiego (K. W., n. 351, 383).

Liniec, st. poczt., pow. newelski, gm. Hultaje.

Liniew, wś, pow. włodzimierski, gm. Swiniuchy, 46 w. od Włodzimierza, 60 dm., 418 mk. W r. 1545 Wasila Liniewskiego i jego bratanków. W r. 1570 wnoszą pobór z części Michajło i Wojno Lieniewscy, od 11 włók po 20 gr., 6 ogr. po 4 gr., 6 ogr. po 2 gr., 1 kotła gorzałcz. i Stanisław Grajewski od 10½ włók po 20 gr., 11 ogr. po 4 gr. W r. 1583 płacą: Michajło Liniewski od 11 dym., 4 ogr., ½ koła dorocz., Jakim Liniewski od 16 dym., 5 ogr. i Wojno Liniewski od 7 dym., 6 ogr., ½ koła dorocz.

Liniewicze, *Leniewicze*, dobra, pow. brzeski gub. grodz., gm. Dmitrowicze, własność Jahołkowskich, z fol. Klukowicze, 439 dz. Nadane przez Kazimierza Jagiellończyka, rodzinie Kościuszków.

Liniki, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Liniówka, *Leniówka*, wś nad Stochodem, pow. łucki, gm. Rożyszcze, 35 w. od Łucka, 26 dm., 119 mk.

Linki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (5 w.).

Linkieliszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (13 w.). 2.) **L.**, dwór i zaśc., pow. poniewieski, gmina Stumbryszki (8 w.). 3.) **L.**, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Uciana (13 w.).

Linkimos, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (15 w.).

Linkiszki 1.) wś, pow. poniewieski, gmina Podbirże (8 w.). 2.) **L.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Pupany (7 w.).

Linków 1.) wś dwór i dobra, pow. kowieński, gm. Krasne (3 i 5 w.). Dobra, Gotkiewiczów, 718 dz. 2.) **L.**, mstko i dobra (6 w.), pow. poniewieski, gm. Linków, 49 i 56 w. od Poniewieża, 2120 mk. Gmina obejmuje 60 miejscowości, 427 dm. włośc. (obok 212 innych), 6996 mk. włościan, uwłaszczonych na 8126 dz. Około r. 1593 obok kościoła katol., wystawił dziedzic Białłozor kaplicę kalwińską, przy której r. 1669 została utworzona parafia. Około 1689 r. Białłozorowie odebrali uposażenie zboru, wsi: Juliany i Burniszki, a następnie sam zbór zniszczyli.

Linkowiec 1.) wś i 3 majątki, pow. poniewieski, gm. Krakinów (4 i 8 w.). Jeden z majątków, 400 dz., należy do Podoleckich, drugi, 550 dz., do Zakrzewskich, trzeci, 1120 dz., do Zawiszów. Dawniej w pow. upickim, około r. 1623 własność Sołłohubów. 2.) **L.**, dwa majątki, tamże, gm. Linków (9 w.), należą do dóbr Mikołajuny. 3.) **L.**, wieś, pow. rossieński. Kaplica tutejsza wystawioną została po 1657 r., przez dziedziców wsi Mikołaja i Helenę z Chrząstowskich, Bardowskich.

Linkowiela, wś, pow. poniewieski, gm. Krakinów (8 w.).

Linogiry, pow. poniewieski, obecnie własność hr. Aurep-Elmpt, 1198 dz.

Lin w, wś, pow. kozienicki. Wedle dokum. z r. 1191 należał do uposażenia kollegiaty sandomierskiej (Kod. mał., I, 5).

Linowiec, wś, powiat mogilnicki. Kościół par. p. w. św. Marcina, istniał już w XIV wieku. Do końca XVII w. nie miał własnych plebanów

i stanowił filię Orchowa. Obecny drewniany wzniósł r. 1749 dziedzic wsi Sebastyan Cząstkowski.

Linówka 1.) dobra, pow. prużański, gmina Bajki, 10 w. od Prużany, własność Uthofów, 536 dz. Nadto de Ramerowie mają tu 93 dz. 2.) **L.** (ob. t. V, 240 *Liniewo*), wś, dobra i os., tamże, gm. Linowo, 8 i 12 w. od Prużany. Wś L. ze wsią Oranczany ma 487 dz.; dobra, Uthofów, 869 dz.; os. należy do Tabolickich, 93 dz.

Linowo 1.) *Linowa*, wś i dobra, pow. prużański, gm. Linowo, 8 w. od Prużany. Wś ma 52 dm., 751 mk., zarząd gm., 898 dz.; dobra, Trębickich, z chut. Izabelin i urocz. Peretesy, 1970 dz. Gmina obejmuje 19 miejscowości, 203 dm. włośc. (obok 12 innych), 3351 mk. włościan, uwłaszczonych na 2983 dz. Nadto w gm. jest 94 dz. cerk. i 4532 większej własności. Wś należała do wójtowsta linowskiego, w ekonomii kobryńskiej. Podług rewizyi D. Sapiehy z r. 1563, wś miała 49 włók. Z tych jedna wolna na wójtowstwo. Poddani winni wnosić z włóki po 97 gr. Dochód ze wsi 77 kóp 36 gr., oraz z naddatków 10 kóp 58 gr., wogóle 88 kóp 34 gr. Wójtowstwo składało się ze wsi: L., Słonimce, Horodniany, Olszanica, Moszczona i Obszar. Czyniło 236 kóp 46 gr. 2.) **L.** *Oranczany*, dobra, tamże, Leżeńskich, z urocz. Szyszkowszczyzna i Wyderka, 898 dz.

Lintwary, wś, powiat wiłkomierski, gmina Żmujdki (8 w.).

Lintynie, dwór, pow. szawelski, gm. Łukniki (9 w.).

Liole, pow. telszewski, ob. *Łowiele*.

Lipa 1.) wś, pow. konecki. Kościół par. p. w. św. Wawrzyńca i św. Katarzyny, wedle tradycyi podawanej w rubrycellach (z r. 1877) powstał r. 1129. W aktach kons. gnieźn. pleban Stanisław występuje r. 1416. Obecny kościół drewniany z r. 1761. 2.) **L**, wś, pow. pułtuski. Wymieniona w dok. z XIII w. śród włości kościoła płockiego. W r. 1582 ma 5 łan., 4 zagr.

Lipa, wś, pow. rohaczewski, gm. Dudycze (3 w.), 71 dm., 395 mk., st. poczt.

Lipa 1.) wś przy ujściu rzki Lipy do Styru, pow. dubieński, gm. i par. katol. Beresteczko (8 w.), 64 w. od Dubna, 95 dm., 518 mk., cerkiew drewn. wzniesiona w r. 1780, przez właściciela wsi Jałowickiego i uposażona przez niego 37 dz., kaplica katolicka. W r. 1450 w. ks. Swidrygajło, nadaje wś L., w pow. peremilskim, słudze swemu Mitce, siostrzeńcowi Niemiry, starosty łuckiego, co potwierdza Kazimierz Jagiellończyk r. 1452. W r. 1545 wś należy do Jakubowej Montowtowiczowej. W r. 1577 wnosi pobór Prusinowski od 3 dym., 7 dym., 9 ogr., 10 ogr., a w r. 1583 Jarofiej Hosczki od 13 dym., 8 ogr., 4 ogr., 2 kół waln., 1 fol. W początkach XIX w. Omiecińskich, następnie hr. Miaczyńskich. 2.) **L.**, wś, tamże, gm., st. poczt. i dr. żel. Dubno (9 w.), par. praw. Mirohoszcza (2 w.), 120 dm., 1350 mk. 3.) **L.**, *Stanisławów*, kol., pow. włodzimierski, gm. Nowy Dwór.

Lipa, dziś *Lindau*, wś pod miastem Friedlandem, w dawnej dyecezyi lubuskiej. Wspom. w dok. z r. 1249 (K. W., n. 2055).

Lipajnie, wś, pow. kowieński, gm. Wilkija (6 w.).

Lipce, wś, pow. skierniewicki. Dawna własność arcyb. gnieźn., według dok. z r. 1359 (K. W., n. 1404). W r. 1579 płaci od $10^5/_8$ łan. km., 2 wójt., 1 rzem. Kościół par. p. w. św. Krzyża, istniał zapewne już w XIV wieku. Wieś należała do klucza słupskiego dóbr łowickich. Ostatni drewniany kościół z r. 1741 został rozebrany r. 1861, a na to miejsce r. 1870 wzniesiono nowy murowany blachą kryty. W r. 1876 dobudowano dzwonnicę.

Lipciewszczyzna, wś, pow. oszmiański, gm. Horodźki (8 w.), należała do dóbr Ławski Bród.

Lipciszki, pow. wiłkomierski, ob. *Lipkiszki*.

Lipczyki al. *Biedryce*, wś, pow. lepelski, gm. Nacza.

Lipe, wś, pow. kaliski. Kościół par. p. w. św. Stanisława, wspomniany już w aktach na początku XV w. Dziedzicami wsi byli Lipscy h. Grabie. Pleban Stanisław pojawia się roku 1416. Obecny kościół drewniany wzniosła r. 1753 Eleonora z Małachowskich Lipska (powtórnie Lubomirska). W r. 1812 przyłączono kościół do par. w Brudzewie.

Lipia, dobra, pow. nowogrodzki, Obuchowiczów 1400 dz. W r. 1654 Kazimierza Obuchowicza, wwdy smoleńskiego.

Lipia Góra 1.) r. 1288 *Lippa Gora*, wieś dziś nie znana, leżała pod Lądkiem, w dzisiejszym pow. konińskim. W r. 1288 Przemyśl II ks. polski, potwierdza zamianę tej wsi będącej własnością komesa Jana ze Sługocina, na wieś klasztoru lądzkiego Myśliborz (K. W., n. 629 i Kod. dypl. pol., I, 126). W r. 1579 „Lyppagora“, w par. Lądek, własność klasztoru lądzkiego, od $2^3/_4$ łan., 1 sołtysi, 1 kom. 2.) **L.** *Góra*, ob. *Lipie Góry*.

Lipianka, wś nad Tołmaczem Gniłym, pow. czehryński, gm. i st. poczt. Złotopol (10 w.), 100 w. od Czehrynia, 688 dm., 3464 mk., cerkiew, szkółka cerk., 38 wiatraków. Leży śród jarów opadających ku wodom Tykicza, tworzącym tu stawy. Obszar zajmowany przez wieś wchodził w skład Smilańszczyzny i należał do fol. Masłowickiego. Wś osadzona była w połowie XVIII w. i zaludniła się głównie po r. 1768. Osiadali tu zbiegli z humańszczyzny uczestnicy buntów. Dziedzic dóbr ks. Lubomirski, utrzymywał tu posterunek kozacki. Około r. 1784 zbudowano tu cerkiew, przy której ks. Potemkin, objąwszy dobra smilańskie, osadził duchownego prawosławnego. L. należąca do klucza zło-

topolskiego, została kupioną r. 1808 przez Piotra Suchodolskiego i Ludwika Czachórskiego, który następnie sprzedał swą część Suchodolskiemu. Po śmierci Suchodolskiego objęli w spadku L., potomkowie jego sióstr: Jasienieckiej i Zabłockiej. W r. 1834 było we wsi 796 dusz męz. i 802 żeń., 303 dym. i 4837 dz., w tem 500 dz. lasu. Po uwłaszczeniu nabyli jeszcze włościanie, z pomocą banku, od dziedziców 800 dz. ziemi. Obecnie Władysław i Prosper Jasienieccy posiadają tu do 1000 dz.

Lipiany, wś nad Uborcią, pow. mozyrski, gm. Leleczyce, 39 dm., 239 mk., cerkiew.

Lipiany, pow. łucki, ob. *Liplany.*

Lipiczany, dobra, pow. lidzki. Adam Stanisław: „Lipiczany. Sprawy domu szlacheckiego na Litwie", Kraków, 1892 r., str. 23.

Lipiczna, pow. lidzki. Niegdyś Stanisława Andrzejewicza, po jego śmierci spadła na króla, r. 1567 dana wraz z Wołożynem przez Zygm. Augusta, Mikołajowi Radziwiłłowi, wzamian za Indurę.

Lipie 1.) wś, pow. grójecki. Istniał tu jakiś czas klasztor Brygidek, które przeniosły się następnie do Warszawy, gdzie za staraniem Krzysztofa Lipskiego kaszt. rawskiego, otrzymały r. 1622 kościołek św. Trójcy przy ul. Długiej i tam się osiedliły. 2.) **L.,** pow. rawski, ob. *Krzemienica.* 3.) **L.,** wś, pow. zamojski, ob. *Mokre Lipie* (t. VI, 627).

Lipie, wś, pow. inowrocławski. W r. 1294 Leszko ks. kujawski, przysądza tę wieś opatowi byszewskiemu, któremu zagrabił ją bezprawnie „miles Nasslaus". Wieś należała do uposażenia klasztoru św. Gotarda pod Włocławkiem (Ulanow. Dok., 231, 57). W r. 1583 Lipie Dolne, w par. Branno, a L. Górne, w par. Gniewków. Płaci z nich Janusz Grudziński kaszt. krzywiński od $8^1/_2$ łan., 6 zagr., 1 kom., 2 rzem.

Lipie Góry, wś, pow. kolski. W r. 1579 wś ta wchodziła w skład ststwa kolskiego, leżała w par. Borysławice i płaciła od 6 zagr. i 10 komorn.

Lipiec 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Jużynty (4 w.). 2.) **L.,** wś, pow. bychowski, gm. Osowiec Cerkiewny (6 w.), 44 dm., 286 mk.

Lipieck, wś, pow. kobryński, gm. Błoty, 13 w. od Kobrynia, 41 dm., 623 mk., zarząd gm., cerkiew, szkoła, 3503 dz.

Lipieliszki, wś, pow. wileński, gm. Janiszki (10 w.); miała 12 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Inturki.

Lipieńska Buda, słoboda, pow. rówieński, gm. Meżyrycz, 19 dm., 188 mk.

Lipieńskie, wś, pow. lecki. Wieś książęca w dok. z r. 1462. W r. 1579 ma 20 łan. km., 3 zagr. z rolą, 2 kom., 1 rzem., 1 rzeźnika, 1 łan wójtowski (Paw. Maz., 197).

Lipietnica, rzka, ob. *Lepietnica* (t. V).

Lipikiszki, wś, pow. kowieński, gm. Wilkija (5 w.).

Lipin, kol., pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 36 w. od Włodzimierza, 27 dm., 216 mk.

Lipina, wś, pow. sokólski, gm. Kamionka, 10 w. od Sokółki, ze wsią Podlipina 685 dz.

Lipinicze, wś, pow. rohaczewski, gm. Koszelów (7 w.).

Lipinie al. *Dragany,* os., pow. poniewieski, gm. Smilgie (6 w.).

Lipiniszki, wś, pow. dźwiński, gm. Malinówka, 14 dm., 90 mk., cerkiew.

Lipinki, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Domaczewo, 44 w. od Brześcia, 743 dz.

Lipiny 1.) okolica, pow. bielski gub. grodz., gm. Siemiatycze, 91 dz. 2.) **L.,** wś, pow. prużański, gm. Masiewo, 79 w. od Prużany, 202 dz. 3.) **L.,** wś, pow. rossieński, gmina Kielmy (11 w.).

Lipiny, wś, pow. pilzneński. Mikołaj, niegdyś sołtys w L., występuje w dok. z r. 1373 (Kod. mał., I, 375).

Lipka, fol., pow. słucki, własność Zgórskich, 73 dz.

Lipkalnie, wś i dobra, pow. telszewski, gm. Gadonów (6 i 8 w.).

Lipki 1.) urocz., pow. sokólski, gm. Ostrów, z urocz. Podlipki, 72 dz. 2.) **L.,** wś, pow. oszmiański, gm. Polany (10 w.); miała w części skarbowej 27, w części należącej do dóbr Hermaniszki 5 dusz rewiz.

Lipki 1.) wś nad Irpeniem, pow. skwirski, gm. Kornin, st. poczt. Chodorków (9 w.), 50 w. od Skwiry, 336 dm., 1806 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny wodne, 8 wiatraków. W r. 1598 należy do Tyszów Bykowskich, osadzona na gruncie poczapickim. Rościli do niej prawa Obduły Poczapiccy. W r. 1628 Aleksandra Tyszanka Bykowska, Szczęsna Sleszyńska wnosi z 6 dym. 2.) **L.,** wś nad rzką Żołobkiem, pow. latyczowski, gm. Deraźnia, 67 dm., 442 mk., cerkiew. 3.) **L.,** chutor, pow. olhopolski, gm. Kamionka (3 w.). 4.) **L.,** wś, pow. rówieński, gm. Meżyrycz, st. poczt. Hoszcza (9 w.), st. dr. żel. Równo (40 w.), ma 67 dm, 1066 mk., cerkiew drewn. z r. 1841; szkoła ludowa, młyn wodny, 2 wiatraki. Do par. praw. należy wś Wołkoszów. W całej parafii 180 dm., 1450 mk. W r. 1577, sioło zamku dorohobuskiego (ks. Konst. Ostrogskiego), płaci od 12 dym. pół dwor., 8 dym. na ćwier., 5 podsus. z bydłem po 4 gr., 6 rzem. co na ogrod. siedzą, po 2 gr. z rzemiosła, po 1 gr. z domu, po 1 gr. z ogr., z 6 ogr. po 2 gr., a w r. 1583 z 14 dym., 5 ogr., 5 kom., 1 popa. 5.) **L.,** chutor, pow. zasławski, gm. Sudyłków.

Lipkiszki 1.) trzy zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (5 w.) i Widze (5 w.). 2.) **L.,** *Lipciszki,* zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Pupany (4 w.).

Lipko, chutor, pow. włodzimierski, gmina Krymno.

Lipkowiec, kol., dubieński, gm. Werba, 9 dm, 50 mk..

Lipkówki, wś, pow. dryzieński, par. Zabiały.

Liplańszczyzna, wś, pow. owrucki, gm. Narodycze, par. praw. Wiazówka (4 w.), 78 dm., 510 mk.

Liplany 1.) w spisie *Lipiany*, wś i os. nad Styrem, pow. łucki, gm. Poddubce, 5 w. od Łucka. Wś ma 13 dm., 135 mk., os. 15 dm., 61 mk. Niegdyś biskupstwa łuckiego. W r. 1583 Jan Krasiński, władyka łucki i ostrogski, wnosi z 6 dym., 5 ogr. i Teofan, czerniec z archimandryctwa żydyczyńskiego od 2 ogr. W ostatnich czasach należała do Frankowskich. 2.) **L.**, al. *Liplanie*, wś nad rzką Moskwą, pow. owrucki, gm. Tatarnowicze, par. praw. Kaleńskie, 48 w. od Owrucza, 105 dm., 643 mk. Należała do dóbr kolegium jezuickiego w Ksawerowie.

Liplas, w r. 1418 *Lyples*, wś, pow. wielicki. Piotr Szafraniec z Łuczyc, podkom. krakowski, uposażając ołtarz w kościele Bożego ciała na Kazimierzu, nadaje mu wieś swą L. położoną przy wsiach Niegowiec i Wiatowice, należących do Ligęzy z Niewiarowa, wojew. łęczyckiego (Kod. kat. krak. II, 440). W r. 1581 prepozyt kościoła Bożego Ciała płaci tu od $8^1/_2$ łan., 1 zagr., 1 kom; $^1/_2$ karcz., $^1/_2$ młyn.

Lipluny posiadłość, pow. kowieński, gm. Jaswojnie (7 w.). Mają tu Adamowiczowie 25 dz., Ejdrygiewiczowie 14 dz., Ejnikowie 25 dz., Jakszewiczowie 23 dz., Montwiłłowie 14 dz.

Lipna, wś, pow. brzeski, gub. grodz., gm. Kamieniec Litewski, 30 w. od Brześcia, 819 dz.

Lipniaki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (14 w.). 2.) **L**, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Lipnica, fol., pow. nowogródzki, Jahołkowskich, 637 dz,

Lipnica 1.) *murowana*, mstko, pow. bocheński, W r. 1581 płaci szosu fl. 38, gr. 12, od 87 półłanków miejs., 16 zagr., 6 kół zakupnych, 2 rzeźn., 1 kuśnierza, 6 szewców, 1 kowala, 1 ślusarza, 6 garnc., 1 płóciennika, 2 piekarzy, 2 sukien., 1 balwierza wójtow., 3 zagr. wójt., 5 kom., 3 kom. na przedmieściu. Suma fl. 103, gr. 13. 2.) **L.** *górna i dolna*, wś, pow. jasielski. Dawna własność klasztoru w Tyńcu. Za Długosza klasztor miał tu jeden łan kmiecy i dwa sołtysie. (L. B. III, 206). W r. 1581 płaci (z wsi całej parafii Brzyska) Krzysztof Pieniążek, od 2 łan. km., 1 zagr., 2 kom., 1 łan sołtysi. 3.) **L.** *niemiecka* al. *wielka* wś, pow. nowosądecki. W r. 1463 dostaje się drogą działu Janowi Trzecieskiemu. (Paprocki, Herby, 301).

Lipnica, wś, pow. szamotulski. W r. 1218 Paweł biskup nadaje dziesięciny z L. i innych wsi szpitalowi w Poznaniu. Z potwierdzenia pierwotnego nadania dla szpitala przez ks. Władysława r. 1225, widać że L. była wsią książęcą nadaną szpitalowi, choć z aktu biskupa Pawła wnosićby można, iż był tu też dział biskupi. (K. W. n. 104, 117).

Lipnice dolne, wś, w hr. orawskiem. W r. 1864, było tu 2671 mk., przeważnie polaków.

Lipnie, folw., pow. miński, Sławińskich, 375 dz.

Lipnik 1.) chutor we wsi Rososze, pow. proskurowski. 2.) **L**, kol., pow. dubieński. gmina Werba, 10 dm., 73 mk. 3.) **L**, kol., pow. łucki, gm. Poddubce, 12 dm., 55 mk. 4.) **L**, chutor, tamże, gm. Torczyn, 8 dm., 55 mk.

Lipniki 1.) *stare i nowe*, wś, pow. pułtuski. Mają 42 os., 823 morg. Ob. *Górki* (t. II). 2.) **L.**, wś, pow. mazowiecki. Tu spędzał przeważnie ostatnie lata życia Łukasz Górnicki, który jako starosta tykociński zbudował sobie nowy dwór, z łaźnią, ogrodem, sadzawką. Ob. Gloger Zygm. „Dworzec Łukasza Górnickiego w L“. (Bibl. Warsz. 1889, marzec).

Lipniki 1.) (ob. t. V, 276 *Lipniki Litewskie*), wś i chutor, pow. kobryński, gm. Drohiczyn, 60 w. od Kobrynia. Wś ma 31 dm., 332 mk., cerkiew, 602 dz. włośc. i 103 cerk.; chutor należy do dóbr Józefin Zamaniłów. Par. praw., dek. (błagoczynia) bezdzieckiego, 1407 dusz. 2.) **L.** *Misiowce*, folw., tamże, Stoszów 48 dz. 3.) **L.**, wś, pow. dzisieński, gm. Druja (5 w.) miała 7 dusz rewiz. 4.) **L.**, folw., pow. lepelski, Petrażyckich, 81. dz. 5.) **L.** al. *Wiktorynowo*, dobra, pow. połocki, Boguckich, 618 dz.

Lipniki 1.) kol., pow. łucki, gm. Horodziec. 11 dm., 57 mk. 2.) **L.**, wś nad rzką Połczą, pow. owrucki, gm. Noryńsk, par. praw. Wieledniki (18 w.), 30 w. od Owrucza, 166 dm., 1164 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1770, dwa młyny, gorzelnia. Własność Młodziewskich. 3.) **L**, chutor, tamże, gm. Sławeczna, par. praw. Możary (16 w.). 4.) **L.**, słoboda, pow. rówieński, gm. Berezne, 61 w. od Równego, 23 dm., 200 mk. 5.) **L.**, kol. tamże, gm. Stydyń.

Lipniszki 1.) folw., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (10 w.), Kwintów, 93 dz. 2.) **L.**, wś, pow. poniewieski, gm. Krakinów (7 w.). 3.) **L.**, mstko, pow. oszmiański. W r. 1763 r., do L. należały wsi: Żuprany al. Zarucze, Rusaki, Szyłucie, Sudrogi, Sieńkowce, Ogrodniki, Scigany, Deresze, Kowale, Pokozie Chrześcijańskie, Niekrasze, Wirgany, Czobryń, Kładniki, Nackiewicze, Kamieńczany i Scierkowo; wsi bojarskie: Korewicze, Sontaki, Białuńdzie, Jodkowicze, Dziszewicze, Koniuchy i Andruszki, oraz wsi ziemian pancernych; Pokozie Tatarskie, Zabłocie i Sledzki. Grunta miejskie miały $35^1/_2$ włók, dających czynszu 1732 zł. W r. 1792, Stanisław August nadał L. przywilej renovationis, w którym potwierdził nadane przez Władysława IV, prawo magdeburskie. Miasteczko wyjęte zostało z pod juryzdykcyi grodzkich, ziemskich

i duchownych i otrzymało herb (Pogoń w czerwonem polu). Wraz z Gieranonami nadane przez ces. Katarzynę, ks. Bezborodko, który je zbył w r. 1812 Wojciechowi Pusłowskiemu, marszał. słonimskiemu a synowie tegoż sprzedali je w r. 1849 Wolskim. Na polach dworskich 4 kurhany. 4.) L., wś skarb., tamże, gm. Polany (12 w.); miała 32 dusz rewiz.

Lipno w dok. z r. 1349 *Lippe*, miasto. Władysław ks. łęczycki i dobrzyński r. 1349, nadaje Mikołajowi Rudnikowi wójtostwo w L. na 12 łanach, z 5 ogrodami morgowymi w mieście, sądownictwem i zwykłymi dochodami dla osadzenia miasta na prawie chełmińskiem. (Ulanow. Dok. 317, 31). W r. 1564 płaci szosu fl. 64, od 21 szewców, 13 piekarzy, 10 rzeźn, 7 garncarzy, 5 sukienników, 11 kowali, 5 kuśnierzy, 9 krawców, 1 partacza, 16 towarzyszów, 23 hultajów i komor., 2 szotów, 4 kół młyń. Czopowe za rok 67 fl., 20 gr. Od wódki fl. 15. Suma fl. 88. Mateusz Kłokocki szlach. od 1 łanu osiadł. i 31 zagr. fl. 2, gr. 18 i 2 sol. W r. 1890 miasto ma 6046 mk. Śród zapisanych do ksiąg stałej ludności jest 36 praw., 493 prot., 2245 żydów. Katolicy stanowili 46,3%. Powiat lipnowski miał 86,685 (w tem 8,975 w miastach). Śród zapisanych do ksiąg stałych było: 92 praw,, 18675 prot., 5455 żydów. Katolicy stanowili 73%.

Lipno, wś, pow. konstantynowski. Eichler R „Wiadomość o starożytnym cmentarzysku" (Wszechświat 1892, t. 11).

Lipno 1.) wś, pow. sieński, gm. Łatyhowo, 36 dm., 205 mk. 2.) L., fol. attyn. Tabołek, pow. dryzieński. 3.) L, dobra, pow. lucyński, własność Joanny Zerri, 4564 dz. Należały do sstwa maryenhauskiego.

Lipno 1) w dok. *Lipnie*, wś, pow. łucki, gm. Silno, 80 w. od Łucka, 101 dm., 850 mk., cerkiew, kaplica, szkoła. W r. 1577 i 1583 sioło zamku stepańskiego (ks. Konst. Ostrogskiego), płaci w r. 1577 od 9 dym. pół dworz., 5 na ćwierc., 7 ogr., a w r. 1583 od 14 dym., 7 ogr. 2.) L. w dok. *Lipne*, wś, tamże, gm. Włodzimierzec, 15 dm., 130 mk. W r. 1577 i 1583, należy do Czartoryska, płaci w r. 1577 od 1 dym., a w r. 1583 od 5 ogr. 3.) L., wś, pow. nowogradwołyński, gm. Czartorya Nowa, st. poczt. Lubar (8 w.), 75 w. od mta pow., 200 dm., 1303 mk., cerkiew drewn. z r. 1777, uposażona 52 dz., z nadania właścicielki Aleksandrowiczowej r. 1825, szkółka cerk. (od r. 1868), gorzelnia, własność Orłowskich. W r. 1585, w liczbie wsi danych przez ks. Konst. Ostrogskiego, synowicy ks. Zuzannie, żonie Janusza, wwody wołyńskiego. Mylnie (t. V, 280) podano L. jako dwie wsi różne.

Lipno, niem. *Leipe*, wś, pow. szmigielski, par. Morkowo, ma 140 ha, 20 dm., 192 mk. (25 ew.). Kościół par. p. w. św. Jadwigi, istnieje tu już w XVI w. Według wizyty z r. 1610 znajdował się niejednokrotnie w ręku heretyków i popadł w zupełną ruinę. Oddano go pod opiekę plebana w Morkowie. W r. 1685, już śladu kościoła nie było,

Lipogórka, fol., pow. kowieński, gm. Żejmy (8 w.), Budrewiczów, 28 dz, i Lewandowskich 30 dz.

Lipołaty, *Lepołaty* wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (1 w.).

Liponie, chutor, pow. wołkowyski, gm. Świsłocz.

Liponty, wś, pow. dzisieński, gm. Mikołajów (8 w.).

Lipowa, wś, pow. wadowicki. W dok. z r. 1242 i 1253 śród włości klasztoru w Staniątkach (Kod. mał. II, 64 i 92).

Lipowicze 1) *Małe*, wś, pow. sieński, gm. Zameczek, 17 dm., 109 mk. 2.) L. *Wielkie*, wś, tamże, 26 dm, 149 mk. 3.) L., folw., tamże, należy do dóbr Oziereck.

Lipowiec 1.) fol. dóbr Kozłowszczyzna, pow. słonimski. 2.) L, okolica, pow. lepelski. Mają tu: Zienkiewiczowie 32 dz,, Kowalewscy 25 dz., Koszkowie 69 dz., Łaskowie 40 dz. i Polawscy 84 dz.

Lipowiec 1.) wś nad Kahorlikiem Mokrym, pow. kijowski, gm. i st. poczt. Kahorlik (8 w.) 98 w. od Kijowa, 240 dm., 1490 mk., cerkiew drewn., 1072 dz. włośc., 1285 dwor., należącej do Makarewiczów. W w. XVIII należała do sstwa bohusławskiego, następnie dzieliła losy Szubówki. 2.) L., pierwotnie *Ajsyn*, *Hajsyn* al. *Ujsyn*, msto pow., gub. kijowskiej, 867 dm., 8359 mk. (3941 praw., 333 kat., 4078 żyd.), cerkiew, kościół kat., 4 domy modl. żyd, 2 szkoły, szpital miejski, st. poczt.-tel, 5 młynów, 14 jarmarków rocznie. W r. 1629 ks. Dominik Ostrogski wnosi z L. Starego i Nowego od 100 dym. Włość Lipowecka miała w 5 wsiach 318 dym. Gmina obejmuje dziś 15 miejscowości (1 mstko, 3 sioła, 11 wsi), 12718 mk. (3 ewang., 699 żydów) i 21463 dz. (11274 większej posiadł., 9767 włośc., 370 cerk.). St. dr. żel. humańskiej L., odl. o 12 w. od msta, pomiędzy st. Pohrebyszcze (30 w.), a Oratowo (15 w.). 3.) L, kol. nad rz. Woźnią, pow. radomyski, gm. Potyjówka, st. poczt. Radomyśl (30 w.), 16 dm., 84 mk 4.) L. kol., pow. łucki gm. Rożyszcze, 28 dm., 148 mk.

Lipowiec 1.) r. 1344 *castrum Lypow*, wś, pow. chrzanowski. Biskupi krakowscy, właściciele wsi, wznieśli tu zamek w którym mieli składy danin w naturze dawanych z dóbr. Wspomina o tem dok. bisk. Grota z r. 1345 (Kod. dypl. pol. III, 218). Kasztelania lipowiecka dóbr bisk. krak. wspomniana w dok. z r. 1391 obok sławkowskiej. (Kod. kat. krak. II, 163). Ob. Wł. Łuszczkiewicz: „Zamek L. i jego turma" (Spraw kom hist. sztuki III, 12). 2.) L., wś,

pow. cieszanowski. Wieś ta w starostwie lubaczowskiem zasadzoną została około r. 1565, przy wsi Drohomyślu, w lesie lipowym, przez Tarłę. Wymierzono lasów do kopania na 11 półłanków. Usypano też staw na pot. Drohomyskim, który dał już w roku czwartym zł. 100. Młynik zł. 10. Ogółem zł. 40, gr. 10 rocznie.

Lipówka 1.) zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Onikszty (12 w.). 2.) **L**, wś, pow. bychowski, gm. Głuche, 58 dm., 331 mk. 3.) **L.**, wś i folw., pow. klimowicki, gm. Chocimsk, 115 dm., 860 mk. Folw. należy do dóbr Chocimsk. 4.) **L.**, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Lipówka 1.) wś, pow. kijowski, gm. Makarów, st. poczt. Chwasowa (10 w.), 50 w. od Kijowa, 111 dm., 802 mk.; cerkiew, młyn, 6 wiatraków, 1438 dz. włośc. Własność większa (538 dz. ziemi ornej) należy do Straszyńskiej, która przestrzeń leśną w L. i chut. Jaźwinki w r. 1883 sprzedała pułk. Onoprienko i po roku 1871 14 włościanom 250 dz. 4.) **L.**, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Czartorya Nowa, 45 w. od mta pow., 32 dm., 420 mk.

Lipowo 1) dobra, pow. kobryński, gm. Błoty, 31 w. od Kobrynia, Tymińskich, z folw. Mikołajów 3440 dz. (2000 łąk i pastwisk). 2.) **L.**, wś, dobra i urocz., tamże, gm. Horodec, 18 w. od Kobrynia. Wś ma 380 dz.; dobra Onichimowskich, 460 dz., os. 129 dz.

Lipowo, al. *Lipowe*, wś nad Dnieprem, pow. czehryński, gm. Podorożnie, st. poczt. Czechryn (34 w.), 448 dm., 2732 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 szkółki początk., młyn parowy, 6 młynów wodnych, 13 wiatraków, 2 olejarnie. Wchodziła w skład sstwa czehryńskiego.

Lipowy Most, wś, pow. sokólski, gmina Ostrów, 150 dz.

Lipowy Róg, wś, pow. kijowski, gm. i st. poczt. Rzyszczów, 92 w. od Kijowa, 109 dm., 800 mk., cerkiew, szkółka, 6 wiatraków, 494 dz. włośc., 440 dwor., należącej od r. 1876 do Montrezorów (poprzednio Józefa Perro). Istniała już r. 1594.

Lipowy Ruczaj, wś, pow. klimowicki, gm. Kościukowicze, 78 dm., 408 mk.

Lipsk mstko, pow. augustowski. Powstało na obszarze uroczyska zw. „Żabicie“ od „Rzabicie“, nad rz. Biebrzą, w wojew. trockiem, pow. grodzieńskim. Przywilej z r. 1549, pozwala Adamowi Chreptowiczowi, podkom. nowogrodzkiemu i Annie Komajewskiej—małżonkom—na uroczysku tem założyć miasto i nazwać od lipowego mostu prowadzącego przez błota — „Lipskiem“. (Akta grod. ziem. sądu XVII, str. 163—4). Nowo utworzonej osadzie, król Stefan r. 1580, nadał prawo magdeburskie (Akt. Głów. Litew. Trybunału XIII, str. 38). Bliższe szczegóły dotyczące m. Lipska, patrz wyżej w Słow. Geogr. (t. V, 294).

Lipsk 1.) dobra, pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (6 w.), Baranowskich, 845 dz. (369 lasu). 2.) **L.**, wś, pow. mohylewski, gm. Ciecierzyn (1 w.), 44 dm., 280 mk. 3.) **L**, folw. skarb., pow. oszmiański, gm. Iwie. Nadany kościołowi w Iwiu r. 1631, przez Mikołaja Kiszkę, wwodę mścisławskiego.

Lipsko, wś, pow. zamojski. Według Paprockiego siedzieli tu potomkowie jednego z synów Iwona z Góraja, którzy od wsi przybrali nazwę Lipskich. (Herby, 681). W r. 1564 należy do par. rz. kat. w Zdanowie, posiada cerkiew. Płaci od $7^1/_2$ łan., 4 zagr. z rolą, 1 rzem. W r. 1591 siedzi tu Lipski z Goraja, dziedzic kilku przyległych włości. Istniała też Wola lipska, mająca r. 1564 łan 6, rzem. 1.

Lipsole, os, pow. dźwiński, gm. Warków (9 w.), huta szklana.

Lipuszki al. *Liptowa*, wś nad jez. Raźno, pow. rzeżycki, gm. Andrepno.

Liścc, kol., pow. łucki, gm. Trościaniec, 10 dm., 50 mk.

Lisewo, r. 1520 *Lyszowo*, wś, pow. słupecki. Istniał tu kościół par. p. w. św. Maryi Magdaleny, nazywany w aktach z początku w. XV „dawnym“. Kmiecie dawali plebanowi meszne tylko w ziarnie, a role dworskie i sołtysie dziesięcinę. W końcu w. XVI, dziedzic wsi Andrzej Tomicki wzniósł nowy kościół, który gdy zniszczał w w. XVII nie odbudowano go, ale wcielono ubogą parafię do Skulska.

Lisewo w dok. *Lyssowo*, wś, pow. inowrocławski. Wspom. w dok. z r. 1287 i 1296, jako wieś rycerska. Jakób z Radziejowa, pleban w L., otrzymuje r. 1441 altaryę przy kościele radziejowskim założoną. (Ulanow. Dok. 278, 98).

Lisia góra, u Dług. *Lysa gora*, r. 1536 *Lissa gora*, zapewne *Łysa góra*, wś, pow. tarnowski. W r. 1536 własność Jana Tarnowskiego wojew. ruskiego i Doroty Tarnowskiej, żony Jana Tarły krajczego nadwor., w dzierżawie Beaty Tęczyńskiej, kaszt. sądeckiej. (Trzymała w sumie posagowej). Wś miała 36 kmieci na 10 łan. (czynsz. $^1/_2$ grzyw. z łanu), sołtystwo, folwark, karczma (2 grzyw.), staw i łąki obfite.

Lisianka, mstko nad Tykiczem Gniłym, pow. zwinogródzki, gm. Lisianka, 23 w. od Zwinogródki, 1042 dm, 7350 mk.. 2 cerkwie, kościół kat., kaplica, synagoga, szkoła lud., st. poczt.-tel., ambulatoryum, 3 młyny, 4 wiatraki. W r. 1612 słoboda nowo osadzona płaci r. 1628 od 9 dym., 13 ogr., 1 koła młyń., 1 popa. Gmina obejmuje dziś 9 miejscowości (1 mstko, 4 sioła, 4 wsi), 15546 mk. (162 kat., 5 sztund., 22 ewang., 2200 żydów). 11473 dz. (4812 większej posiadł., 6298 włośc., 31 skarb., 332 cerk.).

Lisiatycze, wś, pow. stryjski. W r. 1565 wś wststwie stryjskiem, miała 157 ludzi osiadłych na $32^1/_2$ dworzyszczach, pop miał swoje dwo-

rzyszcze; płacono z każdego po zł. 4 i kładzie owsa. Powołowszczyzny dawali w roku piątym po dwu wołów z dworzyszcza, prócz tego dań wieprzową dwudziestego wieprza, która dała 24 wieprzów, dziesięcinę pszczelną (15 pni). Byli podsadkowie i rzemieślnicy, obowiązani tylko do posług i robót. Karczmarzy 9 i karczma gościnna, młyn, słodownia dworska. Ogółem zł. 384, gr. 24. Folwark w L. miał zbioru żyta kóp 300, pszenicy 30, jęczmienia 50, owsa 800 (z tego 1600 mac. po gr. 4), prosa kóp. 10. Ogólna wartość zbioru zł. 363, gr. 25. Siana stogów 10 po zł. 10. Młyny dwa o 5 kołach, karczmę i myto od ludzi jeżdżących na mosty, piatnickie arendował żyd.

Lisice 1) urocz. dóbr Czachec, pow. prużański. 2.) **L.**, wś, tamże, gm. Noski.

Lisicze, wś, pow. ostrogski, gm. Annopol, par. praw. Hołowle, 18 w. od Ostroga, 114 dm., 827 mk.

Lisicznik, wś i folw., pow. bychowski, gm. Osowiec Cerkiewny (3 w.), 29 dm., 139 mk. Folwark od r. 1880 Borowskich, 166 dz.

Lisiczyce, wś, pow. słonimski, gm. Pieski, 85 w. od Słonima, 492 dz.

Lisiczyn, wś i dobra nad rz. Essą, pow. sieński, gm. Lisiczyn, 35 dm., 195 mk., zarząd gminny, cerkiew, szkoła. Dobra, dziedzictwo Chomińskich i Kaweckich, 970 dz. (571 lasu). Gmina obejmuje 61 miejscowości, 794 dm., 3763 mk. włościan (1332 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 7343 dz. W gminie jest 8208 dz., lasów większej własności i 752 włośc.

Lisiczyn, urocz., pow. dubieński, gm. Ołyka, 6 dm., 55 mk.

Lisiec wielki, r. 1520 *Lyszyecz maior*, wś, pow. koniński. Nadany w wieku XII, przez Mieszka starego, klasztorowi św. Wawrzyńca pod Kaliszem. W r. 1232 ks. Władysław z synami, zamienia tę wieś z klasztorem, dając za to wsiom klasztornym: Ziemięcin i Upuszczewo te swobody, jakie miała Spiczyna góra. (K. W. n. 35, 139). Zapewne już w w. XIV istniał tu kościół par. p. w. św. Jana Chrzc., nazywany w aktach z początku w. XV „dawnym“. Wieś była królewską. W r. 1697 stanął tu kościół z drzewa.

Lisie Góry, dwa zaśc., pow. trocki, gm. i dobra skarb. Jewie (1 w.); miały 11 dusz rewiz.

Lisienory-Jałówka, też *L. Leśne* i *Polne*, wś, pow. sokólski, gm. Makowlany, 14 w. od Sokółki, 227 dz.

Lisiewice al. *Lisowice*, r. 1359 *Lyschonicze*, r. 1579 *Liskowice*, mylnie *Lisienice*, wś, pow. łowicki. Dawna własność arcyb. gnieźn., według dok. z r. 1359. W r. 1579 płacą od $16^1/_2$ łan., 3 ogr., 2 kom.

Lisińce, wś, pow. zasławski, gm. Butowce, par. praw. Łaszki (2 w.), 35 w. od Zasławia, 96 dm., 626 mk., cerkiew drewn. z r. 1768, uposażona 20 dz. z nadania ks. Franciszki Jabłonowskiej r. 1782, szkółka od r. 1874. W r. 1589 należy do włości ostropolskiej, ks. Ostrogskich, spustoszona przez Tatarów.

Lisiszki, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (3 i 7 w.).

Liski 1.) chutor dóbr Kługinówka, pow. grodzieński. 2.) **L.**, wś i fol., pow. rohaczewski, gm. Łuki (15 w.), 37 dm., 202 mk. Fol., od r. 1869 Klujewych, 217 dz.

Liski 1.) wś, pow. krzemieniecki, gm. Dederkały, par. praw. Siwki (pow. ostrogski), 42 w. od Krzemieńca, 57 dm., 508 mk., cerkiew filialna drewn. z r. 1869, uposażona 19 dz., z nadania właścicieli wsi Piotra i Feliksa Wkryńskich r. 1776. W ostatnich czasach należała do Tłuchowskiej z Jaworowskich. 2.) **L.**, chutor, powiat ostrogski, gm. Płużne, 7 dm., 42 mk. 3.) **L.**, chutor, pow. owrucki, gm. Chwośnia Wielka, par. praw. Moszki (3 w.). Ob. *Moszkowski chutor*. 4.) **L.**, kol., pow. włodzimierski, gm. Poryck. 5.) **L.**, kol., tamże, gm. Werba, 31 dm., 191 mk. 6.) **L.**, kol. niem., pow. żytomierski, gm. i par. praw. Horoszki (5 w.), 43 w. od Żytomierza, 28 dm., 213 mk., kaplica ewang., szkoła, wiatrak. 7.) **L.**, chutor, tamże, parafia praw. Skołobów (2 w.).

Liski, r. 1578 *Liesky*, wś, pow. sokalski. W r. 1578 podana w par. rz.-katol. Tyszowce. Przeor klasztoru bełzkiego płaci tu od 4 łan., 6 zagr., 6 kom.

Lisko, miasto powiatowe. W r. 1589 daje szosu fl. 10, od 5 szewców, 4 kuśnierzy, 3 kowali, 4 garncarzy, 2 bednarzy, 2 siodlarzy, 3 palących wódkę, 1 złotnika, 1 rzeźnika, 6 przekupniów, 4 tkaczy, 10 komor., 10 pomocników.

Lisków, r. 1293 *Lyscouicy*, wś, pow. turecki. Przed r. 1293 synowie Wierzbięty milesa, zamieniają tę wieś z arcyb. gnieźn. Jakóbem na Biskupice. Jakób arcyb. gnieźn. nadaje r. 1298 wieś tę Lagusowi „homini ecclesie nostre“, dla osadzenia na prawie średzkiem (Ulanow. Dok., 369, 17). Wymienia ją dok. z r. 1357 śród włości arcyb. gnieźn. (K. W., n. 698 i 1354). W końcu XVI w. arcyb. Stan. Karnkowski, założywszy kollegium jezuickie w Kaliszu nadał mu tę wieś. Kościół par. istniał już w początku XV w., bo Tomasz pleban występuje r. 1456. Obecny drewniany wzniesiony r. 1770, a restaurowany r. 1870. Do par. należy też kościołek filialny w Strzałkowie.

Liskowate, wś, pow. dobromilski. W r. 1565 wś w ststwie przemyskiem, miała 28 kmieci na $19^1/_2$ łan. Kniaź (sołtys) dawał za 12 baranów po gr. 7. Bartników 3, pop. Ogółem zł. 61, gr. 19, den. 12.

Liskowska Słobódka, wś, pow. rohaczewski, gm. Cichinicze (10 w.), 30 dm., 212 mk.

Lisno al. *Liszno*, r. 1827 *Lnisno*, w dokum. z r. 1336 *Lnyscsno*, wś, pow. skierniewicki. Daw-

na własność arcyb. gnieźn. Bawi tu r. 1336 Janisław arcyb. i wydaje akt dla kościoła w Budziszewicach (Ulanow. Dok., 311, 25 i 314, 28). Dyspensa dana r. 1347 przez Jarosława arcyb. gnieźn., Ziemowitowi ks. mazow., datowana jest: „in lszyszczno villa ecclesiae nostrae" (Kod. Maz., 50). Wymienione w dok. z r. 1359 śród włości arcyb. gnieźn. (K. W., n. 1404). W r. 1579 Lniesno, wś arcyb. płaci od 24 łan., 2 łan. wójt., 2 rzem., 1 rzeźnika. Por. *Lisno* i *Liszno* (t. IV).

Lisno, fol. nad rz. Swołną, pow. dryzieński, gm. Juchowicze, cerkiew, kaplica.

Lisów 1.) r. 1191 *Lissovo*, r. 1520 *Lissowek* al. *Komorniki*, wś, pow. radomski. Wedle dok. z r. 1191 daje dziesięciny kollegiacie sandomier. Do r. 1414 należała do par. Goryń. W tym roku dziedzice wsi Lisowscy h. Lis, wznieśli kościołek p. w. Wniebowstąp. N. P. Maryi i św. Agnieszki i uposażyli parafię z oddzielnym plebanem. W r. 1569 wś i parafiia nosi nazwę: Lisów-Komorniki. Lisowscy mają tu w dwu działach 3 półłanki, $1^1/_2$ łanu i 2 zagr. 2.) **L.**, r. 1275 *Lyssow*, u Dług. *Lysszow*, kol., powiat opatowski, par. Gierczyce. W r. 1827 wś duchowna w par. Malice, miała 29 dm., 155 mk. Dokument wyszczególniający posiadłości klasztoru wąchockiego z r. 1260 podaje: „predium de Lissov quod Markussius abbas de Wachocko... emit ab Alexandro Albo de Sandomiria pro octuaginta marcis... et iuxta villam ipsam terra quedam quam... comparavit... pro quadraginta marcis et quatuor" (Kod. kat. krak., I, 79). W dok. z r. 1275 śród włości klasztoru wąchockiego. Wedle Długosza opat Marcussius nabył tę wieś za 80 grz. od Aleksandra Albo (Biały?) ze Sandomierza, a przy wsi tej pewien obszar od Kratkona, syna Teodoryka Mączyny h. Rawa za 44 grz. Było we wsi do 15 łan. km., 2 karczmy z rolą, zagrodnicy, wyborny folwark klasztorny. Dziesięcinę z połowy wsi dawano bisk. krakow., z drugiej połowy plebanowi w Malicach (L. B., III, 409). 3.) **L.**, wś, pow. stopnicki. Jadwiga królowa, nadaje na prośbę Spytka r. 1385 prawo niemieckie, średzkie, dla jego wsi L. w ziemi sandomierskiej (Kod. dypl. pol., t. III, 335). W r. 1540 Andrzej Nieswojewski ma 4 kmieci na łanach i 3 na półłankach, karczmę (1 grzyw.), młyn, dwa stawy, 2 zagr., dwór, folwark, łąki, lasy, pasieki. Oceniona wieś na 200 grzyw.

Lisów al. *Lisowo*, wś włośc. i fol., pow. bielski gub. grodz., w dawnej ziemi drohickiej, gm. Narojki, par. Drohiczyn, 50 w. od Bielska. Wś ma 102 dz.; ludność polska; dobra, dawniej Bienieckich, potem Smólskich, obecnie drogą wiana Uszakowa, 678 dz. Grunta dobre, pszenne.

Lisów, w dokum. *Lesów*, *Lesowa*, wś, pow. łucki, gm. Miedwieże, 70 w. od Łucka, 101 dm., 671 mk. cerkiew, młyn. W r. 1577 do Czartoryska, ks. Michała Czartoryskiego, płaci od 3 dym. W r. 1583 kn. Michałowa Czartoryska wnosi od 6 dym. W ostatnich czasach hr. Marcelego Krasickiego.

Lisowce 1.) *Małe*, wś, pow. skwirski, gmina Pawołocz, st. poczt. Skwira (15 w.), 254 dm., 1447 mk., cerkiew, szkółka cerk. W r. 1628 w zastawie „pani wileńskiej", płaci od 3 dym., 4 ogr. 2.) **L.** *Wielkie*, wś nad Unawą, tamże, gm. i st. poczt. Popielnia (6 w.), 35 w. od Skwiry, 153 dm., 1276 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny, 3 wiatraki. 3.) **L.**, chutor, pow. owrucki, gm. Pokalew, 4 dm., 76 mk.

Lisowczyce 1.) wś, dobra i fol., pow. brzeski gub. grodz., gm. Wojska, 51 w. od Brześcia. Wś ma 30 dm., 289 mk., cerkiew filialną, 357 dz.; dobra Gutowskich, z fol. Ostrów 504 dz.; drugi fol., własność Strzemińskiej i Tomaszewskiej, 97 dz. 2.) **L.** *Rusiły*, dobra, tamże, Sufczyńskich, z fol. Joalin Bazyliany, 932 dz.

Lisowice, wś, pow. doliński. Wieś królewska wspom. w dok. z r. 1371 (Kod. mał., t. III, 254).

Lisowicze 1.) wś, pow. wilejski, gm. Sitce (5 w.); miała 38 dusz rewiz., należała do dóbr Kijakowo. 2.) **L.**, ob. *Lasowicze* i *Lesowicze*.

Lisówka 1.) wś nad jeziorem, pow. skwirski, gm. Kornin, st. poczt. Chodorków (14 w.), 70 w. od Skwiry, 103 dm., 247 mk., szkółka cerk., wiatrak. 2.) **L.**, wś nad Uszycą, pow. latyczowski, gm. Zińków, 26 dm., 210 mk., cerkiew.

Lisowski, zaśc., pow. orszański, gm. Wysokie, 5 dm., 29 mk.

Lisowszczyzna, fol. dóbr Strubnica, pow. wołkowyski.

Lisowszczyzna 1.) wś nad rzką Leszlą, pow. żytomierski, gm. Olszomierz, par. praw. Kropiwna (7 w.), 68 w. od Żytomierza, ma 191 dm., 1014 mk., cerkiew filialną drewnianą wzniesioną r. 1782 przez właścicielkę Pawszę, st. poczt. Do filii należy wś Johanówka. Wś należała dawniej do ks. Kutuzowa Smoleńskiego. 2.) **L.**, dwie kol., tamże, 65 w. od Żytomierza, 108 dm., 774 mk.

Lispol, fol., pow. dzisieński, gm. Jazno, roku 1865 Janowskich.

Listopadowo, wś nad Turyą, pow. czehryński, gm. i st. poczt. Złotopol (1 w.), 91 w. od Czehrynia, ze wsią Kraśnianką 266 dm., 1529 mk., cerkiew, szkółka cerk., 6 wiatraków.

Listwin 1.) wś nad rucz. Ryzników, pow. kaniowski, gm., par. praw. i st. poczt. Korsuń (2 w.), 53 w. od Kaniowa, 125 dm., 691 mk., szkółka, młyn wodny. Należy do klucza korsuńskiego. 2.) **L.**, wś, pow. dubieński, gm. Warkowicze, par. praw. Moszczanica Mała (3 w.), 18 w. od Dubna, 111 dm., 609 mk., cerkiew filialna

drewn. z r. 1877. W r. 1583 L. należy do wsi zamku dubieńskiego, ks. Konst. Ostrogskiego, który wnosi od 10 dym., 8 ogr. 3.) **L.**, wś, pow. owrucki, gm. Słoweczna, par. praw. Pietrasze (1 w.), 34 w. od Owrucza, 107 dm., 723 mk.

Lisuny, wś, pow. orszański, gm. Wysokie, 5 dm., 27 mk.

Liszejki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (19 w.).

Liszki, dobra, pow. grodzieński, gm. Krynki, 40 w. od Grodna, własność Wiryonów, 384 dz.

Liszki, w dok. *Lysky*, wś, pow. krakowski. W dok. z r. 1254 śród włości klasztoru zwierzynieckiego podano: „Lysky cum hominibus ascripticiis". Kazimierz król, r. 1363 nadaje klasztorowi tynieckiemu sołtystwa królewskie we wsiach: Liszki, Smierdząca, Kaszów, Nowa wieś i Przeginia (Kod. dypl. pol., III, 284). Według Długosza, pierwotnie własność klasztoru zwierzynieckiego, drogą zamiany za Wołowice i sołtystwo w Kolbarku, przeszła do klasztoru w Tyńcu. W połowie XV w. ma kościół par. p. w. św. Mikołaja, drewniany. Wś miała 12 łan. km., 2 łany sołtysie, 1 zagr., 3 karczmy (2 dawały po 2 kopy, trzecia 1 grzyw. rocznie), kowal z ogrodu dawał 1 grz. (L. B., III, 186). Johannes Lindtolde rector in lisky", występuje w dok. z r. 1411 (Kod. kat. krak., II, 357). W r. 1581 opat tyniecki płaci tu od 7 łan., 2 kom., 3 kom. bez bydła, 2 rzem., 1 duda, 1 kijak, 2 piekarzy.

Liszkuniszki, wś włośc., pow. wileński, gm. Ilino (13 w.); miała 31 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Puzyryszki.

Lisznia 1.) wś, pow. kijowski, gm. Byszów, st. poczt. Chwasowa (25 w.), par. praw. Paszkówka (6 w.), 43 w. od Kijowa, 180 dm., 1039 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 1318 dz. włośc., 1318 dwor. (873 dz. lasu). Od 1874 r. Kohana. 2.) **L.**, w dok. *Lesna*, *Leszna*, *Lyeszna*, wś, pow. dubieński, gm. Kniahinin, par. praw. Dublany, 30 w. od Dubna, 28 dm., 332 mk. W r. 1570 z Dublanami, Mikołaja Pałuckiego, r. 1583 Wasila Hrynnickiego i Jarosza, Krzysztofa i Szczęsnego Gaszyńskich. 3.) **L.**, wś nad rzką Pieszczanką, pow. krzemieniecki, gm. i par. praw. Białokrynica (5 w.), 12 w. od Krzemieńca, 40 dm., 369 mk., cerkiew fil. drewn., wzniesiona r. 1764, przez właściciela Bruno Kamińskiego i uposażona przez niego ziemią. Do filii należy wś Wesołówka. W r. 1545 Andruskich. W r. 1570 mają tu części: Opanas, Fiedor, Siemion Andruscy i Skymyn Janycz. Na początku XIX w. Kadłubickich, w nowszych czasach Woroninych, następnie sukcesorów Wincentego Czosnowskiego. 4.) **L.**, w dok. *Lesna*, wś i kol., pow. włodzimierski, gm. Hrybowica, 21 w. od Włodzimierza. Wś ma 59 dm., 415 mk., cerkiew; kol. 30 dm., 195 mk. W r. 1583 wnosi pobór Bohusz Łukowiecki.

Lisznia, r. 1565 *Leszna*, wś, pow. sanocki. Wś w ststwie sanockiem, osadzona w górach, na prawie wołoskiem, koło r. 1565 przez Mikołaja Cikowskiego, kaszt. żarnowskiego, ststę sanockiego.

Lisznica, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Wielkieryta, 167 dz.

Liszniówka, *Leszniówka*, *Leśniówka*, mstko nad jez. Wepryk, pow. łucki, gm. Horodek, 94 w. od Łucka, 160 dm., 1076 mk., cerkiew, szkoła.

Litaszewo, dobra, pow. lucyński, własność Litaszewskich, 2500 dz.

Litawory, wś, pow. słonimski, gm. Dworzec, 42 w. od Słonima.

Litewniki, dobra skarb., pow. lucyński, obejmują 35 wsi i 6 zaścianków, mają 5606 dz.

Litewskie, urocz. przy wsi Niekrasze, pow. grodzieński.

Litewszczyzna, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (7 w.).

Litki, wś nad rzką Połonką, pow. owrucki, gm. i par. praw. Łuhiny (2 w.), 48 w. od Owrucza, 102 dm., 570 mk. Należała do dóbr monasteru Pustyńskiego w Kijowie.

Litnicka Góra, chutor, pow. owrucki, gm. Iskorość, 8 dm., 133 mk.

Litniewicze, wś, pow. wilejski, gm. Rabuń (11 w.); miała 23 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Huby.

Litohoszcze, w dok. *Luthohoscze*, wś, pow. kowelski, gm. Wielick, 39 w. od Kowla, 39 dm., 258 mk. W r. 1570 kn. Iwanowej Czetwertyńskiej. W r. 1577 płaci też od 3 dym. i Zaharyasz Łahodowski od 3 dym. i 1 ogr., a r. 1583 kn. Ostafiej Czetwertyński od 3 dym., 2 ogr. i p. Kamieniecki od 6 ogr., 1 koła wal., 1 popa.

Litowiszcze, w dok. *Letowiszcze*, wś, pow. krzemieniecki, gm. Szumsk, par. praw. Zaleśce Szumskie (3 w.), 28 w. od Krzemieńca, 48 dm., 300 mk. W r. 1583 Walenty Wkryński wnosi od 5 dym., 2 ogr., 2 komor. Własność Maryi z Cieciszowskich Siemiątkowskiej.

Litowiszki, wś, pow. dzisieński, gm. Czercs (2 w.); miała 28 dusz rewiz.

Litowiż, wś nad Bugiem, pow. włodzimierski, gm. Hrybowica, 27 w. od Włodzimierza, 240 dm., 1543 mk., cerkiew, kościół katol., młyn. W r. 1545 własność ks. Czartoryskiego. W roku 1570 wnosi pobór kn. Aleks. Czartoryski, wwda wołyński. W r. 1577 ks. Michał Czartoryski, płaci od 24 dym. łanow. po 20 gr., od 1 dym. półłankow. 10 gr., 19 ogr. po 4 gr., 4 luźn. po 12 gr., 20 komorn. po 4 gr. W r. 1589 wniosła Michałowa Czartoryska 9 fl., 19 gr. 9 den. szosu, od 11 łanów po 30 gr. 11 fl., od popów, kół waln., kół dorocz., rzemieśln., komorn. 11 fl. 4 gr., czopowego per arendam 25 fl., razem 53 fl. 23 gr. 9 den.

Litówka, przys. Rzepiniec, pow. kamieniecki, gm. Orynin.

Litowsk 1.) *Wielki* i *Mały*, dwie wsi, pow. kobryński, gm. Wołowiel, 45 w. od Kobrynia, 495 i 181 dz. 2.) **L.**, wś, pow. mohylewski, gm. Szkłów (7 w.), 25 dm., 144 mk. 3.) **L.**, dwie wsi tamże, gm. Ciecierzyn (7 w.) i Czarnorucz (9 w.). 4.) **L.**, dobra, tamże, od r. 1881 Kaptelewych, 676 dz.

Litwa. Wydawnictwa dokumentów odnoszących się do przeszłości L., wylicza „Bibliografia historyi polskiej", L. Finkla, t. I, nr. 946—963. Prace odnoszące się do etnografii L., n. 12084 do 12243. Specyalną bibliografię prac tyczących się L. opracował Bałtramaitis: „Sbornik bibliogr. materiałow dla geogr., etnogr. i statist. Litwy" (Zapiski imp. rus. geogr. obszcz., t. XXI, Petersb., 1891, str. 289). Nowsze opracowania dziejów L. ogłosili: Barabaszew A., „Lietopisnyje istoczniki dla istorii Litwy w srednije wieka". Petersburg, 1888. St. Smolka: „Kiejstut i Jagiełło" (Pam. Ak. Um., t. VII, 1889 r.). A. Lewicki: „Powstanie Swidrygiełły" (Rozpr. hist. fil. Akad. Um., t. XXIX). A. Prochaska: „Codex epistolaris Vitoldi" (wyd. Ak. Um.). Liczne prace Józefa Wolffa, jak: „Ród Gedymina i inne. P. D. Briancew: „Istoria litowskago gosudarstwa". Wilno, 1889 rok, str. 659. Latkowski I.: „Mendog król litewski", Kraków, 1892, str. 154. Skirmunt Konstancya: „Z najstarszych czasów plemienia litewskiego", Kraków, 1892. Lubowskij Matwiej: „Obłastnoje dielenie i miestnoje uprawlenie litowsko-ruskaho gosudarstwa", Moskwa, 1893 r., str. VIII, 884 i C. Odnosi się ta praca do XV i XVI w. Por. Kwart. Hist., t. IX, 567. Downar-Zapolskij: „Gosudarstw. chaziajstwo Wielik. kniaź. Litow. pri Jagiellonach, t. I, Kijów, 1901, str. 929. Łappo I. I.: „Wielikoje kniaż. litowskoje za wremia ot zaklucz. lublinskoj unii do smerti Stefana Batorija (1569—1586), Petersburg, tom I, 1901, str. 780. Ocenę tej pracy podał Witold Nowodworski (Kwart. hist., r. 1902). J. K. Kochanowski: „Witold w. ks. litewski", Lwów, 1900.

Litwa 1.) wś, pow. dubieński, gm. Ołyka, 52 w. od Dubna, 23 dm., 216 mk. 2.) **L.**, wś nad Sierną, pow. łucki, gm. Torczyn, 27 w. od Łucka, 61 dm., 385 mk., cegielnia. W r. 1577 sioło zamku torczyńskiego, wwdy połockiego (Dorohostajskiego), płaci od 22 dym., 10 ogr.

Litwiaki, wś, pow. sieński, gm. Horodziec Wysoki, 37 dm., 215 mk.

Litwinicze Wielkie, dobra, pow. bobrujski, własność Walbeków, 620 dz.

Litwiniec, wś, pow. kaniowski, gm. Kuryłówka, st. poczt. Kaniów (7 w.), 122 dm., 496 mk., cerkiew, szkółka cerk., 10 wiatraków.

Litwiniszki, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Jużynty (4 w.). W r. 1788 własność Tyzenhauza, w zastawie Tadeusza Kurmina.

Litwinka 1.) wś, pow. grodzieński, gm. Łasza. 2.) **L.**, wś i os. młyn., pow. sokólski, gmina Makowlany, 14 w. od Sokółki. Wś ma 165 dz., os. młyn. 19 dz.

Litwinki, wś i dobra nad Muchawcem, pow. kobryński, gm. Pruska, 12 w. od Kobrynia. Wś ma 28 dm., 334 mk., szkołę, 548 dz. włośc. i 63 dz. pryw.; dobra Szadurskich, 1421 dz. (812 lasu). Należała do wójtowstwa petrykowskiego, w ekonomii kobryńskiej. Podług rewizyi D. Sapiehy z r. 1563 było 19 włók gruntu podłego. Poddani winni byli płacić z włóki po 31 gr. oraz robić po 2 dni w tygodniu i 4 dni tłoki latem. Suma dochodu ze wsi 9 kóp 49 gr. i z naddatków 2 kopy, razem 11 kóp 49 gr.

Litwinkowo, fol., pow. miński, Nowickich, 68 dz.

Litwinów, wś, pow. podhajecki. Jan Buczacki r. 1469 przedstawia list królewski na wieś „Lythwyanow", nadaną prawem feudalnym z obowiązkiem służby „secundum exigenciam justicie".

Litwinowa, wś nad Uszaczą, pow. połocki, gm. Bonoń, 10 dm., 78 mk., zarząd gminny, szkoła.

Litwinowicze, ob. *Ksawerów.*

Litwinowicze 1.) dobra, pow. brzeski gub. grodz., gm. Rogacze, 49 w. od Brześcia, Gutowskich, z urocz Stachowicze 562 dz. 2.) **L.**, wś nad rzką Czewenką, pow. horecki, gm. Horodyszcze, 33 w. od Horek, 64 dm., 312 mk., zarząd gm., szkoła, szpital. 3.) **L.**, wś nad rzką Mużyk, pow. rohaczewski, gm. Korma (8 w.), 91 dm., 653 mk., cerkiew.

Litwinówka 1.) wś, pow. kijowski, gmina Dymer, st. poczt. Borszczahówka (33 w.), 43 w. od Kijowa, 282 dm., 1721 mk., cerkiew fil. św. Trójcy z r. 1875, szkółka cerk., młyn, cegielnia, smolarnia, tartak, 1161 dz. włościańsk. Własność większa należy do dóbr Demidów. 2.) **L.**, chutor przy wsi Stawki, pow. radomyski. 3.) **L.**, wś, pow. taraszczański, gm. i st. poczt. Zaszków (3 w.), 48 w. od Taraszczy, 196 dm., 921 mk., cerkiew, szkółka cerk., 4 wiatraki. 4.) **L.**, wś, pow. owrucki, gm. Bazar, 26 dm., 149 mk.

Litwinowo 1.) wś i dobra, pow. horecki, gm. Chołbnie, 21 dm., 130 mk., 2 cerkwie. Dobra, Lidowych 850 dz. (380 lasu). 2.) **L.**, fol., pow. orszański, od r. 1880 Luboszczyńskich, 324 dz.

Litwiny 1.) wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Radwanicze. 2.) **L.**, dwór, pow. kowieński (nie rossieński), gm. Betygoła (5 w.), Sutkiewiczów 30 dz. 3.) **L.**, wś, pow. telszewski, gm. Szkudy (18 w.).

Litwisy, wś i urocz., pow. równieński, gmina Dąbrowica, par. praw. Zaleszany (3 w.) 136 w. od Równego, 36 dm., 223 mk.

Lityn 1.) w dok. *Leteń*, *Liethen*, wś, pow. kowelski, gm. Turzysk, 22 w. od Kowla, 62 dm.,

438 mk. W r. 1545 własność Jacka Leteńskiego i jego bratanka. W r. 1570 wnosi z części Iwan Liethiński od 11 dym., 9 ogr. po 2 gr., a r. 1583 Michajło Letyński płaci z części od 10 dym, 6 ogr., 3 ogr.; z drugiej części Iwan Kalusowski od 8 dym., 4 ogr. 2.) L., u Teodorowicza *Liszyny*, wś, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, par. prawosł. Owrucz (2 w.), 10 dm., 40 mk.

Litynia, wś, pow. drohobycki. Wedle lustracyi z r. 1565 wś w ststwie lubaczowskiem, zabrana dawniejszym jej dziedzicom Lityńskim i wcielona do dóbr ststwa drohobyckiego. Później dano Lityńskim w zamian za to inne włości.

Lityszki, wś, pow. rossieński, gm. Pojurze (3 w.).

Liw, mstko, pow. węgrowski. Bolesław ks. mazow. nadaje r. 1436 matce swej Annie, ziemię warszawską i kasztelanię liwską: „Castrum nostrum Lyw in Czirnensi districtu situatum, cum appendiciis... proventibus, censibus, terrigenis, nobilibus, oppido Lyw et cum villis sibi adjacentibus". Z powodu spalenia miasta i przywilejów, r. 1453 ks. Bolesław wydaje przywilej odnawiający prawo chełmińskie, potwierdzający łaźnię, postrzygalnię, wagę, nadający słodownię (Kod. maz., 187, 345). W r. 1563 „oppidum Liw Antiqua" płaci od 54 łan., 21 piekarzy, 18 palących wódkę, 6 szynkarzy, 21 krawców, 6 kuśnierzy, 6 rzeźników, 6 rybaków, 15 przekupniów zboża i żelaza, 32 komorn., 5 kupców, 5 krobników, 15 solarzy, 19 różnych rzemieślników (śród nich: membranarius, pictor, iglarz, frenarius). Nowy Liw, miasto, płacił od 28 łan., 12 piekarzy, 5 rzeźników, 6 palących wódkę, 2 kołodziejów, 2 bednarzy, 2 kowali, 2 garncarzy, 10 przekupniów zboża, 4 rybaków, 10 komorn. Z obydwóch miast szosu 16 grzyw. Do ststwa należały wsi: Czerwonka, Krypy, Grodzisko, Korycka Wola, Zawiszyno, Królowa Wola, Korytnica, Popowo. Ob. Łuniewski T.: „Brzegi i dolina rzeki Liwca" (Pam. Fizyogr., t. I, Warszawa, 1881 r.).

Liwa, os., pow. siebieski, gm. Czajki (12 w.), cerkiew.

Liwczany, wś, pow. dźwiński, parafia Krasław.

Liwejki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Uciana (16 w.).

Liwenhof, mstko nad Dubną, pow. dźwiński, gm. Liwenhof, 56 w. od Dźwińska, 1140 mk., kościół katol., 2 domy modl. żydow., szkoła ludowa, szpital, 8 sklepów, 6 targów rocznie. Na folw. fabryka papieru. Gmina obejmuje 27 miejscowości, 498 dm. włośc. (275 innych), 5907 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,290 dzies.

Liwiniszki, wś, pow. rossieński, gm. Kroże (7 w.).

Liwinty, ob. *Lewinty*.

Liwotow, w dok. z r. 1279. Jezioro w dolinie Wisły, koło Brzeska Nowego (Kod. kat. krak., I, 111).

Liza, wś pow. mazowiecki. Aleksander król nadaje r. 1505 w Brześciu, Andrzejowi Rytelowi, dobra zw. Liza (Kapica, Herbarz, 363).

Liza, wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Malesze, 26 w. od Bielska, 431 dz. Na płd. od wsi wzgórze, mające około 2500 saż. kwadr., zwane mogiłkami. Później, podług podania, stał tu kościół, śladem którego są szczątki fundamentów z kamienia polnego.

Lizek, kol., pow. żytomierski, gm. Cudnów, 6 dm, 35 mk.

Liziana, wś, pow. rówieński, gm. Berezne, par. praw. Sielce (3 w.), 70 w. od Równego, 70 dm., 517 mk.

Lizuny, wś, pow. sieński, gm. Kakowczyn, 7 dm., 73 mk.

Liże 1.) wś, pow. poniewieski, gm. Pompiany (11 w.). 2.) L., fol., pow. rossieński, gm. Andrzejów (2 w.). 3.) L., wś i okolica, tamże, gm. Taurogi (4 w.). Mają tu Benedyktowiczowie 51 dz., Ejnikowie 10 dz., Jakubowscy 33 dz.

Liżejki, pow. słonimski, ob. *Leżejki*.

Liżele, wś, pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (5 w.).

Liżynie, *Leżynie*, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Wieprze (3 w.).

Loby, wś i zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (3 i 5 w.).

Lochwiszcze, fol., pow. miński, Holincewicza 647 dz.

Londyn, dwór, pow. kowieński, gm. Aleksandrowska Słoboda (7 w.), własność Kulwieciów, 124 dz.

Loslaw, ob. *Wodzisław*.

Lossow, wś w dawnej dyecezyi lubuskiej, pod Frankfurtem. Jan z L. w r. 1297 jest starostą międzyrzeckim (K. W., n. 764).

Lścin, wś, pow. jędrzejowski. Tu odbywa się w r. 1551 ślub Stanisława Orzechowskiego, kanonika przemyskiego, głośnego publicysty i agitatora, z Magdaleną Chełmską. Dziedzicem L. był stryj panny Remigiusz Chełmski.

Lszen (u Dług.) ob. *Ldzań*.

Lubachin, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Rohaczew, 9 w. od mta pow., 87 dm., 443 mk.

Lubachy, w dok. *Lubachów*, wś, pow. łucki, gm. Włodzimierzec, 97 w. od Łucka, 96 dm., 340 mk. W r. 1577 do Czartoryjska, ks. Michała Czartoryskiego, płaci od 2 dym.

Lubaczów, miasto, pow. cieszanowski. W r. 1564 daje szosu fl. 6 gr. 6, od $47^3/_8$ łan. miej. po fl. 1, od $3^1/_8$ wójt. po $7^1/_2$ gr., od 20 komor. po 6 gr., od 60 rzem. i przemysł. (od 15 gr. do 2 fl. każdy), od 12 żydów po fl. 1, protopop fl. 4. W r. 1578 czopowe przyniosło fl. 340 gr. 28. W r. 1565 centr ststwa t. n., nad rzką Hod-

wisznią i Baszenką, miał $72^1/_2$ dworzyszcz. Na całych dworzyszczach siedziało 14 gospodarzy, a na połowach 83. Ci mieli domy w mieście i płacili czynsz. Inni mieli domy na swych rolach na 49 łan., było 8 ogrodów, żydów 2 gospodarzy i 1 komorn. Pobierano paszne od 100 wołów 1 funt pieprzu, dzierżawił to z targowem żyd za zł. 30. Ogółem dochodu zł. 112 gr. 8 den. 10.

Lubań 1.) fol., pow. ihumeński, Hejdukiewiczów 33 dz. 2.) **L.**, wś nad rzką Rzawką, pow. rohaczewski, gm. Horodziec (9 w.), 19 dm., 152 mk., cerkiew. 3) **L.**, pow. wilejski. Śród lasu, na brzegu rz. Uzły, znajduje się przeszło 100 kurhanów, z których kilka rozkopywał Kirkor. 4.) **L.**, folw., pow. horodecki, gm. Wyszedki. Istniał tu podobno kościół.

Lubań Wielki, szczyt 1023 metr., we wsi Skomielny Białej, w pow. myślenickim, stanowi narożnik pasemka długiego do 7 klm., imponującego swą wyniosłością nad sąsiednie doliny. Zwłaszcza nad doliną Raby wznosi się ściana lasem szpilkowym okryta. Z niego na dół rozległy widok na przyległe wsi i miasteczko. Kierunek grzbietu rownoleżnikowy, na $37^0 39^1/_2'$ półn. szer. a $37^0 40'$ wsch. dług. Grzbiet ten nazwany być może grzbietem Lubonia, bo i na zachodzie drugi szczyt zwany jest także Luboniem, a dla tego, że niżej od Wielkiego się wznosi na 870 metr., Małym jest nazwany. Grzbiet poczyna się stokami nad doliną lew. brz. Raby i ciągnie się na zachód do potoku Napławki, na półn. do Raby i do lew. jej dopływu Krzeczówki, na mapach zazwyczaj nie nazwanej. Stoki grzbietu wszechstronnie dobrze rozwinięte, południowe jego odnogi wysuwają się pomiędzy Rabą i Skawą aż na źródliska Orawy (Arwy). Dla tego, że jest na Podkarpaciu najwyższą w tych stronach górą wobec dalej na północ wysuniętych odnóg Beskidu, przeto wiatry półn.-zachodnie wprost na niego uderzają, tu się oziębiają i tworzą obfite opady. Ztąd owe liczne potoki, które stoki grzbietu mocno poszczerbiły. Obok Babiej góry w tych stronach, jest L. najokazalszą górą (Mapa woj., 7, XXII).

Lubania, wś, pow. rawski. W r. 1579 posiada kościół par., 8 łan., 7 zagr., 3 rzem.

Lubanie, wś, pow. nieszawski. W r. 1258 wobec ks. Bolesława, Ludmiła wdowa po Boguszy wojew. łęczyckim, stwierdza, iż mąż jej nadał kościołowi włocławskiemu: L., Mikanowo i Kuce (Kod. mał., II, 110).

Lubar, fol. w pow. lidzkim leżący. R. 1802 własność podpułkownikowej Fermasowej, posiadał 49 dm. i 170 dusz płci mezkiej i 157 żeńskiej, oraz browar (Kurjer Litewski z r. 1802, nr. 22).

Lubar, w dok. także *Lubartow*, mstko, pow. nowogradwołyński, gm. i st. poczt. Lubar, st dr. żel. Pieczanówka (22 w.), 90 w. od mta pow., 1277 dm., 11,976 mk., 4 cerkwie par. drewn., 2 szkółki cerk. od r. 1854 i 1883, zarząd okr. polic. i zarząd gm. Za czasów Rzpltej L. należał do pow. krzemienieckiego, część zaś na pr. brzegu Słuczy, później zasiedlona, zwana dziś Nowem Miastem, zaliczała się do woj. kijowskiego. W r. 1704 stał obozem pod Lubarem hetman Mazepa. W r. 1589 ks. Konst. Ostrogski wnosi 18 fl. szosu, od 10 łan. po 30 gr. 10 fl., z ogrodów, rzemieślników, komorn., przekupniów, od popa, słodowników, dudarza 21 fl. 1 gr., czopowego per arendam 150 fl., wogóle 199 fl. 1 gr. W r. 1628 Stan. Lubomirski, wwda ruski, płaci od 36 dym. ulicznych, 20 ubogich, 20 nędznych.

Lubarka 1.) wś, pow. kowelski, gm. Powursk, 8 dm., 58 mk. 2.) **L.**, *Luborka*, wś nad rzką Łoźnicą, pow. owrucki, gm. Bazar, st. pocztowa Owrucz (38 w.), 118 dm., 704 mk., cerkiew drewn. z r. 1874, szkółka cerk. Do par. praw. należą wsi: Annówka, Kleszczewska Buda i Łoźnica. W całej par. było 162 dm., 1302 mk. Wś należała do Jezuitów w Owruczu.

Lubarska, rzka, w pow. kowelskim, lewy dopł. Stochodu, przepływa pod Lubarką.

Lubarska Rudnia, wś, pow. owrucki, gm. Bazar, 12 dm., 93 mk.

Lubartów, miasto. W r. 1900 ma 6388 mk., powiat zaś 104,562. W r. 1890 miasto miało 5183 mk. Śród zapisanych do ksiąg stałej ludności było 16 praw., 29 prot., 3004 żydów, katolicy stanowili 43,2%, żydzi 56%. Powiat miał 87,139 mk., a śród 82,675 zapisanych do ksiąg stałej ludności było 1731 praw. (gm. Ludwin głównie), 5345 prot. (gm. Ludwin 1457, Firlej 1566, Luszowa 753) i 9890 żyd. Katolicy stanowili 79,5%. M. Tołwiński: „Rozwój fizyczny ludności powiatu lubartowskiego" („W sprawach naszych" wydawn. zbiorowe, t. III, Warszawa, 1902 r.).

Lubartów, folw., pow. orszański, Rostkowskich, 283 dz.

Lubaski, wś, pow. brzeski gub. grodz , gm. Wojska, 47 w. od Brześcia, 833 dz. włośc. i 69 cerk. Pod wsią jest kurhan, około którego znajdowano kawałki mieczów i kopii.

Lubaśno, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Lubasz, pow. czarnkowski. Ob. „Urny wykopane w L." (Przyj. ludu, 1836, str. 319). „Kościół w L. pod Czarnkowem" (Przyj. ludu, 1836 r., str. 61). L.. przez Emila Kierskiego (Tyg. illustr., VII, 1863, str. 347).

Lubasza 1.) *Mała*, wś, pow. rówieński, gm. Tuczyn, st. poczt. Klewań (24 w.), st. dr. żel. Równo (42 w.), ma 31 dm., 248 mk., cerkiew drewn. z r. 1777, młyn wodny. Do par. praw. należy mstko Kostopol (5 w.) i wś Borszczówka. W całej par. było 121 dm., 946 mk. Cerkiew filialna we wsi Sieliszcze Małe. 2.) **L.** *Wielka*, wś nad stawem, pow. rówieński, gm. Kostopol

(6 w.), st. poczt. Klewań (50 w.), st. dr. żel. Wołcza (10 w.), 47 w. od Równego, 106 dm., 699 mk., cerkiew drewn. z r. 1742, uposażona 57 dz., z nadania ks. Janusza Sanguszki r. 1762, szkoła ludowa, odlewnia żelaza. Do par. praw. należy wś Podłużne. W całej par. było 165 dm., 1328 mk. praw., 76 kat., 400 ewang., 86 żyd. Cerkiew fil. we wsi Kosmaczów. W r. 1577 i 1583 sioło zamku stepańskiego, ks. Konstant. Ostrogskiego, płaci w r. 1577 od 11 dym. półdworz. i 19 na ćwierc., a w r. 1583 od 22 dym., 8 ogr., 1 koła waln., 3 rzem., 3 towarz. rudn. W nowszych czasach ks. Radziwiłłów, obecnie apanaży (Udiełow).

Lubaszkowo 1.) os., pow. witebski, gmina Sieluty (7 w.), cerkiew. 2.) **L** *Wielkie*, folw., tamże, 8 w. od Sielut, cerkiew, młyn.

Lubaszówka, wś nad Siniuchą (Sinicą), pow. humański, gm. Posuchówka, st. poczt. Ternówka (7 w.), 20 w. od Humania, 64 dm., 665 mk.

Lubaszyszki, dobra, pow. telszewski, gmina Wornie (14 w.).

Lubatowszczyzna, wś, pow. borysowski, dawniej Korzybskich.

Lubawa, miasto. Lieck Gust. „Die Stadt Loebau mit Beruecksichtigung des Landes Loebau". Marienwerder 1890—93, str. 640.

Lubawicze 1.) wś i fol. nad rzką Wielnianką, pow. mścisławski, gm. Lubawicze, 8 dm., 44 mk., cerkiew, zarząd gm., szkółka. Gmina obejmuje 59 miejscowości, 766 dm., 4869 mk. włościan (1596 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 8206 dz. W gminie jest 3252 dz. lasów większej własności i 407 dz. włośc. Fol., od roku 1876 własność Tomaszewskich, 210 dz. (120 dz. lasu). 2.) **L.**, mstko i dobra nad rzką Berezyną, pow. orszański, gm. Lubawicze, 55 w. od Orszy, 383 dm., 2040 mk. (750 praw., 1 katol., 1289 żyd.), 2 cerkwie (1 murow.), 3 domy modl. żyd., zarząd gminny, szpital wiejski, zarząd okr. pol. Dobra Woroninych i Firsanowych, z fol. Woronowo i Czernysze 14,344 dz. (9400 dz. lasu), 3 młyny wodne, folusz. Gmina obejmuje 115 miejscowości, 1831 dm., 9548 mk. włościan (2997 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 16,901 dz. W gm. jest 9511 dz. lasów większej własności i 541 włośc.

Lubcz, wś, pow. wilejski, gm. Chotenczyce (15 w.).

Lubcz, r. 1330 *Lupcze*, r. 1520 *Lubcza*, wś, pow. mogilnicki. Wieś i jezioro t. n., dawna własność arcyb. gniezn. (K. W., n. 1192 i 1354). Nadana r. 1555 dla kolegium mansyonarzy przy katedrze gniezn. Kościół par. p. w. św. Mateusza już w akcie z r. 1414 nazwany jest dawnym. Obecny kościół drewniany pochodzący podobno z XVI w., został r. 1760 odnowiony i rozszerzony.

Lubcza, wś, pow. jędrzejowski. Teodor wojewoda krak. poświadcza r. 1234, iż Wincenty syn Dziwisza z Lubczy, sprzedał klasztorowi w Jędrzejowie swój dział w Skoruszkowicach za 20 grz. (Kod. mał., I, 23). Ob. *Strzeszkowice* (t. XI). W dokum. z r. 1348 występuje Adam „rector ecclesie de Lubcza" (Kod. dypl. pol., t. III, 223). Kościół par. istnieje w r. 1581. Do parafii należą: Lubcza, Wola Lubecka i Stępocice. Zapewne dla ubóstwa funduszów nastąpiło później wcielenie parafii do Nawarzyc.

Lubcza, r. 1536 *Lubcza superior* i *inferior*, wś, pow. pilzneński. Kościół par. drewn. istniał tu już w XV w. (Dług. L. B., II, 259). W roku 1536 wś królewska w dzierżawie Seweryna Bonara, ma 82 kmieci, 8 zagr., karczmę, młyn. Płacą 42 grzyw. 36 gr. Dwór i folwark ocenione na 1600 grz. Sołtystwo z fol. na 2 łan., karczmą (4 grz.), młynem ($3^1/_2$ grz.), 6 sadzawkami i 1 zagr. ocenione na 130 grz.

Lubcza, wś nad rz. Torhan, pow. taraszczański, gm. Krzywiec, st. poczt. Wołodarka (14 w.), 31 w. od Taraszczy, 256 dm., 1354 mk., cerkiew z r. 1752, szkółka, młyn, 3 wiatraki. Na polach wsi do 20 mogił. Należała do Sobaczkiewiczów, następnie Piątkowskiego, który wzniósł tu cerkiew. Od niego nabył Dembowski, od tego zaś Wojnarowski, potem córki jego Montrezorowej. Przed r. 1865 posiadali tu: Smoleńscy 654 dz. i 153 dusz rewiz., Pelagia z Wojnarowskich Różycka 434 dz. i 101 dusz i Wincentyna z Wojnarowskich Żurawlewiczowa 368 dz. i 85 dusz.

Lubcze, w dokum. *Lubeckie*, wś, pow. łucki, gm. Szczuryn, 30 w. od Łucka, 84 dm., 586 mk., cerkiew, wiatrak. W r. 1545 kn. Bohdana, Iwana i Dymitra Lubeckich. W r. 1570 Mikołaja Charlińskiego. W ostatnich czasach Franc. Markmillera.

Lubczyn, r. 1360 *Lubczyna*, wś, pow. ostrzeszowski. Według dok. z r. 1360 własność bisk. wrocławskich, stała wtedy pustką.

Lubeck, wś, pow. bielski gub. grodz., gmina Siemiatycze.

Lubejki 1.) wś i dobra, pow. białostocki, gm. Juchnowiec, 12 w. od Białegostoku. Wś ma 95 dz.; dobra Gąsowskich, 117 dz. 2.) **L.**, okolica, pow. bielski gub. grodz., gmina Siemiatycze, 187 dz.

Lubenia, r. 1515 *Lyubinia*, wś, pow. rzeszowski. R. 1589 należy do Tyczyna, dóbr Pileckich. W r. 1515 płacą tu od 23 łan., 20 łan. pust., młyn gr. 6, karczma 1 ferton. R. 1589 płacą od 25 łan., karczmy, młyna, 7 zagr., 10 komorn. z bydłem, 13 komorn. ubogich, kowala, szewca, 5 komorn. „tellam laborantes".

Luberadz, wś nad Łydynią, pow. ciechanowski. W dok. z XIII w. śród włości kościoła płockiego. W r. 1576 Luboradz major i minor (Luberadzyk), w par. Małużyno miały 12 łan. km., 1 zagr., 3 rzem., rybaka. Opis dóbr L. mylnie został podany pod nazwą Liberadz (t. V, 202).

Lubertowo, dobra, pow. wiłkomierski, gm. Żmujdki (11 w.), Makarskich 297 dz.

Luberty, wś, pow. poniewieski, gm. Remigoła (7 w.).

Lubiąż, niem. *Leubus*, mstko nad Odrą, pow. wołowski. Bolesław ks. szląski, zakładając tu r. 1175 klasztor cystersów, osadza sprowadzonych z Saksonii zakonników, w obrębie starego grodu, gdzie już przedtem przebywało kilku benedyktynów, których przyjęto do nowego klasztoru. Przy grodzie istniało targowisko, kościół p. w. św. Jana, przewóz i bród na Odrze. Wszystko to przeszło na własność klasztoru, którego pierwszym opatem został Florencyusz. Akt wylicza dalej liczne nadania księcia i różnych innych osób. Klasztor ten dał początek klasztorowi w Henrykowie. W r. 1225 Władysław syn Odona, ks. polski, nadaje klasztorowi w L. i jego filii rozległy obszar kasztelanii nakielskiej, dla osadzenia kolonistami, którzy mają się rządzić prawem niemieckiem. Wincenty arcyb. gnieźn. nadaje klasztorowi prawo pobierania dziesięcin z osad, jakie powstaną w tej „pustyni". Tenże książę r. 1228 nadaje klasztorowi 3000 łanów, w jednej całości, w obrębie kasztelanii wieleńskiej, dla osadzenia na prawie niemieckiem. Klasztor ma prawo założyć tu trzy miasta. Ludność ma być wolną od opłaty ceł na lat 12. W r. 1233 książę ten nadaje prawo niemieckie i różne swobody dla osadników w kasztelanii nakielskiej. Klasztor lubieski zwany był w stosunkach zakonnych „Domus Vallis sancti Georgii". Filią jego był też dom zakonny przy szpitalu św. Gotarda, naprzeciw Włocławka, dziś wieś Szpital. Z pomiędzy klasztorów cysterskich L. najwięcej się przyczynił do rozszerzenia kolonizacyi niemieckiej na ziemiach polskich (K. W., n. 21, 116, 118, 121, 147, 151 i dalsze).

Lubicz 1.) dobra i fol., pow. poniewieski, gm. Krakinów (6 w.), Sobolewskich 458 dz. 2.) **L.**, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (4 w.).

Lubicze al. *Dworzyszcze*, folw., pow. połocki, gm. Michałowszczyzna, zarząd gm., kaplica, Sokołowskich 60 dz.

Lubiczko, wś, pow. dąbrowski. Wspomniane w dok. z r. 1244 (Kod. mał., II, 72). W r. 1579 płaci tu Stan. Ligęza od 10 osadn., 5 łan., 4 zagrodn., 1 komorn. Wś leży w pow. wiślickim, par. Gręboszów.

Lubidwa, pow. radomyski, ob. *Ubiedź* (tom XII, 732).

Lubiejerowizna, *Lubieniorowszczyzna*, folw., pow. bielski gub. grodz., gm. Pasynki, Pieńkowskich 82 dz.

Lubiel, wś, pow. piński, na Zahorodziu, gm. Pińkowicze, 9 w. od Pińska. Władali tu z nadania kn. pińskiego Fedora Jarosławowicza, Wojna Hryczynowicz i Hryćko Lubelski, majętność graniczyła ze wsią Kupiatycze (ob. Rewiz. Puszcz, 111—113). Posiadał tu część monaster piński (ob. Hist. Mińsk. Eparchii, str. 136).

Lubień 1.) r. 1302 *Lubyno*, wś, pow. łęczycki. Należała do dóbr stołowych arcyb. gnieźn. Przed r. 1302 Władysław ks. łęczycki, odebrał ją arcybiskupom i nadał prawo niemieckie. W r. 1302 za rządów Wacława, otrzymali w zamian za to arcybiskupi wieś Michałowice (K. W., nr. 859). W r. 1576 włość królewska, w dzierżawie wdowy po Nagórskim, ma 14 łan., 2 zagr., karczmę. Należy do ststwa łęczyckiego. 2.) **L.**, kol., pow. piotrkowski. W r. 1308 włość klasztoru sulejowskiego (Kod mał., II, 213). W r. 1552 „Lyubieny", w par. Mierzyn, włość królewska ma 19 os., $9^1/_2$ łan., młyn. 3.) **L.**, mstko, pow. włocławski. W r. 1566 płaci czopowego w dwu ratach fl. 28 gr. 6. Łukasz Lubieński płaci ze wsi L. od od $12^1/_2$ łan., 2 komorn., 13 rzem. W miasteczku istniał kościół parafialny. Lubieńscy posiadali w tej parafii i Piórowej Woli kilka wsi.

Lubień, wś, pow. myślenicki. Kazimierz król nadał r. 1360 niejakiemu Mikołajowi z Uścia, lasy nad rzekami: Rabą Kasiną, Skworbią, dla osadzenia wsi p. n. Lubień, na prawie niemieckiem, na 70 łanach. Sołtys ma prawo polować, łowić ryby i zakładać pasieki, na obszarach królewskich w górach aż po granicę węgierską. Na kościół wyznaczono dwa łany (Kod. mał., t. I, 300).

Lubienia, wś, pow. iłżecki. W r. 1363 Bodzanta bisk. krak. nadaje Andrzejów „de Sadki" las w pow. iłżeckim, nad rzką Lubienią, dla założenia wsi na prawie sredzkiem. Sołtys otrzymuje dwa łany, młyn, karczmę i 30 drzew z barciami. Osadnicy po 20 latach wolności dawać mają po fertonie czynszu (Kod. kat. krakow., t. I, 296).

Lubienica, ob. *Łubienica.*

Lubienica, fol., pow. borysowski, ma w części Wańkowiczów 77 dz., Draczów i Wankiewiczów 102 dz.

Lubiezna, kol., pow. łucki, gm. Szczuryn, 8 dm., 44 mk.

Lubikowicze, wś i fol. nad Słuczą, pow. rówieński, gm. Lubikowicze, st. poczt. i dr. żel. Dąbrowica (7 w.), 122 w. od Równego, ma 189 dm., 1242 mk., cerkiew drewn. z r. 1877, zarząd gminny, gorzelnia. Do par. praw. należy wś Maryanówka (2 w.). W całej parafii było 144 dm., 1101 mk. Własność Kaszowskich. Wś L. pod nazwą sioła Lubiehowicze, we włości Dąbrowickiej, pow. pińskiego, jako własność Maryi Jurjewny Kurbskiej, z domu ks. Holszańskiej, wymieniona w akcie dzielczym z r. 1580, mocą którego nadaną została synowi jej z pierwszego małżeństwa, Andrzejowi Montoltowi. Gm. obejmuje dziś 14 miejscowości, 1097 dm. włościańskich (obok 65 innych), 8128 mk. włościan, uwłaszczonych na 15,380 dz.

Lubin, wś, pow. lipnowski. W r. 1564 Jan Orłowski płaci tu od 19 łan. km., 1 zagr., karczmarza, a z Lubinka od 4 zagr. Razem fl. 11 gr. 8.

Lubiń 1.) wś, pow. kościański. Do dziejów klasztoru odnoszą się następne dokumenty: „Liber fraternitatis Lubinensis" (XII — XIV w.); „Liber mortuorum monasterii Lubinensis". Ogłoszone zostały po raz pierwszy przez Fr. Papée, drugi przez W. Kętrzyńskiego (Mon. Pol. hist., t. V). Rozbiór krytyczny pomieścił St. Łaguna w „Kwart. hist." (t. I, 483 i nast.). Opracowania odnoszące się do L. są: Sokołowski M.: „Kościoły romańskie w Gieczu, Krobi, L. i Kotłowie", Kraków, 1886 r. „Kościół Benedyktynów w L." (Przyj. ludu, 1836, str. 34). „O starożytności klasztoru Benedyktynów w L. słów kilka". E. Callier: „Szkice geogr. hist.", Poznań, 1886 r., str. 38. „Wiadomości niektóre o klasztorze Benedyktynów w W. Ks. Poznańskiem", przez X. Sulczewskiego w I Roczniku Archiwum Teolog., ks. Jabczyńskiego, str. 184—187. 2.) **L.**, wś, pow. mogilnicki. Według dok. z r. 1147 własność klasztoru w Trzemesznie, wraz z jeziorem („Luben cum lacu"). R. 1348 klasztor sprzedaje niejakiemu Grzegorzowi sołtystwo na trzech łanach w L. za 8 grzyw., dla osadzenia wsi na prawie średzkiem. Dziesięciny L. dawał do r. 1358 klasztorowi w Mogilnie, a odtąd do Trzemeszna (K. W., nr. 15, 33, 1279, 1390).

Lubin, r. 1302 *Lubyn*, miasto powiatowe na Szląsku. W dok. z r. 1310 występuje tutejszy wójt i dawny wójt, tudzież mieszczanie. Widocznie prawo miejskie zdawna już było nadane. W dok. z r. 1312 wymieniony: „Lubin cum suo districtu" (K. W., n. 936, 952).

Lubinia, ob. *Lubenia*.

Lubinicze, wś, pow. horecki, gm. Lubinicze, 50 w. od Horek, 70 dm., 331 mk., zarząd gm., cerkiew, szkoła. Gmina obejmuje 46 miejscowości, 1090 dm., 5332 mk. włościan (2054 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 9020 dz. W gminie jest 14,885 dz. lasów większej własności i 2806 dz. włośc.

Lubinisko, ob. *Merzdorf*.

Lubionka, ob. *Lubianka* (t. V).

Lubiszańce, *Libiszańce*, fol., pow. wiłkomierski, gm. Siesiki (8 w.), Januszewskich, 114 dz.

Lubiszcze, *Lubieszcze*, wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Grodzisk, 27 w. od Bielska, 238 dz.

Lubiszczyce, *Cerkiewne*, *Poduchowne* i *Zarzeczne*, trzy wsi, pow. słonimski, gm. Borki, 42 w. od Słonima. L. Cerkiewne mają 1338 dz. włośc. i 83 cerk.; L. Poduchowne 80 a L. Zarzeczne 1295 dz. L. Cerkiewne i Zarzeczne mają 109 dm., 1394 mk., cerkiew par., cerkiew cmentarną, szkołę. Par. praw., dek. (błagoczynia) byteńskiego, 1785 dusz. Puszcza królewska Lubijska miała 1554 r. 5 mil wzdłuż a 4 w poprzek. Granice podane w Rewizyi puszcz (str. 16—17).

Lubiszewice, wś, pow. turecki. Dawna własność arcyb. gniezn. (K. W., n. 1354).

Lubiszewo, też *Lubieszów*, wś, pow. starogrodzki. Ob. Kudelka Ferd.: „Bitwa pod Lubieszowem w d. 17 kwietnia 1577 r.", Kraków, 1883 r.

Lubiszki, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (22 w.) i Widze (5 w.).

Lubitów, wś, pow. kowelski, gm. Lubitów, 12 w. od Kowla, 132 dm., 878 mk., cerkiew, szkoła. Gmina obejmuje 22 miejscowości, 1166 dm. włośc. (obok 209 innych), 8253 mk. włościan, uwłaszczonych na 17,049 dz. W r. 1545 Wańki Białostockiego. W r. 1570 wnoszą pobór Wańko Białostocki i Kazimier Liedwiczki. W r. 1577 Michałowa Drozdzieńska płaci od 3 dym., 3 ogr., 3 ogr.; Tathian Biełostocki od 1 dym. 20 gr., 2 ogr. po 2 gr.; Iwan Sielecki od 1 dym. 20 gr., 1 ogr. 2 gr.; Olechin od 1 dym., 1 ogr. W r. 1583 wnoszą Tymofiej Rzyszczowski od 1 dym, 3 ogr. i Iwan Sielecki od 2 dym., 5 ogr., $^1/_8$ popa.

Lubiż, wś i fol. nad rz. Zołotuchą, pow. horecki, gm. Horodyszcze (10 w.), 49 dm., 314 mk., cerkiew. Fol. należy do dóbr Szedy.

Lubki, pow. święciański, gm. Wojstom. Pod wsią na wybrzeżu rzeki Naroczy do 20 kurhanów.

Lubki, urocz., pow. żytomierski, gm. Lewków, 5 dm., 33 mk.

Lubla, wś, pow. jasielski. W dok. z r. 1277 śród włości klasztoru koprzywnickiego, nadana przez komesa Mikołaja z Bogoryi (Kod. mał., t. II, 144). Za Długosza (L. B., III, 381), posiadała kościół par., 12 łan. km. dających czynszu po 25 gr., 2 łany sołtysie i kmieć sołtysi na łanie, karczma i młyn sołtysa. W r. 1536 własność klasztoru pokrzywnickiego, ma kościół par., 40 kmieci (12 grzyw. czynszu), wójtowstwo na 2 łan., karczmę, młyn.

Lublin, miasto, wznies. 194 mt. n. p. morza. Założenie tego miasta Kadłubek przypisuje Julii siostrze Juliusza Cezara a żonie Lestka. Wnosić ztąd można, że w końcu XII w., L. był już tak starożytną osadą, iż początek jego pokryła mgła niepamięci. Miejscowe tradycye odnoszące założenie kościołka p. w. św. Mikołaja do czasów Mieszka i pierwszych chwil wprowadzenia chrześciaństwa, stwierdzają odległą przeszłość istniejącego tu grodu kresowego i skupiającej się przy nim osady. W chwili śmierci Krzywoustego, jest już L. centrem odrębnej ziemi, która wraz z sandomierską dostaje się ks. Henrykowi a po jego śmierci Kazimierzowi Sprawiedliwemu. Już w latach 1224 i 1228 występują przy boku księcia (na wiecu w Korytnicy) „Woychec" kasztelan i „Blasius" archidyakon lubelski. Przez cały wiek XIII, L. wystawiony jest na ciągłe

napady Rusinów, Litwinów, Jadźwingów. Dopiero z początkiem XIV w. zaczyna się pomyślniejsza epoka w rozwoju zrujnowanej i wyludnionej zapewne osady. Władysław „dziedzic królestwa polskiego“, oddaje r. 1317 Mateuszowi wójtowi z Opatowca, wójtowstwo w Lublinie. Miasto otrzymuje 100 łan. magdeb., osadnicy 20 lat wolności i wolność od ceł i opłat w całem państwie. Urządzenia według prawa magdeburskiego (Kod. mał., II, 237). W r. 1342 Kazimierz król sprzedaje Franczconowi „civi de Moguncia“ wójtowstwo lubelskie za 140 grz. Do wójtowstwa należą wsi: Bronowice i Konopnica (Kod. mał., III, 46). Piotr kasztelan i starosta lubelski zobowiązuje się aktem dnia 16 wrześn. 1379 r. wydanym w Krakowie, wynagrodzić mieszczanom lubelskim wyrządzone im krzywdy wedle oceny, którą mają dokonać na miejscu Jan z Tarnowa kaszt. sandomierski i Dobiesław wojew. krakowski (Kod. mał., III, 328). Szereg znanych najdawniejszych kasztelanów tworzą: Woychec 1224—1229, Signeus 1252, Nicolaus 1255, Petrus 1258, Jacobus 1271, Joannes 1284, 85, Florianus 1286, Johannes 1333, Pelca 1353, Eustachius 1358, Abraham 1362, 63, Groth 1364—1371, Petrus 1375 — 1382. Wedle regestru pogłównego z r. 1676, miasto zapłaciło od rajców, ławników, burmistrza, wójta, kupców trzech klas, mieszczan w obrębie murów i przedmieszczan fl. 4584 i od 328 osób w dworach szlacheckich. Prócz tego: Drohojowskiego fundus od 21 osób, Gorayskiego fundus od 28 osób, Białkowska góra 49 osób, Słomiany Rynek, Stanisław Trębiński od siebie, 11 ludzi w papierni i 42 komorników. Czwartek od 33 osób i św. Mikołaja fundus od 50 osób, Sierakowskiego fundus 125 osób. Ojców Jezuitów „fundus in Canalibus“ od 53 osób. Bursa jezuicka od 125 osób. Zakonnic św. Brygity, od 106 osób. Pod zamkiem 131 osób. Kotarbszczyzna (Karmelici, kościoła paraf. i kościoła greckiego, część szlachecka 99 osób, 2 szlach.). Żydzi lubelscy od 50 osób. W r. 1900 miasto miało 56,108 mk. (25,932 męż. i 29,176 kob.). W r. 1891 było śród ludności 3743 praw. Zakładów fabrycznych miał L. 59, z produkcyą roczną na 1,358,482 rb. Archiwum akt dawnych przeniesione zostało przed kilkunastu laty z L. do Wilna. W roku 1890 powiat lubelski miał 139,941 mk. (z miastami), w tej liczbie 26,340 zapisanych do ksiąg niestałej ludności, 13,009 zapisanych do ksiąg a nieobecnych. W miastach mieszkało 48,475, w gminach wiejskich 91,466. Śród zapisanych do ksiąg stałej ludności było 1280 prawosł. (722 w miastach, 558 w osadach i wsiach), 1997 prot. (362 w miastach) i 26.833 żydów (16,848 w miastach) Katolicy stanowili 76,2% ogółu ludności. W r. 1891 było w powiecie 193 fabryk z produkcyą na 3,881,046 rubli. Gubernia lubelska obejmuje 1,503,834 dziesięcin, z tego pod uprawą 753,645 dz., łąk 148,382 dz., nieużytki i wody 100,090 dz. Na obszarze gubernii jest 2980 osad (prócz miast), z tych 1193 ma dwory i folwarki, oddzielnych folwarków i kolonii 584. Duża własność składa się z 1886 jednostek gospodarczych, mała własność ma 120,209 osad. Ludność bezrolna tworzy 11% ogółu zaludnienia. Niżej 3 morgów ma 6213 osad, od 3—10 morg. 20,000, od 10—30 morg. 59,611, od 100—300 morg. 133, od 300 do 1000 morg. 295, od 1000—3000 morg. 268. Po nad tą normą stoi obszar dóbr ordynacyi Zamojskich. W r. 1899 uprawa żyta zajmowała 350,000 morg., zebrano 2,151,300 korcy, owies 200,000 morg., zebrano 2,123,000 kor., pszenicy zebrano 1,125,000 kor., jęczmienia 974,200 kor., gryki 211,000 kor., strąkowych roślin 412,000 kor., buraków cukrowych na 15,000 morg. 1,520,000 kor., kartofli na 100,000 morg. około 7 milionów korcy. W 43 gorzelniach wyrobiono (1899—1900) w jednej kampanii zimowej 984,250 wiader spirytusu wartości rubli 2,666,836. W 12 cukrowniach wyrobiono cukru za 8 milionów rb. Produkcya chmielu na 500 morg. wydała około 15 tysięcy pudów. W roku 1900 było 1715 fabryk, 8445 robotn., produkcya wynosiła 12,888,959 rb. W r. 1900 gubernia lubelska miała 1,266,293 mk. (628,697 męż. i 637,596 kob.). W powiatach było (bez miast): biłgorajski 109,272, chełmski 151,457, hrubieszowski 115,488, janowski 123,211, krasnostawski 107,332, lubartowski 104,562, lubelski 125,109, nowoaleksandryjski 114,626, tomaszowski 104,000, zamojski 122,505. W r. 1890 ludność ogólna (bez nieobecnych) wynosiła 996,551 (484,444 męż., 512,107 kob.). Śród 989,666 zapisanych do ksiąg ludności stałej było: 202,729 praw. (9434 w miastach), 26,325 prot. (465 w miastach) i 135,554 żydów (58,848 w miastach). Katolicy stanowili 63,1% ogółu ludności. Do miasta L. i obszaru gubernii odnoszą się następujące wydawnictwa i opracowania: „Kodeks dyplomatyczny lubelski“ opracował i do druku przygotował H. Łopaciński (w rękopisie). Tenże badacz wydał z objaśnieniami: „Najdawniejszy widok Lublina“ wyjęty z dzieła Brauna, „Theatrum Mundi“, in folio, Warszawa, 1901 r. Ulanowski B.: „Wyjątki z najdawniejszej księgi miejskiej lubelskiej“, Kraków, 1885 r. Inne prace do L. się ściągające są: A. Berganzoni: „Lublin podług ustaw medyki uważany“, Lublin, 1782. „Statystyka województwa lubelskiego ułożona przez Ignacego Lubowieckiego prezesa Komisyi Województ. Lubel.“, Lublin, 1824, str. 70. L. R.: „Lublin i Lubelskie przed półwiekiem“ (Gaz. Lubelska, n. 34—51, rok 1885). Pomian Kobierzycki Alfred: „Monografia Lublina“, Lublin, 1901 r., str. 112. Jestto bezkrytyczna kompilacya. R. M. A.: „Ilustrowany przewodnik po L.“ część

I i II, Lublin, 1901 r., str. 236, z planem i rycinami. Do obszaru gubernii odnoszą się: Trejdosiewicz I., „Mapa geolog. gub. lubelskiej" (2 części, „Pam. Fizyogr.", t. XIII i XIV). Tenże: „O występowaniu piętra sarmackiego i górnego śródziemnego formacyi mijocenicznej w gubernii lubelskiej" (Pam. Fizyogr., t. I). Tenże: „O utworach trzeciorzędowych gub. lubelskiej" (Pam. Fizyogr., t. III). Siemiradzki I. „Piętro cenomaneńskie w gub. lubelskiej" (Wszechświat, t. IV). Wyliczenie wszystkich nowszych opracowań zawierających rezultaty badań geologicznych obszaru gubernii mieści „Opis gub. lubel.", H. Wiercińskiego (str. 52, 53). Olechnowicz Wł.: „Charakt. antrop. ludności gub. lubelskiej" (Wisła, 1892 r., t. 6, 1893 r., t. 7, tudzież Zb. wiad. do antr. kraj., 1893, t. 17). H. Wierciński: „Opis gub. lubelskiej", Warszawa, 1901 r. Praca bardzo bogata w szczegóły, starannie wykonana. „Księga pamiątkowa wystaw lubelskich", Warszawa, 1902 r.

Lubliniec, w dok. *Lublin*, wś, pow. kowelski, gm. Koszary Stare, 6 w. od Kowla, 27 dm., 195 mk. Niegdyś wś bojarska, do ststwa kowelskiego. W r. 1629 siedzą tu bojarowie: Iwan Kotywelski z bracią, Iwan Suchorski, Andrzej.

Lubliniec, wś, pow. cieszanowski. Wś ta nad rzką Tanwią, w ststwie lubaczowskiem, miała w 1565 r. 19 dworz. kmiecych, 1 tywona, 1 popa. Kmieci było 44. Między daninami w naturze dawali miodu kunników $73^1/_2$. Było 3 karczmarzy, 7 zagr., 13 komorn., 4 dworz. służebne, na których 11 „obywateli", 7 bartników. Ogółem z całej wsi było miodu $99^1/_2$ kunników, wartości zł. 119 gr. 12 i osobno z lasów 8 kunników. Dwudziesty baran przyniósł baranów 45 i pieniędzmi gr. 30. Wogóle dochodu zł. 344 gr. 20.

Lubliniec, miasto na Szląsku. W r. 1895 powiat miał 46,259 mk., w tem około 42,000 Polaków. Por. *Oleśno*.

Lubna, właśc. *Dłubnia*, ob. *Imbramowice*.

Lubnica, pow. łęczycki, ob. *Łubnica*.

Lubnica, wś, pow. kościański. R. 1280 dana drogą zamiany, kościołowi poznańskiemu, przez ks. Przemysława (K. W., n. 619).

Lubny al. *Lubień*, wś i fol., pow. homelski, gm. Homel (11 w.), 26 dm., 175 mk. Fol., Sędzikowskich, 255 dz.

Lubochinie, wś nad jeziorem, pow. włodzimierski, gm. Szack, 90 w. od Włodzimierza, 352 dm., 2638 mk., cerkiew.

Lubochnia, r. 1520 *Lubochen major* i *minor*, wś, pow. rawski. Dawniej wieś królewska, miała już na początku XV w. kościół par. p. w. Wniebow. N. P. M. (Długosz L. B., I, 509). Nowy drewniany wzniesiono r. 1598. Łany km. dawały dziesięcinę po 9 gr. z łanu doktorom akademii krakow. a plebanowi meszne. Pleban miał 2 łany, sadzawki, łąki i karczmę. Była też karczma królewska i łany wójtowskie. W połowie XVI w. trzyma wieś Piotr Dunin, wojew. brzesko-kujawski (r. 1562).

Lubocza, wś, pow. rawski. W r. 1576 płaci tu Stan. Puczniewski, dziedzic kilku wsi okolicznych, od 8 łan., 6 zagr., 1 koła młyń., 1 karczmy, 16 osad.

Lubocza, w dok. *Lubothca*, wś, pow. krakowski. W dokum. z r. 1254 śród włości klasztoru zwierzynieckiego. W r 1581 należy do par. w Pleszowie P. Radomski płaci tu od 18 łan. km., 4 komorn., 1 rzeźnika. Altarzysta „castri cracov." od 1 łan. km

Lubogoszcz, ob. *Laubegast*.

Lubomirka 1.) wś, pow. czehryński, gmina Trylisy, st. poczt. i dr. żel. Funduklejówka (16 w.), 19 w. od Czehrynia, 165 dm., 790 mk., cerkiew. szkółka, 6 wiatraków. 2.) **L.** al. *Świniarka*, wś nad stawem, pow. zwinogródzki, gm. Ekaterynopol (Kalnibłoto), par. praw. Kajetanówka, st. poczt. Zwinogródka (25 w.), 69 dm., 352 mk., szkółka, młyn, 3 wiatraki. Około 1865 r. było 790 dz., należała do Nieporożnych. 3.) **L.**, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Korzec, 10 dm., 99 mk. 4.) **L.**, wś, tamże, gm. Miropol, st. poczt. Lubar (13 w.), 63 w. od mta pow., 45 dm., 550 mk., cerkiew drewn. z r. 1839, uposażona 59 dz., szkółka cerk. od r. 1872. 5.) **L.** *Stara*, kol., pow. rówieński, gm. Kostopol, 30 w. od Równego, 86 dm., 690 mk. 6.) **L.** *Nowa*, kol., tamże, gm. Kustyń, 20 w. od Równego, 26 dm., 223 mk.

Lubomirów, w spisie z r. 1886 *Ludomirów*, fol., pow. wiłkomierski, gm. Ołoty, Sobolisów, 70 dz.

Luboml, mstko, pow. włodzimierski, gmina Luboml, 60 w. od Włodzimierza, 599 dm., 6811 mk. Gmina obejmuje 13 miejscowości mających 1381 dm. włośc. (obok 345 innych), 10,590 mk. włościan, uwłaszczonych na 16,754 dz. W roku 1564 płaci mstko szosu grz. 8 (fl. 25 gr. 18), od 2 cerkwi po 2 fl., od 2 przekup. po gr. 4, od 2 palących gorzałkę po gr. 24, od żydów pogłówne fl. 140. W mieście istnieje parafia łacińska. Należy do ziemi chełmskiej.

Lubomyśl, folw., pow. kowieński, gm. Kroki (10 w.).

Lubonicze, pow. bobrujski. Ststwo posiadali Łescy (nie Lescy).

Luborskie, urocz., pow. winnicki, gm. i par. Ostróżek Wielki (9 w.).

Luborzyca, wś, pow. miechowski. Data założenia kościoła podaną została mylnie, bo Iwo konsekrowany r. 1218 nie mógł być biskupem 1212 r. „Johannes plebanus de Luborichia" w dok. z r. 1253. Wś należy do bisk. krakow. Ob. *Rynerzowice*. R. 1262, umiera Jan kapelan tutejszy (Mon. Pol. hist., II, 807). Hanco do L. pleban i podskarbi biskupi, w dok. z r. 1338 (Kod. kat. krak., I, 211). Wedle Długosza (L. B.,

t. II, 153), wś należała do bisk. krakow., zaś patronat kościoła do rektora i magistrów uniwersytetu. Ówczesny kościół murowany wzniósł pleban Mikołaj Rinczowicz, magister i kanonik krakow. Wieś miała 14 łan. km., 5 zagrod., 4 karczmy z rolą, folwark biskupi, trzy młyny. Dziesięcinę, wartości do 20 grzyw. pobierał pleban miejscowy. Przy wsi była Wola Luborzycka mająca 12 łan. km. i karczmę.

Lubosz, wś, pow. międzychodzki. Kościół par. p. w. św. Bartłomieja istniał tu już w XV wieku. Wspomina go Lib. Ben. z r. 1510. Wedle wizyty z r. 1641 był murowany. Wedle wizyty z r. 1785 kościół w połowie drewniany, pokryty gontami był w złym stanie. Dziedzicem wsi był Stan. Bniński, szambelan król. Księgi kościelne sięgają r. 1699. W r. 1580 Strzelecki Jan płaci tu od 10 łan., 5 zagr. 1 osad , 2 łan. pustych, 1 kowala, 1 łan. karcz. pusty. Do tegoż Strzeleckiego należały wsi parafialne: Chazrzewo i Chudopsice.

Lubostroń, poprzednio *Pilatowo*, wś, pow. szubiński (Przyj. ludu, 1836 r., str. 305).

Lubotyń, w XIII w. *Lubotiny*, wś, pow. łomżyński. Dawna włość bisk. płockich, należąca do kościoła w Zuzoli. Mylnie powołano w opisie tej wsi (V, 448) akt podany w Kod. dypl. pol., gdyż takowy się odnosi do L. w powiecie kolskim.

Lubowice, r. 1228 *Lupzesko*, r. 1389 *Lubesdorp*, r. 1579 *Lubstorp*, dziś *Lubsdorf*, wś, pow. wałecki. Starożytna osada w kasztelanii wieleńskiej, wspom. w dok. z r. 1228, jako centr znacznego pustego obszaru nadanego klasztorowi w Lubiążu. Przy wsi jezioro „Lupzesco“. Według dok. z r. 1389 było tu 11 łan. osiadłych, dających dziesięcinę bisk. poznańskiemu. W r. 1579 Stan. Tuczyński płaci tu od 8 półłan., 1 zagr., karczmarza, kowala i pastucha (K. W., n. 121, 147, 1284).

Lubowicz, wś w pobliżu rzki Nurca, pow. mazowiecki. Wymieniona w liczbie włości kościoła płockiego, w dok. z XIII w.

Lubowicze, okolica, pow. bielski gub. grodz., w dawnej ziemi drohickiej, gm. Narojki, par. katol. Ostrożany, 45 w. od Bielska, 131 dz. Gniazdo Lubowickich. Wspom. w dok. z roku 1509 i następnych, jako włość ziemi drohickiej (Kapica, Herbarz 240).

Lubowicze, wś nad Ryżnią, pow. radomyski, gm. Malin, par. praw. Zarudzie (6 w.), st. poczt. Radomyśl (24 w.), 150 dm., 888 mk., gorzelnia, smolarnia, 861 dz. włośc., 2074 dwor. (1000 dz. lasu), Morozowych. W r. 1569 Hornostajów.

Lubowidz, wś nad Wkrą, pow. mławski. Bolesław ks. mazow. nadaje r. 1349 „fidelibus nostris: Alberto et Nicolao dictis Nagórka“ wś tę wraz z obu brzegami rzki Wkry (Kod. maz., str. 56). Według reg. pob. z r. 1578 „oppidum Lubowidz“ płaci szosu fl. 3, czopowego fl. 2 gr. 28. Posiada kościół par., młyn. Przy mieście trzy części szlacheckie płacą od $7^1/_2$ wł. i 2 rzem. (Paw. Maz., 55 i 125).

Lubówka 1.) buda, pow. owrucki, gm. Chrystynówka, 5 dm., 33 mk. 2.) **L.**, chutor, pow. zasławski, gm. Chrolin.

Lubowla, ob. *Gniazdo*.

Lubowsze, wś. pow. wilejski, gm. Iża (6 w.); miała 21 dusz rewiz. Na polach wsi, w pobliżu rz. Użlanki, do 30 kurhanów.

Lubraniec, r. 1493 *Ludbrancz*, mstko, pow. włocławski. Na dok. z r. 1493 i 1494 podpisany Grzegorz „de Ludbrancz“ podkanclerzy (Kod. dypl. pol., III, 468, 470). W r. 1566 miasto L. płaci szosu in duplo 2 grzyw., czopowego fl. 41 gr. 26, od 3 bań gorzałcz. fl. 2 gr. 12, od 3 karczem fl. 1 gr. 6, od wyszynku wódki gr. 6, od 7 komorn. fl. 1 gr. 4, od 30 półłan. fl. 10.

Lubna al. *Lubnow*, niem. *Liebenaw*, miasto w okolicy Świebodzina i Paradyżu, na zach. pograniczu Wielkopolski. Pierwotnie gród przy którym istniało targowisko i wieś. Przed rokiem 1246 Bozata, syn komesa Janusza nadaje L. klasztorowi w Paradyzie. Około r. 1276 następuje nowa lokacya miasta przez Alberta komesa „de Lubenow“, kasztelana zbąszyńskiego. Dok. z r. 1309 wspomina „oppidum et castrum Lubenow“ (K. W. n. 252, 461, 880). Por. *Paradyz* (t. VII).

Lubsdorf wś, ob. *Lubowice*.

Lubsin r. 1354 *Lubzino*, r. 1557 *Lupsino* wś, pow. nieszawski. W r. 1557 mają tu Lupsińscy trzy działy. Por. *Piotrkowo*.

Lubsk, pow. ihumeński, ob. *Buda*.

Lubstów, r. 1520 *Lyupszthowo minor* wś, pow. kolski. Kościół par. p. w. św. Jadwigi założyli tu, co najpóźniej w początku w. XV, dziedzice wsi Lubstowscy. W miejsce zrujnowanego wzniósł nowy r. 1534 Jan Lubstowski, chorąży kaliski z bratem Bartłomiejem, podkom. inowrocławskim. Rafał Radojewski dziedzic, odrestaurował i ozdobił kościół r. 1759. On też założył szpital na 5 ubogich. Istniała tu kaplica św. Michała, która zgorzała r. 1766

Lubstówek, r. 1520 *Lyupsthowko minor* i *major*, wś, pow. kolski. Kościół par. p. w. św. Mateusza, fundacyi dziedziców, istniał już na początku w. XV, we wsi L. mały. Nowy z drzewa wzniósł r. 1639 Aleksander Głębocki archidyakon gnieźn., dziekan poznański.

Lubszany, wś, pow. oszmiański. Wchodziła w skład sstwa trabskiego.

Lubusz, dziś *Leubus*, miasto nad Odrą, w Brandenburgii. W r. 1194 Pomorzanie pustoszą ziemię lubucką. R 1224 otrzymuje ją Ludwik langraf turyngski. Starożytny gród lubuski jest na początku w. XIII przedmiotem układu między Władysławem ks. Polski, a Henrykiem ks. Szląska. Układ ten przesłano do zatwierdzenia papieżowi. W r. 1249, Henryk ks.

szląski, połowę ziemi lubuskiej oddaje Wilbrandowi arcyb. magdeburskiemu, a drugą połowę od niego przyjmuje w lenno. Jednocześnie Bolesław syn Henryka, ks. szląski, daje „Lubus castrum nobile et firmum" arcyb. magdeburskiemu, w zamian za pomoc przeciw bratu Henrykowi, ks. wrocławskiemu (Mon. Pol. III 7, 8, 15). Wreszcie przechodzi ta ziemia pod władzę margrabiów brandeburskich, którzy w dziale z roku 1346 wymieniają jako własność Ottona. Kasztelan lubuski Przybysław, występuje r. 1236 przy boku Henryka, ks. szląskiego. Biskupstwo lubuskie utworzone zostało prawdopodobnie współcześnie z włocławskim, w latach 1123 do 1135, podczas pobytu legata Idziego w Polsce. Podlegało ono metropolii gnieźnieńskiej a biskupi posiadali część swego uposażenia w Małopolsce (koło Opatowa). W liczbie biskupstw polskich wymienia je bulla Innocentego II z r. 1133. Jednym z pierwszych biskupów był Arnold, poprzednio opat w Mogilnie, wspomniany w dok. Mieszka ks. polskiego, potwierdzającym nadanie Salomei ks. polskiej, dla klasztoru w Mogilnie. W r. 1209 przy boku Władysława ks. kaliskiego, pojawia się Laurentius biskup lubuski. Roku 1248 Nankerus, 1262 Wilhelm, 1284 Konrad, 1308 Fredricus, 1325 Stefan, 1345 Apeczco (?). Opracowania odnoszące się do dziejów biskupstwa i ziemi są: Wohlbrueck: „Geschichte des ehemaligen Bisthums Lebus und des Landes dieses Namens" Berlin 1829 — 32, w 3 tomach. Marоński: „O założeniu biskupstwa lubuskiego" (Bibl. Warsz. 1883, t. 2). Kętrzyński: „Biskupstwa i klasztory polskie w X i XI w. (Przegląd powsz. r. 1889, z września). Breitenbach dr. „Das Land Lebus unter den Piasten". Fuerstenwald nad Sprewą — 1890, str. 136.

Lubuż 1.) dobra, pow. mohylewski, od roku 1866 Bartołomejów, z folw. Bryle 2765 dz. (2000 lasu); 2 młyny. 2.) **L.** *Mała* al. *Taranowa*, dobra, tamże, Zienkowiczów, 577 dz.; dwa młyny.

Lubwiszki, zaśc. dóbr Mussa, pow. wileński.

Lubycza r. 1565 *Lubicza* mstko, pow. Rawa ruska. W r. 1565 wś w ststwie bełzkiem, miała 19 kmieci na całych dworzyszczach, na prawie wołoskiem, 4 karczmarzów, 15 gontarzów dających po 10 kóp gontów każdy (kopa 1 gr.), kniastwo (wójtowstwo) na którem siedziało siedmiu właścicieli, mieli siedm stawów i młyn. Był i pop. Dochód wynosił zł. 102, gr. 18, den. 3. Do wsi należały lasy rozległe na kilka mil wzdłuż, obfite w dąbrowy.

Lubzina, r. 1277 *Lubszyna* wś, pow. ropczycki. W dok. z r. 1277 śród włości klasztoru koprzywnickiego (Kod. mał. I, 109 i II 144). Nadał ją klasztorowi komes Mikołaj z Bogoryi. Odpadła następnie od klasztoru drogą zamiany za Ciszycę r. 1382. W połowie w. XV, posiada kościół par. drewniany. (L. B. III, 380). W dok. z r. 1375 występuje Andrzej, pleban tutejszy. W r. 1536 Piotr Ligenza, dziedzic Bobrka, jest właścicielem L. Ma 4 km., 2 zagr., folwark, dwór i 4 sadzawki. Karczma plebana płaci $1^1/_2$ grz. czynszu. Wszystkie wsi składające parafię należały do tegoż Ligienzy.

Lucenka, chutor przy Bolesławczyku, pow. bałcki.

Luchcze, wś nad Słuczą, pow. łucki, gmina Horodziec, par. praw. Sarny, 38 w. od Łucka, 17 dm., 125 mk., cerkiew filialna, młyn,. Własność Wasiutyńskich i Miecznikowskich.

Lucie, *Lucy*, wś, pow. żytomierski, gm. i par, praw. Cudnów (8 w.), 48 w. od Żytomierza, 67 dm., 388 mk.

Luciejów, r. 1357 *Luceyow* wś, pow. łaski. Dawna własność arcyb. gnieźn. (K. W. n. 1354). W r. 1552 płaci od 19 osad, na 10 łanach.

Lucieniszki, wś, pow. trocki, gm. Wysoki Dwór, miała 21 dusz rew.

Luciuny, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kurkle (6 w.)

Lućwiny, chutor przy wsi Nackowo, pow. słonimski.

Lucyanówka, kol., pow. żytomierski, gmina Horoszki, 43 w. od Żytomierza, 25 dm., 161 mk.

Lucyanowo, folw., pow. brzeski, gub. grodzieńska, gm. Łyszczyce. Wisłockich, 262 dz.

Lucyn, folw., pow. bychowski, Jasienieckich-Wojnów, 595 dz. (378 lasu).

Lucynów, kol., pow. rówieński, gm. Tuczyn, 32 w. od Równego, 22 dm., 205 mk.

Luczmin r. 1325 *Lucime* wś, pow. bydgoski. W dok. z r. 1325 w liczbie dawnych włości klasztoru w Byszewie. Komes Jan z Wałdowa zrzeka się r. 1345 praw do L. i innych włości na rzecz klasztoru. (K. W. n. 1049, 1240).

Luczuny, wś, pow. kowieński, gm. Wilkija 18 w.). Mają tu Krukowscy 21 dz.

Luczyn w dokum. *Ludczyn*, *Lutczyn*, wś nad rzka Wilszką, pow. ostrogski, gm. Kuniów, par. praw. Meżyrycz (2 w.), 6 w. od Ostroga, 75 dm., 387 mk, cerkiew fil. drewn. z r. 1877. Do filii należy wś Zawidów. W r. 1577 sioło ziemian ostrogskich, płaci od 6 dym., pół dworz., 6 dym. na ćwierc., 3 ogr., a w r. 1583 ks. kaszt. Ostrogski z 8 dym., 1 ogr., 5 podsus., 1 koła dorocz.

Ludenica, kol., pow. włodzimierski. gm. Kisielin.

Ludgardówka, kol. czeska, pow. dubieński, gm. Dubno (6 w.), 18 dm,. 154 mk.

Ludgardzin, kol.. pow. nowogradwołyński, gm. Rohaczew, 14 w. od mta pow., 70 dm., 480 mk.

Ludkowo, folw., pow. bychowski, gm. Bycz (19 w.), od r. 1874 Bobylewych, 2632 dz. (1885 lasu).

Ludkowo r. 1357 *Luthcovo* wś, pow. mogilnicki. W dok. z r. 1357 śród włości arcyb.

gnieźn., Jarosław arcyb. daje L. Albertowi, wojew. kujawskieme w zamian za Dobrzelewice. Ze wsią L. łączyło się prawo patronatu nad kościołem w Pakosci (K. W. n. 1354, 1371, 1375, 1466).

Ludmilin, folw. dóbr Iwie, pow. oszmiański.

Ludmiłówka, kol., pow. łucki, gmina Szczuryn.

Ludmirpol, kol., pow. włodzimierski, gmina Werba, 10 w. od Włodzimierza, 42 dm., 330 mk.

Ludoki, zaśc., pow. poniewieski, gm. Krakinów (11 w.).

Ludomirowo, folw., pow. sokólski, gm. Makowlany, Gąsowskich, 80 dz.

Ludwigslust ob. *Emilienheim*.

Ludwików 1.) *Ludwikowo*, dobra, pow. dźwiński, Al. Kruze 566 dz. 2.) **L.** dobra, tamże, Sebalda Sawickiego, 692 dz.

Ludwików 1.) chutor przy Machnówce, pow. berdyczowski. 2.) **L.**, kol., pow. łucki, gm. Czaruków, 9 dm., 75 mk. 3.) **L.**, kol., tamże, gm. Torczyn, 18 dm., 97 mk.

Ludwikówka 1.) pow. radomyski, ob. *Morohówka*. 2.) **L.**, przys. Zielonej, pow. proskurowski, gm. Tretelniki (5 w.), 26 dm. 3.) **L.**, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 57 dm., 210 mk. 4.) **L.** kol., pow. żytomierski, gm. Barasze, 12 dm. 77 mk.

Ludwikowo 1.) dobra, pow. poniewieski, gm. Remigoła (1 w.), Sopoćków, 242 dz. 2.) **L** dobra, pow. telszewski, gm. Gadonów (24 w.), Wojtkiewiczów, 117 dz. 3.) **L.**, folw. pow. dryzieński, Reuttów, 40 dz. 4.) **L.**, dobra, pow. lucyński, Benisławskich, z folw. Pułjanowo, 5313 dz.

Ludwikowszczyzna, wś, pow. oszmiański, gm. Graużyszki (6 w.); miała 57 dusz rew.

Ludwinin, folw., pow. dźwiński, par. Krasław.

Ludwinopol, ob. *Usnarz Ludwinopol*.

Ludwinów 1.) folw., pow. bielski, gub. grodz., gm. Aleksandrówka (Radziłówka), 193 dz. Wchodził w skład dóbr Siemiatycze, roku 1893 rozparcelowany. 2.) **L.**, dobra, pow. kobryński, gm. Osowce, 70 w. od Kobrynia, Kontorowych, z urocz. Buda 1218 dz.

Ludwinów, folw., pow. łucki, gm. Poddubce.

Ludwinówka 1.) wś nad rzką Fasowoczką, pow. kijowski, gm. Makarów, par. praw. i st. poczt. Chwasowa (4 w.), 50 w. od Kijowa, 52 dm., 682 mk., wiatrak, 434 dz. Własność większa należy do Chwasowy. Wś stanowiła niegdyś część Chwasowej, którą oddzielił i nazwał Ludwik Szymanowski. 2.) **L.**, chutor, tamże, właściwie: *Rak*. 3.) **L.** al. *Berkówka*, wś nad Uszą, pow. radomyski, gmina i parafia praw. Chabne (6 w.), st. poczt. Radomyśl (92 w.), 27 dm., 130 mk., 242 dz. 4.) **L.**, wś nad rzką Koszarą, tamże, gm. Rozważów, 18 dm., 58 mk. 5.) **L.**, wś, powiat wasylkowski, gmina Wasylów, st. poczt. Hermanówka, 35 w. od Wasylkowa, 47 dm., 513 mk., cerkiew, szkółka, 3 wiatraki. 6.) **L.**, wś, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, par. praw. Wystapowicze (7 w.), 35 w. od Owrucza, 38 dm., 289 mk., wiatrak, smolarnia.

Ludwinowo 1.) folw. dóbr Brzostowica Wielka, pow. grodzieński. 2.) **L.**, folw. dóbr Antopol, pow. kobryński. 3.) **L.**, folw., tamże, gm. Zalesie, Gąsiewskich, 181 dz. 4.) **L.**, urocz., pow. wołkowyski, gm. Bojary, 40 dz. 5.) **L**, dwór, pow. kowieński, gm. Bobty (10 w.). 6.) **L**, dwór, tamże, gm. Eleonorów (6 w,), Ukrynów, 140 dz. 7.) **L.**, dobra i zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (12 i 20 w.), Hłuszaninów, 80 dz. 8.) **L.**, folw., tamże, gm. Sołoki (4 w.). 9.) **L.**, folw,, pow. wiłkomierski, gm. Szaty (16 w.), Muśnickich, 45 dz. 10.) **L.**, zaśc., tamże, gm. Uciana (1 w.). 11.) **L.** al. *Pralnia*, dobra, pow. mohylewski, od r. 1866 Kazanowiczów, 248 dz.

Ludwipol, mstko nad Słuczą, pow. równieński, gm. Sieliszcze, par. praw. Hubków (2 w.), 65 w. od Równego, 142 dm., 1581 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1755.

Ludwiszcze, wś nad dopł. rz. Wilii, powiat krzemieniecki, gm. i par. praw. Borki (7 w.), 15 w. od Krzemieńca, 148 dm., 1129 mk. Była tu cerkiew fil. drewn., wzniesiona r. 1864, spłonęła 1879. W r. 1545 własność Paszka Ludwińskiego (Ludziskiego). W r. 1583 posiadają tu części: Hrehory Andruski 2 dym., 3 ogr.; Iwan Ludwiski 12 dym., 3 ogr., 2 ogr., 1 koło waln.; Fiedor Ludwiski 4 łan., 4 ogr.; Piotr Kochanowski 2 dym., 4 ogr.; Jerzy Borowicki 2 dym., 4 ogr.; Awdotia Rosołowska 2 dym., 4 ogr.; Andrzej Owsianik 2 dym., 1 ogr., 1 kom., 1 koło waln., 1 bojar. W r. 1764 Łukasza Dobrzańskiego, skarbn. dobrzyńskiego, w dzierżawie Michała Baranowskiego. W r. 1846 Michała Andryjewskiego. Następnie Jana Mogilnickiego, Stanisława Kamieńskiego i Juliusza Kozłowskiego.

Ludwiszyn, kol., pow. łucki, gm. Torczyn, 16 dm., 145 mk.

Ludwityszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (12 w.).

Ludy, wś, pow. oszmiański, gm. Graużyszki (4 w.); miała 27 dusz rewiz., należała do dóbr Romaszkowszczyzna.

Ludynia, dwór i fol., pow. poniewieski, gm. Poniewież (6 w.).

Ludynie al. *Łudyń*, wś, pow. równieński, gm. Wysock, par. praw. Dąbrowica (12 w.), 146 w. od Równego, 70 dm., 443 mk.

Ludyszki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (3 w.).

Ludzin al. *Łudin*, w dok. *Ladin*, wś w pobliżu rz. Bugu, pow. włodzimierski, gm. Chotiaczów, 19 w. od Włodzimierza, 72 dm., 675 mk., cerkiew. W r. 1545 Michała, Andrzeja i Szczęsne-

go Kotowiczów. W r. 1570 z Uściługiem należy do Hieronima Krupskiego. W r. 1577 wnosi Mikołaj Pałucki od 19 dym. półłan., 7 ogr. po 2 gr. W r. 1583 z części płaci Mikołaj Grabia.

Ludziska, r. 1238 *Ludisch*, wś, pow. inowrocławski. R. 1238 „comes Simon filius quondam Simonis de Ludisch" ma sprawę z opatem strzelneńskim (Dok. Kuj. Ulanow., 123, 10 i K. W., n. 211).

Ludźmirz, r. 1239 *Ludimir*, wś, pow. sądecki. R. 1239 wdowa po komesie Marku wojew. krakow. nadaje klasztorowi w L. wś Droginią (Kod. mał., II, 61). Spustoszony przez Tatarów r. 1260 (Kod. mał., II, 112). R. 1333 Dionysius opat szczyrzycki nadaje Mikołajowi zw. Kuznich, las nad rzką Lepietnicą, aby tamże osadził wś L. na prawie niemieckiem, na 16 łanach, osadnicy mają dawać kościołowi p. w. P. Maryi w L. istniejącemu po 8 miar żyta, tyleż owsa i drzewo (Kod. mał., I, 230).

Lugejlis, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (8 w.).

Lugnie, dwór, pow. rossieński, gm. Pojurze (9 w.).

Luhowo, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Luizenhof, wś i dobra, pow. telszewski, gm. Szkudy (6 i 8 w.), Kopyłowych 317 dz.

Luka Sławidlańska, chutor przy wsi Krymki, pow. czehryński.

Lukiany 1.) wś i fol., pow. poniewieski, gm. Podbirże (15 w.). 2.) **L.**, dwór, tamże, gmina Poniewież. 3.) **L.**, dwie wsi, tamże, gm. Remigoła (9 w.).

Lukie, wś, pow. rossieński, gm. Aleksandrowsk (Nowe Miasto, 8 w.).

Lukpietry, wś, pow. poniewieski, gm. Girsudy (2 w.).

Lule, wś, pow. rossieński, gmina Szydłów (10 w.), Korewów 105 dz.

Lulin, wś, pow. obornicki. Przemyśl ks. polski nadaje r. 1284 komesowi Żegocie wojew. krakow. wsi: L., Nieczajno i Wierzbiczany (K. W., n. 536).

Lulińce 1.) wś nad Kotlarką, pow. berdyczowski, gm. Szyrmówka, st. poczt. Samhorodek (11 w.). 60 w. od Berdyczowa, 70 dm., 450 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny. 2.) **L.**, tamże, wś przy linii dr. żel. humańskiej, pow. lipowiecki, gm. Andruszówka, st. poczt. Lipowiec (15 w.), 132 dm., 837 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn parowy. 3.) **L.**, wś nad rzką Samcem, pow. krzemieniecki, gm. i st. poczt. Wyszhorodek (7 w.), 62 w. od Krzemieńca, 64 dm., 407 mk., cerkiew drewn. z r. 1711, uposażona 38 dz. przez dziedzica Józefa Potockiego r. 1714. Do par. praw. należą wsi: Buhłów i Ohryzkowce. W ostatnich czasach należą L. do Wiktora Przybyszewskiego.

Luliszki, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (14 w.).

Lulukajnie, dwór, pow. kowieński, gm. Wilkija (8 w.).

Lunabol, zaśc. dóbr Bołbiany, pow. trocki.

Luniewka, kol. i fol., pow. włodzimierski, gm. Brany. Kol. ma 13 dm., 77 mk.; fol. 5 dm., 95 mk.

Luniszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (8 w.).

Luny 1.) *Słusznie*, wś i zaśc., pow. telszewski, gm. Gadonów (21 w.). 2.) **L.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki (8 w.).

Lupiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (3 w.).

Luplany al. *Montwiłów*, okolica, pow. kowieński, gm. Jaswojnie (7 w.). Mają tu Żebrowscy 225 dz.

Lupniszki, dwór, pow. poniewieski, gmina Stumbryszki (7 w.).

Lurneta, dwór, pow. kowieński, gm. Kroki (16 w.).

Lusowo, wś, pow. poznański. Współczesna zapiska powiada, iż ks. Mieszko po zwycięztwie, w Poznaniu nadał tę wieś z 13 osadnikami, kościołowi, a biskup Bogufał ogłosił o tem w kościele z przed ołtarza, rzucając klątwę na tych, coby się temu sprzeciwiali lub szkodzili osadnikom. Jan bisk. pozn. r. 1288 włącza do kościoła w L. ośm wsi i nadaje mu dziesięciny (K. W., n. 8, 628).

Luszawa, wś, pow. lubartowski. Według Długosza, wś ta, własność bisk. płockich, w par. Kock, miała 4 łany km., 2 łany sołtysie, młyn. Dziesięcinę do 4 grzw. pobierał biskup krakow. (L. B., II, 567).

Luszew (t. V, 833 *Łuszów)*, wś i dobra, pow. rohaczewski, gm. Rudnia Stara (14 w.), 30 dm., 200 mk., kościół katol. p. w. Narodzenia N.M.P., wzniesiony r. 1687 przez parafian. Par. ma 513 dusz. Filia w Wiktorynie. Dobra, Pereświet-Sołtanów, 1413 dz. (888 lasu), 2 młyny deptaki, krupiarnia.

Luszewska Słobódka, dobra, pow. rohaczewski. Mają tu: Górski Jan 196 dz. (108 dz. lasu), Górski Ignacy 524 dz. (296 lasu), obaj od 1860 r. i Nicijewski od 1881 r. 342 dz. (204 dz. lasu).

Luszki, *Łuszki*, wś, pow. rówieński, gmina Mańkuny.

Luszniew, fol., pow. oszmiański. Należał niegdyś do Wołejków, a następnie przez dwa wieki do Trzeciaków. Na połowie L. dziedziczył w r. 1775 Kazimierz Trzeciak, gen. buławy wielkiej kor. W ostatnich latach XVIII wieku sprzedali Trzeciakowie L., Krzywobłockim, od których nabył r. 1811 Tomasz Umiastowski.

Luszniewo 1.) wś i dobra, pow. słonimski, gm. Luszniewo, 33 w. od Słonima. Wś ma 55 dm., 572 mk., zarząd gm., cerkiew, 1022 dz. włośc. i 35 cerk. Do dóbr, Wołłowiczów (2160 dz.), należy: fol. Brembanów i Ustroń, zaśc. Siar-

ki i chutor Haniewicze. Śród lasu dworskiego $2^1/_2$ w. od wsi dwa kurhany, odległe od siebie o 200 saż., oraz 5 kurhanów na polach włośc. Par. praw., dek. (błagoczynia) zdzięciolskiego, 1674 wiernych. Gmina obejmuje 89 miejscowości, mających 1093 dm. włośc. (obok 242 innych), 6982 mk. włościan, uwłaszczonych na 9454 dz. Nadto w obrębie gminy znajduje się 237 dz. ziemi cerkiewnej i 13,958 większej posiadłości. 2.) **L.**, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (6 w.).

Luszowice 1.) wś, pow. dąbrowski. W roku 1536 własność w połowie Jana Tarnowskiego, wojew. ruskiego i Doroty Tarnowskiej, żony Jana Tarły, w dzierżawie Beaty Tęczyńskiej. Było 4 kmieci mających małe kawałki roli i oddanych bartnictwu. W r. 1581 płaci z Żukowic i L., ks. Ostrogski. Należały do par. Łysagóra. 2.) **L.**, wś, pow. chrzanowski. Wedle dok. z r. 1242 włość klasztoru w Staniątkach, nadana przez Klemensa kaszt. krakow. (Kod. mał., II, str. 65). W r. 1581 biskup krakow. płaci tu od 17 półłan. km., 8 zagr. z rolą, 1 bez roli, 6 kom., $^1/_4$ karczmy. Gory Luszowskie od 10 zagrod. z rolą i 6 bez roli.

Luta, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Łyszczyce, 29 w. od Brześcia, 335 dz.

Lutarka, wś, pow. zasławski, gm. Zasław (5 w.), par. praw. Michla (3 w.), 51 dm., 435 mk., cerkiew cmentarna z r. 1885.

Lutarówka, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Bazalia, st. poczt. Teofipol (18 w.), 52 w. od mta pow., 125 dm., 696 mk., cerkiew drewn. z r. 1880 (na miejscu dawnej z r. 1752), uposażona 42 dz. z nadania właśc.ciela Franc. Dunin-Borkowskiego, szkółka cerk. od r. 1891. Cerkwie filialne we wsiach: Ordyńce i Wasilówka. Wieś należała do ks. Ostrogskich, wchodziła potem w skład ordynacyi, r. 1753 dana z Bazalią, ks. Ign. Sapieże, wwdzie mścisławskiemu. Następnie r. 1836 Duninów-Brzezińskich, poczem Andrzeja Łochowskiego, dalej wiano córki jego Maryanny Ostrowieckiej, potem jej córek Julii Cypryanowej Pieszyńskiej i Heleny Edmundowej Cichockiej. Obecnie posiadają tu części: dr. Pieński (żonaty z córką Pieszyńskich), paroch Żołkiewicz, Cichoccy i Miereżyński. Obszar dworski ma do 720 dz.

Lutary, mylnie *Lutery* i *Lutory* (t. V, 488 i 490), wś nad Rosią, pow. kaniowski, gmina i st. poczt. Bohusław (10 w.), 65 w. od Kaniowa, 99 dm., 482 mk., 190 dz. włośc. Na polach wsi okopisko, otoczone wałem i rowem. Wś należała do klucza bohusławskiego.

Lutcza, r. 1536 *Ludcza*, wś, pow. rzeszowski. Według Długosza wś ma kościół par. p. w. Narodz. N. P. Maryi. Dziedzicem był Czepielowski h. Gryf. Do par. należała wś Zakobyle, w której siedzą Gryfici (L. B., II, 259). Część jedna L. przybrała od jakiegoś Domarata nazwę Domaradz. W r. 1536 władają w L. Stanisław Domaradzki i Bernard Czepielowski. W roku 1536 Zakobyle nosi nazwę Domaradz Dolny (inferior). Siedzi tu Stanisław Domaradzki. Wś oceniona na 800 grz., podczas gdy Lutcza tylko 600 grz.

Lute, wś, pow. sieński, gm. Obczuha (4 w.), 37 dm., 252 mk.

Luteń, chutor, pow. kowelski, gm. Kamień Koszyrski.

Luteż, wś nad rzką Luteżec, pow. kijowski, gm. Petrowce, st. poczt. Borszczahówka (32 w.), 26 w. od Kijowa, 161 dm., 912 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, wiatrak, 1001 dz. włośc. Niegdyś chutor monasteru meżyhorskiego, obecnie dóbr państwa. Przez L. szła niegdyś droga wyszogrodzka do Czarnobyla.

Lutino, wś, pow. horecki, gm. Masłaki, 28 dm., 60 mk.

Lutka, wś, pow. włodzimierski, gm. Krymno, 104 w. od Włodzimierza, 80 dm., 402 mk.

Lutkajcie, fol., pow. rossieński, gm. Botoki (14 w.).

Lutkuny 1.) wś, pow. kowieński, gm. Janów (12 w.). 2.) **L.**, wś, pow. poniewieski, gm. Rozalin (7 w.).

Lutnia 1.) wś, pow. czerykowski, gm. Krasnopole, 20 dm., 123 mk. 2.) **L.**, fol., powiat mścisławski, Chiżyńskich 142 dz.

Lutolek Mokry, wś, dawniej *Lutole Suche* i *Mokre*, ob. *Suchy Lutolek* (t. XI). Por *Krutle*.

Lutom, r. 1580 *Lutomie*, wś, pow. międzychodzki. W dok. z r. 1262 „comes Pribislavus dictus de Lutome“ (K. W., n. 1262). W r. 1580 wś ma kościół par. Siedzą tu Bylęcki i Bobolecki. Płacą od 8 łan., 7 zagr., 3 kom., 1 rybaka, $^1/_2$ karczmy. Jest też Lutomie Małe, w którym Kłodziński płaci od 9 łan., 5 zagr., 4 komorn., krawca, 10 owiec i pasterza.

Lutomiersk, r. 1520 *Luthomyrsko*, mstko, pow. łaski. Na początku XVI w. istnieją tu dwa kościoły, jeden pierwotny p. w. św. Bartłomieja po za miastem, drugi p. w. Wniebow. N. P. Maryi, wzniesiony zapewne po założeniu miasta. Przeniesiono tu następnie parafię. Dziedzicami L. około r. 1520 byli dwaj bracia Czołczyńscy z sąsiedniego Czołczyna. W r. 1563 miasto płaci od 97 rzem. i szosu fl. 22. Opis bóżnicy w L. podał M. Berson (Spraw. kom. hist. sztuki, t. VI).

Lutorówka, fol., pow. czerykowski, od r. 1877 ks. Oboleńskiego, 127 dz.

Lutory, r. 1508 *Lyutozyr*, r. 1515 *Lyntozir*, wś, pow. rzeszowski. W r. 1515 należy do Rzeszowa, płaci od 5 łan., młyn pusty, karczma gr. 6. W r. 1508 karczma płaci od wyrobu piwa gr. 18.

Lutosławice, w dok. z r. 1257 *Lucoslavic*, ob. *Boryszów*.

Lutostań, wś, pow. łomżyński. R 1473 Jan

ks. mazow. oświadcza, iż z 10 łan. lasu zw. Lutostań, nadanych przez Jana ks. mazow. pradziada jego, trzem dziedzicom z Puchał, a następnie obróconych na własność książęcą, 6 łan. chełm. i 20 morg. po obu brzegach rzki Kołomyi na obszarze zw. Lutostań za Gacią, ośmiu potomkom pierwszych dziedziców nadaje na wieczność (Kapica, Herbarz, 205, 341). Ob. *Koty* (t. IV) i *Gierlachy* (t. XV).

Lutowice, ob. *Klimontów*.

Lututów, r. 1520 *Lutholthow*, mstko, pow. wieluński. W XIV i XVI w. dziedzictwo rodu Wieruszów, którzy też r. 1406 założyli parafię i wznieśli kościół p. w. św. Mateusza. Zapewne wtedy założone tu zostało miasto. Obecny kościół drewniany z 5 ołtarzami i dwoma kaplicami wznieśli r. 1765 Michał Madaliński podsędek wieluński i Teodor Niemojowski. Odnowiony w latach 1790 i 1866. W r. 1563 miasto płaci od 6 rzem. i szosu fl. 6 gr. 12. Później upadło i utraciło urządzenia miejskie przywrócone dopiero r. 1843.

Luty Uhoł, fol., pow. połocki, własność Hutowskich, 192 dz.

Lutyszcze, dobra, pow. lepelski, własność Miładowskich.

Luźno, fol., pow. ihumeński, własność Petrowiczów, 75 dz.

Lwociewki, wś, pow. dzisieński, gm. Przebrodź (11 w.); miała 11 dusz rewiz.

Lwów. W ostatnich 20 latach miasto zmieniło się bardzo pod względem udogodnień i upiększeń. Zasklepienie Pełtwi pozwoliło utworzyć rozległą promenadę tak zw. „Wały“ w samym środku miasta. Przeprowadzono, wadliwą niestety, kanalizacyę, zbudowano wodociąg sprowadzający z odległości 5 mil wodę źródlaną z Woli Dobrostańskiej, urządzono wzorową rzeźnię, nowy cmentarz (na Janowskiem), założono piękny park stryjski (Kilińskiego), zaprowadzono obok tramwajów konnych, elektryczne, wznosi się obecnie dla schodzących się tu kilku linii dróg żelaznych, nowy, okazały dworzec. Miasto przyozdobiły liczne nowo postawione pomniki: Sobieskiego, Kilińskiego, Fredry, Ujejskiego i nieukończona jeszcze kolumna Mickiewicza. Z nowych budowli zaś: wznoszący się kościół św. Elżbiety, zakład wychowawczy Sercanek, kliniki i gmachy nowootworzonego wydziału medycznego, nowa szkoła kadetów i kilka pięknych budynków dla szkół średnich. Pałac sprawiedliwości, bank hypoteczny, kasa oszczędności, nowy gmach pocztowy, kasyno szlacheckie, dwa okazałe pasaże, wreszcie piękny gmach nowego Teatru, nowy hotel George'a i mnóstwo pięknych domów i willi na Kastelówce i Zofiówce, nadały miastu ozdobny wygląd. Wzgórza otaczające miasto mają z czasem utworzyć jeden ciąg parków spacerowych połączonych przez wielką aleję promenadową. L. liczy obecnie z wojskiem 159,877 mk., męż. 80,420, kob. 79,457; cudzoziemców: męż. 692, kob. 860. Podług religii: rz.-kat. 82,597, gr.-kat. 29,327, orm.-kat. 231, starokat. 56, grecko-oryent. 481, orm.-oryent. 55, ewang.-augsb. 2507, helw. 326, izraelitów 44,258. Podług języka: Polaków 120,631, Rusinów 15,159, Niemców 20,409, Czechów 701. Podług stopnia wykształcenia: umieją czytać i pisać: 58,140 mężczyzn i 51,509 kob., razem 109,649; umieją tylko czytać: 1015 męż. i 2176 kob.; analfabetów jest 21,265 męż. i 25,772 kob., razem 47,037. Koni ma L. 4128, bydła rogatego 1307 sztuk. Rozwijające się życie umysłowe i artystyczne znajduje swój wyraz w całym szeregu instytucyi, stowarzyszeń naukowych i związanych z nimi wydawnictw. Obok uniwersytetu, politechniki, zakładu Ossolińskich, istnieją tu odrębne oddziały Komisyi Akad. umiejętności krakowskiej, towarzystwo historyczne, literackie im. Mickiewicza, filologiczne, ludoznawcze. Rusini koncentrują swe życie umysłowe w towarzystwie imienia Szewczenki. Teatr w nowo wzniesionym gmachu, pod nową dyrekcyą rozwija się pomyślnie, powstała świeżo Filharmonia służyć ma sprawie rozwoju muzyki, wraz z dawniejszym towarzystwem muzycznem. Opracowania i ważniejsze wydawnictwa odnoszące się do L. a wydane w ostatnich latach są następujące: Czołowski Al.: „Pomniki dziejowe L.“ t. I. „Najstarsza księga miejska“, 1382—89, Lwów, 1893 r. Wyszedł już drugi tom tego wydawnictwa. Tenże: „L. za ruskich czasów“ (Kwart. hist., 1891 r., t. V). Zimorowicz Bartłomiej Józef: „Pisma do dziejów Lwowa odnoszące się“ wydał z polecenia reprezentacyi miasta dr. K. Heck, Lwów, 1899 r., str. 419. Łoziński Wł.: „Lwów starożytny“ t. I, „Złotnictwo lwowskie 1384—1640“, Lwów 1889 r., t. II, „Patrycyat i mieszczaństwo lwowskie w XVI i XVII wieku“, Lwów, 1890 r., str. 305 i 73 rycin. Papée Fryd.: „Historya miasta L. w zarysie“, Lwów, 1894, str. 214. „Wiadomości statyst. o L.“ zbiorowe wydawnictwo, r. 1893 wyszedł t. II. Obecnie wyszedł zeszyt VII obejmujący wyniki spisu ludności z 31 grud. 1900 r., opracowane przez K. Ostaszewskiego - Barańskiego. „Miasto L. w okresie samorządu od r. 1870—1895“, Lwów, 1896 r. (Zbiorowo opracowana książka). Skorowidz król. stol. miasta L., Lwów 1899, str. 414, z planem miasta.

Lwowiszki, w spisie z r. 1892 *Lwaszki*, fol., pow. wiłkomierski, gm. Szaty (6 w.), Karpowych 120 dz.

Lwówka, wś, pow. wołkowyski, gm. Werejki, 172 dz.

Lwowszczyzna 1.) dobra, pow. słonimski, gm. Derewna, 21 w. od Słonima, dawniej Przecławskich, potem Łukaszewiczów, obecnie Biełozierskich, 660 dz. 2.) **L.**, wś, tamże, ob. *Zadworzany*. 3.) **L.**, pow. wiłkomierski, ob. *Makswiciszki*.

Ł.

Łabanosy, wś, pow. wiłkomierski, gm. Wieprze (2 w.).

Łabardzie 1.) fol., pow. rossieński, gm. Łabardzie, 77 w. od Rossień. Gmina obejmuje 58 miejscowości, 418 dm. włośc. (obok 9 innych), 5050 mk. włościan, uwłaszczonych na 12,555 dz. 2.) **Ł.**, okolica i dobra, tamże, gm. Kołtyniany (6 i 9 w.). Mają tu Śnitkowie 530 dz. i Puzyrewscy 898 dz.

Łabary, wś i dobra, pow. poniewieski, gmina i par. Linków (7 i 9 w.). Kaplica katol. z drzewa wzniesiona w r. 1806 przez właściciela wsi Prejkinta.

Łabaszewczyszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski gm. Antolepty (7 w.).

Łabejki, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gmina Ołoty (8 w.) i Owanta (17 w.). W drugiej mają Butlerowie 373 dz.

Łabele, wś, pow. wiłkomierski, gm. Owanta (9 w.).

Łabeńciszki, wś, pow. wileński, gm. Giedrojcie (8 w.); miała 16 dusz rewiz., należała do dóbr Gawejki. Pomiędzy wsią Ł. i zaśc. Deksnie, w miejscowości zwanej Gurany, jest do 40 kurhanów, w których znajdowano kości i wyroby metalowe.

Łaberjanowo, fol., pow. wilejski, gm. Wiazyń, r. 1865 Ostrowskich.

Łabędy 1.) pow. mławski, ob. *Żmijewo Ł.* (t. XIV). W reg. pob. z r. 1578 spotykamy „Młodzinino Łabądy" w par. Stopsko. Dziś jest tylko Młodynin Wielki i Mały. 2.) **Ł.**, pow. ciechanowski, ob. *Bronisław.*

Łabgowo, wś i dobra, pow. rossieński, gm. Konstantynowo (4 w.). Mają tu Putkamerowie 37 dz.

Łabińce, wś włośc., pow. wileński, gm. Bystrzyca (14 w.); miała 20 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Ławaryszki.

Łabinie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (13 w.).

Łabirówka al. *Łabyrówka*, wś, pow. bychowski, gm. Bycz (12 w.), 28 dm., 107 mk.

Łabirowo, wś, pow. dryzieński, par. Zabiały.

Łabiszyn, miasto, pow. szubiński. „Desiderius comes de Labisin", w dok. z r. 1247, Luderius r. 1311. Bodzanta bisk. krak. przed r. 1357 dał za Ł. 150 grz. W dok. z r. 1369 nazwany jest miastem (civitas). W r. 1579 płaci szosu fl. 16. Od 10 rzem., 7 piekarek, 11 garn. gorzał., 7 kom., 6 kół waln., 28 rzem. po gr. 15, 2 rybaków, 6 szynkarek, 2 budniczek, od żydów fl. 20. Ob. Raczyński: „Wspomn. Wielkop.", także: „Die Segnende Hand im Wappen der Stadt Labischin", von Dr. Paul Hoerner (Jahrb. des Bromberger hist. Vereins., 1886, str. 75 do 76).

Łabno, pow. augustowski. Należało do ekonomii grodzieńskiej. Podług reg. pomiar. z r. 1558 było we dworze król. pod zabudowaniami 3 mr. 22 pr., sadu 2 mr., wypustu 2 mr. 12 pr., ogrodów 7 mr. 23 pr., pola ornego średniego 24 wł. 13 mr., sianożęci 3 wł. 11 mr., wypustów 2 wł. Było 24 ogrodników, z których każdy miał po 6 mr., razem 4 wł. 24 mr. Włość łabeńską składały wójtowstwa: pojatelskie, naumowickie, łososińskie i namejksowskie.

Łabony, dobra, pow. rzeżycki, dawniej Benisławskich, obecnie Żemczużnikowych, 468 dz.

Łabowo, dobra, pow. poniewieski, gmina Nowemiasto (8 w.).

Łabucie, *Łabuty*, wś, pow. dzisieński, gmina Łuck (16 w.); miała 17 dusz rewiz.

Łabuciszki, zaśc. w dobrach Dryświaty, pow. nowoaleksandrowski.

Łabuń, mstko przy ujściu rzki Pohanki do Chomoru, pow. zasławski, gm. Łabuń, st. poczt.-tel. i dr. żel. Połonne (16 w.), 44 w. od Zasławia, 650 dm., 4538 mk., 3 cerkwie paraf.: drewniana z r. 1670, św. Jerzego murow. z r. 1822 i św. Trójcy drewn. z r. 1883, i 2 cerkwie fil. drewn. jedna z roku 1661, druga 1726. Kościół parafialny katolicki i kaplica. Stanisław August r. 1775 nadał 12 jarmarków. W r. 1583 Krzysztof Łabuński wnosi od 26 dym. rynk. po 6 gr., 20 dym. ulicz., 12 chałup nędznych, 40 ról miej., 40 dym. ulicz., 1 kowala, dudarza, popa. W r. 1589 wnosi 12 fl. 24 gr. szosu, 20 fl. z ról miej., 3 fl. 24 gr. z popa, z dudy, kowala, 60 fl. czopowego per arendam, wogóle 96 fl. 18 gr. R. 1793 Ł. został miastem pow. namiestn. iziasławskiego. Przebywał w nim pierwszy namiestnik gen. Kreczetnikow (1793 r.), oraz następca jego gen. Tutolmin. Istniał tu klasztor Karmelitów trzewiczkowych (Stecki, Wołyń). Gmina obejmuje 28 miejscowości, 1279 dm. włośc. (359 innych), 10,198 mk. włościan, uwłaszczonych na 9422 dz.

Łabunie, wś i dobra, pow. zamojski. Pałac tutejszy wystawił Andrzej Zamojski, kanclerz. Plany pałacu wykonał architekt budujący pałac łazienkowski w Warszawie. Obecnie właściciel Ł., hr. Jan Tarnowski sprzedał te dobra za sumę około miliona rubli, hr. Aleks. Szeptyckiemu z Łaszczowa. Istnieje tu obecnie dystylarnia parowa i tartak. W r. 1578 Marcin Oleśnicki, dziedzic Krynic, Niemirowa, Polanowa, płaci tu

przez swego wójta od $4^1/_4$ łan., 1 karczmy, 13 zagr. z rolą, 11 komorn. ubogich. Istnieje też Wola Łabuńska, z której płaci Udrycki od $5^1/_4$ łan., 5 zagr, 2 rzem., 5 komorn. ubogich. W r. 1890 gmina Ł. miała 4839 mk. zapisanych do ksiąg stałej ludności i w tej liczbie 333 praw. i 92 żydów. Katolicy stanowili 91%.

Łabunów 1.) mstko i dobra, pow. kowieński, gm. Bobty (12 w.). 2.) **Ł**, wś, pow. szawelski, gm. Chwałojnie (Błagowieszczeńsk, 6 w.).

Łabunowiele, okolica, pow. rossieński, gm. Kołtyniany (25 w.).

Łabuńszczyzna, fol., pow. lucyński, Wandyczów 118 dz.

Łabuszowce, wś, pow. dzisieński, gm. Jody (5 w.); miała 12 dusz rewiz.

Łaby, dwa zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Owanta (4 w.) i Wojtkuszki (4 w.).

Łachowo 1.) wś, pow. bydgoski. W dokum. z r. 1345 wspomniane są łąki nad rz. Sępolną zw. Łachowo, należące do klasztoru w Byszewie (K. W., nr. 1240, 1605, 1606). 2.) **Ł.** al. *Lachowo*, r. 1243 *Leccovo*, wś, pow. szubiński. Nadana r. 1243 szpitalowi w Gnieźnie (K. W., n. 238).

Łachwa, mstko, pow. mozyrski. Ob. Rouba Napol.: „Ł. i jej mieszkańcy" (Wisła, 1895 r.).

Łaczary, zaśc., pow. poniewieski, gm. Birże (20 w.).

Łacze, dwa dwory, pow. poniewieski, gmina Birże (14 w.).

Łada, wś, ob. *Góraj.*

Łady mans, wś, pow. ostrołęcki. W reg. pob. z r. 1578 podano: „Ladi mancz", miały $3^1/_2$ łan.

Ładyczyn, r. 1469 *Władiczin*, wś, pow. tarnopolski. Mikołaj Biedrzych kaszt. kamieniecki okazał r. 1469 list na sumę 300 grz. na tej wsi zapisaną, lecz wieś samą dawno już trzymał Odrowąż. W r. 1564 wś ta w pow. trembowelskim, płaci od 28 osadn., popa, 6 zagrodn., 4 komorn.

Ładyga, wś, pow. lidzki, gm. i dobra skarb. Wasiliszki (2 w.); miała 28 dusz rewiz.

Ładyhy, wś nad stawem uformowanym z rozlewu dopływu Słuczy, pow. starokonstantynowski, gm. Deszniówka, st. poczt. Ostropol (8 w.), 20 w. od mta pow., 233 dm., 1849 mk., cerkiew drewn. z r. 1788 uposażona 91 dz., szkoła ludowa od r. 1876. Do 1848 wś należała do pow. nowogradwołyńskiego. W r. 1593 we włości ostropolskiej, ks. Ostrogskich, spustoszona przez Tatarów, wchodziła potem w skład ordynacyi ostrogskiej. W r. 1753 dana ks. Lubomirskim. Około 1820 r. Winnickich, od których około 1830 r. przeszła do Bnińskich, od nich zaś przed 1840 r. do Szaszkiewiczów, w ręku których do dziś pozostaje.

Ładyżycze al. *Ładyżyńce*, w dok. *Ładyżanie, Łodyżanie*, wś nad Brahinką, pow. radomyski, gm. i st. poczt. Czarnobyl (15 w.), 155 w. od Radomyśla, 130 dm, 730 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 2 wiatraki, 1054 dz. włośc. Własność większa należy w części (2153 dz., w tem 1115 lasu) od r. 1875 do Leop. Kocha, w drugiej zaś (1053 dz., w tem 346 lasu) od r. 1870 do Żylińskich. W r. 1552 wś należy do „niedzieli" (włości) czarnobylskiej. W r. 1569 Niemiryczów.

Ładyżynka, wś nad Jatraniem, pow. humański, gm. Ładyżynka, st. poczt. Dubowa (15 w.), 20 w. od Humania, 193 dm., 3591 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 domy modl. żydow. Gmina obejmuje 8 siół, ma 14,921 mk. (47 kat., 4 ew., 1422 żydów) i 21,040 dz. (7864 większej posiadłości, 10781 dz. włośc., 1735 skarb., 360 dz. cerk.).

Ładzin, r. 1515 *Hładzyna*, wś, pow. sanocki. W r. 1515 należy do dóbr Rymanów, ma 10 łan. i młyn. W r. 1589 podano nazwę: *Liadzin.*

Łaganów, w dokum. *Lganow*, wś, pow. miechowski. Wspom. w dok. z r. 1250 (Kod. kat. krak., I, 39). W r. 1581 Laganowa; płaci tu Łaganowska od 3 łan. km., 3 zagr., 7 komorn. 1 czynsz.

Łagi, wś, pow. rossieński, gmina Szydłów (7 w.).

Łagiedzie, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Owanta (11 w.), Laskowskich 139 dz.

Łagiewniki 1.) wś, pow. brzeziński, ob. *Ojrzanowo.* 2.) **Ł**, wś, pow. wieluński. Kościół parafialny patronatu szlacheckiego, istniał tu już w pierwszej połowie XV w. Jan Brodnicki dziedzic wzniósł r. 1623 nowy. Na początku XIX w. przyłączony do par. Raczyn. 3.) **Ł**, wś, pow. stopnicki. Bolesław ks. krak. nadaje roku 1257 tę wieś komesowi Mikulonowi. podkom. sandom. (Kod. mał., I, 105). Siedzieli tu łagiewnicy książęcy. W czasie napadu Tatarów wielu zginęło, wielu ujęto w niewolę, pozostałych książę przesiedlił do innej wsi i dał im inne dziedziny. 4.) **Ł.**, wś, pow. lubelski. W r. 1676 było tu 16 poddanych. Ob. *Pliszczyn* (t. VIII). 5.) **Ł.**, wś, pow. płocki. Zdaje się, że w dok. z XIII w. wyliczającym posiadłości bisk. płockich. są wspomniane te Ł. p. n. „Lagenarii". W r. 1578 płacą tu od $7^1/_2$ łan., 3 zagrodn., 2 rzem.

Łagiewniki 1.) wś, pow. gnieźnieński. W r. 1284 Przemyśl II ks. polski, nadaje Gosławowi dziekanowi gnieźn. „hereditatem nostrorum lagenariarum videlicet Sysonis et filiorum ejus ad nos jure dominii pertinentem" (K. W., n. 534). Pierwotnie należała do par. w Sławnie. Na początku XV w. utworzono tu oddzielną parafię i wzniesiono kościół p. w. Ciała Chrystusowego i Nawiedz. N. P. M. W połowie XVI w. dziedzice wsi Latalscy, osadzili przy kościele kaznodzieję kalwińskiego. Zapewne dopiero w poło-

wie XVII w. wrócił kościół do rąk katolików. Obecny drewniany stanął r. 1741. 2.) **Ł.**, wś, pow. krotoszyński. W dok. z r. 1253 nadającym wieś Starkowiec, klasztorowi w Henrykowie, powiedziano, iż leży ona „iuxta Drozcici lagenarios nostros“. Wedle dok. z r. 1281 Przemyśl ks. polski dał włość „Lagephnici vel Drosczice“ Jeschkonowi zw. Quelis, w zamian za jego posiadłość „Iaschoczel“ (dziś Jaeschguettel). Ob. K. Wiel., 309, 2031. 3.) **Ł.**, r. 1305 *Lagewnicze*, wś, pow. wrzesiński. Wedle dokum. z r. 1305 dawały dziesięcinę kościołowi w Winnogórze (K. W., n. 896).

Łagów, mstko, pow. opatowski. Data nadania kasztelanii łagowskiej biskupom kujawskim, przez Władysława Hermana, mylnie podana (ob. t. V, 574) na r. 1805, zam. 1085. R. 1230 w Gombinie, Bolesław syn Konrada, ks. sandom. zwraca kościołowi P. Maryi w Ł. i jego patronowi bisk. kujaw. Michałowi niejakiego Chyrnę z braćmi (Kod. mał., II, 45 i Kod. dypl. pol., t. II, 9). W r. 1334 biskup Mateusz. w akcie tu wydanym, mówi o „okręgu (districtus) łagowskim“ i robociznach, które mieszkańcy wsi Piotrowo mają odbywać „in hereditate nostra Lagow“. Akt z r. 1341 głosi: „in districtu seu castellania Lagoviensi“. R. 1356 biskup nadaje do osadzenia kmieciowi z Łagowa, Pawłowi, las zw. Biesiadki nad Michałową rzeką. W r. 1358 znowu Paweł sołtys, osadza wś Wszachow w tejże kasztelanii. R. 1375 Elżbieta król. węgier. i polska, pozwala biskupowi Zbilutowi wś Ł. zamienić na miasto na prawie niemieckiem ((Kod. mał., III, 290). Zakłady żelazne zaprowadzone tu przez bisk. kujawskich pojawiają się w XVI w. Czynsz z hut żelaznych wynosił w r. 1598 fl. 97 gr. 18, ze szklanych fl. 46 gr. 12.

Łagów, ob. *Lagow.*

Łagowiec, wś, pow. międzyrzecki. Kościół par. istniał tu w XVI w., był on filią kościoła w Bukowcu. Dostał się w ręce protestantów i dopiero r. 1718 za staraniem dziedziczki wsi Szczanieckiej i przeora paradyzkiego, wrócony został katolikom. Obecnie filialny do Starego Dworu.

Łagowo, wś, pow. kościański. W dok. z r. 1294 zastrzeżono, iż Ł. nie ma prawa połowu ryb w jeziorze Małpino, należącem do klasztoru w Lubiniu (K. W., n. 719 i inne).

Łagulsk, wś, pow. nowogradwołyński, gmina Kurne (14 w.), 21 dm., 121 mk.

Łaguny, wś, pow. słonimski, gm. Rohotna, 68 dz.

Łaguszew, r. 1359 *Lagussowo*, r. 1579 *Laguzow*, wś, pow. łowicki. Wedle dok. z r. 1359 własność arcyb. gnieźn. W r. 1579 wś duchowna do obsługi zamku łowickiego należąca, płaci od $15^1/_2$ łan.

Łahany, chutor, pow. dubieński, gm. Krupiec, 9 dm., 62 mk.

Łahodówka, przys. Rykań Wielkich, pow. dubieński, gm. Jarosławicze, par. kat. w Nieświczu (14 w.), 37 w. od Dubna, 13 dm., 59 mk. Przed kilkunastu laty założono fermę na 500 morg. czarnoziemu. Jest młyn na stawie, cegielnia, wyrób dachówki. W drugiej połowie XVI w. R. należały do Siemaszków. Drogą wiana za Bohdaną, córką Wasila Siemaszki, przeszły do Zacharyasza Łahodowskiego. W końcu XVIII w. Ł. z Rykaniami należy do Raciborowskich, od których r. 1841 nabył ją Konstanty Żytyński, obecnie syna jego Ludwika.

Łahodowo 1.) folw. dóbr Błoty, pow. kobryński. 2.) **Ł.**, fol., pow. bychowski, Osowskich 675 dz.

Łahodyńce, wś nad stawem z rozlewu dopł. Słuczy, pow. starokonstantynowski, gm. Kulczyny, st. poczt. Krasiłów (8 w.), 15 w. od mta pow., 196 dm., 2000 mk., cerkiew drewn. z r. 1798, szkółka cerk. od r. 1850. W r. 1583 należy do włości konstantynowskiej, ks. Konst. Ostrogskiego, który wnosi od 2 dym., 6 ogr. W r. 1593 spustoszona przez Tatarów. Dzieliła losy ordynacyi ostrogskiej, w r. 1753 dana z kluczem kuźmińskim Karolowi Szydłowskiemu, należy obecnie do Wilhelma Domaniewskiego.

Łahowska Słoboda, fol., pow. ihumeński, Olewińskich 424 dz.

Łahowszczyzna, fol., pow. orszański, od r. 1877 Bryczów, 114 dz.

Łahuny, wś, pow. homelski, gm. Nosowicze (4 w.), 125 dm., 642 mk., 2 wiatraki, garbarnia.

Łajbiszki, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Skopiszki (2 w.).

Łajbuciszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (6 w.).

Łajbuny, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (5 w.).

Łajce, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kupiszki (4 w.).

Łajcie, wś, pow. poniewieski, gm. Rozalin (5 w.).

Łajdagole, wś, pow. wileński, gm. i dobra Rzesza (7 w.); miała 11 dusz rewiz.

Łajgie, fol., pow. rossieński, gm. Andrzejów (2 w.).

Łajgobol, wś, dobra i 4 dwory, pow. sokólski, gm. Kruhlany, 27 w. od Sokółki. Wś ma 141 dz. włośc.; dobra w części Andryanowych 202, Sipowiczów 61 i Szczęsnowiczów 60 dz. Jeden z dworów (50 dz.) należy do Prokopowiczów, drugi (25 dz.) do Truskolawskich, trzeci (42 dz.) do Poczobutów, czwarty (29 dz.) do Steckiewiczów.

Łajkiszki, zaśc., pow. poniewieski, gm. Pniewo (6 w.).

Łajksze, fol., pow. szawelski, gm. Szawkiany (5 w.).

Łajmiszki, dwór, pow. poniewieski, gmina Stumbryszki (9 w.).

Łajnie, wś, pow. szawelski, gm. Kurszany (13 w.).

Łajpuszki, wś i dwór, pow. poniewieski, gm. Rozalin (11 w.).

Łajsce, r. 1277 *Laszcze*, wś, pow. jasielski. Połowa tej wsi była r. 1277 własnością klasztoru koprzywnickiego (Kod. mał., I. 110). Kazimierz W. sprzedaje r. 1354 wsi: Łubno, Łajsce i Kopytową za 700 grz., synom Mikołaja z Bogoryi wojew. krakow. (Kod. mał., III, 98). Wedle Długosza połowę (drugą) tej wsi, sprzedał klasztorowi r. 1388 komes Paweł z Bogoryi z pięciu innymi wsiami za 800 grz. (L. B, III, str. 392). Dziesięcinę dawała kościołowi św. Floryana w Krakowie.

Łajtoki, pow. rossieński, ob. *Łatoki*.

Łajtyszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (14 w.).

Łajwie, *Łajwy*, wś, pow. telszewski, gmina Ginteliszki (8 w.).

Łajżany, dobra, pow. rzeżycki, Dłużniewskich 408 dz.

Łajżew, mstko, pow. szawelski. Anna z Paców Ważyńska wystawiwszy tu r. 1661 kościół, zapisała mu 71 włók, poczem biskup Sapieha utworzył parafię.

Łakanowszczyzna, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (6 w.).

Łakiety, fol., pow. dźwiński, własność Wewernów, 50 dz.

Łakino, *Łakinie*, wś skarb., pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (6 w.).

Łaknarz, r. 1308 *Lanczonycz*, r. 1576 *Laknarz*, wś, pow. brzeziński. Wydawca Kod. mał. (II, 213) odnosi do tej wsi nazwę „Lanczyonycz“ pomieszczoną w spisie posiadłości klasztoru sulejowskiego z r. 1308. W r. 1576 prepozyt Będkowski płaci tu od $3^1/_2$ łan., 2 zagr., 3 osadn. Wieś należy wtedy do parafii w Chorzęcinie. W spisie z r. 1827 Łąknarz, w par. Będków, wieś prywatna ma 10 dm., 71 mk.

Łakno, wś, pow. grodzieński, gm. Jeziory, 325 dz.

Łakuciszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (11 w.).

Łakupis, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (5 w.).

Łakwarcie, *Ławkwarcie*, dwór, pow. kowieński, gm. Betygoła (5 w.).

Łamajkiszki, *Łamiakiszki*, fol., pow. kowieński, gm. Surwiliszki (6 w.).

Łamanie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tyltyszki (4 w.).

Łambertowo, pow. kijowski, ob. *Nikolińskie*.

Łaminielis, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (9 w.).

Łampedzie, zaśc., pow. kowieński, gmina Krasne (3 w.).

Łancewicze, wś, pow. słonimski, gm. Kuryłowicze, 42 w. od Słonima, 72 dm., 597 mk., ze wsią Milewicze 1142 dz.

Łancichy, wś, pow. oszmiański, gm. Krewo (7 w.); miała 16 dusz rewiz., należała do dóbr Mały Sielee.

Łańcuchów, wś, pow. chełmski. Za Długosza (II, 547) wś ma kościół par. drewniany p. w. św. Wojciecha. Dziedzicem wsi jest Jan Kuropatwa h. Szreniawa. Wedle reg. pob. z r. 1531 par. Laczuchow leży w pow. lubelskim. Wójt płaci tu od 1 łanu.

Łańcut, miasto. Już r. 1381 zostaje w ręku Pileckich. W r. 1515 daje szosu grzyw. 16, młyn zerwany. Z drugiego opisu widać, iż miasto miało 2 młyny. Jeden nic nie dał, drugi, wartości 24 grz. dał 1 grz. W r. 1589 daje Ł. szosu fl. 37, od rzem. fl. 83, od 61 komor. Ogółem fl. 159 gr. 17. Przedmieście dało od łan. 24, zagr. 6, komorn. 12.

Łanczunowo, *Łanczanów* (ob. t. V, 583), dobra, pow. kowieński, gm. Kiejdany (16 w.), Kognowickich 874 dz.

Łanczyńce, ferma przy mstku Iwańka, pow humański.

Łangiemieniszki, wś włośc., pow. wileński gm. Mejszagoła (2 w.); miała 26 dusz rewiz. należała do dóbr skarb. Sanguniszki.

Łangoki, wś, pow. kowieński, gm. Wilkija (17 w.).

Łanielańce, wś, pow. wileński, gm. Muśniki (6 w.); miała 9 dusz rewiz., należała do dóbr Lewkiszki.

Łaniewicze 1.) wś, pow. grodzieński, gmina Indura, 18 w. od Grodna, 355 dz. włośc. Według reg. pom. r. 1548 miała 16 włók gruntu dobrego i należała do dworu kwasowskiego. W r. 1561 nadana Piotrowi Micucie, sędziemu grodzieńskiemu. 2.) **Ł.**, okolica szlach., tamże, 98 dz.

Łanięta, w dok. z r. 1444 *Lanyantha*, wś, pow. kutnowski. Należała r. 1444 do par. Białotarsk (Kod. maz., 210). W r. 1579 płacono tu od 19 łan. km., 2 zagr. Istnieje tu już wtedy parafia.

Łaniewszczyzna, okolica, pow. wiłkomierski, gm. Pupany (3 w.). Mają tu: Bernatowiczowie 49 dz., Długoborscy 30 dz. W r. 1788 Jana Durazewicza. 2.) **Ł**, wś, pow. wilejski, gm. i dobra Wiazyń (2 w.); miała 33 dusz rewiz.

Łanin, ob. *Lenin*.

Łaninka, wś nad Pronią, pow. horecki, gm. Swatoszyn, 35 dm., 214 mk., 2 cerkwie.

Łaniszki, wś włośc., pow. wileński, gm. Malaty (9 w.); miała 9 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Czywile.

Łankajcie, wś, pow. szawelski, gm. Żagory (14 w.).

Łankalnie, wś, pow. wiłkomierski, gmina Traszkuny (18 w.).

Łankiszki, wś, pow. kowieński, gm. Krasne (17 w.).

Łankorojście, dwór, pow. trocki, gm. Niedzingi (4 w.); miał 9 dusz rewiz., należał do dóbr Masseliszki.

Łanowce, mstko przy ujściu Bułówki i Żerdzi do Żyraku. pow. krzemieniecki, gm. Białozorka, st. poczt. Jampol (17 w.), 40 w. od Krzemieńca, 319 dm., 2376 mk., cerkiew murow. z r. 1816, kościół par. katol., kaplica, szkoła ludowa od r. 1874. W r. 1545 sioło bojarów kuźmińskich. Później przechodzi do Jałowieckich. W r. 1583 Sawa Jałowiecki wnosi od 15 dym., 5 ogr., 2 kół waln. Obecnie mają tu części: Kiełczewscy, Drużyłowscy i Zienkowiczowie.

Łańska Kobrynka, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Ołtusz, 54 w. od Brześcia, 922 dz. (550 łąk i pastw.).

Łany 1.) okolica, pow. kowieński, gm. Kiejdany (18 w.). Mają tu Niekraszowie 58 dzies. 2.) **Ł.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Towiany (12 w.). W r. 1788 Przybory, sędz. ziem. mozyrskiego, w tradycyi Straszewicza.

Łany 1.) r. 1565 *Łani* i *Ł. Małe* al. *Stara Bobrka*, wś, pow. bobrecki. Wsi te pierwotnie w ststwie lwowskiem, nadane zostały przed r. 1565 przez Zygmunta Augusta wraz z cłem w Bóbrce, Prokopowi Sieniawskiemu, który oddał w zastaw Chodorowskim. Mimo to na mocy uchwały sejmu warszawskiego, podlegały te wsi lustracyi. Ł. miały 15 km. na $7\frac{1}{2}$ łan., $3\frac{1}{2}$ łan. pustych, pop na łanie. Karczmarz na $\frac{1}{2}$ łanu. Dochodu było zł. 16, gr. 24. Ł. Stare miały 8 kmieci na 4 łan., półłanek pusty, karczma. Pobierano tu myto od soli, po 50 tołp soli od wozu małego, 100 od dużego. Od wołu płacili polacy 1 denar, wołosi po 4 den., od mazi pełnej wyziny pół kamienia wyziny. Czyniło to zł. 80 z górą, ale dla niepokojów z Wołoszą puszczono za zł. 60. Prócz tego pustych ról na dziesięć półłanków. Uprawiali je mieszczanie z Bobrki na dochód starostwa. Dawały po 100 kóp żyta i tyleż owsa. Staw pod Bobrką co rok czwarty dawał zł. 60. Młynek zł. 20. Folwark dał dochodu w zbożu zł. 270 gr. 29. Ogółem zł. 383 gr. 5. 2.) **Ł.** *Polskie* i *Niemieckie*, r. 1565 *Łany*, dwie wsi, pow. Kamionka Strumiłowa. Jestto przedmieście Kamionki, w ststwie kamioneckim. W r. 1565 wieś ta miała 38 domów płacących czynszu jako i w mieście po gr. 2 (łaziebne). Do tych przedmieszczan należało $13\frac{1}{2}$ łana i pewne obszary, 6 pustych ćwierci. Karczma, dwie słodownie zamkowe (zł. 22 gr. 12 arendy), piekarzów 32 po gr. 8, rzeźniczych jatek 9 po 2 kamienie łoju, rybitwów na Bugu 8 (po gr. 24 i 10 węgorzów), bartników 20 (miodu korcy 10 i pół). Ogółem dochodu zł. 279 gr. 3 den. 3. Staw co rok czwarty zł. 400. Młyn o pięciu kołach.

Łany Wielkie, wś nad rzką Pilicą, powiat olkuski. Powstała na obszarze Żarnowca Stàrego i stanowi przedmieście mstka Żarnowiec. W r. 1581 ma kościół parafialny. Należy do zamku w Żarnowcu, płaci od $32\frac{1}{2}$ łan. km., 1 czynsz., 1 komorn. z bydłem, 13 komorn. bez bydła, 1 hultaja, 2 rzeźn., 3 rzem., 4 przekup., 2 piekarzy.

Łanyszcze, wś, pow. żytomierski, gm. Trojanów, 9 dm., 60 mk.

Łanzutis, dwór, pow. kowieński, gm. Kroki (4 w.).

Łapacie, wś włośc., pow. oszmiański, gmina Soły, należała do dóbr skarbowych Dolskiej Plebanii.

Łapatnica, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (2 w.).

Łapatyszki, pow. szawelski, ob. *Jagminy*.

Łapcie, wś, pow. bielski gub. grodz., gmina Rajsk, 225 dz.

Łapczyce, wś, pow. bocheński. Kościół tutejszy wzniesiony został z muru przez Kazimierza W. nie zaś Sprawiedliwego i data r. 1178 mylnie została podaną (ob. t. V. 589). Wieś miała 30 łan. km. (w tej liczbie 6 sołtysich pierwotnie, potem kmiecych). Długosz jednak podaje osobno sołtystwo na 6 łan. Były też 3 karczmy (dwie po 3 grz., trzecia płaciła kopę groszy). Był też młyn sołtysi na Rabie dający 3 grzyw. Połowa wsi dawała dziesięcinę (do 15 grz.) altaryi św. Krzysztofa w Krakowie, druga połowa plebanowi swemu (L. B., t. III, str. 195).

Łapczyn, wś, pow. sokólski, gm. Czarna Wieś, z urocz. Chmielnik 203 dz.

Łapiany, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (12 w.).

Łapicze, wś, pow. grodzieński, gm. Krynki, 56 w. od Grodna, 410 dz.

Łapielis, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (17 w.).

Łapienie 1.) zaśc., pow. kowieński, gmina Krasne (19 w.). 2.) **Ł.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (12 w.).

Łapieniowce, wś, pow. grodzieński, gmina Indura, 34 w. od Grodna, 393 dz.

Łapienki, dawniej też *Oleskowice*, wś, pow. grodzieński, gm. Hoża, 4 w. od Grodna, 136 dz. włośc. i 71 dz. prywat. Wś należała do Grodna. Podług reg. pomiar. z r. 1561 miała 3 włóki, z których wnoszono 2 kopy.

Łapigranie, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Towiany (10 w.).

Łapińce, dobra, pow. poniewieski, gm. Stumbryszki (10 w.), własność Antoniego Bragidzli, 181 dz.

Łapinie, dwór, pow. szawelski, gm. Szawlany (3 w.).

Łapiny, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (9 w.).

Łapiszki 1). zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (1 w.). 2.) **Ł.,** wś i dobra, pow. poniewieski, gm. Gulbiny (6 w.), Komarowskich, z Kirszanami i Dyrwianiszkami 200 dz. 3.) **Ł.,** dobra, pow. szawelski, gm. Chwałojnie (4 w.).

Łapicze, okolica, pow. homelski, gm. Rudzieniec (10 w.), 24 dm., 142 mk.

Łapienie, wś, pow. czauski, gm. Czausy, 30 dm.

Łapieszki, wś, pow. wieliski, gm. Budnica. W pobliżu wsi kurhan, zw. Witowa góra.

Łapiezyno, *Łapezyno*, wś, pow. dzisieński, gm. Prozoroki (3 w.); miała 18 dusz rewiz., należała do dóbr Sanniki.

Łapińce 1.) (ob. t. V, 590 *Łapieńce)*, wś, pow. oszmiański, gm. Połoczany (2 w.), parafia katol. Hruzdów, miała 92 dusz rewiz., należała do dóbr Jachimowszczyzna. 2.) **Ł.,** pow. święciański, gm. Kobylnik. Pod wsią znajduje się kurhan.

Łapkajsie, dwór, pow. poniewieski, gm. Remigoła (10 w.).

Łapkalnis, trzy dwory, pow. poniewieski, gm. Czypiany (9 w.), Krakinów (8) i Nowemiasto (5 w.).

Łapki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (5 w.). 2.) **Ł.,** fol. dóbr Błachowicze, pow. czauski.

Łapki, pow. kowelski, ob. *Cerkówka.*

Łapkolnia, fol., pow. poniewieski, gm. Poniewież (12 w.).

Łapkolnie, fol., pow. kowieński, gm. Betygoła (16 w.).

Łaplino, wś, pow. dzisieński, gm. Głębokie (9 w.); miała 62 dusz rewiz., należała do dóbr Wincentowo.

Łapniki, wś, pow. dzisieński, gm. Postawy (3 w.); miała 78 dusz rewiz.

Łapokryta, zaśc., pow. poniewieski, gmina Birże (9 w.).

Łapsurwas, wś pow. rossieński, gm. Botoki (6 w.).

Łapszów, r. 1363 *Lawszow*, wś, pow. pińczowski. Dobiesław „de Lawsszow" w dokum. z r. 1363, Stanisław r. 1382 (Kod. mał., III, 170, 342). W r. 1581 mają tu działy: pani Ossolińska i Trembecki.

Łapszynia, fol., pow. poniewieski, gm. Skrobatyszki (7 w.).

Łapurwis, zaśc., pow. szawelski, gm. Łukniki (6 w.).

Łapuszeniszki, w spisie z r. 1892 *Łaputeniszki*, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gmina Dryświaty (27 w.).

Łapuszyszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dusiaty (9 w.).

Łaputki, wś, pow. radomyski, gm. par. praw. i st. poczt. Hornostajpol (4 w.), 71 dm., 449 mk., 1342 dz. Własność większa należy do dóbr medwińskich.

Łapy, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (5 w.).

Łary, kol., pow. żytomierski, gm. Chwasowa, 10 dm., 53 mk.

Łaryancowa, wś, pow. trocki, gm. Troki (1 w.); miała 12 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Brażoła.

Łaryanów, dobra, pow. mścisławski, dziedzictwo Siestrzeńcewiczów, 178 dz.

Łaryanowo 1.) dobra, pow. połocki, Piotra Powalczyna 1274 dz. 2.) **Ł.** *Prychaby*, dobra, tamże, własność Grygoriewych z folw. Korowia Stecza 800 dz.

Łaryszcze, wś i fol., pow. homelski, gmina Homel (18 w.), 70 dm., 361 mk. Fol. od r. 1879 Jerochowych, 125 dz.

Łaś Toczyłowo, w dok. *Lasch*, ob. *Toczyłowo.*

Łasangora, w spisie z r. 1886 *Lisangora*, os., pow. poniewieski, gm. Remigoła (9 w.).

Łąsinka, dobra, pow. połocki, Szaniawskich, z fol. Kwiele, 530 dz.

Łask, miasto. Stacya drogi żel. warszaw.-kaliskiej, 156 w. od Warszawy. W r. 1890 było 5677 mk. Śród stałej ludności było 14 praw., 1920 katol., 44 prot., 3696 żydów. Gmina wiejska Łask miała 5844 mk., w tej liczbie 1051 prot. i 108 żydów. Powiat miał 97,123 mk., z tego w miastach (Ł. i Pabianice) 25,016. Śród stałej ludności było: 59 praw., 81,463 katol., 19,630 prot., 11,612 żydów. Najwięcej prot. było w gminach: Zelow (3594), Widzew (1452), Wodzierady (1310), Górka Pabianicka (1893), Dzbanki (1727), Dłutów (1701). Ks. Kołdowski: „Wiadomość o kościele i infułacyi w Łasku" (Pamiętnik rel. mor., r. 1863, t. VI, 494).

Łaskarzew, mstko, pow. garwoliński. Dawna własność bisk. poznańskich, już za Długosza (L. B , II, 560) był miastem i posiadał kościół parafialny. W r. 1569 w skład parafii wchodzą włości biskupie: Wola Łaskarzowska (14 łan.) i Pilczyn (10 łan.). Miasto dało szosu fl. 9 gr. 18, od 3 kół młyń. fl. 1 gr. 6, od 4 garnców gorzałcz. fl. 3 gr. 6. Czopowego za rok fl. 64 gr. 22. Ludność wynosiła w r. 1791 główn 392.

Łaski, wś nad Noryniem, pow. owrucki, gm. Narodycze, 12 w. od Owrucza (st. poczt.), 175 dm., 1235 mk., cerkiew drewn. z r. 1779, wzniesiona przez dziedziczkę Trypolską i uposażona przez nią r. 1784 ziemią, szkółka. Do par. praw. należą wsi: Czernihówka Mała i Łotosze. Cerkiew fil. we wsi Kacowszczyzna. Gniazdo rodu Łasków. W r. 1545 Iwana Olechnowicza: „wysługa, ośm dymów i służb ośm, dani nie dają, tylko tłoki służą". W r. 1628 wnoszą ztąd: Michał Łasko, podst. winnicki, od 3 ogr. i An-

drzej Łasko z Adamem Markiewiczem od 4 ogr. Posiada też część Markowa Łaskowa. W roku 1641 nabywa wś Fedor Trypolski. Część jednak musiała pozostać w ręku Markiewiczów, gdyż r. 1678 właścicielem jest Stefan Woroniecki-Markiewicz. Wś należy do Trypolskich przez cały wiek XVIII.

Łasków, *Lasków,* w dok. *Łaskowicze,* wś i folw. nad rzką Studeńką, pow. włodzimierski, gm. Chotiaczów, 10 w. od Włodzimierza. Wś ma 52 dm., 497 mk., folw. 3 dm., 31 mk. W roku 1545 Siemiona i Pawła Orańskich. R. 1570 z części L. wnosi pobór Hrehor Orański, z drugiej Paweł Orański. W r. 1583 część należy do Hrehorowej Orańskiej, druga do Michała Pawłowicza Orańskiego.

Łastowica, pow. dzisieński. Nie była własnością Sulistrowskich, Łopacińskich, Okuszków, lecz Korsaków, nadana przez nich dla Karmelitów głębockich, dziś skarbowa.

Łastówka, wś i dobra, pow. kobryński, gm. Pruska, 10 w. od Kobrynia. Wś ma 418 dz.; dobra Szadurskich, 664 dz. Wś należała do wójtowstwa hliniańskiego w ekon. kobryńskiej. Podług rewizyi D. Sapiechy z r. 1563 miała 29 włók, z tego 3 wolne (1 na wójtowstwo i 2 na służkowstwo). Poddani winni płacić z włóki po 97 gr. Suma dochodu czyni 42 kóp, 2 gr.

Łastowki, r. 1565 *Lastówka* wś, pow. drohobycki. W r. 1565 wś w ststwie samborskiem miała 22 kmieci na $9^1/_2$ łan. Sołtys miał, nad przywilej, dworzyszcze. Pop i cerkiew. Ogółem dochodu zł. 55 gr. 1. Cło pobierane w Strzelkach (dziś Strzelbice) i Łastowce zł. 100 (w arendzie), folusz fl. 5 gr. 18.

Łastowszczyzna, zaśc., pow. oszmiański, gm. Juraciszki (2 w.); miał 5 dusz rewiz., należał do dóbr Sawicze.

Łasza 1.) wś, pow. grodzieński, gm. Łasza, 25 w. od Grodna, 46 dm., 456 mk., cerkiew, szkoła, 599 dz. włośc. i 86 cerk. Par. praw., dekanatu (błagoczynia) grodzieńskiego, 2962 dusz, cerkiew, kaplica. Gmina obejmuje 58 miejscowości, 809 dm. włośc. (obok 106 innych), 5557 mk. włościan, uwłaszczonych na 6047 dz. Nadto w gm. jest 156 dz. cerk. i kośc. i 9234 większej posiadłości. Zarząd gm. we wsi Kowalicze Wielkie. Wś należała do wójtowstwa ilkowskiego we włości kwasowskiej, ekon. grodzieńskiej. Podług reg. z r. 1558 miała 46 włók gruntu dobrego, t. j. 3 wolne na cerkiew św. Mikołaja, 1 popa na czynszu i 42 na służbę ciągłą. Poddani mieli 145 wołów i 108 koni i winni wnosić wogóle 26 kóp 55 gr. 6 den., nadto dawać 86 beczek owsa i płacić za odwóz tegoż 7 kóp 10 gr. 2.) **Ł.,** tamże, ob. *Pieśle.*

Łaszanówka, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Kurne, 28 w. od msta pow., 34 dm., 198 mk.

Łaszczów mstko, pow. tomaszowski. Powstał na obszarze wsi Domaniż, założony r. 1549 przez Łaszcza. W r. 1578 burmistrz z rajcami dają szosu fl. 1 gr. 18, od 3 łan miej. po fl. 1, od 4 rzem. po fl. 1, od 18 komor. ubogich po gr. 2, od wyszynku wódki gr. 6. W r. 1578 czopowe przyniosło fl. 16 gr. 3.

Łaszczowa, wś nad Tykiczem Uhorskim, pow. humański, gm. Szaulicha, st. poczt. Talne (8 w.), 43 w. od Humania, ze wsią Bród Biały al. Młyny Białe 258 dm., 1440 mk., cerkiew, szkółka, 2 młyny.

Łasze, folw. dóbr Rakiszki, pow. nowoaleksandrowski.

Łaszewicze 1.) pow. brzeski, ob. *Laszewicze.* 2.) **Ł.**, wś, pow. grodzieński, gm. Jeziory, 159 dz. 3.) **Ł**, wś, pow. wołkowyski, gm. Bojary, 22 w. od Wołkowyska, 474 dz.

Łaszki 1.) wś nad stawem, pow. starokonstantynowski, gm. Reszniówka, par. praw. Semeryńce (3 w.), 17 w. od mta pow., 105 dm., 589 mk., cerkiew fil. drew., na miejscu dawnej z r. 1732. Do filii należy wś Kantówka (8 w.). Wś wchodziła w skład ordynacyi ostrogskiej, r. 1753 oddana ks. Ant. Lubomirskiemu, obecnie Głębockich. 2,) **Ł**., tamże, wś nad stawem, pow. zasławski, gm. i par. kat. Butowce (3 w.), st. poczt. Starokonstantynów (15 w.), 35 w. od Zasławia, 51 dm., 346 mk., cerkiew drewn. z r. 1756, szkółka cerkiewna (od 1862 r.). Do par. praw. należy wś Krynica Święta (4 w.). Cerkwie fil. we wsi Lisińce i Napadówka. W r. 1589 pod nazwą Łaszkowce, we włości sulżyńskiej ks. Ostrogskich, spustoszone przez Tatarów.

Łaszków, wś, pow. kaliski. Wydawca Kod. Wielk. domyśla się iż wieś „Lachovici" wymieniona w dok. z r. 1136 jako leżąca w okolicy Kalisza jest to dzisiejszy Łaszków.

Łaszkowce, *Laszkowce,* wś, pow. kamieniecki, gm. Kujawy, 108 dm., 800 mk., cerkiew, cegielnia, młyn, wiatrak.

Łaszmen Pomusz, dobra, pow. poniewieski, gm. Pokroje (11 w.), 43 w. od Poniewieża. Należały do bar. Edwarda Rahdena, obecnie Nejrandów, 515 dz.

Łasznia 1.) kol., pow. żytomierski, gm. Horoszki, 23 dm., 133 mk. 2.) **Ł**., chutor, tamże, gm Chwasowa.

Łaszów, r. 1552 *Lassow,* wś, pow. wieluński. W r. 1552 posiada kościół par. Do parafii należy wieś Załęcze. We wsi mają działy: Łaszowski ($2^1/_2$ osad. i karczma), Masłowski (4 osad. i karczma), Starzechowscy (9 osad.), Jan Zelman ($1^1/_4$ łan) młyn, karczma. Kościół par., zapewne przez arcyb. gnieźn. założony, istniał tu w początku w. XV. Obecny pochodzi z w. XVI. W r. 1813 przyłączono kościół ten jako filię do par. Mierzyce.

Łaszupiewis. zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (6 w.).

Łaszynie al. *Łaszynka*, okolica i dwór, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (22 i 25 w.). Dwór należy do Bohdanowiczów, 670 dz., w okolicy jest 458 dz., należących do 19 właścicieli.

Łaszyńskie, wś, pow. rossieński, gm. Kielmy (6 w.).

Łataniszki, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (5 w.).

Łatkowa, wś nad rzką Budowieść, pow. połocki, gm. Łowoż, 18 dm., 92 mk.

Łatkowce, wś, pow. borszczowski. W roku 1469 Adam Fridro przedstawił list królewski na wieś Fridrowicze i dwie inne: Ladcovcze i Schurscha (Surża), tudzież zapisy sum na wsi królewskiej Wiszniowiec (dziś Wiśniowczyk).

Łatoki 1.) *Łajtoki*, dwór, pow. rossieński, gm. Skawdwile (3 w.). 2.) Ł., przys. dóbr Szaterniki, pow. wileński.

Łatwele 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (8 w.). 2.) Ł., wś, pow. poniewieski, gm. Birże (5 w.). 3.) Ł., dwór, tamże, gm. Linków (7 w.). 4.) Ł., wś i zaśc., pow. telszewski, gm. Dorbiany (7 w.). 5.) Ł., wś, pow. wileński, gm. Ilino (1 w.); miała 27 dusz rewiz., należała do dóbr Kierdejowce.

Łatweliszki 1.) fol., pow. poniewieski, gm. Naciuny (4 w.). 2.) Ł., dwór, pow. szawelski, gm. Popielany (5 w.).

Łatwiańce, wś, pow. trocki, gm. Butrymańce (6 w.); miała 81 dusz rewiz., należała do dóbr Olita.

Łatwiszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Jużynty (4 w.). Dawniej Kierdejów, później Strutyńskich, Bohdanowiczów. 2.) Ł., wś, pow. szawelski, gm. Krupie (7 w.).

Łatygoła, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Kwietki (8 w.).

Łatyhol, wś, pow. sieński, gm. Ulanowicze, 41 dm., 216 mk., smolarnia.

Łatyholicze, pow. borysowski. W r. 1569 Jarosz Dowgiałowicz Narbut, sprzedaje ks. Radziwiłłom, którzy r. 1582 zbywają Zofii z ks. Słuckich Bohdanowej ks. Łukomskiej. W roku 1629 od Pawła ks. Łukomskiego, kupuje Eliasz Dembiński a od tego r. 1634 Adam Sakowicz, podkom. orszański, który r. 1636 sprzedaje Adamowi Kazanowskiemu.

Łatyhowo 1.) wś, pow. sieński, gm. Łatyhowo, 26 dm., 99 mk. Gmina obejmuje 130 miejscowości, 1162 dm., 5440 mk. włościan (1846 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 10,970 dz. W gm. jest 7541 dz. lasów większej własności i 1193 włośc. Zarząd gminny we wsi Kiszki. 2.) Ł. al. *Sokołowszczyzna*, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Łatyszki, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (22) i Widze (15 w.).

Łauciszki, *Ławciszki*, zaśc. i dwór, powiat rossieński, gm. Szydłów (13 w.). Dwór należy do Babiańskich, 137 dz.

Łauczyniszki, wś, pow. poniewieski, gmina Sołoki (8 w.).

Łaugal, wś, pow. poniewieski, gm. Podbirże (8 w.). Por. *Łobgal*.

Łaugiryszki, wś, pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (12 w.).

Łaugole 1.) wś, pow. rossieński, gm. Kielmy (12 w.). 2.) Ł., zaśc., tamże, gm. Szydłów (2 w.).

Łaukagalis, dwa dwory, pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (5) i Rozalin (6 w.).

Łaukdwory (t. V, 609 *Łaudwory*), okolica, pow. rossieński, gm. Kołtyniany (10 w.). Mają tu Lilejkowie 37 dz., Franckiewiczowie 61 dz.

Łaukiele, wś, pow. wiłkomierski, gm. Zmujdki (9 w.).

Łaukiemieniszki, fol., pow. rossieński, gm. Rossienie (15 w.), własność Januszewskich, 163 dzies.

Łaukiesa, zaśc., pow. wileński, gm. i dobra Malaty (2 w.); miał 12 dusz rewiz.

Łaukinie, dwór, pow. szawelski, gm. Żagory (4 w.).

Łaukmaniszki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Wirbaliszki (2 w.).

Łaukogale, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (20 w.).

Łaukogalis, zaśc. w dobrach Galiniszki, pow. święciański.

Łaukoszyszki, dwór, pow. szawelski, gmina Kruki (7 w.).

Łaukożemy, *Ławkożemy*, mstko i dobra, pow. telszewski, gm. Dorbiany (6 w.), 75 w. od Telsz. Dobra należą do bar. Stempel, 1807 dz. W roku 1639 była kaplica. W r. 1754 Karol Mirbach wystawił nowy kościół, a bar. Henryk Mirbach, gen. wojsk polsk., 1793 nadał księdzu chatę z ziemią. Biskup Józef ks. Giedrojć oddzieliwszy części par. połągowskiej i darkiańskiej utworzył nową parafię łaukożemską.

Łauksargis 1.) (t. V, 592, ob. *Łapsargie*), wś, pow. rossieński, gm. Kołtyniany (4 w.). 2.) Ł., dwór, pow. szawelski, gm. Szawlany (3 w.).

Łaukściany 1.) wś nad rzką Tenenis, pow. rossieński, gm. Aleksandrowsk (Nowe Miasto 9 w.), 22 dm., 132 mk., poster. straży pogran. 2.) Ł., wś, pow. telszewski, gmina Gadonów (14 w.). Należała do dóbr Piłe.

Łauksodzie, dobra, pow. poniewieski, gmina Naciuny (4 w.), par. katol. Poszwityń, ma kościół fil. p. w. św. Alojzego, z drzewa, wzniesiony r. 1752, przez ks. Michała Drygniewicza ze składek. Dobra stanowią attyn. dóbr Glebowo (ks. Liwenów). Jezuici osiedli tu r. 1680. Do r. 1773 mieszkało w Ł. dwóch jezuitów księży i jeden braciszek.

Łaukświdyszki, dwór, pow. kowieński, gm. Wilkija (10 w.), Twirbutów 60 dz.

Łaukswidzie, wś, pow. kowieński, gm. Średniki (7 w.).

Łauksztenie, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (14 w.).

Łaukupiany, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Poniemuń (7 w.). Mają tu Gabowiczowie 87 dz., Urbanowiczowie 42 dz.

Łaumajce, wś, pow. telszewski, gm. Szkudy (18 w.).

Łaumiaki, wś, pow. poniewieski, gm. Podbirże (8 w.).

Łaumianka, fol., pow. wiłkomierski, gmina Żmujdki (9 w.).

Łautniele, wś, pow. telszewski, gm. Korciany (9 w.).

Łautki, wś, pow. mohylewski, gm. Kruhłe (10w.).

Łaużadyszki, wś, pow. poniewieski, gmina Birże (13 w.).

Łauże 1.) wś, pow. poniewieski, gm. Stumbryszki (7 w.). 2.) **Ł.**, *Ławże* (ob. t. V, 609 *Łauże* i str. 616 *Ławże)*, fol. i okolica, pow. rossieński, gm. Rossienie (9 w.). Fol. należy do Wróblewskich. W okolicy mają: Banialewiczowie 5 dz., Grzegorzewscy 20 dz., Matuszewiczowie 70 dz. 3.) **Ł.**, wś, tamże, gm. Taurogi (9 w). 4.) **Ł**, zaśc., pow. telszewski, gm. Żorany (17 w.).

Łaużynia, dwór, pow. kowieński, gm. Kroki (20 w.).

Łaużynie, dwór, pow, rossieński, gm. Botoki (13 w.).

Ław..., ob. *Łau...*

Ławaniszki, *Ławeniszki*, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (11 w.), Maciejewskich 50 dz.

Ławaryszki, pow. wileński. Kościół fundowała Anna z Rudominów Pacowa. Ststwo było we władaniu Paców wraz z dzierżawą Rokanciszki.

Ławczówka, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (3 w.).

Ławejki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (8 w.).

Ławena, *Ławeny*, dobra, pow. poniewieski, gm. Pompiany (4 w.), Kozakowskich, 980 dz.

Ławiszki, fol., pow. poniewieski, gm. Kibury (7 w.), Hausmanów 79 dz.

Ławki 1.) wś i dobra, pow. rossieński, gmina Kielmy (5 w.). 2.) **Ł.**, dobra, pow. mohylewski, od 1881 r. Kuncewiczów, 424 dz. 3.) **Ł.** *Nowe* i *Stare*, dwie wsi, pow. sieński, gm. Czereja. Pierwsze mają 11 dm., 90 mk., drugie 22 dm., 159 mk.

Ławkiele 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (19 w.). 2.) **Ł.**, wś, pow. telszewski, gm. Sałanty (8 w.).

Ławkieniki, pow. trocki, gm. Niedzingi. Nad jez. Ilgi, kurhan.

Ławkiesa al. *Ławkasa* (mylnie podana p. n. *Lantz*, t..V, 79), rzeka w gub. kurlandzkiej, lewy dopływ Dźwiny. Wypływa z jez. Ławkiewskiego, w pobliżu granicy pow. nowoaleksandrowskiego, płynie w kierunku płn.-zach. na przestrzeni około 22 w. i uchodzi pod słobodą Grywka. W dolnym biegu zw. Grywą.

Ławkogale 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Jużynty (8 w.). 2.) **Ł.**, zaśc., tamże, gm. Rakiszki (14 w.).

Ławkogalis, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (17 w.).

Ławkogol 1.) wś, pow. kowieński, gm. Janów (2 w.). 2.) **Ł.**, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (12 w.) i Towiany (6 w.). 3.) **Ł.**, okolica, tamże, gm. Szaty (10 w.). Mają tu: Kulwieciowie 129 dz., Juksztowie 36 dz., Miciutowie i Palelunasowie 18 dz.

Ławkogolis, zaśc., pow. poniewieski, gmina Nowemiasto (1 w.).

Ławkosodzie, *Ławkosody*, mstko i dobra, pow. telszewski, gm. Żorany (7 w.), 12 w. od Telsz.

Ławków 1.) mstko, pow. telszewski, gmina Wornie (18 w.), 48 w. od Telsz. W kościele była statua Zbawiciela, uważana za cudowną. 2.) **Ł.**, dwór, tamże, gm. Żorany (24 w.).

Ławkwarcie, ob. *Łakwarcie.*

Ławmaki, wś, pow. szawelski, gm. Gruździe (11 w.).

Ławmiany, wś, pow. szawelski, gm. Krupie (3 w.).

Ławmoleńki, wś, pow. telszewski, gmina Ginteliszki (9 w.). Mają tu Rymejkowie 85 dz., Filipowiczowie 160 dz.

Ławna, wś i fol., pow. grodzieński, gm. Skidel, 36 w. od Grodna. Wś ma 429 dz.; folw. należy do dóbr Czerlona.

Ławniki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (6 w.).

Ławreniszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (8 w.).

Ławrów, wś, pow. łucki, gm. Połonka, par. kat, Nieświcz, 18 w. od Łucka, 219 dm., 1367 mk., 2 cerkwie, szkoła, kaplica katol. Wieś rozłożona dwoma rzędami chat na dwóch wzgórzach, przedzielonych rzeczką. W r. 1570 część wsi należała do Siemiona Kozińskiego, druga do Piotra Nieświeckiego. W r. 1577 wnosi Aleksander Siemaszko z Ł. od 13 dym., 5 ogr. po 4 gr., 4 ogr. po 2 gr., od karczmy 12 gr., od palenia gorzałki 12 gr., oraz Piotr Nieświecki od 3 ogr. po 4 gr. W r. 1583 Al. Siemaszko płaci z Ł. od 13 dym., 5 ogr. po 6 gr., 4 ogr. po 4 gr., 1 popa. Nadto wnoszą pobór z części Ł.: Siemion Koziński od 6 dym., 4 ogr., 2 ogr.; Prusinowska od 8 dym., 6 ogr.; Wasil Nieświecki od 1 ogr., 2 ogr. i Piotr Nieświecki od 3 ogr., 3 ogr. W końcu XVII w. część Ł. należała do Horodyskich h. Korczak. W r. 1692 bracia Kazimierz i Konstanty Horodyscy, zabili tu przyrodniego

brata swege Samuela, przybyłego do nich w celu upomnienia się o wydzielenie przypadającej mu schedy. Wypadek ten wywołał ogromne oburzenie pomiędzy szlachtą. W XIX w. Ł. wraz z Małemi Rykaniami należy do ks. Lubomirskich. Część posiada Tomaszewska.

Ławrów, wś, pow. staromiejski. Mokłowski Kaz. zbadał cerkiew tutejszą i rysunki wraz z opisem przedstawił r. 1901 Komisyi historyi sztuki przy Akad. Umiej. w Krakowie.

Ławry, wś i os., pow. wołkowyski, gm. Samarowicze, 15 w. od Wołkowyska. Wś ma 330, os. 350 dz.

Ławryki, wś nad stawem, pow. skwirski, gm. Worobijówka, st. poczt. Skwira (13 w.), 161 dm., 1003 mk., cerkiew, szkółka, młyn, 3 wiatraki.

Ławrynajcie 1.) dwór i okolica, pow. rossieński, gm. Skawdwile (8 w.). Mają tu Miłaszewiczowie 60 dz., Prościewiczowie 57 dz., Juszkiewiczowie 34 dz. 2.) **Ł**, wś, pow. telszewski, gm. Żorany (20 w.). Mają tu Łukowscy 39 dz., Niewiardowscy 157 dz.

Ławryniszki, os., pow. poniewieski, gmina Pompiany, Ostrowskich 32 dz.

Ławrynowce, wś nad rzką Muchawką, pow. zasławski, gm. Sulżyn, st. poczt. Zasław (20 w.), 92 dm., 665 mk., cerkiew drewn. z r. 1790, szkółka cerk. od r. 1870, młyn wodny, wiatrak. Do par. praw. należą wsi Brykula i Markowce. W r. 1589 należy do włości sulżyńskiej, ks. Ostrogskich, spustoszona przez Tatarów. Obecnie Kłopotowiczów i Kizimowiczów.

Ławrynowicze 1.) wś, pow. słonimski, gm. Starawieś, 30 w. od Słonima, 534 dz. 2.) **Ł.,** wś, pow. wołkowyski, gm. Łysków, 30 w. od Wołkowyska, 552 dz. 3.) **Ł.**, fol. dóbr Zelzin, tamże. 4.) **Ł.,** os. leśna, pow. sieński, Ważyńskich 117 dz. 5.) **Ł.**, fol., tamże, od r. 1870 Magierowskich, 368 dz.

Ławrynowo, wś, pow. dryzieński, parafia Oświej.

Ławrysiowo, wś, pow. dryzieński, parafia Rosica.

Ławryszki, dobra, pow. szawelski, gmina Błagowieszczeńsk (2 w.), własność Francuzowiczów, 132 dz.

Ławryte, dwór, pow. szawelski, gm. Żagory (4 w.).

Ławrytyszki, zaśc., pow. szawelski, gmina Gruździe (6 w.).

Ławski-Bród (t. V, 616 mylnie *Ławski-Gród*), wś i fol., pow. oszmiański, gm. Horodźki (8 w.), par. katol. Zabrzeź. Niegdyś okolica szlach., nabyta i na majętność ziemską przekształcona przez Rodziewiczów.

Ławy 1.) al. *Deszki*, chutor, pow. kobryński, gm. Iłosk. 2.) **Ł.**, urocz. przy wsi Sołoducha, pow. prużański. 3.) **Ł.**, fol., pow. ihumeński, Pożaryskich 60 dz.

Ławzdańce, wś, pow. wiłkomierski, gmina Wojtkuszki (14 w.).

Ławżadzie, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (12 w.).

Łazaret, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (13 w.).

Łazarówka 1.) (t. V, 617), wś nad Zdwiżem, pow. radomyski, gm., par. praw. i st. poczt. Brusiłów (5 w.), 32 w. od Radomyśla, 61 dm., 805 mk., szkółka pocz., 2 młyny, 502 dz. włośc. Własność większa należy do: Mogilnickich 703 dz., w tem 426 lasu; Węglińskich 61 dz. i Kościuszków 30 dz. W r. 1628 Marcin Butowicz wnosi od 2 dym. 2.) **Ł.**, chutor, tamże, gmina Wodotyje, 12 dm., 44 mk.

Łazaryszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (14 w.).

Łazarzyszki, wś, pow. lidzki, gm. Bieniakonie (16 w.); miała 23 dusz rewiz.

Łazdany, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (3 w.).

Łazdenie, wś, pow. telszewski, gm. Bernatów (10 w.).

Łazdeniki, *Łazdyniki*, wś, pow. telszewski, gm. Dorbiany (4 w.), 57 dm., 536 mk.

Łazduny, pow. oszmiański. Nadane wraz z innemi r. 1407 przez w. ks. Witolda, Janowi Monwidowi, wwdzie wileńskiemu, należały potem przez wieki do ks. Radziwiłłów, którzy je puszczali zastawnikom. Między innemi na początku XVIII w. (do 1787 r.) trzymali je dominikanie z Poporcia, poczem wziął w zastaw biskup wileński Zienkowicz. Ostatni ordynat Dominik ks. Radziwiłł darował r. 1806 Ł., Józefowi Wołłowiczowi, od którego nabył około 1810 r. Samuelowi Wołk. Następnie drogą wiana Edmunda Korsaka, od którego odkupił je szwagier Oskar Milewski. Dziś syna jego Hipolita.

Łazdynia, dwór, pow. kowieński, gm. Kroki (3 w.).

Łazdynie 1.) dobra, pow. rossieński, gmina Erżwiłek (3 w.). 2.) **Ł.**, dwór, tamże, gm. Sartyniki (5 w.). 3.) **Ł**, dwór, pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (13 w.). 4.) **Ł**, zaśc., tamże, gm. Gruździe (12 w.).

Łaziska 1.) r. 1579 *Wola Iłowska*, wś, pow. sochaczewski. W r. 1579 miała 7 łan. 2.) **Ł.**, wś, pow. zamojski. Wspom. w dok. z r. 1422. W r. 1531 należy do par. rz.-kat. w Grabowcu; r. 1578 Anna Gdeszyńska płaci tu od 7 łan., 2 zagr., 4 komorn. i popa.

Łaziska, r. 1222 *Lazis*, wś, pow. wągrowiecki. W dok. z r. 1222 śród wsi dających dziesięcinę klasztorowi w Łeknie.

Łaziuki, wś, pow. białostocki, gm. Krypno, 135 dz.

Łaźnie, wś, pow. sokólski, gmina Ostrów, 156 dz.

Łaznisk, wś i urocz., pow. sokólski, gmina Kamionka, 10 w. od Sokółki, 142 i 30 dz.

Łaznów, wś, pow. brzeziński. W r. 1576 biskup kujawski płaci tu od $9^1/_2$ łan. km., 5 kom., 3 karczem, 2 szynkarzy wódki po gr. 6, 3 rzem. po gr. 2, osad. 38, plebań. 3. W parafii są jeszcze dwie wsi biskupie: Będzelin i Popielany.

Łazorowicze, wś nad Dnieprem, pow. bychowski, gm. Nowy Bychów (4 w.), 87 dm., 526 mk.

Łazów, wś, pow. łaski. W dokum. z r. 1308 w liczbie włości klasztoru sulejowskiego.

Łazowiec, zaśc.. pow. wilejski, gm. Mołodeczno (5 w.); miał 8 dusz rewiz., należał do dóbr Wielkie Sioło.

Łazówką, urocz., pow. wołkowyski, gmina Pieski, z chutorem Tury 69 dz.

Łązowo, zaśc., pow. wileński, gm. Worniany (12 w.); miał 8 dusz rewiz., należał do dóbr Michaliszki.

Łazowszczyzna, zaśc., pow. oszmiański, gm. i dobra skarb. Dziewieniszki (5 w.); miał 9 dusz rewiz.

Łazuki, wś, pow. sieński, gm. Zameczek, 30 dm., 139 mk.

Łazurce, wś, pow. kaniowski, gm. Kuryłówka, st. poczt. Kaniów (15 w.), 68 dm., 598 mk., szkółka, 10 wiatraków. Wchodziła w skład sstwa kaniowskiego.

Łazuczyn 1.) *Mały*, wś nad Grabarką, pow. starokonstantynowski, gm. Bazalin, par. praw. Korabiewka, 66 w. od mta pow., 182 dm., 1028 mk., prawie wyłącznie katol., kaplica prawosł. drewn. z r. 1891. W r. 1618 spalona przez Dewlet Gireja. 2.) **Ł.** *Wielki*, wś nad rzką b. n., tamże, st. poczt. Teofipol (8 w.), 60 w. od mta pow., 117 dm,, 726 mk. (w większej części katolików), cerkiew drewn. z r. 1782, uposażona 37 dz., z nadania właściciela Fran. Dunin Brzezińskiego r. 1786, szkoła ludowa od r. 1876. Cerkiew fil. we wsi Borszczówka. W otaczających wieś wzgórzach znajduje się glina biała. Wś wchodziła w skład ordynacyi ostrogskiej, w r. 1753 z Bazalią, dana ks. Ign. Sapieże, wojewodzie mścisławskiemu. Następnie przeszła do Duninów Brzezińskich, potem do Łochowskich, w końcu Bielińskich, w posiadaniu których pozostaje.

Łazy 1.) wś i dobra, pow. białostocki, gmina Krypno, 35 w. od Białegostoku. Wś ma 97 dz.; dobra, własność Kuczewskich (dawniej Łazowskich), 253 dz. 2.) **Ł.** *Podlesie*, urocz., powiat brzeski gub. grodz., gm. Kamienica Żyrowicka, Parchociów 107 dz. 3.) **Ł.**, wś pow. grodzieński, gm. Wołpa, 53 w. od Grodna, 73 dm., 501 mk., z urocz. Krzywonosy 1162 dz. O 2 w. od wsi kurhan, wysoki do 5 arsz., obłożony kamieniami. 4.) **Ł.** *Laskowicze*, pow. prużański, ob. *Laskowicze Łazy*. 5.) **Ł.** *Sawickie*, okolica, pow. słonimski, gm. Mieżewicze, 21 dz. 6.) **Ł.**, urocz. w dobrach Ułasowszczyzna, pow. wołkowyski.

Łażewa al. *Łażawa*, wś nad stawem Żadynką, utworzonym z rozlewu Słuczy, pow. starokonstantynowski, gm. Reszniówka, st. poczt. Ostropol (12 w.), 20 w. od mta pow., 180 dm., 1273 mk., cerkiew drewn. wzniesiona r. 1758, przez dzierżawcę Franc. Szaszkiewicza, uposażona 45 dz., z nadania ks. Janusza Sanguszki r. 1771, młyn wodny, wiatrak. W r. 1593 we włości konstantynowskiej, ks. Ostrogskich, spustoszona przez Tatarów. Wchodziła w skład ordynacyi ostrogskiej, darowana r. 1753 ks. Augustowi Aleks. Czartoryskiemu, przeszła następnie do Szaszkiewiczów, od których około 1840 r. nabyli hr. Tarnowscy.

Łażkowo, wś, pow. dzisieński, gm. Stefanpol (3 w.); miała 10 dusz rewiz.

Łąck, wś, pow. gostyński. W r. 1827 wś rządowa, 17 dm, 182 mk. W r. 1579 Łączko w par. Gambin, płaci od 16 łan., 6 zagr. z rolą. Możnaby do Ł. odnieść nazwę „Lanscuo“, w dok. Bolesława ks. mazow. z r. 1229 podającym tę wieś, jako włość biskupa płockiego (Kod. maz., str. 3). Reg. pob. z r. 1570 podają śród wsi opata płockiego „Łanchovo“, płacące od $8^1/_2$ łan., wyszynku piwa, młyna.

Łąck, ob. *Łąsk*.

Łącko, wś, pow. sądecki. R. 1251 potwierdza Bolesław ks. krak. sprzedaż wsi Ł., przez komesa Wierzgona, klasztorowi w Miechowie za 300 grz. W r. 1252 potwierdza to papież Innocenty IV (Kod. mał., II, 84, 87 i 128). Nadane r. 1280 przez ks. Kunegundę klasztorowi w Starym Sączu (Kod. mał., II, 145). Aktem z roku 1303 rozstrzygnięty został spór o prawo patronatu nad kościołem w Ł. pomiędzy Gryfiną ks. krakow. a klasztorem miechowskim, który zrzekł się swych praw (Kod. mał., II, 208). Mimo to znowu w r. 1310 na mocy uzyskanego od papieża listu Jan bisk. krakow. i Baldwin opat cystersów w Rudzie, przysłali Wawrzyńca z Jazowska plebana i Arnolda wikaryusza z Podegrodzia, polecając im zabrać klucze kościoła i usunąć tamecznego wikarego, przeciw czemu protest zanosi Anna przełożona klasztoru (Kod. mał., II, 219). „Laurentius capellanus de Lanczco“, w dokum. z r. 1336. „Andreas rector ecclesie“ w dokum. z r. 1358 (Kod. mał., III, 21, 116).

Łączany, wś, pow. wadowicki. Według Długosza klasztor tyniecki miał tu swój folwark, który wydzierżawiony był za 2 kopy. Istniało też jezioro zw. „Wielkie“, z którego rybak płacił 12 grzyw., a za dzierżawę brzegu Wisły $3^1/_2$ grz. Kmieć warzący piwo płacił $^1/_2$ grz. Ob. *Stogniewice*.

Łączki, wś, pow. ropczycki. W r. 1536 wś szlachecka (dziedzic Mikołaj Stasiowski), posiada kościół par. We wsi jest karczma plebańska i druga do prebendarza należąca. Siedzi też jeden kmieć królewski.

Łączna, r. 1578 *Lanczno*, wś, pow. kielecki.

Jan bisk. krak. sprzedaje r. 1383 sołtystwo we wsi Ł. za 20 grz. Świętosławowi synowi Seserkona z Brzegów. R. 1422 Albert bisk. krakow. nadaje Maciejowi młynarzowi część młyna w tej wsi. Przy młynie był i folusz (Kod. kat. krak., t. II, 93 i 481). W r. 1578 płacą tu od 18 os., $11^1/_2$ łan., 5 zagr., 2 łany sołtysie, 6 kom. ubog., 14 rzemieśln., 1 piekarka.

Łączne, wś, ob. *Łososina.*

Łąka, ob. *Łęki.*

Łąka al. *Łonka,* pow. dzisieński. Należała dawniej do dóbr Porohy Mikolskie, stanowiących uposażenie cerkwi św. Zofii arcybractwa połockiego, które Antoni Sielawa, arcyb. połocki, puścił w dzierżawę r. 1635 Józefowi Korsakowi, wwdzie mścisł., a następnie Tyszkiewiczowi, podsędkowi połockiemu. Zajęta przez ststę dzisieńskiego Koziełłę Paklewskiego. Sprawa o zajęcie zakończoną została polubownie w r. 1722 przez arcyb. połockiego Hrebnickiego.

Łąka, dziś *Długołęka,* r. 1291 *Lanka,* wś, pow. sądecki. R. 1291 Paweł biskup krakow., uwalnia od dziesięciny dwa łany kościoła p. w. św. Mikołaja, który wznosić zaczęto we wsi „Lanka", świeżo osadzonej przez Bertolda, mieszczanina sądeckiego (Kod. mał., II 181). Aktem z r. 1292 ks. Kunegunda oświadcza, iż kapelan jej Bogufał, kanon. sandom. i pleban sądecki zrezygnował na rzecz księżny ze swego dziedzictwa „Lanca", za co wzamian otrzymał wś Opaloną, a Ł. stało się własnością klasztoru (Kod. mał., II, 183). Długosz opisując wieś tę, należącą do klasztoru sądeckiego (L. B., III, 343) powiada, iż był tu kościół paraf. lecz opustoszał. Wś miała 3 łany i 1 sołtysi.

Łąki, wś w pobliżu źródeł Słuczy i Bohu, pow. starokonstantynowski, gm. Awratyn, par. praw. Jachnowce (3 w.), 70 w. od mta pow., 67 dm., 464 mk. Własność Małyńskich, obecnie Trzebińskich.

Łąkoszyn, r. 1359 *Lankoszino,* wś nad rz. Ochnią, pow. kutnowski. Na początku XVI w. Ł. jest miastem „oppidum haereditarium". W r. 1576 płaci szosu 6 grz., od 2 karcz. po gr. 12, od bani gorzałcz. gr. 12, od 2 rzeźn. po gr. 7, od garncarza gr. 4. Ogółem fl. 10 gr. 6. Kościół par. p. w. św. Stanisława, otrzymał erekcyą r. 1359 i wkrótce potem został nadany kanonikom lateraneńskim w Trzemesznie, którzy nim zarządzali do r. 1818. Obecny kościół drewniany pochodzi z r. 1758. Kiedy Ł. przestał być miastem, niewiadomo.

Łąkta, r. 1376 *Lankty,* wś, pow. bocheński. W dok. z r. 1376 występuje Żegota wojski krakow. dziedzic „de Lankty" (Kod. mał. III 299).

Łąsk 1.) właściwie *Łąck,* dawniej *Łącko wielkie* i *małe* wś, pow. bydgoski. W dok. z r. 1288 wś „Lansco" w kasztelanii nakielskiej, miała dawać odtąd dziesięcinę klasztorowi w Byszewie. W dok. z r. 1290 „utrumque Lansco". W dok. z r. 1358 Ł. wielkie i Ł. nowe. Wspomniany też pleban tamtejszy. W r. 1358 Hektor z Ł. wydaje tu sołtysowi Bogucie wieś Wyskidno dla lokacyi. W akcie występują pleban i sołtys miejscowy. (K. W. n. 618, 655, 1376, 1393). W r. 1376 Lanczk major i minor, w pow nakielskim, płacą od 21 łan., 4 zagr., 2 rzem. 2.) Ł. w dok. *Łączko,* wś, pow. inowrocławski. W dok. z r. 1250 śród włości biskupów kujawskich. (Ulanow. Dok. 187, 13). R. 1583 wś Łączko w par, Tuczno. Biskup włocławski płaci tu od 4 łan, 4 zagr., 1 kom., 2 rybaków.

Łąszczyno, wś, pow. dzisieński, gm. i dobra Jazno; miała 15 dusz rew.

Łątczyn, r. 1153 *Lantczyno* wś, pow. jędrzejowski. W dok. z r. 1153 śród włości klasztoru jędrzejowskiego (Kod. mał. I, 51 i II, 1). Nadana klasztorowi z dziesięcinami przez Jana arcyb. gnieźn. R. 1263 potwierdza ks. Bolesław zamianę jaką uczynił komes Sulek wojew. krak., dając klasztorowi jędrzejowskiemu „omnem possesionem camerariorum et agazonum de Lantczyn et in Naglowice terram quandam ad tria aratra" w zamian za włóść klasztorną Krzesławice (Kod. mał. I, 79). Wład. Łokietek, ks. krak., nadaje klasztorowi całą wieś książęcą „Lantczyno" (Kod. mał. I, 169). Bertrand, opat jędrzejowski, sprzedaje r. 1379 sołtystwo w Ł. Stefanowi z Deszna (de Dyrzno) i jego synowi za 60 grz., dla osadzenia na prawie niemieckim, sredzkim. Obok 8 łan. już osadzonych, mają osadzić jeszcze 12 łan., mających po 42 morg. długości. Osadnicy mieć będą 8 lat wolności. Czynsz wynosić będzie pół grzywny z łanu. Opat zostawia sobie dwór, spichlerz i 4 łany. (Kod. mał. I, 410).

Łążek, w dok. z r. 1426 *Lanszk magnum* wś, pow. mławski. Wymieniony w wyroku rozstrzygającym spór między Janem z Chojnowa, dziedzicem Chojnowa, Gruszki, Łążka wielkiego i Zalesia w ziemi zawskrzyńskiej, a Adamem z Sarnowa, któremu przyznano Sztembark, Pysztlice i Semki w Prusach, (Kod. maz. 170). W r. 1578 wś Ł. płaci od 15 łan. km., 7 zagr. bez roli, 1 rzem.

Łbiska, wś i fol., pow. grójecki. W spisie urzęd. z r. 1874 mylnie nazwane *Abiska.* Miały 103 mk., 217 morg. dwor. i 146 włośc.

Łbowo. wś, pow. płoński. W dok. z wieku XIII śród włości bisk. płockich. W roku 1576 „Lbowo" w par. Kamienica, płaci od 7 łan., 2 zagr.

Łebied, kol. pow. nowogradwołyński, gmina Emilczyn, 60 w. od mta pow.. 58 dm., 293 mk.

Łebiedzie, *Lebiedzie,* wś, pow. wołkowyski, gm. Samarowicze, 300 dz.

Łebki al. *Łepki,* wś, pow. ciechanowski. Roku 1413 w Ciechanowie, Jan ks. mazow. nadaje Piotrowi „de Łepkowo" 10 łan. nad rz. Skrodą, przyległych do Krajewa. (Kapica, Herbarz 248).

Łegezyno, pow. humański, ob. *Legeziño*.

Łekno, w dok. *Lokna, Lukna*. W bulli Innocentego II, dla kościoła gnieźn. z r. 1136 wymienione w liczbie głównych kasztelanii, obok Gniezna, Ostrowa, Nakła, Kalisza. W r. 1252, Przemysław ks. polski, wieś Werkowo wyłącza z obrębu kasztelanii radzimskiej, a wciela do łekneńskiej (provincia Luknensi). Dziedzic Ł. Zbilut, sprowadzał do swej posiadłości już od r. 1143 cystersów niemieckich z nad Renu, wystawił im klasztor nad jeziorem i r. 1153 wydał dokument fundacyjny, w którym zwie siebie: „Zbilut civis Polonie". Dadaje on klasztorowi ze swej ojcowizny wsi: Rgielsko z jeziorem, Straszewo i Panigródz, targowisko z karczmą w Łeknie. Obiecuje wystawić i uposażyć kościół w Ł. Według dopisku późniejszego na akcie fundacyi, ks. Bolesław nadał klasztorowi wś Mątwy, Przecław, ojciec Chebdy Głojków, Prandota i matka jego Wierzenicę, Przedwój Łoskoń, Brodzisław Oleśno, Zbilut Panigródz, żona jego Gościeszyn i Kaczkowo, synowie: Pokrzywnicę, bracia: Sławnik i Piotr: Mokronosy, Ogeryusz z matką i żoną Turzę, mnich Filip Dębogórę. Prócz tego dziesięciny z wielu wsi arcybiskupich i rycerskich. Widocznie więc już wcześnie bardzo, targowisko utworzone przy grodzie, zostało nadane na własność prywatną. Istniała już wtedy wieś t. n., która miała dawać klasztorowi dziesięcinę. W licznym gronie komesów asystujących aktowi, był zapewne i kasztelan łekneński, lecz akt nie wyszczególnił ich godności. Obszar noszący nazwę Łekno miał widocznie wielu właścicieli (sukcesorów Zbilu da), gdyż w dok. z r. 1208 są trzej „heredes eclesie supradicte" (tj. klasztoru cystersów). Toż samo spotykamy w akcie z r. 1216. (K. W. n. 7, 18, 63, 79, 87, 101, 130, 301 i inne). Bawi tu w r. 1282 Przemyśl ks. polski i wydaje przywilej na prawo niemieckie dla wsi klasztornej: Relitscs (?). Władysław ks. polski, r. 1296 w Poznaniu, nadaje klasztorowi kościół we wsi książęcej Zuń, z całem uposażeniem (Ulanow. Dok. 359.9 i 365.14). Już na początku wieku XIII istnieje obok klasztoru kościół paraf. p. w. św. Piotra i Pawła, wzniesiony zapewne przez Cystersów, którzy też uzyskali przywilej na założenie miasta na prawie niemieckiem. Wieś sama zatrzymała dłużej prawo polskie i jeszcze na początku w. XVI stanowi przedmieście zw. „Polskie prawo". Cystersi przenieśli swój klasztor do Wągrówca, a następnie drogą zamiany pozbyli się Ł. Siedzą tu Łeknińscy, a następnie Izbińscy, którzy w drugiej połowie w. XVII wznieśli nowy kościół murowany. Znajduje się w nim pomnik Nikodema Łeknińskiego, kaszt. nakielskiego († 1576). W r. 1579 miasto płaci szosu grz. 4. Od 1 garnca gorzał., 1 rzeźn., 1 szynku, 25 rzemieślników. Por. *Wągrowiec* (t. XIII). Ob. Nagrobek Zygmunta Chrząstowskiego w Ł. (Przyj. ludu, 1848). Hockenberk dr., die Näepfchensteine an den Pfarrkirchen in Klecke, Lekno, Rogasen. (Zeitsch d. Hist Ver f. d. Prof. Posen., t. I).

Łempice 1.) r. 1377 *Lampycze*, wś, pow. pułtuski, ob. *Pokrzywnica*. 2.) Ł., w dok. *Łampice*, wś, pow. szczuczyński, par. Wąsosz. Występują w dok. z r. 1461).

Łempice, okolica szlach., pow. bielski, gub. grodź., w dawnej ziemi drohickiej, gm. Skórzec, 38 w. od Bielska, 211 dz. Gniazdo Łempickich.

Łepki i *Łepkowo*, ob. *Łebki*.

Łęczany, wś, pow. radomski, par. Wierzbica. W r. 1827 wś rząd. miała 37 dm., 282 mk. W r. 1589, Józef Rokicki płacił tu od 7 łan.

Łeńcze, ob. *Leńcze*.

Łęczków, ob. *Leszczków*.

Łęczna, miasto, pow. lubartowski. W dok. r. 1252 wyliczającym włości klasztoru sieciechowskiego powiedziano że „Jacza cognominatus dux" nadał: „leszno, stipicza, seulod, Ostwisz i Nadrib". Ze względu na to że wszystkie te miejscowości leżą w pobliżu Łęczny (Szpica, Uściwierz jezioro i Nadrybie, Sewlód dziś nie znany) przeto i „leszno" oznacza niewątpliwie dzisiejszą Łęczną, która nosi jeszcze r. 1676 nazwę Łęczno. W r. 1676 płacą tu pogłówne od 204 mieszczan i 107 żydów. Mikołaj Firlej od 24 osób szlach. i 74 dworskich. Sebastyan Słucki od 8 głów, „Gregorius presbiter łęcznensis ritus graeci" od 3 osób. Ob. Rostworowski J. „Jeziora Łęczyńsko-Włodawskie". (Pam. Fizyogr. t. II).

Łęczno r, 1176 *Lauchnu*, wś, pow. piotrkowski. W dok. z r. 1176 w liczbie wsi których dziesięciny Piotr arcyb. gnieźn. nadał klasztorowi w Sulejowie. R. 1224 Leszko, ks. krakow. nadaje klasztorowi w Sulejowie „haereditatem que Lanchino dicitur", którą komes Chocemir, otrzymawszy poprzednio od tegoż księcia, sprzedał opatowi sulejowskiemu Wilhelmowi za 80 grz. (Kod. mał. II, 32). Konrad ks. krak. i mazow. potwierdza r. 1238 nadanie Leszka i od siebie wsi tej daje te same swobody, jakich używa targowisko sulejowskie. (Ulanow.Dok. 375.1). R. 1234 klasztor wąchocki, zamienia z miechowskim dziesięciny ze wsi: Mikorek i Wielice na takież z Łęczna i Modrzan. (Kod. mał. II 53, 55). Dziesięciny z dwu ostatnich wsi należały poprzednio do kaplicy św. Jakóba w Skaryszowie. W r. 1308 włość klasztoru sulejowskiego (Kod. mał. II, 213).

Łęczno, ob. *Demidówka*.

Łęcznowola, r. 1532 *Crasusza Lanka*, wś, pow. łukowski. W r. 1552 stanowi część wsi Krasuse, ma 6 działków szlach., na nich 6 osadn. W r. 1827 wś Krasusze - Łęczna wola miała 37 dm., 178 mk.

Łęczyn, wś i fol. nad rzką Bereźnicą, pow. rówieński, gm. Bereźne, par. praw. Białoszów-

ka (12 w.), 94 w. od Równego, 80 dm., 640 mk., cerkiew fil. drewn.; smolarnia. Niegdyś Babińskich.

Łęczyca, miasto. W r. 1890 miała 8638 mk. Śród stałej ludności było 15 praw,, 3768 kat., 66 prot., 4874 żydów. Powiat miał 106567 mk., z tego w miastach (Ł. i Ozorków) 18790. Sród stałej ludności było 100 praw., 88833 katol., 10962 prot. i 15479 żydów. Najwięeej protestantów było w Ozorkowie (3006) i gminach: Dalików (1430), Chociszew (1374) i Sobótka (1188). Co do pierwotnych dziejów miasta, ob. *Tum* (t. XII). Książęta łęczyccy występujący w dok. są: Konrad 1234 — 1257, Kazimierz syn Konrada 1248 — 1282, Lestco syn Kazimierza r. 1252, Ziemomysł syn Kazimierza r. 1252, Władysław syn Kazimierza 1282 — 1317, Ziemowit 1300, Władysław syn Ziemowita 1333—1355, Bolesław syn Ziemowita 1347 — 1355. Kasztelanowie pierwsi znani są: Cstiborius 1238, Tomasz 1239, Stephanus 1246, Urbanus 1248—1254, Alexius 1292, comes Johannes 1298, 1299, Paweł zw. Ogon 1318—1333. Wojewodowie pierwsi są: Mściwój 1239, Bogusa 1241, Chcibor 1243, Mszczug (Mściwój) 1247, Sbigneus (Spitigneus) comes 1248 — 1254, Setegius 1257, Bogusa 1259 — 1261, Swiętopełk comes 1296—1308. Dominikanie mieli tu swój klasztor w którym przebywa r. 1299 od 18 do 23 lipca Władysław Łokietek, i wydaje dwa akty. Przeor Stanisław występuje w dok. z tegoż roku. (K. W. n. 814, 815, 823). W r. 1345 przebywa tu Władysław ks. dobrzyński i łęczycki, w otoczeniu dostojników ziemi łęczyckiej. (Ulanow. Dok. 313, 27). Żydzi w liczbie 115 zapłacili r. 1576 tylko od 50 głów po 1 fl., ponieważ pozostali jako ubodzy nie mogli wnieść podatku. Do miasta i ziemi łęczyckiej odnoszą się prace: „Księgi sądowe łęczyckie 1385 — 1419“ w wyd. „Teki Pawińskiego“ t. III—V, Warszawa. Potkański Karol „Opactwo na łęczyckim grodzie. (Odbitka z Rozpraw Wydz. hist. filoz. Ak. Um.) Kraków, 1901, str. 100 M. R. Witanowski: „Monografia Łęczycy“, Kraków 1898 r. Kolberg Oskar: „Lud, serya XXII: Łęczyckie“, Kraków 1889, str. VIII i 279.

Łęg 1.) r. 1297 *Lange*, wś nad rz. Wisłą, pow. włocławski. Przed r. 1297 nadaje tę wieś klasztorowi w Lądzie komes Dobiesław syn Krzesława. Do klasztoru należeć mają jeziora, lasy, pasieki, prawo polowania, połowu ryb, a przytem sądownictwo. W r. 1328 drogą zamiany za Godziszewo i dziesięciny z Kłodawy, wieś przechodzi w posiadanie bisk. włocławskich. W r. 1384 zakończył się dopiero szereg procesów, jakie z klasztorem toczył niejaki Zyra z Kościelca, krewny donatora (K. W. n. 761, 983, 1093, 1158). Ob. *Kościelec*. 2) **Ł.**, wś, pow. płocki. Starożytna osada, centr okolicy w której rozsiadł się ród Dołęgów. (Ob. Kwart. hist. t. XVI, 59).

Łęg, r. 1277 *Lank*, wś, pow. krakowski. Leży pod Krakowem i stanowi własność miasta. W r. 1277 podana w liczbie posiadłości klasztoru koprzywnickiego. Konrad opat koprzywnicki, sprzedał tę wieś r. 1394 opatowi w Mogile za 475 grzyw. i pół placu w Krakowie. Poprzednio już nabyć ją mieli rajcowie krakowscy, lecz klasztor miał pierwszeństwo (L. B. III, 382).

Łęg, r. 1252 *Lang*, wś, pow. szremski. W r. 1252 Przemyśl i Bolesław książęta, potwierdzają klasztorowi w Trzebnicy dział ziemi pod Szremem nad Wartą, zw. Łęg nadany przez ks. Władysława, ojca tychże książąt. Na dziale tym siedzieli dwaj bobrownicy książęcy: Pista i Lutuin. Ciekawą historyą tego działu opowiada dokument (K. W. n. 308, 754 1168, 1950).

Łęgonice, starożytna osada, rozłożona po obu brzegach Pilicy i ztąd rozdzielona następnie na dwie odrębne (dziś jedna w pow. rawskim, druga w opoczyńskim). Własność arcyb. gnieźn. w dok. z r. 1136. We wsi rozłożonej po lew. brzegu Pilicy, założyli arcybiskupi kościół par. p. w. św. Jana Chrzc. zapewne już w w. XIII. Wspomina o nim dok. z r. 1374 (K. W. n. 1404, 1697). Na obszarze praw. brzegu zakłada roku 1420 Mikołaj Trąba arcyb. mto na prawie magd. i zarazem zapewne kościół par. p. w. Rozesłania Apost. i św. Maryi Magdaleny. W r. 1623 arcyb. Wawrz. Gembicki ustąpił miasto i wieś kapitule gnieźn., która tu utrzymywała osobnego oficyała i konsystorz dla okolicznych kościołów jako zbyt odległych od Gniezna. Parafią w mieście, arcyb. Trąba nadał klasztorowi miechowskiemu. W r. 1577 miasto Ł. dawało szosu fl. 2 gr. 24, od 2 kom., czopowego fl. 14 gr. 5.

Łęgowo, wś nad rz. Wełną, pow. wągrowiecki. Ustąpiona przed r. 1319 klasztorowi w Łeknie, przez komesa Alberta z dwoma jeziorami. Ustępstwo (darowizna) miało formę sprzedaży. We wsi był kościół par., który też z dochodami ustąpiony został klasztorowi. (K. W. n. 1007, 1105). Kościół ten z parafią przyłączony został r. 1597 do klasztoru wągrowieckiego. Wedle wizyty z r. 1628, był p. w. św. Katarzyny. W r. 1751 Cystersi wznieśli nowy z muru pruskiego, który spłonął na początku wieku bieżącego. Księgi kościelne sięgają r. 1594.

Łęgowski folwark, ob. *Langfuld*.

Łęka Opatowska, r. 1280 *Opathovece*, wś, pow. ostrzeszowski. Własność klasztoru św. Wincentego we Wrocławiu, według dokum. z r. 1280 (K. W., n. 492).

Łęka *Wielka* i *Mała*, wś pow. krobski. „Wlodisso“ sołtys „de Magna Lanka“, w dok. z r. 1282. W dok. z r. 1310 wymienione w pow. ponieckim „Nova et antiqua Lanka“ (K. W., n. 506, 930).

Łękawica, r. 1344 *Lancavicza*, wś, pow. tar-

nowski. W dok. z r. 1344 śród włości Spicymira kaszt. krak., otrzymujących prawo niemieckie (Kod. dypl. pol., III, 213). Bodzanta bisk. krak. nadaje r. 1362 dziesięciny z Koszyc, Koszyckiej Woli i Ł., ołtarzowi św. Krzyża w kaplicy zamku tarnowskiego (Kod. mał., III, 153). W r. 1581 ks. Ostrogski płaci tu od 47 os., 22 łan., $2^1/_4$ łan. sołt., 8 zagr., 2 chał., 10 komor., 10 ubog., 10 rzem., 3 przekup.

Łęki, wś, pow. kutnowski. W dok. z r. 1357 śród włości arcyb. gnieźn. (K. W., n. 1354). W r. 1576 są tu trzy działy Łąckich. Płacą razem od $18^1/_2$ łan., 10 zagr., 3 łan. pustych, 2 rzem., karczmy, 7 osadn. Wieś leży w pow. orłowskim.

Łęki 1.) r. 1347 *Lanka dicta Andree libertas*, wś, pow. myślenicki. R. 1347 nabywa ją Klemens z Branic wraz z Baniowicami (Kod. mał., t. III, 65). 2.) **Ł.** *Górne* i *Dolne*, r. 1536 *Lanki gorne*, *mediocres*, *inferior*, dwie wsi, pow. pilzneński. W r. 1536 Ł. Górne, wieś z kościołem paraf. miała 7 dziedziców. Należało do nich 72 kmieci i 2 karczmy (po 5 grz. płacące). Jedna połowa wsi miała 17 łan. 8 prętów, druga 28 łan. 9 prętów. Czynsz ogólny wynosił grz. 55 gr. 39. Były 4 dwory, 4 folw. Sołtys miał 2 łany, 2 karczmy, 2 zagr. Ocenione były na 1600 grz. Ł. średnie miały 6 właścicieli, 25 kmieci (29 grz.), wójt miał 2 łany, karczmę ($7^1/_2$ grz.), młyn i 8 zagr. Ł. Dolne należały do Zaklików. 3.) **Ł.**, r. 1366 *Lanczke Porambi*, r. 1536 *Lanki major*, wś nad Wisłoką, pow. jasielski. Wspom. w dok. z r. 1366 (Kod. mał., III, 195). W r. 1536 własność Marcina Kamienieckiego, wojew. podolskiego, miała 36 kmieci (18 grz. 36 gr. czynszu), karczmę (5 grz.), dwór, folwark, młyn, pasieki (3 fertony).

Łęki *Wielkie* i *Małe* al. *Łąka*, wś, pow. kościański (szmigielski). W dok. z r. 1233 występuje „dominus Petrik de Pratis". W dok. z r. 1298 wymieniono „Lanki" śród wsi mających kościoły parafialne w archidyakon. poznańskim mniejszym. Kazimierz W. pozwala r. 1362 dziedzicom wsi „Lanczko", t. j. Łęki Małe, przenieść je na prawo niemieckie (K. W., n. 146, 770 i 1474).

Łętkowice, r. 1198 *Lantcovic*, wś, pow. miechowski. Nadała ją klasztorowi w Miechowie przed r. 1198 „uxor Gneomiri cum filio suo" (Kod. mał., II, 13). Na wiecu r. 1224 „in Rozegroch" odbytym, jest obecny „Marcinec de L." Ł., które Klemens kaszt. krak. oddał drogą zamiany, przed r. 1242 klasztorowi tynieckiemu (Kod. mał., II, 65), są to zapewne *Łętowice*. Bodzanta bisk. krak. nadaje r. 1353 dziesięciny swe z Ł. kościołowi w Tłuczaniu (Kod. mał., t. I, 279). Za Długosza (L. B., III, 6), wś miała kościół paraf. fundacyi klasztornej podobno, lecz następnie utraconą została przez klasztor r. 1312, za współudział przełożonego w buncie Alberta, wójta krakow., którego był bratem i przeszła na własność królewską. Władysław Jagiełło nadał ją Janowi z Tęczyna. Za Długosza miała 30 łan. km., 20 karczem z rolą. Dziesięcinę wartości do 80 grz. pobierała prebenda łętkowska w Krakowie. Karczmy dawały plebanowi miejscowemu. Buduje się tu obecnie nowy kościół.

Łętowice, wś, pow. brzeski (Galicya). Być może, iż do tej wsi odnoszą się szczegóły podane w dok. z r. 1242. Ob. *Łętkowice*. W r. 1536 włość bisk. krak. należąca do Radłowa, miała 14 kmieci, karczmę, dwór, folwark, dwa stawki.

Łętownia, r. 1360 *Lanthownia*, r. 1365 *Lanthownycze*, wś, pow. myślenicki. Wspom. w dok. z r. 1360 (Kod. mał., I, 300). Wedle dokum. podrobionego z r. 1365 król Kazimierz nadaje Wirzbięcie z Maleszowa, wś Ł. pomiędzy Myślenicami a granicą węgierską położoną, nad pot. Łętownią, z obszarem po obu brzegach tego potoku i po brzegach innych dopływów Raby, potoków: Wociechów, Wiącierza, Skomielna (Kod. mał., III, 382). Później powstaną tu oddzielne wsi: Więcierza i Skomielna. Cały ten obszar należy r. 1581 do Jordana Spytka, kasztelana krakow.

Łętownica 1.) pow. łomżyński, ob. *Czarnoty*. W r. 1578 Czartosy „Łętownica, w par. Zambrów, mają $11^1/_2$ łan., 3 zagr. w 8 działach szlach. 2.) **Ł.**, wś, pow. ostrowski. Zapewne będzie to dawniejsze Łętowo. Ob. *Dmochy*.

Łętowo, wś, pow. płocki. Istniało tu gniazdo sokole bisk. płockich w XIII w. (Mon. hist. Pol., t. V, 438). Zapewne tę wieś pod nazwą „Lanchowo" wymieniają reg. pob. z r. 1570, w liczbie wsi opata płockiego. Płacono tu od $8^1/_2$ łan., 2 szynkarzy piwa, młyna dziedzicznego. Istniał tu już kościół parafialny.

Łężec, właściwie *Łęże*, r. 1580 *Łęszcze*, u Łukaszewicza *Łęski*, wś, pow. międzychodzki. Kościół par. p. w. św. Katarzyny istniał już r. 1581. Już wtedy odróżniano Ł. Wielkie z kościołem par., własność Kurskich, którzy płacili od 11 półłanków, pół łana młyn., pół łana karcz., 4 zagr., 5 komorn. i Ł. Małe (w par. Chrzypsko) gdzie pleban biezdrowski płacił od 3 łan. km., 3 zagr., 2 łan. sołt., pół łana młynar. W XVII w. siedzą w Ł. Wielkim Cieleccy h. Zaręba, którzy uposażyli r. 1603 kościół na nowo. Wedle wizyty z r. 1725 był kościół drewniany w ruinie. Kto wzniósł nowy niewiadomo. Dziś Ł. Wielki należy do parafii w Lutomiu, a Ł. Mały do Chrzypska.

Łężyce, u Dług. *Lanszyce*, r. 1578 *Lazicze*, wś, pow. opatowski. Dawna własność biskup. lubuskich, miała 9 kmieci na łanach, 2 zagr., karczmę, młyn (dawał pół grz.). Za stacyę królewską (gdy król przybył do Opatowa), dawano po 6 gr., 3 kor. owsa, 10 jaj, 2 sery i 2 kury z łanu (L. B., I, 638). W r. 1570 ks. Ostrogski

płaci tu od 2 os., $8^1/_2$ łan., 2 zagrodn., 2 komorn.

Łężyn, w dok. z r. 1248 *Lausino*, pow. koniński. Kazimierz ks. łęczycki nadaje tę wieś swemu kapelanowi Markowi, który ją przekazuje swym dzieciom i braciom (Ulanow. Dokum., 184, 12).

Łgów, właściwie *Łęgowo*, mylnie *Lgów*, roku 1257 *Langowo*, wś, pow. wrzesiński. W dok. z r. 1257 w liczbie włości komesa Janka, syna Alberta (K. W., n. 364).

Łobaciszki, wś, pow. wileński, gm. Giedrojcie (8 w.); miała 11 dusz rewiz., należała do dóbr Dubinki.

Łobaczów, wś nad Mołoczną, pow. taraszczański, gm. Strzyżawka, st. poczt. Wołodarka (14 w.), 56 w. od Taraszczy, 366 dm., 2214 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, wiatrak. Wr. 1629 w dzierżawie Adama Wilgi.

Łobaczów Legaty, pow. kobryński, ob. *Legaty*.

Łobączówka (tom V, 670, mylnie podane w pow. włodzimierskim), mstko nad rz. Horochówką, pow. dubieński, gm. Beresteczko, st. poczt. Horochów (22 w.), 66 w. od Dubna, 125 dm., 915 mk., cerkiew murowana wzniesiona r. 1855 przez hr. Zamoyskiego i uposażona 70 dz. Do par. praw. należą wsi Wolica i Kołmów. Mstko należało dawniej do włości beresteckiej.

Łobaczyn, wś, pow. włodzimierski, gmina Werba, 1 w. od Włodzimierza, 39 dm., 169 mk.

Łobanówka, wś nad rz. Kamionką, powiat czerykowski, gm. Łobanówka, 93 dm., 630 mk., cerkiew, szkółka. Gmina obejmowała 29 miejscowości, 824 dm., 4505 mk. włościan (2062 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 14,003 dzies. W gm. jest 4128 dz. lasów większej własności i 156 dz. włośc.

Łobany, wś przy ujściu Owsianicy do Uświaczy, pow. wieliski, gm. Uświat.

Łobcza, wś, pow. czerykowski, gm. Dołhe, 81 dm., 385 mk.

Łobgal, fol., pow. poniewieski, gm. Podbirże (10 w.), własność Brauerów, 173 dzies. Ob. *Łaugal*.

Łobodno, u Dług. *Lobodne*, r. 1581 *Łobodna*, wś, pow. częstochowski. W połowie XV w. wś królewska, ma $33^1/_2$ łan. km. i 6 łan. sołtysich, dwa młyny (królewski i sołtysi). Dziesięcinę po 9 gr. z łanu dawano klasztorowi w Kłobucku (L. B., III, 170). W r. 1581 wś należy do grodu krzepickiego, płaci od 21 łan.

Łobokiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (14 w.).

Łobówka, dobra, pow. rzeżycki, Sokołowskich 528 dz.

Łobowo, wś, pow. wieliski, gm. Budnica.

Łobuszczyna al. *Łabuszczyna* (ob. t. V, 565 *Łabuszyna*), wś, pow. miński, gm. Ostrożyce, 36 w. od Mińska.

Łobzów, wś, pow. krakowski. W dok. z r. 1337 występuje Wolmann wiceprokurator krakowski, wójt łobzowski (Kod. kat. krakow., I, str. 210). W r. 1581 wś królewska, ma 24 zagrodn. płacących czynszu po 12 gr. i 1 komor. bez bydła gr. 2.

Łobzów, wś i dobra, pow. słonimski, gmina Dereczyn, 37 w. od Słonima. Wś ma 227 dz.; dobra, Połubińskich 265 dz.

Łobża, wś, pow. klimowicki, gm. Tymonowo, 60 dm., 255 mk.

Łobżenica, miasto, pow. wyrzyski. W roku 1581 w pow. nakielskim, własność Krotoskich, płaciła szosu fl. 38 gr. 12, od 32 bań gorzałcz., od 4 włóczęgów, 1 zagrodn., 142 różnych rzemieślników, 4 szynkarzy wódki, 2 ratajów, 1 pasterza, młyna o 4 kołach. Do dziejów miasta odnoszą się prace: „Przywilej miasta Łobienicy nadany przez Jana Korzboka Łąckiego“. Wydał z rękopisu w zbiorach Tow. Przyj. Nauk, Władysław Łącki z Posadowa. Poznań, 1883 rok. Hanow, Geschichte der Parochie Lobsenz (Ob. Wuttke, Staedtebuch, str. 361). Przyborowski Józef: „Mennica Łobżenicka“ (Bibl. Warsz., 1860 r., I, 713). Łukaszewicz Józef: „Słówko o mennicy Łobżenickiej“ (tamże, 1860 r., t. II, str. 484).

Łoców, pow. lucyński, własność Gajewskich, 421 dz.

Łodejkiszki, fol., pow. wiłkomierski, gmina Krupiszki (14 w.).

Łodyga, *Ładyga*, zaśc., pow. trocki, gmina i dobra skarb. Międzyrzecze (7 w.); miał 17 dusz rewiz.

Łodyna, wś, pow. liski. Wś wststwie przemyskiem, osadzona około r. 1560 przez Dmitra Wojna ze wsi Berehy. Było 14 kmieci na półłankach. Prócz czynszów mieli dawać popiół i tramy. Dochodu zł. 12 gr. 4.

Łódź. Przedstawić za pomocą ścisłych cyfr zarys zdumiewającego rozwoju Ł. jest rzeczą niemożliwą, bo sama szybkość, bujność i zmienność cechujące objawy gorączkowego życia tego zbiorowiska ludzkiego, zrastającego się powoli i z trudnością w organiczną całość, nie pozwalają skontrolować i ustalić cyfrowo czynników ni rezultatów tego życia. Zarówno cyfry ludności, jak produkcyi przemysłowej są nieścisłe i przybliżone tylko. Obszar zabudowany obecnie zajmuje około 30 klm. kw. (25 w. kw.). W r. 1887 Ł. miała wedle urzędowego obliczenia 117,431 mk., w rzeczywistości zaś około 150,000. Śród stałej ludności obliczonej na 59,111 było 14,533 żydów. Śród niestałej żydzi stanowili większość. Posesyi było 2068, z tych 967 drewnianych. Sklepów 621, szynków i piwiarni 422, restauracyj 38, hoteli i zajazdów 11. Obszar ogólny obliczano na 2057

dz. 1537 saż., z tego było własnością gminy miejskiej 899 dz. roli, 32 łąk i 481 dz. lasu. W r. 1887 istniało tu około 200 większych zakładów fabrycznych, zatrudniających do 30,000 robotników i do 1600 warsztatów tkackich domowych, znikających z każdym rokiem. Z większych fabryk 131 używało 169 motorów parowych lub gazowych o sile 16,000 koni, zużywających dla wyrobienia pary w 233 kotłach około 120 wagonów węgla dziennie. W pozostałych 69 zakładach posługiwano się siłą rąk. Warsztatów tkackich ręcznych było do 3000, mechanicznych około 11,000. Do wyrobu przędzy służyło 250 t. zw. asortymentów obejmujących 525,000 wrzecion. Razem produkcya wyrobów bawełnianych dosięgła 30 milion. rubli, z tego połowa przypada na zakłady Szajblerów, około 6 milionów wyrobił Poznański, Geyer $2^1/_4$ mil., Heinzel i Kunitzer $1^1/_2$ mil. Innych gałęzi przemysłu produkcya sięgała od 30 do 35 milionów rubli. Wśród zakładów przerabiających wełnę pierwsze miejsce zajmowała fir. Juliusza Heinzla z produkcyą roczną do $3^1/_2$ mil. rubli. Zmiana opłat celnych od bawełny wywołała powstanie całego szeregu nowych gałęzi przemysłu jak: wyrobów jedwabnych, pluszu i aksamitu, wstążek, trykotaży, koronek, kapeluszy, guzików, wyrobów chemicznych i innych. W r. 1890 wedle danych zebranych przez Komitet statystyczny warszawski, Ł. miała 65,309 mk. zapisanych do ksiąg stałej ludności i 64,728 do ksiąg niestałej ludności. Po odtrąceniu ze stałej ludności nieobecnych w liczbie 4810, ogólna ludność wynosiła 125,227, w tem poddanych obcych 7129. Powiat łódzki miał 239,069 mk., w tem 141,090 w miastach a 97,979 we wsiach i miasteczkach. W powiecie było 156,841 mk. stałych i 82,228 zapisanych do ksiąg ludności niestałej, w tej liczbie 8520 obcych poddanych. Śród stałej ludności miasta Ł. było 24,827 prot., 24,387 katol., 252 prawosł. i 15,843 żydów. Śród ludności stałej powiatu: 86,285 katolików, 60,153 protest., 351 prawosł., 27,863 żydów. W przyległych do miasta gminach ludność wynosiła: Radgoszcz 18,916 mk., Bruss 6265, Nowosolna 5303, Chojny 5433. W gminach tych śród stałej ludności było do 13,000 protestant. W gm. Radgoszcz było też 3149 żydów. Według spisu jednodniowego z r. 1897 miała Ł. 314,780 mk. W porównaniu z cyfrą z 1 stycz. 1890 r. przyrost wynosił więc około 190,000 w ciągu lat siedmiu, co wydaje się nieprawdopodobnem. Należałoby przypuszczać, iż dane z r. 1890 były o wiele niższe od rzeczywistych Obecnie przypuszczalna ludność przewyższa zapewne 360,000. W tej liczbie mieści się około 100.000 niemców, około 100,000 żydów. Prawosławnych w r. 1895 liczono 2590. Ludność polska, przeważnie katolicka, stanowi przeszło $40^0/_0$. Początkowo była to wyłącznie ludność robotnicza, dziś zwiększyła się znacznie inteligencya polska przez napływ techników, prawników, lekarzy, przemysłowców. Lekarzy przebywa stale w Ł. do 150. Ł. posiada obecnie 3 cerkwie (parafialną, pułkową i kaplicę przy ochronce ruskiej), trzy kościoły par. katolickie a czwarty p. w. św. Stanisława Kostki buduje się obecnie, dwa kościoły ewangelickie, kościół babtystów, dom modlitwy braci morawskich, dwie synagogi, cztery szpitale (miejski św. Aleksandra, Czerwonego Krzyża, Szejblerów i Poznańskich), Przytułek dla starców chrześc. tow. dobr., trzy ochrony tegoż towarzystwa, ochronkę ewangelicką, ochronę żydowską, szkołę przemysłową, dwa gimnazya (męzkie i żeńskie), szkołę rzemiosł chrześ. tow. dobr., szkołę rzemiosł żydowską, szkołę miejską 4 klas., 24 szkół elementarnych chrześc., 6 szkół element. żydow., 54 szkół prywatnych, Zjazd sędziów pokoju i 13 okręgów sądów pokoju, Zarząd policmajstra i 4 zarządy cyrkułów policyjnych, straż ogniowa ochotnicza z 4 oddziałów złożona, pogotowie ratunkowe, zarząd poczt.-telegr. z dwoma oddziałami, urząd powiatowy i kasa, zarząd monopolu, akcyza, magistrat, dyrekcya naukowa, zarząd telefonów, zarząd tramwajów elektrycznych, gazownia, giełda, 22 towarzystw akcyjnych i składy 27 towarzystw z innych miast, 15 towarzystw wzajemnej pomocy, 2 banki, oddział banku państwa, 3 filie bankowe, oddział łódzki tow. popierania handlu i przemysłu, towarzystwo lekarskie, chrześc. tow. dobroczynności, 3 towarz. cyklistów, 2 śpiewackie, 1 muzyczne, 1 strzeleckie, klub, 2 teatry stałe, 5 pism peryodycznych (3 polskie, 2 niemieckie). Fabryk liczono 576, z tych 13 zatrudniało więcej, niż 1000 robotników, 12 fabr. od 500 do 1000 rob., 21 fabr. od 100 do 500 rob., 102 fabr. od 50 do 100 rob., 231 fabr. od 15 do 50 i 127 mniej, niż 15. Ogółem pracowało 65,480 robotników. Produkcya fabryczna w r. 1890 miała wynosić 50,147,300 rb., w r. 1899 do 72,291,000 rb. W rzeczywistości była ona większą i dochodziła podobno do stu milionów. W mieście znajduje się obecnie 5041 nieruchomości, z tych: 2586 jest własnością żydów, 2151 należy do ewang., 501 do katolików a 163 do prawosławnych. Na wzrost dalszy miasta wpłynie zapewne wiele przeprowadzenie kolei warszawsko-kaliskiej, której stacya odległą jest 127 wiorst od Warszawy. Zbliża ta linia Ł. z Warszawą, a więcej jeszcze z centrami przemysłowymi Zachodu. Lesiste i błotniste płaskowzgórze, na którym rozłożyło się miasto, nadane zostało biskupom włocławskim, zapewne w pierwszych latach po założeniu biskupstwa, podobnie jak przyległa kasztelania chropska, śród której powstały Pabianice, nadaną była przez Władysława Hermana, kapitule krakowskiej. Książęta obdarzając duchowieństwo takiemi puszczami, mieli na celu osiągnięcie

tą drogą zaludnienia i rozwoju pracy kulturalnej na takich obszarach. Jednakże dla braku przyjaznych warunków, zarówno klucz pabianicki, jak i dobra biskupów włocławskich w okolicy Łodzi wolno się rozwijały i mało ściągały osadników. Zbilut biskup włocławski oddał wieś Ł. i przyległą Widzewnicę (Widzew) wioseczkę (villula), kanonikowi Piotrowi Sliwce, w dożywotnie posiadanie. Następca Zbiluta, biskup Jan, chcąc podnieść te biedne i nieludne wioski, oddaje takowe r. 1387 do osadzenia na prawie średzkiem, Januszowi synowi Piotra, sołtysowi wsi Łodzia. Sołtys ów otrzymuje po dwa łany w Ł. i Widzewnicy z łąkami, lasami, pasiekami. Osadnicy będą mieć trzy lata wolności w Ł. a 14 lat w Widzewnicy, poczem płacić będą po pół grzywny czynszu z łanu i dawać ćwierć urny miodu, czyli tak zwaną rączkę miary łęczyckiej, prócz tego po 30 jaj, 2 kury i jeden ser z łanu. Czynsze te dawać będą kanonikowi Sliwce a po jego śmierci biskupom. Sołtys z karczem w Ł. i Widzewnicy będzie brał dla siebie trzecią część dochodu, również trzeci denar z kar sądowych. Wedle dokumentu Ł. należała do okręgu wolborskiego, ziemi łęczyckiej (Ulanowski, Dok. kujaw., 268, 90). Kiedy otrzymała prawo miejskie niewiadomo. Wedle Lib. Ben. Łaskiego (II, 381 i 2) istnieje około r. 1520 miasto „Łodzia“ mające 30 łanów osiadłych i przy mieście wieś „Lodzya antiqua“ tudzież folwark biskupi. Przy obfitości wód istnieje tu kilka młynów: dwa plebańskie, biskupi i wójtowski. Dziesięcinę z łan. miejskich dawano kolegiacie łęczyckiej. Kościół par. p. w. Wniebowz. N. P. Maryi powstał zapewne bardzo wcześnie, może przed założeniem miasta. Pleban miał prócz ogrodów i placów trzy łany (1 miejski i dwa we wsi Stara Łódź), pobierał meszne po 2 gr. z łanu i po groszu z domu od bezrolnych i po 2 gr. od warzących piwo. Wieś Radogoszcz należała pierwotnie do par. w Zgierzu a później włączona do Łodzi. Miasto Ł. w pow. orłowskim płaciło r. 1576 szosu 6 grzyw. (poprzednio 3). Z powodu świeżego pożaru dali od 5 domów 10 gr., od bań gorz. gr. 24, od szynku piwnego gr. 6, szynku wódki gr. 6, od 1 komor. gr. 6, od 1 rzem. gr. 4, od 4 łanów po gr. 20. Ogółem fl. 4 gr. 16. Jednocześnie wieś „Lodzya antiqua“ płaciła od 5 łan., 2 łan. wójt., młyna wójt., 2 młyn. dorocznych, 1 rzem., 5 osadn., 1 os. wójt. W r. 1800 Ł. miasteczko w pow. brzezińskim ma 72 dm., 361 mk. Poważniejszych monografii poświęconych Ł. od czasów książeczki Flatta, nie doczekaliśmy się jeszcze. Mnóstwo opisów miasta, rozpraw o przemyśle łódzkim, stosunkach społecznych, mieszczą czasopisma warszawskie, miejscowe łódzkie polskie (Dziennik łódzki, Rozwój), niemiecka „Lodzer Zeitung“, kalendarze łódzkie, zwłaszcza „Czas“ w ostatnich latach wydawany, piotrkowski „Tydzień“, wreszcie czasopisma rosyjskie i niemieckie zagraniczne. Bibliografię druków łódzkich zebrał i ogłosił M. B.: „Opis bibliogr. druków łódzkich“, Łódź, 1896 r., str. 48. Podano tu tytuły 384 druków jakie od r. 1846 do 1896 w różnych językach wydane zostały w Ł. Są to przeważnie różnojęzyczne katalogi, broszury reklamujące różne fabryki i wreszcie wydawnictwa beletrystyczne. W r. 1888 niemiecka „Lodzer Zeitung“ z okazyi obchodu 25-lecia swego wydała illustrowany obficie dodatek, mieszczący „Beitraege zur Geschichte der Staedte Łódź, Zgierz und Pabianice“. Podano tu dość bogate szczegóły tyczące się rozwoju miasta i powstawania jego kościołów, szkół i różnych instytucyi. Staraniem tejże gazety wydany został r. 1902 „Plan miasta Łodzi z przedmieściem Bałuty“ wskazujący rozmieszczenie ważniejszych instytucyj i budowli.

Łódź, r. 1298 *Locza*, r. 1580 *Lodzya*, wś, pow. poznański. Kościół par. tutejszy wymieniony w dok. z r. 1298 (K. W., n. 770). W r. 1580 mają tu działy: Jan Marszewski, podsędek kaliski i Wojciech Ciświcki. Płacą od 3 łan., ćwierci młynarskiej, 3 zagr., 3 kom., 2 rybaków, 1 rzem.

Łodzianówka 1.) wś, pow. nowogradwołyński, gm. Czartorya Nowa, 40 w. od mta pow., 36 dm., 360 mk. 2.) Ł. *Nowa*, os., tamże, 10 dm., 200 mk. 3.) Ł., kol. niemiecka, pow. żytomierski, gm. Puliny (6 w.), par. praw. Strybież (3 w.), szkoła, wiatrak, garbarnia.

Łodzienięta (t. V, 680 *Łodziacienięta)*, wś włośc., pow. oszmiański, gm. i dobra skarb. Traby; miała 16 dusz rewiz.

Łodzinka, wś, pow. dobromilski. Wś ta w starostwie sanockiem, nadaną została przed r. 1565 wraz z miastem Tyrawą, w dożywocie Zofii Drohiczańskiej, z domu Straszównie. Miała 12 kmieci na $6^5/_8$ łan. Pop dawał korzec owsa, 4 kury, jaj 24 i jagieł dwie misy.

Łogańska Góra, chutor należący do Huty Tywrowskiej, pow. winnicki.

Łogumowicze, wś i dobra, pow. oszmiański. Ł. z fol. należały do bojarzyna Kijana, który przyjąwszy chrzest, fundował podobno około r. 1250 kościół i klasztor dominikanów w Lubczu i nadał mu Ł. Niewiadomo kiedy zostały Ł. wcielone do ststwa dudzkiego. W r. 1653 wś i dwór Ł. należące do tegoż ststwa, zwane były „starostwem łotewskiem“. W r. 1796 cesarz. Katarzyna darowała Ł., wydzielone ze ststwa, Rachmanowi, który r. 1798 sprzedał je za 20 tysięcy rb., Korsakowi, ten zaś r. 1800 za 32 tysiące rb., Samuelowi Wołkowi Łaniewskiemu. Z ręką wnuczki jego Weroniki Wołkówny przeszły Ł. do Milewskich.

Łoh Dubowy, wś, pow. homelski, gm. Wylewo (5 w.), 74 dm., 379 mk.

Łohnowicze, wś, pow. wołkowyski, gmina Krzemienica, 95 dz.

Łohowino, wś i fol., pow. horecki, gmina Szawniewo (10 w.). Fol. należy do dóbr Starosiele.

Łohowo, wś, pow. wieliski, gmina Makłaki.

Łohozanka, fol., pow. ihumeński, Michała Jasztołda-Howorki, 90 dz.

Łohwin, wś nad Rosią, pow. skwirski, gmina Parchomówka, st. poczt. Wołodarka (3 w.), 28 w. od Skwiry, 352 dm., 1843 mk., cerkiew, szkółka cerk., kaplica, młyn.

Łohwinowicze, wś, pow. słucki, gm. Zaostrowicze, 53 w. od Słucka.

Łohwińska, pow. skwirski, ob. *Konstantynówka.*

Łohwiny, wś, pow. święciański, gm. Kobylnik (7 w.); miała 26 dusz rewiz., należała do dóbr Iskrzyn.

Łohy, wś, pow. sieński, gm. Obczuha (3 w.), 33 dm., 274 mk.

Łojcie 1.) trzy wsi, pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (10), Konstantynowo (6) i Owanta (4 w.). Położona w gm. Owanta należy do Koziełłów, ma 306 dz. 2.) Ł., pow. trocki, gmina Sumiliszki. Pod wsią dwa kurhany, w uroczyskach Ginej i Kaplica.

Łojewo, r. 1193 *Loiovo,* wś, pow. inowrocławski. Własność klasztoru w Strzelnie, wedle dok. z r. 1215. Dziesięciny ze wsi od r. 1215 pobiera biskup włocławski (K. W., n. 32, 84).

Łojki 1.) wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Siemiatycze, 46 w. od Bielska. Stanowi przedmieście Siemiatycz. Osadnicy siedzą na prawie wieczysto-czynszowem. 2.) Ł., wś, pow. kobryński, gm. Siechnowicze, 61 dz.

Łojłuny, *Lajłuny,* dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (7 w.), Pietraszewskich 240 dz.

Łojnartyszki, wś, pow. telszewski, gmina Wornie (20 w.).

Łojowice, w dok. *Loevici,* wś, pow. sandomierski. W r. 1166 na życzenie księżnej Maryi, żony ks. Bolesława wsi: Złota i Łojowice stanowiące własność katedry św. Wacława (w Krakowie), prócz karczmy i dziesięciny należących do kościoła św. Piotra w Sandomierzu, zostały zamienione z kapitułą krakowską, na wsi: Skotniki i Swiężyca i las nad rzką zw. „Radoband" dziś wieś Radowąż). Ob. Kod. kat. krak. (I, 1).

Łojtele, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gmina Androniszki (7) i Towiany (8 w.).

Łokacze, mstką nad rzką Świnorojką, pow. włodzimierski, gm. Chorów, 26 w. od Włodzimierza; 358 dm., 2318 mk., cerkiew, kaplica, kościół katol., synagoga, 4 domy modl. żydow., szkoła. W r. 1570 kn. Mikołajowa Zbaraska wnosi od 20 dym. rynk. po 4 gr., 71 dom. ulicz. po 2 gr., 61 ogr. miej. po 1 gr., 17 rzem. po 4 gr., 4 przekup. po 7 gr., 4 kół młyn. po 24 gr. W r. 1577 ks. Michał Czartoryski wnosi od 24 dym. łanow. po 20 gr., 1 dymu półłank. 10 gr., 19 ogr. po 4 gr., od 4 lóźn. po 12 gr., 20 kom. po 4 gr. W r. 1583 ks. Roman Sanguszko płaci od 16 dym. rynk. po 6 gr.. od 57 dom. uliez. i przedm. po 4 gr., od 10 nędzn. chałup po 2 gr., od 2 rzeźników, 4 piekarzów, 3 solenników, 3 luźnych, 60 ogr. miejskich, 18 łanów, 12 rzem., 3 kół waln., 1 stępn., 2 popów. W r. 1589 wnosi on 11 fl. 4 gr. szosu, od 18 łan. po 30 gr. 18 fl., od rzeźników, rzemieślników, soleników, piekarzów, popów, z luźnych, z ogrodników, z kół mącznych i stępnego 23 fl. 27 gr., czopowego per arendam 60 fl., wogóle 113 fl. 11 gr.

Łokagiry, wś włośc., pow. wileński, gmina Janiszki (2 w.); miała 21 dusz rewiz , należała do dóbr Inturki.

Łokarewka al. *Łukarewka,* wś, pow. dubieński, gm. Malin, par. praw. Kosarew (3 w.), 19 w. od Dubna, 21 dm., 207 mk.

Łoki, dwór, pow. kowieński, gmina Janów (4 w.), Francuzowiczów 55 dz.

Łoknica, wś i dobra, pow. bielski gub. grodzieńskiej, gm. Pasynki, 8 w. od Bielska. Wś ma 196 dz.; dobra Łyszczyńskich, 220 dz.

Łokucie, wś, pow. horecki, gm. Niczyporowicze (5 w.), 41 dm., 184 mk., st. poczt.

Łokutki, wś, pow. włodzimierski, gm. Huszcza, 11 dm., 68 mk.

Łołujcie, wś, pow. święciański, gm. Kukuciszki (15 w.); miała 8 dusz rewiz., należała do dóbr Naniszki.

Łomaczanka, *Łomaczynka,* wś, pow. kowelski, gm. Powursk, 24 w. od Kowla, 46 dm., 310 mk.

Łomaczyno 1.) wś, pow. orszański, gmina Barań, 24 dm. 2.) Ł., wś, pow. dzisieński, gm. i dobra Łużki (2 w.); miała 39 dusz rewiz.

Łomaki Nowe al. *Guże,* wś, pow. poniewieski, gm. Czypiany (7 w.), 47 w. od Poniewieża. Kaplica katol. drewn. par. Wobolniki, p. w. św. Jerzego z r. 1726.

Łomanie, słoboda, pow. łucki, gm. Silno.

Łomasze, wś, pow. słonimski, gm. Kostrowicze. 258 dz.

Łomianka, dwór, pow. kowieński, gm. Janów (6 w.).

Łomiańska Buda, zaśc., pow. kowieński, gm. Krasne (7 w.).

Łomie, wś i dobra, pow. rossieński, gm. i par. Botoki (8 w.), kaplica katol. drewn. p. w. N. M. Panny, z r. 1766. Dobra, 760 dz. należą do Szulców.

Łomna, wś nad Wisłą, pow. warszawski. Według dok. z r. 1254 istnieje tu kaplica zostająca pod zarządem klasztoru w Czerwińsku. W r. 1580 Wojciech Godlewski, rządzca opata czerwińskiego płaci tu od $14^1/_2$ łan., 8 zagr., młyn, 1 łan wójt., bania gorzałczana. Popowski proboszcz miejscowy od 4 zagr. z rolą.

Łomna, wś, pow. bocheński. Ob. *Polom.*

Łomnica, szczyt w Tatrach. Ob. Janota:

„Wycieczka na Ł.“ (Tyg. Ilustr., n. 30 do 36, r. 1868). Eljasz W.: „Wycieczka na Ł.“ (Kłosy, n. 943, 948, r. 1883).

Łomnica, wś, pow. czarnkowski. Według wizyt z r. 1641 i 1738 istniał tu kościół filialny a przy nim szkoła.

Łomonosowa, wś nad Obolą, pow. horodecki.

Łomosze, fol., pow. lepelski, własność Hajkiewiczów, 35 dz.

Łomowate, wś nad Dnieprem, pow. czerkaski, gm. Chudiaki, st. poczt. Czerkasy (24 w.), 395 dm., 2219 mk., cerkiew, szkółka cerk., 16 wiatraków, olejarnia.

Łomsk, wś, pow. sieński, gmina Obczuha (10 w.), 47 dm., 327 mk.

Łomsodzie, wś, pow. rossieński, gm. Wewirże (6 w.).

Łomy 1.) wś, pow. sokólski, gm. Ostra Góra, 26 w. od Sokółki, 208 dz. 2.) **Ł.,** wś nad rz. Uszą, pow. rzeżycki, gm. Galany, 16 dm., 190 mk., dom modl. starowierców.

Łomysz *Stary* i *Nowy*, dwa fol., pow. rzeczycki, Aleksandrowiczów 2160 dz.

Łomża, r. 1436 *Lompza*, miasto. Wspom. w dok. z r. 1436 (Kod. maz. 186). W r. 1578 płaci miasto szosu fl. 64, czopowe za rok od 721 warów (każdy po 9 beczek cenionych po gr. 40) po gr. 40 od waru, wynosiło fl. 961 gr. 10. Od 123 barył miodu gotowanego po gr. 4 od baryłki. Od 22 bań gorzałczanych po gr. 24, od 10 szynkarzy wódki po gr. 12. Od cechu zjednoczonych kowali, mieczników, woźników, bednarzy, od 29 osób po gr. 20. Od cechu szklarzy, powroźników, rymarzy fl. 22. Od cechu szewców od 42 osób po gr. 30. Od 14 rzeźników po gr. 60. Od 1 przekupki, od 18 krawców po gr. 30, od 42 piekarzy chleba po gr. 15, od 32 kuśnierzy po gr. 30, od 9 garncarzy po gr. 30, od 35 przekupniów po gr. 30, od prasołów fl. 11, od 23 postrzygaczy po gr. 30, od 20 rybaków po gr. 16, od kołodzieja nienależącego do cechu, 1 chirurga, 1 aptekarza fl. gr. 15, od komorników i włóczęgów fl. 27. Ogółem fl. 1375 gr. 15. Drogosz wójt płacił od $39^1/_2$ łan. przedmiejskich i 4 wójtowskich. Andrzej Tarnowski od $2^1/_2$ łan. Wieś Stara Łomża od $11^1/_4$ łan. Ziemia łomżyńska dzieliła się wtedy na powiaty: łomżyński, kolneński, zambrowski i ostrołęcki. W r. 1890 miasto Ł. miało 18,409 mk. Śród zapisanych do ksiąg stałej ludności w liczbie 15,500 było 479 praw., 6,250 kat., 240 prot., 8531 żydów. Powiat miał 97,410 mk., gubernia cała 602,787 mk. Śród stałej ludności gubernii było 1635 praw., 513,851 katol., 7080 prot. i 109,451 żydów. W miastach było 71,961 mk., a w gminach wiejskich i miasteczkach 561,862. Co do produkcyi fabrycznej to w r. 1897 gubernia miała 156 fabryk, zatrudniających 2036 robotników z produkcyą roczną na 2.248,000 rubli. Najwyższe sumy przypadają na młyny (595 tysięcy rubli), cukrownie (360 tys.), gorzelnie (222 tys.), tartaki (226 tys.), cegielnie (178) i browary (169). Do miasta i gubernii odnoszą się prace: Grzeg. Worobiew: „Historyczny opis Ł.“ (Istoricz Wiestnik“ r. 1900). Tenże sam badacz opracował opis zabytków z całego obszaru gubernii łomżyńskiej. Budziński: Korespond. z Ł. w sprawie wykopalisk zabytków przedhistor. (Przegląd bibl. archeol. t. III, r. 1882). Gloger Z: Dawna ziemia Łomżyńska. (Bibl. Warsz. t. II, r. 1876).

Łomżyca, wś, pow. łomżyński. Roku 1430 „Stan. Łomzica advocatus de Łomzica“ sprzedaje 40 łan. we wsi Cedzino Piotrowi z Porytego. (Kapica Herbarz, 333).

Łomżyno, wś, pow. wilejski, gm. Łuczaj (12 w.); należała do dóbr Stary Dwór.

Łoniele, w spisie *Łapiejle*, dwór, pow. poniewieski, gm. Remigoła (8 w.), Bławdziewiczów, 47 dz.

Łoniowa, wś, pow. brzeski (Galicya). W r. 1321 Nankier, bisk. krak. nadaje las biskupi „Lunow“ Gallowi i Radostowi z Łysej Góry, dla osadzenia na 40 łan. wsi na prawie niemieckiem. Osadnicy po 18 latach wolności, płacić będą po 8 skojców czynszu z łanu (Kod. kat. krak. II, 2).

Łonka, ob. *Łąka*.

Łonkiałka, dobra, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (1 w.).

Łonnica, dwa folw., pow. orszański, Denisowych, 1090 dz. (644 lasu).

Łońsk, pow. dzisieński. Niegdyś attyn. Szarkowszczyzny, Zenowiczów, ks. Sapiehów, od 1750 Łopacińskich, 1852 r. Józefa Romanowicza.

Łontajnie, wś, pow. kowieński, gm. Krasne (15 w.).

Łopacin, wś i dobra, pow. czerykowski, gm. Malatycze, 37 dm., 196 mk. Dobra, dziedzictwo Wigurów, 358 dz. (189 lasu), młyn, folwark; Mackiewiczów, 360 dz. (263 lasu). Nadane były podobno przed r. 1500 przez ks. Michała Mścisławskiego, Bohdanowi Łopacińskiemu h. Lubicz, za zasługi przodka jego Wilhelma, zabitego w bitwie pod Grunwaldem. W roku 1858 były własnością Zofii z Parczewskich (nie Garczewskich) Markiewiczowej.

Łopaczewicze, fol., pow. wilejski, gm. Sitce, r. 1865 Osowskich.

Łopajcie, wś, pow. telszewski, gm. Żórany (10 w.).

Łopalis, zaśc., pow. telszewski, gm. Wornie (8 w.).

Łopaszczewo, wś, pow. witebski (dawniej suraski), par. Stanków.

Łopateń, urocz. pow. łucki, gm. Silno, 10 dm., 173 mk.

Łopatki, os., pow. witebski, gm. Kuryno, kaplica, gorzelnia, młyn wodny.

Łopatniki, wś, pow. sieński, gm. Rasna, 20 dm., 105 mk.

Łopatno, wś, pow. opatowski. W dok. z r. 1881 przy boku opata tynieckiego występuje Borzywój z Ł. (Kod. dypl. pol. III, 325). W r. 1578 „Loppattno major“ w par. Gryzi Kamień. Zborowska do której należą wszystkie wsi w tej parafii, płaci od 10 osad., $2^1/_2$ łan., 2 zagr.

Łopatowicze, wś, pow. klimowicki, gmina Tymonowo, 49 dm., 209 mk.

Łopatowszczyzna, wś, pow. dzisieński, gm. Głębokie (2 w.), 14 dusz rewiz.

Łopatycka, słoboda, pow. owrucki, gmina Olewsk, 129 w. od Owrucza, 45 dm., 293 mk.

Łopatycze, wś i folw., pow. bychowski, gm. Dołhy Moch (7 w.), 35 dm., 235 mk. Fol., od r. 1881 Derżańskich-Dekterewych, 377 dz.

Łopatycze, wś nad Uborcią, pow. owrucki, gm. Olewsk (12 w.), 127 w. od Owrucza, 140 dm., 672 mk., cerkiew drew. z r. 1780, uposażona 43 dz. z nadania Pruszyńskiego r. 1784. Do par. praw. należą wsi: Zolna, Dołhosiele, Kamionka i Słoboda Łopatycka.

Łopatyn, wś nad jez. Sietino, pow. homelski, gm. Pokolubicze (5 w.), 125 dm., 498 mk.

Łopatyn, wś, pow. berdyczowski, gm. Czerniatyn Mały, par, i st. poczt. Samhorodek (7 w.), 43 w. od Berdyczowa, 62 dm., 585 mk., kaplica kat., szkółka, 2 młyny.

Łopatyńce, wś, pow. lityński, gm. i par. Meżyrów, 83 dm. 563 mk., cerkiew, szkoła.

Łopatynka, wś, pow. lipowiecki, gm. i par. praw. Oratów, st. poczt. Ilińce (15 w.), 25 w. od Lipowca, 83 dm., 432 mk., cerkiew filial, szkółka.

Łopatyszki, dwór, pow. szawelski, gm. Podubis, Kiersnowskich, 77 dz.

Łopawsze, wś i kol. nad Styrem, pow. dubieński, gm. Boremel, 35 w. od Dubna. Wś ma 94 dm., 582 mk., cerkiew drewn. z r. 1872, cerkiew fil. we wsi Łysin; kol. 30 dm., 211 mk. W r. 1570 Michała Chrynickiego (Hrenickiego), który w r. 1583 w nosi z 9 dym., 8 ogr., $^1/_2$ koła.

Łopciszki, zaśc., pow. trocki, przy wsi Prozoryszki.

Łopie, wś i dobra, pow. kowieński, gm. Krasne (24 i 27 w.). Mają tu Kuźminowie 32 dz., Worobiewowie 41 dz., Stasiukonisowie 41 dz., Szwegżdowiczowie 32 dz., Laudańscy 23 dz., Piotrowscy 7 dz., Rymdejkowie 88 dz., Szuksztowie 18 dz. Dobra do Sokołowskich, 1128 dz. Nadto Dzierdziewscy w Ł. i Bitwanach mają 113 dz.

Łopienica Mała, mstko i dobra, i *Ł. Wielka*, dobra, pow. wołkowyski, gm. Izabelin, 15 w. od Wołkowyska. Mstko ma 25 dm., 253 mk., cerkiew, dom. modl. żyd., 400 dz. włośc., 35 dz. dwor. i 47 dz. cerk. Dobra Ł. Mała, Bułharynów, 814 dz., Ł. Wielka, Józefowiczów, z folw. Maćkowszczyzna, Kościukin i Szambalin 941 dz. Par. praw., dek. (błagoczynia) Podoroś, 1766 dusz.

Łopiennik, wś, pow. krasnostawski. W r. 1565 wś ta w ststwie krasnostawskiem składała się z trzech części: Wola Łopienicka, Łopiennik ruski i Ł. lacki. Wola miała 19 kmieci na półłankach 7 pustych, 4 zagr. Ogółem dochodu zł. 31, gr. 10, den. 12, L. ruski 39 kmieci, na półłankach, 6 łan pustych, 6 zagr., 2 karczmarzów. Ogółem zł. 71, gr. 3, den. 6. Ł. lacki, 16 kmieci na półłankach, $3^3/_4$ łan. pustych, 9 zagr., 3 karczm. z rolami. Ogółem zł. 69, gr. 20, den. 12, cztery stawy dawały rocznie zł. 160. Wedle reg. pob. z r. 1564 Ł. duplex płaci od 46 łan., 20 zagr., 4 kom., 4 rzem., cerkiew; K. nobilium od 2 łan., na których siedzą Chojeńscy. We wsi istnieje kościół parafialny. Do gumna folwarcznego w Ł. zwieziono r. 1565 żyta ozimego kop. 895, jarego 70, pszenicy jarej 63, jęczmienia 131, owsa 780, tatarki 74, grochu 37.

Łopowicze, wś, pow. mohylewski, gmina Szklów (8 w.), 18 dm., 94 mk.

Łopuchowa, r. 1362 *Łopucka*, wś, pow. ropczycki. Wspom. w dok. z r. 1362 (Kod. mał. I, 314). W r. 1536 wieś królewska należąca do Góry w ststwie ropczyckiem. Miała 34 kmieci na nierównych działach. Dawali czynszu 10 grz. bez 2 gr. Wójt miał $2^1/_2$ łan., karczmę dającą $2^1/_2$ grz.. 1 zagr. Na tych łanach był dwór, młyn i 3 stawy. Oceniono wójtostwo na 100 grz. Trzymał je szlachetny Mik. Stasiowski

Łopuchówka, wś, pow. bielski, gub. grodz., gm. Łosinka, 26 w. od Bielska, 249 dz.

Łopuchowo, wś, pow. słonimski, gm. Mieżewicze, 22 w. od Słonima, z chut. Grabina 980 dz. Pod wsią w urocz. Pienne Błoto, wał z wielkich kamieni, tworzący jakoby obwarowanie uroczyska. W pośrodku błota wyniosłość zwana Grud, otoczona rowem,

Łopuchowo, wś, pow. obornicki. Wcielone do nowo założonej parafii w Gaci r. 1325. (K. W. n. 1059).

Łopusz al. *Łopusze*, okolica, pow. bielski, gub. grodz., w dawnej ziemi drohickiej, gm. Narojki, par. kat. Ostrożany, 114 dz. Gniazdo Łopuskich.

Łopuszanka, r. 1585, *Łopuszanka mala*, wś, pow. dobromilski. W r. 1565 wś w ststwie przemyskiem, nad pot. Łopusznicą. Zaczął ją sadzić przed dwu laty Paweł kniaź na surowem korzeniu. Było 4 kmieci na półłankach, kniaź i pop. Popiół i tramy mieli dawać. Dochód wynosił gr. 28.

Łopusznica 1.) wś, pow. lepelski, należy do dóbr Wacława, ma 10 włók. 2.) **Ł.** ***Żarska***, wś, tamże, należała do dóbr Żary, ma $29^1/_2$ włók.

Łopuszuica, r. 1565 *Łopusznica stara*, wś, pow. dobromilski. Data przywileju Zygmunta I na założenie wsi mylnie podana (ob. t. V). Zamiast 1582, winno być 1532. W r. 1565 wś w ststwie przemyskiem, ma 28 kmieci na 14 łanach, kniaź, 3 swobodnych od czynszu, pop. Dają popiół i po jednym tramie do młyna tarcicznego. Dochodu zł. 61 gr. 2.

Łopuszno, wś, pow. kielecki. Kościół par. p. w. św. Krzyża, powstał zapewne już w w. XIV. Wspominany w aktach kons. gnieźn. z r. 1418. Należał do archidyakonatu kurzelowskiego, archidyecezyi gnieźnieńskiej. Obecny murowany wzniósł w w. XVIII dziedzic Hieronim Łącki. Konsekrowany r. 1766. Zarówno łany km. jak i dworskie dawały dziesięcinę (wartości do 2 grzyw. r. 1520) plebanowi.

Łopuszno 1.) wś nad Ikwą, pow. krzemieniecki, gm. i st. poczt. Poczajów (10 w.), 33 w. od Krzemieńca, 58 dm. 764 mk., cerkiew drewn. z r. 1848, szkółka (od 1875 r.). Do par. praw. należy wś Wolica. Cerkiew fil. we wsi Krutniew. W r. 1545 kn. Dymitra Wiszniowieckiego. W r. 1583 ks. Andrzej Wiszniowiecki wnosi od 22 dym., 4 ogr. Obecnie hr. Potockich. 2.) **Ł.**, *Łopuszna*, wś, tamże, gm. Wierzbowiec, st. poczt. Jampol (28 w.), 44 w. od Krzemieńca, 217 dm, 1476 mk., cerkiew murow. z r. 1850, szkoła (od r. 1879). Do par. praw. należy wś Pachinia. W r. 1583 ks. Michał Wiszniowiecki wnosi z 7 dym., 4 ogr. 3.) **Ł**, wś, pow. zasławski, gm. Michnów, par. praw. Myślatyn, 6 w. od Zasławia, 51 dm., 276 mk.

Łosewo, wś, pow. łomżyński, ob. *Sławiec*.

Łosiatyn 1.) wś nad Rotokiem, pow. wasylkowski, gm. i st. poczt. Hrebionki (7 w.), 35 w. od Wasylkowa, 227 dm., 1885 mk., cerkiew, Należy do Białocerkiewszczyzny. 2.) **Ł.**, wś nad Ikwą, pow. krzemieniecki, gm. Poczajów. st. poczt. Krzemieniec (27 w.), 113 dm., 818 mk., cerkiew drewn. z r. 1729, szkółka cerk. (od r. 1868). Do par. praw. należy wś Lewkowa. W r. 1545 Hawryła i Michna (Michajła) Łosiatyńskich. W r. 1583 posiadają tu część: Fiedor Isiernski (1 ogr.), Siemion i Wasili Łosiatyńscy (4 dym., 5 ogr.), Paweł Łosiatyński (1 ogr.), Lew Isiernski (2 ogr.), pani Dachnowa (3 ogr.), Janusz Zabokrzyeki (4 dym., 2 ogr.) i Paweł Isernski (1 ogr.).

Łosiczkowszczyzna, wś, pow. miński, gm. Rubieżewicze, 45 w. od Mińska.

Łosie 1.) wś, pow. orszański, gm. Mikulino, 10 dm., 101 mk. 2.) **Ł.**, wś, pow. sieński, gm. Ostrowno, 14 dm., 61 mk.

Łosieniec, wś, pow. sieradzki. Burzeński Wład. „Wesele u ludu w Sieradzkiem" (Wisła, t. III). Opis oparty na obserwacyach czynionionych w tej wsi.

Łosiewo, wś, pow. dzisieński, gm. i dobra Czerniewicze; miała 16 dusz rew.

Łosijówka, *Łosiewka*, wś nad Desną, pow. berdyczowski, gm. Przyłuka Nowa, st. poczt. Turbowo (8 w.), 55 w. od Berdyczowa, 156 dm., 889 mk., cerkiew, szkółka cerk., 3 wiatraki.

Łosińce, wś i dobra, pow. kobryński, gm. Braszewicze, 48 w. od Kobrynia. Wś ma 29 dm., 270 mk., 415 dz.; dobra Massalskich, 390 dz.

Łosiniany, wś, pow. grodzieński, gm. Hołynka, 54 w. od Grodna, 428 dz.

Łosiniec, wś, pow. tomaszowski. W roku 1578 „Nowa Łosiniecz non solvit ob novam locationem". Była więc ponownie osadzona w tym czasie.

Łosiniec, wś, pow. sokólski, gm. Ostra Góra, 26 w. od Sokółki, 280 dz.

Łosinka, wś, pow. bielski, gub. grodz., gm. Łosinka, 28 w. od Bielska, 44 dm., 247 mk., cerkiew filialna, zarząd gminy, szkoła, 609 dz. włośc. i 57 cerk. Pod wsią kurhan, mający obwodu 80 saż., a wysokości $1\frac{1}{2}$ saż. Gmina obejmuje 43 miejscowości, 756 dm. włośc. (obok 483 innych), 4608 mk. włościan uwłaszczonych na 6283 dz. Nadto w gm. jest 185 dz. ziemi cerk. i kość. i 803 większej posiadłości.

Łosinskiele, dwor, pow. kowieński, gm. Wilkija (16 w.).

Łosk, mstko, pow. oszmiański. Pierwszymi dziedzicami Ł. byli Korybutowiczowie, potomkowie kn. Korybuta Dymitra Olgierdowicza, ks. na Nowogrodzie Siewierskim. W r. 1480 dziedziczyła Ł. Anna ks. Łoska, wdowa po Januszu (prawdopodobnie syn Iwana Włodzimierzowicza Olgierdowicza), a córka kn. Chwiedora (Worotyńskiego i żony jego Maryi, córki Korybuta Olgierdowicza). Kn. Łoska zapisała Ł. mężowi córki swej Anny, Piotrowi Janowiczowi Mondygirdowiczowi, wwdzie trockiemu. Zapis ten potwierdził r. 1494 w. ks. lit. Córka Piotra, wyszedłszy za Stanisława Piotrowicza Kiszkę, sstę grodzieńskiego, wniosła Ł. w dom Kiszków, w ręku których pozostawał przez półtora wieku. Przedostatni z rodu Kiszków Stanisław, syn wwdy witebskiego, darował Ł. kapitule wileńskiej, co potwierdził r. 1639 syn Stanisława Janusz, wwda połocki, hetman w. lit. Odtąd aż do ostatnich prawie czasów był Ł. własnością kościoła katedralnego wileńskiego. Kościół katolicki, zamknięty w r. 1866 i przeznaczony na rozebranie, spłonął r. 1874.

Łosków 1.), r. 1145 *Lozcune*, wś, pow. bydgoski. Nadana przed r. 1145 przez komesa Janusza, wraz z połową ceł, karczem i targów w Wyszogrodzie klasztorowi w Trzemesznie. (K. W. n. 11). 2.) **Ł.** al. *Łoskuń*, r. 1153 *Loscunia*, dziś *Eckstelle*, wś, pow. obornicki. W dok. z r. 1153 śród włości klasztoru w Łeknie, nadany przez Przedwoja. (K. W. n. 18,

101, 315). Ob. *Eckstelle* (t. II) i *Kaliszany* (t. XV).

Łososie al. *Łosina, Łososina* (t. V, 738), rzka w pow. witebskim i orszańskim, prawy dopł. Suchodorówki (pr. dopł. Łuczesy). Wypływa z jez. Mosznie, płynie na płd. na przestrzeni 26 w., dno ma piaszczyste. Od lew. brzegu przybiera Chotemlę. Na niewielkiej przestrzeni stanowi granicę gub. witebskiej z mohylewską.

Łososin, wś i dobra, pow. słonimski, gm Różana, 46 w. od Słonima. Wieś ma 284 dz.; dobra, Czudowskich, z folw. Szczyt 2400 dz. Fabryka sukna, dwa młyny wodne. W r. 1544 dwór królewski, stojący śród puszczy, rozdzielonej na 27 ostępów. Granice puszczy podaje „Rewizya puszcz" (str. 22—3.

Łososina, okolica, pow witebski, gm. Sieluty (8 w.), cerkiew. młyn wodny.

Łososina, wś, pow. sądecki. Jan Grot, bisk. krak. nadaje las zw. Łososina Bartkowi z Zaborowa, dla założenia wsi na prawie sredzkim. Wieś ma obejmować 24 łany, w tem 2 łany wójtowskie. Osadnicy po 18 latach wolności mają dawać dziesięcinę zbożową w ziarnie i po fertonie (12 gr.) czynszu z łanu. (Kod. kat. krak. I, 229) Wraz ze wsią Łączne wspomniane w erekcyi parafii w Jakubkowicach r. 1333. (Kod. dypl. pol. III 189).

Łosośkowice, w dok. *Lossoskoviz*, wś, pow. miechowski. W r. 1266 Sławomir „miles" książęcy sprzedaje we wsi Ł. role różne, łąki i prawo na karczmę, otrzymane z nadania książęcego przez jego ojca Pankracego, za 18 grz. magistrowi Gerardowi, kanonikowi krakowskiemu. Paweł bisk. krak. przyłącza r. 1273 dział wsi Skrzyszowic do obszaru Ł. (Kod. kat. krak. I, 91, 95, 101).

Łosośna 1.) fol. dóbr Augustówek, pow. grodzieński. 2.) Ł., trzy majątki i *Ł. Mała* i *Wielka*, dwa majątki, pow. sokólski, gm. Kruhlany, 9, 12, 19 i 20 w. od Sokółki. Jeden Iliaszenków ma 30 dz., drugi spadkob. Litwinowych 223 dz., trzeci do Jaszczenków 272 dz.; dobra Ł. Mała, własność Sitinych, z urocz. Wołkusz 475 dz.; dobra Ł. Wielka należą do Ostromęckich i z fol. Wołkusz, Murowaniec i Pohulanka 665 dz. Młyn wodny, folusz, gorzelnia. 3.) Ł., tamże, ob. *Kopaniki*. Wójtowstwo łososińskie, we włości Łabno, ekon. grodzieńskiej obejmowało wsi: Rostowlany, Prokopicze, Sanniki, Jakow Łuh, Kochanowo i Rybacze Skomrochowo.

Łosośnica, rzka, w pow. lepelskim, prawy dopł. Ułły. Wypływa z niewielkiego jeziora, płynie na płn.-zchd. i ubiegłszy 12 w. uchodzi pod wsią t. n.

Łososnica, wś przy ujściu rzki Łosośnicy do Ułły, pow. lepelski.

Łosośniki, wś, pow. mogilnicki. Władysław ks. polski r. 1233 zamienia swe wsi: Szydłów i Ł. na włość klasztoru trzemeszeńskiego Palędzie (K. W., n. 159, 1589).

Łostaj, fol., pow. oszmiański. Niegdyś Lipińskich, z których Jan sprzedaje r. 1617 sąsiadującym Tatarom. W r. 1802 chorążego Mustafy Dowgiałły, Rudziewiczów i Falkowskich, którzy wnoszą na utrzymanie meczetu w Doubuciszkach, ogółem od 31 soch. Obecnie Kryczyńskich.

Łostajańce (ob. t. V, 737 *Łostojańce*), wś, pow. oszmiański, należy do dóbr Wiszniew.

Łoświda, fol., pow. witebski, gm. Łoświda, kaplica, gorzelnia, młyn wodny Gmina obejmuje 68 miejscowości, 469 dm. włośc. (99 innych), 3465 mk. włościan, uwłaszczonych na 4646 dzies.

Łosza 1.) wś i dobra, pow. oszmiański, gm. Polany (12 w.). Wś miała 12 dusz rewiz. Dobra około 1789 r. Chodźków, w epoce uwłaszczenia Łokucijewskich, obecnie Dobrzyńskich. Pod wsią grupa kurhanów. 2.) Ł., urocz., tamże, gm. Wiszniew.

Łoszaki, dobra, pow. orszański, Bucewiczów 325 dz.

Łoszany, fol., pow. oszmiański. W r. 1802 należał do Szachuniewiczów, którzy z Ł. i Bohdanówki wnosili na utrzymanie meczetu w Doubuciszkach od 16 soch.

Łoszce, wś i osada, pow. prużański, gmina Sielec, 19 w. od Prużany. Wś ma 51 dz.; os. Czernickich, 18 dz.

Łosze, zaśc., pow. wileński, gm. i dobra skarb. Bystrzyca (3 w.).

Łoszek, słoboda, pow. rówieński, gm. Wyry, 9 dm., 58 mk.

Łoszkowa al. *Łuckowo* (t. V, 792), fol., pow. newelski, gm. Szałachowa (15 w.), kaplica kat., młyn wodny.

Łoszniów, wś, pow. trembowelski. W r. 1565 wś w ststwie trembowelskiem, w dzierżeniu dożywotniem Włodka, ststy kamienieckiego, miała 11 kmieci na rolach różnych, 18 kmieci swobodnych jeszcze od czynszu. Odróżniano Ł. Mały al. Łoszniówek i Ł. Większy. Ogółem dochodu zł. 126, gr. 14, den. 9. Dwa stawy co rok czwarty dawały zł. 200. Był też młyn i folwark (żyta kóp 200, jęczmienia 100). Istniała też Wola Łoszniowska osadzona r. 1554.

Łoszowo, zaśc., pow. lepelski, należy do do dóbr Żary, ma 61 włók.

Łoszyńce, wś, pow. kowieński, gm. Rumszyszki (12 w.).

Łot Jezioro, urocz. przy wsi Sobolany, pow. grodzieński.

Łotasze, *Łotosze*, wś, pow. owrucki, gmina Chrystynówka, par. praw. Kłoczki (2 w.), 20 w. od Owrucza, 66 dm., 457 mk.

Łotaszowa, *Łotoszewa* (t. V, 740), wś nad Tykiczem Gniłym, pow. zwinogrodzki, gm. Petrykówka, st. poczt. Kalihorka Mokra (25 w.),

30 w. od Zwinogródki, 278 dm., 1565 mk., cerkiew z r. 1853, szkółka cerk. Osadzona w pierwszej połowie XVIII w. Wchodziła w skład ststwa zwinogrodzkiego, obecnie należy do dóbr państwa.

Łotki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gmina Sołoki (5 w.).

Łotoczki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (12 w.).

Łotosze, wś, pow. owrucki, gm. Narodycze, par. praw. Łaski (4 w.).

Łotowczyzna 1.) fol., pow. dryzieński, Kulikowskich 60 dz. i Kondratowiczów 60 dzies. 2.) **Ł.,** wś, tamże, par. Zabiały, należy do dóbr Trzaskowicz.

Łotówka, wś nad stawem, pow. zasławski, gm. Hryców (5 w.), st. pocztowa Szepetowka (20 w.), st dr. żel. Chrolin (18 w.), 24 w. od Zasławia, 49 dm., 315 mk., cerkiew drewn. z r. 1750, szkółka cerk. od r. 1870, młyn wodny. Do par. praw. należą wsi: Hajworońce i Siwerce. Wś należy do Grocholskich. W r. 1547 Boguchwała Łabuńskiego. W r. 1651 Stanisława Warszyckiego.

Łotowo 1.) kol., pow. brzeski gub. grodz., gm. Kamieniec Litewski, 37 w. od Brześcia, 204 dz. 2.) **Ł**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (2 w.).

Łotowszczyzna, wś, pow. dzisieński, gmina Leonpol (5 w.); miała 36 dusz rewiz.

Łotwicze, wś i dobra, pow. słonimski, gm. Luszniewo, 22 w. od Słonima. Wś ma 433 dz.; dobra, Kobylińskich, 1540 dz. (1000 lasu).

Łotwis, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (5 w.).

Łotysze. Ulanowska Stef.: „Ł. Inflant pol.“ (Zb. wiad. do antr. ks. 1891 r., t. 15, 16). Weryha Wład.: „Podania łotewskie“ (Bibl. Wisły, t. 10, r. 1892). Wolter E. A.: „Matieriały dla etnografii łatyszkawo plemieni witiebskoj gubiernii“. Petersburg, 1890, część I, str. XIV i 385, część II, 1891 r. Bielenstein A.: „Die Grenzen des lettischen Volksstammes... in der Gegenwart und im 13 Jahrh.“ Petersburg—Leipzig, 1893, str. 548 i atlas.

Łotysze, *Łatysze*, wś, pow. dzisieński, gmina Leonpol (5 w.); miała 37 dusz rewiz.

Łotwa 1.) fol. dóbr Józefowo, pow. mohylewski. 2.) **Ł.** *Wodwa*, wś, tamże, gm. Tołpienicze (4 w.), 19 dm., 130 mk.

Łowciuny, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (7 w.).

Łowcze Gród, dobra, pow. kowieński, gmina Wilkija (8 w.).

Łowczewo, ob. *Filipki* (t. II).

Łowczyki, wś i fol., pow. sokólski, gm. Makowlany, 7 w. od Sokółki, 104 dz. włośc. Folw. Żyromskich, 70 dz.

Łowczynie, dobra, pow. kowieński, gm. Wilkija (32 w.).

Łowicz, miasto. Połączony świeżo linią drogi żel. warszawsko-kaliskiej z Łodzią i Kaliszem. Stacya tej drogi odl. 72 w od Warszawy. W ostatnich czasach powstała tu wielka fabryka wyrobów chemicznych. W r. 1890 miał 8740 mk. Śród stałej ludności było 308 praw., 4706 kat., 251 prot. i 3346 żydów. Powiat łowicki miał 80,786 mk. Śród stałej ludności było 321 praw., 75 067 katol., 2881 prot. i 5336 żydów. Najwięcej protestantów było w gminach: Kompina, Łyszkowice i Nieborów. W bulli Innocentego II, r. 1136, śród posiadłości arcyb. gnieźn. wymieniono kasztelanię łowicką: „item Loviche cum decimis, cum villis et earum incolis, cum venatione, cum castoribus et cum omni penitus iuriditione seculari, nulli preter episcopum respondere habet“. Otrzymali więc tę kasztelanię arcybiskupi na zupełną własność, z całą władzą świecką. Dla licznych dóbr nadanych arcybiskupom na wschodniej granicy pierwotnego państwa piastowskiego, gród łowicki był centrem kościelnym, administracyjnym i stanowiskiem obronnem. Kościół parafialny p. w. N. P. Maryi powstał tu wcześnie bardzo zapewne. R. 1136 miała tu się odbyć konsekracya biskupa płockiego Wernera, dokonana przez arcyb. Jakóba ze Żnina. W dok. z r. 1215 książę oświadcza: „non transibimus per lovich nisi semel in anno prout ab antiquo consuetum est“ (Kod. kat. krak. I, 15). Targowisko istniejące przy grodzie łowickim otrzymało podobno prawo miejskie, a zapewne tylko przeniesienie na prawo niemieckie, z nową organizacyą miejską, za arcyb. Jarosława ze Skotnik około połowy w. XIV. Tenże arcyb. wzniósł z muru zamek tutejszy. R. 1404 arcyb. Mikołaj Kurowski dla rosnącego miasta utworzył drugą parafię z kościołem św. Ducha. Do parafii włączono nowe miasteczko Łowicz i wsi przyległe. R. 1411 założył kościół i klasztor Dominikanów. Wojciech Jastrzębiec, arcybiskup († 1436) wzniósł kościół św. Jana Chrzc., ze szpitalem dla ubogich i przy kościele parafialnym ufundował r. 1433 kollegiatę, bogato ją uposażywszy. Szereg ważnych fundacyi kościelnych, które otrzymał Ł. w w. XV zamyka założenie klasztoru i kościoła bernardynów, przez arcyb. Jana Gruszczyńskiego około r. 1470. W roku 1579 miasto płaci szosu fl. 80, od 16 $^1/_2$ łan., od bań gorzałcz. fl. 28, od rzemieśln. różnych fl. 90, czopowego całorocznego fl. 744. Piwo tutejsze słynęło z dobroci na całem Mazowszu, jeszcze w drugiej połowie w. XVII, stąd wysoka suma opłaty. Nowsze opracowania do dziejów Ł. się ściągające są: Ustimowicz M. P. „Łowicz driewniaja rezidencia i władienie primasow Polszi“, Warszawa, 1894 r. Łuszczkiewicz Władysław: „Turma więzienna XIII wieku w Ł.“ („Wiad. numizm. archeol.“, r. 1894, n. 21 i 22, odbitka).

Łowiec al. *Siemionówka*, wś, pow. newelski, gm. Topory (5 w.), cerkiew.

Łowiele, w spisie z r. 1892 *Liole*, wś, pow. telszewski, gm. Siady (18 w.).

Łowiszcze, pow. nowoaleksandrowski, ob. *Widze Łowczyńskie* (t. XIII). Obecnie Bronisława Minejki (nie Wawrzeckiego).

Łowiszcze, wś nad Stochodem, pow. włodzimierski, gm. Nowy Dwór, 38 w. od Włodzimierza, 15 dm., 102 mk. W r. 1570 Andrzeja Romanowskiego. W r. 1583 kn. Juriowa Zbaraska wnosi od 3 dym., 3 ogr., 2 kół wałn.

Łowki, wś, pow. święciański, gm. Święciany (13 w.); miała 21 dusz rew.; należała do dóbr skarb. Antesary.

Łowkiele, folw., pow. wiłkomierski, gm. Kupiszki (10 w.).

Łowkista, zaśc., pow. wileński, gm. Giełwany (11 w.); należał do dóbr Czabiszki.

Łowkiszki 1.) zaśc. pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (1 w.). 2.) Ł., wś, pow. wiłkomierski, gm. Rogowo (8 w.). 3.) Ł., zaśc., pow. święciański, gm. Jasiewo; należał do dóbr skarb. Zahacz.

Łowkogol 1.) *Ławkogol* (t. V, 612), wś i pięć folw., pow. wiłkomierski, gm. Rogowo (12 do 16 w.). Mają tu: Pietkiewiczowie 39 dz., Stankiewiczowie 35 dz. 2.) Ł., wś i dobra, tamże, gm. Traszkuny (9 w.). Dobra Kontowtów, 699 dz.

Łowkuny, wś, pow. wiłkomierski, gm. Konstantynowo (13 w.).

Łowmakiszki, *Ławmakiszki*, dwór, pow. poniewieski, gmina Kibury (3 w.), Ruszmanów, 80 dz.

Łowmie Progulbie. wś, pow. telszewski, gm. i par. Siady (16 w.). Kaplica katol. p. w. św. Stanisława, z drzewa wzniesiona roku 1806. Mają tu Gruszasowie 41 dz., Bartschowie 90 dz., Giecewiczowie 58 dz., Gintyłłowie 59 dz., Girdwojnowie 78 dz., Kontrymowie 53 dz., Kulikowscy 40 dz., Łukowiczowie 31 dz., Petrelewiczowie 25 dz., Rubażewiczowie 160 dz., Rymgajłowie 50 dz., Tyszkowie 34 dz., Urbanowiczowie 90 dz., Szymkiewiczowie 80 dz.; Jazdowscy 29 dz.

Łownikańce, wś, pow. wileński, gm. Giedrojcie (9 w.); miała 49 dusz rewiz., należała do dóbr Dubinki.

Łowóź, wś, pow. połocki, gm. Łowoż, 10 w. od Połocka, 29 dm., 180 mk., cerkiew, kaplica, zarząd gminy. Gmina obejmuje 90 miejscowości, 1092 dm. włośc. (94 innych), 8283 mk. włośc., uwłaszczonych na 9298 dz.

Łowożele, dobra skarbowe, pow. połocki.

Łowsin, wś, pow. witebski, Hłasków.

Łowzgany, wś, pow. trocki, gm. Hanuszyszki (9 w.); miała 20 dusz rew.

Łowże, zaśc., pow. wileński, gm. Ilino (6 w.); miał 11 dusz rewiz.; należał do dóbr Onżadowo.

Łoza, wś, pow. lepelski, Jasiewiczów.

Łoza 1.) *Czarna Stara* i *Nowa*, dwie wsi, pow. dubieński, gm. Tesłuhów, 54 w. od Dubna, razem 34 dm., 206 mk. 2.) Ł. *Krasna*, kol., pow. radomyski, gm. Brusiłów.

Łozaniszki, dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (2 w.).

Łozanówka al. *Łuzanowka*, wś nad Taszłykiem Gniłym, pow. czerkaski, gm. Taszłyk, st. poczt. Rotmistrzówka (20 w.), 50 w. od Czerkas, 280 dm.. 2218 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny, 15 wiatraków.

Łozawiec, pow. wilejski, ob. *Cna*.

Łozdanie, folw., pow. wiłkomierski, gmina Wieprze (3 w.).

Łoździany, wś, pow. trocki, gm. Jewie (8 w.); miała 28 dusz rew., należała do dóbr Popory.

Łozek, *Łozki*, wś, pow. prużański, gm. Białowieża, 25 w. od Prużany, 148 dz.

Łozerki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (11 w.).

Łozice 1.) *Łazica*, wś, pow. prużański, gm. Białowieża, 130 dz. 2.) Ł. *Wielkie*, wś, pow. mohylewski, gm. Tołpieczyce (4 w.), 44 dm., 264 mk., cerkiew. 3.) Ł. *Małe*, wś tamże. 4.) Ł., dobra, tamże, Kapnickich, 796 dz.

Łozicze, pow. dzisieński, gm. Wierzchnie. Na płn.-wschd. od wsi, na lew. brzegu rz. Berezwicy (Berezówki) nasyp ziemny. Znajdowano tu rozmaite przedmioty metalowe.

Łozin 1.) fol., pow. borysowski. Mają tu: Grabowscy 230 dz., Górowscy 72 dz., Dąbrowscy 105 dz. 2.) Ł. al. *Ryboczne*, fol., tamże, Konstantynowiczów 70 dz.

Łozki 1.) wś i os., pow. słonimski, gm. Kozłowszczyzna, 30 w. od Słonima, 485 dz. 2.) Ł., fol. dóbr Połońsk, tamże.

Łozki, w dok. *Łoski*, wś, pow. łucki, gmina Włodzimierzec, 90 w. od Łucka, 68 dm., 484 mk. W r. 1577 i 1583 do Czartoryska, ks. Michała Czartoryskiego, płaci w 1577 r. od 2 a r. 1583 od 4 dym.

Łoznica, wś nad rzką Łozwicą al. Łoznicą, pow. owrucki, gm. Narodycze, par. praw. Lubarka (5 w.), 35 wiorst od Owrucza, 64 dm., 390 mk.

Łozniki 1.) wś, pow. święciański, gm. Szemetowszczyzna (13 w.); miała 15 dusz rewiz., należała do dóbr Ostrowlany. 2.) Ł., wś i dobra, pow. wileński, gm. Mickuny (4 w.); miała 52 dusz rewiz. W r. 1865 dobra należały do Sidorowiczów.

Łozów, wś, pow. rohaczewski, gm. Merkułowicze (12 w.), 70 dm, 401 mk.

Łozowa 1.) ferma, pow. hajsyński, gmina Kropiwna Niższa. 2.) Ł., wś, pow. starokonstantynowski, 8 w. od granicy z Galicyą, gm., st. poczt. i dr. żel. Wołoczyska (5 w.), 82 w. od mta pow., 164 dm., 969 mk. (163 katolik.), cerkiew drewn. z r. 1760, uposażona 28 dz.,

z nadania Józefa Potockiego r. 1743, szkółka ludowa od r. 1876. Fol., o 1 w. od wsi, ma 7 dm., 45 mk. Własność Ledochowskich. W r. 1583 do Wołoczyszcz, ks. Stefana Zbaraskiego, płaci od 11 dym., 7 ogr., 6 ogr., 5 kom. Z części, ciągnącej do Wyszgródka, ks. Aleks. Porycki, wnosi od 12 dym., 16 ogr., 2 ogr., 2 kół waln., 1 popa.

Łozowatka, wś nad dwoma stawami, pow. zwinogródzki, gm. Kozackie, st. poczt. i dr. żel. Zwinogródka (22 w.), 434 dm., 2102 mk., cerkiew z r. 1854, szkółka cerk., krochmalnia, 15 wiatraków.

Łozowce 1.) wś, pow. słonimski, gm. Kossów, 38 w. od Słonima, 664 dz. 2.) Ł, wś, pow. lidzki, gm. Wasiliszki (7 w.); miała 15 dusz rewiz.

Łozówek, wś nad rzką Olszanką, pow- czerkaski, gm. i st. poczt. Moszny (4 w.), 21 w. od Czerkas, 99 dm., 1184 mk., szkółka, 2 młyny, 4 wiatraki.

Łozowica 1.) wś i dobra, pow. brzeski gub. grodz., gm. Wołczyn, 20 w. od Brześcia Wś ma 68 dz. włośc. i 10 dwor.; dobra Pastowskich, 368 dz. 2.) Ł., dobra, pow. klimowicki, od r. 1864 Bardinych, 160 dz., młyn, folusz. 3.) Ł., wś, pow. rohaczewski, gmina Korma, 15 dm., 140 mk.

Łozowice, wś, pow. bychowski, gm. Bychów Nowy, 87 dm., 526 mk.

Łozowik, chutor nad Zdwiżem, pow. kijowski, gm. Makarów, 55 w. od Kijowa, 14 dm., 145 mk., młyn, 102 dz. włośc. Należał do monasteru krasnohorskiego, poczem nadany kościołowi w Makarowie, od r. 1843 przyłączony do dóbr państwa.

Łozowiki 1.) wś, pow. prużański, gm. Michajłowska, 8 w. od Prużany, 468 dz. 2.) Ł., dwa zaśc., pow. dryzieński, par. Druja i Rosica.

Łozowiki, wś nad Unawą, pow. skwirski, gm. i st. poczt. Popielnia (5 w.), par. prawosł. Kojłówka, 33 w. od Skwiry, 86 dm., 739 mk., szkółka, gorzelnia, 2 młyny, wiatrak. W r. 1628 Marusza Obuchowa wnosi od 3 ogr. Około 1865 r. Gruszeckich.

Łozówka 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (8 w.). 2.) Ł., trzy zaśc., tamże, gm. Widze (3 i 12 w.). 3.) Ł, dobra, pow. mścisławski, Stachowskich 480 dz. 4.) Ł., wś, pow. sieński, gm. Pustyń, 9 dm., 53 mk. 5.) Ł., fol., pow. dryzieński, własność Skubów, 50 dz.

Łozowo 1.) wś i okolica, pow. prużański, gm. Sielec. Wś ma 41, okolica 187 dz. 2.) Ł., wś, pow. sokólski, gm. Romanówka, 22 w. od Sokółki, 62 dm., 522 mk., zarząd gminny, 1064 dz. 3.) Ł., wś i fol., pow. sieński, gm. Łatyhowo, 4 dm., 20 mk. Fol., własność Pawłowiczów, 104 dz.

Łozowszczyzna, kol., pow. włodzimierski, gm. Werba, 10 dm., 34 mk.

Łozy 1.) wś, pow. grodzieński, gm. Jeziory, 29 w. od Grodna, 533 dz. 2.) Ł. *Nestorowe*, fol., pow. kobryński, gm. Wierzcholesie, 94 dzies. 3.) Ł. *Białe*, os., pow. słonimski, gm. Luszniewo. 4.) Ł. *B.*, wś, tamże, ob. *Białołozy*. 5.) Ł., os. i zaśc., pow. wołkowyski, gmina Samarowicze. 6.) Ł., wś, pow. sieński, gm. Wysoki Horodziec, 63 dm., 315 mk.

Łozy, w dok. *Loza*, wś nad Horyniem, pow. krzemieniecki, gm. Wiszniowiec, st. poczt. Krzemieniec (19 w.), 83 dm., 713 mk., cerkiew drewniana z r. 1887 na miejscu dawnej, szkółka od r. 1881. Do par. praw. należy wś Krzywczyki. Cerkiew filialna we wsi Kotiużyńce. Właściciel Tolly. W r. 1583 do Wiśniowca, ks. Andrzeja Wiszniowieckiego, płaci od 8 dym., 5 ogr., 3 kół waln.

Łozyczna, wś, pow. zasławski, gm. i par. praw. Sudyłków (2 w.), 25 w. od Zasławia, 99 dm., 461 mk., cerkiew cmentarna drewn. z roku 1809, szkółka. W r. 1589 Krzysztofa Łabuńskiego, spustoszona przez Tatarów.

Łozynki, wś, pow. święciański, gm. Twerecz; miała 28 dusz rewiz, należała do dóbr skarb. Dzisna.

Łoże, dwie wsi, pow. kowieński, gm. Surwiliszki (7 w.).

Łożki, fol., pow. wołkowyski, gm. Międzyrzecz, Poczobutów 62 dz.

Łożno, mstko nad rzką Moszną, pow. orszański, gm. Łożno, 68 w. od Orszy, $1/4$ w. od st. dr. żel. orłowsko-witebskiej Szebekino, 217 dm, 1536 mk. (539 praw., 997 żydów), cerkiew murowana z r. 1786, 3 domy modl. żydow., zarząd gminny, szkoła ludowa, 4 jarmarki. W r. 1812 stał tu przez dwa tygodnie korpus Neya. Dobra, dziedzictwo Szebeków, z Adamionkami mają 7003 dz. (5341 lasu), młyn. Gmina obejmuje 96 miejscowości, 822 dm., 4022 mk. włościan (1127 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 6035 dz. W gm. jest 14,839 dz. lasów większej własności i 664 dz. włośc.

Łożyszki, zaśc., pow. trocki, gm. Żyżmory (10 w.).

Łubczyce, wś nad Horyniem, pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 1 w. od mta pow., 186 dm., 939 mk.

Łubiane, wś, pow. mohylewski, gm Ciecierzyn (7 w.), 57 dm., 343 mk.

Łubianka 1.) wś, pow. sokólski, gm. Ostra Góra, 28 w. od Sokółki, z urocz. Brzozowe Błoto 573 dz. 2.) Ł., dobra, pow. wołkowyski, gm. Łysków (5 w.), 43 w. od Wołkowyska, Hundiusów 670 dz. 3.) Ł., *Ustroń*, tamże, ob. *Ustroń*. 4.) Ł., wś nad rzką Hrezą, pow. bychowski, gm. Horodziec (6 w.), 62 dm., 477 mk., cerkiew. 5.) Ł., wś, pow. klimowicki, gm. Tymonowo, 35 dm., 70 mk. 6.) Ł, pow. oszmiański. Niegdyś

Gintowtów, następnie Samuela Naramowicza Naramowskiego, podsędka oszmiańskiego, który r. 1753 darował ją synowcowi swemu Kazimierzowi. Potem przechodzi do Bieńkuńskich. W r. 1815 sąd eksdywizorski, większą część wsi przyznał Jędrzejowi Śniadeckiemu. Obecnie Bronowskich. 7.) Ł., wś włośc., tamże, gm. Soły (5 w.); miała 40 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Smorgonie.

Łubianka, rzka, w pow. nowogradwołyńskim, prawy dopł. Słuczy. Płynie od Władzina, przez Hutę Dziekunkę, Czernicę i poniżej Rudni uchodzi. Długa do 15 w.

Łubianka 1.) wś nad rzką Łubnią, pow. kijowski, gm. Dymer, st. poczt. Borszczahówka (26 w.), 35 w. od Kijowa, 239 dm., 1299 mk., cerkiew, szkółka cerk., wiatrak, 1145 dz. włośc., 3911 dwor., z Rudnią Szybeńską (3011 lasu), należącej do Hudym Lewkowiczów. 2.) Ł., wś nad rzką Ilią, pow. radomyski, gm. i dobra Martynowicze, par. praw. Steczanka, st. poczt. Radomyśl (110 w.), 75 dm., 650 mk., cerkiew, szkółka, 1810 dz. włośc. Wś należała do dóbr metropolitów kijowskich, obecnie Steckich. 3.) Ł. al. *Aksentówka*, *Oksentówka*, wś nad stawem Hużewy Jar, pow. wasylkowski, gm. Wincentówka, st. poczt. Kahorlik (16 w.), 77 w. od Wasylkowa, 93 dm., 504 mk., 4 wiatraki.

Łubice (t. V, 772 mylnie *Łubicze*), okolica szlach., pow. bielski gub. grodz., gm. Rajsk, 48 dz.

Łubie, wś, pow. telszewski, gm. Korciany (7 w.).

Łubieńce, wś nad Taśminą, pow. czehryński, gm. Holikowa, st. poczt. Medwedówka (10 w.), 35 w. od Czehrynia, 153 dm., 937 mk., cerkiew, szkółka.

Łubienica, w dok. *Lubienica*, *parva Lubenica*, *ubi lubenic sedit.*, wś, pow. pułtuski. Wymieniona w dok. XIII w. śród włości bisk. płockiego. W r. 1578 biskup płaci od $12^1/_2$ łan., 4 łany wójt.

Łubienko, r. 1272 *anticum Lubno*, wś, pow. jasielski. R. 1272 Bolesław ks. krak. nadaje swą część zwaną „anticum Lubno" oddzieloną od części ludzi książęcych, Piotrowi kapelanowi swemu, kanon. krakow. (Kod. mał., I, 100). Odtąd wieś należy do uposażenia dziekana u św. Floryana w Krakowie. Za Długosza istnieje tu kościół par. (L. B., I, 481). Pozostałe części Łubna noszą nazwę: Łubno Szlacheckie i Opacie.

Łubin, osada, *Ł. Kościelny* al. *Poświętne*, *Ł. Rdułtów* al. *Redułty* i *Ł. Sierakowszczyzna*, trzy okolice szlach., pow. bielski gub. grodz., gmina Malesze, 12 w. od Bielska. Osada ma 32 dz.; Ł. Kościelny 77 dz., należących do drobnej szlachty i 33 dz. kośc.; Ł. Rdułtów 147 dzies. włościańskich i 206 dwor.; Ł. Sierakowszczyzna 367 dz. Jestto stare gniazdo Łubów h. Lubicz. Jeden z nich Jan Faustyn Łuba, znany w dziejach jako fałszywy Dymitr. Kościół tutejszy fundował r. 1498 Piotr Łuba, sędzia. Według ksiąg pobor. ziemi mielnickiej z r. 1577, „z włók nieosiadłych, szlachetny Titus Koczeński sam od siebie, z części swej Lubijna, z włóki 1 zapłacił gr. 12. Tamże z włók osiadłych we wsi Lubień Kościelny, szlachetny Jan z bracią swą z imienia 3 włók, osiadłych 5, zagr. 5. Stanisławowa wdowa Kozakowa 7 włók osiadł. i z 2 ogr. Mateusz Łuba, niegdyś Piotrów, z bracią swą, z włók os. 5, z każdej po gr. 20, od ogrodów po gr. 4, czyni 7 fl. 8 gr. Ze szlacheckich młynów, szl. Jan Łuba z bracią, z młyna dziedzicznego zapłacił gr. 24, z drugiego gr. 12. Z tej wsi pani Stanisławowa Łubina Ordowa z młyna gr. 12. Z karczmy Mateusz Łuba z bratem Nikodemem gr. 12. Kapica pod r. 1679 podaje właścicielem wsi „Łubino ecclesiastica" Stefana Osiemborowskiego (Herbarz, 295). Pod koniec XVII w. własność Niwińskich. Z nich Franciszka Niwińska, wniosła część Ł. w dom męża swego Jana Konstantynowicza Witanowskiego na początku XVIII w. R. 1744 ks. Łukasz Niwiński, proboszcz siemiatycki i superior Zgromadzenia XX Misyonarzy, podpisuje się jako dziedzic Łubina (Kapica). Witanowscy h. Rawicz przetrwali tu do początków XIX wieku; jeszcze r. 1820 mieszka tu Michał syn Ignacego. Kościół drewniany o jednej wieży szczytowej, nic ciekawego nie zawiera. Metryki rozpoczynają się od r. 1725. *M. R. Wit.*

Łubnia, r. 1268 *Ilbina*, wś. Istniała nad rzką Lubinką (dopł. Dunajca), w pobliżu Nowego Sącza i dzisiejszej wsi Załubińce (Kod. mał., t. II, str. 128).

Łubnia, wś, pow. chojnicki. Ob. *Lubnia* (t. V).

Łubnica 1.) wś, pow. łęczycki. Wedle wydawcy Kod. Wielk. w tej wsi miał nadany dział klasztor w Trzemesznie r. 1145. Akt powiada: „et villa in Lubnice cum hominibus zaclodnici et villa Ostrow". W dok. z r. 1357 wymieniona w liczbie włości arcyb. gnieźn. (K. W., n. 11 i 1354). 2.) Ł., ob. *Krusze-Łubnica*.

Łubnice 1.) wś, pow. wieluński. W r. 1234 „miles Iwo" oddaje tę wieś w zamian za Mirów, komesowi Klemensowi. Ten ostatni, czy dopiero pozostała po nim wdowa, zakłada tu klasztor cystersek (filia Ołoboku) i uposaża r. 1245. Przy klasztorze istnieje targowisko. Wieś ma prawo niemieckie od r. 1239. Nowa lokacya odbywa się r. 1250. W tym roku istnieje tu jeszcze klasztor, przeniesiony następnie do Ołoboku. W dok. z r. 1266 wieś ta występuje jako własność klasztoru w Ołoboku (Kod. W., n. 175, 223, 244, 281, 421). Por. *Dzietrzkowice* (t. XV) i *Ołobok* (t. VII). 2.) Ł., u Dług. *Lubnicza*, wś, pow. stopnicki. Gniazdo Jastrzębców, z których Wojciech biskup poznański a następnie krakowski, zbudował w przyległej Beszowej (Banscho-

wa) r. 1407 nowy kościół murowany a r. 1421 założył klasztor Paulinów. Za Długosza wieś należy do Jana z Rytwian, marszałka koron. Wszystkie wsi składające parafię są jego własnością albo klasztorną (L. B., III, 127).

Łubniki, wś, pow. białostocki, gm. Zabłudów, 10 w. od Białegostoku, 235 dz.

Łubno 1.) *Szlacheckie* i *Opacie*, pow. jasielski, ob. *Kopytowa*, *Łajsce* i *Łubienko* (t. XV). Połowa wsi w r. 1277 należy do klasztoru w Koprzywnicy. Drugą połowę sprzedał klasztorowi wraz ze wsią Łajsce, Paweł z Bogoryi (L. B., t. III, 393). W r. 1316 dziedzicem Ł. jest Jakób syn Alberta z Bogoryi (Kod. mał., II, 231). 2.) **Ł.**, r. 1515 *Lubno*, wś, pow. brzozowski. W r. 1515 należy do Dynowa, dóbr Zaręby z Kalinowa (r. 1512), płaci od 16 łan., młyn 1 ferton, karczma 1 fert., pop gr. 15.

Łubonie, dwór, pow. kowieński, gm. Betygoła (1 w.).

Łubowo, r. 1552 *Lubowo*, wś, pow. gnieźnieński. Wedle Lib. Ben. Łaskiego (I, 42) było to miasto mające kościół par. p. w. św. Mikołaja. Reg. pob. z r. 1580 nie wymieniają Ł. w liczbie miast i podają we wsi Ł. dwie części mające $4^1/_2$ łan. km., 5 zagr. Siedzieli tu: Dobieszewski i Lubowska.

Łuby, wś i dobra, pow. telszewski, gm. Żydyki (11 w.). Dobra, Szengerów, 955 dz.

Łucewicze, wś i os., pow. kobryński, gmina Podolesie, 6 w. od Kobrynia, 236 dz.

Łuck, miasto powiatowe gub. wołyńskiej. Budowa zamku łuckiego, tak górnego jak i okolnego, rozpoczętą była jeszcze przy Lubarcie; murował go dalej Swidrygajłło, lecz nie skończył, tak, że część zamku okolnego została drzewem zarobiona. Utrzymanie zamku ciążyło na kniaziach, panach i ziemianach powiatu, wyjąwszy tych wież i blanków zamku górnego, których naprawa należała do włości hospodarskich. Rewizya r. 1545 nie zastała zamku w należytym stanie, potrzebował on znacznej naprawy i zaopatrzenia. Horodni drewnianych zamku okólnego było 32, wież drewnianych 4. W części zaś murowanej gdzie na murze stały horodnie drewniane, było takowych 37, wież 4; ogółem było 69 horodni i 8 wież. Zasobów ku obronie żadnych prawie nie znaleźli lustratorowie, tak po wieżach jako i blankach. Budowy drewniane wogóle bardzo słabe i niepewne, co do wytrzymałości. Podobnież znaleziono wielkie zaniedbanie i niedostateczną zasobność broni, jak: dział, hakownic, prochu, kul i t. p. Gorzej jeszcze było pod względem zapasów żywności, nie znaleziono bowiem ani ziarna zboża Most wielki „ziemski", który obowiązani byli utrzymywać kniazie, panowie i ziemianie pow. łuckiego i włodzimierskiego, był bardzo słabo zbudowany, tak, że niebezpiecznie było po nim przejeżdżać. Również mało zadawalniający był stan obronny samego miasta: parkan zniszczony, broni żadnej w zapasie nie ma. W czasie rewizyi do zamku należało 30 wsi, w których było 124 dworzyszcz; nadto 11 rybołowów zamkowych i 3 ogrodników. W r. 1570 Ł. wnosi od 18 dom. rynk. po 16 gr., 118 dom. uliczn. po 8 gr., 28 dom. zatyln. po 4 gr., 28 dom. przedm. po 4 gr., 2 domy przeorsk. uliczn. po 8 gr., 8 dom. przeor. zatyln. po 4 gr., 4 domków ubogich po 2 gr., 11 rzemieśln. po 8 gr, 8 przekup. po 12 gr., 4 luźn. po 12 gr., 1 luźn. 8 gr., 1 luźn. 7 gr., 1 luźn. 6 gr., 9 komorn. po 12 gr., 5 ogr. miejsk. po 1 gr. W r. 1577 dano: szosu in duplo 40 fl., rzemieśln. pospolitych 200 i półtora po 8 gr., 43 przekupn. po 12 gr., 16 luźn. po 12 gr., 24 uboż. luźn. Czopowego wniesiono 400 fl, podatku pogłównego od żydów i od karaimów 40 fl., od rabinów 76 fl. W r. 1583 wniesiono szosu z dom. rynk., zatyln. i uliczn. 40 fl.; od rzemieślników: od 2 krawców co jedwabne rzeczy robią po 2 fl, od 5 krawców po 1 fl., od 20 kuśnierzów, 2 postrzygaczów, 9 rymarzów, 7 kowalów, 4 ślusarzów, 2 szabelników po 1 fl., 3 złotarzów po 2 fl., 3 kotlarzów, 4 łuczników, 3 stelmachów, 3 siedelników po 1 fl, od 2 szewców co safianem robią po 2 fl., od 2 juchtenników po 2 fl., od 23 szewców po 1 fl., od aptekarza 3 fl., od 3 balwierzów po 2 fl. od 3 tkaczów po 1 fl., 2 piekarzów po 1 fl., 1 słodownika 2 fl., od 1 malarza 1 fl., 47 przekupniów i przekupek po 1 fl., 21 piekarzów po 1 fl., 9 rzeźników po 2 fl., 13 cieśli po 1 fl., 14 piwowarów po 1 fl., od 5 skrzypców po 1 fl., od 5 ludzi luźnych po 1 fl., od 4 ról miejskich po $^1/_2$ fl., 30 ogrodn., 6 kom. 2 fl. 12 gr., 6 popów po 2 fl. W r. 1583 wniesiono szosu 40 fl., z rzemieśln., targowców, przekupniów 272 fl. 4 gr., czopowego per arendam 500 fl., od sług żydowskich 15 fl., wogóle 827 fl. 4 gr. Nadto ks. przeor łucki z mieszczan do klasztoru uprzywilejowanych szosu 1 fl. 18 gr., z rzemieśln. i kom. 8 fl. 10 gr., wogóle 9 fl. 28 gr. Od r. 1621 ststwo łuckie było w posesyi Hieronima Charleńskiego. Miasto dawało 792 fl. 20 gr. prowentu. Do ststwa należało sioło Krasne, czyniące 192 fl. Wogóle dochód ze ststwa wynosił 983 fl. 20 gr., z czego potrąciwszy na burgrabiego 150 fl., pozostawało 833 fl. 20 gr. W skład klucznictwa łuckiego wchodziły wsi: Kolczyn, w dzierżawie Jana Staniszewskiego, Holeszów, w posesyi Hieronima Charlęskiego, Hnidawa, w posesyi Hawryła Hojskiego i Zwon, w dzierżawie Marcina Dąbrowskiego. Starostami łuckiemi byli: kn. Fedor Daniłowicz Ostrogski (1386—8), kn. Borys Wasilewicz Hubkin Rostowski, Iwan Petrowicz, Jursza (1431), Niemira Rezanowicz (1445 — 51). Michajło Montowtowicz (1463 — 75), Iwan Chodkiewicz, Olizar Szyłowicz (1480 — 4), Piotr Janowicz Mondigirdowicz (1486—9), kn Semen Jurjewicz Hol-

szański (1489—99), kn. Michajło Iwanowicz Ostrogski (1500—1), kn. Semen Jurjewicz Holszański (1503—5), Fedor Januszewicz (1506—1507), kn. Konst. Iwanowicz Ostrogski (1507—1522), kn. Fedor Michajłowicz Czartoryski (1523 do 1542), kn. Andrzej Michajłowicz Sanguszkowicz Koszyrski (1542—60), kn. Bohusz Korecki (1560 — 76), kn. Aleksander Proński (1581—1586 r.).

Łućki, wś, pow. lidzki, gm. Raduń.

Łuckowlany, wś, pow. grodzieński, gmina Indura, 232 dz.

Łuczaje, okolica, pow. bielski, gub. grodz., gm. Rajsk, 43 dz.

Łuczanki, wś, pow. owrucki, gm. Pokalew, par. praw. Lewkowicze (30 w.), 50 w. od Owrucza, 160 dm.

Łuczanowice, r. 1417 *Lucianowice*, wś, pow. krakowski. Siedzi tu w r. 1417 częściowa szlachta dająca dziesięcinę do Ruszczy (Kod. kat. krak., t. II, 421).

Łucze, wś włośc., pow. wilejski, gm. Duniłowicze (7 w.); miała 36 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Pachowszczyzna.

Łuczki 1.) wś, pow. kobryński, gm. Drużyłowicze. 2.) **Ł.**, dobra, pow. bobrujski. Mają tu: Teodozya Czarnecka 263 dz., Jarmoliński 98 dz., Niekraszewicz 196 dz., Przyłucki 99 dz. 3.) **Ł.**, wś, pow. sieński, gm. Ostrowno, 9 dm., 56 mk. 4.) **Ł.**, przys. dóbr Swirany, pow. wileński.

Łuczna, folwark dóbr Chomsk, powiat kobryński.

Łuczniki, wś, pow. zasławski, gm. Szepetówka, par. praw. Pleszyn, 13 w. od Zasławia, 69 dm., 350 mk.

Łuczosa, dobra, pow. orszański, własność Żudrów, 2723 dz. (1200 lasu).

Łuczyce, w dok. *Luczicz*, wś, pow. miechowski. Wspom. w dok. z r. 1324. Piotr bisk. krak., nadaje r. 1397 swe dziesięciny z tej wsi psałterzystom katedry krakow. (Kod. kat. krakow., t. II, 210). W r. 1581 kasztelan krak. płaci tu od $8^1/_2$ łan. km., 7 zagr. z rolą, 5 komorn. z bydł., 9 komorn. bez bydła, 2 czynszowników, $^1/_4$ roli.

Łuczyce 1.) wś nad Prypecią, pow. kowelski, gm. Górniki, 45 w. od Kowla, 96 dm., 559 mk. Nadana r. 1624 kościołowi ratnińskiemu. 2.) **Ł.**, wś nad Styrem, pow. łucki, gm. Połonka, 16 w. od Łucka, 48 dm., 287 mk., cerkiew, młyn. Niegdyś własność biskupstwa łuckiego. W r. 1570 wnosi pobór poddziekani łucki, ks. Tomasz Chojeński. W r. 1577 płaci Hryhory Danielewicz od 9 dym., 1 dym. na ćwierci 5 gr., 5 gr. po 2 gr. W r. 1583 wnosi Michał Koziński z imienia zakupnego Ł. od 7 dym., 2 ogr. Obecnie Lipskich. 3.) **Ł.**, wś, pow. nowogradwołyński, gm. i par. praw. Horodnica (3 w.), 37 w. od mta pow., 75 dm., 506 mk. W r. 1577 do Międzyrzecza, ks. Koreckich, płaci od 6 dym., 6 ogr.

Łuczyn, wś nad Dnieprem, pow. rohaczewski, gm. Łuki (6 w.), 118 dm., 662 mk., cerkiew, szkoła.

Łuczyn, wś nad Turbówką, pow. skwirski, gm. Łuczyn, st. poczt. Chwastów (20 w.), 55 w. od Skwiry, 148 dm., 2083 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny, 3 wiatraki. W r. 1628 w zastawie u Teodora Proskury Suszczańskiego, który wnosi od 8 dym., 4 ogr. Gmina obejmuje 10 miejscowości (5 siół. 4 wsi, 1 słobodę), 10,821 mk. (328 katol., 55 sztund., 232 żydów) i 15,843 dz. (8393 większej posiadłości, 7215 włośc., 235 cerk.).

Łuczyńskie, wś włośc., pow. wilejski, gm. Horodek (10 w.); miała 13 dusz rewiz.

Łuczysta, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Miropol, 28 dm., 264 mk.

Łudczyce, wś i dobra, pow. bychowski, gm. Nowy Bychów (12 w.), 90 dm., 521 mk. Dobra, Jeśmanów, 2698 dz. (1301 lasu).

Łudin, ob. *Ludzin.*

Łudycze, wś, pow. słonimski, gm. Pacowszczyzna, 47 w. od Słonima, 386 dz.

Łudyń, pow. rówieński, ob. *Ludynie.*

Ługaryszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (17 w.).

Ługi, wś, pow. nowoaleksandrowski, gmina Słobódka (6 w.).

Ługiele, zaśc., powiat nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (4 w.), Podbereskich 54 dz.

Ługowa 1.) kol., pow. nowogradwołyński, gm. Baranówka, 50 w. od mta pow., 49 dm., 234 mk. 2.) **Ł.**, kol., tamże, gm. Romanówka, 18 w. od mta pow., 46 dm., 238 mk.

Łuh 1.) *Biały*, wś, pow. sokólski, gm. Ostrów, 95 dz. 2.) **Ł.** *Kozłowy*, wś, tamże, 15 w. od Sokółki, 323 dz.

Łuh, *Ług* (t. V, 803), rzeka, pow. włodzimierski, pr. dopł. Bugu, bierze początek około Łokacz, przepływa pod Włodzimierzem i uchodzi pod Uściługiem. Przybiera Ryłowicę i Smocz. Zygmunt I w r. 1532 nadaje Włodzimierzowi wolne rybołówstwo. Aleksander r. 1508 darował młyn na rz. Ł. dominikanom włodzimierskim.

Łuhińce, dobra, pow. homelski, Wojnicz Sianożęckich, 1691 dz.

Łuhinicze, wś, pow. rohaczewski, gm. Dudycze (5 w.).

Łuhinki, wś w pobliżu Żerewu, pow. owrucki, gm. i par. praw. Łuhiny (2 w.), 47 w. od Owrucza, 140 dm., 829 mk.

Łuhinowicze, powiat sieński. Ob. *Podworyca.*

Łuhińska Rudnia, wś, pow. owrucki, gm. Łuhiny, 21 dm., 108 mk.

Łuhiny, mstko nad Żerewką i Grabówką, pow. owrucki, gm. Łuhiny, st. poczt. Iskorość

(25 w.), 45 w. od Owrucza, 84 dm., 2700 mk., cerkiew drewn. z r. 1835, szkółka, zarząd gm., gorzelnia, smolarnia, olejarnia, młyn. Trzy jarmarki rocznie. Cerkiew fil. we wsi Woniajki. Ł. należały do ks. Ostrogskich, od których przechodzą do Stan. Lubomirskiego, od tego r. 1625 nabywa Stefan Niemirycz, podkom. kijow. W r. 1628 wnosi on tu od 12 dym., 1 popa. Obecnie własność Młodziejowskich.

Łuhowa, *Ługowa* (t. V, 804), wś nad Sobkiem, pow. lipowiecki, gm. Iwańka, st. poczt. Ilińce (10 w.), 18 w. od Lipowca, 77 dm., 476 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn.

Łuhowiki al. *Ługowiki,* wś nad Uszą, pow. radomyski, gmina, par. praw. i dobra Chabne (6 w.), st. poczt. Radomyśl (93 w.), 76 dm., 387 mk., 3 młyny, 572 dz. W r. 1628 Szczęsny Charliński wnosi od 1 dymu. Pod koniec XVII w. należy do Detynieckich, na początku XVIII w. do Proskurów. Połowa wsi od r. 1707 była w zastawie u Andrzeja Sokołowskiego.

Łujany, dwór i dwa zaśc., pow. poniewieski, gm. Birże (14 do 17 w.).

Łujniszki, dwór, pow. szawelski, gm. Radziwiliszki (7 w.).

Łuka 1.) pow. kobryński, ob. *Nowosiołki.* 2.) **Ł.**, wś i fol., pow. wołkowyski, gm. Tarnopol, 55 w. od Wołkowyska. Wś ma 439 dz.; fol. należy do dóbr Tarnopol. 3.) **Ł.**, fol. dóbr Zajeziorze, pow. sieński.

Łuka 1.) *Meżyrycka,* wś nad Rosią, powiat czerkaski, gm. Meżyrycz, st. pocztowa Kaniów (2 w.), 60 w. od Czerkas, 159 dm., 1034 mk., cerkiew, szkółka, 6 wiatraków. 2.) **Ł.**, wś nad Irpeniem, pow. kijowski, gm. Białogródka, st. poczt. Borszczahówka (17 w.), 27 w. od Kijowa, 38 dm., 372 mk., cerkiew, szkółka cerk., 335 dz. 3.) **Ł.**, tamże, wś, pow. taraszczański, gm. i dobra Koszowata, st. poczt. Taraszcza (15 w.), 465 dm., 2578 mk., cerkiew, szkoła, cukrownia, 3 wiatraki. 4.) **Ł.** al. *Łuki,* wś nad rz. Hujwą, pow. żytomierski, gm. Lewków, 15 w. od Żytomierza (st. poczt.), st. dr. żelaznej Berdyczów (40 w.), 164 dm., 1067 mk., cerkiew drewn. z r. 1858, szkółka.

Łukaj, wś, pow. siebieski, własność Petrykowskich.

Łukamiszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Kupiszki (4 w.).

Łukańcie, wś, pow. wiłkomierski, gm. Subocz (6 w.).

Łukarewka, powiat dubieński. Ob. *Łokarewka.*

Łukaszajcie, wś, pow. szawelski, gm. Gruździe (7 w.).

Łukasze, okolica, pow. kobryński, gm. Zalesie, z Pacewszczyzną 125 dz.

Łukaszonki, wś nad Uświaczą, pow. wieliski, gm. Uświat.

Łukaszówka, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (5 w.).

Łukaszówka 1.) (t. V, 811, *Łukaszowa),* wś, pow. lipowiecki, gm. par. praw. i st. poczt. Lipowiec (12 w.), 37 dm., 464 mk., szkółka cerk. 2.) **Ł.**, mstko nad Tykiczem Gniłym, tamże, gm. Łukaszówka, st. poczt. Monastyryszcze (20 w.), 50 w. od Lipowca, cerkiew, 3 domy modl. żydow., szkółka cerk., 2 młyny, 9 wiatraków. W r. 1629 Chmieleckich. Gmina obejmuje obecnie 8 miejscowości (1 mstko, 6 siół, 1 wś), 12,463 mk. (42 kat, 1 sztund., 1937 żyd.) i 14,588 dz. (8864 większej posiadł, 5578 dz. włośc., 146 cerk.). 3.) **Ł.**, słoboda nad Żerewem, pow. radomyski, gm., par. praw. i dobra Rozważów, 59 w. od Radomyśla, 18 dm., 65 mk., przeważnie szlachty. Pierwotnie zwana Rozważowska Rudnia, pod koniec XVIII w. Łukasza Rybińskiego, podkom. kijowsk., otrzymała nową nazwę.

Łukaszowo, wś, pow. święciański, gmina Twerecz; miała 17 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Dzisna.

Łukaszuny, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (10 w.).

Łukaszyszki 1.) dwór, pow. kowieński, gm. Aleksandrowska Słoboda (8 w.), Łukaszewiczów 60 dz. 2.) **Ł.**, wś, pow. wiłkomierski, gmina Onikszty (8 w.). 3.) **Ł.**, wś nad Fejmanką, dopł. Dubny, pow. rzeżycki.

Łukawa, r. 1271 *Luchawa,* wś, pow. sandomierski. W dok. z r. 1260 śród włości klasztoru wąchockiego podano: „predium ad Lukowa ad pontem Slemszyn (Niewierszyn?) super ipsius fluvium“ (Kod. kat. krak., I, 79). W dok. z r. 1271 śród włości klasztoru wąchockiego, które otrzymują prawo niemieckie (Kod. mał., II, 130). Przy wsi był most Niewierszyn, przy którym istniało targowisko z poborem cła. Targowisko to otrzymuje nowy przywilej w r. 1275 (Kod. mał., II, 136). Wedle Długosza wś Ł. własność klasztoru wąchockiego, położona nad rzką Łukawą przy moście Niewierszyn, ma kościół par. p. w. św. Katarzyny. Pleban miał trzy łany, karczmę, 1 zagr. Kmiecie dawali mu po 3 kor. żyta i 3 owsa z łanu. Łanów km. było 24, płacono po 40 gr. czynszu z łanu. Były też dwie karczmy dające dziesięcinę plebanowi a klasztorowi 1 grz. Kmiecie dawali dziesięcinę klasztorowi wartości do 20 grz. (L. B., III, 410).

Łukawica 1.) wś, okolica i dobra, powiat bielski gub. grodz., gm. Malesze, 29 w. od Bielska. Wś ma 89 dz.; okolica 350 dz.; dobra Starzyńskich, 740 dz. 2.) **Ł.**, wś, pow. grodzieński, gm. Hoża, 22 w. od Grodna, 368 dz. włośc.

Łukawica (ob. t. V, 812 i 826), mylnie *Łukowica,* wś nad Dnieprem, pow. kaniowski, gm. Traktymirów, st. poczt. Kaniów (23 w.), 32 dm., 335 mk., szkółka, 6 wiatraków.

Łukawiec, pow. wilejski, gm. Chotenczyce. Na polach dworskich 30 kurhanów.

Łuki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (3 w.). 2.) **Ł.**, wś, pow. rohaczewski, gm. Łuki, 117 dm., 706 mk., cerkiew, szkoła. Gmina obejmuje 59 miejscowości, 1651 dm., 6010 mk. włościan (2974 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 16,818 dz. W gm. jest 3852 dz lasów większej własności. 3.) **Ł.**, wś, pow. sieński, gm. Ostrowno. 4.) **Ł.** *Zielone*, wś, pow. homelski, gm. Telesze (5 w.). 5.) **Ł.**, wś i dobra, pow. horodecki, sukces. Łukaszewiczów, 395 dz. 6.) **Ł.** al. *Łuka*, fol. nad Dźwiną, pow. witebski, 24 w. od Witebska; 4 kurhany.

Łuki, wś, pow. kowelski, gm. Soszyczno, 40 w. od Kowla, 71 dm., 446 mk.

Łukiana, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (8 w.).

Łukiańce, fol. nad Drujką, pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (15 w.). Niegdyś attyn. dóbr Drujka, sprzedany starow. Andrzejowi Michajłowowi, 110 dz.

Łukianowicze, fol., pow. słonimski, gmina Kozłowszczyzna, Zenowiczów 124 dz.

Łukianowka, wś i fol., pow. homelski, gm. Popówka (5 w.), 31 dm., 207 mk. Fol. Paszkowskich, 518 dz.

Łukianówka, wś, pow. taraszczański, gmina i dobra Koszowata, st. poczt. Taraszcza (8 w.), 285 dm., 1583 mk., cerkiew, szkoła, 4 wiatraki.

Łukiany 1.) wś, pow. białostocki, gm. Zabłudów, 74 dz. 2.) **Ł.**, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (9 w.). 3.) **Ł.**, dwór, pow. poniewieski, gm. Birże (15 w.).

Łukie, powiat węgrowski. Ob. *Chmielewo* (t. XV).

Łukinie, pow. wiłkomierski, gmina Siesiki (3 w.), 17 w. od Wiłkomierza. Dobra należały niegdyś do Dowmontów Siesickich, później Radziwiłłów, dalej Grotusów, w końcu Kończów, 2300 dz.

Łukiszki 1.) dwór. pow. poniewieski, gmina Birże (7 w.), 75 w. od Poniewieża. 2.) **Ł.**, pow. witebski. Niegdyś dworzec królewski, nadany przez Zygmunta III, Witebskowi.

Łukiszki, wś, pow. owrucki, par. prawosł. Owrucz, 33 dm., 207 mk.

Łukna, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (20 w.).

Łukniany, wś, pow. telszewski, gm. Płungiany (10 w.).

Łuknie 1.) wś, pow. wiłkomierski, gm. Wiżuny (5 w.). 2.) **Ł.**, wś, pow. telszewski, gm. Szkudy (3 w.).

Łukniki, mstko, pow. szawelski, gm. Łukniki, 1600 mk. Gmina obejmuje 54 miejscowości, 592 dm. włośc. (obok 22 innych), 3814 mk. włościan, uwłaszczonych na 7258 dz.

Łuko al. *Łukoje*, wś nad jeziorem, pow. łucki, gm. Osowa, 130 w. od Łucka, 54 dm., 333 mk., cerkiew.

Łukom, r. 1240 *Lukome*, wś, pow. słupecki. W r. 1240 arcyb. gnieźn. ustępuje dziesięcin swych z Ł. klasztorowi w Lądzie (K. W., n. 222).

Łukomir, *Łukomierz*, wś i dobra, pow. prużański, gm. Malecz, 20 w. od Prużany. Wś ma 284 dz.; dobra Zdziechowskich, 346 dz. Wś należała do wójtowstwa kobakowskiego (Kabaki), w ekonomii kobryńskiej. Podług rewizyi D. Sapiehy z r. 1563 było 18 włók gruntu podłego. Włościanie winni płacić z włóki po 83 gr. Dochód ze wsi 24 kóp 54 gr.

Łukoml, pow. sieński. Gmina obejmuje 111 miejscowości, 1433 dm., 5349 mk. włościan (2287 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 10,998 dz. W gm. jest 4184 dz. lasów większej posiadłości i 245 włośc.

Łukomla al. *Łukomka*, rzka, pow. sieński i lepelski, pr. dopł. Ułły. Wypływa z jeziora Łukomskiego, płynie ku płn., w pow. lepelskim przepływa na przestrzeni 4 w. i uchodzi do Ułły pod Czasznikami.

Łukomszczyzna, dobra, pow. połocki, własność Bołbatunowych 80 dz. i Spirydonowych 120 dz.

Łukonica al. *Dzieszkowce*, wś i dobra, pow. słonimski, gm. Starawieś, 22 w. od Słonima, 23 dm., 115 mk., cerkiew, 724 dz. włośc. i 103 cerk.; dobra, w części Akininych 345 dz., Jahołkowskich 383 dz., Polchowskich 197 dzies. W lesie wały i kurhan obrosły dębami. Par. praw., dek. (błagoczynia) słonimskiego, 1867 dusz.

Łukosławki *Małe* i *Wielkie*, dwie wsi, pow. telszewski, gm. Bernatów (6 i 10 w.).

Łukoszyn, dobra, pow. miński, własność Florentyny Dobkiewicz, 1396 dz. Należą do nich folwarki: Downary, Kamienny Uhoł i Kule.

Łukoszyno, wś, pow. sierpecki. W dokum. z XIII w. śród włości kościoła płockiego. W r. 1578 są części: Ł. Borki, Ł. Biki. Składa się z 15 działków szlacheckich.

Łuków, miasto. W r. 1890 ma 7156 mk. Śród stałej ludności było 50 praw., 2285 katol., 16 prot., i 4722 żydów. Powiat miał 87949 mk., w tej liczbie śród stałej ludności 119 praw., 78,642 kat., 1673 prot. (w gminach: Gołąbki i Serokomla) i 10,773 żydów (miasto Łuków i mstko Kock przeważnie). Gród łukowski (castrum) wspom. w dok. z r. 1286 (Kod. dypl. pol. III, 149). W r. 1552 płaci miasto królewskie Ł. szosu fl 16 i od 7 żydów fl. 7. W r. 1580 burmistrz z rajcami dali poboru od 60 włók z dziesięciną fl. 60. Szosu fl. 32, od 10 piekarzów fl. 10, jeden zaniechał piec, od 12 rzeźników fl. 12, od 4 kowalów fl. 4, od 20 prasołów fl. 20, od 4 kuśnierzów fl. 4, od 12 szewców fl. 12, od 4 krawców fl. 4, od 5 bani gorzałczanych

fl. 4, od 6 szynkarek fl. 3, od hultajów i komornic fl. 62$^{1}/_{4}$. od żydów sług chrześciańskich fl. 1 gr. 18. Suma fl. 171 gr. 7$^{1}/_{2}$. Ob. N. Krisztafowicz: „Jurskija obrazowanja w okrestnostiach goroda Łukowa, siedleckiej gubernii“ (Jeżegod. po Gieol. i Miner. Rossii t. II, 1897).

Łuków, *Łukowo*, wś i dobra nad jez. Łukowskiem, pow. brzeski, gub. grodz., gm. Wielkieryta, 47 w. od Brześcia. Wś ma 26 dm., 394 mk., cerkiew, szkołę, 898 dz. włośc. i 46 cerk. Dobra, Konszynych, z attyn. 17,179 dz. (11,000 lasu). Par. praw. dekanatu (błagoczynia) brzeskiego). 827 dusz.

Łuków 1.), w dok. też *Łupków*, wś nad Styrem, pow. łucki, gm. Trościaniec, 40 w. od Łucka, 84 dm., 537 mk. W r. 1577 Michał Zahorowski płaci od 4 dym., 3 ogr., 2 ogr. W roku 1583 Andrzej Zahorowski od 6 dym., 3 ogr., 2 podsus., 1 popa. W ostatnich czasach Płazowskich. 2.) **Ł.**, kol., pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 15 dm., 88 mk.

Łukowa 1.) wś, pow. jędrzejowski. Wspom. w dok. z r. 1359. Ob. *Obice*. R. 1408 dziedzic wsi Klemens, kaszt. czechowski, wraz z żoną pięciu synami i Stachną córką Niemsty z Mikułowic, zakładają tu kościół par. p. w. N. P. Maryi i dają mu dziesięciny ze swych ról folwarcznych we wsiach: Żerniki, Szczodrkowice, Wierzbica, Chmielowice, Poskwitow, Wojciechów, Morawica, Szczeczno. Tenże fundator kościoła zawiera r. 1413 układ z plebanem Mikołajem na mocy którego w miejsce dziesięciu kmiecych ze wsi: Szczeczno, Ujny, Słopiec, pleban pobierać będzie 10 grz. rocznie (Kod. kat. krak. II, 328 i 384). Za Długosza istniał tu kościół par. p. w. Nawiedz. N. P. Maryi. Dziedzicami wsi byli: Jan Jelitka i Jan Morawicki. Wieś miała 5 łan km. dających dziesięcinę prebendzie brzechowskiej w Kielcach. Folw., karczma i 3 zagr. dawało dziesięcinę prebendzie w Mokrsku. W r. 1540 wieś należy do trzech braci Łukowskich, jako wiano ich matki. Posiadali oni też Chomętów. 2.) **Ł.**, wś, pow. biłgorajski. Wielka wieś ma 520 dymów. Założona, wedle tego co podaje Jan Kochanowski w wierszu „Dryas zamechska“, przez Iwana Kustrę z Krzeszowa, żyjącego w w. XIV. W roku 1565 wś wststwie zamechskiem, nad pot. Łukówką, miała 81 km. na 20$^{1}/_{4}$ łan., 7 zagr., 42 bartników którzy dawali do zamku w Zamchu 142 kunników miodu, wartości zł. 113 gr. 18. Myto od furmanów jadących do Szczebrzeszyna lub Turobina i od prasołów z Drohoboczy, od koni, wołów i bydła w arendzie za zł. 90. Ogółem zł. 272 gr. 10, den. 3. Był też folwark. Od Łukowy do Szczebrzeszyna i Turobina ciągnął się wtedy jeden wielki las. W r. 1589 wchodzi w skład ststwa zamechskiego, ma 21$^{1}/_{2}$ łan., młyn, 4 karczmy, 4 zagr. bez roli.

Łukowa, wś, pow. tarnowski. W r. 1536 własność prebendy przy kolegiacie tarnowskiej, w posiadaniu prepozyta Mikoł. Zamojskiego. We wsi było 21 kmieci na 7$^{1}/_{2}$ łan. (po 36 gr. z łanu). Z karczmy dawali kmiecie 12 grzyw. i pół kamienia ługu.

Łukowicze, chutor i folw., pow. wołkowyski, gm. Swisłocz. Chutor 48 dz.; folw. Kulikowych. 172 dz.

Łukowicze, wś, pow. włodzimierski, gm. Chorów, 20 w. od Włodzimierza, 51 dm., 359 mk. W r. 1577 i 1583 do Łokacz ks. Romana Sanguszki, płaci od 6 dym. łanow., 6 ogr.

Łukowiec 1.) wś, pow. sandomierski. Własność klasztoru jędrzejowskiego, drogą zamiany królewska, r. 1368 przechodzi znów drogą zamiany do klasztoru pokrzywnickiego (ob. *Pukarzów*). Za czasów Długosza należy znów do klasztoru jędrzejowskiego. Klasztor ten pobierał też dziesięcinę ze wsi. Czynszu dawali kmiecie po 10 skojców z łanu. (L. B. III, 372). R. 1578 zarówno Ł. jak i poblizkie Błonie są własnością Andrzeja Niedrzwickiego z Niedrzwicy. 2.) **Ł.**, wś. Ulanowska Stef.: „Niektóre materyały etnograficzne we wsi Ł. mazowieckim zebrane“. (Zbiór wiad. do antrop. kraj. t. VIII, 247—323).

Łukowiec, folw., pow. połocki, Szypiłów, 148 dz.

Łukówka 1.) wś nad Tykiczem Górnym, pow. zwinogródzki, gm. Petrykówka, par. praw. Palczyk, st. poczt. Kalihorka Mokra (18 w.), 27 w. od Zwinogródki, 142 dm., 698 mk., szkółka. Należy do dóbr Państwa, poprzednio wchodziła w skład ststwa zwinogródzkiego. 2.) **Ł.**, wś, pow. kowelski, gm. Powursk, 27 w. od Kowla, 44 dm., 297 mk.

Łukowo, wś, pow. orszański, gm. Rudnia, 16 dm. 114 mk.

Łukowo 1.) wś, pow. obornicki. Kościół par. drewniany p. w. św. Michała arch. pochodzi zapewne z XV w. Wymienia go Lib. Ben. z r. 1510. Założycielami byli dziedzice wsi Łukowscy h. Dołęga. W w. XVII siedzą tu Soboccy. Księgi kościelne sięgają r. 1743. 2.) **Ł.**, pow. wągrowiecki. W dok. z r. 1222 wymienione śród wsi dających dziesięciny klasztorowi w Łeknie (K. W. n. 590). 3.) **Ł.** ob. *Złotniki pałamundzkie*.

Łukowo, wś, pow. złotowski. Wspom. w dok. z r. 1260. (K. W. n. 384).

Łukowskie, dobra, pow. telszewski, gmina Korciany (7 w.), Wyszomirskich, 607 dz.

Łukszany, wś włośc., pow. oszmiański, gm. Dziewieniszki (10 w.), miała 28 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Traby.

Łuksze 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (13 w.). 2.) **Ł.** (t. V, 828, *Łuksznie*), wś, pow. rossieński, gmina Jurborg (10 w.). 3.) **Ł.**, folw., pow. szawelski, gm. Po-

dubis (2 w.). 4.) Ł., tamże, gmina Szawle (5 w.).

Łuksztapuris, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (8 w.).

Łuksztaraupie, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (4 w.).

Łuksztnie, jezioro w pow. lepelskim, w dobrach Białe.

Łukszty 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Jużynty (2 w.), 43 w. od mta pow. W r. 1788 własność Ign. Pietkiewicza, szambelana, w zastawie Róży Wiszniewskiej, stoln. brasławskiej. 2.) Ł., zaśc., tamże, gm. Oknista (6 w.).

Łuksztynie, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (12 w.).

Łukszyszki (t. V, 828, *Łukszyki*), wś, pow. rossieński, gm. Taurogi (6 w.).

Łukuszewicze, wś, pow. dryzieński, parafia Rosica.

Łułajcie, wś, pow. szawelski, gmina Żagory (13 w.).

Łumbiele, wś, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (24 w.).

Łumianka, folw., pow. brzeski, gub. grodz., gm. Połowce, Wysockich, 150 dz.

Łumla, wś nad rzką Rysią i Łoszlą, pow. owrucki, gm. i par. praw. Worobie Nowe (7 w.), 70 w. od Owrucza, 149 dm., 891 mk., młyn wodny i wiatrak.

Łumna, wś i dobra, pow. brzeski, gub. grodz., gm. Połowce, par. Wysokie litewskie, 46 w. od Brześcia. Wś ma 294 dz.; dobra, von Wendlandów, poprzednio Wysockich, 293 dz. Na gruntach folwarku 6 kurhanów. Dnia 10 marca 1630 r., Jan Umieszczyn, właściciel wsi Klukowic, Zalipia i Tokar—sprzedał takowe Piotrowi Witanowskiemu. (Akta deput. grodz.). Po śmierci ostatniego r. 1647, nastąpił podział dóbr pomiędzy synów. Wszystkie te majętności sprzedał Antoni Witanowski r. 1774, Janowi Telszewskiemu i Antoniemu Taraszowskiemu. Według aktów podskarbińskich z r. 1789, Łumna, fol. dziedziczny W. Włodka, pisarza ziem. brzeskiego, wraz z folw. Klubowicami i wsią t. n., mają 39 dym. Taryfa dymów z r. 1790 notuje: Łumna, folw. w hrabstwie Wysockim, ze wsią t. n., ma dymów dawnego fundu 1, ciągłych 33, komput. 34, karczma 1 (Akta podskarb. n. 35, str. 42 i 43).

Łumpiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (4 w.).

Łundziszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (2 w.). Należał do Dryświat; dziś mają tu Stankiewiczowie 33 dz., Symonowiczowie 13 dz.

Łungiele, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dusiaty (5 w.).

Łuniany, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (3 w.).

Łunie, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Łuniewo, wś, pow. mazowiecki. Śród włości kościoła płockiego w dok. z w. XIII.

Łunkiecie, dobra, pow. poniewieski, gmina Podbirże (5 w.), Albrytusów, 450 dz.

Łunkiszki, wś, pow. trocki, gmina Jewie (6 w.); miała 20 dusz rew.; należała do dóbr Strawienniki.

Łunna, mstko i dobra, pow. grodzieński, gm. Łunna, 46 w. od Grodna. Mstko ma 1533 mk., 188 dz. włośc., 51 dz. prywat. i 90 kośc.; dobra Maryi Komarowej i Józefy Roemerowej, z folw. Zylicze 1400 dz. Na płn.-zchd od mstka na pr. brz. Niemna ślady stacyi krzemiennej. Gmina obejmuje 38 miejscowości, 732 dm. włośc. (obok 246 innych), 5251 mk. włościan, uwłaszczonych na 7214 dz. Nadto w gm. jest 125 dz. ziemi cerk. i kośc.: 4884 dz. większej posiadłości. Klucz łunieński ekon. grodzieńskiej czynił r. 1680, 9686 złp. 26 gr.

Łupacze, wś, pow. słonimski, gm. Kuryłowicze, 267 dz.

Łupajtynie, dwór, pow. szawelski, gm. Gruździe (18 w.).

Łupandy, folw., pow. dryzieński, par. Druja. Żwirblisa 81 dz. i Kaszkura 44 dz.

Łupia, wś, ob. *Arkadya*.

Łupianka, trzy zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (6 w.).

Łupice al. *Lupice*, wś, pow. babimojski. Komes Benjamin wojew. polski, nadane mu przez ks. Bolesława i Przemysława włości, a między niemi i Ł. nadaje przed r. 1278 klasztorowi w Paradyzie dla założenia nowego klasztoru w Wieleniu. Dziesięciny z tych wsi zdawna dobierali biskupi poznańscy. (K. W. n. 473, 1383).

Łupiny, wś, pow. grodzieński, gm. Kamionka, 62 dz.

Łupisuki, wś pow. łucki, gm. Włodzimierzec, 98 w. od Łucka, 50 dm., 414 mk. Należała do ks. Jarosława Giedrojcia.

Łupiszczyce, dobra, pow. mścisławski, Hołyńskich, 534 dz.

Łupków, wś, pow. liski. W r. 1565 wieś wststwie sanockiem u Beskidu, na granicy węgierskiej, miała 22 kmieci na $15^1/_2$ łan., pop. Ogółem dochodu zł. 45, gr. 19, den. 9.

Łuplanka, wś, pow. wołkowyski, gm. Juszkowy Gród, 47 w. od Wołkowyska, 47 dm., 627 mk., zarząd gminy, szkoła, z osadą Romanowo 1623 dz.

Łupołowo, ob. *Krasneńkie*.

Łuponie, wś, pow. szawelski, gm. Gruździe (12 w.).

Łuponin, ob. *Hłupanin*.

Łuściszki 1.) wś, pow. oszmiański, gm. Kucewicze (14 w.), miała 45 dusz rewiz., należała do dóbr Łatowicze. 2.) Ł., *Łustyszki*, wś, tam-

że, gm. Soły (7 w.), należała do dóbr Bonifaców.

Łuskały, wś, pow. brzeski, gub. grodz., gm. Wojska, 46 w. od Brześcia, 224 dz. włośc. i 125 pryw.

Łuskinopole, folw., pow. sieński, Łuskinów, 262 dz.

Łuśnia, rzeczka, w pow. kowelskim, pr. dopł. Turyi, uchodzi naprzeciw mstka Michnówki.

Łuszczanów, wś, pow. jarociński (pleszewski), ob. *Szczonowo* (t. XI).

Łuszcze, wś, pow. bielski, gub. grodz., gm. Kleniki, 138 dz.

Łuszczejonki, wś i dobra, pow. czerykowski, gm. Komarowicze, 13 dm., 84 mk. Dobra Antoniego Czudowskiego, od którego roku 1861 nabywa Zygmunt Brodowski, 417 dz. Była tu kaplica kat. par. Worodźków.

Łuszczyki 1.) wś, pow. kobryński, gm. Podolesie, 13 w. od Kobrynia, 357 dz. 2.) **Ł.**, wś, pow. lidzki, gmina Bieniakonie (9 w.); miała 9 dusz rew.

Łuszczyn, r. 1220 *Usczyno*, wś, pow. częstochowski. Ob. *Mstów*.

Łuszewo al. *Ilino*, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Łuszki, ob. *Luszki*.

Łuszkowo, wś, pow. kościański. Według dok. z r. 1258 należy do włości klasztoru w Lubiniu. W r. 1316 Jan i Dobrogost swe działy w Ł. odstępują klasztorowi. (K. W. n. 368, 719, 988).

Łusznia, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (3 w.).

Łusznicze, wś, pow. rohaczewski, gm. Dudycze, 36 dm., 127 mk.

Łutaje, pow. żytomierski, ob. *Łużaje*.

Łutno, wś, pow. newelski, gm. Dominikowo, 7 dm., 60 mk.

Łutówka, mylnie *Łutowo* (t. V, 834), wieś nad Teterowem, pow. radomyski, gm. Kiczkiry, par. praw. i st. poczt. Radomyśl (1 w.), 121 dm., 727 mk., szkółka, garbarnia, 716 dz.

Łutyńsk al. *Lutyńs*, wś nad jez. Hliniszcze, pow. rówieński, gm. Wysock, par. praw. Wieluń (3 w.), 138 w. od Równego, 149 dm., 674 mk.

Łuża, wś, pow. sieński, gm. Bóbr (20 w.), 28 dm., 216 mk.

Łuża *Czarna*, wś, pow. miński, gm. Rubieżewicze, 42 w. od Mińska.

Łużaje, *Łutaje*, wś, pow. żytomierski, gmina Cudnów, par. praw. Didkowce (2 w.), 45 w. od Żytomierza, 46 dm., 200 mk.

Łużany 1.) wś i folw., pow. grodzieński, gm. Hołynka, 56 w. od Grodna. Wś ma 280 dz.; fol. należy do dóbr Górka. Na płn.-wschd od wsi przeszło 30 kurhanów. 2.) **Ł.**, folw., pow. oszmiański. Niegdyś Zabrzezińskich, z których Jan, marszałek królewski, zmarły koło r. 1544, zapisał Ł. z innemi dobrami drugiej żonie kn. Tomile Michałównie Zasławskiej-Mścisławskiej. Ta legowała r. 1555 wszystkie dobra jedynemu synowi swemu z pierwszego małżeństwa kn. Ostafiemu Matwiejewiczowi Mikityniczowi, który umierając, bezżenny, około r. 1558 zapisał Ł. i inne wsi mężowi jednej z sióstr swej matki Mikołajowi Kiszce, podczaszemu W. Ks. Lit. Wkrótce Kiszkowie zamienili te dobra ze Stanisławem Hlebowiczem Połońskim. W pierwszej połowie XVII w. Hlebowiczowie sprzedali Ł. Krzysztofowi Gorajskiemu, r. 1652 kupił je zastawnik Aleksander Judycki. Do Ł. rościła pretensye kapituła wileńska. Od Judyckich Ł. przeszły drogą wiana r. 1715 do Antoniego Sulistrowskiego. Obecnie Ł., jako attyn. Jachimowszczyzny, należą do Lubańskich. 3.) **Ł.**, tamże, gm. Herodźki. Na płn. od wsi, przy lewej stronie drogi ze wsi Dubiny, znajduje się do 100 kurhanów.

Łuże 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (5 w.). 2.) **Ł.**, wś, pow. wilejski, gm. Miadzioł (20 w.); miała 35 dusz rewiz., należała do dóbr Uzła. 3.) **Ł.** *Czyste*, wś, pow. homelski, gm. Wiatka (9 w.), 78 dm., 574 mk., wiatrak.

Łużek, wś, pow. rohaczewski. gm. Rassochy (2 w.), 55 dm., 261 mk.

Łużek Dolny, wś, pow. drohobycki. Wedle lustracyi z r. 1565 miała 62 kmieci na $21^1/_2$ łan., na prawie wołoskiem, pop, sołtys. Dochód czynił zł. 87 gr. 13. Przy wsi powstała Łużecka Wola al. Niedźwiedza.

Łużeśno, wś i dobra przy ujściu Łużesianki do Dźwiny, pow. witebski, gm. Miszkowo (3 w.), cerkiew; horodyszcze. Niegdyś ks. Ogińskich, nabyta w ostatnich czasach przez witebskie towarzystwo rolnicze, dla urządzenia tu szkoły rolniczej i fermy doświadczalnej.

Łużki, wś, pow. sokołowski. Łuniewski Tym.: „Cmentarzyska w Ł. i Grodzisku pow. sokołowskim“ (Pam. Fizyogr, III).

Łużki 1.), fol. dóbr Stary Dwór, pow. kobryński. Na polach kilka nasypów. 2.) **Ł.**, wś, pow. sokólski, gm. Zubrzyce; ob. *Dubowo*. 3.) **Ł.**, dobra, pow. mścisławski, od roku 1877 Olechnowiczów. 504 dz. 4.) **Ł.**, pow. dzisieński. Do okr. wiejskiego należy wś Tirlony, nie Tarłopy. Znajdowano tu młotki kamienne i strzałki krzemienne. 5.) **Ł.**, fol., pow. oszmiański. Dawniej Wituńskich, dziś Jankowskiego drogą wiana. 6.) **Ł.**, wś u źródeł rzki Pierchanki, pr. dopł. Dźwiny, pow., połocki.

Łużków, r. 1565 *Loskow*, wś pow. hrubieszowski. W r. 1565 wś w ststwie horodelskiem, miała dworzyszcza rozdzielone na 26 płóz (płoszi), z tych $19^1/_2$ osiadłych, było 4 zagrodn., karczmarz, wołoszyn wolny pasł bydło, $4^1/_2$ płoz pustych, pop na płozie. Ogółem zł. 29 gr. $2^1/_2$.

Łużna, wś, pow. gorlicki. Istniał tu zbór aryański, zapewne z kościoła katolickiego prze-

robiony. Przyjęcie katolicyzmu przez dziedzica wsi Wacława Potockiego, poetę, w młodości aryanina, około połowy XVII w., położyło koniec egzystencyi zboru.

Łużno, wś, pow. rużemberski. W r. 1864 miało tu być do 1800 Polaków.

Łużyce. Nowsze prace odnoszące się do Ł. są: Veckenstedt Edm. dr., „Wendische Sagen, Maerchen und aberglaeubische Gebraeuche". Graz, 1880, str. XIX i 499. Tenże: „Wendische Sagen der Niederlausitz" (Zeitsch. f. Voelkerkunde, t. III). Sopodźko Tyt.: „Z wycieczki na Ł." (Przegl. powsz. 1891 r., t. 32). Tenże: „Z pobytu na Łużyckich błotach" (Przegl. pow., 1894 r., t. 42). Jelski Wilh.: „Ł. wrażenia z podróży", Warszawa 1892 r. Kuehnel P.: „Die slavischen Orts und Flurnamen der Oberlausitz", Leipzig 1891—94 (odbitka z „Neues Lausitzer Magasin"). Mueller Ewald: „Das Wendenthum in der Niederlausitz", Kottbus 1893, str. 192.

Łużyszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (8 w.).

Łycewicze (t. V, 207 *Licewicze),* wś, pow. święciański, gm. Wiszniów (7 w.); miała 143 dusz rewiz., należała do dóbr Czurlony.

Łyczaki, pow. kaniowski, ob. *Burty.*

Łyczanka, wś, pow. kijowski, gm. Biłhorodka, st. poczt. Hurowszczyzna (3 w.), par. praw. Szpitki (1 w.), 30 w. od Kijowa, 73 dm., 578 mk., szkółka, wiatrak, 596 dz. Własność większa należy od r. 1869 do Sokołowa, 332 dz., a od r. 1881 do Lejszkiego, 325 dz.

Łyczba, u Dług. *Lyczba,* wś, pow. stopnicki. Za Długosza własność Jana z Rytwian marsz. kor. Ob. *Łubnice.*

Łycze al. *Rakówka,* wś nad Irpeniem, pow. skwirski, gmina Kornin, st. poczt. Chodorków (20 w.), 45 w. od Skwiry, 105 dm., 237 mk., szkółka cerk., 3 młyny.

Łyczki, w dok. *Łyczków,* wś, pow. łucki, gm. Trościaniec, 30 w. od Łucka, 31 dm., 175 mk. W r. 1583 należy do kn. Marka Sokolskiego. Obecnie Lityńskich.

Łyczkowce 1.) pow. kobryński, ob. *Wawulicze-Liczkowce.* 2.) **Ł.,** pow. oszmiański. Fol. należał do Gąseckich, potem do Dmochowskich, obecnie Antonowicza.

Łyczmany, chutor, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, 9 dm., 53 mk.

Łyczówka, wś nad Bożkiem, rozlewającym się tu w niewielki staw, pow. starokonstantynowski, gm., par. kat., st. poczt. Kupiel (7 w.), 53 w. od mta pow., 107 dm., 601 mk., cerkiew drewn. z r. 1888 (na miejsce dawnej z r. 1758, wzniesionej przez Drzewieckiego), uposażona 33 dz. z nadania ks. Ksawerego Sapiehy r. 1776, szkółka cerk. od r. 1876. Cerkwie fil. we wsi Pieńkowce i Sobkowce. Wś należała do ks. Ostrogskich, r. 1593 spustoszona przez Tatarów. Później wchodziła w skład ordynacyi ostrogskiej. W r. 1753 dana wraz z innemi ks. Ign. Sapieże, wwdzie mścisławskiemu. Obecnie Zaleskich.

Łyczyny, pow. kowelski, ob. *Liczyn.*

Łydymie, os., pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (7 w.).

Łykinka, fol., pow. czerykowski, Boguszewskich 250 dz., Dobrosielskich 250 dz. i Jakutowiczów 150 dz.

Łykowo 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (9 w.). 2.) **Ł.,** wś, pow. mohylewski, gm. Wiejna (6 w.), 69 dm., 416 mk.

Łyntupy, pow. święciański. Stary drewniany kościół z r. 1459. Nowy murowany w budowie. Parafia ma 7449 dusz. W lasach znajduje się do 10 kurhanów.

Łysagóra, r. 1270 *Lysech,* r. 1350 *Lissiec* al. *Calvus mons,* szczyt górski z osadą poklasztorną, pow. opatowski. Szczyt wznosi się 1813 st. n. p. m. Według katalogu bisk. krak. za rządów biskupa krakow. Poppona (1014—1023) niejaki Zbisław założył tu klasztor p. w. św. Krzyża, a Wojsław żyjący za biskupa Gompona (1023 — 1032) uposażył takowy wsiami i folwarkami (Mon. Pol., III, 335, 337). Milvanus abbas de Calvo monte w dok. z r. 1174 (Kod. mał. II, 9). Tenże sam opat jest obecny przy konsekracyi kościoła klasztornego w Jędrzejowie około r. 1176. Lutfridus opat, występuje w dok. z r. 1224 przy boku ks. Leszka (Kod. kat. krak., I, 23). „Ecclesia sancte Trinitatis de calvo monte" w dok. z r. 1269 (Kod. mał., t. I, str. 94). R. 1270 Bolesław ks. krak. nadaje szerokie swobody osadnikom wsi klasztoru benedyktynów „de Lysech" (Kod. mał., II, 129). Władysław ks. krakow. potwierdza dla włości klasztoru i kościoła św. Trójcy na górze Łysiec przywileje przez poprzedników wydane i przenosi wsi na prawo niemieckie (Kod. mał., II, 204). W r. 1351 w Szydłowie nadaje Kazimierz W. prawo średzkie wszystkim wsiom klasztoru łysogórskiego (Kod. dypl. pol., III, 232).

Łysa góra, wś, powiat brzeski (Galicya). W dok. z r. 1362 (Kod. kat. krak., I, 293).

Łysa Góra, ob. *Lisia Góra.*

Łysa Góra, zaśc., pow. oszmiański, gm. Polany (10 w.), należał do dóbr skarbowych Daukszyszki.

Łysaków 1.) r. 1153 *Lyszakowo,* wś, pow. jędrzejowski. W dok. z r. 1153 i 1256 śród włości klasztoru w Brzeźnicy (Kod. mał., t. I, 51 i II, 1). R. 1308 Władysław Łokietek, nadaje pewne role w Ł. klasztorowi jędrzejowskiemu (Kod. mał., I, 168). 2.) **Ł.,** wś, pow. lubelski. W r. 1676 było tu 46 poddanych. Ob. *Pliszczyn* (t. VIII).

Łyse, wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Rajsk, 220 dz.

Łysin, wś, pow. dubieński, gm. Boremel, par. praw. Łopawsze. 37 w. od Dubna, 54 dm., 344 mk., cerkiew drewn. z r. 1849, kościół par. kat. W r. 1570 należy do Mikołaja Pałuckiego. W r. 1583 Jarosza, Krzysztofa i Szczęsnego Gaszyńskich, którzy wnoszą od 12 dym., 6 ogr.

Łysinin, wś, pow. szubiński. Wymieniony w dok. z r. 1136 śród włości kościoła gnieźn. Zapewne drogą zamiany przeszedł na własność klasztoru w Trzemesznie. R. 1387 Jan prepozyt klasztoru wydaje tę wieś sołtysowi Wojsławowi, dla osadzenia na prawie średzkiem. Kmiecie mieli płacić po 6 skotów czynszu i dziesięcinę snopową dawać (K. W., n. 7, 1353).

Łysino, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (4 w.).

Łyski 1.) wś, pow. białostocki, gm. Białostoczek (nie Choroszcza), 9 w. od Białegostoku, 271 dz 2.) **Ł.**, wś, pow. słonimski, gm. Kostrowicze, 17 w. od Słonima, 729 dz. włośc. i 41 pryw.

Łyskornia, r. 1520 *Lysche skornye*, r. 1553 *Lisse skornye*, wś, pow. wieluński. Kościół par. p. w. św. Maryi Magdaleny, wspomniany w aktach kons. gnieźn. z drugiej połowy XV wieku. W r. 1660 dziedzic wsi Jan Giżycki, sędzia wieluński wzniósł nowy drewniany z wieżą i dwoma kaplicami. R. 1786 dziedzic Karśnicki odbudował z gruntu. W r. 1552 we wsi siedzieli Madalińscy, płacili od 29 osadn., $11^1{}_2$ łan., karczmy i $^1/_2$ łanu sołt. Wilamowski płacił od 4 osadn.

Łysków, mstko, pow. wołkowyski, gm. Łysków, 1150 mk., cerkiew, 175 dz. włośc., 48 dz. Bychowców i 81 dz. cerk. Juryzdyka Łyskowska ma 613 dz. włośc. Par. praw., dek. (błagoczynia) Podoroś, 3628 dusz. Gmina obejmuje 66 miejscowości, 660 dm. włośc. (obok 169 innych), 5216 mk. włościan, uwłaszczonych na 8594 dz. Nadto w gm. jest 81 dz. ziemi cerk. i 13,223 większej posiadłości. Puszcza królewska Łyskowska w r. 1554 dzieliła się na 17 ostępów. Granice podaje „Rewizya Puszcz“ (25—7). Na cmentarzu tutejszym pochowany został Franciszek Karpiński, poeta, zmarły 1826 roku. Rysunek grobu podał Ign. Wróblewski w „Księdze pamiątkowej setnej rocznicy Ad. Mick.“ (Warszawa, t. I, str. 110).

Łyskówka, fol., pow. orszański, Sadkowskich 119 dz.

Łyskowo, wś, pow. połocki, sukcesorów Jana Ledochowicza, 147 dz.

Łysogórka, *Łysohorka*, wś nad stawem, pow. krzemieniecki, gm. Światec (7 w.), st. poczt. Wyszhorodek i Jampol (15 w.), 54 w. od Krzemieńca, 135 dm., 918 mk., cerkiew drewn. z r. 1754, uposażona 56 dz., z nadania ks. Janusza Wiszniowieckiego r. 1720. W r. 1583 Paweł Małyszewicz Nowosielecki, wójt ostrogski, wnosi od 4 dym., 4 ogr., 6 kom., 1 koła waln. 1 stępn. Obecnie Żurawskich.

Łysogóry. Mylnie oznaczono wzniesienia dwu głównych szczytów (t. V, 865), gdyż Łysogóra al. Świętokrzyska sięga 1813 st., zaś Łysica al. góra św. Katarzyny, stanowiąca zachodni kraniec pasma dochodzi do 1908 stóp. Ob. Jan Lewiński: „Przyczynek do znajomości utworów jurskich na wschodniem zboczu gór Świętokrzyskich“ (Pam. Fizyogr., t. XVII, r. 1902). Por. *Świętokrzyskie góry* (t. XI).

Łysów, w dokum. *Lisowo*, *Łyssów*, wś, pow. włodzimierski, gm. Chorów, 23 w. od Włodzimierza, 20 dm., 147 mk. W r. 1577 i 1583 do Łokacz, płaci w r. 1577 od 3 ogr.

Łysowszczyzna, fol. i ferma, pow. bielski gub. grodz., gm. Aleksandrówka (Radziłówka). Fol., 30 dz., należy do dóbr Moszczona Sycze; ferma, Szumów 130 dz.

Łysucha, pow kobryński, ob. *Zaprudy*.

Łysucha, pow. rówieński, ob. *Antonówka*.

Łyszcze 1.) w dok. *Liszczany*, wś, pow. łucki, gm. Poddubce, 14 w. od Łucka, 26 dm., 331 mk., cerkiew. W r. 1545 biskupstwa łuckiego. W r. 1577 wnosi ks. Fran. Wolski, podkustosz łucki, od 6 dym. po 20 gr., 4 ogr. po 4 gr. a w r. 1583 ks. Andrzej Łoniewski od 12 dym., 4 ogr., 1 koła waln. 2.) **Ł.**, wś tamże, gm. Trościaniec, 35 w. od Łucka, 82 dm., 484 mk., cerkiew. W ostatnich czasach własność Brońca i Sławoszewskiego.

Łyszczyce 1.) wś i dobra, pow. brzeski gub. grodz., gm. Łyszczyce, 23 w. od Brześcia. Wś ma 513 dz. włośc., 13 pryw. i 73 cerk.; dobra Wisłockich, z urocz. Pozdzinowo 447 dz. Par. praw., dek. (błagoczynia) Wysokie Litewskie, 1626 dusz. Gmina obejmuje 41 miejscowości, 393 dm. włośc. (obok 37 innych), 4880 mk. włościan, uwłaszczonych na 6632 dz. Nadto w gm. jest 348 dz. ziemi cerk. i 6931 większej posiadłości. 2.) **Ł.**, wś, pow. grodzieński, gm. Jeziory, 30 w. od Grodna, 517 dz.

Łyszczyki, wś i dobra i *Ł. Borki*, dwa fol., pow. prużański, gm. Murawiewska, 42 w. od Prużany. Wś ma 248 dz.; dobra, własność Czarnockich, 217 dz. Jeden z fol. Ł. Borki należy do Kłosowskich, ma 167 dz., drugi do Borkowskich, 90 dz.

Łyszkowice, wś, pow. miechowski, ob. *Tussowice* (t. XII).

Łyzki, wś, pow. mścisławski. Młyn wodny, folusz.

Łyżco, chutor, pow. włodzimierski, gmina Krymno, 10 dm., 62 mk.

M.

Macajcie, okolica, pow. kowieński, gmina Kroki (4 w.). Mają tu: Baranowscy 51 dzies., Jagiełłowiczowie 26 dz., Kolesińscy 31 dz., Krasowscy 13 dz., Tomaszewiczowie 27 dz.

Macale, okolica, pow. rossieński, gm. Skawdwile (13 w.). Mają tu: Blińsstrubowie 50 dz., Miniatowie 30 dz., Filipowiczowie 16 dz., Ejnikowie 42 dz.

Mace, wś i dobra, pow. prużański, gm. Murawiewska, 40 w. od Prużany. Wś ma 343 dz.; dobra Małachowskich, z fol. Glinianka i urocz. Temnica 414 dz. Pod wsią kurhan.

Macelany, wś, powiat nowoaleksandrowski, gm Dryświaty (8 w.).

Macewicze, okolica, pow. święciański, 141 dz. Mają tu Rodziewiczowie 97 dz. i Rusieccy 44 dz.

Macewicze 1.) *Wielkie,* wś, pow. zasławski, gm. Łabuń (15 w.), st. poczt. i dr. żel. Połonne (3 w.), 53 w. od Zasławia, 185 dm., 1132 mk., cerkiew drewn. z r. 1787. 2.) **M.** *Małe,* wś, tamże, 55 w. od Zasławia, 171 dm., 597 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1782. W r. 1545 wś M. należy do włości kuźmińskiej, kn. Kuźmy Zasławskiego. W r. 1583 wś M. Wielkie, p. n. M. Starych, we włości konstantynowskiej ks. Konst. Ostrogskiego, który wnosi od 14 dym., 11 ogr., 1 koła waln., 1 popa. Nadto Iwan Maczewicz od 6 dym., 9 ogr. W r. 1589 M. Stare i Nowe zniszczone przez Tatarów.

Machały, wś, pow. oszmiański, gm. Subotniki (6 w.); miała 25 dusz rewiz., należała do dóbr Berdowszczyzna.

Machcin, wś, pow. kościański. W dok. z r. 1258 w liczbie włości klasztoru lubińskiego (K. W., n. 368).

Machliny, w dok. z r. 1251 *Machelin, Mecholin,* wś, pow. wałecki. Wymienione w dok. z r. 1251 „Lacus Mechelin“ wedle aktu należało do Nowej Marchii i było własnością braci szpitalnych św. Jana Jerozol. W r. 1361 Hermanus preceptor generalny zakonu oddaje „castrum Machelin et ejus villam“ w lenno braciom „de Banczen“ i Ludekinowi „de Golcze“ (K. W., n. 297, 1458).

Machniuny, wś włośc., pow. lidzki, gm. Beniakonie (8 w.); miała 19 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Koniuchy.

Machnów, wś, pow. Rawa Ruska. W r. 1578 płaci tu Niszczycki od 5 łan., 2 zagr., 2 kom., popa. Druga część, własność plebana bełzkiego (M. Plebani), ma $2^1/_2$ łan., 2 zagr. bez roli. Według reg. pob. z r. 1531 część szlachecka należała do par. rz.-kat. w Uhnowie, wsią władał wojew. płocki, część plebańska należała do par. w Bełzie.

Machnówka, mstko, pow. berdyczowski, gm. Machnówka, 20 w. od Berdyczowa, 630 dm., 5075 mk., dwie cerkwie, kościół katol. i kaplica, 4 domy modl. żyd., st. poczt., ambulatoryum, szkoła ludowa, 4 młyny, wiatrak, cegielnia, 18 jarmarków. Gmina obejmuje 18 miejscowości (1 mstko, 10 siół, 6 wsi, 1 słoboda żyd.), 17,951 mk. (1581 katol., 2376 żydów) i 22,206 dz., w tem 11,414 większej własności, 9966 dz. włośc., 740 cerk. Marszałkami pow. machnowskiego byli: Abramowiczowie: Józef (1807), Joachim (1817) i Walenty (1822), Gojżewski Gabryel (1809), Mazaraki Lucyan i Pilchowski Michał (1811–2).

Machnułówka, wś włośc., pow. święciański, gm. i dobra skarb. Daugieliszki (2 w.); miała 18 dusz rewiz.

Machny, ob. *Mitajówka.*

Machowo, wś i dobra, pow. bychowski, gm. Osowiec Cerkiewny (6 w.), 40 dm., 164 mk., cerkiew drewn. Dobra, Sawickich 353 dz. Nadto od r. 1862 Okszewscy mają tu 120 dz.

Maciany 1.) okolica, pow. kowieński, gmina Kiejdany, 56 w. od Kowna. Mają tu: Baginowiczowie 30 dz., Bejnarowiczowie 45 dz., Borejszowie 79 dz., Cytowieccy 6 dz., Kolniccy 28 dz., Laudańscy 3 dz., Sipowiczowie 18 dz., Staszkiewiczowie 53 dz., Jasudowiczowie 14 dz. 2.) **M.,** wś, pow. telszewski, gmina Płungiany (2 w.).

Maciasy, wś, pow. święciański, gm. Kobylniki (5 w.); miała 29 dusz rewiz., należała do dóbr Żary.

Maciejaniszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (13 w.).

Macieje, wś, pow. rossieński, gm. Andrzejów (10 w.).

Maciejewicze 1.) okolica szlach., pow. grodzieński, gm. Bohorodycka (Masalany), 75 dz. 2.) **M.,** pow. prużański, ob. *Matwiejewicze.*

Maciejki 1.) fol. dóbr Dziewiątkowicze, pow. słonimski. 2.) **M.,** wś, pow. wiłkomierski, gm. Rogów (11 w.). 3.) **M.,** wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Maciejkowa Góra, wś, pow. wołkowyski, gm. Tarnopol, 75 dz.

Maciejkowszczyzna, folw. dóbr Werejki, pow. wołkowyski.

Maciejów, urzęd. *Maciow,* mstko, pow. kowelski, gm. Maciejów, 25 w. od Kowla, 339 dm., 2844 mk., 2 cerkwie, kościoł katol., kaplica kat., synagoga, 2 domy modl. żyd., szkoła, szpital,

dom przytułku, 2 wiatraki, 5 garbarni, 2 olejarnie, browar, 7 jarmarków. Gmina obejmuje 19 miejscowości, 1240 dm. włośc. (355 innych), 7158 mk. włościan, uwłaszczonych na 15,621 dz. Wedle reg. pob. z r. 1564 „Maczieiow oppidulum“ świeżo osadzone (r. 1557) w ziemi chełmskiej, w par. łac. Przewały, daje szosu 2 grz., pop od cerkwi, od 4 bań gorzałcz. po 24 gr., od rzem. 11 po gr. 4, od przekup. 3 po gr. 6, od kom. 6 po gr. 6.

Maciejowa Wola, ob. *Wola Łagowska* (t. XIII).

Maciejowce, pow. dzisieński, ob. *Matwiejowce.*

Maciejowice 1.) mstko, pow. garwoliński. Za Długosza wieś w par. Kochów, własność Mikołaja Maciejowskiego z rodu Ciołków. Miała 2 łany km., 2 zagrodn, folwark dający dziesięcinę kościołowi w Samogoszczy. W r. 1569 mieszczanie dali szosu z dziesięciną fl. 3 gr. 6. od 3 garnców gorzał. fl. 2 gr. 12, czopowego od piwa za rok fl. 30 gr. 3. W r. 1791 ludność mstka wynosiła 393 głów. 2.) **M.**, r. 1246 *Macegevici*, wś, pow. stopnicki. Klasztor jędrzejowski posiada tę wieś lecz oddaje ją r. 1246 komesowi Mścigniewowi, synowi Marcina z Kurozwęk, w zamian za dział w Przyłęku (pow. jędrzejowski). Obok wsi opat dopłacił 50 grz., dodał 6 wołów, 2 krowy, 3 wieprze i plac w Krakowie (Kod. mał., I, 35).

Maciejuny, zaśc., pow., święciański, gmina Łyngmiany (6 w.); miał 12 dusz rewiz., należał do dóbr skarb. Maciuciszki.

Maciele, wś nad Mereczanką, pow. trocki, gm. Olkieniki; miała 19 dusz rewiz. W pobliżu wsi 9 kurhanów.

Macieliszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (7 w.).

Maciesze, wś, pow. białostocki, gm. Jaświły, 824 dz.

Maciewicze, wś, pow lidzki, gm. Bielica (16 w.); miała 110 dusz rewiz., należała do dóbr Andrusowszczyzna.

Maciszki, zaśc., pow. szawelski, gm. Żagory (15 w.).

Maciucie, wś, pow. oszmiański, gm. Dziewieniszki (3 w.); miała 61 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Gieranony.

Maciuki, ob. *Matiuki.*

Maciulany, wś, pow. oszmiański, gm. Smorgonie (6 w.); miała 45 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Łatyhol.

Maciuliszki, wś, pow. trocki, gm. Międzyrzecz (12 w.); miała 15 dusz rewiz., należała do dóbr Landwarowo.

Maciuny 1.) *Maciejuny*, *Matejuny* (t. VI, 171), wś i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (9 w). 2.) **M.**, wś, pow. wileński, gm. Worniany (9 w.); miała 126 dusz rewiz., należała do dóbr Gierwiaty.

Maciuty 1.) wś, pow. święciański, gm. Jasiewo; miała 49 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Zahacz. 2.) **M.**, wś, pow. horecki, gm. Sawa, 22 dm., 175 mk.

Mackajcie 1.) *Mockajcie*, okolica, pow. rossieński, gm. Kielmy (15 w.). Mają tu: Bejnartowie 28 dz., Mickiewiczowie 12 dz. 2.) **M.**, tamże, gm. Skawdwile, 42 w. od Rossień, Wojtkiewiczów 79 dz. 3.) **M.**, wś, pow. telszewski, gm. Masiady (13 w.).

Mackańce, wś, pow. trocki, gm. Wysoki Dwór; miała 15 dusz rewiz.

Mackany 1.) okolica, pow. poniewieski, gm. Krakinów (8 w.). 2.) **M.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (7 w.). 3.) **M.**, wś, powiat oszmiański, gm. Soły (9 w.); miała 23 dusz rew., należała do dóbr Juzulino.

Maćki 1.) wś, pow. miński, 27 dm., 250 mk. 2.) **M.**, wś nad Łoszą, pow. wileński, gm. Worniany (10 w.); miała 113 dusz rewiz., należała do dóbr Gierwiaty. W pobliżu wsi dwa nasypy okrągłe.

Maćki, chutor, pow. owrucki, gm. Pokalew, 13 dm., 73 mk.

Mackiany 1.) wś, pow. wiłkomierski, gmina Owanta (9 w.). 2.) **M.**, wś, pow. wileński, gm. Malaty (17 w.); miała 11 dusz rewiz., należała do dóbr Styrnie.

Maćkiele, *Maćkiely*, wś, pow. wileński, gm. Worniany (7 w.); miała 24 dusz rewiz., należała do dóbr Kacienowicze.

Mackielewszczyzna, dobra, pow. wołkowyski, gm. Biskupice, własność Bądźkiewiczów, 366 dz.

Mackieliszki, wś, pow. wiłkomierski, gmina Kowarsk (8 w.).

Mackiewicze 1.) okolica w dobrach Hanuta, pow. święciański. 2.) **M.**, okolica, pow. newelski, gm. Moszenino (7 w.), cerkiew.

Mackiewiszki, pow. dźwiński, własność Boufałów, 350 dz.

Mackony, wś włośc., pow. trocki, gm. Sumiliszki (3 w.); miała 10 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Bołbany.

Maćkowicze 1.) wś włośc., pow. bielski gub. grodz., w dawnej ziemi mielnickiej, gm. Aleksandrówka. Ludność polska. Na polach wsi mogiły kamienne. 2.) **M.**, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (8 w.).

Maćkowo, pow. suwalski. Niegdyś ststwo niegrodowe Maćkowskie. W r. 1773 nadane Andrzejowi Ogińskiemu.

Maćkowo 1.) dobra, pow. mścisławski, Stachowskich 300 dz. 2.) **M.**, wś, pow. sieński, gm. Rasna, 14 dm., 76 mk.

Maćkowszczyzna, fol. dóbr Łapienica, pow. wołkowyski.

Mackuniszki 1.) zaśc., pow. kowieński, gm. Średniki, Rzodkiewiczów 40 dz. 2.) **M**, okolica, pow. wiłkomierski, gm Rogów (14 w.). 3.) **M.**,

wś włośc., pow. trocki, gm. Sumiliszki (9 w.), należała do dóbr skarb. Oleniany.

Mackuny 1.) wś, pow. kowieński, gm. Rumszyszki. 2.) **M.**, wś, pow. poniewieski, gmina Czypiany (9 w.).

Macniewo, dobra, pow. orszański, od roku 1856 Gajewskich, 690 dz.

Macorzyn, r. 1565 *Maczoszin*, wś, pow. włodawski. Według lustracyi z r. 1565 wieś ta w ststwie chełmskiem, nowo posadzona miała 24 kmieci i 2 świeżo osiadłych. Dochód wynosił zł. 52.

Macoszyn, r. 1368 *Mazossino*, wś, pow. żółkiewski. W dok. z r. 1368 wieś królewska na obszarze Polesia, nadana Stanisławowi Drewięcie z Borku wraz z Soposzynem, tudzież Podsosnów, Podjarków i Leśniki (Kod. mał., t. III, str. 224). Wspom. w dok. z r. 1443. W r. 1578 należy do dóbr Stan. Żółkiewskiego.

Macujcie 1.) wś, pow. telszewski, gm. Gorżdy (3 w.). 2.) **M.** *Miedziedy*, wś, tamże.

Maczany, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (4 w.).

Maczeki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (18 w.).

Maczki, chutor, pow. włodzimierski, gmina Krymno, 27 dm., 127 mk.

Maczuki, okolica, pow. telszewski, gm. Ginteliszki (12 w.), 315 dz. należących do 15 właścicieli.

Maczule, fol., pow. wiłkomierski, gm. Rogów (10 w.).

Maczulinie, dwór, pow. kowieński, gm. Betygoła.

Maczulnia, ob. *Moczulna*.

Maczułki, ob. *Moczułki*.

Maczuły, zaśc., pow. wileński, gm. Bystrzyca (12 w.), należał do dóbr skarb. Rytenie.

Maczuny, wś, pow. poniewieski, gm. Naciuny (23 w.).

Madagaskar, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (2 w.).

Madera, zaśc., powiat nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (2 w.).

Madora, wś, pow. rohaczewski, gm. Kistenie, 116 dm., 786 mk., młyn wodny, 3 wiatraki.

Madziuny, wś włośc., pow. trocki, gm. i dobra skarb. Międzyrzecz (11 w.); miała 38 dusz rewiz.

Madziusze, wś włośc., pow. lidzki, gmina i dobra skarbowe Ejszyszki (5 w.); miała 27 dusz rewiz.

Magdalin 1.) dobra, pow. kobryński, gmina Błoty, Zakrzewskich 136 dz. 2.) **M.**, urocz. w dobrach Perkowicze, pow. słonimski. 3.) **M.**, zaśc., pow. wilejski, gm. i dobra skarb. Miadzioł (11 w.).

Magdzinek, fol., pow. chełmski, ob. *Chylin* (t. I).

Magienicze, wś, pow. łucki, gm. Rafałówka, 16 dm., 142 mk.

Magierówka al. *Nowosiele*, dobra, pow. horecki, od r. 1881 własność Łopattów, 248 dz.

Magiery, wś, pow. dryzieński, parafia Zabiały.

Magiły, wś, pow. wiłkomierski, gmina Ołoty (24 w.).

Magnusowo, dobra, pow. dźwiński, Komieszewskich 258 dz.

Magnusy, wś i okolica, pow. białostocki, gm. Przytulanka.

Magnuszew, mstko, pow. kozienicki. W r. 1377 Ziemowit młodszy ks. mazow., Swiętosławowi zw. „Rzeczijwa“ dziedzicowi M., nadaje dla jego posiadłości prawo założenia targowiska według prawa niemieckiego i prócz targów niedzielnych, tygodniowych, dwa jarmarki do roku, na św. Jan Chrz. i św. Marcin. Potwierdził to nadanie ks. Janusz starszy r. 1424 i król Zygmunt I, r. 1537 (Kod. dypl. pol., t. I, 244). W reg. pob. z r. 1576 podano parafię Magnuszew, w ziemi czerskiej, w pow. wareckim, lecz miasto pominięto.

Magnuszewice, wś, pow. pleszewski. Siedziba rodu Magnuszewskich, którzy tu założyli na początku XV w. kościół par. p. w. św. Barbary. Erekcya parafii nastąpiła r. 1445. Obecny drewniany z r. 1750. Pierwotnie M. należały do kościoła w Twardowie który pobierał i później połowę dziesięciny ze wsi.

Maguciany, *Meguciany*, wś i dobra, pow. poniewieski, gm. Linków (4 i 10 w.), bar. Tornau 226 dz.

Magucie, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (2 w.).

Maguciszki, trzy zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (8 w.).

Maguła, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Żmujdki (18 w.).

Magunelki, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dukszty (9 w.).

Maguniszki, dwór, pow. poniewieski, gmina Krakinów (4 w.).

Magunki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy.

Maguny 1.) pow. nowoaleksandrowski. Zm. Kuźmieryszki i Kuźmierki, czytaj Kuźmiszki. M. należały pierwotnie do Smołw i były własnością Kiełbowskiego, następnie Jana Pałaszowskiego, dalej syna jego Jakuba, który sprzedał Wincentemu Biegańskiemu. 2.) **M.**, wś, pow. święciański, gm. Kiemieliszki. Około 1 w. na zchd. od wsi nasyp piaszczysty, w którym znajdują się kości ludzkie oraz toporki żelazne i wyroby bronzowe. 3.) **M.**, wś włośc., pow. wileński, gm. Bystrzyca (12 w.); miała 104 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Preny. 4.) **M.**, wś włośc., tamże, gm. Giedrojcie (5 w.); miała

26 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Jęczmieniszki.

Maiłowo, wś, powiat wilejski, gmina Zośno (6 w.).

Majaczewice, roku 1553 *Moiaczowicze*, wś, pow. sieradzki. Ludność trudni się tkactwem; r. 1901 było 110 warsztatów.

Majaki, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (1 w.).

Majale, wś, pow. poniewieski, gm. Skrobatyszki (12 w.).

Majany, fol., pow. poniewieski, gm. Kibury (5 w.), bar. Fok, 170 dz.

Majchrówka, wś, pow żytomierski, parafia praw. Strybież (5 w.).

Majdan *Sopocki*, wś, pow. biłgorajski. W r 1890 gmina M. Sopocki miała 5525 mk. stałych, w tej liczbie 1446 praw., 4025 katol., 54 żyd.

Majdan 1.) urocz., pow. białostocki, gmina Dojlidy. 2) **M.**, os., tamże, gm. Krypno. 3.) **M** *Wierch Sokole*, urocz., pow. białostocki, gmina Gródek, 159 dz.; terpentyniarnia.

Majdan 1.) al. *Huta Stara* i *Nowa* al. *Balarnia*, wś, pow. dubieński, gm. Buderaż, par. praw. Obhów (6 w.), 45 w. od Dubna, 72 dm., 586 mk., huta szklana. 2.) **M.** *Pelczyński*, kol., tamże, gm. Werba, par. praw. Pełcza (1 w.), 39 w. od Dubna, 24 dm., 173 mk. 3.) **M.**, wś, pow. kowelski, gm Hołoby, 28 w. od Kowla, 36 dm., 237 mk. 4.) **M** *Kotowski*, wś, pow. łucki, gmina Poddubce, 36 dm., 218 mk. 5.) **M.** *Ozierski*, urocz., pow. łucki, gm. Trościaniec, 11 dm., 114 mk. 6.) **M.** słoboda, tamże, gm. Silno, 15 dm., 101 mk. 7.) **M.** *Lityński*, wś, tamże, 15 dm., 158 mk. 8.) **M.** *Wydymer*, wś, tamże, gm. Horodziec, 22 dm., 90 mk. 9.) **M.** *Bereźnicki*, wś, pow. nowogradwołyński, gm Horodnica, 14 dm., 160 mk. 10.) **M.** *Czartoryjski*, chutor, tamże, gm. Smołderów, 19 dm., 92 mk. 11.) **M.** *Kamienny*, wś, tamże, gm. Rohaczów, par. praw. Czernica (6 w.), 54 dm., 251 mk. 12.) **M.** *Kropiweński*, wś, tamże, gm. Piszczów, parafia praw. Didowicze (3 w.). 13) **M** *Kuleszowski*, wś, tamże, gm. Serby, 14 dm., 58 mk. 14.) **M.** *Kurczycki*, wś, tamże, gm. Romanówka, 7 dm., 39 mk. 15.) **M.** *Stary*, wś, tamże, gm. i parafia praw. Kurne (8 w.), 112 dm., 612 mk. 16.) **M** *Wolański*, wś nad Chomorem tamże, gm. i par. praw. Połonne (7 w.), 44 dm., 818 mk., cerkiew fil. drewn. p. w. św. Michała, szkółka cerk. od r. 1879. 17.) **M.**, wś pow. ostrogski, gm. i par. praw. Płużne (2 w.), 38 dm., 185 mk. 18.) **M.** słoboda, pow. owrucki, gm. Kisarycze, 16 dm., 88 mk 19.) **M.** al. *Majdanówka*, wś, pow. rówieński, gm. i par. praw. Stydyń (5 w.), 27 dm,. 228 mk. 20.) **M.** *Jankiewicki*, pow. rówieński, gm. Kostopol, 3 dm., 16 mk. 21.) **M.** *Mokwiński*, słoboda, tamże gm. Bereźno, 15 dm., 129 mk. 22.) **M.** *Łabuński*, wś nad rzką Cykówką, pow. zasławski, gm. Chorowiec, st. poczt. i dr. żel. Szepetówka (25 w.), 63 w. od Zasławia, 129 dm., 850 mk., cerkiew, drewn. z roku 1791, uposażona 71 dz., szkółka cerk. od 1887 roku. 23.) **M.** *Wiły*, wś, tamże, 22 dm., 154 mk. 24.) **M**, kol., pow. żytomierski, gm. Barasze, 69 wiorst od Żytomierza, 34 dm., 206 mk. 25.) **M.**, tamże, ob. *Fedorówka Krasna*.

Majdaneckie, wś nad Talianką, pow. humański, gm. i st poczt. Talne (7 w.), 40 w. od Humania, 404 dm., 2255 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny, 2 wiatraki.

Majdanówka 1) wś, pow. kijowski, gmina Borodzianka, st. poczt. Chwasowa (25 w.), 68 w. od Kijowa, 46 dm., 535 mk., 362 dz. włośc., 1167 dwor., szkółka, młyn. Należała do klucza makarowskiego, obecnie ks. Trubeckich. 2.) **M.**, tamże, wś nad Tykiczem Gniłym, pow. zwinogródzki, gm. Pedynówka, st. poczt. Zwinogródka (12 w.), 210 dm., 1092 mk., cerkiew, szkółka cerk., 3 wiatraki. 3.) **M.** pow. rówieński, ob. *Majdan*.

Majewo 1.) urocz. przy wsi Nowinka, pow. sokólski. 2.) **M.**, chutor, pow. wołkowyski, gm. Krzemienica, Moniuszków 62 dz.

Majków, r. 1579 *Moykow*, wś, pow. kaliski. Wspom. w dok. z r. 1282 jako leżąca w obrębie juryzdykcyi miejskiej (K. W., n. 511). W roku 1579 płaci tu Wojciech Rusocki od $7^1/_2$ łan., 1 zagr., 2 kom., 3 rybaków.

Majków, wś nad rzką Rewuchą, pow. ostrogski, gm. Dołżek, 33 w. od Ostroga, 175 dm., 1037 mk., cerkiew drewn. z r. 1745, uposażona 42 dz. z nadania ks. Aleks. Czetwertyńskiego r. 1755, szkółka cerk. od r. 1884, młyn wodny, młyn parowy, 5 wiatraków. W r. 1577 Roman Hojski wnosi od 26 dym., 17 ogr. po 2 gr.

Majkowice 1.) pow. noworadomski, ob. *Mojkowice* (t. VI). 2.) **M**, r. 1463 *Moykowice*, wś, pow. miechowski. W r. 1463 otrzymuje takowe na mocy działu Jan Trzecieski, jeden z trzech braci (Paprocki, Herby, 301).

Majneliszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (10 w.).

Majówka, pow. dryzieński, ob. *Borówka*.

Majstry, wś, ob. *Dęba*.

Majszele, fol., pow. poniewieski, gm. Naciuny (2 w.).

Majzgagoły, ob. *Mazgagoła*.

Makaków ka, wś, pow. owrucki, gm. i par. praw. Łuhiny (6 w.), 52 w. od Owrucza, 46 dm., 296 mk.

Makalewicze, wś, pow. radomyski, gmina Wyszewicze, st. poczt. Radomyśl (30 w.), 168 dm., 941 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny, wiatrak, 1485 dz. włośc., 1442 dwor. Własność Mohilewskich. W r. 1571 stolnika litewskiego (Mikołaja Dorohostajskiego). W r. 1628 potomków Jerzego Czerlenkowskiego, płacą od 3 dym., 10 ubog., 1 popa. W r. 1686 należały

do Jasnohorodki, r. 1782 do Wepryna. Było tu 40 chat i 185 mk.

Makareńki, dobra, pow. orszański, od 1875 r. Toropinych, 233 dz.

Makarewicze, wś, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, 11 dm., 70 mk.

Makarki, wś włośc., pow. bielski gub. grodz., gm. i par. praw. Grodzisk, par. kat. Pobikry, 426 dz. Pod wsią grupa kurhanów. Ludność w części polska.

Makarów, mstko, pow. kijowski, gm. Makarów, st. poczt. Chwasowa (5 w.), 50 w. od Kijowa, 730 dm., 7150 mk., cerkiew, kościół kat., dom modl. ewang., 6 domów modl. żydow., szkółka cerk., ambulatoryum, młyn parowy i wodny, 2 garbarnie, 2 mydlarnie. Gmina obejmuje 24 miejscowości (2 mstka, 9 siół, 13 wsi), 16,572 mk. (674 katol., 280 ewang., 10 sztundystów, 2657 żydów) i 50,459 dz., 31.723 większej własności, 18,216 dz. włośc. i 520 dz. cerk.

Makarowce, wś, pow. grodzieński, gmina Krynki, 255 dz.

Makarówka 1.) wś, pow. kowieński, gmina Żejmy. 2.) **M**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Kupiszki (11 w.). 3.) **M**, wś, pow. horecki. 4.) **M.**, dobra, pow. mścisławski, Makarewiczów 129 dz. 5.) **M**, wś i dobra, pow. orszański, gm. Lubawicze, 18 dm., 139 mk. Dobra, od r. 1865 Serdecznych, 470 dz. 6.) **M.**, wś, pow. trocki, gm. Olawa (8 w); miała 21 dusz rewiz. osadn. w. ruskich.

Makarówka, wś, pow. skwirski, gm. Browki, st. poczt. Popielnia (20 w.), 45 w. od Skwiry, 213 dm., 1446 mk., cerkiew, szkółka, młyn, 4 wiatraki. Wś należała do włości pawołockiej.

Makarowo, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Wysokie Lit., 398 dz.

Makarowszczyzna, wś nad jez. t. n., pow. lepelski, gm. Kamień, 15 dm., 110 mk., cerkiew.

Makarycze, wś, pow. święciański, gmina Wiszniów (10 w.); miała 79 dusz rewiz., należała do dóbr Czurlony.

Makaszany, dobra skarb., pow. rzeżycki, gm. Makaszany, składały się z 75 wsi i 35 zaścianków. Gmina obejmuje 113 miejscowości, 904 dm. włośc. (8 innych), 6086 mk. włościan, uwłaszczonych na 14,045 dz. Zarząd gminny we wsi Iwułowa.

Makiciuki, wś, powiat dryzieński, parafia Oświej.

Makiedony, w dokum. *Makiedoniec*, *Makiedońce*, wś nad rzką Szewielichą (Rudą), powiat kaniowski, gm. Makiedony, st. poczt. Rzyszczów (15 w.), 25 w. od Kaniowa, 229 dm., 2414 mk., cerkiew, szkoła, ambulatoryum, wiatrak. Wś należała do ststwa kaniowskiego. Osadzona jakoby na gruntach rzyszczewskich, należących do Chaleckich, przez mieszczan kaniowskich. W r. 1622 było w niej ze wsią Procki (Prycki) 10 poddanych posłusznych (oprócz kozaków). Gmina obejmuje dziś 6 miejscowości (5 siół, 1 wieś), 12,727 mk. (97 katol., 251 żydów) i 12,987 dz., w tem 6011 większej posiadłości, 6733 włośc.

Makiejewicze, dobra, pow. klimowicki, od r. 1876 Zubów, 1450 dz. (566 lasu), młyn. Poprzednio Monkiewiczów.

Makiejewsk, dobra, pow. homelski, ks. Paskiewicza 1360 dz.

Makielańce, wś włośc., pow. święciański, gm. i dobra skarb. Daugieliszki (2 w.); 12 dusz rewiz.

Makijowce, wś włośc., pow. lidzki, gm. Rożanka; miała 39 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Turya.

Makijówka 1.) wś nad Taszłykiem, powiat czerkaski, gm. Matusów, st. pocztowa Szpoła (12 w.), 59 w. od Czerkas, 457 dm., 2310 mk., cerkiew, szkółka cerk., 17 wiatraków. 2.) **M**, tamże, wś nad rzką Krasną, pow. wasylkowski, gm. Wasylów, st. poczt. Hermanówka (8 w.), 28 w. od Wasylkowa, 197 dm., 1107 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny.

Makłoki al. *Makłok*, mylnie *Makłaki*, wś, pow. wieliski, gm. Makłoki, 3 w. od Wieliża, cerkiew, kaplica. Na polach dwa horodyszcza. Gmina obejmuje 64 miejscowości, 549 dm. włościańskich (obok 39 innych), 3827 mk. włościan, uwłaszczonych na 6251 dz.

Makoterty, wś, pow. równieński, gm. Diatkowicze, par. praw. Peresopnica (3 w.), 16 w. od Równego, 27 dm, 294 mk. Podług rewizyi zamku łuckiego z r. 1545 było tu 24 ludzi (poddanych) monasteru peresopnickiego. W r. 1577 do Klewania, ks. Czartoryskich, płaci od 5 dym., 4 ogr. po 2 gr., a r. 1583 od 6 dym.

Maków 1.) miasto powiatowe gub. łomżyńskiej. W r. 1890 miało 6432 mk. Śród stałej ludności było 41 praw., 1810 katol., 9 prot., 4704 żydów. Powiat miał 57,179 mk., śród stałej ludności było 57 praw., 48,403 katol., 328 prot. (w gm. Perzanowo 180) i 9602 żydów (w miasteczkach: Sieluń, Krasnosielc i Makowie). Jest rzeczą wątpliwą czy do M. odnieść można wymieniony w nadaniu dla Mogilna bród pod Makowem: „transitus Navchre in Wizna et in Makow“, gdyż Maków leży nad Orzycem (dopł. Narwi) a Wizna nad Narwią (K. W., n. 3). Bawi tu dnia 8 stycznia 1381 r., Jan ks. mazow. (Ulanow. Dok. mazow., 333, n. 43). W r. 1477 Janusz ks. mazow. nadaje część łąk i las nad Orzycem i wolne pastwiska na folwarku książęcym, kościołowi w M. (Kod. maz., 283). W roku 1582 jest 26$^1/_2$ łanów podmiejskich. Szosu daje miasto fl. 28; od 12 bań gorzałcz. fl. 9 gr. 12. Od 40 różnych rzemieślników fl. 20, od 8 przekupniów soli fl. 4, od 10 piekarzy fl. 5, od 8 komorn. fl. 1 gr. 18, od 3 rzeźn. fl. 1 gr. 15, od 3 kół młyńskich fl. 2 gr. 12. Ogółem, bez łan,

podmiejskich fl. 72 gr. 3 (Paw. Maz., 391). 2.) **M.**, wś, pow. skierniewicki. Niegdyś własność arcyb. gniezn., w kluczu skierniewickim, posiada kościół par. p. w. św. Wojciecha i św. Mikołaja, założony przez arcybiskupów zapewne około początku XIV w. Wieś sama była na nowo osadzona w początku XV w. na prawie niemieckiem. Arcyb. Wincenty Kot odnowił erekcyę kościoła r. 1446 a arcyb. Andrzej Róża Borzyszowski r. 1509 wcielił parafię z jej dochodami do dziekanii łowickiej. Arcybiskup Antoni Ostrowski przeznaczył tę dziekanię na uposażenie sufragana łowickiego. W r. 1579 wś ta w kluczu skierniewickim płaci od 28 łan., 1 działka, 2 zagrodn., 1 rzem., 1 rzeźnika, 2 łan. wójtow.

Maków, kol., pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 16 dm., 58 mk.

Maków, wś, pow. byteczański (hrabstwo trenczyńskie). Wraz z Wysoką miał w r. 1864 podobno 1358 Polaków.

Makowa, wś, pow. dobromilski. W r. 1565 wś ta przy ujściu pot. Turnicy do Wiaru, miała 24 kmieci na półłankach i łan kniazia. Wójt miał 2 łany, na których przedtem siedzieli kmiecie, którym jako podejrzanym kazano ustąpić ze wsi. Był też dziesiętnik na pół łanie i bartnik dający 3 miary miodu (potem 24 gr.). Każdy kmieć prócz czynszów i danin miał dawać półmiarek popiołu do blechu przemyskiego. Robotę winni byli do fol. w Hujsku. Ogólny dochód zł. 92 gr. 15.

Makowica, wś, pow. makowski, ob. *Smrock*.

Makowica al. *Makowiszcze*, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Dmitrowicze, 47 w. od Brześcia, 560 dz. Pod wsią cmentarzysko

Makowica, wś i kol., pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 24 dm., 174 mk.

Makowie 1.) wś nad rzką Teriuchą, powiat homelski, gm. Markowicze, 133 dm., 749 mk., cegielnia, młyn. 2.) **M.**, os., pow. wieliski, gm. Cerkowiszcze (16 w.), cerkiew, 2 jarmarki.

Makowiska, wś, pow. noworadomski. Dawna własność arcyb. gniezn. (K. W., n. 1354), którzy tu, zapewne w początkach XIV w., wznieśli kościół par. p. w. św. Bartłomieja, nazywany „starożytnym“, w aktach gniezn. z r. 1451. Obecny kościół murowany pochodzi z r. 1842. Dziesięcinę dawali kmiecie na stół arcybiskupi, a folwark i karczma plebanowi.

Makowisko, r. 1215 *Makowiki*, wś, pow. bydgoski. Ob. *Steindorf* (t. XI). W dok. z roku 1215 wymienione w liczbie wsi dających dziesięcinę klasztorowi w Strzelnie z dodatkiem: „quorum Cruciferi partem tenent“ (K. W., n. 84).

Makowiszcze 1.) pow. brzeski, ob. *Makowica*. 2.) **M.**, fol., pow. miński, 507 dz., własność Knyszewskich.

Makowiszcze 1.) wś, pow. kijowski, gmina Makarów, st. poczt. Chwasowa (7 w.), 45 w. od Kijowa, 34 dm., 348 mk., szkółka, 2 młyny, gorzelnia, 552 dz. włośc., 1210 dwor. Wchodziła w skład dóbr makarowskich, w r. 1836 nabyta przez majora Romeńskiego, od którego r. 1857 kupił Rożesław Rylski, syn zaś jego Tadeusz r. 1876 sprzedał Aleksemu Susalinowi. 2.) **M.**, wś, pow. kowelski, gm. Hołoby.

Makówka 1.) wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Łosinka, 87 dz. 2.) **M.**, w spisie z 1886 r. *Małówka*, folwark, pow. szawelski, gm. Kiryanów (4 w.).

Makowlany, wś i dobra, pow. sokólski, gm. Makowlany (nie Nowa Wola), 14 w. od Sokółki. Wś ma 651 dz.; dobra, własność Baehrów, 664 dz. Gmina obejmuje 68 miejscowości, 930 dm. włośc. (148 innych), 5538 mk. włościan, uwłaszczonych na 8456 dz. Zarząd gminny we wsi Sidra.

Makownia, wś i dobra, pow. horecki, gmina Niczyporowicze, 57 dm., 270 mk. Dobra, od r. 1866 Bartołomejów, 469 dz.

Makowskie, dawniej *Makowo Bure*, pierwotnie *Kamianki*, wś nad rzką Kamianką, pow. kolneński. W r. 1424 Jan i Bolesław ks. mazow. nadali 20 łanów w tej wsi. Piotrowi z Makowa. W dok. z r. 1465 występuje „Joannes Bury advocatus de Kamiauki“ (Kapica, Herbarz, 258). W r. 1577 Makowo Bure obejmuje w drobnych działach 8 włók.

Makowszczyzna 1.) dobra, powiat brzeski gub. grodz., gm. Kamieniec Litewski, Wołgunowych 329 dz. 2.) **M.**, dobra i zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (10 w.). Mają tu Korolewiczowie 80 dz. W r. 1788 w parafii Dusiaty, Jakóba Makowskiego.

Maksajewo, wś, pow. mścisławski, gm. Bochot, 28 dm., 230 mk.

Makście, wś, pow. telszewski, gmina Olsiady (2 w.).

Maksiutyna, mylnie *Maksiunowo* (t. V, 936), wś nad jez. t. n., pow. siebieski, gm. Nieporoty, 16 dm., 140 mk., kaplica

Maksutyszki, ob. *Makswityszki*.

Makswiciszki 1.) wś, pow. wiłkomierski, gm. Rogów (9 w.). 2.) **M** al. *Lwowszczyzna*, wieś, tamże, gm. Subocz.

Makswingi, pow. kowieński, ob. *Konstantynowska Słoboda*.

Makswityszki al. *Maksutyszki*, zaśc., pow. poniewieski, gm. Pniewo (1 w.).

Maksymilianówka, kol., pow. równieński, gm. Sieliszcze, 72 wiorst od Równego, 48 dm., 362 mk.

Maksymiszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (8 w.).

Maksymka, chutor przy wsi Futory Jaśkowieckie, pow. latyczowski, własność Brogowskich, 47 dz.

Maksymowicze, wś nad Bobrykiem, pow. radomyski, gm. Martynowicze, st. poczt. Rado-

myśl (110 w.), 125 dm., 1070 mk., cerkiew, szkoła, 3516 dz. włośc. Własność większa należy do dóbr Martynowicze. W r. 1552 Hornostajów, następnie we włości chabeńskiej, Charlęskich.

Maksymówka 1.) wś i dobra pow. klimowicki, gm. Berezki, 13 dm., 50 mk. Dobra, Podobiedów 252 dz. 2.) **M.**, zaśc., pow. rzeżycki, Maculewiczów, 48 dz.

Maksymówka 1.) wś nad Siniuchą, powiat humański, gm. Posuchówka, st. poczt. Ternówka, 20 w. od Humania, 106 dm., 1349 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn. 2.) **M** *Nowa* i *Stara*, dwie kol., pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 66 dm., 374 mk.

Maksymowo, dwór, pow. dryzieński, par. Druja, i dwie wsi, jedna w par. Oświej, druga w par. Rosica.

Maksymowszczyzna 1.) fol,, pow. bielski gub. grodz., gm. Kleniki, Wilczewskich 60 dz. 2.) **M.**, wś, pow. dryzieński, par. Zabiały, należała do dworu Kniaziewo.

Maksymy, wś, pow. kobryński, gm. Zbirogi, 122 dz.

Maksztowo, okolica, pow. wiłkomierski, gm. Wieprze (10 w.) Siedzieli tu żydzi rolnicy.

Makugoła, *Mokugola*, wś, pow. wiłkomierski, gm. Żmujdki (18 w.).

Makuliszki, dobra, pow. rzeżycki, Zarewiczów, Urbanowiczów i Cieślikowskich, 628 dz.

Makutele, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (13 w.).

Makutyszki zaśc., pow. rossieński, gm. Taurogi (22 w.).

Malakowo, wś włośc., pow. wilejski, gmina Wołkołata (8 w.); miała 13 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Firkowszczyzna.

Malanów, wś, pow. turecki. Dawna posiadłość arcyb. gniezn. wymieniona w akcie z roku 1136. Zapewne już w XIII w. powstał tu kościół par. p. w. św. Stanisława. R. 1443 arcybiskup Wincenty Kot, odłącza od parafii wieś Piętno i wciela do nowej parafii w Grzymiszewie. Gdy wzniesiony r. 1716 kościół popadł w ruinę, wzniesiono w latach 1870 do 72 nowy drewniany na fundamentach z kamienia. Dochody plebana r. 1520 oceniono na 20 grz.

Malatycze 1.) dobra, pow. słonimski, gmina Stara Wieś, Tetiajewych 332 dz. 2.) **M.**, mstko nad rzką Czarną Natopą, pow. czerykowski, gm. Malatycze, 62 dm. drewn., 327 mk. (139 żyd.), cerkiew murow., dom modl. żydow., zarząd gm., szkoła, szpital wiejski, młyn, folusz. Dobra, od r. 1859 własność Boguszewskich, 1334 dzies. (772 lasu). Gmina ma 5981 mk. włościan (2109 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 10,881 dz.

Malatyn wś, pow. rówieński, gm. Tuczyn, par. praw. Pustomyty (2 w.), 36 w. od Równego, 24 dm., 486 mk., szkoła.

Malatyszki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dusiaty (7 w.). 2.) **M.**, pow. poniewieski, ob. *Małatyszki*.

Malawicze 1.) *Dolne*, w dokum. *Molawica*, wś, pow. sokólski, gm. Zubrzyca, 7 w. od Sokółki, 695 dz. 2.) **M**. *Górne*, wś i okolica, tamże, gm. Kamionka. Wś ma 28, okolica 318 dzies. 3.) **M.**, folw., tamże, należy do dóbr Bohoniki. W r. 1641 wś strzelecka M. Dolna miała 29 włók na tyluż strzelców, którzy winni posiadać 29 koni, 14 wozów i płacić z włóki po 7 złp. i dawać po solance owsa. Wś M. Górne ma 29 włók, 29 koni i 14 wozów; od dawania owsa, wolni. Była jeszcze M. Mała, 4 włóki, 4 konie, 2 wozy; wolni od opłaty. Molawicka puszcza stanowiła 3 kwaterę puszczy królewskiej sokólskiej. Było w niej 22 ostępów. 4.) **M.**, wś, pow. oszmiański, gm. Krewo (6 w.); miała 53 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Milejków.

Malawka, *Molawka*, wś nad rzką Plissą, pow. sieński, gm. Bóbr, 17 dm., 89 mk., cerkiew. Dobra, od r. 1880 Fedorowych, 211 dz.

Malborg, miasto. Do dziejów miasta i zamku odnoszą się: „Des Buergermeisters Sam. Wilhelmi Marienburgische Chronik 1696—1726" wyd. R. Toeppen. Marienburg 1897 — 1901, str. 316. Moraczewski M.: „Zamek Krzyżacki w Malborgu dziś a przed pięciuset laty". Lwów, 1882 r. Kaz. Rakowski: „Zamek malborski" (Tyg. illustr., 1902 r. listopad i grudzień).

Malce 1.) *Wierzchnie*, wś i fol., pow. owrucki, gm. Hładkowicze. 2.) **M**. *Niżnie*, chutor, tamże.

Malchowice, wś, pow. przemyski, ob. *Malkowice* (t. VI).

Malczewo, wś, pow. gnieźnieński. Wspom. w dok. z r. 1418 (Łaski, L. B., I, 25, przyp.).

Malczów, r. 1191 *Malchovo*, wś, pow. radomski. Wedle dok. z r. 1191 daje dziesięciny kolegiacie sandomierskiej.

Maldupis, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Kupiszki (3 w.).

Maldziewicze, wś pow. święciański, gmina Komaje (10 w.); miała 74 dusz rewiz., należała do dóbr Jarzewo.

Maldziuny 1.) fol, pow. poniewieski, gmina Kibury (16 w.). 2.) **M.**, wś, tamże, gm. Rozalin (5 w.).

Malc, zaśc. dóbr Swirany, pow. święciański.

Malec, wś włośc. i folw., pow. bielski gub. grodz., w dawnej ziemi drohickiej, gm. Skórzec, par. kat. Ciechanowiec, 47 w. od Bielska. Wieś ma 201 dz.; fol. 606 dz. (375 lasu). Wchodził w skład dóbr ostrożańsko-pobikrowskich, w r. 1889 przeszedł na własność hr. Jezierskiego. Ludność polska.

Malechowo, wś, pow. szremski, ob. *Malachowo* (t. VI).

Maleciszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (4 w.).

Malecz, mstko i dobra, pow. prużański, gm.

Malecz, 20 w. od Prużany. Mstko ma 71 dm., 1545 mk, 2 cerkwie, kaplica, dom modl. żyd., szkoła, folusz, 2 deptaki, 12 jarmarków, 889 dz. włośc., 63 cerk., 62 pryw. (Sadowskich); dobra Zawadzkich, z fol. Jamnik i Samarówka 740 dz., gorzelnia, piec wapienny. Gmina obejmuje 32 miejscowości, 335 dm. włośc. (183 innych), 4535 mk. włościan, uwłaszczonych na 5992 dz. Nadto w gm. jest 63 dz. ziemi cerk. i 5702 dz. większej posiadłości. Na wschód od mstka, w pobliżu cmentarza, znajduje się kurhan, zwany przez lud „Kapitanka". W r. 1563 M. należy do wójtowstwa maleckiego, włości dworu błudeńskiego, w ekonomii kobryńskiej. We wsi było 39 włók gruntu średniego, z tego wolna 1 włóka na wójtowstwo i 2 na cerkiew. Suma dochodów czyniła 58 kóp 27 gr. Do wójtowstwa należały wsi: M. Pawłowicze, Podogorodce, Załuże, Podkrajce, Rycewicze, Postołowo, Podolszaniec Woszczanica i Stryjewicze.

Malejkiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski. gm. Rymszany (14 w.).

Malejówka, wś, pow. klimowicki, gm. Zahustyn, 39 dm., 258 mk.

Malejsze i *M. Niższe*, wś, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (3 w.).

Malenie, w dok. *Malence*, wś, pow. płocki. W dok. z XIII w. śród włości kościoła płockiego. W r. 1376 wś Malynie ma 3 łany, 7 zagr.

Malenile, wś, pow. rohaczewski, gm. Korma, 17 dm., 104 mk.

Malenkowszczyzna, pow. lidzki gm. Lida (4 w.); miała 24 dusz rewiz. żydów rolników.

Malesze, wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Malesze, 15 w. od Bielska, 66 dm., 488 mk., cerkiew, szkoła, urząd gm., 1108 dz. włośc., 40 cerk. Gmina obejmuje 84 miejscowości, 878 dm. włośc. (595 innych), 5079 mk. włościan, uwłaszczonych na 7909 dz. Nadto w gminie jest 174 dz. ziemi cerk. i kościelnej i 11,156 dz. większej posiadłości. W r. 1563 wś należy do wójtowstwa świrydowskiego, we włości dworu brańskiego, ekon. grodzieńskiej. We wsi jest 74 włók gruntu dobrego, z tego wolne 2 włóki na cerkiew i 1 na gumiennego. Z pozostałych płacić winni 67 kóp 8 gr.

Maleszewo 1.) w dokum. *Malessevo*, r. 1578 *Malsevo*, wś nieistniejąca obecnie. Leżała na obszarze dzisiejszego pow. pułtuskiego, w pobliżu Ciołkowa. Wspom. w dok. z XIII wieku w liczbie włości kościoła płockiego. W r. 1578 Malsewo, wś biskupia w pow. nuro-kamienieckim, ma 6 łan., 3 zagr., 1 rzem. Por. *Gródek* (t. II, 816) i *Obrytte* (t. VII). 2.) **M.**, ob. *Maliszewo*.

Maleszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (9 w.).

Maleszowa, wś, pow. stopnicki. Urządzono tu gospodarstwo rybne na przestrzeni 170 morg., w 19 stawach. Ob. *Tarnoskała* (t. XII). W roku 1540 Stanisław Maleszowski płaci tu od 13 km. na półłankach, 2 zagr., karczmy, 2 stawów, młyna. Dwór i folwark dobry, lasy i pasieki nieliczne.

Maleteńce, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (15 w.).

Malew, wś nad Styrem, pow. dubieński, gm. Boremel, 30 w. od Dubna, 72 dm., 475 mk., cerkiew drewn. z r. 1717. W r. 1545 Piotra Zahorowskiego, klucznika łuckiego. W r. 1577 Michał Zahorowski wnosi od 11 dym. po 20 gr., 5 ogr. po 6 gr., 3 ogr. po 4 gr., a w r. 1583 Aleksander Zahorowski od 6 dym., 6 ogr., 6 komorn., 2 kół waln.

Malewice, wś i fol., pow. bielski gub. grodz., gm. Siemiatycze, 32 w. od Bielska Wś ma 108 dz., gniazdo Malewskich; fol. Swięckich, 84 dz. Pod wsią 6 kurhanów.

Malewicze 1.) wś i dobra, pow. rohaczewski, gm. Łuki, 51 dm., 279 mk., cerkiew drewn., szkoła, wiatrak. Dobra, dziedzictwo Żukowskich, 3746 dz. (1980 lasu), młyn, folusz, krupiarnia. 2.) **M.**, wś, pow. wilejski, gm. Chotenczyce (10 w.). 3.) **M.**, wś włośc., tamże, gm. Wiazyń (11 w.); miała 94 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Ilia. Na polach dwa kurhany.

Malewicze, wś, pow. owrucki, gm. Kisarycze, 140 w. od Owrucza, 22 dm., 198 mk.

Malewo, wś, pow. sierpecki. W r. 1408 siedzą tu Boleszczyce (Kapica, Herbarz, 263).

Malice, wś, pow. hrubieszowski. Wspomn. w dok. 1443. W r. 1531 istnieje tu par. rz.-kat. a więc zapewne i kościół. Wś ma $1^1/_2$ łan. i młyn. W r. 1578 Turkowicki z Malicką płacą tu od 3 łan., 5 zagr., 4 komorn., 1 rzem. Leży w ziemi bełzkiej.

Malicewicze, okol. szlach., pow. grodzieński, gm. Łasza, z okol. Stecki 142 dz.

Malin 1.) mstko, pow. radomyski, gm. Malin, 33 w. od Radomyśla, 373 dm., 3178 mk., cerkiew, kościół katol., st. poczt., papiernia, garbarnia, młyn, 1700 dz. włośc. Własność większa należy w części do ks. Szczerbatowej (919 dz.), Mikłuchów (7487 dz., w tem 5087 lasu) i towarzystwa papierni malińskiej (1134 dz.). W roku 1581 Jelec wnosi tu od 4 osad., 2 zagr. po 2 gr. Włość malińska w tem czasie obejmowała 5.2 mil. kw. Gmina M. obecnie obejmuje 48 miejscowości (1 mstko, 9 siół, 26 wsi, 9 słobód, 1 kol. niem. i 2 czeskie), 5745 mk. (1870 kat., 270 ewang., 3174 żyd., 431 in. wyzn.), 77,272 dz., 51,200 większej posiadłości, 25,641 włośc. i 431 cerk. (w tem 22,827 lasów). 2. **M.**, wś, pow. dubieński, gm. Malin, 34 w. od Dubna, 56 dm., 485 mk., cerkiew drewn. z r. 1885, uposażona 35 dz. przez Józefa Jałowickiego r. 1758, szkoła ludowa od r. 1869, zarząd gm., młyn, wiatrak. Cerkwie fil. we wsiach: Kneruty, Koryty i Ujeżdżce. W r. 1545 Michała i Sokoła Jełowiczów. W r. 1577 Jełowa Malińska wnosi

od 19 dym. po 10 gr., 10 ogr. po 4 gr., 9 ogr. po 2 gr., a r. 1583 Michałowa Jelińska płaci od 37 dym., 22 ogr., 8 komor., 1 popa, 2 kół waln. Gmina obejmuje obecnie 28 miejscowości, 1068 dm. włośc. (293 innych). 7008 mk. włościan, uwłaszczonych na 11,374 dz. 3.) **M**, kolonia czeska, tamże, 66 dm., 521 mk. 4.) **M**. *Nowy*, pow. ostrogski, ob. *Nowomalin*.

Malina 1.) pustka, pow. białostocki, gmina Gródek, Skalskich, z urocz. Ruda 256 dz. 2.) **M.**, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze.

Maliniszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (12 w.).

Malinka, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (2 w.).

Malinka, słoboda, pow. owrucki, gm. Worobie Nowe, 53 dm., 241 mk.

Malinki 1.) wś nad jeziorem, pow. berdyczowski, gm. Spiczyńce, st. poczt. Bród Bosy (11 w.), 71 w. od Berdyczowa, 135 dm., 850 mk., cerkiew, szkółka cerkiewna, młyn. 2.) **M.**, w dokum. *Malinnice*, *Malinna*, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Kołki, par. praw. Tereszki ($^1/_2$ w.), 37 w. od mta pow., 121 dm., 797 mk., kaplica. W r. 1545 sioło bojarów kuźmińskich, ciągnące do zamku krasiłowskiego.

Malinnik, fol. dóbr Siehniewicze, pow. prużański.

Malinniki, wś i dobra, pow. bielski gub. grodz., gm. Dubiażyn, 13 w. od Bielska. Wś ma 350 dz.; dobra w części Lipnickich 75 dz., Malczewskich 155, Rozwadowskich 104 dz. W lesie horodyszcze, mające do 400 saż. kw., otoczone dwoma wałami i rowami. Ob. art. Jaroszewicza „Jadźwingi" (Bibl. Warsz., 1853 r.

Malinówka 1.) chutor w dobrach Szyrki, pow. wołkowyski. Stoi tu kurhan mający 14 saż. obwodu. 2.) **M.**, dwór, pow. kowieński, gm. Bobty. 3.) **M.**, dwór, tamże, gm. Jaswojnie. 4.) **M.**, fol., tamże, gm. Kroki. 5.) **M.**, dwór, pow. szawelski, gm. Radziwiliszki (5 w.) 6.) **M.**, dwór, tamże, gm. Skiemie (7 w.). 7.) **M.**, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Traszkuny (19 w.). 8.) **M**, dobra, pow. czerykowski, od r. 1880 Podobiedowej i Sakowiczowej, 6191 dz. (5138 lasu), 3 młyny. 9.) **M**, fol. dóbr Kościukowicze, pow. klimowicki. 10.) **M.**, wś i dobra skarb. nad Likśnianką, pow. dźwiński, gm. Malinówka, 27 w. od Dźwińska, 33 dm., 264 mk., cerkiew, st. dr. żel. Dobra skarb. obejmują 94 wsi i 2 zaśc., mają 21,037 dz. Gmina obejmuje 99 miejscowości, 1572 dm. włośc. (7 innych), 9123 mk. włościan, uwłaszczonych na 17,733 dz. Zarząd gminny we wsi Mielnica Panteliska.

Malinówka 1.) kol. niem. pod Malinem, pow. radomyski, 42 dm., 266 mk. 2.) **M.** al. *Krasnosiółka*, słoboda, tamże, ob. *Chodory*. 3.) **M.**, wś, pow. żytomierski, gm. i par. praw. Bieżów (7 w.).

Malinowo 1.) okolica, pow. bielski gub. grodzieńskiej, gm. Rajsk, 167 dz. 2.) **M.**, okolica, tamże, gm. Siemiatycze, 159 dz. 3.) **M.**, fol., pow. wiłkomierski, gm. Wieprze (11 w.). 4.) **M.**, fol. dóbr Kochanowicze, pow. dryzieński. 5.) **M.**, tamże, ob. *Ancelin*.

Maliszewo, dawniej *Maleszewo*, wś, pow. łomżyński. W dok. z r. 1423 wspomniane jest „Maleszewo prope Lomzam". Powtórnie w dok. z r. 1430 (Kapica, Herbarz, 260, 440).

Maliszówka 1.) pow. berdyczowski, ob. *Kumanówka* i *Małyszowka*. 2.) **M.**, *Małaszówka*, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Reszniówka, par. praw. Irszyki (2 w.), 50 dm., 338 mk. Własność Berezowskich. W r. 1583 do Czerniechowa, ks. Konst. Ostrogskiego.

Malki, w dok. *Majkowce*, wś, pow. zasławski, gm. i par. praw. i kat. Butowce (2 w.), 38 w. od Zasławia, 51 dm., 324 mk. Od r. 1887 własność Hnatiuka. Nie ma tu cerkwi. W r. 1545 sioło bojarów kuźmińskich, ciągnące do zamku krasiłowskiego.

Malkiewicze, wś i fol., pow. wołkowyski, gm. Pieski, 36 w. od Wołkowyska. Wś 300 dz.; fol. należy do dóbr Samujłowicze.

Malkowce, wś, pow. sieński, gm. Moszkany, 7 dm., 33 mk.

Malkówka, dobra, pow. czerykowski, od r. 1873 własność Terminów, 2260 dz. (1800 lasu).

Malkowo 1.) wś i dobra, pow. orszański, gm. Dobromyśl, 25 dm., 90 mk. Dobra, od r. 1874 Reuttów, 700 dz. 2.) **M.**, dobra, tamże, Smolskich, 225 dz.

Malowanka, chutor, pow. zasławski, gmina Chrolin, 25 dm., 159 mk.

Malugowo, dobra, pow. orszański, od 1879 r. Iwanowych, 195 dz.

Maluki, wś, pow. trocki, gm. i dobra skarb. Orany (12 w.); miała 21 dusz rewiz.

Maluny, dwie wsi i dobra, pow. poniewieski, gm. Pompiany (9 i 18 w.). Należały do Karpiów i miały 7043 dz.

Maluszyce, pow. noworadomski, ob. *Dąbrowa* (t. XV, 353).

Maluszyn, wś nad rz. Pilicą, pow. noworadomski. Siedzą tu w XVI w. Pukarzowscy h. Szreniawa. Kościół par. p. w. św. Krzyża i św. Mikołaja wspomniany w aktach z połowy XV w. Dziesięcinę dawali kmiecie kapitule gnieźnieńskiej. Ze wsią graniczyły dwie karczmy zwane Mostki, kuźnica żelaza Ruda własność arcybiskupów, druga Ruda Pukarzowskich i karczma zw. Barycz.

Malutianka, *Malucianka*, wś nad rzką Szyjanką, pow. kijowski, gm. i par. praw. Hlewacha (3 w.), st. poczt. Wasylków (13 w.), 25 w. od Kijowa, 98 dm., 681 mk., kaplica, szkółka, 2 młyny, wiatrak, 765 dz. Należała do monasteru Michajłowskiego w Kijowie, potem skarbowa.

Malwinówka, pow. radomyski, ob. *Żadki*.

Malwinowo 1.) dobra, pow. nowoaleksan-

drowski, gm. Sołoki (15 w.). Należały do Czarnockich, 150 dz. 2.) **M.**, dwór, pow. poniewieski, gm. Stumbryszki (12 w.). Dawniej Hryniewiczów. 3.) **M.**, fol., pow. wiłkomierski, gm. Pupany (6 w.), Sobolewskich, 60 dz. 4.) **M.**, wś włośc., pow. trocki, gm. Butrymańce (5 w.), należała do dóbr Olita.

Mała, r. 1508 *Smarzowa Mala*, wś, pow. ropczycki. W r. 1536 należy do par. w Łączkach, ma 49 kmieci (14 grzyw. czynszu), wójtowstwo (3 łany), karczmę (5 grz.), młyn. Wraz ze Smarzową należą do braci Lipskich, ocenione na 1500 grz.

Małachowicze, wś, pow. grodzieński, gmina Górnica, 4 w. od Grodna, Małachowskich 730 dz. W r. 1561 wś należy do m. Grodna. Było 16 włók gruntu średniego. Z każdej po 40 gr., co czyni 10 kóp 40 gr. Pod koniec XVII w. mieli tu jezuici 4 włóki.

Małachówka, fol. dóbr Siesiki, pow. wiłkomierski.

Małachówka, słoboda, pow. owrucki, gmina Noryńsk, 25 dm., 127 mk.

Małachowo, r. 1310 *Malechowo*, wś, pow. szremski. W dok. z r. 1310 występuje „Lupus de Malechowo" (K. W., n. 934). W reg. pob. z r. 1580 wś „Maliechowo" w par. Dolsko.

Małachowo, dobra, pow. połocki, Łozowskich 60 dz. i Erdmanów 90 dz.

Małacze, wś, pow. rossieński, gm. Wewirże (3 w.).

Małafiejowce, wś, pow. wołkowyski, gm. Werejki, 188 dz.

Małakowicze, wś, pow. kowieński, gmina Bobty.

Małancze, dwór, pow. poniewieski, gm. Podbirże (4 w.).

Małaniszki 1.) *Małoniszki*, wś, pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (12 w.). 2.) **M.**, zaśc., tamże, gm. Uciana (15 w.).

Małaszki, fol. dóbr Niemojta, pow. sieński.

Małaszkowicze, ob. *Małoszkowicze*.

Małaszkuny, ob. *Kalnialis*.

Małaszówka, ob. *Maliszówka*.

Małatyszki, *Malatyszki*, fol., pow. poniewieski, gm. Pniewo (13 w.).

Małdakiszki, *Małdajkiszki*, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Poniemuń (9 w.).

Małdańce, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Towiany, Grygorowiczów, z zaśc. Punie 136 dz.

Małdejki 1.) dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Poniemuniek (7 w.), Bratkowskich, 993 dz. 2.) **M.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (7 w.).

Małdenie 1.) fol., pow. szawelski, gm. Gruździe (10 w.). 2.) **M.**, zaśc., tamże, gm. Okmiana (10 w.). 3.) **M.** *Seminarskie*, fol., tamże, gm. Tryszki (10 w.).

Małdeniszki, zaśc., pow. szawelski, gmina Gruździe (7 w.).

Małducie, fol., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (12 w.).

Małduciszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (5 w.).

Małdujki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (9 w.).

Małduny, okolica, pow. rossieński, gm. Kołtyniany (10 w.).

Małduty, wś, pow. telszewski, gm. Ginteliszki (16 w.).

Małdutyszki fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (2 w.).

Małecz, r. 1520 *Malecz*, wś, pow. brzeziński. Dziedzic wsi Floryan Szary Koryciński h. Topór założył tu około połowy XIV w. kościół par. p. w. św. Floryana. Arcyb. Wojciech Jastrzębiec, tworząc nową parafię w Ujeździe odłączył od parafii małeckiej dwie wsi. W r. 1520 we wsi siedzą: Koryciński i dwaj bracia Małeccy. Była też w pobliżu Wola Małecka. Dziesięcinę z łan. km. pobierał pleban. Kościół małecki zdaje się został zabrany przez różnowierców i potem popadł w ruinę. Parafia została zniesiona.

Małedgowo. okolica, pow. poniewieski, gm. Stumbryszki (10 w.).

Małgorzatowo, zaśc., powiat wiłkomierski, gm. Kowarsk (7 w.).

Małgużyn, mylnie *Małgużew* (t. VI, 33), dobra, pow. szawelski, gm. Kruki (8 w.), st. poczt. Ellej (w Kurlandyi), 61 w. od Szawel, hr. Kajzerlinga, 1425 dz.

Małkarety Dumitry, pow. telszewski, ob. *Dumitry Małkarety*. Należą do Dziedziulów.

Małkiaście, fol., pow. wiłkomierski, gmina Owanta (18 w.).

Małków 1.) folw. dóbr Uchów, pow. rochaczewski. 2.) **M.**, dobra, tamże, od r. 1868, Żywopiscewych, 681 dz.

Małmyby, pow. wilejski. Na płd.-zchd od wsi, na brzegu Wilii, grupa kurhanów (Brudzelewa góra i Czortowa góra); opis. przez Kirkora (Bibl. Warsz., 1855 r.).

Małnów, wś, pow. mościcki. W r. 1565 należy do klucza mościckiego dóbr ststwa przemyskiego, ma 29 kmieci na $14^3/_4$ łan. Jeden z nich jako tywon ma pół łanu i jest wolny. Zagrod. 17, karczmarzów 3, bartników 9, prócz tego było barci królewskich 22. Ogółem dochodu zł. 113 gr. 12. Małnowska Wola miała 19 kmieci na 9 łanach i 12 na surowem korzeniu, na 4 łanach, karczmarzów 2, zagr. 3. Ogółem zł. 55 gr. 22.

Małogoszcz, r. 1136 *Malogost*, mstko, pow. jędrzejowski. Wymienione w dok. z roku 1136 w liczbie grodów kasztelańskich mających dawać arcyb. gnieźn. dziesięcinę ze zboża, miodu, skór i dochodów z targowisk przy grodach. Bobry „de Malogost" nadane r. 1153 braciom szpitalnym w Zagości (Kod. dypl. pol. III, 5). Wedle kronikarza zwiefalteńskiego tu została złożo-

na w skarbcu kościoła, otrzymana przez ks. Bolesława a raczej pozostałą po nim wdowę, w darze od Piotra Własta, relikwia ręki św. Stefana. Znajdowało się tu przeszło 80 relikwii, stanowiących wedle kronikarza nieoszacowany skarb i przechowywanych jako własność książęca w ścisłym zamknięciu. (Mon. Pol. hist. II, 4). Najdawniejsi znani kasztelanowie są: Sdislaus 1239, Wojslaus 1258, Ni.... w dok. z roku 1263 (Kod. mał. I 79), Boxa 1271, Petrus 1284, Martinus 1290, Petrus 1306 — 1310, Dobeslaus 1325, Stanislaus 1354—69, Groto 1418. Kościół par. p. w. św. Małgorzaty i św. Mikołaja, założył Kazimierz W. Pierwotny był drewniany. Dzisiejszy murowany stanął dopiero roku 1595 Jeszcze roku 1520 wedle Lib. Ben. Łaskiego (I, str. 81) stoi kościół drewniany. Możnaby przypuszczać iż pierwotnie przy grodzie istniała już kaplica, pleban bowiem pobiera w w. XVI jeszcze część pewną opłat celnych (co 9-ty tydzień) w Małagoszczy, Chęcinach i Kurzelowie, tudzież ma na własność wieś Popowice w parafii Cierno bardzo starożytnej. W r. 1540 miasto królewskie w zastawie u Piotra Slanka z Rudki. Mieszczanie mają 120 łanów wązkich i 3 ćwierci. Z łanu płacą po 3 gr. czynszu rocznie. Domów 68 (po 1 gr.), młyn, łąki i pasieki. Cło pobierał kasztelan i dzierżawca przez 8 tygodni, w dziewiątym zaś pleban, a w dziesiątym kapłan z Kurzelowa. Wójt miał 6 łanów, w liczbie tych 120. Wraz ze wsiami: Cieśle, Skórków, Leźnica oceniona na 2000 grzyw. W r. 1573 miasto daje szosu fl. 25 gr. 18, od kom. ubog. gr. 23, od 1 rzem. gr. 4 i pomocnika gr. 2, od młyna zw. Bocheniec gr. 24, od 2 bań gorzał. fl. 1 gr. 18, czopowe roczne fl. 20.

Małogoszcz, ob. *Miłogoszcz*.

Małolańce, wś, dwór i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Rogów (7 w.).

Małoniszki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (5 w.). 2.) **M.**, zaśc, pow. telszewski, gm. Dorbiany (7 w.). 3) **M.**, ob. *Małaniszki*.

Małoniż, r. 1531 *Malonisz*, wś, pow. tomaszowski. W r. 1531 istnieje tu par. rz. kat.. wś ma 2 łany. W r. 1578 starosta chełmski (Łaszcz) płaci tu od $2^1/_2$ łan., 5 zagr., 2 kom.

Małanka, wś, pow. dzisieński, gmina Łuck (21 w.); miała 40 dusz rew.; należała do dóbr Borejki.

Małoryta, *Maloryto*, wś nad rzką Rytą Małą, pow. brzeski, gub. grodź., gm. Małoryta, 50 w. od Brześcia, 62 dm., 749 mk., zarząd gminny, cerkiew paraf., 2278 dz. ziemi włośc., 175 cerk. Gmina obejmuje 10 miejscowości, 257 dm. włośc. (76 innych), 3871 mk. włościan, uwłaszczonych na 10519 dz. Nadto w gm. jest 532 dz. cerk. i 9520 większej posiadłości.

Małoszkowicze, *Małaszkowicze*, wś i dobra, pow. klimowicki, gm. Rodnia, 21 dm., 143 mk. Dobra, Podobiedów, 647 dz.

Małoszyce, r. 1257 *Malische*, r. 1581 *Malissicze*, wś, pow. olkuski, parafia Szczekociny. W dok. z r. 1257 i 1382 śród włości dających dziesięcinę klasztorowi w Zawichoście (Kod. mał. I, 53 i 428). Za Długosza (L. B. III, 324) „Malissycze“ wś królewska w par. Żarnowiec miała 10 łan. km. dających dziesięcinę klasztorowi św. Andrzeja i folwark dający kościołowi w Żarnowcu. Był też młyn, karczma i 2 zagr. dające dziesięcinę klasztorowi. W r. 1581 wieś ta w par. Łany Wielkie, Jan Płaza, synststy lubaczowskiego płaci tu od $7^1/_2$ łan., 5 zagr., 4 kom., 1 rzem. 2.) **M.**, r. 1581 *Malischicze*, wś, pow. olkuski, par. Imbramowicze. Dawna włość klasztoru w Imbramowicach, który pobierał tu także dziesięcinę, wartości do 5 grzyw. Młyn na rz. Dłubni dawał klasztorowi czynszu 5 grzyw. (Długosz L. B III, 109 i 110). 3.) **M.**, wieś, pow. opoczyński. Ztąd zapewne pisał się Piotr z M. chorąży rawski, który r. 1391 nadaje łan w Wilkowie Augustyanom w Rawie. (Kod. maz. 115). 4.) **M.**, ob. *Małszyce*.

Małowiany 1.) wś, pow. telszewski, gmina Wornie. 2.) **M.**, ob. *Mołowiany*.

Małowista, wś, pow. sokólski, gm. Bagny, 43 w. od Sokółki, 576 dz.

Małówka, ob. *Makówka*.

Małpin, w dok. *Malpino*, wś, pow. szremski. W dok. z r. 1243 w liczbie wsi dających dziesięciny klasztorowi w Lubiniu. Dok. z r. 1258 wymienia M. śród wsi należących do klasztoru na mocy pierwotnego nadania (K. W. n. 241, 368, 469, 719).

Małszyce 1.), r. 1359 *Malischicze*, wś, pow. łowicki. W dok z r. 1359 w liczbie posiadłości arcyb. gnieźn. (K. W. n. 1404). Wydawca Kod. wielk. mylnie nazywa tę wieś: Małszyn. 2) **M.**, w dok. *Malissiczy*, wś, pow. lipnowski. Ob. *Ciechocin*.

Małszyn, ob. *Małszyce*.

Małuki, wś, pow. telszewski, gmina Iłłoki (9 w.).

Małungie, w spisie z r. 1886 *Mołupie*, dwór, pow. rossieński, gm. Botoki (6 w.), Bogdanowych, 500 dz. (lasu).

Małuny, dwór, pow. poniewieski, gm. Poniewież (5 w.). Hlebowiczów 84 dz., Kutowiczów 56 dz., Giedryków 76 dz., Godlewskich 28 dz., Romaszków 31 dz., Serdykowskich 30 dz.

Małupie, wś, pow. kowieński, gm. Ejragoła.

Mały Las, kol., pow. słupecki. Do r. 1891 miała nazwę: Ludwigslust, ob. *Emilienheim*.

Małyń, r. 1223 *Malininov*, wieś nad rz. Ner, pow sieradzki. Leszko ks. polski, nadaje roku 1223 Chrystyanowi bisk. pruskiemu „predium Malininov“, co wydawca Kod. mał. (II, 29) odnosi do Małynia. Reg. pob. z wieku XVI podają w par. Dolsko „Malina praedium“. Możnaby

raczej odnieść nadanie Leszka do tej miejscowości. Co się tyczy Małynia to kościół paraf. p. w. św. Andrzeja istniał tu już zapewne w czasach odległych. Łany km. i dwor. dawały dziesięcinę plebanowi. Obecny drewniany z roku 1752, konsekrowany roku 1791, odnowiony r. 1840.

Małynicze 1.), cztery majątki, pow. rohaczewski. Domańskich 321 dz., Malinowskich 359 dz., Moraczewskich 155 dz. i Szelutów. 2.) **M.** *Średnie*, wś i dwa folw., tamże, gm. Czeczersk. Wś 49 dm., 209 mk., jeden z folw. należy do dóbr Berdyń, drugi Kublickich, 118 dz. 3.) **M.** *Stare*, wś, folw. i dobra, tamże. Wieś 50 dm., 163 mk., cerkiew drewn., folw. Serafimowiczów, 103 dz.; dobra, od r. 1878 Szymkiewiczów, 946 dz. (544 lasu), młyn, folusz.

Małynka, wś, dobra i osada, pow. białostocki, gm. Zabłudów, 23 w. od Białegostoku. Wś 228 dz.; dobra, Kołontajów, z folw. Gozna i Ochrymowicze i urocz. Zatopolany 1147 dz., osada 27 dz.

Małyszczyn, wś włośc., pow. bielski, gub. grodz., gm. Grodzisk, 35 w. od Bielska, ze wsią Czaje 437 dz. Ludność polska.

Małyszczyzno, wś, pow. grodzieński, gmina Wiercieliszki, 3 w. od Grodna, 215 dz. włośc. i 34 kośc. farnego w Grodnie.

Małysze, wś i folw., pow. kobryński, gm. Strzygowo, 9 w. od Kobrynia. Wś 325 dz; folw. w części Kraskowskich 43, Maślewiczów 142 dz.

Małyszewicze, wś, pow. słonimski, gm. Derewna, z os. Żukowszczyzna 310 dz.

Małyszewka 1.), *Maliszówka* (t. VI, 19), wś nad Desną, pow. berdyczowski, gm. Mecherzyńce Dubowe, st. pocztowa Samhorodek (11 w.), 41 w. od Berdyczowa, 39 dm., 272 mk., szkółka, 2 młyny. 2. **M.**, wś, tamże, ob *Kumanówka*.

Małyszewo al *Małyszewka*, wś, pow. sokólski, gm. Kamienna, 33 w. od Sokółki, 736 dz.

Małyszki, wś, pow. wilejski. Niegdyś osada bojarska, attyn. Wielkiego Sioła. Mikołaj Krzysztof Radziwiłł osadził tu bojarów Małyszków. W pobliżu wsi, nad rz. Serwecz okrągły nasyp i około niego grupa kurhanów. Ob. Kirkor: Wycieczka Arch. (Bibl. Warsz., 1855).

Mamajcie, wś, pow. kowieński, gm. Kroki.

Mamiańce, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (3 w.).

Mamie, wś, pow. telszewski, gmina Korciany (8 w.).

Mamki, wś, pow. warszawski. W r 1580 Targowska Ruda al. Mamki, w par. Kobyłka, ma 6 działków szlacheckich, z tych cztery po ćwierci i dwa po pół łanu.

Mamony, wś, pow. oszmiański, gm. Połoczany (8 w.); miała 40 dusz rew.; należała do dóbr Jachimowszczyzna. Niegdyś osada bojarska, należąca do Lebiedziewa. Mikołaj Krzysztof Radziwiłł w r. 1575 osadził tu bojarzyna Filipa Mamona na 3 włókach.

Mamoszyna, wś, pow. czerykowski, gmina Pałuż, 65 dm., 437 mk.

Mamowo, wś włośc., pow. trocki, gm. i dobra skarb. Międzyrzecz (10 w.), miała 27 dusz rew.

Manaczyn, wieś nad stawem mającym do 10 w. obwodu pow. starokonstantynowski, gm. Manaczyn, st. poczt. dr. żel. Wołoczyska (12 w.), 77 w. od mta pow., z folw. i chutorem 299 dm., 1730 mk., cerkiew drewn. z r. 1895, na miejscu starej z r. 1747, uposażona 119 dz., kaplica (z r. 1872), szkoła ludowa, 3 szkółki, młyn, wiatrak. Gmina obejmuje 11 miejscowości, 1263 dm. włośc. (31 innych), 8219 mk. włościan, uwłaszczonych na 7104 dz. W r. 1583 książę Andrzej Wiśniowiecki wnosi od 10 dym. rynk. po 6 gr., 27 dym. ulicz., z 27 półłanków, 13 dm. ubogich, 15 ogr., 4 rzem., 1 koła dwor. Prawo miejskie utracił prawdopodobnie dopiero pod koniec XVIII w. Na początku XIX w. wś należała do Fryd. Moszyńskiego, obecnie hr. Ledochowskich.

Manaster, ob. *Wownia*,

Manasterzec, wś, pow. żydaczowski. W r. 1578 jest miastem, daje szosu fl. 4 gr. 16, od 6 łan., 1 szewca, 3 komor., 1 popa. Czopowe roczne gr. 20.

Mancany, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Mańcewicze, wś, pow. lidzki, gmina Myto (Wawerka); miała 48 dusz rew.; należała do dóbr Papiernia.

Manciuty, wś, pow. słonimski, gmina Byteń, 281 dz.

Mańczyce, wś, pow. wołkowyski, gmina Tołoczmany 209 dz.

Manczyki, wś, pow. słonimski. Ob. *Bajki*.

Mandogiszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (6 w.).

Mandoburo, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (7 w.).

Mandzin, dobra, pow. grodzieński, gm. Bohorodycka (Masalany), 31 w. od Grodna, Zaleskich, z fol. Kraśnik 879 dz.

Manejwy, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (2 w.). Mają tu Chlebnikowy i inni, 283 dz.

Mani (t. VI, 93), wś, pow. nowogradwołyński, gm. Romanów, par. praw. Romanówka Mała, 30 dm., 339 mk.

Maniatyn, *Moniatyn*, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Berezdów, par praw. Horyca (3 w.), 30 w. od mta pow., 149 dm., 824 mk., szkółka, wiatrak. W r. 1577 do Berezdowa, ks. Konst. Ostrogskiego, płaci od 2 dym. na dworz., 6 dym. na ćwierc., 7 ogr., a r. 1583 od 20 dym., 2 ogr.

Maniawa, wś, pow. bohorodczański. Julian Celewicz: „Istoria Skitu Maniowskaho". Lwów, 1887, str. 136 i CXIX.

Manichy, wś, pow. wilejski, gm. Krzywin (10 w.); miała 15 dusz rewiz.

Maniew, *Maniów* (t. VI, 97, podany dwukrotnie), wś nad Horyniem, pow. krzemieniecki, gm. Wierzbowiec, par. praw. Bodoki (4 w.), 28 w. od Krzemieńca, 98 dm., 519 mk. własność Olszańskich. W r. 1583 należy do Wiśniowca; ks. Andrzeja Wiśniowieckiego, płaci od 5 dym., 5 ogr.

Maniewicze, wś, pow. słonimski, gm. Pieski, 217 dz.

Maniewicze, wś nad rzką Maniewką, pow. łucki, gm. Horodek, 79 w. od Łucka, 158 dm., 1016 mk., cerkiew, młyn. Niegdyś sioło zamku łuckiego. W r. 1570 wnosi pobór Franciszkowa Chwalczewska. W r. 1577 ks. Roman Sanguszko płaci od 14 dym. półdworz., 5 ogr. i z tyluż w r. 1583 ks. Fiedor Sanguszko. Przed uwłaszczeniem Floryana Zakaszewskiego. Do dóbr należały folwarki: Karasin Gródek, Czerewacha i Leśniówka.

Maniewo, wś, pow. obornicki. W r. 1338 na mocy układu, połowę dziesięciny z M. miał pobierać zakon braci krzyżowych św. Jana pod Poznaniem, a drugą kanonik pozn. i archidyakon płocki Mateusz. R. 1360 bracia św. Jana otrzymują drogą zamiany na własność wsi królewskie: M., Radzim z kościołem par. i Brzeziny (K. W., n. 1176, 1182, 1418). W ostatnich czasach kościół par. w Radzimiu z fol. plebańskim wcielono do M. i parafia nosi obecnie nazwę: Maniewo.

Maniewszczyzna, wś, pow. dzisieński, gm. Postawy (39 w.).

Manikuny, wś pow. poniewieski, gm. Kibury (7 w.).

Manilówka, dwór, pow. poniewieski, gmina Stumbryszki (10 w.).

Maniów, r. 1565 *Manyowka*, wś, pow. liski. Według lustracyi z r. 1565 wś ta w ststwie sanockiem, zasadzona r. 1554 na prawie wołoskiem, leżała niedaleko granicy węgierskiej, miała 14 kmieci na $9^1/_2$ łan.

Maniowce, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Kulczyny, 16 w. od mta pow., 168 dm., 1044 mk., cerkiew drewn. z r. 1891 na miejscu dawnej spalonej w r. 1883, uposażona 35 dz. przez Kazimierza Ilińskiego r. 1776, szkółka cerk., młyn. Wchodziła w skład ordynacyi ostrogskiej, w r. 1593 zniszczona przez Tatarów. W r. 1753 darowana Kazimierzowi Ilińskiemu, stoln. nurskiemu. Około 1860 r. połowa wsi należała do E. Kamińskiego (obecnie Mikołaja Chomeńko), druga do Ignacego Ilińskiego (obecnie Czesława Ilińskiego). Na polach wsi kilka kurhanów.

Maniszczyce, *Maniuszczyce*, dobra, powiat oszmiański, gm. Bienica, r. 1866 Moczulskich. Przy dobywaniu kamienia wapiennego znajdowano topory, szable i ostrza włóczni.

Maniszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (8 w.). 2.) **M.,** okolica, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (4 w.). Mają tu Mioduszewscy 33 dz., Czarkowscy 112 dz.

Maniuki, wś i zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rymszany (12 w.).

Maniuny, wś, pow. poniewieski, gm. Rozalin (3 w.).

Maniuszczyce, ob. *Maniszczyce.*

Mańki, pow. orszański, ob. *Szyłowo.*

Mańkowce, ob. *Mieńkowce.*

Mańkóweczka, al. *Monasterek* (t. VI, 100), przys. nad stawem, pow. humański, gm. Mańkówka, 93 dm., 465 mk., kaplica, 2 młyny.

Mańkówka 1.) wś i chutor nad dwoma stawami, pow. humański, gm. Mańkówka, st. poczt. Buki (16 w.), 27 w. od Humania, 893 dm., 4331 mk., 2 cerkwie, szkoła lud., dom modl. żyd., ambulatoryum, 2 młyny, 14 wiatraków. Gmina obejmuje 5 siół, ma 15,197 mk. (15 katol., 20 sztund., 557 żyd.) i 21,560 dz. (18,968 włośc., 2057 skarb., 203 cerk.). 2.) **M.,** przys., pow. bałcki, gm. Daniłowa Bałka (10 w.), 60 w. od Bałty, 44 dm.

Mańkowo 1.) dobra, pow. orszański, Brynków 853 dz. (728 lasu). 2.) **M.,** wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Mankowołokis, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Wirbaliszki (7 w.).

Mańkowszczyzna 1.) chutor, pow. białostocki, należy do dóbr Niewodnica Lewicka. 2.) **M.,** dobra, pow. sieński, własność Markward Rengartenów, z fol. Kułaki, 1157 dz. (799 lasu); browar, młyn, folusz. 3.) **M.,** wś, pow. święciański, gm. Melegiany (4 w.); miała 24 dusz rewiz., należała do dóbr Poleś.

Mansulewo, zaśc., pow. wilejski, gm. i dobra Hermaniszki (2 w.).

Mantortyszki, ob. *Montortyszki.*

Mantoryszki, fol., pow. szawelski, gm. Żagory (5 w.).

Mantyn, wś, pow. dubieński, gm. Młynów, par. praw. Dorohostaje Małe (1 w.), 11 dm., 59 mk. W r. 1577 do Murawicy, pani wileńskiej (Chodkiewiczowej), płaci od 4 dym. włóczn., od 2 kół po 24 gr.

Manucha, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Manujły, dobra pow. czerykowski, Sołtanów 3611 dz. (2960 lasu).

Manuliszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (7 w.).

Maraczówka, *Moraczówka*, wś, pow. zasławski, gm. Chorowiec, par. praw. Baczmanówka (1 w.), 37 w. od Zasławia, 119 dm., 669 mk.

Maraniszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (9 w.).

Mararówka, przys., pow. bałcki, gm. Bohopol (15 w.), 25 dm.

Marcelin, fol. dóbr Rasna, pow. brzeski gub. grodz.

Marcelinhof, ob. *Maszcza.*

Marcelinowo, fol., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (5 w.).

Marceliszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (7 w.).

Marcelówka 1.) słoboda, powiat rówieński, gm. Sieliszcze. 2.) **M.**, kol., pow. włodzimierski, gm. Werba, 7 w. od mta pow., 85 dm., 580 mk.

Marcewo al. *Marczewo*, w XII w. *Maczewo*, r. 1578 *Maczewo*, wś, pow. słupecki. Wymienione w dok. z XII w. w liczbie włości klasztoru w Mogilnie. W XIV w. jest własnością bisk. poznańskich (K. W., n. 3, 33, 1341, 1615). W r. 1578 dzierżawca płaci tu od $4^1/_2$ ślad. os. i 2 zagrodn.

Marchaty, r. 1579 *Marqwati*, wś, pow. rawski. W r. 1579 płacą tu od $^5/_8$ łan. i 2 rzeźn.

Marchelówka, wś. pow. sokólski, gm. Trofimówka, 20 w. od Sokółki, 273 dz.

Marchelówka, wś nad jez. Czarnem, pow. kijowski, gm. Hlewacha, par. praw. Jankowicze (2 w.), st. poczt. Wasylków (10 w.), 22 w. od Kijowa, 99 dm., 559 mk., 6 wiatraków, 756 dz. włośc. Należała do monasteru św. Zofii w Kijowie, później skarbowa.

Marchia Nowa. Niessen P. van: „Die Erwerbung der Neumark durch die Askanier“ (w zbiorze: „Forschungen zur Brandenb. und Preussisch. Geschichte“, t. I i II).

Marchwacz, r. 1253 *Marquarce*, wś, pow. kaliski. Według dok. z r. 1253 własność kościoła gnieźn. W r. 1334 Bogusław kan. gnieźn., oddaje wieś „Markravcze“ Pawłowi, synowi Zdziszka z tej wsi, do osadzenia na prawie średzkiem. Sołtys otrzymuje dwa łany, karczmę, trzeci denar; osadnicy 6 lat wolności. Czynsz wynosić ma 20 gr. z łanu, 3 miary jęczmienia, 5 owsa (K. W., n. 310, 1139, 1354).

Marchy, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Rogów (7 w.).

Marcianowo, pow. kobryński, ob. *Marcinowo.*

Marcie, wś, pow. telszewski, gm. Bernatowo (6 w.).

Marcinhof, ob. *Hołowińska Wólka.*

Marciniszki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (14 w.). 2.) **M.**, zaśc., tamże, gm. Dusiaty (4 w.). 3.) **M.**, dwór, pow. poniewieski, gm. Poniewież (14 w.). 4.) **M.**, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Dziewałtowo (Konstantynów, 10 w.).

Marcinkowicze, *Marcinkiewicze*, wś, pow. nowoaleksandrowski, gmina Dryświaty (12 w.). Należała do dóbr Dryświaty, od r. 1802 Eleonory Mickiewiczowej, następnie Hłuszaninów.

Marcinkowo, wś, pow. mogilnicki. W XIV w. siedzi tu ród przybierający tytuł komesów. Z rodu tego Dobrogost, Mikołaj i Wincenty często występują w dokumentach (K. W., n. 1313 i nast.).

Marcinkowo, wś, pow. wałecki. Według wizyty z r. 1640 istniał tu kościół murowany p. w. św. Katarzyny Panny, filialny do Tuczna, wystawiony nowo przez Krzysztofa de Wedel Tuczyńskiego, poświęcony r. 1660. Obecnie jest parafialnym.

Marcinopol, dobra, pow. grodzieński, gmina Krynki, Kundziczów 95 dz.

Marcinowice, wś, pow. miechowski. W dok. z r. 1257 śród wsi dających dziesięcinę klasztorowi w Zawichoście (Kod. mał., I, 53).

Marcinówka 1.) zaśc., pow. wołkowyski, gm. Roś. 2.) **M.**, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (6 w.).

Marcinówka, wś, pow. żytomierski, gmina Ozadówka, par. praw. Lemiesze, 48 w. od Żytomierza, 145 dm., 520 mk., własność Kamińskich.

Marcinowo 1.) al. *Marcianowo*, chutor w dobrach Popino, pow. kobryński (3 w.). 2.) **M.**, dobra, pow. kowieński, gm. Wilkija. 3.) **M.**, pow. lepelski, ob. *Martynowo.*

Marciuchowo, *Martiuchowo*, *Martiuchy*, wś, pow. orszański, gm. Kochanowo, 22 dm., 115 mk., cerkiew.

Marciuszkowo, *Martiuszkowo*, dobra, pow. orszański, od r. 1879 własność Kładnickich, 473 dz.

Marcyaniszki, wś, pow. święciański, gmina i dobra Niestaniszki (6 w.).

Marcyanowicze, wś, pow. mohylewski, gm. Pawłowicze, 73 dm., 476 mk.

Marcyanówka, wś, pow. grodzieński, gm. Hudziewicze, 255 dz.

Marcyanowo 1.) dobra, pow. mohylewski, od r. 1850 własność Leteckich, z Barsukami 120 dz. 2.) **M.**, dobra, pow. mohylewski, Sipajłów 514 dz.

Marcybelin, dobra i fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (9 i 12 w.). Ogińscy mają tu 641 dz., Paukszto wie 59 dz., Trejbszowie 117 dz., Cyceniowie 234 dz.

Marcyporemba, r. 1353 *Marci Poremba*, wś, pow. wadowicki. Kościół parafialny tutejszy wspom. w dok. z r. 1353, ustanawiającym parafię w Tłuczaniu, do której włączono część parafii M. (Kod. mał., I, 279). W r. 1581 Poręba Markowa ma w 3 działach 11 łan. km. i 6 półłan., 6 zagr., 4 kom., 1 przekup., 2 czynsz.

Marczewo, ob. *Marcewo.*

Marczule, wś włośc., pow. wilejski, gmina Wołkołata (16 w.); miała 17 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Zawlicze.

Mardosy, wś, pow. telszewski, gm. Płungiany (7 w.).

Mareciszki, wś, pow. wiłkomierski, gmina Żmujdki (5 w.).

Maregis, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Kwietki (3 w.).

Marenin, wś nad Słuczą, pow. rówieński

gm. Sieliszcze (10 w.), st. poczt. Korzec (25 w.), st. dr. żel. Równo (64 w.), 22 dm., 527 mk., cerkiew drewn. z r. 1801, wiatrak. Cerkiew fil. we wsi Ujście. W całej par. było 139 dm., 1067 mk. W r. 1577 należy do Międzyrzecza, ks. Koreckiego, który wnosi od 10 dym., 5 ogr. Kn. Bohusz Korecki w r. 1579 zapisuje mstko M. z zamkiem, synowi kn. Joachimowi. Z aktu tego widać, że istniał tu monaster, założony przez kn. Bohusza (Arch. J. Z. R., cz. I, t. I, str. 97, 102).

Margarytówka 1.) kol., pow. nowogradwołyński, gm. Serby. 25 w. od mta pow., 34 dm., 255 mk. 2.) **M.** *Ćwilska*, kol., tamże, 29 dm., 149 mk.

Margi 1.) dwór, pow. poniewieski, gm. Nacinny (19 w.). 2.) **M.**, zaśc., pow. szawelski, gm. Gruździe (16 w.). 3.) **M.**, wś, pow. telszewski, gm. Ginteliszki (1 w.). 4.) **M.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Pogiry (6 w.). 5.) **M.**, zaśc., tamże, gm. Wieprze (3 w.).

Margieniki 1.) wś., pow. telszewski, gmina Iłłoki (5 w.). 2.) **M.**, wś i fol., tamże, gm. Masiady (22 w.).

Marginie, wś, pow. rossieński, gm. Skawdwile (5 w.).

Margis 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (10 w.). 2.) **M.**, w spisie z r. 1892 *Morgi*, zaśc., pow. szawelski, gm. Radziwiliszki (14 w.), Giedminów 60 dz.

Margiszki 1.) wś i dwór, pow. rossieński, gm. Sartyniki (7 w.), 14 dm., 93 mk., zarząd gminny, st. poczt. 2.) **M.**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (21 w.). 3.) **M.**, zaśc., pow. święciański, gm. Łyntupy (5 w.), należał do dóbr Romaniszki.

Margonin, mstko, pow. chodzieski. W r 1364 na mocy układu między Janem bisk. pozn. a arcyb. gniezn. Jarosławem, kościół w M z parafią i dziesięcinami włączone zostały do uposażenia stołu bisk. pozn. „Marcus rector ecclesie in Margonino" występuje w dok. z r. 1399. Obok niego jest Andrzej kapelan przy tymże kościele (K. W., n. 1522, 2008). Zygmunt „de Margonyno", stolnik kaliski, podpisał traktat pokoju z Krzyżakami w Brześciu r. 1439. W r. 1579 Margonin jest miasteczkiem. Świeżo zgorzał, ztąd płaci od 2 ślad. os. Jest przy nim Margońska wieś, płacąca od 7 ślad., 4 zagr. W mieście było 17 rzem., 5 kół korzecz., 1 rybak, 1 folusz. Szosu nie dano dla pożaru.

Margowanie 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (11 w.). 2.) **M.**, sześć zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (3 i 15 w.). Do Suchorzewskich należało tu 140 dz.

Margowejnie, wś, pow. wiłkomierski, gmina Dobejki (8 w.).

Margowiany, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (7 do 14 w.).

Margupie, zaśc., pow. rossieński, gm. Skawdwile (7 w.).

Margupis, dwór, pow. szawelski, gm. Kurszany (11 w.).

Marhuzowo, wś, pow. dryzieński, parafia Oświej.

Mariamborg, dobra, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (19 w.), Zarembów 516 dz.

Marianpol, ob. *Berestianka.*

Marienfeld Stary, fol., pow. lepelski, gmina Bieszenkowicze ($1^1/_2$ w.).

Marienwalden, pod Chocznem (Arnswald) na Pomorzu, klasztor cystersów istniejący tu już na początku XIV w.

Marjatyn, wś, pow. owrucki, gm. i par. prawosł. Bazar (4 w.), 56 w. od Owrucza, 97 dm., 637 mk.

Marki, wś, pow. warszawski, gm. Brudno. Obecnie przedm. Warszawy połączone z Pragą kolejką. Wielka przędzalnia pod firmą: „Briggs i Posselt", założona tu już po r. 1880, przemieniła drobną wioskę w osadę fabryczną liczącą do 5000 mk. W r. 1899 ukończono i poświęcono tu kościół murowany na 2500 osób, przy którym ma być utworzona parafia.

Marki 1.) wś, pow. telszewski, gm. Wornie (15 w.). 2.) **M.**, dobra, pow. dryzieński, gmina Suszki (12 w.), browar, młyn.

Markieliszki, zaśc., pow. wileński, gm. Małaty (14 w.); miał 9 dusz rewiz., należał do dóbr skarb. Pacuny.

Markienięta, *Markieniata*, wś i folw., pow. oszmiański, gm. Holszany (6 w.). Na polach folwarku (Byszewskiego) zaorany kurhan. Znaleziono tu garnek z pieniędzmi srebrnemi (przeważnie Zygmunta Augusta), kamienne toporki i szydło krzemienne. Na polach wsi, na brzegu rzki Klewy stoi 7 kurhanów.

Markieniszki, wś włośc., pow. święciański, gm. i dobra skarb. Daugieliszki (5 w.); miała 19 dusz rewiz.

Markiszki, wś i fol., pow. telszewski, gmina Gadonów (5 w.), Underowiczów 240 dz.

Markostaw, wś, pow. włodzimierski, gmina Mikulicze, 22 w. od mta pow.. 47 dm., 298 mk. W r. 1577 do Litowiża, kn. Michajła Czartoryskiego, który wnosi od 4 dym. łanow.. 1 dymu półłank., 4 ogr. po 4 gr., 4 kom. z bydłem po 4 gr., a w r. 1583 wdowa po nim płaci od 3 łan., 6 ogr., 1 ogr., 2 kół waln.

Markotów, pow. kluczborski, ob. *Zygan.*

Marków (podany dwukrotnie t. VI, 125 i 130 *Markowo)*, mstko, pow. wilejski. W r. 1495 powitał tu wysłany przez ks. Aleksandra Jagiellończyka, marszałek Stanisław Strómiłło, w towarzystwie ks. Konst. Ostrogskiego i ks. Iwana i Wasila Glińskich, córkę w. ks. mosk. Iwana Wasilewicza, Helenę. Dnia 21 sierpnia 1609 r. nocował tu Zygmunt III, w drodze z Wilna do Orszy. Ststami markowskiemi byli: Medard i Ewa

z Paców Gąsiewscy (1638), Jan Szczyt (1730 do 1760), Justynian Szczyt (1760), Tadeusz Kociełł (1790). Katarzyna II nadaje M., generał. Berechmanowi, ten sprzedaje Lubańskiemu, od którego kupuje r. 1815 Leon Osztorp, marsz. gub. mińskiej. O 2 w. od mstka znajdują się kurhany

Markowce, w dokum. *Markowicze*, wś, pow. augustowski. W r. 1558 należy do wójtowstwa lipskiego, we włości dworu perstuńskiego, ekon. grodzieńskiej. We wsi było 30 włók gruntu nader podłego, w tem 6 wł. osocznickich, 3 ciągłe i 21 osadnych. Z włók ciągłych i osadnych płacić powinni 23 kóp 48 gr., obniżono jednak opłatę na 3 lata do 15 kóp 24 gr. W r. 1641 we wsi było 6 osadników na 3 włókach.

Markowce 1.), wś nad Hnyłopiatem, pow. berdyczowski, gmina i st. poczt. Machnówka (4 w.), 24 w. od Berdyczowa, 79 dm., 582 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny. 2.) **M.**, wieś nad Bożkiem, pow. starokonstantynowski, gmina Czerniełówka, st. poczt. Krasiłów (12 w.), 30 w. od mta pow., 123 dm., 935 mk., cerkiew drewn. z r. 1775, uposażona około 43 dz. przez ks. Janusza Sanguszki r. 1742. Wchodziła w skład ordynacyi ostrogskiej, r. 1753 darowana księciu Fran. Lubomirskiemu. Na płn.-zchd od wsi, na polach 4 kurhany. 3.) **M.,** wieś nad rzką Muchawką, pow. zasławski, gm. Sulżyn, par. praw. Ławrynowce (3 w.), 19 w. od Zasławia, 108 dm., 728 mk., cerk. fil drew. z r. 1776. Do r. 1832 cerkiew była paraf. W r. 1583 wieś należy do włości sulżynieckiej ks. Janusza Ostrogskiego, płaci od 6 dym., 8 ogr. W r. 1589 zniszczona przez Tatarów.

Markowicze 1.) wś, pow. kobryński, gmina Chomsk, 60 w. od Kobrynia, 388 dz. 2.) **M.** wś, pow. słonimski, gm. Derewna, 18 w. Słonima, 180 dz. Pod wsią, w urocz. zw. Borki 4 kurhany. 3.) **M.**, wś, pow. homelski, gmina Markowicze, 40 w. od Homla, 285 dm., 1775 mk., cerkiew drewn., szkoła, 5 wiatraków. Gmina obejmuje 23 miejscowości, 1540 dm., 6902 mk. włościan (2486 dusz rew.), uwłaszczonych na 14038 dz.

Markowicze 1.), wś nad rzką Krzywą, pow. włodzimierski, gm. Skobełka, 53 w. od Włodzimierza, 83 dm., 516 mk., cerkiew, szkoła. W r. 1583 do Horuchowa ks. Sanguszki Koszerskiego, płaci od 22 łan., 5 ogr., 2 kom. 2.) **M.**, wś nad Łuhem, tamże, gm. Chorów, 32 w. od mta pow., 85 dm., 511 mk., cerkiew, młyn wodny. W r. 1545 Wasilowej Markowskiej i Andrzeja Falewicza. W r. 1570 Anna Markowska płaci z części z 3 dym., 3 ogr. po 4 gr., 1 półkola młyn. W r. 1583 płacą z części: Jacko Markowski z siostrą Janową Węglińską z 3 dym., 2 ogr., 1/2 koła; Roman Markowski z 2 ogr., 1/4 koła w.; Hrehory Kisiel (z części stryja Piotra) z 5 dym., 2 dworz. i Stanisława Rogulska z 3 dym., 2 ogr., 2 ogr., 1/4 koła waln.

Markówka 1.) wś, pow. klimowicki, gmina Załustyn, 20 dm., 176 mk. 2.) **M.**, wś, pow. rzeżycki.

Markówka 1.), chutor, pow. radomyski, gm. Krasiatycze, 11 dm., 41 mk. 2.) **M.**, wieś i os. karcz., pow. nowogradwołyński, gm. i par. praw. Baranówka (9 w.), 36 w. od mta pow., 47 dm., 291 mk.

Markowo, r. 1266 *Marchowic*, wś, pow. nieszawski, ob. *Drwalewo*.

Markowo 1.) *Wielkie*, wś i dobra, pow. bielski, gub. grodz., gm. Oleksin, 27 w. od Bielska. Wieś ma 130 dz.; dobra w części Markowskich 457 dz., Śliwowskich 200 dz. 2.) **M.**, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Markowszczyzna, dobra, pow. białostocki, gm. Choroszcza (nie Niewodnica), Łyszczyńskich, 542 dz.

Markuciszki, dobra, pow. wiłkomierski, gm. Wieprze (12 w.), 24 w. od miasta pow. Około r. 1788 Ign. Tyzenhauza, od r. 1854 Adamowiczów, 1572 dz. (466 lasu).

Markuniszki 1.) dwór, pow. szawelski, gm. Chwałojnie (4 w.). 2.) **M.**, dwa zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (12 w.). Jeden Machwiców 156 dz., drugi Skirdziusów i Burkowskich 50 dz.

Markuny 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dusiaty (3 w.). 2.) **M.**, dwie wsi, pow. poniewieski, gmina Gulbiny (14 w.) i Podbirże (11 w.). 3.) **M.**, dobra i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Szaty (2 w.) Kłopotowskich, 170 dz.

Markusze, wś nad Hnyłopiatką, pow. berdyczowski, gm. Bystrzyk, st. poczt. Berdyczów (7 w.), 150 dm., 967 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny. Osadzona przed r. 1593 w dobrach berdyczowskich przez Uhryna.

Markuszow, r. 1330 *Markussovicze*, u Dług. *Marcuschovicze*, wś, pow. nowo-aleksandryjski (Puławy). Wdok. z r. 1330 śród włości Dzierzka kan. krak. i jego brata Hostasiusza, przeniesionych na prawo niemieckie (Kod. mał. II, 275). Za Długosza (L. B. II, 572) wś ma kościół par. drewn., p. w. św. Małgorzaty. Dziedzic wsi Eustachiusz h. Leward. Należą do niego wsi wchodzące w skład parafii: Kalinie, Ostre Błoto, Ostaszów. Dziesięcinę z M. wartości do 7 grz. pobiera klasztor łysogórski. W roku 1676 jest miasteczkiem (oppidum), daje pogłówne od 156 mieszczan i 6 żydów. Folw. M. Stan. Drzewieckiego płacił od 15 dworskich, 12 folwarcz. i właściciela. Jeszcze wtedy należy do Drzewieckiego wieś Ostaszów dziś nie istniejąca, miała 21 poddanych.

Markuszowa, r. 1366 *Marcusii libertas*, wś, pow. rzeszowski. Wspom. w dok. z r. 1366 jako Wola Markuszowa. (Kod. mał. III, 202). W r. 1536 wraz z Kożuchowem, własność Jana Trzecieskiego, na 10 kmieci, 3 zagr., karczmę.

Marlewo, wś, pow. poznański. Włość bisk. pozn. oddana r. 1296 drogą zamiany za Główczyn, Mikołajowi wojew. kaliskiemu. Daje dziesięciny kollegiacie w Głuszynie (K. W., n. 752 i 754).

Marmakiszki, zaśc., pow. poniewieski, gm. Birże (9 w.).

Marnieliszki, wś włośc., pow. święciański, gm. i dobra skarb. Daugieliszki (2 w.).

Marowil, *Moriawil*, wś i dobra nad rzką Pohorelicą, pow. klimowicki, gm. Kościukowicze, 44 dm., 300 mk., cerkiew drewn. Dobra, Kamińskich 732 dz. (444 lasu), 2 młyny.

Marowile, fol., pow. szawelski, gm. Szawkiany (11 w.).

Marszewiec, r. 1251 *Marschoviza*, fol., pow. obornicki. Nadany r. 1252 klasztorowi w Owińskach (K. W., n. 303, 496).

Marszewo, r. 1350 *Marssovycza*, wś, pow. słupecki. W r. 1350 Jarosław arcyb. gnieźn., maldraty pobierane z tej wsi oddaje nowo utworzonej altaryi N. P. Maryi i św. Stanisława w katedrze gnieźn. Wieś leżała „in districtu Czobrz“ (Zbar.).

Marszoszki, wś włośc., pow. oszmiański, gm. Wołożyn; miała 40 dusz rewiz.

Marszowice, wś, pow. miechowski. „Rodgerus et Falislaus de M.“ w dokum. z r. 1324 Dziedzice ze Smarzowic sprzedają r. 1389 swe działy w M., Piotrowi Fochsczal, mieszczanin. krakow. za 50 grz. (Kod. kat. krakow., II, 131). W r. 1581 mają tu działy: biskup krakowski (4 łany km.), wikaryusze zamku krakow. (3 łany), ks. Konstantyn (Ostrogski) 3 łany km.

Marta, r. 1349 *Martem*, wś, pow. wałecki. W r. 1349 włość bisk. pozn. ma 9 łan. os. i 11 pustych (K. W., n. 1284). Kościół filialny do Tuczna istniał tu r. 1641.

Marteniszki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (4 w.). 2.) **M.**, fol., tamże, gm. Sołoki (3 w.).

Martopol, dobra, pow. rossieński, gm. Kielmy (11 w.). Mają tu Wołkowie 30 dz.

Martynajcie 1.) dwór, pow. szawelski, gm. Kiryanowo (5 w.), należy do dóbr Wołodkajcie. Wołodkowie mają tu 77 dz., Wielbutowie 38 dz., Ignatowiczowie 17 dz., Kadziewiczowie 30 dz., Kimontowie 21 dz., Kontowtowie 65 dz., Misiewiczowie 89 dz. 2.) **M.**, wś, pow. telszewski, gm. Korciany (3 w.), 47 w. od Telsz. 3.) **M.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Wieprze (12 w.).

Martynczuny, wś, pow. wiłkomierski gmina Ołoty (12 w.).

Martyniańce, wś, pow. wiłkomierski, gmina Żmujdki (7 w.).

Martynie, wś, pow. ostrogski, gm. i par. Kuniów (4 w.), 31 dm., 219 mk.

Martyniszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (5 w.). Mają tu: Janowiczowie 27 dz., Kozłowscy 7 dz., Wyrwiczowie 4 dz. 2.) **M.**, wś, tamże, gm. Ponedel (18 w.). 3.) **M.**, dwór, pow. telszewski, gm. Gadonów, Narwidów 39 dz. 4.) **M.**, dwa zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (17 w.).

Martyniuki, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Kamieniec Litewski, 38 w. od Brześcia, 148 dz. włośc. i 28 prywat.

Martynów, wś, pow. rohatyński. Wspomn. w dok. z r. 1438. W r. 1515 „oppidulum“ płaci czopowego rocznie grz. 2 gr. 15. Wieś M. Stary w r. 1578 płaci od 3 pługów, 3 zagr., popa; miasto daje szosu fl. 19, od 3 pługów, 2 rzem., popa. Czopowe rocznie fl. 31 gr. 28.

Martynowicze, wś, pow. wołkowyski, gmina Samarowicze, 23 w. od Wołkowyska, z zaśc. Łozy 212 dz.

Martynowicze, w dokum. *Marcinowicze*, wś, pow. radomyski, gm. Martynowicze, st. poczt. Radomyśl (110 w.), 218 dm., 1220 mk., cerkiew, szkoła lud., ambulatoryum, 3029 dz. włościańsk. Własność większa Steckich. W r. 1581 do włości chabeńskiej Szczęsnego Charlińskiego, który wnosi z 4 osiadł., 1 zagr. W r. 1628 płaci Stanisławowa Rodkiewiczowa od 2 dym., 2 ogr. Drugą połowę (2 dym., 2 ogr.), trzyma w zastawie Rafał Dubiski. Gmina obejmuje obecnie 28 miejscowości (6 siół, 16 wsi, 1 słoboda, 5 kol.), 11,047 mk. (337 katol., 674 żydów) i 56,861 dz., w tem 25,000 dz. większej posiadł., 31,385 włośc., 476 cerk. W tem jest 37,476 dz. lasów.

Martynówka 1.) w dok. *Marcinowicze*, wś, pow. grodzieński, gm. Hudziewicze, 38 w. od Grodna, 430 dz. W r. 1558 należy do wójtowstwa podnieciecklego, we włości dworu kraśnickiego ekon. grodz. We wsi było 12 włók gruntu podłego, wszystkie na osadzie. Poddani mieli 44 woły i 27 koni, płacić powinni 17 kóp 12 gr. 2.) **M.**, wś, pow. klimowicki, gm. Berezki, 28 dm., 150 mk.

Martynówka 1.) wś, pow. kaniowski, gmina i st. poczt. Tahańcza (8 w.), 18 w. od Kaniowa, 170 dm., 1709 mk., cerkiew, szkółka cerk., cukrownia, 9 wiatraków. 2.) **M.**, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Kustowce, 94 w. od mta pow., 111 dm., 775 mk., cerkiew drewn. z r. 1766, szkółka cerk. od r. 1872. 3.) **M.**, kol., pow. rówieński, gm. Diatkowicze, 20 w. od Równego, 30 dm., 249 mk.

Martynowo 1.) dobra, pow. kowieński, gm. Aleksandrowsks Słoboda, 11 w. od Kowna, Sobolewskich (poprzednio Marcina Cellarego), 168 dz. 2.) **M.** al. *Marcinowo* (t. VI, 109 i 141), wś i dobra nad rz. Ułłą, pow. lepelski, gm. Martynowo, 11 dm., 72 mk., cerkiew. Mają tu: Borysowiczowie 589 dz., Reuttowie 188 dz., Podwińscy 120 dz. i Wińczowie 96 dz. Gmina obejmuje 44 miejscowości, 625 dm. włośc. (117 innych), 5069 mk. włościan, uwłaszczonych na 5870 dz. Zarząd gminny we wsi Chotino.

Martyszkowce, wś, pow. krzemieniecki, gm. Wyżhorodek, par. praw. Białka (2 w.), 55 w. od Krzemieńca, 35 dm., 290 mk. W nowszych czasach Jana Pruszyńskiego.

Martyszunele, przys., pow. poniewieski, gm. Czypiany (5 w.).

Martyszuny, fol., pow. poniewieski, gmina Czypiany (4 w.), Burzanów 383 dz.

Maruga 1.) rzka, pow. dzisieński, lewy dopł. Dzisny (nie Dźwiny, jak podano). 2.) **M.**, ob. *Moruga*.

Marulewy, niem. *Friedrichsfelde*, ob. *Batkowo*.

Marusieńki, okolica, pow. rohaczewski, gm. Łuki, 10 dm., 58 mk.

Marusin, *Marysin* al. *Czereszkówka*, fol., pow. miński, gm. Siemkowo-Grodecka, 21 w. od Mińska, własność Bermana, 5 włók.

Maruszów, r. 1191 *Marsou*, r. 1284 *Marsow*, wś, pow. opatowski. Wedle dok. z r. 1191 jest własnością kollegiaty sandom. (Kod. mał., t. I, 5). W dok. z r. 1284 śród włości kollegiaty sandomierskiej. Wedle Długosza główny fundusz scholastryi, miała 5 łan. km., karczmę, 1 zagr., folwark, jezioro i dwa mniejsze. Dziesięcinę wartości do 5 grzyw. dawano scholastykowi (L. B., III, 329).

Marwil al. *Marwile Prozoryszki*, dobra, pow. kowieński, gm. Janów (4 w.), własność Szwojnickich, 662 dz.

Marwino, folw., pow. szawelski, gm. Gruździe (15 w.).

Maryampol, miasto powiatowe. W r. 1890 miał 6797 mk. Śród ludności stałej było 120 praw., 861 kat., 410 prot., 5109 żydów. Kościół tutejszy wystawiła Franciszka z Szczuków Butlerowa (nie z Butlerów Szczukowa). Powiat miał 117,085 mieszk. (w miastach M. i Preny 10,561). Śród stałej ludności powiatu było: 257 praw., 98,483 kat., 8299 prot. (Aleksota 2260, Pogiermoń 847, Pilwiszki 625, Jaworowo 633, Balwierzyszki 613), 19,452 żydów (Aleksota 3907).

Maryampol 1.) al. *Maryapol*, chutor w dobrach Wysokie Litewskie. 2.) **M.** al. *Rukawiec*, dobra, pow. prużański, gm. Kotra, Lichaczewskich 114 dz. 3.) **M.** al. *Nowosiołki*, wś, tamże, gm. Rewiatycze, 213 dz. 4.) **M.**, fol. dóbr Synkowicze, pow. słonimski. 5.) **M.**, dobra, tamże, gm. Kozłowo, Gruenerów 231 dz. 6.) **M.**, chutor w dobrach Kruplany. 7.) **M.**, fol., pow. kowieński, gm. Kroki. 8.) **M.**, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (3 w.) i Rakiszki (7 w.). 9.) **M.**, dobra, tamże, gm. Brasław (10 w.), Pulsów 265 dz. 10.) **M.**, dobra, pow. poniewieski, gm. Nowe Miasto (8 w.), Ejdrygiewiczów z Wojszwitami 1103 dz. (430 dz. lasu). 11.) **M.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (2 w.). 12.) **M.**, trzy fol., tamże, gmina Kowarsk (6 w.), Siesiki (5 w.) i Wieprze (11 w.). Mylnie podano (t. VI, 148) wś M. w gm. Zaręby, nietylko bowiem gminy ale i miejscowości t. n. nie ma w pow. wiłkomierskim. Fol. w gm. Siesiki należy do Kulunasów, 80 dz., w gm. Wieprze do Koczanów, 70 dz. 13.) **M.**, dobra, pow. mohylewski, od r. 1875 Buraczkowych, 155 dz. 14.) **M.**, dobra, pow. połocki, Bezobrazowych 140 dz.

Maryampol, słoboda, pow. owrucki, gm. Kisarycze, 7 dm., 198 mk.

Maryanin, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 51 dm., 326 mk.

Maryanna, ferma, pow. równieński, gm. Równe (5 w.).

Maryanopol, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (13 w.).

Maryanów, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (8 w.).

Maryanówka, fol. dóbr Krynki, pow. grodzieński.

Maryanówka 1.) wś nad jez., pow. berdyczowski, gm. Białołówka, st. poczt. Zarudyńce (10 w.), 43 w. od Berdyczowa. Wś ma 58 dm., 305 mk., wiatrak. 2.) **M.**, ferma pod wsią Most Rąbany, pow. humański. 3.) **M.** al. *Merwin*, chutor, pow. kijowski, gm. Byszów, Megiedów 216 dz. 4.) **M.**, wś, pow. radomyski, gm., dobra i par. praw. Chabne, st. poczt. Radomyśl (97 w.), 137 dm., 783 mk., 5 młynów, 1105 dz. 5.) **M.**, wś, tamże, gm. Kiczkiry, st. poczt. Radomyśl (8 w.), 20 dm., 108 mk., 49 dz. włośc., 208 dwor., należącej do Iliaszewiczów i Paradowskich. 6.) **M.**, kol. przy wsi Szczeglówce, tamże, gm. Wodotyje, 27 dm., 140 mk. 7.) **M.**, ferma przy wsi Dowhalówka, pow. taraszczański. 8.) **M.**, wś nad rzką Rotką, pow. wasylkowski, gm. Ksawerówka, st. poczt. Wasylków (18 w.), 495 dm., 3069 mk., cerkiew, kaplica kat., szkółka cerk., 16 wiatraków. 9.) **M.**, wś nad Taszłykiem, pow. zwinogródzki, gm., stacya poczt. i dr. żel. Szpoła (4 w.), 36 w. od Zwinogródki, 145 dm., 1398 mk., cerkiew, szkółka cerk., 12 wiatraków. 10.) **M.**, wś, pow. kowelski, gm. Lubitów, 27 w. od Kowla, 22 dm., 169 mk. 11.) **M.**, fol., pow. krzemieniecki, gmina Świątec. 12.) **M.**, fol., tamże, gm. Wiśniowiec. 13.) **M.**, kol., pow. łucki, gm. Czaruków, 11 dm., 101 mk. 14.) **M.**, kol., tamże, gm. Kołki, 40 w. od Łucka, 32 dm., 260 mk. 15.) **M.**, kol., tamże, gm. Poddubce, 13 dm., 49 mk. 16.) **M.**, kol., tamże, gm. Rożyszcze, 25 dm., 140 mk. 17.) **M.**, trzy kol., tamże, gm. Szczuryn, mają 66 dm., 312 mk. 18.) **M.**, kol., tamże, gm. Torczyn. 19.) **M.**, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Rohaczów, 36 w. od mta pow., 99 dm., 706 mk. 20.) **M.**, wś, tamże, gm. Romanówka, 24 dm., 137 mk. 21.) **M.**, wś i kol., tamże, gm. Serby, par. praw. Andrejowicze (3 w.), 25 w. od mta pow., 38 dm., 294 mk. 22.) **M.**, chutor, powiat ostrogski, gm. Hoszcza. 23.) **M.**, wś, pow. ró-

wieński, gm. Kostopol, par. praw. Kosmaczów (12 w.), 57 w. od Równego, 26 dm., 194 mk. Własność Wieczwińskich. 24.) **M.**, w spisie *Morwianówka*, wś, pow. rówieński, gm. i parafia praw. Lubikowicze (2 w.), 148 w. od Równego, 42 dm., 214 mk. 25.) **M.**, trzy kol., pow. rówieński, gm. Deraźne, 45 dm., 281 mk. 26.) **M.**, kol., tamże, gm. Kustyń, 15 w. od Równego, 32 dm., 229 mk. 27.) **M.**, kol., tamże, gm. Tuczyn, 12 dm , 83 mk. 28.) **M.**, chutor, pow. starokonstantynowski, gm. Czernielówka. 29.) **M.**, kol., pow. włodzimierski, gm. Werba, 27 dm., 177 mk. 30.) **M.**, kol., tamże, gm. Kisielin, 39 w. od mta pow., 71 dm., 495 mk. 31.) **M.**, dwie kol., tamże, gm. Korytnica, 34 dm., 205 mk. 32.) **M.**, wś, pow. zasławski, gm. Chrolin, 46 w. od Zasławia, 47 dm., 373 mk. 33.) **M.**, kol. nad rzką Żatkówką, pow. żytomierski, gm. Chwasowa, par. praw. Sielec (1 w.), 50 w. od Żytomierza, 40 dm., 229 mk. 34.) **M**, kol., tamże, gm. Trojanów. 35.) **M**. *Bobrycka*, kol , tamże, gm. Barasze, 68 w. od mta pow., 41 dm., 265 mk. 36.) **M**. *Jabłoniecka*, kol., tamże, 92 w. od mta pow., 45 dm., 325 mk.

Maryanowo 1.) os., pow. kobryński, gmina Iłosk, Barszczewskich 57 dz. 2.) **M.**, wś i dwór, pow. poniewieski, gm. Pompiany (7 w.). 3.) **M**, dwa dwory, tamże, gm. Poniewież (11 w.). Jeden Kopańskich, ma 291 dz. 4.) **M.**, fol., pow. wiłkomierski, gm. Wiżuny (5 w.), Józefowiczów 60 dz 5.) **M.** al. *Dudyszki*, zaśc., tamże, gm. Subocz, Wizborów 37 dz. 6.) **M.** al. *Użubalce*, zaśc., tamże, Gurklisów 134 dz. 7.) **M.**, fol., tamże, należy do dóbr Dudyszki. 8.) **M**, pow. miński. Własność Szembeków. 9.) **M.**, dobra, pow. orszański, od r. 1868 Syryców, 330 dz. 10.) **M.**, wś, pow. sieński, gm. Ulanowicze, 11 dm., 82 mk.

Maryanowski, chutor, pow. radomyski, gm. Chabne, 12 dm., 66 mk.

Maryanpol 1.) dwór, pow. szawelski, gmina Skiemie (12 w.). 2.) **M.**, dobra, pow. orszański, od r. 1862 Boguszewskich, 712 dz.

Maryanpol, kol., pow. włodzimierski, gmina Werba, 30 dm., 181 mk.

Maryanpole, dobra, pow. czerykowski, Doria Dernałowiczów 2110 dz. (1500 lasu), młyn.

Maryapol, pow. brzeski, ob. *Maryampol*.

Maryaszków, dobra, pow. szawelski, gmina Wieksznie (12 w.).

Marya Wola, chutor, pow. włodzimierski, gm. Mikulicze.

Maryenhauz, mstko, pow. lucyński, gmina Maryenhauz. Gmina obejmuje 106 miejscowowości, 1079 dm. włośc. (113 innych), 7099 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,707 dz. Ob. Gloger Zygm.: „Wykopaliska maryenhauskie“ i Dudrewicz Leon: „Czaszki ludzkie i cmentarz w M.“ (Pam. Fizyogr., t. I).

Maryino Dorożyn, dobra, pow. prużański, gm. Kotra, Merkuszewych 383 dz.

Maryińsk, dobra, pow. czauski, od r. 1876 Andrejewych, 389 dz., Nosowiczowie mają 216 dz. lasu.

Maryińska 1.) gmina, pow. słonimski, obejmuje 56 miejscowości, mających 791 dm. włośc. (75 innych), 5216 mk. włościan, uwłaszczonych na 8423 dz. Nadto w gm. jest 143 dz. cerk. i 9195 większej posiadłości. Zarząd gminny we wsi Trybuszki. 2.) **M.**, ferma, pow. czerykowski, własność von Benkendorfów, 907 dz. (740 dz. lasu).

Maryińska, os., pow. czerkaski, gm. i st. poczt. Horodyszcze (3 w.), 55 w. od Czerkas, 22 dm., 211 mk., cukrownia. W pobliżu st. dr. żel. Worońcowo Horodyszcze.

Maryjka, wś nad rzką t. n., pow. taraszczański, gm. Buzówka, st. poczt. Żaszków (9 w.), 53 w. od Taraszczy, 111 dm., 678 mk., kaplica, szkółka, młyn, 4 wiatraki.

Maryjówka, chutor, pow. żytomierski, gm. Trojanów, 13 dm., 88 mk.

Marylczyn 1.) kol. niem. pod wsią Buda Stara, pow. radomyski, gm. Potyjówka, 40 dm., 245 mk., szkoła. 2.) **M**, kol., pow. rówieński, gm. Sieliszcze, 15 dm., 80 mk.

Marylin, mylnie *Marynin* (t. VI, 158), wś, pow. dryzieński.

Marylino-Pobolwiany, dobra, pow. szawelski, gm. Tryszki, Rejchardtów, z fol. Krugiele i Podgaj 1682 dz.

Marymonówka, wś, pow. homelski, gmina Diatłowicze, 33 dm., 210 mk.

Marymont, fol. i zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (3 w.).

Marymont, przys. wsi Michalowce, pow. mohylowski, gm. Tereszki, własność Jezierskich, 541 dz.

Maryna, *Maryina*, słoboda, pow. homelski, gm. Wietka, 229 dm., 427 mk., kaplica, dom modl. star., 3 wiatraki.

Maryniańce, wś i fol., pow. wiłkomierski, gm. Towiany (4 w.).

Marynica, rzka, w pow. połockim, lewy dopływ Dryssy. Bierze początek w pobliżu wsi Jelniki, płynie ku płn.-zchd. i ubiegłszy 10 w. ma ujście pod wsią Leszenki.

Marynin 1.) folw. dóbr Czerlona, pow. grodzieński. 2.) **M.**, fol., pow. wiłkomierski, gmina Towiany (10 w.). 3.) **M.**, dobra, pow. rzeżycki, Wyżyckich 170 dz.

Marynin 1.) chutor, pow. winnicki, gm. Stanisławczyk (6 w.). 2.) **M**, kol , pow. łucki, gm. Czaruków, 22 dm., 141 mk. 3.) **M.**, kol., pow. rówieński, gm. Kustyń, 24 dm., 148 mk.

Marynka, fol. dóbr Hieronimowo, pow. białostocki.

Marynki, wś nad Dźwiną, pow. dryzieński, pod Dryssą.

Marynków, kol., pow. włodzimierski, gm. Kisielin (9 w.). 43 w. od mta pow., 46 dm., 427 mk.

Maryno, fol., pow. wiłkomierski, gm. Wieprze (10 w.), Weleninych 80 dz.

Marynowil, ob. *Morwil.*

Marynowo, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Traszkuny (25 w.).

Maryówka, chutor, pow. uszycki, Putiatina, z fermą Huta 628 dz.

Marysin 1.) fol. dóbr Dobrypol, pow. słonimski. 2.) **M.**, pow. miński, ob. *Marusin.*

Marysin, chutor, pow. włodzimierski, gmina Poryck.

Marysinowo, fol., pow. poniewieski, gmina Czypiany (8 w.).

Maryszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (4 w.).

Maryte, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Kupiszki (4 w.).

Marzaniszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (15 w.).

Marzenin, wś nad rz. Grabią, pow. łaski. Dawna własność arcyb. gniezn., którzy tu zapewne już w XIII w. założyli parafię i kościół p. w. Wniebow. N. P. Maryi. W r. 1331 arcyb. Janisław przeznaczył ten kościół z dochodami na uposażenie kanclerza kapituły gnieźn. (K.W., n. 1116). W r. 1372 na miejscu starego stanął nowy kościół drewniany, rozszerzony przez dobudowanie nawy w r. 1750. Nową murowaną nawę ukończono r. 1820.

Marzyce, ob. *Maurzyce.*

Marzysz, wś, pow. kielecki. Wspom. w dok. z r. 1271 (Kod. mał., II, 130). Ob. *Radomice* (t. IX).

Masalany, wś i dobra, pow. grodzieński, gm. Bohorodycka (Masalany), 43 w. od Grodna. Wś ma 43 dm., 417 mk., cerkiew, 2 kaplice, szkołę, zarząd gminny, 832 dz. włośc. i 56 cerk.; dobra, Bispingów, z fol. Popławce i Kowale 2351 dz. Dawna własność kn. Massalskich, założone w r. 1645.

Masalszczyzna 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (15 w.), Korowajów 67 dz. 2.) **M.**, dobra, pow. mohylewski, gm. Kniażyca (5 w.), Ciechanowieckich 917 dz. (510 dz. lasu), gorzelnia, młyn.

Masany, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Masarowszczyzna 1.) wś, pow. dryzieński, par. Zabiały. 2.) **M.**, zaśc., tamże, Klimowiczów 28 dz.

Masiady, mstko, pow. telszewski, gm. Masiady, 54 w. od Telsz, 18 dm., 200 mk. Mają tu Dowkintowie 32 dz. Obecny kościół murowany wzniósł r. 1780 pleban Franciszek Wirszewicz. Gmina obejmuje 65 miejscowości, 935 dm. włośc. (178 innych), 8311 mk. włościan, uwłaszczonych na 18,153 dz.

Masie 1.) wś, pow. białostocki, gm. Przytulanka, 100 dz. Ob. *Trzcianne.* Al. Rummel: „Obrzędy weselne we wsi Masi“ (Wisła, r. 1901 t. XV, zesz. I). 2.) **M.**, zaśc., pow. oszmiański, gm. Polany (7 w.), należał do dóbr skarb. Daukszyszki.

Masiejenki, dobra, pow. horecki, od r. 1871 Heltzlów, 891 dz., młyn.

Masiewicze 1.) wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Wielkie Ryta, 30 w. od Brześcia, 719 dz. 2.) **M.**, wś, pow. wołkowyski, gm. Łyskowo, 37 w. od Wołkowyska, 465 dz.

Masiewnia, zaśc., pow. lidzki, gm. i dobra skarb. Ostryna.

Masiewo, dwie wsi, pow. prużański, gmina Masiewo, 56 w. od Prużany, 460 i 269 dz. Gmina obejmuje 56 miejscowości, 1012 dm. włośc. (142 innych); 6301 mk. włościan, uwłaszczonych na 9059 dz. Nadto w gm. jest 228 dz. cerk. i 133 większej posiadłości.

Masiewszczyzna, os., pow. wołkowyski, gm. Szymki, Malinowskich 40 dz.

Masiłowicze, wś, pow. słonimski, gm. Maryińska, 24 w. od Słonima, 538 dz.

Masiowce, wś, pow. dryzieński, parafia Rosica.

Masiszki 1.) fol., pow. wiłkomierski, gmina Szaty (15 w.), Kozłowskich 92 dz. 2.) **M**, wś, pow. dryzieński, par. Druja; mieszkają tu Urbanowicze.

Masiuki 1.) wś, pow. wołkowyski, gm. Biskupice, 7 w. od Wołkowyska, 216 dz. 2.) **M.**, wś, pow. sieński, gm. Rasna, 11 dm., 116 mk. Przed r. 1865 Krasowskich.

Masiulańce al. *Pelisze*, wś, pow. wiłkomierski, gm. Subocz, 198 dz. 8 właścicieli.

Masiule, wś, pow. wiłkomierski, gm. Żmujdki (10 w.).

Masiuliszki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (6 w.). 2.) **M**, dwór, pow. poniewieski, gm. Stumbryszki (1 w.).

Maśkowce, wś, pow. słonimski, gm. Kozłowo, 23 w. od Słonima, 368 dz.

Maślikowszczyzna, zaśc. i fol., pow. oszmiański, gm. Połoczany (3 w.). W r. 1865 fol. należał do Czaśnickich.

Masłaki, *Maślaki* (t. VI, 164), wś i dobra nad rzką Basią, pow. horecki, gm. Masłaki, 104 dm., 558 mk., cerkiew drewn., szkoła. Gmina obejmuje 50 miejscowości, 1166 dm., 5430 mk. włościan (2350 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 11,267 dz. Dobra, hr. Cukatto, 554 dz., młyn.

Masłow Uhoł, dobra, pow. sieński, Korsaków 157 dz.

Masłowa, okolica, pow. dźwiński, gm. Kapina (12 w.), dom modl. starowierców.

Masłowa, *Kut Krasny* al. *Nesterówka*, wś, pow. czehryński, gm. i st. poczt. Złotopol (15 w.), 105 w. od Czehryna, 284 dm., 1395 mk., cerkiew, szkółka cerk., 7 wiatraków.

Masłówka, wś nad Rossawą, pow. kaniow-

ski, gm. i st. poczt. Kozin (4 w.), 24 w. od Kaniowa, 417 dm., 2298 mk., cerkiew, szkółka, 6 wiatraków.

Masłowo, wś i dwór, pow. dryzieński, Jeśmanów 61 dz.

Masłowo, r. 1284 *Domaslavy*, wś, powiat krobski. Wś tę przed r. 1284 kupił Stefan, kaszt. krobski od komesa Nepolonia i jego braci. Przemysław II ks. polski pozwolił Stefanowi przenieść M. i inne włości na prawo niemieckie (K. W., n. 549).

Masłowszczyzna 1.) wś i dobra, pow. kowieński, gm. Betygoła (2 w.), 70 w. od Kowna. Podana mylnie w pow. rossieńskim. Od r. 1817 Piotra i Karoliny z Janczewskich Strawińskich; od r. 1879 Józefiny Giedgowdowej, obecnie Dowojnów i Sylwestrowiczów, 260 dzies. 2.) **M.**, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze.

Massel, r. 1364 *Maslow*, wś, pow. trzebnicki. Już w XVI w. kowal tutejszy, wypalając węgle, natrafił we wzgórzu zw. Toeppelberg, na wielkie cmentarzysko z urnami. W r. 1544 ogłoszono drukiem (niejaki Uber) wiadomość o tem odkryciu. W r. 1711 pastor Herrmann w swej: „Masslographia“ opisał szczegółowo znalezione tu przez siebie r. 1708 liczne urny i inne przedmioty, w grobie mającym kształt piramidalny. U stóp wzgórza tryska źródło nigdy nie zamarzające, otoczone i w zimie zielonością, ztąd przedmiot czci w epoce przedchrześciańskiej.

Masuszyn, fol. i ferma, *M. Mały* i *Wielki*, dwie wsi i dwa fol., pow. wołkowyski, gm. Porazowo, 36 w. od Wołkowyska. Fol. należy do Wiercińskich, 80 dz.; ferma, Heltmanów 181 dz. Wś M. Mały 324 dz., M. Wielki 274 dz.; folw. M. Mały, Cydzików, 463 dz.; fol. M. Wielki, Zubelewiczów 207 dz.

Maszakienia, zaśc., pow. wileński, gm. Niemenczyn (12 w.); miał 16 dusz rewiz., należał do dóbr Giejany.

Maszcza al. *Marcelinhof*, kol. niem., pow. rówieński, gm. Kostopol, 35 w. od Równego, 30 dm., 158 mk., dom modl. ewang.

Maszczany, wś, pow. poniewieski, gm. Skrobatyszki (13 w.).

Maszenice, r. 1357 *Masenicze*, fol., pow. inowrocławski. Wspom. w dok. z r. 1357 i 1441 (Ulanow. Dok. kujaw., 254 i 279).

Maszew, wś, pow. włodzimierski, gm. Luboml, 53 w. od mta pow., 139 dm., 895 mk., cerkiew, szkoła, 2 wiatraki.

Maszkańce, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Poniemuniek (6 w.).

Maszki, dwa fol., pow. wiłkomierski, gmina Rogów (14 w.).

Maszkienice, r. 1581 *Marskinicze*, wś, pow. brzeski (Galicya). W r. 1336 Żegota z Siециеchowic zamienia z Zawiszą ze Suchcic, wsi: Woźniki i Wadów na Morsko i Maszkienice (Kod. kat. krak., I, 203). R. 1581 wś królewska w par. Jadowniki. Dzierżawca Dobroszowski płacił od 3 łan. km., 2 sołt., 2 zagr. sołtysich, 2 kom. z bydłem, 3 kom. bez bydła, 2 przek., 1 piekarza. Ob. F. Bujak: „Maszkienice wieś pow. brzeskiego“, Kraków, 1901 r.

Maszków, wś, pow. miechowski. Przeniesiony na prawo niemieckie r. 1373 (Kod. mał., t. I, 380). Wspom. w dok. z r. 1398 (Kod. kat. krakow., II. 230).

Maszkowice, r. 1280 *Maskovicy*, wś. Zapewne wieś była w części książęcą, w części rycerską własnością. Ks. Kunegunda nadaje r. 1280 M. klasztorowi w Starym Sączu (Kod. mał., t. II, 145).

Masznie, wś, pow. poniewieski, gm. Linków (1 w.).

Maszów, wś i fol., pow. radomyski, gmina Szepielicze, st. poczt. Radomyśl (155 w.). Wś ma 51 dm., 568 mk., 3 wiatraki, 2174 dz. włośc.; fol. należy do dóbr Czarnobyl.

Masztalery 1.) wś, pow. grodzieński, gmina Łunna, 36 w. od Grodna, 488 dz. 2.) **M.**, wś, tamże, gm. Żydomla, 20 w. od Grodna, 223 dz. Pod wsią na brzegu rzki Pysanki wał sypany, długi około $1^1/_2$ w., szeroki do 8, a wysoki do 4 arsz.

Maszty, pow. słonimski, ob. *Młyniszcze.*

Maszyce, wś, pow. olkuski. W r. 1581 prepozyt miechowski płaci tu od 1 łanu km., 2 zagrodn. Ob. Ossowski G.: „Jaskinie okolic Ojcowa pod względem paleoetnologicznym — I Jaskinia Maszycka“, Kraków, 1885 r.

Maszyrka, może *Motyrki*, wś pow. dzisieński, gm. Prozoroki (7 w.); miała 26 dusz rewiz., należała do dóbr Rodziewszczyzna.

Matajcie, wś, pow. szawelski, gm. Szawle (6 w.).

Matatyszki, dwór, pow. rossieński, gmina Skawdwile (13 w.).

Matejkiszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (5 w.). 2.) **M.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Żmujdki (12 w.).

Matejuny 1.) wś, pow. wiłkomierski, gmina Owanta (5 w.). 2.) **M.**, okolica, tamże, gmina Traszkuny (4 w.). Mają tu: Pankiewiczowie 28 dz., Podzisowie 24 dz., Tołoczkowie 6 dz., Kontrymowiczowie 22 dz., Kończowie 179 dz.

Matekiany, *Matejkiany*, dwie wsi i fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (12 w.). Mają tu Grabowscy 40 dz., Zagórscy 40 dz. Fol. należy do dóbr Wejsbuny (Wojzbuny).

Matele, zaśc., pow. wileński, gm. Malaty (8 w.); miał 14 dusz rewiz., należał do dóbr Kierszaniszki.

Matelewka, wś, pow. dryzieński, parafia Oświej.

Matelszczyzna, wś, pow. trocki, gm. Żyżmory (5 w.); miała 22 dusz rewiz., należała do dóbr Pokirty.

Materaki, wś, pow. poniewieski, gm. Śmilgie (2 w.).

Matiusze, wś nad Rastawicą, pow. wasylkowski, gm. Truszki, st. poczt. Białacerkiew (20 w.), 65 w. od mta pow., 496 dm., 2570 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny.

Matkuńce, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (13 w.).

Matkuny, wś i fol., pow. poniewieski, gmina Mołdoczany (4 w.).

Matów, wś, pow. włodzimierski, gm. Podberezie, 48 w. od mta pow., 49 dm., 315 mk. W r. 1570 do Milatyna, Fedorowej Bokijowej. W r. 1577 wnosi Filip Bokiej od 3 dym. po 20 gr. i 5 ogr., i Chwiedorowa Bokiejowa od 3 dym., 8 ogr. W r. 1583 Jan Bokiej Pieczychwostski od 9 dym., 2 ogr., 2 ogr., 2 kół dor. i Filip Bokiej od 4 dym., 4 ogr.

Matsiuny, wś, pow. poniewieski, gm. Gulbiny (8 w.).

Matucie, wś, pow. rossieński, gmina Kielmy (16 w.).

Matujkiszki, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tyltyszki (7 w.).

Matuki 1.) wś, pow. święciański, gm. Zabłociszki (6 w.); miała 15 dusz rewiz., należała do dóbr Szwinta. 2.) **M.**, wś, pow. dryzieński, par. Oświej. 3.) **M.** al. *Maciuki*, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dusiaty (5 w.).

Matuliszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (14 w.).

Matuliszki, dobra, pow. selburgski (Kurlandya). Niegdyś Brandtów, potem Benisławskich, następnie Ksawery z Benisławskich Siwickiej. Pasierb jej Juliusz Siwicki sprzedaje Rudolfowi Engelhardowi, którego syn Henryk przezwał włość Schnetlerstein od swego herbu.

Matułajcie, wś, pow. rossieński, gm. Kielmy (14 w.).

Matumarys, zaśc., pow. szawelski, gmina Gruździe (10 w.).

Matusów, wś, pow. czerkaski, gm. Matusów, st. poczt. Szpoła (12 w.), 60 w. od Czerkas, 873 dm., 5757 mk., 3 cerkwie, 2 szkółki cerk., dom modl. żyd., ambulatoryum, cegielnia, 5 młynów, 28 wiatraków, cukrownia (10 dm., 66 mk.). Gmina obejmuje 4 sioła, ma 11,099 mk. (15 kat., 1032 żydów) i 14,646 dz., w tem 8760 większej własności, 5502 włośc., 190 cerk.

Matutynia, *Matytynia*, zaśc., pow. poniewieski, gm. Remigoła (4 w.).

Matutyszki, zaśc., pow. święciański, gmina Twerecz; miał 7 dusz rewiz., należał do dóbr Dzisna.

Matwie, *Maty*, dwór, pow. rossieński, gmina Mańkuny (4 w.), Lachowiczów 60 dz.

Matwieicha 1.) mylnie *Matwiejowka* (t. VI, 176), wś i ferma nad rzką t. n., pow. lipowiecki, gm. Sarny, st. poczt. Monasterzyska (6 w.), 61 w. od Lipowca. Wś ma 44 dm., 576 mk., kaplicę, szkółkę cerk., młyn. 2.) **M.**, wś nad rz. Toreczą, pow. taraszczański, gm. Krywiec, stacya poczt. Wołodarka (7 w.), 38 w. od Taraszczy, 181 dm., 1127 mk., cerkiew, szkółka.

Matwiejewicze 1.) *Matyjewicze*, wś, pow. kobryński, gm. Siechnowicze, 2 w. od Kobrynia, 19 dm., 224 mk., cerkiew fil., 227 dz. 2.) **M.**, *Maciejewicze*, wś nad Jasiołką, pow. prużański, gm. Matwiejewicze, ob. *Kościuki*. Cerkiew uposażona 41 dz. Gmina obejmuje 24 miejscowości, 116 dm. włośc. (26 innych), 1768 mk. włościan, uwłaszczonych na 2367 dz. Zarząd gm. we wsi Międzylesie Lewkowicze. 3.) **M.** *Wielkie* i *Małe*, dobra, tamże, 48 w. od Prużany, Kozakiewiczów, z fol. Michalinek, Sudziłowicze i Zosin i urocz. Wygoda 2312 dz. (740 lasu).

Matwiejki, wś, pow. łucki, gm. Silno, 70 w. od Łucka, 39 dm., 299 mk.

Matwiejowce 1.) wś, pow. wołkowyski, gm. Izabelin, 14 w. od Wołkowyska, 307 dz. 2.) **M.**, *Maciejowce*, wś, pow. dzisieński, gm. Przebrodź (11 w.); miała 8 dusz rewiz., należała do dóbr Bielowce.

Matwiejowce, podane dwukrotnie (t. VI, str. 176) pod nazwą *Matwiejowce*, *Matwijkowce*, wś u źródeł Horynia, pow. krzemieniecki, gmina Borsuki, 24 w. od Krzemieńca, 133 dm., 894 mk., cerkiew, drewn. z r. 1754 fundacyi Stan. Leduchowskiego. Do par. praw. należy wieś Hrynkowce, Piszczatyn (z cerkwią fil.). W 1545 r. własność Piotra Deniskowicza. W r. 1570 Siemion Denisko wnosi od 30 dym., 6 ogr. po 4 gr., 10 ogr. po 2 gr., 6 rzem. po 2 gr., 2 kół młyń. po 24 gr., 1 karcz. 12 gr., a r. 1583 Siemion Denisko Matwiejowski, ststa żytom., od 40 dym., 8 ogr., 6 ogr., 3 rzem., 2 kół waln., 1 stępn., 1 popa, 1 karcz. W r. 1759 Wojciech Ledochowski, miecznik podolski, zastawia M. za 33,000 złp. Sokołowskiemu.

Matwiejówka, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Towiany (4 w.).

Matwiejówka 1.) *Matwijówka* (t. VI, 176), wś, pow. czehryński, gm. Hołowkówka, st. poczt. Medwedówka (12 w.), 18 w. od Czehrynia, 254 dm., 1484 mk., cerkiew, szkółka cerk. 2.) **M.**, pow. lipowiecki, ob. *Matwieicha*.

Matwijenków, chutor nad Rosią, pow. kaniowski, gm. Korsuń (12 w.), 10 dm., 56 mk.

Maty, ob. *Matwie*.

Matyasy, wś i dobra, pow. prużański, gmina Murawiewska, 35 w. od Prużany. Wś ma 237 dz., zarząd gm. Dobra w części Łanskich 150 dz., Pacewiczów 57, Wójtowiczów 45, Mandrów 45 i Skorupków 55 dz.

Matyaszówka, wś, pow. kijowski, gm. i st. poczt. Hermanówka (6 w.), par. praw. Hryhorówka, 57 w. od Kijowa, 115 dm., 621 mk., kaplica, szkółka. 3 wiatraki, 469 dz. włośc., 599 dwor. (z Antonówką), należącej od r. 1875 do Czechowskich.

Matyczyno, dobra, pow. dryzieński, Hłasków 176 dz.

Matyjewicze, ob. *Matwiejewicze.*

Matyjki, *Motejki,* wś, pow. owrucki, gmina i par. praw. Chrystynówka (2 w.), 33 w. od Owrucza, 51 dm., 285 mk.

Matyjowce, wś, pow. kołomyjski. W r. 1469 wójt kołomyjski przedstawił nadanie tej wsi dla wójtowstwa kołomyjskiego przez Władysława Jagiełłę, potwierdzone przez Kazim. Jagiellończyka, wraz z pozwoleniem na sprzedaż wójtowstwa. W r. 1579 płacą tu Korycińscy od 8 pługów, 1 kom., popa. Wieś wchodzi w skład dóbr Tenczyńskich.

Matyjówka, wś, pow. rówieński, gm. Tuczyn, par. praw. Pustomyty (4 w.), 42 w. od Równego, 12 dm., 191 mk.

Matyjowo, wś, pow. sieński, gm. Tołoczyn Zarzeczny, 24 dm., 175 mk.

Matykowszczyzna, wś włośc., pow. oszmiański, gm. Juraciszki, miała 17 dusz rewiz., należała do dóbr Boksztany.

Matyldów, kol., pow. łucki, gm. Szczuryn, 24 dm., 190 mk.

Matyryno, okolica szlach., pow. lepelski, 747 dz., rozdzielonych na 9 części. Największe mają: Sokulinowie 442 dz. i Bogusław oraz Szymon Konopaccy po 107 dz.

Matyszki, wś, pow. kowieński, gm. Średniki.

Matzkirch, wś, pow. kozielski, ob. *Maciowkierz* (t. V). Do r. 1810 własność klasztoru cystersów w Raudten.

Matzwitz, r. 1371 *Maczewicz,* wś, pow. grotkowski, par. kat. Odmuchów. Wś ma 422 ha (353 roli), 49 dm., 304 mk. katol.; dobra 171 ha, 3 dm., 36 mk. (1 prot.). Do r. 1810 dawna posiadłość bisk. wrocławskich, dziś własność państwowa.

Maugiery, w spisie *Mołgary,* wś, pow. wiłkomierski, gm. Subocz.

Maurzyce, r. 1357 *Marzicze,* r. 1576 *Maurzicze,* wś, pow. łowicki. W dok. z r. 1357 śród włości arcyb. gnieźn. R. 1576 w pow. orłowskim; arcyb. płaci tu od $12^1/_2$ łan., 6 zagrodn., 1 komorn., 1 karczmy, osad. 24.

Mawdziory, wś, pow. telszewski, gm. Wornie, 31 w. od Telsz.

Mawryczyn, dobra, pow. mohylewski, Gordziałkowskich 1247 dz.

Mazale, w spisie *Miażale,* wś, pow. oszmiański, gm. Krewo (3 w.); miała 13 dusz rewiz., należała do dóbr Niewiaryszki. Wchodziła 1738 r. w skład ststwa krewskiego.

Mazalewszczyzna, ob. *Mazulewszczyzna.*

Mazanowo, wś nad Niemnem, pow. grodzieński, gm. Skidel, 32 w. od Grodna, 349 dz. W r. 1558 należała do wójtowstwa poniemońskiego, we włości dworu skidelskiego, ekon. grodzieńskiej. Było we wsi 11 włók gruntu średniego, na służbie ciągłej. Poddani mieli 13 koni i 11 wołów. Płacili 4 kopy 35 gr., nadto dawali 22 beczek owsa i po 5 gr. za odwóz z beczki, co czyni 1 kopę 50 gr.

Mazaraki, chutor, pow. żytomierski, gmina Trojanów, 5 dm., 57 mk.

Mazepińce 1.) wś, pow. wasylkowski, gmina Połowieckie Wielkie, st. pocztowa Białacerkiew (16 w.), 45 w. od Wasylkowa, 222 dm., 1255 mk., cerkiew, szkółka cerk., wiatrak. Naprzeciw wsi tej za rzeczką Kamionką urocz. Zariczje, bogate w liczne przedmioty z czasów przedhistorycznych, gliniane i bronzowe. Ob. G. Ossowski: „Osada i odlewarnia bronzów w Z." (Zbiór wiad. do antrop. kraj., t. XIII). 2.) **M.** (t. VI, 186, mylnie w pow. starokonstantynowskim), wś nad Ikopocią, pow. zasławski, gmina Antoniny (3 w.), st. poczt. Zasław (42 w.), 103 dm., 701 mk., cerkiew drewn. z r. 1803 uposażona 46 dz., z nadania Kuleszy r. 1725 i ks. Sanguszki r. 1750, szkółka cerk. od r. 1858, młyn wodny. Do par. praw. należy wś Orlińce. W r. 1583 Mazepańce należą do włości konstantynowskiej, ks. Konst. Ostrogskiego, który wnosi od 6 dym., 4 ogr., 2 kół waln., 1 folusz.

Mazewo 1.) r. 1576 *Mazowo Tobie,* wś, pow. pułtuski, par. Nasielsk. Podana w reg. pob. z r. 1576 bez żadnych danych. 2.) **M.,** wś, pow. szczuczyński, ob. *Czarnowo.*

Mazgagoła, *Majzygagoły,* wś, pow. poniewieski, gm. Nowe Miasto (4 w.).

Mazgieliszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Kupiszki (3 w.).

Mazicze, wś i folw., pow. kobryński, gm. Strzygowo, 12 w. od Kobrynia. Wś ma 144 dz.; fol. w części Brodzińskich 68 dz., Wereszczaków 187 dz.

Mazoliszki, folw., pow. wiłkomierski, gmina Wiżuny (3 w.).

Mazołów 1.) *Mazałów,* dobra, pow. rohaczewski, Jezierskich, z fol. Akszynka, Załawie i Żeleźniaki, 1541 dz. (966 lasu). 2.) **M.** *Nowy,* wś, tamże, gm. Łuki, 27 dm., 236 mk. Fol., dziedzictwo Sianożęckich, 113 dz. 3.) **M.** *Stary,* wś, tamże, 5 dm., 29 mk. 4.) **M.,** fol., tamże, należy do dóbr Uchów. 5.) **M.,** fol., tamże, Drobyszewskich, z fol. Simonówka, 153 dz.

Mazołowo, pow. mścisławski, ob. *Możołowo.*

Mazowsze. Nowsze prace odnoszące się do M. i Mazurów pruskich są: Kolberg Oskar: „Mazowsze", obraz etnograficzny, tom III. Kraków, 1885 — 1887 r. „Źródła dziejowe", t. XVI, „Polska wieku XVI", t. V, „Mazowsze" (ze wstępem opracowanym przez A. Pawińskiego). A. K.: „Krótki rys histor. statyst. wojew. mazowieckiego" (Kalend. polit. Król Pols., Warszawa, 1825 r.). Albert Zweck: „Mazuren. Eine Landes und Volkskunde", Stutgart 1900, str. VI, 357, 59 rysunk. i 3 tablice statyst. Schmidt K. E.: „Von Masurens Seen" (D. Rund. f. Geogr.,

1891, t. 13), tenże: „Geschichte der Mazurischen Wasserstrasse“ (tamże, 1893, tom 15). Hensel A.: „Masuren. Ein Wegweiser durch den Seengebiet und seine Nachbarschaft“ (Koenigsberg, 1891, str. 135). Toeppen M.: „Wierzenia mazurskie“, przełożyła Eug. Piltzówna (odbitka z t. VI „Wisły“), Warszawa, 1894 rok. Gerss M.: „Beitraege zur Kunde der Masuren“ (Loetzen, 1895 r., str. 52).

Mazowsze, r. 1229 *Mazovse cum lacu*, wś, pow. lipnowski. W dok. z r. 1229 śród włości bisk. płockich (Kod. maz., 3). W r. 1564 w ziemi dobrzyńskiej, ma kościół paraf., włość szlachecka w sześciu działach, trzy należą do Mazowieckich, inne Bartł. Wilka, Czerskiego i Świętosławskiego zw. Sierota. Wogóle 21 łanów, 29 zagrodn., 3 karczmarzy, kowal, krawiec, dwaj młynarze, szynkarz wódki. Płacono fl. 17 gr. 18.

Mazulaniszki, zaśc., pow. wileński, gmina i dobra Niemenczyn (6 w.).

Mazulewszczyzna, *Mazalewszczyzna*, folw., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (11 w.), Romanowskich 88 dz.

Mazurki, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (14 w.), Kontrymowiczów 65 dz , Mazurkiewiczów 42 dz.

Mazurkowszczyzna, dobra, pow. wołkowyski, gm. Pieniuga, 32 w. od Wołkowyska, Dziekońskich, z chutorem Śnieck i zaśc. Strugi 600 dz.

Mazurowa, pow. bałcki, podana podwójnie pod nazwą *Mazurowa* i *Mazurówka* (t. VI, 212).

Mazurowszczyzna, wś, powiat oszmiański, gm. Graużyszki (4 w.); miała 24 dusz rewiz., należała do dóbr Giedejki.

Mazury 1.) wś, pow. kobryński, gm. Iłosk (nie Płosk), 30 w. od Kobrynia, 422 dz. 2.) **M.**, wś, tamże, gm. Pruska, 3 w. od Kobrynia, 116 dz. 3.) **M.**, zaśc. i dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (14 w.). Zaśc. należy do Możejków, 70 dz. 4.) **M.**, pow. piński, ob. *Białe Jezioro*.

Mazury Pruskie, ob. *Mazowsze*.

Mazuryno, wś nad Dźwiną, 3 w. powyżej Witebska.

Mazuryszki 1.) *Dolne* i *Górne*, dwie wsi, pow. kowieński, gm. Krasne. 2.) **M.**, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (11 i 13 wiorst). 3.) **M.**, wieś, tamże, gm. Dryświaty (8 w.). 4.) **M.**, dwór, pow. wiłkomierski, gmina Onikszty (18 w.). 5.) **M**, wś włośc., pow. święciański, gm. i dobra Łyngmiany (5 w.).

Mazyki, wś nad rz. Rudką, pow. mścisławski, gm. Oślanka, 32 dm., 221 mk., cerkiew.

Mażany 1.) wś, pow. poniewieski, gm. Girsudy (7 w.). 2.) **M**, dwór i dobra, tamże, gm. Poniewież (20 w.). Mają tu Alelunasowie 28 dz., Wierzbiccy 119 dz., Kajrysowie 27 dzies. 3.) **M.**, dobra, pow. rossieński, gm. Taurogi (7 w.), Urbanowiczów 257 dz. i Iwanowskich 40 dz. 4.) **M.**, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gmina Androniszki (6 w.) i Ołoty (14 w.).

Mażecz, wś, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, 23 dm., 189 mk.

Mażele 1.) dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (5 w.) i Kowarsk (4 w.). Pierwsza z nich w par. Onikszty, r. 1788 należała do Wyszonowskiego. 2.) **M.**, wś, pow. wileński, gm. Giełwany (3 w.); miała 55 dusz rewiz., należała do dóbr Soboliszki.

Mażoliszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (3 w.).

Mażony, wś, pow. telszewski, gm. Sałanty.

Mażówka, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Rogów (6 w.).

Mażowo, wś, pow. telszewski, gm. Płungiany (17 w.).

Mażucze, wś, pow. poniewieski, gm. Naciuny (7 w.).

Mażujki, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Popiele (7 w.).

Mażulańce, fol. dóbr Polepie, pow. nowoaleksandrowski.

Mażulany, wś włośc., pow. święciański, gm. i dobra Daugieliszki (7 w.); miała 31 dusz rew. Na gruntach wsi, w pobliżu jez. Wilany, góra sypana (pilikalnis).

Mażule 1.) dwór, pow. rossieński, gm. Kołtyniany, Kiełpszów 30 dz., Narwojszów 29, Rodowiczów 31, Jaksztowiczów 20 dz. 2.) **M.**, wś włośc., pow. wileński, gm. Janiszki (5 w.); miała 14 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Intury.

Mażuliszki, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (13 w.).

Mażuny 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (5 w.). 2.) **M.**, wś, pow. rossieński, gm. Kielmy (2 w.).

Mażutyszki, wś, pow. poniewieski, gm. Birże (3 w.).

Mażwieliszki, zaśc., pow. święciański, gm. Daugieliszki (4 w.); miał 17 dusz rewiz., należał do dóbr Sieniszki.

Mażwilce, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Traszkuny (5 w.).

Mażyniszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (4 w.).

Mażyntele, wś, pow. rossieński, gm. Rossienie (16 w.).

Mażyntyki, dwór, pow. rossieński, gm. Łabardzie (4 w.).

Mażyszki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Towiany (2 w.).

Mączniki, r. 1240 *Manczniky*, wś, powiat średzki. W r. 1240 Przemyśl ks. polski odprawia tu wiec. Przed r. 1299 Andrzej bisk. pozn., dobra swe dziedziczne M. i inne nadaje kapitule poznańskiej (K. W., n. 224, 826, 885, 1813).

Mączyn, pow. grodzieński, ob. *Grandzicze* 2)

Mączyn, wś nad rzką Sielicą, pow. berdyczowski, gm. Spiczyńce, st. poczt. Bród Bosy (15 w.), 62 w. od Berdyczowa, 228 dm., 1318 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn wodny, 11 wiatraków.

Mąkocice, r. 1243 *Macocici*, wś, pow. miechowski. Wspom. w dok. z r. 1243 śród włości klasztoru w Staniątkach (Kod. mał., t. II, 70). W dok. z r. 1317 śród włości klasztoru miechowskiego (Kod. dypl. pol., III, 177). W r. 1581 klasztor w Staniątkach płaci tu od 3 łan. km., prócz tego są dwa działy szlacheckie płacące od 3 łan. i 5 półłanków, 4 kom. W blizkim sąsiedztwie leżą włości klasztoru miechowskiego: Szczytniki i Kowary.

Mąkolice, wś, pow. łęczycki. W dok. z r. 1357 śród włości arcyb. gniezn. R. 1576 wś płaci od $18^1/_2$ łan., 2 karczem, $^1/_2$ łana wójt., 1 kowala, 28 osadn., 1 wójt.

Mąkolin, w dok. *Mancolino*, wś, pow. płocki. Włość bisk. płockich w dok. z XIII w. i r. 1357 (Kod. maz., 70). W r. 1570 centr klucza mąkolińskiego dóbr biskupich, płaci z części za rzeką Mutawą, w ziemi płockiej, od $2^1/_2$ łan. i $^3/_8$ łan., a z większej części, w ziemi wyszogrodzkiej, od $14^1/_2$ łan., 4 zagr., 1 szynkarza piwa, 2 przek. soli, 3 warzących piwo, 3 łan. wójt., młyna.

Mąkolno, w dok. z r. 1212 *Mecholin*, r. 1345 *Mokolino*, r. 1507 *Mikolino*, *Mkolyno*, wś, pow. kolski. W r. 1212 odbywa się tu wobec ks. Konrada i Leszka wielki zjazd dostojników kościelnych w liczbie około 40 osób (Por. Kwart. hist., t. XI, str. 787, wywód St. Łaguny). Bawi tu r. 1361 król Kazimierz w otoczeniu dostojników (Ulanow. Dok. kujaw., 230, n. 39). Kościół par. p. w. św. Andrzeja istniał tu zapewne z dawna, choć pierwsza o nim wzmianka w dok. z r. 1441. Obecny pochodzi z r. 1749. Pleban posiadał jezioro i wyspę zw. Wroczewo na jeziorze zw. dziś Szczekawa.

Mąkoszyn 1.) pow. piotrkowski, ob. *Dąbrowa*. 2.) **M.**, wś, pow. sandomierski. Nadany szpitalowi św. Ducha w Sandomierzu przy jego erekcyi. Kazimierz W. zamienił to uposażenie na Głazów. Kustosz kolegiaty sandomierskiej nadaje r. 1303 dwa łany w M. nowo utworzonej wice kustodyi w kolegiacie tejże (Kod. mał., t. I, 160).

Mąkowarsk, r. 1325 *Mancovarsko*, wś, pow. bydgoski. Wedle dokum. z r. 1325 dawna własność klasztoru w Byszewie. R. 1345 komes Johannes de Waldow zrzeka się na rzecz klasztoru M. i innych trzech dziedzictw. Klasztor musi o tę wieś prowadzić ciągłe procesy (K. W., n. 1049, 1090 i inne).

Mątwa al. *Montwy*, nazwa dawna Noteci w jej górnym biegu aż do jeziora Skórzęcińskiego. Ztąd poszła i nazwa wsi pod Inowrocławiem. Ob. *Noteć* (t. VII).

Mątwy al. *Montwy*, wś, pow. inowrocławski. Wedle dok. z r. 1153 ks. Bolesław, brat Mieszka nadał klasztorowi w Łeknie „Manthev". W nadaniu dla klasztoru w Strzelnie z r. 1193 wymieniono w liczbie posiadłości: „in Mantwa pontem et tabernam" (K. W., n. 18, 32, 101). W r. 1234 Kazimierz ks. kujawski, dla ulżenia duszy zmarłej małżonki pochowanej w kościele św. Trójcy w Strzelnie, nadał temuż kościołowi cło i karczmę „in Monthwa super Nothes". W dok. z r. 1246 wspomniany jest most „in Mantowa" (Ulanow. Dok. Kujaw., str. 123, 125 i 127). Zdaje się, że przeważna część obszaru M. weszła następnie w skład obszaru Inowrocławia. Ob. *Montwy* (t. VI).

Mchowice, wś, pow. łęczycki. Wymienione w liczbie włości kościoła gniezn. w dok. z roku 1357 (K. W., n. 1354).

Mchynicze, wś nad rzką Kaupitą, pow. czerykowski, gm. Mchynicze, 100 dm., 735 mk., cerkiew, szkoła. Gmina obejmuje 23 miejscowości, 720 dm., 4358 mk. włościan (1566 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 7396 dz.

Mecherzyńce 1.) *Dębowe*, wś nad Rastawicą, pow. berdyczowski, gm. M. Dębowe, st. poczt. Samhorodek (15 w.), 40 w. od Berdyczowa, 190 dm., 1220 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny, 2 wiatraki. Gmina obejmuje 12 miejscowości (9 siół, 1 wieś, 1 słobodę i 1 kol. czeską), 11,131 mk. (1620 katol., 25 rosk., 790 żydów) i 15,284 dz., w tem 10,511 większej posiadłości, 4452 dz. włośc., 266 cerk. Niegdyś we włości białołowieckiej (rastawickiej) ks. Koreckich, osadzona po r. 1616 przez Macharzyńskiego. W r. 1628 ks. Karol Korecki wnosi od 3 dym., 4 ogr. 2.) **M.** *Wołoskie*, wś, tamże, gm. i st. poczt. Koziatyn (5 w.), 30 w. od Berdyczowa, 229 dm., 1561 mk., cerkiew, szkoła, cukrownia, młyn. 3.) **M.**, *Michirzyńce*, wś nad Słuczą, pow. starokonstantynowski, gm. Bazalia (5 w.), st. poczt. Kupiel (12 w.), 54 w. od mta pow., 127 dm., 883 mk., cerkiew drewn. z r. 1770, szkółka. Do par. należy wś Żerebki Małe. W r. 1545 wieś należała do włości kuźmińskiej, ks. Zasławskich, poczem przeszła do ks. Ostrogskich; r. 1593 spustoszona przez Tatarów. W r. 1753 z Krasiłowem, Bazalią i in. otrzymał Ign. Sapieha, cześnik lit. Od Sapiehów przeszła do Zaleskich, posiadających ją obecnie.

Mechlin, r. 1579 *Machlini*, wś, pow. szremski. Ob. „Stuletni szpichlerz mechliński" (Przyj. ludu, 1838, str. 105).

Mechnice, r. 1243 *Mechniz*, wś, pow. kozielski, ob *Kolanowice*.

Mechowata, ob. *Konstantynówka*.

Mechowo, *Mychowo*, r. 1396 *Michowo*, wś, pow. poznański. Włość kapituły poznańskiej. R. 1396 Mikołaj kanonik, sprzedaje w tej wsi sołtystwo Stan. z Koziegłów, dla osadzenia na prawie niemieckiem (K. W., 1972).

Mechowo, r. 1291 *Messin*, wś, pow. wejhe-

rowski. W dokum. z r. 1291 śród włości klasztoru oliwskiego wymieniono: „Messin" (K. W., n. 670, 739).

Mechwedowicze, wś i fol., pow. kobryński, gm. Antopol, 24 w. od Kobrynia. Wś ma 1336 dz.; fol., nadany Lubimowym, 264 dz.

Medamiszki al. *Medumiszki*, wś, pow. poniewieski, gm. Gulbiny (10 w.).

Medańce, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Rogów (10 w.).

Medarciszki, w spisie *Medordziszki*, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Siesiki.

Medejki, wś, pow. poniewieski, gm. Birże, 76 w. od mta pow., 28 dm., 330 mk., zarząd gminny.

Medejkiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (17 w.).

Medejsze, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rymszany (6 w.).

Medelino, os., pow. witebski, gm. Stare Sioło (8 w.), cerkiew.

Medeliszki, dwór, pow. rossieński, gm. Pojurze (11 w.).

Medelówka, wś, pow. radomyski, gm. par. praw. i dobra Wyszewicze (4 w.), st. pocztowa Radomyśl (17 w.), 145 dm., 730 mk., szkółka, 1042 dz. włośc.

Medemmujża, dobra, pow. rzeżycki, Zagórskich 1080 dz.

Medenice, wś, pow. drohobycki. Wedle lustracyi z r. 1565 wieś w ststwie drohobyckiem, była wraz z należącymi do niej wsiami, puszczona przez króla synowi wojewody podolskiego, Janowi. W r. 1589 płaci wieś wraz z Letnią od 40 łan., 2 popów, młyna o 2 kołach, 20 zagr. z rolą, 8 bez roli, 3/4 łan. karcz.

Medenie, wś, fol. i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (6 w.), Żyngałowiczów 140 dz.

Medeniki, dwa zaśc., pow. telszewski, gm. Masiady (12 w.) i Szkudy (21 w.).

Medeniszki, okolica, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (2 w.).

Medkówka, wś, pow. mścisławski, gmina Soino, 23 dm., 198 mk.

Medowata, wś, pow. lipowiecki, gm. Popówka Konelska, st. pocztowa Monasterzyska (15 w.), 93 w. od Lipowca, 32 dm., 378 mk., szkółka, 2 wiatraki.

Medówka, wś nad Rośką, pow. lipowiecki, gm. Medówka, st. poczt. Lipowiec (17 w.), 140 dm., 1180 mk., cerkiew, szkółka cerk., ambulatoryum, 2 młyny, wiatrak. Gmina obejmuje 9 miejscowości (8 siół, 1 wś), 8289 mk. (84 kat., 107 żyd.) i 16,352 dz., w tem 9485 większej własności, 6484 włośc., 350 cerk.

Medryki, mylnie *Miedryki* (t. VI, 330), wś, fol. i zaśc. nad Kiernową, pow. oszmiański.

Medsedy 1.) *Medsedzie*, dobra, pow. szawelski, gm. Gruździe (14 w.). 2.) **M.**, wś, tamże, gm. Żagory (11 w.). 3.) **M.**, fol., *M. Wielkie* i *Małe*, dwie wsi, pow. telszewski. Fol. w gm. Kretynga (9 w.), wsi w gm. Dorbiany (10 w.).

Medsedzie 1.) dwie wsi i dwa fol., pow. telszewski, w gminach: Ginteliszki (6 w.), Iłłoki (8 w.), Olsiady (10 w.) i Siady (18 w.). 2.) **M.**, ob. *Medsedy*.

Medsodzie, wś, pow. telszewski, gm. Żorany (6 w.).

Meduniszki, ob. *Medaniszki*.

Medwałaki, fol., pow. szawelski, gm. Gruździe (9 w.).

Medwedniki, wś i fol., pow. orszański, gm. Moszkowo, 7 dm., 26 mk.

Medwedów, *Medwedówka*, słoboda, pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, 49 w. od mta pow., 74 dm., 411 mk.

Medwedówka 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (12 w.). 2.) **M.**, wś, pow. klimowicki, gmina Zahustyń, 18 dm., 90 mk. 3. **M.**, wś, pow. mścisławski, gm. Szamowo, 34 dm., 304 mk.

Medwedówka 1.), wieś nad Hnyłopiatem, pow. berdyczowski, gm., par. i st. poczt. Machnówka (2 w.), 18 w. od Berdyczowa, 25 dm., 178 mk., młyn. 2.) **M.**, mstko, pow. czehryński, gmina Hołowkówka, 25 w. od Czehryna, 360 dm., 4458 mk., cerkiew, szkółka cerk., kaplica., dom modl. żyd., st. poczt. Za miastem pod wsią Truszowce, monaster męzki Nikołajewski (ob. *Medwedowski monaster*, t. VI, str. 236). W r. 1628 mstko M. należy do sstwa korsuńskiego, płaci od 5 dym., 10 ogr., 3 rzem., 1 popa. 3.) **M.**, wś, pow. kaniowski, gm. Trechtymirów, stacya poczt. Kaniów (28 w.), 213 dm., 1188 mk., cerkiew, szkółka, 15 wiatraków. 4.) **M.**, pow. nowogradwołyński, ob. *Medwedów*. 5.) **M.**, słoboda, pow. rówieński, gmina Sieliszcze, 28 dm., 108 mk. 6.) **M.** *Wielka* i *Mała*, dwie wsi, pow. zasławski, gm. Nowe-Sioło. M. Wielka (30 w. od Zasławia), 128 dm., 766 mk., cerkiew drewn. z roku 1881, uposażona 43 dz. z nadania właściciela wsi Piaskowskiego, szkółka cerk. (od r. 1868), młyn, 2 wiatraki. Do par. praw. należy wś M. Mała, 62 dm., 399 mk. Wś należy do Steckich. W r. 1589 p. n. Medwedki, należała do włości zasławskiej ks. Janusza Zasławskiego; zniszczona przez tatarów. 7.) **M.** *Wielka*, wś, tamże, gm. Sudyłków, 35 w. od Zasławia, 198 dm., 1090 dm., cerkiew drewn. z r. 1771 fundacyi Antoniny Rakowskiej, uposażona przez nią w r. 1782, 66 dz., szkółka cerk. Cerkiew fil. we wsi Soszki. Własność Popowskich. W r. 1589 należy do włości sulżyńskiej ks. Janusza Ostrogskiego.

Medwedowo, wś, pow. czauski, gm. Hory; 67 dm., 428 mk.

Medwedyca, rzka, w pow. wieliskim, pr. dopływ Dźwiny. Bierze początek w pobliżu wsi Jeremno, płynie z razu ku płn., poczem skręca

na płd.-wsch. i ubiegłszy około 10 w. ma ujście pod wsią Chuchowo.

Medwedycha, wś, pow. żytomierski, gmina Januszpol.

Medwedziewo, wś, pow. dryzieński, parafia Oświej.

Medwełaki, wś, pow. szawelski, gm. Popielany (5 w.).

Medwełakis, wś, pow. rossieński, gm. Kołtyniany (22 w.).

Medwery al. *Midwery* (t. VI, 322), wś, pow. rossieński, gm. Nowe Miasto (6 w.).

Medwieża Jama, kol., pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 19 dm., 108 mk.

Medwieże, *Miedwieże* (t. VI, 330), wś, pow. łucki, gm. Medwieże, 74 w. od Łucka, 101 dm., 733 mk., cerkiew, szkoła, wiatrak. Gmina obejmuje 18 miejscowości, 1263 dm. włośc. (142 innych), 10523 mk. włościan, uwłaszczonych na 16597 dz. Własność Ordów.

Medwieżka Mała, wś, pow. łucki, gm. Medwieże, 75 w. od Łucka, 29 dm., 255 mk. Dawniej Ordów, obecnie skarbowa..

Medwiłany, dwór, pow. poniewieski, gmina Naciuny (7 w.), Hochów, 86 dz.

Medwin 1.), wś i ferma nad rzką Repejką, pow. kaniowski, gm. Medwin, st. poczt. Baranie Pole (7 w.), 71 w. od Kaniowa. Wś ma 1836 dm., 9719 mk., 2 cerkwie, szkoła, 2 szkółki cerk., ambulatoryum, 43 wiatraki, targi co wtorek; ferma 4 dm., 32 mk. Gmina obejmuje 8 miejscowości (5 siół, 3 wsi), 14853 mk. (87 katol., 27 sztund., 1192 żyd.) i 14561 dz. w tem 6109 większej własności, 8027 włośc., 143 skarb., 282 cerk. 2.) **M.** al. *Wydumka*, wś nad Stawem, pow. radomyski, gm. i st. poczt. Hornostajpol, par. praw. i dobra Rotycze (3 w.), 115 w. od Radomyśla, 30 dm., 214 mk., gorzelnia, młyn parowy, 307 dz. włośc.

Medygrykszty, wś pow. telszewski, gm. Korciany (11 w.).

Medyka, wś, pow. przemyski. Według lustracyi z r. 1565 wieś królewska w starostwie przemyskiem, leży „w równinach między jeziory, które od Sanu wylewają; w niejże jest zameczek drzewiany w mieście niezłem". Kmieci było 36 zaciężnych, osiadłych na płosach, czynszu nie dawali, tylko po pół kłody owsa, kapłona i 10 jaj każdy. Trzech kmieci na posługach zamkowych nic nie dawało. Był tu centr całego klucza dóbr. Zagrodników było 15, bartników 2, karczmarzów 6, płacą czynszu po grz. 4 i dają daniny. Winni we dworze bić woły i wieprze. Ogół dochodów zł. 129 gr. 2. Chowano tu stado królewskie i siedm wsi poblizkich nad Sanem: Buczów, Torki, Witoszyńce, Batycze, Małkowice, Darowice, Maćkowice, miały obowiązek kosić siano dla koni i doglądać stada, lecz koło r. 1560 nakazano tym wsiom dawać czynsze i daniny zwykłe. Na folw. medyckim zebrano r. 1565, żyta ozimego kóp 530, pszenicy około 580, jęczmienia 340, owsa kóp 600, tatarki 200, grochu 50, prosa 100. W oborze było krów dojnych 32, niedojnych starych 12, jałowic 21, wołów 32, byczków łońskich 14, cieląt latosich 27, buhajów 2, świń 84, gęsi 40, owiec niemało, bawolic kilka. W r. 1589 M. i Szechynie wsiststwa przemyskiego dają pobór od $12^1/_4$ łan., młyn popa o 2 kołach, karczma, 30 zagr. z rolą, 8 zagr. bez roli, 2 kom., 8 kom. ubogich, 8 rzem.

Medykalnie, zaśc., pow. telszewski, gmina Wornie (7 w.).

Medykany 1.), wś, pow. poniewieski, gmina Rozalin (10 w.). 2.) **M.**, wś i dwór, tamże, gm. Mołdoczany (7 w.), bar. Keller-Krauza, 274 dz.

Medyki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Kwietki (7 w.).

Medyńce, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Pogiry (5 w.) i Pupany (14 w.). W roku 1788 Aleksandra Hopena, horodn. upickiego.

Medyneła, dwa dwory, pow. poniewieski, gm. Birże (18 i 28 w.).

Medyngiany 1.) zaśc., pow. rossieński, gm. Szydłów (12 w.). 2.) **M.**, tamże, gm. Chwejdany (Konstantynów), Kiełpszów, 11 dz. 3.) **M.**, mstko, okolica i dwa fol., pow. telszewski, gm. Żorany (4 do 11 w.), własność Szuksztów, 1140 dz. (700 lasu). Nadto Dąbrowscy mają tu 86 dz., Rubażewiczowie 40 dz., Jamontowie 25 dz., Jasielscy 80 dz., Wirszyłłowie 12 dz., Witkiewiczowie 187 dz. Jeden fol. należy do dóbr Reszkietany.

Medynie 1.) dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (18 w.) i Smołwy (4 w.). 2.) **M.**, wś, tamże, gm. Opsa (7 w.). 3.) **M.**, dobra, tamże, gm. Rymszany (8 w.). Dawniej attyn. Podziśnia. 4.) **M.**, fol., tamże, gm. Widze, Karłowiczów 64 dz. 5.) **M.**, dwór, powiat poniewieski, gm. Czypiany (10 w.). 6.) **M.**, wś, tamże, gm. Podbirże (10 w.). 7.) **M.**, dwór, tamże, gm. Pompiany (12 w.). 8.) **M.**, wś tamże, gm. Skrobatyszki (3 w.). 9.) **M.**, wś i dobra, pow. telszewski, gm. Gadonów (18 i 20 w.), Jazdowskich 258 dz. 10.) **M.**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (24 w.). 11.) **M.**, trzy zaśc., tamże, gm. Uciana (14 w.). 12.) **M.**, dwór i fol., tamże, gm. Wieprze (10 i 16 w.), Erdmanów 161 dz. 13.) **M.**, fol., tamże, gmina Wiżuny (6 w.). 14.) **M.**, wś, dwór i zaśc., tamże, gm. Żmujdki (2 i 5 w.).

Medynis, trzy zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (5 w.).

Medyniszki 1.) wś i dwór, pow. poniewieski, gm. Rozalin (10 w)., 27 w. od mta pow., Drowiałowskich 176 dz. Mają tu także Mikielanisowie 45 dz., Nejrandowie 47, Urbanowie 67, Szydłowscy 54, Szpakowiczowie 39 dz. 2.) **M.**, *Medumiszki*, dwór, tamże, gm. Czypiany (10 w.), Brandenburgów 672 dz. 3.) **M.** *Użubalis*, wś, tamże, gm. Czypiany. 4.) **M.**, dwie wsi, pow.

wiłkomierski, gm. Owanta (6) i Uciana (14 w.). 5.) **M.**, zaśc., tamże, gm. Rogów (25 w.). 6.) **M.**, dwa zaśc., pow. wileński, gm. Szyrwinty (10 w.), należały do dóbr Szeszole. 7.) **M.**, zaśc., tamże, gm. Worniany (9 w.), należał do dóbr Kacienowicze.

Medynka, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (10 w.).

Medynki, dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (9 w.) i Opsa (12 w.).

Medynków, kol., pow. włodzimierski, gmina Nowodwór, 21 dm., 138 mk.

Medynowa, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (12 w.).

Medynowa al. *Medynowska*, słoboda, pow. owrucki, gm. Tatarnowicze, par. praw. Kaleńska, 48 w. od Owrucza 97 dm., 509 mk.

Medysówka, *Miodusówka* (t. VI, 484), wś, pow. starokonstantynowski, gm. Awratyn, par. praw. Hawryłówka, 70 w. od mta pow., 86 dm., 671 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1745. W r. 1583 należy do dóbr ks. Władysł. Zbaraskiego. Syn jego Piotr wydzierżawia M., Mikołajowi Wąsowiczowi i żydowi nowozbaraskiemu Efraimowi.

Medyszki, wś i zaśc., pow. telszewski, gm. Wornie (26 i 8 w).

Medziaty 1.) *Miedziaty* (t. VI, 332), *Mejdziaty*, dobra, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (7 w.). Dawniej Kościałkowskich, obecnie Charmańskich, 312 dz. 2.) **M.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Towiany (10 w.). Mają tu Siemaszkowie 20 dz.

Medziole, wś, pow wiłkomierski, gm Onikszty (8 w.).

Megiliszki, fol., pow. rossieński, gm. Jurborg (2 w.).

Meguciany, pow. poniewieski, ob. *Maguciany*.

Megucie *Stare* i *Nowe*, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki (8 w.).

Mejerowo, fol., pow. poniewieski, gm. Krakinów (1 w.).

Mejeryszki, dwór, pow. poniewieski, gmina Krakinów (2 w.).

Mejlany 1.) wś, pow. poniewieski, gm. Linków (4 w.). Mają tu Łapińscy 100 dz. 2.) **M.**, *Wojluny*, dobra, pow. szawelski, gm. Poszwityń (3 w.), Erdmanów 1259 dz.

Mejliszki 1.) okolica, pow. kowieński, gm. Kroki (19 w.), 97 w. od Kowna. Mają tu: Bartoszewiczowie 67 dz., Burbowie 8 dz., Dowgwiłowiczowie 23 dz., Milewiczowie 27 dz., Sipowiczowie 68 dz. 2.) **M.**, dwa fol., pow. szawelski, gm. Kiryanowo. Jeden należy do dóbr Wołodkajcie, drugi do Poszuszwia.

Mejłaty, dwór, pow. kowieński, gm. Kroki.

Mejłeła, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Owanta (3 w.).

Mejłuny 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (6 w.), Symonowiczów 61 dzies. 2.) **M.**, dobra, tamże, gm. Dukszty (10 w.), własność Szyłejków, 200 dz. 3.) **M.**, dwie wsi, pow. poniewieski, gm. Czypiany (7 w.) i Pokroje (10 w.). 4.) **M.**, wś i zaśc, pow. wiłkomierski, gm. Siesiki (5 w.). 5.) **M.**, wś, tamże, gmina Żmujdki (12 w.).

Mejłuszki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (7 w.).

Mejły, wś, pow. białostocki, gm. Przytulanka, 100 dz. Ob. *Trzcianne*.

Mejnarty, okolica, pow. rossieński, gm. Łabardzie (7 w.), 84 w. od Rossień, 269 dz., podzielone na 10 części. Największą mają Filipkowscy.

Mejroniszki, wś pow. kowieński, gm. Kroki.

Mejrzyszki 1.) wś i dobra, pow. nowoaleksandrowski. gm. Antuzów (10 i 13 w.), Tomaszewiczów 265 dz. 2.) **M.**, dobra skarb. i zaśc., pow. trocki, gm. Jewie (6 w.).

Mejstowicze, pow grodzieński, ob. *Dekałowicze*.

Mejszakuła, wś, pow. wiłkomierski, gmina Owanta (2 w.).

Mejszkiele, wś pow. wileński, gm. Giedrojcie (8 w.); miała 23 dusz rewiz., należała do dóbr Jodzeniany.

Mejsztany, wś, pow. kowieński, gm. Janów (4 w.).

Mejszymy, *Menszymy*, wś, pow. wiłkomierski, gm. Pogiry (2 w.).

Mejtyszki, wś, pow. trocki gm. Jewie (6 w.), należała do dóbr Strawienniki.

Mejzgie, ob. *Aszwa*.

Mejże, dwór, pow. kowieński, gm. Betygoła.

Mejżaniszki, *Mejżeniszki*, posiadłość, powiat rossieński, gm. Kołtyniany (3 w.).

Mejżule, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (8 w.).

Mekie 1.) fol., pow. szawelski, gm. Ligumy (12 w.). 2.) **M.**, wś, tamże, gm. Podubis (1 w.).

Mekieniszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (9 w.).

Mekszaniszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (3 w.).

Mekszry, wś, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (19 w.).

Melawniszki, wś, pow. wiłkomierski gmina Onikszty (4 w.).

Meldykwirże al. *Meldekwirze*, mylnie *Meldykważe* (t. VI, 246), dwór, pow. rossieński, gmina Taurogi (8 w.).

Meldynie, wś, pow. poniewieski, gm. Rozalin (3 w.). Mają tu Bernatowiczowie 52 dz., Mickiewiczowie 242 dz.

Meldyszki, zaśc., pow. poniewieski, gmina Stumbryszki (8 w.).

Melechy, *Melachy*, wś, pow. oszmiański, gm. Siedliszcze (10 w.); miała 56 dusz rewiz., należała do dóbr Gieranony. Poprzednio doststwa gieranońskiego.

Melegiany, wś włośc., pow. święciański, gm. Święciany (14 w.); miała 53 dusz rewiz., należała do dóbr Wójtowstwo Sudaty.

Melejkiszki, w spisie *Melenkiszki*, fol., pow. wiłkomierski, gm. Pupany (7 w.), Rymszów, 56 dz.

Melejsze, dwa zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Pupany (5 w.).

Meleńce, mylnie *Melańce* (t. VI, 245), wś, pow. nowogradwołyński, gm. Czartorya Nowa, 80 w. od mta pow., 189 dm., 1251 mk., cerkiew drewn., szkółka cerk. od r. 1878.

Melenie, wś, pow. radomyski, gm. i st. poczt. Malin, 50 w. od Radomyśla, 594 dm., 3732 mk., cerkiew, 5 młynów, 5 wiatraków, 154 dz. włośc., 9246 większej posiadłości (2747 lasu, 2417 nieużytków), należących do różnych Meleniewskich. W r. 1571 sioło bojarów Zauszan. W r. 1581 wnosi od 10 osiadł. W r. 1628 Mieleńscy płacą od 9 dym. i od 4 dym.

Melenkowo, część wsi Uhły, pow. kobryński.

Meleszki, ob. *Mieleszki*.

Meleszkowce, dwie wsi, pow. sokólski, gm. Makowlany, 171 i 148 dz. włośc. i 23 prywat.

Melichowo, *Melechówka*, wś i dobra, pow. sieński. We wsi cerkiew drewn. Dobra, własność Demskich i Jacewiczowej, 212 dz.

Melonki, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Melno, wś, pow. gnieźnieński. W dok. z r. 1296 jezioro Melno (K. W., n. 736). W r. 1580 płaci tu Krzysztof Mieleński, cześnik kaliski od 3 ślad., 4 zagr., 1 kom., 1 rybaka.

Melsztyn, zamek i osada, pow. brzeski (Galicya). Kościół paraf. tu istniejący od r. 1362, przeniesiony został do Domasłowic roku 1796. Smoleński M. ks. „Melsztyn. O zamku, jego panach, o kościele i plebaniach z dodatkiem o Domasłowicach", Kraków, 1888. Turkawski M. A.: „Spicimir h. Leliwa, kaszt. krak., założyciel Tarnowa i Melsztyna", Lwów, 1876. Zarewicz L.: „Leliwita Spicimir, kaszt. krak. (1312 — 1352) oraz monografia Melsztyna", z 3 illustr.. Kraków. 1890. Anczyc W.: „Zamek w M." (Tyg. illustr. n. 344, r. 1866).

Mełagi, wś, pow. kowieński, gm. Kiejdany.

Mełagiszki, *Malagiszki*, wś, pow. rossieński, gm. i par. Botoki (6 w.).

Mełajsze, wś, pow. poniewieski, gmina Birże (20 w.).

Mełańce, wś, pow. wiłkomierski, gm. Owanta (9 w.).

Mełany 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (11 w.). 2.) **M.**, wś, pow. poniewieski, gm. Girsudy (9 w.).

Mełdo, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (18 w.).

Mełducki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki.

Mełgiew, r. 1330 *Melywi*, wś, pow. lubelski. W dok. z r. 1330 w liczbie włości Dzierzka, kan. krak. i jego brata Hostasiusza, przeniesionych na prawo niemieckie. (Kod. mał. II, 275). Roku 1676 płaci tu Jan Biskupski pogłówne od 82 poddanych i 3 osób z rodziny, a Stanisław Dunin Głuszyński od 57 poddanych, 13 dworskich, 4 z rodziny, 3 osób z plebanii.

Memieńczówka, *Momenczówka*, folw., pow. poniewieski, gm. Nowe Miasto (5 w.), Towginów, z folw. Józefowo, 526 dz.

Memle, wś, pow. święciański, gm. Zabłociszki (4 w.), należała do dóbr Cejkin.

Mencze, w spisie z r. *Mengie*, wś, pow. szawelski, gm. Okmiana (10 w.).

Menczele, wś, pow. wołkowyski, gmina Wilczuki.

Menczenięty (ob. t. VI, 255), pow. wilejski, podane trzykrotnie pod nazwą: *Męczeniaty* i *Mienczenięta*.

Mendaryszki, wieś w dobrach Tundziszki, pow. wileński, gm. Giełwany (6 w.).

Mendeliszki, zaśc., pow., nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (6 w.).

Menderyszki, okolica i dwa folw., powiat wiłkomierski, gm. Wieprze (6 w.). Mają tu Łukaszewiczowie 32 dz.. Tusłajowie 32 dz.

Mendrogi, okolica, pow. szawelski, gm. Kurszany (11 w.).

Menducie, folw., pow. wiłkomierski, gm. Siesiki (6 w.).

Meniutowo, wś, pow. sieński, gm. Ulanowicze, 33 dm., 256 mk.

Merce, w spisie *Medce*, wś, pow. zasławski, gm. Antoniny, par. praw. Junaczki (2 w.), 40 w. od Zasławia, 98 dm., 607 mk., kaplica, szkółka cerkiewna.

Mereckie, pow. dzisieński, gm. Głębokie. Na polach dwa kurhany.

Mereczanka, rzka. Poszukiwania archeologiczne w jej porzeczu opisał Wand. Szukiewicz w pracy: „Poszukiwania archeol. w pow. lidzkim i trockim" („Swiatowit", t. III, r. 1901)

Mereczowszczyzna, folw., pow. słonimski, gm. i dobra Kossów.

Mereszlany, wś, pow. trocki, gm. Międzyrzecz (9 w.); miała 54 dusz rew., należała do dóbr Skorbuciany.

Mergajkiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (6 w.).

Mergakłonie, wś, pow. rossieński, gm. Szydłów (8 w.).

Merkiszki 1.), dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (14 w.). 2.) **M.**, folw., pow. rossieński, gm. Rossienie (9 w.).

Merkułowicze, wś i dobra, pow. rohaczewski, gm. Merkułowicze, 44 dm., 321 mk., cerkiew drewn. Gmina obejmuje 41 miejscowości, 1151 dm., 5925 mk. włościan (2310 dusz rew.), uwłaszczonych na 14.132 dz. Dobra od r. 1872 Zabiełłów, 582 dz., wiatrak, deptak.

Merkwiany, zaśc., pow. święciański, gmina Zabłociszki (5 w.), należał do dóbr Cejkin.

Merlaniszki, zaśc., nowoaleksandrowski, gm. Rymszany (8 w.).

Merwa, wś, pow. dubieński, gm. Beresteczko, 61 w. od Dubna, 75 dm., 472 mk., cerkiew drewn. (z r. 1789). Cerkiew fil. we wsi Kutrów. W r. 1545 Nikity i Jacka Kutrowskich. W roku 1577 z Kutrowem należy do Chwiedory Działyńskiej, a w r. 1582 do ks. Aleks. Prońskiego, stolnika w. ks. litew., w dzierżawie Łaszczów Strzemieleckich. W nowszych czasach hr. Ożarowskich, w końcu hr. Czosnowskich.

Merwin 1.), pow. kijowski, ob. *Maryanówka.* 2.) **M.**, wś przy torze dr. żel. humańskiej, pow. lipowiecki, gm. Medówka, st. poczt. Lipowiec (25 w.), 104 dm., 916 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 wiatraki.

Merwino, *Morwino,* wś, pow. orszański, gm. Mikulin, 39 dm , 305 mk.

Meryca, rzka, w pow. dzisieńskim, pr. dopł. Dźwiny. Bierze początek w pobliżu wsi Denisowa, płynie w kierunku płn. i ubiegłszy 19 w. ma ujście pod folw. Czemery.

Merynosy, folw. dóbr Byteń, pow. słonimski.

Merzdorf, r. 1247 *Lubinisco,* r. 1302 *Villa Martini,* r. 1311 *Marquarsdorp,* wieś pod Swiebodzinem. Wymieniona w dok. z r. 1247 w liczbie włości klasztoru paradyzkiego, któremu nadał ją r. 1241 komes Janusius. W dok. z roku 1302 powiedziano: „hereditatem vocatam Polonice Lubinisco, Teutonice Villa Martini“. W r. 1311 występuje pleban tutejszy. Klasztor widocznie założył tu parafię. (K. W. n. 230, 265, 849, 947).

Mesanie, zaśc., pow. wilkomierski, gm. Towiany (2 w.).

Mesmedis, zaśc., pow. szawelski, gm. Szawle (10 w.).

Mesteliszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Poniemunek (6 w.).

Meszcze, wś, pow. piotrkowski. Wieś królewska graniczyła z obszarem gruntów miejskich Piotrkowa. Wspom. w dok. z r. 1362 i 1370 (Ulanow. dok. kujaw. 255 i 260). W r. 1553 ma 7 łan. km., 2 wójt.

Meszetniki, wś, pow. grodzieński, gm. Łunna, 365 dz.

Meszki 1.) dwór, pow. rossieński, gm. Taurogi (8 w.). 2.) **M.,** wieś, tamże, gmina Wewirże (7 w.). 3.) **M.,** *Witkiszki,* dwór, pow. szawelski, gm. Tryszki (4 w.), Karskich, 32 dz. 4.) **M.**, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (9 w.).

Meszkiele, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (7 w.).

Meszkinie 1.) wś, pow. rossieński, gm. Nowe Miasto (13 w.). 2.) **M.**, wś, tamże, gmina Skawdwile (11 w.).

Meszkiszki, wś, pow. szawelski, gm. Podubis (10 w.).

Meszkledzie, wś, pow. rossieński, gm. Kielmy (5 w.).

Meszle, okolica, pow. poniewieski, gm. Krakinów (4 w.). Mają tu Leonowiczowie 107 dz.

Metele, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Metryszki, wś, pow. telszewski, gm. Żorany.

Mezinowo, wś, pow. orszański, gm. Kochanowo, 27 dm., 138 mk.

Meżecie, folw., pow. telszewski. gm. Kretynga (3 w.).

Meżery, majętność, pow. rzeżycki. Mają tu: Danilewiczowie 82 dz., Kowalewscy 81 dz.

Meżucie, dobra, pow. szawelski, gm. Podubis.

Meżyhorie, dobra, pow. mohylewski, od roku 1879, Penińskich, 197 dz.

Meżyhorka, wś, pow. czehryński, gm. i st. poczt. Złotopol (10 w.), 100 w. od Czehryna. 157 dm., 787 mk., cerkiew z r. 1787, szkółka cerk., 5 wiatraków, 279 dz. włośc. Około roku 1865 Aleksandra Kałageorgia.

Meżyliski 1.) kol., pow. ostrogski, gm. Kuniów, 14 w. od Ostroga, 22 dm., 95 mk. 2.) **M.**, *Meżyleski* (t. VI, 271), wś, pow. owrucki, gmina Bazar, par. praw. Hołubiewicze (5 w.), 56 w. od Owrucza, 145 dm., 870 mk., młyn. 3) **M.**, kol., tamże, 57 w. od Owrucza, 32 dm., 200 mk.

Meżyrycz, mstko nad Rosią, pow. czerkaski, gm. Meżyrycz, st. poczt. Kaniów, 60 w. od Czerkas, 312 dm., 1454 mk., cerkiew, szkółka cerk., szkółka ludowa, 4 wiatraki, targi 2 razy na miesiąc. Słoboda Meżyrycka ma 178 dm., 1192 mk. Gmina obejmuje 13 miejscowości (1 mstko, 6 siół, 2 wsi, 4 słobody), 14,670 mk. (25 kat., 397 żyd.) i 17,126 dz., w tem 8418 większej posiadł., 8317 włośc., 303 cerk.

Meżyryczka 1.) wś, pow. radomyski, gmina Wyszewicze, st. poczt Radomyśl (14 w.), 251 dm., 1179 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny, 1550 dz. włośc., 5154 dwor. (3281 lasu) w M., Raczy W., Krynce i Biłce. 2.) **M.**, *Międzyrzecz* (VI, 272 i 377), wś, pow. owrucki, gm. Tatarnowicze, par. praw. Waśkowicze (3 w.), 30 w. od Owrucza, 119 dm., 668 mk., cerkiew fil. drewn. z roku 1772. Własność Trypolskich. Pierwotnie do zamku owruckiego. W r. 1704 bisk. łuckiego Dyonizego Żabokrzyckiego.

Meżysetka, dobra, pow. mohylewski, Żółtków, 608 dz.

Meżysyt, chutor, pow. kowelski, gm. Chocieszów, 27 dm., 203 mk.

Męcina 1.) r. 1367 *Manchina,* wś, pow. limanowski. W r. 1367 połowa wsi z wolą zw. Glodno (Kłodno) należy do Krystyna chor. krak. i jego synów, wraz z połową Mikluszowic, Wolą Michałkową i Karczmą Kruszową. (Kod. mał. I, 348). Długosz wymienia M. w liczbie parafii, lecz nie podaje opisu. 2.) **M.**, r. 1383 *Maczyna,* wś, pow. gorlicki. Wspom. w dok. z r. 1383 (Kod. mał. III, 350). W r. 1581 ma

kościół paraf. Dziedzic Jordon, płaci tu od 7 łan. km. Sołtystwo skupione. •

Męciszów, wś, pow. ropczycki. W r. 1536 należała do dóbr Przecław, Mikoł. Ligęzy, miała 9 kmieci na $^{1}/_{2}$ łan., karczmę, wielkie jezioro i lasy. Do M. należała puszcza (solitudo magna) rozciągająca się pod Rzeszow. Jest to późniejsza wieś Pustków. Istniały na obszarze tej puszczy liczne pasieki.

Męczki-Sulkowo, r. 1436 *Sulkowy nowiny*, wś nad rz. Wisznicą, pow. łomżyński. R. 1436 w Piątnicy Władysław ks. mazow. nadaje Piotrowi i Mancimirowi synom Kielcza 20 łan. zw. Sulkowy nowiny w ziemi wizkiej.

Męka, r. 1358 *Mancka*, wś, pow. sieradzki. Pierwotnie wraz z Polkowem własność klasztoru kanoników, reguły św. Augusta, na Piasku, we Wrocławiu. Drogą zamiany r. 1358 za Kuchary i kościół św. Mikołaja w Kaliszu, przeszła z Polkowem na własność królewską. (K. W. n. 2050). Kościół par. p. w. św. Wojciecha wzniesiony wedle tradycyi w miejscu gdzie św. Wojciech odprawiał mszę św. Stał tam pierwotnie krzyż, potem kapliczka, a wreszcie Władysław Jagiełło na podziękowanie Bogu za zwycięstwo pod Grunwaldem (o czem objaśnia tablica kamienna) wzniósł tu kościół modrzewiowy i oddał go pod zarząd Kanoników lateraneńskich, ktorym dał 6 włók ziemi, karczmę, dwa młyny, las i łąki. W r. 1570 beneficium to wcielono do kolegiaty sieradzkiej, która utrzymywała tu wikaryuszów, a kanoników jeszcze r. 1458 przeniesiono do Kalisza.

Mężenino, w dok. *Manżenino*, *Mażenino*, wś, pow. łomżyński. Ob. *Rutki* (t. X).

Miaciule, zaśc., pow. wileński, gm. Niemenczyn (6 w.); miał 21 dusz rewiz., należał do dóbr Jęczmieniszki.

Miadaniszki, zaśc, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (14 w.).

Miadzielica, wś, pow. dzisieński, gm. Postawy (30 w.); miała 12 dusz rewiz.

Miadziny, zaśc. w dobrach Daukszyszki, pow. oszmiański.

Miadzony, wś włośc., pow. trocki, gm. i dobra Jewie (5 w.); miała 31 dusz rewiz.

Miaguny, wś, pow. święciański, gm. Komaje (7 w.); miała 111 dusz rewiz., należała do dóbr Surwiliszki.

Miakisze, wś włośc., pow. bielski gub. grodz., gm. Pasynki, 311 dn.

Miakiszki, wś włośc., pow. lidzki, gm. i dobra Wasiliszki (7 w.); miała 60 dusz rewiz.

Miakołowicze, wś i fol., pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, 58 w. od mta pow. Wś ma 128 dm., 861 mk.; fol. 7 dm., 31 mk. We wsi cerkiew z r. 1802 uposażona 36 dz. z nadania ks. Stan. Lubomirskiego r. 1771, szkółka cerk. od r. 1883. Do par. praw. należą wsi: Rudnia Miakołowicka, Osówka i Krywotyn.

Miakoty, mylnie *Miakoły* (t. VI, 284), wś, pow. ostrogski, gm. Płużne, 25 w. od Ostroga, 307 dm., 1666 mk., cerkiew drewn. z r. 1766, szkółka cerk. od r. 1876. Cerkiew fil. we wsi Radohoszcz Mała. Do par. praw. należą wsi: Dertka i Sywer. W r. 1583 ks. Konst. Ostrogski wnosi od 8 dym., 10 ogr., 5 podsus., 1 koła walnego.

Mialejki, dwa zaśc., pow. wileński, gm. Podbrzezie (8 w.); miały 10 dusz rewiz., należały do dóbr Jęczmieniszki.

Mialnikiszkis, dwór, pow. poniewieski, gm. Krakinów (7 w.).

Miałka, *Miałki*, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (7 w.), 33 w. od mta pow. Należała do dóbr Dryświaty, potem Oskierki, następnie attyn. dóbr Skirno.

Miałówka, dobra, pow. czerykowski, Komarów 2537 dz. (2000 lasu).

Mianów, w dok. *Manow*, wś, pow. łódzki. Nadany r. 1176 klasztorowi sulejowskiemu, wsp. w dok. z r. 1308 (Kod. mał., II, 213).

Mianowo, ob. *Orlikowo*.

Miasiańce, wś, pow. wiłkomierski, gm. Dziewałtowo (Konstantynów 7 w.).

Miasiewicze, wś, pow. owrucki, gm. Kisarycze, par. praw. Rokitno.

Miasiuny, dwór, pow. poniewieski, gm. Krakinów (4 w.).

Miaśnikowo, os. szlach., pow. dryzieński, Łowczyńskich 90 dz.

Miasojedy, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (4 w.).

Miasówka, *Miaskówka* (t. VI, 286), wś, pow. żytomierski, gm. Piatka.

Miasteczko, wś, pow. radomyski, gm. i st. poczt. Brusiłów (8 w.), 30 w. od Radomyśla, 83 dm., 1075 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 805 dz. włośc., 9138 dwor., w tem 5725 dz. lasów.

Miasteczko, r. 1565 *Nowe Sioło*, przedmieście miasta Brzeżany. Powstało jako oddzielne miasto, p. n. „Nowe Sioło“, na obszarze ststwa halickiego r. 1554 i nadane zostało przed r. 1565 Mikołajowi Sieniawskiemu wraz z Koniuszkami (Koniuchy) na wieczność. W r. 1565 do miasta należało $16^{3}/_{4}$ łan. osiadł., z łanu dawano po 30 gr. Siedziało 104 gospodarzów na półdworzyszczach, ćwierciach i domach samych. Było 2 szewców, 2 kowali, 2 piekarzy, 1 kramarz, 1 kuśnierz. Pop płacił z półłanu, wójt z półłanu. Komorników 24. Młyn, browar, słodownia arendowane za 250 zł. Ogółem dochodu zł. 301 gr. $25^{1}/_{2}$.

Miastków, r. 1576 *Miastkowo major* i *minor*, wś, pow. łukowski. Leżał w dawnej ziemi czerskiej. R. 1576 mają tu działy drobne: Prażmowska, Warszewicki, Ciołek, Oczosalski, Miastkowscy, zaś Jan Lasocki posiada w M. Małym i Woli 24 łan. km. i 5 łan. wziętych na folwark.

W całej parafii siedzą: Bogolewscy, Warszewiccy, Lasoccy, Prażmowscy, Miastkowscy.

Miastkowo, wś, pow. łomżyński. W dok. z r. 1423. R. 1413 bawi tu Jan ks. mazow. i nadaje przywilej na wójtowstwo we wsi Zabiele (Kapica, Herbarz, 36). W r. 1578 wś królewska płaci od 17 łan., 7 zagrodn., 5 komorn. Ob. *Rembkowo*.

Miastowice, r. 1280 *Massawicza*, wś, pow. wągrowiecki. Wedle dok. z r. 1280 do rzędu włości klasztoru w Owińskach należała wieś „Massavicza", którą wydawca Kod. Wielkop. (n. 496) uważa za: Miastowice.

Miaszkie, wś, pow. wiłkomierski, gm. Rogów (13 w.). Mają tu Gryszenasowie 20 dz., Mikienasowie 75 dz., Chrzczanowiczowie 80 dz.

Miatyn 1.) w dokum. *Mniatyn*, wś nad Ikwą, pow. dubieński, gm. Młynów, par. praw. Iwanie (3 w.), 3 w. od Dubna, 30 dm., 417 mk., cerkiew drewn. z r. 1755. W r. 1448 kn. Jurij Wasilewicz Ostrogski sprzedaje wsi Mniatyn, Hołowczycze, Podborce i Dietinicze za $16^1/_2$ kóp gr. bratu kn. Iwanowi. W r. 1583 ks. Konstanty Ostrogski wnosi od 8 dym., 3 ogr., 6 podsus. Następnie wchodziła do klucza dubieńskiego, ordynacyi ostrogskiej, darowanego w r. 1753 ks. Stan. Lubomirskiemu. 2.) **M.**, wś, pow. ostrogski, gm. Buhryn, 41 w. od Ostroga, 42 dm., 410 mk. 3.) **M.**, wś, tamże, gm. Zdołbica, par. praw. Posiahwa (3 w.), 37 w. od Ostroga, 27 dm., 291 mk, cerkiew drewn. z r. 1874.

Miażale, ob. *Mazäle*.

Miażenin, wś, pow. klimowicki, gm. Timonowo, 34 dm., 149 mk.

Miączyn, r. 1531 *Mijaczin*, wś, pow. hrubieszowski. W r. 1531 wś w par. Grabowiec, płaci od 3 łan., $^1/_4$ wójt., pop i cerkiew. W r. 1578 ststa grabowiecki płaci tu od $21^1/_2$ łan., 10 zagr. z rolą, 4 kom. z bydłem, 6 kom. ubogich, pop fl. 2 i od $^1/_2$ łana. W r. 1890 w gminie M. było 5434 mk. stałych, a śród nich 4095 prawosł., 1336 katol., 3 żyd.

Miąsowa, r. 1540 *Myanshowa*, r. 1573 *Miąsowa*, wś, pow. jędrzejowski. W r. 1540 należy do Michowa (Mnichów).

Micajcie, wś, pow. telszewski, gm. Gadonów (8 w.).

Micajgiry, dwór, pow. szawelski, gm. Kurszany (3 w.).

Micary, wś, pow. lidzki, gm. Szczuczyn; miała 11 dusz rewiz., należała do dóbr skarb. Rodziewicze.

Michajlino, wś, pow. dryzieński, par. Zabiały.

Michajłowce, *Michałowce*, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Krasiłów, par. praw. Motrunki (2 w.), 14 w. od mta pow., 127 dm., 743 mk., cerkiew fil. drewn., szkółka cerk. od r. 1890. Do r. 1841 cerkiew była parafialną. W r. 1583 wś należy do włości kuźmińskiej, ks. Ostrogskich, płaci od 11 dym., 2 ogr., 2 podsus. W r. 1593 spustoszona przez Tatarów. Obecnie Sieraczyńskich.

Michajłówka 1.) dwór, pow. rossieński, gm. Rossienie (10 w.). 2.) **M.**, wś, pow. klimowicki, gm. Zabiełyszyn. 3.) **M.**, wś, tamże, gmina Zahustyn. 4.) **M.**, fol., tamże, należy do dóbr Hajkówka.

Michajłówka 1.) wś., pow. czerkaski, gm. Szelepuchy (10 w.), st. poczt. Moszny (22 w.), 52 w. od Czerkas, 171 dm., 987 mk., cerkiew, szkółka cerk., 5 młynów, 4 wiatraki. 2.) **M.**, wś nad rzką Buczą (Zabuczą) i Myśliną, pow. kijowski, gm. Hostoml, par. praw. Rubieżówka, 27 wiorst od Kijowa, 89 dm., 1022 mk., 2 młyny. Należała do dóbr monasterskich, wraz z Rubieżówką, nadana przez Katarzynę II Sakenowi, który w r. 1815 sprzedał ją Joachimowi Ruszczycowi; od r. 1841 Paszkowskiego, następnie Sinielnikowa, a obecnie mają tu: Aleksandra Frej 916 dz. i Zofia Dobrowolska 891 dz. (611 lasu). 3.) **M.**, wś nad Rosią, pow. skwirski, gm. Parchomówka, st. poczt. Wołodarka (5 w.), 25 w. od Skwiry, 164 dm., 799 mk., kaplica, młyn. 4.) **M.**, wś, pow. taraszczański, gm. i st. poczt. Tetyjów (9 w.), 76 w. od Taraszczy, 189 dm., 1225 mk., cerkiew, szkółka. 5.) **M.**, wś nad rzką Subotą, pow. wasylkowski, gm. Połowieckie Wielkie, st. poczt. Białocerkiew (18 w.), 53 w. od miasta pow., 194 dm., 1145 mk.; cerkiew, szkółka cerk., 6 wiatraków. 6) **M** al. *Sosowa*, wś, pow. zwinogrodzki, gmina Tarasówka, st. poczt. Zwinogródka (5 w.), 78 dm., 891 mk., cerkiew, szkółka, 9 wiatraków. 7.) **M**, wś i folw., pow. dubieński, gm. Malin, par. praw. Satyjów (1 w.), 23 w. od Dubna. Wieś ma 15 dm., 181 mk., folw., 6 dm., 32 mk. 8.) **M**, wś skarbowa, tamże, gm. Krupiec, par. praw. Sitno Wielkie (3 w.), 46 w. od Dubna, 83 dm., 488 mk,, cerkiew. 9.) **M.**, wś, tamże, gm. Boremel, 40 w. od Dubna, 126 dm., 1013 mk. 10.) **M.**. wś, pow. krzemieniecki, gm. Jampol, par. praw. Zahorce (1 w.), 37 w. od Krzemieńca, 78 dm., 522 mk. Własność Chrzanowskich, Lerkoma i Izdebskiej. Poprzednio w części Lamberta Jełowickiego, oraz Lucyana i Ewarysta Chrzanowskch. 11.) **M.**, kol., pow. łucki, gmina Szczuryn, 14 dm., 85 mk. 12.) **M.**, kol., tamże, gm. Rożyszcze, 24 dm., 109 mk. 13.) **M.**, wś, pow. nowogradwołyński, gmina Emilczyn, 70 w. od mta pow., 34 dm., 209 mk. 14.) **M.**, kol., tamże, 24 dm., 111 mk. 15.) **M.**, os., pow. ostrogski, gm. Buhryn, par. praw. Korostowa, 40 w. od Ostroga, 29 dm., 290 mk. 16.) **M.**, kol., tamże, gmina Płużne, 20 w. od Ostroga, 35 dm., 241 mk. 17.) **M.**, wś nad rucz. Hraniczówką, pow. owrucki, gmina Tatarnowicze, st. poczt. Iskorość (14 w.), 27 w. od Owrucza, 230 dm., 1200 mk., cerkiew drew. wzniesiona w końcu w. XVIII przez Kościusz-

ków, uposażona 43 dz. Do par. praw. należą wsi: Hamarnia, Pełcz, Pleszczówka i Rudnia Stara al. Starażerewska. Wymienione jako Michałkowice w opisie zamku owruckiego z roku 1545. Należała do zamku, było w niej 4 sług ordyńskich, dających jedną służbę. W r. 1693 Grzegorza Kościuszkowskiego. 18.) **M**., kol., pow. rowieński, gmina Równe (13 w.), 48 dm., 321 mk. 19.) **M**,, dwie kol., pow. włodzimierski, gm. Werba, razem 24 dm., 132 mk. 20.) **M**., kol., tamże, gm. Chorów, 9 dm , 50 mk. 21.) **M**., kol., tamże, gm. Nowodwór, 22 dm., 135 mk. 22.) **M**., wś, pow. żytomierski, gm. Barasze, 23 dm., 159 mk. 23.) **M** *Bobrycka*, kol., tamże, 75 w. od miasta pow., 35 dm., 233 mk. 24.) **M**., kol., tamże, gm. Trojanów, 19 w. od mta pow., 115 dm., 545 mk. 25.) **M**., wś, tamże, gmina Horoszki, par. praw. Strybież (6 w.), 50 w. od Żytomierza, 26 dm. 163 mk. 26.) **M**., *Michałówka* (t. VI, 303), wś, tamże, gmina Krasnosiółki, par. praw. Bratałów Wielki (2 w.), 74 w. od Żytomierza, 85 dm., 407 mk.

Michajłowo 1.) wś, pow. poniewieski, gm. Gulbiny (3 w.). 2.) **M**., folw. dóbr Zabołocie, pow. czerykowski. 3.) **M**., folw. dóbr Ciecierzyn, pow. mohylewski. 4.) **M**., os., pow. połocki, gm. Zamszany, cerkiew.

Michajłowska 1.) gmina, pow. prużański, obejmuje 45 miejscowości, 837 dm. włośc. (44 innych), 6129 mk. włościan, uwłaszczonych na 8438 dz. Nadto w gminie jest 83 dz. ziemi cerk. i kośc. i 9465 większej posiadłości. Zarząd gminy we wsi Szenie. 2.) **M**., słoboda, pow. kowieński, gm. Bobty (13 w.).

Michajłowskie, dobra, pow. wiłkomierski, gm. Rogów (6 w.), Fadiejewych, 456 dz.

Michajły, wś, pow. wołkowyski, gm. Hornostajewicze, 20 w. od Wołkowyska, 443 dz.

Michalce, pow. dzisieński. Na polach dworskich, nad Berezówką kurhany.

Michalciszki 1.) wś, pow. poniewieski, gm Birże (17 w.). 2.) **M**., zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (7 w.).

Michale, wś nad Bugiem, pow. włodzimierski, gm. Chotiaczów, 26 w. od Włodzimierza, 49 dm., 409 mk., cerkiew. W r. 1578 Michał wś w par. Kryłow, odłączona od ziemi bełzkiej i wcielona do chełmskiej. Kasztelanowa międzyrzecka posiadająca liczne włości w okolicy (Cichobuż, Poromow, Małków i inne) płaci tu od 10 $^{3}/_{4}$ łan., 9 zagr., 2 rzem., włóczęga, 2 kom. z bydłem, 7 ubogich, pop.

Michaleńki, wś, pow. żytomierski. gm. Ozadówka, par. praw. Korowińce Wielkie (2 w.), 74 w. od Żytomierza, 78 dm., 564 mk. Niema tu cerkwi.

Michalew 1.) dobra, pow. mohylewski, Bohdanowskich, 1428 dz. (1050 lasu). 2.) **M**., dobra, tamże, od r. 1866 Łyskowskich, 353 dz. 3.) **M**., folw., tamże, do dóbr Białynicze.

Michalewka 1.) wś, pow. rohaczewski, gm. Dudycze, 54 dm., 362 mk. 2.) **M**., wś, tamże, gm. Rasochy, 37 dm., 120 mk.

Michalewo, wś, pow. wieliski, gm. Ilino.

Michalewszczyzna, wś, pow. wieliski, gm. Serteja. Pod wsią Horodyszcze, zw. „Stara Dierewnia".

Michalin 1.) folw. dóbr Jackowicze, pow. brzeski, gub. grodź. 2.) **M**., wś i dobra, tamże, gm. Radwanicze, 25 w. od Brześcia. Wieś 276 dz.: dobra. Popinachów (poprzednio Toloczków i Obrębskich), 300 dz. 3.) **M**., kol., pow. kobryński, gmina Worocewicze, 93 dz. 4.) **M**., zaśc., pow. słonimski, gm. Kossów (17 w.), huta szklana. 5.) **M**., urocz. w dobrach Jundziłowicze. 6.) **M**., folw. dóbr Bikiewicze, tamże. 7.) **M**., chutor, pow. wołkowyski, gmina Zelzin, Wilkowskich, 58 dz. 8.) **M**., zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (4 w.). 9.) **M**., dwór, pow. rossieński, gmina Kielmy (15 w.), Niewiardowskich, 69 dz. 10.) **M**., dwa folw., pow. czerykowski. Jeden do dóbr Chołoblin, drugi do dóbr Nizki. 11.) **M**., dobra, pow. homelski, Sołtanów, 1132 dz. (883 lasu). 12.) **M**., dobra, pow. sieński, od r. 1877 Barkenbergów, 1158 dz. (844 lasu), 2 młyny.

Michalin 1.) wś nad Desną, pow. berdyczowski, gm. Mecherzyńce Dębowe, st. poczt. Samhorodek (9 w.), 38 w. od Berdyczowa, 116 dm., 812 mk., cerkiew, szkółka. 2.) **M**., folw. pod wsią Jabłonka, pow. radomyski. 3.) **M**., kol., pow. łucki, gm. Rożyszcze, 27 w. od Łucka, 50 dm., 294 mk. 3.) **M**., wś i folw., pow. rówieński, gm. Bereźne, 94 w. od Równego, 32 dm., 226 mk.

Michalinek 1.) wś, pow. grodzieński, gmina Indura, 84 dz. 2.) **M**., folw. dóbr Matwiejewicze, pow. prużański.

Michalino 1.) folw. dóbr Hieronimowo, pow. białostocki. 2.) **M**., zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (7 w.), Sajkowskich, 55 dz. 3.) **M**., dobra, pow. połocki, Rypińskich, 288 dz. 4.) **M**., dobra, pow. rzeżycki, Gajewskich (550 dz.), Zasztowtów (56 dz.) i Kozłowych (20 dz.).

Michalinowo, kol., pow. słupecki. Do roku 1891 nosiła nazwę Emilienheim.

Michalinowo 1.) folw. dóbr Pomituwie, pow. kowieński. 2.) **M**., wieś nad rzką Szczełbną, pow. horecki, gm. Bajewo, 40 dm., 237 mk., cerkiew, młyn. 3.) **M**., fol. dóbr Chołopkowicze, pow. sieński.

Michaliny, wś, pow. grodzieński, gm. Indura, 44 dz.

Michaliszki 1.) zaśc., pow. kowieński, gm. Aleksandrowska Słoboda, Michalewiczów, 56 dz. 2.) **M**., wś i zaśc., tamże, gmina Bobty (6 w.). 3.) **M**., dwór, tamże, gmina Kiejdany (15 w.). 4.) **M**., dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (10 w.) i Ponedel (6 w.). 5.) **M**.,

dwa zaśc., tamże, gm. Smolwy (11 w.) i Tyltyszki (2 w.). 6.) **M.**, folw., pow. poniewieski, gmina Mołdoczany (5 w.). 7.) **M.**, wś i zaśc., tamże, gm. Naciuny (7 w.). 8.) **M**, dobra, tamże, gm. Remigoła (5 w.), Szuksztów, 291 dz. 9.) **M.**, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (16 w.). 10.) **M.**, zaśc., tamże, gm. Traszkuny (20 w.). 11.) **M**, wś, pow. trocki, gm. Wysoki Dwór.

Michalki, *Michalki*, wś i dobra nad jez. Zajezdnica, pow. homelski, gm. Diatłowicze, 79 dm., 395 mk., kaplica, młyn. Dobra, dziedzictwo Chocianowskich, 14,384 dz. (7198 lasu), gorzelnia, cegielnia, dziegciarnia, wiatrak.

Michaluczka, wś, pow. zasławski, gm. Chrolin, 40 w. od Zasławia, 88 dm., 481 mk.

Michałajcie, folw., pow. szawelski, gm. Podubis (14 w.).

Michałki 1.) wś, pow. prużański, gm. Czerniakowo, 35 w. od Prużany, 320 dz. 2.) **M.** *Wielkie* i *M. Małe* al. *Gile* al. *Iwanowicze*, dwie wsi, pow. wołkowyski, gmina Bojary, 28 w. od Wołkowyska. M. Wielkie z chutorem Anisiewicze 944 dz., M. Małe 203 dz. 3.) **M**, dobra, tamże; gmina Podorosk, 34 w. od Wołkowyska, Wosińskich, 102 dz. 4.) **M.**, pow. homelski, ob. *Michalki.*

Michałki, wś, pow. radomyski, gm. Wyszewicze, st. poczt. Radomyśl (32 w.), 143 dm., 756 mk., cerkiew, szkółka cerk., 638 dz. włośc., obszar dworski należy do dóbr Zarudzie. W roku 1581 metropolita kijowski wnosi od 4 osiadł. W r. 1616 metr. Józef Weliamin Rutski wnosi skargę na Krzysztofa Makarowicza o spustoszenie wsi M. i Zarudzie.

Michałkojnie, okolica, pow. oszmiański, gm. Polany (4 w.), miała 13 dusz rew., należała do dóbr skarb. Oszmiana.

Michałków, wś, pow. kołomyjski. Wład. Przybysławski: „Dwa złote skarby w M.“ („Teka konserwator.“, t. II, r. 1900).

Michałkowce (t VI, 301 *Michałowce*), wś, pow. ostrogski, gm. Sijańce, par. praw. Zawiżów (3 w.), 19 w. od Ostroga, 72 dm., 507 mk., cerkiew fil. drewn., fundowana w r. 1740 przez Maryannę z Jełowieckich Górską, sścinę kahorlicką. Do filii należy wś Bucharów. W roku 1570 własność Iwana Kierdeja Mylskiego. W r. 1577 Iwanowa Kierdejowa wnosi od 6 dym., 3 dym. bojar. W r. 1601 podane jako zniszczone przez Tatarów.

Michałkowo, folw. dóbr Dziewiątkowicze, pow. słonimski.

Michałowice 1.) wś, pow. łęczycki. Wspom. w dokum. z r. 1302 jako „villa militalis“ leżąca przy bagnie po za Bzurą. Nadane były wtedy arcyb. gnieźn. (K. W., n. 859). W r. 1576 wś szlachecka, w par. Kościół (dziś Tum). 2.) **M**, wś, pow. miechowski. Długosz, mylnie wymienia i opisuje tę wieś (L. B., III, 425) w liczbie posiadłości klasztoru w Mogile, choć w innych miejscach (L. B., I, 122 i III, 16) podaje jako własność klasztoru miechowskiego. R. 1337 sąd najwyższy dla prawa niemieckiego w grodzie krakowskim, rozstrzyga spór o sołtystwo w M., między Michałem sołtysem z Racławic a Hankonem synem Hermana Habnicht, którego pretensye oddalono (Kod. mał., III, 23). Król Kazimierz r. 1364 zobowiązuje się wykupić na rzecz klasztoru miechowskiego sołtystwo w M. od niejakiego Smylona, a w Woli od Krzesława (Kod. mał., III, 176).

Michałówka, w dok. *Micholow*, wś, powiat olkuski. W dok. z r. 1229 podana jako własność kaplicy klasztornej w Dłubni (Kod. kat. krak., I, 30). Za Długosza, wieś ta własność bisk. krak. miała 15 łan. km., karczmę z rolą. Dziesięcinę do 10 grz. pobierali biskupi.

Michałówka 1.) os., pow. wołkowyski, gm. Izabelin, Dmochowskich 75 dz. 2.) **M.**, zaśc., pow. szawelski, gm. Janiszki (9 w.). 3.) **M.**, wś tamże, gm. Podubis (5 w.). 4.) **M.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Wiżuny (5 w.).

Michałowo 1.) kol., pow. białostocki, gmina Michałowo, 33 w. od Białegostoku, 1957 mk., kościół ewang., dom modl. żyd., zarząd gminny. Gmina ma w 3 wsiach 239 dm. włośc. (119 innych), 2593 mk. włościan, uwłaszczonych na 1111 dz. 2.) **M.** al. *Michałówka*, dobra, pow. grodzieński, gm. Mosty, 60 w. od Grodna, Lewickich, z fol. Stefaniszki Małe 1078 dz. 3.) **M.**, fol. dóbr Miłowidy, pow. słonimski. 4.) **M.**, dobra, tamże, gm. Maryińska, 16 w. od Słonima, Stankiewiczów, z os. Bodziewszczyzna i Hańki 331 dz. 5.) **M.**, urocz. w dobrach Brygidowo, pow. wołkowyski. 6.) **M.**, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (7 w.). 7.) **M.**, fol., pow. poniewieski, gm. Birże (6 w.). 8.) **M.**, wś, pow. rossieński, gm. Botoki (9 w.). 9.) **M.**, dobra, tamże, gm. Mańkuny (5 w.), Dowgirdów 180 dz. 10.) **M.**, fol., pow. miński, gm. Rubieżewicze, par. katol. Kojdanów (22 w.), 62 w. od Mińska, własność Arcimowiczów, około 14 włók. 11.) **M.**, dobra, pow. bychowski, Lorencewiczów 860 dz. (525 lasu), młyn. 12.) **M.** *Propojskie*, fol. dóbr Propojsk, tamże. 13.) **M.**, fol. dóbr Rasna, pow. czauski. 14.) **M.**, dwór, pow. dryzieński, Rybińskich 70 dz. 15.) **M**, tamże, Spodariewych 180 dz. i Czesnowskich 70 dzies. 16.) **M.**, dobra, pow. połocki, Kozakowych 749 dz. Nadto mają tu: Maksymowiczowie 7 dzies., Niedźwiedzcy 69 dz. 17.) **M.** *Stare*, wś nad rz. Utroją, pow. lucyński, gm. Michałowo, cerkiew, kaplica, szkoła. Gmina obejmuje 141 miejscowości, 1337 dm. włośc., 11,611 mk. włościan, uwłaszczonych na 19,184 dz. Zarząd gminny we wsi Miardzinka.

Michałowska ziemia, ob. R. Łazęga: „Powiat brodnicki“ (Wisła, t. XV, zesz. 1).

Michałowszczyzna 1.) fol., pow. wiłkomier-

ski, gm. Owanta. 2.) **M.**, pow. oszmiański. Niegdyś attyn. Holszan, wydzielona r. 1650 za dług Tomasza Sapiehy, Mikołajowi Iszorze. Ten zapisuje M. franciszkanom holszańskim, warując sobie dożywocie. Zagarnął folwark Konstanty Wołkanowski, syn Iszorowej z pierwszego małżeństwa i darował żonie swej, która przekazała bratu Waleryanowi Godebskiemu. Ten zadłużywszy się u ówczesnego dziedzica Holszan, Mosiewicza, oddał mu M. Wdowa po Mosiewiczu sprzedaje r. 1717 M. za 38,200 złp. Małkowskiemu. W r. 1804 należała M. do Grzegorza Nesterowicza, dalej córki jego Vietinhoffowej, sprzedana Wituńskim. Obecnie Skinderowej, z domu Wituńskiej. 3.) **M**, os., pow. połocki. Gmina M. obejmuje 85 miejscowości, 878 dm. włośc. (95 innych), 7058 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,788 dz. Zarząd gm. w osadzie Lubicze.

Michałpol, wś, pow. ostrogski, gm. Chorów, 15 dm., 146 mk.

Michałpole, dobra, pow. sieński, Brzostowskich 666 dz., gorzelnia, browar, 2 sady, młyn wodny.

Michejewicze, wś i dobra, pow. klimowicki, gm. Chotowiż, 62 dm., 341 mk. Dobra, Hołyńskich, z fol. Diahowicze 9341 dz. (8341 lasu), 2 młyny.

Michejewka, wś włośc., pow. trocki, gm. Butrymańce (6 w.); miała 5 dusz rewiz. osad. w rus., należała do dóbr Olita.

Michejkowo, wś, pow. mohylewski, gm. Pawłowicze, 50 dm., 290 mk.

Michejowce, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (10 w.).

Michejowka, wś, pow. czauski, gm. Horodeck, 22 dm., 120 mk.

Michejowka (t. VI, 313), wś nad Ceremem, pow. nowogradwołyński, gm. Horodnica, parafia praw. Krasiłówka (6 w.), 44 w. od mta powiat., 73 dm., 418 mk.

Michelmont, dwór, pow. szawelski, gmina Skiemie (14 w.), 63 w. od Szawel.

Micherzynce, podane trzykrotnie p. n. *Micherzyńce*, *Mecherzyńce*, *Michyryńce* (t. VI, 222, 314, 319), wś nad Połonką, pow. nowogradwołyński, gm. Ostropol, 105 w. od mta pow., 69 dm., 438 mk., cerkiew drewn., szkółka cerk. od r. 1872.

Michirzyńce, ob. *Micherzyńce*.

Michla, wś nad Horyniem, pow. zasławski, gm. i st. poczt. Zasław (4 w.), 138 dm., 838 mk., cerkiew drewn. z r. 1881, cerkiew cment., szkółka cerk., papiernia, gorzelnia, browar. W r. 1520 kn. Heleny Zasławskiej, r. 1534 syna jej kn. Kuźmy. Obecnie ks. Sanguszków.

Michlewszczyzna, wś nad Wereśnią, pow. radomyski, gm. Krasiatycze, par. praw. Wołczków (6 w.), st. poczt. Radomyśl (81 w.), 26 dm., 175 mk., wiatrak.

Michnajcie 1.) okolica, pow. kowieński, gm. Żejmy (3 w.), 46 w. od Kowna. 2.) **M.**, wś, pow. rossieński, gm. Szydłów (10 w.).

Michnicze 1.) wś i folw., pow. oszmiański, gm. Krewo (7 w.); wś miała 8 dusz rewiz., fol. należał do dóbr Cycyn. 2.) **M.**, wś, pow. święciański, gm. i dobra Wiszniów (9 w.); miała 48 dusz rewiz.

Michniewa Góra, dobra, pow. lepelski, własność Truszkowskich, 100 dz.

Michniewicze, pow. oszmiański. Kurhan, w kształcie wału, z zagłębieniem pośrodku.

Michniewo, dobra, pow. kowieński, gmina Wilkija (14 w.), Michniewiczów 62 dz.

Michniuny 1.) dobra, pow. kowieński, gm. Kroki (7 w.), Burbów 232 dz. 2.) **M.**, dwa dwory, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (5 w.) i Onikszty (12 w.). 3.) **M.**, wś, tamże, gmina Wirbaliszki (10 w.). 4.) **M.**, pow. trocki. Stare cmentarzysko, zw. przez lud tatarskiem.

Michnów, wś nad Horyniem, pow. zasławski, gm. Michnów, st. poczt. Zasław (12 w.), 301 dm., 1713 mk., cerkiew drewn. z r. 1741, szkoła od r. 1862. Własność ks. Sanguszków. Gmina obejmuje 19 miejscowości, 1200 dm. włośc. (59 innych), 8825 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,516 dz.

Michnowa Góra, zaśc. w dobrach Poszyrwincie, pow. wileński.

Michnowce, wś, pow. lidzki, gm. Myto (Wawerka); miała 22 dusz rewiz., należała do dóbr Kasperowszczyzna.

Michnowicze 1.) wś, pow. prużański, gmina Sielec, 22 w. od Prużany, 365 dz. 2.) **M.**, wś, pow. słonimski. Ob. *Bicz*.

Michnówka, wś, ob. *Iliaszuki*.

Michnówka 1.) wś, pow. kowelski, gm. Chocieszów. 2.) **M**, wś nad rz. Połtwą, pow. starokonstantynowski, gm. i par. praw. Teofipol (2 w.), 59 w. od mta pow., 174 dm., 1101 mk., szkółka cerk.

Michnowo, dobra, pow. sieński, od r. 1861 Rostkowskich, 171 dz.

Michnowszczyzna, dobra, pow. lepelski, Bodenów 299 dz.

Michończyce, dziś *Dmytrze*, wś, pow. lwowski. Według lustracyi z r. 1565 wś „Michoczisze“ w ststwie lwowskiem miała 51 kmieci na 25 1/4 łan., pop zł. 1, karczmarz zł. 4 gr. 24. Wedle rozporządzenia Zygmunta I z r. 1524 we Lwowie, winni robić z łanu po dni 14 i opatrować groble przyległych stawów. Suma dochodu wynosiła zł. 45 gr. 9. Wielki staw na Szczerku dawał co trzy lata zł. 800. Był młyn o 3 kołach ale spustoszał.

Michorki, ob. *Cholewy* 2).

Michów, ob. *Mnichów*.

Michowa Wola, r. 1565 *Myowa*, mstko, pow. liski. W r. 1565 wś Myowa, w ststwie sanockiem pod górą Beskidem, na prawie woło-

skiem osadzona, miała 24 kmieci na $17\frac{1}{2}$ łan. Pop dawał pocztu zająca i dwa jarząbki. Dochód wynosił zł. 29 gr. 1.

Michowice 1.) w dok. z r. 1348 *Mnychowice*, wś, pow. skierniewicki. Pierwotnie własność Braci św. Jana Jerozol. w Poznaniu. Mikołaj Ursus, komendarz poznański, sprzedaje M. arcyb. gnieźn. za 30 grz. gr. praskich r. 1348. Akt przeora oznacza sumę na 45 grz. i oznajmia, jako wieś była zdawna nadaną przez ks. mazowieckich (K. W., n. 1264, 1278, 1404, 1697). W r. 1579 płacą tu od $10\frac{1}{2}$ łan. km. 2.) **M**, r. 1579 *Mnichowice*, wś, pow. gostyński. W r. 1579 płaci tu opat płocki od 6 łan. Są też dwa działki szlacheckie, $1\frac{1}{2}$ łan. i 1 zagr.

Michrów, dawniej *Michrowo*, wś, pow. grójecki. W r. 1457 odbywa się dział między braćmi Sosinem i Parysem. Ostatni otrzymuje M. i Wolę Michrowską w ziemi warszawskiej, z zastrzeżeniem obustronnej pomocy w razie spustoszenia dóbr przez nieprzyjaciół ze strony Prus (Kod. maz., 225). W r. 1580 M. major i minor, są własnością Parysów.

Michtony, wś, pow. trocki, gm. Niedzingi (3 w.); miała 43 dusz rewiz., należała do dóbr Lasogóry.

Miciszki, wś, pow. poniewieski, gm. Linków (3 w.).

Miciuloniszki, wś, pow. poniewieski, gm. Skrobatyszki (10 w.).

Miciuniszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (3 w.).

Miciuny 1.) wś i fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (8 w.). 2.) **M**, okolica. pow. poniewieski, gm. Krakinów (7 w.). Mają tu Butrymowie 273 dz.

Mickiany (t. VI, 320), pow. nowoaleksandrowski, mylnie zm. *Miekiany*. Ob. *Sawonary*.

Mickieluny, wś, pow. poniewieski, gm. Pompiany (6 w.).

Mickiewicze 1.) wś, pow. słonimski, gmina Derewna, 8 w. od Słonima, 234 dz. 2.) **M.**, wś, tamże, gm. Luszniewo, 38 w. od Słonima, 606 dz. włośc. i 61 prywat.

Mickiszki, wś, pow. szawelski, gm. Kiryanów (10 w.).

Mickonetry, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (14 w.).

Mickowce (mylnie *Michowce*, t. VI, 318), wś, pow. orszański (nie oszmiański).

Mickuniszki 1.) okolica, pow. wiłkomierski, gm. Rogów (14 w.). Mają tu Ordowie i Możejkowie 117 dz. 2.) **M.**, dwie wsi, tamże, gm. Towiany (10) i Traszkuny (12 w.).

Mickuny 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (20 w.). 2.) **M.**, wś, pow. poniewieski, gm. Birże (22 w.).

Micukiegle, fol., pow. poniewieski, gm. Nowe Miasto (4 w.).

Miczajcie, ob. *Mieczajcie*.

Miczany, wś, pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (9 w.).

Miczuny 1.) dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Jużynty (6 w.) i Ponedel (5 w.). 2.) **M**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Pupany.

Midłucie, wś, pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (2 w.).

Mieceniszki, dwór, pow. poniewieski, gmina Poniewież, Raubów 70 dz.

Miechów, klasztor i miasto. Wedle aktu wydanego r. 1198 przez mnicha (Monachus) patryarchę kościoła Zmartwychstania i kapitułę tegoż kościoła, a polecającego opiece duchowieństwa polskiego, książąt i panów, klasztor miechowski, Jaksa (dominus Jacso) przybywszy do Jerozolimy dla odwiedzenia grobu Chrystusowego, uprosił o wyprawienie wraz z nim do Polski jednego z kanoników kościoła Grobu św., gdyż zamierzał dziedzictwo swe oddać temuż kościołowi. Po przybyciu do kraju Jaksa za pozwoleniem ks. Bolesława, oddał kanonikowi owemu i jego następcom na wieczne posiadanie trzy wsi: Miechów, Zagórzyce i Komorów. *Długosz* podaje r. 1180, rocznik miechowski roku 1163. Książę Bolesław potwierdził to nadanie i wsi powyższe uwolnił od ciężarów i danin. Toż uczynili jego następcy: Mieszko i Kazimierz. Biskup krakowski Getko nadał kościołowi Grobu św. dziesięciny swe z tych wsi i Goszczy, Świętosława dała Goszczę dolną, Komes Stefan Goszczę górną, Mikołaj wojewoda dał Jaksice i Rzeplin i t. d. W długim szeregu nadanych wsi spotykamy tak oddalone od M. osady jak Skaryszów, Samogoszcz nad Wisłą (pow. garwoliński), Żytno i Grodzisko w dawnem wojew. kaliskiem, Groszowice na Szląsku. (Dokument patryarchy podany jest w Kod. Wielkop., dwukrotnie pod n. 34 i 2020, w dwu różnych redakcyach i w Kod. mał. II, str. 12). Szymon kasztelan gnieźn., daje r. 1253 braciom grobu Chrystusowego wieś „Simonove... que Burkove quondom vocatur". Jest to dzisiejsze Szymanowo, w pow. szremskim. (K. W. n. 319). Wedle aktu papieża Urbana VI, z roku 1256, pewien książę gnieźnieński wraz z matką swą, nadali kościołowi Grobu św. w Miechowie szpital i kościół Grobu św. w Gnieźnie. Nadanie to dawne papież potwierdza. Drugi akt z r. 1263 podaje iż donatorem był Bolesław, brat Przemysława ks. gnieźn. i Fulco arcyb. gnieźn. (K. W. n. 403 i 409). R. 1259 Bolesław ks. krak., potwierdzając przywileje przodków dla wsi miechowskiej, dodaje zwolnienie targowiska tamecznego od juryzdykcyi poborców cła ziemi krakowskiej. (Kod. mał. II, 110). Urban IV nadaje r. 1262 cały szereg aktów rozszerzających przywileje i prawa klasztoru, ułatwiające mu działalność kościelną na obszarze kraju całego. Zwalnia od juryzdykcyi biskupów, od klątw jakie by mogły na zakonników rzucić dostojnicy kościelni. Pod-

legać mają jedynie zwierzchności patryarchy jerozolimskiego. (Kod. mał. II, 114—121). Przemyśl II ks. polski i krak., r. 1290 daje Gierardowi mieszczaninowi krak., za zgodą opata Piotra, lokacyę miasta na prawie niemieckiem, rozciągając władzę wójta i prawo lokacyi na obszar 600 łanów koło miasta. Ma on między innemi prawo otwierania szybów 'dla dobywania metali. (Kod. mał. II, 279). Wedle rocznika miechowskiego w dniu 13 maja 1292 r. zgorzał kościół klasztorny. W r. 1297 Bolesław książę mazow. pustoszy miasto. Wójt Adam i wielu mieszczan zginęło. W r. 1300 Węgrzy z Kumanami pustoszą kościół. Z tego zapewne powodu w r. 1311 kościół został otoczony murem obronnym przez Jana, syna Budziwoja („incastellata est"). W roku 1314 kościół ten, który widocznie czas jakiś stanowił gród obronny, zwrócony został znów braciom. W r. 1346 król czeski Jan spalił M. i wsi klasztorne. Roku 1370 po zgonie Kazimierza W., na wiecu panów i szlachty odbytym w Krakowie, zwrócono braciom klasztor. R. 1371 patryarcha jerozolimski potwierdza na godności przełożonego (prepositus) Czcikona. R. 1379 pożar niszczy połowę miasta i znaczną część budowli klasztornych. Ów Czcikus zaprowadza r. 1377 organy na chórze. Stanisław syn Stojkona, zostawszy prepozytem r, 1384, zaczął r. 1385 budować z muru refektarz i całe podwórze murem otoczył. W roku 1388 sprawiono zegar dla kościoła, Stanisław ów pokrył dachówką budowle klasztorne. Roboty wykonał Mikołaj z Prus. W roku 1394 rozebrano stary ruiną grożący kościół, a założono fundamenty pod nową budowlę. Michał z Radomska zatwierdzony r. 1395 w Rzymie, z powodu wakującego w tedy patryarchatu, zajął się dalej sprawą murowania klasztoru. Wzniósł z muru infirmeryę, bibliotekę, wieżę, zaczął budować świątynię. Gdy w roku 1408 pożar niszczy całe miasto, klasztor i kościół unikły klęski. Przy kościele powstają coraz nowe kaplice i altarye. W roku 1408 kaplica z ołtarzem śród wieży (sub turri) p. w. Grobu św., św. Łazarza, św. Marty i Maryi Magdaleny. W r. 1410 pokryto kościół dachem ołowianym, dano sklepienie, oszklono okna i urządzono dwie zakrystye, jedną koło dawnej, drugą od strony miasta. W r. 1412 otrzymał klasztor bullę papiezką, nadającą prepozytowi prawo używania insygnii biskupich (infuły i pastorału) w czasie nabożeństwa i zasiadania na synodach, koronacyach i t. p. obchodach. Ciężką klęskę i zakałę przyniosły klasztorowi dziesięcioletnie rządy prepozyta Mikołaja Lisowskiego, który marnotrawstwem, hulaszczem życiem zubożył klasztor, ogołocił go ze sprzętów kosztownych i dochodów. (Mon. Pol. hist. II, Rocznik miechowski). Długosz opowiada, że klasztor ze swoich wielkich dochodów mógłby utrzymać 60 do 100 braci, lecz nieład i zbytek wkradł się do życia mnichów, oddanych głównie zadawalaniu apetytu z pogwałceniem przepisów klasztornych. Miasto za jego czasów miało 70 dm. Dziesięcina z rozległych ról miejskich przynosiła 130 grz. Było 26 rzeźników, 20 szewców. Klasztor miał piękny folwark. Klasztor i kościół były murowane, przylegały do miasta. Parafia była przy kościele klasztornym, zarządzali nią zakonnicy (L. B. III, 1—29). Co do dziejów klasztoru ob. *Garbów*, *Krzesławice*, *Słodków*. W r. 1581 miasto płaci szosu fl. 96; od łan miej. ról 29, szewców 12, krawców 8, kuśnierzów 5, kowali 3, bednarzy 2, ślusarzy 2, kołodziejów 2, rymarza 1, powroźników 2, stolarza 1, płócienników 5, rzeźników 6, piekarzów 15, przekupni 8, kramarzów 3, duda 1, hultaj 1, komor. 30. Suma fl. 174 gr. 24. Miasto M. miało w roku 1890 3116 mk., śród stałej ludności było 4 praw. i 609 żydów. Powiat miał 106,684 mk, śród stałej ludności było: 44 praw., 2 prot., 3059 żydów. Katolicy stanowili 97%. Bogaty zbiór wykopalisk z okolic M. i Ojcowa, posiada osiadły od lat kilku w tem mieście Stan. Czarnowski. Ob. też Wawrzeniecki Maryan: „Zabytki przeddziejowe w pow. miechowskim" („Światowit", t. II). Do dziejów klasztoru odnosi się jedna praca: Nakielski ks.: „Miechovia sive promptuarium antiquitatum monasterii Miechoviensis". Cracoviae, 1634.

Miechowe, wś u źródeł rzki Czernui (lewy dopływ Oboli), pow. horodecki, gmina Starynka, 14 dm., 90 mk., cerkiew.

Miechowice, r. 1579 *Mnichowice*, wś, pow. grójecki. W r. 1579 płaci tu opat sulejowski od 7 łan., 2 rzem., ob. *Główczyno*.

Miechowice, roku 1210 *Michovici utraque* u Dług. *Mnychowicze major* i *minor*, wś, pow. dąbrowski. Dziesięciny z tej wsi biskupi krakowscy nadali przed r. 1210 klasztorowi jędrzejowskiemu. (Kod. mał. II, 20). Helcel, a za nim wydawca Kod. mał. mylnie zapewne odnoszą to do wsi Mniszek, w pow. jędrzejowskim.

Miechowice, r. 1359 *Mechwicz*, dziś *Mechwitz*, wś, pow. oławski. Kościół par. istniał tu już r. 1500. Około r. 1537 rozszerzyła się tu reformacya i kościół przestał służyć katolikom, którzy obecnie należą do par. w Więzowie starym (Wansen).

Miechowo 1.) folw. dóbr Horka, pow. słonimski. 2.) **M.**, dobra, pow. mohylewski, Podobiedów, 439 dz.

Miechowsk, dwa majątki, pow. słonimski, gm. Kuryłowicze, 43 w. od Słonima, Jeden Połubińskich z folw. Janopol, 582 dz.; drugi Czaplinych, 332 dz.

Mieczajcie 1.) okolica, pow. rossieński, gm. Łabardzie (12 w.). Mają tu Jakowiczowie 335 dz. 2.) **M.**, *Miczajcie*, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (25 w.).

Mieczewo, wś, pow. szremski. W r. 1292 wraz z innymi włościami komesa Mirosława otrzymuje prawo niemieckie (K. W. n. 718). Istniał tu kościół par. wspominany w Lib. Ben. z r. 1510. Popadł w ruinę na początku w. XVII i został rozebrany.

Mieczki 1.) wś, pow. kolneński. R. 1436 Władysław ks. mazow., całemu rodowi dziedziców „de Potrukozy", sprzedaje 10 łan. zw. Jurzec i 15 łan. nad rz. Kubrą, za 25 kóp. Od jednego z nich Mieczka otrzyma obszar, czy tylko część jedna, miano (Kapica, Herbarz, 275). 2.) **M.**-*Poziemaki*, wś, pow. ostrołęcki. W roku 1403 wobec Jana ks. mazow., Piotr ze Smłodowa, sędzia łomżyński rozstrzyga spór między Stanisławem zw. Pomiemst „haeredem de Posimak", a Mieczkiem, synowcem jego o dobra Posimak. W r. 1405 „Mieczeslaus et Martinus" wzywają swego stryja Stanisława, który przed sądem zgadza się na podział dziedzictwa między nich. Odtąd zapewne powstała nazwa: Mieczki-Posimak (Kapica, Herbarz 274). W r. 1578 we wsi M. Posimak jest w 10 działach 15 łan. i 1 kowal.

Mieczkompy, dwór, pow. kowieński, gm. Betygoła.

Mieczniki, wś, pow. telszewski, gm. Żorany.

Mieczsług, ob. *Grodzkie.*

Mieczysławów *Boratyński* i *M. Litewski*, dwie kol., pow. łucki, 24 w. od Łucka, 16 dm., 114 mk.

Mieczysławówka, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Horodnica, 35 w. od miasta pow., 38 dm., 299 mk.

Miedele, dwór, pow. kowieński, gm. Kroki.

Miedkiszki, zaśc., pow. wileński, gm. Muśniki (6 w.), należy do dóbr Kiernów.

Miedna, wś nad jeziorem, pow. brzeski, gub. grodź., gm. Miedna, 26 w. od Brześcia, 42 dm., 452 mk., zarząd gm., kaplica, z osadą Rudnia al. Ruda 1469 dz. Gmina obejmuje 38 miejscowości, 934 dm. włośc. (23 in.), 5551 mk. włośc., uwłaszczonych na 9237 dz. Nadto w gm. jest 1309 dz. cerk. i 10852 większej posiadłości.

Miedniewice, wś, pow. błoński. W r. 1579 wś ta w par. Wiskitki miała 15$^3/_4$ łan., 20 zagr., 3 rzem. Wola Miedniewska łan. 19, zagr. 10, kom. 12, rzeźnik. Wójt 5 łan. Ob. Choroszewski Winc.: „Ruda żelazna w M. pod Warszawą" (Pam. Fizyogr. 1891, t. 11).

Miedniki, wś i dwór, pow. kowieński, gmina Kroki.

Miedniki, mstko, pow. wileński. Kościół i klasztor p. w. św. Trójcy, reguły św. Augustyna, istniał tu już przed r. 1507 jak świadczy bulla Juliusza II (Kod. mał. I, 149).

Mieduszów, część wsi Łysin, pow. dubieński.

Miedwiedzie, wś, pow. kowieński, gm. Kiejdany.

Miedwieżyki, wś, pow. brzeski, gub. grodź., gm. Rohacze, 57 w. od Brześcia, 263 dz.

Miedwinowice, mylnie *Miedwinowce* (t. VI, 330), wś i folw., pow. słonimski, gm. Kozłowo, 31 w. od Słonima. Wieś 433 dz.; folw. należy do dóbr Sierplewicze. Nadto Ostrowscy mają tu 53 i Wysoccy 52 dz.

Miedze, urocz. w dobrach Perkowicze, pow. słonimski.

Miedziakalnis, *Medżokalnas*, wzgórze pod Krożami, pow. rossieński.

Miedzianowo, wś, pow. sokólski, gm. Kamienna, 38 w. od Sokółki, z urocz. Chodorowicze, Pogorzałe i Szatrycha 549 dz.

Miedziany, pow. trocki. Na polach wsi, nad rzką Wirki, cztery horodyszcza stożkowe.

Miedziukalnie, wś, pow. rossieński, gmina Kroże (1 w.).

Miedziuny 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (1 w.). 2.) **M.**, folw., pow. poniewieski, gm. Poniewież (16 w.). 3.) **M.**, dwór, tamże, gm. Stumbryszki (5 w.).

Miedziuszki, pow. święciański. Na polach wsi 47 kurhanów.

Miedzna, wś, pow. opoczyński. W r. 1232 Bolesław, syn Konrada ks. sandom. „in colloquio... in Meduna ante Sarnow" zwraca bisk. kujaw. ludzi zw. Bielowice (Kod. mał. II, 49). W r. 1577 „Miedzne Dunin" (M. murowana). Mikołaj Dunin z braćmi płaci tu od 4 łan., 4 zagr. „Miedzne minor Straszow" (M. drewniana). Mają tu działy: Elżbieta, wdowa po Straszu i dwaj Straszowie.

Miedzyca, dobra, pow. lepelski, Zdrojewskich, z folw. Janowce 1250 dz.

Miegańce, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (5 w.).

Miegany, wś, pow. poniewieski, gm. Czypiany (15 w.).

Miegiany, wś i dobra, pow. kowieński, gmina Surwiliszki, 75 w. od Kowna. Mają tu: Bojarunasowie 40 dz., Domańscy 21 dz., Gościewiczowie 282 dz., Olszewscy 251 dz., Raczysowie 12 dz., Szykszniewscy 40 dz., Szurkowie 12 dz.

Miegucie, wś, pow. wileński, gm. Podbrzezie (8 w.); miała 20 dusz rew.; należała do dóbr Ożyszki.

Miejska Górka, mstko, pow. krobski. Historya kościoła katol., przez X. Chrustowicza, prob. miejscowego („Kuryer pozn.", 1886, nr. 274). Ob. *Górka miejska.*

Miejskie Nowiny, okolica, pow. sokólski, gm. Kamionka. 205 dz.

Miekiany, ob. *Sawonary.*

Mieklińce, *Mietlińce*, pow. hajsyński, podana powtórnie p. n. *Metlinie* (t. VI, 266, 337).

Mielachowicze 1.) wś i chutor, pow. wołkowyski, gm. Pieniuga, 30 w. od Wołkowyska. Wś 264 dz.; chutor, Jagilnickich 23 dz. 2.) **M.** *Żydowszczyzna*, chutor, tamże, 20 dz. 3.) **M.**,

wś i chutor, tamże, gmina Zelzin. Wś 113 dz., chutor, Jagilnickich, 42 dz.

Mielańce, wś, pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki (3 w.).

Mielaniszki, zaśc. dóbr Giejany, pow. wileński.

Mielany, wś, pow. poniewieski, gm. Podbirże.

Mielce, mstko nad Turyą, pow. kowelski, gm. Datyń, 29 w. od Kowla, 85 dm., 350 mk., monaster męzki z 2 cerkwiami, kaplica, szkoła, 3 jarmarki.

Mieldziuny, wś i folw., pow. poniewieski, gm. Kibury (14 w.), Karpiów, 172 dz.

Mielesze 1.) wś, pow. kobryński, gm. Siechnowicze, 98 dz. 2.) **M.**, wś, pow. lidzki, gmina Lida (14 w.); miała 41 dusz rew.; należała do dóbr Berdówka.

Mieleszki 1.) *Meleszki*, wś i dobra, pow. białostocki, gm. Gródek (6 w.), 42 w. od Białostoku). Wś 603 dz.; dobra, Kisielewskich, 2262 dz.; gorzelnia, browar. 2.) **M.**, folw. dóbr Parsznie, pow. sieński.

Mieleszkowicze, wś, pow. sieński, gm. Lisiczyn, 24 dm., 104 mk.

Mieleszna Górka, ob. *Targowa Górka* (t. XII).

Mieleszyn, r. 1245 *Milesyno*, wś, pow. wieluński. Według dok. z r. 1245 Wirzbięta i Recława wdowa po Klemensie kaszt. krak., za zgodą klasztoru w Staniątkach, nadali klasztorowi w Lubnicach kilka wsi w kasztelanii kaliskiej, a w ich liczbie: Mileszyno. Akt z r. 1249 wymienia M. w liczbie włości klasztoru w Ołoboku. W roku 1250 otrzymuje wraz z Ochędzinem i Skromlinem prawo niemieckie. Akt z r. 1253 potwierdza i rozszerza nadania dla tych wsi. Bolesław ks. polski, r. 1277 zwraca klasztorowi M., który poprzednio otrzymał drogą zamiany za Białą (K. W. n. 244, 271, 281, 311, 471). W roku 1552 „Millesyn", wieś z kościołem par. płaci od 17 łan., 5 zagr., karczmy, 3 łan. sołt. Karczmarz od wyszynku, nowo zbudowanych 4 młynów, każdy o 1 kole i od młyna dziedzicznego o 1 kole.

Mielęcin, wś, pow. wałecki. Kościół p. w. N. P. Maryi, r. 1640 filialny do Tuczna, później filia Marcinkowa.

Mielice al. *Milicz*, miasto na Szląsku. W bulli dla kościoła gnieźn. z roku 1136 powiedziano: „Item de Miliche castello quod est de Vratislavensi episcopatu, plenorie decimationes per totum ex hac parte Bariche". Bulla z roku 1154 wymienia „Milice" w liczbie grodów nadanych kościołowi wrocławskiemu. Wspom. jako gród pograniczny w dok. z roku 1249, 1266, 1267 i 1271. Galhardus poseł papieski donosi r. 1337 Benedyktowi XII, że król czeski zamierza zdradziecko opanować „castrum Milicz" będący własnością biskupa i kapituły wrocławskiej „in regno Polonie". Jeżeli zaś owładnie tym grodem „cum sit fortissimum et quasi clavis regni Polonie ab illa parte" to poddadzą mu się wszystkie okoliczne grody. W r. 1391 Konrad ks. szląski, zawiera tu pokój z wysłannikami Władysława króla polskiego (K. W. n. 7, 586, 606, 424, 613, 1172, 1911).

Mielince, wś, pow. poniewieski, gmina Stumbryszki (7 w.).

Mieliszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Uciana (15 w.).

Mielnica *Panteliska*, wś, pow. dźwiński, gm. Malinówka (1 w.), 28 w. od Dźwińska, zarząd gminny, cerkiew, szpital.

Mielnica 1.) mstko, pow. kowelski, gm. Wielick, 28 w. od Kowla, 160 dm., 2228 mk., cerkiew, kaplica praw. i katol., 2 domy modl. żyd., szkoła, dom przytułku, młyn, wiatrak. W r. 1545 włość królewska. W r. 1577 Aleks. Siemaszko, podkom. włodz., wnosi od 24 dym. półłank., 14 ogr. po 4 gr., z 5 tychże ogr., z rzemiosła po 4 gr., 9 ogr. po 2 gr., 2 kół młyń. po 24 gr., a r. 1583 od 12 dym. rynk. po 6 gr., 12 ról ich po 15 gr., 5 dym. ulicz. po 4 gr., z 5 półłanków po 15 gr., 19 dym. ulicz. po 4 gr., 10 ogr. po 4 gr., 3 rzemieśl. po 15 gr., 11 chałup nędzn. po 2 gr., 2 kół waln., 2 popów. W końcu zeszłego wieku Bogatków, z których Wojciech i Petronela z Grocholskich, fundują około 1802 r. kościół paraf. Następnie Korzeniowskich, Radziszewskich, Czarneckich. 2) **M.** *Kamienna*, wś, pow. owrucki, gm. Słoweczna, par. prawosł. Możary (8 w.). 3.) **M.**, kol., pow. rówieński, gm. Stepań, 14 dm., 92 mk.

Mielniczka 1.) dwór, pow. kowieński, gm. Janów (4 w.). 2.) **M.**, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (10 w.).

Mielnik 1.) mstko, pow. bielski gub. grodz., gm. Aleksandrówka, 1270 dz. włośc., 200 cerk. Nadany r. 1391 Janowi ks. mazow. przez Wład. Jagiełłę (Kod. maz., 111 — 113). 2.) **M.** al. *Mielniki*, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Małoryta, 57 w. od Brześcia, 1008 dz. włośc. i 104 prywatn.

Mielnikale, dwór, pow. rossieński, gm. Taurogi (10 w.).

Mielniki 1.) wś i fol. dóbr Jaźwin, pow. brzeski gub. grodz., gm. Miedna. 2.) **M.**, wś, tamże, gm. Wołczyn, 146 dz. 3.) **M.**, fol. dóbr Oziaty, pow. kobryński. 4.) **M.**, os., tamże, gm. Podolesie, Przyłuckich 37 dz. 5.) **M.**, wś i fol., tamże, gm. Pruska, 9 w. od Kobrynia. Wś 182 dz.; fol. zw. też Czerawaczyce Nowe, własność Mazewskich, z fol. Ursynowo al. Kantynowo 771 dz. 6.) **M.**, wś, pow. prużański, gm. Staruny, z os. Osinki i Rzeczyca 199 dz. 7.) **M.**, ob. *Truchonowicze*. 8.) **M.**, zaśc. w dobrach Strzała, pow. słonimski. 9.) **M.**, wś, tamże, gm. Kozłowo, 56 dz. 10.) **M.**, wś, pow. sokólski, gmina Trofimówka, 173 dz. 11.) **M.**, wś, pow. kowieński, gm. Kiejdany. 12.) **M.**, wś, pow. no-

woaleksandrowski, gm. Ponedel (12 w.). 13.) **M.**, zaśc., tamże, gm. Widze (3 w.). 14.) **M.**, os., pow. poniewieski, gm. Kibury (6 w.). 15.) **M**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Owanta (18 w.).

Mielniki 1.) wś nad rz. Świnarką, pow. czehryński, gm. Hołowkówka, st. poczt. Medwedówka (3 w.), 28 w. od Czehryna, 480 dm., 2610 mk., cerkiew, szkółka cerk., gorzelnia. 2.) **M.**, wś, pow. kaniowski, gmina i stacya poczt. Tahańcza (4 w.), 30 w. od Kaniowa, 132 dm., 1398 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 olejarnie, deptak, 10 wiatraków. 3.) **M.**, wś, pow. kowelski, gm. Siedliszcze, 20 dm., 178 mk. 4.) **M.** *Mostyszczeńskie*, wś, tamże, gm. Chocieszów, 54 w. od Kowla, 55 dm., 330 mk. 5.) **M.** *Rzeczyckie*, wś, tamże, 58 w. od Kowla, 59 dm., 273 mk. 6.) **M.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Huszcza, 23 dm., 87 mk.

Mielnikiszki 1.) dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (7 i 9 w.). 2.) **M.**, zaśc., pow. telszewski, gm. Wornie (15 w.).

Mielnikowa, słoboda, pow. rówieński, gm. Stydyń, 14 dm., 108 mk.

Mielnikówka, wś przy dr. żel. chwastowskiej, pow. czerkaski, gm. i st. poczt. Rotmistrzówka (3 w.), 175 dm., 1794 mk., cerkiew, szkółka cerk., 15 wiatraków.

Mielowce, wś, pow. dzisieński, gm. Przebrodź (13 w.); miała 26 dusz rewiz., należała do dóbr Gabryałowo.

Mieluniszki, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (19 w.).

Mieluny 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (10 w.). 2.) **M.**, wś, pow. poniewieski, gm. Czypiany (10 w.) 3.) **M.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Pupany (12 w.).

Mielżyn, mstko, pow. gnieźnieński. „Sasinus de Melszino“ w dok. z r. 1373 (K. W., n. 1685). W r. 1578 „Mielszyn oppidum“ daje szosu 4 zł., od 5 ról miej., od 21 rzem., 10 kom., 4 szynkarek, 3 prasołów i hultaja. Koszutski Hilary ks.: „Obrazek historyczny M. i kościoła par. w Mielżynku“, Poznań, 1887 r., str. 211.

Mielżyn, dobra, pow. telszewski, gm. Gorżdy (4 w.), 76 w. od Telsz, Mielżyńskich 2650 dz. (1219 lasu).

Miełowce, wś, pow. wołkowyski, gm. Szydłowicze, 17 w. od Wołkowyska, 455 dz.

Miełuże, zaśc., pow. wileński, gm. Giedrojcie (7 w.); miał 11 dusz rewiz., należał do dóbr Wielki Dwór.

Miemajcie, okolica, pow. telszewski, gmina Dorbiany (10 w.). Mają tu: Kmitowie 100 dz., Rodowiczowie 46 dz., Januszewiczowie 40 dzies.

Miemcze, ob. *Niemcz*.

Mień, wś i dobra, pow. bielski gub. grodz., gm. Oleksin, 35 w. od Bielska. Wś ma 507 dz.; dobra, hr. Potockich, 285 dz. Ziemowit ks. mazow. nadaje r. 1441 Mień „in ducatu Bransko“, Piotrowi Pacholowi (Kapica, Herbarz, str. 276).

Mienczyce, *Menczyce* (t. VI, 255), wś, pow. włodzimierski, gm. Mikulicze, 19 w. od msta pow., 52 dm., 383 mk., cerkiew. W r. 1545 należy do monasteru zimeńskiego. W r. 1577 do Litowiża, ks. Michała Czartoryskiego, który wnosi od 9 dym. łan, 8 ogr. po 4 gr., 2 kom. po 4 gr. W r. 1583 wdowa po nim płaci od 12 łan., 5 ogr., 1 koła waln., 1 popa.

Mienianka, ob. *Minianka*.

Mieniany, r. 1565 *Miniani*, wś, pow. hrubieszowski. Wedle lustracyi z r. 1565 wś ta w ststwie hrubieszowskiem, osadzona była na służbie, dopiero Andrzej Dembowski, wojew. bełzki, ststa hrubieszowski, poskupywał dworzyszcza i poosadzał kmieci na czynszu. Było 14 kmieci na ćwierciach, 10 zagrodn., 5 służków. Ogółem dochodu zł. 16. Do gumna folwarcznego zwieziono: żyta kóp 336, owsa 300, tatarki 46 kóp. W r. 1564 wś ta w par. Hrubieszów, w ziemi bełzkiej płaci od 3 łan. W r. 1890 gm. M. miała 4402 mk. stałych, śród nich: 3980 praw., 355 kat., 67 żyd.

Mienica al. *Znarkowszczyzna*, wś, pow. lepelski, gm. Woroniecz (8 w.). Gmina Mienica nie istnieje.

Mieniewież, wś i fol., pow. kobryński, gm. Ziołowo, 50 w. od Kobrynia. Wś ma 353 dz.; fol., Zawadzkich 556 dz.

Mieńki, wś i dobra, pow. wołkowyski, gmina Świsłocz, 30 w. od Wołkowyska. Wś ma 203 dz. włośc. i 48 prywat.; dobra Radowickich, 434 dz.

Mieńków, ob. *Mińków*.

Mieńkowce al. *Mańkowce*, wś, pow. lidzki, gm. Tarnowszczyzna (7 w.); miała 76 dusz rew., należała do dóbr Radziwoniszki.

Mierki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (8 w.).

Mierkiele, wś, pow. telszewski, gm. Bernatów (9 w.).

Mierkowiec al. *Mierkowice Wielkie* i *Małe*, dwie wsi, pow. wągrowiecki. W dok. z r. 1370 wymieniającym dziesięciny kościoła w Łeknie, nosi ta wieś nazwę: *Myeruczino binum*. W reg. pob. z r. 1577 zwana *Myerkowycze* w par. Kozielsko. Dziś należą do par. w Kozielsku. We wsi jest kościół par. ewang.

Miernica, dobra i urocz., pow. prużański, gm. Murawiewska, 35 w. od Prużany. Dobra, Boguszewskich 324 dz.

Mierniki, okolica, pow. telszewski, gmina Tyrkszle (4 w.), 38 w. od Telsz. Mają tu: Witkiewiczowie 28 dz., Wołodkiewiczowie 38 dz., Daniłowiczowie 38 dz., Montwidowie 29 dz.

Mierność, dobra, pow. szawelski, gm. Szawkiany (7 w.), Bogdanowiczów 297 dz.

Mieronice, dawniej *Mironice*, wś, pow. jędrzejowski. Kościół par. drewniany istniał tu

zapewne już w XIV w., gdyż w r. 1439 dziedzic M. ponowił erekcyę i uposażenie przy wznoszeniu kościoła nowego z muru w miejsce dawnego z drzewa (L. B., II, 88).

Mieroszów, ob. *Lelowice.*

Mierucin 1.) r. 1374 *Miroczino*, wś, pow. wyrzyski. Wspom. w dok. z r. 1374 i 1385 jako obowiązana dawać dziesięcinę klasztorowi w Byszewie lecz odmawiająca takowej (K. W., n. 1710, 1828). 2.) **M.**, r. 1252 *Mirucino*, wś, pow. mogilnicki. Wspom. w dok. z r. 1252, należała do komesa Osimboriusa (K. W., n. 299).

Mierzawa, r. 1174 *Mirave*, wś, pow. jędrzejowski. Wedle dok. z r. 1174 nadał ją klasztorowi w Jędrzejowie, Jan arcybiskup gnieźn. (Kod. mał., II, 8).

Mierzeja *Kuryjska*. Bezenberg A.: „Bericht ueber die auf der Kurischen Nehrung gemachten steinzeitlichen Funde“ (Sitzber. d. Alterthumsgesch. Prussia, t. 48, zesz. 18).

Mierzeniec, r. 1471 *Mierzyniec*, r. 1576 *Mierzyniecz Wolia Osiek*, wś, pow. pułtuski. Ztąd pochodził Mikołaj doktór obojga praw, kanonik płocki i warsz., któremu wydają r. 1471 książęta mazowieccy przywilej uwalniający całą rodzinę od juryzdykcyi wojewodów i kasztelanów (Kapica, Herbarz, 280).

Mierzęcice, w dok. *Mirzanczicze*, wś, pow. będziński, ob. *Siewierz.*

Mierzlakowo, wś, pow. orszański, gm. Wysokie, 12 dm., 83 mk.

Mierzwin, fol., *M. Mały* i *Stary*, dwie okolice, pow. bielski gub. grodz., gm. Malesze, 20 w. od Bielska. Fol., Telatyckich 62 dz.; okolica M. Mały 140, M. Stary 115 dz.

Mierzwołoki, folw., pow. poniewieski, gmina Skrobatyski (12 w.).

Mierzyn, r. 1248 *Mirano*, r. 1552 *Mierzin*, wś, pow. piotrkowski. Wątpliwy dokument z r. 1248, wystawiony został przez Kazimierza ks. kujawskiego, bawiącego w gronie dostojników „in Mirano“. Prawdopodobnie jestto Mierzyn. Obecność dostojników ziemi sieradzkiej stwierdza to przypuszczenie. W XVI w. siedzą tu i we wsiach sąsiednich: Mirscy, których nazwisko powstało od pierwotnego miana wsi przekształconego już w XVI w. na „Mierzin“.

Mierzynów, wś, pow. łaski, gm. Dąbrowa Rusiecka, ma 17 dm., 264 mk., 264 morgów. Wchodziła w skład dóbr Wola Więzowa.

Mierzynówka, wś włośc., okolica i folw., pow. bielski gub. grodz., gm. Grodzisk, par. kat. Pobikry, 35 w. od Bielska. Wś ma 144 dz.; okolica 63 dz.; fol., Zadarnowskich 450 dzies. i Sommerblatów 71 dz., po r. 1870 rozprzedany miejscowym włościanom. Ludność polska.

Miesiączkowo, r. 1229 *Mesentcovo*, w XV *Mesanczcowo*, r. 1570 *Mieszowączkowo magnum et parvum*, wś, pow. brodnicki. Włość bisk. płockich w kasztelanii świeckiej, według dok. z r. 1229 (Kod. maz., 3). W r. 1339 przy wymierzaniu obszaru M. Wielkie miało 50 łanów, M. Małe, Niemieckie „quod dicitur Vernconis“ było też wymierzone, lecz ilość łanów nie podana. Czynszu dawało M. Wielkie $27^1/_2$ grzyw. i po mierze pszenicy i owsa z łanu, tudzież po 2 kury. Własność bisk. płockich. W r. 1570 płacono od 22 łan. km., 2 sołt., 3 zagr.

Miesina, zaśc., pow. wileński, gm. Niemenczyn (3 w.); należał do dóbr Antowil.

Miestaliszki, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (8 w.).

Miesteliszki, wś, pow. poniewieski, gmina Girsudy (7 w.).

Mieszkałówka, wś i fol., pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (10 w.).

Mieszkałydyma, wś, pow. wileński, gm. Janiszki (10 w.); miała 15 dusz rewiz., należała do dóbr Intury.

Mieszkiany, dwór, pow. szawelski, gm. Popielany (11 w.), Bereśniewiczów 286 dz.

Mieszkinie, wś, pow. szawelski, gm. Podubis (7 w.).

Mieszków, wś, pow. pleszewski. Jan bisk. pozn. poświęca r. 1290 kościół par. p. w. W.W. S. S. i nadaje mu dziesięciny ze wsi: M., Bielejewo i Wolicy, świeżo założonej przez milesa Iwona (K. W., n. 646).

Mieszkowo, dobra, pow. orszański, Hornowskich 366 dz.

Mieszkowszczyzna, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (7 w.), własność Kutkowskich, 60 dz.

Mieszkucie, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Pogiry (6) i Siesiki (6 w.).

Miesztowicze, dobra, pow. wołkowyski, gm. Międzyrzecz, 25 w. od Wołkowyska, własność Bronniców, 231 dz.

Miesztuny, wś, pow. grodzieński, gm. Hudziewicze, 365 dz.

Mieszuki, wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Rajsk, 13 w. od Bielska, 264 dz.

Mieszules, dwór, pow. kowieński, gm. Kroki, 76 w. od Kowna.

Mietiuchowo, wś i dobra, pow. sieński, gm. Rasna, 12 dm., 84 mk. Dobra, Kłosowiczów, 307 dz.

Mietków, *Mytków*, wś nad Horyniem, powiat rówieński, gm. Równe (13 w.), par. praw. Karajewicze (4 w.), 13 dm., 157 mk. W r. 1583 do Klewania, kn. Jurya Czartoryskiego, płaci od 4 ogr., 2 ogr.

Miezocheliszki, dwór, pow. rossieński, gm. Szymkajcie (4 w.).

Mieżańce, wś, pow. wileński, gm. Giedrojcie (7 w.); miała 26 dusz rewiz., należała do dóbr Adamejciszki.

Mieżanka, kol., pow. rówieński, gm. Deraźne, 14 dm., 72 mk.

Mieżany 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski,

gm. Dryświaty (9 w.). Należała do dóbr Dryświaty, później Ciechanowieckiego. 2.) **M.**, wś, pow. święciański, gm. Michajłowska: miała 107 dusz rewiz., należała do dobr Cerkliszki. Na polach około 10 kurhanów.

Mieże, urocz. w dobrach Białogórna, powiat słonimski.

Mieżeraupie, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (6 w.).

Mieżewo 1.) wś nad rzką Skupką, pow. orszański, gm. Olenowicze, 23 dm., 150 mk., cerkiew, młyn. 2.) **M.**, dobra, tamże, ob. *Konstantynowo*. 3.) **M.**, wś, pow. połocki, gm. Woźniesieńsk, cerkiew. Gmina M. nie istnieje obecnie. Własność sukces. Tomasza Wiercińskiego, 175 dz. Do M. należy zaśc. Żmijewka.

Mieżuny, wś, pow. poniewieski, gm. Gulbiny (7 w.).

Mieżyszki 1.) mstko i dobra. pow. poniewieski, gm. Poniewież (12 w.), Komarów 467 dz. 2.) **M**, dwie wsi i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Rogów (15 w.).

Międzychód 1.) niem. *Birnbaum*, miasto pow. W roku 1580 płaci szosu 7 fertonów. Od 32 rzem. po gr. 15, od 12 rybaków po gr. 15, od 7 łan. po gr. 30, od 4 kom. po gr. 6, od 4 bań gorzałcz. po gr. 24, od wyszynku wódki gr. 48, od 2 beczek śledzi po gr. 6. Suma fl. 37 gr. 24. Czopowe za rok od 112 warów każdy war po 12 beczek, beczka oceniona na gr. 30. Pobierano od waru gr. 30. Od 12 warów przy ocenie beczki na gr. 24 po gr. 24, od 504 kwart gorzałki po den. 3, od 3 beczek śledzi po gr. 6. Suma fl. 162 gr. 24. Do M. odnoszą się opracowania: „Vergleichende Uebersicht des Birnbaumer Kreises“, 1838. „Statistische Darstellung des Kreises Birnbaum“, 1861/62. Reinhold Werner, dr.: „Chronik der Stadt und des Kreises Birnbaum oder Geschichte der Staedte Birnbaum, Schwerin, Zirke, Kaehme, Blesen und der zu dem Kreise gehoerigen Doerfer.“ Birnbaum, 1843. 2.) **M.**, wś, pow. wągrowiecki. Wspom. w dok. z r. 1255 jako położona nad jeziorem Kleckiem (K. W., n. 330).

Międzygórze, folw. dóbr Nowojelnia, pow. słonimski.

Międzylesie, wś, pow. węgrowski. Istniała tu parafia, która następnie otrzymała nazwę: Miedzna, miasteczka założonego na obszarze tej wsi.

Międzylesie 1.) dobra, pow. prużański, gm. Matwiejewicze, 45 w. od Prużany, Tokarzewskich z fol. Ostrów i urocz. Krasny Bór, 2247 dz. (1300 lasu). 2.) **M.** *Lewkowicze*, wś, tamże, 33 dm., 397 mk., zarząd gminny, 635 dzies.

Międzyrzecz, miasto, pow. radzyński. W r. 1890 było zapisanych do ksiąg ludności stałej 12,094 mk., obecnych jednak tylko 9858. Śród zapisanych do ksiąg było 742 praw., 1864 katol., 9481 żydów. Ob. Pleszczyński Ad.: „Bojarzy międzyrzeccy stud. etnograf.“ (Bibl. Wisły, t. 9, Warszawa, 1893).

Międzyrzecz, wś i dobra, pow. wołkowyski, gm. Międzyrzecz, 23 w. od Wołkowyska. Wś ma 22 dm., 239 mk., zarząd gminny, kościół katol., szkoła, 548 dz. włośc., 35 kośc. Dobra, w części Machwiców, 433 dz., Sokołowskich i Laudańskich 122 dzies. Gmina obejmuje 60 miejscowości, 620 dm. włośc. (88 innych), 5438 mk. włościan, uwłaszczonych na 5302 dz. Nadto w gm. jest 35 dz. kośc. i 8057 dz. większej posiadłości.

Międzyrzecz 1.) mstko, pow. ostrogski, gm. Kuniów, 3 w. od Ostroga, 263 dm., 951 mk., cerkiew murow. z r. 1866, przerobiona z kościoła, szkółka cerk., młyn wodny, gorzelnia. Cerkiew fil. we wsi Luczyn (2 w.). M. istniał już w r. 1544. W r. 1577 sioło zamku ostrogskiego, płaci od 4 dym. na ćwierc., po 5 gr., 3 ogr. po 2 gr. W r. 1583 ks. Konst. Ostrogski wnosi od 2 dym., 2 ogr., 2 kół waln. 2.) **M.**, mstko, pow. rówieński, gmina Międzyrzecz, 45 w. od Równego, 236 dm., 3040 mk., cerkiew drewn. z r. 1848 uposażona 224 dz. Do par. praw. należą wsi: Bokszyn, Charucza Wielka, Dyweń i Zastawie. Gmina obejmuje 51 miejscowości, 923 dm. włośc. (505 innych), 14,299 mk. włościan, uwłaszczonych na 16,796 dz. Niegdyś własność ks. Koreckich. W r. 1577 wnosi od 11 dym. rynk. po 4 gr., 119 dom. ulicz. po 2 gr., 65 dm. na roli po 20 gr., 30 ogr. po 6 gr., 20 ogr. po 2 gr., 4 rzemieśln. po 4 gr. W r. 1579 ks. Bohusz Korecki zapisuje M. z zamkiem synowi Joachimowi. W r. 1658 Leszczyńskiego, wwdzica derpskiego.

Międzyrzecz, ob. *Meżereczie*.

Międzyrzecz, miasto pow., nad Obrą. Dawny gród wielkopolski. Według dok. z r. 1251 mają tu swój dom bracia szpitalni św. Jana Jerozolimskiego. Akt z r. 1259 ujawnia istnienie kościoła św. Wojciecha, do którego należy wieś, dziś zwana Wojciechowo. Przy mieście jest gród (castrum), most na Obrze. Pleban kościoła ma prawo łowić bobry po obu brzegach Obry, w obrębie wsi kościelnej. W akcie wspomniany jest wójt i obywatele miejscy. Pleban występuje już w dok. z r. 1232. Powiat międzyrzecki (mezerecensis) wspom. w dok. z r. 1256. Kasztelanowie najdawniejsi są: Theodoricus r. 1230, Nicholaus 1245, Johannes 1259 (jako nieżyjący już), comes Svantemir 1260, Martinus 1261, comes Sanzivoyus 1260 — 1282, comes Beniamin 1269, Dyrsizlaus 1287, jako zmarły wspom. w dok. z roku 1307, Wislaus 1293 (syn poprzedniego), (K. W. n. 126, 137, 248, 297, 375, 379, 385, 391, 458 i inne). W r. 1580 płacono tu: z działu Andrzeja Krzyckiego od 2 łan. po gr. 30, Krzysztofa Szlącza od 1 łanu gr. 30. Z miasta szosu fl. 25 gr. 18, od 54 ćwierci ról miejskich po gr. $7\frac{1}{2}$, od 6 bań go-

rzał. po gr. 24, od 12 kom. po gr. 12, od 52 sukienników po gr. 30, od 9 krawców po gr. 30, od 10 szewców po gr. 30, od 11 piekarzów po gr. 60, od 4 rzeźników ubogich po gr. 30, od 3 bednarzy po gr. 30, od 4 kowali po gr. 30, od złotnika ubogiego po gr. 30, od farbiarza po gr. 30, golarza gr. 60, łucznika gr. 30, od 2 powroźników po gr. 30, kołodzieja gr. 30, od 4 kuśnierzów po gr. 30, od 2 tkaczów po gr. 30, cieśli gr. 30, od piły gr. 15, folusza gr. 15. Młyny królewskie od kół 10 po gr. 24. Suma fl. 179 gr. 21. Czopowe przez rok od 220 warów (każdy po 15 beczek); przy ocenie beczki na gr. 36, po 2 den. od grosza, uczyni fl. 2 od waru, ogółem fl. 440. Od 11 beczek wina krosnieńskiego po gr. 24, od 12 barył miodu warzonego po gr. 4, od 1312 kwart wódki po den. 3, od 23 beczek śledzi po gr. 6. Suma fl. 641 gr. 29. Cło przez rok 1580 wyniosło fl. 25 gr. 17. Do M. odnoszą się: „Mappa wymierzenia miasta y przedmieścia M. w Wielkiej Polsce w r. 1780, pod dyrekcyą architekta krajowego króla pruskiego Jmci Szulca, wymierzona od Harnisza, inżeniera". Praca ręczna na wielkiem płótnie (w Bibl. Tow. Przyj. Nauk w Poznaniu). Gaebel: „Ueber Gruendung und Verfassung der Stadt Meseritz". Posen, 1840. Sarg Adolf: „Materialien zu einer Geschichte der Stadt Meseritz. I Beitrag. Die Gruendung und Verfassung der Stadt Meseritz". Tremessen, 1875. II. Beitrag, 1877. III Beitrag. Thl. 1, 2. „Die finanziellen Verhaeltnisse". Tremessen, 1881/82. Ruiny zamku w M. w albumie do Edw. hr. Raczyńskiego. Wspom. Wielkop. Optatus, Benedictus, Pastor w M. W książce pod n. 2307, w bibliotece ks. Prusinowskiego był katechizm M. Lutra z r. 1529. Na końcu przydany manuskrypt z r. 1527, o 16 kartkach z napisem: „Benedictus Optatus ecclesiastes olim in Mezrzic, Georgio pastori ecclesiastico in recentiori Boleslavia, suo in Dno fratri". Programmy szkoły realnej w M. 1840 — 68. Programmy tejże szkoły zamienionej na gimnazyum królewskie. 1869 — 89. Marg. Rud.: „Geschichte der hoeheren Lehranstalt zu Meseritz, waehrend ihres funfzigjaehrigen Bestehens". Meseritz, 1883, str. 57. Allihn, H.: „Die Evangelischen in Meseritz und ihr Gotterhaus". Halle, 1884. Danysz: „Die Katholische Pfarr-Kirche und der Magistrat in Meseritz von der Reformation bis 1744, nach dem Archiv der kathol. Pfarrkirche dargestellt". Program król. gimn. z r. 1886, str. 23. „Statuten und Buecher-Verzeichniss des wissenschaftlichen Vereins zu Meseritz", 1857. „Grundgesetze des zu M. gestifteten Vereins fuer Erziehung armer verlassener Kinder des Grossherzogthums Posen", 1835. Kreis-und Wochenblatt des Kreises und der Stadt Meseritz IV Jahrg, F. W. Lorenz, 1845. Zarhert, Prediger: „Nachrichten von der Stadt M." (Meyers Zeitsch. f. d. Gesch- u. Landeskunde der Prov. Posen", 1882). Kade, G.: „Die losen Versteinerungen des Schanzenberges bei M.", 1859, tabl. 4. Kade Carl.: „Gruendung und Name von Stadt und Schloss Meseritz". Meseritz, 1894, str. 85. „Karte des Meseritzer Kreises", 1836.

Międzyrzecz, r. 1376 *Mezserscherze*, wś, pow. pszczyński. R. 1376 w Bytomiu Jonosch Czeczke sprzedaje swe dziedzictwo w M., bisk. krak. za 40 grz. (Kod kat. krak., II, 60).

Miękowo, r. 1252 *Milacoviza*, w XVI wieku *Mijakowo*, wś, pow. poznański. Dawna własność klasztoru w Owińskach, wspom. w dok. z roku 1252 i 1280. W r. 1580 mniszki płacą tu od 2 łan., 1 zagr.

Mięsy, r. 1252 *Mesevo*, wś, pow. grójecki. Dziesięciny z tej wsi nadał Bogufał bisk. pozn. r. 1252 kościołowi w Górze (Kalwaryi). R. 1579 wś Miesy należy do par. Jasiniec.

Miętkie, r. 1578 *Miekkie*, wś, pow. hrubieszowski. W r. 1578 wś w par. Tyszowce. Mikołaj i Joanna Modryńscy płacą tu od $5^3/_4$ łan., 4 zagrod., 2 kom. W r. 1890 gmina M. miała 4200 mk. stałych, śród nich 2856 praw., 1271 katol., 73 żyd.

Migańce 1.) wś, pow. poniewieski, gm. Pompiany (16 w.). 2.) **M**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Pupany (7 w.).

Migany, pow. trocki, gm. Kronie. Pod wsią nasyp, długi do 20, szeroki do 7 a wysoki około 10 saż. Na wierzchu zagłębienie.

Migdaliszki 1.) zaśc., pow. poniewieski, gm. Birże (2 w.). 2.) **M.,** zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (5 w.).

Migiszki, okolica, pow. wiłkomierski, gmina i par. Owanta (5 w.), 32 w. od mta pow. Mają tu Giedrojciowie 20 dz., Krzywiecowie 22 dz., Leontiewowie 86 dz., Perzyńscy 30 dz., Sawiccy 65 dz. W r. 1788 Dominika i Wawrzyńca Sawickich.

Migowo, *Migów*, wś i dobra nad Niemnem, pow. grodzieński, gm. Żydomla, 16 w. od Grodna. Wś ma 167 dz.; dobra, Katarzyny Brosse, 480 dz. W r. 1558 należy do wójtowstwa sowoliskiego, we włości dworu kotrańskiego, ekon. grodz. We wsi było 15 włók gruntu średniego, wszystkie na służbę ciągłą. Poddani mieli 58 wołów, 30 koni; płacą (oprócz owsa z odwozem) 7 kóp 6 gr.

Migulino, fol. dóbr Klimowicze, pow. sieński.

Mihłany, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Mijakówka, kol., pow. łucki, gm. Rożyszcze, 9 dm., 46 mk.

Mikajcie 1.) wś pow. rossieński, gm. Mańkuny (2 w.). 2.) **M.,** okolica, pow. szawelski, gm. Podubis (8 w.).

Mikaliszki 1.) wś, pow. wiłkomierski, gm. Dziewałtowo (Konstantynów 4 w.). 2.) **M.,** zaśc., tamże, gm. Szaty (6 w.).

Mikańce 1.) okolica, zaśc. i os. młyn., pow. kowieński, gm. Aleksandrowska Słoboda, 20 i 25 w. od Kowna. Mają tu: Borowscy 11 dz., Kojałowiczowie 24 dz., Królikowscy 269 dz. (110 lasu), Łoginowowie 30 dz., Piotrowscy 243 dz, Pogirscy 9 dz., Ponkraszewy 120 dz., Rafanowiczowie 165 dz., Stankowiczowie 4 dz. 2.) **M**, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (7 w.).

Mikanowice, ob. *Nękanowice*.

Mikanowo, r. 1258 *Mycanovo*, wś, pow. nieszawski. Bogusza, syn Mieczsława zapisuje testamentem włości swe: Powsino, Lubanie, M., Kucerz, Nowygród, Sitno, Rudaw, Pomorzany, Młyn, biskupowi włocławskiemu, zastrzegając dożywocie dla żony Ludmiły. Biskup Wolimir dobra te ustąpił drogą układu klasztorowi sulejowskiemu. W r. 1288 klasztor byszewski objąwszy chwilowo posiadłości sulejowskiego zrzeka się na rzecz biskupa włocław. praw do tych włości (Ulanow. Dokum. kujaw., 193).

Mikany 1.) wś, pow. poniewieski, gm. Girsudy (8 w.). 2.) **M.**, wś, pow. szawelski, gmina Skiemie (6 w.).

Mikiańce 1.) wś, dobra, fol. i okolica, pow. wiłkomierski, gm. Rogów (14 w.), 39 w. od mta pow. Mają tu: Adamowiczowie 31 dz., Mackiewiczowie 87 dz., Surwiłłowie 23 dz., Jakucewiczowie 72 dz. 2.) **M.**, wś, tamże, gm. Siesiki (7 w.).

Mikiciany, pow. kaniowski. Ob. *Mikitianie*.

Mikicin, wś, dobra i fol., pow. białostocki, gm. Jaświły, 50 w. od Białegostoku. Wś ma 849 dz. (ze wsią Jaświłki Moniuszki); dobra, własność Moniuszków, z urocz. Zawojny i Sybir, 1007 dz.; fol. Dziekońskich, 40 dz. R. 1493 Aleksander w. ks. lit. nadaje Janowi Sławskiemu „terram dictam Mikitinski super fluvio Mikicina“ (Kapica, Herbarz, 376).

Mikick, *Mykick*, wś, pow. kobryński, gmina Bezdzież, 71 w. od Kobrynia, 614 dz.

Mikielewszczyzna, dobra, pow. sokólski, gm. Makowlany, własność Wańkowiczów (poprzednio Kleczkowskich), 726 dz. Do dóbr należą fol.: Awuls Stary i Nowy, 449 dz.

Mikielowszczyzna al. *Mikielówka*, w dok. *Mikielewicze*, wś i dobra, pow. grodzieński, gm. Mosty, 59 w. od Grodna. Wś ma 64 dm., 842 mk., kościół katol., 1209 dz. włośc.; dobra, Buttowt-Andrzejkowiczów, z folwark. Starzynka i Owczarnia 970 dz. W r. 1558 należy do wójtowstwa jelnieńskiego, we włości dworu mostowskiego, ekon. grodzieńskiej. We wsi było 45 włók „gruntu podłego“, z tego 1 na wójta, 4 wł. na dwóch służek, 2 wł. na tractwo do tarcic mostowych, 1 na bednarza, 1 na gumiennika, 1 na osadę i 35 wł. na służbę ciągłą. Poddani mieli 136 wołów i 61 koni. Z włók ciągłych i osadn. płacą (oprócz owsa z odwozem) 14 kóp i $^1/_2$ gr.

Mikiery, okolica, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (14 w.).

Mikiforyszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (3 w.).

Mikiszki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (2 w.). 2.) **M.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Wirbaliszki (9 w.).

Mikitianie, mylnie *Mikiciany* (t. VI, 394), wś, pow. kaniowski, gm. Olchowiec, st. poczt. Bohusław i Mironówka (5 w.), 43 w. od Kaniowa, 152 dm., 842 mk., cerkiew, szkółka cerk., 3 wiatraki

Mikitsk, ob. *Mikick*.

Mikity, okolica, pow. telszewski, gm. Ginteliszki (11 w.), 32 w. od Telsz. Mają tu: Wiszniewscy 48 dz., Dargużowie 29 dz., Małachowscy 50 dz., Mickiewiczowie 16 dz., Pacewiczowie 23 dz., Piotrowiczowie 37 dz.

Mikitycze, *Nikitycze*, dobra, pow. prużański, gm. Mikitycze, 10 w. od Prużany, Trembickich, z fol. Bałabanówka i Skopówka, 1767 dz. Gmina obejmuje 26 miejscowości, 214 dm. włościań. (24 innych), 2677 mk. włościan, uwłaszczonych na 3621 dz. Nadto w gminie jest 66 dz. cerk. i 3228 większej posiadłości. Zarząd gminy we wsi Smolany. W r. 1563 wś należy do wójtowstwa mikityckiego, we włości dworu dobuczyńskiego, w ekon. kobryńskiej. We wsi było 49 włók gruntu średniego, z tego 2 wolne na ciesielstwo, z pozostałych wnoszą 79 kóp 19 gr. Do wójtowstwa należały wsi M., Dołhe, Smolany, Zahorze.

Mikluny, fol., pow. poniewieski, gm. Poniewież (8 w.).

Mikluszowice, wś, pow. bocheński, ob. *Męcina*.

Mikłasze 1.) wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Orla, 204 dz. 2.) **M.**, wś, pow. słonimski, gm. Rohotna, 75 dz.

Mikłasze, wś nad rz. Połtawą, pow. ostrogski, gm. Siemienów, 50 w. od Ostroga, 161 dm., 1047 mk., cerkiew drewn. z r. 1756, szkółka od r. 1845, młyn. Wś należy obecnie do bractwa św. Cyryla i Metodego w Ostrogu.

Mikłaszewo 1.) os., pow. słonimski, gmina Zdzięcioł, 69 dz. 2.) **M**, wś, pow. wołkowyski, gm. Tarnopol, 63 w. od Wołkowyska, 355 dz.

Mikłaszów, wś, pow. lwowski. Według lustracyi z r. 1565 wieś zostawała w dzierżawie Anny Wolskiej, kasztelanki sandom. Było 41 kmieci na $20^1/_2$ łan., pop zł. 2, karczmarzów 8 po grz. 2 (zł. 25 gr. 18), podsadków 12. Od zabitego bydlęcia płacono po gr. 1, co czyniło do 3 zł. rocznie, paśne od wołów pędzonych z Podola do Lwowa zł. 10 rocznie. Stawki dwa co 3 lata zł. 45, młynek zł. 4. Do gumna fol. zwieziono: żyta kóp 512 (3 kóp 4 korce), pszenicy 214, jęczmienia 105, owsa 160, tatarki 60, grochu 15, prosa 10, siana stogów 5. Ogółem dochodu zł. 400 gr. 12.

Mikłaszowce, wś i folw., pow. grodzieński, gm. Dubno, 110 dz. Fol. należy do dóbr Kługinówka.

Mikły, wś, pow. nowoaleksandrowski, gmina Oknista (1 w.).

Mikniszki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Wirbaliszki (10 w.).

Mikniuny, wś, pow. poniewieski, gm. Naciuny (9 w.).

Mikoldeja, fol, pow. szawelski, gm. Wieksznie (6 w.).

Mikołajciszki, wś, pow. poniewieski, gmina Czypiany (8 w.).

Mikołajciuny, wś, pow. szawelski, gm. Janiszki (4 w.).

Mikołajew, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (18 w.).

Mikołajewo *Godyszewo*, dobra, pow. bielski gub. grodz., gm. Oleksin, 27 w. od Bielska, Kastalskich, 391 dz.

Mikołajkiszki, dwór, powiat nowoaleksandrowski, gm. Kwietki (9 w).

Mikołajów, mstko, pow. oszmiański. Niegdyś Ościków (Ostyków), od których nabywa r. 1555 kn. Łukasz Bolesławowicz Świrski, ststa krewski, następnie ciwun berżański. Wdowa po nim zapisuje M. córce Stanisławowej Fursowej, marszałkowej oszmiańskiej. Następnie od Krzysztofa Świrskiego nabywa M., Mikołaj Krzysztof Radziwiłł; r. 1597 zapisuje synowi Janowi Jerzemu. Od Radziwiłłów przechodzi do Kiszków. Cerkiew budował w świeżo założonem mieście Mikołaj Kiszka r. 1629.

Mikołajów 1.) wś, pow. brodzki. W r. 1578 płaci od $4^1/_2$ łan., pop, pogłówne od 4 żydów po fl. 1, zagrodnicy, komornicy i łan popa spustoszone przez Tatarów. W pobliżu był też Mikołajowiec (2 łany), również spustoszony. 2.) **M.**, miasto, pow. żydaczowski. W r. 1578 płaci tu Jerzy Mniszek, szosu fl. 12 gr. 8, od rzem. 2, piekarzy 2, kom. 1, domów ulicznych 37, tkacza, garncarza, kowala, komorn. 5. Czopowe fl. 14.

Mikołajowice, wś, pow. tarnowski. R. 1329 trzej dziedzice z tej wsi potwierdzają sprzedaż sołtystwa w ich wsi Ratnowie (Ratnawy) i nadają nowemu nabywcy różne prawa (Kod. mał., t. II, 270).

Mikołajuńce, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (10 w.).

Mikołajuny 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (5 w.). 2.) **M.**, wś i dobra, pow. poniewieski, gm. Linków (3 w.). Dobra, własność Karpiów, z fol. Linkowiec Górny i Dolny i Rymkuny 817 dz.

Mikorzyce, wś, pow. piotrkowski, ob. *Parzno.*

Mikorzyn, r. 1246 *Micorino*, fol., pow. nieszawski. Wspom. w dok. z r. 1246 jako włość książęca (Ulanow. Dok. kujaw., str. 125). Wchodził następnie w skład dóbr Włoszyca.

Mikorzyn, r. 1360 *Micorszymo*, wś, pow. ostrzeszowski. W dok. z r. 1360 śród włości bisk. wrocławskiego. Stała pustką (K. W., n. 1432). Do głośnych, tu znalezionych kamieni z napisami, odnoszą się prace: „O kamieniach Mikorzyńskich“ (Bibl. Warsz , 1872 r., III, 470). Małecki Ant.: „Co rozumieć o runach słowiańskich i o autentyczności napisów na Mikorzyńskich kamieniach“ (Roczniki Towarz. Przyjac. Nauk, Poznań, 1872 r., t. VII). Szulc Kazim., dr.: „Autentyczność kamieni Mikorz. zbadana na miejscu“ (tamże, t. IX, 1876). „Kamienie mikorzyńskie“, przez F. M. Sobieszczańskiego (Tygodnik illustr., 2 grudnia 1873 r., 60).

Mikowicze, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (28 w.).

Miksodzie, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (14 w.).

Mikszyszki 1.) wś, pow. kowieński, gm. Żejmy, 45 w. od Kowna. 2.) **M**, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (4 w.).

Mikucie, dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (2 w.) i Widze (4 w.).

Mikuciszki, folw., pow. wiłkomierski, gmina Wieprze (2 w.).

Mikulcze, wś, pow. telszewski, gm. Masiady (3 w.).

Mikule, wś, pow. rossieński, gm. Chwejdany (Konstantynów (12 w.).

Mikulicze 1.) wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Rohacze, 233 dz. 2.) **M.**, wś, pow. klimowicki, gm. Szumiacze, 26 dm., 198 mk.

Mikulicze 1.) wś, pow. kijowski, gm. Hostoml, st. poczt. Borszczahówka (31 w.), 38 w. od Kijowa, 133 dm., 1252 mk., cerkiew. Dobra, w skład których wchodzą: M., Mirockie, Pilipowicze i Rudnia Babińska, należą od r. 1873 do Astachowych, mają 11,244 dz. (8646 dz. lasu). 2.) **M.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Mikulicze, 15 w. od mta pow., 108 dm., 782 mk., cerkiew, szkoła. Gmina obejmuje 55 miejscowości, 1198 dm. włośc. (323 innych), 9714 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,781 dz. W r. 1545 Olechna Meleszkowicza i jego braci. W r. 1577 Chwiedorowa Wasiliowa Mikulicka, płaci od 8 dym. dorocz., 6 ogr. po 4 gr., 1 koła wieśn. 12 gr., a r. 1583 Wasili Mikulicki od 11 dym., 4 ogr., 9 ogr., 2 kom., 1 koła w. 3.) **M**, wś nad Łuhem, tamże, gm. Werba, 7 w. od Włodzimierza, 72 dm., 228 mk., cerkiew. Należała do dóbr biskupstwa włodzimierskiego. W r. 1577 Fiedosiej, władyka włodzimierski, wnosi od 14 dym., 7 ogr , a w r. 1583 od 8 dym., 5 ogr., 3 komorn., 3 komorn., 1 popa, 3 bojarów, 5 rybitwów.

Mikuliczyn, ob. *Delatyn.*

Mikulin, wś, pow. brzeziński. Domysł wydawcy Kod. małop. (t. I, 15), iż tu odbył się wielki wiec r. 1212 nie daje się uzasadnić. Prawdopodobnie działo się to w Mąkolnie Kujawskim.

W dok. z r. 1278 i 1334 śród posiadłości klasztoru w Jeżowie (K. W., n. 477, 1131).

Mikulin 1.) *Mikulino*, wś, pow. czauski, gm. Hory, 28 dm., 180 mk. 2.) **M.**, mstko, powiat orszański, 179 dm. drewn., 929 mk. (209 katol., 414 żydów), cerkiew murow., 3 domy modl. żyd., zarząd gminny, szkoła. W XIV w. wymienione w liczbie miast litewskich; r. 1430 należy do Świdrygajły. Dobra, od r. 1880 Prokopowiczów, z Borkowem 3421 dz. (2352 lasu), dwa młyny. Gm. obejmuje 110 miejscowości, 1028 dm., 6233 mk. włościan (1622 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 11,047 dzies. Dobra miały 32,051 dz.

Mikulin 1.) wś nad Horyniem, pow. rówieński, gm. Tuczyn, par. praw. Horyńgród (2 w.), 22 w. od Równego, 56 dm., 566 mk. W r. 1570 Jarofieja Hoskiego (Hojskiego), który w r. 1577 wnosi od 13 dym, 7 ogr. W r. 1583 wdowa po nim płaci od 20 dym., 11 ogr., 9 komorn. 2.) **M.**, wś nad Chomorem, pow. zasławski, gm. Łabuń (7 w.), st. poczt. i dr. żel. Połonne (23 w.), 40 w. od Zasławia, 182 dm., 1177 mk., cerkiew drewn. uposażona 35 dz. z nadania Swiejkowskiego r. 1800, szkółka cerk od r. 1864. Do par. praw. należy wś Karpiłówka. W r. 1583 do Łabunia, Krzysztofa Łabuńskiego, płaci od 8 dym., 8 ogr., 2 kół waln., 1 stępn. W r. 1589 spustoszona przez Tatarów.

Mikulińce, kol., pow. żytomierski, gm. Barasze, 17 dm., 105 mk.

Mikulinki, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Mikulino, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Mikułów, r. 1260 *Miculow*, niem. *Nicolai*, miasto na Szląsku. W dok. z r. 1228 „Andreas castell. de Miculow" (Kod. dypl. pol., III, 17). R. 1260 występuje Jan kasztelan „de Miculow" (Kod mał., II, XL).

Mikułowice, wś, pow. opatowski. Tablica erekcyjna kościoła ma datę r. 1317 (Spraw. kom. hist. sztuki, VI). Wieś wspom. w dok. z r. 1328. W r. 1578 na 8 łanach siedzi pięciu właścicieli mających 16 osadników (na półłanach). Co do kościoła ob. *Wojciechowice* (t. XIII, 741).

Mikuszewo, wś, pow. wrzesiński. Kościół tutejszy, p. w. św. Małgorzaty i św. Katarzyny, pierwotnie parafialny, r. 1660 został przyłączony jako filia do Czeszewa. Wymienia go Lib. Ben. z r. 1510. Nowy kościół drewniany wzniósł r. 1756 dziedzic Czeszewa i M. Jan Zabłocki.

Mikutajcie 1.) mylnie *Mikutyszki* (t. VI, 416), wś, pow rossieński, gm. Jurborg (10 w.). 2.) **M.**, wś, pow. szawelski, gm. Krupie (15 w.). 3.) **M.**, *Mikunajcie*, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Rogów, własność Ordów 20 dz.

Mikutele, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (15 w.).

Mikuże, wś, pow. rossieński, gm. Szweksznie (7 w.).

Milacza, wś, pow. rówieński, gm. Wysock, par. praw. Udryck (8 w.), 147 w. od Równego, 42 dm., 271 mk.

Milan, dawna nazwa obszaru leśnego w puszczy ostrołęckiej, wspom. w dok. z r. 1395 (Kapica, Herbarz, 325). Na jej obszarze powstały wsi drobno szlacheckie dotąd istniejące: Dąbek, Filochy, Gumki, Żochy i wiele innych zapewne, które nie zachowały w swem nazwisku pierwotnego miana obszaru. W spisach z r. 1578 prócz wymienionych powyżej są: Dobki-Milan mające w 7 działach 11 łanów Należały do parafii Czerwin.

Milanów, ob. *Willanów* (t. XIII).

Milanówek, r. 1580 *Milanowo Rabstin*, wś, pow. błoński. Zapewne ztąd pochodził Mikołaj „de Milonów" podskarbi ks. Ziemowita, w dok. z r. 1350 (K. W., n. 1301). W r. 1580 Krzysztof Chlewieński, płaci od 1 łanu. Obecnie obszar dworski rozparcelowany na drobne działki, dla budowy letnich willi. Urządzono tu przystanek dr. żel. warsz.-wied.

Milanowicze, mstko, pow. kowelski, gm. Koszary Stare (6 w.), 17 w. od Kowla, 156 dm., 1322 mk., cerkiew. W r. 1570 w posiadaniu kn. Andrzeja Kurbskiego, który r. 1583 wnosi od 4 dym. rynk. po 6 gr. 37 dom. uliczn po 4 gr., 9 chałup nędznych po 2 gr., 18 łanów, 2 kom., 3 rzem. W r. 1589 wniesiono 6 fl. 10 gr. szosu, z 18 łanów po 30 gr. 18 fl., od komorn., rzem. 1 fl. 27 gr., razem 27 fl. 4 gr.

Milanowo, dwór, pow. rossieński, gm. Kroże (9 w.), Milanowskich 28 dz.

Milaszów, kol., pow. łucki, gm. Silno, 70 w. od Łucka, 40 dm., 199 mk.

Milatycze, folw. dóbr Wojciechowszczyzna, pow. grodzieński.

Milatycze, r. 1469 *Myelothicze*, wś, powiat lwowski. Jakób Romanowski przedstawił r. 1469 nadanie wieczyste Władysława ks. Opolskiego na wsi: Mikulino i Milatycze w pow. lwowskim. W r. 1515 należy do dóbr Wągleńskich, spalona; karczma daje 6 gr. W r. 1578 wchodzi w skład dóbr Stan. Żołkiewskiego. Jakób Jordan płaci tu od 14$^1/_2$ łan., 4 kom.

Milatyn, fol. dóbr Hubeńszczyzna, pow. czerykowski.

Milatyn 1.) wś, pow. ostrogski, gm Sijańce, 16 w. od Ostroga, 216 dm., 1816 mk., cerkiew drewn., kaplica katol., szkoła ludowa od r. 1877, młyn parowy. Cerkiew fil. we wsi Poczepki. W r. 1583 Iwan Czaplicz Szpanowski wnosi od 10 dym., 13 ogr., 3 ogr. Obecnie są tu działy: Sawickich, Nowickich, Sosnowskich, Krzyżanowskich, Karczewskich, Rupniewskich, Nienadkiewiczów. 2.) **M.**, mstko nad rzką Muławicą, pow. włodzimierski, gm. Poryck, 41 w. od mta pow., 63 dm., 391 mk., cerkiew, dom modl. żyd., młyn wodny. W r. 1570 wnoszą pobór: Fiedorowa Bokiejowa i Awryło Bokiej. W r. 1577 Filip Bokiej płaci od 7 dym. po 10 gr., 19 ogr.

po 2 gr., a Chwiedorowa Bokiejowa od 9 dym., 20 ogr. W r. 1583 Jan Bokiej płaci od 44 dym., 13 ogr., 1 koła dorocz., 1 popa, a Filip Bokiej Pieczychwostski, od 14 dym., 10 ogr., 4 ogr.

Milcza 1.) *Stara*, wś, pow. homelski gm. Homel, 75 dm., 435 mk. 2.) **M.** *Nowa*, słoboda, tamże, 154 dm, 707 mk., wiatrak.

Milcza 1.) *Mała*, wś, pow. dubieński, gmina Werba, 17 w. od Dubna, 26 dm., 174 mk., cerkiew murow., wzniesiona około 1640 r. przez dziedzica Aleks. Jełowieckiego, szkółka. Do par. praw. należą wsi: M. Wielka i Tady. Cerkiew fil. w Piratynie. W r. 1570 własność Dymitra Jałowickiego. Był tu monaster męzki, założony przed r. 1602, uposażony przez Jełowickich r. 1622. W XVIII w. monaster został unickim, oddany bazylianom. Wś należała do Jełowieckich. 2.) **M.** *Wielka*, wś, tamże, 18 w. od Dubna, 47 dm., 287 mk. 3.) **M.**, kol., tamże, 19 dm., 150 mk.

Mile *Janowdowo*, dwór, pow. rossieński, gm. Kołtyniany, Rodowiczów 33 dz.

Milejczyce, mstko, pow. brzeski gub. grodz., gm. Rohacze, 61 w. od Brześcia, 3598 dz. miej. i 126 dz. cerk.

Milejki 1.) wś, pow. słonimski, gm. Kossowo, 48 w. od Słonima, 716 dz. 2.) **M.**, okolica, pow. kowieński, gm. Wilkija (12 w.). Mają tu Witkiewiczowie 113 dz., Pacewiczowie 10 dz., Twirbutowie 30 dz. 3.) **M.**, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Jużynty (2 w.). 4.) **M.**, okolica, pow. telszewski, gm. Gadonów (17 w.), Janowskich 30 dz. 5.) **M.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Wiżuny (5 w.).

Milejkiszki, dwór, pow. rossieński, gm. Taurogi (7 w.).

Milejków, wś i dobra skarb. pow. oszmiański, gm. Krewo (8 w.); miała 107 dusz rewiz. Dobra należą do Filipowa.

Milejów 1.) r. 1229 *Maleovo*, r. 1282 *Miliow*, wś, pow. piotrkowski. Nadany r. 1176 klasztorowi sulejowskiemu. W dok. z r. 1229 śród włości klasztoru (Kod. mał., II, 43). Na mocy ugody zawartej r. 1282 w Henrykowie, klasztor sulejowski ustępuje prawa patronatu nad kościołem mającym stanąć (w miejsce kaplicy?) w par. św. Marcina, w M. wsi należącej do klasztoru sulejowskiego, i osadzonej wtedy właśnie na prawie niemieckim. Opat sulejowski wyznacza dla plebana 2 łany. Z innych łanow klasztor witowski pobierać ma „pro antiqua ecclesia beati martini" po mierze żyta i owsa (Kod. dypl. pol., III, 132). 2.) **M.**, wś, pow. chełmski. W r. 1676 należy do par. w Łęcznie. Jan Węgliński płaci tu od 6 osób z rodziny i 59 poddanych. „Rel. Gabriel Machowic ritus graeci presbiter" od 4 osób.

Milejowice, r. 1442 *Miliejowicze*, wś, pow. opatowski. Własność klasztoru św. Krzyża wedle dok. z r. 1442. W r. 1578 w części klasztornej jest 3 os., 1 łan., 3 komorn., 5 komorn. ubogich.

Milejówka, *Miliwka*, wś i dobra, pow. bychowski, gm. Osowiec Cerkiewny, 44 dm., 198 mk. Dobra, Potapowiczów, 2937 dz. (2010 lasu), młyn.

Mileniszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (9 w.).

Mileńki, okolica, pow. sokólski, gm. Zubryca, 64 dz.

Milenkowce 1.) okolica, pow. sokólski, gm. Makowlany, 56 dz. 2.) **M.**, wś, tamże, ob. *Mińkowce*.

Milewicze, *M. Stare* i *Nowe*, wś i dwa fol., pow. słonimski, gm. Kuryłowicze, 35 w. od Słonima. Wś ze wsią Łancewicze 1142 dz.; fol. M. Stare 655 dz, rozparcelowany pomiędzy włościan; fol. M. Nowe, własność Witkowskich, 314 dz.

Milewo 1.) wś nad rz. Ruź, pow. ostrołęcki. R. 1414 Jan ks. mazow. nadaje 30 łan. zw. Milewo pewnemu Michałowi (Kapica, Herbarz, 266). 2.) **M.**, r. 1432 *Milewo Skiejtowstok*, wś, pow. szczuczyński. R. 1432 sprzedaje ks. Władysław 30 łan. ziemi nad rzką Skiejtowstok w ziemi wizkiej za 30 kóp, pięciu dziedzicom z Milewa (Kapica, Herbarz, 269). 3.) **M.**, wś, pow. makowski, ob. *Bolesty*. 4.) **M.**, ob. *Kruszewo* i *Łubnica*.

Milewo, os., pow. białostocki, gm. Przytulanka 91 dz.

Milewskie, wś, pow. białostocki, gm. Obrębniki, 28 w. od mta pow., 799 dz. Na polach wsi kurhan.

Milewszczyzna, fol., pow. sokólski, gmina Trofimówka, Salzmanów 89 dz.

Milgiedzie 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (16 w.). 2.) **M.**, wieś i dwa zaśc., tamże, gm. Antuzów (10 w.).

Milgowdzie, dwór, pow. rossieński, gm. Botoki (10 w.), 55 w. od Rossień. Mają tu Gojżewscy 30 dz., Kasperowiczowie 20 dz.

Milica, wś, pow. konecki, par. Skarzysko. Odbywa się tu r. 1173 wiec przy boku księcia Kazimierza (Kod. dypl. pol. III, 10).

Milica, chutor, pow. owrucki, gmina Worobie Nowe, 12 dm., 72 mk.

Milicz, ob. *Mielice*.

Miliszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Popiele (3 w.).

Miliwka, pow. bychowski, ob. *Milejówka*.

Milkanowicze, wś, pow. słonimski, gm. Czemery, 12 w. od Słonima, 28 dm., 259 mk., cerkiew, szkoła, 913 dz. włośc. (ze wsią Siergiejewicze), 55 cerk. Na płn.-wschd od wsi, na polach fermy Sokołowo, horodyszcze, mające około 58 saż. obwodu, otoczona wałem z ziemi.

Milkinięta, pow. oszmiański, należą do hr. Chreptowiczów (nie Chrapowickich).

Milkiszki, wś, pow. rossieński, gm. Erżwiłek.

Milkonty, wś, pow. telszewski, gm. Żorany.

Milkowce, wieś i urocz., pow. wołkowyski, gm. Werejki, 149 dz.

Milkowszczyzna 1.) dobra, pow. grodzieński, gm. Skidel, 40 w. od Grodna, Mozolewskich, 985 dz., kaplica katolicka. W roku 1558 dwór królewski w ekon. grodz. Miał 10 włók roli i 1 wł. 4 morgi sianożęci. W r. 1641 wś osocznicka w leśnictwie jezierskim. Było tu 4 osoczników na półwłóczkach. Nadto 5 ludzi osiadłych na 85 morg, który winni płacić 7 kóp 44 gr. 2.) **M.,** wś i urocz., tamże, gm. Kamionka, 199 dz.

Milowce, wś, pow. grodzieński, gm. Kamionka, 126.

Milszuny, wś, pow. poniewieski, gmina Kibury (5 w.).

Miluki al. *Miłuki*, wś, pow. grodzieński, gm. Sobolany.

Milukiszki, zaśc., pow. poniewieski, gmina Śmilgie (8 w.).

Milunce 1.), zaśc. i dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (16 w.). Mają tu Witkowscy 75 dz., Cydzikowie 151 dz. 2.) **M**, wś i dobra, tamże, gm. Dryświaty (10 w.), niegdyś attyn Dryświat, oddane Michałowi Ogińskiemu, kaszt. brasławskiemu. Dziś Rostowskich, 240 dz, Stankiewiczowie w M. i Zwiryniu 120 dz. 3.) **M.** al. *Pelikany*, wś nad jez. Pelika, tamże, gm. Krasnogórka (3 w.), 15 dm., 188 mk.

Miluny 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (9 w.). 2.) **M.,** wś, tamże, gmina Czadosy (14 w.). 3.) **M.,** dwie wsi, tamże, gm. Ponedel (5 i 19 w.). 4.) **M.,** dwa zaśc., tamże, w gm. Rakiszki (7 w.) i Widze (13 w.). 5.) **M.,** trzy wsi, pow. wiłkomierski, w gm. Rogów (8 w.), Siesiki (6 w.) i Uciana (9 w.).

Miluty, dobra, pow. mścisławski, Markianowiczów, 674 dz.

Milwidy 1.) okolica, pow. kowieński, gm. Ejragoła (10 w.). Mają tu Iwaszkiewiczowie 279 dz. 2.) **M**, wś i dobra, tamże, gm. Kroki (3 w.). Dobra Gosztowtów, 404 dz.

Milwidyszki, dwór, pow. kowieński, gm. Ejragoła (9 w.).

Milwidzie, dwór, pow. telszewski, gm. Iłłoki.

Milżemy, wś, pow. wiłkomierski, gm. Szaty.

Milżyny, dwór, pow. kowieński, gm. Rumszyszki (11 w.).

Miłajcie 1.), dobra, pow. rossieński, gm. Erżwiłek (5 w.), Łukaszewiczów, 100 dz. 2.) **M.,** wś, tamże, gm. Kołtyniany (4 w.). 3.) **M.,** dwór, tamże, gm. Taurogi (7 w.).

Miłajkiszki, wś i dobra, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (4 w.), Wojtkiewiczów 260 dz. Nadto Żelichowscy mają 70 dz., Mickiewiczowie 70 dz., Szadziewiczowie 70 dz., Jagiełłowiczowie 70 dz.

Miłaliszki, fol., pow. poniewieski, gm. Rozalin (9 w.).

Miłaniszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski gm. Oknista (7 w.).

Miłasze, wś, pow. nowoaleksandrowski gm. Brasław (15 w.).

Miłaszewicze, wś, fol. i dobra, pow. słonimski, gm. Kozłowo, 20 w. od Słonima. Wś 264 dz.; folw., Kluczewskich, 266 dz.; dobra, Mokrzeckich, 790 dz.

Miłaszkuny, dwór, pow. poniewieski, gmina Pompiany (6 w.).

Miłaszuny 1.) okolica, powiat kowieński, gm. Ejragoła (10 w.). Mają tu Dowgwiłłowiczowie 57 dz., Urniażowie 55 dz., Czuliccy 11 dz. 2.) **M.,** dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Dziewałtowo (Konstantynów, 5 w.). W roku 1788 dominikanów wileńskich.

Miłaszyszki, fol., pow. poniewieski, gm. Remigoła (13 w.).

Miławszczyzna, dobra, pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki (5 w.).

Miłków, wś, pow. cieszanowski. W r. 1469 Jan Jura przedstawił lustratorom list nadawczy ks. Opolskiego na tę wieś, z obowiązkiem służby z kopią i czterema łucznikami.

Miłkowice, r. 1136 *Milostovici*, wś, pow. turecki. Wspom. w dok. z roku 1136 śród włości kościoła gnieźn. W dok. r. 1379 Mikołaj „de Milcovicz" (K. W. n. 7, 1692).

Miłkowice Janki, *M. Maćki*, *M. Paski* al. *Paszki* i *M. Stawki*, cztery wsi i dwa folw., pow. bielski, gub. grodż., w dawnej ziemi drohickiej, gm. Narojki, par. kat. Drohiczyn, 46 w. od Bielska. Wś M. Janki 3 dz. włośc. i 133 drobnoszlachecklej; M. Maćki 81 dz. włośc.; M. Paski 230 dz. włośc.; M. Stawki 102 dz. szlach. Folw. M. Maćki ma w części Pruszyńskich i Kosińskich 125, w części Zaleskich 145 dz., folw. M. Paszki Kłopotowskich 110 dz., Zaleskich 88 dz. Gniazdo Miłkowskich. W M. Maćkach jest kościołek drewniany i cmentarz. Dwa razy do roku przybywa ksiądz z Drohiczyna dla odprawiania nabożeństwa. Na gruntach wsi groby kamienne.

Miłochniewice, wieś, pow. skierniewicki. W dok. z roku 1359 śród włości arcyb. gnieźn. (K. W. n. 1404). R. 1579 w kluczu skierniewickim, płaci od $9^1/_2$ łan.

Miłogoszcz, r. 1245 *Malogoszcz* niem. *Mehlgost*, wś, pow. wałecki. Wspom. w dok. z roku 1245 (K. W. n. 249).

Miłosierdny, folw., pow. szawelski, gmina Poszwityń (8 w.).

Miłosław, r. 1578 *Mielosław*, mto i dobra, pow. wrzesiński. W roku 1578 płaci M. szosu fl. 18, od ról miej. 6, od sukienników 11, płócien. 3, kuśnierzy 2, szynkarek 5, krawców 7, szewców 9, komor. 15, prasołów 2, kowali 3, garncarzy 6, piekarek 4. Dobra obecnie nale-

żą do Józefa Kościelskiego, który w parku pałacowym postawił pomnik Juliusza Słowackiego i takowy uroczyście odsłonił. Rysunek pałacu podał Napol. Orda w „Albumie“. Opis M. przez E. Kierskiego podał Tyg. ilustr. z r. 1866, tom XII. Rysunki pomnika Słowackiego podały wszystkie niemal tygodniki polskie.

Miłosławicze, mstko i dobra nad Ipucią, pow. klimowicki, gm. Miłosławicze, 20 w. od Klimowicz. Mstko miało 107 dm. drewn., cerkiew, dom modl. żyd., 883 mk. (365 żydów), zarząd gminny, szkoła ludowa, dom przytułku, wiatrak. W r. 1884 pożar zniszczył miasteczko. Dobra, od r. 1873 Meszczerskich, 3390 dzies. (2650 lasów, 300 łąk), młyn, wiatrak, gorzelnia. Gmina obejmuje 40 miejscowości, 852 dm., 4695 mk. włościan (1708 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 8890 dz.

Miłostów (mylnie rozdzielona na dwie wsi, w pow. rówieńskim i łuckim), wś nad Stubłą, pow. rówieński, gm. Diatkowicze, st. poczt. i dr. żel. Równe (16 w.), 38 dm., 411 mk., cerkiew murow., wzniesiona przez właściciela Trypolskiego, szkółka cerk. Do par. praw. należą wsi: Humienniki, Płoska, Podhorce. W r. 1577 Hryhory Czaplicz wnosi od 8 ogr. po 4 gr., 9 ogr. i komorn. po 2 gr. W r. 1583 w zastawie u Krzysztofa Pawko, który płaci od 17 dym., 12 ogr., 1 popa. W r. 1704 Grzegorza Żabokrzyckiego.

Miłostowo, wś, pow. międzychodzki. Własność bisk. poznańskich. W r. 1218 biskup Paweł nadaje dziesięciny z niej kościołowi i szpitalowi św. Michała w Poznaniu. Były tu i działy książęce, które ks. Mieszko nadał na własność szpitalowi, jak to stwierdza syn ks. Władysław r. 1225. Według dok. z r. 1257 ma w M. swą część klasztor paradyzki. W r. 1259 opat klasztoru w Obrze sprzedaje dział klasztoru w M. za 10 grzyw., klasztorowi paradyzkiemu (K. W., n. 104, 117, 213, 351, 380).

Miłoszajcie, okolica, pow. telszewski, gm. Płungiany (5 w.). Mają tu Wojtkiewiczowie 511 dz., Ejdymtowie 211 dz.

Miłoszewo, r. 1283 *Milorstovo*, wś, pow. wejherowski. Wspom. w dokum. z r. 1283 jako posiadłość kościoła włocławskiego (K. W., 523).

Miłoszyszki, dwór, pow. kowieński, gmina Bobty (15 w.).

Miłowanie, *Miłowany*, wś i os., pow. słonimski, gm. Kostrowicze. Wś ma 64 dz.; os. 162 dz. Należała do Kozłowskich.

Miłowiany, ob. *Mołowiany*.

Miłowica, wś, pow. dubieński, gm. i parafia praw. Ołyka (1 w.), 23 dm., 163 mk.

Miłowidowo, dobra, pow. rossieński, gm. Kielmy (6 w.).

Miłowidy 1.) wś, folw. i dobra, pow. słonimski, gm. Dobromyśl, 56 w. od Słonima. Wś ma 32 dm., 336 mk., cerkiew, szkoła, 693 dz. włośc. i 49 cerk.; dobra Lisowskich, z folw. Teofilin, 919 dz.; folw. należy do Bojków, 278 dz. 2.) **M.**, dobra tamże, 52 w. od Słonima, Kiersnowskich, folw. 2348 dz. (1591 lasu). 3.) **M.**, dobra nad Dźwiną, pow. wieliski, gm. Budnica, 10 w. od Wieliża. Pod folw. wyspa i niebezpieczne dla żeglugi progi w rzece, zw. Miłowidzkie.

Miłowie, wś, pow. czauski, gm. Czerniewka, 24 dm., 168 mk.

Miłuki, ob. *Miluki*.

Miłusie, dobra, pow. rossieński, gm. Erżwiłek (13 w.), Wakselów, 6052 dz. (4393 lasu).

Miłusze, wś i os., pow. łucki, gm. Torczyn, 4 w. od Łucka, 75 dm., 464 mk., cerkiew, młyn. W r. 1545 Hryćka Chmaryna. W r. 1577 Iwan Czaplicz wnosi od 10 dym., 4 ogr., a w r. 1583 od 4 dym., 5 ogr., 5 ogr. W nowszych czasach Eliasza Piwnickiego.

Mimiany, wś, pow. wiłkomierski, gm. Uciana (11 w.).

Mimoniszki, dwie wsi włośc., pow. trocki, gm. i dobra Orany (14 w.), miały 41 dusz rew.

Minajkiszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (9 w.).

Mińce *Wielkie* i *Małe*, wś, pow. białostocki, gm. Choroszcza, 10 w. od Białegostoku, 194 dz.

Minczajcie, wś, pow. szawelski, gm. Żagory (4 w.).

Minczekuszpy, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Taurogínie (11 w.).

Mińczew, wieś i dobra, pow. bielski, gub. grodz., w dawnej ziemi drohickiej, gm. Narojki, par. kat. Drohiczyn, 52 w. od Bielska. Wś ma 245 dz. (ze wsią Grunice). Dobra w części Strachowiczów 192 dz., Stępkowskich 211 dz., Milewskich 192 dz., Kompaniejcewych 138 dz.; Obniskich 40 dz. Część należy do dóbr Grunice. Ludność polska. Na polach wsi mogiła kamienna.

Mińczuki, wś i kol., pow. grodzieński, gmina Hołynka, 65 w. od Grodna. Wś ma 269, kol. 55 dz. Pod wsią cmentarzysko.

Mińczuny, wieś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Jużynty (8 w.).

Mindrynie, dwór i dobra, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (10 w.).

Mindziany, pow. oszmiański. Niegdyś królewszczyzna, między r. 1773 a 1789, w posiadaniu Krzysztofa Koziełła. Czyniła intraty 913 złp.

Minedliszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (29 w.).

Minegry, dobra, pow. szawelski, gm. Chwałojnie (23 w.).

Minejki, dwór, pow. rossieński, gm. Taurogi (14 w.).

Minejki, wś, pow. radomyski, gm. i st. poczt. Korostyszów (10 w.), 17 w. od Radomyśla, 106 dm., 570 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 614 dz. włośc., własność większa w 10 częściach,

z których największa należy do towarzystwa 30 włościan (394 dz.). Pierwotnie, już r. 1545 dziedzictwo Korczowskich. W r. 1581 Wasil Simonowicz Korczowski wnosi od 1 osiadł., 2 zagr. po 6 gr. W r. 1628 Mikołaj Dachnowicz płaci od 1/4 cz. dym., 2 ogr.

Minejkiszki, os., pow. poniewieski, gm. Girsudy, Kłągiewiczów 51 dz.

Mingielany, fol., pow. poniewieski, gm. Krakinów (7 w.), Rogowskich 30 dz.

Minianka, *Mienianka*, wś i os., pow. kobryński, gm. Podolesie, 15 w. od Kobrynia. Wś ma 290 dz., os. 72 dz.

Miniany, dwór, pow. poniewieski, gm. Pokroje (5 w.).

Miniatyn, kol., pow. rówieński, gm. Sieliszcze, 19 dm., 138 mk.

Minicze, wś i chutor, pow. wołkowyski, gm. Hornostajewicze. Wieś ma 124 dz.; chutor, Żukowskich, 46 dz.

Miniewicze 1.) wś, pow. białostocki, gmina Zabłudów, 84 dz. 2.) **M.**, wieś, pow. brzeski, gub. grodź., gm. Wierzchowicze, 185 dz. 3.) **M.**, w spisie *Milewicze*, wś i dobra, pow. grodzieński, gm. Łunna, 36 w. od Grodna. Wś 199 dz.; dobra Kamińskich, z folw. Poniżany i Lasogóry 763 dz. 4.) **M.**, dobra, pow. kobryński, gmina Zalesie, Szemetyłłów, z urocz. Borki 233 dz.

Miniewszczyzna, wieś, pow. wołkowyski, gm. Roś, 72 dz.

Minikańce, wś, pow. wiłkomierski, gmina Żmujdki (7 w.).

Minikowo, r. 1235 *Nincovo*, wieś, pow. poznański. Władysław, ks. polski nadaje r. 1235 z żoną i synami, wzamian za dane przez Piotra archidyak. pozn. 5 grzyw. srebra i 270 korcy zboża, kościołowi poznańskiemu wieś Ninkowo z przyległymi do niej działami. Inne działy Ninkowa nadają nowemu Poznaniowi r. 1253 książę Przemysław i Bolesław (K. W. n. 184, 321).

Mininy, wś i fol., pow. radomyski, gm. Kiczkiry, st. poczt. Radomyśl (11 w.), 158 dm., 980 mk., cerkiew, szkółka, 1001 dz. włośc. Wr. 1628 Ludwik Olizar Wołczkowicz wnosi od 6 dym., 5 ogr.

Miniszki, dwór, pow. poniewieski, gm. Birże (3 w.).

Minki, wś, pow. prużański, gm. Malecz, 26 w. od Prużany, ze wsią Woszczanka, 341 dz.

Minkiszki al. *Minkieniszki*, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (1 w.).

Mińków 1.) fol. dóbr Hornostajewicze, pow. wołkowyski. 2.) **M.**, wś, pow. rohaczewski, gm. Łuki, 28 dm., 206 mk.

Mińkowce 1.) al. *Milenkowce*, wś, pow. sokólski, gm. Makowlany, 117 dz. 2.) **M.**, wś, tamże, gm. Zubryca, 17 w. od Sokółki, 68 dm., 503 mk., 826 dz.

Mińkowce 1.) wś, pow. skwirski, gm. Pawołocz, st. poczt. Skwira (18 w.), 146 dm., 859 mk., cerkiew, szkółka cerk. Należała do Pawołoczy. 2.) **M.**, wś nad Ikwą, pow. dubieński, gm. Werba, 29 w. od Dubna, 60 dm., 288 mk., cerkiew drewn. zbudowana r. 1742 przez właściciela Łysogórskiego, szkółka, fabryka tektury z masy drzewnej od r. 1869. Cerkwie fil. we wsi: Onyszkowce i Turya. W r. 1545 własność Pańka, Demiana, Lewka i innych Minkowieckich. W r. 1570 z części M. wnoszą pobór Siemion, Hryczko, Michajło od 4 ogr. po 4 gr., 3 ogr. po 2 gr., 2 kół młyń. po 12 gr., a r. 1583 płacą Siemion, Omelian i Grzegorz Mińkowscy od 1 dym., 3 ogr., 1 koła waln. Obecnie Zygm. Radzimińskiego. 3.) **M.**, wś, pow. zasławski, gm. Żuków, st. poczt. i dr. żel. Sławuta (6 w.), 25 w. od Zasławia, 186 dm., 1583 mk., cerkiew drewn. z r. 1721, szkółka cerk. od r. 1872, wiatrak, cegielnia. Do par. praw. należy wś Waczów i Romanin. Własność ks. Sanguszków. W r. 1583 ks. Michał Zasławski wnosi od 12 dym., 3 ogr., 2 ogr. 4.) **M.**, w dok. *Minniewa Wola*, wś, pow. żytomierski, gm. Andruszówka (6 w.), st. poczt. i dr. żel. Browki (7 w.), 52 w. od Żytomierza, 226 dm., 1265 mk., cerkiew murow. z r. 1851, szkółka cerk. od r. 1881. Własność Tereszczenki. W r. 1683 wymieniona w liczbie pustych siół, należących do Pawołoczy i Kotelni. W r. 1701 Konst. Mińkowskiego.

Mińkowicze, wś i dobra, pow. brzeski gub. grodz., gm. Ratajczyce, 35 w. od Brześcia. Wś ma 492 dz.; dobra, Szwykowskich 874 dz. Po za wsią 30 kurhanów na przestrzeni 500 saż. kw.

Mińkówka, słoboda, pow. radomyski, gm. Potyjów, st. poczt. Radomyśl (15 w.), 24 dm., 192 mk.

Minkszpaucie, *Minksznawie* (t. VI, 450), wś, pow. rossieński, gm. Botoki (4 w.).

Minkuny, dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Jużynty (5 w.) i Kwietki (10 w.).

Minoga, wś, pow. olkuski. Bolesław ks. krak. nadaje r. 1262 klasztorowi z Zawichostu do Skały przeniesionemu „quedam sors in Mlinoga“ (Kod. mał., I, 71).

Minorów, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (8 w.).

Minostowice, u Dług. *Nynoschowicze*, r. 1540 *Nienostowicze*, wś, pow. stopnicki. W połowie XV w. dawały dziesięcinę wart. do 4 grzyw., kościołowi w Piotrkowicach (L. B., II, 395). W r. 1540 siedzą tu bracia Ossowscy z matką i są trzy inne folwarki szlacheckie. Wogóle 3 dwory, 4 fol. i 7 kmieci na łanach. Oceniona wś na 100 grz.

Minówka 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (4 w.). 2.) **M.**, dobra, pow. mścisławski, Ciechanowskich, 282 dz.

Minowtowo, *Minotowo*, fol., pow. szawelski, gm. Szawlany (6 w.).

Mińsk, dziś *Nowo-Mińsk*, w dok. *Myensko*, miasto pow. w gub. warszawskiej. W r. 1476

Jakób „de Myensko", kasztelan czerski posiada: „opidum Myensko et ville: Mschowe (Mistow ?), Jacubowo, Lazyska, Sczythno, Przetoka, Czayczyna Lanca", w ziemi czerskiej (Kod. maz., str. 274). R. 1577 daje szosu grz. 20, od łan. 39, od bań gorzał. 13, od rzem., przekup., kom. i włóczęgów fl. 17, młyny 3 po 1 kole, czopowe fl. 105. W r. 1890 miał 3114 mk. Śród ludności stałej było 86 praw., 961 kat., 26 prot., 2337 żyd. Gmina wiejska M. miała 5937 mk, w tem 9 praw., 4967 kat., 585 prot. i 376 żyd. Pod miastem i przy stacyi dr. żel. pobudowano liczne wille, ściągające w lecie gości z Warszawy. Pod miastem powstała niedawno tu przeniesiona wielka fabryka wyrobów żelaznych pod firmą Rudzkiego. Powiat miński miał w r. 1890, 80,532 mk. Śród stałej ludności było 148 praw., 2911 prot. (gm. Wiązowna 811, Kołbiel 427, Cegłów 583) i 14,936 żydów. Katolicy stanowili 79,2%.

Mińsk, miasto gubernialne. W dniu 1 stycz. 1902 r., gubernia mińska miała 2,380,718 mk., w tej liczbie 1,748,000 praw., 241.000 katol., 364,000 żydów, 4000 mahometan. Co do własności ziemskiej to 12,301 posiadaczy prawosł. ma 2,198,753 dzies., zaś 4555 katol. 2,139,972 dz., starowierców 319 posiada 60,000 dz., 154 żydów 2446 dz. W r. 1853 było w gubernii 55 fabryk z produkcyą na 201,000 rb. W r. 1875 było 398 z prod. 3,238,000 rb. W r. 1892 liczono 830 fabr. z prod. 9,307,000 rb. W r. 1901 było 395 fabr., 8 900 robotn. i 27,207,000 rub. produkcyi. Gorzelnie wyrobiły za 13,279,000 rb., przemysł drzewny (tartaki, smolarnie i t. p.) 2,192,000 rb., wyrób zapałek 1,275,000 rb. W opracowaniu (t. VI, 453 — 482) należy czytać zam. Berkowicz, Michał Bernewicz. Między gubernatorami opuszczony: Kazimierz Sulistrowski (1815 r.) Między marszałkami opuszczeni: Wincenty Gieczewicz, Michał Rokicki i Józef Wańkowicz. Na str. 482 (pomiędzyststami), zam. Brzostowicz Michał, czyt. Brzostowski Michał. Do obszaru gubernii odnoszą się nowsze opracowania: Gedroić A.: „Geoł. izslied. w gub. wileń... minskoj..." (Matier. dla geoł. Ros. 1895, t. 17). Paszkiewicz: „Oczerk flory cwietkowych rastienii minskoj gubernii" (Trudy St.-Petersb. Obszcz. jest., t. XIII, 1883). Taczanowski W.: „Bobry w gub. mińskiej" (Wszechświat, n. 34, r. 1882). „Spisok zemlewładelcow minskoj gubernii". Mińsk, 1889 r., str. 418. X. Y. Z.: „Biskupstwo mińskie, kartka z dziejów kościoła", Kraków, 1889 r., str. 249. Runkiewicz Stefan: „Istoria minskoj archijepiskopii", Petersburg, r. 1898, str. XV, 572 i XXXVII.

Mińszycie, w spisie *Mingince*, dwór, pow. szawelski, gm. Podubis (7 w.), własność Kiełpszów, 76 dz.

Mintowsze, dwór, pow. poniewieski, gmina Remigoła (6 w.).

Mintowtyszki, pow. święciański. Na polach 10 kurhanów.

Miodary, ob. *Modary* i *Niedary*.

Mioduchowo 1.) urocz. w dobrach Bikiewicze, pow. słonimski. 2.) **M.**, urocz. w dobrach Jeziernica, tamże.

Miodusówka, ob. *Medysówka*.

Miodusy, *M. Dworaki*, *M. Junochy*, *M. Pokrzywne*, *M. Wypychy*, dwie wsi, chutor, folw. i 4 okolice szlach., pow. bielski, gub. grodź., gmina Skórzec, par. kat. Pierlejewo, 50 w. od Bielska. Wś M. Dworaki 87 dz., M. Junochy 11 dz., chutor M. Dworaki, Jaźwińskich, 70 dz.; folw. M. Pokrzywne, Czarkowskich, 94 dm.; okol M. Dworaki 1 M. Junochy 81 dz.; M. Wypychy 44 dz. Gniazdo Mioduszewskich. Ob. *Pierlejewo* (t. VIII).

Mircza 1.) wś, pow. kijowski, gmina i dobra Borodzianka, st. poczt. Chwasowa, 40 w. od Kijowa, 74 dm., 695 mk., szkółka, huta szklana, młyn, wiatraki. 2.) **M**, wś, pow. radomyski, gm. Wyszewicze, st. poczt. Radomyśl (16 w.), 118 dm., 736 mk., kaplica, szkółka, 1393 dz. włośc. Własność większa należy do Worsówki. Nadto spadkobiercy Hołowińskiej mają 325 dz.

Mircze, wś, pow. hrubieszowski, ma 207 domów. W r. 1531 wś w ziemi bełzkiej, w par. Nabros. R. 1578 siedzą tu na 3 działach Mireccy, płacą od 6 łan., 4 zagr., 8 kom. W r. 1890 gmina M. miała 4037 mk. stałych, w tej liczbie 2897 praw., 1140 kat.

Mirhorod al. *Mykhorod*, kol. niem., przedmieście Radomyśla, 18 dm., 87 mk.

Mirków, wś, pow. ostrzeszowski. Wspom. w dok. r. 1253. W dok. z roku 1360 w liczbie wsi pustych należących do bisk. wrocławskich, a oddanych wtedy dożywotnio Gromasy kan. pozn., dla podniesienia takowych (K. W. n. 311, 1432).

Mirków, wś, pow. włodzimierski, gm. Podbereże, 56 w. od mta pow., 80 dm., 586 mk., cerkiew. W r. 1545 ks. Sanguszki Koszyrskiego, ssty łuckiego. W r. 1583 Stanisław Juwalski, wójt oświęcimski, wnosi z M. z 13 dym., 1 ogr., oraz z Woli Mirkowskiej z 9 dym., 2 rzem.

Mirkowicze, mylnie *Markowicze*, wś i folw., pow. miński, gm. Białorucz, 28 w. od Mińska. Folw. własność Bogumiłłów, około 3 wł.

Mirna, ob *Friedenthal*.

Mirock, wieś nad Rokiczem, pow. kijowski, gm. Hostoml, par. praw. i dobra Mikulicze (2 w.), st. poczt. Borszczahówka (29 w.), 36 w. od Kijowa, 60 dm., 718 mk., 2 młyny.

Mirohoszcz, wś, pow. czerykowski, gmina Dołhe, 53 dm., 253 mk.

Mirohoszcza, wś, pow. dubieński, gm. Dubno (9 w.), 56 dm., 399 mk., cerkiew drewniana z r. 1787, uposażona 43 dz. z nadania właściciela wsi Józefa Jełowickiego, szkoła od r. 1869.

Do par. praw. należy Lipa. W roku 1545 Hniewosza Jełowickiego. W r. 1570 Dymitra Jałowickiego, który roku 1583 z M. i Wolicy Lipej wnosi z 28 dym., 20 ogr., 2 kół waln., 1 popa.

Mirolki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (12 w.).

Mirolubowo (t. VI, 495, *Miroluby*), dobra, pow. połocki, 597 dz., Pestowych.

Mironczyki, wś, pow. kowieński, gm. Sredniki (2 w.).

Mironim 1.) wś, przys. i trzy zaśc., *M. Poduchowny* i *M. Skarbowy*, dwie wsi, pow. słonimski, gm. Byteń, 21 w. od Słonima. Wś M. 87 dz., M. Poduchowny 29 dm, 301 mk., cekiew, 395 dz. włośc. i 92 cerk., M. Skarbowy 154 dz.; przys. 194 dz. Jeden z zaścianków należy do Bujniewiczów 100 dz., drugi do Popeńków 105 dz., trzeci do Nosutów 33 dz. 2.) **M.** *Wołczewo*, tamże, ob. *Wołczewo M.*

Mironiszki, dwór, pow. kowieński, gm. Bobty (14 w.).

Mironówka 1.) słoboda nad jez. Czysteńkie, pow. czerkaski, gm. Meżyrycz, st. poczt. Kaniów (7 w.), 53 w. od Czerkas, 29 dm., 127 mk., wiatrak. 2.) **M.**, wś i przys. nad Rossawą, pow. kaniowski, gm. Kozin, 38 w. od Kaniowa. Wś 343 dm., 3037 mk., cerkiew, szkoła, cukrownia (58 mk.), 5 wiatraków, przys. ma 15 dm., 350 mk., st. dr. żel. i poczt.

Miropol 1.) wś nad Rosią, przy linii dr. żel. chwastowskiej, pow. czerkaski, gm. Derenkowiec, st. poczt. Korsuń (14 w.), 69 w. od Czerkas, 81 dm., 371 mk. 2.) **M.** *Nowy* i *Stary*, mstko i wś, pow. nowogradwołyński, gm. Miropol, 57 w. od mta pow. Mstko ma 220 dm., 1598 mk., wś 78 dm., 1152 mk Gmina obejmuje 14 miejscowości, 1325 dm. włośc. (686 innych), 12988 mk. włościan, uwłaszczonych na 8160 dz. W mstku cerkiew murow., wzniesiona z r. 1854, przez właściciela Rostworowskiego, uposażona 256 dz. z nadania ks. Janusza Sanguszki 1776 r., szkoła ludowa (od r. 1878). We wsi M. Stary cerkiew drewn. Do par. praw. należy wieś Chimrycze. Pierwotnie M. zwał się Sapohów, należał do włośc. cudnowskiej.

Mirosław, wś, pow. płocki. Klasztor czerwiński daje tę wieś drogą zamiany na Goławice, Bolesławowi ks. mazow., r. 1305 (Ulanow. dok. mazow., 301). W r. 1578 wieś ma 28 łan. km. i 1 rzem.

Mirosław, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Smołderów, par. praw. Radulin (2 w.), 25 w. od mta pow., 169 dm., 1029 mk..

Mirosławice 1.) wieś, powiat kutnowski. Wspom. w dok. z roku 1357 śród włości arcyb. gnieźn. (K. W. n. 1354). W roku 1576 w pow. orłowskim, par. Orłów. Na 5 działach siedzą tu Łączy, Stokowscy i inni. Płacą od $14^1/_2$ łan., $3^1/_2$ pustych, karczmy, 1 przekupnia, 16 osad. 2.) **M.,** wś, pow. łódzki. Dawna własność kolegiaty łęczyckiej. Piotr Bolesta prepozyt łęczycki, prowadził proces z kolegiatą o posiadanie tej wsi, którą przywłaszczył sobie. Wyrok wydany r. 1423 w Łowiczu, przysądził wieś kolegiacie (Kod. dypl. pol. II, 393). Roku 1576 kolegiata płaci tu od 11 łan., 2 pustych, 1 zagr., karczmy, młyna, 16 osad.

Mirosławice, wś, pow. inowrocławski. Wedle dok. z r. 1145 arcyb. gnieźn. nadał dziesięciny z tej wsi klasztorowi w Trzemesznie (K. W. n. 11). Ob. *Borzymie.*

Mirosławka, kol, pow. łucki, gm. Rożyszcze, 30 w. od Łucka, 51 dm., 359 mk.

Mirosławówka, kol., pow. włodzimierski, gmina Nowodwór, 30 w. od mta pow., 34 dm., 143 mk.

Miroszów, wś, pow. miechowski, par. Racławice. Według dok. z r. 1367 siedzą tu liczni częściowi dziedzice (Kod. kat. krak. II, 27).

Mirów 1.) wś, pow. częstochowski. Wedle dok. z rok 1220 daje dziesięciny klasztorowi w Mstowie (Kod. mał. II, 27). W r. 1581 wś zamku olsztyńskiego płaci od 15 łan. km., 1 zagr. 2.) **M.,** r. 1234 *Mirava*, wś pow. będziński. Henryk ks. szląski potwierdza r. 1234 w Krakowie zamianę włości Klemensa kasztelana „de Recen“ (Rujczyn) „Miravam nomine“ na Lubnicę włóć Iwona milesa (K. W., n. 175). Wydawca Kod. wielk. mylnie odnosi ten akt do wsi t. n. w pow. częstochowskim, będącej włością królewską w par. Mstów. W r. 1581 wieś ta należy do Myszkowskiego. Ob. *Jaworznik.* Rysunek pałacu tutejszego w dziele Odrzywolskiego Sławom., „Renesans w Polsce“, Wiedeń, 1899 r.

Mirowicze, wś, pow. kowelski, gm. Turya, 25 w. od Kowla, 37 dm., 250 mk. W r. 1577 i 1583 do Niesuchojeży, kn. Romana Sanguszki, który wnosi od 3 dym. półdworz., 4 ogr.

Mirówka, wś, pow. kijowski, gm. Stawy, st. poczt. Hermanówka (10 w.), 70 w. od Kijowa, 435 dm., 2640 mk., cerkiew, szkółka cerk., 14 wiatraków, 1740 dz. włośc., 918 dwor., należącej do Butowiczów, 760 do Huebenetów, 363 do Sopaków i 48 do 3 włościan.

Mirowszczyzna, dobra, pow. słonimski, gm. Pacowszczyzna, 51 w. od Słonima, własność Strawińskich, z fol. i chutorami 3355 dz. (2159 dz. lasu).

Mirutyn, wś nad dopł. Słuczy, pow. zasławski, gm. Żuków, st. poczt. Korzec (20 w.), 44 w. od Zasławia, 133 dm., 928 mk., cerkiew drewn. z r. 1783, kaplica, szkółka ludowa od r. 1858. Do par. praw. należą wsi: Płoskie (w pow. ostrogskim) i Zubowica. Własność ks. Sanguszków. W r. 1583 ks. Michał Zasławski wnosi od 4 dym., 1 ogr., 1 ogr., 1 komorn.

Miryn, wś, pow. kowelski, gm. Wielick, 34 w. od Kowla, 29 dm., 144 mk. Około 1802 r. Wojciecha Bogatko, chorążego brasławskiego.

Miryńska Rudka, wś, pow. kowelski, gm. Wielick, 33 w. od Kowla, 49 dm., 295 mk.

Mirzec, r. 1275 *Merech*, r. 1569 *Miercz*, wś, pow. iłżecki. W dokum. z r. 1275 śród włości klasztoru wąchockiego (Kod. mał., II, 137). Wr. 1569 wś z kościołem parafialnym. Rokicki Józef płaci tu od 12 łan., 3 zagr. Tenże Rokicki posiada cztery wsi składające parafię mirzecką.

Misajłówka, wś nad Rosią, pow. kaniowski, gm. i st. poczt. Bohusław (7 w.), 58 w. od Kaniowa, 610 dm., 3048 mk., cerkiew, szkoła ludowa, szkółka cerk.

Misiańce, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (8 w.).

Misiedyszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (14 w.).

Misiewicze, okolica szlach., pow. grodzieński, gm. Indura, 86 dz.

Misiowce 1.) wś i fol., pow. kobryński, gm. Drohiczyn, 58 w. od Kobrynia. Wś ma 66 dz; fol. Wołyncewiczów, 283 dz. 2.) **M.** *Lipniki*, tamże, ob. *Lipniki M.*

Misiszki, wś i dwór, pow. poniewieski, gm. Czypiany (14 w.).

Misiuki (t. VI, 501), pow. dzisieński, mylnie zam. *Miśniki.*

Misiuńce, wś, pow. nowoaleksandrowski gm. Dryświaty (15 w.) Mają tu Puzinkiewiczowie 17 dz., Stankiewiczowie 22 dz. Dawniej attyn. dóbr Dryświaty.

Misiuniszki, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (11 w.) i Rakiszki (5 w.)

Mislicino, może *Myślęcino*, wieś wymieniona w dok. z r. 1295 śród włości klasztoru w Żukowie. Wydawca Kod. Wielk. domyśla się tu dzisiejszej wsi Myszewo (Mniszewo), niem. Mischow w pow. kartuskim.

Miśniki 1.) wś, pow. orszański, gm. Wysokie, 29 dm., 158 mk. 2.) **M.** *Małe*, wś, tamże, 5 dm., 35 mk. 3.) **M.** (t. VI, 502), fol. i zaśc., pow. dzisieński (nie dryzieński).

Miśnikowo, wś, pow. dryzieński, parafia Oświej.

Mistrzewice, r. 1322 *Mijstrewo*, wś, pow. sochaczewski. Tutejsza parafia została r. 1898 wcieloną do par. Młodzieszyn, a kościół zamieniony na filialny. W r. 1579 parafię składała sama wieś M. Płacono z niej od 14 łan., 10 zagrodn. Zdaje się, że wieś pierwotnie zwała się: Mistrzewo i była własnością scholastryi płockiej. W r. 1322 drogą zamiany przeszła na własność książęcą (Kod. maz., 44)

Miszenie, wś, pow. czerykowski, gm. Dołhowicze, 25 dm., 136 mk.

Miszewo garwackie, r. 1578 *Mniszewo garwackie*, wś, pow. płocki. Wacław ks. mazow. nadaje tę wieś r. 1319 Mikołajowi, kasztelanowi wyszogrodzkiemu. Rzeka płynąca przez wieś nazwana w dok. „Mothawa". Mikołaj może tam założyć miasto lub wieś na prawie niemieckiem, ma prawo polowania na bobry (Kod. maz., 41). Mikołaj z M. kasztelan wyszogrodzki w dokum. z r. 1430 (Kod. maz., 176). W r. 1578 jest też Mniszewo minor (Miszewko), płacące od 6 łan.

Miszkańce, wś, pow. wiłkomierski, gm. Pupany (21 w.).

Miszki 1.) fol., pow. poniewieski, gm. Krakinów (2 w.). 2.) **M.**, wś, tamże, gm. Smilgie (14 w.).

Miszkiale, dwór, pow. wiłkomierski, gmina Dziewałtowo (Konstantynów 9 w.).

Miszkieniki 1.) wś i dobra, pow. sokólski, gm. Kruhlany, 20 w. od Sokółki. Wś ma 149 dz.; dobra Turkowskich, 201 dz. 2.) **M.**, wś, okolica i dobra, tamże, gm. Zubrzyca, 13 w. od Sokółki. Wś ma 58 dz.; okolica 50 dz.; dobra, Jaworskich 110 dz.

Miszkińce, wś, pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (2 w.).

Miszkinele, wś, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (9 w.).

Miszkinie 1.) wś, pow. kowieński, gm. Krasne. 2.) **M.**, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (11 w.). 3.) **M.**, dwór, tamże, gm. Kwietki (1 w.). 4.) **M.**, zaśc., tamże, gm. Poniemunek (6 w.). 5.) **M.**, fol. i dwór, pow. poniewieski, gm. Krakinów (9 w.). 6.) **M.**, *Miszkiny*, fol., tamże, gm. Remigoła (3 w.). 7.) **M.**, wś, pow. szawelski, gm. Kiryanów (12 w.) 8.) **M.**, sześć wsi, pow. wiłkomierski, w gm. Kowarsk (8 w.), Ołoty (5 w.), Owanta (11 w.), Towiany (2 i 12 w.) i Uciana (16 w.). 9.) **M.**, zaśc., tamże, gm. Uszpol (7 w.).

Miszkiniewete, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (8 w.).

Miszkinis, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (5 w.).

Miszkiniszki 1.) dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, w gm. Antuzów (13 w.) i Sołoki (14 w.). 2.) **M.**, dwa dwory, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (7 i 18 w.).

Miszkowicze, okolica, pow. połocki, gmina Andrzejowo, zarząd gm., młyn.

Miszkowo (t. VI, 507 *Miszkowska gmina*), os., pow. witebski, gm. Miszkowo, 5 w. od Witebska. Gmina obejmuje 159 miejscowości, 689 dm. włośc. (178 innych), 5910 mk. włościan, uwłaszczonych na 7233 dz., zarząd gm. na fol. Terespol. Należała do Ciechanowieckiego.

Miszniewicze, dobra, pow. horodecki. Gmina obejmuje 49 miejscowości, 579 dm. włościań. (85 innych), 3912 mk. włościan, uwłaszczonych na 4861 dz.

Misztarewo, posiadłość, pow. połocki, Dulejkowskich 187 dz.

Misztowce, dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (12 w.). Dawniej attyn. dóbr Dryświaty, przysądzone r. 1802 dla Żaby.

Misztowty, okolica, pow. kowieński, gmina

Kiejdany (9 w.), 54 w. od Kowna, 310 dz. rozdzielonych pomiędzy 10 właścicieli.

Miszucie, wś i dwór, pow. telszewski, gmina Korciany (7 w.), 56 w. od Telsz, Mongirdów 2120 dz. (233 lasu).

Mitabinia, zaśc., pow. poniewieski, gmina Pompiany (14 w.).

Mitajówka al. *Machny*, wś i ferma nad rzką Bojarką, pow. kaniowski, gm. i par. praw. Medwin (5 w.), st. poczt. Baranie Pole (9 w.), 74 w. od Kaniowa. Wś ma 111 dm., 675 mk., szkółkę, 5 wiatraków; ferma 3 dm., 33 mk. Należy do klucza bohusławskiego.

Mitaszuny, wś, pow. wiłkomierski, gmina Traszkuny (12 w.). Mają tu Giżyńscy 40 dz.

Mitawa, miasto. Ob. Wojenski K.: „Die Merkwuerdigkeiten des heutigen M. u. die Geschichte des Mitauer Schlosses", r. 1898.

Mitkajcie, okolica, pow. telszewski, gm. Gadonów (11 w.), 20 w. od Telsz. Mają tu Bukontowie 37 dz., Wojtkiewiczowie 18 dz., Wojciechowscy 102 dz., Girdwojnowie 171 dz., Dowkontowie 220 dz., Markiewiczowie 38 dz., Misiewiczowie 60 dz., Mitkiewiczowie 37 dz., Narutowiczowie 40 dz, Naruszewiczowie 64 dz., Niewiardowscy 130 dz., Opólscy 76 dz., Rudniccy 82 dz., Ukrynowie 50 dz., Urbanowiczowie 14 dzies.

Mitkalnie, wś, pow. rossieński, gmina Kroże (7 w.).

Mitki 1.) wś i fol., pow. brzeski gub. grodz., gm. Kamienica Żyrowicka, 9 w. od Brześcia. Wś ze wsią Bernaty 276 dz., fol. własność Ałmazowych, 326 dz. 2.) **M.**, wś i dobra, pow. poniewieski, gm. Pompiany (7 i 10 w.).

Mitkiewicze, okolica, pow. wołkowyski, gm. Werejki, 99 dz.

Mitkiszki, pow. trocki. Na prawym brzegu Wilii, pomiędzy wsiami M. i Orsiszki, szereg kurhanów, badanych przez E. Tyszkiewicza i Syrokomlę.

Mitkowce, wś, pow. zasławski, gm. Zasław (7 w.), 41 dm., 297 mk. W r. 1583 do Kuźmina, ks. Ostrogskiego, płaci od 18 dym., 11 ogr.

Mitłańce, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Kwietki (1 w.).

Mitłowki, zaśc., pow. poniewieski, gm. Smilgie (7 w.).

Mitowo, dobra i zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Skopiszki (2 w.), własność Cywińskich, 267 dz.

Mitraszuny, okolica, pow. poniewieski, gm. Skrobatyszki (4 w.), 45 w. od mta pow. W r. 1723 Melchiora Krzysztofa Grabowskiego, którego wnukowie Maciej i Józef sprzedali w r. 1781. Dziś mają tu: Butkowie 28 dz., Koziełłowie 18 dz., Malinowscy 8 dz., Marcinkiewiczowie 40 dz., Misiewiczowie 65 dz., Pietraszkiewiczowie 51 dz.

Mitrogalce, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (14 w.).

Mitrony, wś, pow. wołkowyski, gm. Izabelin, 124 dz. Na polach wsi kurhan.

Mitrówka, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Serby, 16 dm., 118 mk.

Mitrowszczyzna, fol., pow. sokólski, gmina Trofimówka, Żyryckich 61 dz.

Mitruny, dobra, pow. poniewieski, gm. Krakinów (8 w.), Sawickich 194 dz.

Mitry, wś, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (7 w.).

Mitwa 1.) trzy dwory, pow. rossieński, gm. Mańkuny (4 i 7 w.). 2.) **M.** *Bardzie*, dobra, pow. kowieński, gm. Eleonorów (8 w.), należały do Moszczyńskich, miały 468 dz.

Mityczki, urocz. i os. przy wsi Mołoczki, pow. bielski gub. grodz.

Mityńce, w spisie z r. 1892 *Minszycie*, dobra, pow. szawelski, gm. Podubis (7 w.).

Mizeraniszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (4 w.).

Mizery, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (6 w.).

Mizeryszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (11 w.).

Mizgiry 1.) okolica, pow. słonimski, gm. Maryińska, 30 w. od Słonima, 495 dz. drobnoszl., 45 cerk. 2.) **M.**, mylnie *Mizginy* (t. VI, 513), pow. rossieński, gm. Wewirze (9 w.).

Mizinówka al. *Myzinówka*, mylnie *Mezynówka* (t. VI, 268), wś nad rzką Buczynówką, pow. zwinogródzki. gm. Niemoroż, st. poczt. Zwinogródka (9 w.), 107 dm., 1006 mk., cerkiew, 5 wiatraków.

Miziuryńce, *Miziureńce* (t. VI, 513), wś, pow. krzemieniecki, gm. Dederkały, par. praw. Radoszówka (3 w.), 33 w. od Krzemieńca, 72 dm., 506 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1724, fundacyi właściciela Joachima Głuchowskiego. W r. 1583 wnoszą z M. Piotr Leski od 6 dym., 8 ogr., 1 ogr., 2 komorn. i Stanisław Krynicki od 1 dym., 1 ogr. W r. 1637 należy do klucza zahajeckiego, Ireny z Kozirad Bohowitynówny, wdowy po Konst. Jarmolińskim. W ostatnich czasach Głuchowskiej i Orlickich.

Mizocz, mstko, pow. dubieński, gm. Mizocz, 30 w. od Dubna, 357 dm., 2437 mk., cerkiew drewn. z r. 1878, szkoła od r. 1870. Do par. praw. należą wsi: Mizoczek i Stubło. Gmina obejmuje 20 miejscowości, 832 dm. włościańskich (142 innych), 8917 mk. włościan, uwłaszczonych na 8974 dz. W r. 1583 do Ostroga, ks. Konst. Ostrogskiego, który wnosi z Miezocza Wielkiego od 12 dym., 7 ogr. po 6 gr., 8 ogr. po 4 gr., 1 koła dorocz., a z Miezocza Małego od 6 dym., 3 ogr.

Mizorakiszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (8 w.).

Miżajcie, wś, pow. telszewski, gm. Masiady (9 w.).

Miżale, wś, pow. nowoaleksandrowski, gmina Popiele (7 w.).

Miżejnie, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (3 w.).

Miżelinia, os., pow. szawelski, gm. Szawle (9 w.).

Miżewicze 1.) wś, pow. słonimski, gm. Miżewicze, 20 w. od Słonima, 1441 dz. Gmina obejmuje 37 miejscowości, 1175 dm., włośc. (112 innych), 7367 mk. włościan, uwłaszczonych na 14,259 dz. Nadto w gm. jest 198 dz. cerk. i 2399 większej posiadłości. Pod wsią, w urocz. Zahumienie 3 kurhany. 2.) **M.**, wś i ferma, pow. wołkowyski, gm. Świsłocz, 28 w. od Wołkowyska. Wś ma 144 dz.; ferma, Pelzigów, 324 dz.

Miżewo, wś, pow. wołkowyski, gm. Pieski, 24 w. od Wołkowyska, 706 dz.

Miżucie, dwór, pow. szawelski, gm. Kurszany (6 w.), 31 w. od Szawel, Janowiczów, 237 dzies.

Miżujki, wś, pow. telszewski, gm. Płungiany (19 w.).

Miżuszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Użynty (4 w.).

Mleczków, wś, pow. radomski. W dokum. z r. 1330 śród włości Dzierzka, kan. krak. i jego brata Hostasiusza, przeniesionych na prawo niemieckie (Kod. mał., II, 275).

Mleczkowo, r. 1250 *Mlechcowo*, wś, pow. inowrocławski. W dokum. z r. 1250 śród wsi zdawna należących do bisk. włocławskich (Ulan. Dok. kujaw., 187). W r. 1583 wś leży w par. Chlewiska, biskup płaci tu od 8 łan., $1^1/_2$ łan. sołt., 1 kom., 1 rzem.

Mlenki, przys. Andruszówki, nad rzką Rośką, pow. lipowiecki, 40 dm., 171 mk., cukrownia, cegielnia, młyn, szpital fabryczny.

Mlijów, wś i przys., pow. czerkaski, gmina i st. poczt. Horodyszcze (8 w.), 61 w. od Czerkas. Wś ma 1399 dm., 8162 mk., 2 cerkwie, szkółka cerk., 4 młyny, 33 wiatraków. Części wsi noszą nazwy: Natiahajłówka, Suchostawiec, Kościewo, Podorywka, Sukaczów chutor i Zagrobele. Przys. ma 40 dm., 262 mk., kaplicę.

Mlaczówka, wś nad rzką Ilią, pow. radomyski, gm. i dobra Martynowicze, st. poczt. Radomyśl (110 w.), 45 dm., 485 mk. (12 żydów rolników), szkółka, 1217 dz. włośc.

Mława, miasto. W roku 1890 miało 10,078 mk. Sród stałej ludności było 101 praw., 4678 kat., 283 prot. i 4824 żydów. Gmina wiejska M. miała 6261 mk., śród stałej ludności było 31 praw., 6028 kat., 67 prot., 24 żydów. W r. 1900 miała 12,149 mk. stałych. Sród nich 5776 kat., 121 praw., 301 prot. i 5891 żydów. Przy stacyi dr. żel. Nadwiśl. powstała ludna osada: Wólka Mławska al. Mławka. W r. 1884 wzniesiono kościół nowy murowany w miejscu dawnego. Powiat mławski miał w roku 1890 80,294 mk (z tego 10,078 w Mławie). Sród stałej ludności było 159 praw, 71,733 kat., 1376 prot. i 8560 żydów. W roku 1578 miasto płaci szosu fl. 26, od 32 łan. fl. 32, żydzi fl. 34, rzemieślnicy fl. 43 gr. 15, od bań gorzał. i wyszynku fl. 8, od wina fl. 2 gr. 12, miód gr. 18, śledzie fl. 10, czopowe fl. 256 gr. 20. Suma dochodu fl. 413 gr. 5. Karczmy wiejskie wydzierżawione w pow. mławskim dały czopowego fl. 36 gr. $23^1/_2$. Opłaty od śledzi i towarów prowadzonych z Gdańska przez kupców cudzoziemskich w Mławie pobrane, zł. 227 gr. $12^1/_2$. W skład parafii M. wchodziły: Nowawieś (20 łan., 1 rzem.), Mławka (łan. $4^1/_2$, 3 młyny), Modla (łan. 9, rzem. 1). Ob. Tad. Dowgird: „Wiadomość o zabytkach przedhistorycznych w pow. mławskim (Zbiór wiad. do antrop. kraj. t. XIII).

Mławka al. *Mławska Wólka*, ob. *Wólka mławska.*

Młociny, wś, pow. warszawski. Wieś książęca, dawała pierwotnie wraz z całą grupą wsi przyległych dziesięciny kościołowi w Zegrzu, gdy jednakże wsi te bądź na nowo zostały osadzone, bądź wzrosły w ludność, biskup poznański zażądał z nich dziesięcin. Sprawa oparła się o Rzym i ostatecznie Ziemowit, ks. mazow. roku 1368 zgodził się by z nowo osadzonych łanów, dawano po 6 gr. dziesięciny bisk. poznańskiemu (K. W. n. 1584, 1601). W r. 1580 należą M. po par. Wielka Wola. Bartłom. Zaliwski, chorąży liwski, dzierżawca dóbr król. Młociny, płaci od $5^1/_2$ łan. a Fran. Szeliga, obywatel Starej Warszawy od $1^1/_2$ łana.

Młodasko, *Młodawsko*, r. 1257 *Mlodasco*, wś, pow. szamotulski. W dok. z r. 1257 śród włości klasztoru paradyskiego. Z potwierdzenia Bolesława ks. wielkop., dowiadujemy się, że komes Młodola, syn Młodoli, zapisał klasztorowi tę posiadłość (K. W. n. 351, 383). W r. 1580 wś ta w pow. poznańskim, par. Bytyń, płaci od 4 działów szlacheckich.

Młodnice, r. 1191 *Mlodnici* wś, pow. radomski. W dok. z r. 1191 śród wsi dających dziesięcinę kolegiacie sandomierskiej (Kod. mał. I, 5).

Młodochowo, wś, pow. płocki. Bolesław, ks. mazow. daje roku 1299 części książęce we wsiach: Rzeczewo, Młodochowo i Soboklęszcz bisk. płockiemu w zamian za Dziarnowo, Lwowo i Minino (Ulanow. Dok. mazow. 166). W r. 1456 Paweł, bisk. płocki, nadaje wieś swą stołową M. kanonikom i prałatom płockim (Kod. maz., 223). R. 1578 „Młodochowo Capituli“ płaci od $15^1/_2$ łan., 4 zagr., 4 zagr. bez roli, 2 rzem., kowal, rzeźnik, wyszynk piwa i wódki.

Młodocin, r. 1386 *Mlodaczevo*, wś, pow. szubiński. W dok. z r. 1386 śród włości klasztoru w Trzemesznie. W r. 1577 płacą tu z działów

swych: Paksiński i Obielawski. Klasztor może posiadał tylko dział jakiś i takowego się pozbył.

Młodzieszyn, wś, pow. sochaczewski. Wieś książęca należąca do grodu w Wyszogrodzie, w dok. z r. 1379 (Kod. maz. 92). Leży w pobliżu starożytnej wsi Kamień. R. 1464 Jan, ks. mazow. nadaje kościołowi przez siebie założonemu w M. p. w. św. Trójcy, N. P.Maryi i św. Barbary, dwa łany roli z łąką i dwie karczmy z ogrodami, tudzież za dziesięcinę po korcu żyta z każdego łanu M. (Kod. maz. 235). W reg. pob. z r. 1576 podano M. w par. Wyszogród, choć rzeczywiście jako należący do zamku Wyszogrodzkiego, należał i do tamecznego kościoła pierwotnie. W dok. z roku 1474 wspomniano o pustce Młodzieszyn.

Młotkowo, w dok. *Mlodkowo*, wś, pow. sierpecki. W dok. z XIII w. śród włości bisk. płockich, którzy mają połowę wsi. W r. 1578 mają tu Jeżewscy z pobliżkiego Jeżewa trzy działy. Płacą od 6 łan., 5 zagr., 1 rzem.

Młyn Stary, ob. *Stary Młyn* (t. XI).

Młyn Wielki, osada przy wsi Krokotka Wielka, pow. słonimski.

Młynary, w dok. z r, 1273 *Molendino*, wieś, pow. piotrkowski. Dawna własność bisk. kujaw. w kasztelanii wolborskiej. W r. 1552 płaci tu bisk. od 11 osad. na 6 łan.

Młynary, wś, pow. grodzieński, gm. Wołpa, 252 dz. (ze wsią Rybaki).

Młynaryszki, zaśc., pow. poniewieski, gm. Krakinów (11 w.)

Młynarz, szczyt górski w Tatrach. Ob. *Skorusznik* (t. X, 704).

Młynek 1.) urocz., pow. wołkowyski i dobra, gm. Werejki. 2.) **M**., zaśc., pow. kowieński, gm. Aleksandrowska Słoboda. 3.) **M**., zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (6 w.). 4.) **M**. al. *Tarachówka*, dobra, pow. rohaczewski, Słuczanowskich, 541 dz. (433 lasu), 2 młyny. folusz, wiatrak.

Młynek 1.) al. *Młynki*, chutor nad Zdwiżem, pow. kijowski, gm. Dymir, 6 dm., 20 mk., młyn. 2.) **M**., słoboda, pow. owrucki, gmina Jurowa, 5 dm., 27 mk. 3.) **M**.. wś, pow. żytomierski, par. praw. Sławów.

Młyniski, wś, pow. włodzimierski, gm. Chotiaczów, 26 w. od Włodzimierza, 59 dm., 525 mk.

Młyniszcze 1.) al. *Maszty*, zaśc., pow. słonimski, gm. Kossow, Roszkowskich 90 dz. i Łoziów 23 dz. 2.) **M**., os., tamże, gm. Luszniewo, Żyromskich 40 dz.

Młyniszcze 1.) os., pow. owrucki, gm. Worobie Nowe, 16 dm., 108 mk. 2.) **M**, wś nad rzką Hujwą, pow. żytomierski, gm. Lewków, par. praw. Łuka (1 w.), 12 w. od Żytomierza, 146 dm., 787 mk., cerkiew fil., 2 młyny. Obok wsi kolonia, 17 dm., 84 mk.

Młynki 1.) wś, pow. radomyski, gm. Potyjówka, 9 dm., 47 mk. 2.) **M**., pow. kijowski, ob. *Młynek*.

Młynów 1.) mstko, pow. dubieński, gm. Młynów, 14 w. od Dubna, 20 dm., 682 mk., cerkiew murow. wzniesiona r. 1840 przez ks. Aleks. Chodkiewicza, uposażona 61 dz., szkółka od r. 1854, zarząd gminny, 2 młyny. Do par. praw. należą: mstko Murawica (1 w.), wsi: Krużek, Ozlijów, Słoboda al. Wacławin. Cerkwie fil. we wsiach: Berehy i Piekałów. Gmina obejmuje 36 miejscowości, 1286 dm. włośc. (685 innych), 7749 mk. włościan, uwłaszczonych na 11,952 dz. W r. 1545 Jakubowej Montowtowej, z nadania Zygmunta Starego. W r. 1577 Iwan Czaplicz Szpanowski wnosi od 8 dym. półdworz., a r. 1583 Aleksander Siemaszko, kaszt. bracławski, od 4 dym., 2 ogr., 2 kół waln. i Prusinowska, podstolina wołyńska, od 7 dym. 2.) **M**., chutor, pow. kowelski, gm. Kamień Koszyrski.

Młynowce 1.) wś nad Ikwą, pow. krzemieniecki, gm. Bereżce, 5 w. od Krzemieńca, 40 dm., 217 mk., cerkiew murow. z r. 1860, uposażona 64 dz. z nadania ks. Janusza Sanguszki 1792 r. Do par. praw. należy wś Podleśce. W r. 1545 sioło zamku krzemienieckiego, p. n. Młyn Podlesiecki. Było 8 ludzi. W r. 1627 należy do ststwa krzemienieckiego, z Podleścami czyni 70 fl. 1 gr. 2.) **M**., wś nad Horyniem, tamże, gm. Oleksiniec Stary, par. praw. Bakoty, 30 w. od Krzemieńca, 66 dm., 446 mk. Własność hr. Rzyszczewskich. W r. 1583 do Wiśniowca, ks. Michała Wiśniowieckiego, płaci od 5 dym., 5 ogr.

Młynowce, wś, pow. żółkiewski. W r. 1578 miasto, Katarzyna Swierska płaci tu szosu fl. 3 gr. 8, od domów ulicznych 6, domków 8.

Młyny 1.) wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Ratajczyce, 110 dz. 2.) **M**. *Stare*, wś, pow. kobryński, ob. *Staromłyny*. Ma 407 dz.

Młyny 1.) *Białe* al. *Bród Biały*, wś, pow. humański, ob. *Łaszczowa*. 2.) **M**. *Korohodzkie*, chutor nad Uszą, pow. radomyski, gm. Szepielicze, młyn. 3.) **M** *Martynowskie*, słoboda nad Uszą, tamże, gm. i par. praw. Martynowicze, 11 dm., 102 mk., 304 dz. ziemi włośc. Założona jako kolonia rolnicza żydowska. 4.) **M**. *Zaleskie*, chutor nad Uszą, tamże, gm. i st. poczt. Czarnobyl, młyn. 5.) **M**. *Zauszańskie* al. *Nowe*, chutor, tamże, gm. Przyborsk, młyn.

Mnichów 1.) r. 1153 *Michowo*, wś, pow. jędrzejowski. Wedle dok. z r. 1153 dziesięcinę ze wsi nadał bisk. krak. klasztorowi w Brzeźnicy (Kod. mał., II, 1). R. 1366 Andrzej „miles“ dziedzic M. odstępuje klasztorowi jędrzejowskiemu za 16 grz. i 9 skojców prawo pobierania od rzeźników w Jędrzejowie połowy serc wszystkich zabijanych tam bydląt (Kod. mał., I, 341). Ob. *Mokrsko*. 2.) **M**. al. *Michów*, ob. *Mychów*.

Mnichowice, ob. *Michowice* i *Miechowice*.

Mnichowo, wś, pow. gnieźnieński. W dok. z r. 1357 śród włości arcyb. gnieźn. W r. 1580 wś duchowna w par. św. Wojciecha w Gnieźnie, miała 12 łan. km., 2 zagr.

Mnichy, wś, pow. międzychodzki. Powstała na obszarze wsi Kamionka al. Zawłostowo, wspom. w dok. z r. 1257 śród włości klasztoru paradyzkiego (K. W. n. 351, 392). Nadali ją klasztorowi Ninogniew i Wisław, synowie Racibora. W r. 1580 podano tu dwa działki szlacheckie.

Mników, wś, pow. krakowski. Do doliny M. i dokonanych tu poszukiwań odnoszą się prace: Kopernicki J. prof.: „Sprawa wykopalisk Mnikowskich", Kraków, 1885 roku. Ossowski G.: „O szczątkach fauny dyluwialnej w namuliskach jaskiniowych wąwozu mnikowskiego", Kraków, 1882 r. (Spraw. kom. fizyogr.). Tenże: „Sprawozdanie z badań geolog. antropol. w jaskiniach okolic Krakowa", Kraków, 1880 r., 2-gie spraw. z r. 1881, 3-cie za r. 1880, w r. 1881 wydane i 4-te w r. 1883.

Mniszek 1.) w dok. *Monachia*, wś, pow. radomski. W dok. z r. 1260 wymieniona w liczbie włości klasztoru wąchockiego. Zapewne drogą zamiany przeszła na własność klasztoru świętokrzyskiego. W akcie z r. 1427 powiedziano: „Item Mniszek villa cum prepositura saeculari fratres pro se retinebunt" (Kwart. hist. t. IX, str. 660). 2.) **M.**, w dok. *Mnyscovavola*, wś, pow. jędrzejowski. Jan Grot, bisk. krak. nadaje dziesięciny z M. kaplicy św. Kosmy i Damiana (Kod. kat. krak. I, 201). 3.) **M.**, wś, pow. janowski. W dok. z r. 1257 „Tczcino", t. j. Tuczyn, zkąd poszła nazwa rzeczki t. n. Por. *Szczecin* 3) (t. XI), *Tuczyna* (t. XII). Przeniesiony na prawo niemieckie r. 1373 (Kod. mał. I. 380). W dok. z r. 1404 (Kod. kat. krak. II, 299).

Mniszew, wieś nad Wisłą, pow. kozienicki. Zdaje się że osada ta powstała na obszarze Rozniszewa, nadanego klasztorowi zwierzynieckiemu w XII w. Według Rocznika Wielkop. (Mon. Pol. III, 16), w r. 1249 odbywa się z polecenia ks. Ziemowita rozgraniczenie między wsią bisk. pozn. „Radieovo", a wsią „Ornaszewo" (Rozniszew) dzierżawioną od zakonnic (dominarum de Kazimierz). Granicę przeprowadzono od brzegów Wisły do brzegu Pilicy. Obecny był prepozyt klasztorny. Zarówno klasztor zwierzyniecki jak i biskup poznański pozbyli się wkrótce swych odległych posiadłości. Została tylko pamiątka w nazwie: Mniszew. W dok. z r. 1326 powiedziano iż wieś Rękowice leży z tej strony Pilicy „circa Mnesew" (K. W. n. 1067). Własność „militis Cziborii" przeniesiona w r. 1382 na prawo niemieckie (Kod. maz., 98). Stefan z M. prepozyt warszawski notaryusz Bolesława ks. mazow. Stanisław z M. podskarbi tegoż księcia, podpisany na akcie z r. 1432 (Kod. maz. 176, 180). W r. 1576 istnieją oddzielne parafie w pow. wareckim: Mnisewo i Rozniszewo. Kiedy M. otrzymał prawo miejskie i kiedy przestał być miastem, niewiadomo. W r. 1801 jest to wieś i dobra z kościołem par., zamkiem, dwoma przewozami (na Wiśle i Pilicy), urzędem poczt. i główną komorą celną austryacką na granicy od posiadłości pruskich.

Mniszków, r. 1308 *Mnyechovicze*, wś, pow. opoczyński. W r. 1308 włość klasztoru sulejowskiego (Kod. mał., II, 213). W r. 1378 trzej dziedzice M. zawierają układ z dziedzicami Sławna o prawo patronatu kościoła w tej ostatniej wsi (Kod. mał., III, 373).

Mniszkowice, ob. *Nieszkowice*.

Mniszów, r. 1276 *Missow*, wś, pow. miechowski. Własność klasztoru w Brzesku r. 1276 (Kod. mał., 108). R. 1581 opat chebdowski płaci tu od $5\frac{1}{2}$ łan. km., 3 zagrodn., 4 komorn., 3 kół dorocz.

Mniszyn, wś, pow. ostrogski, gm. Buhryn, 25 w. od Ostroga, 57 dm., 811 mk., cerkiew drewn. z r. 1876, szkółka cerk. od r. 1884. W r. 1570 Iwana Kierdeja Mniszyńskiego, który r. 1577 wnosi od 22 dym. po 20 gr., 8 ogr. po 2 gr.

Mocarszczyzna, dobra, pow. wiłkomierski, gm. Towiany (8 w.).

Mocarze, *Moczarze*, dawniej *Moczarzewo*, wś, pow. kolneński. R. 1435 Władysław ks. mazow., Mateuszowi i Janowi z M. sprzedaje 40 łan. chełm. nad rzką Biebrzą z brzegiem rzeki, leżących w lesie zw. Brzostowo, za 40 kóp (Kapica, Herbarz, 280). W r. 1577 są części: Moczarze Trojanki, Samełki, Budne i Antiqua. W nich $24\frac{1}{2}$ łan., 5 zagr.

Moch Dołhy, powiat bychowski, ob. *Dołhy Moch*.

Mochańki, fol. dóbr Purplewo, pow. sieński.

Mochnacze 1.) *Machnacze* (t. V, 873), folw. dóbr Dziewiątkowicze Nowe, powiat słonimski. 2.) **M.**, wś, tamże, gm. Miżewicze, 340 dz.

Mochnaczka, wś nad rzką Ołychowa Rudka, pow. skwirski, gm. Łuczyn, st. poczt. i dr. żel. Chwastów (20 w.), 45 w. od Skwiry, 142 dm., 1931 mk., szkółka cerk.

Mochnata, wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Brzozowo Nowe, 20 w. od Bielska, 855 dz.

Mochowo, wś, pow: sierpecki. Kościół par. istnieje tu już r. 1490 (Kod. maz., 302). W r. 1578 wś M. w pow. sierpeckim ma 14 łan. km., 5 ogr. z rolą, 3 rzem., wyrób piwa.

Mochy, wś, pow. babimojski. W r. 1210 nadaje Władysław ks. kaliski „Mochi cum Ptovo" opatowi porteńskiemu dla założenia klasztoru w okręgu przemęckim. R. 1290 Przemysław II potwierdzając przywileje klasztoru paradyzkiego nadaje zarazem wieś Mochy klasztorowi pod Wieleniem jego filii (przeniesionej potem do Przemętu). Rudolf opat „de Wedel" (wieleński),

stwierdza r. 1358, iż dziesięciny z M. zdawna należały do kościoła poznańskiego (K. W., n. 66, 653, 1383, 1762).

Mociasy, okolica w dobrach Wasiliszki, pow. lidzki.

Mockajcie, ob. *Mackajcie*.

Moczalnia *Stara* i *Nowa*, dwie wsi, pow. sokólski, gm. Kamionka. M. Stara 119 dz., Nowa 53 dz.

Moczańce 1.) wś, pow. kowieński, gm. Żejmy (3 w.). 2.) **M.**, os., pow. wiłkomierski, gm. Siesiki (8 w.).

Moczany 1.) dwór, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (17 w.). 2.) **M.**, wś i fol., pow. miński, par. praw. Białorucz, 18 dm., 150 mk., cerkiew cmentarna, młyn, wiatrak. Fol. Kadynałowskich, 560 dz.

Moczerady, wś, pow. mościcki. Na obszarze tej wsi i przyległych Balic rozkopano 19 mogił z epoki kamiennej, ze szkieletami niezwykłych wymiarów i różnymi przedmiotami z kamienia i bronzu.

Moczulanka, słoboda, pow. rówieński, gm. Sieliszcze, 15 dm., 73 mk.

Moczulisko al. *Moczuliszcze*, fol. dóbr Gniezno, pow. wołkowyski.

Moczuliszcze 1.) wś, pow. brzeski, gub. grodz., gm. Wołczyn, 39 w. od Brześcia, 57 dm., 198 mk., cegielnia, 977 dz. 2.) **M.**, fol. dóbr Dziewiątkowicze Stare, pow. słonimski. 3.) **M.**, ob. *Moczulisko*.

Moczuliszcze, wś i fol., pow. rówieński, gm. i par. praw. Dąbrowica (5 w.), 135 w. od Równego, 48 dm., 231 mk.

Moczulna, wś, dobra i 2 chutory, pow. wołkowyski, gm. Roś, 8 w. od Wołkowyska. Wś ma 231 dz.; dobra Olendzkich, 735 dz. (352 lasu) i Kortów 98 dz. Jeden chutor Haraburdów, 60 dz., drugi Dąbrowskich.

Moczulna, *Maczulnia*, wś, pow. owrucki, gm. Pokalew, 8 dm., 64 mk.

Moczulniki, os., pow. kobryński, gm. Iłosk.

Moczułki 1.) *Maczułki*, kol. żydów rolników, pow. rówieński, gm. Klewań, 32 w. od Równego, 82 dm., 738 mk., dom modl., olejarnia. 2.) **M.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Nowodwór, 24 dm., 154 mk. W r. 1570 Michała Działyńskiego. W r. 1577 Chwiedora Działyńska od 4 dym.

Moczuny, fol., pow. poniewieski, gm. Krakinów (9 w.).

Moczychwost, ferma pod wsią Janiszówką, pow. taraszczański.

Moczydło 1.) r. 1257 *Mochidlane*, wś, pow. będziński. W dok. z r. 1257 śród włości dających dziesięcinę klasztorowi w Zawichoście (Kod. mał., t. I, 53). R. 1581 wś Moczydła w par. Niegowa. Myszkowski płaci od 2 łan. km. W r. 1827 wś w par. Niegowa, 19 dm., 139 mk. 2.) **M.**, wś, pow. miechowski. „Comes Imramus de Mochidlo" w dok. z r. 1322.

Moczydły 1.) *Dubiny*, *Kuksiki* al. *Kukiełki*, *Pszczółki* i *Stare*, 4 okolice szlach., pow. bielski gub. grodz., gm. Skórzec, 46 w. od Bielska. M. Dubiny 65, M. Kuksiki 69, M. Pszczółki 38 i M. Stare 40 dz. Gniazdo Moczulskich. Ob. *Pierlejewo* (t. VIII). 2.) **M.** *Lachowskie* al. *Moczydełki* i *M. Stare*, dwie okolice szlach., tamże, gm. Narojki, par. kat. Ostrożany, 45 i 70 dz.

Modary, zapewne *Miodary*, w dok. z XIV w. *Modari*, r. 1581 *Niedari*, ob. *Niedary*.

Modliborzyce, ob. *Bogomodliborzyce*.

Modlin, wś, później twierdza, dziś *Nowogieorgiewsk* nazwana, pow. płoński. Nie spotykamy tej nazwy ni w dokumentach, ni w reg. pob. z XVI w. W takim jednak punkcie jak ujście Narwi do Wisły, musiała istnieć zdawna osada. Z wielkim prawdopodobieństwem można nazwę M. uważać za przekształcenie pierwotnej nazwy Mogilno. Wieś tej nazwy wspom. w akcie uposażenia biskupstwa płockiego z XIII w. W r. 1576 „Moglno", wieś królewska, należąca do grodu w Zakroczymiu, miała 16 łan., 2 rzem.

Modlinowo, dobra, pow. kowieński, gmina Żejmy (2 w.), Nejrandów 181 dz.

Modliszewice, wś, pow. konecki. W r. 1367 dziedzicem jest niejaki Strasz, krewny Krzesława dziedzica Końskich, który mu udziela prawo polowania w tych dobrach („in districtu dicto Coneczke"). Ob. Kod. mał., III, 206.

Modlnica Wielka, wieś, powiat krakowski. Strzelichowski Piotr ks.: „Zapiski do kroniki kościoła par. w M. Wielkiej", Kraków, 1899 r., str. 120.

Modła, wś, pow. skierniewicki. Wspomn. w dok. z r. 1359 w liczbie włości arcyb. gnieźn. W reg. pob. z XVI w. podana razem z Przybyszewicami, płaciły od 6 łan. km.

Modła, w dokum. *Modlowo*, pow. kaliski, ob. *Garbów*.

Modrycz, wś, pow. drohobycki. W r. 1565 wś w ststwie drohobyckiem, miała 21 kmieci na 10 dworzyszczach. Karczma wielka z rolą i 2 trzany, na których sól robią, wydzierżawione za 24 zł. rocznie. Wataman wolny na $1/2$ łan. Pop z półłanu gr. 15. Ogółem dochodu zł. 46 gr. 18.

Modrzany, wś, pow. pińczowski, ob. *Łęczno*.

Modrze, r. 1246 *Moder*, wś, pow. poznański. W istniejącym tu grodzie bawi 21 grud. 1246 r. ks. Przemyśl i wydaje akt potwierdzający nadanie opata lubińskiego dla komorników klasztornych. W r. 1257 wydaje ztąd tenże książę dwa akty dla klasztoru paradyzkiego. Istniejący tu zdawna kościół parafialny, włącza r. 1298 Andrzej bisk. pozn. do dekanatu większego poznańskiego. Kasztelanowie tutejsi pojawiają się jednak dopiero w dok. z końca XIV w., są to: Przybysław (około r. 1380) i Mathias de Jezierzyce (r. 1388) (K. W., n. 256, 350, 351, 770,

1808, 1883). W r. 1580 wś M. ma 16 łan., 8 zagr., 6 kom., 1 rzem.

Modrzejowice, r. 1198 *Modrelanc*, r. 1228 *Modreovic*, u Dług. *Modrzewice*, wś, pow. radomski. Wieś „Modrelanc", z której dziesięcinę nadał klasztorowi miechowskiemu przed r. 1198 biskup Gietko, oznacza zapewne M., będące później własnością klasztoru wąchockiego. W dok. z r. 1228 występuje: „Begos de M." (Kod. mał., II, 39). Za Długosza należy do Wąchocka, ma 12 łan. km., fol. klasztorny, młyn. Dziesięcinę do 12 grz. pobiera klasztor.

Modylów, *Modelów* (t. VI, 564), wś nad Szlamarką, pow. radomyski, gm. Potyjówka, st. poczt. Radomyśl (20 w.), 142 dm., 809 mk., cerkiew, szkółka, 1245 dz. włośc. Własność większa należy do dóbr Czajkówka.

Modzele, wś, pow. łomżyński. Jan ks. mazowiecki nadaje Mikołajowi z Modzel (płońskie), 20 łan. zw. Sokolałąka pod Łomżą, na których to łanach założył on wieś Modzele. Jednocześnie Scibor z M. otrzymuje tu od księcia 10 łan. (Kapica, Herbarz, 285). Ob. *Drozdowo*.

Modzerowo, r. 1250 *Mozurowo*, wś, pow. włocławski. W dok. z r. 1250 śród włości bisk. włocławskich (Ulanow. Dok. Kujaw., 187). R. 1557 płaci tu Maciej Komorowski od 5 1/2 łan., 1 zagr., 1 rzem.

Modziejki, wś i fol., pow. wołkowyski, gm. Biskupice, 11 w. od Wołkowyska. Wś 74 dz.; fol. von Wittorfów, z chutorem Janów 340 dz.

Mogiańce, wś, pow. kowieński, gmina Janów (13 w.).

Mogielnica, mstko, pow. grójecki. W r. 1249 w Piotrkowie, Ziemowit ks. mazow. i czerski nadaje klasztorowi cystersów w Sulejowie „hereditatem et villam quae... Moguelinicia nuncupatur... cum capella et duabus ottolensis, molendinis, castoribus et tabernis". Było to więc targowisko z kaplicą, karczmami, młynami, śród puszcz nadpilickich, obfitujących w bobry (Kod. maz., 239). Ziemowit ks. mazow. i wizki potwierdza to nadanie r. 1313, a r. 1317 nadaje Mogielnicy, obu Otalążom i świeżo wykarczowanej Dąbrowie prawo niemieckie. W dok. z r. 1350 M. nazwana jest miastem. W r. 1579 płacą tu szosu fl. 46 gr. 12, z łan. os. fl 7 gr. 15, od rzem. fl. 18, od palących wódkę fl. 10, czopowe roczne fl. 108 gr. 18 (Paw. Maz., 191). 2.) **M.**, wś, pow. płocki. W r. 1454 Władysław ks. mazow. nadaje Ubysławowi prawo chełmińskie dla jego wsi, za co osadnicy mają płacić z każdego łanu księciu po 2 gr. praskie rocznie (Kod. maz., 221). W r. 1578 wieś dzieli się na części: M. Próchenki (4 zagr.), M. Ubys (Mogielniczka) ma 2 1/2 łan., 9 zagr., 2 rzem., wiatrak, M. Biedrzych (2 łany w 3 częściach), M. Leonardi (2 łany, 2 zagr., wiatrak).

Mogilany, wś, pow. grodzieński, gm. Indura, 32 w. od Grodna, 486 dz. Pod wsią wzgórza, zw. Góry Mogilańskie.

Mogilewo, wś, pow. rossieński, gm. Chwejdany (Konstantynów, 6 w.). Mają tu Bakszewiczowie 24 dz.

Mogilna, opisana dwukrotnie p. n. *Mogilnia* i *Mohilne* (t. VI, 580, 592), wś i dobra, pow. kobryński, gm. Janów, 84 i 86 w. od Kobrynia. Wś ma 711 dz. ziemi włośc. i 33 cerk.; dobra Kątkowskich (poprzednio Kurzenieckich), 752 dzies.

Mogilnica, r. 1564 *Mogilnicza Dux*, wś, pow. chełmski. W r. 1564 Mogilnicza Dux (Kniaź?), płaci od łan. 12, zagr. z rolą 6, zagr. bez roli 4, rzem. 2, cerkiew. W r. 1578 siedzą tu Mogilniccy.

Mogilniki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (13 w.).

Mogilno, r. 1576 *Moglno*, ob. *Modlin*.

Mogilno 1.) *Mohilno*, wś, pow. lepelski, do dóbr Woroń, ma około 18 włók. 2.) **M.**, dobra, pow. siebieski, gm. Mogilno, cerkiew, szkoła, młyn. Gmina obejmuje 63 miejscowości, 639 dm. włośc. (10 innych), 5442 mk. włościan, uwłaszczonych na 7485 dz.

Mogilno, miasto powiatowe, 30 klm. od Gniezna. Zawiązkiem osady był zapewne starożytny gród, który w epoce piastowskiej odgrywać musiał dość znaczną rolę, skoro skoncentruje się w nim tyle fundacyi kościelnych. Wedle sfałszowanego w w. XIII dokumentu, Bolesław Smiały zakłada tu, około połowy w. XI klasztor Benedyktynów i uposaża takowy dochodami aż 19 grodów dalszych, rozłożonych nad Wisłą i Narwią i wszystkich przewozów na Wiśle od Kamienia (wprost Czerwińska?) aż do ujścia. Kościół (klasztor) św. Jana Ewang. otrzymuje cały szereg osad nadwiślańskich od Czerwińska począwszy i kilka kościołów (św. Wawrzyńca w Płocku, św. Jana Chrz. w Bielsku, św. Jana we Włocławku), tudzież dwa kościoły w samem Mogilnie: św. Jakóba, założony przez milesa Zbiluta i św. Klemensa, który wzniósł i uposażył „miles magnus Dobrogostius". Wedle wielce prawdopodobnej hypotezy Kętrzyńskiego („Założenie bisk. płockiego", Przegl. powsz., 1892), nadanie to było pierwotnem uposażeniem biskupstwa płockiego, utworzonego za Bolesława Smiałego koło r. 1076. Król na pierwszego biskupa powołał jednego z benedyktynów mogilskich i ztąd zapiska z pierwszem uposażeniem pozostała w Mogilnie i posłużyła w w. XIII do ułożenia sfałszowanego dokumentu nadań dla klasztoru, potwierdzonego przez Przemysława. Salomea, ks. polska, po śmierci męża ks. Bolesława, nadaje klasztorowi wieś Radziejów (około r. 1143), papież Aleksander III przyjmuje r. 1179 klasztor pod swą opiekę, na prośbę opata Albersona. Za rządów opata Bogumiła, który nastąpił po Arnoldzie (przeszedł na biskupstwo lubuskie),

Mieszko, ks. polski potwierdził nadanie Radziejowa i oznaczył ściśle granice włości. Uwolnił przytem włości klasztorne od ciężarów książęcych. Z listu Innocentego II, pisanego r. 1207 do Władysława ks. polskiego, dowiadujemy się, iż książę ten wypędził zakonników z Mogilna i klasztor złupił. Bolesław, ks. polski nadaje r. 1277 wś Płowce „domui de Mogilna sitam in kastellania Gnesnensi", uwalniając ją od prawa polskiego. Przemysław II, ks. polski uwalnia r. 1282 wszystkie włości klasztorne od prawa polskiego. Książę ten bawi w Mogilnie w gronie dostojników r. 1285 dn. 15 maja. Przy klasztorze wcześnie powstała osada, którą akt z r. 1306 wylicza w liczbie miast wielkopolskich. Było to zapewne targowisko jedynie, gdyż dopiero Władysław Jagiełło r. 1393 wydał klasztorowi przywilej na przekształcenie wsi M. na miasto z prawem magdeburskiem. Dla braku warunków nie mogło się rozwinąć należycie. W r. 1580 daje szosu fl. 6 gr. 12, od 27 rzem. różnych, 9 piekarek, 5 przekupek, 3 komor. Wś Mogilno miała 5 łan. kmiecych (Kod. Wielkop. i Źródła Dziej.). Do M. odnoszą się następujące opracowania: E. Callier'a: Szkice geograf. hist. Serya II. Poznań, 1888, str. 133—148. Dr. A. Warschauer: „Geschichte der Stadt Mogilno" („Zeitsch. der hist. Gesell. f. d Prov. Posen", t. XIII, 174—207). Łepkowski Józef: „O zabytkach Kruszwicy, Gniezna, Strzelna i M." Kraków, 1866. Łuszczkiewicz Wł.: „Trzy granitowe kościoły Wielkopolskie z epoki romańskiej: Kruszwica, Kościelec, Mogilno". Kraków, 1879. Rysunek kościoła mieści „Album" N. Ordy. „Mogilno'er Kreisbeat" 1875. Tremessen. „Statistische Darstellung des Kreises Mogilno im Anschlusse an die statistischen Aufnahmen fuer das Jahr 1864", 52 str.

Mogiła, wś i klasztor, pow. krakowski. W r. 1581 opat płaci tu od 15 łan. km., 6 zagr., 10 kom. z bydłem, 18 kom. bez bydła, dwa półłan. karcz., 1 jutrzyna roli karcz., $1/4$ roli karcz., 11 ról dorocz., 1 chałupnik, 2 rzem., 1 duda, 3 kół zakupn. przy Zesławicach, 2 kół pap., 1 koło blechowe, 4 towarz. Do dziejów klasztoru i wsi odnoszą się: W. Kętrzyński: „Chronica monasterii Claraetumbensis (*Mon. Pol. Hist. VI*). Obejmuje ona czas od 1201 do 1505. Wład. Łuszczkiewicz „Wieś M." w „Bibliotece krakowskiej" z r, 1900.

Mogiła Ostra, wś nad rz. Torhan, pow. taraszczański, gm. Krywiec, st. poczt. Wołodarka (15 w.), 29 w. od Taraszczy, 280 dm., 1660 mk., kaplica, szkółka, 3 wiatraki.

Mohilna 1.) *Mohilnia*, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Serby, par. praw. Żadkówka (12 w.), 13 w. od mta pow., 38 dm., 206 mk. Należała do włości zwiahelskiej. Na początku XVII w. było 13 ciągłych, 5 podsus. 2.) **M.**, wś, tamże, 12 dm., 47 mk.

Mohilno 1.) wieś nad Użem, pow. owrucki, gm. i st. poczt. Iskorość (6 w.), 50 w. od Owrucza, 134 dm., 309 mk., cerkiew drewn. z roku 1760, uposażona 36 dz. z nadania właściciela Macieja Dubrawskiego r. 1756. Do par. praw. należą wsi: Domołocze i Rudnia Mohilańska. Na początku XVII w. Trzeciaków, w r. 1628 w zastawie u Stefana Niemirycza, który wnosi od 11 dym., 2 kół mł., pół koła rudn., 1 popa. 2.) **M**., wś, pow. włodzimierski, gm. Werba, 8 w. od Włodzimierza, 135 dm., 669 mk., cerkiew. W r. 1545 Iwana Sołtanowicza, z nadania króla Aleksandra. W r. 1570 własność Mikołaja Dorohostajskiego. W r. 1577 wnoszą pobór: Zdanowa Kowleńska z 15 dym. półłank., 4 ogr. i Mikołaj Łyszkowski z 11 dym. dwor., 1 koła dorocz. 15 gr., 4 ogr. po 4 gr., 12 ogr. po 2 gr., od karczmy, szynku piwa 20 gr., od szynku gorzałki 6 gr., od palenia gorzałki 12 gr.

Mohilówka, *Mohylówka*, rzka w pow. nowogradwołyńskim, prawy dopływ Słuczy. Bierze początek w lasach pod wsią Mohilówką, płynie przez Katerynówkę, Kukę i pod Mohilną ma ujście. Długa około 14 w.

Mohilówka, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Serby, 12 dm., 47 mk.

Mohylany, wś, pow. ostrogski, gm. Sijaniec, 13 w. od Ostroga, 89 dm., 750 mk., cerkiew drewn. z r. 1794, szkółka cerk. od r. 1882. Do par. praw. należy wś Czerniachów. W r. 1577 sioło ziemian ostroskich płaci od 2 dym., na ćwierć, 3 ogr. W r. 1583 ks. Konst. Ostrogski od 1 dym., 6 ogr., 3 podsus.

Mohylew, miasto gubernialne. Achidyecezya mohylewska rz. kat. obejmowała w r. 1902 28 dekanatów, 234 kościołów par. i 934,885 wiernych. W gubernii mohylewskiej było 32 kościoły, witebskiej 84, mińskiej 48. Pozostałe zaś gubernie państwa rosyjskiego, wchodzące w skład archidyecezyi miały 62 kościołów 256,365 wiernych. W gub. mohylewskiej było 56138 katolików, mińskiej 232,423, witebskiej 389,956. Alumnów w seminaryum petersburskiem było 121. Do obszaru gubernii odnoszą się prace: Stan. Cercha: „Poszukiwania archeologiczne w gub. mohylewskiej, w latach 1892 — 1894". Kraków. (Wyd. Akad. Umiej.). „Istoriko juridiczeskie matieriały iz aktowych knig gub. witebskiej i mohilewskiej, t. XXIV. Witebsk, 1893.

Mohylice, wś, pow. słonimski, gm. Byteń, 44 w. od Słonima, 910 dz.

Mohylów, miasto powiatowe. Krzyżanowski Stan.: „Kościół N. M. P. w M. nad Dniestrem". Kraków, 1867.

Mohylowce, wś i dobra nad rzką Myszanką, pow. wołkowyski, gm. Łyskowo, 39 w. od Wołkowyska. Wś 50 dm., 542 mk., szkoła, 1072 dz.; dobra Dziekońskich, 5081 dz. (2026 lasu).

Mohylówka, chutor, pow. czerkaski, gmina

i stacya poczt. Smiła (14 w.), 21 dm, 95 mk. W pobliżu st. dr. żel. chwastowskiej Władymirówka.

Mojcharówka, wś, pow. żytomierski, gmina Chwasowa, par. praw. Turczynka.

Mojgiszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (3 w.). 2.) **M.**, cztery dwory, pow. wiłkomierski (5 w.). Jeden Glebowtiewych i z Winkszyliszkami ma 119 dz., drugi Kaczyńskich, 120 dz. i 106 dz. w M.; trzeci Masłowskich 25 dz.; czwarty do Romanowskich, 65 dz., Stankiewiczowie mają 50 dz.

Mojki, wś, pow. mazowiecki. W r. 1408 siedzą tu Smiszko i Scibor „de Moykowo" z rodu Boleszczyce (Kapica, Herbarz 289).

Mojkowice, ob. *Majkowice.*

Mojsiejewicze 1.) mylnie *Mojsiewicze* (t. VI, 618), wś i folw., pow. wołkowyski, gm. Krzemienica, 14 w. od Wołkowyska. Wś 237 dz.; folw. Chodakowskich 578 dz. 2.) **M.**, wś, tamże, gm. Podorosk, 22 w. od Wołkowyska 361 dz.

Mojsiejki, wieś nad Wereśnią, pow. radomyski, gm. Krasiatycze, st. poczt. Radomyśl (90 w.), par. praw. Obuchowicze (7 w.), 176 dm., 986 mk., cerkiew, szkółka, młyn, 1428 dz. Własność większa należy do spadkob. Jarzębkowskiego, 1420 dz. (w tem 1000 lasu) i spadk. hr. Osolińskiego, 711 dz. (952 lasu). Jeszcze r. 1624 w posiadaniu Niemiryczów. W r. 1628 wwdy brzeskiego (Ostafiego Tyszkiewicza), w zastawie, płaci od 6 dym. Były tu 2 koła rudne.

Mojsiejówka, wś, pow. rohaczewski, gm. Merkułowicze, 26 dm., 132 mk.

Mojsiejówka 1.) *Musijówka* (t. VI, 814), wś pow. skwirski, gm. Wierzchownia, st. poczt. Rużyn (20 w.), 25 w. od Skwiry, 151 dm., 939 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny. 2.) **M.**, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Serby, 47 w. od mta pow., 46 dm., 317 mk. 3.) **M.**, kolonia, pow. żytomierski, gm. Chwasowa, 57 w. od Żytomierza, 90 dm., 498 mk.

Mojżrymy, dwór. pow. rossieński, gm. Pojurze (7 w.), Piotrowskich 130 dz.

Mokijowce, *Mokiejowce, Makiejowce*, wś nad rzką Ponorą, pow. zasławski, gm. Sulżyn, st. poczt. i dr. żel. Szepetówka (12 w.), 16 w. od Zasławia, 212 dm., 1386 mk., cerkiew drewn. z r. 1776, uposażona 39 dz., z nadania ks. Sanguszki 1791 r., szkółka cerk. Własność hr. Potockich. W r. 1583 ks. Michał Zasławski wnosi od 4 dym., 2 ogr., 2 ogr.

Mokile, dwie wsi, fol. i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (10 i 12 w.).

Moklaki, wś, pow. nowogradwołyński, gm. i par. praw. Emilczyn (6 w.), 48 w. od mta pow., 117 dm., 600 mk.

Moklakowski (t. VI, 620, *Moklakowska Osada*), chutor, pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, 46 w. od mta pow., 99 dm., 569 mk.

Mokotów, r. 1367 *Mochotow*, przedmieście Warszawy. W dokum. z r. 1367 wymieniony w liczbie wsi dających zdawna dziesięciny kościołowi w Zegrzu (nad Narwią) (K. W., n. 1584). W r. 1580 Mokotowo, wieś w par. Solec (warszawski). Bartł. Zaliwski chorąży liwski, dzierżawca wsi królewskiej M, płaci tu od 11 łan. Prócz tego mają działy: Jan Baryczka mieszczanin warszawski od 2 łan., tenże z Witkowca od $^1/_4$ łan., Jan Erter dzierżawca z działu Jurgi Burbacha od 2 łan. W r. 1890 gmina M. miała 8708 mk. Obecnie ludność podwoiła się zapewne. Dawna wieś staje się przedmieściem Warszawy. Wzniesiono tu wielkie budowle rządowe (koszary, więzienie), zakład dla sierot pod opieką Tow. Dobroczynności, stacye dwu kolejek podmiejskich: wilanowskiej i grójeckiej, liczne kamienice i wille. Na obszarach zajmowanych przez cegielnie i otaczające je glinianki, powstaje nowa dzielnica miasta.

Mokowicze, wś, pow. włodzimierski, gmina Nowodwór, 29 w. od mta pow., 98 dm., 627 mk., cerkiew, szkoła, młyn, 2 wiatraki. W r. 1545 Wasyla Junkiewicza. W r. 1577 Hryhory Jurkowicz Kołmowski, płaci od 8 dym., 4 ogr.

Mokowo, pierwotnie *Mankowo*, wś, pow. lipnowski. W r. 1408 siedzą tu Boleszczyce (Kapica, Herbarz, 253). R. 1564 wś posiada kościół paraf. Dadźbog Makowski płaci tu od 5 poddanych na $2^1/_2$ łan. Z przyległego Mokówka płaci opat na grodzie płockim od 12 kmieci na całych łanach.

Mokra, wś, pow. skierniewicki. Wspomiana w dokum. z r. 1359 i 1374 śród włości arcyb. gnieźn. (K W., n. 1404, 1697). W r. 1579 płaci od 34 łan., $^1/_2$ działka, 5 kom., 6 rzem., 4 łan. wójt.

Mokra wieś, r. 1313 *Mokra Dąbrowa*, wś, pow. sądecki. Katarzyna przełożona klasztoru w Sączu wydaje akt potwierdzający sprzedaż sołtystwa w tej wsi. Dowiadujemy się z niego, iż pierwszy sołtys Goly, otrzymał sołtystwo i płacę pieniężną za zasługi swe od ks. Kingi. Przywilej ten zostając w rękach jego synów: Sieciecha i innych, spłonął wraz z klasztorem. Teraz zaś synowie Sieciecha sprzedając sołtystwo za 6 grz., Szymankowi, nie mogli mu dać przywileju skutkiem czego przełożona wydała akt niniejszy (Kod. mał., II, 228).

Mokradka, wś i dobra, pow. czauski, gmina Radoml, 4 dm, 32 mk., cerkiew. Dobra, Bordziłowskich, 169 dz., Tiszenkowów od r. 1867, 146 dz.

Mokrany, wś i dobra, pow. kobryński, gm. Mokrany, 50 w. od Kobrynia. Wś ma 36 dm., 511 mk., zarząd gminny, cerkiew, szkoła, 1899 dz. ziemi włośc. (ze wsiami: Osowa, Dobrysówka i Polin), 71 cerk.; dobra Rajskich, z fol. Kucharewo 2627 dz. Gmina obejmuje 11 miejscowości, 145 dm. włośc. (6 innych), 2256 mk. włościan, uwłaszczonych na 5009 dz.

Mokre, wś, pow. zamojski. W r. 1564 wś ta w parafii Zdanów, płaciła od 6 łan., 1 zagr. bez roli. W r. 1890 gmina M. miała 6905 mk. zapisanych do ksiąg stałych, w tej liczbie: 2112 praw., 4600 kat., 193 żyd.

Mokre 1.) wś i fol., pow. bielski gub. grodz., gm. Dubiażyn, 7 w. od Bielska, 359 dz. Folw. należy do dóbr Knorydy Podleśne. 2.) **M.**, wś, dobra i os., pow. prużański, gm. Kotra, 10 w. od Prużany. Wś ma 21 dm., 129 mk., cerkiew, 492 dz. włośc., 84 cerk.; dobra, Żelazowskich, z fol. Agatowo 583 dz.; os. 26 dz. 3.) **M.**, wś i dobra, pow. klimowicki, gm. Moszowe (10 w.), 21 dm., 175 mk. Dobra Hołyńskich, 3426 dz. (2553 lasu), huta szklana, młyn.

Mokre 1.) wś, pow. dubieński, gm. Warkowicze, par. praw. Mołodawa (2 w.), 14 w. od Dubna, 76 dm., 472 mk., cerkiew fil. drewniana z r. 1885, uposażona 37 dz. z nadania właściciela wsi Popiela 1797 r. Do filii należy wś Kostianiec. W r. 1545 własność ziemian Mokreńskich. W r. 1583 należy do włości miasta Dubieńskiego, ks. Konst. Ostrogskiego, który wnosi od 12 dym., 4 ogr., 2 podsus. 2.) **M.**, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Żołobne, 28 w. od mta pow., 107 dm., 611 mk., cerkiew drewn. z r. 1751, uposażona 70 dz., szkółka cerk. 3.) **M.**, słoboda, pow. rówieński, gm. Sieliszcze, 22 dm., 87 mk. 4.) **M.**, pow. zasławski, ob. *Mokrec*

Mokre, r. 1357 *Mokrzsco*, wś, pow. mogilnicki. W dokum. z r. 1357 śród włości arcyb. gniezn. Mikołaj z Wenecyi (Wenacyi), sędzia kaliski ma tu swe „allodium", z którego dziesięcinę nadaje kościołowi w Wenacyi (K. W., nr. 1354, 1926 i 1959).

Mokre, wś, pow. toruński. W r. 1871 liczyła 2375 mk., r. 1895 ma 10,496. Położona pod Toruniem, ma charakter miasta. Możnaby z pewnem prawdopodobieństwem odnieść do tej wsi nazwę: Mokre, podaną w liczbie włości biskupów płockich, w dok. z r. 1229 (Kod. maz., 3).

Mokrec 1.) wś, pow. włodzimierski, gmina Werba, 21 w. od Włodzimierza, 141 dm., 604 mk., cerkiew. W r. 1545 Andrzeja Kozeka (z nadania króla Aleksandra), który opatruje wieżę bramową zamku włodzimierskiego. W r. 1570 kn. Nastazia Koziczyna płaci od 10 dworz., 7 ogr. po 2 gr., a w r. 1577 kn. Dymitr Kozeka od 14 dym., 5 ogr. po 4 gr., 5 ogr. po 2 gr. W r. 1583 należy również do niego. 2.) **M.** (t. VI, 627, *Mokre*), wś, pow. zasławski, gmina i st. poczt. Zasław (7 w.), par. praw. Soszne (3 w.), 93 dm., 671 mk., cerkiew drewn. z roku 1870, szkółka cerk. od r. 1876. W r. 1534 kn. Kuźmy Iwanowicza Zasławskiego.

Mokreńszczyzna, wś, pow. żytomierski, gm. Czerniachow, par. praw. Sławów (4 w.), 24 w. od Żytomierza, 130 dm., 879 mk. W r. 1610 należy do dóbr Stefana Niemirycza.

Mokronos, r. 1153 *Mocrhonoz*, r. 1579 *Mokronosy*, wś, pow. wągrowiecki. Przy założeniu klasztoru w Łeknie około r. 1153 synowie Zbiluda nadali wsi: Pokrzywnicę i Mokronos. Akt z r. 1218 wymienia śród włości klasztoru: „Mucronos" (K. W., n. 18, 101, 590). W r. 1577 płaci tu opat wągrowiecki od 14 ślad., 1 zagr.

Mokrsko 1.) r. 1273 *Mogre*, wś, pow. wieluński. W r. 1220 daje dziesięciny klasztorowi w Mstowie (Kod. mał., II, 27). W dokum. z r. 1273 występuje jako świadek „Berthramus Sidilmanus scultetus de Mogre". W r. 1552 dział królewski z karczmą ma 22 osad., $10^1/_2$ łan., Elż. Potocka 8 osad., 2 łany karcz., młyn o 1 kole, sołtys na $^1/_2$ łan. i dwa działy szlach. mające 6 osad. 2.) **M.**, wś, pow jędrzejowski. Siedzą tu Jeliteczykowie (h. Koźlarogi). Ztąd pochodził Floryan, biskup krak. (od r. 1367) syn Piotra kaszt. sand., który otoczył murami Bodzęcin i Iłżę, założył kościoły w Dobrawadzie i Węgleszynie, a w Mokrsku ufundował prebendę. Późniejszego Floryana z M. czterej synowie dzielą się r. 1413 licznemi włościami. Jeden z nich Mikołaj dostaje M. z zamkiem, Wolę w Osowej, Mzurową, Michow, Bizorendę (Paprocki, Herby, 258). Piotr pleban „de Mokrzko" w dok. z r. 1365 wydanym w Jędrzejowie (Kod. mał., I, 329). Zapewne ztąd, nie zaś z Morska datuje Kazimierz Wielki r. 1355 dn. 29 maja, akt potwierdzający sprzedaż Skroniowa, klasztorowi w Jędrzejowie. Powiedziano tam: „Actum in Morzsko in domo habitacionis nobilis viri domini Clementis subdapiferi sandom." (Kod. mał., t I, 285). W r. 1540 M. Górne, własność Jakóba Secygniowskiego, ststy buskiego, ma zamek murowany, folwark, młyn na Nidzie, 7 kmieci, 3 karczmy, łąki i lasy obfite.

Mokrzesz, r. 1220 *Matrzessa*, wś, pow. częstochowski. Wedle dok. z r. 1220 daje dziesięciny klasztorowi w Mstowie (Kod. mał., II, 27). W r. 1581 ze wsi Mokrzecza, płaci p. Kłobukowska od 9 łan., $^1/_2$ karcz., 6 zagr. bez roli, a z Woli Mokrzeskiej od 6 półłan., $^1/_4$ młyn.

Mokrzyce, wś, pow. pułtuski. Nadane w r. 1386 przez Janusza ks. mazow., Januszowi z Radzanowa wraz z miastem Nasielskiem (Ulanow. Dok. mazow., 345).

Mokugoła, ob. *Makugola.*

Mokwin, wś, pow. rówieński, gm. Bereźno, 76 w. od Równego, 247 dm., 1649 mk., cerkiew murow., fund. r. 1848 przez właściciela Trzebuchowskiego. W r. 1577 do Międzyrzecza, ks. Koreckiego, który wnosi od 5 dym., 4 ogr. W r. 1583 Fiedor Kadianowicz Czaplicz Szpanowski płaci od 20 dym., 6 ogr., 4 ogr.

Moladugno, pow. trocki. Znajdowano tu siekierki i strzałki krzemienne.

Molawka, ob. *Mławka.*

Molebki, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Dziewałtowo (Konstantynów 6 w.).

Molinele, zaśc., pow. poniewieski, gm. Nowe Miasto (11 w.).

Molinie 1. fol. i *M.* al. *Baublaukis*, wś, pow. poniewieski, gm. Kibury (5 w.). 2.) **M.**, dwór, tamże, gm. Pompiany (3 w.). 3.) **M.**, dobra, pow. szawelski. gm. Podubis (4 w.). 4.) **M**, dwór, tamże, gm. Szawkiany (7 w).

Molkoście, dwór, pow. rossieński, gm. Szydłów (4 w.).

Molników, wś nad Bugiem, pow. włodzimierski, gm. Hrybowica, 27 w. od Włodzimierza, 63 dm., 468 mk., cerkiew. W r. 1577 do Litowiża, ks. Michała Czartoryskiego, który płaci od 5 dym. łanow., 1 dym. z półłanu, 4 ogr. po 2 gr. W r. 1583 wnosi Bartosz Mieszkowski z imienia zakupnego M. od 9 dym., 3 ogr., 3 komorn.

Moluki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki (6 w.).

Mołczadź, mstko, pow. słonimski, gm. Luszniewo, 35 w. od Słonima. Mstko 1471 mk., 511 dz. włośc., 125 cerk., 17 dz. należącej do juryzdyki. Na polach 3 kurhany.

Mołczanówka 1.) *Nowochwastowska*, wieś nad rzką Strugą, pow. skwirski, gm. Babin, st. poczt. Skwira (20 w.), 207 dm., 1224 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn. 2.) **M.** *Rużyńska*, wś, tamże, gm. i st. poczt. Rużyn (11 w.), 22 w. od Skwiry, 348 dm., 985 mk., cerkiew, szkółka cerkiewna.

Mołczany, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Krasiłów, par. praw. Holunki ($1^1/_2$ w.), 16 w. od mta pow., 43 dm., 278 mk., cerkiew drewniana z r. 1870, szkółka cerkiewna od r. 1890. Wchodziła w skład ordynacyi ostrogskiej, obecnie Wołyńcewych.

Mołdachowo, dwór, pow. rossieński, gmina Mańkuny (13 w.), Kurantisów 240 dz.

Mołdańce, wś, pow. wiłkomierski, gm. Towiany (5 w.).

Mołdawia, mylnie pomieszczono opracowanie pod nienależącą jej nazwą: „Multany" (t. VI, str. 802). Por. *Wołoszczyzna* (t. XIII).

Mołdoczany al. *Mołdaczany*, wś, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany, 30 w. od Poniewieża. Gmina obejmuje 77 miejscowości, 1163 dm. włośc. (168 innych), 8313 mk. włościan, uwłaszczonych na 16,771 dz. Zarząd gm. w mstku Puszołaty (4 w.).

Mołdowicze, wś, pow. słonimski, gm. Kozłowo, 132 dz.

Mołducie, wś, pow. słonimski, gm. Zdzięcioł, 48 w. od Słonima, 370 dz.

Mołgary, ob. *Maugiery*.

Mołoczki 1.) wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Dubiażyn, 21 w. od Bielska, 1110 dzies. 2.) **M.,** wś, pow. słonimski, gm. Różany, 42 w. od Słonima, 35 dm., 357 mk., 891 dz.

Mołoczki, wś, pow. żytomierski, gm. Krasnopol, 80 w. od Żytomierza, 210 dm., 1297 mk., cerkiew murow. z r. 1828, fundowana przez Giżyckiego, uposażona 62 dz. przez Kajetana Giżyckiego r. 1780. W r. 1581 należy do włości cudnowskiej.

Mołodawa, *Mołdawa*, mylnie *Młodawa* (t. VI, str. 532), wś, pow. dubieński, gm. Warkowicze, 14 w. od Dubna, 197 dm., 1221 mk., cerkiew drewn z r. 1885 na miejsce dawnej z r. 1758, uposażona 54 dz, z nadania Maryanny Ledóchowskiej 1736 r.

Mołodcze, dobra. pow. kobryński, gm. Podolesie, 15 w. od Kobrynia, Adamowiczów, 441 dzies.

Mołodeckie 1.) wś nad rzką Kołodyczną i przy linii dr. żel., pow. humański, gm. Krasnopółka. st. poczt. Humań (19 w.), 550 dm., 2629 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny, 6 wiatraków. 2.) **M.**, wś, pow. wasylkowski, gm. Błoszczyńce, par. praw. i st. dr. żel. Sucholasy (2 w.), st. poczt. Białacerkiew (20 w.), 52 w. od mta pow., 100 dm., 500 mk., kaplica, szkółka cerk, młyn.

Mołodeczno, mstko, pow. wilejski. Linia nowo budowanej wielkiej drogi żelaznej Siedlce—Bołogoje, przecinać tu będzie linię dr. żel. libawo-romeńskiej. Wskutek tego miasteczko rośnie w ludność i zabudowuje się obecnie z wielką szybkością.

Mołodków, ob. *Mołotków*.

Mołodów, wś i dobra, pow. kobryński, gm. Osownica. Wś ma 67 dm., 771 mk., cerkiew, szkoła, 1142 dz. włośc., 45 cerk.; dobra Skirmuntów, z chut. Kujnachy, Borówki, Załugi i Snowidowo i urocz. Bagnowce, Bussa, Wytiuk, 5462 dz. (3016 lasu).

Mołodziatycze, r. 1564 *Młodatycze*, wś, pow. hrubieszowski. W r. 1564 wś w par. Hrubieszów, płacą tu od łan. 18, zagr. z rolą 8, kom. 2, rzem. 3, pop i cerkiew. W r. 1578 własność Branickich. W r. 1890 gmina M. miała 5413 mk. stałych, środ nich 3581 praw., 1725 katol.

Mołotki, wś, pow. dryzieński, par. Zabiały, należała do dworu Tabołki.

Mołotków 1.) *Mołodków*, wś nad stawem, pow. krzemieniecki, gm Białozorka, 49 w. od Krzemieńca, 164 dm., 964 mk., cerkiew drewn. z r. 1784, szkółka cerk. od r. 1876. Własność Łopatynych, poprzednio Brzostowskich. 2.) **M.** *Mały*, właściwie *Mołodków*, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Żołobne, par. praw. Jaruń (1 w.), 13 w. od mta pow., 85 dm., 454 mk. W r. 1577 sioło ziemiańskie, do zamku koreckiego, płaci od 7 dym., 3 ogr. 3.) **M.** *Osiczny*, wś, tamże, gm. Piszczów, par. praw. Didowicze (4 w.), 13 w. od mta pow., 120 dm., 620 mk., szkółka.

Mołotkowce, wś nad Hnyłopiatem, pow. berdyczowski, gm. i st. poczt. Machnówka (11 w.), 20 w. od Berdyczowa, 186 dm., 972 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny wodne.

Mołowiany 1.) *Miłowiany*, wś i fol., powiat rossieński, gm. Rossienie (21 w.). 2.) **M.**, *Ma-*

łowiany, wś i okolica, pow. szawelski, gm. Szawle (7 w.). Mają tu: Boguszowie 55 dz., Pleśniewiczowie 90 dz.

Mołupie 1.) wś, pow. rossieński, gm. Kołtyniany (10 w.). 2.) **M.**, wś, pow. telszewski, gm. Bernatowo (8 w.).

Momelańce, wś, pow. poniewieski, gm. Kibury (8 w.).

Momenczówka, ob. *Memieńczówka.*

Momina, r. 1136 *Manina*, wś, pow. opatowski. W dok. z r. 1136 śród włości arcyb. gnieźn. wymieniono: „Manina ante castellum Zandomir cum rusticis et villis eorum". W r. 1262 wś ta przechodzi drogą zamiany w posianie bisk. lubuskich mających tu cały klucz opatowski. Akt z r. 1328 wyliczający posiadłości bisk. lubuskich podaje: „Item Mamna cum districtu suo, hiis villis: Stritschowitz, Garbatz, Zwola, Tzirvona gora, Vorwitz". Był to więc centr całego klucza, wskład którego wchodziły wsi: Stryczowice, Garbacz, Zwola, Czerwona góra, Worowice (K. W., n. 7, 405, 1088).

Monarchy al. *Monarchów*, chutor, powiat owrucki, gm. i par. praw. Pokalew (8 w.), 10 dm., 85 mk.

Monasterek 1.) ob. *Mańkóweczka.* 2.) **M.**, wś, pow. ostrogski, gm. Chorów, par. prawosł. Rozważ (1 w.), 15 dm., 73 mk. 3.) **M.**, ob. *Monastyrek.*

Monasterszczyzna, mstko, pow. mścisławski. Gmina obejmuje 32 miejscowości, 843 dm., 4283 mk. włościan (1308 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 4941 dz. Dobra, Hołyńskich, 1496 dz. (721 lasu).

Monastery, dobra, pow. sieński, Bagieńskich 354 dz.

Monasterzyska, mstko przy linii dr. żel. humańskiej, pow. lipowiecki, gm. Monasterzyska, 62 w. od Lipowca, 1312 dm., 8949 mk., 4 cerkwie, kościół kat., synagoga, dom modl. żyd., szkoła, szpital, gorzelnia, 3 młyny, 6 wiatraków; 6 w. od mstka, na gruntach wsi Połowińczyk, st. dr. żel. humańskich. Gmina obejmuje 7 miejscowości (2 mstka, 4 sioła, 1 słoboda), 13098 mk. (350 kat., 2800 żydów) i 13666 dz. w tem 6552 dz. większej posiadłości, 6279 włośc., 445 cerk.

Monasterzyska, mstko, pow. buczacki. Pierwotnie własność Buczackich, drogą zamiany przed r. 1469 królewskie. Ob. *Wojniłów.*

Monastyrek 1.) dobra, pow. czerykowski, Sołtanów, 610 dz. 2.) **M.**, folw. dóbr Antonówka, pow. klimowicki.

Monastyrek 1.) *Monasterek* (t. VI, 88), wieś nad Dnieprem, pow. kaniowski, gm. Trachtymirów, st. poczt. Kaniów (30 w.), 54 dm., 314 mk., 3 wiatraki. 2.) **M.**, *Monasterek*, wś nad stawem, pow. zwinogródzki, gmina i st. poczt. Łysianka (3 w.), 26 w. od Zwinogródki, 100 dm., 561 mk., cerkiew. 4 wiatraki. 3.) **M.**, urocz., pow. dubieński, gm. Kniahynin. 4.) **M**, wieś nad rzką Siniawką, pow. żytomierski. gm. Cudnów, par. praw. Jasnogród (2 w.), 52 w. od Żytomierza, 2 dm., 24 mk., cerkiew fil. drew. We wsi był dawniej monaster żeński św. Trójcy, fundowany w. XVI, uposażenie którego potwierdził r. 1781 dziedzic Cudnowa, ks. Adam Łodzia Poniński. 5.) **M.**, ob. *Monasterek.*

Monciaki, *Montiaki*, wś i dobra, pow. wołkowyski, gm. Zelzin, 27 w. od Wołkowyska. Wś 474 dz.; dobra, hr. de Żelki, 654 dz. Nadto Chaim Chwojnik ma tu 167 dz. Na gruntach dworskich, w uroczysku Hałaburdowszczyzna kurhan.

Monczaki, *Mączaki*, wś, pow. brzeski, gub. grodz., gm. Wojska, 40 w. od Brześcia, 511 dz. Pod wsią kurhan.

Moncze 1.) wś, pow. szawelski, gm. Żagory (22 w.). 2.) **M.,** dwór, pow. telszewski, gmina Masiady (10 w.). 3.) **M.,** okolica, tamże, gm. Sałanty (15 w.), 65 w. od Telsz. Mają tu Moncewiczowie 80 dz., Pikturnowie 76 dz., Raczyńscy 14 dz., Tarwidowie 22 dz.

Monczuniszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny, Dydziulów, 55 dz.

Mończyńce, *Mączyńce* (t. VI, 216, mylnie rozdzielona na dwie wsi), wś nad rzką Desnówką, dopł. Słuczy, pow. starkowstantynowski, gmina Czernielówka (4 w.), st. poczt. Krasiłów (15 w.), 28 w. od mta pow., 77 dm., 594 mk., cerkiew drewn. z roku 1749, uposażona 40 dz. przez ks. Janusza Sanguszkę r. 1764, szkółka cerk. (od r. 1884), młyn. Na polach wsi 2 kurhany. W r. 1519, wś należy do włości Kuźmińskiej. Poprzednio pod nazwą Munczyc, należało do zamku krasiłowskiego. W r. 1593 spustoszona przez tatarów. Wchodziła w skład ordynacyi ostrogskiej. W r. 1753 dana Franc. Lubomirskiemu, obecnie hr. Grocholskich.

Mondejki 1.) wś, dwór i dobra, pow. poniewieski, gm. Smilgie (10 w.), 25 w. od mta pow. Mają tu Hauwaltowie 180 dz., Romanowscy 72 dz. 2.) **M**, wś, pow szawelski, gm. Krupie.

Monejty, wś, pow. poniewieski, gm. Smilgie (8 w.), Mają tu Bałtrenasowie 111 dz., Monikasowie 41 dz.

Moniakowice, ob. *Muniakowice* (t. VI).

Moniatycze, wś, pow. hrubieszowski. Wspom. w dok. z r. 1453. W r. 1531 posiadają parafię rz. kat. Wieś płaci od 4 łan., pop i cerkiew. W r. 1578 Janiewski i Sobol, płacą od $3^1/_2$ łan., 3 zagr. z rolą, 1 zagr. bez roli, pop. Koniecpolski od $5^1/_4$ łan., 3 zagr., 3 kom. W roku 1890 gmina M. miała 4818 mk. w tej liczbie 3313 praw., 1452 kat., 46 żyd.

Moniatyn, ob. *Maniatyn*,

Moniszki, zaśc., pow. kowieński, gm. Żejmy (1 w.).

Moniuny, folw., pow. szawelski, gm. Skiemie (8 w.), 46 w. od Szawel, Dowgiełłów, 345 dz.

Moniusze, wś i dwór. pow. szawelski, gmina Gruździe (6 i 8 w.).

Moniuszeczki, os., pow. białostocki, gmina Przytulanka, 30 dz.

Moniuszki, wś, pow. białostocki, gm. Jaświły, attyn. Smogorówki, 23 dz. włośc. i 40 dz. pryw. Należała do Moniuszków. Ob. Kapica, Herbarz, str. 287.

Moniuszkowszczyzna, chutor, pow. białostocki, gm. Przytulanka, Łapińskich, z chut. Sikory 61 dz.

Mońki 1.) wś i folw., pow. białostocki, gmina Przytulanka (8 w.). Wś ma 41 dz. włośc. i 146 dz. pryw.; folw. Bajkowskich, 106 dz., st. dr. żel. w miejscu. 2.) **M.**, chutor dóbr Duchowlany, pow. wołkowyski.

Mońki, wś, pow. starokonstantynowski, gm. i par. praw. Czernielówka (2 w.), 35 w. od mta pow., 71 dm., 545 mk., kaplica kat., młyn. Do r. 1889 wś należała do Nowakowskich.

Mońkiewicze, wś, pow. słonimski, gm. Kuryłowicze, 39 w. od Słonima, 457 dz.

Monkiszki 1.) wieś i dwór, pow. rossieński, gm. Kielmy, par. Ławki. Krzysztof Górski, ciwun korszewski wystawił tu kościołek kalwiński, do którego dojeżdżał kaznodzieja z Kielm. Kościół ten upadł przed r. 1714. 2.) **M.**, wieś i folw., pow. szawelski, gm. Kiryanów (6 w.).

Monkrowszczyzna, ob *Makowertowszczyzna*.

Monście, ob. *Mansieje* (t. VI, 101), dwór, pow. rossieński, gm. Taurogi (3 w.).

Monsgrunt, dawna nazwa wsi: *Góra św. Jana* w pow. limanowskim. Podaje ją Długosz (L. B. II. 226).

Monstajcie, dwór, *M. Małe* i *Wielkie*, dwie wsi, pow. telszewski, gm. Płungiany (15 i 23 w.).

Montajcie, dwór, pow. szawelski, gm. Ligumy (10 w.).

Montegajliszki, *Montagaliszki* (t. VI, 663), dwa dwory, pow. poniewieski, gm. Podbirże (14 i 16 w.) Jeden do bar. Hanów, ma 90 dz., drugi do bar. Holsteinów, 1016 dz.

Montejki, w spisie z r. 1892 *Mojtejki*, dwór i 2 zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Siesiki (7 w.). Własność starowier. Rybakowych 86 dz. i Szpuntowych 48 dz.

Montgirnie, dwór, pow. szawelski, gm. Ligumy (9 w.).

Montortyszki, *Mantortyszki*, dobra, powiat szawelski, gmina Okmiana (2 w.), Bilewiczów, 115 dz.

Montowty, wś, pow. wołkowyski, gm. Mścibów, 19 w. od Wołkowyska, 897 dz.

Montrezorówka al. *Zabara*, wś, pow. kaniowski, gm. Prycki Wielkie, st. poczt. Rzyszczów (12 w.), 43 w. od Kaniowa, 22 dm., 390 mk., szkółka, 2 wiatraki.

Montromiszki, fol., pow. wiłkomierski, gm. Wieprze (11 w.), dom modl. starowierców

Montwidowo 1.) wś i dobra, pow. kowieński, gm. Kroki (8 w.), 80 w. od Kowna. Dobra, Grużewskich 1072 dz. Była to kaplica kalwińska, filia zboru kiejdańskiego. Pleban kościoła krokowskiego, ks. Witkiewicz dn. 22 stycznia 1640 r., napadł na predykanta kalwińskiego Zacharyasza Krosnowskiego, ściągnął go z ambony i następnie oskarżył. Kaplica ta przetrwała do 1728 r. 2.) **M.**, dobra, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (11 w.), Olechnowiczów, 208 dz. 3.) **M.**, fol., pow. szawelski, gm. Podubis (8 w.), Ertelów 183 dz.

Montwidy 1.) wś, pow. poniewieski, gmina Czypiany (15 w.). 2.) **M.**, dwie wsi, pow. szawelski, gm. Łukniki (8 w.) i Wiekszuie (24 w.).

Montwidyszki 1.) dwór, pow. poniewieski, gm. Birże (18 w.). 2.) **M.**, dwór, pow. telszewski, gm. Olsiady (9 w.), Janowskich 63 dz.

Montwidze, wś, pow. telszewski, gm. Żydyki (14 w.). Mają tu Witkiewiczowie 25 dz., Giecewiczowie 202 dz.. Łowcewiczowie 48 dz., Pacewiczowie 10 dz., Przyjałgowscy 68 dz.

Montwiłłany, fol. i okolica, pow. kowieński, gm. Jaswojnie (7 w.), 42 w. od Kowna. Folw. należy do dóbr Koronowo. W okolicy mają: Baniewiczowie 6 dz., Butkiewiczowie 21 dz., Wizgirdowie 21 dz., Gawdziewiczowie 16 dz., Monkiewiczowie 20 dz., Rechlewiczowie 20 dz.

Montwiłów, pow. kowieński, ob. *Luplany*.

Montwiłówka, zaśc., pow. poniewieski, gm. Śmilgie (10 w.).

Montwiłowo, ob. *Muntwiłowo*.

Montwy, ob. *Mątwy*.

Moracze 1.) wś, pow. słonimski, gm. Stara Wieś, 38 w. od Słonima, 447 dz. 2.) **M.**, folw. dóbr Iwaszkiewicze, pow. wołkowyski.

Moraczewo, wś, pow. wschowski. W dok. z r. 1310, zaliczona do pow.ponieckiego.

Moraczewszczyzna, chutor w dobrach Johalin, pow. prużański.

Moraczówka, ob. *Maraczowka*.

Moraków, wś, pow. łęczycki. W dok. z r. 1357 śród włości arcyb. gnieźn. (K. W., n. 1354). W r. 1576 dają tu od $14\frac{1}{2}$ łan., 3 zagrodn., 1 karczmy, $\frac{1}{2}$ łana wójt., 1 zagr., szynkarza, 1 rzeźn. (drugi zmarł), 14 osad., 1 wójta.

Morakowo, wś, pow. wągrowiecki. Wspom. w liczbie wsi dających dziesięcinę klasztorowi w Łeknie, w dok. z r. 1153. Świętosław dziedzic M. i innych dóbr, testamentem z r. 1216 poleca sprzedać „Moracino“ i pieniądze przesłać do Ziemi świętej i Rzymu (K. W., n. 18, 88 i 590).

Morańce, wś, pow. jaworowski. Wieś królewska w ststwie przemyskiem dana według lustracyi z r. 1565, Fredrom z Krakowca, w zamian za należącą do nich część we wsi Popowce. Było wtedy kmieci 20 na łanach 10. Po objęciu w posiadanie, Fredrowie usunąwszy kilku kmieci z dwu łanów założyli folwark, wybudowali

dwór. Wieś nie miała ni lasów, ni łąk, leżała w szczerem polu, otoczona wsiami Fredrów.

Moratyn, wś, pow. tomaszowski. Nadany r. 1430 Mikołajowi z Nieborowa. W r. 1531 płaci od $1^1/_2$ łan. W r. 1578 należy do parafii rz.-kat. w Łaszczowie. Ludwik Drohiczański (dziedzic Pukarzowa), płaci tu od $2^1/_4$ łan., 3 zagr. z rolą, 1 kom.

Morawiany, wś, pow. pińczowski, ob. *Krzyszkowice*.

Mordaszyszki, dwór, pow. kowieński, gm. Janów (10 w.).

Mordoszewicze, wś nad rzką Czyżowką, pow. orszański, gm. Tuchiń Nowy, 30 dm., 167 mk., cerkiew.

Mordwa, wś, pow. czehryński, gm. Truszowce, st. poczt. Czehryń (12 w.), 140 dm., 989 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 olejarnie, 8 wiatraków.

Morezy, fol. i okolica, pow. poniewieski, gm. Nowe Miasto (4 w.). Mają tu Piotrowscy 13 dz., Styrowie 63 dz., Urbanowiczowie 15 dz.

Morganie, chutor, pow. włodzimierski, gm. Werba.

Morgi 1.) fol., pow. bielski gub. grodz., gm. Orla, Samerlotów 153 dz. 2.) **M.**, wś, tamże, gm. Romanówka, 177 dz. 3.) **M.**, urocz. w dobrach Tołoczki, pow. sokólski. 4.) **M**, dobra, pow. poniewieski, gm. Pompiany (9 w.). 5.) **M.**, trzy zaśc., pow. szawelski, gm. Gruździe (5, 10 i 16 w.). 6.) **M**, wś, tamże, gm. Podubis (8 w.). 7.) **M**, zaśc., tamże, gm. Radziwiliszki, ob. *Margis*. 8.) **M.**, dwór, tamże, gm. Szawlany (10 w.). 9.) **M**, fol., tamże, gm. Szawle (7 w.). 10.) **M.**, trzy zaśc., tamże, gm. Żagory (5, 14 i 19 w.). 11.) **M.**, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (8 w.), Czechowiczów 20 dz. 12.) **M.**, zaśc., tamże, gm. Uciana (12 w.). 13.) **M.**, dobra, pow. połocki, Bołbutynych 140 dz.

Morgieniszki, dwór, pow. poniewieski, gm. Birże (14 w.).

Morgiszki, dobra, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (6 w.).

Morgowany, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Pupany (2 w.).

Morgowiany 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (10 w.). 2.) **M.**, zaśc. i dobra, pow. szawelski, gm. Radziwiliszki (11 i 19 wiorst).

Morgowojnie, dwór, pow. szawelski, gmina Ligumy (4 w.).

Moriawil, pow. klimowicki, ob. *Marowil*.

Morjówka, ob. *Morohówka*.

Morkiszki, wś, pow. rossieński, gm. Kroże (8 w.).

Morkowo, wś, pow. płocki. W liczbie włości kościoła płockiego w dok. z XIII w. Dawała dziesięciny do Czerwińska. W reg. pob. z r. 1570 podana w liczbie wsi klasztornych należących do Czerwińska. Płaciła od $6^1/_2$ łan., 3 rzem., wyszynku piwa.

Morkowo, wś, pow. wschowski. W r. 1362 król Kazimierz przenosi na prawo niemieckie posiadłości Andrzeja burgrabiego pyzdreńskiego, a w ich liczbie i Morkowo (K. W., n. 1474).

Mormolijówka, wś nad Rosią, pow. skwirski, gm. Babin, st. poczt. Bród Bosy (21 w.), 30 w. od Skwiry, 154 dm., 759 mk., cerkiew, szkółka, młyn, 2 wiatraki.

Mormożewo, chutor w dobrach Sielec, pow. prużański.

Moroczno, dobra, pow. piński. W połowie XVI w. należały do Domanowiczów. Istniały tu bagna zw. Moroczno.

Moroczynka, chutor, pow. żytomierski, gm. Cudnów, 13 dm., 86 mk.

Morohówka 1.) al *Morjówka*, wś, pow. radomyski, gm. Potyjówka, st. poczt. Radomyśl (18 w.), 8 dm., 66 mk., 8 dz. włośc., 685 dwor., Kanusiewiczów. 2.) **M.** al. *Ludwikówka*, kol., tamże, 21 dm., 69 mk.

Morony, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (17 w.).

Morownica, r. 1296 *Morofnicza*, wś, pow. kościański. Jan bisk. pozn. oddaje r. 1296 wieś tę, włość kościoła pozn., niejakiemu Dalonowi, do osadzenia na prawie niemieckiem. Osadnicy mieć będą 4 lata wolne, sołtys otrzyma każdy siódmy łan wolny, młyn, jatki, prawo polowania. Czynsz wynosić będzie fertona z łanu i po 4 korce żyta, owsa, pszenicy.

Morozowicze 1.) wś i fol., pow. brzeski gub. grodz., gm. Łyszczyce, 28 w. od Brześcia. Wś ma 598 dz.; fol. Łyszczyńskich, 199 dz. 2.) **M.**, dobra, pow. homelski, od r. 1863 Nolkenów, 1836 dz. (1236 lasu), gorzelnia, wiatrak.

Morozowicze, wś, pow. włodzimierski, gm. Hrybowica, 20 w. od Włodzimierza, 37 dm., 316 mk., cerkiew.

Morozówka 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (8 w.). 2.) **M.**, dwór, pow. poniewieski, gm. Stumbryszki (10 w.). 3.) **M.** al. *Pazino*, dobra, pow. orszański, Birulów i Kliszewskich, 444 dz., młyn, folusz. 4.) **M.**, dobra skarb., pow. lucyński, obejmują 18 wsi, 4051 dzies.

Morozówka 1.) wś, pow. radomyski, gmina, st. poczt. i dobra Brusiłów (4 w.), 36 w. od Radomyśla, 49 dm., 534 mk., szkółka cerk., wiatrak, 439 dz. 2.) **M.**, wś, pow. skwirski, gm. Topory, st. poczt. Rużyn (13 w.), 26 w. od Skwiry, 245 dm., 2862 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn. W r. 1603 Przyrańskich, później ks. Zbaraskich. W r. 1628 w zastawie spadkob. Stefana Butowicza, płaci od 2 dym. 3.) **M.**, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Korzec, par. praw. Kozak (3 w.), 35 w. od mta pow., 73 dm., 462 mk. 4.) **M.**, słoboda, pow. rówieński, gm. Sieliszcze.

Morozowo, dobra, pow. rzeżycki, Bojaryszewych 839 dz.

Morozowszczyzna, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (11 w.).

Morozy, wś, pow. kobryński, gm. Odryżyn, 166 dz.

Morskie Oko, jezioro tatrzańskie. Ciągnący się od lat wielu spór o kierunek linii granicznej między Węgrami a Galicyą przechodzącej w okolicy Morskiego Oka, został ostatecznie rozstrzygnięty we wrześniu r. 1902 przez sąd polubowny międzynarodowy, obradujący w Grazu styryjskim, na korzyść Galicyi, której przyznano cały obszar Morskiego Oka. Spór ten przez wiele lat się ciągnący wywołał wiele prac i rozpraw, z których ważniejsze są: Retinger Józef: „Spór o Morskie Oko", Kraków, 1893, str. 69. Czołowski Al.: „Sprawa sporu granicznego przy Morskiem Oku, wywód historyczno-prawny". Lwów, 1894 r., str. 73 i 5 kart. Dr. Stanisław Eljasz Radzikowski: „Zatarg o Morskie Oko".

Morsko 1.) ob. *Mursk.* 2.) **M**, ob. *Mokrsko.* 3.) **M.,** ob. *Maszkienice.*

Morwianówka, pow. równieński, ob. *Maryanówka.*

Morwil al. *Marynowil,* fol. dóbr Siehniewicze, pow. prużański.

Morwino, pow. orszański, ob. *Merwino.*

Mory 1.) wś, pow. warszawski. W r. 1581 siedzi tu częściowa szlachta. Płacą z 9 działków po ćwierci łana, bez kmieci. 2.) **M.,** w dokum. *Murine,* wś, pow. pułtuski. Nadane przed r. 1185 kościołowi w Płocku. Ob. *Chełpowo* i *Pokrzywnica.*

Moryńce 1.) wś, pow. kaniowski, gm. i st. poczt. Korsuń (12 w.), 50 w. od Kaniowa, 180 dm., 1028 mk., szkółka, 3 wiatraki. 2.) **M.,** wś, pow. zwinogródzki, gm. Pedynówka, st. poczt. Zwinogródka (18 w.), 739 dm., 3774 mk., cerkiew, szkółka cerk., 16 wiatraków.

Moryszki, zaśc., pow. poniewieski, gm. Birże (17 w.).

Morze 1.) wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Brzozowo Nowe, 13 w. od Bielska, 55 dm., 314 mk., cerkiew fil., 595 dz. włośc. 2.) **M.,** wieś drobnoszlachecka, tamże, gm. Narojki, par. kat. Ostrożany, 168 dz.

Morzec-Nebujle, dwór, pow. szawelski, gm. Tryszki, Morów 120 dz.

Morzyczyn, wś, pow. węgrowski. W r. 1578 ma 10 łan., jest wsią królewską w starostwie kamienieckiem (Kamieńczyk). Możnaby domyślać się, że są to dawniejsze Tworzymice, wymienione w dok. z XIII w. śród włości biskupstwa płockiego, w kasztelanii brockiej.

Morzysław, wś, pow. koniński. Wedle dok. z r. 1328 część M. wraz Koninem była własnością bisk. lubuskich (K. W., n. 1088). Wedle dok. z r. 1364 Wola Podłężna dawała dziesięciny kościołowi w M. (K. W., n. 1515).

Mosarz 1.) pow. dzisieński. Niegdyś Dołmat-Izajkowskich, obecnie Piłsudzkich. Na polach 14 kurhanów. Starożytna rezydencya dziedziców posiada ciekawą komnatę królewską z pięknym piecem majolikowym. 2.) **M.,** dobra skarb., pow. połocki, 4 wsi, 638 dz.

Mosarewszczyzna, dobra, pow. dryzieński, Sienkiewiczów 80 dz.

Mościcha, mylnie *Mościska* (ob. *Makowlany,* t. V), wś i fol., pow. sokólski, gm. Makowlany, 14 w. od Sokółki. Wś ma 160 dz.; fol. 239 dz., należały do dóbr Makowlany.

Mościki, *Mostyki,* wś, pow. słonimski, gm. Pieski, 95 w. od Słonima, 615 dz.

Mościska, wś, pow. warszawski. Wedle dok. z r. 1367 dawały zdawna dziesięcinę kościołowi w Zegrzu (K. W., n. 1584).

Mościska, miasto powiatowe. W r. 1565 „miasteczko nad rzeką Sieczznicą", w ststwie przemyskiem, miało $9^1/_4$ łan. Z domów i ogrodów mieszczanie nic nie płacili tylko z ról. Było 6 rzeźników (gr. 48 i 2 kamienie łoju), łaźnia zł. 12 gr. 24, karczma gorzałcz. zł. 38, szewckich jatek 12 po gr. 20, piekarzów 13 po gr. 12, targowe w arendzie zł. 24. Ogółem zł. 168 gr. 28. Było też przedmieście mające $20^1/_4$ łan, na nich siedziało 32 gospodarzy. Ogółem zł. 32, gr. 12. Na fol. mościskim zebrano r. 1565 żyta kóp 975, pszenicy 300, jęczmienia 200, owsa 510, tatarki 200, grochu 30, prosa 15.

Mościszcze 1.) *Mostyszcze,* trzy wsi, powiat nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (7 w.). 2.) **M.,** dobra, pow. lepelski, Steckiewiczów, 203 dz.

Mościszcze 1.) wś, pow. kijowski, gm. Piotrowce Stare, st. poczt. Borszczahówka (15 w.), 20 w. od Kijowa, 56 dm., 291 mk., cerkiew, szkółka cerk., 365 dz. 2.) **M.,** wś nad Irpeniem, tamże, gm. Byszów, par. prawosł. Nowosiołki (1 w.), st. poczt. Chwasowa (33 w.), 40 w. od Kijowa, 125 dm., 792 mk., szkółka, młyn, 519 dz. włośc. Należała do dóbr byszewskich, od r. 1830 z Nowosiołkami, Grabowskiego, następnie Ignacego Marcinkowskiego. Syn jego Wojciech w r. 1857 sprzedał M. gen. Włodz. Połzikowowi, od którego r. 1883 nabył Roman Baziner, 835 dz. (545 lasu). Pozostałe 400 dz. lasu rozkolonizowano.

Mościszewo, fol., pow. szubiński. Przy erekcyi kościoła w Chomiąży r. 1357 wcielono M. do nowej parafii wraz z dziesięcinami tej wsi. Mikołaj sędzia kaliski zakładając kościół parafialny w Wenecyi (Wenacyi), nadaje mu 4 łany w M. (K. W., n. 1357, 1959).

Mościszki, w XII w. *Mostcsici,* wś, pow. kościański. Wieś książęca nadana przy fundacyi klasztorowi w Lubiniu „cum lacu integro et alio quod vulgariter Besan nuncupatur". Z potwierdzeń i aktów późniejszych widać, iż jezioro pierwotnie nosiło nazwę Mosciszki. R. 1324 dziedzic

Dębic (nie istniejących dziś), zrzeka się pretensyi do połowu ryb w jeziorze (K. W., n. 368, 719, 1041).

Mosiaki, wś, pow. poniewieski, gm. Remigoła (2 w.).

Mosina, miasto, pow. szremski. Akt ponownego osadzenia miasta M. („civitatem nostram dictam quondam Mossina"), wydany przez komesa Mikołaja, wojew. kaliskiego, może być autentycznym, wbrew domysłom Łukaszewicza, ale osadzenie miasta mogło spełznąć na niczem. Dopiero gdy M. przeszła w posiadanie królewskie otrzymała przywilej miejski od Władysława Jagiełły r. 1429. Już przedtem była ona centrem powiatu, jako o tem świadczy akt Jagiełły z r. 1392 wymieniający wieś Żabno „in districtu Mossinensi" (K. W., n. 1923). W r. 1580 daje M. szosu 6 grz., od 6 łan. po gr. 30, od 3 piekarzy po gr. 15, od 2 krawców po gr. 15, od rzeźnika gr. 15, kowala gr. 15, od 2 kołodziejów po gr. 15, od 2 garncarzy po gr. 15, od 2 szewców po gr. 15, od tkacza gr. 15, od 6 kom. po gr. 6, od 2 bań gorzałcz. po gr. 24. Ogółem fl. 25 gr. 12. Czopowe roczne od 61 warów po 15 beczek (każda po gr. 30) czyniło po 50 gr. od waru, czyli fl. 101 gr. 20. Czopowe od 10 warów po gr. 22 od beczki, czyli 36 gr. 12 den. od waru, fl. 12 gr. 6, den. 12. Od 1306 kwart gorzałki po 3 den., od 2 beczek śledzi po gr. 6. Ogółem fl. 141 gr. 11 den. 12. Czopowe z browaru p. wojew. pozn. za rok od 60 beczek fl. 2. Przy mieście był 1 łan wójtowstwa należący do Mat. Niwskiego.

Moskale, wś, pow. słonimski, gm. Zdzięcioł, 48 w. od Słonima, 316 dz. Pod wsią kurhan.

Moskaleńki, wś, pow. dryzieński, parafia Oświej.

Moskaleńki, wś, pow. kaniowski, gm. Olchowiec, st. poczt. Bohusław (14 w.), 50 w. od Kaniowa, 191 dm., 1106 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, deptak, 3 wiatraki.

Moskalewa, wś, pow. horodecki, gm. Bezkatowa, 6 dm., 34 mk., szkoła.

Moskalewo 1.) os. leś., pow. dzisieński, gm. Postawy. Przy osadzie nad jez. Ozierczy, śród lasu grodzisko, w kształcie podkowy, o 100 kroków od niego kilkadziesiąt kurhanów. 2.) **M.**, ob. *Białochwostowo.*

Moskaliszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Jużynty (5 w.). 2.) **M.**, wś, pow poniewieski, gm. Pompiany (18 w.). 3.) **M.**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (8 w.).

Moskalówka 1.) chutor pod wsią Taszłyk, pow. czerkaski. 2.) **M**, wś, pow. krzemieniecki, gm. Białozorka, par. praw. Pliska (2 w.), 55 w. od Krzemieńca, 148 dm., 1020 mk., cerkiew fil. drewn., z r. 1791, uposażona 48 dz. z nadania Adama Brzostowskiego r. 1759, szkółka cerkiewna od r. 1870. Własność Teplakowych, (poprzednio Leduchowskich). W r. 1570 Stefana Szumskiego. W r. 1583 Jan Osiński wnosi od 22 dym., 6 ogr., 2 kół waln., 2 folusz. 3.) **M.**, wś nad rzką Koliną, tamże, gm. Jampol, par. praw. Dołholówka, 50 w. od Krzemieńca, 78 dm., 551 mk., cerkiew drewn. z r. 1877, uposażona 34 dz. z nadania ks. Teofili Jabłonowskiej 1786 r. W r. 1583 należy do dóbr ks. Władysława Zbaraskiego. W nowszych czasach hr. Krasickiego i ks. Sapieżyny. 4.) **M.**, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Kustowce, par. praw. Worobijówka (2 w.), 90 w. od mta pow., 86 dm., 508 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1791, uposażona z nadania dziedzica Józefa Peretiatkiewicza, szkółka cerk. od r. 1882.

Moskawa, w dok. *Moscawa*, rzeczka, w dok. z r. 1306 (Kod. kat. krak., I, 148). Ob. *Maskawa* i *Mozgawa* (t. VI).

Moski, wś przy ujściu rzki Machirówki do Dźwiny, pow. połocki.

Moskiewszczyzna al. *Porochownia Mała*, dwór, pow. dryzieński, Niecieckich 79 dz.

Mośkowce, wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Dubiażyn, 266 dz.

Moskowka, dwór, pow. połocki, Hłuszaninów 90 dz.

Moskowszczyzna, os., pow. dubieński, gm. Młynów, 24 w. od Dubna, 20 dm., 300 mk.

Moskwicie, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dusiaty ($^1/_2$ w.).

Moskwino, *Tonczewo*, okolica, pow. bielski gub. grodz., gm. Malesze, 54 dz.

Moskwitele, wś, pow. szawelski, gm. Podubis (2 w.).

Moskwitianówka, wś nad rzką Białka, pow. zasławski, gm. Łabuń (12 w.), st. poczt. i dr. żel. Połonne (28 w.), 42 w. od Zasławia, 68 dm., 474 mk., cerkiew drewn. z r. 1786. Dziedzictwo Żółkiewskich.

Mosor (t. VI, 815 *Musor*), *Nowy* i *Stary*, dwie wsi i dwie kol. nad Stochodem, pow. kowelski, gm. Hołoby, 30 w. od Kowla. Wś M. Nowy 48 dm., 331 mk.; kol. 31 dm., 92 mk.; wś M. Stary 47 dm., 327 mk.; kol. 12 dm., 52 mk. W r. 1545 kn. Iwana Putiaty. W r 1570 z Dorosinem należy do p. trockiego. W r. 1577 Zacharyasz Łahodowski wnosi od 14 dym., 4 ogr., 3 kół rudnych po 1 fl., 3 *kół* mącznych po 12 gr., od 4 rudników, od rzem. po 6 gr. W r. 1583 Antoni Jałowicki płaci z mstka M. od 4 dym. rynk. po 6 gr., 8 dom. uliczn. po 4 gr., 4 chałup nędznych po 2 gr., 1 koła waln., 1 popa, a ze wsi M. od 7 dym., 7 ogr.

Most 1.) wś, pow. grodzieński, gm. Skidel. 2.) **M.** *Kamienny*, fol. dóbr Jeziory, tamże. 3.) **M.** *Kamienny*, osada, pow. wołkowyski, gm. Porozowo.

Most 1.) *Rąbany*, pow. czehryński, ob. *Janopol* i *Omelhorod.* 2.) **M.** *Rąbany*, wś, pow. humański, gm. Rusałówka, st. poczt. Buki (13 w.), 55 w. od Humania, 289 dm., 1495 mk., cerkiew,

szkółka cerk., 3 wiatraki, stadnina. 3.) **M.** *Pański* (t. VII, 845 *Pański Most*), wś, pow. lipowiecki, gm. Sarny, st. poczt. Monasterzyska (12 w.), 75 w. od Lipowca, 67 dm., 540 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn.

Mostek 1.) *Smolany*, wś, pow. sokólski, gm. Kamionka, 168 dz. 2.) **M.** *Soroczy*, wś, pow. sokólski, gm. Ostra Góra, 149 dz. 3.) **M.**, zaśc., pow. wołkowyski, gm. Roś, Łaszkiewiczów 17 dz. 4.) **M.**, dobra, pow. bychowski, Jeśmanów 1301 dz., młyn.

Mostki 1.) urocz. przy wsi Stryjówka, pow. grodzieński. 2.) **M.**, wś, pow. kobryński, gm. Ziołowo, 46 w. od Kobrynia, 489 dz. 3.) **M.**, wś, pow. dryzieński, par. Zabiały, należała do dworu Klimowszczyzna.

Mostołtowicze, pow. trocki. Na gruntach dworskich kurhan, zw. „Zamkalis“, do 40 sąż. średnicy.

Mostowlany 1.) wś, pow. grodzieński, gm. Hołynka, 69 w. od Grodna, 17 dm., 187 mk., cerkiew, szkoła, młyn, 381 dz. włośc. i 15 cerk. Dobra, Radowickich, z fol. Dublany 1331 dz. (762 lasu). 2.) **M.**, wś tamże, gm. Skidel.

Mostowo, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Mostowty, okolica, pow. kowieński, gmina Kroki (4 w.), 66 w. od Kowna. Mają tu: Kuczewscy 158 dz., Mackiewiczowie 27 dz., Szymkiewiczowie 47 dz.

Mostwiliszki, pow. oszmiański. Od r. 1586 w okolicy tej Paweł Niekraszewicz począł skupować rozmaite schedy od Bohuszów, Pietkiewiczów, Olańskich, Grzybów i in. i tak utworzona własność 1620 r., przeszła do Wojciecha Mostwiłły, od którego wzięła nazwę. Potem M. były własnością Gintowtów, raz jeszcze Niekraszewiczów, Ostrowskich, Miecznikowskich, Pietkiewiczów, Baranków. W r. 1747 Jerzy i Teresa z Prószyńskich Barankowie, darowali M. klasztorowi boruńskiemu.

Mosty, mstko i dobra, pow. grodzieński, gm. Mosty. Mstko ma 2538 dz. włośc. i 33 kość.; dobra Oznobiszynych, z fol. Nowiny i Soroki i os. Stefaniszki Wielkie 3935 dz. (1304 lasu). Gmina obejmuje 30 miejscowości, 382 dm. włościańskich (125 innych), 4946 mk. włościan, uwłaszczonych na 7326 dz.

Mosty 1.) *Stare* al. *Żurawa*, wś nad Olszanką, pow. berdyczowski, gm. Wachnówka, stacya poczt. Turbowo (10 w.), 76 w. od Berdyczowa, 97 dm., 470 mk. 2.) **M.**, wś, pow. dubieński, gm. Buderaż, par. praw. Buszcza (3 w.), 34 w. od Dubna, 12 dm., 120 mk., młyn wodny, smolarnia. 3.) **M.**, urocz., pow. łucki, gm. Trościaniec, 25 w. od Łucka, 27 dm., 208 mk. 4.) **M.**, słoboda, tamże, gm. Osowa, 10 dm., 66 mk

Mostyszcze 1.) wś, pow. kowelski, gm. Chocieszów, 53 w. od Kowla, 76 dm., 321 mk. W r. 1583 do Wyżwy, kn. Andrzeja Kurbskiego, z Bokowem, płaci od 10 dym., 1 rzem. 2.) **M.**, chutor, pow. włodzimierski, gm. Krymno, 11 dm., 66 mk.

Mosur, wś, pow. włodzimierski, gm. Korytnica, 35 w. od mta pow., 120 dm., 681 mk.

Mosurowce, ob. *Musorowce.*

Moszczan, *Moszczon*, wś, pow. rówieński, gm. Tuczyn, par. praw. Pustomyty (2 w.), 40 w. od Równego, 24 dm., 317 mk.

Moszczańce, ob. *Kołki.*

Moszczanica 1.) *Wielka*, wś nad Zbyteńką, pow. dubieński, gm. Buderaż, 23 w. od Dubna, 280 dm., 2186 mk., cerkiew drewn. z r. 1886, szkółka cerk. 2.) **M.** *Mała*, wś, tamże, 18 w. od Dubna, 93 dm., 1013 mk., cerkiew drewn. z r. 1866, szkółka cerk. Cerkiew fil. we wsi Listwin (3 w.). W r. 1583 ks. Konst. Ostrogski wnosi ze wsi M., miasta dubieńskiego od 12 dym., 4 ogr., 8 dym., 6 ogr. i 1 dym., 1 ogr. 3.) **M.** *Mała*, wś, tamże, gm. Ołyka, par. praw. Romaszkowszczyzna (4 w.), 54 w. od Dubna, 75 dm., 553 mk. 4.) **M.**, wś, pow. ostrogski, gm. Sijaniec, 12 w. od Ostroga, 109 dm., 784 mk., cerkiew drewn. fund. r. 1785 przez ks. Ant. Jabłonowskiego, uposażona 42 dz., szkółka cerk. od r. 1884. W r. 1577 sioło zamku ostrogskiego, płaci od 15 dym. półdworz. po 10 gr., 10 dym. na ćwierciach po 5 gr., 7 ogr. po 2 gr., oraz Wasil Moszczennicki od 7 dym. półdworz. i 10 ogr. po 2 gr., w r. 1583 wniesiono od 20 dym., 12 ogr., 2 kół dorocz. Ob. Gloger Z.: „Wołyń i wykopaliska Moszczanickie ze zbioru ś. p. Ludwika Pawłowskiego“ (Wiad. arch., t. IV, 1882). 5.) **M.**, chutor, pow. owrucki, gm. Noryńsk, par. praw. Kobylin (10 w.).

Moszczanica 1.) r. 1581 *Mosczenica Polska* i *Niemiecka*, wś, pow. gorlicki. W r. 1581 są to wsi królewskie, mają kościół paraf. M. Polską trzyma pan Radomski, płaci od $14^1/_2$ łan., 6 zagrodn., 5 komorn., $^1/_2$ karcz., $^1/_4$ roli. M. Niemiecką trzyma wojew. lubelski, płaci od $23^1/_2$ łan. km., 1 czyn., 4 zagr., 4 komorn., 5 rzem. 2.) **M.**, r. 1276 *Moscenicz*, wś, pow. sądecki. Wspom. w dok. z r. 1276 (Kod. mał., II, 139). W r. 1378 Andrzej biskup Seretu, sprzedaje M. swe dziedzictwo za 100 grz., Ilikowi dziedzicowi Nieszkowy (Kod. mał., III, 321). Zapewne był to dział tylko, bo wieś należała do klasztoru w Sączu.

Moszczaniec, wś, pow. sanocki. W r. 1565 wś ta, w ststwie sanockiem, miała 17 kmieci na 13 łanach wymiernych, 8 swobodnych jeszcze do 3 lat i 5 świeżo osadzonych. Pop na mocy przywileju królew. nic nie dawał. Dochód wynosił zł. 41 gr. 14.

Moszczanka, kol., pow. włodzimierski, gm. Werba, 16 dm., 101 mk.

Moszczanówka, kol., pow. ostrogski, gm. Sijaniec, 13 w. od Ostroga, 24 dm., 207 mk.

Moszczeńce, wś, pow. sieński, gm. Rasna, 9 dm., 70 mk.

Moszczenica 1.) ob. *Moszczanica*. 2.) **M.**, ob. *Nieszkowice*.

Moszczenka, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Kosicze, 158 dz.

Moszczona *Skarbowa* al. *Królewska*, *M. Wielka*, dwie wsi, *M. Sycze*, wś i dobra, pow. bielski gub. grodz., w dawnej ziemi mielnickiej, gmina Aleksandrówka, 45 i 49 w. od Bielska. M. Skarbowa ze wsiami Maćkowicze i Stankowicze 1233 dz.; M. Wielka 390 dz.; M. Sycze 288 dz. Dobra M. Sycze, Ciecierskich, 381 dz.

Moszczona, *Moszczana*, wś, pow. kowelski, gm. Koszary Stare, 7 w. od Kowla, 84 dm., 543 mk., cerkiew, szkoła, wiatrak. W r. 1583 do Kowla, kn. Andrzeja Kurbskiego, płaci od 17 łan., 1 rzem., 2 bojarów. W r. 1628 należy do starostwa kowelskiego, czyni 410 fl. 27 gr. Nadto 4 włóki z zaściankiem, były w posesyi kałuskiej.

Moszczony, wś, pow. sieński, gm. Łatyhowo, cerkiew.

Moszczun al. *Pilnia*, wś, pow. kijowski, gm. Piotrowce Stare, par. praw. Mościszcze (7 w.), st. poczt. Borszczahówka (21 w.), 18 w. od Kijowa, 46 dm., 228 mk., szkółka, 2 młyny, 298 dz. włośc.

Moszenaki, wś i dobra nad Dnieprem, pow. horecki (nie mohylewski), gm. Niczyporowicze, 44 dm., 243 mk., cerkiew drewn. Dobra, od r. 1871 Ajgustowych, 541 dz. (440 lasu).

Moszeńce, chutor, pow. żytomierski, gmina Krasnosiółka, 64 w. od Żytomierza, 32 dm., 292 mk.

Moszenino (t. VI, 729 *Moszenińska Gmina)*, wś, pow. newelski, gm. Moszenino, 18 w. od Newla, 9 dm., 54 mk., cerkiew, zarząd gminny. Gmina obejmuje 74 miejscowości, 573 dm. włościańskich (107 innych), 3282 mk. włościan, uwłaszczonych na 7262 dz.

Moszkany, wś, pow. sieński. Gmina obejmuje 161 miejscowości, 1380 dm., 7302 mk. włościan (2241 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 14,593 dz.

Moszki 1.) chutor dóbr Józefpol, pow. kobryński. 2.) **M**, urocz. w dobrach Antosin, pow. słonimski. 3.) **M.**, dobra, tamże, gm. Stara Wieś, 25 w. od Słonima, właściciel Zeume, 434 dz. 4.) **M.**, dobra, pow. bychowski, od r. 1871 Durnowych, z fol. Stefanowo 7991 dz. (7111 lasów), młyn.

Moszki, *Moszkowce*, wś, pow. owrucki, gm. Chwośnia Wielka (5 w.), st. pocztowa Owrucz (7 w.), 191 dm., 1076 mk., cerkiew drewn. z r. 1815. Cerkiew fil. we wsi Chwośnia Mała. Niegdyś wieś bojarska, ciągnąca do zamku owruckiego. W r. 1571 było tu 11 bojarów putnych (Moszkowskich i in.), płacących po 20 gr. W r. 1622 było tu bojar. 30 domów.

Moszków, wś, pow. dubieński, gm. Malin, par. praw. Kosarzew (2 w.), 18 w. od Dubna, 22 dm., 259 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1870, uposażona 37 dz., z nadania właścicieli wsi: Jana Kisiela, Katarzyny Pietruszewskiej i Józefy Rajewskiej r. 1783, młyn. Wś należy do Popielów, Oszmiańców, Teodorowiczów i Tuszyńskich. W r. 1583 do Żornowna, ks. Konstant. Ostrogskiego, który płaci od 4 dym., 5 ogr., 5 podsus., 1 koła dor.

Moszkowce 1.) *Wielkie*, wś, pow. żytomierski, gm. Kodnia, st. poczt. Reja (15 w.), 32 w. od Żytomierza, 211 dm., 1503 mk., cerkiew drewn. fund. r. 1744 przez właściciela Bierzyńskiego, szkoła ludowa od r. 1873. Obecnie Tereszczenki. W r. 1593 Oziranskie Sieliszcze należy do dóbr Tyszkiewiczów Łohojskich. 2.) **M.** *Małe*, wś nad rzką Hrybarką, tamże, gm. Sołotwin, 37 w. od Żytomierza, 142 dm., 829 mk.

Moszkowicze, wś i fol., pow. prużański, gm. Rewiatycze, 39 w. od Prużany. Wś ma 357 dz. włośc.; fol. należy do dóbr Siehniewicze.

Moszkówka, wś, pow. żytomierski, gmina Uszomierz, 67 wiorst od Żytomierza, 22 dm., 281 mk.

Moszkowo, wś, pow. orszański, gm. Moszkowo, 8 dm., 77 mk., zarząd gm., cerkiew drew., szkoła. Gmina obejmuje 180 miejscowości, 1391 dm., 8237 mk. włościan (2781 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 13,814 dz. Dobra, Wasilewskich, z fol. Dubrowka 815 dz. 2.) **M.**, dobra, tamże, Leńskich 315 dz.

Moszkowski al. *Liski*, chutor, pow. owrucki, gm. Chwośnia Wielka, 20 dm., 87 mk.

Moszna, r. 1424 *Mosiny*, r. 1580 *Mosny*, wś, pow. błoński. W r. 1424 w Grodźcu (Grójec) wydano dla ks. Aleksandra al. Witowda poświadczenie ze strony sądu ziemskiego czerwińskiego (zapewne czerskiego), iż Stanisław, Jan, Wielisław i Jakób, dziedzice „de Mosiny“, są szlachtą h. Rawa (Kapica, Herbarz, 289).

Moszna, wś, pow. prądnicki (mylnie w opisie (t. VI) nowomiejskim nazwany).

Mosznice, ob. *Klemnie*.

Mosznie, fol., pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki (4 w.).

Moszno, dobra, pow. połocki, Możejków 139 dz., Olszewskich 10 dz.

Moszny, wś, pow. wołkowyski, gm. Szydłowicze, 19 w. od Wołkowyska, 900 dz.

Moszny, mstko, pow. czerkaski, gm. Moszny, 25 w. od Czerkas, 648 dm., 7107 mk., 2 cerkwie, kościół katol., 2 szkółki cerk., ambulatoryum, st. poczt., cegielnia, gorzelnia, 16 wiatraków. Przedmieścia noszą nazwy: Słobódka, Deryhorodek, Zamiedzianka, Zamoście, Rewki i urocz. Kułaszyno. Gmina obejmuje 5 miejscowości (1 mstko, 3 słobody, 1 kol.), 11,488 mk. (16 katol., 1269 żyd.) i 15,046 dz. (9174 większej posiadłości, 5216 włośc., 656 cerk. W r. 1628 potomkowie ks. Michała Wiśniowiec-

kiego wnoszą z M. od 50 dym., 2 kół młyń., 4 rzem., 1 popa.

Moszowe, wś, pow. klimowicki. Gmina obejmuje 28 miejscowości, 739 dm., 4316 mk. włościan (1346 dusz rewiz.), uwłaszczonych na 8005 dz.

Moszurów, wś przy linii dr. żel., pow. humański, gm. Moszurów, st. poczt. Talne (7 w.), 35 w. od Humania, 685 dm., 3431 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny, 6 wiatraków. Gmina obejmuje 5 siół, ma 11,542 mk. (34 katol., 3 ewang., 182 żydów) i 15,385 dz. (7089 większej posiadłości, 7708 dz. włośc., 231 dz. cerk. W r. 1629 własność Kalinowskich, w dzierżawie Jana Pilki, który wnosi od 172 dym.

Moszyno, w dok. *Mossyno*, wś, pow. pułtuski. Wspom. w dok. z XIII w. śród włości kościoła płockiego. W r. 1576 ma 4 łan., 3 łany wójt.

Motasze, wś, pow. wołkowyski, gm. Porozowo, 35 w. od Wołkowyska, 309 dz.

Motejaszów, chutor, pow. włodzimierski, gm. Krymno.

Motejki, wś i dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (4 w.).

Motejki, ob. *Matyjki*.

Motejkiszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (8 w.).

Motejsze, okolica, pow. kowieński, gm. Wilkija (14 w.), 48 w. od Kownaa. Mają tu Urniażowie 33 dz.

Motkajcie, fol. dóbr Czutele, pow. szawelski, gm. Szawlany (5 w.).

Motkowce, *Moćkowce*, wś i chutor, pow. wołkowyski, gm. Werejki, 19 w. od Wołkowyska. Wś ma 302 dz.; chutor, Witorskich, 27 dz.

Motkowo, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (4 w.).

Motol, mstko, pow. kobryński, gm. Motol, 239 dm., 2294 mk., 2 cerkwie, kaplica, dom modl., szkoła, 3267 dz. włośc. i 63 cerk. Gmina obejmuje 7 miejscowości, 459 dm. włośc. (obok 186 innych), 3543 mk. włościan, uwłaszczonych na 7017 dz.

Motory, wś, pow. wiłkomierski, gm. Rogow (14 w.).

Motowidłówka 1.) wś, pow. żytomierski, gm. Motowidłówka, 96 w. od Żytomierza, 243 dm., 1550 mk., cerkiew murow. Uśpieńska z r. 1881, kaplica katol., szkoła od r. 1873. Cerkiew fil. we wsi Siemionówka. W r. 1601 podana jako zniszczona przez Tatarów. R. 1753 własność Metelskiego. Gmina obejmuje obecnie 27 miejscowości, 883 dm. włośc. (449 innych), 10,070 mk. włościan, uwłaszczonych na 6105 dzies. 2.) **M.**, *Wielka* i *Skarbowa*, dwie wsi nad Stuhną, pow. wasylkowski, gm. Ksawerówka, st. poczt. Wasylków (18 w.); M. W. ma 333 dm., 2246 mk., cerkiew, kościół, szkołę, 9 wiatraków; M. Skarbowa 538 dm., 2851 mk., cerkiew, szkółkę, 8 młynów, 6 wiatraków, st. dr. żel. płd.-zchd. M. (o 3 w. od wsi) znajduje się na gruntach chutoru Borowy.

Motrunki 1.) wś, pow. starokonstantynowski, gm. Krasiłów, 15 w. od mta pow., 89 dm., 632 mk., cerkiew murow. z r. 1791, szkółka cerk. od r. 1891. W r. 1583 należy do włości kuźmińskiej, ks. Ostrogskich, płaci od 2 dym.; w r. 1593 spustoszona przez Tatarów. Obecnie Sieraczyńskich. 2.) **M**, wś, pow. żytomierski, gm. Krasnopol, par. praw. Burkowce, 60 w. od Żytomierza, 15 w. od Lubara st. poczt., 20 w. od Olszanki st. dr. żel., 92 dm., 572 mk., cerkiew fil. drewn. niewiadomej erekcyi.

Motycz, wś, pow. lubelski. W dok. z r. 1330 śród włości Dzierzka kan. krak. i brata jego Hostasiusza, przeniesionych na prawo niemieckie (Kod. mał., II, 275). R. 1676 Łukasz Kochanowski płaci tu pogłówne od 102 poddanych i 7 osób z dworu.

Motykały *Wielkie* i *Małe*, dwie wsi i folw., pow. brzeski gub. grodz., gm. Motykały, 16 w. od Brześcia. M. Wielkie 23 dm., 214 mk., zarząd gm., cerkiew, szkoła, cegielnia, 329 dz. włośc., 48 cerk.; M. Małe 306 dz. Fol., Włodków, 596 dz. Gmina obejmuje 52 miejscowości, 448 dm. włośc. (81 innych), 5921 mk. włościan, uwłaszczonych na 7018 dz. Nadto w gm. jest 324 dz. cerk. i 7801 większej posiadłości.

Motyle, wś, pow. grodzieński, gm. Bersztу, 77 w. od Grodna, 1010 dz. W r. 1641 wieś osocznicza, w puszczy bersztańskiej, w kwaterze zabłockiej. Było w niej 11 włók, z tych 9 włók wolnych na osoczników, 1 wł. wolna na wygon i 1 na czynsz, z której, jako z gruntu podłego, mają płacić 1 kopę. Arendarz za arendę piwną płaci 12 kóp.

Motyle, os. przy wsi Radcza Stara, powiat owrucki, 14 dm., 79 mk.

Motyszki, dwór, pow. rossieński, gm. Taurogi (9 w.).

Motyżyn, wś, pow. kijowski, gm. Makarów, st. poczt. Chwasowa (11 w.), 45 w. od Kijowa, 215 dm., 2175 mk., cerkiew, szkółka cerk., 9 wiatraków, 2351 dz. włośc., 4191 dwor. (2188 lasu), razem z Płachcianką.

Mowle, dwór i dobra, pow. wiłkomierski, gm. Pogiry (3 w.).

Mozaliszki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (10 w.).

Mozały, fol. dóbr Radoml, pow. sieński.

Mozgawa, wś, pow. pińczowski. Wedle dok. z r. 1242 dziesięciny z tej wsi, biskup krakow. nadał, drogą zamiany, klasztorowi w Staniątkach (Kod. mał., II, 64). R. 1365 Piotr z M. dział swój w Potoku, sprzedaje trzem dziedzicom z tej ostatniej wsi za 20 grz. (Kod. mał., III, 186). W r. 1579 płaci tu biskup krakow. od 7 zagr., 2 chał., 1 kom., 2 ubog., zaś Leksicki od 1 os., $^{1}/_{2}$ łana, 1 zagr., 2 ubog.

Mozgi, dwór i okolica, pow. poniewieski, gm. Krakinów (9 w.). Mają tu Butrymowie 95 dz., Kibortowie 55 dz.

Mozgieliszki, fol., pow. wiłkomierski, gmina Pupany (5 w.).

Mozgole, wś, pow. kowieński, gm. Jaswojnie (2 w.).

Mozole, wś, pow. wołkowyski, gm. Zelzin, 37 w. od Wołkowyska, 263 dz.

Mozolewszczyzna, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Mozolice, w dok. *Mosolicze*, r. 1569 *Mozelicze*, wś, pow. kozienicki. Wymieniona w dok. z r. 1252, śród wsi nadanych klasztorowi sieciechowskiemu „a comite magno Setheo ipsius claustri fundatore“ (Kod. kat. krak., I, 42). W r. 1569 opat płaci tu od $3^1/_2$ łan., 2 kom.

Mozołowo, *Mazołowo*, wś nad Białą Natopą, pow. mścisławski, gm. Stare Sioło, 18 dm., 148 mk., monaster żeński z 2 cerkwiami, młyn.

Mozwieliszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rymszany (5 w.).

Możajcie 1.) wś i fol., pow. szawelski, gm. Krupie (7 w.), 45 w. od Szawel. Giedminów, z fol. Gierniszki 465 dz. 2.) **M.**, dobra, tamże, gm. Radziwiliszki (10 w.), 19 w. od Szawel, Nejrandów 960 dz. (481 lasu).

Możany 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rymszany (9 w.). 2.) **M.**, wś, pow. szawelski, gm. Poszwityń (14 w.). 3.) **M.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Krupiszki (17 w.).

Możary, wś nad rzką Hałką, pow. owrucki, gm. Sławeczna (4 w.), 25 w. od Owrucza, (st. poczt.), 210 dm., 1043 mk., cerkiew drewn., szkółka cerk. od r. 1883. W całej parafii było 169 dm., 1375 mk. prawosł., 21 katol. i 26 żyd. Wś M. należąca do włości kamienickiej, podana w opisie zamku owruckiego z r. 1545. Należała do dóbr kapituły wileńskiej.

Możejkańce 1.) dwór, powiat wiłkomierski, gm. Kowarsk (8 w.). 2.) **M.**, okolica, tamże, gm. Rogów (15 w.). Mają tu Wilkańcowie 24 dz. 3.) **M.**, tamże, ob. *Jurgiańce*.

Możejkany, wś, pow. poniewieski, gm. Pokroje (3 w.), 24 dm., 276 mk., szkoła.

Możejki 1.) wś, pow. prużański, gm. Murawiewska, 43 w. od Prużany, 297 dz. włośc., 20 prywat. Pod wsią nasyp czworoboczny, ze śladami grodu zwany przez lud Koreniewo. 2.) **M.**, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (5 w.). 3.) **M.**, wś, pow. szawelski, gm. Gruździe (10 w.). 4.) **M.**, wś nad rzką Wentą i st. dr. żel., tamże, gm. Wieksznie. Wś 44 dm., 264 mk., młyn. 5.) **M.**, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Uciana (15 w.).

Możejkiszki 1.) fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Jużynty (7 w.). Mają tu: Balczunasowie 141 dz., Grażysowie 30 dz., Siesiccy 38 dz. 2.) **M.**, przys., pow. rossieński, gm. Chwejdany (Konstantynów, 11 w.), Mieszkowskich, 60 dz. 3.) **M.**, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Owanta (21 w.). 4.) **M.**, zaśc. i okolica, tamże, gm. Rogow (5 i 15 w.). 5.) **M.**, wś, tamże, gm. Dobejki.

Możejków 1.) *Mały*, pow. lidzki. Cerkiew par., wzniesiona r. 1407 przez Szymka Mackiewicza Szkleńskiego, odrestaurowana r. 1873. Po rogach wznoszą się 4 wieże, w kształcie baszt ze strzelnicami. Widok i opis podał Batiuszków (Białoruś i Litwa, 129). 2.) **M.**, mylnie *Możejkowo* (t. VI, 761), pow. oszmiański. Odl. 17 (nie 177 w.) od Kucewicz. Długi czas był w posiadaniu Kuszlów, na początku XIX w. przeszedł do Mosiewiczów.

Możeszów, chutor, pow. owrucki, gm. Łuhiny, 7 dm., 35 mk.

Możochiny, wś, okolica i fol., pow. kobryński, gm. Wierzcholesie, 16 w. od Kobrynia. Wś 51, okolica 196 dz.; fol., Wojszynów, 197 dz.

Możugie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (9 w.).

Możujki, wś i folw., pow. wiłkomierski, gm. Towiany (2 w.). Mają tu Mackiewiczowie 51 dzies.

Możwile, wś i zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (14 w.), 20 w. od mta pow. Mają tu: Hutorowiczowie 56 dz., Markiewiczowie 40 dz., Minkiewiczowie 40 dz. i Puchowscy 15 dz.

Mrocza, miasto, pow. wyrzyski. W r. 1393 Władysław Jagiełło pozwala Arnoldowi z Waldowa wieś jego Mroczę, w pow. nakielskim, wynieść do rzędu miast i przenieść z prawa polskiego na magdeburskie. Porównywa je co do praw z Sempelborkiem (Sępolno) i nadaje targi tygodniowe (K. W., n. 1937). W r. 1581 przedmieście płaci od 16 łan., 7 zagr., 5 rzem., 4 kół walnych w 2 młynach. Miasto daje szosu fl. 9 gr. 18, od 17 rzem., 3 kom., 5 piekarzy, 3 beczek śledzi i 3 bań gorzał.

Mroczki, *Kamienny Stok*, wś, pow. kolneński. R. 1436, w Wiźnie, Władysław ks. mazow. nadaje Mroczkowi synowi Helkona 12 łan. chełm. nad rz. Kamienny Stok i łan łąk nad rz. Wissą, przy drodze do Goniądza (Kapica, Herbarz, 290).

Mroczki, wś i dobra, pow. białostocki, gm. Przytulanka, 45 w. od mta pow. Wś 97 dzies. włośc. i 5 do Mroczków; dobra, Haraburdów, z folw. Jaryłówka i os. Wiszowate i Kulesze, 777 dz.

Mrowla, r. 1367 *Mrowa*, wś, pow. rzeszowski. R. 1352 król Kazimierz oddaje Domasławowi las królewski nad rzką Mrowa po obu brzegach, przy Nowej Górze, dla założenia na obszarze 64 łan. frankońskich wsi na prawie niemieckiem. Dwa łany otrzyma sołtys, jeden na kościół, jeden pod skotnicę. Osadnicy mają 20 lat wolności. Lokacya jednak nie doszła do skutku. R. 1367 w Bieczu, król Kazimierz upoważnia niejakiego Stanisława do założenia wsi na prawie

średzkiem, między rzekami: Mrowa i Czarna, na 30 łanach. Łan jeden przeznaczony dla sołtysa, jeden dla kościoła. Sołtys otrzymuje otokę (pasieka), karczmę wolną i młyn, tudzież szósty denar sądowy. Osadnicy mieć będą 20 lat wolności (Kod. mał., III, 55 i 206). W r. 1536 M. jest wsią królewską, ma kościół parafialny, 5 kmieci. Zaliczona była do Góry, w starostwie ropczyckiem.

Mruczyn, r. 1349 *Mroczino*, wś, pow. bydgoski. Wspom. w akcie rozgraniczenia r. 1349 Wielkopolski od Pomorza i ziemi chełmińskiej (K. W., 1286 i 1290).

Mścibów, mstko i przys., pow. wołkowyski, gm. Mścibów. Mstko ma 1028 mk., 1092 dz. włośc., 42 cerk. i 32 kość.; przys. 124 dzies. Gmina obejmuje 14 miejscowości, 461 dm. włościańskich (obok 70 innych), 3119 mk. włościan, uwłaszczonych na 6984 dz. Większej posiadłości nie ma. Za osadą nad brzegiem rzki Olszanki wał, długi około 85 saż., szeroki zaś i wysoki do 5 saż. W odległości 70 saż. od tego wału znajdują się ślady drugiego wału otaczającego poprzedni, końce którego opierają się o wybrzeża Olszanki. Lud nazywa te miejsce „Zamkiem".

Mścisław, miasto w gub. mohylewskiej. Leży pod 54°1′ szer. półn. Bernardyni prowadzili tu szkoły, po zamknięciu jezuickich.

Mstów, mstko, pow. częstochowski. W dok. z r. 1193 między posiadłościami klasztoru na Piasku we Wrocławiu podano: „Mistow cum redditibus suis et decimis" (Kod. mał., I, 58). Bawi tu r. 1212 Henryk „Polonorum archiepiscopus", z okazyi konsekracyi biskupa poznańskiego (K. W., n. 588). R. 1220 Iwo biskup krak., potwierdza nadanie dziesięcin dla klasztoru mstowskiego, poczynione przez poprzedni ków. A mianowicie nadane były: Mstów z lasami, rolami i wsiami wchodzącemi w skład okręgu (opola), a mianowicie: Zawada, Łuszczyn, Srocko, Jaskrow, Konin i Kłobukowice. Wchodzą one dziś w skład par. Mstów. Bolesław ks. krak. i sand., wszystkie wsi położone „in districtu Opole de Mstow", uwalnia r. 1263 od dozorowania gniazd sokolich (Kod. mał., I, 78). Akt lokacyjny miasta wydany r. 1278 (Kod. mał., t. II, 142). Bawi tu 10 grud. 1364 r. Kazimierz W. (Kod. mał., I, 325). W r. 1581 miasto daje szosu fl. 38 gr. 12, od 3 łan., 2 kół dorocz., 6 kół zakupnych, 1 koło stempne, 2 koła stempne, 10 szewców, 3 kuśnierzy, 3 kowali, 7 krawców, 2 garncarzy, 10 piekarzów, 1 czapnika, 5 prasałów, 1 bednarza, 1 sukiennika, 2 rzeźników, 2 kramarzy, 2 przekupek, 12 komorn., 1 dudy. Suma fl. 78 gr. 6.

Mstów, wś, pow. limanowski, par. Szczyrzyce. W dok. z r. 1405 „Mstow in terra Czirzicziensi" (Kod. kat. krak., II, 300).

Mstyszyn, wś i os., pow. łucki, gm. Połonka, 12 i 14 w. od Łucka. Wś ma 50 dm., 304 mk., cerkiew, młyn; os. 28 dm., 178 mk. W r. 1570 kn. Aleksandra Czartoryskiego. W r. 1583, w zastawie u Mikołajowej Charlińskiej, podkom. łuckiej, która wnosi z M. i Połhanowca od 26 dym., 14 ogr., 4 komorn., 1 koła waln., 1 popa, 2 bojarów.

Mszaniec 1.) wś, pow. berdyczowski, gm. i st. poczt. Machnówka (4 w.), 24 w. od Berdyczowa, 48 dm., 323 mk., młyn. 2.) **M.,** wś, pow. nowogradwołyński, gm. Ostropol, 110 w. od mta pow., 210 dm., 466 mk., cerkiew drewn. z r. 1882, uposażona 64 dz., z nadania właścicieli wsi Borowickich r. 1826, szkoła. 3.) **M.,** wś, pow. włodzimierski, gm. Luboml, 8 dm., 32 mk.

Mszaniec 1.) wś, pow. staromiejski. W r. 1565 wś w ststwie samborskiem, miała 20 łan. czyniących rocznie zł. 56 gr. 20. Na łanach siedziało 39 kmieci. Były 3 łany przymierne a z nich zł. 7 gr. 6. Półłanek pusty dawał 1 zł. gr. 12. Drugi półłanek pusty zajmował sołtys i dawał 1 zł. gr. 12. Sołtys z dworzyszcza nad przywilej trzymanego zł. 2 gr. 17. Karczmarz zł. 4. Pop z cerkwi i dworzyszcza zł. 1 gr. 1. Ogółem zł. 87 gr. 15 den. 9. 2.) **M.,** r. 1565 *Mschana*, wś, pow. husiatyński. Starosta trembowelski Pretficz, osadził tę wieś r. 1555, na gruntach starostwa. Dał ją swemu służebnikowi Wolskiemu, który uzyskał na nią dożywocie na sejmie warszawskim. Był też i folwark, na którym dzierżawca robił więcej najemnikami, niż poddanymi. Suma dochodu zł. 108 gr. 17.

Mszanki, wś, pow. prużański, gm. Białowieża, 203 dz.

Mszczonów, miasto, pow. błoński. W r. 1334 Ziemowit ks. mazow., za zgodą kapelana swego Guntera, plebana w M., odbiera wś Gzdów, stanowiącą uposażenie kościoła w M. a daje w zamian część wsi M. w takich rozmiarach, jakie ma wś Gzdów. W r. 1377 już po wyniesieniu M. na miasto, Ziemowit syn Trojdena zwraca kościołowi Gzdów a odbiera część M. i wciela do gruntów miejskich (K. W., n. 2044 i 1735). W r. 1579 M. płaci szosu fl. 57, od bań gorzał. fl. 6, od różnych rzemieśl. fl. 26, czopowego za rok fl. 66.

Mszęcin al. *Mszczęcin*, przys. Niepołomic, pow. bocheński. R. 1242 Konrad ks. krak., potwierdza rozgraniczenie tej włości klasztoru miechowskiego, dokonane przez ks. Henryka (Kod. mał., II, 68). W r. 1349 daje klasztorowi dochodu 3 grz. ((Kod. mał., III, 78).

Mucharów, w dok. *Mcharew*, wś nad dopł. Korczyka, pow. nowogradwołyński, gm. Berezdów, 30 w. od mta pow., 152 dm., 914 mk., cerkiew drewn. z r. 1763, uposażona 90 dzies., z nadania ks. Czetwertyńskich r. 1766, szkółka cerk. od r. 1842. W r. 1577 sioło zamkowe koreckie, płaci od 7 dym., 5 ogr.

Muchąrz, wś, pow. wadowicki. W dok. z r.

1254 śród włości klasztoru zwierzynieckiego, podano: „Muchaar cum Thaberna, silva, pratis et utroque littore Scava". R. 1581 klasztor ten płaci tu od 6 łan. km., 4 zagr., 3 kom.

Muchawiec, wś nad Horyniem, pow. krzemieniecki, gm. Wiśniowiec, 20 w. od Krzemieńca, 118 dm., 931 mk., cerkiew drewn. z r. 1718, cegielnia. Do par. praw. należy wieś Kuniniec. Własność hr. Mniszchów.

Muchawiecki Kanał, niedokładne i skąpe szczegóły w opisie zaczerpnięte z książki W. Pola poprawia i uzupełnia opis rz. Piny (t. VIII).

Muchlin, r. 1341 *Muchnino*, wś, pow. turecki. W r. 1341 przenosi ją Janisław arcybiskup gnieźn. z Turkiem i innemi dobrami na prawo niemieckie (K. W., n. 2048 i 1354).

Muchnice, w dokum. z r. 1462 *Muchnicze*, r. 1579 *Muchnice vetus*, wś, pow. kutnowski. Połowa wsi była r. 1462 własnością książęcą. R. 1579 dwa działy Mniszewskich obejmują 11 łan. km., 9 zagr.. 3 kom.

Muchocin, r. 1378 *Mychoczino*, r. 1580 *Miechoczino*, wś, pow. międzychodzki. Dawna własność klasztoru w Zemsku, przeszła r. 1378 drogą zamiany za Rokitno, w posiadanie Domarata, noszącego wtedy tytuł „capitaneus regni Poloniae" (K. W., n. 1756). W r. 1580 płaci tu Zofia z Ostrorogów Międzyrzecka (kasztelanowa) pani na Wielowsi, od 3 ćwierci, 3 zagr., 3 kom., 7 rybaków, $^1/_4$ karcz.

Muchowata, ob. *Konstantynówka*.

Muchowłoki, wś i fol., pow. kobryński, gm. Podolesie, 16 w. od Kobrynia. Wś ma 320 dz.; folw., Matnowskich, 409 dz.

Muchy, r. 1274 *Mucha*, wś, pow. wieluński. Bawi tu 30 maja r. 1274 Leszko ks. sieradzki i wydaje przywilej dla ludzi wsi kościelnych kasztelanii wolborskiej (Kod. dypl. pol., II, 89).

Muciniki, dwór, pow. poniewieski, gm. Podbirże (12 w.).

Muczuny, fol., pow. poniewieski, gm. Krakinów (5 w.).

Mudrowka, *Mądrowka*, wś nad Dnieprem, pow. czehryński, gm. Truszowce, st. poczt. Medwedówka (20 w.), 25 w. od Czehryna, 256 dm., 1477 mk., szkółka, 2 olejarnie, 2 młyny, 12 wiatraków.

Mugliszki, trzy zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (3 w.).

Mujmeliszki, wś i dwór, pow. poniewieski, gm. Czypiany (14 w.).

Mujtajcie, wś, pow. telszewski, gm. Gadonów (16 w.).

Mujżele, wś, pow. poniewieski, gm. Podbirże (11 w.).

Mukoszyn, wś, pow. kobryński, gm. Odryżyn, 112 w. od Kobrynia, 791 dz.

Muksy, pow. oszmiański, ob. *Myksy* (t. VI, str. 825). Wchodziła w skład starostwa krewskiego.

Mukule, w spisie *Mokule*, wś, dobra i zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (16 w.). Dobra, Bobrowskich 339 dz., poprzednio Kiełpszów.

Mulary, wś, pow. słonimski, gm. Dworzec, 149 dz.

Mulawicze, wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Rajsk, 13 w. od Bielska, 299 dz.

Mulczyce (t. VI, 802 mylnie *Mulczyńce*), wś i fol., pow. łucki, gm. Wola Bielska, 114 w. od Łucka, 260 dm., 1533 mk., 2 cerkwie, szkoła, młyn.

Multany (ob. t. VI, 802), błędnie zam. *Moldawia*. Por. *Wołoszczyzna* (t. XIII).

Mumieliszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (17 w.).

Mumszel, dwór, pow. szawelski, gm. Szawlany (5 w.).

Munciuny, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (8 w.).

Munino, kol., pow. łucki, gm. Kołki, 13 dm., 79 mk.

Muniszkańce al. *Moniszkańce* (t. VI, 661), wś, przys. i fol. nad Niewiażą, pow. kowieński, gm. Krasne, 17 w. od Kowna. Wś ma 16 dm., 178 mk.; fol. Barzdów, 279 dz. Sankowscy mają tu 30 dz., Gulbinowie 40 dz.

Muniszkańskie Budy, dwór, pow. kowieński, gm. Krasne.

Muntowka, kol., pow. włodzimierski, gmina Werba, 19 w. od mta pow., 18 dm , 118 mk.

Muntwiłowo, *Montwiłowo*, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (12 w.), Fursów i Zakrzewskich, 40 dz.

Murahy, wś i dobra, pow. połocki, gm. Aleksandrowska (Obytoki, 13 w.), cerkiew. Dobra, Kozakowych, 235 dz.

Muraki, pow. połocki, ob. *Józefowo*.

Muraliszki, os., pow. rossieński, gm. Szydłów (12 w.).

Muraniszki, *M. Górne* i *Dolne*, trzy zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (7 w.).

Muranówka, dobra, pow. kowieński, gmina Kroki (22 w.).

Muraszki, dobra, pow. orszański, Szczorbów 126 dz.

Muraszówka, kol. pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 14 w. od mta pow., 66 dm., 356 mk.

Murawa 1.) wś, pow. prużański, gm. Suchopol, 17 w. od Prużany, 103 dm., 824 mk., cerkiew, kaplica, szkoła, 1746 dz. włośc. i 74 cerk. 2.) **M.**, w spisie *Murowo*, wś, pow. kowieński, gm. Aleksandrowska Słoboda, 3 w. od Kowna. Mają tu Monasiewiczowie 130 dzies., Prozorowie 20 dz.

Murawczyce, wś, fol. i osada, pow. brzeski gub. grodz., gm. Ratajczyce, 36 w. od Brześcia. Wś ma 200 dz.; fol., Żytowych (poprzednio Hofmeistrów), z fol. Szostakowo 246 dz.; os. 42 dz.

Murawica, mstko, pow. dubieński, gmina i par. praw. Młynów (1 w.), 16 w. od Dubna, 739 mk., młyn. Była tu cerkiew paraf. drewn., która około r. 1830 upadła. W r. 1570 z Kniehyninem, p. wileńskiego (Chodkiewicza). W r. 1577 Chodkiewiczowa wnosi od 34 dym. na włók. po 16 gr., od tychże dym. i z ogr. po $2^1/_2$ gr., od 13 dym. ulicz. po $2^1/_2$ gr., od 4 dym. z ogr. po 4 gr., 12 dom. ubog. po 1 gr., 8 rzem. po $5^1/_2$ gr. i po pieniądzu białem. W r. 1583 ks. Andrzej Wiśniowiecki płaci od 35 dom. ulicz. po 4 gr., 27 chałup nędzn. po 2 gr., 2 piekarzów, 4 rzem., 27 łanów. Wreszcie w r. 1589 ks. Jerzy Czartoryski wnosi z M. 6 fl. 14 gr. szosu, od 27 łanów po 30 gr., 27 fl., od rzem. piekarzów 5 fl. i czopowego per arendam 60 fl., razem 98 fl. 14 gr.

Murawiec 1.) fol. dóbr Tymonów, pow. klimowicki. 2.) **M.**, dobra, pow. mścisławski, od r. 1874 Zakrewskich, 170 dz.

Murawiewka, wś, pow. poniewieski, gm. Krakinów (12 w.).

Murawiewska, gmina, w pow. prużańskim, obejmuje 56 miejscowości, mających 806 dm. włośc. (70 innych), 6145 mk. włościan, uwłaszczonych na 7001 dz. Nadto w obrębie gminy jest 196 dz. ziemi cerk. i kośc. i 11,440 większej posiadłości. Zarząd gminny we wsi Matyasy.

Murawiszki, zaśc., pow. szawelski, gm. Ligumy (7 w.).

Murawka, wś nad Dźwiną, pow. dźwiński.

Murawnia, kolonia, pow. nowogradwołyński, gm. Rohaczów, 24 w. od mta pow., 29 dm., 208 mk., szkoła.

Murawszczyzna 1.) wś, pow. sokólski, gm. Kruhlany. 2.) **M.** al. *Demitkowo*, os., tamże, Sopoćków 60 dz. i Jackowskich 46 dz.

Muraż, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (3 w.).

Murgieniszki, os., pow. poniewieski, gm. Kibury (6 w.).

Murki, wś, pow. żytomierski, gm. Uszomierz (3 w.), 4 dm., 42 mk.

Murliszki, dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (6 w.), Blumów, z zaśc. Lewkiszki 65 dz. i Jabłońskich 197 dz.

Murmiszki, wś i os. młyn., pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (9 w.).

Murmuliszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tyltyszki (5 w.).

Murowa, ob. *Głęboka*.

Murowaniec, folw. dóbr Łosośna, pow. sokólski.

Murowanka 1.) osada przy wsi Wężowiec, pow. słonimski. 2.) **M.**, wś, pow. rossieński, gm. Kołtyniany (8 w.). 3.) **M.**, zaśc. pow. wiłkomierski, gmina Dziewałtowo (Konstantynów, 11 w.). 4.) **M.**, zaśc., tamże. 5.) **M.**, powiat czauski, ob. *Hołowicze*. 6.) **M.**, os. nad rzką Woroniną, pow. newelski, gm. Berezowa.

Mursk, r. 1145 *Morsko*, wś, pow. włocławski. Nadana klasztorowi w Lądzie przez Mieszka r. 1145 (K. W., n. 10,393). Wydawca Kod. Wielk. mylnie objaśnia tę nazwę jako: „Mokre". Wspom. w dok. z r. 1280 (Ulanow. Dok. Kuj., 357, 8). W reg. pob. w. XVI pominięta.

Muryn-Bor, dobra, pow. klimowicki, od 1870 r., Brujewiczów, 654 dz.

Murynia 1.) dwór, pow. poniewieski, gmina Birże (8 w.). 2.) **M.**, fol., tamże, gm. Naciuny (9 w.), Karpiów, z attyn.: Naciuny, Lassy, Dowgielany, Wysoki Dwór i Giedejkany, 1020 dz.

Muryno, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (4 w.).

Muryny, wś nad rzką Leśną, pow. brzeski gub. grodz., gm. Kamieniec Litewski, 4 dm., 45 mk., cerkiew, 354 dz. włośc. i 151 pryw.

Murziszki, dwór i fol., pow. poniewieski, gm. Kibury (5 w.).

Murzyńce, wś, pow. zwinogródzki, gm. Niemoroż, st. poczt. Zwinogródka (8 w.), 61 dm., 717 mk., cerkiew, młyn.

Murzynka, dobra, pow. bychowski, Leonowiczów, 625 dz.

Murzynno, wś, pow. inowrocławski. Dział dziekana kruszwickiego we wsi „Murinovo", wspom. w dok. z r. 1250, leżał zapewne w tem M. nie zaś w Murzynowie (pow. lipnowski). Wedle dok. z r. 1271 było w części posiadłością bisk. kujawskich, w drugiej zaś włością zakonu krzyżackiego, wraz z Orłowem i Nieszawą. Skutkiem spustoszenia tych dóbr przez okoliczną ludność polską, Bolesław ks. polski zawiera r. 1271 układ polubowny z mistrzem zakonu w Inowrocławiu. Następnie M. jest siedzibą komendatora (wójta) krzyżackiego (K. W., n. 444 i 1192).

Murzynowo, wś, pow. lipnowski. Bawi tu r. 1245 Konrad ks. łęczycki (Kod. mał., II, 77). Wspom. w dok. z r. 1339 w liczbie wsi zniszczonych przez Krzyżaków. Wydawca Kod. Wiek., mylnie odnosi to do Murzynowa pod Miłosławiem (K. W., n, 1192).

Murzynowo, r. 1231 *Murinow*, r. 1267 *Murmon*, wś, pow. sredzki. Pierwotnie własność kościoła św. Jana (katedry) we Wrocławiu. Otrzymuje prawo niemieckie od Władysława ks. polskiego r. 1231. Bolesław syn Władysława drogą zamiany za Zduny i Dziadkowo (Zdatkovo), otrzymuje tę wieś na własność r. 1266 (K. W., nr. 592, 606, 424, 1929). Por. *Trzebisławki* (t. XII).

Murzynowo, niem. *Morrn*, r. 1251 *Morno*, r. 1316 *Mornove*, wieś w Brandenburgii. Wspom. w dokum. z r. 1251 i 1316 (Kod. Wielk., n. 297 i 987). Należała do ststwa międzyrzeckiego, miała kościół filialny do Trzebiszowa, zajęty XVI w. przez protestantów. W r. 1774 Antoni

ks. Jabłonowski, ostatni starosta międzyrzecki, wystawił nowy kościół z muru pruskiego, dla katolików zapewne.

Musijówka, ob. *Mojsiejówka.*

Musiny, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Wieprze (10 w.).

Muśniki, mstko, pow. wileński. W r. 1496 Mikołaj Radziwiłł wojew. wileński wydaje tu akt, którym przyrzeka dać Konradowi ks. maz. za swą córką Anną posag w sumie 20,000 czerw. zł. (Kod. maz., 312).

Musorowce, *Mosurowce*, wś, pow. krzemieniecki, gm. Wierzbowiec, 40 w. od Krzemieńca, 103 dm., 724 mk., cerkiew drewn. z r. 1746, kościół kat. murow. Cerkiew fil. we wsi Szyły. Własność Piegłowskich. W r. 1463 w dziale ks. Wasila Zbaraskiego.

Mustejki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (3 w.). 2.) **M.**, ob. *Mostejki.*

Musza, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (14 w.).

Muszeis, zaśc., powiat nowoaleksandrowski, gm. Oknista (6 w.).

Muszkiety, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (3 w.).

Muszykle, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (16 w.).

Muszyna, w dok. *Mussina*, mstko, pow. nowosądecki. „Dominus Wisso", scholastyk krakowski zapisał M. „que iacet sub Ungaria" i Swiniarsko „quod in Sandech situm est" na własność biskupom krakowskim. Synowica jego, żona komesa Mironega, syna Dzierżykraja, kaszt. połanieckiego, wystąpiła z pretensyami do tych wsi. W r. 1288 zawarty został układ z Pawłem bisk. krakowskim (Kod. kat. krak., t. I, 123 i 125). Król Kazimierz W. wydaje zapewnienie wójtowi, rajcom i magistratowi „in Nova civitate Muszina", że nie nada innego kierunku drodze handlowej na Muszynę prowadzącej do Węgier (Kod. kat. krak., 301). Władysław Jagiełło nadaje bisk. krakow. Janowi r. 1391 „Castrum Muszina cum Opido sub Castro sito dicto Powrosniky" i wsiami przyległymi i „opido dicto Novum opidum alias Mastco" z wsiami: „Cunczowa, Staszcova Wola, Crasnoyedl, Micowa, Dlugilang, Ondrzeyowa, Sczawnyk, Lomnicza, Poruy, Flornicova", tudzież rzeki: Łomnica, oba brzegi Popradu, w obrębie Muszyny, Kamienicę aż po ujście Biały i oba brzegi Biały, tudzież pot. Muszynę i wszystkie ich dopływy (Kod. kat. krak., II, 161). W r. 1581 Muszyńskie państwo Krynica i do tego państwa inszych wsi należących, trzyma w dzierżawie Stan. Kempiński, włodarz sandecki. Płaci od 63 półdworzyszcz wołos., 2 pił tracz., 2 hut szklanych, 2 towarz. W r. 1662 parafia muszyńska, obejmowała 26 drobnych osad górskich, które następnie poskupiały się w większe gminy wiejskie. Śród osad jest Żegiestów liczący 16 główSłotwiny 19, Leluchowa 67, Andrzejówka 25, Złockie 46, Wojkowa 54, Powroźnik 76, Szczawnik 51, Izby 57, Mochnaczka 59, Banica i Cyrkiezny 51. Piekosiński Fr. dr.: „Akta sądu krymin. kresu muszyńskiego 1645—1765", Kraków, 1889 r.

Mutaryszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (16 w.).

Mutkuny, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kupiszki (8 w.).

Mutna al. *Mętna*, wś, pow. bielski gub. grodzieńskiej, gm. Aleksandrówka, 328 dz.

Mutorowszczyzna, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (4 w.).

Mutwica, fol. dóbr Nawlesie, pow. brzeski gub. grodz.

Mutwica 1.) słoboda, pow. rówieński, gmina Stydyń. 2.) **M.**, tamże, ob. *Mydsk.*

Muzycze, wś nad rzką Trostinką, pow. kijowski, gm. Białogródka, st. poczt. Borszczahówka (22 w.), 30 w. od Kijowa, 75 dm., 776 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 792 dz.

Mużyczek, dobra, pow. klimowicki, od 1859 r. Żukowskich, 465 dz.

Mużyłowice, ob. *Przyłbice.*

Mużyłowicze, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Piszczów, par. prawosł. Pełczyny (2 w.), 25 w. od mta pow., 71 dm., 461 mk., szkółka cerk. od r. 1868. W r. 1577 sioło ziemiańskie, do zamku koreckiego, płaci od 5 dym., 3 ogr.

Mychlin, wś, pow. łucki, gm. Czaruków, 26 w. od Łucka, 81 dm., 511 mk., cerkiew, młyn. W r. 1577 Jacek Szybieński wnosi od 3 dym., 3 ogr., z horodyszcza od 1 dym. 10 gr., 1 ogr. 2 gr., a w r. 1583 kn. Marek Sokólski od 10 dym., 5 ogr., 2 kół waln., 1 popa. W ostatnich czasach Rafała Strojnowskiego.

Mychow, u Dług. *Mychow*, r. 1578 *Mnychow*, wś, pow. opatowski. Według Długosza wieś posiadała kościół par. Dziedzicem był Marcin Michowski h. Rawa. Były łany km., zagrodn., karczmy, folwark, młyn. Dziesięcinę dawano plebanowi (L. B., II, 486). Na obszarze wsi powstało miasteczko, które r. 1578 dawało szosu fl. 4 gr. 24, od $1^1/_2$ łan. miej., od 14 rzem. różnych, 2 szynkarzy wódki, folusz, 1 koło, 2 bań gorzał., 2 koła młyń., 1 kom. ubogi. Jednocześnie wieś kościelna M. płaci z działów dwu Michowskich i Starzechowskiego od 8 os., 4 łan., 14 zagr. z rolą, 1 zagr., 3 kom., 6 komor. ubogich, 1 rzem.

Mychowo, ob. *Mechowo.*

Mycielin, r. 1324 *Mynzelino*, wś, pow. kaliski. W dok. z r. 1324 śród włości klasztoru lądzkiego (K. W., n. 1044).

Myczów, kol., pow. rówieński, gm. Tuczyn, 12 dm., 108 mk.

Mydlniki, wś, pow. krakowski. Wspomniane w dok. z r. 1286 (Kod. kat. krak., I, 118). W r. 1581 płaci tu Stan. Dębnicki od $5^1/_2$ łan., 8 za-

grodn., 5 kom., piekarz, rzemieślnik, 2 koła dor., 2 koła stępne, folusz. Należały do par. św. Szczepana w Krakowie.

Mydzsk 1.) *Wielki* i *Mały*, mylnie *Mylsk* (ob. t. VI, 824), wś, pow. rówieński, gm. Stydyń (4 w.), st. poczt. Klewań (50 w.), st. dr. żel. Stepań (42 w.), 60 w. od Równego, razem 222 dm., 1642 mk., cerkiew drewn. św. Trójcy fundowana r. 1759 przez właściciela Ant. Dzierzbickiego, uposażona 52 dz., z nadania Mikołaja Piaskowskiego r. 1782, potwierdzonego przez Stanisława Worcla r. 1815. Oprócz tego ks. Janusz Sanguszko nadał cerkwi r. 1761 około 336 dz. lasów i łąk w uroczysku ostrowa Doroszyn. Do par. praw. należy wś Rudnia. W całej par. było 185 dm., 1447 mk. praw., 2 katol. i 14 żydów. W r. 1577 sioło zamku stepańskiego (Medsko), płaci od 6 dym. półdworz., 4 dym. na ćwierc., 4 ogr., a r. 1583 od 10 dym., 4 ogr. 2.) **M.** *Maszczana* al. *Mutwica*, kol., tamże, 5 dm., 71 mk.

Myjukiszki, fol., pow. wiłkomierski, gmina Kupiszki (11 w.).

Mykanów, wś, pow. częstochowski. „Rector eclesiae" w dokum z r. 1407 i 1408 (Kod kat. krak., II, 319 i 327).

Mykhorod, ob. *Mirhorod*.

Mykick, ob. *Mikick*.

Mykityńce, ob. *Gwoździec*.

Myków, *Mików* (t. VI, 409), wś, pow. łucki, gm. Silno, 15 dm., 137 mk. W r. 1545 należy do Iwana Czaplicza. W r. 1570 Fedora Kadianowicza Czaplicza Szpanowskiego. W r. 1577 Iwan Czaplicz wnosi od 4 dym., 3 ogr. i Chwiedor Kadyan Czaplicz od 5 dym., 3 ogr., 2 ogr. W r. 1583 własność Fiedora Czaplicza.

Mykowo, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Mykszyce, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Wysokie Lit., 41 w. od Brześcia, 343 dz. włośc. i 79 prywat.

Mylnisk, wś, pow. prużański, gm. Szereszewo, 251 dz.

Mylsk 1.) (t. VI, 430 *Milsk*), wś, pow. łucki, gm. Rożyszcze, 36 w. od Łucka, 56 dm., 316 mk., Sobieszczańskich i Obniskich. 2.) **M.**, kol. tamże, 15 dm., 85 mk. 3.) **M.** *Nowy* i *Stary* (t. VI, 825 i 430 *Milsk*), dwie wsi, pow. ostrogski, gm. Zdołbica, 29 w. od Ostroga. M. Nowy 42 dm., 458 mk., cerkiew drewn. z r. 1861, szkółka cerk. M. Stary 14 dm., 135 mk. W r. 1570 własność Iwana Kierdeja Milskiego. W r. 1583 Olizar Kierdej Mylski wnosi z mstka M. od 13 dom. rynk. po 6 gr., od 13 ogr. po 2 gr., 9 dom. uliczn. po 4 gr., 9 ogr. po 2 gr., 3 ogr. po 4 gr., 19 dym. po 15 gr., 2 bojarów po 30 gr., od 1 popa 2 fl., 2 kół waln. 4.) **M.**, ob. *Mydsk*.

Myłdagi, wś, pow. telszewski, gmina Wornie (10 w.).

Myńki 1.) al. *Mińki Małe*, wś pow. owrucki, gm. Worobie Nowe, par. praw. Hołubiewicze (13 w.), 45 w. od Owrucza, 84 dm., 505 mk. Należała do włości Chabne. 2.) **M.** *Wielkie*, wś, tamże, 50 w. od Owrucza, 67 dm., 397 mk.

Myśl *Nowa* i *Stara*, dobra, pow. rzeżycki, ob. *Nowomyśl* i *Stara Myśl*.

Myślatyn, wś nad Horyniem, pow. zasławski, gm. Michnów (3 w.), st. poczt. Zasław (8 w.), 144 dm., 688 mk, cerkiew drewn. z r. 1760, kaplica cment., szkółka cerk. W r. 1534 kn. Kuźmy Iwanowicza Zasławskiego, obecnie ks. Sanguszków.

Myslątkowo, r. 1145 *Mislacovo*, wś, pow. mogilnicki. Wymienione w nadaniu dla klasztoru w Trzemesznie, z r. 1145, jako jeden z trzech działów dodanych do jeziora i wsi Wielatowo (K. W., n. 11).

Myślec, r. 1327 *Myslcza*, wś, pow. sądecki. Katarzyna przełożona klasztoru w Sączu nadaje r. 1327 Mateuszowi Ungarowi i jego synowi sołtystwo we wsi M. na 11 łan. osadzonej. Sołtys otrzymuje jeden łan, prawo założenia karczmy i zbudowania młyna o jednym kole nad odnogą Popradu (Kod. mał., II, 263).

Myślenice, r. 1342 *Mislinicze*, miasto. Przywilej na sprzedaż sołtystwa w M. r. 1342 przez Kazimierza W. za 130 grz., podaje Kod. mał. (III, 50). W r. 1581 Myslimicze płacą szosu fl. 51 gr. 6, od 34 łan. miej., 5 rzeźn., 4 piekarzy, 5 krawców, 2 kowali, 1 mieczarz, 1 stolarz, 3 garncarzy, 4 płócien., 6 komorn., 5 szewców. Suma fl. 103 gr. 27. Dzieje M. opracował i wydał dr. Kutrzeba, Kraków, 1900 r.

Myśliborz, pierwotnie *Błozino*, wś, pow. koniński. Dawna własność klasztoru lądzkiego, składała się z trzech części zwanych w dokum. z r. 1288: „Blosino abbatis, B. episcopi atque Mislibore". Posiadłość tę klasztor odstąpił drogą zamiany na Lipią górę (Sługocinek), komesowi Janowi i jego synom w r. 1288. W reg. pob. z r. 1578 podano tylko Myśliborz, w którym Roch Żychliński płaci od 20 łan. km., 7 zagr., 3 kom., 3 rzem., 3 rybaków, 1 łan karczmy plebana.

Myśliborz, r. 1238 *Mezlibori*, wś, nadana r. 1238 przez Władysława, syna Odona ks. Polski, zakonowi Templaryuszów. Leżała w ziemi pierzyckiej (Pirch, Pyritz) w Nowej Marchii (K. W., n. 216, 1518).

Myślina, wś, pow. kowelski, gm. Niesuchojeże, 10 w. od Kowla, 26 dm., 175 mk.

Myśliny, wś, pow. włodzimierski, gm. Skobełka, 62 w. od mta pow., 73 dm., 490 mk., cerkiew. W r. 1577 do Zwinihorodu, kn. Romana Sanguszki, płaci od 13 dym. łanow., 11 ogr. W r. 1583 do Holatyna, kn. Fiedora Sanguszki, który wnosi od 7 łanów, 5 dym., 3 ogr., 8 ogr., 1 popa.

Myśliwiec, urocz. w dobrach Knyszyn, pow. białostocki.

Myślniew, r. 1136 *Mislentino*, r. 1213 *Mislacovo*, wś, pow. ostrzeszowski. Wedle objaśnienia wydawcy Kod. Wielk. podane w dokum. z r. 1136 i 1213 nazwy oznaczać mają: Myślniew. Wynikałoby ztąd, że arcyb. gnieźn. mieli tu pewne działy, a r. 1213 Wierzbięta, syn Klemensa nadał klasztorowi w Ołoboku M. wraz z Konarowem i Pogrzybowem (K. W., n. 7, 81, 244, 311).

Myślówka, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka.

Myśluki, wś, pow. grodzieński, gm. Wołpa.

Mysława, wś nad Zbruczem, pow. starokonstantynowski, gm. i par. prawosł. Wołoczyska (6 w.), 94 w. od mta pow., 100 dm., 610 mk., szkółka cerk. od r. 1876. Własność hr. Ledóchowskich.

Mysławczyce, r. 1255 *Mislaucevice super Srenavam*, wś, pow. miechowski. R. 1255 Bolesław ks. krak. i sand. nadaje tę wieś katedrze włocławskiej i uwalnia od ciężarów książęcych (Kod. mał., I, 47).

Mysłowice, miasto. R. 1378 Otto z Pilczy wojew. i ststa sandom., sprzedaje za 700 grz., Pietraszowi Szafrańcowi podcz. krak. wsi: Sielce i Klimontów, tudzież udział w patronacie kościoła w mieście Mysłowicach (Kod. mał., I, 402). Według Długosza miasto M. ma kościół paraf. murowany (z kamienia), p. w. N. P. Maryi. Dziedzicem był książę na Pszczynie (dux de Plczyna). Dziesięcinę z łan. miejskich do $6^1/_2$ grz. i z fol. do 4 grz. dawano plebanowi (L. B., t. II, 203).

Mysłownia, w dokum. z r. 1462 *Mijslovna*, wś, pow. gostyński. Wieś książęca wymieniona w dokum. z r. 1462. W r. 1579 ma $11^3/_4$ łan. km., 6 zagr., 3 łany wójt., 1 zagr.

Mysłowo, wś, pow. słonimski, gm. Miżewicze, 22 w. od Słonima, 44 dm., 528 mk.,, 790 dz. włośc. i 61 prywat.

Mystkow, w dok. *Mislcow*, wś, pow. sądecki. Wspom. w dok. z r. 1339. Mikołaj wójt sądecki ma tu dwa łany. We wsi jest kościół p. w. św. Mikołaja. Biskup krak. Jan Grot nadaje swą dziesięcinę z tych dwu łanów kościołowi (Kod. kat. krak., I, 216).

Myszajcie, dobra, pow. szawelski, gm. Grużdzie (10 w.).

Myszaków, słoboda, pow. równieński, gmina Sieliszcze, 15 dm., 115 mk.

Myszany, wś, pow. telszewski, gm. Płungiany (9 w.).

Myszczyce, wś i dobra, tamże, gm. Zbirogi (8 w.), 21 w. od Kobrynia. Wś 12 dm., 190 mk., cerkiew, szkoła, 203 dz. włośc., 94 cerk.; dobra, Niepokojczyckich, z fol. Helenowo 400 dz. Nadto mają tu Czarnoccy 74, Jachimowiczowie 36 i drobni posiadacze 43 dz.

Myszejki 1.) wś, pow. poniewieski, gm. Naciuny (23 w.). 2.) **M.,** okolica, pow. szawelski, gm. Poszwityń (11 w.). Mają tu: Goessowie 51 dz., Sabańscy 29 dz., Elzbutowie 16 dz., Jaroccy 43 dz.

Myszew, dobra, pow. rohaczewski, od 1861 r. Borsuków, 320 dz.

Myszewo, pow. kartuski, ob. *Mislicino*.

Myszkino 1.) *Myszkin*, dobra, pow. mścisławski, Kułaków, 381 dz. 2.) **M.,** dobra, tamże, Święcickich, 121 dz.

Myszków, wś, pow. zaleszczycki. Ossowski G.: „O grobach nieciałopalnych w M.“ (Zb wiad. do antrop. kraj., 1891 r.‘ t. 15).

Myszkowce, wś, pow. krzemieniecki, gmina Zarudzie, par. praw. Rakowiec Wielki (5 w.), 24 w. od Krzemieńca, 35 dm., 275 mk.

Myszkowicze *Małe*, dobra, pow. czerykowski, od r. 1881 Ostapkowiczów, 208 dz. Dawniej Łopacińskich.

Myszkowicze *Hejewickie* i *Pokalewickie*, dwie wsi, pow. owrucki, gm. Pokalew, par. praw. Kliniec (1 w.), 19 dm., 60 mk.

Myszołówka, dobra, pow. rohaczewski, Zboromirskich, 1334 dz. (983 dz. lasu), młyn.

Myszołówka, wś, pow. kijowski, gm. Chotów, st. poczt. Demijówka (2 w.), 5 w. od Kijowa, 138 dm., 602 mk., 3 młyny, 4 cegielnie, 5 kuźni, 299 dz.

Myszów, wś, pow. włodzimierski, gm. Hrybowica, 20 w. od Włodzimierza, 83 dm., 675 mk., cerkiew. W r. 1570 kn. Michała i Aleksandra Wiśniowieckich. W r. 1577 kn. Aleksandrowa Wiśniowiecka wnosi od 12 dym. półdworz., 17 ogr. po 4 gr., a w r 1583 od 24 dym., 7 ogr., 10 ogr., 1 koła dorocz., 1 popa (Andrzeja, który był zarazem urzędnikiem dworskim).

Myszuny, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (16 w.).

Myszyn, r. 1416 *Miszin*, wś, pow. kołomyjski. Obszar „Miszin“ nadany dla osadzenia wsi r. 1416, Waśkowi, przez Wład. Jagiełłę (Kod. dypl. pol., I, 243). W r. 1579 wchodzi w skład dóbr Buczackich (do Gwoździca), płaci od 4 pługów, 4 zagr.

Myszyn Kost, kol., pow. łucki, gm. Czaruków, 12 dm., 91 mk.

Mytelno, *Mitelno*, *Metelno* (t. VI, 265), wś nad Putyłówką, pow. dubieński, gm. Ołyka, 36 w. od Dubna, 63 dm., 553 mk., cerkiew drewn. z r. 1800 uposażona 48 dz., z nadania ks. Michała Radziwiłła r. 1759, młyn, gorzelnia. Własność ks. Radziwiłłów. W r. 1577 włość zamku ołyckiego (ks. Michała Czartoryskiego), płaci od 31 dym. na włók., 6 dym. na półwł., 7 komorn. po 4 gr. W r. 1583 kn. Stan. Radziwiłł wnosi od 34 łan., 2 kół waln.

Mytków, ob. *Mietków*.

Mytnica 1.) wś i ferma nad rzką Prochorów, pow. wasylkowski, gm. Ksawarówka, st. poczt. Wasylków (10 w.). Wś ma 168 dm., 903 mk.,

cerkiew, szkółka cerk., 4 wiatraki; ferma 1 dm., 5 mk. 2.) M., wś i kol., pow. dubieński, gmina Tesłuchów, par. praw. Beresteczko (6 w.), 55 w. od Dubna. Wś ma 54 dm., 351 mk.; kol., 47 dm., 332 mk.

Mytyńce, mylnie *Mityńce* (t. VI, 512), wieś nad Bożkiem, pow. starokonstantynowski, gmina Czernielówka, st. pocz. Krasiłów (8 w.), 30 w. od mta pow., 84 dm., 638 mk., cerkiew drewn. św. Mikołaja z r. 1744. Wś wchodziła w skład ordynacyi ostrogskiej, r. 1593 zniszczona przez Tatarów. W r. 1753 z kluczem starokonstantynowskim dana ks. Aug. Aleks. Czartoryskiemu i ks. Stan. Lubomirskiemu. Obecnie Klukowskich.

Myza *Halicka,* wś, pow. klimowicki, gm. Miłosławicze, 55 dm., 180 mk.

Myzany, pow. rzeżycki, własność bar. Maryi Manteufel Sey i Katarzyny Ulanowskiej, 415 dzies.

Myzinówka, ob. *Mizinówka.*

Myzów, wś, pow. kowelski, gm. Siedliszcze, 20 w. od Kowla, 311 dm., 1656 mk., cerkiew, szkoła, 3 wiatraki.

Myżoliszki, zaśc., pow. szawelski, gm. Grużdzie (13 w.).

Mzurą, w dokum. *Mssura,* nazwa dawana rz. Bzura w Lib. Ben. Łaskiego i przytoczonych tam dokumentach.

Mzurów, ob. *Bobolice.*

Mzurowa, wieś, powiat jędrzejowski. Ob. *Mokrsko.*

Mżeń, wś, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, par. praw. Owrucz (2 w.), 7 dm., 36 mk.

N.

Nabruska, *Nabrzuska* (t. VI, 851), wś, pow. kowelski, gm. Borowno, 58 w. od Kowla, 40 dm., 608 mk.

Naceliszki, *Nacieliszki,* fol., pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki (4 w.), Masłowskich 26 dz. i Rotkiewiczów 135 dz.

Nacewicze, w dokum. *Naczewicze,* wś, pow. grodzieński, gm. Hudziewicze, 41 w. od Grodna, 183 dz. W r. 1558 wś należy do wójtowstwa podwołpieńskiego, we włości dworu kraśnickiego ekonomii grodzieńskiej. We wsi było 7 włók gruntu dobrego na osadzie. Płacili 10 kóp 16 gr., nadto dawali 14 beczek owsa i po 5 gr. za odwóz, co czyni 1 kopa 10 gr. Mieli 22 wołów i 17 koni.

Naciany, dwór i dobra, pow. telszewski, gm. Ginteliszki (6 w.). Mają tu: Judelewiczowie 216 dz.

Naciuny 1.) wś, pow. poniewieski, gm. Birże (14 w.). 2.) N., wś, tamże, gm. Gulbiny (6 w.). 3.) N., wś i fol., tamże, gm. Naciuny, 73 i 89 w. od mta pow. Fol. należy do dóbr Murynia. Gmina obejmuje 57 miejscowości, 622 dm. włośc. (72 innych), 7241 mk. włościan, uwłaszczonych na 12,013 dz. Zarząd gminny w mstku Żejmele. 4.) N., wś, pow. szawelski, gm. Poszwityń (6 w.). 5.) N., wś, pow. wiłkomierski, gm. Pupany (4 w.).

Nackowo, wś, pow. słonimski, gm. Kuryłowicze, 44 w. od Słonima, z chut. Lućwiny 704 dzies.

Nacław, wś, pow. kościański. Odkryto tu starożytne cmentarzysko, niecałopalne.

Nacpolsk, r. 1567 *Noczpalsk,* wś, pow. płoński. W r. 1567 płaci tu Mik. Zaborowski od $2^1/_2$ wł., kowala, $1^1/_2$ wł., 2 ogr., włók 12. Marcin i Krzysztof Targowscy wł. $4^1/_2$.

Naćwityszki, zaśc., pow. kowieński, gmina Aleksandrowska Słoboda (2 w.).

Naczany, wś i *N.* al. *Apuszynis,* dwór, pow. poniewieski, gm. Skrobatyszki (1 w.).

Naczle, wś nad Maltą, pow. rzeżycki, gmina Bykowo, 18 dm., 146 mk.

Naczuny, wś, pow. kowieński, gm. Średniki (3 w.).

Nadarczów, ob. *Niedarczów.*

Nadarycz, *Nadarzyce* al. *Nadarzyn,* wś, pow. wałecki, ob. *Rederitz* (t. IX).

Nadbinowo, w spisie z r. 1892 *Nadbykowo,* wś, pow. rossieński, gm. Nowemiasto (Aleksandrowsk, 28 w.).

Nadbudy, zaśc. i fol., pow. kowieński, gm. Krasne (7 w.).

Nadczyce, wś nad rzką Załużną, pow. dubieński, gm. Jarosławicze, st. poczt. Młynów (14 w.), 30 w. od Dubna, 34 dm., 619 mk., cerkiew drewn. z r. 1766, młyn. Własność Leduchowskich. W r. 1570, część do Andrzeja Świszczowskiego. W r. 1577 płaci Jełowa Malińska od 11 dym., 2 ogr., 4 ogr., And. Świszczowski od 8 dym., 3 ogr. i Tychno Świszczowski od 4 ogr. po 4 gr. i 6 ogr. po 2 gr. Część należy do Siemiona. W r. 1583 wnoszą Świszczowscy: Siemion od 3 ogr., 7 ogr., 1 bojaryna, Andrzej od 8 dym., 5 ogr., Tychno od 2 dym., 8 ogr. i Ostafiej od 4 dym., 4 ogr., 4 ogr. i 3 ogr., 3 ogr.

Nadieżda, kol., pow. dubieński, gm. Mizocz, 27 w. od Dubna, 34 dm., 184 mk.

Nadieżdino, wś, pow. rohaczewski, gm. Horodziec (8 w.).

Nadieżdopol, kol., pow. włodzimierski, gm. Werba, 16 wiorst od Włodzimierza, 40 dm., 219 mk.

Nadkuszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (12 w.). 2.) **N.**, wś, tamże, gm. Rakiszki (6 w.).

Nadmoście, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (7 w.).

Nadmutałka, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Towiany (10 w.).

Nadołki, pow. nowoaleksandrowski, ob. *Kamionka.*

Nadołtowo, wś, pow. dźwiński (dyneburski), par. Krasław.

Nadrybie, u Dług. *Nathryp,* wś, pow. chełmski. Za czasów Długosza wieś ta nad jeziorem t. n. stała pustką. Należała do par. Łęczna. Nadana była klasztorowi sieciechowskiemu przez Jaksę fundatora, wraz z jeziorem (L. B., t. III, str. 271).

Naduny, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (10 w.).

Nadwiony, zaśc., pow. kowieński, gm. Krasne (10 w.).

Nadworna, miasto. Zapewne otrzymała nazwę swą od pot. Worona, nad którym leży. W reg. pob. z XVI w. nie podana. Widocznie nie istniała jeszcze. Przyległe wsi wchodziły r. 1578 w skład dóbr należących do Pomorzańskiego i Kuropatwów.

Nadyszeno, *Nadyszeń,* chutor, pow. ostrogski, gm. Pererosłe, 25 w. od Ostroga, 14 dm., 101 mk.

Nadzie, folw., pow. rossieński, gm. Mańkuny (6 w.).

Nadzieja 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (4 w.). 2.) **N.**, wś, tamże, gm. Słobódka (6 w.).

Nadziejkowicze 1.) *Nadejkowicze,* fol., pow. rohaczewski, od r. 1862 bar. Nolkenów, 630 dz. 2.) **N.**, fol., tamże, Ordów 251 dz.

Nadzów, wś, pow. miechowski. Wspomn. w dok. z r. 1389 (Kod. kat. krak., t. II, 137). W r. 1581 płaci tu Prosper Prowana od 3 łan. km., 4 zagr., 4 kom., 2 kom. bez bydła.

Nagawka, fol., pow. orszański, Brzozowskich 105 dz.

Nagiany, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rymszany (2 w.).

Nagibry, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (16 w.).

Nagłowice, wś, pow. jędrzejowski. Na miejscu starego drewnianego z r. 1743, wznosi się obecnie nowy kościół murowany. Ob. *Łątczyn.*

Nagnajów, r. 1277 *Nagnaiow,* wś, pow. tarnobrzeski. Wedle dok. z r. 1277 wieś tę kupił klasztor w Koprzywnicy wraz z Dobrocicami i Szewcami za 40 grz., od Mikołaja syna Kotyma (Kod. mał., I, 110). Widocznie nabyta była część tylko wsi, bo wedle Długosza, Jakób Falkowski opat, kupił tę wieś r 1414 od Jana ze Lganowa (Olganów) za 300 grzyw. Wieś miała sołtystwo, przewóz na Wiśle i dwa jazy dostarczające wielkie korzyści dla rybołóstwa klasztorowi (L. B., III, 388). W r. 1578 klasztor płaci tu od 14 os., $4^1/_2$ łan., 6 zagr., 7 kom., 8 ubog., 4 rzem.

Nagnojowice, wś. W dokum. z r. 1340 i u Długosza wspomniana, leżała w par. Dobczyce (dziś pow. wielicki). Obecnie nie istnieje. Ob. *Szczepanowice.*

Nagórki, r. 1321 *Nagorczicze,* wś, pow. łęczycki. Pierwotnie własność arcyb. gnieźn., oddana drogą zamiany za Korytkowo, Wisławowi synowi Wincentego r. 1321 (K. W., n. 1024). W r. 1576 siedzą tu Nagorscy. Młynarz płaci od 2 kół.

Nagórki, dwór, pow. telszewski, gm. Żorany (5 w.), Czechowskich 182 dz.

Nagórkiszki, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (7 w.).

Nagórniki 1.) *Nahorniki,* wś, pow. słonimski, gm. Rohotna, 263 dz. 2.) **N.**, tamże, ob. *Kołpińskie N.*

Nagórzany, wś, pow. kobryński, gm. Zbirogi.

Nagórze, *Nagorie,* wś, pow. kobryński, gm. Wołowiel, 213 dz.

Nagórzyce, wś nad Pilicą, pow. piotrkowski. Znajduje się tu obszerna dość jaskinia, zapewne ręką ludzką w czasach przedhistorycznych wyżłobiona.

Nagoszewo al. *Naguszewo,* w XIII w. *Nagossevici,* r. 1578 *Nagossewo,* wś, pow. ostrowski, włość bisk. płockich, w dokum. z XIII w. R. 1578 ma $16^1/_2$ łan. kmiec.

Nahorany, wś, pow. owrucki, gm. Pokalew, par. praw. Chłuplany (1 w.), 19 w. od Owrucza, 31 dm., 202 mk. Należała do włości welednickiej.

Nahorna, wś, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, 15 dm., 69 mk.

Nahorodowicze, *Nohorodowicze,* wś i folw., pow. słonimski, gm. Pacowszczyzna, 62 w. od Słonima. Wś 30 dm., 227 mk., cerkiew, szkoła, 293 dz. włośc., 91 cerk. i 112 należącej do Szczotków; fol. Dmochowskich (dawniej Bułhaków), 577 dz.

Nahorzany, wś, pow. dubieński, gm. Sudobicze, par. praw. Obhów (1 w.), 22 w. od Dubna, 36 dm., 238 mk.

Nahujewicze, wś, pow. słonimski, gm. Derewna, 12 w. od Słonima, 816 dz.

Nahujowice, r. 1565 *Nohojowicze,* wś, pow. drohobycki. Według lustracyi z r. 1565, wś ta we włości ozimińskiej, miała 83 kmieci na 24 ła-

nach i $3^1/_2$ ćwierciach. Było też 7 kmieci swobodnych, którzy r. 1564 poczęli się osiedlać i 4 podsadków. Dochód ogólny z czynszów i danin zł. 195 gr. 23. Pobierano tu myto 3 denary od koni i $^1/_2$ gr. od woza. Rocznie to czyniło w arendzie zł. 11. Była tu bania solna pod nadzorem podżupka Kotowskiego. Przy oknie solnem było 30 wież i czerynów. Myto od soli koszowej dawało zł. 50. Były też cztery trzany al. patelle królewskie. Arendował je tywon za zł. 104.

Najdowo, wś, pow. dryzieński. par. Rosica.

Najemny, fol., pow. lepelski, attyn. Iwańska.

Najki, wś i zaśc., pow. szawelski, gmina Wieksznie (10 w.).

Najnie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (10 w.).

Najniszki, dwór, pow. poniewieski, gm. Poniewież (12 w.). Mają tu: Bejnarowscy 43 dz., Gotowieccy 14 dz.

Najsie 1.) dwór, pow. szawelski, gm. Ligumy (1 w.). 2.) **N.,** wś, tamże, gm. Podubis.

Nakany 1.) wś, pow. poniewieski, gm. Kibury (10 w.). 2.) **N.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (4 w.).

Nakeinionowo, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Nakielno, r. 1349 *Nakel*, wś, pow. wałecki. W dok. z r. 1349 w liczbie wsi kościoła poznańskiego. Świeżo założona, ma 10 lat wolności, 9 łan. osiadłych (K. W., n. 1284).

Nakiszki, dwie wsi, pow. poniewieski, gmina Mołdoczany (11 w.).

Nakłań, chutor, pow. owrucki, gm. Iskorość, 8 dm., 62 mk.

Nakło, wś, pow. kobryński, gm. Janowo, 82 w. od Kobrynia, 354 dz.

Nakło, wś, pow. przemyski. Wspom. w dok. z r. 1358 (Kod. mał., I, 296). W r. 1515 dział Jakóba 3 łany, Stanisława $2^3/_4$ łan., pop gr. 15, karczma warząca piwo fertona. W r. 1580 płacą tu od $4^1/_2$ łan., $^1/_4$ łan. karcz., pop, 4 zagrodn., 7 zagrodn. bez roli, 3 kom., 5 kom. ubogich, 1 rzem.

Nakło, r. 1136 *Nakel*, miasto w pow. bydgoskim. Starożytny gród wielkopolski wspomniany w dok. z r. 1136. „Servatius castellanus de Nacle“ w dok. z r. 1233. Narocznicy grodu „Nackel“ w dok. z r. 1234. Władysław syn Odona, ks. polski bawi tu r. 1234 i wydaje ztąd potwierdzenie przywilejów kośc. gnieźn. Inny znów akt datuje z tego grodu r. 1235. Tu umiera Mściwuj ks. pomorski. Dziesięciny z kasztelanii nakielskiej pobierane przez arcyb gnieźn. przeszły drogą zamiany za kościół w Dobrowie i jego dziesięciny, na rzecz klasztoru w Byszewie r. 1290. Władysław, ks. królestwa Polskiego, oddaje w Radziejowie r. 1299 Piotrowi de Dusden lokacyą na prawie magdeburskiem „civitatis nostre in Nakel“. Mieszkańcy otrzymują 14 lat wolności, poczem będą płacić po 3 skojce z łanu i daniny w zbożu. Młyn zamkowy i tameczne jazy na Noteci pozostaną własnością królewską. Oba brzegi rzeki na pół staja w dół i w górę od miasta, łaźnie, jatki posiadać będzie wójt. Sędziwoj „judex territorii Naklensis“ poświadcza (około r. 1318) nabycie przez klasztor w Byszewie pewnej włości. W r. 1328 Henryk, kasztelan gnieźn. nosi tytuł: „tutor castri Naklensis“. Przedbor, ststa kujawski w imieniu króla oddaje arcyb. gnieźn. Jarosławowi zamek w N. jako zastaw za 500 grzyw. pożyczonych królowi. Prebenda w N. należała do kapituły gnieźn. i miała za uposażenie wieś Konotopę. Aktem z r. 1390 w Pyzdrach wydanym, oświadcza Warcisław, ks. szczeciński, iż skoro król Władysław zwróci mu Bydgoszcz z okręgiem, to on odda gród nakielski, który trzyma jako rękojmią. Kasztelanowie znani są: Servatius (r. 1233), Sventoslaus (1256—1268), Andreas (1278), Zbilud (1283—1292), Slawnicus (w dok. z r. 1308 jako zmarły), Troianus (1302—1306), Henricus (około r. 1318), Zbilut (1327—1343), Sandivogius de Czarnkow (1352 do 1365), Nicolaus de Chomiąża (1365—1377), Sandivogius Swidwa (1381—1385), Vincentius de Granovo (1387—1399), (ob. Kod. Wielk.). Do N. odnoszą się następujące opracowania: Callier E.: „Powiat nakielski w XVI w. (Warta 1885 i odb. Poznań 1886). Rutsch „Chronik und Beschreibung von Nakel nach amtlichen Quellen und zuverlaessigen Priwat Mittheilungen bearbeitet“. Nakel, 1875. „Oblężenie Nakła“ (Przyj. ludu 1839, str. 251). Mikrota W.: „Włodko z Donaborza, kaszt. nakielski“ (w albumie młodzieży pol. poświęconem Kraszewskiemu). Lwów, 1879. Programmy król. gimnazyum w N. 1873 i nast.

Nakło, niem. *Anklam*, w dok. *Tanglen*, miasto pow. na Pomorzu. W r. 1390 wraz z innemi miastami pomorskiemi, należącymi do związku hanseatyckiego, otrzymało od Władysława, króla polskiego zapewnienie bezpieczeństwa osoby i mienia kupców, oraz prawo wolnego handlu w granicach Królestwa Polskiego za opłatą cła (K. W. n. 1901).

Nakot, kolonia niem., pow. skwirski, gmina i st. poczt. Chodorków (10 w.) 60 w. od Skwiry, 22 dm., 124 mk.

Nakraszuny, wś, pow. poniewieski, gm. Kibury (14 w.).

Nakryszki, wś i fol., pow. słonimski, gmina Pacowszczyzna, 53 w. od Słonima. Wś 21 dm., 189 mk., zarząd gm., cerkiew, szkoła, 351 dz. włośc., 30 cerk.; fol. należy do dóbr Mirowszczyzna.

Nakwasin 1.) wś, pow. kaliski. Król Kazimierz r. 1369 nadaje tę wieś Bartłomiejowi z Wezenburga wraz z Koźminkiem (K. W. n. 1618). 2.) **N.**, wś, pow. płocki. Ob. Przeździecki Al.: Kopiec na łące Wilkanowskiej, na-

leżącej do N. w ziemi wyszogródzkiej (Bibl. Warsz., t. III, r. 1871).

Nakwasy, wś, pow. poniewieski, gm. Skrobatyszki (17 w.)

Naleźniki, wś, pow. prużański, gm. murawiewska, 126 dz. Między wsiami N., Wierchy i Krywłanie jest wał sypany do 2 saż. wysokości, długi około 1 ½ w. Otacza on obszar kwadratowy, zwany przez lud twierdzą ks. Czartoryskich.

Naliboki, pow. oszmiański. Była tu huta szklana, założona przez ks. Annę z Sanguszków Karolową Radziwiłłową, żonę kanclerza lit. Huta istniała jeszcze w r. 1820, poczem zaczęła upadać. Dobra w r. 1899 nabyte zostały przez braci Falz-Feinów. Opis roślinności lasów nalibockich podał K. Łapczyński (Pam. Fizygr., t. IV, 189—195).

Naliszki, trzy dwory, folw. i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (9 do 14 w.). Mają tu Graużynasowie 58 dz., Żelenasowie 68 dz., Katinasowie 68 dz., Łukaszewiczowie 216 dz., Mingielewiczowie 136 dz., Olechnowie 85 dz. Dawniej attyn. Uciany. Nadane r. 1412 przez Władysława Jagiełłę, Wasilowi Kościałkowskiemu.

Nałany, wś, pow. wiłkomierski, gm. Uszpol.

Nałobnia, dobra, pow. rzeżycki, Pawłowiczów (175 dz.) i Kuźniecowych (140 dz.).

Nałogi, wś, pow. bielski, gub. grodz., gmina Rajsk, 8 w. od Bielska, 391 dz.

Namajuny, wś, pow. poniewieski, gm. Kibury (4 w.).

Namiki, wś i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Towiany (1 w.).

Namsze 1.) wieś i ferma, pow. poniewieski, gm. Kibury (4 w.). 2.) **N.**, dwór i folw., tamże, gm. Nowe Miasto (6 i 8 w.).

Namysłów, w dok. z r. 1290 *Nampsla*, roku 1312 *Namislavia*, miasto na Szląsku. Wspom. w dok. z r. 1290 i 1312. W r. 1348 zawiera tu Kazimierz, król polski przymierze z Karolem IV, cesarzem i królem czeskim, przeciw zakonowi i margrabiom brandenburskim. W r. 1356 traktat ten został ponowiony i rozszerzony w Pradze (K. W. n. 645, 952, 1277, 1340). W r. 1895 powiat miał 35,697 mk., w tem około 14,000 polaków.

Nandaniszki, ob. *Bebryszki*.

Naniszki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Wirbaliszki (8 w.).

Napadówka 1.) wś, pow. krzemieniecki, gm. Borsuki (3 w.), st. poczt. Jampol (18 w.), 33 w. od Krzemieńca, 208 dm., 1399 mk, cerkiew drewn. z r. 1742, kaplica katol wzniesiona roku 1794, od r. 1836 filia par. Łanowce, dwa młyny wodne. O 2 w. od wsi wysoka mogiła strażnicza. Wś należała do Bejnarów (w r. 1771 Ant. Bejnar uposażył cerkiew), obecnie drogą wiana Raduskich. W r. 1583 do Wiśniowca ks. Aleksandrowej Wiśniowieckiej, która wnosi z 2 dym., 2 ogr., 1 koła waln. i 1 stępn. 2.) **N**, wś, pow. zasławski, gm. Butowce, par. praw. Łaszki (1 w.), 36 w. od Zasławia, 61 dm., 353 mk., cerkiew fil. drewn. Wieś należała do Przełuckich. W r. 1583 do Sulżyniec, ks. Janusza Ostrogskiego, płaci od 2 dym., 4 ogr.

Naprele, folw i zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (12 w.), Szwarców, 110 dz.

Napruny, pow. święciański. Pod wsią, śród lasu 4 kurhany.

Napry, folw., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (12 w.), Wojniunów, 110 dz.

Narady, folw., pow. rówieński, gm. Kustyń.

Narajewszczyzna, wieś i okolica, pow. mozyrski, gm. Słoboda-Skryhałowska, 5 w. od Mozyrza.

Narajów, wś, pow. dubieński, gm. Warkowicze, par. praw. Kniahinin (3 w.), 20 w. od Dubna, 56, dm., 339 mk. W r. 1577 do Murawicy, pani wileńskiej, płaci od 3 dym., 1 ogr. po 2 gr.

Narajów, mstko, pow. brzeżański. Stanisław Narajowski okazał r. 1469 list nadania wieczystego wsi N. mający pieczęć z aniołem. W r. 1578 Mikołaj Wysocki płaci tu od 6 pługów, 4 rzem., młyna, 16 kom., popa.

Narajówka, wś, pow. ostrogski, gm. Annopol, par. praw. Sknyt Wielki (1 w.), 28 w. od Ostroga, 87 dm., 633 mk.

Narama, r. 1407 *Narama*, r. 1581 *Naremba*, wś, pow. miechowski, par. Korzkiew. Zawisza „de Plaza" z synami, zastawia r. 1393 wieś N. Nekandzie z Grzegorzowic za 105 grz. R. 1407 Żegota z Grzegorzowic sprzedaje tę wieś Helwigowi z Przybysławic za 230 grzyw. W r. 1408 wś nabywa tenże Helwig za 300 grzyw. od Dersława ze Zdziesławic (Kod. kat. krak. II, 181, 321, 335). W r. 1581 Stan. Narembski płaci tu od 3 łan. km., 1 czyn., 6 zagr. bez roli, 1 kom.

Narbucie 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (3 w.). 2.) **N.**, wś, pow. szawelski, gm. Krupie (5 w.). 3.) **N.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (7 w.).

Narbuciszki 1.), wś i dwór, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (3 w.). 2.) **N**., dwór, tamże, gm. Szaty (2 w.).

Narbuteliki, folw., pow. rossieński, gm. Łabardzie (9 w.).

Narbutowicze, wś, pow. słonimski, gmina Żdzięcioł, 50 w. od Słonima, 517 dz.

Narbutowszczyzna, folw., pow. oszmiański. Wzięła nazwę od dziedzica z końca XVI w. Bartłomieja Narbutta, który posiadał ją jeszcze w r. 1611. Potem kolejno Dowgiałłów, Szymkowiczów, Łaniewskich Wołków (1750 r.), w r. 1781 przechodzi do Chomińskich i Zabiełłów, około r. 1805 w części Klukowskich, poczem

(drogą spadku po Chomińskich) Czernickich, po r. 1863 kolejno Nożyna, Baturyna, Chodyków.

Narbuty 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Skopiszki (5 w.). Mają tu starow. Prokofiewy i włośc. Burbilisowie 254 dz., Jurjewowie 17 dz. 2.) **N.**, wś, pow. wiłkomierski, gmina Traszkuny (22 w.).

Narcie, wś, pow. szawelski, gm. Krupie.

Narciuki, *Narcuki*, pow. oszmiański, należała do dóbr holszańskich.

Narcyzówka, wś, pow. żytomierski, gm. Puliny, par. praw. Skołobów, 50 w. od Żytomierza, 30 dm., 275 mk.

Narcyzowo, folw., pow. sieński, Śleszyńskich, 164 dz.

Narcyzpol al. *Bogudzięki*, folw., pow. słonimski, gm. Pacowszczyzna, Władysława Hołowko, z chut. Jatwież 164 dz.

Narejki 1.), wieś i folw., pow. grodzieński, gm. Hołynka, 63 w. od Grodna. Wś 223 dz.; folw. Wirionów, 89 dz. 2.) **N.**, pow. oszmiański, ob. *Norejki*.

Narejkiszki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (6 w.). 2.) **N**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (25 w.).

Nareki-Upsiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (13 w.).

Narele, wś, pow. rossieński, gm. Kielmy.

Narepy, zaśc., pow. kowieński, gm. Aleksandrowska Słoboda (12 w.).

Narew, rzeka, w dok. z w. XIII *Navcre*, roku 1383 *Narici*.

Narew 1.) mstko, pow. bielski, gub. grodz., gm. Łosinka, 30 w. od Bielska, 713 dz. miej., 64 cerk. i 64 kośc. Na brzegu rz. Narwi znajduje się nasyp okrągły, zwany „Zamczysko“, na którym, podług podania, stał zamek Bony. O $1\frac{1}{2}$ w. od mstka w górę rz. Narwi, na lewym brzegu, drugi nasyp zwany „Kuraszewo“, dawne horodyszcze, prawdopodobnie Jadźwingów. (Jaroszewicz, Bibl. Warsz., 1853 r.). 2.) **N.**, *Narewka*, urocz. leśne, pow. prużański, gm. i dobra Suchopol, 26 w. od Prużany.

Narewka 1.) mstko, pow. prużański. O 2 w. od mstka, nad brzegiem rz. Narewki, znajdują się ślady stacyi krzemiennej przedhistorycznej (Glogier, Bibl. Warsz., 1881 r., t. I, str. 111). 2.) **N.**, ob. *Narew* 2).

Narkiewicze, wś, pow. wołkowyski, gm. Bojary, 37 w. od Wołkowyska, 339 dz.

Narkiszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Owanta (22 w.).

Narkowszczyzna 1.) fol., pow. słonimski, gm. Kostrowicze, 10 w. od Słonima, Czygarewych 489 dz. 2.) **N.**, pow. oszmiański, należała do dóbr holszańskich, dziś Snarskich.

Narkuniszki, folw., pow. szawelski, gm. Ligumy (11 w.).

Narkuny 1.) wś i dwór, pow. kowieński, gm. Bobty (14 w.), Mingajłów 88 dz. 2.) **N.**, wś, tamże, gm. Kroki (1 w.). 3.) **N.**, dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (9 w.) i Rakiszki (15 w.). 4.) **N**, okolica, pow. poniewieski, gm. Stumbryszki (10 w.). 5.) **N.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Uciana (3 w.).

Narmojnele, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Szaty (5 w.), Aleksandrowiczów 31 dz.

Narmojnie 1.) dobra, pow. wiłkomierski, gm. Szaty (1 w.), Jasiukowiczów, z fol. 399 dzies. 2.) **N.**, okolica, tamże, 6 w. od Szat.

Narmonty, wś, pow. telszewski. gm. Sałanty (15 w.).

Narocz, pow. wilejski. O 2 w. od wsi, na polach do 20 kurhanów.

Narodycze, mstko, pow. owrucki, gm. Narodycze, 25 w. od Owrucza, 616 dm., 4300 mk., cerkiew par. drewn. z r. 1882. Do par. praw. należą wsi: Sielec, Stawek, Bulew, Rosochy, Snityszcze, Jażberen, Stare Szarny i Wiersznica. Gmina obejmuje 15 miejscowości, 1398 dm. włośc. (337 innych), 7318 mk. włościan, uwłaszczonych na 12,350 dz. W r. 1545 Fedora Jelca. Było we wsi 2 dymy, z nich jedna służba (do zamku owruckiego), 30 gr. i kadź miodu, nadto ze wsi druga służba, 2 dym., 20 gr. i kadź miodu. W r. 1581 Jelec, pisarz ziemski kijow., wnosi z N. od 4 osiadł. po 15 gr., 4 zagr. po 2 gr. Dobra obejmowały 7 wsi, w nich 16 osiadł., 14 zagr. Jelcowie trzymają N. jeszcze w r. 1624. Następnie należą N. do Potockiego, wwdy bracławskiego i drogą wiana za Maryanną Potocką, przechodzą do Krzysztofa Łasko, stolnika kijowskiego, ststy dymirskiego (należą do niego w r. 1684), widocznie chwilowo, gdyż w r. 1685 i 1692 znajdują się znów w ręku Potockich.

Narojki, wś włośc. i fol., pow. bielski gub. grodz., gm. Narojki, w dawnej ziemi drohickiej, 43 w. od Bielska, 21 dm., 244 mk., zarząd gm., cerkiew murow., szkółka, 198 dz. włośc., 57 cerk. Do par. praw., dekanatu (błagoczynia) drohickiego, należą: N., Cecele, Klukowo. Fol. zw. N. Śledzianowo, Pieńkowskich, ma 536 dzies. Ludność wsi polska. Gmina obejmuje 61 miejscowości, 423 dm. włośc. (460 innych), 5574 mk. włościan, uwłaszczonych na 4754 dz. Nadto w gm. jest 342 dz. cerk. i kośc. i 10,997 większej posiadłości. Pod wsią cmentarzysko przedhistoryczne.

Narownikiszki, wś, pow. kowieński, gmina Żejmy (4 w.).

Narszany, wś, powiat nowoaleksandrowski, gm. Dusiaty (7 w.).

Nartowty, dwór, pow. kowieński, gm. Żejmy (7 w.), Gulbińskich 100 dz.

Narubno, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Narucie 1.) wś, pow. telszewski, gm. Bernatów (4 w.). 2.) **N.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Towiany (9 w.).

Naruciowszczyzna, wś, pow. oszmiański, należała do dóbr wiszniewskich.

Narujsze, podane dwukrotnie p. n. *Narusze* (t. VI, 920) i *Norejsze* (t. VII, 176), wś i dwór, pow. rossieński, gm. Kielmy (8 w.), Jankowskich 70 dz.

Narujszyki, wś, pow. wiłkomierski, gmina Owanta (9 w.).

Narunki, fol., pow. wiłkomierski, gm. Subocz (12 w.), Komarów 104 dz.

Narunty, fol., pow. wiłkomierski, gm. Świadoście, Bożerianowych 103 dz.

Naruny 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (5 w.). 2.) **N.**, wś, pow. poniewieski, gm. Kibury (14 w.). 3.) **N.**, wś i fol., pow. szawelski, gm. Janiszki (4 w.).

Naruszajcie, wś, pow. szawelski, gm. Szawle (16 w.).

Naruszańce, wś, pow. kowieński, gm. Kiejdany (18 w.).

Naruszele, wś, dwór i fol., pow. poniewieski, gm. Śmilgie (5 i 11 w.).

Naruszewicze, wś, pow. oszmiański, wchodziła w skład dóbr bohdanowskich, zapisanych w r. 1602 na oprawę, przez Pawła Sahiehę, żonie Elżbiecie Wesselinównie.

Naruszewo, wś, powiat płoński. R. 1347 w Warszawie, Ziemowit i Kazimierz, ks. mazow., nadają przełożonej i klasztorowi premonstratensek, p. w. św. Maryi Magdaleny pod Płockiem, juryzdykcyą nad kmieciami we wsi N. w sprawach kryminalnych (Ulanow. Dok. mazow., 314). W r. 1570 istnieje tu już kościół par., wś ma 24 łan. km., 1 zagr., 2 rzem., wyszynk piwa.

Naruszewo, pow. dzisieński. Pod wsią 10 kurhanów (wołotówek).

Narutowicze, wś, pow. prużański, gm. Sielec, 23 w. od Prużany, 530 dz.

Narutyszki 1.) dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (11 i 13 w.). 2.) **N.**, dobra, pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (4 w.), 18 w. od mta pow., Bielawskich, z fol. Kurmiany i Sidziuny, 284 dz.

Narwidyszki, wś, pow. poniewieski, gmina Czypiany (10 w.).

Narwidze, wś, pow. wiłkomierski, gm. Uciana (17 w.).

Narwiliszki, *Narweliszki*, fol., pow. oszmiański. Należał do dóbr Surwiliszki, nadany 1618 r. przez Dorotę z Zenowiczów Szorcowę, franciszkanom wileńskim. Do fol. przydano sioło Piekuńce (25 włók osiadłych i pustych), leżące przy trakcie z Wilna do Trab, oraz sianożęcia nad rzką Dowkupią i rodzinę bojarzyna Oniszkiewicza dla posługi zakonnikom. Przed r. 1620 stał tu już kościół i klasztor, dla których Szorcowa zapisała liczne grunta między Giełoszami i Baranowszczyzną.

Narwojsze, dwie wsi, pow. telszewski, gm. Płungiany (10 w.) i Wornie (10 w.). W drugiej mają Strawińscy 84 dz.

Nary, wś, pow. poniewieski, gm. Skrobatyszki (2 w.).

Naryłów, wś, pow. krzemieniecki, gm. Jampol, par. praw. Didkowce ($^1/_2$ w.), 33 w. od Krzemieńca, 37 dm., 257 mk. Własność Anieli z Młyńskich Leduchowskiej.

Naryszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Traszkuny (14 w.).

Naryszkino, wś, pow. szawelski, gm. Podubis (6 w.).

Narwojsze, dwie wsi, pow. szawelski, gm. Gruździe (7 w.) i Ligumy (5 w.).

Nasiechowice, r. 1370 *Nassachowycze*, wś, pow. miechowski. W r. 1372 Klemens „agazo domini Lodovici... Polonie et Ungarie regis", Zbigniew kan. sandom. i Przedwoj, pleban w Prędocinie, bracia, patroni kościoła w N. uposażają w tutejszym kościele ołtarz św. Jakóba, łanem ziemi w tej wsi i dziesięciną z ról w Janikowicach (Kod. mał., III, 257). Ob. *Parkoszowice.*

Nasiekino al. *Ramszyno*, dobra, pow. sieński, gm. Moszkany (7 w.), Babiczów, 1405 dz.

Nasielsk, w XII w. *Nasylsco* i *Nasidlzk*, r. 1232 *Nosidlk*, r. 1570 *Nosilsk*, mstko, pow. pułtuski. Wymieniony w akcie uposażenia klasztoru w Mogilnie, w liczbie grodów, na których dochodach oparte było uposażenie klasztoru (K. W., nr. 3). Nadany w części przed r. 1155 klasztorowi czerwińskiemu. Wspom. w dok. z r. 1232 (Kod. maz., 7). Janusz ks. mazow. nadał r. 1386 miasto książęce „Nosielsk" wraz z Mokrzycami, Januszowi z Radzanowa (Ulanow. Dok. mazow., nr. 345). W r. 1570 we wsi Nosilsko, płaci opat czerwiński od 8 łan. i młyna. Miasteczko (oppidulum) ma kościół par. Lelewski płaci tu od $3^1/_2$ łan., 4 prasołów i 2 rzem. Kamień węgielny pod nowy kościół położono w r. 1900.

Nasiewiełka, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki (7 w.).

Nasiłow, w dok. *Naszylow*, wś, pow. kozienicki. W dok. z r. 1252 własność klasztoru sieciechowskiego. W r. 1569 Stan. Ossuchowski, urzędnik opata płaci tu od $^1/_2$ łana, 2 kom.

Nasiłowo, podane dwukrotnie (t. VI, 925) i *Nosiłowo* (t. VII, 184), pow. wilejski. Majętność wzięła nazwę od dziedzica w XVI w. Juria Wojciechowicza Nasiłowskiego, wwdy witebskiego († 1544 r.). Pod wsią horodyszcze kwadratowe, obszaru mające około 2 dz.

Naspa, pow. rohaczewski. Dobra mają 11,169 dz. (7122 lasu).

Nastopiszki, dwór, pow. poniewieski, gm. Birże (18 w.).

Nastrabie al. *Nadstrabie*, dwór, pow. kowieński, gm. Jaswojnie (15 w.), własność Urniażów, 50 dz.

Nastrany, *Nastrena*, wś, pow. telszewski, gm. Sałanty (5 w.).

Naswajcy, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (12 w.).

Naszacowice, r. 1280 *Nossaczovicy*, wś, pow. sądecki. Nadana r. 1280 klasztorowi w Starym Sączu, przez ks. Kunegundę. W dok. z r. 1289 ks. Kunegunda, nadaje mieszkańcom las w trzykroć większym obszarze, w zamian za Łysogórę, otoczony rzeczkami Słoną i Olszaną. Akt ks. Gryfiny z r. 1293 odróżnia: N. szlacheckie (militale) od N. klasztornych (claustrale) (Kod. mał., II, 145, 175 i 191).

Naszlaniszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (10 w.).

Naszokucie, *Nieszokucie*, wś, pow. telszewski, gm. Bernatów (4 w.).

Natajcie al. *Notajcie*, wś i zaśc., pow. kowieński, gm. Kroki (26 w.). Zaśc. należał do dóbr Grynkiszki.

Natalia, kol., pow. nowogradwołyński. gm. Kurne, 21 dm., 139 mk.

Natalin, kol., pow. janowski, 41 osad, 270 mk., 300 morg. Powstała na obszarze dóbr Bliskowice.

Natalin 1.) al. *Johalin*, dobra, pow. słonimski, gm. Dobromyśl, 45 w. od Słonima. Własność Fenshawe'a, z fol. Budniki i urocz. Ostrówek 4931 dz. (2291 lasu). 2.) **N**, fol. dóbr Hołowczyce, pow. wołkowyski.

Natalin 1.) kol., pow. łucki, gm. Czaruków, 41 w. od Łucka, 45 dm., 287 mk. 2.) **N.**, fol., pow. nowogradwołyński, gm. Połonne. 3.) **N.**, kol., pow. rówieński, gm. Berezne, 65 w. od Równego, 33 dm., 284 mk.

Nataliszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (12 w.).

Natalówka, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 4 w. od mta pow., 43 dm., 255 mk.

Natrynie, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (12 w.), własność Wojtkiewiczów, 110 dz.

Natyniszki, wś, pow. szawelski. gm. Szawlany (10 w.).

Natyszki, wś, pow. poniewieski, gm. Czypiany (10 w.).

Naudaniszki al. *Bebryny*, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Naujasodis al. *Nausodis*, wś, pow. poniewieski, gm. Rozalin (12 w.).

Naumburg, r. 1249 *Novum castrum*, r. 1329 *Numburck*, miasto nad rzką Bober, pow. żegański. Bolesław ks. szląski i polski r. 1249 w akcie wydanym dla kościoła wrocławskiego obiecuje przywrócić klasztorowi tutejszemu wszystkie prawa i przenieść go w ciągu lat dwu na dogodniejsze miejsce (K. W., n. 598, 952, 1099).

Naumowicze, wś, pow. augustowski. W r. 1558 w wójtowstwie naumowickiem, we włości dworu łabeńskiego, ekon. grodz. We wsi było 34 włók gruntu średniego, z tego 2 wolne na wójtowstwo i 32 na służbę ciągłą. Poddani mieli 108 wołów i 63 koni. Z włók ciągłych płacili 13 kóp 20 gr.; nadto dawali 64 beczek owsa i po 5 gr. za odwóz każdej beczki, co czyni 5 kóp 20 gr. Do wójtowstwa należały wsi: N., Tryczewicze, Sołowie, Kołbaszczyce i Szerkowicze Strzeleckie.

Naumowszczyzna, os., pow. słonimski, gm. Rohotna.

Nausieda, wś, pow. telszewski, gm. Dorbiany (7 w.).

Nausodis 1.) wś, pow. telszewski, gm. Płungiany (5 w.). 2.) **N.**, pow. telszewski, ob. *Naujasodis*.

Nawarya, mstko, pow. lwowski. W r. 1578 Krzysztof Lesinowski płaci tu szosu fl. 16, od 3 kowali, popa, kilku piekarzy, słodownika, kilku włóczęgów, krawiec, kilku komorników, kilku kuśnierzy, kilku dziegciarzy, młyn. Czopowe roczne fl. 137 gr. $7^1/_2$.

Nawarzyce, wś, pow. jędrzejowski. R. 1246 w Koniemłotach, w obec Bolesława ks. krakow. oświadcza Sulisław, kantor płocki, iż ojciec jego Jan, nadał klasztorowi w Jędrzejowie wś swą Nawarzyce, co potwierdził też brat Jana, Andrzej, biskup płocki (Kod. mał., I, 34). Ob. *Grębałów* (t. II).

Nawiesy, pow. mohylewski, Bartoszewiczów, z fol. Skoki i Sławiany, 1200 dz.

Nawiki, wś, pow. dryzieński, par. Zabiały.

Nawlesie, wś i dobra, pow. brzeski gub. grodz., gm. Ołtusz, 39 w. od Brześcia. Wś ma 782 dz.; dobra, Łobaczewych, z fol. Mutwica i chut. Omelin i Bohusławce 3466 dz. (1064 dz. lasu, 1922 nieuż.).

Nąwlica, wś, pow. lepelski, gm. Wietrzyno, par. kat. Zaskórki, 16 dm., 102 mk., cerkiew fil. Mają tu Danilewscy 15 dz., Stołyhwowie 32, Snarscy 45 dz.

Nawołoki 1.) wś, pow. dryzieński, parafia Oświej. 2.) **N.**, wś, pow. lepelski, gm. Bobynicze, 53 w. od Lepla, szkółka. 3.) **N.**, wś, leży w pow. wieliskim, gm. Baranowo. Wś N. w pow. siebieskim, należała do gm. Heleneczyn.

Nawóz, wś, pow. łucki, gm. Rożyszcze, 38 w. od Łucka, 181 dm., 1076 mk., młyn wodny. W r. 1577 wnoszą pobór: Michał Zahorowski z 4 dym., 2 ogr., 2 ogr., kn. Marek Sokolski z 8 dym., 4 ogr. po 2 gr. i Zaharyasz Łahodowski z 2 dym. W r. 1583 płacą: kn. Marek Sokolski z 5 dym., 2 ogr., Kamieniecki z 4 dym., 1 kon. i Andrzej Zahorowski z 6 dym., 3 ogr., 2 podsus., 2 bojarów. Około r. 1640 własność Ignacego Jełowickiego, w r. 1671 należy do braci Michała, Krzysztofa, Dymitra i Jana Jełowickich. W ręku Jełowickich pozostała do ostatnich czasów, poczem drogą wiana do Stępkowskich.

Nawrady, dwór, pow. poniewieski, gm. Nowe Miasto (6 w.), 13 w. od mta pow., Kierbedziów, z folw. Semieliszki, 293 dz. Nadto Paszkowiczowie mają 46.

Nawratyn, wś, pow. włodzimierski, gm. Mikulicze, 12 w. od Włodzimierza, 30 dm., 150 mk. W r. 1583 do Litowiża, ks. Michałowej Czartoryskiej, płaci od 4 łan.. 2 ogr.

Nawsie, r. 1536 *Góra*, wś, pow. ropczycki. Jest to niewątpliwie dawniejsza Góra, wedle reg. pob. z r. 1536 wieś przyległa do Wielopola i należąca do tychże dóbr. Miała wtedy 67 kmieci dających czynszu wraz ze wsią Kunice (Konice) grzyw. 38.

Nazdraczuny, wś, attyn. Żupran, pow. oszmiański.

Nądnia, w dok. z r. 1329 *Naden*, 1580 *Nądnie*, wś, pow. międzyrzecki. W dok. z r. 1329 „Willislaus i Samborius de Nanden“ (K. W. n. 1100, 1101, 1143).

Neapolitańsk, dobra, pow. bychowski, Sławińskich, 1271 dz.

Nebliny, wś, pow. szczecinkowski, ob. *Tempelburg* (t. XII).

Nebujle, wś, pow. szawelski, gm. Tryszki.

Neczajówka 1.) *Mała*, ob. *Janopol*. 2.) **N.**, wś, pow. zasławski, gm. Sulżyn, par. praw. Tyszewicze, 14 w. od Zasławia, 67 dm., 377 mk.

Nedezów, r. 1578 *Niedezow*, wś, pow tomaszowski. W r. 1578 płaci tu Łaszcz Nieledewski od 10 łan , 16 zagr. z rolą, 1 szewca, 8 kom., pop.

Negirtławki, *Nagiertławki* (t. VI, 872), wś, pow. rossieński, gm. Pojurze (10 w.).

Nejbrow, kol., pow. brzeski, gub. grodz., gm. Domaczewo (6 w.), 774 dz., szkoła ewang.

Nejdorf, kol., pow. brzeski, gub. grodz.. gm. Domaczewo (5 w.), 777 dz. kolonistów i 30 dz. kościelnej.

Nejmanówka, kol. niem., pow. żytomierski, gm. i par. praw. Horoszki (8 w.), 45 w. od Żytomierza, 50 dm., 148 mk., kaplica ewang., 2 wiatraki, garbarnia.

Nejry, dobra, pow. poniewieski, gm. Kibury.

Nejuże, wś, pow. wiłkomierski, gm. Pupany.

Nekla, wś, pow. bydgoski. Wydawca Kod. Wielk. (n. 1393) mylnie odnosi do tej wsi Świętosława, plebana „de Nakiel“, gdyż nie było tu nigdy kościoła, tylko w drugiej Nekli w pow. średzkim. Przytem ów Świętosław był prawdopodobnie plebanem z Nakła, albo z drugiej Nekli. Za to wspomniani w akcie z r. 1357 (n. 1376) Marcin i Paszko „haeredes de Nakle“ odnoszą się zapewne do tej wsi. Ob. „Grobla Twardowskiego. Z gminnego podania“, H. Feldmanowski (Przyj. ludu. 1845/46, 24 i 118).

Neledew, r. 1531 *Nieldow*, r. 1578 *Nieledew*, wś, pow. hrubieszowski. W r. 1898 powstaje tu cukrownia, z kapitałem zakładowym 600,000 rb. W r. 1531 wieś ta w par. łac. Trzeszczany, płaci od 3 łan., pop, młyn o 1 kole. W r. 1578 Stan. Łaszcz przez wójta płaci od 6 łan., 17 zagr. z rolą, 10 bez roli, 5 rzem., 11 kom. z bydłem, 15 ubogich, pop. W spisie z r. 1827 „Nieledno“ ma 55 dm., 301 mk.

Nemejkszuny, wś, pow. poniewieski, gmina Skrobatyszki (2 w.).

Nemejry, wś, pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (8 w.).

Nemireńce, ob. *Niemiryńce*.

Nemoroż, *Niemoroż*, wś, pow. zwinogródzki, gm. Niemoroż, 5 w. od Zwinogródki (st. poczt.) 177 dm., 1845 mk., cerkiew, dom przytułku, wiatrak. Gmina obejmuje 8 miejscowości (7 siół, 1 słobodę), 11256 mk. (53 kat., 10 ewang., 949 żydów) i 14829 dz., w tem 8218 większej własności, 6370 dz. włośc. i 241 cerk.

Nemylanka, słoboda, pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 15 w. od mta pow., 68 dm., 405 mk.

Nemylnia, wieś nad rzką Nemylanką, pow. nowogradwołyński, gm. Rohaczów, par. praw. Czernica (8 w.), 17 w. od mta pow., 107 dm., 394 mk., cerkiew filialna.

Nendry, dwa dwory, pow. rossieński, gmina Kielmy (1 i 16 w.), Bitowtów, 43 dz., drugi do Giedminów, 40 dz.

Nepkonty, dwór, pow. rossieński, gm. Szydłów (18 w.).

Neple, wś i fol., pow. brzeski, gub. grodz , gm. Motykały, 10 w. od Brześcia. Wś 268 dz., folw. bar. Taube (dawniej Pusłowskich), 416 dz. Nadto Lachniccy mają 39 dz.

Nepomucenówka, wś i folw., pow. prużański, gm. Suchopol, 25 w. od Prużany. Wieś 251 dz.; folw. Wołków, 358 dz. i 297 dz. kilku właścicieli.

Ner al. *Struga* rzeczka, lewy dopływ Prosny, uchodzi pod Dębniakami, między Kotuszem a Rokutowem w pow. pleszewskim.

Nerastowicze, os., pow. słonimski, gm. Kostrowicze, 65 dz. włośc. i 50 pryw.

Neraż, słoboda, pow. radomyski, gm. Potyjówka, par. praw. Horbulew (6 w.), 30 w. od Radomyśla (st. poczt.), 83 dm., 519 mk., 1423 dz. w 38 częściach. Założona około 1870 r.

Nerejkowo, wś, pow. orszański, gm. Barań (15 w.).

Neroniki, wś, pow. białostocki, gm. Białostoczek, 103 dz.

Neronki, fol., pow. orszański, Burskich 117 dzies.

Nerosna, wś i urocz., pow. sokólski, gmina Romanówka, 21 w. od Sokółki, 778 dz.

Nerszańce, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (14 w.).

Nertowce, wś, pow. szawelski, gm. Janiszki (9 w.).

Nerza, wś nad jeziorem t. n., pow. lucyński, gm. Nerza, 19 w. od Lucyna, 20 dm., 154 mk., zarząd gminny, szkoła. Gmina obejmuje 66 miejscowości, 803 dm. włośc. (98 innych), 5843 mk. włościan, uwłaszczonych na 9984 dzies. Nadto

w gm. jest 699 dz. większej posiadłości, 3748 skarb. i 51 cerk.

Nesterki, wś, pow. prużański, gm. Rudniki, 9 w. od Prużany, 412 dz.

Nesterowicze, wś, pow. wołkowyski, gmina Świsłocz, 21 w. od Wołkowyska, 278 dz.

Nesterówka, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dusiaty (6 w.).

Nesterówka, ob. *Masłowa.*

Nesterowo, dobra, pow. mścisławski, Brodowskich 609 dz., gorzelnia, młyn.

Nesterowszczyzna, fol., pow. borysowski, Józefowiczów 120 dz.

Nesteryszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (11 w.).

Nestorówka, wś, pow. mozyrski, gm. Słoboda Skryhałowska, 5 w. od Mozyrza.

Netreba, wś, pow. łucki, gm. Horodziec, 18 dm., 144 mk.

Netrebówka, wś, pow. żytomierski, gmina Cudnów.

Nettków, r. 1329 *Netka*, wś, pow. zielonogórski. W dokum. z r. 1329 w liczbie grodów szląskich należących do Henryka ks. Szląska i Głogowy (K. W., n. 1099).

Neuhochzeit-Kindelbier, pol. *Nowy Wesołów*, pow. czarnkowski. Ob. „Einige Bemerkungen ueber Geschichte und Benennung der Ortschaft Neuhochzeit im Czarnikauer Kreise", Czwalina's Prov. Blaetter 1846. Ob. *Wesołów* (t. XIII).

Neudorf al. *Nowa*, kol. niem., pow. żytomierski, gm. i par. praw. Horoszki (8 w.), 31 w. od Żytomierza, 34 dm., 203 mk., dom modl. baptystów, szkoła, wiatrak.

Neuhof, folw. dóbr Liwenhof, pow. dźwiński.

Newka, wś, pow. słonimski, gm. Maryańska, 18 w. od Słonima, z urocz. Olszanka 280 dz.

Newkany, wś, pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (8 w.).

Nękanowice, r. 1276 *Nakonovice*, r. 1581 *Nikanowice*, wś nad Wisłą, pow. miechowski. W r. 1276 własność klasztoru w Brzesku (Kod. mał., I, 108). W r. 1581 opat chebdowski płaci od $3^1/_2$ łan., 3 zagr.

Niałek, r. 1238 *Nalch*, r. 1285 *Nalko*, wś, pow. babimojski. W dok. z r. 1238 występuje Johannes plebanus de Nalch". W r. 1285 „comes Luderus de Komorowo" z synem, widocznie współwłaściciele N., pozwalają klasztorowi w Obrze wystawić na obszarze Niałka (in Nalko) młyn. W r. 1286 klasztor daje komesowi Burchardowi włość swoją Zodyn w zamian za młyn Niałek nad rzką Dojcą we wsi Karpicku. Opat toczy potem często spory z dziedzicami Karpicka i Komorowa, którzy pobudowali nowe swoje młyny, szkodzące interesom młyna klasztornego. Prócz tego zachodzą spory między opatem a plebanem w N., który rości sobie prawo do władzy kościelnej nad ludnością wsi klasztornych okolicznych. Z tego względu opat Teodoryk za zezwoleniem Mikołaja bisk. pozn., zakłada r. 1380 nową parafię w Siedlcu, wcielając do niej wsi klasztorne (Kod. W., n. 215, 557, 566, 1425, 1520, 1782).

Niandrynie, dwór, pow. poniewieski, gmina Poniewież (28 w.).

Nianiewicze, fol., pow. brzeski gub. grodz., gm. Turna. Mają tu po 103 dz. Stepaniukowie i Szyrmukowie.

Niańkowicze, pow. piński. W r. 1554 Michajły Teniuka, z nadania ks. Witolda przodkom jego, co potwierdza Bona (Rewizya Puszcz, 65—70).

Niauki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (4 w.).

Nibork, w dok. z r. 1472 *Nydberk*, miasto w Prusach. Wspom. w dokum. z r. 1472 (Kod. maz., 255).

Niborszczyzna, *Nieborszczyzna*, fol., powiat lityński, gm. Kożuchów, par. praw. Pogorzała, par. kat. i st. poczt. Nowy Konstantynów. Należał do ks. Koczubeja, od którego r. 1898 z całym kluczem nowo-konstantynowskim przeszedł do banku włościańskiego. Nazwę wziął od Niborskiego.

Nibragole, wś i fol., pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (17 i 21 w.). Fol. należy do dóbr Pojście.

Nick, r. 1578 *Niczko*, wś, pow. mławski. Wr. 1578 istniał tu kościół parafialny. Uboga parafia utraciła później kościół i wieś została wcielona do par. Dłutowo. W r. 1578 odróżniano: Niczk ecclesiastica, Wylazłowo, Zasziny. Siedzi tu drobna szlachta.

Niclozie, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (9 w.).

Niczehówka, wś, pow. łucki, gm. Kołki, 68 w. od Łucka, 35 dm., 286 mk.

Niczpały, w dok. *Noczpały*, wś, pow. zasławski, gm. i st. dr. żel. Chrolin (8 w.), st. poczt. Szepetówka (18 w.), 39 w. od Zasławia, 172 dm., 1097 mk., cerkiew drewn. z r. 1863, uposażona 72 dz. z nadania ks. Lubomirskiego r. 1819. Cerkwie fil. we wsiach: Konotopy, Rogowicze i Siahrów. W r. 1650 ks. Jerzego Lubomirskiego, ma 24 dym.

Niczuny, wś i dwór, pow. poniewieski, gm. Stumbryszki (9 w.).

Niczyporowszczyzna, urocz., pow. prużański, gm. Białowieża.

Nida, rzeka. Ob. Przyborowski W.: „Z nad brzegów Nidy" (Tyg. Illustr., nr. 154, 159, 160, 161).

Nidermujża, wś, pow. dźwiński (dyneburski). Nowy kościół murowany, w stylu romańskim, poświęcony r. 1891 na miejscu poprzedniego drewnianego, który spłonął r. 1898.

Nidołki, trzy zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (8 i 11 w.).

Nidom, r. 1239 *Nidome*, wś, pow. wrzesiń-

ski. Według dok. z r. 1239 wieś należała do synów niejakiego Wincentego kustosza i otrzymała od księcia uwolnienie od ciężarów. Aktem z r. 1357 Bodzanta bisk. krak. oświadcza, iż kupił tę wieś za 80 grz. od brata swego Stefana, wtedy, gdy był archidyakonem kruszwickim (K. W., n. 595, 1102, 1364).

Niebajki, fol., pow. słomimski, gm. Starawieś, 30 w. od Słonima, Dudarewych, 335 dz.

Niebereczyn, fol., pow. słonimski, gm. Dobromyśl, 57 w. od Słonima, Jundziłów 283 dz.

Niebiegule, wś, pow. wiłkomierski, gmina Uciana (11 w.).

Niebiż, wś, pow. żytomierski, gm. Chwasowa, par. praw. Turczynka (12 w.), 43 w. od Żytomierza, 56 dm., 256 mk.

Niebogiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (11 w.).

Nieborów, wś, pow. łowicki. Jan z N. wojewoda bełzki, podpisuje akt z r. 1451 przy boku Władysława ks. mazow. (Kod. maz., 216). W r. 1579 jest tu 5 działów z tych na jednym (6 łan.) siedzi Mateusz Nieborowski. Mikołaj Tarnawski płaci od 8 łan., 1 zagr.

Nieborówka, wś, pow. żytomierski, gm. Puliny, par. praw. Strybież (6 w.), 32 w. od Żytomierza, 25 dm., 164 mk.

Nieborze, wś, pow. babimojski. Mikołaj z Kiebłowa z żoną Małgorzatą, nadają r. 1312 klasztorowi w Obrze włości swe: N. i „Ercelino“ (Reklin?). R. 1380 włączona do nowo utworzonej parafii w Siedlcu (K. W., n. 951, 1782).

Niebożka, wś, pow. łucki, gm. Rożyszcze, 7 w. od Łucka, 33 dm., 217 mk. Dawniej opatów żydyczyńskich, potem skarbowa.

Niebylec, mstko, pow. rzeszowski. Według reg. pob. z r. 1581 osada ta „ad similitudinem oppidi simul cum villa Jawornik“, płaciła od 18 osad. na 8½ łan., 4 zagr., 5 kom. z bydłem., 7 kom. ubogich, 4 rzem. w mieście, 3 we wsi Jawornik, 1 kijaka, 1 bani gorzał., 2 kół młyń. Ogółem fl. 15 gr. 18.

Niebyła, urocz. dóbr Zabłoć, pow. grodzieński, gm. Kamionka.

Niecew, r. 1373 *Neczew*, dziś przys. Lipnicy w pow. nowosądeckim (przy granicy grybowskiego). R. 1373 Mikołaj Zasonia otrzymuje od królowej Elżbiety prawo niemieckie dla włości swoich „Zassona“ i „Neczew“ (Kod. mał., III, 264). Prawdopodobnie „Zassona“ jestto źle napisana czy odczytana: Jasionna przyległa do Niecewi.

Niechłód, r. 1181 *Nechlod*, wś, pow. wschowski. Wymieniona w liczbie włości nadanych klasztorowi w Lubiniu przy jego fundacyi (K.W., n. 368). Kościół par. wspomniany w aktach pod r. 1448. W XVII w. przyłączony jako filia do Golanic, które w XVI w. zostawały wraz z N. w ręku Golanickich. W r. 1680 dziedzicem wsi i kolatorem był Jan Leszczyński, kanclerz w. kor.

Niechobrz, r. 1536 *Niechoprz*, wś, pow. rzeszowski. W r. 1313 należy do par. Zgłobień. W r. 1536 należy w połowie do Zgłobienia starego, ma 74 kmieci, 9 łan. pustych. Czynszu dają grz. 40, owsa korcy 240, kur 160, serów 80, jaj kóp 8. Wójt ma 2 km. na półłankach, 7 zagr., młyn, 2 karczmy płacące 10 grzyw., 3 sadzawki.

Niechołsty, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Motykały, 18 w. od Brześcia, 444 dz. Przed r. 1865 Szwykowskich.

Niechwiedki, pow. oszmiański. Wchodziła w skład ststwa trabskiego.

Niechworoszcz 1.) wś, pow. żytomierski, gm. Sołotwin, 47 w. od Żytomierza, 379 dm., 2589 mk., cerkiew drewn. z r. 1877, szkółka cerk. 2.) N., *Nochwaroszcz*, kol., tamże, gmina Barasze.

Niециecki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Tyltyszki (2 w.).

Nieciecz 1.) r. 1252 *Nececza*, wś, pow. garwoliński. Wchodziła w skład ststwa czerskiego i wedle dok. z r. 1252 dawała dziesięcinę kościołowi w Górze (K. W., n. 599). W r. 1576 płaci tu Parys, ststa czerski od ¾ łana. Wydawca Kod. Wielk. mylnie odnosi nazwę „Nececza“ w dok. z r 1252 do wsi Niecki. 2.) N. al. *Nieciecze*, wś, pow. mazowiecki. W r. 1445 siedzą tu czterej dziedzice „de Wiszowate“ h. Abdank (Kapica, Herbarz, 453).

Nieciecza 1.) wś, pow. grodzieński, gm. Łasza, 30 w. od Grodna, 291 dz. 2.) N., folw., tamże, gm. Łunna, 36 w. od Grodna, Klukowskich 170 dz. W r. 1558 wś N. należy do wójtowstwa podniecieckiego, włości dworu kraśnickiego, ekon. grodz. We wsi było 24 włók gruntu dobrego, t. j. 2 wójtowskie wolne i 24 osadnych. Dochód 34 kóp 56 gr.; nadto dawać winni 44 beczek owsa i po 5 gr. za odwóz każdej beczki, co czyni 3 kopy 40 gr. Poddani mieli 96 wołów i 74 koni. W r. 1641 wś strzelecka, w puszczy przełomskiej. We wsi było 17 strzelców, mających po 1 włóce i obowiązanych do dostawiania 17 koni i 8½ wozów. Nadto na 6 włókach siedział Mikołaj Świacki na powinności kucharskiej: na 1 wł. Marcin Sukiewicz, szlachcic.

Nieciszewo, r. 1349 *Neczissovo*, wś, pow. bydgoski. Wspom. w akcie rozgraniczenia Wielkopolski z Pomorzem i ziemią chełmińską (K.W., n. 1286, 1290).

Niecki, ob. *Nieciecza*.

Nieckie, góry. Pisał o tej górze Wł. Dębski (Tygod. illustr., 1869 r., korespondencya z Mławy).

Niecy, wś nad rzką Bereżnicą, dopł. Turyi, pow. kowelski, gm. Datyń, 28 w. od Kowla, 513 mk., szkoła, st. poczt. W r. 1577 i 1583 do Nie-

suchojeży, ks. Romana Sanguszki, płaci od 1 dym. na łanie, 3 ogr.

Nieczajany, wś, pow. szawelski, gm. Podubis (11 w.).

Nieczajno, r. 1258 *Neczynici*, wś, pow. obornicki. Henryk, kapelan tutejszy wspom. w dok. z r. 1258 (Kod. W., n. 367). Ob. *Lulin.*

Nieczesma, rzka w pow. ostaszkowskim gub. twerskiej, pr. dopływ rz. Dźwiny. Bierze początek z błot na pograniczu pow. ostaszkowskiego gub. twerskiej i bielskiego gub smoleńskiej, płynie z płd. ku płn. prawie równolegle od Dźwiny i ubiegłszy 26 w. uchodzi do jeziora Żadenie. Od prawego brzegu przybiera rzkę Połotynkę.

Nieczuja, ob. *Nieczulice.*

Nieczulice, r. 1362 *Neczuya* i *Nieczwice*, r. 1510 *Nyeczujce*, r. 1578 *Nieczwicze*, wś, pow. iłżecki. Zapewne z N. pochodzili „heredes de Neczuya" występujący w dok. z r. 1362 (Kod. mał., III, 152). Taż sama prawdopodobnie wieś wspomnianą jest w akcie utworzenia parafii Chybice p. n. „Nieczwice". Należała przedtem do par. Waśniów.

Niedarczów, r. 1418 *Nedarczow*, wś, pow. iłżecki, ob. *Kowalków.*

Niedary, r. 1358 *Modari*, wś, pow. bocheński. Według dok. z r. 1358 klasztor w Brzesku miał tu zdawna swe działy (Kod. mał., I, 295), ob. *Gruszów.*

Niedaszewo, dobra, pow. czauski, od r. 1873 Kisłowskich, 2654 dz. (1465 lasu).

Niedaszki, wś, pow. owrucki, gm. Worobie Nowe, 58 w. od Owrucza, 364 dm., 1955 mk., cerkiew drewn. z r. 1799, uposażona 18 dz. z nadania Niedaszkowskich i Didkowskich 1799 r., 3 wiatraki. Pod wsią słoboda Niedaszkowskich, 14 dm., 77 mk. W r. 1571 sioło bojarów ma 3 dym., a w 1579 r. 6 dym. W r. 1628 Niedaszkowscy wnoszą od 8 dym. Na początku XVIII w. (1717 r.) część wsi należała do kolegium jezuickiego w Owruczu.

Niedbajówka, kol. niem., pow. nowogradwołyński, gm. Kurne (14 w.), 29 w. od mta pow., 54 dm., 332 mk., dom modl. ewang.

Niedegule, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Uciana (6 w.).

Niedojka, dobra, pow. rohaczewski, od 1878 r. Nowikowych (dawniej Pereświt-Sołtanów), 7623 dz. (4488 lasu), 2 młyny, folusz, wiatrak.

Niedomice, pow. tarnowski, ob. *Głowy.*

Niedoukis, *Niedaukis*, zaśc., pow. szawelski, gm. Ligumy (8 w.).

Niedożynki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (20 w.).

Niedroż, r. 1408 *Niedrosz*, wś, pow. sierpecki. W r. 1408 siedzi tu ośmiu dziedziców h. Bolesty (Kapica, Herbarz, 293). W r. 1578 są części: „Niedros antiqua" i „N. Młody". W obu 12 działków drobnoszlacheckich.

Niedrzaków, wś, pow. kutnowski, w dokum. z r. 1462 *Niesdrakow*, r. 1579 *Niedrzakowo*, wieś książęca. W r. 1579 ma 18 łan., 2 zagr., 2 łany wójt.

Niedrzew, *Niedrzewie*, w dok. z r. 1462 *Miedzydrzewie*, wś, pow. kutnowski. Wieś książęca. W r. 1579 ma 8 łan., 3 zagr., $1^1/_2$ łana wójt.

Niedrzwica, r. 1531 *Niedrwicze*, wś, pow. lubelski. Kościół par. istnieje już r. 1531, W skład par. wchodzi wieś Sobieszczany, mająca 30 działków szlacheckich. W samej N. płacił Rypczowski od 4 łan. i Matowski od $2^1/_2$ łan. W r. 1676 Niedrwica major kościelna ma 6 działów. Jeden należy do Jana Rybczewskiego. Płacą wogóle od 21 poddanych, 35 dworskich i 11 osób z rodziny. We wsi N. minor Teodor Suchodolski od 105 poddanych i 6 dwor. i 2 osób z rodziny. Jest Wólka Niedrwicka, z której płacą Bełtowscy od 13 dwor. i 5 osób z rodziny.

Niedrzwice, r. 1362 *Nyedrvicza*, wś, pow. sandomierski, ob. *Niedzwiedź.*

Niedzborz, wś, pow. ciechanowski. W roku 1578 miasto, centr powiatu niedzborskiego, płaci od $11^1/_2$ łan. fl. 10 gr. 15, szosu fl. 13 gr. 10, od rzem., wyszynku wódki i śledzi fl. 6 gr. 24, czopowe fl. 20 gr. 24. Suma fl. 51 gr. 15.

Niedziałki mylnie, za: *Niedzieliska*, ob. *Chrośle.*

Niedzieliska, wś, pow. brzeski. W r. 1536 własność bisk. krak., należy do Radłowa, ma 25 kmieci na 12 łanach, 2 łany wójt., karczma, staw, młyn.

Niedzieliszcze al. *Niedzielica*, wieś i folw. nad rz. Uszą, pow. żytomierski, gm. Barasze, par. praw. Rasna (3 w.), 84 w. od Żytomierza, 229 dm., 1149 mk., wiatrak.

Niedźwiada, w dok. *Meczwada* i *Medzwada*, wś, pow. łowicki. W r. 1579 Niedzwiada, włość arcyb. gnieźn. płaci od 21 łan., 6 kom., 1 rzeźn., 2 łan. wójt. Ob. Kod. Wielk. (n. 1700, 1733).

Niedźwiada, r. 1536 *Niedźwiedza*, wś, pow. ropczycki. W r. 1536 „Roznyschow i Niedzwiedza" wsi królewskie, w par. Łączki, należą do wielkiego prokuratora krakow., mają 61 kmieci, dających czynszu 27 grzyw., 2 karczmy (jedna 5 grzyw., druga daje kopę groszy i kamień łoju), młyn daje 5 grzyw., dwór, folwark, 3 stawy, wójtostwo. Oceniono te wsi na 1700 grzyw.

Niedźwiady, r. 1252 *Medwediscia*, r. 1373 *Medzwad*, wś, pow. wągrowiecki. W r. 1252 bawi tu ks. Przemyśl i wydaje akt dla klasztoru w Łeknie (K. W. n. 301, 1682).

Niedzwiedź 1.) w dok. *Medweg*, *Medzwedz*, wś, pow. miechowski. W dok. z r. 1279 występuje jako właściciel działu we wsi Trątnowice, Imramus syn „comitis Cristini de Medweg" (Kod. kat. krak. I, 108), Komes „Sulco de Meduecz" kaszt. krak. w dok. z r. 1287 (Kod. mał. II, 167). W r. 1363 trzej dziedzice z N., bra-

cia rodzeni sprzedają klasztorowi w Staniątkach swe łąki zw. Sitnik. W akcie tem jest mowa o plebanach „de Medzwedz“ i „in Negardow“ (Kod. dypl. pol. III, 288). Chebda haeres de Niedzwiedz“, r. 1379 nadaje ośm łąk w Sytniku, klasztorowi w Staniątkach (Kod. mał. III, 322). 2.) **N.**, r. 1362 *Nyedcziwicz*, r. 1578 *Niedzwiecz*, wś, pow. opatowski. O wycięcie gajów pod tą wsią procesują się r. 1362 (Kod. mał. III, 152) Wojsław z Niedrzwicy z dziedzicami z Nieczui. W r. 1578 mają tu dwa działy Niedźwieccy i jeden Rusiecki.

Niedźwiedź 1.) folw., pow. wołkowyski, gm. Łysków, 35 w. od Wołkowyska, Wojtkowskich, z folw. Olisiewicze i urocz. Prochownia, 1436 dz. (551 lasu. 616 nieuż.). 2.) **N.**, dobra, pow. klimowicki, Ciechanowieckich, 2548 dz. (1400 lasu); wiatrak.

Niedźwiedza 1.) ob. *Niedźwiada*. 2.) **N.**, pierwotnie *Łużecka Wola*, wś, pow. drohobycki. W r. 1565 wieś ta we włości oziminśkiej, ststwa samborskiego, zwana też Wola łużecka, od wsi Łużek, miała 48 kmieci na $13^3/_4$ łanach. Z każdej ćwierci kmieć winien był przywieść co tydzień wóz drew do żupy w Drohobyczy. Wynosiło to 2860 wozów. Było też 2 świeżo osiadłych kmieci, kniaź, pop. Dochód, z wyłączeniem drew, zł. 134 gr. 6.

Niegardów, wś, pow. miechowski. Wedle dok. z r. 1243 komes Klemens połowę wsi kupił od Janka, a drugą nabył przez zamianę na Dobranowice, zwane też Rudno i nadał tę wieś klasztorowi w Staniątkach (Kod. dyp. pol. III, 42). Kościół i pleban wspom. w dok. z r. 1363. Ob. *Niedzwiedź*.

Niegin 1.) folw., pow. czerykowski, Swadkowskich, 400 dz. 2.) **N.**, folw., pow. klimowicki, od r. 1848 Funków, z folw. Horodek 338 dz., młyn.

Niegirwie, wś, pow. kowieński, gm. Ejragoła (3 w.).

Niegłowice, wś, pow. jasielski. W połowie w XV wieś należy do par. w Jaśle. Dziedzicem wsi Klemens Turski h. Rak. Dziesięcina z łan. km. i karczmy stanowiła uposażenie prebendy zw. niegłowicką, przy kolegiacie św. Floryana w Krakowie. Trzej zagrodnicy i folw. dawały dziesięcinę kościołowi w Książnicach pod Pacanowem (Dług. L. B. I, 495).

Niegosławice, r. 1174 *Nigoslai villa*, roku 1256 *Negoslavich*, wś, pow. jędrzejowski. Wspom. w dok. z r. 1174. W dok. z r. 1256 w liczbie posiadłości klasztoru jędrzejowskiego (Kod. mał. I, 51 i II, 8). Por. *Buszków*.

Niegów, folw. dóbr Chocimsk, pow. klimowicki.

Niegowa, wś, pow. będziński. Kazimierz król, r. 1347 na prośbę Imrama, dziedzica N., wieś tę wraz z jej przysiółkami przenosi na prawo niemieckie (Kod. mał. I, 263). W r. 1378 rozstrzyga się w Krakowie spór o dziesięciny, między Bertramem tutejszym plebanem, a Czesławem, plebanem z Potoka Złotego (Kod. kat. krak. II, 69). Ob. *Bobolice*.

Niegowice, r. 1469 *Naygowcze*, wś, pow. kałuski. Pierwotnie królewska, drogą zamiany przed r. 1469 przeszła do Buczackich. Ob. *Wojnilów*.

Niegowiec, wś, pow. ostrowski. W r. 1578 jest to osada młynarska w kluczu złotoryjskim dóbr bisk. płockich. Niegowscy młynarze płacą tu od 5 łan.

Niegowieć, w dok. *Negovecz*, wś, pow. wielicki. „Dirsicraius comes haeres de N.“ w dokum. z r. 1262 (Kod. kat. krak , I, 85). Ob. *Liplas*.

Niegówka, fol., pow. rohaczewski, Sianożęckich 740 dz.

Niegowonice, r. 1354 *Niegovanice*, wś, pow. olkuski. Według dok. z r. 1354 własność klasztoru miechowskiego (Kod. mał., t. III, 92). W następnym stuleciu już jest wsią szlachecką. „Ostrobuoius de Nyegowanicze“ w dokum. z r. 1306 (Kod. kat. krak., I, 157). W r. 1581 „Niegowanice“ w parafii Ciągowice, należy do grodu w Ogrodzieńcu, płaci od 5 łan., 1 zagr., 1 komorn., 1 rzem.

Niekisiałka, r. 1279 *Nelcisala*, wś, pow. opatowski. Wedle wzmianki w katalogu biskupów krakow. wieś tę miał nadać r. 1212 na wiecu w Mikulinie, Wincenty bisk. krakow., klasztorowi w Koprzywnicy (Kod. mał., I, 15, przyp.). W dok. z r. 1279 śród włości klasztoru w Koprzywnicy (Kod. mał., II, 144). W dokum. z r. 1346 śród wsi klasztoru koprzywnickiego (Kod. mał., III, 61 i 155). Wedle Długosza nadał ją klasztorowi Wincenty Kadłubek, jako swą ojcowiznę (sortem paternam). W wieku XV klasztor miał tu 8 łan. km., karczmę, zagrodników i folwark. Dziesięcinę pobierał biskup krakowski. Własność klasztorna nosiła nazwę N. wielka, druga część N. mała, była własnością szlachecką. W r. 1578 płaci z niej Brzeski od 4 os., 2 łan., 1 zagr., 1 kom., 4 ubog.

Niekiszki, wś, pow. poniewieski, gm. Czypiany (6 w.).

Nieklucz, fol., pow. lepelski, par. Hubin, Lenkiewiczów 243 dz.

Niekludowo, dobra, pow. sieński, gm. Raśna, od r. 1867 Leszków, 2985 dz. (1372 lasu), młyn.

Nieklukwin, słoboda i urocz., pow. rówieński, gm. Stepań.

Niekłań, pow. konecki. W dok. z r. 1369 ob. *Końskie*. W r. 1577 N. major Stanisława i Wojciecha Bembnowskich, płaci od 3 łan. N. minor Jakóba Chlewickiego od $5^1/_2$ łan., 3 rzem. W parafii Odrowąż istnieją już liczne huty, których ilość wzrośnie znacznie w XVII w.

Niekrasowszczyzna, os., pow. słonimski, gm. Kossów, 98 dz.

Niekrasze 1.) w dok. *Niekrasowo*, *Niekrasowicze*, *Niekraszewicze*, wieś, powiat grodzieński, gm. Skidel, 27 w. od Grodna, z urocz. Litewskie 495 dz. W r. 1558 należy do wójtowstwa, we włości dworu skidelskiego, ekon. grodz. We wsi było 16 włók gruntu średniego, t. j. 14 włók ciągłych i 2 osadnych młynarskich. Dochód 9 kóp 24 gr., nadto dają 32 beczek owsa i po 5 gr. za odwóz każdej beczki, co czyni 2 kopy 40 gr. Poddani mieli 45 wołów i 27 koni. 2.) **N.**, wś. pow. poniewieski, gm. Poniewież (11 w.).

Niekrasze, wś, pow. żytomierski, gm. Czerniachów, par. praw. Trokowicze (3 w.), 12 w. od Żytomierza, 121 dm, 600 mk.

Niekraszewo, folw. dóbr Kuźmin, powiat sieński.

Niekraszuny 1.) wś pow. poniewieski, gm. Kibury. 2.) **N.**, wś, pow. szawelski, gm. Radziwiliszki (4 w.).

Niekraszynia, fol., pow. poniewieski, gm. Poniewież (38 w.).

Niekraszyszki 1.) dwór, pow. poniewieski, gm. Remigoła, Granickich, z fol. Antonowo-Pogiełupie 194 dz. 2.) **N**, okolica, pow. telszewski, gm. Gadonów (18 w.), 9 w. od Telsz Mają tu Iłłakowiczowie w N. i Pożach 160 dz., Monceewiczowie 37 dz. 3.) **N.**, dwie wsi, tamże gm. Żorany (7 i 14 w.).

Nieksino, ob. *Leksino*.

Niekursk, ob. *Nikorsk*.

Nieledew, mylnie *Nieledów*, wś, pow. hrubieszowski. W roku 1578 płaci tu Stanisław Łaszcz przez wójta, od 6 łan., 17 zagr. z rolą, 6 zagr. bez roli, 5 rzem., 11 kom. z bydłem, 15 kom. ubogich, pop. W r. 1899 założono tu cukrownię.

Nielidki, niegdyś *Lenidki*, pow. oszmiański. W r. 1628 Ostrouchów, miała 13 włók osiadłych. Oddana za długi Steckiewiczom. W r. 1678 od Steckiewicza, podstolego rzeczyckiego, nabywa N. za 4000 złp. Samuel Kociełł.

Nielin, chutor, pow. słonimski, gm. Luszniewo.

Nieławice, wś, pow. łomżyński. Wspomn. w dok. z r. 1436 i 1484 (Kapica, Herbarz 90 i 173). Leżały w dawnej ziemi wizkiej. W r. 1577 są trzy działy: Rutkowski z synami płaci od 6 łan, 1 zagr., 25 morg., Mrówkowie z działu zw. Mrówka od 5 łan, 5 morg. i w trzecim dziale różni dziedzice 13 łan. 20 morg.

Niełojewicze, fol., pow. kobryński, gmina Oziaty, Włostowskich 163 dz.

Niemańcie, wś, pow. wiłkomierski, gm. Siesiki (8 w.).

Niemaniuny, wś, pow. poniewieski, gm. Rozalin (6 w.). Mają tu: Walisowie 11 dz., Giedgowdowie 35 dz., Górscy 77 dz., Sokołowscy 76 dz., Szlogierysowie 105 dz.

Niemarzyn, r. 1310 *Nemacfin*, r. 1580 *Niemarzino*, wś, pow. krobski. W dok. z r. 1310, włączona do pow. ponieckiego (K. W., n. 930).

Niemce, wś, pow. lubartowski. W r. 1676 płaci pogłówne od 60 poddanych.

Niemcz, w dok. z r. 1250 *Nemche*, r. 1583 *Miemcze*, wś, pow. bydgoski. Dawna posiadłość bisk. włocławskich, wedle dok. z r. 1250 (Ulanow. Dok. Kujaw., 187). W r. 1583 wś Miemcze, w par. Osielsko, własność kapituły włocław. płaci od 9 łan. km. i 1 kom.

Niemczyn, wś i urocz., pow. sokólski, gmina Czarna Wieś, 24 w. od Sokółki, 352 dz.

Niemejki 1.) chutor, pow. grodzieński, gm. Górnica. 2.) **N.**, fol., pow. wołkowyski, gmina Roś, Pomerańskich 399 dz.

Niemejkinie, dwór, pow. szawelski, gmina Kruki (9 w.).

Niemejkowo, fol., pow. sieński, spadkob. Falkowskich, 132 dz.

Niemejkście, wś, pow. wiłkomierski, gmina Uciana (2 w.)

Niemejksze, dwór, pow. szawelski, gm. Janiszki (13 w.), Wejdemanów, z folw. Eglinis 471 dz.

Niemen, rzka. Korotyński W.: „Obrazy z pobrzeży N." (Tyg. Powsz. n. 28 — 49 z r. 1882, n. 20 — 25 z r. 1883 i n. 14 — 25 z r. 1884). Gloger Z.: „Dolinami rzek", Warszawa, 1903.

Niemianowice, r. 1191 *Neumanovici*, wś, pow. radomski. Wedle dok. z r. 1191 daje dziesięciny kolegiacie sandomierskiej (Kod. mał., I, str. 5). W r. 1569 Stan. Owadowski płaci tu od $3^1/_2$ łan., 3 półłan, 4 zagr., 4 rzem.

Niemieck, wś, pow. łucki, gm. Torczyn, 6 w. od Łucka, 30 dm., 178 mk. W r. 1570 należy do dóbr katedry łuckiej. W r. 1583 kustosz łucki ks. Łoniewski płaci od 3 łan. Następnie opatów żydyczyńskich, potem skarbowa.

Niemiecki, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Niemiejsze, w dok. *Namiejksy*, wieś nad rz. Łosośną, pow. sokólski, gm. Kruhlany, 23 w. od Sokółki, 666 dz. W r. 1558 w wójtowstwie namejksowskiem, we włości dworu łabeńskiego ekon. grodz. We wsi było 40 włók gruntu podłego, z tego 14 rybackich, 4 na dwóch garmistrzów, 2 wójt. i 20 osadnych. Z włóki osadnej płacić powinni czynszu po 8 gr, za gęsi, kury, jajca i stacyę po 6 gr., za niewody po 2 gr., za wóz siana po 5 gr., osady po 30 gr., za gwałty po 10 gr., za tłoki po 12 gr., czyni z włók osadnych 24 kóp. 20 gr. Poddani mieli 64 wołów i 31 koni. Do wójtowstwa należały wsi: N., Strubnica, Łosośna, Bakunowo i Koleśniki.

Niemienice 1), r. 1328 *Nemenitz*, wś, pow. opatowski. W dok. z r. 1328 śród włości bisk. lubuskich (K. W. n. 1088). Za Długosza było 9 łan. km. dających po 14 skojców czynszu, 2 zagr. po 6 i 8 skojców. Karczma nad stawem dająca 2 grzyw. 4 skojce, młyn (1 grzyw.).

Jeden dział kmiecy włączyli biskupi do folwarku (L. B. I, 641). W r. 1578 Mikołaj Radziwiłł płaci tu od 11 os., $5^1/_2$ łan., 4 zagr. z rolą, 5 zagr. bez roli, 4 kom., 2 ubog. 2.) **N**, wś, pow. krasnystawski. W r. 1565 wieś ta miała 27 łanów osiadłych, rol pustych $3^1/_2$ łan., obszarów trzy, ogrody dwa, karczmarz na 3 ćwierciach. Ogółem dochodu zł. 44 gr. $22^1/_2$.

Niemierza, wś, pow. prużański, gm. Masiewo, 248 dz.

Niemierzyńce 1.) wś, pow. krzemieniecki, gm. Światec, par. praw. Woronowce (1 w.), 54 w. od Krzemieńca, 69 dm., 391 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1780. Wieś należała do sstwa krzemienieckiego. W r. 1628 w posesyi Aleksandra Bieleckiego, świeżo po spustoszeniu tatarskiem osadzona. Czyniła 52 fl. 14 gr. 2.) **N**, *Niemiryńce*, wś nad Ikwą, pow. starokonstantynowski, gm. Skoworodki, st. poczt. i tel. St. Konstantynów (15 w.), 142 dm., 625 mk., cerkiew drewn. z r. 1845, szkoła. Wś osadzona na początku XVII w. przez Iwana Niemirę, który w r. 1629 wnosi od 6 dym. 3 złp. Następnie przeszła do ks. Sanguszków. W r. 1753 darowana ks. Aug. Aleks. Czartoryskiemu i St. Lubomirskiemu. Od r. 1778 ks. Izabeli Lubomirskiej, następnie w r. 1800 córki jej Konstancyi Rzewuskiej, która w r. 1816 darowała ją Apolonii Drużbackiej, od niej w pierwszej połowie XIX w. nabył $^3/_5$ części Abel Dorożyński, pozostałe zaś $^2/_5$ części kapitan Barbarow, od którego w r. 1879 kupił Konst. Romanow. 2) **N.**, wś nad rz. Grabarką, tamże, gm., st. poczt., tel. i dr. żel. Wołoczyska (5 w.), 88 w. od mta pow., 148 dm., 829 mk., cerkiew drewn. z r. 1760, szkółka cerk. Należała do Sokolnickich, następnie Drzewieckich, Jabłonowskich, obecnie 3 części do Mielniczuków, czwarta do Łopuszańskich.

Nieminiuny, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (24 w.).

Niemir, wś, pow. łucki, gm. Szczuryn, 31 w. od Łucka, 55 dm., 431 mk., Rodziewiczów.

Niemirów, mstko, pow. bielski. Na płn.-zchd od mstka, o $^1/_2$ w. od Bugu, w miejscowości błotnistej, nasyp okrągły do 6 saż. wysoki, w górnej płaszczyźnie 12 saż. średnicy, zwany Górą zamkową. Nasyp z trzech stron otacza rów i dwa wały równoległe.

Niemirów, mto, pow. bracławski. Stadnicka Lucyna: „Pieśni i obrzędy weselne ludu ruskiego z okolic N.“ (Zbiór wiad. do antrop. kraj. t. XII, 103—116).

Niemirówek, r. 1578 *Niemierów*, wieś, pow. tomaszowski. W r. 1518 wraz ze wsiami: Krynice, Łabunie i Polanów, należy do Marcina Oleśnickiego, który płaci tu od 6 łan., karczmy, 1 zagr., 1 rzem., 13 kom. Wieś leży nad Wieprzem, na którym urządzono staw wielki, mogący według lustracyi z r. 1565 dawać ze 250 zł. ze spustu.

Niemirówka 1.) wś, pow. krzemieniecki, gm. Radziwiłów, par. praw. Batków, 38 w. od Krzemieńca, 56 dm., 238 mk. Własność Roguskich. 2.) **N.**, podana dwukrotnie (t. VI, 951 i t. VII, 96, *Nemirowka*), wś, pow. owrucki, gm. Iskorość, par. praw. Bechy (3 w.), 36 w. od Owrucza, 92 dm., 576 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1760. Do filii należą wsi: Synhaje, Hrożyn i Czyhyry. W r. 1628 Stefan Niemirycz wnosi z 6 ogr.; w r. 1691 mstko N. należy do Michała Fedora Jelca, ma 30 dym. W r. 1750 Mateusza Diedowicza Trypolskiego, podsędka ziemskiego kijowskiego. 3.) **N.**, wś, pow. starokonstantynowski, gmina St. Konstantynów (6 w.), 42 dm., 255 mk.

Niemirowo, wś, pow. orszański, gm. Moszkowo (3 w.).

Niemiryńce, podane dwukrotnie p. n. *Nemireńce* (t. VI, 951) i *Niemierzyńce* (t. VII, 88). wś nad stawem Żołtobrucha, pow. berdyczowski, gm. Szyrmówka, st. poczt. Samhorodek (10 w.), 47 w. od Berdyczowa, 214 dm., 1328 mk., cerkiew, szkoła.

Niemki Wielkie, dobra, pow. rohaczewski, Fromandierów, 2253 dz. (1315 lasu), 2 młyny, folusz, wiatrak.

Niemkowicze 1.), wś i os., pow. prużański, gm. Kotra. Wś 96 dz.; os. 65 dz. 2.) **N.**, wś, pow. słonimski, gm. Pacowszczyzna, 126 dz.

Niemodlin, dziś *Falkenberg*, mto pow. na Szląsku. Pierwotnie własność klasztoru w Staniątkach. R. 1260 klasztor zwraca wieś N. ks. opolskiemu Władysławowi, za co książę zwalnia klasztor od obowiązku wymurowania stu łokci muru w grodzie opolskim (Kod. mał. II, XL). Ob. *Czeladź*. W r. 1895 powiat miał 38,816 mk. w tem około 4000 polaków.

Niemojewo, wś, pow. włocławski. W roku 1232 Konrad, ks. kujawski w Starym Włodzisławiu (Włocławek) nadaje włościom domu św. Jana Jerozol. „Soblacz et Nyemoyewo“ te same wolności jakich używały za jego ojca (K. W. n. 140). Istniał tu dom braci szpitalnych św. Jana Jerozolimskiego, któremu wieś była nadana. Klasztor w Strzelnie miał prawo do dziesięcin i stąd w r. 1299 nastąpił układ, którym Herman przełożony (comendator) domu braci szpitalnych w N., i bracia zobowiązali się dawać do Strzelna co rok na św. Marcin po 50 miar żyta i 30 miar owsa (Ulan. Dok. kujaw. 131, 18). W dok. z r. 1312 występuje brat Otto „commendator de Nemoiow“ (K. W. n. 955).

Niemojów, w dok. *Nemogevo*, pow. sieradzki. Ob. *Brodnia*.

Niemojta, wś, pow. sieński, gm. Pustyń.

Niemonajcie, pow. trocki. W pobliżu Niemna, w urocz. „Jurgiszktu rawas“ ślady osady stacyi przedhistorycznej krzemiennej, jako to: strzałki, nożyki, skrobaczki krzemienne. Pod

mstkiem góra „Pilikalnis“, ze śladami cmentarzyska.

Niemorszany, okolica, pow. rossieński, gm. Rossienie (7 w,). Mają tu Wizgirdowie 88 dz., Giermanowiczowie 20 dz., Miłaszewiczowie 60 dz., Miniatowie w N. i Gabszynie 364 dz. (285 lasu), Mickiewiczowie 7 dz., Potapowiczowie 16 dz., Rumszowiczowie i Każdajlewiczowie 25 dz., Truskowscy 11 dz., Ulińscy 12 dz.

Niemowicze, wieś i folw. nad Słuczą, pow. rówieński, gm. Niemowicze, st. poczt. Dąbrowica (25 w.), st. dr. żel. Sarny (6 w.), 110 w. od Równego. Wieś z przys. Kaszewo, 239 dm., 1411 mk. (3 kat., 100 żyd.), cerkiew drewn. z r. 1881, zarząd gm., szkoła. Folw. 2 dm., 5 mk. Własność Aleksandra Mengdena. Gmina obejmuje 16 miejscowości, 937 dm. włośc. (92 innych), 6390 mk. włościan, uwłaszczonych na 11349 dz. W r. 1577 sioło zamku stepańskiego, płaci od 11 dym., 8 dym. na ćwierć, 10 gr. W r. 1533 Marcin Mezyński wnosi od 16 dym., 6 ogr.

Niemyje, *Jarmonty, Siudy, Skłody, Stare* i *Zębki*, pięć okolic szlach., pow. bielski, gub. grodz., gm. Skórzec, w dawnej ziemi drohickiej, 35 w. od Bielska. Gniazdo Niemyjskich.

Niemysłów, wś, pow. turecki. Pierwotnie własn. bisk. lubuskich, drogą zamiany przeszła r. 1262 w posiadanie arcyb. gnieźn. Wedle dok. z r. 1339 zniszczona przez Krzyżaków wraz z innemi dobrami (K. W. n. 405, 1192, 1354). W r. 1563 jest miastem i płaci 2 fl. szosu i od 8 rzem.

Nienadowicze, wś, pow. słonimski, gm. Kozłowszczyzna, 24 w. od Słonima, 373 dz.

Nienadowo, ob. *Nieradowo.*

Nienostowice, ob. *Minostowice.*

Niepadowicze, dobra skarb., pow. połocki, obejmują 14 wsi i 2 fermy, mają 5745 dz.

Niepart, wś, pow. krobski. W dok. z r. 1271 wspomnieni są: Gabryel i Sławęta z N. Akt z r. 1310 wyliczający wsi pow. ponieckiego, podaje: „item tres ville dicte Neparth“. W r. 1362 Domosław, pleban tutejszy wydaje akt w którym oświadcza iż wieś Woszkowo należy zdawna do kościoła, który założony został w N. p. w. św. Piotra. Stąd wydaje on pozwolenie Jaśkowi Kuraskowi, do osadzenia wsi Woszkowa i mieszkańcom daje 10 lat wolności (K. W. n. 613, 930, 1469).

Niepla, wś, pow. jasielski. Za Długosza połowę wsi posiadał klasztor tyniecki i miał z niej dziesięciny pieniężnej 37 gr. Drugą połowę miał Mikołaj Szebieński h. Biberstein (L. B. III, 208). W r. 1536 należała do zamku Golesz, miała 12 kmieci, wójtostwo (3 kmieci), młyn, staw i 4 sadzawki puste.

Niepojkoczyce, dobra, pow. kobryński, gm. Zbirogi, 24 w. od Kobrynia, Rajskich, z folw. Stalowszczyzna 593 dz.

Niepołomice, miasto. Przechował się akt erekcyi kościoła par. w r. 1350 (Kod. dypl. pol. III, 227). W r. 1581 wś N. płaci od 10 łan. km., 12 zagr., 5 kom. z bydłem, 12 kom. bez bydła, 2 piekarzy, 1 rzeźn., 11 rzem. Według „Post Lexikon“ Crusiusa z r. 1802, jest to wieś z zamkiem i siedzibą Dyrekcyi dóbr państwowych, skład soli. Widocznie więc dopiero w ciągu w. XIX zostały N. miastem. Ob. Wł. Łuszczkiewicz: „Księga wydatków na budowanie w zamku niepołomickim“ (Spraw. kom. hist. sztuki III, 21).

Nieporożniewce, wś, pow. grodzieński, gm. Hołynka, 50 w. od Grodna, 519 dz.

Niepoznanicze *Nowe* i *Stare*, dwie kol., pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, par. praw. Andrejowicze (3 w.), 35 w. od mta pow., 109 dm., 566 mk.

Nieprowście, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Towiany (5 w.).

Nieprześnia, w dok. *Nepresna*, wś, pow. bocheński. Wspom. w dok. z r. 1262 (Kod. kat. krak. I, 86). W r. 1581 mają tu działy: Nieprzescy, Stradomski i Piaskowski. Przyległe wsi: Mniszkowice (dziś Nieszkowice) i Pogwizdów należą do klasztoru tynieckiego.

Nieradowo, r. 1283 *Nenadovo*, wieś, pow. mławski. W r. 1283, Bolesław ks. mazowiecki sprzedaje Raciborowi z Ujazdu, podłowczemu łęczyckiemu wieś N. za 30 grzyw., zostawiając sobie juryzdykcyę nad mieszkańcami, a odstępując Raciborowi prawo polowania (Ulanow. Dok. maz. 298, 14).

Nieradowo, dwór, pow. poniewieski, gmina Birże (14 w.).

Nierejsza, wś nad rzką Nierejszanką, pow. sieński, gm. Kakowczyn, 28 dm., 179 mk., cerkiew par., młyn.

Nierucze, słoboda, pow. łucki, gm. Silno, 12 dm., 194 mk.

Nierunie, chutor, pow. wiłkomierski, gmina Żmujdki (1 w.).

Nieścierowicze, powiat oszmiański, podane mylnie p. n. *Nesterowicze* (t. VI, 958).

Nieskurz, w XIII w. *Neuscurime*, r. 1472 *Nijewskurze*, r. 1578 *Niewskurze*, wieś, powiat ostrowski. Zapewne do N. odnieść należy „Neuscurime“ gród, targowisko, wymienione w dok. z XIII w., w liczbie osad, w których biskupi płoccy pobierali cło w soli. Tu dawano „XII frustra et una Tunna“. W r. 1578 jestto wieś biskupia w kluczu złotoryjskim, płaci od $24^1/_4$ łan., 5 zagr.

Nieskurzów, r. 1329 *Nyeskurzevo*, wś, pow. opatowski. Dawna własność bisk. kujawskich, w kasztelanii łagowskiej. Biskup Mateusz nadaje r. 1329 wś N. do osadzenia na prawie średzkiem, niejakiemu Stefanowi. Wieś ma obejmować 30 łan., z tych 3 wolne dla sołtysa. Osadzić on ma 2 karczmy i zbudować młyn. Osadnicy

mieć będą 14 lat wolności od czynszu (z obszarów niewykarczowanych) i 10 lat wolności od dziesięciny (Kod. mał., II, 268).

Nieskustynia, dwór, pow. poniewieski, gm. Krakinów (3 w.).

Niesłuchów, wś, pow. Kamionka Strumiłłowa. W r. 1515 należy do dóbr Mściszka, zniszczony przez Tatarów. W r. 1578 pani Pieczyhojska płaci od 7 łan., popa. Ob. K. Hadaczek: „Grabarka Niesłuchowska" (Teka konserwator., t. II, r. 1900).

Niesłuchowo, wś, pow. płocki. Dawna włość kapituły płockiej, w dok. z XIII w. W r. 1570 w liczbie wsi prestymonialnych katedry płockiej. Garwaski płaci tu od 18 łan., 4 warzących piwo.

Niesłusz, wś, pow. koniński. Bolesław ks. wielkopolski buduje tu r. 1267 zamek na obszarze wsi należącej do Gniewomira.

Niespodzianka, trzy kol., pow. równieński, gm. Tuczyn, 35 i 40 w. od Równego, mają razem 1132 mk., 3 domy modl. ewang., 3 szkoły.

Niestachów, wś, pow. kielecki. Jan bisk. krak. ponawia r. 1390 przywileje sołtysów ze wsi biskupiej N. (Kod. kat. krak., II, 143). W r. 1540 były 2 łany os. i 1 pusty, tudzież 2 wójt.

Niestanowicze, wś nad rzką Tremlą, pow. bobrujski, gm. Rudobiełka, 16 dm., 144 mk., cerkiew.

Niestępowo, r. 1451 *Niewstempowo*, wś pod Zambrowem (pow. łomżyński), dziś nie istnieje. R. 1420 Wincenty z Sypniewa sprzedał 10 łan. chełm. zwanych „Czetostance", Mścisławowi i Mikołajowi zw. Niewstamp z Czernina. Od nich poszła nazwa nowa wsi. R. 1451 trzej bracia, dziedzice N., zastawili $7^1/_2$ łan. w tej wsi, Piotrowi i Mikołajowi z Zarębina (w płońskiem). Nowi właściciele nazwali wieś Zaremby (Kapica, Herbarz, 301).

Niestuszewo, r. 1250 *Nestoysevo*, wś, pow. włocławski. Wspom. w dokum. z r. 1250 śród włości bisk. włocław. (Ulanow. Dok. Kuj., 183).

Niesuchojeże, mstko, pow. kowelski, gmina Niesuchojeże, 18 w. od Kowla, 273 dm., 1945 mk. Gmina obejmuje 14 miejscowości, 1410 dm. włośc. (155 innych), 8267 mk. włościan, uwłaszczonych na 22,380 dz. W r. 1577 kn. Roman Sanguszko wnosi od 23 dym. półdworz. po 10 gr., 5 rzem. po 4 gr., 33 ogr. po 4 gr., 3 przek. po 7 gr., 11 dym. dym. rynk. po 4 gr., 14 dym. uliczn. po 4 gr., 33 ogr. po 2 gr., a w r. 1583 od 10 dym. rynk. po 6 gr., 15 dym. uliczn. po 4 gr., 25 nędzn. chałup po 2 gr., z 1 rzeźn., 3 soleników, 3 piekarzów, 1 dudarza, od 30 ogr. miejskich, 12 dym., 5 rzem., 3 kół dorocz., 2 popów. W r. 1589 wniesiono 5 fl. 20 gr. szosu, od 12 ról miejskich 6 fl., z rzeźnika, z soleników, piekarzów, rzemieślników, popów, dudarza, kół młyn., ogrodów 14 fl. 16 gr., czopowego per arendam 50 fl., razem 76 fl. 6 gr.

Niesułków, wś, pow. brzeziński. Mikołaj „rector parochialis" w N., w dok. z r. 1427 (Kod. dypl. pol., II, 440), ob. *Kołacin*.

Niesważe, zaśc., pow. poniewieski, gm. Krakinów (8 w.).

Nieświastow, r. 1328 *Neswetone*, wś, pow. słupecki. Wspom. w dok. z r. 1328 śród włości bisk. lubuskich (K. W., n. 1088).

Nieświca, r. 1469 *Nyeszwicz*, wś, część gminy Derewnia, pow. żółkiewski. Mylnie nazwana „Niedziednia", w opisie Derewni (t. II, 7). Władysław ks. opolski nadał cztery dworzyszcza w tej wsi Dominikanom we Lwowie.

Nieświcz (t. VII, 118 i mylnie *Neswicz*, t. VI, 959), wś nad Połonką, pow. łucki, gm. Czaruków, 20 w. od Łucka, 168 dm., 1133 mk., cerkiew, kościół kat., szkoła, młyn. Gniazdo kn. Nieświckich, jednej z najdawniejszych rodzin wołyńskich, pochodzących od kn. pińsko-turowskich. Od nich pochodzą Zbarascy, Wiśniowieccy, Poryccy, Woronieccy, nazwani tak od włości. W r. 1545 N. znajduje się w posiadaniu nie książąt lecz ziemian Nieświckich (Denisa, Iliasza, Michała i Lewka), którzy opatrują 3 horodnie zamku łuckiego. Zaskarżają ich mieszczanie o nieprawne pobieranie myta w N. i rewizorowie na mocy przywileju Kazimierza Jagiellończyka, zabraniają im pobierać więcej, jak po pół grosza od ładownego wozu. W r. 1570 N. wymieniony między posiadłościami Mikołaja Sapiehy, wwdzica nowogródzkiego. W r. 1577 wnoszą Nieświccy: Adam od 6 dym. po 16 gr., 6 ogr. po 4 gr. i 2 ogr. po 2 gr. i Lewek od 6 dym., 2 ogr. po 2 gr. W r. 1583 Mikołaj Sapieha płaci z części N. od 10 dym., 3 ogr., 3 ogr., 2 kół waln., $^1/_2$ popa i Adam Nieświecki od 6 dym., 4 ogr., 7 ogr. i $^1/_4$ popa. Był widocznie jeszcze jeden posiadacz, który się uchylił od podatku, czego dowodem brakująca czwarta część popa. W końcu XVIII w. N. należał do Majewskich, w XIX w. do Omiecińskich (obecnie Adama). Pośrodku wsi ogromny staw, bardzo rybny, na nim młyny. Gleba urodzajna, gospodarstwo postępowe. W ogrodzie dworskim są ślady zamczyska, wałów i okopów. *Lud. Ż.*

Nieświło, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Kosicze, 13 w. od Brześcia, ob. *Kurnica Mała*.

Nieszczerów (t. VI, 959 *Neszczerów*), wś, pow. kijowski, gm. Obuchów, st. poczt. Hermanówka (19 w.), 40 w. od Kijowa, 160 dm., 881 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 7 wiatraków. Należała do Tyszów Bykowskich. W r. 1569 jeszcze sieliszcze, był 1 człowiek „dla paszni". W r. 1581 Tyszyna wnosi od 6 osiadł., 2 zagr. po 6 gr. W r. 1628 własność Adama Tyszy Bykowskiego.

Nieszczorda, pow. siebieski. Ob. *Horbaczewo*.

Nieszkowa, wś, pow. sądecki. W dok. z r. 1255, ob. *Biczyce*. Otrzymał ją dożywotnio wraz

z Targowiskiem i Mszenciuem od klasztoru, król Kazimierz r. 1364, dla poprawienia jej stanu (Kod. mał., III, 176). W dok. z r. 1378, ob. *Moszczanica.*

Nieszkowice, r. 1198 *Nescoviche*, wś, pow. bocheński. Nadał je klasztorowi miechowskiemu przed r. 1198 „dominus Michora" (Kod. mał., t. II, 13). Długosz podaje opis tej wsi p. n. „Moszczenica" (L. B., III, 9). Miała $6^1/_2$ łan. km. i młyn. W opisie włości klasztoru tynieckiego podaje znowu wieś: Mniszkowice w par. Biskupice, miała 10 łan. km., fol. i młyn. W reg. pob. z r. 1581 podano w par. Pogwizdów: Mniszkowice i Wolę Nieszkowską, zaś w par. Chełm: Nieszkowice większe i mniejsze. Zdaje się, iż pierwotnie istniały dwie odrębne wsi: Nieszkowice, nadane klasztorowi miechowskiemu i Moszczenica, zwana później Mniszkowice, włość klasztoru tynieckiego. Z czasem ta ostatnia nazwa upodobniła się do nazwy sąsiedniej wsi. Dziś istnieją: Nieszkowice wielkie, złożone z 4-ch części oddzielnych (par. Pogwizdów) i N. małe w par. Chełm. Por. *Karniów.*

Nieszokucie, ob. *Naszokucie.*

Nieszowitis, zaśc., pow. poniewieski, gmina Poniewież (21 w.).

Nieszowy, chutor, pow. bałcki, gm. Korytna.

Nietany, *Nitany*, wś, pow. kowieński, gmina Krasne (4 w.).

Nietrzanowo, pierwotnie *Trześć*, wś, pow. średzki. Jestto prawdopodobnie stara osada, niegdyś czoło opola. Dok. z r. 1319 Władysław, dziedzic król. pol., wyjmuje wś Garby nadaną klasztorowi w Lubiniu z pod opola „Drsechcza" i z pod władzy grodu w Gieczu. Poprzednio r. 1305 Andrzej bisk. pozn. nadał dziesięciny ze wsi: „Trześć", kościołowi świeżo założonemu w Winnej górze. Dopiero w dok. z r. 1397 pojawiają się „Nyetrzanowicze", które Mateusz Kot z Dębna, sprzedaje za 300 grz., Mikołajowi z Brodowa. Prawdopodobnie z przejściem własności czy z nowem osadzeniem wsi, zmieniła się nazwa pierwotna. Nazwa fol. Grójec na obszarze N. świadczy o istnieniu tu gródka, zostającego zapewne w zależności od Giecza (K. W., n. 896, 1014, 1976).

Nietulisko, wś, pow. opatowski. W dokum. z r. 1368 w liczbie wsi bisk. krakow. (Kod. kat. krak., II, 29).

Nietupa 1.) okolica i fol., pow. grodzieński, gm. Krynki, 53 w. od Grodna. Okolica 139 dz.; fol. Karpińskich, 63 dz. W r. 1641 wś osocznicza w kwaterze kryńskiej, puszczy sokólskiej. Było 12 osoczników, na półwłókach. Na osadzie 4 włóki, z których powinni płacić po 1 kopie za wszystkie powinności. 2.) **N.**, wś i fol., powiat sokólski, gm. Ostrów, 38 w. od Sokółki. Wś ma 325 dz.; fol. Żywotowskich, 182 dz.

Nietykiszki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (4 w.).

Nietyszczyn, fol., pow. kobryński, gm. Iłosk, 16 w. od Kobrynia, Suzinów, z chut. Gaj, 316 dzies.

Nietyszyn, ob. *Nityszyn.*

Nieupokoica, wś, pow. wieliski, gm. Baranowo. Grodzisko.

Niewachlów, r. 1355 *Wachlow*, r. 1540 *Niewaschlow*, wś, pow. kielecki. R. 1355 Bodzanta bisk. krak., nadaje kmieciowi z Posłowic, Jakóbowi, las zw. „Wachlow", między Tarnowem a Kostomłotami, dla osadzenia na 18 łanach wsi na prawie średzkiem (Kod. kat. krak., II, 20). W r. 1540 płacą tu od 8 łan. km., z tych 2 puste, staw i młyn dający 12 korcy żyta rocznie.

Niewhody, wś, pow. owrucki, gm. i par. praw. Chwośnia Wielka, 12 w. od Owrucza, 77 dm., 480 mk.

Niewiaki, dobra, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (4 w.).

Niewiarańce, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (11 w.).

Niewiarowicze, wś, pow. kowieński, gm. Rumszyszki (10 w.). Mają tu Szukiewiczowie 45 dz.

Niewiarówka 1.) folw. dóbr Roś, pow. wołkowyski. 2.) **N.** al. *Szromy*, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Niewiarówka, kol., pow. żytomierski, gm. Horoszki, 10 dm., 75 mk.

Niewiarowo, r. 1546 *Niewierowo*, wś, pow. białostocki. Zofia córka Zygmunta z N., żona Michała z Mońków, daje mężowi swemu dział swój w N. r. 1546 (Kapica, Herbarz, 287 i 298).

Niewiarowo 1.) *Zucielec*, os., pow. białostocki, gm. Krypno, Niewiarowskich, 13 dzies. 2.) **N.**, wś i trzy fol., tamże, gm. Przytulanka, 30 w. od mta pow. Wieś 186 dz.; fol. Niewiarowskich, 154 dz., Wosińskich 33 dz., Heleny Moniuszko i Jadwigi Ignatowicz, z chut. Krugłe 364 dz. Na zchd. od wsi nasyp czworokątny. 3.) **N.**, *Przybki* i *N. Sochy*, okolice, pow. bielski gub. grodz., gm. Grodzisk, par. kat. Ostrożany, w dawnej ziemi drohickiej, 37 w. od Bielska, 55 i 31 dz. włośc. i 165 szlach. Gniazdo Niewiarowskich. 4.) **N.**, wś, pow. dryzieński, parafia Zabiały.

Niewiaryszki 1.) *Niewiarzyszki*, pow. oszmiański. W r. 1797 należały do altaryi krewskiej. 2.) **N.**, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (7 w.).

Niewiatrowice, r. 1356 *Newetrovicze*, wś, pow. pińczowski. Wedle aktu z r. 1356 trzymał poprzednio tę wieś w zastawie Mszczug, wojew. sandom., od którego wykupują za 130 grzyw. sukcesorowie jej dziedziców i układają się w sądzie krakowskim między sobą (Kod. mał., t. III, 105).

Niewiażka 1.) dwór, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (15 w.). 2.) **N.**, fol., tamże, gm. Kurkle (8 w.).

Niewiażniki 1.) cztery dwory, pow. poniewieski, gm. Nowe Miasto (5 w.). Jeden Hryncewiczów, z Degianami i Dyrwaniszkami 420 dz., drugi Ciszkiewiczów, 227 dz., trzeci Jasieńskich, 409 dz. 2.) **N.**, wś i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Towiany (21 w.).

Niewierszyn most, ob. *Łukawa*.

Niewiery, wś, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (16 w.).

Niewierowicze 1.) wś, pow. wołkowyski, gm. Krzemianica. 2.) **N.**, chutor, tamże, gmina Pieski.

Niewino 1.) al. *Niwino Borowe*, okolica, pow. bielski gub. grodz., gm. Malesze, 137 dz. 2.) **N.** *Kamienne*, *Leśne*, *Popławskie* i *Stare*, 4 okolice, tamże, gm. Rajsk, 9 do 13 w. od Bielska, razem 385 dz. Gniazdo Niwińskich.

Niewir, *Niewier*, wś i kol., pow. kowelski, gm. Hłusza Wielka, 76 w. od Kowla. Wś ma 36 dm., 290 mk., cerkiew; kol. 33 dm., 155 mk.

Niewirków, *Niewiarków* (t. VII, 136), wś, pow. rówieński, gm. Meżyrycz (5 w.), st. poczt. Hoszcza (16 w.), st. dr. żel. Równo (45 w.), 92 dm., 1380 mk., cerkiew drewn., kościół katol., szkoła, 3 młyny, gorzelnia. Jurydyka Niewirkowska ma 12 dm., 147 mk. W r. 1577 do Międzyrzecza, kn. Koreckiego, płaci od 4 dym.

Niewirża, os., pow. wiłkomierski, gm. Uszpol (2 w.).

Niewmierzyckich, dwa chutory, pow. owrucki, gm. Hładkowicze. W r. 1571 sioło Niewmierzyce (Nieumierzyce), należy do zamku owruckiego, ma 9 dym.; osiadłe przez szlachtę (Nieumierzyckich, Sitkiewiczów i in.), niemających kmieci. W 1581 r. 6 bojarów. W r. 1628 płacą Stefan Nieczaj i Ant. Niewmirzycki od 1 ogr. i Marcin Lewkowski od 1 ogr.

Niewodna, wś, pow. jasielski. W r. 1536 posiada kościół par. Dziedzicami są (w połowie) Stan. Odrowąż,ststa samborski i Jan Witkowski. Część Odrowąża należała do fol. Wiśniowa.

Niewodnica *Lewicka* i *Nargilewska*, dwie wsi, pow. białostocki, gm. Juchnowiec, 9 w. od mta pow. Wś N. Lewicka, 223 dz.; fol. Nowickich, z chut. Mańkowszczyzna 519 dz. Wś N. Nargilewska 40 dz.; fol. Wojejkowych, z urocz. Cegielnia 409 dz. Ob. *Lewickie*.

Niewodniki, r. 1293 *Nevodnici*, wś nie istniejąca zdawna pod tą nazwą. Leżała pod Kruszwicą. Władysław ks. sieradzki oddał ją drogą zamiany r. 1293, klasztorowi w Lądzie, który znowu r. 1340 drogą zamiany odstąpił Mateuszowi z Myśliborza (K. W., n. 707, 1197, 1198).

Niewodowo, wś, pow. łomżyński. Szymon z Modzel otrzymawszy nadanie Jana ks. mazow. r. 1417 osiadł tu i dał początek wsi i nowej rodzinie Niewodowskich (Kapica, Herbarz, 293). Ob. *Drozdowo*.

Niewojce, wś, pow. telszewski, gm. Masiady (10 w.).

Niewolno, r. 1360 *Nyewolna*, r. 1368 *Niewolno*, wś, pow. mogilnicki. Dawna własność klasztoru w Trzemesznie (K. W., n. 1424, 1589).

Niewólno, wś, pow. łucki, gm. Szczuryn, 30 w. od Łucka, 44 dm.. 297 mk. Własność Skoczyńskich i Świecimskich.

Niewordziany, dobra i okolica i *N. Juszki*, dwór, pow. telszewski, gm. Wornie (6 i 10 w.). Mają tu: Bucewiczowie 44 dz., Burbowie 41 dz., Choromańscy 70 dz., Dargiewiczowie 13 dz., Iwaszkiewiczowie 40 dz., Jagowdowie 110 dz., Kunejkowie w N. i Woronajciach 297 dz., Racewiczowie 57 dz., Szuszysowie 20 dz.

Nieworożka, rzka, w pow. witebskim, lewy dopływ Kaspli. Bierze początek pod fol. Zadubrowie, płynie ku płn.-wschd. i ubiegłszy 7 w. ma ujście w pobliżu Suraża.

Niezabitów, wś, pow. nowoaleksandryjski (Puławy). W r. 1531 siedzi tu 15 częściowych dziedziców mających po pół lub ćwierć łana. W r. 1676 jest tu 16 działków szlacheckich. Z tych 4 są w ręku Niezabitowskich. Płacą wogóle od 42 poddanych, 26 dworskich, 2 żydów, 34 osób z rodzin. Wólka Niezabitowska od 36 poddanych.

Niezamyśl, r. 1239 *Nisamisele*, wś, powiat średzki. „Damianus plebanus in Nisamisele“ występuje w dok. z r. 1239 (K. W., n. 217 i Ulan. Dok. Kujaw., 350, 3). Część obszaru N. została użytą w XVIII w. na założenie miasta nazwanego: Zaniemyśl.

Niezbodycze, wś i chutor, pow. wołkowyski, gm. Dobrowola. Wieś ma 1016 dz. włośc. i 33 pryw.; chutor, Delfinów 43 dz.

Niezbudka, *Niezbudek*, dobra, pow. białostocki, gm. Michałowo, 33 w. od mta pow., von Minkwitzów, z kol. Michałowo i urocz. Rozental, Łupicz-Bór i Sunochy 1111 dz. (630 lasu).

Niezdów, wś, pow. nowoaleksandryjski (Puławy). W r. 1676 wojewoda kijowski, płaci pogłówne od 154 poddanych. N. był częścią całego klucza dóbr wojewody, który dwór swój miał w Kaliszanach.

Nieździno, ob. *Nizdzino*.

Nieznamirowice, wś, pow. opoczyński. W r. 1308 włość klasztoru sulejowskiego (Kod. mał., t. II, 213). W r. 1569 miasto płaci szosu fl. 6 gr. 12, od garnca gorzał. gr. 24, od kom. i rzem. fl. 1 gr. 6, od 2 kół młyn. fl. 1 gr. 13, czopowego fl. 8 gr. 10.

Niezowcy, wś, pow. nowogrodzki, gmina Lubcz.

Niezwir, wś nad Styrem, pow. łucki, gmina Trościaniec, 41 w. od Łucka, 36 dm., 233 mk., młyn. Własność Adama Walewskiego.

Niezwiska, r. 1469 *Nyeszwyesch*, wś, pow. horodeński. W r. 1469 przedstawił Podwirzbiecki nadanie królewskie na wieczyste posiadanie N. z obowiązkiem służby wojennej, tudzież nadanie ks. Władysława opolskiego na wieś Podwerbce (Podwirzbcze).

Nieżdany, wś, pow. wiłkomierski, gm. Rogów (8 w.).

Nieżków, *Nieżkowo*, fol., pow. mohylewski, od r. 1855 Sawickich, 621 dz., młyn wodny, folusz.

Nikańcie, wś, pow. wiłkomierski, gm. Dziewałtowo (Konstantynów, 4 w.).

Nikiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (10 w.).

Nikitinicze, dobra, pow. horecki, od r. 1856 Mężyńskich 1201 dz. (688 lasu).

Nikitycze 1.) wś, pow. dubieński, gm. Werba, par. praw. Kamienica (4 w.), 11 w. od Dubna, 45 dm., 292 mk. 2.) **N.,** wś, pow. włodzimierski, gm. Korytnica, 30 w. od Włodzimierza, 76 dm., 469 mk. 3.) **N.,** ob. *Mikitycze*.

Nikityno, dobra, pow. połocki, Szuleniskowych, z fol. Borowszczyzna 713 dz.

Nikodemówka, *Nikodimówka* (t. VII, 148 *Nikodemów*), wś, pow. czauski, gm. Hory (17 w.).

Nikodemówka, wś i chutor, pow. żytomierski, gm. Puliny.

Nikolińskie al. *Łambertowo*, chutor nad rz. Tal, pow. kijowski, gm. Borodzianka, 26 dm., 188 mk.

Nikoliszki, dobra, pow. telszewski, gm. Korciany (14 w.), 63 w. od Telsz, Broniszów, 1086 dzies.

Nikolsk 1.) fol. dóbr Jałowo, pow. czauski. 2.) **N.,** fol., tamże, od r. 1863 Czechowskich, z fol. Puchnowa 324 dz., młyn, folusz.

Nikolska Czapelka, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Ołtusz, 53 w. od Brześcia, 526 dz.

Nikolskie 1.) wś nad rzką Rudką, pow. brzeski gub. grodz., gm. Kamieniec Lit., 35 w. od Brześcia, 27 dm., 191 mk., cerkiew, szkoła. 2.) **N.,** wś, pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (10 w.). 3.) **N,** pow. wileński. Na płn od wsi, śród pastwiska wał, otaczający płaszczyznę obejmującą około 1 dz.

Nikołaiszki, wś, pow. kowieński, gm. Surwiliszki (15 w.).

Nikołajewicze, wś, pow. prużański, gmina Bajki.

Nikołajewka 1.) pow. prużański, ob. *Libia*. 2.) **N.,** fol., pow. czerykowski, od r. 1867 Tereszczenków, 440 dz. 3.) **N.,** wś pow. mohylewski, gm. Połykowicze (5 w.).

Nikołajewka 1.) pow. czehryński, ob. *Turya*. 2.) **N.,** chutor nad rzką Stienką, pow. czerkaski, gm., st. poczt. i dr. żel. Smiła (6 w.), 30 w. od Czerkas, 114 dm., 599 mk., szkółka. 3.) **N.,** os. przy Korninie, pow. skwirski, 3 dm., 117 mk.

Nikołajewo 1.) fol. dóbr Lipowo, pow. kobryński. 2.) **N,** przedmieście Poniewieża. 3.) **N.,** dobra, pow. orszański, Brzozowskich 613 dz.

Nikołajewsk, fol., pow. homelski, ks. Paskiewicza, 336 dz.

Nikołajewska, ferma pod mstkiem Kamienka, pow. czehryński.

Nikołajewska, gmina, pow. połocki. Obejmuje 128 miejscowości, 872 dm. włośc. (58 innych), 7300 mk. włościan, uwłaszczonych na 18,436 dz. Nadto w gm. jest 16,898 dz. większej posiadłości, 13,064 skarb. i 74 cerk. Zarząd gm. we wsi Wielkie Sioło.

Nikołajewska Słobódka, ob. *Dzisieńko*.

Nikołajewskie al. *Holendry*, kol. czeska, pow. berdyczowski, gm. Mecherzyńce Dębowe, st. poczt. Samhorodek, 3 w. od st. dr. żel. Holendry, 32 w. od Berdyczowa, 68 dm., 598 mk., kaplica, szkoła, wiatrak. Ob. *Holendry* (t. XV, 566).

Nikołajewszczyzna, wś, pow. słonimski, gm. maryńska.

Nikołajówka 1.) dwa dwory, pow. poniewieski, w gm. Pompiany (4 w.) i Poniewież. 2.) **N.,** wś, pow. wiłkomierski, gm. Dziewałtowo (Konstantynów, 10 w.).

Nikołajówka 1.) wś, pow. dubieński, gm. Beresteczko. 2.) **N.,** dwie kol., pow. łucki, gm. Trościaniec, 36 dm., 198 mk. 3.) **N.,** wś, pow. nowogradwołyński, gm. Korzec, 16 dm., 170 mk. 4.) **N,** dwie kol., tamże, gm. Romanówka, 21 w. od mta pow., 108 dm., 524 mk. 5.) **N.,** kol., pow. rówieński, gm. Diatkowicze, 14 w. od Równego, 22 dm, 329 mk. 6.) **N.,** kol., pow. włodzimierski, gm. Werba, 13 w. od Włodzimierza, 81 dm., 172 mk.

Nikołajpol, kol., pow. włodzimierski, gm. Werba, 12 w. od Włodzimierza, 36 dm., 238 mk.

Nikoncie, wś, pow. szawelski, gm. Gruździe.

Nikonówka, wś, pow. grodzieński, gm. Hudziewicze, 167 dz.

Nikonówka (t. VII, 150, *Nikonowce*), wś, pow. żytomierski, gm. Sołotwin, 32 w. od Żytomierza, 12 w. od st. poczt. Reja, 18 w. od Berdyczowa (st. dr. żel.), 133 dm., 881 mk., cerkiew par. drewniana z r. 1774, szkoła.

Nikontyszki zaśc., pow. szawelski, gmina Gruździe (15 w.).

Nikorsk, r. 1245 *Niekursko*, wś, pow. czarnkowski. Wspom. w dok. z r. 1245 (K. W. n. 249).

Nikszany, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Nimptsch, *Niemcz*, r. 1154 *Nemechi*, r. 1238 *Zlemech*, r. 1290 *in territorio Nympczensi*, miasto na Szląsku. Wymienione w akcie uposażenia kościoła wrocławskiego r. 1154, Stefan kasztelan w dok. z r. 1238 (K. W. n. 586, 214, 645).

Ninków, wś, pow. konecki, Borzuj wojski sandom., dziedzic N. w dok. z r. 1274 (Kod. mał. III, 278). W r. 1569 jest tu pięć działów,

z tych dwa Nynkowskiej. Razem $6^1/_2$ łan., 6 zagr. Istniała też Wola Ninkowska (Kuroszowa później).

Nirówka, mylnie *Nerówka* (t. VI, 956). Stanowiła niegdyś starostwo.

Niskienicze, wś, pow. włodzimierski, gmina Hrybowica, 17 w. od Włodzimierza, 76 dm., 555 mk., cerkiew. W r. 1545 Tychno Kisielew opatruje $1^1/_3$ horodni zamku włodzimierskiego z N. i Dorohinicz. W r. 1570 i 1577 Hryhory Hniewoszewicz (Nowoszewicz?), Kisiel płaci z 8 dym., 4 ogr. po 4 gr., a w r. 1583 (nazwany Niskinickim) od tyluż i nadto od 2 kół waln.

Nisko, miasto. W r. 1578 N. wieś królewska w par. Racławice płaci od 39 osadn., $6^1/_2$ łan., 3 kom., 3 ubog., 2 rzem. Łowczowie (venatores) al. strażnicy lasów na $1^5/_8$ łan. W pobliżkiem Zarzeczu siedzi 20 „venatores". W r. 1802 jest wsią i majątkiem kameralnym. Zostało miastem dopiero po umieszczeniu tu władz powiatowych około r. 1830. Wierzchowski Zygm.: „Materyały etnograficzne z pow. tarnobrzeskiego i niskiego" (Zbiór wiad. do antrop. kraj. t. XIV).

Nissa, miasto. Dok. z r. 1239 Tomasz, bisk. wrocławski powierza Heidenrykowi, opatowi miechowskiemu i jego następcom zarząd szpitala, założonego w tem mieście przez poprzedniego biskupa (Kod. mał. II, 60).

Niszcz al. *Niszcza*, podana powtórnie p. n. *Niszcze* (t. VII, 159), wś, pow. siebieski, gm. Dołośce. Gmina Żanwil nie istnieje obecnie. Zapewne dobra N. wchodziły w skład dóbr Żanwil.

Nitin, *Nitina*, słoboda i chutor, pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, 46 w. od mta pow. Słoboda 43 dm., 228 mk.; chutor 15 dm., 95 mk.

Nityszyn, *Nietyszyn*, wś nad Horyniem, pow. ostrogski, gm. Krzywin, par. praw. Wielbowne (4 w.), 8 w. od Ostroga, 226 dm., 1281 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1871, szkółka cerk. Do filii należy wś Sołowie. W r. 1577 sioło zamku ostrogskiego, płaci od 8 dym. pół dwor. po 10 gr., 5 dym. na ćwierciach po 5 gr., 9 ogr. po 2 gr.; w r. 1583 ks. Konst. Ostrogski wnosi od 8 dym., 2 ogr. 5 podsus.

Niukonowo, ob. *Florentynowo*.

Niwa 1.) *Wielka*, urocz., pow. kobryński, gm. i dobra Dywin. 2.) **N.** *Krzywa*, folw., pow. czerykowski, Kmittów, 160 dz.

Niwa 1.) kol., pow. radomyski, gm. Brusiłów, 11 dm., 64 mk. 2.) **N.** *Owdiejewa*, chutor, tamże, gm. i st. poczt. Hornostajpol, 10 dm., 47 mk. 3.) **N.**, wś, pow. łucki, gm. Czaruków, 35 w. od Łucka, 34 dm., 202 mk. 4.) **N.** *Boncarowa*, urocz., pow. nowogradwołyński, gm. Połonne, 15 dm., 82 mk.

Niweck, wś i folw., pow. rówieński, gm. Dąbrowica, par. praw. Zaleszany (2 w.), 120 w. od Równego. Wś 35 dm., 230 mk., folw. 5 dm., 27 mk.

Niwiska, wś, pow. siedlecki. W r. 1476 siedzą tu: Pełka i Gotard (Kod. maz. 271). W r. 1561 wś ma kościół par.

Niwiszcze 1.) wieś i folw., pow. prużański, gm. Bereza Kartuska, 25 w. od Prużany. Wś 104 dz.; folw. Skabałłanowiczów, 369 dz. 2.) **N.**, os. przy wsi Zadworze, pow. słonimski. 3.) **N.**, przys., tamże, gm. Pacowszczyzna. 4.) **N.**, wś, pow. czauski, gm. Hory (16 w.).

Niwka, r. 1581 *Niwki*, wś i os. fabr., pow. będziński. W r. 1581 wieś Niwki w pow. proszowskim, par. Mysłowice, Jakób Broniowski płaci tu od 8 rybitwów i 3 kom. bez bydła. Ob. *Sosnowiec*.

Niwka, r. 1302 *Niwky*, wś, pow. szremski. Wspom. w dok. z r. 1302. Zapewne na jej obszarze powstało miasto Mosina (K. W. n 848).

Niwki 1.) wś i folw., pow. słonimski, gmina Piaski Wś 192 dz.; folw. należy do dóbr Piaski. 2.) **N.** (t. VII, 164), folw., pow. rohaczewski, od r. 1856 Halinowskich, 434 dz. 3.) **N.**, dobra, pow. połocki, Dukszyńskich, 637 dz.

Niwna, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Romanów, 71 w. od mta pow., 60 dm., 533 mk.

Niwno, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Rohaczów, par. praw. Ostrożek (15 w.).

Niwy, wś i folw., pow. słonimski, gm. Piaski, 83 w. od Słonima. Wś 536 dz.; folw. należy do dóbr Piaski.

Niwy 1.) chutor, pow. owrucki, gm. Chrystynówka. 2.) **N.**, chutor, tamże, gm. Hładkowicze, 7 dm., 39 mk.

Niz, wś, przys. i dwa chutory, pow. słonimski, gm. Kostrowicze, 14 w. od Słonima. Wś 418 dz. włośc. i 20 pryw., przys. 32 dz.; chutory należą do Korożów (43 dz.) i Lipskich (30 dz.). Pod wsią na lew. brz. Szczary horodyszcze czworoboczne, mające u wierzchu 183 arsz. obwodu, u podstawy zaś 281 w przecięciu. Otoczone jest wałem i rowem.

Nizaczów, kol., pow. dubieński, gm. Werba, 32 dm., 187 mk.

Nizdzino, wś, pow. płocki. W reg. pob. z r. 1576 Niesdzyno w par. Orszymowo, ma $5^1/_4$ łan., 13 zagr.

Nizgórce 1.) *Wielkie*, wś, pow. berdyczowski, gm. Puzyrki, 120 dm., 705 mk. Pod wsią dwie słobody t. n., jedna ma 33 dm., 299 mk., druga 22 dm., 120 mk. 2.) **N.** *Małe*, wś nad rz. Rastawicą, tamże, gm. Czerniawka Mała, st. poczt. Rużyn (10 w.), 39 w. od Berdyczowa, 125 dm., 1181 mk.

Nizgórczyki Małe, wś, pow. berdyczowski, gm. Bystrzyk, st. poczt. Rerdyczów (2 w.), 20 dm., 170 mk.

Niziany, wś i dobra, pow. wołkowyski, gm. Izabelin, 17 w. od Wołkowyska. Wieś ze wsią Zagórze 85 dz.; dobra Szyrajewych (niegdyś Holeburtonów) z folw. Kobylaki, Lesianka i Chocowszczyzna 1938 dz. (1200 lasu).

Nizki 1.) dobra, pow. czerykowski, od r. 1876 Fryderyksów, z folw. Michalin 2000 dz. (1210 lasu). 2.) **N**., folw., pow. klimowicki, od roku 1846 Boguszewskich, 275 dz.

Nizole, os., pow. poniewieski gm. Pniewo.

Niżankowicze, roku 1565 *Niezankowicze*, mstko, pow. przemyski. Władysław król, przywilejem wydanym we Lwowie r. 1408 oznaczył czynsz po grzywnie z łanu, 2 kłody owsa, 2 kury, 2 sery, 12 jaj w zamian za dawniejsze roboty. Lustratorzy w r. 1565 nie mogli się dowiedzieć o ilości łanów, rozdrobnionych na części. Choć oceniono obszar na kilkadziesiąt łanów, to czynsze i daniny przyniosły tylko zł. 34 gr. 4. Właściciel przyległej wsi Zabłojce (Zabłotce), przywłaszczył sobie znaczną część ról należących do N. Wójt miał młyn dający zł. 200, roli łanów 7 i zwykłe dochody.

Niżna Łąka, r. 1277 *Nizna Lanka*, wś, pow. krośnieński. Mylnie podana (t. VII). p. n. *Niżna Łuka*. W dok. z r. 1277 śród wsi nadanych klasztorowi w Koprzywnicy przez Pakosława starszego.

Niżniów, mstko, pow. tłumacki. W r. 1578 wieś w pow. halickim, należy do dóbr rodu Sieniawskich. Błudnicki Krzysztof płaci tu od 11 łan., 2 zagr., 2 popów, 1 rzem., Skotnicki od 4 łan., Smirczowski 5 łan. 1 rzem., Ostafi Kopczyński od 7 łan 1 rzem. W r. 1802 jest to miasteczko z dwoma kościołami paraf. (łaciń. i greck.), folw. nad Dniestrem i dobra. Alth A.: „Wapień Niżniowski i jego skamieliny“, Kraków, 1881.

Niżowa, r. 1347 *Nezowa*, wś, pow. wielicki. W r. 1347 potwierdza król Kazimierz zamianę działu we wsi N. na dom i plac w Wieliczce i 20 grzyw., uczynioną przez Piotra Zajączka z Wierzchowiszcza z Mikołajem Wierzynkiem, cześnikiem sandom. (Kod. mał I, 267).

Noblizyce, *Nobliszczicze*, wieś wspom. w dok. z r. 1334, ma się zwać według wydawcy Kod. Wielk. Oppelwitz i leżeć pod Babimostem, tymczasem urzędowy „Gemeindelexikon“ z r. 1888 wymienia tylko fol. Bellwitz pod Babimostem.

Nocegoła, folw., pow. poniewieski, gm. Nowe Miasto (4 w.).

Nochowo, wś, pow. szremski. W r. 1302 Przemysław II, ks. polski nadaje wsi książęcej N. prawo niemieckie nowotarskie (K. W. n. 682). Istniał tu kościół drewn. p. w. św. Mikołaja. Wizyta r. 1685 zastała tylko plac pusty po kościele.

Nochworoszcz, ob. *Niechworoszcz*.

Nociany, *Naciany* (t. VI, 852), dwór, pow. rossieński, gm. Kielmy (7 w.), Reuttów, 180 dz.

Nockowa, wś, pow. ropczycki. W połowie w. XV posiada kościół par. drewniany. Dziedzicem wsi Spytko Jarosławski h. Leliwa, wojew. sandom. Wś ma 33 łany i sołtystwo. Dziesięcinę pobierał bisk. krakowski. W r. 1536 należy w połowie do Zgłobienia (Stan. Odrowąża), ma 34 kmieci płacących grzyw. 22 gr. 17 i wójtostwo na 2 łan., mające 2 kmieci, 2 karczmy ($11^1/_2$ grzyw.), 4 zagr., młyn.

Nogajcie, wś, pow. rossieński, gm. Skawdwile (1 w.).

Nogie, zaśc., pow. szawelski, gm. Kiryanów.

Noglipuros, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (10 w.).

Nogory, zaśc., pow. szawelski, gm. Kurszany (8 w.).

Nohaczówka, wś, pow. zasławski, gm. i par. praw. Żuków (5 w.), 38 w. od Zasławia, 73 dm., 396 mk., szkółka. Należy do dóbr sławuckich.

Nohorodowicze, ob. *Nahorodowicze*.

Noiszew, w dok. z r. 1476 *Noschyschewo*, r. 1563 *Noissevo*, pow. węgrowski. Siedzą tu w r. 1476 częściowi dziedzice; r. 1563 jest 9 łan. szlacheckich bez kmieci.

Nojewo, r. 1284 *Nogyew*, wś, pow. szamotulski. Wchodzi w skład dóbr komesa Tomisława z Szamotuł, kaszt. pozn., który otrzymuje od Przemysława II r. 1284 dla owych dóbr różne przywileje (K. W. n. 546).

Nokrynie, dwór, pow. poniewieski, gm. Poniewież (15 w.).

Noksze, folw., pow. szawelski, gm. Kiryanów (8 w.).

Nolecie, wś, pow. kowieński, gm. Ejragoła.

Nominiki, wś, pow. szawelski, gm. Gruździe.

Nomiszki, dwór, pow. szawelski, gm. Szawkiany (16 w.).

Norcewicze, wś, pow. słonimski, gm. Zdzięcioł, 49 w. od Słonima, 869 dz.

Norejkany, dwie wsi, pow. poniewieski, w gm. Linków (12 w.) i Pokroje (4 w.).

Norejki 1.) okolica, pow. poniewieski, gm. Krakinów (8 w.). Mają tu Starewiczowie 88 dz. 2.) **N**., wś, tamże, gm. Naciuny (8 w.). 3.) **N**., wś, pow. szawelski, gm. Gruździe (13 w.). 4.) **N**., zaśc., tamże, gm. Szawle (8 w.), Butkiewiczów, 220 dz. 5.) **N**., folw., pow. miński, gm. Stare Sioło, par. Raków, własność Żabków.

Norejkiszki, wś, pow. poniewieski, gm. Krakinów (4 w.).

Norejkowicze, folw., pow, kowieński, gm. Surwiliszki (14 w.).

Norepy, wś, pow. telszewski, gm. Masiady.

Norgialiszki, dwór, pow. rossieński, gmina Chwejdany (Konstantynów (1 w.).

Norgiały, dwie wsi i dwór, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (10 w.), Franckiewiczów, 153 dz.

Norgieliszki 1.) wś, pow. kowieński, gmina Betygoła (13 w.). 2.) **N**., zaśc., pow. poniewieski, gm. Krakinów (5 w.).

Norgiely, folw., pow. poniewieski, gm. Skrobatyszki (7 w.).

Norkino, folw., pow. czerykowski, Kaszury i Popejkowej, 564 dz.

Norkiszki 1.) dwór, pow. kowieński, gmina Wilkija (18 w.). 2.) **N.**, folw., pow. szawelski, gm. Szawlany (6 w.), Misiewiczów, w N. i Worduksznіach, 58 dz. 3.) **N**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (10 w.).

Norkuny, wś, pow. szawelski, gm. Ligumy.

Normańce, dwie wsi, pow. szawelski, w gm. Gruździe (13 w.) i Żagory (17 w.).

Normojnie, dwór, pow. wiłkomierski, gmina Szaty (1 w.).

Normontele, os., pow. szawelski, gm. Żagory (17 w.).

Nornańce, folw., pow. szawelski, gm. Podubis (10 w.).

Norszany, wś, pow. poniewieski, gm. Linkowo (12 w.).

Nortajcie, wś, pow. szawelski, gm. Szawlany (6 w.).

Nortejki 1.) folw., pow. nowoaleksandrowski, gm. i dobra Ponedel (5 w.). 2.) **N.**, wś, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (15 w.).

Norutajcie, wś, pow. szawelski, gm. Gruździe (12 w.).

Norwejsze, wś, pow. wiłkomierski, gm. Uszpol (8 w.).

Norwidy, okolica, pow. telszewski, gm. Gadonów (12 w.), 8 w. od Telsz. Mają tu Witkiewiczowie 41 dz., Pawłowscy 30 dz., Fabianowiczowie 22 dz., Jurewiczowie 42 dz.

Norwidzie, *Narwidzie*, wś, pow. telszewski, gm. Szkudy (3 w.).

Noryńsk, mstko, pow. owrucki, gm. Noryńsk, 15 w. od Owrucza, 228 dm., 1072 mk. Od Zieleniewskich przeszedł N. w ręce Awryńskich. Gmina obejmuje 30 miejscowości, 1118 dm. włośc. (394 innych), 10601 mk. włościan, uwłaszczonych na 14516 dz. Włość noryńska obejmowała 4.99 mil. kw.. w połowie Aksaków, Kisielów, r. 1597 w większych podziałach; roku 1602 i 1626 ks. Ostrogskich; r. 1628 Niemiryczów. Stefan Niemirycz wnosi od 8 dym., 1 popa.

Noryszki, *Naryszki*, wś, pow. telszewski, gm. Płungiany (1 w.).

Nosacewicze, wś, pow. łucki, gm. Rożyszcze, 10 dm., 63 mk. W r. 1570 ks. Andrzeja Massalskiego. W r. 1577 Szczęsny Charliński płaci od 7 dym., a w r. 1583 od 4 dym.

Nosiki, folw., pow. lepelski. Mają tu: Szawernowscy i Nowiccy po 40 dz.

Nosiłowo, urocz. w dobrach Janopol, pow. kobryński.

Noski Śnietne, wś, pow. mazowiecki. W dok. z r. 1525 występuje Jan Nosek „de Snietna haeres" (Kapica, Herbarz 300). Por *Kostry*.

Noski, wś nad Jasiołdą, pow. prużański, gm. Noski, 12 w. od Prużany, 18 dm., 193 mk., zarząd gm., szkoła, 491 dz. Gmina obejmuje 18 miejscowości, 383 dm. włośc. (73 innych), 4876 mk. włościan, uwłaszczonych na 8997 dz. Nadto w gm. jest 164 dz. ziemi cerk. i 3597 większej posiadłości.

Nosków, r. 1245 *Nesekowo*, wś, pow. kaliski. Wedle dok. z r. 1245 własność klasztoru w Łubnicach (Ołobok). Widocznie drogą zamiany przeszła na własność arcyb. gnieźn. przed r. 1357 (K. W., n. 244, 1354, 2067).

Nosowica, wś nad Ikwą, pow. dubieński, gm. Sudobicze (6 w.), st. poczt. i dr. żel. Dubno (18 w.), 86 dm., 519 mk., cerkiew drewn. N. M. P. z r. 1771. Własność Żurawskich. W r. 1570 Dymitra Jałowickiego a w r. 1583 Jana Bystrzykowskiego, który płaci od 12 dym.

Nosowicze, dobra, pow. homelski, Faszczów, 1427 dz.

Nosowicze, wś, pow. dubieński, gm. Ołyka, par. praw. Żorniszcze (1 w.), 40 w. od Dubna, 45 dm., 452 mk. Własność Podhorodeńskich. W r. 1577 sioło ziemian ołyckich, płaci od 19 dym. po 20 gr., 2 dym. po 10 gr., 6 ogr. po 4 gr.

Nosówka, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (5 w.).

Nosówki al. *Nosówka*, wś nad Teterewem, pow. żytomierski, gm. Krasnopol, 82 w. od Żytomierza, 20 w. od st. poczt. Lubarskie, 25 w. od Olszanki (st. dr. żel.), 220 dm., 1357 mk., cerkiew par. drewn. z r. 1782, wzniesiona przez dziedzica Kajetana Giżyckiego i uposażona 66 dz., szkółka cerk. od r. 1882, młyn, cegielnia. W całej parafii było 200 dm., 1606 mk. praw., 174 katol., 63 żydów. Własność hr. Zamojskich. Wieś wymieniona w akcie z r. 1601, w liczbie miejscowości pow. łuckiego zniszczonych i spalonych przez Tatarów.

Nosowo, fol., pow. orszański, Łepkowskich, 172 dz.

Notajcie, ob. *Natajcie*.

Notecki okrąg, niem. *Der Netze Distrikt*, utworzony został po pierwszym rozbiorze Polski w r. 1772, z zajętych przez Prusy części województw: poznańskiego, gnieźnieńskiego i inowrocławskiego. Noteć stanowiła odtąd granicę między państwem Pruskim a Polską. Okrąg ten rozdzielono na cztery powiaty: Koronowo (Krone), Kamień (Kammin), Bydgoszcz i Inowrocław. Po trzecim rozbiorze r. 1795, przy wprowadzeniu nowego podziału zajętych części Rzeczypospolitej na prowincye, departamenty i powiaty, okrąg notecki został włączony do prowincyi Prus południowych i przestał stanowić jednostkę administracyjną. Do dziejów tego okręgu odnoszą się opracowania: Holsche A. C. von: „Der Netzdistrikt, ein Beitrag zur Landes- und Voelker-Kunde, mit Statist. Nachrichten", Koenigsberg, 1793. Bocheński Ign., Probst: „Ein historisches Fragment von einigen uralten Familien, Stadten, Doerfern im Netzedistrikt", 16 kart in fol. rękopis w Bibliotece ratuszowej poznańskiej. Koerner Gustav: „Der Netzedistrikt, Bil-

der aus der Vergangenheit und Gegenwart". Bromberg, 1868. „Aufruf an die Bewohner des Netzedistrikts zur Betheiligung bei der an 12 Sept. 1872 Stattfindenden Saecularfeier der Vereinigung des Netzedistriktes mit der preussischen Monarchie". Bromberg, 1872. Meyer Chn., Dr.: „Friedrich der Grosse und der Netzedistrikt". Mit einem Anhang Cabinetsordres. Posen, 1883. Beheim Schwarzbach: „Der Netze-District... zur Zeit der ersten Theilung". Poznań, 1892 i 1893 (w niem. czasopiśmie Tow. histor. prowincyi poznań.).

Nostra, wś, pow. rzeżycki, gm. Holany, 26 dm., 280 mk., dom modl. starowierców.

Noumgawdzie, ob. *Numgawdzie*.

Nowa 1.) wś, pow. kowieński, gm. Janów (4 w.). 2.) **N.,** dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, w gm. Oknista (7 w.) i Opsa (4 w.). 3.) **N.,** dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (7 w.) i Owanta (20 w.). 4.) **N.** *Borówka*, os., tamże, gm. Owanta (16 w.).

Nowa 1.) kol., pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 18 dm., 195 mk. 2.) **N.,** kol., pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 12 dm., 90 mk. 3.) **N.,** pow. żytomierski, ob. *Neudorf*.

Nowa Góra, w dok. *Nova Mons*, mstko, pow. chrzanowski. W r. 1336 Jan Grot, bisk. krak. nadaje dziesięciny tutejsze wikaryuszom katedry krakowskiej. W r. 1581 miasto płaci od $7^1/_4$ łan. miej., 6 rzem., 10 zagr., 13 kom., 2 dudów. Suma fl. 15 gr. 23.

Nowaki 1.) wś, pow. radomyski, gm. i st. poczt. Malin, 63 w. od Radomyśla, 204 dm., 1243 mk., cerkiew, wiatrak, 1759 dz. W roku 1581 Szczęsny Charliński wnosi od 1 osiadł., a w r. 1628 Stefan Niemirycz od 1 dym. 2.) **N.,** wś, pow. łucki, gm. Włodzimierzec, 106 w. od Łucka, 58 dm., 405 mk. 3.) **N.,** wś, pow. nowogradwołyński, gm. i par. praw. Połonne (20 w.), 139 mk. 4.) **N.,** wś nad rzką Kremną, pow. owrucki, gm. Żubrowicze, par. praw. Krasnowłóka (2 w.), 60 w. od Owrucza, 60 dm., 372 mk., cerkiew cmentarna drewn. z r. 1804. W r. 1687 wś należała do dóbr Franciszka Potockiego, ssty owruckiego. 5.) **N.,** wś, pow. zasławski, gm. Chrolin, 17 dm., 101 mk.

Nowaliszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (14 w.).

Nowa Osada, wś, pow. wiłkomierski, gm. Owanta (6 w.), 40 w. od mta pow.

Nowa Ruda, wś, pow. grodzieński, gm. Berszty, 37 w. od Grodna, 1497 dz.

Nowa Wieś 1.) folw. dóbr Hieronimowo, pow. białostocki. 2.) **N.,** wieś i dobra, tamże, gm. Krypno, 35 w. od mta pow. Wś ma 68 dm., 604 mk., z urocz. Podlasie 770 dz.; dobra hr. Plater Zyberg, 5078 dz. (1498 lasu). 3.) **N.,** 5 wsi, pow. nowoaleksandrowski, dwie w gm. Czadosy (7 w.), tudzież w gm. Sołoki (14 w.), Tyltyszki (5 w.) i Widze (1 w,). 4.) **N.,** wś, pow. rossieński, gm. Szydłów (4 w.). 5.) **N.,** dwie wsi, pow. dryzieński, par. Druja.

Nowa Wieś 1.) *Narodowa*, wś, pow. krakowski. W r. 1367 Kazimierz W. zakłada na przedmieściu Krakowa „iuxta allodium nostrum Lobzow" nową wieś na prawie niemieckim zw. Landrecht. Wś ta miała nosić nazwę: Łobzów, lecz takowa się nie utrzymała (Kod. mał. I, 349). Należała do par. św. Szczepana w Krakowie. W r. 1581 „Nowa Wiesz regalis" ma 60 zagr. z rolą, płacących po gr. 12 i 3 kom. bez bydła po gr. 2. Ogółem płacą zł. 24 gr. 10. 2.) **N.** *Szlachecka*, wś, pow. krakowski. Za Długosza była własnością klasztoru tynieckiego, miała 12 łan. km., karczmę płacącą 3 grzyw., 2 łany sołtysie i 3 ćwierci. Dawała klasztorowi prócz czynszów i danin, wraz z Przeginią, krowę na dzień św. Piotra (L. B. III, 188). W r. 1581 opat płaci tu od 8 łan. km., 3 zagr., 7 kom., 7 kom. bez bydła, 2 piek., 4 rzem., $^1/_2$ karczmy. Ob. *Liszki*.

Nowa Wieś 1.), r. 1357 *Nowa Wess*, wś, pow. szubiński. Wcielona r. 1357 do nowo utworzonej parafii w Chomiąży (K. W. n. 1357). 2.) **N.** *Królewska*, wś, pow. wrzesiński. Królowa Jadwiga oddaje ją r. 1385 z innemi dobrami w zastaw za 1200 grzyw. Dobrogostowi, bisk. pozn., tudzież Janowi i Niemierzy, synom Abrahama (K. W. n. 1840). W r. 1578 istnieje tu kościół par. Stan. Bobolecki, podstarości pyzdrski płaci tu od 18 ślad. os., 4 zagr., 4 kom., 4 ślad pustych. Obecnie posiada kościół parafialny. 3.) **N.** *Podgórna*, wś, pow. wrzesiński. W r. 1578 w par. Pogorzelica. Siedzą tu: Maciej Tarnowski i Tomasz Zieliński. 4.) **N.** *Markowo*, wś, pow. międzychodzki (dziś skwirzyński) posiada kościół katolicki filialny do par. Fafałdy. Dawna własność klasztoru bledzewskiego. Czy „Newendorf" wspom. w dok. z r. 1251 jest tą Nową Wsią, trudno orzec na pewne (K. W. n. 297). Ob. *Ponikwa* (t. VIII).

Nowa Wioska, wś, pow. borysowski, Zofii Tyczko, 76 dz.

Nowa Wola, wś i urocz., pow. sokólski, gm. Nowa Wola, 13 w. od Sokółki, 91 dm., 524 mk., szkoła, 1463 dz. Gmina obejmuje 52 miejscowości, 849 dm. włośc. (15 innych), 6103 mk. włościan, uwłaszczonych na 12053 dz. Nadto w gm. jest 764 dz. większej posiadłości i 34 dz. kośc. Pod wsią, w urocz. Kamienny Bród, znaleziono dwa kamienne toporki.

Nowberyszki, *Newberysski*, wś, pow. rossieński, gm. Jurborg (14 w.).

Nowbiany, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (6 w.).

Nowbor al. *Żortaje*, folw., pow. borysowski, Spirydonowiczów, 167 dz.

Nowe 1.) wś, pow. słonimski, gm. Piaski, 83 w. od Słonima, 569 dz. 2.) **N.,** dwór, pow. wiłkomierski, gm. Dziewałtów (Konstantynow,

9 w.). 3.) **N.**, folw., pow. czerykowski, od r. 1881 Zakolińskich, 181 dz 4.) **N.** al. *Nowe Sioło*, wś nad rz. Natopą Białą, pow. mścisławski, gm. Kazimirowa Słoboda (12 w.), 77 dm., 501 mk., cerkiew.

Nowe, wś, pow. wągrowiecki. Wedle dok. z r. 1327 własność rodu Pałuków (K. W. n. 1086).

Nowe, miasto, pow. świecki. Konst. Kościński ogłosił: „Kościoły i kaplice w N.", Gdańsk, r. 1898.

Nowe Domy, os. w Jasienówce, pow. białostocki.

Nowe Miasto 1.) nad Pilicą, pow. rawski. Powstało na obszarze wsi Pobiedna na mocy przywileju Ziemowita ks. mazow. z r. 1400 (Kod. maz., 137). Ob *Pobiedna.* W r. 1579 płaci szosu fl. 20 gr. 22, od rzem. różnych fl. 30, od bań gorzałcz. fl. 10, czopowego za rok fl. 63 gr. 15. Istnieje też Wola nowomiejska mająca cztery działki szlacheckie ćwierćłanowe. 2.) **N.**, mstko, pow. płoński. W r. 1482 Barbara ks. mazow., funduje tu przy szpitalu kaplicę p. w. św. Ducha, św. Barbary i św. Leonarda, uposażając takową łanem ziemi (trzeci od strony wsi Zasonie) i jatką książęcą w mieście. Syn księżnej Konrad potwierdza to nadanie r. 1497 (Kod. maz., 290). W r. 1576 miasto królewskie, Nowe Miasto płaci szosu fl. 22 gr. 12, od bań gorz. fl. 16, od rzem. fl. 9 gr. 2, od przekupniów fl 1 gr. 3, od kramików ubogich gr. 24, od prasołów fl. 1 gr. 16, od hultajów ubogich gr. 26, od szynkarek fl. 1 gr. 26, czopowego od warów piwnych fl. 31 gr. 18.

Nowe miasto, pow. pleszewski. Przemysław II, poddając r. 1283 sądowi miejskiemu kaliskiemu wszystkie miasta w okręgu kaliskim wymienia: „Civitatem novam quam Nicolaus construxit, similiter civitati nostre Kalis assignamus ut iura iudiciaria repetat apud ipsam" (K. W., n. 528).

Nowe miasto, pow. lubawski. Por. Semrau Arthur: „Beitraege zur Geschichte der Stadt Neumark" (Zeitsch. d. hist. Ver. fuer d. Reg. Bez. Marienwaerder. Heft XXX—1893, Marienwerder).

Nowe miasto, pow. przemyski, ob. *Bybło.*

Nowemiasto, od 1884 r. *Aleksandrowsk* (t XV, 20), mstko i dobra, pow. rossieński. Dobra. Sperańskich 340 dz.

Noweńkie, os., pow. zasławski, gm. i par. praw. Sudyłków, 10 dm., 84 mk.

Nowe Sioło 1.) wś, pow. wołkowyski, gmina Roś, 16 w. od Wołkowyska, 407 dz. 2.) **N.**, dwór, pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (1 w.). 3.) **N.**, pow. mścisławski, ob. *Nowe* 4). 4.) **N.** al. *Nowosiołki*, *Nowosiele*, wś, pow. sieński, gm. Moszkany (10 w.), 11 dm., 83 mk., cerkiew. 5.) **N.**, tamże, ob. *Botianki.* 6.) **N.**, wś, pow. lepelski, par. Sieliszcze.

Nowe sioło, wś nad stawem, pow. zasławski, gm. Nowesioło, st. poczt. Zasław (23 w.), 293 dm., 1574 mk., cerkiew drewn. z r. 1776, szkółka cerk., 2 młyny, 2 wiatraki, 3 olejarnie. Własność hr. Potockich. Gmina obejmuje 14 miejscowości, 1507 dm. włośc. (86 innych), 8980 mk. włościan, uwłaszczonych na 9302 dz.

Nowe sioło 1.) wś, pow. żółkiewski. Według lustracyi z r. 1565 wś ta w ststwie lwowskiem, nadana była przez Zygmunta Augusta, Barzemu, kaszt. przemyskiemu, który następnie otrzymał ststwo lwowskie. Było tu 23 kmieci na półłankach, pop zł. 2. Folwark dał plonu żyta kop 150 (korcy lwowskich 196 i $3^1/_2$ mac.), owsa 140 (korcy 420 po gr. 3), tatarki 30 (korcy 30 po gr. 5). Ogółem dochodu zł. 109 gr. 5. 2.) **N**, mstko, ob. *Bursztyn.* 3.) **N.**, ob. *Miasteczko.*

Nowiaki, okolica, pow. wiłkomierski, gmina Szaty (3 w.), 39 w. od mta pow. Mają tu: Bogdanowiczowie 40 dz., Mackiewiczowie 140 dz., Skaczkowscy 61 dz., Szyszkowscy 61 dz.

Nowiany, wś, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (7 w.).

Nowiciszki, trzy wsi, pow. poniewieski, gm. Pokroje (5 w.), Poniewież (20 w.) i Stumbryszki (3 w.).

Nowickie (t. VII, 236 *Nowiczki),* wś, pow. dryzieński. par. Zabiały.

Nowickowicze, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Dmitrowicze, 40 w. od Brześcia, 353 dz.

Nowicze, wś, pow. zasławski, gm. Chrolin, par. praw. Żełudki (2 w.), 36 w. od Zasławia, 82 dm., 441 mk., cerkiew fil. drewn.

Nowiczki, fol., pow. lucyński, Kozakiewiczów 38 dz.

Nowiki 1.) wś, pow. kobryński, ob. *Konotopy.* 2.) **N.**, wś tamże, gm. Drohiczyn, 215 dz. 3.) **N.**, os., pow. prużański, ob. *Smolniki.* 4.) **N.**, wś i chutor, pow. słonimski, gm. Pacowszczyzna. Wś ma 118 dz.; chutor należy do dóbr Mirowszczyzna. 5.) **N.**, wś, tamże, gm. Kozłowszczyzna, 216 dz. 6.) **N.**, wś, pow. sokólski, gmina Kruhlany, 166 dz. 7.) **N**, wś, pow. wołkowyski, gm. Łysków, 240 dz. 8.) **N.**, wś, tamże, gm. Roś, 103 dz. 9.) **N**, wś i trzy zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (7 — 10 w.). 10.) **N.** al. *Nowinki*, sześć zaśc., tamże, gm. Antuzów (17 i 18 w.). 11.) **N.**, wś, tamże, gmina Antolepty (8 w.). 12.) **N.**, wś, tamże, gm. Czadosy (15 w.). 13.) **N.**, zaśc., tamże, gm. Dryświaty (10 w.). 14.) **N.**, dwie wsi, tamże, gm. Ponedel (5 w.) i Rakiszki (21 w.). 15.) **N.**, wś i fol., tamże, gm. Poniemunek (8 w.). 16.) **N**, dwa zaśc., tamże, gm. Smołwy (7 w) i Widze (9 w.). 17.) **N**, cztery wsi, pow. poniewieski, gm. Gulbiny (15 w.), Podbirże (10 w.), Pniewo (9 w.) i Pompiany (12 w.). 18.) **N.**, dwa zaśc., pow. szawelski, gm. Kurszany (5 w.) i Popielany (12 w.); Radwiłowiczów, 51 dz. 19.) **N.**,

dwie wsi, tamże, gm. Łukniki (5 w.) i Podubis (5 w.). 20.) **N.**, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Dziewałtów (Konstantynów, 3 w.). 21.) **N.**, wś, tamże, gm. Ołoty (8 w.). 22.) **N.**, wś i zaśc., tamże, gm. Subocz (9 w.). 23.) **N.**, dobra, pow. homelski, Choroszunowych 666 dz. 24.) **N.** wś, pow. dryzieński, par. Oświej. 25.) **N.**, dobra, tamże, par. Rosica, 704 dz., Bohdanowiczów. 26.) **N.**, tamże, ob. *Leoniszcze*. 27.) **N.**, wś, pow. lepelski, par. Bieszenkowicze. 28.) **N.**, fol., pow. lucyński, Tołstopiatowych 96 dzies. 29.) **N.**, wś nad Dźwiną, pow. połocki, gm. Michałowszczyzna, 26 dm., 156 mk., cerkiew. 30.) **N.**, folw., pow. rzeżycki, Mikłaszewiczów, 150 dz.

Nowiki, wś, pow. starokonstantynowski, właściwie przedmieście Konstantynowa, 78 dm., 585 mk.

Nowikiele, trzy zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (16—18 w.).

Nowikowsk i *N. Nowy*, dobra, pow. homelski, ks. Paszkiewicza, 948 dz. i 252 dz.

Nowin 1.) chutor, pow. nowogradwołyński, gm. Połonne, 9 dm., 66 mk. 2.) **N.** chutor, pow. włodzimierski, gm. Huszcza.

Nowina 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (7 w.). 2.) **N.**, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Uszpol (6 w.). 3.) **N.**, obręb leśny, pow. klimowicki, Swadkowskich, z urocz. Stepanowo, 368 dz., młyn.

Nowina 1.) kol. pod wsią Wujna, pow. berdyczowski, gm. i st. poczt. Machnówka (9 w.), 29 w. od Berdyczowa, 40 dm., 350 mk. 2.) **N.**, chutor, pow. ostrogski, gm. Pererosłe.

Nowiniki 1.) *Nowieniki*, dwie wsi, pow. kowieński, gm. Betygoła (7 w.) i Wilkija (11 w.). 2.) **N.**, dwór, dobra i dwie wsi, pow. rossieński, gm. Erżwiłek (4 — 12 w.). 3.) **N.**, wś, tamże, gm. Taurogi (14 w.).

Nowinka 1.) wś i urocz., pow. sokólski, gm. Nowawola, 284 dz. 2.) **N.**, wś, tamże, gm. Romanówka, 154 dz. 3.) **N.**, wś, tamże, gmina Ostragóra, 144 dz. 4.) **N.**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (3 w.). 5.) **N.**, fol., pow. czauski, od r. 1871 Kozubowskich, 200 dz.

Nowinki 1.) wś, pow. dryzieński, par. Zabiały. 2.) **N** al. *Borsuki*, fol., pow. lepelski, Żyzniewskich 105 dz.

Nowinowo, zaśc., pow. poniewieski, gmina Stumbryszki (7 w.).

Nowiny 1.) wś, pow. białostocki, gm. Obrębniki, ze wsią Jaskra 308 dz. 2.) **N.** *Zdroje*, tamże, 42 dz. 3.) **N.**, wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Łosinka, 96 dz. 4.) **N.**, fol. dóbr Mosty, pow. grodzieński. Na polach i śród lasu 10 kurhanów. 5.) **N.**, os., pow. prużański, gm. Białowieża, 53 dz. 6.) **N.**, chutor dóbr Isajewicze, pow. słonimski. 7.) **N.**, urocz., tamże, gm. Zdzięcioł. 8.) **N.**, fol., pow. sokólski, gm. Kamionka, Lachowiczów 120 dz. 9.) **N.**, folw., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (9 w.). 10.) **N.**, dwa zaśc., tamże, gm. Sołoki (4 w.) i Widze (11 w.). 11.) **N.**, fol. dóbr Wacławie, pow. lepelski. 12.) **N.**, fol., tamże, Czechowiczów 125 dz. i Koszków 31 dz.

Nowiny 1.) kol. czeska, pow. dubieński, gm. Młynów, par. praw. Dorohostaje Małe, 44 w. od Dubna, 46 dm., 408 mk. 2.) **N.**, chutor, tamże, gm. Tesłuchów. 3.) **N.**, kol., pow. łucki, gmina Szczuryn. 4.) **N.**, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Kurne, 33 dm., 207 mk. 5.) **N.**, fol., pow. rówieński, gm. Meżyrycz. 6.) **N.**, kol., tamże, gm. Sieliszcze, 72 w. od Równego, 33 dm., 327 mk. 7.) **N.**, kol., pow. włodzimierski, gm. Hrybowica, 28 w. od Włodzimierza, 36 dm., 218 mk.

Nowiszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Traszkuny (20 w.).

Nowiuki 1.) zaśc., pow. telszewski, gm. Dorbiany (3 w.). 2.) **N.**, wś, tamże, gm. Masiady (8 w.).

Nowkajnie, wś, pow. kowieński, gm. Eleonorów (6 w.).

Nowki 1.) wś przy ujściu rzki Kamionki do Oboli, pow. horodecki. 2.) **N.**, fol., pow. witebski, gm. Kuryno (15 w.), huta szklana.

Nowlany (t. VII, 240), pow. dryzieński, mylnie, zam. *Newlany* (tamże, str. 29).

Nowlickie, okolica, pow. szawelski, gmina Skiemie (9 w.).

Nowoaleksandrowsk, wś, pow. białostocki, gm. Białostoczek, 9 w. od mta pow., 384 dzies.

Nowo-Berezowo 1.) (t. I, 427 i t. XV, 250, *Brzozowo*), wś, pow. bielski gub. grodz., gmina Nowo-Berezowo. Gmina obejmuje 25 miejscowości, 1060 dm. włośc. (35 innych), 5468 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,721 dz. Nadto w gm. jest 126 dz. cerk. i 256 większej posiadłości. 2.) **N.**, urocz. przy Berezie, pow. prużański, ob. *Bereza*.

Nowoberże, wś, pow. kowieński, gm. Kiejdany (17 w.), Stefanowiczów 70 dz.

Nowochata, dwór, pow. kowieński, gm. Kroki (8 w.).

Nowochowańsk al. *Berezówka*, os., pow. newelski, gm. Płoskie (7 w.), cerkiew. Obecnie nie ma gm. Nowochowańskiej (t. VII, 242).

Nowodole, dwór, pow. poniewieski, gmina Pniewo (9 w.).

Nowodwór, wś, dawniej mstko, pow. garwoliński. W r. 1569 „Nowodwor seu Wyprzadow" daje szosu z dziesięciną fl. 4, od rzemieśl. fl. 1 gr. 14, od 2 kół młyń. gr. 24, od 3 garnców gorzał. fl. 2 gr. 12, czopowego za rok fl. 5 gr. 20. W r. 1791 było tu 159 głów.

Nowodwór, dwór, pow. szawelski, gmina Chwałojnie (Błagowieszczeńsk, 9 w.).

Nowodworce 1.) wś, pow. białostocki, gm. Dojlidy, 4 w. od mta pow., 680 dz. 2.) **N.**, wś,

pow. prużański, gm. Rudniki, 12 w. od Prużany, 438 dz.

Nowodworskie jezioro, leżało w powiecie pińskim, w puszczy królewskiej, kowniatyńskiej, do niego uchodziła rz. Wiślica, wspom. w dok. z r. 1558 (ob. „Rewizya puszcz“, 14).

Nowodział, *Nowedziały*, wś, pow. sokólski, gm. Kruhlany, 18 w. od Sokółki, 937 dz.

Nowogród 1.) wś, pow. lipnowski. Rozpoczęła się budowa nowego kościoła murowanego w r. 1901. Od r. 1258 wś ta była własnością biskupów włocławskich. Ob. *Mikanowo*. Według dawnej notatki, może z XIV w. (Mon. Pol., t. III, 123), istniał tu już kościół paraf. pobierający dziesięciny ze wsi: N. i Młyniec. Ob. *Ciechocin*. W r. 1564 biskup płaci tu od 5 kmieci, 1 nowoosadzonego, karczmarza, lemana na 3 łan., wolnego jeszcze, 2 krawców, sołtys na 2 łan. Ogółem fl. 4 gr. 19 sol. 1. 2.) **N.**, wś, pow. lubelski. W reg. pob. z r. 1531 wś N. ma kościół par. i dwa działy szlach. (Lipieński i Charlaski), razem $6^1/_2$ łan. W r. 1676 parafia istnieje już w Kijanach. Płaci ze wsi Kołuszyński od 61 poddanych, 4 dwor., 5 szlach. 3.) **N.**, mstko, pow. łomżyński. Wymieniony w szeregu grodów mazowieckich, w akcie ks. Ziemowita z r. 1355 (Ulanow. Dok. mazow., 328, 38 i Kod. maz., 69). Wójt Wit ustępuje wójtowstwa r. 1445, Mateuszowi z Zycharzewa (Kapica, Herbarz, 422). Ob. *Targonie*. Jan Schorc „haeres de Grądy et advocatus de Nowogrod“, wójtowstwo swe w Nowogrodzie, sprzedaje r. 1465 za 51 kóp groszy (Kapica, Herbarz, 405). W r. 1578 miasto daje szosu fl. 16, czopowego za rok od 180 warów (każdy z 5 beczek po gr. 26) po gr. 14 czyni fl. 86 gr. 20, od 3 bań gorzał. po gr. 24, od wyszynku wódki fl. 1 gr. 12, od 6 kowali, 5 bednarzy, 2 kuśnierzy, 6 szewców, 3 garncarzy, 4 kołodziejów, 1 krawca, 2 rzeźników po gr. 30, od 6 piekarzy po gr. 15, od 8 rybaków po gr. 16. Ogółem fl. 142 gr. 22. Prócz tego od 40 łanów miejskich.

Nowogród, dwór w ststwie rohatyńskiem, wspom. w lustracyi z r. 1565, jestto zapewne późniejsze: *Podgrodzie* (ob. t. VIII).

Nowogródek 1.) dwór, pow. szawelski, gm. Żagory (5 w.). 2.) **N.**, przedmieście Wiłkomierza. 3.) **N.** (t. VII, 255—263), msto pow. gub. mińskiej. N. po trzecim (nie zaś drugim) podziale stał się miastem pow. gub. słonimskiej (str. 255). Obraz Bogarodzicy, niegdyś z cerkwi zamkowej, znajduje się dziś w cerkwi Borysoglebskiej (po-bazyliańskiej, nie zaś w cerkwi św. Mikołaja (258). Dominikanki funduje tu Michał Dąbrowski, kawaler maltański i nadaje im dobra Mogilnicę, Bułbrowszczyznę i Turzec. Pomiędzy marszałkami pow. nowogródzkiego opuszczeni: Adam Wierzejski (1799—1807), Józef Wojniłowicz (1816 — 1820) i Józef Kaszyc (1830). Do **N.** odnoszą się opracowania: Edward Pawłowicz: „N. w pierwszej połowie XIX stulecia“ z rys. Rusieckiego (Księga pamiątkowa na uczczenie setnej rocznicy A. Mickiewicza, Warszawa, t. II. str. 136 —164). Podano tu w dopiskach listę wojewodów i kasztelanów nowogródzkich X. W. K.: „O cudownych obrazach M. Bożej w N.“ (tamże, II. 257 i nast.). Pawłowicz Edward: „Z nad Wilii i Niemna“, Lwów, 1901. Tenże: „N. w XIX w.“, Kraków, 1902 r.

Nowo Janów, pow. wasylkowski, ob. *Czepielówka*.

Nowojelnia, wś i dobra, pow. słonimski, gm. Dworzec, 42 w. od Słonima. Wś 11 dm., 99 mk., cerkiew, 690 dz. włośc., 59 cerk.; dobra, Białozierskich, z fol. Międzygórze, Ochonowo, Romanówek, Zosin, Bartoszki i urocz. Józefin i Bór 3480 dz. (1500 lasu).

Nowokamienna, wś, pow. sokólski, gm. Kamienna, 40 w. od Sokółki, z urocz. Zajkowszczyzna 274 dz.

Nowokniaża, pow. czerkaski, ob. *Hreczkówka* (XV, 589) i *Nowokniaża* (VII, 263).

Nowokolna, *Nowokolnia*, wś, pow. sokólski, gm. Nowowola, 18 w. od Sokółki, 257 dz.

Nowołuczki al. *Winnówka*, wś, pow. kobryński, gm. Osownica, 85 w. od Kobrynia, ze wsią Borowa 230 dz.

Nowomalin, wś nad rz. Lubaczówką (Zalabówką), pow. ostrogski, gm. Kuniów, st. poczt. Ostróg (10 w.), 137 dm., 907 mk., cerkiew drewn. wzniesiona r. 1861, przez dziedzica Sosnowskiego, szkółka. Obecnie Czosnowskich.

Nowomyśl, dobra, pow. kowieński, gm. Surwiliszki (8 w.), Kossakowskich, 339 dz.

Nowonaprasnówka, dobra, pow. horecki, od 1843 r. Finkelsteinów, 466 dz., dom modl. żydow.

Nowopol 1.) dobra, pow. kowieński, gm. Betygoła (10 w.), Nowickich 281 dz. 2.) **N.**, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gmina Abele (8 w.). 3.) **N.**, dwór, pow. poniewieski, gm. Nowe Miasto (12 w.). 4.) **N.**, przys. Kiermelaniec, pow. wiłkomierski. 5.) **N.**, *Nowopole*, pow. oszmiański. Pierwotnie zwana Polany Łoszelowskie od dziedzica (1590 r.) Mikołaja Łoszela. Od Łoszelów nabywa Krzysztof Herman, który 1630 r. sprzedaje Danielowi Woroniczowi. Około 1665 r. kupuje N. od Jana Filona Woronicza, Malewicz, chorąży parnawski, poczem majątek przechodzi do Jesmanów, następnie do Wieszorów, którzy około 1750 r. sprzedają Ant. Szymanowskiemu. Następnie Ganów, drogą wiana przechodzi do Ign. Odachowskiego. 6.) **N.**, fol., pow. dźwiński (dyneburski), Boufałów 49 dz. i Drelingów 64 dz.

Nowopol, dawniej *Nowe Pole*, wś, pow. żytomierski, gm. Puliny, 21 w. od Żytomierza, 12 w. od Czerniachowa (st. poczt.), a 70 w. od Berdyczowa (st. dr. żel.), 105 dm., 1157 mk., cerkiew drewn. wzniesiona 1860 r. przez Kurow-

skiego. Do par. należy wś Kruczeniec (3 w.). W całej par. było 158 dm., 1293 mk. prawosł., 20 katol., 18 ewang. i 10 żydów. W r. 1618 wś należy do dóbr ks. Janusza Ostrogskiego.

Nowopole, fol., pow. szawelski, gm. Ligumy (5 w.).

Nowoprudzie, wś, pow. mohylewski, gmina Kruhłe (6 w.).

Noworodczyce, w dokum. *Nowogrodczyce*, wś, pow. ostrogski, gm. Kuniów, par. praw. Lachów (4 w.), 22 w. od Ostroga, 60 dm., 344 mk., cerkiew fil. drewn., wzniesiona 1754 r., przez właściciela Kadłubickiego. W r. 1570 część należy do Iwana Szoszeńskiego (8 dym.), część do Michała Pawłowicza, część trzyma w zastawie Bohusz Pronczejkowicz, część wreszcie należy do Michała Dzusa. W r. 1583 Iwan Dzusa wnosi od 8 dym., 7 ogr. i Michajło Bołharyn od 2 dym., 2 ogr., 1 ogr.

Noworszany, wś i fol., pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (7 w.).

Noworyszki, wś, pow. wiłkomierski, gmina Onikszty (4 w.).

Noworzeczka, wś, pow. kowieński, gmina Kroki (10 w.).

Nowosady 1.) wś, pow. białostocki, gm. Juchnowiec, 445 dz. 2.) **N.**, wś i os., pow. bielski gub. grodz., gm. Malesze. Wś 59, os. 22 dz. 3.) **N.** *Lubiszyn*, wś, pow. brzeski gub. grodzieńskiej, gm. Ołtusz, 132 dz. 4.) **N.**, wś, pow. kobryński, gm. Wierzcholesie, 221 dz. 5.) **N.** al. *Śwideń*, wś, tamże, gm. Iłosk, 136 dz. 6.) **N.**, wś, pow. prużański, gm. Masiewo, 75 w. od Prużany, z os. Dubiny 777 dz. 7.) **N.**, wś, pow. słonimski, gm. Rózany, 36 w. od Słonima, 542 dz. 8.) **N.** al. *Pieleki*, os., tamże, gm. Luszniewo. 9.) **N.**, wś, pow. wołkowyski, gm. Hornostajewicze, 25 w. od Wołkowyska, 243 dz. 10.) **N.**, wś, tamże, gm. Szymki, 43 w. od mta pow., 64 dm., 517 mk., 1288 dz. 11.) **N.**, wś, tamże, gm. Werejki, 223 dz. 12.) **N.**, zaśc., pow. kowieński, gm. Aleksandrowska Słoboda (13 w.). 13.) **N.**, dwór, tamże, gm. Rumszyszki (6 w.), 28 w. od Kowna, 130 dz. 14.) **N.**, wś, tamże, gm. Żejmy (9 w.), 34 w. od Kowna. Mają tu Puciatowie i Sipowiczowie po 24 dz. 15.) **N.**, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (9 w.). 16.) **N.** (por. t. VII, 269), zaśc., pow. poniewieski, gm. Krakinów (3 w.). 17.) **N.**, fol. i os., tamże, gm. Pniewo (11 w.), 3 w. od msta pow. Mają tu Pietraszkowie 48 dz. 18.) **N.**, dwór i os., tamże, gm. Poniewież (9 i 18 w.). 19.) **N.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (5 w.). 20.) **N.**, dwie wsi, tamże, gm. Owanta (12 i 15 w.). 21.) **N.**, dwór, tamże, gm. Pogiry (6 w.). 22.) **N.**, wś i trzy fol., tamże, gm. Rogów (4 i 6 w.). Mają tu Ludkiewiczowie 48 dz., Rymkiewiczowie 24 dz., Sołomscy 19 dz. 23.) **N.**, wś i dwa zaśc., tamże, gm. Uciana (2 i 10 w.). 24.) **N.**, fol., pow. borysowski, Borysewiczów 55 dz.

Nowosady, wś, pow. łucki, gm. Trościaniec, 11 dm., 76 mk.

Nowosiady 1.) siedm wsi, pow. kowieński, gm. Iłłoki (7 w.), dwie w gm. Korciany (5 i 10 w.), Siady (3 w.), Szkudy (2 w.) i dwie w gm. Tyrkszle (5 i 8 w.). 2.) **N.**, *Nowsodzie*, wś, pow. rossieński, gm. Wewirże (16 w.). 3.) **N.**, zaśc., pow. szawelski, gm. Tryszki (8 w.).

Nowosiedzie, dwie wsi, pow. poniewieski, gm. Birże (11 w.) i Czypiany (10 w.).

Nowosielce, chutor przy wsi Zabiełocze, pow. radomyski, gm. Kiczkiry, 12 w. od Radomyśla, 61 dm., 342 mk.

Nowosielce, *Gniewosz*, wś, pow. sanocki. W r. 1565 wś ta w ststwie sanockiem miała 49 kmieci na $23^3/_4$ łan., 5 służebnych, karczma. Dochód wynosił zł. 74 gr. 20.

Nowosiele 1.) wś, pow. rossieński, gm. Jurborg (2 w.). 2.) **N.**, dobra, pow. czauski, Hattowskich, z fol. Chaćkowicze, 369 dz. 3.) **N.**, pow. horecki, ob. *Magierówka*. 4.) **N.**, powiat mohylewski, ob. *Czarnoruczie*.

Nowosielica 1.) wś nad Horochowatką, pow. kijowski, gm. Czerniahów, st. poczt. Kahorłyk (14 w.), 65 w. od Kijowa, 87 dm., 789 mk., cerkiew, szkółka, 10 wiatraków, 628 dz. 2.) **N.** al. *Nowosiółka Olszańska*, wś, pow. wasylkowski, gm. Barachty, st. poczt. Wasylków (23 w.), 70 dm., 1138 mk., szkółka. 3.) **N.** *Trostińska*, wś, tamże, 25 w. od Wasylkowa, 66 dm., 716 mk., szkółka. 4.) **N.** *Wielka*, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Połonne, 60 w. od mta pow., 163 dm., 2202 mk., cerkiew drewn. z r. 1716, szkoła od r. 1875. Własność Gagarynych. W r. 1583 do włości płońskiej ks. Konst. Ostrogskiego, płaci od 3 dym., 3 ogr., 2 ogr. 5.) **N.** *Mała*, wś, tamże, 83 dm., 1084 mk. 6.) **N.**, w dok. *Nowosielce*, wś, pow. starokonstantynowski, gm. i par. praw. Skoworodki (4 w.), 18 w. od mta pow., 112 dm., 572 mk. Własność Giżyckich. W r. 1583 do włości konstantynowskiej ks. Konstantego Ostrogskiego, płaci od 3 dym., 5 ogr. 7.) **N.**, tamże, wś, pow. zasławski, gm. Chrolin, par. praw. Kalenicze Wielkie (5 w.), 38 w. od Zasławia, 93 dm., 647 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1870.

Nowosiółka 1.) *Nowosiółki* (t. VII, 286), wś, pow. radomyski, gm. i st. poczt. Czarnobyl (15 w.), 130 w. od Radomyśla, 54 dm., 348 mk., szkółka, 1839 dz. włośc. 2.) **N.**, słoboda, tamże, gm. Potyjówka, st. poczt. Radomyśl (26 w.), 57 dm., 395 mk. 3.) **N.**, tamże, ob. *Buda Nowa*. 4.) **N.** (t. VII, 286 *Nowosiółki*), wś, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, par. praw. Rakowszczyzna, 13 w. od Owrucza, 24 dm., 131 mk.

Nowosiołki 1.) wś, pow. białostocki, gm. Gródek, 35 w. od mta pow., 335 dz. 2.) **N.**, wś, tamże, gm. Obrębniki, 105 dz. 3.) **N.**, do-

bra, tamże, gm. Przytulanka, Rummelów. 4.) N., wś, pow. brzeski, gub. grodż., gm. Domaczewo, 32 w. od Brześcia, 618 dz. 5.) N., wś, tamże, gm. Rohacze. 6.) N., wś nad Bugiem, tamże, gm. Wołczyn, 40 w. od Brześcia, 81 dm., 526 mk., z przys. Binduga 1124 dz. 7.) N., wś, pow. grodzieński, gm. Berszty, 42 w. od Grodna, 445 dz. 8.) N., wś, tamże, gm. bohorodycka (Massalany), 110 dz. 9.) N., wś, tamże, ob. *Kamczatka*. 10.) N., wś, tamże, gm. Hołynka. 11.) N., dobra, tamże, gm. Łasza, 18 w. od Grodna, Kurłowych, 690 dz. W r. 1561 w wójtostwie demitkowskim, ekonomii grodź. Wieś miała 31 włók gruntu średniego. Z włóki płacą po 1 kopie 37 gr. Poddani mieli 100 wołów i 55 koni. 12.) N., wś, tamże, gm. Łunna, 38 w. od Grodna, 208 dz. 13.) N., wś, tamże, gm. Mosty, 188 dz. 14.) N., wś, tamże, gmina Wołpa, 60 w. od Grodna, 259 dz. 15.) N., wś, tamże, gm. Żydomla, 24 w. od Grodna, 389 dz. 16.) N., dwie wsi i osiem folw., pow. kobryński, gm. Wierzcholesie, 12 do 22 w. od Kobrynia. Wś N. I składa się z przys.: Krupczyce, Chomieniaty, Wołyńce, Burdy, Zahreby i Jaszczuki, ma 491 dz.; wś N. II z przys. Popiele, Zahreby i Diechtiary, 609 dz. Folwarki należą do: Żyromskich (280 dz.), Walickich (174 dz.), Ostromęckich (44 dz.), Fediuszków (52 dz.), Siemaszków (172 dz.), Ancutów (30 dz.), Bojarowskich (94 dz.) i Mysłowskich (252 dz.). 17.) N., wś, tamże, gm. Antopol, 42 w. od Kobrynia, 513 dz. 18.) N. al. *Łuka*, wś, tamże, gm. Iłosk, 24 w. od Kobrynia, 287 dz. 19.) N., wś, pow. prużański, gm. Bereza Kartuska, 25 w. od Prużany, 282 dz. 20.) N., wś, tamże, gm. murawiewska, 28 w. od mta pow., 338 dz. 21.) N., wś, tamże, gm. Noski, 18 w. od mta pow., 544 dz. 22.) N., tamże, ob. *Maryampol*. 23.) N., wś, tamże, gm. Suchopol, 16 w. od Prużany, 60 dm., 502 mk., 1378 dz. 24.) N., wś, pow. słonimski, gm. Derewna, 134 dz. 25.) N., wś, tamże, gm. Dworzec, 47 w. od Słonima, ze wsiami Seliwonki i Leżejki, 939 dz. 26.) N., wś, pow. słonimski, gm. maryńska, 19 w. od Słonima. 27.) N., wś, tamże, gm. Stara Wieś, 32 w. od Słonima, 223 dz. 28.) N., wś, tamże, gm. Kostrowicze, 9 w. od Słonima, 233 dz. 29.) N., wś, tamże, gm. Rohotna, 51 dz. 30.) N., wś, pow. wołkowyski, gm. Bojary, 37 w. od Wołkowyska, ze wsią Terespol 1607 dz. 31.) N., 1 i 2 al. *Basałyki*, dwie wsi i dwa folw. i os., tamże, gm. Roś, 12 i 14 w. od mta pow. Wsi mają 189 i 125 dz., jeden folw. należy do dóbr Roś; osada ma 41 dz. 32.) N., wś, tamże, gm. Tołoczmany, 12 w. od mta pow., 528 dz. 33.) N., wś i folw., tamże, gm. Werejki, 33 w. od Wołkowyska. Wieś 101 dz.; folw., Zakrzewskich, 172 dz. 34.) N., wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (6 w.), 23 w. od mta pow., Błażewiczów 41 dz., Wróblewskich 35 dz. 35.) N., folw., pow. wiłkomierski, gm. Towiany (11 w.). 36.) N., dwór, tamże, gm. Uszpol (5 w.), Drozdowskich, 166 dz. 37.) N., dobra, pow. homelski, Wojnicz-Sianożęckich, 1076 dz. 38.) N., wś, pow. horecki, gm. Horodyszcze (3 w.). 39.) N., wś, pow. mohylewski, gmina Nieżkowo (8 w.). 40.) N., wieś nad Drucią, pow. orszański, gm. Tołoczyn Stary, 25 dm., 150 mk., cerkiew. 41.) N., dobra, pow. rohaczewski, Słuczanowskich, 1160 dz. 42.) N., pow. wilejski. Pod wsią horodyszcze, złożone z nasypów stożkowych, stojących obok siebie na przestrzeni pół wiorsty kw. O $1^1/_2$ w. od wsi t. zw. Góra Czarna, w kształcie ściętego stożka. Znaleziono tu toporek i pierścienie bronzowe. 43.) N., pow. wileński. Między wsiami N., Sokolniki, Dukiele i Ciundzie, znajduje się do 50 kurhanów.

Nowosiołki 1.) wś, pow. kijowski, gm. Byszów, st. poczt. Chwasowa (35 w.), 38 w. od Kijowa, 230 dm., 1186 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny, 1025 dz. włośc., 1133 dwor. Od Marcinkowskich N. nabył w r. 1875 Cieślińskі, od tego zaś Borysow. W r. 1581 Bohusz Hulkiewicz wnosi od 4 osiadł., 4 zagr., a w r. 1628 Filon Bohuszewicz Hulkiewicz od 10 dym., 4 ogr., 2 kół młyn., 2 rzem. 2.) N., w dok. *Nowosielce*, wś, pow. dubieński, gm. i par. praw. Boremel (1 w.), 39 w. od Dubna, 79 dm., 495 mk. W r. 1570 Jacka Szybieńskiego, który w r. 1577 wnosi z 7 dym., 2 ogr. W roku 1588 Jakób Piotrowicz Szybieński płaci od 9 dym., 16 ogr., $^1/_3$ popa. 3.) N., wś, tamże, gm. Malin, par. praw. Pełza (3 w.), 42 w. od Dubna, 58 dm., 563 mk. 4.) N., *Nowosiołka* (t. VII, 275), wś, pow. krzemieniecki, gm. Borki, par. praw. Tetylkowce (2 w.), 9 w. Krzemieńca, 37 dm., 344 mk., cerkiew fil. drewn. Należała do kilku właścicieli. 5.) N., wś, pow. łucki, gm. Medwieże, 63 w. od Łucka, 73 dm., 595 mk. W r. 1577 do Czartoryska, ks. Michała Czartoryskiego, który płaci od 3 dym., a w r. 1583 wdowa po nim od 7 dym., 2 kół waln. 6.) N., *Nowosiołka* (t. VII, 276), wś, pow. ostrogski, gm. Zdołbica, st. poczt. Ostróg (20 w.), 60 dm., 500 mk., cerkiew drewn. z r. 1762, szkółka cerk. (od r. 1881). W r. 1577 sioło ziemian ostrogskich, płaci od 10 dym. pół dworzyszcz., 10 dym. na ćwierć., 14 ogr. W r. 1583 ks. Konst. Ostrogski wnosi od 20 dym., 4 ogr. po 6 gr., 3 ogr. po 4 gr., 7 podsus., 1 popa. 7.) N., wś, pow. rówieński, gm. Diatkowicze, st. poczt. i dr. żel. Równe (22 w.), 33 dm., 274 mk., cerkiew drewn., wzniesiona przez dziedzica Kamińskiego. W całej par. praw. było 110 dm., 853 mk. praw. i 4 katol. W r. 1587 wś N. należy do włości Żukowskiej, kn. Aleksandra Prońskiego, ssty łuckiego, danej w zastaw kn. Januszowi Zasławskiemu. 8.) N., wś, tamże, gm. Klewań, 24 w. od Równego,

26 dm., 202 mk. 9.) **N.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Chotiaczów, 5 w. od Włodzimierza, 40 dm., 432 mk., cerkiew. 10.) **N.** *Budniki*, wś, tamże, gm. Hołowno, 70 w. od mta pow., 26 dm., 175 mk. 11.) **N.**, wś, tamże, gm. Krymno, 90 w. od mta pow., 70 dm., 507 mk. 12.) **N.**, wś, tamże, gm. Olesk, 40 w. od mta pow., wś, os. 82 dm., 536 mk., cerkiew, szkoła, 2 wiatraki. W r. 1570 własność kn. Michała Kurczewicza (z Turyczanami i Jahodnem), w części zaś (z Turyczanami, Dulebami i Wolą Jahodną) Wasilowej Bołoziny (Kurczewiczowej). W r. 1577 część należy do kn. Michała Kurczewicza. W r. 1583 część ma w zastawie Abraham, żyd turyjski, część biskup łucki, część trzyma Michał Kurczewicz. 13.) **N.**, wś nad rzką Niwą, tamże, gm. Skobełka, 65 w. od mta pow., 58 dm., 375 mk., cerkiew, kaplica, 2 młyny. 15.) **N.** (t. VII, 276, *Nowosiolka*), wś, pow. żytomierski, gm. Cudnów, par. praw. Didkowce (2 w.), 15 dm., 90 mk.

Nowosioło Hołynka, ob. *Derewiańczyce*.

Nowosipowicze, wś i dwór, pow. kowieński, gm. Kiejdany (8 i 18 w.).

Nowostaw 1.) wś, pow. dubieński, gm. Beresteczko, par. praw. Holatyn (1 w.), 63 w. od Dubna, 63 dm., 373 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1740. W r. 1545 Jakubowej Montowtowiczowej. W r. 1577 do Zwinihorodu kn. Romana Sanguszki, płaci od 6 dym. łan., 9 ogr., a w r. 1583 od 6 łan., 3 ogr., 3 kół waln. 2.) **N.**, *Nowystaw* (t. VII, 305), wś, pow. krzemieniecki, gm. Borki, par. praw. Szumbar (3 w.), 24 w. od Krzemieńca, 96 dm., 751 mk., cerkiew fil. drewn., wzniesiona w r. 1865, 2 młyny. W ostatnich czasach własność Stefana Wyżewskiego i Ant. Roguskiego. 3.) **N.**, wś, pow. łucki. gm. Połonka, 9 w. od Łucka, 57 dm., 302 mk. Należała do dominikanów łuckich. Ob. *Horodnica Mała*, (t. XV, 581).

Nowostawce 1.) wś, pow. ostrogski, gmina Buhryn, st. poczt. Ostróg (25 w.), 70 dm., 491 mk., cerkiew drewn. z r. 1713, szkółka cerk. od r. 1882. W r. 1577 sioło zamku ostrogskiego, płaci od 12 dym. pół dworz. po 10 gr., 9 dym. na ćwierciach po 5 gr., 14 ogr. po 2 gr. 2.) **N.**, wś, pow. starokonstantynowski, gm. i st. poczt. Teofipol (3 w.), 60 w. od mta pow., 191 dm., 1163 mk., cerkiew drewn. z r. 1894, na miejsce dawnej z r. 1774, szkółka cerk. Do par. praw. należy wś Krzywowólka. Własność Płaczkowskich. W r. 1570 kn. Puzyny. Część należy do Andrzeja Czołhańskiego, który w r. 1583 wnosi od 41 dym., 8 ogr., 9 kom., 2 rzem., 2 kół waln., 1 folusz.

Nowoszyce 1.) dobra, pow. kobryński, gm. Osownica, 85 w. od Kobrynia, Ordów, z folw. Juryzdyka Bezdzieska. 1275 dz. 2.) **N.**, wś, tamże. ob. *Zarudzie*.

Nowotaniec, w w. XV *Lebetanz*, *Nebetanz*, w w. XVI *Nowothancze*, mstko, pow. sanocki. W r. 1508 „Novotanyecz oppidulum" ma 4 karczmy warzące piwo i płacące po gr. 18. W r. 1515 płaci tu Bal od 12 łan., młyn gr. 6, pop gr. 15, karczmy 3 po gr. 13. W r. 1589 daje szosu fl. 4 gr. 24, od bani gorzał. 1, rzem. 2, kom. 4, przekupn. 2.

Nowotrzeby 1.) zaśc., pow. kowieński, gm. Aleksandrowska Słoboda (3 w.), 25 w. od Kowna. 2.) **N.**, dwór, tamże (mylnie podany w pow. rossieńskim), gm. Ejragoła (9 w.), Bernatowiczów, 36 dz. 3.) **N.**, wś, tamże, gm. Kiejdany. Mają tu: Bącewiczowie 9 dz., Stankiewiczowie i Stefanowiczowie po 11 dz., Szembergowie 30 dz., Szulcowie 3 dz., Tyszkowie 30 dz. 4.) **N.**, dobra, tamże, gm. Krasne (12 w.), 19 w. od Kowna, Baczyżmalskich, z folw. Rudy Nowotrzebskie 547 dz. 5.) **N.**, folw., pow. wiłkomierski, gm. Pogiry (3 w.).

Nowowasilewsk, folw., pow. czauski, od r. 1870 Dowojno-Sołłohubów, 165 dz., Klimowych, 300 dz., Sawickich i Justynowiczów, 415 dz.

Nowowieś, wś, pow. sokólski, gm. Kamienna, 38 w. od Sokółki, z urocz. Szawelszczyzna 551 dz.

Nowowola, wś, pow. białostocki, gm. Gródek, 36 w. od mta pow., 79 dm., 853 mk., cerkiew, szkoła, wiatrak, 1116 dz. włośc. i 70 cerk.

Nowo-Zwiahel, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, par. praw. Żadkówka (2 w.), 1 w. od mta pow., 10 dm., 70 mk.

Nowsodzie, dwór, pow. szawelski, gm. Wiekszuie, Rymgajłów, 58 dz.

Nowy, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (9 w).

Nowy Bór, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Owanta (16 w.).

Nowy Dwór 1.), miasto nad Narwią, pow. warszawski. W dok. z r. 1345 wydanym w Warszawie, występuje przy boku Ziemowita i Kazimierza ks. mazow. Pasko Lotana, kasztelan „de Nova Curia" (Kapica, Herbarz 112). Ziemowit, ks. mazow. dok. z r. 1355 oświadcza iż otrzymał od króla Kazimierza w lenno grody mazowieckie, a w tej liczbie Nowy Dwór (Ulanow. Dok. mazow. 328, 38). W dok. z r. 1430 Dobrogost z N., kasztelan zakroczymski (Kod. maz. 176). W r. 1580 Nowodwór, wieś w par. Okunino. Stanisław Gołębiowski płaci w imieniu Jurgiana i Bartłomieja Nowodworskich, synów po Stanisławie, od $2^1/_2$ łan., 5 rybaków, 1 koła młyn. Nowodworscy posiadają jeszcze w tej par. Krobino i Suchocino. 2.) **N. D.**, wś, pow. iłżecki. W dok. z r. 1380 występują: Abraham, Abram, Jan i Niemierza dziedzice „de Nova Curia" (Ulanow. Dok. kujaw. 379).

Nowy Dwór 1.) folw. dóbr Siechnowicze, pow. kobryński. 2.) **N. D.**, mstko i dobra, pow.

sokólski. Mstko 849 dz. ziemi miejskiej, 128 cerk. i 33 kośc. Dobra Niejełowych, 418 dz. Puszcza królewska nowodworska w r. 1641 miała (oprócz boru Jaminy) 3 mile wzdłuż i 4 wszerz obejmowała 1 kwaterę (nowodw.), dzielącą się na 5 ostępów. Do pilnowania było 2 starszych i 55 osoczników. Nadto było 8 strzelców, obowiązanych do dostawiania 8 koni i 4 wozów. 3.) **N. D.**, dobra, pow. kowieński, gm. Rumszyszki (22 w.), 3 w. od Kowna, Fanstelów, 1020 dz. 4.) **N. D.**, wś, pow. poniewieski, gm. Gulbiny (8 w.). 5.) **N. D.**, dobra, tamże, gm. Nowe Miasto (6 w.), Kierbedziów, z folw. Proniany 889 dz. 6.) **N. D.**, zaśc., tamże, gm. Naciuny (7 w.). 7.) **N. D.**, folw., tamże, gm. Pokroje (1 w.). 8.) **N. D.**, folw., tamże, gm. Skrobatyszki (11 w.) 9.) **N. D.**, dobra, tamże. gm. Remigoła, bar. von Brunnów, 453 dz. 10.) **N. D.**, dobra, tamże, gm. Stumbryszki (9 w.), Kuszelewskich, 496 dz. 11.) **N. D.**, folw., pow. szawelski, gm. Okmiana (11 w.). 12.) **N. D.**, pow. telszewski, ob. *Dwór Nowy*. 13.) **N. D.**, folw., pow. homelski, Bohdanowiczów, 131 dz. 14.) **N. D.**, dobra, pow. mohylewski, Dulewiczów, 285 dz. 15.) **N. D.**, folw. dóbr Ostrowno, pow. sieński. 16.) **N. D.**, folw., pow. dryzieński, par. Zabiały. 17.) **N. D.**, wś, pow. lepelski, gm. Huta, cerkiew, szkoła.

Nowy Dwór, wś, pow. włodzimierski, gm. Nowy Dwór, 35 w. od Włodzimierza, 60 dm., 468 mk., cerkiew. Gmina obejmuje 32 miejscowości, 981 dm. włośc. (45 innych), 7797 mk. włośc., uwłaszczonych na 8178 dz. W r. 1570 Mikołaja Dąbrowskiego, wdowa, po którym w r. 1577 wnosi z 3 dym. pół dworz. W r. 1583 własność Hrehorego Kolmowskiego, który płaci od 3 dym., 3 ogr.

Nowy Most, niem. *Neubrueck*, wś, pow. szamotulski, ob. *Wartosław*.

Nowy Staw 1.) dobra, pow. klimowicki, Błażewiczów, 322 dz. 2.) **N. S.**, tamże, od r. 1874 Bobryków, 100 dz. 3.) **N. S.**, tamże, od r. 1849 Szymkowiczów, 150 dz. 4.) **N. S.**, folw., pow. orszański, Rogińskich, 117 dz.

Nowy Staw, wś, pow. równieński, gm. i par. praw. Klewań (2 w.), 24 w. od Równego, 89 dm., 785 mk. W r. 1577 do Klewania, kn. Iwanowej Czartoryskiej, płaci od 9 dym., 6 ogr. po 4 gr. W r. 1583 kn. Juryj Czartoryski wnosi z 10 dym., 4 ogr., 1 ogr., 3 kół waln.

Nowy Świat, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (1 w.).

Nowy Targ, msto na Podhalu. Pierwotnym zawiązkiem osady był gród zwany Dunajec. W akcie nadania sołtystwa we wsi Szaflary r. 1338, przez Zbigniewa, kanclerza kor., występują jako świadkowie: „dominus Johannes plebanus Nove civitatis in Dunayecz, Petrus heres de Slup castellanus castri ibidem in Dunayecz... Guntherus scultetus de Antiquo telonio". Mowa tu widocznie o świeżo założonym przy grodzie nad Dunajem i Starym cle targowisku zw. początkowo: Nowe Miasto, a później Nowy Targ (Kod. mał. III, 29). W r. 1581 płaci miasto szosu fl. 19 gr. 6 od 4 łan. miej., 6 kom., 2 szewców, 1 kowala, 2 rzeźn. Suma fl. 27 gr. 27. Rozległa parafia nowotarska obejmowała jeszcze w w. XVII cały szereg osad podtatrzańskich jak: Poronin, Zakopane, Bukowina, Olsza, Brzegi, Zubsuche, Biała, Odrowąż i inne.

Nowy Tomyśl, ob. *Tomyśl Nowy*.

Nozdrysz, *Nozdryszcze*, wś, pow. owrucki, gm. i par. praw. Chrystynówka ($^1/_4$ w.), 30 w. od Owrucza, 86 dm., 533 mk. W r. 1571 wnoszą Filon Siemaszko z 1 poddanego, 1 dym. i Hryszko Jakowicz od 1 poddanego. W r. 1581 płaci Andrzej Synhura od 4 osiadł., 2 zagr. po 6 gr. i Filon Siemaszko od 2 zagr. po 6 gr. W r. 1628 wnoszą: Bohdan Sołtan od 2 dym., 6 ogr., Stefan Pieślak od 2 dym., Olizar Syntur od 3 dym., Szczęsny Osowski 1 dym.

Nożyczyn, wś, pow. inowrocławski. Dawna własność Bożogrobców w Gnieźnie przechodzi r. 1378 drogą zamiany za Żylice, do Mikołaja Piotrka z Dziećmiarek (Czeczmarovycze). Por. Kod. wielk. n. 1754.

Nudyże, wś, pow. włodzimierski, gm. Zhorzany, 90 w. od Włodzimierza, 281 dm., 1701 mk., cerkiew.

Nugary, wś, pow. telszewski, gm. Bernatów.

Nujno, w dok. *Nojno*, wś, pow. kowelski, gm. Soszyczno, 38 w. od Kowla, 171 dm., 1352 mk., cerkiew, szkoła, młyn. Wieś należała do sstwa kowelskiego. Folw. w r. 1628 czynił 343 fl. 5 gr.

Numgowdzie, *Noumgawdzie*, wś i dwór, pow. telszewski, gm. Gadonów (14 w.), Czerniewskich, 250 dz. Strandtmanów 71 dz.

Numszes, wś i zaśc., pow. szawelski, gmina Kurszany (14 w.).

Nur, mstko, pow. ostrowski. Zawiązkiem osady był gród broniący wschodnich kresów Mazowsza. Do koła grodu rozsiedliło się rycerstwo grodowe, późniejsza drobna szlachta, zaludniająca nietylko parafię nurską ale prawie całą ziemię, której N. był centrem. Poblizki N. Zaszków, leżący o 9 w. ku wschod. półd. nad rz. Nurcem, był już w w. XII własnością klasztoru czerwińskiego wraz z kaplicą, targowiskiem i poborem cła. Gdy z czasem targowiska sąsiednie w Zuzeli i Zaszkowie stracą swe znaczenie, dogodniej położony Nur zacznie się rozwijać i zostanie centrem rozległej i ludnej ziemi. W r. 1578 płaci N. szosu fl. 24, od 10 bań gorzał., 4 rzeźn., 3 kuśnierzy, 3 szewców, 3 solarzy, 2 kupców, 2 kowali 4 przekupniów, 12 piekarzy. Czopowe od $314^1/_2$ warów po gr. 16, uczyniło przez rok fl. 167 gr. 22. Kościół par. istniejący już wtedy powstał zapewne znacznie dawniej. W r. 1578 powiat nurski jeden z trzech, na które rozpadła się ziemia nurska, miał $598^1/_4$

łan. kmiecych, a $1631^1/_4$ łan. uprawianych przez drobną szlachtę. W r. 1582 liczono tu 1594 osadników. Na obszarze ziemi nurskiej w r. 1563 biskup płocki posiadał 604 łan. w pow. nurskim, 379 w ostrowskim i 1642 w kamienieckim. Kanonicy płoccy, opaci czerwińscy i miasta: Nur, Brok i Andrzejów 390 łan., uboga szlachta bez kmieci 1732 łany w pow. nurskim, 221 w ostrowskim i 154 w kamienieckim. Średniej własności szlacheckiej nie było wcale.

Nurajcie, wś, pow. szawelski, gm. Janiszki (8 w.).

Nurczyk, rzka w pow. bielskim gub. grodz. Mylnie podano, że uchodzi przy zbiegu gub. grodzieńskiej, suwalskiej i wileńskiej.

Nurczyk, wś i fol., pow. brzeski gub. grodz., gm. Rohacze, 60 w. od Brześcia. Wś 200 dz.; fol. Łowickich, 375 dz.

Nurki, wś i dobra, pow. telszewski, gm. Gadonów (10 w.), Giedgowdów 234 dz.

Nurowszczyzna, wś, pow. prużański, gm. Staruny, 349 dz.

Nurwiańce, *Niurwiańce* (t. VII, 161), dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (9 w.), Korejwów, 1504 dz. (684 lasu).

Nurwiany, dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (4 w.).

Nury, fol., pow. poniewieski, gm. Naciuny (17 w.).

Nurzec 1.) wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Dubiażyn, 221 dz. 2.) **N.,** wś i fol. pow. brzeski gub. grodz., gm. Rohacze, 57 w. od Brześcia. Wś 316 dz.; fol. hr. Ronikierów, 951 dz.

Nusimy, wś, pow. telszewski, gmina Iłłoki (6 w.).

Nutkowa Słobódka, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Kupiel, 23 dm., 149 mk.

Nutowce, okolica, pow. szawelski, gm. Kurszany (12 w.). Mają tu Watmanowie 40 dz., Tarwidowie 77 dz.

Nużel, wś, pow. kowelski, gm. Hołoby, 25 w. od Kowla, 74 dm., 536 mk., cerkiew, 2 wiatraki.

Nyczaniszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (3 w.).

Nyczany, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (15 w.).

Nyriany, fol., pow. rzeżycki, Reuttów, 148 dzies.

Nyrtajcie, fol. dóbr Poszuszwie, pow. szawelski.

Nyry, wś i chutor, pow. włodzimierski, gm. Nowydwór, 38 w. od Włodzimierza, 29 dm., 218 mk.

O.

Obabie, cztery wsi i dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (8—10 w.).

Obale, wś, pow. nowoaleksandrowski, gmina Widze (5 w.).

Obarów, wś, pow. rowieński, gm., st. poczt. i dr. żel. Równo (5 w.), 77 dm., 903 mk., cerkiew drewn. z r. 1781, szkoła. Własność ks. Czetwertyńskich. W r. 1545 archimandryta pieczerski, zobowiązany był z tej wsi do utrzymywania 1 horodni zamku łuckiego. W r. 1570 należy również do dóbr monasterskich.

Obczuha, dobra, pow. sieński, Nitosławskich, z fol. Ślepcy i Malce 4389 dz. (2646 dz. lasu), 2 młyny.

Obelkowicze, wś i fol. dóbr Dworzec, pow. słonimski, gm. Dworzec, 36 w. od Słonima. Wś ma 275 dz.

Obeniany, pow. trocki. Pod wsią, śród lasu 10 kurhanów.

Obeniże, wś, pow. kowelski, gm. Turzysk, 26 w. od Kowla, 72 dm., 457 mk., cerkiew, szkoła. Nadana Wasilowi Kolmowskiemu, od którego nabył ks. Sanguszko. W r. 1577 do Niesuchojeży, ks. Romana Sanguszki, płaci od 6 dym. półdworz., 7 ogr., a r. 1583 do Turyska, płaci jeszcze od 1 popa.

Obertyn, mstko, pow horodeński. W r. 1578 część O. należy do dóbr Zborowskiego Piotra, część do dóbr Jana Tureckiego (z Turki). Ob. Czołowski Al.: „Bitwa pod O. r. 1531“ (Kwart. hist., t. IV, 631—662).

Obgirie, dwór, pow. rossieński, gm. Erżwiłek (4 w.).

Obhów, *Obgów*, wś nad rzką Ulką, pow. dubieński, gm. Sudobicze, st. poczt. Dubno (16 w.), 110 dm., 677 mk., cerkiew drewn. z r. 1625, młyn, smolarnia, huta szklana. Własność ks. Lubomirskich. Nadana przez króla Aleksandra, ks. Konst. Ostrogskiemu.

Obice, w dokum. *Obydcze*, wś, pow. kielecki. W r. 1359 Bodzanta bisk. krak. daje prebendzie kieleckiej dziesięciny ze wsi: Obice, Ostrów i Łukowo, w zamian za dochody z karczem w Tarczku (Kod. kat. krak., I, 273). W r. 1540 mają tu działy: Jan Morawicki i Jan Walsnicki. Płacą od 1 kmiecia na łanie i 7 na półłankach. Są dwa

folwarki, dwór, łąki, bory i pasieki. Ocenione na 170 grz.

Obiechów, r. 1395 *Obichow*, wś, pow. jędrzejowski. W r. 1395 król Władysław potwierdza sprzedaż wsi: O., Węgrzynow i Jasiennica, przez Goworka i Jakusza ze Słupca, Iwanowi z Karwina za 1000 grz., tudzież 3 zagr. i karczmę w Jelczy. We wsi O. istniał już kościół parafialny (Kod. kat. krak., II, 193). Ob. *Tczyca*.

Obidowa, szczyt górski (1027 mt.) w pasmie Gorców, na obszarze wsi t. n. w pow. nowotarskim. Górę tę, pierwotnie własność klasztoru szczyrzyckiego, wraz z całym obszarem podtatrzańskim wymienia dok. Bolesława ks. krakow. z r. 1255 jako: „mons Obidowa qui mons est monasterii“. Z powodu ostrego klimatu uwalnia książę ludność zamieszkującą te góry, od pewnych powinności (Kod. dypl. pol., III, 66).

Obidzino, wś, pow. szczuczyński. „Slan haeres de O.“ sprzedaje 1416 r. 10 łan. nad rz. Omulew pod Nowogrodem, Stanisławowi z Konarzewa (Kapica, Herbarz, 302).

Obiecanów, wś, pow. makowski. R. 1221 Konrad ks. mazow. potwierdza nadanie testamentowe wsi Glinki, przez komesa Obiecana (Obeczan), klasztorowi czerwińskiemu (Kod. dypl. pol., I, 24). W r. 1582 płacą tu sukcesorowie Seb. Golińskiego od 3 łan., $1^1/_2$ pust., 1 zagr.

Obiecz, w dok. *Obcze*, wś, pow. prużański, gm. Bajki, 502 dz. W r. 1563 w wójtowstwie linowskim, włości dworu dobuczyńskiego ekon. kobryńskiej. We wsi było 11 włók gruntu podłego. Z włóki dochód wynosił po 83 gr., razem 15 kóp 13 gr.

Obitel, okolica, pow. siebieski, gm. Sutoki (7 w.), dom modl. starowierów.

Obitoki, *Obytoki*, dobra skarb., pow. połocki, obejmują 46 wsi, 3 zaśc. i fermę O. Mają 8998 dz.

Obkarty, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (5 w.).

Oblągorek, wś i fol., pow. kielecki. Posiadłość tę z piękną rezydencyą i parkiem ofiarowano jako dar jubileuszowy od społeczeństwa Henrykowi Sienkiewiczowi w r. 1900. W r. 1540 „Oblangor minor i O. major“ w par. Chełmce. O. minor (Oblęgorek), własność Hieron. Odrowąża, miał 13 kmieci na łanach, 1 zagr., 2 młyny (jeden na Bobrzy), łąki, bory i lasy dostateczne. O major należał w połowie do Sladowskiego i w drugiej do Katarz. Wolskiej z synami. Było we wsi 3 kmieci na łan., 2 na półłan., 1 łan pusty, 4 zagr., 2 sadzawki, bory i lasy dostateczne, łąk mało, 2 dwory, folwark rozdzielony na dwie połowy. Oceniono wszystko na 160 grz

Oblidcze, ob. *Blidcza*.

Obłapy, wś, pow. kowelski, gm. Niesuchojeże, 13 w. od Kowla, 235 dm., 1577 mk., cerkiew, 5 wiatraków. W r. 1583 przy Kowlu, kn. Andrzeja Kurbskiego, który płaci od $10^1/_2$ łan., 2 rzem., 1 bojarzyna. W r. 1628 do ststwa kowelskiego, czyni 257 fl. 14 gr.

Obławki, fol., pow. poniewieski, gm. Birże (10 w.).

Obłożynia, wś, pow. kowieński, gm. Kroki (13 w.).

Obniże al. *Obniż*, okolica, pow. bielski gub. grodz., gm. Narojki, w dawnej ziemi drohickiej, 52 w. od Bielska, 201 dz. drobnoszlach. i 19 włośc. Gniazdo Obniskich.

Obnowa, os. przy wsi Odryżyn, pow. kobryński.

Obol 1.) fol. dóbr Podgaj, pow. sieński. 2.) **O.**, dobra, tamże, dziedzictwo Dąbrowów, z fol. Aleksandrowo 2105 dz. (1224 lasu), młyn, jezioro.

Obolany, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (5 w.).

Obolce, pow. orszański. Dobra mają 2253 dz. (1600 lasu).

Oboliksztу, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (7 w.).

Obołonie, wś, pow. dryzieński, należała do dóbr Sarya.

Oborek, pow. oszmiański. Kościół pierwotny, o $1^1/_2$ w. od dzisiejszego, wzniósł r. 1443 dziedzic Andrzej Bohdan Sakowicz. O. stanowił attyn. Hruzdowa i w pierwszej połowie XV w. należał do Halszki z Kociełłów Łomińskiej, następnie siostrzeńca jej Andrzeja Sakowicza. Od Baków O. przeszedł do Iwaszkiewiczów. Odbudowano obecnie stary kościołek. Dziedzicem wsi jest K. Dederko.

Oborniki, miasto. Do miasta i powiatu odnoszą się następne opracowania: E. Callie'ra: „Szkice geogr. hist.“, Poznań, 1886 (str. 142—143). Karte des Kreises Obornik, unter Zugrundelegung der trigonometrischen Punkte der Landesaufnahme nach den Grundsteuer-Katasterkarten entworfen im Massstabe 1: 25,000 im Jahre 1878, durch den Kataster Secretaer Schollmeyer. Auf Grund von Flurkarten und oertlichen Feststellungen berichtigt unter Leitung des Landrathamts-Verwalters von Nathusius. Obornik 1879... von S. Grossmann. Glogau, Lith. u. Druck von C. Flemming. „O grobach pogańskich w pow. obornickim“ (Przyj. ludu, 1843/44, str. 114). „Powiat obornicki pod względem dziejowym z zastosowaniem do topografii współczesnej“, opisał E. Callier. Poznań, 1887 r., 25 stron. „Statistische Nachrichten des Kreises Obornik pro 1871 (rękopis w bibliotece Ratuszowej poznańskiej).

Obory, r. 1250 *Obora*, wś, pow. lipnowski. Wspom. w dok. z r. 1250 śród włości kościoła włocławskiego (Ulanow. Dok. Kuj., 187, 13). R. 1564 dziedzic Lochocki płaci od 6 poddanych na łanach, młynarza, zagrodników i włóczęgi fl. 4, gr. 10. Co do tutejszego klasztoru ob. ks.

M. Smoleński: „Cztery kościoły w Ziemi Dobrzyńskiej“, Lwów, 1869.

Oboryszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (4 w.).

Oboryszkie, *Owieryszki,* dwór, pow. szawelski. gm. Podubis, Purwienieckich 68 dz.

Obozówka, wś nad Rosią, pow. berdyczowski, gm. Dziunków, st. poczt. Bosy Bród (13 w.), 86 w. od Berdyczowa, 99 dm., 726 mk., szkółka, młyn, cegielnia.

Obra, rzeka, dopł. Warty. Odnoszą się tu opracowania: „O bagnach nad Obrą i projekcie ich osuszenia“ (Przegl. pozn. XIII, 117). „Plan bagien i kanałów Obry od Kopanicy do Warty i od Kościana do Gaworka“, 1851 r. (Rękopis w bibliotece Tow. Przyj. Nauk w Poznaniu). Toż samo: „Litogr. M. Jaroczyńskiego w Poznaniu“ (Przegl. Pozn., 1851 r.). Pieniążek Czesław: „O bagnach nad Obrą i o projekcie ich osuszania“ (Przegl. pozn , 1851 r.). „Bericht ueber die Ausfuehrung der Melioration der im Reg. Bez. Posen belegenen Obra-Bruch-Gegenden“, (po niem. i po polsku), Kosten, 1868, fol.

Obra, wś, pow. babimojski. Do kościoła klasztoru tutejszego odnoszą się prace: „Kościół księży Cystersów w O.“ (Przyj. ludu, rok 1843/44, str. 210). „Klasztor i kościół księży Cystersów w O.“ (tamże, 1841/42). Rzezawski Fr. E.: „Polus Poloni Cistertii avitis sideribus D. Stanislai de Miaskowa Miaskowski, Abbatis Obrensis, illustratus, Varsavie, 1690 in fol. Catalogus bibliothecae decanatus Grodecensis in monasterio Obrensi asservatae, Grodecii, 1859.

Obrazcowa, kol. przy Chwastowie, powiat wasylkowski, 258 mk.

Obraziszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (7 w.).

Obrazów, wś, pow. sandomierski. Bawi tu dnia 4 lutego 1256 Bolesław ks. krak. i sandom. na wiecu, w otoczeniu dostojników dworskich i panów małopolskich (Kod. mał., II, 103). W r. 1578 płaci tu prepozyt szpitala św. Ducha w Sandomierzu od 6 os., 3 łan. Samson i Marcin Broniowscy, Jan Stobiecki i Stan. Wężyk od 7 os., $3^1/_2$ łan., 8 zagr., 4 kom. ubogich.

Obrażejewo, ob. *Abraziejewo.*

Obrębniki, wś, pow. białostocki, gm. Obrębniki, 14 w. od mta pow., 373 dz. Gmina obejmuje 91 miejscowości, 787 dm. włośc. (219 innych), 6293 mk. włościan, uwłaszczonych na 12,994 dz. Nadto w gm. jest 3757 dz. większej posiadłości. Zarząd gminny we wsi Krasne Folwarki.

Obrębszczyzna, dobra, pow. grodzieński, gm. Łasza, 31 w. od Grodna, von Gallenburgerów, z fol. Suchodolina i Karolin 796 dz.

Obrowo, r. 1564 *Bobrowo,* wś, pow. lipnowski. W r. 1564 wś leży w par. Czernikowo, Jan Działyński, płaci tu od 11 kmieci na łanach i karczmarza. Suma zł. 7 gr. 15.

Obrub, dobra, pow. borysowski, niegdyś Podbereskich, którzy 1709 r. zbywają Michałowi Śliźniowi.

Obruczówka, wś, pow. wiłkomierski, gmina Pupany (7 w.).

Obrwinów, wś, obecnie nie znana pod tą nazwą, niewątpliwie późniejsza Wola obrwinowska (dziś Wola albinowska), część Wietrzna w pow. krośnieńskiem. W dok. z r. 1277 wieś Obrwinow podana wraz ze Zboiskami, jako własność klasztoru w Koprzywnicy (Kod. mał., I, str. 110). Por. *Wietrzno.*

Obrwinowska wola, dziś *Wola albinowska,* ob. *Wietrzno.*

Obryte, r. 1578 *Obrithe,* wś, pow. pułtuski. W dok. z XIII w. w liczbie włości kościoła płockiego. W r. 1576 wieś biskupia. Walenty Kęszycki płaci tu od 16 łan., 2 zagr., 2 rzem.

Obrzeski, wś, pow. szawelski, gm. Szawlany (9 w.).

Obsza, r. 1565 *Pscha,* pow. biłgorajski. W r. 1565 wś ta w starostwie zamechskiem, „nad błotem niejakiem leżąca“, miała 44 kmieci posiadających „ról dosyć bez miary“, lecz płacących od 11 łanów tylko. Prawie wszyscy byli też bartnikami. Był tywon wolny od czynszu, pop z cerkwią dawał gr. 12, karczmarzów 5 każdy po 2 grzyw. i 4 podsadków. Dani miodowej dawano ogółem kunników 122 każdy po gr. 24, czyniło zł. 97 gr. 18. Dochód ogólny zł. 134 gr. 1. Wedle Kochanowskiego („Dryas zamechska“) była siedzibą Iwana Kustry, władającego tu w XIV w. W r. 1588 należy do ststwa zamechskiego, ma $8^1/_4$ łan., popa, $^3/_4$ łan. karcz., 3 zagr. bez roli, 1 kom. Przy wsi jest Pszańska Wola. Ob. *Zamch* (t. XIV).

Obszruje, dwór, pow. szawelski, gm. Szawkiany, Tałuciów, 130 dz.

Obuchów 1.) mstko, pow. kijowski, gmina Obuchów, st. poczt. Hermanówka (15 w.), 45 w. od Kijowa, 1476 dm., 8090 mk., 2 cerkwie, 2 domy modl. żyd., szkoła, szkółka cerk., młyn, 56 wiatraków, 6 jarmarków, 5155 dz. włośc., 896 dwor. (od r. 1876 ks. Gorczakowych). W r. 1628 Andrzej Firlej wnosi od 30 dym., 1 koła młyń., popa. Gmina obejmuje 6 miejscowości (1 mstko, 4 sioła, 1 wś), mających 13,041 mk. (32 rokoln., 1207 żydów) i 13,942 dz., w tem 5211 większej własności, 8492 dz. włośc. i 239 cerk. 2.) **O.** *Mały,* ob. *Klechówka.*

Obuchowicze, okolica, powiat grodzieński, gm. Żydomla, 17 w. od Grodna, 517 dz.

Obuchowicze, wś, pow. radomyski, gmina i st. poczt. Iwanków (12 w.), 80 w. od Radomyśla, 396 dm., 2271 mk., 10 wiatraków, 3862 dz. włośc. W r. 1581 Iwan Proskura Suszczański wnosi od 4 osiadł., 2 zagr., w r. 1628 należy do Olizarów Wołczkowiczów.

Obuchowo, wś i chutor nad rzką Żydomlą, pow. grodzieński, gm. Żydomla, 18 w. od Gro-

dna. Wś ma 712 dz.; chutor należy do dóbr Skidel. W r. 1558 w wójtowstwie obuchowskiem, włości dworu kotreńskiego ekon. grodz. We wsi było 78 włók gruntu dobrego, t. j: 1 ciesielska, 1 bednarska, 1 gumiennicka i 75 włók na służbę ciągłą. Czyniło 42 kóp 30 gr.; nadto dawali 150 beczek owsa i po 5 gr. za odwóz z beczki, co czyni 12 kóp 30 gr. Poddani mieli 261 wołów i 142 koni. Do wójtowstwa należały wsi: O., Pławskie, Puzycze, Horodzisław (później Siwkowo) i Zawadzicze.

Obychody, wś, pow. owrucki, gm. Tatarnowicze, 40 w. od Owrucza, 201 dm., 1275 mk., cerkiew drewn. z r. 1874. Własność Czerkarskich. W r. 1628 Jerzy Lasota wnosi od 4 dym., 1 ogr. W r. 1694 Remigiana Suryna.

Obycz, wś, pow. krzemieniecki, gm. Szumsk, st. poczt. Krzemieniec (22 w.), 113 dm., 785 mk., cerkiew murow. z r. 1809 uposażona 58 dz. z nadania ks. Michała Kazimierza Radziwiłła wwdy wileńskiego. Wś O. nadaną została 1441 r. przez Kazimierza Jagiellończyka, Deniskowi Mokosiejowi. Od Mokosiejów przeszła do Popielińskich. W r. 1545 Bohowitynowie, opatrują jedną horodnię zamku krzemienieckiego. W r. 1570 wnosi pobór Walenty Wskrzeński (Wkryński), który w r. 1583 płaci od 19 dym., 3 ogr., 1 koła waln. Obecnie Mereżyńskich.

Obytoki, wś, pow. połocki, gm. Aleksandrowska, zarząd gminny.

Obzyr *Wielki* i *Mały*, dwie wsi, pow. kowelski, gm. Borowno, 53 w. od Kowla. O. Wielki 54 dm., 975 mk., cerkiew; O. Mały 9 dm., 122 mk. Sioło O. otrzymał kn. Lew Kurcewicz Buremski. W r. 1545 dzierży je córka jego Michałowa Świniuska. W r. 1570 wnosi pobór Wasilowa Bolużina (Kurcewiczowa) Maryna Szymkówna. Część należy do kn. Aleks. Buremskiego (przy Buremlu), część zaś jest w zastawie u Fedorowej Bokijowej. W r. 1577 płaci ona od 6 dym., 8 ogr., a w r. 1583 Jan Bokiej Pieczychwostski wnosi z części swojej od 15 dym., 5 ogr.; z części zaś zakupionej również od 15 dym., 5 ogr. Nadto r. 1577 Iwan Chrenicki płaci od 15 dym. po 10 gr., 14 ogr. po 2 gr.

Ochłopów, wś, pow. włodzimierski, gm. Podberezie, 54 w. od Włodzimierza, 105 dm., 1057 mk., cerkiew. W r. 1545 Ochłopowskich, którzy opatrują dwie horodnie zamku łuckiego. Wr. 1570 wnoszą Ochłopowscy: Wasilisa od 1 dym., 1 ogr., Dachno od 10 dym., 3 ogr. po 2 gr., 1 koła młyń. i Jakim od 10 dym., 3 ogr. po 2 gr. W r. 1577 płaci Borys Ochłapowski od 8 dym. po 10 gr., 3 ogr. po 2 gr. i Jachim od 3 dym., 4 ogr.

Ochmaniszki, dwór, pow. kowieński, gm, Janów (6 w.).

Ochmanów, wś, pow. wielicki. Wilczko, kaszt. sandom. swą dziedziczną włość „Ohmanow", w pow. krakowskim, sprzedaje r. 1356 klasztorowi w Staniątkach za 240 grz. (Kod. dyp. pol., III, 251).

Ochmatków, wś, pow. dubieński, gm. i par. praw. Kniahynin (3 w.), 32 w. od Dubna, 29 dm., 257 mk., cerkiew fil. drewn., uposażona 48 dz., z nadania Karola Olszewskiego r. 1766. Wś pod nazwą Ochwiatowa nadaną została 1430 r. przez w. ks. Świdrygajłę, słudze Iwanowi Mukosiewiczowi. W r. 1545 opatruje z O. 2 horodnie zamku łuckiego Hryćko Niepotuszony. W r. 1577 wnosi pobór Michał od 3 dym., 5 ogr., 2 ogr., a w r. 1583 Aleksander od 2 dym., 3 ogr., 4 kom., 1 popa, Zachorowscy. Istnieje tamże Wolica Ochmatkowska (3 ogr.). W r. 1624 własność Romana Zahorowskiego.

Ochmatów 1.) wś nad Tykiczem Gniłym, pow. humański, gm. Chiżna, st. poczt. Buki (10 w.), 45 w. od Humania, 127 dm., 778 mk., cerkiew, szkółka cerk. 2.) **O.**, wś i fol. nad Tykiczem Gniłym, pow. taraszczański, gmina i st. poczt. Żaszków (12 w.), 54 w. od Taraszczy, 195 dm., 1101 mk.

Ochnówka, wś, pow. włodzimierski, gmina Werba, 10 w. od Włodzimierza, 122 dm., 454 mk., cerkiew.

Ochocin, kol., pow. łucki, gm. Torczyn, 15 w. od Łucka, 14 dm., 118 mk.

Ochojno, r. 1373 *Ochonino*, r. 1386 *„ambo Ochonin"*, wś, pow. wielicki. W dok. z r. 1373 wś szlachecka (Kod. kat. krak., t. II, 50, 51 i 113).

Ochoniany, wś, pow słonimski, gm. Dworzec, 40 w. od Słonima.

Ochonowo, wś, pow. słonimski, gm. Zdzięcioł, 58 w. od Słonima, 93 dm., 470 mk., cerkiew, szkoła, 986 dz. włośc., 78 cerk. Pod wsią śród lasu 5 kurhanów. 2.) **O.**, fol., tamże, należy do dóbr Nowojelnia.

Ochotnica, wś przy ujściu rzki Perchanki do Dźwiny, pow. połocki.

Ochotniki, wś, pow. włodzimierski, gmina Olesk, 32 w. od Włodzimierza, 40 dm., 229 mk.

Ochotówka, wś, pow. owrucki, gm. Łuhiny, 70 w. od Owrucza, 60 dm., 395 mk.

Ochoża, r. 1565 *Ochoza*, wś, pow. chełmski. W r. 1565 wś w ststwie chełmskiem, miała 60 z górą ludzi osiadłych na 7 dworzyszczach zdawna wymierzonych. Z tego obowiązani byli 7 cieśli chodzić do zamku na roboty. Innych opłat i danin nie dawali.

Ochromiańce, dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (16 w.).

Ochrymowicze, wś i fol., pow. białostocki, gm. Zabłudów. Wś ma 79 dz.; fol. należy do dóbr Małynka.

Ochrymy, wś i urocz., pow. bielski gub. grodz., gm. Łosinka, 134 dz.

Ocieka, r. 1431 *Othsijeka*, 1581 *Odszycha*, wś, pow. ropczycki. Założoną została przed r.

1431 na obszarze par. Książnice (w pow. mieleckim), a w r. 1431 wcieloną do par. Rzochow przez Zbigniewa Oleśnickiego, bisk. krakow. (Kod. dypl. pol., III, 397). W r. 1536 wś ta należała do grodu w Rzemieniu, miała kopalnię żelaza dającą 6 grzyw. i dwa wozy żelaza. Przedtem siedziało tu 16 kmieci lecz od lat dwu pustka stała. W r. 1581 Odszycha, własność Stan. Tarnowskiego, ma 19 os., 4 łany.

Oćkowe, fol., pow. orszański, od r. 1872 Gerasimowych, 537 dz.

Ocokowiszki, okolica, pow. szawelski, gm. Szawlany (11 w.). Część (381 dz.) należy do dóbr Mury.

Oczerecianka, przys., pow. zasławski, gm. Sławuta, 12 w. od Zasławia, 20 dm., 113 mk.

Oczertianka, kol., pow. rówieński, gm. Berezdów, 19 dm., 117 mk.

Oczeso-Rudnia, wś i dobra, pow. homelski, gm. Wylewo (12 w.), od r. 1862 Potapowiczów-Żabków, 1881 dz. (712 lasu); młyn wodny. We wsi cerkiew par. murow.

Oczki, wś, pow. kobryński, gm. Zbirogi, 29 w. od Kobrynia, 234 dz.

Odaja 1.) dwie fermy, pow. humański, gm. Iwańka. 2.) **O.,** urocz. i ferma, tamże, gmina i st. poczt. Talne.

Odajpol, mylnie *Otdajpol*, wś i ferma nad rz. Mołoczną, pow. taraszczański, gm. i par. praw. Piatyhory, st. poczt. Tetyjów (20 w.), 50 w. od Taraszczy, 109 dm., 614 mk., cerkiew, szkółka cerk. Stanowi właściwie połud. część mstka Piatyhory.

Odechów, r. 1569 *Odachów*, wś, pow. radomski. Wspom. w dok. z r. 1228 (Kod. mał., t. II, 39). W r. 1569 miasteczko Nowy targ al. Odachów płaci szosu fl. 3 gr. 6. Od komornic gr. 18, od rzem. gr. 16, czopowego rocznie fl. 4. Wś O. płaci od $7^1/_2$ łan. Odachowiec od $2^1/_2$ łan., 1 zagr., rudy 3 koł., towarz. 6.

Odelsk, mstko i dobra, pow. sokólski, gm. Zubryca, 16 w. od Sokółki. Mstko 1246 dz.; dobra, Palminych 213 dz. Przywilej miejski Bony z r. 1546 zatwierdził Stefan Batory 1580 r. Klucz odelski ekon. grodz. r. 1680 dawał 3925 złp. 27 gr. Kwatera Odelska w puszczy sokólskiej r. 1639 obejmowała 18 ostępów, z których 6 tylko całych, w pozostałych zaś wyrobiono dębinę i lipinę. Do pilnowania kwatery było 38 osoczników i 1 dziesiętnik, ze wsi Suchinicz i Mordasowa, którzy otrzymali 20 włók. Strzelców było 25 ze wsi Hrebieniewo, oraz 29 ze wsi Molawica Dolna. Każdy miał po włóce gruntu, z którego powinien utrzymywać 1 konia oraz we dwóch po 1 wozie, płacić po 7 złp. i po solance owsa.

Oderadówka, *Odyradówka* wś, pow. krzemieniecki, gm. Białokrynica, par. praw. Tylawka ($1^1/_2$ w.), 16 w. od Krzemieńca, 17 dm., 164 mk. Należała do Kamińskich.

Oderady 1.) wś i fol., pow. dubieński, gmina Ołyka, par. praw. Derno ($^1/_2$ w.), 43 i 46 w. od Dubna. Wś 48 dm., 300 mk.; fol. 10 dm., 69 mk. Pierwotnie Paszka Dochnowicza, drogą wiana przechodzi do ks. Wasila Sokólskiego i Piotra Hołownia Ostrożeckiego. Ks. Fedor Ostrożecki w r. 1557 nabywa od Sokólskich prawa ich do O. i in. W r. 1583 kn. Hołownia Ostrożecki wnosi z O. od 7 dym., 4 ogr., 2 bojarów, kn. Dymitrowa Buremska od 1 dym. Jednocześnie część należy do Ołyki, płaci w r. 1577 od 1 dym. na włóce, a r. 1583 od 5 dym. 2.) **O.,** wś, pow. łucki, gm. Czaruków, 19 w. od Łucka, 37 dm., 261 mk. Niegdyś biskupstwa łuckiego. W r. 1583 władyka łucki i ostrogski wnosi od 20 dym., 15 ogr., 8 kom., 2 kół waln., 4 bojarów. Własność Grocholskich.

Odessa, miasto. Nowsze opracowania odnoszące się do O. są: Kochanskij W.: „Odessa i jej okrestnosti". Odessa, 1893, str. 360, 228, wychodzi corocznie jako przewodnik. Nadler W. K.: „Odessa" (dzieje początkowe), Odessa, 1893, str. 100. Pietkiewicz Z.: „Odessa w swem stuleciu", Przegl. Tygodn., 1892 r.

Odla, *Odla*, wś, pow. grodzieński, gm. Krynki, 36 w. od Grodna, 251 dz. W r. 1558 w wójtowstwie hrajeńskiem, włości dworu kwasowskiego, ekon. grodz. We wsi było 22 włók gruntu dobrego, t. j.: 3 strzeleckich, 3 pod strzelcy czynszowych, 2 odzwiernickich i 14 masztalerskich. Z włók czynszowych płacą 5 kóp 18 gr.

Odmiany, fol., pow. siebieski, sukces. Makowieckiego, 220 dz.

Odmuchów, miasto, pow. grotkowski. Stary gród kasztelański, wymieniony w dok. z r. 1155, jako posiadłość biskupów wrocławskich. W r. 1267 pleban i kaplica zamkowa p. w. św. Mikołaja. Miała ona zwierzchność nad 15 parafiami. Od r. 1386 istnieje tu kollegiata. Od r. 1430 do 1435 władają miastem i kościołem Hussyci. Biskup Konrad wykupuje od nich O. za 1100 grzyw. Ob. dr. Kopietz: „Die Pfarr und Kolegiat-Kirche in Ottmachau" (Zeitsch. d. Ver. fuer Gesch. Schlesiens. t. XXIV, 162 — 176).

Odnorogow, ob. *Jednorogi*.

Odnów, ob. *Udnów* (t. XII).

Odobisa, dwór, pow. poniewieski, gm. Poniewież (11 w.).

Odolanów, r. 1579 *Odalanow*, miasto. W r. 1579 Wojciech Rzadko burmistrz, zapłacił szosu fl. 2 gr. 2, od 6 szewców, 2 kowali, 2 bednarzy, 4 bań gorzał., 2 szynkarzy, 6 komor., bednarz i 3 kom. jako nieobecni niezapłacili. Suma fl. 12 gr. 8. Prócz tego płacono od 4 łan. Feliks Kurowski podstarości, z kuźnicy od 15 rzem., był też młyn Odalan. Tenże Kurowski płacił z należących do dóbr wsi: Radszicze, Łąkocin, Uciechów, Daniszyno. Do miasta i powiatu od-

noszą się następujące opracowania: Eichstaedt Heinr: „Chronik der evangel. Stadtschule zu Adelnau“. Steinau, 1866 (Im schlesischen Seminarblatte u. besonders bei den Akten der Koeniglichen Regierung II in Posen). Tenże: „Dr. K. F. W. Altmann. Biographisches Charakterbild, zugleich ein Beitrag zur Geschichte des Kirchen — und Schulwesens in der Provinz Posen. Toż po polsku: Przedruk z Zwiastuna ewang. Cieszyn, 1874. Altmann C. F. W.: „Die alten Urkunden und Privilegien der Staedte Adelnau, Sulmierzyce, und Ostrowo“. 1866. Vortraege des Landraths von Tieschowitz an die Staende des Adelnauer Kreises ueber die Statistichen Verhaeltnisse des Kreises fuer das Jahr 1840. Posen, 1840. Wocke: Uebersicht der statistischen und sonstigen Verhaeltnisse des Adelnauer Kreises mit Bezug auf die 1858 ausgefuehrte statist. Aufnahme. Ostrowo, 1860. Stahlberg: Statistische Darstellung des Kreises Adelnau mit Bezug auf die Jahre 1863 ausgefuehrte statistische Aufnahme, 1866. Ostrowo, 1867. Tenże: Statistische Darstellung des Kreises Adelnau mit Bezug auf die im Jahre 1867, ausgefuehrte statistische Aufnahme, 1869. Ostrowo, 1869. Mapa powiatu odolanowskiego; Poznań, 1836.

Odpoczynek, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Towiany (12 w.).

Odra, rzeka. Loeschmann: „Beitraege zur Hydrographie der oberen Oder“. Breslau, 1892, str. 56.

Odrowąż, wś, pow. konecki. W r. 1577 Odrowąsz major, wieś z kościołem par. wojewodziny sandom: „pronunc Padniowski tenutae capitanei Diboviensis“, płaci od $9^1/_2$ łan. Trzy kuźnice i Kuźnica Błaszkowska od 5 rzem. Odrowąż minor, biskup krakow. od 4 łan. Wola Odrowąska, wojewody sandom. łan. $2^1/_2$, zagr. 2. Huta szklana pod Odrowążkiem od 2 towarz. W r. 1662 wchodzą w skład parafii: Swierczów (26 głów), Płaczków wieś i kuźnica (75), Wołów wś i kuźnica (75), tudzież kuźnice: Błażków (53), Zbrojów (35), Nowy Szałas (108), Furmanów (39), Zdanów (21), Kozłów (23), Gosson (47), Gieł (25), Huta Kuczemba (15), Huta Luta al. Cholewa (21), Huciska (39), Kopec (9), Ubyszów z Brześciem (60) i Włochów (10). Zbadał i opisał kościół tutejszy Wł. Łuszczkiewicz (Spraw. kom. hist. sztuki t. VI).

Odrynki, wś, pow. bielski, gub. grodź., gm. Łosinka, 76 dz.

Odryżyn, wś i folw., pow. kobryński, gmina Odryżyn, 86 w. od Kobrynia. Wś 33 dm., 353 mk., zarząd gm., cerkiew, szkoła, 819 dz. włośc. i 65 cerk; Tołubiejewych, 8000 dz. (3050 lasu, 4388 nieuż.). Gmina obejmuje 34 miejscowości, 679 dm. włośc. (56 innych), 4852 mk. włościan, uwłaszczonych na 9527 dz. Nadto w gm. jest 339 dz. ziemi cerk. i 22,663 większej posiadłości (6827 lasów, 10,837 nieuż.).

Odrzechowa, wś, pow. sanocki. W r. 1565 miała 55 kmieci, z tych 41 na dworzyszczach, wójt, zagrod. 8. Chowający owce dawali barana dwudziestego, z tego dostało się baranów 10 po gr. 15, a wieprza dziesiątego, dano 30 po gr. 48. Ogółem ze wsi wpłynęło zł. 134 gr. 14.

Odsieka, wś, ob. *Ocieka*.

Odwierna, dwie wsi i folw., pow. grodzieński, gm. Hudziewicze, 38 w. od Grodna. Wsi mają 240 dz.; folw. Dudzińskich, 127 dz.

Odygiany, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Odynie, dwa dwory, pow. szawelski, gm. Kiryanów (9 w.) i Szawlany (8 w.).

Odynowszczyzna, wś, pow. wołkowyski, gm. Łysków, 197 dz.

Ofary, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Żmujdki (17 w.).

Oficeryszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (3 w.).

Oficyny, folw., pow. wiłkomierski, gm. Wieprze (7 w.).

Ofirna, *Ofirnia Wielka* i *Mała*, dwie wsi, pow. wasylkowski, gm. i st. poczt. dr. żel. Chwastów (5 w.), 31 w. od Wasylkowa. O. Wielka 143 dm., 707 mk., kaplica; O. Mała 61 dm., 292 mk., młyn.

Ogdemier, wś i folw., pow. kobryński, gm. Worocewicze, 62 w. od Kobrynia. Wś 687 dz. włośc. i 123 pryw.; folw. należy do dobr Ostrówki.

Ogieniszki, dwór, pow. poniewieski, gmina Birże (13 w.).

Ogińce, okolica, pow. poniewieski, gm. Stumbryszki (10 w.). Mają tu Narewiczowie i Ginejtowie 500 dz.

Ogińskiego Kanał. Por. Szulz A. O potrzebie poprawy kanału Ogińskiego (Bibl. Warsz. t. I, r. 1879).

Oginty, dwór, pow. kowieński, gm. Rumszyszki (8 w.), Kaczyńskich, 200 dz.

Oględów, r. 1579 *Oglądoff*, wś, pow. stopnicki. Odbywa się tu w r. 1252 wiec przy ks. Bolesławie. Dok. z r. 1385 wylicza ośmiu współdziedziców mających spór o dziesięcinę z plebanem z Beszowy (Kod. mał. III, 365). Ob. *Rytwiany*. W r. 1579 wojewoda bełzki płaci tu od 26 osad., $5^1/_2$ łan., 7 kom., 1 ubogi.

Oględówek, r. 1579 *Ogliadow*, wś, pow. stopnicki, par. Kije. W r. 1250 Bolesław, ks. krakow., przysądza tę wieś Dzierżykrajowi, kantorowi wiślickiemu (Kod. kat. krak., 38). W r. 1579 kantor wiślicki płaci tu od 2 os., 2 łan., 2 zagr., 2 ubog.

Ogmiany, wś, pow. szawelski, gm. Skiemie (5 w.).

Ogonie, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (6 w.).

Ogórkowo 1.) *Hryniewieckie*, ferma, powiat proskurowski, gm. Chodkowce, 598 dz., bar. von Mehden. 2.) **O.** *Zarudniańskie*, ferma, tamże, 206 dz., hr. Ignatiewa.

Ogorodyszcze, urocz. przy wsi Motyle, pow. grodzieński, gm. Berszty.

Ogoryszki, zaśc., pow. szawelski, gm. Skiemie (9 w.), Gosztowtów 59 dz.

Ogrodniczki 1.) wś, pow. białostocki, gm. Białostoczek, 115 dz. 2.) **O.**, wś, tamże, gmina Juchnowiec.

Ogrodniki 1.) chutor, pow. białostocki, gm. i dobra Dojlidy. 2.) **O.** *Supraślskie*, wś, tamże, 226 dz. 3.) **O.** *Dojlidzkie*, urocz., tamże, gm Białostoczek. 4.) **O.** *Wysokostockie*, urocz., tamże, z urocz. Antoniuk 83 dz. 5.) **O**, fol., tamże, gm. Obrębniki. Jeden należy do dóbr Kalinówka, drugi Toczyłowskich. 6.) **O**, wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Pasynki, 6 w. od Bielska, 476 dz. 7.) **O.** *Hożna*, wś, tamże, gm. Pawły, 38 w. od Bielska, 318 dz. 8.) **O.**, tamże, ob. *Słochy-Ogrodniki*. 9.) **O.** *Planta*, *Poduchowne* i *Skarbowe*, wś, pow. brzeski gub. grodz., gmina Łyszczyce, 28 w. od Brześcia. O. Poduchowne 213, O. Skarbowe 33 dz.; O. Planta, ob. *Ostromeczew*. 10.) **O.**, wś, tamże, gm. Wojska, 9 dm., 99 mk., 192 dz. 11.) **O.**, wś, tamże, gm. Wysokie Lit. 12.) **O.**, wś nad Pulwą, tamże, gm. Wołczyn, 30 w. od Brześcia, 42 dm., 364 mk., 423 dz. 13.) **O.**, *Rusockie*, wś, pow. grodzieński, gm. Hoża, 187 dz. 14.) **O.**, wś, tamże, gm. Indura, 217 dz. 15.) **O.**, wś, tamże, gm. Łasza, 224 dz. 16.) **O.**, wś i os., tamże, gm. Wołpa, 147 dz. 17.) **O.**, wś, tamże, gm. Skidel, ze wsią Broszkowce 217 dz. 18.) **O.** *Chwaty*, tamże, ob. *Chwaty-Ogrodniki*. 19.) **O**, wś, tamże, gm. Żydomla, 191 dz. 20.) **O.**, wś, pow. kobryński, gm. Pruska, 6 w. od Kobrynia, 236 dz. Na polach, w pobliżu rz. Muchawca kurhan. 21.) **O.**, fol. dóbr Sielec, pow. prużański. 22.) **O.**, wś, tamże, gm. Masiewo, 218 dz. 23.) **O.**, wś, pow. słonimski, gm. Dworzec, 102 dz. 24.) **O.**, wś, pow. słonimski, gm. Piaski, 76 w. od Słonima, 511 dz. 25.) **O.**, tamże, gm. Pacowszczyzna, ob. *Krahle*. 26.) **O**, wś, tamże, gm. Kozłowszczyzna, 215 dz. 27.) **O.**, wś, tamże, gm. Rohotna, 74 dz. 28.) **O**, wś, pow. sokólski, gm. Hrebienie, 154 dz. 29.) **O.**, wś, tamże, gm. Makowlany. 30.) **O**, wś, pow. wołkowyski, gm. Mścibów, 18 w. od Wołkowyska, 285 dz. 31.) **O**, wś, tamże, gm. Świsłocz, 23 w. od Wołkowyska, 254 dz.

Ogrodzieniec, mstko, pow. olkuski. W reg. pob. z r. 1662 podane p. n. „Firlejów“ miało 273 główＷNazwa ta znikła z chwilą, gdy dobra wyszły z rąk Firlejów.

Ogryzki, wś, pow. grodzieński, gm. Wołpa, 45 w. od Grodna, 456 dz.

Ohijowce, wś nad stawem, pow. starokonstantynowski, gm. Reszniówka, st. poczt. i tel. St.-Konstantynów (10 w.), 51 dm, 396 mk., cerkiew drewn. z r. 1742, uposażona 43 dz., przez Kazim. Brodowskiego r. 1762, szkoła ludowa od r. 1879. Należała do Krzysztofa Łabuńskiego, w r. 1593 spustoszona przez Tatarów. Następnie przeszła do ks. Ostrogskich i weszła w skład ordynacyi. W r. 1753 wraz z Olejnikami darowana Sobieszczańskiemu, od którego nabył Brodowski.

Ohladów, r. 1515 *Hohladów*, wś, pow. Kamionka Strumiłowa. R. 1515 Hohladow, w par. Łopacin, w ziemi bełzkiej, pow. buskim.

Ohryzkowce, *Ohryszkowce* (t. VII, 413), wś, pow. krzemieniecki, gm. Wyżgródek, par. praw. Lulińce ($^1/_2$ w.), 57 w. od Krzemieńca, 80 dm., 497 mk.

Ohryzkowo, pow. wieliski, ob. *Ahryzkowo*.

Ohurki, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Ojców, r. 1392 „*castrum dictum Oczecz*“, ob. *Pieskowa skała*. W ostatnich latach O. z przejściem na własność hr. Ludwika Krasińskiego, zyskał wiele udogodnień, ściągających tu w lecie głównie licznych gości. Urządzono zakład hydropatyczny cały rok otwarty w domu zw. „Goplana“, wzniesiono kaplicę, zbudowano wiele willi porządnie umeblowanych, otworzono biuro pocztowe i telegraficzne, aptekę. Z przeprowadzeniem dr. żel. iwangrodzko-dąbrowieckiej, mającej stacyę w Olkuszu, dojazd został ułatwiony. Obecnie O. przeszedł drogą wiana do ks. Czartoryskich. Nowsze prace tyczące O. a głównie dokonywanych w jego jaskiniach poszukiwań archeologicznych są następujące: Zawisza Jan: „Ogólny pogląd na jaskinie okolicy O.“ (Wiad. archeol., t. II, 23). Ciszewski St.: „Ludowe nazwy skał, jam, pól i t. p. w dolinie Prądnika“ (Wisła, t. I, zesz. 7 i 8). Ossowski G.: „Sprawozdanie z badań paleo-etnologicznych w jaskiniach okolic Ojcowa, dokonanych w r. 1883“ (Zbiór wiadom do antropologii krajow., t. VIII, Kraków, 1884). Tenże: „Jaskinie okolic O. I Jaskinia Maszycka“—z mapą jaskiń, Kraków, 1885 (w Pamiętn. wydz. matem. przyrod. Akad. Umiej.). Tenże: „Sprawozdanie z badań paleoetnologicznych w jaskiniach okolic O.“ Drugie Spraw. r. 1886. Czarnowski St., bada jaskinie O., wydaje albumy fotograficzne wykopalisk, które gromadzi w swych zbiorach w Miechowie. Ogłosił on drukiem: „Jaskinie okolic O. pod względem topograficznym“ (Swiatowit, tom I). „Wykopalisko monet w jaskini „Okopy“ wielkiej nad Prądnikiem ojcowskim“. Kraków, 1898 (Monety znalezione tu pochodzą z czasów Władysława Hermana). Jaskinia „Okopy“ wielka nad rz. Prądnikiem w okolicy O“, Kraków, 1901. „Schroniska na górze Okopy“ (Spraw. z badań r. 1898 i 1899), Kraków, 1902. „Opis jaskini Borsuczej w okolicach O.“ (Swiatowit, tom III, r. 1901). „Jaskinie okolic O.“ (Wędrowiec,

r. 1901). K. W.: „Nad Prądnikiem“ (przewodnik po O.), Warszawa, 1900 r.

Ojcowo al. *Żamajdzie*, fol. dóbr Wojciechowszczyzna, pow. grodzieński.

Ojrzanowo, r. 1285 *Ozranowo*, wś, pow. brzeziński. Wisław biskup kujawski, zamienia wieś kościelną O. i część Łagiewnik przyległą do Chorzęcina z komesem Mścigniewem na wieś Narok przyległą do wsi biskupiej Psarew niekiedy zw. Lichawa (Kod. dypl. pol., II, 108).

Ojrzeń al. *Ojrzenie*, r. 1479 *Osrzenie*, r. 1567 *Oyrzenie wielkie Męczikal*, wś, pow. ciechanowski. Wspom. w dok. z r. 1479, ob. *Ponikiew*.

Ojsko, ob. *Hujsko*.

Okaciewszczyzna, ob. *Wołyńce*.

Okacze, ob. *Akacze*.

Okaczewo, chutor, pow. kowelski, gm. Chocieszów, 14 dm., 101 mk.

Okajnie, dwie wsi, pow. kowieński, gmina Kiejdany (24 w.).

Okalina, r. 1308 *Okkalyno*, wś, pow. opatowski. Leszek Biały potwierdza r. 1206 nadanie O. i Gojcowa, klasztorowi w Sulejowie, przez magistra Wincentego (Kadłubka), prepozyta sandom. (Kod. mał., I, 9). W r. 1308 włość klasztoru sulejowskiego (Kod. mał., II, 213).

Okbarys, fol., pow. szawelski, gm. Szawle (8 w.).

Okcza, rzka, w pow. toropeckim gub. pskowskiej, pr. dopł. Dźwiny. Wypływa z jez. Maszno Wielkie, płynie na płn.-wschód, poczem zwraca się na płd.-wschód. Długa 15 w.

Okle, okolica, pow. kowieński, gmina Żejmy (3 w.).

Okłusze, wś, pow. wiłkomierski, gm. Żmujdki (18 w.).

Okmiana 1.) al. *Okmiany*, zaśc. i dwa dwory, pow. poniewieski, gm. Czypiany (10—16 w.). Mają tu Walentynowiczowie 150 dz. 2.) **O.**, dwór, tamże, gm. Krakinów (3 w.). 3.) **O.**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (2 w.). 4.) **O.** al. *Okniany*, dwie wsi i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Subocz (2 i 8 w.).

Okmianice, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (10 w.).

Okmianie, fol., pow. wiłkomierski, gm. Rogów (11 w.).

Okmianiszki 1.) dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Skopiszki (4 w.). 2.) **O.**, fol., pow. wiłkomierski, gm. Szaty (9 w.).

Okmianka, os., pow. poniewieski, gm. Pompiany, Jurskich 60 dz.

Okmiany 1.) wś, pow. kowieński, gm. Kiejdany (15 w.). 2.) **O.**, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (17 w.). 3.) **O.**, dwie wsi, pow. rossieński, gm. Kielmy (7) i Szydłów (4 w.). 4.) **O.**, wś i cztery dwory, pow. szawelski, gm. Chwałojnie (Błagowieszczeńsk 12 w.), dwór należy do Gasztowtów, ma 294 dz., dwa do Hurczynów, 420 i 90 dz., czwarty do Szczerbów 103 dz. 5.) **O.**, mstko, tamże. Zygmunt I przywilejem 1531 r., dozwolił Janowi Stankiewiczowi i Billewiczowi, ciwunowi dyrwiańskiemu, założyć w O. miasto, mieć propinacyę i zaprowadzić targi. August III r. 1724 nadał miastu targi niedzielne i cztery jarmarki do roku. Stan. August 1792 r. nadał prawo magdeburskie i herb wyobrażający strzałę do góry lecącą. Cypryan Brzostowski z Wojciechem Zielińskim, komisarzem królewskim, wyznaczyli tutejszej szkółce r. 1652 włókę ziemi, co król Michał r. 1672 potwierdził.

Okminele, okolica, pow. telszewski, gmina Dorbiany (9 w.), 61 w. od Telsz. Mają tu Brzozdowscy 39 dz., Butkiewiczowie 42 dz., Hryniewiczowie w O., Gorzdupiach i Szukach 107 dz., Szołkowscy 57 dz.

Okminin, pow. prużański, ob. *Stawy*.

Oknina, urocz. przy Kodymie, pow. bałcki, 88 dz. Michalskich.

Okniny 1.) *Oknin* (t. VII, 426) *Wielkie* i *Małe*, dwie wsi nad rzką Samcem, pow. krzemieniecki, gm. Borsuki, st. pocztowa Krzemieniec (21 w.). O. Wielkie 150 dm., 922 mk., cerkiew drewn. z r. 1741, szkółka ludowa od r. 1874. O. Małe 59 dm., 520 mk., młyn. W r. 1545 kn. Dymitra Wiśniowieckiego. W r. 1583 do Wiśniowca, ks. Andrzeja Wiśniowieckiego, płaci od 15 dym., 8 ogr. 2.) **O.**, wś, pow. ostrogski, gm. Pererosłe, par. praw. Szymkowce (3 w.), 26 w. od Ostroga, 60 dm., 368 mk., cerkiew fil. drew. z r. 1882. W r. 1570 i 1589 własność Kornickich.

Oknistka, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (10 w.).

Okno 1.) wś, pow. skałacki. W r. 1469 przedstawiono lustratorom listy królewskie wydane dla Bahawskiego („Bahawski antiqui“) na sumy oparte na wsiach: Buczyki (Buczikow) i Okno, tudzież obszarach (vastitas) do Okna należących. 2.) **O.**, wś, pow. horodeński, ob. *Tułuków*.

Okólniki, os., pow. prużański, gm. Białowieża, 150 dz.

Okólny, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (14 w.).

Okołek, os., pow. żytomierski, gm. Puliny, 27 w. od Żytomierza, 38 dm., 240 mk.

Okołokołowice, dziś *Kułakowice*, wś w dawnej ziemi bełzkiej, dziś pow. hrubieszowski. W r. 1564 wś ta w par. Hrubieszów płaciła w dziale Drohiczańskiego od $9^1/_2$ łan., 10 zagr., 4 kom. Łaszcz płacił od $8^1/_2$ łan., 14 zagr., 9 kom., 1 rzem., pop i cerkiew.

Okonin, r. 1277 *Okunin*, wś, pow. ropczycki. Włość klasztoru w Koprzywnicy, nabyta r. 1415 przez opata Jakóba za 200 grzyw. od Jakóba z Czernikowa. Poprzednio klasztor miał tylko działy pewne. R. 1536 jest własnością klasztoru. W r. 1581 płaci tu Hieronim z Mielca, starosta

brzeski od 6 osad., $6\frac{1}{2}$ łan., 3 zagr., 5 komorn., 3 ubog.

Okońsk, wś, pow. łucki, gm. Horodek, 70 w. od Łucka, 63 dm., 424 mk., cerkiew, szkoła, 2 młyny. Własność Szyrmów.

Okopy 1.) fol., pow. kobryński, gm. Rohoźna, Widackich 122 dz. 2.) **O.,** wś, pow. sokólski, gm. Bagny, 35 w. od Sokółki, 427 dz.

Okopy (t. IV, 827 *Książęcin*), wś, pow. ostrogski, gm. Lachowce, par. praw. Biesówka (3 w.), 48 w. od Ostroga, 112 dm., 770 mk.

Okopy *św. Trójcy*, mstko, pow. borszczowski. Według Długosza stał tu przy ujściu Zbrucza do Dniestru, zamek zw. Ryczywół. Dr. Lud. Finkel: „Okopy Swiętej Trójcy", Lwów, 1889 r., str. 69 z mapkami. Dr. Antoni J.: „Zameczki podolskie".

Okorsk, *Wielki* i *Mały*, dwie wsi nad jeziorem, pow. łucki, gm. Torczyn, 30 w. od Łucka. O. Wielki 47 dm., 329 mk.; O. Mały 23 dm., 132 mk. Pod wsią kol. Okorski Las, 8 dm., 39 mk. W r. 1545 wdowa Okorska opatruje wespół z innemi 4 horodnie i kn. Bohdan Lubecki 1 horodnię zamku łuckiego. W r. 1570 wnoszą Okorscy: Iwan od 5 dym., 2 ogr. po 4 gr., 3 ogr. po 2 gr., 1 koła młyń. spólnego 24 gr.; Olechno od 5 dym., 3 ogr. po 4 gr. i Jurgi od 4 dym., 3 ogr. po 4 gr., 2 ogr. po 2 gr.

Okradzionów, w dok. *Okradzenow*, r. 1581 *Okradzinow*, wś, pow. będziński. Wspom. w dok. z r. 1306 (Kod. kat. krak., I, 157). W r. 1581 płaci tu biskup krak. od 7 łan. km., 7 zagrodn. z rolą, 1 kom. Dział Walent. Kmity kół kuźniczych 3, robotników 12, karczma $\frac{1}{2}$ łana.

Okrajszów, wś, pow. noworadomski. W dok. z r. 1357 śród włości arcyb. gnieźn. (K. W., n. 1354).

Okropno, wś, pow. kobryński, gm. Imienin, 51 w. od Kobrynia, 335 dz.

Oksanina, wś, pow. humański, gm. Oksanina, st. poczt. Dubowa (8 w.), 27 w. od Humania, 533 dm., 3043 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny, 8 wiatraków. Gmina obejmuje 12 miejscowości (1 mstko, 9 siół, 2 wsi), mających 18,150 mk. (112 katol., 62 rozkoln., 1074 żyd.); 28939 dz., w tem 14,460 większej własności, 1359 włośc., 474 cerk.

Oksentówka, ob. *Łubianka*.

Oksiutycze (mylnie *Oksintycze*, t. VII, 437), wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Aleksandrówka (Radziłówka).

Oksmianskiszki, okolica, pow. telszewski, gm. Żorany (4 w.). Mają tu: Aleksandrowiczowie 89 dz., Druktejnowie 51 dz., Żylewiczowie 40 dz., Leszczewscy 50 dz., Juszkiewiczowie 78 dz.

Okstule, pierwotnie *Aukstule*, wś, pow. bielski gub. grodz. W dok. z r. 1545 Stanisław, syn Bogdana „de Auxtule" (Kapica, Herbarz, str. 313).

Oksy, wś, pow. poniewieski, gmina Poniewież (10 w.).

Oktawia, dobra, pow. sieński, Roszkowskich, z fol. Batury i Szczawry 3000 dz. (543 dz. lasu).

Oktawin, kol. przy wsi Czerczyce, pow. włodzimierski, gm. Mikulicze, 10 w. od Włodzimierza, 53 dm., 342 mk.

Okulice, r. 1392 *Ukolice*, r. 1581 *Okolicze*, wś, pow. bocheński. Klasztor tyniecki ustanawia tu r. 1392 sołtystwo i sprzedaje Janowi Niedźwiedziowi mieszczaninowi koszyckiemu za 32 grzyw. (Kod. dypl. pol., III, 346). W r. 1581 opat tyniecki płaci tu od 5 półłanków, 1 czyn., 1 kom., 1 rzem. Jan Rupniewski od $1\frac{1}{2}$ łan., 5 zagr., 4 kom., 2 kom. bez bydła.

Okuniew, mstko, pow. warszawski. W reg. pob. z r. 1580 podany jeszcze w par. Długa kościelna. „Oppidulum novae radicis... ibidem sanctuarium". Stanisław Rogowski, pleban okuniewski płacił od 3 zagr.

Okunin, wś, pow. warszawski. W r. 1580 posiada kościół paraf. Jest własnością kościelną. Jakób Cieciszowski płaci tu od 4 łan., 2 zagrodn. z rolą. Zapewne po założeniu miasta na obszarze Nowego Dworu przeniesiono tam parafię tutejszą.

Okunin, wś nad jez. Okunińskiem, pow. kowelski, gm. Maciejów, 25 w. od Kowla, 58 dm., 312 mk., cerkiew, młyn.

Okuninowo, wś i fol., pow. słonimski, gm. Maryińska, 22 w. od Słonima. Wś ma 30 dm.; 323 mk., 777 dz.; fol. należy do dóbr Dziewiątkowicze Nowe.

Olany 1.) wś, pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki (5 w.). 2.) **O.**, pow. oszmiański. Dobra mają 604 dz. O. nadał Zygm. August Barańskiemu. Następnie były w posiadaniu jednego z synów Juria Sapiehy, poczem r. 1523 włada Jan Zabrzeziński, wwda nowogródzki, a r. 1546 Kościeleccy. Potem należały do Wład. Monwida Dorohostajskiego i przez córkę jego Zofię weszły w dom Sapieżyński. W r. 1678 nabył je od Sapiehów Hieronim Ważyński, ststa tyrkszlański i dotąd pozostają w ręku Ważyńskich (nie Bażyńskich).

Oława, r. 1193 *Olova*, miasto na Szląsku. Wymienione w dok. z r. 1193 w liczbie posiadłości klasztoru św. Wincentego we Wrocławiu, nadanych przez komesa Piotra. W r. 1206 Henryk „Zlesie dux" daje klasztorowi wieś „Psepole a Vidava usque ad Dobram" w zamian za Oławę z dwoma kościołami i dziesięcinami klasztornymi w jej okręgu (K. W., n. 31, 40). Wuttke L. „Eine archivalische Forschungsreise durch den kreis Ohlau" (Zeitsch. d. Ver. f. Gesch. Schles. XXXV).

Olbierewicze, wś, pow. borysowski, gmina Dolce Wielkie, 14 dm., 120 mk., cerkiew.

Olble *Lackie* i *Ruskie*, dwie wsi, pow. kowel-

ski, gm. Kamień Koszyrski, 51 w. od Kowla. O. Lackie 84 dm., 701 mk.; O. Ruskie 130 dm., 738 mk., cerkiew, szkoła. W r. 1583 do Kamienia, kn. Hrehorego Koszyrskiego, płaci od 12 dym., 5 ogr.

Olbrachcice, ob. *Pokrzywnica*.

Olbrachtowo, wś dziś nie istniejąca. Ob. *Chrząstowo* 1).

Olchawa, wś, pow. bocheński, ob. *Denków* i *Pogwizdów*.

Olchowa, ferma pod wsią Pustowójty, pow. kaniowski.

Olchowiec, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (3 w.).

Olchowiec, wś, pow. kaniowski, gm. Olchowiec, st. poczt. Bohusław (10 w.), 45 w. od Kaniowa, 502 dm., 2644 mk., cerkiew, szkółka cerkiewna, 5 wiatraków, 2 deptaki. Gmina obejmuje 11 miejscowości (8 siół, 3 wsi), 14,367 mk. (35 kat., 7 rozk., 14 sztund., 256 żyd.); 17,087 dz., w tem 10,409 dz. włośc., 6200 skarb. i 407 cerk.

Olchówka 1.) wś, pow. kobryński, gmina Wierzcholesie, 20 w. od Kobrynia, 368 dzies. 2.) **O.**, wś, pow. prużański, gm. Masiewo, 67 w. od Prużany, 294 dz. 3.) **O.**, wś, pow. szawelski, gm. Tryszki (6 w.). 4.) **O.**, dobra, pow. czerykowski, od r. 1878 Szebeków, 800 dzies. (720 lasu). 5.) **O.**, wś, pow. rohaczewski, gm. Niedojka (11 w.). 6.) **O.**, pow. lidzki. Pod wsią, w urocz. Nowina, wał długi do 50 saż. i wysoki na 1 saż. 7.) **O.**, zaśc, pow. dryzieński, należał do dóbr Sarya.

Olchówka, kol., pow. żytomierski, gm. Barasze, 80 w. od Żytomierza, 56 dm., 379 mk.

Olchowo, wś, pow. grodzieński, gm. Hudziewicze, 60 w. od Grodna, 417 dz. W r. 1558 w wójtowstwie olchowskiem, włość dworu kraśnickiego, ekon. grodz. We wsi było 32 włók gruntu dobrego, t. j. 2 włóki wójtowskie, 30 na osadzie. Dochód z włók osadnych, zaściankowych i z morgów polnych i sianożętnych, oprócz owsa z odwozem, czynił 35 kóp. Do wójtowstwa należały wsi: O., Żarna, Szafrany, Siedziejki.

Olczydajów, r. 1469 *Alczydaynow*, wś, pow. mohylowski. W r. 1469 Michał Buczacki przedstawia w długim wykazie posiadanych dóbr: „Donacio perpetua super villis Alczydaynow cum nova et antiqua area et villis ac vastitatibus: Michalowcze, Crilovcze, Wyszoczek, Szwan cum Grodzysko, Romanowo Dworzyszcze, Chriczowcze, Ozarzincze, Dolzny, Olaykowcze, Kowaczowcze, Szerebna, Kudowcze, Matheikow, Malczeowo Dworzyszcze, et Ladawa cum antris al. pyeczary". Miał on obowiązek zbudować w O. nowy zamek murowany i następnie okazać ośmiu sędziom, którzy mieli ocenić budowlę i stosunek wydatków poniesionych do ilości dóbr.

Olczyn, kol., pow. żytomierski, gm. Piatka, 15 dm., 109 mk.

Olechnajcie 1.) wś, pow. kowieński (mylnie rossieński), gm. Betygoła (12 w.). 2.) **O.**, dwie wsi, pow. szawelski, gm. Janiszki (4 i 7 w.). 3.) **O.**, dwór, tamże, gm. Ligumy (12 w.).

Olechno, dwór, pow. poniewieski, gm. Birże (4 w.).

Olechnowicze 1.) wś, pow. prużański, gm. Malecz, 21 w. od Prużany, 549 dz. W r. 1563 w wójtowstwie kobakowskiem, włości dworu maleckiego, ekon. kobryńskiej. We wsi było 11 włók gruntu podłego. Dochód z włóki czynił 83 gr., w ogóle 15 kóp 13 gr. 2.) **O.**, wś i os., pow. słonimski, gm. Pacowszczyzna. Wś 174 dz., os. 56 dz.

Olechny, wś, pow. rossieński, gm. Rossienie (16 w.). Mają tu Nieciecccy 22 dz., Pietkiewiczowie 26 dz. Ob. *Alechny*.

Olechowo, kol., pow. słupecki. Do r. 1891 nosiła nazwę: Sophienthal. Ob. *Emilienheim*.

Oleja, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Subocz (8 w.).

Olejniki, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Kołki (3 w.), st. poczt. Teofipol (12 w.), 45 w. od mta pow., 141 dm., 776 mk., cerkiew drewn. z r. 1786, szkółka cerk. Własność Kamińskich. Wchodziła w skład ordynacyi ostrogskiej. W r. 1753 z Ohijowcami, darowana Sobieszczańskiemu.

Oleksice, wś, pow. wołkowyski, gm. Mścibów, 441 dz.

Oleksin, *Aleksin* (ob. t. XV, 21), pow. bielski, gub. grodz. W r. 1563 w wójtowstwie oleksińskim, włości dworu brańskiego. We wsi było 63 włók gruntu średniego, t. j. 2 wł. wójtowskie, 1 na gumiennictwo, 3 na osadzie ku dwom młynom. Od 57 włók czynszu dają z włóki po 45 gr., uczyni 42 kóp 45 gr., nadto robią 2 dni w tygodniu. Z 3 włók ku młynom płacą po 97 gr., czyni 4 kopy 51 gr. Do wójtowstwa należały wsi: O., Klichy, Siedlec, Holonki.

Oleksin 1.) *Wielki*, wś nad rz. Uścią, pow. rówieński, gm. Równo, par. praw. i kat. Szpanów (2 w.), 5 w. od Równego, 39 dm., 382 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1776. Do filii należą wsi: Oleksin Mały i Zozowa. W całej filii było 71 dm., 556 mk. Cukrownia ma 15 dm., 335 mk. 2.) **O.** *Mały*, wś, tamże, 21 dm., 241 mk. W r. 1570 Fedora Kadianowicza Czaplicza Szpanowskiego, przy Szpanowie. W r. 1577 Iwan Czaplicz wnosi od 24 dym., 3 ogr., po 4 gr.

Oleksiniec al. *Aleksiniec* 1.) *Stary*, wieś nad Horyniem, pow. krzemieniecki, gm. Oleksiniec, st. poczt. Krzemieniec (40 w.), st. dr. żel. Radziwiłłów (45 w.), 176 dm., 1325 mk., cerkiew murowana z r. 1756, kaplica katol. murow. na cmentarzu, szkoła ludowa (od r. 1815), zarząd gm., 3 młyny wodne. Wieś ta była niegdyś mstkiem

i r. 1463 należała do ks. Sołtana Wasilewicza Zbaraskiego. Następnie wraz ze wsią Rydoml dziedzictwo kn. Sołomereckich. Drogą wiana za Beatą Sołomerecką obie te wsi przeszły do ks. Czartoryskich w w. XVIII, którzy wnieśli tu kościół katolicki. Drogą wiana za Celestyną Czartoryską, córką Józefa, stolnika w. litew., przeszła do gen. Gabryela Rzyszczewskiego. Rzyszczewscy wystawili w O. Starym pałacyk. Obecnie Stefan i Aniela hr. Rzyszczewscy mają w O. Starym i Nowym 2820 dz. (1680 lasu). Gmina obejmuje 13 miejscowości, 986 dm. włośc. (113 innych), 9805 mk. włościan, uwłaszczonych na 9481 dz. 2.) **O** *Nowy*, mstko, tamże, groblą przedzielone od wsi O. Stary, 209 dm., 1321 mk., cerkiew drewn., wzniesiona r. 1846 przez Gabryela hr. Rzyszczewskiego. W roku 1583 ks. Andrzej Wiśniowiecki wnosi z 11 dym., 7 ogr.

Oleksze, wś, pow. bielski, gub. grodź., gm. Dubiażyn, 79 dz.

Olekszyce (t. VII, 460 i mylnie *Alekszyce*, t. I, 30), wś i dobra, pow. grodzieński, gm. Brzostowica Mała, 40 w. od Grodna. Wieś 50 dm., 368 mk., cerkiew, szkoła, 637 dz. włośc. i 84 cerk.; dobra Łubieńskich, 1153 dz. Na polach dworskich czworokątne horodyszcze, otoczone wałem i rowem, zajmujące około 40 saż. kw.

Oleń, wś nad rzką Orlanką, pow. bychowski, gm. Głuche, 78 dm., 575 mk.

Olenderszczyzna, kol., pow. żytomierski, gm. Piatka, 45 dm.

Olenicze, okolica, wś i chutor, pow. grodzieński, gm. Wiercieliszki. Okolica 21 dz., osada 6 dz.; chutor, Siemaszków, 74 dz.

Olenicze (t. VII, 447, *Olejnicze*), wś, pow. owrucki, gm. Pokalew, par. praw. Chłuplany (1 w.), 20 w. od Owrucza, 39 dm., 275 mk. Należała do włości welednickiej.

Olenowicze, ob. *Alenowicze*.

Olesiec, wś, pow. słonimski, gm. Piaski, 264 dz.

Olesin, os., pow. wołkowyski, gm. Łysków, Białowońskich, 44 dz.

Oleski, wś, pow. włodzimierski, gm. Olesk, 40 w. od Włodzimierza, 223 dm., 1359 mk., cerkiew, zarząd gm., szkoła. Gmina obejmuje 31 miejscowości, 1350 dm. włośc. (276 innych), 10639 mk. włościan uwłaszczonych na 16704 dz.

Olesko, miasto. W roku 1515 centr całego klucza dóbr, płaci miasto od młyna walnika fertona i pop gr. 15, szosu grzyw. 8. W r. 1578 należy do Kamienieckich i Daniłowiczowej, daje czopowego fl. 36. Blauth Jan: „Bagna Oleskie" (Czasop. tech. Lwów, 1893—1895).

Oleskowice, ob. *Łapienki*.

Oleśnica, miasto szląskie. Wcześnie osiedleni tu byli Templaryusze. W dok. z r. 1251 spotykamy mistrza Hermana „de Olesnicz" (K. W. n. 294).

Oleśno, r. 1397 *Rozemberg* al. *Oleszno*, miasto szląskie. Spytko z Melsztyna (de Molsten), wojew. krakow. daje w zastaw za 1000 grzyw., Przemysławowi ks. cieszyń. i jego synom, trzymane przez siebie powiaty: lubliniecki, rozemberski i gorzowski „una cum fortalitiis et opidis Lublynecz et Rozemberg al. Oleszno" z wyłączeniem dwu wsi: „Bernow et Koszczin" (Kod. dypl. pol., III, 359). W r. 1895 powiat miał 49,105 mk., w tem około 44,000 polaków.

Oleszczenice, pow. dzisieński. W r. 1605 Mikołaja i Jana Jesmanów.

Oleszewicze, wś, dobra, pow. grodzieński, gm. Kamionka, 56 w. od Grodna. Wś 172 dz.; dobra Niezabytowskich, z fol. Jakubowo i Jatwiesk, 1540 dz.

Oleszków, ob. *Tułuków*.

Oleszkowce, wś, pow. krzemieniecki, gm. i par. praw. Zarudzie (1 w.), 34 w. od Krzemieńca, 68 dm., 492 mk. Własność hr. Grocholskich.

Oleszkowicze 1.) wś, pow. brzeski, gub. grodz., gm. Turna, 22 w. od Brześcia, 418 dz. 2.) **O**, wś i fol., tamże, gm. Ratajczyce, 28 w. od Brześcia. Wś 423 dz.; fol. Retków, 392 dz. i 195 dz. kilku właścicieli.

Oleszkowicze, kol., pow. łucki, gm. Trościaniec, 29 w. od Łucka, 36 dm., 159 mk. W r. 1570 należy do Butina (Botina), kn. Andrzeja Massalskiego. W r. 1577 Szczęsny Charliński płaci od 6 dym.

Oleszkowo, wś, pow. sokólski, gm. Czarna Wieś, 256 dz.

Oleszna Nowa, wś, pow. rohaczewski, gm. Dowsk (15 w.).

Oleszno, wś, pow. włoszczowski. Ks. Wojcik Romuald: „Histor. wiadomość o parafii i kościele N. P. Maryi w O.", Warszawa, 1899, str. 67 z ryciną.

Oleszno, wieś z kościołem paraf., pow. dąbrowski, ob. *Oleśno* (t. VII, 474).

Oleszwa, wś, pow. rówieński, gm. Klewań, 26 w. od Równego, 24 dm., 227 mk. W r. 1577 i 1583 należy do Klewania ks. Czartoryskich, płaci od 5 dym., 3 ogr.

Oleszyce, mstko i wś, pow. cieszanowski. Wieś ta pierwotnie do ststwa lubaczowskiego należąca, później w dzierżawie Ramsza, a około r. 1565 w dzierżawie Małochowskiego, miała 75 kmieci na $29^1/_4$ łan, zagr. 21 po gr. 6 i 6 nic nie płacących, karczmarzów 4 (jeden płaci 10 grzyw., wszyscy razem fl. 29 gr. 18), popów 2 fl. 2, bartników 39 dają miodu kunników 139 po gr. 36 każdy, ogółem fl. 183 gr. 18, nadto każdy bartnik za kunicę gr. 12 i miodu chędogiego misę za gr. 3. Ogółem ze wsi fl. 310 gr. 2. Wraz z O. tenże Małochowski trzymał w dzierżawie wsi: Cyków, Zarzecze, Żurowiczki, Milatyn. Do O. należały też wsi: Stare Sioło i Dachnów. Na obszarze O. były trzy stawy

jeden pod zamkiem, dawał ze spustu co trzy lata zł. 400, drugi Rudniczy i trzeci Huskowa zł. 80. Młyn o 2 kołach zł. 32. Do gumna fol. zwieziono r. 1563: żyta kóp 400, jarego 81, pszenicy 101 ½, jęczmienia 170, owsa 600, tatarki 50, prosa 6, grochu 20. Siana brogów 12 po fl. 5.

Olędry al. *Fuerstendorf* (*Fichtendorf*), wś nad Bugiem, pow. bielski, gub. grodź., gm. Aleksandrówka (Radziłówka) 59 dz. Osada pierwotnie niemiecka, założona na gruntach dóbr Siemiatyckich. Według podania miejscowego ks. Anna Jabłonowska w końcu XVIII w. osadziła tu niemców. Od jej tytułu ma pochodzić nazwa pierwotna. Starsi mieszkańcy rozumieją jeszcze po niemiecku, młode pokolenie mówi po polsku; większość wyznaje religię katolicką. Najwięcej jest Szulców. Brzegi Bugu błotniste, gleba licha. *L. Cz.*

Olędy, wś i fol., pow. bielski, gub. grodź., gm. Grodzisk, 29 w. od Bielska. Wś 251 dz.; folw. hr. Potockich, 681 dz.

Olędzkie, okolica, pow. bielski, gub. grodź., gm. Oleksin, 207 dz. Gniazdo Olędzkich.

Olga, fol., pow. poniewieski, gm. Kibury.

Olganów, wś, pow. stopnicki. Nabyty dla biskupstwa krak. przez Fryderyka Jagiellonczyka, bisk. krak., na początku XVI w. (Paprocki, Herby 809).

Olgierdowo 1.) fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (7 w.). 2.) **O**, fol., pow. poniewieski, gm. Nowe Miasto (4 w.).

Olgin, kol. pow. łucki, gm. Czaruków, 40 w. od Łucka, 32 dm., 195 mk.

Olglinia, dwór, pow. poniewieski, gm. Birże.

Olgowo 1.) dwór, pow. rossieński, gm. Mańkuny (5 w.), Olgi Suszczewskiej, 136 dz. 2.) **O.**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (23 w.). 3.) **O.** *Niżnie* i *Wierzchnie*, dwie wsi, pow. wieliski, gm. Budnica.

Olhanówka *Stara* i *Nowa*, dwie kol., pow. łucki, gm. Rożyszcze, 20 w. od Łucka, 20 dm., 153 mk.

Olibów, wś, pow. dubieński, gm. Warkowicze, par. praw. Żornów (2 w.), 18 w. od Dubna, 48 dm., 279 mk., młyn.

Olin, chutor, pow. włodzimierski, gm. Poryck, 10 dm., 39 mk.

Olisiewicze 1.) też *Onisiejewicze*, wś i fol., pow. wołkowyski, gm. Łysków, 30 w. od Wołkowyska. Wieś 250 dz.; fol. należy do dóbr Niedźwiedź. 2.) **O.**, wś, pow. nowogródzki, gm. Stwołowicze, 67 dm., 546 mk., 3 młyny.

Oliszewicze, *Oleszewicze*, wś, pow. prużański, gm. Mikitycze, 6 w. od Prużany. 201 dz. włośc., 69 dz. Korsaków i 31 Hołowniekich.

Oliszki, wś, pow. białostocki, gm. Przytulanka, 44 dz. W r. 1563 w wójtowstwie pomchackiem (Pomyhacze), włości zamku suraskiego. We wsi było 11 włók gruntu podłego. Dochód 15 kóp 13 gr.

Olita, mstko, pow. trocki, ob. *Hołowczyn*. Olechnowicz Wł.: „Charakt. antrop. Litwinow z okolic O." (Zb. wiad. do ant. kraj. 1895, t. 18).

Oliwa, klasztor. W. Kętrzyński: „Fontes Olivenses" (Mon. Pol. hist. VI—1893, str. 257 do 382).

Olizarka 1.) kol. żydów rolników, pow. łucki, gm. Rafałówka, 100 w. od Łucka, 44 dm., 496 mk., dwa modl. żyd. 2.) **O.**, wś, pow. żytomierski, gm. Puliny, 23 dm., 131 mk.

Olizarki, wś i fol., pow. wołkowyski, gmina Izabelin. Wieś 89 dz.; fol. Bołondziów, z fol. Chorążewo, 110 dz.

Olizarów, wś nad rzką Rakówką, pow. włodzimierski, gm. Skobełka, 60 w. od Włodzimierza, 44 dm., 302 mk., cerkiew. W r. 1545 Olizarowskiego Iwana, który opatruje 3 horodnie zamku łuckiego. W r. 1570 wnoszą: Lew Łosiatyński z 4 dym, Olechno Olizarowski z 6 dym., 4 ogr. po 2 gr., Kornel Lacki z 3 dym. i Matwiej Łoszycki z 1 dym., 2 ogr. po 2 gr. W r. 1577 płaci: Katarzyna z 2 dym. po 10 gr., Olechno Olizarowski z 3 dym. po 10 gr., 1 ogr. 2 gr. i Prokop Bereźnicki z 2 dym. po 20 gr., 3 dym. po 10 gr., 1 ogr. 2 gr W r. 1583 Fiedor Olizarowski 4 ogr. i Prokop Bereźnicki od 2 dym., 1 ogr., 1 kom., 2 pustowszczyzn po 10 gr. i z części zastawnej z 4 dym.

Olizarowy Staw, wś, pow. kobryński, gm. Siechnowicze, 28 w. od Kobrynia, z os. Podrzecze, 457 dz.

Olkaniszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (13 w.).

Olkowicze, wś, pow. wilejski. W r. 1901 położono kamień węgielny pod budowę nowego kościoła murowanego dla parafii liczącej koło 6000 dusz. Dotychczasowy kościołek z XVIII w. mieści 300 osób.

Olksniany, wś i dobra, pow. telszewski, gm. Płungiany (7 w.), Sakielów z Noryszkami 444 dzies.

Olkusz, miasto. Władysław Łokietek układem z r. 1299 zobowiązuje się wypłacić Wacławowi czeskiemu 4000 grzyw. i na zabezpieczenie oddaje mu „suppam suam in Ilcus" na lat ośm (K. W., n. 818). W r. 1581 płaci miasto szosu fl. 64, od 10 rzeźników, 12 przekupek, 8 kowali, 3 bednarzów, 2 cieśli, 2 przekupniów, 2 słodowników, 5 garncarzy, 9 kramarzy, 4 krawców, 3 kuśnierzy, 8 piekarzów, 9 szewców, 1 barwierza ubogiego. 20 komorn., 5 tkaczów. Suma fl. 135. W r. 1890 miał O. 2827 mk. Śród zapisanych do ksiąg stałej ludności było: 30 prawosł., 1238 kat., 1676 żydów. Powiat olkuski miał 105,464 mk. Śród stałej ludności było: 58 praw., 98,512 katol., 115 prot. i 13,382 żydów (w miasteczkach: Wolbrom, Żarnowiec, Pilica). Do O. i okolicy odnoszą się opracowania: Al.

Kraushar: „Odwieczny spór o granice między dobrami Bolesław a miastem Olkusz", Warszawa, 1880 r., str. 142. Waśkowski W.: „Z przeszłości O." (Spraw. dyrekcyi gimnazyum w Bochni za r. 1891—Bochnia, str. 63). Mieści się tu 43 dokumentów z lat od 1343 do 1765 r. „Ziemia olkuska" (Dz. Warsz., 1851, n. 187). „Opis miast ziemi olkuskiej" (Pam. pol. nauk. i umiej. Zienkowicza, t. II). Kosiński Winc.: „Kopalnie olkuskie" (Pam. Fizyogr., t. II). Siarkowski Wł. ks.: „Nieznane pamiątki histor. niektórych kościołów powiatu olkuskiego" (Bibl. Warsz., 1877 r., II).

Olmonty, wś i okolica, pow. białostocki, gm. Dojlidy, 6 w. od mta pow. Wś 386 dz.; w okolicy mają Lubowiccy 20 i Rutkowscy 90 dz.

Olsejki, wś, pow. rossieński, gm. Szwekszüie (2 w.).

Olseta, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Poniemuniek (4 w.), Kublickich - Piotuchów, 198 dz.

Olsy, ob. *Alsy.*

Olsza, wś, pow. sokólski, gm. Bagny, 41 w. od Sokółki, 377 dz.

Olszana, mstko, pow. zwinogródzki, gmina Olszana, st. poczt. Zwinogródka (25 w.), 995 dm., 5814 mk., cerkiew, szkoła ludowa, 2 młyny wodne, 3 deptaki, 22 wiatraków, cukrownia (212 mk.), ambulatoryum. Gmina obejmuje 5 miejscowości (1 mstko, 3 sioła, 1 wieś), 15,196 mk. (276 katol., 3 rozkoln., 1177 żydów) i 13,385 dz., w tem 6142 większej własności, 7,045 dz. włośc. i 198 cerk.

Olszana, wś, pow. sądecki. Gryfina pani (domina) obwodu sądeckiego, nadaje Mateuszowi swemu kapelanowi i prokuratorowi las nad rzką Olszaną, dla założenia tam karczmy, młyna i osadzenia kolonistów (Kod. mał., II, 191). Katarzyna przełożona klasztoru sądeckiego sprzedaje sołtystwo w O. za 30 grzyw., braciom Czadomisowi i Piotrowi. Wieś miała 17 łan. frankon., sołtystwo 1 łan., dla klasztoru zostawiono $2^1/_2$ łan. (ib., II, 236).

Olszanica, wś, pow. sieński, gm. Bóbr.

Olszanica, wś, pow. krzemieniecki, gmina Jampol, par. praw. Lepiesówka (3 w.), 44 w. od Krzemieńca, 112 dm., 649 mk., cerkiew filialna drewn., wzniesiona r. 1718 przez dziedzica Jana Janiszewskiego. W r. 1442 otrzymuje Denis Mokosiej, O. ze Zbarażem i 18 wsiami, od Kazimierza Jagiellończyka, w zamian za Krzemieniec. W r. 1583 wnosi Wasili Kozarzewski od 2 dym., 2 kół waln., 1 stępn. W r. 1665 Chrystyny Sieniuciny, w dzierżawie Mikołaja Jakubowskiego. Obecnie Krajewskich i w części Święckich.

Olszanica, wś, pow. tłumacki. W r. 1578 była miastem, w ziemi halickiej. Dawała szosu fl. 3 gr. 6, od 18 zagr., 8 kom., 9 pługów, 1 rzem., popa. Czopowe za dwa kwartały fl. 2 gr. 25. Jednocześnie wieś t. n. płacąca od 2 łan., 1 zagr. Podana śród włości nalożących do Tyśmienicy.

Olszaniki 1.) fol., pow. mohylewski, od r. 1862 Białynowiczów, 200 dz. 2.) **O**, tamże, od r. 1881 Szentarowiczów, 120 dz. 3.) **O**., fol., pow. lepelski, Wasilewskich, z fol. Horowatka 134 dz.

Olszanka 1.) wś, pow. białostocki, gm. Zabłudów, 225 dz. 2.) **O**. *Wielka* i *Mała*, dwie wsi, pow. grodzieński, gm. Górnica, 5 w. od Grodna. O. Wielka 386 dz., O. Mała 353 dz. włośc. i 191 dz. monasteru żeńskiego w Grodnie. W r. 1561 było we wsi 44 włók gruntu średniego, z tego 34 włók po 40 gr., czyni 22 kóp 40 gr. i 10 włók cerkwi w Grodnie, wolnych od opłaty. 3.) **O.**, fol. dóbr Połońsk, pow. słonimski. 4.) **O.**, urocz., tamże, ob. *Newka.* 5.) **O.**, urocz przy wsi Olsza, pow. sokólski. 6.) **O**, wś, tamże, gm. Romanówka, 29 w. od Sokółki, 364 dz. 7.) **O.**, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (8 w.). 8.) **O.**, pow. borysowski, ob. *Berezówka.*

Olszanka 1.) kol., pow. dubieński, gm. Werba, 7 dm., 39 mk. 2.) **O.**, w dokum. *Olszanica*, wś, pow. kowelski, gm. Koszary Stare, 17 w. od Kowla, 21 dm., 187 mk. Należała do ststwa kowelskiego (przy Milanowicach). W r. 1628 czyniła 58 fl. 15 gr. 3.) **O.**, wś, pow. żytomierski, gm. i par. praw. Cudnów (4 w.), 54 w. od Żytomierza, 110 dm., 654 mk. Zamieszkała przez kolonistów niemieckich. 4.) **O**., kol., tamże, gm. Piatka, 25 dm., 93 mk.

Olszanów, kol., pow. łucki, gm. Szczuryn, 20 dm., 135 mk.

Olszany 1.) w dokum. *Olszanica*, wś, pow. prużański, gm. Mikitycze, 11 w. od Prużany, 609 dz. W r. 1563 w wójtowstwie linowskiem włości dworu dobuczyńskiego ekon. kobryńskiej. We wsi było 30 włók gruntu podłego, z których 16 osiadłych, reszta puste. Dochód z włóki 83 gr.; wogóle 41 kóp 30 gr., dla nieprzyjętych jednak włók czyni tylko 22 kóp 8 gr. 2.) **O**, wś, pow. nowoaleksandrowski, gmina Krasnogórka (11 w.). 3.) **O.** al. *Olszanka*, fol., pow. miński, gm., par. kat. i st. poczt. Raków (8 w.), 43 w. od Mińska. Należy do Hryniewskich. 4.) **O.**, okolica szlach., pow. miński, gm. Siennica, 6 w. od Mińska. Mają tu: Szunejkowie $2^1/_2$ wł., Auducewiczowie $^1/_2$ wł., Matusewiczowie $^3/_4$ wł.

Olszany, wś i fol., pow. łucki, gm. Torczyn, 11 w. od Łucka. Wś 20 dm., 131 mk.; fol. 2 dm., 31 mk. W r. 1570 Andrzeja Babickiego (przy Babinie) W r. 1577 Wasili Babiński wnosi od 4 dym. po 20 gr., 3 podsusid. po 2 gr., 3 kół korzecznych po 12 gr., a r. 1583 od 5 dym., 3 ogr., 2 kół waln., 1 folusz. Obecnie Cieciszewskich.

Olszewnica, wś, pow. warszawski. „Wia-

domość o O. wsi J. O. ks. Jmci Stanisława Poniatowskiego". Warszawa, Gröll., 1778 r.

Olszewo 1.) wś, pow. łomżyński. W dok. z r. 1462 r. (Kapica, Herbarz 271). 2.) **O.**, pow. sierpecki, ob. *Chamsk.* 3.) **O.**, wś, pow. kolneński. R. 1436 w Kubrze sprzedaje Władysław ks. mazow. siedmiu ziemianom z Olszewa 20 łan. ziemi za 20 kóp groszy. Na tym obszarze założyli oni nową wieś zw. Olszewo (Kapica, Herbarz 307).

Olszewo 1.) chutor, pow. słonimski, gm. Czemery, Łosowskich, 43 dz. 2.) **O.**, urocz., tamże, gm. Piaski, cerkiew, 35 dz. 3.) **O.** al. *Rybałty Olszewo*, wś, pow. bielski, gub. grodź. W r. 1489 występuje w aktach ziemi drohickiej „Mathias de Olszewo". W r. 1526 występuje nazwa: Rybałty Olszewo (Kapica, Herbarz 305).

Olszewskinie, dwór, pow. rossieński, gm. Erżwiłek (2 w.).

Olszówka, kol., pow. żytomierski, gm. Chwasowa, 35 dm., 156 mk.

Olszownica, r. 1341 *Olsenycza*, wś, pow. opatowski. Mateusz bisk. kujaw. oddaje O. roku 1341 Mikołajowi i Witkowi sołtysom dla osadzenia na prawie niemieckiem (Kod. mał. III, 44). Wspom. w dok. z r. 1374 (Kod. mał. III, 277).

Olsztyn, r. 1378 *Holstain*, zamek i mstko, pow. częstochowski. Bawi tu r. 1369 dn. 15 marca Kazimierz W. (Kod. mał. I, 362). Wspomniany w dok. z r. 1378 „via que ducit de Pothok in Holstain" (Kod. kat. krak. II, 69). W roku 1581 „Olstinek" miasto daje szosu fl. 3 gr. 6, od łanu miejsk., $^1/_2$ łana wójt., 1 rzeźnika, 1 szwieca, 1 kołodzieja, 2 kom. Suma fl. 7 gr. 3.

Olszymowo, wś i fol., pow. wołkowyski, gm. Biskupce. Wś 63 dz.; fol. w części Korowajskich 95 dz. i Sarosieków 120 dz.

Oluka, kol., pow. łucki, gm. Torczyn, 26 dm., 169 mk.

Oluszki, dwór, pow. szawelski, gm. Poszwityń (10 w.).

Ołatonicze, wś i fol., pow. siebieski, Terleckich, 311 dz.

Oława, pow. trocki. Na polach dworskich kurhan, zbadany r. 1888 przez Woltera, przyczem odkryto 150 szkieletów, przy których znaleziono przeszło 300 przedmiotów: żelaznych, bronzowych, kamiennych i srebrnych (do 40 monet), wyrobów glinianych (2 urny całe i mnóstwo skorup), kawałki płótna i skóry. Poprzednio, przy budowie drogi znaleziono miecz, topory i inne resztki broni.

Ołdaki, okolica szlach., pow. ostrowski. Roku 1482 w Czersku, Bolesław ks. mazow. dla zasług Rosłańca z Borowej Woli, plebana czerskiego, uwalnia jego posiadłości i braci jego rodzonych i stryjecznych (ośmiu), zw. Łątowo Ołdaki w pow. nurskim od wszelkich ciężarów. Na obszarze tym powstały wsi: Ołdaki Połomyja, O. Grodzisko, O. Magna Brok. (Kapica, Herbarz 308). Ołdakowscy byli h. Rawa.

Ołdaki, wś i fol., pow. białostocki, gm. Przytulanka. Wś 95 dz. i 136 pryw.; Kramkowskich, 251 dz.

Ołksno, zaśc., pow. nowoaleksandrowski gm. Rymszany (3 w.).

Ołobok, wś i klasztor, pow. odolanowski. Odnoszą się tu opracowania: Callier E.: „Szkice geogr. histor.", Poznań, 1886. Karwowski St.: „Klasztor Cystersek w O.", Poznań, 1889 r. (Odbitka z Rocznika Tow. Przyj. nauk pozn. t. XXVI).

Ołonta, dwa dwory, pow. poniewieski, gm. Poniewież (12 i 19 w.).

Ołpiny, wś, pow. jasielski. Pięknej roboty dzwon kościelny ma napis: „Oswaldus Baldtnerus fecit me Cracoviae 1569". W r. 1581 wś „Olpiny wyższe" ma kościół par. Płaci z niej Zawichojska od łan. km. 20, zagr. 5, kom. 3, kom. bez bydła 3, rzem. 5. W części O. niższe płaci Jordanowa kasztel. krakow. od łan. 28, zagr. 15, kom. 2, kom. bez bydła 6, rzem. 14.

Ołtuków, fol., pow. wołkowyski, gm. i dobra Hornostajewicze.

Ołtusz, wś i dobra, pow. brzeski gub. grodz., gm Ołtusz, 50 w. od Brześcia, 53 dm., 572 mk., zarząd gminny, cerkiew, kaplica, szkoła, ze wsią Chmieliszcze 1339 dz. włośc. i 198 cerk. Dobra, Majmeskułów 5350 dz. (1313 lasu) i Bohatyrewiczów 5200 dz. (4934 lasu). Gmina obejmuje 23 miejscowości, 322 dm. włośc. (33 innych), 7873 mk. włościan, uwłaszczonych na 11,754 dz. Nadto w gm. jest 932 dz. cerk. i 23,843 dz. większej posiadłości (12,110 lasów, 2938 łąk i 3805 nieuż.).

Ołudza, r. 1198 *Oluza*, wś, pow. włoszczowski. W dok. z r. 1198 wydanym dla klasztoru miechowskiego powiedziano: „Dominus Gerloch et uxor eius cum filiis suis dederunt duas villas, scilicet Charncov et Oluzam" (K. W., n. 34 i 2020). Pierwsza z tych nazw oznacza wieś Czarkowy (nie Karczów). „Holuza", z której dziesięciny nadał Bolesław Wstydliwy, klasztorowi w Zawichoście (Kod. mał., I, 53), jestto: Hołudza wieś w pow. stopnickim, zwana w reg. pob. z r. 1579 „Olucza". Należała do par. Chotel i była wsią szlachecką.

Ołukiany, mylnie *Ołukszany* (t. VII, 527), wś, pow. wiłkomierski, gm. Rogów (9 w.).

Ołybisy, ob. *Hołybisy.*

Ołyka, mstko, pow. dubieński, gm. Ołyka, 45 w. od Dubna, 180 dm., 4822 mk., 2 cerkwie par., drewniana z r. 1886 i murowana z r. 1784 i dwie filialne. St. dr. żel. odl. 7 w. od mstka, ma 6 dm., 62 mk. Gmina obejmuje 23 miejscowości, 663 dm. włośc. (421 innych), 5793 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,126 dz. W r. 1545 Mikołaja Radziwiłła, marszałka ziemskiego, który opatruje 3 horodnie zamkowe. W r. 1570

Radziwiłłów, wwdziców wileńskich. Pobór podany łącznie z włością. W r. 1577 płaci od 117 dym. na włók. po 20 gr., 21 dom. rynk. po 4 gr., 47 dom. uliczn. po 2 gr., 20 ogr. po 1 gr., 95 chałup ubogich po 1 gr., 63 ogr. po 1 gr.; na przedmieściu od 128 dom. po 1 gr., 112 ogr. po 1 gr., 49 przek. i komorn. po 7 gr., 3 komor. ubogich po 4 gr., 1 komor. 3 gr., 3 kozaków luźnych po 12 gr., 16 rzemieśln. po 4 gr.; na Irpeni pod zamkiem 6 ogr. po 4 gr., 1 ogr. 2 gr. Czopowego z O. i wsi 60 fl. W r. 1583 ks. St. Radziwiłł wnosi od 20 dom. rynk. po 16 gr., 29 dom. ulicz. po 8 gr., 213 dom przedmiejskich po 4 gr., 17 przekupniów po 15 gr., 24 piekarzów po 15 gr., 18 prasołów po 15 gr., 4 dudarzy po 24 gr., 36 kom., 36 rzem. po 30 gr., 4 kół waln., 1 popa, 112 łanów. W r. 1589 wniesiono ogółem 388 fl. 27 gr.

Omelana, *Omelany*, wś, pow. równieński, gm. Diatkowicze, st. poczt i dr. żel. Równo (9 w.), 81 dm., 1001 mk., cerkiew drewn., kaplica katol. W r. 1545 Hurka Omelańskiego, który opatruje 3 horodnie zamku łuckiego. W r. 1570 wnoszą Hurkowie Omelańscy, Jan i Fedor każdy od 22 dym. i 6 ogr. po 4 gr. W r. 1583 wnosi z części Fedor Hurko od 15 dym., 5 ogr., 1/2 koła waln., 1/2 popa i Walenty Wkryński od 20 dym., 4 ogr., 1 karczmarza, 1/2 popa.

Omelaniec, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Wierzchowicze, 49 w. od Brześcia, 90 dm., 623 mk., cerkiew, szkoła, 1625 dz. włośc., 75 dz. cerk.

Omelanik, wś i fol., pow. łucki, gm. Połonka, 4 w. od Łucka. Wś ma 64 dm., 414 mk.; fol. 2 dm., 16 mk. W r. 1545 Piotra Siemaszki i Michałowej Siemaszkowej. W r. 1570 w zastawie u Fedorowej Bokijowej, która w r. 1577 wnosi od 4 dym., 7 ogr., a w r. 1583 płaci Jan Bokiej Pieczychwostski od 8 dym., 6 ogr., 4 ogr., 1 koła dorocz., 1 popa.

Omelanka *Mydzka*, słoboda, pow. równieński, gm. Stydyń, 70 w. od Równego, 20 dm., 230 mk.

Omelin, chutor dóbr Nawlesie, pow. brzeski gub. grodz.

Omelinka 1.) wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Turna, 18 w. od Brześcia, 762 dz. 2.) **O.**, dobra, pow. kobryński, gm. Oziaty, 27 w. od Kobrynia, Miłaszewskich 514 dz.

Omelnik, chutor dóbr Białodolnik, pow. słonimski.

Omelniki, chutor, pow. owrucki, gm. Chrystynówka, 9 dm., 78 mk.

Omelno, zaśc. przy wsi Bereżki, pow. słonimski.

Omelno 1.) wś, pow. łucki, gm. Kołki, 38 w. od Łucka, 130 dm., 768 mk., cerkiew, młyn. W r. 1570 i 1583 własność Iwana i Andrzeja Koszków (z Żurawiczami). Obecnie hr. Krasickich. 2.) **O.**, słoboda, pow. równieński, gm. Wyry.

Omiełusza, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, 70 w. od mta pow., 46 dm., 240 mk.

Omienicze, fol., pow. wołkowyski, gm. Biskupce, Zabiełłów 80 dz.

Omieszniki, ob. *Wierzbica* 4) (t. XIII).

Omole 1.) dwór, *O. Górne* i *Dolne*, dwa zaśc., pow. kowieński, gm. Rumszyszki (8 i 13 w.). 2.) **O**, dobra, trzy wsi i st. dr. żel., pow. szawelski, gm. Kurszany (14 w.). Dobra, Neurandów 1030 dz. 3.) **O.**, dwór, tamże, gm. Szawle (13 w.), Winiarskich 202 dz. 4) **O.** *Gincze*, dwór, tamże, gm. Szawkiany (22 w.).

Omszary, wś, pow. wołkowyski, gm. Podorosk, 94 dz.

Omylnia, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Romanów, 13 dm., 93 mk.

Onacki, wś, pow. bielski gub. grodz., gmina Aleksin.

Onackowce, wś i os., pow. nowogradwołyński, gm. Derenicze, 78 w. od mta pow. Wś ma 201 dm., 1293 mk., cerkiew drewn. z r. 1790, szkółka cerk.

Onejkiszki, okolica, pow. wiłkomierski, gm. Wieprze (5 w.). Mają tu: Hołowniowie 10 dz., Kozakiewiczowie 30 dz., Kozarynowie 5 dz., Montwiłłowie 30 dz., Olszewscy 20 dz., Staniewiczowie 10 dz., Januszewiczowie 35 dz.

Ongiry, dwór i okolica, pow. kowieński, gm. Jaswojnie (7 w.), 48 w. od Kowna. Mają tu: Boharewiczowie 64 dz., Butkiewiczowie 33 dz., Gałkowie 28 dz., Michelkiewiczowie 30 dz., Ongirscy 31 dz., Polinowscy 27 dz., Przemienieccy 48 dz., Proniewiczowie 35 dz., Rakiewiczowie 7 dz., Rumszewiczowie 31 dz., Spandowiczowie 12 dz., Sutkiewiczowie i Utkiewiczowie po 17 dzies.

Onicewicze, wś, pow. prużański, gm. Sielec, 24 w. od Prużany, 453 dz.

Onikowicze, wś, ob. *Anikowicze.*

Oniskowicze, część wsi Uhły, pow. kobryński.

Onisty, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Siesiki (3 w.).

Onszuty, ob. *Alszuty.*

Ontopol, dwór, pow. kowieński, gm. Kiejdany (9 w.).

Ontyniki, ob. *Antyniki.*

Onufriewo 1.) fol., pow. czerykowski, gm. Koszany, należy do dóbr Hłupiki. 2.) **O.**, wś, tamże, gm. Malatycze (15 w.). 3.) **O**, wś, pow. klimowicki, cerkiew.

Onufryszki, zaśc, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (11 w.).

Onynie, słoboda, pow. równieński, gm. Sieliszcze.

Onyszkowce 1.) wś, pow. dubieński, gmina Werba, par. praw. Mińkowce (6 w.), 30 w. od Dubna, 47 dm., 301 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1881 (na miejscu dawnej z r. 1670). W końcu XVIII w. wś należała do Ant. Rogozińskiego,

który nadał cerkwi 24 dz. ziemi; w r. 1867 Romana Sundstrema, potem Berchmanów. 2.) **O.**, wś, pow. krzemieniecki, gm. Szumsk, par. praw. Suraż (4 w.), 32 w. od Krzemieńca, 70 dm., 494 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1794. Wś należała do Rusielskich, obecnie skarbowa. W r. 1545 i 1570 kn. Iwana Massalskiego Munczy. W r. 1583 wnosi Hrehory Denisko Matwiejewski od 14 dym., 2 kom. 3.) **O**, wś, pow. zasławski, gm. Hryców ($1^1/_2$ w.), st. poczt. i dr. żel Szepetówka (31 w.), 31 w. od Zasławia, 146 dm., 865 mk, cerkiew murow. wzniesiona przez dziedzica hr. Ludwika Grocholskiego w r. 1832, młyn wodny.

Onyszpol, chutor przy wsi Wilenka, powiat radomyski, 15 dm., 105 mk.

Opaczycze, w dok. *Opaczyczyn*, wś, pow. radomyski, gm. i st. poczt. Czarnobyl (8 w.), 132 w. od Radomyśla, z fermą 127 dm., 593 mk., cerkiew, szkółka cerk., 3 wiatraki, 1442 dz. włośc., 1216 dwor. (460 lasu), należącej do Orłowskich i 1561 (819 lasu) do Michelsohna. W r. 1581 Służczyna wnosi od 14 osiadł., 4 zagr., a w r. 1628 Służkowie (potomkowie wwdy wendeńskiego) od 7 dym.

Opadyszcze, chutor przy wsi Odryżyn, pow. kobryński.

Opaka, fol. i chutor, *O. Wielka* i *Mała*, dwie wsi, pow. brzeski, gub. grodź., gm. Wierzchowicze, 47 w. od Brześcia. Fol. O. Paszkiewiczów, 763 dz.; chutor (kilku właścicieli) 394 dz.; wś O. Wielka, ze wsią Martyniuki 47 dz.; O. Mała 164 dz.

Opaka 1.) wś, pow. cieszanowski. W roku 1565 wś ta w ststwie lubaczowskiem, przy ujściu rzki Borchówki do Hodwiszni (Lubaczówki), miała 25 kmieci na 7 łanach, 4 słuszków na 1 dworzyszczu, 4 zagr., karczmarz, 13 bartników dających 25 kunników miodu. Prócz tego bartnicy z wsi poblizkich ziemiańskich: Szczytkowa i Łukawczyka dawali też miód. Ogółem kunników 28 po gr. 36, czyni zł. 33 gr. 18. Było dawniej miodu więcej „ale rudnicy popsowali siła lasów". Ogółem zł. 53 gr. 4. 2.) **O.**, wś, pow. drohobycki. Wedle lustracyi z r. 1565 „dawno zasiadła" przy ujściu potoku t. n. do Bystrzycy. Miała 25 kmieci (prócz 6 swobodnych) siedzących na półłankach prawem wołoskim. Był pop i cerkiew. Zamiast robocizny jaką odbywali, włożono na nich obowiązek dowożenia do żupy Kotowskiej po 104 wozów drew rocznie z pół łanu. Wóz miał obejmować 18 drew „szczepanich". Dochód, prócz drew, wynosił zł. 43, gr. 17, den. 9.

Opalenica, mtko, pow. bukowski. Ticz Bar (Tyczybor?) dziedzic O. będąc w niewoli zastawił tę wieś za 270 grzyw. Arnoldowi z Wałdowa. Król Władysław uznając zasługi Tyczybora, oddał Arnoldowi za ten dług wieś Kamienną r. 1393, a z sumy zastawnej podarował Tyczyborowi 100 grzyw. (K. W. n. 1938). W r. 1580 miasto O. w pow. kościańskim płaci szos z 40 domów, od 3 łan., 3 piekarek, 6 rzem., 1 bani gorzał. Suma fl. 12. Do O. odnoszą się: „O. miasto". Przyj. ludu (1837, 122). „Zamek w O." (w albumie do Wspomnień Wielkopolski). Dużyński Czesław ks.: „Z dziejów O" (1401—1901), Poznań, 1902, str. 139.

Opalin, mstko, pow. włodzimierski, gmina Huszcza, 77 w. od Włodzimierza, 213 dm., 1554 mk.

Opalona, r. 1292 *Oppolana*, wś, pow. sądecki. Nadana r. 1292 przez ks. Kunegundę Bogufałowi, jej kapelanowi, a plebanowi sądeckiemu z brzegiem Dunajca i bobrami (Kod. mał. II, 183). Por. *Łąka*. Janusz i Jarosław dziedzice wsi, oddają takową r. 1338 Janowi młynarzowi dla osadzenia na prawie niemieckiem. Wś ma mieć 30 łanów obszaru, na obszarze lasów nad potokami: Babi Potok i Obidza uchodzącymi do Dunajca. Osadnicy mieć będą 20 lat wolności. Sołtys otrzymuje karczmę, słodownię, połowę młyna o 5 kołach na Dunaju, który mu wolno zbudować (Kod. mał. III, 25).

Oparówka, wś, pow. rzeszowski. W roku 1536 własność klasztoru pokrzywnickiego. Ob. *Kozłówek*.

Oparypsy, wś, pow. krzemieniecki, gm., st. poczt. i dr. żel. Radziwiłłów (3 w.), 37 w. od Krzemieńca, 117 dm., 785 mk., cerkiew drewn. z r. 1705, uposażona przez dziedzica Kajetana Miączyńskiego roku 1781. Obecnie ks. Urusowych.

Opatkowice 1.) wś, pow. kozienicki, par. Swierze. Zapewne stanowiła jakiś czas posiadłość klasztoru sieciechowskiego i drogą zamiany przeszła na własność królewską. W r. 1569 należy do Kozienic, urzędnik starościński płaci tu od 5 łan. 2.) **O.**, w dok. *Oppathkowicze*, pow. kozienicki, par. Jaroszyn. W dok. z r. 1252 własność klasztoru sieciechowskiego. W r. 1569 urzędnik opata, płaci tu od $2^1/_2$ łan., 2 zagr. 3.) **O.**, r. 1827 *O. cysterskie*, wś, pow. jędrzejowski, gm. Nawarzyce, par. Wrocirzyż. Jest to część O. w gm. i par. Mierzwin położonych. 4.) **O.**, wś, pow. jędrzejowski, par. Mierzwin. Dawna własność opatów tynieckich, miała 7 łan. km., młyn, folwark klasztorny na 5 łanach. Dziesięcinę wartości do 7 grz. pobierał klasztor. Wś należała do par. Grudzyny (Dług. L. B. III, 213). W reg. pob. z r. 1581, podane w par. Grudzina trzy wsi t. n. Płacą z nich pobór: Kozłowski, Trojanowski i Janowski, niewiadomo czy dzierżawcy lub rządzcy klasztoru, czy też i dziedzice. Ob. *Grudzyny*. W spisie z r. 1827 podano cztery odrębne wsi: O cysterskie, wieś prywatna, 5 dm., 42 mk., O. drewniane, wś duchowna, 21 dm., 141 mk., O. murowane, wieś pryw. i O. pojatowskie, wś pryw. 6 dm., 62 mk. Widocznie część jedna przeszła drogą zamiany

na własność klasztoru w Jędrzejowie, inne może zawsze były szlacheckimi. O. cysterskie dziś znajdują się w gm. Nawarzyce, pow. jędrzejowskim.

Opatkowice, dziś *Zakliczyn*, wś, pow. brzeski. Pleban tutejszy Stanisław, występuje w dok. z r. 1372 tu wydanym (Kod. Kat. krak. II, 45).

Opatkowiczki, u Dług. *Opathkowycze*, wś, pow. pińczowski, gm. i par. Czarnocin, 21 w. od Pińczowa. Dawna własność klasztoru tynieckiego, miały 7 łan. km., 3 zagr., karczmę z rolą, folwark klasztorny. Dziesięcinę wartości do 8 grzyw. pobierał klasztor (L. B. III, 213). R. 1579 dzierżawca płaci tu od 1 os., 1 łanu, 5 zagr., 1 kom., 6 ubog. W r. 1827 wieś prywatna, 17 dm., 106 mk.

Opatów, miasto. Zawiązkiem osady pierwotnej był zapewne stary zapomniany gród, zw. Żmigrodem, o którym wspomina Długosz (ob. *Żmigrod*, t. XIV). Przy nim to powstał starożytny kościołek par., p. w. N. M. P. i targowisko. Prawdopodobnie gród i targowisko nadane zostały jakiemuś klasztorowi wraz z przyległym obszarem, który wtedy otrzymał nazwę Opatowa. Bogufał opowiada o istnieniu tu klasztoru, którego opat został biskupem Rusi. W r. 1189 bawi tu Kazimierz ks. krak. z żoną i wydaje akt nadający kasztelanię Chropy, kapitule krakow. Wtedy już osada nosi nazwę Opatów. W akcie nadania Wincentego Kadłubka dla klasztoru w Sulejowie r. 1212 występuje Stefan, dziekan kollegiaty. Kiedy jednak powstała kollegiata, czy takowa jest może dalszym przekształceniem pierwotnego klasztoru, kto ją fundował, o tem nie wiemy. Kiedy biskupi lubuscy, którzy podobno pierwotnie mieli juryzdykcyę nad katolikami z obszaru Rusi, otrzymali O., niewiadomo. W r. 1283 Leszek Czarny wydał akt zwalniający poddanych biskupich w dobrach opatowskich od ciężarów książęcych. O. wtedy był już miastem. Biskupi mieli dwór we wsi Biskupice. W potwierdzeniu posiadłości bisk. lubuskich przez Łokietka r. 1328 powiedziano: „opidum magnum Oppathow cum districto suo“. W r. 1352 i nast. odbywają się tu sądy. R. 1384 w grodzie krakowskim Sędziwój. wojew. kaliski i inni poręczyciele, wydają akt upewniający Bodzantę arcyb. gnieźn., iż „Wenczeslaus dictus Rosscowski“, zwróci na dzień św. Tomasza arcybiskupowi zamek opatowski ze wsiami do niego należącymi (K. W., n. 1088, 1314, 1826). Biskupi lubuscy osiedli w O. około r. 1300 i wznieśli tu swój dwór. Na początku XIV w. miasto z pod kollegiaty przeniesiono na miejsce dzisiejsze za biskupa Stefana V. Pierwotną parafią był kościołek P. Maryi na górze. Na jego miejscu został później zbudowany kościół i klasztor Bernardynów. Biskup krakow. Jan Rzeszowski, przeniósł parafię do kollegiaty wzniesionej p. w. św. Marcina. W r. 1578 miasto płaci szosu fl. 128, od 70 rzem. po gr. 15, od 16 przekupniów, od 8 przek. soli, od 10 bań gorzał., 1 duda, 14 piekarzy, 8 włóczęgów, 3 aptekarzy (aromatarii), 1 złotnik, 14 rzeźników, 3 kijaków. Młyn o 2 kołach korzecz. pod klasztorem. Od żydów ze względu na ich ubóstwo otrzymano fl. 80. Suma fl. 294 gr. 12. Kościół kollegiacki zbadał i opisał Wład. Łuszczkiewicz w pracy: „Kościół kollegiacki św. Marcina w Opatowie“ (Sprawozd. kom. do hist. sztuki, t. VI, str. 17). Praca prof. Karola Potkańskiego: „Kollegiata w O.“, była przedstawiona r. 1900 Akad. Umiej. w Krakowie. Trejdosiewicz J.: „Charakter geolog. okolicy nad brzegami Opatówki“ (Wszechświat, nr. 43, r. 1886).

Opatówek, mstko, pow. kaliski. Stacya dr. żel. warsz. kaliskiej, odl. 219 w. od Warszawy. Gmina O. (wraz z przyległymi wsiami), miała w 1890 r. 5491 mk., w tem 5317 katol., 438 ewang. i 44 żydów.

Opatowice, w dok. *Opatowo*, wś, pow. nieszawski. W dok. dla klasztoru w Mogilnie wymienione w liczbie posiadłości klasztornych. W przywileju Przemysława ks. kujaw. z końca XIII w. noszą nazwę: Opatowice (K. W., n. 33 i 796).

Opatowiec, r. 1366 *Oppathovicze*, mstko, pow. pińczowski. Istniejąca w pobliżu wieś Wyszogród świadczy, iż nazwa O. powstała już po nadaniu części obszaru należącego do grodu książęcego wraz z targowiskiem, karczmą i przewozem, klasztorowi tynieckiemu, zapewne jeszcze przez Bolesława Chrobrego. Władysław Herman dodał jeszcze klasztorowi 12 grzyw. z pobieranego tu cła. Gród, po zaludnieniu prawego brzegu Wisły, stracił swe znaczenie a za to wzniosła się i rozwinęła osada klasztorna. Mateusz wójt O. otrzymuje r. 1317 wójtowstwo lubelskie (Kod. mał., II 237). W r. 1579 miasto daje szosu fl. 64, od 3 łan., od 53 rzem., 10 pomocn. rzem., od 14 bań gorzałcz., od 2 hultajów, 4 przekup., 15 kom., 2 piekarzy, 1 prasoła, kupiec roznoszący towary, golarz, 6 żydów, 4 koła młyń. dziedziczne. Suma fl. 122 gr. 27

Opatowiec, pow. płocki. W reg. pob. z r. 1570 w liczbie wsi opata płockiego płaci od $3^1/_2$ łan. W r. 1578 Michał Kalicki płaci tu od $3^1/_2$ łan.

Opatrzność, wś, pow. dźwiński, parafia Krasław.

Opawa, niem. *Oppa*, rzka, lewy dopł. Odry w górnym biegu. Powstaje z połączenia się trzech potoków: Opawicy Czarnej, Białej i Średniej (tej ostatniej pod Werbnem), uprowadzających wody górskie Jesionika niższego (Gesenke), pasma Sudetów, płynąc dalej w licznych zagięciach na połd.-wschód, pod Karniowem przyjmuje Opawicę złotą, następnie po za Opawą uchodzi do O. najważniejszy z dopływów Mora-

wica (Mohra), wreszcie łączy się z Odrą pod Strzebowicami, w pobliżu granicy Szląska pruskiego.

Opawa, miasto. Ob. *Tropawa* (t. XII). Do okolic O. odnosi się praca: Weltzel A.: „Besiedelungen des noerdlich der Oppa gelegenen Landes nach Urkunden und amtlichen Actenstuecken II Theil“ (Leobscheutz 1891, str. 171).

Opawica złota, rzeczka, wytryska w okolicy Hermanowic na Szląsku austr., na przestrzeni od wsi Opawice aż po Karniów tworzy granicę od Szląska pruskiego i pod Karniowem uchodzi do Opawy.

Opejkiszki, dwór i zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (8 w.), Hryncewiczów 225 dzies.

Opinogóra, w dok. z r. 1185 *Opinogote,* wś, pow. ciechanowski. Nadana przed r. 1185 kościołowi w Płocku. Ob. *Chełpowo.* W r. 1567 odróżniano tu dwie części: Opinogóra wielka królewska, z której Stan. Kobylnicki, chorąży zakrocz., ststa przasnyski, płacił od 18 ogr., 1 rzeźnika i O. Goliński (szlachecka). Należały do par. w Pałukach.

Oplesa, dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (7 i 9 w.). Należała do ststwa bernatowskiego.

Opnary, dobra, pow. kowieński, gm. Rumszyszki (10 w.). Gallerów, 514 dz.

Opoczno, miasto. R. 1360 bawi tu król Kazimierz i dn. 12 marca, Piotrowi Krakówce i synowi jego Hermanowi, młynarzom, którzy budowali młyn królewski pod miastem O., nadaje trzecią część młyna tego na własność (Kod. mał., t. III, 136). Tenże król r. 1365 potwierdza sprzedaż wójtowstwa w O. przez Mikołaja Streyky, Hankonowi Kiełbasie, i przenosi miasto z prawa sredzkiego na magdeburskie (Kod. mał., III, 183). W r. 1577 „civitas Opoczno“ daje szosu fl. 144 (grzyw. 90), za dziesięcinę z 93 łan. po gr. 10, fl. 31, komor. i hultaje fl. 4. Czopowe nie za cały rok fl. 180 gr. 25.

Opoki, r. 1292 *Opogy,* wś, pow. inowrocławski. Wieś w kasztelanii ruzieckiej, własność kościoła płockiego (Mon. hist. Pol. V, 437 i Kod. Maz. 9 i 267). Na prośbę Tomasza bisk. płockiego, Władysław ks. kujawski pozwala mu roku 1292 we wsi O. wznieść warownią („castrum edificare et plantare“) dla obrony własnej i biskupstwa (Ulanow. Dok. kuj. 165, 21 i 22).

Opol, wś i dobra, pow. kobryński, gm. Opol, 70 w. od Kobrynia. Wieś 1274 dz. włośc. i 64 cerk.; dobra Jeleńskich, z fol. Kozioł, Ladowicze i Pogoń, 5069 dz. Gmina obejmuje 9 miejscowości, 148 dm. włośc. (14 innych), 2056 mk. włościan, uwłaszczonych na 2689 dz. Nadto w gm. jest 64 dz. cerk. i 5403 większej posiadłości.

Opole 1.) wś, pow. siedlecki. Wspom. w dok. z r. 1476 (Kod. Maz. 270). 2.) **O.,** wś, pow. włodawski. Tu się urodził 21 stycznia 1808 r. Bronisław Trętowski.

Opole, miasto na Szlązku. W r. 1895 powiat miał 129,181 mk., w tem około 104,000 polaków.

Opołowiecimos, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (4 w.).

Oporyszów al. *Oporzyszów,* wś, ob. *Odporyszów* (t. VII).

Oposzczełk, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (6 w.).

Oppelwitz, ob. *Nobliżyce.*

Optowa, chutor, pow. łucki, gm. Bielskawola, 14 dm., 90 mk.

Opule, wś i dwór, pow. telszewski, gm. Szkudy (10 w.). Maja tu Petrolewiczowie 50 dz.

Opuniszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (12 w.).

Opuszroty, dwór, pow. kowieński, gm. Betygoła (9 w.).

Opuszynie, dwór, pow. rossieński, gmina Szymkajcie (6 w.).

Opypy, w dokum. *Opipi,* wś, pow. błoński. W dok. z r. 1474 wieś książęca; r. 1580 Mieskowski, podstarości błoński płaci tu od $12^1/_2$ łanów.

Or, urocz., pow. kobryński, gm. Mokrany, 32 dz.

Orabniki, *Arabniki* (t. XV, 46), pow. prużański. W r. 1563 w wójtowstwie czacheckim, włości dworu dobuczyńskiego, ekon. kobryńskiej. We wsi było 47 włók gruntu średniego, z tego 1 wolna na bednarstwo. Z każdej włóki osiadłej wnoszą po 45 gr., nadto robią po 2 dni w tygodniu i 4 tłoki w lecie. Suma dochodu ze wsi (46 włók z naddatkami 21 i 15 morgów) czyni 35 kóp 35 gr. i 5 den.

Oraciszki, chutor w dobrach Siesiki, pow. wiłkomierski.

Oraczewice, wś, dziś nieznana pod tą nazwą. W dokum. z r. 1425 występuje w Płocku w sprawie z ks. Ziemowitem o wieś Sójki „Nobilis vir Szeczech de Oraczevicze heres“ (Kod. maz., 170). Ponieważ w tejże parafii (Kutno), w której leży wieś Sójki znajduje się w XVI w. Sieciechowo, przeto możnaby się domyślać, iż Oraczewice zmieniły swą nazwę i od imienia Sieciecha, stały się Sieciechowem.

Oradówka, wś, pow. humański, gm. Oradówka, 18 w. od Humania, 232 dm., 1462 mk., cerkiew, szkółka cerk., st. poczt., 2 młyny, 4 wiatraki. Gmina obejmuje 9 miejscowości (8 siół, 1 wieś), 11,781 mk. (94 katol., 347 żydów) i 17,224 dz., w tem 8209 większej własności, 8258 włośc. i 387 cerk.

Orańczyce 1.) wś, pow. prużański, gm. Linowo, 13 w. od Prużany, 38 dm., 384 mk., cerkiew, ze wsią Linówka 487 dz. włośc. i 69 cerk. 2.) **O.,** dobra, tamże, ob. *Linowo-Orańczyce.*

Oranowo, dobra, pow. prużański, gm. Malecz, 25 w. od Prużany, Zenowiczów, z urocz. Żomka 463 dz.

Orany, wś, pow. włodzimierski, gm. Chotiaczów, 8 w. od Włodzimierza, 22 dm., 229 mk., cerkiew, młyn. W r. 1545 Siemiona, Pawła, Andrzeja i Maćka Orańskich, którzy opatrują po 1 horodni zamku włodzimierskiego i łuckiego. W r. 1570 posiadają tu części: Juchna, Hrehor i Paweł Orańscy. W r. 1577 wnosi z części od 2 dym. dworz., 4 ogr., Maciej Wolski. W r. 1583 płacą Maciej Wolski od 1 dym., 3 ogr., 2 ogr.; Hrehorowa Orańska (łącznie z Leszkowem) i Siemion Rezanowicz od 2 dym., 2 ogr., 2 ogr., $^1/_3$ koła waln., 1 popa, 1 pustowsz.

Oratów 1.) mstko, pow. lipowiecki, gm. Oratów, st. poczt. Ilińce (25 w.), 372 dm., 2043 mk. Gmina obejmuje 6 miejscowości (1 mstko, 3 sioła, 2 wsi), 7193 mk. (220 katol., 266 żyd.) i 12,334 dz., w tem 7508 większej posiadłości, 4538 włośc., 288 cerk. i kośc. O. nadany przez Kazimierza Jagiellończyka, Hryćkowi Jasmanowiczowi. W r. 1629 Wasyl, Bohdan i Seweryn Oratowscy wnoszą od 319 dym. Włość oratowska zajmowała do 3 mil. kw. 2.) **O.**, st. dr. żel płd.-zach. (linii humańskiej), tamże, gm. Oratów, 24 w. od Lipowca, na gruntach wsi Skibin.

Orawa 1.) *Wielka*, pow. mohylewski, gm. Kruhłe (8 w.), ma 719 dz. 2.) **O.** *Mała*, fol., tamże, od r. 1876 Sawickich, 244 dz.

Orawa, hrabstwo węgierskie, przyległe do Podhala, od zachodu, na obszarze między grupą Babiej góry a Tatrami. Sród Słowaków zamieszkujących ten obszar, znajduje się dość znaczna ilość Polaków. W r. 1864 w hrabstwie orawskim naliczono 61,178 Słowaków i 24,196 Polaków. Ob. L. Zeiszner: (Bibl. Warszaw., 1853—55). I. Z. Dodatek tygodn. do Gazety Lwowskiej (1851 r., n. 41). Szembera w „Czasop. Muzeum czes.“ (1876). Wł. Niedźwiecki w „Niwie“ (1879, str. 413) R. Zawiliński: „Przyczynek do etnogr. górali polskich na Węgrzech“ (Zbiór wiad. do antrop. kraj. t. XVII, Kraków, 1893 i Materyały antrop. archeol. etnogr. t. I, 1896, str. 380—425). M. Gumplowicz: „Polacy na Węgrzech“ („Lud“, r. 1900 i 1901). Co do przeszłości dziejowej tego obszaru ob. *Podzamcze orawskie* (t. VIII, 489 i nast.).

Orchów, *Orchowo*, wś i fol., pow. brzeski gub. grodz., gm. Przyborowo, 58 w. od Brześcia. Wś z chut. Rytec 653 dz.; fol. należy do dóbr Przyborowo. Piec wapienny.

Orchówek, r. 1564 *Orchow*, mstko, powiat włodawski. W r. 1564 „Orchow oppidum“ ma parafię rz.-kat. Płaci szosu 1 grzyw. (fl. 3 gr. 6), od 3 bań gorzałcz. po gr. 24, od młyna gr. 24, od 7 rzem. po gr. 4, od 2 rybaków po gr. 6. Cerkiew ruska istnieje. Wś Orchow stary płaci od $6^3/_4$ łan. W dok. z r. 1502 występuje Krupski z O., r. 1578 Brandys.

Ordeż, dobra, pow. orszański, gen. Hurki, 3787 dz. (2578 lasu).

Ordyńce, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Kołki, par. praw. Lutarówka (1 w.), 46 w. od mta pow., 121 dm., 742 mk., cerkiew drewn. fil. (do r. 1831 paraf.), szkółka cerk. Dawniejsza cerkiew istniała od r. 1727. Wś należała do ks. Ostrogskich, w r. 1593 spustoszona przez Tatarów. Dzieliła losy ordynacyi. W r. 1753 dana ks. Ant. Lubomirskiemu. W r. 1772 przeszła na własność Janusza Kaszuba Petrokowskiego, następnie syna jego Antoniego, po r. 1849 zięcia Andrzeja Łochwickiego, poczem drogą wiana od r. 1849 Kuleszy, który w r. 1852 sprzedaje Ign. Szuszkowskiemu. Od r. 1888 syna jego Zygmunta.

Ordyszki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (8 w.).

Orechwicze, wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Rajsk, 4 w. od Bielska, 559 dz.

Orele 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (7 w.). 2.) **O.**, *Orely*, dwie wsi, pow. poniewieski, gm. Krakinów (3 w.) i Mołdoczany (8 w.).

Oreliszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (11 w.). 2.) **O.**, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (7 w.).

Orepicze, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Żytyń, 38 w. od Brześcia, 31 dm., 316 mk., cerkiew, szkoła, 606 dz. włośc., 98 cerk. i 16 prywat.

Orheje, ob. *Zahuba*.

Oria, zaśc., pow. poniewieski, gm. Girsudy.

Oriechy, *Orzechy*, wś nad jeziorem t. n., pow. orszański, gm. Wysokie (6 w.), 16 dm., 111 mk., cerkiew.

Orka, wś przy ujściu Wiaru do Sanu (u Długosza), jestto wś Hurko, w pow. przemyskim.

Orla 1.) mstko i dobra, pow. bielski gub. grodzieńskiej, gm. Orla, 10 w. od Bielska, 455 dz. włośc., 49 cerk. i 50 dwor. Dobra mają 2177 dz., z attyn. zaś 3862 dz. (1331 lasu). Gmina obejmuje 32 miejscowości, 730 dm. włośc. (508 innych), 4384 mk. włościan, uwłaszczonych na 7620 dz. Nadto w gm. jest 167 dz. cerk. i 6379 większej posiadłości. 2.) **O.**, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Wołczyn, 38 w. od Brześcia, 378 dz.

Orlany, wś, pow. telszewski, gm. Sałanty.

Orle, r. 1280 *Horle*, wś, pow. nieszawski. Dawna włość bisk. kujawskich. Ob. *Chalno*.

Orle, wś i dobra, pow. wyrzyski. Jestto gniazdo Orzelskich. Wedle „Roczników domu Orzelskich“ protoplastą ich był Sławobój, który z Borzejowic pod Żninem na Pałukach, przeniósł się do Krainy, pustoszonej wielokrotnie przez Krzyżaków. Ziemia tu małą miała wartość. Nabył on dział pewien w O. Z czasem ponabywał działy kilku współdziedziców. Było to na początku XV w. Syn jego Mikołaj zbogacony

spadkiem po bracie zmarłym na Węgrzech, nabył okoliczne wsi: Roscymin i Runowo, tudzież Dąbrowę na Pałukach. Wdowa po Mikołaju doczekawszy późnej starości, zmarła r. 1541. Ciekawą historyę rodu Orzelskich, z których Swiętosław (ur. 1549), wnuk owego Mikołaja znany historyk, opowiadają „Roczniki domu Orzelskich“, spisane r. 1511 przez Jana Orzelskiego po łacinie, uzupełnione po polsku przez następców, a wydane z rękopisu przez Jana Działyńskiego r. 1854 i przedrukowane w „Zbiorze Pamiętników“ Platera.

Orlikowo, wś, pow. kolneński. Władysław ks. mazow. r. 1443 w Rawie, nadaje Mateuszowi notaryuszowi swemu i dwu jego braciom „de Mianowo“, 20 łan. nad strumieniem Orlikowo w ziemi wizkiej, pomiędzy włościami: Olszewskie, Woduna, Tworek, Wilkosy. R. 1459 Ziemowit ks. mazow. dodaje jeszcze temuż Mateuszowi, kapelanowi książęcemu przyległe zarośla (Kapica, Herbarz, 311).

Orlińce, wś, pow. zasławski, gm. Antoniny, par. praw. Mazepińce (1 w.), 40 w. od Zasławia, 128 dm., 851 mk.

Orliszki 1.) wś i zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (7 w). 2.) **O.**, dwa zaśc., tamże, gm. Bachmaty (3 w.), Oknista (6 w.). 3.) **O.**, dwór, tamże, gm. Widze (3 w.). 4.) **O.**, pow. trocki. Pod wsią 15 kurhanów, z których cztery rozkopano r. 1889, przyczem znaleziono kości ludzkie i nieco narzędzi żelaznych jak: nożyki, topory i t. p.

Orlówka, wś i chutor, pow. rówieński, gm. Berezne, par. praw. Polany (4 w.), 70 w. od Równego. Wś ma 60 dm., 463 mk.; chutor 2 dm., 11 mk.

Orło, wś, pow. ostrowski. W r. 1578 młyn należący do klucza złotoryjskiego dóbr bisk. płockich. Orłowie płacą tu od 5 łan.

Orłów, wś, pow. krasnostawski. W r. 1396 należy do Dymitra, marszałka nadwor. Należała przedtem do pow. horodelskiego, a odtąd wcielona do chełmskiego W r. 1564 Hieronim Trojan płaci tu od $10^1/_2$ łan., 2 zagr., 3 zagr. bez roli, popa i cerkwi. Andrzej Trojan od 1 łanu, 2 zagr. z rolą. Jest też Wola orłowska (dziś Wólka) mająca 6 łan.

Orłów, r. 1227 *Horlow*, wś, pow. inowrocławski. Ztąd datuje biskup włocławski Michał dwa akty w r. 1227 (Ulanow. Dok. Kuj., 174 i 175).

Orłów, r. 1260 *Orlowa*, wś, pow. frysztacki. „Martinus capell. de Orlova“ w dok. z r. 1260 (Kod. mał., II, XL).

Orłowciszki, fol., pow. oszmiański. W XVI w. Jarosza Montowta Czyża, następnie Dłuskich, potem Łastowskich, którzy w r. 1645 sprzedają Adamowi Litaworowi Chreptowiczowi, wwdzicowi nowogródzkiemu. Syn jego Jan Adam sprzedaje O. w r. 1667 wraz z fol. Doubuciszkami i Korołęgami, Janowi Dąbrowskiemu, od niego zaś nabywa Jerzy Żemła, syn zaś jego Marcyan darował Czechowiczowi, który w r. 1753 sprzedał Krzysztofowi Szczyttowi, potem znów odkupił. Wreszcie w początku XIX w. nabyli od Czechowiczów Tomasz i Jakób Umiastowscy.

Orłowicze 1.) wś, os. i fol., pow. słonimski, gm. Czemery, 13 w. od Słonima. Wś ma 150 dz.; os Łaszewiczów, 20 dz.; fol. Terpiłowskich, 356 dz. Na polach dworskich, w pobliżu drogi ze Słonima do Różany grupa kurhanów. 2.) **O.**, wś, pow. sokólski, gm. Kruhlany, 229 dz. 3.) **O.**, wś, tamże gm. Zubryca, 244 dz. 4.) **O.**, dobra, pow. horecki, Andrianowych 993 dz. (860 lasu), prom, młyn wodny.

Orłowiec, mstko i fol., pow. czerkaski, gm. Orłowiec, st. poczt. Horodyszcze (12 w.), 50 w. od Czerkas, 1437 dm., 7430 mk., 2 cerkwie, dom modl. żyd., szkółka cerk., cukrownia, szpital fabr., ambulatoryum, młyn wodny, cegielnia. Gmina obejmuje 4 miejscowości (1 mstko, 2 sioła, 1 wieś), mających 11,572 mk. (7 katol., 5 ewang. i 343 żydów) i 9995 dz., w tem 4241 większej własności, 5517 włośc., 139 cerk.

Orłówka 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (10 w.). 2.) **O.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Wiżuny (1 w.). 3.) **O.**, fol., pow. klimowicki, od r. 1873 Janowiczów, 213 dz., młyn i folusz.

Orłowo 1.) chutor, pow. wołkowyski, gm. Bojary. 2.) **O.**, wś, pow. kowieński, gm Krasne (18 w.). 3.) **O.** al. *Pakienie*, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (7 w.), Orłowskich 50 dz. 4.) **O.**, dobra, pow. połocki, Natalii Szkamerd 542 dz.

Orły, wś, pow. kobryński, ob. *Koluchy*.

Ormianiszki, wś, pow. kowieński, gm. Średniki (6 w.).

Ormianka, ob. *Armianka*.

Orsza, miasto. „Orszanskij gierbownik“, Witebsk, 1900 r., str. 167 (odbitka z XXVIII tomu aktów tyczących się gubernii mohylewskiej i witebskiej). Wydany staraniem Wacława Fedorowicza.

Orszany, wś, pow. horecki, gm. Szawniewo (3 w.).

Orszyczyn (w dok.), ob. *Arszyczyn*.

Orszymowo, r. 1576 *Orszimow*, wś, pow. płocki. W dok. z r. 1474 wieś książęca należąca do Wyszogrodu (Kod. maz., 261). W r. 1576 wieś królewska z kościołem par. płaci od $15^1/_2$ łanów.

Ortyńce, r. 1565 *Hortenicze*, wś, pow. samborski. W r. 1565 należą do włości oziminskiej. Wieś pierwotnie osadzona nad Bystrzycą, potem dla wylewów przeniesiona wyżej. Jest pop na dworzyszczu i cerkiew. Siedzi 11 kmieci na ćwierciach. Dochód zł. 17 gr. 16. Robią do fol. w Prusach.

Oruchów (w dok.), ob. *Horochów*.

Orwidyszki 1.) dwór, pow. rossieński, gm. Kołtyniany, Słaboszewiczów 202 dz. 2.) **O.**, wś, pow. szawelski, gm. Podubis (10 w.). 3.) **O.**, dobra, pow. telszewski, gm. Siady (4 w.), Wigandtów 438 dz.

Oryszcze, ob. *Horyszcze.*

Oryszew, r. 1579 *Orziszow*, wś, pow. sochaczewski. Wieś książęca wspom. w dok. z r. 1451 (Kod. maz., 215). W r. 1579 wś w par. Wiskitki, płaci od $15^1/_2$ łan., 48 zagr., 6 kom., 8 rzem. Paprocki podaje O. i przyległy Szymanów w liczbie włości nabytych przez Piotra Myszkowskiego bisk. krak. (Herby, 171).

Oryszkowce 1.) *Oreszkowce*, wś, pow. krzemieniecki, gm. Białozorka, 45 w. od Krzemieńca, 102 dm., 574 mk., cerkiew drewn. W r. 1583 Sawa Jałowiecki wnosi od 7 dym., 2 ogr. W r 1618 należała do ks. Anny Poryckiej, spustoszona przez Tatarów. 2.) **O.**, wś, tamże, gmina Wierzbowiec, par. praw. Czajczyńce, 31 w. od Krzemieńca, 45 dm., 300 mk.

Orwianica, wś, pow. rówieński, gm. i par. praw. Dąbrowica (9 w.), 120 w. od Równego, 138 dm., 726 mk.

Orzech, wś, pow. bytomski, ob. *Kamień.*

Orzechów 1.) r. 1239 *Orechove*, wś, pow. węgrowski. Nadany r. 1239 Templaryuszom przez Bolesława ks. mazow. (Ulanow. Dok. maz., 290, 5). W r. 1563 siedzi tu drobna szlachta, płacą od $8^1/_2$ łan. 2.) **O.** *Stary*, wś, pow. włodawski. W dok. z r. 1252 własność klasztoru sieciechowskiego. W r. 1564 „Orzechow uterque" wieś szlachecka. Sosnowscy płacą tu od $6^1/_2$ łan., 2 zagr. Prawdopodobnie klasztorowi nadane było samo jezioro tylko, podobnie jak i poblizkie jezioro Uściwierz (Ostfisz), należące do tejże grupy. Klasztor pozbył się następnie tych odległych i niedogodnych posiadłości.

Orzechów, r. 1531 *Oczerchow*, wś, pow. tarnobrzeski. W reg. pob. z r. 1531 podana razem ze wsiami: Wrzawy, Glinik, Sniekozy i połową Goczałkowic. Płacą od $7^1/_2$ łan.

Orzechowicze, okolica, pow. grodzieński, gm. Jeziory, 108 dz.

Orzechówka 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (5 w.). 2.) **O.**, dwór i fol., pow. szawelski, gm. Gruździe (8 i 13 w.). 3.) **O.**, dwa fol., pow. siebieski, Wejsztorta 126 dz. i Aleks. Ryka 627 dz. 4.) **O.**, fol., pow. witebski, Podwińskich 133 dz.

Orzechówka, wś, pow. zasławski, gm. Butowce, par. praw. Czerniatyn Wielki (2 w.), 41 w. od Zasławia, 120 dm., 694 mk.

Orzechowno, fol., pow. lepelski, gm. Usacz (5 w.), cerkiew.

Orzechowo 1.) wieś nad Narwią, pow. płoński. Nadane było w w. XII klasztorowi sieciechowskiemu (Kod. kat. krak. I, 42). Por. *Kazuń*, ob. *Orzechowo* (t. VII, 611). W r. 1570 własność prepozyta kościoła św. Maryi Magd. za murami Płocka, ma 28 łan. km., 1 zagr., 2 rzem., szynk piwa, szynk wódki, młyn. W r. 1827 wś rządowa ma 20 dm., 211 mk. Należy do par. Pomiechowo. 2.) **O.**, ob. *Żochowo.* 3.) **O.**, ob. *Orzechów.*

Orzechowo, wś, pow. toruński. W r. 1293 Henryk bisk. chełmiński, nadaje biskupom płockim w dobrach O. mających 70 łanów, czynsz wynoszący 30 grz., dziesięcinę biskupią (oznaczoną w miarach zboża), sołtystwo na 5 łanach, patronat nad kościołem i 8 łanów ziemi kościelnej (Kod. maz. 339).

Orzechowo 1.) wś i fol. nad jez. orzechowskiem, pow. brzeski, gub. grodz., gm. Ołtusz, 66 w. od Brześcia. Wś 85 dm., 1088 mk., cerkiew, kaplica, szkoła, 3307 dz. włośc., 217 cerk., dobra Batsów, 5776 dz. (1350 łąk, 2252 lasu). 2.) **O**, dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (14 w.), Rudominów, 255 dz. 3.) **O.** (t. VII, 610 *Orzechowno*), mstko, pow. lepelski, gm. Orzechowo, 50 w. od Lepla, 19 dm., 150 mk., zarząd gm., cerkiew, szkoła, ambulatoryum. Zam. Łoświńscy, należy czyt. Łośmińscy, zam. Staszynki, czyt. Starzynki. 4.) **O.**, fol., pow. połocki, 110 dz. 5.) **O.**, fol., pow. siebieski, Olszewskich, 270 dz.

Orzechowo, chutor, pow. kowelski, gm. Lelików, 36 dm., 202 mk.

Orzepy, okolica szlach., pow. bielski, gub. grodz., gm. i par. Siemiatycze, 68 dz. Gniazdo Orzepowskich.

Orzesze, roku 1386 *Orziesche*, wś, pow. pszczyński. „Urban von Orziesche" w dok. z r. 1386 (Kod. kat. krak. II, 110).

Orzeszki, zaśc., pow. poniewieski, gm. Śmilgie (9 w.).

Orzeszków, wś, pow. turecki. W dok. z r. 1339 i 1357 w liczbie włości kościoła gnieźn. (K. W. n. 1192 i 1354).

Orzeszkowo, wś, pow. prużański, gm. Białowieża, 87 w. od Prużany, 879 dz. W r. 1639 kwatera Orzeszkowa w puszczy Białowieskiej, miała 18 ostępów głównych i 23 mniejszych, do pilnowania których było 124 osoczników z dwoma dziesiętnikami ze wsi: O., Policznej i Omelańców. Dziesiętnicy mieli po 1 włóce, osocznicy zaś po pół włóki.

Orzeszkowszczyzna, fol., pow. kobryński, gm. Błoty, Skinderów, 136 dz.

Orzesznik, chutor, pow. włodzimierski, gm. Poryck, 30 dm., 223 mk.

Orzyc, rzka. Ob. Dębski Wł.: „Źródła rzeki O." (Tyg. ilustr. n. 347, r. 1866).

Orżew, w dok. *Orżowo*, wieś nad rz. Uścią, pow. rówieński, gm. st. poczt. i dr. żel. Klewan (10 w.), 15 w. od Równego ma 183 dm., 1057 mk., cerkiew drewn. z r. 1770. Do par. praw. należy wieś Susk. W całej par. było 171 dm, 1361 mk. praw. i 52 kat. W r. 1577 przy Bielowie kn. Janusza Czartoryskiego, płaci od

8 dym., 5 ogr. po 4 gr. W r. 1583 ks. Czartoryska, kaszt. brasławska, wnosi z 26 dym., 5 ogr. 4 ogr.

Osada, wś, pow. rużemberski (Węgry). W r. 1869 liczono tu około 1200 polaków.

Osaniszki, wś i dobra, pow. nowoaleksandrowsk, gm. Opsa (11 w.). Dobra Rozenów, 555 dz. Do wsi należy młyn w Murmiszkach.

Ościewicze, pow dzisieński. Własność Łojbów, nie zaś Łojków.

Ościsłowo, wś, pow. ciechanowski. W dok. z w. XIII śród włości bisk. płockich. W r. 1578 „Osczislowo Episcopi" w par. Sulerzyż, płaci od 16 łan., 1 rzeźn., 3 zagr. dających czynsz, 2 rzem., wyszynk wódki. Należało do włości archidyakonatu płockiego, w kluczu junieckim. W r. 1650 w kluczu szumlińskim.

Ościukowicze, pow. wilejski. Własność Tukałłów.

Oselis, dwór, pow. poniewieski, gm. Stumbryszki (3 w.).

Oserby, wś, pow. włodzimierski, gm. Olesk, 34 w. od Włodzimierza, 31 dm., 171 mk.

Osiczna, wś, pow. żytomierski, gm. Puliny, 60 w. od Żytomierza, 28 dm., 180 mk.,

Osie, dwór, pow. szawelski, gm. Żagory.

Osieciszcze 1.) fol., pow. dryzieński, par. Zabiały, Weryhów, 108 dz. 2.) **O.**, fol., pow. połocki, Klepackich, 180 dz.

Osieck, mstko, pow. garwoliński. Zapewne zawiązkiem osady było grodzisko, którego ślad został w nazwie wsi poblizkiej: Starogród. W dok. z r. 1497 wymieniono obok Starogrodu „Osiecz cum fortalitio" (Kod. maz. 313). W r. 1577 „oppidum Osiecko" daje szosu fl. 10, od 43 łan miejskich, od 2 bań gorzał., od 20 ogrod. z rolami, od rzem gr. 10, od 1 koła młyń., od 3 łan. wojt. i czopowego fl. 20" (Paw. Maz. 249).

Osiecza, r. 1283 *Osecha*, wś, pow. turecki. Jakób arcyb. gnieźn., oddaje drogą zamiany r. 1283 dziesięciny z tej wsi klasztorowi lądzkiemu (K. W. n. 522).

Osieczna, niem. *Storchnest*, mstko, pow. wschowski. W r. 1580 daje szosu fl. 19 gr. 6, od 4 bań gorzał., od 59 rzem., 8 łan miej., 2 przek. soli, $8^3/_4$ łan. (lonczkie), 3 kom., przekupień ubogi, wieś Jeziorko łan. $5^3/_4$. Suma fl. 76 gr. 10. Przedmieście płaci od 3 zagr., 40 owiec, 4 młynów, 3 wiatraków. Ob. „Osieczna" (Przyj. ludu, 1839, 40). Raczyńskiego Edw. hr.: Wspom. Wielkop. (I, 243).

Osieczyno, folw. dóbr Czereja, pow. sieński.

Osiek 1.) r. 1274 *Hosek*, mstko, pow. sandomierski. Bawi tu r. 1253 Bolesław ks. krak. i nadaje bisk. kujawskiemu prawo założenia miasta w kasztelanii łagowskiej na tych prawach jakie biskup krak. otrzymał dla Tarczka (Kod. mał. II, 91). Kościół par. wymieniony śród innych w dok. z r. 1387 (K. W. n. 1862). O starożytności jego fundacyi świadczy szczegół podany przez Długosza, iż mieszczanie z Bochni obowiązani byli dawać 12 grzyw. temuż kościołowi co rok na św. Marcina, lecz później zwolnieni zostali z tej opłaty. Paweł Smylowski pleban, fundator kościoła, który stał za czasów Długosza, zwracał się do Rzymu dla odzyskania tej opłaty, lecz król Kazimierz przeszkodził mu w tych staraniach (L. B. II, 323). Ob. *Żabno*. 2.) **O.**, w dok. *Ossyek*, wś, pow. błoński. W r. 1474 wieś książęca, r. 1580 ma $5^1/_2$ łan. i młyn dziedziczny. Należy do ststwa błońskiego. 3.) **O.** *wielki*, wś, pow. kolski. Jarosław arcyb. gnieźn. założywszy tu kościół par. p. w. św. Mikołaja, nadaje mu r. 1345 dziesięcinę swego stołu ze wsi Sycewo (K. W. n. 1237). Wś wchodziła w skład ststwa kolskiego. 4.) **O.**, nad Wisłą, r. 1185 *Ozsec cum lacu*, wś, pow. lipnowski, gm. Obrowo. Nadany przed r. 1185 kościołowi N. P. Maryi w Płocku. Ob. *Chełpowo*. W reg. pob. z r. 1564 nie podany wcale. 5) **O.** *pod Brodnicą*, wś, pow. rypiński. Lestko ks. kujawski r. 1303 zobowiązuje się zwrócić krzyżakom zabrane im przez ojca, księcia dobrzyńskiego, dobra osieckie (Ulanow. Dok. maz. 236, 62 i 239, 64).

Osiek, mstko, pow. jasielski. Dla rozszerzenia obszaru miejskiego, król Kazimierz usuwa r. 1363 siedzących tu „milites" dając im w zamian wieś Kłopotnicę (Kod. mał. III, 163), Roku 1581 Osiek w Podgórzu, płaci szosu fl. 2 gr. 12, od łan. miej. 12, koł zakup. 2, piła 1, kom. 7, zagr. 1, zagr. bez roli 5, tkaczów 2. Suma fl. 19 gr. 23.

Osiek, ob. *Osseg* i *Ossig* (t. VII).

Osieka, wś i folw., pow. prużański, gm. Sielec. Wś 83 dz.; fol. Kurniewiczów, 57 dz.

Osieka, kol., pow. łucki, gm. Szczuryn, 10 dm., 48 mk.

Osiekrów, wś, pow. włodzimierski, gm. Nowy Dwór, 30 w. od Włodzimierza, 36 dm., 229 mk., cerkiew. W r. 1577 Manolo (Manuiło), Bołoban (Osiekrowski) wnosi z 3 dym. dworz., 6 ogr. po 4 gr., a w r. 1583 z 5 dym., 4 ogr., 1 kom.

Osielsk, w dok. z w. XII *Oszelzch*, r. 1583 *Oszielsko*, wś, pow. bydgoski. Starożytny gród wymieniony w liczbie zamków dających opłaty na rzecz klasztoru w Mogilnie. Z czasem gdy gród stracił swe znaczenie nadano osadę podgrodową biskupom włocławskim. W dok. z r. 1250 wymieniony O. śród włości bisk. włocławskich (Ulanow. Dok. kujaw. 187, 13). W roku 1583 O. wieś z kościołem par. płaci od 8 łan., 2 zagr., 2 kom., 2 rzem., 2 łan. sołt.

Osieredok, kol., pow. włodzimierski, gmina Werba, 20 dm., 133 mk.

Osietnica, chutor w dobrach Sielec, pow. prużański.

Osięciny, mstko, pow. nieszawski. „Tebovicus cappelanus de Osencin" w dok. z r. 1295

(Kod. dypl. pol., II, 129). W r. 1827 mają 37 dm., 427 mk.

Osigiery, wś, pow. oszmiański, właściwie *Ossygiry*.

Osijańsk, dobra, pow. homelski, Gresznerów 575 dz.

Osikowa 1.) chutor przy wsi Hryszkowce, pow. berdyczowski. 2.) **O.,** kol. niem. przy wsi Mostyszcze, pow. kijowski.

Osikowo 1.) chutor przy wsi Wozdwiżeńsk, pow. radomyski. 2.) **O.,** chutor, pow. skwirski, gm. Chodorków (11 w.).

Osiniki, ob. *Bartosze*.

Osiniszki, dwa dwory, pow. nowoaleksandrowski, gm. Kwietki (7 w.).

Osinniki, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Dmitrowicze, 275 dz.

Osinowica, *Asinowica*, wś, pow. wieliski, gm. Wiażmieny. Na polach 2 kurhany.

Osinowicze, wś, pow. kobryński, gm. Antopol, 39 w. od Kobrynia, 44 dm., 559 mk., 1635 dz.

Osinówka 1.) fol., pow. poniewieski, gm. Remigoła (8 w.). 2.) **O.,** zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Kurkle (5 w.). 3.) **O.,** dobra, pow. czerykowski, od r. 1878 Szebeków, 955 dz. (860 lasu). 4.) **O.,** fol., pow. klimowicki, od r. 1871 Newińskich, 228 dz. 5.) **O.,** pow. orszański, ob. *Bonipol*. 6.) **O.,** fol., pow. rohaczewski, Wojnicz-Sianożęckich, 105 dz. 7.) **O.,** wś, tamże, gm. Merkułowicze (6 w.). 8.) **O**, tamże, ob. *Kolonia*. 9.) **O.,** fol., pow. połocki, Chełchowskich 57 dz. 10.) **O.,** wś u źródeł rzeczki Chałuicy, pow. wieliski. 11.) **O.,** fol., pow. witebski, Orzechów 69 dz.

Osinówka, kol., pow. żytomierski, gm. Barasze, 66 w. od Żytomierza, 75 dm., 445 mk.

Osinowszczyzna, fol., pow. witebski, Pac-Pomarnackich, 49 dz.

Osiotki, *Osietki*, wś i fol., pow. orszański, gm. Wysokie (6 w.). Fol., od r. 1875 Nikołajewych, 284 dz.

Osipowo, wś, pow. wiłkomierski, gm. Owanta (12 w.).

Ositniażka *Niższa* i *Wyższa*, dwie wsi, pow. czehryński, gm. Ositniażka, st. poczt. Złotopol (15 w.), 75 w. od Czehrynia, razem 624 dm., 3169 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 36 wiatraków. Gmina obejmuje 11 miejscowości (6 siół i 5 wsi), 11,183 mk. (57 katol., 5 rozkoln., 6 ewang., 157 żyd.) i 16,763 dz., w tem 11,186 większej posiadłości, 5297 włośc., 202 cerk.

Oskarówka, kolonia, pow. żytomierski, gm. i par. praw. Barasze (18 w.), 94 w. od Żytomierza, 52 dm., 332 mk., huta szklana.

Oski, fol., pow. oszmiański, w pobliżu Dachnów i Dzieraków. Należał niegdyś do kn. Oskowicza, potem do Bazarewiczów, r. 1700 Aleksandra Kryczyńskiego.

Ośliki, fol. dóbr Białynicze, pow. mohylewski.

Osław, ob. *Delatyn*.

Osława, rzeka, lewy dopł. Sanu w powiecie liskim.

Osławiec, potok górski, dopł. Osławy.

Osłowo, wś włośc. ruska nad Bugiem, pow. bielski gub. grodz., gm. Aleksandrówka (Radziłówka), par. Mielnik (5 w.), 50 w. od Bielska, 351 dz.

Ośmihowicze 1.) wś, pow. włodzimierski, gm. Hrybowica, 21 w. od Włodzimierza, 32 dm., 222 mk. W r. 1583 w zastawie Bohusza Łukowieckiego, który w O. i Leśnej (Lisznej) wnosi od 22 dym., 23 ogr. 2.) **O.,** wś, tamże, gmina Nowydwór, 42 w. od Włodzimierza, 119 dm., 786 mk., cerkiew, szkoła, młyn. W r. 1545 własność Tychnowej i Michała Kozińskich, którzy opatrują 3 horodnie zamku łuckiego. W r. 1570 Andrzeja Romanowskiego. W r. 1583 ks. Juriowa Zbarazka płaci od 11 dym., 12 ogr., 1 popa.

Osmola al. *Osmole*, okolica szlach., pow. bielski gub. grodz., gm. Siemiatycze, par. Boćki, 29 w. od Bielska, 1036 dz. Gniazdo Osmolskich.

Osmolin, w dok. z r. 1462 *Osmoly* i *Osmolijno*, mstko, pow. gostyński. W r. 1303 dziesięciny z O. nadane zostały świeżo założonemu kościołowi w Trębkach (K. W., n. 2038). W dok. z r. 1462 wymieniono w liczbie miast ziemi gostyńskiej: „Osmoly“, w liczbie wsi książęcych: „Osmolino“. W reg. pob. z r. 1579 Osmolska, wieś w par. Osmolin ma $17\frac{1}{2}$ łan. km. i 4 wójt. Miasto O. płaci z łanów fl. 4, od rzem. fl. 10 gr. 15, czopowego za rok fl. 9.

Osmolinko, wś, pow. płocki. W r. 1246 wś O. własność klasztoru czerwińskiego, uwalnia Bolesław ks. mazow. od danin (Kod. dypl. pol., t. I, 51). W r. 1570 klasztor płaci od 7 łan., 2 warzących piwo, młyna.

Osmołowicze 1.) wś, pow. kobryński, gm. Iłosk, 189 dz. 2.) **O.,** dobra, pow. mścisławski, od r. 1877 Szymkowiczów, 598 dz.

Osmołowszczyzna, w dokum. *Osmołowicze*, wś, pow. sokólski, gm. Kamienna, 34 w. od Sokółki, 445 dz. W r. 1641 wś królewska do puszczy nowodworskiej. Było pięciu osoczników i dziesiętnik, mających $3\frac{1}{2}$ włóki. Nadto na osadzie $2\frac{1}{2}$ włóki, z których powinni płacić po 11 złp., dawać solankę żyta i 4 solanki owsa.

Ośnica 1.) wś nad rz. Koszarą, pow. radomyski, gm. Rozważów, st. poczt. Kuchary, 15 dm., 55 mk., młyn. 2.) **O.,** tamże, ob. *Krasiłówka*. 3.) **O.** *Wielka* i *Mała*, dwie wsi nad Styrem, pow. łucki, gm. Kołki, 70 w. od Łucka. O. Wielka 77 dm., 584 mk.; O. Mała 60 dm., 323 mk., cerkiew, szkoła. W r. 1577 do Czartoryska (kn. Michała Czartoryskiego), płaci od 3 dym., a w r. 1583 od 8 dym. i 2 fl. od popa.

Ośnick, wś i fol. nad rzką Ośnicą, pow. równieński, gm. Wyry, par. praw. Sechy (12 w.), 150 w. od Równego. Wieś 58 dm., 400 mk., młyn wodny, fol. 3 dm., 17 mk.

Ośniki, wś nad rz. Spuszą, pow. grodzieński, gm. Skidel, 163 dz. W r. 1558 w wójtostwie Michała Ruszyna (Rusino), we włości dworu miłkowskiego, ekon. grodź. We wsi było 11 włók, wszystkie psiareckie na osadzie. Dochód wynosił 12 kóp 6 gr.

Ośniki 1.) wś, pow. krzemieniecki, gm. Światec, st. poczt. Jampol (20 w.), 48 w. od Krzemieńca, 77 dm., 426 mk., cerkiew drew. z roku 1754. Cerkiew fil. we wsi Hryńki (3 w.). Własność Olszewskich. Założona przed r. 1545, należała do zamku krzemienieckiego. Było w niej 14 ludzi siedzących na swobodzie. W r. 1570 Marcin Charnieski (Charmieski) wnosi z 17 dym, 2 ogr. po 2 gr., a w roku 1583 od 26 dym., 17 ogr., 7 kom., 1 rzem., 2 kół dorocz., 1 stępnego. W r. 1628 należy do sstwa krzemienieckiego, ze stawkiem w Wronowcach i młynem czyni 148 fl. 22 gr. W r. 1726 własność Wojciecha Plenszy, łowczego żydaczowskiego. Obecnie Olszewskich. 2.) **O.**, wś, pow. żytomierski, gm. Bieżów, 23 w. od Żytomierza, 55 dm., 506 mk. W r. 1581 Choczkowa Bałyczyna wnosi z 5 osiadł. W r. 1628 do włości czernichowskiej (Niemiryczów), płaci od 1 dym.

Ośniszczewo, wś, pow. inowrocławski. W dok. z r. 1250 śród włości kościoła włocławskiego (Ulanow. Dok. kujaw. 187, 13).

Osnówka, wś włośc. i fol. nad Bugiem, pow. bielski, gub. grodz., gm. Skórzec, par. kat. dawniej Granne, od r. 1892 Pierlejewo, 56 w. od Bielska. Wś 327 dz.; fol. Pieńkowskich, 837 dz. Ludność polska.

Osobin, wś, pow. homelski, gm. Rudeniec.

Osobnica, r. 1348 *Oschenycza*, wś, pow. jasielski. Kazimierz król poleca r. 1348 Janowi Tyznarowi osadzić wś na prawie niemieckim, na obszarze nad rzekami: Ropą i Osobnicą. Wieś ma zająć 110 łanów, sołtys otrzyma 8, a jeden dla kościoła i jeden na skotnicę wspólną. Osadnicy mieć będą 20 lat wolności, poczem dawać będą czynszu po 8 skojeów z łanu i jeden ferton za dziesięcinę (Kod. mał. III, 68).

Osoczniki 1.) wś i chutor, pow. wołkowyski, gm. Łysków, 37 w. od Wołkowyska. Wś 775 dz.; chutor należy do dóbr Mohylowce. 2.) **O.**, wś, pow. oszmiański, wchodziła w skład sstwa dudzkiego.

Osoki, wś przy ujściu rz. Swołny do Dryssy, pow. dryzieński.

Osokno, mylnie *Osokino* (t. VII, 648), dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dusiaty (5 w.), 35 w. od mta pow., własność hr. Tyszkiewiczów, z folw. Koniuchy, 2074 dz.

Ososzniki, wś, pow. grodzieński. Ob. *Karaszewo*.

Osów 1.) fol., pow. czerykowski, od r. 1871 Paderewskich, 2600 dz. (2220 lasu); młyn. 2.) **O.**, *Osowo*, wś, dobra, pow. klimowicki, gm. Szumiacze (7 w.). Dobra od r. 1877 Chełchowskich, 867 dz. (447 lasu). 3.) **O.**, wieś i fol., pow. rohaczewski, gm. Dowsk (7 w.). Fol. Okuszków, 112 dz.

Osowa, wś, pow. kobryński, gm. Mokrany.

Osowa 1.) *Osów*, wś, pow. łucki, gm. Osowa, 119 w. od Łucka, 102 dm., 586 mk., cerkiew, młyn. Gmina obejmuje 28 miejscowości, 1175 dm. włośc. (194 innych), 8409 mk. włościan, uwłaszczonych na 13,670 dz. W r. 1577 przy Czartorysku ks. Michała Czartoryskiego, płaci od 3 dym., a w r. 1583 od 12 dym., 3 kół rocz., 2 tow. rudn. po 12 gr. Obecnie Stachowskich. Wieś ta była własnością Aloizego Felińskiego, ob. J. I. Kraszewski: „Wspom. Polesia i Wołynia“ (str. 25 i nast.). 2.) **O.**, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, par. praw. Cwila Wielka (5 w.), 17 dm., 205 mk. 3.) **O.**, kol., tamże, gm. Miropol, 46 w. od mta pow., 39 dm., 266 mk. 4.) **O.**, urocz., tamże, gm. Żołobne. 5.) **O.**, słoboda, pow. rówieński, gm. Stydyń, 80 w. od Równego, 83 dm., 893 mk.

Osowa Wola, wś, pow. stopnicki, ob. *Mokrsko*.

Osowce 1.) os., pow. kobryński, gm. Koziszcze, Kaczana, z Berezową Górą 50 dz. 2.) **O.**, wś i fol., tamże, gm. Osowce, 65 w. od Kobrynia. Wś 779 dz. włośc. i 66 cerk.; fol. Gutowskich, 1046 dz. (520 lasu). Gmina obejmuje 44 miejscowości, 374 dm. włośc. (69 innych), 4958 mk. włościan, uwłaszczonych na 7599 dz. Nadto w gm. jest 166 dz. ziemi cerk. i 20,938 większej posiadłości. 3.) **O.**, wś, pow. prużański, gm. Sielec, 26 w. od Prużany, 49 dm., 574 mk., 898 dz. 4.) **O.**, pow. słonimski, ob. *Łan Kozłowy*. 5.) **O.**, wś, pow. homelski, gm. Homel (5 w.).

Osowe, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Osowiec 1.) chutor dóbr Hrywki, pow. słonimski. 2.) **O.**, dobra, tamże, gm. Dobromyśl, 47 w. od Słonima, Stejnów, 1209 dz. 3.) **O.**, wś nad rz. Wołotomką, pow. bobrujski, gm. Osowiec, 70 w. od Bobrujska, 17 dm., 186 mk., zarząd gm., cerkiew par., szkoła, młyn. Gmina obejmuje 22 miejscowości, 375 dm., 3795 mk. włościan, uwłaszczonych na 9840 dz. Nadto w gm. jest 14,422 dz. większej posiadłości, 173 dz. skarb. i 420 cerk. 4.) **O.** *Cerkiewny*, dobra, pow. bychowski, Derżańskich - Dekterewych i Kostyniczów, 708 dz. 5.) **O.** *Pusty*, dobra, tamże, Kamionków, 484 dz. 6.) **O.**, fol., pow. czerykowski, Święcickich, 116 dz. 7.) **O.**, dobra, pow. sieński, Korzeniewskich, 2510 dz. 8.) **O.** al. *Szypulino*, fol., tamże, Przebyłowskich, 240 dz.

Osowieck, wś i okolica, pow. prużański, gm.

Jelec, 23 w. od Prużany. Wś 128 dz.; okolica 164 dz.

Osowiecka, pow. radomyski, gm. Wodotyje, st. poczt. Koczerów (2 w.), 13 dm., 68 mk.

Osowity, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (7 w.).

Osówka 1.) wś, pow. bielski, gub. grodz., gm. Kleniki, 16 w. od Bielska, 450 dz. 2.) **O.**, wś, tamże, gm. Rajsk, 154 dz.

Osówka 1.) słoboda, pow. rówieński, gmina Stydyń, 14 dm., 109 mk. 2.) **O.**, kol., powiat żytomierski, gm. Horoszki, 19 dm., 120 mk.

Osowlany 1.) wś, pow. kobryński, gm. Imienin, 53 w. od Kobrynia, 247 dz. 2.) **O.**, wś i fol., pow. wołkowyski, gm. Pieski, 29 w. od Wołkowyska. Wś 216 dz.; fol. należy do dóbr Samujłowicze.

Osownica, wś i fol., pow. kobryński, gmina Osownica, 91 w. od Kobrynia. Wś 55 dm., 473 mk., zarząd gm., 802 dz.; fol. Kurzenieckich, 600 dz.

Osowskie Budki, os., pow. łucki, gm. Osowa, 9 dm., 65 mk.

Ossa, w dok. *Osaja*, *Oseja*, wś, pow. kowelski, gm. Turzysk, 30 w. od Kowla, 19 dm., 141 mk., cerkiew. W r. 1577 do Niesuchojeży, ks. Romana Sanguszki, płaci od 4 dym. półdworz. W r. 1583 we włości turzyskiej, wnosi od 3 dym., 4 ogr.

Ossówka, wś, pow. stopnicki. E. Majewski: „Przedhistor. narzędzia krzemienne zebrane pod wsią O.", Warszawa, 1893 r., str. 28 i 22.

Ossówno, wś, pow. węgrowski. W r. 1476 przy O. istniały trzy wole: Stara wola ossowieńska, druga późniejsza i trzecia pod Sulkami. W r. 1563 płaci O. od 10 łan. Ob. *Dobre.*

Ossowskie Budy, wś, pow. kowelski, gm. Turzysk, 33 w. od Kowla, 37 dm., 285 mk.

Ossy, *Ossa*, wś i fol., pow. kobryński, gmina Dywin, 40 w. od Kobrynia. Wś 1332 dz.; fol. Hochów, 449 dz.

Ost, słoboda, pow. rówieński, gm. Stepań, 96 w. od Równego, 19 dm., 169 mk.

Ostapkowszczyzna, wś i fol., pow. grodzieński, gm. Krynki, 42 w. od Grodna. Wś ma 143 dz.; folw. Miklaszewiczów, 156 dz.

Ostapy, wś, pow. owrucki, gm. Łuhiny, par. praw. Kolskie (5 w.), 60 w. od Owrucza, 89 dm., 544 mk., cerkiew fil. drewn. Do filii należą wsi: Ochotówka i Radohoszcza.

Ostasze 1.) fol. dóbr Złotniki, pow. białostocki. 2.) **O.**, okolica, tamże, gm. Zawyki.

Ostaszewo, fol. dóbr Przyłuki, pow. kobryński.

Ostaszów, pow. lepelski. Podano w opisie (t. VII, 664) nazwiska: Jagnezański i Sniacki, winno być: Jaguczański i Swiacki.

Ostaszówka 1.) (t. VII, 664), przys., pow. ostrogski, gm. Hoszcza, 42 w. od Ostroga, 32 dm., 218 mk. 2.) **O.**, wś, pow. rówieński, gm. Meżyrycz, par. praw. Samostrzały.

Ostaszyn, wś, pow. nowogródzki. Opis starożytnego dworu wzniesionego w r. 1670 i dotąd zachowanego (częściowo) w pierwotnej postaci, podał wraz z rysunkami Julian Maszyński (Tyg. Illustr. z r. 1900, n. 20)..

Ostejki 1.) fol., pow. szawelski, gm. Skiemie (9 w.). 2.) **O.**, dwie wsi, pow. telszewski, gm. Kretynga (14) i Żydyki (2 w.).

Ostejkowszczyzna, ob. *Dachny.*

Ostermańsk, dobra, pow. rohaczewski, od r. 1880 Jafimowiczów, z fol. Strzeszyn i Karpiłówka 24,154 dz. (11,422 lasu). W dobrach 6 młynów.

Osthfysch i *Osthwisz* u Długosza, dziś *Uściwierz*, jezioro w pow. włodawskim. Nadane wraz z osadą nadjeziorną, klasztorowi sieciechowskiemu. Za czasów Długosza wieś opustoszała, a zostało tylko bogate w ryby jezioro (L. B., II, 267, 270).

Ostra Góra, *Ostrogóra*, wś, pow. sokólski, gm. Ostrogóra, 28 w. od Sokółki, 42 dm., 336 mk., zarząd gm., szkoła, 626 dz. Gmina obejmuje 47 miejscowości, 1082 dm. włośc. (108 innych), 6838 mk. włościan, uwłaszczonych na 12,829 dz. Nadto w gminie jest 34 dz. większej posiadłości i 38 dz. kośc.

Ostrejki, wś, pow. poniewieski, gm. Śmilgie (13 w.).

Ostrejkiszki, wś, pow. rossieński, gmina Szweksznie (9 w.).

Ostrejkowicze, fol., pow. mścisławski, od r. 1878 Ludohowskich, 170 dz.

Ostróg, miasto. Wł. Łuszczkiewicz: „Ruina bohojawleńskiej cerkwi w zamku ostrogskim" (Spraw. komisyi hist. sztuki, III, 66). X.: „O kościół w O" (Kraj, n. 43 i 44 z r. 1891). Knapiński ks. prof. pisał o kościele w Ostrogu (Lwów 1892 r.). Łuba Radzimiński Z.: „Wiadomość o nowych wykopaliskach w pow. ostrogskim na Wołyniu" (Zbiór Wiad. do Antrop. Kraj., t. II, r. 1878).

Ostrołęka 1.) miasto powiatowe. Połączone z Warszawą drugorzędną drogą żelazną idącą od stacyi Tłuszcz (dr. żel. warsz. petersb.) na Wyszków do O. W r. 1890 miasto miało 6438 mk. Śród ludności stałej było 57 praw., 41 prot., 3325 żydów. Katolicy stanowili 53.6%. Powiat liczył 71,501 mk. Sród stałej ludności było 74 praw., 218 prot. i 8667 żydów. Katolicy stanowili 88.1%. W r. 1382 Jan ks. mazow. potwierdza sprzedaż wójtowstwa w O. przez Swiętosława Chomę „nobili viro Thomassio... haeredi de Srzednie Włoki" za 17 kóp groszy (Kapica, Herbarz, 386). W r. 1578 płaci O. od 55 łan. podmiej. i 5 pustych. Szosu fl. 16, czopowego za rok od warów 438, od każdego za warzenie i wyszynk po gr. 11 den. 10, wogóle fl. 168, gr.

21 den. 6. Od 12 bań gorzałcz. po gr. 24, od 14 piekarzy po gr. 15, od 2 kowali, 13 szewców, 3 garncarzy, 2 kuśnierzy, 1 cieśli, 4 biednych bednarzy, 2 biednych kołodziejów, 3 przekupniów, 10 rybaków. Wogóle fl. 235 gr. 4, den. 6. Z całego powiatu dochodu fl. 807 gr. 22. 2.) **O.**, w dok. z r. 1323 *Ostrolanka*, pow. sandomierski, ob. *Skotniki.*

Ostromeczewo, *Ostromeczew*, wś i dwa fol. nad rzką Lutą, pow. brzeski gub. grodz., gmina Łyszczyce, 21 w. od Brześcia. Wś O. 29 dm., 348 mk., cerkiew, szkoła, ze wsią Ogrodniki Planta 463 dz.; jeden fol. Osuchowskich, ma 289 dz., drugi Puzynów, 264 dz. Grupa kurhanów.

Ostromicze al. *Ostromiecze Królewskie* i *Szlacheckie*, dwie wsi i dwa fol.; *O. Królewskie*, okolica i fol., pow. kobryński, gm. Podolesie, 11 w. od Kobrynia. Wś O. Królewskie 430 dz., okolica 134 dz.; wś O. Szlacheckie 39 dz.; fol. O. należy do dóbr Zaprudy; fol. O. Królewskie Bojarowskich, 345 dz.; O. Szlacheckie Mańkowskich, 236 dz. W r. 1563 w wójtowstwie ostromieckiem, ekon. kobryńskiej. We wsi było 24 włók gruntu średniego, z tego 1 wolna na wójtowstwo i 1 na bobrowników, 22 na osadzie. Z włók osiadłych płacą po 97 gr., co czyni 35 kóp 34 gr., z włóki bobrownickiej 67 gr. Dochód ze wsi wynosił 36 kóp 41 gr. Wójtowstwo ostromieckie obejmowało wsi: O., Stryjewicze, Gorezdrycze, Buchowicze i Ukołody.

Ostroń, kol., pow. żytomierski, gm. Horoszki, 51 w. od Żytomierza, 30 dm., 204 mk.

Ostropol, fol., pow. orszański, od r. 1875 Zachareńków, 220 dz.

Ostropol, mstko. Kompańskij N. A.: „Miestieczko Ostropol" (Kijew. Star., r. 1893, t 43).

Ostroróg, mstko, pow. szamotulski. Callier Ed.: „Ostroróg koło Szamotuł" (Roczn. T. Przyj. Nauk., Poznań 1891 r.).

Ostrów 1.) r. 1238 *Ostrosno*, wś, pow. łęczycki. W dok. z r. 1238 włość, o którą toczył się spór z klasztorem w Strzelnie (Ulanow. Dok. mazow., 123, 10). 2.) **O.**, wś, pow. kozienicki. W dok. z r. 1275 i 1284 śród włości klasztoru wąchockiego (Kod. mał., II, 137 i 159). 3.) **O.**, pow. stopnicki, ob. *Obice.* 4.) **O.**, w dok. z r. 1257 *Kostrow*, wś, pow. janowski, ob. *Szczecin* 3) (t. XI). 5.) **O.**, wś, pow. chełmski, gm. Dorohusk. Opis dóbr mylnie umieszczony (ob. t. VII, str. 700 n. 34), odnosi się do wsi Ostrów w gm. Rakołupy. 6.) **O.**, wś, pow. chełmski, gm. Rakołupy, par. Wojsławice. W r. 1564 wś ta w par. łac. „Pustothew" (dziś nieznana), płaci od 13 łan., 2 zagr. Opis dóbr O. mylnie podano przy wsi t. n. w gm. Dorohusk. 7.) **O.**, mstko, pow. włodawski. W r. 1676 płaci pogłówne od 370 mieszczan, 60 żydów, przedmieszczan 130. Izaak Waszyński, kapłan obrządku greckiego od 2 osób i 4 z rodziny. Pleban kolechowicki od siebie i 8 dwor. 8.) **O.** al. *Ostrowie*, w dokum. *Ostrovia*, miasto powiatowe gub. łomżyńskiej. W r. 1890 było tu 8380 mk. (9 praw., 9 prot., 5391 żydów), w powiecie zaś 86,686 mk., śród stałej zapisanej do ksiąg ludności (91,097) było 84 praw., 3246 prot. (w gminach: Długosiodło i Jasienica) i 15,660 żydów. Katolicy stanowili 79.1%. Jan ks. mazow. bawi tu r. 1424 i potwierdza „in Ostrovia" sprzedaż wsi Leśnica. „Districtus ostroviensis" r. 1479 (Kapica, Herbarz, 64 i 332). W r. 1578 płaci od 79 łan., 6 łan. wójt. Szosu daje fl. 20, od bań gorzał. 18, od wyszynku wódki 3, od 12 piekarzy, 6 rzeźn., 4 krawców, 5 szewców, 4 kowali, 2 garncarzy, 1 kuśnierza. Suma fl. 57 gr. 18. Czopowe za 4 kwartały fl. 250 gr. 8, od 389 warów. Cały powiat ostrowski dał fl. 645.

Ostrów 1.) fol. dóbr Lisowczyce, pow. brzeski. 2.) **O.**, *Ostrowo*, urocz. w dobrach Kamienna Rusota, pow. grodzieński. 3.) **O.**, wś, tamże, gm. Hudziewicze, 40 w. od Grodna, 336 dzies. W r. 1558 w wójtowstwie podniecieckiem, włości dworu kraśnickiego, ekon. grodz. We wsi było 30 włók gruntu średniego, z tego 18 osadnych, 12 na służbę ciągłą. Dochód (oprócz owsa) czynił 28 kóp 6 gr. 4.) **O**, wś i fol., pow. kobryński, gm. Strzygowo, 11 w. od Kobrynia. Wś 421 dz.; fol. Nowomiejskich, 694 dz. 5.) **O.**, dobra, tamże, gm. Wierzcholesie, 22 w. od Kobrynia, Benklewskich 1221 dz. (455 lasu). 6.) **O.**, fol. dóbr Międzylesie, pow. prużański. 7.) **O.**, *Ostrowo*, wś, pow. słonimski, gm. Miżewicze, 25 w. od Słonima, 1206 dzies. 8.) **O.**, wś i fol., tamże, gm. Starawieś, 27 w. od Słonima. Wś 113 dm., 689 mk., cerkiew, 1351 dz. włośc., 57 cerk.; fol., własność Zeumów, 527 dz. 9.) **O**, urocz., tamże, należy do dóbr Kuliki. 10.) **O.** *Nowy*, *Północny* i *Południowy*, trzy wsi, pow. sokólski, gm. Ostrów, 21 w. od Sokółki. O. Nowy 59 dm., 307 mk, zarząd gm., 558 dz.; O. Północny 73 dm., 402 mk., cerkiew, 706 dz. włośc. i 87 cerk.; O. Południowy 759 dz. Gmina obejmuje 68 miejscowości, 1051 dm. włośc. (24 innych), 6728 mk. włościan, uwłaszczonych na 11,159 dz. Nadto w gminie jest 1950 dz. większej posiadłości i 87 dz. cerk. 11.) **O.**, fol. dóbr Rahoźnica, pow. wołkowyski. 12.) **O.**, wś i zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (15 w.), 19 w. od mta pow., Daszczarów 122 dz. 13.) **O.** i *O. Przywał*, dwa zaśc., tamże, gm. Antuzów (5 i 19 w.). 14.) **O.**, zaśc., tamże, gm. Dryświaty (7 w.). 15.) **O.**, zaśc., tamże, gm. Smołwy (1 w.). 16.) **O.**, wś, pow. nowogrodzki, gm. Ostrów (nie Krzywoszyn), 74 w. od Nowogródka, 74 dm., 1040 mk., zarząd gminny, cerkiew par. fundacyi Bakanowskiego, uposażona 3 włókami, szkółka. Par. praw. około 2800 dusz. Gmina należy do 3 (nie 5 okr. pol.), obejmuje 29 miejscowości (16 wsi, 3 chutory i urocz. 8 domin, 2 fol.), mających 361 dm., 4411 mk. włościan, uwłaszczonych na 7248 dz.

Nadto w gm. jest 12,628 dz. większej posiadł. i 58 dz. cerk. 17.) **O.**, pow. słucki, ob. *Borki* 24). 18.) **O.**, fol., pow. klimowicki, od r. 1855 Kotlarów, 100 dz. 19.) **O.**, wś, pow. lepelski, należy do dóbr Żary, ma $18^1/_2$ włók. 20.) **O.**, fol., tamże, Kandybów 760 dz. 21.) **O.**, fol., pow. połocki, Sowińskich 67 dz. 22.) **O.**, wś, pow. witebski, gm. Kuryno (15 w.), cerkiew.

Ostrów 1.) *Ostrowo* al. *Bihun*, słoboda przy Malinie, pow. radomyski, 21 dm., 140 mk. 2.) **O.**, fol. przy mstku Wczorajsze, pow. skwirski. 3.) **O.** (t. VII, 703), wś i fol., pow. dubieński, gm. Tesłuchów, 45 w. od Dubna. Wś 100 dm., 616 mk., cerkiew drewn. z r. 1650. Cerkiew fil. we wsi Redków. Fol. 1 dm., 11 mk. W r. 1564 kn. Bohusza Lubeckiego, w r. 1568 Michała Działyńskiego, r. 1650 ks. Katarzyny Czetwertyńskiej i Charlińskich. 4.) **O.**, wś, tamże, gm. Warkowicze, par. praw. Kniahynin (1 w.), 22 w. od Dubna, 51 dm., 313 mk. W r. 1577 do Murawicy, p. Wileńskiej, płaci od 4 dym. włócz., 2 ogr. po 5 gr. W r. 1583 ks. Andrzej Wiśniowiecki wnosi od 4 dym. 5.) **O.**, chutor, tamże, gm. Werba. 6.) **O.**, kol., pow. łucki, gm. Czaruków, 33 w. od Łucka, 30 dm., 168 mk. 7.) **O.**, chutor, tamże, gm. Osowa. 8.) **O.**, wś, tamże, gm. Rafałówka, 92 w. od Łucka, 30 dm., 246 mk. W r. 1577 do Czartoryska, ks. Michała Czartoryskiego, płaci od 2 dym., a w r. 1583 od 4 dym., 2 ogr. 9.) **O.**, kol., tamże, gmina Szczuryn. 10.) **O.**, wś i urocz., tamże, gmina Trościaniec, 34 i 37 w. od Łucka. Wś 40 dm., 188 mk., urocz. 3 dm., 11 mk. W r. 1577 kn. Maksyma Sokólskiego, płaci od 3 dym. po 10 gr. i kn. Ostafieja Sokólskiego, 5 dym., 3 ogr. W r. 1583 wnosi pobór Marek Sokólski. 11.) **O.**, r. 1616 *Ostrówek*, wś, pow. owrucki, par. praw. Owrucz (1 w.), właściwie przedmieście Owrucza. W r. 1616 doststwa owruckiego. Czynszu nie daje, tylko robociznę. Owsa po pół miarki, kapłonów po dwa. Fol. z niewielką krescencyą. Suma tej wsi za owies 6 fl. W r. 1622 wś O. z fol. czyni 317 zł. 2 gr. $4^1/_2$ den. 12.) **O.**, kol., pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 5 dm., 40 mk. 13.) **O.** *Wołosowski* i *O. Wościhowicki*, dwie kol., tamże, gm. Nowydwór, 20 dm., 188 mk.

Ostrów al. *Ostrowo*, pow. odolanowski. Do O. odnoszą się opracowania: „Miasto O. i zamek w Antoninie“ (Przyj. ludu, 1842/43 r., str. 379). Fabisz P. W., ks.: „Wiadomość o szkolności w dek. koźmińskim i o gimnazyum katol. w O.“ (Ostrów, 1874, str. VI i 73). „Programy gimnazyum król. w O.“, 1846 r. „Katalog der Lehrerbibliothek Gymn. zu O.“ (Beilage zum Programm, 1882). „Katalog der Schulerbibliothek d. K. Gymn. zu O.“, 1878, str. 18. Marten: „Flora Ostroviensis“, Ostrowo, 1873. Erinnerung an unsere Erlebnisse in O. waehrend der polnischen Insurrection im J. 1848, Ostrowo, 1849. Die alten Urkunden und Privilegien der Staedte Adelnau, Sulmierzyce und Ostrowo, herausg. von C. F. W. Altmann, 1866. Brandt H.: „Beitraege z. Gesch. d. Stadt O. in suedpreussicher Zeit“, Festschrift der Stadt Ostrowo, 1895. 2) **O.** *Stary*, pow. gnieźnieński, ob. *Stary Ostrów* (t. XI). 3.) **O.**, wś nad Gopłem, powiat inowrocławski. W r. 1900 wykopano w warstwie torfu, w głębokości 2 metrów różne ozdoby bronzowe. 4.) **O.** *Dębowy*, wysepka na Noteci pod Rynarzewem. Wspom. w dok. z r. 1337 (K. W., n. 1165).

Ostrów 1.) wś, pow. lwowski. Stanowi przedmieście Szczerca. Według lustracyi z r. 1565 dane było przez króla, nieboszczykowi p. Boratyńskiemu, kaszt. bełzkiemu, do wójtowstwa szczerzeckiego. Miało tu być 51 ludzi na 20 łanach (po gr. 16, kłody 2 owsa), ogrodów 10, staw dający co trzy lata zł. 400, młyn wydzierżawiony za zł. 290 (z tego połowę miał brać wójt). Do tej posiadłości przyłączył Boratyński odjęte przedmieszczanom z Piasków ogrodów 43 i cztery łąki na 20 stogów (wartości do 140 zł.). Ogółem dochodu było zł. 471 gr. 12, po strąceniu części wójtowskiej. 2.) **O.**, wś, pow. stanisławowski. W r. 1469 Swircz przedstawia listy żony swej Jadwigi Korczakówny i swe z nadaniami wsi: Ostrów, Piskorzew, Chocimierz i Puzynki (Puźniki), z obowiązkiem służby.

Ostrowąs, r. 1185 *Ostrawantz*, wś, pow. nieszawski. W liczbie wsi nadanych kościołowi P. Maryi pod Płockiem, akt z r. 1185 wymienia „Ostrowantz cum ecclesia“. Kościół więc istniał tu zapewne już na początku XI w. (Ulan. Dok. Kujaw., 287, 1). Jako włość klasztoru premonstratensów pod Płockiem, uwolniona r. 1361 razem ze wsiami: Dymcze i Kurowo od wszelkich podatków przez króla Kazimierza (Kod. dypl. pol., I, 216). W r. 1353 Władysław ks. kujawski i gniewkowski, na prośbę Jakóba prepozyta klasztoru płockiego i Grimildy przełożonej, pozwala przenieść wś O. na prawo magdeburskie. Za zniesione daniny książęce, mają kmiecie płacić 3 grzyw. rocznie i dawać poradlne. Kmiecie, których role przytykały do kościoła w tej wsi, wolni będą od opłat (Kod. dypl. pol., II, 299). Por. *Chełpowo*.

Ostrowce 1.) wś, pow. łucki, gm. Włodzimierzec, 95 w. od Łucka, 30 dm., 240 mk., cerkiew. 2.) **O.**, wś, pow. rówieński, gm. i par, praw. Dąbrowica (6 w.), 135 w. od Równego. 20 dm., 133 mk.

Ostrowczyce, wś i fol., pow. wołkowyski, gm. Wilczuki, 10 w. od Wołkowyska. **Wś** 291 dz.; fol. Jelskich, należy do dóbr Wilczuki.

Ostrówek 1.) *Ostrówki*, wś i dobra, pow. białostocki, gm. Zabłudów, 22 w. od mta pow. Wś 412 dz.; dobra Frybesów, z urocz. Zatoplany 716 dz. Pomiędzy wsią O. i Malewicze 2 kurhany. 2.) **O.**, fol. i okolica, pow. bielski gub. grodz., gm. Malesze. Fol. Janczewskich, 85 dz.;

okolica 39 dz. 3.) **O.**, urocz., pow. grodzieński, gm. Hoża. 4.) **O.**, fol., tamże, gm. Wiercieliszki, 3 w. od Grodna, Wolmerów 591 dz. 5.) **O.**, os., pow. kobryński, gm. Drohiczyn. 6.) **O.**, wś i fol., tamże, gm. Janowo, 82 w. od Kobrynia. Wś 225 dz.; fol. Paleologów, z chut. Glimiszcze 240 dz. 7.) **O.**, okolica, pow. słonimski, gm. Czemery, 159 dz. 8.) **O.**, urocz., tamże, należy do dóbr Natalin. 9.) **O.**, wś, pow. sokólski, gm. Bagny, 41 w. od Sokółki, 222 dz. 10.) **O.**, wś i dobra, tamże, gm. Ostrów, 18 i 21 w. od Sokółki. Wś 147 dz.; dobra, de Ramerów, 309 dz. Nadto 10 właścicieli ma 198 dz. 11.) **O.**, fol., tamże, gm. Kamionka, 11 w. od Sokółki, Woszczerowiczów 200 dz.

Ostrówek 1.) wś, pow. kowelski, gm. Chociesków, 58 w. od Kowla, 26 dm., 159 mk. 2.) **O.**, w dok. *Ostrowiec*, wś, pow. włodzimierski, gm. Werba, 2 w. od Włodzimierza, 63 dm., 348 mk. W r. 1583 Aleksandrowej Zahorowskiej, płaci od 3 dym. Kościół katol. we wsi Ostrówki.

Ostrowię, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Ostrowie, chutor, pow. owrucki, gm. Pokalew, 28 w. od Owrucza, 32 dm., 145 mk.

Ostrowiec 1.) miasto, pow. opatowski. W r. 1890 miało 5480 mk. Śród ludności stałej było 990 katol. i 4667 żydów. Jako punkt krańcowy linii dr. żel. dąbrowieckiej i centr przemysłowy (zakłady żelazne), miasto posiada przyjazne warunki rozwoju pomyślnego. W ostatnich latach powstało tu stowarzyszenie muzyczne, p. n. „Lutnia". 2.) **O.**, wś, pow. nowomiński. Wedle dok. z r. 1476 stanowił uposażenie kościoła par. w Cieciszowie (Kod. maz., 277). W roku 1576 pleban służewski płaci tu od 2 łan.

Ostrowiec, fol. dóbr Pudownia, powiat czauski.

Ostrowinka, dobra, pow. mohylewski, Rubanowskich 862 dz.

Ostrowiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (10 w.).

Ostrowite, wś, pow. lipnowski. W r. 1292 mistrz krzyżacki prowadzi tu układy z biskupem włocławskim (Ulanow. Dok. Kujaw., 228, 54).

Ostrowity, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (3 w.).

Ostrówka 1.) zaśc., pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (6 w.). 2.) **O.**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (12 w.).

Ostrówka, kol. niem., pow. żytomierski, gm. i par. praw. Horoszki (9 w.), 40 w. od Żytomierza, 26 dm., 225 mk., kaplica ewang.

Ostrówki 1.) dobra, pow. kobryński, gmina Drohiczyn, 60 w. od Kobrynia, Bahurskich, z urocz. Bór, 1300 dz. 2.) **O.**, dobra, tamże, gm. Worocewicze, 63 w. od Kobrynia, Malkowskich, z fol. Ogdemer i urocz. Zawadycze, 583 dzies.

Ostrówki (t. VII, 716, *Ostrówek*), wś, pow. włodzimierski, gm. Huszcza, 92 w. od Włodzimierza, 56 dm., 350 mk., kościół katolicki.

Ostrowlany 1.) wś, pow. kobryński, gmina Pruska, z urocz. Wielki Rów, 106 dz. 2.) **O.**, pow. święciański. Kurhan. 3.) **O.**, dobra, pow. połocki, Sokołowskich 1628 dz. 4.) **O.**, dobra, pow. witebski, Mastmanów 1013 dz.

Ostrowna, dobra, pow. orszański, Weryhów 829 dz. Por. *Ostrowno* (t. VII, 726).

Ostrowno 1.) dobra, pow. sieński, hr. Platerów, z fol. Nowy Dwór 2865 dz. (1403 lasu). 2.) **O.**, fol., pow. siebieski, Bykowych 235 dz. i Rusakowych 148 dz.

Ostrowo, wś, pow. przasnyski. Nadana kościołowi P. Maryi pod Płockiem przed r. 1185 (Ulanow. Dok. mazow., 287, 1). Por. *Chełpowo*. W r. 1567 w par. Krzynowłoga (Krzywanoga mała) były części: O. Kakacze, O. Zbrochy, O. Dyle, O. Przedbory i O. Kopcie. Siedziała tu drobna szlachta. Części te dotąd istnieją z temi nazwami.

Ostrowo, wś, pow. sokólski, gm. Kamienna, 33 w. od Sokółki, 644 dz.

Ostrowskie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (11 w.).

Ostrowskiszki, dwór, pow. telszewski, gm. Gadonów (10 w.).

Ostrowszczyzna 1.) os., pow. wołkowyski, gm. Porozowo, własność Jaroszewiczów, 28 dz. 2.) **O.**, fol., pow. lepelski, Kryłowych, 604 dz.

Ostrowszczyzna, kol., pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 38 w. od Włodzimierza, 21 dm., 142 mk.

Ostrowy małe al. *Ostrówek*, wś, pow. kutnowski. Według lustracyi z r. 1661 Ostrowy małe na 9 włókach, mają 3 zagrodników. W r. 1787 było 9 chłopów rolnych i 3 komorników. Budynki dworskie w stanie ruiny. Dawali sep z owsa, kapłony i jaja, czynsz w gotówce, oraz od wyszynku piwa i wódki. Łąki w tej wsi wydzierżawiał starosta. Daniny i czynsze przynosiły zł. 319 gr. 17. Dochód ze zbóż obliczono na zł. 632, gr. 24, szel. 2. Rachowano: korzec pszenicy zł. 7, żyta zł. 5, jarki zł. 4, jęczmienia zł. 3, owsa zł. 2, prosa zł. 7, grochu zł. 5, rzepaku zł. 7.

Ostrowy 1.) wś, pow. wiłkomierski, gm. Kupiszki (11 w.). 2.) **O.**, dobra nad rz. Restą, pow. bychowski, Zieńkowiczów 826 dz.; młyn. We wsi cerkiew paraf., 40 dm., 390 mk.

Ostrowy, wś, pow. łucki, gm. Kołki, 12 dm., 102 mk.

Ostrożec, mstko, pow. dubieński, gm. Malin, 34 w. od Dubna, 104 dm., 1361 mk., cerkiew drewn. z r. 1752, kaplica praw. z r. 1819, kaplica katol. Do par. praw. należy wś Zabołotce. Własność Ledóchowskich. Na początku XV w. władał O., kn. Dymitr Hołownia, co potwierdza 1446 r. synowi jego Iwanowi, ks. Swidrygajło. Od majętności tej potomkowie przybrali nazwi-

sko Hołowniów Ostrożeckich. W r. 1545 kn. Ostrożeccy opatrują z O. dwie horodnie zamku łuckiego. W r. 1570 kn. Hołownia z O. z włością, wnosi z 195 dym , 5 rzem. po 4 gr., 5 kom. po 4 gr., 15 ogr. po 4 gr., 50 ogr. po 2 gr., 13 bojarów putnych, 11 kotłów gorzałcz. W r. 1583 z samego O. płaci od 12 dym. rynk. po 6 gr., 12 półłanków, 16 dym. uliczn. po 4 gr., 16 półłank., 1 kuśnierza, 13 dym., 8 ogr., 4 komorn., 3 kół waln., 4 bojarów, 1 popa. W r. 1585 kn. Andrzej Fedorowicz Hołownia zapisuje, między innemi O.. żonie Nastazyi Jełowiczównie Malińskiej, która przekazuje drugiemu mężowi swemu Mikołajowi Siemaszce. Ten w r. 1602 sprzedaje O. Janowi Kaszowskiemu. W XVIII w. O. należy do Olizarów. W r. 1528 O. z przywileju Zygmunta I otrzymał prawo miejskie.

Ostrusza, r. 1348 *Ostrusa*, wś, pow. grybowski. W dokum. z r. 1348 jako należąca do obrębu miasta zakładanego na obszarze wsi Ciężkowice (Kod. mał., III, 71). Leżała nad rzką tegoż nazwiska.

Ostry, pow. bychowski, ob. *Bielewicze.*

Ostryca, urocz. dóbr Laskowicze, pow. kobryński.

Ostryjki, wś, fol. i ferma, pow. wasylkowski, gm. Błoszczyńce, st. poczt. Białacerkiew (15 w.), 48 w. od Wasylkowa. Wś 310 dm., 1684 mk., cerkiew, kaplica, szkółka cerk., 10 wiatraków.

Ostryjów, wś nad Ikwą, pow. dubieński, gm. i par. katol. Młynów (8 w.), par. praw. Dobratyn (2 w.), 24 w. od Dubna, 33 dm., 346 mk., cerkiew cment. drewn. z r. 1799. W r. 1545 Matiasa Zieńkowicza Ostryjewskiego, który wnosi pobór w r. 1570. W r. 1583 płaci ztąd Wasili Bołbas Rostocki od 10 dym., 8 ogr., 10 ogr., 2 bojarów, 1 popa. W r. 1624 Jana Koryteńskiego. W XIX w. z Dobratynem i Pereweredowem należał do Miączyńskich, rozparcelowany pomiędzy włościan galicyjskich. Gleba czarnoziemna, łąki nad Ikwą.

Ostrykowce, w dok. *Ostrejkowicze*, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Reszniówka, paraf. praw. Samczyki, 10 w. od mta pow., 19 dm., 134 mk. Pierwotnie sioło bojarów kuźmińskich, ciągnące do zamku krasiłowskiego. W r. 1583 do włości ks. Konst. Ostrogskiego, płaci od 2 dym., 8 ogr.

Ostrynka, wś, pow. sokólski, gm. Ostrogóra, 22 w. od Sokółki, z urocz. Sosnowe Bagno, 427 dzies.

Ostryżna, fol. przy wsi Kaszperówka, pow. taraszczański.

Ostrzeszów, miasto. Odnoszą się tu opracowania: „Kronika powiatu ostrzeszowskiego", przez ks. P. W. Fabisza. Oleśnica, 1859 r. Callier E.: „Powiat ostrzeszowski w XVI w." (Warta, 1888 r.).

Osuchowo, wś, pow. ostrowski. W dokum. z połowy XIII w. śród włości bisk. płockich podano: „Ad Brenycam pertinet Osuchowo". Wr. 1578 wieś biskupia, płaci od 8 łan., 2 zagr.

Osuchowo, prawdopodobnie dzisiejsza *Szczuka*, wś w pow. brodnickim. Włość bisk. płockich w par. Górzno, wymieniona w dok. z r. 1325 (Kod. Maz., 40). W reg. pobor. z r. 1570 wymieniono w par. Gorzno wieś „Schutovo", która jest zapewne dawnem Osuchowem.

Osuń, fol. i dobra skarb., pow. dźwiński. Fol., Goleniszczewa Kutuzowa, 874 dz.; dobra skarb. obejmują 92 wsi i 4 fermy, mają 18,067 dz.

Oświęcim, miasto. Rychlik Ignacy: „Księstwa oświecimskie i zatorskie" (Spraw. gimnaz. w Tarnowie, za r. 1889, str. 65).

Oszaka, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (18 w.).

Oszczadnica, wś, pow. czadczański (Węgry). W r. 1864 mieszkało tu podobno około 1500 Polaków.

Oszczelnik, fol. dóbr Kraski, pow. wołkowyski.

Oszczep, chutor, pow. wołkowyski, gm. Bojary, 38 dz.

Oszczów, wś, pow. włodzimierski, gm. Skobełka, 54 w. od Włodzimierza, 89 dm., 603 mk., cerkiew, 2 młyny. W r. 1545 Michna i Iwana Oszczowskich. W r. 1570 wnoszą Oszczowscy: Wasil od 6 dym., 7 ogr. po 2 gr., 1 koła młyn., 1 karczmy; Tomek od 6 dym., 7 ogr.; Michajło od 6 dym., 6 ogr. i Mikita od 6 dym., 6 ogr. W r. 1577 płacą Oszczowscy: Iwan od 12 dym. po 10 gr., 3 ogr. po 4 gr., 3 ogr. po 2 gr.; Mikita od 3 dym., 3 ogr. po 2 gr., 1 koła młyn. wieśn. 12 gr. i Tomko od 3 dym., 3 ogr., oraz Stan. Zaszczyński od 6 dym., 6 ogr. W r. 1583 Tomko, Mikita, Stanisław, Wasili i Iwan Oszczowski razem od 12 dym., 9 ogr.

Osze, wś, pow. poniewieski, gmina Pokroje (7 w.).

Oszkiany, wś i zaśc., pow. szawelski, gmina Okmiana (5 w.).

Oszkielicze, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (3 w.).

Oszkińce 1.) wś, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (7 w.). 2.) **O.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Subocz (14 w.).

Oszkogire, wś, pow. rossieński, gm. Botoki (12 w.).

Oszkowice, wś, pow. łowicki. Mikołaj podchorąży łęczycki, wieś O. kupioną od księcia, odstępuje r. 1257 Wolimirowi bisk. kujaw. za 30 grzyw. (Ulanow. Dok. kujaw., 192, 18). W r. 1576 są tu cztery działy szlacheckie: Oszkowskich, Małachowskich i Pstrokońskich. Płacą od $4^1/_2$ łan., 3 zagr., 8 osadn., karczmy.

Oszmiana 1.) mto pow. gub. wileńskiej. Najdawniejszymi starostami byli: Giedygołd (1387), Minigajło (na chrzcie Michał) Giedygołdowicz z Dziewieniszek (1387—97), kn. Andrzej Konstantynowicz Pryhabski (1507), kn.

Wołodko Iwanowicz Horski (1515), Mikołaj Kieżgajło (1520), Jan Jundził (1520), Jan Iwanowicz Zabrzeziński (1522 i powtórnie 1526—30), Mikołaj Zabrzeziński (1532), Hieronim Chodkiewicz (1538—41), kn. Juri Wasilewicz Sołomerecki (1549—50), Juri Chodkiewicz (1554), Jan Mikołajewicz Hajko (1555). Z późniejszych starostów opuszczono: Mikołaja Radziwiłła (1579—80) i Bogusława Radziwiłła (1650). 2.) **O.** *Dziagirdowska*, tamże, dawna nazwa wsi *Chorążyszki*. 3) **O** *Naruszewiczowska*, tamże, dziś *Daukszyszki*. 4.) **O.** al. *Oszmianka Olechnowiczów* al. *Irzykowska*, dziś *O. Murowana*. 5.) **O.** *Sylwestrowska*, dziś *Sylwerstowszczyzna*. 6.) **O.** *Stara*, pow. oszmiański. Pierwotna osada t. n., nadana franciszkanom r. 1505, przez Aleks. Jagiellończyka, który zbudował tu kościół i klasztor drewniany. Kościół ten spalony przez nieprzyjaciół r. 1655. Nanowo wzniesiony kościół popadł w ruinę, poczem odbudowali go Franciszkanie r. 1822 i władali w nim do roku 1831, poczem klasztor zniesiono a gmach kościelny do dziś istniejący, otrzymał inne przeznaczenie. St. Jarocki: „Cmentarzyska pow. oszmiań." (Swiatowit, t. III, r. 1901). Cz. Jankowski: „Pow. oszmiański". Petersb., 1897, t. IV.

Oszmiańce, wś, pow. wołkowyski. gm. Biskupce, 161 dz.

Osznarowicze, wś, pow. słonimski, gm. Derewna, 13 w. od Słonima, 393 dz.

Osztrogi, wś, pow. kowieński, gm. Rumszyszki (2 w.).

Oszywki, folw., pow. wołkowyski, gm. Świsłocz, Laskowskich, 150 dz.

Otaląż, ob. *Mogielnica*.

Otbytki, *Odbytki*, fol., pow. czerykowski, od r. 1872 Sakowiczów, z fol. Bojary, 116 dz.

Otcówka, kol., pow. żytomierski, gm. Uszomierz, 15 dm., 162 mk.

Otkieliszki, wś, pow. rossieński, gm. Kielmy (5 w.), 28 w. od Rossień.

Otłoczyn, r. 1215 *Otlucin*, wś, pow. toruński. W r. 1215 na mocy układu opata z Trzemeszna z bisk. kujawskim Bartonem, O. pozostał w posiadaniu biskupa. Wymieniony też śród włości biskupich, w dok. z r. 1250 (Ulanow. Dok. Kujaw., 117, 2, 187, 13). Według dok. ks. Konrada (około r. 1240), dziedzicem tej wsi był kiedyś Sasin, ojciec Gedki bisk. mazowieckiego. Gedko następnie zamienił tę wieś z pewnym Klemensem na Latowice. Klemens umieszczając córkę w klasztorze strzelneńskim, dał z nią i wieś. Klasztor zaś zamienił tę wieś z bisk. kujawskim Michałem na młyn „Quetsen" (Kod. dypl. pol., II, 23). W r. 1583 Otluczino, w par. Słońsko; płaci biskup kujaw. od 3 łan., 1 zagr.

Otmiany, pow. brzeski, ob. *Hilarowo*.

Otmut, wś, pow. mohylewski, gm. Połykowicze, cerkiew paraf., zarząd gm., szkoła.

Otnoha, wś i os., pow. wołkowyski, gm. Tarnopol, 61 w. od Wołkowyska. Wś 195 dz.; os., Bujków 15 dz.

Otoki, wś, pow. brzeski gub. grodz., gmina Miedna, 143 dz.

Otożelis, przys., pow. poniewieski, gm. Czypiany (10 w.).

Otrady, wś, pow. wiłkomierski, gm. Owanta (10 w.).

Otrosze, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (18 w.).

Otroszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (18 w.), Grzymałowskich 28 dz.

Otrubsk, pow. borysowski, 26 dm., 416 mk., cerkiew fil., par. Berezyna.

Ottonowo 1.) dwór, pow. rossieński, gmina Skawdwile (13 w.). 2.) **O.**, dwór i fol., powiat telszewski, gm. Gorżdy (12 i 14 w.).

Otułowo, jezioro, w pow. lepelskim, w dobrach Białe, ma 7.1 w. kw.

Otwock, wś i os. nad Wisłą, pow. nowomiński. Przyjazne warunki klimatyczne wytworzone przez rozległe obszary leśne, na gruncie suchym, piaszczystym, przyczyniły się do nagromadzenia zarówno w O. jak przyległych osadach wzdłuż linii dr. żel. nadwiślańskiej, od Wawra począwszy, licznych willi letnich, tworzących po obu stronach toru kolejowego wielowiorstowy pas osad, gromadzących w lecie tysiące osób szukających tu odpoczynku, a w zimie chorych, zwłaszcza piersiowych. O znaczeniu O. jako stacyi klimatycznej pisał Wroński Wład., dr.: „O. jako miejscowość lecznicza", Warszawa, 1898 rok. Diehl Edmund: „Wille w O. i warunki pobytu tamże" (z planami), Warszawa.

Owadno, wś, pow. włodzimierski, gm. Werba, 9 w. od Włodzimierza, 120 dm., 451 mk., cerkiew. Nadane Janczyńskiemu za wysługę. W r. 1545 Wasilowej Janczyńskiej i Hawryła Jakowickiego. W r. 1570 przy Jakowiczach, własność Hawryła Jakowickiego. W r. 1577 Hawryłowa Jakowicka wnosi od 5 dym., 6 ogr. W r. 1583 płaci Iwan Jakowicki.

Owady, wś, pow. kobryński, gm. Wierzcholesie, 178 dz.

Owaliszcze, fol. dóbr Błoty, powiat kobryński.

Owantka, fol., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (7 w.).

Owczarnia 1.) fol. dóbr Telatycze, powiat brzeski gub. grodz. 2.) **O.**, fol. dóbr Starzynka, pow. grodzieński.

Owczyno, fol., pow. newelski, Linowskich, z fol. Rusanowo 497 dz.

Owieczki, przedm. Goniądza, pow. białostocki.

Owieczyce, wś, pow. wołkowyski, gm. Pieniuga, 94 dz.

Owiele, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (11 w.).

Owińska, pow. poznański. Ob. E. Kierski (Tyg. illustr., t. XIII, r. 1866, str. 223). „Dom obłąkanych w O.“ (Tygodn. liter., r. 1843, n. 19).

Owłoczym, wś, pow. włodzimierski, gmina Olesk, 35 w. od Włodzimierza, 148 dm., 823 mk., cerkiew, wiatrak, młyn. W r. 1545 Andrzeja, Gniewosza i Juria Owłuczemskich, oraz Michała, Szczęsnego i Andrzeja Kotowiczów. W r. 1570 wnoszą pobór Gniewosz, Andrzej i Jurgowa Owłoczymscy. W r. 1577 pierwszy z nich płaci od 5 dym. dworz., 9 ogr., drugi od 4 dym., 11 ogr. po 2 gr., trzeci od 6 dym., 4 ogr. W r. 1583 posiadają części w O. i Stawkach, Gniewosz, Abraham i Jan Owłuczymscy.

Ownowiany, fol., pow. szawelski, gm. Szawkiany (10 w.).

Owrucz, miasto. Rawita Fr.: „Z życia szlachty okolicznej Polesia kijowskiego od XV do XVIII w.“ (Niwa, r. 1892).

Owsianica al. *Owsianka*, rzeczka. Bierze początek z jez. Niehro. Długa 55 w.

Owsianiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (1 w.).

Owsianki 1.) fol., pow. horecki, Denisowych i Tyszkiewiczów, 194 dz. 2.) **O.**, fol., pow. witebski, Arnoldów, 162 dz.

Owsiejówka, fol., pow. wiłkomierski, gm. Wieprze (10 w.).

Owsiszcze 1.) chutor i os., pow. słonimski, gm. Różany. Chutor, Turskich 61 dz.; os., Nowickich 15 dz. 2.) **O.** *Małe*, fol., pow. sieński, od r. 1868 Klimowiczów, 129 dz.

Owsta, wś, fol. i os., pow. słonimski, gmina Borki, 45 w. od Słonima. Wś 172 dz.; fol. Marciszewskich, 79 dz.; os. Sosnowskich, 24 dz.

Owzicze, wś i fol., pow. kobryński, gm. Osowce, 73 w. od Kobrynia. Wś 487 dz.; fol. Kantorowych, 2898 dz. (1745 lasu).

Ozadówka, wś nad stawem, pow. żytomierski, gm. Ozadówka, 45 w. od Żytomierza, 7 w. od Rajhorodki (st. poczt.), 6 w. od Demczyna (st. dr. żel.), 157 dm., 1011 mk., cerkiew par. drewn. z r. 1755. We wsi zarząd gm., młyn, cegielnia i gorzelnia. Własność Łazarewych.

Ozaryszcze, fol., pow. połocki, Weryhów, 910 dz.

Ozdeniż, wś, pow. łucki, gm. Szczuryn, 16 w. od Łucka, 65 dm., 408 mk., cerkiew, szkoła, młyn. W r. 1577 wś Zdenicz należy do Iwana Czaplicza, który wnosi od 24 dym., 7 ogr., a r. 1583 ze wsi Deniz od 10 dym., 5 ogr., 10 ogr., 1 popa.

Ozdobicze, wś, pow. grodzieński, gm. Kamionka, 47 w. od Grodna, 18 dm., 181 mk., 342 dz.

Ozdów, wś, pow. łucki, gm. Połonka, 8 w. od Łucka, 76 dm., 487 mk., cerkiew. W r. 1545 Matiasa Syropiatowicza i Ozdowskich. W r. 1583 Krzysztofa Radziwiłła (przy Połonnej). Obecnie Steckich.

Ozdziutycze, mstko, pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 29 w. od Włodzimierza, 109 dm., 811 mk. W r. 1545 Tomka Kojleńskiego (Saczkowicza). W r. 1570 Chwiedora Kohilińskiego. W r. 1577 Zdanowa Kowleńska wnosi od 17 dym. półłank., 4 ogr., a w r. 1583 Anna Michajłowna Hrennicka od 12 dym., 11 ogr., 3 kom., 2 kół waln., 1 stępn., 1 popa.

Ozdżary, chutor, pow. łucki, gm. Szczuryn, 14 dm., 52 mk.

Oziabły, wś i *O.-Bagna*, fol., pow. białostocki, gm. Gródek, 38 w. od mta pow. Wś 228 dz.; fol. Marugów 521 dz.

Oziaty, wś, *O. Królewskie* i *O. Małe*, dwa fol., pow. kobryński, gm. Oziaty, 21 w. od Kobrynia. Wś 49 dm., 505 mk., cerkiew, szkoła, 1959 dz. włośc. (ze wsią Lachowiec) i 120 cerk. Fol. O. Królewskie, Wyganowskich, z fol. Mielniki i urocz. Wygon 2753 dz. (718 lasu); fol. O. Małe Zadarnowskich, z urocz. Zabłocie 603 dz. Gmina obejmuje 23 miejscowości, 253 dm. włośc. (28 innych), 3863 mk. włościan, uwłaszczonych na 6428 dz. Nadto w gm. jest 228 dz. cerk. i 10,525 większej posiadłości.

Ozierańce, wś, pow. wołkowyski, gm. Wilczuki, 221 dz.

Ozieranie 1.) wś, pow. radomyski, gm. Wodotyje, st. poczt. Brusiłów (10 w.), 25 w. od Radomyśla, 180 dm., 1134 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 wiatraki, 910 dz. włośc., 795 dwor., sióstr: Józefy Kosowskiej i Maryi Lubińskiej. W XV w. O. nadane były przez Chodkiewiczów, monasterowi pieczerskiemu w Kijowie. W r. 1628 Andrzej Sokołowski wnosi od 5 dym., 3 ogr. 2.) **O.**, kol., pow. łucki, gm. Połonka, 28 dm., 139 mk. 3.) **O.** *Ławrowskie* i *O. Radomyskie*, dwa fol., tamże, 20 i 27 w. od Łucka.

Ozierany, fol., pow. rohaczewski, od r. 1874 Sołowieckich, 233 dz.

Ozierany 1.) wś i kol. czeska, pow. dubieński, gm. Warkowicze, par. praw. Kniahynin (4 w.), 23 w. od Dubna. Wś 9 dm., 46 mk.; kol. 184 dm., 1104 mk. 2.) **O.**, chutor i fol., pow. łucki, gm. Czaruków, 18 w. od Łucka. Chutor 15 dm., 147 mk.; fol. 2 dm., 22 mk., 110 morg. lasu. Należy do dóbr Korszowskich. 3.) **O.**, *Oziery*, wś i fol. nad rzką Lwą, pow. rówieński, gm. i st. dr. żel. Wysock (12 w.), st. poczt. Dąbrowica (24 w.), 124 w. od Równego. Wś 124 dm., 749 mk., cerkiew drewn. z r. 1786. Do par. należy wś Szachy. Fol. 4 dm., 18 mk. 4.) **O.** al. *Ozieranie*, wś nad jez. Ozierańskiem, pow. owrucki, gm. Sławeczna, par. praw. Zamysłowicze (12 w.), 65 w. od Owrucza, 84 dm., 468 mk., cerkiew fil. drewn. 5.) **O.**, mstko nad jeziorem, pow. włodzimierski, gm. Nowydwór, 43 w. od Włodzimierza, 160 dm., 1241 mk. Należało do dóbr biskupstwa włodzimierskiego,

nowo osadzone przed r. 1577. W r. 1583 wniesiono od 4 dym. rynk. po 6 gr., 26 dym. ulicz. po 4 gr., 2 chałup nędznych po 2 gr., 17 łanów, 2 kom. W r. 1589 zapłacono 4 fl. 12 gr. szosu, z 17 łan. 17 fl., z kom. 4 gr., czopowego per arendam 20 fl., wogóle 41 fl. 16 gr. W nowszych czasach do Zagórskich.

Ozierce 1.) wś i fol., pow. orszański, gmina Tołoczyn Stary (5 w.), 17 dm., 142 mk., cerkiew par. Fol. Goździckich, z fol. Piomont 2838 dz. (2200 lasu). 2.) **O**., pow. dzisieński. Około 1670 r. Jana Antoniego Chrapowickiego, wwdy witebskiego. 3.) **O**, fol., pow. lepelski, Korsaków 240 dz. 4.) **O**, fol., pow. witebski, Połońskich 411 dz. Niegdyś Jana Antoniego Chrapowickiego, wwdy witebskiego.

Ozierce, kol., pow. łucki, gm. Rożyszcze, 39 dm., 207 mk.

Oziereck, dobra, pow. sieński, Majewskich, z fol. Lipowicze 310 dz.

Ozierie, wś, pow. horecki, gm. Niczyporowicze (3 w.).

Ozierki, wś, pow. orszański, gm. Moszkowo (10 w.).

Ozierki, chutor, pow. włodzimierski, gmina Brany, 18 dm., 109 mk.

Ozierkino, fol., pow. sieński, od r. 1866 Petrażyckich, 100 dz.

Oziero, wś nad jeziorem, pow. łucki, gmina Trościaniec, 20 w. od Łucka, 44 dm., 234 mk., cerkiew. 2.) **O.**, wś, tamże, gm. Włodzimierzec, 110 w. od Łucka, 135 dm., 842 mk.

Oziero Bite, chutor, pow. nowogradwołyński, gm. Lubar, 11 dm., 105 mk.

Oziersk, wś, pow. rówieński, gm. Wysock, par. praw. Zaleszany (28 w.), 151 w. od Równego, 39 dm., 288 mk.

Oziery 1.) *Niżnie*, dobra, pow. mohylewski, od r. 1881 Kuncewiczów, 217 dz. 2.) **O.** *Wierchnie*, tamże, ob. *Wierchnie Jeziory*.

Ozieryszki, zaś., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (16 w.).

Ozimina, wś, pow. samborski. Centr klucza wsi królewskich, które Zygmunt August odłączył od ststwa samborskiego i nadał żupom ruskim przed r. 1565 ku ich zasileniu. Żupnikiem był wtedy Stanisław Herburt z Fulsztyna. We wsi O. było 15 kmieci, pop i cerkiew, młyn, karczma. Dwa wielkie mosty na Bystrzycy i Ozimince z poborem mostowego, arendowanym za zł. 54. Ogólny dochód zł. 84 gr. $24^1/_2$.

Ozimowicze, okolica, pow. słonimski, gm. Czemery, 12 w. od Słonima, 416 dz.

Ozirec, wś, pow. rówieński, gm. Sieliszcze, 22 dm., 101 mk.

Ozlijów, wś, pow. dubieński, gm. i par. praw. Młynów (3 w.), 15 w. od Dubna; 27 dm., 306 mk. W r. 1583 Aleks. Siemaszki, kaszt. bracławskiego przy Mielnicy, płaci od 12 dym., 4 ogr.

Ożajcie, wś i okolica, pow. szawelski, gm. Skiemie (10 w.), 54 w. od Szawel. Mają tu: Downarowiczowie 60 dz., Domaszewiczowie 24 dz., Zabiełłowie 23 dz., Leparscy 65 dz., Linichowscy 3 dz., Linkiewiczowie 38 dz., Montwiłłowie 147 dz., Ożyńscy 76 dz., Rajcewiczowie w O. i Kirkiłach 45 dz., Talmontowie 21 dz.

Ożalinia 1.) też *Ożele*, dwór, pow. poniewieski, gm. Remigoła (1 w.), Macańskich 40 dz. 2.) **O**., wś, tamże, gm. Linków (7 w.).

Ożańce, wś, pow. wiłkomierski, gm. Owanta (8 w.).

Ożanna, wś, pow. łańcucki. W r. 1565 wś w ststwie leżajskiem, na prawie wołoskiem. Kmiecie nie dają czynszow tylko rogowe po pół grosza od starego bydła a po szelągu od młodego. Było 19 kmieci, 10 ogr., pop z cerkwią, 3 karczmarzy, 4 bartników. Zbierano tu i w Jedlnej czerwiec, co przynosiło do 10 zł. rocznie ze wkupu na prawo zbierania. Lasy dębowe i bukowe wielkie. Opłata za żer dawała do 20 zł. Wyrabiano też gonty i komięgi. Ogółem dochodu ze wsi zł. 70 gr. 12.

Ożarów, wś, pow. warszawski. Dok. z r. 1475, Bolesław ks. mazow. uwalnia wójta we wsi książęcej Ożarowie, Ludwiga, mieszczanina warsz. od służebności, obdarza łanem ziemi (Kod. maz., 262). W r. 1580 rządzca wsi królewskiej, Rostkowski, dzierżawca Doroty Kumelskiej (mającej widać nadanie wsi), płaci od 15 łan. i 6 zagr. z rolą.

Ożarowice, r. 1153 *Osarovici*, r. 1447 *Żerowice*, r. 1667 *Ozorowice*, wś, pow. będziński. W dok. z r. 1153 śród wsi, z których dziesięcinę nadał Radost bisk. krakow., klasztorowi w Brzeźnicy (Kod. mał., II, 1). W spisie wsi wchodzących w skład księstwa siewierskiego w r. 1447 podana pod nazwą: Żerowice, a w spisie z r. 1667 nazwana: Ozorowice. Ob. *Siewierz*.

Ożarówka, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Ostropol, 118 w. od mta pow., 110 dm., 589 mk., cerkiew drewn. z r. 1785, uposażona 50 dz. z nadania ks. Ant. Lubomirskiego, szkółka cerk.

Ożarowo 1.) fol., pow. brzeski gub. grodz., gm. Połowce, Winogradowych 382 dz. 2.) **O**, fol., pow. kobryński, gm. i dobra Autopol.

Ożele 1.) wś, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (8 w.). 2.) **O**., dwór, tamże, gm. Pniewo (10 w.). 3.) **O**, wś, pow. telszewski, gm. Szkudy (16 w.). 4.) **O**., fol., pow. wiłkomierski, gm. Szaty (10 w.).

Ożelinia, fol., pow. poniewieski, gm. Skrobatyszki (8 w.).

Ożelówka, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Wieprze (16 w.).

Ożenin, wś, pow. ostrogski, gm. Chorów, par. praw. Brodów (4 w.), 13 w. od Ostroga, 113 dm., 652 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1871, kapl. katol., szkółka cerk. od r. 1884. Pod wsią

st. dr. żel. połud.-zachod. t. n., mająca 18 dm., 70 mk.

Ożgów, słoboda, pow. rówieński, gm. Stydyń, 14 dm., 116 mk.

Ożogi, wś, pow. poniewieski, gmina Śmilgie (11 w.).

Ożohowce, mstko, pow. starokonstantynowski, gm. Awratyn (6 w.), st. poczt.-tel. i dr. żel. Wołoczyska (12 w.), 80 w. od mta pow., 224 dm., 1336 mk., cerkiew murowana z r. 1888 na miejscu kościoła katol., szkoła.

Ożomla, r. 1469 *Ozamla*, wś, pow. jaworowski. Stadnicki młody, przedstawia r. 1469 list nadawczy Władysława króla węgierskiego, na osadzenie nowych obszarów w Ożomli na surowym korzeniu, z nadaniem wójtowstwa tamże. Okazał też listy królewskie na różne sumy na O. zabezpieczone.

Ożurajście, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Wiżuny (2 w.).

Ożusenie, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Wiżuny (2 w.).

Ożwiany, wś pow. rossieński, gm. Chwejdany (Konstantynów, 8 w.).

Ożwinta, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (14 w.).

Ożynnik, urocz., pow. sokólski, gm. Czarna Wieś.

P.

Pabianice, miasto, pow. łaski. Stacya drogi żel. warsz. kaliskiej, 141 w. od Warszawy. W r. 1890 miasto miało 12,795 mk., w tej liczbie 737 poddanych obcych. Sród ludności zapisanej do ksiąg stałych było: 18 praw., 2675 prot., 2257 żydów. Katolicy stanowili 57.9%. Wzniesiono nowy kościół katol. ostrołukowy. Otwarto szkołę handlową 7 klas. Niemieccy rzemieślnicy osiedlili się tu w r. 1796. Historyę klucza pabianickiego dóbr kapituły krak. ogłosił Maks. Baruch. Warszawa, 1903 rok. Widok zamku i rynku w P. wraz z opisem podał „Kraj" z r. 1902 dn. 5 września.

Pabianicka Ruda, podana była dwukrotnie p. n. Pabianicka Ruda (t. VII, 805) i *Ruda pabianicka* (t. IX, 886, n. 32).

Pacajcie, *Pocajcie*, okolica, pow. telszewski, gm. Żydyki, 44 w. od Telsz. Mają tu Baniewiczowie 33 dz., Tyszkowie 52 dz., Daniłowie 8 dz., Wołontysowie 20 dz.

Pace 1.) wś, pow. bielski gub. grodz., gmina Aleksin, 158 dz. 2.) **P.**, wś, pow. kobryński, gm. Imienin, 197 dz.

Pacewicze 1.) wś i chutor, pow. słonimski, gm. Kozłowszczyzna. Wś z os. Kozłowo 172 dz.; chutor należy do dóbr Podol. 2.) **P.**, wś i dobra, pow. wołkowyski, gm. Piaski, 24 w. od Wołkowyska. Wś 46 dm., 443 mk., 473 dz. włośc. i 33 prywat.; dobra Styrpejków, 2560 dz. (686 lasu).

Pacewo, fol. dóbr Hieronimowo, pow. białostocki.

Pacewskie, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Skopiszki (7 w.).

Pachinia, wś, pow. krzemieniecki, gm. Wierzbowiec, par. praw. Łopuszno (3 w.), 37 w. od Krzemieńca, 33 dm., 238 mk., młyn.

Paciory, wś, pow. dryzieński, należała do dóbr Sarya.

Paciszczka, *Patiszczka*, wś nad jez. Okno, pow. połocki, gm. Michałowszczyzna, 18 dm., 128 mk., cerkiew.

Paciszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (3 w.), własność Jakimowiczów, 29 dz.

Packi, chutor i fol., pow. wołkowyski, gmina Międzyrzecz, 28 w. od Wołkowyska. Chutor 28 dz. włośc. i 12 dz. należących do Morskiego; fol. Zawadzkich, 120 dz.

Packowo, dobra, pow. mścisławski (mylnie podane w klimowieckiem), Ałabuszewych 1075 dz., młyn, folusz. Poprzednio Ciechanowieckich i Iwańskich.

Pacowszczyzna, wś, pow. słonimski, gmina Pacowszczyzna, 49 w. od Słonima, 209 dz. ziemi włośc. i 20 własności prywat. Gmina obejmuje 83 miejscowości, mających 632 dm. włośc. (130 innych), 6652 mk. włościan, uwłaszczonych na 9087 dz. Nadto w obrębie gminy jest 121 dz. cerk. i 12,755 większej posiadłości. Zarząd gm. we wsi Nakryszki.

Pacuje, wś i fol., pow. wołkowyski, gmina Świsłocz, 31 w. od Wołkowyska. Wś 79 dz.; fol. Kołontajów, 126 dz., w części Wierzbickich, 375 dz.

Pacunele, mstko i dwór, pow. szawelski, gm. Skiemie (10 w.), 60 w. od Szawel, 200 mk. Kontowtowie mają tu 45 dz. i Traszczanowscy 110 dz.

Pacuny 1.) dwie okolice szlach., pow. kowieński, gm. Bobty (6 i 10), 630 dz. w 15 częściach. Największe mają: Jagintowiczowie, Marcinkiewiczowie, Kalwajtysowie, Jurewiczowie. 2.) **P.**, zaśc., pow. poniewieski, gm. Krakinów (9 w.). 3.) **P.**, dwór, tamże, gm. Remigoła (9 w.), Bołtuszków, 53 dz. i Szulców, 23 dz. 4.) **P.**, wś, tamże, gm. Śmilgi (7 w.). Mają tu Houwaltowie 43 dz. 5.) **P.**, okolica, pow. szawelski, gm. Poszwityń (11 w.), 34 w. od Szawel. Mają tu Goessowie 78 dz., Dowkontowie 26 dz., Korzeniewscy 17 dz., Krasnowieccy 35 dz., Staszkiewiczowie 64 dz., Fronckiewiczowie 11 dz.

Paczkany, wś, pow. wiłkomierski, gm. Uciana (5 w.).

Paczków, mstko, pow. nissański. Kopietz: „Regesten d. Stadt Patschkau" (1254 — 1699) w Program. gimn. Patschkau, 1875. Inne dokumenty: Zeitsch f. Gesch. Schles., t. XII.

Paczołtowice, r. 1581 *Paczułtowice*, w wieku XVII *Patułtowice*, wś, pow. chrzanowski. W r. 1581 płaci tu Czerski od $21^1/_2$ łan., 6 zagr., 3 kom. Do kościoła tutejszego odnoszą się prace: Strzelichowski Piotr ks.: „Wiadomość o kościele paraf. w P." Kraków, 1900, str. 228. Tenże: „Zapiski do kroniki kościoła par. w O. z XIX w." Ustęp z obszerniejszej pracy o tym kościele. Kraków, 1900, str. 98.

Padalaszczyzna, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Padałówka, wś, pow. łucki, gm. Rożyszcze, 39 dm., 207 mk., własność Oranowskiego.

Padcarewicze al. *Padcerewicze Stare* i *Nowe*, dwie wsi nad Styrem, pow. łucki, gm. Medwieże. 76 w. od Łucka, 86 dm., 593 mk. W P. Starych cerkiew. W r. 1583 do Czartoryska, płaci od 8 dym.

Padery 1.) wś, pow. dryzieński, par. Druja. 2.) **P.**, okolica, pow. połocki. Mają tu: Czyżewscy 15 dz., Erdmanowie 50 dz., Paderowie 23 dz.

Padkowice Prussy, ob. *Patków* (t. VII).

Padudzie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (20 w.).

Padziuny 1.) dwór, pow. nowoaleksandrowski, gmina Ponedel (8 wiorst). 2.) **P.**, al. *Podziuny*, wś i dobra, pow. poniewieski, gm. Kibury (8 w.). Mają tu Dragunowie 55 dz., Józefowiczowie 28 dz. 3.) **P.**, wś, tamże, gm. Linków (10 w.). 4.) **P.**, wś i fol., tamże, gm. Pompiany (6 w.). Mają tu Czyngowie, Malińscy 120 dz.

Pajewo, może *Padniewo* pierwotnie, okolica szlach., pow. ciechanowski. R. 1412 w Nowogrodzie Jan starszy, ks. mazow. wydaje przywilej Janowi z Padniewa (Kapica, Herbarz 315). W r. 1567 są części: Pajewo Wielkie i Pajewko, P. Rzyczki i P. Czety.

Pajewszczyzna, okolica, pow. kobryński, gm. Pruska, 9 w. od Kobrynia, 158 dz.

Pajęczno, r. 1276 *Pagiczna*, mstko, pow. noworadomski. Bawi tu r. 1276 Leszek (Lestcho) książę sieradzki, i w wydanym tu akcie powiedziano: „datum in civitate que Pagiczno vulgariter nuncupatur" (Ulan. Dok. kujaw. i mazow. 217, 42). Michał „rector ecclesie de Pogenchno", kanclerz książęcy otrzymuje od Władysława ks. kujaw. r. 1295 w Brzeźnicy potwierdzenie na lokacyę wsi Siedlice na obszarze zarośli należących do kościoła, danych do osadzenia „cuidam Jarchoni" na prawie niemieckim (Kod. dypl. pol. II, 129). W r. 1552 płaci P. szosu fl. 4 gr. 24, w r. 1563 płaci fl. 14 gr. 12 i od 10 rzem.

Pajle 1.) wś, pow. szawelski, gm. Krupie (6 w.). 2.) **P.**, wś i chutor, tamże, gm. Szawle.

Pajszyjoty, wś, pow. telszewski, gm. Gadonów (7 w.), 20 w. od Telsz.

Pakalniszki, ob. *Pokalniszki*.

Pakanów al. *Bokanowo*, fol., pow. sieński, Węsławskich, 119 dz.

Pakiańce, wś, pow. wiłkomierski, gm. Towiany (4 w.).

Pakienie 1.) pow. nowoaleksandrowski, ob. *Orłowo*. 2.) **P.**, wś, pow. oszmiański, należała do dóbr Nowosiółki.

Pakniszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dusiaty (4 w.).

Pakolniszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Rogów (16 w.).

Pakość, mstko, pow. mogilnicki. W r. 1581 rajcy miejscy wnieśli szosu fl. 30, od 15 krawców, 21 szewców, 1 nowego szewca, 8 kowali, 1 nowo osiadłego, 11 kuśnierzy, 10 rzem. bez cechu, 3 rzeźników, 1 nowo osiadłego, 1 chirurga, 1 łaziennika, 51 komor., 34 piekarek, 5 kół młyń., wiatraka, 7 rybaków, 8 przekupniów, 1 ubogiego, 1 nowo osiadłego, 13 bań gorzał., 1 bani świeżo założonej. Łepkowski J.: „O zabytkach Kruszwicy, Gnieźna, Pakości". Kraków. 1866.

Palakolnie, fol. dóbr Szołkowo, pow. wiłkomierski.

Palańce, ob. *Palańce*.

Palcza, wś, pow. dubieński, gm. Ołyka, par. praw. Chorłupy (3 w.), 44 w. od Dubna, 23 dm., 587 mk., młyn. Własność Zagórskich. W roku 1545 i 1570 dobra monasteru żydyczyńskiego. W r. 1577 włość zamku ołyckiego kn. Michała Czartoryskiego, płaci od 8 dym. po 20 gr., 1 ogr. po 4 gr. W r. 1583 ks. St. Radziwiłł wnosi od 7 łanów.

Palczewo, pow. nieszawski, ob. *Piotrkowo*.

Palczyn, *Palcin*, wś, pow. inowrocławski, ob. *Palczyn* (t. VII).

Palecze, wś, pow. poniewieski, gm. Pokroje.

Palej, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Palekniszki, fol., pow. poniewieski, gm. Pokroje (11 w.).

Palendyszki, zaśc., pow. poniewieski, gm. Birże (11 w.).

Palenna al. *Fiedorówka*, dobra, pow. horecki, od r. 1879 Popowych, 664 dz.

Palenówka, dobra, pow. witebski, Czyżykowych 1000 dz.

Palesieniszki, ob. *Polesieniszki*.

Paleśnica, w dok. z r. 1351 *Bolesznycza*, r. 1372 *Palecznicza*, wś nad rzką t. n., dopł. Dunajca w pow. brzeskim. Wspom. w dok. z r. 1351 (Kod. mał., III, 79). Pleban Grzegorz w dok. z r. 1372 (Kod. kat. krak., II, 45).

Palestyna, fol., pow. wileński, gm. Worniany, Kotwiczów, poprzednio hr. Przeździeckich.

Palestyńska, kol., pow. sokólski, gm. Zubryca, 122 dz.

Palędzie, ob. *Łosośniki*.

Palibina, fol., pow. newelski, gm. Ziabki, gorzelnia, młyn.

Palijówka, pow. żytomierski, ob. *Palijowska Huta* (t. VII, 829) i *Huta Palijowa* (t. XV, 604).

Paliminie, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Uciana (8 w.).

Palioniszki Rejski, wś, pow. telszewski, gm. Płungiany (29 w.).

Paliszki al. *Piliszki*, *Poliszki*, okolica, pow. kowieński, gm. Kroki, 70 w. od Kowna. Mają tu Bohuszowie 84 dz., Wołodkowie 84 dz., Giedgowdowie 160 dz., Gintowtowie 157 dz., Kimontowie 158 dz., Kolczewscy 105 dz., Krzyżanowscy 120 dz., Mikuccy 128 dz., Czepanisowie 81 dz., Szyszkiewiczowie 244 dz.

Palmino, dobra, pow. witebski, Arenheimów, z fol. Lubowo, 1060 dz.

Palsze 1.) przys., pow. poniewieski, gm. Naciuny (3 w.). 2.) **P.**, dwie wsi, pow. telszewski, gm. Masiady (13 w.) i Sałanty (9 w.).

Paltis, dwór, pow. kowieński, gm. Kroki.

Paltyszki 1.) *Pałtyszki*, dwór, pow. kowieński, gm. Krasne (5 w.), Katche ma tu 239 dz. 2.) **P.**, mylnie *Paltynki* (t. VII, 831), wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dukszty (2 w.).

Paluki, wś, pow. poniewieski, gm. Pompiany (8 w.).

Paluńce, *Palańce* al. *Mogiły*, dobra, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (10 w.). W r. 1794 Kazimierza Plewaki.

Paluniszki, wś i zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (8 w.). Zakrzewskich 70 dz.

Paluny, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rymszany (16 w.).

Pałajmiszki, wś, pow. wiłkomierski, gmina Wieprze (16 w.).

Pałajniszki, dwór, pow. kowieński, gm. Jaswojnie (13 w.).

Pałapis, dwór, pow. szawelski, gm. Kurszany (10 w.).

Pałaszniki, wś, pow. dryzieński, parafia Druja.

Pałaukiszki, os., pow. wiłkomierski, gmina Ołoty (10 w.).

Pałaużys, dwór, pow. rossieński, gm. Konstantynów (4 w.).

Pławki, dwór, pow. telszewski, gm. Masiady (7 w.).

Pałcz, r. 1382 *Polsze*, wś, pow. bydgoski. R. 1382 Władysław ks. opolski, nadaje tę wieś świeżo zakładanemu miastu Wyszogrodowi al. Hoghemburg, później Fordoń zw. (Ulanow. Dok. kujaw., 335, 45).

Pałczew, wś, pow. łódzki. Dawna własność kapituły krakow. Ob. *Chrapy* i *Wardzyn*.

Pałecznica, wś, pow. miechowski. W dok. z r. 1337 wspom. jako włość Mszczuja, wojew. sandom. (Kod. kat. krak., I, 206).

Pałecznica, ob. *Paleśnica* (t. VII).

Pałopiawny, wś, pow. rossieński, gm. Kielmy (12 w.).

Pałuki, wś, pow. ciechanowski. Parafia istniała tu już w XIV w., gdyż Ścibor bisk. płocki odłącza od niej wieś Murowo Gałązki r. 1385, dla wcielenia do nowo utworzonej parafii w Ciemniewie (Kod. maz., 104). Reg. pob. z r. 1567 wymieniają w par. pałuckiej około 60 wsi przeważnie drobnoszlacheckich. Śród nich jest Opinogóra, wówczas wieś królewska.

Pałułopie, dwór, pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (2 w.).

Pałusze, *Pałosz*, wś, pow. oszmiański. W pobliżu wsi, w lesie grupa kurhanów.

Pamiątka, ferma przy wsi Kuźminie, pow. olhopolski, gm. Kamionka, Swarczewskich 431 dzies.

Paminis, zaśc., pow. szawelski, gm. Gruździe (8 w.).

Pamnopol, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Owanta (20 w.).

Pampiki, okolica, pow. kowieński, gm. Kroki (4 w.).

Pamuszyn, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Uciana (9 w.).

Panale, dwór, pow. rossieński, gm. Jurborg (8 w.).

Panasie, chutor, pow. kowelski, gm. Chocieszów, 15 dm., 101 mk.

Panasiewicze, wś, pow. prużański gm. Noski, 185 dz.

Panasiuki, wś, pow. prużański, gm. Białowieża, 418 dz.

Panasówka, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Lubar, 84 w. od mta pow., 29 dm., 214 mk.

Pancewicze 1.) wś i fol., pow. kobryński, gm. Osownica, 90 w. od Kobrynia. Wś 1019 dz. (700 nieuż); fol., własność Mańkowskich, 271 dz. 2.) **P.**, ob. *Pancowce*.

Panciuchy, *Pantiuchy,* wś, pow. kobryński, gm. Pruska, 15 w. od Kobrynia, 183 dz. ziemi włośc.

Pancowce al. *Pancewicze,* chutor, pow. kobryński, gm. Bezdzież.

Pandworanie, wś, pow. dryzieński, parafia Druja.

Panewka, wś, pow. witebski, należała do Kazarynowych i Mancewiczów.

Paniewo, r. 1393 *Bynapaniewo,* wś, pow. nieszawski. Wspom. w dok. z r. 1393 śród wsi dających dziesięciny kościołowi w Orlu (Ulan. Dok. Kujaw., 270, 91). W r. 1557 są dwie wsi t. n. w par. Swierzyno: P. Lubstowskich ma 10 łan. i Sew. Borucki 1 łan., P. Tchórzewskich ma 7 łan.

Paniowce, wś, pow. kamieniecki. W r. 1469 „pan Bachawski" (na Bahawicy), przedstawił lustratorom nadanie „regis antiqui" na wsi: „Panowcze et Suthkowcze" w pow. kamienieckim. Prócz tego inne nadanie na wzniesienie zamku i miasta na górze „Mszczyslaw" z nadaniem prawa niemieckiego. Możnaby to odnieść do Paniowiec. Piotr Kierdej również przedstawił nadanie króla węgierskiego (Warneńczyka) na wsi: „Panyowcze, Wroblowcze, Łąka" w pow. kamienieckim, tudzież „Zelencze i Schawincze" w pow. smotryckim.

Paniuki, fol., pow. grodzieński, gm. Żydomla, Linkiewiczów 93 dz.

Pańki 1.) wś, pow. białostocki, gm. Zawyki, 208 dz. 2.) **P.**, wś, tamże, gm. Choroszcza, 19 w. od mta pow., 441 dz. 3.) **P.**, wś, pow. słonimski, gm. Borki, 45 w. od Słonima, 481 dz. 4.) **P.**, dobra, pow. klimowicki, gm. Moszewo (15 w.), od r. 1870 Tereszczenków, 9783 dz. (7066 lasu), młyn, folusz.

Panków, wś nad Wieprzem, pow. tomaszowski. W r. 1565 wś w ststwie bełzkiem, miała 10 kmieci na półłankach. Hutnik dawał z huty czynszu zł. 6 gr. 12, do tego 500 szklenic i szyb co potrzeba do dworu. Kniaź. Ogółem dochodu zł. 33 gr. 22.

Pańkowce, wś, pow. krzemieniecki, gmina, par. praw. i st. poczt. Jampol (3 w.), 45 w. od Krzemieńca, 181 dm., 703 mk., cerkiew fil. z r. 1774, uposażona 33 dz. z nadania ks. Janusza Wiszniowieckiego r. 1728 i ks. Karola Radziwiłła r. 1783, szkółka cerk. od r. 1884. W r. 1545 Beaty z Kościeleckich ks. Ostrogskiej, nabyta od ziemian krzemienieckich Deniskowiczów. W r. 1583 we włości januszpolskiej, ks. Stef. Zbaraskiego, płaci od 12 dym., 4 ogr., 4 kół waln., 1 folusz. Obecnie Leduchowskich.

Pańkowicze, fol., pow. sieński, Nowickich 403 dz.

Pańkowo 1.) fol., pow. brzeski, gub. grodz., gm. Kamienica Żyrowicka, Dąbrowskich 163 dz. 2.) **P.**, wś nad Dźwiną, pow. wieliski, gm. Makłoki. W pobliżu wsi, na lewym brzegu Dźwiny, przy ujściu rzki Usodicy, znajdują się kurhany i horodyszcze.

Pańkowszczyzna, mylnie *Polkowszczyzna* (t. VIII, 713), fol., pow. kobryński, Koiszewskich 155 dz.

Pankracowice, r. 1676 *Pankracewice,* są to dzisiejsze: Kraczewice, wś w gm. Karczmiska, pow. nowoaleksandryjski (Puławy). W r. 1676 były tu cztery części: dwie Poniatowskich, Drzewieckiego i Uniszowskiego. Płacono pogłówne od 161 poddanych, 14 osób szlach., 17 dworskich.

Pankratowa, fol., pow. lepelski, Rusieckich 71 dz.

Panory, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Pańsk, dobra, pow. sieński, gm. Bóbr (7 w.), od r. 1874 Sementowskich-Kuryłło, 1835 dz. (1273 lasu).

Pańszczyno, fol., pow. witebski, Małachowskich 166 dz.

Pansze, wś, pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (24 w.).

Pantalia, wś, pow. dubieński, gm. Dubno (2 w.), 21 dm., 132 mk.

Panteliszki, wś skarb., pow. dźwiński, gm. Malinówka, 15 dm., 90 mk., dom modl. starow.

Panuryca *Wielka* i *Mała,* dwie wsi u źródeł rzki Stradań (pr. dopł. Połoty), pow. połocki.

Papartynia, dwór, pow. poniewieski, gm. Krakinów (5 w.).

Papiernia 1.) zaśc., pow. słonimski, gm. Byteń, 57 dz. 2.) **P.**, urocz., tamże, należy do dóbr Połońsk.

Papiernia, kol. niem., pow. radomyski, gm. Kiczkiry, st. poczt. Radomyśl (1 w.), 19 dm., 111 mk., dom modl. ewang.

Papiszki 1.) wś i dwór, pow. kowieński, gm. Wielona (2 w.). 2.) **P.**, dwie wsi, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (2) i Remigoła (7 w.). 3.) **P.**, dwie os. i dwór, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk. 4.) **P.**, zaśc., tamże, gm. Ołoty (10 w.). 5.) **P.**, wś i fol., tamże, gm. Owanta (11 w), Sangowiczów, z fol. Janidze 269 dz. 6.) **P.**, wś, tamże, gm. Uciana (10 w.).

Papiszkiele, wś, pow. poniewieski, gm. Skrobatyszki (10 w.).

Papłauniki, fol., pow. dźwiński, Makowskich 242 dz.

Paporcie, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Papowszszyzna, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Paporciszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (10 w.).

Paprockowszczyzna, os., pow. słonimski, gm. Kozłowszczyzna.

Paprotno, fol., pow. prużański, gm. Murawjewska, 49 w. od Prużany, Zadarnowskich 302 dz. i 66 kilku właścicieli.

Pappryszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Uciana (13 w.).

Papsielinie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (20 w.).

Papusze 1.) dobra, pow. poniewieski, gmina Linków (9 w.). 2.) **P.**, fol., tamże, gm. Skrobatyszki (12 w.).

Paradowszczyzna (t. VII, 854), powtórnie *Poradowszczyzna* (t. VIII, 811), pow. wilejski, gm. Krasne. Na polach horodyszcze, zw. przez lud „Zameczek".

Paradyż, wś, pow. międzyrzecki. Do dziejów istniejącego tu klasztoru odnoszą się prace: Warmiński Th.: „Urkundliche Geschichte des ehemaligen Cistercienserklosters Paradies". Mit 4 Lichtdrucktafeln. Meseritz, 1886, str. 307 i XV. Tenże: „Das Koenigliche Schullehrer Seminar zu P. im ersten Halbjahrhundert seines Bestehens". Meseritz, 1886, str. 134. Werner H.: „Die funfzigjahrige Jubelfeier des Koeniglich. Schullehrer-Seminars zu P." Gotha, 1886. Tenże: „Katalog der Seminarbibliothek, 1885 (1800 dzieł w 4000 tomach).

Parafianów, wś, pow. wilejski. Buduje się kościół murowany w miejsce starego drewnianego.

Paragi, wś, pow. telszewski, gm. Gadonów (15 w.).

Paramudy, chutor, pow. dubieński, gmina Krupiec.

Paranin, słoboda, pow. nowoaleksandrowski, gm. Emilczyn, 49 dm., 276 mk.

Parchimowce, wś i fol., pow. grodzieński, gm. Brzostowica Wielka, 50 w. od Grodna. Wś 297 dz.; fol., Kluczewskich 313 dz.

Parchomówka, wś, pow. skwirski, gm. Parchomówka, st. poczt. Wołodarka (8 w.), 35 w. od Skwiry, 326 dm., 2114 mk., cerkiew, kaplica, szkoła, młyn, 10 wiatraków. Gmina obejmuje 7 miejscowości (3 sioła, 4 wsi), 10,551 mk. (142 katol., 10 rozkoln., 142 sztund., 209 żydów) i 14,581 dz., w tem 7819 większej posiadłości, 6567 włośc. i 134 cerk.

Parchuty, ob. *Porchuty*.

Parcowo, *Parców*, wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Orla, 900 dz. Własność miasta Bielska.

Parczew, miasto, pow. włodawski. W r. 1890 miał 5594 mk. Śród zapisanych do ksiąg stałej ludności było 229 praw., 1 prot., 3204 żydów. Katolicy stanowili 42,6%.

Parczowce, wś, pow. sokólski, gm. Kruglany, 10 w. od Sokółki, 149 dz.

Pardambie, dwór, pow. poniewieski, gm. Birże (17 w.).

Parejs, zaśc., pow. poniewieski, gm. Naciuny (9 w.).

Parfenowicze, wś i dobra, pow. wołkowyski, gm. Piaski, 24 w. od Wołkowyska. Wś 267 dz.; dobra, Suchockich, z fol. Świdowo, 435 dz.

Parkoszowice, wś, pow. miechowski. W r. 1370 król Kazimierz poświadcza, iż Czcibor i jego siostry, dziedzice Grzybowa, nabyli dział w P. wraz z prawem patronatu kościoła w Sławicach, od Klemensa z Nasiechowic za 100 grz. (Kod. mał., III, 243).

Parkowo, wś, pow. obornicki. Nazwa P. istnieje już w XVI w. Podanie o miasteczku i nazwie dawnej Sławków, ma zapewne związek z grodziskiem, w sąsiednim Słomowie, którego kościół został wcielony jako filia do par. w Parkowie. Ob. *Słomowo* (t. X).

Parkulpis, zaśc., pow. szawelski, gm. Gruździe (20 w.).

Parma, wś, pow. łowicki. Dawała dziesięcinę kapitule łowickiej. W spisach pob. z r. 1579 nie podana.

Parośla, kol., pow. włodzimierski, gm. Kisielin.

Parowica, dwór, pow. poniewieski, gm. Birże (3 w.).

Parpucie, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Parsznie, dobra, pow. sieński, własność Sandrygajłów, z fol. Mieleszki i Jakowlewo 2536 dz. (1500 lasu), młyn wodny, jezioro.

Parszowa, wś, pow. owrucki, gm. Pokalew, par. praw. Kobylin (3 w.), 22 w. od Owrucza, 24 dm., 195 mk.

Partyki, wś, pow. kowieński, gm. Średniki (1 w.).

Partyńce, wś, pow. zasławski, gm. Hryców, par. praw. Hubcza (2 w.), 35 w. od Zasławia, 47 dm., 318 mk.

Parwiszki, *Pawryszki*, fol., pow. wiłkomierski, gm. Swiadoście, 50 w. od Wiłkomierza, Balejszysów i Balunasów po 35 dz., Żwirblisowie 17 dz., Jachniunasów 35 dz.

Parya, *Porye*, wś, pow. wiłkomierski, gmina Wojtkuszki (9 w), 13 w. od Wiłkomierza.

Paryduby 1.) r. 1561 *Poridubi*, wś, pow. kowelski, gm. Maciejów, 20 w. od Kowla, 141 dm., 750 mk., cerkiew, szkoła, 3 wiatraki. W r. 1565 wś ta w ststwie horodelskiem, miała 20 kmieci na różnych obszarach, karczma, 2 zagr., pop gr. 12. Bór dobry, z którego robiono komięgi. Ogółem dochodu zł. 69 gr. 17. W r. 1583 kn. Andrzeja Kurbskiego (przy Milanowicach), płaci od 19 łan., 2 bojarów. 2.) **P.** *Korytnickie* i *P. Wrębskie*, dwie wsi, pow. włodzimierski, gm. Korytnica, 25 w. od Włodzimierza, 45 dm., 285 mk.

Paryszki, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm Popiel (6 w.).

Paryszów, wś nad Prypecią, pow. radomyski, gm., par. i st. poczt. Czarnobyl (8 w.), 148 w. od Radomyśla, 136 dm., 786 mk, 1729 dz. włośc., szkółka, 2 młyny, 2 wiatraki. W r. 1581 do Czarnobyla, Filona Kmity, wwdy smoleńskiego, płaci od 2 osiadł., 5 zagr. Po wygaśnięciu Kmitów dostaje się r. 1595 Sapiehom, ci zaś nadają dominikanom czarnobylskim, którzy w r. 1628 wnoszą od 2 dym., 2 ogr.

Paryż 1.) dwór, pow. kowieński, gm. Ejragoła (4 w.). 2.) **P.**, zaśc., tamże, gm. Krasne (6 w.). 3.) **P.**, dwór, pow. poniewieski, gmina Smilgi (10 w.). 4.) **P.**, dwór, pow. szawelski, gm. Skiemie (7 w.).

Paryżówka, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (7 w.).

Parzeń, r. 1248 *Parime*, r. 1578 *Parzim*, wś, pow. płocki. Bolesław ks. mazow. w r. 1248 w Płocku, nadaje kościołowi płockiemu na wynagrodzenie strat w dochodach tegoż kościoła wieś „Parime" po obu brzegach rzki Skrwy, należącą kiedyś do Jana, syna Wojmira i połowę wsi Lbowo i połowę Dłużniewa. Ziemowit ks. maz. i czerski potwierdza to nadanie r. 1250 (Ulanow. Dok. maz., 155, 8 i 156, 10). W r. 1578 wieś Parzim płaci od 5 łan., 2 zagr., 1 kom. ubogi, młyn, 3 łany wójta, 1 rzem.

Parzno, wś, pow. piotrkowski. Kościół par. powstał tu zapewne w XII w., gdyż Grocholice gdzie parafię założono podobno przed połową XIII w., dawały dziesięcinę pleban. w Parznie.

Pasieczna, wś, pow. nowogradwołyński, na pograniczu gub. podolskiej, gm. Ostropol, 100 w. od mta pow., 98 dm., 466 mk., cerkiew drew. z r. 1847, szkółka cerk.

Pasieczniki 1.) wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Orla, 103 dz. 2.) **P.**, wś, tamże, gm. Berezowo Nowe, 176 dz.

Pasieka 1.) fol., pow. bielski gub. grodz., gm. Dubiażyn, 16 w. od Bielska, Mironowiczów, z fol. Krasna Wieś 583 dz. 2.) **P.**, cztery zaśc., pow. wiłkomierski, dwa w gm. Owanta (5 i 12 w.) i dwa w gm. Uciana (13 i 15 w.).

Pasieka, kol., pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 37 w. od Włodzimierza, 34 dm., 258 mk.

Pasieki 1.) os., pow. prużański, gm. Masiewo, z os. Borowiki 175 dz. 2.) **P.**, wś, pow. wołkowyski, gm. Biskupice, 87 dz. 3.) **P.**, zaśc., pow. kowieński, gm. Żejmy. 4.) **P.**, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (2 w.) i Dryświaty (10 w.). 5.) **P.**, fol., pow. poniewieski, gm. Pompiany (12 w.). 6.) **P.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (8 w.). 7.) **P.**, cztery dwory, tamże, dwa w gm. Kowarsk (8 i 10 w.) i dwa w gm. Wieprze (3 i 16 w.). 8.) **P.**, pięć zaśc., tamże, w gm. Konstantynów (10 w.), Towiany (8 w.), dwa w gm. Uciany (2 i 13 w.) i Wojtkuszki (7 w.).

Paskiewiciszki, dwór, pow. poniewieski, gm. Birże (13 w.).

Paskowszczyzna 1.) urocz., pow. słonimski, gm. Rohotna, Kosowskich 38 dz. 2.) **P.**, tamże, ob. *Żadejki*.

Paskutyszki, wś, pow. kowieński, gm. Aleksandrowska Słoboda (3 w.).

Pasmiechy, r. 1396 *Passimechi*, wś, pow. miechowski. R. 1396 król Władysław potwierdza sprzedaż tej wsi przez Spytka, wojew. i starostę krakow., Iwanowi z Jelczy za 600 grzyw. (Kod. kat. krak., II, 209).

Pasowsie, *Posowsie*, wś, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (9 w.).

Pastory, wś, pow. dźwiński, parafia Krasław.

Pasturka, r. 1176 *Pasturov*, wś, pow. pińczowski. W dok. z r. 1176 w liczbie wsi, z których dziesięciny nadaje Piotr, arcyb. gnieźn., klasztorowi w Sulejowie (K. W., n. 587).

Pasutycze, wś i fol., pow. wołkowyski, gm. Izabelin, 16 w. od Wołkowyska. Wś 313 dz.; fol. należy do dóbr Wiszniówka.

Pasynicze, wś, pow. słonimski, gm. Mirżewicze, 16 w. od Słonima, 56 dm., 442 mk., 990 dz.

Pasynki 1.) wś, pow. białostocki, gm. Zabłudow, 14 w. od Białegostoku, 481 dz. 2.) **P.**, wś nad Orlanką, pow. bielski gub. grodz., gm. Pasynki, 10 w. od Bielska, 42 dm., 242 mk., cerkiew, 737 dz. włośc. i 89 cerk. Gmina obejmuje 34 miejscowości, 858 dm. włośc. (179 innych), 5130 mk. włościan, uwłaszczonych na 7431 dz. Nadto w gm. jest 195 dz. cerk. i 3112 większej posiadłości. 3.) **P.**, wś i urocz., pow. wołkowyski, gm. Roś. Wś 125 dz.; urocz. 10 dz. 4.) **P.**, fol., pow. sieński, Janczewskich 133 dz.

Paszczycha, kol., pow. dubieński, gm. Kniahynin, 32 w. od Dubna, 11 dm., 247 mk.

Paszenki, dwie wsi, pow. dryzieński, w par. Druja i gm. Sarya.

Paszewa, wś nad rzką Stawkiem, pow. dubieński, gm. Beresteczko, par. praw. Złoczówka (1 w.), 43 w. od Dubna, 56 dm., 374 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1758. W r. 1545 Iwana Dutego. W r. 1562 Marya Dutowa odstępuje Iwanowi Czapliczowi. W r. 1577 Bazylius Derewiński wnosi od 3 dym. po 20 gr., 10 ogr. po 2 gr. W 1583 płaci z P., B. Drzewiński. W r. 1593 i 1630 własność Ławryna Drzewińskiego.

Paszewicze 1.) fol., pow. grodzieński, gm. Brzostowica, Kanusiewiczów, 50 dz. 2.) **P.**, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (25 w.).

Paszkajcie (t. VII, 891, podane dwukrotnie w pow. rossieńskim i kowieńskim), dwór, pow. kowieński, gm. Betygoła (7 w.), 76 w. od Kowna, Jankiewiczów 434 dz.

Paszkalanis, wś, pow. wiłkomierski, gmina Pupany (10 w.).

Paszkańce 1.) wś, pow. poniewieski, gmina Pokroje (6 w.). 2.) **P.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Żmujdki (12 w.).

Paszkany 1.) wś, pow. poniewieski, gmina Nowemiasto (2 w.). 2.) **P.**, dwie wsi, tamże, gm. Stumbryszki (13 w.). 3.) **P.**, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (14 w.). 4.) **P.**, wś, pow. oszmiański. Na polach 5 kurhanów.

Paszkiele, wś, pow. oszmiański, należała do dóbr Graużyszki.

Paszkiszki, pow. oszmiański. Wchodziły w skład dóbr holszańskich Sapiehów, z eksdywizyi 1650 r. wydzielone Adamowi Rogińskiemu. W r. 1709 syn jego Stefan, sprzedaje P., Maryanowi Piaseckiemu. W r. 1770 otrzymuje je spadkiem Tadeusz Zakrzewski, który r. 1800 sprzedaje P. Tomaszowi Ganowi.

Paszków 1.) *Wielki*, dobra, pow. mohylewski, Goniprowskich 687 dz. We wsi cerkiew. 2.) **P.** *Mały*, fol., tamże, od r. 1878 Kisielewych 330 dz.

Paszkowce, wś, pow. starokonstantynowski, gm., st. poczt. i par. katol. St.-Konstantynów (4 w.), 86 dm., 693 mk., cerkiew murow. z r. 1781, fund. przez właściciela Wojciecha Iwanowskiego, uposażona 32 dz. z nadania ks. Stan. Lubomirskiego r. 1779, szkółka cerk. od r. 1885, 543 dz. włośc. Cerkiew fil. we wsi Hrebieninka (3 w.). W r. 1593 ks. Konst. Ostrogskiego, spustoszona przez Tatarów. Następnie dzieli losy ordynacyi ostrogskiej. W r. 1753 darowana ks. Aug. Aleks. Czartoryskiemu i ks. Stan. Lubomirskiemu, od r. 1778 wyłączna własność ostatniego, od którego około 1780 r. nabywa Wojciech Iwanowski. Z kolei: Dębskich, Wysadowskich, od których r. 1890 nabywa inżynier Mikołaj Lelawski.

Paszkowiany, wś, pow. szawelski, gm. Łukniki (7 w.).

Paszkówka, wś, pow. kijowski, gm. Byszów, st. poczt. Chwasowa (22 w.), 53 w. od Kijowa, 417 dm., 2413 mk., cerkiew, szkółka cerk., 11 wiatraków, 2491 dz. włośc., 1548 dwor. należących do von Endena. Występuje r. 1604 jako należąca do Byszewa.

Paszkowo 1.) dobra, pow. orszański, od r. 1870 Derożyńskich, z fol. Czuwatowo 1110 dz. (724 lasu). 2.) **P.**, fol., pow. witebski, 470 dz., dawniej Łuskinów, obecnie Selezniewych.

Paszkowszczyzna 1.) wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Orla, 341 dz. 2.) **P.**, os., tamże, gm. Pawły, 39 dz. 3.) **P.**, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Paszkucie, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Kwietki (9 w.).

Paszłapiszki, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Uciana (1 w.).

Paszuki, wś i dwa fol., pow. brzeski gub. grodz., gm. Dmitrowiczo, 47 w. od Brześcia. Wś 172 dz. włośc., 48 prywat. i 133 cerk.; jeden fol. Starków, 372 dz., drugi do dóbr Kamieniec-Litewski.

Paszuki 1.) wś, pow. ostrogski, gm. i par. praw. Dołżek, 39 w. od Ostroga, 61 dm., 313 mk. 2.) **P.**, wś, pow. zasławski, gm. i par. praw. Chorowiec, 44 w. od Zasławia, 172 dm., 835 mk., cerkiew cmentarna. W r. 1589 we włości zasławskiej, ks. Janusza Zasławskiego, spustoszona przez Tatarów. Obecnie ks. Sanguszków. 3.) **P.**, wś, tamże, gm. Szepetówka, par. praw. Horodyszcze (3 w.), 18 w. od Zasławia, 93 dm., 602 mk., cerkiew fil. z r. 1773, szkółka cerk. W r. 1648 i 1651 Jana Pohroszowskiego.

Paszunie, wś, pow. szawelski, gm. Poszwityń (12 w.).

Paszutyńce, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Krasiłów, par. praw. Kobyle (1 w.), 23 w. od mta pow., 117 dm., 693 mk., cerkiew drewn. z r. 1779, szkółka cerk. Niegdyś do włości Krasnej, ks. Ostrogskich. W r. 1583 ks. Konst. Ostrogski wnosi od 6 dym., 1 ogr. W r. 1593 spustoszona przez Tatarów. Dzieliła losy ordynacyi. W r. 1753 dostaje się Kazimierzowi Ilińskiemu, poczem syna Antoniego, następnie Nowowiejskiego, od którego r. 1806 nabywa Jaroszyński.

Paszyn Kut, ob. *Basów Kut.*

Paszyniki al. *Dobrówki*, wś, pow. dryzieński, gm. Oświej.

Paszyny 1.) wś, pow. owrucki, gm. i stacya poczt. Iskorość (3 w.), 38 w. od Owrucza, 172 dm., 941 mk., cerkiew drewn. z r. 1870. Nadana przez króla Aleksandra, Marcinowi Paszyniczowi i Andrzejowi Wołkowiczowi, z obowiązkiem służby wojennej. W r. 1579 było tu 8 osad bojarskich. 2.) **P.**, chutor, tamże, gm. Łuhiny.

Paterniki, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Patków, r. 1540 *Padkowice Prussy*, wś, pow. konstantynowski. W r. 1540 siedzi tu Andrzej Padkowski h. Prus, sędzia ziemski mielnicki, żonaty z Zofią, córką Mikołaja Skirwina z Krupic (Kapica, Herbarz, 314).

Patkuny, dwór, pow. wiłkomierski, gmina Traszkuny (8 w.).

Patoki, *Potoki*, wś nad Nurcem, pow. bielski gub. grodz., gm. Aleksin, 28 w. od Bielska, 31 dm., 230 mk., 470 dz., szkoła. W r. 1560 wś należy do wójtowstwa hodyszewskiego, włości dworu brańskiego. We wsi było 22 włók gruntu średniego, z tego wolne: na cieślę dwornego 1 wł., na rybołowów 2 wł., na bednarzy 2 wł., na kolešnika 1 wł., na piwowara 1 wł., na słodownika 1 wł. Dochód czynił 12 kóp 2 gr.

Patory, pow. szczuczyński, ob. *Danowo* 3) (t. I).

Patrukozy, ob. *Mieczki.*

Patryki, wś, cztery fol. i okolica, pow. kobryński, gm. Pruska, 2—9 w. od Kobrynia. Wś ma 256 dz.; fol. należy do Sawickich, 179 dz., Massalskich 251 dz., Niecieckich 72 dz. i Radomickich 600 dz. Okolica z okol. Uszkowice 122 dz. W r. 1563 w wójtowstwie patrykowskiem, włości dworu czerewaczyckiego. We wsi było 21 włók gruntu średniego. Dochód czyni 15 kóp 45 gr. Wójtowstwo obejmowało wsi: P., Chidry, Litowiuki, Pirkowicze, Suchowicze.

Patumbas, dwór, pow. poniewieski, gmina Pniewo (10 w.).

Patupiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Popiel (9 w.).

Paucki-Młynary, wś i fol. *Pauki*, pow. brzeski gub. grodz., gm. Wołczyn.

Paukszta ki, wś, pow. telszewski, gm. Bernatów (1 w.), 9 dm., 129 mk., zarząd gm.

Paukszteliszki, zaśc. w dobrach Berenhof, pow. nowoaleksandrowski.

Paukszt iale, zaśc., pow. poniewieski, gm. Krakinów (8 w.).

Paukszt upis, dwór, pow. kowieński, gmina Eleonorów, Żakiewiczów 70 dz.

Paukupis, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Rogów (17 w.).

Paule *(Pawle) Bardzie*, wś, pow. kowieński, gm. Eleonorów (12 w.). 2.) **P.**, wś nad jez. t. n., pow. lepelski, gm. Czerstwiaty, 12 dm., 88 mk., cerkiew.

Paulinkowo, fol., pow. wiłkomierski, gmina Wieprze (15 w.).

Paulinów-Peśle, dwór, pow. rossieński, gm. Sartyniki (19 w.), Gimbutów 110 dz. Ob. *Peśle*.

Paulinówka, kol. niem., pow. kijowski, gm. Byszów, 12 dm., 55 mk.

Paulinowo 1.) *Pawlinowo*, fol., pow. bielski gub. grodz., gm. Dubiażyn, 15 w. od Bielska, Szulców 336 dz. 2.) **P.**, ob. *Zabłocie Siemisosny*. 3.) **P.**, dobra, pow. kobryński, gm. Dywin, 37 w. od Kobrynia, Jagminów 2192 dz. 4.) **P.**, fol. dóbr Horki, tamże. 5.) **P.**, fol., pow. prużański, gm. Matwiejewicze, 47 w. od Prużany, Borejszów 342 dz. 6.) **P.**, fol., pow. kowieński, gm. Żejmy (3 w.). 7.) **P.**, fol., pow. rossieński, gm. Mańkuny (8 w.). 8.) **P.**, dwór, tamże, gm. Taurogi (22 w.).

Pauluki, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Paunkienie, wś, pow. wiłkomierski, gmina Ołoty (11 w.).

Paupery, wś, pow. poniewieski, gm. Podbirże (6 w.).

Paupinie, dwór, pow. rossieński, gm. Kołtyniany (11 w.).

Paupis, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Rogów (17 w.).

Pausznie, wś, pow. telszewski, gm. Bernatów (10 w.).

Paużeliszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smoływy (5 w.).

Paużole, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Kwietki (7 w.).

Pawełki, wś, pow. sokólski, gm. Kamionka, 341 dz.

Pawełki, wś nad rzką Hujwą, pow. żytomierski, gm. Andruszówka, par. praw. Harapowka (1 w.), 51 w. od Żytomierza, 193 dm., 1042 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1874. W akcie z r. 1683 w liczbie opustoszałych wsi, należących do Pawołoczy i Kotelni.

Pawilele, wś, pow. wiłkomierski, gm. Uciana (13 w.).

Pawiliszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Owanta (20 w.).

Pawilno, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Pawlanka, dwór, pow. kowieński, gm. Kroki (22 w.).

Pawlikowszczyzna al. *Pawlukowszczyzna*, wś, pow. prużański, gm. Białowieża, ze wsią Rogatki, 128 dz.

Pawlinów, *Paulinów*, fol., pow. oszmiański, gm. Wiszniów, par. Holszany, Kryczyńskich, poprzednio Osmolskich.

Pawlinówka, kol., pow. żytomierski, gmina Uszomierz, 60 w. od Żytomierza, 39 dm., 252 mk.

Pawlinowo 1.) *Paulinowo*, wś, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (6 w.). 2.) **P.**, fol., pow. dryzieński, Kopciów 80 dz. 3.) **P.**, ob. *Paulinowo*.

Pawluki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Towiany (6 w.).

Pawlukiszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Wiżuny (2 w.).

Pawlukowszczyzna, ob. *Pawlikowszczyzna*.

Pawluszki, wś i chutor, pow. wołkowyski, gm. Świsłocz, 30 w. od Wołkowyska. Wś 609 dz.; chutor Żywotowskich, 237 dz.

Pawłajcie, wś, pow. rossieński, gm. Szweksznie (8 w.).

Pawłów 1.) mstko, pow. chełmski. Na miejscu starego drewnianego kościołka, stanąć ma nowy murowany, odpowiedni do potrzeb parafii liczącej do 7000 dusz. W r. 1564 płaci miasto szosu gr. 24, od 10 rzem. po 2 gr., od koła młyn. gr. 12, bani gorzał. gr. 24, cerkiew fl. 2. Istnieje tu już kościół parafialny. Gmina P. w r. 1890 miała 6132 mk. Sród ludności stałej było: 3982 praw., 2263 katol., 26 prot., 229 żyd. 2.) **P**., wś, pow. iłżecki. Kościół par. istnieje tu już r. 1362 (Kod. mał., III, 155).

Pawłów, kol. niem., pow. łucki, gm. Torczyn (4 w.), dom modl. ewang.

Pawłowa al. *Wożkowa*, fol., pow. newelski, gm. Sokolniki (13 w.), gorzelnia, młyn.

Pawłowice, wś, pow. sochaczewski. Kościół par. istnieje już r. 1579.

Pawłowicze 1.) wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Radziłówka (Aleksandrówka), 49 w. od Bielska, 467 dz. 2.) **P.**, wś i fol., pow. prużański, gm. Malecz, 17 w. od Prużany. Wś 370 dz.; fol. należy do dóbr Gabryjelin. W r. 1563 w wójtowstwie maleckim, włości dworu błudeńskiego, ekon. kobryńskiej. We wsi było 22 włók gruntu podłego. Dochód czyni 30 kóp 43 gr. 3.) **P.**, os., tamże, gm. Rewiatycze, 57 dz. 4.) **P.**, wś, pow. słonimski, gm. Kostrowicze, 13 w. od Słonima, 335 dz. Pięć kurhanów, mających 15 do 20 saż. obwodu. 5.) **P.**, dobra, pow. sokólski, gm. Makowlany, 9 w. od Sokółki, Baboszynych, z fol. Godebsk 443 dz. 6.) **P.**, wś, pow. wołkowyski, gm. Pieniuga, 33 w. od Wołkowyska, 326 dz. 7.) **P.**, fol., pow. klimowicki, gm.

Rodnia (10 w.). Mają tu od r. 1880 Bukiniczowie, Wasiliewowie, Waśkowscy i inni, 363 dz. 8.) **P.**, dobra, pow. mohylewski, od r. 1860 Krantzów, 2192 dz. (1506 lasu). 9.) **P.**, fol., pow. sieński, Brzostowskich 996 dz., jezioro. 10.) **P.**, fol., tamże, Goniprowskich 422 dzies., jezioro.

Pawłowicze 1.) urocz., pow. owrucki, gm. Hładkowicze. 2.) **P.**, wś, tamże, gm. Pokalew, par. praw. Kliniec (1 w.), 11 w. od Owrucza, 35 dm., 273 mk. W r. 1571 należy do dóbr monasteru Pustyńskiego w Kijowie. 3.) **P.**, wś, pow. radomyski, gm. Martynowicze, st. poczt. Radomyśl (110 w.), 54 dm., 492 mk., 2422 dzies. włośc., cerkiew, szkółka. W r. 1600 Bobijedów, w r. 1628 Jan Kamieński wnosi od 4 dym., w r. 1691 Michała Jelca, obecnie Steckich, do dóbr Martynowicze. 4.) **P.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 25 w. od Włodzimierza, 90 dm., 725 mk., cerkiew, szkoła, młyn. W r. 1545 Hryćka Janczyńskiego. W r. 1577 do Łokacz. kn. Romana Sanguszki, płaci od 9 dym. łan., 6 dym. półłan., 3 ogr., a w r. 1583 od 9 łan., 6 dym., 1 ogr., 2 ogr., 1 popa.

Pawłówka 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (4 w.). 2.) **P.**, fol., pow. czauski, Szebeków 3153 dz. (1913 lasu), młyn. 3.) **P.**, dobra, pow. mohylewski, Rakuzów 354 dz.

Pawłówka 1.) *Nowa* i *Stara*, dwie kol., pow. rówieński, gm. Równo (16 w.), 47 dm., 294 mk. 2.) **P.**, wś, pow. żytomierski, gm. Barasze, 72 w. od Żytomierza, 35 dm., 225 mk. 3.) **P.**, wś, tamże, gm. Puliny, par. praw. Strybież (5 w.), 41 w. od Żytomierza, 13 dm., 148 mk.

Pawłowo 1.) chutor, pow. brzeski gub. grodz., Bogusławskich 23 dz. 2.) **P.**, fol., pow. kobryński, gm. Zalesie, 100 dz. 3.) **P.**, os., tamże, gm. Horodec, 34 dz. 4.) **P.**, przys. i kol. żyd., pow. słonimski, gm. Różany, 40 w. od Słonima. Przys. 53 dz.; kol. 25 dm., 373 mk., 580 dz., dom modl. żyd. 5.) **P.**, dobra, pow. mohylewski, od r. 1870 Romanowych, 600 dz. 6.) **P.**, fol., pow. dryzieński, gm. Klastyce (5 w.), browar piwny.

Pawłowsk, dwór, pow. kowieński, gm. Jaśwojnie (12 w.).

Pawłowszczyzna 1.) os., pow. sokólski, gm. Kamionka, 46 dz. 2.) **P.**, wś, pow. wołkowyski, gm. Izabelin, 15 w. od Wołkowyska, 266 dzies. 3.) **P.**, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (6 w.). 4.) **P.**, fol., pow. dzisieński, gm. Prozoroki; w r. 1865 należał do Kozakiewiczów. 5.) **P.** al. *Osinowa Klad*, wś, pow. połocki.

Pawły, wś nad rzką Czarną, pow. bielski gub. grodz., gm. Pawły, 22 w. od Bielska, 92 dm., 586 mk., 1668 dz. Gmina obejmuje 31 miejscowości, 991 dm. włośc. (46 innych), 6013 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,966 dzies. Nadto w gm. jest 274 dz. cerk. i 1805 większej posiadłości.

Pawołocz, mstko, pow. skwirski, gm. Pawołocz, st. poczt. i dr. żel. Popielnia (12 w.), 22 w. od Skwiry, 976 dm., 7844 mk., 2 cerkwie, kościół katol., 2 szkółki cerk., szpital, 2 młyny, 2 wiatraki, 10 jarmarków rocznie. Gmina obejmuje 10 miejscowości (1 mstko, 6 sioł, 3 wsi), 15,454 mk. (210 katol., 18 rozkoln., 3 ewang., 3686 żydów) i 19,216 dz., w tem 9551 większej posiadłości, 8967 włośc., 698 cerk.

Pawołoczka, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Miropol, 61 w. od mta pow., 25 dm., 443 mk.

Pawryszki, ob. *Parwiszki*.

Pawszanka, wś nad rzką Kamionką, pow. żytomierski, gm. Czerniachów, 8 dm., 42 mk. Nazwę otrzymała wieś od właściciela Pawszy.

Pazino, ob. *Morozówka*.

Pazuki, dwór, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (8 w.).

Pażemury, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kupiszki (5 w.).

Pątki *Pianowo*, ob. *Pijanowo*.

Pątnów, r. 1301 *Panthnowo*, r. 1320 *Panthnowice*, pow. koniński. W r. 1301 w Gnieźnie, Stampota, syn „Ceszlay dicti Brodnica“, oddaje trzecią część P. nań przypadającą, arcyb. gnieź. Jakóbowi, który go wykupił z niewoli w Koninie sumą 45 grz. (K. W., n. 846). W r. 1320 arcyb. Janisław, zamienia swą posiadłość P., z Wawrzyńcem z Królikowa za włość jego Mięcierzyn (Maczerzino circa Lubcze). W r. 1335 Mikołaj wojewoda pozn., potwierdza ten układ (K. W., n. 1022 i 1146).

Pechty, *Pechtyje*, wś, pow. zasławski, gm. Hryców, par. praw. Medwedówka Wielka (3 w.), 36 w. od Zasławia, 75 dm., 432 mk.

Pecliszki, dwór, pow. kowieński, gm. Wilkija (30 w.).

Pecnierynie, dwór, pow. kowieński, gmina Średniki (10 w.).

Peczanówka, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Połonne, st. poczt. Cudnów (20 w.), 65 w. od mta pow., 31 dm., 771 mk., cerkiew drewn. wzniesiona 1771 r., przez właściciela Jana Krajewskiego, szkółka cerk. od r. 1859. Cerkiew fil. we wsi Hordyjówka.

Peczerno al. *Peczerna*, *Pieczurna*, wś u źródeł rzki Samiec, pow. krzemieniecki, gm. Wyszhorodek (4 w.), st. poczt. Jampol (35 w.), 50 w. od Krzemieńca, 100 dm., 657 mk., cerkiew drewn. fund. 1759 r., przez właściciela Wojciecha Rzyszczewskiego, szkółka cerk. od r. 1885. Do par. praw. należą wsi: Korostowa i Kutyski. W r. 1583 kn. Aleks. Porycki wnosi od 6 dym., 5 ogr. W r. 1618 ks. Aleksandrowej ze Zbaraża Poryckiej, zniszczona przez Tatarów. Obecnie hr. Rzyszczewskich.

Peczeryn, dobra, pow. bychowski, od r. 1877 Kaptelewych, 1932 dz. (1477 lasu), młyn.

Peczyski, wś, gmina Kulczyny, st. poczt. Krasiłów (14 w.), 28 w. od mta pow., 160 dm., 875 mk., cerkiew drewn. z r. 1700, uposażona 38 dz. z nadania właściciela Poniatowskiego, szkółka cerk. od r. 1889. Cerkiew fil. we wsi Hrycyki. W r. 1593 własność ks. Konst. Ostrogskiego, zniszczona przez Tatarów. Dzieliła losy ordynacyi. W r. 1753 dana ks. Antoniemu Lubomirskiemu. Około r. 1781 przechodzi do Poniatowskich. Obecnie ks. Wołkońskiego.

Peddetz, *Pedditz, Pedeść* (t. VII, 933), w górnym biegu zwana *Peltage,* rzka, prawy dopływ Ewikszty. Bierze początek z jez. Kirkuman, bieg ma kręty, płynie w kierunku płd. Długa przeszło 125 w. Na przestrzeni 10 w. od ujścia odgranicza pow. dźwiński od pow. wendeńskiego (gub. kurlandzkiej).

Pedynki, wś, pow. żytomierski, gm. Motowidłówka, par. kat. i st. poczt. Lubar (10 w.), 105 w. od Żytomierza, 206 dm., 1470 mk., cerkiew drewn., kaplica katol., szkółka cerk. od r. 1852, piec wapienny, cegielnia. Własność Szaszkiewiczów. W r. 1585 nadane z kluczem cudnowskim przez ks. Konst. Ostrogskiego, synowej ks. Zuzannie.

Pedynówka, wś, pow. zwinogródzki, gmina Pedynówka, st. poczt. Zwinogródka (20 w.), 388 dm., 2066 mk., cerkiew, szkółka cerk., 17 wiatraków. Gmina obejmuje 8 siół, mających 13,448 mk. (21 katol., 4 rozkoln., 98 żydów) i 14,985 dz., w tem 7843 większej posiadłości, 6726 włośc. i 326 cerk.

Pejkswie, *Pejkswy,* okolica, pow. kowieński, gm. Kiejdany (10 w.). Mają tu Bylińscy 27 dz., Jutkiewiczowie 288 dz., Leśnieccy 30 dz., Misiewiczowie 21 dz.

Pejliszki, dwór, pow. szawelski, gm. Wiekszanie, Rymgajłów 58 dz.

Pejlutyszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski. gm. Smołwy (3 w.).

Pekałów, wś, pow. dubieński, gm. i parafia praw. Młynów (3 w.), 12 w. od Dubna, 18 dm., 374 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1876. Do 1838 r. była parafialną. W r. 1545 wś należy z Młynowem do Jakubowej Montowtowiczowej. W r. 1583 Aleksander Siemaszko wnosi od 10 dym., 3 ogr.

Peklinie, dwór, pow. kowieński, gm. Eleonorów (9 w.).

Peksztejnie, dwór, pow. poniewieski, gmina Podbirże (11 w.).

Pelagia, wś, pow. telszewski, gmina Szkudy (21 w.).

Pelakiszki, wś, pow. wiłkomierski, gmina Traszkuny (20 w.).

Pelańce, dwór, pow. wiłkomierski, gmina Żmujdki (10 w.).

Pelaniszki 1.) zaśc., pow. poniewieski, gm. Birże (3 w.). 2.) **P.,** wś, tamże, gm. Linków (12 w.). 3.) **P.** *Świrgieliszki,* dwór, tamże, gm. Podbirże (14 w.).

Pelażyn 1.) fol., pow. grodzieński, gm. i dobra Brzostowica Wielka. 2.) **P.,** dobra, pow. słonimski, gm. i par. Dereczyn, 30 w. od Słonima, własność Laury Zeume, 716 dz. Dawniej ks. Sapiehów.

Pelczyce, fol., pow. brzeski gub. grodz., gm. Kamienica Żyrowicka, Bielskich 124 dz.

Peldyszki, wś, pow. telszewski, gm. Płungiany (14 w.), Kniażewiczów 121 dz.

Peldzie 1.) okolica, pow. szawelski, gm. Podubis (13 w.), 21 w. od Szawel. Mają tu Bodziańscy 79 dz., Bortkiewiczowie 30 dz., Mackiewiczowie 29 dz., Rodowiczowie 30 dz. 2.) **P.,** wś, pow. telszewski, gm. Sałanty (15 w.).

Peleki 1.) fol., pow. telszewski, gm. Dorbiany (6 w.). 2.) **P.,** urocz. na lew. brzegu Dzitwy, pow. lidzki, gm. Gonczary, należało do dóbr ks. Wittgensteina. Na polach kurhan.

Pelenie 1.) wś, pow. szawelski, gm. Szawkiany (3 w.). 2.) **P.,** wś, pow. telszewski, gm. Olsiady (3 w.).

Peleszkaupie al. *Poliszkaupie,* dwór, pow. szawelski, gm. Podubis (3 w.).

Peleszkie, fol., pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (16 w.).

Pelewiż Wielka, wś, i fol. nad jez. Pojaswiże, pow. lepelski, gm. Zabłocie, 4 w. od Lepla, 34 dm., 344 mk., zarząd gm.

Pelikalnis, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (4 w.).

Pelikańce, pow. wileński. Pod wsią nasyp ziemny, zwany „Piliskalnis", mający 57 saż. długości, 27 szer., 10 wysokości. Na nasypie tym miał stać zamek wzniesiony przez Giedrusa, przodka ks. Giedrojciów.

Pelipy, ob. *Korżowy Kut.*

Peliszcze, *Poliszcze,* wś i fol., pow. brzeski gub. grodz., gm. Żytyń, 30 w. od Brześcia. Wś 70 dm., 718 mk., szkoła, 1177 dz.; fol., Łyszczyńskich, 656 dz.

Pelisze 1.) dwór, pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (7 w.), 49 w. od Wiłkomierza, własność Kołyszków, 695 dz. (289 lasu). Nadto mają Złatkusowie 60 dz., Rukszowie 20 dz. W r. 1794 w par. Onikszty, własność Pancerzyńskich, w zastawie Tadeusza Pietkiewicza. 2.) **P.,** wś, tamże, gm. Pupany (3 w.). 3.) **P.,** cztery majątki, tamże, gm. Subocz (9—12 w.). Jeden Popowych, ma 92 dz. W r. 1794 zwany także Łaniewszczyzną, należał do Kontrymowiczów. Jedne P. r. 1794 należały do Ign. Lachnickiego. Inne P., położone w dawnym pow. upickim, niegdyś Peliskich, później Staniszewskich, około 1677 r. Sołłohubów. 4.) **P.,** tamże, ob. *Masiulańce.*

Peliszki, okolica, pow. wiłkomierski, gmina Traszkuny (6 w.), 48 w. od Wiłkomierza. Mają

tu: Wierzbiccy 32 dz., Żylińscy 80 dz., Pietkiewiczowie 18 dz., Pietkiewiczowa i Witkiewiczowa 65 dz., Tomkiewiczowie 30 dz., Urbanowiczowie 44 dz.

Pelkowo, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (1 w.).

Pelplin, miasto. Frydrychowicz R.: „Przewodnik illustrowany po P.“ (Toruń, 1895 rok, str. 184).

Peltage, rzeka, ob. *Peddetz.*

Pelukany, pow. trocki. Na polach horodyszcze czworoboczne.

Peluszki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (5 w.).

Pelza, ob. *Pelza.*

Pełcz, wś, pow. owrucki, gm. Tatarnowicze, par. praw. Michajłówka (10 w.), 57 w. od Owrucza, 57 dm., 295 mk., smolarnia. Dawniej Zieleniecckich, od r. 1870 gen. Awryńskiego.

Pełcza, wś, pow. dubieński, gm. Werba, st. poczt. i dr. żel. Dubno (25 w.), 222 dm., 1306 mk., cerkiew murow. z r. 1827. Wś należała do ks. Janusza Sanguszki, następnie ks. Elżbiety Barjatyńskiej. W r. 1583 we włości miasta Dubieńskiego, płaci od 12 dym., 6 ogr., 2 podsus.

Pełczyska, wś, pow. pińczowski. Na wiecu r. 1224 przysądzono biskupowi krakow. część w P. W r. 1377 Katarzyna z P., żona Pakosza, część swą (ojcowiznę) w P., sprzedaje za 300 grzyw., Mikołajowi z Knyszyna kan. krakow. R. 1379 królowa Elżbieta potwierdza kupno to przez Floryana bisk. krak. dokonane (Kod. kat. krak., II, 69, 76, 309). Według Długosza (L. B., t. II, 412) istniała przy tutejszym kościele prebenda św. Aleksego, otrzymująca dziesięcinę z Dębian (w par. Sokolina) i mająca łan ziemi w Stawiszycach, z których dziesięcinę wartości do 5 grzyw. pobierał pleban w Pełczyskach (L. B., I, 412).

Pełodzie, wś, pow. szawelski, gm. Poszwityń (4 w.).

Pełojnie, wś, pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (4 w.).

Pełtew, wś nad rzką t. n., dziś Pełtą zwaną, uchodzącą do Narwi pod Pułtuskiem. Wspom. w dokum. z XIII w. śród włości kościoła płockiego. W reg. pob. z XVI w. nie podana pod tą nazwą. Dziś nie istnieje.

Pełucie, wś, pow. kowieński, gm. Wielona (5 w.), Dubińskich 295 dz. Nadto mają tu Jonikasowie 21 dz.

Pełza, *Pelza* al. *Pieczałówka,* kol., pow. rówieński, gm. Berezne, 52 w. od Równego, 33 dm., 188 mk., dom modl. ewang., wiatrak.

Pełża, w dok. też *Polsze*, *Polze*, wś, pow. dubieński, gm. Malin, par. praw. Bakoryn (3 w.), 34 w. od Dubna, 39 dm., 280 mk., cerkiew fil. z r. 1883. W r. 1577 kn. Marcin Wielicki wnosi od 7 dym., 3 ogr., a w r. 1583 od 6 dym., 3 ogr., 1 koła waln., 1 popa. Część należy do kn. Hołowni Ostrożeckiego (7 dym.). W r. 1659 Łukasza Olszanowskiego, w zastawie u Aleksandra Zakrzewskiego. W r. 1654 Michała Malińskiego.

Pempie, okolica, pow. poniewieski, gm. Krakinów (9 w.). Mają tu Żągołowiczowie 57 dz.

Penagoła, wś i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (6 w.).

Penaszowicze, fol., pow. witebski, Rykowskich, z fol. Julianowo 291 dz.

Penckiszki, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (9 w.). Mają tu: Rozwadowscy 60 dz., Tawrosiewiczowie 20 dz.

Penczyn, dobra, pow. homelski, Pereświet-Sołtanów 1691 dz. (796 lasu).

Pendziuchy, urocz., pow. włodzimierski, gm. Luboml, 11 dm., 68 mk.

Pepalce, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (5 w.)

Pepały, wś, pow. szawelski, gmina Skiemie (2 w.).

Peplestyszki, *Poplesztyki*, okolica, pow. rossieński, gm. Skawdwile (6 w.). Mają tu Szymkiewiczowie 30 dz.

Pepole, wś, pow. kowieński, gm. Krasne (16 w.), Bakiewiczowie mają 20 dz.

Perchanka, rzka w pow. połockim, pr. dopł. Dźwiny. Bierze początek pod wsią Łużki, płynie na zachód i ubiegłszy 5 w. uchodzi pod wsią Ochotnicą.

Perchowicze, *Pierzchowicze*, wieś i dobra, pow. słonimski, gm. Luszniewo, 32 w. od Słonima. Wś 863 dz. (ze wsią Iwankowicze) włośc. i 185 pryw.; dobra Michałowskich, 1068 dz. (540 lasu).

Perechody, chutor, pow. łucki, gm. Szczuryn, 18 dm., 94 mk.

Perechresty, dobra, pow. kobryński, gm. Horodec, 39 w. od Kobrynia. Szterów, 6688 dz. (3361 łąk, 3000 nieuż.).

Perechrystowice, ob. *Kaplica*

Peredziełka, fol., pow. witebski, Zahorskich, 100 dz.

Peredieły, wś, pow. rówieński, gm. Diatkowicze, 20 w. od Równego, 31 dm., 303 mk. W r. 1577 do Murawicy p. Wileńskiej, płaci od 6 dym. włośc., 2 ogr. po 5 gr., a w r. 1583 ks. Andrz. Wiśniowiecki wnosi od 11 dym.

Peredmirka, *Peremirka*, wś, pow. krzemieniecki, gm. Borsuki, st. poczt. Krzemieniec (28 w.), 141 dm., 945 mk., cerkiew drewn. z r. 1744, szkółka cerk. od r. 1880, dwa młyny. Własność od r. 1863 hr. Rzewuskich. W roku 1583 do Wiśniowca (ks. Aleks. Wiśniowieckiej), płaci od 7 dym., 4 ogr., kowala, 2 kół waln., 1 stęp., 1 popa, 1 bojarzyna.

Perehon, wś nad rzką Perehonką, pow. bychowski, gm. Nowa Bycz, 70 dm.. 546 mk.

Perehorszcz, *Peryhorszcz,* wieś nad Irszą, pow. radomyski, gm. i st. poczt. Malin, par. praw. Czopowicze, 21 dm., 121 mk.

Perejasław, miasto. Storożenko: „Oczerki Perejasławszczyzny“ (Kij. Star. 1892, t. 35).

Perekale, *Perekalje,* wś, pow. dubieński, gm. i par. praw. Kniahynin (1 w.), 31 w. od. Dubna, 25 dm., 300 mk., cerkiew fil. drewn., uposażona 25 dz. z nadania Piotra Drzewieckiego r. 1753. W r. 1545 Bohdana Perekalskiego. W r. 1570 wnoszą ztąd Dachno Perekalski z 6 dym., 7 ogr. po 2 gr., 4 kół mł., 2 kotłów gorz. i 1 karczmy; Andrzej Dobrzyński z 4 dym., 3 ogr. po 4 gr. i 1 karczmy. W r. 1577 Dachno Perekalski płaci od 6 dym. po 10 gr., 5 ogr. po 2 gr. i Łasko z 1 dym. 10 gr., 2 ogr. po 4 gr., 1 ogr. 2 gr. W r. 1583 Dachno Perekalski płaci od 4 dym., 5 ogr., 3 kół waln., a Fiedor Lasko od 2 dym., 3 ogr.

Perekładowicze, wś, pow. dubieński, gm. Jarosławicze, par. praw. Stawrów (1 w.), 32 w. od Dubna, 22 dm., 181 mk. Nadana przez Zygmunta Starego Wasilowi Jenkowiczowi. W r. 1570 wnosi Iwan Przekładowski z 2 dym., 2 ogr. po 2 gr. i Bohdan Przekładowski z 5 dym., 2 ogr. po 2 gr. W r. 1577 płacą: Hrehory od 3 ogr. po 4 gr. i Iwan od 1 ogr. 4 gr. W r. 1583 Lew, Grzegorz i Kondrat Perekładowscy płacą od 4 ogr.

Perekopy, kol., pow. włodzimierski, gmina Werba, 11 dm., 72 mk.

Perekszle, wś i dobra, pow. poniewieski. gm. Śmilgi (5 w.), 17 w. od Poniewieża. Dobra Karpiów, z fol. Sujety, Utany, Kławany, Czelki, Podziszki i Śmilgi 2392 dz. (483 lasu).

Perelesie, urocz. nad rzką Fontanką, pow. żytomierski, gm. Chwasowa, 6 dm., 60 mk.

Pereliski Wielkie, urocz. przy wsi Łobaczów, pow. taraszczański.

Pereładyn, fol., pow. uszycki, gm. Struga Wielka (10 w.), par. kat. i st. Wierzbowiec, 554 dz., Komorowiczów.

Perełohy, fol., pow. lepelski, Reuttów, 101 dz.

Peremiłówka, wś, pow. dubieński, gm. Malin, par. praw. Kosarew, 19 w. od Dubna, 37 dm., 381 mk., Dmochowskich i Kisielów.

Pereminka, wś, pow. rówieński, gm. Kostopol, par. praw. Pieskόw (7 w.), 40 w. od Równego, 34 dm., 107 mk., tartak, odlewnia żelaza.

Peremorówka, mylnie *Peremarówka* (t. VII, 958), wś, pow. krzemieniecki, gm. Szumsk, par. praw. Ziňki (12 w.), 48 w. od Krzemieńca, 25 dm., 162 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1753, smolarnia, cegielnia. Należała do Mogilnickich.

Peremyl, w dok. *Przemil, Przemyl,* wś, pow. dubieński, gm. Beresteczko, 62 w. od Dubna, 113 dm., 647 mk., cerkiew drewn. z r. 1880, kaplica kat., szkółka cerk. od r. 1883. Cerkiew fil. we wsi Humniszcze (2 w.). Niegdyś gród dzielnicowy książąt z rodu Włodzimierza, wspominany w latopisach od r. 1098. Upadł prawdopodobnie w czasie najścia Tatarów. W roku 1545 w posiadaniu kn. Koszyrskiego (Sanguszki). W r. 1570 wnosi pobór kn. Lew Koszyrski. W r. 1583 płaci od 18 łanów, 1 dym., 19 ogr., 9 ogr., 3 rzem., 4 kół waln., 3 popów, 1 bojarzyna. Obecnie Pietruszewskich.

Peremyśl, *Peremyszel,* w dok. *Przemyśl,* wś, pow. zasławski, gm. Żuków, par. praw. Januszowka (3 w.), 30 w. od Zasławia, 142 dm., 900 mk., cerkiew cmentarna, szkółka. W roku 1583 ks. Michał Zasławski wnosi z 1 dym., 1 ogr., 1 ubog. W r. 1648 własność Pawła Gucego, ma 22, w r. 1650 9, w r. 1651 1 dym.

Pereniatyn, wś, pow. krzemieniecki, gm., st. poczt. i dr. żel. Radziwiłłów (8 w.), 17 w. od Krzemieńca, 47 dm., 288 mk., cerkiew drewn. W r. 1545 Wasila Batkowskiego. W r. 1570 w zastawie Jarofieja Hoskiego. W r. 1583 Jarofiejowa Hoska wnosi z 33 dym., 16 ogr., 6 kom., 1 koła waln. W r. 1735 Michała Leduchowskiego. Obecnie Garlickich.

Pereniza, fol., pow. siebieski, Szczyttów.

Perenosy, fol., pow. lepelski, Bielewiczów i Orzechowskich.

Perepiłki, urocz., pow. łucki, gm. Połonka. W r. 1577 Aleks. Siemaszko wnosi od 6 dym., 3 ogr. po 4 gr., a r. 1583 od 5 dym.

Pererośle, w dok. *Pererola,* wś, pow. dubieński, gm. Sudobicze, par. praw. Płoska, 16 w. od Dubna, 48 dm., 480 mk. W r. 1583 do włości zamku dubieńskiego (ks. Konst. Ostrogskiego), płaci od 5 dym., 4 ogr., 2 podsus.

Pererosłe, wś, pow. ostrogski, gm. Pererosłe, st. poczt. Ostróg (30 w.), 116 dm., 698 mk., cerkiew drewn. z r. 1739, szkoła. Gmina obejmuje 28 miejscowości, 1180 dm. włośc. (46 innych), 9420 mk. włościan, uwłaszczonych na 8586 dz. W r. 1570 i 1583 należy do Kornickich.

Pererost, wś, pow. homelski, gm. Korma, 223 dm., 1944 mk., cerkiew, szkoła, 4 wiatraki.

Pereryszka, słoboda, pow. rówieński, gm. Siedliszcze, 16 dm., 85 mk.

Peresieka, wś, pow. siebieski, cerkiew drewniana.

Peresielenie al. *Nowosiółka,* wś nad rzką t. n., pow. kijowski, gm., par. praw. i st. poczt. Kahorłyk (5 w.), 85 w. od Kijowa, 278 dm., 1490 mk.

Peresławicze, wś, pow. włodzimierski, gm. Poryck, 34 w. od Włodzimierza, 44 dm., 349 mk. W r. 1583 wnosi pobór kn. Aleks. Porycki.

Perespa, r. 1565 *Przispa,* wś, pow. tomaszowski. W r. 1565 wś ta w ststwie tyszowieckiem, miała 29 kmieci na półłankach. Dawali po 30 gr. i 4 kor. owsa, karczma zł. 12 gr. 24,

zagr. 7 po gr. 6. Ogółem zł. 89 gr. 1. Do gumna folwarcz. zwieziono, po oddaniu dziesięciny: żyta kóp 217, pszenicy 236, jęczmienia 20, owsa 290, grochu 2½.

Perespa, wś, pow. kobryński gm. Chomsk.

Perespa 1.) słoboda, pow. łucki, gm. Horodziec, 11 dm., 55 mk. 2.) **P.**, wś, tamże, gm. Rożyszcze, 27 w. od Łucka, 56 dm., 367 mk., młyn parowy, folusz. Własność Hulewiczów.

Peresudowicze, wś, pow. słonimski, gm. Piaski, 90 w. od Słonima, 596 dz.

Peresylanka 1.) kol., pow. rówieński, gm. Derażne, 42 w. od Równego, 24 dm., 175 mk. 2.) **P.**, słoboda, tamże, gm. Siedliszcze.

Pereszpo, wś, pow. włodzimierski, gm. Pulmo, 78 w. od Włodzimierza, 89 dm., 556 mk.

Perewały, r. 1564 *Przewały*, wś, pow. włodzimierski, gm. Olesk, 29 w. od Włodzimierza, 58 dm., 419 mk. Dwukrotnie opisana p. n. *Perewały*, (t. VIII, 9) i *Przewały* (t. IX, 181). W r. 1564 „Przewały oppidulum" dają szosu od 3 łan. fl. 1, od 13 rzem. po gr. 4, pop ubogi i cerkiew opuszczona fl. 1 gr. 15, od 2 kół młyn. korzecz. po gr. 12, od 2 bań gorzałcz. po gr. 24, od 2 przekup. po gr. 6, od 9 żydów fl. 9. Dykc. Echarda wymienia jeszcze Przewały jako miasteczko. W r. 1564 istniała tu parafia łacińska.

Pereweredów, *Pryweredów* (t. IX, 120), wś, pow. dubieński, gm. Młynów, par. praw. Dobratyn (2 w.), 18 w. od Dubna, 32 dm., 404 mk., cerkiew fil. z r. 1879, kaplica. W r. 1570 wnoszą pobór Wasyli i Michał Przewaradowscy. Ostatni od 6 dym., 4 ogr. po 2 gr., 6 bojar. putn., pół koła młyn. 12 gr. W r. 1583 płacą: Michał Przeweradowski od 4 dym., 3 ogr., ½ koła waln. i Marcin Kobylski od 3 dym., 4 ogr., ½ koła waln.

Perewisie, *Perewis* (t. VIII, 9), wś, pow. kowelski, gm. Koszary Stare, 15 w. od Kowla, 36 dm., 265 mk.

Perewoz, dobra, pow. połocki, Kalininych, z fol. Horki 1774 dz.

Pereżyry, wś, pow. ihumeński. W r. 1826 klucz Pereżyrski mający fundum zw. Tokarnia, z fol. Zalesie, liczył dymów roboczych 103, dusz męz. rewiz. 417, ziemi dobrej z zaroślami włók 240. Wysiewa oziminy beczek 50, sianożęć wystarczająca na utrzymanie bydła sztuk 500. Nad rz. Świsłoczą ogród owocowy, dwa młyny wodne o dwóch kołach i wołowy na dwa kamienie, gorzelnia. *M. R. Wit.*

Perga, wś, pow. owrucki, gm. Jurowa, par. praw. Choczyń (5 w.), 75 w. od Owrucza, 75 dm., 442 mk.

Perki, w dokum. *Pirkowicze*, wś i fol., pow. kobryński, gm. Pruska, 11 w. od Kobrynia. Wś 187 dz.; fol. Połubińskich, 380 dz. W r. 1563 do wójtowstwa patrykowskiego, włości dworu czerewaczyckiego. ekon. kobryńskiej. We wsi było 16 włók gruntu podłego. Dochodu 9 kóp 26 gr.

Perkowicze 1.) wś i trzy fol., pow. brzeski gub. grodz., gm. Wojsko, 49 w. od Brześcia. Wś 343 dz.; jeden fol. należy do dóbr Kamieniec Lit., drugi Jurczenków, 592 dz., trzeci, kilku właścicieli, 50 dz. Pod wsią kurhan. 2.) **P.**, dobra, pow. kobryński, gm. Wołowiel, 48 w. od Kobrynia, Wisłouchów 582 dz. i 41 dz. cerk. W miejscowej cerkwi płyta grobowa Cyryla Terleckiego.

Perkowicze, wś, pow. kowelski, gm. Lubitów, 15 w. od Kowla, 37 dm., 416 mk., cerkiew. W r. 1545 Fedora Serbina. W r. 1570 Michała Serbina, a w r. 1583 Ostafieja Kołpytowskiego.

Perkowo 1.) w dok. *Pircow*, wś, pow. inowrocławski. Według dok. z r. 1262 biskup kujawski nadał dziesięciny z tej wsi (i wieś samą) przed r. 1262 szpitalowi św. Gotarda pod Włocławkiem. W r. 1288 Engelbert, opat byszewski zwraca biskupom kujaw. tę wieś i dziesięciny (Ulanow. Dok. kuj., 201, 28 i 223, 49). 2.) **P.**, wś, pow. babimojski. „Wykopaliska zabytków przedhistor. w P. pod Przementem i w Lginiu" (Przegl. Bibliogr. archeol., t. III, r. 1882).

Perkule, zaśc., pow. telszewski, gm. Dorbiany (5 w.).

Perkunakemia, *Perkunakele*, pow. trocki, gm. Jewie. Na polach 6 kurhanów.

Perkuniszki 1.) zaśc., pow. poniewieski, gm. Birże (7 w.). 2.) **P.**, dwór, tamże, gm. Podbirże (8 w.). 3.) **P.**, fol. dóbr Życkiszki, pow. rossieński.

Perpina, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Uciana (14 w.).

Perszki, wś, pow. owrucki, gm. Pokalew, par. praw. Owrucz, 27 dm., 180 mk.

Perwojnie, wś, pow. szawelski, gm. Łukniki (10 w.).

Pescie, *Pieście*, wś i dwór, pow. telszewski, gm. Sałanty (3 w.), hr. Tyszkiewiczów 123 dz.

Peśle, wś, pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki, Pietraszków 43 dz.

Pestowiany, pow. trocki, podane powtórnie p. n. *Piesztowiany* (t. VIII, 16 i 110).

Peszeryndoły, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (2 w.).

Pesztynia, dwór, pow. kowieński, gm. Kroki (2 w.).

Petelczyce, okolica, pow. grodzieński, gmina Indura, 176 dz.

Petelewo, trzy fol. i os., pow. prużański, gm. Rewiatycze, 31 w. od Prużany. Jeden fol. Kraszewskich 59 dz., drugi Fedorowiczów 59 dz., trzeci do dóbr Siehniewicze.

Petelicha, osada przy wsi Horki, pow. kobryński.

Petersburg, wś, pow. kowieński, gm. Rumszyszki (13 w.).

Peterwojnie, wś, pow. rossieński, gm. Kielmy (6 w.).

Petesza, pow. wileński. Niegdyś Horajnów, r. 1794 Olędzkich.

Petiuki, wś i os., pow. słonimski, gm. Pacowszczyzna, 54 w. od Słonima. Wś 227 dz.; os. Żelazowskich, 33 dz.

Petkuny, ob. *Pietkuny*.

Petrajcie 1.) dwór, pow. szawelski, gm. Ligumy (10 w.). 2.) **P.**, dwie wsi, tamże, gmina Łukniki (5 w.) i Żagory (5 w.).

Petraszajcie, wś, pow. szawelski, gm. Szawkiany (11 w.).

Petrejki, wś, pow. telszewski, gm. Kretynga (4 w.).

Petrele, *Pietrele*, okolica, pow. telszewski, gm. Żydyki (15 w.).

Petrokowo al. *Jasionówka*, fol., pow. sieński, Zdrojewskich 258 dz.

Petrolanda, dobra, pow. mścisławski, ks. Oboleńskich 2009 dz. (1400 lasu).

Petronelowo, chutor, pow. słonimski, gm. Miżewicze, Rozwadowskich 78 dz.

Petropol 1.) fol., pow. grodzieński, gmina Wiercieliszki, Pokubiattów 152 dz. 2.) **P.**, zaśc., pow. witebski, Petroneli Rusieckiej i Feliksa Styrkowicza, 34 dz.

Petropole 1.) fol., pow. mścisławski, Wolskich 134 dz. 2.) **P.**, fol., pow. orszański, Goniprowskich 422 dz., młyn. 3.) **P.**, fol., tamże, od r. 1879 Halkiewiczów, 125 dz. 3.) **P.**, dobra, pow. rohaczewski, Zieńkowiczów 704 dz. (494 lasu), młyn.

Petropolin, chutor, pow. słonimski, gmina Czemery, Kozłowskich 69 dz.

Petrosiszki, *Petrusiszki*, wś i dwór, powiat poniewieski, gm. Czypiany (16 w.).

Petrosze, dwór, pow. szawelski, gm. Szawlany (3 w.).

Petrówka, wś, pow. poniewieski, gm. Girsudy (5 w.).

Petrówka 1.) al. *Stalnikowa*, słoboda nad Wysią, pow. zwinogródzki, gm. Petrykówka, st. poczt. Kalihorka Mokra (8 w.), 33 w. od Zwinogródki, 36 dm., 163 mk., szkółka. 2.) **P.**, *Piotrówka*, wś, pow. włodzimierski, gm. Olesk, 15 dm., 54 mk.

Petrowo, dobra, pow. wieliski, Bohdanowiczów 1470 dz.

Petrowskinia, wś, pow. poniewieski, gmina Pniewo (3 w.).

Petrulewszczyzna, chutor, pow. wołkowyski, gm. Izabelin, Kulikowskich 42 dz.

Petrulin 1.) dobra, pow. grodzieński, gmina Brzostowica Mała, 47 w. od Grodna, Wołkowickich 609 dz. i Marugów 265 dz. 2.) **P.**, fol., pow. czerykowski, Brujewiczów 567 dz. (400 lasu).

Petruliszki, wś, pow. poniewieski, gm. Pompiany (4 w.)

Petrunela, urocz. dóbr Repla, pow. wołkowyski.

Petrusiowce 1.) wś, pow. dryzieński. Mają tu: Krzyczewscy 18 dz., Weryhowie 46 dzies. 2.) **P.**, wś, tamże, par. Zabiały, należała do Osipowiczów.

Petrusiszki, ob. *Petrosiszki*.

Petry, dwór i zaśc., pow. szawelski, gm. Skiemie (9 w.), Szulców 68 dz.

Petrykajcie 1.) wś, pow. poniewieski, gmina Linków (6 w.). 2.) **P.**, wś, pow. rossieński, gm. Kielmy (13 w.). 3.) **P.**, wś, pow. telszewski, gm. Korciany (12 w.).

Petrykówka, wś, pow. zwinogródzki, gm. Petrykowka, st. poczt. Kalihorka Mokra (15 w.), 33 w. od Zwinogródki, 344 dm., 1955 mk., cerkiew, szkółka cerk. Gmina obejmuje 16 miejscowości (7 siół, 6 wsi, 3 słobody), 13,733 mk. (37 katol., 19 żydów) i 20010 dz. ziemi, w tem 4917 większej posiadłości, 14,596 włośc., 115 skarb., 382 cerk.

Petrykozy 1.) r. 1380 *Potrukossy*, r. 1580 *Potrzikozy*, wś, pow. grójecki. Mikołaj biskup pozn. potwierdza r. 1380 kościołowi w Mszczonowie dziesięciny z tej wsi i innych zdawna tamże oddawane (K. W., n. 1781). W r. 1580 siedzą tu Potrzykowscy na 6 działkach. 2.) **P.**, r. 1262 *Petrocose*, wś, pow. łaski. W r. 1262 Wilhelm biskup lubuski zamienia P. i inne swe włości na posiadłość arcyb. gnieźn. Maminę w pow. opatowskim. W dok. z r. 1357 podano P. w liczbie posiadłości arcyb. gnieźn. (K. W., n. 405 i 1354). Od r. 1460 przeszła na własność kapituły krakowskiej.

Petryłów, wś, pow. chełmski. Wś ta w starostwie chełmskiem wraz z Chodczem (Chutcze) zostawała r. 1565 w dzierżawie Floryana Krajowskiego. Przy niej świeżo zasadzono Wolę (dziś Wólka petryłowska). Wieś miała 15 kmieci na półłankach, od nich, prócz czynszu, dani miodowej ćwierci 4, wartości zł. 19 gr. 6. Zagrodn. było 5 wolnych od czynszu do r. 1567. Ogółem dochodu zł. 64 gr. 12. Wola miała 7 kmieci na półłankach, którzy mieli wolność do r. 1565. Istniała tu ruda, z której dawano czynszu grzyw. 13 i kilka wozów żelaza, ale panowie Hańscy i Uhrowieccy niedawno „gwałtem ją skazili i niedopuszczają jej mieć ni budować panu Krajowskiemu“. W borze było 24 dających 5 ćwierci miodu wartości zł. 24.

Petryłów, wś, pow. tłumacki. Nadana pierwotnie przez Władysława ks. opolskiego, Buczackim, r. 1469 już nie należała do tej rodziny. W r. 1578 należy do Sieniawskich, płacą tu od 16 łan., 6 zagr., popa.

Petryszki 1.) wś, pow. poniewieski, gm. Girsudy (9 w.). 2.) **P.**, wś i dwór, tamże, gmina Krakinów (2 w.).

Petulinia, zaśc., pow. poniewieski, gm. Remigoła (3 w.).

Pewinie, przys., pow. poniewieski, gm. Czypiany (6 w.).

Peże 1.) fol., pow. szawelski, gm. Kurszany (8 w.). 2.) **P.**, wś i dwór, pow. telszewski, gm. Gadonów (15 i 17 w.), Iłłakowiczowie mają w P. i Niekraszyszkach 160 dz.

Pęcice, właściwie *Pęczyce*, wś, pow. warszawski. Kościół par. istnieje tu w r. 1580. Reg. pob. wymieniają obok P. drugą wieś Solino-Pęcice.

Pęcławice, r. 1353 *Pancslauicze*, wś, pow. sandomierski, par. Szczeglice. W r. 1353 sąd ziemski sandomierski, przysądza tę wieś Dyrżce z Wielowsi, wbrew roszczeniom Zandochy córki nieżyjącego Pełki, kaszt. lubelskiego (Kod. mał., t. III, 88).

Pękowo, w dok. *Pancowo*, wś, pow. pułtuski. Wymienione w dok. z połowy XIII w. śród włości kościoła płockiego. W r. 1576 ma 9 łanów.

Pępków, wś, pow. równieński, gm. Kostopol, par. praw. Kosmaczów (17 w.), 63 w. od Równego, 26 dm., 253 mk. Własność Grocholskich.

Pępowo, wś, pow. krobski. Do kościoła tutejszego odnoszą się opracowania: „Kościół w P.“ (Przyj. ludu, 1834 r., str. 241). „Kamień św. Jadwigi w P.“ (Przyj. ludu, 1846 r., str. 22). „Kościół w P.“ (W albumie do Edw. hr. Raczyńskiego „Wspom. Wiekop.“).

Pęskie, *Głęboki stok*, wś, pow. białostocki (?). Istniała w XVI w. w pobliżu wsi Hermany Niewiarowo (Kapica, Herbarz, 316). W ziemi brańskiej.

Pęsławice, niem. *Prenzlawitz*, wś, pow. grudziądzki. Conventz: „Ueber einen hervorragenden Bronzedepotfund aus der jungeren Hallstadtperiode bei dem Dorfe Prenzlavitz, am rechten Ufer der Ossa (XVII amt. Bericht ueber d. Verwalt. d. Samml. d. westpreus. Museum in Danzig, 1897).

Pęsy al. *Pęzy*, wś, pow. łomżyński. W roku 1412 w Nowogrodzie Jan starszy, ks. mazow. nadaje Niegosławowi 10 łan. nad rzką „Panza“ pod Nowogrodem. W akcie z r. 1466 występuje Paweł i jego 9 synów „de Pansche“ h. Buyny. Ci Bujnowie zapewne osiadłszy w ziemi bielskiej założyli tam wsi: Bujny i Pęsy... (Kapica, Herbarz, 318).

Piaczkowicze, fol., pow. czerykowski, Konopków 125 dz.

Piadzie, okolica szlach., pow. kowieński, gm. Bobty (11 w.), 37 w. od Kowna, 1349 dz., podzielonych na 21 części, z których największe posiadają: Norejkowie 175 dz., Obakiewiczowie 157, Pawłowiczowie 106, Rymowiczowie 130, Jurewiczowie 104 dz.

Piakliszki, wś, pow. poniewieski, gm. Pniewo (10 w.).

Pianowice, wś, pow. samborski. Kasztelan lwowski przedstawił r. 1469 potwierdzenie Kazimierza Jagiellończyka nadania Władysława ks. opolskiego na wsi: P. Łanowice i inne. W r. 1508 Andrzej Herburt płaci z dóbr swoich: „Lunyovycze et Pyanovycze“ grzyw. 2 gr. 6.

Pianowiec, *Pionowiec*, fol., pow. brzeski gub. grodz., gm. Kamienica Żyrowicka, Onichimowskich 91 dz.

Piaseczna, wś, pow. kamieniecki. Michał Piasecki przedstawił r. 1469 list królewski nadający tę wieś z obowiązkiem służby wojennej.

Piasecznica, wś, pow. sochaczewski. Wsp. w dok. z r. 1435, ob. *Polkowo*.

Piaseczno 1.) mstko, pow. warszawski. Połączone obecnie z Warszawą dwoma liniami kolejek drugorzędnych (wilanowską i górno-kalwaryjską), wzrasta pod wpływem powstających w okolicznych wsiach letnich willi i domków a nawet instytucyi (szkoła gospodarstwa w Chyliczkach, zakład poprawczy dla kobiet w samem Piasecznie, wzorowe letnisko w Konstancinie, liczna kolonia willi w Skolimowie). 2.) **P.**, wś, pow. lipnowski. W dok. z r. 1391 występuje Krystyn dziedzic P., marszałek dworu Ziemowita ks. mazow., który mu nadaje i całemu rodowi Gozdawitów, pewne przywileje (Kod. maz., 110).

Piaseczno 1.) wś, pow. kowelski, gm. Powórsk, 28 w. od Kowla, 171 dm., 1159 mk. W r. 1577 i 1583 ks. Romana Sanguszki (przy Niesuchojeży), płaci od 7 dym. łanow. po 20 gr., 5 ogr., nadto w r. 1583 drugie P. płaci od 3 dym., 5 ogr. 2.) **P.**, wś nad rzką Wyżewką, tamże, gm. Siedliszcze, 30 w. od Kowla, 76 dm., 382 mk., szkoła, wiatrak.

Piasek wielki, wś, pow. stopnicki. Kościół tutejszy z XIV w. z zakrystyą z r. 1521 opisał Wł. Łuszczkiewicz (Spraw. kom. hist. sztuki, t. VI).

Piasek, ob. *Hlebkowa*.

Piaski 1.) *Duchowne*, wś, pow. sochaczewski, par. Głusk. Zapewne do tej wsi odnosi się akt ks. Konrada z r. 1282 potwierdzający nadanie wsi „Pyasky“ przez Sarę, córkę Markusza, biskupowi i kościołowi płockiemu (Ulanow. Dok. kujaw. i mazow., 163, 18). Własność kapituły płockiej, w dokum. z r. 1420 (Kapica, Herbarz, str. 125). 2.) **P.**, r. 1250 *Pasci*, wś, pow. noworadomski, par. Kłomnice. W dok. z r. 1250 (Ulanow. Dok. kujaw. i mazow., 187, 13), podane w liczbie włości bisk. kujawskich.

Piaski, mstko, pow. lubelski. W r. 1429 właścicielem wsi Pogorzały Staw, na której obszarze powstało to miasteczko był Jakób Dłuto, fundator kościoła w Częstoborowicach. W r. 1531 właścicielami P. byli: Paweł Troszczyński i Mikołaj Starorzecki. Oni to prawdopodobnie założyli parafię i zbudowali kościołek drewniany. W tymże roku miasto daje szosu fl. 1, gr. 10. Następnie przeszły P. w ręce Orzechowskich z ziemi chełmskiej. Paweł Bogusław Orzechow-

ski, podkom. chełmski, żarliwy kalwin. Syn jego Stanisław, podkom. lubelski wzniósł nowy murowany zbór i założył przy nim cmentarz. Po nich przeszły P. do Suchodolskich h. Janina. Andrzej Suchodolski kalwin, został następnie socynianinem i przyjąwszy wygnanych z Lublina współwyznawców wystawił niedaleko dworu, nowy zbór aryański, którego ruiny dotąd się przechowały. Gdy tutejsi socynianinie przenieśli się do Siedlisk, Adam Suchodolski przyjął kalwinizm i na miejsce starego zboru wystawił nowy. Zbór ten obrócili następnie katolicy na kościół parafialny. W r. 1676 P. płacą pogłówne od 240 mieszczan z komornikami i 61 żydów. Płaci tu Suchodolski „concionator aulicus" od 5 osób z rodziny i 4 dwor., w Woli od 60 poddanych, Kębłowie od 53 a w Giełczwi od 14 dwor. i 35 poddanych. Do końca XVIII w. P. należą do Suchodolskich, potem z kolei: Bobrowskiego, Tenenwurzla, Drojeckich.

Piaski 1.) wś, pow. białostocki, gm. Krypno, 65 dz. 2.) **P.** *Wierzby*, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Wysokie Lit., 121 dz. 3.) **P.**, wś, pow. grodzieński, gm. Bohorodzicka (Massalany), 218 dz. 4.) **P.**, fol., tamże, należy do dóbr Gorny. 5.) **P.**, wś, pow. kobryński, gm. Pruska, 5 w. od Kobrynia, 755 dz. 6.) **P.**, wś, pow. prużański, gm. Białowieża, 101 dz. 7.) **P.**, chutor, tamże, gm. i dobra Horodeczna. 8.) **P.**, wś, tamże, gm. Kotra, 97 dz. 9.) **P**, os. i chutor, pow. słonimski, gm. Kozłowszczyzna. 10.) **P**, wś, tamże, gm. Piaski, 77 w. od Słonima, 1023 dz. włośc. i 87 cerk. 11.) **P.**, dobra, tamże, 81 w. od Słonima, Pusłowskich 11,774 dzies. 12.) **P.** *Nowe-Kosteniewo*, wś, tamże, 77 w. od Słonima, 387 dz. Gmina obejmuje 52 miejscowości, 710 dm. włośc. (18 innych), 9270 mk. włościan, uwłaszczonych na 18,035 dz. Nadto w gm. jest 259 dz. cerk. i 27,558 większej posiadłości. Zarząd gminny we wsi P. Nowe. 13.) **P.**, mstko, pow. wołkowyski, gm. Piaski, 950 dz. włośc., 103 cerk., 14 kośc. i 122 dwor. (hr. Krasickich). Gmina obejmuje 55 miejscowości, 891 dm. włośc. (282 innych), 6641 mk. włościan, uwłaszczonych na 8410 dz. Nadto w gm. jest 233 dz. cerk. i kośc. i 15,304 dz. większej posiadłości. 14.) **P**., dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (3) i Rymszany (8 w.). 15.) **P.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (3 w.). 16) **P.**, zaśc., tamże, gm. Wieprze (8 w.). 17.) **P.**, urocz., tamże, gm. Wojtkuszki, należy do dóbr Rybaciszki. 18.) **P**, wś, pow. lepelski, należała do dóbr Woronia.

Piaski 1.) *Rzeczyckie*, wś, pow. kowelski, gm. Chocieszów, 62 w. od Kowla, 51 dm., 242 mk. 2.) **P**, ob. *Boblówka*.

Piaski, pow. brzeski (Galicya), ob. *Drużkow*.

Piasków al. *Pieskòw*, wś, pow. rówieński, gm. Kostopol, st. dr. żel. Wołcza (6 w.), stacya pocztowa Równo (48 w.), 97 dm., 600 mk., cerkiew drewn. z r. 1753. W całej parafii było 129 dm., 1014 mk. prawosł., 145 katol., 790 ewang. i 145 żydów. Wś należy do apanaży (udiełów). Obok wsi kolonia niemiecka t. n., 32 dm., 243 mk. W r. 1577 sioło zamku Stepańskiego (ks. Konst. Ostrogskiego), płaci od 4 dym. półdworz., 4 ogr., a w r. 1583 od 5 dym., 4 ogr.

Piaskowce-Łatysze, chutor w dobrach Mirowszczyzna, pow. słonimski.

Piaskówka, słoboda, pow. rówieński, gmina Siedliszcze.

Piatak, wś, pow. sokólski, gm. Trofimówka, 28 w. od Sokółki, 274 dz.

Piataki, wś, pow. wołkowyski, gm. Biskupice, 184 dz.

Piatczyce, wś, pow. wołkowyski, gm. Szydłowicze, 167 dz.

Piatka, mstko, pow. żytomierski, gm. Piatka, st. poczt. Cudnów (18 w.), st. dr. żel. Demczyn (8 w.), 37 w. od Żytomierza, 268 dm., 1652 mk., cerkiew drewn. z r. 1881, szkółka, 5 jarmarków. Gmina obejmuje 36 miejscowości, 954 dm. włośc. (791 innych), 11,118 mk. włościan, uwłaszczonych na 11,200 dz.

Piatnick, fol., pow. połocki, Bielikowiczów, 118 dz.

Piatnickie, wś, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (9 w.).

Piatniczyszki, wś, pow. szawelski, gmina Szawkiany (6 w.).

Piatydni, wś, pow. włodzimierski, gm. Werba, 6 w. od Włodzimierza, 80 dm., 275 mk. Należała do dóbr władyctwa włodzimierskiego. W r. 1577 płaci od 4 dym., 7 ogr., 3 kół po 24 gr., a w r. 1583 od 3 dym., 5 ogr., 3 ogr., 1 rzem., 2 kół waln., 4 rybitwów.

Piatydub, *Piatyduby*, słoboda, pow. owrucki, gm. Bazar (8 w.), 58 w. od Owrucza, 47 dm., 267 mk., dom modl. żyd.

Piatyhory 1.) mstko, pow. taraszczański, gm. Piatyhory, st. poczt. Tetyjów (18 w.), 50 w. od Taraszczy, 702 dm., 4138 mk., cerkiew, kościół kat., synagoga, dom modl. żyd., ambulatoryum, szkoła i szkółka cerk. Gmina obejmuje 9 miejscowości (1 mstko, 7 siół, 1 wś), 14,714 mk. (77 kat., 1 ewang., 1422 żydów) i 19,657 dz., w tem 10,048 większej posiadł., 9022 włośc., 466 cerk. 2.) **P.**, mylnie *Piatyhorce* (t. VIII, str. 61), wś i fol., pow. ostrogski, gm. Zdołbica, par. praw. Illińsk (pow. rówieński), 32 w. od Ostroga, razem 37 dm., 438 mk. (10 katol.), cerkiew fil. drewn. z r. 1881. W r. 1583 do Ostroga (ks. Konst. Ostrogskiego), płaci od 4 dym., 2 podsus. Część należy do Iwana i Bohdana Pokotyłowiczów Pietyhorskich.

Piatykorowy, wś, pow. włodzimierski, gm. Chorów, 27 w. od Włodzimierza, 32 dm., 186 mk. Należała do dóbr władyctwa włodzimierskie-

go. W r. 1577 płaci od 8 dym., 5 ogr., a w r. 1583 od 9 dworz., 1 dym., 5 ogr.

Piatywołoki, wś, pow. sokólski, gm. Bagny, 180 dz.

Piątek 1.) mstko, pow. łęczycki. Ztąd datowany jest („in villa Piantek"), akt, którym Bolesław ks. mazow., nadaje r. 1241 pewne swobody kościołowi płockiemu. Razem z księciem bawił tam jego ojciec Konrad z żoną i dwaj bracia: Ziemowit i Ziemomysł (Kod. maz., 13). W dok. z r. 1302 czytamy: „hereditatem militalem sitam prope Pantek, que Pekary nuncupatur". W dok. z r. 1357 wyliczającym posiadłości i dochody arcyb. gnieźn. podano: „Pantek civitatem cum foro". Przy akcie z r. 1374 jest świadkiem „Albertus rector eclesie de Pantek" (K. W., n. 859, 1354 i 1698). Zapewne założycielami kościoła i miasta byli arcybiskupi. 2.) **P.**, wś, pow. kaliski. Swiadkiem przy akcie r. 1308 wydanym w Kaliszu jest „Jatorius de Punthec". W r. 1330 pojawia się „comes Wszeborius de Pantek, venator Kalissiensis" (K. W., n. 924 i 1112).

Piątkowisko, w dok. z r. 1286 *Putcovisce*, r. 1297 *Pantkovisch*, wś, pow. łaski. W r. 1286 Leszek czarny ks. krak., wynagradzając bisk. krak. różne szkody nadaje: „Castellanie de putcovisce ipsiusque omnibus villis et universis eorum incolis" te same swobody, jakich używają włości kapituły krakowskiej i wsi kasztelanii sławkowskiej. W r. 1297 Władysław Łokietek pozwala na obszarze P. lub w jego okręgu założyć wieś na prawie niemieckiem (Kod. kat. krak., t. I. 121, 138).

Piątnica, wś, przedmieście Łomży. W r. 1436 bawi tu Władysław ks. mazow. (Kapica, Herbarz, 270). „Sdzanta haeres de Guty" daje w zastaw r. 1464 wójtowstwo w P., Raciborowi ze Zbyszyna. Ob. *Pijanowo*.

Piciszki, dwór, pow. poniewieski, gm. Birże (3 w.).

Piczkury, chutor, pow. żytomierski, gm. Cudnów, 6 dm., 39 mk.

Piczuki, wś, pow. wołkowyski, gm. Pieniugi, 34 w. od Wołkowyska, 428 dz.

Piczuranda, ob. *Janówka*.

Piczyski, dwór, pow. szawelski, gm. Skiemie (7 w.).

Pidegle, wś, pow. szawelski, gmina Podubis (1 w.).

Piechockich, chutor, pow. owrucki, gmina Hładkowicze (30 w.), par. praw. Owrucz, 28 dm., 164 mk.

Piecki 1.) wś, pow. białostocki, gm. Juchnowiec. 2.) **P.**, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Motykały, 15 w. od Brześcia, 246 dz.

Pieczałówka 1.) wś, pow. rówieński, gmina Kostopol, par. praw. Jabłonne (5 w.), 50 w. od Równego, 168 dm., 1209 mk., młyn parowy. W kaplicy kat., fundowanej przez gen. Antoninę Kurdwanowską, był piękny obraz św. Kajetana. 2.) **P.**, tamże, ob. *Pelza*.

Pieczanicha, wś, pow. siebieski, należała do Rychterów.

Pieczary 1.) fol., pow. klimowicki, gm. Rodnia, Halinowskich i Chludzińskich 427 dz., młyn. 2.) **P.**, fol., tamże, Patkowskich 420 dz.

Pieczeniegi, dziś *Biskupice*, wś, pow. miechowski, par. Iwanowice. Własność biskupów krakowskich nadana r. 1322 przez bisk. Nankera, kaplicy św. Małgorzaty w katedrze krakowskiej (Kod. kat. krak., I, 163). Ob. *Biskupice* (t. I.).

Pieczew, pow. łęczycki. Dawna posiadłość klasztoru sulejowskiego, który r. 1255 zrzeka się wraz z Dobrowem i P. na rzecz klasztoru w Byszewie. Potwierdza to akt z r. 1285. Klasztor byszewski oddaje P. drogą zamiany arcyb. gnieźn. r. 1299. W r. 1300 ugodę tę stwierdzono obustronnymi aktami (K. W., n. 328, 2034, 805, 829, 830 i 1354). W r. 1576 arcyb. gnieźn. płaci tu od 11 łan., 1 zagr., 2 kom., 2 łan. wójt., szynkarza wódki, 6 karczmarzy po gr. 12 i 15 osadn.

Pieczersk, wś, pow. mohylewski, cerkiew.

Pieczewka, fol., pow. lepelski, Bogusławskich 200 dz. Nadto mają tu: Paszkiewiczowie 10 dz. i Smolakowie 35 dz.

Pieczkówka, fol., pow. mścisławski, Chludzińskich 260 dz.

Pieczonki, wś, pow. łucki, gm. Włodzimierzec, 108 w. od Łucka, 65 dm., 435 mk. Własność hr. Krasickich.

Pieczule 1.) wś, pow. rossieński, gm. Kołtyniany (10 w.). 2.) **P.**, wś, pow. telszewski, gm. Korciany (7 w.). 3.) **P.**, os., pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (7 w.).

Pieczuliszki, dobra, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (18 w.).

Pieczurki, wś i urocz., pow. białostocki, gm. Dojlidy, 2 w. od Białegostoku, 290 dz.

Pieczurna, pow. krzemieniecki, ob. *Peczerno*.

Pieczury, pow. połocki, ob. *Kasury*.

Pieczychwosty, wś, pow. włodzimierski, gm. Podberezie, 46 w. od Włodzimierza, 140 dm., 1097 mk., cerkiew, wiatrak. Nadana Bokiejowi. W r. 1545 Hawryła i Fiedora Bokijewiczów. W r. 1570 wnosi pobór Fiedorowa Bokiejowa, która r. 1577 płaci od 6 dym., 12 ogr., zaś Filip Bokiej od 5 dym., 12 ogr. W r. 1583 wnoszą Jan Bokiej Pieczychwostski od 29 dym., 5 ogr., 1 popa, Filip Bokiej od 10 dym., 5 ogr.

Pieczywody, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Berezdów, par. praw. Krasnostaw (2 w.), 38 w. od mta pow., 126 dm., 742 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1762, szkółka cerk. od r. 1860. W r. 1586 ks. Joachima Koreckiego.

Piekarszczyzna, wś i kol., pow. żytomierski, gm. Czerniachów, par. praw. Sławów (4 w.),

29 w. od Żytomierza. Wś 98 dm., 589 mk.; kol. 52 dm., 356 mk.

Piekart, r. 1293 *Pikardovo*, r. 1579 *Pykarth*, wś, pow. kaliski, par. Dobrzec. Arcyb. gnieźn. Jakób oddaje tę wieś r. 1293 drogą zamiany za Złotkowy, Mikołajowi milesowi ks. Przemysława (K. W., n. 697 i 1249). W r. 1346 Kazimierz król, zatwierdza zamianę włości arcyb. Pikartowo na Godziesze.

Piekary, wś, pow. łęczycki. „Alexius de Lekensteyn" ststa łęczycki daje r. 1302 arcyb. gnieźn. wzamian za zabrane kościołowi włości „hereditatem militalem... Pekary" (K. W., n. 859).

Piekary, r. 1277 *Pecare*, wś, pow. bytomski, ob. *Kamień*.

Piekary 1.) wś, pow. wołkowyski, gm. Biskupice, 3 w. od Wołkowyska, 387 dz. 2.) **P.**, pow. wilejski. Pomiędzy wsiami P. i Łużany pięć kurhanów.

Piekarze, ob. *Piekary* (t. VIII, 78).

Piekieliszki, dwór, pow. kowieński, gm. Aleksandrowska Słoboda (10 w.), Wnorowskich 29 dz.

Piekiełka 1.) dwa dwory, pow. kowieński, gm. Krasnesioło (15 w.) i Wilkija (4 w.). 2.) **P**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Rogów (20 w.).

Piekliszki, wś, pow. poniewieski, gmina Pniewo.

Piekło, nazwa dawna wsi Jelna w pow. sądeckim (Ob. Kod. mał., I, 367).

Piekło, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (3 w.).

Piekuty, r. 1533 *Łopienie dicta Piekuty*, wś, pow. mazowiecki. Kościół par. istnieć musiał już co najpóźniej na początku XVI w., bo w dok. z r. 1533 Zygmunt I potwierdza w Krakowie posiadanie części wsi Łopienie zw. Piekuty, Piotrowi Swięchowi i Mateuszowi, tudzież zatwierdza i zwalnia od ciężarów nadania ich dla kościoła w tejże wsi (Kapica, Herbarz, 321).

Pielaszów, wś, pow. sandomierski. Własność klasztoru koprzywnickiego, w dok. z r. 1346. W r. 1827 wieś duchowna, ma 23 dm., 205 mk.

Pieledyszki, wś, pow. kowieński, gm. Ejragoła (10 w.).

Pieleki, pow. słonimski, ob. *Nowosady*.

Pielsze, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Pielotele, wś, pow. kowieński, gm. Wielona (6 w.).

Piełutowo, wś, pow. kowieński, gm. Ejragoła (14 w.).

Pieńciukiszki, *Pinciukiszki*, wś, pow. szawelski, gm. Kiryanów (9 w).

Pienianki, ob. *Ejdrygańcie*.

Pieniany, fol., pow. dźwiński, gm. i par. Prele (8 w.), kaplica katol., wiatrak, Aleks. Nowokszczewa 1045 dz.

Pieniażki 1.) w spisie *Pienialiki*, os., pow. prużański, gm. Masiewo, 46 dz. 2.) **P.**, urocz. i os., tamże, gm. Suchopol. Urocz. należy do dóbr Popielewo; os. ma 302 dz. należących do kilku właścicieli.

Pienice, wś, pow. makowski, ob. *Biernaty* i *Siedlec*.

Pienieczka, chutor, pow. brzeski gub. grodz., gm. i dobra Wysokie Lit.

Pieniny, pasmo górskie, na wschodniej granicy Tatr. Odnoszą się do nich prace: Alth A.: „Opis geognostyczny Szczawnicy i P." (Rozpr. i Spraw. Akad. Umiej., t. XIII). Kreutz F.: „Skały trachitowe w pienińskim pasie wapieni rafowych" (tamże). Uhlig Victor: „Ergebnisse geologischer Aufnahmen in den Westgalizischen Karpathen. II. Der pieninische Klippenzug" (Jb. k. k. Geol. R. A., 1890, t. 40, 559—824 i osobna odbitka: Wien, 1891).

Pieniuga, wś i dobra, pow. wołkowyski, gm. Pieniuga, 33 w. od Wołkowyska. Wś 302 dz.; dobra Dawydowych, 1745 dz. (566 lasu). Gmina obejmuje 28 miejscowości, 549 dm. włośc. (39 innych), 3587 mk. włościan, uwłaszczonych na 4410 dz. Nadto w gm. jest 170 dz. cerk. i 5120 większej posiadłości. Zarząd gm. we wsi Sławatycze.

Pieńki, *Grodzisko*, wś, pow. kolneński. W dok. z r. 1453 wspomnieni są Pieńkowie „de clenodio Okunie". W r. 1488 „Joannes de Pienki Granska", t. j. Grodzisko (Kapica, Herbarz, 320).

Pieńki 1.) wś, pow. białostocki, gm. Gródek, 31 w. od Białegostoku, z urocz. Łupicz Bór, 723 dz. włośc. i 20 dz. pryw. 2.) **P.**, urocz., pow. bielski gub. grodz., gm. Dubiażyn. 3.) **P.** al. *Łazy*, os., pow. prużański, gm. Czerniakowo.

Pieńki 1.) chutor, pow. nowogradwołyński, gm. Serby, 10 dm., 63 mk. 2.) **P.**, kol., pow. włodzimierski, gm. Werba, 10 dm., 40 mk. 3.) **P.**, wś, pow. zasławski, gm. Butowce, par. praw. Dracze (4 w.), 30 w. od Zasławia, 95 dm., 778 mk., cerkiew cmentarna z r. 1887, szkółka od r. 1876, dwa stawy młyn, wiatrak. Własność Franciszka Kraszewskiego.

Pieńkowce, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Kupiel, par. praw. Łyczówka (1 w.), 51 w. od mta pow., 49 dm., 285 mk., cerkiew filialna drewn. z r. 1883, szkółka od r. 1892. Własność Jassiewiczów.

Pieńkowicze, wś nad rzką Hornowicz, pow. witebski, gm. Kuryno, 9 dm., 88 mk., cerkiew.

Pieńkówka, fol. dóbr Chotowiż, pow. klimowicki.

Pieńkowszczyzna, ob. *Peńkowszczyzna* (tom VII, 943).

Pieńskie, *Peńskie*, wś i dobra, pow. białostocki, gm. Krypno, 32 i 28 w. od mta pow. Wś 409 dz.; dobra, Michałowskich, z fol. Kruszyn i Pieszczanka 1414 dz.

Piepielówka, fol. nad rz. Wiechrą, pow. mścisławski, Tołpyhów 637 dz. (404 dz. lasu), młyn.

Piepieryszki, fol., pow. trocki, gm. Jewie. Nasyp, zw. „Czarna góra“.

Pierebrody 1.) chutor, pow. kowelski, gm. Kamień Koszyrski, 8 dm., 48 mk. 2.) **P**, os., pow. owrucki, gm. Słoweczna (25 w.), 50 w. od Owrucza, 27 dm., 191 mk., huta żelazna.

Pierekurka, wś, pow. włodzimierski, gmina Huszcza, 75 w. od Włodzimierza, 54 dm., 313 mk.

Pierelejówka, *Pierelówka*, wś, pow. rohaczewski, gm. Stołbuń, 133 dm., 884 mk., cerkiew, młyn, 2 wiatraki.

Pieremieże, *Pieremiże*, wś nad rz. Bystryjówką, pow. radomyski, gm. i st. poczt. Korostyszów (19 w.), 15 w. od Radomyśla, 33 dm., 199 mk., wyłącznie szlachty.

Pierepieki, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Motykały, 158 dz.

Pieresadycze, wś, pow. słonimski, gm. Różany, 82 dz.

Pieresieki, kol., pow. włodzimierski, gmina Nowodwór, 40 w. od Włodzimierza, 42 dm., 296 mk.

Pieresiołki, wś nad Niemnem, pow. grodzieński, gm. Hoża, 2 w. od Grodna, 163 dz.

Pieretoki, fol., pow. dubieński, gm. Ołyka, 7 dm., 79 mk.

Pierewołocznia, mylnie *Pierewołoczka* (tom VIII, 96), wś i dobra nad rzką Odrówką, pow. orszański, gm. Kochanowo. Wś 32 dm., 182 mk., cerkiew; dobra Hrebnickich, 1061 dzies. (550 lasu), młyn, folusz.

Pierewołoka, *Przewłoka*, wś, pow. słonimski, gm. Miżewicze, 27 w. od Słonima, 109 dm., 893 mk., 2281 dz. włośc. i 196 cerk. Wś składa się z części: Zabłocie, Smożwa, Wielkie Sioło i Zosimowicze.

Pierewoz, wś nad Irpeniem, pow. wasylkowski, gm. Chwastów, par. praw. Plesieckie, st. poczt. Wasylków (20 w.), 58 dm., 269 mk., młyn. Należy do dóbr państwa.

Pierlawka, wś, pow. żytomierski, gm. Trojanów, 18 w. od Żytomierza, 19 dm., 122 mk.

Pierściec, ob. *Piestrzec*.

Pierszaje, pow. oszmiański. Należały do dóbr stołowych biskupa wileńskiego. Darowane w r. 1790 przez ces. Katarzynę, nadwornemu lekarzowi Rozersonowi, który je sprzedał Józefowi hr. Tyszkiewiczowi.

Pieryszew, r. 1258 *Pirisevo*, wś, pow. gostyński. W r. 1258 zapisany przez Boguszę, syna Miecztawa altaryi św. Katarzyny w kościele płockim (Ulanow. Dok. kujaw. i mazow., 193, 20). W r. 1302 włączony do nowo utworzonej parafii w Trębkach. W r. 1372 Stanisław bisk. płocki nadaje Tomaszowi Susza, sołtystwo we wsi „Piriszewo“, dla przeniesienia jej z prawa polskiego na chełmińskie. Wieś należała do kapituły. Po 4 latach wolnych osadnicy płacić będą po 15 gr. czynszu z łanu (Kod. maz., 81). P. należy do dóbr stołowych nadanych r. 1497 przez biskupa Piotra kapitule. W r. 1579 ma 17 łan., 1 zagr.

Pierzchały i *P. Górskie*, dwie okolice, pow. bielski gub. grodz., gm. Malesze. Okolica P. 92 dz., P. Górskie z Kożuszkami 81 dz. 2.) **P.**, ob. *Perchajły* (t. VII, 950).

Pierzchnica, mstko, pow. stopnicki. W r. 1359 Bodzanta bisk. krak. oddaje dziesięciny z tej wsi prebendzie kieleckiej w zamian za dochody tejże ostatniej z karczem kieleckich (Kod. kat. krak., I, 272).

Pierzyszki, wś, pow. telszewski, gm. Żorany (5 w.), należała do dóbr Reszkietany-Medyngiany.

Pieście, pow. telszewski, ob. *Peście*.

Piesia Wola, wś, pow. włodawski. W r. 1564 są tu drobne działy: Andrzejowskich, Dietiuków, Chojeńskich. Siedzą oni też w przyległych wsiach: Andrzejów, Bruss, Witwiczno, Wołosza.

Pieska, ob. *Cydzikowszczyzna*.

Pieski, r. 1303 *Pezych*, wś, pow. międzyrzecki. Pleban tutejszy występuje w dok. z r. 1303 (K. W., n. 875). Parafia istnieje jeszcze r. 1580. Dziedzic Jan Herstopski płaci wtedy od 17 łan., 9 zagr., 2 kom., 3 osad., tkacza, kowala, 80 owiec z trzema pasterzami. Mała parafia znikła z czasem.

Pieski 1.) fol., pow. wiłkomierski, gm. Pogiry (2 w.). 2.) **P.,** wś przy ujściu rzki Skobrianki do Połoty, pow. połocki.

Pieski 1.) chutor pod wsią Białką, powiat skwirski, 14 dm., 98 mk. 2.) **P.,** wś, pow. dubieński, gm. Beresteczko, 56 w. od Dubna, 100 dm., 455 mk. 2.) **P.,** *Piski* (t. VIII, 106 i 228), wś, pow. żytomierski, gm. Lewków, st. poczt. Żytomierz (10 w.), 185 dm., 1549 mk., cerkiew drewn., szkółka cerk. od r. 1885. Cerkiew fil. we wsi Skomorochy. W r. 1587 należy do Gabryela Hornostaja.

Pieskiszki, wś, pow. wiłkomierski, gmina Owanta (6 w.).

Pieskǒw, pow. rówieński, ob. *Piasków*.

Pieskowa skała, r. 1392 *Pyeskow skala* i *Pyeschkowa skala*, zamek i fol., pow. olkuski. R. 1392 w Krakowie sąd ziemski rozgranicza Pieskową skałę i Wolę, własność Piotra Szafrańca z obrębem miasta Skały należącego do klasztoru św. Andrzeja w Krakowie. Powiedziano tu, że potok Prądnik płynie od młyna należącego zdawna „ad castrum pyeschkowa skale .. ad castrum dictum Oczecz“ (Kod. kat. krak., II, 173). W r. 1903 utworzyło się w Warszawie, Towarzystwo udziałowe, w celu nabycia zamku i folwarku w P. dla urządzenia tam stacyi klimatycznej i pobudowania willi.

Pieskowatka, urocz. pod wsią Nowosiołki, pow. dzisieński. Kurhany, zw. Stare mogiłki.

Pieskowicze 1.) fol., pow. czerykowski, Wi-

skowskich 100 dz. 2.) **P.**, fol., tamże, Strepińskich 120 dz.

Pieślakowszczyzna 1.) fol., pow. mścisławski, Kułaków 332 dz. 2.) **P.**, pow. oszmiański, ob. *Peślakowszczyzna* (t. VIII, 16).

Pieśle, wś, pow. grodzieński, gm. Łasza.

Pieśliszki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (8 w.).

Piesoczanka, dobra, pow. orszański, od r. 1862 Boguszewskich, 2627 dz (1244 lasu), 2 młyny, folusz.

Piesoczna 1.) chutor w dobrach Ołtusz, pow. brzeski gub. grodz. 2.) **P.**, chutor dóbr Kustowice, pow. kobryński.

Piesocznia, dobra, pow. mścisławski, Mośkiewiczów 948 dz. (596 lasu).

Piesteńki, w dok. *Piestenicze*, wś i chutor, pow. prużański, gm. Murawjewska, 35 w. od Prużany. Wś 459 dz.; chutor należy do dóbr Glinianka. W r. 1563 wś należy do wójtowstwa terebieszowskiego, włości dworu wieżeckiego, ekon. kobryńskiej. We wsi było 15 włók gruntu średniego. Dochód 28 kóp 12 gr.

Piestnia, w dok. z r. 1416, ob. *Pistyń*.

Piestówka 1.) dwór, pow. poniewieski, gm. Poniewież (14 w.). 2.) **P.**, fol., pow. dźwiński, Olechnowiczów 78 dz.

Piestrzec, r. 1381 *Persczecz*, r. 1579 *Pyestrzecz*, wś, pow. stopnicki. Bisk. krak. Zawisza, otrzymuje tę wieś r. 1381 od Ludwika króla węgierskiego i polskiego wraz z fol. (allodium) Kruszyce. W r. 1402 Piotr bisk. krak. dokupuje w tej wsi dział za 70 grz. (Kod. kat. krak., t. II, 265). R. 1579 płaci tu bisk. krak. od 24 os., 12 łan., 4 zagr., 5 kom., 5 ubog., 1 rzem., 1 chał.; Fryd. Bonar ze swego działu od 3 os., 3 łan., 1 zagr., 1 ubog., 1 rzem. i Marcin Piestrzecki od 2 os., 1 łan., 2 zagr., 3 ubog.

Piestwiany, wś, pow. kowieński, gm. Sredniki (1 w.).

Pieszczane al. *Staszyn*, dobra, pow. mohylewski, od r. 1874 Andrennikowych, 1047 dz., młyn.

Pieszczanica 1.) kol., pow. łucki, gm. Horodziec, 9 dm., 71 mk. 2.) **P.**, wś, pow. owrucki, gm. Pokalew, par. praw. Kliniec (3 w.), 8 w. od Owrucza, 45 dm., 371 mk. Była tu dawniej cerkiew paraf. 3.) **P.**, słoboda, pow. rówieński, gm. Siedliszcze.

Pieszczanik, *Pieszczaniki* (t. VIII, 110), fol. dóbr Waliły, pow. białostocki.

Pieszczanka 1.) wś, fol. i okolica, pow. grodzieński, gm. Skidel, 33 w. od Grodna. Wś ma 295 dz.; okolica 62 dz.; fol. Niekrasowych, 115 dz. 2.) **P.**, urocz. dóbr Pieńskie, pow. białostocki. 3.) **P.**, fol., pow. kobryński, gm. Iłosk, 27 w. od Kobrynia, Sewlanów (dawniej Zaleskich), 1212 dz. 4.) **P.**, urocz. dóbr Kiersnówek. 5.) **P.**, wś, pow. prużański, gm. Bereza, 42 w. od Prużany, 24 dm., 233 mk., 438 dz., szkoła. 6.) **P.**, wś, tamże, gm. Malecz, 22 w. od Prużany, 422 dz. W r. 1563 należy do wójtowstwa kabakowskiego, we włości dworu błudeńskiego, ekon. kobryńskiej. We wsi było 10 włók gruntu przepodłego. Dochód 11 kóp. 7.) **P.**, wś, pow. słonimski, gm. Kuryłowicze, 253 dz. 8.) **P.**, dobra, pow. mohylewski, od r. 1875 Bończów Osmołowskich, 250 dz. 9.) **P.**, dobra, tamże, od r. 1871 Szkulteckich, 1240 dz. (930 lasu). 10.) **P.**, wś nad Wabiczem, tamże, gm. Nieżków, 14 dm., 61 mk., cerkiew. 11.) **P.** al. *Emelianowa*, wś, pow. newelski, gm. Rykszyno, cerkiew, szkoła.

Pieszczanka 1.) chutor, pow. ostrogski, gm. Kuniów. 2.) **P.**, kol., pow. żytomierski, gmina Puliny, par. praw. Zoroków (6 w.), 9 dm., 106 mk. 3.) **P.**, kol., tamże, gm. Trojanów, 14 dm., 149 mk.

Pieszczanki, wś, pow. białostocki, gm. Gródek, 28 w. od Białegostoku, 381 dz.

Pieszczatka 1.) *Piszczatka*, wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Rohacze. Ob. *Tymianka*. 2.) **P.**, wś, tamże, gm. Połowce, 49 w. od Brześcia, 33 dm., 339 mk., 684 dz., szkoła. Pod wsią wał sypany i 8 kurhanów.

Pieszki, wś, pow. prużański, gm. Czerniakowo, 314 dz.

Piesztowiany, pow. trocki. W lesie dworskim około 10 kurhanów.

Piesztynie, wś, pow. wiłkomierski, gmina Dobejki (3 w.).

Pietkajcie 1.) dwór, pow. rossieński, gmina Jurborg (9 w.). 2.) **P.**, wś, tamże, gm. Skawdwile (8 w.).

Pietki, wś, pow. kobryński, gm. Wierzcholesie, 6 w. od Kobrynia, 447 dz.

Pietkowo, fol., pow. bielski gub. grodz., gm. Rajsk, 18 w. od Bielska, hr. Starzyńskich, 660 dz.

Pietkuniszki 1.) dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (8 w.) i Opsa (5 w.). 2.) **P.**, tamże, ob. *Pietkuszki*. 3.) **P.**, wś, pow. rossieński, gm. Szydłów (12 w.), Pluszczewskich 161 dz.

Pietkuny 1.) al. *Petkuny*, okolica, pow. kowieński, gm. Kiejdany (22 w.), 68 w. od Kowna. Mają tu Browerowie 58 dz., Bielawscy 48, Lenkiewiczowie 91, Paszkiewiczowie 91, Raczysowie 48, Rymkiewiczowie 58, Szyrmulewiczowie 58 dz. 2.) **P.**, dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (12 w.) i Słobódka (13 w.). 3.) **P.**, dwór, pow. poniewieski, gm. Remigoła, Bielawskich 64 dz.

Pietkuszki 1.) mylnie *Pietkuniszki* (t. VIII, str. 111), wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (16 w.), Drozdowskich 200 dz. 2.) **P.**, zaśc., tamże, gm. Rakiszki (13 w.).

Pietnice, r. 1469 *Swyantha Pyanthnicza*, r. 1589 *Piątnice*, wś, pow. dobromilski. W r. 1469 Waszko Krechowski przedstawił nadanie króla

Wład. Jagiełły na wsi: Krechowice w Halickiem i drugą tej nazwy w Żydaczowskiem. Do wsi tych dołączył monaster zw. Swięta Piatnica. W r. 1515 należą do Herburtów. R. 1589 płacą od $11^1/_2$ łan., 1 łan. sołt., młyn, 12 komorn. ubogich.

Pietniczany 1.) r. 1565 *Piathniczani* al. *Manaster*, wś, pow. stryjski. W r. 1565 wieś ta w ststwie stryjskiem miała 18 kmieci na 6 dworzyszczach. Płacą po $1^1/_2$ grz. i 16 mac owsa z każdego dworzyszcza. Pop z półdworzyszcza ku Manasterowi 1 grz. Były też dwa nowo osadzone dworzyszcza, jeszcze wolne od czynszu. Przez wieś szedł gościniec ze Stryja do Lwowa, lecz droga była „barzo kalienistha“ dla nizkiego położenia, przeto każdego roku budują mosty i gacie, których jest ćwierć mili. Pobór mostowego był w Lisiatyczach. 2.) **P.**, wś, pow. bobrecki, ob. *Skała*.

Pietrajcie 1.) trzy wsi, pow. telszewski, gm. Gadonów (7), Sałanty (13) i Żydyki (4 w.). 2.) **P.**, zaśc. i dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Szaty (1 w.).

Pietralewicze, *Poduchowne* i *Rządowe*, dwie wsi, pow. słonimski, gm. Czemery, 3 w. od Słonima, 381 i 312 dz.

Pietraliszki, fol., pow. wiłkomierski, gmina Rogów (15 w.), własność Godszelków, 72 dz.

Pietramyśl, fol., pow. wiłkomierski, gm. Pogiry (1 w.).

Pietraszki, wś, pow. sejneński, gm. i par. Wiejsieje, odl. 21 w. od Sejn, ma 43 dm., 267 mk., 699 morg. Wchodziła w skład dóbr Wiejsieje. W r. 1827 było 17 dm., 129 mk.

Pietrańce 1.) dwór, pow. wiłkomierski, gm. Siesiki (6 w.). 2.) **P.** al. *Pietraszuny*, okolica, tamże, gm. Szaty (10 w.). Mieli tu Mickiewiczowie 110 dz., Poczepowiczowie 40 dz.

Pietraniszki, wś, pow. wiłkomierski, gmina Żmujdki (14 w.).

Pietrany, trzy wsi, pow. poniewieski, gmina Czypiany (13) i Naciuny (5 i 10 w.).

Pietrasze 1.) fol, pow. białostocki, gmina i dobra Dojlidy. 2.) **P.**, urocz. przy wsi Góry, tamże, gm. Krypno. 3.) **P.**, wś, pow. słonimski, gm. i par. Dworzec.

Pietrasze, wś, pow. owrucki, gm. Sławeczna (5 w.), st. poczt. Owrucz (35 w.), 65 dm, 409 mk., cerkiew drewn. z r. 1869, uposażona 140 dz. przez ks. Jakóba Massalskiego, biskupa wileńsk. r. 1776 i Stanisława Nozdrycz Płotnickiego r. 1797.

Pietraszewicze, wś, pow. grodzieński, gm. Krynki, 137 dz.

Pietraszki, okolica, pow. bielski gub. grodz., gm. Aleksin, 150 dz.

Pietraszowce, dobra, pow. wołkowyski, gm. Biskupice, 4 w. od Wołkowyska, własność Siebeniów, z fol. Janowo 1342 dz. Browar, młyn wodny.

Pietraszówka, wś, pow. grodzieński, gm. Hudziewicze, 42 w. od Grodna, 286 dz.

Pietraszulewicze, wś, pow. słonimski, gm. Kozłowszczyzna, 119 dz.

Pietraszuny 1.) *Górne* i *Dolne*, dwie wsi, pow. kowieński, gm. Rumszyszki (15 w.). 2.) **P.**, wś, pow. poniewieski, gm. Pokroje (8 w.). 3.) **P.**, okolica, tamże, gm. Skrobatyszki (4 w.), 45 w. od mta pow. Mają tu Misiewiczowie 103 dz. 4.) **P.**, pow. wiłkomierski, ob. *Pietrańce*.

Pietraszyszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel, Dobrzyńskich 28 dz.

Pietrele, ob. *Petrele*.

Pietrków, *Petrykowo* (t. VIII, 29), pow. dzisieński, attyn. Hołomyśla, 3000 dz.

Pietrokiany, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dukszty (20 w.).

Pietrowa 1.) *Góra*, fol., pow. lepelski, Stołyhwów 31 dz. 2.) **P.** *Świecza* (t. VIII, 115), fol., pow. homelski, od 1843 r. Harasimowiczów, 1222 dz.

Pietrowicze 1.) dobra, pow. czauski, gmina Holenie (1 w.), Puzanowych, z fol. Podgórze i Horbowicze 6972 dz. (4721 lasu), gorzelnia, 3 młyny. 2.) **P.**, fol., pow. czerykowski, Stoszów 212 dz. 3.) **P.**, dobra, pow. klimowicki, Wołłowiczów 806 dz. (460 lasu), młyn. 4.) **P.**, fol., pow. rohaczewski, Gajslerów 326 dz. 5.) **P.**, fol., tamże, Sidoreńków 288 dz.

Pietrówka, dwór, pow. rossieński, gm. Taurogi (14 w.).

Pietrowo, fol., pow. horecki, od r. 1875 Stefanowiczów, z fol. Maciejowszczyzna 508 dz.

Pietrowsk, wś, pow. wiłkomierski, gmina Owanta (3 w.).

Pietrowskie, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Żmujdki (14 w.).

Pietrowskie, dobra, pow. wieliski, Aleksandra Aleksiano 802 dz. i Nadziei Drohopałowej 1634 dz.

Pietrowszczyzna, wś, pow. lepelski. Mają tu: Jacynowie 36 dz., Szejkowie 100 dz., Grabowscy 5 dz., Porczyńscy 12 dz.

Pietruki, wś, pow. słonimski, gm. Rohotna, 38 w. od Słonima, 220 dz.

Pietruszyny, wś, pow. wiłkomierski, gmina Wojtkuszki (6 w.).

Pietryki, wś i okolica, pow. szawelski, gm. Łukniki (4 w.), 48 w. od Szawel. Mają tu: Bitowtowie 20 dz., Giedwiłłowie 43, Kozłowscy 20, Narkiewiczowie 22, Pawłowscy 18, Piotrowiczowie 30, Pikielowie 32, Szornikowie 48, Jasielscy 20 dz.

Pietryszki 1.) dwór, pow. kowieński, gm. Rumszyszki (9 w.), Jacuńskich 134 dz. 2.) **P.**, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (5 i 16 w.).

Pietrzejowa, r. 1421 *Pyetrzeyowa wolya*, wś, pow. ropczycki. Wspom. w dok. z r. 1421 (Kod. kat. krak., II, 478).

Pietrzyków, r. 1306 *Petricovycz*, wś, pow. słupecki. Henryk, dziedzic król. polskiego, potwierdza przywileje nadane miastu Pyzdrom i pozwala osadzić wsi: Rataje, Tuleje i P. na prawie niemieckim. Władysław, dziedzic król. polskiego r. 1314 w Pyzdrach, nadaje miastu wsi powyższe i młyn w Tulei (K. W., n. 904 i 971).

Pietrzykowo 1.) urocz., pow. bielski, gm. Dubiażyn. 2.) **P.** *Wielkie*, fol., tamże, Pietrzykowskich 92 dz. 3.) **P.** *Gołąbki* i *P. Wyszki*, dwie okolice szlach., tamże, gm. Malesze, 50 i 90 dz.

Pietuchówka 1.) wś, pow. telszewski, gm. Masiady (6 w.). 2.) **P.**, zaśc., tamże, gm. Siady (16 w.).

Pietuchowszczyzna, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (3 w.).

Pietuchy, wś, pow. lepelski, należy do dóbr Żary.

Pietuszków, wś, pow. dubieński, gm. Malin, par. praw. Dołhoszyje (2 w.), 32 w. od Dubna, 48 dm., 370 mk. W r. 1577 we włości zamku ołyckiego (ks. Michała Czartoryskiego), płaci od 11 dym. na włók., 4 dym. na półwł.

Piewikalnis, wś, pow. wiłkomierski, gmina Kowarsk (15 w.).

Piewna, wś, pow. żytomierski, gm. i par. praw. Krasnopol (3 w.), 72 w. od Żytomierza, 50 dm., 342 mk.

Piewniki, zaśc., pow. poniewieski, gm. Birże (20 w.), Borowskich 42 dz.

Piętki, wś, pow. mazowiecki, w dawnej ziemi drohickiej. W dok. z r. 1465 i nast. spotykamy dziedziców „de Piantki“ (Kapica, Herbarz, 321).

Pigajnie, wś, pow. kowieński, gm. Ejragoła (10 w.).

Pihanowicze, wś, pow. kobryński, gm. Wołowiel, 48 w. od Kobrynia, 504 dz.

Pihasy, wś, pow. kobryński, gmina Drohiczyn.

Pihynki, wś, pow. kowelski, gm. Hołoby, 19 w. od Kowla, 39 dm., 266 mk.

Pijanie, *Pianie*, wś, pow. dubieński, gm. Malin, st. poczt. Młynów (15 w.), 30 w. od Dubna, 72 dm., 601 mk., cerkiew drewn. z r. 1874, szkółka cerk. od r. 1887, dwa młyny. Własność hr. Leduchowskich. Pierwotnie Borowików. W r. 1481 Łukierya Ignacowa Borowikowa zastawia sioło Pijan za 30 kóp, ks. Michałowi i Konstantemu Ostrogskim. W r. 1583 przy Berezdowie, płaci od 30 łanów, 8 ogr., 1 koła waln., 1 popa.

Pijanowo, właściwie *Pianowo*, wś, pow. pułtuski. Stanowi część wsi zw. Pątki. W r. 1576 podano Pątki Pianowo w par. Nasielsk, tudzież Pątki w par. Winnica. W r. 1421, Jan ks. maz. nadaje 10 łan. pod Łomżą, Damianowi i Mroczkowi „de Pantki“. Zapewne na tym obszarze powstała wieś Piątnica, przedmieście Łomży (Kapica, Herbarz, 315).

Pijary, wś, pow. wiłkomierski, gm. Towiany (10 w.).

Pikacze, wś, pow. kobryński, gm. Drohiczyn, 190 dz.

Pikany, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Pikcewicze, wś, pow. poniewieski, gm. Naciuny (19 w.).

Pikciuny 1.) wś, pow. kowieński, gm. Betygoła (9 w.). 2.) **P.**, wś i fol, tamże, gm. Sredniki (5 w.). 3.) **P.**, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Tyltyszki (19 w.).

Pikciuwiecze, dwór, pow. szawelski, gmina Kruki (5 w.).

Pikcze, fol., pow. poniewieski, gm. Stumbryszki (7 w.).

Pikczuny, wś, pow. poniewieski, gm. Naciuny (12 w.).

Pikiele, wś, pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (13 w.).

Pikieliszki, dwór, pow. szawelski, gm. Podubis (4 w.), Hurczynów 54 dz.

Pikietka 1.) wś i dwór, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (2 i 7 w.). 2.) **P.**, zaśc., tamże, gm. Wojtkuszki (4 w.).

Pikowicze, fol. dóbr Szkłów, pow. mohylewski.

Pikowiec, wś i ferma nad Humańką, pow. humański, gm. i st. poczt. Humań (5 w.), 119 dm., 678 mk., cerkiew, szkółka cerk. Ferma ma 3 dm., 15 mk.

Pikówka, dwór, pow. poniewieski, gm. Poniewież (14 w.).

Pikstern, rzka, w okr. zelburskim (Kurlandya), lewy dopływ Dźwiny. Wypływa z jez. t. n., płynie na płn. na przestrzeni 15 w. i ma ujście pod wsią Muiz.

Piktagoła 1.) al. *Piktagole*, dwa dwory, pow. poniewieski, gm. Poniewież (8) i Remigoła (9 w.). 2.) **P**, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (6) i Onikszty (6 w.).

Piktajcie, wś, pow. szawelski, gm. Krupie (15 w.).

Piktejki, wś, pow. telszewski, gmina Gorzdy (14 w.).

Piktonie, wś, pow. szawelski, gm. Szawlany (6 w.).

Piktowiże, *Piktowirze*, dobra, pow. kowieński, gm. Rumszyszki (7 w.), własność Litwińskich 150 dz. i Monkiewiczów 48 dz.

Piktusza *Wielka* al. *Zarojście* al. *Masłowszczyzna*, fol., pow. oszmiański. Wraz z P. Małą al. Ożurojście należała niegdyś do Rychlickich. W r. 1634 posiadają ją Sabińscy, następnie Słońscy, wreszcie Masłowie. W r. 1716 dziedzicem jest Karol Pancerzyński, bisk. wileński, poczem Jasiewiczowie, od których w r. 1752 kupują Wojciech i Anna z Zahorskich Jankowscy. Synowie ich Franciszek i Mikołaj w r.

1786 sprzedają P. W. i M. za 68,000 złp., Ign. Ważyńskiemu. Z ekadywizyi dóbr Marcina Ważyńskiego r. 1831 wziął P. Wielką (około 20 włók) Chmielewski, P. Mała (10 włók) jest dziś własnością Lisieckich.

Piktyszki, wś, pow. rossieński, gm. Andrzejów (2 w.).

Pikule, wś, pow. janowski, gm. Kawenczyn, par. Janów (7 w.). Leży śród lasów Ordynacyi, w której skład wchodziła, ma 12 dm., 85 mk., 183 morg.

Pikulice, r. 1565 *Piekulicze*, wś, pow. przemyski. W r. 1565 „prawem miejskiem sprawują się". Było 36 kmieci na 22 łan., młynarz, karczmarzów 2, pop. Dochód zł. 67 gr. 15.

Pikulino, ob. *Białochwostowo*.

Pikuny, pow. oszmiański, na płn. od Bierwieńciszek. Przez długi czas we władaniu Gabryałowiczów, obecnie Kowzanów i Dmochowskich.

Pikutkowo, r. 1145 *Pilchuthcovo*, wś, pow. włocławski. W dokum. z r. 1145 dla klasztoru w Trzemesznie powiedziano: „comes Trojanus contulit Pilchuthcovo et Grabonowo cum clausura super Wizlam". Wymienia tę wieś bulla Eugeniusza III z r. 1147 wydana dla klasztoru (K. W., n. 11, 15).

Pikuże, okolica, pow. szawelski, gm. Podubis (6 w.). Mają tu: Butminowie 18 dz., Hryniewiczowie 45 dz.

Pilaje, wś nad Ponorą, pow. zasławski, gm. Sulżyn, st. poczt. Zasław (15 w.), 125 dm., 735 mk., cerkiew drewn. Pokrowska z r. 1806, uposażona 35 dz. z nadania ks. Janusza Sanguszki r. 1777, szkółka od r. 1840. Cerkiew fil. we wsi Tyszewicze. W r. 1589 ks. Janusza Zasławskiego, spustoszona przez Tatarów. Obecnie hr. Potockich.

Piląkolnie (t. VIII, 129 *Pilakojnie*), wś, zaśc. i okolica, pow. wiłkomierski, gm. Wieprze (7 i 9 w.).

Pilamont, dobra, pow. kowieński, gm. Kroki, 80 w. od Kowna, Grużewskich 1616 dz.

Pilany, wś, pow. kowieński, gmina Kroki (8 w.).

Pilaszków, wś, pow. łowicki. Wymieniona w dok. z r. 1359 w liczbie włości arcyb. gnieźn. (K. W., n. 1404). W r. 1579 w ziemi sochaczewskiej, należy do Łowicza, płaci od 8 łan., 3 zagr., 1 rzeźnika.

Pilaszkowice, wś, pow. krasnostawski, ma 227 dm. Jan Tenczyński, wojew. sandomierski nabywszy P. drogą zamiany za Tyśmienicę i Ostrów, pozostawił je w dzierżeniu Sebastyana Sobieskiego, który jeszcze r. 1564 trzymał tę wieś w sumie zastawnej 1656 fl. Syn jego Jan trzymał dalej tę wieś w zastawie 1035 grzyw. Po długich sporach ostatecznie P. zostały własnością Sobieskich, którzy wznieśli tu dwór murowany z kaplicą, zniszczony przez pożar r. 1794.

Pile, wś i dobra, pow. telszewski, gm. Gadonów (18 w.), 9 w. od Telsz. Dobra, Górskich, z fol. Sukinie, Laukściany i Nierymdajcie, 1664 dz. (955 lasu).

Pilewsie, wś, pow. grodzieński, gm. Kamionka, 140 dz.

Pilica, wś i dobra, pow. grójecki. Istnieje tu kościół par. ewangelicki. Ks. Wirtemberski podobno oddał istniejący tu kościołek katolicki dla użytku ewangelików. Obszar dworski uległ parcelacyi, a piękny park traci stopniowo swe stare drzewa. W r. 1576 Andrzej i Franciszek Ciołkowie, płacą tu od 2 łan., a Hieronim też od 2 łan.

Pilichowo, r. 1395 *Pilchowo*, wś, pow. płocki. Jan. ks. mazow. nadaje r. 1395 Rogali „haeredi de Pilchowo", za usługi oddane księciu od wielu lat 60 łan. chełm. lasu (nemoris) w Milanie, w części zw. Siedlisko (Kapica, Herbarz, str. 325). Kościół parafialny istnieje tu już w r. 1576.

Pilikalnia, zaśc., pow. nowoaleksandryjski, gm. Antuzów (7 w.).

Pilikańce, *Pilkańce*, wś nad rzką Niemenczą, pow. wileński, gm. Niemenczyn. Pod wsią góra sypana (Pilikalnis).

Piliki, wś i fol., pow. bielski gub. grodz., gm. Malesze, 4 w. od Bielska. Wś 854 dz.; fol. Ostaszewiczów, 42 dz.

Pilikolnie, wś, pow. trocki, gm. Merecz; horodyszcze.

Pilipenkowa, ferma, pow. bracławski, gm. Rubań (11 w.), 4 dm., 625 dz., ks. Szczerbatowych.

Pilipki, wś, pow. bielski gub. grodz., gmina Pasynki, 13 w. od Bielska, 481 dz.

Pilipki, wś nad rzką Moczachwostow, pow. żytomierski, gm. Ozadów, par. praw. Raczki, 60 w. od Żytomierza, 45 dm., 543 mk., cerkiew fil. murowana wzniesiona r. 1813 przez właściciela wsi Raczki Józ. Kajet. Kamińskiego i uposażona 36 dz., przez dziedzica Rożniatowskiego.

Piliponie, *Pilipony* (t. VIII, 140), pow. oszmiański. Wchodziły w skład ststwa jakuńskiego. W r. 1604 sprzedane przez Pawła Sapiehę ststę oszmiańskiego, Zofii Goreckiej.

Pilipowicze 1.) *Filipowicze*, wś, pow. radomyski, gm. Potyjówka, st. poczt. Radomyśl (14 w.), 146 dm., 892 mk., młyn, 897 dz. włośc., 1724 dwor. (886 lasu), z której 785 dz. należało do Awrynskich i 926 do Duszyńskich. Gniazdo (1545 r.) Filipowskich. W r. 1569 wnoszą ztąd Strybylowie od 10 dym., 13 podsus. w sieliszczach i 1 sługi putnego. W r. 1581 płacą Strybylowie od 3 osiadł., 4 zagr. po 6 gr. i Stefan Filipowski od 2 osiadł., 2 zagrodn. po 6 gr. 2.) **P.** *Koreckie*, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Piszczów, par. praw. P. Zwiahelskie (3 w.), 9 w. od mta pow., 62 dm., 342 mk. W r. 1577 do Międzyrzecza (ks. Koreckiego), płaci od 5

dym., 3 ogr. 3.) **P.** *Zwiahelskie*, wś, tamże, 8 w. od mta pow. (st. poczt.), 63 dm., 411 mk., cerkiew drewn., szkółka od r. 1886. Do par. praw. należą wsi P. Koreckie i Horodyszcze. W r. 1577 sioło zamku zwiahelskiego, płaci od 4 dym. półdworz., 8 dym. na ćwierciach, 6 ogr., a w r. 1583 od 6 dym., 3 ogr. W połowie XVII w. własność Anny Alojzy Chodkiewiczowej, płaci w r. 1648 od 90, w r. 1650 od 50, a w r. 1653 od 2 dym. W r. 1658 puste.

Pilipy 1.) pow. humański, ob. *Korżowy Kut.* 2.) **P.** *Koszary*, wś nad rzką Chwostówką, pow. nowogradwołyński, gm. Miropol, par. praw. Bułdyczew, 58 w. od mta pow., 25 dm., 319 mk., dom modl. starowierów. 3.) **P.** al. *Halijówka*, wś, pow. ostrogski, gm. Chorów, par. praw. Białaszów, 15 w. od Ostroga, 21 dm., 122 mk. 4.) **P.**, wś, pow. starokonstantynowski, gm. i par. praw. Czernielówka (4 w.), 33 w. od mta pow., 70 dm., 471 mk. Własność Rota. 5.) **P.**, wś, pow. żytomierski, gm. Piatki (2 w.), 36 w. od Żytomierza, 20 w. od Cudnowa (st. poczt.), 10 w. od Demczyna (st. dr. żel.), 156 dm., 1064 mk. (30 katol., 345 starow.), cerkiew drewn. wzniesiona r. 1855 przez właścicielkę wsi Zaleską (na miejsce dawniejszej z r. 1781), dom modl. starow., 2 młyny, smolarnia, gorzelnia. Należy do Tereszczenki.

Piliszki 1.) ob. *Paliszki.* 2.) **P.**, wś, pow. poniewieski, gm. Podbirże (9 w.).

Pilkańce 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Jużynty (5 w.). 2.) **P**, ob. *Pilikańce.*

Pilki, dwór, pow. rossieński, gm. Rossienie (23 w.).

Pilkiany, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (2 w.).

Pilkiszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów. Por. *Pliskiszki.* 2.) **P.**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (12 w.).

Pilnia, ob. *Moszczun.*

Piluga, wś, pow. włodzimierski, gm. Olesk, 17 dm., 82 mk.

Piluki, wś, pow. grodzieński, gm. Wiercieliszki, 161 dz.

Pilwiele 1.) wś, pow. szawelski, gm. Szawkiany (10 w.). 2.) **P.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Wiżuny (6 w.).

Pilwiny, mylnie *Polwiny* (t. VIII, 704), pow. święciański. Około 20 kurhanów.

Pilwiszki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (15 w.), 85 w. od mta pow. Mają tu: Wojtkiewiczowie 50 dz., Petranisowie i Gienadysowie 48 dz., Strutyńscy 25 dz., Szynkunasowie 25 dz. 2.) **P.**, dwór, pow. rossieński, gm. Rossienie (9 w.). 3.) **P.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kurkle (5 w.). 4.) **P.**, fol. dóbr Rogalszczyzna, tamże.

Pilzno, miasto. W r. 1536 miasto królewskie w dzierżawie Beaty Tęczyńskiej, kasztel. sądeckiej. Stacya królewska i czynsz z domów grzyw. 67, targowego od koni, bydła, wozów około 30 grz. rocznie. Do miasta należały dwa przedmieścia: większe mające 30 kmieci na 12 łan. (czynsz 1 grz. z łanu) i mniejsze mające 8 łanów i osadników na prawie miejskiem. Płacą po 1 grz. z łanu. Wójt ma folwark obszerny, z łaźni i jatek 80 grz., z młynów 120 grzyw. i szóstą część czynszów. Wójtowstwo oceniono na 2600 grz., miasto zaś z wsiami przyległymi na 4000 grzyw. W r. 1581 miasto daje szosu fl. 179 gr. 6. Od 4 łan. miej., 6 bań gorzałcz., 24 kom., 3 kupców, 4 przekup., 60 rzem., 6 rzeźn., 1 warzący piwo, aptekarz, golarz ubogi, przekupień, słudzy żydowscy siedzący na przedmieściu (w liczbie 4), należeli do wójtowstwa, które posiadał wojewoda lubelski. Ogółem płacono fl. 235 gr. 9.

Piła, niem. *Schneidemuehl*, miasto, pow. chodzieski. Ob. „Ulica Staszicowa“ (Album Nap. Ordy). „Programy król. gimn. od r. 1864“. „Programy miejskiej szkoły wyższej dla panien“. Gruetzmacher: „Festschrift zur Feier des 100 jahr. Bestehens der evang. Gemeinde zu Schneidemuehl im Oktober, 1887“.

Piłajcie, wś, pow. rossieński, gm. Wewirże (10 w.).

Piłatka, wś, pow. janowski, gm. Chrzanów, par. Batorz, odl. 18 w. od Janowa. Do r. 1864 wchodziła w skład dóbr ordynacyi Zamojskich. W r. 1880 miała 36 os., 311 mk. rz.-kat. Leży na wyżynie bezwodnej, z glebą gliniastą, poprzerywanej parowami.

Piłatkowce, r. 1469 *Pylathowcze*, wś, pow. borszczowski, ob. *Skała.*

Piłaty, pow. dzisieński. Pod wsią horodyszcze otoczone rowem, długim do 30 saż.

Piłki, wś, pow. grodzieński, gm. Hudziewicze, 314 dz.

Piłki, wś, pow. zasławski, gm. Michnów, par. praw. Czyżówka (2 w.), 15 w. od Zasławia, 99 dm., 453 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1759, szkółka.

Piłownia, wś, pow. grodzieński, gm. Berszty, 54 w. od Grodna, 444 dz.

Piłsudy 1.) wś i trzy dwory, pow. rossieński, gm. Skawdwile (3—8 w.). Jeden z dworów należy do Butkiewiczów, ma 268 dz. drugi do Wojtkiewiczów 40 dz. 2.) **P.**-*Szaszajcie*, wś, pow. telszewski, gm. Gadonów (15 w.), należała do dóbr Degajcie.

Piłsupie, wś, pow. kowieński, gm. Jaswojnie (12 w.).

Pimparyszki, wś, pow. telszewski, gm. Sałanty (15 w.).

Pimpie 1.) dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (6 w.), Kiełpszów 220 dz. 2.) **P.**, wś, tamże, gm. Dusiaty (5 w.). 3.) **P.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki (4 w.).

Pimpiszki, wś, pow. poniewieski, gm. Girsudy (10 w.).

Pinciszki, wś, pow. kowieński, gm. Rumszyszki (7 w.).

Pińczów, miasto. W r. 1890 miasto miało 6839 mk. Śród stałej ludności było 26 praw., 11 prot., 4482 żydów, katolicy stanowili 35.7%. W r. 1579 miasto płaciło szosu fl. 19 gr. 6, od 8 łan. miej., 11 bań gorzałcz., 50 rzem., 4 kół młyn., stępne i folusz, 40 kom., 12 przekup., 2 hultajów, duda ubogi, pan Zagojowski od 1 łanu. Suma fl. 81 gr. 21. Powiat pińczowski miał w r. 1880 lasów prywatnych nieurządzonych 8465 morg., urządzonych 13,337, młodych zasianych 2167, sadów dworskich 363 morg., włośc. 753 morg. W r. 1890 powiat miał 105,011 mk. Śród ludności stałej było 86 praw., 18 prot., 14,362 żydów. Katolicy stanowili 86.5%. Do P. i okolicy odnoszą się opracowania: Ks. Wł. Siarkowski: „Materyały do etnografii ludu polskiego z okolic Pińczowa“, Kraków, 1885 rok (Zbiór wiadom. do antropol. krajowej). Ziemba K.: „P., jego dzieje i budowle (Wędrowiec, 1897 r., n. 32).

Pińczuki, wś nad Rotoką, pow. wasylkowski, gm. i st. poczt. Hrebienki (6 w.), 23 w. od Wasylkowa, 235 dm., 2352 mk., cerkiew. Należała do Białocerkiewszczyzny.

Pińczyce, wś, pow. słonimski, gm. Zdzięcioł, 49 w. od Słonima, 320 dz.

Piniakowo, wś, pow. kobryński, gm. Osowce.

Piniany 1.) wś, pow. prużański, gm. Noski, 13 w. od Prużany, 591 dz. 2.) **P.,** dobra, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (5 w.).

Pińkowciszki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (3 w.).

Pinkutyszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (5 w.).

Pińsk, miasto. Choroszewski Winc.: „Wyniki z doświadczeń meteorol. dokonanych w ciągu ostatnich pięciu lat w P.“ i „Wyniki z r. 1881 i 1882 obserwatoryum urządzonego r. 1875“ (Pam. Fizyogr., t. I i III). Moszyński A.: „Pińszczyzna i Pińsk“ (Echo, n. 66, 72, 78, Warszawa, r. 1882). Bykowski P.: „Pieśni obrzędowe ludu z okolic P.“ (Zbiór wiadom. do antrop. krajow., t. II, r. 1878). Ob. *Polesie.*

Piński Most, chutor, pow. włodzimierski, gm. Werba, 6 dm., 65 mk.

Pińskiewicze, wś, pow. słonimski, gm. Stara Wieś, z os. Supruny 139 dz.

Piodenis, *Pojudenis* (t. VIII, 537), pow. święciański. Na brzegu jeziora Piodenis, horodyszcze, zw. „Karachenia Kałnas“, zajmujące około 450 saż. kw. Znajdowano tu kule żelazne, wewnątrz puste.

Piołunka, r. 1174 *Pelkinice*, r. 1581 *Polinka*, r. 1827 *Piełonka*, wś, pow. jędrzejowski. Prawdopodobnie są to pierwotne „Pełkinice“, nadane przed r. 1174 klasztorowi w Jędrzejowie przez Jana arcyb. gnieźn. W r. 1581 płaci tu Niemsta (mający swe działy też w Krzcięcicach i Mierzawie) od $2^1/_2$ łan. km. W spisie z r. 1827 podana jako wieś prywatna, miała 19 dm., 119 mk.

Piomont-Ozierce, dobra, pow. orszański, Goździckich 2838 dz. (2200 dz. lasu), młyn, folusz.

Pionowiec, ob. *Pianowiec.*

Pióromont, dobra, pow. orszański, gm. Dobromyśl ($^1/_2$ w.). Piórów, z fol. Dobromyśl, 4029 dz. (1670 lasu), młyn, folusz.

Piórowa Wola, wś, pow. kutnowski. W r. 1557 posiada kościół par., jest własnością Łukasza Lubieńskiego, dziedzica Lubienia. Uboga parafia przestała następnie istnieć i wcieloną została do Lubienia.

Piotrawin al. *Piotrowin*, w dok. *Pyotrawin*, wś, pow. nowoaleksandryjski (Puławy). W dok. z r. 1252 śród włości i dochodów klasztoru sieciechowskiego wymieniono: „theloneum in Pyotrawin a Jacza qui cognominatus erat dux“. W r. 1310 Władysław Łokietek nadaje książęcą wieś P. w kasztelanii zawichojskiej, katedrze krakowskiej (Kod. kat. krak., I, 42, 151). W r. 1674 podano w par. P., w pow. radomskim, wś Komorę celną dającą pogłówne od 179 dusz. We wsi P. w pow. lubelskim płacił pogłówne Szymański, pisarz solny od 2 osób z rodziny i 2 dwor. Zapewne pierwotnie włość ta obejmowała oba brzegi Wisły i dlatego w reg. pob. z r. 1674 podano jedną część p. n. Komora celna w pow. radomskim, a drugą w pow. lubelskim.

Piotrkosice, właściwie *Skaszyce Piotrkowe*, niem. *Peterkaschuetz*, wś, pow. mielicki. W roku 1885 wś miała 766 ha (516 roli, 180 łąk), 50 dm., 326 mk. (9 katol.); dobra 427 ha (346 roli), 2 dm., 78 mk. (19 katol.).

Piotrków, miasto gubernialne. W r. 1901 miał 899 posesyi prywatnych i 35 rządowych. Dochód z nich podano na rb. 584,000. Zakładów handlowych i przemysłowych opłacających patenty było 680 z tych 456 należało do żydów, a 224 do chrześcian. Ludność wynosiła 34,614 mk. W r. 1890 było 23,518 mk. Śród zapisanych do ksiąg stałych w ilości 19,930 było 328 praw., 432 prot. i 8850 żydów. Katolicy stanowili 51,8%. W obrębie miasta i pod miastem powstało w ostatnich czasach kilka większych zakładów fabrycznych. Kolej drugorzędna połączyła od r. 1903 miasto z poblizkim Sulejowem. Miasto zabudowywa się i rozszerza na wszystkie strony. W r. 1800 istniał jeszcze mur obronny otaczający miasto. W obrębie murów stały domy murowane, ale w części w ruinie po niedawnym pożarze. Budowle publiczne istniejące wtedy były: ratusz murowany, śród rynku, osobno stojący, miejsce posiedzeń dawnego trybunału, kościół i kolegium pojezuickie złożone z dwu pięknych gmachów (jeden trzy piętrowy); kościół po pijarski z klasztorem, oddany protestantom, którzy jakiś czas mieli tu

swe kolegium i szkołę lecz przenieśli takowe do Kalisza; stary murowany klasztor dominikanów i stary niewielki klasztor dominikanek; pod miastem leżący klasztor kapucynów; probostwo murowane zajęte przez biuro kamery piotrkowskiej. Po przeniesieniu umieszczonych tu pierwotnie władz rządowych pruskich do Kalisza, miasto podupadło. Pozostały tylko urzędy miejskie i powiatowe. Żydzi którym nie wolno było mieszkać w obrębie miasta tworzyli liczną osadę na dawnych gruntach starościńskich i tam zajmowali się handlem. Miasto miało z przedmieściami 272 domów (81 murow.), 97 pustych placów i 1406 mk., prócz żydów zajmujących przedmieście i wojska (821 ludzi). W r. 1890 powiat piotrkowski miał 148,653 mk. Śród stałej ludności było 397 praw. (328 w Piotrkowie), 18,142 prot. (głównie w gminach: Bełchatówek, Bujny, Kleszczew, Łęczno, Rozprza, Szydłów) i 17,673 żydów (8850 w Piotrkowie). Katolicy stanowili 76%. Gubernia piotrkowska miała 1,091,217 mk. Śród ludności zapisanej do ksiąg stałych było 1532 praw. (1033 w miastach), 125,685 prot. głównie w powiatach: brzezińskim (18,393), łaskim (19,630), łódzkim (60,153) i piotrkowskim (18,142); żydów było 122,731, katolicy stanowili 75,1%. W r. 1897 gubernia miała 1,409,044 mk., z tego na miasta przypadało: 510,195 mk., żydzi stanowili 15,83% ludności ogólnej (razem z niestałą), a protestanci 9,58%. W dniu 1 stycznia 1903 roku było 1,794,713 mk. W r. 1872 było w gubernii 769,640 mk., a z tego na miasta przypadało 136,795 mk. Obszar gubernii w r. 1894 obejmował 1,108,323 dz, z tego przypadało na ogrody i budowle 36,453 dz., ziemie orne 653,645 dz., łąki 71,911 dz., pastwiska 70,035 dz., lasy 229,860 dz. i nieużytki 46,419 dz. Produkcya przemysłowa gubernii doszła w roku 1897 do olbrzymiej cyfry 300 milionów rubli (całe Królestwo doszło 505 milionów). Ogniskami przemysłu na obszarze gubernii były: Łódź, Sosnowiec, Dąbrowa, Zawiercie, Częstochowa, Radomsk i Tomaszów. Najważniejszą gałęz przemysłu stanowiło przerabianie wełny, zajmujące 490 fabryk, zatrudniających 38,012 robotników z prod. roczną 108,549,900 rubli. Przerabianie bawełny zatrudniało 97 fabryk, 36,531 rob. z prod. 77,738,000 rb., jedwab przerabiało 21 fabryk, 956 rob. z prod. na 2,134,000 rb., farbiarnie, blacharnie, drukarnie w liczbie 70 zajmowały 5370 rob. z prod. 11,808,000 rb., przerabianie juty (6 fabr. 2619 rob.) 4,208,000 rb. Produkcya stali w 3 zakładach przy 1211 rob. wyniosła 13,339,000 rb., odlewów z żelaza (35 zakładów 2438 rob.) 13,066,000 rb., surowca i żelaza kutego (8 zakł. 945 rob.) 13,747,000 rb., węgla kamiennego (20 kopalni, 13,283 rob.) 12,970,000 rb., wyroby chemiczne (35 fabr. 495 rob.) 2,909,000 rb., wyrób szkła (14 fabr. 1888 rob.) 2,754,000 rb., cementu i wapna (19 fabr. 1107 rob.) 1,867,000 rb. Bogaty zbiór różnorodnych danych i opracowań odnoszących się do teraźniejszości i przeszłości zarówno miasta P. jak okolicy i obszaru gubernii mieszczą roczniki czasopisma „Tydzień“ wychodzącego od lat 25 pod staranną redakcyą Mirosława Dobrzańskiego. Do P. odnosi się po części praca: Ulanowski B.· „Zjazdy piotrkowskie z r. 1406—1407 i ich uchwały“. Kraków 1887.

Piotrków 1.) wś, pow. lubelski, ma 350 dz. W r. 1676 we wsi tej (w par. Chrzczonow) płaci Jan Potocki pogłówne od 5 osób z rodziny, 11 dwor., 265 poddanych, 5 żydów. 2.) **P.**, ob. *Piotrkowo*.

Piotrkowice, XIII w. *Potrovo*, wś, pow. kozienicki. Jakób arcyb. gniezn. zamienia w końcu XIII w. swą wieś „Potrovo“ jako zbyt oddaloną i położoną za Wisłą, na wieś klasztoru czerwińskiego (Kod. W. mylnie podaje: „Cyrnensis“) Brochowo. Zamiana ta dogodną była dla klasztoru posiadającego w sąsiedztwie Piotrkowic, targowisko i wieś Kochów. Dziś wprawdzie P. leżą na lewym brzegu Wisły, ale pierwotnie mogły obejmować i obszar pewien prawego, jak to często bywało w posiadłościach nadrzecznych. Zapewne drogą zamiany przeszły P. na własność królewską i weszły w skład ststwa kozienickiego.

Piotrkowice, wś, pow. stopnicki. W roku 1581 wieś kościelna. Płaci tu kasztelan krakowski od 19 półłan., 2 czynsz., 8 zagr., 11 kom. bez bydła, 4 rzem., $^1/_4$ karczmy. Opis wsi i kościoła skreślił I. Jepifanów (Istoricz. Wiestnik r. 1901, zesz. 10).

Piotrkowo, r. 1354 *Potukow*, mstko i wś, pow. nieszawski. W dok. z r. 1250 wymieniony w liczbie włości biskupów kruszwickich (Ulanow. Dok. Kujaw. 187, 13). W roku 1354 król Kazimierz zatwierdza działy, mocą których Mieczsław i Włodzimierz, synowie Włodzimierza otrzymują połowę Lubzina i połowę wsi Pokulowo“ (Potółowek) i połowę jezior, tudzież połowę prawa patronatu we wsi „Potukow“ do której należy wieś Palcze (Palczewo). (Kod. mał. III, 91). Istniał widocznie już w P. kościół par., a uposażenie proboszcza stanowiła wieś Palczewo, mająca w r. 1557 3 łany km. W r. 1557 płaci ze wsi Szymon Piotrkowski od 8 łan. Pleban miał 3 łany, 6 zagr., 1 rzem.

Piotrów, w dok. *Piotrowo*, wś, pow. kaliski. Wymienione w dok. Mieszka starego w liczbie wsi nadanych klasztorowi św. Wawrzyńca pod Kaliszem. W r. 1326 Jan prepozyt kościoła św. Wawrzyńca, sprzedaje sołtystwo we wsi P., Adalbertowi i jego braciom Czesławowi i Pawłowi, dla osadzenia wsi na prawie nowotarskiem. Osadzić mają 22 łany a 3 łany wolne na sołtystwo z dwoma ogrodami, karczmą, jatką rzeźniczą, piekarską i szewcką. Prepozyt zostawia

dla siebie 2 łany. Osadnicy wolni będą na lat 12 od opłat książęcych, a przez 8 lat od czynszów na rzecz prepozyta. Poczem dawać mu będą z łanu fertona i po 4 korce owsa, żyta i jęczmienia. W r. 1348 Henryk opat tyniecki (Tyniec pod Kaliszem), potwierdza Mikołajowi Seyteler, mieszczan. kaliskiemu powyższy przywilej prepozyta św. Wawrzyńca na sołtystwo w P. (K. W., n. 35, 1070, 1281).

Piotrowce, wś, pow. grodzieński, gm. Brzostowica Mała, 171 dz.

Piotrowce 1.) *Petrowce* (t. VIII, 26), *Nowe*, wś, pow. kijowski, gm. Piotrowce Stare, stacya poczt. Borszczahówka (30 w.). 20 w. od Kijowa, 494 dm., 2450 mk., 2724 dz. włośc., cerkiew, szkółka cerk., 2 cegielnie, 3 wiatraki. 2.) **P.** *Stare*, wś, tamże, gm. Piotrowce Stare, 23 w. od Kijowa, 286 dm., 1524 mk., 1657 dz. włośc., cerkiew, szkółka cerk., młyn, deptak. Gmina obejmuje 7 miejscowości (5 siół, 2 wsi), 8744 mk. (187 żydów), 26,481 dz., w tem 287 własności prywat., 13,241 włośc., 12,393 skarb., 460 cerk. W r. 1570 wś należy do zamku kijowskiego, daje 1$^1/_2$ kadzi dani miodowej. W r. 1571 we wsi było 5 dym. po 20 gr., 4 paśników, którzy nie mają bartnego drzewa, po 10 gr. z paśnic i 5 ogr. po 4 gr. W r. 1579 było tu 12 ludzi podym. osiadł. W r. 1622 we wsiach P. Stare i Nowe było 26 poddanych osiadłych. Dochód ze wsi czyni 94 fl. 21 gr., nadto dają dani miodowej 4 kadzie bez 3 wiader.

Piotrowczyszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (8 w.).

Piotrówek 1.) przyległ. dóbr Grzybów, pow. opatowski. 2.) **P.**, os., pow. opoczyński, gmina Topolice, par. Żarnów, odl. 16 w. od Opoczna, ma 101 morg. obszaru.

Piotrowicze 1.) dobra, pow. kobryński (mylnie podano brzeski), gm. Rogoźna, 22 w. od Kobrynia, Dziekońskich, z fol. Połuboczki 634 dz. 2.) **P.**, wś i fol., pow. wołkowyski, gm. Pieniuga, 33 w. od Wołkowyska. Wś z chut. Sieczyszcze 334 dz.; fol. należy do dóbr Pieniuga. 3.) **P.**, dobra, pow. bobrujski, gm. Nowe-Dorohi, 65 w. od Bobrujska. Rozparcelowane w ostatnich czasach pomiędzy włościan. 4.) **P.**, tamże, gm. Holszany. Należały do Giejstun (dawniej Wolanów), od r. 1759 Maryanny Mitkiewiczowej, która darowała je w r. 1763 Piotrowi Gierałdowi Januszewiczowi, podstol. derpskiemu. W ostatnich czasach od Januszewiczów nabył sędzia śledczy Łazarewicz.

Piotrówka 1.) fol., pow. grodzieński, gm. Górnica, 93 dz. Westbergów. 2.) **P.**, dwór, pow. kowieński, gm. Jaswojnie (13 w.). 3.) **P.**, dwa fol., pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (16) i Rogów (7 w.). 4.) **P.**, dwór, tamże, gm. Ołoty (5 w.). 5.) **P.**, zaśc., tamże, gm. Konstantynów (6 w.). 6.) **P.**, wś i dobra, tamże, gmina Uciana (4 i 9 w.). 7.) **P.**, ob. *Petrówka*.

Piotrowo 1.) *Krzywokoły* i *P. Trojany*, dwie okolice szlach., pow. bielski gub. grodz., gmina Grodzisk, 28 w. od Bielska, 7 w. od Bociek. P. Krzywokoły 115 dz. ziemi drobnoszlach. i 14 włośc.; P. Trojany 133 dz. Gniazdo Piotrowskich. 2.) **P.**, fol. i os., pow. kobryński, gm. Zalesie, 13 w. od Kobrynia. Fol., Mitraszewskich 83 dz.; os. 120 dz. 3.) **P.**, tamże, ob. *Zakrośnica*. 4.) **P.**, os., pow. wiłkomierski, gm. Owanta.

Piotrowszczyzna 1.) fol. i dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (6 w.), 24 w. od mta pow. Mają tu: Honesti'owie 61 dz., Pietraszkiewiczowie 149 dz., Szejkowie 95 dz. 2.) **P.**, wś i zaśc., tamże, gm. Dryświaty (3 i 12 w.). 3.) **P.**, os., pow. poniewieski, gmina Poniewież. 4.) **P.**, os., pow. wiłkomierski, gm. Owanta, Naryszkiewiczów 20 dz.

Pipenberg, fol. dóbr Bujnicze, pow. mohylewski, Moraczewskich 86 dz.

Pipiry, wś, pow. szawelski, gmina Okmiana (14 w.).

Piple, wś, pow. kowieński, gm. Kroki (16 w.).

Pipliszki, wś, pow. rossieński, gm. Aleksandrów (7 w.).

Pipory, dwór, pow. telszewski, gm. Kretynga (7 w.).

Pipowary, fol., pow. dźwiński, Mikulinych 141 dz.

Piratyn, wś, pow. dubieński, gm. Werba, par. praw. Milcza Mała (2 w.), 15 w. od Dubna, 68 dm., 451 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1800. W r. 1583 Antoniego Jałowickiego. W r. 1607 należy do Aleksandry z Czartoryska Jełowickiej.

Pirewicze, wś i dobra, pow. rohaczewski, gm. Rudnia Stara. Wś 93 dm., 570 mk.; dobra, Pereświet-Sołtanów, 8102 dz. (6204 lasu), gorzelnia, dwa młyny wodne, deptak, folusz, cegielnia.

Pirktynie, dwór, pow. kowieński, gm. Betygoła (6 w.), własność Raubów, 95 dz. i Tejszerskich 23 dz.

Pirogi, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kupiszki (3 w.).

Pirogiszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Poniemuniek (14 w.).

Pirohowo, wś i fol., pow. mścisławski, gm. Kazimirowa Słoboda. Wś 38 dm., 216 mk., cerkiew; fol., Chojnowskich 101 dz.

Pironim 1.) wś, pow. słonimski, gm. Derewna, 17 w. od Słonima, ze wsią Isajewicze 780 dz. O 1$^1/_2$ w. na zchd. od wsi wał, długi około 1 w., wysoki od 5—7 arsz. i szeroki u podstawy około 20 saż. 2.) **P.**, fol., tamże, ob. *Isajewicze*.

Piroszki, wś, pow. sokólski, gm. Ostrów, 18 w. od Sokółki, 629 dz. włośc. i 32 dz. Eysymontów.

Piroszyce 1.) *Średnie*, fol., pow. sieński,

Zdrojewskich 526 dz. 2.) **P.** *Wielkie*, fol., tamże, Kisterów 319 dz.

Pirtynie, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (4 w.).

Pisanki, os. i fol., pow. białostocki, gmina Przytulanka, 45 w. od Białegostoku. Os. 15 dz. włośc. i 69 prywat.; fol. Milewskich, 116 dz.

Pisarowce, wś, pow. sanocki. W dok. z r. 1386 występuje w Sanoku jako asesor sądu Flotko z P. (Ulanow. Dokum. kujaw. i mazow. str. 380, 8).

Pisarówka 1.) *Pisarzówka* (t. VIII, 227), wś, pow. starokonstantynowski, gm. Czernielówka, par. praw. Markowce (3 w.), 28 w. od mta pow., 99 dm., 678 mk., cerkiew murowana z r. 1874, szkółka od r. 1891. W r. 1583 ks. Konst. Ostrogskiego, płaci od 3 dym., 4 ogr.; w r. 1593 spustoszona przez Tatarów. Dzieliła losy ordynacyi ostrogskiej. W r. 1753 dostała się ks. Fran. Lubomirskiemu, obecnie Litowych. 2.) **P.**, wś, tamże, gm. Manaczyn (7 w.), stacya poczt. Kupiel (10 w.), st. dr. żel. Wójtowce (3 w.), 70 w. od mta pow., 197 dm., 1107 mk., cerkiew z r. 1756, szkółka cerk. Do par. należy wieś Wójtowce. Wś należała do Stan. Sobieszczańskiego, następnie Jacentego i syna jego Tadeusza Czosnowskich, obecnie Marcina Czosnowskiego. 3.) **P.**, wś, tamże, gm. Reszniówka, par. praw. Kisiele (3 w.), 12 w. od mta pow., 68 dm., 467 mk.

Pisary, wś. Własność klasztoru tynieckiego, weszła w skład obszaru miasta Skawiny r. 1364 (Dług. L. B , II, 121).

Pisarzowce, fol., pow. sokólski, gm. Zubryca, Jaroszewiczów 150 dz.

Pisarzówka (t. VIII, 227) al. *Pisarowska Huta*, wś, pow. żytomierski, gm. i par. praw. Horoszki (12 w.), 48 w. od Żytomierza, 25 dm., 246 mk., huta szklana i wyrób naczyń glinianych.

Piski, *Pieski* (t. VIII, 106), chutor, powiat owrucki, gm. Iskorość, 63 w. od Owrucza, 23 dm., 159 mk.

Piskinie, wś, pow. szawelski, gm. Podubis (4 w.).

Piskorów, jezioro w dolinie Wisły, koło Brzeska nowego, wspom. w dok. z r. 1279 (Kod. kat. krak., I, 111).

Piskorowice, wś, pow. jarosławski. W r. 1515 płaci od 12$^1/_2$ łan., karczmy, pop gr. 15. Wchodziła r. 1589 w wskład ststwa krzeszowskiego. Piotr Malicki płacił tu od 12 łan., 2 łan. wójt., $^1/_4$ łan. popa, karczmy, młyna, 2 zagr. wolnych, 12 zagr. z rolą, 10 kom. z bydłem, 13 kom. ubogich, 2 rzem.

Piskunowo, wś, pow. dryzieński.

Piskuny, dwie wsi, pow. dryzieński, parafia Oświej i Zabiały.

Piślatyn, fol. dóbr Johałów, pow. klimowicki.

Pistacze, ob. *Białodiedowo.*

Pistyń, w dokum. z r. 1416 *Piestnia*, mstko, pow. kossowski. Leży nad rzką t. n., wypływającą z pod góry „Panthyn“, nadany r. 1416 przez Wład. Jagiełłę (Kod. dypl. pol., I, 243).

Piszcza, *Piszcze* (t. VIII, 233), wś nad jez. Sielskiem, pow. włodzimierski, gm. Pulmo, 116 w. od Włodzimierza, 205 dm., 1675 mk., cerkiew, kaplica, szkoła, wiatrak.

Piszczac al. *Pyszacz*, mstko, w dawnym pow. orszańskiem, wojew. witebskiem, obecnie pow. horecki, gub. mohylewskiej. Podług metryki litewskiej, ststwo piszczackie obejmowało w r. 1629 ziemię piszczacką z miastem Piszczac, założonem r. 1530 i wieś Wielką Ladę. Posiadali je w r. 1629 Cimoch Szczepanowicz, wójt witebski, a w r. 1771 Biellikowicz, którzy ztąd opłacali kwarty złp. 523 gr. 22$^1/_2$, a hyberny złp. 330.

Piszczałowo, ob. *Horodnia Wierzchnia.*

Piszczatyńce, wś, pow. krzemieniecki, gm. Borsuki, par. praw. Matwiejowce (3 w.), 21 w. od Krzemieńca, 119 dm., 975 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1761. W r. 1545 z Matwiejowcami, Piotra Deniskowicza. W r. 1570 Nastazya Lwowna Kliczanowska płaci od 9 dym., 2 ogr. po 4 gr., 3 ogr. po 2 gr., 3 rzem. po 2 gr., 1 koła młyń. Część w zastawie Apanasa Andruskiego. W r. 1583 Siemion Denisko Matwiejowski płaci od 14 dym., 4 ogr., 2 ogr., 2 kół waln., 1 stępn. W r. 1713 własność Michała Humnickiego, w dzierżawie Gabryela Wodarackiego. Obecnie hr. Ledóchowskich.

Piszczów, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Piszczów, st. poczt. Didowicze (4 w.), 20 w. od mta pow., 130 dm., 939 mk., cerkiew drewn. z r. 1776, szkółka. Gmina obejmuje 34 miejscowości, 1221 dm. włośc. (84 innych), 9254 mk. włościan, uwłaszczonych na 8632 dz. W r. 1577 sioło ziemiańskie przy Korcu (kn. Koreckiego), płaci od 7 dym.

Piter, fol., pow. klimowicki, Piekarskich, 213 dz.

Pitery, fol., pow. wieliski, Woropińskich, 200 dz.

Pitrany, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Pituszki, fol., pow. mścisławski, Stachowskich, 120 dz.

Piwcze, wś, pow. dubieński, gm. i par. praw. Buderaż (3 w.), 32 w. od Dubna, 89 dm., 484 mk., cerkiew fil. drewniana z r. 1777. W r. 1322 nadana z Buderażem, przez w. ks. łuckiego i włodzimierskiego Lubart-Giedyminowicza, cerkwi sobornej św. Jana Bohosłowa w Łucku. W r. 1583 do Ostroga (ks. Konst. Ostrogskiego), płaci od 10 dym., 2 ogr., 3 podsus., 1 popa.

Piwiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (3 w.).

Piwniczna, r. 1375 *Pywniczna schya*, mstko, pow. sądecki. W r. 1375 Elżbieta królowa, ze

względu na wielkie ubóstwo kościoła w P., wyznacza mu z dochodów żup w Bochni i Wieliczce po 5 grz. groszy polskich i po 10 łokci sukna (panni de Corthris), tudzież dziesięciny z wsi królewskich Gostwica i Dąbrowa (Kod. mał., III, 287). W r. 1581 miasto P. płaci szosu fl. 3 gr. 6, od $1^1/_2$ łan. miej., 2 pił tracznych, 1 rzeźnika, 1 kowala, 1 piekarza. Suma fl. 7 gr. 2. Z wójtowstwa płacił Stan. Biały od 1 łan., 1 koła zakup., 1 piły tracz. Suma fl. 2 gr. 9.

Piwniewa Góra 1.) wś, pow. ostrogski, gm. Chorów, 13 dm., 91 mk. 2.) **P. G.**, chutor, tamże, gm. Płużne.

Piwnik, chutor, pow. włodzimierski, gmina Werba.

Piwonia, wś, pow. wiłkomierski, 2 w. od Wiłkomierza.

Piwonice, r. 1282 *Pywniz,* wś, pow. kaliski. Przemysław ks. polski, oddając nową lokacyę Kalisza wójtowi Henrykowi, pozwala mu w promieniu dwu staj (dua miliaria) od Kalisza, osadzać wsi na prawie nowotarskiem i urządzić na swą wyłączną własność młyn w P. Jakób sołtys „de Pivonicz" w dok. z r. 1299 (K. W., n. 511, 799, 2062).

Piworajcie, wś, pow. rossieński, gm. Szydłów (2 w.).

Piworyszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (6 w.).

Piwowarce, wś, pow. oszmiański, gm. Traby. R. 1647 wchodziła w skład dóbr holszańskich, później należała do dóbr Łyczkowce.

Piwowary 1.) wś, pow. białostocki, gmina Przytulanka, 42 w. od Białegostoku, 490 dzies. 2.) **P.,** wś, pow. rossieński, gm. Łabardzie (17 w.), Kiełpszów 75 dz. 3.) **P.**, okolica, tamże, gm. Wewirże (17 w.).

Pizany 1.) wś, pow. dryzieński, par. Druja. 2.) **P** , wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Placencya, wś, pow. łowicki. Dawna własność arcyb. gnieźn. Nazywała się pierwotnie „Placzow" (Płaczów). Arcybiskup Leszczyński († 1658) założył tu dla siebie rezydencyę, którą wykończył dopiero Prażmowski i wtedy zmieniono nazwę wsi na „Placencya". W r. 1579 Placzow daje pobór od 2 łan., 4 zagr. Szczegóły tyczące się ks. Radziwiłłowej (ob. t. VIII, 238), mylnie tu odniesiono.

Placencya, os., pow. prużański, gm. Rewiatycze, 49 dz.

Plachowszczyzna, wś, pow. prużański, gm. Sielec, 27 w. od Prużany, 728 dz.

Planta 1.) al. *Planty,* wś, pow. białostocki, gm. Gródek, 190 dz. 2.) **P.,** fol. dóbr Switycze, pow. brzeski gub. grodz. 3.) **P.,** chutor, tamże, gm. i dobra Wołczyn. 4.) **P.**, *Tomaszewo,* fol., tamże, gm. Kamienica Żyrowicka, 11 w. od Brześcia, Aleks. Dame, 1031 dz. 5.) **P.**, urocz. dóbr Strzelna, pow. kobryński. 6.) **P.,** wś i 3 fol., tamże, gm. Podolesie, 12 w. od Kobrynia. Wś ob. *Podolesie.* Jeden z fol., własność Chowenów, z fol. Stryje 2772 dz.; drugi należy do Eysymontów, ma 104 dz.; trzeci należy do dóbr Kulinowszczyzna. 7.) **P.** *Kulinowska,* fol., tamże, własność Hryniewickich, 56 dz. 8.) **P.** *Wincentowo,* fol., tamże, spadkobierców Łęczyckiego, 148 dz. 9.) **P.**, wś, pow. prużański, gm. Białowieża. 10.) **P.**, dobra i os., tamże, gm. Horodeczna, 12 w. od Prużany. Dobra, Zdańskich, z fol. Zaraj 834 dz. Nadto mają tu Konarscy i Kozłowscy po 160 dz. i Przyłuccy 138 dz.; os. 249 dz. 11.) **P.,** chutor, pow. słonimski, gm. i dobra Byteń. 12.) **P.**, wś, pow. sokólski, gm. Kamionka, 154 dz. 13.) **P.**, pow. wołkowyski, ob. *Grodzisk.*

Plantopol, pow. dzisieński, 170 dz. Należał do Wiktora Korkozewicza, dziś Krupków.

Plaszewo, kol. i urocz., pow. łucki, gmina Trościaniec, 19 w. od Łucka. Kol. 24 dm., 178 mk.; urocz. 4 dm., 31 mk.

Plaszowa 1.) *Plaszewo* (t. VIII, 240), wś, pow. dubieński, gm. Tesłuhów, par. praw. Sołoniew, 45 w. od Dubna, 79 dm., 512 mk., cerkiew fil. drewniana z r. 1887. W r. 1545 Daniela Rohozińskiego. 2.) **P.** *Kozińska,* wś, tamże, gm. Krupiec, par. praw. Iwanie Puste (5 w.), 32 w. od Dubna, 99 dm., 600 mk. Była tu cerkiew drewniana św. Michała, wzniesiona w r. 1718, rozebrana r. 1838.

Plaszówka, wś, pow. dubieński, gm. Tesłuhów, 45 w. od Dubna, 72 dm., 438 mk.

Platenicze, wś i fol., pow. słonimski, gmina Stara Wieś, 22 w. od Słonima. Wś 540 dz.; fol. Kozakinych, 314 dz.

Platerowszczyzna, fol., pow. wołkowyski, gm. Podorosk, hr. Broel-Plater, 410 dz.

Plateryszki, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (2 w.).

Plaunie, zaśc., pow. szawelski, gm. Żagory (5 w.).

Plauszkieta, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (14 w.).

Plawginele, dwór, pow. rossieński, gm. Rossienie (10 w.).

Plebańce 1.) wś i ferma, pow. prużański, gm. Michajłowska, 1 w. od Prużany. Wś 667 dz.; ferma 33 dz., należy do kościoła prużańskiego. 2.) **P.**, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (5 w.). 3.) **P.,** cztery osady, pow. poniewieski, gm. Remigoła (7 w.).

Plebaniszki 1.) os., pow. grodzieński, gm. Hoża, 38 dz. 2.) **P.,** wś, pow. poniewieski, gm. Smilgi (11 w.). 3.) **P.,** dwór, pow. wiłkomierski, gm Rogów (9 w.), Strumiłłów 245 dz.

Plebanka, os., pow. słonimski, gm. Żyrowice, 139 dz.

Plebanowce 1.) wś, pow. grodzieński, gm. Indura, 31 w. od Grodna, 480 dz. 2.) **P.** *Rosskie,* wś, tamże, gm. Wołpa, 56 w. od Grodna, 10 dm., 95 mk., 378 dz. 3.) **P.** *Strubnickie,* wś, tamże,

149 dz. 4.) **P.**, wś, pow. słonimski, gm. Zdzięcioł, 47 w. od Słonima, 256 dz. 5.) **P.**, wś, pow. sokólski, gm. Grzebienie, 31 w. od Sokółki, 253 dz. 6.) **P.**, wś, tamże. gm. Nowawola, 10 w. od Sokółki, 343 dz.

Plebanowo, wś, pow. dryzieński, parafia Oświej.

Plebańszczyzna, urocz. przy wsi Wólka Poduchowna, pow. sokólski, gm. Czarna Wieś.

Plechów, kol., pow. żytomierski, gm. Czerniachów, 23 w. od Żytomierza, 37 dm., 241 mk.

Plechowo, wś i dwa fol., pow. słonimski, gm. Luszniewo, 32 w. od Słonima. Wś 99 dz.; fol. jeden Rahozów, 154 dz.; drugi do dóbr Białogórna.

Plejki 1.) wś, pow. szawelski, gm. Krupie (5 w.). 2.) **P.**, trzy wsi, pow. dryzieński, par. Rosica.

Plejnie, dwór, pow. telszewski, gm. Żorany (21 w.), Przyjałgowskich 93 dz. i Tomkiewiczów 24 dz.

Plejryszki, *Pleryszki*, dwór, pow. poniewieski, gm. Podbirże (5 w.), Trejbergów 257 dz.

Pleki, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Popiel (6 w.).

Plekiszki, ob. *Plikiszki*.

Plenaki, wś, pow. telszewski, gm. Tyrkszle (6 w.).

Plenasiszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uszpole (8 w.).

Pleniszki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (17 w.).

Pleny, fol., pow. telszewski, gmina Gadonów (13 w.).

Plesa, os. przy wsi Horki, pow. kobryński.

Plesiszcze, pow. brzeski gub. grodz., ob. *Abramowa*.

Pleskaczówka, wś nad rzką Kilman, pow. czerkaski, gm. Prusy, st. poczt. Smiła (21 w.), 46 w. od Czerkas, 286 dm., 1483 mk., cerkiew, szkółka cerk., 11 wiatraków. Istniał tu dawniej monaster p. w. św. Eliasza. Wieś położona między górami, otoczona była czarnym lasem, stanowiącym przedłużenie lasu motronińskiego. Dawniej hr. Samojława, następnie Krasowskich.

Pleski, wś nad Narwią, pow. bielski gub. grodz., gm. Rajsk, 14 w. od Bielska, 86 dm., 585 mk., 1865 dz.

Pleskunowo, fol., w pobliżu źródeł rzki Masulenki (dopł. Krywiny Niżniej), pow. lepelski, Krukowiczów 503 dz.

Plesna, w dok. *Plesnów*, wś, pow. zasławski, gm., st. poczt. i dr. żel. Szepetówka (5 w.), 20 w. od Zasławia, 163 dm., 862 mk., cerkiew z r. 1798, uposażona 39 dz., z nadania ks. Hieronima Sanguszki r. 1794, szkółka cerk. od r. 1868. Własność hr. Potockich. W r. 1583 ks. Michał Zasławski wnosi od 2 ogr., 2 ogr. W r. 1648 należy do ks. Władysława Dominika Zasławskiego.

Plesno, dobra, pow. bychowski, Komorskich 684 dz.

Plesy 1.) urocz. przy wsi Rudnia, pow. wołkowyski. 2.) **P.**, urocz., pow. homelski, Mielnikowych 117 dz.

Pleszczkowo, fol., pow. witebski, Zapolskich, z fol. Suszczewo 234 dz.

Pleszczówka 1.) wś, pow. owrucki, gm. Tatarnowicze, par. praw. Michajłówka (2 w.), 30 w. od Owrucza, 29 dm., 181 mk., kaplica katol. 2.) **P.**, wś, pow. żytomierski, gm. Czerniachów, 8 w. od Żytomierza, 57 dm., 318 mk.

Pleszczupie, dwór, pow. poniewieski, gmina Nowemiasto (4 w.).

Pleszczyce 1.) *Pliszczyce*, wś, pow. kobryński, gm. Braszewicze, 123 dz. 2.) **P.**, fol., pow. mścisławski, Stachowskich 656 dz., młyn, folusz.

Pleszczyn, wś, pow. zasławski, gm. i st. dr. żel. Szepetówka (6 w.), 12 w. od Zasławia, 184 dm., 1056 mk., cerkiew drewn. z r. 1789, szkoła cerk. od r. 1855. Własność hr. Potockich. W r. 1648 ks. Władysława Dominika Zasławskiego.

Pleszew, miasto. Odnoszą się do P. opracowania: Erzepki B.: „Korespondencya w sprawie wykopalisk archeol. z pow. pleszewskiego i szamotulskiego“ (Przegl. Bibliogr. archeol., t. II, r. 1881). „Karte des Kreises“, 1834, lithogr. v. Delius. „Uebersicht der statist. und sonstigen Verhaeltnisse des Pleschener Kreises“, 1860. Gregorovius: „Statist. Darstellung des Kreises Pleschen“, Pleschen, 1863 (dopełnienia tej pracy w latach 1867 i 1869).

Pleszki 1.) wś, pow. słonimski, gm. Maryjska, 22 w. od Słonima, 297 dz. 2.) **P.**, fol., pow. lepelski, Szczypczyńskich 182 dz.

Pleszów, wś, pow. krakowski, ob. *Leszczków*.

Pletianka, przedm. Nowograduwołyńskiego, 38 dm., 208 mk.

Plewaki, *Pliwaki* (t. VIII, 267), wś nad Dnieprem, pow. czerkaski, gm. Szelepuchy, st. poczt. Moszny (9 w.), 39 w. od Czerkas, 144 dm., 758 mk., szkółka cerk., 3 wiatraki, przystań dla spławu drzewa.

Plewanie, wś, pow. szawelski, gm. Grużdzie (18 w.).

Plewiszki, zaśc., pow. dzisieński, gm. i dobra Leonpol.

Plihawki 1.) wś, pow. dryzieński, parafia Oświej. 2.) **P.**, wś, pow. lepelski, w dobrach Woroń.

Plihowki, wś, pow. dryzieński, par. Rosica, należała do dóbr Sarya.

Pliki 1.) zaśc., pow. kowieński, gm. Aleksandrowska Słoboda (10 w.). 2.) **P.**, wś, tamże, gm. Wilkija (19 w.). 3.) **P.**, wś, pow. poniewieski, gm. Czypiany (4 w.). 4.) **P.**, dwór, pow. szawelski, gm. Skiemie (8 w.).

Plikie. okolica, pow. telszewski, gm. Żorany

(7 w.), 21 w. od Telsz. Mają tu: Kosiłowscy 423 dz., Rodowiczowie 58 dz.

Plikiele, wś, pow. poniewieski, gmina Linków (4 w.).

Plikiszki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (3 w.). 2.) **P.** al. *Plekiszki*, zaśc., tamże, gm. Opsa (11 w.). 3.) **P.**, dwór, pow. poniewieski, gm. Kibury (8 w.), Swiechowskich 100 dz. 4.) **P.**, wś, pow. szawelski, gm. Janiszki (10 w.). 5.) **P.** al. *Plekiszki*, fol. dóbr Judejek Wielkich, pow. telszewski. 6.) **P.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (14 w.), par. katolicka Swiadoście.

Plinki, fol., pow. wiłkomierski, gm. Pogiry (6 w.).

Plinksze, dobra, pow. telszewski, gm. Siady (6 w.).

Plintagoła, wś, pow. kowieński, gm. Kroki (6 w.).

Pinty, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Pliraki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Subocz (9 w.).

Plisa, wś nad rzką t. n., pow. sieński, gmina Bóbr, 35 dm., 262 mk., cerkiew.

Pliska, wś nad rzką Swinorojką, pow. krzemieniecki, gm. Białozórka, st. poczt. Jampol (25 w.), 60 w. od Krzemieńca, 126 dm., 798 mk., cerkiew drewn. z r. 1750 uposażona 60 dz. z nadania Kajetana Ostrowskiego r. 1781, szkółka cerk. od r. 1859. W r. 1583 wnosi pobór kn. Aleksander Porycki. W r. 1618 spustoszona przez Tatarów. Obecnie hr. Wodzickich.

Pliski, wś, pow. wilejski, gm. Parafianowo. Miała 40 dusz rewiz., w części należącej do dóbr Dawydówka (Rudominów) i 9 dusz w części skarbowej.

Pliskiszki, wś, powiat nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (7 w.). Por. *Pilkiszki.*

Pliskowola, r. 1415 *Wola dicta Pliska*, r. 1578 *Wola Plyska*, wś, powiat sandomierski. Wspom. w dok. z r. 1415 (Kod. dypl. pol., III, 374). W r. 1578 wś królewska. Ob. *Wola Pliska* (t. XIII).

Pliss, os., pow. newelski, gm. Płoskie (12 w.), cerkiew.

Plissa, pow. dzisieński. Dobra mają 1574 dz. dwor.

Pliszcza, fol., pow. wołkowyski, gm. Roś, 10 w. od Wołkowyska, Komajewskich 449 dz.

Plitnica 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dusiaty (7 w.). 2.) **P.**, wś, tamże, gmina Opsa (2 w.). 3.) **P.**, fol., pow. wiłkomierski, gm. i dobra Siesiki (2 w.).

Plitniki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (8 w.).

Plitowiszcze, *Plytowiszcze*, wś nad Prypecią, pow. radomyski, gm. i stacya poczt. Czarnobyl (6 w.), 134 w. od Radomyśla, 27 dm., 93 mk., przystań, 134 dz. włośc., 1472 dwor. (1059 nieuż.), należących do Hulanickich.

Plity, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Subocz (1 w.).

Pluma, dwór, pow. szawelski, gm. Liguny (12 w.).

Plumpiszki, chutor, pow. kowieński, gmina Betygoła (12 w.).

Pluny, wś, pow. wiłkomierski, gmina Uciana (13 w.).

Plupie, wś, pow. kowieński, gm. Kiejdany (12 w.).

Pluskałowce, wś, pow. grodzieński, gmina Brzostowica Wielka, 58 w. od Grodna, 464 dz.

Pluskie, *Pluskie*, dwór, pow. rossieński, gm. Kielmy (10 w.), należy do dóbr Janowo.

Pluskowo al. *Rykowo*, fol., pow. rzeżycki, Szostakowskich 160 dz.

Plusy, wś, pow. nowoaleksandrowski, gmina Krasnogórka (4 w.). Zwały się dawniej Przeświecicą al Przeświętnicą.

Pluszkajcie, dwór, pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk, Janczewskich 291 dz.

Pluszki, wś, pow. szawelski, gmina Kiryanów (10 w.).

Pluty-Rogowo, wś, pow. kolneński. R. 1439 w Wiznie, Władysław ks. mazow. potwierdza granice posiadłości rodu Plutów h. Kuczaba (Kapica, Herbarz, 327). W r. 1577 płaci tu Marcin ze współuczestnikami od 15 łan., 6 morg.

Plutycze, wś, pow. bielski gub. grodz., gm. Rajsk, 10 w. od Bielska, z urocz. Korpacz, 1574 dzies.

Płabra, wś, pow. wiłkomierski, gmina Ołoty (14 w.).

Płachtynie, wś, pow. kowieński, gm. Jaswojnie (3 w.).

Płaczeniszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Subocz (14 w.).

Płaczkowice, wś, pow. sandomierski. W dok. z r. 1339 Stefan z P. (Kod. kat. krak., I, 214).

Płaczów, ob. *Placencya.*

Płaczówka, dwór, pow. wiłkomierski, gmina Kowarsk (6 w.).

Płaczuwa, wś, pow. rossieński, gm. Rossienie (15 w.).

Pładyszki, dwór, pow. poniewieski, gm. Birże (8 w.).

Pładzbardzie, dwór, pow. poniewieski, gm. Podbirże (7 w.).

Płakiszki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (20 w.).

Płanki, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Pogiry (7 w.), Iwanowskich 18 dz.

Płantówka, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (5 w.).

Płasowiczki, mylnie *Plasowniki* (t. VIII, str. 275), pow. trocki. Własność Rajzewiczów.

Płastakiszki, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (9 w.), Worotyńskich 81 dz.

Płataki, wś, pow. telszewski, gmina Olsiady (6 w.).

Płatkiepury, dwór, pow. rossieński, gmina Taurogi (7 w.).

Płatławki, wś, pow. rossieński, gmina Kroże (7 w.).

Płatonie, wś, pow. szawelski, gm. Janiszki (12 w.).

Płatonowo, fol.. pow. telszewski, gm. Kretynga (5 w.).

Płatucze, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Płatuny, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dukszty (6 w.), własność Orzeszkowskich, 151 dz.

Płaty, fol., pow. wiłkomierski, gm. Konstantynów (10 w.).

Płauczgale, dwór, pow. poniewieski, gmina Nowemiasto (7 w.).

Płauskinie, wś, pow. telszewski, gm. Żorany (7 w.).

Płauszyszki, *Pławszyszki*, wś, pow. poniewieski, gm. Rozalin (6 w.). Mają tu Kalinowscy 40 dz., Łażyńscy 62 dz., Mickiewiczowie 230 dz., Montwiłłowie 50 dz., Petronajtysowie 84 dz., Rajławie 30 dz., Tomaszajtysowie 148 dz., Szylejkowie 65 dz.

Pławginajtis, dwór, pow. rossieński, gm. Rossienie (8 w.).

Pławiec, dziś *Plawec*, *Palocsa*, miasteczko w hrab. szaryskiem (Węgry). W r. 1301 Władysław król węgierski, nadaje Janowi bisk. krak. „Ploche castrum nostrum de metis terre Sandycensis", z prawem zakładania w okręgu tego grodu wsi na prawie niemieckiem, gallickiem (Kod. kat. krak., I, 140). Por. *Plawec* (t. VIII, str. 241).

Pławino, wś, pow. inowrocławski. Kazimierz ks. kujawski, zwraca r. 1261 Ludmile wdowie po komesie Boguszy wojew. łęczyckim wieś P., którą książę ten z różnych przyczyn odebrał Boguszy (Ulanow. Dok. kujaw. i maz., 197, 24). Wydawca dokumentu odnosi go do Pławna w pow. noworadomskim, ze względu jednak na to, że akt wydaje ks. kujawski a Bogusza był wojewodą kujawskim i fundatorem szpitala św. Gotarda pod Włocławkiem, więc i posiadłość jego raczej leżała na Kujawach jak pod Radomskiem.

Pławki, wś, pow. kowieński, gmina Kroki (6 w.).

Pławno, r. 1262 *Plavanou*, mstko, pow. noworadomski. Było przez krótki czas zapewne włością klasztoru w Zawichoście nadane wraz z Rybnem i Mykanowem r. 1262 (K. W., n. 394, 410 i Kod. mał.).

Pławskie 1.) okolica, pow. słonimski, gmina Miżewicze, 20 w. od Słonima, 412 dz. 2.) **P.** al. *Kryształowszczyzna*, os., tamże, gm. Stara Wieś.

Pławszunie, wś, pow. telszewski, gm. Masiady (7 w.). Mają tu Adamowscy 42 dz.

Pławszynie 1.) wś i okolica, pow. rossieński, gm. Mańkuny (2 w.). Mają tu Kolesińscy 40 dz., Pacewiczowie 27 dz., Jatowtowie 27 dz. 2.) **P.**, wś, pow. telszewski, gm. Szkudy (8 w.). 3.) **P.**, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Wieprze, Karpińskich 55 dz.

Pławy, wś i fol., pow. grodzieński, gm. Żydomla, 22 w. od Grodna. Wś 375 dz.; fol. należy do dóbr Skidel.

Płochanówka, wś, pow. taraszczański, gm. i st poczt. Tetyjów, 68 w. od Taraszczy, 262 dm., 1503 mk., szkółka cerk., 2 młyny.

Płocieny, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Płocinie, wś, pow. dźwiński, parafia Krasław.

Płock, miasto. W r. 1890 liczył 23,568 mk. Śród zapisanych do ksiąg stałej ludności w ilości 21,088, było 254 praw., 538 prot. i 9577 żydów. Katolicy stanowili 50%. W r. 1897 ludność miasta wynosiła 29,600. Rozpoczęto obecnie restauracyę starożytnej katedry w celu przywrócenia jej o ile można pierwotnych kształtów i zharmonizowania stylowego przez usunięcie późniejszych szpecących dodatków i przekształceń. Z całego szeregu grodów rozłożonych wzdłuż prawego brzegu Wisły, który w czasach przedhistorycznych górował nad lewym, wskutek wyższego stopnia kultury rozwiniętej na obszarze między Wisłą, Narwią a Bałtykiem, Płock, dzięki centralnemu położeniu nad wielką drogą handlową wodną i stosunkowemu bezpieczeństwu, zdobył sobie wcześnie znaczenie polityczne, którego stwierdzeniem jest wybór tego grodu za rezydencyą książęcą przez Władysława Hermana. Też same warunki spowodowały skoncentrowanie tu różnych instytucyi kościelnych, ruchu handlowego i przemysłowego, z którym wiąże się wczesne osiedlenie żydów, niemców i urządzenia prawa niemieckiego. Napływ ludności pobudził biskupa Piotra do założenia w r. 1237 na obszarze między kościołem Wisława, a kościołem „beati Dominici" podarowanym biskupom, nowego miasta z częściowym wprowadzeniem urządzeń prawa niemieckiego. Sołtys ma sądzić mieszkańców zarówno niemców (Thewtonicos) jak i polaków (Polonos), z wyłączeniem spraw kryminalnych. Według tych samych praw ma być sądzony i karany „hospes quot miles". Ktokolwiek przybędzie na to nowe targowisko „sive miles, vel clericus liber vel ascripticius" może swobodnie sprzedawać. Miasto płacić będzie po 5 latach wolności 15 grzyw. księciu, a karczma każda po grzywnie z wyłączeniem 12 karczem kościelnych. Akt wspomina tu studnię żydowską, wskazując na osiadłą już poprzednio kolonię (Kod. maz. 8). Miasto biskupie odciągnęło zapewne staremu książęcemu targowisku ludność i dochody. Kazimierz W. w r. 1361 nabywa od biskupa 60 łan. i na nich zakłada nowe miasto. O znaczeniu kulturalnem P. świadczy obok przechowanych dotąd licznych i ciekawych zabytków rękopiśmiennych

i dzieł sztuki w bibliotece i skarbcu katedralnym, nagromadzenie instytucyi kościelnych, którymi były: kaplica św. Michała i przy niej kolegiata; kościół p. w. N. P. Maryi i św. Zygmunta „in suburbio“, a przy nim katedra; klasztor premonstratensów (braci i sióstr) przy kościele Wisława, siostry miały kościołek p. w. św. Maryi Magdaleny; klasztor benedyktynów z kościołem św. Wojciecha na zamku (spłonął w czasie napadu litwinów przed r. 1339); klasztor dominikanów p. w. św. Trójcy i św. Dominika, istniejący już r. 1237; kościół par. miejski p. w. św. Bartłomieja (1356), przy nim kolegiata skasowana r. 1829; kościół św. Marcina (Kod. maz. 114) o ćwierć mili od Płocka; kościół św. Filipa i Jakóba na przedmieściu dobrzyńskiem. Podany pod r. 1323 (ob. *Płock*, t. VIII, 290) spis rzemieślników odnosi się do r. 1823. W r. 1578 „civitas plocensis“ płaci od 47 łan. i 3 działków fl. 47 gr. $22^1/_2$, w Grabówce Jakob organista, z działu Mdzewskich $^1/_2$ łan. gr. 15, z ogrodu gr. 4, szosu fl. 192, rzemieślnicy fl. 219, przekupnie fl. 9, kanonicy fl. 6 gr. 24, rybacy miejscy (7) fl. 1 gr. 26; rybacy grodu płockiego (4) fl. 1 gr. 2, opaccy (1) gr. 8, kapitulni (2) gr. 16, miodu naczyń $42^1/_2$ fl. 5 gr. 20, od śledzi fl. 6. Ryby solone. Ryb lwowskich (4 vasa) fl. 1 gr. 18, ryb pruskich (1 vasa) fl. 1 gr. 12, wino fl. 22, wino małmazyjskie fl. 8, piwo gdańskie fl. 3 gr. 15, 28 bań gorzał. fl. 22 gr. 12, od 32 szynków wódki fl. 12 gr. 24, czopowe miejskie fl. 417 gr. 23, żydzi fl. 124. Suma fl. 1104 gr. $27^1/_2$ den. 6. Cło wodne od towarów, śledzi, win prowadzonych Wisłą do Płocka fl. 119 gr. 5. Do pierwotnych dziejów miasta i biskupstwa płockiego odoszą się opracowania i wydawnictwa: „Kodeks dyplomatyczny Księztwa mazowieckiego“, Warszawa, 1863 (wydany przez ks. Tadeusza Lubomirskiego). Kętrzyński W.: „30 dokumentów katedry płockiej“, Lwów 1888. Tenże: „Założenie i wyposażenie bisk. płockiego“ (Przew. nauk. i liter. 1886). Tenże: „Dokument ks. Konrada z r. 1203“ (Przew. nauk. i liter. t. XV). Tenże: „Castellaniae eclesiae Plocensis-telonea episcopi plocensis-villae capituli plocensis“. Monum Poloniae historica t. V, 419. Ulanowski Bol.: „O uposażeniu biskupstwa płockiego“ (Rozpr. wydz. histor. filoz. t. XXI i odbitka, Kraków, 1887). Wzbiorze Monum. Pol. hist.“ mieszczą się „Spominki płockie“ z lat 1055—1357 i dwa dawne kalendarze kościelne płockie. Długosza „Catalogus episcop. plocensium w I tomie zbioru dzieł Długosza. Łubieński: „Series, vitae, res gestae episc. Plocensium“, Crac., 1642. Poniatowski Michał: „Rozporządzenia i pisma pasterskie ks. Mich. Poniat. (obejmujące wykaz parafii z cyframi wiernych), Warszawa, 1785, t. 4. Gawarecki W.: „Wiadom. histor. o Benedyktynach zgrom. płocko-pułtuskiego“ (Pam. rel. moral., 1844). Teleżyński W.: „Tractatus historicus de coenobio Plocensi S. P. Dominici“. Kraków, 1790. Sokołowski M.: „Stosunek Andrz. Krzyckiego do sztuki“ (Spraw. hist. szt. VI i odbitka. Kraków, 1896). „P. ognisko sztuki“ „Spraw. kom. hist. szt. IV—VI). Łuszczkiewiez Wł.: „Dwa zagubione pomniki romańszczyzny w P. i Jędrzejowie (Spraw. hist. szt. t. V i odbitka. Kraków, 1895). Krzyżanowski W.: „Katedra płocka i jej biskupi“. Płock, 1877. Bersohn M.: „Księgozbiór katedry płockiej“. Warszawa, 1899, str. 23, tabl. 17. „Raporty szkoły podwydziałowej płockiej, składane szkole głównej koronnej w latach 1778 — 1789“, wydał Teod. Wierzbowski. Warszawa, 1903, str. 192. Powiat płocki w r. 1890 miał 97,347 mk. Śród stałej ludności było 272 praw., 6572 prot. (głównie w gm. Brwilno, Rogozino, Mąkolin) i 16,402 żydów. Gubernia płocka r. 1890 miała 614,383 mk. (z tego w miastach 87,058). Śród zapisanych do ksiąg stałej ludności w liczbie 626,892 (z nieobecnymi) było 1563 praw., 46,160 prot. (głównie w pow. lipnowskim, rypińskim, płockim) i 68,964 żydów. Katolicy stanowili 81,4%. W r. 1894 gubernia miała 859,192 dz. obszaru, z tego ogrody i budowle zajmowały 26,382 dz., role orne 520,044, łąki 72,633, pastwiska 77,964, lasy 116,425 i nieużytki 49,260 dz. Fabryk było 164 z prod. na 3,055,200 rb. Zajmowały 2346 rob. Najwyższe cyfry produkcyi miały: cukrownie (1,017,000 rb.), tartaki (688,000), młyny (639,000), browary (180,000). Dwa powiaty płoński i pułtuski włączone zostały do gubernii warszawskiej. W dniu 1 stycznia r. 1901, gubernia miała 704,182 mk., w tem 587,000 katolików., 2858 praw., 53,000 prot. i 72,000 żydów; w dniu 1 stycznia r. 1903 było 712,988 mk. Szkół było 485, uczniów 19,229. Zakładów przemysłowych 1182. Najwyższę sumę produkcyi miały cukrownie (4 mil.) i gorzelnie (713,000 rs.). Lekarzy było 41, aptek 23. Płocka dyecezya obejmowała z początkiem r. 1903 dekanatów 12, a w nich kościół katedralny, kolegiatę, 236 parafialnych, 32 filialnych, klasztor męzki 1 i żeński 1. Księży świeckich 370, zakonnych 7, alumnów seminarym 61, zakonnic 7, sióstr miłosierdzia 10. Wiernych w dyecezyi 796,614. Do obszaru gubernii odnoszą się prace: „Wiad. archeol.“ wydane w Warszawie. Leon Rutkowski: „Szkielety i czaszki z cmentarzysk rzędowych powiatów: płońskiego, płockiego i sierpskiego“ („Swiatowit“, t. III, 1901). Fr. Tarczyński: „Groby rzędowe kamienne w pow płockim („Światowit“, t. II i III). Materyały do mapy archeol. gub. płockiej („Światowit“, 1901, str. 130—142). Leppert W.: „Zakłady żelazne w dawnem województwie płockiem“ (Przegląd Techn. r. 1878, t. VII). „Spisok nasielonnym miestnostiam płockoj gubernii“ (z mapą). Płock, 1881, str. 196

in. 4. Do P. i różnych miejscowości obszaru gubernii bogate źródła informacyi i drobnych opracowań znaleźć można w wychodzącym obecnie czasopiśmie: „Echo płockie i łomżyńskie", tudzież dawniejszym: „Korespondencie płockim".

Płocochowo, w dok. z r. 1203 *Plocaucho-uo*, r. 1578 *Plocząchowo*, wś, pow. pułtuski. W dok. z połowy w. XIII podane jako należące „ad ecclesiam sancte Marie Magdalene". W r. 1578 część biskupia ma 14 łan., 1 łan. wójt., część dziekana ma 8 łan.

Płodyszki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (13 w.).

Płokście 1) dwór, pow. rossieński, gm. Szydłów (14 w.). 2.) **P.**, wś, pow. telszewski, gm. Ginteliszki (8 w.).

Płompie, dwór, pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (18 w.), 307 dz., własność Wilgockich.

Płoniany 1.) *Białe*, dobra, pow. poniewieski, gm. Kibury (14 w.), Hanów 600 dz. 2.) **P.** *Wielkie*, dobra, pow. poniewieski, gm. Kibury (14 w.), 65 w. od Poniewieża, Wejsbergów 476 dz. Był tu w r. 1614 zbór kalwiński, fundacyi Puzynów; zamknięty w r. 1729 przez katolików, lecz wkrótce zwrócony kalwinom. W r. 1746 runął; w r. 1754 afiliowany do Szwabiszek. Miejscowy predykant Piepgiewicz pobierał 500 złp. ze wsi Burniszek i Janciun.

Płonka 1.) wś, pow. krasnostawski. W r. 1564 posiada kościół par. Płaci od $7^1/_4$ łan., 9 zagr., 2 kom., 2 rzem. Rozległą parafię składają wsi drobnej szlachty przeważnie. Ob. *Sienica*. 2.) **P**, wś, pow. mazowiecki. W dokum. z XIII w. śród włości biskupów płockich, którzy mieli to gniazdo sokole (Mon. hist. Pol., tom V, str. 438). 3.) **P.** *Pańska* i *Szlachecka*, powiat płocki, mylnie podana, ob. *Płonna*.

Płonkiany, wś, pow. rossieński, gm. Andrzejów (10 w.).

Płonna *Pańska* i *P. Szlachecka*, w XVI w. *Plona major* i *minor*, dwie wsi nad rz. Płonką, pow. płocki, gm. Starożreby, par. Góra, odl. 33 w. od Płocka. W spisie z r. 1827 Płonna Pańska, wś prywatna w par. Góra, ma 5 dm., 32 mk, a P. Szlachecka 8 dm., 78 mk. W r. 1578 wś „Plona major" w par. Żochowo ma w 4 działach 3 łany, 3 zagr. z rolą, 1 bez roli, młyn. „Plona minor" w 4 działach $3^1/_2$ łan. i młyn (Paw. Maz., 102). Mylnie podana (t. VIII, 310) p. n. *Płonka*.

Płonne, wś, pow. rypiński. W dokum. z r. 1323 i 1326 (Ulanow. Dok. maz. 303 i 308). W r. 1564 płaci tu Grzegorz Kretkowski wojewodzic brzesko-kujawski od 47 kmieci, 4 karczem, 8 zagr., palącego wódkę, 3 kół młyń., 4 komor., 3 rzem. Ogółem fl. 30 gr. 28. W części P. minor Tomasz Białkowski od 1 łanu.

Płonowo, okolica, pow. bielski gub. grodz., gm. Grodzisk, 137 dz.

Płońsk, miasto powiatowe gub warszawskiej, Paprocki opowiada, iż widział akt erekcyjny kościoła „in villa Plonsk" datowany r. 1106, którym „comites Wsseborius, Suantoslaus, Christinus haeredes de Brodi, fratres germani" nadają za zgodą biskupa dziesięciny ze swych wsi na rzecz tegoż kościoła (Herby, 347). Istnieje wś Brody pod Płońskiem, za ścisłość jednak relacyi Paprockiego i autentyczność aktu trudno ręczyć. W akcie ks. Ziemowita z r. 1355 wymieniony P. jako gród obok Płocka i Wyszogrodu (Ulanow. Dok. maz., 328, 38). W r. 1578 miasto płaci od $23^3/_4$ łan. fl. 23 gr. $22^1/_2$, szosu fl. 20, od rzem., bań gorzałcz. fl. 87 gr. 24, żydzi fl. 24, czopowe fl. 50 gr. 4. Suma fl. 205 gr. $20^1/_2$. Wójtowstwo dziedziczne od $3^3/_4$ łan., młyny dziedziczne 2. W r. 1890 miasto miało 7249 mk. zapisanych do ksiąg stałej ludności w tej liczbie 122 praw., 2759 katol., 45 prot., 4323 żydów. Powiat płoński, włączony obecnie do gub. warszawskiej, miał 87,814 mk. stałych, w tej liczbie: 780 praw., 2923 prot., 11,977 żydów, katolicy stanowili 82.2%. Badaniem obszaru powiatu pod względem archeologicznym i antropologicznym zajmuje się dr. Leon Rutkowski, mieszkający w P. i pomieszczający rezultaty swych poszukiwań w „Swiatowicie" i wydawnictwach Akad. Umiej. Ob. *Płock*.

Płosk, *Płoska*, *Płoskie*, wś i dwa fol., pow. kobryński, gm. Błoty, 6 w. od Kobrynia. Wś 186 dz.; jeden fol. 199 dz. należy do Mickiewiczów, drugi 70 dz. spadkob. Mioduszewskich. W r. 1563 sioło zamku kobryńskiego. Miało 3 włóki gruntu podłego. Czyniło 5 kóp 9 gr.

Płoska 1.) wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Kosicze, 3 w. od Brześcia, 369 dz. 2.) **P.** *Adamowo*, urocz., tamże, Jagminów 30 dz. 3.) **P.**, fol. dóbr Zielone, pow. kobryński. 4.) **P.**, ob. *Płosk*.

Płoska 1.) urocz., pow. dubieński, gm. Ołyka. 2.) **P.** (t. VIII, 316), wś nad rzką Halką. tamże, gm. Sudobicze, st. poczt. i dr. żel. Dubno (12 w.), 87 dm., 792 mk., cerkiew drewn. Pokrowska z r. 1884, uposażona 34 dz. z nadania dziedzica ks. Sanguszki r. 1733, szkółka cerk. od r. 1887. Cerkiew fil. we wsi Semiduby (3 w.). W r. 1566 spadkobiercy ziemianina Fedora Chmary, sprzedają wś Płoskie, Fedorowi Czapliczowi Szpanowskiemu. W r. 1583 Iwan Czaplicz płaci od 8 dym., 8 ogr. 3.) **P.**, wś, pow. ostrogski, gm. Chorów, par. praw. Korostowa (3 w.), 14 w. od Ostroga, 138 dm., 737 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1877, szkółka cerk. od r. 1881. 4.) **P.**, wś, tamże, gm. Dołża, par. praw. Mirutyn, 34 w. od Ostroga, 76 dm., 455 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1778, szkółka cerk. W r. 1583 przy Ostrogu (ks. Konst. Ostrogskiego), płaci od 7 dym. i z drugiej wsi t. n. od 5

dym., 4 podsus., 2 kół waln. 5.) **P.**, al. *Ratniów*, wś nad Stubłą, pow. równieński, gm. Diatkowicze, par. praw. Miłostów, 18 w. od Równego, 69 dm., 502 mk., kaplica katol. 6.) **P.**, chutor, powiat włodzimierski, gm. Krymno, 86 w. od Włodzimierza, 29 dm., 203 mk. 7.) **P.**, kol., pow. żytomierski, gm. Trojanów, par. praw. Baraszówka (2 w.).

Płoski, chutor, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, 18 dm., 83 mk.

Płoskie 1.). Dawna nazwa obszaru, na którym powstały później wsi: Stara wieś Płoskie, Święchy płoskie (dziś pow. przasnyski). W dok. z r. 1469 i 1470 występują liczni współdziedzice „de Ploskie" h. Jasiona (Kapica, Herbarz, 327). Istniała też wieś Krajewo-Płoskie. 2.) **P.**, wś, pow. zamojski. W r. 1564 w par. Szczebrzeszyn, płaci od $15^1/_2$ łan., 2 zagr., 3 zagr. bez roli, 2 kom., pop.

Płoskie 1.) urocz. i kol., pow. białostocki, gm. Zabłudów. Urocz. 134 dz.; kol. należy do dóbr Rafałówka. 2.) **P.**, wś i fol. nad rz. Bóbr, pow. sieński, gm. Obczuha. Wś 4 dm., 36 mk., cerkiew fil.; fol. Boguszewskich, 268 dz., piec wapienny. 3.) **P.**, os., pow. newelski, gm. Płoskie, 12 w. od Newla. Gmina obejmuje 48 miejscowości, 350 dm. włośc. (31 innych), 2451 mk. włościan, uwłaszczonych na 3914 dz. 4.) **P.**, wś skarbowa, pow. wieliski, gm. Wiaźmieny, cerkiew.

Płoszcza, fol., pow. kobryński, gm. Siechnowicze, 20 w. od Kobrynia, własność Trębickich, 280 dz.

Płoszcza *Łomanowska*, kol., pow. łucki, gm. Połonka, 9 w. od Łucka, 37 dm., 257 mk.

Płoszczany al. *Płoszczyny*, wś, pow. kobryński, gm. Koziszcze.

Płoszowice, w dok. *Plosszowicze*, wś w par. Wargocin (dziś pow. garwoliński). Obecnie nie istnieje. Wymieniona w dok. z r. 1252 śród posiadłości klasztoru sieciechowskiego. W spisach pob. z XVI nie podana.

Płotele 1.) mstko i dobra nad jez. t. n., pow. telszewski, gm. Ginteliszki (5 w.), 30 w. od Telsz, 580 mk. Dobra, hr. Choiseul de Gouffier, z Imborami i Kiepuranami 2207 dz. (1306 lasu). Stan. August w r. 1792 nadał P. prawo magdeburskie i herb, wyobrażający św. Piotra. 2.) **P.**, fol., pow. wiłkomierski, gm. Subocz (8 w.), Adamanisów 95 dz.

Płotka, rzka, w pow. wieliskim, lewy dopł. Dźwiny. Powstaje z połączenia dwóch ruczajów pod wsią Anankiną, płynie na zach. 5 w., ujście ma pod wsią Bielajewą.

Płotki, fol., powiat lepelski, Łepkowskich, 66 dz.

Płotnica, pow. piński. Posiadają tu części: Chontyńscy (nie Chołyńscy) i Zbaraszewscy.

Płotyczno, słoboda, pow. równieński, gmina Kostopol, 22 dm., 145 mk.

Płowce, r. 1565 *Plowcze*, wś, pow. sanocki. Według lustracyi z r. 1565 wś w ststwie sanockiem, miała 6 kmieci na 4 łanach. Piotr Widawski otrzymał r. 1565 na sejmie w Piotrkowie przywilej na sołtystwo w tej wsi z prawem skupowania ról kmiecych.

Płowieje, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (7 w.).

Płowki, w XII w. *Plawci*, wś, pow. nieszawski. Nadana wraz z Radziejowem klasztorowi w Mogilnie (K. W., n. 33). W reg. pob. z XVI w. pominięta. W r. 1827 wś rządowa.

Płudy, wś, pow. pułtuski. Dawna własność klasztoru Norbertanek w Płocku. R. 1578 ma 11 łan. km.

Płudzie, dwór, pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (3 w.).

Pługi, dwór, pow. szawelski, gm. Wieksznie (3 w.).

Płuki, wś, pow. poniewieski, gmina Pniewo (7 w.).

Płundaki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kupiszki (4 w.).

Płungiany, mstko, pow. telszewski, gmina Płungiany, 26 w. od Telsz, 3850 mk. Dobra, ks. Ogińskich, mają 14,181 dz. (9615 dz. lasu). Gmina obejmuje 54 miejscowości, 1277 dm. włośc. (16 innych), 11,744 mk. włościan, uwłaszczonych na 23,349 dz. W r. 1611 wystawiono tu zbór kalwiński, który trwał niedługo. W r. 1719 biskup żmujdzki Aleks. Mikołaj Horain, dozwolił kahałowi wystawić synagogę, zastrzegając, aby ona nie równała się wysokością kościołowi katol. Stan. August w r. 1792 nadał P. prawo magdeburskie oraz herb, wyobrażający snop pszenicy, związany czerwoną wstęgą a nad nim Opatrzność.

Płunkapie, dwór, pow. rossieński, gm. Kołtyniany (23 w.).

Płunki, wś, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (23 w.).

Płuskie, ob. *Pluskie*.

Płutówka, wś i fol., pow. homelski (nie kowelski). Nie ma tu cerkwi. Fol. Musmanów, 846 dz.

Płutynie, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (18 w.).

Płużne, *Płużno* (t. VIII, 330), wś, pow. ostrogski, gm. Płużne, st. poczt. Białocin (10 w.), 18 w. od Ostroga, 397 dm., 2500 mk., cerkiew drewn. z r. 1703, szkoła od r. 1864. Do par. praw. należą wsi: Choteń i Majdan. Gmina obejmuje 30 miejscowości, 2060 dm. włośc. (36 innych), 15,984 mk. włościan, uwłaszczonych na 7850 dz. W r. 1583 do Ostroga (ks. Konst. Ostrogskiego), płaci od 14 dym., 4 ogr. po 6 gr., 3 ogr. po 4 gr., 13 podsus., 1 koła waln., 1 popa.

Pływwia, r. 1359 *Pliczwa*, wś, pow. skierniewicki. W dok. z r. 1359 śród włości arcyb.

gnieźn. W akcie z r. 1374 w liczbie wsi arcyb. spustoszonych przez ks. Ziemowita (K. W., n. 1404 i 1697). W r. 1579 Pliczphia płaci od 7 łan., 1 łan. wójt.

Płytniki, pow. trocki, Elżbiety Gordziałkowskiej, 560 dz.

Płytowiszcze, ob. *Plitowiszcze.*

Pływozy, wś, pow. dźwiński, parafia Krasław.

Pniewnik, wś, pow. radzymiński. W dok. z r. 1476 wymieniono P. i P. Zakrzewo (Kod. maz., 271). W r. 1563 płacą tu od 7 łan., 2 rzeźników, 2 przekupniów.

Pniewo, wś, pow. pułtuski. W dok. z połowy XIII w., w liczbie włości kościoła płockiego. W r. 1578 ma 16 łan., 2 zagr.

Pniewo 1.) os., pow. poniewieski, gm. Pniewo, 6 w. od Poniewieża, 110 mk. Gmina obejmuje 47 miejscowości, 656 dm. włośc. (46 innych), 4535 mk. włościan, uwłaszczonych na 8344 dz. 2.) **P.**, fol., pow. orszański, Stankiewiczów 187 dz.

Pniuchy 1.) wś, pow. kobryński, gm. Motol, 276 dz. 2.) **P.**, wś, tamże, gm. Drużyłowicze.

Pniuwa, fol., pow. witebski, własność Łappów, 840 dz.

Poabele 1.) fol., pow, kowieński, gm. Kiejdany. 2.) **P.**, okolica, pow. szawelski, gmina Radziwiliszki (10 w.), 17 w. od Szawel. Mają tu Wojszwiłłowie 90 dz., Żórawscy, Narwidowie i Pujkiewiczowie po 30 dz., Stankiewiczowie 50 dz.

Poaglinie, dwór, pow. rossieński, gm. Skawdwile (13 w.), Baniewiczów 67 dz.

Poakmenis, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (3 w.).

Poałakty, wś, pow. telszewski, gm. Płungiany (26 w.).

Poałkśnie, wś, pow. rossieński, gm. Kroże (11 w.).

Poałkupie, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Rogów (12 w.).

Poan, dwór, pow. rossieński, gmina Kroże (4 w.).

Poantwardzie 1.) fol., pow. kowieński, gm. Eleonorów (6 w.). 2.) **P.**, wś, tamże, gm. Wielona (14 w.). 3.) **P.**, wś nad rzką Antwardzią, pow. rossieński, gm. Jurborg (14 w.), 25 w. od Rossień, 149 dm., 510 mk.

Poawdruwie, wś i dobra, pow. szawelski, gm. Janiszki (10 w.), 49 w. od Szawel, Ehrndorfów-Kupfer, z fol. Gierwele, 801 dz.

Pobaliszki, dwór, pow. poniewieski, gmina Nowemiasto (9 w.).

Pobalty, wś, pow. rossieński, gm. Skawdwile (17 w.).

Pobarbiszki, dwór, pow. szawelski, gmina Wieksznie (6 w.).

Pobarszki, dwie wsi, pow. szawelski, gm. Wieksznie (7 w.).

Poberezie al. *Podberezie*, dobra, pow. ihumeński, dawniej Ign. Moniuszki, później córki jego Ewy Łopacińskiej, następnie spadkobierców, 1191 dz.

Poberkinis, zaśc., pow. szawelski, gm. Podubis (1 w.).

Poberłany, wś, pow. poniewieski, gm. Stumbryszki (7 w.).

Poberwałki, wś, pow. poniewieski, gmina Mołdoczany (6 w.).

Poberże 1.) zaśc., pow. kowieński, gm. Janów. 2.) **P.**, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (17) i Ponedel (12 w.). 3.) **P.**, trzy wsi, tamże, gm. Opsa (3), Ponedel (5) i Tyltyszki (8 w.). 4.) **P.**, wś, pow. poniewieski, gm. Birże (12 w.). 5.) **P.**, wś i osada, tamże, gm. Pompiany (15 w.). 6.) **P.**, dwa dwory, pow. rossieński, gm. Szydłów (16) i Taurogi (2 w.). 7.) **P.**, wś, pow. szawelski, gmina Janiszki (7 w.). 8.) **P.**, wś i zaśc., tamże, gm. Kiryanów (10 w.). 9.) **P.**, fol. i okolica, tamże, gm. Skiemie (8 w.), 41 w. od Szawel. Fol. należy do dóbr Dyszle. W okolicy mają Kozłowscy 25 dz., Kyczynowie 15, Staniewiczowie 65, Szteinbergowie 35 dz. 10.) **P.**, dwór, tamże, gm. Szawlany (24 w.). 11.) **P.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kupiszki (7 w.).

Poberżule, dwie wsi, pow. telszewski, gm. Wornie (9 w.).

Poberżynia 1.) przys., pow. poniewieski, gm. Czypiany (8 w.). 2.) **P.**, zaśc., tamże, gm. Remigoła (14 w.).

Pobiarże, dwór, pow. wiłkomierski, gmina Konstantynów (3 w.).

Pobicz *Wierchnia* i *Niżnia*, dwie wsi, pow. owrucki, gm. Sławeczna, 13 dm., 122 mk.

Pobiedna, wś, pow. rawski. W r. 1400 Ziemowit ks. mazow. nadaje Prandocie cześnikowi rawskiemu prawo miejskie niemieckie dla Pobiednej. Przytem pozwala na 2 jarmarki i targi tygodniowe (Kod. maz., 137). Założona tu osada przybrała nazwę Nowe Miasto.

Pobiedne 1.) fol., pow. homelski, Borkowskich 447 dz. 2.) **P.**, fol., tamże, Wasilewych 779 dz.

Pobiednik, wś, pow. miechowski. W dok. z r. 1254 śród włości klasztoru zwierzynieckiego podano: „Pobyednyk cum silva, pratis, taberna, molendino et stagnis". Kościół paraf. istnieje tu już przed r. 1350 (Kod. dypl. pol., t. III, 228).

Pobiedno, r. 1361 *Pobedno*, wś, pow. sanocki. Wś królewska wspom. w dokum. z r. 1361 (Kod. mał., III, 143).

Pobieliszki, fol., pow. wiłkomierski, gmina Wieprze (10 w.).

Pobijacie, *Pobijaty*, wś, pow. szawelski, gm. Podubis (4 w.).

Pobijatyszki, wś, pow. szawelski, gm. Podubis (9 w.), Stulgińskich 84 dz.

Pobirże 1.) dwór, pow. kowieński, gm. Aleksandrowska Słoboda (10 w.), Póżniakowych (poprzednio Kulwieciów), 280 dz. 2.) **P.**, zaśc., tamże, gm. Krasne (17 w.). 3.) **P.**, dwór, pow. poniewieski, gm. Krakinów (7 w.).

Poboje, fol. i dwie wsi, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (4 w.).

Pobojewo, fol., pow. wołkowyski, gm. Krzemienica, 15 w. od Wołkowyska, Kalenkiewiczów 551 dz., Ostrowskich 215 dz.

Pobole 1.) okolica, pow. kowieński, gm. Wilkija (7 w.), 32 w. od Kowna. Mają tu: Biergielowie 40 dz., Wernebowiczowie 12, Wojżgiałowie 70, Żółkiewiczowie 30, Macewiczowie 63, Miniatowie 5, Siemaszkowie 72, Ugiańscy 5, Ejmontowie 267 dz. 2.) **P.**, fol., pow. poniewieski, gm. Krakinów (10 w.), Gosztowtów 66 dz. 3.) **P.**, dwór, tamże, gm. Pniewo (14 w.).

Pobolwiany, mylnie *Pobolniany* (t. VIII, 344), fol., pow. szawelski, gm. Tryszki (7 w.), Rejchardtów, z fol. Krugiele i Podgaj 1682 dz.

Pobołdonie, fol. i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (10 w.).

Pobołtyszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (7 w.). Należał do Butkowskich.

Pobory, wś, pow. wiłkomierski, gm. Owanta (9 w.).

Poboryki, wś, pow. rossieński, gm. Kielmy (8 w.).

Poborzany, właściwie *Pobożany*, był to ród szlachecki, rozsiadły w ziemi warszawskiej, zakroczymskiej i nurskiej wedle dokumentu, którym r. 1478 w Zakroczymiu, Bolesław ks. maz. nadaje całemu rodowi (podobnie jak Ziemowit r. 1408 Boleszczycom) swobody, a mianowicie uwolnienie od juryzdykcyi wojewodów, kasztelanów, podsędków i innych, a poddanie ich pod bezpośrednie sądy księcia (Kapica, Herbarz, 330). Być może, iż oni zasiedlili później lesistą wyżynę pow. mławskiego i przasnyskiego.

Pobożny Staw, ob. *Hrynkowce.*

Pobradumie, dwór i zaśc., pow. telszewski, gm. Siady (7 w.).

Pobrezgi, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (26 w.). Mieli tu Wojszwiłłowie 60 dz.

Pobudkalnie, dwie wsi i fol., pow. szawelski (mylnie rossieński), gm. Błagowieszczeńsk (5 w.).

Pobugienie, wś, pow. szawelski, gm. Tryszki (14 w.).

Pobunczynie, wś, pow. szawelski, gm. Łukniki (1 w.).

Pobury, wś, pow. telszewski, gm. Olsiady (7 w.).

Pobuże, dobra, pow. homelski, Choroszunowych 4520 dz. (2647 lasu).

Pobyłkowo, mylnie *Pobytkowo*, w dok. *Pobelkowo*, wś, pow. pułtuski. Wspom. w dokum. z połowy XIII w. śród włości bisk. płockiego. W r. 1578 wieś biskupia płaci od 17 łan. km. i 4 wójt.

Pocajcie, pow. telszewski, ob. *Pacajcie.*

Pochomowszczyzna, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (17 w.).

Pocieczeles, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Rogów (6 w.).

Pocieszna Górka, os., pow. piotrkowski. Posiada kaplicę murowaną p. w. Pocieszenia N. P. M., filia par. Będkowice, wzniesiona w końcu XVIII w. przez młynarza Terkę z Borowna, z powodu ocalenia życia podczas napadu zbójców.

Pociewicze, ob. *Pacewicze* 2).

Pocino al. *Sińskie*, wś pow. dryzieński, par. Oświej.

Pociszki, wś, pow. szawelski, gm. Podubis (9 w.).

Pociuny, wś, pow. szawelski, gm. Janiszki (7 w.).

Pocołtowo, dobra, pow. mścisławski, gmina Stare Sioło (10 w.), Glinków 610 dz. (225 lasu), cerkiew, młyn wodny.

Poczajdziuny, wś, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (20 w.).

Poczajów Stary, wś, *P. Nowy*, mstko, pow. krzemieniecki, gm. Poczajów, 23 i 25 w. od Krzemieńca. P. Stary 128 dm., 1009 mk., cerkiew drewn. z r. 1743, kaplica drewn. z r. 1861. Do par. praw. należą wsi Budki, Taraż Nowy i P. Nowy, mający 130 dm., 1260 mk., cerkiew cmentarna z r. 1832. O 2 w. od wsi Poczajowska Ławra. Gmina obejmuje 14 miejscowości, mających 679 dm. włośc. (150 innych), 10,929 mk. włościan, uwłaszczonych na 9342 dz. W r. 1570 wieś własność Jarofieja Hoskiego. W r. 1583 Hoska wnosi od 38 dym., 39 ogr., 2 popów. Miasto P. nosiło jakiś czas nazwę „Jarofiejowka" nadaną mu przez Jarofiejową Hojską (Hosaką), na pamiątkę męża sędziego łuckiego. Nazwa ta nie utrzymała się. W r. 1583 z mstka J., wnosi ona od 10 dym. rynk. po 6 gr., 24 dm. uliczn., 11 ról miejskich, 20 innych dom. ulicz., 23 nędzn. chałup, 2 rzem., popa. W r. 1589 wnosi ona szosu 8 fl. 2 gr., z ról miejskich 5 fl. 15 gr., z ogrodów, rzemieśln., popa 5 fl. 10 gr., czopowego per arendam 30 fl., wogóle 43 fl. 27 gr.

Poczapińce, chutor, pow. starokonstantynowski, gm. Awratyn, 8 dm., 44 mk.

Poczapy 1.) wś, pow. kowelski, gm. Lelików, 23 dm., 90 mk. 2.) **P.**, wś nad Ikwą, powiat włodzimierski, gm. Luboml, 57 w. od Włodzimierza, 140 dm., 808 mk., szkoła.

Poczegoła, dwór i zaśc., pow. poniewieski, gm. Pniewo (11 w.). Zaśc. należy do Czaplińskich, 10 dz.; dwór należy do Szredersów 175 dzies.

Poczełaże, zaśc., pow. poniewieski, gmina Pniewo (11 w.).

Poczepin, chutor nad rzką t. n., pow. kijowski, gm. Makarów, st. poczt. Chwasowa (7 w.), 19 dm., 146 mk., młyn.

Poczepki, wś, pow. ostrogski, gm. Sijaniec, par. praw. Milatyn (3 w.), 77 dm., 605 mk., cerkiew fil. drewn. W r. 1583 Iwana Czaplicza Szpanowskiego (przy Milatynie), wnosi od 9 dym., 8 ogr., 5 ogr.

Poczepok, wś, pow. sokólski, gm. Ostrów, 93 dz.

Poczeraukście, *Poszeraukście*, fol. i dwa dwory, pow. poniewieski, gm. Podbirże (5 — 8 w.). Mają tu Borowiczowie 95 dz., Harfowie 160 dz., Siesiccy 180 dz.

Poczgoła, dwór, pow. szawelski, gm. Skiemie (17 w.).

Poczobuty, okolica, pow. grodzieński, gmina Indura, 36 w. od Grodna, 536 dz.

Pocztowo, fol. dóbr Lesnopol, pow. kowieński.

Poczujki, wś, pow. grodzieński, gm. Hudziewicze, 42 w. od Grodna, 302 dz.

Poczunicze al. *Poczynicze*, wś, pow. klimowicki, cerkiew, młyn.

Poczynki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dusiaty (6 w.).

Podabre, wś, pow. szawelski, gmina Krupie (10 w.).

Podagie 1.) dwór, pow. kowieński, gm. Kiejdany (20 w.), Starewiczów 127 dz. 2.) **P.**, wś, pow. poniewieski, gm. Girsudy (8 w.). 3.) **P.**, wś, pow. telszewski, gm. Siady (8 w.). 4.) **P.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (7 w.).

Podarek, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Subocz (20 w.).

Podargi, dwór, pow. telszewski, gm. Żydyki (19 w.).

Podągupie, wś, pow. kowieński, gm. Ejragoła (5 w.).

Podarki, fol., pow. siebieski, Kowryginowych, z fol. Koklino 465 dz.

Podaubie, fol., pow. szawelski, gm. Szawlany (6 w.).

Podaugupie, wś, pow. kowieński, gm. Bobty (9 w.).

Podaworyno, wś, pow. dryzieński, par. Rosica, należała do dóbr Sarya.

Podberezie 1.) pow. ihumeński, ob. *Poberezie*. 2.) **P.**, fol., pow. połocki, Smołki 25 dz. 3.) **P.**, fol., tamże, Weryhów, z Hlinówką 84 dz. 4.) **P.**, fol., pow. rzeżycki, Dowgiałów 66 dz. 5.) **P.**, fol., pow. siebieski, Krumlinych 634 dz.

Podberezie, wś, pow. włodzimierski, gmina Podberezie, 45 w. od Włodzimierza, 139 dm., 996 mk., cerkiew. Gmina obejmuje 19 miejscowości, 1320 dm. włośc. (29 innych), 8375 mk. włościan, uwłaszczonych na 8801 dz. W r. 1570 Fedorowej Bokiejowej (przy Milatynie). W r. 1577 wnoszą: Fedorowa Bokiejowa od 4 dym., 10 ogr. i Filip Bokiej od 4 dym., 7 ogr. W r. 1583 płaci Jan Bokiej od 20 dym., 3 ogr., 1 popa i Daniło Kostiuszkowicz od 7 dym., 5 ogr.

Podberezy, fol., pow. sieński, Szeszalewiczów 211 dz.

Podberniuny, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dusiaty.

Podberupie, dwa dwory, pow. kowieński, gm. Wielona (11 w.) i Żejmy (5 w.).

Podberzina, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (18 w.).

Podberże 1.) wś i okolica, pow. kobryński, gm. Podolesie, ob. *Żuchowce*. 2.) **P.**, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (7 w.). 3.) **P.**, zaśc., tamże, gm. Uciana (4 w.).

Podbiała, *Podbiało*, dwie wsi i dwa fol., pow. brzeski gub. grodz., gm. Dmitrowicze, 45 w. od Brześcia. Wsi 337 dz. włośc. i 38 pryw.; jeden fol. do Skabałłanowiczów, 305 dz., drugi Popławskiej i Kiersnowskiej, 235 dz.

Podbiele, *Podbiel*, fol. nad rzką Białą, pow. bielski gub. grodz., gm. Dubiażyn, Żełtuchinych 269 dz. i 46 dz. cerk.

Podbielsk, mylnie *Poobielsk* (t. VIII, 781), wś, pow. prużański, gm. Białowieża, z urocz. Granie 558 dz.

Podbirze 1.) dwór, pow. poniewieski, gmina Krakinów (9 w.), 35 w. od Poniewieża, Gdymcewiczów 302 dz. Niegdyś w pow. upickim, Łopacińskich, z których Piotr r. 1600 sprzedaje Szwańskim. 2.) **P.**, mstko i dobra, tamże, gm. Stumbryszki (6 w.), 58 w. od Poniewieża, 210 mk. Dobra Komorowskich, 578 dz. 3.) **P.**, gm., tamże, 69 w. od Poniewieża, obejmuje 113 miejscowości, 878 dm. włośc. (65 innych), 9949 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,761 dz. Zarząd gm. we wsi Poniemuń Murowany.

Podbłocie 1.) wś, pow. brzeski gub. grodz., gm. Kamienica Żyrowicka, 313 dz. 2.) **P.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Siesiki (6 w.).

Podbogonniki *Podbahonniki*, wś, pow. grodzieński, gm. Brzostowica Mała, ze wsią Ejsymonty Małe 288 dz.

Podborce, wś nad Ikwą, pow. dubieński, gm., st. poczt. i dr. żel. Dubno (3 w.), 58 dm., 344 mk., cerkiew drewn. z r. 1850 na miejscu dawnej, szkoła od r. 1881. Był tu dawniej monaster żeński bazyliański, założony r. 1592 przez ks. Konst. Ostrogskiego, unicki około 1630 r. i skasowany w r. 1832. W r. 1448 ks. Jury Wasiliewicz Ostrogski sprzedaje P. z Miatynem i innemi, bratu ks. Iwanowi. W r. 1594 ks. Konstanty Ostrogski nadaje P. miejscowym mniszkom.

Podborce, wś, pow. lwowski. Wieś ta według lustracyi z r. 1565, wraz z Kamienopolem i Dworcami al. Sadkami, należała pierwotnie do ststwa lwowskiego i dana była na wieczność p. Leszniowskiemu, który jednak na sejmie warszawskim prawa swe utracił, a przyznano je za

stare sumy Hynkowi. W r. 1578 Dorota Hynkowa płaci tu od $13^1/_2$ łan., 1 zagr., 6 kom., 2 rzem., 1 łan. popa. Taż Hynkowa posiada Kamienopole, Sroki i Laski.

Podborciany, mylnie *Podborcianki* (t. VIII, 362), dwór, pow. kowieński, gm. Janów (11 w.), Dobrowolskich, 60 dz.

Podborek 1.) dwór, pow. kowieński, gm. Kiejdany (6 w.). 2.) **P.**, dwa zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (12 w.) i Owanta (12 w.). 3.) **P.**, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Podborupie 1.) dwór, pow. kowieński, gm. Kiejdany (7 w.). 2.) **P.**, wś, tamże, gm. Jaswojnie (22 w.).

Podboryszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Konstantynów (5 w.).

Podborzany, wś, pow. grodzieński, gm. Łunna, 39 w. od Grodna, 18 dm., 206 mk., cerkiew, szkoła, 273 dz. włośc. i 35 cerk.

Podborze 1.) wś, pow. brzeski, gub. grodź., gm. Wierzchowicze, 45 w. od Brzescia, 769 dz. Kurhan, wysoki do 5 arsz. 2.) **P.**, wś, pow. lepelski, należała do dóbr Wacławia.

Podborze, wś, pow. rohatyński. Nadane r. 1416 przez Wład. Jagiełłę (Kod. dypl. pol. I, 343).

Podboże, urocz., pow. dubieński, gm. Młynów, 12 dm., 62 mk.

Podbrodziany, wś i fol., pow. brzeski, gub. grodz., gm. Kamieniec Lit., 35 w. od Brześcia. Wś 235 dz.; fol. rozparcelowany, 265 dz.

Podbrodzie 1.) fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (15 w.). 2:) **P.**, mstko, pow. święciański. W poblizkim lesie Korkiżyszki, około 70 kurhanów.

Podbrynkliszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (13 w.).

Podbrzeź 1.) dwór, pow. poniewieski, gm. Krakinów (10 w.), Tichiejowych, 401 dz. 2.) **P.**, dwór, tamże, gm. Poniewież (14 w.), Wereszczyńskich, 254 dz. W r. 1644 Maryny z Łopacińskich Rostowskiej, chorążyny kowieńskiej. 3.) **P.**, karczma i młyn nad Berezyną, pow. oszmiański, należy do dóbr wiszniewskich. Pod osadą most na trakcie z Mińska do Wilna, zbudowany pierwotnie przez podkancl. Chreptowicza. Od r. 1782 pobierano tu myto po 3 gr. miedz. od konia lub wołu ciągnącego wóz kupiecki.

Podbrzezie 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (10 w.). 2.) **P.**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (6 w.).

Podbrzeże, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (6 w.).

Podbulkowo, fol., pow. brzeski gub. grodz., gm. Kosicze, Dmitriewskich 210 dz.

Podcerewicze, ob. *Padcerewicze.*

Podbuż, wś, pow. drohobycki. W r. 1565 siedzi tu 52 kmieci na $21^1/_4$ łan. Wieś należy do włości oziminskiej. Pop, cerkiew, sołtys. Obowiązani, między innymi, spuścić Bystrzycą do Oziminy, corocznie po 28 tramów do budowania albo na tarcice do piły i przywieźć na Boże Narodzenie po dwa wozy drew do Kotowa. Dochód ogólny wynosił zł. 256 gr. $1^1/_2$.

Podchwatyłowa, wś nad rzką Władutycą, pow. newelski, gm. Hultaje.

Podcyrie, wś, pow. kowelski, gm. Kamień Koszyrski, 43 w. od Kowla, 46 dm., 297 mk.

Podczachy, r. 1303 *Podench*, wś, pow. gostyński. W r. 1303 włączona do nowoutworzonej parafii w Trębkach (K. W., 2038).

Podczapki 1.) wś, pow. dubieński, gm. Buderaż, 12 dm., 111 mk. 2.) **P.**, wś, pow. ostrogski, gm. Kuniów, par. praw. Lachów (4 w.).

Podczasze, chutor, pow. owrucki, gm. Chrystynówka, 8 dm., 48 mk.

Podczerniejki, dwie wsi i chutor, pow. wołkowyski, gm. Podorosk, 28 w. od Wołkowyska. Wsi 166 i 100 dz.; chutor, Łaszkiewiczów, 19 dzies.

Podczukiszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Pupany (7 w.).

Podczulbie, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Owanta (6 w.).

Poddanie, ob. *Chodce.*

Poddubce 1.) wś i fol., pow. łucki, gm. Poddubce, 15 w. od Łucka. Wś 33 dm., 427 mk., cerkiew, młyn; fol. 3 dm., 10 mk. Jest tu monaster prawosławny. W r. 1545 wś należy do Dachnowej. W r. 1570 wnosi pobór Hrehor Hulewicz. W ostatnich czasach Sumowskich. 2.) **P.**, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Berezdów, st. poczt. Korzec (8 w.), 35 w. od msta pow., 100 dm., 544 mk., cerkiew murow. fundacyi r. 1823, dziedziczki ks. Teresy Lubomirskiej, uposażona 69 dz. z nadania ks. Sapiehy r. 1758, potwierdzonego przez ks. Józefa Czartoryskiego r. 1759; szkółka cerk. od r. 1863. W r. 1577 kn. Joachima Koreckiego, płaci od 15 dym., 5 ogr.

Poddubie 1.) wś i os., pow. kobryński, gm. Koziszcze. Wś 120 dzies.; os. Ostromęckich, 40 dz. 2.) **P.** *Turos*, urocz., tamże, gm. i dobra Siechnowicze. 3.) **P.**, os., pow. słonimski, gm. Rohotna, Bujanowskich 10 dz. 4.) **P.**, fol., pow. siebieski, gm. Soino (12 w.), kaplica, gorzelnia, młyn. 5.) **P.**, dobra skarb., pow. witebski, obejmują 14 wsi, 3 zaśc. i 1 fermę, 2012 dzies.

Poddubieński, pohost, pow. witebski, gm. Korolewo (7 w.), cerkiew.

Poddubniki, wś, pow. dzisieński, gm. Czerniewicze. Pod wsią w pobliżu rzki Auty, wał sypany, prostokątny, około 40 saż. długi.

Poddubno, wś, pow. prużański, gm. Staruny, 24 w. od Prużany, 1056 dz.

Podduby, fol., pow. orszański, od r. 1871 Ługowskich, 100 dz.

Podduby, chutor, pow. włodzimierski, gmina Krymno, 11 dm., 75 mk.

Podegimy, okolica, pow. telszewski, gmina Olsiady (10 w.). Mają tu: Bugienowie 28 dz., Giedgowdowie 15 dz., Piotrowscy 28 dz., Proszkinowie 162 dz., Szapowscy 30 dz.

Podeginie, wś, pow. telszewski, gm. Tyrkszle.

Podegle 1.) dwór, pow. poniewieski, gmina Birże (13 w.). 2.) **P.**, wś i dwór, pow. szawelski, gm. Podubis (1 w.). Mają tu, Łapunowie 16 dz., Jazdowscy 136 dz.

Podegmoki, dwór, pow. szawelski, gm. Podubis (1 w.).

Podegupie, fol., pow. szawelski, gm. Tryszki (4 w.), Mościckich 52 dz.

Podekśnie, *Podeksnis*, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (2 w.), Gudasów 60 dz.

Podelsna 1.) fol., pow. prużański, gm. Michajłowska, 10 w. od Prużany, Wołyncewiczów, z urocz. Śmieciuchowszczyzna i Kraśnik 458 dz. 2.) **P.** *Zarzecze*, ob. *Zarzecze Podelsna*.

Podełupie, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rymszany, Sawczenków 91 dz.

Podemonty, zaśc., pow. szawelski, gmina Szawle (8 w.).

Poderki, dobra, pow. mścisławski, Żyrkiewiczów 566 dz.

Podewicie, dwór, pow. telszewski, gm. Wornie (23 w.), Sylwestrowiczów 120 dz.

Podębie 1.) dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Pogiry (6 w.) i Rogów (3 w.). 2.) **P.**, dwa zaśc., tamże, gm. Kowarsk (8) i Żmujdki (9 w).

Podfilipie, wś, pow. kamieniecki. Podfilipski przedstawia r. 1469 nadania królewskie na wsi: P. i Kowalicze a także nadania ruskie.

Podgaj 1.) wś, pow. kowieński, gm. Aleksandrowska Słoboda (1 w.). 2.) **P.**, dobra, tamże, gm. Ejragoła (5 w.), Dowgirdów, z fol. Karolin i Dowiatele 642 dz. 3.) **P.**, dwór, tamże, gm. Kiejdany (4 w.), Mścichowskich 27 dzies. 4.) **P.**, trzy dwory, tamże, gm. Kroki (21 w.). 5.) **P.**, dwór, tamże, gm. Sredniki (11 w.). 6.) **P.**, urocz. dóbr Ławże, pow. rossieński. 7.) **P.**, dwa dwory, pow. szawelski, gm. Popielany (4) i Skiemie (5 w.). Ten ostatni Janczewskich, ma 152 dz. 8). **P.**, dobra, pow. sieński, Burych, z fol. Obol i Łuksinowo 2164 dz. (1378 lasu), młyn, krupiarnia, folusz. 9.) **P.**, fol., pow. lepelski, gm. Usaja (15 w.), cerkiew.

Podgajciszki, dwór, pow. poniewieski, gm. Podbirże (14 w).

Podgajcze, dwór, pow. poniewieski, gmina Podbirże (16 w.).

Podgaje 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (5 w.). 2.) **P.**, fol., tamże, gm. Ponedel (8 w.), Kościałkowskich 155 dz. 3.) **P.**, trzy zaśc., pow. poniewieski, gm. Birże (17 w.), Czypiany (3) i Pokroje (6 w.). 4.) **P.**, *Podgaj*, dwór, tamże, gm. Pniewo (11 w.). 5.) **P.**, fol. i dwa dwory, tamże, gm. Pompiany (4 i 14 w.). 6.) **P.**, dwór, tamże, gm. Remigoła (15 w.). 7.) **P.**, fol., tamże, gm. Smilgi (10 w.). 8.) **P.**, wś, tamże, gm. Stumbryszki (11 w.). 9.) **P.**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (5 w.). 10.) **P.**, dwór, tamże, gm. Konstantynów (1 w.). 11.) **P.**, wś i dwór, tamże, gm. Kowarsk (5 w.). 12.) **P.**, zaśc., tamże, gm. Ołoty (2 w.), Czelkiskich 45 dz. 13.) **P.**, dwór, tamże, gm. Onikszty (12 w.). 14.) **P.**, dwór, fol. i zaśc., tamże, gm. Owanta (15, 5 i 13 w.). 15.) **P.**, dwór, tamże, gm. Pogiry (2 w.), Rudominów 110 dz. 16.) **P.**, fol., tamże, gm. Rogów (12 w.). 17.) **P.**, dwór i trzy zaśc., tamże, gm. Towiany (2 — 6 w.). 18.) **P.**, ob. *Pogaje*.

Podgarynikowo, wś, pow. wiłkomierski, gm. Siesiki (7 w.).

Podgóra al. *Podgórze*, przedmieście mstka Lachowce, pow. ostrogski, 65 dm., 484 mk., cerkiew.

Podgórne, fol. dóbr Zarubicze, pow. grodzieński.

Podgórze, wś, pow. płocki, par. Zakrzewo. W r. 1576 płaci tu bisk. *płocki* od 25 łan. i 3 łan. wójt.

Podgórze al. *Podgórz*, wś nad Wisłą naprzeciw Torunia, stanowi poniekąd jego przedmieście, ma 2945 mk.

Podgórze 1.) fol., pow. grodzieński, gm. Indura, Aleksandrowych 182 dz. 2.) **P.**, dobra, pow. bychowski, od r. 1873 Frejmarków, 2540 dz. (1322 lasu). 3.) **P.**, *Podhorie*, fol. dóbr Pietrowicze, pow. czauski. 4.) **P.** al. *Sidorówka*, dobra, pow. mohylewski, od r. 1865 Puzanowych, 1497 dz. (940 lasu). 5.) **P.** al. *Samotykowa*, wś, pow. siebieski, gm. Annińska, 20 w., 4 dm., 32 mk., zarząd gm.

Podgorzyce 1.) wś, pow. grójecki. W dok. z r. 1359 w liczbie włości arcyb. gnieźn. W r. 1827 wieś rządowa. 2.) **P.**, wś, pow. łęczycki, par. Tum. W dok. z r. 1357 śród włości arcyb. gnieźn. Dziesięcinę z niej zdawna pobierał klasztor w Trzemesznie, który ją odstępuje drogą zamiany r. 1362 arcyb. gnieźn. (K. W., n. 1354 i 1481).

Podgrodzie 1.) wś, pow. rohatyński. Wedle lustracyi z r. 1565 niedawno zmarły pan z Tęczyna osadził na obszarze wsi t. n. miasteczko nad pot. Uślanką i stawem. Osiadło tam 80 mieszczan, którym jeszcze lata wolności nie wyszły. Było 3 rzeźników i kilku garncarzy. Przy miasteczku jest też z dawnego zasiedzenia 14 gospodarzy zaciężnych na ćwierciach. Pop dawał gr. 30 i liskę. Ogółem dochodu było zł. 60 gr. 7. 2.) **P.**, wś nad rzką Łukwą, pow. stanisławowski. Wedle lustracyi z r. 1565 wś miała dawniej 15 kmieci lecz po rozgraniczeniu ze strony dóbr p. Błudnickiego tak została uszczuploną, iż miała tylko 3 kmieci i popa.

Podgruszany, wś i fol., pow. wołkowyski,

gm. Krzemienica. Wś 124 dz.; fol. Kalenkiewiczów 130 dz.

Podhacie, wś, pow. łucki, gm. Medwieże, 72 w. od Łucka, 30 dm., 207 mk.

Podhajce 1.) wś, pow. dubieński, gm. Jarosławicze, par. praw. Boremiec (3 w.), 27 w. od Dubna, 29 dm., 207 mk. Należała do dóbr monasteru żydyczyńskiego. 2.) **P.**, wś i kol. czeska, tamże, gm. i par. praw. Młynów, 12 w. od Dubna. Wś 20 dm., 479 mk.; kol. 19 dm., 443 mk., dom modl. 3.) **P.**, wś, pow. krzemieniecki, gm. Borki, st. poczt. Krzemieniec (12 w.), 103 dm., 720 mk., cerkiew drewn. z r. 1882. Do par. praw. należy mstko Katerburg (z cerkwią fil.) i wś Kudłajówka. W r. 1545 ks. Dymitra Wiśniowieckiego. W r. 1583 ks. Andrzej Wiśniowiecki wnosi od 16 dym., 2 ogr., 2 kół waln., 1 folusz. Obecnie hr. Ożarowskich. 4.) **P.** *Wielkie* i *Małe*, dwie wsi, fol. i kol., pow łucki, gm. Poddubce, 8 w. od Łucka. Wś P. Wielkie 21 dm., 230 mk., cerkiew; P. Małe 19 dm., 229 mk.; fol. 5 dm., 43 mk.; kol. 48 dm., 129 mk. Własność Korwinów-Piotrowskich. 5.) **P.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Mikulicze, 11 w. od Włodzimierza, 40 dm., 249 mk.

Podhajce, miasto. W r. 1469 Jakób Buczacki okazał lustratorom przywilej na osadzenie miasta na obszarze P. i nadający prawo niemieckie dla wsi P. Przytem okazał nadanie królewskie na wsi: P., Mużyłow, Bielawińce, Telacze, z obowiązkiem służby z 5 kopiami i 10 łucznikami. Ob. Niedźwiecki M.: „Powiat. podhajecki“ (rec. dr. K. Gorzyckiego „Tydzień“, nr. 44, r. 1898).

Podhajczyki, r. 1469 *Podhaycze*, wś, pow. trembowelski. W r. 1469 posiada „Podhaycze cum monasterio ruthenicali Wsznyeszowa“, tudzież „Sabkow cum theloneo ab, antiquo“, Burkanów przy rzece Skała, niejaki Wołczko, z nadania króla węgierskiego (Warneńczyka).

Podhajskie 1.) dwie wsi, pow. dryzieński, w par. Druja i Oświej.

Podhale. Nowsze prace odnoszące się do P. są: Wrześniowski Aug.: „Tatry i Podhalanie“ (Ateneum, t. III, r. 1881). Hołowkiewicz A.: „Dolina nowotarska“ (Przew. nauk. liter., Lwów, 1889 r.). Matlakowski Wł: „Budownictwo ludowe na P.“, Kraków, 1891 r. Tenże: „Zdobienie i sprzęt ludu polskiego na Podhalu“, z 65 tablicami, 150 rycin., str. 176 i LXV, Warszawa, 1900 r.

Podhorce 1.) wś, pow. hrubieszowski. W r. 1531 w par. Trzeszczany. Płacą od $6^1/_4$ łan., cerkiew pusta, młyn o 1 kole. W r. 1578 Gozdz płaci tu przez wójta od 8 łan., 8 zagr. z rolą, kuśnierza, szewca, 6 komor. 2.) **P.**, wś i kol., pow. tomaszowski, ma 260 dm. W r. 1531 należy do par. w Gródku. Miakicki i Szczyrbowie mają tu $4^1/_2$ łan. i młyn o 1 kole.

Podhorce, wś, pow. złoczowski. W r. 1515 należą P. w części do Oleska, płacą od 2 łan. i młyna i w części do dóbr Fredrów (Fredrusz), mających dwa działy po 2 łany z młynem. Według lustracyi z r. 1565 wś ta należąca pierwotnie do ststwa lwowskiego, obowiązana była z 5 łanów dawać na stacyę królewską jałowice, masła muszow 5, serów 10, owsa kłód 3, kur 10 i jaj kóp 2. W r. 1578 Kamienieccy płacą tu od 3 łan., 6 zagr., 2 kom., popa w Zahorcach, Podolecki od 4 łan., 3 zagr., 3 kom. Do P. odnoszą się opracowania nowsze: Barącz Sadok: „Monaster Bazylianów w P.“ (Przegl. Bibliogr. archeolog., I, r. 1881). Ziemięcki T.: „Spraw. z wycieczki archeol. do P. w r. 1882“ (Zbiór wiadom. do antropol. kraj., t. VII). Al. Czołowski: „Z przeszłości P.“ (praca złożona lwowskiej komisyi historyi sztuki, r. 1901).

Podhorce, fol. dóbr Dziewiątkowicze, pow. słonimski.

Podhorce, wś, pow. rówieński, gm. Diatkowicze, par. praw. Miłostów (6 w.), 24 w. od Równego, 16 dm., 155 mk. W r. 1577 Jarofieja Hojskiego, płaci od 5 dym., 7 ogr., 4 kół młyn. po 12 gr., a w r. 1583 Iwan Czaplicz Szpanowski od 6 dym., 5 ogr.

Podhorodce, r. 1565 *Podhorcze* i *Podhorodicze*, wś, pow. stryjski. Część wsi należała w początkach XVI w. do Hrycka Korczyńskiego, który za zabójstwo brata Waśka postradał swe włości: Korczynie i P. Król nadał je Janowi Narajowskiemu. W r. 1565 należy dawny dział Hryćka do ststwa stryjskiego. Dochód z części tej wynosił zł. 31 gr. 13.

Podhorodek, fol., pow. klimowicki, Kaszuro-Masalskich, 231 dz.

Podhorodnianka, wś, pow. sokólski, gmina Bagny, 152 dz.

Podhorodno, wś, pow. włodzimierski, gm. Luboml, 50 w. od Włodzimierza, 231 dm., 1419 mk., cerkiew, szkoła, olejarnia.

Podjabłoń 1.) fol. dóbr Siehniewicze, pow. prużański. 2.) **P.** al. *Szlachecka Puszcza*, fol., tamże, Zdzitowieckich 84 dz.

Podjamki al. *Nowy Dwór*, fol., pow. bychowski, Komorskich 212 dz.

Podjarków, r. 1469 *Podyarkow*, wś, pow. bobrecki. W r. 1469 przedstawia Kulikowski potwierdzenie Wład. Jagiełły nadania przez króla Kazimierza wsi: Podjarków i Podszunow (Podsosnów). W r. 1515 Odnowski tu płaci od 2 łan. R. 1578 wojewoda ruski płaci tu od 6 łan., 2 komorn., 1 popa. Podolecki od 1 łanu. Ob. *Macoszyn.*

Podkalnie, ob. *Jodgauże.*

Podkatuliszki, wś, pow. maryampolski, gm. Szumsk, parafia Maryampol (6 w.), ma 6 dm., 36 mk.

Podklenie, dobra, pow. bychowski, Kastriotów 4935 dz. (3360 dz. lasu), młyn wodny, jezioro.

Podkościele, wś nad jez. Ostrów, pow. lepelski, gm. Orzechowo, 13 dm., 84 mk.

Podkostelnica, wś, pow. połocki.

Podkowa, ob. *Pidkowa.*

Podkowiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rymszany (20 w.).

Podkoziele, fol., pow. czerykowski, Petrażyckich, 170 dz.

Podkrajcze, w dok. *Podkrajcy,* pow. prużański. W r. 1563 należy do wójtowstwa meleckiego we włości dworu bludeńskiego ekonomii prużańskiej. We wsi było 7 włók gruntu „przepodłego“, bagnistego. Dochód wynosił 7 kóp 42 gr.

Podkrzyże 1.) zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (4 w.). 2.) **P.,** wś, tamże, gm. Uciana (17 w.).

Podkurków, os., pow. rówieński, gm. Diatkowicze, 16 w. od Równego, 48 dm., 410 mk.

Podkuropatwy, urocz. dóbr Tereszki, pow. wołkowyski.

Podkwietki, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Kwietki (1 w.), Czepanisów 59 dz.

Podlasie. W dziele „Polska wieku XVI“ (Źródła dziejowe), województwo podlaskie zajmować będzie tom cały, który choć już wydrukowany, nie został dotąd puszczony w obieg księgarski.

Podlasie 1.) urocz. przy wsi Nowa Wieś, pow. białostocki. 2.) **P.,** dwór, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (9 w.), Jasieńskich 190 dz. 3.) **P.** al. *Podlesie,* zaśc., tamże, gm. Podbirże (11 w.). 4.) **P.,** zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (14 w.).

Podlaski 1.) *Podliski,* wś, pow. rówieński, gm. Meżyrycz, par. praw. Andrusiów (2 w.), 41 w. od Równego, 19 dm., 334 mk. 2.) **P.,** urocz., tamże, gm. Kostopol.

Podlaszczyki, wś, pow. zasławski, gm. Antoniny, par. praw. Junaczyńce Małe (2 w.), 34 w. od Zasławia, 61 dm., 425 mk., szkółka.

Podleńce 1.) urocz., pow. białostocki, gmina Obrębniki. 2.) **P.,** urocz. przy fol. Dobryniewo, w dobrach Knyszyn.

Podleonpol, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Konstantynów (5 w.), Michałowskich 108 dz.

Podlepiejki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (14 w.).

Podleśce 1.) wś, pow. krzemieniecki, gmina Bereżce, par. praw. Młynowce (2 w.), 5 w. od Krzemieńca, 73 dm., 346 mk. 2.) **P.,** ob. *Podliśce.*

Podlesiany, urocz. w dobrach Jasionówka, pow. białostocki.

Podlesie 1.) wś, fol. i chutor, pow. brzeski gub. grodz., gm. Turna. Wś 45 dm., 425 mk., szkoła, 750 dz.; fol., hr. Grabowskich, 586 dz.; chutor należy do Bobryków, ma 122 dz. 2.) **P.,** dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Kwietki (7 w.). 3.) **P.,** wś i dwór, pow. wiłkomierski, gm. Siesiki (5 w.). 4.) **P.,** ob. *Podlasie* i *Polesie.*

Podleski, *Podliski* (t. VIII, 428), wś i kol., pow. ostrogski, gm. Buhryn (7 w.), st. poczt. Hoszcza (3 w.), 25 w. od Ostroga. Wś 63 dm., 383 mk., cerkiew drewn. fundowana r. 1742, przez właściciela Eliasza Hulewicza, infułata i kanonika kijowskiego, szkółka cerk. od r. 1885. Obecnie Steckich. Kol. ma 22 dm., 122 mk.

Podleśna, ferma pod wsią Jurczychy, pow. czehryński.

Podlesy, fol., pow. rzeżycki, Szylder-Szuldnerów 164 dz.

Podleszany, wś, pow. mielecki. Toczyski M.: „Podleszany w obwodzie Tarnowskim“ (Rozp. c. król. Galicyj. Towarz. Gospod., r. 1853, tom XIII, str. 106—132).

Podlinkowo 1.) fol. dóbr Górny Dwór, pow. poniewieski. 2.) **P.** al. *Włoki,* dwór, tamże, hr. Tyszkiewiczów 334 dz.

Podlipki 1.) pow. dzisieński. Własność hr. Czapskich. 2.) **P.,** wś, pow. dryzieński, par. Zabiały.

Podlipki, wś, pow. krzemieniecki, gm. Radziwiłłów, 26 w. od Krzemieńca, 64 dm., 323 mk. Własność hr. Tarnowskich.

Podlipsk, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (3 i 7 w.).

Podlisce 1.) wś nad Styrem, pow. dubieński, gm. Jarosławicze, par. kat. Jełowicze, 34 w. od Dubna, 29 dm., 205 mk. W r. 1570 z Jarosławicami i Wrotniewem należy do Michała Działyńskiego. W r. 1577 Chwiedora Działyńska wnosi od 7 dym., 3 ogr. W XIX w. część P. należała do Skępskich, obecnie kolonistów czeskich. 2.) **P.,** *Podleśce,* wś, pow. zasławski, gm. Michnów, st. poczt. Zasław (12 w.), 92 dm., 537 mk., cerkiew drewn. z r. 1791 z obrazem św. Antoniego Padewskiego, uważanym za cudowny, szkółka cerk. od r. 1869. Własność ks. Sanguszków.

Podliski 1.) kol., pow. łucki, gm. Torczyn, 10 dm., 53 mk. 2.) **P.,** pow. rówieński, ob. *Podlaski.* 3.) **P.,** wś, pow. włodzimierski, gm. Skobiełka, 55 w. od Włodzimierza, 38 dm., 216 mk.

Podliski Małe, r. 1565 *Podlieski,* wś, pow. lwowski. Według lustracyi z r. 1565 wś ta wststwie lwowskiem, dana była wraz ze wsiami: Stroniatyn, Koszelów, Ortaszów, Marcinowi Herburtowi z Fulsztyna, staroście barskiemu. Wsi te dawały daniny i robociznę przedtem do dworu w Glinianach. P. miały 5 ludzi osiadłych i folwark. Z powodu wielkiej suszy zbiór wypadł w r. 1565 mały: żyta kóp 200, jęczmienia 30, owsa 200, tatarki koszonej stogów 2, grochu 1 bróg.

Podlisy, wś i kol., pow. kowelski, gm. Wielick, 39 w. od Kowla, 97 dm., 477 mk., cerkiew, smolarnia. W r. 1608 ks. Zbaraskich, potem

Sokulskich, drogą wiana Krzysztofa Jełowickiego, podstolego wołkow. W r. 1745 Marcin Bożeniec Jałowicki uposaża tu cerkiew.

Podlubomirz, os. do Żerosławic, pow. wieliski, na prawym brzegu Stradomki, w okolicy podgórskiej, na półn. od Żerosławic a na połud. od Lubomierza leżącego na lew. brzegu Stradomki. Wzn. 257 mt. n. p. m. Par. rzym.-katol. w Górze św. Jana, urząd poczt. w Łapanowie (8.3 klm.).

Podłaba, dwór, pow. poniewieski, gm. Śmilgi (17 w.).

Podławkowo, dwór, pow. telszewski, gm. Wornie (19 w.).

Podłęże, r. 1153 *Lanche*, wś, pow. pińczowski. Wedle domysłu wydawcy Kod. mał. (II, 12) jestto wieś zw. w dokum. z r. 1174 „Lancze“, z której dziesięciny stołu arcyb. nadane zostały klasztorowi w Jędrzejowie. Wspomniana w dok. z r. 1213 jako należąca do prebendy w Kijach, którą Wincenty bisk. krak. nadał kościołowi kieleckiemu (Kod. kat. krak., I, 14). W czasie nieobecności Paulinów wyrzuconych z miasta przez Mik. Oleśnickiego w połowie XVI w., wś ta zostaje w posiadaniu Wojciecha Czeskiego. Po przywróceniu kościoła i klasztoru zakonnikom przez Myszkowskich, powróciła zapewne posiadłość ta do zakonników.

Podłęże, r. 1317 *Podlaze*, wś, pow. bocheński. W dokum. z r. 1317 śród włości klasztoru w Staniątkach.

Podłobne, wś, pow. lepelski, należała do dóbr Woronia.

Podłoki, dwór, pow. kowieński, gm. Janów (7 w.), Żyntelisów 41 dz.

Podłopień, przys. do Jasny, pow. limanowski. Leży na półn. stoku góry Łopienia (642 mt.) a na prawym brzegu Łososiny. Ma 101 dm., 623 mk. rz.-kat. Obszar osady przecina tor kolei państwowej między st. Dobrą (138 klm.) a Tymbarkiem (144 klm.) i gościniec podkarpacki z Jordanowa do Tymbarku (3.3 klm.)

Podłozce, wś, pow. dubieński, gm. Jarosławicze, par. praw. Stawrów (2 w.), 32 w. od Dubna, 46 dm., 523 mk. W r. 1577 do Targowicy (ks. Koreckiej), płaci od 3 dym. po 20 gr., 2 ogr. po 4 gr., 7 ogr. po 2 gr., a w r. 1583 od 5 dym., 5 ogr., 7 ogr.

Podłoziany, wś, pow. słonimski, gm. Luszniewo, 104 dz. Kurhan.

Podłuby, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, 47 w. od mta pow. (st. poczt.), 266 dm., 1582 mk., cerkiew drewn. z r. 1750, szkółka cerk. W r. 1583 ks. Konst. Ostrogskiego.

Podłuby, wś, pow. jaworowski, ob. *Przylbice*.

Podłuże, fol., pow. mścisławski, gm. Kazimierowa Słoboda, własność Komarów, 540 dz., gorzelnia, młyn, prom. Niegdyś Orłów h. Prus, potem Łopacińskich. W r. 1652 Tomasz i Zofia z Orłów Łopacińscy, sprzedają Kazimierzowi i Katarzynie z Horbackich Hajkom.

Podłuże, wś, pow. dubieński, gm. Werba, par. praw. Kamienica (4 w.), 9 w. od Dubna, 57 dm., 368 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1869, młyn.

Podłuże, wś, pow. stanisławowski. Jan Prokopowicz z Goździca przedstawił lustratorom r. 1469 wielki list przez podkanclerzego wydany, potwierdzający pięć dokumentów w nim opisanych. Cztery nadania na liczne wsi od Władysława ks. wieluńskiego i opolskiego i jedno Władysława Jagiełły. Przytem nadanie królowej Jadwigi na wsi: Podłuże, Wołczyniec, Uhorniki i Dobrowlany.

Podłużne, wś, pow. równieński, gm. Kostopol, par. praw. Lubasza Wielka (2 w.), 45 w. od Równego, 140 dm., 929 mk., kościół filialny murowany par. Deraźne, fund. przez ks. Michała Radziwiłła, z grobami Radziwiłłów linii klewańskiej, kaplica katol. na cmentarzu, szkoła, 2 młyny, browar. Dawniej ks. Radziwiłłów. Córka ostatniego dziedzica z tego rodu ks. Michała wydana za ks. Czartoryskiego, sprzedała klucz podłużeński z klewańskim ministerstwu apanaży.

Podmagóra, wólka do Szczyrka, pow. bielski, na połud. stoku Magóry (1095 mt. n. p. m.), blizko granicy szląskiej, a na półn. od Szczyrka. Domy rozrzucone wzdłuż dopływu Żylca wśród lasów. Ma 49 dm., 249 mk.

Podmajerz 1.) po niem. *Neudoerfel*, os. niemiecka, pow. sądecki, na połud. od Starego Sącza, bliżej Popradu, przy kolei żelaznej państw. na Węgry (dawniej Tarnów-Leluchów) i gościńcu ze Starego Sącza do Piwnicznej. Pochodzi z czasów Józefa II i liczy 13 dm. a 126 mk., w tem 113 rzym.-katol. (par. w Starym Sączu), 13 prot. (par. w Stadle). Pod względem narodowości 121 polaków i 5 niemców. 2.) **P.**, fol. na obsz. wiek. pos. wsi Szaflary, pow. nowotarski, nad Białym Dunajcem.

Podmalcem, wólka do Radgoszcza, pow. dąbrowski, w równinie (174 mt. n. p. m.), na płn. od Radgoszcza, nad pot. Dębą praw. dopł. Radgoszczy—Upustu—Brenia. Nazwę bierze od sąsiedniej wsi Malca. Ma 69 dm. i 382 mk. rzym.-katol.

Podmarszczyn, w dokum. *Podmarczino*, wś, pow. płoński. Dawna włość kapituły płockiej w dok. z połowy XIII w. W r. 1579 włość prestymonialna katedry płockiej. Kroczewski płaci tu od 8 łan., 8 zagr., wyszynku piwa.

Podmiejska Wola, wś, pow. miechowski. Do tej wsi niewątpliwie się odnosi sprzedaż sołtystwa za 20 grzyw. niejakiemu Adae Zolczycz przez Mikołaja prepozyta miechowskiego, dla założenia wsi na obszarze zarośli klasztornych („omnia rubeta nostra iacencia inter Kalinam villam nostram et inter civitatem Mechovensem“).

Zarośla te i wieś tam istniejąca zwane były „Scwolna“. Po osadzeniu przybrały nazwę Woli podmiejskiej (Kod. mał., III, 14).

Podmłynek, fol., pow. kowieński, gm. Żejmy (5 w.).

Podmonście, fol., pow. wiłkomierski, gmina Owanta (12 w.).

Podmontejki, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Siesiki (6 w.).

Podmontowszczyzna, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (6 w.).

Podmoro, chutor, pow. włodzimierski, gm. Krymno, 10 dm., 51 mk.

Podmostówka, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (2 w.).

Podmujsa, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (5 w.).

Podmunie, dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rymszany (8 w.).

Podmuryny, urocz., pow. brzeski gub. grodzień., gm. Kamieniec Lit., 37 dz.

Podmuryszki, dwór, pow. poniewieski, gm. Birże (8 w.).

Podnaciany, wś, pow. telszewski, gm. Ginteliszki (7 w.).

Podniebyle, wś, pow. krośnieński, parafia rzym.-katol. Lubieńce, rozciąga się w górnym biegu pot. Mostki uchodzącego na obszarze Jedlicz z lew. brzegu do Jasiołki i przy drodze z Jedlicz przez Chorkówkę do Zręcina a ztąd do Dukli. Wzn. 353 mt. n. p. m. Okolica w stronie połd. i zach. lesista i górzysta, ku północy więcej otwarta, falista. Z obszaru 559 morg. 284 należy do własności większej a 275 m. do mniejszej. Ma 61 dm., 305 mk. (300 rzym.-katol. i 5 izrael.). Na obszarze więk. pos. 1 dm, 16 mk. (5 rzym.-katol., 9 izrael. i 2 gr.-kat.). Należy do par. rzym.-kat. w Zręcinie.

Podobis, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (15 w.).

Podoby-Kojgoły, dwór, pow. kowieński, gm. Kiejdany, Kognowickich 390 dz.

Podobynka, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (3 w.).

Podokupie, *Podukupie*, wś, pow. oszmiański, należała do dóbr Surwiliszki.

Podolańce, wś i chutor, pow. żytomierski, gm. i par. praw. Cudnów (4 w.), 54 w. od Żytomierza. Wś 69 dm., 440 mk.; chutor 47 dm., 281 mk.

Podolany, wś, pow. pińczowski. Wedle dok. z r. 1363 pobierano tu cło (Kod. mał., III, 160).

Podolany 1.) mylnie *Polany* (t. VIII, 573), wś, pow. prużański, gm. Białowieża, 227 dzies. 2.) **P.,** pow. święciański. Własność Dowgiałłów.

Podolany, wś, pow. ostrogski, gm. Buhryn, par. praw. Dorohobuż (1 w.), 25 w. od Ostroga, 20 dm., 359 mk. W r. 1577 do Dorohobuża (ks. Konst. Ostrogskiego), płaci od 3 dym. na ćwierc., 2 dym. putn. półdwor.

Podolany 1.) wś, pow. wielicki, na prawym brzegu Raby, blizko ujścia małego potoku i przy gościńcu z Gdowa (3.8 klm.) do Łapanowa (4.5 klm.). Par. rzym.-katol. w Zręcinie. Wzn. 220 mt. n. p. m. Ma 28 dm., 188 mk. (7 izrael.) i 182 morg. obszaru. Prócz tego większa pos. ma 1 dm., 4 mk. (3 izrael.), 23 morg. Wspom. w dok. z r. 1254 śród włości nadanych klasztorowi szczyrzyckiemu (Kod. mał., I, 44). Dziesięciny folwarczne z P. nadane r. 1361 kościołowi w Dobry (Kod. dypl. pol., III, 273). 2.) **P.,** wś, pow. wadowicki, par. rzym.-katol. w Leńczach górnych, 5.3 klm. na północ od Izdebnika w okolicy podgórskiej, 247 mt. n. p. m., przy torze kolei państwowej (Sucha—Skawina) między st. Łęcze (32 klm.) a Radziszów (40 klm.). Południ. granicę wsi od Izdebnika i Zarzycz tworzy Skawinka (Cedron), wijąca się koło stoków Ostrego działu (365 mt. n. p. m.), dzielącego wody tej rzeki od wód Skoturzy. Ma 41 dm., 216 mk. (7 izrael.) i 160 morg., więk. posiadł. ma 2 dm., 26 mk. i 294 morg. Gleba urodzajna żytnia, lasy przeważnie jodłowe. Ob. *Leńcze górne*.

Podole 1.) wś, pow. garwoliński. W dokum. z r. 1382, przenoszącym na prawo niemieckie dobra: „militis Czyborii“ (Kod. maz., 98). W r. 1581 spotykamy w reg. pob. wsi wymienione w powyższym dokumencie jako to: Mniszew, Podole, Rakowice (dziś nie istniejące). Słubice już wtedy znikły czy zatraciły swą nazwę. 2.) **P.,** wś, pow. lipnowski. W dok. z r. 1250 śród włości kościoła kruszwiskiego (Ulanow. Dokum. kujaw., 187, 13).

Podole, Do obszaru P. w obrębie dzisiejszej gubernii podolskiej odnoszą się, prócz podanych już (t. VIII, 459) następne opracowania: Przeździecki A.: „P. Wołyń, Ukraina“ (Wilno, 1840). Radziejowski I. K.: „P. stan obecny i konieczne reformy“ (Kijów, 1859). Mierzeński: „P. Wołyń, Ukraina“ (Lwów, 1862) „Trudy podolsk. statist. komit.“ Kamieniec podolski, 1869. Dr. Antoni J.: „Zameczki podolskie na kresach“ (Kraków, 1872). Krauze Fryd.: „Podole“ (Bibl. Warsz. 1876, t. II, III, IV). Szymanowski M.: „Fosforyty w gub. podolskiej („Inżyn. i Budown.“ r. 1884 n. 2—5). W. Antonowicz: „O skalnych pieszczerach na bieriegu Dniestra w podol. gub.“ (Trudy IV archeol. zjezda w Odesie — 1884, t. I). W. K. Guldman: „Pamiatniki staryny w Podolii“ (Kamien. podol. 1901). „Trudy komitieta dla istor. — statist. opisania Podolskoj eparchii“, t. IV, Kamieniec Podolski, 1889. R...: „Wołyń i Podole w drugiej połowie XVI w.“ (Przew. lit. i nauk Lwów, 1891, t. 19). „Źródła dziejowe“ t. XIX, Al. Jabłonowski: „Podole“. Sieciński E.: „Prychody i cerkwi Podolskoj eparchii“. Kamieniec

Podolski, 1901, str. 1064, 175, t. XXIII. Batiuszkow: „Opisanie istorycz. P.“, Petersburg, 1891, str. 363. Łubieński Józef: „Stosunki Wołynia, Podola i Ukrainy pod względem ekonomicznym, przemysłowym i technicznym („Czasop. techn.“, Lwów, 1892, t. 10). Guldmann W.: „Nasiel. miesta podolskoj gub.“. Kamieniec Podolski, 1893, str. 636. Do obszaru P. galicyjskiego odnoszą się następujące nowsze opracowania. Olszewski St.: „Pogląd na formacyę mioceniczną wschodniej części P. galic.“ (Spraw. Kom. Fizogr., t. VIII, r. 1874). Łomnicki A. M.: „Słodkowodny utwór podolski“ („Kosmos“, t. IX). Tenże: „Powstanie krawędzi półn. płaskowyżu podolskiego“ („Kosmos“, t. IX). Rehmann Ant.: „Podole pokuckie“ („Wszechświat“, r. 1893, t. XII). Teisseyre W.: „Kilka uwag o morfologii Podola“ („Kosmos“, r. 1895, t. 20). Kirkor A. H.: „Sprawozdanie i wykaz zabytków z wycieczki archeol.-antrop. okolic P.“ (Zbiór Wiad. do Antrop. Kraj., t. II, r. 1878). Ob. *Galicya.*

Podole, wś, pow. sądecki. Kościół par. wspomniany w dok. z r. 1390. Ob. *Przedanica.*

Podolesie 1.) wś, osada i okolica, pow. kobryński, gm. Podolesie. Wś z Plantą 127 dz., os. 19 dz., okolica 178 dz. Gmina obejmuje 52 miejscowości, 549 dm. włośc. (49 innych), 3883 mk. włościan, uwłaszczonych na 4417 dz. Nadto w gm. jest 60 dz. cerk. i 9446 większej posiadłości. Zarząd gm. we wsi Jeremicze. 2.) **P.,** os., pow. prużański, gm. Staruny. 3.) **P.,** pow. trocki, gm. Jewie. Nad Wilią pięć kurhanów.

Podolin al. *Podobin,* wś, pow. limanowski, nad pot. Poręba, płynącym z wielkiego lasu na obszarze Poręby Wielkiej, a uchodzącym pod Mszaną dolną do pot. Mszany, dopł. Raby z praw. brzegu. Osada zajmuje połd. stok góry Potoczkowej (747 mt. n.p.m.). Zach. granic wsi dotyka tor kolei państwowej, między stacyami Zaryte i Mszana Dolna. Okolica najbliższa ma mniejsze góry, atoli dalsza jest mocno wzniesiona. Ku zach. widać z P. szczyty Wielkiego Lubonia (1023 mtr.) odl. o 5 klm., ku północy Lubogoszczy (967 m.), o 7 klm., ku połd. Obidowy (1027 mt.), około 9 klm., a w tej odległości ku wschd. Łysej Góry (924 m.). P. graniczy na płc. z Mszaną Dolną, na zach. z Rabą Niżną, na płd. Niedźwiedziem i Witowem, a na wsch. z Mszaną Górną. Role ma zimne, owsiane, lasy świerkowe. Wieś ta należąca do par. rzym.-kat. w Niedźwiedziu, ma kasę pożyczk. z kapit. 258 zł. Obszaru więk. pos. niema, a tylko karczma należy do hr. Wodzickich. Pos. mn. ma 1097 m. roli, 23 m. łąk, 178 m. past. i 157 mórg lasu. Wieś ma 124 dm. i 786 mk. rzym.-kat. przydzielonych do par. w Niedźwiedziu. Mieszkańcy należą do szczepu góralskiego Kliszczaków.

Podoliniec, ob. *Gniazdo.*

Podolszany, wś. Własność klasztoru sieciechowskiego według dok. z r. 1252, Ob. *Wola Klasztorna* (t. XIII, 786).

Podolsze, wś, pow. wadowicki. R. 1420 aktem niemieckim odnawia Kazimierz ks. szląski i oświecimski Rachwaldowi z P. przywilej na tę wieś, zniszczony przez ogień (Kod. kat. krak. II, 455),

Podoł, dwór, pow. rossieński, gm. Mańkuny.

Podoł, ob. *Fruzinówka.*

Podołosze, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (21 w.).

Podoniszki, fol., pow. szawelski, gm. Łukniki (5 w.).

Podorosk, wś, dobra i ferma, pow. wołkowyski, gm. Podorosk. Wś 446 dz. włośc. i 155 cerk.; dobra, Bochwiców, z chut. Worusin i Rudawa 1940 dz. (1000 lasu); ferma Kulczyckich, 31 dz. Gmina obejmuje 50 miejscowości, 426 dm. włośc. (60 innych), 3651 mk. włościan, uwłaszczonych na 4476 dz. Nadto w gm. jest 293 dz. cerk. i 7624 większej posiadłości.

Podorożne, pow. czehryński, gm. Podorożne, st. poczt. Czehryn (25 w.), 449 dm., 2608 mk., cerkiew, szkółka cerk., ambulatoryum, olejarnie, 11 wiatraków, 4 jarmarki. Gmina obejmuje 8 miejscowości (1 mstko, 4 sioła, 3 wsi), mających 13,588 mk. (360 żydów), 25,693 dz. w tem 25,309 włośc. i 257 cerk.

Podoszetki, wś, pow. dryzieński, par. Oswiej.

Podowalice, fol., pow. witebski, Pławińskich, 57 dz.

Podowginiewa, dwa fol., pow. poniewieski, w gm. Pokroje (7 w.) i Śmilgi (7 w.).

Podowgowiela, wś, pow. kowieński, gmina Wilkija (6 w.).

Podowgowo 1.) wś, pow. kowieński, gmina Wilkija (7 w.). 2.) **P.** *Żabiszki,* fol. dóbr Lesnopol, tamże.

Podozierce, ob. *Nawołoki.*

Podozierze (t. VIII, 468) i *Pojeziorze* (VIII, 535), pow. witebski. Zam. Rekieciów, czyt. Rekściów.

Podpiatkuszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (16 w.).

Podpiecze, wś, pow. wiłkomierski, gmina Onikszty (5 w.).

Podpole, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Kwietki (11 w.).

Podprejkopie, wś, pow. kowieński, gmina Ejragoła (8 w.).

Podrawiszki, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (5 w.).

Podrejście, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (7 w.).

Podrezy, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (2 w.).

Podrossienie, dwór i os. młyń., pow. rossieński, hr. Miączyńskich, 763 dz.

Podruczany, wś, pow. poniewieski, gmina Kibury (10 w.).

Podrudzie 1.) wś, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, par. praw. Owrucz, 82 dm., 520 mk. 2.) **P.**, chutor, pow. włodzimierski, gm. Werba, 6 dm., 29 mk.

Podruksze 1.) wś, dobra i zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (6 i 9 w.). 2.) **P.**, zaśc., tamże, gm. Smołwy (2 w.).

Podrupie, dwa dwory, pow. rossieński, gm. Kielmy (14) i Szydłów (14 w.).

Podrygańce, wś, pow. poniewieski, gm. Remigoła (18 w.).

Podryń, r. 1215 *Podrosovo*, wś, pow. nieszawski. Wedle wydawcy Kod. Wielk. „Podrosovo", w dok. z r. 1215, w liczbie wsi dających dziesięciny do Strzelna ma oznaczać dzisiejszy P. W reg. pob. z r. 1557 podano Ryń, wieś w parafii Lubotyń. Lubieniecki tu płacił od 5 zagr.

Podryże, wś i kol., pow. kowelski, gm Wielick, 46 w. od Kowla. Wś 148 dm., 731 mk., cerkiew, wiatrak; kol. 3 dm., 10 mk. W r. 1628 Jana i Zofii z Gostyńskich Kaszowskich, dalej Ign. Kaszowskiego, wreszcie Salomei z Kaszowskich hr. Stanisławowej Worcellowej. Obecnie Moszyńskich.

Podrzecze 1.) urocz. leśne, pow. bielski gub. grodz., gm. Dubiażyn, 35 dz. 2.) **P.** al. *Podrzeczany*, pow. brzeski gub. grodz., 368 dz. 3.) **P.** *Żabor*, pow. słonimski, ob. *Zarzecze*. 4.) **P.** al. *Wilcze Gardło*, urocz., pow. wołkowyski.

Podrzecze, wś, pow. kowelski, gm. Kamień Koszyrski, 41 w. od Kowla, 32 dm., 259 mk.

Podrzeczny, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (7 w.).

Podrzesza, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Uciana (2 w.).

Podsadkowo, fol., pow. siebieski, własność Girtiusów, 862 dz.

Podsady, wś nad rz. Naczą, pow. lepelski, gm. Nacza, 18 dm., 138 mk., zarząd gminny.

Podsiekły, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (5 w.).

Podskirna, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy, własność Syrewiczów.

Podskoczymiszki, dwór, pow. poniewieski, gm. Birże (5 w.).

Podsosnów, r. 1469 *Podszunow*, wś, pow. bobrecki. Ob. *Macoszyn* i *Podjarków*.

Podsosonie (t. VIII, 470), pow. miński. Własność Bohdaszewskich.

Podstaryn, wś, pow. słonimski, gm. Borki (mylnie Giczyny), 46 dm., 519 mk., 979 dzies.

Podstola, ob. *Podstoła*.

Podstoła al. *Podstola*, wś, pow. stopnicki. Prandota bisk. krak. nadaje r. 1268 nowo poświęconemu kościołowi w Drugni dziesięciny ze wsi biskupich: Drugnia, Podstolą i Rutki (K. W., n. 438).

Podstrunie, dwór, pow. kowieński, gmina Wilkija (6 w.).

Podsosna 1.) chutor, pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (10 w.). 2.) **P.**, zaśc., tamże, gm. Widze (6 w.).

Podsukowszczyzna, fol., pow. słonimski, gm. Kozłowszczyzna, własność bar. Hartingów.

Podsynówka, wś, pow. kowelski, gm. Datyń, 31 w. od Kowla, 186 dm., 361 mk. W r. 1577 do Niesuchojeży (ks. Romana Sanguszki), płaci od 2 dym. łanow., 1 ogr. 4 gr. a w r. 1583 od 2 dym.

Podszacie, trzy dwory, pow. wiłkomierski, gm. Szaty (1 i 4 w.). Jeden 200 dz. należy do Roubów, dawniej Hoppenów; drugi 214 dz. do Gintowtów; trzeci 982 dz. do hr. Tyszkiewiczów.

Podszajnagi, zaśc., pow. szawelski, gmina Szawle (6 w.).

Podszapieta, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Pupany (5 w.).

Podszwinta, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (5 w.).

Podtuzy, wś, pow. telszewski, gm. Ginteliszki (2 w.).

Podubie 1.) dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (5 w.) i Oknista (8 w.). 2.) **P.**, pow. dzisieński. Należały do Michała i Justyniana Szczyttów.

Podubis 1.) wś, pow. kowieński, gm. Ejragoła (10 w.). 2.) **P.**, wś, dwór i dobra, tamże, Sredniki (4 i 13 w.). 3.) **P.**, wś i dwór, tamże, gm. Wilkija (6 i 15 w.). 4.) **P.**, fol., pow. rossieński, gm. Kielmy (13 w.), należy do dóbr Kielmy. Stał tu niegdyś zbór kalwiński, wzniesiony przez Grużewskich. 5.) **P.**, fol., tamże, gm. Mańkuny (8 w.). 6.) **P.**, dobra, tamże, gm. Rossienie (8 w.), Iwanowskich, z fol. Pokalniszki 785 dz. 7.) **P.**, wś, dwór i zaśc., tamże, gm. Szydłów (8 i 12 w.). Dwór, Martusiewiczów, 263 dz. 8.) **P.**, mstko, fol. i dwa dwory, pow. szawelski, gm. Podubis (4 — 10 w.), 130 mk. Dobra hr. Zubowych, 1193 dz. Jeden z dworów 82 dz. należy do Jankiewiczów. Gmina obejmuje 68 miejscowości, 419 dm. włośc. (5 innych), 5180 mk. włościan, uwłaszczonych na 5343 dz. 9.) **P.**, wś, pow. wiłkomierski, gmina Pupany (7 w.).

Podubiszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (10 w.).

Poduknie, dwór, pow. rossieński, gm. Szydłów (6 w.).

Podukście 1.) chutor, pow. rossieński, gm. Szydłów (18 w). 2.) **P.**, wś, pow. szawelski, gm, Podubis (5 w.).

Podumbel, urocz., pow. wileński, gm. Malaty. Nad jez. Wiryta kurhany.

Podumble, *Poduble*, pow. święciański. Na polach włościańskich 20 kurhanów.

Podumblis, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Towiany (11 w.).

Podumłaukis, dwór, pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (7 w.).

Podubis, pow. szawelski. Wołyniak: „Bazylianie na Żmudzi" (Przegląd powsz., r. 1891, wrzesień).

Podurupie 1.) wś, pow. rossieński, gm. Kielmy (12 w.). Mają tu Zalescy 44 dz. 2.) **P.**, okolica, pow. szawelski, gm. Podubis (10 w.). Mają tu: Dobszewiczowie 14 dz., Kasperowiczowie 20 dz., Płuszczewscy 30 dz., Serejkowie 29 dz., Towginowie 23 dz.

Podwałaki, zaśc., pow. szawelski, gmina Gruździe (10 w.).

Podwaryszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (12 w.). 2.) **P.**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Towiany (7 w.).

Podwerbce, r. 1469 *Podwirzbcze*, r. 1578 *Pudwerbcze*, wś, pow. horodeński. W r. 1469 włada tu Podwierzbiecki. R. 1578 płaci tu Podwerbeczki od 4 łan., 5 zagr., 1 łan popa. Ob. *Nieżwiska*.

Podwicie, *Podewicie*, dwór, pow. rossieński, gmina Kołtyniany, Kiełpszów, z Putwińskiem, 228 dz.

Podwiliki, fol., pow. wiłkomierski, gm. Pogiry (5 w.).

Podwiszeńki, ob. *Sozany*.

Podwiżunki, chutor, powiat wiłkomierski, gm. Uciana (14 w.).

Podwodmińce, zaśc., powiat nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (13 w.).

Podwojłoby, dwór i fol., pow. rossieński, gm. Rossienie (21 w.).

Podwojskie, dwór, pow. szawelski, gmina Kurszany, Narutowiczów 30 dz. i Juszkiewiczów 28 dz.

Podworce, dwór, pow. telszewski, gm. Kretynga (2 w.).

Podworecie, trzy wsi, pow. poniewieski, gm. Girsudy (10 w.) i Podbirże (11 i 12 w.).

Podworele 1.) dwór i dobra, pow. szawelski, gm. Wieksznie (3 w.). 2.) **P.**, wś, pow. telszewski, gm. Sałanty (1 w.).

Podworną, wś, pow. wołkowyski, gm. Piaski, 807 dz.

Podwornie, wś, pow. wiłkomierski, gmina Owanta (4 w.).

Podworniki 1.) dwa dwory i zaśc., pow. poniewieski, gm. Krakinów (7 i 12 w.). 2.) **P.**, dwa zaśc., tamże, gm. Remigoła (14 w.). 3.) **P.**, dwór, pow. szawelski, gm. Kurszany (10 w.). 4.) **P.**, wś, tamże, gm. Ligumy (6 w.). 5.) **P.**, dwór, tamże, gm. Szawkiany (8 w.), Kozenanów 120 dz. i Szapków 150 dz. 6.) **P.**, wś, tamże, gm. Tryszki (6 w.). 7.) **P.**, dwa dwory, pow. telszewski, gm. Siady (2 w.). 8.) **P.**, wś, tamże, gm. Wornie (14 w.). 9.) **P.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (4 w.).

Podwornikie, wś, pow. wiłkomierski, gmina Kurkle (4 w.).

Podworyca al. *Łuhinowicze*, wś nad jez. Soro, pow. sieński, gm. Łatyhów, 31 dm., 179 mk., cerkiew.

Podworynie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (5 w.).

Podworynki, fol., pow. wiłkomierski, gmina Wiżuny (5 w.).

Podworys, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (11 w.).

Podworyszki 1.) wś, pow. szawelski, gm. Podubis (9 w.). 2.) **P.**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Szaty (3 w.). 3.) **P.**, wś, tamże, gm. Wojtkuszki (6 w.).

Podwysocze, wś, pow. rówieński, gm. Wysock, 150 w. od Równego, 82 dm., 894 mk.

Podwysokie 1.) mylnie *Podwysockie* (t. VIII, 485), wś nad rzką Bondarką, pow. humański, gm. Podwysokie, st. poczt. Dubowa (18 w.), 40 w. od Humania, 637 dm., 3233 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn parowy, wiatrak. Gmina obejmuje 13 miejscowości (2 mstka, 8 siół, 3 wsi), mających 19,712 mk. (173 katol., 67 rozkoln., 9 ewang., 2904 żydów) i 34,247 dz., w tem 19,098 większej posiadłości, 13,402 dz. włośc., 1214 skarb., 533 cerk. 2.) **P.**, wś i ferma, pow. lipowiecki, gm. Podwysokie, st. poczt. Daszów (15 w.), 42 w. od Lipowca. Wś 354 dm., 1909 mk., cerkiew, szkółka cerk., 7 wiatraków; ferma 3 dm., 34 mk. Gmina obejmuje 4 miejscowości (1 mstko i 3 sioła), 10,420 mk. (372 katol., 3 ewang., 430 żydów) i 13,825 dz., w tem 7433 większej posiadłości, 6070 włośc., 277 cerk.

Podwysokie, wś, pow. śniatyński. W roku 1565 leży w ststwie śniatyńskiem. Ma 25 kmieci na całych dworzyszczach. Dają czynszu po 2 grzyw., 2 mace owsa i 12 jaj. Pop gr. 30. Dają też zwykłe daniny w naturze. Winni ze starostą jechać na granicę na dobrych koniach. Suma roczna dochodu zł. 150 gr. 6 den. 9.

Podwyszeńki, *Podwiszeńki*, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (10 w.).

Podyrwiany, pięć dworów, pow. szawelski, gm. Janiszki (6 w.), 42 w. od Szawel. Jeden należy do Bungiegów i Bogdunasa 63 dz.; drugi Watmanów 180 dz.; trzeci Norgiełłów 124 dz.; czwarty Staniewiczów 88 dz.

Podzadoje, ob. *Pozadoje*.

Podzamcze, wś nad ruczajem, pow. krzemieniecki, gm., st. poczt. i dr. żel. Radziwiłłów (10 w.), 35 w. od Krzemieńca, 78 dm., 506 mk., cerkiew drewn., szkółka cerk. Własność hr. Tarnowskich.

Podziagoła al. *Unciszki*, wś, pow. poniewieski, gm. Girsudy (8 w.).

Podziałówka, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. i dobra Ponedel (2 w.).

Podzie 1.) wś, pow. kowieński, gm. Kroki (21 w.). 2.) **P.**, wś, pow. poniewieski, gm. Skrobatyszki (5 w.), Sakowiczowie mają 30 dz., Towiańscy 9 dz. 3.) **P.**, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (12 w.). 4.) **P.**, trzy dwory, tamże, gm. Uszpole (5 w.). Mają tu Waszkielisowie 34 dz.

Podziemenie (t. VIII, 493), w dokum. *Podzimna*, pow. kobryński, odl. 26 (nie 56 w.) od Kobrynia. W r. 1563 należy do wójtowstwa hruszowskiego, we włości dworu horodeckiego, ekon. kobryńskiej. We wsi było 15 włók gruntu podłego. Czyniła dochodu 23 kóp 15 gr.

Podzierniaków, ob. *Glejsk*.

Podziki, ob. *Poździki*.

Podzisna 1.) *Podziśnie*, fol i dobra, powiat nowoaleksandrowski, gm. Widze (12 i 15 w.). 2.) **P.**, dwór, tamże, gm. Rymszany (12 w.), ks. Druckich-Lubeckich, 105 dz. W r. 1621 Kościałkowskich.

Podziszki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (7 w.). 2.) **P.**, fol., pow. poniewieski, gm. Linków (4 w.), 51 w. od Poniewieża, Staszkiewiczów 60 dz. 3.) **P.**, wś i fol., tamże, gm. Rozalin (14 w.). Fol. należy do dóbr Perekszle.

Podziuny 1.) ob. *Padziuny*. 2.) **P.**, zaśc., pow. szawelski, gm. Gruździe (20 w.). 3.) **P.**, wś, tamże, gm. Poszwityń (3 w.).

Podżagoryno, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dukszty (4 w.), Łabuckich z zaśc. Tyltele 70 dz.

Podżarki, kol., pow. włodzimierski, gmina Kisielin, 11 dm., 104 mk.

Podżejmele, fol., pow. poniewieski, gmina Naciuny (1 w.).

Podżuniszki, zaśc., pow. poniewieski, gm. Birże (19 w.).

Podżykiszki, wś, pow. wiłkomierski, gmina Owanta (26 w.).

Poeglesie, dwór, pow. szawelski, gm. Popielany (7 w.).

Poegłonie, wś, pow. rossieński, gm. Botoki (4 w.).

Poelsze, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gmina Onikszty (3 w.).

Poetkuny, dwór, pow. telszewski, gm. Masiady (6 w.).

Pogaje 1.) *Podgaje*, trzy zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (18), Ponedel (10) i Poniemuniek (10 w.). 2.) **P.**, wś, tamże, gm. Ponedel (12 w.). 3.) **P.**, zaśc., pow. poniewieski, gm. Krakinów (8 w.). 4.) **P.**, dwór, tamże, gm. Nowemiasto (17 w.). 5.) **P.**, fol., tamże, gm. Pompiany (2 w.).

Pogajdziupie, wś, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (5 w.).

Pogarszle, dwór, pow. szawelski, gm. Szawkiany (2 w.).

Pogartupis, dwór, pow. rossieński, gmina Skawdwile (13 w.).

Pogawsze, zaśc., pow. szawelski, gm. Okmiana (10 w.).

Pogie 1.) dwór, pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (8 w.), Dowiatów 45 dz. 2.) **P.** *Wojszwiliszki*, dwór, tamże, gm. Łukniki (8 w.), Wojszwiłłów 52 dz.

Pogiejszpile, wś, pow. poniewieski, gmina Śmilgi (9 w.).

Pogielże, dwór, pow. szawelski, gm. Kurszany (18 w.).

Pogiełowo, wś, pow. szawelski, gm. Podubis (2 w.).

Pogiełupie, *Pogełupie* (t. VIII, 497), okolica, pow. poniewieski, gm. Remigoła (13 w.). Mają tu: Ginejkowie 46 dz., Mackiewiczowie 5 dz., Michniewiczowie 66 dz., Sawiczańscy 17 dz.

Pogiełuże, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Owanta (18 w.).

Pogierbieńce, wś, pow. rossieński, gmina Szymkajcie (12 w.).

Pogierdowo, wś, pow. rossieński, gm. Wewirżany (16 w.).

Pogierełka, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (8 w.).

Pogierkle, wś, pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (3 w.).

Pogiermońcie, wś i fol., pow. telszewski, gm. Gadonów (17 w).

Pogierwia, dwór, pow. poniewieski, gmina Birże (6 w.).

Pogierwie, wś, pow. szawelski, gm. Krupie (7 w.).

Pogierwieła, zaśc., pow. poniewieski, gm. Birże (3 w.).

Pogierwinie 1.) fol. dóbr Rekijów, powiat szawelski. 2.) **P.**, wś, tamże, gm. Szawle.

Pogierżducie, wś, fol. i trzy dwory, pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (12 do 16 w.). Jeden Bitowtów, ma 281 dz.; drugi Szlagierów, 38 dz.; trzeci Jagowdów, 156 dz.

Poginele, wś, pow. kowieński, gm. Bobty (3 w.).

Poginie, zaśc., pow. kowieński, gm. Krasne (19 w.), Dobkiewiczów 20 dz.

Pogirajcie, fol , pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (10 w.), Łukaszewiczów 10 dz.

Pogirnupie, wś, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (9 w.). Mają tu: Baczańscy 31 dzies., Wismontowie 15 dz.

Pogirszczyzna, fol., pow. połocki, Szpakowych 109 dz.

Pogiruny, wś, pow. rossieński, gm. Botoki (13 w.).

Pogirsy, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (6 w.).

Pogiry 1.) dwór, pow. kowieński, gm. Jaswojnie (8 w.). 2.) **P.**, wś, pow. poniewieski, gm. Czypiany (12 w.). 3.) **P.**, wś, pow. rossieński, gm. Mańkuny (12 w.). 4.) **P.**, zaśc., tamże, gm. Szydłów (5 w.). Należy do Butkiewiczów. 5.) **P.**, wś i dwór, pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (12 w.), Hryncewiczów 40 dzies. 6.) **P.**, zaśc., tamże, gm. Owanta (2 w.). 7.) **P.**, mstko nad rzką Rudekszną, tamże, gm. Pogiry, 580 mk. Gmina obejmuje 34 miejscowości, 342 dm. włośc. (70 innych), 3102 mk. włościan, uwłaszczonych na 4267 dz.

Pogiryszki, dwór, pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (8 w.), Drużyninych 142 dz.

Pogłudzie, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (14 w.).

Pogłusnupie, dwór, pow. szawelski, gmina Skiemie (8 w.).

Pogodupie, wś, pow. rossieński, gm. Szydłów (5 w.).

Pogojwiany, dwór, pow. szawelski, gmina Łukniki (2 w.).

Pogoń, fol., pow. kobryński, gm. i dobra Opol.

Pogonia al. *Pogoń*, os. fabr., pow. będziński. Właściwie przedmieście Sosnowca. Liczy do 1500 mk. Rozpoczyna się tu budowa kościoła par. murowanego.

Pogorduwie, wś, okolica, fol. i dwór, pow. szawelski, gm. Skiemie (10 w.). Mają tu Taraszkiewiczowie 180 dz.

Pogordy, dwór i zaśc., pow. telszewski, gm. Siady (3 w.).

Pogoreła, zaśc., pow. poniewieski, gm. Pompiany (6 w.).

Pogórka, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (7 w.).

Pogóry, dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Kwietki (10 w.) i Ponedel (8 w.).

Pogóryszki, dwór, pow. poniewieski, gmina Birże (2 w.).

Pogorzany, wś, pow. wołkowyski, gm. Roś, 209 dz.

Pogorzewo, ob. *Jagminowo*.

Pogoszcze, *Pogoszcza* (t. VIII, 509), dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (9 w.), ks. Ogińskich 1448 dz.

Pogoszercie, dwór, pow. rossieński, gmina Szydłów (14 w.).

Pogowsencie 1.) al. *Pogawsencie* (t. VIII, 509 *Pogowsantys*), wś, pow. kowieński, gm. Ejragoła (3 w.). 2.) **P**, dwór i fol., tamże, gm. Średniki (13 w.). 3.) **P.,** wś i dwór, tamże, gm. Wielona (9 w.), Rymkiewiczów 210 dz. 4.) **P.**, wś, pow. rossieński, gm. Mańkuny (9 w.).

Pogowsztynie, dwór, pow. rossieński, gm. Kielmy (16 w.), Goldbergów 214 dz.

Pogranicze, dwór i dobra, pow. poniewieski, gm. Naciuny (14 w.), bar. Fejlizera - Franka, 719 dz.

Pograniczne, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (9 w.).

Pograuże 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (3 w.). 2.) **P.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (8 w.).

Pograużupie, zaśc., pow. szawelski, gmina Skiemie (6 w.), Chodorowiczów 16 dz.

Pograużys, wś, pow. rossieński, gm. Mańkuny (9 w.).

Pograżele, *Pogreżele*, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (2 w.) i Traszkuny (5 w.). Jedena z nich należała do par. Onikszty, w r. 1794 była własnością Józefa, Antoniego i Tadeusza Szymonowiczów.

Pogremiele, wś, pow. rossieński, gmina Szweksznie (4 w.).

Pogrobie, wś, pow. wiłkomierski, gm. Ucianа (11 w.).

Pogromońcie, wś, pow. telszewski, gm. Masiady (13 w.).

Pogroszewo, w dokum. *Pogorosove*. Włość bisk. płockich w kluczu górzneńskim (dziś pow. brodnicki). Wspom. w dokum. z r. 1229 (Kod. maz.). W reg. pob. z XVI w. nie pomieszczona. Dziś nieznana. Inna wieś t. n. leży w pow. błońskim.

Pogrubice, dwór, pow. kowieński, gm. Betygoła (7 w.).

Pogrubie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (2 w.).

Pogrundy 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tyltyszki (3 w.). 2.) **P.**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Wiżuny (5 w.).

Pogrundzie 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Poniemuniek (9 w.). 2.) **P.**, zaśc., tamże, gm. Rakiszki (2 w.). 3.) **P.,** zaśc., powiat wiłkomierski, gm. Subocz (12 w.).

Pogruszławki, wś, pow. telszewski, gmina Sałanty (10 w.).

Pogruże, chutor, pow. wiłkomierski, gmina Żmujdki (11 w.).

Pogryżowo, wś, pow. rossieński, gm. Kielmy (8 w.).

Pogrzebin, wś, pow. raciborski. Weltzel Aug.: „Chronik der Parochie Pogrzebin", Ratibor, 1888, str. 84.

Pogubry, wś, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (7 w.).

Pogudonie, *Pogudonis*, wś, pow. telszewski, gm. Gadonów (9 w.).

Poguszercie, wś, pow. szawelski, gm. Kiryanów (16 w.).

Pogwizdów, wś, pow. bocheński. W r. 1349 Bodzanta bisk. krak. nadaje kaplicy nad grobem św. Stanisława w katedrze, dziesięciny ze wsi: Olchowa i Pogwizdów (Kod. kat. krak., I, 238 i 267).

Poholsza, mylnie *Poholsze* (t. VIII, 515), pow. oszmiański. Niegdyś Sapiehów. W r. 1763 Ign. Radzimińskiego Frąckiewicza, rotmistrza

lidzkiego, który darował ją Janowi Łastowskiemu, rotm. oszmiańskiemu. Drogą spadku przez Justynę z Łastowskich Zawadzką, przechodzi do Stan. Zawadzkiego. W r. 1815 synowie jego sprzedają P. (54 dusz) za 10,000 rb., Walentemu Jankowskiemu. Obecnie Pławskich.

Pohorelce 1.) mylnie *Pogorzelec* (t. VIII, 508), wś, pow. dubieński, gm., st. poczt. i dr. żel. Dubno (6 w.), 109 dm., 1262 mk., cerkiew drewn. z r. 1885, na miejscu dawniejszej z r. 1733, kaplica cmentarna, szkółka cerk. W r. 1583 we włości miasta dubieńskiego (ks. Konst. Ostrogskiego), płaci od 31 dym., 20 ogr., 12 podsus. 2.) **P.**, wś nad rzką Newką, pow. krzemieniecki, gm. i st. poczt. Jampol (7 w.), 54 w. od Krzemieńca, 98 dm., 692 mk., cerkiew drew. wzniesiona w r. 1755 przez właściciela Prejsa, uposażona 38 dz. przez ks. Augusta Jabłonowskiego 1793 r., szkółka cerk. od r. 1882. W r. 1583 Andrzej Głębocki, płaci od 7 dym., 5 ogr., 4 komorn. Obecnie Rzepeckich.

Pohorele, rzka, w pow. wieliskim, prawy dopływ Dźwiny. Bierze początek pod fol. Tcharyno, płynie na płd. i pod wsią Osinniki ma ujście. Długa do 8 w.

Pohorele, dobra, pow. wieliski, własność Nazimowych, 3887 dz.

Pohorelice, wś, pow. witebski, własność Zabłockiego.

Pohoreła, wś, pow. owrucki, gm. Iskorość, par. praw. Wyhów (4 w.), 56 w. od Owrucza, 44 dm., 302 mk.

Pohorełe, *Pohoryła* (t. VIII, 518), wś, pow. nowogradwołyński, gm. Baranówka, 42 w. od mta pow., 87 dm., 627 mk.

Pohoreło, pow. lepelski. Własność K. M. Żaby, horodniczego (nie wwdy) połockiego. W r. 1717 Wiktorya z Żabów Oskierczyna daje prawo donacyjne Stan. Kossarzewskiemu.

Pohoryła 1.) *Niższa,* wś, pow. starokonstantynowski, gm. Skoworodki (4 w.), st. poczt. St.-Konstantynów (10 w.), 161 dm., 802 mk., cerkiew drewn. z r. 1835, szkółka od r. 1876, młyn wodny. Wchodziła do włości kuźmińskiej ks. Konst. Ostrogskiego od r. 1517. Poprzednio należała do zamku krasiłowskiego. W r. 1593 spustoszona przez Tatarów. Dzieliła losy ordynacyi. W 1753 dana ks. Aug. Aleks. Czartoryskiemu i ks. St. Lubomirskiemu. Od r. 1800 drogą wiana Rzewuskich, od których w połowie XIX w. przechodzi do Giżyckich. 2.) **P.** *Wyższa,* wś, tamże, 11 w. od mta pow., 191 dm., 501 mk., cerkiew drewn., szkółka od r. 1876. Od r. 1782 ks. Swiatopełk-Czetwertyńskich.

Pohoryłówka, wś, pow. równieński, gm. Sieliszcze, 34 w. od Hoszczy (st. poczt.), 60 w od Równego (st. dr. żel.), ma 84 dm., 1087 mk., cerkiew paraf. drewn. z r. 1843. W całej par. było 212 dm., 1502 mk. Cerkiew fil. we wsi Druchowa.

Pohostyszcze, wś i dobra nad rzką Olszanką, pow. orszański, gm. Wysokie. Wś 5 dm., 55 mk., cerkiew; dobra od r. 1877 Kożewnikowych, 869 dz.

Pohoszczyno, fol., pow. witebski, Bobatyńskich 42 dz. i spadkob. Macieja Suchorskiego.

Pohreby, ob. *Pogreby.*

Pohrebyszcze, mstko, pow. berdyczowski, gm. Pohrebyszcze, st. poczt. Bród Bosy (3 w.), 70 w. od Berdyczowa, 807 dm., 5963 mk., 2 cerkwie, kościół katol., 2 szkoły cerk., ambulatoryum, 3 młyny, 4 wiatraki. Gmina obejmuje 5 miejscowości (1 mstko, 3 sioła, 1 wś), mających 11,634 mk. (380 katol. i 2352 żydów) i 12,730 dz., w tem 5336 większej posiadłości, 6905 włośc., 286 cerk. St. dr. żel. płd.-zchd. (odnogi humańskiej) P. stoi na gruncie wsi Adamówka, 5 w. od P., ma 4 dm., 36 mk. M. Berson podał opis tutejszej ciekawej bóżnicy (Spraw. kom. hist. sztuki, t. VI, 336).

Pohulanka 1.) urocz. dóbr Joalin, pow. prużański. 2.) **P.**, mstko, pow. słonimski, należy do Rohoteńki. 3.) **P.**, fol. dóbr Łososina, pow. sokólski. 4.) **P.**, ob. *Zarzecze.* 5.) **P.**, wieś, pow. kowieński, gm. Ejragoła (1 w.). 6.) **P.**, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (7 w.). 7.) **P**, zaśc, pow. poniewieski, gmina Czypiany (8 w.). 8.) **P**, wś, pow. rossieński, gm. Kielmy (6 w.). 9.) **P.**, ob. *Błoto Szyrokie.* 10.) **P.**, fol. nad Dźwiną, pow. dźwiński, 7 w. od Dźwińska. Zakład kumysowy, stacya klimatyczna leśna. 11.) **P.**, wś, pow. dryzieński, par. Druja. 12.) **P.**, os., pow. lucyński, gm. Zwirzdyń, zarząd gminny.

Pohulanka 1.) wś, pow. kowelski, gm. Hłusza Wielka, 74 w. od Kowla, 24 dm., 220 mk. 2.) **P.**, wś, pow. łucki, gm. Silno, 8 dm., 129 mk. 3.) **P.**, kol., pow. równieński, gm. Stepań, 16 dm., 104 mk.

Poilgaliszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Rogów (4 w.).

Poilge 1.) fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (8 w.), Wróblewiczów 50 dzies. i Gieczewskich 40 dz. 2.) **P.**, wś i dwa zaśc., tamże, gm. Ponedel (13 i 17 w.).

Poilgie, dwór, pow. szawelski, gm. Szawkiany (1 w.).

Poiłga, pow. święciański. Kurhan, w którym znaleziono miecz z rękojeścią miedzianą.

Poiłgocie (t. VIII, 530), okolica, pow. rossieński, gm. Pojurze (8 w.), 85 w. od Rossień. Mają tu Birżyszkowie 85 dz.

Poindrya, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dusiaty (6 w.).

Poinkstele, wś, pow. rossieński, gm. Skawdwile (1 w.).

Poinskinie, wś, pow. rossieński, gm. Sartyniki (1 w.).

Poiście, ob. *Pojuście.*

Poislicze, dwór, pow. poniewieski, gm. Kibury (7 w.), własność bar. Haarenów, 491 dz.

Poistrze 1.) wś i dobra, pow. poniewieski, gm. Pompiany (11 w.), 11 w. od Poniewieża. Dobra Hoppenów, z fol. Maryanowo i Górko al. Czarnowieś 326 dz. 2.) **P.**, dwie wsi, tamże, 7 w. od Pompian.

Poiznie, wś, pow. rossieński, gmina Pojurze (9 w.).

Pojanisty, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (15 w.).

Pojawgiel, dwór, pow. kowieński, gm. Jaswojnie (10 w.).

Pojawy, wś, pow. rossieński, gm. Łabardzie (1 w.).

Pojechaliszki, wś, pow. kowieński, gm. Ejragoła (2 w.).

Pojedubie, wś nad rzką Jodupis, pow. wiłkomierski, gm. Kupiszki, 9 dm., 75 mk., urząd gm., ambulatoryum.

Pojedupie 1.) słoboda, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (14 w.), młyn parowy i wodny. 2.) **P.**, dwór, pow. szawelski, gmina Kurszany (4 w.). 3.) **P.**, dwór, pow. telszewski, gm. Kretynga (7 w.).

Pojeglenie, wś, pow. kowieński, gm. Wielona (10 w.).

Pojeśle, dwór, pow. kowieński, gm. Kroki (6 w.), 78 w. od Kowna.

Pojeszmeń, fol. dóbr Borkłojnie, pow. poniewieski.

Pojezierze. Nowsze prace odnoszące się do tego obszaru są: Hess: „Der Mazurische Schiffartskanal in Ostpreussen", Koenigsberg, 1891. Keilhack K.: „Der baltische Hoehenruecken in Hinterpommern und Westpreussen" (Jahrb. Kgl. Preuss. Geol. Landesanstalt", 1889, str. 149 — 214). Tenże: „Ueber die Lage der Wasserscheide auf der baltischen Seeplatte" (Peterm. Mit., 1891, t. 37). Ule W.: „Die Tiefenverhaeltniss der Masurischen Seen" (Jhrb. Kgl. Preuss. Geol. Landesanstalt, 1889, t. III). Tenże: „Die Seen des baltischen Hoehenrueckens" (Ausland, 1892, t. 65).

Pojeziorce 1.) wś, pow. wiłkomierski, gmina Androniszki (14 w.). 2.) **P.**, trzy zaśc., tamże, gm. Rogów (8), Towiany (13) i Wiżuny (3 w.). 3.) **P.**, dwie wsi, tamże, gm. Onikszty (10 i 16 w.).

Pojeziorki 1.) dwór, pow. poniewieski, gm. Pokroje (5 w.). 2.) **P.**, dwa fol., pow. wiłkomierski, gm. Szaty (10 w.) i Wieprze (10 w.). 3.) **P.**, wś, tamże, gm. Traszkuny. Mają tu Bernatowiczowie 60 dz.

Pojeziory 1.) zaśc., pow. poniewieski, gmina Czypiany (10 w.). 2.) **P.**, zaśc., tamże, gmina Krakinów (5 w.). 3.) **P.**, dwór, tamże, gmina Pniewo (17 w.), Karpiów, z fol. Poczegoła, 228 dz. 4.) **P.**, dobra, tamże, gm. Rozalin (3 w.), Barykowych 550 dz. 5.) **P.**, dwa dwory, tamże, gm. Stumbryszki (2 i 10 w.). Jeden należy do Sturego, ma 335 dz. 6.) **P.**, wś i dobra, pow. rossieński, gm. Kołtyniany (13 i 17 w.). Dobra, z fol. Laliszki i Preny, Grundmanów 760 dzies. i bar. Ungern-Sternberg, 443 dz. 7.) **P.**, wś, tamże, gm. Kroże (2 w.). 8.) **P.**, dwór, tamże, gm. Pojurze (18 w.). 9.) **P.**, wś i dwór, tamże, gm. Skawdwile, Januszkiewiczów 260 dz. 10.) **P.**, wś, tamże, gm. Szydłów (14 w.). 11.) **P.**, wś i dwór, pow. szawelski, gm. Radziwiliszki (9 i 10 w.). 12.) **P.**, wś, tamże, gm. Szawlany (7 w.). 13.) **P.**, trzy wsi, pow. telszewski, gm. Bernatowo (6), Gadonów (10) i Olsiady (3 w.).

Pojezioryszki, dwór, pow. szawelski, gm. Wiekszuie (4 w.), własność Pancerzyńskich, 172 dz.

Pojeżery, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Wieprze (5 w.).

Pojeżynie, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Pupany (4 w.).

Pojmieże, wś, pow. rossieński, gm. Konstantynów (7 w.).

Pojmiszcze-Uście, wś na pr. brzegu Dźwiny, pow. wieliski, gm. Serteja. Na polach grodzisko czworokątne, długie do 10, szerokie do 4 saż.

Pojodorajstis, zaśc., powiat wiłkomierski, gm. Uciana (6 w.).

Pojodupis, dwór, pow. poniewieski, gmina Birże (19 w.).

Pojodzie, trzy dwory, pow. poniewieski, gm. Poniewież (9 w.). Jeden Chomikowskich, 270 dz.; drugi Oleszkiewiczow, 33 dz.

Pojoście 1.) dwór, pow. poniewieski, gmina Pniewo (10 w.), 3 w. od Poniewieża. 2.) **P.**, dobra i dwa dwory, tamże, gm. Poniewież (4 i 10 w.). Dobra Mejstowiczów, mają z fol. 2722 dz. (1270 lasu). Nadto mają tu Hrynkiewiczowie 28 dz. Dwory należą do Szuksztów, 232 dzies. i Szyszków, 280 dz.

Pojostynie, dwór i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (6 i 10 w.). Mają tu: Kubilisowie 35 dz., Markunasowie 33 dz., Rapszysowie 160 dz., Stake 35 dz.

Pojruble, fol., pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (8 w.).

Pojrudis, dwór, pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (10 w.).

Pojudgirys, fol., pow. wiłkomierski, gmina Rogów (6 w.).

Pojudrys, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Wirbaliszki (8 w.).

Pojudupie, dwór, pow. szawelski, gm. Szawkiany (11 w.).

Pojudzie, wś, pow. wiłkomierski, gm. Subocz (9 w.).

Pojule 1.) fol. dóbr Rymajcie, pow. poniewieski. 2.) **P.** *Koryzniszki*, dwór, tamże, Ihnatowiczów 113 dz.

Pojurys, dwór, pow. rossieński, gm. Konstantynów (4 w.).

Pojuryszki, wś, pow. rossieński, gm. Pojurze (17 w.).

Pojurze 1.) wś i dobra, pow. rossieński, gm. Konstantynów (1 i 3 w.), hr. Platerów 106 dz. i Gobiatów 632 dz. 2.) **P**. *Stare*, dwór, tamże, Sapińskich 180 dz. 3.) **P**., wś, tamże, gmina Łabardzie (12 w.). 4.) **P**., mstko i dobra, tamże, gm. Pojurze, 81 w. od Rossień. Dobra Powstańskich, 2399 dz. (1120 lasu). Gmina obejmuje 91 miejscowości, 1484 dm., 9679 mk. włościan, uwłaszczonych na 19,188 dz. Zarząd gm. w mstku Szylele (11 w.). 5.) **P**., dwór, tamże, gm. Taurogi (7 w.).

Pojuście al. *Poiście*, dobra, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (22 w.), własność Kupściów, z fol. Nibragole 330 dz.

Pokadziupie, wś, pow. poniewieski, gmina Pniewo (5 w.).

Pokajewce, wś nad Dźwiną, w pobliżu ujścia Saryanki, pow. dryzieński.

Pokale, dwór, pow. szawelski, gm. Szawkiany (19 w.).

Pokalew, wś, pow. owrucki, gm. Pokalew, st. poczt. Owrucz (15 w.), 62 dm., 404 mk., cerkiew drewn. z r. 1871, szkoła od r. 1873. Gmina obejmuje 49 miejscowości, 970 dm. włośc. (676 innych), 11,039 mk. włościan, uwłaszczonych na 9231 dz. W r. 1581 wnosi pobór Gregor Pokalewski; w r. 1628 Teodor Obodeński od 5 dym., 9 ogr.

Pokalna, *Pokalny*, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana.

Pokalnie 1.) *Pokolnie*, wś i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Konstantynów (9 w.). 2.) **P**., zaśc., tamże, gm. Kowarsk (5 w.). W r. 1794 Seweryna Siesickiego i Onufrego Wiercińskiego. 3.) **P**., mstko i dobra, tamże, gm. Uciana (11 w.). 4.) **P**., fol., tamże, gm. Wieprze (2 w.).

Pokalniecze, dwór, pow. poniewieski, gmina Podbirże (5 w.).

Pokalniki, wś, pow. telszewski, gm. Szkudy (8 w.).

Pokalninie, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Kwietki (9 w.).

Pokalniszki 1.) dwie wsi, pow. kowieński, gm. Betygoła (5) i Wieluna (1 w.). 2.) **P**., okolica, tamże, gm. Ejragoła (8 w.). Mają tu: Wojtkiewiczowie 90 dz., Sosnowscy (w P. i Giżemach) 118 dz. 3.) **P**., dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (4 w.). Jeden Aleksiejewych; drugi 43 dz. do Konst. z Podberezkich Wiesiołowskiej. 4.) **P**., dwór, pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (3 w.). 5.) **P**., os., tamże, gm. Poniewież (8 w.). 6.) **P**., wś i fol., tamże, gm. Smilgi (12 w.). 7.) **P**. (t. VIII, 539 i VII, 819 *Pakalniszki)*, wś, pow. rossieński, gm. Aleksandrowsk (Nowe Miasto, 21 w.). 8.) **P**., okolica, tamże, gm. Kołtyniany (4 w.). Mają tu: Koszysowie 23 dz., Niewiardowscy 38 dz. 9.) **P**., wś i dwór, tamże, gm. Konstantynów (Chwejdany 13 i 2 w.). 10.) **P**., trzy wsi, tamże, gm. Kroże (2, 6 i 9 w.). 11.) **P**., dwie wsi, tamże, gm. Mańkuny (6 i 8 w.). 12.) **P**., fol. dóbr Podubis, tamże. 13.) **P**., wś, tamże, gm. Szwekszníe (5 w.). 14.) **P**., wś i dwór, pow. szawelski, gm. Podubis (3 i 4 w.). 15.) **P**., wś, tamże, gm. Szawlany (16 w.). 16.) **P**., wś, tamże, gm. Krupie (6 w.). 17.) **P**., dwór, tamże, gm. Łukniki (5 w.), Stulpinów 110 dz., Jurewiczowie 20 dz. 18.) **P**., wś, pow. telszewski, gm. Wornie (14 w.). 19.) **P**., dwór, tamże, gm. Żorany (1 w.). 20.) **P**., zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (2 w.).

Pokałnupie, wś, pow. rossieński, gm. Szymkajcie (12 w.).

Pokapie 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (3 w.). 2.) **P**., dwa dwory, pow. poniewieski, gm. Krakinów (6 w.) i Nowemiasto (8 w.). 3.) **P**., dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (8) i Wieprze (1 w.).

Pokapina, wś, zaśc. i karczma, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (14 i 15 w.).

Pokapinie 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (10 w.). 2.) **P**., zaśc., tamże, gm. Smołwy (5 w.).

Pokaplicie, wś, pow. rossieński, gm. Pojurze (9 w.).

Pokapsztejnie, wś, pow. szawelski, gmina Kurszany (10 w.).

Pókarczemie, dwie wsi, pow. rossieński, gm. Kielmy (6) i Kroże (15 w.).

Pokarczuny, wś, pow. szawelski, gm. Szawle (8 w.).

Pokarkla, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (6 w.).

Pokarkle 1.) wś, pow. kowieński, gm. Ejragoła (9 w.). Mają tu: Borowscy 110 dz., Wiewiórscy 51 dz. 2.) **P**., wś, tamże, gm. Kroki (1 w.). 3.) **P**. al. *Pokorkle*, wś, pow. wiłkomierski, gm. Subocz (14 w.). 4.) **P**., dwór, pow. poniewieski, gm. Podbirże (14 w.).

Pokasoki, zaśc., pow. rossieński, gm. Pojurze (14 w.).

Pokaszczów, wś nad rzką Werbówką (Putyłówką), pow. dubieński, gm. Ołyka, par. praw. Derno (2 w.), 44 w. od Dubna, 67 dm., 423 mk., cerkiew fil. z r. 1883. Nadana z Chorłupami przez w. ks. Swidrygajłę, władykom łuckim i ostrogskim, została w r. 1574 ustąpioną ks. Radziwiłłom wzamian za Falimicze, w pow. włodzimierskim. W r. 1577 we włości zamku ołyckiego, płaci od 9 dym. na włókach, 3 ogr. po 4 gr., 2 ogr. po 2 gr., a r. 1583 we włości ołyckiej płaci od 8 łanów.

Pokawsze, wś, pow. poniewieski, gm. Pompiany (6 w.).

Pokiakotony, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (24 w.).

Pokiańce, pustk., pow. wiłkomierski, gm. Towiany (5 w.). W r. 1794 Zawiszów.

Pokiburyszki, dwór, pow. poniewieski, gm. Birże (13 w.).

Pokiczyno, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dusiaty (7 w.).

Pekiejpry, zaśc., pow. poniewieski, gmina Stumbryszki (11 w.).

Pokieliszki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (2 w.). 2.) **P.**, wś, pow. rossieński, gm. Taurogi.

Pokiełnupie, dwór, pow. rossieński, gmina Rossienie (7 w.).

Pokiemersie, okolica, pow. szawelski, gm. Kurszany (7 w.).

Pokiempinie, dwór, pow. szawelski, gmina Okmiana (6 w.).

Pokieńce, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (8 w.).

Pokierce, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dusiaty (7 w.).

Pokiermeże, wś, pow. wiłkomierski, gmina Dobejki (8 w.).

Pokierniszki, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tyltyszki (3 w.).

Pokierszuoje, wś i dwór, pow. telszewski, gm. Płungiany (4 w.), własność Houwaltów, 316 dz.

Pokierszynie, *Pokirszynie*, dwa dwory, pow. szawelski, gm. Skiemie (3 i 9 w.). Jeden Boleckich 135 dz.; drugi Kierbedziów 335 dz.

Pokierupie, dwór, pow. rossieński, gmina Szymkajcie (15 w.).

Pokierynle, dwór, pow. rossieński, gm. Konstantynów (9 w.).

Pokiewuki, fol., pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (15 w.).

Pokirsze, dwór, pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (3 w.).

Pokirszniawie, dwór, pow. kowieński (nie rossieński), gm. Betygoła (8 w.), Raczkowskich i Sutkiewiczów 401 dz.

Pokirszynie 1.) wś i dwór, pow. poniewieski, gm. Smilgie (14 w.). 2.) **P.**, ob. *Pokierszynie.*

Pokisie, fol., pow. rossieński, gm. Pojurze (14 w.).

Poklebaki, *Poklibaki*, dwór i okolica, pow. szawelski, gm. Szawkiany (3 w.). Bajkowscy mają w P. i Szawkianach Starych 243 dz., Kozłowscy 19 dz., Lenkiewiczowie 53 dz., Leszczyńscy 27 dz., Talwojszowie 22 dz.

Pokleupie, wś i dwór, pow. szawelski, gm. Wiekszuie (6 w.), Ozalasów 219 dz.

Poklewie, dwór, pow. wiłkomierski, gmina Wieprze (10 w.).

Pokłady 1.) fol., pow. czerykowski, Sołtanów 240 dz. 2.) **P.**, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Pokłonie, dobra, pow. rossieński, gm. Szymkajcie, 3 w. od Rossień, Hryncewiczów 438 dz.

Pokłony, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Jużynty (5 w.).

Pokły, fol., pow. wiłkomierski, gm. Subocz (14 w.).

Pokniebie, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (14 w.).

Pokniszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (12 w.).

Pokolnie, ob. *Pokalnie.*

Pokomanie, dwór, pow. szawelski, gmina Wieksznie (13 w.).

Pokomocie, dwór, pow. poniewieski, gmina Kibury (8 w.).

Pokopie 1.) wś, pow. kowieński, gm. Bobty (10 w.). 2.) **P**, dwór, pow. szawelski, gmina Szawlany (7 w.), 43 w. od Szawel. 3.) **P.**, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (26 w.).

Pokopinie, dwór, pow. telszewski, gm. Płungiany (5 w.).

Pokopiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (6 w.).

Pokopurnie 1.) wś i okolica, pow. rossieński, gm. Rossienie (10 i 21 w.). Mają tu Wojtkiewiczowie 310 dz., Giedgowdowie 98 dz., Micewiczowie 3 dz., Sutkiewiczowie 29 dz., Szmakowy (w P., Kiebojciach, Kijanach i Perkuniszkach) 1296 dz. 2.) **P.** *Lenkole*, wś, tamże.

Pokorkle, ob. *Pokarkle.*

Pokornie, *Pokarnie*, wś, pow. szawelski, gm. Gruździe (8 w.).

Pokostówka, wś nad rzką t. n., pow. żytomierski, gm. Cudnów, 4 dm., 25 mk., kaplica katol. par. Puliny.

Pokosy, wś, pow. rówieński, gm. Diatkowicze, 18 dm., 83 mk.

Pokoszczów, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Serby, 37 dm., 265 mk.

Pokoszczówka, wś, pow. zasławski, gmina i par. praw. Białogródka (5 w.), 17 w. od Zasławia, 96 dm., 554 mk., szkółka.

Pokowskie, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (14 w.), Kibortów 62 dz. i Pacewiczów 46 dz.

Pokowsza, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (12 w.).

Pokraupis, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (16 w.).

Pokrausze 1.) dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Kwietki (4 w.). 2.) **P.**, zaśc., powiat nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (25 w.).

Pókrewnie, wś i dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (nie Krewno, 5 i 7 w.).

Pokrewszczyzna, fol., pow. połocki, Szkulteckich, z Kupeliczami 203 dz.

Pokroj, mstko i dobra, pow. poniewieski, gm. Pokroj, 47 w. od Poniewieża, 1420 mk. Dobra, bar. von der Ropp, 6325 dz. (4175 lasu). Gmina obejmuje 36 miejscowości, 476 dm. włośc. (6 innych), 5310 mk. włościan, uwłaszczonych na 8116 dz.

Pokrostele, dwie wsi, pow. kowieński, gm. Surwiliszki.

Pokrosty, wś i dwór, *P. Nowe*, wś. pow. kowieński, gm. Surwiliszki (1—4 w.).

Pokrowce, wś, pow. żydaczowski, leży na płd. brzegu rz. Stryj, odl. 13 klm. na połud. od Żydaczowa, ma 779 morg. dwor. (702 lasu) i 769 morg. włośc. W r. 1880 było 503 mk. (499 gr. kat. i 4 rz.-kat.). Parafia gr.-katol. w miejscu. W r. 1515 wieś królewska należąca do Stryja, płaci od 2 łan., pop gr. 15. R. 1578 płaci od 4 łan., 4 zagr., 2 rzem., popa. Władysław IV r. 1634 w Lublinie, nadaje Andrzejowi Ludkowiczowi i jego synom parochię w P. (Akta grodz. i ziem., t. X, 237). Michał król r. 1670 w Warszawie, uwalnia P. z powodu ubóstwa od pewnych ciężarów (tamże, str. 310). W r. 1880 właścicielem obszaru dwor. był Juliusz Tchórznicki.

Pokrówka, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Towiany (2 w.) i Wojtkuszki (17 w.).

Pokrowka, ob. *Pokrowska*.

Pokrowsk, pow. czauski, ob. *Targówka*.

Pokrowska 1.) ferma, pow. czehryński, gm. Kamionka, 10 dm., 111 mk. 2.) **P.**, *Pokrowka*, słoboda nad Wereśnią, pow. radomyski, gmina Kresiatycze, par. praw. Wołczków, st. poczt. Radomyśl (70 w.), 112 dm., 617 mk., dom modl. starowierców. Założona około 1812 r. przez starowierców na gruntach wsi Zaleszany.

Pokrowskie, dwór, pow. szawelski, gmina Szawlany (14 w.).

Pokrożencie 1.) wś, pow. rossieński, gmina Kielmy (10 w.). Mają tu Bielscy 30 dz. 2.) **P.**, dobra, tamże, gm. Kroże (10 w.), Stankiewiczów 483 dz. W r. 1769 Bonawentura i Maryanna Koszuciowie wystawiwszy kościół, zapisali altarzyście 22 morg. i 10,666 złp.

Pokrożentyszki, fol., pow. rossieński, gm. Kroże (5 w.).

Pokrupiec, chutor, pow. włodzimierski, gm. Nowodwór.

Pokruszynie, dwór, pow. rossieński, gmina Konstantynów (9 w.).

Pokry, wś i chutor, pow. brzeski gub. grodz., gm. Turna, 21 w. od Brześcia. Wś 17 dm., 180 mk., cerkiew, szkoła, 388 dz. włośc. i 80 cerk.; chutor 25 dz.

Pokrytyże, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Rogów (1 w.).

Pokrzywnica 1.) r. 1370 *Koprzywnica*, wś, pow. iłżecki. Wspom w dokum. z r. 1370 (Kod. mał., III, 242). 2.) **P.**, wś, pow. pułtuski. Dobiesław bisk. płocki zatwierdza r. 1377 fundacyę kościoła paraf. p. w. św. Mateusza i św. Doroty we wsi Koprzywnicy, własności Junoszy podkom. zakroczymskiego. Dziedzic nadał kościołowi trzy łany. Do par. weszły wsi: P. Smogorzewo, Mieszki, Łempice, Obrąb i Obrębek, Dzbanice, Mary, Błędostowo (Bandescovo), Olbrachcice, Niestępowo. W r. 1576 spotykamy w Smogorzewie oddzielną parafię, a inne wsi weszły w skład parafii: Dzierzenin i Winnica, tylko Niestępów pozostał przy Pokrzywnicy. Za to przybyły cztery nowe wsi (Kod. maz., 87 i Paw. Mazow., 315). 3.) **P.**, pow. łomżyński, ob. *Koprzywnica*.

Pokucie. Oskar Kolberg: „P. obraz etnograficzny“, Kraków, t. III, 1883 — 1888. Por. *Hucuły* i *Kołomyja*.

Pokświście, ob. *Pokwiście*.

Pokszany, fol., pow. dźwiński, Kononowych 132 dz.

Poksztele, dwór, pow. szawelski, gm. Kurszany (6 w.).

Poksztony, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (6 w.).

Pokty, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (14 w.).

Pokulnie, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rymszany (12 w.).

Pokumulsze, okolica, pow. szawelski, gm. Kurszany (4 w.).

Pokupielki, dwór, pow. szawelski, gm. Szawkiany (3 w.).

Pokurszany, wś, pow. szawelski, gm. Kurszany (2 w.).

Pokutenie, okolica, pow. szawelski, gmina Skiemie (7 w.). Mają tu: Misiewiczowie 61 dz., Siemielewiczowie 124 dz.

Pokutowiany, wś, pow. telszewski, gmina Płungiany (12 w.).

Pokutowieto, zaśc., pow. nowoaleksandrowski. gm. Tauroginie (18 w.).

Pokwiście, dobra, pow. telszewski, gm. Żydyki (4 w.), Meźniewych 303 dz.

Polachowa, wś, pow. zasławski, gm. Białogródka, par. praw. Kropiwna (3 w.), 30 w. od Zasławia, 296 dm., 1607 mk., cerkiew cmentarna. W r. 1593 wś spustoszona przez Tatarów, należała do włości zasławskiej.

Poladyszki, dwór, pow. szawelski, gmina Tryszki (4 w.), Giedwiłłów 39 dz.

Polakowo, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Polana *Myckiela*, kol., pow. rówieński, gm. Stydyń, 20 dm., 78 mk.

Polańce, dwór, pow. wiłkomierski, gmina Onikszty (10 w.), 37 w. od Wiłkomierza, Wojnickich 748 dz. Dawniej Morykonich.

Polandry 1.) trzy wsi, pow. rossieński, gm. Aleksandrowo (Nowe Miasto, 3 w.), Kielmy (16) i Pojurze (9 w.). 2.) **P.**, dwór, tamże, gmina Szymkajcie (8 w.), 8 w. od Rossień, Jarudów, z fol. Żewieliszki 653 dz.

Polanka 1.) ob. *Hieronimówka*. 2.) **P**, kol., pow. rówieński, gm. Tuczyn. 3.) **P.**, ob. *Polanki*.

Polanki, pow. wileński. Pod wsią, nad błotem, do 30 kurhanów, największy z nich ma do

50 kroków w obwodzie. Przy rozkopaniu r. 1892 znaleziono tu fibulę, 3 pierścienie spiralne bronzowe i inne przedmioty.

Polanki, *Polanka* (t. VIII, 568), pow. nowogradwołyński, gm. Baranówka, par. praw. Żaborzyca (3 w.), 40 w. od mta pow., 58 dm., 356 mk. Obecnie przeszła w obce ręce.

Polanówka 1.) kol., pow. nowogradwołyński, gm. Połonne, 29 dm., 218 mk. 2.) **P.**, kol., pow. rówieński, gm. Derażne, 26 dm., 152 mk.

Polanowo, dobra, pow. bychowski, Wykowskich 1568 dz. (920 lasu), wiatrak.

Polany, w dok. *Polane*, wś, pow. radomski. Własność klasztoru wąchockiego, w dokum. z r. 1334. W r. 1827 wieś rządowa.

Polany 1.) przys., pow. krzemieniecki, gm. Wiszniowiec, 25 w. od Krzemieńca, 58 dm., 426 mk. W r. 1583 ks. Stef. Zbarazkiego (przy Wołoczysku), płaci od 6 dym., 4 ogr., 1 koła dor., 1 stęp., 3 bojarów. 2.) **P.**, wś, pow. ostrogski, gm. i par. praw. Krzywin (3 w.), 17 w. od Ostroga, 137 dm., 792 mk. 3.) **P.**, wś i fol. nad rzką Mutwicą, dopł. Słuczy, pow. rówieński, gm. Bereźne, st. dr. żel. Stepań (25 w.), stacya poczt. Równo (65 w.), 107 dm., 930 mk., cerkiew drewn. wzniesiona 1842 r. przez właściciela Michała Korzeniewskiego i uposażona 65 dz., z nadania tegoż r. 1813. W całej parafii było 166 dm., 1341 mk. praw., 8 katol. i 7 żydów. Obecnie własność Małyńskich. W r. 1583 kn. Hołowni Ostrożeckiego (przy Ostrożcu), płaci od 10 dym., 3 ogr., 1 bojarzyna. 4.) **P.**, wś, pow. starokonstantynowski, gmina Wołoczyska, par. praw. Hołochwasty (1/2 w.), 87 w. od mta pow., 114 dm., 659 mk., szkółka od r. 1885. Dawniej Drzewieckich, Ignatowiczów, w końcu włościan Mielników.

Polatycze, pow. kobryński. W r. 1563 w wójtowstwie polatyckiem, włości dworu czerewczyckiego, ekon. kobryńskiej. We wsi było 17 włók gruntu średniego. Dochód czynił 12 kóp 55 gr. Do wójtowstwa należały wsi: P., Batcze, Kleszcze i Stanki. Dochód z wójtowstwa 72 kóp 54 gr.

Pole 1.) *Białe*, pow. słonimski, ob. *Awuls*. 2.) **P.** *Wielkie*, fol., tamże, gm. i dobra Dworzec. 3.) **P.** *Gorzkie*, chutor, pow. wołkowyski, gm. Międzyrzecz.

Pole Baranie, ob. *Baranie Pole*.

Poledopie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (2 w.).

Poledynie, dwór, pow. rossieński, gm. Pojurze (9 w.).

Polej 1.) dwór, pow. szawelski, gm. Janiszki (12 w.). 2.) **P.**, fol., pow. witebski, Mikoszów 151 dz.

Polejki, wś, pow. dryzieński, należała do dóbr Sarya.

Polejstuwis, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (7 w.).

Polejszkinie, dwór, pow. rossieński, gmina Szymkajcie (8 w.).

Poleknie, dwór, pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (7 w.).

Polele, dwór, pow. rossieński, gm. Erżwiłek (10 w.).

Polełuwis, wś, pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (6 w.).

Poleminek, fol. dóbr Szawkowo, pow. wiłkomierski.

Polendry, dwór, pow. szawelski, gm. Szawkiany (11 w.).

Polendrynie, wś, pow. rossieński, gmina Skawdwile (10 w.).

Polenie, wś, pow. szawelski, gmina Łukniki.

Polenkowce, fol., pow. witebski, Drozdowskich.

Polepie 1.) dobra, pow. kowieński, gm. Jaswojnie (7 w.), 33 w. od Kowna, Dowgirdów, z fol. Jasnogórka 1000 dz. (527 lasu). 2.) **P.**, wś i dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (12 w.), 72 w. od mta pow. Dobra Kościałkowskich, z fol. Fiedoryszki i Mażułańce 959 dz. 3.) **P.**, zaśc., tamże, gm. Poniemuń (7 w.). 4.) **P.**, wś, pow. poniewieski, gm. Czypiany (5 w.). 5.) **P.** al. *Grużе*, wś i dwór, tamże, gm. Skrobatyszki (7 i 10 w.), Ruszczyców 331 dz. 6.) **P.**, dwór, pow. wiłkomierski, gmina Konstantynów (2 w.), Michałowskich 190 dz. 7.) **P.**, zaśc., tamże, gm. Subocz (10 w.). 8.) **P.**, wś, tamże, gm. Towiany (5 w.).

Polepiszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (6 w.).

Polerma, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (6 w.).

Poleś 1.) *Polesie*, zaśc. i fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (4 w.), Tołoczków 81 dz. 2.) **P.**, fol., tamże, gm. Brasław (12 w.), Światopełk-Mirskich, z fol. Dziechużry, 750 dz. (472 lasu). 3.) **P.**, dwa fol., tamże, gm. Opsa (4 w.) i Smołwy (11 w.).

Polesie. Do obszaru P. odnoszą się następujące opracowania: Pienkin Z. M.: „P. bibliogr. matieriały po istor., geogr., stat., etn., Petersburg, 1883. Kontrym K.: „Podróż odbyta w r. 1829 po Polesiu“, Poznań, 1839. „Osuszanie błot poleskich“ (Pam. Fizyogr., t. 1, 1881 r.). Antoni J.: „Z przeszłości P. kijowskiego“, Warszawa, 1882 r. Pietkiewicz Zenon: „Lud P. litewskiego“ (Tyg. powszech., r. 1884, str. 10—171). Popowski J.: „Entsumpfungs-Arbeiten in dem Polesie“, Wien, 1884. Wojejkow A. J.: „Ruskoje Polesje i rezultaty jewo osuszenia“ (Izw. I. R. G. O., 1893, t. 29). Paczoski Józef: „O formacyach roślinnych i o pochodzeniu flory poleskiej“ (Pam. Fizyogr., t. XVI, r. 1900). Oskar Kolberg: „Baśni z P.“, „Zwyczaje i obrzędy weselne z P.“ (Zbiór wiad. do antrop. kraj., t. XIII, Kraków, 1889).

Polesie 1.) mylnie *Podlesie* (t. VIII, 421), urocz., pow. słonimski, gm. i dobra Kostrowicze. 2.) **P.**, fol., pow. kowieński, gm. Kroki (6 w.). 3.) **P.**, dwór, tamże, gm. Rumszyszki (10 w.), Bajkowych 238 dz. 4.) **P.**, wś, tamże, gm. Wilkija (8 w.). 5.) **P.**, dwór, pow. poniewieski, gm. Nowe Miasto (9 w.). 6.) **P.**, dwór, tamże, gm. Remigoła (5 w.), Bohuszewiczów 230 dz. 7.) **P.**, wś, pow. rossieński, gm. Kielmy (10 w.). 8.) **P.**, dobra, tamże, gm. Mańkuny (4 w.), Paszkiewiczów 696 dz. 9.) **P.**, dwór, pow. szawelski, gm. Krupie (10 w.). 10.) **P.**, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Szaty, Narbutów 108 dz. 11.) **P.** *Nowe*, dobra, pow. mohylewski, Mireckich 407 dz. 12.) **P.**, tamże, ob. *Słuck*. 13.) **P.**, ob. *Poleś*.

Polesieniszki. *Palesieniszki*, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze (4 w.). Należała do Trabszów.

Polesowszczyzna, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (33 w.).

Polesy, dwór, pow. telszewski, gm. Siady (13 w.).

Poleszuchowo, urocz. dóbr Omelinka, pow. kobryński.

Police 1.) wś, pow. kowelski, gm. Kamień Koszyrski, 56 w. od Kowla, 160 dm., 1176 mk., cerkiew, szkoła, wiatrak. W r. 1583 kn. Hrehorego Koszerskiego (przy Kamieniu), płaci od 15 dym., 5 ogr. 2.) **P.**, *Polica*, wś, pow. łucki, gm. Rafałówka, 89 w. od Łucka, 140 dm., 954 mk., cerkiew.

Polichno, r. 1362 *Polikno*, wś, pow. piotrkowski. R. 1362 Maciej biskup włocławski, nadaje niejakiemu Mikołajowi sołtystwo we wsi Polikno dla osadzenia jej na prawie średzkiem. Osadnicy otrzymają 18 lat wolności i płacić będą następnie po 12 gr. z łanu. Obszar ten stanowił lesistą wyżynę, w pobliżu Wolborza leżącą (Ulanow. Dok. kujaw., 255, 79). W r. 1552 biskup płaci tu od 31 osadn., karczmy, 3 łan. sołt.

Policko, r. 1232 *Policsco*, wś, pow. słupecki. Wspom. w dok. z r. 1186. Należała do bisk. pozn., którzy mieli zatargi z klasztorem lądzkim właścicielem sąsiedniego Jaroszyna. Dziesięciny pobierali arcybiskupi gnieźn., którzy r. 1288 ustępują takowych drogą zamiany klasztorowi (K. W., n. 27, 137, 517, 630, 690, 1136). W r. 1578 płaci ztąd pobór szafarz biskupi. Ob. *Kamień*.

Policzna, wś i fol., pow. kozienicki. Na miejscu starego drewnianego, stanął tu staraniem właścicieli dóbr hr. Przeździeckich, piękny kościół murowany ostrołukowy. Wieś wzrosła w ludność, którą zwiększają zjeżdżający tu na letni pobyt goście z Warszawy i Radomia. W dobrach urządzono gospodarstwo rybne.

Poligumy, dwór, pow. szawelski, gm. Ligumy (8 w.).

Polik, kol., pow. łucki, gm. Trościaniec, 11 dm., 66 mk.

Polimy, dwór, pow. rossieński, gm. Szymkajcie, Giedminów 48 w.

Polipie, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (17 w.), Kiełpszów 69 dz.

Polipkalnie, wś. pow. telszewski, gm. Wornie (12 w.), Giedwiłłowie mają 120 dz.

Poliszcze, ob. *Peliszcze*.

Poliszczyzna, wś, pow. lucyński, gm. Landskorona, 54 w. od Lucyna, 20 dm., 292 mk., zarząd gm.

Poliszkaupie, ob. *Peleszkaupie*.

Poliszki, ob. *Paliszki*.

Poliszkiele, okolica, pow. kowieński, gmina Kroki (5 w.).

Poliwarkas, wś i dwór, pow. poniewieski, gm. Remigoła (7 w.).

Poliżenis, wś, pow. rossieński, gm. Skawdwile (6 w.).

Polków 1.) r. 1367 *Polików*, wś, pow. warszawski. Wspom. w dok. z r. 1367 w liczbie wsi dających zdawna dziesięciny kościołowi w Zegrzu (Kod. Wielk., n. 1584). W r. 1580 wieś królewska, Mateusz Pacz włodarz, płaci tu od 5 łan. 2.) **P.**, wś, pow. sieradzki, ob. *Męka*.

Polkowo 1.) r. 1476 *Polykowo*, wś, pow. węgrowski. Na obszarze P. powstała w XV w. wieś Wyrzyki, założona przez Wyrzyków z P. Mieszkają też tu Ziemaki, Oscierze i Dadźbogi (Kod. maz., 270). 2.) **P.**, wś, pow. augustowski, par. Jaminy. R. 1435 w Płocku, Władysław ks. mazow. nadaje 20 łan. zw. Polkowo, w ziemi wizkiej, Stanisławowi z Piasecznicy (w sochaczewskiem). R. 1577 należało P. do par. Jedwabno.

Polnica, dwie wsi, pow. grodzieński, gmina Hoża, 19 w. od Grodna, z Wierchpolnicą i Bierżełatami 1194 dz.

Polowe, wś nad Sobem, pow. lipowiecki, gm. i st. poczt. Daszów (1 w.), 40 w. od Lipowca, 76 dm., 564 mk., młyn.

Polsino, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Polska. Rozległy, bo przeszło 16,000 mil. kw. obejmujący obszar dawnej Polski, nie był, do końca istnienia Rzeczypospolitej, przedmiotem badań systematycznych, badań dla celów naukowych. Niedostawało do takiej pracy ludzi i instytucyi, nie odczuwano nawet, przez długie wieki, potrzeby bliższego zaznajomienia się z krajem, jego przyrodą i ludnością. Pierwsze silniejsze rozbudzenie się świadomości narodowej, pod wpływem walk z Krzyżakami, musiało wywołać, w nielicznych naturalnie duszach, zainteresowanie się zarówno przeszłością kraju, jak jego stanem współczesnym. Z tego zainteresowania się wynikły pomnikowe dzieła Długosza i memoryał Ostroroga. Wielka kronika Długosza rozpoczyna opowieść dziejową obszernym opisem geograficznym, zajmującym do 40 stron druku i zdumiewającym ilością nagromadzonych

szczegółów, dokładnością danych i racyonalnem oparciem opisu na stosunkach hydrograficznych (podział na dorzecza). Praca Długosza leżąc w rękopisie, nie była znaną przez długi czas ogółowi. W lat 40 po ukończeniu kroniki ukazuje się świetne na swój czas dziełko Miechowity: „Tractatus de duobus Sarmatiis" (Kraków, 1517), które w licznych wydaniach łacińskich i przekładach na główniejsze języki (polski z r. 1535), rozchodzi się po całej Europie, zyskując sobie ogólne uznanie. Po tym świetnym początku, krajoznawstwo polskie popada w wielowiekowy zastój. Rozwój życia politycznego, zainteresowanie się Polską w zachodniej Europie, wywołane elekcyami królów, pobudziło do ogłaszania opisów łacińskich (Kromera, Krasińskiego i Starowolskiego), przeznaczonych dla cudzoziemców przeważnie i uwzględniających przedewszystkiem stosunki polityczne, kościelne i charakterystykę kulturalną. Stopniowe zrywanie związków z życiem umysłowem Zachodu i obniżanie się poziomu potrzeb duchowych, wywoła zanik życia umysłowego. Pierwsze prace z zakresu krajoznawstwa w wieku XVIII, zawdzięczamy cudzoziemcom, głównie niemcom osiadłym po miastach większych, w Warszawie mianowicie. Lekarz niemiecki Erndtel, wydaje w r. 1730 w Dreźnie, dzieło: „Varsavia physice illustrata" oparte na własnych obserwacyach i poszukiwaniach. Głośny w wieku XVIII geograf niemiecki Buesching, w swem dzisięciotomowem dziele „Die Erdbeschreibung" (Hamburg, 1754—92), pomieścił obszerny opis Polski, który wyszedł w przekładzie polskim w Lipsku i Dreznie w r. 1768. Kompilacyjnego charakteru prace jezuity Rzączyńskiego z pierwszej połowy w. XVIII, poświęcone przyrodzie polskiej, zostają w związku z szerzącem się wtedy śród niemieckiego mieszczaństwa miast pruskich, upodobaniem do zbierania zarówno osobliwości natury, jak książek i rękopisów. Pierwszym badaczem flory polskiej będzie także ksiądz, pochodzenia mieszczańskiego, popularny tak długo przez swe dzieła Kluk. Jednocześnie Rizzi Zannoni, włoch z pochodzenia, kolejami ruchliwego życia przerzucony do Niemiec i Anglii, układa z materyałów zebranych za staraniem ks. Józefa Al. Jabłonowskiego, w ciągu lat 20, pierwszą szczegółową mapę Polski, w 25 arkuszach i takową wydaje kosztem księcia w Paryżu r. 1772. Dopiero podniesienie się oświaty wskutek reformy szkół i obudzenie dążeń reformatorskich, rozszerzy w umysłach przekonanie o potrzebie poznania kraju i jego zasobów. Reformatorzy polityczni pierwsi uczują potrzebę poznania dokładnych danych, tyczących się rozległości, ludności, produkcyi rolnej, handlu, bogactw mineralnych. Bogata literatura polityczna epoki sejmu wielkiego i ówczesne czasopisma przepełnione są rozprawami o stanie rolnictwa, przemysłu, handlu, zaludnieniu i stosunkach społecznych. Niestety, autorzy tych prac, zmuszeni są w swych wywodach opierać się na bardzo ubogich, niedokładnych wielce danych. Najgorliwszy z reformatorów Staszyc, dzięki swemu naukowemu przygotowaniu, sam się weźmie do pracy nad poznaniem kraju pod względem geologicznym (Ziemiorodztwo Karpat) i statystycznym (O statystyce Polski). Pierwszą próbą wszechstronnego opisu kraju, zbiorową pracą, był polecony duchowieństwu parafialnemu i wedle ułożonej instrukcyi (a raczej kwestyonaryusza), wykonany między rokiem 1784 a 1790, opis wszystkich parafii, przechowujący się dotąd w rękopisie, w bibliotece sztabu generalnego w Petersburgu. Wobec szybko następujących przewrotów i wstrząśnień politycznych nie ma czasu na pracę systematyczną, do której brak przygotowania naukowego. Upadek Rzeczypospolitej, zamykając arenę życia politycznego, zwróci dopiero poważniejsze umysły do poszukiwań naukowych, zachęci do tworzenia zbiorów, bibliotek, instytucyj naukowych. Jednocześnie zaś w prowincyach zajętych przez Prussy, wprowadzenie nowych porządków i połączone z niemi obliczenia statystyczne, ułatwią wykonanie najgruntowniejszego i najobszerniejszego opisu znacznej części dawnej Polski, którego autorem był Holsche, dyrektor departamentu białostockiego. Dzieło jego wyszło w Berlinie, w latach 1800—1807, p. t. „Geographie und Statistik von West-Sued und Neuost Preussen". Geografię Księstwa Warszawskiego wydał w Poznaniu r. 1808 Jerzy Benjamin Flatt, który, jak sam obznajmia w przedmowie, „dopiero niedawno nauczył się języka polskiego", mimo to uważał się za polaka i stwierdził to duchem ożywiającym całą pracę, poprzedzoną dość obszernym zarysem dziejowym doprowadzonym do r. 1807. Utworzenie Księstwa Warszawskiego a następnie Królestwa Polskiego, pobudziło do badań krajoznawczych. Staszyc bada Karpaty i Tatry i rezultaty prac swoich ogłasza od r. 1805, w szeregu rozpraw pomieszczanych w rocznikach Tow. Przyjaciół Nauk: „O ziemiorodztwie gór dawnej Sarmacyi a później Polski". Jednocześnie interesując się żywo jako polityk i patryota stosunkami społecznemi i ekonomicznemi, ogłasza swą rozprawę: „O statystyce Polski" (1807 r.). Wawrzyniec Surowiecki wydaje część pierwszą niedokończonego dzieła: „O rzekach i spławach krajow. Ks. Warszawskiego" (1811 r.). Do rozjaśnienia naukowych podstaw badań krajoznawczych, przyczynia się Jan Sniadecki swem znakomitem dziełem: „Geografia czyli opisanie matematyczne i fizyczne ziemi" (1806 r.) i Lelewel swemi studyami nad historyą geografii i geografią historyczną („Pisma pomniejsze geogr. histor.", 1814 r.). Siarczyński Franc. ogłosiwszy, uzupełniony co do rzeczy polskich, przekład trzytomo-

wego „Dykcyonarzyka geograficznego“ Echarda (1782 r.) i następnie obszerną trzytomową „Geografię“ (1790 — 1794), zamierzył opracować szczegółową geografię Polski, lecz dzieła tego na wielkie rozmiary zakreślonego nie wykończył. Rękopisy tej pracy przechowały się w bibliotece Ossolińskich we Lwowie. Jednocześnie, powolniej znacznie, posuwały się badania kraju pod względem fizycznym. Łatwiejsze zadania (badanie flory i fauny) miały liczniejszych przedstawicieli, trudniejsze (geologia) leżały odłogiem. W r. 1829 Pusch Jerzy ogłasza w „Słowianinie“ (osobno, Warszawa r. 1830) „Geognostyczny opis Polski“, wydany następnie po niemiecku w obszerniejszych znacznie rozmiarach: „Geognostische Beschreibung von Polen“ (Stuttgart i Tuebingen, t. I, 1831, str. 388, t. II, 1836, str. 695 z atlasem). Badania geologiczne na całym obszarze ziem polskich prowadzą przez trzy ćwierci wieku XIX uczeni niemieccy lub z niemieckich rodzin pochodzący. Polscy pracownicy ogłaszają prace z zakresu geografii historycznej, historyi miast, opisy oparte na danych statystycznych. Niemcewicz: („Podróże historyczne“), Swięcki, Gawarecki, Baliński i Lipiński, Edward Raczyński, Łukaszewicz, Sobieszczański, Wajnert, Bartoszewicz, Rulikowski, Rolle, Stecki, oto wybitniejsi pracownicy na tem polu od 1800 do 1880. Starannem i bogatem zestawieniem różnorodnych danych jest „Obraz geogr. statystyczny Królestwa Polskiego“ ułożony przez Franciszka Rodeckiego (Warszawa, 1830). Wydawany przez warszawskie obserwatoryum astronomiczne „Kalendarz“ (od r. 1857 — 1860) mieści dość obfite materyały do klimatologii i hydrografii Królestwa. Czasopisma illustrowane jak: „Przyjaciel ludu“ (w Lesznie), „Księga świata“, wreszcie „Tygodnik Illustrowany“ i „Kłosy“ zawierają liczne opisy miejscowości, zabytków. W r. 1862 oddział nauk przyrodniczych Towarz. naukowego krakowskiego, powziął zamiar opracowania powszechnej fizyografii ziem polskich. Jako przygotowanie do tego wielkiego zadania opracował i ogłosił r. 1862 prof. J. Majer, późniejszy prezes Akad. umiejętności: „Literaturę fizyografii ziemi polskiej“, t.j. bibliografię krajoznawstwa, doprowadzoną do końca r. 1861. Staranny ten spis uwzględniający zarówno osobne książki jak i rozprawy po czasopismach, zarówno prace polaków, jak i cudzoziemców wykazał 1280 prac z przeciągu pięciu stuleci. Tymczasem wydana świeżo przez E. Roemera bibliografia krajoznawcza ostatniego dziesięciolecia wieku XIX, objęła około 7000 opracowań. Ten nagły rozwój badań krajoznawczych rozpoczął się w ostatniej ćwierci zeszłego stulecia. Złożyły się na to różne warunki. Z jednej strony poważne interesowanie się młodego pokolenia zarówno przyrodą jak przeszłością kraju, z drugiej rosnąca ilość naukowo przygotowanych pracowników (w Galicyi mianowicie) i powstanie licznych instytucyj i stowarzyszeń, popierających i organizujących pracę naukową. W r. 1876 zaczyna wychodzić we Lwowie „Kosmos“, organ Towarz. przyrodników im. Kopernika, r. 1881 pojawia się w Warszawie pierwszy tom „Pamiętnika fizyograficznego“, a r. 1882 powstaje „Wszechświat“ organ koła przyrodników. W Krakowie wychodzą „Roczniki komisyi fizyograficznej“ prowadzącej dzieło zamierzone w r. 1861 przez dawne Towarz. naukowe krakowskie. Obok tego rozkwit badań dziejowych nadaje nowy kierunek geografii historycznej wchodzącej na tory naukowe za sprawą Adolfa Pawińskiego i Al. Jabłonowskiego, ogłaszających od r. 1883 częściami „Polskę wieku XVI“. Założona w r. 1887 „Wisła“, staje się pod redakcyą J. Karłowicza organem badań ludoznawczych. We Lwowie powstaje kwartalnik „Lud“ organ Towarz. ludoznawczego. Poszukiwania archeologiczne i badanie zabytków sztuki dawnej zostały do pewnego stopnia zorganizowane i mają w Krakowie i Warszawie swe specyalne wydawnictwa. Można więc oczekiwać, iż rezultaty tak pomyślnie rozwijającej się pracy, pozwolą w niedługiej przyszłości dać odpowiedź na wiele ważnych pytań, oczekujących dotąd na rozwiązanie. Takimi pytaniami są między innemi: rozległość i ludność dawnej Polski w różnych epokach i obecna ilość Polaków. Według obliczeń Pawińskiego i Al. Jabłonowskiego, pomieszczonych we wstępach do ogłoszonych dotąd w zbiorze „Źródeł dziejowych“ regestrów poborowych pojedynczych prowincyj Rzeczypospolitej z drugiej połowy XVI wieku, miały obszaru wtedy: Wielkopolska z Kujawami 1051 mil kw. (825,000 mk.), Małopolska 1013 (683,000), Mazowsze 578 (590,000), Ukraina (wojew. kijowskie i bracławskie) 3162 mil kw. z tego 740.70 na prawym brzegu Dniepru a 1260.87 na lewym, czyli t. zw. Zadnieprze. Prócz tego dzikie pola niżowe i oczakowskie 1537 mil, razem więc 4700 mil kw. Sam powiat kijowski z Zadnieprzem obejmował 2003 mil a lepiej zagospodarowane powiaty zachodnie: owrucki, żytomierski, winnicki i bracławski 1163 mil. Wołyń miał 742 mil a Podole 348 mil kw. Wojew. lubelskie 200 mil. Ludność Ukrainy przypuszczalna wynosiła 545,280 co w stosunku do 2812 mil obszaru zaludnionego wynosi 194 na milę. Wołyń miał 293,780, t. j. 397 na mili a Podole 97,736 mk., t. j. 280 na mili. Lubelskie do 82,000 czyli około 400 na mili kw. Całość państwa przy obszarze przenoszącym 16 tysięcy mil kw. posiadała, w tym stosunku, w ostatnich latach rządów Zygmunta Augusta, co najwyżej 6,000,000 mieszkańców. Podawane na podstawie dowolnych kombinacyj, więcej niż dwa razy większe cyfry (t. VIII, 688), nie mają żadnych podstaw. Polska piastowska z cza-

sów Łokietka nie miała prawdopodobnie miliona ludności. Pomyślny rozwój w epoce Jagiellońskiej mógł podnieść w końcu w. XV zaludnienie do czterech najwyżej milionów. Niepomyślne warunki w ciągu w. XVII i połowy pierwszej XVIII sprawiły, iż wzrost ludności z częstymi wahaniami się postępował bardzo wolno. „Geografia powszechna“ Wyrwicza z r. 1772 oznacza ludność państwa (przed rozbiorem) na ośm milionów. Dziś na obszarach, które w różnych czasach wchodziły w skład państwa polskiego mieszka około 50 milionów. Najdawniejszymi świadectwami, na których geograf i statystyk mogą się oprzeć, są akty uposażeń biskupstw, klasztorów, kościołów, działów książęcych, rozgraniczeń, nadań, a także przesyłane do Rzymu sprawozdania z poboru świętopietrza. Najdawniejszy spis parafii z czasów Łokietka, odnaleziony świeżo w archiwum watykańskiem, ukaże się zapewne niezadługo w wydawnictwach Akademii Umiej. w Krakowie. Długosz prócz swej wybornej i dość szczegółowej geografii Polski z połowy w. XV (na początku „Kroniki“) podał w swej „Księdze uposażeń“ (Liber Beneficiorum) szczegółowy i bogaty w różnorodne dane opis wszystkich osad w całej dyecezyi krakowskiej. Mniej bogaty w szczegóły opis archidyecezyi gnieźnieńskiej z początku w. XVI mieści „Liber Beneficiorum“ Łaskiego. Zawarty w lustracyach i regestrach materyał posłużył do opracowania nieskończonego jeszcze a na wielkie rozmiary podjętego dzieła mającego przedstawić „Polskę wieku XVI“. Dzieło to wchodzące w skład wydawnictwa: „Źródeł dziejowych“, rozpoczęte pod kierownictwem Al. Jabłonowskiego i Adolfa Pawińskiego, objęło dotąd w dziewięciu wydanych tomach: Wielkopolskę (2 tomy), Małopolskę (2 tomy), Mazowsze, Ukrainę (2 tomy), Wołyń, Podole, Ruś Czerwoną. Do poznania stanu kraju w wieku XVI dostarczają bogatego materyału lustracye (zaczynające się już od drugiej połowy w. XV) i regestra poborowe. Niektóre lustracye jak np. starostw ruskich za Zygmunta Augusta, wykonane są z taką ścisłością, systematycznością wzorową, że przedstawiają nadzwyczaj wierny i pełny obraz stosunków ekonomicznych i społecznych na obszarze Rusi Czerwonej. W drugiej połowie w. XVII pojawiają się spisy pogłównego dające cyfry ludności wsi i miast, przytem zaczyna się przy kościołach parafialnych prowadzenie księgi chrztów i zgonów. Obliczeniem ludności Polski w różnych epokach jej dziejów zajmowali się: A. Pawiński i Al. Jabłonowski we wstępach do oddzielnych części dzieła: „Polska wieku XVI“, T. Korzon w „Dziejach wewnętrznych“, Kleczyński Józef: „P. w cyfrach“ (na podstawie dzieła Korzona: „Dzieje wewnętrzne“) Przegl. pol., 1892, t. 105. Tenże: „Spisy ludności w Rzeczyposp. polskiej“ (R. Ak. Um. W. hf. 1893, t. 30). Czerkawski Wł.: „Metoda statystyki historycznej polskiej“ (Referat na Zjazd histor. r. 1900, w „Pamiętniku“ zjazdu). Sprawą obliczenia współczesnej ludności polskiej pierwszy zajął się Filip Sulimierski, redaktor pierwotny niniejszego „Słownika“. W pracy pomieszczonej w „Ognisku“ (książka zbiorowa, Warszawa, 1882), obliczył on ludność polską na 12 milionów. Z większą ścisłością ponowił tę pracę w r. 1887 („Wisła“, t. I), Edward Czyński (Merczyng), który naliczył bez emigrantów po za obrębem kraju przebywających, $12\frac{1}{2}$ milionów. L. Straszewicz w rozprawie „Ilu nas jest“ („Miesięcznik“ Kuryera polskiego, r. 1900, styczeń) oblicza ludność polską w końcu w. XIX na 18 — 19 milionów. Talko-Hryncewicz w rozprawie „Polaki“ („Ruskij antropoł. Żurnał“, 1901 r. i osobna odbitka, Moskwa, 1901 r.), oblicza ludność polską w r. 1900 na 20 milionów, z tego 10,486,000 w państwie rosyjskiem, a mianowicie 7,885,250 w Król. Polskiem, 2,100,750 w guberniach półn.-zach. i połudn.-zach. i 500,000 w innych guberniach. W Austryi mieszka 4,270,000, a w Niemczech 3,627,000, w Ameryce 1,600,000 i 50,000 w różnych krajach Europy. W wydawanym obecnie przy „Gazecie Polskiej“ dziele „Opis ziem zamieszkanych przez Polaków“. Bol. Koskowski oblicza ludność polską na 19,105,000, z czego przypada na cesarstwo rosyjskie 9,900,000 (w Król. Polsk. 7,300,000), na Austryę 3,665,450, Niemcy 3,510,385, Amerykę półn. 1,500,000, Amerykę południową 105,000, in. kraje 50,000. Według podanych przez pisma peryodyczne wyników pracy prof. Czerkawskiego: „Badania nad ilością Polaków i ich ugrupowaniem“ przedstawionej Akad. Umiejęt. w Krakowie, było w r. 1900 ogółem 21,111,347 Polaków. Z tego w Europie przeszło $19\frac{1}{2}$ milion., w Azyi 93,000, w Ameryce $1\frac{1}{2}$ miliona. Doliczyć tu można jeszcze pewną część żydów polskich (1,827,000). Król. Polskie ma bez żydów, 7,650,000 Polaków, inne części Rosyi europejskiej 4,705,000. Cesarstwo niemieckie w przybliżeniu 3,600,000, państwo austryackie 3,600,000, inne kraje Europy 54,000. Biorąc pod uwagę, iż przy obecnej cyfrze zaludnienia Król. Polskiego ($10\frac{1}{2}$ miliona), ludność polską można liczyć na $8\frac{1}{2}$ mil., cyfra ogólna 21 mil. jaką podaje prof. Czerkawski, chociażby niektóre częściowe obliczenia jego były za wysokie, jest bardzo bliską rzeczywistości. Kwestyą oznaczenia granic etnograficznych zajmował się Al. Parczewski w pracy: „O zbadaniu granic i liczby ludności polskiej na kresach obszaru etnograficznego polskiego“ (Referat na Zjeździe histor., 1900 r.). Prócz wymienionych powyżej prac odnoszą się do obszaru dawnej Polski następne: Finkel Ludwik: „Bibliografia historyi polskiej“, Lwów (część II, od str. 535 mieści bibliografię opisów Polski i podróży po jej obszarze). Strzelecki Adolf:

„Materyały do bibliografii etnograficznej" (1878 do 1894), Lwów, 1900, str. 212. E. Romer: „Spis prac odnoszących się do fizyografii ziem polskich za lata 1899 i 1900 z indeksem dziesięciolecia (1891 — 1900)", Lwów, 1903. Siemiradzki i Dunikowski: „Szkic geologiczny Król. Polsk., Galicyi i krajów przyległych" (Pam. Fizyogr., 1891, t. 11). Karłowicz J: „O imieniu Polaków i Polski" (Pam. Fizyogr., t. I, 1881). Dieduszycki Wojciech: „Wiadomości starożytnych o geografii ziem polskich" (Rozpr. i Spraw. Wydz. hist. fil. Akad. Umiej., t. XIX, Kraków, 1887 r.). Bobrzyński M.: „Obraz pierwotnej Polski" (Niwa, t. XII, r. 1877). Rostafiński J.: „Polska z czasów przedhistorycznych pod względem fizyograficznym i gospodarskim", Kraków, 1886 („Rocznik zarządu Akad. Umiej. krak."). Dzieło St. Smolki: „Mieszko Stary i jego wiek" mieści obraz Polski z pierwszej połowy w. XII. *Polskie Królestwo* ma 2319.99 mil kw. obszaru, czyli 111,867 wiorst kw., 127,309 klm., 12,730,919 hektarów, 22,738,980 morgów i 11,653,011 dzies. Ludność Królestwa w dniu 1 stycznia 1890 r., według szczegółowego obliczenia dokonanego przez komitet statystyczny wynosiła 8,256,562 głów. W tej liczbie 1,464,807 w miastach, a 6,791,755 we wsiach i miasteczkach. Śród ludności zapisanej do ksiąg stałych, w liczbie 8,188,148 wykazano nieobecnych 684,041. Co do wyznań, było śród stałych mieszkańców: 393,885 praw., 6,214,504 katol., 445,013 prot., 1,134,268 żydów. Katolicy stanowili więc 75.9%. Stosunek wyznaniowy ludności niestałej (746 461), jest nieznany. Wedle spisu ogólnego z r. 1897 znajdowało się 9,400,097 mk. a więc przez lat 7 przyrost wynosił olbrzymią cyfrę: 1,212,949. Co do wyznań było: 6,987,467 katolików, 688,084 prawosł. (wraz z wojskiem), 418,970 protest., 1,316,576 żydów. W miastach liczono 2,055,892, w gminach wiejskich 7,345,205. Ludność 32 miast liczących więcej, niż 10,000 mk. wzrosła od r. 1872 z 653,986 do 1,560,621. W osadach miejskich (miasteczkach) włączonych do gmin wiejskich było w 1893 r. 781,357 mk., w tej liczbie 374,791 żydów (48%), 24,509 prawosł. (3.1%) i 16,495 prot. (2.1%). Średnia gęstość zaludnienia wynosiła w r. 1897 na 1 klm. 75.3 mk., największa w gub. piotrkowskiej (115.9 na 1 klm.), najmniejsza w suwalskiej (47.2). Największy procent żydów przypada na gub. warszawską (18.12%), najmniejszy (8.59%) na kaliską. Średnio na cały kraj 14.01. Ludność prawosławna w r. 1892 stanowiła średnio 5%, najwięcej w gub. lubelskiej (20.3) i siedleckiej (22.7). Protestanci w r. 1897 stanowili 4.46%, najwięcej w gub. piotrkowskiej (9.53) i kaliskiej (7.45), najmniej w radomskiej (1.05) i kieleckiej (0.33). W r. 1892 na 487,886 protestantów mieszkało 360,468 w gminach wiejskich, a więc byli to koloniści, rolnicy. Według ogłoszonych przez pisma peryodyczne danych z dnia 14 stycznia 1903 r. ludność wzrosła do 11,779,493. Niewątpliwie jednak wliczono tu zapisanych do ksiąg a nieobecnych, których cyfra od r. 1890 musiała urosnąć do 800,000, a także wojsko, ztąd wypadła cyfra wyższa od obliczenia z r. 1890 o 2,700,000 a od rzeczywistej różniąca się o milion zapewne. Ponieważ przyrost ludności w ciągu lat 25 (od r. 1872 do 1897) wynosił około trzech milionów, przeto w ostatnich sześciu latach nie mogło przybyć więcej, jak 800 tysięcy w przybliżeniu. W każdym razie obecna cyfra ludności dochodzi dziesięciu i pół miliononów. W r. 1894 było 3,500 szkół początkowych, z tych 550 (120 prywat.) w miastach, pozostałe we wsiach. Śród szkół wiejskich było 266 kantoratów ewang., 31 szkół „gramotnosti", 44 prywatnych, 51 fabrycznych i kolejowych, 76 rządowych. Szkół gminnych jednoklasowych było 2450. Jedna szkoła przypadała na 38.8 wiorst kw., na 10 wsi i na 2423 mk. Na tysiąc chłopców od lat 7 do 14 uczęszczało 190 a na tysiąc uczęszczających kończyło szkołę 31. Na 1000 dziewcząt uczęszczało 84. Chederów żydowskich było 4617 w 114 miastach i 353 miasteczkach. Wzrastający w ostatniej ćwierci w. XIX przemysł fabryczny, przy współczesnym szybkim nadzwyczaj zwiększaniu się ludności, wywołał ogromną przewagę wartości produkcyi fabrycznej nad rolniczą. Ta ostatnia przytem, z powodu powolnego bardzo postępu rolnictwa i przewagi drobnej, o małej wydajności, własności rolnej, nie wystarcza dziś już na potrzeby miejscowej ludności, pokrywającej dowozem z dalszych stron a nawet z Ameryki, swe potrzeby. W r. 1897 przemysł fabryczny Królestwa przedstawiało 4890 zakładów fabrycznych głównych i 585 dodatkowych. Wartość ogólna produkcyi wynosiła 505,307,000 rb. Wartość zużytego materyału opałowego 10,835,400 rb. Robotników było 243,733, których zarobki wynosiły 42,284,800 rb. Pierwsze miejsce w przemyśle zajmowały zakłady przerabiające materyały włókniste (bawełna, wełna, jedwab i t. p.) z produkcyą 251 mil., zatrudniające 115,181 rob., drugie miejsce przeróbka metali (72 mil. prod. i 24,427 rob.), trzecie miejsce przemysł górniczy (56 mil. i 32,393 rob.), potem browary, gorzelnie, dystylarnie (34 mil. i 22,676 rob.), młyny i t. p. (23 mil. i 5288 rob.). Przemysł fabryczny skoncentrowany jest głównie w gub. piotrkowskiej (300 mil.) i warszawskiej (139 milionów, po nich idą: radomska (20 mil.), kaliska (13 mil.), lubelska (12 mil.) i kielecka (7 mil.), cztery pozostałe przedstawiają razem sumę 11 milionów rb. Badaniem kraju pod względem fizycznym zajmuje się niewielkie grono młodszych przyrodników i dwie skromnie uposażone instytucye: pracownia geologiczna przy Muzeum prze-

mysłu i rolnictwa pod kierownictwem Jana Lewińskiego i obserwatoryum meteorologiczne w gmachu tegoż Muzeum w Warszawie, w połączeniu z kilkunastu stacyami w różnych punktach kraju (głównie przy cukrowniach). Obok tego powstało niedawno skromnych rozmiarów obserwatoryum astronomiczne, w gmachu szkoły technicznej Wawelberga, przeniesione z Płońska, gdzie urządził je nieżyjący już lekarz Jędrzejewicz. Rezultaty spostrzeżeń i dokonanych poszukiwań pomieszczane są w „Pamiętniku fizyograficznym“ i „Wszechświacie“. Swieższe wydawnictwa i opracowania odnoszące się do Królestwa są następujące: Załęski Witold: „Królestwo Polskie pod względem statystycznym“. Część I Ludność, rolnictwo, górnictwo i finanse. Część II Statystyka zajęć i przemysłu: Warszawa, 1900 i 1901 r. Bogate zbiory różnorodnych danych mieszczą wydawane przez urzędowy komitet statystyczny, w języku rosyjskim: „Trudy warszaw. statist. komiteta“. Warszawa (dotąd 18 zeszytów). Koło młodszych pracowników zajmujących się badaniem stosunków społecznych i ekonomicznych, ogłosiło już trzy części zbiorowego wydawnictwa „W naszych sprawach“ i zasila swemi pracami „Ekonomistę“, kwartalnik wychodzący od lat trzech w Warszawie. Znaczna część pomieszczanych tam prac, mieści dane objaśniające obecny stan i świeżą przeszłość Królestwa. Odnoszą się tu także prace: „Daszyńska Z.: „Ze statystyki rolniczej ludności Król. Polsk.“ (Ateneum, 1893 r., t. 70). Donimirski A.: „Parcelacya w Król. Pol.“ (Biblioteka Warsz., 1895, t. 220). Tenże: „Kolonizacya niemiecka“ (Bibl. Warsz., 1892, t. 203.). Koszutski Stan.: „Rozwój przemysłu wielkiego w Król. Polskiem“. Warszawa, 1901 r., 108 str. Radziszewski H.: „Zarys rozwoju przemysłu w Król. Pol.“, Warszawa. Tenże: „Zaludnienie Król. Polskiego“ („Ekonomista“, 1903 r., t. I). Żukowski Wład.: „Bilans handlowy gubernij Król. Polskiego“, część II. Warszawa, 1902 r. De Verdmon Jacques Leonard: „Krótka monografia wszystkich miast, miasteczek i osad w Królestwie Polskiem“. Warszawa, 1902 r., str. 330. Krynicki K. „Rys geografii Król. Polskiego“, wyd. drugie. Warszawa, 1902, str. 297 z 215 rycinami, 6 mapami i 5 planami, mapą Królestwa. S. „Opisanie Król. Polskiego“, cz. I. „Przyroda kraju“. Warszawa, str. 152. Al. Janowski: „Wycieczki po kraju“, serya IV—Warszawa, 1902 r. (Przewodnik dla zwiedzających kraj). Ant. Bobiński i Bazewicz: „Przewodnik po Królestwie Polskiem“. Warszawa, 1900 — 1902, 2 tomy i mapa. (Jestto spis alfabetyczny miast, osad i wsi z dodaniem wskazówek informacyjnych). Opisy i opracowania odnoszące się do części kraju, pojedynczych powiatów i miejscowości, wymieniono pod odnośnemi nazwami.

Polszynis, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (8 w.).

Poltewo, fol., pow. witebski, spadkob. Barszczewskich. 432 dz.

Poluchno, wś, pow. włodzimierski, gm. Podberezie, 9 dm., 94 mk.

Poludowicze, wś nad Naczą, pow. lepelski, gm. Nacza, 15 dm., 112 mk., cerkiew. Mają tu Hłaskowie 64 dz.

Poluny, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (16 w.).

Polupie, zaśc., pow. kowieński, gm. Ejragoła (6 w.).

Poluszyn, mylnie *Pomoszyn* (t. VIII, 760), wś i fol., pow. kobryński. Wś, zwana też Budy, z chut. Ławy, 139 dz.; fol. Bałandowiczów, 1542 dz. (1240 lasu).

Połabie, wś i dwór, pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (8 w.).

Poładyszki, wś, pow. poniewieski, gm. Pniewo (16 w.).

Połajżupie 1.) dwór i fol., pow. szawelski, gm. Wiekszuie (6 i 16 w.). Mają tu Wojciechowscy 75 dz. 2.) **P.**, wś, pow. telszewski, gm. Bernatów. Mają tu Klewińscy 25 dz.

Połakupis, chutor, pow. poniewieski, gm. Pniewo (9 w.).

Połaniec, mstko, pow. sandomierski. Nowy kościół murowany w stylu romańskim, ukończony i poświęcony r. 1899. Poprzedni spłonął r. 1889.

Połanisze, dwór, pow. rossieński, gm. Szydłów (6 w.).

Połaniszki, wś, pow. rossieński, gm. Szydłów (6 w.).

Połankiesie, okolica, pow. wiłkomierski, gm. Szaty (7 w.).

Połany, mstko i dobra, pow. szawelski, gm. Skiemie (8 w.), 49 w. od Szawel, 380 mk. Dobra Fiszerów, 407 dz.

Połapiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (14 w.).

Połapy, *Połopy*, wś, pow. włodzimierski, gm. Zhorzany, 70 w. od Włodzimierza, 195 dm., 1159 mk., cerkiew, szkoła.

Połaszmeń, fol., pow. poniewieski, gm. Pokroje (8 w.).

Połaużynie, zaśc., pow. poniewieski, gmina Nowemiasto (6 w.).

Poławeń 1.) mstko i dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (22 w.), 98 w. od mta pow. Dobra, Dworzeckich-Bohdanowiczów, 365 dz., Truszkowscy 75 dz. 2.) **P.**, wś, tamże. 3.) **P.**, wś, dwór i dobra, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (3, 9 i 13 w.). Własność Ułotów, 336 dz. 4.) **P.**, fol., tamże, gm. Pompiany (12 w.). 5.) **P.**, dwór i fol. nad Ławeną, pow. wiłkomierski, gm. Kupiszki (7 i 9 w.). W r. 1794 Billewiczów, dziś Olgi Adams, 50 dzies. 6.) **P.**, mstko, dobra i fol., tamże, gm. Subocz

(5—10 w.). Mstko 670 mk. Dobra, Komarów 3600 dz. (2093 lasu). W r. 1794 do Szołkowskiego, sędz. ziem. inflanckiego.

Poławki, wś, pow. poniewieski, gm. Stumbryszki (10 w.).

Połazie al. *Pułazie*, w dok. *Polazye*, al. *Ogrodzona lanka*, wś, pow. węgrowski. W dok. z r. 1476 wymienieni liczni częściowi właściciele (Kod. maz., 273). W r. 1563 Połazie Ogrodzona łąka w par. Liw, płacą od $3^1/_4$ łan. i $1^1/_2$ morg.

Połąga, mstko i zakład kąpielowy nad Baltykiem, pow. grobiński. W ostatnich latach za staraniem właściciela dóbr hr. Tyszkiewicza, zaprowadzono tu różne udogodnienia dla gości letnich, pobudowano wiele wygodnie urządzonych willi i domów, powstały pensyonaty. Wskutek tego napływ gości znacznie się zwiększył. Co do przeszłości mstka dodajemy tu, iż Władysław IV przywilejem z r. 1639 ustanowił targi co czwartek i jarmarki na św. Jerzego i św. Jakuba. August III, r. 1742 dozwolił żydom tu zamieszkiwać.

Półbieda, kol., pow. rówieński, gm. Stydyń, 5 dm., 63 mk.

Połczyny, *Pełczyny* (t. VII, 939), wś nad rzką Połczynką, pow. nowogradwołyński, gmina Piszczów, st. poczt. Korzec (3 w.), 26 w. od mta pow., 73 dm., 523 mk., cerkiew drewn., uposażona 35 dz. z nadania ks. Czartoryskiego r. 1782, szkółka cerk. od r. 1862, cegielnia, garncarnia. Własność hr. Potockiej.

Półjanowicze, ob. *Połujanowicze.*

Północie, dwór, pow. rossieński, gm. Pojurze, Skinderów 55 dz.

Północy, wś, pow. szawelski, gm. Wieksznie (5 w.). Mają tu Girdwojnowie 20 dz.

Połnozierze, fol., pow. lepelski, dawniej Reuttów, potem Korsaków, 580 dz.

Połobie, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki (4 w.).

Połochaczów, wś, pow. owrucki, gm. i par. praw. Pokalew (1 w.), 16 w. od Owrucza, 49 dm., 338 mk.

Połock, miasto. Klasztor Bernardynów założony przez Witolda, W. ks. lit. r. 1490. Pierwszym przełożonym był Leon z Łańcuta. Klasztor otrzymał wyjątkowe przywileje co do udzielania dyspens na zawieranie małżeństw, dawania rozwodów, uwalnianie od kar kościelnych i karanie występnych w imieniu Wielkiego księcia lub króla, przyczem starostowie i urzędy miejskie mieli obowiązek pomagania zakonnikom swą władzą. Pomimo trzykrotnego spalenia klasztoru, bracia wytrwali na swem stanowisku i udzielali chrztu tysiącom trwającym jeszcze w pogaństwie (Mon. hist. Pol., V, 282). Do miasta i okolicy odnoszą się: „Wiadomość o mieście P.“ (Mies. połocki, r. 1818, t. I). Sapunow: „Zamietka o kolegii i akademii Jezuitow w Połockie“, Witebsk, 1890 r. Sapunow Al.: „Materijały dla istorii Połockoj eparchii“, Witebsk, t. I, 1888 r. Szujski Józef prof.: „Rewizya województwa Połockiego r. 1552“, Kraków, 1880.

Połoczanie, fol., pow. witebski, Zaranków 67 dz.

Połodzie, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (6 w.).

Połoby *Małe* i *Wielkie*, dwie fermy nad Berezianką, pow. skwirski.

Połom, dobra, pow. mścisławski, Ławrynowiczów (dawniej Mośkiewiczów), 329 dz.

Połom 1.) *Wielki*, wś, pow. bocheński. Dziesięciny z P., Łomny, Sieradzkiej wsi, przeznacza r. 1355 Bodzanta, bisk. krak. altaryi św. Doroty w katedrze (Kod. kat. krak., I, 260). 2.) **P.** *Mały*, wś, pow. brzeski. W r. 1363 własność Floryana z Drużkowa, przeniesiony na prawo niemieckie (Kod. mał., III, 169). Ob. *Kąty.*

Połomińska, ob. *Kalsdorf.*

Połonica, wś nad jez. Tumeń, pow. czerykowski, gm. Koszany, 35 dm., 214 mk., cerkiew.

Połoniczów, kol. i słoboda, pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, 63 i 67 w. od mta pow. Kol. 23 dm., 123 mk.; słoboda 27 dm., 156 mk.

Połoniec 1.) os. przy wsi Pihary, pow. kobryński. 2.) **P.,** urocz. dóbr Rudnia, pow. słonimski.

Połonka, *Połonne* (t. VIII, 727), wś i kol., pow. łucki, gm. Połonka, 6 w. od Łucka. Wś 51 dm., 308 mk., cerkiew, młyn; kol. 2 dm., 13 mk. Gmina obejmuje 44 miejscowości, 1365 dm. włośc. (205 innych), 9376 mk. włościan, uwłaszczonych na 13,167 dz. W r. 1583 Krzysztofa Radziwiłła. Obecnie Przesmyckich.

Połonne 1.) *Połonna* (t. VIII, 727), wś, pow. łucki, gm. Rafałówka, 94 w. od Łucka, 74 dm., 520 mk., cerkiew, młyn. W r. 1577 ks. Michała Czartoryskiego, płaci od 1 dym., a r. 1583 wdowa wnosi od 5 dym. 2.) **P.,** mstko, pow. nowogradwołyński, gm. Połonne, 56 w. od mta pow., 2131 dm., 12,819 mk., 9 cerkwi (6 paraf., 1 fil. i 2 cmentarne). Gmina obejmuje 19 miejscowości, 2383 dm. włośc. (969 innych), 27,171 mk. włościan, uwłaszczonych na 13,499 dzies. W r. 1570 wnosi pobór Olbracht Łaski. W r. 1577 ks. Konst. Ostrogski płaci od 31 dym. rynk. po 4 gr., 23 dym. uliczn. po 2 gr., 31 dym. półdworz. po 10 gr., 13 dym. po 4 gr., od 15 rzem. z rzemiosła po 4 gr., z domu po 1 gr., 8 dym. przekup., z rzem. po 7 gr., z domu po 2 gr. W r. 1583 wnosi on od 12 dym. rynk. po 6 gr., 26 dom. uliczn., 26 nędzn. chałup, 1 rzeźnika, 1 dudarza, 5 rzem. W r. 1589 zapłacono z P. i Sulżyniec fl. 10. 3.) **P.** *Nowe*, przedm. mstka P., tamże, 267 dm., 1626 mk.

Połonny Grud, ob. *Leśkiewicze.*

Połopie, wś i dwór, pow. kowieński, gmina Ejragoła (10 w.), Szembergów 241 dz.

Połosy, dobra nad rzką Połoską (dopł. Mie-

ży), pow. wieliski, gm. Serteja, własność Zwierewych 2000 dz.

Połoszyn, sloboda, pow. łucki, gm. Silno, 6 dm., 59 mk.

Połotkowo, pow. grodzieński. Wś z urocz. Rojstra 373 dz. włośc. i 80 dz. prywat.; fol. Hrynkiewiczów, 120 dz. Mylnie podano także mstko.

Połotowo, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (3 w.).

Połowce, dobra, pow. brzeski gub. grodz., gm. Połowce, Tworkowskich 819 dz. dwor. i 65 cerk. Gmina obejmuje 36 miejscowości, 415 dm. włośc. (28 innych), 4336 mk. włościan, uwłaszczonych na 6117 dz. Nadto w gm jest 186 dz. ziemi cerk. i 6071 większej posiadłości. Zarząd gm. we wsi Pieszczatka.

Połowce, wś, pow. czortkowski, mają kościół par. gr.-kat. i filiał ewang.-augsb. (par. Zaleszczyki), urząd poczt. w Dzuryniu (4 klm.). W r. 1578 wś należy do Jazłowieckich. Płacą tu od 10 pługów, 12 kom. po gr. 2, pop fl. 2, włóczęga gr. 24. Czopowe fl. 1 gr. 20.

Połowieck, wś nad rzką t. n., pow. żytomierski, gm. Sołotwin, st poczt. Reja (4 w.), 40 w. od Żytomierza, 98 dm., 612 mk., cerkiew drewn. z r. 1755, szkoła ludowa od r. 1879. Własność Sokołowskich.

Połowiecka 1.) *Wielka*, wś, pow. wasylkowski, gm. t. n., st. poczt. Białacerkiew (16 w.), 50 w. od Wasylkowa, 680 dm., 3987 mk., cerkiew, szkółka cerk., ambulatoryum, 2 młyny wodne, 2 wiatraki, cegielnia. Gmina obejmuje 7 miejscowości (4 sioła, 3 wsi), mających 12,925 mk. (615 katol., 80 ewang., 294 żydów) i 14,769 dz. (4230 większej posiadłości, 10,207 włośc., 183 cerk.). 2.) **P.** *Mała*, wś, tamże, gm. Połowiecka Mała, st. poczt. Chwastów (20 w.), 50 w. od Wasylkowa, 374 dm., 4055 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 8 wiatraków, 2 olejarnie, 4 kuźnie. Gmina obejmuje 3 sioła, mające 8123 mk. (15 katol., 378 stund., 208 żydów), 9604 dz., w tem 3140 większej posiadłości, 6305 dz. włośc., 159 cerk.

Połowinniki, fol., pow. połocki, Hercyków 120 dz.

Połowinniki, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Reszniówka, par. praw. Ohijowce (3 w.), 8 w. od msta pow., 60 dm., 375 mk.

Połowitnik, fol., pow. witebski, Hitterów 179 dz.

Połowle, wś, pow. łucki, gm. Włodzimierzec, 110 w. od Łucka, 49 dm., 343 mk. W r. 1577 do Czartoryska, ks. Michała Czartoryskiego, płaci od 4 dym., a w r. 1583 wdowa po nim od 10 dym. Obecnie Kobylańskiego i Jarosława ks. Giedrojcia.

Połowże, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Rogów (5 w.).

Połozdoń, wś i dwór, pow. kowieński, gm. Wilkija (12 w.), Żotkiewiczów 115 dz. i Pryzgintów 305 dz.

Położewo, wś, pow. włodzimierski, gmina Szack, 22 dm., 153 mk.

Połtarków, wś, pow. dryzieński, należała do dóbr Sarya.

Połtawa, miasto. Storożenko: „Nowyje istor. stat. matierjały do Połtawszczyzny“ (Kij. Star., 1893, zesz. 41).

Połtew, pohost, pow. witebski, gm. Leśkowicze (10 w.), cerkiew.

Połtew, wś, pow. przemyślański. Ob. *Zamoście*.

Połuboczki, mylnie *Połukoczki* (t. VIII, 734), fol., pow. kobryński, należy do dóbr Piotrowicze.

Połuby 1.) dwór, pow. telszewski, gm. Iłłoki (1 w.). 2.) **P.**, wś, tamże, gm. Żydyki (11 w.).

Poługis, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (3 w.).

Połujki, dwór, powiat nowoaleksandrowski, gm. Skopiszki (7 w.), Ejsymontów 638 dz. Poprzednio Kościałkowskich.

Połukaj, wś i dwór, pow. szawelski, gmina Szawkiany (17 w.), Orwidów 140 dz. Ob. *Antonowo-Połukaj.*

Połukajnie, dwór, pow. telszewski, gmina Żorany (18 w.).

Połukławki, dwór i zaśc., pow. szawelski, gm. Ligumy (1 w.).

Połuknie 1.) dwa zaśc., pow. telszewski, gm. Szkudy (6 w.). 2.) **P.**, wś i zaśc. zwany też *Adampol*, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (7 i 8 w.).

Połukście 1.) wś, pow. rossieński, gm. Kołtyniany (22 w.). 2.) **P.**, dwór, tamże, gm. Mańkuny (6 w.), Chrystyanowiczów 922 dz. 3.) **P.**, dwór, pow. szawelski, gm. Kurszany (5 w.). 4.) **P**, wś, pow. telszewski, gm. Płungiany (12 w.). 5.) **P.**, wś i dwór, tamże, gm. Wornie (5 i 8 w.). Mają tu Wazgirdowie 22 dz., Harnowie 160 dz., Płatuściowie 200 dz., Rodowiczowie 40 dz.

Połukszlnia, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (4 w.).

Połungie, trzy zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (3 w.).

Połunka, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (19 w.).

Połunoczne, w dokum. *Połuniczne*, przys., pow. dubieński, gm. Tesłuhów, 15 dm., 131 mk. W r. 1583 płaci z przys. P., Michał od 3 dym., 4 ogr. i Paweł Koryciński od 4 dym., 3 ogr.

Połusze, okolica, *P. Łepkalnie*, dwór, pow. telszewski, gm. Żydyki (12 w.), 53 w. od Telsz. Mają tu: Stuartowie 244 dz., Lutykowie 41 dz.

Połutupie, u Buszyńskiego *Połotypie* (t. VIII, 729), wś, pow. rossieński, gm. Szydłów (7 w.).

Połykowicze, dobra, pow. mohylewski, Ładomirskich 5731 dz. (4059 lasu), 2 promy, 3 młyny.

Połyniany al. *Polniany*, ob. *Polniany*.

Pomargie, dwór, pow. kowieński, gm. Jaswojnie (3 w.).

Pomargis, dwór, pow. poniewieski, gmina Nowemiasto (2 w.).

Pomarkupie, dwór, pow. rossieński, gmina Kielmy (10 w.).

Pomarliszki, wś, pow. poniewieski, gmina Pniewo (4 w.).

Pomarskie, dwie wsi, pow. telszewski, gm. Gadonów (3 w.) i Olsiady (16 w.).

Pomarzany, dawniej *Pomorzany*, wś, pow. kolski. W dok. z r. 1366 (Ulanow. Dok. mazow., 258, 81).

Pomarzupie al. *Pomażupie*, wś i dwór, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (9 w.). Mają tu: Giedrajtysowie 33 dz., Laskowscy 41 dz. Por. *Andraszkuny*.

Pomazino, wś, pow. wieliski, gm. Cerkowiszcze, wchodziła w skład ststwa sawińskiego.

Pombole, fol., pow. szawelski, gm. Podubis (16 w.).

Pomedino, wś, pow. rossieński, gm. Mańkuny (3 w.).

Pomedlincze, wś, pow. telszewski, gm. Ginteliszki (6 w.).

Pomedynie, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Wieprze (10 w.).

Pomedzie, wś, pow. telszewski, gm. Olsiady (6 w.).

Pomerże, wś i dwór, pow. kowieński, gmina Rumszyszki (5 w.), Ciołkiewiczów 96 dz.

Pomianowa, r. 1282 *Pomnani vola*, r. 1581 *Pomnianowa*, wś, pow. brzeski. Wspom. w dok. z r. 1282 (Kod. dypl. pol., III, 129 i 134). Własność klasztoru w Staniątkach.

Pomianowo, niem. *Pomsdorf*, wś, pow. ziębicki. Własność Rozdrażewskich, w XVI w. Ks. Chodyński w „Monum. histor. dioec. wladisl.“ (zesz. III), pomieścił dokumenty odnoszące się do biskupa Rozdrażewskiego, a w tej liczbie i spisy dochodów (po polsku i po niemiecku) z dóbr jego. „Inventarium thesauri“ z r. 1599 i niemiecki: „Summarium redituum ex latifundio Ponsdorf“.

Pomiechowo, r. 1576 *Pomnychowo*, wś, pow. płoński. W r. 1576 włość klasztorna, płaci od $4^1/_2$ łan.

Pomiedzokalnie, dwór, pow. rossieński, gm. Kroże (2 w.).

Pomiekle, wś, pow. kowieński, gmina Bobty (15 w.).

Pomielnipis, wś, pow. wiłkomierski, gmina Towiany (9 w.).

Pomieniszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (12 w.).

Pomieryno, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (18 w.).

Pomietele, *Pomiatele*, dwór, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (5 w.), Kudrewiczów 139 dzies.

Pomieżgole, dwór, pow. kowieński, gmina Jaswojnie (21 w.).

Pomiliszki, zaśc., pow. rossieński, gm. Konstantynów (5 w.).

Pomiłówka, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (7 w.).

Pomińcza, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (11 w.).

Pominie, dwa dwory, pow. telszewski, gm. Żorany (14 i 17 w.). Jeden Huszczów, ma 637 dzies.

Pominiówka, fol., pow. telszewski, gmina Kretynga (12 w.).

Pomistówka, chutor, pow. nowogradwołyński, gm. Połonne, 8 dm., 57 mk.

Pomiszkalnie, wś, pow. szawelski, gmina Szawlany (5 w.).

Pomiszki, wś, pow. poniewieski, gm. Skrobatyszki (8 w.).

Pomituwie 1.) dwie wsi, pow. kowieński, gm. Eleonorów (9 w). Mają tu Szykierowie 72 dz. 2.) **P.**, dobra, tamże, gm. Wielona (11 w.), Zaleskich, z fol. Michalinowo 486 dz., Ulińscy mają 203 dz.

Pomonienta, r. 1570 *Pomianata*, wś i dobra, pow. rohatyński, par. gr.-kat. w miejscu, urząd poczt. Knihenicze. W r. 1578 „venerab. Jacob Wierzbinski“ płaci tu od 3 łan. Była zapewne własnością kapituły lwowskiej, jak inne przyległe włości.

Pomornaciszki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Towiany (8 w.).

Pomornoki 1.) dwa dwory, pow. poniewieski, gm. Stumbryszki (11 w.). Jeden 281 dz., należy do Zawadzkich; drugi 199 dz. Pietkiewiczów. 2.) **P.**, okolica i fol., pow. wiłkomierski, gm. Subocz (8 w.). Mają tu: Hryniewiczowie 36 dz., Komarowie 33 dz., Kromniewscy 226, Matusiewiczowie 9, Mackiewiczowie 20, Paszkiewiczowie 27, Rucińscy 80, Tupalscy 30, Frąckiewiczowie 11, Jackiewiczowie 15 dz.

Pomorzany 1.) wś, pow. lipnowski. Zapisane kościołowi włocławskiemu r. 1258 przez komesa Boguszę syna Mieczława; r. 1262 oddane przez biskupa szpitalowi św. Gotarda. W r. 1288 zrzeka się tej posiadłości na rzecz biskupów opat byszowski (Ulanow. Dok. kujaw., 193, 20, 201, 28, 223, 49). 2.) **P.**, ob. *Mikanowo*.

Pomorzany, mstko, pow. złoczowski. W r. 1469 „dominus Swynka“ przedstawił wieczyste nadanie wsi: P. Snowicze, Plehow i innych, na prawie feudalnem, tudzież wsi Popielniki w lwowskiem. Przytem pozwolenie osadzenia miasta na prawie niemieckiem.

Pomorze, wś, pow. ciechanowski. Dawna wieś książęca. W r. 1567 Stan. Kobylnicki, starosta przasnyski płaci tu od 40 wł., 2 ogr., kowala i rzeźnika (Paw. Maz., 322).

Pomorze. Do obszaru P. odnoszą się następujące nowsze wydawnictwa: Hasselbach i Kosegarten: „Codex Pomer. diplom.", Gryfia, 1842, 1862 (od r. 786 do 1252). R. Klempin: „Pommersches Urkundenbuch", Szczecin, 1868 (od r. 786 do 1253). Perlbach: „Pommeralisches Urkundenbuch", Gdańsk, 1886 r. Pruemers R.: „Pommersches Urkundenbuch", Szczecin, 1881 (od r. 1254 do 1278). Claussen A. P. L.: „Kleine Geographie der Provinz Pommern". Buetow und Leipzig, 1882. „Wizytacya archidyakonatu pomorskiego" za biskupstwa Hieron. Rozdrażewskiego (1581—1600), pomieszczona w wydawnictwie „Źródeł" prowadzonem przez Towarz. Nauk. w Toruniu (t. VI). Rejowicz Jarosław ks. T. J.: „Kartka z dziejów Pomorza i Rugii", Kraków, 1903 r. Sommerfeld W.: „Geschichte der Germanisirung des Herzogthums Pommern oder Slavien bis zum Ablauf des XIII Jahrh." (Staats u. socialwissenschaftliche Forschungen, 1893, str. VIII i 234). Wendt: „Die Germanisirung der Laender oestlich der Elbe" (Program szkoły szlach. w Lignicy z r. 1884 i 1889). Wiesener W.: „Die Gruendung des Bisthums von Pommern und die Verlegung des Bischofssitzes von Wollin nach Cammin" (Zeitsch. f. Kirchengeschichte, t. X, Gotha, 1889). Tenże: „Die Geschichte der christlichen Kirche in Pommern zur Wendenzeit", Berlin, 1889, str. 355. Lutsch H.: „Mittelalterliche Backsteinbauten Mittelpommerns von der Peene bis zur Rega", Berlin, 1890. Z 15 miedziorytami i 107 drzeworytami. Wehrmann M.: „Landeskunde der Provinz Pommern" (Breslau, 1893, str. 32). Parczewski J.: „Szczątki kaszubskie w prowincyi pomorskiej". Szkic etnogr.-histor., Poznań, 1896. Wachowski Kaz.: „Słowiańszczyzna zachodnia", Warszawa, 1903, t. I (od str. 183 do końca).

Pomowcze, wś i fol., pow. poniewieski, gm. Kibury (5 i 7 w.). Mają tu: Dysterlowie 107 dz., Szerowie 35 dz.

Pomowie, wś, pow. telszewski, gmina Wornie (16 w.).

Pompiany, mstko nad rzką Istrą, pow. poniewieski, gm. Pompiany, 23 w. od Poniewieża, 1840 mk. Gmina obejmuje 95 miejscowości, 1222 dm. włośc., 8945 mk. włościan, uwłaszczonych na 13,637 dz.

Pomucki, wś, pow. poniewieski, gm. Linków (8 w.).

Pomukis 1.) dwór, pow. kowieński, gm. Betygoła (6 w.). 2.) **P.** *Buda*, dwór, tamże, Tyszkiewiczów 160 dz.

Pomusie, mylnie *Pomusiany* (t. VIII, 760), pow. trocki. W uroczysku leśnem Baniszki znajduje się około 100 kurhanów, mających od 35 do 40 kroków obwodu. Niektóre z nich obłożone są kamieniami. Mogiły te rozkopywane były przez Szukiewicza, a r. 1889 przez Woltera, przyczem znaleziono wiele wyrobów bronzowych, żelaznych, kamiennych, nadto naczynia gliniane i mnóstwo kości opalonych. Ob. Szukiewicz Wandalin: „Kurhany całopalne w P." (Swiatowit, t. II).

Pomusz al. *Pomusze* (t. VIII, 760), kilka miejscowości t. n. w powiecie poniewieskim są: 1.) **P.** wś, gm. Linków (4 w.). 2.) **P.**, okolica, gm. Mołdoczany (14 w.). Mają tu: Baczańscy 45 dz., Wojszwiłłowie 39 dz., Pietruszkiewiczowie 11 dz., Rymowiczowie 77 dz. 3.) **P.** *Biały*, dwa dwory, gm. Kibury (14) i Pokroje (8 w.). Pierwszy należy do bar. Baehrów, ma 752 dz. (302 lasu). 4.) **P.** *Błękitny*, dwór, gm. Skrobatyszki (7 w.). 5.) **P.** *Czerwony*, dwa dwory, gm. Gulbiny (10 w.) i Linków (9 w.). Jeden bar. Radenów, ma 241 dz., drugi bar. von der Ropp, 782 dz. (204 lasu). 6.) **P.** *Dębowy*, dwór, gm. Gulbiny (10 w.), bar. von der Ropp 1740 dz. (543 lasu). 7.) **P.** *Górny*, fol., gm. Pokroje (3 w.). 8.) **P.** *Łaszmen*, dwór, gm. Pokroje (11 w.), Neurandów 300 dz. 9.) **P.** *Murowany*, gm. Linków, bar. Budbergów 1638 dz. (800 lasu). Nadto mają tu Biszmanowie 71 dz. 10.) **P.** *Nowy*, dwór, gm. Skrobatyszki (7 w.), baronów Eksów 85 dz. 11.) **P.** *Sak*, dwór, gm. Skrobatyszki (6 w.), Hanów 307 dz. 12.) **P.** *Sztilchen*, dwór, gm. Podbirże (13 w.), bar. Bistrama 921 dz. (296 lasu). Nadto Ribbe ma 239 dz. 13.) **P.** *Szyling*, dwór, gm. Podbirże (12 w.). 14.) **P.** *Wielki*, dwór, gm. Linków (10 w.), Staszkiewiczów 244 dz. 15.) **P.** *Żłuktyń*, dwór, gm. Podbirże (14 w.). 16.) **P.** *Żółty*, dwór, gm. Kibury (12 w.), Brandenburgów 371 dz.

Pomuszałka, wś i dwór, pow. wiłkomierski, gm. Towiany (9 w.).

Pomusze, dwór, pow. szawelski, gm. Ligumy (11 w.).

Pomuszniki, wś, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (24 w.).

Ponary 1.) pow. oszmiański. Starodawna siedziba tatarska, nabyta 1540 r. przez Jerzego Radziwiłła, następnie własność Fiedora Łastowskiego, sprzedana przez niego r. 1559, znów Tatarowi Kurmanowi Achmetowiczowi, następnie Dawidowiczów, Wołłków, Bielaków, Rogińskich, wreszcie Gałeckich. W ostatnich czasach przeszła do Narkowiczów. 2.) **P.**, tamże, ob. mylnie *Ponara*. 3.) **P.**, pow. trocki. Należą do hr. Janowej Lubienieckiej.

Ponaszewicze, fol., pow. lepelski, Dowmontów, z Aleksandrowem 150 dz.

Poncialejki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (6 w.).

Ponebel, wś i fol. nad rzką Żywiec, pow. rówieński, gm., st. poczt. i dr. żel. Równo (9 w.), 27 dm., 257 mk., cerkiew drewn. wzniesiona

r. 1767 przez ks. Aleks. ze Steckich Radziwiłłową, szkółka od r. 1886. W r. 1570 i 1583 Fedora Kadianowicza Czaplicza Szpanowskiego, który w r. 1577 wnosi od 12 dym., 8 ogr.

Ponedel, mstko i dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel, 84 w. od mta pow., 1550 mk. Gmina obejmuje 106 miejscowości, 560 dm. włośc. (26 innych), 7211 mk. włościan, uwłaszczonych na 11,627 dz.

Poniatówka, fol., pow. klimowicki, od 1854 r. Ciechanowskich, 384 dz.

Poniatowo, fol., pow. szawelski, gm. Skiemie (16 w.).

Poniczów, wś, pow. włodzimierski, gm. Werba, 4 w. od Włodzimierza, 46 dm., 228 mk.

Poniec, miasto, pow. krobski. Odnoszą się tu opracowania: „Bitwa pod P. r. 1704“ (Przyj. ludu, 1836). Kazim. Jarochowski: „Z czasów saskich“, Poznań, 1886 r. Respądek, dr.: „Dwie przemowy od ołtarza przy objęciu zarządu duchownego w par. ponieckiej“, Poznań, 1855 r. Dr. H. Ehrenberg: „Das Punitzer Stadtarchiv“, (Zeitsch. d. hist. Ges. f. d. Prov. Posen, II, 94—95).

Poniedrce, dobra, pow. szawelski, gm. Janiszki, bar. Ehrndorf-Kupfer, 400 dz.

Poniedunie, wś, pow. rossieński, gm. Wewirżany (17 w.).

Poniekocze, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (4 w.).

Poniemuń 1.) *Koszewniki*, chutor przy wsi Pogorzany, pow. grodzieński. 2.) **P.**, fol., tamże, gm. Wiercieliszki, Niemcewiczów 131 dz. i Sarosieków 91 dz. 3.) **P.**, dwór, pow. kowieński, gm. Eleonorów, Jasińskich 400 dz. 4.) **P.**, mstko i dobra, pow. nowoaleksandrowski, gmina Czadosy (10 w.), 70 w. od mta pow., 370 mk. Dobra stanowią attyn. Czados. 5.) **P.**, dwór, tamże, gm. Ponedel (5 w.). 6.) **P.**, wś i dobra, tamże, gm. Poniemuń (1 i 3 w.), Turów 539 dz. 7.) **P.**, dobra, pow. poniewieski, gm. Birże (21 w.). 8.) **P.** i *P. Czerwony*, dobra, tamże, gmina Podbirże (8 w.). P. al. P. Wielki, własność Siesickich, 300 dz. P. Czerwony, bar. Korfów, z fol. Jackany 812 dz. 9.) **P.** *Murowany*, dwór, tamże. 10.) **P.** *Mały*, dwór, tamże, gm. Podbirże (4 w.), Szymmingów 154 dz.

Poniemuniek, mstko i dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Poniemuniek, 70 w. od mta pow., 50 mk. Gmina obejmuje 58 wiejscowości, 253 dm. włośc. (80 innych), 3815 mk. włościan, uwłaszczonych na 5710 dz.

Poniemupis, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (13 w.).

Poniewież 1.) mstko w gub. kowieńskiej, 18,134 mk. Dobra, hr. Kajzerlinga, 1426 dz. (658 lasu). Między marszałkami pow. poniewieskiego opuszczeni: Władysław Komar, Konstanty Komar, Paweł Puzyna. Gmina obejmuje 66 miejscowości, 709 dm. włośc. (140 innych), 7257 mk. włościan, uwłaszczonych na 11,162 dz. Zarząd gm. we wsi Wełże (5 w.). 2.) **P.** *Stary*, dwór i ferma, tamże, gm. Pniewo (6 w.), Czajkowskich 193 dz. Ob. Gukowski: „Powiat poniew.“, Kowno, 1895 r.

Poniewieżyk, dobra, pow. kowieński, gmina i par. Jaswojnie (13 w.), 28 w. od Kowna, Korewów 1182 dz. (526 lasu). Niegdyś Szymona Syrucia, kaszt. witebskiego. Kościół fil. z muru wzniesiony r. 1747 przez Syrucia.

Poniewka, fol., pow. witebski, Lisowskich.

Poniewo, wś nad rzką Drohaczychą, powiat wieliski, gm. Serteja, w pobliżu Horodyszcza.

Poniewodzie, wś, pow. telszewski, gm. Żorany (17 w.). Mają tu Abramowiczowie 44 dz.

Poniewy, wś, pow. telszewski, gm. Korciany (13 w.).

Ponikielpie, *Poniekielpie*, wś i dwór, powiat szawelski, gm. Skiemie (10 w.), własność Leichseritów 153 dz. Nadto mają tu Koryznowie 29 dz., Ludkiewiczowie w P. i Wolmontowiczach 79 dz.

Ponikiew 1.) w dok. *Ponic*, wś, pow. pułtuski (mylnie podano łomżyński). Biskupi płoccy mieli tu w XIII w. gniazdo sokole (Mon. Pol. hist., t. V, 438). Ob. *Obrytte* (t. VII). 2.) **P.**, wś, pow. ostrołęcki. Zapewne dziedzice Tarchomina i przyległej mu wsi Ponikwy po Warszawą, osiedli tu i założyli nowe gniazdo. W r. 1479 synowie nieżyjącego Wawrzyńca „de Ponikiew“ dzielą się włościami. Andrzej młodszy dostaje Ponikiew i Góry w pow. ostrowskim. Boruta starszy „Czyrwino i Dąbniki“ w powiecie ostrowskim a „Osrzenie“ (Ojrzenie) w pow. ciechanowskim (Kapica, Herbarz, 333).

Ponikwy, wś, dziś nie istniejąca. Leżała w okolicy Warszawy, graniczyła z Tarchominem i zapewne weszła w skład tych dóbr. Wspomina ją dokum. z r. 1387 i 1415 (Kapica, Herbarz, 331).

Ponikwy, wś i fol., pow. brzeski gub. grodz., gm. Wołczyn. Wś ma 40 dm., 322 mk., 590 dz.; fol. Moraczewskich, 499 dz. Mylnie podano (t. VIII, 779) dwie wsi t. n., jako posiadające kościoły.

Poninka, wś, pow. nowogradwołyński, gm. i par. praw. Połonne (8 w.), 42 w. od mta pow., 24 dm., 398 mk. 2.) **P.**, wś, pow. żytomierski, gm. Puliny, par. praw. Iwanowicze (10 w.).

Ponizowie, dobra, pow. mohylewski, Obniskich i Rogowskich 468 dz. (325 lasu).

Ponora, wś nad rzką Tulą (Soroką), pow. ostrogski, gm. Annopol, par. praw. Rowki (3 w.), 26 w. od Ostroga, 89 dm., 645 mk., cerkiew, szkółka cerk. od r. 1882.

Ponory, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Ponowiany, wś, pow. wiłkomierski, gmina Onikszty (5 w.).

Ponsujki, os., pow. lucyński, gm. Nerza (6 w.), st. poczt.

Pontekany, wś, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (18 w.).

Ponudzie, okolica, pow. szawelski, gmina Szawkiany (8 w.). Mają tu: Głazowscy 18 dz., Jankiewiczowie 60 dz.

Ponule, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (14 w.).

Ponurwie, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Szaty (3 i 4 w.).

Poole, wś, pow. wiłkomierski, gm. Uciana (8 w.).

Poolsie, dwa dwory, pow. kowieński, gmina Eleonorów (8 w.). Jeden należy do Jasieńskich, ma 80 dz.

Poorya al. *Poorye,* wś i dwór, pow. poniewieski, gm. Girsudy (7 w.), własność Sancewiczów, 133 dz.

Poosinie, wś, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (6 w.).

Pooswodzie, wś, pow. rossieński, gm. Mańkuny (9 w.).

Pooszwie, mylnie *Pooszwicie* (t. VIII, 782), dwór, pow. rossieński, gm. Kołtyniany (2 w.), Galimskich 31 dz.

Popaniszki, dwór, pow. szawelski, gm. Poszwityń (4 w.).

Popartona, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (15 w.).

Popary, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (6 w.).

Popeluszowo, wś, pow. dryzieński, parafia Oświej.

Popiel, mstko i dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Popiel, 97 w. od mta pow., 480 mk. Dobra hr. Choiseul de Gouffier, 3373 dz. (2301 lasu). Gmina obejmuje 44 miejscowości, 271 dm. włośc. (11 innych), 3539 mk. włościan, uwłaszczonych na 6362 dz.

Popielany, mstko i ferma, pow. szawelski, gm. Popielany, 43 w. od Szawel, 1170 mk. Gm. obejmuje 83 miejscowości, 985 dm. włośc. (103 innych), 6206 mk. włościan, uwłaszczonych na 13,814 dz.

Popiele 1.) przys. wsi Nowosiołki, pow. kobryński. 2.) **P.,** wś i zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (4 w.). 3.) **P**, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Siesiki, Turów 200 dz.

Popielewo, urocz. dóbr Knyszyn, pow. białostocki.

Popielikalnia, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (3 w.).

Popieliszki 1.) dwór, pow. kowieński, gm. Aleksandrowska Słoboda, Micewiczów 27 dzies. 2.) **P.,** zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gmina Tauroginie (8 w.). 3.) **P.,** zaśc, pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (8 w.). 4.) **P.,** dwór i fol., tamże, gm. Rogów (8 w.). Dwór, zwany też Szyły, Siewruków 319 dz.

Popielki, okolica, pow. szawelski, gm. Kurszany (14 w.). Mają tu: Bugajłowie 18 dz., Gojlewiczowie 97, Danielowie 99, Dąbrowscy 124, Kasperowiczowie 46, Kiszkisowie 58 dz.

Popielnia, wś, pow. skwirski, gm. Popielnia, 30 w. od Skwiry, 218 dm., 1761 mk., cerkiew, szkółka cerk., wiatrak. St. dr. żel. (1 w. od wsi), 20 dm., 101 mk. Gmina obejmuje 9 miejscowości (1 mstko, 5 siół, 3 wsi), mających 11,633 mk. (41 katol., 5 sztund., 330 żydów) i 18,744 dz., w tem 10,340 większej posiadłości, 7894 włośc., 362 cerk.

Popielniki al. *Majdan Józefin,* wś, pow. chełmski, gm. Pawłów. Należała do dóbr Krasne.

Popielniki, wś, pow. śniatyński, ob. *Pomorzany.* W r. 1579 wś ta w pow. kołomyjskim, ziemi lwowskiej, należy do dóbr Mikołaja Mieleckiego, wojew. podolskiego. Płaci od 6 pługów, 5 kom.

Popielówka, kol., pow. włodzimierski, gm. Nowodwór, 17 dm., 114 mk.

Popielskie, wś, pow. rossieński, gm. Rossienie (10 w.).

Popień, w dokum. z r. 1240 *Popey,* wś, pow. brzeziński. Do r. 1240 własność klasztoru czerwińskiego, ob. *Borzęcin.* W r. 1579 są części: „Popien magna“ w par. Jeżów, mają tu Błędowscy cztery działy po $2^1/_4$ łan., zaś „Popien minor“ w par. Wysokienice ma trzy działki drobnoszlacheckie.

Popiercie, wś, pow. rossieński, gm. Erżwiłek (10 w.).

Popile 1.) dwie wsi, pow. rossieński, gmina Kroże (3) i Wewirżany (5 w.). 2.) **P.,** dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Pupany (7 w.) i Subocz (12 w.).

Popilekalnis, mylnie *Pipielekalna* (t. VIII, 220), pow. święciański. Nad jez. Ukais horodyszcze, zw. Pilikalnis, zajmujące około 250 saż. kwadr.

Popileki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (8 w.).

Popina, *Popino,* wś i dobra, pow. kobryński. Dobra, Żuków, z chut. Zamałolasy i Marcinowo i urocz. Dubowo i Arabek 3296 dz. (1291 dz. lasu).

Popinowo, wś i fol., pow. rossieński, gmina Chwejdany (Konstantynów 2 w.).

Popirce, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (4 w.).

Popiszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (3 w.).

Popiwesie, dobra, pow. poniewieski, gmina Stumbryszki (12 w.), 40 w. od Poniewieża, Mejerów 808 dz. Niegdyś Pietkiewiczów, od których nabywają Antoni i Elżbieta z Fabrycyuszów Kościałkowscy, około 1768 r. sprzedają Bereśniewiczom.

Popka, urocz., pow. prużański, gm. Horodeczna, Popków 57 dz.

Popkowice, wś, pow. janowski. Podczas gdy

Długosz oznacza liczbę łanów kmiecych w P. i przyległych Skórzycach na 150 (w drugim opisie na 136) to w reg. pob. z r. 1531 podano tylko 4 łany. W r. 1676 Mat. Strzyżowski płacił tu od 2 osób z rodziny i 184 poddanych a sędzia ziemski lubelski od 28 poddanych. Tenże sędzia ze Skórzyc od 71 poddanych, 8 dwor., 2 szlach.

Popkowo, wś, pow. dryzieński, parafia Oświej.

Poplatyno, dobra, pow. mścisławski, od r. 1870 Brujewiczów, 649 dz.

Popleksnie, wś, pow. rossieński, gm. Kroże (8 w.).

Poplestyszki, *Popletyszki*, mylnie *Poplesztyki*, okolica, pow. rossieński, gmina Skawdwile (6 w.). Mają tu Martynowiczowie 30 dz.

Poplesztaki, wś, pow. szawelski, gmina Szawkiany (6 w.).

Poplewsze, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (10 w.).

Poplimbały, trzy zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (11—13 w.).

Poplinksze, dwór, pow. telszewski, gm. Siady (10 w.).

Popliszki, wś, pow. rossieński, gm. Konstantynów (7 w.).

Popłacin, wś nad Wisłą, pow. gostyński. Przed r. 1185 własność kościoła płockiego. Ob. *Chełpowo*. Wspom. w dok. z r. 1446 (Kod. maz., 212). W r. 1570 w kluczu płockim dóbr biskupich, daje od 10 łan., 1 zagr., wyszynku piwa.

Popłanciszki, zaśc., pow. szawelski, gmina Kiryanów (7 w.).

Popłany 1.) dwór, pow. poniewieski, gmina Linków (5 w.), własność bar. Tornau, 667 dz. 2.) **P.**, dwór, tamże, gm. Skrobatyszki (15 w.).

Popławka, wś, pow. żytomierski, gm. Puliny, par. praw. Wilsk (10 w.), 20 w. od Żytomierza, 36 dm., 216 mk.

Popławskiego al. *Peplowskiego*, chutor, pow. żytomierski, gm. i par. praw. Cudnów, dawniej uposażenie cerkwi cudnowskiej, obecnie Czetyrkinych.

Popławszczyzna, chutor, pow. żytomierski, gm. Krasnosiółka.

Popławy 1.) wś, pow. bielski gub. grodz. Aleksander Witold w. ks. lit. r. 1416 nadaje Jakóbowi i Bartłomiejowi z Gołuchowa dobra Popławy (Kapica, Herbarz, 133). 2.) **P.**, fol. dóbr Zalesiany, pow. grodzieński. 3.) **P.**, fol. dóbr Gniewińszczyzna, pow. sokólski. 4.) **P.**, powiat słucki, własność Tomaszewskich.

Popłkowo, wś, pow. lepelski, gm. Mosarz, należała do dóbr Białe.

Popłuszcze, wś i dwór, pow. rossieński, gm. Kroże (5 i 8 w.), Giedgowdów 100 dz.

Popniewszczyzna, wś, pow. dryzieński, par. Zabiały.

Popolcie, dwór, pow. poniewieski, gm. Krakinów (4 w.).

Popolinie, wś, pow. rossieński, gm. Kielmy (6 w.).

Popolskie, dwór, pow. szawelski, gm. Kurszany (7 w.).

Poporcie, wś i zaśc., pow. telszewski, gmina Siady (13 i 15 w.).

Poportynie 1.) *Poporcinie*, zaśc., pow. kowieński, gm. Krasne (12 w.). 2.) **P.**, wś, tamże, gm. Średniki (5 w.).

Poportyszki, dwór, pow. rossieński, gmina Konstantynów (11 w.).

Popów, wś, pow. turecki. Dawna własność arcyb. gnieźn. wspom. w dok. z r. 1339 w liczbie wsi spustoszonych przez Krzyżaków. W dok. z r. 1357 śród włości arcybiskupich (K. W., n. 1192 i 1354). Były tu i części szlacheckie.

Popów, pow. olhopolski, ob. *Lipowa*.

Popowce, fol., powiat czauski, Burskich, 199 dz.

Popowce 1.) wś, pow. krzemieniecki, gmina Bereżce, par. praw. Kokorew (1 w.), 15 w. od Krzemieńca, 89 dm., 495 mk., cerkiew fil. drewniana z r. 1745, kaplica. W r. 1583 do Wiśniowca (ks. Andrz. Wiśniowieckiego), płaci od 11 dym., 6 ogr. 2.) **P.**, wś, pow. ostrogski, gm. Chorów, par. praw. Białaszów, 12 dm., 95 mk. 3.) **P.**, wś, pow. starokonstantynowski, gm. i par. katol. Kupiel, par. praw. Żerebki Wielkie (2 w.), 56 w. od mta pow., 157 dm., 945 mk., cerkiew fil. od r. 1832, paraf. od 1779, szkółka. Wś wchodziła w skład ordynacyi ostrogskiej; r. 1753 dostała się Wilczopolskiemu. 4.) **P.**, wś, tamże, gm. i st. poczt. St.-Konstantynów (5 w.), 85 dm., 590 mk., cerkiew drewn. uposażona 35 dz. z nadania właściciela Nikodema Woronicza r. 1785, szkółka od r. 1886, młyn. W r. 1583 ks. Konst. Ostrogski wnosi od 17 dym., 11 ogr., 1 koła doroczn. W r. 1593 spustoszona przez Tatarów. Dzieliła losy ordynacyi ostrogskiej. W r. 1753 darowana Wilczopolskiemu, od którego nabywa Nikodem Kazimierz Woronicz. Następnie własność Kurdwanowskich, obecnie mają tu części Kurdwanowscy i Łukinowscy.

Popowce, wś, pow. winnicki. Pułaski Fran.: „Kurhan popowiecki" (Zb. wiad. do antrop. kraj., 1893 r., t. 17).

Popowce, wś, pow. zaleszczycki, ob. *Szerszeniowce* (t. XV).

Popowice 1.) wś, pow. grójecki, ob. *Główczyn*. 2.) **P.**, wś, pow. jędrzejowski. W r. 1326 dziedzice wsi zawarli z bisk. Nankerem układ co do zamiany dziesięciny na pieniężną w ilości 4 grzyw. rocznie (Kod. kat. krak., I, 182).

Popowicze, wś i kol., pow. kowelski, gmina Hołoby, 31 w. od Kowla. Wś 23 dm., 242 mk.; kol. 27 dm., 99 mk. W r. 1577 Hawryłowa Bo-

kijowa wnosi od 5 dym. po 20 gr., 2 ogr. po 2 gr. W r. 1583 Aleks. Siemaszki (przy Mielnicy), płaci od 6 dym., 6 ogr., 1 popa.

Popówka 1.) dwór, pow. szawelski, gm. Kirjanów (5 w.). 2.) **P.**. fol., pow. homelski, Musmanów 359 dz. 3.) **P.**, fol., tamże, od r. 1865 Sizych, 279 dz.). 4.) **P.**, fol., tamże, Tołkaczewych 276 dz. 5.) **P.**, fol., pow. mohylewski, od r. 1869 Jewstafiewych, 119 dz. 6.) **P.**, dobra, pow. mścisławski, Komarów 1050 dz. (650 lasu). 7.) **P.**, fol., pow. sieński, należy do dóbr Trostianka.

Popówka 1.) chutor, pow. czerkaski, gmina Sunki. 2.) **P.**, wś nad dopł. Sobu, pow. lipowiecki, gm. Iwańka, st. poczt. Lipowiec (9 w.). 182 dm., 1029 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn. 3.) **P.** *Konelska*, wś nad Tykiczem Gniłym, tamże, gm. Popówka Konelska, st. poczt. Monasterzyszcze (18 w.), 100 w. od Lipowca, 127 dm., 1285 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 4 wiatraki. Gmina obejmuje 11 miejscowości (2 mstka, 4 sioła, 5 wsi), mających 13066 mk. (61 katol, 2 ewang., 3906 żydów) i 12,489 dz., w tem 7291 większej posiadłości, 4900 dz. włośc., 243 cerk. 4.) **P.**, kol., pow. łucki, gm. Poddubce, 7 dm., 42 mk. 5.) **P.**, kol., tamże, gmina Szczuryn, 7 dm., 68 mk. 6.) **P**, wś, powiat włodzimierski, gmina Werba, 31 dm., 144 mk.

Popowo al. *Pruskie stany*, wś, pow. szczuczyński. W dok. z r. 1506 występuje „Georgius de Pruske Stanij" (Kod. maz., 335). W reg. pob. z r. 1577 podano tylko: Popowo, w parafii Grajewo „omnes haeredes, man. 6".

Popowy Róg, pow. zwinogrodzki, ob. *Hudzówka*.

Poprawały, pow. święciański. Na obszarze wsi 65 kurhanów.

Poprawka, kol., pow. żytomierski, gm. Puliny, 23 dm., 163 mk.

Popreniszki, wś, pow. wiłkomierski, gmina Wojtkuszki (3 w.).

Poprogi, fol. i dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (3 w.). W r. 1794 Adama Pieczyńskiego i Michała Rymowicza.

Poprudzie 1.) dwór, pow. rossieński, gmina Pojurze (10 w.). 2.) **P.**, zaśc., tamże, gmina Skawdwile (8 w.), należy do dóbr Janowo. 3.) **P.**, wś, pow. szawelski, gm. Łukniki (6 w.). 4.) **P.**, dwa dwory. pow. wiłkomierski, gmina Onikszty (4 w.). 5) **P.**, dwór, tamże, gm. Subocz (7 w.), Ogińskich 100 dz.

Popurwie, wś i okolica, pow. wiłkomierski, gm. Szaty (3 i 5 w.). Mają tu Korgowdowie 80 dz., Maciańscy 20 dz., Towiańscy 30 dz.

Popusze, fol., pow. wiłkomierski, gm. Rogów (9 w.).

Popuszotis, dwór, pow. szawelski, gmina Szawkiany (7 w.).

Popuszynia, dwór, pow. kowieński, gm. Kroki (10 w.).

Popuszynie 1.) dwór, pow. rossieński, gm. Jurborg (2 w.), 62 w. od Rossień, Kuryanów 40 dz. 2.) **P.**, dwór, tamże, gm. Mańkuny (5 w.). 3.) **P.**, dwie wsi, tamże, gm. Szydłów (12 i 14 wiorst).

Poradowa, wś nad rzką Berberychą, pow. wasylkowski, gm. Ksawerówka, st. poczt. Wasylków (13 w.), 158 dm., 864 mk., szkółka, 6 wiatraków.

Poradówka, mylnie *Paradówka* (t. VII, 854), wś nad Tykiczem Gniłym, pow. zwinogródzki, gm. Bojarka, st. poczt. Łysianka (16 w.), 39 w. od Zwinogródki, 166 dm., 837 mk., szkółka cerk., 6 wiatraków.

Poradyn, wś, pow. mścisławski, gm. Kazimirowa Słoboda, 69 dm., 513 mk., cerkiew.

Poraskolnie, wś, pow. rossieński, gm. Szydłów (5 w.).

Poraudis, *Porawdis* i *P.-Podberże*, dwa zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (5 w.).

Porawdzie, wś, pow. szawelski, gm. Podubis (3 w.).

Porąbka, wś, pow. będziński. W r. 1390 król Władysław potwierdza nabycie wsi P. w pow. sławkowskim, przez Jana bisk. krak. od Abrahama „de Woycow Cosczol" za 250 grzyw. (Kod. kat. krak., II, 149).

Porchowa, wś, pow. buczacki. O tutejszej ciekawej grocie pisał W. Demetrykiewicz w pracy: „Groty w skałach Galicyi wschod. (Materyały antrop. archeol., t. VI, 1903).

Porchuty, *Parchuty*, wś, pow. słonimski, gm. Kozłowszczyzna, 109 dz.

Porczyny, r. 1244 *Porczin*, wś, pow. sieradzki. W dok. z r. 1244 śród włości klasztoru Cystersów i szpitala św. Gotarda pod Włocławkiem (Ulanow. Dok. mazow., 180, 10).

Porejzgupie, dwór, pow. rossieński, gmina Rossienie (8 w.).

Poreszkiecie, wś, pow. telszewski, gmina Wornie (5 w.).

Porezgi, zaśc., pow. kowieński, gm. Kroki (4 w.).

Poręba *Mrzygłodzka*, wś i osada fabr., pow. będziński. Kopalnie węgla brunatnego, odlewnia żelaza. Wzniesiono tu obecnie kościół murowany, będący dotąd filią kościoła w Ciągowicach.

Poręba 1.) *Dolna*, wieś, pow. myślenicki. W dok. z r. 1346 „Radostonis Poramba" (Kod. kat. krak., I, 230). 2.) **P.** *Spytkowska*, w dok. z roku 1354 *Pauliporămba*, wś, pow. brzeski. Wspom. w dok. z r. 1354. Własność bisk. krak. w dok. z r. 1361. 3.) **P.** *Żegota*, wś, pow. chrzanowski. W dok. z r. 1419 wspomniano: „pratum plebani de Poramba" (Kod. kat. krak., II, 452). Widocznie istniała tu parafia już w XIV w.

Porłupis, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (7 w.).

Pornia, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki (7 w.).

Pornis, dwór, pow. rossieński, gm. Skawdwile (9 w.).

Porochnia, wś nad rzką Żabokruką, pow. starokonstantynowski, gm. Manaczyn, st. poczt. Wołoczyska (15 w.), 77 w. od mta pow., 179 dm., 1085 mk., cerkiew drewn. z r. 1875 na miejsce dawniejszej z r. 1739, szkółka cerk. W r. 1463 w dziale kn. Semiona Wasilewicza Zbaraskiego. Wnuczka jego Anna Tatiana Holszańska wnosi między innemi P., ks. Konstantemu Ostrogskiemu. Pod koniec XVIII w. wieś należy do Józefa Potockiego, następnie Stanisława Sobieszczańskiego, potem Czosnowskiego, wreszcie przechodzi w częściach w ręce: Zarzyckich, Trzebińskich, Szczęśniewiczów, Skupieńskich i Krejców. Obecnie część Zarzyckich nabyli włościanie, Skupieńskich — Beczko Druzin, a część Krejca — Łoziński. Pod wsią 2 kurhany.

Porochownia 1.) fol., pow. dryzieński, Prokopowiczów 119 dz. 2.) **P.** *Mała*, tamże, ob. *Moskiewszczyzna*.

Porogi, dwór, pow. szawelski, gm. Tryszki (2 w.), Iwanowskich 209 dz.

Porojście 1.) zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (8 w.). 2.) **P.**, wś i dwór, tamże, gm. Kowarsk (10 w.), Montwiłłów 147 dz. 3.) **P.**, zaśc., tamże, gm. Żmujdki (9 w.), Zawistowskich 63 dz.

Porokowskie, fol., pow. szawelski, gmina Łukniki (10 w.).

Porom, słoboda, pow. równieński, gm. Siedliszcze, 18 dm., 85 mk.

Poromamiszki, wś, pow. wyłkowyski, gm. i par. Wyłkowyszki (4 w.), ma 5 dm., 40 mk. W r. 1827 4 dm., 17 mk.

Poromocze, wś i dwór, pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (22 w.), Norejków 485 dz.

Poromów, wś i os. leśn., pow. włodzimierski, gm. Chotiaczów, 22 w. od Włodzimierza. Wś 72 dm., 577 mk., cerkiew.

Poromówka, wś, pow. żytomierski, gmina i par. Horoszki (4 w.), 36 w. od Żytomierza, 82 dm., 507 mk.

Poropie, dwór i przys., pow. kowieński, gm. Kroki (6 w.), Kondratów 92 dz.

Poroślany, pow. prużański. W r. 1563 w wójtowstwie jakowczyckiem, włości dworu dobuczyńskiego ekonomii kobryńskiej. We wsi było 38 włók gruntu średniego; z tego 4 wolnych (1 na gumiennictwo i 3 na służkostwo), 1 na osadzie i 32 na robocie. Dochód ze wsi czynił 25 kóp 37 gr.

Porozów, mstko, pow. wołkowyski, 1668 dz. włośc., 49 cerk., 33 kośc. Gmina obejmuje 26 miejscowości, 359 dm. włośc. (147 innych), 3539 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,478 dz. Nadto w gminie jest 148 dz. cerk. i kośc. i 1628 większej własności.

Porozowo, chutor, pow. ostrogski, gmina Zdołbica, 7 dm., 181 mk.

Poroże, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (7 w.).

Porpliszcze, wś, pow. siebieski, należała do Oleszów.

Porsk 1.) *Wielki*, wś, pow. kowelski, gmina Wielick, 75 dm., 438 mk., cerkiew. 2.) **P.** *Mały*, wś nad Stochodem, pow. łucki, gm. Szczuryn, 34 w. od Łucka, 80 dm., 387 mk., cerkiew. Własność Teleżyńskich.

Porska Wólka, ob. *Wólka Porska*.

Porszele, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (16 w.),

Porsznia, wś, pow. orszański. Cerkiew par. drewn.

Portialiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (3 w.).

Porubieże, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (8 w.) i Rakiszki (18 w.).

Porudupie, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (28 w.).

Porudzie, r. 1328 *Poratze*, wś, pow. opatowski. W dok. z r. 1328 śród włości bisk. lubuskich (K. W., n. 1088).

Porusołło, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (7 w.).

Porustyki, dwór, pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (5 w.).

Porutkalnie, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (8 w.).

Porwańcze, wś, pow. włodzimierski, gmina Podberezie, 53 w. od Włodzimierza, 121 dm., 829 mk., cerkiew. W r. 1570 część (4 dym., 3 ogr. po 4 gr.) w zastawie u Siemiona Droździeńskiego. W r. 1577 płacą: Iwan od 1 dym. 10 gr. i 2 ogr. po 2 gr.; Kuźma, Michno i Klim od 6 dym. po 10 gr. i 3 ogr. po 2 gr. W r. 1583 Siemion Drozdzieński od 4 dym., 2 ogr., 2 ogr., Kuźma i Klim Porwanieccy od 10 dym., 6 ogr., $^3/_4$ popa i Iwan Porwaniecki od 2 dym., 2 ogr., $^1/_4$ popa.

Porwiany, dwór, powiat szawelski, gmina Wieksznie (10 w.).

Pory, dwór, pow. poniewieski, gm. Nowemiasto (5 w.), Jasińskich 22 dz.

Poryck 1.) mstko, pow. włodzimierski, gm. Poryck, 30 w. od Włodzimierza, 418 dm., 2369 mk. Gmina obejmuje 35 miejscowości, 1253 dm. włośc. (341 innych), 8547 mk. włościan, uwłaszczonych na 9993 dz. W r. 1577 Chwiedora Działyńska (przy Beresteczku). płaci od 17 dym., 10 ogr., a kn. Aleksander Aleksandrowicz (Porycki) z mstka od 4 dym. po 20 gr., 4 ogr. po 4 gr., 5 ogr. po 2 gr. W r. 1583 wnosi on z mstka od 3 dym. rynk. po 6 gr., 12 dom. ulicz. po 4 gr., 4 chałup nędzn. po 2 gr., 2 przekup., 3 dym., 6 ogr., 3 ogr., 2 rzem., 2 kół waln., 1

popa. W r. 1589 ks. Porycka płaci szosu fl. 2 gr. 14, z ról fl. 1 gr. 15, z ogrodów, z popa, rzemieśln., przekup., zagr., kół młyn. fl. 6 gr. 12, czopowego per arendam fl. 20, wogóle fl. 30 gr. 11. 2.) **P.** *Stary*, wś nad rzką Rudą, tamże, 31 w. od Włodzimierza, 105 dm., 643 mk., cerkiew, młyn. W r. 1577 ks. Aleks. Porycki wnosi od 4 dym. łan., 3 dym. półłank., 3 ogr., 1 ogr. 2 gr., a w r. 1583 od 6 dym., 2 ogr.

Poryckie Budy, wś, pow. kolneński, ma 11 osad i 131 morg. Wchodziła w skład dóbr Korzeniste.

Porye, ob. *Parya.*

Poryngi, dwór, pow. szawelski, gm. Kurszany (5 w.), Ejgirdów 40 dz.

Poryngowo, wś, dwór i dobra, pow. szawelski, gm. Kurszany (6 w.).

Poryte *Izdebne* al. *Kościelne*, wś, pow. kolneński. R. 1375 w Ciechanowie, Jan ks. wizki, warsz. i zakrocz., pan ciechanowski, nagradzając zasługi Paszka z Radzanowa nadaje mu wsi: Czebnowo i Kargoszyno, w pow. ciechanowskim, tudzież „in nemore areas duas Poryte et Izbne nuncupatas in districtu Nowogradensi" (Kapica, Herbarz, 333).

Porze, fol., pow. szawelski, gmina Tryszki (5 w.).

Porzeczany, wś, pow. sejneński, gm. i par. Metele, 44 w. od Sejn, 26 dm., 297 mk. Wchodziła w skład dóbr Obelica. W r. 1827 było 15 dm., 125 mk.

Porzecze 1.) (t. VIII, 835, podane w pow. kowińskim i rossieńskim), dobra, pow. kowieński, gm. Betygoła (4 w.), Dyrdów, z fol. Pozwierzyniec-Ugiany, 390 dz. 2.) **P.** *Pobulwiany*, dwór, pow. szawelski, gm. Tyszki (6 w.). 3.) **P.,** zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Rogów (6 w.). 4.) **P.,** fol., pow. orszański, Gordziałkowskich 163 dz. 5.) **P**, fol., tamże, od r. 1856 Chomentowskich, 730 dz. (455 lasu), młyn. 6.) **P.,** fol. dóbr Aleksandrowo, pow. sieński. 7.) **P.,** pow. wilejski. Na gruntach włościańskich i dworskich do 100 kurhanów. 8.) **P.,** os., pow. newelski, gm. Ziabki, cerkiew, kaplica, dom przytułku.

Porzewo, w dok. *Porssovo*, wś, pow. pułtuski. Wspom. w dok. z połowy XIII w. śród włości bisk. płockich. W r. 1576 ma 6 łan., 1 rzeźn., 1 łan wójt.

Porzeziny *Gąbki*, *Jelitki* i *Mendle*, trzy wsi drobnoszlach., pow. bielski gub. grodz., gmina Grodzisk, par. Pobikry, w dawnej ziemi drohickiej. Gniazdo Porzezińskich.

Posadeła, wś, pow. poniewieski, gm. Krakinów (5 w.).

Posadnie, wś, pow. szawelski, gm. Szawlany (4 w.).

Posadniki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (11 w.).

Posady 1.) wś, pow. kowieński, gm. Janów (14 w.). 2.) **P.,** fol., pow. wiłkomierski, gmina i dobra Siesiki (1 w.).

Posamonie, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rymszany (8 i 10 w.).

Posawżyszki, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (5 w.), Chojnowskich 56 dz.

Posądza w dok. *Posszandzą*, wś, pow. miechowski. Wspom. w dok. z r. 1364 (Kod. kat. krak., I, 298).

Posdrajcie, fol., pow. wiłkomierski, gm. Szaty (14 w.). Należał do Oklińskich.

Posele (t. VIII, 843), *Posiele* al. *Pozele*, wś, pow. oszmiański. Zamieszkała niegdyś przez ludność wyłącznie litewską.

Posgaleszkalnie, dwór, pow. rossieński, gm. Mańkuny (7 w.).

Posiahwa 1.) wś, pow. ostrogski, gm. Buhryn, 38 w. od Ostroga, 61 dm., 298 mk., cerkiew, szkoła. W r. 1583 Fiedorowa Homiakowa wnosi od 4 dym., 3 ogr. 2.) **P.,** wś i chutor, gm. Zdołbica, st. poczt. Antopol (13 w.), 27 w. od Ostroga. Wś 39 dm., 422 mk., cerkiew drewniana z r. 1775, szkółka cerk. Obecnie Barskich. Chutor ma 9 dm., 34 mk. W r. 1570 Ohrenki Zwierzowej. W r. 1583 Iwan Czaplicz Szpanowski płaci od 10 dym., 8 ogr., 8 ogr.

Posiawtyń, fol., pow. wiłkomierski, gm. Rogów (8 w.).

Posieki, zaśc., powiat nowoaleksandrowski gm. Dryświaty (14 w.).

Posiełki 1.) dwór, pow. kowieński, gm. Jaswojnie (12 w.). 2.) **P.,** zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Szaty (5 w.).

Posierbutony, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (8 w.).

Posiłów, w dok. *Posilow*, wś, pow. pińczowski. Wspom. w dok. z r. 1228.

Posiń, wś, pow. lucyński, gm. Posiń, 40 w. od Lucyna, 18 dm., 296 mk., kościół katol., kaplica, dom przytułku. Gmina obejmuje 77 miejscowości, 564 dm. włośc. (32 innych), 7638 mk. włościan, uwłaszczonych na 12,017 dz.

Posiołek, dwa zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (13 w.).

Poskajcie, okolica, pow. poniewieski, gmina Krakinów (9 w.). Mają tu Rustejkowie 113 dz.

Poskara, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (16 w.).

Poskardyszki, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (7 w.).

Poskirdumie, dwa dwory, pow. kowieński, gm. Kroki (7 w.). Jeden zw. *Zacisze*, należy do Ciszkiewiczów, 123 dz.; drugi należał do Jeleńskich.

Poskirnie, zaśc, pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (10 w.).

Poskitów, r. 1408 *Nova villa Posczythow*, wś, pow. miechowski. W r. 1408 Klemens kaszt. czchowski, nadaje świeżo założonemu kościołowi

w Łukawy dziesięciny z P. noszącego wtedy nazwę Nowej wsi (Kod. kat. krak., II, 328).

Posklindzie, wś, pow. telszewski, gm. Żorany (17 w.).

Posknietupie, wś, pow. kowieński, gm. Ejragoła (6 w.). Należała do Surwiłłów.

Poskoczyszki, dwór, pow. kowieński, gmina Wilkija (16 w.).

Poskordzie, wś, pow. kowieński, gm. Jaswojnie (16 w.).

Poślituwie, dwór, pow. kowieński, gmina Średniki (12 w.).

Posłowice, wś, pow. kielecki. W dok. z r. 1351 ob. *Dyminy.*

Posmoncie, dwór, pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (10 w.).

Pośniatole, dwa dwory i wś, pow. kowieński, gm. Wielona (5, 11 i 12 w.). Jeden, 159 dz. należał do Berezińskich.

Posnudwie, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (5 w.).

Posoje, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (1 w.).

Posole, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Wiżuny (9 w.).

Posolin, fol., pow. lepelski, własność Steckiewiczów.

Posolcza, *Posolcz,* okolica, pow. lidzki. Pomiędzy P., Jatowtami i Kubańcem grupa kurhanów.

Posowsie, ob. *Pasowsie.*

Pospirgilinie, dwór, pow. rossieński, gmina Szymkajcie (12 w.).

Posrowcie, okolica, pow. wiłkomierski, gm. Szaty (7 w.). Mają tu: Montrymowiczowie 138 dz., Szadziewiczowie (w P., Kalnicach i Bieluszkach), 447 dz.

Postaszowice, u Paprockiego *Postawkowice,* wś, pow. będziński, ob. *Jaworznik.*

Postaw, zaśc., powiat nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (11 w.).

Postawy, pow. dzisieński. Kościół paraf. fundował r. 1522 Jan Zenowicz, a r. 1667 ks. Franciszkanów, Stanisław Biegański, sekretarz król., z żoną Anną z Sieheniów. Od Zenowiczów, drogą wiana za Apolonią, córką Jerzego i Konstancyi z Sycyńskich, P. przechodzą do Kazimierza Władysława Biegańskiego. Córka ich Anna, wychodzi za Benedykta Tyzenhauza i przekazuje majętność synowi Antoniemu, podskarb. nadworn. lit. Po śmierci hr. Rajnolda Tyzenhauza poszły P. do jego siostry hr. Przeździeckiej, dziś własność jej synów. Dobra mają 22,834 dz. dwor. Hr. Przeździeccy budują tu nowy kościół murowany

Posterwas, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (6 w.).

Postody, wś i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (5 w.).

Postojno, wś, pow. rówieński, gm. Deraźne, par. praw. Biczal, 38 w. od Równego, 195 dm., 1251 mk., cerkiew fil. drewn. wzniesiona 1739 r. przez właściciela Szymanowskiego, młyn wodny, gorzelnia. Przy wsi kolonia niemiecka, mająca do 1000 mk. Do filii należy wś Zwizdal (3 w.). W całej filii było 166 dm., 1335 mk. W r. 1577 sioło zamku Stepańskiego (ks. Konst. Ostrogskiego), płaci od 7 dym. półdworz., 13 dym. na ćwierc., 5 ogr., a w r. 1583 od 14 dym., 6 kom. z bydłem, 5 ogr.

Postoliszki, wś i fol., pow. poniewieski, gm. Naciuny (10 w.).

Postołówka, r. 1565 *Postołowcze,* wś, pow. husiatyński. Wś ta, po obu brzegach rz. Horodnicy aż do Zbrucza się ciągnąca, założona była zapewne jeszcze w XV w. na obszarze starostwa trembowelskiego. Zniszczona przez Tatarów zaczęła się zasiedlać po bitwie pod Obertynem. Zdawna trzymali ją w dzierżawie Sieciechowie na zastaw pewnej sumy, jak świadczy lustracya z r. 1565. W r. 1583 wojewody sandomierskiego, w dzierżawie Czelejowskiego. Nowo osadzona i spustoszona daje od 1 pługa.

Postołowo, pow. prużański, gm. Rewiatycze. W r. 1563 w wójtowstwie maleckiem, we włości dworu błudeńskiego ekon. kobryńskiej. We wsi było 11 włók gruntu średniego, z tego 1 wolna na podłaźnika. Dochód czynił 19 kóp 24 gr.

Postow (w dok.) ob. *Puszcza.*

Postruje, dwie wsi, pow. telszewski, gmina Olsiady (7 w.).

Postrungie, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Ołoty (12 w.).

Postrunie-Biżewka, dwór, pow. kowieński, gm. Jaswojnie, Kimontów 60 dz.

Postruże *Wielkie* i *Małe,* wś, pow. płoński. W r. 1203 połowa wsi jest własnością biskupów płockich. W r. 1567 są tu części drobnoszlacheckie. Zdaje się, że do biskupów należało P. Małe wchodzące potem w skład dóbr Woźniki.

Postrużnice, ob. *Pstrążnice* (t. IX).

Postupel, w dokum. *Postupla,* wś, pow. kowelski, gm. Górniki, 60 w. od Kowla, 76 dm., 286 mk. Wchodziła w składststwa ratneńskiego. W r. 1628 czyniła fl. 1 gr. 18.

Posubocze, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (9 w.).

Posuchówka, wś, pow. humański, gm. Posuchówka, st. poczt. Ternówka (5 w), 28 w. od Humania, 107 dm., 1279 mk., cerkiew, 2 młyny wodne. Gmina obejmuje 8 miejscowości (6 siół, 2 wsi), 12,502 mk. (120 katol., 352 żydów) i 15,926 dz., w tem 7567 większej posiadłości, 8284 włośc.

Posujenie, wś, pow. wiłkomierski, gmina Onikszty (8 w.).

Posułonie, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Szaty (8 w.).

Posurmielis, zaśc., pow. szawelski, gmina Łukniki (6 w.).

Posusieja, wś, powiat nowoaleksandrowski, gm. Oknista (2 w.).

Posuwarkście, u Buszyńskiego *Poszuwirście* (t. VIII, 857), fol., pow. rossieński, gm. Skawdwile (4 w.), Morenholzów 99 dz.

Poswirnupis, wś, pow. poniewieski, gmina Nowemiasto (6 w.).

Poswojewszczyzna, ob. *Dąbrowowo.*

Poswojgie, dwór, pow. telszewski, gm. Gadonów (16 w.), Dowszkowych 37 dz., Katarskich 48 dz., Konopackich 40 dzies., Strandtmanów 171 dz.

Poswoleście, wś, pow. poniewieski, gmina Stumbryszki (9 w.).

Poszakiernie, wś, pow. szawelski, gmina Okmiana (11 w.).

Poszaksze, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (6 w.).

Poszałtunie 1.) dwór, pow. rossieński, gm. Rossienie (7 w.), Januszkiewiczów 60 dz. 2.) **P.** *Stare* i *Nowe*, dwa majątki, tamże, gm. Taurogi (7 w.).

Poszałtynie, dwór, pow. telszewski, gmina Żorany (8 w.).

Poszarnie, dwór, pow. kowieński, gm. Wilkija (4 w.).

Poszaszuwie, okolica, pow. rossieński, gm. Taurogi (6 w.). Mają tu Kibortowie 40 dz.

Poszatlindzie, wś, pow. szawelski, gm. Podubis (9 w.).

Poszatrya 1.) wś, pow. szawelski, gm. Łukniki (1 w.). 2.) **P.,** dwór, tamże, gm. Szawkiany (6 w.).

Poszatryje, dwór, pow. telszewski, gmina Wornie, Halkiewiczów 245 dz., Hryniewieckich 60 dz., Mierzejewskich 53 dz., Niemczewskich 70 dz.

Poszawsze 1.) dwór, pow. rossieński, gmina Kielmy (10 w.), Pokarklińskich 249 dz. 2.) **P.,** mstko, wś i dobra, pow. szawelski, gm. Podubis (4—7 w.). Dobra należą do Unkowskich, mają 853 dz. Jezuici byli tu już w r. 1619; Stanisław Bejnar wystawił im kościół murowany, 200 kroków długości a 100 szerokości. Mieszkało przy nim z kolei, do kasaty, 200 jezuitów, zajmując się kształceniem młodzieży.

Poszczeranksze, wś, powiat nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (9 w.).

Poszczyry, wś, pow. wiłkomierski, gm. Pogiry (5 w.).

Poszejki, wś, pow. telszewski, gm. Żorany (22 w.). Mają tu: Niewiardowscy 30 dz., Pietkiewiczowie 62 dz.

Poszekszte, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (7 w.).

Poszelany, fol. i dwór, pow. szawelski, gm. Szawkiany (6 w.).

Poszemy, dwa dwory, pow. telszewski, gm. Żorany (2 w.). Jeden Szykierów, ma 140 dz.

Poszeraukście, ob. *Poczeraukście.*

Poszerksznie, wś i dobra, pow. telszewski, gm. Siady (9 w.), bar. Grotusów 445 dz. i bar. Elsohn 481 dz.

Poszeszuwie *Stare*, dwór, pow. rossieński, gm. Rossienie, Świechowskich 245 dz.

Poszlinie 1.) wś, pow. rossieński, gm. Szymkajcie (9 w.). 2.) **P.** al. *Pojszlinie*, ob. *Dębowo.*

Poszłapele, wś i dwór, pow. szawelski, gm. Skiemie (7 i 9 w.).

Poszłapie, zaśc., pow. poniewieski, gm. Krakinów (7 w.).

Poszłopie, wś, pow. kowieński, gm. Aleksandrowska Słoboda (11 w.).

Poszniawie, wś, pow. kowieński, gm. Betygoła, Witkiewiczów 73 dz.

Poszoki, wś i fol., pow. szawelski, gm. Skiemie (8 w.). Fol. należy do dóbr Bejsagoła-Zarzecz.

Poszokinie, okolica, pow. poniewieski, gm. Rozalin (12 w.). Mają tu: Downarowiczowie 30 dz., Domaszewiczowie 24 dz., Kasiulewiczowie 45 dz., Ludkiewiczowie 60 dz., Stankiewiczowie 41 dz., Sułkowscy 72 dz., Jawojszowie 39 dz., Jarmołowiczowie 39 dz.

Poszołtunie 1.) *Poszołtuń* (t. VIII, 857), dwór, pow. rossieński, gm. Rossienie (9 w.). 2.) **P.,** wś nad Szałtoną, tamże, gm. Erżwiłek (7 w.). Był tu klasztor benedyktynów, fundowany r. 1755 przez Jędrzeja Jasińskiego, Anzelma Szymkiewicza i Kołłątaja na miejscu kaplicy, stojącej od r. 1600. Klasztor ten łączył się z probostwem należącym do Starych Trok i dla tego po kasacie klasztoru r. 1832 przebywa tu ksiądz świecki.

Poszołupie, wś, pow. rossieński, gm. Szymkajcie (5 w.).

Poszuczewie (ob. *Golnie*, t. II, 658), mylnie, za: *Poszuszwie.*

Poszumień, pow. święciański. Grupa kurhanów, z których wykopano wiele przedmiotów metalowych.

Poszuszkalnie, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki, Kaczyńskich, z fol. Mojgiszki 106 dz.

Poszuszwie 1.) dwór, pow. kowieński, gm. Jaswojnie (15 w.), Katerlów 134 dz. i Szymonowiczów 302 dz. (w P. i Poskordziach). 2.) **P.,** dobra, tamże, gm. Kroki (6 w.), Zaborskich 1019 dz. 3.) **P.,** wś, tamże, gm. Rumszyszki (10 w.). 4.) **P.,** dobra, pow. szawelski, gmina Szawlany (4 w.), Burniewiczów, z fol. Sidory 2052 dz. (361 lasu, 994 nieuż.). Należały dawniej do Szemiotów. W r. 1638 kalwini mieli tu kościół paraf. Następnie zagarnęli kościół katolicki (erygowany r. 1553), który na mocy wyroku sądu rossieńskiego z r. 1652 i trybunału

litew. z r. 1662 zwrócili katolikom. Zbór ten r. 1661 został spalony. W r. 1767 Straszewicz kanonik inflancki, pleban poszuszwieński, zbudował dom mieszkalny a w 3 lata później szpital. W r. 1792 razem z bratem Mikołajem, oboźnym żmujdzkim, zapisał 30,000 złp., czterem księżom, aby ci śpiewali w kościele modlitwy do N. M. P. W rok później wystawił nowy murowany kościół, sprawił organy, na dzwonnicy umieścił zegar, ustanowił altaryę, którą uposażył 400 czerw. zł. Brat jego Jan ufundował drugą altaryę i również uposażył 400 czerw. zł.

Poszutino, fol., pow. lepelski, Przysieckich 293 dz.

Poszwargry, *Poszwagry*, dwór, pow. szawelski, gm. Szawkiany (8 w.), Bohuszów 410 dz.

Poszwekszníe, wś, pow. rossieński, gmina Aleksandrowsk (11 w.).

Poszwentupie, wś i dwa dwory, pow. szawelski, gm. Podubis (4—6 w.), Wasilkiewiczów (w P. i Kowszach), 138 dz.

Poszwiecie, fol., pow. szawelski, gm. Krupie (12 w.).

Poszwile, wś i fol., pow. szawelski, gm. Podubis (10 w.).

Poszwincze, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (10 w.).

Poszwingie, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Wiżuny (4 w.).

Poszwinta 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (6 w.), Wrockich 221 dzies. 2.) **P.**, pow. święciański. Grupa kurhanów, mająca od 3 do 5 saż. średnicy.

Poszwityń, mstko i wieś, pow. szawelski, gm. Poszwityń, 41 w. od Szawel 900 mk. Gmina obejmuje 53 miejscowości, 691 dm. włośc. (89 innych), 4984 mk. włościan, uwłaszczonych na 11,813 dz.

Poszylany, dwór i 2 przys., pow. telszewski, gm. Siady (15 w.).

Poszylcie 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (16 w.). 2.) **P.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (12 w.).

Poszyle 1.) dwór, pow. kowieński, gm. Aleksandrowska Słoboda (6 w.), Titowych 105 dz. 2.) **P.**, wś i dwór, tamże, gm. Średniki (7 i 9 w.), Pleszków 76 dz. i Rustejków 56 dz. 3.) **P.**, dwór, tamże, gm. Wilkija (6 w.), Włastowskich 20 dz. 4.) **P.**, dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, gmina Poniemuniek (5 w.) i Rakiszki (17 w.). 5.) **P.**, zaśc., tamże, gm. Rakiszki (14 w.). 6.) **P.**, dwór, pow. poniewieski, gm. Krakinów (9 w.). 7.) **P.**, os., tamże, gm. Podbirże (14 w.). 8.) **P.**, dwa dwory, tamże, gm. Poniewież (10 w.) i Remigoła (6 w.). 9.) **P.**, ob. *Dyrwany*. 10.) **P.**, fol., pow. szawelski, gm. Popielany (8 w.), Haselkusów 240 dz. 11.) **P.**, (dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny 19 w.) i Wiżuny (5 w.).

Poszylina, ob. *Barbarów*.

Poszyłunie, dwór, pow. rossieński, gm. Rossienie (10 w.).

Poszynie, dwór, pow. szawelski, gm. Kiryanów (6 w.).

Poszynkiele, dwór, pow. rossieński, gmina Kielmy (12 w.).

Poszypelkie, *Poszynpelkie*, fol., pow. rossieński, gm. Kielmy (15 w.).

Poszyrwińcie, dwa dwory, pow. wiłkomierski, gm. Wieprze (5 w.).

Poszyrwis, dwie wsi, pow. szawelski, gm. Podubis (3 w.).

Poszyszwie, wś, pow. rossieński, gm. Kielmy (9 w.).

Poszyszynie, dwór, pow. szawelski, gm. Podubis (9 w.).

Potale, pięć zaśc. (jeden zwany też *Czekolerajstis)*, pow. wiłkomierski, gm. Uciana.

Potapowa, wś, pow. horecki, gm. Niczyporowicze, 31 dm., 239 mk.

Potapowicze, *Potapowiki* (t. VIII, 860), wś, pow. owrucki, gm. i par. praw. Chwośnia Wielka (2 w.), 7 w. od Owrucza, 102 dm., 635 mk., cerkiew cmentarn. drewn. z r. 1858. W r. 1689 Kazimierza Pruszyńskiego a w r. 1701 i 1706 Dyonizego Zabokrzyckiego, bisk. łuckiego.

Potapowka, fol., pow. klimowicki, Małachowskich 365 dz.

Potapurwie, wś, pow. poniewieski, gmina Mołdoczany (4 w.).

Potasz, wś nad rzką t. n. (dopł. Tykiczu), pow. humański, gm. Moszurów, st. poczt. i dobra Talne (8 w.), 30 w. od Humania, 203 dm., 1149 mk., cerkiew z r. 1771, szkółka cerk.

Potaszarnia, os., pow. włodzimierski, gm. Korytnica, 10 dm., 120 mk.

Potasznia 1.) wś skarb. nad rzką Czerwonką, pow. horodecki, gm. Potasznia, 7 w. od Horodka, 5 dm., 35 mk., zarząd gm. Gmina obejmuje 115 miejscowości, 625 dm. włośc. (3 inne), 4379 mk. włościan, uwłaszczonych na 11,195 dz. 2.) **P.**, ob. *Potaszynie*. 3.) **P.**, ob. *Potażnia*.

Potasznia 1.) chutor, pow. kaniowski, gm. i st. poczt. Bohusław (6 w.), 21 dm., 128 mk. 2.) **P.** al. *Buda Tahańczańska*, wś, tamże, gm. i st. poczt. Tahańcza (1 w.), 27 w. od Kaniowa, 132 dm., 1453 mk., cerkiew, szkółka, cukrownia, wiatrak. 3.) **P.**, chutor nad rzką t. n., pow. kijowski, gm. Borodzianka, par. praw. Zahalce, st. poczt. Chwasowa (35 w.), 62 w. od Kijowa, 25 dm., 160 mk. 4.) **P.**, słoboda, pow. równieński, gm. Siedliszcze, 20 dm., 89 mk.

Potaszynie al. *Potasznia*, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (9 w.).

Potawsole, wś i okolica, pow. telszewski, gmina Gadonów (7 w.). Mają tu Jamontowie 72 dz.

Potawsze, dwór, pow. szawelski, gm. Radziwiliszki (3 w.).

Potażnia, *Potasznia,* pow. oszmiański. O 3 w. od wsi a 1 w. od rz. Berezyny, śród lasu skarbowego 16 kurhanów, mających od 20 do 50 arsz. obwodu.

Poteklany, wś, pow. szawelski, gm. Tryszki (9 w.).

Poterwinie, dwór, pow. szawelski, gm. Łukniki (9 w.).

Potire, dwie wsi, pow. telszewski, gm. Żorany (4 i 18 w.).

Potirelis, dwór, pow. rossieński, gm. Skawdwile (10 w.).

Potłotele, wś, pow. telszewski, gm. Olsiady (10 w.).

Potok górny, wś, pow. biłgorajski, ma 272 dm. W reg. pob. z XVI w. nie podana. Zapewne założona na obszarze ststwa krzeszowskiego przez Zamojskich. Gmina P. górny ma 7105 mk. Śród zapisanych do ksiąg stałej ludności (7442) było w 1890 r. 2758 praw., 4550 katol., 134 żydów.

Potok, wś, pow. kaniowski, gm. Potok, st. poczt. Kozin (6 w.), 30 w. od Kaniowa, 531 dm., 3937 mk., cerkiew, szkoła, ambulatoryum, 23 wiatraki. Gmina obejmuje 3 miejscowości (2 sioła, 1 wś), mające 10,358 mk. (16 katol., 3 ewang., 1259 żydów) i 13,720 dz. w tem 4116 większej posiadłości, 7436 włośc., 1883 skarb., 140 cerk.

Potok, wś, pow. rohatyński. Wedle lustracyi z r. 1565 leży w ststwie rohatyńskiem nad stawem miasta Rohatyna, ma 26 kmieci na ćwierciach, 7 ćwierci pustych, łąki rozmierzone na części, karczma daje zł. 3, chmielnik zamkowy wielki w szerz na $1^1/_2$ łanu, wzdłuż na staj dwie. Dochód był zł. 59 gr. 13.

Potoka, fol. dóbr Hieronimowo, pow. białostocki.

Potoki, ob. *Patoki.*

Potoki, *Potoka* (t. VIII, 871), wś, pow. taraszczański, gm. Juszków Roh, st. poczt. Taraszcza (5 w.), 124 dm., 756 mk., 2 wiatraki.

Potolecie, przys., pow. poniewieski, gmina Czypiany (14 w.).

Potołocze, dwór, pow. poniewieski, gmina Stumbryszki (4 w.).

Potopicko, ob. *Babimost.*

Potowsze, dwór, pow. szawelski, gm. Radziwiliszki (3 w.).

Potrenalki, dwór, pow. szawelski, gm. Łukniki (7 w.).

Potrumpancie, zaśc., powiat wiłkomierski, gm. Owanta (5 w.).

Potruszle (t. VIII, 27 *Petruszle*), dobra, pow. kowieński (mylnie podane w pow. rossieńskim), gm. Betygoła (4 w.), Janczewskich z fol. Dzierżany 1516 dz. (367 lasu).

Potrypczyno, fol., pow. połocki, własność Romanowskich.

Potrzebowszczyzna, fol. dóbr Kudrawka, pow. sokólski.

Potule, wś, pow. rossieński, gm. Skawdwile (10 w.).

Potulice, wś i dobra, pow. wągrowiecki. Waleryan Mycielski, nabył te dobra r. 1611 od Andrzeja Grudzińskiego. Pasierb Mycielskiego Jan Biegański nabył je r. 1675 za 40,000 zł. W r. 1728 wzniósł tu Samuel Biegański nowy kościół z drzewa. Józef Biegański założył tu piękny park (Złota księga, IV, 4).

Potulis, dwór, pow. szawelski, gm. Szawkiany (6 w.).

Potumsze, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (27 w.).

Potumszele, wś, pow. telszewski, gm. Wornie (28 w.).

Poturzyca, r. 1565 *Potarzicza,* wś, pow. sokalski. W r. 1565 wś ta w ststwie sokalskiem miała 9 kmieci na półłankach, 9 na ćwierciach i 1 płacącego zł. 4 za czynsz i robotę. Ogółem zł. 15 gr. $7^1/_2$.

Poturzyn, r. 1565 *Botarzin,* r. 1578 *Potarzin,* wś, pow. tomaszowski. W r. 1565 wś ta w ststwie bełzkiem, oddana była w dożywocie Stanisławowi Zamojskiemu, stcie bełzkiemu i jego żonie. Wieś miała 25 kmieci na półłankach i 1 na ćwierci. Każdy dawał po gr. 12, owsa 6 korcy, pszenicy 2, żyta 2, kapłonów 2, jaj 20. Zagrodników 7, z tych 2 wolni od czynszu i tywon. Karczmarz dawał zł. 20, pop gr. 20. Kmiecie robili na folwarku po 3 dni na tydzień. Ogółem zł. 126 gr. $6^1/_2$. W r. 1578 pani Chełmska płaci tu od $6^1/_2$ łan., 4 zagr., 4 kom., popa. Wś należała do par. w Bełzie. Do gumna fol. w P. zwieziono r. 1564: żyta kóp 950 (z 4 kóp otrzymywano 3 korce miary bełzkiej po gr. 15), pszenicy kop 90 (z 2 kop 1 korzec po gr. 18), jęczmienia kop 200 (z kopy 1 korzec po gr. 12), owsa 900 (z 2 kop $2^1/_4$ korca po gr. 6), tatarki 40 (2 kopy dają 1 korzec po gr. 10), prosa $1^1/_2$ stoga, grochu $2^1/_2$ brogów z tego korcy 15 po gr. 28. Ogółem z P. i Żabczego dochodu czystego było zł 807 gr. 8. Ob. *Igołomia.* Gmina P. w r. 1890 miała 5045 mk. Śród stałej ludności było: 4244 prawosł., 593 katolik. i 16 żydów.

Potuturów, w dokum. *Połutorów,* wś, pow. krzemieniecki, gm. Dederkały Wielkie, st. poczt. Jampol (10 w.), 35 w. od Krzemieńca, 98 dm., 661 mk., cerkiew murow. fund. r. 1799 przez właścicieli: Józefa Zagórskiego i Feliksa Stadowskiego. Cerkiew fil. we wsi Tadki (3 w.). Obecnie P. są własnością Czosnowskich. W r. 1583 Stanisław Łaszcz wnosi od 10 dym., 2 ogr.

Potwiery, dobra, pow. telszewski, gm. Żorany (15 w.), 31 w. od Telsz, Więckiewiczów z fol. Ejdyniszki 432 dz.

Potycz, wś, pow. grójecki. W dok. z r. 1380 w liczbie wsi dających dziesięcinę kościołowi w Mszczonowie. W r. 1576 Mikołaj Potycki płaci tu od $4^1/_2$ łan. Zapewne był to dzierżawca wsi królewskiej.

Potyjówka, wś, pow. radomyski, gm. Potyjówka, st. poczt. Radomyśl (20 w.), 187 dm., 998 mk. (304 katol., 228 ewang., 62 żydów), cerkiew, szkółka, 2141 dz. włośc. Własność większa rozdzielona na drobne działy. Gmina obejmuje 63 miejscowości (10 siół, 19 wsi, 22 słobód, 9 kol. niem., 1 czeska i 2 żydow.), mających 20,640 mk. (1844 katol., 936 ewang., 611 żydów i 99 in. wyzn.), 46,714 dz., w tem 27.307 większej własności, 18,302 włośc., 725 skarb. i 380 dz. cerk.

Potylcze 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (18 w.). 2.) **P.**, dwór, pow. telszewski, gm. Wornie (8 w.).

Potylicz, mstko, pow. Rawa-ruska. W r. 1565 wststwie lubaczowskiem, nad rzką Tylicą, miało prócz dawnych ról i placów porozdzielanych na drobne cząstki, wiele, na rozkopanych lasach, dąbrowach, obszarów, niw, łąk, łazów, ogrodów różnej wielkości i z różną opłatą. Miasto składało się z rynku i ulic: Garnczarska, Zakościelna, Zabuże, Wójtowstwo. Placów całych było $95^3/_4$ (po gr. 8), łanów pomiernych $72^1/_4$ (po gr. 16), wójt skupił $1^1/_2$ łan. miejsk. i włączył do folwarku swego. Nowe role, łąki, ogrody dawały wogóle zł. 32 gr. 14. Garncarzy 48 po gr. 8, rzeźniczych jatek 10 po 3 kam. łoju (każdy gr. 30), żydów 4 gospodarzy po zł. 2, komornik 1 zł. Targowe w jarmarki na Nowy Rok i św. Kiliana, sochaczne i t. p. zł. 6. Przy mieście dwie huty szklane: jedna Krassowskiego, jakby osobna dziedzinka między lasem, dawała zł. 6 gr. 12 i 400 szklenic i szkło do zamku co potrzeba; druga niżej miasta z łanem roli, młynem i stawem, skupiona niedawno przez wójta potylickiego, który osadził tu 6 kmieci i na folwark orze nieco roli, daje czynszu zł. 1 gr. 8. Ogółem dochodu, prócz opłat od szewców, piekarzów, z łaźni, młynów, które brał wójt, było zł. 152 gr. 8. W r. 1578 burmistrz z rajcami dali szosu fl. 19 gr. 6, od 119 łanów po fl. 1, od 27 przekupniów i piekarzów po gr. 15, od 68 kom. po gr. 6, od 50 garncarzy po fl. 1, od 11 ich pomocników po gr. 12, od 14 kowali po fl. 1, od 5 ich pomocników po gr. 12, od 8 przekupniów soli po gr. 15, od 6 kuśnierzy po fl. 1, od 8 tkaczów po fl. 1, od 4 pomocników po gr. 12, od cieśli fl. 1, od 19 szewców po fl. 1, od 10 rzeźników po fl. 1, od 2 krawców po fl. 1, od 12 warzących piwo po gr. 15, od 2 słodowników po fl. 1, od 2 popów po fl. 2, od 3 hultajów po gr. 15, pleban potylicki od 1 łanu i 12 zagrodn., 5 rzemieśln. i 1 rzemieśln. ubogiego i 8 komorn. Czopowe fl. 309 gr. 24.

Potyltis, dwór, pow. szawelski, gm. Kurszany (6 w.).

Potyrele, dwór, pow. szawelski, gm. Kurszany (14 w.), Krzyżanowskich 280 dz.

Poule, mylnie *Paule* (t. VII, 898), powiat trocki.

Poułkszys, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Subocz (11 w.).

Poupie, fol. dóbr Laukiemieniszki, pow. rossieński.

Pousław, dwa dwory, pow. poniewieski, gm. Remigoła (10 i 12 w.), Rosochaccy mają tu 406 i 86 dz.

Pousupie, dwór i dobra, pow. rossieński, gm. Rossienie (9 w.).

Pouszynis, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Towiany (5 w.).

Poużole (t. VIII, 883, *Poużale*), dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Konstantynów (7) i Towiany ($2^1/_2$).

Poużołka, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Żmujdki (7 w.).

Powajdis, dwór, pow. szawelski, gm. Łukniki (1 w.).

Powajdrys, zaśc., pow. szawelski, gm. Łukniki (3 w.).

Powajłobie, mylnie *Powajłokie* (t. VIII, 884), dwór, pow. rossieński, gm. Rossienie (20 w.), Kosińskich 40 i Staniewiczów 118 dz.

Powalkis, dwór, pow. poniewieski, gm. Pompiany (8 w.).

Powartycze, wś, pow. szawelski, gm. Radziwiliszki (12 w.).

Powary, cztery zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (3 w.).

Powaryszki, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Popiel (7 w.).

Powaszecie, dwór, pow. poniewieski, gmina Pniewo (13 w.), Romanowskich, 110 dz.

Powaszwis, trzy zaśc., pow. szawelski, gm. Kurszany (6 w.).

Poważbie, zaśc., pow. wiłkomierski, gmina Uciana (7 w.).

Powązki, przedmieście Warszawy. W dok. z r. 1368 wymieniono „Mostky sive Povanscky“ w liczbie wsi książęcych, których mieszkańcy nowo osadzeni, mieli dawać bisk. pozn. za dziesięcinę po gr. 6 z łanu, dawniejsi zaś osadnicy tak jak poprzednio snopową (K. W., n. 1601). W r. 1580 Powązki wieś królewska w parafii Wawrzyszewo. Bartłomiej Zaliwski dzierżawca płaci od 4 łan.

Powejkiesis, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (10 w.)

Powencie, wś, pow. szawelski, gm. Wieksznie (2 w.).

Powerdenie, zaśc., pow. poniewieski, gmina Pokroje (4 w.).

Powerkśnie, fol., pow. rossieński, gmina Szymkajcie (17 w.).

Powery, wś, pow. rossieński, gm. Skawdwile (2 w.).

Powiamoki, wś, pow. wiłkomierski, gmina Traszkuny (15 w.).

Powiażyńcie, pow. święciański. Na polach P. 10 kurhanów.

Powicie, wś nad kanałem Orzechowskim, pow. kowelski, gm. Lelików, 95 w. od Kowla, 378 dm., 1470 mk., cerkiew, szkoła. Wchodziła w skład ststwa ratneńskiego. W r. 1628 czyniła 167 fl. 29 gr.

Powidowo 1.) *Powidawie*, dwór, pow. rossieński, gm. Erżwiłek (10 w.). 2.) **P.**, wś, tamże, gm. Szymkajcie (3 w.).

Powidry, dwór, pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (13 w.).

Powidy, fol., pow. rossieński, gm. Szydłów (13 w.), Pieślaków 96 dz.

Powidynksznie, *Powidynkście*, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (10 w.).

Powidzie, wś, pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki (10 w.).

Powiejsinie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Bachmaty (2 w.).

Powieki, wś i dobra, pow. szawelski, gmina Szawkiany (10 i 12 w.), Rymgajłów, z fol. Borcie, Wieżele i Żadwojnie 600 dz.

Powieksznupie, dwór, pow. szawelski, gm. Łukniki (6 w.).

Powiele, wś, pow. wiłkomierski, gm. Żmujdki (3 w.).

Powielin, wś, pow. pułtuski. R. 1243 w Płocku nadaje Bolesław ks. mazow. wieś „Powyelyno“ klasztorowi w Czerwińsku. W drugim dodatkowym akcie z r. 1244 wymienia książę nazwiska wszystkich osadników (śród których byli ludzie wolni) tejże wsi (Ulanow. Dok. mazow. 292, 293, n. 8 i 9). W r. 1576 klasztor czerwiński płaci tu od 6 łanów. Później widocznie przeszła na własność biskupów płockich.

Powieliszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (12 w.).

Powielnucie, wś, pow. rossieński, gmina Szwekszuie (3 w.).

Powieńcie, dwór, pow. szawelski, gm. Szawkiany (2 w.).

Powierańce, *Poworańce*, *Powierzańce*, pow. trocki. Znajdowano tu toporki kamienne i strzałki krzemienne.

Powiercie, r. 1364 *Poverske*, wś, pow. kolski. W dokum. z r. 1364 komes Albert dziedzic „de Poverske“ (K. W., n. 1524).

Powierdownia, pow. trocki, kurhany.

Powierkalnie, dwór i fol., pow. rossieński, gm. Skawdwile (10 i 13 w.). Fol. należy do dóbr Żemigoła.

Powieryńce, *Powiryńce*, wś, pow. wiłkomierski, gm. Owanta (4 w.).

Powieryszki, zaśc., pow. szawelski, gmina Gruździe (7 w.).

Powierzynis, wś, pow. wiłkomierski, gmina Ołoty (10 w.).

Powieśny, dwór, pow. kowieński, gm. Wilkija (10 w.).

Powiesza, *Powiesze*, dwa zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (4 i 12 w.).

Powietyńce, wś, pow. wiłkomierski, gmina Subocz (2 w.).

Powieżys, wś, pow. rossieński, gm. Konstantynów (2 w.).

Powigajle, wś, pow. rossieński, gm. Szydłów (18 w.).

Powilocie, fol., pow. telszewski, gm. Żydyki (1 w.).

Powiłajcie, wś, pow. szawelski, gm. Gruździe (14 w.).

Powiłajtis, *Łowajlis*, zaśc., pow. szawelski, gm. Gruździe (12 w.).

Powiłańce, dwór, pow. wiłkomierski, gmina Pogiry (7 w.), Mickiewiczów 46 dz. W r. 1794 Dominika Kojałowicza.

Powiłowcze, wś, pow. poniewieski, gmina Nowemiasto (3 w.).

Powinksznie 1.) wś, pow. kowieński, gmina Ejragoła (10 w.). 2.) **P.**, wś, pow. poniewieski, gm. Remigoła (6 w.). 3.) **P.**, wś i dwór, tamże, gm. Śmilgi (9 w.).

Powinkszniewalnie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (7 w.).

Powirczuwie 1.) dwór, pow. szawelski, gm. Kruki (7 w.), Tomkiewiczów 238 dz. 2.) **P.** *Sotkowskie*, dwór i okolica, tamże, 6 w. od Kruk.

Powirkszupie, dwór, pow. kowieński, gm. Jaswojnie (4 w.).

Powirupie, *Powierupie*, wś, pow. kowieński, gm. Jaswojnie.

Powirwicie 1.) *Powierwicie*, dwór, powiat szawelski, gm. Łukniki (10 w.), Bociarskich 196 dz. Ob. *Wiezginie*. 2.) **P.**, *Poworwicie*, dwa zaśc., tamże. 3.) **P.**, dwa dwory, tamże, gmina Tryszki (2 w.). Jeden, Druwów, ma 872 dzies. 4.) **P.**, dwór, tamże, gm. Wieksznie (8 w.), Pawłowiczów 621 dz.

Powisznie, trzy dwory i zaśc., pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk (5 w.). Mają tu: Pietkiewiczowie 74 dz., Rodowiczowie 167 dz.

Powiże, fol., pow. szawelski, gm. Szawkiany (8 w.).

Powiżuny, wś, powiat nowoaleksandrowski, gm. Czadosy ($^1/_2$ w.).

Powiżyńce, *Powieżeńce*, wś, pow. wiłkomierski, gm. Uciana (4 w.).

Pownowiszki, zaśc., pow. szawelski, gm. Kurszany (5 w.).

Powodoksty, wś, pow. szawelski, gmina Okmiana (19 w.).

Powojcie, wś, pow. wiłkomierski, gm. Oniksztv (7 w.).

Powojniszki, dobra, pow. szawelski, gmina

Szawkiany (2 w.), Dołobowskich z fol. Szawkiany 1035 dz.

Powole, fol., pow. kowieński, gm. Aleksandrowska Słoboda (8 w.), Wyszyńskiej i Ciołkiewiczowej 97 dz.

Powoliszki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Subocz (6 w.).

Powolnie, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Subocz (9 w.).

Powondeń, mstko i dobra, pow. telszewski, gm. Wornie (10 w.), 28 w. od Telsz, 190 mk. Dobra, Sakielów, 686 dz.

Powonsocie, dwór, pow. kowieński, gmina Kiejdany (9 w.), Sipowiczów 67 dz.

Powórsk, wś, pow. kowelski, gm. Powórsk, 30 w. od Kowla, 191 dm., 1315 mk., cerkiew, szkoła, wiatrak. Gmina obejmuje 21 miejscowości, 1070 dm. włośc. (64 innych), 8885 mk. włościan, uwłaszczonych na 15,435 dz. W r. 1577 do Łokacz, ks. Romana Sanguszki, płaci od 16 dym. półdworz., 5 ogr. W r. 1583 do dóbr kn. Janusza Zasławskiego.

Powosieje, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (11 w.).

Powsin, r. 1580 *Powsino*, wś, pow. warszawski. Leży przy linii drogi żel. wązkotorowej, idącej do Piaseczna i mającej tu stacyę. Rozległa i ludna wieś. W r. 1580 mają tu działy Ciołkowie, płacą od 9 łan. Pleban płaci od 1 ćwierci a dwie wziął na folwark.

Powsinek, w dok. *Powszyno minor*, wś, pow. warszawski. Leży w odległości 2 wiorst od Powsina. Pochodził ztąd „generosus Thabor olim dapifer Warschowiensis“ w r. 1476 właściciel wsi: Wierzbno i Cierpięta (na obszarze Wierzbna). W r. 1580 P. leży w par. Milanowo (Wilanów). Płaci tu Piotr syn Mikołaja Opackiego od $1^1/_2$ łan., 4 zagr. i Jan Karnicki od $3^1/_2$ łan.

Powsino, pow. płocki, ob. *Mikanowo*.

Powszumy, okolica, pow. telszewski, gmina Żydyki (5 w.).

Pozadoje, *Podzadoje*, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dusiaty (7 w.).

Pozakow, wś. Weszła w skład Prandocina (pow. miechowski) przed połową XV w. (L. B, t. II, 33).

Poździenięta, ob. *Podzienięta*.

Poździmierz, wś, pow. sokalski. W r. 1565 wś ta w ststwie sokalskiem, miała 29 kmieci na półdworzyszczach, siedzących „obyczajem bartniczym“. Dawali tylko po gr. 3 i 2 korce owsa. Jeden siedział na całem dworzyszczu a na dwu większych dworzyszczach siedziało czterech. Wszyscy dawali miód, ogółem wiader 11 po gr. 70. Zagrodn. 13 po gr. 5. Karczmarzów dwu, jeden zł. 10 gr. 12, drugi zł. 2 gr. 12. Pop gr. 15. Za wiersze na Bugu zł. 1 gr. 18. Ogółem zł. 74. Do gumna fol. zwieziono: żyta kóp 22, pszenicy 202, owsa 149, prosa 28, grochu 10.

Poździnowo, urocz., pow. brzeski gub. grodzieńskiej, gm. Łyszczyce.

Pozele, ob. *Posele*.

Pozelwa, mstko i wś, pow. wiłkomierski, gm. Żmujdki (14 w.), 750 mk. Około 1774 r. nadana Józefowi Morykoniemu, córka zaś jego Dorota Łopacińska sprzedaje Bystramom.

Pozimak, wś, ob. *Mieczki Poziemaki*.

Pozirnie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dusiaty (14 w.).

Pozitrojpie, wś, pow. kowieński, gm. Kroki (5 w.).

Poznań, dobra, pow. rzeżycki, Rodziewiczów z fol. Zalasy i zaśc. Woskany i Meżegli 1337 dz.

Poznań. W ciągu ostatnich lat 15 miasto uległo dość znacznym przekształceniom. W dniu 1 kwietnia r. 1900 włączono do obrębu miasta trzy gminy podmiejskie: Jerzyce, Św. Łazarz i Wildę, przeto zarówno terytoryum miejskie rozszerzyło się w dwójnasób, jak też i wzrosło zaludnienie. W chwili przyłączenia miasto liczyło 73,800 mk., w tej liczbie 38,000 katolików, 24,000 ewang., 6800 żydów i 150 innych wyzn. Wliczono w to już garnizon w ilości 4000 ludzi. Po włączeniu przedmieść ludność wzrosła znacznie. W r. 1901 liczono 117,000 mk., w tej liczbie 73,710 katol., 37,300 ewang. i 5990 żydów. Polaków było około 70,000. Śród katolików było około 4000 niemców. W r. 1840 katolicy tworzyli 49%, protestanci 30%, a żydzi 21%, obecnie katolicy 63%, protestanci 32%, żydzi 5%. W 14 szkołach miejskich uczy się 14,224 dzieci: 9980 kat., 4404 prot., 440 żydow.; w tem 8020 polaków. Na 60 członków rady miejskiej było: 27 żydów, 22 niemców, 11 polaków, w izbie handlowej 25 żydów, 10 niemców, 3 polaków. Pism polskich wychodzi w P. 18, z tych 8 codziennych, 6 tygodniowych (z których „Przewodnik katolicki“ liczy do 60,000 prenumeratorów) i 4 miesięczne. Pism niemieckich wychodzi 12. Stowarzyszeń polskich jest około 50, niemieckich przeszło 100. Lekarzy polaków jest 39. Prócz wzniesionego już w r. 1859 pomnika Mickiewicza, stanęła w r. 1884 na placu katedralnym skromna kolumna z medalionem brązowym, na uczczenie Jana Kochanowskiego. Z pomników niemieckich wzniesiono statuę na uczczenie zwycieztw roku 1870, fontannę ozdobioną grupą Perseusza, uwalniającego Andromedę, podarowaną miastu przez cesarzowę Fryderykową i r. 1902 na placu Wilhelmowskim pomnik cesarza Fryderyka III. W ostatnich latach otwarto tu bibliotekę publiczną niemiecką, a obecnie rozpoczyna się budowa pałacu cesarskiego, na obszarze po skazanych na zniesienie dawniejszych fortyfikacyach. W r. 1900 było w całej prowincyi 1,162,538 polaków. Archidyecezya gnieźnieńsko-poznańska obejmowała w r. 1903 43 dekanatów, 546 kościołów paraf., 134 filialnych,

148 kaplic, 43 altaryi. Obsługiwało te kościoły 771 kapłanów, 114 kleryków, 395 zakonnic. Wiernych było 1,311,568. Komisya kolonizacyjna istniejąca od r. 1886, nabyła do końca r. 1901 w Księztwie Poznańskiem 113,200 ha, w Prusach zachodnich 49,200 ha, ogółem 162,400 ha, w tem 264 większych majątków, a 70 gospodarstw włościańskich. Do 1 paźdz. r. 1901 utworzono 4700 nowych osad na obszarze 77,000 ha, z tego 3497 osad w Księstwie, z obszarem 59,000 ha i 1203 w Prusach zach. na 18,000 ha. Osady te utworzyły 116 nowych wsi zaopatrzonych w zbiory protestanckie, szkoły i szpitale. Na użytek gmin oddano 4200 ha. Do dziejów miasta, budowli i różnych instytucyi odnoszą się następne wydawnictwa i opracowania: Mageuer Alb.: „Das Klima von Posen. Resultate der meteorologischen Beobachtungen in den Jahren 1848 — 70". Posen, 1868 — 72, 2 tomy. Kretschmer J. C.: „Die Gruendungsurkunde der Stadt Posen vom J. 1253". Posen, 1853. (Oryginał pożyczony radzcy regencyjnemu Kretschmerowi z archiwum prowincyonalnego, po śmierci tegoż zaginął). „Słów kilka o nazwisku i początku miasta" (Przyj. ludu, 1836, str. 342). I. v. Lekszycki: „Die aeltesten grosspolnischen Grodbuecher". Erster Band. Posen, 1386—1399". Lipsk, 1887, str. XVIII i 417. Warschauer Ad. dr.: „Das Stadtbuch von Posen", t. I, Poznań 1893 (Protokuły i rachunki urzędu miejskiego ze średniowiecza). Potkański Karol: „Studya nad XIV w." Walka o Poznań (1306—1312). Kraków, 1899, str. 20 (Odbitka z t. XXXVIII, Rozpr. wydz. hist. filoz.). Chotkowski Wład. ks.: „Szkoły jezuickie w P. 1573 — 1653". Kraków, 1893, str. 56 (odbitka z „Przeglądu powsz."). Warschauer A. dr.: Vortrag ueber die nationalen Verhaeltnisse im mittelalterlichen Posen". („Posener Tageblatt 1885, nr. 577, Ztschr d. histor. Ges. f. d. Prov, Posen, I, 574, II, 129) Tenże: Beitraege zur Verfassung und Kulturgeschichte der Stadt Posen (Dr. Meyers Zeitschrift f. d. Gesch. u. Landeskunde d. Prov. Posen I). Tenże: „Die mittelalterlichen Innungen zu Posen" (Zeitschr. d. Hist. Ges. f. d. Prov. Posen, I). Tenże: „Die Staedtischen Archive der Prov. Posen, insbesondere das Archiv der Stadt Posen". Das Urkunden Archiv der Stadt Posen. Regesten: vom 3 Aug. 1254, bis 1500, 160 Urkunden. (Zeitschr f. Gesch. u. Landeskunde d. Prov. Posen III, 1884). Tenże: „Die Chronik der Stadtschreiber in Posen", Posen 1868. (Odbitka z pisma Zeitsch. d. hist. Ges. f. d. Prov. Posen). Tenże: „Beitraege zur Verfassungs und Culturgesch. d. Stadt Posen" (Zeitsch. f. d. „Gesch. Posen, 1882 I i 1883 II). Tenże: „Die Wahl und Zusammensetzung der staedtischen Behoerden im mittelalterlichen Posen". (Tamże 1891, VI). Ehrenberg dr.: „Die aelteren Bau-und Kunstdenkmaeler der Stadt Posen" (Zeitschr. d. Hist Ges. f. d. Prov. Posen, I). Tenże: „Baugeschichte d. Stadt Posen. Vortrag gehalten am 2 Maerz 1866. Ob. „Posener Tageblatte", z 4 Maerz 1866, n. 107). Kirmis Max.: Geschichte der staedtischen Muenze" (Ztschr. Hist. Ges. Bd. II, 261). Tenże: „Historya mennicy miejskiej w Poznaniu". Kraków, 1887. Patelski Stanislaus: Memoriale epitaphiorum, inscriptionum et aliorum scitu dignorum in ecclesia cathedrali Posnaniensi ante reparationem suam magno sumptu inchoatam anno domini 1755, reperibilium, sub auspiciis gratiosis Theodori Ducis in Klewan et Żukow Czartoryski episcopi Posnaniensis in gratiam historiographorum et magnorum hominum transsumptum". Posnaniae, 1762 in 4-o. „Treść ustaw miasta J. K. Mci Poznania, przez komisyę J. K. Mci dobrego porządku Województwa Poznańskiego uchwalonych r. 1780, w Warszawie 1781 (w Bibliotece Kórnickiej). Jarochowski Kazim.: „Oblężenie miasta Poznania przez Patkula. Epizod kampanii r. 1704". Poznań, 1879 (odbitka z X tomu roczników Tow. Przyj. Nauk w Pozn.). Ob. też „Przyj. ludu" 1839/40 z ryciną. Tenże: „Wzięcie Poznania przez konfederatów Tarnogrodzkich d. 24 lipca 1716" (Opow. histor. 1860, str. 368). Tenże: „Kamieniec i Poznań po Augustowej restauracyi" (Opowiad. i studya histor. Serya nowa. Poznań, 1884). Tenże: „Wspomnienia z czasów Prus południowych" (Opowiadania i studya histor., t. II, 1863, str. 450). Dr. Meissner: „Ein Blick auf Posens Verhaeltnisse im Jahre 1793" (Zeitsch. d. hist. Ges. f. d. Prov. Posen, 1885, t. I). „Zwei Opfer Napoleonischer Willkuehr in Posen. Aus handschr. Chronik der Stadt Posen in der Posener Magistrats-Bibliotek: Traurige Scene des Jahres 1806" (Zeitsch. f. Gesch. u. Landeskunde der Prov. Posen, 1884, III, 1). Spis wyborców pierwotnych do izby II sejmu pruskiego r. 1849 w mieście Poznaniu podzielonem na 28 okręgów fol. (Bibl. Prusinowskiego). Łukaszewicz J.: „Obraz histor. statyst. miasta Poznania". Poznań, 1838, 2 tomy. Tenże: „Histor. Statist. Bild der Stadt Posen", Lissa, str. 64 (Więcej nie wyszło). Tenże: Histor. Statist. Bild der Stadt Posen von 968 — 1793, uebers. von L. Koenigk, rev. u. bericht. von. Prof. Dr. Tiesler, Posen, W. Decker (E. Roestel), 2 tomy. Tenże: „Wiadomość histor. o dyssydentach w Poznaniu, w 16 i 17 wieku podług lat zebrana". Poznań, 1832. Toż w przekładzie niemieckim Balickiego. Darmstadt, 1843. „Czem był Poznań przed 100 laty?" (Przyj. ludu 1835, str. 386). „Zur Chronik Posens" (Rękopis in 4-to, duży tom, z rysunkami i wklejonymi rycinami, mieszczący odpisy i wyciągi odnoszące się do dziejów miasta, Znajduje się w bibliotece ratuszowej). Bergenroth O.: „Croquis von

Posen". Posen, 1845—46 (2 części). Oehlschlaeger E.: „Kurzgefasste Geschichte und Beschreibung der Stadt Posen". Posen, 1866 (z planem). „Przewodnik dla gości galicyjskich" 1868. Poznań, 1868, str. 44 z planem. „Przewodnik dla członków zjazdu lekarzy i przyrodników w Poznaniu". Poznań, 1870, str. 27. „Kleiner Fuehrer durch Posen. Nebst Plaenen der Stadt und des Ausstellungsgebaendes und 8 Holzschn. Posen, 1872. „Fuehrer durch Posen. Gewidmet der General-Versammlung der deutschen Geschichts-und Alterthums-Vereine". Posen den 10—12. Dezember 1888. W. Decker (A. Roestel). Z fotografią ratusza i planem. Kozłowski K.: „Przewodnik po P. i okolicy". Poznań r 1893. Drzeworyt z r. 1600 (około) przedstawiający P. widziany z góry (W bibliotece Towarz. histor.). Plan miasta P. w geografii A. Cellariusza, 1659. Bodenehr F.: „Force de l'Europe" Augsburg (Plany miast, fortec i t. d. na 200 tablicach, z końca XVII w., śród nich plan Poznania). Tenże: „Posen die Hauptstadt in Gross-Polen" (w dziele „Curioses Staats-und Kriegs-Theatrum in Polen". Augsburg, 1709, fol. (Na tym planie nosi teraźniejsza waga miejska miano „Biblioteki"). Plan miasta P. z początku XVIII-go stulecia (w Bibliotece ratuszowej pozn. n. 3898). Joannes Rzepecki S. R. M. geographus et geometra juratus, civis Posnaniensis, wykonał w roku 1746 plan p. t. „Mappa situationis civitatis S. R. M. Posnaniensis" (w rękopisie, w zbiorach Tow. Przyj. Nauk). Plan miasta P. Litogr. Edw. Hesse w litografii W. Kurnatowskiego w Poznaniu. Crusius Ch. u. Dietrich: „Plan der Stadt und Umgegend von Posen". Posen, 1865, fol. (Litogr.). Evert E.: „Plan der Stadt P." Posen, Verlag von J. Jolowiez. „Historya siedmiomiesięcznego teatru w Poznaniu". Poznań, 1843. Kelm Ad.: „Das neue Stadttheater in Posen". N. 21 i 23, der Baugewerkszeitung 1880 (w Bibliotece ratuszowej n. 2499). „Zur Geschichte des Posener Stadttheaters" (Posener Tageblatt, n. 449, 1885. Na dokumentach oparta rozprawka w kwestyi budowy teatru w epoce Prus południowych. Galerya obrazów malarzy polskich, znajdująca się w muzeum imienia Mielżyńskich pod zarządem Tow. Przyj. Nauk w Poznaniu. Poznań, 1881, 8-o. „Roczniki Tow. Przyj. Nauk Pozn." (od r. 1860). „Katalog biblioteki Towarzystwa Przyjaciół Nauk" (ułożył Hier. Feldmanowski). Poznań, 1869. „Katalog duplikatów z Bibl. Tow. Przyj. Nauk" (ułożył Klemens Kantecki). Poznań, 1883, 8-o. „Ustawy Tow. Przyj. Nauk Pozn.", 1857, 1876, 1886. „Catalog der Bibliothek des naturwissenschaftlichen Vereins f. d. Prov. Posen". Posen, 1878, Nachtrag, 1883. „Cataloge der Koenigl. Regierungs Bibliothek zu P." Posen, 1846, 1867, 2 tomy. „Buecher-Verzeichniss der Raths Bibliotek in Posen". Posen, 1883, VIII str. 206. Kurtzmann L: „Geschichte der Raczynskischen Bibliotek in Posen" (Separat-Abdruck aus dem Katalog). Posen, 1885. „Statut der von dem Graphen Eduard von Raczyński gegruendeten oeffentlichen Bibliothek in Posen". Posen, Louis Merzbach, str. 16. „Biblioteka Raczyńskich" (Przyj. ludu, 1834, str. 4). Miedzioryt: „Biblioteka publiczna w P.", G Dobler sc. Pragae w Raczyńskiego albumie do Wspom. Wielkop. „Biblioteka Raczyńskich w P," (Tygod. ilustr. I, 1860). Popliński A., et. Krąkowski J: „Catalogus alphabeticus bibliothecae publicae Raczyńscianae jussu magistratus in lucem editus". Posnaniae. Guil. Decker, 1865, 2 tomy. „Katalog der Raczyńskischen Bibliothek in Posen, bearbeitet von M. E. Sosnowski, Bibliothekar und L. Kurtzmann (I Bd. Biographie des Grafen Eduard Raczyński von M. E. Sosnowski. Geschichte der Bibliothek von L. Kurtzman.—Manuscripte.—Urkunden.—Inkunabeln. — Wissenschaften. II. Band. Literatur und Geschichte. III. Band. Polnische Geschichte und Literatur. IV. Band: Indices. Posen, W. Decker 1885 in 8, 4 tomy. Ocenę tej pracy ogłosili: J. Jolowicz i A. Warschauer (Zeitsch d. hist. Ges. f. d. Prov. Posen I). Sosnowski M. E.: „Alphab. Katalog der Racz. Bibl. enth. die Erwerbungen aus den Jahren 1865 — 77". Posen, 1878. Ocenę podał K. Estreicher („Bibl. Warsz." z r. 1867, t. II, 462). Uwagi nad Towarzystwem Naukowej Pomocy (imienia Karola Marcinkowskiego) w W. Ks. Poznańskiem (Przyj. ludu 1846, 290). Wolfram A.: „Doniesienie o nowozorganizowanem gimnazyum. Poznań, 1804. Jeziorowski J.: „Nachricht. von der Einrichtung des Schullehrer Seminariums zu Posen. Posen, 1808. Kaulfuss Dr.: „Wiadomość o szkole panieńskiej". Poznań, 1813. „Promemoria ueber die Gewerbeschule Posens vom Vorstande der Posener Gewerbeschulen, dem Profesor Czwalina". Posen, 1851. Hielscher K.: „Die Mittel—oder niedere Buergerschule, mit besonderer Beruecksichtigung der Schulverhaeltnisse in der Stadt Posen". Posen, 1858. „Programy szkoły realnej miejskiej w P. od r. 1854". „Programy szkoły średniej miejskiej w P. od r. 1859". „Programy miejskiej szkoły obywatelskiej w P. od r. 1873". „Die Staedtischen Elementarschulen zu Posen nach ihrer Umformung im October 1869". „Lehrplan fuer die Stadtschulen der Stadt P". Posen, 1881. Matuszewski V.: „Zum 50 jaehr. Jubilaeum der Provinzial — Taubstummen—Anstalt zu Posen am 30 Januar 1882". Posen, 1882. Instytut głuchoniemych w P., przez E. Kierskiego (Tyg. Ilustr. XIII, 1866, str. 189). Starke Herm. Dr.: „Zur Geschichte des Kgl. Friedrich-Wilhelms-Gymnasium zu P. (Zum 50 jahr. Jubilaeum). Posen. L. Merzbach, 1884.

„Programy królewskiego gimnazyum św. Maryi Magdaleny w P. od r. 1811". Schwemiński J.: „Entwurf zu einer Geschichte des Kgl. Marien-Gymnas. zu P." 1848. „Krótki rys. dziejów Gymnazii od S Mariam-Magd. w P. (W dodatku do ks. Jana Bielskiego Widok król. polsk., przedruk z r. 1873). Schwemiński J.: „Catalogus librorum qui in bibliotheca gymnasii Posnaniensis ad S. Mariam-Magdal. asservantur". Posn., 1863. Warnka Dr.: „Geschichte des Kgl. Marien-Gymnasiums seit 1804. (W program. z r. 1873). „Festschrift zu der am 25 Juni 1873 stattfindenden 300 jaehr. Stiftungsfeier des Kgl. Marien-Gymn. zu P." (1. Festprogramm. II. Das Universum und der Mensch v. Dr. Carl Steiner. III. Verzeichniss der Lehrer und Schueler im Jubeljahr 1873). Posen, 1873. Festgabe des Lehrercollegiums des Kgl. Friedrich Wilhelms-Gymnas. zu P. zur 300 j. Feier des Kgl. Marien-Gymn." Posen, 1873. „Programy królewskiego gimnazyum Fryderyka-Wilhelma w P. od r. 1836". Pohl: „Hist. Seminarii Posnan. archidioec., part. I — IV. Pozn. 1843. Brun Gfr.: „Festliche Freimaurerreden. Mit Erlaubniss der Ordens-Oberen." Posen, d. 25 Mai 1787. Lissa, L. G. Presser 1788. Mayer E.: „Chronik der Loge in Posen und Stiftungsgeschichte der St. Johannis-Framaurer-Loge zum Tempel der Eintracht". Berlin, 1870. „Kurzer Abriss der Geschichte der St. Johannis-Freimauer-Loge zum Tempel der Eintracht im Orient Posen bis zum Jahre 1870". Berlin, 1870. „Geschichte der jetzigen evang. Petri frueher evang. reform. Unitaets-Gemeinden" (Provinzialblaeter 1846). Baer M. Dr.: Geschichte der lutherischen Gemeinde der Stadt Posen (Meyer's Zeitsch. f. d. Gesch. u. Landeskunde d. Prov. Posen). Meyer Chr.: „Die deutsche-Katholische Gemeinde zu P." (Ztschr. f. Gesch. u. Landeskunde d. Prov. Posen, III, 1, 1884). Nachrichten ueber die Gruendung der evang. Kreuzkirche zu Posen und der damit verbundenen Anstalten. Posen, 1836 (Zum 50 jaehr. Jubilaeum). „Schoenborn Heinrich: „Zum 100 jaehr. Jubilaeum der evang. Kreuzkirche in P." Posen, W. Decker 1886. Fiałkowski Roman: „Rocznik sceny polskiej w W. Ks. Pozn. w 1870 r. Szrem, K. Gąsiorowski. Chojnacki Ign.: „Noworocznik teatralny na rok 1881". Poznań, dr. Łebiński, 1881. Chotomski: „Teatr polski w Poznaniu", 1873. Wolniewicz A. W.: „Uwagi o teatrze polskim w P. i o innych potrzebach naszych". Poznań, 1883. Pamiętnik sceny narodowej w Wielkopolsce do r. 1888. Zebrał i spisał W. Koryzna (Roman Fiałkowski). Treść: I. Krótki rys dziejów scen polskich. — II. Wspomnienie o towarzystwie „Harmonii" w P., 1848—52. — III. Historya Teatru polskiego w ogrodzie Potockiego w P. — IV. Kronika sceny narodowej w Wielkopolsce od r. 1870. Poznań, 1888, str. 172. „Wystawa sztuk pięknych Koła artyst. w P. w pałacu hr. Działyńskich". Poznań, 1885. Serya I i II, 2 tomy. „Wystawa obrazów w P. 1837" (Przyj. ludu 1837). „Verzeichniss der erster Kunst-Ausstellung des Posener Kunstvereins in der Staedtischen Turnhalle in Posen vom I, bis zum 14 Juni, 1884. „Verhandlungen des Kunstvereins fuer das Grossherzogthum Posen". Posen, 1838. „Verzeichniss der Kunstsachen, welche vom 24 Juni bis zu Ende Juli 1841, von dem Posener Kunstverein in dem grossen Saale des Hotel de Dresde ausgestellt worden". Posen, 1841. „O wystawie obrazów w P." (Przyj. ludu 1845, str. 357). „Statuten der Musik Liebhaber Gesellschaft zu P." 1800. Ehrenberg Herm.: „Zur Geschichte der geist. Getraenke insbesondere des Bieres in der Stadt und Provinz. Posen" (Zeitsch d. Hist. Ges. f. d. Prov. Posen Jahrg. I). „Zur Geschichte der Cholera-Epidemieen in der Stadt P. 1831—1873 v. Joseph Samter (Zeitschr. d. Hist. Ges. Bd. II, t. 283). „Bericht ueber die „Cholera in P. im Jahre 1848". Posen, 1849 (Rękopiśmienne sprawozdanie lekarzy w bibliot. ratuszowej n. 2920). Kaczorowski v. Dr.: „Bericht ueber die Cholera-Epidemie des Jahres 1866 in Posen" (Berliner Klinischen Wochenschrift 1872, Nr. 2, 8⁰, odbitka w Bibliot. ratuszowej n. 2124). Wollenhaupt: „Technisches Gutachten ueber Regulirung und Erweiterung der Wasserleitungen der Stadt Posen", 1862. W tej sprawie ogłosił broszurę r. 1874 miejski radzca budowlany Stenzel. W kwestyi kanalizacyi miasta ogłaszali projekty i uwagi: Wiebe (Posen, 1872), Gemmel (1872), Latham, Balduin (1873). Stenzel (1873). Hobrecht (1874). Cohn W.: „Die Sterblichkeitsverhaeltnisse in der Stadt Posen" (Vierteljahrsschr f. ger. Medizin, N. F., X, 2). Przełożenie uwag konfraternii kupieckiej miasta P. 1760 — 62 fo.. (Bibl. Prusinowskiego nr. 2123a). „Roczniki Towarzystwa św. Wincentego a Paulo". Poznań, 1855. „Ustawy Towarzystwa św. Wincentego a Paulo", 1855. „Roczniki Koła Towarzyskiego w P. (od roku 1861 ? ob. Bibl. Warsz. 1861, IV, 214). „Roczniki Towarzystw przemysłowych staraniem Towarzystwa Przemysł. w P. Poznań, 1871. „Jahres-und Verwaltungsberichte f. d. Diakonissen-Kranken-Anstalt in P. Posen, od r. 1866. Widoki miasta w „Albumie" Edw. Raczyńskiego do „Wspomnień Wielkopolski". Widok ogólny P. — Dawne mury. — Ratusz — Biblioteka publiczna. — Grobowiec Górków. — Kościół katedralny. — Nagrobki: Łukasza Górki, Bernarda Lubrańskiego. — Chromolitografia przedstawiająca wnętrze kaplicy Piastów. — Starożytny grobowiec Chrobrego. — Grobowiec Powodowskiego. — Kościół pojezuicki. Zbiór 8 rysunków piórem, przedstawiających budynki publiczne

w P. (w Bibliot. ratuszowej). Pomnik Mieczysława i Bolesława (Przyj. ludu 1837, str. 182 i 1838, nr. 27). Kaplica królewska w P. (Przyj. ludu 1841/42, str. 232), Hoffman K. B.: „O najdawniejszych grobowcach królów polskich“ (Roczniki Tow. Przyj. Nauk t. VII, 1872. (Rec. w Bibl. warsz. 1873, IV, 514). Lelewel J.: „Grobowy napis Bolesława Wielkiego w P. (Pozn., 1857). Nagrobek Bolesława Chrobrego, rozpoznany przez Augusta Bielowskiego (Bibl. Warsz. 1857, II, 321). Toż samo przez J. Łukaszewicza (1857, IV, 1). Rozbiór nagrobka Chrobrego, przez Ignacego Lojolę Richtera (Bibl. Warsz. 1841, III, 101). Złota kaplica i pomniki Mieczysława i Bolesława Chr., przez L. Huberta (Tyg. ilustr., II, 1860, str. 435). „Kaplica Bolesława i Mieczysława w P.“ Poznań, F. K. Żupański, 1845. „Pomnik pierwszych monarchów polskich w P., 8⁰. „Raczyński Edw.: „Sprawozdanie z fabryki kaplicy grobowej Mieczysława I i Bolesława Chrobrego w P. Poznań, 1841, 4⁰, z 2 miedziorytami. Tenże: „Spis dokumentów tyczących się pomników pierwszych dwóch monarchów polskich w Poznaniu“, 4⁰. Toż samo po niemiecku. Poznań, 1845 i Berlin, 1844. Jabczyński: „Wiadomość hist. o mieczu przechowanym w archikat. Pozn.“ (Roczn. I Tow. Przyj. N. Pozn. 1860). Kantecki Klemens: „Pomnik Mickiewicza. Kartka z dziejów P.“ Pozn., 1883. Z fotogr., 32 str. „Posąg Mickiewicza w P.“, przez L. Buszara (Tyg. ilustr. III, 1861, 155). „Bazar w P.“ Pozn., 1855. „Bazar w P.“, przez K. Kierskiego (Tyg. ilustr. VII, 1863, str. 190). „Biblioteka Raczyńskich“ (Tyg. ilustr. I, 1860, 91). „Stara kamienica rynku Pozn.“ (Przyj. ludu 1837, str. 385). „Ratusz w P.“ (Przyj. ludu 1834, 9). „Ratusz w P.“, przez E. Kierskiego Tyg. ilustr. III, 1861, 227). Dehn-Rothfelser, „Das Rathhaus zu P.“ (Jahrb. der Koenigl. Kunstsammlungen VII, I. Berlin, 1886, str. 20 — 22. „Pręgierz przed ratuszem w P. (Przyj. ludu 1841/42, str. 1). „Das Rathhaus zu P.“ (Posener Tageblatt 1886, n. 543, 547). „Zamek książęcy w P.“, przez E. Kierskiego (Tyg. ilustr. VII, 1863, 405). „Nowy kościół braci czeskich w P.“ (Przyj. ludu 1841/42, str. 145). W rocznikach Tyg. ilustr. mieszczą się następne opisy i ryciny: „Poznań“, przez E. Kierskiego (t. XIII, 1866, str. 49). „Kościoły“ (VII, 1863, 225, VII, 1863, 429). „Dom ziemstwa kred.“ (VII, 1863, 265). „Zamek“ (VIII, 1863, 405, XIII, 1866, 49, 85, 2, XII, 1873, 28). Dworzec kolei żelaznej (XVI, 1867, str. 205). „Kościół księży Bernardynów“ (VII, 1863, str. 225). „Były klasztor Sercanek“ (2, XII, 1873, str. 28). „Kościół i klasztor sióstr miłosierdzia“ (XIII, 866, str. 83). „Były kościół św. Józefa (VII, 1863, 144). „Kościół farny, czyli pojezuicki, wraz z kolegium (VIII, 1863, 429). „Kościół św. Maryi Magdaleny“ (Przyj. ludu 1834, str. 91). „Kolegium pojezuickie“ (tamże, 1834, 313). „Kościół Bożego Ciała“ tamże w r. 1836, str. 17). „O kościele Bożego Ciała w P.“, jako odpowiedź na rzecz tyczącą się kościoła w dziele: Obraz Poznania t. II, 1838, przez X. Kantego Kowalskiego. Poznań, 1840. „Depozyt drogi ciała y krwie Jezusowéy, powierzony y zostawiony Oycom Wielebnym Karmelitom w kościele Bożego Ciała na trzech hostyach w kamienicy Świdwińskéy w mieście Poznańskiém od żydów ukłótych“. Kraków, 1663, 4 karty i 108 str. z drzeworytem, toż w Poznaniu, 1722. Treter Th.: „Trzy Św. hostye w P. r. 1399 nożami od żydów ukłóte“. Z łac. przeł. Kazim. Miedźwiedzki. Poznań, 1772, 64 kart., z 10 ilustr. Jerozolima nowa w Poznaniu r. 1399 stała się: Trzy św. hostye w P. 1399 nożami od żydów ukłóte. Poznań, 1886, 144 str. i 14 ilustr. (Odbitka z czasopisma: „Prawdą a Bogiem“). „Kościół św. Jana i kościół Panny Maryi“, Tum, ob. „Album“ Napoleona Ordy. „Kościół św. Mikołaja w P. (Calliera E., szkice geogr. histor. Poznań, 1886). „Przedmieście św. Jana przed Poznaniem“ (E. Calliera. Szkice geogr. hist. Poznań, 1886, str. 96). Geissler R.: „Album von Posen“. Poznań, 1872. „Przechadzki po mieście P.“ (Dziennik pozn. r. 1892 i odbitka. Poznań, 1892). „Spraw. hist. sztuki t. I, III, IV, VI“. Do obszaru powiatu poznańskiego dawniejszego (przed rozdziałem na dwa) odnoszą się prace następujące: „Karte des Posener Kreises“ 1834. Minutoli J. v.: „Statistik des Kreises P.“ Benckendorp-Hindenburg: „Uebersicht der statistischen und sonstigen Verhaeltnisse des Kreises P.“ Posen, 1860. Wocke: „Statistische Beschreibung des Landkreises Posen aus amtlichen Quellen“. Posen, 1863. „Kreisblatt fuer den Landkreis Posen“. I Jahrgang, 1869. „Powiat poznański pod względem dziejowym z zastosowaniem do topografii współczesnej“, opisał E. Callier (Odbitka z Dziennika pozn. 1887. 2 i 110 str. Baer Max Dr.: „Die Bamberger bei P., zugleich ein Beitrag zur Geschichte der Polonisirungsbestrebungen in der Provinz Posen“, 1882. Do obszaru W. Ks. Poznańskiego zwanego dziś urzędownie prowincyą poznańską (Provinz Posen) odnoszą się wydawnictwa i opracowania następne: A) mapy. Callier E.: „Spis map geograf. w zbiorach Tow. Przyj. Nauk pozn. (ob. Spraw. z czynności Tow. Przyj. Nauk pozn. z r. 1883. Poznań, 1884). „Nova Poloniae delineatio. Amstelodami ex officina et sumptibus Jodoci Hondii (Brzeg otaczający mapę przedstawia widoki miast, pomiędzy któremi Poznań). Mapa pochodzi z pierwszej ćwierci w. XVII. „Basse ou Grande Pologne ou sont les Palatinats de Posna, Calisch, Sirad, Lencici, Rava, Brest et Inowłocz“. Par le Sr. Sanson d'Abbeville.

A. Peyrounin sc. A Paris, chez Pierre Mariette 1665, fol. Freudenhamerus G.: „Palatinatus Posnaniensis in Maiori Polonia primarii nova delineatio. Amstelod., exc. Jo. Blaeu., Gerard Coeck sc, 1645, fol., toż w wielkim Atlasie Blaeua, tom 2. Jo. Janssona małym Atlasie. Amsterd, 1666, fol. Prócz tego wielokrotnie powtarzana. „Grande Pologne et Prusse avec les frontieres de la Misnie, Lusace, Moravie et Lithuanie par Pierre van der Au Marchand libraire á Leide, fol. (w „Galérie agréable du monde". Tome 16). „Palatinat de Posnanie, le premier de la Grande Pologne, avec une partie de celui de Kalisch et les frontières du Brandebourg et de Silésie... par Pierre van der An, Marchand libraire á Leide („Galérie agréable du monde". Tome 16). „Poloniae inferioris, Poloniae magnae dictae, tabula geographica ex chartis Rizzi Zannonii, Pfauii aliorumque delineata nec non astronomicis observationibus instructa a F. L. Gussefeld. Norimb. in off. C. Weigelio-Schneideriana, 1791, fol. Toż samo pod tytułem: „Charte von Gross-Polen, die Wojewodschaften Posen, Gnesen, Kalisch, Sieradz, Lentschitz, Brzetz, Inowroclaw, Rawa, Masuren, Plotzk und das Land Dobrsin nebst einen Theil von Preussen und die benachbarten Lande vorstellend." Entworfen von F. L. Gussefeld. „Karte von Gross-Polen, zwischen der Netze, Oder, Pilitz und Weichsel, nach einer Aufnahme vom J. 1773, entworfen durch D. F. Sotzmann, herausg. v. d. Kgl. Preuss. Akad. der Wiss. zu Berlin. 1791, C. F. Gursch sc.—fol. Guessefeld J. L.: Charte v. d. preuss. Landesantheilen nach der Theilung Polens" 1795. „Charte von Sudpreussen". Nuernberg 1798. „Karte von dem Koenigreiche Preussen nach Suchodolez und Endersch, neu verzeichnet herausgegeben von Franz Joh. Jos. von Reilly. Wien, 1796, Gestochen von Anton Benedicti XXV. „General-Karte von Ost-, West-, Sued-, und Neu-Preussen, dem Grenz-Tractate vom j. 1797, gemaess entworfen, nach den jetzigen 8. Kammer-departements abgetheilt und mit den neu angelegten Post-Coursen versehen von D. F. Sotzmann. Gestochen von Carl Jaeck. Berlin, 1797. „Charte von dem Koenigreich Preussen nach seiner Hauptabtheilung in Ost-, West-, Sued , und Neu Ostpreussen und seinen Unterabtheilungen in Kreise, neu entworfen von F. L. Gussefeld 1798. Nuernberg, bey den Homannischen Erben. „Atlas von dem zu Suedpreussen gehoerigen Posener Kammerdepartement in XVIII. Bll. entworfen und herausgegeben von dem Hauptmann von Hopfgarten und dem Geh. Secr. u. Geogr. Sotzmann. Berlin, 1799 (Allgemeine Karte und Kreiskarten: Posen, Meseritz, Obornik, Bomst, Kosten, Fraustadt, Kroeben, Schrimm, Krotoschin, Schroda, Gnesen, Wongrowietz, Powidz, Peisern, Radziejów, Brześć und Kowal). „Karte vom Grossherzogthum Warschau und den angrenzenden Gebieten Russlands und Oestreichs". Berlin, 1808. „Poloniae dictae tabula geographica ex chartis Rizzi-Zannoni, Pfauii, aliorumque delineata... a F. L. Guessefeld, Norimb. in off. C. Weigelio Schneideriana 1810. Toż pod tytułem: „Charte vom Herzogthum Warschau, entworfen von F. L. Guessefeld, nach dem Wiener Frieden. „Karte von den Koeniglich Preussischen Staaten und dem Herzogthume Warschau nach dem Friedensschlusse vom 2 July 1807, entworfen von H. H. Gottholf. Berlin, 1812 (in 20 Sectionen). „Mappa topograficzna woyskowa i statystyczna części Wielkopolski, która dziś departament poznański składa, wydana przez Edwarda Raczyńskiego, posła poznańskiego i jego kosztem nowo układana w r. 1807 — 1812. Rysował Ernest Gaul, 9 arkuszy wielkich, praca ręczna kolorowana, do tego jeszcze 2 mniejsze arkusze, korespondujące z arkuszem pierwszym, na którym tytuł wypisany, fol. (w Bibl. Raczyńskich w P.). „Post-und Reisekarte des Koenigreichs Polen und Grossh." Posen von Julius Colberg, 1817, sculps, Sander in Vels. „Charte des Koenigreichs Polen, der Republik Krakau, und des Grossherzogthums Posen gez. von J. N. Diewald. Nuernberg, 1820, bei Friedr. Campe. „Karte des Grossherzogthums Posen", 1821. „Karte vom Grossherzogthum Posen, aus der Gilly'schen Karte von Suedpreussen reducirt und gezeichnet vom Reg. Secr. Prem. Lieut. Peschell". Posen, C. A. Simon. „General Karte von dem Regierungs-Departement Posen im Grossherzogthum Posen, entworfen und gezeichnet von E. Peschell, und gravirt von Anton Freudenreich in Posen, Mit 17, einzelnen Kreiskarten. „Charte von dem Koenigreiche Polen, den Koenigl. Preuss. Provinzen: Ost-und Westpreussen und Posen, nebst dem Giebiete der freien Stadt Krakau... von C. F. Weiland. Weimar, im Verl. des Geogr. Instituts, 1829. „Karte von dem Koenigreich Polen, Grossherzogthum Posen und den angrenzenden Staaten in IV. Sectionen nach den besten vorhandenen Huelfsmitteln entworfen im Jahr 1810, von F. B. Engelhardt. Herausg. im J. 1812 von Simon Schropp und Cie. in Berlin. Berichtigt 1831, und die neu angelegten Kunststrassen eingetragen. „W. X. Poznańskie", Leszno, 1831, fol. Nagel Ernst.: „Die preuss. Provinz od. das Grossherzogthum Posen. Aus der II. Abth. des Atlasses fuer Deutschlands Schulen. Breslau". „Karte von Ostpreussen, Litthauen, Westpreussen und dem Netzdistrikte, enthaltend die Reg. Bez. Koenigsberg, Gumbinnen, Danzig, Mariensverder, und Bromberg", von F. B. Engelhardt... 2-te bis zum J. 1835, berichtigte Ausgabe. „Charte vom Grossherzogthum Posen. Mit der Eintheilung in Regierungsbezirke und Kreise, nach den vorzueglichsten

Huelfsmitteln neu gezeichnet von Mr. C. Rosenthal". Nuernberg, bei Ch. Fembo, 1840. „Charte vom Kgl. Preuss. Reg. Bez. Bromberg, entworfen und aus den besten Materialien zusammengetragen vom Conducteur Nowack". Verlag von C. Heymann. Berlin, 1841. Kurnatowski: „Mappa W. Xięstwa Poznańskiego". Poznań, 1843. „Das Grossherzogthum Posen". Breslau, 1848. Verlag von J. U. Kern. „Die preussische Provinz Posen entworfen und gezeichnet von Dr. F. Streit, Koen. Preuss. Maior a. D. Berlin, Carl Heymann. Mitt der Demarcationslinie des Jahres 1848. „Karte vom Reg. Bez. Posen, redigirt von W. Liebenow, Lieut u. Geh. Revisor 1861". „Die preussischen Provinzen Preussen und Posen und das Koenigreich Polen". Bearb. von C. Graef. 1863, Weimar (I edycya bez daty). Handtke F.: „General-Karte der Provinz Posen. Glogau. Tenże: „Wandkarte der Provinz P. Glogau, 1852. Tenże: „Karte der Prov. P. Glogau, 1863. Tenże: „Wandkarte der preuss. Prov. P. Glogau, 1864. Liebenow: „Karte der Prov. P., mit der neuen Kreiseintheilung, 1887. „Wandkarte der Prov. P. Fuer den Schulgebrauch, von E. Leeder. Verlag von G. D. Baedeker in Essen. „Wandkarte der Prov. P." 2e wesentlich verb. Auflage. Verlag von L. Taerk. Posen, 1887 (l. 200,000). „Kreiskarten der Grossherzogthums P.; nach der grossen Reymannschen Special-Karte von Posen". Glogau, 29. Blaetter in fol. „Kreiskarten des Grossherzogthums Posen, herausgegeben nach den von Generalstabs Offizieren und nach den Generalstabs-Karten bearbeiteten grossen Reymannschen Special-Karte des Grossherzogthums Posen im Masstabe von 1:200,000. Glogau, Druck u Verlag von C. Flemming 26 Karten. Kurnatowskiego W.: „Mapa W. Ks. Pozn." Wydanie nowe. Uzupełnił inżynier rząd. Biedermann. Poznań, I. K. Żupański, 1880, fol. „Provinz Posen". Koenigsberg i P., 1886 (Karta podróżna"). Generalstabskarten der Prov. Posen: 1) Kreis Czarnikau, Samter, Kolmar i P. Obornik; 2) Kreis Kolmar i P. Schubin, Wirsitz, Wongrowietz, Bromberg; 3) Kreis Bromberg, Schubin, Inowrocław; 4) Kreis Birnbaum, Mezeritz; 5) Birnbaum, Obornik, Samter, Posen, Meseritz, Kosten, Buk, Schrimm, Bomst, Czarnikau; 6) Wongrowietz, Obornik, Kolmar i P., Posen, Schubin, Schroda, Gnesen, Mogilno; 7) Bromberg, Mogilno, Schubin, Gnesen, Inowrocław, Wreschen; 8) Posen, Kosten, Schroda, Pleschen, Schrimm, Wreschen, Gnesen; 9) Meseritz, Buk, Bomst, Kosten; 10) Kosten, Kroeben, Schrimm, Krotoschin, Fraustadt, Pleschen; 11) Krotoschin, Adelnau, Pleschen, Schildberg; 12) Schildberg, Adelnau. B. opisy: Chłapowski Fr.: „Spis i streszczenie prac dotyczących fizyografii W. Ks. Pozn." (Rocz. Tow. Nauk pozn., t. XIX. Poznań, 1892). „Beschreibung Geogr., von Polen, nach der dreyfachen Vertheilung. Mit einer illuminirten Charte". Hamburg. Schwerin-u. Guestrow, 1774. Herzberg Friedr.: „Sued preussen und Neu-Ostpreussen". Berl., 1798. (Huebner-) Sirisa: „Hist. Stat. topographische Beschreibung von Sued-preussen und Neu-Ostpreussen. Leipzig, 1798, 2 tomy, z trzema mapami i 6 tablicami. Holsche A. C. v.: „Der Netzdistrikt". Koenigsberg, 1793. Tenże: Geographie und Statistik von West, Sued-, und Neu-Ost-Preussen": Berl., 1800 — 1807, 3 tomy z mapą. „Beitraege zur Beschreibung von Sued- und Neu-Ostpreussen",. Berl., 1803. Finke: „Die Prov. Posen". Lissa, 1832. „Polen zur Zeit der 2 letzten Theilungen dieses Reiches, hist. und Statist. beschrieben, 1807. Flatt J. B.: „Opis Ks. Warszawskiego". Poznań, 1809. Tenże: „Topographie des Herzogthums Warschau". Nach dem Poln. Leipzig, 1810. „Jeografia wschodniej części Europy, czyli opis krajów, obejmujący: Prussy, X. Poznańskie, Szląsk pruski etc., przez S. H. P.". Wrocław, 1825, 300 str. Słowaczyński Andrzej: „Cinq statistiques générales de la Pologne". Paris, 1838, in 18-o, 4 tomy. Tome II: „Statistique de la Pologne prussienne contenant la description du Grand Duché de Posen et de la Prusse polonaise". „Das Grossherz. Posen in hist. Statist. u. geogr. Beziehung von J. J. Kempen, 1844. Wagner C. F.: „Gesch., stat. und geogr. Beschreibung des Grossh. Posen". Landsberg, 1841. Entress C. A. W.: „Kurze Gesch. und Geogr. der Provinz oder des Grossher. Posen". Gnesen und Lissa, 1843, z mapą. Tenże: „Wandkarte von der Prov. Posen", 1842 (6 kart. i tablica objaśnień). Plater Ludw.: „Opisanie hist. statyst. W. Ks. Poznańskiego". Lipsk, 1846, 8-o (I edycya: Opisanie jeograf. hist. stat. województwa Poznańskiego, przez L. P. Paryż, 1841). „Nauka ojczysta, krótka, czyli opis W. Ks. Poznańskiego". Leszno, 1856. Sempiński F.: „Opis histor. jeogr. W. Ks. Pozn." Poznań, 1854. Pawiński Adolf: „Polska XVI w. pod wzgl. geogr. statyst. opisana". Tom I, II, Wielkopolska. Warszawa, 1883, 2 tomy. Igiel G.: „Heimatskunde der Provinz Posen". Rogasen, 1883, 4 wyd. 1888. Baumhauer: „Heimatskunde der. Prov. Posen, als begleit. Text zu kl. Handatlas von J. A. Algermissen, 1885. Mueller-Koepen: „Die Hoehenbestimmungen der Kgl. Preuss. Landesaufnahme in der Prov. Posen". Berlin, 1880. Werner H.; „Heimatskunde der Provinz Posen. Mit einer Kartenskizze und einer grossen Heimatskarte". Breslau, 1888. „Tarifa lanealis Posnan. et Calissiensis palatinatuum in Majori Polonia reperibilium etc. consensu ac mandato Ill. M. D. Antonii Rogosnensis, Jacobi Budzynensis capitaneorum a Szołdry— Szołdrskich diligenter conscripta an. 1766.

Posnaniae, fol. „Tarifa lanealis Posnaniensis et Calissiensis... sub alphabeti ordine studio generosi Casimiri Michaelis bini nominis Miedzwiedzki... reducta. Posnaniae typis acad. 1766, fol. (w Bibl. Raczyńskich. Indices ducum militarium Majoris Poloniae 1300 — 1757 atque vicorum circulorumque ejusdemque provinciae eorundemque decimarum). „Granicierum seu limitum omnium palatinatuum in eisque districtuum Maioris Poloniae documentorum annotationes ex variis archivis diligenter depromptae (sub finem XVIII saec. w Bibliot. Tow. Przyj. Nauk w Pozn.). Ptaszyński Athanas: „Liber iste est extractuum granicialium concordiarum, divisionum etc. de libris poenarum, tum juribus castren. Posnan., Costen., Calisien., Gnesnen., Koninen., Pyzdren., excerptarum 1786, scriptus per A. Pt. natum in Koszanowo prope Września 1750 (w Bibl. Tow. Przyj. Nauk w Pozn.). Tenże: „Zbiór pustkowiów, uroczysk y wszelkich nomenklatur przy miastach i wsiach w Poznańskiem, Kaliskiem, Gnieźnieńskiem, województwach i ich powiatach, przez Ant. Ptaszyńskiego, obywatela i notaryusza rządowego w Dolsku r. 1798, zebrany i wypisany (Bibl. Tow. Przyj. Nauk w Poznaniu). „Uebersicht der Bestandtheile und Verzeichniss aller Ortschaften der Reg. Bez. Bromberg, 1818. „Uebersicht, kurze, von der Zusammensetzung, Lage, Groesse, Einrichtung, Beschaffenheit, Bevoelkerung, Verfassung und den Ortschaften des Reg. Dep. Posen". Posen, W. Decker, 1821. „Die Ergebnisse der Grund-und Gebaeudesteuer-Veranlagung im Reg. Bez. Posen (desgl. im. Reg Bez. Bromberg) Herausg. vom Koenigl Finanzministerium". Berlin, 1867, 2 tomy. „Statystyka urzędowa W. Ks. Pozn. i jej konsekwencya". Poznań, 1861. Die officielle Statistik des Grossh. Posen und deren Consequenzen. Posen, L. Merzbach, 1861. „Handbuch, kurzgefasstes-statistisches-der Prov. Posen". Posen, L. Tuerk, 1870, toż z r. 1877. Szymański Roman dr.: „Statystyka ludności polskiej w zaborze pruskim". Poznań, 1874, 26 str. Tenże: „Niektóre szczegóły ze statystyki ludności polskiej w zaborze pruskim". Poznań, 1874, 32 str. Żychliński Ludw.: „Stosunek polskiej a niemieckiej własności w W. Ks. Pozn. przed 30 laty a dzisiaj". Poznań, 1878. Bergmann E. v.: „Zur Geschichte der Entwickelung deutscher, polnischer und juedischer Bevoelkerung in der Prov. P. seit 1824". Tuebingen, 1883. „Materyały do opisu W. Ks. Pozn. pod względem hist.-statyst. topograf. i etnograf., staraniem Tow. Przyj. Nauk, a pracą i nakładem wielu księży, obywateli i urzędników gospodarczych W. Ks. Pozn. zebrane (Manuskrypt w bibl. Tow. Przyj. Nauk). Christian Meyer: „Geschichte der Provinz Posen". Gotha, 1891. Warmiński Dr.: „Z dziejów dyecezyi pozn." I Mnich Samuel a Seklucyan" (Przegl. kat. Poznań, 1902, t. II). Badaniem przeszłości obszaru W. Ks. Pozn. zajmuje się, z punktu widzenia niemiecko-pruskiego—niemieckie towarzystwo historyczne liczące około 1500 członków i wydające czasopismo: „Zeitsch. der histor. Gesell. fuer Prov. Posen". W r. 1901 wyszedł tom XV zbioru. „Die Gemeinden und Gutsbezirke des preuss. Staates und ihre Bevoelkerung. Nach den Urmaterialien der allgemeinen Volkszaehlung vom 1 Dec. 1871 bearbeitet und zusammengestellt vom Kgl. Statist. Bureau". Berlin, 1873. T IV: Die Prov. P. „Gemeinde-lexikon fuer das Koenigreich Preussen (na podstawie spisu ludności z dnia 1 grud. 1885 r.), bearbeitet vom Koenigl. Stat. Bureau. Berlin, 1888 r., t. V, Prov. Posen. Piesiński H.: „Ortschafts-Verzeichniss fuer die Provinz Posen", Bromberg, 1890 r., z 13 kartami. Przyszłość Wielkopolski na podstawie obliczeń statystycznych", skreślił J. K. Mackowski (Biblioteka Warszawska, t. III, 1887 r.). Toż w osobnej odbitce. „Verzeichnis aller Ortschaften des Bromberges Reg. Bez. mit einer geogr. Stat. Uebersicht derselben". Bromberg, 1833. „Verzeichnis Alphab. saemmtlicher Ortschaften des Preuss. Staates, Band VII, Prov. Grossherzogstum Posen". Magdeburg, 1835. „Verzeichniss Saemmtlicher Ortschaften des Reg. Bez- Posen". Posen, W. Decker, 1845. „Verzeichniss Saemmtlicher Ortschaften im Reg. Bez- Posen". Posen, 1854, toż r. 1864. „Zusammenstellung, alphabetische, der im Reg. Bez- Posen bis ultimo 1876, vorgenommenen Ortsnamenveraenderungen". Posen, 1877 r., str. 23. „Nachweisung der in der Prov. Posen bis ultimo 1876, vorgenommenen Veraenderungen von Ortsnamen". Posen, L. Merzbach, 18 str. „Wykaz miejscowości, których nazwiska polskie do r. 1874 na niemieckie zamienione zostały". Poznań, 1875 r. str. 98. Karśnicki Karol: „Rys geologiczny W. Ks. Poznań." (Roczniki Tow. Przyj. Nauk, t. II, 1863 r.). Mueller-Koepen: „Die Hoehenbestimmungen der Koenigl. Preuss. Landesaufnahme in der Prov. Posen". Berlin, 1880 r. „Der Fischbestand im Norden der Prov. Posen vor hundert Jahren (Zeitsch. d. Hist. Ver. d. Prov. Posen III Jahrg., 1887, str. 234—238). Ritschl G.: „Flora des Grossher. Posen". Berlin, 1850. Tenże: „Beitraege zur Flora des Grossh. Posen" (Programm des Friedr. Wilh. Gymn. zu Posen, 1851 r.). Tenże: „Beitrag zur Flora von Posen" (Programm des Friedr. Wilh. Gymn. in Posen, 1857 r.). „Bemerkungen auf einer Reise von Berlin nach Bromberg in Westpreussen, in Briefen", 1784 r. Bemerkungen auf einer Reise nach Thorn durch Posen nach Sachsen". Berlin und Kuestrin, 1790. Baczko T.: „Reise von Posen durch das Koenigreich Polen und einen Theil von Rusland bis an das Meer von Asow". Leipzig, 1821. Niemcewicz Jul. Urs.: „Podróż

do Wielkopolski i Szląska w r. 1821". Poznań, 1872 r., str. 117. Raczyński Edw. hr.: „Wspomnienia Wielkopolski, t. j. województw Poznańskiego, Kaliskiego i Gnieźnieńskiego". Poznań, w druk. Orędownika, 1842—43 r., 2 tomy z illustracyami. Do tego atlas in fol., zawierający oprócz karty tytułowej 45 kart z 66 rycinami. Orda Nap.: „Album widoków W. Ks. Poznańskiego", mieści 24 widoków. Wolański Tad: „Listy o starożytnościach sławiańskich", zbiór pierwszy z 143 rycinami na XI tablicach. Gniezno, 1845 r. Tenże: „Odkrycie najdawniejszych pomników narodu polskiego". Poznań, 1843 r. Tenże: „Briefe ueber slavische Alterthuemer". Erste Sammlung mit 145 Abbildungen auf XII. Kupfertafeln. Gnesen, 1846. Zweite Sammlung. tab. XIII—XXII mit 88 Abbild. Gnesen, 1847. Szulc Kazimierz dr.: „Budowle i wykopaliska Słowian pogańskich, ich rodzaje i znaczenie", Poznań. 1864 (ob. Bibl. Warsz., 1864, t. II, 284). Schwartz F. L. W.: „Materialien zur praehistorischen Kartographie der Provinz Posen. Zusammenstellung der Funde und Fundorte". Posen, 1875, 3 Bn. (Beilage zum Programm des Kgl. Fr. Wilh Gymn. in Posen, 1875). Tenże: I—IV. Nachtrag. Posen, 1879 — 82 (27 str. i 3 tabl, 13 str. i 2 tabl., 8 str. i 2. tabl.). Behla Rob.: „Die vorgeschichtlichen Bauwerke im oestlichen Deutschland". Mit Karte, Berlin, 1888, A. Asher. Zenkteler: „Ein Beitrag zu den Ausgrabungen in der Prov. Posen". Mit 1 Tafel (Progr. des Ostrower Gymn. Michaelis, 1874). Dydyński. J.: „Urny z krzyżami" (Roczniki Tow. Przyj. Nauk, Poznań, t. X, 1878). Sadowski J. N.: Wydawnictwo Kom. archeol. Akad. Umiejętn. w Krakowie. „Wykaz zabytków przedhistor. na ziemiach polskich". Zeszyt I. „Porzecza Warty i Baryczy", Kraków, 1877 r. Dr. K. Koehler: „Album zabytków przedhistorycznych W. Ks. Pozn. zebranych w Muz. Tow. Przyj. Nauk w Poznaniu". Zeszyt II, Poznań 1900, str. 47 i 21 tablic. Wł. Jażdżewski i B. Erzepki: „Zapiski archeol. poznańskie wydawane przez komisyę archeol. Tow. przyj. nauk", Poznań 1887 i nast. Walkiewicz W. ks.: „Katedra poznańska, dyecezya poznańska", Warszawa, 1786 r., 2-e wyd. Cieszyn 1860 r. Kothe J. i Warschauer A.: „Verzeichniss der Kunstdenkmaeler der Provinz Posen", t. I, Politische, kulturgeschichtliche und Kunstgeschichttliche Entwickelung des Landes. Berlin, 1898 z mapą. Tom II ma objąć zabytki Poznania, tom III opracowany przez Kothe'go (Berlin, 1895) obejmuje powiaty: Oborniki, Szamotuły, Grodzisko, Nowy Tomyśl, Międzychód, Skwierzyna, Międzyrzecz, Babimost, Smigiel, Kościan, Wschowa, Leszno, Rawicz, Gostyń, Szrem, Sroda, Września, Jarocin, Pleszewo, Krotoszyn, Koźmin, Odolanowo, Ostrowo, Ostrzeszów, Kempno. Berwiński R. W.: „Powieści Wielkopolskie", tom I (jedyny), Wrocł. 1840. Lipiński S. J.: „Piosnki ludu wielkop." Część I (jedyna). Poznań 1842, z nutami (Bibl. warsz, 1842, III, 627). San-Marte (Schulz): „Polens Vorzeit in Dichtung und Wahrheit". Bromberg, 1859 r. Tenże: „Grosspolens Nationalsagen, Maehrchen, Legenden, u. Lokalsagen des Grossherz. Posen". Bromberg, 1842—44. Tenże: „Die polnische Koenigssage nach den Quellen bearbeitet, und Kritisch eroertert" („Germania", neues Jahrbuch der Berlin. Gesellschaft f. deutsche Sprache", Bd. VIII, Berl. 1848, str. 18—103). Szulc K.: „O głównych wyobrażeniach i uroczystościach bałwochwalczych naszego ludu". Poznań, 1857. Kolberg Oskar: Serya IX, „Wielkie Ks. Poznańskie". Cz. I, Kraków, 1875, IV i 320 str.). Knoop Otto: „Volkssagen und Erzaehlungen aus der Prov. Posen (7 Sagen) in der Zeitschr. der Hist.-Ges fuer die Prov. Posen. Jahrg. I, Posen 1885 Kurtzmann L.: „Bibliotheken des Grossherzogthums Posen" (Zeitsch. d. hist. Ges. f. d. Prov. Posen Jahrg. I). Białecki: „Piśmiennictwo w W. Ks. Pozn. od r. 1850" (odbitka z t. VI Teki Wileńskiej). Jarochowski K: „Literatura poznańska w pierwszej połowie bieżącego stulecia". Poznań, 1880 r. Goldbaum Wilh.: „Posens Antheil an der deutschen Literatur". Studia (Posener-Zeitung 1869, nr. 124, 125). Kurtzmann L. „Posens Antheil an der deutschen Literatur. Vortrag gehalten im Kaufmannischen Verein in Posen 1886, d. 9 Dec." (Spraw. „Posener Tageblatte", 1886, n. 581 i „Posener-Zeitung" 1886, n. 877). Obecne położenie tego obszaru pod względem stosunków narodowych, społecznych i ekonomicznych, przedstawiają następujące opracowania: Tezner Franz Dr.: „Die Slaven in Deutschland", Braunschweig 1902, str. 520 i 212 rycin, map. planów. Stumpfe E. dr.: „Polenfrage und Ansiedelungs-Kommision... Mit einer Uebersichtskarte ueber das Nationalitaeten-verhaeltniss". Berlin, 1902 r., str. 282. Fircks A.: „Die preussische Bevoelkerung nach ihrer Muttersprache und Abstammung" (Z. K. Preus Stat. Bureau, 1893, t. 33). Komornicki Stefan: „Polska na Zachodzie w świetle cyfr. I Zabory i kolonizacya niemiecka na ziemiach polskich". Lwów, 1894, str. 351 (Odbitka z Ekon. pol.). J. B. Marchlewski: „Stosunki społeczno-ekonomiczne w ziemiach zaboru pruskiego". Lwów, 1903, str. 389. (Bibliografia P. i W. Ks. Poznań., jak również dane bibliograficzne rozmieszczone przy różnych miejscowościach wielkopolskich, są z wyjątkiem najświeższych od r. 1887, zebrane przez nieżyjącego już L. Kurtzmana).

Póżniaki, fol., pow. sieński, Łaszkiewiczów, 362 dz.

Póżnie, *Pozdnie*, wś, pow. rówieński, gm. Wysock, par. praw. Dąbrowica (12 w.), 148 w. od Równego, 20 dm., 165 mk.

Pozuki, dwie wsi, pow. poniewieski, gmina

Mołdowiany (8 wiorst). Mają tu Leparscy 85 dzies.

Pozyzdra, fol., pow. wiłkomierski, gmina Żmujdki (6 w.).

Pożagienie, dwór, pow. poniewieski, gm. Poniewież (5 w.).

Pożałwajcie, dwór, pow. poniewieski, gm. Pniewo (8 w.).

Pożarki, wś, pow. łucki, gm. Rożyszcze, 28 w. od Łucka, 64 dm., 455 mk., cerkiew. Własność Sikorskich.

Pożary, wś, pow. wiłkomierski, gm. Owanta.

Pożarynie, *Pożerynie*, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (11 w.).

Pożaryszcze 1.) fol. dóbr Truchonowicze, pow. sieński. 2.) **P.**, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Pożegi, wś, pow. nowoaleksandrowski; gm. Dusiaty (5 w.).

Pożejmiszki, mylnie *Pozeiniszki* (t. VIII, 899), wś nad jez. Parstwetajtis, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dukszty (1/2 w.), 10 dm., 140 mk.

Pożejmy, *Pożejmie*, dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (13 w.), Kiełpszów, z fol. Gajdyszki 1033 dz. W 1794 r. w par. Dusiaty, Józefa Brzezińskiego, marszałka dyneburskiego.

Pożemgrydzie, dwór, pow. szawelski, gm. Tryszki (7 w.).

Pożemragis, wś, pow. rossieński, gm. Konstantynów (4 w.).

Pożenki 1.), fol. dóbr Krasna Góra, pow. sieński. 2.) **P.**, fol., pow. dryzieński, par. Zabiały. 3.) **P.**, fol., pow. lepelski, Grocholskich, 36 dz.

Pożercie, dwa dwory i okolica, pow. wiłkomierski, gm. Szaty (8—10 w.). Dwory należą do Pożerskich, mają 97 i 110 dz. W okolicy Waszkiewiczowie 16 dz.

Pożerty, dwie wsi, pow. poniewieski, gm. Remigoła (3 i 5 w.),

Pożery 1.) wś, pow. rossieński, gm. Jurborg. 2.) **P.**, dwór, pow. telszewski, gm. Żorany (10 w.), Bortkiewiczów 78 dz.; Girdwojniów 16 dz.; Krzyżewiczów 13 dz.

Pożerynie, przys., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie, 180 dz.

Pożerysz, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (7 w.).

Pożeryszki, dwór, pow. poniewieski, gm. Rozalin (1 w.).

Pożewiszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (9 w.). 2.) **P.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Wirbaliszki (12 w.).

Pożeżulnia, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie (10 w.),

Pożonsie, wś i dwór, pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (9 i 10 w.).

Pożukle, wś, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (8 w.).

Pożusiele, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (14 w.).

Pożuwińcie, wś, pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki (4 w.).

Pużużmocie, wś, pow. rossieński, gm. Pojurze (14 w.).

Pożwarnie, *Pożwornie*, wś, pow. poniewieski, gm. Śmilgi (5 w.), Bulkowskich, 79 dz. i Morawskich 100 dz.

Pożwery, wś, pow. rossieński, gm. Konstantynów (9 w.).

Pożworkupie, mylnie *Pożworkule* (t. IX, 9), wś, pow. rossieński, gm. Kielmy (4 w.).

Pożyłosta, wś, pow. kowieński, gm. Surwiliszki (4 w.).

Pożyrnowo al. *Śmilgi*, wś, pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki, Warejków, 110 dz.

Pożyry, dwa dwory, pow. rossieński, gm. Konstantynów (9 w.).

Pożyżmele, zaśc., pow. szawelski, gm. Kurszany (11 w.), Butkiewiczów, 171 dz.

Pożyżmy, dwór, pow. szawelski, gm. Kurszany (6 w.), Biełogorskich, 124 dz.

Pracewniki, wś, pow. kowieński, gm. Jaswojnie (7 w.).

Praciszki, dwór, pow. kowieński (nie rossieński), gm. Betygoła, Józefowiczów, z fol. Raczyszki 220 dz. Nadto Ugiańscy mają 19 dz.

Prackowszczyzna, pow. oszmiański. Nazywała się niegdyś Radziwiłłowszczyzną, potem Siemionowszczyzną i należała kolejno do Pawłowiczów, od których r. 1593 przeszła do Mackiewiczów, a od tych do Jana i Halszki z Kłosowskich Szabłowskich, którzy w r. 1609 część P. odprzedali Marcinowi Wolskiemu. W r. 1701 należała ze Skiłondziszkami do Narkowiczów, w r. 1724 do Hermanów, w r. 1736 do Zablińskich, w r. 1817 do Polan (Jankowskich). Dziś rozdrobiona na cząstki.

Pracuki, wś, pow. rówieński, gm. Dąbrowica, par. praw. Zaleszany (4 w.), 17 dm., 103 mk.

Pracuny, *Praczuny* (t. IX, 11), wś, pow. kowieński (nie rossieński), gm. Betygoła (6 w.). Mają tu Powiłajtisowie 64 dz.

Praczki 1.) fol., pow. kowieński, gm. Żejmy (1 w.), Borejszów, 74 dz. 2.) **P.**, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Jużynty (8 w.).

Praczuny 1.) posiadłość, pow. kowieński, gm. Kiejdany (54 w.), własność Więckowiczów 232 dz. i Adamowiczów 50 dz. 2.) **P.**, tamże, ob. *Pracuny*. 3.) **P.**, dwie wsi, pow. szawelski, gm. Janiszki (14 w.).

Pralnia, ob. *Ludwinowo*.

Prandocin, wś, pow. miechowski. Rozległa, i ludna wieś ma 231 dm. Pleban tutejszy „Predwogius" występuje w dok. z r. 1372, jako fundator altaryi w Nasiechowicach (Kod. mał. III, 257). Obszar P. ogarnął stopniowo cztery

odrębne wsi należące zdawna do klasztoru w Mogile: P. pierwotny, Truszczyny, Pozaków i Cholowice (Dług. L. B. III, 425). Zlanie to nastąpiło już przed połową w. XV. Ob. Wł. Łuszczkiewicz: „Kościół romański we wsi P. pod Słomnikami" („Spraw. kom. hist. sztuki", t. IV, 15). Mar. Wawrzeniecki: „Wieś P., zapiski etnograficzne" (Wisła, t. XVI, 69).

Pranie, wś, pow. poniewieski, gm. Rozalin.

Praszczuny, wś i fol., pow. wiłkomierski, gm. Rogów (4 w.). Fol. (276 dz.) należał do Komarów,

Prawda, wś i dobra, pow. łukowski. Dawna własność biskupów poznańskich. Wchodziła w skład całego klucza dóbr w których biskupi założyli miasteczko: Stoczek (Sebastyanów). W r. 1576 „Prawda Episcopi" w par. Sebastyanów, płaci od 16 łan.

Prawęcice, r. 1145 *Pravodostow*, r. 1343 *Prąwoczice*, wś, pow. łęczycki. Wedle dok. z r. 1145 komes Nemirus nadał klasztorowi w Trzemesznie wś „Pravadostow". W r. 1318 Władysław ks. krakow. i sandom. część „hereditatis nostre Prawyanczicze" daje drogą zamiany klasztorowi w Wąchocku. R. 1343 opat Jan sprzedaje sołtystwo we wsiach: Kazimierz, Babice i P. za 8 grzyw. (Kod. mał. III, 53). Ob. *Kazimierz 2.*) W r. 1368 Kazimierz król otrzymuje od klasztoru wąchockiego dożywotnio Kazimierz, Prusinowice, Babice i P. dla poprawy stanu tych włości (K. W. n. 11, 999, 1594).

Prawęcin, wś, pow. opatowski, ob. *Kunów*. Tomko dziedzic P. w dok. z r. 1362 (Kod. kat. krak. I, 293).

Prawiedniki, r. 1437 *Prawidlniki*, wś, pow. lubelski. Mikołaj z P. podsędek lubelski w dok, z r. 1437 (Kod. dypl. pol. III, 411). W r. 1676 wś ta należy do par. Zemborzyce. Teodor Kiełczowski płaci tu od 6 osób z rodziny, 19 dwor., 117 poddanych.

Prawle, wś, pow. kowieński, gm. Janów.

Prawno, wś, pow. nowoaleksandryjski (Puławy). W r. 1675 „oppidum" płaci pogłówne od 97 mieszczan i 21 żydów.

Prawutyn 1.) *Mały*, wś, pow. nowogradwołyński, gm. i par. praw. Berezdów (5 w.), 111 dm., 695 mk., szkółka. 2.) **P.** *Wielki*, wś, tamże, par. praw. Chroszczówka (4 w.), 28 w. od mta pow., 155 dm., 814 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1882, szkółka cerk. 3.) **P.**, pow. zasławski, ob. *Dermanka*.

Prażewo, w dok. *Pryzow*, *Prezow*, wś i kol. przy ujściu Kodenki do Hujwy, pow. żytomierski, gm. Kodnia, st. poczt. Żytomierz (10 w.), st. dr. żel. Berdyczów (37 w.). Wieś 100 dm., 794 mk.; kol. 47 dm., 244 mk. We wsi cerkiew drewn. z r. 1750, 706 dz. dwor. Gniazdo Prażowskich (Prezowskich). W r. 1581 Semen Prezowski wnosi z P. z 1 osiadł., z 3 ogr. po 6 gr., a w r. 1628 z P. i Horodyszcza z 16 dym. W r. 1636 i 1639 nabywa P. od braci Iwana i Siemiona Prezowskich Filon Woronicz, który wkrótce (r. 1640) odstępuje Maksymilianowi Brzozowskiemu, ten zaś w r. 1642 zbywa Janowi Dzikowi. Od Dzika P. przechodzi w r. 1645 do Michała Aksaka. W r. 1776 Józefa Aksakowa sprzedaje P. Wojciechowi Schabickiemu. W. r 1855 Mianowskich, w ręku których do dziś pozostaje. Ob.: Bujnickij A.: „Sieło P. żytomier. ujezda" (Woł. eparch. wied. 1901).

Prądnik, rzeczka płynąca w pow. kieleckim pod wsiami: Radlin i Skórczyce. Nazwę tę podają dok z r. 1400 i 1401. Ob. *Radlin* i *Skórczyce.*

Prądnik, miasto szlązkie. W r. 1895 pow. miał 98,764 mk., w tem około 50,000 polaków.

Prątnik, fol., pow. łomżyński. R. 1437 w Ciechanowie Bolesław ks. mazow. nadaje synom Falenty „de Mrzeszki", 20 łan. u źródeł „fluvii Prątnik prope Zambrowo" (Kapica, Herbarz 336). W r. 1578 istnieją: Vandolki Vertice Prątnik mające w 5 działach $8^1/_2$ łan. i „Sendziwuje Prątnik" w 6 działach 9 łan. Por. *Sędziwuje* (t. XI) i *Wądołki* (t. XIII).

Preda, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (3 w.).

Prejby 1.) dwór, pow. poniewieski, gm. Krakinów (3 w.), Łaniewskich, 20 dz. 2.) **P.,** wś, tamże, gm. Pompiany (5 w.).

Prejczuny, wś, pow. poniewieski, gm. Pokroj (7 w.).

Prejdzie, dwór, pow. poniewieski, gm. Poniewież (12 w.).

Prejnie, dwór, pow. rossieński, gm. Kroże.

Prejszagoła al. *Prejszagołka*, okolica, pow. kowieński, gm. Żejmy (11 w.), 549 dz., w 15-tu częściach.

Prele, mstko, pow. dźwiński, gm. Prele, 50 w. od Dźwińska. Gmina obejmuje 129 miejscowości, 809 dm. włośc. (330 innych) 9504 mk. włościan, uwłaszczonych na 13,580 dz.

Prelka, rzka, w pow. dźwińskim, lewy dopływ Fejmanki.

Prełuki, r. 1565 *Prziluky*, wś, pow. sanocki. Wieś ta w ststwie sanockiem zasadzona została przez „niejakiego popa Zalepka" r. 1557. W r. 1565 było w niej 12 kmieci na $6^1/_2$ łan., na prawie wołoskiem. Swobodę mieli jeszcze na lat 16.

Preny, fol. dóbr Alfredowo, pow. kowieński.

Preobrażeńsk al. *Kuleszowo*, wieś i dobra, pow. czauski, gm. Czerniawka. Wieś 34 dm., 259 mk., cerkiew; dobra Afanasiewych, 728 dz.

Prestowiany, *Prostowiany*, wś i zaśc., pow. szawelski, gm. Radziwiliszki (19 w.).

Prewalówka, *Prowalówka*, wś, pow. nowogradwołyński, gm. i st. poczt. Lubar (12 w.), 80 w. od mta pow., 182 dm., 1060 mk., cerkiew murow. z r. 1862, szkółka cerk. W r. 1601

ks. Janusza Ostrogskiego, spustoszona przez tatarów.

Priannica, rzka, w pow. wieliskim, pr. dopł. Chałuicy.

Prianniczki, fol., pow. klimowicki, Sakowiczów, 126 dz.

Probołowice, wś, pow. pińczowski. „Vetslavec de pobrolowic“ na wiecu z r. 1224 (Kod. kat. krak. I, 19).

Proboszczewice 1.) wś, pow. płocki. W r. 1375 Dobiesław bisk. płocki, wieś tę własność kapituły przenosi na prawo chełmińskie, nadając w niej wójtostwo „Petro servitori nostri“ na 3 łanach Osadnicy płacić będą po florenie z łanu czynszu rocznego i dawać po 6 miar zboża. Za dziesięcinę zaś po 4 skojce i 2 kury (Kod. maz. 85). W r. 1578 P. wielkie i małe mają kościół par., płacą od 22 łan., 6 zagr. z rolą, 1 rzem., wdowa po kowalu, wyszynk piwa i wódki. Na poświątnem 1 zagr., młyn, wyszynk piwa i wódki. Trzymał wieś prałat płocki, podkanclerz koronny. 2.) **P.**, wś, pow. płoński. Własność kapituły płockiej i pułtuskiej płaci od $15^1/_2$ łan., 2 zagr. 3.) **P.**, ob. *Proboszczowice.*

Proboszczowice, wś, pow. turecki. Stanowi niejako północne przedmieście Warty. W r. 1335 Przemyśl ks. sieradzki w Piotrkowie, potwierdza zamianę wsi arcyb. gnieźn. P. na Korytkowo włość Tomisława z Glinna. W r. 1355 tenże Tomisław sprzedaje część zarośli (nemorum) w P. Januszowi, synowi Domka, dla założenia tam wsi na prawie średzkiem. Zapewne będzie to wieś Tomisławice leżąca na półn. od P.

Próchna, wś nieistniejąca obecnie. Leżała w pobliżu Połomii w pow. rzeszowskiem i była gniazdem Procheńskich h. Gryf, którzy tu mieli swój zameczek, folwark, staw i łąki, jak świadczą reg. pob. z r. 1536 i Paprocki (Herby, 135). Połomia, Babica i Werżny należały do fol. w Próchnie. Ocenione były razem na 1600 grzyw. Por. *Połomyja* (t. VIII).

Prochod, wś, pow. kowelski, gm. Górniki, 50 w. od Kowla, 51 dm., 229 mk.

Prochorówka, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (5 w.).

Prochorówka, wś, pow. zasławski, gm. Butowce, par. praw. Stecki ($^1/_2$ w.), 40 w. od Zasławia, 37 dm., 244 mk.

Prochownia, urocz. w dobrach Niedźwieck, pow. wołkowyski.

Prochownia, chutor, pow. żytomierski, gm. Piatka, 8 dm., 54 mk.

Procopol, fol., pow. lucyński, Jałowickich, 250 dz.

Progałwoje, *Progałowie,* wś i dwór, pow. szawelski, gm. Popielany (7 i 8 w.).

Proguny, wś, pow. szawelski, gm. Szawle.

Prohonów, kol. i urocz., P. *Mały,* kol., pow. łucki, gm. Torczyn, 28 w. od Łucka. Kol. P. 18 dm., 120 mk.; P. Mały 3 dm., 21 mk.

Prokązy, wś, pow. krzemieniecki, gm. Radziwiłłów, par. praw. Batków, 40 w. od Krzemieńca, 18 dm., 130 mk. Własność Toczyskich.

Prokopówka, fol., pow. homelski, Lisowskich 1421 dz. (293 lasu).

Prokopowo, wś, pow. dryzieński, parafia Oświej.

Prokopowszczyzna, fol., pow. sieński, Kożewskich 100 dz.

Prokotniewo, ob. *Dołośce.*

Promaniele, dwór, pow. szawelski, gmina Szawlany (9 w.).

Promiedziowo (tom IX, 49 *Promiadziów),* dwór, pow. rossieński, gmina Mańkuny (3 w.). Własność de Faria-Kastro, 559 dz. (144 lasu).

Promna, wś nad Pilicą, pow. grójecki. Osadzone tu były w XIII w., zapewne z zamiarem utworzenia klasztoru, zakonnice z klasztoru płockiego sprowadzone, lecz widocznie fundacya do skutku nie doszła, czy też siostry znalazłszy warunki niedogodne, wróciły w maju r. 1239 do Płocka. Fakt ten zapisał pisarz książęcy w końcu aktu wydanego przez ks. Bolesława w Troszynie (pow. gostyński) przez który wypadała droga do Płocka „quando virgines deodicatae redibant de Promna in Plocsk“ (Kod. maz. 9). W r. 1576 P. ma kościół par., składa się z dwu części (wielka i mała), na których jest 9 działków szlacheckich.

Proniany, fol. dóbr Nowydwór, pow. poniewieski.

Pronkowszczyzna, *Prunkowszczyzna* (tom IX, 77), fol., pow. słonimski, gm. Dworzec, Jundziłów 710 dz.

Propersze, wś, pow. poniewieski, gm. Remigoła (5 w.).

Propojsk, dobra, pow. bychowski, Muromcewych, z fol. Michałowo Propojskie 4913 dz. (2260 lasu), 3 młyny.

Prosiecka Balarka, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Serby, 20 dm., 178 mk.

Prosieka, *Prosika* (t. IX, 53), wś, pow. nowogradwołyński, gm. Serby, 9 dm., 94 mk.

Prostyń, wś na lew. brzegu Bugu, pow. węgrowski. „Jacobus Szweyko de Prostynia haeres et Hinka Boguska conjuges“ w aktach łomżyńskich z r. 1432. W dok. z r. 1438 „Jacobus de Prostynia“ (Kapica, Herbarz, 402 i 334. Leżała na granicy Mazowsza i Podlasia. W reg. pob. z XVI w. podana w obrębie Podlasia.

Proświatyszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Krasnogórka (5 w.).

Proszanka, wś, pow. bielski gub. grodz. Wspom. w dokum. z XV i XVI w. (Kapica, Herbarz, 335).

Proszczuny, fol., pow. poniewieski, gm. Krakinów (15 w.).

Proszewo, wś, pow. węgrowski. Siedzą tu w r. 1476: Braniecki, Dobrzyniecki, Proszewski. Jest też i Wola proszewska (Kod. maz., 270).

W r. 1563 Proszewo i Wola Proszewska w pow. liwskim, par. Niwiska płacą od 17 łan.

Proszki, ob. *Pruszki.*

Proszki, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Proszkowa, wś nad jez. Dziewica, pow. połocki, gm. Aleksandrowska, 26 dm., 220 mk.

Proszuny, okolica, pow. szawelski, gmina Skiemie (15 w.), 64 w. od Szawel. Mają tu: Bartoszewiczowie 68 dz., Borodziczowie 40, Gutowscy 23, Darąszkiewiczowie 34, Dowborowie 70, Downarowiczowie 10, Domaszewiczowie 70, Klikowiczowie 58 dz., Prościewiczowie 25, Czapkiewiczowie 13, Jasieńscy 38 dz.

Protiw-Dworce, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (5 w.).

Protoczna, *Protoczne,* 3 fol., pow. bychowski, Siwakowych 383 dz.

Protówka, wś i kol., pow. żytomierski, gm. Puliny, par. praw. Strybież, 52 w. od Żytomierza. Wś 41 dm., 297 mk., cerkiew fund. r. 1817 przez właściciela wsi Buszyńskiego; kol. 111 dm., 692 mk.

Protwałki 1.) wś, pow. rossieński, gm. Erżwiłek (12 w.). 2.) **P.,** dwór, tamże, gm. Rossienie (15 w.). 3.) **P.,** dwór, tamże, gm. Skawdwile (15 w.), Goleniewskich 28 dz.

Prowale, chutor, pow. włodzimierski, gm. Werba, 17 dm., 143 mk.

Prowalony, *Prowalene* (t. IX, 67), dobra, pow. orszański, od r. 1872 Sawatiuginych, 1635 dz. (850 lasu), młyn.

Proweniszki, wś, pow. kowieński (nie trocki), gm. Rumszyszki (5 w.).

Prowidencya, fol., pow. czerykowski, Szczurowiczów 408 dz.

Prowidzie, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (4 w.).

Prożar, kol., pow. rówieński, gm. Siedliszcze, 15 dm., 40 mk.

Prucie, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rymszany (8 w.).

Prucze, wś, pow. wiłkomierski, gm. Szaty (1 w.).

Prud 1.) wś i chutor dóbr Dobromil, powiat słonimski, gm. Kostrowicze. 2.) **P.,** wś, tamże, gm. Derewna. Dwa kurhany.

Prudek, fol. dóbr Eustażyn, pow. bychowki .

Prudele, dwór, pow. kowieński, gm. Wilkija (10 w.)

Prudelis, dwór, pow. poniewieski, gm. Czypiany (8 w.).

Prudiny, zaśc., pow. połocki, Barszczewskich 10 dz.

Prudipuras, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (5 w.).

Prudniki 1.) zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Żmujdki (15 w.). 2.) **P.,** wś, pow. dryzieński, gm. Filipowska, 18 w. od Dryssy, 7 dm., 120 mk., zarząd gm., cerkiew. 3.) **P.,** wś, tamże, par. Druja. 4.) **P.,** zaśc., pow. witebski. 5.) **P.,** wś nad Uświaczą, pow. wieliski.

Prudno, chutor dóbr Andrzejewicze, powiat wołkowyski.

Prudok 1.) fol. dóbr Kraśnica, pow. czauski. 2.) **P.,** fol. dóbr Woronia, pow. lepelski. 3.) **P.,** fol., tamże, Arnoldów 110 dz.

Prudony, fol., pow. witebski, Orłowskich 94 dz.

Prudówka, dobra, pow. homelski, od 1878 r. Anny Bieławieniec, 3660 dz. (1423 lasu), młyn.

Prudupis, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Oknista (6 w.).

Prudy 1.) dwie wsi i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki (8, 12 i 14 w.). 2.) **P.,** wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Prudyszcze, wś przy ujściu rzki Użanki do jez. Uzmeń, pow. wieliski, gm. Uświat. Grodzisko, wysokie około 3 saż.

Prudyszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (12 w.). 2.) **P.,** wś, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty (2 w.).

Prudzinki 1.) mylnie *Prudziszki* (t. IX, 77), trzy majątki, pow. dryzieński. Jeden Hłuszanina, drugi Łakisa ma 674 dz. (nie 1761 dz.), trzeci Stankiewicza. 2.) **P.,** wś, tamże, par. Rosica.

Prudziny, fol., pow. lepelski, Reuttów 157 dzies.

Prudziszcze, wś, pow. dryzieński, par. Zabiały.

Prudziszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (10 w.).

Prurwa, chutor, pow. łucki, gm. Włodzimierzec, 109 w. od Łucka, 20 dm., 109 mk.

Prusagoła, wś, pow. poniewieski, gm. Czypiany (11 w.).

Prusale, wś, pow. telszewski, gm. Płungiany (6 w.).

Prusewicze, pow. borysowski. W r. 1783 Oborskich, dalej Śliźniów, obecnie Rogowskich, 1322 dz.

Prusie, r. 1565 *Prussye,* wś, pow. Rawa-ruska. W r. 1565 wś ta w ststwie lubaczowskiem, dziedzina wielka, miała 18 kmieci na dworzyszczach, włodarze czynszów nie płacili, tylko nowy odkupny po 1 grzyw., za sery i popręgi gr. 5. Kmieci na ćwierciach było 6, podsadków 8, komorn. 9, kmieć z ćwierci zł. 1, pop gr. 12, karczmarz zł. 2 gr. 18. Gonciarze 3 po 12 kóp. Od bydła wielkiego w ilości 423 sztuk po $1/2$ gr., od 83 ozimcząt po szelągu, od 65 świń starych po $1/2$ gr., od 18 młodych po szelągu. Dwudziesścizny owczej baranów 15 i 1 jagnię, wielkanocnych jagniąt 19. Ogółem zł. 175 gr. 7. Młynik o 1 kole czynił zł. 20 gr. 24.

Prusiek, r. 1565 *Proszyek,* wś, pow. sanocki. W r. 1565 ma 24 kmieci na $12^1/_2$ łan., pop. Wójtowstwo trzymał Jan Herburt z Fulsztyna kaszt.

bełzki, w spadku po Odnowskim, wojew. krakow. Do wójta należał młyn, karczma, zagrodnicy.

Prusiele 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (4 w.). 2.) **P.**, wś, pow. poniewieski, gm. Stumbryszki (7 w.).

Prusieluki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (7 w.).

Prusin 1.) fol., pow. czerykowski, Jakutowiczów 231 dz. 2.) **P.**, fol., tamże, Szemiotów 596 dz. 3.) **P**, dobra nad rzką Krupką, powiat klimowicki, Rosseterów 1249 dz. (690 lasu), młyn, wiatrak. We wsi cerkiew drewn.

Prusinowice, wś, pow. opatowski. Pierwotnie posiadłość klasztoru trzemeszeńskiego wraz z Waśniowem (Kod. mał., I, 137, akt z r. 1275) następnie drogą zamiany od r. 1432 przeszła na własność klasztoru wąchockiego. Mylnie odniesiono zarówno w Kod. Wielk. i w Słow. geogr. (ob. *Kazimierz*, t. XV, cz. 2, str. 66), te dane do Prusinowic łęczyckich i sieradzkich.

Pruska, wś i dwa fol., pow. kobryński, gm. Pruska, 12 w. od Kobrynia. Wś 468 dz.; jeden fol. Szadurskich, z obrębem leśn. Chomno 684 dz. (268 lasu); drugi Sawickich, 179 dz. Gmina obejmuje 57 miejscowości, 508 dm. włośc. (86 innych), 6028 mk. włościan, uwłaszczonych na 7742 dz. Nadto w gm. jest 118 dz. cerk. i 9933 dz. większej posiadłości. Zarząd gm. we wsi Czerewaczyce. W 1563 w wójtowstwie jakowczyckiem we włości dworu wieżeckiego, ekon. kobryńskiej. We wsi było 50 włók gruntu średniego, z tego 1 na osadzie, 49 na robocie. Dochód czynił 38 kóp 22 gr.

Pruski, w dokum. *Prusy*, wś, pow. ostrogski, gm. i par. praw. Buhryn, 25 w. od Ostroga, 62 dm., 429 mk. W r. 1583 Aleks. Koziński wnosi od 3 dym., 2 ogr.

Prusowo, wś, pow. wejherowski, ob. tom IX, 78.

Prusy, wś, pow. czerkaski, gm. Prusy, st. poczt. Kamionka (7 w.), 42 w. od Czerkas, 655 dm., 3029 mk., cerkiew, szkółka cerk., szkółka wiejska, 56 wiatraków. Gmina obejmuje 7 miejscowości (1 mstko, 3 sioła, 2 wsi, 1 słobodę), 15,000 mk. (43 katol., 3 ewang., 480 żydów) i 14,139 dz., w tem 6387 większej posiadłości, 7013 dz. włośc., 571 cerk.

Prusy, wś, pow. krakowski. Połowę wsi wraz z domem w Krakowie nadał Jakóbowi arcyb. gnieźn. Bolesław ks. krak., drugą połowę zaś dał r. 1287 Władysław ks. sieradzki. Przemyśl ks. wielkop. i krakow. potwierdza r. 1290 nadania ks. Bolesława, tudzież Konrada i Bolesława mazow., wspominając o jakiejś „minera“. Wspom. również jako posiadłość arcyb. w dok. z r. 1357 i 1387 (K. W. n. 580, 660, 1354, 1836.) Wydawca mylnie uważa Prusy za znikłą osadę, a akt z r. 1287 odnosi do wsi t. n. w pow. stopnickim. Jako dobra stołowe arcyb. gnieźn. wspom. w dok. z r. 1385 (Kod. mał. III, 363) i u Długosza (L. B. I, 107). W roku 1581 leżą w par. Luborzyca, ks. Zaborowski płaci tu od $5^1/_2$ łan. km., 4 zagr., 1 kom., 1 kom. bez bydła. Zapewne przeszły drogą zamiany na własność biskupów krakow., do których należała Luborzyca i cała grupa sąsiednich wsi.

Prusy *zachodnie* i *wschodnie*. W r. 1900 P. zachodnie miały 1,563,658 mk., w tej liczbie 546,321 polaków, zaś w r. 1890 liczono 439,577 polaków, 236 mazurów, 53,616 kaszubów, razem 493,429; P. wschodnie miały 1,996,626 mk. w tej liczbie 298,904 polaków. Statystyka urzędowa oddziela mazurów od polaków, jako odrębne plemię. W r. 1890 liczono tu: 224,978 polaków, 102,656 mazurów i 62 kaszubów, razem więc 327,696. W r. 1895 P. zach. miały: 1,494,360 mk., zaś P. wsch. 2,006,689 mk. Opracowania ważniejsze i nowsze odnoszące się do tych obszarów są: M. Toeppen: „Historisch-comparative Geographie von Preussen“ (z 5 mapami) Gotha, 1858. W. Kętrzyński: „O ludności polskiej w Prusach niegdyś krzyżackich“ Lwów, 1882. Tenże: „Nazwy miejscowe polskie Prus zachodnich, wschodnich, Pomorza wraz z przezwiskami niemieckiemi“, Lwów, 1879. Prowe L.: „Westpreussen in seiner Geschichtlichen Stellung zu Deutschland und Polen“. Toruń, 1868. Ossowski G.: „Mapa archeol. Prus zach. z przyległemi częściami W. Ks. Pozn.“. Kraków, 1878. Tenże: „O pomnikach przedhistorycznych Prus królewskich (I „Rocznik Tow. Nauk. w Toruniu, t. I). Weiss: „Preussisch-Litauen und Masuren“, 1878. Tarnowski St.: „Z Prus królewskich“ (Niwa, t. XXI, r. 1882). Nadmorski: „Ryby ich połów i hodowla w Prusach wschod. i zachod. (Wszechświat, r. 1882, t. I, Nr. 26). Ossowski I.: „Szkice etnograf. z pruskiej Litwy ostatnich trzech wieków“ (Wędrowiec nr. 1 do 17, r. 1882). Tischler O.: „Beitraege zur Kentniss der Steinzeit in Ostpreussen und den angrenzenden Gebieten“ (Odbitka z czasop. „Schriften der phys. o ekon. Gesellschaft zu Koenigsberg“. Koenigsberg, 1882). Kozłowski I. L.: „Mapa etnograficzna Prus królew., książęc. i Warmii“ z objaśnieniami (Pam. Fizyogr.. t. III. Warszawa, 1883). Liebenow W.: „Special karte der Provinz West preussen, nebst den angrenzenden Laendertheilen“. Hannover, r. 1883. Tenże: „Specialkarte der Provinz Ostpreussen nebst den angrenzenden Laendertheilen“. Hannover, 1883. Lubieński Cz.: „Szkice z ziemi i historyi Pras królewskich“. Gdańsk, 1886. C. Steinbrecht: „Die Baukunst der deutschen Ritterordens in Preussen“ 1885, cz. I. Tenże: „Preussen zur Zeit der Landmeister“ cz. II, 1888. Lissauer A. dr.: „Die praehistorischen Denkmaeler der Provinz Westpreussen“. Leipzig, 1887. Tenże: „Alterthuemer der Bronzezeit in der Provinz Westpreussen und angrenzenden Laender“.

Gdańsk, 1891. Nadmorski: „Ludność polska w Prusach zach., jej rozwój i rozsiedlenie" (Pam. fizyogr. t. IX, Warszawa, 1889). Treichel A.: „Ueber die westpreussische Schlossberge und Burgwaelle" (V. Berl. G. f. Anthr. Ethn., u Urgesch.. 1891. Sembrzycki I.: „Westpreussische Schloesser im XVI Jhdt" (Koenigsberg, 1891, str. 37). Nadmorski: „Kaszuby i Kociewie w półn. części Prus zachod." Poznań, 1892. Heise: „Die Bau und Kunstdenkmaeler der Provinz Westpreussen". Gdańsk, od r. 1884. Steinbrecht: „Die Baukunst des deutschen Ritterordens in Preussen". Boetticher Adolf: „Die Bau und Kunstdenkmaeler der Provinz Ostpreussen", Koenigsberg, 1891. Ernst Oskar: „Topographie des Landgerichts Bezirks zu Danzig". Danzig, 1892. Obejmuje 9 powiatów sądowych: gdański, kartuski, kościerzyński, pucki, skarszewski, sopocki (Zoppot), starogardzki, tczewski, wejherowski. Komornicki Stef.: „Ludność polska w Prusach zach." (Ekon. pol. 1894, t. 18). Bruenneck Wilh.: „Zur Geschichte des Grundeigenthums in Ost und Westpreussen" (Das Mittelalter, die Lehngueter. Berlin, 1895, str. 123). Fischer Rich.: „Das Polenthum in Westpreussen" (Preuss. Jahrbuecker r. 1893, t. 73). Kuelme E.: „Orts-Verzeichniss nebst Entfernungstabelle der Provinz Ostpreussen" (Królewiec, 1893 r., str. 567). Rautenberg Otto: „Ost und Westpreussen. Ein Wegweiser durch die Zeitschriftenliteratur". Lipsk, 1897, str. XVI i 161 (Wydawnictwo Tow. hist. Prus wschod. i zach.). Rercke E. i v. Schack.: „Die landeskundliche Litteratur der Provinzen Ost und Westpreussen (Królewiec, 1892, zesz. I). „Roczniki Tow. Nauk w Toruniu" t. IX, Toruń, 1903 i wydawnictwo „Źródeł" (Fontes) prowadzone przez to Towarzystwo (dotąd 6 tomów), mieszczące prócz innych wykazy podatkowe ziem pruskich z roku 1682 i różne materyały źródłowe. Roczniki zaś podają bibliografię prac odnoszących się do Prus zachodnich. Por. *Mazowsze* i *Pomorze*.

Pruszanka *Baranki* i *P. Stara*, dwie okolice szlach., pow. bielski, gub. grodź., gm. Aleksin, 112 i 207 dz.

Pruszczyno, ob. *Stanisławowo*.

Pruszki Jabłoń, właśc. *Proszki*, wś, pow. łomżyński. W dok. z r. 1419 występuje Jakób Proszek, a r. 1433 „Jacobus Proszek de Proszki". R. 1469 Andrzej „de Proszki" sprzedaje dwa łany nad rzką Kołomyją Mateuszowi z Ciarnowa (Kapica, Herbarz 334).

Pruszków, wś i os., pow. warszawski. Wzniesienie wielkiego szpitala dla obłąkanych w przyległych Tworkach, przeniesienie do P. warsztatów drogi żel. warsz.-wied. ściągnęło tu liczną ludność złożoną z urzędników, robotników pracujących w pozakładanych w pobliżu stacyi fabrykach. Liczne wille i domki dla letnich mieszkańców, przyczyniają się też do wzrostu i ożywienia wytworzonej tu osady, stającej się niemal przedmieściem Warszawy. Obecnie ma się rozpocząć budowa kościoła murowanego. W r. 1890 gmina P. miała 5061 mk. zapisanych do ksiąg stałej ludności. Śród nich było 698 prot. i 173 żydów. Dziś zapewne podwoiło się zaludnienie. Jan ks. mazow. pozwala roku 1456 Świętosławowi, dziedzicowi wsi „Pruskowo", przenieść takową wraz z Wolą Pieczyską na prawo niemieckie (Paprocki, Herby, 593). W r. 1580 we wsi „Pruskowo" w par. Pęcice, jest 5 cząstek szlacheckich, płacących od ćwierci łana. Jest też młyn o 2 kołach.

Pruszyńce al. *Pruszynka*, wś nad Rastawicą, pow. berdyczowski, gm. Mecherzyńce Dębowe, st. poczt. Koziatyn (13 w.), 33 w. od Berdyczowa, 148 dm., 874 mk., cerkiew, szkółka, młyn, 3 wiatraki. Należała do Burczak Abramowiczów.

Pruszyniszki, zaśc., pow. szawelski, gm. Szawkiany, Ulińskich, 30 dz,

Pruszyńskie, fol., pow. szawelski, gm. Szawkiany (20 w.), należy do dworu Pokrożeńcie. Nadto Jakszewiczowie mają 120 dz.

Prut, rzeka. C. v. Kwiatkowski: „Der Pruth hydrographische Studie („Mittheil. d. K. K. geogr. Ges. in Wien" 1874). Łomnicki M.: „Dolina P. od Delatyna do Czarnohory" (Pamięt. Tow. Tatrz., t. IV, 1879).

Prutełka, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rymszany (7 w.).

Prutylce, wś, pow. kaniowski, gm. Taraszcza, st. poczt. Korsuń (10 w.), 101 dm., 571 mk., młyn, 3 wiatraki.

Prybereże 1.) dobra, pow. bychowski, od r. 1874 Kożynych, 4739 dz. (2841 lasu), dwa młyny. 2.) **P.,** fol., pow. czerykowski, Boguszewskich, 190 dz.

Prybytki 1.) fol. nad Ucią, pow. homelski, gm. Nosowicze, Betulińskich, 896 dz. We wsi cerkiew, szkoła. 2.) **P.**, wś przy ujściu rzki Uście (Nieszczerda) do Dryssy, pow. połocki,

Prybytkowo, wś, pow. witebski (dawniej w pow. suraskim), należała do Jewniewiczów.

Prychaby 1.) al. *Francjanowo*, fol., pow. mohylewski, od r. 1856 Szablewiczów, 185 dz. 2.) **P.**, dobra, pow. orszański, Gordziałkowskich, 320 dz. 3.) **P.**, fol., pow. połocki. gm. Artejkowo, kaplica, gorzelnia, młyn, Szantyrów, 3277 dz. 4.) **P.**, fol., pow. siebieski, gm. Prychaby, 25 w. od Siebieża, zarząd gm., cerkiew, szkoła, 439 dz. ziemi dwor. (spadkob. Roszniaka). Gmina obejmuje 141 miejscowości, 720 dm. włośc. (49 innych), 5209 mk. włościan, uwłaszczonych na 7255 dz. 5.) **P.**, wś, pow. wieliski, gm. Usmyń, 12 dm., 66 mk., cerkiew.

Prycki, *Prucki* 1.) *Małe*, wś, pow. kaniowski, gm. Makiedony, st. poczt. Rzyszczów (12 w.), 27 w. od Kaniowa, 83 dm., 885 mk., szkółka, 6 wiatraków. 2.) **P.** *Wielkie*, wś, tam-

że, gm. P.Wielkie, st. poczt. Rzyszczków (7 w.), 45 w. od Kaniowa, 137 dm., 1828 mk., cerkiew, kaplica, szkoła, cukrownia, 9 wiatraków. Gmina obejmuje 10 miejscowości (3 sioła, 7 wsi), mających 11,717 mk. (32 kat., 5 ewang., 156 żydów); 1156 dz., w tem 5410 większej posiadł., 5670 włośc., 296 apanaży, 165 cerk.

Prycówka, ob. *Adamówka* 1).

Pryczepiwka, chutor pod wsią Samhorodek, pow. skwirski, 25 dm., 82 mk.

Pryczypówka, ob. *Kuryanczyk*.

Prydoroże, fol., pow. czerykowski, Hatalskich, 500 dz. (300 lasu).

Prydot, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (31 w.).

Prygodycze, wś, pow. grodzieński, gmina Wiercieliszki, 7 w. od Grodna, 21 dm., 217 mk., 430 dz. włośc. i 56 dz. soboru praw. w Grodnie.

Prykoty, fol., pow. sieński, Liksowych, 330 dz.

Prypad, fol., pow. czauski, Szemiotów, 240 dz.

Prypiesz, wś, pow. dryzieński, par. Oświej. 2.) **P.**, dobra, pow. siebieski, Łabuńskich, z fol. Ancisowo i Wolary 1024 dz.

Prypile, wś, pow. rossieński, gm. Konstantynów (9 w.).

Pryputeńka, wś, pow. zasławski, gm. Zasław (4 w.), 8 dm., 43 mk.

Pryputnie, wś nad rzką Ponorą, pow. zasławski, gm. Zasław (7 w.), par. praw. Bielów (1 w.), 132 dm , 921 mk., cerkiew fil. drewn., fund. r. 1751 przez ks. Barbarę Sanguszkową.

Pryspodajewo, wś, pow. siebieski, należała do Girciusów.

Prystań, wś nad Uświaczą, pow. wieliski, gm. Uświat.

Prystowa, wś, pow. telszewski, gm. Korciany (8 w.).

Pryszmonty 1.) wś, pow. kowieński (mylnie rossieński), gm. Betygoła (7 w.). 2.) **P.**, dwór i fol., pow. rossieński, gm. Rossienie (10 i 12 w.), Sylwestrowiczów, 150 dz. 3.) **P.**, wś, tamże, gm. Sartyniki (5 w.).

Pryszyszki, wś, pow. szawelski, gm. Krupie, Pikturnów, 63 dz.

Prywitów, wś nad rzką Czepelówką, pow. nowogradwołyński, gm. Połonne, 70 w. od mta pow., 185 dm., 1242 mk., cerkiew drewn. z roku 1760, szkółka cerk. od r. 1868. Własność Tereszczenki. W r. 1585 w liczbie wsi nadanych przez ks. Konstantego Ostrogskiego, synowej Zuzannie.

Prywolie, fol., pow. czauski, własność Trupczyńskich, 1185 dz.

Pryworocie, wś, pow. radomyski, gm. Wodotyje, st. poczt. Brusiłów (12 w.), par. praw. Ozieranie (3 w.), 22 w. od Radomyśla, 74 dm., 501 mk., młyn parowy, 296 dz. włośc., 434 dz. dwor., należącej od r. 1881 do Nowickich.

Przasnysz, mto pow. Wedle sfałszowanego dokumentu, Konrad ks. mazow., nagradzając zasługi Przybysława z Rostkowa wojew. mazow., który poraził Jadźwingów na polu pod Przasnyszem, nadaje mu r. 1244 w dzierżawę „oppidum nostrum Przasnis" z przyległościami na lat 30. Wszystkie opłaty i dochody książęce należeć będą do Przybysława(Ulanow. Dok. mazow. 294, 10). W r. 1567 miasto płaci szosu zdwojonego fl. 40, z ról miejskich od włók 103, kotłów gorzałcz. 30, szynkarek 30, komorn. i przekup. zł. 78 gr. 15, od krawców 16, towarz. 4, od zdunów 7, szewców 29 i towarz. 10, kowalów 3 i towarz. 2, od kuśnierzów 19 i tow. 3, czapników 4, złotników 2, szklarza 1, ślusarzów 3, od tracza 4, siodlarza 1, stelmachów 2. kołodziejów 4, rzeźników 7, czopowego za rok od warów 3734, fl. 373 gr. 9, od młynarzów 3, szotów 2. Osiecki J. ks.: „P. i jego kościoły" (Przegl. katol. r. 1891 n. 45—50). Jest to zarys dziejów P. oparty na podstawie łacińskiej „Kroniki miasta" doprowadzonej do r. 1585. Brykczyński A. ks. „Kronika zgromadzenia panien Benedyktynek w P." (Kwart. teol. t. I, 1902).

Przebieczany, r. 1198 *Prevenchna*, 1328 *Psrebetzan*, wś, pow. wielicki. Wedle dok. z r. 1198 „Dominus Michora" nadał w tej wsi klasztorowi miechowskiemu sól (źródło słone, czy też wymiar dobywanej tu soli). W dok. z r. 1328 wymieniona w liczbie włości bisk. lubuskich (K. W. n. 34, 2020, 1088). Cercha Stan. wydał: „Przebieczany pod względem etnograficznym" („Materyały antropol. archeol. i etnogr." t. IV). Kraków, 1899.

Przebin, r. 1565 *Przibyn*, wś, pow. przemyski. Według lustracyi z r. 1565 wieś ta wraz z Rzędowicami należały do ststwa lwowskiego i dane były Maciejowi i Stefanowi Kłodnickim drogą zamiany za ich działy w Uliczne ustąpione dla ststwa drohobyckiego. Kłodnicki na otrzymanym obszarze założył wieś Przybyń nad pot. Świerzem oddzielającym dobra Podkamienieckie od Rzędowic. W r. 1565 liczono w P. kmieci 12 na obszarach. Lata wolności jeszcze im nie wyszły. Wykopano stawek większy (mogący dać zł. 40 co trzy lata) i drugi mniejszy, wystawiono młyn na rz. Świerzu. Do gumna fol., zwieziono: żyta kóp 100, jarego 30, pszenicy 30, jęczmienia 30, owsa 100, tatarki 60, prosa 20. Siana stogów 5.

Przechody, *Kostusin*, fol., pow. brzeski, gub. grodz., gm. Wojsko, Czymbajewiczów, 74 dz.

Przecławice, wś, pow. miechowski, gm. i par. Koniusza. Opis dóbr P. z r. 1883 mylnie podano przy wsi Przesławice (ob. t. IX, 177), której położenie również mylnie oznaczono w gm. i par. Koniusza. Ob. *Przesławice* (t. XV).

Przeczniów, *Przyczniów*, r. 1419 *Przischniow*, wś, pow. pińczowski. Ob. *Krzyszkowice*.

Przeczów, r. 1232 *Predidievo*, wś, pow. wś, pow. stopnicki. Dziesięciny swe z wsi „Predidievo" nadaje Fulko arcyb. gnieźn. klasztorowi sulejowskiemu. Długosz opisując tę wieś pod mylną nazwą: „Krzeczów" (L. B. III, 128) podaje iż dawała dziesięcinę kościołowi klasztornemu w Beszowy, dziedzicem był Jan z Rytwian marszałek król.

Przeczyca, w dok. *Przedszicza*, wś, pow. pilzneński. W r. 1354 zwraca ją Kazimierz W. biskupowi krak. Bodzancie.

Przeczyce, w dok. *Prsemczicze*, wś, pow. będziński. Wspom. w dok. z r. 1357, ob. *Siewierz*

Przedborze, dawniej *Przedworze* i *Podworze*, wś, pow. jaworowski. Dawna posiadłość Fredrów siedzących tu jeszcze w XV w. według lustracyi z r. 1565.

Przedecz, mstko, pow. włocławski. W dok. z r. 1136 „lacum Pretche"jako własność arcyb. gnieźn. Śród uczestników procesu z krzyżakami w Warszawie r. 1339 się toczącego, występują jako reprezentanci z Kujaw (ze strony krzyżaków) „commendator Mosburgensis alias dictus de Przedcze" i wójt Mosburgensis qui in Polonico dicitur Przedcze" (K. W. n. 11, 1192 i 1193). Wynikałoby ztąd iż P. zostawał wtedy w posiadaniu krzyżaków i otrzymał nazwę niemiecką: Mosburg. Drogą zamiany z arcyb. gnieźn. Bogoryą, r. 1347 przeszedł P. na własność królewską (K. W. n. 1257). Około r. 1360 król wzniósł tu podobno murowany z cegły zamek nad jeziorem, a w nim kaplicę przy której powstanie parafia. Władysław Jagiełło potwierdził r. 1420 prawo magdeburskie. Kazimierz Jagielończyk w Brześciu r. 1459, nadał jarmarki. W r. 1504, król Aleksander na prośbę małżonki swej, oddaje w dożywocie siostrze Elżbiecie ziemię przedecką z zamkiem. W r. 1512 Zygmunt I na P. zabezpiecza wiano żonie swojej BarbarzeZapolii, z uwzględnieniem praw dożywotnich wspomnianej wyżej Elżbiety („Jagiellonki", Przeździecki I, 13—19). Król ten bawiąc po dwakroć w P. r. 1526 i 1544 zatwierdził przywileje miasta, rozszerzając zarazem prawa kupców i rzemieślników (Akta miejskie). Zygmunt August oddał P. w dożywotnie posiadanie protegowanemu przez Bonę Wojciechowi Korycińskiemu, wwdzie łęczyckiemu. Już r. 1497 Floryan z Korytnicy, kasztelan wiślicki był dzierżawcą P., Wojciech Koryciński był starostą grodowym. Zygmunt August w Piotrkowie dn. 17 grudnia r. 1558, odnowił prawa i nadania miejskie, zniszczone w czasie pożaru,na zasadzie inwentarza, złożonego przez starostę Sierakowskiego. Z aktu tego dowiadujemy się, że miasto pierwotnie osadzone było na 27 łanach, a w r. 1558 miało 88 domów, 9 rzem., 14 szynkarzy. Król zatwierdzając posiadłości miejskie dodał jeszcze Brzeg czyli Ostrów, przyległy do wsi Rybna, wraz z łąkami nad jeziorem. W r. 1557 miasto P. centr powiatu t. n. w wojew. brzeskokujawskiem, płaci szosu fl. 32, czopowego rocznie 64 fl. Od 20 kom. po gr. 7, od 10 bań gorzał. po gr. 24, od 2 szynkarzy po gr. 6, od karczmy gr. 12, od 7 rybaków po gr. 8, od 1 rzem. gr. 4, od 1 włóczęgi gr. 12, od 25 łanów po gr. 20. Wczasie pierwszej wojny szwedzkiej, miasto spalone zostało i zrabowane. W r. 1661 lustratorowie znaleźli placów pobudowanych na nowo 23, reszta leżała pustką. Powolne odradzanie się miasta rozpoczęło się w początkach w. XVIII. Szewcy tutejsi licznie osiadli, przypomniawszy sobie o przywileju, wydanym ich cechowi przez Zygmunta II r. 1612, oddanym do przechowania cechowi w sąsiednim Brdowie, uzyskali odpis takowego, oryginał zachowano w ladzie cechu brdowskiego. Wtedy też jatki mięsne i szewckie zbudowano około wystawionego natenczas z muru ratusza. Pierwsza gromadka sukienników przybyła r. 1817 z Władysławowa pod Koninem. Największą po zamku budowlą w miasteczku jest kościół parafialny. Początku parafii i kościoła nie znamy. Według wizyty z r. 1582, ówczesny kościół wzniesiony był z cegły p. w. św. Mikołaja, posiadał trzy ołtarze. Jako filie należały do niego: kaplica w zamku, o której są wzmianki w aktach jeszcze w w. XVII, oraz kościołek drewniany św. Katarzyny. Zniszczony przez szwedów r. 1657, a księgi kościelne rozpoczynają się od r. 1668. Starą tę budowlę zrujnowaną przez burzę w r. 1902, ma zastąpić wkrótce nowy ostrołukowy kościół, wznoszony staraniem obecnego proboszcza. Obecnie P. oprócz Starego i Nowego Rynku posiada 13 ulic: Kłodawską, Dąbrowską, Rybacką, Kahalną, Ślepą, Wodną, Starą, Kowalską, Młynarską, Zamkową, Warszawską, Królewską i Kościelną. Przeważnie brukowane i oświetlone lampami naftowemi. Domów jest 222 (138 murow.). Mieszkańców 4057 (mężczyzn 2014, kobiet 2043) w tej liczbie: żydów 792, niemców 205, rosyan 16. Katolików w parafii 5600, protestantów 1800. Co do rzemiosł to przedstawicielami ich są: 180 szewców, 20 krawców, 2 kuśnierzy, 8 stolarzy, 4 młynarzy, tyleż kowali. Sklepów 41, z tych 4 tylko w ręku chrześcian. Służbę zdrowia pełni 1 apteka, felczer i akuszerka. Szkółek elementarnych mieszanych 2. Zawiązane w r. 1899 Towarzystwo pożyczkowo oszczędnościowe, liczy 160 członków. Obrót wynosił w 1902 r. 24,101 rb. Starostwo grodowo Przedeckie według lustracyi r. 1661, składało się z mstka i wsi: Rybna, Kobylaty, Zalesia, Rogóżna, Kamieńca, Dziwia, Zbójna, Jakuszowa. Dochody wynosiły złp. 785, gr. 22, den. 8; wydatki zł. 385, gr. 22. Starostami byli: Paweł Borykowski (1491),

Woj. Koryciński, wda łęczycki (1548—1555); Jan z Bogusławic Sierakowski, kaszt. lędzki (1564 — 1577), Stanisław Sierakowski, kaszt. lędzki (1577); Feliks Kryski z Drobina, kaszt. kor. (1614—1616), Krasiński (1636), Przemysław z Byków Bykowski, kaszt. sieradzki (1649); Stanisław Bykowski (1650—54); Jędrzej Bykowski († 1697); Ernest z Dorpowa Dorpowski, wwda łęczycki († 1718); Michał Dorpowski († 1732); Stefan Kossowski; Antoni Kossowski (1766); Kretkowski (1773—5). Opis P. z rycinami podał Tyg. Polski 1901 r., n. 29, 30.

M. R. Witan.

Przedpełce, wś, pow. płocki. Wedle dok. z r. 1408 siedzą tu liczni Boleszczyce (Kapica, Herbarz, 343). W r. 1578 są tu części: Przedpełcz Kiełbasa, Kosczio łki, Włosty i Wojtkowicze. Płacą z nich liczni współdziedzice w ogóle od 19 łanów.

Przedział, pow. kobryński, ob. *Janów*.

Przedzielsk, wś, pow. prużański, gm. michajłowska, 10 w. od Prużany, 457 dz.

Przegib, szczyt (1055 mtr.) w dziale babiogórskim w Beskidzie zach., po stronie węgierskiej, tuż na połd. od Mądrej Ławy (1170 mtr.) pomiędzy pot. Jałowcem a Borsuczym, tworzącymi Półhorankę.

Przeginia, w dok. *Pregina*, wś, pow. olkuski. Iwo bisk. krak. nadaje r. 1228 dziesięciny z nowin, na obszarze P. klasztorowi w Dłubni. „Castrum aedificatur in Pregina a duce H." podaje roczn. kapit. krak. pod r. 1229. Bolesław Wstydliwy pozwala r. 1276 comesowi Wierzbięcie, synowi Klemensa wojew. krakow., osadzić wieś P. na prawie niemieckiem. Wedle dok. wś leży na górze zw. „Kamona Góra" przy wielkim trakcie. Wś ma posiadać 50 łan. długich, osadnicy otrzymują 20 lat wolnych (Kod. dypl. pol. III, 112).

Przeginia duchowna, wś, pow. krakowski, ob. *Liszki*.

Przegłów, wś, ob. *Przygłów* (t. IV).

Przegnojów, r. 1565 *Prohnoyow*, wś, pow. przemyślański. Przy wsi był staw należący do ststwa lwowskiego i czyniący według lustracyi z r. 1565 co lat trzy zł. 600, młyn o 2 kołach.

Przegorzały, wś, pow. krakowski. W dok. z r. 1254 śród posiadłości klasztoru zwierzynieckiego.

Przehyba al. *Przechyba*, szczyt (1195 mtr.) w Beskidzie wschod., w dziale dunajecko-popradzkim na granicy pow. sandeckiego i nowotarskiego, w punkcie zbiegu gmin: Gabonia, Jaworek, Szlachtowy i Rostoki. Cokolwiek na zachód wznosi się Mała Przehyba (1175 mtr.). Z półn. stoków P. spływa do Dunajca, Jaworzyna, Gabońska, do Popradu zaś Przysietnica; na południe zaś podążają do Ruskiej, dopływ Dunajca.

Przehybek al. *Przehibek*, szczyt (1124 mtr.) w Beskidzie zach., w dziale wiślańsko-solskim, na granicy Galicyi i Węgier.

Przejazdy, fol., pow. wiłkomierski, gm. Wieprze (20 w.).

Przełom, pow. grodzieński. Wś 10 dm., 131 mk. 422 dz.; fol. Sylwestrowiczów, 482 dz.

Przemiany, fol., pow. lucyński, Szkulteckich, 624 dz.

Przemiarowo, w dok. *Priimarow*, wś, pow. pułtuski. Wspom. w dok. z połowy w. XIII, śród włości bisk. płockich. W r. 1582 ma 14 łan., 4 zagr., 1 rzem.

Przemiwołki, r. 1469 *Permywolky*, wś, pow. żółkiewski, ob. *Świerze*.

Przemyków, w dok. *Premucow*, wś, pow. pińczowski. W dok. z r. 1295 wspomniany jest kościół tutejszy, założony zapewne przez Pawła z P., głośnego biskupa krakow. (Kod. kat. krak. I, 136).

Przemysin, chutor, pow. wołkowyski, gm. i dobra Krzemienica.

Przemyśl, miasto. W r. 1901 miał 46,349 mk. Jest to jedno z najbogatszych w różne instytucye miast Galicyi i jedno z najporządniej zabudowanych. Położony na granicy między wschodnią a zachodnią Galicyą gromadzi on liczne instytucye służące potrzebom bądź ludności polskiej, bądź rusińskiej. Jest zarazem pierwszorzędną fortecą i ztąd posiada znaczną załogę wojskową. Według lustracyi z r. 1565, mieszczanie choć mieli znaczne obszary ziemi, podawali do opłaty tylko $6\frac{1}{4}$ łanów ról miejskich i $4\frac{1}{2}$ na uroczysku Szumskim. Domów żydowskich było 13, w nich 10 komorników. Targowe oceniono na zł. 80. Łaźnia w arendzie zł. 24. Rzeźnicy zł. 13 gr. 10, nadto łoju topionego kamieni 13 i funtów 10 (kamień wart 30 gr.), piekarze ogółem zł. 4 gr. 8 i 6 strucel (po 3 gr.) na Boże Narodzenie, szewcy zł. 4 gr. 8, rybitwy zł. 25 gr. 18, rajce czynszu zwanego „zakarpie" zł. 16. Gorzałki palenie i szynkowanie zł. 160. Mostowe w tym roku mniejsze niż dawniej zł. 816 gr. 5. Od pieszych brano po pół grosza. Z powodu zwolnienia od ceł mieszczan wielu miast królewskich, przepędzono przez rok 20,664 wołów przez Przemyśl bez opłacenia targowego. Ogółem z miasta i różnych dochodów było zł. 1798 gr. 3, den. 5, prócz pożytków w naturze. Do miasta należały przedmieścia: Psarce zamieszkane przez garbarzy, dochód był zł. 17 gr. 22 i Zasanie dające zł. 76 gr. 18. Do wymienionych w opisie opracowań, dodajemy: Śmigielska (Dobieszewska) I.: „Miasto P. i wieś Medyka" (Tyg. ilustr. n. 276 i 277, r. 1873). Pług A.: „Przemyśl" („Kłosy" n. 916, r. 1883). Kolberg O.: „Przemyskie zarys etnograficzny". Z pośm. materyał wydał I. Kopernicki. Kraków, 1891, str. 242 i XX z 4 rycinami. „Kronika dyecezyi przemyskiej" pismo dyecezyalne. Wychodzi co miesiąc od r.

1901. „Acta ac statuta synodi dioecesionae premisliensis“ (z r. 1902). Przemyśl, r. 1903, str. 431. Schorr Mojżesz: „Żydzi w P. do końca w. XVIII“. Lwów, 1903, str. VIII, 294.

Przemysławów 1.) zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Szaty (7 w.), do dóbr Stanisławów. 2.) **P.**, zaśc., tamże, gm. Traszkuny (7 w.).

Przemysłów 1.) dwór, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (6 w.). 2.) **P.**, fol., tamże, gm. Towiany (10 w.), Pukasów 104 dz.

Przemysłowo, chutor, powiat wołkowyski, należy do dóbr Rudawa.

Przeorsk, dawniej *Przeworsko*, wś, pow. tomaszowski. W r. 1531 wś w par. Chodywańce, płaci od 2 łan., $1^1/_2$ łan. pustego, pop, młyn pusty. W r. 1578 podany w par. łac. Uhnów. Marcinowski Andrian płaci tu od 10 łan., 4 zagrodn., 2 kom., pop.

Przeradz, wś, pow. mławski. Wedle dok. z r. 1408 siedzi tu Krystyn z rodu Bolestów (Kapica, Herbarz, 343).

Przesławice al. *Przecławice*, r. 1349 *Przedslavicz*, wś, pow. miechowski, gm. i par. Miechów (6 w.). Mylnie podana (t. IX, 177) w gm. i par. Koniusza, w której leżą inne Przesławice al. Przecławice (t. IX, 130). Klasztor miechowski toczył spór o tę wieś z biskupem krakow., który około r. 1345 włączyć chciał P. do parafii Czaple wielkie (Kod. mał., III, 58). Opis dóbr z r. 1883 odnosi się do Przecławic w gm Koniusza.

Przesmyki, fol. (nie wś), pow. prużański, Myszenkowych 533 dz.

Przespolew, wś, pow. kaliski. Na miejscu kościoła spalonego od pioruna, stanąć ma nowy murowany.

Przestrzele, wś, pow. kolneński. R. 1435 Władysław ks. mazow. sprzedaje wdowie i synom po Janie z Przestrzelca pozostałym 20 łan. w ziemi wizkiej, z tych 10 zwanych Przestrzelec nad rzką Kamionką i 10 przyległych temu obszarowi za 20 kóp groszy (Kapica, Herbarz, n. 339).

Przewale, wś, pow. tomaszowski. W r. 1565 był to folwark w ststwie tyszowieckiem. Zwieziono do gumna z Przewal, z miejskich pól i Mikulina żyta kóp 579, pszenicy 80, jęczmienia 30, owsa 270, grochu $24^1/_2$, prosa 12. Mylnie odniesiono do P. (t. IX) świadectwo Dykc. Echarda ściągające się do wsi Perewały w pow. włodzimierskim.

Przewały, wś, pow. włodzimierski. Wspom. w dok. z r. 1445. W r. 1564 „oppidulum“ w ziemi chełmskiej, ma parafię łacińską w miejscu, daje szosu od 3 łan. fl. 1, od rzem. 13 po gr. 4, pop ubogi i cerkiew opuszczona dają 1 grzyw. (fl. 1 gr. 15), młyn korzecznik po gr. 12 od koła, od 2 bań gorzałcz. po gr. 24, od 2 przekup. po gr. 6, od 9 żydów fl. 9. W r. 1578 włada tu Falczewski.

Przewłoka 1.) *Perewołoka* zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (5 w.). 2.) **P.**, wś, tamże, gm. Krasnogórka (16 w.).

Przeworsk, ob. *Przeorsk.*

Przeworsk, miasto. W r. 1508 wolne od czopowego, które król przeznacza na poprawę miasta. W r. 1515 płaci szosu grzyw. 40, młyn miejski oceniony na 40 grzyw. płaci $1^1/_2$ grz. i 6 gr., drugi młyn wyższy, za Bernardynami płaci od 2 kół pół grzywny. W r. 1576 miasto daje szosu fl. 96, od różnych rzem. fl. 117, penestici 7, komorn. 71 po gr. 12. Suma fl. 308 gr. 27. Przedmieście od $8^1/_2$ łan., młyna o 2 kołach, 5 kom. z bydłem i 15 ubogich. Do P. odnoszą się opracowania: Łepkowski Józef: „Przeworsk“ (Tyg. Illustr., n. 306, r. 1865). Saloni Al.: „Lud wiejski w okolicy P.“ (Wisła, t. XII i XIII).

Przewóz 1.) ob. *Szczara.* 2.) **P.**, *Przewozy*, pow. dzisieński, gm. Prozoroki. W pobliżu wsi, na pr. brzegu rzki Soszy znajduje się wał ziemny, długi do 200 saż., szeroki 5 arsz., wysoki 1 arsz., podług podania usypany przez jezuitów z Głębokiego. 3.) **P.**, tamże, gm. Plissa. W pobliżu wsi, po obu brzegach rzki Szo, w urocz. „Zielona puszcza“, śród lasu skarbowego znajduje się około 50 kurhanów (wołotówek), mających od 2 do 3 saż. w przecięciu.

Przewoźniki, pow. wileński. W pobliżu wsi, na pr. brzegu Wilii, znajdują się mogiły, zw. „Dziadowskie jamy“, pochodzące jakoby z czasów wojen szwedzkich.

Przeżynka, kol., pow. rówieński, gm. Tuczyn, 19 dm., 115 mk.

Przybkowice, ob. *Przytkowice* (t. IX).

Przybłudycze, ob. *Przybłudnicze.*

Przyboj, ob. *Stara hora* (t. XI, 218).

Przyborka, fol., dóbr Złotniki, pow. białostocki.

Przyborowice, wś, pow. płoński. Z tych zapewne P. piszą się: Jan, Wit i Paweł, bracia, nabywający 1463 r. 20 łan. we wsi Strękowa góra nad Narwią (Kapica, Herbarz, 389).

Przyborowo, wś i dobra nad Bugiem, pow. brzeski gub. grodz., gm. Przyborowo (nie Domaczów). Wś ma 80 dm., 810 mk., cerkiew, szkoła, 1279 dz. włośc. i 25 cerk.; dobra hr. Zamojskich, 8204 dz. (4521 lasu). Gmina obejmuje 16 miejscowości, mających 378 dm. włośc. (132 innych), 2502 mk. włościan, uwłaszczonych na 3617 dz. Nadto w gm. jest 25 dz. cerk. i 8212 dz. większej posiadłości. Na polach wsi grupa kurhanów.

Przybrudzie (t. IX, 201), mylnie zam. *Przybrodzie.*

Przybrzeże, ob. *Prybereże.*

Przybuż, niem. *Priebus*, ob. *Przewóz* (t. IX). Por. Heinrich: „Gehoerte Priebus zur Lausitz?“ (Zeitsch. d. Ver. f. Gesh. u. Alter. Schlesiens, t. XXVI, 364).

Przybysławice, wś, pow. olkuski, par. Korzkiew. Helwig z P. w dokum. z r. 1407, ob. *Narama.*

Przybyszew, mstko, pow. grójecki. W 1577 r. daje szosu fl. 3, od 12 domów spalonych nic nie dano, od 5 łan. miej., czopowego fl. 6.

Przybyszówka, strumień, powstaje na obszarze gm. Bzianki, w pow. rzeszowskim, na zach. od wsi, płynie na płn.-wschód przez Biziankę i Przybyszówkę, a w końcu przez obszar Staromieścia w kierunku płd.-wsch. i uchodzi do Wisłoka z lew. brz., cokolwiek na wschód od wsi Staromieścia. Długość biegu $13^1/_2$ klm.

Przybyszyce, wś, pow. skierniewicki. W dok. z r. 1359 śród włości arcyb. gnieźn. (K. W., n. 1404).

Przybyszyn, pow. bielski, gmina Skórzec, 334 dz.

Przybytki, wś, pow. telszewski, gm. Żorany (18 w.).

Przybytki, wś nad rz. Noryń, pow. owrucki, gm. Noryńsk, par. praw. Wieleduiki (2 w.), 23 w. od Owrucza, 102 dm., 760 mk., 2 młyny. W r. 1581 Słotoliński wnosi od 8 osiadł., 5 zagr., po 6 gr.

Przyborsk, wś i kol. niem. pow. radomyski, gm. Przyborsk, st. poczt. Radomyśl (80 w.). Wś 180 dm., 1210 mk., cerkiew, szkoła; kolonia 12 dm., 50 mk. Gmina obejmuje 18 miejscowości (2 sioła, 14 wsi, 1 słoboda, 1 kol. niem.), mających 10,565 mk. (1453 rozkolników, 64 katol., 50 ewang. i 321 żydów); 44,969 dzies., w tem 34,154 większej posiadłości, 9800 włośc., 375 cerk.

Przybudek, słoboda, pow. radomyski, gm. Potyjówka, st. poczt. Radomyśl (18 w.), 31 dm., 162 mk.

Przychaby, ob. *Ignapol.*

Przychyły, *Prychiły*, wś, pow. słonimski, gm. Maryjska.

Przydatki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy, Kapuścińskich i in., 39 dzies. 2.) **P.,** pow. trocki. Pod wsią nasyp ziemny, długi do 20, szeroki 7 i wysoki 10 saż.

Przydonica al. *Przedanica,* wś nad rzką t. n., pow. nowosądecki. W r. 1390 dziedzice ze Słupcy nadają kościołowi p. w. N. P. Maryi w P. karczmę leżącą od wschodu na prost kościoła par. w przyległej wsi Podole (Kod. dypl. pol., III, 343). Ob. *Przydonica* (t. IX).

Przydrujsk, mstko, pow. dryzieński, gmina Przydrujsk, 41 w. od Dryssy. Gmina obejmuje 44 miejscowości, 194 dm. włośc. (118 innych), 2540 mk. włościan, uwłaszczonych na 5935 dz. Zarząd gm. we wsi Białce. W r. 1892 E. Romanow rozkopał tu mogiłę, w której znalazł wiele zabytków. Okrąg wiejski (starostwo) obejmuje 33 wsi skarbowych, 11 zaścianków i fermę Udinowo, w ogóle 1531 mk., 6819 dz., z czego 3257 dz. wydzielono włościanom.

Przydrujsko, *Aleksandrowa Słoboda*, wś nad Dźwiną, pow. dryzieński, gm. Przydrujsk, 10 dm., 86 mk., szkoła.

Przyjaźń, wś, pow. święciański. W r. 1901 położono kamień węgielny pod budowę nowego kościoła murowanego w stylu ostrołukowym z wieżą. Fundatorem jest Jan Kamiński właściciel tychże dóbr.

Przylot, r. 1359 *Przeloth*, wś, pow. grójecki. W dokum. z r. 1359 śród włości arcyb. gieźn. (K. W., n. 1404). W r. 1576 płaci od 4 łan.

Przyłbice, r. 1469 *Przelbicze*, wś, pow. jaworowski. W r. 1469 okazali Herburtowie list Kazimierza Jagiellończyka, potwierdzający nadanie ks. Władysława opolskiego wsi „Przelbicze" prawem feudalnym. Również podobne nadania na wsi: Czełhinie i Podłubie w pow. gródeckim i Mużyłowice należące połową do pow. lwowskiego, drugą do przemyskiego. W r. 1515 Przelbycze w pow. żydaczowskim płacą od 4 łan. i popa.

Przyłęk 1.) r. 1334 *Prsilank*, r. 1579 *Przelenk*, wś, pow. brzeziński. W dokum. z r. 1334 „silva Prsilank majus, que silva in Jessow pertinebit, merica vero nostro ducatui permanebit". Była to więc część lasu książęcego nadanego kościołowi w Jeżowie. W r. 1579 płaci wieś P. od $2^1/_2$ łan., 1 zagr. 2.) **P.,** u Dług. *Przelang*, wś, pow. włoszczowski. W połowie XV w. posiada kościół par. Dziedzicami wsi: Jan i Prandota Szreniawici. Łany km. dawały dziesięcinę prepozyturze krak. Fol. i zagr. plebanowi swemu (Dług., I, 22).

Przyłubień al. *Lubenia*, niekiedy *Białahus*, strumień, wypływa w lesie w obrębie gm. Pawłowy, w pow. jarosławskim, na płn.-wsch. przys. Krzywego, płynie na płd. zach., a przeszedłszy na obszar gm. Dobczy zwraca się na zach. płynąc łąkami, następnie zrasza obszar Dobrej, poczem przepływa Rudkę i zwróciwszy się na płd.-zach. na obszarze Piskorowic, uchodzi do Sanu z praw. brzegu. Bieg bardzo powolny, ztąd dno namuliste a łąki nadbrzeżne moczarowate. Długość biegu 20 klm.

Przyłuka *Nowa* i *Stara*, mstko, pow. berdyczowski, gm. Przyłuka Nowa, st. poczt. Turbów (3 w.), 60 w. od Berdyczowa. P. Nowa 527 dm., 4075 mk., cerkiew, 4 domy modl. żyd., szkółka cerk., gorzelnia, młyn; P. Stara 374 dm., 2141 mk., cerkiew, szkółka cerk., ambulatoryum, młyn, cegielnia. Gmina obejmuje 7 miejscowości (2 mstka, 4 sioła, 1 ws), mające 12,776 mk. (151 katol., 3 ewang., 2332 żydów) i 14,436 dz., w tem 6985 większej posiadłości, 6886 włośc., 300 cerk. Gniazdo (r. 1570) Przyłuckich, od których przed r. 1591 nabywają ks. Zbarascy. W r. 1628 potomkowie ks. Michała Wiśniowieckiego wnoszą od 40 dym., 2 kół młyn., 1 popa. W r. 1629 ks. Jerzy Zbaraski wnosi z P. i siół od 1456 dym.

Przypor al. *Prypor*, *Prypir*, nazwa szczytów dość częsta w paśmie Karpat. 1.) **P.** w obrębie gm. Hut. hr. liptowskiem, 996 mtr. 2.) **P.** w obrębie gm. Chlebnic,w hr. orawskiem, 829 mtr. 3.) **P.** góra na granicy gm. Bachnowatego Ilnika i Zubrzycy, w pow. turczańskim na dziale Minczolskim, między Minczołem zubrzyckim a radyckim; dochodzi 1068 mtr. Od płn. las Łabeciówka i Pliszka, od płd. Kiczera i Jawornysty. 4.) **P.** góra lesista, na płn. od wsi Husnego wyżniego, w pow. turczańskim, na lew. brzegu pot. Husnego, 916 mtr.

Przypust, wieś nad Wisłą, pow. nieszawski. Mylnie podano (t. IX, 223) jako dwa odrębne świadectwa jeden dokument, a mianowicie: akt dla Mogilna wątpliwej daty, wymieniający w liczbie grodów dających opłaty na rzecz klasztoru i „Przypusth.“ (K. W., n. 3). Bawi tu w r. 1247 Kazimierz ks. kujawski i wydaje akt tyczący się wsi Wilczyn. Gamlet pleban „de Przypusth“ jest obecny w Wolborzu r. 1367, przy boku Zbiluta bisk. kujaw. (Ulanow. Dok. kujaw, 183, 11 i 260, 82). W dok. z r. 1321 powiedziano: „ville ad ecclesiam in Przipust pertinentes: Ribithui, Pothstola et Zamnevo“ (Kod. dypl. pol. II, 233).

Przyrwa 1.) al. *Przerwa*, potok, powstaje z połączenia dwóch strug, ramię płd. wsch. wypływa w Huciskach, pow. kolbuszowskim, a ramię płd.-zach. w Niwiskach. Obie strugi łączą się na płn.-wsch. od Niwisk, tworząc pot. Swierczówkę, który zrasza obszar Świerczowa, następnie wchodzi do Kolbuszowej dolnej i od ujścia Kolbuszówki przyjmuje nazwę Olszańca, płynie na płn.-wsch. przez obszar Zarębek, a wszedłszy na granicę Machowca i Poręb, pod nazwą Przyrwy, wpływa na obszar Kopcia i poniżej Wilczej Woli wpada do Łęgu, dopł. Wisły. Długość biegu 27 klm. Źródła strugi napływającej od Hucisk, leżą na wzn. 228 mtr.; ujście do Łęgu 191 mtr. 2.) **P.**, potok powstaje w obrębie gm. Wysokiej, pow. łańcuckim, z pod wzgórza Kamiennej, płynie na płn. tworząc granicę między Soniną a Kosiną, przeszedłszy na obszar Głuchowa, przecina tor drogi żel. Karola Ludwika i zwraca się na płn.-wsch., uchodząc do Wisłoka na obszarze Korniaktowa. Przy ujściu tworzy obszerne moczary, śród których prawie niknie. Długość biegu 10 klm. 3.) **P.**, potok, powstaje na obszarze gm. Dobrzan w pow. lwowskim, płynie po pod Dornfeld w kierunku płn.-zach., zrasza łąki gm. Piasków, poniżej których na granicy Łanów wpada Szczerka. Długość 8 klm. 4.) **P.**, ob. *Pokrowa* (t. VIII). 5.) **P.**, ob. *Gogołowski Potok* (t. II).

Przysłop, strumień podgórski, powstaje w obrębie gm. Przysłopa w pow. gorlickim, płynie na płn.-zach. przez Przysłop, Nowicę i Leszczyny, gdzie zwraca się na płd.-zach., przepływa Kunkowę i wreszcie na obszarze Klimkówki wpada do Ropy. Długi 12 klm. Nad prawym brzegiem wznoszą się: Magóra Małostowska (814 mtr.), Magóra od Hajnego (705 mtr.) i Mieńczów (673 mtr.), a nad lewym brzegiem Kwaśna Góra (622 mtr.) i Szczab (669 mtr.).

Przysporze, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Towiany (13 w.).

Przytulanka, wś, pow. białostocki, 1005 dz. Gmina obejmuje 86 miejscowości, 688 dm. włośc. (1043 innych), 4838 mk. włościan, uwłaszczonych na 7907 dz. Nadto w gm. jest 44 dz. kościelnej i 7912 większej posiadłości. Zarząd gm. we wsi Kreczkowo.

Przytuły, wś, pow. kolneński. Wspom. w dok. z r. 1437, ob. *Barwiki*. W r. 1506 odbywa się tu zjazd dostojników ziemi wizkiej dla powzięcia uchwał w sprawie barci w dobrach szlacheckich (Kod. maz. 325). W r. 1577 wś królewska. Piotr Grajewski, ststa wizneński płaci tu od 11 ½ łan.

Przywałka, wś i ferma, pow. grodzieński, gm. Sobolany. Wś 33 dm., 387 mk., 1458 dz.; ferma, cerkwi w Druskienikach, 431 dz.

Przywłoki, *Przewłoki*, r. 1314 *Przewloky*, osada nie istniejąca obecnie. Leżała nad jez. Skulskiem (pow. słupecki), na starem grodzisku nadjeziornem. W dok. z r. 1314 wydanym w Słupcy, występuje Laszcz „de Przeuloky“ (K. W., n. 964 i 965).

Psarewo (w dok.), ob. *Siarzewo*.

Psary 1.) wś, pow. łowicki. Zaprowadzono tu gospodarstwo rybne przez właściciela hr. Miecz. Łubieńskiego. 2.) **P.**, wś, pow. piotrkowski. Wedle dok. z r. 1370 włość bisk. włocławskich, w kasztelanii wolborskiej (Ulanow. Dok. mazow., 260, 80). 3.) **P.**, w dok. *Pszary*, wś, pow. kozienicki. W dok. z r. 1252, śród włości klasztoru sieciechowskiego. 4.) **P.**, wś, pow. kielecki. R. 1351 Bodzanta, bisk. krak. przenosi wieś biskupią Psary „in districtu Tharszcoviensi“ z prawa polskiego na niemieckie, sredzkie i sprzedaje Andrzejowi kmieciowi z tej wsi sołtystwo dla osadzenia 20 łan., za 35 grz. (Kod. kat. krak. II, 16). 5.) **P.**, wś, pow. pułtuski. W dok. z w. XIII śród włości kościoła płockiego. W r. 1578 mają 16 łan., 2 zagr., 1 rzem.

Psiarce, wś. pow. witebski, około r. 1615 własność Mikołaja i Barbary z Chrapowickich Żabów.

Psiszczewo, wś, pow. kobryński, gm. Motol, 75 w. od Kobrynia, 797 dz.

Pskowska Słoboda, wś, pow. szawelski, gm. Janiszki (6 w.).

Psonina (w dok.) ob. *Suwin*.

Psowo, os., pow. newelski, gm. Psowo, zarząd gm., cerkiew, targi. Gmina obejmuje 59 miejscowości, 430 dm. włośc. (10 innych), 3512 mk. włościan, uwłaszczonych na 5745 dz.

Pstrągalnia, urocz., pow. białostocki, gm. Białostoczek.

Pstrągi, ob. *Pstrążnice* (t. IX).

Pstroszyce, r. 1336 *Pstrossicz*, wś, pow. miechowski. Władysław Łokietek nadał je r. 1329 niejakiemu Dominikowi i przeniósł na prawo niemieckie, Kazimierz król, r. 1336 potwierdza nadanie (Kod. mał., II 271, III 18) Przenosi ją król Kazimierz na życzenie dziedzica r. 1362 na prawo sredzkie (Kod. mał. III, 151).

Psyszcze, wś nad Teterewem, pow. żytomierski, gm. Lewków, par. praw. Staniszówka (6 w.), 5 w. od Żytomierza, 78 dm., 742 mk., cerkiew.

Psza, ob. *Obsza.*

Pszczelnik 1.) os., pow. słonimski, gm. i dobra Byteń. 2.) **P.**, os. tamże, w dobrach Jundziłowicze.

Pszczonow, wś, pow. łowicki. W r. 1579 wś ta włość arcyb. gnieźn. do Łowicza należąca, płaci od $26^1/_2$ łan., 3 zagr., 3 rzem., 3 łan. wójt.

Pszczyna, miasto szląskie. W r. 1895 powiat miał 101,979 mk., w tem 91,774 polaków.

Pszeniczniki, wś, pow. kaniowski, gm. Pszeniczniki, st. poczt. Kaniów (15 w.), 230 dm., 1189 mk., cerkiew, szkółka cerk., 19 wiatraków. Gmina obejmuje 11 miejscowości (7 siół, 4 wsi), 10,977 mk. (64 kat., 11 roskoln., 96 żydów) i 14,073 dz., w tem 7103 większej posiadłości, 6683 włośc., 255 cerk.

Pszonki, *Pszenaje*, w spisie własności *Plunaje*, wś, pow. kobryński, ze wsią Nowosady, 179 dz.

Ptaszkowo, wś, pow. grybowski. R. 1359 król Kazimierz pozwala Mikołajowi „de Mestza“ osadzić nową wieś w lasach nad rzką Ptaszkow i nazwać takową „Metscza“. Wieś ma obejmować 21 łanów frankon. Osadnicy otrzymają 20 lat wolności (Kod. mał. III, 126). W r. 1581 płaci z P. i Pławny starosta sądecki od 9 łan., 2 sołt., 2 kom. i 4 kom. bez bydła.

Ptkanów, wś, pow. opatowski. Według Długosza Władysław Herman założył tu kościół.

Ptycza, mstko, pow. dubieński, gm. Werba (2 w.), st. poczt. Rudnia Tarnowska (12 w.), 17 w. od Dubna (st. dr. żel.), 145 dm., 908 mk., cerkiew drewn. z r. 1864, uposażona 78 dz. z nadania ks. Pawła Sanguszki r. 1725 i 1746; kościół par. katol., szkoła. W r. 1583 we włości zamku dubieńskiego (ks. Konst. Ostrogskiego) płaci od 16 dym., 8 ogr., 3 podsus.

Pubżubie, *Pubżuby*, dwór, pow. telszewski, gm. Żorany (8 w.), 24 w. od Telsz, Burnejków 66 dz., Godlewskich 18 dz., Kunejków 33 dz., Łukaszewiczów 20 dz., Martynowiczów 16 dz., Mitkiewiczów 50 dz., Opólskich 40 dz., Czajkowskich 31 dz., Ejdymtów 27 dz.

Puchacze, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Puchaczewo, ob. *Jozefpol.*

Puchały, wś, pow. łomżyński. Wspom. w dok. z w. XV (Kapica, Herbarz, 341). Por. *Lutostań.*

Puchły *Stare* i *Nowe*, ob. *Puchały.*

Puchowa, kol., pow. rówieński, gm. Kustyń, 19 w. od Równego, 33 dm., 180 mk.

Puchowo, słoboda, pow. radomyski, gm. Kresiatycze, 8 dm., 53 mk.

Puciaciki, jezioro w pow. nowoaleksandrowski, w dobrach Dryświaty.

Puciłów, nadanie altaryi krewskiej, leżała w wwdztwie mińskiem (w pow. borysowskim?), gdzie też leży i fol. Łużki, Łoszki.

Puciłowo 1.) wś, pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (9 w.). 2.) **P.**, wś i dwór, tamże, gm. Rogów (3 w.), Świrskich, 88 dz.

Puczany, fol., pow. wiłkomierski, gm. Konstantynów (9 w.), Stefanowiczów, 105 dz.

Puczek, w reg. pob. z w. XVI (Pawiński, Wielkop., II, 309) mylnie, za: *Buczek.*

Puczeliszki, fol., pow. wiłkomierski, gm. Konstantynów (4 w.).

Puczymno, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Puderowo *Wielkie*, wś skarb. nad jez. Puderowskiem, pow. rzeżycki, gm. Sekstygal, 15 dm., 118 mk., dom modl. starow.

Pudniki, fol., pow. rzeżycki, attyn. Rozenmujży, 160 dz.

Pudownia, dobra, pow. czauski, Demianowiczów, z fol. Ostrowiec 889 dz. (684 lasu).

Pudrałówka, słoboda, pow. rówieński, gm. Siedliszcze. 15 dm., 120 mk.

Pudynowo, wieś nad Utroją, pow. lucyński, gm. Michałowo, 30 dm., 182 mk., cerkiew, kaplica.

Pugaczówka, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Szaty (1 w.).

Puhacze 1.), pow. trocki, stacya krzemienna. 2.) **P.**, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Puchaczówka, *Pukaczówka* (t. IX, 278), wś, pow. żytomierski, gm. i par. praw. Uszomierz (5 w.), 80 w. od Żytomierza, 57 dm., 335 mk.

Puhlaje, wś, pow. horecki, gm. Puhlaje, 29 dm., 190 mk., cerkiew, zarząd gm., szkoła.

Pujdogale, wś, pow. telszewski, gm. Korciany (9 w.).

Pujgiszki al. *Teodorowo*, fol., pow. poniewieski, gm. Stumbryszki (17 w.).

Pujkonie, dwór, pow. kowieński, gm. Janów (13 w.), Katerlów, 127 dz. Nadto Michalewiczowie i Plupasowie mają 20 dz.

Pujpie, wś i dwór, ob. *Pujle.*

Pukałówka, fol., pow. połocki, Spażyńskich, 411 dz.

Pukarzów, r. 1368 *Putarzow*, wś, pow. noworadomski. Wieś „Putarzow“ i miasto Jasło oddaje r. 1368 opat klasztoru pokrzywnickiego królowi Kazimierzowi w zamian za wsi: Błonie i Łukowiec poblizkie klasztorowi (Kod. mał. III, 226). Przechowały się tu resztki starożytnego

kamiennego zamku, śród błotnistej niziny wzniesionego.

Pukaska, urocz., pow. nowogradwołyński, gm. Połonne, 27 dm., 163 mk.

Pukawka, folw., pow. brzeski, gub. grodz., gm. Kamieniec Lit., Nazarewiczów, 45 dz.

Pukiniekiszki, zaśc, pow. telszewski, gm. Gadonów (6 w.).

Pukinis, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (6 w.).

Pukniany, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (7 w.).

Pukształowo, wś, pow. dryzieński, par. Zabiały.

Pukumulsze, wś, pow. szawelski, gm. Kurszany (4 w.).

Pulanówka, słoboda, pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 72 dm., 421 mk.

Puleknie, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (8 w.).

Pulemiec, wieś nad jez. t. n., pow. włodzimierski, gm. Pulmo, 115 w. od Włodzimierza, 160 dm., 1799 mk., cerkiew.

Pulinka, wś, pow. żytomierski, gm. Puliny, 30 w. od Żytomierza, 24 dm., 344 mk.

Pulińska Huta, kol., pow. żytomierski, gm. Puliny, 43 w. od Żytomierza, 77 dm., 528 mk.

Puliny 1.) mstko, pow. żytomierski, gm. Puliny, st. poczt. Rudniewska, 35 w. od Żytomierza, 333 dm., 2125 mk., cerkiew drew. z r. 1782, szkoła (od r. 1871), młyn parowy. Gmina obejmuje 113 miejscowości, mających 1129 dm. włośc. (2493 innych), 27,037 mk. włościan, uwłaszczonych na 17,000 dz. 2.) **P.**, kol., tamże, 64 dm., 386 mk.

Pulmo, *Pulma*, wieś nad jez. Pulmeńskiem i Święckiem, pow. włodzimierski, gm. Pulmo, 105 w. od Włodzimierza, 205 dm., 1703 mk., cerkiew, st. poczt. Gmina obejmuje 17 miejscowości, 1472 dm. włośc. (62 innych), 11,383 mk. włościan, uwłaszczonych na 20,480 dz.

Puławy, urzęd. *Nowa Aleksandrya*, mstko, centr powiatu nowoaleksandryjskiego, gub. lubelskiej. W r. 1890 miały 10,480 mk. Powiat miał wedle spisu jednodniowego z 9 lutego 1897 r. 143,168 mk. (77,238 męż., 65,930 kob.), zaś wedle wykazów urzęd. 135,793 mk., (67,334 męż., 68,459 kob.). Na jeden klm. 86,4 mk. Na ludność 11 miasteczek przypadało 37,649 mk. Biblioteka i zbiór pamiątek nie były po r. 1831 przewożone do Paryża jak mylnie podano w spisie Puław. Obecnie stanowią one muzeum ks. Czartoryskich w Krakowie.

Pułazie, ob. *Połazie*.

Pułhanów, *Polhan* (t. VIII, 712), wś i kol., pow. łucki, gm. Połonka, 12 w. od Łucka. Wś 77 dm., 482 mk., cerkiew, kol., 17 dm., 125 mk. Obecnie część należy do skarbu (po dominikanach łuckich), pozostałe zaś części do Peretiatkiewiczów i Nagrodzkich.

Pułhany, wś, pow. włodzimierski, gm. Brany, 74 w. od Włodzimierza, 84 dm., 577 mk., cerkiew, młyn, wiatrak. W r. 1577 Bazyli Derewiński (Drzewiński) wnosi z 2 dym., 10 ogr. W r. 1583 z części płaci Michał Koryteński (z 3 dym., 7 ogr.), z części Drzewiński.

Półtorakowo, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Pułtusk, miasto. Klucz pułtuski, wedle Paprockiego, dawał pierwotnie ks. mazowieckim 6 krów, 6 wiader miodu i 6 skopów rocznie. Daninę te darował na stół biskupi Bolesław ks. mazow., za rządów Andrzeja bisk. płockiego, w pierwszej połowie w. XIII (Herby, 125). Bolesław ks. mazow. r. 1245, ze względu na spustoszenie poczynione przez pogan w dobrach kasztelanii pułtuskiej, należących do kościoła płockiego, uwalnia je od dotychczasowej daniny książęcej w ilości 6 krów, 6 miar miodu i 6 skopów (Ulanow. Dok. mazow. 153, 5). W r. 1237 bawi tu Konrad ze synami i wojewodą Mazowsza (Kod. maz., 8). Dok. z r. 1469 Ścibor bisk. płocki zabezpiecza na „mostowem" dochód szpitala św. Marcina w Pułtusku (Kod. maz. 249). W r. 1576 miasto płaci szosu fl. 32, od bań gorzał. fl. 9 gr. 18, od rzem fl. 22, od bań gorzał. najemne fl. 6 gr. 7, od towarzyszów fl. 1 gr. 4, od rybaków fl. 4 gr. 26, od komor. ubogich fl. 1 gr. 21, od hultajów ubogich fl. 1 gr. 26. Czopowe za rok fl. 255 gr. 14. Czopowe od 3 pułkufków wina fl. 6, Mykonda od pułkówka 1 fl. 2, od miodu fl. 1 gr. 14. Szyprowie od żyta kocieskiego od lastow a Nolski od lastow fl. 5 gr. 16. Do P. odnoszą się: „Raporty szkoły podwydziałowej w **P.** składane szkole głównej koronnej za czasów komisyi edukacyjnej, wydane w r. 1903 staraniem prof. T. Wierzbowskiego.

Pumigiry, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Towiany (5 w.).

Pumpiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty.

Pumpuciszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (6 w.).

Pundałowo, *Pujdałowo* (t IX, 278), dwór, pow. rossieński, gm. Taurogi (8 w.), Wojtkiewiczów, 99 dz.

Pundary, fol., pow. dźwiński, Budemowych, 371 dz.

Pundy, wś i fol., pow. dryzieński, par. Druja. Fol. jest attyn. Julianowa.

Puniszcze, wś, pow. lepelski. Mają tu: Kozarynowie 126 dz. i Urbanowiczowie 53 dz.

Puńki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka (9 w.). 2,) **P.**, fol., pow. witebski, Suchorskich, 40 dz.

Punta, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka, Jolstaedtów, 39 dz.

Pupały, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kupiszki (8 w.).

Pupanki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Pupiany (9 w.).

Pupany, dwa dwory, pow. wiłkomierski, gm. Pupany, 69 i 74 w. od Wiłkomierza. Jeden do Kołogrywowych, 120 dz. Gmina obejmuje 77 miejscowości, 637 dm. włośc. (32 innych), 7406 mk. włościan, uwłaszczonych na 14,619 dz. Zarząd gm. w mstku Szymańce (10 w.).

Pupiszki, zaśc., pow. wiłkomierski. gmina Uciana (6 w.).

Pupkule, okolica, pow. kowieński, gm. Janów (7 w.). Mają tu Adamowiczowie 523 dz., Mackiewiczowie 20 dz.

Puplinia, wś, pow. szawelski, gm. Krupie.

Pupłasy, wś, pow. szawelski, gm. Poszwityń (11 w.).

Pupły, fol., pow. czauski, Luetzów, 456 dz., młyn.

Pupowicze, wś nad rzką Udreją, pow. newelski, gm. Sokolniki, 9 dm., 60 mk., cerkiew.

Pupście, *Pupecie* (t. IX, 303), wś, pow. rossieński, gm. Kielmy (3 w.).

Purajcie, okolica, pow. szawelski, gm. Kruki (5 w.). Mają tu: Bojarzyńscy 12 dz., Dylewiczowie 29 dz., Witkowscy 56 dz., Nagiewiczowie 37 dz.

Purczowo, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Purkisze, zaśc., pow. rossieński, gm. Szydłów (12 w.).

Purle, dwór, pow. szawelski, gm. Wiekszmia.

Purpiszki, dwór i zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Jużynty (6 w.), Falejewych, 253 dz.

Purplewo, dobra, pow. sieński, gm. Rasna (5 w.), mają 1476 dz. (638 lasu). Do dóbr należą fol. Demochy, Mochańki i Kuźminka.

Purwie, dwie wsi, pow. szawelski, gm. Popielany (10 w.).

Purwiele, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (1 w.).

Purwinia, wś, pow. szawelski, gm. Szawle.

Purwinie, dwór, pow. szawelski, gm. Podubis (3 w.), Goniprowskiej i Sągajłowej, 35 dz.

Purwino, fol., pow. rzeżycki. 300 dz. W r. 1806 własność von Zygern Korna, obecnie Sołowiewa.

Purwinos, fol., pow. rzeżycki, Michała Daragana z fol. Zubków i Korubka 647 dz.

Purwiszki 1.) okolica, pow. kowieński, gm. Średniki (2 w.). 2.) **P.**, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (2 w.). 3.) **P.**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Androniszki, Sipowiczów, 17 dz.

Puryle, wś, pow. telszewski, gm. Gadonów.

Puskuble, dwór, pow. szawelski, gm. Szawkiany (16 w.).

Pusławki 1.) fol., pow. rossieński, gm. Botoki (8 w.). 2.) **P.**, dwór, pow. szawelski, gm. Szawkiany (5 w.).

Pusłowis, zaśc. pow. szawelski, gm. Poszwityń (8 w.).

Pusłowo, dwór, pow. kowienski, gm. Kiejdany (8 w.).

Pustelnia, dobra, pow. bychowski, Wilczyńskich, 929 dz. (651 lasu), młyn.

Pustelniki al. *Pustelnik*, wś, pow. skwirski, gm. i st. poczt. Chodorków (2 w), 52 w. od Skwiry, 44 dm., 280 mk., wiatrak.

Pustkowie, kol., pow. łęczycki. Wydawca Kod. mał. (II, 42) odnosi do tej wsi nazwę: „Pucichow“ w dok. z r. 1229 wydanym dla klasztoru sulejowskiego. Prawdopodobnie ma to być Puczniew.

Pustobory, wś i chutor, pow. słonimski, gm. Kostrowicze (nie Czemery). Wś 241 dz., fol. należał do dóbr Dobromil.

Pustocha, wś, pow. berdyczowski, gm. i st. poczt. Machnówka (6 w.), 26 w. od Berdyczowa, 35 dm., 78 mk.

Pustogiry, wś, pow. wiłkomierski, gm. Towiany.

Pustoiwanie, ob. *Iwanie Puste.*

Pustokołowo 1.) os. do Urbanowszczyzny, pow. słonimski. 2.) **P.**, urocz., tamże, gm. Robotna, 101 dz.

Pustokoły, urocz., pow. słonimski, gmina Zdzięcioł.

Pustołowszczyzna, mylnie *Pustoleszczyzna* (t. IX, 311).

Pustomycki Majdan, kol. i słoboda, pow. rówieński, gm. Tuczyn, 43 w. od Równego, 38 dm., 180 mk.

Pustomyty 1.) wś, pow. rówieński, gm. Tuczyn, st. poczt. Hoszcza (15 w.), st. dr. żel. Równo (37 w.), 36 dm., 512 mk., cerkiew paraf. drewn. z r. 1876. W całej par. było: 126 dm., 1079 mk. Wś należała do Pruszyńskich. 2.) **P.**, wś i kol., pow. włodzimierski, gm. Świniuchy, 47 w. od Włodzimierza. Wś 84 dm., 663 mk.; kol. 62 dm., 1064 mk., cerkiew. W r. 1570 Balcera Gniewosza, który r. 1577 wnosi od 3 dym. dwor., 4 ogr., 5 ogr., a w r. 1583 od 12 dym., 6 ogr., 3 kom.

Pustosiele 1.) fol. do Dryświat, pow. nowoaleksandrowski. 2.) **P.**, pow. mohylewski, ob. *Bahań.*

Pustosz 1.) os., pow. kobryński, gm. Worocewicze, z os. Adamowo 16 dz. 2.) **P.**, os., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty. 3) **P.**, os., pow. wiłkomierski, gm. Ołoty. 4.) **P.**, fol., pow. homelski, od r. 1880 Sadowskich, 184 dz. 5.) **P.**, urocz., pow. orszański, Koźlińskich, 136 dz. 6.) **P.**, urocz., tamże, Rob. Blumenau, 100 dz. 7.) **P.**, urocz., tamże, Majewskich, 196 dz., prom. 8.) **P**, urocz., tamże, od r. 1877 Piwowarowych, 273 dz.

Pustosz 1.) chutor, pow. humański, gm. i st. poczt. Talne (19 w.), 6 dm., 31 mk. 2.) **P.** *Iwanowska*, ferma, tamże.

Pustoszka, ob. *Epidemo.*

Pustothew. W reg. pob. ziemi chełmskiej z r. 1564 podana jako wieś z kościołem par. łacińskim. Do par. należały: Olszanka, Ostrów i Rakołupy. Dziś te wsi należą do par. Surchów, Wojsławice i Kumow. Można by się domyślać iż P. jest drugą nazwą wsi Horodysko sąsiadującej z Rakołupami. Kościół i parafia upadły tu zapewne i wtedy to w w. XVII powstała parafia w Surchowie.

Pustowarnia, pow. skwirski, ob. *Pustowarówka* (t. IX). Bawił tu jakiś czas Mickiewicz (w przejeździe do Odessy) w gościnie u właściciela dóbr Zaleskiego.

Pustowód, ob. *Dumeńki.*

Pustowójty, wś, pow. kaniowski, gm. Pustowójty, st. poczt. Bohusław (15 w.), 40 w. od Kaniowa, 286 dm., 3059 mk., cerkiew, szkoła, 2 młyny, 5 wiatraków. Gmina obejmuje 5 miejscowości (3 sioła, 2 wsi), mających 12,707 mk. (49 kat., 9 sztund., 1 ewang., 211 żyd.) i 16,748 dz., w tem 293 dz. większej posiadłości, 9288 włośc., 6943 skarb., 224 cerk. Zarząd gm. we wsi Karapysze.

Pustyń, pow. dryzieński. Gmina obejmuje 46 miejscowości, 191 dm. włośc. (74 innych), 3273 mk. włościan, uwłaszczonych na 4838 dz.

Pustynka, wś, pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (10 w.).

Pustynka, wś, pow. włodzimierski, gm. Olesk, 18 dm., 85 mk.

Puszalgiry 1.) os., pow. poniewieski, gm. Czypiany (3 w.). 2.) **P.**, ob. *Leśniczówka Puszalgiry.*

Puszałata, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Puszcza, r. 1324 *Postow,* wś, pow. rypiński. R. 1324 Floryan biskup płocki oświadcza, iż Władysław i Bolesław ks. dobrzyńscy, wraz ze swą matką, dla domu Bożogrobców w Rypinie nadają 12 łan. dokoła tego domu i 18 łan. „in Postow“ (Ulanow. Dok. mazow. 304, 19).

Puszcza 1.) *Szlachecka,* ob. *Podjabłoń.* 2.) **P.**, *Puszcze,* dwór, pow. poniewieski, gm. Poniewież (21 w.). Mają tu Brużyńscy, Radkiewiczowie, Serejkowie po 12 dz. 3.) **P.**, dobra, pow. orszański, Rydzewskich, 1072 dz. (450 lasu).

Puszczewo, dwór, pow. kowieński, gm. Jaswojnie (17 w.).

Puszełaty, wś, pow. dryzieński, należała do dóbr Sarya.

Puszełaupie, wś, pow. kowieński, gm. Ejragoła (6 w.).

Puszkarcowa, wś, pow. witebski, gm. Babinicze.

Puszkarewo, przys., pow. wiłkomierski, gm. Rogowo (17 w.).

Puszkarówszczyzna, ob. *Puczkarowszczyzna.* Własność Tołoczków, 287 dz.

Puszkary 1.) wś, pow. telszewski, gm. Bernatów (11 w.). 2.) **P.** *Wambuty,* dwór, tamże, gm. Wornie (3 w.), Puszkarzewiczów, 175 dz. 3.) **P.**, wś nad Dźwiną, pow. wieliski, gm. Serteje; sześć kurhanów w jednej grupie.

Puszki, dobra nad jez. Gielutą, pow. nowoaleksandrowski, gm. i par. Widze. Nadane r. 1794 z Widzkim Dworem przez Katarzynę II Mikołajowi Pizaniemu, pozostają w ręku potomków. Jest tu kaplica grobowa fundacyi Piotra Pizaniego, marszałka gub. kowieńskiej.

Puszno, ob. *Godów.*

Puszynas, wś, pow. telszewski, gm. Wornie.

Puszyniszki, wś, pow. szawelski, gm. Szawlany (9 w.). Mają tu Daukszowie 72 dz.

Putejki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dusiaty (6 w.).

Putele, wś, pow. telszewski, gm. Wornie.

Putiatyńce, wś, pow. rohatyński. W roku 1606 wypuszczone były w dzierżawę poecie Szymonowiczowi, przez Barbarę Tarnowską wdowę po Janie Zamojskim.

Putiatyno, fol., pow. horecki, Kimbarów, 325 dz.

Putito, fol., pow. witebski, Korbutów, 589 dz.

Putkowice, *Pućkowice* (t. IX, 273), *Nadolne* i *Nagórne,* dwie wsi nad Bugiem, pow. bielski, gub. grodz., gm. Narojki, par. Drohiczyn, 54 i 52 w. od Bielska. P. Nadolne 296 dz. włośc. i 34 drobno szlach.; P. Nagórne 11 dz. włośc. i 147 szlach. Grupa kurhanów.

Putnowice, wś, pow. hrubieszowski. W r. 1565 wś ta należała w połowie do ststwa hrubieszowskiego, w połowie zaś do Katarzyny z Tęczyna Barziny. Na części królewskiej było kmieci 9, zagrod. 6, pop. Browar w arendzie zł. 9 gr. 18, Ogółem zł. 24 gr. 17$^1/_2$. Połowa stawu dawała co czwarty rok ze spustu zł. 32. Połowa młyna zł. 14. Do gumna folwarku zwieziono: żyta kóp 330, pszenicy 370, owsa 300, jęczmienia 57, prosa 40, grochu pół broga.

Putowce, dwór, pow. szawelski, gm. Kurszany, Grochowskich, 68 dz.

Putowtyszki, zaśc.. pow. poniewieski, gm. Stumbryszki (14 w.).

Putrany, fol. do Drycan, pow. rzeżycki.

Putryńce, wś nad Horyniem, pow. zasławski, gm. Zasław (4 w.), par. praw. Michla (1 w.), 147 dm.; 882 mk., cerkiew cmentarna.

Putrynie 1.) dwór, pow. poniewieski, gm. Birże (22 w.). 2) **P.**, fol., tamże, gm. Podbirże (7 w.), bar. Budberga, 125 dz.

Putryszki-Rozalin, fol., pow. grodzieński, gm. Wiercieliszki, Talheimów, 200 dz.

Putyłowicze, wś, pow. owrucki, gm. Łuhiny, par. praw. Krasnowłóka (5 w.), 65 w. od Owrucza, 103 dm., 663 mk. W r. 1569 Deszkowskich, r. 1628 w zastawie Stefana Niemirycza.

Puzańce, *Puzińce,* dwór, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (9 w.). Mają tu Wilaniszkisowie

60 dz., Danilewiczowie 17 dz., Krzyccy 21 dz., Łukaszewiczowie 22 dz., Jackowie 28 dz.

Puzanowo, wś, pow. wieliski, gm. Makłoki. Na polach grodzisko.

Puzenki, fol., pow. siebieski. Mają tu: Weryhowie 129 dz., Malinowscy 26 dz.

Puzie, mylnie *Pugi*, wś, pow. słonimski, 646 dz.

Puziewicze 1.) wś, pow. słonimski, gm. Rohotna, 156 dz. 2.) **P.**, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (6 w.).

Puźniki, wś, pow. tłumacki, ob. *Ostrów*, pow. stanisławowski.

Puznosy, fol., pow. szawelski, gm. Wiekszuie (4 w.).

Puznow, w dok. z r. 1497 *Posnowo*, wś, pow. garwoliński. W r. 1576 Pilichowski podstarości garwol., płaci tu od 20 łan. km. i 4 łan. wójt.

Puzów, wś, pow. włodzimierski, gm. Korytnica, 12 w. od Włodzimierza, 86 dm., 537 mk., cerkiew. W r. 1570 płacą Puzowscy: Wasil (5 dym., 2 ogr., 4 ogr., 6 ogr. po 2 gr.), Tymon (5 dym., 3 ogr., 4 ogr.) i Fedorowa (2 dym., 2 ogr. po 2 gr.). W r. 1577 wnoszą Timochwiej (2 dym. dwor. po 20 gr., 5 ogr. po 2 gr.), Paweł (5 ogr. po 2 ogr.), Siemion (5 ogr. po 2 gr.) i urząd puzowski (5 ogr. po 2 gr.).

Puzowce, chutor, pow. grodzieński, gm. Skidel, ks. Druckich-Lubeckich, 103 dz.

Puzynowce, mylnie *Pruzinowce* (t. IX, 110).

Puzyrki 1.) wś, pow. berdyczowski, gm. Puzyrki, st. poczt. Berdyczów (15 w.), 108 dm., 765 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, wiatrak. Gmina obejmuje 17 miejscowości (11 siół, 4 wsi, 2 słobody), 10,029 mk. (332 katol., 11 ewang., 358 żydów) i 20,066 dz., w tem 10,084 większej posiadłości, 9126 włośc., 487 cerk. 2.) **P.** *Wielkie*, wś, pow. zasławski, gm. Nowesioło, st. poczt. Zasław (25 w.), 263 dm., 1421 mk., cerkiew drewn. z r. 1835, szkółka. Własność hr. Potockich. W r. 1589 do włości zasławskiej, zniszczona przez tatarów. 3.) **P.** *Małe*, wś, tamże, gm. Antoniny, 40 w. od Zasławia, 152 dm., 1000 mk., cerkiew drewn. z r. 1868, kaplica cmentarna. szkółka cerk. (od r. 1860). Własność hr. Potockich. 4.) **P.**, wś, tamże, gm. Żuków, par. praw. Januszówka, 35 w. od Zasławia, 64 dm., 308 mk., szkółka.

Puzyry, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Brasław (6 w.).

Pużańce 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (18 w.). 2.) **P.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (16 w.).

Pużłojki, dwór, pow. szawelski, gm. Popielany (10 w.).

Pużole, wś, pow. wiłkomierski, gm. Owanta.

Pychy, wś, pow. włodzimierski, gm. Szack, 82 w. od Włodzimierza, 29 dm., 199 mk.

Pykówka, wś i urocz. leśne, pow. mścisławski. Urocz. Rajewskich, 234 dz. (175 lasu) i Stachowskich 233 dz. (190 lasu).

Pyłda, fol., pow. lucyński. Gmina obejmuje 90 miejscowości, 308 dm. włośc. (88 innych), 6428 mk. włościan, uwłaszczonych na 6759 dz. Zarząd gm. we wsi Wieżonki.

Pynchowa Góra, urocz. dóbr Rudnia, pow. słonimski.

Pyndyki, kol., pow. rówieński, gm. Deražne, 34 w. od Równego, 58 dm., 339 mk.

Pypło, słoboda, pow. rówieński, gm. Siedliszcze.

Pypły, fol. u źródeł rzki Kamionki, pow. horodecki.

Pyriany, fol. dóbr Skidel, pow. grodzieński.

Pyszki, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Ostropol, par. praw. Rohoźno (4 w.), 100 w. od mta pow., 117 dm., 519 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1771, szkółka cerk. (od r. 1870).

Pyszniki, wś i fol., pow. witebski, gm. Kuryno (5 w.), cerkiew. Fol. należy do Lisowskich, 591 dz. Nadto mają tu: Dobczenkowie 37 dz., Mileszkowie 31 dz. i Odyncowowie 149 dz.

Pyszno 1.) dobra, pow. orszański, od r. 1876 Poleżajewych, 3060 dz. (2000 lasu). 2.) **P.**, mstko, pow. lepelski. Gmina obejmuje 24 miejscowości, 282 dm. włośc. (130 innych), 2360 mk. włościan, uwłaszczonych na 2528 dz. Dobra mają 2637 dz.

Pysznogóry, *Pysznohora* (t. IX, 331), dobra, pow. lepelski, Dochturowych, 911 dz.

Pyszny Bór, słoboda, pow. łucki, gm. Silno, 45 w. od Łucka, 30 dm., 394 mk.

Pyzdry, miasto, pow. słupecki. W r. 1186 dn. 8 maja bawi tu Mieszko ks. polski i ztąd wydaje akt dla klasztoru w Lądzie. P. wcześnie otrzymały prawo niemieckie. „Andreas advocatus de Pyzdr" występuje w dok. z roku 1257 i 1262. Przemyśl ks. polski w Pyzdrach r. 1291, poleca Henrykowi „civi de Pisdri" osadzić wieś Wrąbczyn na prawie niemieckiem, według prawa „civitatis Pisdrensis". Książę ten bawi tu również dn. 3 lutego 1296 r. i wydaje akt dla klasztoru w Lubiniu. Jan biskup pozn. r. 1296 oddaje swe miasto Słupcę Hermanowi ze Stawiszyna, ażeby ją osadził na prawie nowotarskiem podobnie jak osadzone zostały Pyzdry. W dniu 27 list. 1302 r. rajcy Poznania, Kalisza, Gniezna i Pyzdr zebrali się w tym mieście dla powzięcia uchwał i zawarcia związku w sprawie ukrócenia rozbojów. Henryk, dziedzic król. polskiego r. 1306 dn. 26 sierpnia bawi w Pyzdrach i potwierdza nadania dla tego miasta poczynione przez ks. Bolesława i króla Przemysława. W r. 1307 Zacharyasz, rektor kościoła św. Krzyża przed miastem, Andrzej wójt i Nydos bednarz w P. sprzedają młyn zw. „Postimole" Nyclonowi Molchuz. Obecni aktowi „conburgenses" noszą same niemieckie na-

zwiska. Akt był pisany przez Piotra Leyze“ Pisdrensis scole et notarie rectorem“. Władysław Łokietek oddał miasto r. 1324 Janowi bisk. pozn.. ażeby „per homines suos... duxerit reformandum“ (t. j. dla podniesienia miasta z upadku przez użycie odpowiednich środków). Akt którym r, 1337 Andrzej i Piotr, synowie nieżyjącego Jana Crosl mieszczanina pyzdrskiego, przyjmują od opata lądzkiego łan pod miastem na wieczne posiadanie, z warunkiem dawania rocznie klasztorowi po dwa kamienie łoju, świadczy też o niemieckim pochodzeniu asystujących dostojników miejskich i mieszczan jak Herman wójt, inny Herman „magister civium“, Mikołaj Godinus, Chunnadus Clysan, Vohiel. W r. 1341 dnia 14 paźdz. król Kazimierz bawiąc w P., nadaje Jakóbowi, synowi Helmana de Grinbarc trzecią część młyna pod zamkiem. Jakób zbudował ten młyn. W dok. z r. 1312 wspomniano o „viris religiosis fratribus Minoribus“. Cały szereg dokumentów do dziejów miasta zamieszcza Kod. Wielkop. W r. 1578 płacą P. szosu fl. 64, od 15 ślad. os., 1 aptekarza, 1 złotnika, 27 rzeźników, 21 szewców, 6 kowalów, 10 czapników, 11 kołodziei, 2 garncarzy, 2 rymarzy, 8 piekarzy, 1 tasarza, 1 postrzygacza, 20 kom., 2 prasołów, 1 cyrulika, 8 słodowników, 16 krawców, 13 kuśnierzy, 8 sukienników, 4 bednarzy, 5 płócienników, 2 stelmachów, 1 stolarza, 1 siodlarza, 1 powroźnika, 20 szynkarek, 3 hultajów, 3 szotów nie mających wozów. Ob. *Kościan*. Lustracya z r. 1704 podaje: „w mieście Pyzdrach nie zostało więcej mieszkańców jak trzech a czwarta Anna Siemieńska wdowa. Zeznano, że wieś Cieśle, do tego miasta należąca, funditus jest zrujnowana, w Dłusku zostało 3 komorników; w Ratnicach 2, w Sobolnikach 2, w Nowej Wsi nie został i jeden człowiek, w Lisiewie 3 gospodarzy. M. Pyzdry funditus kościoły i wsie pomienione zrabowane; księży i ludzi wieszano, krępowano, zabijano. Przed bitwą pod tem miastem, wojska Jmć p. Grudzińskiego tak wszystko zniszczyły, iż ni bydła, ni koni nie pozostało, dla czego pola leżą pustemi. Dla takich więc zniszczeń m. P. i należące do nich wioski, 7 letnich hybern i podatków płacić nie mogły, nie zostały im bowiem tylko ziemia i woda“. W r. 1807 i 1814, po dwakroć P. ze szczętem spłonęły. Według opisu Niemcewicza zostało w tem mieście dwudziestu sukienników niemców, starożytna fara obrócona na magazyn wojskowy, dwa pozostałe murowane domy są kryminał i austerya, obadwa postawione przez prusaków. (Podróże hist., str. 127, 511—2). Callier Edmund: „Powiat pyzdrski w XVI stuleciu“. Poznań, 1888 — 1891. Ob. „Gazeta kaliska“ z r. 1900, n. 149.

Pyże, dwór, pow. szawelski, gm. Girsudy.

R.

Raba, rzeka. Swiętek Jan: „Lud nadrabski od Gdowa po Bochnię, obraz etnograficzny“. Kraków, 1893.

Rabiany, właściwie *Rąbienie*, w dok. *Rabyenye* al. *Mosczona*, wś, pow. węgrowski. W r. 1476 siedzi tu drobna szlachta (Kod. maz., 274). W r. 1563 „Rambiany“ płacą od 13 łan.

Rabieczyzna (t. IX, 342 *Rabeczyno*), pow. dzisieński, par. Miory.

Rabijówka, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Manaczyn (7 w.), 63 w. od mta pow., 217 dm., 1182 mk., cerkiew murow. z r. 1853, na miejscu drewnianej z r. 1780, szkółka cerk. W r. 1583 ks. Andrzeja Wiśniowieckiego (przy Manaczynie), płaci od 4 dym , 6 ogr. Około r. 1780 Jastrzębskich, obecnie Czosnowskich.

Rabka, wś i zakład kąpielowy. Kopernicki: „Pieśni górali bieskidowych z okolic R.“ Kraków, 1868.

Rabki, fol., pow. czauski, od r. 1870 Baranowskich, 368 dz.

Rabotyszcze, słoboda, pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 15 w. od mta pow., 53 dm., 307 mk.

Rabsztyn, r. 1402 *Rabsthyn*, pow. olkuski. Władysław król r. 1402 upoważnia Piotra Szafrańca, podstolego krak. do odkupienia zamku R. od Elżbiety, wdowy po Spytku wojew. krakow., zastawionego za 1000 grzyw. (Kod. kat. krak., II, 275).

Racat al. *Racot*, pow. kościański. „Przyj. ludu“, 1836, str. 193, z ryciną.

Racewo 1.) fol., pow. orszański, Mężyńskich, 3000 dz. (2700 lasu), fabryka krochmalu, młyn. 2.) **R.**, tamże, od r. 1877 Osipowskich, 130 dz.

Racewo, wś nad Taśminą, pow. czehryński, gm. Racewo, st. poczt. Czehryn (12 w.), 324 dm., 1905 mk., cerkiew, szkółka cerk., 15 wiatraków. Gmina obejmuje 7 miejscowości (5 siół, 2 wsi), 10,861 mk. (5 sztund., 51 żydów) i 14,126 dz. (47 większej posiadłości, 13,722 włośc., 206 cerk.).

Rachanie 1.) mstko, wś, pow. tomaszowski. W r. 1531 „Rachanye oppidum“ płaci szosu 3 fl., pop z cerkwi gr. 15, koło młyń. gr. 6. W r. 1578 chorąży bełzki płaci tu przez burmistrza i rajców szosu fl. 4, od 9 łan. miej. fl. 1, od popa fl. 2, od wyszynku wódki gr. 12, od 2 kół korzecznych po gr. 12, od koła zw. folusz gr. 15, od 14 towarz. różnych rzemiosł po gr. 4, od żydów po fl. 1 z głowy, od 2 bań gorzał. po gr. 24, od 12 rzem. po fl. 1, od 6 przekupniów po gr. 15, od 9 kom. po gr. 6. 2.) **R.**, *Werch Rachanie*, ob. *Werechanie*.

Racheliszki, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (3 w.).

Rachmanów, mstko, pow. krzemieniecki, gm. i par. praw. Szumsk (2 w.), 29 w. od Krzemieńca, 78 dm., 504 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1730, szkółka. Opis R. podał Sendulski („Wołyn. Eparch. Wied. z r. 1871, n. 5).

Raciąż, r. 1256 *Ratsiz*, r. 1451 *Raczansch*, 1578 *Racziąsz*, mstko, pow. sierpecki. W dok. Ziemowita ks. mazowieckiego z roku 1256 w oznaczeniu granic folwarku (praedii) książęcego nadanego biskupom płockim, powiedziano: „ad viam publicam que ducit in Ratsiz“ (Ulanow. Dok. mazow., 158, 12). Nadany aktem z roku 1451 przez Władysława ks. mazow. żonie Annie wraz ze wsiami do grodu należącemi: Kroczewo i „Syasthi“ (Kod. maz., 216). W r. 1578 od 30 łan. płacą 30 fl., szosu fl. 40, od rzem. i bań gorzał fl. 86, śledzie fl. 10, mąka fl. 3, czopowe fl. 170 gr. 24. Ogółem fl. 339 gr. 24 (Paw. Mazow., 184).

Raciąż, pow. tucholski. Kujot St. ks.: „Kasztelania raciąska i ziemia zaborska“ (Rocz. Tow. nauk w Toruniu, 1880, t. II).

Raciążek, w dok. *Novum-Radcez*, r. 1250 *Radcinz* i *Radcens*, mstko, pow. nieszawski. W nadaniu dla klasztoru w Mogilnie wymieniony w liczbie kasztelanii obowiązanych do opłat na rzecz klasztoru. Akt z r. 1250 wymienia: „Slavencino in Radcens“, a więc w kasztelanii raciązkiej. Papież Urban r. 1262 bierze pod opiekę zamek, który biskupi kujawscy wystawili w R. dla obrony przeciw prusakom i tatarom. Zamek ten zdobył i złupił Kazimierz ks. kujawski. Ztąd biskup cisnął na niego klątwę, a papież Klemens potwierdza ją r. 1265. Zamek ten służy zwykle za rezydencyę biskupom kujawskim (Ulanow. Dokum. kujaw., 186, 13, 199, 26 i inne).

Raciborowo, wś, pow. kutnowski. Wspom. w dok. z r. 1430 (Kod. mazow., 174). W roku 1579 płacą tu od 6 ½ łan. i 6 zagr. Istnieje też druga część zw. Raciborówka al. Wola Raciborowska.

Raciborsko, wś, pow. wielicki. W dok. z r. 1379 występują dziedzice z R., a mianowicie potomkowie Floryana, niegdyś wiceprokuratora w Niepołomicach: Marcin syn i dzieci po jego bracie Janie, prowadzący proces z rajcami Wieliczki o obszar ziemi zw. „u dęba“ (Kod. mał., III, 324). Slaz i Falisław z R. w dok. z r. 1386 (Kod. kat. krak., II, 113) W r. 1581 Floryan Morstin płaci tu od 8 półłanków, 4 zagr., 2 kom. z bydłem i 3 bez bydła.

Racibory, dawniej *Racibory-Dobroniewo*, wś, pow. kolneński. W r. 1439 nadaje Władysław ks. mazow. 16 łan. nad rz. Wissą zw. Dobroniewo Raciborowi Kielczowicowi. Z tych dziesięć łanów w darze a 6 za opłatą 4 kop. (Kapica, Herbarz, 87).

Raciborz, miasto. W r. 1895 powiat miał 141,476 mk., w tem 64,000 polaków i około 65,000 morawian.

Racie, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 66 w. od mta pow., 38 dm., 489 mk.

Racławice, wś, pow. miechowski. Michał sołtys z R. w dok. z r. 1357. Ob. *Michałowice*. „R. opis z mapą“ (Przegl. pol. r. 1894, t. 112).

Racza 1.) *Mała*, wś, pow. radomyski, gm. Kiczkiry, st. poczt. Radomyśl (6 w.), 152 dm., 773 mk., szkółka, 3 młyny. 2.) **R.** *Wielka*, wś, tamże, gm. Wyszewicze, st. poczt. Radomyśl (9 w,), 145 dm., 702 mk., szkółka. 2 młyny.

Racze, dwór, pow. kowieński, gm. Betygoła (14 w.), Krzyżewiczów, z zaśc. Zacisze 284 dz.

Raczki 1.) wś, fol. i urocz., pow. kobryński. Fol. należy w części (249 dz.) do Jagminów, w drugiej (238 dz.) do Anny Krauze i Julii Sommerblat. Urocz. należy do dóbr Saki. 2.) **R.**, pow. oszmiański Mają tu działy: Bielscy, Bilińscy, Chomscy, Zalescy. 3.) **R.**, fol., pow. siebieski, Fiedorowych, 40 dz.

Raczki 1.) wś, pow. taraszczański, gmina Krzywiec, st. poczt. Wołodarka (6 w.), 46 w. od Taraszczy, 74 dm., 503 mk., cerkiew, szkółka, młyn. 2.) **R.**, wieś nad Moczychwostem, pow. żytomierski, gm. Ozadówka, st. poczt. Cudnów (20 w.), st. dr. żel. Demczyn (4 w.), 45 w. od Żytomierza, 127 dm., 1010 mk. (r. 1886 125 bezpopowców), cerkiew drewn. przebudowana r. 1877. Cerkiew fil. we wsi Pilipki. W roku 1581 wchodziła w skład włości cudnowskiej.

Raczkiszki, dwór, pow. kowieński, gm. Żejmy (3 w.), Wilamowiczów, 50 dz.

Raczkowszczyzna al. *Józefin*, pow. święciański, gm. michałowska, r. 1865 Czechowiczów.

Raczno, jezioro, w pow. lepelskim, w dobrach Białe.

Raczuny 1.) dwór, pow. kowieński, gm. Kiejdany (7 w.), Montowtów, 37 dz. 2.) **R.**, wś, tamże, gm. Żejmy (4 w.). 3.) **R.**, pow. oszmiański. Rozróżniano niegdyś R. Wielkie, dziś Bonifacowo (ob.), R. Bujwidowskie, własność Salmonowiczów (r. 1599 należące do Jana Wielicz-

ki, podstolego oszmiańskiego) i R. Warakomskie, dziś Warakomszczyzna, r. 1650 Mateusza Szedgajło Warakomskiego.

Raczyn, wś, pow. wieluński. „Boguslaus de Raczeno" podpisał się na akcie związku wielkopolan z r. 1352. W r. 1390 „Mathias de Raczyna" asystuje aktowi hołdu składanego w Pyzdrach, przez Warcisława ks. szczecińskiego (K. W., n. 1313 i 1905).

Raczyn 1.) *Ratczyn*, wś, pow. dubieński, gm., st. dr. żel. i poczt. Dubno (4 w.), 150 dm., 883 mk., cerkiew drewn. zbudowana z r. 1858 kosztem właścicielki ks. Jadwigi Lubomirskiej, cerkiew cmentarna, szkoła ludowa (od r. 1874). W r. 1561 Michała Myszki, podstarosty mozyrskiego. W r. 1583 we włości miasta dubieńskiego (ks. Konst. Ostrogskiego), płaci od 16 dym., 9 ogr., 7 podsus. 2.) **R.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Podbrzezie, 70 w. od Włodzimierza, 103 dm., 829, mk., cerkiew. 3.) **P.**, kol., tamże, 49 w. od mta pow., 31 dm., 185 mk.

Raczyszki, fol. dóbr Praciszki, pow. kowieński.

Radawiec, wś, pow. lubelski. Piotr Pszonka z R. w dok. z r. 1437 (Kod. dypl. pol. III, 412).

Radcza, dobra, pow. bychowski, od r. 1860 Ciechanowskich, 4532 dz. (2425 lasu); gorzelnia, odlewnia miedzi, 2 młyny.

Radcza, chutor, pow. żytomierski, gm. Chwasowa.

Radczycha, wś, pow. zwinogródzki, gm. Kalnibłoto, st. poczt. Zwinogródka (15 w.), 123 dm., 671 mk.

Radeck, fol., pow. prużański, Szyrajewych, 519 dz.

Radecznica, wś, pow. zamojski, ob. *Radecznica* (t. IX, 379) i *Rodecznica* (t. IX, 652).

Radenice, r. 1469 *Radimicze* i *Radunycze*, wś, pow. mościski. W r. 1469 Stadnicki młody, przedstawia nadanie Kazimierza Jagiellończyka na wójtostwo w R. i prawo niemieckie, tudzież list na sumę 200 grzyw., zabezpieczoną na tej wsi.

Radiszyn, *Radyszyn*, fol., pow. horecki, od r. 1868 Reckich, 217 dz.

Radkowce, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Starokonstantynów (8 w.), par. praw. Futory, 36 dm., 337 mk.

Radkowice, w dok. *Rachcovici*, wś, pow. kielecki. Należała do grodu chęcińskiego; od r. 1306 biskupia. Ob. *Chęciny*.

Radkowo, *Radźkowo*, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Radlin, r. 1400 *Radolina*, wś, pow. kielecki. W r. 1400 Piotr bisk. krak., kmieciowi Janowi z Mojczy sprzedaje za 16 grzyw. sołtystwo w R. wsi nad rzką Prądnik (Kod. kat. krak. II, 243).

Radłów, mstko, ob. *Dobczyce*.

Radłowice, r. 1469 *Radylowicze*, wś, pow. samborski. W r. 1469 „Costhco de Radylowicze" przedstawia lustratorom potwierdzenie Władysława Jagiełły, nadania tej wsi tudzież wsi: Huhwicze i Kornalowicze, przez Władysława ks. Opolskiego. Tudzież nadanie im prawa niemieckiego. W r. 1589 są tu cztery działy szlacheckie, płacą od $7^1/_2$ łan., $^1/_4$ popa, młyna, karczmy, 4 zagr., 3 kom. Ob. *Kornalowice*.

Radnawa, r. 1329 *Rathnow*, ob. *Ratnawy* (t. IX).

Radochówka, w dok. *Radiechówka*, wś, pow. rówieński, gm. Diatkowicze. par. praw. Suchowce (3 w.), 28 w. od Równego, 47 dm., 373 mk. W r. 1577 Jarofieja Hojskiego, który wnosi z 8 dym, 10 ogr.

Radohoszcz 1.) *Wielka*, wś, pow. ostrogski, gm. i par. praw. Pererosłe (5 w.), 30 w. od Ostroga, 86 dm., 674 mk., cerkiew fil. drewn. W r. 1570 (z Kozinem) Bohdana Patrykia (Sieniuty), który w r. 1577 z R. wnosi od 3 dym., 3 ogr. po 4 gr. W r. 1583 płacą Mikołaj Patrykijewicz Sieniuta, Iwan Patrykij Radohoscki i Bohdan Patrykijewicz. 2.) **R.** *Mała*, wieś, tamże, gmina Płużne, par. praw. Miakoty (3 w.), 15 w. od Ostroga, 46 dm., 348 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1800, z obrazem N. M. Panny, uważanym za cudowny. W r. 1396 w. ks. Witold potwierdza kn. Fiedorowi Daniłowiczowi Ostrogskiemu prawo jego ojca na Ostróg i nadaje mu R. W r. 1583 ks. Konst. Ostrogski wnosi z 2 dym., 3 podsus., 1 koła dorocz., 1 popa.

Radohoszcza, wś, pow. owrucki, gm. Łuhiny, 62 w. od Owrucza, 125 dm., 740 mk.

Radolina, wś, pow. koniński. Piotr „de Radolino" doktór obojga praw, przyjaciel Henryka bisk. kujaw. wspom. w dok. z r. 1393 (Ulanow. Dok. kujaw., 270, 91).

Radom, miasto. W r. 1897 miał 28,749 mk. (15,431 męż. i 13,318 kob.). W r. 1902 zawiązało się tu Towarzystwo lekarskie. Buduje się z ofiar nowy kościół murowany. Przeniesienie biur zarządu drogi żel. dąbrowieckiej do Warszawy oddziałało niekorzystnie na wzrost miasta. Powiat radomski dawniejszy w r. 1789 liczył dusz chrześc. męzkich 43,928, kobiecych 41,513, żydów męż. 3250, kob. 3113. Ogółem 91,804. Obecny powiat miał w r. 1897 122,388 mk. Śród stałej ludności było: 185 praw., 1884 prot. i 17,094 żydów. Gubernia radomska liczyła r. 1890 723,725 mk., z tego 70,441 w miastach. Śród ludności stałej wraz z nieobecnymi wynoszącej 745,092 było 587 praw., 10,263 prot., 106,501 żydów (42,375 w miastach), katolicy stanowili 84,2%. W r. 1897 było 820,363 mk. W dniu 14 stycznia 1903 r. miało być 1,020,444 mk. zapewne wedle ksiąg ludności, a więc razem z nieobecnymi. Obszar ogólny w r. 1894 obliczano na 1,102,260 dzies., w tem 39,715 pod budowlami i ogrodami, 585,448 gruntów ornych,

65,222 dz. łąk, 76,145 pastwisk, 286,470 dz. lasów i 49,260 nieużytków. Z ogólnego obszaru należało do włościan 522,816 dz.. do większej posiadłości 440,460, do skarbu 82,578 dz., do osad miejskich 41,631, do miast 10,139, do drobnej szlachty 603, do różnych innych kategoryi 4,033. Produkcya przemysłowa w roku 1897 wynosiła 20,761,900 rb. Fabryk było 615, robotników 12,705. Najwyższe cyfry przedstawiały: produkcya stali (1 fabryka 5,112,000 rb.), żelaza surowca (16 zakładów 4,869,000), żelaza kutego (13 zakł. 2,499,000), dwie cukrownie (1,320,000), młyny (259 zakł. 1,871,000), tartaki (20 zakł. 666,000), garbarnia (41 zakł. 1,082,000), fabryki wyrob. metalowych (21 zakł. 1,071,000 rb.). Do miasta i obszaru gubernii odnoszą się następujące opracowania: Bębnowski J.: „Opis hist. topogr. wojew. radomskiego“ (Gaz. radomska, 1885, n. 33 i nast.). Romanowski Jan: „Rys stosunków ekonom. gub. radomskiej“. Warszawa, 1892. „Spis miejscow. zaludnionych w gub. radomskiej“. Radom, 1895, str. 122. „Kalendarz informacyjny gub. radomskiej na r. 1903“, Na rzecz Tow. Dobr. w Radomiu. Radom, 1903, str. 252, 154, 15.

Radomice, w dok. *Radomici*, wś, pow. kielecki. Nadane klasztorowi wąchockiemu przez Bolesława ks. krak. przed r. 1260 z barciami, bobrami (Kod. kat. krak. I, 80).

Radomin, wś, pow. rypiński. W dok. z r. 1193 wymieniono śród posiadłości klasztoru w Strzelnie „Radomin cum taberna“. W roku 1215 przysądzono wbrew pretensyom Bartona bisk. włocławskiego, dziesięciny z R. klasztorowi (K. W., n. 32, 84). Komes „Ticzmannus de R.“ w dok. z r. 1345 i nast. (Ulan. Dok. kuj. 117, 2, 312, 27 i nast.).

Radomka al. *Radomierz*, rzka. W dok. z r. 1260 wspomniana wraz z bobrami.

Radoml, *Rydoml*, wś i dobra nad rz, Buką, pow. sieński, Bohdanowiczów, z fol. Mozały 1149 dz. (555 lasu).

Radoml, kol., pow. kowelski, gm. Lubitów, 10 w. od Kowla, 17 dm., 157 mk.

Radomyśl, wś, pow. łucki, gm. Połonka, 24 w. od Łucka, 205 dm., 1363 mk., cerkiew, szkoła, olejarnia. W r. 1570 ks. Konst. Ostrogskiego. W r. 1577 do Targowicy ks. Koreckiej, płaci od 12 dym., 14 ogr. po 4 gr., 12 ogr. po 2 gr. W r. 1583 w zastawie u Ant. Jałowickiego, który wnosi od 40 dym., 16 ogr., 14 ogr., 4 bojar., 1 popa.

Radość, pow. brzeski, gub. grodz. Za wsią trzy kurhany, jeden owalny, 2 okrągłe. W r. 1826 dzierżawa skarbowa R. obejmowała wieś i folwark mające dymów 6, dusz męż. 19, gruntu 14 włók i 20 morg. Intrata roczna 124 rb. 75 kop.

Radostów, wś, pow. wieluński. „Hubislaus“ dziedzic R. nadaje r. 1299 sołtystwo w R. Mikołajowi i jego dzieciom, dla osadzenia wsi na prawie niemieckiem. Tenże sam Ubisław, kaszt. kaliski, nadaje R. wraz z Białą r. 1303 klasztorowi w Ołoboku (K. W., n. 813, 878).

Radostów, wś nad kanałem Białoozierskim, pow. kowelski, gm. Lelików, 110 w. od Kowla, 196 dm., 996 mk.

Radoszki, r. 1337 *Radoskovicze*, wś, pow. sandomierski. Kazimierz W. r. 1337 w Krakowie potwierdza dawne nadanie wsi „Radoskovicze“ miastu Sandomierzowi. Ma ona służyć za uposażenie dla wójta (Kod. dypl. pol. I, 189). Jeszcze spis r. 1827 nazywa R. wsią miejską. Obecnie znajdują się tu tylko kolonie włościańskie.

Radoszkowice, ob. *Radoszki*.

Radoszówka 1.) al. *Radyszowka*, wś, pow. krzemieniecki, gm. Dederkały W. (3 w.), 36 w. od Krzemieńca, 77 dm., 571 mk., cerkiew drewn. z r. 1774, uposażona przez właściciela Feliksa Malińskiego. Cerkwie fil. we wsiach Miziuryńce i Szkrobotówka. Własność Czosnowskich. Osadzona na gruntach wsi Lepiesówki. W roku 1576 Hanny Kruszyńskiej, wdowy po Stanisławie, zagarnięta przez Włodzimierza Zabołockiego. 2.) **R.**, wś nad Horyniem, pow. zasławski, gm. Sławuta, 6 w. od Zasławia, 274 dm., 1491 mk., cerkiew drewn. z r. 1794, kaplica cmentarna, szkółka cerk. (od r. 1868). Do par. należy wś Siwki. W r. 1520 pod nazwą Radosiółka, ks. Heleny Zasławskiej, następnie syna jej ks. Kuźmy. W r. 1583 ks. Michał Zasławski wnosi z Radosiółki od 18 dym., 8 ogr., 3 ogr., 1 koła dorocz.

Radoszyce, mstko, pow. konecki. Bawi tu dn. 16 września 1370 r. Kazimierz W. i potwierdza akt dla kościoła gnieźn. (K. W., n. 1462). W r. 1662 w obrębie parafii i starostwa radoszyckiego istniały liczne kuźnice żelaza, zatrudniające w ogóle 880 ludzi, huty szklane 248, huciska 199, młyny 69. Prócz tego kuźnice: Starzynki (8 ludzi), Sępów (8), Wola Kamienna wś (15), Smyków (13), Przyłogi (30), Cisownik (7 w.).

Radoszyce, r. 1361 *Radoczicze*, wś, pow. sanocki. R. 1361 Kazimierz król nadaje Piotrowi i Pawłowi braciom z Węgier puste wsi królewskie: Zboiska, Wisłok i Radoszyce ((Kod. mał. III, 142).

Radoszyn. wś i kol., pow. kowelski, gm. Hołoby, 20 w. od Kowla. Wś 90 dm.. 659 mk., cerkiew, 2 wiatraki; kol. 15 dm., 40 mk. W r. 1570 Romanowej Hulewiczowej, która w r. 1577 wnosi z 15 dym., 7 ogr. po 4 gr., 5 ogr. po 2 gr. i od 1 koła dorocz., a w r. 1583 Demian Hulewicz płaci od 14 dym., 5 ogr.

Radoszynka, *Rodoszynka*, wś, pow. kowelski, gm. Soszyczno, 28 w. od Kowla, 30 dm., 277 mk.

Radów, wś, pow. dubieński, gm. Młynów, par. praw. Kosarów, 18 w. od Dubna, 43 dm., 379 mk.

Radowąż, r. 1342 *Radoband*, wś nad rz. Koprzywnicą, pow. sandomierski. Widocznie pierwotnie nazwa brzmiała: Radobądz. W dok z r. 1166 las „Radoband“, ob. *Łojowice*. W r. 1342 dziedzice R. mają spór z opatem koprzywnickim o groblę na rz. Dobrzechowy (Kod. mał. III, 49).

Radowel, wś, pow. owrucki, gm. Żubrowicze, 99 w. od Owrucza, 142 dm., 849 mk., cerkiew drewn. z r. 1862. Nadany w r. 1496 przez króla Aleksandra kn. Tymofiejowi Iwanowiczowi Kapuście. W r. 1581 Sapiehy Bohdana, który płaci od 14 osiadł. W drugiej połowie XVII w. Józef Karol Niemirycz daje R. klasztorowi Karmelitów w Olewsku, lecz już r. 1694 występuje jako właściciel Aleksander Niemirycz.

Radowicze 1.) wś, pow. kowelski, gm. Turzysk, 20 w. od Kowla, 103 dm., 710 mk., kaplica katol., młyn, gorzelnia. 2.) **R.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Poryck, 25 w. od Włodzimierza, 65 dm., 505 mk. 3.) **R.**, dwa chutory, tamże, gm. Korytno i Wierzba (Wierba).

Radówka, fol., pow. witebski, Korsaków, 869 dz.

Radruż, wś, pow. Rawa-ruska. W r. 1565 wieś ta w ststwie lubaczowskiem, nad pot. Radruską, „dziedzina wielka i przestrona“ miała 32 os. na rolach niepomiernych. Mieli łąk wiele. Dawali po gr. 12 z dworzyszcza, po kłodzie owsa za gr. 30 i czynszu nowego za odkupną robotę po zł. 2, pop gr. 12, ogrodów kmiecych 18 „na nawsiu“, zagr. 23, karczmarzy 3 (razem zł. 3 gr. 18), komorn. 13 po gr. 10, Bartnicy (tak kmiecie jak zagrodnicy) dawali miodu kunników 86 po gr. 36, czyniło zł. 103 gr. 6. Nadto bartnicy ci (w liczbie 31) dawali po misie miodu lipcowego każda co najmniej gr. 6. Dwudzieścizny owczej baranów 12. Ogółem zł. 251 gr. 25. Młyn o 2 kołach dobry, „nigdy nie przesuszony“ dawał zł. 48 w arendzie.

Raducin, ob. *Reducin*.

Raduciszki, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Raducz, r 1370 *Radolucz*, wś, pow. rawski. W r. 1370 Jan ststa łęczycki potwierdza zamianę włości kościoła gnieźn. Słupeczka na „Radolucz“ dziedzictwo Chebdy i Miklona wraz z Wolą, położone w ziemi łęczyckiej (K. W,, n. 1641).

Raducze, dobra, pow. czauski, Poniatowskich (poprzednia Chodzkiewiczów), z fol. Susłówka i Założe 2959 dz. (2558 lasu); 3 młyny, folusz, prom.

Raduczyce, wś, pow. wieluński. W dok. z r. 1357 śród włości arcyb. gnieźn.

Raduga, fol. nad Sożą, pow. homelski, Choroszunuwych, 414 dz. We wsi cerkiew.

Radule, wś, pow. mazowiecki. Wspom. w dok. z r. 1444 (Kapica, Herbarz, 251 i 347).

Radulin, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Smołdyrów, 25 w. od mta pow., 184 dm., 1065 mk., cerkiew drewn. z r. 1862.

Raduń, pow. lidzki. W r. 1718 ststwo (z Straczunami) miało 314 dym. Hyberny opłacano 581 złp. 11 gr., intraty przynosiło 4396 złp. Starostą był Krzysztof Rudomina, po nim żona jego Franciszka z Chaleckich.

Raduszki, fol., pow. rzeżycki, Kuźniecowych (83 dz.) i Sołowiewych (154 dz.).

Radwańce, r. 1565 *Radwanicze*, wś, pow. sokalski, W r. 1565 wś ta w ststwie sokalskiem, miała 29 kmieci na dworzyszczach, trudniących się bartnictwem i nie płacących czynszu. Dawali po gr. 3 den. 6, owsa korzec, kur 2, miodu wiadro. Miód w ilości 28 wiader po gr. 70 przynosił zł. 66 gr. 8. Zagrodników było 15 z tych 15 po gr. 12, 2 po gr. 6 a 1 gr. 20. Pop gr. 15, karczma zł. 2, za wiersze na Bugu stawiane gr. 36 i rakowego gr. 12, od młynarza zł. 4 gr. 24 i wiadro miodu, razem zł. 7 gr. 5. Ogółem zł. 103 gr. 15. Przy wsi R. zaczęto przed r. 1563 osadzać Wolę i w niej siedziało już 12 kmieci wolnych od opłat i robót na lat 4.

Radwanicze 1.) *Cerkiewne*, wś i fol. nad Rytą, pow. brzeski, gub. grodz., gm. Radwanicze. Wś 54 dm., 634 mk., 1320 dz. włośc., 68 prywat., 98 cerk., zarząd gminny, cerkiew; fol. w części Pestyczów 454 dz., Kotarskich 101, Turów 75 dz. 2.) **R.** *Zarzeczne*, wś i fol., tamże. Wś 807 dz. włośc. i 144 pryw.; fol. Gutowskich, 763 dz. Gmina obejmuje 15 miejscowości, 176 dm. włośc. (12 innych), 2682 mk. włościan, uwłaszczonych na 5269 dz. Nadto w gm. jest 98 dz. cerk. i 4605 większej własności.

Radwaniec, r. 1328 *Ratzow*, wś, pow. słupecki. Wedle wydawcy Kod. Wielk. wieś „Ratzow“ w dok. z r. 1328, wyliczającym włości bisk. lubuskich ma oznaczać R. (K. W., n. 1088).

Radwankowo, r. 1415 *Redwankowo*, wś, pow. garwoliński. W księgach sąd. ziemi czerskiej z r. 1415 występuje Wit, pleban tutejszy (Księga ziemi czerskiej, wyd. Lubomirskiego, str. 53). „Jacobus plebanus in Redwankowo“ w dok. z r. 1476 (Kod. maz., 275). Część parafii weszła później w skład nowo utworzonej parafii Sobienie Jeziory. W r. 1576 Stan. Parys ststa czerski, płaci tu od 4 łan.

Radwicie, mylnie *Rodchicie* (t. IX, 456, 652), pow. rossieński. Należy do Wolmerów, ma 2118 dz. (890 lasu).

Radwiliszki, *Radźwiliszki*, okolica, pow. Kowieński, gm. Wilkija.

Rady, trzy dwory, pow. poniewieski, gm. Krakinów (2 — 5 w.). Jeden Kordzikowskich, ma 1161 dz. (590 lasu), dwa (R. Górne i Dolne) do Szwojnickich, 1301 (495 lasu).

Radycz, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 14 w. od mta pow.. 47 dm., 328 mk.

Radycze, kol., pow, żytomierski, gm. i par. praw. Horoszki (8 w.), 48 w. od Żytomierza, 38 dm., 182 mk.

Radyczewska Maryanówka, kol., pow. żytomierski, gm. Horoszki, 24 dm., 173 mk.

Radyczyny, r. 1299 *Radnycicz*, wś, pow. turecki. Władysław, książę król. polskiego, potwierdza r. 1299 zamianę włości kościoła gnieźn. zw. Białków na dział milesa Stogniewa w R., pomięszany z działami arcybiskupiemi (K. W., n. 806).

Radykany, mylnie *Giedykany* (t. XV, 493), dwór, pow. poniewieski, gm. Remigoła (10 w.), 21 w. od Poniewieża, Więckowiczów, 200 dz.

Radyki, okolica, pow. kowieński, gm. Krasnesioło (16 w.), 9 w. od Kowna. Mają tu: Ibiańscy 195 dz. (w R. i Romaszkach), Jagintowiczowie 27 dz., Polkowscy 7 dz., Radykowie 49 dz., Rafanowiczowie 12 dz., Sadowscy 6 dz., Żelniowie 12 dz., Dejgwiłłowie 17 dz., Kowalewscy 34 dz., Romejkowie 22 dz.

Radykiszki, *Rakiszki*, pow. rossieński. Mają tu Bartoszewiczowie 30 dz.

Radymno, miasto. Prochaska A.: „R. miasteczko i klucz bisk. przemyskich" (Przewod. nauk. liter. 1891, wrzesień).

Radynka, wś nad Uszą, pow. radomyski, gm. Martynowicze, 110 w. od Radomyśla, 72 dm., 579 mk.

Radyszki, dwór, pow. rossieński, gm. Kołtyniany, Andruszkiewiczów, 26 dz.

Radywanówka (t. IX, 459), *Rodyonówka* al. *Kryłówka* (nie *Kryżawka)*, wś, pow. czehryński, gm. Telepin, st. poczt. i dr. żel. Kamionka (17 w.), 62 w. od Czehryna, 252 dm., 1158 mk., cerkiew, szkółka cerk., 6 wiatraków.

Radyżów, w dok. *Radyczów*, wś, pow. łucki, gm. Osowa, 120 w. od Łucka, 38 dm., 249 mk. W r. 1577 przy Czartorysku kn. Michała Czartoryskiego, płaci od 9 dym., a w r. 1583 wdowa po nim wnosi od 18 dym.

Radzanów, pow. mławski, ob. *Nasielsk* i *Poryte*. Kościół par. istnieje już r. 1578.

Radziany, *Rodziany*, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Jużynty (5 w.). Mają tu Gajdanowiczowie 36 dz., Żylińscy 33 dz., Pankiewiczowie 36 dz.

Radzie, pow. białostocki. Pod wsią w urocz. Dąbrowa wał sypany, kształtu łukowego, otaczający obszar około 2 dz.

Radziechów, wś, pow. włodzimierski, gm. Luboml, 50 w. od Włodzimierza, 103 dm., 664 mk., cerkiew, szkoła.

Radziejewo, fol., pow. homelski, Pereświet-Sołtanów, 800 dz. (432 lasu).

Radziejów, r. 1220 *Radeyew*, mstko, pow. nieszawski. W r. 1320 bawi tu książę Kazimierz, w otoczeniu dostojników i wydaje w dzień św. Wita akt dla klasztoru w Strzelnie. R. 1441 Szymon Okuń z żoną Agnieszką, przedmieszczanie radziejowscy, całą swą posiadłość złożoną z dwu łanów roli, łąk, domu, zabudowań, ogrodu, sprzętów i inwentarza żywego, zapisują na uposażenie altaryi w kościele radziejowskim nowo utworzyć się mającej. Altarystą miał zostać Jakób z Radziejowa, pleban w Lisowie. Prawo patronatu przejdzie po śmierci fundatorów na rajców miejskich (Ulanow. Dok. kujaw., 121, 7, 278, 98). Ob. *Radziejowo Stare* (t. IX, 467).

Radziejowice, wś, pow. błoński. Wspom. w dok. z r. 1380 w liczbie wsi dających dziesięcinę do Mszczonowa (K. W., n. 1781). W r. 1579 płaci tu Michał Radziejewski od 3 łan., a Andrzej z matką od 4. Tenże Michał i Andrzej płacą z przyległych wsi: Zboiska, Kamianka, Kierz i Ruda.

Radziejowo Stare, wś, pow. nieszawski. Dawny gród kasztelański z targowiskiem, nadany około r. 1143 klasztorowi w Mogilnie przez ks. Salomeę. Syn jej Mieszko, potwierdzając te nadanie, oznacza granice wsi z przyległymi włościami: Bytyń, Szóstka, Skibiń, Płowki. Podczas gdy wieś stała się własnością klasztoru, targowisko przekształciło się na miasto. W r. 1363 król Kazimierz bierze wieś R. dożywotnio pod swój zarząd, dla podniesienia jej, zastrzegając z chwilą śmierci zwrot wsi we władanie klasztoru. Piotr kasztelan radziejowski pojawia się r. 1271, Jan r. 1325 (K. W., n. 9, 33, 444, 1049, 1493.

Radziewicze, wś i fol., pow. grodzieński. Wieś ma 231 dz. ziemi włośc. i 13 dz. pryw.; fol. Onichimowskich 64 dz., Mikulskich 315 dz.

Radzież, wś i dobra, pow. brzeski, gub. grodz., gm. Ołtusz (nie Domaczów). Wś 63 dm., 743 mk., 1833 dz. włośc., 119 cerk., cerkiew, kaplica, szkoła; dobra Jegorynych, 3251 dz. (2549 lasu).

Radziki, wś, pow. rypiński. Gdyby można było odnieść do tej wsi wzmiankowanego w dok. z r. 1249 Wrocława plebana „de Radicov", parafia tutejsza miałaby dość dawny początek. Ob. *Radzikowo.*

Radzikowo, wś, pow. płoński. Część wsi należy do bisk. płockich, druga część jest książęca, lecz r. 1300 przechodzi drogą zamiany na własność biskupów. Ob. *Jasień.* Występujący w dok. z r. 1249 „Vroczlaus plebanus de Radicov" może był plebanem w Radzikach (pow. rypiński). W dok. z r. 1402 występuje „Albertus de Coslovo, canon. plocensis ac rector parrochialis ecclesie in Radczikowo" (Kod. maz. 150). Bolesław ks. mazow. nadaje r. 1478 wieś R. w ziemi zakroczymskiej Janowi z Radzanowa swemu kanclerzowi, pozwalając ją przenieść z prawa polskiego na chełmińskie (Kod. maz., 285). W reg. pobor. z r. 1576 Radzików, wieś

królewska, należąca do grodu w Zakroczymiu ma 25 łan., 4 zagr. (Paw. Maz,, 309).

Radziłów, mstko, pow. szczuczyński. Według lustracyi z r. 1549 leży R. nad rzeczkami: Kubrą i Słuczą, płaci od 63 łan., z tych 49 dają po 20 gr. czynszu, 6 kor. owsa i 3 pszenicy, wójt z 8 łan,, jest łan szlachecki. Dziesięcina po gr. 20 z łanu. Młyn opuszczony. Targów ni jarmarków niema.

Radziszowska Wola, ob. *Brunaczów*.

Radziuny 1.) dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (5 w.), 'Wejnbergów, 209 dz. 2.) **R.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Konstantynowo (5 w.). 3.) **R.**, wś, tamże, gm. Subocz (8 w.). 4.) **R.**, wś i dwór, tamże, gm. Towiany (3 w.); dwór Żagielów, ma 347 dz. 5.) **R.**, wś, tamże, gm. Uciana (11 w.). 6.) **R.**. pow. oszmiański. W r. 1817 attyn. Polan, dziś własność Kundziczów.

Radziwie, wś nad Wisłą, pow. gostyński. Nowy kościół murowany p. w. św. Benedykta, konsekrowany r. 1902. W r. 1579 istnieje tu parafia założona zapewne znacznie dawniej. Z działu kustosza płockiego płacą od 9 łan., 4 zagr., z działu kapituły płockiej od $7^1/_2$ łan. W wykazie dóbr kościoła płockiego z r. 1570 podano w części kustosza 15 łan., 5 szynków piwa, 4 zagr., 3 kom., 7 rybaków. R. minor, dział arcyb. gnieźn. od $7^1/_2$ łan., 2 ryb.

Radziwiliszki, dobra, pow. rzeżycki, Radziwiłłowiczów, 2369 dz.

Radziwilszczyzna, kol., pow. łucki, gm. Torczyn, 9 dm., 57 mk.

Radziwiłłów, mstko, pow. krzemieniecki gm. Radziwiłłów, 37 w. od Krzemieńca, 950 dm., 6955 mk., cerkiew mur. z r. 1874, cerkiew cmentarna św. Pawła z r. 1856. Gmina obejmuje 20 miejscowości, 963 dm. włośc. (484 innych), 11,836 mk. włościan, uwłaszczonych na 7689 dz. Od Górzyńskich przeszedł R. do Popowych, obecnie ks. Urusowych. W r. 1570 z R. i wsi ku niemu należących wniesiono: od 65 dym. miejskich i sielskich, 25 dym rynk. po 4 gr., 123 dm., ulicz. po 2 gr., 9 ogr. sielsk. po 4 gr., 4 kół młyn. W r, 1577 z powodu spustoszenia przez tatarów nie wniesiono poboru. W r. 1589 zapłacono 14 fl. 22 gr. szosu, od rzemieślników, komorn., piekarzów, prasołów, kucharek żydowskich, od popa, z kół młynowych 27 fl. 8 gr., czopowego po arendam 80 fl., razem 122 fl.

Radziwiłłówka, pow. bielski, ob. *Aleksandrówka.*

Radziwiłłówka 1.) *Wielka,* wś nad dopł. Hujwy i przy linii dr. żel. płd.-zchd, pow. berdyczowski, gm. Mała Czerniawka, st. poczt. Rużyn (23 w.), 28 w. od Berdyczowa, 95 dm., 966 mk., szkółka,. 2.) **R.** *Mała* al. *Sadyba,* wś, tamże, gm. Bystrzyk, st. poczt. Berdyczów (3 w.), 51 dm., 262 mk. 3.) **R.**, wś, pow. radomyski, gm. Chabne, 90 w. od Radomyśla, 132 dm., 794 mk.

Radziwonowicze, dobra, pow. grodzieński, własność Pusłowskich, z fol. Sućki 859 dz.

Radziż, słoboda, pow. równieński, gm. Niemowicze, 5 dm., 67 mk.

Radźki, pow. dzisieński, ob. *Raćki.*

Radźkowo, pow. bychowski, Kamionków, 4502 dz. (3453 lasu); młyn.

Radźkowszczyzna al. *Raczkowszczyzna,* wś i fol., pow. miński, gm. Białorucz, 20 w. od Mińska. Fol. własność Domaszewiczów.

Radźwiłany, *Radźwilany* al. *Radziwilany,* dobra, pow. poniewieski, gm. Rozaliu (12 w.). 49 w. od Poniewieża, bar. von der Ropp, 3712 dz. (2284 lasu).

Radzymin, miasto w gub. warszawskiej. W dok. z r. 1478 Jan z R. podkomorzy zakroczymski (Kod. maz., 287). W reg. pob. z roku 1580 podano „oppidum Radzimino" w par. Klembowo. Przedmieście płaciło od 6 łan.

Rafałówka 1.) mstko, pow. łucki, gm. Rafałówka, 90 w. od Łucka, 192 dm., 2000 mk., cerkiew, synagoga, 3 domy modl. żyd., 2 młyny, 8 jarmarków. Gmina obejmuje 23 miejscowości, 1027 dm. włośc. (178 innych), 8041 mk. włościan, uwłaszczonych na 13,719 dz. 2.) **R.**, os., tamże, gm. Trościaniec, 8 dm, 59 mk. 3.) **R.**, wś nad rzką Czertowiec, pow. radomyski, gm. Rozważów, st. poczt. Kuchary, 10 dm., 70 mk. 4.) **R.** al. *Rudnia Rafałówka,* wś, pow. żytomierski, gm. Uszomierz, par. praw. Bondarówka (3 w.), 9 dm., 49 mk.

Rafałowo 1.) dobra, pow. mohylewski, Olszewskich, 1334 dz. (900 lasu); młyn, dziegciarnia. 2.) **R.**, fol. dóbr Zapole, pow. sieński.

Ragajsze, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (15 w.), Nagórskich i Strukczyńskich po 23 dz.

Rahelowo, wś, pow. dryzieński. par. Oświej.

Rahozy, mylnie *Rogozy* (t. IX, 684), os., pow. bielski, 44 dz.

Raj, mylnie *Rajówka* (t. IX, 498, n. 5), fol., pow. mścisławski, od r. 1845 Tołpyhów, 1042 dz. (543 lasu). Ob. *Raje* (t. IX 494).

Rajbrot, u Dług. *Rachbrod,* r. 1581 *Rabrot,* wś, pow. bocheński. Wieś królewska, miała wedle Długosza kościół par. drewniany, p. w. Narodz. N. P. Maryi. Dziesięcinę pobierał biskup krakowski (Dług. L. B. II, 249). W r. 1581 płaci tu tenutaryusz Ferens od 20 łan. km., 4 zagr., 13 komor., 5 rzem., 2 piekarzy, 1 rzeźnika, 1 łanu sołtysiego. Wieś miała więc charakter targowiska.

Rajce, fol. dóbr Tołoczyn, pow. sieński.

Rajczany, dobra, pow. poniewieski, gm. Krakinów (4 w.).

Rajec Duchowny, w dok. *Ragecz,* wś, pow. radomski. W dok. r. 1252 śród włości klasztoru sieciechowskiego.

Rajewka, *Rajówka* 1.) (t. IX, 498 n. 6), fol., pow. mścisławski Tołpyhów, 1122 dz. 2.) **R.,** fol., tamże, dawniej Hajków, dziś Abakanowiczów, 317 dz., młyn.

Rajewszczyzna 1.) fol., pow. mścisławski, Rajewskich, 798 dz. (539 lasu). 2.) **R**, pow. wilejski. O 6 w. od wsi, śród lasu skarbowego kilka kurhanów.

Rajhorod, *Rajhorodok* (t. IX, 497), wś, pow. czerkaski, gm. Prusy, st. poczt. Kamionka (12 w.), 406 dm., 2239 mk., cerkiew, szkółka, cukrownia, 7 wiatraków. O 2 w. st. dr. żel. płd.-zchd. (linii chwastowskiej), pomiędzy st. Bobryńska (13 w.) i Kamionka (9 w.).

Rajhorodek, *Rajgródek* (t. IX, 496), mstko nad rzką Hłuboką Konawą, pow. żytomierski, gm. Ozadówka, par. praw. Lemiesze (2 w.), 57 w. od Żytomierza, 154 dm., 1191 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1771, uposażona 49 dz. z nadania ks. Barbary Radziwiłłowej r. 1747, 3 dm. modl. żydowskie, st. poczt.

Rajki 1.) wś, pow. lipowiecki, gm. i st. poczt, Lińce (3 w.), 22 w. od Lipowca, 84 dm., 441 mk. 2.) **R.**, wś nad rzką Białką, pow. nowogradwołyński, gm. Kustowce, 91 w. od mta pow., 100 dm., 710 mk., cerkiew drewn. z roku 1733, uposażona 45 dz. przez ks. Kaliksta Ponińskiego r. 1784, szkoła ludowa. W r. 1601 należy do włości ostropolskiej ks. Janusza Ostrogskiego, spustoszona przez tatarów. 3.) **R.**, wś nad Hnyłopiatem, pow. żytomierski, gm. Ozadówka, par. praw. Hołodźki (3 w.), 46 w. od Żytomierza, 137 dm., 729 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1754, uposażona 42 dz., z zapisu dziedzica Pieszyńskiego r. 1789, młyn. Wieś wymieniona w akcie z roku 1592, jako należąca do włości słobodyskiej Tyszkiewiczów Łohojskich, osadzona przez Jana Woronicza. W r. 1628 Antoni Tyszkiewicz wnosi z 6 dym., 6 ogr.

Rajmiesto, kol., pow. łucki, gm. Szczurzyn, 37 w. od Łucka, 34 dm., 217 mk., cerkiew, młyn.

Rajnie, wś i dwór, pow. telszewski, gm. Gadonów (12 w.), 3 w. od Telsz, Kamieńskich, 423 dz.

Rajniki, dwór, pow. rzeżycki, Tomilina, 90 dz.

Rajówka, wś i kol., pow. radomyski, gm. Wyszewicze, st. poczt. Radomyśl (18 w.). Wś 56 dm., 416 mk., kol. 30 dm., 120 mk.

Rajpol 1.) fol., pow. dźwiński, bar. Mirbachów, 524 dz. 2.) **R**, dobra, pow. newelski, Plessów, 490 dz.

Rajsk, wś, pow. bielski, gub. grodz., gm. Rajsk, 1413 dz. włośc. i 85 cerk. Gmina obejmuje 53 miejscowości, 761 dm. włośc. (587 innych), 6129 mk. włościan, uwłaszczonych na 12,325 dz. Nadto w gm. jest 130 dz. cerk. i kośc. i 5408 większej posiadłości. Zarząd gm. we wsi Haćki.

Rajsko, wś, pow. kaliski. W dok. z r. 1136 wymienione w liczbie włości arcyb. gnieźn. w okolicy Kalisza. Jarosław arcyb. r. 1359 nadaje kościołowi P. Maryi w Kaliszu zagrodników (ortulani seu hortorum cultores) w R. „prope Antiquam Kalisz, videlicet circa seu prope ecclesiam sancti Adalberti ibidem... morantes“ (K. W., n. 7, 2067). Obok działów arcybiskupich istniały też inne. W dok. z r. 1292 występuje jako świadek komes Sędziwoj „haeres de Raysco“. W r. 1290 Władysław ks. Król. polskiego sprzedaje Bożydarowi sołtystwo w R. dla osadzenia wsi na prawie niemieckiem. W r. 1339 rektor kościoła św. Wojciecha pewne działy do kościoła tego należące, przyległe do R. sprzedaje kmieciom (K. W., n. 690, 799, 2063). O wsi tej pomieścił opracowanie Adam Chodyński w „Kaliszaninie“.

Rajuny 1.) okolica, pow. poniewieski, gm. Krakinów (12 w.), 16 w. od Poniewieża. Mają tu Babiańscy 171 dz., Ożyńska i Waszkiewiczowa 90 dz. 2.) **R.**, okolica, tamże, gm. Skrobatyszki. Mają tu: Brandtowie 10 dz., Ciołkowiczowie 102 dz., Ejdrygiewiczowie (w 2 dz.), 290 dz., Elzbutowie 30 dz., Ginetowie 14 dz., Kuszlejkowie 17 dz., Ludkiewiczowie 62 dz., Makowscy 4 dz., Markowiczowie 30 dz., Stejgwiłowie 19 dz.

Rakiciszki, wś i dwór, pow. poniewieski, gm. Rozalin (8 w.), 35 w. od Poniewieża, Daniłowiczów, 138 dz.

Rakiszki, pow. trocki, gm. Kronie. Na polach wsi nasyp, długi na 20, szeroki na 7, a wysoki na 10 saż.; w środku niewielkie zagłębienie.

Rakitino, os., pow. newelski, gm. Czuprowa (7 w.); cerkiew.

Rakołupy, wś, pow. chełmski. W r. 1564 wś ta w par. „Pustothew“ płaci od 13 łan., 10 zagr., 1 rzem., cerkiew.

Rakomsy, wś, pow. lepelski, gm. Żołnowo, 11 dm., 72 mk., cerkiew, szkoła.

Raków, mstko, pow. opatowski. W r. 1662 ma 881 mk.

Raków 1.), pow. czerykowski, ob. *Dobre.* 2.) **R.**, fol. dóbr Dniesin, pow. klimowicki.

Raków, chutor nad Rosią, pow. kaniowski, gm. i st. poczt. Korsuń (3 w.), 13 dm., 57 mk.

Rakowa, wś, pow. czadczański (Węgry). W r. 1864 miało tu być 2648 polaków.

Rakowice (w dok.), ob. *Rękowice* (t. IX, 637).

Rakowicze, wś i kol., pow. radomyski, gm. Brusiłów, 17 w. od Radomyśla. Wś 32 dm., 451 mk., szkółka, młyn; kol. 23 dm., 163 mk.

Rakowiec 1.) *Wielki*, wś, pow. krzemieniecki, gm. Zarudzie (4 w.), 28 w. od Krzemieńca (st. poczt.), 95 dm., 729 mk., cerkiew drewn. z r. 1870, szkoła ludowa od r. 1877. Do par. należą wsi R. Mały i Myczkowce. W r. 1583

do Wiśniowca (ks. Michała Wiśniowieckiego), płaci od 3 dym., 3 ogr. 2.) **R.** *Mały*, wieś skarb., tamże, 27 w. od Krzemieńca, 74 dm., 571 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1700. 3.) **R.** *Czosnowski*, wś, tamże, 28 w. od Krzemieńca, 79 dm., 549 mk., cerkiew drewn. z r. 1860. Własność Bączkowskich.

Rakówka 1.), chutor nad Irszą, pow. radomyski, gm. Rozważów, tartak parowy, 9 młynów wodnych, przystań do spławu drzewa. 2.) **R.**, pow. skwirski, ob. *Łycze*.

Rakowo 1.) wś, pow. płocki. R. 1267 komes Tomasz syn Piotra, ze względu na niewdzięczność i krzywdy jakich doznał od swych synowców, którym zapisał wieś R., unieważnia swój testament i oddaje R. na własność bisk. płockiemu (Ulanow. Dok. mazow. 160, 14). W r. 1576 wś R. w par. Zakrzewo, pow. wyszogrodzkim, płaci od $1^1/_2$ łan., 3 zagr., $^1/_4$ łanu. Nie jest biskupią włością. 2) **R**, wś, pow. kolneński. Herbarz Kapicy (str. 348) podaje treść aktu którym r. 1433 Stanisław Lach z synem „de Rakowo" sprzedaje swe dziedzictwo „Rakowo prope Nowogrod" za 120 kóp Marcinowi Husz z Kobylina. Kapica objaśnia, iż odnosi się to do dóbr Rakowo Lachowo w par. Lachowo, co nie zgadza się z obecnym stanem rzeczy. 3.) **R.**-*Boginie*, wś, pow. łomżyński. R. 1436 Władysław ks. mazow., nadaje Januszowi synowi sędziego wyszogrodzkiego i zakrocz., wsi książęce: Boginie i Rakowo w ziemi wizkiej, z połową rzeki Narwi (w granicach wsi naturalnie). Tenże Junosza sprzedaje te wsi za 107 kóp groszy Albrykowi (Jałbrzykowi) z Rogienic (Kapica, Herbarz 349, 356).

Rakowo 1.) fol., pow. siebieski, attyn. Czerwonki (Hołyńskich), 564 dz. 2.) **R.**, zaśc., tamże, Łunny, 36 dz.

Rakowszczyzna 1.) kol., pow. łucki, gm. Torczyn, 5 dm., 32 mk. 2.) **R.** *Nowa*, kol., tamże, 19 dm., 106 mk 3.) **R.** (t. IX, 519). wś, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, st. poczt. Owrucz (8 w.), 134 dm., 828 mk., cerkiew drewn. z r. 1870. Własność Rudnickich. Niegdyś Moszczanickich. W r. 1581 Wasili Moszczanicki wnosi od 1 osad., 1 zagr. 6 gr., a w r. 1621. Jerzy Moszczanicki od 2 dym., 3 ogr., 2 kół mł. 4.) **R.** al. *Ukrainka*, ferma, pow. winnicki, gm. i st. poczt. Kalinówka, 270 dz. Oktawii Kaczanowskiej,

Rakowy Las, wś, pow. kowelski, gm. Kamień Koszyrski, 46 w. od Kowla, 185 dm., 1183 mk., cerkiew, szkoła, młyn, deptak, gorzelnia.

Rakszyn, fol., pow. czauski, Łazarewiczów, Szepielewiczów i Piotrowskich po 100 dz.

Rakuciszki, wś, pow. dźwiński, parafia Krasław.

Rakulin, wś, pow. włodzimierski. gm. Hrybowica, 27 w. od Włodzimierza, 53 dm., 342 mk. W r. 1577 przy Litowiżu ks. Mich. Czartoryskiego, ze wsią Zabołotce płaci od 6 dym. łan., 3 ogr. po 2 gr., 1 komor. 4 gr., a w r. 1583 z samego R. od 6 dym., 4 ogr.

Rakuzino, fol., pow. lepelski, Mienieckich, 74 dz.

Rameszków, słoboda, pow. równieński, gm. Stydyń, 5 dm., 40 mk.

Ramołtowice, wś w par. Olbierzowice, dziś pow. sandomierski. Ob. *Klimontów 3)*.

Ramszyn, fol., pow. mohylewski, od r. 1867 Czerniajewych, 442 dz.

Ramszyno, pow. sieński, ob. *Nasiekino*.

Ramucie 1.), mylnie *Raszucie* (t. IX, 537), okolica, pow. szawelski, gm. Kurszany. 2.) **R.**, wś i dobra, tamże, gm. Okmiana (13 w.), 76 w. od Szawel. Dobra, Braszów, 270 dz.

Raniony, wś, pow. witebski. Mają tu Oskierkowie 20 dz., Bujewiczowie i Kotowiczowie po 10 dz. i in.

Ranktynele, mylnie *Ralktynele* (t. IX, 521), dwór, pow. szawelski, gm. Skiemie (10 w.), Cybulskich, 137 dz.

Ranne Lata, fol., pow. połocki, Żeleńskich, 83 dz.

Rapieje, fol. dóbr Wiszniów, pow. oszmiański.

Rapszany, wś i dobra, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (9 w.), 32 w. od Wiłkomierza, Butlerów 2007 dz. (524 lasu).

Raska al. *Riąska*, chutor nad Teterewem, pow. kijowski, gm. Borodzianka, 24 dm., 188 mk.

Rasna, dobra, pow. czauski, Spytkowych, z fol. Michałowo 832 dz. (323 lasu); młyn, folusz, krupiarnia, olejarnia.

Rasna al. *Rasne*, wś nad rz. Uszą, pow. żytomierski, gm. Barasze (8 w.), 85 w. od Żytomierza, 40 w. od Nowogrodu Wołyńskiego (st. poczt.), ma 135 dm., 817 mk., cerkiew drewn. z r. 1777, młyn. W całej par. było r. 1816 293 dm., 2267 mk. prawosł., 278 katol., 1613 protest. kol. niemieckich i 72 żydów. Wś należy do hr. Tyszkiewiczów.

Raśniki (t. IX, 529, mylnie rozdzielone na dwie), wś, pow. ostrogski, gm. Buhryn, par. praw. Dorohobuż (2 w.), 25 w. od Ostroga, 115 dm., 751 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1762, szkółka cerk. od r. 1884, gorzelnia. W r. 1570 do Krupy Jarofieja Hoskiego. Nadto posiadają części Hrehor Hulewicz (Uliewicz) i p. Klementowa. W r. 1577 Jarofiej Hojski płaci od 7 dym. i 7 ogr., a w r. 1583 wdowa po nim od 15 dym., 6 ogr., 4 komor., 1 bojara i 1 koła waln.

Rasno 1.) *Rasna* (t. IX, 529), fol., pow. sieński, Pławińskich, 665 dz.. 2.) **R.**, fol., pow. lepelski, Mienickich, 65 dz. 3.) **R.**, fol., pow. siebieski, Pławińskich, 665 dz., cerkiew drewn.

Rasochy, *Razsochy*, dobra, pow. rohaczewski.

Freundów, 2797 dz. (1370 lasu), młyn, deptak, 2 sady.

Rastów, wś, pow. kowelski, gm. Turzysk, 26 w. od Kowla, 97 dm., 543 mk., cerkiew, szkoła, młyn. W r. 1577 przy Niesuchojeży (ks. Romana Sanguszki), płaci od 5 dym. pół dworz., 6 ogr., a w r. 1583 (przy Turzysku) od 5 dym., 2 ogr., 3 ogr., 1 koła dorocz.

Rastowiec, *Rostowiec*, kol., pow. łucki, gm Trościaniec, 9 dm., 69 mk.

Raszeń, pow. kobryński, ob. *Raszyn.*

Raszewo, pow. grodzieński, Koźminych, 462 dz.

Raszków, ob. *Tczyca.*

Rasznie al. *Raszniewo*, wś, pow. słonimski, gm. Pacowszczyzna, 52 dz.

Rasztówka, wś, pow. zasławski, gm. Butowce, par. praw. Żabcze (4 w.), 45 w. od Zasławia, 113 dm., 662 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1756, szkółka cerk. od r. 1874. Własność Święcickiego i Krasuckiego,

Raszyca, fol., pow. sieński, Korsaków, 154 dz.

Raszymy, fol., pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (6 w.), Banisów, 94 dz., Budrysów, 71 dz.

Raszyn, w dok. z r. 1478 *Rasschyncze*, roku 1580 *Rasiniec*, wś, pow. warszawski. W dok. z r. 1478 występuje Andrzej z R. kasztelan warszawski. W r. 1580 wieś kościelna ma $1^1/_2$ łana km. i młyn wodny.

Ratajczyce, wś, pow. brzeski, gub. grodz., gm. Ratajczyce, 34 dm., 374 mk., zarząd gm., szkoła, 550 dz. włośc. i 45 prywat. Gmina obejmuje 42 miejscowości, 473 dm. włośc. (6 innych), 5887 mk. włościan, uwłaszczonych na 7931 dz. Nadto w gm. jest 237 dz. cerk. i 7968 własności prywatnej. O 100 saż. na płn. od wsi, na przestrzeni 1200 saż. kw. 55 kurhanów, wysokich do 1 arsz. Były one obłożone kamieniami.

Rataje 1.) wś, pow. słupecki. Należy z dawna do Pyzdr. Henryk, dziedzic król. pol. roku 1306 potwierdzając przywileje dla Pyzdr pozwala przenieść R. na prawo niemieckie. Władysław, dziedzic Król. polsk. r. 1314 potwierdza nadanie tej wsi miastu Pyzdrom (K. W., n. 904, 971). Według lustracyi z r. 1564 było 16 osad. km., 1 ogr. Dochód z fol. zł. 100 gr. 1, den. $13^1/_2$, z bydła zł. 24 gr. 28. We wsi było jezioro długie 2 staje, sznurów 2, łok. 24, szerokie łok. 48, głębokie łok. 3. Ratajski „występ“ (zapewne odnoga Warty), dość znaczny. 2.) **R.**, ob. *Wólka Milanowska.*

Rataje, wś, pow. poznański. Według lustracyi z r. 1564 w dzierżawie Stanisława z Górki. Płacił od 10 kmieci na śladach całych, karczmarza, 6 ogr. Było jezioro, młyn, bór. Dochód zł. 64 gr. 10 den. 15, z folwarku zł. 259 gr. 23. Jezioro ratajskie na strudze Bolancza, długie sznurów 22, szer. 13, głębokie łok. 14.

Ratczyn, ob. *Raczyn.*

Ratenau, mylnie *Rotinau* (t. IX, 811) kol., pow. sokólski, 396 dz. Ob. *Bachmacka.*

Ratkuny 1.), dwie wsi, pow poniewieski, w gm. Kibury (5 w.) i Linków (7 w.). 2,) **R**, ob. *Radkuny.*

Ratneńska Planta, wś, pow. kowelski, gm. Horniki.

Ratnie, *Rytno*, wś nad Teterowem, pow. radomyski, gm. i st. poczt. Hornostajpol, 108 w. od Radomyśla, 19 dm., 316 mk.

Ratniów, *Ratnów*, w dok. *Ratno*, wś nad rucz. Czarnoreczka, pow. łucki, gm. Połotka, 10 w. od Łucka, 54 dm., 400 mk., cerkiew. W r. 1577 Janowej Zahorowskiej, płaci od 8 dym. po 16 gr., 3 ogr. po 4 gr. Obecnie hr. Górajskich. 2.) **R.**, pow. rówieński, ob. *Płoska.*

Ratniowszczyzna, kol., pow. łucki, gm. Połonka, 9 dm., 49 mk.

Ratno, mstko, pow. kowelski, gm. Horniki (9 w.), 48 w. od Kowla, 371 dm., 5085 mk. W r. 1564 centr ststwa ratneńskiego, płaci szosu grzyw. 3 (fl. 9 gr. 18), od rzem. 71 po gr. 4, przekup. soli 17 po gr. 6, trzech popów po fl. 2, młyn gr. 12, żydzi fl. 60. Istnieje tu już wtedy parafia łacińska. Ob.: Kijew. Star. r. 1892, t. 37, str. 288—291.

Ratomka, fol., pow. sieński, Hajkowiczów, 123 dz.

Ratoszyn, ob. *Godów.*

Ratowty 1.) wś, pow. wiłkomierski, Sudyków, 120 dz. 2.) **R**. okolica, tamże, dawniej Dowgiałów, 304 dz., dziś rozdzielona. Największą część mają Ratowtowie (81 dz.),

Ratyń, r. 1261 *Dretino*, wś, pow. koniński, W dok. z r. 1261 wspom. jako „Dretino episcopi“, a więc włość bisk. poznańskiego. Bolesław ks. polski przysądza wbrew pretensyom biskupów wsi „Jarossino, Marcinkowo et Drecino“ klasztorowi lądzkiemu. W r. 1282 bisk. pozn. Jan oddaje wieś tę klasztorowi w zamian za Skarboszewo. R. 1283 arcyb. gnieźn. Jan oddaje drogą zamiany dziesięciny ze wsi „Drethino“ klasztorowi (K. W., n. 393, 476, 517, 522, 784).

Raudanka, *Rawdanka*, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (7 w.). Mają tu Maciejowscy 70 dz., Krukowscy i Turczyńscy po 40 dz., Swawiccy 20 dz.

Raudażemis, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie.

Raudesa, *Rawdesa*, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana (13 w.).

Raudoniszki, fol., pow. dźwiński, hr. Platerów, 347 dz.

Rawa 1.), miasto. W r. 1890 miała 6102 mk. Śród zapisanych do ksiąg stałej ludności w liczbie 6653 (w tem 882 nieobecnych) było:

45 praw., 151 prot., 3264 żydów. Katolicy stanowili 48%. Powiat rawski miał 69,655 mk. Śród stałej ludności było 84 praw., 3612 prot. (w gm. Budziszewice 933, Boguszyce 434, Gortatowice 447) żydów 8956. Katolicy stanowili 82.4%. W dok. z r. 1355 Czersk, R., Liw i Gostynin wymienione jako grody, które Ziemowit dawniej już otrzymał w lenno od Kazimierza W. (Ulan. Dok. maz. 328, 38). Król Aleksander Jagiellończyk nadał r. 1506 miastu pobór mostowego po $1/_3$ gr. od wozu i 1 den. od wołu. Do R. odnoszą się opracowania: „Ruiny zamku Rawy... na podstawie rysunków i opisu... z r. 1893... opracował Feliks Kopera. Kraków, 1898 (odbitka z t. VI Spraw. Kom. do hist. sztuki). „Raporty szkoły podwydziałowej w R. składane szkole głównej koronnej" za czasów Komisyi edukacyjnej, przygotował do druku prof. Teodor Wierzbowski. 2.) **R.**, wś, dawniej mstko, pow. lubartowski. W r. 1676 ma 49 mk.

Rawicz, mto. Odnoszą się tu prace: Kaiser: „Beitraege zur Geschichte der Stadt Rawicz im 17. Jahrh. (Programm gimn. Rawitsch, 1865. Kadler Adolf Dr.: „Germanische Eigennamen der Stadt R." In einer etymolog. Untersuchung erklaert. Rawitsch, 1886. „Eine Urkunde zur Geschichte der Stadt R. 1754, in dem Knopfe des Rathhausthurms niedergelegt: von Dr. Heine in Rawitsch (Zeitschr. d. hist. Ges. f. d. Prov. Posen I, 485). „Gruendungsurkunde der Stadt R. durch Adamus Olbrachtus von Przyema Przyemski". Storchnest, 2 Junii 1638 (Druk równoczesny. W bibliotece Raczyńskich w Poznaniu). „Das Stadtarchiv von Rawitsch" v. A. Warschauer (Zeitschr. d. hist. Ges. f. d. Prov. Posen, 1887, 232 — 34), „Programmy szkoły realnej w R." od r. 1854. Weck Dr.: „Jubelalmanach der Kgl. Realschule I Ordnung zu R. zum 18 Oct—1877". Rawitsch, 1877.

Rawiszki 1.), dwór i dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Kwietki (1 i 4). W r. 1788 Jana Komorowskiego, strażnika wiłkom., obecnie Hryncewiczów, 943 dz. 2.) **R**, zaśc., tamże, gm. Widze (10 w.).

Rawszki, *Rawkie*, dwór, pow. rossieński, gm. Pojurze (9 w.), Jacyniczów, 152 dz.

Razdor, fol., pow. klimowicki, Konosiewiczów, 908 dz.

Razmysłowo, fol., pow. sieński, od r. 1867 Kaszo Zgierskich, 290 dz.

Rąbczyn, wś, pow. wągrowiecki. O wykopalisku monet ob. Zeitsch. d. hist. Ges. f. d. Prov. Posen, II—95.

Rąbień, r. 1419 *Rambyenye*, wś, pow. łódzki. Pierwotnie własność kapituły krakowskiej. Ob. *Wardzyn*.

Rąbienie, ob. *Rabiany*.

Rąbin, pow. kościański. „Kościół par. w R." (Przyj. ludu, 1841, str. 129, z ryciną).

Rebedajłówka, wś, pow. czehryński, gm. i st. poczt. Kamionka (5 w.), 40 w. od Czehryna, 278 dm., 1223 mk., cerkiew, szkółka cerk., 17 wiatraków.

Rebiatki, fol., pow. czerykowski od r. 1878, Szebeków, 850 dz.

Reble, fol., pow. newelski, Stanisława Wrangla von Guibenthal, 405 dz.

Recen, gród szląski, ob. *Rujczyn* i *Ryczyn* (t. IX i X).

Reczeczyzna, urocz., pow. nowogradwołyński, gm. Korzec, 15 dm., 52 mk.

Reczki, *Rzeczki* 1.) fol., pow. mohylewski, od r. 1872 Żochowych, 508 dz. (437 lasu). 2.) **R.**, fol., pow. orszański, Bohomolców, 787 dz. (700 lasu). 3.) **R.**, fol., tamże, Songajłów, 199 dz. 4.) **R.**, zaśc., pow. newelski, Iwanowych, 32 dz.

Reczuł, r. 1359 *Rethsul*, 1579 *Raczul*, wś, pow. skierniewicki. W dok. z r. 1359 śród włości arcyb. gnieźn. (K. W., n. 1404). W r. 1579 płaci od 3 łan.

Reczy, chutor, pow. owrucki, gm. Żubrowicze, 7 dm., 43 mk.

Reczyce, r. 1359 *Rethszicze*, r. 1579 *Reczicze*, wś, pow. łowicki. W dok. z r. 1359 w liczbie włości arcyb. gnieźn. (K. W., n. 1404). W r. 1579 płaci od 16 łan., 3 kom , 1 rzem., należy do dóbr łowickich arcyb. gnieźn,

Reczyce, *Rzeczyce*, fol., pow. czerykowski, Poniatowskich, 89 dz.

Reczynie, *Rieczynie*, fol., pow. rzeżycki, Kastunienkowych, 127 dz.

Redczyce *Wielkie* i *Małe*, dwa fol., pow. czerykowski, Borejszów, 409 dz.

Redczyce, wś, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, par. praw. Owrucz (2 w.), 9 dm., 74 mk.

Redki, *Riedki*, fol., pow. orszański, od roku 1862 Safonowych, 117 dz.

Redkino, ob. *Retkino*.

Redkoduby, kol., pow. dubieński, gm. Werba, 78 dm., 391 mk.

Redków, wś i fol. i kordon straży pogr., pow. dubieński, gm. Tesłuhów, par. praw. Ostrów, 46 w. od Dubna. Wś 114 dm., 747 mk., cerkiew fil. drewn. Fol. 1 dm., 20 mk. W r. 1566 Michała Koryteńskiego, pisarza ziemskiego łuckiego.

Reducin, wś, pow. garwoliński. W reg. pob. r, 1664 „Curia Christophori Boniecki, żona, 3 służby pleb., poddanych 7. In sorte gen. Ochocka poddanych 7. In sorte Żochowski poddany 1 z żoną (Ak. gr. Stęż. 22—198). W reg. podymnego z r. 1661 w części Bogusza, a teraz Ochockiej, 1 chata włośc., z niej 15 gr., w części Leżeńskiego, a teraz Sułowskiego chat 2, 1 fl.

Redzeń, r. 1334 *Redcova*, wś, pow. brzeziński. Wedle dok. z r. 1364 połowa brzegów płynącej tu rzki Gaci (Gaczna), a zarazem i wsi zapewne, należała do klasztoru jeżowskiego. We-

dle dok. z r. 1359 arcyb. gnieźn. posiadali tu dwa łany (K. W., n. 1131 i 1404). W r. 1579 wś Redzin płaci od 6 łan. i „Redzin villa alia“ od 4 zagr., 1 rzem.

Redźki, pow. oszmiański. Należały do radziwiłłowskiej Żuprańszczyzny z Żupranami i Siwicą w dzierżawie u von Endena i przeszły w ręce Samuela Kociełła jako dar od Bogusława Radziwiłła. Na polach wsi kurhan.

Regale, ob. *Rygale*.

Reginpol, fol., pow. orszański, Sawickich, 578 dz. (254 lasu).

Regnów, wś, pow. rawski. W dok. z r. 1374 wymieniona w liczbie głównych rezydencyi Ziemowita ks. mazow., obok Sochaczewa i Rawy (K. W., n. 1697). W r. 1579 wś płaci od 28 łan., 28 zagr., 3 rzem., 5 kom., 2 rzeźn., wójtostwo od $1^1/_4$ łan. i 1 kom., dział plebana $1^1/_2$ łan. Wieś sama stanowiła odrębną parafię.

Regowszczyzna, fol., pow. lepelski, Emilii Łyszczyńskiej i Ireny Niedźwiedź, 200 dz.

Regule 1.) dobra, pow. kowieński, gm. Ejragoła (8 w.). 2.) **R.**, tamże, gm. Kroki (5 w.), Dowgirdów 505 dz.

Regulice, wś, pow. chrzanowski. Dawna własność klasztoru tynieckiego. Jan „rector ecclesie de Regolicz“ w dok. z r. 1360 (Kod. dypl. pol. III, 267). Wody tutejszych źródeł zaopatrują wodociągi krakowskie. Ob. Ingarden R.: „Wodociąg regulicki“. Kraków, 1892.

Reinpol, dobra, pow. bychowski, Monkiewiczów, 636 dz. (382 lasu).

Reisen, ob. *Rydzyna* (t. X).

Reja, mylnie *Reje* (t. IX, 599), wś, pow. żytomierski, gm. Sołotwin, par. praw. Halczyniec (3 w.), 29 w. od Żytomierza, 50 dm., 287 mk., st. poczt. Niema tu cerkwi.

Rejbkalnie, dwór, pow. rossieński, gm. Kielmy (12 w.), Rymkiewiczów, 42 dz.

Rejby, pow. rossieński, należały do Przeciszewskich, obecnie Janowiczów, 262 dz.

Rejniki, wś, pow. rzeżycki, Aleks. Sokołowskiego (150 dz.), Joanny Zahorskiej (90 dz.), Wincent. Kozakiewicza (30 dz.), spadkob. Kaspra Taliszewskiego (90 dz.).

Rekliniec, r. *Rzekliniecz*, wś, pow. żółkiewski. W r. 1565 wś ta w ststwie bełzkiem miała 17 kmieci na dworzyszczach, 2 nowo osadzonych wolnych do r. 1566, zagrod. 8, karczmarzów 2 po zł. 6, smolarzów 10 mających wolne palenie smoły w lasach królewskich, dających po gr. 36, bartników 3, dających 3 rączki i 3 zmieny (co zmieści rozszerzywszy garść), wartości zł. 8 gr. 9. Dwudzieściczny z owiec sztuk 18. Ogółem dochodu zł. 80 gr. 7.

Rekowo, wś w dawnej ziemi wizkiej. W dok. z r. 1458 Rekowscy h. Modzele (Kapica, Herbarz, 352). Będzie to zapewne dzisiejsze Rakowo w par. Drozdowo, pow. łomżyńskim.

Rekście 1.) os., pow. wołkowyski, gm. Roś, 43 dz. 2.) **R**, fol. i os., tamże, gm. Krzemienica. Fol. Pawęckich, z chut. Wierzbowo 288 dz.; os. (9 dz.) należy do Lewoniewskich. 3.) **R.** *Zalesie*, os., tamże, Andrzejkowiczów, 13 dz. 4.) **R.**, dwór, pow. telszewski, gm. Ginteliszki (6 w.), Razmusów, 200 dz. 5.) **R**, fol., pow. święciański, gm. Melegiany, Bielikowiczów, 351 dz.

Reksena, ob. *Farpost*.

Rekta 1.) fol., pow. bychowski, od r. 1874. Miniuskich 561 dz., 2 młyny. We wsi cerkiew, dom modl. żyd., 3 wiatraki. 2.) **R.**, fol., pow. czerykowski, Sokołowskich, 569 dz. (400 lasu); młyn, folusz.

Rekucie, pow. święciański.

Rembertów, r. 1580 *Rembiertowo*, wś, pow. grójecki. W r. 1580 posiada kościół par. Seb. Rembiertowski płaci tu od $^1/_2$ łana.

Rembielice, r. 1397 *Rambelicze*, wś, pow. częstochowski, par. Kłobucko. W r. 1397 Klemens z Moskorzowa sprzedaje R. za 200 grzyw. „nobili Hanczloni“ (Kod. kat. krak. II, 217). Wieś należała do grodu krzepickiego i była nadana przez króla Klemensowi. Ob. *Kokanin*.

Rembków, w dok. z r. 1497 *Rampkowo*, wś, pow. garwoliński. W r. 1576 Pilichowski podstarości garwol. płaci tu od 40 łan km. i 5 zagr., a w Woli rębkowskiej od 29 łan. km. i 4 zagr.

Rembkowo, r. 1423 *Rampkowo*, wś, pow. pułtuski. Jan ks. mazow. nadaje r. 1423 w Miastkowie Pawłowi z R. 20 łan. lasu nad rzką Koprzywnicą pod Łomżą. Na obszarze tym powstanie wieś Konopki (Kapica, Herbarz, 352). Na obszarze dworskim urządzono obecnie gospodarstwo rybne.

Rembów 1.) wś, pow. gostyński. Nadany r. 1297 bisk. pozn. przez Bolesława ks. mazow. Biskup pozn. Jan r. 1363 nadaje Andrzejowi synowi Rynkona sołtystwo w tej wsi dla osadzenia jej na prawie średzkiem (K. W., n. 766 i 1498). 2.) **R.**, w dok. *Rubowycz y*, wś, pow. pińczowski. Wspom. w dok. z r. 1213, ob. *Kije*. Ks. Wł. Siarkowski: „Wiadomość o zabytkach przedhistorycznych w R. pod Pińczowem“ (roku 1886).

Rembowo, w dok. z r. 1474 *Rambowo*, wś, pow. płocki. Wieś książęca należąca do grodu wyszogrodzkiego (Kod. maz., 261). W r. 1576 wieś królewska z kościołem par., płaci od 47 łan. Miała przez czas jakiś prawo miejskie. W wykazie kwarty z r. 1771 podano: „Woyt. w Mieście Rembowie W. Woyciecha Nakwaskiego, pis. ziem. y grodz. Wyszogr. zł. 225“.

Remczyce, wś nad Horyniem, pow. łucki, gm. Osowa, 127 w. od Łucka, 173 dm., 1056 mk., cerkiew, młyn. W r. 1577 sioło ziemian stepańskich, płaci od 6 dym. półdworz., 5 dym. na ćwierć., 4 ogr. W r. 1583 ks. Konst. Ostrogskiego (przy Stepaniu), płaci od 11 dym., 3 ogr.

Remieszewo, zaśc., pow. witebski, Przewockich, 21 dz.

Remikiszki, dawniej *Remiejkiszki* (t. IX, 611), obecnie niekiedy *Remi*, pow. oszmiański. W r. 1602 własność tatara Stanisł. Fursa, który około r. 1630 sprzedaje Sapiehom. Na mocy eksdywizyi r. 1647 (r. 1650) połowa R. przypadła Stanisławowi Dziewałtowskiemu, który ją trzymał w zastawie za 30,400 złp., druga zaś została przy Holszanach. Część Dziewałtowskiego dostała się córce jego, wydanej za Krzysztofa Szuksztę, poczem przeszła do Porzeckich. W r. 1763 Tomasz Porzecki sprzedaje swą połowę R. Żabom, dziedzicom drugiej połowy, w ręku których pozostały R. do r. 1818, w którym Antoni Żaba sprzedaje je za 240,000 złp. Izydorowi Salmonowiczowi. Obecnie Adama Salmonowicza.

Remła al. *Remel*, wś, pow. rówieński, gm. Kustyń, par. praw. Zaborol (2 w.), 18 w. od Równego, 35 dm., 351 mk.

Remnie, dobra, pow. witebski, Markowskich, 418 dz.

Renczówka, kol., pow. włodzimierski, gm. Korytno, 14 dm., 99 mk.

Rendzinowszczyzna al. *Kozłowszczyzna* (t. IX, 524, mylnie *Randziłowszczyzna*), dobra, pow. słonimski, gm. Kozłowszczyzna, Herubowiczów, z fol. Lipowiec i Konstantynowo i chut. Sołowicze i Piaski 4010 dz. (1420 nieuż).

Renin Tiuszy, ferma, pow. olhopolski, M. Sobańskiego. Ob. *Junoszyńce*.

Renowo, dwór, dobra, pow. telszewski, gm. Żydyki (8 w.), bar. Roenne, z fol. Gawry 4538 dz. (1035 lasu).

Renszczyzna, w spisie osad *Ropcowizna* (t. IX, 740), dobra, pow. białostocki, Konopińskich, 159 dz.

Repiszcze 1.) urocz., pow. słonimski, gm. Zdzięcioł, 49 dz. 2.) **R.**, fol., pow. miński, gm. i par. katol. Kojdanów, Dybowskich $2^1/_4$ wł. 3.) **R**, dobra, pow. połocki, 791 dz. 4.) **R.**, fol., pow. siebieski, Tomkowidów, 79 dz.

Repiszcze 1.) wś, pow. ostrogski, gm. Krzywin, par. praw. Krupiec (2 w.), 20 w. od Ostroga, 68 dm., 371 mk. 2,) **R.**. chutor, pow. zasławski, gm. Chrolin, 6 dm., 26 mk.

Repnicze, dobra, pow. słonimski, Józefowiczów, 703 dz.

Repsze 1.) okolica, pow. szawelski, gm. Kurszany (15 w.). 2.) **R.**, wś, tamże, gm. Szawlany (9 w.), 27 w. od Szawel, dawniej Szemiotów, potem Burniewiczów, 223 dz. 3.) **R.**-*Bugienie*, wś i dobra, pow. telszewski, gm. Żydyki (10 w.). Dobra, Grossów, z fol. Żemielany 2413 dz.

Repty, wś, pow. bytomski. Według Długosza Henryk z Rept kanonik krak. wzniósł tu nowy kościół par. murowany z wapienia. Dziedzicem wsi był Wrocław (L. B. II, 201).

Repuchowo, wś i dobra nad rzką Dernówką, pow. orszański, gm. Olenowicze. Wś 9 dm., 79 mk., cerkiew drewn.; dobra Pezottów, 1537 dz. (1100 lasu).

Restarzew, wś, pow. łaski. Dawna własność arcyb. gnieźn. R. 1296 w Kaliszu, Jakób arcyb. sprzedaje za 16 grzyw. sołtystwo w tej wsi „Jaszczoni dicto Viszynk“ dla osadzenia wsi na prawie nowotarskiem. Po 12 latach wolności osadnicy płacić będą po grzywnie z łanu i dawać po 2 kor. owsa, 2 kury, 2 sery, 20 jaj i naczynie piwa za przybyciem arcybiskupa. Mostowe na Widawie z dawna należące do kościoła gnieźn. i czynsz z trzech karczem (po fertonie) zostaje przy arcybiskupie. Dziesięcinę snopową i konopną mają dawać miejscowemu plebanowi (Ulanow. 396, 15, Dok. kujaw.).

Restmujża, dobra, pow. lucyński, hr. Platerów, 713 dz.

Restopole, dobra, pow. bychowski, Byszewskich, 929 dz. (436 lasu).

Reszetniki, wś przy ujściu Hłyboczki do Oboli, pow. połocki.

Reszetniówka, fol., pow. czerykowski, Piekarskich, 370 dz.

Reszkietany, wś i dobra, pow. telszewski, gm. Żorany (5 i 7 w.). Dobra, Grużewskich, z fol. Medyngiany i Pierzyszki 522 dz. Nadto Stulpinowie mają 250 dz.

Reszniewieszczyzna, chutor, pow. zasławski, gm. Chrolin, 42 w. od Zasławia, 48 dm., 286 mk.

Reszniówka 1.), wś nad rzką Cną, pow. krzemieniecki, gm. Zarudzie (6 w.), 33 w. od Krzemieńca (st. poczt.), 115 dm., 808 mk., cerkiew z r. 1759, przebudowana r. 1887, szkółka cerk. od r. 1880. W r. 1463 własność ks. Sołtana Zbaraskiego, obecnie hr. Grocholskich. 2.) **R.**, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Kołki, par. praw. Siewruki (1 w.). 38 w. od mta pow., 49 dm., 393 mk. Wchodziła w skład ordynacyi ostrogskiej, w r. 1753 przeszła do Kołysków, w końcu Kadłubickich, których spadkobiercy rozparcelowali większą część gruntów pomiędzy włościan. 3.) **R.**, *Raszniówka*, wś nad rzką Korstenką (dopł. Słuczy), tamże, gm. Reszniówka, 15 w. od mta pow.. 160 dm., 990 mk., cerkiew drewn. z r. 1783, uposażona r. 1780 przez ks. Kaliksta Ponińskiego, szkoła ludowa od r. 1870. Gmina obejmuje 13 miejscowości, 1935 dm. włośc. (30 innych), 10,746 mk. włościan, uwłaszczonych na 9445 dz. W r. 1592 należała do włości ostropolskiej ks. Konst. Ostrogskiego, spustoszona przez tatarów. Dzieliła losy ordycyi, w r. 1753 dostała się Ponińskim, obecnie Pruszyńskich. 4.) **R.**, *Raszniówka Wielka*, wś, pow. zasławski, gm. Sudyłków, 30 w. od Zasławia, 194 dm., 1052 mk., cerkiew drewn. z roku 1719, uposażona 54 dz. z nadania właściciela Marcina Grocholskiego r. 1774, szkółka cerk. Do par. należy wś Berezna Tatarska ($^1/_4$ w.).

W r. 1589 ks. Janusza Ostrogskiego, spustoszona przez tatarów. 5.) **R.** *Kosa*, wś nad stawem, tamże. par. praw. Seredyńce (3 w.), 26 w. od Zasławia, 86 dm., 462 mk., cerkiew fil. z roku 1890, na miejsce dawniejszej z r. 1741, uposażona 27 dz. z nadania ks. Stefana Czetwertyńskiego r. 1772, szkółka cerk. od r. 1867. W r. 1593 własność Chomieki, spustoszona przez tatarów. 6.) **R**, chutor, tamże, gm. Chorowiec, 2 dm., 7 mk.

Resznowo, dobra, pow. słonimski, Jundziłów, 2515 dz. (1542 lasu).

Reszów, chutor, pow. owrucki, gm. i par. praw. Hładkowicze (30 w.), 10 dm., 62 mk.

Reszuck, wś, pow. rówieński, gm. i par. praw. Kustyń (2 w.), 13 w. od Rownego, 21 dm., 162 mk.

Retkijówek, mylnie zam. *Retniewice* (ob. t. IX).

Retkino, *Redkino*, dobra, pow. wieliski, gm. Baranowo, Styczyńskich, 2133 dz.

Retnowo, fol., pow. witebski, Grapsów, 79 dz.

Retów, dobra, pow. rossieński, ks. Ogińskich, 23,108 dz. (17,893 dz. lasu).

Retówka, wś i os., pow. łucki, gm. Trościaniec, 15 dm., 111 mk.

Retuliszki al. *Rutuliszki*, dwór, pow. rossieński, gm. Szydłów (16 w.), Przyjałgowskich, 31 dz.

Retyce, wś nad jez. Urwają, pow. newelski, gm. Płoskie, 8 dm., 46 mk., dom modl. roskolników.

Reut, fol, pow. rohaczewski, od r. 1867 Melechów, 282 dz., młyn, krupiarnia.

Rewańce, wś, pow. łucki, gm. Połonka, 4 w. od Łucka, 34 dm., 237 mk.

Rewiatycze, wś nad rzką Wieniec, pow. prużański, gm. Rewiatycze, 23 dm., 301 mk., zarząd gm., cerkiew, szkoła, 612 dz. włośc., 106 cerk. Gmina obejmuje 34 miejscowości, 299 dm. włośc. (51 innych), 3500 mk. włościan, uwłaszczonych na 6680 dz. Nadto w gm. jest 139 dz. cerk. i 4855 większej posiadłości. W r. 1563 sioło w wójtowstwie błudeńskiem włości dworu błudeńskiego ekon. kobryńskiej. We wsi było 9 włók gruntu podłego. Dochód 15 kóp 39 gr. 3 den.

Rewicie, ob. *Rewecie.*

Rewki, ob. *Rywki.*

Rewówka, wś, pow. czehryński, gm. i st. poczt. Kamionka (5 w.), 50 w. od Czehryna, z fermą 214 dm, 1198 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 7 wiatraków.

Rewtowicze, wś, fol. i os., pow. słonimski, gm. Kostrowicze (nie Czemery). Fol. należy do dóbr Synkowicze; os. Bartoszewiczów, 30 dz.

Rewuszki, wś, pow. kowelski, gm. Turzysk, 33 w. od Kowla, 34 dm., 251 mk.

Rezenmujża, pow. rzeżycki. Gmina obejmuje 103 miejscowości, 392 dm. włośc. (91 innych), 6282 mk. włościan, uwłaszczonych na 8550 dz. Zarząd gm. w chutorze Przytyka.

Rezentów, pow. rzeżycki, 17 w. od Rzeżycy. Gmina obejmuje 70 miejscowości, 759 dm. włośc. (47 innych), 4592 mk. włościan, uwłaszczonych na 7000 dz. Zarząd gm. w os. Wertukszno.

Rezgi, dwa dwory, pow. kowieński, gm. Kroki (7 w.), 80 w. od Kowna. Jeden (218 dz.) należy do Jeleńskich, drugi (162 dz.) do Wiszniewskich.

Rezgiuki, mylnie *Rezginki* (t. IX, 633), dwa zaśc., pow. kowieński, gm. Kroki. Jeden Gojlewiczów (38 dz.), drugi Jeleńskich (70 dz.).

Rezgole, dwa dwory, pow. rossieński, gmina Skawdwile (12 i 14 w.). Jeden R. Angieżdy, 240 dz., należy do Chrząstowskich; drugi R. Poszyle, 345 dz. z Górczeniszkami do Kiełpszów i Łabanowskich.

Rezniakowo, dwór, pow. newelski, Baranowskich, 117 dz.

Rękieckie, pow. starogrodzki, ob. *Klonówka* (t. IV).

Rękowice, r. 1297 *Rocovici*, r. 1326 *Recovicze*, wś, pow. kozienicki. Dawna własność bisk. poznańskich, drogą zamiany na Domaniew przeszła w ręce ks. Trojdena r. 1326 (K. W., n. 765, 1067).

Riabczyki, dwór, pow. newelski, Zajców, 78 dz.

Riabinka, okolica, pow. wieliski, gm. Czeple, dom modl. żyd.

Riabkowo, wś i fol., pow. wieliski, gm. Makłoki, własność Ciechanowieckich.

Riedka, kol, pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn. 62 w. od mta pow., 51 dm., 236 mk.

Riepki, ob. *Rypki.*

Rochny, dziś *Bądkowo-Rochny*, wś, pow. lipnowski. Targowisko z karczmą nadane przed r. 1185 kościołowi w Płocku, ob. *Chełpowo.*

Rochowiec, fol., pow. mścisławski, od roku 1876 Trofimowych, 107 dz.

Rodkówka, fol., pow. mścisławski, od roku 1867 Mackiewiczów, 222 dz.

Rodnia, dobra, pow. klimowicki, od r. 1867 Osmołowskich (poprzednio Stachowskich), 1342 dz. (653 lasu), dwa młyny.

Rodorobel, słoboda, pow. owrucki, gm. Jurowa, 6 dm., 105 mk.

Rodyonówka, fol., pow. mścisławski, Korsaków, 316 dz.

Rodziewicze, pow. oszmiański. Należały do dóbr iwiejskich (Ogińskich), odłączone przez kasztelanową wileńską i darowane Ign. Górskiemu, ściekwikszniańskiemu.

Rogacze 1.), wś nad Nurczykiem, pow. brzeski, gub. grodz., gm. Rogacze, 29 dm., 286 mk., 543 dz. włośc., 1647 prywat. (524 lasu, 600 nieuż.), 94 cerk., zarząd gm., cerkiew, szkółka.

Gmina obejmuje 51 miejscowości, 299 dm. włośc. (299 innych), 3319 mk. włościan, uwłaszczonych na 5486 dz. Nadto w gm. jest 340 dz. cerk. i 13,167 własności pryw. We wsi nasyp, pochodzący jakoby z czasów wojen szwedzkich. 2.) **R.** al. *Rohaczy*, wś, pow. miński, gm. Białorucz, 35 w. od Mińska.

Rogaczów, ob. *Dąbrowa*.

Rogale, dobra, pow. szawelski, gm. Szawkiany (17 w.), 23 w. od Szawel, Kiełpszów, z fol. Gilwicze i Błusie 680 dz. (212 lasu).

Rogalszczyzna, fol., pow. wiłkomierski, gm. Onikszty, 32 w. od Wiłkomierza, Chmielewskich, z fol. Pilwiszki, Mojgi i Wojszwiliszki 200 dz.

Rogatka, chutor, pow. brzeski, gub. grodz., gm. Dmitrowicze, 374 dz.

Rogatki, wś, pow. prużański, gm. białowiesko-aleksandrowska.

Rogawka, mylnie *Rogówka* (t. IX, 670), wś włośc. nad rzką Prosieką, pow. bielski, gub. grodz., gm. i par. Siemiatycze (4 w.), 43 dm., 390 mk., 917 dz., cerkiew drewn. fil., szkółka. Należała do skarbu. Leży w dawnej ziemi drohickiej.

Rogówek, dobra, pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (nie Rogowo, 17 w.), 38 w. od Wiłkomierza, Komarów, z fol. Rukiszki i Polańce 3562 dz. (1932 lasu).

Rogi, wś nad rz. Lubatowa, pow. krośnieński. W r. 1358 król Kazimierz Piotrowi z Kołaczyc sprzedaje sołtystwo we wsi R. za 800 grzyw. groszy praskich. Wieś ma obejmować 110 łan. frank. i rządzić się prawem magdeburskim. Wójt otrzymuje 6 łan, 2 na skotnicę, 1 pod kościół. Osadnicy na starych rolach mieć będą 6 lat wolności, na gajach i dąbrowach 10 lat, a na obszarze gęstego starego lasu 20 lat. Poczem płacić będą po 10 skotów czynszu i 4 gr. za dziesięcinę (Kod. mał. III, 116).

Rogienice, wś, pow. kolneński. R. 1436 „Albric de Rogienice“ otrzymuje przywilej Władysława ks. mazow. na Rakowo i Baginie w ziemi wizkiej (Kapica, Herbarz, 228). Ob. *Rakowo*.

Rogów 1.) wś, pow. turecki. W dok. z r. 1357 w liczbie włości arcyb. gnieźn. 2.) **R**, pow. konecki, ob. *Końskie*, 3.) **R.**, wś, pow. pińczowski. Istnieje tu starożytny dwór modrzewiowy, piętrowy, mieszczący podobno do 40 pokojów. Przy dworze starożytna baszta murowana i odwieczny śpichlerz nad Wisłą. Wedle podania miejscowego, w baszcie przy dworze bronił się Spytek z Melsztyna r. 1430, przeciw hufcom wysłanym dla poskromienia opornych przez Zbigniewa Oleśnickiego. Obecnie dobra R. są własnością hr. Skórzewskiego, który nagromadził tu wiele cennych i starożytnych przedmiotów.

Rogowa, r. 1345 *Wawrzyszowskie*, wś, pow. radomski. R. 1345 Kazimierz król pozwala Janowi opatowi wąchockiemu osadzić wieś w zaroślach zw. Wawrzyszowskie, nad rz. Radomirzą. Osadnicy otrzymują 12 lat wolności i prawo niemieckie jakiego używa biskup krak. w Iłży (Kod. mał. III, 58).

Rogowice, wś. Podana w spisie z r. 1827 w pow. radomskim (Radomsk), par. Sulmierzyce, miała 13 dm., 126 mk. Dziś nie istnieje. Zapewne rozpadła się po wycięciu lasów na kolonie z nowymi nazwiskami, dość liczne dziś w gminie Sulmierzyce. W dok. z r. 1357 podana w liczbie włości arcyb. gnieźn.

Rogowicze, *Rohowicze*, pow. miński. Niegdyś Ratomskich, r. 1825 Ignacego i Antoniego Naborowskich.

Rogówka 1.), mylnie *Rogówsk* (t. IX, 671), wś i fol., pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki (nie Wojtkuny), 14 w. od Wiłkomierza. 2.) **R.**, zaśc., tamże, należy do dóbr Siesiki.

Rogówka, *Rohówka*, chutor, pow. owrucki, gm. Pokalew, 7 dm., 26 mk.

Rogowszczyzna 1.), pow. święciański. Pod wsią nasyp na przestrzeni 300 saż., zwany przez lud Pilikalnis. Znajdują tu kości ludzkie. 2.) **R.**, ob. *Brusy*.

Rogożno, miasto, pow. obornicki. „Slaunicus“ kasztelan w dok. z r. 1349 (Ulanow. Dok. 249, 73). Do R. odnoszą się prace i opisy: „Opisanie miasta R.“ (Przyj. ludu, 1837, 147). „Kościół“ w albumie Napoleona Ordy, Raczyński Edw. hr. (Wspom. Wielk., I, 164, z ryciną starej chrzcielnicy). Łepkowski Józef: „O zabytkach Kruszwicy, Gniezna... Rogoźna“. Kraków, 1866. Programmy gimnazyum Rogozińskiego. Sprawa wsi starostwa Rogozińskiego r. 1792 (w bibliotece Raczyńskich). Hockenbeck H: „Die Naepfchensteine an den Pfarrkirchen zu Klecko, Lekno, Rogasen, und Wongrowietz“ (Zeitsch. d. histor. Ges. f. d. Prov. Posen. Jahrg I). Tenże „Zur Frage der sogen. Naepfchensteine“ (tamże, II, 86—93).

Rogulice, wś, pow. łęczycki. Władysław ks. łęczycki i dobrzyński, nadaje r. 1349 drogą zamiany klasztorowi w Trzemesznie dział we wsi R. zwany „Srzen“, za który dziedzicowi R. Piotrowi dał książę 8 grzyw., a resztę szacunku pokryły kary sądowe należne księciu (K. W., n. 1288).

Roguszyno, wś, pow. węgrowski. W roku 1476 siedzą tu liczni właściciele (Kod. maz., 272). W r. 1563 siedzi tu uboga szlachta bez kmieci. R. stare ma $12^1/_2$ łan. R. nowe 21 łan.

Roh 1.) dobra, pow. sieński, od r. 1881 Brodowskich, z fol. Starosiele 2303 dz. (1370 lasu). 2). **R.**, wś i fol., pow. siebieski, Teleginych.

Roh 1.) *Krasny*, chutor nad Zdwiżem, pow. kijowski, gm. Borodzianka, st. poczt. Chwasowa, 18 dm., 111 dm. 2.) **R.** *Lipowy*, tamże, ob. *Lipowy róg*. 3.) **R.** *Ostry*, chutor, pow. łucki, gm. Osowa, 4 dm., 48 mk. 4.) **R.** *Popowy*, os.

leśna, pow. czerkaski, gm. Chłystunówka. 6 dm., 17 mk.

Roh Wielki, fol., pow. homelski, Czyżów, 100 dz.

Rohacze, dwór, pow. połocki, Rodzisłowiczów, 70 dz.

Rohaczów 1.), mstko nad Słuczą, pow. nowogradwołyński, gm. Rohaczów, par. praw. Ostrożek (3 w.), 20 w. od mta pow., 150 dm., 1826 mk., cerkiew fil. drewn. niewiadomej erekcyi, zarząd gm. i okręg pol., 2 smolarnie, 2 huty szklanne, fabryka octu, tartak, fabryka papierosów, młyn wodny, 7 jarmarków. W roku 1577 sioło zamku zwiahelskiego (ks. Konst. Ostrogskiego), płaci od 1 dym. dworz., 3 dym. pół dworz., 14 dym. na ćwierc., 16 ogr. Gmina obejmuje 53 miejscowości, 806 dm. włośc. (1061 innych), 13,250 mk. włościan, uwłaszczonych na 7987 dz. 2.) **R.**, *Rohaczewo*, wś, pow. równieński, gm. Klewań, par. praw. Broniki (2 w.), 10 w. od Równego, 34 dm., 219 mk. W r. 1570 Rohaczewskich. W r. 1577 Jacko wnosi z R. z 5 dym. po 20 gr., 2 ogr. po 4 gr., a w r. 1583 Lewko Perekładowski z części z 5 dym., 2 ogr., $1/2$ popa.

Rohaczówka, chutor, pow. owrucki, gm. Chwośnia Wielka.

Rohatki (t. IX, 662, *Rogatki*) al. *Michałów*, fol., pow. newelski, Grzybowskich. 132 dz.

Rohin, *Rogiń* (t. IX, 665), dobra, pow. rohaczewski, Dernałowiczów, 5012 dz. (3850 lasu).

Rohotna, wś i dobra, pow. słonimski, gm. Rohotna. Wś 455 dz. włośc. i 83 cerk.; dobra Wołłowiczów. z fol. Sielanowszczyzna i Franulin, urocz. Choroszowczyce 1000 dz. Gmina obejmuje 63 miejscowości, 725 dm. włośc. (48 innych), 5023 mk. włościan, uwłaszczonych na 7338 dz. Nadto w gm. jest 158 dz. cerk. i 7356 dz. większej posiadłości.

Rohowicki, chutor, pow. zasławski, gm. Chrolin, 10 dm., 57 mk.

Rohowicze 1.) *Rogowicze* (t. IX, 669), wś, pow. włodzimierski. gm. Chorów, 30 w. od Włodzimierza, 56 dm., 340 mk., cerkiew. 2.) **R.**, wś, pow. zasławski, gm. Chrolin, par. praw. Niczpały (4 w.), 44 w. od Zasławia, 56 dm., 315 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1872 uposażona 30 dz. z nadania wwdy Józefa Stępkowskiego, szkółka cerk.

Rohowo, dobra, pow. wieliski, gm. Uzkie, w części Ottona Pelińskiego i Piotra Krewicza (1690 dz.), tudzież Mikołaja Kaweckiego (2212 dz.).

Rohozin, pow. wilejski, mylnie *Rogoźno* (t. IX, 672).

Rohozino, wś i fol., pow. orszański, gm. Moszkowo. Wś 18 dm., 113 mk., cerkiew; fol. od r. 1872 Halkiewiczów, 260 dz.

Rohożna, wś i fol., pow. kobryński, gm. Rohożna. Wś 13 dm., 195 mk., cerkiew, szkoła, 195 dz. włośc. (z os. Chatki), 42 cerk.; fol. należy do dóbr Hliniszcze. Gmina obejmuje 43 miejscowości, 547 dm. włośc. (63 innych), 4021 mk. włościan, uwłaszczonych na 4182 dz. Nadto w gm. jest 107 dz. cerk. i 9777 dz. większej posiadłości. Zarząd gm. we wsi Chwedkowicze.

Rohożna, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Ostropol, 105 w. od mta pow., 120 dm., 728 mk., cerkiew drewn. z r. 1790, szkółka cerk. od r. 1862.

Rohożne, fol., pow. bychowski, od r. 1868 Andrejewych, 136 dz.

Rohoźnica 1.), chutor dóbr Mohilowce, pow. wołkowyski. 2.) **R.**, fol., pow. wołkowyski, gm. Samarowicze, Zurowych, z fol. Ostrów 524 dz. 3.) **R.**, fol., tamże, gm. Krzemienica, Szabańskich, 480 dz.

Rohoźno 1.) *Rohoźne*, wś i kol. czeska nad rzką Kalinówką, pow. dubieński, gm. Tesłuhów (8 w.), st. pocz. Młynów (23 w.), 44 w. od Dubna. Wś 160 dm., 1075 mk.; kol. 21 dm., 63 mk. We wsi cerkiew murow. niewiadomej erekcyi. Do par. należą wsi: Edwardówka, Kopań, Wołkowyje i Woronicze. W całej par. było 1695 mk. praw., około 1000 czechów i 50 żydów. Wś należała do Bernatowiczów. W r. 1545 Daniela i braci jego Rohozińskich. W r. 1568 właścicielami byli: Daniel, Chwalelej (Fałalej), Dymitry i Wasili Rohozińscy, W r. 1570 wnoszą pobór Falilej, Daniło i Dymitry Rohozińscy. W r. 1583 mają części Matfiej, Wasili i Dymitrowa Rohozińscy, oraz Mikołaj Hrenicki. 2;) **R.**, dwa chutory, pow. włodzimierski, gm. Chorów i Mikulicze. 3.) **R.**, urocz., tamże, gm. Kisielin.

Rohożany, w dok. też *Horożany* (r. 1583), wś, pow. włodzimierski, gm. Chotiaczów, 19 w. od Włodzimierza, 25 dm., 247 mk., cerkiew. Należała do dóbr biskupów łuckich. W r. 1577 płaci od 12 dym. włócz., 7 ogr. po 2 gr., a w r. 1583 od 12 łan., 2 kół dorocz., 2 popów.

Rohy 1.) kol., pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, 43 w. od mta pow., 48 dm., 275 mk. 2.) **R.** *Suche*, kol., pow. równieński, gm. Międzyrzecz, 15 dm., 85 mk. 3.) **R.** *Tołste*, wś, pow. zwinogródzki, gm. Winograd, st. poczt. Łysianka (18 w.), 38 w. od Zwinogródki, 82 dm., 685 mk., cerkiew, szkółka cerk., 6 wiatraków.

Rojstra, urocz. przy wsi Połotkowo, pow. grodzieński.

Rokietnica, właściwie *Rokitnica*, wś, pow. jarosławski. W dok. z r. 1361 jest to las królewski („in silva nostra dicta Rokithnicza“) w pobliżu Boratyna.

Rokinie, kol., pow. łucki, gm. Torczyn, 10 w. od Łucka, 72 dm., 480 mk.

Rokitany, ob. *Rokotany*.

Rokitniańska, słoboda, pow. owrucki, gm. Kisarycze, 6 dm., 46 mk.

Rokitnica 1.) wś dziś nie istniejąca. Leża-

ła na obszarze dzisiejszego pow. słupeckiego, w gm. Ciążeń, w sąsiedztwie wsi: Dziedzice i Policko. Pierwotnie była to osada myśliwska książęca. Mieszko ks. polski oznaczając w dok. z r. 1186 granicę między Polickiem a Kamieniem, powiada „venimus ad stacionem meam que est Rochitennith“. Jakób arcyb. gnieźn. ustępuje drogą zamiany r. 1288 swych dziesięcin klasztorowi lądzkiemu z Policka, Dziedzic i działów przyległych tym włościom. W r. 1334 Jan bisk. pozn. oddaje dział swój we wsi R. do osadzenia na prawie niemieckim, przyłączając do sołtystwa w Dziedzicach (K. W., n. 27, 630, 696, 1136). W r. 1827 wś ta w par. Ciążeń ma 1 dm., 11 mk. 2.) **R.**, wś nad rz. Rokitną, pow. mazowiecki, ob. *Kulesze* (t. IV).

Rokitnica 1.) *Rakitnica*, wś, pow. kowelski, gm. Lubitów, 14 w. od Kowla, 61 dm., 498 mk., cerkiew, wiatrak, smolarnia. W r. 1577 władyka włodzimierski wnosi z R. z 13 dym., 5 ćwierc., 6 ogr., a w r. 1583 od 24 dym., 2 ogr., 1 ogr., 6 kom., 1 kom., 12 rzeźn., 1 popa. 2.) **R.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Chotiaczów, 18 w. od Włodzimierza, 16 dm., 172 mk. W r. 1570 ks. Michała i Aleks. Wiśniowieckich (przy Myszowie). W r. 1577 Aleksandrowa Wiśniowiecka wnosi od 4 dym., 5 ogr.

Rokitno 1.), r. 1580 *Rokitno Dolne* i *R. Górne*, wś, pow. błoński. Jako własność archidyak. czerskiego, wspom. w dok. z r. 1297 i 1350 (K. W., n. 765, 766 i 1300). W dok. z r. 1282 przy boku ks. Konrada w Błoniu występuje Mikołaj kasztelan „Rokicensis“ (Ulanow. Dok. kuj. i mazow., 163, 18). Reg. pob. z r. 1580 podaje dwie oddzielne wsi: R. Dolne i R. Górne. Każda z nich miała kościół i przy nim oddzielną parafię. Trudno zrozumieć co wywołało zakładanie dwu kościołów paraf. na obszarze jednej niewielkiej wioski, zwłaszcza że istniały bardzo blizkie parafie i kościoły w Błoniu i Żukowie. 2.) **R**, wś, pow. włoszczowski. „Rector ecclesiae“ w dok. z r. 1408 (Kod. kat. krak. II, 327).

Rokitno, wś, pow. międzychodzki. „Wiadomość histor. o cudownym obrazie M. Boskiej w R. w Wielkopolsce“, przez X. Wacława z Sulgostowa. Kraków, 1900.

Rokitno 1.) wś, pow. owrucki, gm. Kisarycze (8 w.), 145 w. od Owrucza, 168 dm., 1011 mk., cerkiew drewn. niewiadomej erekcyi. Niegdyś kn. Kapustów, r. 1581 ks. Wiśniowieckich, jako wiano ostatniej Kapuścianki. Ks. Aleksandrowa Wiśniowiecka wnosi od 9 osiadł. Część posiada Panas Tryzna, który płaci od 6 osiadł. W r. 1628 Hawryło Hojski kaszt. kijowski, płaci od 6 dym., 1 ogr. 2.) **R**, wś, pow. rówieński, gm. Kostopol, par. praw. Pieskówo (4 w.), 43 w. od Równego, 54 dm., 393 mk., smolarnia. 3.) **R.**, *Rokitna* (t. IX, 704), mstko, pow. wasylkowski, gm. Rokitno, st. poczt. Trockie (18 w.), 70 w. od Wasylkowa, 408 dm., 5621 mk., cerkiew, kościół kat., synagoga, 3 domy modl. żyd., szkoła lud., szpital, ambulatoryum. 2 młyny, 2 deptaki, miodosytnia, mydlarnia. Gmina obejmuje 6 miejscowości (1 mstko, 4 sioła, 1 wś), 13,539 mk. (224 kat., 10 rozkoln., 65 sztund., 2842 żyd.) i 19,331 dz., w tem 8381 włośc., 10,664 skarb., 286 cerk.).

Rokito, *Rokita*, wś nad Prypecią, pow. włodzimierski, gm. Krymno, 106 w. od Włodzimierza, 192 dm., 1031 mk., olejarnia.

Roków, w dok. *Nokow* i *Rokow*, wś, pow. wadowicki. W dok. z r. 1254 śród włości klasztoru zwierzynieckiego podano: „Nokow cum thaberna, pratis et utroque littore fluvii Scave et cum silva“ (Kod. kat. krak. I, 53).

Rokutowo, pow. pleszewski, ob. *Garbów*.

Romańce, wś i zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (19 w.), Pruszaków, 294 dz.

Romanin, przys., pow. zasławski, gm. Żuków, 19 dm., 93 mk.

Romaniszki 1.), dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki (10 w.) i Skopiszki (7 w.). 2.) **R.**, zaśc. i dobra, tamże, gm. Sołoki (7 i 14 w.). Dobra, Mińskich, 1188 dz.

Romańkowa, wś nad Dźwiną, pow. witebski, gm. Kuryno, 3 kurhany.

Romanów, fol., pow. czerykowski, od roku 1877 Prus-Żukowskich (poprzednio Blumbergów), 570 dz.

Romanów 1.) wś, pow. łucki, gm. Poddubce (dawniej Romanów), 30 w. od Łucka, 76 dm., 815 mk., cerkiew, szkoła, młyn wodny. Dawna gm. R. obejmowała 44 miejscowości, 998 dm. włośc. (1059 innych), 10,223 mk. włościan, uwłaszczonych na 12,087 dz. W r. 1570 (z Worotniewem) własność Kiszki, wwdy podl. W r. 1577 Chwiedora Działyńska wnosi od 3 dym., 2 ogr. W ostatnich czasach spadkobierców Aleks. Kuczyńskiego. 2.) **R**, dwie kol., tamże, gm. Szczurzyn, 26 w. od Łucka, 28 dm., 184 mk. 3.) **R**, mstko, pow. nowogradwołyński, gm. Romanów, 60 w. od mta pow., 510 dm., 1789 mk., cerkiew drewn. z r. 1772, uposażona 70 dz. z nadania ks. Janusza Sanguszki r. 1751, szkółka. Do par. należy wś Kozara Wielka. Prawo miejskie otrzymał r. 1817. Gmina obejmuje 17 miejscowości, 694 dm. włośc. (455 innych), 7103 mk. włościan, uwłaszczonych na 6381 dz. Do R. odnoszą się prace: Marek Gozdawa: „Zakłady naukowe w R.“ (szkoły jezuickie 1810 — 1820; instytut głuchoniemych 1808—1821 i pensya pod zarządem Wizytek 1823 — 1830. Ob. „Księga pamiątkowa... setnej rocznicy Ad. Mickiewicza“. Warszawa, t. II, str. 26 — 44). Rylski Tad.: „Ludność w starostwie romanowskim“ (Aten., 1884, t. III). 4.) **R**, chutor, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, 10 dm., 74 mk. 5.), **R.**, chutor, pow. zasławski, gm. Białogródka, 9 dm, 58 mk. 6.) **R.**,

wś, tamże, gm. Chorowiec, par. praw. Korczyk (2 w.), 28 w. od Zasławia, 96 dm., 695 mk., szkółka cerk. (od r. 1865).

Romanowicze, u Teodorowicza *Ralionowicze*, wś, pow. owrucki, gm. Sławeczna, par. praw. Pietrasze (1 w.). 38 w. od Owrucza, 34 dm., 229 mk.

Romanowiecka Słoboda, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 9 w. od mta pow., 65 dm., 380 mk.

Romanówka 1.) wś, pow. sokólski, gm. Romanówka, 321 dz. Gmina obejmuje 46 miejscowości, 974 dm. włośc. (17 innych), 6102 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,820 dz. Nadto w gm. jest 281 dz. większej posiadłości. Zarząd gm. we wsi Łozowo. 2.) **R.**, fol., pow. wołkowyski, Dmochowskich, 288 dz.

Romanówka 1.) chutor, pow. berdyczowski, gm. Wachnówka (9 w.), 12 dm., 77 mk. 2.) **R.**, ferma, pow. mohylowski, 363 dz. Własność Julii Branickiej. 3.) **R.** i *R. Wielka*, dwie kol., pow. łucki, gm. Szczurzyn, 23 i 25 w. od Łucka. Pierwsza 16 dm., 93 mk., druga 25 dm., 166 mk. 4.) **R**, kol., pow. łucki, gm. Torczyn, 11 dm., 100 mk. 5.) **R.**, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 10 w. (nie 68) od mta pow., 129 dm., 748 mk., cerkiew murow. z r. 1834. W par. było 1924 praw. i 306 rozkoln. Gmina obejmuje 74 miejscowości, 1182 dm. włośc. (1838 innych), 17,113 mk. włościan, uwłaszczonych na 11,282 dz. Niegdyś ks. Ostrogskich, r. 1650 Anny Aloizy z Ostrogskich Chodkiewiczowej. 6.) **R** *Mała* (t. IX, 731 *Romanowska Osada*), wś tamże, gm. Romanów, 60 w. od mta pow., 146 dm., 820 mk., cerkiew drewn. z r. 1833, uposażona 65 dz. z nadania ks. Sanguszki r. 1742, szkółka cerk. Własność Chojnackich. 7.) **R.**, kol. niem., pow. radomyski, gm. Potyjowka, st. poczt. Radomyśl (15 w.), 30 dm., 179 mk. Założona na gruntach wsi Zabołocie. 8.) **R.**, mstko, pow. skwirski, gm. Romanówka, st. poczt. Popielnia (15 w.), 30 w. od Skwiry, 302 dm., 1194 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, wiatrak. Gmina obejmuje 10 miejscowości (1 mstko, 4 sioła, 5 wsi), 10,523 mk. (170 kat., 1 sztund., 553 żydów.) i 15,434 dz., w tem 7392 większej posiadłości, 7596 włośc., 250 cerk. 9.) **R.**, kol., pow. włodzimierski, gm. Poryck, 28 w. od Włodzimierza, 38 dm., 215 mk. 10.) **R.**, wś, pow. zwinogródzki, gm. Kalnibłoto, st. poczt. Zwinogródka (15 w.), 81 dm., 410 mk., cerkiew, szkółka cerk., 3 wiatraki.

Romanówka, wś, pow. trembowelski. W r. 1565 istniała R., a przy niej Nowa R. al. Wola Romanowska, osadzona świeżo używała wolności do r. 1569. Obie należały do ststwa trembowskiego. Dochodu dały zł. 69 den. 9. Obszar wsi uszczuplono przez przysądzenie Krępskiemu i Lichańskim, którzy mieli przywilej na cerkiew tylko, znacznych gruntów. Prócz tego p. Pretficz założył tu folwark skoro kmiecie zgodzili się na zwiększoną robociznę. R. 1565 było w gumnie żyta kóp 250, pszenicy 100, owsa 300, jęczmienia 500, prosa 30.

Romanowo 1.) *Romanów* (t. IX, 721), dwór, pow. rossieński, Kamieńskich, 276 dz. 2.) **R.**, fol. dóbr Terebowsza, pow. homelski. 3.) **R.**, fol. dóbr Sobolewo, pow. horecki. 4.) **R**, fol., pow. orszański, od r. 1864 Mikulczyków, 110 dz. 5.) **R.**, wś, pow. witebski. Mają tu: Baranowscy 16 dz., Kotowiczowie 10 dz., Przewalscy 20 dz.

Romanowski, chutor, pow. rzeczycki, gm. Horwal (15 w.), smolarnia i dziegciarnia.

Romanowszczyzna, wś, pow. witebski. Mają tu Styrykowiczowie 16 dz.

Romany, okolica, pow. kowieński, gm. Wilkija (12 w.), 40 w. od Kowna. Mają Szukiewiczowie (w R. i Wincentowie) 150 dz., Sztejnowie 50 dz.

Romaszki, mylnie *Romaniszki*, okolica, pow. kowieński, gm. Krasnosiele (17 w.), 10 w. od Kowna. Mają tu Dobkiewiczowie 10 dz., Ibiańscy (w R. i Radykach) 195 dz., Jagientowiczowie (w R. i Szatach) 56 dz., Norejkowie 15 dz., Romaszkowie 26 dz.

Romaszkówka, fol., pow. sokólski, Odyńcewych, z fol. Jałówka 277 dz.

Romaszkowo, dobra, pow. witebski, Boufałów 628 dz.

Romaszkowszczyzna (t. IX, 733, mylnie w pow. rówieńskim), wś nad Putyłówką, pow. dubieński, gm. Ołyka, st. poczt. Klewań (12 w.), 51 w. od Dubna, 26 dm., 243 mk., cerkiew par. drewn. z r. 1742, szkółka cerk. od r. 1887. Własność ks. Radziwiłłów. W r. 1577 sioło ziemian ołyckich, płaci od 2 dym. po 20 gr., 3 ogr., 4 ogr. W r. 1583 ks. Stan. Radziwiłł wnosi od 2 łan., 2 ogr.

Romatów Staw, os., pow. brzeski, gub. grodz., gm. Wielkie Ryta, Masiuków, 22 dz.

Romatowo, wś i fol., pow. brzeski, gub. grodz. Wś z urocz. Gruszka 87 dz.; fol. Bursów, 1313 dz. (513 lasu).

Romejki 1.) fol., pow. białostocki, Czarkowskich, z chut. Kojrany 257 dz. 2.) **R.**, *Rumejki*, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (4 w.), Rutkiewiczów, 48 dz. 3.) **R.**, wś, pow. wiłkomierski, gm. Uszpol (nie Uciana).

Romejki, wś, pow. łucki, gm. Horodziec, 96 w. od Łucka, 86 dm., 832 mk.

Romejkowa, wś, pow. zwinogródzki, gm. Petrykówka, st. poczt. Kalihorka Mokra (10 w.), 35 w. od Zwinogródki, 109 dm., 548 mk., cerkiew, szkółka cerk.

Rominie, *Romiany*, okolica, pow. kowieński, gm. Kiejdany (6 w.), 51 w. od Kowna. Mają tu Beneszewiczowie 28 dz., Jawgielowie 24 dz., Roszczewscy 21 dz., Rymkiewiczowie 9 dz., Malcewy 72 dz.

Rominowo, dobra, pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (4 w.), Łopacińskich, z zaśc. Kupreniszki 190 dz.

Romiszowice, w dok. z r. 1373 *Romissovicze*, wś, pow. łódzki. Wspom. w dok. z r. 1373 (K. W., n. 1687), ob. *Remiszewice* (t. IX, 613). Mylnie objaśniona w Kod. Wiel. jako Roszewice, gdyż wieś t. n. nie istnieje.

Romowe, ob. A. Mierzyński: „Romowe“ (Rocz. Tow. Przyj. Nauk, t. XXVII. Poznań, r. 1900).

Romualdowo, fol., pow. lucyński, Surmoninych, 149 dz.

Romule, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Ropa, wś, pow. gorlicki. Rehman A.: „Nowa wykopalina w szybie naftowym w R. w Galicyi“ („Wszechświat“ Nr. 25, r. 1883),

Ropczyce, mstko. Udziela Sew.: „Materyały etnograficzne z miasta R. i okolicy“. Kraków, 1886. Tenże: „Lud polski w pow. ropczyckim (Zbiór wiad. do antrop. kraj., t. XIV do XVI i odbitka. Kraków, 1892, str. 322).

Ropieja, zaśc., pow. trocki, gm. Międzyrzec. Na polach 6 kurhanów zaoranych.

Ropno, fol., pow. połocki, gm. Zamszany, cerkiew.

Roś, mstko i dobra, pow. wołkowyski. Mstko 422 dz. włośc., 24 prywat., 85 cerk., 33 kośc. Dobra hr. Potockich, z fol. 8603 dz. (3333 lasu). Gmina obejmuje 67 miejscowości, 580 dm. włośc. (184 innych), 6166 mk. włościan, uwłaszczonych na 7840 dz. Nadto w gm. jest 180 dz. cerk. i kośc. i 13,874 dz. większej posiadłości.

Roś, chutor przy wsi Malinki, pow. berdyczowski.

Rosalszczyzna, wś i fol., pow. oszmiański, gm. Traby. W połowie XVIII w. Jana i Anny z Winczów Rosalskich, dziś Rodkiewiczów. Wś ta zwana bywa dotąd tradycyjnie Czortow Stupień, od leżącego na dworskim polu kamienia, mającego jakoby odcisk koziej nogi szatana.

Rosaławka, wś nad Dryssą, pow. połocki. Powyżej wsi rzeka przybiera kierunek południowy.

Rosica (t. IX, 754), pow. dryzieński. Zamiast: Kaluhy, Koławcy, Niemizy, Wykazy i Zapaciszki należy czytać: Kaluty, Kołowzy, Niemcy, Wyhary i Zapasiszki.

Rosiejów, wś, pow. pińczowski. W połowie w. XV dziesięciny z tej wsi stanowią uposażenie prebendy i kanonii przy katedrze krakow. zw. rosiejowską (Długosz L. B. I, 30).

Rosino, wś nad jez. t. n., pow. połocki, gm. Woźniesieńsk, 10 dm., 116 mk., 2 cerkwie, szkoła, targi tygodniowe.

Rosko Nowe (t. IX, 756), pow. połocki, mylnie, czyt.: *Borki Nowe* (ob.).

Roskosz, wś, pow. dryzieński, par. Zabiały.

Roskoszna, *Roskoszne* (t. IX, 757), wś i ferma, pow. taraszczański, gm. Stawiszcze (1 w.), 30 w. od Taraszczy, 689 dm., 3906 mk., cerkiew, szkoła, gorzelnia, młyn, 17 wiatraków.

Roskoszówka, ob. *Wiazówek*.

Rosławka, przys., pow. krzemieniecki, gm. Poczajów, par. praw. Łosiatyn (3 w.), 28 w. od Krzemieńca, 40 dm., 280 mk.

Rosochate, wś, pow. ostrowski. W dok. z r. 1452 (Kapica, Herbarz, 354). W r. 1578 podano: R. Świączenica, częściowi właściciele płacą od $9^3/_4$ łan., 1 zagr., R. Krzeczkowo (10 łan.), R. ecclesiastica (9 łan., 2 zagr., 1 łan.).

Rosochowaciec z *Iszczkowem*, wś, pow. podhajecki. W r. 1469 Raphael de Ostrow przedstawił nadanie Władysława ks. opolskiego na wieś Iszczkow z obowiązkiem służby wojennej. W r. 1579 Rosochacziecz należy do dóbr Mikołaja Mieleckiego wojew. podolskiego. Płacą tu od 3 pługów, 5 kom., 1 popa. Iszczków z Dynyszowem, leżą w pow. trembowelskim, płacą r. 1564 od 40 osad., 2 popów, 6 zagr.

Rosochowata, fol. przy wsi Skibińce, pow. taraszczański.

Rosochowski, chutor nad Żerewem i Uszą, pow. owrucki, gm. Narodycze, par. praw. Zakusiły (5 w.), 27 w. od Owrucza, 104 dm., 695 mk.

Rosochy, wś, pow. owrucki, gm. i par. praw. Narodycze (3 w.), 24 w. od Owrucza, 58 dm., 310 mk. W r. 1628 archimandryta pieczerski wnosi z 2 dym., 2 ogr.

Rosołowce, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Kulczyny, 12 w. od mta pow., 191 dm., 1239 mk., cerkiew murow. z r. 1817, uposażona r. 1760 przez ks. Janusza Sanguszkę, szkółka cerk. od r. 1890. Wś nadana była przez króla Kazimierza Jagiel. Piotrowi Bohowitynowiczowi. Syn jego Bohowityn Szumbarski r. 1528 sprzedaje Konst. Ostrogskiemu, za 50 kóp gr. lit. W r. 1593 należała do włości konstantynowskiej, spustoszona przez tatarów. W r. 1753 przeszła do ks. Franciszka Lubomirskiego. Od Lubomirskich do Więżowych (do których należała r. 1817), od nich zaś do Grocholskich i Kamińskich. Obecnie Kazim. Jankowskiego i braci Chomeńko.

Rosoławo, zaśc., pow. newelski, Szumskich, 30 dz.

Rososz, dwa chutory, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, 4 dm., 30 mk.

Rosówka, kol. nad rzką Trościanicą, pow. żytomierski, gm. Chwasowa, par. praw. Sielec (5 w.), 52 w. od Żytomierza, 48 dm., 343 mk.

Rostkowo, wś, pow. przasnyski. Przybysław z R. wojewoda mazowiecki otrzymuje od Konrada, wedle sfałszowanego aktu, w dzierżawę na lat 30 miasto Przasnysz r. 1247 za pogro-

mienie Jadźwingów (Ulanow. Dok. maz., 294, 10). Ob. *Przasnysz.*

Rostoki, wś, pow. krzemieniecki, pow. Poczajów, 31 w. od Krzemieńca, 142 dm., 1187 mk., cerkiew drewn., fund. w r. 1779 przez Skrzyńskiego, szkółka cerk. (od 1864). W r. 1545 Iwana Bołbasa. W r. 1570 wnosi pobór Hrebor Bołbas, pisarz ziemski krzemien. W roku 1583 należy w części do Wasila Bołbasa Rostockiego (10 dym., 4 ogr., 5 ogr., 1 bojara), w drugiej do Hrehorowej Bołbasowej (10 dym., 9 ogr.), w trzeciej do Janowej Bołbasowej Rostockiej (8 dym., 4 ogr., 3 ogr., 1 koła waln.).

Rostowlany, ob. *Korobczyce.*

Rostynie, dwór, pow. poniewieski, gm. Nowe Miasto (7 w.), Krysztanowiczów, 115 dz.

Rostysko, chutor, pow. radomyski, gm. i st. poczt. Hornostajpol, 8 dm., 25 mk., tartak.

Roszcza, chutor, pow. żytomierski, gmina Chwasowa.

Roszczagol, wś, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk (5 w.), 21 w. od Wiłkomierza, Cywińskich, 534 dz.

Roszcze, dobra, fol. i zaśc., pow. rossieński, gm. Mańkuny (4 w.). Dobra, Kowalewskich, 512 dz.

Roszkowa Wola, r. 1367 *Rozkow,* wś, pow. rawski. Wspom. w dok. z r. 1367 (Ulanow. Dok. 259, 82).

Roszkowiec, chutor dóbr Mohilowce, pow. wołkowyski.

Rotakliszki 1.) fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele (8 w.), Szymkiewiczów i Konopackich, 84 dz. 2.) **R.** al. *Ratakliszki* (t. X, 46. *Rutuliszki* i t. IX, 812 *Rotokiszki*), w spisie posiadłości *Ratoniszki,* fol., zaśc., tamże, gm. Smołwy (4 i 15 w.). Mają tu Szymkiewiczowie 104 dz., Radwańscy 60 dz.

Rotmistrzówka, mstko, pow. czerkaski, gm. Rotmistrzówka, 43 w. od Czerkas, 363 dm., 4300 mk., cerkiew, kaplica kat., szkółka cerk., st. poczt., ambulatoryum, gorzelnia, cegielnia, 25 wiatraków, 3 deptaki, targi co czwartek. Gmina obejmuje 5 miejscowości (1 mstko, 3 sioła, 1 wś), 11,496 mk. (19 kat., 2267 żydów) i 12,525 dz., w tem 7185 większej posiadłości, 4972 włośc., 143 cerk.

Rów, mstko, pow. mohylowski. W r. 1469 przedstawiono lustratorom pozwolenie wykupu „oppidum Row de manibus Rey" i list królewski na 100 grzyw. opartych na tych dobrach, prócz tego kilka sum na R. i należących do niego wsiach, pobieranym tu cle, tudzież mieście Joltuszkow. Można przypuszczać iż byli sukcesorowie niepodzieleni jeszcze, bo lustracya nie wymienia osoby przedstawiającej dokumenty. Ob. *Bar,* Ob. Krause F.: „Okolica nad Zharem i Rowem" (Bibl. Warsz., t. II, r. 1872).

Row-Hłyboki, wś. pow. miński, gm. Białorucz, 28 w. od Mińska.

Rowiny 1.), fol. i os., pow. kobryński. Fol. Jurewiczów, 62 dz., os. 80 dz. 2.) **R.** *Drohiczyn,* tamże, Spirydonowych, 1812 dz. 3.) **R.** *Załuże,* tamże, Ruszczyców, 82 dz.

Rowki, urocz., pow. grodzieński, gm. i dobra Skidel.

Rowki 1.), wś nad stawem, pow. ostrogski, gm. Annopol (2 w.), 31 w. od Ostroga, 78 dm., 577 mk., cerkiew drewn. z r. 1755 r. W roku 1577 sioło ziemian ostrogskich, płaci od 6 dym. półdworz., 5 na ćwierc., 4 ogr. W r. 1583 do Ostroga (ks. Konst. Ostrogskiego), wnosi od 3 dym., 2 ogr., 2 podsus. 2.) **R.**, kol., pow. rówieński, gm. Tuczyn, 9 dm., 56 mk.

Rowkowicze, dobra, pow. rohaczewski, Dernałowiczów, 1686 dz. (1275 lasu).

Równe, dobra, pow. witebski, Rosenbaumów, 6341 dz.

Równo 1.), dobra i os., pow. prużański, Żajkowskich, 1097 dz.; osada 100 dz. 2.) **R.**, dobra skarb. i ferma, pow. newelski, obejmują 18 wsi i fermę, 3751 dz. 3.) **R.**, pow. siebieski, Korsaków, 545 dz.

Równo, wś, pow. włodzimierski, gm. Huszcza, 70 w. od Włodzimierza, 186 dm., 1076 mk., cerkiew, szkoła.

Równopol, pow. oszmiański. Własność niegdyś Piotra Zienkowicza, r. 1819 nabyty przez Jędrzeja Śniadeckiego.

Rowy i *Rowska Wola,* wś, pow. garwoliński. W r. 1566 Adam Podłęski „de Podłęże" ma działy w R. R. 1579 Leśniowolski ma w R. $2^1/_2$ łan., a Maciej Trzebiński w Woli dział. W r. 1663 na dziale Leśniowolskiego siedział Jan Branecki z żoną i córką i Anna Gójska, służby 5 osób, poddanych 20. W dziale Ubysza i Koryckiego, Szczepkowski komornik stężycki z żoną i córką, służby 3, poddanych 21. W r. 1661 było w obu częściach 13 dm. włośc. z nich dawano poddymnego *fl.* 6 gr. 15.

Rowy 1.), pow. oszmiański. W r. 1802 Sobolewskich, płaciły pososznego meczetowi doubuciskiemu (z Bieniunami) od 12 soch. Obecnie Kryczyńskich. 2.) **R.**, fol., pow. połocki, Szunitów, 93 dz.

Rowy, kol., pow. kowelski, gm. Turzysk, 9 dm., 60 mk.

Rozalin 1.), fol. dóbr Królów Most., pow. białostocki. 2.) **R.**-*Żywkowo,* fol., pow. bielski, gub. grodz., gm. Pawły, Kosińskich, 45 dz. 3.) **R.**, fol., pow. brzeski, gub. grodz., gm. Rogacze, Matusewiczów, z fol. Kasztelanka 110 dz. 4.) **R.**, fol. tamże, gm. Ratajczyce, Redków, 202 dz. Na płn. od fol. kurhan, wysoki do 3 arsz. 5.) **R.**, dobra, pow. poniewieski, gm. Rozalin (1 w.) 36 w. od Poniewieża, Bohdanowiczów, 1066 dz. (255 lasu). Gmina obejmuje 54 miejscowości, 707 dm. włośc. (53 innych),

7491 mk. włościan, uwłaszczonych na 12,391 dz. 6.) **R.**, dobra, pow. rzeżycki. Mają tu: Zielonkowie i Rybińscy po 354 dz., Salcewiczowie 180 dz.

Rozalino 1.) fol., pow. lucyński, Romanowskich, 81 dz. 2.) **R.**, dobra, pow. siebieski, Adamowiczów, 1657 dz.

Rozalmów, fol., pow. klimowicki, Borysowiczów, 246 dz.

Rozalówka, kol. nad rzką t. n., pow. żytomierski, gm. Chwasowa, 3 dm., 14 mk.

Rozanowo 1.) zaśc., pow. siebieski, Sawiczów, 39 dz. 2.) **R.**, fol., pow. witebski, spadkob. Świrszczowskich, 172 dz.

Rozańszczyzna, fol., pow. lepelski, Siemientowskich, 279 dz.

Rozbinyczna, szczyt górski, w grzbiecie podłużnym, na lew. (zach.) brzegu pot. Mihailewy, odrywającym się od Hali Mihailewy (1610 m.) na płn.-wsch., pod 42° 25' wsch. dłg., a 47° 57' 51" płn. szer., wzn. 1274 mt. Leży w pow. kosowskim. Na zach. legła obszerna hala Łukowiec (1506 mt.), na płn.-zach. grzbiet Wapniarka (1246 mt.), a na płn. dział Ludowa (1466 mt.), na wsch. Pochreptyna (1312 mt.) i Odzirniński dział (1258 mt.), ze szczytem Tarnicą (1558 mt.).

Rozczyska al. *Izwor szerokiego garbu*, potok górski, powstaje w obr. gm. Husnego wyżniego w pow. turczańskim, z pod szczytu Zełemenego (1307 mt.) w głównym grzbiecie Karpat wschodnich, płynie leśnym wądołem na płn.-wsch. i ubiegłszy 5 klm. zasilony licznymi strugami z pod Dziurawego Złobu (1292 mt.), wpada do Huśnika z lew. brz. Ujściu 743 mt. npm. Nad ujściem od zach. wynosi się Mungat Horb.

Rozdół, mstko, pow. żydaczowski. W roku 1578 daje szosu fl. 8, od 2 kowali, 2 szewców, 6 piekarzy, 1 popa. Czopowe roczne fl. 28, gr. 15.

Rozdrażewo, r. 1250 *Rosdraseuice*, wś, pow. krotoszyński. Wspom. w dok. z r. 1250 śród włości kościoła włocławskiego (Ulanow. Dok. kujaw., 187, 13).

Rozdziałów 1.), wś dziś nieznana leżała w ststwie chełmskiem, ob. *Koczów*. 2.) **R.**, ob. *Rozlazłów*.

Rozdziałowice, r. 1565 *Drozdzalowicze*, wś, pow. rudecki. Należała do ststwa samborskiego, miała r. 1565 18 kmieci na 7 łanach, 1 zagr., karczmę. Dochód wynosił fl. 21 gr. 5.

Rozdziel, potok górski, w gm. Litmanowa, pow. popradzki, w hr. spiskiem (Węgry), z pod góry Jedliny (938 mt.), tuż nad granicą od Węgier, płynie parowem górskim na płd.-wsch. i na płn. krańcu wsi Litmanowy, wpada do potoku Litmanowego z praw. brzegu. Długość biegu 4 km.

Rozdzielna, kol., pow. włodzimierski, gmina Wierzba (Wierba), 13 dm., 62 mk.

Rozdzielski Potok, wypływa w gm. Rozdziel Górny, pow. bocheńskim, u płd. podnóża góry Opuszczy (661 mt.); płynie na wschód, a potem na płd. przez obszar Laskowej i granicą Laskowej z Kamionką. Uchodzi do Łososiny z lew. brz. Długość biegu $5^1/_2$ klm. Ujście wzn. 320 mt.

Rozdziełanka, potok podgórski, powstaje w gm. Kryg, pow. gorlickim, w lesie z pod Dubnakowej Góry (488 mt.), nad granicą gm. Rozdziela, tworzy granicę między Libuszą a Lipinkami i wpada z lew. brz. do Libuszanki. Długość $4^1/_2$ klm.

Rozedranka, ob. *Razodranka*.

Rozemberg al. *Rosenberg*, *Ruzomberg*, ob. *Rożeń*.

Rozentai, urocz. w dobrach Niezabudka, pow. białostocki.

Rozhurcze, wś, pow. stryjski O tutejszych grotach pisał Wł. Demetrykiewicz: „Groty w skałach Galicyi wschodniej“ („Mater. antrop. archeol., t. VI, r. 1903). W r. 1508 mieli tu działy Piotr Lubieniecki i Michaiło Bratkowski. W r. 1515 dział Branieckiego 8 łan., pop gr. 15, młyn gr. 6. W r. 1589 śród wsi ststwa stryjskiego. Dzierżawca Kłodnicki płaci od $3^1/_2$ łan. pop, 4 zagr., młyn.

Rozinhof, fol., pow. orszański, od r. 1875 Fleischerów, 137 dz.

Rozjeżża, *Razjeżża*, wś, pow. radomyski, gm. Szepielicze, 113 w. od Radomyśla, 32 dm., 433 mk.

Rozkopana Mogiła, wś, pow. żytomierski, gm. Kodnia, 30 w. od Żytomierza, 50 dm., 335 mk., kaplica, wiatrak.

Rozlazłów, r. 1239 *Rozdalovo*, wś, pow. sochaczewski. Zapewne do tej wsi odnosi się akt z r. 1239 wydany w Troszynie, którym Bolesław ks. mazow. potwierdza Hartradowi i synowi jego Janowi posiadanie wsi „Rozdalovo“ (Kod. maz., 9). W dok. z r. 1368 w liczbie włości książęcych dających dziesięcinę bisk. pozn. W r. 1369 występuje Stanisław z R., sołtys biskupi osadzający wieś Kozłowo na prawie niemieckiem (K. W., n. 1601 i 1614). Wieś książęca w dok. z r. 1462. W r. 1579 ma 7 łan. km. i 4 łany bez kmieci, drobnej szlachty (Paw. Maz., 204, 210).

Rozłucz, szczyt w paśmie górskiem, nad Stryjem, na płn. od Turki w Karpatach wschodnich, w dziale dukielsko-skolskim. Ciągnie się on zrazu z szczytami Wieniec 893 mt., Rozłucz, 933 mt., Stary 875 mt., Teskaliwski 892 mt., Sejówka 830 mt., Babcówka 779 mt. i Chmolowate 810 mt., po praw. (wsch.) brzegu Dniestru jako dział górski R. zwany. Dalszy ciąg półn.-zach. tego pasma, zwany Magórą Łomniańską, oddzielony jest od pasma R. głębokim wyłomem Dniestru.

Roznicki Majdan, wś, pow. łucki, gm. Kołki. 25 dm.. 123 mk.

Roznicze, wś nad Styrem, pow. łucki, gm. Kołki, 49 w. od Łucka, 73 dm., 400 mk., garbarnia.

Rozówka, fol., pow. rzeżycki, Czechowiczów, 127 dz.

Rozpasz, fol. dóbr Ulanowicze, pow. sieński.

Rozprza, mstko, pow. piotrkowski. W roku 1255 opole wolborskie i rozpierskie zwołane z polecenia Kazimierza ks. łęczyckiego, przez komesa Budzisława sędziego książęcego i Wita skarbnika, oznaczyły granice starożytne kasztelanii rozpierskiej z wolborską. Tworzyły ją rzeki: Luciąża do ujścia do Pilicy, Koprzywnica do ujścia (do Luciąży), Pirsna dopł. Koprzywnicy, Smolna aż do ujścia do Groby i cały brzeg tejże do Chocieszowic (Kociszewo) (Ob. Ulanow. Dok. kuj., 188, 14). Tomasz kasztelan w dok. z r. 1276 (Ulanow. Dok. kuj., 217, 42). R. 1372 w Piotrkowie w obec Jana Kmity ststy sieradzkiego, Tomisław i Klemens bracia, dziedzice R., synowie Stanisława podkom. sieradzkiego, sprzedają wójtostwo w R. za 40 grzyw., dając wójtowi 6 łan. z nowin i kąt lasu na pasieki. Juryzdykcya wójta ma się rozciągać na wsi: Gzów (Giezki), Kiszde (Kisiele?) i trzecią wieś błędnie odczytaną (Kapica, Herbarz, 69). W r. 1487 w Piotrkowie Mikołaj Gawin z Gomolina (cubicularius) dziedzic (cum cohaeredibus) Rozprzy, po zniszczeniu przywilejów podczas pożaru miasta, a między niemi przywileju na mostowe: od wozu, bydła i koni po 4 den. i na 2 jarmarki, targ co tydzień, prosi króla o wydanie takichże przywilejów. Król opierając się na zeznaniach wiarogodnych odnawia takowe. W r. 1552 miasto płaci od 48 osad., 7 łan., jeden młyn pisarza sieradzkiego, drugi Żeromskich.

Rozrywka 1.) zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta (19 w.). 2.) **R.**, fol., pow. dźwiński, Goszałków, 366 dz.

Rozsocha al. *Rostoka*, szczyt lesisty w grzbiecie Hyrlaty, między pot. Salinką (od zach.), a jej dopł. Rostoką (od wsch.), na granicy gmin: Lisznej i Solinki, w pow. liskim. Wzn. 1093 mt. npm.

Rozsudec al. *Rasucza Wielka* i *Mala*, dwa szczyty, tworzące obok Krywania Małego najwyższe wzniesienie w dziale Magóry turczańsko-orawskiej (ob. t. V, 903), na granicy hr. trenczyńskiego i turczańskiego, a następnie orawskiego. Wzbiły się one między doliną Terhowską (od zach.), a przecznicą Zazrywską (od wsch.), na płn. brz. Wagu, między nim (od płd.) a Warynką (od płn.). Doliną Terhowską na przełęcz Puchowską piaskowce i łupki idą na przemianę z drobnoziarnistymi konglomeratami eoceńskimi. Miejscami zawierają pokład łupku menelitowego. Od przełęczy na płn. aż po Babią Górę legły piaskowce kredowe (piaskowiec wiedeński eocenowy) na przemianę z konglomeratami. Pod nimi są margle puchowskie. Od przełęczy na płd., aż po strome stoki Rozsudca ma się też eocenowe utwory z numulitami, które się dały spostrzedz od Terhowy po przełęcz. Nagle wznoszą się stromo eocenowe konglomeraty, w których występuje neokomski dolomit, tworzący oba szczyty Rozsudca. W przełęczy zasię między nimi u stóp Rozsudca Małego margle neokomskie. W nich znaleziono Ammonites nisus d'Orb. i A. Asterianus d'Orb. Dolomitowy szczyt Wielkiego R. spoczywa na pomienionych marglach ciągnących się dołem aż do doliny Wratny. Przekrój tej doliny te same przedstawia stosunki geologiczne co Rozsudec. Wązkie wnijście do niej jest wyłomem w neokomskich dolomitach, ciągnących się ztąd aż po Mały Rozsudec, a spoczywających na marglach neokomskich, ciągnących się aż do przełęczy między oboma szczytami R. Przed wnijściem do pomienionej doliny pod Terhową sparły się na dolomicie margle eokomskie i piaskowce. W tylnej części tej doliny pod grzbietem „Na Hale" leży na granicie kwarcyt i czerwony łupek, na tym zasię ciemnoszary wapień odpowiadający po części warstwom kesseńskim. Dalej idą czerwone i zielonawe margle z takimi rogowcami, a na tych spoczywają margle neokomskie. Ob. Hale Wiaterne (t. III), Krywań Mały (t. IV).

Rozważ, wś, pow. ostrogski, gm. Chorów (4 w.), st. poczt. Ostróg (3 w.), 105 dm., 699 mk., cerkiew drewn. fund. r. 1781 przez właściciela wsi Łomlewskiego, szkółka. W r. 1577 sioło zamku ostrogskiego płaci od 11 dym. pół dworz. po 10 gr., 5 dym. na ćwierć po 5 gr., 6 ogr. po 2 gr., a w r. 1583 ks. Konst. Ostrogski wnosi od 12 dym., 4 podsus. 1 popa.

Rozważów, wś, pow. radomyski, gm. Rozważów, st. poczt. Kuchary, 60 w. od Radomyśla, 89 dm., 584 mk., cerkiew, kościół kat., szkoła, młyn, 2 wiatraki. Gmina obejmuje 3 miejscowości (4 sioła, 20 wsi, 4 słobody, 2 kol. czeskie), ma 12,545 mk. (1959 kat., 70 rozkoln.. 6 ewang., 551 żydów) i 44,604 dz., (w tem 24,109 lasów), 30,830 większej posiadł., 13,177 włośc., 414 skarb., 183 cerk.

Rozwerteń, chutor, pow. żytomierski, gm. Cudnów, 50 w. od Żytomierza. 10 dm., 102 mk.

Rozwiedniki Sapcz, fol. dóbr Woroń, pow. lepelski.

Rozysław, mylnie *Rożysław* (t. IX, 874), pow. oszmiański. Własność Aramowiczów, z attyn. Moszki około 20 włók.

Róża, wś, pow. łukowski. W r. 1576 „Roza" wś w par. Sebestyanowo (Stoczek) miała 32 łan. km.

Rożan Wielki, pow. słucki, ob. *Wielki Rożan.*

Różana, mstko, pow. słonimski, gm. Różana,

2390 dz. włośc., 52 cerk., 114 kość. Gmina obejmuje 73 miejscowości, 869 dm. włośc. (255 innych), 11,070 mk. włościan, uwłaszczonych na 21,143 dz. Nadto w gm jest 318 dz. cerk. i kośc. i 13,873 dz. większej posiadłości.

Różaniec, r. 1565 *Rozeniecz*, wś nad rz. Lubinią, pow. biłgorajski, ma 318 dm. W r. 1565 wś ta w ststwie zamechskiem świeżo osadzona, miała 20 kmieci na półłankach, którym już wolność wyszła i 26 wolnych jeszcze przez lat 20, którym już las wymierzono „ku kopaniu". Pop, bartników 6, oprócz tego z okolicznych wsi mieli kmiecie swe barcie w lasach rożanieckich jako to z Kniezpola (Księżpol), Cekowa, Ułazowa. Ogółem miodu kunników 45 wartości zł. 35. Ogólny dochód zł. 76 gr. $1^1/_2$.

Rożanka, pow. lidzki. Na polu zw. Kurowszczyzna kurhan.

Rożanka, kol., pow. łucki, gm. Poddubce, 8 dm., 44 mk.

Rożanka, rzka w pow. ostaszkowskim, gub. twerskiej, lewy dopł. Dźwiny. Wypływy z niewielkiego jeziora leżącego śród błot, płynie na płn.-zchd. na przestrzeni 6 w. i pod wsią Rożanką ma ujście.

Rożeń al. *Rozemberg*, *Rozembark*, niem. *Rosenberg*, *Rozsahegy*, dok. *Ruzomberg*, mto pow. hr. Liptowskiego na Węgrzech, przy ujściu Rewuczanki do Wagu z lew. brzegu, pod 37° 57' 45" wsch. dłg., a 49° 5' 30" płn. szer., w okolicy górskiej, w miejściu przecięcia się gościńca podtatrzańskiego, biegnącego od wschodu ze Spiża na zach. przez Liptów do hr. orawskiego i turczańskiego, z drugim wiodącym z płd. na płn. z hr. zwolińskiego do hr. orawskiego. Od płn.-wsch. wzbija się potężne gniazdo Chocza Wielka i Mała, zachodnia strażnica pasma tatrzańskiego; od płd.-wsch. przypierają płn.-zach. kończyny Niżnich Tatr; od płd.-zach. docierają do R. płn. odnogi pasma Fatry, a od płn.-zach. gniazdo górskie, rozpościerające się między Orawą i Wagiem. Wznies. miasta od 399 do 485 mt. npm. W r. 1880 było 417 dm., 3247 mk. (słow.); obszar gm. miał 16,858 kwadr. sążni katastr. Kościół kat. p. w. św. Andrzeja apost. istniał już r. 1318. Dawniejsze metryki spłonęły w wieku zeszłym, świeże rozpoczynają się r. 1758. W miejscu, według szem. dyec. spiskiej z r. 1878 było rz.-kat. 2825, ewang. 101, nieun. 401, żyd. 380, razem 3707 dusz. Do par. należą osady: Czernowa (kapl. M. Boskiej), rz,-kat. 1156, nieun. 141, żyd. 8, razem 1305; Biały Potok (kapl.), rz.-kat. 855, ewang. 2, nieun. 108, żyd. 11, razem 976; Wilkolińce rz.-kat. 427, nieun. 44, razem 471; stacya kolei żel., rz.-kat. 40, nieun. 3, żyd. 4, razem 47; osada górnicza (kopalnia miedzi) rz.-kat. 16, nieun. 3, razem 19; następnie wsi: Likawka rz.-kat. 1728, nieun. 183, żyd. 2, razem 1913; św. Marcin (kościół par.); rz.-kat. 366, nieun. 41, żyd. 4, razem 411 i os. Bystre, rz.-kat. 6; fol. Ribarpole, rz.-kat. 3, żyd. 5; młyny Czutkowe rz.-kat. 10; młyny Likawskie rz.-kat. 11 i młyny Paraczka rz.-kat. 12, przeto w parafii rz.-kat. 7468, ewang. 103, nieun. 925, żyd. 417, razem 8913. Miasto ma też kościół pijarski p. w. św. Krzyża, kościół Kalwaryi na wzgórzu Dział; tamże kaplicę św. Anny. Ewangielicy mają tu swój kościół (roku 1782), oddzielony od gm. ew. w Lupczy niemieckiej. Do tutejszej gm. ewang. należą: gm.: Liskowa (195 dusz), Szczawnica Wielka (Nagy-Selmecz 132), Biały Potok (3), Gombasz (4), Korytnica (3), Likawka (3), Ludrona (3), Lubochna (5), Osada (12), Rewucza (2), razem 560 ewang. Niegdyś była to jedna z najbardziej kwitnących na Liptowie gmin ewang. W r. 1550 był tu kaznodzieją Maciej Paulinus, wypędzony przez Mikołaja Olaha, arcybiskupa z Ostrzyhomia (Gran), przybył on później do Moszkowca w hr. turczańskim. Wkrótce po nim pojawił się jako kaznodzieja ewang. Andrzej Jakobai, który r. 1576 był tu seniorem. W r. 1578 pracował jako dyakon Zygmunt Nosticius. Szkołę ewang. założył tu r. 1560 Illéshazy. Według Mednyańskiego (Malerische Reisen auf dem Waagflusse in Ungarn, 1844) założycielami R. mieli być niemcy z Lupczy niemieckiej; dziś ludność czysto słowacka, biedna, zajmuje się przeważnie garncarstwem, płóciennictwem i spławianiem soli na Wagu. Po stronie wsch. miasta istniał dawniej zamek poświęcony św. Zofii. W r. 1736 już w połowie zniszczały, w drugiej zaś mieścił się skład soli na Wagu spławianej. Nad główną bramą zamkową był jeszcze r. 1736 napis: „Magnificus Dominus Iohannes Krusith, Lib. Baro de Ipoglava, comes comitatus lipt., Sacrae Caesar. Regiaeque Majestatis consiliarius et in regno Hungariae Magister Curiae". Po lewej stronie bramy: „Generosa ac Magnifica Domina Catharina Palffy de Erdod, consors Magnifici Domini Johannis Krusith etc. Anno salutis CIↃIↃLXXVII (1577). Między napisami mieścił się herb Krusittów; nad drugą bramą prowadzącą na dziedziniec zamkowy: „Tempore Rudolphi imperatoris romani M. D. Stephanus Illeshazy, comes comitatus trencz. et liptov. ac per regnum Hungariae Mag. Curiae et Cons. et G. ac. M. Domina Catharina Palffy hoc aedific. 1586" (Czyt. Belii Notitia Hungariae, n. 2, p. 575). W r. 1602 Stefan Illeshazy podejmował tu Zygmunta Batorego, ks. siedmiogrodzkiego, udającego się do ces. Rudolfa. W r. 1622 nocował tu Gabryel Bethlen po zawarciu pokoju nikolsburskiego, powtórnie 1624 przybywszy z Bystrzycy bańskiej, wreszcie 1616 żona jego Katarzyna Brandenburska, z królewskim przepychem do Koszyc się udająca. W r. 1849 gmina rożeńska postawiła swoim kosztem batalion honwedów; skutkiem tego popadła w dłu-

gi, za które (60,000 złr.) lasy gminne uległy sekwestracyi. Z urzędów są tu: sąd pow., urząd podatk., notaryalny, gimnazyum, stacya poczt. i telegr., st. kolei żel. bogum. koszyckiej. Powiat rożeński obejmuje 13 mil kw. i zajmuje zach. część hr. Liptowa; rozpościera się po obu stronach Wagu z następującymi osadami: Besenowa (Bessenyöfalu), Białypotok (Fehérpatak), Czernowa, Gombasz, Hrubotowa, Iwachnowa (Ivachnófalu), Kalameny (Kelemenfalu), Komiatna, Likawka, Liskowa (Liszkófalu), Łuczki, Lubochna, Ludrowa i Ludrowa ziemiańska, Łużna, Madoczany, Małe Właszki (Kis-Olaszi), Osada, Potok, Rewucza niżnia, średnia i wyżnia, Rożeń, Szczawnica Wielka (Nagy-Selmec), Szczawniczka (Kis-Selmec), Sossów (al. Szuszów), Śliacz niżny, średni i wyżni, św. Marcin, św. Michał, Stankowiany, Tepla, Turyk, Werbów (węg. Verbö) i Wilkolińce. — Czyt: Kadavy Ioh. Eine Hoehle im Berge Mnich bei Rosenberg in Ungarn (Vrhl. d. K. K. geol. Reichsanst. 1873, p. 200). Meier R. Die geol. Verhaeltnisse des Terrains zwischen Rosenberg, Kralowan und Kubin (tamże, 1868, 257—268). Rosenberg (Ungar. Magazin, 1782, II, p. 107). Stur D. Gault in den Karpathen. Czorsztyn, Medvedca, Skala, Arva, Kubin, Rosenberg (Vrhl. d. k. k. geol. Reichsanst. 1867, p. 260). *Br. G.*

Rożenszczyzna, fol., pow. dryzieński, Weryhów, 120 dz.

Rożesław, wś (dwór), pow. oszmiański, par. kat. Zabrzeź (ob.) Kaplica katol. w miejscu.

Rożewo 1.) fol., pow. mścisławski, od roku 1879 Jewniewiczów, 126 dz. 2.) **R.,** fol., tamże, Świechowskich, 283 dz.

Rożki Jaskułdy, ob. *Jaskułdy Rożki.*

Rózki, wś, pow. żytomierski, gm. Sołotwin, par. praw. Tatarynówka Wielka ($1^1/_2$ w.), 26 w. od Żytomierza, 35 dm., 167 mk.

Rożniszew, wś nad Pilicą. Prawdopodobnie dawna własność klasztoru zwierzynieckiego, ob. *Mniszew.*

Rożniszów, ob. *Niedźwiada.*

Rożnów, wś, pow. śniatyński. Wedle lustracyi z r. 1565 po śmierci Tęczyńskiego objął tę wieś Jazłowiecki. „Na której Jego M. panu wojew. pruskiemu deklarowano na sejmie warszawskim być lenno niedobre i dożywocie gołe osądzono“. Jako zaliczona do ststwa śniatyńskiego podległa rewizyi wedle której było tu 35 dworzyszcz dających po gr. 48, dwa po zł. 3, trzy po $1^1/_2$ grzyw., 31 półdworzyszcz po gr. 24. Karczma z browarem, młyn na Rybnicy o 4 kołach. Powołowszczyzny co lat 7 wypadało 73 wołów po zł. 9, dwudziescizny od owiec, baranów 20, od wieprzów sztuk 20 po grzywnie. Suma ogólna zł. 446 gr. 19, den. 9.

Rożnowo, wś, pow. newelski. własność Elesiejewych, Erofiejewych i Pawłowych.

Różyce 1.) wś, pow. łowicki. Ob. *Kocierzew.* 2.) **R.**, r. 1362 *Roszdzice,* wś, pow. łęczycki, par. Leźnica. Arcyb. gnieźn. posiadał tu dwa łany i karczmę (K. W., n. 1354, 1471).

Rożyczna 1.), wś nad rzką Oratówką, pow. taraszczański, gm. Żywotów, st. poczt. Tetyjów (23 w.), 79 w. od Taraszczy, 181 dm., 1086 mk., cerkiew, szkółka, 2 młyny. 2.) **R.**, wś, pow. zasławski, gm. Chrolin, 38 w. od Zasławia, 119 dm., 644 mk., cerkiew drewn. z r. 1769, uposażona 46 dz. z nadania dziedzica ks. Józefa Lubomirskiego, szkółka cerk. od r. 1867.

Różyn, wś, pow. kowelski, gm. Koszary Stare, 11 w. od Kowla, 88 dm., 565 mk., cerkiew, kaplica katol., szkoła, młyn, wiatrak.

Rożyszcze 1.) mstko, pow. łucki, gm. Rożyszcze, 22 w. od Łucka, 383 dm., 4890 mk., cerkiew, kaplica kat., synagoga, dom modl. żyd., st. poczt., st. dr. żel., cegielnia, smolarnia, gorzelnia, browar. Gmina obejmuje 100 miejscowości, 664 dm. włośc. (1339 innych), 17,612 mk. włościan, uwłaszczonych na 16,959 dz. Należały do dóbr władyków łuckich i ostrogskich. W r. 1583 władyka Jan Krasiński, wnosi od 25 dym. uliczn. po 4 gr., 30 dm. nędzn. po 2 gr. (domy rynkowe są przez tatarów popalone), od 2 szewców, 1 rzeźnika, 21 łanów. W r. 1589 wniesiono szosu 5 fl. 10 gr., za 21 łanów 21 fl., z szewców i rzeźnika 2 fl., czopowego per arendam 40 fl., razem 68 fl. 10 gr. 2.) **R.,** chutor, pow. owrucki, gm. Iskorość, 11 dm., 79 mk.

Rubałewo, fol., pow. orszański, od r. 1882 Hajdukowych, Hładkich, Iwanowych i Wołkowych, 390 dz.

Rubany Most, ob. *Janopol.*

Rubcowszczyzna, fol., pow. mohylewski, od r. 1880 Awwakumowych, 497 dz,; Protasewiczów, 497 dz; Hartców, 497 dz. (424 lasu) i Gassowskich, 497 dz. (334 lasu).

Rubcze, wś, pow. rówieński, gm. Kustyń, 14 w. od Równego, 29 dm., 189 mk. W r. 1577 sioło zamku klewańskiego kn. Iwanowej Czartoryskiej, która płaci od 4 dym., 3 ogr. po 4 gr.

Rubczyki, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Rubież 1.), rzeczka na pograniczu pow. wieliskiego i porzeckiego (gub. smoleńskiej), lewy dopływ Dźwiny. Płynie na płn.-zch. i ubiegłszy 3 w. pod wsią Mała Bajewa ma ujście. 2.) **R**, rzka na pograniczu pow. witebskiego i porzeckiego, lewy dopływ Kaspli (lewy dpł. Dźwiny). Długa 3 w., płynie od płd. ku płn.

Rubież, ob. *Buka.*

Rubieżajcie, okolica i dwór, pow. telszewski, gm. Gadonów, 5 w. od Telsz. Mają tu (i w Syrajcach) Andrzejewscy 129 dz., Bernisowie 28 dz., Wojtkiewiczowie (w trzech działach) 101 dz., Gintyłłowie (w dwóch działach) 234 dz., Godlewscy 22 dz.; Żylewiczowie (w dwóch działach) 80 dz., Knistowtowie 10 dz., Kondratowie 20 dz., Kontrymowie 38 dz., Łopatowie 22 dz,,

Mackiewiczowie 26 dz,, Mitkiewiczowie 60 dz., Naumowiczowie 36 dz., Opulscy 60 dz., Rubażewiczowie 200 dz., Stańczykowie 17 dz.

Rubieżówka, wś, pow. owrucki, gm. Bazar, par. praw. Hołubiewicze (13 w.), 62 w. od Owrucza, 65 dm., 394 mk. Na R. szedł niegdyś „Stary gościniec litewski". Należała niegdyś (r. 1618) do monasteru pieczerskiego, w części zaś do Lenkiewiczów.

Rubieżowska, kol. roln. dla nieletnich przestępców, pow. kijowski, gm. Białogródka, 9 w. od Kijowa, 10 dm., 101 mk., cerkiew murow., szkoła.

Rublanka, wś nad Samcem, pow. zasławski, gm. Nowe Sioło, 33 w. od Zasławia, 143 dm., 810 mk., cerkiew drewn. z r. 1750, szkółka cerk. od r. 1872.

Rublewka, chutor, pow. czehryński, gm. Subotów, st. poczt. Medwedówka (8 w.), 61 dm., 123 mk., wiatrak.

Rubieżnica, fol., pow. lucyński, Aszmarów, 95 ds.

Rubieżnik, rzeczka w pow. wieliskim, lewy dopł. Dźwiny. Płynie ku płn. na przestrzeni 6 w., ujście ma pod wsią Jury.

Rubino, dobra, pow. witebski, Sztengierów (387 dz.); Broniewskich (265 dz.).

Rubożajcie, zaśc., pow. szawelski, gm. Kurszany, Rubażewiczów, 44 dz.

Ruchowicze, wś, pow. kobryński. W roku 1563 sioło ekon. kobryńskiej. We wsi było 40 włok gruntu podłego. Dochód 55 kóp 29 gr. 2 den.

Ruczany, dobra, pow. poniewieski, gm. Kibury (12 w.), Malinowskich, 225 dz.

Ruczkany, mylnie *Ruczkonie* (t. IX, 883), okolica, pow. kowieński, gm. Wilkija (7 w.). Mają tu: Jasińscy 30 dz., Pawłowiczowie 60 dz.

Ruczki, fol., pow. witebski, Wyszyńskich, 574 dz.

Ruda 1.), r. 1565 *Ruda nizna* i *R. wissa*, wś, pow. chełmski. W r. 1564 dwie wsi w ststwie chełmskiem. R. górna płaci od $16^1/_2$ łan., 9 kom., 1 włóczęga, 1 rzem., cerkiew. R. dolna od $15^1/_2$ łan., 4 zagr., 2 kom. W r. 1565 dwie wsi te Ruda niższa i wyższa wchodziły w skład ststwa chełmskiego. R. niższa miała 17 dworzyszcz, 4 zagr., młyn, karczmę. R. wyższa 17 kmieci, przeważnie bartników, młynarz, karczma z browarem, pop. Ogółem dochodu dawały zł. 98 gr. 20. W tem było 3 ćwierci za zł. 14 gr. 12. 2.) **R.** *Wieluńska*, wś, pow. wieluński. W dok. dla klasztoru miechowskiego z r. 1198 wymieniony w liczbie donatorów „Teuto Theutonicus dedit villam que est aute Rudaw". W r. 1238 występuje „Viola ducissa de Kalis et de Ruda" ze synem Władysławem. „Volimirus archidiaconus de Ruda" w dok. z r. 1239, obecny na wiecu w Przedborzu (Kod. dypl. pol., I, 43). Wydawca Kod. Wielk. mylnie odnosi do tej Rudy opata Bartłomieja (w dok. z r. 1289), który był opatem cystersów w Rudzie Szląskiej (pow. rybnicki). W dok. z r. 1297 Stojgniew „quondom castellanus de Ruda" (Ulanow. Dok., 367, 16). Kasztelanowie rudzcy najdawniejsi są: Immislaus (r. 1212), Johannes (1223), Bronis (1238), Janko (1242), Jarossius (1252), Ubislaus (1268, 69), Sixtus (1268 — 1276), comes Sanzivoyus (1284—1294), comes Stoygnevus (1295), comes Allexius de Lekinstein (1296 — 1299), Mscivyus (1360). 3) **R.**, wś, pow. szczuczyński. Założona r. 1540 w lasach królewskich w obw. wąsoskim, r. 1549 miała łanów 20, w tem 1 wójtowski i młyn o 1 kole.

Ruda 1.) fol., pow. białostocki, gm. Gródek, Skalskich, z pustk. Malina i Waliły 256 dz. 2.) **R.** al. *Rudnia*, os., pow. brzeski, gub. grodź. Mylnie podana (t. IX, 890) jako dobra. 3.) **R.**, dobra i pustk. tamże, gm. Wielkie Ryta. Dobra należą do Konszynych, pustk. (16 dz.) do Chaurowych. 4.) **R** *Nowa* i *Stara*, pow. grodzieński, ob. *Nowa Ruda* i *Stara Ruda*. 5.) **R** , wś i fol., pow. słonimski, gm. Borki (nie Giczyce). Wś 425 dz.; fol. należy do dóbr Iwacewicze. Na płd.-wschd od fol., w uroczysku Górki są ślady 5 kurhanów. 6.) **R.** *Frankowa*, fol., pow. słonimski, gm. Pacowszczyzna, Wysockich, 157 dz. 7.) **R.** *Jaworska*, chutor (nie wieś), pow. słonimski. gm. Pacowszczyzna, Chmielewskich (69 dz.) i Janyszków (20 dz.). 8.) **R.** *Repiszcze*, chutor, pow. słonimski, gm. Pacowszczyzna, Pruszyńskich, 90 dz. 9.) **R.** *Ustroń*, chutor, pow. słonimski, gm. Pacowszczyzna, Barancewiczów, 69 dz.

Ruda 1.) *Nowa*, wś, pow. łucki, gm. Horodek, 97 w. od Łucka, 126 dm., 755 mk., cerkiew, szkoła, młyn. 2.) **R.**, wś, pow. rówieński, gm. i par. praw. Klewań (5 w.), 27 w. od Równego, 40 dm., 337 mk. W r. 1577 do Klewania ks. Iwanowej Czartoryskiej, płaci od 8 dym., 2 ogr. po 4 gr., 3 ogr. po 2 gr. 3.) **R.**, wś, tamże, gm. Kostopol, 59 w. od Równego, 39 dm., 230 mk. 4.) **R.**, wś, pow. wasylkowski, gm. Szamrajówka, st. poczt. Biała Cerkiew (20 w.), 62 w. od Wasylkowa, 267 dm., 1067 mk., cerkiew, szkółka. 5.) **R.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Luboml, 50 w. od Włodzimierza, 132 dm., 755 mk. 6.) **R.**, kol., tamże, gm. Nowodwór, 45 w. od mta pow., 21 dm., 144 mk. 7.) **R.**, we nad Turyą, tamże, gm. Wierzba (Wierba), 15 w. od mta pow., 73 dm., 268 mk., cerkiew. W r. 1583 w zastawie Jana Chrustyckiego, który wnosi od 8 dym., 6 ogr., 2 kół waln.

Ruda 1.) *Sielecka*, wś, pow. kamionecki. W r. 1565 wś ta w ststwie kamioneckim miała kmieci i komorników 37, prawem wołoskiem siedzących na 22 dworzyszczach. Płacili oni od bydła rogatego po pół grosza, od małego po szelągu. Prócz tego podymne po 1 gr., za po-

pręgi i sery po gr. 6. Rybitwów na Bugu było 6 po gr. 12. Dwudzieścizny owczej było 20 baranów i 1 koźlę. Ogółem dochodu zł. 30 gr. 2. 2.) **R.** *Szczutkowska*, r. 1565 *Ruda Szczytkowska* z przys. Dąbrowy, pow. cieszanowski. W r. 1565 wchodziła w skład ststwa lubaczowskiego, choć sama wieś Szczutków była ziemiańską nie królewską. Na obszarze tej Rudy istniał wielki staw na rzeczkach Hodwiszni (Lubaczówka) i Baszence, przynoszący ze spustu co trzy lata po zł. 900. Z rudy zaś rudnik dawał czynszu zł. 16, żelaza i szyn wozów 4, każdy wart. gr. 48, pługów 4 po gr. 10. Tenże rudnik miał tu młyn bardzo dobry z którego nic nie płacił.

Rudańce, mylnie *Rudalce* (t. IX, 901), wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (18 w.). Mają tu Kurakiny 145 dz.

Rudaw, r. 1258 *Ridave*, wś, pow. lipnowski. Bogusza syn Mieczsława zapisuje r. 1258 wieś tę wraz z Pomorzanami kościołowi włocławskiemu, zapewniając tylko dożywocie dla żony. Ob. *Pomorzany*. Zapewne przy tej wsi istniała osada Młyn, wspom. w dok. z r. 1258. Ob. *Mikanowo*.

Rudawa, wś, pow. chrzanowski. Wedle wydawcy Kod. Wielk. należała ona do liczby posiadłości arcyb. gnieźn. w okolicy Krakowa, wymienionych w dok. z r. 1136 gdzie powiedziano „super Pregini Rudnici“. Ob. Polaczek Stan.: „Wieś R. Lud, jego zwyczaje“ (Bibl. Wisły, t. 9, Warszawa, 1892).

Rudawa 1.), dobra, pow. grodzieński, Brunowych, z fol., Hołynka i Zaścianek 1059 dz. 2.) **R.,** chutor, pow. wołkowyski, gm. i dobra Podorosk. 3.) **R.** (t. IX, 905, *Rudawka*), dobra, tamże, gm. Świsłocz, Aleks. O'Brien de Lassy, z chut. Promysłowo 575 dz.

Rudawa, fol., pow. grodzieński, w części Puksztów 142, Roszkowskich 96 dz.

Rudecka, kol., pow. dubieński, gm. Jarosławicze, 16 dm., 131 mk.

Rudeniszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dukszty (4 w.), attyn. fol. Gierkiany.

Rudeńka, fol., pow. sochaczewski, Giżyckich, 160 dz.

Rudeńka, kol., pow. równieński, gm. Tuczyn, 40 w. od Równego, 22 dm., 185 mk.

Rudeński Majdan, słoboda, pow. równieński, gm. Tuczyn, 32 w. od Równego, 12 dm., 147 mk.

Rudka 1.), wś, pow. bielski, gub. grodź. Wś 694 dz. włośc. i 69 kośc.; dobra Jabłonowskich, 2705 dz. (2049 lasu). W r. 1560 własność Stanisława Hlebowicza Połońskiego, który zamienia je z Mikołajem i Maryną Kiszkami na Połoczany i Łużany w pow. oszmiańskim. 2.) **R.**, mylnie *Rutka* (t. X., 43), wś, tamże, gm. Orla, 122 dz.

Rudka 1.) wś, pow. dubieński, gm. Kniahynin, par. kat. Łysin, st. poczt. Młynów (16 w.), 30 w. od Dubna, 43 dm., 561 mk., cerk. drewn. z r. 1771, kaplica katol., szkółka. We dworze bogaty księgozbiór (do 10,000 tomów). Na końcu wsi, nad błotem ślady zamczyska. W r. 1545 własność Wasila Rudeckiego (nie Rudzkiego), którego przodkowi Ursutowi nadał Świdrygajło r. 1451 R. i Wołkowyje. W r. 1570 wnosi pobor z R. i zastawnego Strakłowa Fedor Rudecki, który w r. 1583 płaci od 14 dym., 11 ogr. W w. XVIII R. należy do Strzelnickich, z których Józef w r. 1771 funduje cerkiew. Syn jego Jerzy umiera r. 1837 bezpotomnie i R. odziedzicza siostra Paulina Wolańska. Obecnie wnuka jego Adama Wolańskiego. 2.) **R**, urocz., tamże, gm. Młynów, 28 w. od Dubna, 21 dm., 212 mk. 3.) **R.** *Wyżwowska*, wś, pow. kowelski, gm. Siedliszcze, 32 w. od Kowla, 35 dm., 171 mk. 4.) **R.,** wś, pow. krzemieniecki, gm. Berezce, 12 w. od Krzemieńca (st. poczt.), 101 dm., 468 mk., cerkiew, szkółka cerk. od r. 1885. 5.) **R.,** wś, pow. łucki, gm. Kołki, 10 dm., 55 mk. 6.) **R.,** wś, tamże, gm. Rożyszcze, 30 w. od Łucka, 72 dm., 386 mk., cerkiew. 7.) **R.** *Bilskowolska*, wś, tamże, gm. Bilska Wola (nie Bliska Wola), 107 w. od Łucka, 107 dm.. 614 mk. 8.) **R.** *Kukolska*, wś, tamże, gm. Medwieże, 63 w. od Łucka, 22 dm., 176 mk. 9.) **R.** *Sitowicka*, wś, tamże, gm. Horodek, 60 w. od Łucka, 10 dm., 60 mk. 10.) **R.,** urocz., pow. równieński, gm. Równo (3 w.), 11 dm., 321 mk. 11.) **R.** *Nowa*, wś, tamże, gm. Berezne, par. praw. Kniaźsioło (5 w.). W spisie niepodana. 12.) **R.,** fol., pow. włodzimierski, gm. Brany. 13.) **R.,** os., tamże, gm. Skobełka, 6 dm., 53 mk.

Rudki, wś, pow. stopnicki, gm. Potok. W dok. z r. 1268, wątpliwej autentyczności wymienione w liczbie wsi dających dziesięcinę kościołowi w Drugni (K. W., n. 438).

Rudkowo, wś i fol., pow. newelski, Korwinów Krukowskich, 136 dz.

Rudlewo, wś, pow. dubieński, gm. Kniahynin, par. praw. Wielnicze (2 w.), 28 w. od Dubna, 16 dm., 209 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1880. W r. 1561 Agrafieny z ks. Masalskich Kozińskiej. W r. 1577 przy Targowicy ks. Koreckiej, która wnosi od 2 dym., 4 ogr. po 4 gr., 2 ogr. po 2 gr., 2 bojar. po 24 gr., a w r. 1583 od 3 dym., 3 ogr., 2 ogr., 2 kół waln., 1 fl. Do R. rościł jakieś pretensye monaster żydyczyński, który występuje r. 1537 przeciwko kn. Bohuszowi Koreckiemu, a r. 1542 przeciwko kn. Iwanowi Masalskiemu i w r. 1619 przeciwko ks. Samuelowi Koreckiemu.

Rudnia 1.) rzka, w pow. wieliskim, prawy dopł. Aloszki (pr. dopł. Dźwiny). 2.) **R.** *Czarna*, rzka, pow. horodecki, ob. *Czerniawka*.

Rudnia 1.), pow. brzeski, ob. *Ruda*. 2.) **R.,** pow. wołkowyski. W r. 1880 Z. Gloger znalazł

tu ślady stacyi krzemiennej. 3.) **R.**, dobra, pow. słonimski, Jundziłów, 3040 dz. (1461 nieuż.). 4.) **R.**, wś nad Usiażą, pow. miński, gm. ostrożycko-horodecka, 23 dm., 194 mk., cerkiew. 5.) **R.**, fol., pow. czerykowski, od r. 1867 Szklarewiczów, 822 dz.. 6.) **R.**, fol., pow. mohylewski, należy do dóbr Białynicze. 7.) **R.**, fol., pow. mścisławski, od r. 1868 Oczkinych, 1346 dz. Niegdyś Wołłowiczów, którzy w r. 1759 sprzedają z Piaseczną Mikołajowi Łopacińskiemu, instygat. litew. 8.) **R.**, dobra, pow. orszański, Szebeków, z fol. Krasny Dwór i Kolonia 9152 dz. (6417 lasu). 9.) **R.**, fol., pow. rohaczewski, Sikstelów, 1054 dz., dwa młyny. 10.) **R**, *Dobrzycka*, fol., tamże, Korotkiewiczów, 129 dz , młyn, folusz. 11.) **R.** *Stara*, dobra, tamże, Sianożęckich, 8001 dz. (6479 lasu), młyn, folusz, dziegciarnia. 12.) **R.** *Szlagin*, fol., tamże, Szadurskich, 371 dz. 13.) **R.**, pow. lidzki, ślady osady przedhistorycznej. W pobliżu wsi, na wybrzeżu jez. Uły wzgórze, zwane zamkiem królowej Bony. 14.) **R.**, wś, pow. dryzieński, par. Zabiały (ob. t. IX, 928, n. 130). 15.) **R.**, os., pow. horodecki, gm. Dubiany, cerkiew. 16.) **R.**, wś, tamże, gm. Rudnia, st. poczt. Gmina obejmuje 57 miejscowości, 531 dm. włośc. (25 innych), 3766 mk. włośc., uwłaszczonych na 6894 dz. Zarząd gm. we wsi Żukowa. 17.) **R.** *Serwańska*, fol., tamże, gm. Dubokra (9 w.), cerkiew, młyn wodny. 18.) **R.**, fol., pow. newelski, Szepielewicza, 300 dz. 19.) **R.**, pow. połocki (nie lepelski). 20.) **R.** *Malina*, fol., pow. połocki, gm. Bonoń, fabryka gwoździ, fabryka bawełny, młyn parowy, młyn, wiatrak. 21.) **R.**, dobra, pow. siebieski, Elżbiety Siwers, 1677 dz. 22.) **R.**, wś i fol. przy ujściu Aloszki do Dźwiny, pow. wieliski, gm. Budnica. 23.) **R.**, tamże, gm. Cerkowiszcze. 24.) **R**, tamże, gm. Ilino. 25.) **R.**, dobra nad rz. Serteją, tamże, gm. Serteja. Na prawym brzegu Sertei trzy kurhany. Część dóbr należy do Engelhardtów, 4038 dz., druga do Doroszkinych, 5296 dz. 26.) **R.**, trzy majątki, pow. witebski. Jeden do bar. Rozena, 475 dz., drugi Dobrowolskiego, 859 dz., trzeci do skarbu (52 wsi z fermą Zamok), 13,683 dz. Jest tu cerkiew.

Rudnia 1.) urocz., pow. czehryński, gm. i st. poczt. Kamionka (2 w.), 7 dm., 35 mk., gorzelnia. 2.) **R.**, st. dr. żel. poł.-zach. (na linii Zdołbunowo-Radziwiłłów), pow. dubieński, gm. Krupiec, 30 w. od Dubna, 17 dm., 132 mk. 3.) **R.** *Poczajowska*, wś, tamże, 32 w. od Dubna, 22 dm., 178 mk. 4.) **R.** *Kukuryki*, wś, pow. kowelski, gm. Maciejów, 40 w. od Kowla, 65 dm., 487 mk. 5.) **R.**, chutor, pow. łucki, gm. Kołki. 6.) **R.**, wś, tamże, gm. Osowa, 124 w. od Łucka, 67 dm., 370 mk. 7.) **R.**, wś i kol., tamże, gm. Rożyszcze, 20 w. od Łucka. Wś 43 dm., 460 mk.; kol. 12 dm., 59 mk. 8.) **R.** *Nowa*, tamże, ob. *Hradysk*. 9.) **R.**, urocz., pow. nowogradwołyński, gm. Baranówka. 10.) **R.**, urocz., os., tamże, gm. Połonne, 62 i 56 w. od mta pow. Urocz. 21 dm., 134 mk.; os. 29 dm., 175 mk. 11.) **R.**, chutor, tamże, gm. Rohaczów. 12.) **R.** *Jancza*, wś, tamże, gm. Emilczyn, par. praw. Podłuby (7 w.), 54 w. od mta pow., 121 dm., 784 mk. 13.) **R.** *Kuleszowska*, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Serby. 14.) **R.** *Miakołowicka* (t. VI, 284, *Miakołowicka Rudnia*), wś, tamże, gm. Emilczyn, par. praw. Miakołowicze (3 w.), 65 w. od mta pow., 45 dm., 317 mk. 15.) **R.** *Nepomucenowska* (t. VI, 954 *Nepomucenówka*), wś nad rzką Tenią, tamże, gm. i par. praw. Kurne (8 w.), 39 w. od mta pow., 29 dm., 158 mk., młyn, smolarnia. 16.) **R.** *Nowa*, wś, tamże, gm. Kurne, 32 w. od mta pow., 30 dm., 268 mk. 17.) **R.** *Podłubiecka* (t. VIII, 434, *Podłubecka*), wś, tamże, gm. Emilczyn, par. praw. Podłuby (4 w.), 48 w. od mta pow., 50 dm., 299 mk., młyn, olejarnia, garbarnia, fabryka surowcu. Własność Uwarowych. 18.) **S.** *Stara*, wś, tamże, gm. Kurne, 42 w. od mta pow., 66 dm., 405 mk. 19.) **R.** *Talecka*, wś, tamże, gm. Rohaczów, 12 w. od mta pow., 42 dm., 240 mk. 20.) **R.** *Barbarówka*, pow. owrucki, ob. *Barbarówka*. 21.) **R.** *Bazarska*, wś, tamże, gm. i par. praw. Bazar (1 w). W spisie niepodana. 22.) **R.** *Bokijewska*, wś, tamże, gm. Słoweczna, par. praw. Możary (15 w.). 23.) **R.** *Bulew*, wś, tamże, gm. Narodycze, 14 dm., 75 mk. 24.) **R.** *Bystra*, wś, tamże, gm. i par. praw. Olewsk (4 w.), 14 dm., 97 mk. 25.) **R.** *Choczyńska*, wś, tamże, gm. Jurowa, par. praw. Choczyn (3 w.), 73 w. od Owrucza, 21 dm., 143 mk. 26.) **R.** *Czerwonka*, wś, tamże, gm. Słoweczna, par. praw. Pietrasze (20 w.), 50 w. od Owrucza, 32 dm., 224 mk. 27.) **R** *Duby*, wś, tamże, gm. i par. praw. Słoweczna (10 w.), 40 w. od Owrucza, 26 dm., 159 mk. 28.) **R.** *Frankowna*, wś, tamże, gm. Słoweczna, par. praw. Pietrasze (1 w.). 38 w. od Owrucza, 26 dm., 163 mk. 29.) **R.** *Hamarnia Stara*, wś, tamże, gm. Łuhiny, par. praw. Bołsuny (3 w.), 47 w. od Owrucza, 36 dm., 141 mk. 30.) **R.** *Hreźla*, tamże, ob. *Hreźla* 2). 31.) **R.** *Ihnatpolska*, wś, pow. tamże, gm. Chwośnia Wielka, par. praw. Waśkowicze (5 w.). W spisie niepodana. 32.) **R.** *Jasieniec*, tamże, ob. *Jasieniec Rudniański*. 33.) **R.** *Kalinowska*. wś, tamże, gm. Bazar, 41 w. od Owrucza, 37 dm., 240 mk. 34.) **R.** *Kamionka*, wś. tamże, gm. Tatarnowicze, par. praw. Chodaki (7 w.), 30 w. od Owrucza, 115 dm., 850 mk., huta żelazna i młyn. 35.) **R.** *Kowanka*, wś, tamże, gm. Słoweczna, par. praw. Pietrasze (23 w.), 55 od Owrucza, 35 dm., 180 mk. 36.) **R.** *Lubarska*, wś, tamże, gm. Bazar, 12 dm., 93 mk. 37.) **R.** *Łuhińska* al. *Łuhinkowska*, wś, tamże, gm. i par. praw. Łuhiny (4 w.), 46 w. od Owrucza, 21 dm., 108 mk. 38.) **R.** *Makakowska Stara* i *Nowa*, dwie wsi, tamże, gm. Łuhiny (4 i 5 w.), 50 w. od Owrucza,

Pierwsza 32 dm., 218 mk., 2 młyny, 2 smolarnie; druga 13 dm., 81 mk. 39.) R. *Michajłowka*, wś, tamże, gm. i par. praw. Bazar (o 12 w.). Wspisie niepodana. 48.) R. *Miecznia* al. *Miecznа*, wś, tamże, gm. Hładkowicze (23 w.), par. praw. Owrucza (25 w.), 33 dm., 213 mk., huta żelazna. 41.) R. *Mohilańską*. wś, tamże, gm. Iskorość, par. praw. Mohilno (2 w.), 49 w. od Owrucza, 18 dm., 129 mk. 42.) R. *Moszczanica*, wś, tamże, gm. i par. praw. Noryńsk (1 w.), 16 w. od Owrucza, 18 dm., 122 mk. 43.) R. *Niższa*, wś nad rz. Słoweczną, tamże, gm. i par. praw. Pokalew (20 w.), 40 w. od Owrucza, 42 dm., 356 mk., młyn wodny, folusz, huta żelazna. 44.) R. *Średnia*, wś, tamże, 45 w. od Owrucza, 29 dm., 254 mk. 45.) R. *Wierzchnia*, wś, tamże, 27 w. od Owrucza, 22 dm., 124 mk 46.) R. *Nowa*, wś, tamże, gm. Iskorość, par. praw. Bołsuny (4 w.). 47.) R, *Nowa*, os., tamże, gm. Słoweczna (20 w.), 50 w. od Owrucza, 13 dm., 85 mk., huta żelazna. 48.) R *Osusznia*, wś, tamże, gm. Bazar, 67 w. od Owrucza, 35 dm., 222 mk. 49.) R. *Ozierańska*. wś, tamże, gm. Słoweczna, par. praw. Zamysłowicze (filia Ozierany), 65 w. od Owrucza, 40 dm., 229 mk. 50.) R. *Papiernia*, wś, tamże, gm. i par. praw. Noryńsk (3 w.), 12 w. od Owrucza, 15 dm., 98 mk. 51.) R. *Pełczańska* al. *Pelczanka*, wś, tamże, gm. Iskorość, par. praw. Bołsuny (8 w.), 26 w. od Owrucza, 29 dm., 104 mk. 52.) R. *Perzańska*, wś, tamże, gm. Jurowa, par. praw. Choczyn (3 w.), 70 w. od Owrucza, 15 dm., 91 mk. 53.) R.*Potapowicka*, wś, tamże, gm. Chwośnia Wielka, par. praw. Waśkowicze (5 w.), 20 w. od Owrucza, 29 dm., 113 mk., smolarnia. 54.) R. *Przewar*, wś, tamże, gm. Chrystynówka, 35 w. od Owrucza, 11 dm., 70 mk. 55.) R. *Przybrodzka* al. *Przybrody*, wś, tamże, gm. Słoweczna, par. praw. Pietrasze (15 w.), 50 w. od Owrucza, 27 dm., 191 mk., odlewnia żelaza. 56.) R *Przybrodzka Nowa*, wś, tamże, 12 w. od wsi Pietrasze, odlewnia żelaza. 57.) R. *Radcza Nowa* i *Stara*, dwie wsi, tamże, gm. Chrystynówka, 34 i 37 w. od Owrucza. Pierwsza 28 dm. 177 mk.; druga 24 dm., 143 mk. 58.) R. *Radowelska*, wś, tamże, gm. Żubrowicze, par. praw. Radowel (3 w.), 105 w. od Owrucza, 20 dm., 78 mk. 59.) R. *Sobiczyńska*, wś, tamże, gm. Jurowa, 93 w. od Owrucza, 28 dm., 139 mk. 60.) R. *Stara* al. *Starożerewska*. wś, tamże, gm. Noryńsk, par. praw. Michajłówka (8 w.), 26 w. od Owrucza, 38 dm., 230 mk. Zieleniecckich, od których r. 1870 kupił gen. Awryński. 61.) R. *Staro-Suszczańska*, wś, tamże, gm. Jurowa, par. praw. Suszczany (4 w.), 105 w. od Owrucza, 7 dm., 128 mk. 62.) R. *Nowo Suszczańska*, wś, tamże, 4 w. od Suszczan, 97 w. od Owrucza, 7 dm., 64 mk. 63.) R. *Staryki*, wś, tamże, gm. Kisorycze, 155 w. od Owrucza, 32 dm., 256 mk. 64.) R. *Syrnica*, wś, tamże, gm. Słoweczna (12 w.), par. praw. Pietrasze (16 w.), 42 w. od Owrucza, 35 dm., 227 mk., huta żelaza i surowcu. 65.) R. *Tatarnowicka*, wś, tamże, gm. Tatarnowicze. 66.) R. *Tepenicka*, wś, tamże, gm. Olewsk, 6 dm., 35 mk. 67.) R. *Topilnia*, wś, tamże, gm. Żubrowicze, 86 w. od Owrucza,, 40 dm., 230 mk. 68.) R. *Tronówka*, wś, tamże, gm. Łubiny, 45 w. od Owrucza, 30 dm., 75 mk. 69.) R, *Worobiewska*, wś, tamże, gm. i par. Worobie Nowe (13 w.), 77 w. od Owrucza, 65 dm., 359 mk. 70.) R. *Załawska* al. *Zaliwska*, wś, tamże, gm. Olewsk, par. praw. Snowidowicze (10 w.), 141 w. od Owrucza, 41 dm., 294 mk. 71.) R. *Zamysłowska*, wś, tamże, gm. Jurowa, par. praw. Zamysłowicze (5 w.), 78 w. od Owrucza, 16 dm., 132 mk. 72.) R. *Złotina*, wś, tamże, gm. Żubrowicze, par. praw. Białokurowicze (3 w.), 68 w. od Owrucza, 17 dm., 75 mk. 73.) R. *Złotnia*, wś, tamże, gm. Olewsk, 127 w. od Owrucza, 10 dm., 95 mk. 74.) R. *Żerewiecka*, wś, tamże, gm. Żubrowicze, 61 w. od Owrucza, 22 dm., 173 mk. 75.) R. *Bobryk*, kol. żyd. nad rz. Bobryk, pow. radomyski, gm. Martynowicze, 110 w. od Radomyśla, 21 dm., 248 mk., dom modl. żyd. 76.) R. *Fedorówka*, tamże, ob. *Fedorówka*. 77.) R. *Horodecka*, wś, tamże, gm. Kiczkiry, st. poczt. Radomyśl (13 w.), 18 dm., 177 mk. 78.) R. *Horodyszczańska* al. *Worsowska*, wś, tamże, st. poczt. Malin, 35 w. od Radomyśla, 16 dm., 85 mk. 79.) R. *Ilińska*, wś i kol. nad Uszą, tamże, gm. Martynowicze, 110 w. od Radomyśla, 55 dm., 190 mk. 80.) R. *Jałcowska*, wś nad Irszą, tamże, gm. i st. poczt. Malin, 22 dm., 235 mk. 81.) R. *Krymska*, wś, tamże, ob *Krymek*. 82.) R. *Lewkowska*, wś nad Wereśnią, tamże, gm. Kresiatycze, 85 w. od Radomyśla, 40 dm., 360 mk., młyn. 83.) R. *Malińska*, wś, tamże, gm. i st. poczt. Malin, 7 dm.. 30 mk. 84.) R. *Michalska*, chutor nad rz. Kordą, tamże, gm. Wyszewicze, 4 dm., 19 mk., młyn, smolarnia. 85.) R. *Rychta*. wś nad rzką t. n., tamże, gm. Malin, 9 dm., 55 mk., młyn, odlewnia żelaza. 86.) R. *Sachań*, wś, tamże, gm. Szepielicze, 135 w. od mta pow., 19 dm., 295 mk., młyn, 4 wiatraki. 87.) R. *Sidorowiecka*, wś, tamże, gm. Rozważów, 68 w. od Radomyśla, 35 dm., 291 mk. 88.) R. *Stara*, wś nad rzką Ilią, tamże, gm. Martynowicze, 110 w. od Radomyśla, 20 dm., 124 mk. 89.) R. *Stara*, tamże, ob. *Kowszyłówka*. 89.) R. *Szersznieuwska*, wś, tamże, gm. i st. poczt. Malin, 45 w. od mta pow., 17 dm., 95 mk., młyn. 90.) R. *Szpilewska*, wś, tamże, gm. i st. poczt. Iwanków, 80 w. od mta pow., 78 dm., 321 mk., młyn. 91.) R. *Talska*, wś, tamże, gm. i st. poczt. Iwanków, 53 dm., 280 mk., młyn. 92.) R. *Tolokuńska*, wś, tamże, gm. i st. poczt. Hornostajpol, 125 w. od mta pow., 37 dm., 355 mk., młyn. 93.) R. *Woźnia*, wś, tamże, gm. i st.

poczt. Malin (4 w.), 22 w. od mta pow., 72 dm., 233 mk., młyn. 94.) R. *Zańkowska*, wś, tamże, gm. Potyjówka, st. poczt. Radomyśl (19 w.), 7 dm., 63 mk. 95.) R. *Żadkowska*, słoboda, tamże, ob. *Wiślanka*. 96.) R. *Żerewa*, wś, tamże, ob. *Żerewa*. 97.) R, wś, pow. rówieński, par. praw. Kosmaczów (14 w.). Własność Grocholskich. W spisie osad niepodana. 98.) R, wś, tamże, gm. Wysock, par. praw. Dąbrowica (10 w.), 144 w. od Równego, 42 dm., 291 mk. 99.) R. *Karpiłówka*, wś, tamże, gm. Niemowicze, par. praw. Karpiłówka (5 w.), 7 dm., 41 mk. 100.) R. *Klonowa*, wś, tamże, gm. Sieliszcze, 92 w. od Równego, 22 dm., 81 mk. 101.) R. *Molo Sieliszczańska*, słoboda, tamże, gm. Wyry, 105 w. od Równego, 15 dm., 97 mk. 102.) R. al. *R. Mydzka*, wś, tamże, gm. Stydyń, par. praw. Mydzsk (3 w.), 63 w. od Równego, 26 dm., 172 mk. 103.) R. *Niemylnia*, słoboda, tamże, gm. Siedliszcze, 67 w. od Równego, 20 dm., 78 mk. 104.) R. *Nowokniaź Sielska*, słoboda, tamże, gm. Berezno, 94 w. od Równego, 14 dm., 112 mk. 195.) R. *Pohrełowska*, słoboda, tamże, gm. Siedliszcze, 65 w. od Równego, 20 dm., 119 mk. 106.) R. *Solpieńska*, słoboda, tamże, gm. Siedliszcze. 107.) R., chutor, pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 35 w. od Włodzimierza. 25 dm., 169 mk. 108.) R., przys., pow. zasławski, gm. Sudyłków, 50 w. od Zasławia, 19 dm., 143 mk. 109.) R. *Baranówka*, wś, pow. żytomierski, gm. Barasze, 69 w. od Żytomierza, 38 dm., 240 mk. 110.) R. *Bartkowa*, wś, tamże, gm. Cudnow, par. praw. Didkowce, 44 w. od Żytomierza, 10 dm., 56 mk. 111,) R. *Bastowa*, wś, tamże, gm. Barasze, 83 w. od Żytomierza, 30 dm., 191 mk. 112.) R. *Borowa*, tamże, gm. Chwasowa. 113.) R. *Biełocka*, wś nad rz. Uszą, tamże, gm. Barasze, par. praw. Biełka, 82 w. od Żytomierza, 18 dm, 80 mk. 114.) R. *Dryhłowska*, wś, tamże, gm. Cudnów, par. praw. Didkowa (2 w.). W spisie niepodana. 115.) R. *Hacykówka* (t. IX, 930 *R. Hackowska*), wś, tamże, gm. Uszomierz, 55 w. od Żytomierza, 32 dm., 191 mk. 116.) R. *Horodenka*, wś, tamże, gm. Lewków, 19 w. od Żytomierza, 14 dm., 106 mk. 117.) R. *Horodyszcze* al. *R. Horodyszczańska*, wś, tamże, gm. i par. praw. Trojanów (3 w.), 24 w. od Żytomierza, 89 dm., 983 mk. 118.) R. *Horoszkowska*, wś, tamże, obok mstka Horoszki (gm. i par. praw.), 40 w. od Żytomierza, 17 dm., 110 mk. 119.) R. *Hutka*, wś, tamże, gm. Uszomierz, 55 w. od Żytomierza, 20 dm., 127 mk. 120.) R. *Kamień*, wś, tamże, gm, Horoszki, 16 dm., 118 mk. 121.) R. *Kamiennobrodzka*, wś, tamże, gm. Chwasowa, 41 w. od Żytomierza, 12 dm., 78 mk. 122.) R. *Kamionka*, urocz., tamże, gm. Trojanów. 123.) R. *Krasnosielska*, wś, tamże, gm. Chwasowa, 55 w. od Żytomierza, 23 dm., 175 mk. 124.) R. *Kropiweńka*, wś, tamże, gm. Horoszki, par. praw. Hryżany (3 w.), 55 w. od Żytomierza, 20 dm., 151. 125.) R. *Mosznia*, wś, tamże, gm. Uszomierz, 80 w. od Żytomierza, 8 dm., 152 mk. 126.) R. *Nowa*, wś, tamże, gm. Trojanów. 127.) R. *Nowa Piatecka*, wś, tamże, gm. Piatka, 40 w. od Żytomierza, 27 dm., 173 mk. 128.) R. *Poczta*, kol., tamże, gm. Puliny, 32 w. od Żytomierza, 32 dm., 234 mk., st. poczt. 129.) R. *Poczta*, kol., tamże, gm. Puliny, 32 w. od Żytomierza, 32 dm., 234 mk., st. poczt. 129.) R. *Poczta*, wś, tamże, gm. Trojanów, 24 w. od Żytomierza, 46 dm., 354 mk. 130.) R. *Stara*, wś, tamże, gm. Trojanów, 1 w. od Żytomierza, 24 dm., 141 mk. 131.) R. *Starykowska*, wś nad Irszą, tamże, gm. Chwasowa, par. praw. Turczynka. 132.) R. *Szlachowa*, wś, tamże, gm. i par. praw. Horoszki (4 w.), 49 w. od Żytomierza, 54 dm., 334 mk. 133.) R. *Szyjecka*, wś, tamże, gm. Trojanów, 30 w. od Żytomierza, 67 dm., 440 mk., huta szklana. 134.) R. *Targoniewa*, wś. tamże, gm. Puliny (18 w.), par. praw. Strybież (10 w.), 43 w. od Żytomierza, 31 dm., 191 mk, 4 garbarnie. 135.) R. *Toporzyska*, kol., tamże, gm. Chwasowa, 75 w. od Żytomierza, 19 dm., 115 mk. 136.) R. *Uszomirska*, wś, tamże, gm. Uszomierz, 75 w. od Żytomierza, 17 dm, 67 mk. 137.) R. *Worowska*, wś, tamże, gm. Bieżów, 34 w. od Żytomierza, 32 dm., 177 mk. 138.) R. *Zakomorna*, wś, tamże, gm. Uszomierz, par. praw. Kropiwna (1 w.), 60 w. od Żytomierza, 49 dm., 233 mk.

Rudnicka, rzka, w pow. wieliskim, lewy dopływ Dźwiny. Bierze początek w pobliżu wsi Właskowa, płynie w kierunku płn., długa 8 w.

Rudnik 1.) *szlachecki*, wś i fol., pow. janowski, gm. Wilkołaz. Obszar fol. obecnie rozparcelowany między kolonistów. Wiadomości historyczne podane przy tej miejscowości (t. IX, 932) odnoszą się do drugiego R. zw. Złodziejskim a właściwie Zakrzowskim, który był własnością klasztoru koprzywnickiego. 2.) R. *Zakrzowski*, *Złodziejskim* też zwany, wś, pow. janowski, gm. Zakrzówek. Należał do dóbr Zakrzew, a nie wchodził nigdy w skład dóbr ordynacyi Zamojskich. Obecnie obszar dworski rozparcelowany między włościan, Wś ma 121 osad i do 1000 mk. Należała niegdyś do klasztoru koprzywnickiego. Opis podany przez Długosza, mylnie pomieszczono przy R. szlacheckim.

Rudniki 1.) (t. IX, 938, mylnie, w pow. poniewieskim), wś nad Jasiołdą, pow. prużański, gm. Rudniki, 10 dm., 143 mk., zarząd gm., cerkiew, 270 dz. włośc., 3 cerk. Gmina obejmuje 24 miejscowości, 340 dm. włośc (19 innych), 3600 mk. włościan, uwłaszczonych na 8920 dz. Nadto w gm. jest 830 dz. większej posiadłości. 2.) R., pow. oszmiański, gm. Wiszniów. Stanowiła samoistne sstwo, składające się z wsi R.

i kilku awulsów łąkowych pod Wołożynem. Posiadał je w r. 1748 Mikołaj Chojecki, rotmistrz oszmiański, sędzia trybunału lit., po jego śmierci od r. 1760 Apolinary Wołodźko, a po śmierci tegoż w r. 1789 Michał Downarowicz. Następnie weszły w skład dóbr wiszniewskich.

Rudniki 1.) wś, pow. kowelski, gm. Koszary Stare, 8 w. od Kowla, 41 dm., 169 mk. 2.) **R.** (t. IX, 938 rozdzielona na dwie), wś, pow. łucki, gm. Kołki, 40 w. od Łucka, 92 dm., 525 mk., cerkiew. W r. 1577 do Niesuchojeży ks. Romana Sanguszki, płaci od 20 dym. półdworz., 3 ogr. W r. 1583 ks. Fiedora Sanguszki (przy Holatynie), płaci od 6 dym., 4 ogr.

Rudno 1.) wś, pow. nowomiński. W r. 1476 Aleksy z R. sędzia liwski posiada Rudno dwojakie, Bełczącą i Zakrzewo w pow. czerskim (Kod. maz., 275). 2.) **R.**, wś, pow. miechowski, par. Poborowice. W dok. z r. 1369 Zaklika dziedzic R. (Kod. kat. krak. I, 298).

Rudno, przys. Ilkowiec, w pow. tarnowskim, ob. *Góra Ropczycka*.

Rudno. wś, pow. kwidzyński. Według lustracyi z r. 1566 R. i Lichnowy w ststwie gniewskiem. Prawem dożywotnim trzymał Jerzy Konopacki kaszt. chełmski. Role bardzo okwicie rodziwe, które mają część ról gruntu żuławskiego dobrego, część średniego miernie rodziwego. Włók osiadł. 112 morg. 26, sołt. 9, karczem 4, ogrodników 5. Zboża dannego płacą z tych włók łasz. 21 (Lust. IV, 125v).

Rudokopy, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Kurne, 30 w. od mta pow., 26 dm., 156 mk.

Rudole, zaśc., pow. dźwiński, własność Bejnarowiczów, 43 dz.

Rudompol, *Rodompol*, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (12 w.), 33 w. od mta pow., Radźwiłłowiczów, 46 dz.

Rudopole, fol., pow. czerykowski, Połońskich, 159 dz.

Rudówka Wariażel, kol., pow. rówieński, gm. Stydyń, 68 w. od Równego, 16 dm., 103 mk.

Rudowsie, wś i dwa dwory, pow. szawelski. Jeden, 383 dz. należy do Mackiewiczów; drugi, 430 dz. Szabuniewiczów.

Rudy Bród, chutor, pow. owrucki, gm. Iskorość, 55 w. od Owrucza, 9 dm., 55 mk.

Rudyle, wś, pow. wiłkomierski, gm. Subocz.

Rudyszcze, *Rudziszcze*, chutor, pow. owrucki, gm. Tatarnowicze, 26 w. od Owrucza, 15 dm., 101 mk.

Rudziany 1.) dwór, pow. kowieński, gm. Janów (22 w.), Czarnockich, 390 dz. 2.) **R.**, dwie okolice, pow. wiłkomierski, gm. Pogiry (6 w.) i Traszkuny (5 w.), 32 i 46 w. od Wiłkomierza. Mają tu Kulwieciowie 37 dz., Durasiewiczowie 64 dz., Obakiewiczowie 92 dz., Staszkiewiczowie 10 dz., Czarnoccy 15 dz. Druga w r. 1788 w par. Pogiry, należała do Dominika, Jana i Tadeusza Durasewiczów.

Rudziaty, dobra, pow. rzeżycki, hr. Plater Zyberg, 4125 dz.

Rudzicze, r. 1508 *Rudzycze*, wś w par. Wilczyska (pow. łukowski), obecnie nie istnieje. W r. 1508 Benedykt Jarczowski posiadał Jarczow, R. i Gołełazy). W r. 1569 we wsi Wola Rudzicze Jarczowski miał pół i ćwierć łana, a Trojanowski z bracią 9 półłanków. W r. 1661 siedzą tu Trojanowscy na drobnych działkach i Łęski. Obecnie znikła czy też zmieniła nazwę.

Rudzie 1.) wś, pow. kowieński, gm. Ejragoła. 2.) **R.**, wś, tamże, gm. Kiejdany (15 w.). Mają tu Babiańscy 28 dz., Pawłowscy 28 dz., Macienisowie 28 dz. 3.) **R.**, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa, Aleksandrowiczów (w 2 działach) 287 dz., Stacewiczowie 29 dz. Niegdyś attyn. Dryświat, z eksdywizyi r. 1802 przysądzony dla Józefa Szypiły.

Rudziec, dobra, pow. kobryński, Szterów, 2100 dz. (950 nieuż.).

Rudziewicze 1.) os., pow. słonimski, gm. Różana. 2.) **R.**, dobra, pow. wołkowyski, Jodków 315 dz., Pancerzyńskich 325 dz.

Rudzk, wś, gub. mińska. Czechowska Hel.: „Wesele w R.“ (Materyały antrop. archeol. i etnogr., t. II).

Rugia, wyspa. Do dziejów jej odnoszą się prace: F. W. Bartold: „Geschichte von Ruegen u. Pommern“. Hamburg, 1839. Jacob G.: „Das wendische Ruegen in seinem Ortsnamen dargestellt“ („Baltische Studien“, t. XLIV, 1894, str. 43 — 194 i osobno Stuttgard, 1895, str. 151). Wachowski Kaz.: „Słowiańszczyzna zachodnia“. Warszawa, 1903 (str. 172—183). Liebenow W.: „Grosse Karte der Insel Ruegen“. Berlin, 1898. Fol. 1;125.000.

Ruginy, okolica, pow. rossieński, gm. Pojurze (6 w.). Mają tu Norwiłłowie 38 dz.

Rukalewo al. *Terenie*, fol. dobr Diediłowo, pow. sieński.

Rukanowo, fol., pow. lucyński.

Rukawiec 1.) dobra, pow. prużański, Lichaczewskiej 114 dz., Majewskiej 192 dz. 2.) **R.**, tamże, ob. *Maryampol* i *Zalesie*.

Rukliszki, dwór, pow. szawelski, gm. Radziwiliszki (3 w.), Szlurpów, 48 dz.

Ruklaukis, zaśc., pow. szawelski, gm. Ligumy (9 w.).

Rukojnie, pow. wileński. O 5 w. od mstka w pobliżu drogi z Wilna do Mińska nasyp ziemny, około 7 saż. wysoki, zarosły lasem, zwany „Zamczyskiem“.

Rukszenice, *Rukszeniec*, wś nad jez. t. n., pow. połocki, 10 dm., 72 mk., cerkiew. Niegdyś Ostrouchów, dalej Jana Wołka, Zarębów, Bułhaków.

Ruksznie, dwór, pow. rossieński, gm. Erżwiłek (5 w.), Brożysów, 12 dz.

Rukszteliszki, wś i zaśc., pow. nowoaleksan-

drowski, gm. Tauroginie (13 i 4 w.), Zylenasów, 60 dz.

Rukszyszki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Dobejki (15 w.). Mają tu Banisowie i Romańscy po 37 dz.

Rukujże, trzy wsi, pow. wiłkomierski, gm. Szaty (10 w.).

Rulewszczyzna, fol., pow. sieński, od roku 1868 Mikulskich, 100 dz.

Rulewszczyzna, wś, pow. owrucki, par. praw. Owrucz (4 w.). W spisie niepodana.

Rulików, wś, pow. wasylkowski, gm. Ksawerów, st. poczt. Wasylków (15 w.), 126 dm., 698 mk., szkółka.

Rulikowo, r. 1565 *Rolikowo*, wś nie istniejąca. Leżała w ststwie bełzkiem, między Poturzynem, Witkowem i Żabczem, w dzisiejszym pow. tomaszowskim. Stanowiła przyległość Poturzyna. Dwaj ziemianie, Andrzej Poradowski i Szczęsny Konopka, otrzymali ją w dożywotnie posiadanie i siedzieli tu w r. 1565. Nie było we wsi kmieci tylko 4 zagrodników. W r. 1578 Sebastyan Rulikowski płaci od 1 zagr. i ma dział w Zabczem. Ród ten wyniósł się później z drobnej siedziby, a wioska znikła.

Rumejki, ob. *Romejki.*

Rumiany, wś i dwór, pow. kowieński, gm. Surwiliszki (10 w.), Żylewiczów, 172 dz.

Rumiszcze, wś, pow. dryzieński, gm. Zabiały.

Rumny, zaśc., pow. rzeżycki, Wróblewskich, 17 dz.

Rumoka, wś, pow. mławski. Rudowski Tad.: „Geolog. rolniczy opis majątku Rumoka“ (Spraw. Kom. fizogr. Akad. Um., t. XXXIV, r. 1899).

Rumple, fol., pow. rzeżycki, własność Stanisławskich, 49 dz.

Rumszajcie 1.) wś, pow. telszewski, gm. Iłłoki (9 w.). 2.) **R.,** wś i dwór, tamże, gm. Siady (19 w.), Szymanów, 373 dz.

Rundany, wś, pow. lucyński, gm. Rundany, 32 w. od Lucyna, 13 dm., 170 mk., kościół par., zarząd gm., 2 jarmarki. Gmina obejmuje 36 miejscowości, 144 dm. włośc. (93 innych), 2613 mk. włościan, uwłaszczonych na 4113 dz.

Runice (t. X, 13), w spisie własn. ziem. *Grunice*, (t. XV, 540), wś włośc., pow. bielski gub. grodz., par. Drohiczyn, w dawnej ziemi drohickiej. Fol. po r. 1886 rozparcelowany pomiędzy włościan. Ludność polska.

Rupejki, mylnie *Runejki* (t. X, 13), fol., pow. wiłkomierski, gm. Pogiry (5 w.), należy do dóbr Poabel.

Rupienie, ob. *Gudziuny*.

Ruś Czerwona. Nazwa ta dość późno rozpowszechniła się na oznaczenie całego kompleksu ziem zamieszkałych przez plemiona słowian wschodnich, śród których drogą kolonizacyi i z pomocą związku państwowego, rozsiedla się od w. XIV ludność polska. Nieokreśloność nazwy odpowiada poniekąd różnorodności cech fizycznych obejmowanego przez nią obszaru, który od Karpat wschodnich począwszy, sięga ku północy brzegów Bugu, od wierzchowisk Wieprza rozciąga się do górnej Prypeci w ststwie ratneńskiem. Trzy główne części tego obszaru są; dorzecze Sanu z wierzchowiskami Dniestru, obejmujące ziemię przemyską i sanocką, dorzecze średniego Dniestru z wierzch. Prutu, obejmujące ziemię halicką i powiat żydaczowski (ziemi lwowskiej), wreszcie dorzecze średniego Bugu z wierzchowiskami Wieprza i Styru, obejmujące ziemie: chełmską i bełzką. Powiat lwowski powstał na rozgraniczu dwu ostatnich działów. Dorzecze górnego Prutu nosi nazwę Pokucia. Obszar ststwa ratneńskiego, a w części i lubomelskiego zwano Polesiem, a nadbrzeżną dolinę Dniestru — Pobereżem. W w. XVI obszar R. czerwonej składa się z następnych części: województwo ruskie rozpadające się na cztery ziemie: przemyską, sanocką, lwowską i halicką i województwo bełzkie w skład którego prócz ziemi bełzkiej wszedł powiat buski ziemi lwowskiej, a za to odpadło ststwo hrubieszowskie i włość kryłowska zaliczona do ziemi chełmskiej. Ziemia przemyska obejmowała 236,71 mil kw. i dzieliła się na cztery powiaty: przemyski (137 mil kw.), samborski, drohobycki (14 mil kw.) i stryjski; ziemia sanocka (74, 25 mil) tworzyła jeden powiat, lwowska (231,35 mil) dwa: lwowski i żydaczowski; halicka (280,29) trzy: halicki, kołomyjski (88,69 mil); trębowelski, ziemia chełmska (180,70) dwa powiaty: chełmski i krasnostawski; województwo bełzkie (166,49 mil) cztery powiaty: bełzki (107,82 mil), grabowiecki, horodelski, buski. Ogółem obszar prowincyi całej wynosił 1,169,85 mil kw., według obliczenia Al. Jabłonowskiego. Pod względem kościelnym składała się z archidyecezyi lwowskiej (ziemia halicka i lwowska, tudzież powiat buski), dyecezyi przemyskiej (ziemia przemyska i sanocka) i dyecezyi chełmskiej (ziemia chełmska i bełzka). Ta ostatnia miała w połowie w. XVI parafii 64, z tych 26 miejskich i 38 wiejskich. W całej R. czerwonej było około 230 parafii łac. z tych 150 w miastach. Dla ludności obrządku wschodniego istniały trzy eparchie: lwowsko-halicka, przemyska i chełmska. Ilość parochii nie da się ściśle oznaczyć, w przybliżeniu było ich do 700, wsi mających cerkwie było 1490. Na obszarze prowincyi było w w. XVI 3350 wsi (woj. ruskie 2490, bełzkie 460, ziemia chełmska 400) i 163 miast i miasteczek. Zaludnienie w przybliżonem obliczeniu wynosiło 572,648 (z tego 124,820 w miastach). Najgęstsze zaludnienie (985 na 1 milę) miała ziemia sanocka, po niej przemyska (585 na 1 milę), lwowska (562), najmniej zaludniona ziemia kalicka miała 304 mk. na

1 mili. Do obszaru R. czerwonej odnoszą się świeższe wydawnictwa i opracowania następne: „Polska wieku XVI“, t. VII Ruś Czerwona przez Al. Jabłonowskiego (część I obejmująca sam materyał z regestrów pobor. i lustracyi; część II, mieszcząca oparty na tych danych obraz kraju i ludności). Warszawa, 1901 i 1903. Roman Zakliński: „Gieografia Rusi czast' piersza: Ruś galicka, bukowińska i ugorska“. Lwów, 1887, str. 148. Liske Ksaw.: „Akta grodzkie i ziemskie“. Lwów, t. XVI. „Żereła do istorii Ukraini-Rusi“, t. I, II i III. Lwów, 1895 (Mieszczą się tu lustracye królewszczyzn na Rusi z r. 1565 i 1566 wydane przez M. Hruszewskiego). Czołowski Al.: „Dawne zamki i twierdze na Rusi halickiej“ (Odbitka z „Teki konserwatorskiej“). Lwow, 1893. Wł. Łoziński: „Prawem i lewem“. Obyczaje na Czerwonej Rusi za Zygmunta III. Lwów, r. 1903.

Rusaki, dwa fol., pow. horecki. Jeden do dóbr Wilanowo, drugi Zarembów, 162 dz.

Rusakowo 1.), urocz. przy wsi Giczyce, pow. słonimski. 2.) **R**., wś, pow, dźwiński, par. Krasław. 3.) **R**., fol, pow. połocki, Gusakowych, 40 dz.

Rusałówka, wś, pow. humański, gm. Rusałówka, st. poczt. Buki (5 w.), 48 w. od Humania, 478 dm., 2426 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, wiatrak. Gmina obejmuje 9 miejscowości (1 mstko, 7 siół, 1 wś), ma 15,688 mk. (89 kat., 13 sztund., 12 ewang., 2469 żydów) i 20,297 dz.. wtem 11,496 większej posiadłości, 8242 włośc., 559 cerk.

Rusanowo, dobra, pow. newelski, Linowskich, 497 dz.

Rusiec, r. 1375 *Russinowicze*, r. 1553 *Ruscza*, wś, pow. łaski. W r. 1375 otrzymuje tu Mikołaj notaryusz sieradzki za usługi dla króla Ludwika, łan ziemi (K. W., n. 1724). W r. 1576 wś Ruscza płaci od 6 łan., 5 zagr., zaś Rusiecka Wola od 14 łan. 2 zagr. Nowy kościół murowany w budowie.

Rusiecka, zaśc., pow. lucyński, Wandyczów, 30 dz.

Rusiły Lisowczyce, dobra, pow. brzeski, gub. grodź., gm. Wojska, Sufczyńskich z fol. Johalin Bazyliany 932 dz. (318 lasu). Na polach dwa kurhany.

Rusinowa, polana w Tatrach. Przez pomyłkę składającego część końcową opisu (t. X. 26) połączono niewłaściwie z opisem wzgórza: *Rusinowa Górka*, który kończy się na wyrazach: „w pow. ostrzeszowskim“.

Rusinowice, wś dziś nie istniejąca. Znajdowała się w pobliżu wsi Niewiesz (dziś pow. turecki), należała do klasztoru wąchockiego, którego opat Mikołaj oddaje r. 1364 sołtystwo w tej wsi niejakiemu Michałowi. Wedle aktu wieś leżała nad rz. Bzurą (Kod. mał., III, 175).

Rusinówka, fol., pow. czauski, od r. 1874 Krasowskich, 220 dz.

Ruskie, fol. dóbr Szumiacze, pow. klimowicki.

Ruskopolana (t. VIII, 561, *Polana Ruska* i t. X, 29, *Ruska Polana*), wś, pow. czerkaski, gm. Białozierce, st. poczt. Czerkasy (8 w.), 896 dm., 4891 mk., cerkiew, szkółka cerk., dom modl. żyd., 25 wiatraków, tartak, smolarnia.

Ruskow al. *Ruszków*, wś i fol. nad rz. Tuczną, pow. konstantynowski, gm. Łysów. Według aktów kościelnych: „Rafał Raczko, ststa mielnicki, dóbr Czuchowa i Puczyc dziedzic, z żoną Nastazyą i synem księdzem Bartłomiejem kan. wileńskim, Jerzym, Pawłem i Janem Raczkami—w majątku swoim Ruszkowie nad rz. Chrosną, funduje „de radice nova“ kościół ku czci Św. Ducha, Wnieb. P. Maryi, św. Leonarda i Bernarda, zabezpieczając uposażenie takowego nie tylko na R., lecz i na in. dobrach swoich. Dan w Ruszkowie we dworze, dnia 24 czerwca 1493“. We 24 lata później Paweł Raczko wojski ziemi bielskiej, syn Rafała, otrzymawszy od króla przywilej wieczny na dobra Myszkowice w ziemi drohickiej o granicę z R. leżące, funduje przy kościele altaryą, dając na jej uposażenie trzy łany we wsi Myszkowicach, oraz sianożęć na rz. Tuczną (r. 1517). Po śmierci Pawła R. ostatecznie sędziego bielskiego (1540), pozostali synowie Jan i Stanisław, rozdzielili majętności między siebie. Pierwszy wziął R., drugi Myszkowice, co zeznano przed aktami grodu drohickiego r. 1546. Syn Jana Raczka — Adam, sędzia ziemi mielnickiej, wystawił roku 1646 nowy kościół z muru. Około r. 1660 sukcesorowie Jana Raczka—dobra Myszkowice odprzedali Maciejowi Krasowskiemu podkom. mielnickiemu; wywiązały się ztąd spory nowonabywców z Raczkami z R., w którym to czasie altarya upadła. Poprzednio już kościół w R. na zbór obrócony został, co okazuje się z dok. r. 1592. Wkrótce jednak powrócony być musiał katolikom, skoro r. 1627 ks. Jan Brzostowski proboszcz, oblatuje w grodzie drohickim oryginały tak fundacyi kościoła, jak też i altaryi. Kościół ten murowany w kształcie krzyża, wznosi się na stoku wzgórza porosłego lasem. Obecny proboszcz zamierza powiększyć małą świątynię. Z trzech ołtarzy zwraca uwagę boczny, z obrazem N. Maryi P. noszącym cechy szkoły staro niemieckiej. Przez umiejętną restauracyę pozbawiony został pokrywającej go złocistej sukienki. W pobliżu kościoła stoi odosobniona dzwonnica niezwykłych kształtów, które wedle podania służyła do odprawiania nabożeństwa, gdy kościół przez protestantów zabrany został. Naprzeciw kościoła stoi śród pięknego parku pałac właścicieli dóbr. We wsi młyn, kuźnia i kilka sklepów żydowskich. *M. R. Witan.*

Rusnale, fol., pow. szawelski, gm. Liguny (3 w.), Kenigów, 69 dz.

Rusnów, wś, pow. włodzimierski, gm. Mikulicze, 58 mk., 418 mk.

Rusota 1.) dobra, pow. grodzieński, Pruszyńskich z fol. Hożka i urocz. Sołowie 1285 dz. (507 lasu), Około r. 1629 własność Pawła Czernickiego. 2.) **R.** *Boguszowce*; dobra, tamże, Staniewiczów, z chut. Zielona i Świstowszczyzna 664 dz. 3.) **R.** *Kamienna*, dobra, tamże, Wyganowskich, z urocz. Ostrowo, 304 dz. 4.) **R.** *Monasterska*, tamże, własność monasteru żeńskiego w Grodnie, 200 dz.

Rusów, *Russów*, wś, pow. włodzimierski, gm. Chotiaczów, 13 w. od Włodzimierza, 49 dm., 321 mk. Należała do dóbr biskupstwa łuckiego. W r. 1577 wniesiono od 5 dym., 2 ogr. po 2 gr., od koła młyń. 12 gr., od popa 2 fl., a w r. 1583 od 6 łanów.

Rusowiczki, wś, pow. włodzimierski, gm. Hrybowica, 20 w. od Włodzimierza, 32 dm., 223 mk.

Russendorf, fol., pow. dźwiński, attyn. Kreuzburga.

Russów, w dok. *Roszeyewo*, 1282 *Russow*, wś, pow. kaliski. W dok. Mieszka śród włości nadanych klasztorowi św. Wawrzyńca pod Kaliszem. W r. 1282 poddany juryzdykcyi wójta kaliskiego (K. W., n. 35, 511).

Russów, r. 1565 *Hruszów*, wś, pow. śniatyński. W r. 1565 wś w ststwie śniatyńskiem, miała 24 kmieci na całych dworzyszczach, 5 zagr., wataman wolny, pop. Powołowszczyzny dawali 26 wołów rocznie, każdy wartości zł. 4. Ogółem dochodu było zł. 161 gr. 13.

Rustejkowszczyzna, dwór, pow. kowieński, gm. Wilkija (9 w.), Horodeckich, 100 dz.

Rusywel, wś nad rzką Berestwą, pow. ostrogski, gm. i st. poczt. Hoszcza (4 w.), 37 w. od Ostroga, 164 dm., 1141 mk., cerkiew drewn. z r. 1878. Własność r. 1562 Czapliców Szpanowskich, następnie kn. Bohusza Koreckiego, zagrabiona r. 1568 przez Romana Hostskiego. W r. 1583 wnosi pobór Marcin Meżyński. W r. 1617 ks. Janusza Ostrogskiego, spustoszona przez tatarów.

Ruszcza, w dok. *Ruscha*, wś, pow. krakowski. Bernard kapelan z R. w dok. z r. 1224.

Ruszków 1.), r. 1285 *Rusichow*, wś, pow. kolski. Wedle dok. z r. 1285 należy do Dobrowa, a więc do klasztoru sulejowskiego (Ulan. Dok. 220, 46). 2.) **R.**, r. 1328 *Roskow*, wś, pow. opatowski. W dok. z r. 1328 śród włości bisk. lubuskich. Czy z tego R. pisał się Henryk notaryusz królewski w dok. z r. 1359 jest wątpliwem. Ztąd zapewne pochodził „Wenczeslaus Roscowski“ wspom. w dok. z r. 1384 jako przywłaszczyciel grodu opatowskiego i całego klucza dóbr, które zobowiązuje się zwrócić arcyb. gnieźn. (K. W., n. 1088, 1371, 1826). 3.) **R.**, ob. *Rusków*.

Ruszkowo, w dok. *Roszkowo*, pow. lipnowski. W dok. z r. 1323 i nast. wieś książęca.

Ruteliszki, fol., pow. oszmiański, gm. Soły.

Rutki Nory i *R. Zaborowo*, dwie wsi, pow. łomżyński, par. Wizna. Władysław ks. mazow. w Wiznie nadaje r. 1436 pięciu braciom „de Rutkowo“ 10 łan. zw. Zaborowo nad rzką Wisznicą za 10 kóp groszy i 3 łany 10 morg. przyległych za 9 kop.

Rutkowskie *Wielkie*, wś, fol. i okolica. Fol. Pogorzelskich, 126 dz.; okolica 155 dz.

Rutkowskiego, chutor, pow. żytomierski, gm. Trojanów, 16 w. od Żytomierza, 32 dm., 215 mk.

Rutkowszczyzna 1.) fol., pow. horecki, od r. 1875 Iskrów, 158 dz. 2.) **R.**, wś, pow. witebski. Mają tu Bujewiczowie 32 dz., Kuleszowie 10 dz., Pławińscy 9 dm,, Żyżniewscy 19 dz.

Rutuliszki 1.), ob. *Retuliszki*. 2.) **R.** (t. X, 11 *Rumoliszki*), dwór, pow. szawelski, Januszkiewiczów, 60 dz.

Rutwianka, wś, pow. owrucki, gm. Worobie Nowe, par. praw. Worobie Stare (7 w.), 69 w. od Owrucza, 125 dm., 675 mk.

Ruwele, *Ruwiele* al. *Ruwile*, dwa majątki, okolica, pow. szawelski, gm. Kurszany (8 w.). Jeden należy do Tałuciów z Gierżdelami 783 dz., drugi do Taraszkiewiczów 350 dz.

Ruzgie 1.) (t. IX, 835, *Rózgi*), wś i dobra, pow. telszewski, gm. Żydyki, Ruetzów, 373 dz. 2.) **R.** (t. X, 46), wś i zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Ołoty (nie Świadoście).

Ruziec, w. XIII w. *Rusck*, wś nad Drwęcą, pow. lipnowski. W dok. z w. XIII śród włości kościoła płockiego podano: „Rusck castrum et cum castoribus super Druancam et supra ipsum Ruz“ (Mon. hist. Pol. V, 437). Przy grodzie nie powstała wieś, dla tego reg. pob. z w. XVI nie wspominają R. Obecnie jestto drobna osada.

Ruże, wś, pow. lipnowski. Z obszaru parafii R. wydzielono przed r. 1564 parafię Ciepień (Czepień).

Rużewszczyzna, chutor, pow. dubieński, gm. Tesłuhów.

Rużyn, podany dwukrotnie jako *Rożyn* (t. IX, 874) i *Rużyn* (t. X, 47), mstko pow. skwirski, gm. Rużyn, 195 dm., 4848 mk., cerkiew, kościół, szkoła, ambulatoryum, apteka, st. poczt., gorzelnia, 2 cegielnie, 2 młyny, 2 wiatraki. Gmina obejmuje 7 miejscowości (1 mstko, 5 siół, 1 wś), ma 16,318 mk. (190 katol., 42 rozkoln., 19 ewang., 3515 żydów) i 15,936 dz. w tem 7415 większej posiadłości, 7903 włośc., 565 cerk.

Rybaciszki, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny (6 w.

Rybaki 1.) dobra, pow. białostocki, gm. Przytulanka, Grodzkich, 418 dz. 2.) **R.**, pow. gro-

dzieński. O 2 w. od wsi, śród lasu skarbowego wyniosłość zw. Zamczyszcze al. Horodyszcze.

Rybałty *Stefaniszki* i *R. Szczepany*, dwie okolice szlach., pow. bielski, gub. grodz. R. Stefaniszki, ob. t. X, 52 R. Szczepany, 94 dz. Ob. Herbarz, Kapicy, str. 361.

Rydcza, wś, pow. krzemieniecki, gm. Borki, 13 w. od Krzemieńca, 63 dm., 402 mk.

Rydczyce, wś, pow. rówieński, gm. Dąbrowica, par. praw. Zaleszany (5 w.). W spisie niepodana.

Rybikowa, fol., pow. newelski, gm. Jemieniec (3 w.), browar.

Rybinie, fol., pow. lepelski, Osowskich, 30 dz.

Rybiniszki, mstko i dobra, pow. rzeżycki. Właściciel dóbr tych Stan. Kierbedź wraz ze swą małżonką, obszerny i opustoszały pałac po przerobieniu i urządzeniu w nim 9 pracowni malarskich i 1 rzeźbiarskiej oddają w porze letniej do rozporządzenia artystom polskim, znajdującym w okolicy tutejszej obfitej w lasy i jeziora pole do studyów z natury.

Rybna, wś, pow. chrzanowski, ob. *Baczyn.*

Rybnica, rzka, w pow. lepelskim, dopływ Berezówki (lewy dopł. Ułły).

Rybnica, dobra skarb., pow. lepelski, 417 dz.

Rybnik al. *Rybniki* (t. X, 64), fol., pow. prużański, Martensów, 396 dz.

Rybnik, miasto na Szlązku. W r. 1895 powiat miał 87,559 mk., w tem 78,801 polaków.

Rybno 1.) wś, pow. sochaczewski. Wymienione w dok. z r. 1368 śród wsi książęcych dających dziesięcinę bisk. pozn. (K. W., n. 1601). W r. 1579 podano tu dział plebana i 17 działków szlacheckich (Rybieńskich przeważnie) obejmujących od 1 do 4 łan. Gotard z R. kasztelan sochaczewski wspom. w dok. z r. 1451 (Kod. maz. 216), był podejrzany o otrucie zmarłych r. 1462 w młodym wieku ks. płockich: Ziemowita i Władysława, synów Władysława. Miał to być akt zemsty za odebranie mu przez książąt Rybna (Mon. Pol., III, 121, Długosz). 2.) **R.,** wś, pow. częstochowski, par. Mykanów. W r. 1262 Bolesław ks. wielkop. nadaje klasztorowi w Zawichoście, Mykanów, Pławno i R. (K. W., n. 394, 410). Według Długosza (L. B., III, 334) wś ta nad rzką Trzebczą miała 3 łany km., sołtystwo na 4 łanach, młyn. Łany km. i sołtysie dawały dziesięcinę plebanowi w Mykanowie. Dochód klasztoru ze wsi ocenia Długosz. na 55 grzyw. bez 2 groszy. Sołtystwo dawało 6 grzyw. Wieś należała do dyecezyi gnieźnieńskiej.

Rybno, wś, pow. kossowski. Włość królewska w ststwie śniatyńskiem. R. 1469 trzyma ją Jan Odrowąż. W r. 1565 ma 8 dworz., z każdego dają po 3 kuny za czynsz lub 20 gr. za kunę, owsa 8 mac. (lub 2 grzyw.), serów 2, kur 2. Było 4 owczarzów, każdy od stada dawał barana wartości 25 gr., gunię za 24 gr., popręg i ser owczy za gr. 8. Dwaj podsadkowie dawali po kunie. Pop gr. 30. Pszczelna dań 4 pnie rocznie. Świnia dwudziesta czyniła 5 wieprzów, wołów 10 co piąty rok. Ob. *Kuty.*

Ryboczne, ob. *Łozin.*

Rybotycze, ob. *Huwniki.*

Rychliki, pow. wiłkomierski, r. 1788 własność Dominika Kołyszki.

Ryczany, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty (8 w.). Dawniej attyn. Dryświat, dziś Załęskich, 80 dz.

Ryczywół, mstko, pow. kozienicki. W dok. z r. 1369 wspomniany jest starosta ryczywolski Jan Pylik (Kod. mał., III, 233).

Ryczywół, zamek, ob. *Okopy św. Trójcy.*

Rydeńka, fol., pow. taraszczański, gm. i st. poczt. Żaszków (10 w.).

Rydka, wś, pow. ostrogski, gm. Semenów, par. praw. Bereżyńce (2 w.), 55 w. od Ostroga, 61 dm., 391 mk. W r. 1583 kn. Jury Puzyna wnosi z 12 dym., 5 ogr.

Rydkoduby, chutor, pow. nowogradwołyński, gm. Ostropol.

Rydoml, wś, pow. krzemieniecki, gm. Oleksiniec Stary, 32 w. od Krzemieńca (st. poczt.), 296 dm., 2304 mk., cerkiew drewn. z r. 1780, szkółka cerk. od r. 1869. Nadana r. 1430 przez ks. Świdrygajłę Iwanowi Mokosiejewiczowi. W r. 1545 należy do Symeona Caty. W r. 1575 wnosi pobór Roman Hoski z R. i Husteczka. W r. 1583 płaci R. Jarofiej Hoski od 49 dym., 27 ogr., 2 kół waln., 1 popa.

Rydze 1.) fol., pow. wiłkomierski, gm. Siesiki (5 w.). 2.) **R.,** wś, tamże, gm. Szaty (15 w.).

Rydzele, wś, pow. grodzieński, gm. Wiercieliszki, 16 w. od Grodna, 544 dz.

Rydzewo 1.) wś, pow. łomżyński. Wedle dok. z w. XIII biskupi płoccy mieli gniazdo sokole „in Rhizew“ (Mon. Pol. hist., V, 438). Możnaby tu odnieść do R. w pow. ciechanowskim. 2.) **R.,** wś, pow. szczuczyński. R. 1437 w Piątnicy nadaje Władysław ks. mazow. Sasinowi i Mścisławowi „de Zebry“ 20 łan. chełm. z brzegiem rzeki Wissy, zwanych Rydzewo. R. 1439 ciż sami bracia sprzedają te 20 łan. za 30 kóp Piotrowi i Albertowi „de Kownaty“ (Kapica, Herbarz).

Rydzyna, miasto, zamek, pow. wschowski, „Zamek Rydzyński“. Przyj. ludu (1834, str. 185). „Zamek w R. i dziedziniec przed zamkowy w R.“ (Album do Edw. hr. Raczyńskiego. Wspomnień Wielkop.). „Zamek“ (Album Napol. Ordy).

Ryga, miasto. Mettig F.: „Geschichte der Stadt R.“

Rygajłowszczyzna, fol., pow. mścisławski, od r. 1856 Kmitów Ratomskich, 186 dz.

Rykacze, wś, pow. łomżyński. W dok. z r. 1423 (Kapica, Herbarz, 364).

Rykanie 1.) *Wielkie*, mylnie *Rykany* (t. X, 89) wś, pow. dubieński, gm. Jarosławicze, par. kat. Nieświcz (14 w.), 39 w. od Dubna, 28 dm., 231 mk., do 500 morg. włośc. i tyleż dworskiej. Gleba urodzajna czarnoziem. 2.) **R.** *Małe*, wś, tamże, stawem i groblą oddzielone od R. Wielkich, 21 dm., 200 mk., cerkiew. W r. 1402 Świdrygajło nadaje dworzaninowi swemu Siemaszce: R., dworzyszcze Ławrowskie, Omelanik, Ozdeniż, Dobratyn. W r. 1545 Wasila Siemaszki. W r. 1570 i 1583 należy z Topulem do Iwana Borzobohatego Krasieńskiego, biskupa łucko-ostrogskiego. W końcu XVIII w. R. należały do Raciborowskich, od których w r. 1841 nabywa z Topulem i Łahodówką Konstanty Żytyński. R. Małe należą do ks. Tadeusza Lubomirskiego. 0 $^1/_2$ w. na południe od wsi na granicy Balcowiec, na znacznej wyniosłości nad błotem, na przestrzeni 70 morg. rozciąga się cmentarzysko pogańskie. Mogiły, liczby których, z powodu zarośnięcia gęstemi krzakami leszczyny niepodobna oznaczyć, są rozrzucone grupami. Każda grupa ma jedną większą mogiłę, otoczoną mniejszemi. W każdej mogile znajduje się zwykle jeden kościotrup, głową obrócony na zachód, a przy nim garnek gliniany, niezgrabny, w ręku lepiony. Mogiły od strony zachodniej widocznie najdawniejsze, nic więcej nie zawierają, natomiast w mogiłach od strony wschodniej, szczególniej kobiet, znajdują się paciorki i różne inne ozdoby, jak pierścionki, zausznice i t. p. W mogiłach mężczyzn znajdują się w niewielkiej ilości wyroby z żelaza, jak noże, krzesiwa itp. Broni w żadnej z rozkopanych mogił nie znaleziono. Kilkadziesiąt mogił rozkopał Lud. Żytyński i zdał o tem sprawę na zjeździe archeologicznym w Wilnie w r. 1893. Ob. „Wiadom. numizmat.-archeol. z r. 1893", t. II, n. I. *Lud. Żytyński.*

Ryki, wś, pow. garwoliński. Rozpoczęto budowę nowego kościoła murowanego, większych rozmiarów.

Ryki, dobra, pow. mścisławski, od r. 1860 Buczyńskich, 840 dz. (492 lasu); 2 młyny, folusz.

Rykomy, fol., pow. lucyński, Bohdanowiczów, 61 dz.

Rykoszyn, dawniej *Rygoszyn*, wś, pow. kielecki. W r. 1325 wieś tę własność kanon. krakow. Wirchosława i brata jego Jakóba, położoną w okręgu chęcińskim, przenosi król Władysław Łokietek na prawo średzkie (Kod. kat. krak., I, 178).

Ryków, wś, pow. radomski. Wcielony r. 1369 do nowo utworzonej parafii w Kłodnie. Ob. *Wieniawa*, t. XIII.

Ryków 1.) pow. siebieski, kaplica katolicka. Gmina obejmuje 28 miejscowości, 326 dm. włośc. (72 innych), 3998 mk. włościan, uwłaszczonych na 3223 dz. 2. **R.**, fol., tamże, Aksentowiczów, 187 dz. 3.) **R.** al. *Rykowo Nowe*, dobra, tamże, dawniej Ryków, dziś Żebrowskich, 2737 dz.

Rykowicze, wś i fol., pow. kobryński. Wś 15 dm., 133 mk., cerkiew fil., 235 dz.; fol. w części Widackich 312 dz., Maleszewskich 60, Mitraszewskich 51 dz.

Rykowicze, wś nad rzką Biełochą, pow. włodzimierski, gm. Poryck, 33 w. od Włodzimierza, 198 dm., 118=0mk., cerkiew, młyn.

Rykówka, chutor, pow. owrucki, gm. Żubrowicze, 7 dm., 55 mk.

Rykowo, pow. rzeżycki, ob. *Plaskowo.*

Rykszyny, wś, pow. newelski, gm. Rykszyny, 45 w. od Newla, 3 dm., 20 mk., zarząd gm., cerkiew, 3 jarmarki. Gmina obejmuje 102 miejscowości, 671 dm. włośc. (125 innych), 4785 mk. włościan, uwłaszczonych na 9205 dz.

Rykumie, zaśc., pow. lucyński, Dobkiewiczów, 8 dz.

Rylawica, wś, pow. włodzimierski, gm. Wierzba (Wierba), 1 w. od Włodzimierza, 35 dm., 264 mk.

Ryłowice, wś, ob. *Chobrzany.*

Ryłówka, wś, pow. zasławski, gm. Chorowiec, par. praw Korczyk (10 w.), 50 w. od Zasławia, 109 dm., 807 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1821, szkółka cerk. od r. 1865.

Ryłowszczyzna, fol., pow. mścisławski, Iliniczów, 226 dz. i Kirkorowej, 216 dz.

Ryły, dobra, pow. połocki, Niepokojczyckich, 400 dz.

Rymajcie, dwa fol., pow. poniewieski, gm. Krakinów (10 w.), Śmilgie (6 w.). Drugi należy do Houwaltów ma 332 dz.

Rymcieniszki 1.) ob. *Dzieraki.* 2.) **R.**, *Rymteniszki*, niegdyś część wsi Dachny, w pow. oszmiańskim, w XVI w. Ryteniów, z których Marcin ojciec, i Jan syn, sprzedają w r. 1591 Romanowi Frąckiewiczowi za 150 kóp gr. lit.

Rymdaugiszki, fol., pow. poniewieski, gm. Podbirże (10 w.).

Ryminka, wś, pow. czauski, gm. Czausy, 26 dm., 157 mk., cerkiew drewn.

Rymiszki 1.) dwór, pow. poniewieski, gm. Nowe Miasto (11 w.), Piotrowskich, 26 dz. 2.) **R.**, dobra, tamże, gm. Rozalin (7 w.), Kognowickich, 320 dz. 3.) **R**, wś, tamże, gm. Śmilgie (4 w.).

Rymkiszki, ob. *Bogdanów.*

Rymkuny, fol. dóbr Mikołajuńce, pow. poniewieski, gm. Linków (6 w.).

Rymocze, *Rymacze*, wś nad jeziorem t. n., pow. włodzimierski, gm. Bereżce, 60 w. od Włodzimierza, 122 dm., 905 mk., szkoła.

Rymowidziszki, wś, pow. wiłkomierski, gm. Uszpole (8 w.).

Rymszańce, pow. święciański. Na polach kurhan do 2 saż. wysoki.

Rymszany, dwie wsi, pow. dźwiński, par. Krasław.

Rymsze, okolica, pow. rossieński, gm. Pojurze (8 w.). Mają tu Ogijewiczowie 55 dz., Wojtkiewiczowie (w dwóch działach) 62 dz., Kuszlejkowie 10 dz.

Ryncze, wś, pow. dźwiński, gm. Jasmujża, 4 dm., 42 mk., szkoła.

Ryndiewo, fol., pow. sieński, Sawickich, 109 dz.

Ryndzino, *Ryndino* 1.) fol., pow. newelski, Wołdajów, 56 dz. 2.) **R.** (t. X, 103, *Ryndziany*), dobra, pow. wieliski, gm. Uzkie, Kaweckich, 3287 dz.

Rynerzowice, wś, dziś nie znana. Jan Grot bisk. krak. poświadcza iż Rynerius syn Ryneriusa sprzedał swe dziedzictwo przyległe do Luborzycy za 40 grz. Piotrowi kantorowi krakow. Wś ta p. n. Ryneszowice przeszła na własność bisk. krakow., jak świadczy dok. z r. 1354 (Kod. kat. krak. I, 231, 254). Zdaje się że na obszarze R. powstała nieco później dzisiejsza Wola luborzycka.

Ryngie 1.), dwa dwory, pow. rossieński, gm. Erżwiłek (13 w.) i Kroże (14 w.). 2.) **R.**, dwie wsi tamże, gm. Kielmy (6 w.) i Taurogi (14 w.); druga należy do Wolmerów ma 410.

Rynki, w dok. *Rymki*, dobra, pow. prużański, własność Korybut Daszkiewiczów, z fol. Zalesie 712 dz. W r. 1563 sioło w wójtowstwie hliniańskim, włości dworu wieżeckiego, ekon. kobryńskiej. We wsi było 12 włók gruntu średniego. Dochód 27 kóp 29 gr.

Rynkówka, fol., pow. czerykowski, od roku 1877 ks. Obolenskich, 704 dz.

Rypin, miasto. W r. 1303 w Rypinie, Władysław i Bolesław ks. dobrzyńscy ze swą matką Anastazyą, przez pamięć na duszę ojca Ziemowita, zakładają szpital, przeznaczając na jego uposażenie 30 łan. Z tych 12 pod nowym zamkiem w R. pomiędzy posiadłością Jana („nostrum feudalem), a wodą zw. Liwona i 18 we wsi Roskowo przyległej do wsi książęcej Długie. Prócz tego 6 morg. łąk nad Rypiennicą. Dwaj bracia zakonu Grobu Chrystusowego Volkmarus i Petrus, fundatorzy kościoła N. P. Maryi i św. Piotra i Pawła, mają zarządzać tym szpitalem. W r. 1326 Floryan biskup płocki przeznacza dziesięciny swe z tych łanów na rzecz szpitala. R. 1345 Władysław książę dobrzyński i łęczycki osadza nowe miasto Rypin na obszarze 23 łanów między Rypinem Starym (wsią), a wsią Godeszewo. Mieszkańcy otrzymują 10 lat wolności, poczem płacić będą po 6 denarów z całego placu, a 3 denary z połowy. Miasto otrzymuje prawo chełmińskie. W r. 1349 tenże książę zamienia z braćmi Grobu Chryst. 18 łanów danych im we wsi Roskowo na grunta leżące wzdłuż drogi z Nowego Rypina do Starego, pomiędzy Starym Zamkiem a rolami wójta. Nadaje przytem 8 morgów przy Nowym Rypinie. z warunkiem że w ciągu roku wzniosą tam bracia nowy szpital na 12 chorych i kościół. Przy szpitalu tym ma przebywać trzech braci, a czwarty zostawać ma przy starym szpitalu. R. 1352 tenże książę nadaje szpitalowi różne swobody, a mianowicie: wyrobu piwa, miodu, szynkowania, urządzenia karczmy, osadzenia na ziemi szpitalnej kowala, rzeźnika, szewca, krawca, tkacza, rybaka. Nadaje też młyn książęcy ze stawem pod starym zamkiem. Z aktu dowiadujemy się, że istniało przedtem Stare Miasto i stara łaźnia w pobliżu starego zamku. R. 1355 nadają Bolesław i Władysław ks. dobrzyńscy 4 łany chełm. w Starym Rypinie, dla kościoła par. p. w. św. Trójcy w Nowym R. Dają też plac leżący z przeciwnej strony zamku przy kaplicy p. w. Maryi Magdaleny. Prócz tego nadają kościołowi drugie 4 łany we wsi Dylewie, wiele innych nadań w placach, ogrodach, przywilejach, daninach. W r. 1355 i 1382 plebanem jest Stanisław, którego brat „Vasko“ dziedzic Rusinowa jest chorążym bydgoskim. Wójtem w r. 1349 jest Eberhardus, a burmistrzem (proconsul) współcześnie z nim Tylo (Ulanow. Dok. maz. 303 do 335).

Rypinek, wś nad rz. Prosną, pow. kaliski. Posiada kościół drewniany filialny do Dobrcza. Wś ta od w. XIV należy w połowie do kanoników regularnych w Kaliszu, w połowie do plebana miejscowego. Kościół tutejszy p. w. św. Gotarda (biskup hildesheimski † r. 1038) sięga może w. XII. Przechował się tu ołtarz i dwa obrazy bardzo starożytne. Już r. 1362 należy jako filia do Dobrcza. W reg. pob. z r. 1579 podano „Parochia Gothardi Ripino praedium“. W skład par. wchodziła wieś Święty Wojciech. Spisy z r. 1507 nie podawały tej parafii. W r. 1706 podczas bitwy ze Szwedami pod Kaliszem zniszczony do szczętu. Odbudował go z drzewa Janiszewski, tercyarz reguły św. Franciszka, który tu osiadł jako pustelnik. Odnowiony roku 1847. Opis i rycinę podał Tyg. Ilustr. (r. 1861, t. III, 41).

Rypki (t. X, 111), wś nad rzką b. n. dopł. Horynia, pow. zasławski, gm. i st. poczt. Zasław (8 w.), 172 dm., 1172 mk., cerkiew drewn. z r. 1791, uposażona przez ks. Barbarę Sanguszkową r. 1764, szkoła od r. 1871, W r. 1593 ks. Janusza Zasławskiego, spustoszona przez tatarów.

Rypniszczyzna, fol., pow. połocki, Szpakowych, 162 dz.

Rysiczkowo, fol., pow. siebieski, Lewieńców, 103 dz.

Rysin 1.) fol., pow. klimowicki, 721 dz. 2.) **R.**, fol., pow. witebski. Około r. 1655 Mikołaja i Barbary z Chrapowickich Żabów, dziś Mikołaja Misuny, 78 dz.

Rysowata, wś, pow. zasławski, gm. Chrolin, 46 w. od Zasławia, 32 dm., 221 mk.

Ryświanka, dwie wsi, pow. rówieński, gm. Tuczyn, 32 w. od Równego, 45 dm., 382 mk.

Ryszawka, *Ryszówka* (t. X, 116), kol., pow. żytomierski, gm. Barasze, par. praw. Suszki (5 w.), 70 w. od Żytomierza, 125 dm., 561 mk.

Rytec, chutor przy wsi Orchowo, pow. brzeski, gub. grodz.

Rytec, chutor, pow. włodzimierski, gm. Pulino.

Rytele, wś, pow. sokołowski. W dok. z r. 1450 i nast. występują Rytelowie (Kapica, Herbarz, 363). Ob. *Liza*.

Rytwiany, wś, pow. sandomierski. Wojciech Jastrzębiec bisk. krak. aktem z r. 1416 określa obowiązki prebendaryuszów w R. i Beszowy. Kaplica w R. p. w. św. Wojciecha i Krzysztofa pobierała dziesięciny z Oględowa i Kotuszowa (utraque Hotuszów), prebenda w Beszowy zaś ze Swichowa („utraque Swichów“ dziś Sichów). Por. Kod. kat. krak. (II, 403).

Rytwino, fol., pow. połocki, Reuttów, 72 dz.

Rywduły, fol., pow. lucyński, Zdanowskich, 120 dz.

Ryzgory, mylnie *Ryżgory* (t. X, 123), pow. święciański. Na brzegu Wilii grupa kurhanów, z których trzy mają do 22 saż. obwodu i 9 saż. w przecięciu, obłożone szczelnie kamieniami.

Ryzina, wś nad rzką Szewczenkową, pow. humański, gm. Rusałówka, st. poczt. Buki (14 w.), 358 dm., 1979 mk., cerkiew, szkółka cerk., 4 wiatraki.

Ryżakowa, wś, pow. horodecki, gm. Dubiny.

Ryżanowka, mstko, pow. zwinogródzki. O pół mili na płd. od R. znajduje się grupa 19 kurhanów, na obszarze 2 klm. Jeden z dwu większych rozkopał r. 1887 dr. Hryncewicz, zbadał następnie i opisał G. Ossowski. Był to prawdopodobnie grób jakiejś władczyni Scytów, pochodzący z V w. przed Chrystusem. Bogaty zbiór przedmiotów, złotych przeważnie, pomieszczony został w zbiorach akad. umiej. w Krakowie Ob. Ossowski G.: „Wielki kurhan ryżanowski“. Wydanie Kom. antrop. Akad. Umiej. krakow., 1888, str. 52, in 4⁰, 6 tablic.

Ryżewo, fol., pow. witebski, Cimachowiczów, 79 dz.

Ryżków, chutor, pow. owrucki, gm. Słoweczna, 7 dm., 52 mk.

Ryżów 1.) chutor, pow. żytomierski, gm. Cudnów, 21 dm., 132 mk. 2.) **R.**, chutor, tamże, gm. Piatka, 5 dm., 23 mk.

Ryżyki, fol., pow. orszański, Ilinych, 307 dz.

Rzadkówka 1.) ob. *Żadkówka* (t. XIV, 716). Ma 141 dm., 776 mk. 2.) **Rz.** *Nowa*, kol., tamże, 8 w. od mta pow., 104 dm., 556 mk.

Rzadkwin, dawniej *Rzodkwin*, wś, pow. mogilnicki. Dawna własność klasztoru w Strzelnie, otrzymała r. 1295 prawo niemieckie (Ulan. Dok. kuj. 117.2, 122.8, 125.11, 130.18).

Rządz, niem. *Rondsen*, wś, pow. grudziądzki. Ob. „Wykopalisko na polach dworskich w Rządzu pod Grudziądzem starożytnych wyrobów bronzowych“ (Przegl. Bibliogr. archeol., t. III, r. 1881). Anger S. dr.: „Das Graeberfeld zu Rondsen im Kreise Graudenz“. Z mapą i 29 tablicami (w zbiorze: „Abhandl. zur Landeskunde der Prov. Westpreussen“. Graudenz, 1890, zesz. I).

Rzeczewo, wś, pow. płocki. Ob. *Mlodochowo*.

Rzeczki 1.) urocz., pow. grodzieński, gm. i dobra Skidel. 2.) **R.**, fol., pow, rohaczewski, Boczkowych, 2000 dz. (1650 lasu), młyn, folusz. 3.) **Rz.**, tamże, dziedzictwo Pieczkowskich, 174 dz.

Rzeczki 1.), wś i os. leśna, pow. nowogradwołyński, par. praw. Kozak (1 w.), 35 w. od mta pow., 91 dm., 572 mk. 2.) **Rz.**, kol. tamże, gm. Kurne, 58 w, od mta pow., 11 dm., 72 mk.

Rzeczyca 1.) wś, pow. rawski. Kościół par. w Rz. i pleban 8tanisław występują w dok. z r. 1364 (Kod. dypl. pol., I, 228). 2.) **Rz.**, w dok. *Reczicea*, wś, pow. nowoaleksandryjski (Puławy). W dok. z r. 1254 śród włości klasztoru zwierzynieckiego, leżących w okolicy Wietrznej Góry (Kazimierza).

Rzeczyca 1.) *Księża*, fol., pow. janowski. Ostatecznie jako własność poduchowna rozstał rozparcelowany. Ma 18 os., 170 mk. Wieś t. n. została złączona z Rz. Ziemiańską. 2.) **Rz.** *Ziemiańska*, wś i fol., pow. janowski. Obszar dworski został rozparcelowany r. 1897. Powstało 32 osad. mających 250 mk.

Rzeczyca 1.) fol., pow. brzeski, gub. grodz,, bar. Taube, 381 dz. 2.) **Rz.**, wś nad rzką Podleśną, pow. prużański. Niegdyś ks. Czartoryskich, którzy posiadali tu zamek, zburzony roku 1812. 3.) **Rz**, mylnie *Rzeczyce* (t. X, 140), wś, pow. słonimski, 455 dz. 4.) **Rz.**, fol., pow. połocki, Szyszków, 250 dz.

Rzeczyca, *Reczyca* 1.) wś nad Prypecią, pow. kowelski, gm. Chocieszów, 60 w. od Kowla, 167 dm., 854 mk., cerkiew, szkoła. 2.) **Rz.**, wś nad Horyniem, pow. rówieński, gm. Tuczyn (6 w.), st. poczt. Hoszcza (22 w.), st. dr. żel. Równo (23 w.), 60 dm., 558 mk., cerkiew drewn. z r. 1755, uposażona r. 1757 przez dziedzica ks. Stanisława Lubomirskiego. Szkoła paraf. od r. 1886, młyn wodny, gorzelnia, tartak. Własność Jodków. 3.) **Rz.** al. *Rz. Wasilewka*, wś, tamże, gm. i par. praw. Wysock (7 w.), 153 w. od Równego, 85 dm., 577 mk. Zamieszkana przez drobną szlachtę. 4.) **Rz.** *Mydska*, kol., tamże, gm. Stydyń, 8 dm., 76 mk.

Rzeczyca, wś, pow. Rawa-ruska. W roku 1565 wś ta w ststwie bełzkiem, miała 28 kmie-

ci na łanach (po 30 gr. i 4 kor. owsa) 6 na pięcioćwierciowych działach, 4 na trzyćwierciowych, 2 na półłankach. Pop, karczmarz z rolą, łąką i browarem (płaci zł. 25 gr. 18), służków 2, zagr. 4. Grobelne pobierano po sto tołpów soli, od wozu z solą dwukonnego lub w cztery woły a 50 tołp. od jednokonnego. Do wsi należało uroczysko Łojów z łąkami, które nieboszczyk Stan. Tenczyński starosta bełzki za zgodą króla sprzedał Łaszczowi, podkom. bełzkiemu. Było z niego po 15 stogów siana. Suma dochodu zł. 118 gr. 16$^1/_2$. Staw dawał co trzy lata zł. 100, młynik zł. 15. Do gumna fol. zwieziono: żyta kor. 746, pszenicy 529, jęczmienia 185, owsa 1032, tatarki 95, prosa 3, grochu brogów 2. Krów dojnych starych było 20, jałowic 15, bydła pospolitego 24, cieląt latosich 15, świń starych 20, gęsi 24, kur 20.

Rzeczyce, pow. łowicki, ob. *Reczyce.*

Rzeczyszcze, fol. pow. dubieński, gm. Ołyka, 7 dm., 39 mk.

Rzemiędzice, wś, pow. miechowski. Własność bisk. krakowskich, ob. *Dziaduszyce.*

Rzepedź, r. 1565 *Rzepiedza*, wś, pow. sanocki. W r. 1565 wś ta w ststwie sanockiem nad pot. Rzepiedzą, wpadającym tu do Osławy, miała 28 kmieci na 22 łan., wójt, pop. Dochód wynosił zł. 63 gr. 18.

Rzeplin 1.), pow. olkuski, ob, *Goszcza.* 2.) **Rz.**, wś, pow. tomaszowski. W reg. pob. z roku 1531 podana w par. łac. Rzeplin. W reg. z roku 1578 podano Rz. w par. Augustów. W r. 1531 było tu 3$^3/_4$ łan., popa nie było, tylko cerkiew. W r. 1578 podano trzy działy: Krasowskiego (1 łan., 4 zagr., 3 kom., pop), Dobraczyńskiego (1$^1/_4$ łan., 30 ogr., 1 kom.), Lipskiego (1$^1/_4$ łan., 2 zagr.).

Rzeplin, ob. *Krzeszowice.*

Rzeplin, wś, pow. jarosławski. W r. 1506 płaci tu Małgorzata Rozborska od 1 łan. W r. 1515 podany jako część dóbr Rozborz. Płaci od 6 łan., młyn zepsuty, karczma 6 gr. W roku 1589 podano R. jako włość Wojakowskich.

Rzepniki, ob. *Repniki.*

Rzepowicze, os. przy wsi Kurczowce, pow. grodzieński.

Rzesza 1.), pow. wiłkomierski, Margolinów (żydów), 234 dz. 2.) **Rz.** (t. X, 188), pow. wileński. Zamiast Zgórscy, czytać należy Zgirscy.

Rzeszów, miasto. Ob. Friedberg Wilhelm: „Otwornice warstw inoceramowych okolicy Rz. i Dębicy“ (Odbitka z rozpraw wydziału matem. przyrod. Akad. Umiej. Kraków, 1902, str. 70). Rehman A.: „Tymczasowe sprawozdanie o wyniku poszukiwań nad geograficznemi stosunkami północnej części obwodu Rzeszowskiego, między Sanem i Wisłą“ (Kosmos, t. IX).

Rzewuce, wś, pow. rużemberski (Węgry). W r. 1869 miało tu się znajdować 1831 polaków.

Rzędowice, r. 1365 *Zendowicze,* wś, pow. przemyślański. Wś ta wchodziła w skład ststwa lwowskiego, przed r. 1565 oddana na własność Kłodnickim (ob. *Przebin*). W r. 1565 ma 14 kmieci na półłankach, zagr. 7. Obszar wsi był tak wielki iż obwod granic wynosił 1$^1/_2$ mili. Przyległymi wsiami były: Chlebowice, Wojciechowice (Uciechowicze), Dobrzanica, Podkamień i Tuczna.

Rzęzawy, wś, pow. mławski, gm. Rozwozin, par. Lubowidz, 36 w. od Mławy, 15 dm., 125 mk., 789 morg. W r. 1578 płacą tu cząściowi dziedzice od 1$^1/_2$ łan., 4 zagr.

Rzgów 1.) mstko, pow. łódzki. Dzieje osady tej i opis stanu obecnego mieści źródłowa monografia M. Barucha „Pabianice i Rzgów“ (Warszawa, r. 1903). 2.) **R.**, wś, pow. koniński. Wedle dok. z r. 1375 istniała tu już parafia i dział plebański (K. W., n. 10, 228, 393, 1721).

Rzochow, r. 1339 *Sochow,* 1365 *Szochow,* mstko, pow. mielecki. Zapewne do Rz. odnieść należy miejscowość „Zachava“ w której r. 1248 bawi na wiecu Bolesław ks. krak. i sand. w otoczeniu dostojników (Kod. mał. II, 79). Fulko kasztelan „seczechoviensis“ (może czechowski?) daje swej córce Czudce żonie Niemierzy z Gołczy, swe dziedziczne włości: Sochow, Wola, Tarnowiec z grodem i dwoma wsiami t. n., Szczytniki, Gruszow i „Barzisow“, tudzież Soboszow (Kod. dypl. pol., III, 203 i 204). Pełka dziedzic Galowa oświadcza r. 1365 iż zastawił wsi: Trześń i połowę Rzochowa nad Wisłoką, Rafałowi z Tarnowa podkom. sandom. za 140 grzyw. (Kod. mał. III, 181). W r. 1379 królowa Elżbieta przenosi Rz. Trześń i inne wsi Jana z Tarnowa kaszt. sand. na prawo niemieckie (Kod. dypl. pol., t. III).

Rzuchów, r. 1565 *Krszuchow*, wś, pow. łańcucki. W r. 1565 wś ta w ststwie leżajskiem, nad Sanem, miała 8 kmieci na 4 łan., 3 zagr., karczmę, przewóz na Sanie. Dochód ogólny zł. 62, gr. 16, den. 3.

Rzuchowo, r. 1564 *Rzuchowo*, wś, pow. lipnowski, gm. Skempe, par. Karnkowo, odl. 7 w. od Lipna, ma 20 dm., 221 mk., 693 morg., młyn. W r. 1827 miała 12 dm., 185 mk. W r. 1564 należała do par. Wierzbick. Mylnie odniesiono do tej wsi dane ściągające się do wsi Żochowo (Orzechowo) w pow. rypińskim położonej. Ob. *Rzuchowo* (t. X).

Rzyszczów 1.) mstko, pow. kijowski, gm. Rzyszczów, 80 w. od Kijowa, 1407 dm., 12,277 mk., cerkiew, kościół kat., kaplica, cukrownia, 23 wiatraki, 2 cegielnie, 2 odlewnie żelaza, szkoła, szkółka cerk., ambulatoryum, st. poczt.-telegr., targi co piątek i niedzielę. Gmina obejmuje 14 miejscowości (1 mstko, 9 siół, 3 wsi, 1 słoboda), 25,833 mk. (178katol.,

28 rosk., 39 ewang., 8099 żydów) i 18,876 dz., w tem 6750 większej posiadł., 11,670 włośc., 67 skarb. i 389 cerk. 2.) **Rz.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Brany, 70 w. od Włodzimierza, 99 dm., 600 mk., cerkiew, młyn. W r. 1570 wnosi Lew Rzyszczewski z 5 dym., 4 ogr. po 2 gr. Część należy do Wasila Żorawnickiego. W r. 1583 Lew Rzyszczewski płaci ze swej części od 3 dym., 2 ogr.

Rżawiec 1.) dwa fol., pow. lepelski. Jeden Missunów i z Zabiłowem ma 422 dz.; drugi Szawernowskich, 140 dz. 2.) **R.**, zaśc., tamże, Reuttów, 22 dz. 3.) **R.**, fol., pow. połocki, Winogradowych, 173 dz.

Rżewka, fol., pow. orszański, od r. 1876 własność Biełynowiczów, 369 dz.

Rżewo, fol., pow. orszański, Wielamowiczów, 455 dz.

S.

Sabiańce, pow. nowoaleksandrowski, gmina Smołwy. Mają tu Ejtminowiczowie 90 dz. (w S. i Ciuliszkach) i Czerniewscy 92 dz.

Sabulinie, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy, Cydzików, 159 dz.

Sachanowo 1.) wś, pow. dryzieński, par. Oświej. 2.) **S.**, wś, pow. witebski.

Sachanowszczyzna, dwór, pow. lepelski, Szymańskich, 167 dz.

Sacharnia, wś, pow. żytomierski, gm. Puliny, 6 dm., 49 mk.

Sachnowce 1.) wś, pow. starokonstantynowski, gm. Reszniówka, par. praw. Krasnosiółka (2 w.), 120 dm., 675 mk. W r. 1583 ks. Konst. Ostrogskiego, który wnosi od 11 dym., 9 ogr., 2 kół waln., 1 folusz. We wsi była cerkiew pusta. Następnie wchodziła w skład ordynaryi ostrogskiej, w r. 1753 dostała się ks. Aug. Aleks. Czartoryskiemu i ks. Stan. Lubomirskiemu. Obecnie starow. Laszkowa. 2.) **S.**, wś, pow. zasławski. gm. Nowe Sioło, par. praw. Własznówka, 18 w. od Zasławia, 126 dm., 729 mk. W r. 1583 do Zasławia ks. Michała Zasławskiego, który płaci od 2 dym.

Sachny, wś, pow. berdyczowski, gm. Szyrmówka (nie Śwityńce), 50 w. od Berdyczowa, 90 dm., 498 mk., cerkiew, młyn, wiatrak.

Sackrau, pierwotnie *Zakrzów*, wś, pow. olesiński. Leży o 8 klm. na półn. wschód od Wrocławia. Znaleziono tu ciekawe grobowce z IV w. po Chryst. obfitujące w liczne kosztowności i przedmioty stroju kobiecego. Kosztem władz prowincyonalnych szlązkich wydał dr. Grempler opis skarbów w dziele „Der Fund von Sackrau" r. 1887 w Brandenburgu nad Hawelą i osobno opis późniejszego znalezionego podali: Dr. Grempler i A. Langenshau: „Der 2-e und 3-e Fund von Sackrau". Berlin, 1883, str. 14 i 7 tablic.

Saczyn, wś, pow. kaliski. W r. 1268 nadaje ks. Bolesław wieś tę komesowi Mikołajowi podkom. pozn., synowi wwdy i pozwala osadzić ją na prawie niemieckiem. Przemysław ks. polski r. 1294 sołtysa tej wsi za udział w łupieniu dóbr arcybiskupich, karze konfiskatą sołtystwa na rzecz kościoła (K. W., n. 435, 722).

Saczyny, *Soczyny*, wś, pow. owrucki, gm. Pokalew, par. praw. Czerepin (10 w.), 13 w. od Owrucza, 7 dm., 67 mk.

Saczywki, fol., pow. nowogródzki, Jezierskich, 299 dz.

Sadeczki Małe, wś, pow. krzemieniecki, gm. Szumsk, par. praw. Suraż (3 w.), 35 w. od Kamieńca, 40 dm., 253 mk., cerkiew fil. drewn. Własność Strojnowskich.

Sadki, pow. wieliski, ob. *Pereśleczyno*.

Sadki 1.), wś i chutor, pow. krzemieniecki, gm. Dederkały, par. praw. Potutorów (3 w.), 40 w. od Krzemieńca. Wś 103 dm., 627 mk., cerkiew fil. drewn., wzniesiona i uposażona przez Mikołaja Podgórskiego r. 1746. Obecnie własność Adeli z Przybyszewskich Nagrodzkiej i w części Tomaszewskiego i Krasuskiego. W r. 1561 braci Grzegorza i Michała Dżusów. Przekazana przez Nastazyę Dżusiankę i męża jej Aleksandra ks. Bohunowi Koreckiemu, który zapisuje r. 1579 bratankowi swemu Semionowi Chrebtowiczowi Bohuryńskiemu. W r. 1583 z części (4 dym., 1 kom.), wnosi pobór Walenty Wkryński. 2.) **S.**, wś, pow. ostrogski, gm. i par. praw. Sijańce (2 w.), 20 w. od Ostroga, 58 dm., 405 mk. W r. 1570 część posiada przy Sijańcach Hrehor Dżusa, a z części zaś wnosi Joachim Łaszcz z 8 dym., 4 ogr. po 4 gr.. 1 ogr., 2 ogr., 2 bojarów putnych. W r. 1577 płaci od 10 dym. po 10 gr., 2 ogr. po 2 gr. 3.) **S.**, wś, pow. żytomierski, gm. Cudnów, par. praw. Jasnogród (10 w.), 61 w. od Żytomierza, 16 dm., 161 mk. 4.) **S.** *Małe*, kol., tamże, gm. Trojanów, 17 w. od Żytomierza, 30 dm. 238 mk.

Sadków 1.), w dok. 1252 *Sadlow*, wś, pow. radomski. W dok. z r. 1252 wyliczającym wło-

ści klasztoru sieciechowskiego podano: „Sadlow circa Radom ad Sanctum Petrum". Kościół św. Piotra istniał w Starym Radomiu. 2.) **S**, wś, pow. opatowski. W dok. z r. 1356 nosi nazwę: „Czadcowicze" (Kod. mał., III, 104).

Sadkowszczyzna, wś, pow. dryzieński, gm. Tobołki, 3 dm., 58 mk., cerkiew.

Sadłowice, w dok. *Zawlowicze*, wś, pow. kozienicki. W dok. z r. 1252 śród włości klasztoru sieciechowskiego.

Sadoliszki, ob. *Sodaliszki.*

Sadów, wś i fol., pow. łucki, gm. Torczyn, 34 w. od Łucka. Wś 188 dm., 888 mk., cerkiew, szkoła, 2 młyny, fol. 3 dm., 25 mk. W r. 1570 do Frączowej Chwalczewskiej. W r. 1577 Piotr Falczewski wnosi od 43 dym. po 10 gr., 36 ogr. po 2 gr. Potem przechodzi na własność biskupów łuckich. W r. 1583 płaci od 26 łanów po 30 gr., 14 półłanków po 15 gr., 15 ogr. po 6 gr., 10 komorn. po 2 gr., 1 popa 2 fl., 2 kół waln. po 24 gr. Ostatecznie stanowiła uposażenie wikaryuszów katedry łuckiej.

Sadowo, pow. sokólski, mylnie (ob.) *Sodowo.*

Sadowski Wysiołek, wś, pow. łucki, gm. Torczyn, 30 w. od Łucka, 24 dm., 126 mk.

Saduny 1.) wś i fol., pow. szawelski, gm. Radziwiliszki, Olechnowiczów, 218 dz. 2.) **S.**, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki.

Sady, pow. bielski, gub. grodz. Mogiły z epoki kamiennej.

Sady, wś, pow. dubieński, gm. Dubno (12 w.), par. praw. Milcza Mała (2 w.), 119 dm., 716 mk., szkółka.

Sadyba 1.), ob. *Radziwiłłówka Mała.* 2.) **S.**, kol. nad rzką Kamionką, pow żytomierski, gm. Puliny, 18 dm., 402 mk., dom modlitwy żyd. Zamieszkała przez żydów rolników. W spisie miejscowości niepodana. 3.) **S.**, chutor, tamże, gm. Ozadówka, 5 dm., 41 mk.

Sadybna Krasnopolska i *S. Wyhowska*, dwa chutory, pow. owrucki, gm. Iskorość, mają 12 dm., 137 mk.

Safianowo, wś, pow. dryzieński, należała do dóbr Sarya.

Sahajdaczna, ferma przy mstku Olszana, pow. zwinogródzki.

Sajczyce, r. 1564 *Isayczyce*, wś, pow. chełmski. W r. 1564 płacą od $5^1/_4$ łan., 7 zagr. z rolą, 2 czynsz. W r. 1565 wś w ststwie chełmskiem, miała 11 dworzyszcz, z których dawano po gr. 10 i półtory rączki miodu, zagr. 9. Ogółem fl. 19 gr. 6.

Sajkowo, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Sajszczyno, dobra, pow. orszański, ks. Lubomirskich, z fol. Zubrowicze i Krasne 3361 dz. (2922 lasu).

Saki 1.), pow. bielski, gub. grodz., gm. Orla. Oprócz wsi (176 dz.), jest także okolica (152 dz.) i fol. (262 dz.), należący do Kryńskich. 2.) **S.**, tamże, gm. Pasynki. Pomiędzy wsiami S. i Treszczotki mogiły kamienne.

Saki 1.) *Kusiewicze*, mylnie *Soki* (t. XI, 14), wś, pow. bielski, gub. grodz., 256 dz. 2.) **S.**, pow. wilejski. Nabyte około r. 1770 przez Tadeusza Ogińskiego od Legowicza, stolnikiewicza wiłkom. Przyłączone zostały do dóbr Izabelin.

Sakocienięta, mylnie *Sokocienięta* (t. XI, 14), pow. oszmiański. Należały do dóbr holszańskich Sapiehów, r. 1560 wydzielone Mikołajowi Gruździowi.

Sakowicze 1.), pow. słonimski. O 3 w. od wsi, w urocz. Wiaźminy są 3 kurhany. 2.) **S.**, pow. oszmiański. Leżą przy drodze ze Smorgoń do Krewa. Należały niegdyś do Sulkiewiczów, nabyte r. 1793 przez Michała Wołczaskiego.

Sakowo 1.) urocz., pow. prużański, gm. Staruny. 2.) **S.**, urocz., pow. sokolski, gm. Nowowola.

Sakowszczyzna, fol., pow. brzeski, gub. grodź., gm. Wołczyn, Sakowiczów, 89 dz.

Saksony, wś, pow. wieliski.

Sakstygal, wś i dobra skarb. nad rzką Rzeżycą, pow. rzeżycki, gm. Sakstygal, 15 dm., 118 mk. Gmina obejmuje 83 miejscowości, 486 dm. włośc. (3 inne), 6165 mk. włościan, uwłaszczonych na 15,854 dz.

Sakule, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Sakuniele (t. X, 212, *Sakoniele*), dobra, pow. kowieński, gm. Ejragoła, 54 w. od Kowna, hr. Tyszkiewiczów, z fol. Pernarowo, Bispol i Jodzie 3752 dz. (3045 lasu).

Salejki, pow. kobryński, ob. *Siemionki.*

Salicha 1.) *Wielka*, wś, pow. zasławski, gm. Antoniny, par. praw. Junaczyńce Wielkie (3 w.), 34 w. od Zasławia, 90 dm., 697 mk., szkółka. 2.) **S.** *Mała*, wś, tamże, gm. Nowe Sioło, par. praw. Rublanka (2 w.), 32 w. od Zasławia, 50 dm., 369 mk.

Salniki 1.) dobra, pow. horecki, Heltzlów, 1419 dz. (1197 lasu); młyn, folusz. 2.) **S.**, wś, pow. orszański, gm. Kochanowo (4 w.).

Salnikowo, dobra, pow. siebieski, Girtiusów, 884 dz.

Salnowo 1.) dobra, pow. lucyński, dawniej Szadurskich, obecnie Sztejngerów, 2315 dz. 2,) **S.**, dwór, pow. witebski.

Sałanty, pow. telszewski. W r. 1630 Mikołaj Passanowski, koniuszy król., wystawił tu kościół drewniany i nadał mu wsi: Albigę, Łajgius i Lizius. Bisk. Melchior Giejsz utworzył parafię. Gdy kościół ten podupadł r. 1724 wystawił Stanisław Wojno z ks. Ogińskim nowy kościół drewn. Był tu niegdyś zbór kalwiński.

Sałaty Małe, dwór, pow. poniewieski, gm. Kibury, bar. Haaren, 120 dz.

Sałauże, dwór, pow. dźwiński.

Sałdaryszki, ob. *Sandaryszki.*

Sałowicze, fol., pow. witebski, Sobolewskich, 303 dz.

Sałtojskie, wś, pow dryzieński, par. Oświej.

Sały, wś nad rz. Trościanicą, pow. żytomierski, gm. Chwasowa, par. praw. Sielec (2 w.), 38 w. od Żytomierza, 189 dm., 1140 mk., kaplica kat., 2 młyny. W r. 1628 nowoosadzona, należy do Stefana Niemirycza, płaci od 1 dym.

Samarowicze, pow. wołkowyski. Leży nad Zelwianką, ma 68 dm., 771 mk., 892 dz. Gmina obejmuje 27 miejscowości, 924 dm. włośc. (44 innych), 6046 mk. włościan, uwłaszczonych na 7406 dz. Nadto w gm. jest 43 dz. ziemi kościelnej i 2685 większej posiadłości.

Samarówka, fol., pow. prużański, gm. i dobra Malecz.

Samary, wś (nie fol.) nad jez. Łukowo, pow. kowelski, gm. Lelików, 75 w. od Kowla, 364 dm., 2216 mk., cerkiew, szkoła.

Sambia, terytoryum staro-pruskie. Do niej odnoszą się opracowania: Gebauer: „Kunde des Samlandes", 1844. Boetticher Adolf: „Die Bau und Kunstdenkmaeler der Provinz Ostpreussen Heft I Das Samland". Koenigsberg, 1891. str. 141, X i 3 tabl. Gebauer Karl Emil: „Wegweiser durch Samland" (Koenigsberg, r. 1892, 8 wyd., str. 103).

Sambor 1.) miasto. Ob. Ulanowski B.: „Komisya samborska z r. 1698". Kraków, 1896. 2.) **S.** *Stary*, ob. *Stare Miasto* (t. XI, 238).

Samborzec, wś, pow. sandomierski. Kościół par. wspom. w dok. z r. 1337 (Kod. kat. krak. I, 205).

Samburki, chutor, pow. kijowski, gm. Chotów.

Samczyki, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Reszniówka, 12 w. od mta pow., 184 dm., 1265 mk., cerkiew murow. niewiadomej erekcyi, szkółka cerk. od r. 1889. Do par. należy wś Ostrykowce. Wś wchodziła w skład włości kuźmińskiej, następnie konstantynowskiej ks. Ostrogskich. W r. 1593 spustoszona przez tatarów. Dzieliła lasy ordynacyi ostrogskiej. W r. 1753 przeszła na własność ks. Franc. Lubomirskiego, dziś Ugriumowych.

Samczyńce, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Skoworodki, 20 w. od mta pow., 129 dm., 684 mk., cerkiew drewn. z r. 1881. Wś należała pierwotnie do zamku krasiłowskiego, nadana z włością kuźmińską ks. Konst. Ostrogskiemu przez kr. Aleksandra, co potwierdza Zygmunta I r. 1517. Należała do włości konstantynowskiej. W r. 1583 ks. Konstanty Ostrogski wnosi z niej z 6 dym., 4 ogr., 1 koła waln., 1 popa. W r. 1593 spustoszona przez tatarów. Dzieliła losy ordynacyi. R. 1753 przeszła do ks. Aug. Alek. Czartoryskiego i ks. Stan. Lubomirskiego, od r. 1800 Konst. Rzewuskiej. W r. 1860 nabyta na licytacyi przez Franciszka Rotaryusza, dziś zięcia jego Mazarakiego.

Samhorodek, mstko, pow. berdyczowski, gm. Samhorodek, 45 w. od Berdyczowa, 421 dm., 3100 mk., cerkiew, kościół kat., kaplica, 3 dm. modl. żyd., szkółka cerk., st. poczt. Gmina obejmuje 12 miejscowości (1 mstko, 6 siół, 4 wsi, 1 słobodę), ma 13,600 mk. (2400 katol. 6 ewang., 10 rozkol., 1184 żydów) i 17,637 dz., w tem 10,894 większej posiadłości, 6370 włośc., 373 cerk.

Samin, r. 1229 *Sopino cum lacu*, r. 1291 *Samino*, jezioro i wś t. n., pow. brodnicki. W dok. z r. 1229 śród włości bisk. płockich w kasztelanii świeckiej (K. Maz., 3). Z aktu rozgraniczenia dyecezyi chełmińskiej z płocką w r. 1291, dowiadujemy się, że jezioro to należało do bisk. chełmińskich, gdy poblizkie jezioro „Zambre" w zlewie Branicy (Brenicy) do bisk. płockich (Ulanow. Dok. kuj., 163 i 165).

Samiszcze, pow. oszmiański, ob. *Siemiszcze.*

Samociejewicze, fol., pow. czerykowski, od r. 1866 Łabyncewych, z fol. Kisielówka, 107 dz.

Samogród, pohost., pow. sokólski, gm. Zubryca, 63 dz. cerk. Par. dekan. (błagoczynia) sokólskiego, 1297 wiernych.

Samojlicze, wś, pow. włodzimierski, gm. Szack, 78 w. od Włodzimierza, 55 dm., 497 mk.

Samostrzałów, r. 1250 *Samostralow*, wś, pow. pińczowski. W dok. z r. 1213 i 1230, ob. *Czechów.*

Samostrzały, wś, pow. rówieński, gm. Międzyrzec, st. dr. żel. Równe (49 w.), 72 dm. 883 mk., cerkiew paraf. drewn. z r. 1816, st. poczt. Cerkiew filialna we wsi Horodyszcze (2 w.). W r. 1577 Sarnostrzsły przy Międzyrzeczu ks. Koreckiego, płacą od 6 dym.

Samostrzel, pow. wyrzyski. Ob. „Samostrzel" przez Teod. Zychlińskiego (Tyg. illustr., t. IX, 1864, str. 209).

Samotykowa, pow. siebieski, ob. *Podgórze.*

Samowanowo, dobra, pow. połocki, Polakowych, 1600 dz.

Samówka, fol., pow. wiłkomierski, gm. Ucianу, Czyżakowych, 100 dz.

Samowola, wś, pow. włodzimierski, gm. Poryck, 37 w. od Włodzimierza, 46 dm., 339 mk. W r. 1583 przy Porycku ks. Aleksandra Poryckiego.

Samsonowka, zaśc., pow. siebieski, Haraburdów, z zaśc. Sarycino, 59 dz.

Samsonowo 1.) wś, pow. wieliski, gm. Ilino, Aleksianowych, 385 dz. 2.) **S.,** fol., tamże, gm. Kozakowo, Gusakowych, 105 dz.

Samsony, fol. dóbr Wysokie, pow. mohylewski.

Samujliszki, *Samuliszki*, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gmina Rymszany, Kwintów, 250 dz.

Samujłów, dobra, pow. rohaczewski, od r. 1875 Suprunieńkowych, 1816 dz. (480 lasu).

Samujłowicze, *Samojłowicze*, wś, pow. prużański, gm. Bereza, 36 w. od Prużany, 59 dm., 661 mk., 1090 dz. (332 łąk, 421 nieuż.).

Samujłowszczyzna, zaśc., pow. wołkowyski, gm. Międzyrzecz.

Samuleńkowo, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Samulew 1.) *Stary*, fol., pow. czerykowski, od r. 1879 Wasilewskich, 546 dz. 2.) **S.**, *Nowy*, fol., tamże, Połońskich, 491 dz. (350 lasu), młyn, folusz.

Samulewo, ob. *Samolewo*.

Samułki, *Samulki*, wś nad rzką Plesną, pow. czauski, gm. Holenie, 40 dm., 223 mk., cerkiew. Należała do Piotuchów-Kublickich.

Samutkowo, okolica, pow. newelski. Mają tu Ejsmontowie (w 5 działach) 163 dz.

San, rzeka. Rehmann Ant.: „Dolne dorzecze Sanu pod względem postaci, budowy i rozwoju gleby" (Spraw. Kom. fizyogr., 1891, t. 26).

Sandarowo, wś, pow. dryzieński, należała do dóbr Sarya.

Sandary, dwór, pow. dźwiński, Rengartenów, 108 dz.

Sandaryszki, *Sałdaryszki*, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Kwietki, Januszewiczów, 40 dz.

Sandomierz, miasto. Jan archidyakon „zudomiriensis" w dok. z r. 1228 na wiecu w Cieni obecny (K. W., n. 122 i 123). R. 1303 Władysław Łokietek w Wiślicy unieważnia nadania jakie otrzymali na wójtostwo w S. Witko i Zyffrid i oddaje takowe Rupertowi i Markowi synom Marka dawnego wójta, którzy płacą za to 200 grzyw. Wójtostwo obejmowało 8 łanów, jatki rzeźnicze i piekarskie, łaźnię, młyny, rybołóstwo na Wiśle i t. p. (Kod. mał., I, 176). Dyecezya sandomierska istniejąca od r. 1818 z końcem r. 1902 składała się z 7 dekanatów, 197 parafii. Posiadała kościół katedralny w Kielcach, kolegiatę w S., 197 kościołów paraf., 10 filialnych, 50 kaplic i kościołków, 5 kaplic szpitalnych, 2 kościoły klasztorne. Księży świeckich 275, zakonnik 1, zakonnic 14, sióstr miłosierdzia 23, alumnów w seminaryum 66. Wiernych było 795,181. Gomulicki W.: „Sandomierz i Sandomierzanie" (Kuryer Codz., n. 219, 220, 222, r. 1884). Rokoszny Józef ks.: „Święte pamiątki S." Warszawa, 1902, str. 71. Kolberg O.: „Sandomierskie" (w dziele pod ogólnym tytułem „Lud").

Sanie, wś, pow. sieński, gm. Obczuha.

Sanikówka, kol., pow. rówieński, gm. Bereżne, 67 w. od Równego, 24 dm., 162 mk.

Sanka, wś, pow. chrzanowski, ob. *Baczyn*. Do S. odnosi się: Zeiszner L.: „Bemerkungen ueber die geognostische Beschaffenheit von Sanka" (Leonhard's und Bronn's Jahrb. f. Mineral., Geogn., r. 1833, str. 534).

Sankiele al. *Horodyszcze*, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Sanniki, wś, pow. gostyński. Ziemowit ks. mazow. wzniósłszy tu kaplicę („Basilica sive Capella") p. w. św. Trójcy, aktem z r. 1441 wydanym w S. wsi książęcej, nadaje kaplicy trzy łany, kawał lasu i dziesięcinę od kmieci tudzież meszne ze wsi S. Staropole, Krobin i Czyżewo (Kod. maz., 205). W r. 1462 wieś książęca. W r. 1579 ma 24 łan, 5 zagr. z rolą, 2 kom., 2 rzeźn., 2 zagr. bez roli, 1 łan. wójt. Pleban ma 1 łan. 3 zagr. (Paw. Maz., 199).

Sanniki 1.), pow. grodzieński. W r. 1558 w wójtowstwie skreblackiem ekon. grodzieńskiej. Wś ma 23 włók gruntu nader podłego, wszystkie na osadzie. Poddani mieli 30 koni i 23 wołów. Dochód czyni 23 kóp 25 gr. 2.) **S.**, pow. słonimski, ob. *Saniuki* (mylnie). O 100 saż. od wsi, na wzgórzu nasyp ziemny okrągły, mający około 15 saż. średnicy i do 1 saż. wysokości. W r. 1558 w wójtowstwie łososińskim włości dworu łabeńskiego ekon. grodzieńskiej. We wsi było 21 włók gruntu średniego, z tego 12 wł. na służbę sannicką i 9 wł. osadnych. Dochód czynił 13 kóp 48 gr. 3.) **S.**, wś i fol., pow. mohylewski, gm. Pawłowicze (8 w.), Zubowiczów, 150 dz. 4.) **S.**, pow. dzisieński. Zam. Michał i Aleksander Skarzyńscy, czyt.: Starzyńscy. 5.) **S.**, fol., pow. lepelski, własność Przysieckich, 294 dz.

Sanok, miasto. Jerzy ks. Rusi nadaje roku 1339 we Włodzimierzu Bartkowi z Sandomierza wójtostwo „in Sanok nostra civitate super flumen quod dicitur San". Ma sądzić sprawy wedle prawa magdeburskiego, bez względu czy stawać w sądzie będzie niemiec, polak, węgier, rusin. Wójt otrzymuje rożne nadania jak: targowisko miejskie, łaźnię, młyn we wsi Trepeza, brzegi Sanu (Kod. dypl. pol., III, 197—199). Według lustracyi z r. 1565 mieszczanie nie dawali do zamku czynszu z domów, tylko z ról (obszarów) i ogrodów, tudzież opłaty od zajęć. Rajcy sanoccy z opłat targowych od sochaczów jakie brali na swój użytek, dawali do zamku zł. 7 gr. 6 i łoju topionego kamieni 6, a na Boże Narodzenie szczukę za gr. 12. Rzeźnicy dawali zł. 7 gr. 6 i 6 kamieni łoju. Piekarzów było 10 (po gr. 10), szewców 16, garncarzów 8, tkaczów 16, kramarzów 7, łaźnia czyniła w arendzie zł. 19 gr. 6. Ogółem z miasta zł. 81 gr. 7. Odbywały się tu dwa jarmarki rocznie, na które przepędzano z Węgier i innych stron do 2000 koni. W r. 1564 było 1138 koni od których pobrano paśnego zł. 85 gr. 26. Korzec sanocki był większy od ćwiertni krakowskiej. Zboża do Gdańska nie wysyłano, mimo to miało na miejscu łatwy zbyt i ceny dobre, bo miasto wielkie, ludzi w nim nasiadło dosyć. Płacono korzec żyta 20 gr., pszenicy gr. 36 czystej, gorszej gr. 30, jęczmień gr. 14, owies

gr. 10, tatarka gr. 13. Młyn podmiejski nowo zbudowany przez pana Mikołaja Cikowskiego, kaszt. żarnowskiego i starostę sanockiego, na wodzie z Sanu doprowadzonej, miał kół pięć mielących mąkę i słody i „ktemu folusze przykładając“ dawał dochodu w r. 1565 zł. 600. Było też koło którem trą tarcice z tramów spuszczanych Sanem, Osławą i Osławicą, których średnio rocznie bywa do 150. Był też drugi młyn stary o 2 kołach, czyniący zł. 30 rocznie. Myto pobierane w S. dużo przynosiło z powodu licznego napływu gości na jarmarki trzy tutejsze. Przytem przewożono tędy z Węgier wiele wina, z Przemyśla piwo, kamienie młyńskie, sól, przepędzano wiele koni, bydła, owiec. Wskutek zwolnienia wielu miast od opłat celnych, „że za tych czasów sieła szlachciców jeło się wielkiego kupiectwa, pod płaszczem domowej potrzeby, i niemało przeganiają koni i bydła dosyć, a myta dawać nie chcą“, przeto w r. 1565 przyniosło myto tylko zł. 248 gr. 29. Ob. Samolewicz Janusz: „Sąd wyższy prawa niemieckiego na zamku sanockim 1425—1553“. Lwów, 1903, str. 53 („Studya nad historyą prawa pol,, t. II, zesz. I.

Sanowo, mylnie *Salowo* (t. X, 222).

Santarka, wś, pow. żytomierski. gm. i par. praw. Uszomierz (9 w.), 10 dm., 42 mk.

Sapanów, wś nad Ikwą, pow. krzemieniecki, gm. Białokrynica (5 w.), 3 w. od Krzemieńca, 172 dm., 1187 mk., cerkiew drewn.

Sapanowczyk, wś, pow. dubieński, gm. Wierzba, 29 w. od Dubna, 42 dm., 270 mk.

Sapcz, wś, pow. lepelski. Należała do fol. Królewca (dóbr Woronia).

Sapiehy, okolica, pow. rohaczewski, gm. Korma (5 w.).

Sapieżynka, kol. rol. żyd., pow. bychowski, gm. Horodziec, 25 dm., 336 mk., dom modl. żyd.

Saplewy al. *Smołowy Uhol*, urocz. w dobrach Miłowidy, pow. słonimski.

Sapohów, wś, pow. łucki, gm. Rożyszcze, 10 w. od Łucka, 29 dm., 175 mk. Własność skarbowa po biskupach łuckich greko-unickich. W r. 1570 należy do dóbr monasteru żydyczyńskiego. W r. 1583 wniesiono pobór od 3 dym., 2 ogr.

Sapożyn 1.) wś, pow. nowogradwołyński, gm. Horodnica, 18 w. od mta pow., 24 dm., 195 mk. 2.) **S.,** wś, pow. ostrogski, gm. Hoszcza, 42 w. od Ostroga, 89 dm., 605 mk.

Sapronki, wś, pow. horecki, gm. Lubinicze.

Sapronowo 1.) al. *Kosikino*, wś, pow. newelski, gm. Ziabki, Tyrszowych, 413 dz,, cerkiew. 2.) **S.,** wś, pow. połocki, należała do Rypińskich.

Sapryki, wś, pow. rohaczewski, gm. Czeczersk (6 w.).

Saprynowicze 1.) fol., pow. mścisławski, Myszkowskich, 140 dz. 2.) **S.,** fol., tamże, Stachowskich, 768 dz. (500 lasu), młyn.

Sapuny, dobra, pow. newelski, Felmanów, 730 dz.

Saraje, chutor, pow. owrucki, gm. i par. Pokalew (10 w.), 11 dm., 42 mk.

Sarbiewo, pow. płoński. „Andreas de Sarbewo canon. plocensis“ w dok. z r. 1405 (Kod. maz., 154). W r. 1567 S. wś z kościołem par. w pow. sąchockim płaci od 2 włók, ogr. 6 i 10 i od 1 włóki ogr. 2 i 2. W r. 1578 podana parafia w pow. płońskim. Przy S. istniała Wola Sarbiewska, która od właścicieli z sąsiedniego Dłużniewa przybrała nazwę Dłużniewskiej.

Sąrdyki, wś, pow. dryzieński, należała do dóbr Sarya.

Saresy, zaśc., pow. rzeżycki, Szydłowskich.

Sarewszczyzna, dwór, pow. lucyński, de Waldenów, 160 dz.

Sarmack al. *Dworzyszcze*, dobra, pow. orszański, Łubieńskich, 4155 dz. (2865 lasu).

Sarninki (t. X, 319), *Sarniki*, wś, pow. owrucki, gm. Chwośnia Wielka, par. praw. Moszki (2 w.), 7 w. od Owrucza, 72 dm., 361. mk.

Sarnopol 1.) dobra, pow. połocki, Szaniawskich, 570 dz. 2.) **S.,** dwór, pow. wieliski, Starykiewiczów, 118 dz.

Sarnowicze, wś nad rzką Olesznią, pow. owrucki, gm. Tatarnowicze, par. praw. Obychody (7 w.), 30 w. od Owrucza, 160 dm.. 1000 mk. Własność Worobiewych. W r. 1628 Jerzego Lassoty, płaci od 3 dym. 2 ogr.

Sarnówka, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 65 w. od mta pow., 20 dm., 233 mk.

Sarny al. *Dorotycze*, wś i fol., pow. rówieński, gm. Niemowicze (7 w.), st. dr. żel. Sarny (1 w.), 116 w. od Równego, 286 dm., 2014 mk. (50 kat., 60 żyd.), cerkiew drewn., zbudowana z r. 1725 przez dziedzica Antoniego Pruszyńskiego, kaplica katol., 2 młyny wodne. Cerkiew filialna we wsi Lucheze.

Sarny, wś, pow. jaworowski. W r. 1565 miała 31 kmieci na 7 łanach i 9 prętach i tywon wolny. Wójt dziedziczny i 4 ogrod. na jego roli, zagr. 4, karczmarzów 3, bartników 3. Ogółem zł. 52 gr. 13.

Saronczyzna, wś, pow. grodzieński, gm. Hołynka.

Sarosieki, ob. *Bojary Sarosieki*.

Sarya, pow. dryzieński. W liczbie wsi należących do Saryi zm. Elżunin czyt. Elżulin. zm. Satczuki—Satuńki, zm. Czyrnowo — Czyrszowo, zm. Pokalewo — Szakielonie. Do dóbr należały dobra Leonpol. Gmina obejmuje 54 miejscowości, mających 368 dm. włośc. (41 innych), 6271 mk. włościan, uwłaszczonych na 7512 dz.

Saryciuo, ob. *Samsonówka.*

Sarzyna, r. 1565 *Scharzina*, wś, pow. łańcucki. W r. 1565 wieś ta w ststwie leżajskiem miała 25 kmieci na $6^3/_4$ łan., 8 zagr., 4 służków na dworzyszczu nadanem im przez Rafała z Jarosławia marsz. kor., dzierżawcę Leżajska, 3 komornicy, tkacz, 20 bartników dających miód, kunne, a 10 z nich i sokołowe, ogółem od nich zł. 55, byli też 2 karczmarze i 2 rybitwów i 2 „człowieki" mający wolność stawiania sieci dla zajęcy, za co dawali liskę jedną. Ogółem było zł. 88 gr. 10.

Sasanówka, wś, pow. zasławski, gm. Łabuń (10 w.), 40 w. od Zasławia, 76 dm., 484 mk., cerkiew drewn., wzniesiona r. 1789 przez właściciela Józefa Urbańskiego.

Sasery, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Saśkówka, wś, pow. horecki, gm. Niczyporowicze (6 w.).

Satanica, dobra, pow. horodecki, Daunersternów, 593 dz.

Satanów, ob. *Kuty.*

Satkowskie al. *Sotkowskie*, ob. *Powirczuwie Sotkowskie.*

Satuńki, wś, pow. dryzieński, należała do dóbr Sarya, ma 128 dz.

Satyjów, wś, pow. dubieński, gm. Malin, 25 w. od Dubna, 92 dm., 791 mk., cerkiew drewn., uposażona przez Stan. Koniecpolskiego r. 1682 i Michała Czarnieckiego r. 1755. Własność hr. Miączyńskich. W r. 1523 przy Żornownie ks. Konst. Ostrogskiego, płaci od 12 dym., 5 ogr., 8 ogr., 5 podsus., 1 popa.

Saule, pow. święciański. Własność Hołowniów.

Sauliszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa, 43 w. od mta pow., Pietkiewiczów, 18 dz. Dawniej należał do dóbr Dryświaty.

Sawa, wś nad Pronią, pow. horecki (mylnie podano mohylewski), gm. Sawa, 43 dm., 280 mk., cerkiew drewn., dom przytułku, szkoła, śpichlerz gm., młyn.

Sawalówka, mylnie *Sawoniówka* (t. X, 349), w dok. *Sowoliska*, wś nad Kotrą, pow. grodzieński, 742 dz. W r. 1558 w wójtow. sowoliskiem, we włości dworu kotrańskiego. We wsi było 44 włók gruntu dobrego, w tem 2 wójtowskie, 42 na służbę ciągłą. Poddani mieli 158 wołów i 88 koni. Dochód czynił 25 kóp 27 gr. Do wójtowstwa należały wsi: S., Migowo, Komentowo, Kurpiewo, Wołosowicze, Hladowicze, Strupino i Szczerbowicze.

Sawanka, rzka w pow. rzeżyckim i dźwińskim, lewy dpł. rz. Uszy (pr. dpł. Dubny).

Sawcowo, zaśc., pow. siebieski, Borozdinych, ze Strzałkowszczyzną 16 dz.

Sawczenki, wś, pow. witebski, należała do Lewickich.

Sawczenki, chutor, pow. owrucki, gm. Chrystynówka, par. praw. Kłoczki (3 w.), 9 dm., 66 mk.

Sawczuki, przys., pow. dubieński, gm. Krupiec, par. Kozin, 30 w. od Dubna, 20 dm., 192 mk.

Sawczuty, wś, pow. wołkowyski, gm. Świsłocz, 218 dz.

Sawczyce, wś, pow. krzemieniecki, gm. i par. Bereżce, 16 w. od Krzemieńca, 44 dm., 268 mk. Własność hr. Tarnowskich. W r. 1570 w zastawie u Hrehora Bołbasa.

Sawczyna Burakowszczyzna, urocz., pow. kobryński, należy do dóbr Omelinka.

Saweczany, *Sawieczany*, pow. kowieński, gm. Bobty. W okolicy (468 dz.), największe części mają: Duklakowie (82 dz.), Zasimowscy (65 dz.), Łosińscy i Budrewiczowie (po 40 dz.), Sołominowie (44 dz.).

Sawejki 1.), mylnie nazwane *Sawelki*, 2.) **S.**, ob, *Zamosze.*

Sawelinki, wś, pow. mohylewski, gmina Szkłów (6 w.).

Sawerce, *Siwerce*, wś, pow. zasławski, gm. Hryców, par. praw. Łotówka (1 w.), 24 w. od Zasławia, 85 dm., 354 mk.

Sawerówka, słoboda, pow. owrucki, gm. Bazar, 6 dm., 102 mk.

Sawiciszki, pow. poniewieski, gm. Pniewo, Ostachowiczów, 205 dz.

Sawicze, pow. słonimski, gm. Zdzięcioł. Na polach włościańskich trzy kurhany.

Sawicze 1.) wś, pow. rówieński, gm. Kustyń, 10 w. od Równego, 23 dm., 164 mk. 2.) **S.**, przys., pow. zasławski, gm. Sudyłków, par. praw. Traulin (3 w.), 28 w. od Zasławia, 21 dm., 132 mk.

Sawiedziszki, ob. *Sawidziszki.*

Sawieńce, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Sawin al. *Sawino* 1.) *Małe*, wś, pow. horecki, gm. Dubrowna (5 w.), 39 dm., 266 mk., 2 cerkwie drewn., dom przytułku, spichlerz gminy. 2.) **S.** *Wielkie*. wś, tamże, 10 w. od Dubrowny.

Sawin Dub, okolica, pow. lepelski. Mają tu: Gierwiatowscy 36 dz., Sławeccy 32 dz., Zakrzewscy 50 dz., Zmeczerowscy (w 2 działach) 103 dz.

Sawińce, r, 1469 *Schawincze*, wś, pow. kamieniecki, ob. *Paniowce.*

Sawinki, fol., pow. rzeżycki, attyn. Antonopola, Kornów, 337 dz.

Sawino, dobra nad Uświaczą, pow. wieliski, gm. Cerkowiszcze. Stanowiły niegdyś ststwo niegrodowe, w wwdztwie i pow. witebskim. Podług metryk lit. w r. 1641 obejmowało dobra: S., Serocze, Horodnoje i Zarowoje, które były oderwane od dawniejszego ststwa uświackiego. Posiadali je kolejno: Naruszewiczowie, Sakowiczowie, Skopowie, Ogińscy, Bułhakowie, Reszewscy, ks. Czartoryscy, wreszcie z nadania Augusta II r. 1761 Józef i Bogumiła z Lipskich Buł-

hakowie, którzy opłacali 800 złp. kwarty i 130 złp. hyberny. Do sstwa należała wś Pomazino.

Sawiszczyna, wś, pow. horecki, gm. Puchłaje (10 w.).

Sawkiele, ob. *Horodyszcze.*

Sawliki, wś, pow. lucyński. Mają tu Kołosowie i Bagnikowowie po 60 dz.

Sawłuki (t. X, 349, mylnie rozdzielono na dwie), wś, pow. owrucki, gm. Worobie, par. praw. Ksawerów (2 w.), 48 w. od Owrucza, 97 dm., 561 mk.

Sawna, *Sowna* 1.) fol., pow. klimowicki, Gałkowskich, 583 dz. (540 lasu). 2.) **S.,** fol., tamże, od r. 1870 Iwaniuszczenków, 100 dz. 3.) **S.,** fol., tamże, Osmołowskich, 100 dz.

Sawonara al. *Sawonary* al. *Mekiany* (nie *Mickiany*), pow. nowoaleksandrowski.

Sawosze, wś, pow. włodzimierski, gm. Bereżce, 57 w. od Włodzimierza, 19 dm., 111 mk.

Sawrań, ferma, pow. skwirski, gm. Worobijówka.

Sawy, chutor, pow. owrucki, gm. Pokalew, 11 dm., 42 mk.

Sazany, wś nad rzką Ohnieszą, pow. horodecki, gm. horkowska, 40 w. od Horodka, 4 dm., 28 mk., zarząd gminy.

Sąciaszka, ob. *Sąsiadka.*

Sącz *Nowy*, miasto. Według dok. z r. 1303 Kamienica, miasto biskupów krakowskich z kościołem św. Wojciecha i drugim filialnym oddane zostaje Wacławowi królowi Czech i Krakowa w zamian za kasztelanią biecką (Kod. kat. krak., I, 145). Obszerną monografią miasta opracował Sygański Jan ks. T. J.: „Historya Nowego Sącza od wstąpienia dynastyi Wazów do pierwszego rozbioru Polski". Tom I (obejmujący wewnętrzne dzieje miasta). Lwów, 1901, str. 242 i 354, z 16 rycin. Tom II. Obraz urządzeń cywilnych oraz życia w epoce Wazów (z 16 rycin), t. III: Zabytki dziejowe miasta (z 21 ryc.). Praca ta była częściowo pomieszczana w Przewodn. nauk. i liter. (Lwów, 1899 i nast.). Wyszedł też skrócony z niej zarys: „Nowy Sącz, jego dzieje i pamiątki" (Nowy Sącz, 1892, str. 86). Wł. Łuszczkiewicz: „Kościoły franciszkańskie w Polsce" (Spraw. kom. hist. sztuki, IV, 169). Szczęsny Morawski: „Sądeczczyzna", Kraków, 1865.

Sączów, pow. będziński. Grabiński M.: „Węgiel w okolicach wsi S. pow. będzińskiego" (Przegl. techn. 1898, t. 36).

Sądowa Wisznia, r. 1368 *Wisnya*, miasto, pow. mościski. W r. 1368 król Kazimierz oddaje Janowi z Dębicy wójtostwo we włości królewskiej Wisnia dla osadzenia tamże miasta na 100 łanach, z przeznaczeniem 6 dla wójta, 2 dla kościoła, który będzie tu założony. Osadę przenosi król z prawa polskiego na niemieckie i porównywa ją co do praw miejskich ze Lwowem. Osadnicy otrzymują 20 lat wolności (Kod. mał., III, 219).

Sąsiadka, r. 1563 *Sączieska*, wś, pow. zamojski. Wieś ta dotąd u ludu nosi nazwę Sączieska. Znajdują się tu starożytne okopy czworokątne w pobliżu których wykopują mieszkańcy w znacznej ilości różne przedmioty jak: miecze, ostrogi, naczynia gliniane. W r. 1564 wś ta w par. Lipie, płaciła od $3\frac{1}{2}$ łan.. 5 zagr. z rolą i 1 bez roli. W tej parafii leżały dobra Latyczyńskich: Latyczyn i Górajec.

Scharfenort, wś, pow. szczecinkowski, ob. *Skarpinort.*

Scholanowo, dobra, pow. orszański, Komorowskich, 1160 dz.

Schwarzensee, ob. *Swartęzy.*

Ściborówka, pow.. starokonstantynowski, ob. *Szczyborowka.*

Ściborowszczyzna, ob. *Styborowszczyzna.*

Ścigany, ob. *Scygań.*

Ścinawa, w dok. *Stinavia*, mstko, pow. prądnicki. Ztąd wydaje r. 1293 Henryk ks. szlązki przywilej dla klasztoru paradyskiego „Cives Stynavienses" należą do związku miast zawartego r. 1310 w Głogowie przeciw rozbójnikom. W dok. z r. 1312 występuje „Stinavia cum suo districtu". Jan ks. szlązki i „dominus Sthynavie" w dok. z r. 1322, 1329, 1332 i 1337 (K. W., n. 703, 936, 952, 1030, 1099, 1122, 1167).

Sebastyanów, zamek i mstko, ob. *Stoczek* (t. XI). Nie miało nic wspólnege z Kozłowem.

Secymin *Wielki* i *Mały*, dawniej *Secemino*, wś, pow. sochaczewski. W r. 1420 Stanisław Grot kaszt. płocki dziedzic S. wielkiego, rozgranicza S. od wsi Piaski, należącej do kapituły płockiej. W r. 1579 we wsi S. major jest 5 częśei ($8\frac{1}{2}$ łan.), zaś S. minor ma 2 działy (3 łany, 4 zagr.).

Sejkale, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Sejkswa, fol., pow. kowieński, gm. Bobty, Millerów, 54 dz.

Sejłowicze, wś i fol., pow. słucki, gm. Howiezna, par. praw. Kunosy. Wś 60 dm., 480 mk., cerkiew filialna.

Sejny, w dok. *Sejna*, *Szieina*, miasto pow. gub. suwalskiej. W r. 1558 sioło we włości dworu berznickiego. Było 20 włók gruntu podłego, w tem 1 humienicka i 19 na służbę ciągłą. Poddani mieli 69 wołów i 44 koni. Dochód oprócz owsa z odwozem czyni 6 kóp 54 gr. Dyecezya sejneńska w r. 1902 składała się z 11 dekanatów, 119 parafii. Miała 119 kościołów paraf., 20 filialnych, 3 klasztorne i 100 kaplic. Obsługiwało je 340 księży świeckich, 4 zakonnych, 3 laików. W seminaryum było 64 alumnów. Zakonnic 8, sióstr miłosierdzia 9. Wiernych było 692,205.

Sekretne, urocz. w dobrach Skoki, pow. brzeski.

Selekta, dobra, pow. orszański, Wasilewskich, z fol. Woskresienie 488 dz. (300 lasu), gorzelnia.

Selezin 1.) dobra, pow. horodecki, Dyczlewskich, z fol. Wyczedki 3690 dz. 2.) **S.**, dobra nad rzką Serteją, pow. wieliski, gm. Serteja, Mordwinowych, 13,259 dz.

Seliadcowo, wś, pow. dryzieński, parafia Oświej.

Selihory, fol., pow. lepelski. W r. 1616 Kizików, od których przeszły do Mienickich. Dziś rozdrobnione. Mają tu: Zenon Deliwajło 69 dz., Anna Ihnatowicz 12 dz., Józef Junajłowicz 25 dz. i Wincenty Mienicki 188 dz.

Seliszczenięta, *Sieleszczenięta* (t. X, 532), pow. oszmiański. Dane w posagu z Ejgirdami r. 1658 przez Jana Czyczyna Ejgirta córce Matyldzie, wydanej za Piotra Gana.

Selizówka, słoboda, pow. owrucki, gm. Słoweczna, 8 dm., 51 mk.

Semencza, *Siemioncza* (t. X, 426 i 549), wś i fol., pow. prużański, gm. Linowo. Wś 201 dz.; fol. Jahołkowskich, 220 dz.

Semenow, wś nad rzką Polachówką, pow. ostrogski, gm. Semenów, st. poczt. Jampol (10 w.), 53 w. od Ostroga, 211 dm., 1340 mk., cerkiew drewn. fundowana r. 1760 przez właściciela Józefa Pruszyńskiego, kaplica katol., szkoła od r. 1878. Obecnie Bieńkowskich, Żeromskich, Kuleszów i Małachowskich. Gmina obejmuje 14 miejscowości, 1330 dm. włośc. (32 innych), 9273 mk. włościan, uwłaszczonych na 8840 dz. W r. 1545 wś należała do Hryćka Seniutycza, oraz Wasila i Juchna Jermolińskich. W r. 1583 płacą z S. Andrzej Czołhański od 14 dym., 6 ogr., 3 kom., 1 koła waln., 1 stępn., popa i Roman Jarmoliński od 13 dym., 5 ogr.

Semenów, r. 1565 *Siemienow*, wś, pow. trembowelski. Wedle lustracyi z r. 1565 siedzi nad Seretem u Spasowego mostu, w ststwie trembowelskiem. Kmiecie za pana Maciejowskiego dawali czynszu po 1 grzyw. i 8 dni do roku robili. Nieboszczyk p. Pretficz folwarków przyczynił, czynsz umniejszył, a ustanowił robociznę po 2 dni w tydzień. Było we wsi „pocziesznich 34“. Suma dochodu zł. 93 gr. 4. Przy rozgraniczeniu ze wsią Dołhe uszczuplono kmieciom gruntów, odjęto starożytne stawki „którym budowaniu pamiętnika niemasz na świecie“ i pasieki.

Semenówka al. *Redkoduby*, wś nad Tykiczem Gniłym, pow. zwinogródzki, gm. Bojarka, 211 dm., 1061 mk., szkółka, olejarnia, młyn, 2 wiatraki.

Semerenki, *Semerynki*, wś, pow. łucki, gm. Szczuryn, 36 w. od Łucka, 40 dm., 300 mk., cerkiew. Własność Żytyńskich.

Semerynki al. *Semeryńce*, wś nad małym jeziorem, pow. starokonstantynowski, gm. Skoworodki, 20 w. od mta pow., 116 dm., 687 mk., cerkiew drewn. fund. r. 1783 przez właściciela Pawła Romana, szkółka od r. 1889. Cerkiew fil. we wsi Łaszki (3 w.). Pierwotnie sioło bojarów kuźmińskich, należące do zamku krasiłowskiego. Nadana z innemi przez króla Aleksandra ks. Konst. Ostrogskiemu, co potwierdza Zygmunt I r. 1517. Należała do włości konstantynowskiej. W r. 1583 ks. Konst. Ostrogski wnosi ze wsi S. od 3 dym., 7 ogr., a ze wsi S. Stare od 4 dym., 7 ogr., 1 koła waln., 1 folusz. W r. 1593 spustoszona przez tatarów. Dzieliła losy ordynacyi ostrogskiej. W r. 1753 przeszła do Karola Szydłowskiego, miecznika smoleńskiego. Około r. 1783 nabyta przez Pawła Romana.

Semiczewo, dobra, pow. wieliski, gm. Makłoki, Gajdamowiczów, 945 dz.

Semiduby, wś, pow. dubieński, gm. Sudobicze, par. praw. Płoska (3 w.), 10 w. od Dubna, 120 dm., 729 mk., cerkiew fil. drewn., dom modl. ewang., szkoła.

Semihrany, os., pow. rówieński, gm. Dziatkowicze.

Semukacze, wś, pow. bychowski, gm. Horodyszcze, 74 dm., 600 mk., kaplica.

Senejki, fol., pow. grodzieński, Milkiewiczów, 129 dz.

Senki, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Senkowo 1.) zaśc., pow. newelski, Osipowych, 20 dz. 2.) **S.**, dwór, pow. połocki, Jaszczkowych, 60 dz.

Senkury, wś, pow. sejneński, gm. Krasnowo, par. Łozdzieje. Odl. od Sejn 14 w., ma 8 dm., 82 mk.

Serafiniszki 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki. 2.) **S**, wś, tamże, gm. Poniemuniek.

Serbaiszki, zaśc. dóbr Dryświaty, pow. nowoaleksandrowski.

Serbinówka 1.), wś nad rzką b. n., pow. żytomierski, gm. i st. poczt. Cudnów (4 w.), 53 w. od Żytomierza, 7 w. od Olszanki (st. dr. żel.), 119 dm., 1462 mk., cerkiew drewn. z r. 1803, szkoła od r. 1843. W r. 1628 wś należy do uposażenia plebana w Cudnowie, który wnosi od 10 dym., 12 ogr. Własność sukcesorów gen. Poreckiego. 2.) **S**, kol., tamże, gm. Barasze, 85 w. od Żytomierza, 11 dm., 66 mk.

Serbiny, dwór, pow. kowieński, gm. Bobty, 37 w. od Kowna, Miłoszów, 263 dz.

Serby 1.) wś, pow. nowogradwołyński, gm. Serby, 25 w. od mta pow., 120 dm., 1270 mk., cerkiew drewn., szkoła od r. 1874. Gmina obejmuje 54 miejscowości, 573 dm. włośc. (1168 innych), 11,340 mk. włościan, uwłaszczonych na 12,173 dz. 2.) **S.** *Stare*, kol., tamże, 28 w. od mta pow., 24 dm., 70 mk.

Serdiuki, chutor, pow. owrucki, gm. Olewsk, 13 dm., 105 mk.

Serdiukówka, wś, pow. czerkaski, rozłożo-

na w głębokim jarze, 153 dm., 1168 mk., cerkiew, szkółka cerk., 7 wiatraków, cegielnia. W połowie w. XVIII należała do dóbr śmilańskich ks. Stan. Lubomirskiego, następnie syna jego Michała, który sprzedaje ją z innemi gen. adj. Krzyckiemu. Poczem nabywa ją Orłowski, od którego na początku w. XIX przechodzi do Dyonizego Cichowskiego, od niego zaś drogą wiana do Ign. Krasnosielskiego (za córką Anną). Po nim odziedziczył syn Włodzimierz, który około r. 1880 sprzedał Jak. Tarnowskiemu, ten zaś wkrótce odprzedał Jentschowi.

Serdziatycze, wś, pow. włodzimierski, gm. Grzybowica, 27 w. od Włodzimierza, 60 dm., 313 mk.

Serebranka, *Serebrianka* 1.) fol., pow. orszański, od r. 1882 Reszetowych, 420 dz., młyn. 2.) **S.**, fol., pow. rohaczewski, od r. 1878 Szypiłowych, 946 dz. (544 lasu), młyn i folusz. 3.) **S**, fol., tamże, należy do dóbr Siporówka. 4.) **S.**, wś, tamże, gm. Dowsk (9 w.). 5.) **S**, wś, pow. dryzieński, par. Zabiały.

Serechowicze, wś nad jez. Serechowo i Bezodnik, pow. kowelski, gm. Niesuchojeże, 22 w. od Kowla, 205 dm., 1315 mk., cerkiew, kaplica katol., szkoła, 2 wiatraki.

Seredki, fol., pow. orszański, od r. 1881 Jewmienowych i Stefkinych, 200 dz.

Seredy (t. X, 441), wś, pow. nowogradwołyński, gm. i par. Emilczyn (4 w.), 33 w. od mta pow., 272 dm., 1468 mk., szkółka.

Seredyńce (t. X, 441), wś nad stawem, pow. zasławski, gm. Sudyłków (7 w.), 26 w. od Zasławia, 153 dm., 862 mk., cerkiew drewn. z r. 1756, szkółka cerk., od r. 1867, 3 młyny. W r. 1583 Tychno Chomiak wnosi od 2 ogr., 1 kom. W r. 1593 spustoszona przez tatarów.

Serenczany, pow. święciański. Fol. 726 dz., należał do Morykonich, obecnie Kątkowskich.

Seretowszczyzna, pow. słonimski, ob. *Saratowszczyzna* (t. X, 311). Należy w części do Gwozdiewych, 631 dz. (302 lasu), w części zaś do kilku właścicieli, 394 dz. W lesie dworskim znajdują się trzy wały pierścieniowe, z których 2 mniejsze otoczone są większym. Zajmują one około 6 dz.

Sergiany, ob. *Sorgiany*. Własność Maciańskich, 400 dz.

Serhiejewka 1.), *Serhiejówka*, kol., pow. żytomierski, gm. Cudnów, 40 w. od Żytomierza, 30 dm., 122 mk. 2.) **S.**, os., tamże, gm. Trojanów, 8 dm., 40 mk.

Serkizów, mylnie *Serkizy* (t. X, 452), w dok. *Czerkizow*, wś, pow. włodzimierski, gm. Nowodwór, 30 w. od Włodzimierza, 12 dm., 81 mk. W r. 1570 z Makowiczami, Nowym Dworem i przedmieściem Włodzimierza, własność Mikołaja Dabrowskiego.

Sernowa, urocz., pow. krzemieniecki, gm. Radziwiłłów, 42 w. od Krzemieńca, 14 dm., 115 mk.

Serock 1.), w dok. z r. 1185 *Siroczi*, miasto. Nadane przed r. 1185 kościołowi w Płocku. Ob. *Chełpowo*. 2.) **S.**, pow. lubartowski. Ob. *Sierock* (t. X, 592).

Seroczyn. r. 1343 *Ziroczijno*, r. 1577 *oppidum Szeroczyno*, wś, pow. siedlecki. W dok. z r. 1343 wspomniany jako włość, którą kasztelan czerski Panąta, dziedzic Boglewic, zamienia z książętami Ziemowitem i Kazimierzem na Siekluki i Szczyty (Kod. dypl. pol., I, 194). W r. 1577 mstko płacące szosu fl. 2 gr. 12, od 3 łan., od 1 bani gorz., młyn o 1 kole, czopowego fl. 4.

Seroki, wś, pow. sochaczewski. Jakób „de Seroki“, kaszt. sochaczewski w r. 1430 (Kapica, Herbarz, 125). W r. 1579 mają tu działy: Serocey i Braneccy, ogółem $7^1/_2$ łan., 6 zagr., 2 rzem.

Serokorotnia, *Sierokorotnia* (t. X, 592), al. *Duchowszczyzna*, dobra, pow. orszański, gm. Serokorotnia, od r. 1849 własność Samujło-Sulimów, 3204 dz. (1980 lasu), zarząd gm., cerkiew, młyn wodny i folusz.

Serpin, wś, pow. elbląski. Dorr R.: „Die Graeberfelder auf dem Silberberge bei Lenzen und bei Serpin, aus dem 5—7 Jahr. nach Chr.“ Elbing, 1898.

Serteja, pow. wieliski. Jest tu cerkiew, szkoła, szpital wiejski. Gmina obejmuje 68 miejscowości, 850 dm. włośc. (32 innych), 6028 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,443 dz.

Sertejka, rzka w pow. porzeckim, gub. smoleńskiej i w pow. wieliskim, lewy dpł. Dźwiny. Bierze początek w pow. porzeckim pomiędzy wsiami Szentuchy i Inoki, płynie zrazu na zchd., potem w pow. wieliskim na płn.-zch. i ubiegłszy 21 w. ma ujście pod wsią Serteją. Od praw. brzegu przybiera rzką Kosmynkę, od lew. Studeniec.

Sertysławl, wś, pow. horecki, gm. Horodyszcze (5 w.).

Seruty, *Sieruty*, dobra, pow. newelski, gm. Seruty. Mają tu: Czebuszewowie 50 dz., Kronnowie 1263 dz., Nikitynowie 30 dz., Plegowowie 685 dz., Steponowowie 450 dz., Wołkowowie 50 dz. Gmina obejmuje 124 miejscowości, mających 968 dm. włośc. (51 innych), 6839 mk. włościan, uwłaszczonych na 17,264 dz.

Serwatyńce, *Serwatczyńce*, wś, pow. kamieniecki. Na części wsi zw. Zołotorką al. Złotoryją znajduje się 14 kurhanów, z których dwa rozkopał w r. 1901 Franc. Pułaski z Zawadyniec i opis wykopaliska podał w „Swiatowicie“ (t. IV, „Mogiły o nasypie kamiennym“).

Serwecz, pow. wilejski. Własność dawniej Paców, później Poklewskich Koziełłów.

Serynkowa *Nowa*, urocz., pow. łucki, gm. Horodziec, 6 dm., 41 mk.

Sestratyń, wś, pow. dubieński, gm. Krupiec (8 w,), 60 w. od Dubna, 106 dm., 623 mk., cerkiew drewn. z r. 1732, smolarnia, browar, gorzelnia. W r. 1545 kn. Wasila Kurcewicza.

Sestrynówka, pow. berdyczowski. Ma 517 dm., 2546 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny, 7 wiatraków.

Seszki, wś, pow. łucki, gm. Kołki, 54 w. od Łucka, 63 dm., 280 mk.

Setropie, w dok. z w. XIII *Wssetrope* i *Wletropi*, wś, pow. płocki. W akcie uposażenia kościoła płockiego wymieniono śród włości: „dimidium Wssetrope". W r. 1244 Bolesław ks. mazow. nadaje na własność dziedziczną Andrzejowi prepozytowi płockiemu, kanclerzowi książęcemu i jego bratu Hipolitowi dział trzech ludzi książęcych, mających powinności do grodu w Chełmnie (castrum culmense), we wsi „Wletropi" (Ulanow. Dok. mazow., 153, 4). W roku 1578 Setropie płacą od 11 łan., 5 zagr., 1 rzem., wyszynku piwa, wiatraka.

Sewastyanowicze, wś, pow. mohylewski, gm. Kniażyce (7 w.). Należała do Dąbrowskich.

Sewerynów, pustk., pow. grodzieński, gm. i dobra Kamionka.

Sewerynówka 1.) al. *Koszarka*, wś, pow. czehryński, gm. Trylisy, 31 w. od Czehrynia, 53 dm., 290 mk., szkółka, 4 wiatraki. 2.) **S.** al. *Sidorówka*, chutor i ferma nad rzką Bużową, przy szosie kij.-żytom., pow. kijowski, gm. Białogródka, st. poczt. Hurowszczyzna (9 w.), 38 w. od Kijowa. Chutor 8 dm., 46 mk., ferma 1 dm., 11 mk., młyn parowy. 3.) **S.**, kol. nad rzką Zobuczą, tamże, gm. Hostomel, st. poczt. Borszczahówka, 25 w. od Kijowa, 46 dm., 191 mk. 4.) **S.**, wś, pow. łucki, gm. Horodek, 70 w. od Łucka, 42 dm., 164 mk. Własność Cieleckich. 5.) **S.**, kol., pow. włodzimierski, gm. Korytnica, 9 w. od Włodzimierza, 17 dm., 111 dm.

Seweryny, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Kustowce, 90 w. od mta pow., 113 dm., 710 mk., cerkiew drewn., fund. r. 1766 przez właściciela Józefa Malinowskiego, szkółka.

Sewodziaki, ob. *Sawodziaki.*

Sędów, r. 1265 *Sandovo*, wś, pow. łęczycki, Jan arcyb. gnieźn. oddaje drogą zamiany S. wś kościoła gnieźn. nad rz. Ner, za trzy działy we wsi Ubysław włości Maurycego syna Wszebora. W dok. z r. 1357 S. znowu podany w liczbie włości arcyb. gnieźn. (K. W., n. 417 i 1354), Zapewne część wsi pozostała przy arcybiskupach i ztąd rozdział na dwie odrębne części dotąd trwający.

Sędziejowice, r. 1136 *Zandeievici*, wś, pow. łaski. Wymieniona w liczbie włości arcyb. gnieźn. w dok. z r. 1136 i 1357 (K. W., n. 7, 1354). Malczewski K.: „Sędziejowicki bój". Kraków, 1895.

Sędzino, wś, pow. nieszawski. Własność kapituły płockiej. Jedna z prebend nosi nazwę sędzińskiej (Kod. maz., 293, dok. z r. 1483).

Sędziszow, w dok. *Sudzisow*, wś, pow. jędrzejowski. „Mir de S." w dok. z r. 1224. Około r. 1836 wykopano tu skarb z monetami obcymi i polskimi z czasów Wład. Hermana i Bolesława Krzywoustego. Wraz z monetami znaleziono czarę srebrną, pozłacaną, ozdobną, pochodzenia wschodniego (około w. IV po Chryst.), przechowywaną obecnie w Muzeum Czartoryskich w Krakowie. Ob. M. Sokołowski: „Trzy zabytki dalekiego wschodu" (Spraw. kom. hist. sztuki, t. III, 1887).

Sędziszów, wś, pow. ropczycki. R. 1420 w Ropczycach rozstrzyga się spór o dziesięciny między Albertem bisk. krak., a Piotrem rektorem kościoła w S. Dziedzicami wsi są: Elżbieta wdowa po Straszu i jej syn Jan (Kod. kat. krak. II, 463).

Sędziszowa, wś, pow. grybowski. Mroczko dziedzic S. r. 1382 sprzedaje wsi: Bukowiec i Żebraczkę w ziemi sądeckiej (Kod. mał. III, 342).

Sędziszowice, wś, pow. pińczowski. Roku 1463 na mocy działu między trzema braćmi otrzymuje S. Jakób Trzecieski (Paprocki, Herby, 301).

Sędziwuje Prątnik, ob. *Prątnik.*

Siaborka, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 50 w. od mta pow., 37 dm., 413 mk.

Siabry, fol., pow. sieński, Chmyzowskich, 166 dz.

Siady, pow. telszewski. Jan Kazimierz na prośbę Daniela Straupia nadaje r. 1655 targi co poniedziałek i 4 jarmarki doroczne.

Siahrów (t. X, 473, mylnie w pow. nowogradwołyńskim), wś, pow. zasławski, gm. Chrolin, par. praw. Niczpały (4 w.), 40 w. od Zasławia, 87 .dm., 447 mk., cerkiew drewn. z r. 1888, uposażona r. 1799 przez ks. Lubomirskiego. W r. 1589 p. n. Swiehry, we włości połońskiej ks. Janusza Ostrogskiego, spustoszona przez tatarów.

Siamoszyce, wś, pow. olkuski, ob. *Samoszyce* i *Siamoszyce* (t. X, 257 i 473), por. *Siemierzyce* (t. X, 546) i *Jaworznik* (t. XV).

Sianeły, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Siarzewo, r. 1250 *Psarevo*, wś, pow. nieszawski. W dok. z r. 1250 w liczbie włości bisk. włocławskich (Ulanow. Dok. kujaw., 187, 13).

Siawciły (t. X, 476 *Siawcile*), okolica, pow. telszewski, gm. Wornie. Mają tu: Chodakowscy 60 dz., Niewiardowscy 62 dz., Jucewiczowie 16 dz.

Sichów, r. 1416 *„utraque Swichow"*, wś, pow. stopnicki, ob. *Rytwiany.*

Sidaczówka, wś, pow. żytomierski, gm.

Piatka, par. praw. Tiutiunniki (2 w.), 50 w. od Żytomierza, 54 dm., 313 mk.

Sidalin, fol. pow. miński, Hruszwickich, 160 dz.

Siderka, pow. sokólski. Wś 423 dz. włośc. i 50 cerk., dwór, Winogradowych, 668 dz.

Sidorkowo, fol., pow. sieński, od r. 1840 Osowieckich, 100 dz.

Sidornicze, fol., pow. sieński, Majewskich, 873 dz, (354 lasu), młyn, folusz.

Sidorów, wś, pow. husiatyński. „Michał „de Humyencze“ chorąży kamieniecki okazał r. 1469 nadanie „antiqui regis“ (Jagiełły) na wsi: „Babschincze superiorem in Szbrucz, Sydorów in Sydorowka... Damyankowcze in smotriciensi... Humyencze cum Pakossowska, Dworzyszcze in flumine Mocza“.

Sidorowce, fol., pow. miński, gm. i st. poczt. Raków (7 w.), 41 w. od Mińska, Baranowskich, 12 włók.

Sidorowicze, wś nad rzką Łaźniewką, pow. bychowski, gm. Osowiec Cerkiewny (10 w.), 78 dm., 665 mk., cerkiew murow., szkoła, st. poczt., młyn. 2.) **S.**, wś, pow. rohaczewski, gm. Polesie (10 w.).

Sidorówka, pow. mohylewski, ob. *Podgórze.*

Sidorówka, ob. *Sewerynówka.*

Sidorowszczyzna, wś, pow. połocki. Mają tu Dobinowie 17 dz., Chochłowowie 44 dz., Dawydowie 44 dz., Tabunowowie 54 dz.

Sidoryszki 1.) dwor, pow. szawelski, gm. Podubis, Gruździów, 82 dz. 2.) **S.**, pow. święciański, gm. Aleksandrów. Śród lasu dworskiego kilka kurhanów. Również są kurhany na polu dworskim we wsi S., w gm. Łabonary.

Sidzielniki, pow. wołkowyski. W r. 1558 w wójtow. skreblackiem ekon. grodzieńskiej. We wsi było 13 włók gruntu średniego, w tem 1 wł. bartnicka i 12 osocznickich.

Sidzina, pow. wadowicki. Wśród włości klasztoru zwierzynieckiego dok. r. 1254 podaje: „Sartago que Czeran vulgariter dicitur in Sicina pro coquendo sale et pratum“.

Sidziuny, okolica, pow. poniewieski, gm. Nowe Miasto, 20 w. od mta pow. Mają tu: Koryznowie 135 dz., Kowalewscy 32 dz., Rutkowscy 32 dz., Sołłohubowie 100 dz.

Siebrowicze, wś, pow. rohaczewski, gm. Dudzicze (7 w.).

Sieburczyn, r. 1441 *Swiebotczyna*, 1534 *Swiebothcino*, 1577 *Swieborczino*, wś nad rz. Biebrzą, pow. łomżyński. R. 1441 Władysław ks. mazow. nadaje Mikołajowi z Krassowa kaszt. wizkiemu wieś książęcą S., mającą 40 łan. obszaru (Kapica, Herbarz, 206).

Siechnowicze, pow. kobryński. Jedna z wsi ma 123 dz. włośc. i 68 cerk., druga 149 dz. Dobra, Przyborów, z fol. Nowy Dwór, Bohuszewo Zaścianki, Zasiechnowicze 598 dz., część Bułhaków 268 dz. Nadto fol. S. należy do dóbr Szpitale. Gmina obejmuje 24 miejscowości, 234 dm. włośc. (21 innych), 2949 mk. włościan, uwłaszczonych na 3078 dz. Nadto w gm. jest 108 dz. cerk. i 3297 większej posiadłości.

Siechów, r. 1469 *Shachowo*, wś, pow. stryjski. Mikołaj Biedrzych r. 1468 przedstawia nadanie Kazimierza Jagiellończyka pozwalające mu założyć wieś „Shachowo“ na polach t. n. nad rz. Trichow, należących do Dzieduszyc. W r. 1515 stoi pustką. W r. 1578 należy do dóbr Wacława Dziedoszyckiego, płaci od 1 pługa.

Sieciechów 1.) mstko, pow. kozienicki. Mikołaj opat w dok. z r. 1224. Sławiec pleban „de Sseczehowo“ występuje r. 1420 w aktach sąd. czerskich (Księga czerska, wyd. Lubom., 232) 2.) **S.**, wś, pow. kutnowski. W dok. z r. 1325 występuje Henryk z S. (Ulanow. Dok. mazow., 306, 20). Ob. *Oraczewice.*

Sieciechowice, wś, pow. olkuski. W dok. z r. 1325 występują Grzegorz i Zawisza dziedzice „de Szeczechowicz“ (Kod. kat. krak., I, 174).

Sieciechowice, ob. *Maszkienice.*

Siecinki, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Sieczki, pow. wilejski. Nabyte przez Tadeusza Ogińskiego od Kaz. Justyna Szwab-Szwańskiego, cześnika owruckiego.

Sieczychy, fol., pow. czerykowski, Szawelskich, 108 dz.

Sieczyszcze, chutor, pow. wołkowyski, gm. Pieniuga.

Siedicze, wś, pow. bychowski, gm. Horodziec (18 w.).

Siedlce, miasto gubernialne. W r. 1897 miało 23,714 mk. (13,727 męż., 9987 kob.). W r. 1890 było 14,499 mk. (bez wojska). Śród ludności stałej na 15,131 zapisanych do ksiąg było 1116 nieobecnych. Co do wyznań było 327 praw., 4664 katol., 46 prot., 10,094 żydów. Linia drogi żel. strategicznej przecinająca się z linią dr. żel. warsz.-petersb. w Małkini, połączyła S. z Sokołowem, Ostrowem i Ostrołęką. S. stanowić mają też krańcowy punkt budującej się obecnie wielkiej linii dr. żel. strategicznej: Bołogoje—Połock—Siedlce. Skutkiem tego w S. wzniesiony ma być nowy dworzec dla tej drogi i kolei nadwiślańskich. Powiat siedlecki miał w r. 1890 70,557 mk. Śród stałej ludności powiatu było: 1763 praw. (gm. Mordy, 954 i Krześlin 357), 54,704 katol., 999 prot. (gm. Żeliszow 918) i 14,579 żydów. Gubernia siedlecka miała 675,176 mk. (86,215 w miastach i 586,961 w miasteczkach i wsiach). Śród zapisanych do ksiąg stałych (702,074) było 46,067 nieobecnych. Co do wyznań ludności stałej było: 156,856 praw. (pow. bialski 42,275, włodawski 50,397, konstantynowski 30,823, radzyński 24,838, sokołowski 6165), 415,383 katol., 12,591 prot. (węgrowski 2465, włodawski 2624, garwoliński 2981, łukowski 1673)

i 116,943 żydów (64,526 w miastach). Katolicy stanowili 59,2%. W r. 1897 prawosławni stanowili 22,05%. W dniu 14 stycznia 1903 r. naliczono w gubernii 905,415 mk. z nieobecnymi i wojskiem. Produkcya fabryczna na obszarze gubernii wynosiła 1897 r. 3,616,400 rub., w 303 zakładach przy 2310 robotnikach. W r. 1894 na obszarze gubernii było 523,023 dz. włościańskich, 163,899 dz. szlachty zagrodowej, 48,483 dz. do miasteczek, 23,553 do miast, 477,008 dz. większej własności, 20,785 dz. skarbowych, 12,434 dz. różnych właścicieli. Z ogólnej przestrzeni 1,269,185 dz. przypadało na ogrody i budowle 37,526 dz., role orne 639,357, łąki 155,511, pastwiska 112,995, lasy 262,287, nieużytki 61,509 dz.

Siedlce 1.), w dok. z r. 1462 *Siedlecz*, wś, pow. gostyński. Wieś książęca w w. XV. W r. 1579 „Sielcze Regia" mają 8 łan. km., 1 zagr., 1½ łan. wójt., 1 zagr. 2.) **S.**, dawniej *Siedlice*, wś, pow. noworadomski, ob. *Pajęczno*.

Siedlec, wś na której obszarze powstało dzisiejsze mstko Krasnosielc w pow. makowskim. W r. 1386 Scibor biskup płocki poleca założyć kościół par. we wsi Siedlec dziedzictwie Pawła chorążego warszawskiego, dziedzica Radzanowa. Do parafii włącza wsi: Siedlec, Drażdzewo (Draszewo), Tryłogi dwojakie (Piotra i Strachomira), Pienice dwojakie (Piotra i Bernarda) i nadaje kościołowi dziesięcinę biskupią z Siedlca (Kod. maz., 105).

Siedliska, wś, pow. krasnostawski, ma 202 dm.

Siedliska-Bogusz, wś, pow. pilzneński. Adam Bogusz dr.: „Siedliska Bogusz" monografia. Kraków, 1903. Pomieszczono tu dokumenty tyczące się wypadków r, 1846 i scen krwawych jakie się tu rozgrywały.

Siedliszcze 1.) mstko, pow. chełmski. W r. 1564 istnieją wsi: Siedliszcza Korbutowe razem z Janowicą i „Siedlisz[c]za Episcopales", należą do par. Pawłow". Płacą od 13 łan., 12 zagr., 2 zagr. bez roli, 2 rzem., 3 rybaków. 2.) **S.**, r. 1564 *Siedliszcza*, wś, pow. włodawski. W r. 1564 wś ta w ststwie chełmskiem płaci od łan. 20, zagr. 3, kom. 3, rzem. 2. W r. 1565 wś ta w ststwie chełmskiem miała 29 kmieci na różnych obszarach, pustych dworzyszcz 6, garncarz dawał z dworzyszcza gr. 12 i 180 garnców pospolitych do zamku. Zagrodn. 5 po gr. 8 do 12, karczmarzów starych 5, z tych trzej po gr. 30, dwaj po gr. 40. Karczmę nową, mostowe i browar arendował żyd za zł. 51 gr. 16 rocznie. Miodu bartnicy dawali ćwierci 7 rączka 1, wartości zł. 35 gr. 6. Były też barcie puste z których miód brano wprost do dworu. Na rzece Bugu robią 2 rybitwi na zamkową żywność. Bobry się też czasem pokazują. Ogółem było zł. 124 gr. 18.

Siedliszcze, mylnie *Sieliszcze* (t. X, 535), wś, pow. kowelski, gm. Siedliszcze, st. dr. żel. Myzowo (7 w.), 25 w. od Kowla, 140 dm., 902 mk., cerkiew, szkoła, 2 wiatraki. Gmina obejmuje 25 miejscowości, 1586 dm. włośc. (380 innych), 8072 mk. włościan, uwłaszczonych na 18,543 dz. W r. 1570 w zastawie u ks. Michała i Aleks. Wiśniowieckich. W r. 1577 Iwan Czaplicz Szpanowski wnosi z 24 dym. pół dworz., 4 ogr.

Siedmiarki, *Siedmiorki*, wś, pow. łucki, gm. Czaruków, 18 w. od Łucka, 53 dm., 312 mk., cerkiew. Własność Grocholskich.

Siedzibna, urocz., pow. wołkowyski, gm. Tarnopol, własność Trusiewiczów.

Siegenthal, kol. niem. nad rz. Strwiąż i przy torze dr. żel. przemysko-łupkowskiej, pow. liski. Stanowi część gm. Berechy Dolne zalega stoki wzgórza lesistego (szczyt Kuzmień, 624 mt.), ma 23 dm., 157 mk. prot. niemców.

Siekierczyna 1.) wś, pow. limanowski. Dane historyczne (t. X, 520) podane mylnie, odnoszą się do wsi t. n. w pow. grybowskim, w której opisie podano znowu szczegóły historyczne odnoszące się do S. limanowskiej. 2.) **S.**, pow. grybowski, ob. wyżej.

Siekierka, *Siekirka* (t. X, 555), pow. sokólski. Wś 297 dz.; fol. Gąsowskich, 200 dz.

Siekierno, wś nad rz. Siekierną, pow. kielecki. W r. 1334 Jan Grot bisk. krak. nadaje Łukaszowi sołtystwo we wsi S. nad rz. „Czermrza" dla osadzenia wsi na 12 łan. na prawie sredzkiem (Kod. kat. krak., II, 10).

Siekierzyńce, wś, pow. ostrogski, gm. Pererosłe (5 w.), 30 w. od Ostroga, 150 dm., 1059 mk., cerkiew drewn. z r. 1739, szkółka cerk. od r. 1885.

Sieklika, ob. *Sieklików*.

Sieklówka, r. 1536 *Sieklika*, wś, pow. jasielski. W r. 1536 posiada kościół par., należy do Jakóba Filipowskiego burgr. krakow., ma 21 kmieci, karczmę, dwór, folwark, 4 sadzawki, łąki, lasy. Do S. należała Sowina (Sobyna).

Siekluki 1.) wś, pow. radomski. Paprzyca H.; „Kopiec w S." (Wisła, t. XIII). 2.) **S.**, wś, pow. płoński. W dok. z w. XIII śród włości kościoła płockiego.

Siekuń, *Sikuń*, wś, pow. kowelski, gm. Siedliszcze, 17 w. od Kowla, 109 dm., 564 mk., cerkiew, kaplica, 2 wiatraki. W r. 1583 wś bojarska przy Wyżwie (kn. Kurbskiego).

Sielachowo, ob. *Sielachy* 1.).

Sielachowskie, wś, pow. białostocki, gm. Białostoczek, 68 dz.

Sielaki, pow. lidzki. Pod wsią góra usypana.

Sielanka, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Sielawiszki, *Sieniawiszki*, pow. trocki, gm. Troki. Na polach znajdowano toporki żelazne.

Sielce 1.) os. fabr., pow. będziński. Stanowi część Sosnowca. Przy szkole fabrycznej urza-

dzono tu i otwarto r. 1902 kaplicę katolicką. Ludność osady dochodzi 20,000. 2.) S., w dok. *Schyedlczie*, pow. nowoaleksandryjski. W dok. z r. 1252 śród włości klasztoru sieciechowskiego.

Sielce, wś, pow. sokalski. W r. 1565 wś ta w ststwie bełzkiem miała 25 kmieci na dworzyszczach, płacących po gr. 48, 4 kor. owsa, $3^1/_2$ gr. podymn., karczmarzy 2 po zł. 6 gr. $3^1/_2$, rączka miodu i zmien. 4 kor. owsa. Od bartników miodu rączek 32 i tyleż zmien (rączka po gr. 80, zmien, gr. 3) wartości zł. 88 gr. 16. Zagrod. 10 po gr. 15 i 1 gr. 48. Bartnicy dawali dawniej co rok krogulców 6, później za krogulca gr. 12. Pop gr. 15. Dwudziescizny z owiec sztuk 19. Ogółem zł. 211 gr. 23.

Sielce 1.), pow. bielski, ob. *Sielec* 21) (t. X, 589). 2.) S., fol., pow. orszański, od r. 1858 Bohuszów, 598 dz. 3.) S., pow. dzisieński. Położone w gm. Jazno należały do dóbr Kotowicze (nie Katowicze), w gm. Prozoroki do dóbr Błoszniki (nie Połoszniki).

Sielce 1.) *Sielcy*, wś, pow. kowelski, gm. Górniki, 66 w. od Kowla, 19 dm., 106 mk. 2.) S., wś, pow. ostrogski, gm. Krzywin, 12 w. od Ostroga, 56 dm., 330 mk. 3.) S., wś nad Słuczą, pow. rówieński, gm. Berezne (1 w.), st. dr. żel. Wołcza (15 w.), st. poczt. Równo (70 w.), 72 dm., 526 mk., cerkiew murowana wzniesiona r. 1849 przez dziedzica Michała Korzeniowskiego. W całej par. było 241 dm. i 1896 mk. Własność Małyńskich.

Sielco Borowiki, dobra, pow. newelski, Łoskich, 319 dz.

Sielec, w dok. *Sedlecz*, wś, pow. pińczowski, par. Skalmierz. W r. 1366 sąd ziemski krakowski przyznaje bisk. krakow. Bodzancie część wsi S. o którą wszczęli proces dziedzice z Kowalowa (Kod. kat. krak., I, 307)

Sielec 1.), w dok. *Siedlec*, pow. bielski, gub. grodz. W r. 1563 w wójtow. oleksińskiem włości dworu brańskiego. We wsi było 27 włók gruntu średniego. Dochód czynił 46 kóp 21 gr. 2.) S., pow. kobryński. W uroczyskach Hnilica i Mech, znajdują się dwa kurhany. 3.) S., mstko i dobra, pow. prużański. Mstko 1621 dz. włośc. i 163 cerk.; dobra Golczów, 15,491 dz. (9090 lasu). Gmina obejmuje 49 miejscowości, 582 dm. włośc. (200 innych), 4971 mk. włościan, uwłaszczonych na 9028 dz. Nadto w gm. jest 163 dz. cerk. i 19,143 większej posiadłości. 4.) S. *Bałonów*, wś nad rzką Bałonówką, pow. bychowski, gm. Głuche, 164 dm., 1323 mk., cerkiew. 5.) S. *Chołopiejów*, wś, tamże, gm. Bychów Nowy (7 w.). 6.) S. *Starynka*, wś, tamże, cerkiew drewn. 7.) S., fol., pow. czauski, Kołontajów, 323 dz., młyn, prom. 8.) S., wś nad Sożą, przy ujściu Białej Natopy, pow. czerykowski, gm. Koszany, 85 dm., 738 mk. 9.) S. *Stary*, wś i dobra nad rzką Pałną, pow. horecki, gm. Masłaki. Wś ma 32 dm., 196 mk., cerkiew murow., dobra od r. 1877 Prokopowiczów, 2006 dz. (1807 lasu), młyn. 10.) S., pow. klimowicki, ob. *Sielickie*. 11.) S., fol., pow. mohylewski od r. 1873 Aronsohnów, 305 dz. 12.) S., fol., tamże, Baków 364 dz. (245 lasu). 13.) S., dwa fol., tamże, oba należą do Ratnerów (żydów), jeden ma 309, drugi 305 dz. 14.) S., wś, tamże, gm. Kruhłe (10 w.). 15.) S., okolica, tamże, gm. Wendoroż, dom modl. żyd., młyn. 16.) S., wś, pow. orszański, gm. Tołoczyn (14 w.). 17.) S. *Ruski*, fol. tamże, należy do dóbr Szuhalewo. 18.) S., wś, pow. rohaczewski, gm. Kistenie (21 w.). 19.) S., dwie wsi, tamże, gm. Koszelewo (3 w.). 20.) S., fol., pow. sieński, od r. 1843 Michałowskich, 510 dz. 21.) S., pow. lepelski. Niegdyś Bykowskich-Łopotów. Wś ma 45 dm., 336 mk., cerkiew.

Sielec 1.) wś nad Turyą, pow. kowelski, gm. Turzysk, 16 w. od Kowla, 68 dm., 441 mk. W r. 1577 przy Niesuchojeży ks. Romana Sanguszki, płaci od 6 dym. półdworz., 5 ogr., a w r. 1583 (przy Turysku) od 6 dym., 2 ogr., 3 ogr., 2 kół dorocz. 2.) S., wś, tamże, gm. Wielick, 36 w. od Kowla, 83 dm., 533 mk., cerkiew, wiatrak. 3.) S., wś nad Żerewem, pow. owrucki, gm. i par. praw. Narodycze (3 w.), 21 w. od Owrucza. 198 dm., 1294 mk. W r. 1500 Olizarów Wołczkowiczów. W r. 1600 należy do Steckich. 4.) S., wś nad Horyniem, pow. rówieński, gm. i par. praw. Dąbrowica (6 w.), 137 w. od Równego, ma 173 dm., 1099 mk., cerkiew fil. drewn., młyn. 5.) S., wś, pow. włodzimierski, gm. Brany, 60 w. od Włodzimierza, 105 dm., 658 mk., cerkiew. 6.) S., wś nad Łuhem, tamże, gm. Mikulicze, 10 w. od mta pow., 96 dm., 724 mk., cerkiew, kościół kat., 3 młyny, browar. W r. 1570 ks. Aleks. Czartoryskiego, przy Litowiżu. W r. 1577 ks. Michał Czartoryski wnosi z 14 dym. na włók., 5 ogr. po 2 gr., a w r. 1583 wdowa po nim z 9 łan., 5 ogr., 3 kół waln., 1 stęp. 7.) S. al. *Sielce*, wś nad Teterewem, pow. żytomierski, gm. Lewków, par. praw. Staniszówka (1 w.), 8 w. od Żytomierza, 65 dm., 382 mk., młyn, garbarnia. 8.) S., dawniej *Sieliszcze*, wś nad rzką Bodiakiem (Połowną), tamże, gm. i st. poczt. Chwasowa (10 w.), 40 w. od Żytomierza, 181 dm., 986 mk., cerkiew par. drewn. z r. 1850, szkoła od r. 1871, młyn, 2 wiatraki, gorzelnia. W całej par. było 379 dm., 2972 mk. praw., 75 kat. i 142 żydów. Wś ta osiedloną została około r. 1593 przez Połowickiego, sługą Tyszkiewiczów Łohojskich.

Sielec 1.), wś nad rz. Bystrzycą, pow. stanisławowski. Na obszarze wsi, w lesie na brzegu Bystrzycy, w skale wapiennej zwanej przez lud „Monaster“ są trzy jaskinie zbadane i opisane przez hr. Wojc. Dzieduszyckiego („Rozpr.

i spraw. wydziału hist. filoz., t. XVIII, Kraków, 1885). 2.) **S.** *Bieńków*, r. 1565 *Sielcze*, wś, pow. kamionecki. W r. 1565 wś ta w ststwie kamioneckiem, miała 53 kmieci na 18$^1/_4$ łan. Dawali po 2 grzyw. z łanu i miodu w ogóle wiader 18 po gr. 82 i półmiarek za zł. 4, razem za zł. 47 gr. 6. Karczmarz gr. 30 i z ćwierci roli grzyw. 4, zagr. 6, z tych 3 po gr. 12 i 3 po gr. 6, rybitwów na Bugu 17 po gr. 12 i 2 po gr. 6. Ogółem zł. 136 gr. 2$^1/_2$.

Sielibka, dobra, pow. wieliski, gm. Usmyń, własność Glińskich, 1989 dz,

Sielice, dobra, pow. rohaczewski, od r. 1878 Petrowych, 924 dz.

Sielickie 1.) al. *Sielec*, wś, pow. klimowicki, gm. Białynkowicze, 51 dm., 297 mk., cerkiew. 2.) **R.**, wś i fol., pow. rohaczewski, gm. Pokot (8 w.), Chomętowskich, 1262 dz. (1013 lasu).

Sieliczów, *Seliczew* (t. X, 424 i 533), wś, pow. nowogradwołyński, gm. i par. praw. Berezdów (2 w.), 36 w. od mta pow., 94 dm., 590 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1873, szkółka. Własność Bazylewiczów. W r. 1577 sioło ziemiańskie do zamku koreckiego, płaci od 10 dym. po 20 gr., 8 ogr. po 2 gr.

Sielihory 1.) wś, pow. lepelski. Mają tu: Delewajłowie 69 dz., Ihnatowiczowie 12 dz., Izmajłowowie 25 dz. 2.) **S.**, fol., tamże, Mienickich, z Katuszenkami 183 dz.

Sieliski, kol., pow. włodzimierski, gm. Korytnica, 12 w. od Włodzimierza, 17 dm., 112 mk.

Sielisko, słoboda, pow. rówieński, gm. Stepań, 88 w. od Równego, 17 dm., 161 mk.

Sieliszcze 1.), chutor w dobrach Koźmiakowszczyzna, pow. słonimski. 2.) **S.**, fol., pow. bychowski, od r. 1871 Muraszków, 107 dz. 3.) **S.**, fol., pow. czauski, gm. Hładkowo (12 w.), od r. 1876 Brujewiczów, 680 dz. (458 lasu), gorzelnia, młyn, folusz. 4.) **S.**, fol., pow. czerykowski, Mackiewiczów, 364 dz. (266 lasu), młyn i folusz. 5.) **S.**, fol., tamże, Szepielewiczów, 435 dz. 6.) **S**, chutor, tamże, gm. Bielica (7 w.), dziegciarnia. 7.) **S**, fol. dóbr Domamerycze, pow. klimowicki. 8.) **S.**, fol., tamże, Swadkowskich, 289 dz. 9.) **S**, pow. dźwiński. Niegdyś Zawiszów, potem ks. Radziwiłłów, dalej hr. Maryi Tyszkiewicz, dziś córek jej Jełowickich. 10.) **S.** al. *Nowka*, wś nad rzką Skaticą, pow. horodecki, gm. Sieliszcze, 22 w. od Horodka, 13 dm., 78 mk. Gmina obejmuje 94 miejscowości, 782 dm. włośc. (15 innych), 4524 mk. włościan, uwłaszczonych na 8626 dz.

Sieliszcze 1.) *Tatarskie*, ob. *Tatarskie Sieliszcze*. 2.) **S.**, pow. kaniowski, ob. *Edem Nowy*. 3.) **S.**, fol., pow. łucki, gm. Poddubce. 4.) **S.**, słoboda, tamże, gm. Silno, 8 dm., 55 mk. 5.) **S.**, kol., tamże, gm. Torczyn, 10 dm., 52 mk. 6.) **S.**, wś, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, 8 w. od Owrucza, 116 dm., 709 mk. 7.) **S.**, chutor, tamże, 8 dm., 75 mk. 8.) **S.** *Wielkie*, wś, pow. rówieński, gm. Sieliszcze, 65 w. od Równego, 70 dm., 1127 mk., cerkiew. Gmina obejmuje 105 miejscowości, 816 dm. włośc. (1361 innych), 18,996 mk. włościan, uwłaszczonych na 12,142 dz. 9.) **S.** *Małe*, wś i słoboda, tamże, gm. Tuczyn, par. praw. Lubasza Mała (8 w.), 39 w. od Równego. Wś 24 dm., 203 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1777, słoboda 50 dm., 706 mk. W r. 1596 Aleks. na Chupkowie Siemaszki, kaszt. bracł., ssty łuckiego. W r. 1708 Krzysztofa Górskiego. 10.) **S.** *Małe*, wś i fol. tamże, gm. Wyry, st. dr. żel. Sarny (27 w.), 95 w. od Równego. Wś z Rudnią 47 dm., 317 mk.; fol. 5 dm., 16 mk. We wsi cerkiew drewn. W całej parafii było 107 dm., 858 mk. praw., 6 kat. i 4 rodziny żydów.

Sieluchino, wś, pow. newelski. Mają tu: Stabrowscy 75 dz., Syrycowie 12 dz., Zienkiewiczowie 51 dz., Żarscy 6 dz.

Sieluki, ob. *Siluki*.

Sieluty, dwór, pow. witebski, gm. Sieluty, zarząd gm., cerkiew, cegielnia, młyn. Gmina obejmuje 122 miejscowości, 497 dm. włośc. (59 innych), 4383 mk. włościan, uwłaszczonych na 6615 dz.

Siemakowce, r. 1469 *Szemakowcze*, wś, pow. kołomyjski. Jan Podwirzbiecki przedstawił r. 1469 nadanie tej wsi przez Wład. Jagiełłę z obowiązkiem służby wojennej, potwierdzone przez Kazim. Jagiellończyka.

Siemaszkowszczyzna, fol. dóbr Wola, pow. grodzieński.

Siemczenki, ob. *Korolewo Nowe*.

Siemianówka, r. 1469 *Syemyonowa Wola*, wś, pow. lwowski. W r. 1469 Jan Czyran przedstawił list Tarnowskiego wojew. sandom., ststy ruskiego na wójtostwo w tej wsi. List miał pieczęć używaną za Władysława Jagiełły. Przedstawił też listy na sumę 800 grzyw. zapisaną na tej wsi. R. 1515 należy do klucza kamioneckiego dóbr królewskich. R. 1578 Marcin Kunat płaci tu od 14 łan., 19 kom., 3 rzem.

Siemiatycze, mstko i dobra, pow. bielski, gub. grodź., gm. Siemiatycze. Dobra, własność Fenshave'ów, 1329 dz. (718 lasu). Przy mstku Siemiatycka Jurydyka, 2 dm., 23 mk., 67 dz. Gmina obejmuje 76 miejscowości, 764 dm. włośc. (939 innych), 5537 mk. włościan, uwłaszczonych na 8429 dz. Nadto w gm. jest 30 dz. cerk. i 14,602 większej posiadłości i drobno szlacheckiej. O 1$^1/_2$ w. od S., w lesie Dobytki, na przestrzeni 3 w. mnóstwo kurhanów, obrosłych lasem (Bibl. Warsz., r. 1853, zesz. 132, str. 195). Od połowy XVIII w. „Państwo Siemiatyckie" własność Anny z Sapiehów ks. Jabłonowskiej, wojewodziny bracławskiej, składało się z mstka S. i wsi: Górka, Pożarów, Suło-

szyn, Białobrzegi, Bożniowice, Zakalew, Poizdów, Stoczek, Skarbiciesz, Talczyn, Tchórzew, Wola Skromowska, Skromowice, Łukowice i Rozwadówek. Chcąc z S. zrobić ognisko handlowe, rozmaitemi przywilejami obdarzyła kupców. Wyrobiła u króla nadanie dwóch jarmarków, na św. Macieja i na św. Kajetana. Już r. 1776 spraszała na nie kupców przez gazety. W roku 1777 poczęła budować pałac — a przed nim na dziedzińcu postawiła pomnik dla jednego z przodków swoich Pawła Sapiehy. Sprowadziła Siostry miłosierdzia i fundowała im kościół i klasztor, co konstytucya sejmowa r. 1790 potwierdziła (Vol. leg. IX, 197). Wtedy otworzono też szpital. Kościół par. otrzymał od księżny obraz N. Panny Maryi i św. Wincentego a Paulo pędzla Czechowicza. Otworzona t. zw. „pokojowa drukarnia“ w r. 1785 wydała dzieło ułożone przez księżnę „Ustawy powszechne dla rządców dóbr swoich“. Założony przez księżnę r. 1783 instytut położniczy istniał do r. 1792. Były też w S. zbiory przyrodnicze i dzieł sztuki, na które księżna wyłożyła znaczne summy. Osobliwości te oglądał r. 1777 król Stanisław August, r. 1780 hr. de Falkenstein (Józef II, cesarz niemiecki) we dwa lata później hr. du Nord — czyli następca tronu rosyjskiego Paweł, ze swoją żoną Dorotą wirtemberską. Zbiory te opisał Jan Bernouilli, niderlandczyk, podróżujący w r. 1778 (X. Liske: „Cudzoziemcy w Polsce“, str. 213). Był tu raz jeszcze, raz ostatni dn. 3 grudnia r. 1794 Stanisław August, kiedy wracał z sejmu grodzieńskiego. Dobra swoje zapisała księżna († r. 1807) synowcowi męża Maciejowi ks. Jabłonowskiemu, który ogromną tę fortunę roztrwonił (J. Bartoszewicz: „Anna z Sapiehów Jabłonowska“, „Dzieła“ X, 273).
M. R. Witan.

Siemień, wś, pow. łomżyński. „Lancuna advocatus de Siemien“ w dok. z r. 1431 (Kapica, Herbarz, 397).

Siemienie, w dok. z w. XIII *Semiane*, roku 1578 *Siemianie*, wś, pow. płocki. Dawna włość kapituły płockiej, wspom. w dok. z w. XIII. W r. 1578 wś ta w par. Łęg płaci od 16 łan., 3 zagr., 1 rzem., wyszynk piwa.

Siemieniusze, chutor, pow. dubieński, gm. Tesłuhów, 34 w. od Dubna, 21 dm., 143 mk.

Siemienówka 1.), ob. *Semenówka*. 2.) **S.** *Holendry*, *S. Sołtysy*, dwie wsi, pow. włodzimierski, gm. Korytnica, 26 i 34 w. od Włodzimierza, 16 dm., 173 mk. 3.) **S.**, wś, pow. żytomierski, gm. i par. praw. Motowidłówka (3 w.), 103 w. od Żytomierza, 157 dm., 809 mk., cerkiew fil. drewn. Własność Muraszewych.

Siemienowo 1.) fol., pow. newelski, Tomaszewskich, 395 dz. i Łoskich, 66 dz. 2.) **S.**, fol., pow. witebski, Chrapowickich, 118 dz.

Siemienowsk, dobra, pow. homelski, ks. Paskiewicza, 1447 dz.

Siemierenki, *Semerenki* (t. X, 429), w dok. *Sziemierenki*, dobra, pow. grodzieński, własność Glindziczów, 607 dz. W r. 1558 w wójtow. wereciejskiem, włości dworu kraśnickiego, ekon. grodzieńskiej. We wsi było 40 włók gruntu dobrego, w tem 2 odźwiernickich, 1 kucharska, 9 osadnych i 28 na służbę ciągłą. Dochód czynił (prócz owsa) 31 kóp 33 gr.

Sieminówka, *Siemionówka*, wś, pow. rohaczewski, gm. Horodziec ($^1/_2$ w.).

Siemionki, pow. bielski, gub. grodź., ob. *Siemiony*. Fol. należy do dóbr Grodzisk (hr. Jabłonowskich), ma 913 dz. (634 lasu).

Siemionowicze, ob. *Sielanowicze*.

Siemionówka 1.) dobra, pow. grodzieński, Montowiczów, 392 dz. 2.) **S.**, wś nad rzką Uzią, pow. homelski, gm. Rudzieniec (3 w.), 127 dm., 741 mk., 4 wiatraki. 3.) **S.**, dobra, pow. klimowicki, Samucewiczów, z fol. Sobolówka 589 dz. (230 lasu), młyn, folusz. 4.) **S.**, fol. dóbr Szkłów, pow. mohylewski. 5.) **S.**, ob. *Łowiec*.

Siemionowa al. *Krzywica* (t. IV, 806), wś, pow. rówieński, gm. Dąbrowice, 135 w. od Równego, 39 dm., 164 mk., cegielnia.

Siemionowszczyzna, urocz., pow. sokólski, gm. Kamionka.

Siemki, *Siomki* fol., pow. orszański, Denisowych, 320 dz.

Siemonia, w dok. *Symuna*, wś, pow. będziński. W dok. z r. 1337 Mikołaj pleban.

Sieńczuki, wś, pow. mohylewski, gm. Kruhłe (10 w.).

Sieńczyce 1.), ob. *Senczyce*. 2.) **S.**, fol., pow. nowogrodzki, Jundziłów, 477 dz. 3.) **S.**, pow. piński, ob. *Sińczyce*.

Sienihów, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Berezdów, par. praw. Krasnostaw (4 w.), 36 w. od mta pow., 81 dm., 486 mk.

Siennica 1.) mstko, pow. nowomiński. Roku 1577 daje szosu fl. 4 od 4 $^1/_2$ łan., od 2 bań gorzał., czopowego fl. 4. 2.) **S.** *Królewska*, *Nadolna*, *Rożana*, r. 1564 *Sienica Wierzbięta*, *regalis*, *Rozina*, trzy wsi pow. krasnostawski. W r. 1564 wchodziły w skład ststwa krasnostawskiego. S. Wierzbięta płaci od 12 łan., 5 zagr., S. regalis od 27 łan., 2 kom., S. Rozina w dziale Mikoł. Reja od 10$^1/_2$ łan., 3 zagr., Andrzeja Sienickiego 6 łan., 4 zagr., 2 rzem. Wola Sienicka od 15 łan., 2 kom., 2 rzeźn. W r. 1565 S. Królewska w ststwie krasnostawskiem, miała 17 kmieci na całych łanach i 10 na półłankach, karczmarzów 7, z tych 4 po 2 łany a 3 po łanie. Wójtostwo tutejsze wykupił nieboszczyk Bogusz starosta krasn. od dzierżawców jego za zł. 600 i zamienił je z królem na wieś Płonkę, król zaś sumę zł. 600 oddał na szpital krasnostawski. Do wójtostwa należało trzy łany i 1$^1/_2$ dodanych. Na tych łanach siedziało 8 kmieci i karczmarz i 6 zagr. Staw dawał zł. 20, łąki zł. 8. Ogó-

łem ze wsi było zł. 37 gr. 24 a z wójtostwa zł. 76 gr. 1.

Sieniów (t. X, 620, *Siniów*), wś, pow. równieński, gm. Tuczyn, st. poczt. Hoszcza (12 w.), st. dr. żel. Równo (40 w.), 96 dm., 743 mk., cerkiew drewn. wzniesiona r. 1595. W całej parafii było 113 dm., 923 mk. W r. 1577 Romana Hojskiego (przy Hoszczy), płaci od 29 dym., 19 ogr.

Sieniuszyno, dobra, pow. newelski, Kartaszewych, 1643 dz.

Sieńki, fol., pow. witebski, Sobolewskich, 262 dz.

Sieńki, wś, pow. kowelski, gm. Zabłocie, 59 w. od Kowla, 30 dm., 164 mk.

Sieńkiewicze, pow. słonimski. Pod wsią w pobliżu rz. Hrywdy 7 kurhanów.

Sieńkowo, *Seńkowo* 1.) (t. X, 432), pow. horecki, od r. 1868 Krauzów, 139 dz. 2.) **S.**: fol., pow. mohylewski, od r. 1882 Brzezińskich, 316 dz., młyn. 3.) **S**, fol., tamże, od r. 1881 Lekertów, 279 dz. (232 lasu).

Sienno, *Sinno*, wś, pow. rówieński, gm. Tuczyn (4 w.), st. poczt. Hoszcza (11 w.), st. dr. żel. Równo (32 w.), 63 dm., 566 mk., cerkiew drewn. z r. 1800. W r. 1545 Piotra Kierdeja, ststy pińskiego. W r. 1577 Iwanowa Kierdejowa wnosi z 17 dym.

Sieradz, mto, pow. gub. kaliskiej. Posiada stacyę dr. żel. warsz.-kaliskiej, odl. 183 w. od Warszawy. R. 1250 bawi tu Kazimierz ks. kujawski i załatwia w domu „fratrum predicatorum" za pośrednictwem arcyb. gniezn. Fulkona i Tomasza bisk. wrocław., spór swój z Michałem bisk. kujawskim (Ulanow. Dok. kuj., 137, 13). W r. 1262 arcyb. gniezn. Jan, bisk. krak. Prandota i bisk. wrocł. Tomasz, załatwiają tu spór między opatem sulejowskim a bisk. włocławskim o szpital św. Gotarda (ib. 201, 28). Leszek ks. krak. i sand. więzi tu biskupa krak. Pawła. Papież Marcin IV poleca r. 1283 bisk. polskim rzucić klątwę na księcia (Kod. kat. krak., I, 114). Bawi tu w samą niedzielę kwietnią r. 1349 król Kazimierz (Ulan. Dok., 247, 72). Ob. I. Piątkowska: „Zamek sieradzki w historyi i powieści ludowej" (Lud, t. VII). Por. *Łosieniec*.

Sieradzka, wś, pow. bocheński, ob. *Polom*. W dok. z r. 1262 wspomniane są: „Siradzka Lauka" i „Siradzki Potok" (Kod. kat. krak., I, 86).

Sierakośce, ob. *Huwniki*.

Sieraków, mto, pow. międzychodzki. Reinhold Werner dr.: „Chronik der Stadt u. des Kreises Birnbaum oder Geschichte der Staedte Birnbaum, Schwerin, Zirke". Birnbaum, 1843.

Sierakówka, kol., pow. włodzimierski, gm. Wierzba, 12 w. od Włodzimierza, 30 dm., 157 mk.

Sierchów al. *Serchów* 1.) (t. X, 437 i 586), wś, pow. łucki, gm. Bielska Wola, 112 w. od Łucka, 127 dm., 698 mk., cerkiew, kaplica, szkoła. Własność Bogusława Kraszewskiego. 2.) **S.**, kol., tamże, gm. Rożyszcze, 12 w. od Łucka, 11 dm., 79 mk.

Siercza, dawniej *Swiercza*, wś, pow. wielicki. Według paktów konwentów, zaprzysiężonym przez Michała Korybuta: „Fodinas y szyby wszelakie tak solne jako też Kruszcowe, siarczyste y wszelkie inne wolno będzie każdemu na swoim gruncie brać według praw tey Rzplitey. Szyb też w Świerczy wsi, nazwany Kunegunda, urodz. Lubomirskich, jako na dobrach ich dziedzicznych, przy nich y potomkach ich zostawujemy perpetuis temporibus, w czym ani my, ani po nas następujący królowie przeszkadzać nie będą".

Siergiejewka 1.) kol., pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, 58 w. od mta pow., 112 dm., 667 mk. 2.) **S.**, kol., tamże, gm. Romanówka, 8 w. od mta pow., 101 dm., 608 mk. 3.) **S.**, os., pow. ostrogski, gm. Buhryn, 39 w. od Ostroga, 42 dm., 349 mk.

Siergiejewo, wś, pow. dryzieński, należała do dóbr Sarya.

Siergiejewo, ob. *Terespol*.

Sierhejówka, kol., pow. rówieński, gm. Kustyń, 16 w. od Równego, 33 dm., 200 mk.

Sierhejewo 1.) obręb leśny, pow. orszański, Łęskich, 472 dz. 2.) **S.**, obręb leśny, tamże, ks. Lubomirskich, 757 dz.

Sierkówka, wś, pow. klimowicki, gm. Szumiacze (15 w.).

Sierkowo, dobra, pow. bychowski, od roku 1876 Daniłowiczów, 1195 dz. (1100 lasu.)

Sierniczki, wś, pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 39 w. od Włodzimierza, 76 dm., 586 mk., cerkiew, młyn.

Sierniki, *Serniki*, wś i kol., pow. łucki, gm. Torczyn, 9 w. od Łucka. Wś 46 dm., 311 mk., cerkiew; kol. 45 dm., 293 mk. Własność Eliasza Piwnickiego.

Sierosław, r. 1256 *Syroslave*, wś, pow. piotrkowski. W dok. z r. 1258 zastrzega sobie Kazimierz ks. kujawski, w ugodzie z bisk. włocławskim, wyłączne prawo polowania na bobry i wszelką zwierzynę w lasach Sierosławia (Ulan. Dok. kujaw., 187, 23).

Sierówka, fol., pow. homelski, Charkiewiczów, 110 dz. We wsi cerkiew.

Sierpc, mto pow. Janusz ks. mazow. pożycza w r. 1484 z funduszów przeznaczonych na utrzymanie świeżo wzniesionej kaplicy Wniebowz. N. P. Maryi (dla pomieszczenia cudownego obrazu) jednym aktem pięćset kóp groszy, a drugim trzysta sześćdziesiąt kóp i dwieście dwadzieścia cztery dukaty węgierskie. Pierwszą sumę ubezpiecza na dobrach książęcych: Biała i Dziarnowo, drugą na przewozie pod Płockiem, albo na wsiach Kołaczkowo lub Pomorze (Kod.

maz., 296, 297). W r. 1578 mto S. płaci szosu fl. 43 gr. 16. Z części wojewody płockiego: rzemieślnicy i banie gorzałczane fl. 86, od śledzi fl. 7 gr. 6, mąki fl. 1 gr. 20, czopowe fl. 13 gr. 6. Wczęści wojew. rawskiego: rzemieślnicy i banie gorzał. fl. 64 gr. 6, czopowe fl. 59 den. 6. Ogółem fl. 345 (Paw. Maz., 123). Łukasz Paprocki, jezuita (synowiec Bartłomieja), wydał dziełko: „Łaski cudowne przy kościele sierpskim Wniebowz. Bogarodzicy Panny w wojew. płockiem opisane“. Warszawa, 1632; z dodatkiem o herbie Grzymała i genealogią Potulickich. Ob. *Płock*.

Sierpuchówka, *Serpuchówka*, pow. nowoaleksandrowski, należy do Smoleńskich.

Sieryki, *Siryki*, wś, pow. żytomierski, gm. Cudnów, par. praw. Didkowce (3 w.), 48 w. od Żytomierza, 45 dm., 444 mk.

Sierzawy, właściwie *Szerzawy*, r. 1411 *Schirzavi*, wś, pow. iłżecki. Piotr bisk. krakow. odnawia nadanie prawa niemieckiego dla wsi i przywileje sołtysa, ponieważ akt pierwotny spłonął w pożarze Bodzentyna (Kod. kat. krak., II, 350). R. 1396 w sądzie bodzentyńskim rozstrzyga się spór o sołtystwo w tej wsi między Tomkiem ze S. a Stefanem zw. Mozgawa (Kod. kat. krak. II, 199).

Sierżanty, pow. orszański. Około 100 kurhanów.

Sierzchów, wś, pow. kaliski. W dok. z r. 1280 śród włości klasztoru w Lądzie podano: „Szechovo cum cocis“ (Ulanow. Dok. kujaw., 357, 8). Przemyśl ks. polski pozwala r. 1294 rektorowi kościoła św. Wojciecha pod Kaliszem osadzić włość tegoż kościoła na prawie niemieckiem, na prośby patrona tegoż kościoła komesa Janusza syna Perergrina (K. W., n. 714). W r. 1579 płaci tu Stanisław Grochowski kanon. kaliski od 5 łan. 2 zagr.

Sierzputy, ob. *Brajczewo* (t. I).

Siesiki, pow. wiłkomierski. Konst. Dowgiałło nabywa S. od ks. Leona Radziwiłła roku 1845. Dobra mają 2799 dz. (937 lasu).

Siestrzanki-Brzostowo, pow. kolneński, ob. *Brzostowo*. W reg. pob. z r. 1577 osobno są podane: Siestrzanki ($2\frac{1}{2}$ łan.) i Brzostowa ($4\frac{1}{2}$ łan.). Siedzi tu częściowa szlachta.

Sietnica, r. 1354 *Sczitnicza*, wś, pow. gorlicki. Kazimierz król r. 1351 pozwala Janowi z Biecza osadzić wieś na obszarze nad rzką Sczytnicą i zająć pod nią 60 łanów. Sołtys mieć będzie 4 łany, 1 łan. pod kościół i jeden na skotnicę. Osadnicy otrzymują 20 lat wolności (Kod. mał., III, 81).

Siewiersk, r. 1250 *Seversco*, wś, pow. włocławski. W dok. z r. 1250 śród włości kapituły włocławskiej (Ulan. Dok. kujaw., 187, 13). W r. 1557 płaci tu Stan. Siewierski kasztelan kruszwicki od 5 łan., 3 zagr., 1 kom., 1 rzem.

Siewierszczyzna. Gołubiewski P. W.: „Istoria siewierskoj ziemli do połowiny XIV stol.“

Siewieryki, wś, pow. witebski, gm. Uzkie. Kurhany.

Siewierz, mstko, pow. będziński. Według dok. z r. 1357 którym Kazimierz ks. cieszyński uwalnia włości katedry krakow., leżące „in territorio Severensi“ od ciężarów i opłat, w skład tego klucza wchodziły wsi: Brudzowice, Przeczyce, Toporowice, Mierzęcice, Targoszyce, Ożarowice, Nadziszów, Brzękowice, Góra, Lubianki (Kod. kat. krak., 266). Ob.: Władysław Łuszczkiewicz: „Kościołek ścięcia św. Jana w S., zabytek z XII w.“ („Spraw. Kom. historyi sztuki“, t. VI, str. 83—92)..

Siewoszki, wś i fol., pow. wołkowyski, gm. Podorosk. Wś 308 dz.; fol. Dmochowskich, 46 dz.

Siewruki, wś nad rozlewem rz. Ponory, pow. starokonstantynowski, gm. Kołki, st. poczt. Antonin (12 w.), 39 w. od mta pow., 227 dm., 1345 mk., cerkiew drewn. z r. 1792, szkółka cerk. (od r. 1886). Należała do włości bazalijskiej ks. Ostrogskich. W r. 1618 spustoszona przez tatarów. Dzieliła losy ordynacyi. W r. 1753 dostała się ks. Franc. Lubomirskiemu, potem przeszła do Kołysków. Na początku XIX wieku $\frac{2}{3}$ wsi należały do Benedykta, gen. wojsk polskich, a $\frac{1}{3}$ i wś Reszniówka do Józefa Kołyszki. W r. 1840 część Benedykta została zajęta na skarb i rozdzielona włościanom, z wyjątkiem fermy danej Trepeznikowowi i części lasu gen. Chołszewnikowowi. Część Józefa przeszła na Malinowskich, obecnie de Mezerów.

Siewrukowszczyzna, urocz., pow. słonimski, Siewruków, 20 dz.

Sijańce, wś, pow. ostrogski, gm. Sijańce, 20 w. od Ostroga, 86 dm., 678 mk., cerkiew drewn. z r. 1743, szkółka cerk. od r. 1884. Gmina obejmuje 17 miejscowości, 766 dm. włośc. (134 innych), 8948 mk. włościan, uwłaszczonych na 9133 dz. W r. 1562 Michała i Hrehora Dziusów. W r. 1570 Hrehor wnosi pobór z S. i Stawków.

Sikirycze, *Siekierzyce* (t. X, 521), wś, pow. łucki, gm. Trościaniec, 17 w. od Łucka, 18 dm., 99 mk. Niegdyś Trynitarzów łuckich, obecnie skarbowa.

Sikoryca, urocz., pow. grodzieński, gm. Kamionka, Hryniów (25 dz.) i Hulmantowiczów (33 dz.).

Sikorzyca, urocz., pow. grodzieński, gm. Skidel, 242 dz.

Sikuń, pow. oszmiański. W r. 1679 ks. Melchior Giedrojć zapisuje fol. S. bonifratrom wileńskim. Od nich nabywają Późniakowie.

Sikuń, pow. kowelski, ob. *Siekuń*.

Silanszczyzna al. *Sielańszczyzna* (t. X, 523), wś, pow. żytomierski, gm. Horoszki, par. praw. Sławów (2 w.), 30 w. od Żytomierza, 134 dm.,

772 mk., kaplica cmentarna. W r. 1628 należy do dóbr Stefana Niemirycza, który wnosi od 2 dym.

Silicze, wś i fol., pow. czerykowski, gm. Samociejewicze. Wś 94 dm., 519 mk., cerkiew, kaplica, młyn wodny, fol. Byszewskich i Glinków, 1234 dz. (700 lasu), wiatrak.

Silinpole, fol., pow. czerykowski, od r. 1879 Grakowych, 168 dz.

Silionówka, wś, pow. rohaczewski, gm. Horodziec (11 w.).

Silno 1.) *Silne* (t. X, 611), wś, pow. łucki, gm. Silno, 50 w. od Łucka, 70 dm., 434 mk, cerkiew, szkoła. Gmina obejmuje 64 miejscowości, 666 dm. włośc. (390 innych), 8350 mk. włościan, uwłaszczonych na 11,564 dz. Wś należy do ordynacyi ołyckiej ks. Radziwiłłów. W r. 1577 ks. Michał Czartoryski wnosi z 7 dym. na włók., 7 dym. na pół wł., 1 dym. na 3 ćwierc., 3 dym. na ćwierc., 1 ogr. 4 gr., 1 ogr. 2 gr. W r. 1583 ks. Stan. Radziwiłła, płaci od 11 łan., 4 ogr. 2.) **S.,** wś, pow. włodzimierski, gm. Zhorzany, 79 w. od Włodzimierza, 45 dm., 277 mk.

Simaki al. *Siomaki* (t. X, 624), wś nad rzką Kodeńką, pow. żytomierski, gm. Sołotwin, par. praw. Halczyniec, 31 w. od Żytomierza, 47 dm., 290 mk.

Simakino, wś, pow. wieliski, gm. Baranowo.

Simanki, fol., pow. witebski, własność Żarkowych, 80 dz.

Simaszkale, ob. *Semoszkale.* Mają tu Remerowie 80 dz.

Simonańce, ob. *Szymonańce.*

Simonicze, ob. *Simonowicze.*

Simonowicze, ob. *Siemionowce.*

Simonówka, *Simanówka,* fol., pow. czerykowski, gm. Dołhowicze (7 w.), Surynów, 323 dz., cerkiew. 2.) **S.,** fol. dóbr Małków, pow. rohaczewski. 3.) **S.** al. *Symonówka,* fol., pow. sieński, Nowackich, 661 dz. (258 lasu). 4.) **S.** *Symonówka,* wś, pow. rzeżycki, attyn. Rozenmujży.

Simonowo, dobra, pow. newelski, Szylderów, 2126 dz.

Simonowszczyzna, fol., pow. witebski, Chachłowych, 85 dz.

Simony, w dok. *Simonowicze,* wś nad rz. Turośną, pow. białostocki. W r. 1563 należy do wójtow. zawojkowskiego na włości zamku suraskiego. We wsi było 10 włók gruntu podłego. Dochód czynił 6 kóp 30 gr.

Sincza, rzka w pow. połockim, pr. dpł. Dźwiny. Bierze początek pod wsią Leżnie, płynie ku płd.-zchd., uchodzi pod wsią Jeroszewo. Długa do 15 w.

Singiry, fol., pow. orszański, od r. 1876 Nedrów, 119 dz.

Sinhajówka, chutor, pow. radomyski, gm. Kresiatycze, 8 dm., 57 mk.

Sini Moch, kol., pow. żytomierski, gm. Barasze, 69 w. od Żytomierza, 14 dm., 107 mk.

Siniaków, *Siniakowo,* fol. (nie wś), pow. łucki, gm. Poddubce, 4 dm., 26 mk.

Siniawka 1.) wś, pow. włodzimierski, gm. Nowodwór, 40 w. od Włodzimierza, 34 dm., 241 mk. 2.) **S.,** *Sieniawka,* chutor, pow. żytomierski, gm. Cudnów, par. praw. Jasnogród, 57 w. od Żytomierza, 24 dm., 297 mk. 3.) **S.,** kol., tamże, gm. Barasze, 69 w. od Żytomierza, 18 dm., 133 mk. 4.) **S.,** wś, tamże, gm. Puliny, 13 w. od Żytomierza, 15 dm., 100 mk.

Sinice 1.) fol., pow. rohaczewski, od r. 1869 Bogdanowych, 772 dz. 2.) **S.,** wś, pow. dryzieński, par. Rosica, należała do dóbr Sarya.

Siniczyn, wś i fol., pow, homelski, gm. Czebotowicze (11 w.), Własjewych, 624 dz.

Siniczyno 1.) wś, pow. dryzieński, parafia Oświej. 2.) **S.,** wś, pow. połocki. Mają tu Doroszkowscy 23 dz., Siwochowie 30 dz. 3.) **S.,** wś, pow. wieliski, gm. Ilino. Na polach kamień z wykutą stopą ludzką.

Siniewice, mylnie *Siniewicze* (t. X, 620), wś włośc., okolica i fol., pow. bielski, gub. grodz. (w daw. ziemi drohickiej), par. Drohiczyn. Wś 93 dz.; okolica 333 dz.; fol. Bieńkiewiczów 224 dz. Ludność polska.

Sinin, wś, pow. mohylewski, gm. Wendoroż (7 w.).

Siniowce, wś, pow. krzemieniecki, gm. Wierzbowiec, par. praw. Końkowce Wielkie (2 w.), 37 w. od Krzemieńca, 140 dm., 809 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1869. Własność hr. Jerzego Mniszcha. W r. 1583 p. n. Sieniewicze należy do Wiśniowca ks. Aleksandrowej Wiśniowieckiej, płaci od 8 dym., 4 ogr., 2 kom., 1 popa.

Siniutki al. *Sieniutki,* wś, pow. zasławski, gm. Białogródka, 22 w. od Zasławia, 100 dm., 538 mk., cerkiew drewn. z r. 1740, szkółka.

Sinołęka, wś, pow. węgrowski. Monografią tej wsi przez Wandę Ceglińską, podało pismo: „Na około świata" (r. 1903, czerwiec).

Sinozierie, fol., pow. siebieski, gm. Sinozierie, Bołyczewych, 3595 dz.; cerkiew, szkoła, gorzelnia, młyn. Gmina obejmuje 100 miejscowości, 360 dz. włośc. (51 innych), 3337 mk. włościan, uwłaszczonych na 2586 dz.

Sińskie, pow. dryzieński, ob. *Pocino.*

Sioło Rude, ob. *Rudesioło.*

Siomaki 1.) wś, pow. zasławski, gm. Chorowiec (4 w.), 40 w. od Zasławia, 129 dm., 1224 mk., cerkiew drewn. z r. 1790, szkółka cerk. od r. 1867. 2.) **S.,** ob. *Simaki* i *Siomakówka.*

Siomakówka, *Siomaki* (t. X, 624), wś, pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, 60 w. od mta pow., 159 dm., 875 mk., cerkiew drewn. z roku 1816, szkółka cerk. od r. 1881, smolarnia.

Sipajliszki 1.) (t. XI, 746, *Sypejliszki*), fol., pow. poniewieski, gm. Krakinów. 2.) **S.**, okolica, tamże, gm. Remigoła. Mają tu Starewiczowie 44 dz.

Sipkino, fol., pow. siebieski, Puzynów, 40 dz.

Siporówka, wś i dobra, pow. rohaczewski, gm. Dowsk (8 w.), Erdmanów, z fol. Świerżeń, Serebrianka i Janówka 3854 dz. (2691 lasu), 3 młyny.

Sipowicze, ob. *Czyrele.*

Sipsole, *Sypsole,* zaśc., pow. poniewieski, gm. Czypiany.

Sipurka, *Sipurki* (t. X, 625), pow. brzeski, gub. grodz. Wś ma 303 dz., dzieli się na części: Andruki, Beziki, Bołdruczyki, Panasy i Szerapuny.

Sirkowszczyzna, *Sierkowszczyzna* (t. X, 590), wś, pow. owrucki, gm. Pokalew, par. praw. Chłuplany (2 w.), 21 w. od Owrucza, 24 dm., 137 mk. Należała do sstwa owruckiego. W r. 1622 fol. czyni 145 fl. 18 gr.

Siruciowce, ob. *Spruciowce*

Sitarówka, kol., pow. łucki, gm. Rożyszcze, 20 w. od Łucka, 17 dm., 107 mk.

Sitkuny, dobra, pow. kowieński, gm. Bobty, hr. Tyszkiewiczów, z fol. Werekany i Stabownica 285 dz.

Sitniaki, pow. radomyski, ob. *Sitniki.*

Sitnica, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Sitnica 1.) wś, pow. łucki, gm. Kołki, 42 w. od Łucka, 86 dm., 470 mk. 2.) **S.**, kol. i urocz., pow. rówieński, gm. Derażne, 10 dm., 57 mk.

Sitniki, pow. dźwiński, ob. *Andziany.*

Sitno 1.) wś, pow. zamojski. W r. 1564 S. z Wolą w par. Sitaniec, płacą od $19^1/_2$ łan., 4 zagr., 2 rzeźn., pop i cerkiew. 2.) **S.,** wś, pow. lipnowski, ob. *Mikanów.*

Sitno 1.) wś, pow. orszański, gm. Dobromyśl (15 w.). 2.) **S.**, dobra skarb., pow. połocki, obejmują 15 wsi, 12,116 dz. 3.) **S.**, fol., tamże, Lenkiewiczów, 150 dz. 4.) **S.** *Małe* (t. X, 627, *Sitna*), wś nad Połotą, tamże, gm. Nikołajewska, 6 dm., 44 mk., cerkiew.

Sitno 1.) *Wielkie,* wś skarb., pow. dubieński, gm. Krupiec (6 w.), 43 w. od Dubna, 88 dm., 617 mk., cerkiew drewn., szkółka cerk. od roku 1861. 2.) **S.** *Małe,* wś, tamże, 42 w. od Dubna, 17 dm., 92 mk.

Sitowicze (t. X, 630, mylnie w pow. kowelskim), wś nad Stochodem, pow. łucki, gm. Horodek, 115 w. od Łucka, 63 dm., 418 mk., cerkiew.

Sitówka, wś, pow. owrucki, gm. Chrystynówka, 23 w. od Owrucza, 29 dm., 99 mk.

Siwaje 1.) wś, pow. mohylewski, gm. Nieżków (10 w.). 2.) **S.,** fol., pow. mścisławski, Stachowskich, 481 dz.

Siwcowo, fol., pow. siebieski, Ankudowiczów, 90 dz.

Siweńki, wś nad. rz Oczesą, pow. homelski, gm. Wylewo (7 w), 95 dm., 516 mk., wiatrak.

Siwerce, ob. *Sawerce.*

Siwica, pow. oszmiański. Należała do radziwiłłowskiej Żuprańszczyzny. Była w zastawie z Żupranami u Fonendy (von Enden) i z daru Bogusława Radziwiłła przeszła do Samuela Kociełła.

Siwickie, wś, pow. orszański, gm. Dobromyśl (10 w.).

Siwiec, dobra nad Dźwiną, pow. wieliski, gm. Budnica (5 w.), Gerngrosów, Selichowych po 523 dz., gorzelnia, młyn wodny. Dwa kurhany.

Siwka, słoboda, pow. rówieński, gm. Sieliszcze, 99 w. od Równego, 18 dm., 105 mk.

Siwki 1.) wś, pow. ostrogski, gm. Unijów (5 w.), st. poczt. Jampol (8 w.), 40 w. od Ostroga, 112 dm., 711 mk., cerkiew drewn. z r. 1875, uposażona przez ks. Augusta Jabłonowskiego r. 1791. Własność Zygm. Radzimińskiego. 2.) **S.**, wś nad Horyniem, pow. zasławski, gm. Sławuta, par. praw. Radoszówka (1 w.), 6 w. od Zasławia, 93 dm., 575 mk,, 2 młyny.

Siwkowo, pierwotnie *Horodzisław,* wś nad Niemnem, pow. grodzieński. W r. 1558 w wójtow. obuchowskiem, włości dworu kotrańskiego ekon. grodzieńskiej. Wś miała 18 włók gruntu dobrego, w tem 9 strzeleckich wolnych i 9 strzeleckich czynszowych. Dochód czyni 17 kóp 11 gr.

Siwokoniew, chutor przy wsi Hłuszki, pow. kaniowski, 5 dm., 39 mk., młyn.

Siworotnica, chutor, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, 6 dm., 39 mk.

Sizowszczyzna, fol., pow. lepelski, Kamionków, 294 dz.

Skabin, pow. słucki. Należy do Żyburtowiczów, 705 dz.

Skaborowszczyzna, kol., pow. włodzimierski, gm. Podbrzezie, 50 w. od Włodzimierza, 19 dm., 154 mk.

Skaczycha, wś, pow. lepelski. Mają tu: Baniewscy 20 dz. i Łowejkowie 53 dz.

Skajsta, rzka w pow. dźwińskim, pr. dopł. Dźwiny. Wypływa z jez. t. n., płynie 12 w. na płd. i pod wsią Skumbiny na ujście.

Skajstapiewas, wś, pow. wiłkomierski, gm. Owanta.

Skajsteczka, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Skajsty, *Skajsta* (t. X, 635), fol., pow. dźwiński, Bejnarowiczów (60 dz.) i Waszkiewiczów (66 dz.).

Skakówka, *Skokówka,* wś nad rzką b. n., pow. żytomierski, gm. Sołotwin, 40 w. od Żytomierza, 13 w. od Berdyczowa (st. poczt. i dr. żel.), 70 dm., 392 mk., cerkiew drewn. z r. 1757. W całej par. było 84 dm., 659 mk. (2 kat.).

Skakunowszczyzna, wś nad jeziorem t. n., pow. lepelski, gm. Martynowo, 21 dm., 132 mk., cerkiew, kaplica.

Skalduciszki, *Skaldutyszki*, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy, Rostowskich (poprzednio Emilii Bielskiej), 44 dz.

Skalimowo, *Skolimowo*, mylnie *Skaminowo* (t. X, 648), wś, okolica i fol., pow. bielski, gub. grodz., gm. Malesze (nie Łosinka). Wś 76 dz., okolica 137 dz., fol. Jakubowskich, 123 dz. Na polach wsi wielki kurhan, pod którym według podania pochowany ostatni wódz Jadźwingów.

Skalin 1.) fol., pow. czerykowski, Wiskowskich, 148 dz. 2.) **S.**, fol , tamże, Kaszuro-Masalskich, 251 dz.

Skalmierz, mstko, pow. pińczowski. W dok. r. 1250 wspom. „prepositura Scarbimiriensis“ (Kod. kat. krak., I, 38). Bolesław Wstydliwy aktami z r. 1252 i 1254 nadaje różne przywileje kanonikom katedry krakowskiej i kollegiat: kieleckiej i skalmierskiej (Kod. kat. krak. 1, 45. 56). W r. 1342 nadaje Kazimierz W. miastu prawo średzkie, ażeby wynagrodzić je za straty jakie w targach sobotnich z dawna tu odbywanych ponieść może przez założenie na obszarze wsi Sokolniki miasto zw. Sokołów (Kod. kat. krak., I, 221).

Skała, mstko, pow. olkuski. W dok. r. 1274 wydanym dla wsi Garlicy powiedziano iż otrzymuje te prawa „que locus vel civitas apud Scalam que dicitur lapis sancte Marie dinoscitur obtinere (Kod. kat. krak., I, 102). Ulanowski Bol.: „O założeniu klasztoru św. Andrzeja w Krakowie i jego najdawniejszych przywilejach“. Kraków, 1886 (Pam. Wydz. fil. hist., t. VI).

Skała, mto, pow. borszczowski. W r. 1469 bracia Wnuczkowie przedstawiają listy królewskie na sumy różne oparte na dobrach królewskich Skała, na grodzie i mieście t. n. i wsiach okręgu skalskiego. Prócz tego liczne sumy na wójtowstwie i mieście Bóbrce i na Pietniczanach, Piłatkowcach.

Skangieliszki, wś nad Fejmanką, pow. rzeżycki, gm. Sołujońce, 17 dm., 134 mk., dom modl. rozkoln.

Skarbiszów, niem. *Karbischau*, r. 1411 *Karbischow*, wś i dobra, pow. niemodliński. W roku 1885 wś miała 543 ha (492 roli), 135 dm., 795 mk. (283 kat.), dobra 568 ha (282 roli, 230 lasu). Kościół katol. w miejscu filialny do Dąbrowy (Dambrau). Kościół par. ewang. w Schurgast.

Skarzyce, w dok. *Scarsyce*, wś, pow. pułtuski. W r. 1576 par. Winnica, mają 9 łan., 3 łany wójt.

Skarzynka 1.), chutor pod wsią Matwiejówką, pow. czehryński, 37 dm., 235 mk. 3.) **S.**, wś, tamże, ob. *Wereszczaki Niżnie*.

Skarzysko, w dok. z r. 1260 *Scarzysko*, wś, pow. konecki. Własność klasztoru wąchockiego, nadana przed r. 1260 przez komesa Mikołaja Wielkiego wraz z Bzinem.

Skastyr, os., pow. newelski, gm. Sokolniki, cerkiew.

Skaszyce 1.) *Wielkie*, niem. *Gross Kaschuetz*, wś i dobra, pow. mielicki. W r. 1885 wś miała 587 ha (448 roli. 106 łąk), 60 dm., 406 mk. (195 kat.), dobra 212 ha (153 roli, 50 łąk), 2 dm., 49 mk. ewang. Par. ewang. Prausnitz, katol. Powicko. 2.) **S.** *Pańskie*, niem. *Herrnkaschuetz*, wś i dobra, tamże, wś miała 66 ha, 37 dm., 259 mk. (139 kat.), dobra 680 ha (521 roli, 122 łąk), 9 dm., 176 mk. (74 kat.). 3.) **S.** *Piotrkowe*, ob. *Piotrkosice*.

Skaudwile, pow. rossieński. Kościół miejscowy był pierwotnie filią botockiego, dopiero po uposażeniu go w r. 1804 przez Ign. Micewicza został przez biskupa Józefa Giedrojcia zamieniony na parafialny.

Skawducie, *Skawdajcie*, pow. telszewski, gm. Gadonów, Wojtkiewiczów, 219 dz.

Skawina, miasto, pow. wielicki. Przywilej fundacyjny z r. 1364 wydany przez Kazimierza W. w Krakowie (Kod. dypl. pol. III, 291). Mścisław opat tyniecki sprzedaje r. 1394 za 300 grzyw. wójtostwo „in civitate nostra Skawina“ Michałowi „de Reich“ zw. Pusznik. Do wójtostwa dołącza opat „castrum nostrum“ tudzież łaźnię, dwa młyny, jatki rzeźnicze, piekarskie, kuśnierskie, dwa łany ziemi, dwie łąki, ogród i dwie sadzawki przy zamku, wyspę na Skawie, oba brzegi rzeki od Radziszowa do Szymbarku (Kod. dypl. pol., III, 355).

Skępe, mstko, pow. lipnowski. Mikołaj Kościelski biskup chełmiński sprowadził tu r. 1490 Bernardynów, którym zbudował naprzód kaplicę drewnianą, a następnie kościół murowany, który ozdobił obrazami i sprzętami Zwłoki swych przodków spoczywające w kościele parafialnym przeniósł do klasztornego i sam tu został pochowany. Osiedlenie stanowcze zakonników nastąpiło dopiero po r. 1499, a dopiero r. 1509 nastąpiło potwierdzenie instytucyi na zebraniu kapituły zakonu. Pierwszym gwardyanem został Gotard (Mon. hist. Pol., V, 283, 285 i 303).

Skibniewo, wś, pow. sokołowski. „Nicolaus Kossowski plebanus in S.“ r. 1536 (Kapica, Herbarz, 225).

Skibucie, *Skabucie*, wś, pow. rossieński, gm. Kroże, par. Kołtyniany.

Skiby, wś, pow. włodzimierski, gm. Luboml, 61 w. od Włodzimierza, 68 dm., 500 mk., cerkiew.

Skidel, mstko i dobra, pow. grodzieński, gm. Skidel. Mstko ma 338 dz. włośc. i 134 cerk. Dobra ks. Czetwertyńskich, 2928 dz. (906 lasu). Gmina obejmuje 74 miejscowości, 829 dm. włośc. (313 innych), 10,346 mk. włościan, uwłaszczonych na 11,993 dz. Założone za przy-

wilejem Władysława IV z r. 1644 na gruncie piaszczystym, otrzymało wolność do lat czterech. Jarmarki nadane były dwa, jeden na Świątki a drugi na św. Eliasza. Włość dworu skidelskiego obejmowała r. 1558 wójtostwa: około rz. Skidla, poniemońskie i poddołżyckie. Do wójtow. rz. Skidla należały wsi: Niekraszewicze, Skidel Suchy, Podlesie, Karasów Wielki i Mały. Wś S. Suchy miała 30 włók gruntu podłego, w tem 2 wł. bartnickie i 28 ciągłych. Dochód czynił (oprócz owsa z odwozem) 10 kóp 5 gr. Poddani mieli 89 wołów, 39 koni. W r. 1680 klucz skidelski ekon. grodz czynił 5652 złp. 10 gr.

Skiepnia, wś. pow. rohaczewski, gm. Rudnia Stara (100 w.), 94 dm., 501 mk., cerkiew.

Skierbieszów, wś, pow. zamojski, ma 232 dm. W r. 1564 „Skierbeszow oppidum“ płaci szosu grzyw. $4^1/_2$, od rzem. 18 po gr. 4, komor. 14 po gr. 2, od 2 bań gorz. po gr. 24, 2 kół waln. po gr. 12, cerkiew 2 fl., od 6 żydów pogłowne po 1 fl.

Skierszkany, wś, pow. dźwiński, parafia Krasław.

Skiłondzie al. *Szkilądzie*, wś, pow. telszewski. Kościół par. istniał już r. 1630. Ob. *Albiga*.

Skiłońdziszki (ob. t. XI, 918, *Szkilondziszki*) al. *Blindziny*, pow. oszmiański. W r. 1641 dziedzictwo Halszki z Czyżów Pawłowej Narkowiczowej, w r. 1684 należy do Stefana i Teresy z Sulistrowskich Ostrowskich, r. 1701 Narkowiczów.

Skinderówka, urocz., pow. brzeski, gub. grodz., gm. i dobra Życin.

Skinderyszki 1.), pow. kowieński, gm. Jaswojnie, Hryszkiewiczów, 364 dz. 2.) **S.**, fol. dóbr Butkajcie, pow. rossieński.

Skinieliszki, wś, pow. szawelski, gm. Szawlany.

Skinimas, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Ołoty, Łapenisów, 90 dz.

Skinorowicze, ob. *Skipirowicze*.

Skirdzimy, pow. oszmiański. Śród lasu dworskiego wiele kurhanów.

Skirjocie, okolica, pow. szawelski, gm. Radziwiliszki. Mają tu Towtowiczowie 43 dz.

Skirstymoń, pow. rossieński. W r. 1636 Jędrzej Oziębłowski zapisał kaplicy w S. sześć włók ziemi, a biskup Tyszkiewicz ustanowił parafię.

Skitek, wś nad Sożą, pow. homelski, gm. Diatłowicze (6 w.), 21 dm., 156 mk., cerkiew murowana.

Skiwy, pow. bielski, gub. grodz. Na polach grupa mogił kamiennych.

Sklapowo, dobra, pow. mohylewski. gm. Krubłe (9 w.), Hrebnickich, 723 dz. (482 lasu), gorzelnia, młyn.

Sklizmontyszki al. *Sklizmunciszki*, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy. Nastajów, z zaśc. Kulikowiszki 63 dz.

Sknarewicze, wś, pow. miński, gm. Białorucz, par. praw. Sołomerecze, 17 dm., 175 mk, cerkiew.

Sknyt 1.) *Mały*, wś nad rzką Zakatą, pow. ostrogski, gm. Dołżek (4 w.), 32 w. od Ostroga, 90 dm., 522 mk., cerkiew drewn. z r. 1732, szkółka cerk. od r. 1884. Do par. należą wsi Kotówka i Krasnosiółka. 2.) **S.** *Wielki*, wś nad rzką Czyzlą, tamże, gm. Annopol (5 w.), 28 w. od Ostroga, 105 dm., 683 mk., cerkiew drewn. z r. 1875, uposażona z nadania ks. Stanisława Jabłonowskiego r. 1791, szkółka cerk. od roku 1884. Do par. należy wś Narajówka. W roku 1577 sioło ziemian ostrogskich, płaci od 5 dym. półdworz., 3 dym. na ćwier., 4 ogr., a r. 1583 od 6 dym., 4 podsus., 1 koła dorocz.

Skobielice, r. 1339 *Skovelicze*, wś, pow. kolski. W dok. z r. 1339 i 1357 w liczbie włości arcyb. gnieźn. (K. W., 1192, 1354).

Skobiełka, wś, pow. włodzimierski, gm. Skobiełka, 54 w. od Włodzimierza, 156 dm., 965 mk., cerkiew, szkoła. Gmina obejmuje 21 miejscowości, 3165 dm. włośc. (118 innych), 10,221 mk. włościan, uwłaszczonych na 8383 dz.

Skobiszki, mylnie *Skobinki* (t. X, 682), pow. szawelski, bar. Hanów, z fol. Agajlis 1073 dz. (710 lasu).

Skoblanka, fol., pow. mścisławski, Czernuszewiczów, 296 dz., młyn.

Skoczuny, pow. wiłkomierski, 825 dz. (367 lasu), Podleckich, dziś Kupściów.

Skoczyńce, ob. *Demenka*.

Skoderwy, *Skoderwie* al. *Skoderwa*, mylnie *Skodorwa* (t. X, 684), pow. oszmiański. S. miały 9 włók i były królewszczyzną, puszczoną w dożywocie Chreptowiczom. W r. 1724 August II nadał ją Sebast. Szczorczowi, który r. 1732 odprzedał Wojciechowi Jankowskiemu. Ten r. 1743 sprzedał je dziedzicom Wiszniewa, Sawaniewskim.

Skoki, fol. dóbr Nawiesy, pow. mohylewski.

Skoki, miasto i dwór, pow. wągrowiecki. Ob.: „Dwór w S.“, rys. Ordy (Tygodn. illustr., t. III, str. 100). „Strassen-Ordnung fuer die Stadt Schocken. Urządzenie względem ulic dla miasta Skoków“. Posen, 1839.

Skoklew, *Skoklewo*, wś i dobra, pow. bychowski, gm. Moch Dołhy (10 w.). Dobra od r. 1878 Szebeków, 2158 dz. (1617 lasu).

Skokom, r. 1240 *Skokome*, wś, pow. słupecki. Fulko arcyb. gnieźn. nadaje klasztorowi w Lądzie dziesięciny z tej wsi. Wedle dok. z r. 1261 wieś była własnością klasztoru (K. W., n. 222, 393).

Skole, mstko i stacya klimatyczna górska, pow. stryjski. Ob. Papee Fryd.: „Skole i Tu-

cholszczyzna". Lwów, 1891, str. 134 (Odbitka z Przew. nauk. i liter. z r. 1890).

Skolemowszczyzna, mylnie *Skalitowszczyzna* (t. X, 637), 4 zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Kurkle,

Skołdycze, ob, *Skoldycze.*

Skołobów (t. X, 690), wś, kol. i chutor, pow. żytomierski, gm. Puliny (8 w.), st. poczt. Czerniahów (16 w.), 35 w. od Żytomierza. Wś 145 dm., 1574 mk., cerkiew drewn. z r. 1862. W całej parafii było 188 dm., 1487 mk. praw., 384 kat. i 68 żydów, dwie huty szklanne; kol. ma 37 dm., 212 mk.; chutor 5 dm., 32 mk.

Skołoszyn, r. 1359 *Scolyssyno,* wś, pow. jasielski. Mścisz zw. Szczuczka sprzedaje przed r. 1359 swój dział w S. Tomkowi ze Samborzyna (Kod. mał., III, 133).

Skomajcie, mylnie *Skołajcie* (t. X, 689), wś, dwór i fol., pow. szawelski. Dwór Komarów, z Wojniunami i Bejsagołą 3686 dz. (1338 lasu).

Skombole (t. X, 691, *Skombobole*), pow. suwalski. Stanowiła niegdyś sstwo niegrodowe, r. 1766 połączona ze sstwem sudawskiem.

Skomlin, r. 1210 *Zscomelin,* wś, pow. wieluński. Jako włość klasztoru w Ołoboku wspom. w dok. z w. XIII. Władysław ks. polski datuje akt z r. 1299 „in castris in Scomlyno" (K. W., n. 66, 244, 281, 311, 825). Wydawca Kod. Wielk. mylnie wieś tę zowie: Skromlin.

Skomołoszków, wś, pow. newelski, z Pestunowem należała do Korejwów.

Skomorochowo, ob. *Hriada Wołcza.*

Skomorochy, wś, pow. żytomierski, gm. Lewków, par. praw. Piski, 10 w. od Żytomierza, 92 dm., 789 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1781. W r. 1581 Stefan Filipowski wnosi od 8 osiadł., 4 zagr. po 6 gr., od młynka 12 gr., a w r. 1628 Adam Filipowski od pół dym. i Seweryn Potocki od 6½ dym., 4 ogr. W r. 1607 S. należały jakoby do ks. Zasławskich.

Skomorochy, r. 1565 *Skomrochi,* wś, pow. sokalski. W r. 1565 wś ta w ststwie sokalskiem miała 14½ dworzyszcz, zagrod. 13, palących gorzałkę 2, dają zł. 4 gr. 24, pop zł. 1. Ogółem zł. 24 gr. 10½. Do gumna fol. zwieziono: żyta kóp 333, jarego 13, pszenicy 288, jęczmienia 22, pszenicy skopnej 7½, owsa 190, tatarki 44, prosa 30, grochu bróg 1. Bydła nie było, tylko świń 70.

Skomorosze, wś, pow. trembowelski. W r. 1469 zostaje w posiadaniu Wołczka z nadania króla węgierskiego (Warneńczyka) wraz z Wierzbowcem.

Skomoroszki, w dok. *Skomoroszowicze, Skomrochowicze,* wś i fol., pow. grodzieński. Fol. własność Dobrosielskich, 240 dz. W roku 1558 w wójtow. łososińskim, włości dworu łabeńskiego ekon. grodzieńskiej. We wsi było 16 włók gruntu podłego na służbę rybacką.

Skomoroszkina, wś, pow. newelski, gm. Kubek, 15 w. od Newla.

Skomoroszkowo, fol., pow. newelski, własność Reutów i Korczynów.

Skopino, fol., pow. siebieski, Kopsztalów, 187 dz.

Skopówka, *Skupówka* (t. X, 738), fol., pow. prużański, należał do dóbr Nikitycze.

Skorbicze, pow. brzeski, gub. grodź. Na płd. od zabudowań wsi, na lew. brzegu rz. Lśny, 2 pagórki piaszczyste, na których znaleziono szczątki popielnic i wyrobów krzemiennych, brązowych i t. d. Ob. opisy Jagmina w Wiad. archeol. (t. IV, 98 i nast.) i Z. Glogera w Bibl. Warsz. (r. 1883, t. I, str. 142).

Skorbunowo, fol., pow. połocki, Sankowskich, 97 dz.

Skorce, mylnie *Skopce,* pow. prużański.

Skorczycka-Leszczyna al. *Majdan-Leszczyna,* wś, pow. janowski, ma 65 osad., 425 mk. Ob. *Majdan Skórczycki* (t. V, 910) i *Skórczyce* (t. X).

Skorobohate 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski. Należała do Dryświat, przysądzona z eksdywizyi Joachimowi Michałowskiemu. 2.) **S.**, fol., pow. czerykowski, Petrażyckich, 142 dz. (60 lasu), młyn.

Skoroda, wś skarb., pow. dryzieński, par. Zabiały.

Skorogost, ob. *Schurgast* (t. X).

Skorojtyszki, *Skorotyszki,* pow. rossieński, własność Kontrymów, z fol. Szkudziuny 780 dz.

Skortyń, wś, pow. rohaczewski, gm. Rossochy (3 w.).

Skorwiny, *Skierwiny,* fol., pow. bielski, gub. grodz., w b. ziemi drohickiej, gm. Narojki, własność Ali Beka Sułtanowa, 132 dz.

Skoryna, jezioro na Polesiu pińskiem, w okolicy Kurzeliczyna, wspom. w dok. z w. XVI (ob. Rewizya puszcz, str. 12).

Skórzec, mylnie *Szkórzec* (t. X, 705 i XI 924), wś i dobra, pow. bielski, gub. grodz., gm. Skórzec. Wś 187 dz; dobra Ciecierskich, 900 dz. (474 lasu). Gmina obejmuje 87 miejscowości, 501 dm. włośc. (1228 innych), 4230 mk. włościan, uwłaszczonych na 4884 dz. Nadto w gm. jest 238 dz. cerk. i kośc. i 16,354 większej posiadłości i drobnoszlacheckich.

Skorzeszyce, też *Skórczyce,* r. 1401 *Petrow olim Skorszesszicce,* wś, pow. kielecki. Piotr bisk. krak. nadaje wieś biskupią „Petrow" nad strum. Prądnik, niejakiemu Zelikowi kmieciowi ze wsi Klatki, do osadzenia 30 łan. na prawie niemieckiem. Za sołtystwo (2 łany wolne) zapłacił 30 grzyw. Jeden łan wolny otrzyma biskupi „mellificator" (Miodar?) (Kod. kat. krak., II, 250).

Skorzewa, wś, pow. kutnowski. Wieś książęca w połowie r. 1462, r. 1579 ma 9 łan.

Skorzyki, mylnie *Skoruszki* (t. X, 703), wś, pow. grodzieński, 167 dz.

Skotniki 1.) wś, pow. konecki. W reg. pob. z r. 1577 wspom. jest „oppidum Skotniki“ choć szczegółowego wykazu dochodów w spisie miast niepodano. 2.) **S.**, r. 1166 *Skotnici*, wś nad Wisłą, pow. sandomierski. W r. 1323 Nankier bisk. krak. zamienia z Pawłem z Bogoryi wieś S. na Ostrołękę (Kod. kat. krak., I, 167). Kościół tutejszy z w. XIV opisał Wład. Łuszczkiewicz (Spraw. kom. hist. sztuki, t. VI). Ob. *Łojowice.*

Skowieszyn, u Dług. *Skowyszin*, wś, pow. nowoaleksandryjski (Puławy), par. Kazimierz. Należał pierwotnie z całą grupą wsi okolicznych do klasztoru na Zwierzyńcu pod Krakowem. Za Długosza istniała jeszcze tradycya domku (cella), który zamieszkiwali bracia premonstratensi zarządzający tymi dobrami i stała kaplica drewn. p. w. św. Jana, do której w dzień tego świętego zbierali się tłumnie pobożni. Pustoszone przez napady tatarów i litwinów włości, klasztor zwrócił, drogą zamiany i stały się odtąd królewskimi. Na obszarze S. powstał folwark królewski, należący do grodu w Kazimierzu (L. B., III, 59, 71).

Skoworodki, wś nad rzką Ciurną, pow. starokonstantynowski, gm. Skoworodki, 15 od mta pow., 317 dm., 1770 mk., cerkiew murow. z r. 1878, uposażona przez właścicieli: Teodozego i Kajetana Giżyckich w r. 1788, kaplica katol. murow. fundowana przez Ludwika Giżyckiego (po r. 1794), szkoła (od r. 1871), apteka wiejska. Nadana z włością kuźmińską pod nazwą Skoworodynia, r. 1517 przez Zygmunta I kn. Konst. Ostrogskiemu. W r. 1583 przy Konstantynowie płaci od 21 dym., 11 ogr., 1 koła dorocz., 1 popa. W r. 1593 i 1618 spustoszona przez tatarów. Dzieliła losy ordynacyi ostrogskiej. W r. 1753 przeszła do ks. Aug. Aleks. Czartoryskiego i ks. Stan. Lubomirskiego. Około r. 1788 nabyta przez Giżyckich, do dziś pozostaje w ich rękach. Gmina obejmuje 17 miejscowości, 560 dm. włośc. (665 innych), 8954 mk. włościan, uwłaszczonych na 8623 dz.

Skoworodszczyzna, ob. *Borkowszczyzna* 3).

Skowrody, pow. wiłkomierski. Mają tu: Chmielewscy 110 dz., Dylkiewiczowie 37 dz., Januszkiewiczowie 105 dz., Marcinkiewiczowie 44 dz., Rutkowscy 175 dz.

Skrabino, fol., pow. sieński, od r. 1876 Stelmachowiczów, 210 dz.

Skrażyna, urocz., pow. starokonstantynowski, gm. Bazalia.

Skrebele, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Skrebelicze, wś, pow. owrucki, gm. Pokalew, par. praw. Chłuplany (4 w.), 17 w. od Owrucza, 57 dm., 404 mk.. Należała do włości wielednickiej.

Skrebły-Downary, mylnie *Srebły* (t. XI, 152), wś, pow. wołkowyski, 46 dz.

Skresztówka, wś, pow. łucki, gm. Silno, 50 w. od Łucka, 20 dm., 239 mk.

Skrobiszki, wś i fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Kwietki, 107 w. od mta pow. Fol. Komorowskich, 1549 dz. (732 lasu).

Skroblaki, dobra, pow. grodzieński, Bispingów, z fol. Popławy i Trejgle 391 dz.

Skrobrianka, rzka, w pow. połockim, pr. dopł. Połoty. Bierze początek na zchd. od wsi Takowieńce, płynie w kierunku płd. na przestrzeni 8 w., uchodzi pod wsią Tieski. Od pr. brzegu przybiera rzką Uźnicę.

Skromlin, ob. *Skomlin.*

Skruzdelinie, *Skruzdzielinie*, pow. poniewieski, gm. Podbirże. Dawniej własność Dydziulów.

Skrwilno, wś, pow. rypiński. Dzieje kościoła i parafii podał „Tygodnik polski“ z r. 1900, n. 33, 34 i 35.

Skrybicze 1.) dobra, pow. białostocki, Karpowiczów, 832 dz. (284 lasu). 2.) **S.** *Leśne*, fol., tamże, Karpowiczów, z urocz. Zatopolany 260 dz.

Skrybowo, pow. wołkowyski, gm. Roś (nie Tarnopol). Wś 75 dz., fol. należy do dóbr Roś.

Skryhilówka, pow. wasylkowski, ob. *Skrahlówka.* Ma 156 dm., 910 mk., cerkiew, szkółkę, 3 młyny, wiarak.

Skryhołów, wś, pow. włodzimierski, gm. Brany, 79 w. od Włodzimierza, 74 dm., 460 mk. W r. 1570 Michała Jeło Malińskiego.

Skrynszczyno, dobra, pow. orszański, Kurczów, 2429 dz. (1780 lasu).

Skrypki 1.) zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta, Mażelisów, 20 dz. 2.) **S.,** wś, pow. siebieski, attyn. Andrepola, własność spadkob. Jana Lipskiego.

Skryplew, *Skrzyplewo*, pow. oszmiański. Niegdyś attyn. Zabrzezia. Około r. 1858 nabywa S. od Kuncewiczów za 40,000 rb. Wilhelm Wierzbowski. Po r. 1863 nabywa na licytacyi za 9000 rb. Rajkowa.

Skryplewo, ob. *Skrypiele.*

Skrzany, wś, pow. gostyński. Wieś książęca r. 1462. W r. 1579 „Skrzany regalis“ ma 6 łan. po spaleniu, 14 łan. os., 4 zagr. (Paw. Maz., 194).

Skrzeszowice, r. 1361 *Crzissovicze*, wś, pow. miechowski. Siedzą tu częściowi dziedzice, których działy skupuje w r. 1361 Rafał podkomorzy sandom. „comes et haeres de Tharnow“. W r. 1392 król Władysław nadaje wsi tej, własności Jana z Tarnowa, wojew. sandom. prawo niemieckie. Cały szereg aktów nabycia tych cząstek podaje Kod. Dypl. pol. (t. III, 267, 271, 275, 277, 281, 292, 293, 296, 298, 340 i 344). W r. 1581 wś ta nosi nazwę: „Krzis-

skowice", ks. Konst. Ostrogski jest dziedzicem, a Gierałt dzierżawcą. Ob. *Łosośkowice*.

Skrzynka, r. 1379 *Krinka*, pow. wielicki. Elżbieta królowa potwierdza r. 1379 w Wiślicy przywilej na sołtystwo w S. dany r. 1359 przez Mikołaja Werzinga, stolnika sandom. Henczelinowi. Tenże Mikołaj posiadał wtedy Dobczyce, które przeszły drogą kupna na własność królewską (Kod. mał., III, 329). S. następnie jako wieś królewska należała do zamku dobczyckiego.

Skrzynki, r. 1472 *Crzynky*, wś, pow. turecki. Sąd ziemski sieradzki przyznaje arcyb. gniezn., wbrew pretensyom Przosny dziedzica Słomowa, własność pól zw. „Lypicze et Crzynky... sitos circa Thurek" (K. W., n. 1472).

Skrzypice, *Skrypice*, wś, pow. włodzimierski, gm. Hołowno, 70 w. od Włodzimierza, 60 dm., 378 mk.

Skrzyszów, r. 1344 *Skrissow*, wś, pow. tarnowski. W r. 1344 wraz z włościami innemi Spicymira kaszt. krak. otrzymuje prawo niemieckie. W r. 1415 Jan z Tarnowa, kaszt. krakow., sprzedaje Michałowi, rektorowi kościoła w S. 8 grzyw. czynszu z Tarnowa za 160 grzyw., na uposażenie altaryi w kolegiacie tarnowskiej (Kod. kat. krak., II, 402). R. 1581 ks. Ostrogski płaci tu od 66 osad., 33 łan., 6 zagr., 30 kom., 27 ubog., 7 rzem., 4 kijaczy, 1 dudy, 2 łan. sołt., 9 zagr. sołt. Ciekawy akt nobilitacyi Stanisława wójta tutejszego, wydany r. 1546 przytacza Paprocki (Herby, 137). Od niego poszli Krzyszowscy al. Skrzyszowscy h. Gryf. Ob. *Sukmanie*.

Skrzywdziszki, fol., pow. rzeczycki, Jurgensonów 47 dz.

Skubiaty, pow. wileński. O 1 w. na zchd od dworu wał, mający 100 saż. i do 10 stożkowych kurhanów.

Skudryki, fol., pow. dźwiński, Tizenholdów, 263 dz.

Skudynie, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Skulin, wś, pow. kowelski, gm. Lubitów, 134 dm., 785 mk., cerkiew, szkoła. W r. 1583 przy Milanowiczach kn. Andrzeja Kurbskiego.

Skulsko, r. 1250 *Scalsko*, mstko, pow. słupecki. W dok. z r. 1249 śród włości klasztoru w Strzelnie. W r. 1426 Jakób pleban tutejszy. Ob. *Giwartów*. W r. 1566 „oppidum Sculsko" w pow. kruszwickim płaci od 7 rybaków po gr. 8, od 3 karczem po gr. 12, wyszynk wódki gr. 6, od 7 rzem. po gr. 4, od komor. gr. 6, od zabrodni gr. 6. Część parafii należała do pow. gnieźnieńskiego, a z nią i wieś Skulsko (major), część druga do kruszwickiego a z nią i wieś S. minor płacąca od $1^1/_2$ łanu, 1 łan. wójt.

Skułdrykolno, wś, pow. dźwiński, należała do Bujnickich.

Skułowicze, wś, pow. witebski, gm. Babinowicze, 20 dm., 136 mk., cerkiew.

Skumiaty, fol., pow. orszański, Bobrowskich, 1092 dz. (902 lasu).

Skuminowszczyzna, fol., pow. lepelski, gm. Kublicze (4 w.), Huszczów, 187 dz.

Skupowo, mylnie *Słupowo*, pow. prużański.

Skuratowo, wś, pow. witebski. Mają tu: Kotowiczowie 7 dz., Stepanowowie 7 dz., Styrykowiczowie 55 dz.

Skuraty 1.) dwie wsi, pow. mohylewski, gm. Kruhłe (10 w.). 2.) **S.**, wś, pow. siebieski, attyn Świłbły. Włościanie wnieśli 13,546 rb. wykupu.

Skuraty, pow. radomyski, ob. *Skuratów*.

Skurcze, wś i fol., pow. łucki, gm. Czaruków, 30 w. od Łucka. Wś 157 dm., 899 mk., cerkiew, kościół kat., szkoła, 2 młyny wodne; fol. 4 dm., 65 mk. Własność hr. Krasickich.

Skureliszki, ob. *Gawrylki*.

Skuszew, r. 1239 *Scusewo*, wś, pow. radzymiński. Bolesław ks. mazow. nadaje w Wyszogrodzie r. 1239, „Orechowe, Dninsowe (Daniszewo), Scusevo" braciom św. Jana Jerozolim. (Ulan. Dok. maz., 290, 5). W r. 1578 „Scusewo" wieś w ststwie kamienieckiem płaci od 10 łan., 6 zagr.

Skutyszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Widze.

Skwarsk, fol., pow. czauski, od r. 1853 Leonowiczów, 275 dz., młyn.

Skwarzawa, wś, pow. żółkiewski. W dok. z r. 1368 podana jako wieś królewska, część większego obszaru zw. Polesie (Kod. mał., III, 225).

Skwireta, wś nad jez, t. n., pow. mścisławski, gm. Soino, 31 dm., 264 mk., cerkiew drewn., młyn.

Skwirzyna, miasto powiatowe. Szastecki J.: „Urkundliches zur Geschichte der Stadt Schwerin an der Warthe" (Programm der hoeheren Knabenschule in Schwerin, r. 1883, str. 17). Reinhold Werner dr.: „Chronik der Stadt und des Kreises Birnbaum, oder Geschichte der Staedte Birnbaum, Schwerin etc." Birnbaum, 1843.

Skwolna, r. 1335 *Scwolna*, ob. *Podmiejska Wola*.

Skworcy, wś, pow. orszański, gm. Chłystowo (10 w.).

Śladniewicze, wś i fol., pow. sieński, gm. Łukoml (15 w.), fol. Przyłęskich, 306 dz.

Slasy, ob. *Szlasy*.

Slaszewszczyzna, fol., pow. lepelski, spadkob. Apoloniusza Ryllewicza, 575 dz.

Śledzianów *Wielki* i *Mały*, dwie wsi włośc. i fol., pow. bielski, gub. grodz., w dawnej ziemi drohickiej, o 2 w. od pr. brz. Bugu. Ś. W. 148 dz.; Ś. M. 65 dz.; fol. Hubów, 488 dz. Nadto w Ś. W. było 41 dz. ziemi należącej do kościoła, który zamknięty r. 1886, został roze-

brany w r. 1892. Parafię przyłączono do Pierlejewa i Drohiczyna.

Sledzie, r. 1434 *Sledziowe*, wś, pow. łomżyński. R. 1393 w Ciechanowie Jan ks. mazow. nadaje Władysławowi, Jakóbowi, Tomaszowi h. Zagroba i 10 synom ich, 50 włók lasu, miary chełm., nad rzką Śledziową, w pow. nowogrodzkim. Obszar ten rozpadł się na części, które poprzybierały inne nazwiska. W r. 1578 Sledziewo w par. Zambrów ma $5^1/_2$ łan. Zapewne Zakrzewo-Zagroby powstało na tym obszarze.

Śledziewszczyzna, pow. lepelski, własność Tadeusza Iwaszewskiego.

Śledziuki, wś, pow. bychowski, gm. Osowiec Cerkiewny (17 w.), 92 dm., 560 mk.

Slendzany al. *Slędzany*, wś, pow. włoszczowski, ob. *Slężany* (t. X).

Ślepce 1.), ob. *Stanisławowo*. 2.) **Ś.**, *Slepcy*, fol. dóbr Obczuha, pow. sieński.

Ślepciszki, dwie wsi, pow. wiłkomierski, gm. Ołoty,

Ślepniewo, ob. *Dubokraj*.

Śleżyszki, fol., pow. wileński, gm. Malaty, Skinderów. Około 20 kurhanów.

Slęcin, ob. *Zwlecza*.

Ślidziec, *Ślidiec*, fol., pow. sieński, Sielickich, 276 dz.

Slipcze, r. 1565 *Sliepcze*, wś, pow. hrubieszowski. W r. 1565 wś ta w ststwie hrubieszowskiem miała 20 kmieci na półłankach, karczmarza dającego 32 zł. czynszu, 10 zagr., tywon, pop. Ogółem zł. 58 gr. 12. Do gumna folwarcznego zwieziono: żyta kop 860, jarego 10, skopnego 60, owsa pospołu ze skopczyzną 730, tatarki 212, jęczmienia 50, prosa 40, grochu brogów 2 i skopnego 7 wozów.

Ślipczyce, wś, pow. żytomierski, gm. i par. praw. Bieżów (5 w.), 65 dm., 616 mk., pokłady labradoru. Posiada cerkiew cmentarną, wzniesioną r. 1885. Własność Leszniewskich.

Śliwino 1.) fol., pow. mścisławski, Józefowiczów, 350 dz. (260 lasu). 2.) **Ś.**, fol., tamże, Kamyszańskich, 500 dz. 3.) **Ś.**, fol., tamże, Kułaków, 300 dz. 4.) **Ś.**, fol., tamże, od roku 1840 Łohiczów, 150 dz. 5.) **Ś.**, fol., tamże, Leśniewskich, 260 dz.

Śliwno, dobra, pow. białostocki, hr. Krasińskich, z chut. Karpiniec 1380 dz.

Ślizki, pow. wieliski, ob. *Berezino*.

Śliźnikowo, wś, pow. witebski, należała do Chorczewskich.

Slizykowo, wś, pow. witebski, z Nowosiełkami należała do Kossowych.

Sliże 1.), mylnie *Slizie*, pow. słonimski. 2.) **S.**, pow. poniewieski. W r. 1788 w pow. wiłkomierskim, attyn. Skrociszek ks. Radziwiłów, w zastawie Adama Ropejki.

Sliże, fol., pow. horecki, Stankiewiczów, 460 dz. (300 lasu).

Śliże *Małe*, wś i fol., pow. horecki, gm. Horodyszcze (3 w.), fol. Horbatowskich, 348 dz. (248 lasu); młyn.

Śliże *Wielkie*, wś i fol., tamże, Leśniewskich, 363 dz. (200 lasu).

Słoszczenica, fol., pow. lepelski, Bronisława Paderewskiego, 797 dz.

Ślusarze, ob. *Slusary*.

Słaboszew, ob. *Sławoszew*.

Sładków, ob. *Słodków*.

Słatuki, pow. szawelski, ob. *Dworzyszcze*.

Słauń, *Sławuń*, ob. *Sławań* (t. X).

Sławatycze, pierwotnie *Sołowiatycze*, wś nad Bugiem, pow. włodawski. R. 1499 nadane Wołoszynowi Urszulowi, który r. 1516 zapisał S. Bohowitynowiczowi.

Sławatycze, wś, pow. łucki, gm. Trościaniec, 28 w. od Łucka, 62 dm., 341 mk.

Sławenie, *Słowienie*, wś i dobra nad rzką Czernicą, pow. horecki, gm. Lubinicze (2 w.). Wś 39 dm., 254 mk., cerkiew, młyn wodny; dobra, dziedzictwo Maurów, 1184 dz.

Sławeczna, *Słoweczna*, mylnie *Słoweczno* (t. X, 774), mstko nad rz. Sławeczną, pow. owrucki, gm. Sławeczna, st. poczt. Owrucz (30 w.), 257 dm., 1581 mk., cerkiew drewn., szkółka cerk. od r. 1864, zarząd okręgu pol., urząd gm., apteka, 2 jarmarki. Należała niegdyś do dóbr kapituły wileńskiej, nosiła nazwę Nowy Dworzec, obecnie Załęskich. Gmina obejmuje 36 miejscowości, 1079 dm. włośc. (586 innych), 10,270 mk. włościan, uwłaszczonych na 21,435 dz.

Sławetszczyzna, fol., pow. lepelski, Żwańskich, 52 dz.

Sławęcino, wś, pow. inowrocławski. W dok. z r. 1250, śród włości kościoła kruszwickiego (Ulan. Dok. kujaw., 187, 13).

Sławianka, dobra, pow. bychowski, od r. 1876 Artemowiczów, 4156 dz. (2509 lasu, młyn.

Sławiany, fol. dóbr Nawiesy, pow. mohylewski.

Sławice, wś, pow. miechowski, ob. *Parkoszowice*.

Sławicze, pow. grodzieński. Pomiędzy wsią S. i Żylicze, na lew. brzegu Niemna, horodyszcze zarosłe lasem, z obwodem do 550 saż. Z trzech stron (oprócz wschodniej, którą dotyka Niemna) otoczone jest rowem (długim 455 saż., szerokim 5 saż.) i wałem (długim 505 saż.). Wjazd od strony zachodniej.

Sławiec, r. 1430 *Slawc*, wś, pow. łomżyński. „Paulus Szorc de Slawc" w aktach sąd. z roku 1430. Synowie jego r. 1446 sprzedają swe wsi Janowo i Loszowo pod Nowogrodem za 100 kop. (Kapica, Herbarz, 405).

Sławińszczyzna, wś, pow. owrucki, gm. i par. praw. Chrystynówka (2 w.), 22 w. od Owrucza, 33 dm., 243 mk.

Sławków, mstko, pow. olkuski. W dok.

z r. 1279 „villa episcopalis". Dok. z r. 1286 Leszek Czarny nadaje swobody dobrom biskupim a mianowicie całej kasztelanii sławkowskiej (Kod. kat. krak., I, 114, 121). W dok. z roku 1306 występuje kasztelania sławkowska. Piotr bisk. krak., aktem z r. 1452 wciela do miasta przyległe role i zarośle, nadaje prawo wrębu w lasach na budowle i łamania skał, poddaje kmieci z całego okręgu sławkowskiego juryzdykcyi sądu miejskiego. Szynkarze mogą jedynie w S. zaopatrywać się w piwo. Rajcom służy przywilej sprowadzania i sprzedaży piwa świdnickiego. Wolne rybołóstwo w Przemszy Białej i wybrzeża jej nadaje dla założenia ogrodów (Kod. kat. krak., II, 367).

Sławków, chutor, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, własność Miłaszewskich.

Sławkowice, wś, wspom. w dok. z r. 1414 (Kod. kat. krak., II, 389), mylnie przez wydawcę uważana za Słabkowice, w pow. stopnickim, ponieważ są to Sławkowice w pow. wielickim.

Sławna, *Sławnia*, wś nad rzką Sławianką, pow. bychowski, gm. Bycz (6 w.), 103 dm., 686 mk., wiatrak.

Sławno, wś, pow. radomski. W potwierdzeniu posiadłości biskupstwa wrocławskiego z r. 1154 przez papieża Adryana IV powiedziano: „Ex dono comitis Zlavonis villam iuxta Rado quo vocatur Zlawno" (K. W., n. 586). Zapewne drogą zamiany przeszła ta wieś na własność klasztoru miechowskiego.

Sławno, miasto na Pomorzu. „Via magna que vadit in Slawno" w dok. z r. 1225 i 1233 stanowi zachodnią granicę posiadłości danych klasztorowi lubiąskiemu w kasztelanii nakielskiej. Mestwin, ks. pomorski, ustępuje r. 1273 ziemię słupską i sławińską (Stolp et Zlaven) margrabiom brandenburskim. Przemysław, król polski i ks. pomorski włada w r. 1295 w S. i Słupsku, sądzi tu sprawę klasztoru bukowskiego. „In castro Slaven" wyrokuje w tejże sprawie Swięca, wojewoda gdański i pomorski, wraz z dostojnikami ziemi sławińskiej (K. W., n. 116, 152, 452, 584, 737, 741).

Sławnowicze 1.) fol., pow. mścisławski, od r. 1878 Djakowych, 124 dz. 2.) **S.,** obręb leśny, tamże, Zapolskich, 40 dz.

Sławogóra, wś nad rz. Orzyc, pow. mławski. Istniejące tu cmentarzysko ciałopalne badał Tad. Dowgird, ob. *Mława*.

Sławów, w dok. *Stawów*, wś, pow. żytomierski, gm. Horoszki, st. poczt. Czerniachów (7 w.), 27 w. od Żytomierza, 93 dm., 583 mk., cerkiew drewn. z r. 1802. W całej par. było 256 dm., 2014 mk. praw., 50 kat. i 28 żydów. W r. 1610 należy do włości czerniachowskiej Stefana Niemirycza, który w r. 1628 wnosi z 3 dym.

Sławuta, mstko, pow. zasławski, gm. Sławuta, 23 w. od Zasławia, 924 dm., 8050 mk., cerkiew murow. z r. 1819, cerkiew cment. z roku 1828, kościół kat. par., 2 kapl. kat., kościół ewang., szkoła ludowa jednoklasowa (od r. 1865), szkoła ewang. dwuklasowa. Gmina obejmuje 11 miejscowości, mających 787 dm. włośc, (430 innych), 11,761 mk. włościan, uwłaszczonych na 5105 dz. S., pod nazwą wsi Sławutyna, powstała około r. 1634 na posadzie dwu osad: Deražna i Wola i była osadzona przez ks. Zasławskich. W r. 1673 przeszła z dobrami ks. Zasławskich do ks. Józefa Karola Lubomirskiego, córka którego Józefa Marya wniosła jako wiano dobra zasławskie w dom ks. Sanguszków. Ob. Karwicki Józef Dunin: „Szkice obyczajowe i historyczne". Warszawa. Gorczak Bron.: „Katalog rękopisów archiwum ks. Sanguszków w S. ułożył i historyę tegoż archiwum skreślił... konserwator zbiorów". W Sławucie, r. 1902, str. XLV, 488).

Słoboda 1.) do fol. Dygrajć, pow. kowieński. 2.) **S.** *Laskowicka*, wś nad Oressą, pow. bobrujski, gm. Laskowicze, 29 dm. 300 mk., cerkiew. 3.) **S.** *Nowa*, wś, pow. bychowski, gm. Horodyszcze (12 w.). 4.) **S.** *Suszczewska*, fol., pow. czauski, od r. 1867 Szeremetiewskich, 180 dz. 5.) **S.** *Kuźminicka*, wś, pow. homelski, gm. Popówka, 77 dm., 546 mk., 2 wiatraki. 6.) **S.** *Krasna* al. *Durna*, wś, pow. horecki, gm. Dubrowna (10 w.), 23 dm., 170 mk., cerkiew drewn. 7.) **S.** *Zadrucka*, pow. mohylewski, ob. *Zadrucka Słoboda*. 8.) **S.** *Kazimirowa*, pow. mścisławski, ob. *Kazimirowa Słoboda* (t. XV). 9.) **S.**, wś, pow. rohaczewski, gm. Rudnia Stara (5 w.). 10.) **S.** *Carska*, słoboda, tamże, gm. Łuki, 24 dm., 97 mk., cerkiew murow., szkoła. 11.) **S.**, wś, pow. sieński, gm. Obczuha (5 w.). 12.) **S.** *Krasna*, fol., tamże, Czernieckich, 372 dz. 13.) **S** *Wielka*, wś, tamże, gm. Bóbr (12 w.). 14.) **S.** (t. X, 796), pow. oszmiański, gm. Horodźki. W pobliżu wsi, przy drodze z Wiszniewa, 5 kurhanów. 16) **S.**, ob. *Hermanowszczyzna*. 16.) **S.** *Rosica*, wś, tamże, pow. dryzieński, należała do dóbr Sarya. 17.) **S.**, wś nad Osunicą, pow. dźwiński, gm. Osuń, 75 w. od Dźwińska, 21 dm., 126 mk. 18.) **S.** *Bobówka*, wś, tamże, par. Krasław. 19.) **S.**, wś nad rzką Usiadycą, pow. horodecki, gm. Tiosta, 50 w. od Horodka, 5 dm., 33 mk., zarząd gm., szkoła. 20.) **S.**, wś, tamże, należała do Barszczewskich. 21.) **S.**, kol. żyd., pow. lepelski, gm. Martynowo, 28 dm., 282 mk., dom modl. żyd. 22.) **S.** *Brazdecka*, wś nad rzką Uzianką, tamże, gm. Tiapina, 41 dm., 250 mk., cerkiew, szkoła. 23.) **S.** al. *Słobodka*, wś nad jez. Świętem, tamże, gm. Strzyżewo, 47 w. od Lepla, 32 dm., 270 mk., cerkiew, zarząd gminy. 24.) **S.**, wś nad jez. Amdoczyno, pow. lucyński, gm. Pyłda, 4 dm., 65 mk., cerkiew. 25.) **S.** *Stara*, wś nad jez. Głębokim, tamże, gm. Istra, 40 w. od Lucyna, 8 dm., 148 mk., zarząd gm., cerkiew, szkoła. 26.) **S.**, wś nad jez. Nieszczorda,

pow. połocki, gm. aleksandrowska, 4 dm., 34 mk., cerkiew, szkoła. 27.) **S.** *Torzówka*, wś, tamże, gm. Artejkowicze, 4 dm., 26 mk. 28.) **S.**, wś nad Serteją, pow. wieliski, gm. Serteja. Na lew. brzegu rzeki, na polach wsi S. i dóbr Seleźnie 3 kurhany. 29.) **S.**, wś, pow. witebski, 142 dz. Największą część (75 dz.) mają Szczawińscy. 30.) **S.**, pohost, tamże, gm. Wierchowo, 10 w. od Witebska, zarząd gm., cerkiew. 31.) **S.** al. *Lenki*, wś nad Czernicą, tamże, gm. Łoświda, 35 w. od Witebska, 19 dm., 250 mk., zarząd gminy.

Słoboda 1.) *Kurawska*, wś, pow. berdyczowski, gm. Czerniatyn Mały, 59 w. od Berdyczowa, 12 dm., 107 mk. 2.) **S.**, pow. czerkaski, ob. *Teklin*. 3.) **S.** *Hermanowska*, wś nad rzką Krasną, pow. kijowski, gm. i st. poczt. Hermanówka (2 w.), 60 w. od Kijowa, 497 dm., 2954 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny, 11 wiatraków, 1823 dz. włośc., 1512 dwor. do Hudym Lewkowiczów i 360 dz. do 6 właścicieli. Wś wchodziła w skład sstwa, następnie Butowiczów, od których w r. 1856 nabył Paweł Hudim Lewkowicz. 4.) **S.** *Hołyń*, tamże, ob. *Felicyałówka*. 5.) **S.** *Hudimowa*, tamże, ob. *Hudimówka*. 6.) **S.** *Kahorlicka*, tamże, ob. *Kahorlicka Słoboda*. 7.) **S.** *Kopaczowa*, tamże, ob. *Kopaczówka*. 8.) **S.** *Krasna*, tamże, ob, *Krasna Słoboda*. 9.) **S.** *Wesoła* al. *Ilimówka*, tamże, ob. *Wesoła Słoboda*, 10.) **S.** *Tetyjowska*, wś, pow. taraszczański, gm. Tetyjów (1 w.), 68 w. od Taraszczy, 379 dm., 2003 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny. Stanowi przedmieście Tetyjowa. 11.) **S.**, tamże, ob. *Antonówka*. 12.) **S.** *Olejnikowa*, wś nad rzką Wyrwichwost, pow. wasylkowski, gm. Błoszyńce, 40 w. od Wasylkowa, 246 dm., 1345 mk., cerkiew, kaplica, szkółka cerk., 7 wiatraków. Ob. *Olejniki*. 13.) **S.** *Bołotnicka*, wś, pow. owrucki, gm. Hładkowice, par. praw. Rakowszczyzna. 14.) **S.** *Nowo Sielicka*, wś, tamże, gm. Hładkowicze, 13 dm., 77 mk. 15.) **S.** *Suszczańska*, wś, tamże, gm. Jurowa, par. praw. Suszczany (6 w.). 16.) **S.** *Synhajewska*, wś, tamże, owrucki, gm. Bazar, 35 w. od Owrucza, 25 dm., 156 mk. 17.) **S.** *Topszewnia*, wś, tamże, gm. Żubrowicze, par. praw. Białokurowicze (12 w.). 18.) **S.** *Wiazowiecka*, wś, tamże, gm. Narodycze, 18 w. od Owrucza, 62 dm., 282 mk. 19.) **S.** *Wilcza* (*Wołcza*), wś, tamże, gm. i par. praw. Pokalew (18 w.), 29 w. od Owrucza, 14 dm., 121 mk. 20.) **S.** *Wisłocka*, wś, tamże, gm. Bazar, par. praw. Kalinówka (4 w.), 40 w. od Owrucza, 48 dm., 288 mk. 21). **S.** *Czernielowiecka*, wś, pow. starokonstantynowski, gm. i par. Czernielówka (4 w.), 33 w. od mta pow., 38 dm., 327 mk., 2 młyny. Własność Rothów.

Słoboda *Rungurska*, pow. kołomyjski. Rogosz I.: „Wycieczka po Galicyi i Podróż do Słobody Rungurskiej“ Ateneum, III, r. 1886).

Słobodarka, kol., pow. łucki, gm. Rożyszcze (7 w.), 27 w. od Łucka, 71 dm., 347 mk., dom modl. ewang.

Słobódka 1,), wś nad Wentą, pow. szawelski, obok Szawkian. Była tu kaplica kalwińska, niewiadomo kiedy fundowana, która około r. 1840 zniszczała. 2.) **S.**, wś, pow. bychowski, gm. Osowiec Cerkowny (14 w.). 3.) **S.** *Jadrena*, wś, tamże, gm. Horodyszcze (8 w.). 4.) **S.**, wś, pow. czauski, gm. Hory (7 w.). 5.) **S.** *Zajcewa*, pow. czerykowski, ob. *Zajcewa Słobódka*. 6.) **S.**, wś, pow. horecki, gm. Lubinicze (8 w.). 7.) **S.**, wś, pow. mohylewski, gm. Kruhłe (1 w.). 8.) **S.**, wś, tamże, Tołpieczyce (3 w.). 9.) **S.**, fol., pow. mścisławski, Korsaków, 180 dz. 10.) **S.**, wś nad rzką t. n., pow. orszański, gm. Starosiele, 39 dm., 217 mk., dwie cerkwie drewn. 11.) **S.**, wś, pow. rohaczewski, gm. Merkułowicze (15 w.). 12.) **S.** al. *Bobowka*, fol., tamże, Zboromirskich, 495 dz. (392 lasu). 13.) **S.** *Horbaczewska*, wś, tamże, gm. Łuki (9 w.). 14.) **S.** *Liskowska*, wś, tamże, gm. Cichinicze (10 w). 15.) **S.** *Luszewska*, dwa fol., pow. rohaczewski, oba od r. 1860 należą do Górskich, jeden ma 524 dz., drugi 196 dz. 16.) **S. L.**, fol., tamże, od r. 1881 Nicijewskich, 342 dz. 17.) **S.** *Pasieka*, wś, tamże, gm. Dowsk (11 w.). 18.) **S.** *Sołtanowska*, wś, tamże, gm. Polesie (18 w.). 19.) **S.** *Mała*, fol., pow. sieński, Milewskich, 247 dz. 20.) **S.**, pow. oszmiański. W pobliżu st. dr. żel. i grupa kurhanów. 21.) **S.** wieś, pow. trocki. W pobliżu wsi r. 1888 rozkopano 21 kurhanów. Znaleziono ostrze dzidy, 2 topory, pierścień i bransolety bronzowe. 22.) **S.**, wś, pow. dryzieński, par. Oświej. 23.) **S.**, pow. lepelski, ob. *Słoboda* 23). 24.) **S.**, fol., tamże. Mają tu: Bortkiewiczowie 77 dz., Sławeccy 30 dz., Wańkowiczowie 154 dz. 25.) **S.** *Jurjewa*, okolica, pow. witebski, gm. Myszkowo (7 w.), cerkiew. 26.) **S.** *Podhorodna*, wś, tamże, 3 w. od Myszkowa. 27.) **S.**, os., pow. siebieski, gm. Jezioryszcze. 28.) **S.**, tamże, ob. *Zarzecze*.

Słobódka 1.), ferma przy wsi Wisznopol, pow. humański. 2.) **S.** *Korżewa* (t. IV, 438 *Korżewa Słoboda*), wś nad rzką Madweżym, tamże, gm. Ładyżynka, 21 w. od Humania, 60 dm., 550 mk., cerkiew, szkółka. 3.) **S.**, tamże, ob. *Zofijówka*. 4.) **S.** *Motowidłowska*, wś nad Stuhną, pow. wasylkowski, gm. Ksawerówka, 20 w. od Wasylkowa, 140 dm., 866 mk. 5.) **S.** *Czernicka*, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Rohaczów, par. praw. Czernica (5 w.). 18 w. od mta pow., 63 dm., 473 mk. 6.) **S.** *Derażeńska*, wś, tamże, gm. Piszczów, 23 w. od mta pow., 18 dm., 124 mk. 7.) **S.** *Kniażeska*, kol., tamże, gm. Romanówka, 7 w. od mta pow., 32 dm., 191 mk. 8.) **S.** *Margarytówka*, kol., tamże, gm. Serby, 25 w. od mta pow., 34 dm., 255 mk. 9.) **S.** *Romanowiecka*, wś, tamże, gm. i par. Romanówka (3 w.), 9 w. od mta pow., 65 dm.,

380 mk. 10.) **S.** *Serbowska*, kol., tamże, gm. Serby, 35 w. od mta pow., 13 dm., 99 mk. 11.) **S.**, wś nad Wilią, pow. ostrogski, gm. Chórów, 2 w. od Ostroga (par. praw.), 117 dm., 593 mk. 12.) **S.** *Polowa*, wś, pow. żytomierski, gm. Januszpol, 69 w. od Żytomierza, 66 dm., 271 mk.

Słobodyszcze, wś, pow. żytomierski, gm. Piatka, st. poczt. Reja (4 w.), st. dr. żel. Demczyn (10 w.), 32 w. od Żytomierza, 256 dm., 1595 mk., cerkiew drewn. z r. 1718, szkoła od r. 1870. Dawne dziedzictwo Tyszkiewiczów Łohojskich, z nadania przodkowi ich przez Świdrygajłę r. 1437. W r. 1581 Fryderyk Tyszkiewicz, wwdzic brzeski, wnosi od 42 osiadł., 1 kowala 1 fl., popa 2 fl., od młyna 3 kół po 12 gr., 34 zagr. po 6 gr., 24 ubogich podsus. po 3 gr., 2 po 4 gr., 1 gr. 2, w ogóle 31 fl. 13 gr. Czopowego wniesiono 20 fl. W r. 1628 Antoni Tyszkiewicz, wwdzic brzeski płaci od 8 dym. rynk., 52 ulicz., 30 ubogich, 2 kół wal., 1 stęp., 4 rzem. (szewc, kowal, piekarz, solenik), 1 popa. Włość słobodycka, rozległa 17.07 mil kw., leżała na średnim i górnym brzegu Hniłopiatu i z czasem rozpadła się na 2 dzielnice: Berdyczów i Machnówkę.

Słobodzińska Kazimierówka, os., pow. siebieski, Dmochowskich i Bernatowiczów, 300 dz.

Słobuty 1.) al. *Slabuty*, fol., pow. czerykowski, 168 dz., należy do Soroczyna. 2.) **S.**, fol., tamże, należy do dóbr Chutor.

Słochy Ogrodniki, pow. bielski, gub. grodź. Pod wsią grupa mogił kamiennych.

Słodków 1.), r. 1266 *Sodlcowo*, wś, pow. turecki. W r. 1266 Kazimierz, ks. kujawski i łęczycki wieś „Sodlcovo... in districtu castellature wladislaviensis", którą kiedyś synowie Mściwoja nadali klasztorowi miechowskiemu, a obecnie kupioną od klasztoru za 20 grz., sprzedaje za 23 grzyw. Stefanowi archidyakonowi włocławskiemu i jego bratu Janowi, synom Godefryda, z uwolnieniem od ciężarów książęcych (Ulan. Dok. kujaw., 205). 2.) **S.** al. *Sładków*, wś, pow. janowski, ma 235 dm.

Słodowniki, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Słojki, *Słojka*, dobra, pow. sokólski, Anniencowych, 736 dz.

Słomczyn, r.), r. 1576 *Slanczyno*, wś, pow. warszawski. W r. 1576 leży w par. Cieciszewo. Cieciszewscy płacą tu od 2 łan. 2.) **S.**, r. 1576 *Slanczyno*, wś, pow. grojecki. W roku 1576 siedzi tu 5 częściowych dziedziców Słomczyńskich na półłankach i ćwierciach.

Słomianka 1.), mylnie *Solomianka*, wś, pow. białostocki. 2.) **S.**, dobra, pow. grodzieński, własność Aleks. O'Brien de Lassy, 324 dz. W r. 1561 w wójtow. demitkowskiem ekon. grodzieńskiej. We wsi było 36 włók gruntu średniego. Poddani mieli 84 wołów i 44 koni. Płacili z włóki po 1 kopie 37 gr. 3.) **S.**, *Solomianka* (t. XI, 61), fol., tamże, Zaleskich, 400 dz.

Słomków, r. 1303 *Slonkowo*, wś, pow. gostyński. Włączony r. 1303 do nowo utworzonej parafii w Trębkach (K. W., n. 2038).

Słomniki, w dok. z r. 1340 *Słumnyky*, mstko, pow. miechowski, ob. *Szczepanowice*. Nowy kościół murowany o dwu wieżach i trzech nawach poświęcony r. 1901.

Słonim. Gloger Z.: „W sprawie etnografii i wykopalisk w powiecie słonimskim" (Przegl. Bibliogr. archeol., t. II, r. 1881).

Słoniszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy. 2.) **S.**, wś, tamże, gm. Krasna Górka.

Słony Gródek, ob. *Gródek*.

Słopanowo, *Człopa*, mstko, pow. wałecki. W r. 1232 Władysław ks. polski, nadaje wieś Człopę klasztorowi cystersów w Altenburgu (K. W., n. 2054).

Słopiec, wś, pow. kielecki, ob. *Łukowa*.

Słotowa, wś, pow. pilzneński. R. 1364 król Kazimierz upoważnia Mikołaja z Wiślicy do osadzenia na obszarze lasu należącego do Pilzna, 30 łanów frankon. z nadaniem wsi nazwy „Slothowa" (Kod. mał., III, 179).

Słowiczyn, fol. i leśnictwo, pow. bielski. gub. grodź., 2 w. od Siemiatycz, własność Ciecierskich.

Słowieniec, *Sławieniec*, wś, pow. rohaczewski, gm. Koszelewo (11 w.).

Słowieńsk (t. X, 834), pow. oszmiański. W w. XV był własnością kn. Andrzeja Olgierdowicza, r. 1516 przeszedł do kn. Konst. Ostrogskiego. Na początku XVII w. Balcera Strawińskiego, wwdy mińskiego, który r. 1633 zapisuje żonie swej Zofii z ks. Druckich Horskich. Od sukcesorów jej nabywa kustosz i prałat wileński Benedykt Zachorski.

Słowików, wś, pow. czauski, gm. Hory.

Słowikowszczyzna, *Słowakowszczyzna* (t. X, 833), fol. dóbr Jabłonowo, pow. grodzieński.

Słowiszki, *Sławiszki*, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów.

Słubica, wś, pow. błoński. Własność „militis Cziborii" przeniesiona r. 1382 na prawo niemieckie (Kod. maz., 98). W r. 1580 siedzą tu na 4 działach Skulscy z poblizkich Skuł. Płacą od 6 łan. i 2 kół młyn.

Słuck 1.), miasto pow. w gub. mińskiej. Ks. Jerzy Olelkowicz umarł r. 1596 (nie r. 1896), fara erygowana w r. 1419 (nie r. 1410). Po Leonie Mazarskim dyrekcyę fabryki pasów słuckich objął Józef Borsuk (nie Korolko), ob. A. Jelski: „Wiadomość historyczna o pasiarni radziwiłłowskiej w Słucku", Kraków, r. 1894, str. 30. 2.) **S.** al. *Polesie*, fol., pow. mohylewski, od r. 1860 Konietowiczów, 140 dz.

Słucz, rzeka. Własт J.: „Opowiadania hist.

z dziejów okolicy Słuczy i jej dopływów" (Kwart. hist., I, 1898, str. 219).

Sługocin, r. 1213 *Slegocino*, wś, pow. koniński. W dok. z r. 1213 śród włości klasztoru lądzkiego. W r. 1340 Mateusz z Myśliborza oddaje klasztorowi połowę swego dziedzictwa w S. w zamian za wieś klasztorną Niewodnik pod Kruszwicą (K. W., n. 80 i 1197).

Słuki, ob. *Humniszcze.*

Słunycz, ferma przy wsi Połoh, pow. hajsyński, Lisowskich, 717 dz.

Słupca, miasto powiatowe. Powiat słupecki w r. 1890 miał 80,466 mk., z tego 3439 w mieście S., a 77,027 w miasteczkach i wsiach. Śród zapisanych do ksiąg stałej ludności (w liczbie 85,164, wtem 7647 nieobecnych), było 139 prawosł., 14,206 prot. (w gm. Grodziec 4700, Dłusk 1056, Emilienheim 1707, Szymanowice 1410, Trąbczyn 1444, Skulska wieś 814, Ostrowite 752, Kleczew 674) i 4455 żydów (Słupca 683, Zagórów 926, Kleczew 1124, Pyzdry 866). Do obszaru powiatu odnosi się rozprawa: Stefan Heine: „Die Landwirtschaft in Kreise von Slupca in XIX Jahrhunderte. Erster Theil. Breslau, 1898.

Słupeczka, w dok. *Slupcza*, wś, pow. kolski. Wieś ta wedle dok. z r. 1339 i 1357 była własnością arcyb. gnieźn. W r. 1570 Jarosław arcyb. oddaje ją drogą zamiany za Raducz z Wolą braciom: Chebdzie i Miklowi (K. W., n. 1192, 1354, 1641).

Słupia *Nowa*, mstko, pow. kielecki (dawniej opatowski). W dok. Kazimierza W. z r. 1351 powiedziano: „Slup civitatem cum villula sibi adjacenti que eodem nomine Slupi apellatur" (Kod. dypl. pol., III, 232). W ostatnich latach włączono S. do pow. kieleckiego.

Słupno, wś, pow. płocki. Nadane przed r. 1185 wraz z istniejącym wtedy kościołem, kościołowi N. P. Maryi w Płocku. Wieś tę nanabyła za 30 grzyw. Dobromiła babka Żyrona, wojew. mazow. Ob. *Chełpowo.* W r. 1578 wś ma kościół par., płaci od 12 łan., 10 zagr. z rolą, 2 rzem., 2 młyn., wyszynku piwa.

Słupsk, miasto na Pomorzu. Świętopełk ks. Pomorza r. 1212 (?) w Słupsku, wydaje akt oznajmiający iż przez baronów i rycerstwo kasztelanii słupskiej, podległej z dawna książętom polskim i arcyb. gnieźn. (pod względem kościelnym), a następnie zajętej przez Waldemara króla duńskiego, został wybranym na księcia i władzę objął. Rektorem kościoła w S. był wtedy Rodolphus konsekrowany przez arcyb. gnieźn. Henryka Kietlicza. Wydają ztąd akty książęta pomorscy: Świętopełk, Mestwin. W dok. z r. 1298 wspomniany jest klasztor św. Mikołaja w S. jako filia klasztoru w Belbuku (klasztor cystersów). S. był centrem kasztelanii i ziemi mającej swych dostojników. Znamy z dok. wojewodę, kasztelanów, podkomorzych, sędziego, wojskiego (K. W., n. 78, 206, 584, 715, 790, 1705).

Słupy, kol., pow. nieszawski. W dok. z r. 1250 śród włości bisk. włocławskich (Ulanow. Dok. kujaw., 187).

Słuszkowo, fol., pow. rzeżycki, Butkiewiczów, 100 dz.

Służew, wś, pow. warszawski. W r. 1241 Konrad, ks. łęczycki nadaje S. komesowi Gotardowi, za zwycięztwo odniesione nad prusakami, litwinami, jadźwingami i ujęcie w niewolę 7 wodzów jadźwingów. Wieś uwalnia książę od wszelkich danin i opłat prawa polskiego. Ponowny akt z r. 1245 wydany w Czersku, podaje iż we wsi S. „ecclesia sita est" a wieś nadana „cum omnibus agris, pratis, mellificiis, venacionibus, capreolinis" (Kod. dypl. pol., I, 50, II, 25). Jan, ks. warszawski, potwierdził to nadanie dla współdziedziców i potomków Gotarda (ob. II, 324). Jeszcze w reg. pob. z r. 1580 spotykamy w poblizkim Rakowie nazwę jednego działu wsi: „sors Gotardi", a w Szczęśliwicach (Stanclewicze) dział „olim Martini Gotartowicz". W r. 1580 wieś ma kościół par., Wierzbiętowie, Służewscy i Lelewscy płacą tu od $2\frac{1}{2}$ łan. 2 zagr. Istnieje już Służewiec i Wolica Służewska. Klasztor czerwiński miał tu nadany r. 1240 pewien dział. Ob. *Borzęcino.* Ztąd wynikło zapewne wczesne, bo przed r. 1245, wzniesienie kościoła.

Służewo, mstko, pow. nieszawski. Mylnie odniesiono do S. (t. X, 863) nadania wsi „Sluszewo" niejakiemu Gotardowi za pogromienie jadźwingów, gdyż ściągają się one do wsi Służew pod Warszawą. Aktem z r. 1286 Władysław ks. kujawski przyrzeka komendatorowi toruńskiemu bezpieczne przejście dla kupców i mieszczan toruńskich przez jego posiadłości poczynając od wsi „Slussow" (Ulan. Dok. kuj., 221, 47). W r. 1583 rajcy miasta „Sluzew" zapłacili: od 23 łan. osiadł., 8 szewców, 6 krawców, 4 garncarzy, 2 bednarzy, 2 ślusarzy, 2 kowali, 4 piekarek, 1 stolarza, 1 tkacza, 1 chirurga, 4 kuśnierzy, 5 rzeźników, 4 bań gorzał., 1 przekupki, 1 dudarza (tibicina), 5 komor., 5 zagrod., wiatraka. Suma fl. 51 gr. 22.

Służki, pow. grodzieński, ob. *Sluzki* (t. X).

Smardzowice, w dok. *Smarsovicz*, wś, pow. olkuski. Wymienione w dok. z r. 1327 jako centralny punkt w okolicy. Biskup Bodzanta r. 1354 zamienia ją z królem Kazimierzem na Porębę Pawła. Dziesięcinę ze S. Zawisza bisk. krak. nadaje r. 1381 mansyonarzom katedry krakow. (Kod. kat. krak., I, 162, 253, II, 82).

Smarklice, mylnie *Smorknice* (t. X, 916), wś włośc. i fol., pow. bielski, gub. grodz. (w dawnej ziemi drohickiej), par. Ostrożany. Wś 227 dz.; fol. z dawna Wojewódzkich, z os. Ustroń i Chechłowo 264 dz. Oprócz tego Gor-

ski i Jarocki mają 44 dz. Gleba dobra, pszenna, włościanie zamożni. Ludność polska.

Smerdyn, *Smirdyn*, wś, pow. łucki, gm. Trościaniec, 35 w. od Łucka, 83 dm., 552 mk. W r. 1570 przy Butynie kn. Andrzeja Massalskiego. W r. 1577 do Sokula (ks. Marka Sokulskiego), płaci od 14 dym. Część należy do Szczęsnego Charlińskiego, który wnosi od 8 dym. W r. 1583 pierwszy płaci od 4 dym., 1 ogr., drugi zaś od 5 dym., 2 ogr. Następnie Jełowickich, poczem Heleny z Jełowickich Stępkowskiej.

Smereków, wś, pow. żółkiewski. W r. 1565 wś wststwie lwowskiem. Miała 25 kmieci na dworzyskach, wolnych od czynszu i danin, obowiązanych tylko do posług zamkowych. Dawali tylko miodu 5 pół miarków, czyli $2^1/_2$ korca, wartości zł. 24. Karczmarz płacił zł. 12 gr. 24, pop zł. 2. Suma dochodów zł. 40 gr. $26^1/_2$.

Śmideń, pow. kobryński, ob. *Nowosady*.

Śmidyn, wś, pow. kowelski. gm. Maciejów, 22 w. od Kowla, 399 dm., 2673 mk., cerkiew, szkoła, 5 wiatraków. W r. 1570 kn. wwda wołyński (Czartoryski) wnosi z 169 dym., 31 ogr. po 2 gr., 2 rzem. po 2 gr., 1 koła młyn. W r. 1583 przy Wyżwie (kn. Kurbskiego), płaci od 57 dym., 6 ogr., 3 rzem.

Śmierdzaca, wś, ob. *Liszki*.

Śmietanicze, dobra, pow. mohylewski, Kurczów, z fol. Howiady 1186 dz. (666 lasu).

Śmietanka, wś i fol. dóbr Lewki, pow. horecki.

Smike-Meldery, wś nad Dźwiną, pow. dźwiński, gmina Krejcburg (10 w.). Wał w kształcie podkowy, około 200 saż. długi.

Śmilgi, ob. *Pożyrnowo*.

Smilgie, pow. poniewieski. Biskup Aleks. Sapieha wyjednał od Jana Kazimierza r. 1661 20 włók ziemi dla kościoła i potwierdzenie zapisów Ważyńskiej.

Smiła, mstko, pow. czerkaski. Bobrinskij Aleksy: „Kurgany i słuczajnyja archeol. nachodki bliz m. Smieły“. Petersburg, 1894.

Smiłów, ob. *Cmilów*.

Smodna, mylnie *Smodno* (t. X, 888), wś, pow. kossowski. Leży o 2 klm. od miasta Kossowa. Posiada na swem obszarze zakład leczniczy (środkami naturalnemi), założony około r. 1898 przez dr. Tarnawskiego. Podany w jej opisie r. 1318 jako data dok. Swidrygiełły jest błędem, zapewne winno być 1418.

Smogorzewo, wś, pow. pułtuski. Jan ze S. r. 1455 zapisuje na tej wsi 50 kóp gr. Janowi „de Umiaczyno“ (Humięcin) (Kapica, Herbarz, 436). Kościół par. istnieje tu już r. 1576. Ob. *Pokrzywnica*.

Smohilów, mylnie *Smoligów* (t. X, 906), wś nad rz. Sierną, pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 43 w. od Włodzimierza, 70 dm., 421 mk., cerkiew. W r. 1570 część należy do Iwana Hulewicza, który w r. 1577 wnosi z 4 dym. dworz., 2 ogr. po 4 gr., 6 ogr. po 2 gr, od 1 koła młyn. wieśn. 12 gr., a w r. 1583 z trzeciej części od 8 dym., 6 ogr., 1 popa. Nadto w r. 1577 część należy do wwdy połockiego (Dorostajskiego), przy Torczynie, płaci od 6 dym., 4 ogr. W r. 1583 do dóbr biskupów łuckich (przy Starym Torczynie).

Smolaki 1.) os., pow. dryzieński, gm. Dzierkowicze (10 w.), cerkiew. 2.) **S.**, fol., pow. witebski, Cybulskich, 67 dz.

Smolance, wś i dobra nad jez. Czarnem, pow. lepelski, gm. Smolany, 35 w. od Lepla, 47 dm., 290 mk., zarząd gm., gorzelnia, młyn. Gmina obejmuje 20 miejscowości, 539 dm. włośc. (17 innych), 3937 mk. włościan, uwłaszczonych na 5540 dz.

Smolanica, *Słomianica* (t. X, 814), wś nad Jasiołdą, pow. prużański, 50 dm., 616 mk., cerkiew fil., szkoła, 1807 dz. Śród pól włościańskich 2 kurhany.

Smolanka 1.), chutor pod wsią Meżyhorka, pow. czehryński. 2.) **S.**, chutor, pow. kijowski, gm. Białogródka. 3.) **S.**, wś, pow. żytomierski, gm. Lewków, par. praw. Staniszówka (1 w.), 8 w. od Żytomierza, 35 dm., 148 mk.

Smolany, dobra, pow. orszański, od r. 1875 Titowych, 4598 dz. (3200 lasu), 3 młyny, cegielnia.

Smolarka, mylnie *Stolarka* (t. X), pow. prużański.

Smolarnia 1.), obręb leśny w dobrach Przyborowo, pow. brzeski, gub. grodz. 2.) **S.**, chutor, tamże, gm. i dobra Ołtusz. 3.) **S.**, urocz. dóbr Blizna, pow. słonimski.

Smolarnia 1.) chutor, pow. łucki, gm. Rożyszcze. 2.) **S.**, chutor, tamże, gm. Szczuryn. 3.) **S.** *Nowa*, urocz., pow. nowogradwołyński. 4.) **S.** *Stara*, urocz., tamże, gm. Połonne, 64 w. od mta pow., 27 dm., 134 mk.

Smolary 1.) wś nad Stochodem, pow. kowelski, gm. Wielick, 37 w. od Kowla, 64 dm., 446 mk., kaplica. 2.) **S.** *Holane*, wś, pow. włodzimierski, gm. Krymno, 90 w. od Włodzimierza, 114 dm., 737 mk. 3.) **S.** *Rogowe*, tamże, gm. Huszcza, 80 w. od Włodzimierza, 49 dm., 315 mk. 4.) **S.** *Stoleńskie*, wś, tamże, 90 w. od mta pow., 152 dm., 848 mk., szkoła. 5.) **S.** *Świtiazkie*, wś, tamże, gm. Szack, 100 w. od mta pow., 10 dm., 51 mk. 6.) **S.**, chutor, tamże, gm. Wierzba, 11 dm., 60 mk.

Smolawa, wś nad Białym Łuhem, pow. dubieński, gm. Beresteczko, 61 w. od Dubna, 119 dm., 650 mk., cerkiew drewn., wzniesiona r. 1783 przez właściciela Aleks. Zielińskiego, szkółka cerk. od r. 1861. Własność Kołmakowych. W r. 1561 należy do Aleksandra Sanguszki-Koszyrskiego. W r. 1565 ks. Lew Sanguszko zastawia S. i Mierów żydom Batkowi i Moszkowi Misanowiczom. W r. 1583 kn. San-

guszki Koszyrskiego (przy Horochowie), płaci od 15 dym., 12 ogr, 8 ogr. W r. 1601 ks. Grzegorz Sanguszko zastawia S. i inne żydom Abramowi Szmojłowiczowi Turyjskiemu i Giecowi Percowiczowi Torczyńskiemu.

Smolciszki, pow. wiłkomierski, gm. Owanta (nie Wiżuny), Surynów, 108 dz.

Smoleniszki al. *Smolaniki*, pow. wileński. Około 10 kurhanów.

Smoleńsk, miasto. Odnoszą się tu prace: Nikityn: „Istoria goroda Smoleńska“. Dobrowolski W. N.: „Smolenskij etnogr. zbornik (Zap. Izw. R. Geogr. Obszcz., 1893, t. 22, str. 716 i 1894, t. 23, str. 417 i 140). Gołubowski P. W.: „Istoria Smol. ziemli do XV w.“ (Uniw. Izw. kij., r. 1895).

Smoleński Bród, wś nad Dźwiną, pow. wieliski, gm. Makłaki. Na brzegu rzeki 5 kurhanów, rozkopanych r. 1873.

Smolica, wś, pow. bychowski, gm. Osowiec Cerkiewny (18 w.).

Smolin, pow. kobryński. Na gruntach dworskich, obok toru drogi żel. mosk.-brzeskiej, 20 kurhanów.

Smolin, r. 1563 *Smołyn*, wś, pow. Rawa-Ruska. W r. 1565 wś ta w ststwie lubaczowskiem, nad rzką Smolniczką, miała wiele ról, łąk i lasów. Było 29 kmieci na pół łankach (po gr. 16, owsa pół kłody i czynszu nowego odkupnego $1^1/_2$ grzyw.), 12 kmieci na ćwierciach (po gr. 11, korzec owsa i nowego czynszu gr. 28). Pop gr. 24, dwa obszary gr. $17^1/_2$, swobodnych kmieci 10 na różnym czynszu, karczmarzy 3 (*zł.* 6 gr. 12). Bartnicy (miejscowi kmiecie i z wsi postronnych mający tu swe barci) miodu kunników 88 po gr. 36, czyni *zł.* 105 gr. 6. Gromada „na dwie lecie dawają kun 13“ każda po gr. 30. Ogółem zł. 265 gr. $4^1/_2$. Świeżo wykopano stawek i postawiono młyn. Za czasów starostwa Jana z Tarnowa był folwark dobry ale został opuszczony i tylko „na jarz siewają“.

Smolińsk, ob. *Konwaliszki*.

Smolnica, urocz., pow. wołkowyski, Bołtryków, 32 dz.

Smolnica, wś, pow. dobromilski. W r. 1565 wś ta w ststwie przemyskiem, na prawie wołoskiem osadzona, miała 21 kmieci na $10^1/_2$ łan., kniaź i pop. Dochód wynosił zł. 48 gr. 7.

Smolnik, *Smulnik* (t. X, 925), fol. dóbr Bałandycze, pow. kobryński.

Smolnik, wś, pow. liski. W r. 1565 wś ta w ststwie sanockiem, na prawie wołoskiem osadzona, miała 38 kmieci na 27 łanach, kniaź, pop. Dań barania przyniosła 27 baranów i wieprzowa 20 wieprzy. Ogółem dochodu zł. 75 gr. 8.

Smolniki, pow. prużański. W r. 1563 należy do wójtowstwa mikityckiego we włości dworu dobuczyńskiego ekon. kobryńskiej. We wsi było 39 włók gruntu średniego, z tego 1 wolna na wójtostwo. Dochód czynił 62 kóp 48 gr.

Smolszczyzna, fol. dóbr Ciecierzyn, pow. mohylewski, dawniej Józefa Lipskiego, dziś Daniłowych.

Smolugi, pow. bielski gub. grodz. Pięć kurhanów.

Smołderów, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Smołderów, 20 w. od mta pow., 294 dm., 1641 mk., cerkiew drewn. z r. 1736, uposażona r. 1797 przez ks. Józefa Czartoryskiego, cerkiew cment. drewn., szkoła ludowa. Gmina obejmuje 20 miejscowości, 1591 dm. włośc. (135 innych), 11,942 mk. włościan, uwłaszczonych na 19,311 dz. W r. 1704 wś należała do Anny Hołyńskiej, była w dzierżawie u Gabryela Mierzejewskiego.

Smołki, wś, pow. witebski, gm. Leśkowicze, 38 w. od Witebska, 12 dm., 80 mk., zarząd gm., szkoła.

Smołówka, wś, pow. żytomierski, gm. Lewków, par. praw. Iwanków (15 w.), 22 w. od Żytomierza, 50 dm., 359 mk., 2 młyny, smolarnia, własność Dobrowolskich.

Smołwy, pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy. W r. 1580 Jakuba Kiełbowskiego, później Zawiszów, dziś Podbereskich, 533 dz. Dobra S. Stare, własność Turów, z fol. Uliwartynie 350 dz. Gmina obejmuje 95 miejscowości, 143 dm. włośc. (10 innych), 3117 mk. włościan, uwłaszczonych na 3372 dz.

Smołyhówka, obręb leśny, pow. orszański, od r. 1858 Wonlarlarskich, 285 dz.

Smoniowice, wś, pow. miechowski. Ludwik król węg. i pol. wś S. własnośc Mikołaja „de Skroniow“ kan. krak. przenosi r. 1382 na prawo niemieckie (Kod. kat. krak., III, 89).

Smordwa, wś, pow. dubieński, gm. Młynów, 16 w. od Dubna, 107 dm., 1002 mk., cerkiew murow., wzniesiona w r. 1787 przez dziedzica Józefa Ledochowskiego. Własność Ledochowskich. W r. 1545 należy do Iwana Chomiaka. W r. 1570 w części Piotra Chomiaka, w drugiej (10 dym., 17 ogr. po 2 gr., $^1/_2$ koła młyn.) Tytusa Chomiaka, sędz. grodz. łuckiego. W roku 1583 z dwóch części (8 dym., 12 ogr., 10 kom., 2 kół w.) wnosi Tychno Chomiak Smordowski, z części zaś (8 dym., 11 ogr., 8 podsus., 1 koła waln.) Piotr Chomiak.

Smorgonie, pow. oszmiański. O 1 w. od mstka, przy drodze do Krewa, na brz. rzki Oksny około 50 kurhanów, przeważnie rozoranych. O 1 w. od tego miejsca przy drodze ze S. do Osinówki, środ lasu „Boży Dar“, grupa około 100 kurhanów, do 3 arsz. wysokich, otoczonych niegdyś rowami.

Smorodniki, wś, pow. dryzieński, należała do dóbr Sarya.

Smorodzin, *Smorodzinka*, wś, pow. sieński, gm. Obczuha, 16 dm., 132 mk., cerkiew.

Smorszczki, wś nad Chomorem, rozlewającym się tu w staw, pow. zasławski, gm. Ternawka, 29 w. od Zasławia, 175 dm., 1098 mk., cerkiew drewn. z r. 1836, szkółka cerk. od roku 1862.

Smorzów, wś nad rzką Stubieńką, pow. rówieński, gm. i st. poczt. dr. żel. Klewań (5 w.), 27 w. od Równego, 44 dm., 312 mk., cerkiew drewn. z r. 1751. W r. 1577 do Klewania ks. Iwanowej Czartoryskiej, płaci od 7 dym. po 20 gr., 4 ogr. po 2 gr. W r. 1583 wnosi Jan Bystrzykowski od 11 *łan.*, 20 *półł.*, 2 ogr., 1 popa.

Smotrycz, mstko, pow. kamieniecki. W r. 1469 Jan Odrowąż przedstawił lustratorom siedm listów królewskich na tę posiadłość, tudzież uwolnienie od stacyi w Smotryczu.

Smrock, wś, pow. makowski. W r. 1465 Zdzisław z Chylin sprzedaje swe wójtostwo, 2 łany obejmujące, we wsi książęcej S. pod Makowem i 10 łan. w Brzostowie, w ziemi wizkiej, bratu swemu Michałowi (Kapica, Herbarz, 51).

Smukacze, wś, pow. bychowski, cerkiew.

Smulkowo, wś, pow. dryzieński, par. Zabiały, należała do dóbr Justynianowo.

Smyczek, wś nad Dnieprem, pow. rohaczewski, gm. Niedojki (10 w.).

Smyczki, okolica, pow. kowieński, gm. Żejmy, 35 w. od Kowna. Mają tu: Gabryałowiczowie 28 dz., Jankowscy 35 dz., Kulwieciowie 6 dz.

Smyha, kol., pow. dubieński, gm. Sudobicze, 6 dm., 68 mk.

Smyków 1.) wś, pow. dubieński, gm. Boremel, 44 w. od Dubna, 44 dm., 270 mk. W r. 1545 Smykowskich. W r. 1570 wnoszą pobór Bohdan Smykowski od 8 ogr. po 4 gr., 6 ogr. po 2 gr. i Myszko Smykowski i Andrzej Hreczka od 1 ogr. 2 gr. W r. 1577 płacą: Hrehor Smykowski od 6 ogr. po 2 gr. i Bohdan Sm. od 2 ogr. po 4 gr., 2 ogr. po 2 gr. W r. 1583 wnoszą: Bohdan Smykowski od 4 ogr., 3 ogr., Hrehory Sm. od 6 ogr., 6 ogr., $1/2$ koła dor. i Andrzejowa Sm. od 4 ogr,, $1/2$ koła dor. 2.) **S.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Podbrzezie, 53 w. od Włodzimierza, 33 dm., 225 mk. W r. 1570 należy do Fedorowej Bokiejowej (przy Milatynie), która w r. 1577 wnosi od 2 dym., 4 ogr., a Filip Bokiej od 2 dym., 3 ogr., 4 kół młyn. po 24 gr. W r. 1583 płaci Jan Bokiej Pieczychwoski, podkom. włodz., od 6 dym., 4 ogr. i Filip Bokiej od 2 dym., 4 ogr.

Smykówka, fol. dóbr Bielica, pow. czerykowski.

Smyr, *Smych*, fol. dóbr Hrudkowicze, pow. kobryński.

Snarszczyzna, pow. bielski, gub. grodz. Oprócz wsi jest fol. (65 dz,), własność Tarnawskich.

Sniadka, r. 1417 *Sznyathka*, wś, pow. kielecki. R. 1417 Albert bisk. krak., nadaje łan w tej wsi Stefanowi, burgrabiemu bodzętyńskiemu (Kod. kat. krak., II, 428).

Sniadków, w dok. *Smyathkowo*, pow. garwoliński. W r. 1476 siedzą tu: Ninota Jakób i Jan. W r. 1576 istnieje Śmiatkowo Nagórne i Nadolne. Smiatkowscy różni płacą tu od $4^1/_2$ łan.

Śniadowo, r. 1390 *Smlodowo*, mstko, pow. łomżyński. W r. 1390 Jan ks. mazow. nadaje Piotrowi zw. Gęś, dziedzicowi „de Zoramino" 50 łan. chełm. „in haereditate Smlodowo... in deserto nostro jacentes" (Kapica, Herbarz, 380). W r. 1403 występuje Piotr ze S., sędzia łomż. i nowogrodzki. W r. 1578 płaci S. od 7 łan., 6 ogr. w sześciu działach.

Śniatkowo 1.) fol., pow. połocki, Klepackich, 273 dz. 2.) **Ś.**, fol., tamże, Siwochy i Załęskich, z zaśc. Zarownoje 56 dz.

Śniatowo, wś, pow. lepelski, należała do dóbr Woronia, 11 włók.

Sniatyn, miasto. W r. 1469 Mużyło, wojewoda, przedstawia lustratorom listy królewskie, nadające S. ze wsiami do grodu należącymi i Kołomyję w różnych sumach, przytem polecenia tyczące się budowy zamku w S. Miał oddane też dożywotnie podymne z powiatów: śniatyńskiego i kołomyjskiego. Wedle lustracyi z r. 1565 stare miasto miało 67 gospodarzy, mających role i domy, 12 mających tylko domy, nowe miasto al. przedmieście miało 103 mających dworzyszcza a w części tylko domy. Król uwolnił mieszczan r. 1564 na lat ośm od czynszów z powodu spustoszenia przez wołochów. Poczem mieli dawać ci co orzą rolę po $1^1/_2$ grz., ci zaś co nie orzą po gr. 12. Żydów było 10, każdy dawał po 52 gr., razem zł. 17 gr. 10, rzeźników 6 po 4 zł. rocznie. Karczma gorzałczana zł. 100 i lisek 3 wartości zł. 3, wyziny kamień za zł. 3 gr. 6. Wedle lustracyi bywają tu targi wielkie i jarmarki „przedniejsze nad wszystkie miasteczka w ziemi Ruskiej". Przywożono na nie wiele bitych baranów, wieprzów, bydła. Z czego po groszu od sztuki dają sochaczniki do 20 zł. rocznie. Była też dań pszczelna i barania. Myto al. cło w S. czyniło za nieboszczyka Tęczyńskiego wraz z wybieranem w Uścieczku 1500 zł. Gdy jednak Aleksander hospodar wołoski „śniatyński gościniec zarąbał dla przechodzenia niemców z Węgier i inszych najezdników" przeto jarmarki przeniosły się ze S. pod Chocim w pola. Po śmierci despota gościniec otwarto, lecz jarmarki chocimskie się utrzymały, przeto cło w S. spadło. Oceniono je na zł. 800. Cło to i młyny dzierżawił żyd mieszkający w Krakowie. Ob.: Mroczko Fr.:

„Sanityńszczyzna" (Kwart. Hist., I, 1898, str. 216).

Snieck, chutor dóbr Mazurkowszczyzna, pow. wołkowyski.

Sniedzianowo, w dok. z r. 1322 *Smyldczonowo*, r. 1578 *Smiedzianowo*, wś, pow. sierpecki. Dawna wieś książęca drogą zamiany dana roku 1322 bisk. płockim (Kod. Maz., 44). W r. 1578 są tu trzy działy Borkowskich. Płacą od $12^1/_2$ łan., 1 rzem., 1 zagr., wyszynku piwa.

Snieszkowice, wś, pow. opatowski, ob. *Swieszkowice* (t. XI).

Snietna, ob. *Noski Snietne*.

Snowicz, wś, pow. złoczowski, ob. *Pomorzany*.

Śnieżkowo, fol., pow. lepelski, Sławeckich, 44 dz.

Śnihirówka, wś nad rzką Czerebomirką, pow. klimowicki, gm. Zahustyn, 91 dm., 632 mk., młyn.

Śnihiry, fol., pow. orszański, od r. 1876 Nedrów, 119 dz.

Śnihorówka 1.) *Śnihurówka*, wś, przedmieście Tetyjowa, pow. taraszczański, gm. Tetyjów, 67 w. od Taraszczy, 411 dm,, 2269 mk., młyn wodny, cegielnia. 2.) **Ś.,** wś, pow. krzemieniecki, gm. Borsuki, par. praw. Peredmirka (1 w.), 28 w. od Krzemieńca, 138 dm., 849 mk., młyn. Własność hr. Rzewuskich. W r. 1583 przy Wiśniowcu ks. Aleksandrowej Wiśniowieckiej, płaci od 2 dym., 3 ogr.

Sniokowo, mylnie *Smokowo* (t. X, 892), wś, pow. lepelski.

Snitnic, os. przy wsi Odryżyn, pow. kobryński.

Śnityszcze, wś, pow. owrucki, gm. Chrystynówka, par. praw. Narodycze (7 w.), 27 w. od Owrucza, 45 dm., 264 mk.

Snopki, wś, pow. wołkowyski, gm. Szydłowicze, 368 dz.

Snowidowicze, wś, pow. owrucki, gm. Olewsk, 140 w. od Owrucza, 125 dm., 792 mk., cerkiew drewn. Niegdyś Oberniejewiczów, około r. 1518 przechodzi do Niemiryczów. W roku 1628 Aleks. Niemirycz wnosi z 7 dym., 2 ogr.

Snowidowo, ob. *Słowidowo* (t. X).

Sob 1.), os. fol. nad rz. Sob, pow. lipowiecki, gm. i st. poczt. Daszów (2 w.), 40 w. od Lipowca, 12 dm., 84 mk., cukrownia, ambulatoryum. Przy wsi Kamieniohorka. 2.) **S.,** chutor, tamże, gm. Zozów.

Sobaczyna, fol., pow. połocki, Korsaków, 38 dz.

Sobaczyńce 1.) urocz., pow. sokólski, gm. Zubrzyca, własność kościoła w Sokółce, 14 dz. 2.) **S.,** urocz., tamże, gm. Kamionka, właśność cerkwi w Sokółce, 64 dz.

Sobanice, wś, pow. płoński. Dudrewicz L.: „Mogiły w S." (Wiad. archeol., t. IV, 1882). W r. 1576 płacono tu od $6^1/_4$ łan. i 13 zagr. W pobliżu leżą wsi; Osiek i Pilichów.

Sobiatyn, wś, pow. łucki, gm. Horodek, 59 w. od Łucka, 93 dm., 489 mk., cerkiew, młyn. Własność Załęskich.

Sobiczyn, w dok. *Sobieczyn*, wś, pow. owrucki, gm. Jurowa, 100 w. od Owrucza, 75 dm., 529 mk., cerkiew drewn. z r. 1886, smolarnia. W r. 1545 Iwana i Gniewosza Hrynkiewiczów. Miała 20 dym., 4 służby, czyniła 20 kóp gr. Od r. 1569 Szyszków Staweckich. W r. 1581 Iwan Szyszko Stawecki wnosi od 20 osiadł., 10 zagr. po 6 gr., a w r. 1628 Hrehory Szyszko-Stawecki płaci od 10 dym., 5 ogr. 2.) **S.** al. *Sobiczyński*, chutor, tamże, 11 dm., 76 mk.

Sobienie, wś, pow. garwoliński. W r. 1576 S. biskupie $12^1/_2$ łan., 4 zagr., S. Ciołka 6 łan. i S. Wilczki 4 łan.

Sobiesęki, wś, pow. olkuski. Bernard sołtys ze S. sprzedaje r. 1412 szóstą część swego sołtystwa klasztorowi św. Andrzeja w Krakowie (Kod. kat. krak., II, 371).

Sobieski, r. 1414 *Sobieszczki*, wś, pow. płoński. R. 1414 Jan, ks. mazow. nadaje Piotrowi, Mikołajowi i Michałowi „de Sobieszczki" 50 łan. nad rzką Kołomyją, w zamian za ich działy we wsi Sobieszczki w pow. ciechanowskim (Kapica, Herbarz, 60). W r. 1576 wieś królewska „Sobiesczky" należąca do ststwa nowomiejskiego, miała 6 łan.

Sobieszczany, wś, pow. lubelski. W roku 1676 składa się z 40 działków szlacheckich, na których siedzą Sobieszczańscy, Skarbkowie i inni. Płacą pogłówne od 120 osób z rodzin właścicieli i 40 ludzi dworskich.

Sobieszczki, ob. *Sobieski*.

Sobieszczki, wś, pow. białostocki. Zapewne założona przez przybyszów ze wsi t. n. (dziś Sobieski) w pow. płońskim. Wspom. w dok. z r. 1567 (Kapica, Herbarz, 381).

Sobieszczyce, wś, pow. łucki, gm. Bielska Wola, 97 w. od Łucka, 95 dm., 635 mk. W roku 1577 ks. Michała Czartoryskiego (przy Czartorysku), płaci od 8 dym. po 4 gr.

Sobieszyn, wś, pow. garwoliński. Istnieje tu od lat 12 szkoła rolnicza niższa, urządzona staraniem Towarzystwa osad rolnych z funduszów zapisu hr. Kickiego, dawnego właściciela S. Szkoła ta posiada dyrektora i trzech nauczycieli i liczy około 100 uczniów dla których jest urządzony internat. Prócz tego założoną została z tego zapisu stacya doświadczalna, której kierownik dr. A. Sempołowski ogłasza corocznie drukiem sprawozdania z dokonywanych tu czynności, wreszcie stacya metereologiczna podająca swe obserwacye w „Pamiętniku fizyograficznym".

Sobieszyno, dawna włość bisk. płockich, będzie to prawdopodobnie obecne Zbyszyno w pow. płońskim.

Sobków, w dok. *Soblow*, mstko, pow. jędrzejowski. Wspom. w dok. z r. 1224 (Kod. dypl. kat. krak., I, 22).

Sobkowce, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Kupiel, par. praw. Łyczówka (4 w.), 57 w. od mta pow., 153 dm., 977 mk., cerkiew drewn. fil., wniesiona w r. 1873 na miejsce spalonej w r. 1822, uposażona z nadania właściciela Mikołaja Łaganowskiego, szkółka od r. 1876. Własność Zielińskich.

Sobkówka, wś nad stawem, pow. humański, gm. Humań (5 w.), 170 dm., 861 mk., cerkiew, szkółka cerk.

Soboklęszcz, *Sowoklęski*, w dok. r. 1299 *Sovoclescz*, r. 1494 *Sowoclanscz*, r. 1570 *Szovokląsch major* i *minor*, wś, pow. płoński. Wieś ta zdawna należała do kapituły płockiej do klucza junieckiego. W r. 1494 Piotr, biskup płocki ustępuje wzamian za tę wieś, trzymającemu ją kanonikowi płockiemu Dawidowi z Mierzyńca, dziesięciny biskupie z ziemi gostyńskiej (Kod. maz., 303). W r. 1567 dzierżawca płaci tu od 10 łan. km., 2 kowali. Ob. *Młodochowo*.

Sobolany, wś, pow. grodzieński. Gmina obejmuje 41 miejscowości, 295 dm. włośc. (172 innych), 4774 mk. włościan, uwłaszczonych na 19,242 dz.

Sobole 1.), w dok. *Sobolewicze*, pow. prużański. W r. 1563 w wójtowstwie błudeńskiem włości dworu błudeńskiego ekon. kobryńskiej. We wsi było 3 włóki gruntu przepodłego. Dochód czyni 3 kopy 18 gr. 2.) **S.,** wś, pow. czerykowski, cerkiew. 3.) **S.,** fol. dóbr Mieleszkowicze, pow. sieński.

Sobolew, urocz. przy wsi Zabiełocze, pow. radomyski, 8 dm., 62 mk.

Sobolewo, wś, pow. białostocki. W aktach sąd. z w. XVII spotykamy osiadłych tu Piętków Sobolewskich (Kapica, Herbarz, 385).

Sobolewszczyzna, fol., pow. białostocki, gm. Dojlidy, 41 dz.

Soboliszki, pow. trocki, Dziesięć kurhanów.

Sobolówka 1.), fol. dóbr Siemionówka, pow. klimowicki. 2.) **S.,** wś, tamże, ob. *Dmitrowska*.

Sobolówka 1.) chutor, pow. kijowski, gm. Makarów (nie Borodzianka), st. poczt. Chwasowa, 73 w. od Kijowa, 25 dm, 159 mk. 2.) **S.,** wś, pow. starokonstantynowski, gm. Awratyn, par. praw. Ożykowce (2 w.), 70 w. od mta pow., 24 dm., 164 mk. 3.) **S.,** wś, pow. żytomierski, gm. Cudnów, par. Jasnogród (10 w.), 40 w. od Żytomierza, 61 dm., 316 mk.

Sobolewo 1.) dobra, pow. horecki, ks. Dondukowych-Korsakowych, z fol. Romanowo 1913 dz. (1264 lasu). 2.) **S.,** fol., pow. wieliski, gm. Cerkowiszcze, spadkob. Chrulewicza, z fol. Zujewo 154 dz. 3.) **S.,** wś, pow. witebski. Mają tu Wołkowowie i Worobiewowie po 34 dz.

Soboszów, r. 1339 *Sobossow*, ob. *Rzochów*.

Sobótka 1.), pow. bielski, gub. grodz. Około wsi wały ziemne. 2.) **S.,** chutor, pow. wołkowyski, gm. Porozowo, Łaszkiewiczów, 8 dz.

Sobówka, słoboda, pow. rówieński, gm. Tuczyn, 47 w. od Równego, 10 dm., 93 mk.

Soce, mylnie *Socy*, pow. bielski, gub. grodz., ob. *Socy*. Leży nad rzką Rudnicą, ma 88 dm., 560 mk., 1250 dz. włośc.

Sochaczew, miasto. Posiada stacyę dr. żel. warsz.-kaliskiej, odl. 47 w. od Warszawy. W pobliżu miasta leży wieś Wola Żelazowa, miejsce urodzenia Chopina. W r. 1323 w październiku odbywa się tu konsekracya Jana, bisk. poznańskiego. Zebrani biskupi z arcyb. gniezn. Janisławem bawią wtedy w Kozłowie (Kod. kat. krak., I, 167). W r, 1579 dał S. szosu fl. 100, od łan. 18, od rzem. różnych fl. 60, od bań gorzał. fl. 12, czopowego fl. 203, od żydów pogłówne fl. 24. Krynicki K.: „Sochaczew" (Wędrowiec, n. 4 i 5, r. 1884).

Sochon 1.) fol., pow. mścisławski, Bartoszewiczów, 320 dz. 2.) **S.,** fol., tamże, Hryniewiczów, Ostaszkiewiczów i Pietkiewiczów, 170 dz.). 2.) **S.,** fol., tamże, od r. 1880 Kaptelewych, 120 dz. 4.) **S.,** fol., tamże, Pieczkowskich, 140 dz., młyn. 5.) **S.** al. *Sochano*, wś nad Białą Natopą, tamże, gm. Stare Sioło, 28 dm., 167 mk., cerkiew, młyn.

Sochużyńce, *Suchożyńce* (t. XI, 543), wś, pow. zasławski, gm. Ternawka, 22 w. od Zasławia, 164 dm., 826 mk., cerkiew drewn. z roku 1882, szkółka cerk. Własność ks. Sanguszków.

Sochy, wś, pow. rówieński, gm. Dąbrowica, par. praw. Zaleszany (5 w.), 124 w. od Równego, 28 dm., 196 mk.

Soczenka, fol., pow. sieński, od r. 1880 Sawickich, 200 dz. (175 lasu).

Soczyny, ob. *Saczyny*.

Sodargen, ob. *Sudargi* (t. XI).

Sofianka, wś i dobra, pow. wieliski, gm. Cerkowiszcze. Dobra, Giler von Grejfenfels, 1728 dz.

Sofianówka 1.) wś, pow. kowelski, gm. Wielick, 54 w. od Kowla, 30 dm., 249 mk. 2.) **S.,** fol., pow. łucki, gm. Połonka, 7 w. od Łucka, 11 dm., 51 mk.

Sofiewo, pow. mohylewski, ob. *Szypiahy*.

Sofijsk, dobra, pow. siebieski, własność spadkob. Czerkiesowa, 1407 dz.

Soino 1.) obręb leśny, pow. mścisławski, Hołyńskich, 546 dz. 2.) **S.,** dobra, tamże, Hołyńskich, 4148 dz. (2850 lasu), 4 młyny z foluszami, 2 promy, cegielnia. 3.) **S.,** os., pow. siebieski, gm. Soino, zarząd gm., cerkiew. Gmina obejmuje 102 miejscowości, 969 dm. włośc. (70 innych), 6000 mk. włościan, uwłaszczonych na 11,896 dz.

Sójki, wś, pow. kutnowski, ob. *Oraczewice*.

Sokal, mto pow. Posiada klasztor i kościół bernardynów. Założenie tego klasztoru wiąże się z historyą obrazu Matki Boskiej, który przechowywano w kościele klasztornym. Sobieszczański (Wiad. hisk. o sztuk. piękn., Warszawa 1847, I, 225) podaje, iż obraz ten należy do najdawniejszych kopii obrazu M. B. Częstochowskiej. Malował go Jakób Wężyk około r. 1400 i złożył w cerkwi sokalskiej. Gdy cerkiew spłonęła, oddano ocalony obraz księżom łacińskim, którzy zbudowali kaplicę drewnianą i tam obraz umieścili. Po zburzeniu S. przez tatarów w r. 1498 znaleziono obraz ten ocalony śród zarośli na kępie. Helena Tarłowa zbudowała domek dla pustelnika, który miał staranie o kościołek. Jan Ostroróg, podczaszy kor., z żoną Zofią Tęczyńską, doznawszy tu pociechy, złożyli 5000 złp. w ręce Stanisława Gomolińskiego, biskupa chełmskiegu, żeby nie dał upaść kościołowi. Biskup widząc, że obraz ściąga licznych pielgrzymów, sprowadził tu bernardynów, którzy przybyli dn. 16 października r. 1599 i objęli w posiadanie kościołek. Biskup wydał r. 1599 dyplom donacyjny, posypały się obfite dary, starosta sokalski przyszedł z pomocą w materyałach. Jerzy Zamoyski, bisk. chełmski, d. 2 lipca 1601 r. założył kamień węgielny pod budowę klasztoru i kościoła. Budowla, którą dla bezpieczeństwa otoczono murem, mającym 3 bramy i 4 baszty narożne, ukończoną została w ciągu lat 10. Dnia 14 kwietnia 1611 r. biskup Jerzy Zamoyski konsekrował kościół p. w. Pocieszenia Matki Najświętszej, a obraz Matki Boskiej przeniósł do kaplicy św. Anny. W r. 1655 podstąpił Chmielnieki pod S. i próbował dobyć klasztoru. Wedle podania cudowne zjawienie powstrzymało zdobywcze zapędy hetmana. Na usilne prośby puszczony został z 4-ma towarzyszami do kościoła, gdzie modlił się żarliwie i złożył w ofierze puhar srebrny napełniony talarami. Puhar ten zginął około r. 1824. Obraz M. B. sokalskiej zostawał w szczególnej czci u rodziny Sobieskich. Jakub Sobieski odprawił do niego pielgrzymkę w r. 1630, a ile razy miał coś ważniejszego podejmować, brał błogosławieństwo przed tym obrazem (Barącz, Kronika Oleska, str. 426). Jan III po zwycięztwie wiedeńskim ofiarował kościołowi chorągiew, bogato srebrem i złotem przerabianą (Star. Polska, II, 1235). W czasie wojny północnej r. 1702 Szwedzi po zajęciu S., złupili klasztor i kościół, gdzie obywatele województwa bełzkiego złożyli swe pieniądze i kosztowne sprzęty. W r. 1704 był tu August II i polecił się opiece Bogarodzicy. Józef strażnik i Michał pisarz w. kor., bracia Potoccy, sprawili ołtarz z hebanu, suto srebrem ozdobny i postarali się o koronacyę obrazu, której dokonał Jan Skarbek, arcyb. lwowski, d. 8 września 1724 r. Ksawery Ignacy Potocki i Elżbieta z Branickich, starostowie sokalscy, zwrócili bernardynom Babiniec i dwa promy przy klasztorze (na Bugu i na Racie), nadane niegdyś klasztorowi przez Hieronima z Buczacza Jazłowieckiego, ststę sokalskiego, a odstąpione Potockim przez bernardynów. Sokal nazwany jest w tym dokumencie „propugnaculum contra hostiles casus". W r. 1730 tenże Ksawery Potocki pozwala bernardynom wybudować duży dom gościnny dla wygody pielgrzymów. Dnia 26 maja 1843 r. pożar zniszczył gmachy klasztorne, a także obraz Matki Boskiej. Za staraniem kustosza zakonu ks. Mich. Ruszczyńskiego i hojnością obywateli ziemi bełzkiej, wymalowano w r. 1848 we Lwowie nowy obraz według dawnego wzoru. Zrestaurowany klasztor uległ po raz drugi pożarowi 28 maja 1870 r., a do ponownej restauracyi przyczyniły się przeważnie datki pobożnych. Ob. „Historya miasta Sokala" p. ks M. Ruszczyńskiego, Lwowianin, 1842, str. 323; „Opisanie klasztoru sokalskiego oo. bernardynów" w dodatku do Gaz. Lwow., 1857, n. 31 i 32; kościół ks. bernardynów w S. p. L. S. (iemieńskiego) w Tyg. ilustr. z r. 1862, str. 243 do 246, z dwoma rycinami (klasztor przed pożarem w r. 1843 i po odbudowaniu w r. 1848); „Pamiętniki oo. bernardynów w Polsce, ułożył ks. S. Barącz, Lwów, 1874, str. 378; „Cudowna obrona klasztoru sokalskiego przed kozakami pod wodzą Bohdana Chmielnickiego" w Przyjacielu domowym, 1865, str. 214; Historyą obrazu P. M. sokalskiej wydał Jan Stanisław Jabłonowski, woj. ruski (Święcki, Histor. pam. dawnej Polski, t. I, str. 92). Rycina przedstawiająca klasztor znajduje się w zbiorze Pawlikowskiego (Nr. 4867). Widok klasztoru i opis podał Stęczyński w „Okolicach Galicyi". W. S. przebywa obecnie zgromadzenie felicyanek, utrzymujące szkołę ludową 5-klas. Zubrzycki wspomina (Istoria Stawropihii lwiwskoj), że istniał tu klasztor bazylianów i dodaje, że Stauropigia obdarzyła go księgami w r. 1669 i 1691. S. jest siedzibą starostwa, urzędu podatk., sądu powiat., urz. cechowniczego miar i wag, urz. poczt.-tel., rady powiatowej i rady szkolnej okręgowej. Jest tu 4-klas. szkoła wydziałowa męzka o charakterze przemysłowym (wyroby drewniane), połączona z 4-klas. szkołą lud. posp., wspomniana już szkoła 5-klasowa felicyanek i szkoła etat. jednokl. w Zabużu Sokalskiem; apteka, doktór, chirurg, weterynarz; kasa pożyczk. gm. z kapit. 7141 złr. Szpital powiatowy na 40 łóżek imienia arcyksiężniczki Gizeli, założony ze składek, otwarty został roku 1878, ma zakładowego majątku 16,500 złr. w realności. Fundusz ubogich niewiadomego fundatora ma 8342 złr. w ruchomościach, obligacyach i kapitałach. Celem funduszu jest utrzymanie 12 ubogich. W r. 1888 było dochodu 4782 złr. Zawiadywanie należy do re-

prezentacyi gminnej. Czynny stan majątku miejskiego wynosił w r. 1888 złr. 588,779, bierny zaś złr. 124,448; dochodu rocznego było 40,777 złr. S. jest stacyą kolei jarosławsko-sokalskiej, która tu się kończy. Według Kołaczkowskiego (Wiadomości tyczące się przemysłu i sztuk w dawnej Polsce, Kraków, 1888) była w S. w w. XV kuźnica, gorzelnia i browar, w w. XVI istniała warzelnia soli, woskobójnia, kwitnęło tkactwo i złotnictwo, a z początkiem w. XIX wyrabiano kafle. W „Aktach radzieckich z r. 1767 do 1771“ (Rkp. Ossol., Nr. 2109) zapisany jest pod r. 1769 jurament na urząd cechmistrzowski, zkąd się dowiadujemy, że były wtedy w S. cechy: kuśnierski, krawiecki, płócienniczy, kowalski, piekarski, szynkowny, garncarski, mularski i butarski (tak nazwany cech szewcki). Z zakładów przemysłowych istnieją obecnie: młyn parowy, dwa młyny wodne, cegielnia, mydlarnia, utrzymuje się też drobny przemysł garncarski. O początkach S. brak wiadomości. Istniał już w początkach w. XV, gdyż 2 kwietnia 1422 r. wydał tu Ziemowit mazowiecki dokument (Liske, A. G. Z., t. IX, str. 32) a d. 19 maja 1423 r. drugi dokument (l. c., t. III, str. 180). Pierwotną wś zamienił tenże Ziemowit na miasto, jak świadczy przywilej z r. 1424 wydany w Bełzie, gdzie czytamy: „Pragnąc ażeby posiadłości nasze większego nabrały wzrostu, postanowiliśmy założyć miasto Sokale, które zakładając sprzedaliśmy w niem wójtostwo z 4 łanami gruntów, z łaźnią, z połową jatek rzeźniczych, piekarskich i szewckich, uczciwemu mężowi Mik. Schonals, mieszczaninowi krakowskiemu i jego prawym potomkom, za 150 grzywien. Tegoż Schonalsa uposaża książę szóstym denarem z czynszu od łanów, a trzecim od wszelkich osądzonych spraw, pozwala mu wystawić młyn na rzece Bug, zbudować folusz, z czego połowę dochodu książę ma pobierać; nadaje mu dom, 4 ogrody, browar i słodownią, pozwala polować na sarny, zające, lisy i wiewiórki, łowić wszelkie ptactwo, oprócz sokołów, które dla siebie zachowuje; kopać rudę w gruntach miejskich, zakładać kuźnice, zastrzegając połowę dochodu dla siebie i swoich następców, pozwala mu nakoniec utrzymywać rybaka do łowienia ryb w Bugu na własne stołowe potrzeby. Mieszczan obdarza prawem magdeburskiem, dozwala wrębu na opał i budowle, poławiać w rzece ryby wędą i siecią, zabrania, aby w odległości mili dokoła nie znajdowały się karczmy i ani jeden rzemieślnik. Tatarzy kilkakrotnie spustoszyli miasto, które zatraciło swój charakter miejski i przywileje. Ponownie między r. 1502 a 1504 wydany został przywilej na założenie miasta Sokal wraz z wójtowstwem (Rkp. Ossol., Nr. 2836, str. 10). W r. 1506 uwalnia król Aleksander S. od wszelkich podatków, ciężarów, ceł i targowego do lat 10, poleca aby burmistrz, ławnicy i dwaj rajcy prawowierni a dwaj ruskiego wyznania, corocznie byli wybierani, pragnąc zaś, aby miasto do pierwotnego powróciło stanu i mogło naprawić nadwerężone mury i wały, dozwala od przechodzących wozów z solą pobierać po 24 tołp., od wozów zaś z towarami po 4 denary. Między r. 1515 a 1517 otrzymuje S. przywilej na jarmark roczny i targi tygodniowe (Rkp. Oss., Nr. 2836, fol. 32) a mieszczan sokalskich uwolniono od opłat (l. c.). Gdy w r. 1519 tatarzy napadli Ruś Czerwoną, przyszło d. 2 sierpnia do bitwy pod Sokalem. Hufce ruskiej szlachty, zebrane na prędce, połączywszy się z wołyńskiemi pod ks. Ostrogskim, stoczyły niepomyślną bitwę wbrew radom Ostrogskiego. Rycerstwa było około 5000, tatarów zaś 80,000. Na pamiątkę tej bitwy postawiono na płd. od miasta za Poturzycami na wzgórku słup murowany z napisem (ob. „Pomnik bitwy z tatarami pod S. r. 1519“ w Przyjacielu domowym z r. 1865, str. 183). O upadku i przeniesieniu miasta na inne miejsce świadczy przywilej Zygmunta I z r. 1524, w którym czytamy, że Jędrzej Tęczyński, woj. sandomierski, podnosząc stan wszystkich miast i zamków w starostwie bełzkiem, podźwignął także „*Sokalye*“, które przez nieszczęsne koleje, lub przez ucisk i niedbałość poprzednich dzierżawców do takiej przyszło nędzy, iż nikt w niem mieszkać nie chciał. Przywilejem tym król powiększa opłatę od wozów z towarami, od wołów i koni na targ przyprowadzonych, pozwala mieć wagę, wystawić woskobójnię i karczmę z szynkiem gorzałki, z których dochód obracany być winien na potrzeby miasta i obwarowanie, mieszczanie powinni utrzymywać puszkarza, wszelki do uzbrojenia rynsztunek sprawiać i każdego kwartału stawać z puszkami na przegląd przed starostą. W r. 1543 nadaje król mieszkańcom przywilej na naprawę grobli koło młyna (Rkp. Oss., Nr. 2836, str. 225). W r. 1547 uwolniono ich od ceł (l. c., str. 96). W r. 1550 potwierdza Zygmunt dawniejsze uwolnienie zakupionych przez mieszczan trzód i bydła od opłat, wyjąwszy rosłe woły podolskie i wołoskie, jako też skóry niewyprawne, dozwolił im corocznie wywozić 80 wozów soli z żup drohobyckich i gdzie zechcą prowadzić bez opłaty cła. W tymże roku uwolniono mieszczan od podwód (Rkp. Oss., Nr. 2836, str. 106), a Zygmunt August poleca mytnikom lwowskim, kamioneckim, buskim i drohobyckim, aby przestrzegali przywileju mieszczan sokalskich, uwalniającego ich od myt (Arch. Bernard. we Lwowie, C., t. 327, str. 643). Gdy S. został spalony przez tatarów, ponowił król w r. 1551 przywilej. Według lustracyi z r. 1565 mieszczanie wolni byli od czynszów z domów i placów, a dawali tylko z ról miejskich. Było w tedy $48^1/_2$ łan. wymiernych, z każdego placo-

no gr. 36. Prócz tego nowin łan. $8^3/_4$ i obszarów $28^1/_2$ z każdego po gr. 5. Szewców 16 po 15, piekarzów 37 po gr. 8, piekarzów wypiekających tylko w dni targowe 16 po gr. 4, rybitwów na Bugu 21 każdy po zł. 2 gr. 22 i na zamkową potrzebę przez 12 dni łowią. Prócz tego 3 łowiących tylko wędkami po gr. 16. Garncarzów 9, dawali od wozu garnków po groszu, rocznie średnio każdy gr. 20. Rzeźników 23 dawali łopatki od każdego bydlęcia zabitego. Z tego było po 4 łopatki tygodniowo w epoce postów w Rusi a 8 w inne tygodnie. Rocznie zł. 52 gr. 20 (łopatkę ceniąc gr. 1). Targowe od bydła i koni nadał król Zygmunt I na oprawę miasta, na zamek pobierano tylko od innych przedmiotów, co dawało do zł. 10 rocznie. Żydów było dwa domy każdy po gr. 30. Słodownia zamkowa zł. 9 gr. 18. Za warzenie piwa na prażniki po gr. 7 od waru, rocznie około zł. 7. Sady zamkowe za owoce do zł. 12. Spaśne po 1 gr. od wołu rocznie około zł. 50. Ogółem zł. 273 gr. 27. Do gumna folw. królewskiego zw. „Pod zamkiem“ zwieziono: żyta kóp 444, jarego 88, pszenicy 76, jęczmienia 60, owsa 208, tatarki 130, prosa 10, grochu brogów 2. W oborze było krów dojnych 18, cieląt latosich 6, bydła pospolitego 50, świni 67. Dochód ogólny ze starostwa całego wynosił po strąceniu kosztów zł. 2888 gr. 11. D. 22 list. 1576 r. potwierdza Batory przywileje nadane przez Zygmunta I i Zygmunta Augusta (Arch. Bern., C., t. 337, str. 291). W r. 1578 ustanawia jarmark na św. Wojciech, odnawia przywilej dla szewców (Rkp. Oss., 2836, str. 152) zaś w r. 1580 poleca najmocniej staroście, ażeby pod żadnym pozorem nie dopuszczał żydom zamieszkiwać więcej nad dwa domy w mieście, stosownie do dawnego zwyczaju (Baliński, l., c.). W r. 1578 burmistrz z rajcami wnieśli szosu grzyw. 10, a 2 nie zapłacili z powodu pożaru, od $43^1/_4$ łan. po 1 fl, od $4^3/_4$ nie dano dla ognia, od 13 szewców po 1 fl. od 9 pomocników po gr. 6, od 15 kuśnierzy po fl. 1, od siodlarza, 4 kowali, 2 pomocn., 2 warzących piwo po fl. 2, 3 cieśli po fl. 1, 3 tkaczów, garncarza, 28 piekarzy po gr. 15, 111 komorn. po gr. 6, 2 szynkarzy wódki po gr. 12, od 16 przekup. soli po gr. 15, od 5 rybaków po gr. 8, od 12 głów żydów po 1 fl., od 4 sług żydow. po gr. 15, od 5 kół waln. po gr. 24, od 4 kół waln. żydow. po gr. 24, od protopopa fl. 4, od 2 popów po fl. 2. od 8 łan. miejskich po fl. 1, od 10 hultajów po gr. 24, pleban sokalski od 15 zagr. bez roli po gr. 4, od 4 rzem. z przedmieścia ubogich po gr. 8. Dnia 27 czerwca 1594 r. zebrali się w S. władycy: łucki, chełmski, lwowski i przemyski, ułożyli podstawy ugody ze stolicą apostolską i postanowili wysłać delegatów. Żądali oni zachowania obrządku wschodniego, ubezpieczenia dla siebie swych stolic i dóbr kościelnych, krzesła w senacie, a nadto domagali się opieki przed gniewem patryarchów. Kalendarz gotowi byli przyjąć nowy, jeśliby inaczej być nie mogło, byleby tylko Paschę i święta ruskie mogli obchodzić według zwyczaju cerkwi (Theiner, Monumenta Poloniae, II, 232, 234; Harasiewicz, Ann. eccl. ruthen., Leopoli, 1862, str. 173). W r. 1607 zaprowadza Zygmunt III skład soli ruskiej w S. i wydaje odnośne przepisy. Na sejmie r. 1616 uwolniono S. od poborów, podatków i ciężarów do dwu lat po wyjściu 4 lat od pogorzenia tego miasta (Vol. leg., 1859, III, 146). W r. 1637 zniszczył miasto pożar (Petruszewicz, Swodnaja litopys, str. 486). Władysław IV ustanawia w r. 1639 drugi jarmark na św. Michał. Jarmark ten miał trwać dwie niedziele i odbywać się w rynku; kupców przejeżdżających uwolniono na 10 lat od podatków z zamku i urzędu miejskiego. O napadzie Chmielnickiego wspomnieliśmy przy opisie klasztoru. Gdy Jan Kazimierz ciągnął na odsiecz Zbaraża, obozował tu w lipcu 1649 r., oczekując na gromadzące się chorągwie Powtórna wyprawa przeciw kozakom sprowadziła króla do S. d. 16 maja 1651 r. Potwierdził on w obozie prawa miastu, nakazał, aby szlachta posiadająca domy juryzdykcyi miejskiej była posłuszna i ciężary zarówno z mieszczanami ponosiła. W czasie swego pobytu czynił król przegląd 30,000-go wojska i blizko 100,000 pospol. ruszenia, poczem po odprawionych modłach, wyruszono pod Beresteczko. Na sejmie walnym w Brześciu litewskim w r. 1653 uwolniono S., jako obozów stanowiskiem spustoszone, od wszelkich podatków do lat 4, oprócz ceł królewskich i Rzpltej (Vol. leg., str. 194). W lustracyi z r. 1665 czytamy, że „posesorem ststwa sokalskiego jest Szczęsny Potocki, podstoli kor., pułkownik JKM. Mieszczanie z domów czynszu nie płacą według dekretu króla Stefana z roku 1585; przychodzi tylko z obszarów miejskich, 2 domów żydowskich, rybitwów i od rzemieślników in summa prowentu zł. 209 gr. 29. Cechy: kuśnierski, kowalski, krawiecki, szewcki, ślusarski z bednarskim i złotnickim, tkacki, piekarski. Przyzwani od nas przyjacielsko bernardyni i pytani: quo jure et titulo na Bugu brzegi i promy 2 trzymają, odpowiedzieli: prawa którekolwiek mamy te wszystkie in archivo Leopoliensi conservantur“ (Baliński, str. 1234). Dn. 30 listopada 1669 r. nadał król Michał żydom sokalskim przywilej, potwierdzony r. 1676 przez Jana III, a w r. 1765 przez Stanisława Augusta. Sejm r. 1673 uwolnił zakonnice św. Brygidy i ich poddanych na Babińcu od chlebów żołnierskich i konsystencyi do lat 10 (Vol. leg., V, 68). W r. 1678 S. z przedmieściami zniszczony ogniem, otrzymał libertacyą od podatków „po wyjściu lat 4 od czasu pogorzenia tego miasta do lat drugich 4“ (Vol. leg., V, 275). W czasie

wojny północnej zajęli S. szwedzi w r. 1702, w r. 1704 stał tu obozem August II. W r. 1708 pobił Adam Sieniawski, hetm. w. kor., a przeciwnik Stanisława Leszczyńskiego, wojsko litewskie stojące pod Sokalem i zmusił je do ucieczki (Baliński, I, c.. str. 1234). Za ks. Kazimierza Poniatowskiego, podkomorzego kor., aststy sokalskiego, zaludniło się i zabudowało miasto. Książę wzniósł murowane stajnie i chował liczne stada koni, a na przedmieściu zwanem „Karawany" wystawił kramy dla kupców. Licznie odwiedzane jarmarki, tłumne pielgrzymki do cudownego obrazu M. B. uczyniły S. najhandlowniejszym punktem tej części Bełzkiego. W lustracyi ststwa z r. 1765 (Rkp. Ossol., Nr. 2835, str. 150 nn.) czytamy: „To miasto nad Bugiem osadzone, wałami z 3 stron i rzeką Bugiem z czwartej strony opasane, domów zajezdnych i domków małych żydowskich w mieście i na przedmieściach tudzież dworków szlacheckich wiele mające, którego mieszczanie katolicy reproduxerunt przywileje, dekreta i inne prawa miastu temu służące, et quidem: Privilegium approbationis od Zygmunta I w r. 1524 mieszczanom sokalskim dany, w którym przywilej króla Aleksandra w r. 1505 nastąpiony i contenta w tymże przywileju opisane potwierdzający. (Opuszczamy tu dalsze a znane nam już przywileje). Przywilej Zygmunta III z roku 1607, którym pozwolono na sprzedawanie soli samym tylko katolikom mieszczanom, zabroniono portorium seu depositorium salinarium miastom i wsiom do 5 mil od Sokala a przeznaczono kupcom przejeżdżającym z solą sprzedawać tąż aż po 3 dniach, jeśliby mieszczanie nie kupili. Przywilej Władysława IV z r. 1639 na drugi jarmark na św. Michał. Przywilej Augusta III z r. 1750, aprobujący przywileje Jana Kazimierza nadane cechom przez niego i jego antecessorów a potwierdzane przez Michała, Jana III i Augusta II. Pokazali i inne przywileje, które nie są odnotowane, wyrażają bowiem prawa i wolności w innych przywilejach już opisane, albo też dla startych z pargaminu liter, albo dla zbutwiałości odczytane być nie mogą. Produkowali nadto dekret Zygmunta III d. 10 marca 1589 r. między JW. Jerzym de Magna Kończyce Mniszchem, kaszt. radomskim i mieszczanami sokalskimi nastąpiony, którym z łanów 48 i obszaryków 28 z każdego łanu po złotemu płacenie do skarbu starościńskiego corocznie na św. Marcin od mieszczan naznacza, myta od kupców przechodzącyeh i podczas jarmarków targowego, jako do prowentów miejskich należącego, wybierania staroście zabrania, ale te prowenta mieszczanom przysądza. W dalszym ciągu przytoczone są pakta czyli postanowienie w S. w r. 1609 między mieszczanami a żydami za pozwoleniem i przy podpisie księcia Jerzego Zbaraskiego, ststy i wójta sokalskiego, nastąpione: „Naprzód aby żydom, oprócz dwóch domów przywilejami w mieście pozwolonych, jure haereditario placów 18 wolno kupić było, a te place i domy aby w rynku nie były i aby z nich obedientiam Magistratui oddawali, podatki, ciężary duchowne i Rzpltej ponosili, pale i kobylice zarówno dawali, miodów sycić, piw warzyć, przywoźnych kupować, słodów sprawować i chrześcijanom na wyszynk dawać (tylko na swą potrzebę do picia beczką lub statkiem kupując, na wesela zaś żydowskie, święta wielkanocne, kuczki dla swej potrzeby a nie na szynk sycić i piwo warzyć pozwolenie mając) nie ważyli się, z domów za oddaniem pieniędzy ustąpili, a jeżeliby który mieszczanin zadłużył się, żyd zaś w długu dom objął, mieszkać w nim niema, ale przez arendę chrześcijanowi puścić, a jeśliby i tego żyd nie uczynił, tedy urząd radziecki, aby powinności miejskie nie zginęły, chrześcijanina ma osadzić, domów więcej nad 18, ani gruntów szlacheckich nie nabywając, a to sub poena infamiae et confiscatione na skarb miejski nie posiadali. A który mieszczanin ważyłby się dom nad opis sprzedać, eo ipso infamis i też dobra jego aby skonfiskowane były". Skrypt księcia Jerzego Zbaraskiego, pochylającego się do przywilejów, tudzież dekreta Zygmunta III względem nieczynienia impedymentu ani przez siebie i przez sług swoich w mostowem i propinacyi gorzałki in rem mieszczan, pod zakładem 10,000 grzywien dany, a przez Zygmunta III d. 8 maja 1613 r. aprobowany. Item tranzakcya w Zamościu d. 16 czerwca 1638 r., którą JW. Katarzyna Zamoyska, kanclerzyna, 1000 złp. mieszczanom corocznie za propinacyą płacić postanawia. Przywilej Władysława IV z 2 czerwca 1644 r., którym tranzakcyą pewną przez Jana Kazimierza za objęciem starostwa sokalskiego nastąpioną, złp. 600 wypłacenie za prowent gorzałczany i mostowy mieszczanom sokalskim corocznie kwartałami od arendarzów młyńskich oznaczającą, aprobuje, który to przywilej August III w Warszawie d. 8 maja 1750 r. potwierdził. Item tranzakcye różne względem propinacyi i mostowego nastąpione, jako to: kontrakt Kaspra Denhoffa, woj. sieradzkiego z d. 20 maja 1645 r., drugi Zygmunta Denhoffa, wojew. sieradzkiego w Sokalu d. 9 lipca 1647 r., trzeci Stanisława Potockiego, hetm. w. kor. w Sokalu d. 30 kwietnia 1655 r. spisane, którymi za prowent gorzałczany i mostowy corocznie płacić za kwitami mieszczan po złp. 600 zobowiązał się. Taryfy z r. 1731 z których wynika, że w S. mieszczanie płacić powinni złp. 340 gr. 9 den. 6, z dworków szlacheckich ludzie plebejae conditionis złp. 90 gr. 28, przedmieszczanie złp. 199 gr. 23 den. 6, mielnicy złp. 26 gr. 5 den. 6, żydzi zł. 170 gr. 25 den. 6. Po produkowaniu to których przywilejów, praw, dekretów i tranzakcyi ciż mieszczanie sokalscy intulerunt quere-

lam, że żydzi wszystkie prawie, nietylko w przedmieściach i zatyłkach, ale i w rynku place, domy osiedli, handle wszelkie ogarnęli, tudzież tak summa złp. 600 corocznie in vim propinacyi i mostowego przez dawniejszych starostów sokalskich za kontraktami przez przywileje królewskie aprobowanymi oznaczana i wypłacana nie dochodzi, jako też propinacya w ratuszu przywilejami nadana, jest tymże mieszczanom zabroniona. Przeto my, w tych okolicznościach i pretensyach co do żydów zachodzących, pro decisione do prześwietnej komisyi ekonomicznej odsyłamy. Względem zaś summy in vim propinacyi i mostowego zł. 600 mieszczanom kontentującym się i pretendującym należącej, tę inter expensas fundi do przyjęcia uznajemy. Powinności mieszczan i przedmieszczan są takowe: Mieszczanie płacą z placów corocznie ogółem złp. 120, rybszczyzny złp. 100, cechy wszystkie ogółem płacą złp. 90. Podzamczanie i Babinczanie pańszczyzny po dniowi latem i zimą odbywają, lub za pańszczyznę po złp. 10 płacą. Podzamczanie, których jest 10 z tywonem, oprócz pańszczyzny każdy czynszu zł. 4 gr. 15 i kur dwie daje, tudzież 8 kop w lecie użąć powinien, oprócz tywona, który od pańszczyzny, danin i wszelkich powinności jest wolny. Babinczanie zaś, których jest 25, po dniu jednym pańszczyzny na tydzień odbyć, lub po zł. 10 płacić powinni. Oprócz tego tak ci jako i Podzamczanie zakoski, obkoski, zażynki, obżynki i tłuk trzy latem odbywają. Intrata miasta i przedmieść wynosiła w r. 1762 zł. 50,901 gr. 21; w r. 1763 zł. 52,392 gr. 9; w r. 1764 zł. 49,405 gr. 16". W r. 1768 ustąpił Poniatowski starostwa Franciszkowi Salezemu Potockiemu, woj. kijowskiemu. W „Aktach radzieckich" (Rkp. Ossol., Nr. 2109, str. 225) zapisana jest mowa Stanisława Kwiecińskiego, pisarza miasta Sokala, miana d. 26 kwietnia 1769 r. na przywitanie Potockiego. W czasie konfederacyi barskiej musiało miasto ponosić ciężkie ofiary. Świadczą o tem zapiski w „Aktach radzieckich". Dnia 7 czerwca 1769 r. Suhak z pod komendy Pułaskiego nakłada na mieszczan i kahał kontrybucyą w ilości 3600 zł.; 16 czerwca tegoż roku Pułaski „regent wojskowy" kwituje miasto z odbioru 1389 zł. pogłównego na rzecz konfederacyi. Na północ od S., przy drodze do Skomoroch, stoi słup murowany z datą 1704 r. i krzyżem. Do miasta i obszaru powiatu odnoszą się prace: Bronisław Sokalski: „Powiat sokalski pod względem geogr., etnogr., hist. i ekonom". Lwów, 1899, str. XVI, 496 z mapą. A. Siewiński: „Bajki, legiendy i opowiadania ludowe zebrane w pow. sokalskim („Lud", r. 1903, zesz. I).

Sokola, wś, pow. mościski. W r. 1565 w kluczu mościskim ststwa przemyskiego, miała 40 kmieci na 20 łanach, 10 zagrodników, 3 bartników, 2 karczmarzy. Dochód zł. 68 gr. 11.

Sokola Łąka, wś. R. 1464 Michał i Mateusz z Modzel sprzedają w tej wsi 15 morgów łąki nad rz. Gać, dziedzicom z Wiszniewa za 6 kóp groszy (Kapica, Herbarz, 453).

Sokolany, wś, pow. sokólski, 57 dm., 325 mk., 735 dz. włośc. i 34 kośc.

Sokolice, os., pow. połocki, gm. Eufrozińska, cerkiew, zarząd gminy.

Sokolinicze, okolica, pow. czerykowski, gm. Krzyczew (4 w.).

Sokoliszcze, wś, pow. kowelski, gm. Datyń, 28 w. od Kowla, 208 dm., 394 mk.

Sokolnia, *Sokolin,* wś i dobra, pow. orszański. Wś 31 dm., 236 mk., cerkiew; dobra w r. 1717 własność Kurczów, od r. 1878 Kaptelewych, 1190 dz. (670 lasu), młyn, gorzelnia.

Sokolniki 1.), wś nad Nidzicą, na obszarze dzisiejszego pow. pińczowskiego. W r. 1342 Kazimierz W. nadaje Janowi, bisk. krak. wieś Sokolniki i świeżo tam założone miasto p. n. Sokołów. Wieś tę Władysław Łokietek nadał Albertowi Nosdrakowi ale dożywotnio, ztąd król oświadcza iż synowie nie mogą mieć do niej żadnego prawa (Kod. kat. krak., I, 220). 2.) **S.,** wś, pow. płoński. W dok. z w. XIII śród włości bisk. płockich. W r. 1578 jest 6 działów szlach., płacących od $4^1/_2$ łan., 11 zagr., wyszynku piwa i wódki. Jeden dział zwany był „sors Canonici".

Sokolniki 1.), urocz. dóbr Janowo, pow. brzeski, gub. grodz. 2.) **S.,** pow. wileński, gm. Rudomina. Pomiędzy wsiami S., Dukiele, Nowosiołki i Ciundzie, na gruncie hr. Tyszkiewicza do 50 kurhanów. 3.) **S.,** wś nad Udreją, pow. newelski, gm. Sokolniki, 8 w. od Newla, 4 dm., 30 mk., cerkiew, kaplica, szkoła; 2 jarmarki. Franciszkanie, mający tu swój klasztor prowadzili jakiś czas szkołę. Gmina obejmuje 166 miejscowości, 1314 dm. włośc. (98 innych), 8112 mk. włościan, uwłaszczonych na 14,496 dz.

Sokolniki, fol., pow. włodzimierski, gm. Chotiaczów.

Sokół, wś, pow. włodzimierski, gm. Zhorzany, 72 w. od Włodzimierza, 25 dm., 155 mk.

Sokółka, ob. *Zakaratino.*

Sokołów 1.) miasto, niegdyś w pow. pińczowskim, ob. *Sokolniki.* 2.) **S.,** wś, pow. gostyński. W dok. z r. 1444 wspomnianą jest par. Sokołów, do której należały wsi: Pomorzany, Bezwoldy (Wladkonis, Prandothe), Grabie Jankowo (Jukowo) i Sokołów (Kod. maz., 210). W r. 1579 wś z kościołem par. płaci od 7 łan., 4 zagr. 1 rzem. 3.) **S.,** mto pow., gub. siedleckiej. W r. 1890 miał 7151 mk. Śród stałej ludności było: 931 praw., 9 prot. i 5210 żydów. Katolicy stanowili 17,1%. Powiat miał 62,925 mk. Śród stałej ludności było 50,250 katol., 6165 prawosł. (gm. Korczew 345, Kudelczyn

287, Rzepki 1020, Sabnie 1394, Sterdyń 978, Jabłonna 1067), 671 prot. (gm. Grochów 503, Kudelczyn 108) i 8945 żydów. Ob. Licew A.: „O drewniem nasielenii sokoł. i wengrowskowo ujezdow siedleckoj gub. Po dannym doistoriczeskoj archeołogii“ (Chełmsko-warsz. eparch. wied., 1901, n. 3 i 4).

Sokołów, pow. słonimski, gm. Czemery. Na obszarze fermy, na płn.-wschd od wsi Milkanowicze, znajduje się horodyszcze, powierzchnia którego ma około 58 saż. obwodu, wysokość 3—4 saż. Powierzchnia horodyszcza otoczona jest wałami, usypanemi z ziemi i kamieni, szerokiemi 4 — 5 saż., a wysokiemi 1 do 3 arsz. W pobliżu wsi S. są dwa kurhany kwadratowe.

Sokołów 1.), mstko nad Tną (Cną), pow. nowogradwołyński, gm. i par. Kurne (5 w.), 34 w. od mta pow., 84 dm., 660 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1883. Od w. XV Tyszkiewiczów, od r. 1609 Kierdejów Hojskich. 2.) **S.**, kol., tamże, 37 w. od mta pow., 26 dm., 179 mk. 3.) **S.** *Czeski*, słoboda, tamże, 30 dm., 147 mk.

Sokołów 1.) mstko, pow. kolbuszowski. W r. 1589 płaci szosu fl. 8 gr. 10, od 3 łan., od rzem. fl. 2 gr. 17, młyn o 2 kołach, 2 warzący gorzałkę, 1 hidraulus. Ogółem fl. 17 gr. 13. 2.) **S.**, mstko, pow. stryjski. W r. 1578 daje szosu fl. 11, od 2 rzeźn., 2 rzem., 2 piekarzów, żyd. Czopowe roczne gr. 20.

Sokołowa Góra, wś, pow. żytomierski, gm. Lewków, par. praw. Żytomierz (4 w.), 48 dm., 204 mk.

Sokołowicze, wś, pow. sieński, gm. Bóbr.

Sokołówka, st. poczt., pow. czerykowski, gm. Dołhe (8 w.).

Sokołówka 1.), wś nad rzką Świnorojką, pow. krzemieniecki, gm. Wyszhorodek, par. praw. Żukowce (2 w.), 45 w. od Krzemieńca, 81 dm., 529 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1853. Własność hr. Rzyszczewskich. W r. 1583 przy Wyszhorodku ks. Aleksandra Poryckiego, płaci od 6 dym., 5 ogr., 4 ogr., 1 koła waln. 2.) **S.**, pow. lipowiecki, ob. *Justynhrad.*

Sokołowo, wś, pow. ciechanowski. Wspom. w dok. z r. 1357 (Kod. maz., 71).

Sokołowo, fol., pow. mścisławski, dziedzictwo Borejszów, 488 dz. (194 lasu), młyn.

Sokołowszczyzna, ob. *Łatyhowo.*

Sokoły 1.) mstko i wś, pow. mazowiecki. Roku 1471 Jan z Kruszewa założył tu kościół wraz z innemi dziedzicami z tej wsi (Kapica, Herbarz, 221 i 382), 2.) **S.**-*Dzierzbie*, wś, pow. kolneński. Jan, ks. mazow. sprzedaje r. 1475 kilkunastu dziedzicom „de Sokoły“ 30 łan. chełm. nad rzką Dzierzbią, za 12 kóp groszy (Kapica, Herbarz, 382).

Soksmal, dobra skarb., pow. lucyński, 317 dz.

Sokul, mstko, pow. łucki, gm. Rożyszcze, 37 w. od Łucka, 208 dm., 1402 mk. W r. 1570 ks. Mirka Sokólskiego, który w r. 1577 wnosi z 30 dym. rynk. po 4 gr., od tychże dym. z roli po 10 gr., 248 dym. uliczn. po 2 gr., 60 dym, ubog. po 1 gr., 24 przekup. po 7 gr., 15 rzem. po 4 gr., 10 komor. po 7 gr., 8 luźnych po 12 gr. Czopowego wniesiono 25 gr. W r. 1583 ks. Sokólski płaci od 20 dym. rynk. po 16 gr., 58 dym. uliczn. po 8 gr., $10^1/_2$ *pół łanków*, 28 dm. zatyłk. po 4 gr., 46 dm. zaostrożnych po 2 gr., od 10 przekup., 8 rzem., 3 rybitwów, 8 luźnych, 2 dudarzów po 24 gr., 3 kół waln., 1 popa. Wreszcie w r. 1589 Markowa Sokólska wnosi 30 fl. 28 gr. szosu, z 21 ról po 15 gr. 10 fl. 15 gr., z przekupniów, rzemieślników, rybitwów, luźnych, komorników, dudarzów, popów, kół waln. 25 fl. 24 gr., czopowego 70 fl., razem 137 fl. 7 gr.

Sól, wś, pow. biłgorajski, ma 236 dm.

Sól, dziś *Stara Sól*, mstko, pow. staromiejski. Dokumenty wyliczone p. n. Sol (t. XI, 40) odnoszą się nie do jakiegoś znikłego miasteczka w sąsiedztwie Drohobyczy, ni do wsi Solec w pow. drohobyckim, bo ta miastem nie była, ale do dzisiejszej Starej Soli. Można przypuszczać tylko iż pierwotna osada posuwała się w miarę wyczerpywania się źródeł słonych, z biegiem potoku Solenego, nad którym zabudowało się w wieku XVI miasto Sól, podczas gdy pierwotne osady przybrały nazwę Starej Soli i Starej Ropy. W lustracyi z r. 1565 powiedziano iż wójtostwo solskie jest złączone z żupą. W obrębie miasta było 77 dm., z ktorych dawano łaziebnego po gr. 4, a komornicy po gr. 2. Rajcy w liczbie 7 wolni byli od tej opłaty. Role miejskie obejmowały $6^1/_2$ *łan.*, podzielonych na pół łanki i ćwiercie. Ogrodów było 26. Były też pomiarki łąk al. łazy. Pop miał przywilej od Zygmunta I na syna i wnuka przechodzący co do zwolnienia od opłat z roli. Pop drugi na przedmieściu miał też przywilej od Zygmunta Augusta. Szewców było 6, jatek 6, ogrodów wójtowskich 6, ogrodników wójtowskich 30. W mieście była łaźnia i szpital, który otrzymywał z żupy 52 kłód soli rocznie. W żupie pod miastem leżącej były trzy okna solne, z ktorych 10 koni ciągnęło kieratem surowicę do 7 wież mających panwie wielkie, ósmej w której warzyli sól przedmieszczanie i dziewiątej wieży wójtowskiej. W r. 1564 na dochód żupy otrzymano soli powinnej beczek 2923 które przedano po gr. 13 każda, odkupnej soli zaś 1784 na której było zysku po 2 gr. na beczce. Karbnego od soli tołpiatej, której furmani brali na wozy od 12.000 do 20,000 najwyżej, bywało (po 9 denarów od wozu) do 20 *zł.* W r. 1564 było tylko 555 wozów i ztąd dochodu zł. 9 gr. $7^1/_2$. Ogółem było z żupy Solskiej prócz wójtostwa zł. 8269 gr. 14 i den. 14. Ciekawe szczegóły tyczące się żupy podaje lustra-

cya żup ruskich z r. 1565 („Fontes historiae Ukraino-Russicae“, t. II, Lwów, 1897).

Solanka, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Żołobne, 27 w. od mta pow., 17 dm., 140 mk.

Solca *Wielka*, wś, pow. łęczycki. Rozpoczyna się tu budowa nowego kościoła murowanego.

Solec, przedmieście Warszawy. W r. 1580 wś należąca do miasta Warszawy. „Joannes Chątlni villicus villae“ płaci od 2 $^1/_4$ łan. Do kościoła par. w S. należały wtedy wsi: Czerniaków, Cziarnowo, Bielawa, Siedlcza, Ujazdowo, Mokotowo, Kałęczyn al. Folwarki.

Solec, wś, pow. drohobycki. W r. 1565 w ststwie drohobyckiem ma 21 kmieci na pół łankach. Tywon wolny $^1/_2$ łanu. Pop nic nie daje. Karczma zł. 4. Trzan do warzenia soli z którego karczmarz daje zł. 8. Okno solne w arendzie za zł. 8. Ogółem zł. 39 gr. 8. Był tu także folwark w którym r. 1565 naliczono żyta ozimego kóp 170, jarego 96, pszenicy 30, jęczmienia 70, prosa 30. Krów dojnych 27, cieląt latosich 27, byczków 27, gęsi 50, kur 200. Dochód z krowy ceniono 1 grz.

Solec *Biały* i *S. Stary*, pow. prądnicki, ob. *Biały* (t. I, 197) i *Zuelz.*

Solennikowo, ob. *Achrymowce.*

Solina, wś nad pot. Solinką, przy ujściu do Sanu, pow. liski. Par. rz.-kat. w Polańczyku, gr. kat. w Wołkowyi, urząd poczt. w miejscu. Wzn. przy ujściu pot. Solinki 370 mt. W roku 1515 należała do dóbr Sobień, Kmitów. W r. 1589 w liczbie wsi Stadnickich, płaci od 8 łan., popa, młyna o 1 kole, 2 kom.

Solinka z *Rostokami Górnemi*, wś nad pot. Solinką, pow. liski. Par. rz.-kat. w Bukowsku, gr. kat. w miejscu, urząd poczt. w Cisny (10,9 klm.). Wznies. wsi przy kościele 724 mt. W r. 1565 wś S. na prawie wołoskiem zasadzona, w ststwie sanockiem, za rządów starosty Piotra Zborowskiego, na surowem korzeniu, miała tylko dwu kmieci i kniazia, bo dla wielości niedźwiedzi i szkód przez nie wyrządzanych, nie chciano tu osiadać.

Solnicki Las, urocz., pow. białostocki, gm. i dobra Dojlidy.

Solnik, fol. i dobra Chomsk, pow. kobryński.

Solniki 1.) *Górki*, ob. *Górki Solniki* (t. XV). 2.) **S.** *Stanisławowo*, fol. dóbr Solniki Górki.

Sołdy, fol., pow. dźwiński, Bodeków, 172 dz.

Sołe, urocz. przy wsi Masiewicze, pow. brzeski. gub. grodz., gm. Wielkoryta.

Sołobuda, wś, pow. bychowski, gm. Bycz.

Sołoduchowo, ob. *Harbaciszki.*

Sołodyry, kol. niem., pow. żytomierski, gm. i par. praw. Horoszki (8 w.), 32 w. od Żytomierza, 103 dm., 632 mk., kaplica ewang., szkoła. 2 wiatraki, cegielnia. Niegdyś wś należąca do włości hreżańskiej. W r. 1628 Stefana Niemirycza, który wnosi od 2 dym.

Sołodzieniewicze. pow. borysowski. Należały do Oborskich (nie Okoszków).

Sołoki, pow. nowoaleksandrowski. Dawniej biskupów wileńskich, obecnie skarbowe.

Sołomerecze, pow. miński. Dobra mają 2102 dz. dwor. i 1698 dz. włośc. Do dóbr należy wś i fol. Wojsznarowicze (nie Wojnarowicze).

Sołomerski Horodek, fol., pow. witebski, Kochów, 200 dz.

Sołomiak, kol., pow. równieński, gm. Sieliszcze, 68 w. od Równego, 31 dm., 424 mk.

Sołomianka, urocz. dóbr Błudeń, pow. prużański.

Sołomijówka, wś, pow. równieński, gm. Lubikowicze, par. praw. Kurasz (1 w.), 116 w. od Równego, 43 dm., 219 mk.

Sołomino, wś, pow. dryzieński, pow. Oświej.

Sołomka, kol. niemiecka, pow. równieński, gm. Kustyń (25 w.), 32 w. od Równego, 71 dm., 487 mk., dom modl. ewang.

Sołone, *Solonoje*, wś nad Dobośnią, pow. rohaczewski, gm. Strzeszyn (14 w.), 88 dm., 436 mk., 2 cerkwie, 2 młyny.

Sołoniec 1.) dobra, pow. orszański, Zabłockich, 1594 dz., młyn. 2.) **S.**, fol., tamże, od r. 1877 Krepiszów, 788 dz., jezioro. 3.) **S.**, dwie wsi, tamże, w gm. Łożno (3 w.) i Rudnia (7 w.). 4.) **S.**, wś i fol., pow. lepelski, gm. Żołnowo, 65 w. od Lepla, 1 dm., 8 mk., szpital wiejski. Fol. Pylińskich, 340 dz. 5.) **S.**, fol., tamże, Szadurskich, 167 dz.

Sołoniewicze, pow. lepelski, gm. Babinicze (2 w.). Nie należały do dóbr Hermanowicze. Były własnością: Weisenhoffów, Sielickich, Sielawów, wreszcie Aleksandra Szyryna. Jest tu gorzelnia, młyn wodny. Wś ma 9 dm., 74 mk., cerkiew.

Sołoniów, *Soloniewo* (t. XI, 63), wś, pow. dubieński, gm. Tesłuchów, 45 w. od Dubna, 68 dm., 429 mk., cerkiew drewn. W r. 1545 Romana Catyna. W r. 1570 Iwana Siemionowicza Szuta, r. 1583 Stanisł. Czopowskiego. Obecnie Czosnowskich.

Sołonka *Wielka* i *Mała*, r. 1565 *Schołonka Wyethssa* i *Mnyeissa*, wś, pow. lwowski. Według lustracyi z r. 1565 wsi te uwolnił r. 1501 Jan Olbracht od czynszów, danin i robot, prócz podwód do Szczerca, Bóbrki, Gródka, Glinian i Smerehowa. Winni też 4 mężów w zbroi wyprawiać przy staroście lwowskim na wojnę, a 2 chować ustawicznie na zamku lwowskim ku posłudze. Sołonka Wielka miała 44 ludzi osiadłych. Karczmarz z obu wsi dawał czynszu grzyw. 23 i 2 kamienie łoju, pop zł. 2. S. Wielka miała 23 kmieci, między nimi 8 bartników, dających trzy pół miarki miodu. Ogółem dawały dochodu zł. 54 gr. 24.

Sołotwin 1.), wś nad Stochodem, pow. kowelski, gm. Hołoby, 28 w. od Kowla, 66 dm.,

468 mk., kaplica, wiatrak. W r. 1577 władyka włodzim. wnosi z 18 dym., 9 ogr. 2 ćwierc., a w r. 1583 z 21 dym., 5 ogr., 1 ogr., 2 kom., 2 kom., 2 rzem., 1 bojaryna, 1 pustej roli. 2.) **S.**, wś, pow. żytomierski, gm. Sołotwin, st. poczt. Reja (5 w.), st. dr. żel. Berdyczów (17 w.), 25 w. od Żytomierza, 302 dm., 2020 mk., cerkiew drewn. z r. 1885, na miejsce dawniejszej z r. 1763, szkoła od r. 1879. Gmina obejmuje 29 miejscowości, 1530 dm. włośc. (143 innych), 11,200 mk. włościan, uwłaszczonych na 9530 dz. Wieś należała do włości kodeńskiej Tyszkiewiczów Łohojskich, osadzona przez ur. Józefa Jabłonowskiego, który osiedlił tu 20 swoich włościan. W r. 1628 Andrzejowa Spasowska wnosi od 6 dym., 3 ogr.

Sołowicze, ob. *Sałowicze.*

Sołowicze, wś, pow. kowelski, gm. Turzysk, 24 w. od Kowla, 74 dm., 485 mk., szkoła. Ciążyła do zamku włodzimierskiego, nadana przez Zygmunta Starego ks. Romanowi Sanguszce. W r. 1577 ks. Roman Sanguszko wnosi z dwu wsi S. od 7 dym. pół dworz., 10 ogr., a w r. 1583 z S. Małych z 3 dym. 5 ogr. i S. Większych z 4 dym., 2 ogr., 3 ogr.

Sołowie, wś nad rzką Sołowianką, pow. orszański, gm. Wysokie, 36 dm., 239 mk., cerkiew.

Sołowie, wś, pow. ostrogski, gm. Krzywin, par. praw. Nietiszyn (1 w.), 12 w. od Ostroga, 111 dm., 637 mk.

Sołowieje, pow. augustowski. W r. 1558 należy do wójtowstwa Naumowicze we włości dworu łabeńskiego. Było 16 włók gruntu średniego, w tem 2 piekarskich i 14 osadnych. Poddani mieli 42 wołów i 25 koni. Dochód czynił (bez owsa i odwozu) 17 kóp 50 gr.

Sołowiew, chutor, pow. owrucki, gm. Łuhiny, 46 w. od Owrucza, 61 dm., 310 mk.

Sołowiewo, obręb leśny, pow. orszański, od r. 1871 Czulickich, 100 dz.

Sołowiewo, wś, pow. kowelski, gm. Datyń, 25 w. od Kowla, 303 dm., 607 mk. W r. 1577 i 1583 ks. Romana Sanguszki (przy Niesuchojeży), płaci od 3 dym. łanów, 4 ogr.

Sołowin, kol., pow. łucki, gm. Rożyszcze, 34 w. od Łucka, 13 dm., 119 mk.

Sołowiszki, dobra, pow. dźwiński, von Sztadenów, 1248 dz.

Sołpa 1.) *Mała*, wś, pow. rówieński, gm. Międzyrzecz, par. praw. Niewierków, 47 w. od Równego, 23 dm., 464 mk. 2.) 2.) **S.** *Wielka*, wś, tamże, gm. Sieliszcze, par. praw. Hubków (7 w.), 56 w. od Równego, 19 dm., 259 mk.

Sołtanówka 1.) *Wielka*, dwie wsi, pow. wasylkowski. Miała 1323 dz., należała do Katarzyny z Rulikowskich Szyposkiej. Posiada cerkiew wzniesioną r. 1842 na miejscu dawniejszej. Cała przystrojona w sady i gaje, z jednej strony przypierają do niej nieskończone otwarte równiny, z drugiej bory sosnowe. Jest to przednia straż lasów poleskich. Na wyniosłem wzgórzu stał tu ongi zamek Sołtanów, dziś na wpół rozsypane wały wskazują jego miejsce. Rodzina ta pochodziła z ormian kijowskich i nie miała nic wspólnego z rodziną litewską Sołtanów, z przydomkiem Pereświt. Pierwszym znanym z akt dziedzicem S. był Iwan Sołtan, ożeniony z Chałaimówną. Miał on dwóch synów: Kiryła i Hawryła. Z tych Kirył miał synów: Teodora i Jana; Hawryło był bezdzietnym. S. była już wonczas „miasteczkiem“ i miała „zameczek obronny“. Sąsiadami jej byli Aksakowie z Hulanik al. Motowidłówki, z którymi Sołtanowie sąsiedzką o grunta prowadzili wojnę. W roku 1612 Jan Aksak, sędzia kijowski i dziedzic Hulanik (Motowidłówki), zesłał na uroczysko Kraśna, do S. należące, 60 pługów i ludzi, którzy samowolnie grunt ten zaorawszy, zasieli go jarem zbożem. Jan Sołtan zaniósł w tymże roku skargę do grodu kijowskiego, bezskutecznie prawdopodobnie, gdyż w dwa lata później Aksak powtórnie nasłał swych ludzi na puszczę Sołowijowską, należącą do Sołtana i wiele w niej szkód poczynił, o co Sołtan znowu założył protest. Ale w końcu Sołtanowie r. 1636 sprzedali Aksakom S. Wielką „so zamkom w misteczku, zo wsim budowaniem i strelboju buduczeju“ jak i S. Małą, Zaborze, Daniłówkę (nad Bobrycą) i Kniażycze (na Irpieniu), za 9000 zł., licząc w każdym złotym po 30 gr. lit. Odtąd S. wszedłszy w skład Motowidłowszczyzny, przez długie lata była w posiadaniu Aksaków, a gdy ci wygaśli w linii męzkiej, drogą spadku przeszła do Kurdwanowskich a od tych do Rulikowskich. Od tego czasu S. dzieliła losy Motowidłówki (ob.: Rulikowski: „Opis pow. wasylkowskiego“ 130--140). Po wojnach kozackich mstko to zostało obrócone w pustkę. Oto jak się wyraża o niem dokument z r. 1686: „Mczko bolszaja Sołtanowka na beregu r. Stuhny z polskoj storony w pustie, strojenia żytelej nikoho niet“ (Arch. J. Z. R., cz. VII, t. I, 524). Aksakowie wszedłszy napowrót we władanie S. około r. 1711 niebawem ją dźwignęli na nowo, żydzi też tu zamieszkali. W r. 1742 mieszczanie wasylkowscy napadli w nocy na S. Wielką i żydów ograbili (Andrejewskij, Istor. mater. Kiew., zesz. 4, str. 142). Przez grunta przechodzi t. zw. wał Rumiańcowski, który na mocy delimitacyi z r. 1783 stanowił suchą granicę Rossyi z Rzpltą. W lesie jest kilka starożytnych mogił. W jednej z nich znalezionym był kościotrup ludzki, owinięty w korę brzozową. Przed 40 laty przypadkiem wydobyto tu z ziemi starożytną urnę z czarnej gliny. 2.) **S.** *Mała*, dawniej *Sołowijówka*, wś, tamże. Posiada cerkiew drewnianą, wzniesioną w początku zeszłego wieku i opisaną w wizyt. dziekana chwastowskiego z r. 1746. Znajduje się tu na wyso-

kiej górze nad jarem, dawne zamkowiszcze otoczone wałem. Wś przyparta do rz. Stuhny, leżała na samej krawędzi pól i lesistego obszaru, nazwanego „puszczą Sołowijowską". Wieś ta najpierw należała do Trypolskich, którzy w r. 1581 ustąpili ją w zamian za inne dobra Sołtanom, od których obecną nazwę otrzymała. Potem drogą kupna przeszła do Aksaków, od tych sukcesyjnie do Kurdwanowskich i Rulikowskich, razem z całą Motowidłowszczyzną. Podczas wojen kozackich zupełnie została spustoszoną. Dokument z r. 1686 powiada: „seliszcze Małaja Sołtanowka w pustież, na beregu rz. Stuhny s polskoj że storony, protiw seliszcza M. S.

Sołtanówka 1.) fol., pow. mohylewski, od r. 1875 Baków, 903 dz. (600 lasu), 3 młyny. 2.) **S.**, fol. dóbr Szerechów, pow. rohaczewski. 3.) **S.**, dwie wsi, pow. rohaczewski, w gm. Polesie (20 w.) i Rudnia Stara (14 w.).

Sołtanówka, wś, pow. dubieński, gm. Buderaż, par. Moszczanica Mała (2 w.), 20 w. od Dubna, 19 dm., 141 mk.

Sołtysy (t. XI, 69, *Sołtyszki*), wś, pow. łucki, gm. Rożyszcze, 26 w. od Łucka, 14 dm., 106 mk. W r. 1583 ks. Fiedora Sanguszki, płaci od 4 ogr. Obecnie skarbowa, przedtem biskupów łuckich gr.-unickich.

Sołujońce, wś, pow. rzeżycki, gm. Sołujońce, attyn. Antoniszek. Gmina obejmuje 95 miejscowości, 659 dm. włośc. (164 innych), 7675 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,743 dz. Zarząd gm. we wsi Bałbarze Ruskie.

Sołuków, ob. *Sułuków* (t. XI).

Soły 1), fol. dóbr Augustówek, pow. grodzieński. 2.) **S.**, pow. oszmiański. Niegdyś Monwidów, następnie wwdy wileńskiego Mikołaja Radziwiłła, po nim syn Jan, ststa żmujdzki, r. 1545 przeszły na córkę ostatniego Annę, która wniosła je w dom Kiszków. Był wówczas w mstku kościół katol. zbudowany na miejscu cerkwi ruskiej, 47 dymów, 24 służb. Z domu płacili po 6 gr., z karczmy i młynów po 12 kóp groszy. Z każdego domu powinni podczas żniw robić po 2 dni w tydzień od Spasa do Wszystkich Świętych. Janusz Kiszka, wwda połocki funduje w S. kościół i r. 1632 sprzedaje dwór, mstko i folwarki za 60,000 złp. Danielowi Poniatowskiemu, Syn jego Stefan, r. 1665 sprzedał Janowi Franciszkowi Poźniakowi. W domu Poźniaka S. pozostały do r. 1810, w którym na mocy eksdywizyi S. dostały się Tadeuszowi Sobańskiemu, obecnie Iwanowa. 2.) **S.** (litew. *Salla*, wyspa), dobra, pow. wiłkomierski. Własność hr. Przeździeckiego. Stanął tu nowy kościół filialny na wyspie śród jeziora, w parku starym. Most łączy wyspę z lądem.

Someńki, wś, pow. orszański, gm. Mikulin (16 w.).

Somianka, wś, pow. pułtuski. Dawna własność klasztoru Norbertanek w Płocku. W r. 1578 ma 14 łan. km., 1 zagr., 1 rzem.

Somin, wś, pow. włodzimierski, gm. Olesk, 38 w. od Włodzimierza, 80 dm., 468 mk., cerkiew, olejarnia Wś należała do zamku włodzimierskiego, nadana przez ks. Aleksandra Rusinowi, który ją zamienił na Łaszki. W r. 1545 w zastawie u ks. Sanguszki Koszyrskiego. W r. 1570 pani Maciejowska płaci tu od 20 dym., 4 ogr. po 2 gr., 4 komor. po 2 gr., 1 koła młyn. W r. 1577 i 1583 ks. Andrzeja Wiśniowieckiego, który w r. 1577 płaci od 5 dym. łan., 2 ogr. po 2 gr.

Somowo, ob. *Szumowo.*

Somowszczyzna, fol., pow. mohylewski, od r. 1880 Fryginych, 210 dz.

Sompolno, w dok. r. 1242 *Semolbo*, mstko, pow. nieszawski. Bawi tu r. 1242 d. 7 czerwca Kazimierz ks. kujawski, w otoczeniu dostojników ziemi i wydaje akt dla klasztoru w Sulejowie (Ulanow. Dok. kujaw., 179, 9). W r. 1566 miasto płaci szosu 2 talary, od 14 rzem. po gr. 4, 2 szynkarzy piwa po gr. 12, 2 szynk. wódki po gr. 12, 1 komor., czopowe od 30 warów po gr. 8, czyni fl. 8 za rok. Wieś Sąpolno włość arcyb., jako zbita gradem wolna od poboru, w Sopolinku było dwa działki szlacheckie.

Somrynowo, fol., pow. newelski, Herasimowych, 209 dz. i Rusakowych, 75 dz.

Sondary, *Sądary*, fol., pow. lucyński, Mutulów, 116 dz.

Songajliszki, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Dobejki, 54 w. od Wiłkomierza, Makarskich, 200 dz.

Songiałowszczyzna, pow. wileński. Kurhan, w którym znajdowano toporki żelazne i ostrza dzid.

Sontekle, dwór, pow. szawelski, gm. Wieksznie, Rodowiczów, 395 dz.

Sopaczów, wś, pow. łucki, gm. Rafałówka, 104 w. od Łucka, 97 dm., 589 mk. W r. 1583 Gniewosza Oleksowskiego, płaci od 13 dym., 2 ogr.

Sophienthal, kol., pow. słupecki, ob. *Emilienheim.*

Sopichow, w dok. z r. 1417 i 1435 wś, ob. *Sępichów* (t. X).

Sopino, w dok. z r. 1229 (Kod. maz., 3). jest to prawdopodobnie Sumin w pow. lipnowskim al. Samin w pow. brodnickim.

Sopoćkowce, ob. *Sapoćkowce.*

Soposzyn, r. 1368 *Sepuschino*, wś, pow. żółkiewski, ob. *Macoszyn.*

Sopów, wś, pow. kołomyjski. W r. 1469 Kola, podkom. halicki i Spicznyk okazali nadanie Władysława ks. opolskiego na wsi: S. w kołomyjskim a Chlebiczyn w halickim powiecie.

Sorau, ob. *Żary.*

Sorocień, pow. kobryński, ob. *Sorocki.*

Soroczyn 1.) dobra , pow. bychowski, od

r. 1867 Radkiewiczów, 3111 dz. (1657 lasu), młyn. 2.) **S.**, fol., pow. rohaczewski, Zieńkowiczów, z fol. Słobuty 200 dz.

Soroczyn al. *Sorocznia*, kol. niem., pow. żytomierski, gm. i par. praw. Barasze (15 w.), 68 w. od Żytomierza, 34 dm., 270 mk., 2 wiatraki, 9 olejarni, garbarni.

Soroczynka, kol., pow. żytomierski, gm. Barasze, 12 dm., 61 mk.

Soroczyno 1.) wś, pow. wiłkomierski, gm. Konstantynów. Ob. *Soroczyzna*. 2.) **S.**, wś, pow. sieński, gm. Łukoml (9 w.). 3.) **S.**, wś nad jez. Czerstwiaty, pow. lepelski, gm. Czerstwiaty (nie Apanaśki), 11 dm., 80 mk., cerkiew.

Soroczyzna, wś, pow. wiłkomierski, gm. Siesiki, 15 w. od Wiłkomierza, Szyrwisów, 160 dz. Ob. *Soroczyno*.

Sorok Tatary, pow. trocki. Na polach 38 kurhanów.

Soroki, r. 1416 *Sroki*, wś, pow. kołomyjski. Gaj zw. Sroki i obszar przyległy zw. „Bohin" i „Podmerthin" nadane zostały r. 1416 Waśkowi, przez Władysława Jagiełłę (Kod. dypl. pol., I, 243).

Sorokoduby, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Czernielówka, par. praw. Monczyńce (3 w.), 39 w. od mta pow., 82 dm., 534 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1881, na miejsce dawniejszej istniejącej r. 1768, szkółka cerk. od r. 1884. W r. 1593 wś należała do włości konstantynowskiej ks. Ostrogskich, spustoszona przez tatarów. Dzieliła losy ordynacyi. W r. 1753 otrzymał ją Ign. Sapieha, wwda mścisławski. W pierwszej połowie w. XIX władali tu Rudzki, Wasilewski, Szczęsny i Żardecki. Około r. 1850 nabyta przez Jana Czerleniowskiego i Numę Łepkowskiego, potem cała przeszła na własność ostatniego; od r. 1874 córki jego Szuszkowskiej, a po jej śmierci Dumaniewskich, od których nabył Nowakowski. Od r. 1891 Lelewskiego.

Sorokopień al. *Sorokopienie* (t. XI, 84, *Sorokopeń*), wś nad rzką Ilinką, pow. owrucki, gm. Pokalew, par. praw. Wieledniki (1 w.), 24 w. od Owrucza, 67 dm., 418 mk. Własność Borkowskich. W r. 1581 należy do włości wielednickich Filona Kmity Czarnobylskiego.

Sorokotiaha, wś, pow. taraszczański, gm. Buzówka, 48 w. od Taraszczy, z fermą 249 dm., 1659 mk., cerkiew, szkółka, 2 młyny, 2 wiatraki, cegielnia.

Sory, pow. święciański. Na polach dworskich 8 kurhanów.

Sorzyca, dobra, pow. sieński, gm. Ostrowno (15 w.), od r. 1879 Bazylewskich, z fol. Zasorze i Bartasze 5594 dz. (2100 lasu), cerkiew, młyn, folusz, krupiarnia.

Sosenki, chutor dóbr Mohylowce, pow. wołkowyski.

Sosniaki, fol., pow. lepelski, Reuttów, 50 dz.

Sośnina 1.) chutor, pow. dubieński, gm. Krupiec, 3 dm., 27 mk. 2.) **S.**, urocz., pow. starokonstantynowski, gm. Bazalia, 4 dm., 29 mk.

Sosnka, r. 1250 *Sosnka*, wś w par. Broniewo, obecnie pow. nieszawski. Wspom. w dok. z r. 1250 śród włości bisk. kujaw. (Ulan. Dok. kujaw., 187) i w reg. pob. z r. 1557. Będzie to zapewne dzisiejsza Szóstka (ob. t. XII).

Sosnopol 1.) fol., pow. lucyński, Bagnikowych, 60 dz. 2.) **S.**, fol., pow. newelski, Pohoskich, 156 dz.

Sosnów, wś, pow. podhajecki. Suchodolski L.: „S. w obwodzie Brzeżańskim" Rozpr. c. k. Galicyj. Tow. Gospod., r. 1849, t. VI, str. 159—177).

Sosnowce, wś, pow. dryzieński, par. Zabiały.

Sosnoweczka, wś, pow. zasławski, gm. Białogródka, par. praw. Sosnówka (2 w.), 42 dm., 197 mk.

Sosnowica, wś, pow. włodawski. W roku 1564 wś ta w ziemi chełmskiej ma trzy działy. Iwan Sosnowski Fieciułowicz płaci od 12 łan., 11 zagr., 4 rzem., cerkwi; Eustachy Sosnowski od 1 łanu, 3 zagr., Fryderyk Wietrzyński od 3 łan., 2 zagr., 1 rzem. Wieś należała do par. łac. w Sawinie.

Sosnowiec, miasto, poprzednio os. fabr., pow. będziński. Rozporządzeniem władzy z dnia 23 czerwca 1902 r. przekształcony został S. na miasto, w skład którego weszły kolonie utworzone na gruntach dworskich Gzichowa i Sielc i wsi włościańskich: Stary Sosnowiec, Pogoń, Ostrogórka, Sielce, kol. Radocha i os. Blumental z obszaru Niwki, tudzież obszar atacyi dr. żel. warsz.-wied. W r. 1900 miał S. przeszło 60,000 mk., dwa kościoły katol., cerkiew, zbór ewang., dwie filie banków, teatr., 4 hotele, 23 wielkich fabryk, około 200 sklepów, dwa dworce kolejowe, komorę. Kościół par. rzym.-kat. wzniesiony został r. 1893 z ofiar mieszkańców, Utworzona przy nim parafia liczy 34,000 dusz. Obecnie ma się rozpocząć budowa drugiego kościoła na obszarze Pogoni. Parafia prawosławna posiada cerkiew i 1820 parafian. Kaplica ewang. istnieje przy fabryce Dietla. Synagoga żydowska od r. 1894. Ilość żydów nie da się ściśle oznaczyć. Ogólną ludność S. oznaczają przypuszczalnie miejscowi na 60,000. Jedyną instytucyą sądową jest dotąd sąd gminny. Komora celna 1 klasy, zarząd akcyzy, urząd poczt. telegr. Sieć telefoniczna obsługuje 225 abonentów. Istnieje też oświetlenie elektryczne gmachów i ulic. W r. 1894 fabrykant Henryk Dietel założył tu szkołę realną dla której wybudował gmach i na jej utrzymanie dokłada rocznie do 25,000 rb. Utrzymuje on tak-

że szkołę 2 klas. z 6 oddziałami od r. 1889. Prócz tego jest 9 szkół prywatnych. W Sielcach jest szkoła elementarna rządowa 1 klas. i fabryczna przy hucie Katarzyna, w Dębowej Górze szkoła prywatna Towarzystwa hr. Renarda, w Sroduli szkoła freblowska przy przędzalni Schoena. Szpitale są dwa: w Pogoni Tow. Sosnowickiego na 72 łóżek, pod nadzorem sióstr miłosierdzia i Tow. hr. Renarda w Sielcach na 68 łóżek. Dwa towarzystwa dobroczynności: chrześciańskie (od r. 1900) i żydowskie (od r. 1897). Ochrona dla dziewcząt izraelskich fundacyi Oppenheimow, w specyalnie na ten cel urządzonym gmachu. Istnieje też Towarzystwo pomocy dla ubogich uczniów, liczące 140 członków. Dwa towarzystwa spożywcze: „Oszczędność“ i „Ochrona“, Kasa pożyczkowo-wkładowa. Obecnie powstaje Tow. wzajemnego kredytu. Filia banku handlowego warszawskiego. Dwa budynki teatralne letni i zimowy. Od lat kilku stała trupa teatralna. Wychodzą też: tygodnik „Kuryer Sosnowicki“ i „Rocznik Sosnowicki“, w poblizkiej zaś Dąbrowie „Przegląd hutniczy“. Towarzystwo sosnowieckie kopalń i zakładów hutniczych, pierwotnie Kramsty, dziś akcyjne z kapitałem zakładowym 9,750,000 rb. Posiada ono trzy kopalnie węgla: „Jerzy“ w Niwce, „Ignacy“ al. Mortimer w Zagórzu i „Wiktor“ w Milowicach produkujące koło 90 milionów pudów węgla (około 4000 robotników). Prócz tego, hutę cynkową w Zagórzu (z prod. 140,000 pud.), walcownią cynku „Emma“ w Sosnowcu (z prod. 200,000 pud.) i fabrykę bieli cynkowej tamże (94,000 pud.). Wreszcie warsztaty mechaniczne i fabrykę maszyn w Niwce zajmujące do 1000 rob. z prod. 32,000 pud. odlewów żelaznych i 250 pud. z innych metali. Towarzystwo hr. Renarda (od r. 1888) posiada kopalnię węgla (z prod. 33 mil. pudów), kamieniołomy, piece wapienne, młyn parowy, piekarnię, browar, cegielnię. Kapitał zakładowy 5,438,061 rb. Utrzymuje ono szpital, łaźnię, szkołę początkową i kasę pomocy dla górników. Towarz. „Saturn“ z kapitałem 5 mil. rubli, ma kopalnię węgla t. n., z prod. do 27 mil. pudów, kopalnię rudy żelaznej „Herman“ w Rudnikach. Utrzymuje szpital w Czeladzi na 30 łóżek, lecznicę, szkołę 2 klas., kasę szpitalną. Towarz. kopalni węgla „Czeladź“, z kapit. 3,250,000 franków, ma kopalnie: „Ernest i Michał“ w Czeladzi, z prod. 15 mil. pud., „Huta Katarzyna“ w Sielcach należy do Towarz. „Vereinigte Koenigs und Laurahuette“ w Berlinie. Posiada ono dwa wielkie piece z prod. 1,800,000 pud. surowcu, stalownię z dwoma piecami prod. 1,200,000 pud., pudlingarnią z prod. 1,250,000 pud., walcownię żelaza z prod. 2,000,000 pud., walcownię rur z prod. 450,000 pud., odlewnię żelaza z prod. 100,000 pud., fabrykę śrub, nitów, kuźnię, cegielnię z prod. do 3 mil. sztuk cegły cementowej. Huta ma swą kasę chorych i pogrzebową, szpital na 35 łóżek, łaźnię, szkołę na 500 dzieci, straż ogniową i orkiestrę robotniczą. Towarz. „Walcownia milowska“ w Milowicach ma 2 piece z prod. żelaza i stali 1,500,000 pud., pudlingarnią z prod. 460,000 pud., walcownię produkującą drut, żelazo i przybory kolejowe, gwoździarnię. Utrzymuje lazaret o 2 łóżkach i szkółkę na 60 dzieci, straż ogniową i orkiestrę. Tow. huty „Puszkin“ z kapitałem 750,000 rb., z prod. 700,000 pud. żelaza. Tow. zakładów: W. Fitzner i K. Gamper z kapit. 3,375,000 rb. posiada: zakłady kotlarskie i mechaniczne w Sielcach, fabrykę maszyn i odlewnię w Dąbrowie; Towarz. fabryk żelaza i rur żelaznych, dawniej Huldschinsky, z kapit. 6 mil. rubli, ma zakłady w S. i Zawierciu. Tow. fabryki chemicznej „Radocha“ z kapit. 700,000 rb. produkuje do 300 wagonów parafiny, świec stear. i paraf. i chemikalii. Fabryka chemiczna „Gzichow“ własność Towarz. mogunckiego, założona r. 1865 z kapitałem 3 mil. marek, produkuje kwas siarczany, solny, sodę i t. p. z prod. do 4 mil. rb. rocznie. Przędzalnia wełny Henr. Dittela (od r. 1878) posiada przeszło 6000 wrzecion, zatrudnia obecnie 1400 robot. (dawniej 1800) i przerabia 225,000 pud. wełny. Przy fabryce istnieje lecznica, apteka, łaźnia, szkoła 2 klas., szkoła realna, kaplica ewang. Przędzalnia wełny K. Schoena w Sielcach zatrudnia do 2000 rob. Huta szklanna Pringsheima i Schlesingera w S. zatrudnia 400 rob., produkuje za 500,000 rb. Zakłady Jarmułowicza dostarczają drukowanych, ozdobnych kopert, cenników, torebek, bibułek za 350,000 rubli rocznie. Prócz tego istnieją jeszcze w Sielcach mniejsze zakłady jak papiernia Lamprechta (do 100 rob.), fabryki chemiczne A. Neugebauera i G. Ottmana i spółki, fabryka lin Deichsla, prochu i śrutu Malinowskiego, a w Małobądzi młyn Strahla i Krinsa. Ob.: „Miasto Sosnowiec“, przez Ben. Filipowicza (Kuryer Warsz., r. 1902, z października). „Gornozawodskaja promyszl. Sosnow. rajona w r. 1893 i 1894 g.“ (Wiestn. Finansów, Promyszl. i Torgowli, 1895).

Sosnówka 1.), urocz. do dóbr Jasionówka, pow. białostocki. 2.) **S.**, pow. prużański, gm. Malecz. W r. 1563 należy do wójtowstwa kobakowskiego, we włości dworu błudeńskiego ekon. kobryńskiej. We wsi było 13 włók gruntu podłego. Dochód czyni 17 kóp 59 gr. 3.) **S.**, zaśc. i karczma, pow. nowoaleksandrowski, na pograniczu pow. dzisieńskiego, należał do Drujki. 4.) **S.**, wś, tamże, gm. Czadosy. 5.) **S.**, dobra, pow. horecki, Gebelów, 1186 dz. (987 lasu). 6.) **S.**, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Sosnówka 1.), wś nad rzką Smotruchą, pow. berdyczowski, gm. Szyrmówka (nie Śwityńce), 55 w. od Berdyczowa, 120 dm., 781

mk., szkółka, wiatrak. Części wsi noszą nazwy: Anakałówka, Kordonówka i Kornijówka. 2.) **S.**, wś, pow. krzemieniecki, gm. Borki, 22 w. od Krzemieńca, 60 dm., 468 mk., młyn. Własność Piotra Sobieszczańskiego i Kazim. Ostrowskiego. 3.) **S.**, wś, pow. ostrogski, gm. i par. Annopol, 34 w. od Ostroga, 44 dm., 292 mk. 4.) **S.**, chutor, tamże, gm. Krzywin, 10 dm., 63 mk. 5.) **S.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Olesk, 29 w. od Włodzimierza, 35 dm., 206 mk. 6.) **S.**, wś, pow. zasławski, gm. Białogródka (5 w.), 22 w. od Zasławia, 148 dm., 845 mk., cerkiew drewn. z r. 1800, szkółka cerk. od r. 1871. W r. 1583 do Zasławia ks. Michała Zasławskiego, płaci od 4 dym., 2 ogr., 2 ogr. 7.) **S.**, wś, tamże, gm. Szepetówka, 12 w. od Zasławia, 56 dm., 225 mk. 8.) **S.**, wś, pow. żytomierski, gm. Piatka, st. poczt. Reja (10 w.), st. dr. żel. Demczyn (15 w.), 29 w. od Żytomierza, 90 dm., 560 mk., cerkiew drewn., uposażona r. 1830 przez dziedzica Sebast. Godlewskiego. W r. 1545 Hornostajów, r. 1591 Charlęskich, ostatecznie (r. 1613 i 1624) ks. Ostrogskich, zaliczona do włości cudnowskiej.

Sosnowo 1.) *Sosnowce*, pow. święciański, gm. Kobylniki. Za wsią na wyspie jez. Miadzioł, stał niegdyś dwór ks. Radziwiłłów. Cerkiew uposażona była w r. 1543. 2.) **S.**, fol., pow. lepelski, Dłużniewskich, 265 dz.

Sosowa, pow. zwinogródzki, ob. *Michajłówka.*

Soszki, wś, pow. zasławski, gm. Sudyłków, par. praw. Medwedówka Wielka (2 w.), 26 w. od Zasławia, 69 dm., 393 mk., cerkiew drewn. filialna z r. 1782, uposażona z nadania ks. Lubomirskiego r. 1760. W r. 1589 własność Tanrukowa, spustoszona przez tatarów.

Soszne, wś nad rzką Soszenką, pow. zasławski, gm. Zasław (3 w.), 109 dm., 756 mk., cerkiew drewn. z r. 1777, szkółka cerk. od r. 1869. W r. 1534 kn. Kuźmy Iwanowicza Zasławskiego.

Soszniki, chutor, pow. łucki, gm. Rafałówka, 97 w. od Łucka, 18 dm., 161 mk.

Soszyczańskie Budy, wś, pow. kowelski, gm. Soszyczno, 40 w. od Kowla, 19 dm., 39 mk.

Soszyczno, wś, pow. kowelski, gm. Soszyczno, 28 w. od Kowla, 195 dm., 1227 mk., cerkiew, szkoła. Gmina obejmuje 14 miejscowości, 1336 dm. włośc. (58 innych), 7763 mk. włościan, uwłaszczonych na 19,220 dz.

Soszyszcze, wś, pow. krzemieniecki, gm. Białokrynica, par. praw. Zaleśce Szumskie (1 w.), 27 w. od Krzemieńca, 36 dm., 246 mk. Własność Dyrwiańskich.

Sowejki, wś, pow. dryzieński, par. Zabiały.

Sowina, r. 1536 *Sobyna*, wś, pow. jasielski. Należała r. 1536 do Siekliki (Sieklikowa), miała 22 kmieci, karczmę (2 grzyw.).

Sówka, pow. bielski, gub. grodz., gm. Skórzec, Szczuków, 685 dz.

Sowki, pow. kamieniecki, ob. *Barany.*

Sowle, przys. wsi Uhły, pow. kobryński.

Sozany al. *Podwiszeńki*, fol., pow. klimowicki, od r. 1828 Sozanowiczów, 103 dz.

Spalwiszki, wś, pow. rzeżycki, attyn. Rozenmujży.

Spas 1.), wś nad jez. Bołozdynka, pow. newelski, gm. Berezowa. 2.) **S.** *Jurewicze*, dobra skarb., pow. połocki, obejmuje 44 wsi, 11 zaśc. i 2 fermy (Łojnica i Jurewicze), mają 13,708 dz.

Spasiebieszki, zaśc., pow. lepelski, Zubrewiczów, 36 dz.

Spask, fol., pow. horecki, od r. 1875 bar. Bremzenów, 209 dz., młyn.

Spaska, *Spaskie*, wś, pow. połocki, gm. Łowoź, 5 dm., 36 mk., cerkiew.

Spasów, wś, pow. dubieński, gm. Mizocz, 26 w. od Dubna, 90 dm., 583 mk., cerkiew drewn. z r. 1749, uposażona przez właściciela Józefa Popiela. W r. 1577 pani Wileńskiej (przy Murawicy), płaci od 8 dym. włócz., 3 ogr. po 4 gr. W r. 1583 ks. Andrzej Wiśniowiecki, wnosi od 11 dym.

Spasowa, słoboda nad Sożą, pow. homelski, gm. Homel, 102 dm., 418 mk., cerkiew, 2 domy modl. żyd.

Spice, fol. dóbr Niemojta, pow. sieński.

Spiczyńce, mstko, pow. berdyczowski, gm. Spiczyńce, 70 w. od Berdyczowa, 305 dm., 2511 mk., cerkiew, 3 domy modl żyd., szkoła, cukrownia, cegielnia, targi co drugi poniedziałek. Gmina obejmuje 11 miejscowości (1 mstko, 10 siół), ma 13,448 mk. (905 kat., 19 rozkoln., 1516 żydów, 45 in. wyznań), 20,398 dz., w tem 9668 dz. większej własności, 9920 włośc., 468 cerk.

Spiczyno, okolica, pow. newelski. Mają tu: Miklaszewscy 23 dz., Zienkiewiczowie (w 5 działach) 110 dz.

Spiecie, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Spieczuny, ob. *Spiczuny.*

Śpiewaczek, wś, pow. ostrogski, gm. Płużne, 11 dm., 65 mk.

Śpiewak, wś, pow. ostrogski, gm. Płużne, par. praw. Borysów (3 w.), 17 w. od Ostroga, 26 dm., 144 mk.

Spikołosy, r. 1565 *Spikloszi*, wś, pow. hrubieszowski. W r. 1565 wś ta w ststwie hrubieszowskiem miała 19 kmieci na pół łankach i 1 na ćwierci. Był pop, karczmarz, 16 zagrodn., bednarz, bartnik. Ogółem dochodu zł. 53 gr. $8^1/_2$.

Spirydonowa, fol., pow. wieliski, gm. Serteja, Karasiewych, 120 dz.

Spitkiszki, *Spiszkiszki*, ob. *Snitkiszki.*

Spiż. Posewitz Th.: „Reisehandbuch durch Zipsen, Hohe Tatra und Zipser Mittelgebirge". Budapeszt, 1898, str. XVI, 336.

Spokojność 1.) dobra, pow. szawelski, Grużewskich, 2400 dz. 2.) **S.** al. *Dydziograsze*, fol., pow. wiłkomierski, gm. Subocz, Łukowiczów, 59 dz.

Sporne, urocz., pow. radomyski, gm. Wyszewicze, 26 dm., 75 mk.

Sporny, chutor, pow. żytomierski, gm. Trojanów, 28 w. od Żytomierza, 18 .dm., 111 mk.

Sporowo, pow. słonimski. Wś 54 dm., 621 mk., cerkiew, 1244 dz., dobra Szyrmów, 15,784 dz. (1453 łąk, 1013 lasu, 13,111 nieuż.).

Sprożnie, chutor, pow. nowogradwołyński, gm. Lubar, 5 dm., 41 mk.

Sprugi, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Spudwiły, pow. grodzieński, mylnie *Studwiły*.

Spytkowice, pow. wadowicki. Posiada je Łukasz Opaliński, marsz. nadw., który urządza tu sobie okazałą rezydencyę. Wspomina o niej Morsztyn w dedykacyi „Lutni".

Srebrny Ruczaj, pow., klimowicki, ob. *Buda Żydowa*.

Srebrowo, wś, pow. łomżyński. W dok. z r. 1506 występuje Mikołaj „de Srzebrow" wojski wizki (Kod. maz., 335).

Średni, urocz., pow. nowogradwołyński, gm. Baranówka, 4 dm., 48 mk.

Średnia, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Smołderów, 28 w. od mta pow., 70 dm., 487 mk.

Średnica, wś, pow. mazowiecki, leży na płd. od Wysokiego mazowieckiego. W dok. z w. XIII śród włości kościoła płockiego. Tomasz, dziedzic wsi Srzednie Włoki, kupuje r. 1382 wójtostwo w Ostrołęce (Kapica, Herbarz, 386),

Średnie Kozińskie (t. X, 439, *Serednia*), przys., pow. dubieński, gm. Krupiec, 30 w. od Dubna, 17 dm., 122 mk., młyn, smolarnia.

Srielicy, fol., pow. witebski, Dukszyńskich, 98 dz.

Sroda, miasto powiatowe. Odnoszą się tu opracowania i źródła: „Środa", Teod. Żychlińskiego (Tyg. illustr., IX, 1864). „Kollegiata w S." (Przyj. ludu, 1836, str. 201). „Kościół w S." (z wyobrażeniem sejmiku w tem mieście przed kościołem). W albumie do hr. Raczyńskiego, Wspom. Wielkop. i w „Albumie" Napol. Ordy. „Statistische Nachrichten ueber den Kreis Schroda zusammengestellt vom Koenigl. Landrathsamt 1874". Manuskr. fol. (w Bibliotece Ratuszowej poznańskiej). Lauda conventuum Sredensium ab anno 1598, ad annum 1730. Manuscr. 3 voll. fol. Lauda in comitiolis Sredensibus palatinatuum Posnaniensis et Calissiensis ab anno 1708, ad a. 1755. Manuscr. fol. Lauda Sredzkie z r. 1782. Manuscr. (w Bibliotece Raczyńskich).

Środgol, mylnie *Sorodgol*, *Surodgol* (t. XI, 598), fol., pow. poniewieski, gm. Remigoła, Mickiewiczów 41 dz. i Rossochackich 249 dz.

Środon, r. 1215 *ztronbodr*, 1557 *Srzoduy*, wś, pow. gostyński. Wedle dok. z r. 1215 dawała dziesięciny do Strzelna do których rościł pretensye Barto, biskup kujawski (Ulanow. Dok. kujaw., 117, 2). W r, 1557 wś należy do par. Kłótno, 1566 podana w par. Wistka. Należała do ststwa kowalskiego.

Sroki, pow. lwowski, ob. *Podborce*.

Sromowce, wś, pow. nowotarski. Konstancya ks. sandecka i głogowska poświadcza roku 1334 podział wójtostwa w S. między dwu sołtysów tamecznych (Kod. mał. III, 14). Do S. odnosi się praca: Jańczy Wojc.: „Gwara Sromowic wyżnych" (Materyały i prace komisyi językowej Akad. Umiej., Kraków, 1901).

Srostow, w dok. z r. 1293, ob. *Rdziostów* (t. IX).

Śrubie, pow. wiłkomierski, ob. *Śruby*.

Srybno, wś nad Syteńką, pow. dubieński, gm. Krupiec (4 w.), 45 w. od Dubna, 85 dm., 579 mk., cerkiew drewn. z r. 1865.

Srzedniki al. *Średniki*, lit. *Szeradzius*, mstko w widłach utworzonych przez ujście Dubissy do Niemna, pow. kowieński, gm. Srzedniki, 40 w. od Kowna, 2300 mk., kościół par. katol., dom modl. żydowski, st. obserwacyjna na Niemnie, pomiędzy Kownem a Jurburgiem. Mieszkańcy, przynajmniej przed niewielu jeszcze laty, zajmowali się wyrobem fajek czeczotkowych, zw. dropiankami, chętnie nabywanych przez flisów. Kościół p. w. św. Jana Chrzciciela, fundowany pierwotnie przez wwdę Mikołaja Paca w r. 1620, uposażony w r. 1634 przez Mikołaja Sapiehę, wwdę nowogr., który założył przy nim szkółkę parafialną. Biskup Stan. Kiszka oddał go pod zawiadywanie augustyanów, a gdy ci, z powodu braku funduszów, nie mogli się przy nim utrzymać i opuścili S., kościół oddano duchowieństwu świeckiemu. W r. 1829 skutkiem wielkiego wylewu Dubissy kościół z zabudowaniami parafialnemi runął do wody, wówczas w t. r. wzniesiono na górce, w większem oddaleniu od Dubissy, nowy kościół drewniany. Parafia katol., dekanatu wielońskiego, 3299 wiernych. Niedaleko od mstka, na wyspie trójkątnej stoi dwór, zbudowany na miejscu gdzie niegdyś było Rumnowe (Romnowe) pogańskie, przeniesione tu po zburzeniu go przez Krzyżaków w Prusach. W pobliżu dworu góra sypana „Piłokalnis" (Pilkalnis), znana obecnie pod mylną nazwą góry Palemona. Dobra należały niegdyś do Sapiehów, około r. 1740 Pawła Chełchowskiego, podkom. kowieńskiego, następnie Malewskich, obecnie Żylińskich, mają 686 dz. (164 lasu). Gmina obejmuje 44 miejscowości, mających 249 dm. włośc. (89 innych), 4785 mk. włościan, uwłaszczonych na 3856 dz. S. są starożytną osadą. Prawdopodobnie już w X w. mieli tu Normandowie swoją osadę, zwaną przez Snorwo Sturlesohna Psen (Pissen). W w. XIII była tu twierdza drewniana litewska, zwana przez kroni-

karzy niemieckich Bissen. W r. 1283 obległ tę warownię mistrz prowincyonalny Konrad von Thierberg. W r. 1294 komtur ragnecki Ludwik von Liebenzel zdobył warownię i zniszczył miejsce ofiar, skutkiem czego Romowe przeniesiono wgłąb Żmujdzi. Odbudowany na nowo zamek spalił w r. 1316 Ditrich z Altenburga, który po zupełnem opuszczeniu warowni przez litwinów w r. 1336 założył nową twierdzę na wyspie Dubissy, przy ujściu jej do Niemna i nazwał ją Marienwerder. Litwini jednak nie dopuścili do ukończenia roboty i w końcu zawładnęli nią. W r. 1364 komtur ragnecki Henryk Schoeningen wziął szturmem i zniszczył nowoodbudowaną Bissenę, na miejscu której krzyżacy w roku 1400 zbudowali warownię Dobishain, Dobyssen Werder al. Dobisinsel. Zamek ten, zdobyty szturmem przez żmujdzinów, został ostatecznie, opuszczony i spalony przez krzyżaków w roku 1409. Tutaj w latach 1383 do 1405 niejednokrotnie odbywały się zjazdy pomiędzy litwinami i krzyżakami.

Stabatyszki, *Stabotyszki,* dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty, Wyrwiczów, 80 dz, Harasimowiczów 50 dz.

Staborszczyzna, fol. pow. czerykowski, Wałużyniczów, 115 dz.

Stachorszczyzna, okolica szlach., pow. witebski, gm. Szczerbińskie (6 w.), cerkiew.

Stachowicze 1.), urocz. dóbr Litwinowicze, pow. brzeski, gub. grodz. 2.) **S.,** pow. piński. Dobra mają 1039 dz. (nie 9039 dz.).

Stachowo, fol., pow. szawelski, gm. Szawkiany, własność Dołobowskich, 170 dz.

Stachur (t. XI, 172 *Stachura*), fol., pow. kowelski, gm. Maciejów, 6 dm., 45 mk.

Staciuny, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. i par. Smołwy, attyn. Floryampola.

Stadnica 1.) przys., pow. krzemieniecki, gm. Poczajów. 2.) **S.,** ferma przy wsi Tołsta, pow. zwinogrodzki.

Stadniki, wś, pow. ostrogski, gm. Buhryn, par. praw. Krajew (2 w.), 25 w. od Ostroga, 43 dm., 350 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1880, na miejsce dawniejszej z r. 1776, młyn. W roku 1583 wnosi pobór Iwan Odyniec od 5 dym., 3 ogr.

Stadole, *Stodole,* fol., pow. wiłkomierski, gm. Świadoście, Minkiewiczów, 72 dz.

Staje 1.) wś, pow. mohylewski, gm. Ciecierzyn (14 w.). 2.) **S.,** dobra, pow. orszański, od r. 1881 Peczajtesów, 1259 dz.

Stajki 1.), pow. słonimski, gm. Borki (nie Kosów), 658 dz. 2.) **S.,** dobra, pow. bychowski, Wilczyńskich, 678 dz. 3.) **S.,** wś i dobra, pow. horecki, gm. Lubinicze (10 w.). Dobra, Bibikowych, 1500 dz. (900 lasu), 2 młyny, prom. 4.) **S.,** fol., pow. klimowicki, Paszyców i Pożaryskich, 604 dz. 5.) **S.,** fol. dóbr Zaozierie Wielkie, pow. sieński. 6.) **S.** al. Świro, wś nad jez. Świro, pow. horodecki, gm. Stajki, 2 dm., 12 mk., cerkiew, kaplica, szkoła. Gmina obejmuje 37 miejscowości 420 dm. włośc. (7 innych), 3496 mk. włościan, uwłaszczonych na 4585 dz. 7.) **S.,** wś i dobra skarb. nad rzką t. n., pow. newelski, gm. Stajki, 35 w. od Newla, 7 dm.. 46 mk., cerkiew, szkoła. Dobra skarb. obejmują 22 wsi, 7 zaśc. i 1 fermę, mają 10,802 dz. 8.) **S.,** dobra, pow. witebski, gm. Łoświda (4 w.), Bondyrewych, z fol. Bułodziedowo 1100 dm., cerkiew. 9.) **S.** al. *Stanki,* dobra skarb., pow. wieliski, gm. Kazakowo, obejmuję 3 wsi, 1 zaśc., 424 dz.

Stajki, mstko, pow. kijowski, gm. Stajki (nie Czerniachów), st. poczt. Rzyszczów, 60 w. od Kijowa, 738 dm., 4317 mk., cerkiew, szkoła, młyn, 37 wiatraków, 3 deptaki, 2 cegielnie. Gmina obejmuje 4 wsi, ma 11,939 mk. (206 żydów) i 11,406 dz., w tem 11,097 dz. włośc., 229 cerk.

Stajniszcze, wś, pow. łucki, gm. Włodzimierzec.

Stakły, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Stalbówka, wś, pow. rzeżycki, attyn. Niperowa.

Stalidziany, wś, pow. rzeżycki, gm. Andrepno (2 w.), 4 dm., 54 mk., zarząd gm. Mają tu Bejnarowiczowie 14 dz.

Stalnikowa, ob. *Petrówka.*

Stałka, fol., pow. czauski, od r. 1870 Kaptelewych, 322 dz., młyn i folusz.

Stan Nowy 1.) dwa fol., pow. klimowicki, jeden Błażewiczów, 322 dz., drugi Bobryków, 100 dz. 2.) **S. N.,** fol., tamże, od r. 1849 Szymkowiczów, 150 dz. 3.) **S. N.,** fol., pow. orszański, Rogińskich. 117 dz.

Stanczyszki, zaśc., pow. szawelski, gm. Skiemie, Stanczyków, 31 dz.

Staniańce 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rymszany. Dawniej attyn. Dryświat, należy dziś do dóbr Tomulin. 2.) **S.,** okolica pow. wiłkomierski, gm. Uciana.

Staniątki, wś i klasztor, pow. bocheński. Władysław Łokietek na prośbę przełożonych przenosi r. 1317 wszystkie posiadłości klasztoru na prawo niemieckie (Kod. dypl. pol., III, 176). Do klasztoru odnoszą się opracowania: „Das Archiv der Benedictinerinnen zu Staniątki mit Urkunden a1238“ (Arch. f. Oester, Gesch. XXXIX, XCII). Ulanowski: „O założeniu i uposażeniu klasztoru benedyktynek w St.“ (Rozpr. akad. umiej., t. XXVIII).

Stanie, kol., pow. włodzimierski, gm. Olesk, 27 w. od Włodzimierza, 28 dm., 154 mk.

Staniła, wś, pow. drohobycki. Według lustracyi z r. 1565 wś wststwie drohobyckiem. miała 26 kmieci z tych 23 na pół łankach i 3 na ćwierciach. Wataman wolny $1/2$ łana. Karczma 4 zł. Trzan solny zł. 10. Tamże było okno w którym się ałun sadzi „gdy zima dobra abo

sucho liecie". W r. 1563 zebrano kłód 52 po gr. 40, czyli za zł. 99 gr. 6. Ogółem dochodu było zł. 131 gr. 20.

Stanisław Święty, wś, ob. *Święty Stanisław* (t. XI) i *Halicz* (t. XV).

Stanisławczyk, słoboda, pow. czerkaski, gm. Szelepuchy, 42 w. od Czerkas, 45 dm., 172 mk.

Stanisławka 1.) kol., pow. łucki, gm. Trościaniec, 28 w. od Łucka, 26 dm., 101 mk. 2.) **S.**, ob. *Krasna.*

Stanisławki fol., pow. lepelskl, gm. Stanisławki. Gmina obejmuje 31 miejscowości, 455 dm. włośc. (29 innych), 2907 mk. włościan. uwłaszczonych na 4665 dz. Zarząd gm. we wsi Kutki.

Stanisławów 1.) dobra, pow. grodzieński, ks. Druckich Lubeckich, z fol. Druck 2229 dz. (1177 lasu). 2.) **S.** al. *Stanisławowo*, fol., pow. mścisławski, gm. Soino (12 w.), od r. 1872, Szpejerów, 496 dz., młyn. Była tu cerkiew. 3.) **S.**, ob. *Stanisławowo.*

Stanisławów, mto powiatowe. W r. 1901 miał 44,000 mk. Nowa linia drogi żelaznej państwowej łączy S. przez Woronienkę z Koeresmese na Węgrzech i przechodzi doliną Prutu bogatą w piękności górskiej przyrody. Stacye tej linii jak Jaremcze, Worochta stały się ożywionymi wielce letniskami.

Stanisławówka 1.), ob. *Teklijówka.* 2.) **S.**, wś, pow. kowelski, gm. Chocieszów, 25 w. od Kowla, 39 dm., 218 mk. 2.) **S.**, kol., tamże, gm. Lubitów, 10 w. od Kowla, 20 dm., 219 mk. 4.) **S.**, kol., pow. łucki, gm. Szczuryn (9 w.), 25 w. od Łucka, 20 dm., 89 mk., szkoła. 5.) **S.**, kol., pow. ostrogski, gm. Płużne, 15 w. od Ostroga, 27 dm., 162 mk. 6.) **S.**, kol., pow. równieński, gm. Dziatkowicze, 16 w. od Równego, 15 dm., 48 mk. 7.) **S.**, kol., tamże, gm. Kustyń, 18 w, od Równego, 15 dm., 131 mk. 8.) **S.**, kol., pow. włodzimierski, gm. Wierzba, 16 w. od Włodzimierza, 22 dm., 163 mk. 9.) **S.**, kol., pow. żytomierski, gm. Cudnów, 45 w. od Żytomierza, 99 dm., 501 mk.

Stanisławowo 1.) dwór, pow. wiłkomierski, gm. Szaty, Gintowtów, z zaśc. Przemysławowo 270 dz. 2.) **S.** al. *Ślepce*, dobra, pow. horecki, gm. Dubrowna (3 w.), ks. Lubomirskich, 13,029 dz. (2981 lasu). 3.) **S.**, dobra, pow. orszański, Witkowskich, Karnickich i Piątkowskich, 963 dz. (802 lasu), młyn. 4.) **S.**, dobra, pow. dźwiński, Kazimiery Misiurowej, 242 dz. 5.) **S.**, fol, pow. lepelski, dawniej Kunegundy Korzeniewskiej, następnie Jana Samujły, 40 dz. 6.) **S.** al. *Pruszczyno*, fol., pow. połocki, gm. Woźniesieńska, gorzelnia.

Staniszówka, wś, pow. żytomierski, gm. Lewków, st. poczt. Żytomierz (8 w.), 104 dm., 760 mk., cerkiew drewn. z r. 1861. W r. 1616 należy do stwa żytomierskiego, czyni 40 fl.; w r. 1622 z fol. daje 173 złp. 14 gr. 7 den. W r. 1719 własność Proskurów.

Staniuki, fol., pow. sieński, od r. 1868 Mezowcowych i Toropowych, 302 dz.

Staniule, *Stanule*, pow. dzisieński. Na polach 8 kurhanów.

Stańki 1.) (t. XI, 211 *Stańków*), wś, pow. witebski, gm. Wymno, kościół katol., dom przytułku. 2.) **S.**, pow. wieliski, ob. *Stajki.*

Stańków, wś, pow. rohaczewski, gm. Kistenie (18 w.).

Stankowicze al. *Stankiewicze*, wś, pow. bielski, gubernii grodzieńskiej, gmina Radziłówka (Aleksandrówka), ze wsiami Moszczona Skarbowa i Maćkowicze 1233 dz.

Stańkowo, obręb leśny, pow. rohaczewski, Pieczkowskich, 992 dz.

Stankuny, dwór, pow. kowieński, gm. Bobty, Dackiewiczów, 450 dz.

Stanowszczyzna Kącik, wś, pow. prużański, gm. Nikitycze.

Stapszany, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Tauroginie, 260 dz.

Stara Huta 1.) kol., pow. włodzimierski, gm. Wierzba. 2.) **S. H.**, os., tamże, gm. Korytnica, 8 dm., 31 mk.

Stara Sól, mstko, ob. *Sól.*

Stara Wieś 1.) *Starowieś* (t. XI, 266), wś i fol., pow. bielski, gub. grodz. Wś 274 dz.; fol. Pogodinych, 223 dz. 2.) **S. W.**, wś i fol. nad rzką Łukonicą, pow. słonimski, gm. Stara Wieś, 29 w. od Słonima. Wś 50 dm., 300 mk., 535 dz.; fol. Rudawskich, 340 dz, Gmina obejmuje 46 miejscowości, 955 dm. włośc. (78 innych), 6797 mk. włościan, uwłaszczonych na 11,746 dz. Nadto w gm. jest 160 dz. ziemi cerk. i 4272 większej posiadłości. O 1 w. od wsi śród pola, na wybrzeżu błota, znajduje się grupa kurhanów, obłożonych kamieniami.

Stara Wieś, *Altendorf*, mstko, pow. magórzański (Spiż). W r. 1864 miała się tu znajdować 1029 polaków.

Starczanka, wś, pow. żytomierski, gm. Puliny (12 w.), par. praw. Iwanowicze (8 w.), 28 w. od Żytomierza, 19 dm., 160 mk.. młyn parowy.

Stare Miasto, wś, pow. koniński. Władysław Łuszczkiewicz: „Kościół romański we wsi Stare Miasto" (Spraw. Kom. hist. sztuki, IV, 23).

Stare Miasto 1.), miasto pow. w Galicyi. Grynbergowa Zofia: „Staromiejskie, ziemia i ludność". Lwów, 1899, str. VIII, 676. 2.) **S M.**, wś, pow. łancucki. Pierwotna siedziba Leżajska przeniesionego po zniszczeniu przez tatarów na obecne miejsce. W r. 1565 wś ta wststwie leżajskim miała $29^2/_4$ łanów, a na nich 56 kmieci. Pop z cerkwią gr. 48. Bartników było 31, dawali razem miodu 30 ćwierci i $2^1/_2$ setnika, wartości zł. 46 gr. $7^1/_2$, przytem kunne i sokołowe w sumie zł. 13 gr. 7, 2 rybitwi na Sanie i 6

jeziornych. Ogółem dochodu było zł. 131 gr. 5.

Starepole, ob. *Staropol.*

Stare Sioło 1.), pow. kobryński. Pod wsią dwa dość znaczne nasypy ziemne, w kształcie kurhanów, śród lasu zaś, w urocz. Rosławka i Czaste cały szereg większych i mniejszych mogił. 2.) **S. S.,** wś, pow. mozyrski, gm. Lelczyce, 36 dm., 309 mk., cerkiew. 3.) **S. S.,** fol., pow. mścisławski, od r. 1870 Świetłosanowych i Sokołowych, 238 dz. 4.) **S. S**, wś nad rzką Desnokitką, tamże, gm. Stare Sioło, 39 dm., 320 mk., cerkiew, szkoła, młyn. 5.) **S. S.,** fol., pow. rohaczewski, Kościów, 500 dz., młyn. 6.) **S. S.,** fol., tamże, od r. 1875 Poniatowskich, 1100 dz. (950 lasu). 7.) **S. S.**, wś nad Stańkówką, tamże, gm. Kistenie (12 w.), 52 dm., 355 mk., cerkiew, młyn. 8.) **S. S.,** wś, pow. lepelski, należała do dóbr Wacławia. 9.) **S. S.,** wś i dobra nad Dźwiną, pow. witebski, gm. Stare Sioło, 23 w. od Witebska, zarząd gm., szkoła, st. poczt. O 2 w. st. dr. żel. Pod wsią horodyszcze, znajdują się wyroby kamienne. Gmina obejmuje 103 miejscowości, 467 dm. włośc. (88 innych), 3367 mk. włościan, uwłaszczonych na 4359 dz.

Stare Sioło, chutor, pow. kijowski, gm. Hostoml, st. poczt. Borszczahówka, 14 dm., 90 mk.

Stare Sioło, wś, pow. cieszanowski. W r. 1565 wś ta w ststwie lubaczowskiem, należąca do Oleszyc, w dzierżawie Andrzeja Wapowskiego, miała 52 kmieci na 24 łanach (z łanu gr. 44, owsa kłoda za gr. 6, kury, jaja, konopie), zagrod. 12 po gr. 6, karczmarzów 4 dających fl. 21 gr. 18, pop fl. 1, bartników 36 dających miodu kuników 164 po gr. 36 i każdy za kunicę gr. 6 i miodu chędogiego misę za gr. 3, a razem zł. 174 gr. 24. We wsi były 3 stawki dające co trzy lata: Borek fl. 130, Mostek fl. 100, Lutownia fl. 50. Dwa młynki fl. 32. Do gumna fol. zwieziono żyta kop. 500, jarego 96, pszenicy 36, jęczmienia 122, owsa 501, grochu brogów 2, siana brogów 5. Ogółem za zł. 456. Suma dochodu zł. 844 gr. 26.

Starki, wś, pow. mohylewski, gm. Ciecierzyn (3 w.).

Starmousowo, wś nad rzką t. n., pow. horodecki, gm. Wirowla, 7 dm., 45 mk., cerkiew, kaplica.

Staro-Bereżowo, ob. *Stare Brzozowo.*

Starobin, dobra, pow. połocki, własność Hornowskich, 200 dz.

Starodubce, przy wsi Uhły, pow. kobryński.

Starogard, miasto pow. w Prusach zachodnich. Czaplewski Paweł ks.: „Kasztelania starogrodzka, czyli zaborska“ (Rocznik Tow. nauk. w Toruniu, t. IX, r. 1902).

Starograd, fol., pow. rohaczewski, Słuczanowskich, 1004 dz. (649 lasu), młyn, folusz, deptak.

Starogród, wś, pow. nowomiński. Dawna wieś książęca, wymieniona w dok. z r. 1497 jako należąca do Latowicza (Kod. maz., 313). W r. 1576 „Starogród regalis“ ma 20 łan.

Starogród, wś, pow. sokalski. W r. 1531 istnieje tu parafia rzym.-kat. Wś ma 2 łany i młyn. W r. 1578 są tu dwa działy szlacheckie. Płacą z nich od 4 łan., 5 zagr. z rolą, 3 kom.

Starokonstantynów, miasto. Teodorowicz N. T.: „Wołyń w opisanjach gorodów, miestieczek, sieł, w cerkowno-istor., geograf. i drugich otnoszeniach“. Tom IV, Starokonstantynowski ujezd. Poczajów, 1899, str. 928. Monografię miasta opracował i wydał w języku rosyjskim M. Zuc w Starokonstantynowie.

Staropol, *Staropole,* wś, pow. gostyński. Wieś książęca w dok. z r. 1441 i 1462 (Kod. maz., 285). W r. 1579 ma 9 łan. km., 2 kom., $^1/_2$ łana wójt.

Staroścín, *Starostyn,* wś, pow. kowelski, gm. Górniki, 51 w. od Kowla, 31 dm., 175 mk.

Starosiele 1.) dobra, pow. horecki, ks. Dondukowych-Korsakowych, z fol. Łohowino i Moisiejewo 3381 dz. (2594 lasu). W dobrach gorzelnia i 2 młyny. 2.) **S.,** dobra, pow. orszański, od r. 1868 Titowych, z fol. Borki 2185 dz. (1400 lasu), 2 młyny, 2 krupiarnie, folusz, gorzelnia, cegielnia. 3.) **S.,** wś i fol., pow. rohaczewski, gm. Dowsk (10 w.), Puzynów, 391 dz., młyn, folusz. 4.) **S.,** fol. dóbr Roh, pow. sieński. 5.) **S.,** wś, pow. dryzieński, par. Oświej. 6.) **S.,** dobra skarb., pow. horodecki, 30 w. od Horodka, obejmują 74 wsi i 2 fermy, 10,989 dz. 7.) **S.,** zaśc., tamże, Abramowych, 10 dz. 8.) **S.,** fol., pow. newelski, Sokołowskich, 1001 dz. Nadto Grzybowscy mają w 2 działach 41 dz. i Stawscy 3 dz.

Starosiele 1.) *Wielkie,* wś, pow. czerkaski, gm. Starosiele, 50 w. od Czerkas, 849 dm., 4311 mk., cerkiew, szkółka cerk., 3 młyny, 20 wiatraków, targi co czwartek i dwa jarmarki. 2.) **S.** *Małe,* ob. *Starosiołeczko.* 3.) **S.,** wś, pow. łucki, gm. Kołki, 48 w. od Łucka, 195 dm., 1070 mk., cerkiew, szkoła, urząd gm. 4.) **S.,** wś nad Hujwą, pow. żytomierski, gm. Kotelnia, st. poczt. Reja (25 w.), st. dr. żel. Browki (25 w.), 32 w. od Żytomierza, 174 dm., 1021 mk., cerkiew drewn. z r. 1764.

Starosioły, wś, pow. czauski, gm. Czausy.

Siarostaw, wś, pow. włodzimierski, gm. Skobiełka, 57 w. od Włodzimierza, 32 dm., 191 mk.

Staroszejka, *Staroszyjka,* wś, pow. żytomierski, gm. Trojanów, 31 w. od Żytomierza, 44 dm., 252 mk.

Starożreby, r. 1578 *Staroizrzeby,* wś, pow. płocki. W r. 1578 ma kościół par. płaci od $24^1/_2$ łan., 6 zagr., 2 rzem., bani gorzał., wy-

szynku wódki, wyszynku piwa, 2 wiatraków.

Starunin, r. 1469 *Starnya*, wś, pow. bohorodczański. W r. 1469 Mikołaj z Ternawy, kanonik lwowski, z pow. kamienieckiego, przedstawia nadanie Władysława ks. opolskiego i wieluńskiego na tę wieś, którą wtedy trzymał Jakób Buczacki. Przedstawia również ruskie nadanie wsi Drahomirczany i listy nadawcze ks. Fiedora Koryatowicza na wsi jakich już nie posiada, a mianowicie: Moksza zw. Pakoszewicze Swan, Anderki, Wołowe Łazy.

Staruny, wś, pow. prużański, 251 dz. Gmina obejmuje 29 miejscowości, 592 dm. włośc. (18 innych), 4392 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,183 dz. Nadto w gm. jest 79 dz. ziemi cerk. i 337 większej posiadłości. Zarząd gm. we wsi Czabachy.

Stary Dwór 1.), pow. połocki, ob. Hołowczyce. 2.) **S. D.**, fol., pow. połocki, Chludzińskich, 322 dz.

Staryca 1.). wś nad rzką Kamionką, pow. bobrujski, gm. Kaczerycze, 30 dm., 232 mk., zarząd gminny. 2.) **S**, fol., pow. połocki, spadkob. Ign. Jankowskiego, 62 dz.

Staryki 1.) wś, pow. dubieński, gm. Beresteczko, 57 w. od Dubna, 77 dm., 410 mk. 2.) **S.** *Kozińskie*, wś, pow. dubieński, gm. Krupiec, par. Kozin, 30 w. od Dubna, 41 dm., 302 mk. 3.) **S.** *Krupeckie*, wś, tamże, 50 w. od Dubna, 64 dm., 356 mk. Stanowi przedm. Krupca. 4.) **S.**, wś, pow. krzemieniecki, gm. Radziwiłłów, 33 w. od Krzemieńca, 29 dm., 194 mk. Własność Garlickich. 5.) **S.**, wś, pow. żytomierski, gm. Chwasowa, 57 w. od Żytomierza, 34 dm., 217 mk.

Staryna 1.), mylnie *Staryna Okolica* (t. XI, 297), okolica, pow. grodzieński, gm. Jeziory (nie Mosty), 215 dz. 2.) **S.**, pow. prużański, ob *Storyna*. 3.) **S.**, pow. wilejski, gm. Żośno. Na obszarze S. są kurhany. 4.) **S.**, okolica, pow. połocki. Mają tu: Jodkowie 10 dz., Piulscy (w 2 działach) 66 dz., Pluszczewscy 10 dz., Skorniewiczowie 118 dz.

Starynka 1.) urocz., pow. sokólski, gm. Nowowola, 35 dz. 2.) **S.**, dobra, pow. czerykowski, od r. 1828 von Benkendorfów, 5178 dz. (4752 lasu), 2 młyny. Wś (w gm. Starynka), ma 85 dm., 690 mk., cerkiew, szkoła. 3.) **S.**, fol., pow. homelski, od r. 1868 Dubrowskich, Monajewskich i Szumanowych, 184 dz. 4.) **S.**, fol., pow. lepelski, Hajkowiczów, 139 dz. 5.) **S.**, fol., tamże, Zdrojewskich, 292 dz.

Starynska, gmina, w pow. horodeckim, obejmuje 93 miejscowości, 803 dm. włośc. (5 innych), 5288 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,187 dz. Zarząd gm. we wsi Askieryna.

Starzawa, r. 1469 *Stara Rawa*, 1515 *Starzawa*, 1589 *Starawa*, wś, pow. dobromilski. W r. 1469 Herburtowie przedstawili potwierdzone przez Wład. Jagiełłę, nadanie Wład. ks. opolskiego na Felsztyn i różne wsi, a między niemi Stara Rawa. W r. 1515 Starzawa, wieś królewska płaci od 12 łan., młyn gr. 6, pop gr. 15. W r. 1565 wś w ststwie przemyskiem. Rządził nią z inszemi wsiami Iwanko, krajnik korosteński. Było 41 kmieci na 21½ łan., dziesiętnik, kniaź. Pobierano tu myto od wina wiezionego z Węgier, od soli w ziemię sanocką idącej, od wołów z ruskich krain pędzonych. Podano ztąd dochodu zł. 32. Bartników zwolniono od dani miodowej, bo lasy pozajmowano na osady kmiece. Dawali też kmiecie popiół i gonty. Ogółem dochodu zł. 121 gr. 11. W r. 1589 Starawa, wieś na prawie wołoskiem, w ststwie przemyskiem, płaci od 21 łan., 2 sołt. i 2 drugiego sołtysa, 1 łan popa, ½ łan karcz., 3 kom.

Starzyca (t. XI, 279). Dobra te obejmujące wtedy 346 włók nabył Adam hr. Guenther, ożeniony z Aleksandrą Tyzenhauzówną. Następnie S. dostała w posagu córka jego Ida Mostowska, od której S. nabył Adam Rewieński r. 1862, obecnie jest własnością wnuka jego Konstantego.

Starzynka 1.) *Starzynki* (t. XI, 281), pow. grodzieński, gm. Mosty, Buttowt Andrzejkowiczów, z os. Owczarnia i Mikielewszczyzna 970 dz. (300 lasu). W urocz. Owczarnia dwa kurhany. 2.) **S.**, wś i fol., pow. miński, gm. i par. praw. Iwieniec (3 w.), cerkiew fil., gorzelnia, młyn.

Starzynki 1.), pow. miński. Dobra mają 2648 dz. (nie 26,618 dz.). 2.) **S.** al. *Hubara*, wś, pow. mozyrski, gm. Grabowo, 109 w. od Mozyrza, 33 dm., 300 mk.

Starzyska, wś, pow. jaworowski. W r. 1565 wś ta w ststwie grodeckiem, miała 20 kmieci na 8 dworzyskach. Kmiecie zw. Kupczeta mieli przywilej króla Władysława na trzecią miarę młyna starzyskiego, karczmę, młynek i pewne role, z czego dają fl. 2. Miodu od bartników rączek 16 po gr. 24, zagrod. było 6. Pop fl. 2, karczma fl. 20. Suma dochodu fl. 47 gr. 1. Do gumna fol. zwieziono: żyta kóp 190, jarego 110, owsa 170, tatarki 80, grochu 15, prosa 36, siemienia kłód 1½.

Stasiewo, dobra, pow. witebski, gm. Korolewo Nowe (12 w.), dawniej Drozdowskich, dziś Czumakowych, 1360 dz., cerkiew, gorzelnia, młyn.

Stasin, fol., pow. miński, gm. Samochwałowicze, 19 w. od Mińska, Borowików, około włóki.

Stasiuny, pow. święciański. Ośm kurhanów obłożonych kamieniami.

Staśpole, dobra, pow. połocki, Szantyrów, 580 dz.

Staszany, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Staszki, wś, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, par. praw. Owrucz (5 w.), 27 dm., 155 mk.

Staszków, wś, pow. czadczański (Węgry). W r. 1869 miało tu być 1204 polaków.

Staszyn, pow. mohylewski, ob. *Pieszczane.*

Statkowszczyzna, ob. *Stetkowszczyzna.*

Stawczanka, kol., pow. żytomierski, gm. Barasze, 13 dm., 78 mk.

Stawecka, kol., pow. radomyski, gm. Kiczkiry, 27 dm., 148 mk. Przy wsi Stawki.

Stawecki Klin, kol., pow. rówieński, gm. Deražne, 13 dm., 85 mk.

Staweczki, wś, pow. włodzimierski, gm. Olesk, 35 w. od Włodzimierza, 61 dm., 364 mk.

Stawek 1.) wś, pow. dubieński, gm. Ołyka, par. praw. Derno (2 w.), 51 w. od Dubna, 32 dm., 362 mk. 2.) **S.**, wś, pow. kowelski, gm. Turzysk, 20 w. od Kowla, 48 dm., 257 mk., szkoła. 3.) **S.**, wś, pow. łucki, gm. Poddubce, 14 w. od Łucka, 12 dm., 177 mk. 4.) **S**, wś, pow. owrucki, gm. i par. praw. Narodycze (1 w.), 24 w. od Owrucza, 76 dm., 465 mk. Niegdyś kn. Hlińskich, r. 1581 Witowskich. W r. 1628 Łukasz Witowski, podczaszy kij., wnosi z 4 dym., 2 ogr., 2 kół mł. 5.) **S.**, wś, pow. rówieński, gm. Deražne, st. poczt. i dr. żel. Klewań (25 w.), 33 w. od Równego, 103 dm., 596 mk., cerkiew drewn. z r. 1743. W całej par. było 238 dm., 1875 mk. praw., 90 katol., 12 ewang. i 67 żydów. Własność dawniej Worclów, r. 1876 rozdzielona na 3 części, z których jedna zostało przy Worclach, drugą nabyła wdowa Karaczewska-Wołk, a trzebią Krudisch.

Stawiany, w dok. *Stavan*, wś, pow. pińczowski. Wspom. w dok. z r. 1250.

Stawiski, chutor, pow. włodzimierski, gm. Brany, 9 dm., 58 mk.

Stawiszcze Nowe, ob. *Białosukniówka.*

Stawiszcze 1.) wś, pow. dubieński, gm. Jarosławicze, 30 w. od Dubna, 38 dm., 403 mk. 2.) **S.**, wś, tamże, gm. Malin, 34 w. od Dubna, 24 dm., 201 mk. 3.) **S.**, kol. i urocz., pow żytomierski, gm. Uszomierz, 65 w. od Żytomierza, kol. 53 dm., 231 mk.; urocz. 4 dm., 22 mk.

Stawiszyn, mstko, pow. kaliski. Pisał o S. Adam Chodyński w „Kaliszaninie“.

Stawki 1.) ferma, pow. hajsyński, par. Ternówka, Baranowskich, 249 dz. 2.) **S.**, ferma przy wsi Aleksandrówka, pow. jampolski, gm. Tomaszpol, Bennetów, 920 dz. (300 lasu). 3.) **S.**, kol., pow. łucki, gm. Szczuryn, 6 dm., 35 mk. 4.) **S.**, chutor. pow. owrucki, gm. Łuhiny, 4 dm., 17 mk. 5.) **S.**, wś, pow. rówieński, gm. Równo (8 w.), par. praw. Poniebyl (2 w.), 44 dm., 398 mk., cerkiew fil. drewn. 6.) **S.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Olesk, 39 w. od Włodzimierza, 136 dm., 785 mk., cerkiew, kaplica. 7.) **S.**, chutor, pow. żytomierski, gm. Cudnów, par. praw. Didkowce, 47 w. od Żytomierza, 16 dm., 246 mk. 8.) **S**, wś, tamże, gm. Horoszki, 50 w. od Żytomierza, 84 dm., 696 mk. 9.) **S.**, tamże, ob. *Ruda Stawecka.*

Stawrów, wś, pow. dubieński, gm. Jarosławicze, 35 w. od Dubna, 40 dm., 199 mk., cerkiew drewn. z r. 1876. Do par. należą Podłozce. Własność hr. Sołtanów.

Stawrówka, słoboda nad Żerewem, pow. radomyski, gm. Rozważów, 10 dm., 55 mk.

Stawrowo, pow. dzisieński. W r. 1602 własność Staniewiczów, nabyte od Arcimowiczów, dalej Łowejków, którzy sprzedają Symonolewiczowi, w r. 1635 przechodzi do Zasztowta, r. 1650 nabywa Symonolewicz, r. 1668 przechodzi na własność Marcinkiewiczów, r. 1797 nabywa Jan Nikodem Łopaciński, ststa mścisławski, a w r. 1798 hr. Mikołaj Manuzzi. Dziś własność hr. Platerów.

Stawy 1.), wś nad Bugiem i Pulwą, pow. brzeski, gub. grodz., 80 dm., 527 mk., cerkiew, kaplica, szkoła, 2 młyny, 982 dz. włośc, 109 cerk. Par. praw., dekan. (błagoczynia) Wysokie Lit., 1679 dusz, cerkiew par., cerkiew fil., kaplica. Pod wsią na lewo od drogi do Jackowicz, 10 niewielkich nasypów ziemnych obłożonych kamieniami. 2.) **S.** al. *Okminin*, fol., pow. prużański, gm. Czerniakowo, Rostowskich, 306 dz.

Stawy, *Żydostawy*, *Żydowskie Stawy*, wś i chutor, pow. kijowski, gm. Stawy (nie Kahorlik), st. poczt. Kahorlik (12 w.), 75 w. od Kijowa. Wś 321 dm., 1816 mk., cerkiew, szkółka cerk., gorzelnia, młyn, 11 wiatraków, cegielnia; chutor 14 dm., 86 mk. Gmina obejmuje 5 miejscowości (3 sioła, 2 wsi), ma 3116 mk. (2 ewang., 183 żyd.) i 11,298 dz., w tem 6173 większej posiadł., 5007 włośc., 118 cerk.

Steble, wś, pow. kowelski, gm. Lubitów, 15 w. od Kowla, 95 dm., 581 mk.

Steblów, mstko, pow. kaniowski. Ed. Rulikowski: „Mickiewicz w podróży do Odessy“ (Księga pamiątkowa setnej rocznicy A. Mickiew. Warszawa, II, 189).

Stebnik, wś, pow. drohobycki. Według lustracyi z r. 1565 wś ta w ststwie drohobyckiem, miała banię solną „osobliwą“, koło której jest wież albo szop do robienia soli dosyć. Sól też miałką rąbano na przedaż. Pobierano też myto od prasołów. Tamże są źródła „osobliwe w których się hałun sadzi, którego tam dosyć nabierają gdy zima bywa twarda“. Było tu wójtostwo dziedziczne na kilku łanach z prawem robienia soli. Gdy Jan Starzechowski „niniejszy wojewoda podolski“, za konsensem króla te wójtowstwo skupił, przyszedł potem w posesyę wszystkiej wsi i jej pożytków i dzierży wieś nie jak dzierżawca ale jak posesor. Pop nowo fundowany na całem łanie siedzi, który przedtem zajmowali dwaj kmiecie. Miał nadanie królewskie wolności od czynszu z r. 1563 w Piotrkowie wydane. W reg. pob. z r. 1589 podano S. w liczbie wsi ststwa drohobyckiego. Płacił od

11 łan., popa, 1 koła młyń., karczmy, 4 zagr. z rolą, 2 kom.

Stebniszcze, kol., pow. żytomierski, gm. Uszomierz, 67 w. od Żytomierza, 34 dm., 180 mk.

Stechówka, wś, pow. mohylewski, gm. Ciecierzyn (11 w.),

Stećki, wś, pow. zasławski, gm. Butowce, 40 w. od Zasławia , 71 dm., 423 mk., cerkiew drewn. zbudowana r. 1781 przez właściciela Ludw. Szaszkiewicza, szkółka cerk. od r. 1886. W r. 1589 należała do włości konstantynowskiej ks. Konstantego Ostrogskiego, spustoszona przez tatarów.

Stecowa, r. 1565 *Stęcowa*, wś, pow. śniatyński. W r. 1565 miasteczko w ststwie śniatyńskiem, przy granicy wołoskiej. Miało 39 dm., po gr. 13 czynszu i 4 mace owsa każda za gr. 10. Czynsz i za owies czyniły zł. 79 gr. 9. Podsadków 7 po gr. 12, pop gr. 30, dziesięciny pszczelnej pni 20 po gr. 20, wieprzów 17 po gr. 40. Co 5 lat powołowszczyzna, która ostatniego roku przyniosła 39 wołów (każdy gospodarz 1 wołu) po zł. 4. Ogółem rocznie wypadało ze S. zł. 156 gr. 25.

Stecowo, fol., pow. sieński, od r. 1860 Gajewskich, 305 dz.

Steczkowo, wś, pow. siebieski, należała do Kaliksta Grabczyńskiego.

Stefanańce, fol., pow. poniewieski, gm. Remigoła, Jałowieckich, 39 dz.

Stefangród, *Stepanhorod*, wś, pow. łucki, gm. Osowa, 135 w. od Łucka, 81 dm., 563 mk. Własność Moszyńskich.

Stefaniszki 1.) *Wielkie*, w dok. *Stepaniszki*, pow. grodzieński. W r. 1558 w wójtow. zabłockiem, włości dworu mostowskiego ekon. grodzieńskiej. Było 25 włók gruntu podłego, w tem 4 wł. nieprzyjętych, 3 na służbę ciągłą ku robocie mostowej i 18 na służbę ciągłą do fol. Mikielewskiego. Poddani mieli 53 woły i 27 koni. Dochód czynił (prócz owsa) 8 kóp 11 gr. 2.) **S.** *Małe*. W r. 1558 wś miała 12 włók gruntu podłego, w tem włóka nieprzyjęta, 2 służkowskie, 1 na strzeżenie lasu i 8 na służbę ciągłą do mostu. Poddani mieli 14 wołów i 8 koni. Dochód czynił 2 kopy 48 gr. 3.) **S.**, wś i zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty, par. Dusiaty, 21 w. od mta pow. Niegdyś Zakrzewskich, od których przeszły do Klotowej. Około r. 1847 Benedykt Klot sprzedaje Franciszkowi i Kasyldzie z Niewęgłowskich Zawadzkim, dziś ich synów. Do dóbr należą fol. Bruże i Bałtryszki. 4.) **S.**, dwór, pow. poniewieski, gm. Girsudy, Kierszulisów, 60 dz.

Stefanów, fol., pow. czerykowski, od r. 1868 Timlerów, 251 dz.

Stefanów, nazwa dawana niekiedy mstku Szerzyny w pow. jasielskim.

Stefanówka 1.) kol., pow. ostrogski, gm. Buhryn, 25 w. od Ostroga, 51 dm., 286 mk. 2.) **S.**, kol., pow. włodzimierski, gm. Wierzba, 16 w. od Włodzimierza, 22 dm., 163 mk.

Stefanowo 1.) zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy, Brockich, 16 dz. 2.) **S.**, fol., pow. wiłkomierski, gm. Dobejki. 3.) **S.**, fol., tamże, gm. Pogiry. 4.) **S.**, fol., tamże, gm. Wieprze, należy do dóbr Sliże. 5.) **S**, pow. wiłkomierski, gm. Wojtkuszki, Romanowiczow, 245 dz. 6.) **S.**, fol. dóbr Moszki, pow. bychowski. 7.) **S.**, dobra, pow. horecki, Hołyńskich, 1584 dz. (1248 lasu). 8.) **S.**, fol., pow. sieński, Staniszewskich, 449 dz. 9.) **S.**, pow. dryzieński. Miał 14 (nie 111) dusz rewiz. 10.) **S.**, dobra, pow. lepelski. Spasowskich, 620 dz. 11.) **S.**, fol., pow. połocki, Niedźwiedzkich, 39 dz.

Stefanpol, fol., pow. orszański, Brzostowskich, 251 dz.

Stefański Wierch al. *Szczepański*, *Stepański*, szczyt w paśmie Czarnej Hory, na zach. brz. Czeremoszu Czarnego, w obr. gm. Żabiego, w pow. kossowskim, między pot. Bystrzcem (od płn.), a Dzembronią (od połd.), wznosi się 1137 mt. n. p. m. Na płn.-zach. od niego leży Piaskowa Góra (1158 mt.) z obszernymi połoninami.

Stefant-Szaty, *Stefanty* (t. XI, 319), dobra, pow. kobryński, Massalskich, 360 dz.

Stefany, chutor, pow. włodzimierski, gm. Mikulicze.

Stefcin, chutor do dóbr Sporowo, pow. słonimski.

Stefonajcie, dwór, pow. rossieński, gm. Mańkuny, Tyszkiewiczów, 40 dz.

Stefulec *Wielki*, szczyt w paśmie Ludowej w Karpatach Czarnohorskich, nad prawym brz. Czeremoszu Czarnego, w obr. gm. Hryniawy, pow. kossowskim, na płd.-wsch. od szczytu Baby Ludowej (1586 mt.). Płdn. stok lesisty zwie się S. Małym, spada on stromo do Czeremoszu Czarnego. Od szczytu St. ku płn. wybiega potężne ramię górskie Komarecznym zwane. Od strony płd. biją źródła pot. Moczernego, a od wsch. Hramitnego. Wzn. 1576 mt.

Stegwiły, ob. *Stejgwiły*.

Steindorf, wś, pow. bydgoski, ob. *Makowisko*.

Stejmaki, wś, pow. siebieski, należała (z Barławem) do Makowieckich.

Stejniszki, dwie wsi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów, 19 w. od mta pow., attyn. Możwil. Nadto Trąpczyńscy mają tu 51 dz., Powrysowie 43 dz., Rogowscy 66 dz.

Stelmachowszczyzna, zaśc., pow. lepelski, Petryszczów, 18 dz.

Stenderowszczyzna, pow. słonimski, ob. *Studerowszczyzna*. Slady stacyi krzemiennej, badanej przez Z. Glogera (Pam. Fizyogr., 1882, t. II, 492).

Steńkowo, fol., pow. horecki, od r. 1879 Kozeków i von Nolkenów, 291 dz., młyn.

Step, dwa fol., pow. taraszczański, gm. Zaszków (5 i 10 w.).

Stepań, mstko, pow. rówieński. Gmina obejmuje 43 miejscowości, 1302 dm. włośc. (985 innych), 11,280 mk. włościan, uwłaszczonych na 9881 dz.

Stepanki, pow. kobryński. Na polach trzy kurhany.

Stepanowicze 1,) fol., pow. horodecki, Filipowych, 116 dz. 2.) **S.** *Stefanowicze*, dobra skarb., pow. wieliski (dawniej suraski), obejmują 10 wsi i 1 fermę, mają 2995 dz.

Stepanówka 1.) wś, pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, par. praw. Siomakówka (5 w.), 52 w. od mta pow., 82 dm., 527 dz. 2.) **S.**, wś, pow. ostrogski, gm. Unijów (4 w.), par. praw. Bołożówka (3 w.), 40 w. od Ostroga, 66 dm., 468 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1801. 3.) **S.** wś, pow. owrucki, gm. Łuhiny, par. praw. Krasnowłóka (4 w.), 60 w. od Owrucza, 67 dm., 445 mk. 4.) **S.**, chutor, tamże, gm. Worobie Nowe, 5 dm., 35 mk. 5.) **S**, pow. wasylkowski, ob. *Stefania*. 6.) **S.**, kol., pow. żytomierski, gm. Puliny, 17 dm., 97 mk.

Stepanowo 1.), fol. dóbr Nowina, pow. klimowicki. 2.) **S.**, zaśc., pow. witebski, Styrykowiczów, 8 dz.

Stepek 1.), chutor przy wsi Ludwinówka, pow. wasylkowski. 2.) **S.** al. *Stepka*, wś i fol., pow. żytomierski, gm. i par. praw. Januszpol, 69 w. od Żytomierza, 48 dm., 360 mk. 3.) **S.** al. *Stepka*, chutor, tamże, gm. Piatka, par. praw. Turczynówka (3 w.), 42 w. od Żytomierza, 5 dm., 28 mk.

Stepki 1.), ferma przy wsi Luszniowatej, pow. bałcki, Aniszewskich, 651 dz. 2.) **S.**, wś, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, 10 dm., 50 mk.

Sterdyń, mstko i dobra, pow. sokołowski. Denhel Aug.: „Obora bydła krajowego w majątku S." (Spraw. kom. fizyogr., t. XXXVII, odbitka r. 1903, str. 12.

Sterewniewo, os., pow. newelski, gm. Seruty, cerkiew.

Sterlaniszki, dwa zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy.

Sterlany, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy.

Sterniany, pow. rzeżycki. Gmina obejmuje 94 miejscowości, 349 dm. włośc. (80 innych), 5331 mk. włościan, uwłaszczonych na 9203 dz.

Stetkowce, wś w pobliżu Teterewa, pow. żytomierski, gm. Krasnopol, st. poczt. Lubar (12 w.), st. dr. żel. Olszanka (25 w.), 82 w. od Żytomierza, 328 dm., 2100 mk., cerkiew drewn. z r. 1720, uposażona r. 1777 przez właścicieli Konst. i Benedykta Żółkiewskich i Antoniego i Józefa Cieleckich, szkółka od r. 1873. Należała do włości lubarskiej, w r. 1601 podana jako spustoszona przez tatarów.

Steżyrycze, mylnie *Stężarycze* (t. XI, 339) nad rzką Grabówką, wś i fol., pow. włodzimierski, gm. Korytnica, 21 w. od Włodzimierza. Wś 105 dm., 786 mk., cerkiew, szkoła, cegielnia, smolarnia; fol. 5 dm., 82 mk. W r. 1565 wś ta w ststwie horodelskiem, miała 27 kmieci na 8 dworzyszczach, 15 zagrod., karczmę dającą zł. 12, młyn gr. 24. Pop kunicy gr. $12^1/_2$. Bartnicy dani miodowej 25 wiader, 2 części wiadra i cztery zmieny wartości zł. 52 gr. 4. Bór przy wsi dobry, niewyniszczony. Dochodu zł. 93 gr. 3 den. 3. Przy wsi była Wola w niej 5 kmieci. Na folwarku zwieziono do gumna żyta kóp 900, owsa 40, prosa 12, tatarki brog, grochu brog. Starosta horodelski nieboszczyk wtedy już, Krzysztof Krupski, urządził na nowo ten folwark.

Stępocice, r. 1339 *Stampocztcze*, wś, pow. pińczowski. W r. 1339 Kazimierz król przenosi tę wieś, własność Bonifacyusza i Egidiusza braci, z prawa polskiego na niemieckie (Kod. mał., III, 36).

Stępuchowo, wś, pow. wągrowiecki. Nadmorski: „Cmętarzyska przedhist. w S." (Wszechświat, 1894, t. 13).

Stężaryce, ob. *Steżyrycze*.

Stężyca 1.) mstko, pow. garwoliński. W r. 1791 ziemia stężycka obejmowała 24 parafii i ludności 32,365 (16,572 męż., 15,793 żeń.). 2.) **S.**, r. 1565 *Stezicza*, wś, pow. krasnostawski. W r. 1565 wś ta w ststwie krasnostawskiem miała 24 kmieci na półłankach, 4 puste łany, 2 zagr., 4 rybitwów. Dochód zł. 33 gr. 27. Folwark tamtejszy miał zbioru w gumnie: żyta ozimego kóp 454, jarego 40, pszenicy jarej 70, jęczmienia 60, owsa 482, grochu 10, tatarki 20. Czeladź składała się z dwornika, dworki, 2 dziewek i 2 pastuchów.

Stiena Jurkowa, wś nad jez. lepelskim, pow. lepelski, gm. Franopol, 7 w. od Lepla, 48 dm., 520 mk., zarząd gminy.

Stienka Wielka, wś nad jez. Motyryno, pow. lepelski, gm. Usacz, 27 dm., 108 mk., cerkiew.

Stobychówka, wś, pow. kowelski, gm. Soszyczno, 31 w. od Kowla, 49 dm., 293 mk.

Stobychwa, mstko, pow. kowelski, gm. Borowno, 46 w. od Kowla, 54 dm., 459 mk., cerkiew, dom modl. żyd.

Stockmannshof, gub. ryska. W pobliżu dworu, pomiędzy Dźwiną i rzką Lukste znajdują się zwaliska dawnego zamku, zajmujące 654 saż. kw. Zamek był spustoszony r. 1375 przez litwinów. W r. 1437 arcyb. ryski nadał go jako lenno Janowi Loksten i jego synowi przybranemu Stockmanowi, w rodzie którego pozostawał około 150 lat. Obecnie S. należy do hr. Medemów.

Stoczek, r. 1577 *Sebastianowo*, mstko, pow. łukowski. W r, 1577 daje szosu fl. 5 gr. 20, od 12 łan., od rzem. i przek. fl. 1, od 3 bań gorzałcz., czopowego fl. 25, młyn o 2 kołach.

Stoczki, dwór, pow. szawelski, gm. Wieksznie, Lewbergów, 366 dz.

Stodoliszcze, *Stadoliszcze* (t. XI, 174), mylnie *Stadoliszczany*, dobra, pow. wieliski, gm. Makłoki, spadkob. Kononowicza-Horbackiego, 634 dz.

Stodoły, niem. *Koenigsbrunn*, wś, pow. inowrocławski. Starożytne grodzisko i cmentarzysko z urnami. Opisał je dr. Lehmann Nietsche (Verhandl. des Anthrop. Ges., str. 171.5).

Stogi, fol., pow. wiłkomierski, gm. Szaty, hr. Tyszkiewiczów, 100 dz. Ob. *Stogiale*.

Stogniewice, w r. 1356 *Stognegowice*, wś, pow. miechowski. „Dirscho haeres de S. dapifer cracov", ma r. 1356 spór z klasztorem tynieckim o część jeziora we wsi Łączany (pow. wadowicki (Kod. dypl. pol., III, 249).

Stojacze, ob. *Czyste*.

Stojańce, wś, pow. mościski. „Janusius de Stoianice al. de Goray" sędzia chełmski, dziedzic Kraśnika, w dok. z r. 1356 niepewnej autentyczności (Kod. mał., III, 377).

Stojanicze 1.), fol. dóbr Wisznie, pow. klimowicki. 2.) **S.**, fol., tamże, Surynów, 230 dz.

Stojanów, mstko, pow. kamionecki. Według lustracyi z r. 1565 leżało w ststwie sokalskiem. Mieszczanie płacili do zamku tylko z ról, których było łanów 76$^3/_4$, z każdego po gr. 48. Karczma zł. 50. Obszary puste królewskie mógł orać każdy i obsiewać za opłatą po gr. 2 od tego co zorał przez dzień i za siódmą kopę zbioru. Było z tego zł. 4 gr. 16 i nieco owsa skopnego. Powinnością mieszczan jest robić kobylenie koło zamku sokalskiego. Ogółem było dochodu zł. 180 gr. 19. W r. 1578 z powodu spustoszenia przez tatarów, miasto było zwolnione od podatków i opłat skarbowych.

Stojanówka, wś, pow. krzemieniecki, gm. Radziwiłłów, par. praw. Pereniatyn, 30 w. od Krzemieńca, 23 dm., 118 mk.

Stojłeczko (t. XI, 356, *Stojło Zielone*), urocz., pow. nowogradwołyński.

Stojło 1.) urocz., pow. nowogradwołyński, gm. Baranówka. 2.) **S.**, urocz., tamże, gm. Pisczów. 3.) **S.**, ob. *Stojłeczko*. 4.) **S.**, wś i chutor, pow. ostrogski, gm. Kuniów (nie Kaniów), 9 w. od Ostroga. Wś 23 dm., 175 mk.; chutor 2 dm., 9 mk.

Stoki 1.), pow. wołkowyski. Wś 287 dz.; dobra w części Laskowskich 177 dz., Roszkowskich 343 dz.; okolica ma 408 dz. 2.) **S.**, wś, pow. dźwiński, gm. Ungiermujża, 100 w. od Dźwińska, zarząd gm., szpital wiejski.

Stokie, mylnie *Stonie*, *Stanie* (t. XI, 183), dwór, pow. rossieński, gm. Kroże, Kibortów, 145 dz.

Stokliszki, pow. trocki. O 1 w. od mstka, na pr. brz. rzeczki wypływającej z jez. Hosta i uchodzącej do rz. Wierzchniej, znajduje się nasyp („pilikalnis"). W pobliżu jeziora Hosta, o 4$^1/_2$ w. od S. inny nasyp, góra zw. Sienakalnis, około 55 saż. wysoki i mający do 3 w. obwodu. Na wierzchołku są zwaliska fundamentów jakiejś budowli.

Stolarnia 1.) kol., pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 30 w. od Włodzimierza, 15 dm., 234 mk. 2.) **S.**, chutor, tamże, gm. Nowodwór.

Stolin, mstko, pow. piński. Na początku w. XIX własność Kajetana Korzeniowskiego, regenta w. ks. Litew., który umierając w S. dn. 22 maja r. 1808 zapisał fundusz na trzech księży przy kościele miejscowym, przez zapisodawcę wymurowanym, domy i place do tego przeznaczył. Włożył obowiązek na księży, by uczyli czytać, pisać i rachować ubogą szlachtę okoliczną i dzieci włościan („Kuryer Litew.", r. 1808, n. 87).

Stolino, chutor, pow. radomyski, gm. Kresiatycze, 79 w. od Radomyśla, 20 dm., 123 mk.

Stolnikowa, *Stolnikowy* (t. XI, 361), ob. *Piotrówka*.

Stolno, ob. *Stulno*.

Stołbce, fol., pow. lepelski. Mają tu Dowaszurowie 95 dz., Kłodniccy 25 dz., Nowomiejscy 52 dz,, Seniukowowie 10 dz.

Stołbiec, *Stołpiec* (t. XI, 307), wś nad Ikwą, pow. dubieński, gm. i par. Wierzba, 23 w. od Dubna, 111 dm., 773 mk., kaplica, młyn.

Stołbun, wś nad rzką Stołbunką, pow. rohaczewski, gm. Stołbun, 176 dm., 979 mk., cerkiew, szkoła, młyn, 2 wiatraki.

Stołbuny, wś, pow. orszański, gm. Moszkowo (5 w.).

Stołby, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Żołobne, par. praw. Mokre (2 w.), 25 w. od mta pow., 45 dm., 292 mk.

Stołpce, pow. miński. Kościół fundowany był przez Aleks. i Zofię z Zenowiczów (nie Zienkowiczów) Słuszków.

Stołpie, r. 1565 *Stołpi*, wś, pow. chełmski. W r. 1565 wś ta w ststwie chełmskiem, miała 16 kmieci dających czynsz pieniężny od 6 do 12 gr., owies od 2 do 4 korcy i po 2 kapłony. Zagrodników 15 płaciło od 3 gr. do 1 grzywny. Bartnicy dawali półćwierci miodu za zł. 2 gr. 12. Pop nic nie daje, a ustawicznie lasy królewskie kopie. Tamże jest kilka ludzi monasterskich. Ogółem dochodu zł. 40 gr. 10. W r. 1564 podano we wsi Stołp łanów 8$^1/_2$, 22 zagr. z rolą, 11 komor., pop.

Stołpiecka, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, 70 w. od mta. pow., 37 dm., 179 mk.

Stołpin, wś, pow. rówieński, gm. Międzyrzec (1$^1/_2$ w.), st. poczt. Samostrzały (2 w.),

st. dr. żel. Równo (47 w.), 88 dm., 881 mk., cerkiew drewn. z r. 1864, szkółka, wiatrak.

Stołpinka, wś, pow. owrucki, gm. Olewsk, par. praw. Radowel (8 w.), 108 w. od Owrucza, 43 dm., 283 mk.

Stołpnia, dobra, pow. rohaczewski, od roku 1876 Serebriakowych, z fol. Boguchwał 3802 dz. (2434 lasu), wiatrak.

Stołpów, wś, pow. żytomierski, gm. Krasnosiółka, st. poczt. Cudnów (7 w.), st. dr. żel. Olszanka (13 w.), 65 w. od Żytomierza, 188 dm., 1149 mk , cerkiew drewn., uposażona przez ks. Janusza Sanguszkę r. 1769.

Stołpy, pow. prużański. W r. 1563 w wójtowstwie terebieszowskim, włości dworu wieżeckiego ekon. kobryńskiej. We wsi było 31 włók gruntu średniego, z tego 5 wolnych, 1 na osadzie i 25 na robocie. Dochód czynił 20 kóp 22 gr.

Stonajcie, okolica, pow. szawelski, gmina Szawkiany.

Stonie, *Stanie*, ob. *Stokie*.

Stonurowo, wś, pow. orszański, cerkiew.

Stopczatów, r. 1416 *Stołpczathe*, wś, pow. kołomyjski. Wraz z górą Dubowa i strumieniami do Łuczy spływającymi, nadana r. 1416 Waśkowi, przez Wład. Jagiełłę (Kod. dypl. pol., I, 243).

Stopnica, miasto powiatowe. Powiat stopnicki pod względem archeologicznym zbadał i opisał Erazm Majewski. Początek pracy tej mieści tom III „Swiatowita“ z r. 1901. Dodano tu trzy mapki powiatu: geologiczną, orograficzną i hydrograficzną.

Storonicze, wś, pow. ostrogski, gm. Płużne, par. praw. Borysów (5 w.), 15 w. od Ostroga, 47 dm., 331 mk., smolarnia. Własność ks. Jabłonowskich.

Storoźnia, fol., pow. czerykowski, od roku 1880 Iliniczów, 437 dz., młyn i folusz.

Storożyszcze, dobra, pow. sieński, Janowskich i Majewskiej, z fol. Dudary 4277 dz. (2028 lasu).

Stowpieczno, chutor, pow. owrucki, gmina Hładkowicze.

Stożek, wś nad rzką Kołowinicą, pow. krzemieniecki, gm. Białokrynica, par. praw. Antonowce, 16 w. od Krzemieńca, 44 dm., 454 mk., cerkiew fil. z kamienia. Był tu niegpyś monaster zgorzały w drugiej połowie XVII w. Od r. 1866 wś należy do Woroninych. W r. 1583 kn. Matwiejowa Czetwertyńska wnosi z 2 dym., 6 ogrod., 1 bojarzyna, 1 popa.

Strabla, dobra, pow. bielski, gub. grodź., ks. Oboleńskich, 1845 dz. (740 lasu).

Strachołin, kol., pow. łucki, gm. Szczuryn, 9 dm., 51 mk.

Strachosław, wś, pow. chełmski. W roku 1565 wś ta wststwie chełmskiem, miała kmieci 14 a w Woli tejże wsi 9. W lasach tej wsi było około 40 barci zamku chełmskiego.

Stracza *Burbulewska*, fol. nad Straczą, pow. święciański, par. Świr. Niegdyś kn. Świrskich, z których Jan i Krzysztof r. 1612 zastawiają Jerzemu i Zofii ze Świrskich Żebrowskim, a roku 1616 kn. Andrzej Świrski sprzedaje temuż Żebrowskiemu. W r. 1767 Andrzej Żebrowski sprzedaje Kazimierzowi Franciszce z Hłasków Pakoszom.

Stradań, rzka w pow. połockim, pr. dopł. Połoty. Bierze początek w pobliżu wsi Panuryce W. i Małe, płynie ku płd.-wsch. na przestrzeni 12 w. Od lew. brzegu przybiera rzkę Czernicę.

Stradcz, r. 1515 *Stradecz*, r. 1565 *Strzalcze*, wś, pow. gródecki. W r. 1565 wś ta w ststwie lwowskiem, miała 17 kmieci na $8^1/_2$ łan. wymiernych, karczmarzów 2 (zł. 14 gr. 12), pop gr. 24 i miodu macę za zł. 2 gr. 12, drugi pop miodu korzec za grzyw. 6, bartnicy dwaj miodu kor. $2^1/_2$, wartości zł. 24 gr. 24, podsadkow 6. Pobierają tu grobelne od bydła do Gródka pędzonego. Czyni czasem do grzyw. 3. Suma zł. 49 gr. 10. Młyn i piła zł. 46.

Stradecz, wś i fol. nad rzką Korowianką, pow. brzeski, gub. grodz., gm. Miedna (nie Domaszów i Ołtusz). Wś 69 dm., 619 mk., cerkiew, szkoła, 1529 dz. włośc., 75 cerk., fol. należy do dóbr Kołpin. Par. praw. dekanatu (błagoczynia) włodawskiego, 1211 dusz.

Stradom, wś, pow. częstochowski. Witanowski Raw.: „Lud wsi S. pod Częstochową“ (Zb. wiad. do antr. kr., 1893, t. 17).

Stradopol, wś, pow. dźwiński, należała do Szyłejków.

Stradów, wś, pow. pińczowski. W. Karśnicki: „Okop w S.“ i ks. T. Czerwiński: „Okop w S.“ („Światowit“, II).

Stradowo, fol., pow. rzeżycki, Tekli Korzanowej, 145 dz.

Straków, wś, pow. dubieński, gm. Dubno (4 w.). 25 dm., 290 mk., cerkiew murow., wzniesiona r. 1779 przez właścicielkę Annę Puzyninę. Do par. należy wś Wolica (2 w.). Był tu niegdyś monaster męski, założony r. 1665 przez Annę, żonę Michała Puzyny, podsędka ziemsk. krzemienieckiego. W pierwszej ćwierci w. XIX przyłączony do monasteru bazyliańskiego w Krzemieńcu. W r. 1545 wś należy do Juchny Torokanowskiego, a r. 1569 do Bohdana Patryki Radohostskiego.

Stramica, rzeczka w dok. z r. 1262, jest to dzisiejsza Stradomka, dopł. Raby.

Straplica, dobra, pow. horodecki (nie newelski), mają 536 dz.

Strassburg (niem.), ob. *Brodnica*. W roku 1889 wydał dr. Hans Plehn: „Geschichte des Kreises Strassburg in Westpreussen“. Lipsk, str. XXVII i 369. Na nim oparł Romuald Ła-

zęga swe opracowanie: „Powiat brodnicki" (Wisła, r. 1901, t. XV, zesz. I).

Straszęcin, wś, pow. ropczycki. W r. 1536 dziedzicem Zbigniew Bangk (Bąk?). Ma on tu 12 kmieci, 2 karczmy, 5 zagr., zamek, folwark, 4 stawy, 2 młyny. Lasy dębowe i bukowe dawały za żołądź od 20 do 30 grzyw., pasieki gr. 25. Były też 4 jeziora (lacus). Do dóbr należały: Grabiny, a w części Góra Motyczna i Górska Wola.

Strasznoje al. *Michałowo*, dobra, pow. połocki, Maryi Łakis, 1500 dz.

Straszów, wś, pow. piotrkowski. W dok. z r. 1406 w Rozprzy spisanym, występuje „Vlado haeres de S." W r. 1517 „Felix de Straszow in Rosprza haeres" (Kapica, Herbarz, 70, 387).

Strawka, pow. trocki. Znajduje się tu góra sypana, wysoka, otoczona jeziorami: Nepris, Jeglas, Giłusz, Kugielis i błotem.

Strazdy 1.) wś, pow. wiłkomierski, gm. Onikszty. 2.) **S.**, zaśc., tamże, gm. Towiany, Strazdasów, 68 dz.

Strazdynie, zaśc., pow. kowieński, gm. Żejmy, Zawadzkich, 40 dz.

Straż, urocz. przy wsi Skorupy, pow. białostocki.

Strażwald (t. X, 56, *Rybiniszki*), fol., pow. rzeżycki. Niegdyś attyn. Rybiniszek, obecnie Adeli Gajewskiej i Eleonory Graleczyńskiej (366 dz.), oraz Katarzyny Pawłowiczowej i córki jej Świrskiej (203 dz.) i Tryfona Smirnowa (276 dz.).

Strączków, w dok. *Strancow*, wś, pow. sandomierski. Wcielony r. 1337 do nowo utworzonej parafii w Chobrzanach (Kod. kat. krak., I, 203).

Streczenięta, *Streszczenięta*, pow. oszmiański, ob. *Storczenięta*. Nadane r. 1631 przez Mikołaja Kiszkę, wwdę mścisławskiego, kościołowi w Iwiu. Wś miała 10 włók osiadłych.

Strejpuny, mylnie *Strejkuny* (t. XI, 399), fol., pow. kowieński, gm. Żejmy, Bielajewych, 130 dz.

Strekowszczyzna, fol., pow. kobryński, gm. Rohoźna, Lasotów, 60 dz.

Strelczuny, wś, pow. dźwiński. gm. Krasław.

Strełki 1.) wś, pow. dryzieński, gm. Kochanowicze (7 w.), par. Oświej, cerkiew, 2 jarmarki. 2.) **S.**, *Strzałki*, fol., pow. rohaczewski, od r. 1878 Kalinowskich, 520 dz. 3.) **S.** *Wielkie*, wś i fol., tamże, gm. Horodziec (2 w.), od roku 1879 Małafiejewych, 129 dz., młyn, folusz, deptak. 4.) **S.** *Małe*, fol., tamże, od r. 1870 Małafiejewych, 1579 dz. (1119 lasu). 5.) **S.**, dwa fol., tamże, należą do Małafiejowych, jeden 784 dz., drugi 766 dz. 6.) **S.**, fol., tamże, od r. 1876 Timoszenków, 119 dz.

Strękowa Góra, r. 1463 *Strękowo* al. *Niemocząc*, r. 1578 *Gora Strenkowo*, wś, pow. łomżyński. R. 1463 czterej synowie Mikołaja z Łomży, wójta w Łopuchowie, sprzedają 20 łan. zw. Strękowo al. Niebocząc, powyżej Wizny, leżące nad Narwią, trzem braciom z Przyborowa za 100 kóp groszy (Kapica, Herbarz, 389)

Strękowo, wś, pow. ostrowski. Mylnie odniesiono (t. XI, 401) do tej wsi akt z r. 1463 ściągający się do wsi Strękowa Góra.

Strojnów, dobra, pow. rzeżycki, Benisławskich, z Rykopolem 1397 dz.

Stroki, wś, pow. starokonstantynowski, gm. i st. poczt. Teofipol (6 w.), 55 w. od mta pow., 119 dm., 640 mk., cerkiew drewn. z r. 1773, szkółka.

Strokajły 1.) fol., pow. klimowicki, od roku 1879 Puzanowiczów, 269 dz. 2.) **S.**, dobra, tamże, Sianożęckich, z fol. Tytówka, Hryniewszczyzna i Korpacze 2300 dz. (1324 lasu), gorzelnia, 4 młyny. We wsi cerkiew.

Strolewo, fol., pow. lucyński, Kukszynych, 133 dz.

Stromiec. wś, pow. radomski. Nowy kościół murowany zaczęto budować r. 1901.

Stromne, pow. horodecki, ob. *Kliszowa*.

Stroniszów, wś w par. Gdów, opisana przez Długosza (L. B., III, 426) jest to dzisiejsza Stryszowa w pow. wielickim. Własność klasztoru w Mogile, któremu przewóz tutejszy na Rabie dawał do 10 grzyw. rocznie.

Stronna, wś, pow. drohobycki. W r. 1565 wś ta we włości oziminskiej, ststwa samborskiego, miała 50 kmieci na ćwierciach. Zamiast robót do dworu i młyna samborskiego, gdzie o kilka mil musieli chodzić, kazał im starosta zwozić po 104 wozów z ćwierci do żupy drohobyckiej. Od tego wykupili się opłatą 5 zł. rocznie z ćwierci. Podsadkowie z tej wsi w liczbie 20 założyli w końcu wsi nową osadę: Wolę Strońską. Dochód ogólny zł. 330 gr. 25.

Stróża, ob. *Brzezice*.

Stróżna, wś, pow. grybowski. W dok. z r. 1382 Mroczko ze S. (Kod. mał., III, 343).

Strugi 1.), urocz. przy wsi Łukowo, pow. brzeski, gub. grodz. 2.) **S.**, *Struga* (t. XI, 415), wś i kol., pow. grodzieński, gm. Hudziewicze. Wś 651 dz.; kol. 121 dz W r. 1558 w wójtowstwie podnieteckiem, włości dworu kraśnickiego ekon. grodz. We wsi było 33 włók gruntu średniego, w tem 3 nieprzyjętych. Poddani mieli 100 wołów i 47 koni. Dochód czynił (oprócz owsa) 39 kóp 36 gr. 3.) **S.**, zaśc. dóbr Mazurkowszczyzna, pow. wołkowyski.

Struhy, wś, pow. sieński, gm. Moszkany.

Strujany al. *Srujany*, dwór, pow. telszewski, gm. Płungiany.

Strukaczów al. *Struchaczów*, wś nad rzką Hornią, pow. rohaczewski, gm. Rossochy, 95 dm., 541 mk., 2 wiatraki.

Strukowo, zaśc., pow. witebski, Bobiatyńskich, 11 dz.

Strumień, okolica, pow. rohaczewski, gm. Korma (8 w.).

Strumilce, mylnie *Struszylce* (t. XI, 423), wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Poniemuniek.

Strumiłówka, ferma przy Bystrzyku, pow. berdyczowski.

Strumino, wś, pow. rohaczewski, cerkiew.

Struń 1.) fol., pow. połocki, Filipczenki, 366 dz. 2.) **S.**, pow. połocki. Gmina obejmuje 138 miejscowości, 1152 dm. włośc. (68 innych), 6698 mk. włościan, uwłaszczonych na 14,023 dz.

Struniewszczyzna, pow. nowoaleksandrowski, gm. Słobódka. Należała do dóbr Drujka. Stał tu kościołek fundowany r. 1792 przez Klemensa Żabę, opata lubanickiego. Po drugiej stronie rzeki był zaśc. t. n. (dziś zwany Kaczergi), należący do Drujki Rudominów.

Strupejki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki.

Strupin, wś, pow. chełmski, ob. *Koczow*.

Strupin, wś i fol., pow. grodzieński. Wś 67 dz.; fol. w części Puciłowskich 33 dz., Lisowskich 51 dz. i Bohatyrewiczów 25 dz.

Strupwiaunis, *Strupionis*, dwór, pow. rossieński, gm. Szymkajcie.

Strutyń, pierwotnie *Sytyczyn*, wś, pow. doliński. W r. 1469 niejako Denylo przedstawił nadanie ruskie na tę wieś. Pieczęć była z aniołem.

Strybież, wś i kol. nad rz. Cną (Owietlicą), pow. żytomierski, gm. Puliny (10 w.), st. poczt. Rudnia (4 w.), 39 w. od Żytomierza. Wieś 72 dm., 770 mk.; kol. 56 dm., 309 mk. We wsi cerkiew drewn. z r. 1858. W całej parafii było 281 dm., 2238 mk. praw., 318 kat., 1560 kolonistów niemców i około 200 żydów.

Strybino, fol. dóbr Szuhalewo, pow. orszański.

Stryczowice, r. 1328 *Stritschowitz*, wś, pow. opatowski. Własność bisk. lubuskich. Ob. *Momina*.

Strygowo, *Stryhowo*, wś i fol., pow. kobryński. Wś 73 dm., 656 mk., cerkiew, szkoła, 737 dz. włośc., 42 cerk.; fol. Puzynów, 841 dz. Par. praw. dekanatu (błagoczynia) czerewaczyckiego, 1078 dusz. Gmina obejmuje 37 miejscowości, 329 dm. włośc. (36 innych), 4329 mk. włościan, uwłaszczonych na 4358 dz. Nadto w gm. jest 145 dz. cerk. i 6563 większej posiadłości.

Stryhańce, wś, pow. stryjski. W r. 1565 wś ta wststwie stryjskiem miała 22$^1/_2$ dworzyszcz na których osiadło 80 gospodarzy. Z dworzyszcza całego płacono gr. 84 czynszu i dawano 24 mace owsa. Było dwu popów na półdworzyszczu, 4 podsadków, 3 karczmarzy po zł. 2. Powołowszczyzny co piąty rok po 2 woły z dworzyszcza. Ogółem dochodu było 251 zł. 12 gr.

Stryhany, wś nad Horyniem, pow. ostrogski, gm. Krzywin, 21 w. od Ostroga, 46 dm., 276 mk., 2 młyny, tartak.

Stryhin, *Stryhów* (XI, 428, mylnie *Strychów*), wś, pow. słonimski, 52 dm., 598 dm., 1568 dz.

Stryj, słoboda, pow. rówieński, gm. Sieliszcze, 77 w. od Równego, 22 dm.

Stryj, miasto. A. Kirkor: „Bołdy w Stryjskiem („Zbiór wiad. do antrop. kraj.“, t. III. Kraków, 1879).

Stryje, w dok. *Stryjewo*, *Stryjewicze*, pow. kobryński. W r. 1563 w wójtowstwie ostromeckim ekon. kobryńskiej. We wsi było 27 włók gruntu średniego, w tem 2 wolne na osocznictwo. Dochód czynił 141 kóp 5 gr.

Stryjewo, wś, pow. ciechanowski. W roku 1462 czterej dziedzice S. bracia rodzeni, kupują od Mikołaja i jego syna Pawła, połowę dóbr Zaremby pod Zambrowem za 15 kóp groszy (Kapica, Herbarz, 401).

Stryjów, r. 1565 *Stryow*, wś, pow. krasnostawski. W r. 1565 wś w ststwie krasnostawskiem, miała 27 kmieci na półłankach, 6 na ćwierciach, dwie ćwierci puste, karczmarzów 2, wójt na pół łanku, zagrod. 3. Ogółem dochodu zł. 34 gr. 25. Do gumna fol. zwieziono: żyta ozimego kóp 491, jarego 54, pszenicy ozimej 80, jarej 20, jęczmienia 12, owsa 462, tatarki 20, prosa 13, grochu 10. Krów dojnych było 28, jałowic dojnych 13, nieuków 18, gęsi 70, kapłonów 25, kur 70. Czeladź składali: urzędnik, dworka, 2 dziewki, pasterz.

Stryjowa, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Smołderów, 10 w. od mta pow., 110 dm., 645 mk., szkółka cerk. od r. 1874, młyn.

Stryków, mstko, pow. brzeziński. Stacya dr. żel. warsz.-kaliskiej, 103 w. od Warszawy.

Strylcze al. *Strzylcze*, wś, ob. *Gwoździec*.

Strymki, wś, pow. dryzieński, par. Druja.

Stryszowa, w dok. *Stroyssowa*, ob. *Kędzierzynka* i *Stroniszów*.

Stryżyno, wś włośc., pow. dryzieński, gm. Stryżyno, 12 w. od Dryssy, 7 dm., 86 mk. Gmina obejmuje 69 miejscowości, 710 dm. włośc. (9 innych), 4480 mk. włościan, uwłaszczonych na 8891 dz.

Strzałkowce, wś, pow. borszczowski. W r. 1469 w zastawie u braci Wnuczków, wraz ze Skałą.

Strzegocin, wś, pow. pułtuski. Jan ze S. podkom. wyszogrodzki, nabywa r. 1442 sześć łan. ziemi i dwie morgi nad rzką Suszą (Kapica, Herbarz, 388).

Strzegom, wś, pow. sandomierski. Przechowała się pieczęć Gniewomira ze S., którą prof. Piekosiński odnosi do w. XII. Ze znaku

tej pieczęci wytworzyły się herby: Kościesza i Strzegomia.

Strzelany, okolica (nie wś), pow. poniewieski, ob. *Strelany*.

Strzelbicze, r. 1565 *Strzelbicza* i *Strzelbiczka Wolia*, wś, pow. staromiejski. Według lustracyi z r. 1563 wś ta należała pierwotnie do zamku samborskiego, a następnie nadana została żupie solskiej (dziś Starasól). Wś miała 56 kmieci na 36 dworzyszczach, 6 podsadków, 11 zagrodników. Dawniejsze powinności zamieniono kmieciom na odwóz drew (po 2 wozy z dworzyszcza tygodniowo) do żupy solskiej. Rocznie wynosiło to 3744 wozów od kmieci, 340 od zagrodników. Był pop, karczma, młyn, kniaziowie. Ogółem dochodu, prócz drew, było zł. 28 gr. 23 den. 9.

Strzelce, wś, pow. kutnowski. Wieś książęca w dok. z r. 1462. W r. 1579 ma $26^1/_2$ łan. km., 6 zagr., 2 rzem., 3 kom., $1^1/_2$ łanu wójt.

Strzelce *Wielkie*, wś, pow. brzeski. Dziedzice wsi tej roszczą pretensye do różnych użytków z lasów, wód i pastwisk, na obszarze wsi biskupiej Zaborowie. Wyrok sądu ziemskiego w r. 1322 oddala ich żądania.

Strzelce *Wielkie*, mto na Szlązku. W r. 1895 powiat miał 69,666 mk., w tem około 63,000 polaków.

Strzelcze, *Strelcze*, wś, pow. włodzimierski, gm. Podbrzezie, 42 w. od Włodzimierza, 88 dm., 593 mk. W r. 1565 wś ta w ststwie horodelskiem miała 26 kmieci na dworzyszczach i 8 kmieci na różnych działach. Pop, zagrodn. 17, bartnik. Dań miodowa czyniła zł. 13 gr. 24. Ogółem zł. 90 gr. 2. Do folwarku zwieziono żyta kóp 1313, jarego 12, pszenicy 191, owsa 659, jęczmienia 186, tatarki 56, prosa 30, grochu brogów 5. Siana stogów 3, brogów 6. Dwie kopy żyta dawały omłotu korzec i miarkę młynarską, zaś 19 korcy miary horodelskiej szło na jeden łaszt gdański.

Strzeliszcze, wś, pow. sieński, gm. Ostrowno, 17 dm,, 83 mk.

Strzelno, miasto szlązkie, ob. *Husyniec*.

Strzelsk, wś nad Słuczą, pow. rówieński, gm. Lubikowicze (8 w.), st. poczt. Dąbrowica (24 w.), st. dr. żel. Sarny (10 w.), 128 w. od Równego, 294 dm., 1971 mk., cerkiew drewn. z r. 1829, szkoła od r. 1845. W r. 1578 ks. Maryi Jurjewny Kurbskiej, z domu ks. Holszańskiej.

Strzemieszyce, wś, pow. będziński. Rozpoczęto budowę kościoła murowanego. Skutkiem wzniesienia kilku fabryk na obszarze wsi wzrosła znacznie ludność.

Strzemilcze, wś, pow. brodzki. W r. 1536 „Strzemyncz oppidum" w ziemi bełzkiej, płaci szosu gr. 36, od młyna gr. 6. W r. 1578 Stan. Łaszcz płaci szosu fl. 2 gr. 4, Adam Łaszcz szosu fl. 1 gr. 18, Tryleski gr. 24, od 2 rzem. i 1 zagr. gr. 24, od 1 bani gorzał. i wyszynku wódki gr. 18, od 6 kół po gr. 24, od popa fl. 2. Czopowe fl. 11 gr. 15.

Strzeszyn, fol. dóbr Ostermańsk, pow. rohaczewski.

Strzylcze, r. 1469 *Strelicze*, *Strzelcze*, wś, pow. horodeński. W r. 1469 „oppidum". Pobierano cło od wozu po groszu, od pustego wozu po 4 den., od wołu „per quadrantem", od owcy po 2 den. Sędziwoj Chumiecki okazał list nadający to cło. W r. 1578 Feliks Hodorowski płaci tu szosu fl. 3, od 6 pługów, popa. Czopowe roczne fl. 20 gr. 26.

Strzyżewo, pow. lepelski. Gmina obejmuje 25 miejscowości, 412 dm. włośc. (21 innych), 3570 mk. włościan, uwłaszczonych na 4385 dz.

Strzyżów, wś, pow. hrubieszowski. Powstała tu w r. 1899 cukrownia. W r. 1531 wś ta w wojew. bełzkiem. par. łac. Moniatycze, płaci od 6 łan., popa i cerkwi, młyna o 2 kołach. W r. 1578 Jan Święcicki płaci od 12 łan., 4 zagr. z rolą, 9 zagr. bez roli, 4 rzem., 1 kom., 6 ubogich, pop. Leży w pow. horodelskim.

Strzyżowice, wś, pow. nowoaleksandryjski (Puławy). W dok. z r. 1375 występuje „Skarbko heres de Strzezovicze" (Kod. mał., III, 288).

Stubło, wś, pow. dubieński, gm. i par. Mizocz, 26 w. od Dubna, 29 dm., 176 mk.

Stuczeń, dobra skarb., pow. rzeżycki.

Stuczewo, fol., pow. rzeżycki, Krutowych, 207 dz.

Studenica, pow. żytomierski, gm. Lewków, st. poczt. Kmitów (2 w.), 19 w. od Żytomierza, 158 dm., 1977 mk., cerkiew drewn. z r. 1790. W całej parafii było 203 dm., 1617 mk. praw., 22 katol., 76 starow. i 22 żydów. W połowie w. XVI (r. 1545) i na początku XVII (r. 1628) własność Strybyłów.

Studeniec, *Studzieniec*, fol., pow. rzeżycki, Korbutów, 55 dz.

Studeńki, wś nad rzką Hrezą, pow. bychowski, gm. Horodziec, 85 dm., 537 mk.

Studiewo, fol., pow. rzeżycki, Krutów, 207 dz.

Studynie, wś, pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 42 w. od Włodzimierza, 41 dm., 282 mk.

Studyniec, chutor nad Unawą, pow. wasylkowski, gm. Ksawerówka, 26 w. od Wasylkowa, 20 dm., 115 mk.

Studzianka, wś, pow. dubieński, gm. Sudobicze (10 w.), 25 w. od Dubna, 89 dm., 481 mk., cerkiew drewn. z r. 1740, uposażona przez ks. Janusza Sanguszkę r. 1766. Cerkiew fil. we wsi Szepietynie. Własność hr. Berga. W r. 1477 Iwaszki Ilinicza, który zamienia się z Niemirą Wołczkiewiczem na wsi Czernawczyce i Turnę. W r. 1545 ks. Wasila Ostrogskiego.

Studzianki, wś, pow. janowski. Posiada

kaplicę p. w. św. Barbary, w której od lat 30 nie odprawia się nabożeństwo. Dawniej bywał tu głośny w okolicy odpust na św. Barbarę, 4 grudnia. Ob. Zofia Staniszewska: „Wieś S. zarys etnograficzny“ (Wisła, t. XVI).

Studzieniec (t. XI, 503), *Sciudzieniec*, fol., pow. czerykowski, od r. 1867 Tereszczenków, 440 dz.

Stuhowszczyzna, wś, pow. owrucki, gm. Pokalew, par. praw. Chłuplany (1 w.), 24 w. od Owrucza, 33 dm., 261 mk.

Stukaczewo, wś, pow. dryzieński, parafia Oświej.

Stukałowo, fol., pow. sieński, Paszkiewiczów, 120 dz.

Stuki, dobra, pow. newelski, Weryhów, 2133 dz.

Stulno, r. 1664 *Stolno*, wś, pow. włodawski. W r. 1564 wś ta w ststwie chełmskiem płaci od 13 łan., 2 zagr., 5 kom., 11 rzem., cerkiew. W r. 1565 wś miała 20 dworzyszcz na których siedziało po 2 i 3 kmieci. Miodu dannego dawali ćwierci 16, rączek 2. Ćwierć każda po 3 grzyw., ogółem wartości zł. 80 gr. 8. Zagrodników 6, karczmarzów 10 po gr. 24. Mostowe (na Bugu?) i browar arendowano za zł. 9 gr. 18. Tamże była puszcza w której przebywały sarny i zające, a na Bugu „czasem i bobra znajdzie“. Ogółem ze wsi zł. 152 gr. 17. Do gumna folwarcznego zwieziono żyta kóp 442, pszenicy 78, jęczmienia 90, owsa 190, tatarki 40, grochu, 10, prosa 12. W oborze było krów dojnych 30, jałowych 10, cieląt latosich 30, innego bydła 10, owiec starych 81, z nich dojnych 40, jagniąt 45, kozłów i kóz 33, koźląt 23, świń 80, prosiąt 90, gęsi 110, kapłonów 60, kur 110, klaczy 42, źrebiąt 10.

Stuły, wś, pow. horodecki.

Stunzino, dwie wsi, pow. dryzieński, w dobrach Sarya.

Stupiczewo-Nadolin, fol., pow. brzeski, gub. grodź., gm. Kamieniec Lit., Ejsmontów, 293 dz. Dobra S. jakoby nadane były, wedle herbarza Okolskiego, przez Kazimierza Jagiellończyka Kościuszkom.

Stupino, dobra, pow. siebieski, własność Medunieckich.

Stupiszcze, wś, pow. owrucki, gm. i par. Chrystynówka (2 w.), 35 w. od Owrucza, 53 dm., 330 mk., cerkiew drewn. Własność Bernatowiczów. Niegdyś we włości narodyckiej. W r. 1692 należy do Jana Ant. Potockiego, łowczego bracławskiego.

Stupnica, wś, pow. samborski. W r. 1469 Iwaszko Kornielowski przedstawia potwierdzenie Wład. Jagiełły, nadania tej wsi przez Władysława ks. opolskiego. W r. 1589 trzy działy Stupnickich, 6 łan., młyn o 2 kołach, karczma.

Stupnik, pow. wasylkowski, ob. *Józefówka*.

Stupno, wś, pow. dubieński, gm. Buderaż, 18 w. od Dubna, 180 dm., 1203 mk., cerkiew drewn. z r. 1747, szkółka cerk. od r. 1887, młyn. Nadana między innemi r. 1428 przez w. ks. Witolda, kn. Hance, żonie kn. Wasila Ostrogskiego.

Stupsk, mylnie *Słupsk*, r. 1578 *Stopsko*, wś, pow. mławski. Okop kolisty przedhistoryczny. W r. 1578 wieś ma kościół par., płaci od 11 łan., 11 zagr., 3 pustych, 3 rzem., 2 przekupni, 3 rzem., szynkarza wódki, wyszynku piwa. Mają tu działy: Wieczwińscy i Nowodworska.

Stużewo, fol., pow. witebski. Mają tu Chatkowscy 88 dz. i Styrykowiczowie, 49 dz.

Stwoły, fol., pow. orszański, od r. 1871 Ambrosiejewych i Stefanowych, 145 dz.

Styczki, wś, pow. dryzieński, par. Zabiały.

Stydyń 1.) *Wielki*, wś, pow. rówieński, gm. Stydyń, st. poczt. i dr. żel. Stepań (18 w.), 60 w. od Równego, 114 dm., 738 mk., cerkiew drewn. z r. 1768. W całej parafii było 128 dm., 1059 mk. praw., 6 katol. i 15 żydów. Własność dawniej Worclów. Gmina obejmuje 44 miejscowości, 932 dm. włośc. (491 innych), 8210 mk. włościan, uwłaszczonych na 8733 dz. 2.) **S.** *Mały*, wś, tamże, gm. i par. praw. Stydyń (3 w.), 58 w. od Równego, 83 dm., 743 mk.

Stydyńska, kol., pow. rówieński, gm. Stydyń, 61 w. od Równego, 36 dm., 253 mk.

Stygiewicze, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Stygłów, fol., pow. lucyński, Kosiczów, 381 dz.

Stykino, wś, pow. witebski, gm. Uzkie. Dwa kurhany.

Stylągi, wś, pow. ostrołęcki. W dok. z roku 1483 występuje 11 dziedziców „de Stylangi ex armis Roliczy“ (Kapica, Herbarz, 295).

Stymony, *Stymonie*, pow. oszmiański. W r. 1585 należały do Hrehorego Andrzejewicza, r. 1597 w posiadaniu Stanisława Ginwida Kubiłojcia, poczem Sakowiczów, dziś Czyżów.

Stynawa, r. 1469 *Sthenava*, r. 1589 *Styniawa superior et inferior*, wś, pow. stryjski. W r. 1469 synowie Tarła przedstawili listy królewskie na tę wieś im dane. W r. 1589 należy do ststwa stryjskiego, płaci od 15½ łan., 2 popów, 2 młynów, 10 zagr. z rolą, 4 kom. z bydłem, 9 kom. ubogich, 1 rzem.

Stypin, r. 1258 *Stpichino*, wś, pow. nieszawski. Bogusza, syn Mścisława, testamentem swym z r. 1258 zapisał wieś „Stpichino sevienti nostre Cuce“ (Ulanow. Dok. kujaw., 194, 20).

Styrty, wś, pow. żytomierski, gm. Bieżów (4 w.), st. poczt. Czerniachów (7 w.), 25 w. od Żytomierza, cerkiew drewn. z r. 1790, uposażona przez dziedziczkę Niemiryczową r. 1794. W całej par. było 218 dm., 1730 mk. prawosł.

i 23 katol. Należała do włości czerniachowskiej. W r. 1628 Stefan Niemirycz wnosi od 2 dym.

Styryki (t. XI, 518 *Styrykowo*), fol., pow. witebski. Mają tu: Marya Wojno 160 dz., Emilia Bohdanowicz i Balbina Jakimowicz 220 dz.

Subociszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty.

Subotaniszki, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy, własność Worobiewych, z zaśc. Berezówka i Kumpocie 116 dz.

Subotniki al. *Stare Gieranony*, pow. oszmiański. W r. 1492 należały do Zofii z Monwidów Mikołajowej Radziwiłłowej i pozostawały w rodzie ks. Radziwiłłów do r. 1805. Ks. Albrecht Radziwiłł funduje tu (a właściwie odnawia fundacyą) r. 1573 kościół św. Jerzego, nadając mu 20 włók ziemi, 3 ogrody, 3 karczmy, 10-tą kopę wszelkiego zboża dworskiego, daninę z każdej ornej włóki poddanych i wolne mlewo w młynach. Około r. 1774 na nowo wystawił kościół z drzewa Jerzy Abramowicz. S. były w zastawie (od r. 1712) Dominikanów nieświeskich, wykupione r. 1747, oddane zostały w roku 1747 przez Radziwiłła „Rybeńkę", w zastaw Jerzemu Abramowiczowi za złp. 68,152. Ks. Panie Kochanku podniósł w r. 1762 sumę zastawną do 90,653 złp. W mstku było wówczas 73 dym. W r. 1805 ks. Dominik Radziwiłł sprzedał S. Jakubowi Umiastowskiemu za 38,000 czerw. zł. i spłatę zastawnej sumy Abramowiczowi. Naprzeciw mstka na lewym brz. Gawii, jest nasyp i w pobliżu niego kurhan, mający około 40 saż. obwodu.

Sucha, wś, pow. olkuski. Grzegorz z Dalewic sprzedaje swą wieś S. w pobliżu Jangrotu, Janowi, bisk. krak. za 800 grzyw. Król Władysław r. 1387 potwierdza tę sprzedaż (Kod. kat. krak., II, 121).

Sucha, wś, pow. żywiecki. Heumann Stan. ks.: „Wiadomość o parafii i kościele w S. w dyec. krakowskiej... na podstawie aktów, wizyt kanonicznych i innych źródeł". Kraków, 1901, str. 167.

Sucha, chutor, pow. radomyski, gm. Hornostajpol, 7 dm., 28 mk.

Suchaczewo, fol., pow. orszański, Rywockich, 329 dz.

Suchanowo, fol., pow. połocki, attyn. Zamszan, 274 dz.

Sucharówka, wś, pow. owrucki, gm. i par. praw. Bazar (3 w.), 53 w. od Owrucza, 77 dm., 547 mk.

Sucharowo, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Suchary, dobra, pow. czauski, Listowskich, 1697 dz. (1342 lasu), młyn.

Suchcice, pow. piotrkowski, ob. *Maszkienice*.

Suchedniów, os. górnicza, pow. kielecki. W r. 1662 podano w par. Wzdół następujące kuźnice: Błoto 68 głów, Berezów 78, Andryszów 44, Suchyniów 72, Baltazarek 29, Ogonów 33, Ostojów 17, młyn Grabka 26 i Gorczyna 5. Z połączenia tych osad w jedną całość powstał dzisiejszy Suchedniów. Istniejący tu zarząd zakładów górniczych rządowych przeniesiony został r. 1903 do Warszawy.

Suchedniówek, wś, pow. stopnicki, par. Cmińsk. W spisie z r. 1827 wieś rządowa ma 5 dm., 40 mk. Wydawca „Kod. dypl. kat. krak." (I, 22), mylnie domyśla się tu miejscowości w której odbywa się wiec książęcy około r. 1224 „super Sychodnas". Nazwa ta niewątpliwie oznacza rzekę Schodnią, dopływ Czarnej, płynącą około Szydłowa.

Suchenicze, *Suchinicze*, pow. grodzieński. Wś 64 dm., 588 mk., młyn, 1395 dz.; fol. własność Proniewskich, 378 dz.

Suchmienie, w dok. *Suchmieniewicze*, pow. grodzieński. W r. 1561 w ekon. grodz. Wś miała 18 włók gruntu średniego. Poddani mieli 62 wołów i 25 koni. Płacili z włóki po 1 kopie 37 gr.

Suchodolina, fol., pow. grodzieński, należy do dóbr Obremszczyzna.

Suchodół, wś w dawnej ziemi drohickiej, wspom. w dok. z r. 1564 (Kapica, Herbarz, 395).

Suchodoły, wś, pow. krasnostawski. Gniazdo Suchodolskich h. Janina. Były wraz z Siedliskami jednym z ognisk aryanizmu. Niedawno jeszcze istniały tu ruiny murowanego zameczka. W pobliżu dworu istniał cmentarz aryański porosły modrzewiami. Pochowani tu byli Lubienieccy (Andrzej i Stanisław) i wielu innych. Dziś cmentarz ten został zaorany i przeprowadzono przez jego obszar drogę do Siedlisk.

Suchodoły 1.) wś, pow. krzemieniecki, gm Radziwiłłów, 8 dm., 49 mk. 2.) **S.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Chotiaczów, 9 w. od Włodzimierza, 51 dm., 580 mk., cerkiew.

Suchodorowo, fol., pow. orszański, Brzozowskich, 911 dz. (600 lasu), młyn, krupiarnia.

Suchopiatowo, fol., pow. połocki, Szpakowskich, 178 dz.

Suchopol, wś, os. i dobra, pow. prużański. Wś 314 dz. włośc. i 120 dz. cerk.; os. 49 dz.; dobra Spinków, z os. Narewka 1084 dz. (350 lasu) Gmina obejmuje 51 miejscowości, 1342 dm. włośc. (86 innych), 11,076 mk. włościan, uwłaszczonych na 12,697 dz. Nadto w gm. jest 194 dz. cerk. i 12,056 większej posiadłości.

Suchoraba, r. 1364 *Szucharaba*, wś, pow. wielicki. Czterej bracia rodzeni, dziedzice „de Szucharaba", sprzedają r. 1364 dwa działy w Skrzeszowicach Rafałowi podkom. sandom. (Kod. dypl. pol., III, 292).

Surów, fol. dóbr Zabiełyszyn, pow. klimowicki.

Surowice, r. 1565 *Szurowicza*, wś, pow. sanocki. W r. 1565 wś ta w ststwie sanockiem, pod górą Beskidem, nad górnym biegiem Wisłoka położona, miała 20 kmieci na $20^1/_2$ dworzyszczach, wójta, kilka łazów, 9 zajmujących się pszczołami, pop. Wybierano tu myto od kupców jadących od Sambora, płoninami na Podgórze. Uczyniło zł. 8. Ogółem dochodu, bez myta, było zł. 50 gr. 18.

Surwiliciany, fol., pow. wiłkomierski, Bernatanisów i Kierajtysów, 380 dz.

Surwiliszki 1.), pow. wiłkomierski. Niegdyś w pow. upickim, własność Wiktoryna Konstantego Mleczki, ststy żmujdz., od którego około r. 1678 przeszły do syna Albrychta Wiktoryna. Biskup Jerzy Tyszkiewicz fundowanemu przez siebie kościołowi nadał 14 włók z poddanymi. 2.) **S.**, pow. oszmiański. W r. 1542 należą w jednej części do Kaspra, Jerzego i Wojciecha Surwiłów, od których wzięły nazwę, w drugiej zaś do Jana Hajki, kaszt. brzeskiego. Wdowa po nim Róża z Życzyłów Hajkowa około r. 1590 wzniosła w S. nowy kościół p. w. św. Trójcy (poprzednio istniał już kościół p. w. św. Jana). Pomiędzy r. 1589 a 1601 kupuje S. Wojciech Szorc. Następnie S. przechodzą do Krzysztofa Wilczka i Anny z Wilczków Wodorackiej, poczem drogą wiana do Naruszewiczów, w końcu posiadł je Aleks. Hilary Połubiński, który r. 1678 zapisuje jezuitom wileńskim. Po zajęciu dóbr jezuickich na fundusz edukacyjny S. dostały się Józefowi Stypałkowskiemu, roku 1802 Adamowi Kołyszce, a r. 1817 Janowi Zieleńskiemu. W r. 1840 Apolonia Zieleńska ustępuje S. (około 180 włók i 86 dusz męż.), Annie ze Skibińskich Zygmuntowej Popławskiej. Obecnie wnuka jej Stanisława. Dobra mają 1297 dz., do włościan odeszło około 90 włók.

Surwiłowszczyzna, fol., pow. miński, attyn. Zalesia, własność dawniej Czarkowskich, którzy sprzedają Danielowi Stankiewiczowi.

Surynowa, wś, pow. lucyński, gm. Bałtynów, 47 w. od Lucyna, 6 dm., 120 mk.

Suryszki, pow. kowieński, gm. Surwiliszki, Kudrewiczów, z fol. Syrutyszki 675 dz.

Susk, dawniej *Susko*, wś, pow. ostrołęcki, par. Rzekuń. R. 1408 w Ostrołęce Jan starszy, ks. mazow. nadaje Chabdzie dziedzicowi „de Susko" pewne przywileje. R. 1442 „Chabda de Susko" sprzedał 6 łanów nad rzeką Suszą Janowi ze Strzegocina (Kapica, Herbarz, 397). Ob. *Janochy*.

Susk 1.) wś, pow. łucki, gm. Trościaniec, 25 w. od Łucka, 101 dm., 552 mk., cerkiew. Należy do kilku właścicieli. 2.) **S.**, wś, pow. rówieński, gm. Klewań, par. praw. Orżew (3 w.), 21 w. od Równego, 42 dm., 289 mk.

Susłówka, fol. dóbr Raducze, pow. czauski.

Susły, wś, pow. nowogradwołyński, gmina Smołderów, par. praw. Kijanka (10 w.), 13 dm., 95 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1771.

Suszczany, wś, pow. owrucki, gm. Jurowa, 102 w. od Owrucza, 113 dm., 691 mk., cerkiew drewn. z r. 1845. Na początku w. XVI kn. Glińskich. W r. 1545 Aleks. Kmity. Wś miała 2 służby, czyniła 4 kopy groszy. W r. 1569 należy do ks. Kapustów, poczem w r. 1593 ks. Bohdany z Kmitów Czarnobylskich Druckiej Horskiej, od r. 1619 Sapiehów. W r. 1687 Franciszka na Potoku Potockiego, ststy owruckiego.

Suszczewicza al. *Suszczewiczów*, chutor, pow. nowogradwołyński, gmina Romanówka, 16 dm., 220 mk.

Suszczyn, fol., pow. lepelski, w r. 1618 Kizików, od których przechodzi do Mienickich, dziś Suszyńskich z Wiktorowa, 261 dz.

Suszki 1.) dobra, pow. brzeski, gub. grodz., gm. Wierzchowicze, Pusłowskich, z chut. Hultaje i Koronatowo 1348 dz. 2.) **S.** al. *Szuszki*, wś nad rzką Maksymówką, pow. dryzieński, gm. Suszki, 20 w. od Drysy, 9 dm., 158 mk. Gmina obejmuje 69 miejscowości, mających 347 dm. włościańskich (48 innych), 6475 mk. włościan, uwłaszczonych na 7877 dz.

Suszki 1.) wś, pow. kowelski, gm. Siedliszcze, 16 w. od Kowla, 56 dm., 323 mk. 2.) **S.**, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Krasiłów, 19 w. od mta pow., 36 dm., 387 mk. 3.) **S.**, wś, pow. żytomierski, gm. Barasze, st. poczt. Chwasowa (33 w.), 75 w. od Żytomierza, 259 dm., 1487 mk., cerkiew drewn. z r. 1793, szkółka cerk. od r. 1885, smolarnia. W r. 1581 ks. Aleks. Proński, stolnik w. ks. lit., wnosi od 10 osiadł., zagrod., 6 ogr., w r. 1628 Stefan Niemirycz, płaci od 10 dym., 2 ogr.

Suszowce, wś, pow. ostrogski, gm. Semenów, st. poczt. Jampol (6 w.). 55 w. od Ostroga, 116 dm., 771 mk., cerkiew drewn. zbudowana r. 1856 przez właścicielkę ks. Annę Sapieżynę, uposażona przez ks. Teofilę Jabłonowską. Cerkiew fil. we wsi Warywódki.

Suszybaba, wś, pow. włodzimierski, gmina Nowodwór, 42 w. od Włodzimierza, 24 dm., 153 mk.

Sutkiszki, pow. szawelski. Niegdyś Sołohubów, później Anny z Sołohubów Mateuszowej Łopacińskiej.

Sutoki 1.) fol., pow. mścisławski, Żyrkiewiczów, 440 dz. 2.) **S.**, fol., tamże, od r. 1872 Kureków, 229 dz. 3.) **S.**, fol., tamże, od r. 1848 Łeczyckich, 153 dz. 4.) **S.**, os., pow. siebieski, gm. Sutoki, zarząd gm., cerkiew, szkoła, ambulatoryum. Gmina obejmuje 54 miejscowości, 543 dm. włośc. (21 innych), 5002 mk. włościan, uwłaszczonych na 7484 dz.

Suwałki, miasto gubernialne. W r. 1897 miały 22,646 mk. (z wojskiem), w tem 13,009 męż. i 9627 kobiet. W ostatnich latach S. zostały połączone linią drogi żel. strategicznej z Grodnem i Oranami (st. dr. żel. warsz.-petersb.). Gubernia suwalska miała w r. 1894 obszaru 1,122,967 dz. w tem było: ogrodów i pod budowlami 31,677, ornej ziemi 528,588, łąk 139,451, pastwisk 90,009, lasów 256,209, nieużytków 75,923 dz. Do włościan należało 620,134, do drobnej szlachty 4118, do miast (mieszczan) 18,022, do mieszczan w osadach 21,778, do większej własności 252,486, do skarbu 204,248 i różnych właść. 2181. Produkcya przemysłowa r. 1897 wynosiła w 172 zakładach 2,168,700 rubli. Według obliczenia E. Woltera, mieszka w gub. suwalskiej: wielkorosyan 6018, białorusinów 22,390, litwinów 371,060, polaków 123,004, mazurów 11,461, żydów 103,933, niemców 5325. W domu używa języka rosyjskiego: 8526, białoruskiego 20,437, litewskiego 343,893, polskiego 142,051, żydowskiego żargonu 102,773, niemieckiego 25,676. Umie czytać i pisać po rosyjsku 43,549 osób, po litewsku 34,227, po polsku 59,914. W dniu 14 stycznia 1903 r. ludność gubernii (z wojskiem i nieobecnymi) wynosiła 760,030 mk. Według spisu z r. 1897 było 604,945 mk. Do miasta i obszaru gubernii odnoszą się: Nowalski St.: „Monografia Suwałk". Kraków, 1880. Budziński: „Poszukiwania archeol. w byłej gubernii augustowskiej" (Bibl. Warszaw., t. I, r. 1871). E. Wolter: „Spiski nasiel. miest. suwal. gub" (Petersburg, 1901).

Suwartowo 1.) dwór, pow. szawelski, gm. Podubis. 2.) **S.**, *Subortowo* (t. XI, 522), fol. i dwór, tamże, gm. Szawkiany. Mają tu: Butkiewiczowie 38 dz., Gruździowie 240 dz.

Suwejdis, fol., pow. poniewieski, gm. Girsudy, Suwejdzisów, 90 dz.

Suwin, w dok. z r. 1185 *Psonina*, wś, pow. pułtuski. Wśród włości nadanych kościołowi płockiemu przez przodków Żyrona, wojew. mazow., a wyliczonych w akcie z r. 1185 (Ulan. Dok. mazow., 287, 1). Ob. *Chełpowo*.

Suwołoka, fol., pow. sieński, od r. 1870 Tyszkiewiczów 168 dz.

Swadkowicze, fol., pow. czerykowski, gm. Kryczew (6 w.), od r. 1875 Stasiewiczów, 485 dz., cerkiew cmentarna, młyn, wiatrak.

Swartęzy, niem. *Schwarzensee Klein*, ob. *Tempelburg* (t. XII).

Swaryń, wś nad kanałem Białozierskim, pow. kowelski, gm. Lelików, 115 w. od Kowla, 86 dm., 443 mk., cerkiew.

Swaryńce, fol., pow. rzeżycki, Kapitonowych, 164 dz.

Swarynie, wś, pow. łucki, gm. Horodziec, 104 w. od Łucka, 81 dm., 520 mk. Własność Starzyńskich.

Swaryniec, fol., pow. rzeżycki, Mejrukowych 218 dz. i Kozłowych 145 dz.

Swatoszyce, mylnie *Świątoszyce* (t. XI, 636), wś nad rzką Dubrowienką, pow. horecki, gm. Swatoszyce, 27 dm., 180 mk., 2 cerkwie drewn., szpital wiejski, szkoła.

Swawicze, pierwotnie Bereh, wś nad Niemnem, pow. grodzieński, ob. *Sławicze*. W roku 1558 w wójtow. hornickiem, włości dworu kwasowskiego ekon. grodzieńskiej. We wsi było 14 włók gruntu podłego, wszystko na osadzie. Poddani mieli 17 koni i 14 wołów. Dochód czynił 17 kóp 2 gr.

Swerydy, *Świrydy*, wś, pow. zasławski, gm. Nowe Sioło, par. praw. Puzyrki Wielkie (4 w.), 26 w. od Zasławia, 120 dm., 710 mk.

Światе, wś, pow. dubieński, gm. i par. Buderaż, 34 w. od Dubna, 20 dm., 138 mk.

Światec, *Święciec* (t. XI, 686), wś, pow. krzemieniecki, gm. Światec, st. poczt. Jampol (15 w.), 56 w. od Krzemieńca, 510 dm, 2934 mk., 2 cerkwie paraf. drewn. Jedna wzniesiona r. 1712 przez Bazylego Stebelskiego i uposażona przez Janusza Wiśniowieckiego, druga niewiadomej erekcyi. Własność hr. Chodkiewiczów. Gmina obejmuje 11 miejscowości, mających 772 dm. włościańskich (73 innych), 9111 mk. włościan, uwłaszczonych na 6977 dz.

Świateckie chutory, pow. krzemieniecki, gm. Światec, 58 w. od Krzemieńca, 88 dm., 484 mk.

Światje, wś, pow. rówieński, gm. Kustyń, par. praw. Aleksandrya (3 w.), 15 w. od Równego, 20 dm., 87 mk.

Światlica, wś, pow. dryzieński, par, Oświej.

Światopółka, ob. *Świętopołki*.

Światozierje, fol. dóbr Zahorynka, pow. czauski.

Świątniki, wś, pow. sandomierski. Do tej wsi odnosi się zapewne akt którym r. 1407 w Opatowie, Jan z Pawłowa zastawia za 50 grzyw. wieś swą S. nad Wisłą, kapitule krakowskiej (Kod. kat. krak., II, 322).

Swider 1.) rzeczka, dopł. Wisły. Ob. Dudrewicz L.: „Wycieczki nad Świder" (Wiad. Arch., t. IV, r. 1882). 2.) **S.**, rzka, ob. *Bystrzyca* 2).

Swidnica, miasto. Schulte Wilh. J.: „Die Kastelanei Suini" (Z. d. Ver. f. Gesch. u. Alterth. Schlesiens, 1894, t. 28).

Świdniki, wś, pow. kowelski, gm. Hołoby, 31 w, od Kowla, 22 dm., 168 mk.

Świdno, pow. wilejski, attyn. Duniłowicz. W r. 1718 Krzysztofa i Franciszki z Chaleckich Rudominów, później Janiszewskich, dziś hr. Józefa Tyszkiewicza.

Świdowa, ferma, pow. uszycki, gm. Wierzbowiec, Sobańskich, 522 dz,

Swidowa, wś, pow. czortkowski. W roku 1469 posiada ją Michał Buczacki na mocy na-

dania ruskiego z pieczęcią królewską, w sumie 2000 grzyw.

Świdowo, chutor, pow. kowelski, gm. Lelików, 17 dm., 70 mk.

Swidrowo, ob. *Boczki.*

Swiecie, w dok. *Swece, Swezcia,* wś, pow. brodnicki. Starożytny gród nadany bisk. płockim. Akt z r.1229 (K.maz., 3) wylicza włości biskupie w tej kasztelanii, a mianowicie: Łęck (Lanscuo), Miesiączkowo, Górzno z jeziorem, Sopino (?) z jeziorem, po za Brynicą, lecz do zamku świeckiego należące: Gołkowo, Grezawy (Gremsevo), Jastrzębie z jeziorem, Jeżewo, Kleptewo (?), Kowalewo, Mycino, Brzoze (Brese), Czatowo, Mazowsze z jeziorem, Pogroszewo, Karwowo, Szczutowo (Hosutovo), Mokre, Bryńskie jezioro z lasami. Jako zamek biskupów płockich, wspominany w dok. z r. 1252 i 1291. Leżał przy ujściu Brynicy do Drwęcy (Ulanow. Dok., 157, 11 i 163, 19).

Swiecie, miasto powiatowe. Froehlich X.: „Zur Schwetzer Kreisgeschichte“ (Z. d. wetpreuss. Gesch. Ver. Zesz. 34).

Swieciechów, wś, pow. janowski, ma 200 dm.

Świeciłowicze al. *Swietyłowicze,* pow. mohylewski. Rozpoczęto tu budowę kościoła murowanego dla parafii Białynicze.

Świeciłowicze, *Świetyłowicze* 1.) fol., pow. rohaczewski, Drobyszewskich, 280 dz., wiatrak. 2.) **Ś.,** fol. dóbr Uchów, tamże. 3.) **Ś.,** fol., tamże, Łapickich, 150 dz. 4.) **Ś.,** fol., tamże, Szelutów, 269 dz. 5.) **Ś.,** dwa fol., tamże, od r. 1866 należą do Szklarewiczów. Jeden ma 523 dz., wiatrak, prom; drugi 677 dz., 2 wiatraki, folusz. 6.) **Ś.,** wś nad Biesiedzicą, tamże, gm. Stołbuny (5 w.), 65 dm., 377 mk., cerkiew, szpital.

Świecza, wś, pow. lepelski, 50 dm., 424 mk., cerkiew, szkoła.

Świecza Piotrowa, fol., pow. homelski, od r. 1843 Arasimowiczów, 1222 dz. (476 lasu).

Świecznikowo, chutor, pow. grodzieński gm. i dobra Wiercieliszki.

Świentyca *Wielka,* pow. wołkowyski, ob. *Święcica.* Dobra, Kołłupajłów, z fol. Ś. Mała, Wielka Wieś i Zadworańce i chutor Oborki 1750 dz. (357 lasu, 700 nieużyt.). Cerkiew (uposażona 108 dz.), szkoła, urząd gminny. Par. praw., dekan. (błagoczynia) podoroskiego, 1486 dusz.

Świerbiaczyno, fol., pow. lepelski, Hatowskich 40 dz., Hordyjewskich i Huszczy 25 dz.

Swierszczów, wś, pow. chełmski. W roku 1564 należy do par. Olchowiec. Ma 6 działów szlach. Między niemi jest: „Sors Joan Czerski a Rohozice a Nicol. Rey exempta“ mający $1^1/_2$ łan., 2 zagr., cerkiew. Przy wsi była Wola Świerszczowska, mająca w 4 działach $10^1/_2$ łan.

Swierzbienie, wś, pow. białostocki. W r. 1545 występuje w aktach suraskich Piotr, syn Mikołaja „de Swierzbienie“. Wedle aktu z roku 1566 Tomasz, syn Mikołaja, jest dziedzicem na Maksymowiznie, którą wraz z Kudejkowszczyzną, Dobiejkowszczyzną i Pietkowszczyzną otrzymał jako pustowszczyzny na obszarach książęcych (Kapica, Herbarz, 398).

Swierze, mstko i wś, pow. chełmski. R. 1469 Wołczko przedstawia nadania królewskie na różne włości na Podolu tudzież: „Swirze in Chelmensi, Permywolky in Leopoliensi“. Prócz tego posiadał w chełmskiem wsi: Camyona i Drohowsko (Dorohusk). W r. 1569 S. oppidum z kościołem par. łac. płaci szosu 2 grzyw., od 8 kom. po gr. 4, 6 rzem. po gr. 4, od 2 bań gorzał. po gr. 24, od 3 kół młyń. po gr. 24, od 14 żydów fl. 14.

Świerzno, fol., pow. witebski, własność Eustachego Ulskiego, później Szyszków.

Swiesielice, u Dług. *Szwyeschedlycze,* wś, pow. iłżecki. Wś królewska, wchodziła w składststwa soleckiego. W r. 1569 podana p. n. „Swiesielicze“.

Świetlica, fol, pow. wieliski, gm. Makłoki, Wojejkowych, 2443 dz.

Świetyłowicze 1.), pow. mohylewski, ob. *Zieniuki.* 2.) **Ś.,** dobra, tamże, Szpyrków, 820 dz. (500 lasu). Ob. *Świeciłowicze.*

Święcianki, pow. święciański. Leżą nad rzką Żejmianką (nie Grejmianą).

Święciany, miasto. Wzniesiono tu nowy kościół murowany. Ob. Wróblewski W.: „Jeziora Święciańskie, Wiszniewskie, Świrskie i Narocz (Pam. Fizyogr., t. III. Warszawa, 1883).

Święta Górka, fol., pow. lucyński, Zagórskich, 140 dz.

Święte, *Swiatoje,* dobra, pow. rohaczewski, od r. 1860 Rychertów, z fol. Borhów 4680 dz. (3362 lasu), dziegciarnia.

Świętokrzyzkie Góry. Majewski E.: „Sprawozdanie z wycieczek archeol. w latach 1898 i 1899“ (Swiatowit, 1899, t. I). Ob. *Łysa Góra* i *Łysogóry.*

Świętosław, wś, pow. lipnowski. Powstaje tu w r. 1902 cukrownia akcyjna.

Swięty Stanislaw, wieś pod Haliczem. Łuszczkiewicz Wł.: „Kościół w św. Stanisławie... z resztkami romańskiej cerkwi św. Pantalemona“. Kraków, 1880.

Swiężyca, w dok. z r. 1166 *Zvinsici,* ob. *Łojowice.*

Świkszczany, wś i fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty, 37 w. od mta pow. Niegdyś attyn. Dryświat, przysądzony z eksdywizyi dla Kazim. Chodźki i Jana Ostaniewicza, dziś Wład. Ostaniewicza, z fol. Czołowszczyzna 300 dz.

Świle al. *Poszuszwie,* wś, pow. kowieński, gm. Jaswojnie. Mają tu: Ludkiewiczowie 40 dz.

Świlliszki 1.) wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów. 2.) Ś., zaśc., tamże, gm. Dukszty. 3.) Ś., fol., tamże, gm. Smołwy, Symonowiczów, 60 dz.

Świła, pow. dzisieński. Śród lasu dworskiego i na polach włościańskich do 25 kurhanów. Za wsią nad jez. Plissa wysoka góra okrągła, otoczona wałem sypanym i rowem.

Świna, chutor, pow. brzeski, gub. grodz., gm. i dobra Ołtusz.

Świnarki, chutor, pow. wołkowyski, gm. Krzemianica.

Świniarka, ob. *Lubomirka*.

Swiniarsko, pow. nowosądecki. Pierwotnie własność biskupów krakowskich. Ob. *Dobranowice* i *Muszyna*.

Świniarzyn, wś, pow. włodzimierski, gm. Nowodwór, 25 w. od Włodzimierza, 116 dm., 793 mk., cerkiew, szkoła, wiatrak.

Świniuchy 1.) wś, pow. krzemieniecki, gm. Oleksiniec Stary (2 w.), 32 w. od Krzemieńca, 112 dm., 720 mk., cerkiew drewn. z r. 1784. Własność hr. Duninów Karwickich. 2.) Ś., mstko, pow. włodzimierski, gm. Świniuchy, 40 w. od Włodzimierza, 240 dm., 2041 mk. Gmina obejmuje 16 miejscowości, 1081 dm. włośc. (32 innych), 8485 mk. włościan, uwłaszczonych na 11,302 dz.

Swinna, rzeczka, dopł. Moszczenicy (dopł. Bzury). Przyjmuje dopływy: Czerwonkę i Zimną Wodę.

Świnna 1.) wś, pow. starokonstantynowski, gm. St. Konstantynów (9 w.), 312 dm., 1595 mk., cerkiew drewn. z r. 1740, szkoła od roku 1877. Wś należała pierwotnie do zamku Krasiłowskiego, darowana przez Zygmunta I ks. Konst. Ostrogskiemu, wchodziła w skład włości Konstantynowskiej. W r. 1593 spustoszona przez tatarów. Dzieliła losy ordynacyi. W r. 1753 przeszła do ks. Augusta Aleks. Czartoryskiego i ks. Stan. Lubomirskiego. Od r. 1800 ks. Konstancyi Lubomirskiej, żony hetm. kor. Seweryna Rzewuskiego. Od Rzewuskich roku 1840 przeszła do Czeczotów, a następnie do Abramowiczów, obecnie Ilińskich i Zmigrodzkich. 2.) Ś., wś, tamże, gm. Bazalia, ob. *Elizawetpol*. 3.) Ś., wś, pow. zasławski, gm. Chrolin, par. praw. Żełudki (4 w.), 38 w. od Zasławia, 51 dm., 489 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1746.

Świnobycze, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Smołderów, par. praw. Dubrówka (3 w.), 28 w. od mta pow., 144 dm., 810 mk.

Świnoreje, ob. *Sinordy*.

Świńskopole, fol., pow. bychowski, gm. Bycz (7 w.), Kornrumpfów, 1800 dz. (809 lasu).

Swirad al. *Szwiradz*, pow. nowosądecki. Ob. *Tropie* (t. XII).

Świrańszczyzna, wś, pow. dryzieński, par. Zabiały.

Świrany, pow. święciański. Niegdyś ks. Sanguszków, z których ks. Hieronim w r. 1679 sprzedaje Romanowi Danilewiczowi, chorążemu orszańskiemu za 25,000 złp.

Świrel, dobra, pow. klimowicki, Zieńkowiczów, 1863 dz. (1046 lasu), młyn.

Świriaki, wś, pow. horecki, gm. Dubrowna.

Świrny, pow. wiłkomierski. W r. 1788 Justyna Narkiewicza, Antoniego i Ignacego Borowskich i Raubów, w dożywociu Romana i Anny z Kopańskich, 1-o v. Raubowej, Załuskich.

Świrydówka, wś, pow. owrucki, gm. Worobie, 10 dm., 68 mk.

Świrydy, mylnie *Swiryce* (ob. t. XI), wś, pow. bielski, gub. grodz. W r. 1563 w wójtow. świrydowskim, włości dworu brańskiego. We wsi było 40 włók gruntu średniego. Dochód czyni 46 kóp 14 gr. Wójtowstwo świrydowskie obejmowało wsi: S., Załozie, Zanie i Malesze.

Swiślina, wieś nad rzką t. n., pow. iłżecki. Mściszko kaszt. połaniecki sprzedaje r. 1388 wieś S. Janowi, bisk. krak. za 300 grzyw. (Kod. kat. krak., II, 129). W r 1389 król Władysław nadaje tej wsi swobody jakich używały inne włości biskupie (ib. 132).

Świsłocz 1.) *Górna* i *Dolna*, dobra i fol., pow. grodzieński. Dobra Ś. Górna, własność hr. Krasińskich, z fol. Kwasówka, Ś. Dolna i Wandalinów 1334 dz. W r. 1558 w wójtow. hrajeńskiem włości dworu kwasowskiego, ekon. grodzieńskiej. We wsi było 34 włók gruntu dobrego, w tem 2 włóki na służbę odźwiernicką, 2 wł. wójtowskich, 2 strzeleckich i 28 na służbę ciągłą. Poddani mieli 116 wołów i 86 koni. Dochód czynił 18 kóp 23 gr. 2.) Ś., pow. wołkowyski. Mstko 901 dz. włośc., 42 pryw., 81 cerk. i 34 kośc. Ferma, własnośc Pellzigów, 302 dz. Gmina obejmuje 78 miejscowości, 974 dm. włośc. (264 innych), 5872 mk. włościan, uwłaszczonych na 12,233 dz. Nadto w gm. jest 324 dz. cerk. i kośc. i 12,740 większej posiadłości. I. Wolski: „Wypis z dziennika dostrzeżeń meteorol. przy gimnazyum gub. grodz. w S.“ (Pam. magnetyczny. Wilno, 1816, t. I, 36).

Świsłowszczyzna, chutor, pow. grodzieński, gm. Hoża, należy do dóbr Rusota-Bohuszowce.

Świstuny 1.) wś, pow. orszański, gm. Moszkowo (20 w.). 2.) Ś., fol., pow. wieliski, gm. Makłoki.

Świszczów, wś, pow. dubieński, gm. Kniahynin, st. poczt. Młynów (9 w.), 30 w. od Dubna, 28 dm., 561 mk., cerkiew drewn. z r. 1885, na miejsce dawniejszej z r. 1706, uposażona przez Bohdana Bratkowskiego r. 1622. Cerkiew fil. we wsi Załawie. Własność Ledóchowskich. W r. 1396 nadana przez w. ks. Witolda kn. Fiedorowi Ostrogskiemu.

Switaż, u Długosza *Swythaz*, jezioro, w zlewie Prypeci, w pow. kowelskim. Należało do dóbr Ratno. Według Długosza leżało w dawnej ziemi chełmskiej przy wsi t. n., miało 5 mil obwodu, a 2 długości. Obfitowało w wyborne ryby.

Switaż, *Switiaź*. wś nad jez. t. n., pow. włodzimierski, gm. Pulmo, 92 w. od Wlodzimierza, 400 dm.. 2041 mk., cerkiew, szkoła.

Switeż, jezioro, pow. nowogródzki. Opisy podali: dr. Benedykt Dybowski („Kosmos“, r. 1898, zesz. V, str. 252 — 275, z rysunkami); A. Rehman („Wszechświat“, r. 1891, t. X). Nap. Rouba („Tygodn. Ilustr.“, r. 1898, Nr. 6 i 7), Bogusł. Kraszewski („Kraj“, r. 1897 i 1898). Pawłowicz Edw.: „Z nad Wilii i Niemna“. Lwów, 1901.

Świtki, kol., pow. włodzimierski, gm. Wierzba, 8 dm., 48 mk.

Świtycze, pow. brzeski, gub. grodz. Na polach dworskich do 25 kurhanów.

Śwityń, chutor, pow. żytomierski, gm. Lewków, 6 w. od Żytomierza, 18 dm., 151 mk.

Śwityńce, wś, pow. berdyczowski, gm. Szyrmówka, 55 w. od Berdyczowa, 178 dm., 1000 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny wodne. Części wsi noszą nazwy: Opikałówka i Krzywohubie.

Swojczany, ob *Tczyca*.

Swojczów, w spisie osad *Swiczów*, wś i kol., pow. włodzimierski, gm. Wierzba, 18 w. od Włodzimierza. Wś 47 dm., 204 mk., cerkiew, kościół kat.; kol. S. Nowy 9 dm., 55 mk.

Swojczówka, *Swiczówka*, kol., pow. włodzimierski, gm. Wierzba, 20 w. od Włodzimierza, 43 dm., 337 mk.

Swołna, fol., pow. dryzieński, Sokołowskich, 152 dz.

Sworotowo Gnoińskie, wś, pow. słonimski, gm. Rohotna, 105 dz.

Sworyńce, fol., pow. rzeżycki, Pietuchowych 73 dz. i Płostnikowych 40 dz.

Sworzany, dwa fol., pow. wiłkomierski, 7 w. od Wiłkomierza. Jeden Misiewiczów 365 dz., drugi Podreżów, 53 dz. W r. 1788 Jakuba Kuleszy.

Swoszowice, wś, pow. wielicki. Dobywanie siarki z dawna się odbywało, bo w r. 1422 sąd polubowny rozstrzyga spór między górnikiem Chrystyanem, kierownikiem góry siarczanej (szybu) w S., a klasztorem Bożego Ciała na Kazimierzu, o plac na którym Chrystyan dom wystawił i przekopanie sadzawki klasztornej (Kod. kat. krak., II, 480).

Swoz, wś, pow. łucki, gm. Trościaniec, 23 w. od Łucka, 54 dm., 319 mk. Dawniej Kazim. Słowieńskiego, dziś skarbowa.

Syców, miasto. W r. 1895 powiat miał 49,986 mk. w tem około 25,000 polaków.

Sycze al. *S. Żyguny*, wś, pow. kobryński, gm. Imienin, 749 dz.

Syczewka, wś, pow. krzemieniecki, gmina Białokrynica, 3 w. od Krzemieńca, 14 dm., 100 mk.

Syczman 1.) fol., pow. rohaczewski, od roku 1876 Biełaszewych, 423 dz. 2.) **S.,** fol., tamże, Puzynów, 237 dz. 3.) **S.,** fol., tamże, od r. 1840 Czajkowskich, 232 dz. 4.) **S.,** wś, tamże, gm. Dowsk (4 w.).

Syczyn, r. 1564 *Syczin*, wś, pow. chełmski. W r. 1564 należy do par. Olchowiec, ma $15^1/_4$ łan., 6 zagr., 2 kom., 1 rzem., cerkiew.

Sygneczów, r. 1198 *Sidigna*, wś. pow. wielicki. Wedle objaśnienia wydawcy Kod. Wielk. w tej to wsi r. 1198 Dominus Michora nadał sól klasztorowi miechowskiemu (K. W., n. 34 i 2020). Ni Długosz, ni reg. pob. z w. XVI nie wymieniają wsi tego nazwiska.

Sylarski Młynek, kol., pow. żytomierski, gm. Horoszki, 35 w. od Żytomierza, 61 dm., 344 mk.

Sylwestrowa, dobra, pow. siebieski, spadkob. Łotowskich, 681 dz.

Sylwestrowszczyzna al. *Sylwerstowszczyzna*, mylnie *Sylwestrowo* (t. XI, 739), pow. oszmiański. Pierwotnie zwana Oszmianą Sylwestrowską od jej właściciela w r. 1591 Bartłomieja Sylwestrowicza.

Symoniszki, *Simoniszki* 1.), pow. kowieński, ob. *Siemaszkiszki*, Girsztowtów, 124 dz. 2.) **S.,** pow. nowoaleksandrowski, ob. *Siemoniszki*, Rogulskich, 106 dz. 3.) **S.,** fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty, Hryncewiczów, 80 dz. 4.) **S.,** fol. i zaśc., tamże, gm. Sołoki.

Symonów, wś, pow. ostrogski, gm. i st. poczt. Hoszcza (3 w.), 30 w. od Ostroga, 301 dm., 1819 mk., cerkiew drewn. z r. 1873, kaplica kat., szkółka cerk. od r. 1865.

Symonowicze, wś, pow. kobryński, gm. Braszewicze, 59 w. od Kobrynia, 82 dm., 992 mk., 1618 i 354 dz. ziemi włośc.

Symony, wś nad rzką Stawką, pow. żytomierski, gm. i par. praw. Barasze (6 w.), 85 w. od Żytomierza, 138 dm., 879 mk.

Synajska al. *Czeszejkowa*, kol. żyd., pow. grodzieński, gm. Dereczyn, 38 w. od Słonima, 20 dm., 136 mk., dom modl. żyd., 266 dz.

Synhaje, wś, pow. owrucki, gm. Iskorość, par. praw. Biechy (4 w.), 41 w. od Owrucza, 120 dm., 591 mk. Należała do włości zauskiej (zawskiej), ciągnącej pierwotnie do zamku owruckiego, potem do kijowskiego. W r. 1528 z części wnosi Stefan Niemirycz od 6 ogr., z części zaś Łarion Synhajewski i in. od 1 dym., 2 ogr.

Synhury, *Syngóry* (t. XI, 743), wś, pow. żytomierski, gm. Trojanów, st. poczt. Żytomierz (8 w.), 210 dm., 1235 mk., cerkiew drewn. z r. 1746. Należała do włości kodeńskiej,

Synkowicze, pow. słonimski. Pod wsią w urocz. Dubowo, 4 kurhany, w urocz. Koszczejowo (o 1 w.), grupa kurhanów, z których ocalało dziesięć, inne rozorane.

Synowo, wś nad jez. t. n., pow. kowelski, gm. Datyń, 28 w. od Kowla, 624 dm., 1230 mk., cerkiew, szkoła.

Syntowty, *Sintowty*, fol., pow. wiłkomierski, gm. Onikszty, 43 w. od Wiłkomierza, Kiełpszów, z Kurklami 385 dz.

Sypianiki, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Syrajcie, pow. telszewski. M. Brensztein: „Skarb bronzowy znaleziony we wsi S." (Materyały antrop. archeol. i etnogr.", t. VI. Kraków, 1903).

Syrochowo, kol., pow. kowelski, gm. Hłusza Wielka, 7 dm., 43 mk.

Syrokwaszyno, fol., pow. newelski, ks. Witgensteina, 100 dz.

Syrowatka, os., pow. prużański, gm. Noski, 37 dz.

Syrsk, fol. dóbr Zabołocie, pow. rohaczewski.

Syrtowty, wś, pow. rossieński, gm. Sartyniki.

Syruciszki, pow. wiłkomierski. W r. 1788 Chlewińskiego, stolnika rzeczyckiego.

Sywir, *Siwer*, wś, pow. ostrogski, gm. Płużne, par. praw. Miakoty (4 w.), 20 w. od Ostroga, 18 dm., 128 mk.

Szabałkany, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Szabczyce, *Szapczyce*, wś i fol., pow. rohaczewski, fol. należy do dóbr Wiesiołów.

Szabliszcze, kol., pow. owrucki, gm. Bazar.

Szabotów, chutor, pow. nowogradwołyński, gm. Baranówka, 11 dm., 73 mk.

Szabunino al. *Jurkowszczyzna*, fol., pow. sieński, od r. 1871 Szabuniów, 119 dz.

Szabuniszki, dwór, pow. kowieński, gm. Janów, Żyntelów, 27 dz.

Szachowo, fol., pow. newelski, Tichonowych, 159 dz.

Szachy, wś, pow. rówieński, gm. Wysock, par. praw. Ozierany (5 w.), 138 w. od Równego, 26 dm., 228 mk.

Szacily, ob. *Deszki*,

Szack, wś, pow. włodzimierski, gm. Szack, 92 w. od Włodzimierza, 428 dm., 2713 mk., cerkiew, szkoła, st. poczt. Gmina obejmuje 14 miejscowości, 1418 dm. włośc. (45 innych), 8679 mk. włościan, uwłaszczonych na 24,443 dz.

Szackie Mielniki, wś nad jez. Piasoczne i Krymno, pow. włodzimierski, gm. Szack, 96 w. od Włodzimierza, 20 dm., 85 mk.

Szadki, wś, pow. sieński, gm. Bóbr (12 w.).

Szadów, pow. szawelski. Do kasaty zakonu przebywał tu jeden jezuita. Była też szkółka paraf., uposażona r. 1819 przez kanonika Józefa Rupejkę. Od r. 1836 przeszła pod zarząd nauczycieli rządowych.

Szadur, kol, pow. żytomierski, gm. Horoszki, 50 w. od Żytomierza, 49 dm. 285 mk.

Szaflary, r. 1338 *Saphlar*, wś, pow. nowotarski. R. 1338 Zbigniew, kanclerz król. oddaje sołtystwo w Sz. niejakiemu Leupoldowi (Kod. mał., III, 29 i 34).

Szaforostówka, pow. radomyski, mylnie *Szachworonówka*.

Szafranki, pow. białostocki. Na płd.-wchd. od wsi, w pobliżu rzki Bobru, Z. Glogier odkrył stacyę przedhistoryczną (ob. Zbiór wiadom. do antrop. kraj., 1882, t. VI i Bibl. Warsz., 1880, t. I i 1882, t. I).

Szajkuny, pow. święciański. Znajdują się tu kurhany.

Szajno, wś, pow. kowelski, gm. Koszary Stare, 15 w. od Kowla, 164 dm., 1064 mk., cerkiew, szkoła, 2 wiatraki.

Szakalewo, *Szakolewo* 1.) wś, pow. dryzieński, par. Rosica. 2.) **S**, wś, pow. siebieski, z Zamoszanami należała do Hallerów.

Szakarwa, ob. *Bojary* 44).

Szaki, pow. rossieński, ob. *Birzbilinie*.

Szakinie, wś, pow. telszewski, gm. Płungiany.

Szakinów, pow. szawelski. Dobra należą do ks. Liwenów. z fol. Degule mają 3591 (2421 lasu).

Szakole, *Szokole*, pow. rossieński, własność Budreckich, 600 dz.

Szalakowo, pow. dryzieński, należy do dóbr Swolny, nie Szczołny, jak mylnie podano (t. XI, 887).

Szalizicho, fol., pow. horodecki, Safronowych, 161 dz.

Szałachowa, *Szałachowo*, wś nad jez. Wołocznem, pow. newelski, gm. Szałachowa, 45 w. od Newla, 13 dm., 145 mk. Gmina obejmuje 71 miejscowości, 667 dm. włośc. (34 innych), 5236 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,295 dz.

Szałobowo, fol., pow. horodecki, Andrejewych, 128 dz.

Szałochowo, dobra, pow. newelski, Korsakowych, 3986 dz.

Szałomeje, wś i fol., pow. rohaczewski, gm. Rossochy (7 w.), Kowzanów, 228 dz.

Szałomowszczyzna al. *Jaźwin*, urocz. leśne, pow. czerykowski, od r. 1872 Krupeniów, 226 dz.

Szałoszyno, fol., pow. połocki, Romanowskich, 60 dz.

Szałtakielis, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Żmujdki, Grygasów, 48 dz.

Szambalin, *Szambolin*, fol. dóbr Łapienica Wielka, pow. wołkowyski.

Szambelaniszki, dobra skarb., pow. rzeżycki, obejmowały 58 wsi i 2 zaśc., miały 1355 dz.

Szambielowce, pow. augustowski, ob. *Szembelewo.*

Szamki, ob. *Borowe.*

Szamotuły, miasto pow. Odnoszą się tu opracowania i pisma: „Projekt do restauracyi zamku Szamotulskiego“. Przyj. ludu (1842/3, str. 245). „Zamek w Sz.“. Album do wspomnień Wielkop. Edw. hr. Raczyńskiego. „Zamek w Sz.“ (Album Napoleona Ordy). Łopiński dr.: „Materialien zur Geschichte von Samter. I Thl. 1284 bis 1700 (Progr. der Landwirthsch. Schule in Samter, 1886), II Thl. Das achtzehnte Jahrhundert, 1887. Tamże: Rec. A. Warschauer, Zeitschr des Hist. Ver. f. d. Prov. Posen, II, 105. „Prospekt der landwirthschaftlichen Schule zu Samter. Ausgegeben im Januar 1881“. Samter, 1881. „Jahresbericht der Landwirthschaftlichen Schule zu Samter 1880, bis Ostern 1881“. Samter, 1881. „Towarzystwo zbieraczów starożytności w S.“ (Tyg. literacki, 1841, n. 51). „Statuten des landwirthschaftlichen Vereins fuer die Kreise Samter und Buk“. Posen, 1871. „Enchiridion impedimentorum quae juxta canonicas constitutiones in matrimoniis contingunt. Authore Gregorio de Shamotuli, canonum doctore“. Crac., 1529. „Zygmunt z Sz. Powieść z dziejów XIV w., przez F. W.“ Warszawa, 1830. O. T. A.: „Wincenty z Sz.“ Poznań, 1850. Rozumiałowski G.: „Władysław Łokietek i wojewoda Szamotulski“.

Szamowszczyzna, fol., pow. mścisławski, od r. 1867 Połtorackich, 804 dz. (520 lasu), młyn i folusz.

Szamrajówka, wś, pow. wasylkowski, gm. Szamrajówka, 65 w. od Wasylkowa, 698 dm., 3923 mk., cerkiew, szkółka cerk., cukrownia. Gmina obejmuje 4 miejscowości (3 sioła, 1 wś), ma 8773 mk. (557 katol., 12 ewang., 347 żydów) i 9812 dz., w tem 3590 większej posiadłości, 6060 włośc., 134 cerk.

Szamszury, fol., pow. dźwiński, Pawłowych, 97 dz.

Szandry, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Szaniawka, os., pow. żytomierski, gm. Cudnów, 6 dm., 21 mk.

Szaniec, r. 1258 *Sancia,* wś, pow. stopnicki. Wspom. w dok. z r. 1250 (Kod. kat. krak., I, 39). Kościół tutejszy uległ przebudowie w r. 1662 jak o tem świadczy data konsekracyi ołtarzy. Z zabytków przechowanych dotąd ważniejsze są: Krzyż na belce oddzielającej część kapłańską, z postaciami Chrystusa, N. P. Maryi i św. Jana, rzeźba starożytna zapewne z w. XV. W wielkim ołtarzu wystawionym r. 1711 stoi krzyż srebrny z h. Nowina i napisem „Philipus Padniewski D. G. E. Cr.“. W ołtarzu bocznym obraz św. Stanisława, pędzla Smuglewicza i piękny krucyfiks. W kaplicy M. Boskiej umieszczono ołtarz przeniesiony r. 1849 ze zniesionego klasztoru Kamedułów pod Sz. Na jednej ze skarp podpierających ściany kościoła jest kompas z napisem: „Albertus Wasniowski 1593. W oddzielnej dzwonnicy główny wielki dzwon z napisem „Ave Maria“ jest podobno starożytnym; dwa inne z datą 1723, pochodzą z kościoła kamedulskiego. Naprzeciw plebanii stoi wielki spichrz zwany: „Murłwaniec“, który wedle tradycyi miał być zborem aryańskim. Obecny proboszcz ks. Grabowski przechowuje na plebanii różne pamiątki po swym stryju Ambrożym Grabowskim. *M. R. Wit.*

Szanty, fol., pow. dźwiński, Drelingów 64 dz. i Kropa 49 dz.

Szapczyno 1.) wś i fol., pow. orszański, gm. Kochanowo (7 w.), od r. 1871 Waśkowskich, 139 dz. 2.) **Sz.,** fol., pow. lepelski, Olendzkich, 221 dz.

Szapkajcie, *Szankajcie* (t. XI, 790), okolica, pow. szawelski, gm. Gruździe.

Szapki 1.) dobra, pow. orszański, hr. Grabowskich, z fol. Kateszyno al. Jurcewo 1262 dz. (860 lasu). 2.) **S.,** zaśc., pow. witebski, Szapków, 27 dz.

Szaporewo (t. XI, 791, *Szaporowa*), fol., pow. wieliski, gm. Czeple, Lewickich, 163 dz.

Szapsk, dawniej *Sarbsko, Szarsko,* wś, pow. płoński, par. Gralewo. Według żywota błogosławionego Wernera, bisk. płockiego, został on zabity we wsi biskupiej „Szarsko“ przez Bolestę, kasztelana wizkiego, przy udziale prusaków, dnia 8 lutego 1172 r. W r. 1578 wś miała 7 łan., 6 zagr., 3 rzeźników.

Szarabaje, pow. dzisieński. Na polach włościańskich, na lew. brz. rzki Arżanicy okrągłe horodyszcze, otoczone rowem.

Szaraki, fol., pow. lucyński, Lachowickich, 43 dz.

Szarbia, w dok. *Szarbe,* wś, pow. pińczowski. Wymieniona w dok. z r. 1254, śród włości klasztoru sieciechowskiego (Kod. kat. krak., I, 53).

Szarbieki, wś, pow. dryzieński, par. Zabiały.

Szarejki, fol., pow. klimowicki, Bartoszewiczów, 210 dz.

Szarki, dwór, pow. szawelski, gm. Błagowieszczeńsk, Popławskich, 136 dz.

Szarkime, os., pow. rossieński, gm. Kroże.

Szarkiszki 1.), pow. nowoaleksandrowski. W r. 1788 w pow. wiłkomierskim, w par. Dusiaty, własność Platera,ststy subockiego. 2.) **S.,** pow. trocki, gm. Orany. Znajdowano tu toporki i strzałki krzemienne.

Szarkowszczyzna 1.), pow. dzisieński. Mylnie podano (t. XI, 797) r. 1880 zam. 1800, Petemtole zam. Petemholz, Kończa zam. Wińcza. 2.) **S.,** wś, pow. dryzieński, par. Zabiały.

Szarłajówka, wś, pow. zasławski, gm. Ternawka, 39 w. od Zasławia, 215 dm., 1154 mk.

cerkiew drewn., wzniesiona r. 1769 przez ks. Barbarę Sanguszkową, cerkiew fil. drewn. z r. 1857, szkółka cerk. Wś należy do Chołszewnikowych. W r. 1589 pod nazwą Szyrajówki, we włości zasławskiej ks. Janusza Zasławskiego, spustoszona przez tatarów.

Szarmuchy, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Szarno 1.) *Nowe*, wś nad Uszą, pow. owrucki, gm. i par. praw. Chrystynówka (1 w.), 31 w. od Owrucza, 74 dm., 428 mk., gorzelnia. 2.) **S.** *Stare*, wś, tamże, par. praw. Narodycze (3 w.), 29 w. od Owrucza, 80 dm., 530 mk.

Szarnopol al. *Szarnupie* (t. XI, 800), pow. wiłkomierski, gm. Pupany, Surwiłłów, 36 dz.

Szarocha, urocz., pow. dubieński, gm. Jarosławicze.

Szaroń, ob. *Czertieży*.

Szarpajcie, pow. telszewski. W r. 1622 bisk. Stan. Kiszka nadał wś tę kościołowi w Worniach.

Szaryjewiczc, ob. *Szyrajewicze*.

Szaryno, dobra, pow. newelski, Olimpiady Ejbożenkowej, 1000 dz.

Szarypino, wś nad Dźwiną, pow. lepelski, gm. Bieszenkowicze, 6 dm., 38 mk., cerkiew, Mackiewiczów, 60 dz.

Szarypy, wś nad rzką Pniewką, pow. horecki, gm. Sawa, 32 dm., 200 mk., cerkiew drewn., dom przytułku.

Szasty, w dok. *Szyasty*, wś. Przedmieście Raciąża w pow. sierpeckim (Kod. maz., 263). Dziś nie istnieje. Jest wieś Szasty w pow. płockim.

Szaszenki, fol., pow. newelski, Krasowskich, 56 dz.

Szaszewicze, ob. *Szeszewicze*.

Szaszki, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dryświaty. Bejnarowie mają 40 dz.

Szaszołowo, fol., pow, lepelski, attyn. Buja, 776 dz.

Szaterniki, wś, pow. ostrogski, gm. Annopol, 32 w. od Ostroga, 64 dm., 527 mk.

Szatiłowo, *Szaciłowo* (t. IX, 755), wś i fol., pow. połocki, gm. Pietropawłowska al. Obol (13 w.). Fol. Szaniawskich, 493 dz. We wsi cerkiew.

Szatrowo 1.), wś nad Dźwiną, pow. dryzieński, gm. Suszki, 15 dm., 180 mk., cerkiew fil. Była połączona ze ststwem skakunowskiem. 2.) **S.,** fol., pow. połocki, Niepokojczyckich, z attyn. Pieszczanka, 108 dz.

Szatryszcze, fol., pow. lepelski, Jerszowych, 118 dz.

Szatryszcze al. *Synhaje Małe*, wś, pow. owrucki, gm. Iskorość, par. praw. Paszyny (1 w.), 38 w. od Owrucza, 83 dm., 399 mk. W r. 1648 i 1696 własność Aleksandra Skarzyńskiego, w r. 1689 w części Skarzyńskich, w części do Błaszanowiczów.

Szaty, pow. kowieński, ob. *Szatyje*.

Szawasze, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty, Kwiklisów, 65 dz.

Szawiały, mylnie *Szewioły* (t. XI).

Szawiotki, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Szawkiany *Stare*, dwór, pow. szawelski, gm. Szawkiany, Bajkowskich, z fol. Poklebaki, 243 dz.

Szawkowo, *Szowkowo*, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Konstantynów, Kontowtów, z fol. Poleminek 472 dz.

Szawlany, pow. szawelski. Dobra Landsbergów, mają 1254 dz. (384 lasu).

Szawle, miasto. Między marszałkami opuszczeni: Burniewicz, Feliks Raczkowski h. Poraj (r. 1880), Ludwik hr. Zyberg Plator (1882).

Szawłówka, przys., pow. krzemieniecki, gm. Poczajów.

Szawraki, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Szczaderce, wś, pow. orszański, gm. Rudnia (8 w.).

Szczara, rzka, dopł. Niemna. Chłopicki E.: „Listy z wędrówki letniej. Brzegi Szczary“ (Wiek, n. 142, 180, 218, r. 1885).

Szczastnówka, *Szczosnówka*, wś, pow. krzemieniecki, gm. Białozórka (8 w.), 60 w. od Krzemieńca, 276 dm., 1643 mk., cerkiew drewn. z r. 1735, uposażona przez ks. Michała Wiśniowieckiego r. 1733, szkółka cerk. od r. 1883. Własność hr. Krasińskiej i ks. Sapieżyny.

Szczawnica, wś i zdrojowisko. Do Sz. odnoszą się następne prace: „Zeiszner L.: „Opis geolog. Sz. i Szlachtowy“ (Rocznik wydz. lekar. Kraków, III, cz. 2, str. 3—48). Stummer I. W. dr.: „Sz. i jej potrzeby“. Kraków, 1881. Kołączkowski I.: „Sz. zdrojowisko i stacya klimatyczna“. Kraków, 1891, str. 147.

Szczaworyż, r. 1389 *Sczavorzisz*, wś, pow. stopnicki. W dok. z r. 1389 występują liczni dziedzice częściowi tej wsi (Kod. kat. krak., II, 142).

Szczecinka 1.) fol., pow. orszański, Wieliczków, 118 dz. 2.) **Sz.**, fol., tamże, Romanowiczów, 130 dz. 3.) **Sz.,** fol., tamże, od r. 1867 Sakowiczów, 1599 dz. (609 lasu).

Szczecno, wś, ob. *Łukowa*.

Szczeczynowo, w dok. *Szczeczynicze*, wś nad Niemnem, pow. grodzieński, gm. Wiercieliszki, 239 dz. W r. 1561 w wójtow. wiercieliskim, włości dworu wiercieliskiego, ekon. grodzieńskiej. We wsi było 33 włók gruntu średniego. Z włóki płacili po 45 gr. i robili po 2 dni w tygodniu.

Szczeduty, fol., pow. sieński, Hołubickich, 273 dz.

Szczegłówka, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy.

Szczeka, wś, pow. sandomierski. W r. 1378 częściowi dziedzice z Krobielic, sprzedają swe

działy Spytkowi ze Sz. za 60 grzyw. Toż samo czynią dziedzice z Gołębiowa, którzy sprzedają swe działy za 20 grzyw. (Kod. mał., II, 316, 317).

Szczehlice, dobra, pow. mohylewski, od roku 1872 Fiedorowiczów, 1142 dz. Niegdyś Korobańków. Tu podobno urodził się ks. Paskiewicz.

Szczekociny, mstko, pow. włoszczowski. Piotr ze Sz. w dok. z r. 1307 (Kod. kat. krak., I, 150).

Szczekotowo 1.) wś i fol., pow. czauski, gm. Radoml (3 w.), od r. 1879 Buszyńskich, 134 dz. 2.) **S.,** fol., pow. newelski, Błażewiczów, 60 dz.

Szczełbowa, fol., pow. horodecki, gm. Tiosto, gorzelnia, młyn wodny.

Szczełkany, fol., pow. czerykowski, Mężyńskich, 324 dz. (200 lasu).

Szczełkowo, dobra, pow. horodecki, własność Ulińskich, 2775 dz.

Szczeniowskiego, chutor, pow. żytomierski, gm. Trojanów, 16 dm., 68 mk.

Szczeniutyn, *Szczeniuczyn* 1.) (t. XI, 839), wś, pow. włodzimierski, gm. Poryck, 25 w. od Włodzimierza, 51 dm., 285 mk. 2.) **Sz.** *Mały*, tamże, 23 w. od mta pow., 27 dm., 211 mk.

Szczepanowice, wś, pow. miechowski, par. Niedźwiedź. W r. 1340 Kazimierz król nadaje dziesięciny ze Sz., Słomnik, Nagnojowic i Winiar kaplicy Wniebowzięcia N. P. Maryi w katedrze krakowskiej (Kod. kat. krak., I, 216). Ob. „Osada przedhistoryczna we wsi Sz.“ (Wiadom. num. archeol., 1899, n. 2 i 3).

Szczepanowszczyzna, ob. *Helenpol.*

Szczepierna, fol., pow. połocki, Świrszczewskich, 288 dz.

Szczerbin, fol. dóbr Tuchiń, pow. orszański.

Szczerbino, dobra skarb., pow. newelski, gm. Karolin, z attyn. Gagryno obejmują 28 wsi, 1 zaśc. i 2 fermy, razem 4585 dz.

Szczerbińskie, też *Szczerbino.* (t. XI, 849), wś nad jez. Wierzchniem i Niżniem, pow. witebski, gm. Szczerbińskie, 6 w. od Witebska, zarząd gm., cerkiew, szkoła. Gmina obejmuje 117 miejscowości, 542 dm. włośc. (139 innych), 4407 mk. włościan, uwłaszczonych na 5276 dz.

Szczerbiny, wś nad rz. Kamionką, pow. żytomierski, gm. Puliny, par. praw. Wilsk (6 w.), 20 w. od Żytomierza, 45 dm., 459 mk.

Szczerbowicze, pow. grodzieński. W r. 1558 w wójtow. sowoliskiem, włości dworu kotrańskiego ekon. grodzieńskiej. We wsi było 16 włók gruntu dobrego, w tem 8 wł. strzeleckich wolnych i 8 wł. czynszowych. Dochód czynił 14 kóp 44 gr.

Szczerbowo, fol., pow. newelski, von der Nonne, 133 dz.

Szczerczewo, w dok. *Szczerczejewo*, pow. prużański. W r. 1563 w wójtowstwie szczerczejewskim ekon. kobryńskiej. We wsi było 60 włók gruntu przepodłego, z tego 1 wolna na wójtowstwo. Dochód czynił 66 kóp 6 gr. Do wójtowstwa należały wsi: Sz. i Kobtiewo.

Szczeropol-Wieżki, mylnie *Szczerepel* (tom XI, 851), fol., pow. prużański, Babińskich, 507 dz.

Szczerzec, r. 1515 *Scirzecz*, miasto, pow. lwowski. W r. 1515 płaci szosu grzyw. 6 gr. 18, od młyna miejskiego, pop gr. 15. Z przedmieść: Dmytrze od łan. $17^1/_4$ i 3 pustych, Ostrow łan. 11 i 1 pusty, Piaski łan. 15. Według lustracyi z r. 1565 miasto Sz. w ststwie lwowskiem osadzone było na 100 łanach, lecz wtedy liczono że do miasta i trzech przedmieść: Piaski, Łany i Ostrów należy $80^1/_2$ łan. Przedmieście Ostrów nadane było Boratyńskiemu. Dwór zajmował 1 łan., pleban 1 łan., do monasteru ruskiego 1 łan., wójt miał 3 łany dawne a 1 przykupił, 2 łany służyły za skotnicę (wygon), rybitwom dał starosta 1 łan. Wyłączywszy te łany pozostaje $90^1/_2$ łan., z których $80^1/_2$ liczy się do opłat, a resztę między sobą podzielili osadnicy i nie pozwalają na nowy pomiar. Czynszu z domów nie płacili tylko z łanów po gr. 16 i dwie kłody owsa. Piekarzów było 7, szewców 6. Pobierano myto od prasołów wożących sól z Drohobyczy do Lwowa i Gródka, szło na potrzeby folwarku. Dochód z łanów, ogrodów i inne wynosił zł. 35 gr. 14. Z przedmieścia Łany (57 ludzi na $28^1/_4$ łan.) zł. 70 gr. 13, z przedm. Piaski (50 ludzi na $25^1/_4$ łan.) zł. 35 gr. 17. W r. 1578 czopowe zł. 170. Młyn na Łanach dawał w r. 1565 zł. 80 w arendzie, staw na Szczerku co trzy lata sprzedawano za zł. 600.

Szczetyłowicze, *Szczytyłowicze*, wś nad Oressą, pow. bobrujski, gm. Zabłocie, 33 dm., 192 mk., cerkiew fil. par. Lubań.

Szczęśliwa, ob. *Glueckstthal.*

Szczęśliwice, r. 1580 *Stanclewicze*, wś, pow. warszawski. W r. 1580 mają tu Stanclewscy w 4 działach 3 łany i 4 zagr.

Szczęsna Wola, ob. *Boniawa.*

Szczęśniszki, *Szczańśniszki*, mylnie *Szczepieniszki* (t. XI, 846), dwór, pow. szawelski, Waśniewskich, 180 dz.

Szczodrków, r. 1288 *Schodercow*, wś, pow. bydgoski, ob. *Szczutki* (t. XI).

Szczodrohoszcze, wś, pow. kowelski, gm. Chocieszów, 70 w. od Kowla, 101 dm., 349 mk., cerkiew, szkoła.

Szczodryszki, ob. *Gotowtyszki.*

Szczokotowo, zaśc., pow. newelski.

Szczołkany, ob. *Szczełkany.*

Szczuka, pierwotnie *Osuchowo*, r. 1578 *Schutowo*, wś, pow. brodnicki, ob. *Osuchowo.*

Szczuki, pow. grodzieński. W roku 1558 w wójtow. zabołockiem, włości dworu mostow-

skiego ekon. grodzieńskiej. We wsi były 4 włóki gruntu podłego na służbę osocznicką.

Szczunki 1.) wś, pow. dryzieński, par. Zabiały. 2.) **Sz.**, fol., pow. połocki, Weryhów, z Hołyńszczyzną 160 dz. 3.) **Sz.**, fol., pow. siebieski, Ułasewiczów, 44 dz.

Szczupłowszczyzna, fol. dóbr Kisiele, pow. sieński.

Szczurki, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Szczurowce 1.) wś, pow. zasławski, gm. Michnów, 9 w. od Zasławia, 212 dm., 1081 mk., cerkiew drewn. z r. 1765, szkółka cerk. od r. 1860. 2.) **Sz.** *Małe*, tamże, ob. *Szczurowczyki*.

Szczurowczyki al. *Szczurowce Małe*, wś, pow. zasławski, gm. Michnów, par. praw. Podleśce (1 w.), 11 w. od Zasławia, 114 dm., 520 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1788, szkółka od r. 1887.

Szczurowice, mstko, pow. brodzki. W r. 1578 wolne od poborów z powodu zniszczenia przez tatarów.

Szczurowo, wś, pow. płoński. W dok. z r. 1420 Jan ze Sz. cześnik zakroczymski (Kapica, Herbarz, 414). W r. 1576 płaci wś od 2 zagr.

Szczurowo, fol., pow. newelski, Ponomarewych, 300 dz. i Potrykowskich, 448 dz.

Szczuryn, wś, pow. łucki, gm. Szczuryn, 40 w. od Łucka, 74 dm., 487 mk., cerkiew, szkoła, wiatrak. Gmina obejmuje 98 miejscowości, 1221 dm. włośc. (997 innych), 12,029 mk. włościan, uwłaszczonych na 17,346 dz. Własność bar. Szawenbacha i skarbowa (po Olizarze).

Szczutowo, r. 1229 *Hosutovo*, 1570 *Schutovo*, wś, pow. rypiński, gm. Dzierzno, par. Swiedziebna. Zapewne zwało się pierwotnie: Koszutowo. Jest to starożytna osada wchodząca w skład kasztelanii świeckiej, wedle dok. z roku 1229. Należała do bisk. płockich, wchodziła w skład klucza górzneńskiego (Kod. maz.). W r. 1339 wymierzono tu $56^1/_2$ łan. W w. XV liczono 38 łan. osiadłych, płacono czynszu 19 grzyw., po 2 kury, mierze pszenicy i żyta z łanu. W r. 1570 płacono od 10 łan. km., 1 zagr., 1 kowala.

Szczyborówka, *Ściborówka*, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Krasiłów, par. Kałamarynka (2 w.). Wchodziła w skład ordynacyi ostrogskiej, r. 1753 dostała się Karolowi Szydłowskiemu, obecnie bar. de Szoduar.

Szczybryn, dobra, pow. rohaczewski, od roku 1880 Szpakowskich, 1889 dz. (1222 lasu), młyn i folusz.

Szczykiczyn (t. XI, 873, mylnie *Szczykiczanki*), wś, pow. rówieński, gm. Międzyrzecz, par. praw. Niewierków (4 w.), 47 w. od Równego, 52 dm., 655 mk., cerkiew fil. drewn. z roku 1655.

Szczyrzyce, wś, pow. limanowski. Zakrzewski St.: „Najdawniejsze dzieje klasztoru cystorsów w Szczyrzycu (1238—1382). Kraków, 1901.

Szczytniki, wś, pow. bocheński. W r. 1261 Bolesław, ks. krak. zważywszy iż, pomiędzy działami należącymi do Świątników (sanctuarii) katedry, leżą działki, które „homines nostri pecheneri videlicet Cesle possederunt" nadaje takowe, przez cześć dla św. Stanisława, katedrze krakowskiej (Kod. kat. krak., I, 84).

Szczytniki, pow. brzeski, gub. grodz. Na polach kurhany.

Szczytniki, kol., pow. włodzimierski, gm. Nowodwór, 29 w. od Włodzimierza, 10 dm., 82 mk.

Szczytno, niem. *Ortelsburg*, miasto na Mazurach pruskich. W dok. z r. 1472 „via in Sczythno per Chorzele ducente" (Kod. maz., 255).

Szczyty Dzięciołowo, wś, pow. bielski, gub. grodz., ob. *Szczyty Dziendziełowo* (mylnie), 169 dz. We wsi Sz. Nowodwory (273 dz. włośc. i 64 cerk.) cerkiew. O 1 w. na płd-zchd od wsi wyniosłość zw. „Srebrna Górka". Podług podania był tu ołtarz ofiarny pogański.

Szczytyń, wś, pow. kowelski, gm. Hłusza Wielka, 76 w. od Kowla, 64 dm., 519 mk.

Szebryn, wś nad Muchawcem, pow. brzeski, gub. grodz., 17 dm., 258 mk., cerkiew, szkoła, 684 dz. włośc., 108 cerk. Dobra, Dmitrewskich, 435 dz. Par. praw., dekan. (błagoczynia) brzeskiego, 1141 dusz.

Szedy, dobra, pow. horecki, Bielewskich, z fol. Lubiż 2147 dz. (1831 lasu), młyn.

Szejkino, wś, pow. witebski (dawniej pow. suraski), należała do Łyszczyńskich.

Szejniaki, fol. dóbr Zielenowicze, pow. wołkowyski.

Szeksztyniki, *Szaksztyniki*, ob. *Szekszteniszki*.

Szelachowo, *Szelahowo*, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Szeląg, *Szelung*, fol., pow. włodzimierski, gm. Korytnica, 5 dm., 131 mk.

Szelechówka, os., pow. żytomierski, gm. Cudnów.

Szelęgówka, dobra, pow. białostocki, należą do klucza zakątkowskiego dóbr hr. Pelagii de Fleury (Potockiej) i mają 7554 dz. (659 lasu, 2043 łąk i past., 3331 nieuż.).

Szelków, r. 1247 *Celkovo*, wś, pow. makowski. W grodzie płockim r. 1247 B. ks. mazow. potwierdza nadanie wsi Żeromino i Sz. przez P. kanon. płockiego, uczynione na rzecz kościoła płockiego (Ulanow. Dok. maz., 155, 7). W r. 1582 wś „Selkow" z kościołem par. płaci od $9^1/_2$ łan., 2 zagr., 1 rzem.

Szeluszowo, dobra, pow. połocki, własność Druhowinowych.

Szelwów 1.) wś, pow. włodzimierski, gm. Chorów, 35 w. od Włodzimierza, 105 dm., 755 mk., cerkiew, kaplica, gorzelnia, wiatrak. 2.) **S.**, wś, pow. zasławski, gm. Michnów (6 w.), 14 w. od Zasławia, 81 dm., 429 mk., cerkiew drewn. z r. 1888, na miejsce dawniejszej z r. 1744, szkółka cerk. Własność Szemiotów. W r. 1546 ks. Beaty Ostrogskiej.

Szełkowszczyzna, pow. wileński, gm. Szyrwinty, własność hr. Leduchowskich. Trzy kurhany.

Szełkszczyzna, dobra skarb., pow. lepelski, obejmują 3 wsi i 1 fermę, 1002 dz.

Szełuchówka 1.) fol., pow. czerykowski, od r. 1874 Korolków, 152 dz. 2.) **S.**, wś, pow. rohaczewski gm. Pokot, 123 dm., 655 mk., 4 wiatraki.

Szembelewo, zapewne dzisiejsze *Szambielowce,* wś, pow. augustowski. W r. 1558 w wójtow. szembelewskiem, włości dworu berznickiego, ekon. grodzieńskiej. We wsi było 28 włók gruntu średniego, w tem 7 wł. nieprzyjętych, 6 osocznickich, 2 wójtowskie, 1 na paśnię urzędniczą, 12 osadnych. Płacili po 32 gr. z włóki.

Szemetyszki, ob. *Szemietyszki* i *Szemiotyszki.*

Szemiety, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rakiszki.

Szemietyca, wś, pow. owrucki, gm. i par. praw. Łuhiny (2 w.), 47 w. od Owrucza, 43 dm., 244 mk., własność Wiszniewskich.

Szenbino, dobra i okrąg wiejski, pow. dzisieński, ob. *Stefanpol* (t. XI).

Szeniec, pow. grodzieński, ob. *Szczeniec* (t. XI). Ma 51 dm., 433 mk., 1794 dz.

Szenka, wś, pow. sieński, gm. Bóbr (5 w.).

Szeparowce, r. 1469 *Schaporowcze,* wś, pow. kołomyjski. W r. 1469 Kola, podkom. halicki przedstawił nadanie królewskie na wsi: Kornica, Sz. w kołomyjskim, a Dalejów, Tumirz w halickim powiecie.

Szepel, wś, fol., os. les., pow. łucki, gm. Torczyn, 16 i 12 w. od Łucka. Wś 128 dm., 833 mk., cerkiew, szkoła; fol. 2 dm., 86 mk.; os. leśna 2 dm., 20 mk. Własność Podhorodeńskich.

Szepelska Dąbrowa, kol., pow. łucki, gm. Torczyn, 8 dm., 61 mk.

Szepetyn, wś nad rzką Ludmirką, pow. dubieński, gm. Sudobicze, par. praw. Studzianka (5 w.), 30 w. od Dubna 32 dm., 362 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1741. Własność hr. Bergów.

Szepetówka, mstko, pow. zasławski, gm. Szepetówka, 21 w. od Zasławia, 832 dm., 5926 mk., cerkiew drewn. z r. 1792, szkoła od roku 1868, szkółka cerk. od r. 1872. Do par. należy wś Klementowicze. Gmina obejmuje 15 miejscowości, 935 dm. włośc. (274 innych), 11,515 mk. włościan, uwłaszczonych na 8095 dz. Wydawca „Arch. ks. Sanguszków" (Bron. Gorczak) twierdzi (t. IV, 554), że Sz. pierwotnie zwała się Skalińcami. W takim razie należała w roku 1547 do Wasila Łabuńskiego. W r. 1594 Sz. należy do Andrzeja Żdziarskiego. Około r. 1650 miasteczko jest własnością ks. Władysława Dominika Zasławskiego, od r. 1673 przechodzi do ks. Józefa Karola Lubomirskiego, córka którego Józefina Marya wnosi je w dom ks. Sanguszków.

Szepiele, okolica (nie fol.), pow. nowoaleksandrowski, gm. Abele. Mają tu: Krzywcowie 30 dz., Miasojedy 50 dz., Rogulscy 70 dz.

Szepielewicze, dobra, pow. mohylewski, od r. 1867 Hoszczapowych (poprzednio Szaniawskich), 1606 dz. (570 lasu), gorzelnia, młyn.

Szepotowicze, fol., pow. rohaczewski, Drobyszewskich, 176 dz.

Szeradowo, ob. *Wszeradowo* (t. XIV).

Szerczewo, pow. prużański, ob. *Szczerczewo* (t. XI). Ma 50 dm., 513 mk., 1476 dz. włośc. i 23 dz. Januszkiewiczów.

Szerechów, dobra, pow. rohaczewski, od r. 1876 Mik. Lewkowiec, z fol. Sołtanówka 899 dz. (610 lasu), deptak.

Szeredowszczyzna, urocz. w dobrach Łukowo, pow. brzeski, gub. grodz.

Szerejkowszczyzna, fol. dóbr Tylwica, pow. białostocki,

Szeremety, chutor, pow. żytomierski, gm. Puliny, 43 w. od Żytomierza, 62 dm., 381 mk.

Szereszów, mstko, pow. prużański, 5357 dz. włośc. (ze wsią Waśki), 97 cerk. i 33 kośc. Gmina obejmuje 8 miejscowości, 515 dm. włośc. (424 innych), 3232 mk. włościan, uwłaszczonych na 6684 dz.

Szereszówka, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 8 w. od mta pow., 45 dm., 277 mk.

Szerkławki, *Szarkławki,* wś, pow. telszewski, gm. Żorany. Mają tu Putramentowie 121 dz.

Szerle, pow. bielski, gub. grodz., ob. *Szernie.*

Szeromin, wś, pow. płoński, ob. *Żeromin* (t. XIV) i *Sulerzyż* (t. XV).

Szerstyń, dobra, pow. rohaczewski, hr. Mellinów, 4355 dz. (1931 lasu), wiatrak, 4 młyny.

Szerszeniowce, r. 1469 *Schyrszenyowcze,* wś, pow. borszczowski. Goworek Aleksander z Chmielowy przedstawił nadanie króla węgierskiego (Warneńczyka) na wieś Sz. na prawie feudalnym. Przedstawił też nadania dane Buczackiemu jeszcze przez ks. Witolda i potwierdzone przez dawnego króla (Jagiełłę) na cztery wsi: „Popowcze, Hermencae, Chmyelowa i Lethoze", z których Chmielową sprzedał Goworkowi.

Szersznia, wś, pow. lepelski, należała do dóbr Wacława, ma 10 włók.

Szerszniewo, fol., pow. mścisławski, Koszańskich, 126 dz.

Szerzawy, r. 1396 *Schirzavi*, wś, ob. *Sierzawy*.

Szestaki, wś nad rzką Hołubiną, pow. horecki, gm. Horodyszcze (5 w.), 33 dm., 226 mk.

Szestaków (t. XI, 907 i t. XII, 22, *Szostaków*), wś, pow. rówieński, gm. Dziatkowicze, par. praw. Peresopnica (2 w.), 15 w. od Równego, 49 dm., 258 mk., kaplica. Dawniej Wolańskich.

Szesterno, jezioro w dobrach Białe, pow. lepelski,

Szesterówka, fol., pow. klimowicki, Osmołowskich, 156 dz.

Szesty, fol. dóbr Strojnów, pow. rzeżycki.

Szeteksznie, pow. nowoaleksandrowski. Niegdyś ks. Radziwiłłów, dalej Mikołaja Kościałkowskiego, dziś Konstantego i Leopolda Kościałkowskich, 354 dz.

Szetiki, wś nad Dźwiną, przy ujściu rzki Uspol, pow. połocki.

Szetlewo, ob. *Kuchary Kościelne*.

Szewaczewo, *Szywaczewo*, fol., pow. wieliski, gm. Usmyń, Wiesiołowskich, 326 dz.

Szewce, r. 1381 *Szewcze*, wś, pow. sandomierski. Wspom. w dok. z r. 1381 (Kod. mał., III, 337). Ob. *Gorzyczany*.

Szewelańce (t. XI, 810, *Szawelańce*), dwa dwory i dwie okolice, pow. wiłkomierski, gm. Kowarsk, 25 w. od Wiłkomierza. Oprócz Surgowtów (95) mają tu: Borowscy 27 dz., Skorulscy 78 dz., Surwiłłowie 50 dz., Wiercińscy 75 dz., Wilkańcowie 67 dz., Pankiewiczowie 102 dz.

Szewele, pow. bielski, gub. grodz., ob. *Szywele*.

Szewelewo, fol., pow. witebski, attyn. Kniażyszcza, 601 dz.

Szewenka, rzka w pow. witebskim, pr. dopł. Dźwiny. Wypływa z jez. Szeweno, płynie na płd.-zch, na przestrzeni 3 w. uchodzi poniżej fol. Szeweńkowo.

Szewetliny Bor, fol., pow. połocki, Zieleńskich, 236 dz.

Szewino, fol., pow. połocki, Czajkowskich, z attyn. Dudarewo 244 dz.

Szewino *Stare*, dobra, pow. połocki, własność Weryhów, z fol. Zapole 2130 dz.

Szkagale, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Szkarów, wś, pow. ostrogski, gm. Buhryn, par. praw. Horbaków (1 w.), 25 w. od Ostroga, 33 dm., 251 mk.

Szkarówka 1.) *Wielka*, wś, pow. zasławski, gm. Hryców, 36 w. od Zasławia, 119 dm., 730 mk., cerkiew drewn. zbudowana r. 1788 przez właściciela Fortunata Jakubowskiego, uposażona przez ks. Janusza Sanguszkę r. 1730. 2.) **Sz.** *Mała*, wś, tamże, gm. Łabuń, par. praw. Moskwitianówka (1 w.), 38 w. od Zasławia, 122 dm., 635 mk., kaplica. szkoła.

Szkartanie, chutor, pow. włodzimierski, gm. Wierzba, 4 dm., 20 mk.

Szkieltowo, wś, pow. dźwiński, gm. Użwałda, 21 dm., 172 mk., cerkiew.

Szkiełbany, pow. lucyński. Dawniej Dymitra Zenowicza, dziś Ulanowskich, mają 14,000 dz.

Szkinderówka 1.) kol., pow. rówieński, gm. Tuczyn, 27 w. od Równego, 9 dm., 25 mk. 2.) **Sz.**, chutor, pow. zasławski. gm. Łabuń.

Szkirnowo, fol., pow. połocki, własność Reuttów, 65 dz.

Szklinie, *Szklin*, wś i kol., pow. łucki, gm. Czaruków, 28 i 32 w. od Łucka. Wś 182 dm., 998 mk., cerkiew, młyn; kol. 38 dm., 205 mk. Własność Tadeusza hr. Tarnowskiego.

Szkłów, dobra, pow. mohylewski, własność Wojejkowych, z fol. Zabramne, Siemionówka, Francówka, Horodzianka, Pikowicze i Pryjut 6590 dz. (4641 lasu), młyn, 2 krupiarnie.

Szkrobotówka, *Szkrobatówka* (t. XI, 924), wś, pow. krzemieniecki, gm. Dederkały, par. praw. Radoszówka (3 w.), 37 w. od Krzemieńca, 61 dm., 492 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1868. Własność Lucyana i Ewarysta Chrzanowskich i Faustyny z Przyłuskich Wierzbowskiej.

Szkroby, wś nad jez. Sosnowskiem, pow. kowelski, gm. Datyń, 27 w. od Kowla, 625 mk.

Szkudy, pow. telszewski. W r. 1614 Jan Karol Chodkiewicz nadał grunt dla fundowanej przez siebie szkółki. Biskup Jerzy Tyszkiewicz ustanowił przy kościele bractwo św. Izydora. W r. 1724 ks Sapieha dał ziemię pod nowy kościół, z powodu że dawny podmywała rzka Bartawa. Zdaje się że wówczas pleban szkudzki otrzymał godność infułata.

Szkułany, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Szkurat, wś, pow. kowelski, gm. Powórsk, 24 w. od Kowla, 18 dm., 140 mk.

Szlach 1.) *Prekrestny*, urocz., pow. nowogradwołyński, gm. Baranówka. 2.) **Sz.** *Zabarski*, kol., tamże, gm. Kurne, 10 dm., 68 mk.

Szlachowa, wś, pow. ostrogski, gm. Krzywin, 14 w. od Ostroga, 25 dm., 158 mk.

Szlachtowa, ob. *Szczawnica*.

Szlakście, pow. kowieński, ob. *Szlekście*.

Szlapie, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Traszkuny. Ob. *Szłapie* i *Kapinka*.

Szlasy, *Ślasy*, wś wymieniona w dok. z roku 1417 (Kod. maz., 161). W reg. pobor z XVI w. nie znana. Leżała w pow. ciechanowskim.

Szląsk. Część pruska Sz. miała w r. 1900 4,668,857 mk., r. 1895 było 4,415,300. Mylnie podano (t. XI, 946) jakoby śród ludności ogólnej całego Sz. wynoszącej 4,111,698 (r. 1885) było 1,200,000 urodzonych po za granicami prowincyi. Cyfra ta—i drobniejsze z których powstała, oznacza tylko mieszkańców urodzonych po za granicami powiatu w którym mieszkali. Szląsk górny r. 1895 na 1,653,199 mk., miał 1,152,875 polaków i około 74,000 morawian w pow. raci-

borskim i głupczyckim. Ludność polska tak się rozmieszczała w oddzielnych powiatach: bytomski 156,000, katowicki 109,000, opolski 104,000, pszczyński 91,774, toszeckogliwicki 84,300, rybnicki 78,801, zabrski 73,000, raciborski 64,000, wielkostrzelecki 63,000, kozielski 64,000, prądnicki 50,000, tarnowicki 46,000, olesiński 44,000, lubliniecki 42,000, kluczborski 35,000, sycowski 25,000, namysłowski 14,000, głupczycki 5000, niemodliński 4000. Według obliczenia urzędowego z r. 1900 było 1,141,473 polaków. Nowsze opracowania odnoszące się do Sz. pruskiego są: Bełza Stan.: „Na Szląsku polskim". Kraków, 1891, 2-gie wyd. 1894. Szukiewicz Wojc.: „Górne Szląsko" (Kraków, r. 1894, str. 55, odbitka z Now. Ref.). Mycielski J.: „Grobowce Piastów, pomniki na Szląsku pruskim" (Rocz. Tow. przyj. nauk pozn., r. 1898, XXV, odbitka. Poznań, 1898). Partsch I.: „Literatur des Landes und Volkskunde der Provinz Schlesien". Breslau, 1898, 6 zeszytów. Heyer A.: „Geschichte der Kartographie Schlesiens bis zur preussischen Besitzergreifung". Breslau, 1891, str. 119. Schulz C.: „Schlesisches Ortschafts Verzeichniss saemmtlicher Staedte, Flecken, Doerfer und sonstiger Ortschaften". Breslau, Korn, 1881, str. 312. Mycielski Józef: „Pierwotne słowiańskie nazwiska miejscowości na Szląsku pruskim". Poznań, 1900, str. 97. Słownik polsko-niemiecki i niemiecko-polski obejmujący około 8000 nazw miejscowości szląskich opracował Grzegorz Smólski i przedstawił w rękopisie Akad. Umiejętności w Krakowie. Koneczny F.: „Dzieje Sz.". Bytom, 1897, str. 506. Schulte W.: „Die Anfaenge des schlesischen Bergbaus" (Zeitsch. d. Ver. f. Gesch. Schlesiens, t. XXXV). Cohn F.: „Kryptogamen Flora von Schlesien". Breslau, r. 1876, 2 tomy, Do Sz. austryackiego odnoszą się: „Wykaz szczegółowy miejscowości w Sz. na podstawie spisu ludności z 31 grudnia 1890" (Wiedeń, 1894, str. 94). Zoellner I. F.: „Briefe ueber Schlesien, Krakau, Wieliczka u. die Grafschaft Glatz im I., 1791". Berlin, 1792—1794. Limanowski B.: „Losy narodowości polskiej na Sz." Lwów, 1874. Skobel Fr. K.: „O wodach lekarskich w Szląsku Rakuskim". Kraków, 1865. I. B.: „Z Cieszyńskiego". Szkic z podróży zawierający opis polskiej części Sz. austryackiego (Bibl. Warsz., maj, czerwiec, r. 1884). Bełza St.: „Dziesięć lat pracy na kresach (Kartka z dziejów Sz. austryackiego). Warszawa, 1883. Antoni Macoszek ks.: „Szląsk cieszyński, opis topogr. etnograf." Lwów, r. 1902, 19 rycin i 6 mapek.

Szlejty, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Towiany.

Szlejtynie, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana.

Szlepki, w spisie *Szlejki,* wś i zaśc., pow. szawelski, gm. Szawle (9 w.), Dowgiałłów 254 dz. (134 nieuż.).

Szlubiszki, dwór, pow. szawelski, gm. Popielany, Dowgiałłów, 95 dz.

Szlubowszczyzna, fol., pow. lepelski, Kułaków, 84 dz.

Szłapie 1.) fol., pow. wiłkomierski, gm. Dobejki. 2.) **Sz.,** dwa zaśc., tamże, gm. Onikszty i Uciana. Por. *Szlapie.*

Szłapiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty, Skardyńskich, 53 dz.

Szłapy al. *Człapy,* wś, pow. łęczycki, ob. *Człopy* (t. I). W r. 1576 „Slappy" w par. Słaboszewo mają 1 łan. km., 5 zagr., 1 koło młyń.

Szłyki, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Szmaki, fol, pow. bychowski, Zielińskich, 870 dz. (408 lasu), 2 młyny.

Szmano, wś, pow. połocki. Mają tu: Bołbatunowie 221 dz., Gusakowowie 37 dz., Szałajowie 17 dz.

Szmańkowce, wś, pow. czortkowski. W r. 1469 Jan Kierdej przedstawił list łaciński królewski na wieś „Schmankowcze" na prawie feudalnem, tudzież list królewski ruski na wieś „Hemkowcze" (Hinkowce).

Szmatówka, fol., pow. mścisławski, Surynów, 130 dz.

Szmieńki, wś, pow. kowelski, gm. Zabłocie, 58 w. od Kowla, 36 dm., 188 mk.

Szmigiel, miasto. Materyały do historyi Sz. podają: „Histor. Monatsblaetter f. d. Prov. Posen", r. 1901. Moritz H.: „Ein verschwundener Stadtsname. Zur aelteren Geschichte von Schmiegel" (Hist. Monatsbl. f. d. Prov. Posen, n. 1). Odnoszą się tu również: Mellen. Jac. v.: „Historia urnae sarmaticae". Jenae, 1679 (Opis popielnicy wykopanej w Sz., a przez M. Tobiasza Kellera, pastora szmigielskiego, posłanej M. Joh. Gfr. Oleariuszowi, pastorowi w Halli. Zob. Gabr. Rzączyński, Historia naturalis curiosa regni Poloniae). Adelt Mart.: „Historia de Arianismo olim Smiglam insessante, oder Historische Nachricht von des ehemaligen Schmieglischen Arianismi Anfang und Ende. Nebst einer Kirchen-Historie bis auf gegenwaertige Zeit der Stadt Schmiegel in Grosspolen". Danzig, 1741. Stieff C. B.: Versuch des Lebens des Andreas Dudiths... m. Portr. Breslau, 1756 (Andrzej Dudycz, był panem Szmigla i protektorem gminy Socyniańskiej tamtejszej). „Statuten der Schuetzengilde" (Towarzystwo kurkowe otrzymało dyplom potwierdzający je od Jana Sobieskiego).

Szmykowo, wś, pow. newelski. Mają tu Burzinkowiczowie 46 dz., Grzybowscy 236 dz.

Szmyrki, wś, pow. starokonstantynowski, gm. i st. poczt. Kupiel (7 w.), 50 w. od mta pow., 173 dm., 1010 mk., cerkiew drewn. z r. 1754, szkoła od r. 1873, młyn, 2 wiatraki. W r. 1593 wś należała do włości bazalijskiej

ks. Ostrogskich, spustoszona przez tatarów. Dzieliła losy ordynacyi. W r. 1753 otrzymał ją ks. Franc. Lubomirski. Następnie Wisłockich, potem Łochowskich, od których w r. 1875 nabył gen. Łochwicki, wdowa po którym sprzedała gen. Pawłowi Kicz.

Sznarówka, ob. *Bohdanówka.*

Szniejorka, też *Sznorki,* wś, pow. żytomierski, gm. Cudnów, 8 dm., 46 mk.

Sznitówki 1.) fol., pow. newelski, Zenowiczów. 2.) **Sz.,** fol., pow. połocki, spadkob. Boszniaka, z attyn. Dretun 485 dz.

Sznity, mylnie *Sznitowo* (t. XII, 14), wś, pow. witebski, gm. Chrapowicze, 30 w. od Witebska, 25 dm., 170 mk.

Sznityki, fol., pow. witebski, spadkob. Byka, Kazim. Cybulskiego, Henryety Popiołkowskiej i Małgorzaty Piotrowskiej, 211 dz.

Sznukowo, wś, pow. dryzieński. Należała do dóbr Sarya.

Sznurowatka, fol., pow. połocki, Bagieńskiego i Szostakowskiego, 43 dz.

Sznury-Zosimowicze, fol.. pow. prużański, gm. michajłowska, Lichaczewskich, 259 dz.

Szołkowinie, wś, pow. mohylewski, gm. Ciecierzyn (8 w.).

Szołomki, wś, pow. owrucki, gm. Noryńsk, st. poczt. Owrucz (8 w.), 74 dm., 437 mk., cerkiew drewn. fundowana przez właściciela Dymitrego Komara. Wś należała do ststwa owruckiego, osadzona r. 1609 przez Wacława Witowskiego. W r. 1622 daje 4 fl. 24 gr. W roku 1684 Remigiana Suryna, pisarza ziem. kijowskiego.

Szołomkowska Słoboda, wś, pow. owrucki, gm. Noryńsk, par. praw. Szołomki (1 w.), 7 w. od Owrucza, 48 dm., 327 mk.

Szołomy, wś, pow. bychowski, gm. Propojsk (8 w.).

Szoman, ob. *Szumanie.*

Szopski Most, mstko, pow. kobryński, gm. Iłosk, własność Rynkiewiczów, 221 dz.

Szopy 1.) słoboda, pow. nowogradwołyński, gm. Horodnica, 39 w. od mta pow., 9 dm., 134 mk. 2.) **S.,** słoboda, pow. równieński, gm. Sieliszcze, 13 dm., 101 mk.

Szorce-Cibarzewo, wś, pow. białostocki. Szorcowie ze wsi Sławiec w łomżyńskiem, osiedlili się w w. XVI na Podlasiu. Jan Szorc otrzymał od Gasztolda, wojew. wileńskiego, dobra zwane odtąd Szorce Cibarzewo (Kapica, Herbarz, 404—409).

Szóstaki-Dąbrowa, wś, pow. kolneński. R. 1444 w Wiznie, Władysław ks. mazow. nadaje Borzymowi i Stefanowi 10 łan. ziemi książęcej nad Biebrzą. Od ich przezwiska Szóstak poszła nazwa osady, do której dodano później nazwę herbu Dąbrowy (Kapica, Herbarz, 81).

Szostaków, pow. brzeski, gub. grodz. O $1/2$ w. na płn. od wsi 21 kurhanów obłożonych kamieniami.

Szostakowa, wś nad Tykiczem Gniłym, pow. zwinogródzki, gm. Ekaterynopol, 19 w. od Zwinogródzki, 221 dm., 1158 mk., cerkiew, szkółka cerk., 7 wiatraków.

Szostakowo, wś, pow. czauski, cerkiew.

Szóstka, wś. Wspom. w reg. pob. z r. 1557 wieś Sosnka w par. Broniewo, będzie to zapewne Szóstka, w dok. z w. XII „villa Czestkonis“. Ob. *Szóstka* (t. XII).

Szpaki, wś nad Fejmanką, pow. rzeżycki, gm. Sołujońce, 16 dm., 100 mk, dom modl. rozkoln.

Szpaków 1.) wś, pow. równieński, gm. Dziatkowicze, 16 w. od Równego, 49 dm., 244 mk. 2.) **S.** *Mały,* os., tamże, 17 dm., 158 mk.

Szpakowa, pow. czehryński, ob. *Chajnówka.*

Szpakowszczyzna al. *Nacza Szpakowszczyzna,* wś nad Naczą, pow. lepelski, gm. Nacza, 6 dm., 46 mk., cerkiew, szkoła.

Szpanów 1.) kol., pow. łucki, gm. Rożyszcze, 8 dm., 41 mk. 2.) **Sz.,** wś i fol., pow. równieński, gm., st. poczt. i dr. żel. Równo (6 w.). Wś 70 dm., 889 mk., fol. 5 dm., 120 mk. Cerkiew murow. z r. 1855, kościół katol., młyn, garbarnia, browar, cukrownia.

Szpica, w dok. *Stipicza,* wś, pow. chełmski. W dok. z r. 1252 własność klasztoru sieciechowskiego.

Szpice, *Spice,* dwór, pow. szawelski, gm. Szawkiany, Kowzanów, 80 dz.

Szpikołosy, r. 1578 *Spikłosy,* wś, pow. hrubieszowski. W r. 1578 wojewoda bełzki (tenże w Dyakonowie) płaci przez wójta wsi, od $15^1/_2$ łan., 18 zagr. z rolą, 1 szewca, 5 kom. ubogich, popa. Ob. *Dyakonów.*

Szpikołosy 1.) wś, pow. krzemieniecki, gm. Białokrynica, par. praw. Rudka (4 w.), 7 w. od Krzemieńca, 85 dm., 506 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1720, uposażona przez Michała Mniszka r. 1787. W r. 1545 należy do zamku krzemienieckiego, przeszła od Jacka Żabokrzyckiego w zamian za Horodyszcze. We wsi było 11 ludzi ciągłych wychodzących dla obrobienia pola zamkowego, oraz 14 sług putnych, czyniących służbę konną i dających dwudziestą owcę na rok. We wsi był niewielki staw. 2.) **Sz.,** wś, pow. włodzimierski, gm. Podbrzezie, 53 w. od Włodzimierza, 89 dm., 531 mk., cerkiew, 4 wiatraki.

Szpinki al. *Szyliki,* dobra, pow. połocki, spadkob. Roszkowskiego, Borysewiczów i Bielikowiczów.

Szpital, wś, pow. lipnowski. W akcie rozgraniczenia dyecezyi kujawskiej i płockiej z r. 1321 wymieniono w liczbie wsi pogranicznych: „hospitale sive ecclesia sancti Gothardi, ordinis fratrum cysterciensium“ (Kod. dypl. pol., II, 232).

Szpitale, os., pow. bielski, gub. grodz., gm. Dubiażyn, 38 dz. kośc.

Szpitary, w dok. *Spithahar*, wś, pow. miechowski. W dok. z r. 1254 śród włości klasztoru zwierzynieckiego.

Szprachy, wś, pow. łucki, gm. Czaruków, 25 w. od Łucka, 27 dm., 173 mk. Własność Faszczewskich.

Szrem, *Śrem*, miasto pow. Odnoszą się do niego opracowania: „Karte des Kreises Schrimm" 1835. Toż. Posen, 1842. „Karte vom Kreise Schrimm zusammengetragen aus den Original-Kataster-Karten im Jahre 1873/74, durch den Koeniglichen Kataster Secretaer Roemer". Glogau, C. Flemming. „Widok pod Sz." (w albumie do dr. Edw. hr. Raczyńskiego Wspom. Wielkop.). Kantecki Maks. dr.: „Schrimm im Mittelalter bis 1500 (Gymnasialprogramm 1886). Spribille Franz.: „Flora von Schrimm" (Gymnasialprogramm, Inowrocław, 1883). „Summarische Nachricht von denenjenigen Begebenheiten, welche sich anno 1716, in Grosspolen... ereignet, sowohl welchergestalt sich das Seydlitzische Bataillon bei Szrim an ermeldete Confoederirte ergeben". Dresden, 1718. „Programm der hoeheren Lehranstalt zu Schrimm", 1860/61. Programme des staedt. Progimnasiums zu Schrimm, 1862 i nast. Programme des koenigl. Gymnasiums zu Schrimm, 1866 i nast.

Szreniawa, wś, pow. miechowski. W dok. z r. 1304 występuje przy boku Jana, bisk. krak. Mikołaj, kapelan „de Srenava" (Kod. mał. I, 163). Marcin, dziedzic ze Sz., częśc swą sprzedaje r. 1360 za 114 grzyw. Spytkowi, synowi Dzierzka (Kod. kat. krak., I, 274, 295).

Szromy, pow. dryzieński, ob. *Niewiarówka.*

Sztabin, wś, pow. augustowski. Opis fundacyi Karola Brzostowskiego podał Pietrusiński w „Przeglądzie Europejskim" (Warszawa, r. 1862). Włościanie 26 wsi dostali 240 włók, zaś około 530 przeznaczone było na fundusz fabryczny gminy Sztabin.

Sztryki, urocz., pow. słonimski, gm. i dobra Byteń.

Sztuń, wś, pow. włodzimierski, gm. Bereżce, 40 w. od Włodzimierza, 166 dm., 1072 mk., cerkiew, szkoła.

Sztykany, wś nad rz. Małtą, pow. rzeżycki, gm. Ciskady, 17 dm., 156 mk., dom modl. rozkoln.

Szubicze, pow. prużański. W r. 1563 w wójtowstwie czaheckim, włości dworu dobuczyńskiego, ekon. kobryńskiej. We wsi było 21 włók gruntu podłego. Dochód czynił 12 kóp 7 gr.

Szubienickie Góry, urocz., pow. sokólski, gm. Grzebienie, 131 dz.

Szubina, pow. siebieski, ob. *Adamowa.*

Szubiszki, pow. święciański. Przeszło 20 kurhanów.

Szubków (t. XII, 93, *Szybków*), wś nad Horyniem, pow. rówieński, gm. Tuczyn (o 4 w.), st. poczt. i dr. żel. Równo (23 w.), 96 dm., 1082 mk., cerkiew drewn. z r. 1874, szkoła, młyn, smolarnia i gorzelnia. W r. 1826 Andrzeja Czaplica, r. 1874 Eugienii Szenszyn.

Szudziewo, mylnie *Szudero* (t. XII, 66), pow. grodzieński, należy do dóbr Błagowieszczeńskie.

Szuhajewo, wś, pow. orszański, gm. Wysokie (4 w.).

Szuhajłowo, fol, pow. orszański, od r. 1881 Łobowych, 160 dz.

Szuhalewo, dobra, pow. orszański, Łepkowskich, z fol. Ruski Sielec i Strybino 1364 dz. (870 lasu).

Szukieliszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki, 100 dz.

Szukiszki, mylnie *Szukitki* (t. XII), pow. szawelski.

Szulajki, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 65 w. od mta pow., 72 dm., 828 mk., cerkiew drewn. z r. 1853, szkółka cerk. od r. 1856. O 1 w. od wsi chutor Szulajski, 17 dm., 110 mk.

Szulaki, pow. słonimski. Na płd.-zch. od fol. wyniosłośc sypana, wznies. około 5 saż., zwana Sokola Górka.

Szulaki 1.) urocz., pow. nowogradwołyński, gm. Połonne, 9 dm., 55 mk. 2.) **Sz.,** chutor, pow. owrucki, gm. Łuhiny, 7 dm., 39 mk.

Szulakowszczyzna, fol., pow. prużański, gm. Nikitycze, Stępkowskich, 135 dz.

Szulawka, wś, pow. kijowski, gm. Białogródka, 1 w. od Kijowa, 50 dm., 666 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 odlewnie żelaza, 2 składy nafty.

Szulniszki, mylnie *Szulyliszki* (t. XII, 71), pow. szawelski, Szulmanów, 83 dz.

Szumaki, pow. brzeski, gub. grodz. Pod wsią na lew. brz. rz. Lśny, o 1 w. od Bugu, nasyp ziemny czworoboczny, otoczony rowem i wałem, długość których wynosi około $1/2$ w. Szerokość wału dochodzi 3 saż., rowu zaś 2 saż. Na nasypie fundament murowany, długi około 20, szeroki 10 saż. Podług podania stał tu na początku XVII w. zamek Jana Szujskiego, podkom. brzeskiego.

Szumalewo, mylnie *Szuszalewo* (t. XII), pow. sokólski.

Szumanicze, fol., pow. mścisławski, Koszańskich, 110 dz.

Szumanie, r. 1408 *Szoman*, 1578 *Soman*, kilka wsi t. n. w pow. płockim i sierpeckim. Są to gniazda Boleszczyców, wspom. w dok. z roku 1408 (Kapica, Herbarz, 412). W r. 1578 podano: Soman Kempski i Soman Bacalari, S. Pastwa i S. Gosliny w par. Jeżewo.

Szumbar, wś, pow. krzemieniecki, gm. Borki, 20 w. od Krzemieńca, 137 dm., 876 mk.,

cerkiew drewn. z r. 1779, kościół katol. Własność Niemekszy, Godlewskich i Czarnockiego.

Szumi Wólka, wś, pow. bielski. Leży nad rzką Moszczynką, ma 3 dm., 24 mk., cerkiew fil. Ob. *Szulim Wólka* (t. XII).

Szumiacze, dobra, pow. klimowicki, od roku 1877 Kryłowych, z fol. Ruskie i Bohdanówka 12,860 dz. (6249 lasu), 6 młynów, dziegciarnia.

Szumiakino, fol., pow. mścisławski, Bieleckich, 160 dz.

Szumichy, wś nad rzka Kołpiną, pow. siebieski, gm. Szumichy, 54 w. od Siebieża, 8 dm., 60 mk. Gmina obejmuje 54 miejscowości, 673 dm. włośc. (30 innych), 6115 mk. włościan, uwłaszczonych na 9159 dz.

Szumieliszki, pow. oszmiański. W r. 1590 Macieja Grodzia, po którym w r. 1616 odziedziczają synowie Aleksander i Michał, Aleksander połowę dziedzictwa sprzedaje Stan. i Konstancyi Rodziewiczom. Od nich nabywają Iwaszkiewiczowie, którzy r. 1761 sprzedają S. za 10,000 złp. Jerzemu Bogusławskiemu, od tego zaś r. 1772 nabywa Józef Niekraszewicz. Obecnie drogą spadku Jana Sasinowskiego.

Szumki, fol., pow. sieński, od r. 1868 Klimowiczów, 236 dz.

Szumlin, w dok. *Sumlino*, wś, pow. płocki. Własność kościoła płockiego w połowie w. XIII, r. 1576 ma 5 łan.

Szumnin, pow. czerykowski, ob. *Horodziec*.

Szumowa, chutor przy wsi Bereżce, pow. radomyski.

Szumówka 1.), wś i fol. nad rzką Szumiaczką, pow. klimowicki, gm. Szumiacze (4 w.). Wś 22 dm., 216 mk., cerkiew; fol. dziedzictwo Zaleskich (poprzednio Iwaszkiewiczów), 485 dz. (410 lasu). 2.) **Sz.**, fol., tamże, dziedzictwo Orłów, 116 dz.

Szumowo, os., pow. białostocki, gm. Choroszcza, Szumowskich, 64 dz.

Szumowo Góra, r. 1408 *Somowo*, wś, pow. łomżyński. W r. 1408 siedzą tu: Stanisław i Paweł h. Bolesta (Kapica, Herbarz, 368).

Szumsk, pow. wileński. Zwany niegdyś Słobódką, należał do dóbr Polany, był własnością Sakowiczów, później Wnuczka, podsędka wileń., który sprzedaje Kazimierzowi Szumskiemu, około r. 1718 Michała Rafała Szumskiego, podwoj. wileń., który nadaje nazwę Szumsk. Fundowanym przez siebie dominikanom nadaje: Kosin Tatarski, Kosin Wielki, Okołowski, Jazów, kamienicę w Wilnie na ulicy Trockiej, mstko Sz. i wś Szulki.

Szumsk 1.) mstko, pow. krzemieniecki, gm. Szumsk, 30 w. od Krzemieńca, 168 dm., 1278 mk. Do par. praw. należą wsi: Kruholec, Czyranka, Waśkowce, Kuty, Hucisko Horodelskie, Pikulskie i Stanisławowskie, Gmina obejmuje 22 miejscowości, 1382 dm. włośc. (282 innych), 8515 mk. włościan, uwłaszczonych na 9981 dz. 2.) **Sz.**, wś, pow. żytomierski, gm. Trojanów (8 w.), st. poczt. Żytomierz (10 w.), 265 dm., 1503 mk., cerkiew drewn., szkółka cerk. od roku 1886. Niegdyś Makarowiczów, kupiona od nich przez Woroniczów. W r. 1581 wnoszą: Aleksander Wrona i brat jego Iwan od 2 osiadł., 3 zagr. 13 gr. i Aleks. Wrona od 3 osiadł., 2 zagr. po 5 gr. W r. 1628 płaci Filon Woronicz z mstka Sz. (nowoosadz.) od 8 dym., 2 ogr., 2 bojarów. W r. 1701 Hołowińskich.

Szumszczyno, fol., pow. witebski, Szychnów, 145 dz.

Szumy, przys. wsi Werbka Wołoska, pow. olhopolski, 336 dz.

Szuńki, wś, pow. ostrogski, gm. Unijów, 40 w. od Ostroga, 100 dm., 654 mk., cerkiew drewn. z r. 1871, uposażona z nadania ks. Teofili w r. 1735, ks. Franciszki Wiktoryi w roku 1785 i ks. Augusta Mikołaja Jabłonowskich r. 1791. W r. 1726 własność Michała Podgórskiego, komornika ziemskiego krzemienieckiego.

Szupienie, fol., pow. mohylewski, Derożyńskich, 805 dz. (537 lasu).

Szurków, przys., pow. nowogradwołyński, gm. Połonne, 9 dm., 112 mk.

Szustianka, rzka, w pow. dźwińskim, pr. dopł. Dubny. Wypływa z jez. Szusty, płynie 6 w. na zchd. i pod wsią Borsuki ma ujście.

Szustianka, fol., pow. dźwiński, Kowalewskich, 634 dz.

Szuszki, ob. *Suszki*.

Szuszkowce, wś nad Samcem, pow. krzemieniecki, gm. i par. Białozorka (1 w.), 50 w. od Krzemieńca, 101 dm., 666 mk., kaplica. Własność hr. Krasickiej i ks. Sapieżyny.

Szuszkowo, fol., pow. siebieski, poprzednio Hłasków, obecnie Tomiłowych, 287 dz.

Szuszkowskiego, chutor, pow. nowogradwołyński, gm. Rohaczów, 5 dm., 45 mk.

Szuszponiszki, w spisie z r. 1891 *Szusztaryszki*, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów, Skokowskich, 50 dz.

Szutowo, wś, pow. siebieski, Korzonów, 18 dz.

Szwabiszki 1.), pow. poniewieski, gm. Linków, Jodyńskich, ze Stypinami 216 dz. 2.) **Sz.**, pow. wiłkomierski. W r. 1788 własność Platera, gen.-lejtn,, obecnie von Szachtów, 600 dz.

Szwaby, wś, pow. owrucki, gm. Chwośnia Wielka, par. praw. Owrucz (2 w.), 170 dm., 1279 mk.

Szwajkówka, wś, pow. żytomierski, gm. Piatka (10 w.). st. poczt. Reja (7 w.), 37 w. od Żytomierza, 175 dm., 1201 mk., cerkiew drewn. z r. 1865, szkółka cerk. od r. 1863. Obecnie Tereszczenki.

Szwedzki Most, urocz. dóbr Karolin, pow. sokólski.

Szwejki, wś, pow. ciechanowski. Jakób

Szweyko, dziedzic Prostyni, w dok. z r. 1432. W r. 1438 Aleksy i Stefan „de Swieyki“ oddają w zastaw część swej dziedziny nad Narwią, pod Różanem (Kapica, Herbarz, 402). Były toż Swejki na Podlasiu, dziś nie istniejące pod tą nazwą.

Szwejków, r. 1469 *Swykow*, wś, pow. podhajecki. Przed r. 1469 Michała Buczackiego, drogą zamiany królewska. Ob. *Wojniłów.*

Szwekszníe, pow. rossieński. W r. 1723 ks. Jakub Wojtkiewicz, za zgodą bisk. Horaina, funduje nową alteryę przy miejscowym kościele.

Szwele, dwór, pow. szawelski, gm. Wiekszníe, Grzybowskich, 300 dz.

Szybenna 1.) wś, pow. dubieński, gm. i par. Boremel, 42 w. od Dubna, 41 dm., 261 mk. 2.) **Sz.**, wś nad jeziorem, pow. starokonstantynowski, gm. Awratyn, st. poczt. Teofipol (12 w.), 70 w. od mta pow., 351 dm., 2486 mk., cerkiew drewn. z r. 1783, uposażona z nadania właścicielki Teresy Prejs r. 1772 i Fabiana Kwiatkowskiego z r. 1804, szkoła od r. 1870, szkółka cerk. dla dziewcząt od r. 1885. W r. 1583 własność ks. Piotra Zbaraskiego, od r. 1631 ks. Wiszniowieckich. Następnie rozdrobiła się na części, obecnie należy do 5 właścicieli.

Szybuków, urocz., pow. dubieński, gm. Ołyka, 8 dm., 39 mk.

Szydłowicze 1.), pow. słonimski. Wś ma 60 dm., 624 mk., cerkiew, 1878 dz. włośc., 96 cerk.; dobra do Pusłowskich. Gmina obejmuje 56 miejscowości, 633 dm. włośc. (81 innych), 5744 mk. włościan, uwłaszczonych na 9419 dz. Nadto w gm. jest 244 dz. ziemi cerk. i 21,797 większej posiadłości. 2.) **Sz.**, pow. wołkowyski. Wś 345 dz. włośc. i 36 kośc., chutor, Kurnatowskich, 24 dz. Gmina obejmuje 13 miejscowości, 345 dm. włośc. (15 innych), 3580 mk. włościan, uwłaszczonych na 6104 dz. Nadto w gm. jest 36 dz. kośc. i 71 większej posiadłości.

Szydłowiec, miasto. R. 1401 Jakób i Sławko dziedzice z Sz. uposażają kościół par. p. w. N. P. M. i św. Zygmunta czterema łanami ziemi, dwoma karczmami i dziesięcinami (Kod. kat. krak., II, 248). Kościół ten został przebudowany r. 1532. Ob. Dr. Jerzy Kieszkowski: „O zabytkach Sz.“ (Spraw. Kom. hist. sztuki, VI, 349).

Szydzina, ob. *Sidzina* (t. X).

Szyjakowa, urocz. dóbr Omelinka, pow. kobryński.

Szykiele, ob. *Szykiły.*

Szylejkowszczyzna, fol., pow. kowieński, gm. Aleksandrowska, Szylejkowskich, 60 dz.

Szylele, pow. kowieński, ob. *Borek.*

Szyliki, pow. połocki, ob. *Szpinki.*

Szylki, wś, pow. lucyński, Benisławskich.

Szyłele, trzy zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Uciana.

Szyłosowata, *Szyłowata*, wś, pow. maryampolski. Nowy kościół murowany ma powstać na miejscu kaplicy drewnianej.

Szyłowo 1.) al. *Mańki*, dobra, pow. orszański, od r. 1880 Mancztelów, 892 dz. (260 lasu). 2.) **Sz.**, wś, pow. dryzieński, należała do dóbr Sarya.

Szyły, wś, pow. krzemieniecki, gm. Wierzbowiec, par. praw. Mossurowce (2 w.), 38 w. od Krzemieńca, 74 dm., 483 mk., cerkiew fil. murow. z r. 1873. Własność Hulanickich. W r. 1703 należy do dóbr ks. Janusza Wiśniowieckiego. Obecnie Piegłowskich.

Szymaki, wś, dwa fol. i okolica, pow. sokólski, gm. Zubryca. Wś 82 dz., jeden z fol. (110 dz.) należy do Trzeciaków, drugi (170 dz.) do Aleksandrowych; okolica ma 163 dz.

Szymanów, ob. *Oryszew.*

Szymbark, r. 1359 *Scheinberg*, 1369 *Schoenberg*, miasto, pow. gorlicki. Jan Gładysz dworzanin królewski, dziedzic i pan miasta (oppidi) Scheinberg i wsi założonych po obu brzegach rz. Ropy i jej dopływów, uposaża kościół par. w mieście Scheinberg, nadając mu place i 4 grz. za dziesięcinę folwarczną (Kod. dypl. pol., III, 263). Akt ten jednak posiada cechy podrobienia. Ob. „Zwaliska zamku w Sz.“ (Tyg. Illustr., n. 178, r. 1863).

Szymki, pow. wołkowyski, 1240 dz. Gmina obejmuje 30 miejscowości, 572 dm. włośc. (149 innych), 3905 mk. włościan, uwłaszczonych na 7751 dz. Nadto w gm. jest 281 dz. cerk. i 2470 większej posiadłości. Urząd gm. w mstku Jałówka.

Szymków, chutor, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, 6 dm., 43 mk.

Szymkowce 1.) wś, pow. krzemieniecki, gm. Zarudzie (4 w.), 32 w. od Krzemieńca, 141 dm., 1064 mk., cerkiew drewn. z r. 1868. Własność Świejkowskich. 2.) **Sz**, wś, pow. ostrogski, gm. Pererosłe (3 w.), 35 w. od Ostroga, 52 dm., 452 mk. praw., 88 katol., 45 żydów, cerkiew drewn. z r. 1881, uposażona przez ks. Mikołaja Jabłonowskiego r. 1796, szkółka cerk. od r. 1878. Własność Radzimińskich.

Szymkowo, fol., pow. mścisławski, Surynów, 300 dz.

Szymon Anielowo, mylnie *Szyszyn Anielowo* (t XII, 131), pow. kowieński, gm. Bobty, Jazdowskich, 60 dz.

Szynwałd, r. 1344 *Sonwald sive Mnych*, 1581 *Schinwald*, wś, pow. tarnowski. W roku 1344 należy do dóbr Spicymira, kaszt. krakow., otrzymujących wtedy prawo niemieckie (Kod. dypl. pol., III, 213). R. 1581 książę Ostrogski płaci tu od 46 os., 46 łan., 3 zagr., 9 chał., 27 kom., 23 ubog., 5 rzem., 4 kijaczy, 1 dudy.

Szypiachy al. *Sofiewo*, wś i dobra, pow. mohylewski, gm. Ciecierzyn (7 w.), dobra Szaniawskich, 3214 dz. (1721 lasu).

Szypki, pow. wilejski. Na polach 6 kurhanów.

Szypowicze, pow. kobryński. W r. 1563 w wójtowstwie szypowickim, włości dworu czerewaczyckiego, ekon. kobryńskiej. Wś miała 47 włók gruntu podłego, w tem 1 wolna na wójtowstwo, 3 na osadzie i 43 na robocie. Dochód czynił 26 kóp 42 gr. Do wójtowstwa należały wsi: Sz. i Bohusławicze.

Szypulino 1.), pow. sieński, ob. *Osowiec*. 2.) **Sz.**, fol., pow. horodecki, Zabłockich, 300 dz.

Szypy, fol. dóbr Adamowo. pow. sieński.

Szypyry, wś, pow. witebski. gm. Sieluty, 8 dm., 80 mk., cerkiew filialna.

Szyrki, fol., pow. czerykowski, Stachowskich, 649 dz. (400 lasu), młyn.

Szyrkowicze, chutor, pow. wołkowyski, gm. Zelzin, Brajczewskich, 136 dz.

Szyrkówka, fol. dóbr Konstantynowo, pow. sieński.

Szyrkowszczyzna, ob. *Sirkowszczyzna*.

Szyrmówka, wś nad rzką Dawidówką, pow. berdyczowski, gm. Szyrmówka, 320 dm., 1796 mk., cerkiew, szkółka, ambulatoryum, 2 młyny wodne, 4 wiatraki. Części wsi: Wyr, Zarzecze, Łysa Góra. Gmina obejmuje 13 miejscowości (12 siół, 1 wś), 11,218 mk. (635 katol., 10 rozkoln. i 327 żydów) i 22,450 dz., w tem 12,741 większej posiadłości, 9169 włośc., 445 cerk.

Szyrniewicze, wś i fol., pow. sieński, gm. Bóbr (14 w.).

Szyrokie 1.) fol., pow. horecki, gm. Bajewo (12 w.), gorzelnia, młyn. 2.) **Sz.,** wś, pow. rohaczewski, gm. Merkułowicze (5 w).

Szyrokoje, urocz., pow. wieliski, Tadeusza Szyrokiego, 120 dz.

Szystów, wś, pow. włodzimierski, gmina Wierzba, 4 w. od Włodzimierza, 80 dm., 235 mk.

Szyszałówka, wś, pow. owrucki, gm. Bazar, 34 w. od Owrucza, 69 dm., 382 mk.

Szyszewo, wś nad rzką Parosicą, pow. horecki, gm. Horki, 36 dm., 257 mk., 2 cerkwie drewn.

Szyszki, *Syski*, w dok. *Syssky*, wś, pow. pułtuski. W dok. z połowy w. XIII, śród włości kościoła płockiego. W r. 1576 płacą od 7 łan., 2 łan. wójt.

Szyszkowce, rum. *Sziszkoutz*, wś i dobra, pow. kocmański. Wś ma 1334 mk., dobra 46 mk.

Szyszkowszczyzna, urocz., pow. prużański, w dobrach Linowo-Orańczyce.

Szyszyłowo, pow. newelski, spadkob. Narcyzy Żaba, 266 dz. Do dóbr należą fol. Kuźniecowo i Koczeryzyno.

Szyszyły, wś, pow. bielski, gub. grodz., ob. *Szeszyly*. Pomiędzy wsiami Sz., Czechy i Krasne Sioło, pośród błota obszerne horodyszcze, otoczone wałem i rowem.

Szytnia, wś, pow. nowogradwołyński, gm. i par. Korzec (2 w.), 28 w. od mta pow., 61 dm., 389 mk., szkółka cerk. od r. 1860.

Szytowica, urocz., pow. orszański, od roku 1881 Onufriewych, 113 dz.

Szytywica, fol., pow. orszański, od r. 1882 własność Awramowych i Daniłowych, 100 dz.

Szywko, fol., pow. rzeżycki, Selipowych, 363 dz.

T.

Tabaczuka, chutor, pow. dubieński, gm. Krupiec, 42 w, od Dubna, 19 dm., 106 mk.

Tabanowa, wś, pow. humański, 43 w. od Humania, 70 dm., 322 mk., szkółka.

Tabeńskiego, chutor przy wsi Sokolec, pow. berdyczowski, 10 dm., 43 mk., cegielnia.

Tabołki 1.) al. *Ciasty* (nie *Ciosty*), pow. dryzieński. 2.) **T.,** wś, tamże, ma 9 dm., 172 mk., cerkiew, 2 jarmarki. Zarząd gm. we wsi Żowninie al. Żołninie (nie Łowminie).

Taboniszki, ob. *Bojary*.

Tabor 1.) dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Dukszty (5 w.), Orzeszkowskich, 316 dz. 2.) **T.,** dobra skarbowe, pow. siebieski, obejmuje 6 wsi i 3 zaśc., mają 2356 dz.

Tabor, dobra pryw., w okręgu zelburgskiem, pow. iłuksztański, par. ueberlautzka (Kurlandya), na pograniczu pow. nowoaleksandrowskiego. Niegdyś Felkierzambów, r. 1764 Ewy z Oskierków Felkierzambowej, wwdziny inflanckiej.

Taborów, wś, pow. skwirski, 175 dm., 1080 mk., cerkiew, szkoła.

Tabory, fol., pow. połocki, własność Boguckich, z fol. Czernica 362 dz.

Tabory, *Tabury*, wś, pow. nowogradwołyński, 40 w, od mta pow., 53 dm., 362 mk.

Taboryszki, zwane niegdyś *Merecz*, pow. wileński. Niewiadomo czy należały do bisk. wileńskiego Tabora. Z dokumentów widać że

T. powstały z połączenia kilku posiadłości tatarów, osiedlonych wzdłuż rz. Mereczanki aż pod Miedniki. Pojedyncze części T. przechodziły w ciągu w. XVI przez ręce Chromszów, kn. Szachmancerów, Owsianych, Brańskich, aż wreszcie złączone r. 1584 w rękach Jana Hamszeja, przeszły w krótkotrwałe władanie Kownackiego Walentego, od którego z r. 1598 nabywa za 2700 kóp gr. Krzysztof Dorohostajski. Od Dorohostajskich T. przechodzą r. 1647 drogą wiana za Zofią (córką Władysława) do Tomasza Sapiehy. W r. 1678 od Kazimierza Wład. Sapiehy nabywa Hieronim Ważyński, ststa tyrkszlański. Kościół w T. fundował Michał Ważyński na kilkanaście lat przed r. 1770 i w r. 1769 osadził przy nim karmelitów, którym r. 1770 uczynił zapis 22,800 złp., lokując ten kapitał na Ościkowszczyźnie. W r. 1810 Antoni Ważyński zniósł tę lokacyę, wypłacając karmelitom 30,000 złp. W pobliżu mstka kurhan.

Taburyszcze, chutor, pow. radomyski, gm, Wyszewicze.

Tacenków, chutor przy wsi Złodziejówce, pow. kijowski, 9 dm., 47 mk.

Tadeuszów, dobra, pow. rossieński, gm. Botoki (9 w.), Kibortów, 288 dz.

Tadeuszówka, wś, pow. czehryński, st. poczt. Funduklejówka (6 w.), 25 dm., 131 mk, 2 wiatraki.

Tadeuszpol, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Derewicze, 40 dm., 141 mk.

Tadiejewka al. *Słobódka*, wś, pow. skwirski, 35 w. od Skwiry, 220 dm., 1169 mk., kaplica, szkółka, cegielnia, 4 wiatraki.

Tadorowo, fol., pow. lidzki, gm. Bieniakonie, własność Dorniaków. Do 30 kurhanów, do 2 arsz. wysokich.

Tadulino, *Tadulin* 1.) fol., pow. lepelski, Czechowiczów (120 dz.), Reuttów (103 dz.) i Ślaskich (140 dz.). 2.) **T.** al. *Świętpol*, fol., tamże, Marcina Tupiny, 126 dz.

Tahaczyn, wś, pow. kowelski, gm. i st. dr. żel. Lubitów (11 w.), st. poczt. Turyjsk (10 w.), 15 w. od Kowla, 33 dm., 249 mk., cerkiew drewn. z r. 1890, szkoła od r. 1874. Obecnie własność Orzeszków.

Tahańcza, mstko, pow. kaniowski, 420 dm., 4689 mk., cerkiew, kościół, szkółka cerk., szkoła ludowa, st. poczt., cegielnia, 2 olejarnie, 14 wiatraków, 2 deptaki, st. dr. żel. odl. o 10 wiorst od mstka, urządzona na gruntach wsi Janówka

Tajki, wś, pow. nowogradwołyński, par. praw. Ćwila Wielka (4 w.), 32 w. od mta pow., 37 dm., 444 mk. W r. 1628 Hawryły Hojskiego, kaszt. kijow., płaci od 2 dym., 1 ogr.

Tajkury, pow. ostrogski, gm. Zdołbica, 36 w. od Ostroga, 95 dm., 754 mk., cerkiew murow., wzniesiona w r. 1731 przez właściciela Pepłowskiego, szkółka cerk. od r. 1886. Michał Grabowski, krytyk i powieściopisarz wydał w Wilnie r. 1845 czterotomową powieść p. t. „Tajkury“ osnutą na tle stosunków wołyńskich.

Tajmanów, pow. bychowski. W r. 1647 Zygm. Aug. Słuszki, ststy homelskiego i propojskiego,

Tajnica, wś, pow. taraszczański, st. poczt. Tetyjów (18 w.), 66 w. od Taraszczy, 208 dm., 1199 mk., cerkiew, szkółka cerk.

Takuny al. *Zaroś*, fol., pow. witebski, Czerniszewiczewych, 178 dz.

Talecka Rudnia, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Rohaczów, 12 w. od mta pow., 42 dm., 240 mk.

Talianka, wś, pow. humański, st. poczt. i dr. żel. Talne (16 w.), 508 dm., 2577 mk., cerkiew, szkółka cerk., 6 młynów, 4 wiatraki, ambulatoryum.

Talic, fol., pow. newelski, gm. Sokolniki (3 w.), cerkiew, młyn.

Talimonów, chutor, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, 22 dm., 69 mk.

Talki, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Rohaczów, par. praw. Nemylnia (4 w.), 15 w. od mta pow., 80 dm., 347 mk.

Talków, *Talkowo*, pow. trocki. W r. 1789 nabyty z fol. Pokolniki przez Kazimierza Dederkę od Galimskich.

Talkowszczyzna, pow. słonimski. Znaleziono tu toporki krzemienne.

Talmuciszki, mylnie *Talmuciszki* (t. XII, 150), pow. oszmiański. Założone r. 1703 jako folwark na gruntach Stymon przez Jakuba Gabryela Sakowicza, sprzedane Chodźce, ożenionemu z Sakowiczówną. W r. 1757 po Józefie Chodźce, sędz. grodz. oszmiańskim, dziedziczą Kazimierz i Bogumiła Markiewiczowie. W roku 1788 sprzedaje T. Antoni Markiewicz Stanisławowi Czyżowi, rotmistrzowi oszmiańskiemu.

Talne, mstko, pow. humański, 952 dm., 11,129 mk., cerkiew, kościół kat., synagoga, 4 domy modl. żyd., 2 kl. szkoła lud., cukrownia, cegielnia, szpital, st. dr. żel., poczt.-tel., 2 młyny.

Talpyszki, dwór, pow. szawelski, gm. Popielany, Żwinglewiczów, 105 dz.

Taluba, pow. garwoliński, ob. *Tarnów*.

Taluniszki, zaśc, pow. nowoaleksandrowski, gm. Rymszany, Biesiekirskich, 13 dz.

Taluny, wś i dobra, pow. poniewieski, gm. Pompiany, 29 w. od Poniewieża. Dobra hr. Platerów, z fol. Wielekiszki 1027 dz.

Tałałaje, wś, pow. berdyczowski, gm. Szyrmówka, st. poczt. Samhorodek (15 w.), 60 w. od Berdyczowa, 128 dm., 833 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn.

Tałałajówka 1.) wś, pow. humański, gm. i st. poczt. Oradówka (6 w.), 24 w. od Huma-

nia, 136 dm., 782 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 wiatraki. 2.) T, wś, pow. lipowiecki, gm. Żadanówka (nie Żadany), st. poczt. Daszów (10 w.), 64 dm., 420 mk., młyn.

Tałdyki (t. XII, 150), wś nad Dnieprem, pow. czerkaski, 218 dm., 1503 mk., cerkiew, szkółka cerk., 9 wiatraków, 2 olejarnie.

Tamoszajcie, *Tomaszajcie* (t. XII, 369) al. *Kazimirowo*, dwór i okolica, pow. rossieński, gm. Taurogi, 80 w. od Rossień. Mają tu Kibortowie 46 dz., Narkiewiczowie 25 dz., Sawiccy 149 dz.

Taniewicze, w dok. *Zaniewissa*, pow. lidzki. W r. 1558 we włości dworu nowodworskiego, ekon. grodzieńskiej. We wsi było 20 włók gruntu nader podłego, w tem 6 osocznickich, 3 osadnych i 11 na służbę ciągłą. Dochód z włók ciągłych i osadnych czyni 5 kóp 52 gr. W roku 1748 w połowie była wsią łowiecką kwatery bersztańskiej, w drugiej zaś należała do ststwa nowodworskiego.

Taniewo, dobra, pow. mścisławski, Aleksandrowiczów, 1425 dz. (1118 lasu).

Tańskie, wś nad Rewuchą, pow. humański, st. poczt. Dubowa (13 w.), 15 w. od Humania, 316 dm., 1760 mk., cerkiew, 2 młyny, 6 wiatraków.

Tańszczyzna, pow. oszmiański. Niegdyś attyn. ststwa krewskiego, dziś własność skarbu, dzierżawiona na prawie wieczysto czynszowem przez Szutowicza. Trzymali ją w posesyi od rządu Świętochowscy, mieszkający tam jeszcze r. 1849.

Tarachówka, pow. rohaczewski, ob. *Młynek*.

Tarakanówka, *Torokanówka*, wś, pow. starokonstantynowski, gm. i par. Teofilpol (1 w.), 60 w. od mta pow., 52 dm., 303 mk.

Taranki, fol., pow. witebski, Łappów 212 dz.

Tarankowicze 1.) *Toronkowicze* (t. XII, 158, 410), fol, pow. sieński, dziedzictwo Kondratowiczów, 1188 dz. (322 lasu), gorzelnia, 2 młyny, folusz. 2.) T. *Małe*, fol., tamże, Koszków, z Lachowiczami 176 dz.

Taranówka, ob. *Rudnia-Tronówka*.

Tarantów 1.) fol., pow. lepelski, Sienickich, 108 dz. 2.) T. al. *Tarantowo*, tamże, Nowickich, 73 dz.

Tarasienki, pow. wieliski, ob. *Bajcewo*.

Tarasiuki, mylnie *Tarajuki* (t. XII, 157), wś, pow. grodzieński, 77 dz. włośc. i 23 pryw.

Tarasków, wś, pow. łomżyński. W dok. z r. 1505 występuje Mikołaj „de Tharaskow“ podkomorzy wizki (Kod. maz., 335). W r. 1577 Adryan Jedwabiński płaci tu od 4$^1/_2$ łan.

Tarasówka 1.) wś, pow. czehryński, 238 dm., 1417 mk., cerkiew, szkółka cerk., 4 młyny, 8 wiatraków. 2.) T., słoboda nad stawem, pow. skwirski, 55 w. od Skwiry, 11 dm., 96 mk., młyn. 3.) T., wś i trzy fermy, pow. zwinogródzki. Wś 432 dm., 3802 mk., cerkiew, szkółka cerk., 34 wiatraków, targi co środę, fermy 3 dm., 55 mk. 4.) T., wś, pow. kowelski, gm. Siedliszcze. 5.) T., fol., pow. włodzimierski, gm. Hrybowica, 1 dm., 18 mk.

Tarasowa 1.) dwór, pow. kowieński, gm. Janów (3 w.), Kaczyńskich, 103 dz. 2.) T., fol, pow. dryzieński, Zielonków, 61 dz. 4.) T., fol., pow. witebski, Kolinowiczów (94 dz.) i Lubańskich (84 dz.). 3.) T., wś, pow. wieliski, gm. Uświat. Pomiędzy wsią a fol. Kułakowo wał, długi 300 saż., wysoki do 10 saż.

Tarasy al. *Władimirowo*, fol., pow, sieński, od r. 1870 Burych, 119 dz.

Tarasy, *Taras*, wś, pow. radomyski, 93 w. od Radomyśla, 120 dm., 723 mk., młyn.

Taraszcza, wś, pow. kaniowski, st. poczt. Korsuń (12 w.), 62 w. od Kaniowa, 6 w. od rz. Rosi, 252 dm., 1436 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn.

Taraż 1.) *Nowy*, wś, pow. krzemieniecki, gm. i par. Poczajów (1 w.), 25 w. od Krzemieńca, 60 dm., 441 mk. 2.) T. *Stary*, wś, tamże, 30 w. od mta pow., 112 dm., 922 mk., cerkiew drewn. z r. 1778, szkółka cerk. od r. 1861. Własność hr. Rzyszczewskich. W r. 1463 w dziale kn. Sołtana Zbaraskiego. W r. 1475 do ks. Wasila, r. 1478 kn. Semiona Wasilewicza, a r. 1482 Michała Wasilewicza Zbaraskich. 3.) T., dwie słobody, pow. słucki, gm. Kołki, 44 w. od Łucka, 57 dm., 358 mk.

Tarchomin, wś, pow. warszawski. O starożytności tutejszego kościoła świadczy fakt, iż Bóraków leżący po drugiej stronie Wisły, jeszcze r. 1580 wchodził w skład tej parafii, podczas gdy przyległa Wólka Bórakowska należy już do kościoła w Wawrzyszewie, założonego r. 1543.

Tarczek, wś, pow. iłżecki. Kościół miał tu założyć według Długosza Władysław Herman. Na wiecu r. 1224 zasiada „Das procurator de tarsk“. W r. 1225 papież Grzegorz IX potwierdza przywilej Leszka Białego na osiedlanie niemców, na obszarze kasztelanii tarskiej (tarsensis). Z tej kasztelanii i Iłży dawali biskupi książętom po 20 grzyw. daniny, od której ich uwalnia dopiero r. 1294 Wacław król czeski, przeznaczając takową kapitule krakowskiej. Dochody z karczem w T. szły na uposażenie kanonii kieleckich. W dok. z r. 1306 występuje kasztelania tarska (tarsensis), jedna z czterech kasztelanii biskupów krakowskich. W r. 1412 bisk. krak. Piotr oddaje wieś T. na własność miastu Bodzentynowi, a kmieci pod władzę urzędu miejskiego (Kod. kat. krak., II, 361). Ob. *Iłża* i *Leśna*. Co do zabytków sztuki ob. Spraw. hist. sztuki, t. VI.

Tarczyłowo, fol., pow. lucyński, Łonowowych, 69 w.

Tarczyn, mstko, pow. grójecki. W dok.

z r. 1486 mowa o sądach ziemskich odbywających się w T. Reg. pob. z r. 1580 wymieniają „oppidum T.“ mające młyn o 2 kołach i podają w liczbie wsi składających parafię: Tarczany, dziś nie znane.

Tarczynowicze, w lustracyi r. 1563, dziś *Torczynowicze*, wś, pow. samborski.

Targonie 1.) wś, pow. ciechanowski. Pierwotne gniazdo Targońskich h. Ostoja, którzy r. 1413 zakładają nową wieś t. n. pod Łomżą, nad rzką Sliną, gdzie im nadał Janusz ks. mazow. 40 łan. chełm. (Kapica, Herbarz, 415). 2.) **T.**, wś, pow. łomżyński, ob. *Targonie* 1). Wójt w Nowogrodzie Wit, r. 1445 oddaje swe wójtostwo Mateuszowi z Zychorzewa, wzamian za 12 łan. nad rzką Sliną jakie tenże nabył od Jakóba z Targoni. Ztąd nazwa: T. Wity.

Targoszyce, wś, pow. będziński, ob. *Siewierz.*

Targowica, mstko, pow. humański, st. poczt. Nowoarchangielsk (w gub. chersońskiej, 1 w.), 589 dm., 3805 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 domy modl. żyd., 3 młyny wodne. Dzieje związku tu podpisanego w r. 1792 przedstawił Wł. Smoleński w pracy: „Konfederacya Targowicka“. Kraków, 1903, str.463.

Targowisko, r. 1382 *Targowiszcze*, wś, pow. bocheński. W r. 1382 toczy się w Krakowie sprawa plebana z Chełmu o meszne z T. przeciw 21 kmieciom z tej wsi (Kod. mał., III, 340,, ob. *Nieszkowa.*

Targowiszcze, zaśc., pow. newelski, Mikłaszewskich, 21 dz.

Targowiszcze, wś, pow. kowelski, na pograniczu pow. włodzimierskiego (nie starokonstantynowskiego), gm. i st. poczt. Maciejów (8 w.), 21 w. od Kowla, 111 dm., 553 mk., cerkiew drewn. z r. 1866. W okolicy wsi wiele kurhanów. W r. 1502 należy już do ks. Sanguszków, od których przechodzi do hr. Ossolińskich, poczem hr. Moszyńskiego, od niego nabywa Nikodem Orzeszko, obecnie drogą wiana Rzyszczewskich.

Tarhan, wś, pow. skwirski, st. poczt. Wołodarka (5 w.), 185 dm., 853 mk., kaplica, młyn, wiatrak.

Tarłakiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (10 w.).

Tarnawa 1.) al. *Tarnowa*, wś, pow. jędrzejowski. Kościół par. p. w. Nawiedzenia N. P. Maryi, św. Stanisława i św. Mikołaja biskupa, otrzymuje r. 1411 od bisk. krakow. Piotra nowe uposażenie, a mianowicie dziesięciny dóbr stołowych biskupich z Kowalów (Kod. kat. krak., II, 358). 2.) **T.**, wś, pow. krasnostawski. W r. 1564 w par. Turobin. Z działu „tenutae Zaporski“ płacono od $13^1/_2$ łan , 1 kom., dział Stanisława „comitis a Gorka“ od $16^1/_4$ łan., 4 zagr., 1 kom., cerkiew.

Tarnawa, wś nad rz. Sołomanką i przy linii dr. żel. płd.-zchd., pow. lipowiecki, 67 w. od Lipowca, 98 dm., 601 mk , cerkiew, szkółka cerk., młyn.

Tarnawatka, wś, pow. tomaszowski. Według lustracyi z r. 1565 w ststwie bełzkiem, miała 24 kmieci na półłankach, 1 na ćwierci, $^1/_2$ łan. pusty, zagr. 16, bartników 11 (rączek 22 wartości zł. 55), karczmarz, młynarz, kniaź, komornicy. Ogółem zł. 106 gr. 19.

Tarnawka 1.) wś, pow. czehryński, st. poczt. Czehryń (23 w.), 40 dm., 219 mk., 3 wiatraki. 2) **T**, wś, pow. dubieński, gm. Krupiec, 30 w. od Dubna, 52 dm., 303 mk. 3.) **T.**, dwa chutory, pow. włodzimierski, gm. Chorów i Skobełka.

Tarnobór, przys , pow. krzemieniecki, gm. Bereżce, 10 dm., 39 mk.

Tarnobrzeg, ob. *Nisko.*

Tarnogóra, mstko, pow. krasnostawski. Według lustracyi z r. 1565, dawnych czasów odeszło od starostwa krasnostawskiego i zostawało w dzierżawie Andrzeja Dembowskiego wojew. bełzkiego. Miała w tym roku domów i placów $207^1/_2$, ogrodów albo folwarków miejskich 161 (czynsz po 1 gr.), łąki za cerkwią rozdzielone na 30 sztuk (po gr. 5), role po obu stronach Wieprza łanow $35^1/_4$, obszarów 11. Szewców 6, rzeźników 5, gorzałki palenie w arendzie zł. 20, myto grobelne i mostowe zł. 20 i soli tołpiatej 50,000 (tysiąc wart 4 gr.). Ogółem dochodu zł. 101 gr. $25^1/_2$. Staw wielki co trzy lata spuszczany dawał zł. 900. Młyn o 6 kołach, którego dochód oceniono na zł. 220. Do gumna folwarcznego zwieziono: żyta ozimego kóp 580, jarego 30, pszenicy ozimej 80, jarej 24, jęczmienia 20, owsa 541, tatarki 60, konopi 12, Ob.: Spraw. hist. sztuki, t. V.

Tarnopol, dobra (nie wś), pow. wołkowyski, własność Bielińskich, z fol. Łuka i urocz. Przewóz (Perewoz) 1647 dz. (812 lasu). Gmina obejmuje 32 miejscowości, 258 dm. włośc. (56 innych), 2249 mk. włościan, uwłaszczonych na 4966 dz. Zarząd gm. we wsi Lewkowo.

Tarnopol, miasto powiatowe. Prof. Leniek zebrał i ogłosił dokumenty tyczące się T. Bilinskij P. wydał: „T. i jeho okołycie“ (Rocznik Tow. Tarnopol. 1894 i 1895). Finkel L.: „Miasto T. w r. 1672“ (Roczn. Tow. Tarn., 1893). Satke W.: „Powiat tarnopolski pod względem geogr. statyst. (tamże, r. 1895, t. 3). Teisseyre W.: „O budowie geolog. okolicy T. i Zbaraża (Sprawozdania Komisyi fizyogr., t. XVIII, r. 1884). Gutwiński Rom.: „Staw tarnopolski“ (Rocz. T. Tarn., r. 1893). Satke Wł.: „Klimat T.“ (tamże, r. 1892, t. I). Leszczyński Jan: „Rządy rosyjskie na ziemi Tarnopolskiej, 1809--1815“ (Monografie z zakresu dziejów nowożytnych, Warszawa, 1902). Tenże: „Cesya wschodnio galicyjska na rzecz Rosyi“ (Kwart hist., t. XVI, r. 1902).

Tarnorudy, kol., pow. łucki, gm. Rożyszcze.

Tarnoskała, dwór i fol, pow. stopnicki. Kaliciński: „Okolice T." Warszawa, 1848.

Tarnów 1.), w dok. z r. 1476 *Tharnowo*, pow. garwoliński. R. 1476 Jan z braćmi posiada T., Wolę Tarnowską, Uścieniec i Talubę w pow. czerskim. W reg. pob. z r. 1576 Tarnowo wieś, z kościołem par. Płacą tu Tarnowscy z czterech działków, 3 łany obejmujących. Jest też Wola Tarnowska i Ruda. 2.) **T.**, r. 1564 *Ternow* i *Wola Ternowska*, wś, pow. chełmski. W r. 1564 należą do par. Sawin. T. płaci od $7^1/_2$ łan., 4 zagr., 5 zagr. bez roli, 2 rzem., cerkiew. Wola od 7 łan., 1 zagr., 1 zagr. bez roli, cerkiew.

Tarnów, miasto. Jan Grot, biskup krak., uwalnia r. 1327 wsi założone w lasach pod T. przez Spicymira, wojew. krak., od opłaty dziesięcin na lat 20, poczem z łanu dawać będą po fertonie (Kod. kat. krak., I, 183). W dok. z r. 1327 i 1328 wspominany T. jako włość Spicymira, wojew. krak. Otrzymuje prawo niemieckie (Kod. dypl. pol., III, 184, 185). Do T. odnoszą się opracowania: Łepkowski J.: „Opis archeol. T. i obu Sączów" (Wildta Kalendarz powsz., Kraków, 1857). Tenże: Kościół na górze św. Marcina (Dodatek do Gazety lwow., r. 1854, n. 45). Król M.: „Kościołek N. P. Maryi na Burku", Tarnów, 1854. Herzig Fr.: „Katedra, niegdyś kolegiata w T. i o innych kościołach", Tarnów, 1900. Spraw. hist. sztuki, t. V.

Tarnowiec, os., pow. stopnicki. Powołany przy tej osadzie (t. XII, 206), dok. z r. 1339 odnosi się prędzej do Tarnowca, w pow. tarnowskim. Por. *Rzochów*.

Tarnowola, kol., pow. łucki, gm. Rożyszcze, 26 dm., 156 mk.

Tarnowskie Góry, na Szlązku. Ob. Wossidlo P.: „Das Tarnowitzer Plateau" (Progr. Real. gimn., Tarnowitz, 1892, str. 32). W r. 1895 powiat tarnowicki miał 57,547 mk., w tem 46,000 polaków.

Tarszewo, fol., pow. słupecki. Do r. 1891 miało nazwę: Friedrichsfeld. Ob. *Emilienheim*.

Tartaczek, kol., pow. żytomierski, gm. Cudnów, 45 w. od Żytomierza, 18 dm., 126 mk.

Tartak, rzka, pow. dźwiński, ob. *Iwan*.

Tartak 1.) al. *Krausowszczyzna*, urocz.., pow. białostocki, gm. Gródek, należy do dóbr Piłatowszczyzna. 2.) **T.**, *Tartaki*, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Sołoki (12 w.), Miasojedów, 60 dz. i Bejnarowiczów, 30 dz. 3.) **T.**, attyn. *Ludwiampola*, pow. dźwiński. 4.) **T.**, fol., pow. lucyński, Czeksterów, 52 dz.

Tartak 1.), chutor nad Uszą, pow. radomyski, gm. Przyborsk, 6 dm., 32 mk. 2.) **T.**, pow. wasylkowski, ob. *Fursy*. 3.) **T.**, wś, pow. dubieński, gm. Sudobicze, 22 w. od Dubna, 19 dm., 98 mk. 4.) **T.**, urocz., pow. nowogradwołyński, gm. i par. praw. Połonne (5 w.), 11 dm., 54 mk. 5.) **T.**, wś, tamże, gm. Rohaczów, par. praw. Ostrożek (1 w.), 28 w. od mta pow., 110 dm., 721 mk. 6.) **T.**, chutor, pow. ostrogski, gm. Kuniów. 7.) **T.**, chutor, pow. owrucki, gm. Tatarnowicze, 28 w. od Owrucza, 30 dm., 200 mk. 8.) **T.**, chutor, pow. rówieński, gm. Stepań, 77 w. od Równego, 24 dm., 286 mk. 9.) **T.** *Jarynowski*, os., tamże, gm. Berezne. 10.) **T.**, wś nad rzką Kamionką, pow. żytomierski, gm. Puliny, par. praw. Wilsk (4 w.), 13 w. od Żytomierza, 15 dm., 94 mk. 11.) **T.**, os., tamże, gm. Cudnów, 45 od Żytomierza, 13 dm., 76 mk.

Tarwidy, fol., pow. telszewski, gm. i par. Żorany (7 w.), 23 w. od Telsz, Krzyżewiczów, z fol. Jakujtyszki, 531 dz.

Tarwidzie, fol., pow. szawelski, gm. Kurszany (11 w.), 37 w. od Szawel, Niewiardowskich, 138 dz. i Jawtoków, 46 dz.

Tarzymiechy, wś, pow. krasnostawski. W r. 1564 wś ta w par. Płonka, ma 5 działów (Sarnickich, Tarzymieskich, Zamojskich) w ogóle $6^1/_2$ łan., 12 zagr., 3 zagr. bez roli.

Taszki, wś, pow. zasławski, gm. Sławuta, 18 w. od Zasławia, 63 dm , 408 mk.

Taszkuny, kol , pow. wiłkomierski, gm. Konstantynowo (4 w.).

Taszlik, wś, pow. czerkaski, st. poczt. Rotmistrzówka (8 w.), 400 dm., 4398 mk., cerkiew, szkółka cerk., cegielnia, młyn, 24 wiatraków.

Tatarewo, fol., pow. połocki, Kułakowskich, 176 dz.

Tatarnowicze, wś nad rzką Łoznicą, pow. owrucki, gm. Tatarnowicze, par. praw. Chodaki (5 w.), 33 w. od Owrucza, 195 dm., 1130 mk., cerkiew fil. drewn. fund. r. 1805 przez właściciela Tadeusza Teleżyńskiego, szkoła od r. 1884. Gmina obejmuje 25 miejscowości, 570 dm. włośc. (1473 innych), 14,790 mk. włościan, uwłaszczonych na 7918 dz. W r. 1629 wś należała do Mikołaja Suryna. Obecnie Rajewskich.

Tatarówka 1.) os., pow. grodzieński, gm. Wołpa, Kołłupajłów, 112 dz. 2.) **T.**, pow. nowogradwołyński, ob. *Tatarszczyzna*.

Tatarsk, fol., pow. orszański, Romanowiczów, 130 dz.

Tatarska Ulica, pow. ostrogski, gm. Chorów, 1 w. od Ostroga, 67 dm., 515 mk.

Tatarszczyzna al. *Tatarówka*, wś, pow. nowogradwołyński, gm. i par. praw. Korzec (4 w.), 32 w. od mta pow., 26 dm., 181 mk.

Tatary 1.), pow. białostocki. O 1 w. od wsi, przy drodze z Knyszyna do Tykocina, na prawym brzegu Narwi, 4 nasypy ziemne kształtu czworokątnego, długie od 24 do 33 saż., szerokie 20 do 28 saż. 2.) **T.**, wś i fol., pow. ko-

bryński. Wś 477 dz.; fol. należy do dóbr Sukacze.

Tatary, wś, pow. samborski. W r. 1565 wś ta we włości ozimińskiej, od ststwa samborskiego odłączonej, miała 29 kmieci na 9 ½ łan., z dawna osiadłych „na służbie potrzebnej". Starostowie następnie zamienili służbę na czynsz stały. Był pop i karczmarz. Dochód wynosił zł. 9 gr. 16½.

Tataryn, fol., pow. homelski, Pereświet-Sołtanów, 455 dz. (300 lasu).

Tataryńce al. *Tatarynowce*, wś nad Horynką, pow. krzemieniecki, gm. Borsuki, 30 w. od Krzemieńca, 57 dm., 453 mk., cerkiew murow. z r. 1751, uposażona przez właścicieli wsi Ledochowskiego r. 1723 i Klityńskiego r. 1751. Na gruntach wsi 2 kurhany, zw. Tatarskiemi mogiłami. W r. 1595 Karniewscy sprzedają za 1500 kóp gr. lit. T., Jakimowce i Krasnołukę kn. Lwowi Zbarazkiemu. Obecnie Kuczalskich.

Tatarynówka 1.) wś, pow. skwirski, st. poczt. Skwira (16 w.), 189 dm., 1148 mk., cerkiew, .szkółka, młyn, wiatrak. 2.) **T.**, wś, pow. żytomierski, gm. Krasnopol, par. praw. Mołoczki (1 w.). 3.) **T.** *Mała*, wś nad stawem, tamże, gm. Ozadówka, 43 w. od Żytomierza, 225 dm., 1135 mk., cerkiew drewn. z r. 1742. Obecnie Tereszczenki. 4.) **T.** *Wielka*, wś nad jeziorem, tamże, gm. Sołotwin, 24 w. od Żytomierza, 6 w. od st. poczt. Reja, 20 w. od Berdyczowa (st. dr. żel.), 234 dm., 1654 mk., cerkiew drewn. z r. 1749, szkoła od r. 1859. Własność Musina Puszkina.

Tataryszki, wś i fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Skopiszki (2 w.), 72 w. od mta pow., Tarnowskich, 268 dz.

Tatry, pasmo karpackie. Odnoszą się tu następujące nowsze opracowania: Uhlig V.: „Geologie des Tatragebirges. I. Einleitung und stratigraphischer Theil". II Tektonik; III. Geologische Geschichte des Tatra Gebirges; IV. Beitraege zur Oberflaechengeologie" (Odbitka z Denks. K. A. Wiss. Wien, 1897 t. 64 i 1899 t. 68). Rehman Antoni: „Tatry pod względem fizykogeograf." Lwów, 1896, str. 173. Tenże: „Zanikłe jeziora w T. i bifurkacya rzeki Młynicy" (Wszechświat, r. 1892, t. 11). Tenże: „Eine Moraenenlandschaft in der Hohen Tatra" (Mit. K. K. geogr. G., 1893, t. 36). Partsch: „Die Gletscher der Vorzeit in den Karpathen", 1882. Streszczeniem tego dzieła jest rozprawka A. Wierzejskiego: „Tatry w okresie lodowym" (Pam. Tow. Tatrz, t. VIII). Eliasz Radzikowski: „Pogląd na Tatry". Kraków, 1891, str. 65 i 1896, str. 88. Tenże: „Tatry bielskie" (Pam. Tow. Tatrz., 1893 t. 14 i 1894 t. 15). W. Eliasz: „Ilustrow. przewodnik do Tatr, Pienin i Szczawnic" z planami i mapą. Kraków, 1896, str. 401. Birkenmajer L.: „O stosunkach temperatury głębokich jezior tatrzańskich" z 16 ryc. Odbitka z t. XL Rozpr. Wydz. matem. przyr. Ak. Um. Kraków, r. 1901, str. 228. Grissinger Karl.: „Studien zur physischen Geographie der Tatra-Gruppe" (Ber. ue. das 18 Vereins jahr d. Geographen a. d. Univer. Wien, 1893). Wrześniowski A.: „Tatry i Podhalanie" (Pam. Tow. Tatrz t. VII, 1882). Kolbenheyer K.: „Pomiary w T." (Spraw. Kom. Fizyogr., t. IX, r. 1875). Tenże: „Pomiary wysokości w T." wykonane r. 1881 i 1882 (Tamże, t. 18). Gustawicz B.: „Pomiary Tatrzańskie" (Pam. Tow. Tatrz., t. VIII). Karliński I..: „Wykaz ptaków tatrzańskich" (Spraw. Kom. fiz., t. XVI, 1882). Chałubiński T.: „Sześć dni w T." (Niwa, t. 16, r. 1879). Witkiewicz St.: „Na Przełęczy". Warszawa, ze 135 rysunkami.

Tatulino, fol., pow. lepelski, Sipajłów, 293 dz.

Taubówka, kol. przy wsi Wilua, pow. radomyski, st. poczt. Brusiłów (24 w.), 28 w. od Radomyśla, 40 dm., 213 mk.

Tauczuny, *Tawczuny* (t. XII, 266), wś i fol., pow. kowieński, gm Kiejdany (8 w.). Fol. własność Wiszniewskich, dawniej Medekszów, 181 dz.

Taukocie, wś i fol., pow. poniewieski, gm. Smilgi (13 w,), 32 w. od Poniewieża. Niegdyś Kunickiego, który sprzedaje Szymonowi Syruciowi, kaszt. witeb., od niego zaś przechodzi do siostrzenicy Judyty z Prozorów Łopacińskiej, pisarzowej litew. Syn jej Józef sprzedał w obce ręce. Obecnie należy do dóbr Rokany, Jankiewiczów.

Taurogi, pow. rossieński. Szkołę w T., pierwszą na Żmujdzi, założył r. 1587 szlachcic Bartoszyn Pallatsa.

Tautusze, *Tawtusze* (t. XII, 207), wś i dwór, pow. kowieński, gm. Betygoła (25 w.), 81 w. od Kowna. Dwór należy do Ryzenków, ma 636 dz.

Tawropol, dwór, pow. kowieński, gm. Krasne, Duchnowskich, 343 dz.

Tawrowo, *Towrowo* (t. XII, 439), dobra, pow. telszewski, gm. Żorany (18 w.), 34 w. od Telsz, Czerniewskich, 615 dz.

Tawrynie, *Taurynie* (t. XII, 266), *Towrynie*, trzy fol., pow. wiłkomierski, gm. Rogów (2 w.), 42 w. od Wiłkomierza. Jeden Walewskich, 70 dz., drugi Widuszrysów, 69 dz., trzeci Prościewiczów, 15 dz. Juszkiewiczowie mają tu 15 dz., Jabłońscy 26 dz.

Tcharyno, dobra, pow. wieliski, dawniej Ciechanowieckich, obecnie baron. Heykinów, 3555 dz.

Tchorówka, wś nad rz. Samiec, pow. skwirski, st. poczt. Skwira (7 w.), 64 dm., 764 mk., cerkiew, szkółka.

Tchory, słoboda, pow. rówieński, gm. Stydyń, 12 dm., 93 mk.

Tchórzyn, *Tchoryn* (t. XII, 269), wś, pow. owrucki, gm. i par. praw. Sławeczna (2 w.), 33 w. od Owrucza, 143 dm., 960 mk.

Tczew, miasto. „Jacobus castellanus de Thresco“ w dok. z r. 1334 (Kod. mał., III, 10).

Tczyca, w dok. z r. 1229 *Thisicie*, wś, pow. miechowski. Według dok. z r. 1229 daje dziesięciny klasztorowi w Dłubni. Jan z Raszkowa sprzedaje r. 1420 części wsi T. i Swojczany Iwonowi z Obichowa za 150 grzyw. (Kod. kat. krak., II, 465).

Techtyn, fol., pow. mohylewski, od r. 1868 Antipowych, z Uholszczyzną 231 dz., młyn, folusz.

Tekla 1.) wś nad rzką Wyżywką, pow. włodzimierski, gm. Krymno, 108 w. od Włodzimierza, 138 dm., 846 mk., kaplica, szkoła. 2.) **T.**, urocz., pow. żytomierski, gm. Uszomierz.

Teklijówka 1.) wś, pow. łucki, gm. Osowa, 120 w. od Łucka, 59 dm., 340 mk. 2.) **T.**, słoboda, pow. owrucki, gm. Pokalew, 20 w. od Owrucza, 19 dm., 124 mk. 3.) **T.**, *Teklówka* (t. XII, 280), wś, pow. rówieński, gm. i par. praw. Berezne, 70 w. od Równego, 38 dm., 248 mk.

Teklin 1.) chutor w dobrach Bohacz, pow. kobryński. 2.) **T.**, chutor w dobrach Helenin, pow. prużański. 3.) **T.**, fol. dóbr Wejno, pow. sieński.

Teklin, wś, pow. kowelski, gm. Chocieszów, par. praw. Michnówka, 50 w. od Kowla, 51 dm., 372 mk.

Teklina al. *Konoplanka* al. *Słoboda*, wś nad rzką Miedzianką, pow. czerkaski, st. poczt. Horodyszcze, 45 w. od Czerkas, 206 dm., 1026 mk., 7 wiatraków.

Teklino, fol., pow. rzeżycki, Dmochowskich, 84 dz.

Teklinówka, wś, pow. lipowiecki, 14 dm., 138 mk.

Teklinowo 1.) *Teklunowo* (t. XII, 280), fol., pow. kowieński, gm. Wilkija (13 w.), Tucewiczów, 42 dz. 2.) **T.**, fol., pow. orszański, Moszczyńskich, 289 dz.

Teklinwil, dobra, pow. połocki, Reuttów, z fol. Mikołajewo 3120 dz.

Tekucza, wś i ferma, pow. humański, st. poczt. Dubowa (10 w.). Wś 238 dm., 2394 mk., cerkiew, szkółka cerk.. ferma 9 dm., 28 mk.

Telacze, ob. *Podhajce*.

Telatków, fol., pow. czerykowski, od r. 1866 Henzelów, 178 dz.

Telatniki, wś i dobra, pow. witebski. Dobra Gerngrosów, z fol. Wołosowo 1102 dz., we wsi cerkiew.

Telatycze 1.) wś, fol. i dobra, pow. brzeski, gub. grodz. Wś, zwana też Siemichocze, 460 dz.; fol. Sawickich, 337 dz.; dobra należą do Puczniewskich; z fol. Wygoda i Owczarnia; urocz. Klateczka 1441 dz. (587 lasu). Jest tu cerkiew par., dekanatu (błagoczynia) Wysokie Litewskie, uposażona 120 dz. O 4 w. na wschód od wsi niewielki pagórek, zarosły lasem, zwany zamczyskiem. 2.) **T.** *Siemichocze*, os., tamże, 20 dz. 3.) **T.** *Stolbce*, os., tamże, 102 dz. 4.) **T.** *Wierzchpol*, os., tamże, 57 dz. 5.) **T.**, fol., tamże, gm. i dobra Wysokie Litewskie.

Telatycze, wś, pow. owrucki, gm. Chwośnia Wielka, 5 dm., 29 mk.

Telażyn, chutor dóbr Błudeń, pow. prużański.

Telcze, pow. łucki, gm. Kołki, 71 w. od Łucka, 46 dm., 365 mk.

Telegi, fol., pow. horecki, od r. 1880 Jakuszewych, 122 dz.

Telepin, mstko, pow. czehryński, gm. Telepin, st. poczt. Kamionka (15 w.), 558 dm., 3654 mk., cerkiew, szkółka cerk., gorzelnia, młyn, 20 wiatraków. Gmina obejmuje 9 miejscowości (1 mstko, 7 siół i 1 wś), 15,831 mk. (23 katol., 7 rozkoln. i 413 żydów) i 18,646 dz., w tem 11,997 większej posiadł., 6378 włośc., 271 cerk.

Teleszówka, wś, pow. wasylkowski, st. poczt. Kahorłyk (20 w.), 70 w. od Wasylkowa, 498 dm., 1682 mk., cerkiew, szkoła, młyn, 11 wiatraków.

Teleżyńce 1.) wś, pow. taraszczański, gm. i st. poczt. Tetyjów (8 w.), 75 w. od Taraszczy, 425 dm., 2557 mk., cerkiew, szkoła, młyn. 2.) **T.**, wś, pow. zasławski, gm. Michnów, 13 w. od Zasławia (st. poczt.), 168 dm., 884 mk., cerkiew drewn. z r. 1755, szkółka cerk. od r. 1885.

Telsze, miasto. Bernsztein M. E.: „Telsze, szkic histor. dziejów miasta i starostwa“ (Przew. nauk. i liter., r. 1902, listopad). Wołyniak: „Luźne karty z przeszłości Telsz“ (Przegl. Powsz., 1893, t. 37 i osobno r. 1895).

Telszewska dyecezya, ob. *Żmudź*.

Tełuszki, *Tiełuszki* (t. XII, 337), wś, pow. bielski, gub. grodź., 806 dz.

Temiakowo, dobra, pow. newelski, Szyszków, z fol. Hołubowo, 1613 dz.

Temne, *Ciemne*, fol., pow. mohylewski, dziedzictwo Borków, 1200 dz. (650 lasu).

Temne 1.) słoboda, pow. łucki, gm. Kołki, 6 dm., 24 mk. 2.) **T.**, os. leśna, pow. radomyski, gm. Hornostajpol. 3.) **T.**, słoboda, pow. rówieński, gm. Stepań, 7 dm., 47 mk. 4.) **T.**, urocz., tamże, gm. Wysock, 6 dm., 62 mk.

Temnica 1.) urocz., pow. kobryński, gm. Podolesie, z urocz. Szopek-Młynek 222 dz. 2.) **T.**, urocz. w dobrach Macie, pow. prużański.

Temnohajce, *Tiemnohajce* (t. XII, 337), wś, pow. krzemieniecki, gm. Borki, 19 w. od Krzemieńca, 151 dm., 957 mk., cerkiew drewn. z r. 1865, szkółka cerk. od r. 1885, browar piwny. W r. 1637 własność Ireny (Raśny) z Kozierad Bohowitynówny wdowy po Konstantym na Jarmolińcach Jarmolińskim. W r. 1726 należy do Michała Pruszyńskiego, miecznika żytomierskiego, w zastawie u Wojciecha Pleszy. Obecnie Ottomara Kraugingа.

Temra, chutor i urocz. leśne, pow. kobryński. Chutor należy do dóbr Sukacze; urocz. własność Timofiejewych, 369 dz.

Temra Łuka, dobra, pow. kobryński, gm. Iłosk, Szyrajewych, 1016 dz. (618 lasu, 331 nieuż.).

Tenishof, pow. dźwiński. Dobra skarbowe obejmują 10 wsi i dwie fermy, 3044 dz.

Teniukowszczyzna, pow. oszmiański. Darowana r. 1598 przez Pawła Sapiehę, ststę oszm., Fiedorowi Siekierze, należała następnie do Felicyanny Kiełbszyny, w pierwszej połowie w. XVIII do Krzysztofowej Szymkowiczowej, potem Zabłockich, od których r. 1746 nabył Szymon Dmochowski, rotmistrz oszmiański. W ostatnich czasach Bolesława Dmochowskiego, obecnie tatara Achmatowicza.

Tensajcie, wś i dwór, pow. rossieński, gm. Kroże (10 w.), Przewłockich, 154 dz.

Teodorówka, dobra, pow. witebski, Dannensternów, 587 dz.

Teodorowka al. *Czudelka*, wś, pow. rówieński, gm. Wyry, par. praw. Czudel (10 w.), 120 w. od Równego, 23 dm., 204 mk.

Teodorowo 1.), fol. i kol., pow. białostocki, należą do dóbr Górki Solniki. 2.) **T.**, pow. poniewieski, ob. *Pajgiszki*. 3.) **T.**, pow. lidzki, ob. *Tadorowo*. 4.) **T.**, fol., pow. newelski, Ledochowiczów, 155 dz.

Teofiliszki, dwór, pow. wiłkomierski, dawniej Kiełpszów, dziś Noskowych, z zaśc. Baraniszki 82 dz.

Teofilówka, kol., pow. żytomierski, gm. Horoszki, 15 dm., 85 mk.

Teofilpol, mstko, pow. starokonstantynowski, gm. Teofilpol, 60 w. od mta pow., 536 dm., 4438 mk., cerkiew murow. z r. 1893, na miejsce dawniejszej z r. 1764, szkoła ludowa, szkółka cerk. Gmina obejmuje 16 miejscowości, 1215 dm. włośc. (350 innych), 9804 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,793 dz. Miejscowość ta, pod nazwą Kamień, nadaną została r. 1420 przez w. ks. Witolda słudze Pawłowi. Od Jabłonowskich mstko przeszło do Sapiehów, po r. 1831 skonfiskowane Leonowi Sapiesze, r. 1864 dane na wykup gen. Liprandi, od którego roku 1885 nabywa urzędnik Stachowski.

Teolin, *Teolinie*, wś, pow. horodecki, należała do Józefy Żebrowskiej.

Teolin, wś, pow. lipowiecki, 90 w. od Lipowca, 61 dm., 681 mk., szkółka, 3 wiatraki, ferma.

Teolinowo, fol. dóbr Leontowo, pow. sieński.

Teopol 1.), fol. dóbr Giałowo, pow. kowieński. 2.) **T.**, fol., pow. bychowski, od r. 1880 Kaptelewych, 149 dz.

Tepienica, wś, pow. owrucki, gm. Olewsk, 104 w. od Owrucza, 86 dm., 468 mk.

Teptyjówka, wś, pow. kaniowski, st. poczt. Bohusław (6 w.), 60 w. od Kaniowa, 156 dm., 1050 mk.

Terabiejna, mylnie *Terebejna* (t. XII, 301), pow. oszmiański. Fol. T. stanowił uposażenie kościoła w Nalibokach.

Terasy, wś nad jez. Użań i rzką Horożanką (dopł. Użanki), pow. wieliski, gm. Uświat. Grodzisko zajmujące do 600 saż. kw., przypierające do jeziora, rzeki i błota, od zachodu otoczone wałem i rowem. Znajdowano tu narzędzia z epoki kamiennej, wyroby metalowe i t. p.

Terebejki, wś, pow. włodzimierski, gm. Bereżce, 53 w. od Włodzimierza, 56 dm., 380 mk.

Terebin, wś, pow. hrubieszowski. Według lustracyi z r. 1565, za czasów gdy Jan Tęczyński był starostą horodelskim, wystawiono z drzewa wyciętego w lasach horodelskich zamki w T. i Kryłowie. W r. 1564 wś ta płaci od $6^1/_2$ łan., 6 zagr., 2 rybaków, 3 rzem., pop i cerkiew.

Terebowsza, dobra, pow. homelski, gm. Wylew (16 w.), własność Gerardów, z fol. Romanowo i Popsujewka 3814 dz. (1552 lasu).

Terechów, wś, pow. berdyczowski, st. poczt. Berdyczów (8 w.), 126 dm., 872 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny.

Terechówka 1.), wś nad Ucią, pow. homelski. Jest tu cerkiew, szkoła, 4 młyny. 2.) **T.**, dobra, pow. siebieski, z fol. Bezujenicze i Ludwowo należą do Porębskiego, siostry jego Jesmanowej, Wołka Łaniewskiego i Porębskiej.

Terechowo, fol., pow. lepelski, sukcesorów Józefy Karpińskiej, 71 dz.

Terechowszczyzna, fol., pow. połocki, Czerkasów, 50 dz. i Jarynowskiego 17 dz.

Terechy 1.), wś i fol., pow. radomyski. Wś 85 dm., 702 mk., fol. 3 dm., 16 mk. 2.) **T.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Bereżce, 49 w. od Włodzimierza, 20 dm., 125 mk.

Teremce 1.) wś, pow. radomyski, 166 dm., 1006 mk., szkółka, 2 młyny, 4 wiatraki.

Teremne, wś nad Kotuńką, pow. ostrogski, gm. Kuniów, par. praw. Zinki, 30 w. od Ostroga, 87 dm., 476 mk., cerkiew fil. drewn. z roku 1879.

Teremno, *Teremne* 1.) wś, pow. łucki, gm. Poddubce, 5 w. od Łucka, 35 dm., 435 mk. 2.) **T.**, os., tamże, 14 w. od Łucka, 141 dm., 797 mk.

Teremce, w spisie *Terence*, wś, pow. żytomierski, gm. i par. praw. Horoszki (4 w.), 43 w. od Żytomierza, 57 dm., 329 mk. 3.) **T.**, urocz., tamże, gm. Chwasowa, 6 dm., 45 mk,

Terenicze, fol., pow. homelski, Własiewych, 1345 dz. (626 lasu), wiatrak.

Terenie 1,), fol, pow. czerykowski, Mężyńskich, 573 dz. 2.) **T.**, pow. sieński, ob. *Rukalewo*.

Terentepol 1.) fol., pow. newelski, Szyszków, 471 dz. 2.) **T.**, fol., tamże, Zaliwkinowych, 904 dz.

Terentyów, wś, pow. ostrogski, gm. Ho-

szcza, par. praw. Sieniów (pow. rówieński), 34 w. od Ostroga, 72 dm., 440 mk.

Terepol, kol., pow. rówieński, gm. Równo (8 w.), 24 dm., 210 mk.

Teresica, ferma, pow. radomyski, gm. Czarnobyl.

Teresin 1.), mylnie *Terosin* (t. XI, 315), wś, pow. brzeski, gub. grodz., 174 dz. włośc. i 11 dwor. pryw. 2.) **T.**, mylnie *Terasino* (t. XII, 301), fol. dóbr Strubnica, pow. wołkowyski.

Teresjanów, fol., pow. oszmiański, gm. Holszany, pod Michałowszczyzną. Dawniej Wituńskich, obecnie Tabeńskich.

Terespol 1.) dobra, pow. bychowski, gm. Bychów Nowy (7 w.), Siemkowskich. 1383 dz. (689 lasu), kaplica, młyn. 2.) **T.**, fol., pow. mohylewski, Janczewskich, 185 dz. 3.) **T.**, *Terespole*, fol., pow. rohaczewski, Monkiewiczów, 571 dz. 4.) **T.**, fol., pow. połocki, Śledziewskich, 230 dz. 5.) **T.** al. *Siergiejcewo*, fol., pow. siebieski, gm. Soino, gorzelnia, młyn, deptak.

Tereszczeniata, ob. *Czereszczenięta.*

Tereszki 1.) wś, pow. skwirski, 131 dm., 817 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn. 2.) **T.**, wś, pow. zwinogródzki, 28 w. od Zwinogródki, 209 dm., 2065 mk., cerkiew, szkółka cerk., 15 wiatraków. 3.) **T.**, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Kołki, st. poczt. Antoniny (8 w.), 36 w. od mta pow., 150 dm., 885 mk., cerkiew murow. z r. 1853, szkoła od r. 1871. W roku 1593 wś należała do włości bazalijskiej ks. Ostrogskich, spustoszona przez tatarów.

Tereszkowce, *Tereszkowiec* (t. XII, 309), wś nad rzką Białą Krynicą, pow. włodzimierski, gm. Skobełka, 53 w. od Włodzimierza, 50 dm., 348 mk., cerkiew.

Tereszkowicze, fol., pow. homelski, Klimowiczów, 100 dz.

Tereszów, wś, pow. dubieński, gm. Malin, 26 w. od Dubna, 29 dm., 206 mk.

Tereszpol, wś, pow. zamojski, ma 352 dm.

Teriuchy, mylnie *Teriucha*, wś nad rzką t. n., pow. homelski, gm. Dziatłowicze. Jest tu cerkiew, młyn, wiatrak.

Terlica, mstko, pow. lipowiecki, 65 w. od Lipowca, 325 dm., 942 mk., cerkiew, synagoga, dom modl. żyd., szkołka cerk., 2 młyny.

Termachówka 1.) *Mała*, wś, pow. radomyski, 83 w. od Radomyśla, 34 dm., 212 mk., 4 wiatraki. 2.) **T.** *Wielka*, wś, tamże, 80 w. od Radomyśla, 208 dm., 1178 mk., szkółka cerk., wiatrak.

Ternawka, *Ternówka* (t. XII, 314, mylnie podana w pow. krzemienieckim), wś nad rzką t. n. (dopł. Chomoru), pow. zasławski, gm. Ternawka, 25 w. od Zasławia (st. poczt.), 296 dm., 1747 mk., cerkiew murow. fund. r. 1848 przez ks. Sanguszkę, kaplica, szkoła od r. 1870. Własność ks. Sanguszki. Gmina obejmuje 11 miejscowości, ma 1064 dm. włośc. (59 innych), 9238 mk. włościan, uwłaszczonych na 11,381 dz. W r. 1518 Zygmunt I potwierdza Jeskowi Seniutyczowi, horodn. włodzim., prawo na władanie T., nadaną mu w końcu w. XV przez króla Aleksandra. Od Sieniutycza T. przechodzi do kn. Wasila Czetwertyńskiego, od którego nabywa kn. Iwan Zasławski. W r. 1589 spustoszona przez tatarów.

Terniany, pow. trocki. Na polach włościańskich grupa kurhanów w części rozoranych.

Ternki, *Terniki*, mylnie *Terki* (t. XII, 311), wś, pow. łucki, gm. Czaruków, 18 w. od Łucka, 40 dm., 283 mk. Należała do Grocholskich.

Ternówka 1.) wś, pow. czerkaski, st. poczt. Rotmistrzówka (9 w.), 136 dm., 1390 mk,, cerkiew, szkółka cerk., 12 wiatraków. 2.) **T.**, pow. zasławski, ob. *Ternawka.*

Tesłuhów, wś, pow. dubieński, 145 dm., 954 mk., cerkiew drewn. z r. 1873, szkoła od r. 1879. Gmina obejmuje 23 miejscowości, ma 1364 dm. włośc. (95 innych), 9845 mk. włościan, uwłaszczonych na 10,380 dz.

Tesnówka 1.) słoboda, pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 111 dm., 734 mk. 2.) **T.**, słoboda, pow. owrucki, gm. Łubiny, 50 w. od Owrucza, 12 dm., 86 mk. 3.) **T.**, wś nad Świnołużką, pow. radomyski, gm. i st. poczt. Korystyszów (19 w.), 22 w. od Radomyśla, 59 dm., 342 mk., kaplica. 4.) **T.**, chutor przy wsi Sołowijówka, tamże, 5 dm., 17 mk.

Tessów, wś, pow. ostrogski, gm. Sijańce (3 w.), 22 w. od Ostroga, 80 dm., 664 mk., cerkiew drewn. z r. 1876, szkółka cerk. od roku 1884.

Teterka, wś, pow. nowogradwołyński, gm. i par. praw. Kurne (9 w.), 24 w. od mta pow., 94 dm., 564 mk.

Teterki, fol., pow. witebski, Arenhejmów, 185 dz. i Mikoszów, 225 dz.

Teterówka al. *Zarzecze*, wś, pow. taraszczański, 44 w. od Taraszczy, 225 dm., 1147 mk., cerkiew, szkółka cerk., 3 wiatraki.

Tetyjów, mstko, pow. taraszczański, 67 w. od Taraszczy, bez przedmieści ma 240 dm., 2912 mk., cerkiew, kościół, 3 domy modl. żyd., st. poczt.-tel., szpital.

Tetylkowce, wś, pow. krzemieniecki, gm. Borki, st. poczt. Krzemieniec (11 w.), 93 dm., 823 mk., cerkiew drewn. z r. 1775. Wś należała do Drzewieckich, obecnie Masłowych.

Tewele, *Tewle* (t. XII, 325), wś, fol. i dobra, pow. prużański. Wś ma 306 dz. włośc., 250 dz. pryw. i 95 cerk.; fol. Dziekońskich, 390 dz.; dobra Wysockich, z chut. Szlag 325 dz.

Tęczyn, ruina zamku, w pow. chrzanowskim. Studya nad budową zamku w T. przedstawił Komisyi hist. sztuki w Krakowie Zygm. Handel.

Tęgoborze, r. 1490 *Tangoborza,* wś, pow. nowosądecki. R. 1400 Chebda dziedzic „de Rostin" z żoną Czochną, nadają bratu Stanisławowi reguły św. Augustyna zakonu „de Penitencia" obszar góry w T. dla zbudowania klasztoru. Na uposażenie przeznaczają łan ziemi, staw pod górą i 4 grzyw. czynszu rocznie. Fundacya ta widocznie jednak wkrótce upadła (Kod. kat. krak., II, 246).

Thalheim, *Talgeim, Sadoliszki,* dwór, pow. poniewieski, gm. Podbirże (12 w.), Ditmarów, 110 dz.

Tiahun, wś, pow. lipowiecki, 15 w. od Lipowca, 342 dm., 1681 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn.

Tiakowo, dobra, pow. witebski, z fol. Łuszczycha i Awsinkowo należały do Jackiewiczów.

Tiałosze, dobra, pow. orszański, Poczobutów, 1423 dz. (706 lasu).

Tiapina, *Ciapin,* wś i fol., pow. lepelski, gm. Tiapina, 25 w. od Lepla, 47 dm., 286 mk. Na fol. był kościół katol. (zamknięty). Gmina obejmuje 24 miejscowości, 340 dm. włośc. (9 innych), 2576 mk. włościan, uwłaszczonych na 3784 dz. Ob. *Ciapin* (t. XV).

Tiasty, wś nad Dryssą, pow. dryzieński, gm. Justynianowo, 9 w. od Dryssy, zarząd gm.

Tichajewo, dobra, pow. siebieski, należały do Tomiłowych.

Tichinicze, dobra, pow. rohaczewski, od r. 1868 Reinhardtów (poprzednio Jana Oskierki), 8537 dz. (4797 lasu), 2 młyny, folusz, deptak, smolarnia.

Tichotyn, *Tychotyn,* wś, pow. łucki, gm. Szczuryn, 30 w. od Łucka, 53 dm., 357 mk.

Tichówka, fol., pow. witebski, Zaranków, 606 dz.

Tichowola, *Cichowola,* wś nad Narwią, pow. prużański, gm. Masiewo, 42 dm., 349 mk., 767 dz. włośc. i 48 cerk., cerkiew, szkoła.

Tiechanicze, fol., pow. klimowicki, Malinowskich, 417 dz. (220 lasu).

Tielatniki, wś, pow. witebski.

Tieszanka, fol., pow. czauski, od r. 1875 Wierzejskich, 343 dz.

Tilgenau, ob. *Tylgenau.*

Timanowa, *Timonowo* (t. XII, 339), os., pow. newelski, gm. Szałachowa (7 w.).

Timochówka 1.) fol., pow. czauski, od roku 1859 Downarowiczów, 131 dz. 2.) **T.,** fol., pow. horecki, od r. 1869 Zahorowskich, 245 dz.

Timochowo, mylnie *Timonowo* (t. XII).

Timochy, *Cimochy,* mylnie *Tymochy* (t. XII, 708), wś, pow. bielski, gub. grodz., 77 dz.

Timofejewskie, *Timofejewo* (t. XII, 339). dobra, pow. newelski, Ejbuenków, 1000 dz.

Timonowo, *Tymonów* (t. XII, 339 i 708), wś nad rzką Perewołoczną, pow. klimowicki, 4 w. od mta pow.

Tinkowo, *Tinków,* fol., pow. czerykowski, Tołpyhów, 582 dz.

Tiosto, dobra, pow. horodecki. gm. Tiosto, Chaniewskich, 1371 dz. Gmina obejmuje 60 miejscowości, 291 dm. włośc. (26 innych), 2159 mk. włościan, uwłaszczonych na 3460 dz. Zarząd gm. we wsi Słoboda.

Tiotcze, *Tiotczo,* wś i dobra, pow. lepelski, gm. Czerstwiaty. Wś 4 dm., 30 mk., cerkiew; dobra Koszczejowych, 1967 dz. Paderewscy mają 56 dz.

Tiszkowo 1.) fol., pow. newelski, Pawłowych i Semenowych. 2.) **T.,** zaśc., pow. połocki, Wisłouchów, 22 dz.

Tithof, fol., pow. bychowski, Komorskich, z fol. Drahuńsk i Adelin 448 dz.

Titowo, wś, pow. wieliski, gm. Baranowo. Grodzisko zw. „Okop".

Tiulpino, zaśc., pow. witebski, Ohryzków, 18 dz.

Tiuńki, wś, pow. czehryński, gm. Racewo, st. poczt. Czehryn (8 w.), 263 dm., 1711 mk., cerkiew, szkółka cerk., 18 wiatraków.

Tiutkiewicze, *Tiutkowicze,* wś, pow. rówieński, gm. i par. praw. Równo (4 w.), z os. Juryszka, 44 dm., 396 mk.

Tkaczew, wś, pow. łęczycki. Dudrewicz L.: „Mogiły kamienne w T." (Pam. Fizyogr., t. IV, r. 1884).

Tkolice, wś, pow. czadczański. W r. 1864 miało tu być 1930 polaków.

Tłubice, r. 1408 *Tlubica,* wś, pow. płocki. Stare gniazdo Boleszczyców, wspom. w dok. z r. 1408 (Kapica, Herbarz, 426). W r. 1578 są: T. Kozik (łan 1, zagr. 3) i T. Ubyszowe (3 łany, 9 zagr., 3 rzem., młyn i wiatrak).

Tłumacz, miasto. W r. 1469 Mikołaj Korytko przedstawił nadanie ks. Opolskiego z pieczęcią na wieś Rudę, którą miał w posiadaniu i na Tłumacz w halickiem którego nie posiadał. Tegoż roku Piotr Buczacki przedstawił listy królewskie na różne sumy a mianowicie: 200 grzyw. na mieście „Thlumacz", 650 na wsi Gruszka i innych, 500 flor. na tychże wsiach, 200 grzyw. i drugi 100 grzyw. na Gruszce. W roku 1578 miasto daje szosu fl. 8, od 6 kom., 17 pługów, 4 rzem., 2 popów. Czopowe roczne fl. 6 gr. 16. W r. 1515 czopowe wynosiło 4 grzyw. Do okolic T. odnosi się: Toetterle: „Geognost. Verhaeltnisse der Herrschaft T. in Ostgalizien" (Jahrb. d. geol. Reichs-Anstalt, Wien, II, Jahrg).

Tmakowo, zaśc., pow. połocki, Wisłouchów, 40 dz.

Tobiaszuny, fol., pow. poniewieski, gm. Stumbryszki (9 w), 35 w. od mta pow.

Toboła, *Toboly,* w dok. *Tobolka,* wś, pow. grodzieński, gm. Wiercieliszki, 469 dz. W r. 1561 sioło strzeleckie do dworu wiercieliskiego,

ekon. grodzieńskiej. We wsi było 20 włók gruntu średniego, w tem 10 włók na służbę strzelecką, wolnych od czynszu i powinności, z 10 włók na czynszu płacili po 97 gr.

Toczna, wś, dwa fol. i obręb leśny nad rzką Tocznianką, pow. mścisławski, gm. Monastyrzyszcze. Wś 30 dm., 173 mk., cerkiew; jeden z fol.. dziedzictwo Czernuszewiczów, 993 dz. (575 lasu); drugi Okuliczów i Sudników 788 dz. (500 lasu); obręb leśny 150 dz. należy do ks. Obolenskiej.

Toczyłowo, później *Łaś Toczyłowo*, wś, pow. łomżyński. R. 1428 w Łomży Jan, ks. mazow. nadaje Janowi i Mateuszowi z T. w tejże wsi 30 łan. chełm. i przenosi wieś na prawo niemieckie (Kapica, Herbarz, 245). Siedzą tu Łascy.

Toczyszcze, chutor, pow. kowelski, gm. Chocieszów, 6 dm., 28 mk.

Todorkowce, wś i fol., pow. sokólski. Wś 26 dz.; fol. w części Poczobutów 160 dz., Steckiewiczów 107 dz.

Todorówka 1.) wś, pow. lipowiecki, 50 w. od Lipowca, 74 dm., 844 mk., cerkiew, szkółka cerk. 2.) **T.**, ferma, tamże, 5 dm., 30 mk., gorzelnia.

Togajły, fol., pow, wiłkomierski, gm. Wieprze (5 w.), Strabelków, 45 dz.

Tojepole 1.) fol., pow. witebski, Gordzieńskich, 57 dz. 2.) **T.** al. *Julianowo*, fol., tamże, Zienkiewiczów, 107 dz.

Tokarewo, dobra, pow. połocki, Giedrojciów Jurahów, 802 dz.

Tokarówka, wś, pow. skwirski, 103 dm., 553 mk., cerkiew, szkółka, młyn.

Tokary 1.) wś, pięć fol. i os., pow. brzeski, gub. grodz. Wś 773 dz. włośc. i 73 cerk. Fol. należą do: Zalewskich (274 dz.), Grujewickich (47 dz.), Jankowskich (Jankowszczyzna 80 dz.), Mańkowskich (100 dz.), Lenkiewiczów (225 dz.) i Wołkowickich (64 dz.). Os. 394 dz. 2.) **T.** *Teofiliszki*, fol., tamże, Tokarzewskich, 87 dz. 3.) **T.** *Wołkowszczyzna*, fol., tamże, Wołkowickich, 64 dz.

Tokaryszki, dwór, pow. rossieński, gm. Botoki (11 w.), Balczewskich, 45 dz.

Toki, wś, pow. zbaraski. Piotr W. Dowosser: „Zamek w Tokach" (Teka konserwator., t. II, r. 1900).

Toleja, *Toleje*, dwór, pow. szawelski, gm. Janiszki (12 w.), Jana Sture, 278 dz.

Tolica, mylnie *Tołszcza* (t. XII, 368), fol., pow. brzeski, gub. grodz., należy do dóbr Wysokie Litewskie.

Tollensee, ob. *Dolenica* i *Treptow*.

Tołcze, okolica i os., pow. sokólski, gm. Zubrzyca. Okolica 90 dz.; os. 8 dz.

Tołkacze, dwa fol., pow. czauski, Kozaczków, 624 dz.

Tołkacze 1.) wś, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, par. praw. Owrucz (2 w.), 35 dm., 203 mk. 2.) **T.**, kol., pow. rówieński, gm. Międzyrzecz, 8 dm., 50 mk.

Tołkaczówka, ob. *Aleksandrówka* 27).

Tołmacz, wś, pow. zwinogródzki, gm. i st. poczt. Kalihorka Mokra (10 w.), 420 dm., 2000 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny, 14 wiatraków.

Tołoczkany, wś i fol., pow. poniewieski, gm. Pompiany, 30 i 34 w. od mta pow. Fol. ks. Puzynów, z fol. Giegużyno 1272 dz.

Tołoczki 1.) os., fol. i okolica, pow. grodzieński. Os. 14 dz.; fol. Koniewskich, 184 dz.; okolica 380 dz. 2.) **T.**, fol. i os, pow. sokólski, gm. Kruhlany. Fol. Gąsowskich i z urocz. Berezina ma 340 dz.; osada ma 68 dz. 3.) **T.**, os. przy wsi Szymaki i fol., tamże, gm. Zubrzyca, Kundów, z attyn., 313 dz.

Tołoczmany, fol. dóbr Werdomicze, pow. wołkowyski. Gmina obejmuje 37 miejscowości, 251 dm. włośc. (43 innych), 3300 mk. włościan, uwłaszczonych na 4966 dz. Zarząd gm. we wsi Święcica.

Tołoczyn 1.) *Stary*, dobra, pow. orszański. Sławińskich, 3485 dz. (2800 lasu), młyn, krochmalnia. 2.) **T.** *Zarzeczny*, dobra, pow. sieński, Sławińskich, z fol. Rajce, Surnówka i Tomaszpole 5200 dz. (2149 lasu), gorzelnia, huta szklanna, krupiarnia, 2 młyny.

Tołoczyno, zaśc., pow. witebski, Zawadzkich, 10 dz.

Tołojowce, wś, pow. dryzieński, parafia Druja.

Tołokuń, wś, pow. radomyski, 125 w. od Radomyśla, 103 dm., 813 mk., szkółka.

Tołotuchowo, zaśc., pow. newelski, Żeglińskich, 17 dz.

Tołpieczyce, fol., pow. mohylewski, Korolków, 677 dz., młyn. We wsi cerkiew, szkoła.

Tołpyżyn, wś i ferma, pow. dubieński, 38 w. od Dubna. Wś 80 dm., 495 mk., ferma 12 dm., 74 dm.

Tołsta 1.) (t. XII, 368), kol. niem. przy wsi Niehrebówka, pow. radomyski, 28 dm., 143 mk. 2.) **T.**, wś, pow. zwinogrodzki, st. poczt. Zwinogródka (25 w.), 533 dm., 3045 mk., cerkiew, szkółka cerk., 27 wiatraków.

Tołstokowszczyzna, okolica, pow. lepelski. Mają: Ostrowscy 62 dz., Paszkiewiczowie 19 dz., Stołyhwowie 60 dz.

Tołstouchowo, wś, pow. newelski. Mają: Ejsmontowie 134 dz, Grzybowscy 6 dz., Kopytowscy 6 dz., Maszewscy 7 dz., Mikłaszewscy 21 dz., Stańscy 14 dz.

Tołwin, mylnie *Telwin* (t. XII, 290), okolica, pow. bielski, gub. grodz., przy gościńcu z Siemiatycz do Bociek, 246 dz. Gniazdo Tołwińskich.

Tołyskowo, wś, pow. newelski. Mają: Za-

górscy i Zieńkiewiczowie 68 dz., Bursinkowiczowie 48 dz., Korzeniewscy 16 dz., Spirydowiczowie 10 dz.

Tomaszajcie, ob. *Tamoszajcie.*

Tomaszew, kol., pow. rówieński, gm. Deražne, 39 w. od Równego, 31 dm., 225 mk.

Tomaszgród, mstko nad Słuczą, pow. rówieński, gm. Wyry (nie Dąbrowica), 140 w. od Równego, z fol. 111 dm., 674 mk. Obecnie Chiczewskich.

Tomaszów, w dok. *Domaschow*, wś, pow. miechowski. W dok. z r. 1254 śród włości klasztoru zwierzynieckiego. Według Długosza wś „Domaschow" własność klasztoru, miała łany kmiece, folwark, młyn, karczmy (L. B., III, 64).

Tomaszów Rawski, miasto. Topaz Bernsztajnowa „Tomaszow Rawski" (Ateneum, rok 1898, odbitka, Warszawa, r. 1899). Horpfenstand I.: „T. Rawski" (Dzien. Łódzki, n. 106, r. 1885).

Tomaszowce, wś, pow. kałuski. Wieś krolewska, drogą zamiany, przed r. 1469 Buczackich. Ob. *Wojniłów.*

Tomaszówka, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (3 w.), Kozłowskich, 48 dz.

Tomaszówka 1.) wś, pow. humański, 218 dm., 1257 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 7 wiatraków. 2.) **T.**, ferma, pow. lipowiecki, gm. i st. poczt. Monastyryszcze (5 w.). 3.) **T.**, wś, pow. skwirski, st. poczt. i dr. żel. Chwastów (12 w.), 65 w. od Skwiry, 85 dm., 808 mk., szkółka, młyn. 4.) **T.**, kol., pow. łucki, gm. Poddubce, 15 dm., 52 mk. 5.) **T.**, kol., pow. żytomierski, gm. Chwasowa, 31 w. od Żytomierza, 36 dm., 229 mk.

Tomaszpole, fol. dóbr Tołoczyn Zarzeczny, pow. sieński.

Tomczyn, podany dwa razy (t. XII, 381), wś i fol., pow. połocki. Fol. należy do Bohdanowiczów, ma 220 dz., Szmejlingowie mają 40 dz.

Tomelany, *Temelany*, mylnie *Temeniany* (t. XII, 290), dwór, pow. poniewieski, gm. Krakinów (9 w.), Rajcewiczów, 260 dz.

Tomiłów, *Tumiłowo* (t. XII, 382 i 623), pow. dzisieński. Należy wś Giriaty (nie Goriaty).

Tomiłówka, wś, pow. wasylkowski, st. poczt. Biała Cerkiew (12 w.), 50 w. od Wasylkowa, 179 dm., 990 mk., kaplica, szkółka cerk.

Tomisławice, ob. *Proboszczowice.*

Tomsino, wś nad rzką Wiecią, pow. siebieski, gm. Tomsino, 22 w. od Siebieża, cerkiew, szkoła, szpital wiejski, zarząd gminy. Dobra należą obecnie do Bazylego Czernowka. Gmina obejmuje 81 miejscowości, 508 dm. włośc. (53 innych), 4179 mk. włościan, uwłaszczonych na 5015 dz.

Tomyśl *Nowy*, miasto. Stroedicke: „Kurzgefaste Chronik der Stadt Neutomischel", 1888. Warschauer dr.: „Das 100 jaehrige Jubilaeum des Bestehens der Stadt Neutomischel" (Zeitsch. d. Hist. Ver f. d Prov. Posen, II, 3, 139). Flatau Jos. Jak.: Geschichte der Hopfenbaues und Hopfenhandels zu Neutomischel, Kreises Buk, bis zum Jahr 1859", 2 wyd. Berlin, O. Lorentz, 1883.

Tonie, r. 1224 *Tune*, wś, pow. krakowski. O nadaniu jej kapitule przez Mykułę archidyakona, podaje Rocznik Kapit. krakow. (Mon. Pol. hist., II. 802). R. 1389 król Władysław przenosi włość katedralną T. na prawo niemieckie (Kod. kat. krak., II, 139).

Topcza, wś i kol., pow. rówieński, gm. Międzyrzecz, par. praw. Klecka Wielka (2 w.), 60 w. od Równego. Wś 19 dm., 355 mk., kol. 26 dm., 362 mk.

Topczewo, r. 1466 *Topiczewo*, wś, pow. bielski, gub. grodz. Wspom. w aktach sąd. brańskich z r. 1466 (Kapica, Herbarz, 428).

Topilec, *Topielec* (t. XII, 891), wś i przys., pow. białostocki. Wś 455 dz. ziemi włośc. i 48 cerk.; przys. 187 dz.

Topiliszcze, *Topoliszcze* (t. XII, 395), wś nad rz. Rudą, pow. włodzimierski, gm. Poryck, 38 w. od Włodzimierza, 85 dm., 496 mk., cerkiew.

Topilna, wś, pow. zwinogródzki, 638 dm., 3668 mk., cerkiew, szkółka cerk., cegielnia, 20 wiatraków, stadnina.

Topiłówka, wś, pow. czehryński, st. poczt. Medwedówka (15 w.), 265 dm., 1509 mk., cerkiew, szkółka cerk., olejarnia, dwa folusze, 21 wiatraków.

Topol, dwór, pow. nowoaleksandrowski, gm. Skopiszki (4 w.), 74 w. od mta pow., Turów, 256 dz.

Topolańska, os., pow. łucki, gm. Rożyszcze, 26 w. od Łucka, 12 dm., 70 mk.

Topolany, wś, os. i dwór, pow. białostocki. Wś 715 dz. włośc. i 32 cerk.; os. 167 dz.; dobra Chrzanowskich, z urocz. Wierch-Topolany i Magazynowo 1183 dz.

Topole, pow. białostocki, 1744 dz. (655 lasu, 483 nieuż.).

Topolin, *Tapolin* (t. XII, 157), dwór, pow. rossieński, Sipowiczów 118 dz.

Topoliszcze, ob. *Topiliszcze.*

Topolka, fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (7 w.), par. Pelikany. Niegdyś attyn. Kowalewa, założony przez Judytę z Łopacińskich Koziełłową, potem jej córki Wandy Bortkiewiczowej, z Gonczarzyszkami 123 dz.

Topolka, wś, pow. kowelski, gm. i par. praw. Maciejów (3 w.), 28 w. od Kowla, 18 dm., 102 mk.

Topólno, *Topólna*, wś i kol., pow. łucki, gm. Rożyszcze, 23 w. od Łucka. Wś 119 dm.,

563 mk., kaplica, młyn wodny; kol. 4 dm., 21 mk. Dawniej Strojnowskich, następnie ks. Bagrationa Imeretyńskiego.

Topolno, wś, pow. gostyński. Jan Słubica były wójt w T. występuje w akcie z r. 1457 (Kod. maz., 226). Wieś książęca w dok. z roku 1462. W r. 1579 ma 19 $^1/_2$ łan., 3 zagr.

Toporczyki, wś, pow. zasławski, gm. Michnów, par. praw. Topory (1 w.), 10 w. od Zasławia, 68 dm., 364 mk.

Toporec, chutor przy wsi Mikulicze, pow. kijowski.

Toporowce, wś, pow. horodeński. Wedle lustracyi z r. 1565 „od dziesięciu lat przez nieboszczyka pana z Tęczyna, na gruncie wsi królewskiej Podwysokiego jest zasadzona". Miała 15 kmieci, watamana, 4 owczarzów. Należała do ststwa śniatyńskiego. Dochód wynosił zł. 73 gr. 12.

Toporowice, wś, pow. będziński. Własność bisk. krakow., ob. *Siewierz*.

Topory, pow. newelski. Gmina obejmuje 115 miejscowości, 692 dm. włośc. (17 innych), 5705 mk. włościan, uwłaszczonych na 9293 dz.

Topory 1.) wś, pow. skwirski, 30 w. od Skwiry, 307 dm., 2140 mk., cerkiew, kościół katol., szkółka cerk., cukrownia, cegielnia, młyn, wiatrak. 2.) **T.**, wś, pow. zasławski, gm. Michnów (14 w.), st. poczt. Zasław (9 w.), 86 dm,, 411 mk., cerkiew drewn. z r. 1788, szkółka cerk. Do par. należy wś Toporczyki (1 w.). Własność ks. Sanguszki. W r. 1589 we włości zasławskiej, spustoszona przez tatarów.

Toporyno, dobra, pow. witebski, Korzeniowskiego, 417 dz. i Kulżyńskiego, 403 dz.

Toporyszcze 1.) kol., pow. łucki, gm. Szczurzyn, 6 dm., 44 mk. 2.) **T.**, wś i kol., pow. żytomierski. Wś 169 dm., 1097 mk.; kol. 71 dm., 1072 mk.

Toporzec, potok w hrab. spiskiem, lewy dopł. Popradu, bierze początek ze stoków góry Jawor, uchodzi do Popradu pod Podolińcem, wznies. przy ujściu 572 mt.

Topyle, *Topule*, wś, pow. dubieński, gm. Jarosławicze, 33 w. od Dubna, 22 dm., 169 mk.

Torbinka 1.) fol., pow. sieński, Mikulskich, 102 dz. 2.) **T**., tamże, ob. *Widoki*.

Torczyca, wś, pow. taraszczański, st. poczt. Wołodarka (12 w.), 39 w. od Taraszczy, 293 dm., 1696 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, wiatrak.

Torczyłowo 1.) zaśc., pow. lucyński, starow. Minów, 51 dz. 2.) **T.**, fol., pow. newelski, Sotnikowych, 73 dz. 3.) **T.**, fol., pow. siebieski, Zawilejskich, 66 dz.

Torczyn 1.) wś, pow. radomyski, 18 w. od Radomyśla, 172 dm., 1137 mk., cerkiew, szkółka cerk., wiatrak. 2.) **T.**, mstko, pow. łucki, gm. Torczyn, 25 w. od Łucka, 506 dm., 4223 mk. 3.) **T.**, kol., pow. żytomierski, gm. Horoszki, 32 w. od Żytomierza, 44 dm., 229 mk.

Torhanowice, r. 1469 *Tharhanowicze*, wś, pow. samborski. W r. 1469 Tarhanowski przedstawił nadanie z pieczęcią królewską na wsi: T. i Tolnothosch na prawie feudalnem, z obowiązkiem służby wojennej i drugie nadanie na sołtystwo we wsi Strzałkowice i pozwolenie na skup takowego. W r. 1508 płaci Stanisław Taranowski z Taranowic i trzech innych wsi grzyw. 3 gr. 6. W r. 1589 płacą tu od 7 łan., $^1/_4$ popa, młyn o 2 kołach, karczma, 3 zagr. bez roli, 20 ubogich, 1 rzem.

Torhońszczyzna, fol., pow. mohylewski, Goniprowskich, 240 dz.

Torhówka al. *Pokrowsk*, dobra, pow. czauski, Ejlerów, 1591 dz. (1160 lasu), młyn.

Torki, wś, pow. przemyski. Należała do klucza medyckiego dóbr ststwa przemyskiego. Ludność miała dozorować stadniny królewskiej w Medyce, lecz koło r. 1560 nakazano płacić czynsze i zwykłe daniny. W r. 1565 było 37 kmieci na 11$^1/_2$ łan., 7 zagr., 3 karczmarzów (każdy po 3 grzyw. i kamień łoju). Suma dochodu zł. 46 gr. 11.

Torokanówka, ob. *Tarakanówka*.

Toroki, dwie okolice i dwór, pow. wiłkomierski, gm. Siesiki (3 i 6 w.). Mają tu: Iszorowie 106 dz., Szymkowscy 80 dz.

Toruń, miasto. Odnoszą się tu nowsze opracowania: Maercker H.: „Geschichte der laendlichen Ortschaften und der kleineren Staedte des Kreises Thorn." Danzig, 1900 („Schriften des Westpreus. Gesch. Vereins"). Oesterreich: „Die Handelsbeziehungen, der Stadt Thorn mit Polen (1454—1577) (Zeitsch. d. westpr. Gesch. Ver., r. 1894, n. 23). Steinbrecht: „Thorn in Mittelalter" (pod względem architektury).

Torżek, fol., pow. newelski, Żarskich, 55 dz.

Toszek, miasto na Szląsku. W r. 1895 miał powiat 112,428 mk., w tem 84,300 polaków.

Totowicze, wś, pow. łucki, gm. Horodziec, 119 w. od Łucka, 92 dm., 752 mk., cerkiew, młyn. Należała do Romanowskiego i Żółtowskiego,

Touste, r. 1469 *Tluste*, miasto, pow. skałacki. W r. 1469 pan wojewoda ruski przedstawia lustratorom przywilej na erekcyę miasta Tłuste, na obszarze wsi t. n., prawo niemieckie dla miasta i targi tygodniowe.

Towcie, dwa dwory, pow. telszewski, gm. Gadonów (2 w.), 12 w. od Telsz. Jeden należy do Bielkiewiczów, ma 121 dz., drugi do Gadonów, 150 dz., Kiełpszowie mają 54 dz

Towciłowicze (ob. t. XII, 439), mylnie podane zam. *Tomiłowicze* (ob. t. XII, 383).

Towdowiany, dobra, pow. rzeżycki, Wodyńskich, 843 dz.

Towgianiszki, *Towgieniszki* (t. XII, 439), dwór, pow. kowieński, gm. Kroki (6 w.), Raczkowskich, 25 dz.

Towginajcie, okolica (mylnie wś i fol., t. XII, 439), pow. poniewieski, gm. Krakinów. Mają tu Wojnowscy i in. 160 dz.

Towiany, okolica, pow. wiłkomierski, gm. Szaty. Mają tu działy: Gougidowie i Prościewiczowie. Nadto Postawkowie 60 dz., Rukujżowie 37 dz.

Towin, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, 58 w. od mta pow., 61 dm., 277 mk.

Townagi, dobra, pow. rzeżycki, Ulanowskich, 1708 dz.

Towszcza, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 50 w. od mta pow., 28 dm., 214 mk.

Towzgieniaty, *Towzginiany* (t. XII, 440), pow. lidzki. Na polach wsi 7 kurhanów.

Trabsze, wś, pow. nowoaleksandrowski, gm. Opsa (5 w.).

Traby, mstko, pow. oszmiański. Nowy kościół murowany wznosi się od r. 1900. Do ststwa trabskiego należały r. 1772 wsi: Zapolce, Kowale, Nozdraki, Milki, Kiłojcie, Dunicze, Bohdańce, Hołubikowszczyzna, Kuliki, Sierhieje, Poźniaki, Morgiewicze, Sudonie, Siewrymy, Chmielniki, Lubszany, Narejki, Iwanki, Magieńce, Czerkiesy, Lepieszki, Niechwiedki, Żylicze. Ststami trabskiemi byli: Stanisław Pac, podstoli lit., wwda witebski (od r. 1558 al. 9), Jan Hajko (1568—75), Wołodimir Zabołocki (1580), Mikołaj Zenowicz (1617), kn. Filon Drucki Sokoliński (1625), kn. Jan Antoni Drucki Sokoliński (1650), Krzysztof Sapieha (1662), Jerzy Wawrzyniec Szymkowicz (1692 i 1701), Stefan Radzimiński Frąckiewicz (1717), Antoni Radzimiński Frąckiewicz (1755), od którego dzierżawił Łukasz Gan, Andrzej i Helena z Rdułtowskich Zienkiewiczowie (1772), Dominik Narbut (1775), Andrzej Zienkowicz (1789). W r. 1794 trzymał ststwo w emfiteutycznej posesyi Józef Narbut, wojski lidzki, który ustąpił w r. 1801 ststwo Rafałowi Popławskiemu. Płaciło ono do skarbu kwarty 3421 złp., liczono 709 dusz męz. poddanych. Popławski założył w T. pierwszą w guber. litewskich wielką fabrykę wyrobów sukiennych, zatrudniającą przeszło 200 ludzi. Syn Rafała Zygmunt Popławski objął po ojcu ststwo w r. 1827 i władał niem na prawie emfiteutycznem do r. 1844, a zaś na prawie dzierżawnem do r. 1847, poczem ststwo trabskie przeszło w administracyę skarbu. W r. 1772 ststwo płaciło annuaty do kościoła w Gieranonach 20 złp., hyberny na wojsko 981 zł. 20 gr., czopowego i szelążnego 125 złp., płacono pensyi ekonomowi 250 złp., ciwunowi 40 złp., dochód bruto wynosił 11,897 złp. 13 gr., dochód netto 10,234 złp. 23 gr. Do skarbu opłacono kwartę 2558 złp. $20^1/_2$ gr. W r. 1789 ststwo daje intraty 20,770 złp. $19^1/_3$ gr., z czego połowa idzie do skarbu. W r. 1794 intrata wynosiła 19,769 złp. $10^2/_3$ gr. Mieszczaństwo stanowili: 31 chrześcian, 17 żydów, budynek rezydencyonalny potrzebował reparacyi.

Traczuny, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Trajdziuny, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Uszpol (9 w.).

Trankinie, ob. *Tronkinie*.

Traulin, wś, pow. zasławski, gm. Sudyłków, st. dr. żel. Chrolin (4 w.), st. poczt. Szepetówka (9 w.), 25 w. od Zasławia, 149 dm., 858 mk., cerkiew drewn. z r. 1742, szkółka cerk. od r. 1886. W r. 1517 Zygmunt I potwierdza kn. Konst. Ostrogskiemu prawa na włość krasiłowską, nadaną mu przez króla Aleksandra i nadaje mu włość kuźmińską, w skład której wchodzi wś Tryjawince. W r. 1589 we włości połońskiej ks. Janusza Ostrogskiego, spustoszona przez tatarów. W r. 1650 własność ks. Jerzego Lubomirskiego, ma 10 dym.

Trawinki, fol., pow. lepelski, dawniej attyn. Hubina, obecnie Chomiaków, 31 dz.

Trawy, wś, pow. kowelski, gm. Lelików, par. praw. Powicie (1 w.), 97 w. od Kowla, 80 dm., 464 mk.

Trąbki, pow. wielicki, ob. *Darczyce*.

Trątnowice, w dok. *Tratnovit*. Ob. *Niedzwiedź*.

Trechtymirów, mstko, pow. kaniowski, 155 dm., 994 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny, 10 wiatraków.

Tredanpol, pow. trocki. Dobra należą do Rybickich, mają 562 dz.

Tredowicze, chutor, pow. kowelski, gm. Lelików, 10 dm., 45 mk.

Trejtenberg, fol., pow. dzwiński, attyn. Kreutzburga.

Trejtnie, fol., pow. witebski, Szczepanowskich, 100 dz.

Trembowla, miasto. W r. 1469 Jan Hriczkowicz ststa trembowelski przedstawia listy królewskie na sumy w jakich trzymał to starostwo. Jeden na 600 grz., drugi 1000 fl. inny na 900 fl., wreszcie jeden na 300 grzyw. Jednocześnie Dominikanie lwowscy okazali lustratorom nadanie z aniołem na pieczęci, na karczmę nad rz. Lipa Mała i karczmę z cłem w Trembowli. Za co obowiązani byli odprawiać trzy msze tygodniowo za duszę króla i królowej Jadwigi. Ob. Bayger I. A.: „Powiat trembowelski szkic geogr. histor. i etnograficznej". Lwów, 1899, str. VIII, 319 i mapa. Demetrykiewicz Wł.: „Poszukiwania archeol. w pow. trembowelskim" (Mater. antrop.-arch. i etnogr., 1899, t. IV, str. 92 do 125).

Trepałów, pow. oszmiański. Zwany niegdyś Dołhy Łoh, nadany jako uroczysko przez króla Zygmunta r. 1547 Olechnie Ostrouchowi. Rozprzedany następnie Wołkowyskim, Narkie-

wiczom i in., pod koniec w. XIV złączył się na nowo w ręku Samuela Hieronima Kociełła, marszałka oszmiańskiego. O $^1/_2$ w. na płd.-wschd od fol. horodyszcze w formie ściętego stożka, podstawa którego zajmuje przeszło 1 dz., wysokość do 40 saż. O $1^1/_2$ w. od fol. czworoboczny kurhan.

Trepcza, r. 1565 *Trzepcza*, wś, pow. sanocki. W r. 1565 wś ta w ststwie sanockiem miała 29 kmieci na 18 łanach, 3 służków, pop i cerkiew. Dochód zł. 28 gr. 22. Por. *Trzepcza* (t. XII) i *Sanok* (t. XV).

Trepiczewo, wś, pow. lepelski, należała do Dobrowolskich.

Trębki, wś, pow. gostyński. W reg. pobor. z r. 1579 „oppidum Trambki" daje szosu 1 fl. 20 gr., od rzem. fl. 6, czopowego fl. 20 (Paw. Maz., 210).

Trockie, wś nad rzką Struhą (Nastaszką), pow. wasylkowski, 63 w. od Wasylkowa, 165 dm., 924 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn.

Trodziewicze, wś, pow. połocki, gm. Nikołajewska, 60 w. od Połocka, 16 dm., 110 mk., cerkiew.

Troja, urocz., pow. kobryński, gm. Błoty, przy okolicy Sławki.

Trojanowice, wś, pow. krakowski. W dok. z r. 1271 nosi nazwę: „Kalina que vocatur Trojanowich". Ob. *Goszcza.*

Trojanówka 1.) mstko, pow. łucki, gm. Gródek, 72 w. od Łucka, 237 dm., 1470 mk., cerkiew, dom modl. żyd., szkoła. 2.) **T.**, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Teofilpol, 56 w. od mta pow., 119 dm., 602 mk., cerkiew drewn. z r. 1879, szkółka cerk. od r. 1886. W r. 1593 we włości bazalijskiej ks. Ostrogskich, spustoszona przez tatarów. Obecnie należy do Zawiruchów i Kamińskich.

Trojanowszczyzna, fol., pow. białostocki, gm. Dojlidy, Rutkowskich, 90 dz.

Trójca, fol., pow. newelski, Zacharewiczów, 495 dz.

Troki, mto pow. gub. wileńskiej. Pomiędzy marszałkami pow. trockiego opuszczeni: Stanisław Puzyna i Władysław Umiastowski (r 1879). Ob. Zahorski Wł.: „T. i zamek trocki", Wilno, 1902. Por. *Lida.*

Trokławki, ob. *Traklawki.*

Tropany, wś nad rzką Błożką, pow. wieliski, gm. Serteja. Nad rzką kurhan.

Tropiszow, w dok. *Tropassow*, wś, pow. miechowski. Dawał dziesięcinę klasztorowi jędrzejowskiemu do r. 1247, w którym nastąpiła zamiana z kapitułą krakowską na wieś Nawarzyce (Kod. kat. krak., I, 33, 37).

Tropy, fol., pow. witebski, Januszkowskich, 118 dz. i Strzemeskich, 30 dz.

Trościanica, pow. brzeski, gub. grodz. W pobliżu cmentarza na przestrzeni 400 saż. kw. 75 kurhanów.

Trościanica al. *Syczówka* (t. XI, 737), wś, pow. radomyski, 33 w. od Radomyśla, 19 dm., 119 mk., młyn.

Trościaniec 1.) wś, pow. kaniowski, 102 dm., 1090 mk., cerkiew, szkółka cerk., 13 wiatraków. 2.) **T.**, wś, pow. łucki, gm. Trościaniec, 29 w. od Łucka, 74 dm., 436 mk., cerkiew, szkoła, młyn. Należy w części do skarbu (po Adamie Hulewiczu), w części do Tadeusza Podczaskiego, Rudnickiej i Majewskiego. 3.) **T.**, *Trosteniec* (t. XII, 511) wś, pow. nowogradwołyński, par. praw. Poddubce (1 w.), 39 w. od mta pow., 42 dm., 292 mk. 4.) **T.**, kol., pow. równieński, gm. Kustyń, 26 w. od mta pow., 29 dm., 176 mk.

Trościanka 1.), pow. sokólski. Pomiędzy wsiami T. i Kładziewo okopisko, formy kulistej, mające 15 saż. średnicy otoczone wałem. 2.) **T.**, *Trostianka* (t. XII, 509 i 511) wś, pow. sieński.

Trościanka 1.) wś, pow. łucki, gm. Rożyszcze, 20 w. od Łucka, 33 dm., 159 mk. 2.) **T.**, *Trostianka,* chutor, pow. ostrogski, gm. Lachowce, 6 dm., 43 mk. 3.) **T.**, wś nad Łuhem, pow. włodzimierski, gm. Korytnica, 9 w. od Włodzimierza, 64 dm., 459 mk.

Trościany, pow. sokólski, ob. *Trościano* (t. XII).

Trosno, dobra, pow. wieliski, von Rubuschów, 2718 dz.

Trostianica, *Trościanica* (t. XII, 504) wś, pow. bielski, gub. grodz., 1876 dz. włośc. (205 lasu) i 80 cerk.

Trostynka, wś, pow. wasylkowski, st. poczt. Wasylków (12 w.), 310 dm., 2568 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 17 wiatraków.

Troszcza 1.) wś, pow. lipowiecki, 167 dm., 950 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny. 2.) **T.**, pow. żytomierski, gm. Krasnopol, 67 w. od Zytomierza, 357 dm., 2091 mk.

Troszczanica, fol., pow. siebieski, Baniewiczów, 125 dz.

Troszcze, jezioro w pow. lepelskim, należy w części do dóbr Biało.

Troszczyn, wś, pow. kaniowski, 182 dm., 1079 mk., cerkiew, szkółka cerk., cukrownia, 13 wiatraków.

Troszyn, wś, pow. ostrołęcki. R. 1440 Jan z T. zamienił 20 łan. zwanych Kurp (dziś Kurpie), położonych przy Dąbku pod Łomżą, na część Zmijewa (w pow. ciechanowskim), z dopłatą $50^1/_2$ kóp groszy (Kapica, Herbarz, 427).

Trubeczka, ferma przy wsi Nosowce, pow. hajsyński, 632 dz., własność Prutyńskich.

Trubijówka, wś, pow. skwirski, st. poczt. Rużyn (15 w.), 130 dm., 970 mk., cerkiew, szkółka cerk., 3 młyny.

Trubki, wś, pow. włodzimierski, gm. Poryck, 35 w. od Włodzimierza, 52 dm., 310 mk.

Truble, *Trubla* (t. XII, 515), wś, pow. ko-

welski, gm. Maciejów, par. praw. Paryduby ($1\frac{1}{2}$ w.), 22 w. od Kowla, 10 dm., 63 mk.

Truchonowicze 1.) al. *Mielniki*, wś, pow. prużański, ob. *Truchnowicze*. Ma 676 dz. 2.) **T.**, pow. sieński. W r. 1645 Józef Chełchowski przeznaczył fundum, t. j. T. (nie fundusz) dla syna Jerzego.

Trudolubowo al. *Stepkowo*, fol., pow. witebski, Merzewskich, 130 dz.

Trudy, fol., pow. witebski, Chmielnikowych, 133 dz.

Trukowszczyzna, pow. nowoaleksandrowski, ob. *Grybówka*.

Trupy 1.) wś, pow. dźwiński, par. Krasław. 2.) **T.** al. *Maltys Trupy*, wś nad Małtą, pow. rzeżycki, gm. Golany, 23 dm., 260 mk.

Trusiłówka, wś nad stawem, pow. zasławski, gm. Ternawka, par. praw. Kuczmanówka (2 w.), 36 w. od Zasławia, 88 dm., 509 mk., cerkiew fil. murow., przebudowana r. 1842 z kaplicy, wzniesionej r. 1837 przez ks. Eustach. Sanguszkę. W r. 1589 we włości zasławskiej, spustoszona przez tatarów.

Truskawiec, wś i zakład kąpielowy, pow. drohobycki. W r. 1469 Jan Korytko przedstawił listy królewskie na sumy różne ubezpieczone na wsiach T. i Koniuszki (pow. lwowski). W r. 1515 mają tu działy: Lubieniecki (4 łany), Wasko (4 łany), działy Jurgi i Michajła puste, pop gr. 15. W r. 1565 wś w ststwie drohobyckiem, miała 57 kmieci na ćwierciach (płacą po gr. 31) i 4 na pół łankach (po gr. 62), zagr. 6. Karczma z „Kossową solyą" arenduje się za zł. 32. Ogółem zł. 106 gr. 3. W r. 1589 wś T. w ststwie drohobyckiem placi od 14 łan., $\frac{1}{2}$ łana popa, karczma, 10 zagr. z rolą, 7 kom. ubogich, 1 rzem. Ob. R. Zuber: „Kilka słów o rzekomych śladach lodowca dyluwialnego pod T." (Kosmos, r. 1901, zeszyt VI). Dr. Zygm. Pelczar: „T. jako zakład leczniczy". Jasło, 1902, str. 111.

Truskowszczyzna al. *Ilgie*, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów, Trzaskowskich, 104 dz.

Truszczyny, wś dziś nie istniejąca. Weszła w skład Prandocina (pow. miechowski) przed połową XV w. (L. B., II, 33).

Truszki 1.) wś, pow. łomżyński. W r. 1421 w aktach sąd. łomż. „Paulus de Truszki" (Kapica, Herbarz, 430). Siedzieli tu Truszkowscy h. Bończa. 2.) **T.**, wś, pow. szczuczyński. R. 1420 Stanisław zw. „Trusk de Zablonie" otrzymuje od Jana ks. mazow. przywilej na 30 łan. w ziemi wizkiej (Kapica, Herbarz, 431).

Truszki, wś, pow. wasylkowski, st. poczt. Biała Cerkiew (15 w.), 595 dm., 3311 mk., cerkiew, szkółka cerk., 3 młyny. Gmina obejmuje 6 miejscowości (5 siół, 1 wś), ma 8401 mk. (55 katol., 156 żydów) i 11,492 dz., w tem 4747 większej posiadłości, 6481 włośc., 126 cerk.

Truszkowskie Budyszcze, os., pow. żytomierski, gm. Cudnów, 16 dm., 62 mk.

Truszowce, wś, pow. czehryński, st. poczt. Medwedówka (7 w.), 530 dm., 3920 mk., 2 cerkwie, szkółka cerk., 2 olejarnie, 33 wiatraki.

Trybały, wś, pow. dryzieński, gm. Przydrujsk, cerkiew.

Trybesów, ob. *Horodyszcze* 26).

Trybisy, wś, pow. dryzieński, par. Rosica.

Tryhorie, *Tryhurya* (t. XII, 529), pow. żytomierski, 18 w. od Żytomierza, 15 dm., 56 mk., 3 cerkwie, jarmark.

Tryhubica 1.) kol., pow. rówieński, gm. Kostopol, 43 w. od Równego, 18 dm., 151 mk. 2.) **T.**, urocz , tamże.

Trykoszczyno, fol., pow. lepelski, Józefy Jacko (41 dz.) i Szymona Kozłowa (55 dz.).

Tryladne, urocz., pow. radomyski, gm. Potyjówka, 3 dm., 17 mk.

Trylesicy, ob. *Borownia*.

Trylesy, wś, pow. dryzieński, należała do dóbr Sarya.

Trylewszczyzna 1.) chutor i osada, pow. wołkowyski, gm. Izabelin, chutor Kawelmacherów, 33 dz.; osada 76 dz. 2.) **T.**, urocz., tamże, przy os. Hulajpol.

Trylisica, wś, pow. łucki, gm. Szczurzyn, 28 w. od Łucka, 18 dm , 151 mk. Własność Borkowskich.

Trylisy 1.) wś, pow. czehryński, st. poczt. Funduklejówka (11 w.), 223 dm., 1065 mk., cerkiew, szkółka cerk., 6 wiatraków. 2.) **T.**, wś, pow. wasylkowski, st. poczt. i dr. żel. Chwastów (12 w.), 414 dm., 4372 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, olejarnia.

Trylogi, pow. makowski, ob. *Siedlec*.

Trynkowszczyzna, mylnie *Treszkowszczyzna* (t. XII, 473), fol., pow. kobryński, Niepokojczyckich, 103 dz.

Trypla al. *Tryple*, pow. oszmiański. Nadana przez Zygmunta III r. 1590 Szymonowi Jankowskiemu pozostawała w ręku Jankowskich do r. 1880, w którym przeszła w posiadanie tatara z Iwia, Aleksandrowicza.

Trypol, mstko, pow. kijowski, st. poczt. Hermanówka (25 w.), 858 dm., 5542 mk., 3 cerkwie, 2 domy modl. żyd., szkoła, ambulatoryum, przystań statków, 6 młynów, 23 wiatraków.

Tryputnie, *Tryputnia* (t. XII, 536) wś, pow. łucki, gm. Osowa, 123 w. od Łucka, 68 dm., 408 mk. Własność Chamców.

Tryputyn, *Trypucin*, mylnie *Trypużyn* (t. XII, 536), wś nad Bielicą, pow. mścisławski, gm. Piriany, 20 dm., 105 mk., cerkiew.

Tryski, wś, pow. zasławski, gm. Antoniny, 40 w. od Zasławia, 102 dm., 761 mk.

Tryskinie, wś nad Horyniem, pow. łucki,

gm. Osowa, 122 w. od Łucka, 132 dm., 739 mk, młyn.

Trystek, *Trystok*, kol., pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 11 dm., 44 mk.

Trysteń, wś, pow. łucki, gm. Szczurzyn, 37 w. od Łucka, 78 dm., 574 mk.

Tryszki, pow. szawelski. Kościół w T. fundował r. 1611 Hieronim Wołłowicz, uposażył go Zygmunt III. Stan. August nadał miastu prawo magdeburskie i herb, przedstawiający kołczan ze strzałami w polu szafirowem. W styczniu r. 1802 ogłasza Chomiński „Tajny Sowietnik" — iż od Starostwa Tryskiego wieczności sobie nadanego—odłączone wsi: Zwirble, Możele, Gajłajcie, Kiczy, Kiezgale, Wiście, Rastejki i Mikołajcie, ogółem 40 osad, bez żadnego dworu, sobie przyległe, sprzedał Karolowi Grafowi Medemowi, a to na zaspokojenie długu należnego JO. księżniczkom Kurlandzkim („Kuryer Litewski", r. 1802, n. 6, 7, 8). *M. Wit.*

Trywieża, mylnie *Trzywieża* (t. XII, 582), wś, pow. bielski, gub. grodz., 472 dz.

Trzaskowicze, fol., pow. dryzieński, Korsaków, 657 dz.

Trzciana, wś, pow. bocheński. W r. 1295 Bonifacy VIII przyjmując pod opiekę braci reguły św. Augustyna, wymienia w akcie kościół św. Małgorzaty „in Lybychowa" (Kod. mał., I, 147). Wieś ta weszła obecnie w skład Trzciany. Co się tyczy istniejącego tu klasztoru, ob. *Libichowa.*

Trzcianka 1.) wś, pow. kielecki, gm. Korzecko, 10 w. od Kielc. 2.) **T.**, wś, pow. kielecki, gm. i par. Słupia Nowa, 32 w. od Kielc.

Trzcianka, niem. *Schoenlanke*, miasto, pow. czarnkowski. Ob. Spude Eduard: „Geschichte der Stadt Schoenlanke und Umgegend". Deutsch-Krone, 1885, str. 104.

Trzcianne, mylnie *Trzcianny*, mstko, pow. białostocki. Al. Rumlówna: „Z mili kwadratowej nad rzeczką Kosówką... garść notat krajoznawczych" (Wisła, t. XVI, 56). Podano tu szczegóły odnoszące się do wsi: Masie, Mejły, Dzierzki, położonych w par. Trzcianne.

Trzciniec 1.) wś i fol., pow. lubartowski, ob. *Ciotcza* (t. I). 2.) **T.**, w dok. *Cerino*, wś, pow. pułtuski. Wspom. w dok. z połowy w. XIII, w liczbie włości kościoła płockiego, ob. *Zambski.*

Trzebnica, miasto. Paweł, bisk. krakow. nadaje r. 1270 tym którzy kościół trzebnicki nawiedzą w dnie przeniesienia i narodzin św. Jadwigi 40 dni odpustu (Kod. mał., II, XLII). Ob. Pompetzki I.: „Trebnitz und seine Umgebung". Breslau, 1884.

Trzebol, przys., pow. wadowicki. Bolesław Wstydliwy r. 1278 wyłącza z osad i wsi oddanych Władysławowi ks. oświecimskiemu, siedzibę Radwanitów zw. „Trebol", którą wciela do ziemi krakowskiej (Kod. dypl. pol., I, 106).

Trzeciaki 1.) wś i fol., pow. grodzieński. Fol. należy do Jancewiczów (317 dz.), Mrozowskich (420 dz.), i Zaniewskich (82 dz.); wś ma 263 dz. 2.) **T.**, dobra, pow. kobryński, Osuchowskich, 532 dz. (200 lasu, 203 łąk i pastw).

Trzeciaki, urocz., pow. zasławski, gm. Chrolin, 15 dm., 73 mk.

Trzemeśna, r. 1364 *Crzemessna*, wś, pow. myślenicki. Wierzbięta z Małoszowa kupuje r. 1364 połowę T. i Banowic z górami: Bucleta góra (Burletka) i „Borzantha" za 100 grzyw. (Kod. mał., III, 180).

Trzemeszno, miasto. Odnosza się tu opracowania i wydawnictwa: „Spominki Trzemeszeńskie" (zamieszczone w Mon. hist. Pol., t. III) Callier, Szkice geogr. histor. Poznań, 1886. „Wykopaliska", Bibl. Warsz., 1852, II. Łepkowski J.: „O zabytkach Kruszwicy... oraz Trzemeszna". Kraków, 1866. Łukowski: „Archiwum Trzemeszeńskie" (Rocz. Tow. Przyj. Nauk Pozn., t. XI, 1881). „Kościół w T.", w Albumie do Edw. hr. Raczyńskiego Wspomn. Wielkop. Toż samo: „w Albumie" Napol. Ordy. „Kościół i szkolny gmach w T." (Przyj. ludu, 1840/41, str. 211, 235, tamże, 1842/3). „Kościół i klasztor w T." przez A. Łukowskiego (Tyg. ilustr., XI, 1865, 139). Ney Karol dr.: „Kielich św. Wojciecha i kielich Dąbrówki" (Przyj. ludu, 1849). Jasiński W.: „Podziękowanie, imieniem szkół i fundacyi Collegium nobilium Trzemeszeńskich, województw Wielkopolskich obywatelom". Kalisz, 1789. Meissner Direktor: „Nachrichten ueber die Entstehung und Entwickelung der Schule zu Trzemeszno, 1840", (Programm). Programmy gimnazyalne 1839—62. Programmy progimnazyalne 1866—82). Pampuch Alb.: „Flora Tremesnensis". Trzemeszno, G. Olawski, 1840.

Trzepowo, wś, pow. płocki. W r. 1570 należy do dóbr stołowych kapituły płockiej, posiada kościół par., płaci od 16 łan. km., 3 zagr., wyszynku piwa.

Trześń, w dok. z r. 1302 *Terescz*, wś, pow. tarnobrzeski. W dok. z r. 1302 występuje jako świadek Wit kapelan „de terescz" obok dwu plebanów okolicznych z Charzowic i Wielowsi (Kod. dypl. pol., III, 169). Ob. *Rzochów.*

Trzeszczany, wś, pow. hrubieszowski. W r. 1578 płaci z 4 działów różnych właścicieli, od $4^1/_2$ łan., od 14 zagr., 6 kom. Pleban Kaczkowski z plebanii, od 1 łanu, 2 rzem., 2 kom. Istniała więc tu już parafia.

Trzy Karczmy 1.) os. karcz., pow. berdyczowski, gm. Dziunków. 2.) **T. K.**, os., karcz., tamże, gm. Puzyrki. 3.) **T. K.**, os., pow. kijowski, gm. Makarów. 4.) **T. K.**, os. karcz. pod wsią Zarubińce, pow. skwirski. 5.) **T. K.**, urocz., pow. zasławski, gm. Łabuń.

Trzy Kopce, chutor, pow. owrucki, gm. Bazar, 12 dm., 58 mk.

Trzyciąż, w dok. *Trzecziesch*, wś, pow. olku-

ski. W r. 1228 Iwo, bisk. krak. nadaje dziesięciny z nowin na obszarze T. klasztorowi w Dłubni.

Trzycierz, r. 1463 *Trzecziesz*, wś, pow. nowosądecki. Paprocki (Herby, 301) podaje akt działa majątkowego braci Trzecieskich z roku 1463. T. otrzymał Stanisław najmłodszy z trzech braci.

Trzyduba, fol., pow. połocki, Paderewskiej i Ignatowiczowej, 57 dz.

Trzypol, *Trypol* (t. XII, 533), wś i dobra, pow. połocki. Dobra dawniej Ulanowskich, od których przeszły do Zofii hr. Zabiełłowej, dziś jej syna Henryka, 4595 dz.

Tschunkawe, wś, pow. mielicki, ob. *Dziadkowo*.

Tubolce, wś, pow. czerkaski, st. poczt. Moszny (7 w.), 354 dm., 1566 mk., cerkiew, szkółka cerk., 12 wiatraków.

Tuchów, mstko, pow. tarnowski. „Saul de Tuchow“ pleban w dok. z r. 1321 (Kod. kat. krak., II, 3).

Tuchowicz, u Długosza *Tuchowyecz*, wś, pow. łukowski. Starożytna ta osada wcześnie otrzymała prawo miejskie. Już za Długosza jest miastem (oppidum) posiadającem kościół par. drewniany p. w. św. Maryi Magdaleny. Dziedzicem był Gromek h. Zgraja. Dziesięcinę wartości do 10 grzyw. pobierał pleban (Dług. L. B., II, 558).

Tucza, wś, pow. berdyczowski, 28 w. od Berdyczowa, 56 dm., 498 mk., kaplica.

Tucze, pow. szawelski. Jeden z fol. należy do Rogowskich (nie Rozowskich).

Tudorów, wś, pow. opatowski, ob. *Leszczków*.

Tudorów, wś, pow. husiatyński. Mużyło, wojewoda podolski posiada T., tudzież Biały potok, Buczkowce (Byczkowce), Hołhocze i Łopuszno w Trembowelskiem r. 1469.

Tukałowo 1.) fol., pow. newelski, Michalcewych, 54 dz. 2.) **T.**, fol., tamże, Szaszkowskich, 64 dz. 3.) **T.**, zaśc., pow. połocki.

Tukonowo, zaśc., pow. połocki, Żyglińskich, 10 dz.

Tulczyńskiego, fol. pod Żaszkowem, pow. taraszczański, 47 w. od Taraszczy, 17 dm., 96 mk., cukrownia.

Tulen, pow. rzeżyczki. Nadana Szadurskim, obecnie Tatarynowych.

Tulicze, pow. kobryński. Obecnie Dziekońskich, 468 dz. W r. 1563 w wójtowstwie zaleskiem, włości dworu czerewaczyckiego, ekon. kobryńskiej. We wsi było 20 włók gruntu podłego i 18 włók lasu zamkowego. Dochód czynił 32 kóp 44 gr.

Tuliczów 1.) wś i kol., pow. kowelski, gm. Turzysk, par. praw. Werbiczno (3 w.), 25 w. od Kowla. Wś 92 dm., 639 mk.; kol. 11 dm., 68 mk. We wsi stała cerkiew drewn. zamknięta r. 1810 z powodu starości. Pod koniec w. XV wś stanowiła własność królewską. Połowa jej była w dzierżawie Fedki Tuliczowskiego, druga zaś w dzierżawie Tyryka. Pierwszą połowę król Aleksander nadał za zasługi kn. Piotrowi Hołowni Ostrożeckiemu, z prawem wykupu drugiej połowy od Tyryka. W r. 1535 kn. Ostrożecki sprzedaje T. kn. Wasilowi Sanguszce Kowelskiemu, co zatwierdza Zygmunt I r. 1536. W r. 1543 kn. Wasili Sanguszko zamienia z królową Boną majętność kowelską w skład której wchodził T. Następnie T. był w posiadaniu Tarły, kaszt. radomskiego, z kolei Mikołaja Łysakowskiego, od r. 1590 spadkobierców jego Borzobohatych Krasieńskich. Dalsze losy nieznane. 2.) **T.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Świniuchy, 46 w. od Włodzimierza, 30 dm., 162 mk.

Tulińce, wś, pow. kaniowski, 179 dm., 1898 mk, cerkiew, szkółka cerk., 20 wiatraków.

Tulka, pow. borysowski, ob. *Błoń*.

Tuława, r. 1565 *Thulowa*, wś, pow. śniatyński. W r. 1565 należy do ststwa śniatyńskiego, ma 13 kmieci, popa, watamana. Dochodu dała zł. 32 gr. 13 den. 9.

Tułkowice, r. 1338 *Tilkovicz*, wś, pow. jasielski. Sąd ziemski sandomierski rozstrzyga r. 1338 spór między opatem koprzywnickim a dziedzicami T., o las pod wsią Dobrzechów (Kod. mał., III, 27 i 45).

Tułojowicze, pow. dryzieński. Należały do Jana Dziewiłowicza.

Tułuków, wś, pow. śniatyński. W r. 1469 przedstawia Przecławski potwierdzenie królewskie listu ruskiego Władysława ks. opolskiego na wieś „Thuluków“. Okazał także list królewski nadający wieczyście wieś Ilińce (Ilygynycze), tudzież nadanie Wład. Jagiełły pustyń Bełełuja (Wirzchbyelelya) i Okno, tudzież list na 100 grzyw. na wsiach Oleszkow (Oleszkowce) i Zadubrowce.

Tumar, kol., pow. żytomierski, gm. Barasze, 16 dm., 33 mk.

Tumieniszki, fol., pow. dźwiński, Szczakowskich, 108 dz.

Tumin, wś, pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 22 w. od Włodzimierza, 60 dm., 420 mk., cerkiew. Własność skarbowa po bazylianach miejscowych.

Tumirz, ob. *Szeparowce*.

Tumlin, wś, pow. kielecki. Floryan, bisk. krakow. nadaje pewnemu Węgrzynowi sołtystwo we wsi biskupiej T., dla osadzenia 16 łan. na prawie średzkiem (Kod. kat. krak., II, 74).

Tuniki, wś, pow. kaniowski, 52 w. od Kaniowa, 116 dm., 523 mk.

Tupały, wś, pow. kowelski, gm. Koszary Stare (7 w.), st. poczt. Maciejów (7 w.), 17 w. od Kowla, 39 dm., 365 mk., cerkiew drewn. z r. 1889, uposażona przez ks. Jana Jabłonowskiego

r. 1811, szkółka cerk. od r. 1884. W r. 1502 należała do ks. Sanguszków. W r. 1565 ks. Aleks. Sanguszko nadaje T. Perewiesie i Zalisce słudze swemu Iwanowi Perewieskiemu. Bratanką jego była Pelagia Czołharowa. W XVIII i na początku XIX w. wś należała do ks. Jabłonowskich, następnie ks Czetwertyńskich, od których przeszła do Andrzejkowiczów, obecnych właścicieli.

Tur 1.) wś, pow. kowelski, gm. i st. dr. żel. Zabłocie (5 w.), st. poczt. Ratno (18 w.), 69 w. od Kowla, 273 dm., 1393 mk., cerkiew drewn. z r. 1773, szkółka cerk. od r. 1888. 2.) **T.**, chutor, pow. łucki. gm. Rafałówka, 4 dm., 58 mk.

Turbia, wś, pow. tarnobrzeski. Władysław Jagiełło bawi tu 29 września 1386 r. w otoczeniu senatorów (Kod. kat. krak., II, 114).

Turbów, wś, pow. berdyczowski, 63 w. od Berdyczowa, 425 dm., 2384 mk., cerkiew, szkółka cerk., st. poczt., cukrownia, szpital fabryczny, cegielnia, 2 młyny.

Turbówka, wś, pow. skwirski, st. poczt. i dr. żel. Chwastów (23 w.), 55 w. od Skwiry, 92 dm., 1018 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny, 3 wiatraki.

Turczanka, *Turczynka* (t. XII, 632), pow. żytomierski, 52 w. od Zytomierza, 92 dm., 624 mk.

Turczanówka, ob. *Turczynówka*.

Turczyłowo, fol., pow. newelski, Bohdanowiczów, 35 dz.

Turczynówka, fol., pow. lucyński, Bejnarów 30 dz. i Landsbergów 47 dz.

Turec, dobra, pow. witebski, Szembelów, 505 dz.

Turejsk, wś, pow. lidzki. Ob. W. Wittig: „Wykopalisko monet litewskich we wsi Turajsku" (Roczn. Tow. przyj. nauk w Poznaniu, tom XXV, r. 1900).

Turka, ob. *Delatyn*.

Turkińce, wś nad jez. More, pow. kaniowski, 127 dm., 665 mk., szkółka.

Turkowicze, wś i os., pow. dubieński, gm. Werba, 12 w. od Dubna. Wś 50 dm., 264 mk.; os. 17 dm., 93 mk.

Turłowo, pow. wileński, ob. *Turły*.

Turna, wś, pow. węgrowski. W dok. z r. 1476 występują: Niemierza i Jan z Turny jako właściciele T. i działu w Połaziach (Kod. maz., 274).

Turopin, *Turupin* (t. XII, 657) wś i kol., pow. włodzimierski, gm. Werba, 21 w. od Włodzimierza. Wś 124 dm., 482 mk., cerkiew; kol. 23 dm., 136 mk.

Turos 1.) urocz., pow. prużański, gm. Malecz, 29 dz. 2.) **T.**, urocz., tamże, gm. Linowo, 36 dz. 3.) **T.**, *Turosa*, urocz., tamże, gm. ururawiewska, 13 dz.

Turośl 1.) *Dolna*, r. 1515 *Turośna*, wś i fol., pow. białostocki. Fol. Sobocińskich, 291 dz. 2.) **T.** *Kościelna*, wś i fol., tamże. Wś 340 dz. włośc., 39 kośc.; fol. hr. Jabłonowskich, 1197 dz. (663 lasu, 111 łąk, 253 nieuż.). 3.) **T.** *Poduchowna*, wś, tamże, 69 dz. R. 1515 „Georgius Raczko de Puczyce" z żoną Jadwigą i dwoma synami fundują kościół w swej posiadłości zw. Turośna w ks. bielskiem (Kapica, Herbarz, 345).

Turospol, fol., pow. lepelski (nie połocki), Surwiłów-Misiewiczów, 178 dz.

Turowa wś, pow. nowogradwołyński. gm. Rohaczów, 40 w. od mta pow., 35 dm., 267 mk.

Turowce, *Turowiec* (t. XII, 652) wś, pow. żytomierski, gm. Kotelnia, par. praw. Iwanków (5 w.), 26 w. od Żytomierza, 65 dm, 389 mk., własność Mierzejewskich.

Turowicze, *Turowica* (t. XII, 652) wś, pow. kowelski, gm. Koszary Stare, par. praw. Milanowicze (4 w.), 14 w. od Kowla, 53 dm., 363 mk. W r. 1540 kn. Wasila Sanguszki, który r. 1543 ustępuje je z Milanowiczami królowej Bonie.

Turowo, wś, pow. płocki. Na obszarze wsi znajduje się wyniosłość zw. Gmosina, na której rozkopano cmentarzysko przedhistoryczne (ob. „Wisła", t. XV, str. 372).

Tursk, wś, pow. pleszewski. „Dzieje cudownego obrazu N. Maryi Panny i kościoła w T., z dodatkiem modlitw i pieśni", opracował ks. Tomasz Basiński, pleban miejscowy i dziekan dek. Pleszewskiego. Gniezno, drukiem J. B. Langiego.

Turya, wś, pow. czehryński, st. poczt. i dr. żel. Szpoła (20 w.), 95 w. od Czehrynia, ze wsią Nikołajówką, 606 dm., 3118 mk., 2 cerkwie, szkółka cerk., ambulatoryum, młyn, 24 wiatraków.

Turya, chutor, pow. włodzimierski, gm. Werba, 14 w. od Włodzimierza, 18 dm., 119 mk.

Turyczany (t. XII, 659, mylnie rozdzielona na dwie wsi). wś, pow. włodzimierski, gm. Olesk, 23 w. od Włodzimierza, 106 dm., 625 mk., cerkiew, szkoła, młyn, smolarnia.

Turyczyn, pow. newelski. Jest tu cerkiew i szkoła ludowa.

Turynka, r. 1565 *Turzynka*, wś, pow. żółkiewski. Według lustracyi z r. 1565 wś ta w ststwie lwowskiem, daną była za starosty Odnowskiego w dzierżawę Stanisławowi Żółkiewskiemu. Siedzieli tu przedtem ludzie na prawie wołoskiem, na 10 dworzyszczach. Żółkiewski urządził folwark, osadził 52 kmieci na półłankach, na czynszu i robocie. Był też pop dający zł. 2, karczmarzów 3 po zł. 4, ogrodn. 26 po gr. 6. Dwudziesięciny od wieprzów sztuk 20 po gr. 98, myto grobelne w arendzie zł. 3 i soli 20,000 tołp (tysiąc wart gr. 6), stawy dwa dają co trzy lata zł. 120, młynki dwa zł. 19. Do gumna folwarcznego zwieziono: żyta kóp 500,

pszenicy 50, jęczmienia 150, owsa 300, grochu brogów 5. Suma dochodu zł. 472 gr. $21^1/_2$.

Turyńszczyzna, chutor, pow. zasławski, gm. Chrolin, 6 dm,. 39 mk.

Turzańsk, r. 1565 *Turzanskye*, wś, pow. sanocki. W r. 1565 wś ta w ststwie sanockiem, na prawie wołoskiem osadzona, miała 31 kmieci na $21^1/_2$ łan., wójt, pop. Dochód wynosił zł. 50 gr. 19.

Turzówka, wś, pow. czadczański (Węgry). W r. 1864 liczono tu 6377 polaków.

Turzynów, wś, pow. kutnowski, odl. 6 w. od miasta Kłodawy. Gniazdo Turzynowskich. W księgach sądowych grodu łęczyckiego, r. 1387 występuje Pakosław z T., 1388 Adam, Maciej i Piotr w sprawie przeciw plebanowi z Kłodawy, 1389 Piotr wraz z bratem Janem, sprzedają części swoje w T. za 11 grzyw. Miczkowi, 1391 Andrzej, Paweł i Małgorzata, dzieci Wielisława—całą część swoją w T. sprzedają Ściborowi za 7 grzyw. „bez 10 groszy", 1392 Miczko, syn Wielisława posiadłość swoją w T. zastawia w sumie 3 grzyw. i 8 gr. Ściborowi z Łowicza; t. r. Andrzej, Paszko i Machna części swoje w T. zastawiają w 10 mar., brat zaś ich Jan w 2 m.; 1394 sprawa Scibora przeciw Janowi z T.; 1397 Ścibor z T. przeciw Smichnie o część dziedzictwa w Turzynowie. Tyle w księgach łęczyckich. W r. 1627 JP. Rozen, dziedzic T. zapisuje w grodzie Przedeckim (post Dominicam Rogationum) złp. 300 kośc. farnemu św. Idziego w Kłodawie na odprawianie 1 anniwersarza i 5 mszy śpiewanych (Akta kościelne w Kłodawie). *M. K. Witanowski.*

Turzysk, mstko, pow. kowelski, 182 dm., 2772 mk., dwie cerkwie paraf.: jedna murowana, przebudowana r. 1845 kosztem hr. Szembeka i drewn. z r. 1662, cerkiew fil. drewn. na przedmieściu Lipa z r. 1859, szkoła ludowa. W pierwszej połowie w. XV T. był głównem miastem powiatu turyjskiego. W r. 1504 król Aleksander ustanawia targi tygodniowe w T. Tenże król zastawia T. z zamkiem włodzimierskim za 1000 złotych Fedorowi Januszewiczowi. Po śmierci Januszewicza Zygmunt Stary dozwala ks. Andrzejowi Sanguszce wykupić T. od wdowy. W r. 1516 kr. Zygmunt nadaje T. ks. Romanowi Sanguszce. Od Sanguszków drogą wiana za ks. Aleksandrą Romanówną przechodzi do ks. Iwana (Janusza) Zasławskiego. W r. 1682 ks. Teofila Ludwika Zasławska, wdowa po Wiśniowieckim wnosi T. ks. Józefowi Karolowi Lubomirskiemu. Od Lubomirskich T. przechodzi do Jana Stadnickiego, wwdy wołyńskiego. Następnie Ossolińskich, na początku w. XIX hr. Moszyńskich, od r. 1842 hr. Szembeków, w końcu Orzeszków.

Tuszebin, wś, pow. dubieński, gm. Malin, par. praw. Zaryck, 26 w. od Dubna, 64 dm., 467 mk.,

Tuszków, wś, pow. sokalski. W r. 1565 był to folwark ststwa bełzkiego. Zwieziono wtedy do gumna: żyta kóp 442, pszenicy 327, jęczmienia 203, owsa 344, grochu stóg, z którego namłócono 6 korcy. Krów dojnych było 23, jałowych dojnych 13, nieuków 4, ozimcząt 11, cieląt latosich 18, świń 30, gęsi 60, kur 66. Staw dawał co trzy lata po zł. 80.

Tuszyma, pierwotnie *Kościelów*, r. 1581 *Koszyelow Tuschimia*, wś, pow. mielecki, ob. *Kościelów*.

Tuszyn, mstko, pow. łódzki. Na obszarze osady istnieje źródło mineralne, siarczano-żelazne, analizowane r. 1884 (Dzien. Łódzki, n. 222). Przepływa tu rzeczka Dobrzynka—zwana za czasów Długosza Nyrcem. Dnia 17 sierpnia 1416 r. Władysław Jagiełło nadał osadzie tej prawo magdeburskie. Ludzie osiadający i karczujący lasy i gaje wolni być mają od wszelkich podatków i powinności przez lat 16, karczujący dąbrowy przez 10 lat. Wyznaczono dnie targowe na wtorki każdego tygodnia z zapewnieniem wolności handlu wszystkim przybywającym na targi. Zapewne wtedy nadano miastu herb — przedstawiający orła polskiego w koronie na głowie — w około napis: „Sigill. Civitatis Tusinensis". Miasto założono obok wsi Tuszyna, która odtąd przybrała nazwę „Starej wsi Tuszyna" dla odróżnienia od miasta zwanego „Nowem miastem Tuszynem". Zabudowane przeważnie drewniano, ulegało często klęskom pożarów—co okazuje się z następujących dokumentów: W r. 1545 na prośbę Stanisława Tarnowskiego, miecznika ziemi krakowskiej, starosty sieradzkiego, król zwalnia miasto „Thussyn" nawiedzone pożarem, na lat 5 od podatków. Dnia 18 czerwca 1555 r. król Zygmunt w Piotrkowie zwalnia pogorzelców od opłat publicznych na lat 12 (Metr. Kor., n. 70, 242 i n. 80, 540). Również i r. 1576 dn. 6 czerwca nawiedzeni ogniem mieszczanie otrzymują w Wolborzu wolność od podatków na lat 4 (M. K., n. 114, str. 57). Przywileje miejskie potwierdzali: Zygmunt August d. 21 marca 1550 r. w Niepołomicach, Zygmunt III w Warszawie d. 7 czerwca 1619 r., Władysław IV w Krakowie, d. 25 marca 1633 r., wreszcie Jan Kazimierz na sejmie w Krakowie, d. 4 lutego 1649 r. Prócz tego w magistracie miejskim długi czas przechowywano trzy nadania, mianowicie z r. 1566, którym Zygmunt August nadaje mieszczaninowi Podolskiemu łąkę Kępica; z r. 1595, potwierdzenie aktu wydanego przez ststę piotrkowskiego Myszkowskiego mieszczanom T. i przywilej Zygmunta III z r. 1595 na targi. W r. 1662 lustratorowie znaleźli tu zaledwie 48 domów. Środka podźwignięcia miasta szukano w powiększeniu liczby jarmarków. Zygmunt III przywilejem d. 15 marca 1595 r. przenosi targi z wtorków na soboty. Jan Kazimierz d. 6 grudnia

1653 r.—„do istniejących dwóch jarmarków“—dodaje dwa nowe: na św. Jana Chrz. i na Narodz. N. P. Maryi, nadto targi ustanawia w soboty. Jan III na przedstawienie Przemysława Bykowskiego, podczaszego sieradzkiego—starosty tuszyńskiego—w Warszawie, d. 10 maja 1681 r. dodał znów dwa: na św. Filipa i Jakóba, oraz na św. Andrzeja Apostoła. W r. 1723 August II potwierdzając przywileje mieszczan, nadaje znów miastu jarmarki: na Trzech Króli i na św. Magdalenę. Wreszcie Stanisław August w r. 1767 dodaje jeszcze dwa: w niedzielę mięsopustną i na św. Franciszka. Komisya „Boni Ordinis“ rozpoczęła tu czynności swoje dn. 17 lipca 1781 r. i prowadziła je z przerwami do 22 października. Według jej protokułów było w T. mieszkańców 450, w tem męż. 231, domów 119, placów pustych 47. Oprócz rynku, objęto pomiarem następujące ulice: Łęczycką, Nowe Miasto, Łowicką, Targową, Piotrkowską, Kościelną, Sieradzką, Browarną, Tylną. Miasto nie posiadało domu dla władz swoich. Komisya „dla nie bytności ratusza“, odbywała posiedzenia w jednym z domów. Domy wogóle liche, drewniane, poszyte słomą. W liczbie właścicieli domów było 84 gospodarzy rolnych, z tych 15 trudniło się rzemiosłem. Zajęcie wyłączne 19 osób stanowiło rzemiosło lub handel, w tej liczbie 16 żydów (z ogólnej cyfry 58). Wolno było żydom nabywać nieruchomości, mieli też 10 domów. Na całą ludność trzy tylko osoby umiały pisać. Jedni tylko warzący piwo mieli zorganizowany cech, którego ustawę spisaną d. 9 lutego 1767 Stanisław August potwierdził d. 18 marca. W r. 1827 było tu 169 dm. i 1230 mk., należał wtedy T. do wwdztwa kaliskiego, obwodu i powiatu piotrkowskiego. W roku 1870 gdy utracił prawo miejskie T. liczył 2366 mk. Od r. 1876 do 1885 ludność powiększyła się o 33%. W r. 1887 było katol. 1806, prawosł. 22, ewang. 71, żydów 1323. Ogółem 3222. Do szkoły nowo wystawionej w r. 1884 uczęszcza 198 dzieci (chłopców 117 i 81 dziewcząt). Istnieje tu straż ogniowa ochotnicza, zorganizowana w r. 1884, licząca 130 członków czynnych. Kościół par. stał tu już w końcu XIV w., jak widać z akt arcyb. gnieźn. z r. 1397. Według wizyty Łaskiego r. 1521, istniał dekanat tuszyński. Kościół p. w. św. Witalisa, patronatu królewskiego — w wiosce tegoż miasta położony—odbudowany został w samem mieście. Rzgów, jako filia, płacił kościołowi w T. pewną kwotę. Z powstaniem jednak parafii w Rzgowie (r. 1469) i Dłutowie (1542), odpadły od T. do par. Rzgowskiej: Wola Rakowska, Kalno, Kalenko i Leszczyny — do Dłutowskiej zaś: Orzk, Łaziska i Rędociny. Według inwentarza z r. 1782 „w środku rynku na miejscu ratuszowi przyzwoitym jest kościołek p. w. św. Andrzeja, z drzewa, połową stary, połową zaś niedawno przebudowany—z dachem gontowym dobrym. W kościele podłogi żadnej nie masz“. Na miejscu tego kościołka postawił nowy r. 1808 proboszcz ks. Jasiński. Dopiero roku 1862 stanęła tu świątynia murowana, z wieżą ośmioboczną, kosztem Andrzeja Płodowskiego, dziedzica dóbr Żeromin. Przy kościele istnieje bractwo Różańcowe. Starostwo tuszyńskie niegrodowe powstało w w. XVII, z części piotrkowskiego. Olbracht de Starołęka Starołęski, starosta piotrkowski (od r. 1633), za przyzwoleniem Władysława IV ceduje r. 1647 miasto i wieś Tuszyn na rzecz Mikołaja Przerembskiego, sekretarza i dworzanina JK. Mci. Po dokonanem oszacowaniu i intromisyi w grodzie piotrkowskim, 3 kwietnia r. 1648, objął w posiadanie królewszczyznę tuszyńską M. Przerembski, pierwszy tym sposobem nie grodowy starosta tuszyński (lustracya z r. 1662). Uzyskał Przerembski jus communicativum dla żony swej Anny Konstancyi de Wieroszyc, przywilejem Jana Kazimierza z d. 12 maja 1650 r. W r. 1684 w przywileju Jana III występuje Przemysław Bykowski, miecznik sieradzki, tenutaryusz tuszyński. Za Augusta III — Jan Skarbek, kasztelan inowrocławski, ststa tuszyński, wyrabia jus communicativum dla żony swej Katarzyny de Brugenthal. Dnia 28 marca 1774 ststwo tuszyńskie, wraz z wójtowstwem ceduje wdowa Konstancya Skarbkowa na rzecz Michała ks. Czetwertyńskiego (Ks. Kancl., n. 52, str. 64). Wkrótce ks. Czetwertyński poślubia wdowę Skarbkową i na nowo uzyskuje dla niej jus communicativum na ststwo d. 19 lutego 1775 r. Jeszcze r. 1792 spotykamy ks. Michała Czetwertyńskiego na tem starostwie. Lustracya z roku 1564 wykazała dochodu ze starostwa 400 złp. 17 gr. 15 den. W r. 1662 było 284 złp., 2 gr. Miasto T. dawało koronacyjnych pieniędzy zł. 8, podwodnych zł. 74 gr. 20, oraz wóz wojenny o jednym koniu i pachołka dobrze odzianego (Ob. M. Baruch „Tuszyn“, materyały historyczne „Tydzień“ z r. 1886—7).

Michał R. Witan.

Tużewlany, wś i fol., pow. grodzieński, gm. Wiercieliszki. Wś 159 dz.; fol. Zdanowiczów, 131 dz.

Twardochleby, chutor, pow. dubieński, gm. Krupiec, 3 dm., 19 mk.

Twerdynie, *Twerdyń* (t. XII, 683), wś, pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 40 w. od Włodzimierza, 74 dm., 684 mk., cerkiew.

Twerecz, mstko, pow. święciański. Klasztor augustyanów „de poenitentia“ z kościołem p. w. św. Trójcy, istniał tu już przed r. 1507 według bulli Juliusza II (Kod. mał., I, 149). Nowy murowany kościół paraf. obecnie w budowie. Parafia 8774 dusz. Stary drewniany pochodził z r. 1513.

Twery, pow. telszewski. Ststwo było w po-

siadaniu Billewicza (nie Bidlewicza). Kościół w T. fundował r. 1618 Eliasz Iłgowski, ciwun twerski. Pleban miejscowy r. 1747 wystawił nowy kościół drewn., w którym znajduje się cudowny obraz N. Maryi P.

Tworków, r. 1369 *Thworziyanovicze*, dziś *Doły biskupie* i *opacie*, wś, pow. opatowski. Kazimierz W. uwalnia wieś T. założoną na obszarze lasów należących do plebana Kunowskiego na lat 20 od opłat ciężarów (Kod. kat. krak., II, 33). Ob. *Doły*.

Tworkowice, mylnie *Tworkowicze* (t. XII, 686), wś i os. nad Nurcem, pow. bielski, gub. grodz., par. Ciechanowiec, 501 dz. Gniazdo Tworkowskich.

Tworynicze, *Twarynicze*, wś, pow. włodzimierski, gm. Chorów, 29 w. od Włodzimierza, 42 dm., 242 mk.

Tychny, w dok. *Tychnowicze*, pow. prużański, ob. *Tichny* (t. XII). W r. 1563 w wójtowstwie błudeńskiem, ekon. kobryńskiej. We wsi było 46 włók gruntu podłego, w tem jedna wolna na podłaźnictwo. Dochód czynił 63 kóp gr. 35.

Tyczków, chutor, pow. owrucki, gm. Chrystynówka.

Tydeń, chutor, pow. ostrogski, gm. Lachowce.

Tykocin, miasto. W r. 1898 miał 7539 mk., w tej liczbie 44 praw., 13 prot. i 4568 żydów. Litewska rodzina Gastoldów otrzymała, zapewne w początkach w. XV, gród ten z przyległymi włościami książęcymi i zostawała w jego posiadaniu do r. 1542, w którym zmarł bezpotomnie, ostatni z rodu Stanisław Gastold, wojew. trocki. Oni to założyli miasto, uposażyli r. 1437 parafię przy istniejącym tu już poprzednio kościołku, założyli klasztor Bernardynów (Marcin wojew. trocki, z żoną Zofią) r. 1439 i uzyskali na to zatwierdzenie Sykstusa IV r. 1480. Klasztor pierwotny był drewniany, kościół murowany poświęcony został r. 1489. Nowy klasztor murowany wzniósł r. 1771 dziedzic T. Branicki. Nowy kościół parafialny murowany wzniósł po pożarze r. 1742 Jan Klemens Branicki w roku 1746, a w r. 1762 oddał go w zarząd ks. Misyonarzom, którzy założyli tu seminaryum w domu wzniesionym przez Branickiego r. 1769. Istniało ono do r. 1862, w którym przeniesione zostało do Sejn. Opracowania o T. skreślili: ks. Stan. Jamiołkowski (Przegl. Katol., r. 1879 — 1880, n. 22 i 41—51) i Grzegorz Worobiew „Miasto T.“ (Pamiętnik III zjazdu histor. polskich. Kraków, 1900). Gloger Z.: „Z pod Tykocina korespondencya w sprawie wykopalisk“ (Przegląd Bibliogr. archeol., t. II, r. 1881).

Tylawka (t. XII, 698), mylnie *Telawa* (t. XII, 282), wś nad rzką t. n., pow. krzemieniecki, gm. Białokrynica, 15 w. od Krzemieńca, 86 dm., 691 mk., cerkiew drewn. z r. 1793, uposażona w r. 1731 przez ks. Janusza Wiśniowieckiego. Należy dziś do Polakowych.

Tyłtagoł al. *Andronowa*, wś, pow. rzeżycki, gm. Uzułmujża, 8 dm., 104 mk., dom modl. starowierców.

Tyłty, wś, pow. dźwiński.

Tymanowo, dobra, pow. newelski, ks. Romadanowskich-Ładyżewskich 634 dz. i Boczkowskiej Doroty 643 dz.

Tymiana, rzka, dopł. Radomki, jest to właściwie inna nazwa rzeczki Wiązownicy.

Tymoszówka 1.) wś, pow. czehryński, st. poczt. Funduklejówka (5 w.), 47 w. od Czehrynia, 353 dm., 1757 mk., cerkiew, szkółka cerk., cegielnia, 19 wiatraków. 2.) **T.**, wś nad Kiszczychą, pow. humański, st. poczt. Buki (11 w.), 66 dm., 477 mk., kaplica, młyn. 3.) **T.**, tamże, ob. *Słobódka Olszańska*.

Tyniec. Do dziejów klasztoru odnoszą się nowsze prace: „Opactwo tynieckie“ (Przewod. nauk. lit., 1892—94). Udziela S: „Tyniec pod względem topograficzno-etnograficznym“. Chotkowski Wład.: „Ostatnie lata Benedyktynów w Tyńcu“ (Ocena w „Przegl. polsk. z r. 1901, luty). Tomkowicz St.: „Tyniec“ (Bibliot. krakow., n. 18). Kraków, r. 1901.

Tynówka, wś, pow. taraszczański, st. poczt. Żaszków (23 w.), 582 dm., 2748 mk., cerkiew, szkółka cerk., 22 wiatraków. W pobliżu wsi ferma t. n. ze stadniną.

Tyntele, wś i dwór, pow. telszewski, gm. i par. Sałanty (11 w.), 61 w. od Telsz, Felicyi Dubis Karaczko, 203 dz.

Typczyn, chutor, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, 5 dm., 24 mk.

Tyrawa 1.), dziś *Mrzygłód*, mstko, pow. sanocki. W r. 1515 „Tirawa oppidum“ płaci od 9 łan., młyna, 1 łan pusty, pop gr. 15. Szosu daje $1\frac{1}{2}$ grzyw. i 18 gr. Według lustracyi z r. 1565 miasteczko zwane też Mrzygłod, odjęte od ststwa sanockiego i dane dożywotnio z Łodzinką Zofii Drohiczańskiej. Miało 45 gospodarzy wolnych od czynszu, roli mieli $13\frac{1}{2}$ łan. Ogrodów 19 i 3 pustych. Na dawnem wójtowstwie skupionem przez Wolskiego, ststę sanockiego, powstał folwark królewski. Były jatki rzeźnicze, ratusz z wyszynkiem wódki, młynek mogący dać do 40 zł. Ogółem fl. 44 gr. 20. W r. 1589 T. daje szosu fl. 6, od 8 łan. miej., pop, 4 rzem., 4 zagr., 2 kom., 2 kom. na przedmieściu, młyn o 1 kole. Ob. *Mrzygłód* (t. VI). 2.) **T.** *Solna*, wś, pow. sanocki. W r. 1565 wś w ststwie sanockiem, miała 25 kmieci na $7\frac{1}{2}$ łan., zagr. 16, pop, karczmarzów 2. Ogółem płacą zł. 24 gr. 26. Przy wsi jest żupa al. bania solna z oknem al. studnią, w której jest solna surowica. Przy żupie jest stały kowal, a kmiecie mają obowiązek robić w żupie co im rozkażą. Żupę tę z kowalem i robocizną arenduje pewien człowiek, który płaci tygodniowo

zł. 3 gr. 21 i daje pół kłody soli miary sanockiej za gr. 15. Ogółem żupa daje zł. 216 gr. 27.

Tyrkszle, pow. telszewski. Podług Wołonczewskiego kościół w T. wystawił r. 1612 Jędrzej Wołłowicz, ciwun dyrwiański, a Łaszkowski z rozkazu Zygmunta III nadał 16 włók ziemi.

Tyrłowo, wś, pow. newelski.

Tyrylino, pow. połocki. Mają tu: Mosalscy 31 dm., Siwochowie 30 dz. i Zalewscy 56 dz.

Tyśmienica, rzeka, dopł. Wieprza, przyjmuje z praw. brz. dopływ Bystrzycę al. Białkę na obszarze wsi Tchórzew.

Tyszewicze, wś nad Ponorą, pow. zasławski, gm. Sulżyn, par. praw. Pilaje (2 w.), 13 w. od Zasławia, 74 dm., 372 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1763, uposażona przez ks. Janusza Sanguszkę.

Tyszki, wś, pow. ostrołęcki. Jan ks. mazow. r. 1393 w Ciechanowie nadaje Przecławowi i Dobrogostowi (milites) zw. Tyszki, 20 łan. lasu nad rzką Ruź, w pow. nowogrodzkim. R.1424 Jan, ks. mazow. nadaje Andrzejowi de Tyszki 30 łan. chełm. u źródeł rzki Łabny (Kapica, Herbarz, 454).

Tyszkiewicze, *Tyszkowicze* (t. XII, 727), wś i fol., pow. włodzimierski, gm. Hrybowica, 19 w. od Włodzimierza. Wś 53 dm., 327 mk., cerkiew; fol. 1 dm., 6 mk.

Tyszkowce, pow. kobryński, ob. *Tyszkiewicze*.

Tyszkówka, wś, pow. czehryński, st. poczt. Złotopol (10 w.), 378 dm., 2018 mk., cerkiew, szkółka cerk., 14 wiatraków.

Tyszowce, mstko, pow. tomaszowski. W r. 1890 gmina T. złożona z mstka T. i wsi: Celestynka, Czartowiec Wielki, Czermno, Czartowczyk, Kazimirówka fol., Klątwy, Kołaicha fol., Mikulin, Przewale, Podbór, Przeszkoda, Siemnice, Soból, Wakijów, Zubowice, miała 9596 mk. Śród stałej ludności było: 4351 praw., 3254 katol., 1 prot., 2146 żydów. W r. 1565 miasto płaciło od 40 łan., 2 prętów i 1 obszaru. Z łanu po gr. 15. Placów było 221. Miasto było otoczone parkanem. Śród właścicieli placów wymienieni: „pop piatnicki, pop przeczisczki" i pleban małowski. Popów było trzech: miejski, Zamłyński, Dombowski, dawali po zł. 1. Na ostrowie było 7 ogrodów. Wójtostwo. Z ról pustych do zamku przynależących było czynszu zł. 26 gr. 28. Piekarzów było 32, szewców podług przywileju danego im r. 1563 w Piotrkowie nie może być więcej jak 16. Łaźnia czyniła zł. 19 gr. 6. Browar zamkowy w arendzie zł. 19 gr. 6. Słodownia zł. 19 gr. 6. Żydów żonatych gospodarzów i komorników trzymających „rzeźnictwo jateczne" było 42. Dawał każdy po kamieniu łoju szmelcowanego wartości gr. 33. Targowe do zamku po 1 gr. od bydlęcia zabitego czyni średnio zł. 10 rocznie. Ogółem zł. 315 gr. 27 den. 15. W skład ststwa wchodziły wsi: Klątwy, Mikulin i Przyspa. Dochód, po potrąceniu wydatków, zł. 1798 gr. 22.

Tyszyca, mylnie *Tyszewce* (t. XII, 726), wś, pow. rówieński, gm. Berezna, par. praw. Kniaź Sioło (5 w.), 60 w. od Równego, 69 dm., 577 mk.

Tytków, mylnie *Titków* (t. XII, 342, 729), wś, pow. zasławski, gm. Łabuń, par. praw. Kochanówka (2 w.), 48 w. od Zasławia, 114 dm., 796 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1794. W roku 1589 we włości Łabuńskiej, spustoszona przez tatarów.

Tytowa Wola, ob. *Hodynie* i *Lacka Wola* (t. V).

Tytusówka, wś przy torze dr. żel. płd.-zchd., pow. berdyczowski, st. poczt. i dr. żel. Koziatyn (5 w.), 50 dm., 304 mk., wiatrak.

Tytwidyszki, ob. *Tydwidyszki* (t. XII, 729).

U.

Ubereż, urocz., pow. rówieński, gm. Stepań, 2 dm., 13 mk.

Uborcie, pow. borysowski, ob. *Borki* 16).

Uchanie, mstko, pow. hrubieszowski. W reg. pob. z r. 1564 podane jako wieś z kościołem paraf., płaciły od 15 łan. km., 6 zagr. z rolą, 8 zagr. bez roli, 3 rzem , pop bez kościoła ruskiego.

Uchanka, wś, pow. hrubieszowski. W roku 1565 wś ta leżała w ststwie horodelskiem, miała 14 kmieci. Krzysztof Krupski ststa horodelski, wtedy już nieżyjący, oddał tę wieś w zastaw Tomaszowi Uchańskiemu.

Uchnówka, chutor, pow. wołkowyski, gm. Samarowicze.

Uchowieck, wś, pow. kowelski, gm. Lubitów, 18 w. od Kowla, 175 dm., 1050 mk., cerkiew murow. fund. r. 1823 przez właściciela Kajetana Bobrownickiego, szkoła. W r. 1768 wś należy do ks. Dymitra Jabłonowskiego, w roku

1823 do szambelana Kajetana Bobrownickiego, w r. 1895 kupiona przez Aleks. Izmailskiego.

Uchoża, wś, pow. humański, st. poczt. Humań (25 w.), 151 dm., 854 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 wiatraki.

Uchwice, *Uchwiszcze,* pow. lepelski, gm. Babinicze, cerkiew, kościół katol.

Uciekajka, kol., pow. łucki, gm. Szczurzyn, 5 dm., 34 mk.

Udoj, ferma przy wsi Żytnihory, pow. wasylkowski, gm. Rokitno.

Udraj, *Udroj,* fol., pow. newelski, Chrzanowskich, 409 dr.

Udrusze, wś, pow. dźwiński, par. Krasław, należała do dóbr Ludwiampol.

Udryskie, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Udziel, pow. dzisieński. Opis i rysunek kościoła i klasztoru podał „Wędrowiec“ (r. 1902, n. 30).

Uexkuell, pow. ryski, ob. *Ikskiul.*

Uglany, pow. brzeski, gub. grodz., ob. *Uhlanka.*

Ugolniki, *Uholniki,* pow. dzisieński. Wchodziła w skład ststwa dzisieńskiego.

Ugowo, wś nad Narwią, pow. białostocki, ze wsią Ugowo Nowe 1817 dz. włośc. i 35 kość. W kościele dzwon starożytny.

Uhersko, r. 1565 *Uherskie,* wś, pow. stryjski. W r. 1565 wś w ststwie stryjskiem, miała 57 gospodarzy na $18^1/_2$ dworzyszczach. Pop miał półdworzyszcze, a jedno dworzyszcze rozdzielili wszyscy między siebie. Płacili z dworzyszcza zł. 5 gr. 8 szel. 2 i 16 mac owsa, tudzież mają przywieźć po 4 pale do zamku stryjskiego i 6 dni robić koło zamku. Cała gromada miała dawać rocznie dwie kłody chmielu (po 16 mac każda). Ogółem dochodu było zł. 198 gr. 11 den. 6.

Uhlany, *Uglany,* pow. oszmiański. W roku 1781 nabywa U. Tadeusz Kociełł od Martusewicza za 3000 złp.

Uhliszcze, wś, pow. rówieński, gm. i par. praw. Derażne (3 w.), 26 w. od Równego, 45 dm., 318 mk.

Uhłowata, wś, pow. lipowiecki, 80 w. od Lipowca, 87 dm., 830 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, wiatrak.

Uhły 1.), pow. kobryński. W r. 1563 w wójtowstwie uholskiem, włości dworu horodeckiego, ekon. kobryńskiej. We wsi było 21 włók gruntu podłego, w tem jedna włóka na wójtowstwo. Dochód czynił 28 kóp 30 gr. 2.) **U.** *Babinicze,* fol., pow. newelski, Rusieckich, 259 dz. 3.) **U.**, fol., pow. połocki, Rubinów, 60 dz.

Uhły 1.) wś, pow. kowelski, gm., par. praw. st. dr. żel. Hołoby (5 w.), 30 w. od Kowla, 46 dm., 299 mk. 2.) **U.**, wś, tamże, gm. Wielick, 49 w. od Kowla, 67 dm., 422 mk., cerkiew drewn. z r. 1760. W połowie XVI w. własność Siemaszków, poczem drogą wiana za Anastazyą Siemaszkówną Wasila Pawłowicza. W r. 1591 należy do Macieja Malińskiego i w rodzie tym pozostaje do r. 1640. Od Potockich przechodzi do Dowgiałów, którzy r. 1892 sprzedają Sirotkinowi. 3.) **U.**, kol., pow. rówieński, gm. Stepań, 82 w. od Równego, 31 dm., 194 mk.

Uholce, pow. ostrogski, gm. Buhryn, 25 w. od Ostroga, 56 dm., 383 mk.

Uhoł Smołowy, ob. *Saplewy.*

Uhołowo, fol., pow. połocki, własność Kuleszów, 812 dz.

Uhorniki, r. 1469 *Huhernyky,* wś, pow. stanisławowski. Ob. *Podłuże.*

Uhorów, ferma przy wsi Łukaszówka (gmina), pow. lipowiecki.

Uhorsk, wś nad jez. Niesterskiem, pow. krzemieniecki, gm. Białokrynica, par. praw. Żołobki (4 w.), 18 w. od Krzemieńca, 68 dm., 602 mk., cerkiew fil. murow. z r. 1826. W r. 1545 kn. Matfieja Czetwertyńskiego. Obecnie Tyszewskich.

Uhowo, wś, pow. włodzimierski, gm. Brany, 60 w. od Włodzimierza, 53 dm., 368 mk.

Uhrusk, r. 1664 *Uhrowsko,* wś, pow. włodawski. W r. 1564 wieś Uhrowska wraz z Wolą w pow. chełmskim, płaci od $22^1/_2$ łan., 3 zagr., 1 włóczęgi, 1 rzem,, od 2 żydów, cerkiew. We wsi jest parafia rz.-kat. W r. 1578 siedzi tu Krzywczycki, lecz połowa parafii (pięć wsi) należy do Uhrowieckich.

Uhrynkowce, r. 1469 *vastitas Huhrinkowcze,* wś, pow. zaleszczycki. W r. 1469 Stanko de Polustowicze i Paweł Czartkowski przedstawili nadanie wieczyste króla węgierskiego (Warneńczyka) „super villam Hinkowcze et vastitate Hwhrinkowcze jure feudali“.

Uhrynów, wś, pow. łucki, gm. Czaruków, 26 w. od Łucka, 89 dm., 602 mk., cerkiew, młyn wodny. Własność Burzyńskich.

Uhrynów, wś, pow. stanisławowski, ob. *Jamnica.*

Ujazd, w dok. *Uyezdzecz,* wś, pow. krakowski. Aktem z r. 1358 „Victor de Uyezdzecz et nepos ejus Clich“ sprzedają bisk. Bodzancie swe dziedzictwo U. za 20 grzyw. Wydawca „Kod. kat. krak.“ odnosi to do Ujazdu.

Ujazd, ob. *Lgota.*

Ujezdino, fol., pow. newelski, Anny Daszkiewiczowej (32 dz.) i Mikołaja Newelskiego (43 dz.).

Ujma Łokacka, wś, pow. włodzimierski, gm. Chorów, 25 w. od Włodzimierza, 55 dm., 363 mk.

Ujmeński Ostrów, kol., pow. włodzimierski, gm. Chorów, 8 dm., 71 mk.

Ujny, wś, pow. kielecki, ob. *Łukowa.*

Ujście, pow. dzisieński. Pod wsią na brzegu jez. Bohińskiego, śród lasu hr. Platera, kilkadziesiąt kurhanów. Znaleziono tu przedmioty

metalowe jak: naszyjnik, bransolety i t. p. i paciorki szklanne, nadto kości ludzkie.

Ukla, pow. dzisieński. Zm. Tołokowski i Tołokowscy, czyt. Tołokoński i Tołokońscy.

Uklejmce, pow. połocki. Mają 120 dz. (nie 2321 dz.).

Uklejnie, fol. dóbr Kublicze, pow. lepelski.

Ukraina. Do obszaru tego odnoszą się opracowania: Rulikowski Edw.: „Zapiski etnograficzne z U." Kraków, 1879. Tenże: „Dawne drogi i szlaki na prawym brzegu Dniepru" (Ateneum, t. III i IV, r. 1878). Jabłonowski Al.: „Kresy Ukrainne po Licholeciu do Ruiny" (Ateneum, t. III i IV, r. 1877). Tenże: „Zasiedlenie U. w epoce litewskiej" (Ateneum, 1891, t. 64), Tenże: „Etniczna postać U. w epoce zjednoczenia z Koroną" (Kwart. hist., r. 1893). Tenże: „Kolonizacya U. za ostatnich Jagiellonów" (Kwart. hist., 1893). Tenże: „Źródła dziejowe", t. 20 i 21. „Ziemie ruskie, Ukraina, Kijów, Bracław". Warszawa, r. 1894 (t. 9 i 10 dzieła „Polska wieku XVI"). Neyman Cz.: „Notatki archeol. z Ukrainy" („Zbiór wiad. do antrop. kraj.", t. VIII). Chamiec Ks.: „Wśród stepów i jarów" (Bibl. Warsz., r. 1894, zesz. 214, 216 i 218). Wełyczko Grzegorz: „Geografia Ukrainy—Rusi" (t. II, przedstawiony Towarz. im. Szewczenki, r. 1901). Grinczenko B. D.: „Literatura ukraińskiego folklora 1777 — 1900. Opyt bibliogr.". Czernichów, 1891, str. 317. Por. *Kijów* i *Podole.*

Ukrainka, ob. *Rakowszczyzna.*

Ukropiszki, pow. oszmiański. W w. XV własność Narwojszów, od których nabywa Mikołaj Dorohostajski, wwda połocki, w r. 1577 własność Piotra Drowinickiego Sakowicza, pisarza ziemskiego oszmiańskiego, w r. 1655 Aleksandra Sapiehy, bisk. wileńskiego, który daje je w zastaw ze wsiami Ponetecz i Kołociszki za 5000 złp. Protasewiczowi, a w r. 1678 sprzedaje Hieronimowi Ważyńskiemu. W r. 1761 Józef Ważyński sprzedaje U. za 130,000 złp. Jakubowi Nagórskiemu. Od Nagórskich U. przechodzą r. 1802 drogą spadku do Katarzyny Bułharynowej, następnie Żukowskich, od których r. 1815 nabywa Marcin Ważyński za 6000 czerw. zł.

Ukrynie, pow. telszewski. Wawrzyniec Piłsudzki na uposażenie fundowanego tu przez siebie kościoła, dał 4 włóki i 9426 złp.

Ulanino, *Ulanina*, wś, pow. czehryński, st. poczt. Złotopol (20 w.), 93 dm., 432 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn, 4 wiatraki.

Ulanów, chutor, pow. owrucki, gm. Hładkowicze.

Ulanowicze, pow. sieński. Faas M.: „Imienie U." (Mohylew. gub. wied., 1893, n. 6).

Ulanówka 1.) kol., pow. nowogradwołyński, gm. Miropol, 48 w. od mta pow., 48 dm., 282 mk. 2.) U., wś, pow. żytomierski, gm. Trojanów, 27 w. od Żytomierza, 76 dm., 415 mk.

Ulanowszczyzna, fol., pow. siebieski, własność Nowińskich, 101 dz.

Ulatowo, wś, pow. przasnyski. Świętosław z U. w dok. z r. 1407 (Kapica, Herbarz, 436). Ob. *Boguszyce.*

Ulbersdorf, pow. wschowski. Anders B. G.: „Kurzgefasste historische Nachricht von der evangel.-lutherischen Kirche zu U. bei Fraustadt in Suedpreussen, bey Gelegenheit des den 3 July 1796 gefeierten 100 jahr. Kirchenjubelfestes". Lissa, 1796, C. W. Mehwald. Ob. *Olbrachcice* (t. VII).

Ulhówka, wś, pow. włodzimierski, gm. Skobełka, 100 dm., 606 mk., cerkiew.

Uliczno, wś, pow. drohobycki. Według lustracyi z r. 1565 wś ta obejmowała obszar tak wielki, że dla dokładnego objechania jej granic i pól, w czem błota, lasy i góry stawiały przeszkody, potrzeba było dwu dni. Dziś jeszcze zajmuje do 6000 morgów. Pierwotnie była szlachecką własnością. Starzechowski, wojew. bełzki i ststa drohobycki kupił za pieniądze królewskie dział jaki tu mieli Tustanowscy. Król następnie dwie pozostałe części nabył drogą zamiany, za Zendowice i Przybyń w ziemi lwowskiej, od Stefana i Macieja Kłodnickich. Dodał król gotówką zł. 600. Przy rozdzielaniu obszaru U. od przyległej Kłodnicy i Monasterza, łąki wspólne zostały przez Kłodnickich, w części większej ku ich włościom przyłączone. Lasy wielkie, z których część wyrębywał wojewoda podolski dla swej wieży solnej, mając na to nadanie na wieczność. Było też wójtostwo świeżo założone, młyn, karczma dająca zł. 14 gr. 12. Bania solna o dwu oknach i dwu wieżach. Ogółem dochodu, prócz danin w naturze, win, było zł. 214 gr. 24. Były we wsi dwa pola, w każdem siano przez trzy lata z kolei. Wedle lustratorów możnaby wymierzyć w każdem polu po 24 łany.

Ulmy, ferma przy mstku Rybnica, pow. bałcki, gm. Mołokisz (15 w.), st. poczt Rezina (gub. bessarabska), 55 w. od Bałty, 2200 dz. (234 lasu); własność Arcimowiczów.

Ulów, r. 1565 *Uchlowo*, wś, pow. tomaszowski. Według lustracyi ststwa bełzkiego z roku 1565 „uroczyszcze Uchlowo" przy którem było jeziorko zw. Niedźwiedzie, leżało w punkcie gdzie schodziły się w stronie zachodniej granice Wierzch-Rachań (Werechanie) i Wieprzowego jeziora. Należało do obszaru Wierzch-Rachania.

Ulszka, wś, pow. radomyski, st. poczt. Brusiłów (10 w.), 42 w. od Radomyśla, 81 dm., 1035 mk., szkółka, 3 wiatraki.

Uła, fol., pow. zasławski, gm. Żuków, 3 dm., 44 mk.

Ułanów, r. 1469 *Ulanow*, wś, pow. lityński.

W r. 1469 Michał Buczacki przedstawia lustratorom listy królewskie na różne sumy oparte „in bonis regiis et vastitate Ulanow, item in Chmyelnyk".

Ułanówka, wś, pow. lipowiecki, 90 dm., 522 mk., cerkiew, szkółka cerk.

Ułasiuki, wś, pow. włodzimierski, gm. Zhorzany, 7 dm., 57 mk.

Ułasowicze, *Ułazowicze* (t. XII, 794), dobra skarb., pow. połocki, obejmują 7 wsi, 1 zaśc. i fermę, mają 2321 dz.

Ułaszanówka 1.) kol. (nie wieś), pow. nowogradwołyński, gm. Kurne, 18 dm., 97 mk. 2.) **U.**, wś nad rzką b. n., pow. zasławski, gm. i par. Sławuta (3 w.), 25 w. od Zasławia, 81 dm., 559 mk., cerkiew cmentarna murow. z r. 1875. Mieszkańcy zajmują się przeważnie kamieniarstwem.

Ułaszówka, wś nad rzką Krywą, pow. taraszczański, 5 w. od Taraszczy. Wś 169 dm., 848 mk., cerkiew, szkółka cerk., młyn.

Ułazki, fol., pow. siebieski, Pietraszewskich, z fol. Jassy 330 dz.

Ułazów, r. 1531 *Wlasow*, 1565 *Ewlazow*, 1578 *Wlązow*, wś, pow. cieszanowski. W r. 1531 leży w par. Oleszyce, pow. lubaczowskim, płaci od $6^1/_2$ łan., 1 koła młyn., „eclesia deserta". W r. 1565 włość „pana z Tarnowa" w dzierżawie sukcesorów Ramsza, miała 23 kmieci na $5^1/_4$ łan., zagrod. 6 i 2 swobodnych, pop, karczmarzów 3, bartników 12. W r. 1578 pan Wojnicki (Tarnowski) płaci tu od 6 łan., 4 zagr., 2 rzem., 6 komorn., popa. Pan Kamieniecki od 5 łan.. 3 zagr., 1 kom., 1 popa, 1 kom.

Ułucz, r, 1565 *Hulicz*, wś, pow. brzozowski. W r. 1565 wś królewska, należy do żup ruskich, miała 29 kmieci na $16^3/_4$ łan. Pop Chwedor ma pół łanek. Na trzech dworzyszczach siedzą słuszkowie. Zagrodników 8, z tych 3 mazurowie co robią „czołni i tramnicze do komiąg" i dwaj kiczczarze co z siana robią „kiczki do dychtowania komiąg". Karczmarzy 2, młynów 3 i folusz. Wyrabiane tu statki spuszczano po Sanie dla spławu soli z Przemyśla. Ogólny dochód wynosił ze wsi zł. 79 gr. 6 den. 6. Z folwarku zł. 40 gr. 24. We wsi pobierano myto od udających się na przemyski i samborski jarmark.

Umańce, os., pow. włodzimierski, gm. Świniuchy, 50 w. od Włodzimierza, 47 dm., 278 mk.

Umański, os., pow. owrucki, gm. Chrystynówka, 28 w. od Owrucza, 26 dm., 133 mk.

Umianowice, wś, pow. pińczowski. Do r. 1364 daje dziesięcinę bisk. krakow., odtąd scholastykom kieleckim, ob. *Kielce*.

Unciszki, ob. *Podziagoła*.

Ungury, wś, pow. dźwiński, par. Krasław, należała do Drycmujży.

Uniejewo, r. 1570 *Huniejewo*, wś, pow. lipnowski.

Uniejów, wś, pow. miechowski. Wspom. w dok. z r. 1299 (Kod. kat. krak., I, 139).

Unin, wś, pow. radomyski, 52 w. od Radomyśla, 188 dm., 1120 mk., cerkiew, szkółka, młyn, wiatrak, przystań dla spławu drzewa.

Uno, pow. orszański. Dobra należały poprzednio do Drozdowskich.

Upita, mstko. „Akty izdaw. wilenskoju kom., t. XXVI. Akty upitskawo grodskawo suda (1585—1587)". Wilno, 1899.

Upyr, chutor, pow. żytomierski, gm. Lewków, 8 dm., 43 mk.

Urbańskiego, chutor pod Berdyczowem, 8 dm., 28 mk.

Urla, przys., pow. krzemieniecki, gm. Bereżce, 16 w. od Krzemieńca, 14 dm., 102 mk.

Urle, wś, pow. radzymiński. Na obszarze lasów przyległych do tej wsi a stanowiących własność hr. Zamojskiego, jako część dóbr Jadów, obejmujących do 12,000 morg. obszaru, pobudowano wille i domki przeznaczone na letni pobyt mieszkańców Warszawy. Kolej warsz.-petersburska, której tor przecina te lasy, urządziła tu przystanek zw. Platformą hr. Zamojskiego, odl. 45 w. od Warszawy. Około 4000 osób zamieszkuje tu w letnich miesiącach.

Urłowo, urocz. przy mstku Nowy Dwór, pow. wołkowyski.

Ursynowo al. *Kantynowo*, fol. dóbr Mielniki, pow. kobryński.

Urszulin, słoboda, pow. rówieński, gm. Tuszyn, 36 w. od Równego, 14 dm., 150 mk.

Urycz, wś, pow. stryjski. O tutejszych grotach i zabytkach pisali, prócz wymienionych: I. Szaraniewicz: „Praehist. u. frueh-mittelalterliche Erdbauten in Galizien" (Mittheil. d. K. K. Centr. Commision f. Kunst u. hist. Denkmale — Wien, t. XVI, 1890. G. Ossowski: „Spraw. z wyc. paleoetnol. po Galicyi r. 1889 (Zbiór wiad. do antrop., t. XIV, 1890).

Urzecz 1.) *Uzrzecz*, wś i fol. nad rzką Dobryłówką, pow. dzisieński. Na polach dworskich 5, a na rolach włościańskich 7 kurhanów. Fol. ma 1405 dz. 2.) **U.**, okolica szlach., pow. dryzieński. Mają tu: Łowczynowscy 3 dz., Obuchowiczowie 2 dz., Raczkowie 55 dz., Weryhowie 31 dz. 3.) **U.**, fol., pow. lepelski, Kowalewskich (12 dz.) i Koszków (10 dz.).

Urzecze 1.), wś nad Hrywdą, pow. słonimski. W pobliżu wsi nad rzką nasyp ziemny, długi do 13 saż., szeroki i wysoki 2 arsz. 2.) **U.**, dwie wsi, pow. dryzieński, par. Zabiały. Jedna należała do dóbr Klasice, druga do Kniażyc. 3.) **U.**, mstko, pow. bobrujski. Al. Jelski: „O fabryce szkieł w U." (Spraw. Kom. hist. sztuki, t. VI, 232).

Usaja, wś nad jez. t. n., pow. lepelski, 41 dm., 312 mk..

Uście, fol., pow. bychowski, należy do Wołkowickich (nie Wołkońskich). 2.) **U.,** dobra, pow. czerykowski, Poniatowskich, 1305 dz. 3.) **U.,** *Uście*, zaśc., pow. lepelski, Liskiewiczów, 21 dz. 4.) **U.,** dobra, tamże, własność Dziedziela (nie Szedziela). 5.) **U.,** wś na pr. brz. Dźwiny, na wprost ujścia rz. Mieży, pow. wieliski, gm. Serteja. Szczątki dawnego cmentarzyska.

Uście, r. 1565 *Uście* i *Uścieczko*. wś, pow. śniatyński. Wedle lustracyi z r. 1565 było to „miasteczko na tymże gruncie (Bełełuja wś u potoku Białołojskie, przez nieboszczyka pana z Tęczyna, kaszt. krak. od lat pietnaście zasadzone“. Było tu osadników z rolami 25, dawali po $1^1/_4$ grzyw., 24 bez ról, dawali z domów po gr. 12, pop gr. 30. Prócz tego zwykłe daniny. Ogółem zł. 460 gr. 26. Należało do ststwa śniatyńskiego. Z czasem straciło charakter osady miejskiej. Por. *Uścieczko*.

Uścieczko. *Usteczko*, wś nad Horyniem, pow. krzemieniecki, gm. Oleksiniec Stary, 32 w. od Krzemieńca, 117 dm., 794 mk., cerkiew drewn. z r. 1862. Należała do Moszyńskich.

Uścieczko, mstko, pow. zaleszczycki. Podano tu mylnie (t. XII, 835) szczegóły odnoszące się do dzisiejszej wsi a dawnego miasteczka: „Uście al. Uścieczko“ w pow. śniatyńskim. Dane z inwentarza r. 1763 odnoszą się do U. w pow. zaleszczyckim, dane zaś z r. 1755 i z lustracyi r. 1765 do Uścia w pow. śniatyńskim.

Uściług, mstko, pow. włodzimierski, gm. Korytno, 12 w. od Włodzimierza, 440 dm., 4089 mk.

Uściwierz, jezioro, ob. *Osthfysch*.

Usicka Dąbrowa, kol., pow. łucki, gm. Torczyn, 12 dm., 86 mk.

Usickie Budki, chutor, pow. łucki, gm. Torczyn, 16 w. od Łucka, 15 dm., 125 mk.

Usicze, wś, pow. łucki, gm. Torczyn, 18 w. od Łucka, 88 dm., 554 mk., cerkiew, młyn. Własność w części skarbu (po Karolu Czarnieckim), w części Peretiatkowiczów, Tyszeckich i Jaworskich.

Usmyń, pow. wieliski. Dobra należą do Gerngrossów.

Usnarz 1.) *Makarowski*, fol., pow. grodzieński, Rosenblumów, 420 dz. 2.) **U.** *Murowany*, tamże, Czeczotów 221 dz., Pachniewskich 108 dz. i Połubińskich 171 dz. W r. 1558 sioło służebne Usnara, w wójtowstwie skreblackiem, ekon. grodz., miało 40 włók gruntu dobrego, w tem 15 osadnych. Dochód czynił 22 kóp 39 gr., nadto 30 beczek owsa i za odwóz od beczki po 5 gr., czyli 2 kóp 20 gr. 3. **U.** *Górny* i *Dolny*, okolica szlach., pow. sokólski, gm. Zubrzyca, 183 dz. 4.) **U.** *Ludwinopol*, fol., tamże, Mieczkowskich, 220 dz. 5.) **U.** *Nosowicze*, wś i fol., tamże. Wś 162 dz.; fol. Zubelewiczów, 233 dz.

Usołusy, wś, pow. żytomierski, gm. i par. praw. Barasze (12 w.), 70 w. od Żytomierza, 149 dm., 847 mk.

Usów, *Usowa* al. *Husów*, wś, pow. radomyski, 141 w. od Radomyśla, 26 dm., 265 mk., 3 wiatraki.

Usowszczyzna, fol., pow. lepelski, Żylińskich, 30 dz.

Uśpieńskie, wś, pow. siebieski, należała do Piotrowskich.

Usteńskie Budki, słoboda, pow. rówieński, gm. Sieliszcze, 62 w. od Równego, 23 dm., 139 mk.

Ustroń 1.), mylnie *Ustrony* (t. XII, 847), fol. (nie wś), pow. prużański, Zaleskich, 96 dz. 2.) **U.,** fol., pow. słonimski, gm. i dobra Luszniewo. 3.) **U.,** pow. dzisieński. Założony na obszarze dóbr Drujki (nie Ryki). 4.) **U.,** fol., pow. siebieski, Grabczyńskich, z Gruzdami 76 dz.

Ustrzyki, r. 1565 *Ustryki*, wś, pow. liski. W r. 1565 wś ta w ststwie przemyskiem, miała 29 kmieci na $22^1/_4$ łan. i 1 kmiecia na $^1/_2$ łan. Iwan, pop jasieński odjął od wsi za jakimś przywilejem $3^1/_2$ łan. kmiecych. Pop ustrycki stary miał z dawna $^3/_4$ łana. a prócz tego odjął kmieciom $^1/_2$ łanu. Był też kniaź. Dochód ze wsi zł. 95 gr. 10. Graniczyła wierzchowiną Strwiąża z państwem Sobieńskiem, w ziemi sanockiej.

Ustyanówka, wś, pow. zasławski, gm. Chrolin, par. praw. Rożyczna (1 w.), 39 w. od Zasławia, 42 dm., 240 mk.

Ustymówka 1.) al. *Sokołow* (t. XI, 31), wś i fol. nad rzką Kamionką, pow. wasylkowski, gm. Kowalówka, st. poczt. Chwastów (14 w.), 35 w. od Wasylkowa. Wś 207 dm., 2154 mk., st. dr. żel. chwastowskiej, 3 młyny, 2 wiatraki. 3.) **U.,** mylnie *Ustynówka* (t. XII, 848) al. *Wasilkowska*, wś nad rzką Dechtiarową, pow. zwinogrodzki, gm. i st. poczt. Szpoła (6 w.), 31 w. od Zwinogródki, 22 dm., 149 mk.

Ustynówka 1.) wś, pow. radomyski, 29 w. od Radomyśla, 91 dm., 761 mk., szkółka cerk. 2.) **U.,** fol., pow. włodzimierski, gm. Korytno, 3 dm., 49 mk.

Ustynowo, fol., pow. orszański, Wachramiejewych i Szczerbów, 406 dz.

Uświat, mstko, pow. wieliski. Alfred Romer: „Pani starościna uświacka“ (Księga pamiątkowa... setnej rocznicy A. Mickiewicza. Warszawa, t. II, 178 i nast.).

Usza, wś, pow. mazowiecki. W dok. z roku 1518 „Mroczko de Usza“ (Kapica, Herbarz. 437).

Uszacz, mstko, pow. lepelski. Istniała tu od r. 1791 szkoła podwydziałowa, później powiatowa do r. 1838. Ob.: „Z dziennika szkoły uszackiej“ (Kronika Rodzinna, r. 1888, n. 1 i 2). M. K.: „Z pamiętnika szkoły dominikanów w Uszaczu“ (Kwart. hist., r. 1903, zesz. I).

Uszaniszki, przyl. Dryświat, wś, pow. nowoaleksandrowski.

Uszew, r. 1282 *Uswa*, wś, pow. brzeski (Galicya). W dok. z r. 1282 powiedziano „inter theutonicalem Uswam et montem qui vocatur Kubil" (Kobyle, dziś wieś t. n.). W dok. z r. 1317 wymieniono „Usew" śród włości klasztoru w Staniątkach. O wieś tę toczy się spór między klasztorami: staniąteckim a ołobockim (Kod. dypl. pol., III, 127, 177 i 180). W dok. z r. 1346 nazwana jest „civitas", widocznie otrzymała prawo miejskie. Wspomniany też jest kościół paraf. do którego dziesięciny ma dawać wieś Zapniów. Należy U. do liczby włości biskupich, które Kazimierz W. zwraca r. 1354 kościołowi krakowskiemu (Kod. kat. krak., I, 159, 230, 252). W dok. z r. 1361 nazwana jest „civitas et ville", stanowi własność bisk. krakow. (Kod. kat. krak., I, 284). Widocznie założone tu miasto wcześnie upadło. Ob. *Żyrków*.

Uszkowice, okolica, pow. kobryński, gm. Pruska, z okol. Patryki 122 dz.

Uszkowice, r. 1469 *Uschkowicze*, r. 1515 *Ustkovycze*, wś, pow. przemyślański. Nadana dominikanom lwowskim za czasów Jagiełły, wedle lustracyi z r. 1515 spustoszona ze szczętem

Uszomierz, pow. żytomierski, 75 w. od Żytomierza, 359 dm., 1989 mk.

Uszwica, wś, pow. brzeski (Galicya). Powstała na obszarze Uszwi. W dok. z r. 1361 wymieniono: „Uschwa civitate et villa" (Kod. kat. krak., I, 284).

Uszyca, wś i ferma, pow. żytomierski, gm. Uszomierz, par. praw. Bondarówka (2 w.), 78 w od Żytomierza, 16 dm., 172 mk., ferma t. n. 4 dm., 22 mk.

Uszyca, miasto, pow. uszycki. Krystyn Szczukowski przedstawił r. 1469 listy królewskie z zapisami różnych sum na zamku Bokoth (Bakota), wsiach: Borsukowce, Bułhakowce, Hołtowiec i Uszyca.

Uszyczna, kol., pow. żytomierski, gm. Barasze, 78 w. od Żytomierza, 18 dm., 113 mk.

Uszydkowo, fol., pow. newelski, Pokromowiczów, 80 dz. Ob. *Uszywkowo*.

Uszywkowo, zaśc., pow. newelski, Grzybowskich, 10 dz.

Utoropy, r. 1367 *Utrop*, wś, pow. kossowski. W r. 1367 we Lwowie, król Kazimierz nadaje Wachnowi Teptuchowi źródła słone „in montibus nostris Nowicza et Utrop nuncupatis... retro Coloniam situatos" na prawach źródeł górskich słonych w innych miejscach królestwa (Kod. mał., III, 202). Potwierdza to nadanie akt z r. 1416 (Kod. dypl. pol., I, 243).

Utrata, rzeczka, dopł. Bzury, ob. *Mrowa* (t. VI) i *Rokitnica* (t. IX).

Uwarówka, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, 55 w. od mta pow., 107 dm., 569 mk.

Uwisła, wś, pow. husiatyński. Majer Józef: „Czaszki i kości... z grobu we wsi U." (Zb.wiad. do ant. kraj., 1892, t. 16).

Uzbiereż, mylnie *Uzbież* (t. XII), pow. grodzieński.

Uzbłoć, pow. oszmiański, ob. *Józefpol*.

Uzin al. *Temberszczyzna*, wś, pow. wasylkowski, st. poczt. Biała Cerkiew (25 w.), 608 dm., 3064 mk., cerkiew, kaplica, szkółka cerk., 2 młyny, 13 wiatraków.

Uzińska, ferma, pow. wasylkowski, gm. Błoszczyńce, 18 dm., 111 mk.

Uzkie, wś, pow. wieliski, 54 w. od Wieliża, 24 dm., 144 mk., cerkiew, kaplica, szkoła, 4 jarmarki. Na brzegu Łowaci znajdowano przedmioty z epoki kamiennej.

Uzułmujża, dobra, pow. rzeżycki, z attyn. (Woronowo, Benisławowo, Czaty i in.) mają 4359 dz. dwor.

Uzwoz Niżni, wś nad Dźwiną, pow. wieliski, gm. Makłoki, 15 dm., 118 mk., cegielnia.

Użanie, majdan, pow. łucki, gm. Horodec, 17 dm., 90 mk.

Użlatyńsk, *Użlatyno*, wś, pow. witebski, gm. Stare Sioło (2 w.), cerkiew.

Użowa, kol., pow. łucki, gm. Rożyszcze, 18 w. od Łucka, 23 dm., 151 mk.

Użubalce, pow. wiłkomierski, ob. *Maryanowo*.

Użugość, *Użogoszcz*, wś, pow. trocki. Nowy kościół paraf. murowany, wzniesiony w latach 1900 i 1903, poświęcony został w czerwcu r. 1903.

Użułany, *Użulany*, wś, pow. wiłkomierski. W r. 1788 attyn. Towian hr. Morykonich, trzymał ją Przebora, sędzia ziemski mozyrski.

Użusole, dobra, pow. kowieński, nadane Mejsztowiczowi, przeszły dziś do rządu i stanowią dobra skarb. zw. Aleksandrowska Słoboda (ob.).

Użyki, fol., pow. bielski, gub. grodź., gm. Pasynki, Fedorowych, 154 dz.

Użyngory, dwie wsi, pow. dźwiński, parafia Krasław.

W.

Wabole, pow. dźwiński, attyn. Liksny, własność hr. Zyberg Platera.

Wachówka 1.) kol., pow. łucki, gm. Trościaniec, 28 w. od Łucka, 16 dm., 99 mk. 2.) **W.** al. *Buda Wachówka*, wś, pow. radomyski, gm. Przyborsk, 86 w. od Radomyśla, 72 dm., 476 mk., szkółka.

Waćków, wś, pow. żytomierski, 12 w. od Żytomierza, 92 dm., 771 mk.

Wacław, chutor, pow. żytomierski, gm. Januszpol, 4 dm., 33 mk.

Wacława, ferma pod wsią Łuczyn, pow. skwirski, gm. Łuczyn, 3 dm., 15 mk.

Wacławin, wś, pow. dubieński, 16 w. od Dubna, 9 dm., 199 mk.

Wacławówka, ferma pod wsią Czeremoszne, pow. berdyczowski, gm. Spiczyńce.

Waczów, wś, pow. zasławski, gm. Żuków, par. praw. Mińkowce (3 w.), 33 w. od Zasławia, 73 dm., 452 mk., kaplica cmentarna, szkółka (od r. 1870), wiatrak.

Wadów, wś, pow. krakowski, ob. *Maszkienice* i *Ruszcza*.

Wadowice, miasto. Marczewski Bolesław: „Powiat wadowicki pod względem geograficznym, statyst. i histor." Kraków, 1898, str. 224.

Wagule, wś, pow. dźwiński, par. Krasław, należała do dóbr Kombule.

Wajnowo, fol., pow. rzeżycki, własność Iwanowych, z Tomaszyszkami 90 dz.

Wajtele, fol., pow. miński, wraz z Zalesiem własność Trąbeckich.

Wakulicha, chutor, pow. dubieński, gm. Tesłuhów.

Walawa, wś i ferma, pow. czerkaski, 70 w. od Czerkas, 920 dm., 4828 mk, 2 cerkwie, szkółka cerk., 28 wiatraków.

Walentorowszczyzna, pow. dzisieński. Należał do Józefa Wołosowskiego, od r. 1831 skarbowy.

Walentynów i *W. Mały*, dwie kol., pow. łucki, gm. Torczyn, 19 i 16 w. od Łucka, 13 dm., 95 mk.

Waleryanów, nazwa druga miasteczka Łużki w pow. dzisieńskim. Nadana przez dziedzica w wieku XVIII wyszła później z użycia.

Waleryanów, chutor, pow. owrucki, gm. Iskorość.

Waleryanówka, kol., pow. łucki, gm. Rożyszcze, 18 w. od Łucka, 31 dm., 257 mk.

Waleryanowo, fol., pow. miński, Wiszniewskich, 210 dz.

Walerynów, mylnie *Waleryn* (t. XII, 908), pow. oszmiański. Niegdyś attyn. Dorż, należał do Korsaków, od r. 1849 Ławrynowiczów, przypadł w dziale Patrycyi Ławrynowiczównie, żonie Franciszka Odyńca.

Walew, wś, pow. łęczycki. W dok. z roku 1424 w Łęczycy wydanym, Stanisław dziedzic z Walewa h. Amadey (Kapica, Herbarz, 438).

Waligóry, wś, pow. krzemieniecki, gm. Bereżce, par. praw. Komarówka (3 w.), 27 w. od Krzemieńca, 25 dm., 139 mk. Własność Karoliny z Ledochowskich Dziembowskiej.

Waliska al. *Borowina*, wś, pow. radomski, par. Klwów. Posiada starożytny kościołek drewniany filialny do Klwowa, zbudowany r. 1432 przez Adama i Ewę Łakomych, mieszczan klwowskich. Wzniesiony z modrzewia nie był wcale odbudowywanym. Opis i rysunek podany w „Wiśle" (t. XVII, zesz. V).

Walki 1.) pow. bielski, gub. grodz. Na pastwisku kurhan, zw. „Szwedzką mogiłą". 2.) **W.**, pow. oszmiański. Wchodziły w skład sstwa jakuńskiego. 3.) W., fol., pow. dźwiński, Roholewych, 59 dz.

Waltery, fol., pow. rzeżycki, własność Czerkasowych, 66 dz.

Waluki, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Wał, chutor, pow. kowelski, gm. Chocieszów, 4 dm., 19 mk.

Wałcz, miasto. Salzwedel: „Statistik nebst alphabetischen Ortschafts-Verzeichniss des Kreises Deutsch-Krone". Deutsch Krone, 1899, str. V, 32.

Wałdaciszki, pow. lidzki, ob. *Wołdaciszki*.

Wałdaj, fol., pow. siebieski, Zwonkowych, 28 dz.

Wałdamy, pow. szawelski, ob. *Wołdamy*.

Wandopol, wś, pow. trocki, par. Żyżmory.

Wandopol, fol., pow. rówieński, gm. Równe (9 w.), 3 dm., 40 mk.

Wandzie, pow. kowieński, gm. Betygoła (7 w.). Bukowscy mieli tu 47 dz.

Wandziewola, *Wandewola*, kol., pow. włodzimierski, gm. Werba, 18 w. od Włodzimierza, 22 dm., 145 mk.

Wandzin, fol., pow. hrubieszowski, ob. *Chyżowice* (t. I).

Wankie 1.) *Butyłajcie*, pow. telszewski. Należały do Surwiłłów h. Kotwica. 2.) **W.** *Wirpiły*, fol., tamże, należał do Karola Sznejdera, miał 337 dz.

Wanżułów, *Wandżułów*, wś, pow. krzemieniecki, gm. Białozorka, 50 w. od Krzemieńca, 134 dm., 824 mk., cerkiew drewn. z r. 1750.

Do par. należy wś Kornaczówka. Nadana (w liczbie innych) ze Zbarażem w r. 1442 przez Kazimierza Jagiellończyka Denisowi Mokosiejewowi.

Wapielnia, urocz., pow. rówieński, gm. Kostopol

Wapno, wś, pow. wągrowiecki. „O użytku i użyciu gipsu, o urządzeniu i otwarciu kopalni gipsu etc. we W. Ks. Pozn., we wsi Wapnie, przez B Schreiber'a". Poznań, 1836.

Warakomszczyzna, mylnie *Warakumszczyzna* (t XII, 946), pow. oszmiański. Niegdyś Raczuny Warakomskie, nabyte około r. 1650 przez Mateusza Szedgajło Warakomskiego, od spadkobierców jego, kupione około r. 1700 przez Poźniaków. W r. 1804 w dziale Franciszka Regisa Poźniaka. Nabyta r. 1810 z eksdywizyi dóbr solskich przez Malinowskich, sprzedaną została tatarowi Bazarewskiemu.

Waraksino, wś, pow. siebieski, attyn. dóbr Horowatka.

Waraż, *Warasz*, pow. łucki, ob. *Hwarasz.*

Wardzyn, r. 1346 *Warzelino*, 1419 *Warszelino*, 1553 *Warzin*, wś, pow. łódzki. Mylnie podana (t. XII, 950) jako własność kapituły łęczyckiej zam. krakowskiej. Nie dzierżawca lecz kmiecie obowiązani byli ciągnąć siecie i pomagać w robotach. Nie łany szlacheckie lecz folwarczne dawały dziesięcinę. Nie starosta krakowski lecz kapituła krakowska daje pobór r. 1552. Kazimierz W. nadaje Andrzejowi z Koprzywnicy wieś „Warzelino" z dawna pustką stojący, w pobliżu wsi Kurowice, dla osadzenia na prawie średzkiem przy 20 latach wolności (Kod. kat. krak., II, 14). Jarosław, syn Jakusza z Warszelina zamienia r. 1419 z kapitułą krakowską wieś W. tudzież Palczew i Wyskitno na wsie kapitulne: Chropy, Wilczków, Bieśle, Wierszonowice i Rąbień (Kod. kat. krak., II, 445 i 447).

Wargany, *Warhany* (t. XII, 952), pow. wilejski, gm. Porpliszcze. Pod wsią dość wyniosła góra, ze studnią na wierzchu, podług podania usypana w czasie wojen szwedzkich. O 2 w. od góry, pomiędzy wsiami W. i Hrabucze, dwie grupy kurhanów (wołotówek), rozdzielonych doliną „Czarna Łuża". Kurhany (około 50) mają od 1 do 3 arsz. wysokości.

Warka, miasto. W r. 1577 daje szosu grzyw. 80, od 30 łan. miej., od przekup. i bań gorzałcz. fl. 18, od rzemieśln. fl. 3 gr. $8^1/_2$, czopowego fl. 300.

Warkale, fol., pow. rzeżycki, Efimowych, 24 dz.

Warkowicze, mstko, pow. dubieński, 231 dm., 1489 mk.

Warnaże, fol., pow. rzeżycki, własność spadkob. Michała Reutta, 195 dz.

Warnowicze, łotew. *Warnuwila*, dobra nad rzką Szyłką (Sille), pow. iłuksztański, browar piwny. Nadane w r. 1520 przez mistrza infl. Waltera von Pletenberg Henrykowi i Barbarze z Frejtaków Finkenhaugenom; r. 1639 Henryka von Knoring, od r. 1653 Gotarda Platera, od r. 1678 do 1691 Heleny z Platerów Borchowej z synami; od r. 1691 do 1700 Korfa, dalej Wilhelma Woltera i Małgorzaty z Borchów Zassów, którzy w r. 1713 sprzedają Jerzemu Borchowi, ten zaś w tymże roku sprzedaje za 18,100 złp. Ernestowi Handryngowi, majorowi w. pol., który r. 1730 sprzedaje za 5000 tal. Hieronimowi i Katarzynie z Sielickich Mohlom. Po ich śmierci synowie: Wawrzyniec, Ludwik, Józef i Aleksander sprzedają Janowi Ludwikowi Platerowi, wwdzie inflanck. Urządził on we dworze oratoryum, w którem odprawiał nabożeństwo wikaryusz kościoła indryckiego. W roku 1779 kosztem Kazimierza Konst. Platera wybudowano kaplicę p. w. Jezusa Chr. W r. 1800 nabywa W. za 35,000 tal. Marcin Łepkowski. Syn jego Seweryn Łepkowski (nie Łapkowski) w r. 1822 wzniósł kościół drewniany p. w. N. M. P., początkowo filią kościoła indryckiego, później elernskiego. W r. 1860 nabywa hr. Siewers, od tego r. 1861 nabywa Aleks. Heine, od r. 1866 Wiktora Schlippe, od którego kupuje bar. Ludwik von Kluechener.

Warony, *Worony*, fol., pow. witebski, Miszurnych, 62 dz.

Warowki, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Warowska, kol. nad rzką Koszarą, pow. radomyski, gm. Rozważów, 57 w. od Radomyśla, o 2 w. od wsi Warowsk, 30 dm., 167 mk., młyn parowy.

Warpuciany, pow. kowieński. Należały do Kozakowskich.

Warsław, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (1 w.), należał do Chludzińskich.

Warszawa. W ostatniem dziesięcioleciu (1892—1902) wzrost ludności i rozwój miasta pod względem materyalnym przedstawia taką samą szybkość i intensywność jak w poprzednich latach. Ludność z 490,417 w r. 1892 doszła do 756,426 w końcu r. 1902, przyrost więc wynosił przeszło 50%. W związku z tem rozwijał się ruch budowlany, który po trzyletnim zastoju wywołanym przez gorączkę spekulacyjną (1899 — 1901) ożywił się na nowo, głównie w południowej części miasta. Cechą tego ruchu jest wznoszenie okazałych wielopiętrowych kamienic. Z publicznych nowych budowli przybyły: szpital Dzieciątka Jezus przeniesiony na nowe miejsce, okazały gmach politechniki, filharmonia, pałac Tow. Zachęty Sztuk pięknych, hotel Bristol. Na placu Saskim stanął wielkich rozmiarów sobór prawosławny. Nowy kościół p. w. Zbawiciela wznosi się śród świeżo zabudowanej dzielnicy, przy ulicy Marszałkowskiej. Na przedmieściu Woli stanął nowy kościół p. w. św. Stanisława. Wkrótce ma

się rozpocząć budowa nowych gmachów dla oddziału Banku Państwa i Poczty. Zaciągnięta przez miasto wielka pożyczka (r. 1903) w sumie 33 mil. rubli ma dostarczyć środków na wzniesienie wielkiej rzeźni miejskiej, budowę trzeciego mostu na Wiśle, dokończenie zupełne robót kanalizacyjnych (w dolnej części miasta), wodociągowych i rozszerzenie sieci tramwajów, z zamianą takowych na elektryczne. Oświetlenie elektryczne wkrótce zostanie zaprowadzone. Sieć telefoniczna, oddana kompanii szwedzkiej, została rozwinięta i udogodnioną przez zniżenie opłaty i zaprowadzenie podziemnych przewodników. Wszystkie główniejsze ulice miasta otrzymały nowe bruki ulepszone: drewniane lub z kostek granitowych. Szerokie i wygodne chodniki betonowe, urządzono na wszystkich niemal ulicach. Oświetlenie gazowe wzmocniono i ulepszono. Zadrzewienie miasta przez wysadzanie drzew na szerszych ulicach i urządzanie trawników i kwietników po placach postępuje pomyślnie. Na pustym placu przed szpitalem ujazdowskim założono piękny park. Nowa linia kolei żelaznej połączyła Warszawę z Łodzią i Kaliszem, a także z kolejami pruskimi. Kilka wązkotorowych kolejek ułatwiło komunikacyę z okolicami podmiejskimi. Ukończenie wielkiej kolei syberyjskiej czyni W. jednym z ważnych punktów ruchu handlowego na tej nowej linii komunikacyjnej, łączącej centra zachodniej Europy z portami Oceanu Spokojnego. O współczesnem gospodarstwie zarządu miejskiego można znaleźć informacye w pracy A. Suligowskiego: „Warszawa i jej przedsiębierstwa miejskie“ (wodociągi, kanalizacya, tramwaje, oświetlenie) — pomieszczonej w „Ekonomiście“ z r. 1903. W roku 1897 miała W. 638,208 mk. (321,349 męż. i 316,859 kob.). W końcu r. 1902 było 756,426 mk. (bez wojska), w tej liczbie 370,981 męż. i 385,445 kobiet. Co do wyznania: 35,192 praw. (18,405 męż. i 16,787 kob.), roskol. 380, katolików: 437,097 (213,955 męż. i 223,142 kob.), ormian 239, protest. 20,371 (9460 męż., 10,911 kob., żydów 262,821 (128,605 męż. i 134,216 kob.), mahometan 326 (227 męż. i 99 kob.). W r. 1898 wydatki budżetowe miasta wynosiły 8,172,567 rubli (w tem utrzymanie policyi i straży ogniowej 790,794, amortyzacya długów i procenta 849,133, dług zaś miasta wynosił 13,892,700 rubli). Co się tyczy czynników, które złączyły się na wytworzenie w W. w pierwszych latach jej istnienia zawiązków życia kulturalnego, to zasługuje na uwagę fakt, iż w niewielkiej odległości otaczały W. kołem posiadłości kościelne i klasztorne i osady mające wcześnie kościoły. Kamion (bisk. płockich) dziś część Pragi, ma zdawna (zapewne już w w. XIII) kościołek, Zegrze nad Narwią, ma już w końcu wieku XII kościół, Milanów (Wilanów) jest własnością benedyktynów płockich, Kazuń należy do klasztoru w Sieciechowie, Służew ma kościół przed r. 1245, Tarchomin miał wcześnie bardzo parafię, toż samo i Solec warszawski. Zbików, pod Pruszkowem, włość biskupa poznańskiego, ma kościół roku 1236 podobno. W roku 1257 Bogufał biskup poznański, dozwala biskupowi mazowieckiemu (płockiemu) poświęcić dwa kościoły (duas ecclesias) w Sochaczewie i dwa ołtarze w Błoniu (Kod. maz., 22). Klasztor czerwiński otrzymuje pod Warszawę r. 1288 kilka wsi (Wawrzyszewo, Wola) i w Warszawie wcześniej znacznie wznosi kościołek św. Jerzego. Bracia św. Jana Jerozolim. otrzymują r. 1239 wieś Skuszewo, na obszarze dzisiejszego powiatu radzymińskiego. Bogate archiwalne materyały do dziejów Warszawy, oczekują dotąd na pracowników, ktròrzyby się zajęli systematycznie wyzyskaniem takowych i wydawnictwem najważniejszych dokumentów i ksiąg miejskich. W latach między 1830 a 1860 zajmowali się poszukiwaniami źródłowymi: Al. Wajnert, Sobieszczański i Julian Bartoszewicz. Od r. 1860 praca ta ustała zupełnie. Obecnie dorywczym poszukiwaniom oddaje się na tem polu jedynie Al. Kraushar. Drobniejsze opracowania tyczące się niektórych zabytków przeszłości miasta ogłaszali w ostatnich czasach: E. Swieżawski, W. Gomulicki, Koleżak, Wł. Korotyński. Jedyną donioślejszą na dokumentach archiwalnych opartą jest praca Małcurzyńskiego: „Rozwój terrytoryalny W.“ Warszawa, 1900. Bogate materyały do poznania klimatu W. ogłasza „Pamiętnik fizyograficzny“ (Obserwacye z lat 1826 do 1880 w tomie I, a z lat późniejszych w następnych, tudzież kilka opracowań). Wiadomości o badaniach archeologicznych w okolicach W. podały: „Wiadomości archeologiczne“ (Warszawa, 1880 i nast., t. IV). Do dziejów instytucyi naukowych istniejących dawniej w W. odnoszą się prace: „Raporty szkoły wydziałowej warszawskiej, składane szkole głównej koronnej“. Wydał Teodor Wierzbowski. Warszawa, 1902, str. 86. Aleks. Jan Rodkiewicz: „Pierwsza politechnika polska“ (Bibl. Warsz., r. 1903, wrzesień. Jest to historya „Szkoły przygotowawczej do instytutu politechnicznego“ założonej r. 1826). Szeliga dr.: „Królewski warszawski uniwersytet“, 1817—1832 (Bibl. Warsz., r. 1903, maj—listopad). „Szkoła główna warszawska“, t. I, wydział filol. histor., t. II wydział lekarski, Kraków, 1900 (dzieje wydziałów: fizykomatematycznego i prawnego mają się nie zadługo ukazać w druku). Al. Kraushar: „Towarzystwo warszawskie przyjaciół nauk“ (1803—1832), Warszawa, 1900—1902, dotąd 4 tomy. Rom. Plenkiewicz: „Monografia szkoły handlowej im. L. Kronenberga“. Warszawa, 1900. Do zabytków budowlanych ściągają się wydawnictwa i prace: Kraushar Al.: „Pałace warszawskie“ (Tyg. Illustr.). Tenże: „Widoki dawnej W.“

(pędzla Zygm. Vogla 1768 — 1826), Kuryer Warsz., r. 1902, n. 268. Kopie drzeworytnicze dał Tyg. illustr. z r. 1903. Marconi Wł.: „Album architektoniczne zabytków od w. XII do XIX". Zeszyt I, Warszawa, 1894, zawiera rysunki 10 gmachów i zabytków Warszawy. Kohte I.: „Baudenkmaeler von Warschau" (Hist. Monbl. f. Posen, r. 1901). „Spraw. Kom. hist. sztuki, t. IV, XXII i t. V, 138, 206. Czajewski W.: „Katedra św. Jana", Warszawa, 1899. A.: „Z dziejów W., grobowiec carów szujskich", Kraków, 1894. Cwietajew D. W.: „Warszawskije archiwy" (Trudy XI archeoł. zjezda. Moskwa, 1902). Tenże: „Car Wasilij Szujskij i miesto pogrebania jewo w Polsze". Warszawa, t. II, 1902 (Tom drugi mieści zbiór dokumentów tyczących się kaplicy przy kościele Dominikanów Obserwantów w Warszawie i grobowca Szujskich). P. Dąbkowski dr.: „Z dziejów mostu warszawskiego" (Przew. nauk. i liter. Lwów, 1903). Koleżak Wład.: „Powiśle W." (Przedruk rozszerzony z „Wędrowca"). Warszawa, 1901, str. 86. „Najnowszy przewodnik po W. z dokładnemi planami miasta i okolic". Warszawa, 1901, str. 246 i XXXII. „Przewodnik najnowszy po W., z dokładnemi planami miasta, okolic, teatrów", r. 1903, str. 260 i 16. Gubernia warszawska zwiększyła swój obszar i ludność przez włączenie do niej w ostatnich latach powiatów: płońskiego i pułtuskiego, należących poprzednio do gubernii płockiej i łomżyńskiej. Powiaty te mają 52,78 mil. kw., a ludność ich wynosiła w r. 1890 131,445 (pułtuski 87,152, płoński 44,293). Wskutek tego ludność gubernii doszła w r. 1897 do 1,933,689, a w dniu 1 stycz. 1903 r. do 2,489,758. Od trąciwszy z tej sumy zapisanych do ksiąg a nieobecnych i wojsko, w przybliżonej cyfrze 300,000, pozostanie 2,189,758, jako wyraz dość blizki prawdy, rzeczywistego zaludnienia gubernii, wynoszącego 143 mk. na wiorstę. Obszar gubernii wynosi 15,277 wiorst kw., czyli 17,385 klm. Co do wyznań to było w r. 1897 prawosł. 105,344, żydów 349,943, prot. 90,741. Katolicy stanowili 71,64%. Według obliczenia z r. 1894 (a więc przed przyłączeniem pow. płońskiego i pułtuskiego) obszar wynosił 1,546.621 dz., z tego pod ogrodami i budowlami 56,800, ziemi ornej 988,791, łąk 97,960, pastwisk 101,839, lasów 227,794, nieużytków 67,437. Co do produkcyi przemysłowej to w r. 1897 było w gubernii (z Warszawą) 1158 fabryk i 200 zakładów pomocniczych, zajmujących 67,879 robotników. Zarobek robotników wynosił 13,671,380 rb., wartość produkcyi 139,800.000 rubli. Najwyższe sumy przedstawiały: fabryki wyrobów lnianych z prod. 8,932,000, bawełnianych z prod. 14,430,000, wełny 4,149,000, jedwabiu 2,040,000, pończosznicze 1,605,000, młyny 4,312,000. browary 3,245,000, cukrownie 12,269,000, garbarnie 8,292,000, papiernie 2,174,000, wyrobów chemicznych 2,968,000, mydeł i kosmetyków 2,318,000, cegieł 3,092,000, szkła i luster 1,319,000, wyrobów z żelaza i stali 14,314,000, machin 16,757,000, drutu i gwoździ 5,566,000, wyrobów z miedzi i bronzu 2,555,000, ze złota i srebra 2,803,000, z różnych metali 5,151,000, z kauczuku 1 288,000. Archidyecezya warszawska rz.-kat. obejmowała z końcem r. 1902 wiernych 1,638,835. Obsługę religijną spełniało: księży świeckich 537, nowo wyświęconych 14, zakonników 27, alumnów seminaryum 114. Zakonnic było 29, sióstr miłosierdzia 229. Podana poprzednio (t. XIII, 26) z r. 1885 cyfra wiernych 830,212 była o wiele niższą od rzeczywistej.

Warszawka, dobra, pow. witebski, własność Adeli Glinko (955 dz.) i Sleźninych (863 dz.).

Warszawka, przys., pow. krzemieniecki, gm. Borki, 17 w. od Krzemieńca, 10 dm,, 73 mk.

Warta, rzeka. Odnoszą się do niej prace: „Geologiczny rys brzegów W." podług Puscha, z mapą (Przyj. ludu, 1846, str. 203). Zeiszner L.: „Poszukiwania geol. w płd.-zach. okolicach Królestwa Polskiego a przeważnie w górnej dolinie rz. Warty r. 1864" (Pom. Fizyogr., t. IV),

Warwarówka 1.), wś i chutor, pow. nowogradwołyński, 74 w. od m. pow. Wś 76 dm., 338 mk.; chutor 1 dm., 9 mk. 2.) **W.,** kol., tamże, gm. Serby, 25 w. od m. pow., 38 dm., 395 mk.

Warwaryno, fol., pow. newelski, Wasilewych, 20 dz.

Warwaryńska, ferma pod wsią Pastyrskie, pow. czehryński.

Waryampol, *Rykalewo* al. *Horodyszcze,* fol., pow. newelski, własność Kossowych, 443 dz. Por. *Waryanpol* (t XIII).

Warywódki, wś, pow. ostrogski, 45 w. od Ostroga, 83 dm., 641 mk.

Warzymów, wś, pow. nieszawski. „Kościół poaryański". Przyj. ludu, r. 1839, str. 215.

Wasilczuków, chutor, pow. owrucki, gm. Hładkowicze, 3 dm., 30 mk.

Wasilewa Hrebla, urocz., pow. zasławski, gm. Szepietówka, 5 dm., 35 mk.

Wasilewicze (t. XIII, 126), pow. oszmiański, gm. Subotniki, Wchodziły w skład ststwa jakuńskiego.

Wasilewka, fol, pow. wieliski, Suślinych, 450 dz.

Wasilewka al. *Wasilówka Stara* i *Nowa,* dwie kol., pow. łucki, gm. Rożyszcze, 20 w. od Łucka, 20 dm., 120 mk.

Wasilewki, fol., pow. witebski, spadkob. Kajetana Łukawskiego, 60 dz.

Wasilewo 1.) wś, pow. dryzieński, należała do Zarakowskich. 2.) **W.,** fol., pow. lucyński, spadkob. Konst. Wasilewskiego, 103 dz. 3.) **W.,**

fol., pow. połocki, spadkob. Ksawerego Brzozowskiego, 282 dz.

Wasilewskie al. *Sobakino*, dwór, pow. newelski, własność spadkob. Mikołaja Połozowa, 1615 dz.

Wasilewskiego, chutor, pow. żytomierski, gm. Trojanów, 17 w. od Żytomierza, 28 dm., 180 mk.

Wasilewszczyzna 1.) fol., pow. wileński, gm. Rudomino, własność Klimontowiczów. Na polach kurhan, wysoki 3 arsz., przy rozkopaniu którego znaleziono topór żelazny. 2.) **W.,** fol., pow. siebieski, dawniej Łosowskich, następnie Ureckich, 540 dz.

Wasiliszki, mstko nad rzką Lebiedzią, pow. lidzki. O 3 w. od mstka, śród lasu skarbowego, wały sypane. Nowy kościół murowany ostrołukowy, poświęcony został w r. 1903. Parafia ma 10,160 dusz. Stary pochodził z r. 1489.

Wasilków, pow. sokólski. Niedaleko fermy, w pobliżu rz. Supraśli 5 kurhanów.

Wasilkowo, fol., pow. newelski, Grzybowskich, 150 dz.

Wasilkowszczyzna, fol., pow. miński, Rymszów, 70 dz.

Wasilówka (t. XIII, 130), wś, pow. starokonstantynowski, gm. Kołki, par. praw. Lutarówka (1 w.), 45 w. od mta pow., 83 dm., 496 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1878. Wieś wchodziła w skład ordynacyi ostrogskiej. W r. 1753 otrzymał ją w liczbie innych Ign. Sapieha, cześnik litew. Od Sapiehów przeszła do Jana Kaszuby Petrokowskiego. W r. 1849 Hipolita Niehrebeckiego i około 20 drobnych właścicieli. Obecnie większą część posiadają: Niehrebeccy, Kiersza i Runduk-Radzichowski.

Wasiuki, r. 1545 *Wasiukowicze*, wś nad rzką Sikunią, pow. oszmiański. W r. 1545 w dziale Anny z Radziwiłłów, żony Stanisława Kiszki, wwdy witebskiego.

Wasiukowszczyzna, fol., pow. miński, Popławskich, 80 dz.

Wasiutyno, wś, pow. wieliski, gm. Baranowo, ze wsią Michaliczyno należała do Lewickich.

Wasiutyńskiego, chutor nad Siniuchą, pow. humański, gm. Podwysokie.

Waśkowce 1.) wś, pow. krzemieniecki, gm. Szumsk, 32 w. od Krzemieńca, 133 dm., 888 mk. Własność Wirtów. 2.) **W.,** wś, pow. zasławski, gm. Zasław (2 w.), 123 dm., 908 mk., cerkiew drewn. z r. 1730, szkółka cerk.

Waśkowczyki, wś, pow. zasławski, gm. Nowe Sioło, 28 w. od Zasławia, 140 dm., 742 mk., cerkiew drewn. z r. 1749, kaplica cmentarna, szkółka cerk. od r. 1885.

Waśkowicze, wś, pow. owrucki, 399 dm., 2129 mk.

Waśkowska, słoboda, pow. owrucki, gm. Bazar, 63 w. od Owrucza, 20 dm., 126 mk.

Waśkowskiego, chutor, pow. owrucki, gm. Chwośnia Wielka.

Waśkowszczyzna, fol., pow. lepelski, attyn. Bobynicz, 40 dz.

Wasylków, przyst. dr. żel. płd.-zchd., pow. kijowski, gm. Hlewacha, 35 w. od Kijowa, na gruntach wsi Daniłówka, 6 dm., 29 mk.

Wasylkowce, wś, pow. husiatyński. W r. 1469 „nobiles haeredes de Wassylkowcze" przedstawili nadanie królewskie ruskie na tę wieś.

Wasylkowska, ferma, pow. zwinogrodzki, gm. Szpoła, cegielnia, młyn.

Wasylówka (t. XIII, 143), pow. skwirski, 47 w. od Skwiry, 183 dm., 1385 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 młyny, 3 wiatraki.

Waszejki (t. XIII, 143), *Woszejki* (t. XIV, 10), wś, pow. kowieński, gm. Janów (6 w.), 37 w. od Kowna.

Watejnie, wś, pow. dźwiński, par. Krasław, należała do dóbr Kombule.

Watyn, wś, pow. łucki, gm. Torczyn, 21 w. od Łucka, 70 dm., 425 mk. Własność Pieńkowskich.

Watyniec (t. XIII, 147, mylnie w pow. łuckim), wś, pow. włodzimierski, gm. Świniuchy, 46 w. od Włodzimierza, 37 dm., 193 mk.

Waulawka, słoboda, pow. rówieński, gm. Międzyrzecz, 8 dm., 69 mk.

Wawiłki, fol., pow. newelski, własność Łopuchinych, 57 dz.

Wawrzeńczyce, w dok. *laurencic*, wś nad Wisłą, pow. miechowski. Dziesięcinę z tej wsi nadaną przez biskupów krakow. klasztorowi św. Wincentego, potwierdził r. 1149 Mateusz, bisk. krakowski (Kod. kat. krak., I, 5). W r. 1253 biskup Prandota wydaje przywilej Witowi co do budowy młyna na Wiśle. Ob. *Kępin.*

Wawrzyńcewo, mstko, istniało krótki czas na obszarze wsi Glinianka, w pow. nowomińskim.

Wawrzyszów, w dok. *Waryszow*, wś, pow. radomski. W dok. z r. 1260 wyliczającym włości klasztoru wąchockiego, powiedziano: „Waryszow que pro anima comitis Markussonis de Szanistow est data cum castoribus in Radomira et Sepla cum aliis rivulis per nos superadditis" (Kod. kat. krak., I. 79). Ob. *Jabłonica.*

Wąchock, mstko i klasztor. Wedle rocznika „1166 Vanchoczko consummatur" (Mon. hist. Pol., III, 134). W r. 1260 Bolesław Wstydliwy potwierdza swobody i posiadłości klasztoru (Kod. kat. krak., I, 78). Ob. Wł. Łuszczkiewicz: „Monografia W." (Spraw. kom. do hist. sztuki, t. V z r. 1892 i dopełnienia w t. VI, str. LXXV). Plenkiewicz R.: „Losy naszych zabytków. Klasztor i kościół w W." (Bibl. Warsz., 1903, t. III).

Wądołki, ob. *Prądnik.*

Wądołowo 1.) al. *Chlewiotki-Wądołowo,*

dziś *Chlebiotki*, wś, pow. łomżyński, ob. *Jalbrzyki*. Jest to widocznie część obszaru dawnego Wądołowa. W dok. z r. 1423 w Łomży wydanym, występuje Michał „de Wandolowo" (Kapica, Herbarz 440). Jest to gniazdo Wądołowskich h. Grabie. 2.) **W.**, ob. *Wędołów*.

Wągrowiec, miasto i powiat. Odnoszą się tu prace i wydawnictwa. Łęgowski A.: „Ueber neugefundene vorgeschichtliche Grabstaetter in den Kreisen W. u. Znin," (Hist. Zeitsch. f. die Prov. Posen, 1901). Hockenbeck Heinrich: „Die Stadt Wongrowitz in suedpreuss. Zeit." (Z. d. hist. G. f. d. Prov. Posen, 1894, t. VIII). Tenże: „Beitraege zur Geschichte des Klosters und der Stadt Wongrowitz" (Program gimn. i odbitka. Lipsk, 1881). Tenże: „Die Naepfchensteine an den Pfarrkirchen zu Klecko, Lekno, Rogasen und Wongrowitz" (Zeitschr. d. Hist. Ges. f. d. Prov. Posen, t. I). „Programmy królew. gimn. w W." Kościoły (Album Napoleona Ordy). Edmundus a Cruce: „Statuta reformationis monasteriorum ordinis Cisterciensis provinciae Polonae. edita Vangroviae in capitulo provinciali, 1640" (Katalog książek X. Prusinowskiego). Nowicki A.: „Beitrag zur Flora Vangroviensis, II, Beilage" (Jahresbericht den Kgl. Gymn. zu W., 1886). „Powiat Wągrowiecki" (Tygod. literacki, 1844, n. 40). „Statistische Darstellung des Kreises Wongrowitz, mit Bezug auf die im Jahre 1827, ausgefuehrte Statistische Aufnahme Verf. von v. Suchodolski". Wongrowitz.

Wąsosze, mstko, pow. szczuczyński. Jakób Mora „de Korytkowo" wikaryusz w Wąsoszach, dok. z r. 1471, nadaje swe posiadłości w Rutkach synowcowi swemu (Kapica, Herbarz 339).

Wdowiczyn, chutor pod Subotowem, pow. czehryński, 12 w. od Czehrynia, 99 dm., 296 mk., 3 młyny wodne, 2 wiatraki.

Wecale, zaśc., pow. dzisieński, własność Raczków, 19 dz.

Wecele, wś, pow. dźwiński, par. Krasław.

Wedemki, fol., pow. witebski, Lipskich, 66 dz.

Wegierele, pow. szawelski, własność Taraszkiewiczów, 107 dz.

Wejduki, fol., pow. dryzieński, par. Rosica. Mają tu Kondraccy 64 dz. i Stankiewiczowie 62 dz.

Welekiszki, *Wielikiszki* (t. XIII, 328), fol., pow poniewieski, gm. Pompiany (2 w.), 23 w. od Poniewieża, własność hr. Platerów, 627 dz.

Welesniów, r. 1469 *Wyelicznow*, wś, pow. buczacki. Nadana przez Władysława ks. opolskiego Buczackim. R. 1469 posiada ją z Czechowem, Żórawem i Petryłowem Michał Buczacki. W r. 1578 włada tu Pomorzański.

Welin, chutor, pow. owrucki, gm. Iskorość.

Wełykodnie, chutor, pow. owrucki, gm. Łuhiny, 4 dm., 67 mk.

Wendeż, *Wendzież*, dobra, pow. ihumeński, własność Bykowskich, 880 dz.

Wendzgol, mylnie *Wendziul* (t. XIII, 209), pow. kowieński, gm. Surwiliszki (5 w.).

Wendziagoła, pow. kowieński. Kościół wzniesiony został przez Rostowskich (nie Rostworowskich), ówczesnych posiadaczy dóbr.

Wentery, fol., pow. borysowski, własność Rutkiewiczów (200 dz.) i Sznitków (63 dz.).

Weppy, mylnie *Weny* (t. XIII, 212), wś i dwór, pow. wiłkomierski, gm. Subocz (14 w.), 73 w. od Wiłkomierza. Dwór należał do Ławczkasów, miał 120 dz.

Wepryn, pow. czerykowski, ob. *Wieprzyn*.

Werba 1.) mstko, pow. dubieński, 18 w. od Dubna, 212 dm., 1430 mk. St. dr. żel. 2 dm., 28 mk. 2.) **W.** *Kamienna*, kol., tamże, gm. Werba, 28 w. od Dubna. 39 dm., 212 mk. 3.) **W.**, *Werby* (t. XIII, 220), pow. włodzimierski, 150 dm., 643 mk., cerkiew, szkoła, młyn.

Werbajew, wś, pow. łucki, gm. Połonka, 11 w. od Łucka, 32 dm., 223 mk. Obecnie skarbowa, po dominikanach łuckich.

Werbcze *Małe* i *Wielkie*, pow. rówieński, 80 w. od Równego. W. Małe 80 dm., 545 mk., W. Wielkie 82 dm., 519 mk.

Werbeń, wś, pow. dubieński, 40 w. od Dubna, 133 dm., 954 mk.

Werbeńskie Hulewicze, kol, pow. dubieński, gm. Boremel, 38 w. od Dubna, 36 dm., 221 mk.

Werbiczno, wś i kol., pow. kowelski, gm. i st. poczt. Turyjsk (15 w.), 25 w. od Kowla. Wś 45 dm., 295 mk.; kol. 108 dm., 679 mk., cerkiew drewn. z r. 1881, na miejsce starej z r. 1725. Do par. należą wsi: Wólka Werbiczańska (2 w.), Tuliczów (3 w., z cerkwią fil.), Ossa (5 w., z cerkwią fil.) i Rewuszki (8 w.). W pierwszej połowie XV w. wieś należała do Iwaszki Jasmanowicza Werbiczowskiego, od którego nabył za 80 kóp gr. szerokich czeskich Wasili Chrebtowicz, od niego drogą wiana otrzymał kn. Andrzej Michałowicz Sanguszko Koszyrski, co potwierdził Zygmunt I w r. 1528 (Arch. Sanguszków, III, 329).

Werbka 1.) wś, pow. kowelski, gm. Niesuchojeże, 3 w. od Kowla, 20 dm., 122 mk., cerkiew drewn. odnowiona w r. 1818. Do par. należą wsi: Bachów (2 w.), Dubowa (4 w.) i Kołodnica (2 w.). Monaster istniał tu już w roku 1543. 2.) **W.**, chutor, pow. nowogradwołyński, gm. Lubar, 5 dm., 26 mk.

Werbkowice, wś, pow. hrubieszowski. W r. 1578 we wsi „Wierpkowice" płaci Stabrowski i Mirecka od 3 łan., 5 zagr., 1 rzem., 4 kom. W r. 1890 gmina W. miała 6696 mk. stałych, w tej liczbie 5758 praw., 820 kat. i 118 żyd.

Werbołocie, chutor, pow. owrucki, gm. Pokalew.

Werborodyńce, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Skoworodki, 12 w. od mta pow., 132 dm., 587 mk., cerkiew murow. z r. 1854, szkółka od r. 1884. Do par. należą wsi: Beregiele (3 w.) i Ihnatki (2 w.). Wś wchodziła w skład ordynacyi ostrogskiej. W r. 1753 otrzymał ją (w liczbie innych) ks. Stan. Lubomirski, od r. 1800 hr. Konstancyi Seweryn owej Rzewuskiej, następnie Czeczelów, w końcu Pruszyńskich.

Werbowce, wś, pow. zasławski, gm. Sulżyn, 21 w. od Zasławia, 224 dm., 1469 mk., cerkiew drewn. z r. 1846, szkółka. Własność hr. Potockich.

Werbówka 1.), kol. niem., pow. radomyski, gm. Kiczkiry, przy wsi Berezce, 15 dm., 89 mk. 2.) **W.,** wś, pow. zasławski, gm. Butowce, par. praw. Czerniatyn Wielki (6 w.), 40 w. od Zasławia, 23 dm., 197 mk.

Werby 1.) fol., przy wsi Mohilówka (par praw.), pow. uszycki, par. kat. Dunajowce, 290 dz. ziemi orn. Należy do klucza dunajowieckiego, który w r. 1898 nabył Zawojko od Bronisława Skibniewskiego. 2.) **W.,** *Wierzby,* wś, pow. żytomierski, gm. Barasze, 89 w. od Żytomierza, 23 dm., 140 mk.

Werchniaki, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Skoworodki, par. praw. Motrunki (5 w.), 9 w. od mta pow., 83 dm., 429 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1701, szkółka cerkiewna.

Wercholewsk, pow. radomyski, ob. *Werchalew.*

Werchy 1.) wś, pow. kowelski, gm. Borowno, 43 w. od Kowla, 95 dm., 758 mk., cerkiew drewn. wzniesiona r. 1742 przez dziedzica Raczyńskiego, szkółka cerk. (od r. 1893). Do par. należy wś Majdan Soszyczański (5 w.). Istniał tu monaster bazyliański p. w. św. Michała, skasowany r. 1827 z polecenia kol. duchownego rz.-katolickiego. Wś należała do Raczyńskich, obecnie Przewłockich. 2.) **W.,** urocz., pow. rówieński, gm. Stydyń.

Werdaciszki, pow. święciański. Znajdowano tu młotki kamienne.

Werechanie, r. 1565 *Wierzch-Rachanye,* wś nad rzką Rachanką, pow. tomaszowski. Przyległa do dóbr Rachanie. Wchodziła w skład ststwa bełzkiego. Drogą zamiany za Damianice (pod Niepołomicami) przeszła w posiadanie Oleśnickich w początkach w. XVI. Nabywszy W. założyli tu Oleśniccy folwark i zmienili powinności, umniejszając danin wzamian za dodane roboty na folwarku. Wedle lustracyi z r. 1565 po tej zmianie było 35 kmieci na półłankach, 10 zagr. (przedtem 38), bartników 9 (miodu rączek $16^1/_2$, wartości zł. 41 gr. $7^1/_2$), komorników 7 (przedtem 20), pop, karczmarz, kniaź. Suma dochodu zł. 106. Młyn zł. 80 i staw co trzy lata zł. 60. W r. 1578 płaciła od wójtostwa, 9 łan. km., 8 zagr., popa, 2 kom. z bydłem, 2 rzem., 4 kom. Por. *Rachanie.* W wielkich lasach przylegających do tej wsi zbierano czerwiec w w. XVI. Dochód z opłat za prawo zbierania dochodził 6 zł.

Werecieje, *Werecieja,* fol., pow. dzisieński, gm. Łuck. Kurhany.

Weremijówka, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Krasiłów, 28 w. od mta pow., 117 dm., 745 mk., cerkiew drewn. r. 1773, szkółka cerk. od r. 1892. Wchodziła w skład ordynacyi ostrogskiej, w r. 1593 spustoszona przez tatarów, w r. 1753 otrzymał ją wraz z kluczem Konstantynowskim ks. Franc. Lubomirski, obecnie własność Malinowskich.

Wereścia, chutor, pow. kowelski, gm. Lelików, 4 dm., 14 mk.

Wereśna, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Żołobne, par. praw. Mokre (5 w.), 32 w. od mta pow. Wś 43 dm., 266 mk; os. 2 dm, 12 mk.

Wereśnia, chutor przy ujściu Wereśni do Uszy, pow. radomyski, gm. Przyborsk, 103 w. od Radomyśla, 51 dm., 320 mk.

Weresy, wś, pow. owrucki, 7 w. od Owrucza, 38 dm., 285 mk.

Wereszczaki 1.) *Niższe,* sioło, pow. czehryński, 25 w. od Czehrynia, 131 dm., 966 mk., cerkiew, szkółka cerk., szkółka początk., 9 wiatraków. 2.) **W.,** wś, tamże, przyległa do sioła, 118 dm, 936 mk. 3.) **W.** *Wyższe,* kol. żyd., tamże, 9 dm., 12 mk. 4.) **W.,** wś, pow. krzemieniecki, gm. Wyszogrodek, 54 w. od Krzemieńca, 225 dm., 1340 mk., cerkiew drewn. z r. 1867, szkółka cerk. od r. 1869. Do par. należy wś Korzkowce (3 w.). Własność hr. Rzyszczewskich. O 2 w. posterunek straży pogr., 1 dm., 15 mk.

Wereszcze, wś, pow. chełmski. W r. 1565 wś ta w ststwie chełmskiem miała 12 dworzyszcz na prawia wołoskiem osadzonych. Siedzący tu wołochowie płacili tylko czynsz od bydła jakie chowali. Kniaź z kilku barci dał miodu półtory rączki. Powinnością osadników było jechać z listy, woły gnać i po złodzieja jechać. Dochodu było zł. 7 gr. $28^1/_2$.

Wereszczyn, wś, pow. włodawski. W r. 1565 wś ta należy do par. Sawin, składa się z 7 działów należących do Wereszczyńskich, Unieszowskich, Czerniawskich, Siedliskich. Największy dział ma Mikołaj Rej płacący od 4 łan., 6 zagr., 2 zagr. bez roli, 2 rzem., popa, zaś w Woli Wereszczyńskiej płaci od 3 łan., 1 zagr.

Weretenowo, fol., pow. wieliski, gm. Cerkowiszcze, Mickiewiczów, 233 dz.

Werhów, pow. owrucki, 4 dm., 29 mk.

Werki, pow. wileński. Znaleziono tu topór z serpentynu, z otworem do obsadzenia, oraz przy zakładaniu ogrodu w r. 1845, kilka szkie-

letów, a przy nich rozmaite wyroby bronzowe i żelazne.

Wernuza, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Werpa, pow. owrucki, gm. Słoweczna, 27 w. od Owrucza, 63 dm., 340 mk.

Wersznica 1.), kol. i urocz., pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 16 i 12 w. od mta pow. Kol. 23 dm., 220 mk., urocz. 1 dm., 5 mk. 2.) **W.,** wś, pow. owrucki, gm. Chrystynówka, 5 dm., 47 mk.

Wertoszki, fol., pow. witebski, Sawernowskich, 26 dz.

Wertykijówka, wś, pow. żytomierski, 18 w. od mta pow., 78 dm., 528 mk.

Werybowszczyzna, fol., pow. lepelski, własność Sadowskich, 54 dz.

Weryczówka, kol. i urocz., pow. rówieński, gm. Deražne. Kol. 11 dm., 73 mk.; urocz. 1 dm., 6 mk.

Weryki, fol., pow. borysowski, Tracewskich, 60 dz.

Weryszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antolepty (9 w.).

Wesiełki, fol., pow. newelski, spadkob, Kazim. Łoskiego, 112 dz.

Wesoła, osada karcz , pow. żytomierski, gm Krasnopol.

Wesołe, urocz., pow. krzemieniecki, gm. Bereżce, 7 dm., 35 mk.

Wesołów, pow. wiłkomierski. W r. 1788 własność Tyszkiewicza, pułkown., w zastawie Józefa Dowgiały, szambelana.

Wesołówka 1.) wś, pow. krzemieniecki, gm. i par. praw. Białokrynica, 6 w. od Krzemieńca, 46 dm., 229 mk. 2.) **W.,** chutor, pow. ostrogski, gm. Kuniów. 3.) **W.,** urocz., pow. żytomierski, gm. Uszomierz.

Wetejki, pow. wiłkomierski, ob. *Wietejki.*

Wetery, pow. borysowski, ob. *Wentery.*

Wetla, ferma, pow. owrucki, gm. Worobie Nowe.

Wetły, *Wietly* (t. XIII, 429), wś, pow. kowelski, gm. Hłusza Wielka, 93 w. od Kowla, 94 dm., 888 mk., cerkiew drewn. z r. 1876, na miejsce dawnej z r. 1679, szkółka cerk. od roku 1889. Wś W. wraz z Ratnem nadana była przez w. ks. Kazimierza Jagiel. ks. Sanguszce (Arch. Sanguszków, I, 38).

Wędołów, w dok. *Vendolow,* dziś *Koniecki-Wądołowo,* wś drobnej szlachty, pow. kolneński. W dok. z r. 1506 spisanym w Wiznie, występuje „Andreas Conyczek de Vendolow“ (Kod. maz., 335). Dziś nazwa W. ustąpiła miejsca nazwom częściowych folwarków.

Węgielce, wś, pow. lubartowski, ob. *Chuda Wola* (t. I). W r. 1676 wś W. ma 30 poddanych.

Węgieryn (t. XIII, 251), *Węgieryszki,* pow. nowoaleksandrowski, gm. Czadosy (4 w.). Nadany r. 1412 z Ucianami przez Władysława Jagiełłę Wasilowi Kościałkowskiemu, w ostatnich czasach należał do Adama Kupścia, miał 430 dz.

Węgrów, ob. *Sokołów.*

Węgrzynów, wś, pow. jędrzejowski, ob. *Obiechów.*

Węsampol, *Węsanpol* (t. XIII, 262), pow. dzisieński, par. Mosarz, własność Turskich, 131 dz.

Węsławienta, *Wenslawienta,* mylnie *Wenslawienięta* (t. XIII, 206), dawniej *Wojsławienta,* pow. oszmiański. W r. 1585 własność Mikołaja Monwida Dorohostajskiego, wwdy połockiego. W r. 1692 w dziale Hieronima Sebastyana Ważyńskiego.

Węże, wś, pow. sokołowski. W dok. z roku 1543 w aktach sądow. ziemi drohickiej, Marcin Wąż komornik drohicki (Kapica, Herbarz, 446).

Wężowszczyzna, wś, pow. lidzki. O znalezionych tu zabytkach archeologicznych pisał Wand. Szukiewicz w „Swiatowicie“ (t. I).

Wgnanka (*Wygnanka?*), wś, pow. owrucki, gm. Łuhiny, 41 w. od Owrucza, 37 dm., 280 mk.

Wialbutowo, podane powtórnie p. n. *Wielbutowo* (t. XIII, 266, 309), pow. oszmiański. Przez czas długi Zabłociem zwane, było w połowie w. XVI dziedzictwem Wizgirdów. W r. 1605 włada W. Jarosz Szymonowicz Niekraszewicz, a r. 1630 syn jego Adam. W r. 1699 dziedzicem zostaje Jerzy Wawrzyniec Girdzimont-Szyszkiewicz. W r. 1702 wojsko szwedzkie spaliło dwór wielbutowski. Po Szymkiewiczach odziedziczył dobra Jan Radzimiński-Frąckiewicz. W r. 1752 nabywa W. Jan Szczytt, kaszt. smoleński. W r. 1800 od Józefa Szczytta nabywa Oktawiusz hr. de Choisenl-Gouffier, od którego r. 1815 kupuje Marcin Ważyński. W r. 1831 przy eksdywizyi dóbr Ważyńskiego W. dostało się Jędrzejowi Śniadeckiemu.

Wiar, rzeka, w dok. z r. 1368 *Wizar.* Ob. Kod. mał. (III, 213).

Wiarówka, *Wierówka* 1.) kol., pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, 53 w. od mta pow., 64 dm., 385 mk. 2.) **W.,** słoboda, tamże, gm. Serby, 12 w. od mta pow., 51 dm., 316 mk.

Wiatowice, r. 1418 *Wetowycze,* wś, pow. wielicki, ob. *Liplas.*

Wiatrowiec, wś, pow. grójecki. W r. 1580 Czychry Wiatrowiec w par. Jasiniec, Cychrowscy mają $2^1/_4$ łan.

Wiatrówka, pow. czehryński, gm. Podorożne (nie Czaplica), 186 dm., 993 mk., dwie szkółki, 7 wiatraków.

Wiazowek, pow. czerkaski, ob. *Wiązówek* (t. XIII). Przysiołek nosi nazwy Roskoszówka al. Zawodzianka. Mstko (59 w. od Czerkas) ma 1522 dm., 8583 mk., 2 cerkwie, szkółkę cerk., 4 młyny, 42 wiatraki, cegielnię.

Wiazowica, wś nad rzką t. n., dopł. Sobu, pow. lipowiecki, gm. Iwańka, 22 w. od Lipowca, 45 dm., 280 mk., kaplica, szkółka, młyn.

Wiazowiec, wś i fol. nad Horyniem, pow. krzemieniecki, gm. Jampol, 42 w. od Krzemieńca. Wś 291 dm., 1608 mk.; fol. 1 dm., 45 mk. We wsi cerkiew, szkółka cerk. od r. 1860, cegielnia. Własność Hollenderów.

Wiazówka, pow. owrucki, 15 w. od Owrucza, 204 dm., 1176 mk.

Wiazówki, chutor, pow. kowelski, gm. Lelików, 75 w. od Kowla, 16 dm., 93 mk.

Wiązewo, w dok. z r. 1474 *Wyazowo*, 1576 *Wienzow*. Wieś książęca należąca do Wyszogrodu (Kod. maz., 261). W r. 1576 wieś król. ma 12 łan. Będzie to zapewne dzisiejsza Wiązówka, w pow. płockim.

Wiązownica, wieś, pow. szczuczyński. W dok. z r. 1506 występuje Mikołaj „de Wyanszownycza" łowczy wizneński (Kod. maz., 335).

Wicentów, kol., pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 44 w. od Włodzimierza, 36 dm., 264 mk.

Wicentówka, kol., pow. łucki, gm. Trościaniec, 28 w. od Łucka, 27 dm., 212 mk.

Wicentowo, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Baranówka, 48 w. od mta pow., 39 dm., 229 mk.

Wichla, pow. radomyski, ob. *Wychla*.

Wiczółki, ob. *Wyczółki*.

Wiczymer, słoboda, pow. rówieński, gm. Siedliszcze, 4 dm., 17 mk.

Wideń, chutor, pow. owrucki, gm. Iskorość, 11 dm., 70 mk.

Widert, *Widerć*, mylnie *Wytarta* (t. XIV, 159), wś, pow. kowelski, gm. Hłusza Wielka (7 w.), st. poczt. Kamień Koszyrski (16 w.), 58 w. od Kowla, 99 dm., 644 mk., cerkiew drewn. z r. 1738, szkółka cerk. Do par. należy chutor Kaliwice (2 w.). Wś należała już r. 1502 do ks. Sanguszków. Od w. XVIII hr. Krasickich.

Widna, ferma nad rucz. Świnorejką, dopływ Moczychwostu, pow. lityński, gm. Kaczanówka, założona w r. 1893 przez dziedzica części wsi Krupina, Klemensa Gdowskiego, ma 160 dz.

Widohoszcz, pow. miński. Należała pierwotnie do Makarewiczów, od których r. 1615 nabywa Haraburdzina, dalej Iwaszeńczewiczów. Około r. 1810 Antoniego i Anny Sołtanów.

Widynów, wś nad rz. Prut, pow. śniatyński. Nadany r. 1416 Waśkowi przez Wład. Jagiełłę (Kod. dypl. pol., I, 243). Por. *Orelec* (t. VII).

Widzki Dwór, pow. nowoaleksandrowski. Nadane w r. 1794 przez ces. Katarzynę Mikołajowi Pizaniemu. Dobra składały się z fol.: Puszki, Antoprudzie (dokupionego z dóbr Gierejsze), Kłundziszki, Koželewszczyzna i Wojckieluny, obejmowały 6000 dz., miały 800 dusz mezkich. Ob. *Widze* (t. XIII).

Wieczyny, *Wiczyny*, wś, pow. łucki, gm. Szczurzyn, 35 w. od Łucka, 70 dm., 499 mk., cerkiew, młyn. Własność Kossakowskich.

Wiejcza, ob. *Wiejsca* (t. XIII).

Wiejsieja, pow. słucki, ob. *Wiesieja*. Nadana r. 1616 Andrzejowi Massalskiemu. Fol. ma 273 dz.

Wielącza, wś, pow. zamojski. W r. 1564 leży w par. Szczebrzeszyn. Płacą tu od 27 łan., 7 kom. Wójtostwo ma 2 łan. 2 zagr.

Wieledniki 1.), pow. owrucki, gm. Noryń, 157 dm., 1118 mk. 2.) **W.** *Stare*, tamże, 25 w. od Owrucza, 48 dm., 281 mk.

Wieleń, niem. *Filehne*, miasto. Odnoszą się tu prace: „Wieleń przez E. Kierskiego (Tyg. ilustr., VII, 1863, 41). „Wyciąg z kroniki kościelnej miasta W." (Manuskrypt w Bibliotece Raczyńskich). Ks. T. Dyniewicz zbierał materyały do historyi W. „Pałac w W." (Album do Edw. hr. Raczyńskiego Wspomnień Wielkopolski. Ob.: „Przyj. ludu", 1842/43, str. 353.

Wielgomłyny, wś, pow. noworadomski. Kościół tutejszy i jego zabytki zbadał i opisał członek komisyi historyi sztuki przy Akad. Umiej. p. Tomkowicz. Praca ta będzie pomieszczona w Sprawozdaniach tejże komisyi.

Wielhor, wś, pow. ostrogski, 25 w. od Ostroga, 101 dm., 558 mk.

Wielihów, pow. łucki, 97 w. od Łucka, 26 dm., 340 mk. Własność Sochaczewskich.

Wielick, wś i kol., pow. kowelski, 37 w. od Kowla. Wś 119 dm., 744 mk.; kol. 26 dm., 57 mk. We wsi cerkiew drewn. z r. 1875, na miejscu dawniejszej z r. 1810, szkoła. Do par. należy wś Kuchary (2 w.). W pobliżu wsi dwa kurhany. Kn. Dymitry Iwanowicz Wielicki zastawia wś Iwanowi Borzobohatemu Krasieńskiemu, bisk. włodzimierskiemu, który wkrótce zostaje właścicielem wsi i zastawia ją Michałowi Jeło Malińskiemu (r. 1564). Następnie własność Mikołaja Łysakowskiego (r. 1566). W pierwszej połowie w. XVIII należy do Aleksandra Niemirycza.

Wieliczka, miasto i kopalnia. Odnoszą się tu prace: Thuernagel: „Bemerkungen ueber W. und Bochnia (Karsten Archiv., 1827, XII, 337 — 365). Piestrak F.: „Kilka słów o W. i jej kopalniach". Kraków, 1903, str. 48 z rycinami. Tenże: „Dawne zapiski o wielickiej kopalni soli". Wieliczka, 1902, str. 43. Tenże: „Mariima Germana plany kopalni wielickiej z r. 1638 i 1648" (Odbitka z Czasop. techn.). Lwów, 1902, str. 31. Schroeter Adam: „Salinarium Vieliciensium descriptio". Opis salin wielickich (z w. XVI), przekład Feliksa Piestraka. Wieliczka, 1902, str. 32.

Wielimcze (t. XIII, 327 *Wielimie*), wś, pow. kowelski, gm. Datyń, 41 w. od Kowla, 1822 mk., cerkiew drewn. z r. 1810, na miejscu dawnej z r. 1661, kaplica cmentarna drewn. z r. 1856, szkoła ludowa od r. 1860. Podług miejscowego podania wś założona została około r. 1500, przez osadników z sąsiedniego Datynia. Wcho-

działa w skład ststwa ratneńskiego. Podług lustracyi z r. 1565 było 13 dworzyszcz, z których 8 płaci czynszu po 20 gr. rocznie. Dochód czyni 59 zł. i 9 gr. W r. 1661 ststa ratneński Stefan Czarnecki, który uposaża miejscową cerkiew.

Wielka, *Wielikaja,* kol., pow. włodzimierski, gm. Werba, 18 w. od Włodzimierza, 17 dm., 78 mk.

Wielka Wola, wś, pow. opoczyński. „Wiadomość o słynącym łaskami obrazie... w kościele po bernadyńskim w Wielkiej Woli". Warszawa, 1900 r., str. 95.

Wielki Las 1.), wś i chutor, pow. owrucki, gm. Łuhiny, 60 w. od Owrucza. Wś 24 dm., 139 mk.; chutor 4 dm., 24 mk. 2.) **W. L.,** chutor, tamże, gm. Tatarnowicze, 4 dm., 22 mk.

Wielkie Pole, kol., pow. rówieński, gm. Bereźne, 53 w. od Równego, 31 dm., 245 mk.

Wielkopole, r. 1515 *Wyelykye Polye,* 1565 *Wielopole,* wś, pow. gródecki. W r. 1515 wieś królewska płaci od 4 łan., karczma gr. 6, pop gr. 15. W r. 1565 ma 32 kmieci na 16 łan., 1 wolny jeszcze, tywon, karczmarze 2 (zł. 11 gr. 6), podsadków 7. Ogółem zł. 26 gr 2. W r. 1578 płaci tu wojewoda podolski od 8 łan., 8 zagr., 15 kom., popa, 3 zagr., 5 kom., 4 rzem.

Wielkopolska. Potkański Karol: „Kasztelanie wielkopolskie w najdawniejszej dobie swego istnienia" (praca przedstawiona Akad. Umiej. w Krakowie, r. 1901). Prace odnoszące się do części obszaru W. wchodzącej teraz w skład Prus podano pod nazwą Poznań.

Wielmoża, wś, pow. olkuski. W r. 1357 Bodzanta bisk. krak. postanawia by altarysta ołtarza św. Marcina z dziesięcin pobieranych z W. i Zadroża, dawał 2 grzyw. wikaryuszom katedry (Kod. kat. krak., I, 267).

Wielopole, miasteczko, podane w reg. pob. z r. 1552 w pow. radomskim, wojew. sieradzkiego, płaciło szosu fl. 6 gr. 12. Istnieje wprawdzie wieś Wielopole w pow. piotrkowskim, lecz nosiła ona wtedy nazwę: Nowopole i leżała w innym powiecie. Co się stało z miasteczkiem i gdzie leżało trudno orzec dla braku świadectw.

Wielopole Skrzyńskie, r. 1536 *Vielopolie* mstko, pow. ropczycki. W r. 1536 77 mieszczan mających role i ogrody. Są rzeźnicy, szewcy, piekarze, łaźnia, 8 sadzawek, 2 młyny, dwór, folwark. Czynsz wynosi grzyw. 35 gr. 6. Do dóbr W. własności Andrz. Czuryły, kaszt. przemyskiego, należą wsi przyległe miastu: Góra (Nawsie) i Konice. Oceniono dobra na 2500 grzyw.

Wielowieś, r. 1302 *Vella ves,* pow. tarnobrzeski. Jan pleban „de vella ves" w dok. z r. 1302 (Kod. dypl. pol., III, 169).

Wielowieś, w dok. z r. 1268 *Magna villa,* wś, pow. inowrocławski. Dziesięciny z tej wsi pobierał biskup włocławski wedle dok. z r. 1268 (Ulanow. Dok. kujaw., str. 214, n. 39).

Wieluń, pow. kobryński. Grupa kurhanów na obszarze niedochodzącym dziesięciny.

Wieluń, wś i fol., pow. rówieński, 140 w. od Równego. Wś 99 dm., 594 mk.; fol. 3 dm., 32 mk.

Wieprz, rzeka. J. Przyborowski: „Wycieczki nad Wieprz" (Wiad. Arch., t. IV, r. 1882).

Wieprzec, wś, pow. zamojski. W r. 1564 wś ta w par. Zdanów płaci w dziale pani Liskiej od 5 łan., 4 zagr., Andrzeja „comitis in Gorka" od łan. $12\frac{1}{2}$, 2 zagr. bez roli, 1 kom., cerkiew, dział wójtostwa dziedzicz. $2\frac{1}{2}$ łan., 7 zagr. bez roli. Wola Wieprzecka od $14\frac{1}{2}$ łan., 4 kom.

Wierbuszki, pow. oszmiański, ob. *Werbuszki.* Wchodziła w skład ststwa krewskiego.

Wiercany, ob. *Wierczany.*

Wierchnów, wś, pow. włodzimierski, gm. Chotiaczów, 18 w. od Włodzimierza, 28 dm., 287 mk.

Wierchowiecki Bór, kol., pow. rówieński, gm. Tuczyn, 34 w. od Równego, 19 dm., 97 mk.

Wiercica, w dok. *Wirciza,* wś nad rzką t. n., pow. częstochowski. W r. 1279 Bolesław, ks. krak. i sand. odprawia wiec między W. a Żórawiem nad rzką Rzeczycą (rechyza). (Kod. kat. krak., I, 108).

Wierciczów, r. 1385 *Werczìczow,* u Dług. *Wyerczìczow.* Wieś z kościołem paraf. z dawna istniejącym, wcielona w w. XV w obręb miasta Pińczowa. Układ o prawo patronatu nad kościołem par. nastąpił przed bisk. krak. Janem roku 1385 (Kod. kat. krak., II, 105).

Wierciszewo, wś, pow. łomżyński. W dok. z r. 1444, ob. *Brzostowo.*

Wierciszów, w dok. *Wirchichew,* wś, pow. lubelski. Sobiesław z W. w dok. z r. 1307 (Kod. kat. krak., I, 150). Reg. pob. z w. XVI nie wymieniają tej wsi. W r. 1676 płaci tu Piotr Gruszecki od 33 poddanych i 5 osób z rodziny swej.

Wierczany al. *Wiercany* (t. XIII, 381), wś, pow. ropczycki, par. Nockowa, urz. poczt. w Sędziszowie (8 klm.). W r. 1536 należała do Iwierzyc, włości kaszt. sandom., miała 42 kmieci dających wogóle czynszu grzyw. 25 gr. 44. Wójt Jan Zaborowski (nobilis) miał 2 łany, a na nich 2 kmieci płacących po 1 grzyw., 2 karczmy, 2 młyny, 1 zagr. Ogółem miał grzyw. $24\frac{1}{2}$ gr. 20.

Wierecie jno, *Wieretiejno,* fol., pow. borysowski, Bohdanowiczów, 100 dz.

Wierkielany, ob. *Werkielany.*

Wierów, wś, pow. sokołowski. We wsi istnieje klasztor prawosławny, żeński, założony w ostatnich czasach. W r. 1897 otrzymał zasiłek 8000 rb. na zakupno gruntów w celu rozszerzenia obszaru.

Wierpol, pow. brzeski, gub. grodz. Pomię-

dzy wsią a sąsiednim lasem, w miejscowości zwanej Mogiłkami al. Grabarką, kilka równoległych nasypów.

Wierszonowice, r. 1419 *Wirszonowicze*. Dawna własność kapituły krakow. w ziemi łęczyckiej. Dziś nie znana. Ob. *Wardzyn*.

Wieruszyce, w dok. *Wierusice*, wś, pow. bocheński. Wspom. w dok. z r. 1262 (Kod. kat. krak., I, 86).

Wierzawice, r. 1565 *Wierzaicza*, wś, pow. łańcucki. W r. 1565 wś ta w ststwie leżajskim, miała 23 kmieci na $27^1/_2$ łan., 4 bartników, 1 rybitwę, na jeziorze sanowskim, 6 zagr., karczmarz. Ogółem dochodu zł. 82 gr. 4.

Wierzbica 1.) mstko, pow. radomski. W dok. z r. 1260 śród włości klasztoru wąchockiego podano: „Wirzbicza cum suis pertinenciis et omnibus utilitatibus, mellificio, venacione, castoribus, quam Comes Otto et Cristinus filius Potreconis frater ejus dederunt“. Ks. Leszko na prośbę ks. Grzymisławy ustąpił klasztorowi w tej wsi swe daniny, bobry i sokoły nadał, pozwolił założyć targowisko wolne na tych prawach jakie mieli biskupi w Tarsku, z prawem niemieckim i sądownictwem wyższem. 2.) **W.**, w dok. z roku 1367 *omeszniky*, wś, pow. olkuski. Już w w. XV przyjęła nazwę dzisiejszą (Kod. kat. krak., II, 28). 3.) **W.**, wś, pow. janowski. Do niej zapewne się odnosi akt z r. 1294 nadający „Stephano Ungaro... utrasque villas Wirwitzy nuncupatas, in terra Sandomirie ultra aquas Visle sitas“ (Kod. mał., II, 195). Ziemia sandomierska obejmowała wtedy niewątpliwie i obszary prawego brzegu Wisły. 4.) **W.**, wś, pow. pułtuski. Wspom. w dok. z w. XIII, śród włości bisk płockiego.

Wierzbowce 1.) wś, pow. horodeński, ob. *Gwoździec*. 2.) **W** al. *Wierzbowiec*, wś, pow. kossowski. Nadana r. 1416 Waśkowi przez Wład. Jagiełłę (Kod. dypl. pol., I, 243).

Wierzbowiec, wś, pow. krzemieniecki, gm. Wierzbowiec, 35 w. od Krzemieńca, 320 dm., 2641 mk., cerkiew murow. z r. 1818, szkoła od r. 1873. Gmina obejmuje 14 miejscowości, 1386 dm. włośc. (16 innych), 7512 mk. włościan, uwłaszczonych na 8421 dz. W r. 1463 kn. Sołtana Zbarazkiego.

Wierzbowiec, wś, pow. trembowelski, ob. *Skomorosze*.

Wierzchociny, pow. kolski, ob. *Zwierzchocin*.

Wierzchostaw, pow. włodzimierski, gm. Podberezie, 53 w. od Włodzimierza, 33 dm., 257 mk.

Wierzchów, dobra, pow. lepelski, gm. Marcinowo, cerkiew, 1127 dz. dwor. Zwane dawniej Kasperowo, były własnością Stabrowskich, z których Onufry łowczy orszański, w r. 1763 sprzedaje Marcinowi Szczytowi. Obecnie prawnuka jego Michała.

Wierzchów, pow. ostrogski, 133 dm., 683 mk.

Wierzchowie, wś, pow. olkuski. Ossowski G.: „Jaskinia Wierzchowska Górna“ (Pam. Fizyogr., t. VI, 1886).

Wierzchowie, pow. witebski, ob. *Werchowo* (t. XIII).

Wieszchowlany, pow. grodzieński. W pobliżu wsi, na wyniosłości, kurhan.

Wierzchuca Nadbużna, pow. bielski, gub. grodz. Stacya krzemienna przedhistoryczna i kurhany (ob. Glogier, Bibl. Warsz., r. 1876, t. I, 131).

Wierzchy, pow. brzeski, gub. grodz. Między wsiami W., Kryvlanie i Należniki wały sypane, mające w niektórych miejscach do 2 saż. wysokości, długie około $1^1/_2$ w., otaczające przestrzeń kwadratową, zwaną u ludu twierdzą ks. Czartoryskich.

Wierzyca, rzka, dopł. Wisły. Ossowski G.: „Porzecze W. i przyległe mu wybrzeże Wisły pod względem archeologicznym“. Kraków, 1880.

Wiesenberg, kol., pow. żółkiewski, ob. *Jaśniska*.

Wieśniak, chutor, pow. żytomierski, gm. Trojanów, 7 w. od mta pow., 43 dm., 228 mk.

Wieszczyce, w dok. *Wescziczc*, wś, pow. kutnowski. Wspom. w dok. z r. 1430 (Kod. maz., 174). W r. 1579 jest tu pięć drobnych działków.

Wiesznie, *Wiesznia* (t. XIII, 425), fol., pow. wilejski, 80 w. od Wilejki, attyn. Szantyrowszczyzny (z którą mają 1545 dz.), własność dawniej Bohdanowiczów, dziś Rudominów.

Wietrznica, wś, pow. sądecki. R. 1317 Katarzyna zw. Odolany, przełożona klasztoru sądeckiego sprzedaje za 3 grzyw. sołtystwo w W. Świętoniowi (Suetonio) synowi Czaczka. Osadnicy, którzy otrzymają działy na zaroślach, będą mieć 10 lat wolności i 6 lat wolni od dziesięciny, ci co karczować będą czarny las 20 lat wolności i 10 od dziesięciny (Kod. mał, II, str. XLIX).

Wietrzno, r. 1378 *Wietrznowa Wola*, 1581 *Wietrzno* i *Obrwinowska Wola*, wś, pow. krośnieński. Konrad, opat Koprzywnicki, nadaje r. 1378 Oberwinowi sołtystwo we wsi klasztornej Wietrznowa Wola nad rzką Wietrznową, dla ponownego osadzenia na 36 łanach. Dwa łany dla kościoła. Sołtys otrzymuje karczmę i prawo założenia młyna na rz. Jasiel (Kod. mał., III, 320). Zapewne niezadługo założono tu kościół i parafię. W r. 1581 Wietrzno, wieś z kościołem par. ma 3 łany km., 5 zagr., a Obrwinowska Wola (dziś Albinowska Wola) 2 łany km., 1 sołtys. Por. *Obrwinów*.

Wiewieliszki, *Waweliszki* (t. XIII, 431, 137), *Wowieliszki*, zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Subocz (2 w.).

Wieżgi, pow. nowoaleksandrowski, gm. Ponedel (14 w.), 86 w. od mta pow. W r. 1788 w pow. wiłkomierskim, par. Kupiszki, własność Billewicza, w posesyi Stefana Kołba, sędz. grodz. wileńskiego.

Więzowno, wś, pow. bydgoski, par. kat. Byszewo, ew. Koronowo. Wś ma 946 ha (853 roli, 10 łąk), 43 dm., 398 mk. (85 ew., 5 żyd.). Wspomniana w dok. z r. 1287 jako własność klasztoru w Byszewie (Ulanow. Dok. kujaw., 221, 48).

Wigry, jezioro. Kaz. Kulwieć: „Notatki z wycieczki do W." („Wszechświat", r. 1902). Rezultaty badań tego jeziora dokonywanych w r. 1901 i 1902 przez p. K. Kulwiecia i Czerwińskiego, ogłoszone będą później w „Pamiętniku fizyogr." Obszar całkowity jeziora wynosi 5500 morg. Najwyższa głębokość sięga 55 mt. między wsią Cimochowizną a Rosochatym Rogiem. Temperatura wody w tej głębokości wynosiła 8° gdy na powierzchni dochodziła 20.

Wigurycze, wś, pow. łucki, gm. Czaruków, 22 w. od Łucka, 77 dm., 400 mk. cerkiew. Własność Faszczewskich.

Wiktopol, pow. wileński, własność Grabowskich.

Wiktorów, fol., pow. włodzimierski, gm. Chotiaczów, 2 dm., 34 mk.

Wiktorów, wś, pow. stanisławowski. Według lustracyi z r. 1565 należała do ststwa halickiego, osadzona r. 1558 w lesie nad rz. Łukwią, pół mili od Halicza, za monasterem Kryłosem. Kmieci osiadło tu do 30, lecz przez uszczuplenie granic przy rozgraniczeniu z dobrami p. Błudnickiego ubyło 17. Wójt dostał przywilej na 8 łanów roli i młyn.

Wiktorowice, wś, pow. miechowski. W r 1253 Bolesław Wstydliwy uwalnia ludność tej wsi od różnych ciężarów. Wieś samą na mocy układu z synami Zegrama prokuratora biskupiego, biskup daje im w dożywotnie używanie. Zegram nabył tę wieś za pieniądze biskupie. 1318 w Sulejowie przysądza Władysław Łokietek Janowi, bisk. krak. wś „Victorovicze... super fluvio dicto newathcza" o którą wszczął proces Piotr, syn Salomona („discretus vir, miles") (Kod. kat. krak., 61, 153).

Wiktorówka 1.) kol., pow. radomyski, ob. *Żad'ki*. 2.) **W.**, fol., pow. włodzimierski, gm. Chorów, 3 dm., 43 mk. 3.) **W.**, kol., tamże, gm. Nowodwór, 42 w. od mta pow., 18 dm., 109 mk. 4.) **W.**, kol., pow. żytomierski, gm. Horoszki, 54 w. od Żytomierza, 16 dm., 99 mk.

Wiktorzany, wś, pow. łucki, gm. Połonka, 12 w. od Łucka, 19 dm., 138 mk. Własność Jarzębkowskich.

Wilamów, w dok. *Wilanowo*, wś, pow. kolneński. R. 1436 bawi tu Władysław ks. mazow. i potwierdza sprzedaż wsi Jurzec (Kapica, Herbarz, 51). Ob. *Kępa*.

Wilańce, pow. święciański. O 1 w. na wschód od wsi horodyszcze, mające kształt trapezu od strony płn., a okrągłe z innych, zajmujące około 725 saż. powierzchni. Od płn. i wschodu otoczone rowami, długiemi do 50 i szerokiemi do 10 saż.

Wilańka, *Wielanka* (t. XIII, 305), pow. wileński, gm. Janiszki. O 2 w. od zaśc., śród lasu należącego do hr. Tyszkiewicza, nasyp ziemny, w kształcie podkowy, zajmujący około 200 arsz. kw.

Wilanów, *Wilanowo*, mylnie podano (t. XIII, 451) w pow. bobrujskim, gdyż leży w pow. borysowskim.

Wilany, pow. trocki, 227 dz. dwor.

Wilbicze, pow. dubieński, 28 w. od Dubna, 60 dm., 364 mk.

Wilcany, wś, pow. dźwiński. Mają tu: Fiedorowowie 9 dz., Jewdokimowowie 42 dz., Selipowie 10 dz.

Wilczków, r. 1372 *Wilczcovicze*, wś, pow. turecki, par. Niewiesz. R. 1372 Michałko kanon. krakow. sprzedaje sołtystwo we wsi W., należącej do kapituły krakow. za 18 grzyw. trzem kmieciom z Chorzepina. Osadnicy mieć będą trzy lata wolne (Kod. kat. krak., II, 49). Już w w. XVI wieś nosi nazwę: Wilczków.

Wilczkowo, w dok. *Wylczkowo*, wś, pow. płocki. W dok. z r. 1474 wieś książęca należąca do Wyszogrodu (Kod. maz.).

Wilczkowice, wś, pow. miechowski. W dok. z r. 1260 wyliczającym włości klasztoru wąchockiego, podano: „villa de Wilskouiche quam Nicolaus Repczol cancellarius ducis Lesconis, patris nostri, donavit cum castoribus in lacu et aliis fluminibus ipsius ville. W r. 1299 Jakób arcyb. gnieźn., zwraca wieś W. biskupowi krakowskiemu (Kod. kat. krak., I, 139). Według Długosza (Lib. Ben., III, 406, mylnie odczytano: *Nyszkowicze*) wś ta nadana klasztorowi wąchockiemu przez Mikołaja Raphal, kanclerza Leszka białego, odpadła z czasem od klasztoru.

Wilda, przedmieście Poznania, od r. 1900 wcielone do miasta. Schultz Fr.: „Das Posener Stadtdorf W. in polnischer Zeit" (Zeitsch. d. hist. Ges. f. d. Prov. Posen, XVII, 2).

Wilejka, urzęd. *Nowo-Wilejsk*, pierwotnie *Rakanciszki*, świeżo r. 1903 utworzone miasto z osady jaka się skupiła przy stacyi drogi żel. odl. 9 w. od Wilna, w kierunku ku Petersburgowi. Do wzrostu osady przyczyniło się zbudowanie tu wielkiego zakładu dla chorych umysłowo. Budowę zakładu ukończono r. 1902. Jest on przeznaczony dla chorych z pięciu gubernii najbliższych. Zakład cały obejmuje obszar 640 dzies. i ma mieścić 1000 chorych. Koszt budowy wyniósł 1,150,000 rubli. Na obszarze gruntów należących do zakładu znajduje się las i pola, na których prowadzone będzie gospodarstwo rolne,

Wilga, wś, pow. garwoliński. Siemiradzki J.: „Otwór świdrowy w W. nad Wisłą“ (Pam. Fizyogr., t. V, 1885).

Wilhelmówka, kol., pow. włodzimierski, gm. Skobiełka, 56 w. od Włodzimierza, 57 dm., 300 mk.

Wilia 1.), pow. krzemieniecki, 100 dm., 809 mk. 2.) **W.**, pow. ostrogski, 25 w. od Ostroga, 196 dm., 1228 mk. 3.) **W.**, pow. rówieński, 68 w. od Równego, 40 dm., 372 mk.

Wiliampol, mylnie *Weliampel* (t. XIII, 198), fol., pow. wiłkomierski, gm. Rogów (16 w.), 41 w. od Wiłkomierza.

Wilica, wś, pow. włodzimierski, gm. Szack, 91 w. od Włodzimierza, 43 dm., 286 mk.

Wilkańce 1.), pow. szawelski i wiłkomierski, ob. *Wilkańce* (t. XIII). 2.) **W.**, okolica, pow. lidzki. W pobliżu grupa kurhanów, z których jeden, mający 4 saż. średnicy u podstawy, rozkopał Szukiewicz, znalazł ślady 3 szkieletów ludzkich, ognisko i topór żelazny typu litewskiego.

Wilki, wś, pow. trocki, gm. Jezno, własność Orwidów. Na ziemi dworskiej horodyszcze stożkowe, 30 saż. wysokie.

Wilkowisko, wś, pow. limanowski. Dawała pierwotnie, wraz z całą grupą wsi w okręgu szczyrzyckim położonych, dziesięcinę klasztorowi sieciechowskiemu. Za Długosza były tu dwa działy: Buczyńskiego h. Strzemię i Bogdana h. Szarża. Był we wsi kościół par., folwark i karczma (Dług. L. B., III, 276).

Willahor, os., pow. proskurowski, par. Czarny Ostrów, należy do spadkob. Konst. Przeździeckiego. Ob. *Antonówka.*

Wilmazów, fol., pow. dubieński, gm. Jarosławicze, 4 dm., 36 mk.

Wilno. W oznaczeniu położenia miasta (t. XIII, 492) mylnie podano szerokość geograficzną półn. 50 zamiast 54°. Ludność miasta w r. 1897 wynosiła 159,568, obecnie przechodzi 180,000. Według wykazów komitetu statystycznego w r. 1900 urodziło się w mieście: 2922 katol., 1013 prawosł., 1592 żydow., 32 innych wyznań. Ogółem 5559. Zmarło: 1947 katol., 576 prawosł., 1566 żydów, 29 innych, ogółem 4118. Małżeństw zawarto 467 katol., 262 praw., 622 żydów, 8 innych. Obecna ludność dochodzi prawdopodobnie 180,000, w tem katolicy stanowią około 50%, prawosławni około 16%, a żydzi przeszło 30%. Miasto w ostatnich czasach, za staraniem rady miejskiej, uporządkowywało bruki, oświetlenie i miejsca przechadzek. Powstała dość znaczna liczba nowych okazalszych domów, pałacyków, hoteli, klubów. Rozpoczęto pracę nad restauracyą podupadłych starożytnych kościołów, a między innemi pięknego kościołka św. Anny. W kościele św. Jana stanął piękny pomnik Adama Mickiewicza i skromniejszy dla Ant. Odyńca. Na jednym z placów wzniesiono pomnik gen. Murawiewa. Biblioteka publiczna (dawny księgozbiór Muzeum archeol.) obejmuje 104,864 dzieł i 149,000 tomów. W r. 1903 miano przewieść z Witebska zamknięte tameczne archiwum akt dawnych dla wcielenia do centralnego wileńskiego archiwum akt dawnych. Do W. i jego instytucyi odnoszą się następujące w ostatnich czasach ogłoszone wydawnictwa i prace: „Akty izdawajemyje wileńskoju kommissieju dla rozbora drewnich aktow“ t. XXVIII. Wilno, 1901. Tomy VIII i X mieszczą akty wileńskiego sądu grodzkiego, magdeburgii, akty tyczące Wilna w t. XX, sądu ziemskiego wileńskiego t. IX. Kirkor A. H.: „Bazylika litewska“ (Przegl. powsz., 1886 i odbitka). Spraw. hist. sztuki IV, VI. O kościele św. Anny pisał B. Podczaszyński w Mittheil. Centr. Comm. Wien, 1871, XVI. Krauze M.: „Upominek wileński J. I. Krasz.“ 1880. J. Bieliński: „Uniwersytet wileński“. Kraków, t. III, 1900. W wydawnictwie zbiorowem historyi szkół poświęconem. Tur. Lud.: „Uniwersytet wileński i jego znaczenie“. Kraków, 1903, str. 102, z 59 ryc. Wołyniak.: „Szkoła powiatowa bazyliańska w Wilnie w klasztorze św. Trójcy“, 1893. Ignacy Strzemiński: „Stan sanitarny Wilna w pierwszem 25 leciu w. XIX“ („Księga pamiątk. setnej rocznicy A. Mickiew.“ Warszawa, t. II, 197—209). Kaz. Podernia: „Ostatni astronom obserwator wileński“ (tamże, II, 165, 173) „Dewianostoletie Imp. Wilen. medycynskago obszczestwa“. Wilno, 1896. Według spisu jednodniowego z r. 1897 było w gubernii wileńskiej 1,589,393 mk., w tej liczbie 935,031 katolików, 415,208 prawosł., 204,673 żydów, roskolników i uchylających się od prawosławia 25,673, 4364 mahometan, 3578 luteranów, 177 kalwinów, 576 karaimów. Co do języka, mówiących po białorusku 891,771, po litewsku 279,694, po polsku 129,651, po rosyjsku 78,562, po małorusku 912, po żydowsku 202,368, po tatarsku 1969, po niemiecku 2915, po łotewsku 471. Szlachty polskiej rodowej było 129,651, rosyjskiej 7402, szlachty osobistej polskiej 1868, rosyjskiej 3010. Śród mówiących po białorusku było 23,513 szlachty drobnej schłopiałej. Włościan mówiących po polsku było 53,989. Na początku r. 1903 było według urzędowych wykazów 1,757,228 mk. (884,793 męż. i 872,437 kob.) zapewne razem z wojskiem. Co do wyznania było: 1,035,234 katol. (54%), 440,934 prawosł., 249,031 żydów (15%). Wedle pracy p. Matulanisa umieszczonej w „Pamiatnoj kniżce wilen. gub.“ granice gęstego zasiedlenia litwinów na obszarze gubernii są: Od wschodniego krańca gub. kowieńskiej rzka Miadziołka do Postaw, rz. Stracz na Sturajcie do Soł i Ciudzieniszek, ztąd na Ostrowiec do Wilii pod Bystrzycą, potem Wilią, Żejmianą, jeziorem Dubinki do jez. Olany, przez wś Maciejuny

mstko Muśniki, dalej na Kiernowo, Jewje, Słobódkę, Rudniki, Soleczniki Małe, Gierwiszki, Kolesniki, Dubicze, rzką Kotrą do Niemna pod Przewałkami. Na obszarze tym litwini stanowią 50 do 90%. W dniu 1 stycznia 1903 r. dyecezya wileńska obejmowała 23 dekanatów, 235 kościołów paraf. (w gub. wileńskiej i grodzieńskiej), 45 kościołów filialnych i 162 kaplic. Obsługiwało te kościoły 383 księży swieckich, 8 zakonników, 2 laików. Zakonnic było 22. Wiernych liczono 1,369,431. W r. 1901 liczono 1,356,910 wiernych, z tych 978,180 w gub. wileńskiej, a 378,730 w grodzieńskiej. W okręgu naukowym wileńskim było 7988 szkół niższych. Utrzymywanych przez gminy 16,5%, pod zarządem ministeryum oświaty 8,5%, szkół czytania i pisania (cerkiewnych) 50,4%, chederów 23,3%. Do tych szkół uczęszczało 202,445 uczniów i uczennic. Z tego 39% do szkół gminnych, 12,1% do szkół minist. oświaty, 35,4% do szkół czytania, 10% do chederów. Do obszaru gubernii odnoszą się następne prace: Gedroić A.: „Geoł. izslied. w gub. wileń-grodn. i t. d. (Matier. dla geoł. Ros., 1895, t. 17). Karłowicz J.: „Rzut oka na gub. wileńską" (Bibl. Warsz., t. II, r. 1875). Szukiewicz W.: „Szkice z archeol. przedhistor. Litwy. Epoka kamienna w gub. wileńskiej". Wilno, 1901. Pokrowski: „Archeoł. eksk. do wileń. gub." Wilno, 1893, str. 50. Sapunow Aleksy: „Matierjały po istorii i geografii disnienskago i wilenskago ujezdow wilenskoj gubernii". Witebsk, 1896, str. 262 i 144. Pogodin A.: „Wilenskij uczebnyj okrug 1803 — 1831". „Archeograf. sbornik dokum. izdaw. pri uprawlenii wilen. uczeb. okruga". Wilno, r. 1900, t. XII, str. XLVII i 230. „Akty izdawajemyi wilenskoju archeogr. komisjeju", t. XXVIII. Wilno, 1901. „Opisanie dokum. wilen. centralnawo archiwa", t. I. Wilno, 1901.

Wilszanka 1.), pow. humański, ob. *Olszanka*. 2.) **W.** *Mała*, tamże, ob. *Słobódka Olszańska*.

Wiły, *Widły* 1.) wś, pow. owrucki, gm. Worobie Nowe, 21 dm., 137 mk. 2.) **W.**, dwa urocz., pow. włodzimierski, gm. Luboml, 5 dm., 38 mk. 3.) **W.**, chutor, pow. żytomierski, gm. Cudnów, 12 dm., 32 mk. 4.) **W.**, dwie wsi, tamże, gm. Trojanów, 6 i 17 w. od mta pow., 27 dm., 136 mk. i 8 dm., 68 mk.

Wiły Diakiszki, zaśc., pow. święciański, 3 okr. pol., własność Popowych, 69 dz.

Wincentowo, fol., pow. dzisieński, gmina Łuck. Na obszarze fol. kurhan.

Wincentowo, fol., pow. zasławski, gm. Michnów.

Wincentynowo 1.) fol., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (8 w.), należał do Kazanowych, 48 dz. 2.) **W.**, fol., pow. lepelski, Hrehorowiczów, 290 dz.

Winiaki, mylnie, *Wilaki* (t. XIII, 450), pow. święciański. Kurhany.

Winiaki, chutor, pow. włodzimierski, gmina Krymno, 99 w. od Włodzimierza. 8 dm., 46 mk.

Winiary, wś, pow. miechowski. W r. 1337 Jan Grot, bisk. krak., potwierdza sprzedaż sołtystwa we wsi W. przez Marcina, syna nieżyjącego już sołtysa Macieja, Janowi, synowi Sygfryda z Radzowic (Kod. kat. krak., I, 206).

Winiary, pow. wielicki, ob. *Szczepanowice*.

Winklarowszczyzna, zaśc., pow. słucki, należał do ordynacyi nieświeskiej.

Winna, wś, pow. bielski (gub. grodzieńska). Kościół par. istniał tu w w. XVI, lecz parafia złączona była z ciechanowiecką i ztąd zwana: ciechanowsko-wińska.

Winna Góra, wś, pow. średzki. Odnoszą się tu: „Plan zrównoważania najwyższych gór pod Winnogórą i projekt założenia grobowca, usypania mogiły i ustawienia pomnika tamże, dla ś. p. jenerała Dąbrowskiego (Praca ręczna w bibl. Tow. Przyj. Nauk Pozn.). Mańkowska: „Siedziba wodza legionów". Poznań, 1879. „Kościół" w albumie Napoleona Ordy.

Winnica, wś, pow. pułtuski. Wspom. w dok. z połowy w. XIII śród włości kościoła płockiego. R. 1576 własność kapituły ma 8 łan. km.

Winogradny Las, chutor, pow. owrucki, gm. Iskorość, 4 dm , 29 mk.

Wioliszki, trzy dwory, pow. poniewieski, gm. Czypiany. Jeden z nich w pow. wiłkomierskim, par. Kwietki, r. 1788 należał do ks. Radziwiłłów, był w zastawie u Antoniego Ordyńca, rotm. trockiego.

Wirbany, fol., pow. poniewieski, gm. Podbirże (8 w.), 64 w. od Poniewieża, należał do bar. Wilhelma Hana, miał 295 dz.

Wirbinia al. *Polaweń*, fol., pow. poniewieski, gm. Mołdoczany (3 w.), należał do Świderskich, miał 112 dz.

Wirgany, pow. oszmiański, ob. *Wergań*.

Wirkowice, r. 1564 *Wyrpkowice*, wś, pow. zamojski. W r. 1564 wś ta w par. Tarnogóra, płaci od 10 łan., 7 zagr., 1 zagr. bez roli, 2 czynsz, 3 kom., 1 rzem., cerkiew.

Wirowl, *Wirowla*, pow. horodecki, Dobra skarbowe obejmują 87 wsi, 4 zaśc. i fermę, mają 9929 dz. Nadto Katarzyna Dannestern ma 134 dz.

Wirsnie, *Wirsna*, mylnie *Wironie* (t. XIII, str. 566 i 567), wś, pow. wiłkomierski, gm. Androniszki (6 w.), 48 w. od Wiłkomierza. Należała do Kołyszków.

Wirże, pow. wilejski. Pod wsią kurhan.

Wisiaty, pow. dzisieński. Obecnie własność bar. Rosenberg.

Wiskitno, *Wyskitno*, wś, pow. łódzki. Od r. 1419 drogą zamiany własność kapituły krakow. Ob. *Chrapy* i *Wardzyn*.

Wiślica, mstko, pow. pińczowski. W roku 1249 wieś Oględów należy do kościoła św. Trójcy w Wiślicy (Kod. kat. krak., 38). „Colloquium generale" odbywa się tu 1368 roku 25 czerwca (Kod. mał., I, 357). Ob. F. M. Sobieszczański: „Statua Wład. Łokietka w katedrze wiślickiej" (Tyg. illustr., 1861, IV). Tenże: „Tablica erekcyjna w W." (Tyg. illuslr., 1862, V). Tenże: „Kościół pokolegiacki" (Tyg. illustr., 1860, II). Spraw. kom. hist. sztuki VI, Kłosy 1881, Wiek z r. 1880, n. 164.

Wisła. Do wymienionych (t. XIII, 596) nazw miejscowych na obszarach wybrzeży W., które przez swe powtarzanie się wyłącznie tylko na tym terytoryum, świadczą o jednolitości plemiennej założycieli takowych, w czasach przedhistorycznych, dodajemy tu: Cieciszewo, Michrów, Naguszewo, Niestępowo, Rządza, Szwarocin, Trzepowo. Monografii polskiej W. dotąd nie doczekaliśmy. Z nowszych prac i rozpraw tyczących się W. wymieniamy: Matusiak S.: „Jakie ludy mieszkały przy ujściu W. w czasach najdawniejszych" (Wisła, t. I, 1887). Kawczyński Maks.: „Dwie etymologie" (Ateneum, 1892, t. 66). Al. Brueckner i St. Łaguna: Ocena wywodu nazwy W. i części historycznej opracowania o W. w Słow. Geogr. (Ateneum, r. 1895, czerwiec). Br. Chlebowski: „W kwestyi nazwy Wisły i kolonizacyi pomorskiej na jej brzegach, odpowiedź p. Al. Bruecknerowi i St. Ł." („Ateneum", 1895, wrzesień). Romer Eug.: „Wisła, jej dorzecza i sieć wodna" („Kosmos", r. 1902). Kolberg W.: „Zamarzanie i puszczanie W." (Bibl. Warsz., t. I, r. 1862). Lajourdie M.: „Regulacya W." (przekład z niedrukow. rękopisu francuskiego). Płock, 1884. Gerson W.: „Powiśle" (Tygod. powsz., str. 359 — 799, r. 1885). Chrząszczewski St.: „Obwałowania W. i regulacya dopływów od Podgórza do Niepołomic" (Czas. Tow. Tech. Krakow., r. 1893. t. VII). Krynicki K.: „O Wiśle, jej dopływach i miastach nad nią leżących". Warszawa, 1885 (książeczka popularna). Toeppen M.: „Beitraege zur Geschichte des Weichseldeltas" (Abh. z. Landeskunde d. Prov. W. Preussen, t. 8. Danzig, 1895 i osobno Danzig, str. VIII i 129). Heinzelmann E.: „Das Weichselgebiet und seine Ansiedelungen" (Jahrb. d. Sophienstifts. Weimar, 1898, str. 42). Keller H.: „Memel, Pregel und Weichselstrom", Berlin, 1889. Tom I. „Stromgebiete und Gewaesser", str. 527, t. II. „Memel u. Pregelstrom", str. 532, t. III, Weichselstrom in Schlesien und Polen", str. 522, t. IV. „Weichselstrom in Preussen" str. 493. Do tego dodatek z tablicami, str. 189 i atlas in fol. 46. Zweck A.: „Die untere Weichsel und ihre neue Muendung bei Schievenhorst" (D. R. f. Geogr. u. St., 1895). Lierau: „Der Duenendurchbruch der Weichsel bei Neufaehr im Jahre 1840" („Zeitsch. f. Bauwesen", t. 42, str. 29—40). Braumueller: „Der wichtigste Kanal in Europa die eine Vereinigung des Schwarzen Meeres mit der Ost- und Nordsee vermittelst der Weichsel und des Dniesters". Berlin, 1875. Panzer: „Verbindung des frischen Haffs mit der Ostsee in geschichtlicher Zeit" (Altpreussische Monatschrift 1889). Seibt Wilhelm: „Praecisions-Nivellement der Weichsel" (Berlin, 1891, str. 74).

Wisła, wś, pow. bielski (Szląsk austr.). Swiderski Zdzisław: „Wieś Wisła". Kraków, 1889.

Wisłocka, słoboda, pow. owrucki, 40 w. od Owrucza, 48 dm., 288 mk.

Wisłok, r. 1361 *Wysloczkie*, wś, pow. sanocki, ob *Radoszyce.*

Wisłoujście, dawniej *Latarnia*, niem. *Weichselmuende.* Fritz Hoenig: „Geschichte der Festung Weichselmuende bis zur preuss. Besitzname 1793". Berlin, 1886.

Wiśnicz, mstko, pow. bocheński. Zamek wiśnicki nabyli r. 1901 ks. Lubomirscy, w celu odbudowania i zachowania tego zabytku. Ob. Łuszczkiewicz Wł.: „Zabytki dawn. budown. zesz. IV i Spraw. Kom. sztuki V.

Wiśniowiec *Nowy* i *Stary*, pow. krzemieniecki. W. Nowy 395 dm., 3391 mk.; W. Stary 247 dm., 1850 mk.

Wistitten, ob. *Wisztyniec* (t. XIII).

Wistoldów, kol., pow. włodzimierski, gm. Poryck, 32 w. od Włodzimierza, 32 dm., 177 mk.

Wistyce, pow. brzeski, gub. grodz. W roku 1880 na folw. znaleziono 3 urny, napełnione przepalonemi kośćmi.

Wisuny, fol., pow. rzeżycki, własność Dyrwanów (40 dz.) i Wajszlów (64 dz.).

Wiszenka, fol., pow. lepelski, Lisowskich, 236 dz.

Wiszenka, *Wiszenki* (t. XIII, 621). wś, pow. łucki, gm. Rożyszcze, 28 w. od Łucka. 56 dm., 367 mk. Własność Scijewskich.

Wiszeńki, urocz., pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn.

Wisznia, potok, ob. *Hodwisznia.*

Wiszniaki, chutor przy wsi Motowidłówka Skarbowa, pow. wasylkowski, 7 dm., 46 mk.

Wiszniewo, wś, pow. łomżyński. Gniazdo Wiszniewskich h. Trzaska wspom. w dok. z r. 1423 (Kapica, Herbarz, 452).

Wiszniopol, wś i chutor, pow. nowogradwołyński, gm. Kustowce, 94 w. od mta pow. Wś 120 dm., 1202 mk.; chutor 1 dm., 8 mk.

Wiszniów 1) wś, pow. łucki, gm. Poddubce, 17 w. od Łucka, 28 dm., 418 mk. Własność Tumowskich. 2.) **W.,** mylnie *Wyszniów* (t. XIV, 150), wś. pow. włodzimierski, gm. Luboml, 55 w. od Włodzimierza, 215 dm., 1421 mk.

Wiszniów, wś, pow. rohatyński. Kola podkom. halicki i Spicznyk okazali r. 1469 list kró-

la węgierskiego, zapisujący 200 grzyw. na wsiach: Bukaczowce, Kozara, Wiszniow i Młodzencze.

Wiszniowicze, fol., pow. lepelski, attyn. dóbr Smolańce.

Wiszów, pow. słonimski. Na gruntach dworskich 6 kurhanów, od 3 do 4 arsz. wysokich. Przy rozkopaniu dwu z nich znaleziono kilka wyrobów brązowych, nożyk krzemienny, naczynia gliniane i szkielet ludzki. Ob. Gloger Zygm.: „Kurhany pod W." i Dudrewicz Leon: „Czaszka kurhanu z pod W." (Pam. Fizyogr., t. II).

Wiszów, wś, pow. owrucki, gm. Worobie Nowe, 58 w. od Owrucza, 50 dm., 374 mk.

Wiszowate, pow. szczuczyński. Wspom. r. 1422 (Kod. maz., 166), w dok. z r. 1496 jako siedziba Wiszowatych h. Abdank. (Kapica, Herbarz, 453). Por. *Niecieece.* Inna zapewne wieś t. n. wspom. w aktach ziem. suraskich z r. 1544 (Kapica, Herbarz, 454). Siedzi tu ród Wiszowatych h. Roch ai. Pierzchała.

Wisztelany, *Wiekształany,* pow. trocki. W urocz. Gurby 7 kurhanów.

Witalia, kol., pow. ostrogski, gm. Chorów, 13 w. od Ostroga, 36 dm., 220 mk.

Witanisówka al. *Makarowka,* chutor, pow. rówieński, gm. Derażno, 4 dm., 30 mk.

Witebsk, miasto. Posiada obecnie 66,143 mk., w tem 41,000 żydów. Budynków ma 2528, w tem 1003 murow. Cerkwi 31. Archiwum akt dawnych zawierające akty grodzkie i ziemskie województw: witebskiego, płockiego, mohylowskiego, mińskiego, zostało zamknięte w dniu 14 stycznia 1903 r. i przewiezione do Wilna dla wcielenia do tamecznego archiwum. Obszar gubernii wynosi 39,688 wiorst kwadr., czyli 4,134,239 dz. Po wyłączeniu z tego wielkich jezior, wypada 38,648 w., czyli 4,025,989 dz. Jezior jest 2500 z tych 240 większych. Wzniesienie najwyższe sięga 950 st. Bagna zajmują do 400,000 dz. Błoto Mosznica w pow. dyneburskim 136 w. kw. i błota pod Lubanią 128 w. kw. Ludność gubernii wynosi obecnie 1,653,000 mk., z tego 1,408,000 zamieszkuje w gminach wiejskich. W r. 1897 liczono 1,502,000 mk., a więc 37 na 1 w. W tem białorusini stanowili 60%, łotysze 20, żydzi 10, wielkorosyanie koło 5, polacy blizko 4 i niemcy 1%. Powiaty białoruskie w liczbie 8, mają 997,000 mk, trzy powiaty inflanckie 505,000 mk. W r. 1893 liczono 826,000 praw., 357,000 kat., 175,000 żyd., 83,000 rozkol. i 46,000 prot. Dziś liczba katolików dochodzi 400,000. Miejsc zaludnionych jest 22,367, w tem 13 miast i przeszło 40 miasteczek. Co do świątyń to jest 491 cerkwi, 135 kaplic praw., 7 klasztorów praw., 83 kościołów katol. i 4 luterańskie. Do obszaru gubernii odnoszą się prace: Romanow E.: „Obszczyj oczerk Witebskoj gubernii". Witebsk, 1898, str. 308). Nikiforowskij N. J.: „Oczerk prostonarodnawo żytja bytja w Witebskoj Białorusi. Sgeograf. widom Witebskoj gubernii". Witebsk, 1895, str. 552 i CLIV. „Istoriko juridicz. matieriały iz aktowych knig gub. witebskoj i mohilewskoj". Witebsk, t. XXIV, r. 1893. „Herbarz szlachty witebskiej" wydał Wacław Federowicz („Herold" czasop. wyd. przez prof. Piekosińskiego. Kraków, 1898). Federowski Michał: „Lud białoruski". Kraków, t. III, 1902 (wyd. Akad. Umiej.). Dubicki: „O wodach mineralnych w gub. witebskoj" (Mosk, Medic. Gazeta, r. 1860).

Witkin, chutor, pow. nowogradwołyński, gm. Lubar.

Witków, pow. ostrogski, 36 w. od Ostroga, 73 dm., 367 mk.

Witków, wś, pow. sokalski. Według lustracyi r. 1565 wś, ta w ststwie bełzkiem, zostawała w posiadaniu małoletnich synów Strzałkowskiego, niegdyś sędziego lubelskiego ziemskiego, nadana mu na wieczność. Pasierb tegoż Strzałkowskiego Bernat Poniatowski, przedstawiał na sejmie warszawskim listy na stare sumy na tej wsi, ale żądania jego co do objęcia w posiadanie wsi nie uwzględniono. Wieś miała 19 kmieci na półłankach i 8 na ćwierciach, zagrod. 12, pop zł. 1. Za warzenie piwa płacą do dworu od waru po gr. 5 co czyni około zł. 8 rocznie. Do gumna folw. zwieziono: żyta kóp 560 (kopa daje korzec bełzki za gr. 15), owsa 520 (tyleż korcy po gr. 6), jęczmienia 60, tatarki 150 (kóp 2 dają 1 korzec po gr. 10), grochu mały brożek. Siana stogów 5 każdy po zł. 6. Ogółem ze wsi zł. 439 gr. 23.

Witkowce, wś, pow. krzemieniecki, gm. Zarudzie, par. praw. Kołodno (1 w.), 30 w. od Krzemieńca, 58 dm., 462 mk. Własność Władysława Świejkowskiego.

Witkowicze, pow. rówieński, 78 w. od Równego, 104 dm., 752 mk.

Witkowo, miasto wielkopolskie. Odnoszą się tu: „Witkove in der Wojwodschaft Gniesen in Grosspolen. Handschriftliche Nachrichten aufgesetzt im Jahr 1781 (In Joh. Bernoullis Sammlung kurzer Reisebeschreibungen, Jahrg. 1781. Bd. IV. Berlin und Altenburg 1781, 229—294).

Witnica, okolica szlach. w par. Piski, dziś pow. ostrołęcki. Na obszarze jej istniały roku 1578 wsi: Choromany, Pryki i Gostki. Dziś zapewne cały ten obszar obejmuje nazwa: Choromany.

Witoniż, pow. łucki, 47 w. od Łucka, 83 dm., 584 mk.

Witosławice, wś, pow. płocki. Wedle dok. z r. 1408 siedzi tu ród Boleszczyców (Kapica, Herbarz, 455).

Witów 1.) os. klasztorna, pow. piotrkowski. W r. 1421 rozgraniczenie dóbr klasztoru witow-

skiego i sulejowskiego (Kod. dypl. pol., III, 381). 2.) **W.**, w dok. *Witowa*, wś, pow. pińczowski. W dok. z r. 1279 i 1322 „Imramus de W.“ (Kod. kat. krak., I, 111, 165).

Witryłów, r. 1515 *Jutrilow Konske*, wś, pow. brzozowski. Wspom. w dok. z r. 1424. W r. 1515 należy do dóbr Humniska (Humnickich), płaci od 18 łan., 2 młyn., karczmy, pop gr. 15. W r. 1589 Jutryłów tworzy jedną wieś z Końskiem.

Wiuniszcze 1.) kol., pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka, 14 w. od mta pow., 34 dm., 228 mk. 2.) **W.**, słoboda, pow. radomyski, gm. Potyjówka, 20 w. od Radomyśla, 22 dm., 96 mk.

Wizna, mstko, pow. łomżyński. Jarnutowski J.: „Miasto W. przyczynek do opisu kraju“ (Bibl. Warsz., t. III, r. 1884).

Wiżuny, wś, pow. wiłkomierski. Posiadał je i mieszkał tu do r. 1863 Edward hr. Czapski.

Wkra, wś, pow. ciechanowski. Wieś książęca nadana r. 1319 przez ks. Wacława Mikołajowi kasztel. wyszogrodzkiemu (Kod. maz., 40).

Władyczyn, ob. *Ładyczyn.*

Władynopol, wś, pow. włodzimierski, gm. Olesk, 40 w. od Włodzimierza, 36 dm., 268 mk.

Władysławka, ferma pod wsią Strzyżawka, pow. taraszczański.

Władysławów, kol., pow. włodzimierski, gm. Mikulicze, 19 w. od Włodzimierza, 49 dm., 264 mk.

Władysławówka 1.) kol., pow. łucki, gm. Szczurzyn, 36 w. od Łucka, 6 dm., 42 mk. 2.) **W.**, pow. rówieński, 11 w. od Równego, 25 dm., 192 mk.

Właszanówka, pow. zasławski, 19 w. od Zasławia, 90 dm., 567 mk.

Właszczyńce, pow. krzemieniecki, 45 w. od Krzemieńca, 111 dm., 602 mk.

Włocławek, miasto. Pierwotny gród zwany w dok. „Vetus Vladislavia“ leżał na praw. brzegu Wisły, jak wszystkie ważniejsze grody nadwiślańskie, zapewne tam gdzie na jego miejsce powstał szpital św. Gotarda (dziś wieś Szpital górny). Jeszcze dotąd istnieje tam osada zwana Grodzkie. W akcie ugody między opatem klasztoru Byszewskiego (Koronowo) a Wisławem, bisk. kujawskim, spisanym r. 1280 „in sene Wladislavia“, powiada opat Engelbert: Retinentes pro nobis locum et ecclesiam sancti Gothardi que hospitale dicitur, in altera parte Vizle in sene Vladislavia, cum suis antiquis possesionibus“ (Ulanow. Dok. kujaw., 223, 49). Na przeciwnym brzegu istniało zdawna targowisko przy którym powstanie miasto biskupie „Nova Vladislavia“ czyli Włocławek. Akt z r. 1185 wyraźnie oddziela zamek starego Władzisława od targowiska w nowej osadzie. W r. 1239 Świętopełk, ks. pomorski, złupił miasto i spalił wraz z kościołem (Mon. Pol., III, 9). Do dziejów dyecezyi i miasta odnoszą się jeszcze następujące wydawnictwa i prace: Księża: Zenon i Stan. Chodyńscy od r. 1881 do 1900 wydali we Włocławku 19 zeszytów dzieła p. t. „Monumenta historica dioecesis Wladislaviensis“. Mieszczą się tu bardzo bogate materyały i zbiory dokumentów do dziejów katedry, kościołów we Włocławku, uposażenia duchowieństwa, działalności biskupów i wizytatorów, dóbr biskupich i kościelnych. Ulanowski Bol.: „Inwentarz dóbr i dochodów bisk. włocławskiego“ (Odbitka z Archiwum kom. histor. akad. umiej.). Kraków, 1902, str. 128. Korczyński K.: „Katedra kujawska, r. 1767“. Cieszyn, 1859. Łuszczkiewicz Wł.: „Labirynt katedry“ (Wiad. num. archeol., 1898). Jung K.: „Katedra włocławska“ Włocławek, 1900. Ob. też: Tyg. ilustr. z r. 1883 i Wędrowiec r. 1883, n. 29. Spraw. hist. sztuki IV—VI.

Włodawa, miasto. Rostworowski Jan: „Jeziora łęczyńsko-włodawskie“ (Pam. Fizyogr., t. II).

Włodzimierzec, pow. łucki, 100 w. od Łucka, 239 dm., 1910 mk.

Włodzimierzówka, fol., pow. ihumeński, własność Jurewiczów, 263 dz.

Włodzimierzówka, *Władymirówka* 1.) kol., pow. łucki, gm. Rożyszcze, 38 w. od Łucka, 12 dm., 75 mk. 2.) **W.**, dwie kol., pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, 12 i 34 w. od mta pow., 36 dm., 235 mk. i 21 dm., 119 mk. 3.) **W.** *Andrzejewska* (*Andrejewska*), kol., tamże, 62 w. od mta pow., 29 dm., 154 mk. 4.) **W.**, wś, pow. żytomierski, gm. Trojanów, 26 w. od mta pow., 19 dm., 107 mk.

Włodzimierzowska, *Władymirowska*, dwie fermy, pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, 27 i 60 w. od mta pow.

Włostów, wś, pow. sandomierski, ob. *Leszczków.*

Włoszakowice, wś. Kalk. A.: „Cmentarzysko we wsi W. w pow. wschowskim (Przegl. Bibl. archeol., t. I, r. 1881). Zamek w W. (w albumie do Edw. hr. Raczyńskiego. Wspom. Wielkop.). Przyj. ludu, 1842/43, str. 370.

Włoszczowice, w dok. *Ulazoa*, 1244 *Ulaschowa*, wś, pow. stopnicki. Wieś książęca nadana szpitalowi w Zagości. Druga część później osadzona, nadaną była klasztorowi w Zawichoście. Część szpitalna (W. stare) była następnie włością królewską (Kod. dypl. pol., III, 9, 46). Por. *Zagość* (t. XIV).

Wobcza, chutor, pow. owrucki, gm. Pokałów, 32 w. od Owrucza, 5 dm., 41 mk.

Woboliszki 1.) zaśc., pow. wiłkomierski, gm. Owanta, 62 w. od Wiłkomierza. W r. 1788 w par. Onikszty, własność Mateusza Kontryma, w zastawie Jana Daukszy. 2.) **W.**, tamże,

r. 1788 w par. Pogiry, własność Mikołaja Sotkiewicza i Antoniego Brylinga.

Wocany, fol., pow. rzeżycki, attyn. Kornelina (Adeli Czechowicz), 357 dz.

Wodakle, pow. wiłkomierski, par. Pogiry, r. 1788 własność Zabiełły, marszałka kowieńskiego, w zastawie Białłozora, wojskiego upickiego.

Wodiut (t. XIII, 293 *Widuty*), wś, pow. włodzimierski, gm. Olesk, 39 w. od Włodzimierza, 78 dm., 565 mk.

Wodnik, urocz., pow. rówieński, gm. Międzyrzecz, 4 dm., 23 mk.

Wodwinka, wś, pow. orszański, należała do Hurków.

Wodyczki, pow. ostrogski, 50 w. od Ostroga, 52 dm., 409 mk.

Wodynie, zaśc., pow. kowieński, gm. Kroki, 95 w. od Kowna. Powstały r. 1860 z wycięcia lasu należącego do dóbr Hrynkiszki, własność Białłozora.

Wodzinek, *Wodzynek*, *W. Mały* i *W. na Klinie*, trzy kol., pow. włodzimierski, gm. Werba, 7 w. od Włodzimierza, W. 42 dm., 281 mk., W. Mały 40 dm., 248 mk., W. na Klinie 11 dm., 68 mk.

Wodzisław al. *Włodzisław*, niem. *Loslau*, miasto, pow. rybnicki. Ob. v. Hirsch: „Die Gruendung der Stadt Loslau" (Zeitsch. fuer Gesch. u. Alter. Schlesiens, t. 24, str. 191 — 304). Założone było prawdopodobnie między r. 1246 a 1254 przez Władysława IV, ks. opolskiego, obok dzisiejszej wsi „Alt-Loslow" zw. też Grodziskiem. W r. 1299 istniał już kościół par. i pleban. Jako miasto występuje dopiero w dok. z r. 1337.

Wodzymin, w dok. z w.XIII *Weszynino*, 1456 *Wodzynyno*, *Wozynyno*, wś, pow. płocki. Dawna włość kapituły płockiej, wspom. w dok. z połowy w. XIII.

Wojakowa, r. 1363 *Woyacova Wola*, wś, pow. brzeski (Galicya). Własność Floryana z Drużkowa, przeniesiona r. 1363 na prawo niemieckie (Kod. mał., III, 169). Długosz opowiada iż wieś tę Wojak „miles existens tunc magnus procurator, de armis Ogniwo, fundaverat". W w. XV siedzą tu: „tam milites Prussy alias Dobroczeszczy genus Sancti Stanislai quam cmethones de armis Czarny Jelyn et Ogny wo". Istniał też wtedy już kościół par. murowany p. w. W. W. Św. (L. B., II, 253).

Wojchany (t. XIII, 738, *Wojchanie*), wś skarb., pow. horodecki. Gmina ma 88 miejscowości, 554 dm. włośc. (6 innych), 398 mk. włościan, uwłaszczonych na 7935 dz.

Wojciech św., później *Kirchdorf*, wś, przedmieście Międzyrzecza wielkopolskiego. W roku 1580 własność bisk. pozn., który płaci od 6 1/2 łan. km., 10 zagr., 6 kom. Istniał tu drewniany kościołek św. Wojciecha.

Wojciechów, wś, pow. lubelski. Dziedzic wsi Stanisław Spinek wyznawca aryanizmu, wspólnie z Orzechowskimi zburzył r. 1560 kościół parafialny i zabrał należące do plebana dochody, następnie wystawił osobny zbór murowany i obwarowany, dotąd przechowany. Spinek zmarł r. 1578, odnaleziono niedawno jego kamień grobowy, Po zniesieniu kościoła wieś włączono do par. Bełżyce. Teodor Orzechowski, podstoli lubelski, żarliwy kalwin, wrócił do katolicyzmu i r. 1725 zbudował w W. kościół katolicki dotąd istniejący (Tyg. illustr., r. 1900, n. 39). Opis kościoła i świątyni aryańskiej z rysunkami podała „Wisła" (r. 1903, z czerwca).

Wojciechowice, r. 1565 *Ucziechowicze*, wś, pow. przemyślański. W 1578 Stefan Kłodnicki płaci tu od 5 łan., popa.

Wojciechówka, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Miropol (nie Nowosielica), 60 w. od mta pow., 8 dm., 57 mk.

Wojciechowo, pow. wągrowiecki. Zachowało dotąd nazwę polską, nazwa niem. „Georgsdorf" mylnie podana (t. XIII, 742) odnosi się do wsi Wojciechowo w pow. międzyrzeckim.

Wojcieszków, wś, pow. łukowski. W r. 1569 wieś królewska w ststwie stężyckiem płaci od 4 łan. i 1 kom. Istnieje już wtedy miasteczko dające szosu dwojakiego z dziesięciną fl. 4. od komor. gr. 16, od garnca gorzałcz. gr. 24, czopowego fl. 6 gr. 2. W r. 1791 liczono tu 250 głów. W reg. pob. z r. 1569 podano: „Parochia Woiczieskow cum Adamow". W tej parafii „Woiczieskow villa Dzykowa" od 7 1/4 łan, Część więc wsi była szlachecką.

Wojcielów. *Wojcielowo* (t. XIII), pow. dryzieński. W r. 1714 Aleks. Sapieha, marsz. lit,. zastawia za 880 tal. bitych Aleks. Konarzewskiemu.

Wojcza, wś, pow. stopnicki. Do odkrytych tu śladów nafty odnoszą się prace: Szymanowski M: „Nafta w W., odczyt w Tow. popier. przem. i handlu w Warszawie" (Inżyn. i Budown., t. VII, 1885). Zuber R: „Kilka słów o nafcie w W." („Kosmos", 1902, str. 401 — 405). Szajnocha Wł.: „O pochodzeniu oleju skalnego w Wojczy" (Praca złożona Akad. Umiej. w Krakowie r. 1902, ob. Spraw. z czynności posiedzeń t. VII, 1902).

Wojechoszcze, wś, pow. kowelski, par. praw. Krymno (5 w.), 56 w. od Kowla, 90 dm., 541 mk., cerkiew fil. drewn. wzniesiona r. 1778 przez właściciela Chojnackiego. W końcu XVII i na początku XVIII w. własność Hulewiczów, następnie Krasickich, potem Górskich a w końcu w. XVIII Chojnackich.

Wojgiany, pow. oszmiański. Należały do Bohdanowa ks. Sapiehów, następnie Czechowiczów, drogą wiana przechodzą do Ruszczyców, dziś Emanuela Ruszczyca, 670 dz.

Wojkontany, pow. trocki. Znaleziono tu młotek kamienny.

Wójkowicze, wś, pow. włodzimierski, 20 w. od Włodzimierza, 66 dm., 455 mk.

Wojkówka, wś, pow. krośnieński, ob. *Kamieniec.*

Wojlica (t. XIII, 751, *Wojmica*), wś, pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 24 w. od Włodzimierza, 36 dm., 260 mk.

Wojłokowo, fol., pow. newelski, Strannikowych, 234 dz.

Wojnekany, pow. poniewieski, gm. Skrobatyszki (7 w.),

Wojnica, wś, pow. dubieński, 22 w. od Dubna, 42 dm., 417 mk.

Wojnie, wś, pow. dźwiński, par. Krasław, należała do dóbr Skajsteczko.

Wojnilicha, urocz., pow. oszmiański, gm. Juraciszki; kurhan.

Wojniłów, mstko, pow. kałuski. W r. 1469 Michał Buczacki przedstawia dokumenty zamiany dóbr swych: Monasterzyska i Swyków (Szwejków) na wsi królewskie: Wojniłów, Drogów, Tomaszowce i Naygowcze (Niegowice). W r. 1578 pustka, nie daje poboru jako spalone.

Wojniłowce, pow. słonimski, par. Dereczyn. Należały dawniej do Ostromęckich.

Wojnin, wś, pow. włodzimierski, 40 w. od mta pow., 68 dm., 415 mk.

Wojniszki, wś, pow. dźwiński, par. Krasław, należała do dóbr Bałtyń.

Wojniuniszki, pow. nowoaleksandrowski, 84 w. od mta pow. Mają tu część Czerniewscy (nie Czerwińscy).

Wojny, pow. mazowiecki. Bolesław, ks. mazow. nadaje w Nurze r. 1435 Adamowi „de Woyny" 10 łan. chełm. nad Brokiem małym, na granicy Przeździeckiego (Kapica, Herbarz, 462),

Wojsielowo, wś, pow. połocki, należała do Chruckich.

Wojsławice 1.) wś, pow. sieradzki. Ludność trudni się tkactwem, r. 1901 było 550 warsztatów. 2.) **W.**, mstko, pow. chełmski. W r. 1564 płaci szosu fl. 32, od 7 koł młyn. korzecz. po gr. 12, od 2 bań gorzałcz. po gr. 24, od żydów wogóle fl. 25. Istnieje tu kościół par. łaciński.

Wojstom, pow. święciański. O $1^1/_2$ w. od mstka, przy drodze do Smorgoni góra sypana, do 50 st. wysoka. Górna płaszczyzna mająca kształt podkowy, zajmuje około $^1/_3$ dzies. Znajdowano tu węgle i stare monety. Podług podania stała tu świątynia pogańska.

Wojstowicze, podane dwukrotnie (t. XIII) pod mylnymi nazwami: *Wojsztowtcze* i *Wójtowicze*, wś, pow. oszmiański.

Wojświdziszki al. *Pogirele*, dwór, pow. wiłkomierski, gm. Pogiry (5 w.), 26 w. od Wiłkomierza, 784 dz. (232 lasu). Niegdyś ks. Radziwiłłów, z których Leon sprzedaje r. 1745 Stanisławowi Gąseckiemu, obecnie Rudominów.

Wojszkany, pow. wiłkomierski, gm. Pogiry. W r. 1644 Maryanny z Łopacińskich Petrusewiczowej, r. 1788 Wiktora Kocieła, podcz. mścisł., Jakuba Gintowta, Stanisława Mackiewicza, Józefa Kosakowskiego, rotm. kowal. narod., Kazimierza Mackiewicza. Obecnie oprócz wymienionych mają tu Rostkowscy 120 dz.

Wojsznaryszki, pow. oszmiański, gm. Graużyszki. Pod wsią w urocz. skarb. Góry, znajdują się kurhany.

Wojszyn, w dok. *Woyszin*, wś, pow. kozienicki. Własność klasztoru zwierzynieckiego według dok. z r. 1254.

Wojtkiewicka Buda, wś, pow. owrucki, gm. Jurowa, 100 w. od Owrucza, 22 dm., 136 mk.

Wojtkiewicze, pow. owrucki, 100 w. od Owrucza, 98 dm., 695 mk.

Wójtowa, r. 1363 *Woitowa Wes*, wś, pow. gorlicki. Wspom. w dok. z r. 1363 (Kod. mał.. III, 162); widocznie założona na obszarze wójtostwa bieckiego.

Wójtowce 1.) wś, pow. nowogradwołyński, gm. Czartorya Nowa (nie Hordyjówka), 80 w. od mta pow., 96 dm., 598 mk. 2.) **W.**, pow. ostrogski, 20 w. od Ostroga, 51 dm., 282 mk. 3.) **W.**, wś, pow. starokonstantynowski, par. praw. Pisarówka (1 w.). 71 w. od mta pow. Wś 139 dm., 850 mk.; st. dr. żel. 16 dm , 126 mk. Wś należy do Skibinieckich.

Wójtowo, fol., pow. witebski, własność Puchowa Firsta, 361 dz.

Wojtutyszki, fol., pow. wiłkomierski. gm. Owanta, 46 w. od Wiłkomierza. W r. 1788 własność Piotra Przygodzkiego,

Wojutyn, pow. łucki, 28 w. od Łucka, 133 dm., 806 mk.

Wola 1.), dawniej *Wielka Wola*, przedmieście Warszawy. W r. 1903 poświęcono tu nowy kościół paraf. p. w. św. Stanisława, mogący pomieścić do 7000 osób. Ludność parafii dochodzi obecnie do 62,000. Powstające tu nowe fabryki i różne zakłady wpływają na szybki wzrost przedmieścia, 2.) **W.** *Biała*, dziś *Białowola*, wś, pow. zamojski. W r. 1564 należy do par. rz. kat. Zdanów ma $2^3/_4$ łan. Stanowi przyległość Lipska. 3.) **W.** *Biejkowska*, ob. *Biejków.* 4.) **W.** *Boksicka*, pow. stopnicki, ob. *Boksicka Wola.* 5.) **W.** *Borzymowa*, pow. sochaczewski, ob. *Borzymówka.* 6.) **W.** *Boska*, fol., pow. kozienicki. 7.) **W.** *B.*, fol., pow. władysławowski. 8.) **W.** *Boża*, wś, pow. błoński. 9.) **W.** *B.*, wś i fol., pow. janowski. 10.) **W.** *B.*, wś, pow. konecki. 11.) **W.** *B.*, wś, pow. zamojski. 12.) **W.** *Brzuska*, pow. łukowski, ob. *Brzuska Wola* (t. I). 13.) **W.** *Bychawska*, wś. W r. 1676 daje pogłówne od 44 poddanych.

Jest to dzisiejsze Zadubie w pow. lubelskim. 14.) **W.** *Chlewska*, wś, pow. włoszczowski. Ob. *Chlewska Wola* (t. I). W połowie w. XV własność Moskorzowskiego h. Pilawa, daje dziesięcinę (do 6 grzyw.) prepozyturze krakowskiej (L. B., II, 102). W r. 1581 Stan. Moskorzewski płaci tu od 7 półłanków, 3 zagr. bez roli, 1 kom. bez bydła. 15.) **W.** *Chojnacka*, dziś prawdopodobnie Chojnatka, wś w pow. skierniewickim. 16.) **W.** *Chroberska*, ob. *Chroberska Wola*. 17.) **W.** *Chromowa* wś i fol, pow. nieszawski, par. Koneck. W reg. pob. z r. 1577 Chroma Wola w par. Straszewo, ma role folwarczne, płaci od 2 zagr. Ob. *Chromowola* (t. I). 18.) **W.** *Cukrowa*, kol., pow. iłżecki, ob. *Cukrowa Wola* (t. I). 19.) **W.** *Cyborowa*, pow. błoński, ob. *Cyborowa Wola*. 20.) **W.** *Cychrowska*, pow. kozienicki, ob. *Cychrowska Wola* (t. XV). 21.) **W.** *Czarnecka*, pow. włoszczowski, ob. *Kąty* (t. III). 22.) **W.** *Czaryska*, wś, pow. włoszczowski. Zapewne jest to dawniejsza Wola Sasinowa (Saszinowa), którą w r. 1581 posiadał wraz z Czaryżem Stan. Szafraniec. Miała 4 łany km., 1 kom. bez bydła. 23.) **W.** *Czerwona*, wś, pow. opatowski, ob. *Czerwona Wola* (t. I). W r. 1573 ma 4 łany km. 24.) **W.** *Dańkowska*, wś, pow. grójecki, gm. Błędów, par. Wilków. 25.) **W.** *Dębińska*, pow. opatowski, ob. *Dębińska Wola*. 26.) **W.** *Dębna*, pow. grójecki, par. Przybyszew, ob. *Dębnowola* 2.) (t. II). 27.) **W.** *Dębowa*, pow. kozienicki, ob. *Dębowa Wola* (t. II). 28.) **W.** *D.*, pow. opatowski, ob. *Dębowa Wola* 2) (t. II). 29.) **W.** *Dobra*, pow. mławski, ob. *Dobra Wola*. 30.) **W.** *Galecka*, pow. opoczyński, ob. *Galecka Wola* i *Gałki* (t. II). 31.) **W.** *Gołębiowska*, pow. radomski, ob. *Gołębiowska Wola*. 32.) **W.** *Górna* al. *Górna Wola*, wś, pow. radomski. Jest to zapewne dawniejsza Wola Jankowska. Według Długosza (L. B., I, 334). dziedzicem był Jan Baran h. Kuszaba. Wś miała 9 łan. km. i 4 zagr. Dziesięcinę wartości do 9 grzyw. pobierał scholastyk sandomierski. 33.) **W.** *G.*, wś, pow. stopnicki, ob. *Górno-Wola*. 34.) **W.** *Ilowska*, pow. sochaczewski, ob. *Łaziska*. 35.) **W.** *Goryńska*, pow. radomski, ob. *Goryń*. 36.) **W.** *Janczyna*, wś, dziś nie istniejąca pod t. n., zapewne w sąsiedztwie wsi Janczyce, w pow. opatowskim. Maciej biskup kujawski, nadaje tę wieś biskupią w kasztelanii łagowskiej, kościołowi św. Jerzego na zamku w Krakowie (Kod. dypl. pol., II, 716). 37.) **W.** *Jankowska*, pow. radomski (Długosz, L. B., I, 334), ob. *Wola Górna*. 38.) **W.** *Jankowska*, nazwa dawana w XVI w. wsi Wola Gutowska w pow. radomskim. Widocznie istnienie w małej odległości dwu wsi noszących jedną nazwę wywołało jej zarzucenie i nadanie innej każdej z nich. 39.) **W.** *Kalinowska*, wś, pow. olkuski. Ob. *Błędówka*. Wspom. w dok. z r. 1392 jako przyległość Pieskowej Skały (Kod. kat. krak., II, 172). Długosz podaje drugą nazwę wsi: „Pyeskowa Wolya“. Dziedzicem był wtedy Piotr Szafraniec. Miała 8 łan. km. i fol. Dziesięcina dochodziła wartością do 4 grzyw. (L. B., I, 265). 40.) **W.** *Kątecka*, pow. zamojski, ob. *Kąty* (t. III). 41.) **W.** *Kielpińska*, pow. pułtuski. Skutkiem zajęcia przyległej wsi Zegrze na fortecę, nowy kościół par. wzniesiono na obszarze Woli i poświęcono uroczyście r. 1899. Do kościoła tego przeniesiono z dawnego pięć tablic grobowych rodziny Krasińskich, z w. XVIII głównie. 42.) **W.** *Koszucka*, dawniej *Wola*, wś, pow. słupecki. Dawna własność klasztoru w Lądzie, posiadała kościół par. p. w. św. Michała. Pleban miał dwa łany roli, łąkę i pobierał od kmieci tylko meszne. Opaci zapewne już w w. XIV założyli tu kościół i parafię zniesioną r. 1721. Kościół rozebrano, a wieś wcielono do par. Kowalewo. 43.) **W.** *Kraśnicza* al. *Krośnicza*, pow. błoński, ob. *Kraśnicza Wola* (t. IV). 44.) **W.** *Krzywa*, wś, pow. chełmski, ob. *Krzywowola* (t. IV). W r. 1565 wś w ststwie chełmskiem miała 13 dworzyszcz, 6 zagrod. Ogółem dochodu zł. 31 gr. 23. 45.) **W.** *Kutowa*, dawniej *Kotowa Wola*, wś, pow. łódzki. Powstała na obszarze dóbr pabianickich. Kapituła wydała r. 1551 Stanisławowi Kotowi przywilej na założenie wsi Kochanie na 7 łanach, w części już wykarczowanych. Kot otrzymał 2 łany, karczmarz półłanek, a kmieciom wyznaczono pięć łanów. Otrzymali 15 lat wolności (M. Baruch: „Pabianice“. Warsz., 1903). 46.) **W.** *Laskowa*, pow. radomski, ob. *Wola Wawrzyszowska* i *Jablonica*. 47.) **W.** *Lasocina*, wś w par. Gnojno. Jest to późniejsza: Wola Boksicka. 48.) **W.** *Leśna*, w dok. z r. 1474 *Wolyaleszna*, pow. warszawski, ob. *Lesznowola* i *Wola Leśna*. 49.) **W.** *Luborzycka*, pow. miechowski, ob. *Rynerzowice*. 50.) **W.** *Łabęcka*, pierwotna nazwa wsi Łabędziów w pow. kieleckim. 51.) **W.** *Łagowska*, wś, pow. kozienicki. W reg. pob. z roku 1569 podano tylko wś Łagów, widocznie Wola nie istniała jeszcze. Ob. *Łagowska Wola* (t. V). 52.) **W.** *Łbiska*, pierwotna nazwa wsi Łbiska w pow. grójeckim. 53.) **W.** *Mrozowa*, wś, pow. węgrowski. Ob. *Mrozowa Wola* (t. VI). 54.) **W.** *Odrana*, wś, pow. błoński. Ob. *Odrana Wola* (t. VII). 55.) **W.** *Ossowińska*, pow. węgrowski. Jest to dzisiejszy Natalin. Ob. *Ossówno*. 56.) **W.** *Pieskowa*, pow. olkuski, ob. *Błędówka*. 57.) **W.** *Plebania*, wś, pow. włodawski, ob. *Plebania Wola* (t. VIII). 58.) **W.** *Rakowska*, pow. łódzki. Własność kapituły krakowskiej nie zaś starosty krakowskiego (ob. t. XIII). 59.) **W.** *Rzadka*, pow. włocławski, ob. *Rzadka Wola* (t. X). 60.) **W.** *Skąpska*, pow. wyłkowyski, ob. *Skąpska Wola* (t. X). 61.) **W.** *Skolankowska*, pow. opatowski. Ob. *Skolankowska Wola* (t. X). 62.) **W.** *Smarkowska*, w dok. z r. 1368 (K. W., 1601), jest to

późniejsza Wola Markowska w par. Mszczonów, podana w reg. pob. z r. 1579. Dziś nieznana. 63.) **W.** *Śniatkowa*, wś w par. Momina (dziś pow. opatowski), wspom. w dok. z r. 1442 jako własność klasztoru świętokrzyskiego (Kod. dypl. pol., III, 410). Ob. *Świątkowa Wola* (t. XI). 64.) **W.** *Sobocka*, pow. łowicki, ob. *Sobocka Wola* (t. X). 65.) **W.** *Sowia*, wś, pow. sochaczewski. W r. 1579 „Sowawola“ w par. Głusko miała 11 łan., 3 zagr., 2 kom. Por. *Sowia Wola* (t. XI). 66.) **W.** *Stadnicka*, pow. konecki, ob. *Stadnicka Wola* (t. XI). 67.) **W.** *Strzeszkowska*, wś, pow. lubelski, ob. *Strzeszkowska Wola* (t. XI). 68.) **W.** *Szydłowska*, wś, pow. mławski. Okop kolisty przedhistoryczny badany przez T. Dowgirda. 69.) **W.** *Szyszkowska*, u Dług. *Wola Schyszkowska*, wś, w połowie w. XV własność Jana z Czyżowa, posiadająca kościół par., jest to dzisiejsza *Wolica* (t. XIII, str. 830, n. 17). Por. *Szyszczyce* (t. XII). 70.) **W.** *Tczowska*, wś, pow. radomski, ob. *Rawica* 2) (t. IX). 71.) **W.** *Turowa*, pow. skierniewicki, ob. *Turowa Wola*. 72.) **W.** *Wawrzyszowska*, dziś Rogowa, pow. radomski, par. Mniszek. Zapewne późniejsza Wola Laskowa. W r. 1345 Kazimierz król nadaje opatowi wąchockiemu las nad Radomirzą zw. Wawrzyszowskie dla osadzenia wsi (Kod. mał., III, 58). 73.) **W.** *Wilcza*, pow. radomski, ob. *Koszyce*. 74.) **W.** *Zacharyaszowska*, pow. miechowski. Założona na obszarze wsi Garlica r. 1274 przez sołtysa Zacharyasza (Kod. kat. krak., I, 102, 304). Ob. *Wola Zacharyaszowska* (t. XIII). 75.) **W.** *Złoczewska*, pow. sieradzki, ob. *Złoczew*. Jest to obecna Złoczewska wieś. 76.) **W.** *Ząbkowa*. W r. 1580 wieś królewska, późniejsze Ząbki w pow. warszawskim. 77.) **W.** *Żakowa* al. *Wola Żukowa*, też *Żukowola*, pow. radzyński, ob. *Żakowola* i *Kąkolewnica* (t. III. 940). 78.) **W.** *Żegartowska*, wś, pow. jędrzejowski, ob. *Grudzyny* (t. XV). 79.) **W.** *Żytowska*, wś, pow. łaski. Założoną została na obszarze dóbr pabianickich, kapituły krakowskiej, około r. 1529 i nosiła nazwę: „Zamoście al. Wólka Żytowska“. Otrzymała prawo niemieckie, średzkie i 14 lat wolności. Wójtem został Jan Kiełbaskewicz.

Wola 1.) *Boża*, wś, pow. kowelski. ob. *Boża Wola* (t. I, 344). 2.) **W.** (t. XIII, 807, *Wola Cezarówka*) al. *Cezarówka* al. *Kadomka*, wś, pow. kaniowski, 45 w. od Kaniowa, 82 dm., 1155 mk., szkółka, 6 wiatraków. 3.) **W.**, przedm. mstka Wyżwa, pow. kowelski. Cerkiew drewn. cmentarna z r. 1827. 4.) **W.**, fol, pow. włodzimierski, gm. Brany, 1 dm., 15 mk. 5.) **W.** *Ostrowska*, wś, pow. włodzimierski, gm. Huszcza, 74 w. od mta pow., 81 dm., 525 mk.

Wola 1.) *Albinowska*, r. 1581 *Obrwinowska Wola*, wś, pow. krośnieński, ob. *Wietrzno* i *Wola Wietrznowa*. 2.) **W.** *Batorska*, pow. bocheński, ob. *Czyste Brzegi* (t. XV), 3.) **W.** *Binarowa*, dziś *Bynarowa*, wś, pow. gorlicki. Wspom. w dok. z r. 1363 (Kod. mał., III, 162). Ob. *Bynarowa* (t. I) i *Binarowa* (t. XV). Mylnie podano tam drugą wieś t. n. w pow. bieckim, gdyż jest jedna tylko osada t. n. 4.) **W.** *Błażkowa*, dziś *Błażkowa*, wś, pow. jasielski. Jedna z wsi nadanych r. 1353 przez króla Kazimierza zasłużonym rycerzom (Kod. Mał., III, 89). 5.) **W.** *Boża*, wś, pow. jaworowski, ob. *Boża Wola* (t. I, 340). 6.) **W** *Brunaczowska*, ob. *Brunowska*. pow. myślenicki, wś z kościołem par., dawna własność klasztoru tynieckiego (Dług. L. B., III, 193) przybrała nazwę *Radziszowska Wola* (ob. t. IX, str. 474). 7.) **W.** *Dębińska*, pow. brzeski (Galicya), ob. *Dębińska Wola* (t. II). 8.) **W.** *Duchacka*, r. 1364 *Wolia retro montem Lasocinum*, wś, pow. wielicki. Leży za górą Lasotą, pod Podgórzem. Kimerus dziedzic W. r. 1364 określał obowiązki i prawa tych którzy zechcą się osiedlić (Kod. mał., III, 173). Wkrótce potem przeszła wieś ta na własność szpitala św. Ducha w Krakowie i ztąd otrzymała później nazwę. Długosz nazywa ją: „Wolya circa Samostrzedlna Karczma“. Wieś miała 22 łany razem z karczmą i sołtystwo dwa łany i karczmę. Dziesięcinę dawano z większej części łanów kościołowi WW. Św. w Krakowie, w części murowanej. Różne zaś cząstki i łany różnym kościołom krakowskim (L. B., III, 49). 9.) **W.** *Dworecka* wś w ststwie bełzkiem, wymieniona w lustracyi z r. 1565 będzie to zapewne dzisiejsza Kupicz Wola w pow. żółkiewskim. Był to pierwotnie folwark, mający wielki staw, którego spust co lat trzy przynosił zł. 800. Młyn czynił ze zboża do 75 zł., z piły zł. 50. Ruda w arendzie zł. 19 gr. 6 i w żelazie za zł. 4. Do gumna zwieziono: żyta kóp 390, jarego $38^1/_2$, pszenicy $18^1/_2$, owsa 385, tatarki $28^1/_2$, prosa 100, grochu stóg mogący dać korcy 16. W r. 1578 podano tu 5 zagr. z rolą i 2 bez roli. 10.) **W.** *Gosprzydowa*, pow. brzeski, ob. *Gosprzydowa*. 11.) **W.** *Jakubowa*, pow. drohobycki, ob. *Jakubowa Wola*. 12.) **W.** *Justowska*, pow. krakowski. W dok. z r. 1389 „Wola prope Cracoviam“ (Kod. kat. krak., II, 137). 13.) **W.** *Kędzierzyna*, wś, pow. wielicki, ob. *Kędzierzynka* (t. III i XV). 14.) **W.** *Koblańska*, wś, pow. staromiejski. W r. 1565 wś w ststwie samborskiem, miała 41 kmieci, 1 swobodny nie płacił, tywon na $1^1/_2$ dworz., pop i cerkiew. Dochód wynosił zł. 52 gr. 11. 15.) **W.** *Kotowa*, u Dług. *Crayczowa Wolya*, wś, pow. tarnobrzeski. Długosz opisuje ją (L. B., II, 361) p. n. Krajczowa Wola. Dziedzicem jej był wtedy Stanisław Kot Wolski h. Rawa. Biskup krak. pobierał dziesięcinę (1 grz.) z łan. km., fol. dawał pleb. w Zaleszanach. 16.) **W.** *Koszycka*, r. 1398 *Coszcziczka Wola*, wś, pow. tarnowski, dziś *Wola Ostrębowska* (t. XIII, 812). R. 1398 Piotr, syn Szymona, sprzedaje tę wieś

Dobiesławowi, dziedzicowi Koszyc (Kod. kat. krak., II, 225). 18). **W.** *Kwapina*, pow. wielicki, ob. *Kwapinka*. 38.) **W.** *Łużecka*, pow. drohobycki, ob. *Niedźwiedza*. 19.) **W.** *Markuszowa*, pow. rzeszowski, ob. *Markuszowa*. 20.) **W.** *Siemionowa*, dziś *Siemionówka*, pow. lwowski, ob. Dodatek, przy końcu t. XV). 21.) **W.** *Tworkowa*, pow. bocheński. Jest to dzisiejsza wieś Tworkowa. Z dok. wyd. r. 1351 widać iż założycielem jej był jakiś Tworek na początku XIV w. 22.) **W.** *Tytowa*, wś, pow. mościski, ob. *Hodynie* i *Lacka Wola* (t. V). 23.) **W.** *Wielka*, r. 1536 *Górska Wola*, wś, pow. ropczycki. W r. 1536 ma tu 3 działy Mikołaj Roski, a czwarty Zbigniew Bangk (Bąk) ze Straszęcina. Jest 17 kmieci, 7 zagr, 2 karczmy, 2 młyny, 2 dwory, 2 fol., 4 stawy wielkie, 3 małe, lasy niewielkie. Czynsz wynosił 14½ grzyw. gr. 12. Ciż sami dziedzice posiadali działy w „Górze mstycznej" na obszarze której zapewne założoną została ta Wola. 24.) **W.** *Wietrznowa*, dziś *Wola Albinowska*, pow. krośnieński. Założoną została na obszarach należących do klasztoru koprzywnickiego r. 1378 na prawie magdeburskiem, na 36 łanach. Rzeczka nad którą wieś leży nazwana w dok. Wietrznowa. Sołtystwo i lokacyę wsi oddał opat niejakiemu Oberwinowi ztąd w reg. pob. z r. 1581 nosi nazwę: „Obrwinowska Wola" z czego następnie utworzoną została dzisiejsza nazwa: Wola Albinowska (Kod. mał., III, 320). 25.) **W.** *Wojakowa*, wś, pow. brzeski. Jest to dzisiejsza Wojakowa. 26.) **W.** *Zdakowska*, wś, pow. mielecki, ob. *Zdaków* (t. XIV).

Wola Boża, wś, pow. kościański. Ob. *Boża Wola* (t. I, 334).

Wola Kczewska, wś, pow. sztumski, ob. *Kczewska Wola* (t. III).

Wolaczka, karczma przy Piwce, pow. kaniowski.

Wolanów, mstko, pow. radomski. W reg. pob. z r. 1662 Wola św. Doroty, miała 52 głów. W skład parafii wchodziły: Wola św. Doroty, Strzałków (58 głów), Zabłocie (31) i Kowala (40).

Wolanów, pow. oszmiański. Attyn. Wiszniewa, wzięła nazwę od Andrzeja Wolana, któremu Zygmunt August r. 1568 darował dwa sioła, należące do królewszczyzny krewskiej: Girbieniata (Gierbienięta) i Tereszczeniata (Czereszczeniata).

Wolańszczyzna 1.) wś, pow. kowelski, gm. Maciejów, 25 w. od Kowla, 45 dm., 253 mk. 2.) **W.**, wś, pow. żytomierski, 43 w. od Żytomierza, 33 dm., 319 mk.

Wolaszówka, os., pow. krzemieniecki, gm. Światec.

Woldenberg, r. 1250 *Dubegneve*, miasto w Nowej Marchii. Założył je podobno r. 1292 margrabia brandenburski Waldemar. Nową nazwę otrzymało między r. 1318 a 1333. Ob. Niessen Paul: „Geschichte der Stadt Woldenberg". Stettin, 1893, przeszło 500 stron.

Wolhow, w reg. pob. z r. 1531, jest to Chochłów, przys. wsi Hulcze, w pow. sokalskim.

Wolica, wś, pow. pińczowski, ob. *Wola Szyszkowska*.

Wolica 1.) wś, pow. dubieński, gm. Beresteczko, 65 w. od Dubna, 37 dm., 209 mk. 2.) **W.**, wś, tamże, gm. Dubno (6 w.). 48 dm., 310 mk. 3.) **W.**, wś, tamże, gm. Mizocz, 5 w. od Dubna, 23 dm., 134 mk. 4.) **W.**, chutor, tamże, gm. Tesłuhów, 1 dm., 8 mk. 5.) **W.**, wś, tamże, gm. Warkowicze, 12 w. od Dubna, 43 dm., 304 mk. 6.) **W.**, fol. przy wsi Zahalce, pow. kijowski, gm. Borodzianka, 55 w. od Kijowa, 2 dm., 4 mk. 7.) **W.**, pow. krzemieniecki, gm. Pociejów, 36 w. od Krzemieńca, 35 dm., 351 mk. 8.) **W.**, wś, tamże, gm. Wyżgródek, 40 w. od Krzemieńca, 36 dm., 340 mk. 9.) **W.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Poryck, 25 w. od Włodzimierza, 68 dm., 391 mk. 10.) **W.** *Drużkopolska*, wś, pow. włodzimierski, gm. Brany, 60 w. od mta pow., 75 dm., 544 mk. 11.) **W.** *Dubiska*, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Kulczyny (nie Krasiłów), 28 w. od mta pow., 117 dm., 674 mk., cerkiew drewn. z roku 1766, szkółka od r. 1889. Do par. należy wś Cecyniówka (o 4 w., z cerkwią fil.). Dzieliła losy ordynacyi ostrogskiej; w r. 1753 otrzymał ją ks. Antoni Lubomirski. Następnie przeszła do Bielińskich, potem Jełowickich, od nich do Bocheńskich, w końcu do Gawrońskich. 12.) **W.** *Jodko* (t. XIII, 831, *Wolica*), wś, pow. starokonstantynowski, gm. Czerniełówka, 38 w. od mta pow., 169 dm., 1242 mk., cerkiew drewn. z r. 1745, szkółka cerk. od r. 1884). Wchodziła w skład ordynacyi ostrogskiej. W r. 1593 spustoszona przez tatarów. W r. 1753 otrzymał ją ks. Franc. Lubomirski. Następnie przeszła do Poniatowskich (przy których zwała się W. Poniatowskich), od nich zaś do Jodków. 13.) **W.** *Kierekieszyna*, pow. starokonstantynowski, 9 w. od mta pow., 96 dm., 820 mk., cerkiew drewn. z r. 1799, szkółka cerk. od r. 1888, młyn wodny, 2 wiatraki. Wś należała do ks. Ostrogskich. W r. 1593 spustoszona przez tatarów. Dzieliła losy ordynacyi. W r. 1753 otrzymał ją ks. Antoni Lubomirski. Od Lubomirskich przeszła do Kierekieszów (ztąd nazwa), poczem do Jełowickich, od tych do Czackich, w końcu do Pruszyńskich. 14.) **W.** *Lachowiecka*, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Teofipol (nie Tarnawka), 52 w. od mta pow., 108 dm., 725 mk. 15.) **W.** *Mała*, pow. żytomierski, 56 w. od Żytomierza, 104 dm., 727 mk. 16.) **W.** *Morozowiecku*, kol. i fol., pow. włodzimierski, gm. Hrybowica, 20 w. od Włodzimierza, 21 dm., 124 mk.; fol. 2 dm., 10 mk. 17.) **W.** *Polowa*, pow. zasławski, 44 w.

od Zasławia, 289 dm., 1667 mk. 18.) **W.** *Tatarska*, tamże, 39 w. od Zasławia, 73 dm., 373 mk. 19.) **W.** *Wąsowicza*, pow. starokonstantynowski, gm. Kołki (nie Czernielówka), par. praw. Klitenka Mała, 40 w. od mta pow., 157 dm., 898 mk., cerkiew fil. drewn. Wś należała do Wąsowiczów (ztąd nazwa), obecnie Nowakowskich. 20.) **W.** *Wielka*, pow. żytomierski, 100 w. od Żytomierza, 325 dm., 2009 mk.

Wólka 1.) *Kretkowska*, wś, pow. włocławski, ob. *Kretkowska Wólka* i *Kretki*. 2.) **W.** *Kulońska*, r. 1589 *Wola Kulnieńska*, wś, pow. biłgorajski. Wchodziła w skład ststwa krzeszowskiego, miała r. 1589 łan. 16, wójtostwo z 6 osadn., 1/4 karczm., pop, młyn, 17 zagr., 12 kom. ubogich. Ob. *Kulońska Wólka* (t. IV) i *Kulno*. 3.) **W.** *Milanowska*, r. 1361 *Rathage Stare*, r. 1578 *Milanowa Wolia*, wś, pow. opatowski, par. Słupia. R. 1361 Ninogniew opat klasztoru św. Krzyża oddaje sołtystwo we wsi klasztornej Rataje Stare, niejakiemu Milowanowi, dla osadzenia wsi na prawie niemieckiem. Wieś ma obejmować 30 łan., sołtys otrzymuje dwa łany, stawek przy domku pustelnika, młyn, karczmę. Wieś zmieniła wtedy nazwę na: Wolę Miłowanowską. W r. 1578 opat płaci z Woli Milanowej od 11 osad., 5 1/2 łan., 1 kom., 1 łan. wójt. 4.) **W.** *Mławska* al. *Mławka*, osada odl. 3 w. od Mławy, połączona z nią aleją wysadzoną drzewami. Mieści się tu stacya pograniczna dr. żel. nadwiślańskiej, szkoła kolejowa, urząd poczt.-tel., komora celna, około 4000 mk., dość znaczna liczba domków przeważnie drewnianych. Stoi tu pułk dragonów. 5.) **W.** *Orłowska*, roku 1564 *Wola Orłowska*, pow. krasnystawski, ob. *Orłów*.

Wólka 1.), pow. bielski, gub. grodz., gm. Narojki. Grupa kurhanów, mogiły z epoki kamiennej. 2.) **W.**, tamże, gm. Siemiatycze. Grupa kurhanów. 3.) **W.** *Wyganowska*, pow. bielski, gub. grodz. Pod fol. nasyp okrągły, mający 8 saż. średnicy.

Wólka 1.) al, *Wolka Podłucka*, wś, stanowiąca przedmieście msta pow. Łucka (1 w.). 2.) **W.**, wś, pow. łucki, gm. Trościaniec, 19 w. od Łucka, 24 dm., 177 mk. 3.) **W.**, pow. ostrogski, gm. Annopol (nie Krzywin), 20 w. od Ostroga, 74 dm., 319 mk. 4.) **W.**, wś, pow. równieński, gm. Stydyń, 50 w. od Równego, 35 dm., 269 mk. 5.) **W.** *Chołopska*, wś, pow. równieński, gm. Siedliszcze, 82 w. od Równego, 44 dm., 499 mk. 6.) **W.** *Chrypska*, wś, pow. włodzimierski, 123 w. od mta pow., 96 dm., 690 mk. 7.) **W.** *Czeremoszeńska*, wś, pow. włodzimierski, gm. Hołówno, 75 w. od mta pow., 48 dm., 294 mk. 8.) **W.** *Dulibska*, wś, pow. włodzimierski, gm. Olesk, 27 w. od mta pow., 24 dm., 172 mk. 9.) **W.** *Falimicka* (t. XIII, 832, *Wolica F.*) wś, pow. włodzimierski, gm. Mikulicze, 9 w. od Włodzimierza, 24 dm., 148 mk. 10.) **W.** *Haluzyjska*, wś, pow. łucki, 94 w. od Łucka, 68 dm., 493 mk. 11.) **W.** *Hołowińska*, kol., pow. równieński, gm. Kostopol, 29 w. od Równego, 10 dm., 79 mk. 12.) **W.** *Jankiewicka* al. *Korczuwie*, wś, pow. równieński, gm. Kostopol. 43 w. od Równego, 21 dm., 155 mk. 13.) **W.** *Kaczyńska*, wś, pow. kowelski, gm. Soszyczno, 32 w. od Kowla, 54 dm., 297 mk. 14.) **W.** *Klesowska* (t. XIII, 851), wś i fol., pow. równieński, 100 w. od Równego. Wś 13 dm., 92 mk.; fol. 4 dm., 21 mk. 15.) **W.** *Kluska*, wś, pow. kowelski, gm. Turyjsk, 12 w. od Kowla, 33 dm., 251 mk. 16.) **W.** *Kotowska*, wś, pow. łucki, gm. Poddubce, 41 w. od Łucka, 12 dm., 217 mk. 17.) **W.** *Kowelska*, wś, pow. kowelski, gm. Koszary Stare, 2 w. od Kowla, 22 dm., 158 mk. 18.) **W.** *Lubitowska* (t. XIII, 851), wś, pow. kowelski, gm. Lubitów, 15 w. od Kowla, 34 dm., 328 mk. 19.) **W.** *Markowicka*, wś, pow. włodzimierski, gm. Chorów, 34 w. od mta pow., 12 dm., 73 mk. 20.) **W.** *Porska*, wś i kol., pow. kowelski, par. praw. Porsk Wielki (4 w.), 37 w. od Kowla. Wś 39 dm., 218 mk.; kol. 19 dm., 50 mk. We wsi cerkiew cment. drewn. z r. 1765. 21.) **W.** *Radoszyńska*, wś, pow. kowelski, gm. Hołoby, par. praw. Radoszyn (3 w.), 27 w. od Kowla, 80 dm., 631 mk., cerkiew fil. drewn., wzniesiona r. 1777 przez właściciela Stanisława Rohozińskiego. W nowszych czasach należała do Wielobyckich, od których nabył Filip Kindt. 22.) **W.** *Sadowska* (t. XIII, 808, *Wola Sadowska*), wś, pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 38 w. od Włodzimierza, 40 dm., 239 mk. 23.) **W.** *Swyczowska*, wś, pow. włodzimierski, gm. Werba, 16 w. od Włodzimierza, 40 dm., 206 mk. 24.) **W.** *Szczytyńska*, wś, pow. kowelski, gm. Lelików, 92 w. od Kowla, 56 dm., 441 mk. 25.) **W.** *Szelwowska*, wś, pow. włodzimierski, gm. Chorów, 34 w. od mta pow., 19 dm., 110 mk. 26.) **W.** *Uhruska*, wś, pow. włodzimierski, gm. Huszcza, 83 w. od mta pow., 41 dm., 331 mk. 27.) **W.** *Werbiczańska*, wś, pow. kowelski, gm. Turyjsk, 24 w. od Kowla, 24 dm., 153 mk. 28.) **W.** *Wydranicka*, wś, pow. włodzimierski, gm. Korytnica, 13 w. od Włodzimierza, 28 dm., 185 mk. 29.) **W.** *Zieleniecka*, kol., pow. żytomierski, gm. Barasze, 68 w. od Żytomiorza, 66 dm., 420 mk.

Wolkenberg, góra w pow. rzeżyckim. Ob. Bibl. Warsz. (1897 r., t. IV, str. 534—543).

Wolkowa, os. karcz. przy wsi Sadki, pow. berdyczowski.

Wolszczyzna, fol., pow. lepelski, Uszyńskich 80 dz. i Reuttów 136 dz.

Wołcza 1.) *Wolczja*, st. dr. żel., pow. równieński, gm. Kostopol, 53 w. od Równego. 3.) **W.** *Krzeczkowskiego*, chutor, tamże, 5 dm., 14 mk. 3.) **W.** *Matuszewskiego*. chutor, tamże.

Wołczak, chutor, pow. włodzimierski, gm. Werba, 19 w. od Włodzimierza, 35 dm., 164 mk.

Wołcze, r. 1565 *Wołcza*, wś, pow. turczański. W r. 1565 ma 93 kmieci na 36 łanach i 6 nowoprzybyłych, którzy jeszcze domów niemają. Z łanu płacono gr. 49. Pop fl. 1, karczma zł. 6, sołtys z dworzyszcza nad przywilej fl. 2 gr. 17. Ogółem fl. 88 gr 13.

Wołczeck 1.) wś, pow. kowelski, gm. Hołoby, 23 w. od Kowla, 43 dm., 310 mk. 2.) **W.**, pow. łucki, 74 w. od Łucka, 57 dm., 385 mk., własność skarbowa po Oleszach.

Wołczek, chutor, pow. włodzimierski, gm. Chotiaczów, 5 dm., 95 mk.

Wołczkiewicze, wś, pow. miński. W roku 1903 położono kamień węgielny pod budowę nowego kościoła parafialnego, staraniem właścicieli.

Wołczków Perewoz (t. XIII, 864, mylnie w pow. kowelskim), wś, pow. włodzimierski, gm. Huszcza, 65 w. od mta pow., 61 dm., 457 mk.

Wołczków, r. 1469 *Wolczkowce*, wś, pow. stanisławowski. Jan Bylinka przedstawił roku 1469 nadanie Władysława, ks. opolskiego, na wieś W. z monasterem Ostrów. Przytem okazał potwierdzenie Kazimierza Jagiellończyka.

Wołczkowce, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Wołoczyska, par. praw. Balkowce (5 w.), 71 w. od mta pow., 227 dm., 1294 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1750, szkółka od r. 1885. Wś należała do hr. Fryderyka Moszyńskiego, następnie jego córki Józefy Szembek, obecnie Ledochowskich.

Wołczkowo 1.) fol., pow. lepelski, własność Jacka Samujły (121 dz.) i Konstancyi Żylińskiej (66 dz.). 2.) **W.**, wś, pow. witebski, należała do Gern Grossów.

Wołczyce, fol., pow. rzeczycki, Grzegorza Merko, 92 dz.

Wołczyniec, wś, pow. stanisławowski. Marcin i Jakób Romanowscy przedstawili r. 1469 nadanie na prawo wyrębu drzewa w lesie Wołczyniec i w gaju za rzeką Połtwą. Ob. *Podłuże*.

Wołek, ob. *Kobiernice*.

Wołki, kol., pow. żytomierski, gm. Horoszki, 50 w. od Żytomierza, 22 dm., 195 mk.

Wołkołata, pow. wilejski. Niegdyś Dołmat Isajkowskich (nie Pajkowskich), którzy wznieśli tu kościół.

Wołkoszów, pow. rówieński, 42 w. od Równego, 53 dm., 892 mk.

Wołkowce 1.) pow. krzemieniecki, 33 w. od Krzemieńca, 71 dm., 438 mk. Własność Czosnowskich. 2.) **W.**, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Teofipol, 60 w. od mta pow., 78 dm., 450 mk. 3.) **W.**, pow. zasławski, 13 w. od Zasławia, 109 dm., 718 mk.

Wołkowczyki, pow. zasławski, 14 w. od Zasławia, 73 dm., 397 mk.

Wołkowo, wś, pow. newelski. Mają tu działki trzej żydzi i Ignacy Derengowski.

Wołkowszczyzna, fol., pow. dźwiński, Wolmundtów, 127 dz.

Wołkowyja, *Wolkowyje*, wś, chutor i kol. czeska, pow. dubieński, 42 w. od Dubna. Wś 158 dm., 888 mk.; chutor 5 dm., 19 mk.; kol. czeska 141 dm., 823 mk.

Wołkun, dobra skarbowe, pow. witebski, obejmują 3 wsi, mają 219 dz.

Wołnianka 1.), kol., pow. łucki, gm. Rożyszcze, 6 dm., 34 mk. 2.) **W.** *Wielka* i *W. Mała*, dwie kol., tamże, 20 w. od Łucka, W. Wielka 86 dm., 820 mk.; W. Mała 15 dm., 108 mk.

Wołoczkowo al. *Maślukowo*, fol., pow. lepelski, własność Samujłów, 110 dz.

Wołoczyska, mstko, pow. starokonstantynowski, 96 w. od mta pow., 510 dm., 3378 mk., cerkiew murow., szkoła ludowa od r. 1801, szkółka cerk. od r. 1876. Do par. praw. należą wsi: Frydrychówka (4 w.) i Mysłowa (6 w.).

Wołodkowo 1.) al. *Trojanowo*, fol., pow. lepelski, Wejsztortów, 80 dz. 2.) **W.**, fol., pow. witebski, własność Pławińskich, 41 dz.

Wołodkuszki, pow. nowoaleksandrowski. Należały do Wład. i Mar. z Reuttów (nie Benetów) Połubińskich. Od Wawrzeckich drogą wiana za Pauliną W. przechodzą do Mejsztowiczów.

Wołodźkowszczyzna, fol., pow. oszmiański, niedaleko Gieranon. W r. 1558 należał do Wołodźków.

Wołokowszczyzna, fol., pow. lepelski, Walkowskich, 66 dz.

Wołosadka, fol., pow. borysowski, Hrehorowiczów, 170 dz.

Wołosate, r. 1565 *Woloschatka*, wś, pow. liski. Według lustracyi z r. 1565 wś ta w ststwie sanockiem, zasadzona w płoninach, przy górze Beskid, o 12 mil od Sanoka. Przywilej na lokacyę otrzymał r. 1557 kniaź, który sam tu osiadł i do r. 1565 ściągnął dwu osadników „obu furtatów".

Wołosewicze, pow. bobrujski. Obecnie Zacharewiczów. Dobra (z Sarajewszczyzną) miały 2734 dz.

Wołosień, zaśc., pow. oszmiański, gm. Naliboki, należał do dóbr ks. Witgensteina. W pobliżu, w urocz. leśnem Pochoroń kurhan.

Wołosień, chutor, pow. kijowski, gm. Makarów, 65 w. od Kijowa, 16 dm., 80 mk., młyn parowy.

Wołoskie 1.), pow. krzemieniecki, 42 w. od Krzemieńca, 56 dm., 409 mk.; własność Jełowickich. 2.) **W.**, chutor, pow. włodzimierski, gm. Nowodwór.

Wołoskowce, wś, pow. ostrogski, gm. Sijańce (nie Moszczanica), 9 w. od Ostroga, 80 dm., 481 mk.

Wołosów, pow. żytomierski, 26 w. od Żytomierza, 232 dm., 1350 mk.

Wołosowicze, pow. borysowski, ob. *Wołosewicze* (t. XIII) i *Stare Wołosowicze* (t. XI).

Wołosówka, wś, pow. żytomierski, gm. Krasnosiółka (nie Karpowce), 64 w. od Żytomierza, 153 dm., 982 mk.

Wołosowo, fol., pow. witebski, własność Zabłockich, 323 dz.

Wołosowska Słobodka, wś, pow. żytomierski, gm. Kotelnia, 33 w. od Żytomierza, 11 dm., 63 mk.

Wołosza, wś, pow. rówieński, 77 w. od Równego, 36 dm., 267 mk.

Wołoszcza, wś, pow. samborski. W roku 1469 sędzia lwowski przedstawił nadanie króla Władysława Jagiełły na wieś W., wraz z innymi, z karczmą i dwoma brzegami Dniestru, monaster Barcze z jeziorami, obszary bagien, pól, równin, gajów, lasów.

Wołoszczyzna, chutor, pow. krzemieniecki, gm. Białozorka.

Wołoszczyzna. Dr. E. Kałużniacki: „Akta grodzkie i ziemskie" (t. VII, str. 195—9). Dr. Stan. Krzyżanowski: „Początki W." (Rozpr. i spraw. wydz. filoz. hist., t. XXIV, 158—185).

Wołoszki 1.), wś nad bezim. dopł. Turyi, pow. kowelski, 12 w. od Kowla, 122 dm., 902 mk., cerkiew drewn. z r. 1865, szkółka cerk. Do par. należy wś Kołodeżno (3 w.). W r. 1768 Stan. August nadaje W., Dubno i Wolę Dubieńską ks. Dymitrowi Jabłonowskiemu. Obecnie własność Czykilewskich. 2.) **W.,** pow. rówieński, 13 w. od Równego, 33 dm., 266 mk. Urocz. Wołoszkowska Smolarnia, 4 dm., 48 mk.

Wołoszyn, chutor pod wsią Masłowo, pow. czehryński, gm. Złotopol, 12 dm., 30 mk.

Wołoszynowa, r. 1565 *Wołoszynowa Wola*, wś, pow. staromiejski. W r. 1565 wś ta należąca do żupy Solskiej, miała 39 kmieci na 29 dworzyszczach. Zamiast czynszu i dani kmiecie mieli dostarczać do żupy po dwa wozy drew (każdy po 20 plach drew) tygodniowo, ogółem 3016 wozów rocznie. Prócz tego z przymiernego dworzyszcza 104 wozów. Sołtys ze dwu dworzyszcz zł. 6 gr. 12, z młyna zł. 2. Karczma zł. 1 gr. 8. Pop zł. 1 gr. 11. Ogółem, prócz drew, zł. 21 gr. 24.

Wołotówka, fol., pow. połocki, Grygoryewa (134 dz.) i Róży Plemienicz (120 dz.).

Wołowniki, pow. słonimski, gm. Rohotna. Pod wsią 10 kurhanów.

Wołowszczyzna, fol., pow. ihumeński, 57 dz.

Wołpa, pow. grodzieński. Mstko należy do pow. wołkowyskiego. O 5 w. od W. dwa kurhany, do 2 arsz. wysokie. W pobliżu mstka znaleziono toporek kamienny.

Wołucza, u Długosza, rzka, dopł. Wieprza, ob. *Kalinówka* (t. III).

Wołyń. W r. 1901 według „Kijewlanina", większa własność obejmowała na obszarze gubernii wołyńskiej 3,166,669 dz., a więc nieco mniej niż połowę całego obszaru. Przeważa tu wielka posiadłość. W ręku 100 właścicieli jest 1,059,292 dz., a z pomiędzy nich 15 posiada 486,687 dz. Największe dobra mają tu: Alfred hr. Potocki 72,208 dz., Uwarow 67,633, Sanguszko 50,469, Małyńscy 44,275, ks. Urusow 35,169, hr. Kankryn 30,825, hr. Plater 29,058, Mezencow 25,800, hr. Tyszkiewicz 25,000, Zieleńska 23,527. Wogóle było 12,947 posiadaczów własności nie włościańskiej, z tego 9687 prawosł., 1795 katol., 1574 ewang., 112 żydów. Do prawosławnych należało 1,448,755 dz., do katolików 1,510,011 dz., ewang. 191,550 i do żydów 16,485 dz. W ręku szlachty polskiej zostaje 1,520,011 dz., do szlachty rosyjskiej 761,976 dz. Drobna własność niewłościańska od 1 do 25 dz. należy przeważnie do prawosławnych, którzy mają 77,201 dz., gdy katolicy tylko 2028 dz. Od 25 do 60 dz. jest 159 posiadaczy katolików, a 1425 prawosł., od 60 do 200 dz. posiada 561 katol. i 878 prawosł., od 200 do 500 dz. ma 429 praw. i 325 katol., od 500 do 1000 dz. posiada 260 katol., 187,446 dz. i 151 praw. 147,483 dz.; od 1000 do 2000 dz. ma 465 kat. w ilości 235,983 dz. i 151 praw. 191,895 dz. Od 2000 do 5000 dz. ma 88 kat. 267,989 dz. i 75 praw. 218,623 dz., do 10,000 dz. jest 30 praw. mających 214,968 dz. i 26 katol. z 184,874 dz. Przeszło 10,000 dz. ma 22 kat. mających 471,928 dz. i 14 praw. 323,987 dz. Do W. odnoszą się następujące nowsze opracowania i wydawnictwa: Ossowski G.: „Mapa geolog. W., wykonana podług badań z lat 1860 — 1874". Paryż, 1880. Morozowicz J.: „K petrografii Wołyni" (Odbitka z „Warsz. Uniw. Izw. Warszawa, 1893). Gedroić A.: „Geoł. izslied. w gub. wileń... wołynskoj" (Matier dla geoł. Ros., 1895, t. 17). Łubieński J.: „Kilka słów opisu zasobów geolog. W." (Inżynierya i Budownictwo r. 1884, n. 8 do 15). Tenże: „Torfy i węgle brunatne ze specyalnym uwzględnieniem gub. Wołyńskiej" (Inżyn. i Budown. r. 1884, n. 13—18). Tyszeckij: „Labrador w Wołyń. gub." (St. Petersb. Wiedom., n. 288, r. 1864). X.: „Przejażdżki po W." (Przew. nauk i liter., r. 1891, 2 i 3). Piotrowski M.: „Kartki ze wspomnień W." („Wiek", n. 240, 241, 243, r. 1884). Żytyński L.: „O kurhanach, mogiłach i wieku kamiennym na W." (Wiadom. numizm. archeol., n. 2, 3 i 4, r. 1899). Antonowicz W.: „Roskopki kurganow w zapad. Wołyń." i „O kamiennom wiekie w zap. W." (Trudy XI archeol. zjezda. Moskwa, 1902). J. A. Orłow: „Izsliedowanie o kładach wołynskoj gubernii". Żytomierz, 1885. „Trudy obszczestwa izsliedow. Wołyni". Żytomierz, 1902. „Archiwum ks. Lubartowi-

czów Sanguszków w Sławucie" wydane przez Bron. Korczaka, konserwatora tegoż archiwum, t. IV. Lwów, 1887 — 1890. Ob. *Sławuta*. Teodorowicz Mikołaj: „Istoriko-statist. opisanie cerkwiej i prychodow wołynskoj eparchii", t. IV. Poczajów, 1900. Ob. *Starokonstantynów*. A. Andriaszew: „Oczerk istorii wołynskoj zemli do konca XIV stol." Kijów, 1887. Karwicki Dunin Józef: „Z moich wspomnień". Warszawa, 1904, t. III. Tenże: „Z zamglonej i niedawno minionej przeszłości, opowiadania historyczne" (Warszawa, t. II, r. 1902, w Bibl. dzieł wybor.). Por. *Podole*.

Wołyniec, fol., pow. lepelski, własność Rożnowskich (33 dz.) i Nowickich (169 dz.).

Woniacza, pow. owrucki, 146 w. od Owrucza, 60 dm., 357 mk.

Woniaczówka, urocz., pow. rówieński, gm. Dąbrowica, 3 dm., 40 mk.

Woniajki 1.), pow. owrucki, 53 w. od Owrucza, 96 dm., 580 mk. 2.) **W.,** urocz., pow. rówieński, gm. Siedliszcze.

Woniasówka, wś, pow. włodzimierski, gm. Nowodwór, 41 w. od Włodzimierza, 12 dm., 71 mk.

Wońkowce, r. 1469 *Woynikowcze*, wś, pow. uszycki. Jan Czastołowski przedstawił r. 1469 nadanie królewskie na tę wieś.

Wonogi 1.), pow. dźwiński, par. Krasław, attyn. Drycmujży. 2.) **W.,** tamże, Sawickich, 484 dz., attyn. Podgórza.

Worbołowo, dobra skarbowe, pow. siebieski, obejmują 31 wsi, mają 14,765 dz.

Worcelówka, kol., pow. rówieński, gm. Deražne, 40 w. od Równego, 13 dm., 77 mk.

Worczyn, wś, fol. i kol., pow. włodzimierski, gm. Korytnica, 9 w. od Włodzimierza. Wś 22 dm., 127 mk.; fol. 52 dm., 301 mk; kol 5 dm., 71 mk.

Workale, fol., pow. rzeżycki, Matwiejewych, 46 dz. i Ołobinych, 31 dz.

Worobie 1.) *Nowe*, wś i fol., pow. owrucki, 75 w. od Owrucza. Wś 257 dm., 1357 mk.; fol. 5 dm., 29 mk. 2.) **W.** *Stare*, wś, tamże, 154 dm., 786 mk.

Worobiew, chutor, pow. owrucki, gm. Tatarnowicze, 27 w. od Owrucza, 27 dm., 139 mk.

Worobiewo, fol., pow. newelski, Porzeckich (120 dz.) i Wiszniewskich (68 dz.). 2.) **W.,** fol., pow. witebski, Worobiewych, 41 dz.

Worobij, fol., pow, newelski.

Worobijówka 1.), pow. kaniowski, ob. *Mikołajówka* (t. VI, 406). Leży w gm. Makiedony, 30 w. od Kaniowa, ma 319 dm., 4224 mk., cerkiew, szkółka cerk., 25 wiatraków. 2.) **W.,** ferma przy wsi Nikołajewka (Mikołajówka), tamże. 3.) **W.,** pow. nowogradwołyński, 85 w. od mta pow., 122 dm., 973 mk. 4.) **W.,** pow. ostrogski; 55 w. od Ostroga, 93 dm., 648 mk. 5.) **W.,** słoboda, pow. rówieński, gm. Międzyrzecz, 61 w. od Równego, 4 dm., 108 mk.

Worobin, fol., pow. rówieński, gm. Dąbrowica, 132 w. od Równego, 14 dm, 232 mk. Ob. t. XIII, 946.

Worocewicze, wś, ob. t. XIII, 946.

Worochta, wś, ob. t. XIII, str. 945.

Worokoml, wś, pow. kowelski, 61 w. od Kowla, 115 dm., 744 mk., cerkiew drewn. z r. 1891, szkółka cerk. (od r. 1885). Do par. należy wś Załazie (5 w., z cerkwią filialną). W r. 1590 ks. Hrehory Sanguszko Koszyrski zastawia W. Cyrylemu Terleckiemu, bisk. łuckiemu i ostrogskiemu. Od połowy w. XVII własność Krasickich.

Worona, wś, pow. kowelski, gm. Lubitów, 12 w. od Kowla, 37 dm., 287 mk.

Woronczyn, wś, pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 44 w. od Włodzimierza, 89 dm., 678 mk.

Woronianka, chutor, pow. żytomierski, gm. Piatka, 5 dm., 57 mk.

Woroniecki, chutor przy wsi Tajnica, pow. taraszczański.

Woronikowo, fol., pow. rzeżycki, własność Wagnerów, 390 dz.

Woroniłowicze, pow. słonimski. O 3 w. na płn.-zchd od wsi, w urocz. Sieczyszcze 6 stożkowych nasypów, mających po 12 saż. obwodu i do 2 saż. wysokości.

Woronino 1.) fol., pow. newelski, Sipowicza (46 dz.) i Szczurskich (58 dz.). 2.) **W.,** wś, pow. wieliski, gm. Makłoki. 3.) **W.,** wś, tamże, gm. Czeple. Jedna z nich należy do Katarzyny Anglino, ma 527 dz.

Woronino, chutor przy wsi Popówka Konelska, pow. lipowiecki.

Worońki, wś, pow. łucki, gm. Włodzimierzec, 132 w. od Łucka, 89 dm., 649 mk. Własność Klotyldy Konopackiej.

Woronkowce, wś, pow. starokonstantynowski, gm. St. Konstantynów (8 w.), 112 dm., 820 mk., cerkiew murow. z r. 1791, szkółka cerk. od r. 1887. Wś wchodziła w skład ordynacyi Ostrogskiej. W r. 1753 otrzymał ją Karol Szydłowski. Obecnie własność Dorożyńskich.

Woronów, pow. rówieński, 37 w. od Równego, 16 dm., 264 mk. O 2 w. chutor, 2 dm., 21 mk.

Woronowce, pow. krzemieniecki, 60 w. od Krzemieńca, 112 dm, 667 mk.

Woronówka, słoboda, pow. rówieński, gm. Siedliszcze.

Woronowo 1.) fol., pow. rzeżycki, własność Benisławskich, 603 dz. 2.) **W.,** fol., pow. witebski, własność Chmielewskich, 535 dz.

Woronowo, pow. owrucki, 36 w. od Owrucza, 79 dm., 427 mk.

Woronucha, fol., pow. połocki, własność Frejmanów, 81 dz.

Woronucha, słoboda, pow. rówieński, gm. Międzyrzecz, 52 w. od Równego, 32 dm., 372 mk.

Worony, wś, pow. witebski. Mają tu: Chłubnikowie 97 dz., Jastrzębscy 47 dz., Kułakowscy 18 dz., Łomonosenkowie 8 dz., Pieszczenkowie 39 dz.

Woropajewo, pow. dzisieński. Należało do hr. Tyzenhauzów, obecnie Przeździeckich.

Woropajewszczyzna, pow. dzisieński, ob. *Woropańszczyzna* (t, XIII).

Worotniów, wś, pow. łucki, gm. Poddubce, 15 w. od Łucka, 83 dm., 1017 mk.

Worotyń, pow. bobrujski. Obecnie ks. Szachowskich, 1273 dz.

Worotynicze, pow. kobryński. Pod wsią nasyp ziemny, długi 12 a szeroki 4 saż.

Worów, wś, pow. żytomierski, 34 w. od Żytomierza, 82 dm., 478 mk.

Worowska Rudnia, pow. żytomierski, ob. *Rudnia Worowska.*

Worsłowiany, fol., pow. lucyński, własność Hutorowiczów, 274 dz.

Worsuń, wś, pow. dubieński, 35 w. od Dubna, 14 dm., 166 mk.

Worwolińce, r. 1469 *Warworincze*, wś, pow. zaleszczycki. W r. 1469 trzyma tę wieś królewską Mikołaj Kierdey w zastawie za różne sumy.

Woskodawińce, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Czernielówka, 30 w. od mta pow., 78 dm., 480 mk.

Woskodawy, pow. rówieński, 35 w. od Równego, 92 dm., 653 mk.

Woszczatyn, wś, pow. włodzimierski, gm. Chotiaczów (nie Poromów), 12 w. od Włodzimierza, 43 dm., 411 mk.

Woszczyłowo, wś, pow. połocki, należała do Chruckich.

Woszkieniki al. *Woszkieniszki* (t. XIII), pow. oszmiański. Niegdyś fol. i wś, nadana z Kołczunami za zasługi r. 1662 Jerzemu Komarowi, przeszły przez ręce Kuncewiczów, r. 1788 nabyte przez Seweryna Bieńkuńskiego.

Wotylówka, wś i fol., pow. zwinogródzki, 45 w. od Zwinogródki. Wś 211 dm., 3064 mk., cerkiew, szkółka cerk., 8 wiatraków; fol. 2 dm., 18 mk.

Wowcze 1.) słoboda, pow. łucki, gm. Silno, 85 w. od Łucka, 20 dm., 380 mk. 2.) **W.,** chutor, pow. nowogradwołyński, gm. Żołobne, 12 dm., 65 mk.

Wowdyń, chutor, pow. kowelski, gm. Datyń.

Wowieliszki, pow. wiłkomierski, podana dwukrotnie p. n. *Waweliszki* i *Wiewieliszki* (t. XIII, 147 i 431).

Wowiszki, pow. wiłkomierski. W r. 1788 Tadeusza Spinki, później Żeromskiej i Benedykta Pruszyńskiego.

Wowkówka, chutor przy Rotmistrzówce, pow. czerkaski, 20 dm., 80 mk.

Wownia, wś, pow. stryjski. Według lustracyi z r. 1565 należała do ststwa stryjskiego. Składała się z dwu części po dwu stronach pot. Wowni położonych. Było wogóle 10 dworzyszcz. Dochód wynosił zł. 83 gr. 3. W końcu W. nad tymże potokiem leżała wioska Monaster, która widocznie zlała się później w jedną całość z Wownią. Właścicielka Monastyra Anna Pukienicka, okazała lustratorom przywilej króla Władysława, wydany r. 1399 „na grodzie Grodeczkim" pisany ruskim pismem, na posiadanie tej wsi.

Wownianka, chutor, pow. wasylkowski, gm. Barachty, 7 dm., 75 mk., wiatrak.

Woznicze, pow. owrucki, 42 w. od Owrucza, 29 dm., 257 mk.

Woźnik, w dok. *Voznici,* r. 1375 *Woysnik,* mstko, pow. lubliniecki. W r. 1375 następuje ugoda między opatem klasztoru św. Wincentego a bisk. krakow. Floryanem o dziesięciny „in villa seu Opido dicto Woysnik opoliensis districtus cracoviensis diocesis" (Kod. kat. krak., II, 55). Biskup krakow. ustąpił w zamian za dziesięciny z W. dziesięcin swych ze wsi Dąbrowa w pow. bytomskim. Ob. *Kępin.*

Woźniki, w dok. *Vosnicz,* wś, pow. płoński. Wedle dok. z połowy w. XIII „pars de Vosnicz" należy do bisk. płockich.

Woźniki, pow. bukowski. Ob. „Przyj. ludu" 1837, str. 137.

Wróblik Królewski, r. 1565 *Wróblik,* wś, pow. krośnieński. W r. 1565 wś w ststwie sanockiem, nad pot. Morwana, miała 9 kmieci na 3 łanach i 14 na półłankach, 1 na ćwierci i dziesiętnika na ćwierci, karczma z ogrodem i dwoma obszarami, 10 zagr. Wielkie łąki i pastewnik które wynajmowano na pasanie bydła i koni. Dochodu dawały zł. 20. Z chowu świń wieprza dziesiątego dawano, z czego było 29 po gr. 48, razem zł. 46 gr. 12. Ogółem ze wsi dochodu zł. 144 gr. 23.

Wróblowce, wś, pow. kamieniecki, ob. *Paniowce.*

Wróblówka, pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka (nie Kustowiec), 63 w. od mta pow., 174 dm., 1710 mk.

Wrociryż, *Wrocieryż,* wś, pow. jędrzejowski, Michał prepozyt miechowski kupuje roku 1396 W. od bisk. lubuskiego Jana (z zakonu Miechowitów) za 600 grzyw. Prawo patronatu nad parafią ma klasztor miechowski. W roku 1401 jest plebanem świeckim Ambroży, po nim na przedstawienie prepozyta otrzymuje takowe Jan (Mon. hist, Pol., 889, 890).

Wroców, r. 1565 *Wroczow,* wś, pow. gródecki. W r. 1565 wś ta w ststwie lwowskiem

miała 31 kmieci na $8^{3}/_{4}$ dworzyszczach, tywon, karczma (zł. 16 i 2 kam. łoju), pop dawał pierwej gr. 30 lecz otrzymał zwolnienie, posadków 8. Las dobry przy wsi nadany został niedawno (przed r. 1565) arcyb. lwowskiemu.

Wronki, miasto, pow. szamotulski. Ob.: „Wronki i most kolei żel.“, przez E. Kierskiego (Tyg. illustr., XIII, 1866, str. 173).

Wroszkinia, ob. *Brzoskwinia.*

Wrzawy, wś, pow. tarnobrzeski. Horoch: „W. w obwodzie Rzeszowskim“ (Rozpr. c. k. Galicyj. Tow. Gosp., r. 1847, t. III, 136—179).

Wrząca, wś, pow. turecki. Znajduje się tu kamień zwany przez lud „Wanienka M. Boskiej“ a będący zapewne głazem ofiarniczym, z czasów przedchrześcijańskich. Opis z rycinami podał Józef Kolski („Światowit“, t. III, str. 33).

Wrzelowiec, wś, pow. nowoaleksandryjski. W reg. pob. z r. 1676 we wsi Wrzelow, w par Opole płaci wojewoda kijowski od 98 dworskich i poddanych. Kiedy założono tu miasto, które nominalnie istniało do r. 1824, niewiadomo.

Września, miasto. „Fara wrzesińska. Historya gminy, kościoła i renowacyi“, przez ks. Stablewskiego (Kuryer pozn., 1887, n. 2—11). „Nachrichten ueber die evangelische Kirche zu Wreschen zur Feier ihrer 100 jaehrigen Jubilaeums am 9 Nov. 1879“. Wreschen. „Statuten der Schuetzengilde zu Wreschen, gegruendet im Jahre 1854“. Schlottheim: „Beschreibung des Kreises Wreschen“.

Wschowa, miasto. Mylnie podano r. 1723 jako datę lokacyi miasta, zamiast r. 1273. Do W. odnoszą się opracowania i druki: Neigebaur: „Urkundliche Nachrichten ueber die fruehere Geschichte von Fraustadt“ (Ledeburs Archiv., XV, 1834, str. 82). „Wschowa, stan tego miasta opisany pod panowaniem Stanisława Augusta przez Komisyę dobrego porządku“. W Lesznie, 1782 fol., 330 str. (Dyplomataryusz i statystyka miasta). Lauterbach Sam. Friedr.: „Fraustaedtisches Zion d. i. Historische Erzaehlung, was sich von 1500 bis 1700 im Kirchenwesen zu Fraustadt in der Cron Polen zugetragen“. Leipzig, 1711. Specht Joh. Friedr.: „Das neue Zion oder die Geschichte der evang. luth. Gemeinde am Kripplein Christi zu Fraustadt“. Fraustadt, 1855. „Opis elekcyi plenipotenta miast wydziału wschowskiego na seym i sędziów appellacyjnych z mocy prawa dnia 15 stycznia r. 1792, rozpoczętey w mieście appellacyjnem Wschowie“. W Wschowie, 1792 1. Mowa JP. Macieja Szulczewskiego dyrektora elekcyi. 2. Mowa JP. Karola Bauditza. 3. Mowa Hiacynta Wyssogota Zakrzewskiego. 4. Wiersz niemiecki do tegoż Zakrzewskiego. „Bitwa wschowska dnia 13 lutego 1706 r. (Jarochowski Kazim.: „Opowiadania i studya historyczne“. Serya nowa. Poznań, 1884). Tenże: „O bitwie wschowskiej z r. 1706“ (Tygodn. powsz., Warszawa, 1883). „Bitwa pod Wschową, 1706“ (Przyj. ludu, 1836, str. 315). „Bitwa między Osową Sienią i Dębową Łęką r. 1706“ (tamże, 1837, 102). „Schreiben Einiger Medicorum von der in Preussen a. 1708, in Danzig 1709, in Rosenberg anno 1708, und in „Fraustadt a. 1709, grassireten Pest“. Breslau, 1711. Lauterbach Sam. Friedr: „Kleine Fraustaedtische Pestchronika“. Leipzig, 1710. „Actus oratorius politicus IV Kal. Novembr. An. 1654, Wschovae exhibitus. Mscr. 4° (w bibliotece Raczyńskich w Poznaniu). Mazurkiewicz R.: „Popis roczny uczniów w szkołach wschowskich r. 1789 w miesiącu lipcu odprawiony“. Leszno. „Programmy szkoły realnej we Wschowie“. 1856 i nast. „Jahresberichte der Landwirthschaftsschule zu Fraustadt 1878—80. Lipiński Tym.: „O mennicy wschowskiej“ (Bibl. Warsz., 1854, IV, 253). Tymieniecki: „Przyczynek do historyi mennic we Wschowie“ (Przegląd bibl. archeol. 1880). Kirmis M. dr.: „Beitraege zur Wappen und Muenzkunde Grosspolens. I. Fraustadt (Zeitsch. f. Gesch. u. Landeskunde d. Prov. Posen. Posen, 1884). Kirmis M. dr.: „Neue Beitraege zur Muenzgeschichte der Stadt Fraustadt (Odbitka z „Berliner Muenzblaettern“. Berlin, 1886). Toż po polsku, w przekładzie Kurnatowskiego. Kraków, 1886. Ehrenberg Herm.: „Ein Hexenprocess in Polen vom Jahre 1638, zu Fraustadt (Zeitsch. f. Gesch. und Landes Kunde d. Prov. Posen, III, 1884). Schindler Adrian: „Academia mortis exhibens mortalibus pro totius anni diebus lectiones sacras“. Fraustadii, 1688. „Gesangbuch zum Gebrauch der evang. Kirchen und Gemeinden im Koenigr. Polen“. Fraustadt, 1792. „Kancyonał, to jest księga psalmów y pieśni duchownych“. Wschowa, 1782. „Kreisblatt des Fraustaedter Kreises“. Dziennik powiatu wschowskiego. Fraustadt, L. S. Pucher, 1855 i nast. „Volksblatt fuer den Fraustaedter Kreis“. Fraustadt, 1855. „Volksblatt fuer die Stadt Fraustadt“ 1869. „Skizze einer Statistik des Kreises Fraustadt“ 1839. „Fraustaedter Kreisstatistik in Czwalinas Prov. Bll. 1846. „Statistische Darstellung vom Kreise Fraustadt im Anschluss an die allgemeinen Statistischen Aufnahmen fuer 1859/61 (po niem. i po polsku). „Karte des Kreises F.“ 1834. „Karte des Kreises F. in 6 Blaettern angefertigt im Grundsteuer-Bureau der Koenigl. Regierung zu Posen“. Glogau, 1886, Flemming. Callier E.: „Ziemia wschowska w XVI stuleciu“ (Szkice geogr. histor. Poznań, 1886).

Wsiewołodówka, kol., pow. łucki, gm. Połonka, 12 w. od Łucka, 57 dm., 271 mk.

Wuzkie, chutor, pow. łucki, gm. Rafałówka, 82 w. od Łucka, 8 dm., 80 mk.

Wyciąże, w dok. *Wilczanze*, pow. krakowski. Własność kapituły krakow., r. 1338 król Kazi-

mierz potwierdza oznaczenie granic tej wsi (Kod. kat. krak., I, 212).

Wyczułki, wś, pow. dubieński, gm. Beresteczko, par. praw. Boremel (3 w.), 37 w. od Dubna, 54 dm., 359 mk., cerkiew fil. murow., wzniesiona r. 1825 przez metrop. Cieciszewskiego.

Wydranica 1.) wś, pow. kowelski, gm. Horniki (nie Wielimcze), par. praw. Ratno (6 w.), 42 w. od Kowla, 253 dm., 1595 mk., cerkiew cment. drewn. z r. 1882. 2.) **W.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Korytnica, 15 w. od Włodzimierza, 37 dm., 232 mk.

Wydranka 1.) urocz., pow. łucki, gm. Trościaniec. 2.) **W.**, urocz., pow. rówieński, gm. Równo (3 w.).

Wydrycze, wś, pow. kowelski, gm. Chocieszów, 59 w. od Kowla, 78 dm., 287 mk.

Wydryn 1.) fol., pow. dryzieński, par. Zabiały. 2,) **W.** al. *Żywołoki*, dobra skarb., pow. lepelski. W r. 1761 Aleksander Sumorok, reg. ziem. połocki, ustępuje Justynianowi Szczyttowi.

Wydumka 1.), karczma przy wsi Policzyńce, pow. berdyczowski. 2.) **W.**, karczma przy wsi Sarażyńce, tamże, gm. Dziunków. 3.) **W.**, fol., pow. krzemieniecki, gm. Wiszniowiec. 4.) **W.**, urocz. w lesie Wasilewskim, pow. lipowiecki, gm. Jurkowce. 5.) **W.**, kol., pow. łucki, gm. Czaruków, 26 w. od Łucka, 32 dm., 209 mk. 6.) **W.**, urocz., pow. nowogradwołyński, gm. Korzec. 7.) **W.**, trzy chutory, tamże, gm. Lubar. 8.) **W.**, os. karcz., tamże, gm. Romanówka. 9.) **W.**, urocz., pow. rowieński, gm. Deraźne. 10.) **W.**, urocz., tamże, gm. Równo (1 w.). 11.) **W.**, urocz., tamże, gm. Siedliszcze. 12.) **W.**, os. karcz., tamże, gm. Tuczyn. 13.) **W.**, urocz., pow. zasławski, gm. Sławuta, 7 dm., 37 mk. 14.) **W.**, wś, pow. żytomierski, gm. Lewków, 10 w. od Żytomierza, 7 dm., 53 mk. 15.) **W.**, chutor, tamże, gm. Motowidłówka, 5 dm., 33 mk.

Wydyborska, kol. żydow. przy wsi Wydybor, pow. radomyski, gm. Potyjówka, 26 w. od Radomyśla, 13 dm., 153 mk., gorzelnia, wiatrak.

Wydymer, majdan, pow. łucki, gm. Horodziec, 101 w. od Łucka, 22 dm., 90 mk.

Wygadanka 1.) fol., pow. łucki, gm. Poddubce, 4 dm., 31 mk. 2.) **W.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Chotiaczów, 22 w. od Włodzimierza, 20 dm., 254 mk. 3.) **W.**, chutor, tamże, gm. Nowodwór. 4.) **W.**, chutor, tamże, gm. Mikulicze.

Wygnanka 1.) wś, pow. dubieński, 21 dm., 142 mk. 2.) **W.**, wś, pow. kowelski, gm. Maciejów, 30 w. od Kowla, 40 dm., 279 mk. 3.) **W.**, pow. nowogradwołyński, gm. Ostropol (nie Mszaniec), 200 dm., 1158 mk. 4.) **W.**, pow. owrucki, ob. *Wgnanka*.

Wygoda *Wielka i Mała*, dwa fol., pow. dźwiński, należą do Wiściskich i mają po 65 dz.

Wygoda 1.) urocz., pow. dubieński, gm. Jarosławicze, 27 w. od Dubna, 10 dm., 114 mk. 2.) **W.**, urocz., pow. nowogradwołyński, gm. Piszczów. 3.) **W.**, kol., tamże, gm. Rohaczów, 10 w. od mta pow., 25 dm., 178 mk. 4.) **W.**, chutor, pow. rówieński, gm. Tuczyn. 5.) **W.**, karczma przy wsi Łobaczów, pow. taraszczański.

Wyholenięty, pow. święciański. Pod wsią 10 kurhanów.

Wyhorne, chutor, pow. zasławski, gm. Białogródka, 3 dm., 29 mk.

Wyhów, pow. owrucki, 76 dm., 770 mk.

Wyhranka, kol., pow. włodzimierski, gm. Hrybowica, 28 w. od Włodzimierza, 45 dm., 249 mk.

Wylkowo, fol., pow. siebieski, własność Potrykowskich, 66 dz.

Wymszewo, fol., pow. połocki, własność Milkiewiczów, 375 dz.

Wymysłów, kol., pow. janowski. Powstała na obszarze dóbr Opoka Duża, ma 63 dm., 450 mk.

Wyping, pow. rzeżycki. Własność Czechowiczów (462 dz.) i Karpuszczenkowych (4009 dz.).

Wyrka, słoboda, pow. rówieński, gm. Stepań, 90 w. od Równego, 52 dm., 278 mk.

Wyrobki, chutor, pow. łucki, gm. Rafałówka, 95 w. od Łucka, 14 dm., 164 mk.

Wyruby, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Kurne, 35 w. od mta pow., 35 dm., 242 mk.

Wyrwino, fol., pow. wieliski, gm. Krest, własność Bohdanowiczów, 464 dz.

Wyrzysk, miasto. Freymark: „Statistische Darstellung des Kreises Wirsitz, mit Bezug auf die im Jahre 1867 ausgefuehrte Statistische Aufnahme". Nakel.

Wysocice, wś nad rzką Dłubnią, pow. miechowski. „Rector ecclesiae" w dok. z r. 1407. R. 1412 dziedzic wsi Pełka zw. Górka sprzedał czynsz z młyna wynoszący 12 grzyw. rocznie za 200 grzyw. groszy prag. Janowi, altaryście kościoła P. Maryi w Krakowie (Kod. kat. krak., II, 320, 359).

Wysocin, pow. nieszawski, ob. *Główczyn*.

Wysock, wś, pow. włodzimierski, gm. Bereżce (nie Rymacze), 20 w. od mta pow., 102 dm., 532 mk.

Wysocko 1.) wś, pow. brodzki. Szaraniewicz Izyd.: „Cmentarzyska przedhistoryczne w Czechach i Wysocku... odkryte r. 1895, 1896 i 1897" (Teka konserw., 1901). 2.) **W.**, wś, pow. turczański. W r. 1565 ma 130 kmieci na 58 dworzyszczach al. łanach i 3 ćwierciach. Sołtys. Popów 2, jeden trzyma dworzyszcze puste. Rzeźnik 1 daje fl. 1 gr. 6. Tamże wybierają myto, którego arenda czyni fl. 5. Suma dochodu fl. 226 gr. 19.

Wysocarz, dawna nazwa wsi, na obszarze której powstało dzisiejsze Chrostowo w pow. ostrołęckim, par. Troszyn. W dok. Jana, ks. mazow. z r. 1477 wymieniono Wyszoczarz, który w reg. pob. z r. 1578 podany jest jako część Chrostowa (Kapica, Herbarz, 49).

Wysoka *Wielka* i *Mała*, wś, pow. kutnowski. W dok. z r. 1424 Andrzej zw. „Wanglecz“ z W. h. Godzięby (Kapica, Herbarz, 446).

Wysoka, kol., pow. włodzimierski, 22 w. od Włodzimierza, 9 dm., 80 mk.

Wysoki Dwór, pow. trocki. O $2^1/_2$ w. na płd. od mstka nad rz. Wierzchnią góra sypana, zw. „Zamkową górą“, wzniesiona do 10 saż. nad poziom rzeki. Na wschód od mstka góra „Szubienica“.

Wysoki Horodziec, pow. sieński, ob. *Horodziec Wysoki.*

Wysoki Kołodeż, fol., pow. lepelski, Izmajłowiczów, 101 dz.

Wysoki Piec 1.) os., pow. owrucki, gmina Chrystynówka. 2.) **W. P.,** wś, pow. żytomierski, 26 w. od Żytomierza, 120 dm., 747 mk.

Wysokie Lubelskie, wś, dawniej miasteczko w pow. krasnostawskim. Dobra W. składające się z fol.: Wysokie, Słupno, Nowydwór, Zofijówka, Giełczew i Kajetanowo, os. Wysokie i wsi: Drogany, Słupeczno, Maciejów Stary i Nowy, Giełczew—należały do wojewodziny bracławskiej Anny z Sapiehów ks. Jabłonowskiej. Odstąpiła je bratu swemu, który został kanclerzem litewskim. Miała tylko na W. zastrzeżone dożywocie. Opis i dzieje W. mieści „Księga Świata“ z r. 1859. *M. R. Witan.*

Wysokie 1.) *Wysockie*, wś, pow. dryzieński, par. Oświej. 2.) **W.,** fol., pow. wieliski, gm. Baranowo; własność bar. Meller Zakomelskich, 200 dz. 3.) **W.,** pow. orszański, własność Eliasza Mazaraki (nie Mazarapio). Podane dwukrotnie (t. XIV, 133, n. 23 i 26).

Wysokie 1.) chutor, pow. kowelski, gm. Lelików, 80 w. od Kowla, 10 dm., 35 mk. 2.) **W.,** urocz., pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn. 3.) **W.,** urocz., pow. zasławski, gm Sudyłków. 4.) **W.,** wś, pow. żytomierski, 23 w. od Żytomierza, 69 dm., 359 mk.

Wystupowicze (t. XIV, 143), pow. owrucki, 40 w. od Owrucza, 170 dm., 969 mk.

Wyszatyce, r. 1565 *Wischaticze*, wś, pow. przemyski. Według lustracyi z r. 1565 wś ta w ststwie przemyskiem, miała kmieci na rolach lepszych i dłuższych 43 (na łanach $16^1/_4$) i 16 na gorszych ($6^3/_4$ łan.). Były też dwa obszary, karczma z rolą (zł. 11 gr. 6), przewóz na Sanie (zł. 20 gr. 24). Ogółem dochodu zł. 119 gr. 8. Kmiecie robili do folwarku w Dziewiączycach.

Wyszczykusy, pow. żytomierski, 75 w. od Żytomierza, 87 dm., 524 mk.

Wyszka, słoboda, pow. rówieński, gm. Stydyń, 75 w. od Równego, 18 dm., 96 mk.

Wyszków, wś, pow. łucki, gm. Poddubce (nie Teremno), 3 w. od Łucka, 26 dm., 341 mk. Należała do trynitarzy łuckich.

Wyszków, *Wisków*, r. 1585 *Wischkow*, niem. *Probstberg*, wś, pow. prądnicki, dziś jest częścią Wróbliny.

Wyszkowskie, ferma pod mstkiem Stawiszcze, pow. taraszczański, 5 dm., 29 mk.

Wysznarewo, wś, pow. dryzieński, par. Oświej.

Wyszniaków, *Wiszniaków*, chutor przy wsi Hołe, pow. kijowski, 9 dm., 71 mk.

Wyszochowo, w dok. *Visecovo*, wś dziś nie istniejąca. Leżała w dzisiejszym pow. płońskim, par. Gralewo. W dok. z w. XIII śród włości bisk. płockich którzy tu mieli dział jeden. W reg. pob. z r. 1578 podano „Wisechowo“ w par. Gralewo. Płaciło od 2 łan.

Wyszogród, dziś *Fordon*, miasto w pow. bydgoskim. „Wo lag Wyssegród? Abhandlung von Karl Timm“ (Zeitsch. d. Hist. Ges. f. d. Prov. Posen, II, 83—86).

Wyszonki, wś, pow. mazowiecki. W r. 1900 rozpoczęto budowę nowego kościoła murowanego.

Wywłóczka, r. 1564 *Wywloczica*, wś, pow. zamojski. W r. 1564 leży w par. Szczebrzeszyn, płaci od $17^1/_2$ łan., 5 zagr., 6 zagr. bez roli, 6 kom.

Wyzna, pow. słucki. Dobra miały 9542 dz.

Wyżary, chutor, pow. owrucki, gm. Łuhiny.

Wyżgródek, pow. krzemieniecki, 45 w. od Krzemieńca, 302 dm., 2153 mk.

Wyżłów, wś, pow. włodzimierski, gm. Bereżce, 43 w. od mta pow., 16 dm., 121 mk.

Wyżne, r. 1536 *Werżny*, wś, pow. rzeszowski, par. rz. kat. Czudec. W r. 1536 należy wraz z Babicą i Połomyją do Próchny włości Stan. Procheńskiego. Ob. *Próchna.*

Wyżwa 1.) mstko, pow. kowelski, 320 dm., 1969 mk., cerkiew drewn. z r. 1838, na miejscu dawniejszej, szkółka cerk. od r. 1883. Cerkiew cmentarna na przedm. Wola. Do par. należą wsi: Chotywel (2 w.), Rudka al. Ruda (3 w.) i Mielniki (2 w.). Mstko założone zosłało na gruntach śmidyńskich, przez ks. Iwana i Wasila Michajłowiczów Sanguszków w r. 1508, co potwierdza Zygmunt I w Smoleńsku (Arch. Sanguszków, III, 62—3). 2.) **W.** *Stara*, wś, tamże, 32 w. od Kowla, 165 dm., 977 mk., cerkiew drewn. z r. 1869, szkółka. Do par. należą wsi: Brodki (2 w.), Czewel (8 w., z cerkwią fil.) i Mielniki (2 w.).

Wyżyce al. *Wyszyce*, r. 1367 *Wiczdzite*, wś, pow. bocheński. Zwały się pierwotnie Wydżdżyce od imienia Wydżga (Wiczga), które nosi też jeden ze współdziedziców wsi (Kod. mał., I, 348).

Wyżynka, fol., pow. rówieński, gm. Tuczyn, 43 w. od Równego, 24 dm., 102 mk.

Wzdół, wś, pow. kielecki. W r. 1332 Jan Grot, bisk. krak., sprzedaje sołtystwo w tej wsi położonej w kasztelanii tarskiej („in castellania seu districtu Tharsensi“) za 30 grzyw., niejakiemu Ździsławowi, dla osadzenia nowego na prawie średzkiem wsi o 30 łan. z dawna tam istniejącej na prawie polskiem (Kod. kat. krak., II, 7).

Wzdymacz, zaśc., pow. słucki, 64 dz. Należy do ordynacyi nieświeskiej.

Z.

Zabara 1.) (t. XIV, 176), ferma (nie wieś) przy wsi Psiarówka, pow. berdyczowski. 56 w. od Berdyczowa. 20 dm., 85 mk. 2.) **Z.**, pow. kaniowski, ob. *Montrezorówka*. 3.) **Z.**, urocz. przy wsi Stara Buda, pow. kijowski, gm. Borodzianka. 4.) **Z.**, chutor przy wsi Michajłówka, tamże. 5.) **Z.**, urocz. nad Irpeniem, pow. wasylkowski, gm. Wieprzyk. 6.) **Z.**, ferma, pow. lityński, gm. Stara Sieniawa (9 w.). 7.) **Z.**, kol., pow. łucki, gm. Torczyn. 8.) **Z.**, tamże, gm. Rożyszcze, 33 w. od Łucka, 33 dm., 213 mk. 9.) **Z.**, chutor, pow. nowogradwołyński, gm. Derewicze. 10.) **Z**, fol., tamże, gm. Korzec. 11.) **Z.**, chutor, tamże, gm. Kustowce. 12.) **Z.**, wś, tamże, gm. Żołobne, 28 w. od mta pow., 19 dm., 108 mk. 13.) **Z.** *Dawidówka*, tamże, ob. *Dawidówka Zabara*. 14.) **Z.**, *Zabary* (t. XIV, 177), wś, pow. rówieński, 91 w. od Równego, 11 dm., 60 mk. 15.) **Z.**, kol., pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 35 w. od Włodzimierza, 25 dm., 163 mk. 16.) **Z.**, wś, pow. żytomierski, 43 w. od Żytomierza, 56 dm., 477 mk.

Zabary, os., pow. krzemieniecki, gm. Borki, 17 w. od mta pow., 12 dm., 74 mk.

Zabiele, wś, pow. kolneński. Jan ks. mazow. wydaje r. 1413 w Miastkowie wójtostwo we wsi książęcej Z. pod Nowogrodem, Jakuszowi dziedzicowi Borkowa (Kapica, Herbarz, 36).

Zabile, chutor, pow. włodzimierski, gm. Krymno, 4 dm., 16 mk.

Zabielany, ferma przy Monastyryszczach, pow. lipowiecki.

Zabiełockie, kol. niem. przy wsi Zabiełocze, pow. radomyski, gm. Kiczkiry, 7 dm., 32 mk.

Zabirje, pow. czerkaski, ob. *Czerniawka*.

Zabirki, przys., pow. dubieński, gm. Werba, 38 w. od Dubna, 13 dm., 76 mk.

Zabłoć, mstko, pow. lidzki. Ob. Wand. Szukiewicz: „Kurhany kamienne w pow. lidzkim“ (Światowit, t. IV).

Zabłocie, pow. grodzieński, ob. *Gromowicze*.

Zabłocie 1.) wś, pow. dubieński, gm. Malin, 39 w. od Dubna, 15 dm., 186 mk. 2.) **Z.**, chutor, tamże, gm. Werba, 7 dm., 41 mk. 3.) **Z.**, wś, pow. kowelski, 71 w. od Kowla, 265 dm., 1444 mk., cerkiew drewn. z r. 1795, szkółka cerk. od r. 1874. Wś do r. 1822 należała do hr. Krasickich, następnie do r. 1840 do gen. Szestakowa. 4.) **Z.**, wś, pow. łucki, gm. Rafałówka, 92 w. od Łucka, 45 dm., 298 mk. 5.) **Z.**, chutor, pow. owrucki, gm. i par. praw. Pokalów (12 w.), 15 w. od Owrucza, 20 dm., 120 mk. 6.) **Z.**, *Zabołocie*, wś, pow. włodzimierski, gm. Korytnica, 16 w. od Włodzimierza, 34 dm., 232 mk.

Zabłotów, pierwotna nazwa wsi na której obszarze założone zostało miasto Stanisławów.

Zabłudów, pow. białostocki. O 2 w. na wschód od Z., w lesie Krasne wzgórze sypane, zw. „Tatarka“. W tymże lesie, przy drodze z Z. do mstka Narwi znaczna liczba kurhanów. O 6 w. od Z. nad rzką Czarną wyniosłość, zw. Szwedzką Górką. O 3 w. od mstka, przy drodze ze wsi Gniotki do wsi Folwarki Wielkie, trzy podłużne nasypy, długie po 11 saż., szerokie 5 saż.

Zabołocie, ferma pod wsią Lisówka, pow. skwirski.

Zabołotce 1.) wś, pow. dubieński, 35 w. od Dubna, 15 dm, 189 mk. 2.) **Z.**, wś i kol, pow. łucki, gm. Torczyn, 17 w. od Łucka. Wś 39 dm., 248 mk.; kol. 12 dm., 101 mk. 3.) **Z.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Grybowica, 27 w. od Włodzimierza, 62 dm., 489 mk.

Zabołotne, urocz., pow. rówieński, gm. Wysock.

Zabora, urocz., pow. rówieński, gm. Deražne.

Zaborol 1.) wś, pow. łucki, gm. Torczyn (nie Miłusze), 5 w. od Łucka, 95 dm., 693 mk. 2.) **Z.**, wś, pow. rówieński, 14 w. od Równego, 123 dm., 740 mk.

Zaborowie, ob. *Strzelce Wielkie*

Zaborska, ob. *Zakoty*.

Zaborze 1.), pow. dzisieński, gm. Głębokie. Pod wsią w urocz. „Wołotowki“ 25 do 30 kurhanów, w kształcie półkolistym. 2.) **Z.**, pow. trocki, gm. Jewie. Pod wsią 6 kurhanów.

Zaborze, *Zabirje*, pow. czerkaski, ob. *Dumańce*.

Zabramie, przedm. Dubna, pow. dubieński, 16 dm., 164 mk.

Zabroda, *Zabrodzie*, wś, pow. włodzimierski, gm. Korytnica, 27 w. od Włodzimierza, 12 dm., 76 mk.

Zabrodek, chutor, pow. nowogradwołyński, gm. Derewicze.

Zabrody 1.) chutor, pow. kowelski, gm. Powursk. 2.) **Z.**, kol. i urocz., pow. rówieński, gm. Derażne, 35 w. od Równego, 12 dm., 80 mk.

Zabrodzie 1.) wś, pow. kowelski, 45 w. od Kowla, 153 dm., 703 mk., cerkiew drewn. przebudowana ze starej r. 1809, szkoła od r. 1873. Do par. należą wsi: Charki (1 w.), Jakusze (2 w., z cerkwią cmentarną) i Postupel (4 w.). Wś pierwotnie zwała się Kostynie, od imienia pierwszego osadnika Konstantyna, bojara pancernego z Ratna. Osadnicy otrzymali ziemię na prawie wieczysto-czynszowym, za opłatą po 15 złp. na rok. 2.) **Z.**, wś, pow. żytomierski, 16 w. od Żytomierza, 189 dm., 1043 mk.

Zabrze, osada górnicza, centr powiatu t. n. w Górnym Szląsku, ma być zamienioną na miasto, które po włączeniu przyległych osad, obejmie 76,000 mk., a więc po Wrocławiu będzie najludniejszym miastem Szląska. W r. 1895 powiat ten miał 91,137 mk., w tem 73,000 polaków.

Zabrzeż, dawniej *Zabereziny* al. *Zaberezie*, pow. oszmiański. W. ks. lit. Zygmunt, nadaje Jurju (Jerzemu), bratu Olechny, protoplasty rodu Dorohostajskich, dobra Zabereziny, Krywiczy i Żesno. Potomkowie jego od Z. przybrali nazwisko Zaberezińskich, później Zabrzezińskich. Synem Jurya był Jan Zabrzeziński, zamordowany przez Glińskiego r. 1508. Po wygaśnięciu rodu Zabrzezińskich dobra przeszły r. 1547 drogą wiana do kn. Stefana Zbaraskiego, następnie zaś za córką jego Barbarą r. 1602 na Gabryela Tenczyńskiego. W r. 1617 Z. był w posiadaniu Krzysztofa Kiszki, kaszt. trockiego, a przy końcu w. XVIII Komarów. Po spaleniu dawnego kościoła w Z. w czasie wojny z carem Aleksym, nowy kościół z drzewa wzniósł r. 1695 Albrycht Gnojnicki-Rabiej z żoną Anną z Juszkiewiczów. Należała do kościoła poblizka wioska Dziemidowicze.

Zabucza, chutor przy wsi Michajłówka, pow. kijowski.

Zabujanie, wś, pow. kijowski, gm. Makarów (nie Borodzianka), 65 w. od Kijowa, 38 dm., 532 mk., cerkiew, szkołka, wiatrak.

Zabule, pow. słonimski. Znaleziono wiele kości ludzkich, oraz wyroby bronzowe. Ob. *Dwór Żabin.*

Zabuże, wś, pow. włodzimierski, gm. Huszcza, 80 w. od Włodzimierza, 208 dm., 1183 mk.

Zacharów, chutor, pow. owrucki, gm. Łubiny, 40 w. od Owrucza, 21 dm., 121 mk.

Zacharyów, wś, pow. rówieński, gm. Równo (3 w.), 40 dm., 431 mk.

Zacisze 1.), pow. kowieński, ob. *Poskirdumie.* 2.) **Z.** (t. XIV, 216), pow. oszmiański. Między wsiami: Jukowce, Z. i Nowosiołki, śród pola 24 kurhanów, w części owalnych, w części okrągłych, wysokich od 1 do 2 arsz., od 10 do 50 arsz. w obwodzie.

Zacisze 1.) ferma, pow. humański, gm. Posuchówka, 4 dm., 89 mk. 2.) **Z.**, ferma przy wsi Mielnikowce, pow. hajsyński, 384 dz. (77 lasu), własność Giżyckich. 3.) **Z.**, ferma, pow. jampolski, gm., par. kat. i st. poczt. Tomaszpol, 200 dz. (z Jurkówką), własność Zielińskich. 4.) **Z.**, ferma, pow. olhopolski, Menszykowych, 130 dz. 5.) **Z.**, wś, pow. łucki, gm. Silno, 5 dm., 55 mk. 6.) **Z.**, urocz., tamże, gm. Trościaniec. 7.) **Z.**, chutor, pow. ostrogski, gm. Chorów. 8.) **Z.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Pulmo, 108 w. od Włodzimierza, 25 dm., 183 mk.

Zaczepa, chutor, pow. kijowski, gm. Hostomel.

Zaczerniecze, wś, pow. kowelski, gm., st. poczt. i dr. żel. Maciejów (5 w.), 33 w. od Kowla, 104 dm., 648 mk., cerkiew drewn. z roku 1879, szkółka cerk. od r. 1887. Do par. należą wsi: Czernoples (5 w.), Rudnia (7 w.) i Wygnanki (4 w.). W r. 1575 własność ks. Andrzeja Wiśniowieckiego, obecnie hr. Miączyńskich.

Zadarów, wś, pow. buczacki. Michał Buczacki przedstawia r. 1469 nadanie Władysława ks. opolskiego, potwierdzone przez Władysława króla węgier. na wsi: Zadorow i „Schino“ w halickiem.

Zadąbrówka, kol., pow. łucki, gm. Szczurzyn, 39 w. od Łucka, 13 dm.. 74 mk.

Zadroże, wś, pow. olkuski. W dok. z roku 1357, ob. *Wielmoża.* „Rector „ecclesiae“ w dok. z r. 1407 (Kod. kat. krak., II, 319).

Zadubie, wś. pow. lubelski, ob. *Wola Bychawska.*

Zadubrowce, ob. *Tuluków.*

Zadubrówy, chutor, pow. łucki, gm. Rafałówka.

Zadura, chutor, pow. zasławski, gm. Hryciów.

Zadworze, urocz., pow. trocki, gm. aleksandrowska. Znajduje się tu 38 nasypów ziemnych (mogił), rozmaitej wielkości.

Zadworze, wś, pow. rówieński, gm. Wysock, 150 w. od Równego, 53 dm., 355 mk.

Zady 1.) fol, pow. dubieński, gm. Młynów, 28 w. od Dubna, 9 dm., 48 mk. 2.) **Z.**, urocz., pow. łucki, gm. Poddubce.

Zadyby, wś, pow. kowelski, gm. i st. poczt. Turzysk (8 w.), 10 w. od Kowla, 79 dm., 601 mk., cerkiew drewn. z r. 1766, szkółka cerk.

od r. 1890. Do par. należy wś Harusza (3 w.). W r. 1446 w. ks. Świdrygajło nadaje za zasługi słudze swemu Chodce wsi: Miłowsze (w pow. łuckim) i Z. W r. 1511 dzielą się Zadybami, swą ojcowizną, Lewko i Fedko Laskowicze, zwani w późniejszych dokumentach Laskowiczami Zadybskiemi. Po śmierci Fedka część jego odziedziczyła żona Anna (2-o v. Onoszkiewiczowa) i synowie Hryćko, Juchno i Siemaszko, którzy z powodu ciągłych nieporozumień z Lewkiem Laskowiczem, sprzedają r. 1534 część swoją ks. Wasilowi Sanguszce Koszyrskiemu za 300 kóp gr. lit. W r. 1538 Lewko Laskowicz Zadybski sprzedaje swoją część ks. Sanguszce za 500 kóp gr. lit. W drugiej połowie w. XVI Z. z kluczem turyjskim dostały się ks. Sapiehom, od których r. 1595 nabywa Józef Ossoliński, wwda podlaski. Od Ossolińskich Z. przeszły do hr. Moszyńskich, od których r. 1841 nabył Julian Orzeszko. Obecnie jego potomków.

Zadzielsko, wś, pow. turczański. Wedle lustracyi z r. 1565 świeżo, „niniejszego roku przez sołtysa Iwana Romanowicza, przy rzece Zadzielskie, na surowem korzeniu zasadzona". Było 7 kmieci na półdworzyszczach.

Zagaj, fol., pow. nowogradwołyński, gm. Czartorya Nowa.

Zagajnik, urocz., pow. łucki, gm. Trościaniec, 5 dm., 27 mk.

Zagdańsk, wś nad rz. Bobrzą, pow. kielecki. R. 1414 Albert, bisk. krak., pragnąc podnieść dwie pustką stojące posiadłości („duas hereditates desertas") stołu biskupiego, nadaje niejakiemu Augustynowi, sołtysowi z Woli, sołtystwo we wsi „Augustinowo Zagnansko", w której ma osadzić 16 łan. kmiecych. Dwa będą należeć do stołu biskup. a dwa sołtysie (Kod. kat. krak., II, 386).

Zagople, w dok. z r. 1271, ob. *Szarlej* (t. XI).

Zagórze, wś nad rzką Czeczwą, pow. kałuski. W r. 1565 należy do ststwa halickiego, ma 26 kmieci na półdworzyszczach. Dawali czynszu na św. Marcin po gr. $12^1/_2$, a na św. Juryj gr. 6. Podsadków 4. Pop gr. 30. Młyn o 3 kołach. Była prócz innych dań wozowa. Co rok czterej kmiecie dawali jeden wóz, czyli razem $6^1/_2$ wozów.

Zagórzyce, wś, pow. miechowski, par. Więcławice. W dok. z r. 1324 Piotr „de Z. miles" (Kod. kat. krak., I, 169).

Zagranica, kol., pow. rówieński, gm. Tuczyn, 5 dm., 59 mk.

Zagwóźdź, r. 1469 *Zagoszdze*, wś, pow. stanisławowski. Mikołaj Karnkowski przedstawił r. 1469 nadanie Władysława, ks. opolskiego, na wieś Zagoszdze w halickiem, z obowiązkiem służby wojennej.

Zahajce 1.) *Małe*, wś, pow. krzemieniecki, 28 w. od mta pow., 56 dm., 355 mk. 2.) **Z.** *Wielkie*, wś i chutor, tamże, 31 w. od mta pow. Wś 248 dm., 1726 mk.; chutor 2 dm., 7 mk. 3.) **Z.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Chorów, 31 w. od Włodzimierza, 43 dm., 257 mk.

Zahaje 1.) chutor, pow. łucki, gm. Czaruków, 24 w. od Łucka, 10 dm., 77 mk. 2.) **Z.**, kol., pow. włodzimierski, gm. Podberezie, 50 w. od Włodzimierza, 34 dm., 163 mk.

Zaharankowszczyzna, mylnie *Zagorankowszczyzna* (t. XIV, 260), pow. oszmiański, pod Gieranonami, własność Julii Zygmuntowej Jankowskiej.

Zahatka, kol., pow. włodzimierski, gm. Werba, 23 w. od Włodzimierza, 37 dm., 197 mk.

Zahlinki, wś, pow. włodzimierski, gm. Olesk, 43 w. od Włodzimierza, 77 dm., 465 mk.

Zahłusze, wś, pow. kowelski, gm. Hłusza Wielka, 73 w. od Kowla, 16 dm., 63 mk.

Zahłybie, chutor nad rzką Braczynką, pow. radomyski, gm. Czarnobyl.

Zahn, wś i dobra, pow. zielonogórski, par. ew. Saabor, kat. Milzig. W r. 1885 dobra miały 594 ha., 2 dm., 17 mk. ewang.; wś miała 614 ha., 43 dm., 228 mk. (3 kat.).

Zahorce, fol., pow. wilejski, gm. Radoszkowicze, własność Kowalewskich. Horodyszcze, zajmujące około 20 saż. kw. obszaru.

Zahorce 1.) *Wielkie* i *Małe*, dwie wsi, pow. dubieński, gm. Dubno (6 w.). Z. Wielkie 42 dm., 236 mk., Z. Małe 18 dm., 94 mk. 2.) **Z.**, wś, pow. krzemieniecki, 38 w. od mta pow., 95 dm., 610 mk. 3.) **Z.**, wś, pow. ostrogski, 30 w. od Ostroga, 45 dm., 330 mk.

Zahorodzie, wś, pow. krzemieniecki, gm. Wiszniowiec, 20 w. od Krzemieńca, 59 dm., 451 mk. Wś należała do hr. Platerów.

Zahoroszcz, wś, pow. ostrogski, 31 w. od Ostroga, 18 dm., 189 mk.

Zahorów 1.) *Nowy*, wś, pow. włodzimierski, gm. Chorów, 33 w. od Włodzimierza, 54 dm., 340 mk. 2.) **Z.** *Stary*, wś, tamże, gm. Chotiaczów, 32 w. od Włodzimierza, 99 dm., 637 mk.

Zahorówka, wś, pow. łucki, gm. Kołki, 62 w. od Łucka, 32 dm., 246 mk. W ostatnich czasach należała do Moszyńskich.

Zahorze, *Zagórze* (t. XIV, 266), pow. oszmiański, gm. Holszany. Własność niegdyś Czerniawskich, od których nabywają Chodźkowie. Po r. 1813 Jan Chodźko sprzedał Z. Ferdynandowi Spitznaglowi, prof. uniw. wileńskiego, od którego przeszło do Skibińskich, poczem drogą wiana do Duninów Ślepściów.

Zahrabelno, chutor, pow. włodzimierski, gm. Krymno.

Zahradny Las, urocz., pow. orszański, od r. 1877 własność Antonowych, 200 dz. (100 lasu).

Zahrebla, fol., pow. dubieński, gm. Werba.

Zahuba, urocz., pow. nowogradwołyński, 14 dm., 67 mk.

Zajaczkówka, wś, pow. humański, gm. Babanka (nie Podwysokie), 20 w. od Humania, 98 dm., 555 mk., cerkiew, 2 młyny wodne.

Zajaczkowski, chutor nad Jatranią, pow. humański, gm. Babanka, 13 w. od Humania, 4 dm., 34 mk.

Zajaczówka, wś, pow. kowelski, gm. i par. praw. Powursk (5 w.), 35 w. od Kowla, 65 dm., 408 mk., cerkiew cment. drewniana z r. 1877.

Zajaczy, chutor przy wsi Hlewacha, pow. kijowski.

Zajaczyce, wś, pow. włodzimierski, gm. Chorów, 30 w. od Włodzimierza, 67 dm., 394 mk.

Zajączków, pow. kielecki, par. Małogoszcz. Ob. *Chęciny*.

Zajcew 1.) chutor, pow. nowogradwołyński, gm. Lubar. 2.) **Z.,** chutor, pow. ostrogski, gm. Chorów. 3.) **Z.,** chutor, pow. żytomierski, gm. Krasnopol.

Zajezierze 1.) zaśc., pow. słucki, 64 dz., należy do dóbr ks. Radziwiłłów. 2.) **Z.,** *Zaozierje*, mylnie *Zajeziorce* (t. XIV, 292), pow. oszmiański. Podług inwentarza z r. 1544 należała do dóbr Soły (Anny z Radziwiłłów, żony Stanisława Kiszki, wwdy witebskiego). Leżała za jez. Solskiem, było w niej 17 dym. Z każdej służby winni dawać po pół beczki owsa i niewody do łowienia ryb w jeziorze zimą i latem dla dworu solskiego. W r. 1686 w dziale Antoniego Poźniaka, przy Raczunach (Bonifacowie).

Zajeziorce, pow. nowoaleksandrowski, ob. *Dubkowszczyzna*.

Zajęczniki (t. XIV, 293), pow. bielski, gub. grodz. Grupa kurhanów (wysokich od 1 do 4 arsz., mających obwodu od 20 do 50 kroków), zbadanych przez Awenariusa.

Zakamionka, pow. święciański. Na polach włościańskich słup ułożony z kamieni, wysoki około 1 saż., a mający 3 saż. obwodu. Podług podania jest to ołtarz pogański.

Zakije al. *Zakij*, pow. brzeski, gub. grodz., ob. *Zakie* (t. XIV).

Zakliczewo *Wielkie*, wś, pow. makowski. Wspom. w dok. z r. 1432 (Kod. maz.).

Zakonowek, pow. dzisieński. Własność Laskowskich, ma 227 dz. Na polach kurhany.

Zakopane, wś i stacya klimatyczna. Od r. 1899 połączone drogą żelazną z siecią kolei żel. państwowych w Chabówce (stacya linii: Kraków-Sucha-Sącz), rozwija się coraz pomyślniej. Napływ gości przybywających tu na czas krótszy lub dłuższy pobyt doszedł w ostatnich latach do cyfry 10,000. W związku z tem powstają tu coraz nowe hotele, pensyonaty, wille prywatne, zakłady różnorodne. Jednem z najważniejszych jest wielkie sanatoryum akcyjne, dla chorych piersiowych, zbudowane na stoku Gubałowki opodal od drogi z Z. do Kościelisk i otwarte w końcu r. 1901. W r. 1902 Z. miało 5290 mk. stałych i 10,400 gości, z tego w sezonie letnim 8705, zimowym 1688. Prócz tego przybyło służby i przemysłowców do 1000 osób. Domów dla gości było 589 o 3320 pokojach, 637 kuchniach, sklepów 73. Kościołów 3 i 4 kaplice. Prócz tego kilka zakładów naukowo-wychowawczych. Ze świeższych prac o Z. wymieniamy tu: Janiszewski T.: „Bibliografia zakopiańska“ (Przegl. zakop., r. 1899, n. 18 — 22 i r. 1900, n. 1 do 10). Czubek J.: „Początek i nazwa Z.“ („Czas“, r. 1903, n. 153 i 154). Witkiewicz St.: „Bagno“. Lwów, 1903, str. 80. Stan. Eliasz-Radzikowski: „Z. przed stu laty“. Część I. Kraków, r. 1901, str. 50, z mapą i rycinami. „Kalendarzyk tatrzański, rocznik I. Zakopane i Tatry, krótki przewodnik po Zakopanem z planem Z. i mapką Tatr“. Kraków, 1901, str. X i 224. Matlakowski Wład.: „Wspomnienia z Zak.“. Warszawa, 1901, str. 74 (odbitka z „Wszechświata“).

Zakościelne, przedmieście mstka Urzędowa w pow. janowskim. Ma 60 dm., 400 mk.

Zakot 1.) chutor, pow. dubieński, gm Buderaż. 2.) **Z.,** urocz., pow. łucki, gm. Trościaniec.

Zakoty 1.) (t. XIV, 201, *Zaborska*), dwa chutory, pow. ostrogski, 15 w. od Ostroga. Jeden 23 dm., 152 mk., drugi 1 dm., 5 mk. 2.) **Z.,** chutor, tamże, gm. Lachowce, 40 w. od Ostroga, 7 dm., 45 mk. 3.) **Z.,** chutor, tamże, gm. Zdołbica.

Zakrewie, pow. oszmiański. Zwane niegdyś Z. Piotraszkowskie i Szymanowskie, było roku 1627 własnością Jakuba Mikołajewicza Zakrewskiego, który w t. r. sprzedaje z dwoma placami w Krewie i lasem za 430 kóp gr. Mikołajowi Stanisławowiczowi Zakrewskiemu.

Zakrużce, wś, pow. zasławski, 15 w. od Zasławia, 59 dm., 291 mk.

Zakrynicze 1.) urocz., pow. łucki, gm. Trościaniec, 18 w. od Łucka, 8 dm., 50 mk. 2.) **Z.,** wś, pow. nowogradwołyński, 30 w. od mta pow., 92 dm., 565 mk. 3.) **Z.,** wś, pow. ostrogski, 15 w. od Ostroga, 27 dm., 209 mk. 4.) **Z.,** wś, pow. zasławski, 40 w. od Zasławia, 163 dm., 1092 mk.

Zakryszeńskie, urocz., pow. równieński, gm. Wysock.

Zakrzewo Zagroby, pow. łomżyński, ob. *Sledzie*.

Zakrzów i *Zakrzowiec*, w dok. *Zakrzow*, pow. wielicki. W dok. z r. 1347 bisk. krak. Jan Grot nadaje dziesięcinę z tych wsi, należących do klasztoru w Staniątkach, kaplicy św. Jana ewang. w katedrze krakowskiej (Kod. kat. krak., I, 227).

Zakrzów, pow. olesiński, ob. *Sakrau*.

Zakusiłówka, wś nad rzką Kodeńką, pow. żytomierski, gm. Kodnia, 20 w. od Żytomierza, 189 dm., 1518 mk., szkoła.

Zakusiły, wś, pow. owrucki, 17 w. od Owrucza, 105 dm., 570 mk.

Zaleśce 1.) *Szumskie*, wś, pow. krzemieniecki, 27 w. od mta pow., 85 dm,, 703 mk. 2.) **Z.** *Wiśniowieckie*, wś, tamże, 367 dm., 2348 mk.

Zalesie 1.) kol., pow. słupecki, gm. Oleśnica, ma 5 dm., 59 mk. Do r. 1891 nosiła nazwę: Adolfberg, ob. *Emilienheim*. 2.) **Z.** wś, pow. mławski, par. Sarnowo, ob. *Łążek*. 3.) **Z.**, fol. dóbr Dzierzkowice, w pow. janowskim. Mylnie podany dwukrotnie (t. XIV, 332, n. 50 i 52).

Zalesie, pow. łecki, ob. *Królowa Wola*.

Zalesie 1.), pow. kobryński, gm. Zalesie. O 2 w. od wsi wzgórze, zajmujące 50,000 s. kw. powierzchni, wyniesione nad poziom otaczającego je błota na 2 saż. Od strony płd. ciągnie się jakoby mur kamienny, szeroki na 2 arsz. W r. 1563 wś w wójtostwie sieleckiem, ekon. kobryńskiej. Wś miała 25 włók gruntu podłego, w tem 2 włóki wolne na służki i 23 na płacie. Dochód czynił 22 kóp 50 gr. 2.) **Z.** pow. prużański, gm. Murawiewska. O $1^1/_2$ w. od wsi niewielki kurhan, w kształcie półkuli, zw. „dojnica", z powodu, że na wierzchu leży kamień, podobny do naczynia na mleko. W roku 1563 w wójtostwie zaleskiem, włości dworu czerewaczyckiego. Wś miała 50 włók gruntu podłego, w tem 1 wł. wolna na wójtostwo, 3 na podłaźniki i 46 na płacie. Dochód czyni 118 kóp 36 gr. Do wójtostwa należała wś Tulicze. 3.) **Z.**, fol., pow. borysowski. Należał do Piotra Świdy, następnie Adolfa Wołka Łaniewskiego, 1742 dz. 4.) **Z.**, pow. połocki, ob. *Babiczewo*.

Zalesie 1.) fol., pow. proskurowski, gm., st. poczt. i par. Jarmolińce, 620 dz. (30 łąk). Należy do klucza jarmolińskiego. 2.) **Z.**, fol., pow. dubieński, gm. Warkowicze. 3.) **Z.**, wś, pow. kowelski, gm. Soszyczno, 37 w. od Kowla, 100 dm., 661 mk. 4.) **Z.**, urocz., pow. nowogradwołyński, gm. Połonne, 5 dm., 26 mk. 5.) **Z.**, chutor, pow. ostrogski, gm. Kuniów. 6.) **Z.**, chutor, tamże, gm. Pererosłe. 7.) **Z.**, wś, tamże, gm. Zdołbica, 25 w. od Ostroga, 47 dm., 357 mk. 8.) **Z.**. pow. owrucki, ob. *Brydko Zalesie*. 9.) **Z.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Pulmo, 107 w. od Włodzimierza, 63 dm., 504 mk.

Zalesie Zamsko, słoboda, pow. rówieński, gm. Bereźno, 34 w. od Równego, 19 dm., 121 mk.

Zaleska al. *Zaliska*, kol., pow. owrucki, gm. Chrystynówka, 30 w. od Owrucza, 26 dm., 111 mk.

Zaleskie, *Zaleski* (t. XIV, 344), pow. dzisieński. Na zachód od wsi, na pastwisku włościańskim około 65 kurhanów (wołotówek), wysokich przeszło na 1 saż. i mających około $1^1/_2$ saż. średnicy. Przy rozkopaniu niektórych znaleziono monety miedziane i srebrne, cylindry metaliczne, szable i kości ludzkie.

Zaleszański, chutor nad Wereśnią, pow. radomyski, gm. Kresiatycze, 70 w. od Radomyśla, 7 dm., 54 mk.

Zaleszany, wś, pow. rówieński, 122 w. od Równego, 23 dm., 117 mk.

Zalibówka, wś, pow. dubieński, gm. Buderaż, 15 w. od Dubna, 332 mk.

Zaliłów, kol., pow. rówieński, gm. Deraźne, 30 w. od Równego, 8 dm., 46 mk.

Zalipie, wś, pow. rohatyński. Wedle lustracyi z r. 1565 nieboszczyk pan z Tenczyna zbudował przy wsi tej twierdzę nad rz. Lipą. Ze wsi usunięto kmieci i założono folwark. Zostało tylko 2 kmieci. Należała do ststwa rohatyńskiego.

Zaliśce 1.) wś, pow. kowelski, gm. Konary Stare, par. praw. Tupały (1 w.), 19 w. od Kowla, 23 dm., 157 mk. 2.) **Z.**, wś tamże, gm. Lubitów, par. praw. Tahaczyn, 25 w. od Kowla, 31 dm., 252 mk. 3.) **Z.**, wś, pow. łucki, gm. Rożyszcze, 28 w. od Łucka, 46 dm., 277 mk. Należy w części do skarbu (po brygidkach łuckich), w części do Jóźwikiewiczów.

Zalisie, *Zalisy*, wś, pow. kowelski, gm. i st. dr. żel. Zabłocie (3 w.), 69 w. od Kowla, 164 dm., 1060 mk., cerkiew drewn. z r. 1794, szkółka cerk. od r. 1874. Do par. należy wś Kraska (6 w.), z cerkwią cmentarną.

Zalisiszcze, chutor, pow. kowelski, gm. Chocieszów, 80 w. od Kowla, 13 dm., 48 mk.

Zalisy, chutor, pow. kowelski, gm. Lelików, 5 dm., 34 mk.

Zaliwie, wś, pow. siedlecki. Składa się w r. 1476 z części: Żelkowo, Wolunyecz i ma kilku częściowych właścicieli (Kod. Maz., 270).

Zalutje, chutor, pow. kowelski, gm. Chocieszów, 79 w. od Kowla, 18 dm., 172 mk.

Zaluty, wś, pow. włodzimierski, gm. Krymno, 101 w. od Włodzimierza, 34 dm., 225 mk.

Załawie, fol., pow. rochaczewski, należy do dóbr Mazałów.

Załawie, wś, pow. dubieński, 30 w. od Dubna, 40 dm., 545 mk.

Załazie, wś, pow. kowelski, par. praw. Worokoml (5 w.), 79 w. od Kowla, 65 dm., 469 mk., cerkiew fil. (do r. 1850 paraf.) drewn. z r. 1773, szkółka od r. 1891.

Załęże, wś, pow. olkuski, ob. *Bydlin* (t. I).

Załukieć, r. 1505 *Zalokiecz*, wś, pow. drohobycki. W r. 1565 we włości oziminskiej ststwa samborskiego, miała 32 kmieci na półdworzyszczach, sołtys, pop. Dochód ogólny *zł.* 182 gr. 11.

Załozie. pow. czauski, ob. *Założe* (t. XIV).

Załozy, pow. słonimski, ob. *Białołozy*.

Załuchow, *Załuchowo*, wś, pow. kowelski, par. praw. Niewir (15 w.), 105 w. od Kowla, 46 dm., 373 mk.

Załucki Las, urocz., pow. orszański, od r.

1877 własność Boholubowych, 700 dz. (150 lasu).

Załucze, pow. miński. Obecnie własność pułkow. Tomiłowskiej, w dzierżawie Waleryana Hołowacza. Fol. ma 6 włók. Ludw. Kondratowicz (Wł. Syrokomla) dzierżawił ten folwark od r. 1844 do 1852.

Załucze, r. 1563 *Zaluze*, wś, pow. śniatyński. Leżała wststwie śniatyńskiem, w r. 1565 miała 31 kmieci na 17 dworzyszczach. Z każdego dawano po 2 grzyw. i cztery mace owsa miary śniatyńskiej i 12 jaj. Pop gr. 30, proskurnica gr. 12. Powołowszczyzny co piąty rok, w roku 1563 było wołów 31 po zł. 4. Suma rocznego dochodu zł. 139 gr. 10 den. 9.

Załuski Młyn, chutor przy wsi Załuże, pow. dubieński.

Załuże, pow. prużański. W r. 1563 w wójtowstwie maleckiem włości dworu błudeńskiego, ekon. kobryńskiej. We wsi było 15 włók gruntu podłego. Dochód czynił 11 kóp 9 gr.

Załuże 1.) wś, pow. dubieński, 15 w. od Dubna, 59 dm., 362 mk. 2.) **Z.**, wś, pow. krzemieniecki, 26 w. od mta pow., 82 dm., 572 mk. 3.) **Z.**, wś, pow. ostrogski, 35 w. od Ostroga, 130 dm., 824 mk. 4.) **Z.**, chutor, pow. owrucki, Hładkowicze. 5.) **Z.**, wś i fol., pow. rówieński, 138 w. od Równego. Wś 111 dm., 654 mk.; fol. 2 dm., 6 mk. 6.) **Z.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Korytnica, 12 w. od Włodzimierza, 80 dm., 540 mk. 7.) **Z**, chutor, tamże, gm. Werba, 13 dm., 94 mk.

Załuże, wś, pow. rohatyński. W r. 1565 wchodzi w skład ststwa rohatyńskiego, ma 18 kmieci na ćwierciach i 9 ćwierci pustych. Łąki nad Lipą rozdzielono na 21 części i puszczono oddzielnie. Pop gr. 30 i liskę za gr. 30. Suma dochodu zł. 51 gr. 8.

Zamch, r. 1565 *Zamech*, wś, pow. biłgorajski. W r. 1565 centr oddzielnego starostwa nad rz. Tanwią, miał 57 kmieci siedzących na łanach tak wielkich, iż jeden wystarczał za dwa łany polskie. Mimo to, do opłaty czynszu liczono tylko $14^{1}/_{4}$ łan. Prawie każdy kmieć był bartnikiem i dawał ztąd po 3 kunniki miodu. Wataman na ćwierci wolny od czynszu, dawał miód tylko. Zagrodników al. podsadków było 14, którzy po większej części dawali też dań miodową. Karczmarzy 9 z nich 7 po 2 grzyw. czynszu, ósmy od gorzałki zł. 2, dziewiąty jako kowal pański nic nie daje. Karczmarze też byli bartnikami i dawali miód, którego ogółem dawano 161 kunników (po gr. 24), wartości zł. 128 gr. 24. Ogółem dochodu ze wsi było zł. 190 gr. 20. Pod twierdzą zamecką jest sadzawek cztery dobrych. Folwark tameczny zebrał roku 1565 żyta kóp 300, jarego 100, pszenicy 26, jęczmienia 70, owsa 305, grochu 40, prosa 60, tatarki 90, siana brogów 15 i 3 stogi w polu. Ogółem z całego starostwa było dochodu czystego zł. 1387 gr. 8. Ob. *Leżajsk*.

Zamczysk al. *Zamczysko*, pow. sokólski. Około 1 w. od wsi Z., Podzamczysk i Niemczyn, w kierunku wsi Porosławka, zachowała się część horodyszcza, zw. Łysą Górą, mająca kształt kulisty. Wewnętrzna powierzchnia ma 5 saż. średnicy. Otoczona jest wałem i rowem szerokim na 10 arsz. Wchód od wschodu. Znajdowano tu podobno strzały i monety złote.

Zamczysko, urocz. nad jez. Ułą, pow. lidzki, przy wsi Rudnia.

Zamczysko, wś, pow. dubieński, 15 w. od Dubna, 6 dm., 57 mk.

Zamianki, *Ziemianka* (t. XIV, 609), wś i fol., pow. oszmiański, gm. Naliboki, własność Burzyńskich. Śród lasu kilka kurhanów.

Zamianowo, pow. bielski, gub. grodz. W pobliżu wsi mogilnik kamienny (Bibl. Warsz., r. 1853, zesz. 102, str. 194).

Zamiry al. *Budyszcze*, słoboda, pow. radomyski, 44 dm., 266 mk.

Zamkiewicze, wś, pow. włodzimierski, gm. Poryck, 24 w. od Włodzimierza, 75 dm., 496 mk.

Zamlicze, wś, pow. włodzimierski, 20 w. od Włodzimierza, 48 dm., 359 mk.

Zamłynie, wś, pow. dubieński, 25 w. od Dubna, 34 dm., 195 mk.

Zamłyt, wś, pow. włodzimierski, gm. Bereżce, 51 w. od Włodzimierza, 53 dm., 360 mk.

Zamojdź, ob. *Żamojdź*.

Zamoroczenie 1.) wś, fol. i os. leśna, pow. rówieński, gm. Wysock (nie Dąbrowica), 147 w. od Równego. Wś 43 dm., 231 mk.; fol. 3 dm., 12 mk. 2.) **Z.**, chutor, pow. zasławski, gm. Chorowiec, 53 w. od Zasławia, 16 dm., 52 mk.

Zamość, miasto. W r. 1900 ma 11,269 mk., powiat zaś 122,505. Obecny ordynat hr. Maur. Zamojski podejmuje gruntowną restauracyę kolegiaty i znajdujących się w podziemiach grobów rodzinnych. Do dziejów akademii, miasta i rodziny Zamojskich podaje wiele ciekawych szczegółów przechowany w rękopisie (w Bibliot. Zamojskich) pamiętnik Rudomicza, profesora i rektora Akademii a zarazem lekarza, odnoszący się do drugiej połowy w. XVII. Nosi on tytuł „Ephemeros seu Diarium privatum". Inny ważny rękopis dla dziejów Akademii ogłosił Wadowski Jan Ambroży ks.: „Wiadomość o profesorach akademii zamojskiej. Rękopis z w. XVII, wydał i wstępem zaopatrzył". Warszawa, 1899, 1900, str. 341. Historyę akademii opartą na przechowanem dotąd archiwum tej instytucyi opracował Kochanowski Jan K.: „Dzieje Akademii Zamojskiej (1594—1784)". Kraków, 1900, str. 345 i XCVIII. Podano tu w dodatku spis druków zamojskich. Do dziejów Z. odnoszą się prócz tego świeższe opracowania:

L. Glatman: „Z dziejów Z.“ (czasy saskie), „Słowo“, r. 1900, z września. Rolle M.: „Zamość i jego obrońcy. Urywek z dziejów roku 1831“ (Dzien. Pozn., r. 1892, n. 7—12). I. W.: „Zamość“ (Tyg. Powsz., n. 21, r. 1882). L. M. Potocki: „Z. i jego instytucye“ (Rękopis złożony Akad. Umiej. w Krakowie). Statuta ordynacyi zamojskiej zostały wydane po raz czwarty w Warszawie r. 1902.

Zamość, fol., pow. oszmiański, własność Macieja Masło.

Zamościcze, chutor, pow. włodzimierski, gm. Huszcza, 6 dm., 41 mk.

Zamoście, przedm. Siemiatycz, pow. bielski, gub. grodz., oddzielone od mstka rzką Kamionką, na której most. Jest to niejako fabryczna dzielnica Siemiatycz, tu bowiem znajdują się: garbarnia, fabryka sukna grubego, farbiarnia przędzy wełnianej, fabryka kafli. Dawniej była też fabryka fajansu. Na przedmieściu mieszka kilkadziesiąt rodzin zdunów, t. zw. polewników, wyrabiających z miejscowej gliny naczynia polewane, rozwożone po okolicznych miasteczkach. U wjazdu od strony Bacik Bliższych, na wzgórku przy drodze stoi słup czworokątny murowany, przeszło 2 sążnie wysoki.

Lud. Czark.

Zamoście 1.) *Zamość* (t. XIV, 384), wś, pow. kowelski, gm. i par. praw. Lelików (3 w.), 70 w. od Kowla, 21 dm., 111 mk. 2.) **Z.,** przys., pow. łucki. gm. Horodek, 90 w. od Łucka, 60 dm., 365 mk. 3.) **Z.,** kol., pow. nowogradwołyński, gm. Serby, 3 dm., 18 mk.

Zamoście, wś, pow. przemyślański. Według lustracyi z r. 1565. Połtaw al. Nowy Staw i Zamoście „te dwie wiosce mają być rozumiane za jednę“. Należały do ststwa lwowskiego. Siedziało tu 17 ludzi „jako zagrodników“. Robili do fol. w Glinianach. Staw tutejszy dawał przy spuście co trzy lata zł. 360. Por. *Połtew* (t. VIII, 731).

Zamosty, kol., pow. włodzimierski, gm. Werba, 3 dm., 15 mk.

Zamostyszcze, kol., pow. rówieński, gm. Bereźno, 54 w. od Równego, 30 dm., 189 mk.

Zamosz, pow. dzisieński. Pod mstkiem na gruntach folwarcznych wał sypany, długi około 35 saż. Na polach dworskich do 10 kurhanów.

Zamoszje, chutor, pow. kowelski, gm. Lelików

Zamszany, wś skarb., pow. kowelski, gm. Datyń (10 w.), 36 w. od Kowla, 137 dm., 1416 mk., cerkiew drewn. z r. 1809, szkółka cerk. od r. 1890. Była tu st. poczt., przeniesiona do Ratna.

Zamulińce, wś, pow. kołomyjski. Starostwo niegrodowe w ziemi halickiej, podług lustracyi z r. 1765 obejmowało wsie: Zamulińce, Debiesławce i Nazurna, które posiadała w tym czasie Jabłonowska. Po zagarnieniu tych dóbr narodowych przez rząd austryacki w d. 1 kwietnia r. 1777, tenże sprzedał je Józefowi Dzierzkowskiemu, r. 1799 za 29,600 zł. reń.

Zamysłowicze, wś, pow. owrucki, 70 w. od Owrucza, 99 dm., 589 mk.

Zanarocz, pow. święciański. Na miejscowym cmentarzu 17 kurhanów.

Zaniemyśl, mstko, pow. średzki. „Niezamyśl i Zaniemyśl“ przez E. Kierskiego (Tyg. ilustr., VII, 1863, str. 75). „Kościół w Z.“ (w Albumie do Edw. hr. Raczyńskiego. Wspom. Wielk.). „Igrzysko przedstawiające bitwę morską na jeziorze Zaniemyskiem dane r. 1819“. Do tego artykuł: „Kępa Zaniemyska“ (Przyj. ludu, 1836).

Zanowieście, pow. wiłkomierski, gm. Kurkle. Około r. 1772 własność Kościałkowskich.

Zanudówka, pow. kijowski, ob. *Janówka* (t. XV).

Zanywie, *Zaniwie*, chutor, pow. kowelski, gm. Lelików, 10 dm., 57 mk.

Zaobodne, ferma, pow. bracławski, gm. i par. praw. Obodne, 245 dz.

Zaosie, pow. nowogródzki. Pawłowicz Edw.: „Z nad Wilii i Niemna“. Lwów, 1901.

Zaosin, fol., pow. borysowski, własność Zimodrów, 231 dz.

Zapadne, chutor przy wsi Kowalicha, pow. czerkaski.

Zapadyńce, wś, pow. starokonstantynowski, gm. Krasiłów, 358 dm., 2048 mk.

Zapaśniki, pow. dzisieński. Na polach kurhany.

Zapilena, chutor, pow. włodzimierski, gm. Krymno.

Zapniów, w dok. *Zapnow* i *Sapnow*, wś, pow. iłżecki. Włość bisk. krak. w dok. z r. 1346 i 1361. Jan Grot, bisk. krak. oddaje sołtystwo w Z. Hinczkowi ze Słowikowa, kan. wiślickiemu. Zdaje się że w oznaczeniu położenia wsi nastąpiła pomyłka (Kod. kat. krak., I, 230, 289). W roku 1578 Marcin Broniowski płaci tu od 3 os., 1 $^{1}/_{2}$ łana, 2 zagr. z rolą.

Zapole 1.), nazwa części obszaru pow. bielskiego, po prawej stronie rz. Bugu, w dawnej ziemi drohickiej, obejmuje parafie: ostrożańską, śledzianowską, większą część drohickiej, część granieńskiej i pierlejewskiej. Przestrzeń ta gęsto usiana wioskami, z glebą dobrą, pszenną, oddawna ogołocona jest z lasów. 2.) **Z.,** pow. słucki, należała do Hektora Naruszewicza, dziś 7662 dz.

Zapole 1.) wś, pow. owrucki, gm. Żubrowicze, par. praw. Krasnowłóka, 61 w. od Owrucza, 39 dm., 301 mk. 2.) **Z.,** wś, pow. włodzimierski, gm. Luboml (nie Zgorzany), 64 w. od Włodzimierza, 143 dm., 864 mk.

Zapotoki, kol., pow. włodzimierski, gm. Nowodwór.

Zaprany, pow. wiłkomierski, ob. *Aukształpole*.

Zapruda Spaska, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, 55 w. od mta pow., 51 dm., 359 mk.

Zaprudzie, wś w pobliżu rz. Turyi, pow. kowelski, gm. i par. praw. Soszyczno (6 w.), 23 w. od Kowla, 57 dm., 445 mk., cerkiew cmentarna drewn. z r. 1869. Wś należała do dóbr biskupów włodzimierskich, pod koniec w. XVIII zajęta na skarb, nadana została hr. Ilińskiemu, r. 1830 przeszła do hr. Komarów, od r. 1875 hr. de Moni.

Zaprypecie, dwa chutory, pow. kowelski, gm. Chocieszów, 78 w. od Kowla, razem 23 dm., 183 mk.

Zapukłowo, chutor, pow. włodzimierski, gm. Krymno, 6 dm., 42 mk.

Zapurwie, fol. dóbr Wiszniew, pow. oszmiański.

Zapust 1.), chutor przy wsi Pawłówka, pow. berdyczowski. 2.) **Z.,** kol., pow. dubieński, gm. Werba. 3.) **Z.,** kol., pow. łucki gm. Rożyszcze, 29 w. od Łucka, 32 dm., 191 mk. 4.) **Z.** *Boratyński* i *Z. Usicki*, dwie kol., tamże, gm. Torczyn, 23 i 15 w. od Łucka. Pierwsza 37 dm., 243 mk., druga 10 dm., 64 mk. 5.) **Z.,** kol., pow. włodzimierski, gm. Chorów, 11 dm., 51 mk. 6.) **Z.,** kol., tamże, gm. Kisielin, 36 w. od Włodzimierza, 38 dm., 217 mk. 7.) **Z.** *Nowy*, kol., tamże, 32 w. od mta pow., 7 dm., 50 mk. 8.) **Z.,** chutor, pow. żytomierski, gm. Piatka.

Zaraj, pow. prużański, ob. *Kozakowo*.

Zaremla, *Zeremla*, wś, pow. nowogradwołyński, 24 w. od mta pow., 51 dm., 322 mk.

Zaręby 1.) al. *Zaremby*, pow. łomżyński, ob. *Niestępowo* i *Stryjewo*. 2.) **Z.,** pow. ostrołęcki, ob. *Choromany*.

Zarębin, r. 1451 *Zarembino*, wś, pow. płoński. Wspom. w dok. z r. 1451 (Kod. Maz.).

Zaręby, *Zaremby* (t. XIV, 418), wś, pow. bielski, gub. grodz., gniazdo rodu Zarębów.

Zarhanka, fol., pow. starokonstantynowski, gm. Bazalia.

Zarojście, pow. oszmiański, ob. *Piktusza*.

Zaroś, pow. witebski, ob. *Takuny*.

Zarównia, wś, pow. nowogradwołyński, 7 dm., 75 mk.

Zaruba, chutor, pow. nowogradwołyński, gm. Czartorya Nowa.

Zarubanka, dwa chutory, pow. nowogradwołyński, gm. Kustowce,

Zarubinka, *Zarubienka*, wś, pow. żytomierski, gm. Uszomierz, 65 w. od Żytomierza, 41 dm., 281 mk.

Zarudle, kol., pow. włodzimierski, gm. Werba, 17 w. od Włodzimierza, 32 dm., 168 mk.

Zarudnia, chutor przy wsi Trylisy, pow. czehryński.

Zarudyńce, pow. berdyczowski, 121 dm., 583 mk., kaplica, wiatrak, st. dr. żel. i st. poczt.

Zarudzie, wś, pow. kobryński. Dawniej królewska, stanowiła jakiś czas odrębne starostwo, które w r. 1825 jako włość skarbowa miało 20 włók gruntu, 10 dym. i 36 dusz męskich.

Zarudzie 1.) wś, pow. dubieński, 20 w. od Dubna, 93 dm., 548 mk. 2.) **Z.,** wś, pow. krzemieniecki, 70 dm., 543 mk. Gmina Z. obejmuje 12 miejscowości, mających 1034 dm. włośc. (40 innych), 7305 mk. włościan, uwłaszczonych na 8526 dz. 3.) **Z.,** wś, pow. starokonstantynowski, gm. Teofipol, 53 w. od mta pow., 88 dm., 507 mk.

Zarwanica, r. 1469 *Zerwanycze*, r. 1564 *Zerwanycza*, wś, pow. podhajecki. Jakób Zerwanicki przedstawił r. 1469 nadanie ks. opolskiego na tę wieś i drugie Wład. Jagiełły na wieczyste posiadanie z brzegami rzeki, stawem. W r. 1564 wś ta w pow. trembowelskim, płaci od 6 osad., 13 zagr., popa.

Zarzecze 1.), pow. czerykowski, ob. *Dobre*. 2.) **Z.,** *Zarzeczne*, pow. wilejski, gm. Chotenczyce. Kurhany, około 1 saż. wysokie, a do 3 saż. średnicy.

Zarzecze 1.), pow. taraszczański, ob. *Teterówka*. 2.) **Z.,** wś, pow. kowelski, gm. i par. praw. Niesuchojeże (1 w.), 18 w. od Kowla, 121 dm., 989 mk., cerkiew fil. drewn. z r. 1895. 3.) **Z.,** wś, tamże, gm. Powursk, par. praw. Stobychwa, 45 w. od Kowla, 17 dm., 105 mk. 4.) **Z.,** wś, pow. łucki, gm. Kołki, 68 w. od Łucka, 39 dm., 233 mk. 5.) **Z.,** os., pow. rówieński, gm. Dąbrowica, 8 dm., 46 mk. 6.) **Z.,** wś, pow. włodzimierski, gm. Korytnica, 12 dm., 85 mk. 7.) **Z.,** wś i fol., tamże, gm. Werba (nie Zarzecze), 1 w. od Włodzimierza. Wś 56 dm., 235 mk., fol. 6 dm., 80 mk.

Zarzew, w dok. *Zorewo*, wś, pow. koniński. Wspom. w dok. z r. 1263 (Ulanow. Dokum., 355, n. 6).

Zarzyce, r. 1409 *Zarzecze*, wś, pow. wadowicki. R. 1409 Franczco sołtys z Lechowa część swą we wsi Łęcze, zw. Zarzecze, sprzedaje za 140 grzyw. Annie żonie Jan Crolbera, mieszczanina krakow. (Kod. kat. krak., II, 339).

Zarzyck, wś, pow. rówieński, 19 w. od Równego, 48 dm., 414 mk.

Zaścianek, kol., pow. łucki, gm. Kołki, 5 dm., 33 mk.

Zasietrów, kol., pow. łucki, gm. Szczurzyn, 47 w. od Łucka, 22 dm., 180 mk.

Zaśki, wś, pow. owrucki, gm. Pokalów, 38 dm., 248 mk.

Zaskiewicze, pow. oszmiański. W r. 1568 Zygmunt August nadał 12 włók osiadłych w Z. Fiedorowi Jesmanowi. Po jego śmierci spadły te ziemie na Staszkiewiczów i Wołodkiewiczów, od których nabył je r. 1590 kanclerz Lew Sapieha i oddaje r. 1646 w dożywocie Bazylemu Bace. W r. 1665 Paweł Sapieha darował je

Samuelowi Kociełłowi. Jan Kazimierz daje mu w r. 1666 przywilej na mostowe.

Zasław, miasto. Obszar powiatu wynosi 630,000 morg. Z tego należy 4600 do skarbu, 10,700 do duchowieństwa prawosławnego, 3400 do niemców kolonistów, 5200 do czynszowników, 310,000 do włościan, 280,000 do większej własności, z tego około 40,000 do rosyan, a 240,000 do polaków a przeważnie do dwu właścicieli: ks. Romana Sanguszki ze Sławuty i hr. Józefa Potockiego z Antonin.

Zasławek, kol., pow. włodzimierski, gm. Werba, 4 w. od Włodzimierza, 20 dm., 88 mk.

Zasłowiszcze, urocz., pow. łucki, gm. Horodziec, 90 w. od Łucka, 11 dm., 55 mk.

Zasmuże, *Zasmurze* (t. XIV, 449), pow. bobrujski. Należało do ks. Piotra Witgensteina, miało 3235 dz.

Zasmyki, kol., pow. kowelski, gm. Lubitów, 13 w. od Kowla, 56 dm., 523 mk.

Zasów, przys. i urocz., pow. dubieński, 45 w. od Dubna. Przys. 28 dm., 186 mk.; urocz. 1 dm., 3 mk.

Zastarcie, dwór, pow. szawelski, gm. Szawlany (8 w.), 29 w. od Szawel, należał do Dowiatów, z Jasnopolem miał 986 dz.

Zastawa, urocz., pow. włodzimierski, gm. Kisielin.

Zastawie 1.) wś, pow. kowelski, gm. Kamień Koszyrski, 47 w. od Kowla, 82 dm., 207 mk. 2.) **Z.**, przedmieście mstka Klewania, pow. rówieński, gm. i par. praw. Klewań (1 w.), 25 w. od Równego, 51 dm., 330 mk. 3.) **Z.**, wś, pow. rówieński, 45 w. od Równego, 38 dm., 374 mk. 4.) **Z.**, kol., tamże, gm. Siedliszcze, 72 w. od Równego, 80 dm., 587 mk.

Zastawie al. *Z. Uhnowskie*, wś, pow. rawski. 20 klm. na płn.-wsch. od Rawy Ruskiej, tuż na płn.-zach. od sądu pow. i urzędu poczt. w Uhnowie, na lew. brz. Sołoki. W r. 1890 było 74 dm., 398 mk. w gm., 1 dm., 13 mk. na obsz. dwor., 205 gr. kat., 187 rzym. kat., 19 wyzn. izr., 215 rusinów, 177 polaków, 18 niemców). Par. rzym. i gr. kat. w Uhnowie. 2.) **Z.**, wś, pow. tarnopolski, 15 klm. na płd. wsch. od Tarnopola, 10 klm. na płn. wsch. od sądu pow. i urzędu poczt. w Mikulińcach. Na płn. leży Zaścianka, na wsch. Grabowiec i Baworów, na płd. Proszowa, na płd. zach. Myszkowice, na zach. Ostrów. Wzdłuż granicy wsch. płynie Gniezna. W jej dolinie leżą zabudowania. Własn. więk. ma roli ornej 353, łąk i ogr. 4, pastw. 8, lasu 59; wł. mn. roli oz. 850, łąk i ogr. 62, past. 104 morg. W r. 1890 było 131 dm., 768 mk. w gm., 3 dm., 18 mk. na obsz. dwor. (446 gr. kat., 304 rzym.-kat., 36 izr., 481 rusinów, 305 polaków). Par. rz.-kat. i gr.-kat. w Baworowie. We wsi jest kasa poż. gm. z kapit. 1171 zł. 3.) **Z.**, część Żołtaniec, w pow. żółkiewskim.

Zastawki 1.) chutor, pow. ostrogski, gm. Unijów, 2.) **Z.**, wś, pow. starokonstantynowski, 20 w. od mta pow., 76 dm , 346 mk.

Zastów, w dok. *Sasczitowo*, wś, pow. krakowski, par. Raciborowice. W r. 1357 Jarosław arcyb. gnieźn. oświadcza iż otrzymał dożywotnio tę wieś od Piotra bisk. krak. (Kod. kat. krak., I, 265).

Zasule (t. XIV, 454), leżą w pow. mińskim, mają 3109 dz.

Zaświacie, chutor, pow. kowelski, gm. Lelików, 11 dm., 48 mk.

Zaszczytów 1.) wś, pow. włodzimierski, gm. Chorów, 12 dm., 71 mk. 2.) **Z.**, wś, tamże, gm. Świniuchy, 98 w. od Włodzimierza, 26 dm., 196 mk.

Zaszków 1.) wś, pow. lwowski, 14 klm. na płn.-zch. od sądu pow. we Lwowie, 10 klm. na płn.-zach. od urzędu poczt. w Zamarstynowie. Na płn. leży Grzęda i Zawadów, na zach. i płn. Zarudce, na płn.-wsch. Kościejów, na wsch. Doroszów Wielki (w pow. żółkiewskim). Płd. część obszaru przepływa Niedzielczyna. Zabudowania wsi leżą na zach. Własn. więk. (konwentu Dominikanów lwowskich), ma roli or. 29, łąk i ogr. 86, pastw. 3. Własn. mn. roli or. 1078, łąk i ogr. 422, pastw. 97 morg. W r. 1890 było 223 dm., 1357 mk. w gm. (1055 gr. kat., 232 rzym.-kat., 49 izr., 21 innych wyznań, 1183 rusinów, 167 polaków, 7 niemców). Par. rz.-kat. w Kościejowie, gr.-kat. w miejscu, dek. lwowski zamiejski. Do parafii należy Zawadów. We wsi jest cerkiew p. w. św. Michała i kasa poż. gm. z kapit. 1880 zł. Według pamiętnika Krechowskiego istniał tu niegdyś monastyr bazyliański. Dokumentem wydanym roku 1377, nadaje Władysław ks. opolski Dominikanom lwowskim wsie Krotoszyn, Zaszków i t.d. (Ak. gr. i ziem., t. II, str. 11. W r. 1378 oznacza tenże książę granice dóbr zaszkowskich (l. c., str. 13). Dokumentem wydanym w r. 1397 przenosi Władysław Jagiełło majętności dominikanów lwowskich, a między niemi także Zaszków („Saszczowo“) na prawo magdeburskie (l. c., str. 40). W r. 1399 pozwala Jakób, arcyb. halicki, dominikanom lwowskim założyć kaplicę w Z. i spełniać tamże obowiązki duchowne (l. c., str. 42). Wedle lustracyi z r. 1469 dominikanie lwowscy okazali nadanie Władysława ks. opolskiego, na trzy wsi: Krotoszyn, Zaszkowicz i Kościejów. W r. 1575 dominikanie płacą ze wsi Zaskow od 4 łan., z młyna pół kopy, karczma daje fertona. R. 1578 płacą od $17\frac{1}{2}$ łan. 3 kom. 2.) **Z.**, wś, pow. złoczowski, 16 klm. na płd.-zach. od sądu pow. w Złoczowie, tuż na płd.-wsch. od urzędu poczt. w Gołogórach. Na zach. i północ leżą Gołogóry, na wsch. Żuków, na płd. Wiśniowczyk (w pow. przemyślańskim). Zach. część wsi przepływa prawe ramię Złotej Lipy od płn. na płd. i rozle-

wa się w staw 10 morgowy. Zabudowania wsi leżą częścią na pr. brz. rzeki, częścią w dolinie jej małego dopływu, powstającego we wschod. lesistej części obszaru, wzniesionej od 412 do 429 m t. Własn. więk. ma roli orn. 173, ł. i. o. 72, p. 17, l. 389; wł. mn. r. or. 334, łąk i ogr. 115, past. 73, lasu 15 morg. W r. 1890 było 49 dm., 316 mk. w gm., 4 dm., 19 mk. na obsz. dwor. (213 gr.-kat., 103 rz.-kat., 19 izr., 309 rusinów, 26 polaków. Par. rzym.-kat. w Gołogórach, gr.-kat. w Woli Gołogórskiej (części miasteczka Gołogóry). We wsi jest cerkiew p. w. św. Parascewii i szkoła ludowa 1 klas. z językiem wykładowym ruskim, założona roku 1871. Jest. tu także młyn wodny o 2 kamieniach. Pod względem geologicznym badał okolicę prof. Łomnicki (zob. „Spraw. z badań geolog. między Gniłą Lipą a Strypą“ Kosmos. Lwów, 1880, t. V, str. 134).

Zaszkowice, wś, pow. grodecki, 10 klm. na płd. od sądu pow. i urz. poczt. w Gródku, koło Lwowa. Na zachód leżą Zawidowice, na płn. i wsch. Porzecze Zadworne, na płd. Buczały (2 ostatnie wsi w pow. rudeckim). Płn. część wsi przepływa pot. Zaszkowicki, wzdłuż granicy płd. płynie pot. Krupka (ze Struchą od lew. boku); oba płyną w kierunku płd.-zach., a dążą ku Wereszycy. Zabudowania wiejskie leżą w środku obszaru. Własn. więk. ma roli or. 196, łąk i ogr. 91, pastw. 6 mr.; wł. mn. roli or. 825, łąk i ogr. 248, pastw. 113 mr. W roku 1890 było 111 dm., 617 mk. w gm., 6 dm., 25 mk. na obszarze dwor. (593 gr.-kat., 40 rzym.-kat.). Par. rz.-kat. w Komarnie, gr.-kat. w Zawidowicach. We wsi jest cerkiew p. w. św. Eliasza i szkoła 1-o klas. Dokumentem wydanym w r. 1361 zatwierdza Kazimierz W. przedłożone mu przez Chotka Bybelskiego nadania ks. Lwa i innych dawnych książąt na sioło Bybel z przysiołkami Paczkowice i Zaszkowice („Zaskowyczi“) i t. d. dla niego i jego dzieci (Akta gr. i ziem., t. I, str. 6). Aktem wydanym w Bydgoszczy dnia 8 grud. 1520 r. zakazuje Zygmunt I Stanisławowi z Pilczy, staroście gródeckiemu, robić szkody w dobrach Zaskowicze Adamowi Korzbok, poborcy żydów (Arch. krajowe we Lwowie, l. c. 12, str. 401). Dnia 29 marca r. 1530 wypuszcza Zygmunt I w dzierżawę królewską wieś Z. w ziemi lwowskiej, obwodzie gródeckim, Mikołajowi z Szydłowca, kasztelanowi sandomierskiemu i jego potomstwu, zastrzegając sobie prawo odkupu (l. c. C. Grodecensia od C. Leopol, t. I, str. 54). W Krakowie d. 30 marca 1530 r. poleca Zygmunt I Pawłowi Tarle sędziemu, Janowi Dzieduszyckiemu podsędkowi i Janowi Wilczkowi, wojskiemu lwowskiemu, odebranie wsi królewskiej Z. od dzierżawcy Adama Boreckiego, rozsądzenie jego pretensyi i oddanie wsi Mikołajowi z Szydłowca (l. c. t. I, str. 54). Dnia 28 lipca 1661 r. pozwala król Jan Kazimierz Mikołajowi Bzowskiemu na ustąpienie prawa do wsi Z. na rzecz Marcina Widzowskiego (l. c., C. S., 146, str. 971). W Krakowie d. 27 września 1667 r. uwiadamia Jan Kazimierz poddanych wsi i innych, że wsi te i nadal do starostwa gródeckiego należą i poleca im słuchać Jana Gnińskiego, starosty gródeckiego (l. c. C., t. 419, str. 2160). W roku 1515 Z. i Zawidowycze płaci tu od $1^1/_4$ łan. Dział Bilyczczki łan 1, Boreczki łan 1. W roku 1578 wojewoda podolski, dziedzic Dobrostanów, płaci tu od $^1/_2$ łanu i $^1/_4$ karczmy. Lisicki Andrzej od $1^1/_2$ łanu, 10 rzem., 7 zagr., Borecki Piotr od $1^3/_4$ łana, 3 rzem., 1 pop, 3 zagr.

Zaszpile, chutor, pow. łucki, gm. Czaruków, 4 dm., 37 mk.

Zator, miasto. A. Wybranowski: „Z okolic Z.“ (Przew. nauk. i liter. Lwów, r. 1903, styczeń).

Zaturce, wś, pow. włodzimierski, 27 w. od Włodzimierza, 108 dm., 889 mk.

Zauholce, słoboda, pow. łucki, gm. Silno, 80 w. od Łucka, 10 dm., 67 mk.

Zaułek, słoboda, pow. łucki, gm. Silno, 6 dm., 69 mk.

Zawada, wś, pow. brzeski (Galicya), par. Uszew. W dok. z r. 1346 wieś biskupia, roku 1354 zwraca ją król Kazimierz bisk. krakowskiemu (Kod. kat. krak. I, 230, 252).

Zawadówka al. *Kłoczanówka*, przys. przy Żabotynie, pow. czerkaski, gm. Prussy, 334 dm., 2006 mk., cerkiew, młyn wodny, 7 wiatraków.

Zawady, urocz., pow. dubieński, gm. Buderaż.

Zawadyńce, wś, pow. zasławski, 13 w. od Zasławia, 56 dm., 285 mk.

Zawadyńce, wś, pow. kamieniecki. Opis dokonanych tu odkryć archeologicznych podał p. Kazimierz Pułaski w pracy: „Poszukiwania archeol. na Podolu rosyjskiem“ (Zbiór wiad. do antrop. kraj., t. XIV, 1890).

Zawale 1.) wś, pow. dubieński, 8 w. od Dubna, 48 dm., 235 mk. 2) **Z.**, wś, pow. włodzimierski, gm. Luboml, 58 w. od Włodzimierza, 120 dm., 747 mk.

Zawale, wś, pow. śniatyński. W r. 1565 miasteczko w starostwie śniatyńskiem, między Prutem a Czeremoszem. Miało ludzi 20 dających po gr. 13 czynszu, podsadków 3, pop. Było pięciu swobodnych jeszcze od czynszu. Obowiązani byli wszyscy orać i inne roboty do Sniatynia odbywać. Ogół dochodu zł. 76 gr. 18.

Zawalski, chutor przy Monastyrzyszczach, pow. lipowiecki.

Zawiazun, chutor, pow. nowogradwołyński, gm. Lubar.

Zawichost, miasto. Wład. Łuszczkiewicz: „Architektura kościołów franciszkańskich w Polsce“ (Spraw. kom. hist. sztuki, IV).

Zawidów 1.) wś, pow. ostrogski, 6 w. od Ostroga, 28 dm., 154 mk. 2.) **Z.**, wś, pow. włodzimierski, 36 w. od Włodzimierza, 104 dm., 674 mk.

Zawidowice, wś, pow. gródecki. W r. 1565 wś ta w ststwie gródeckiem, miała 19 kmieci na pół łankach, wataman wolny, zagr. 10 po gr. 12 i 2 odkupujących robotę, pop fl. 2, karczmarz fl. 20 i kamień łoju. Suma zł. 37, gr. 29. Do gumna fol. zwieziono: żyta kóp 384, jarego 43, pszenicy 75, jęczmienia 235, owsa 600, tatarki 419, grochu 53, siemienia konopnego kłód $1^1/_2$.

Zawidówka, chutor, pow. ostrogski, gm. Chorów.

Zawiercie, os. fabr., pow. będziński. Nowy kościół katolicki ostrołukowy z dwoma wieżami wzniesiony tu został w ostatnich latach.

Zawisiszki, zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Smołwy (8 w.). Mieli tu: Marya Marcinkiewicz 15 dz. i Justyn Woluto 25 dz.

Zawisznia, r. 1565 *Zawisne*, wś, pow. sokalski. W r. 1565 wś ta w ststwie sokalskiem miała 27 kmieci na ćwierciach, tywon, zagr. 7, karczma zł. 3, rybitwów na Bugu 11 z różną opłatą (ogółem zł. 23 gr. 10), pop zł. 1. Ogółem zł. 39 gr. 17.

Zawizów, wś, pow. ostrogski, 20 w. od Ostroga, 80 dm., 568 mk.

Zawód 1.) *Jabłonowski*, przys. przy Jabłonówce, pow. czerkaski, gm. Sunki, 30 w. od Czerkas, 172 dm., 922 mk., cerkiew, szkółka cerk., cukrownia, wiatrak. 2.) **Z.** *Nowy*, wś, pow. żytomierski, gm. Puliny, 28 w. od Żytomierza, 171 dm., 1043 mk.

Zawódź, wś, pow. żylański (Sillein) na Węgrzech. W r. 1864 miało tu mieszkać 633 polaków.

Zawodzianka al. *Roskoszówka*, przys. mstka Wiazówek, pow. czerkaski.

Zawołocze, słoboda, pow. rówieński, gm. Siedliszcze, 6 dm., 38 mk.

Zaworona, ferma, pow. bracławski, 343 dz. (38 łąk); własność ks. Szczerbatowej.

Zawyry, urocz., pow. rówieński, gm. Deraźne.

Zazierce, pow. dzisieński, gm. Ihumenów. Znaleziono tu młotek i 2 strzałki krzemienne.

Zazirze, *Zaziryе*, słoboda, pow. owrucki, gm. Słoweczna, 65 w. od Owrucza, 15 dm., 97 mk.

Zbaraż, miasto. Kubala L.: „Oblężenie Z." (Szkic hist., t. I).

Zbąszyn, miasto. Odnoszą się tu: „Opis i widok zamku Zbąszyńskiego na miedzi ryty" (w Albumie do Edw. hr. Raczyńskiego. Wspom. Wielkop.). Gołecki K. X.: „Kazanie przy uroczystej konsekracyi kościoła par. w Z. miane". Poznań, 1796. „Catalogus bibliothecae decanatus Zbasinensis archidioeceos Posnaniensis. Medereci, 1854 (290 dzieł w 546 tomach), str. 31. Appendix (do tegoż) Medereci. 1866 (411 dzieł w 717 tomach—Gogol., bibliotekarz).

Zbików, wś, pow. warszawski, leży tuż pod Pruszkowem. Wybudowano tu warsztaty drogi żel. War.-Wied. przeniesione z Warszawy. Wytworzyła się przy nich ludna osada stanowiąca z przyległym Pruszkowem i Tworkami jakby przedmieście Warszawy. Ma tu stanąć nowy kościół murowany o dwu wieżach dla licznej ludności. W r. 1873 fol. Z. miał 476 morg. (292 roli, 95 łąk) wś Z. os. 24 morg. 258, wieś Józefin os. 9 morg. 226.

Zbiskie, urocz, pow. włodzimierski, gm. Luboml.

Zboczna, pow. słonimski. Pod wsią horodyszcze, którego wierzchnia płaszczyzna nieco pochylona ma 89 saż. obwodu, u podstawy zaś 129 saż. obwodu; wysokość boków od 14 do 19 arsz. Horodyszcze ma kształt okrągławy i otoczone jest od wschodu, połd. i płn.-zchd rowem i wałami. Wał z kamieni przykrytych ziemią ma 3 saż. szerokości i 1 do 3 arsz. wysokości. Na wierzchniej płaszczyźnie kilka kurhanów.

Zboiska, r. 1361 *Boyscza*, wś, pow. sanocki, ob. *Radoszyce*.

Zbójno, wś i fol, pow. kolski. Według lustracyi z r. 1789 Z. o 17 łanach bez zabudowań dworskich, miało 7 starych chałup i 1 karczmę. Osiedli tu zagrodnicy i komornicy odrabiali w żniwa, odbywali tłokę, paśli trzodę, spełniali stróżę, dawali staroście kłodawskiemu sep z owsa, kapłony, jaja i płacili czynsz pieniężny i opłatę od wyrobionego piwa i wódki. Ogółem z tej wsi (prócz robocizny) miało starostwo dochodu zł. 104 gr. 4. Gromada żaliła się na starostę przedeckiego Jakuba Kretkowskiego, że ich zgania z gruntu, ten sobie przywłaszcza i używa, oraz każe ich bić, gdy obstają przy swych prawach. W tej wsi było wójtowstwo w posiadaniu Konstancyi z Daniszewskich Ignacowej Rudnickiej. Był na tem wójtowstwie stary dworek, browarek, 2 stodółki, chlewiki, obórka, stajnia, wozownia, a na wsi 3 chałupy z 1 komornicą. Dochód czysty roczny z wysiewu czynił zł. 73 gr. 29. Sołectwo w Z. istniało niegdyś, lecz tak zanikło, że gromada nie mogła lustratorom podać o jego miejscowości żadnych szczegółów (Lustr., 1789). *M. R. Wit.*

Zboryszów, wś, pow. włodzimierski. gm. Brany (nie Chołoniew), 95 w. od Włodzimierza, 81 dm., 527 mk.

Zbrachlin, wś, pow. nieszawski. W r. 1899 rozpoczęto budowę nowego kościoła murowanego.

Zbranki, wś, pow. owrucki, 9 w. od Owrucza, 92 dm., 535 mk.

Zbroszki, pow. lidzki. Pod wsią, na gruntach właściciela Makarskiego, kurhana.

Zbrucz, os. fabr. (nie wś), pow. starokon-

stantynowski, 92 w. od mta pow., 8 dz., 105 mk.

Zbucz, pow. bielski, gub. grodz. O 1 w. na płn. 8 owalnych nasypów, długich po 6 saż., wysokich do 2 arsz. Otoczone są rowem, wierzchołki mają płaskie lub zaklęsłe. W latach 1856—7 rozkopywał je prof. Jaroszewicz.

Zbuż, wś, pow. równieński, 51 w. od Równego, 80 dm., 599 mk.

Zbyszyce, r. 1343 *Sbischicz*, wś, pow. sądecki. W dok. z r. 1343 występuje Pełka pleban tutejszy (Kod. kat. krak., II, 14).

Zbyszyno, wś, pow. płoński. Zapewne jest to pierwotne Sobieszyno wymienione w dok. z połowy w. XIII, śród włości kościoła płockiego. W r. 1442 „Sdzanta de Z. nabywa Gutowo za 40 kóp“. Ob. *Piątnica.*

Zbytyń, wś, pow. dubieński, 70 dm., 422 mk.

Zdołbica 1.) wś, pow. dubieński, gm. Dubno (7 w.), 14 dm., 98 mk. 2.) **Z.,** wś i fol., pow. ostrogski, 27 w. od Ostroga. Wś 161 dm., 5944 mk.; fol. 13 dm., 16 mk.; os. cerk. 6 dm., 19 mk. Obecnie Chomiakowych.

Zdołbunów, dawniej wś, od r. 1903 miasto, pow. ostrogski, 29 w. od Ostroga. Wś miała 44 dm., 4667 mk. Osada fabryczna przy stacyi dr. żel. połd.-zach. 87 dm., 4324 mk. Obecnie złączone razem tworzą miasto liczące do 10,000 mk. Istnieją tu warsztaty kolejowe, fabryka cementu, browar, apteka.

Zdomyśl, wś, pow. kowelski, 61 w. od Kowla, 148 dm., 754 mk., cerkiew drewn. z roku 1784, kaplica cmentarna, szkółka cerk. od roku 1860. Do par. praw. należą wsi: Seńki (1 w.) i Szmeńki (2 w.). Podług lustracyi ststwa ratneńskiego z r. 1565 we wsi Zdomiskie al. Mielechy było 7 dworzyszcz. Czynsz wynosił 35 złp. 18 gr.

Zdorowiec, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, 45 w. od mta pow., 80 dm., 399 mk.

Zdów, ob. *Bobolice.*

Zduniec, r. 1538 *Snanycz potborny*, r. 1569 *Sznancz*, wś, pow. rypiński. W r. 1564 płacą tu trzej Znanieccy od 11 łan. i 2 zagr., a Anna Ugojska (z Ugoszcza) od 5 kmieci na łanach, karczmarza. Ogółem fl. 9 gr. 23. Zapewne obszar ten rozpadł się z czasem na części z których jedną stanowi dzisiejszy Zduniec.

Zduńska Wola, miasto. Miała r. 1891 około 6700 warsztatów tkackich, zaś wieś t. n. 2690 Stacya dr. żel. warsz.-kaliskiej 167 w. od Warszawy. Opis i rysunek kościoła podał Tyg. ilustr. z r. 1892.

Zduny, wś, pow. łowicki. W r. 1899 poświęcono tu fundamenty pod nowy kościół murowany.

Zduny, mstko, pow. krotoszyński. „Geschichte der evang. Gemeinde in Z. von Pastor A. Henschel in Zduny (Zeitsch d. histor. Ges. f. d. Prov. Posen, 1888). Lauterbach Sam. Abr.: „Beytraege zur dissidentischen Kirchengeschichte und besseren Kenntniss von Gross-Polen, besonders von den Graenzstaedten Deutsch-Zduny und Sieniutowo“. Breslau, Grass.

Zdwórz, w dok. *Wsdworzs*, wś, pow. gostyński. R. 1409 bawi tu Ziemowit ks. mazow. (Kapica, Herbarz, 45). Wieś książęca rozgraniczona z Gombinem, aktem z r. 1435 (Kod. maz., 184).

Zdzichy, pow. bielski, gub. grodz., ob. *Żdżychy.*

Zdziemierzyce, ob. *Dziemięrzyce.*

Zdziesz, wś, pow. koźmiński. Do dziejów kościoła tutejszego odnoszą się druki: „Obrona i sława Królestwa Polskiego, ozdoba Wielkopolski, cudowna Matka Boska w kościele Zdzieszowskim przy Borku“ przez Macieja Kazimierza Tretera. Kraków, 1647, F. Cezary. „Borecensis deiparae imago miraculosa in dioecesi Posnaniensi miraculis clara. Praevio discursu de cultu et antiquitate imaginum. Cracoviae, 1682. „Josephus, Magnalia Deiparae ad imaginem Zdzieszoviensem penes oppidum Borek celeberr. dioeceses Posnan. gratiis et miraculis innum. coruscantia“. Cracoviae, 1682 (Autor Maciej Kazim. Treter). „Cudotworne dzieła przenajświętszej Bogarodzice Panny przy obrazie Jey Zdzieszewskim przed Borkiem w diecezyi Poznańskiej“. W Krakowie, 1683 (Autor Treter). „Opisanie obrazu Boga Rodzicy Panny w kościele borkowskim na Zdzieżu będącego... przedrukowane r. p. 1766 w Kaliszu, w drukarni I. K. M. Societatis Jesu. „Trzy obrazy w kościele Zdzieskim pod Borkiem, przez X. Aleks. Brandowskiego“. Poznań, Simon. „Kościół Zdzieski, w parafii Boreckiej“, opisał ks. Alex. Brandowski, proboszcz tejże parafii. W Poznaniu, 1880.

Zdziłowice, wś, pow. janowski, ma 254 dm.

Zecker, pol. *Czekry*, ob. *Tempelburg* (t. XII).

Zedzisław, fol., pow. łucki, gm. Połonka, 6 dm., 57 mk.

Zegartowice, w dok. *Zygarthowicze*, wś, pow. jędrzejowski, ob. *Grudzyny.*

Zegrze, wś, dziś forteca, pow. pułtuski. W skutek zbudowania na obszarze wsi fortyfikacyi, kościół par. przeniesiony został do wsi Wola Kiełpińska. W październiku r. 1598 biskup płocki Wojciech Baranowski poświęca tu kościół (Plater Zbiór Pamiętn., t. II, 220).

Zegrze, wś, pow. poznański wschodni, par. kat. u św. Małgorzaty w Poznaniu. W r. 1580 wś ta w par. św. Jana, wojewoda poznański płaci ztąd od 13 łanów. Ob. Pruemers R.: „Muenzfund von Zegrze“ (Zeit. d. hist. Gesel. f. d. Prov. Posen, 1899, 14, 145 — 146). Ob. *Żegrze* (t. XIV, 759).

Zelgniewo, r. 1564 *Zeligniewo*, wś, pow. chodzieski. W r. 1564 dzierżawa królewska

we władaniu Stan. z Górki. We wsi podano kmieci os. 21, czynszu płacą zł. 1—18, zagr. 7, czynszu po gr. 9, dochód ogólny zł. 27—2. Dochód z fol. zł. 151 gr. 13.

Zelgoszcz, wś i fol., pow. turecki. W roku 1887 dobra Z. składały się z fol.: Z, Wólka i Hipolitów, wsi: Z. i Światonia. Rozległość mórg 1644, fol. Z. grunt orny i ogrody m. 381, łąk m. 119, pastwisk m. 62, lasu m. 704, nieuż. m. 44, razem m. 1310. Bud. murow. 6, z drzewa 12, las nieurządzony, fol. Hipolitów roli or. m. 155, pastw. m. 14, lasu m. 2, nieuż. m. 4, razem m. 175. Bud. murow. 1, z drzewa 5, fol. Wólka gr. or. m. 155, pastw. m. 2, nieuż. m. 3, razem m. 160. Wś Z. os. 27, m. 66, wś Światonia os. 19 m. 90.

Zembocin, wś, pow. miechowski. Opis kościoła z w. XIII skreślił Wł. Łuszczkiewicz (Spraw. kom. hist. sztuki, t. VI).

Zemborzyce, wś, pow. lubelski, ma 311 dm.

Zerwinki, urocz. nad jez. Dubą, przy wsi Grybosze, pow. lidzki. Ślady osady z epoki krzemienia.

Zerwiny, pow. trocki. Trzy osady przedhistoryczne z epoki krzemienia, w urocz. Iszruginis, Stegiele i przy moście dr. żel. Warsz.-Petersburskiej.

Zerzeń, ob. *Żerzeń.*

Zeziulka, urocz., pow. święciański, gm. aleksandrowska, na płd.-zchd od mstka Żeladź, własność Paszkiewiczów. Około 100 kurhanów, od 1 do $1^1/_2$ arsz. wysokich, mających 5 do 10 saż. średnicy.

Zezulin, wś i fol., pow. lubartowski, odl. 22 w. od Lubartowa. W r. 1886 fol. Z. rozl. m. 673, gr. or. i ogr. m. 435, łąk m. 42, pastw. m. 26. Lasu m. 157, nieuż. m. 13. Bud. murow. 1, drew. 13. Las nieurządzony. Wsie: Z. os. 37, m. 621, Ziołków os. 20, m. 185, Grądy os. 8, m. 57 i Krzczeń os. 2, m. 67.

Zgierz, miasto. Stacya drogi żel. warsz.-kaliskiej, 117 w. od Warszawy.

Zgliszyn, w dok. *Szgliszin.* W dok. z roku 1251 śród włości klasztoru sieciechowskiego. Obecnie nie istnieje.

Zgłowiączka, w dok. z r. 1497 *Sgovijanthka,* wś, pow. włocławski. Wymieniona w akcie którym biskup płocki Piotr nadaje kilka wsi ze swych stołowych, Z. między niemi, kapitule (Kod. maz., 316).

Zgórska, rzeczka, prawy dopływ Brenia, powstaje z połączenia się pot. Babki, Partyńskiego i Rudy. Nazwę przyjmuje od wsi Zgórsko, w pow. mieleckim, płynie przez Jamy, Izbiska, Wadowice Dolne. Brzegi nizkie obwałowane. Długość do 9 klm. (Kart. wojsk. 5, XXIV, 4, XXIV).

Zhar, willa i leśniczówka przy Djakowcach, pow. lityński, gm. Kożuchów, śród lasu. Własność hr. Stadnickich, 403 dz.

Zhorzany, wś, pow. włodzimierski, 149 dm., 904 mk.

Ziabki, mstko i wś nad jez. Długiem, pow. dzisieński. O 2 w. od wsi nasyp ziemny, wysoki 16 saż., długi 90 saż., mający 240 saż. obwodu. Na nasypie zwaliska dawnej cerkwi. O 100 saż. od nasypu dwie grupy (24 i 3) kurhanów, wysokich średnio $1^1/_2$ arsz. i około 12 arsz. w obwodzie.

Ziatyniec, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Rohaczów, 36 w. od mta pow., 30 dm., 205 mk.

Zieleńce 1.) wś, pow. zasławski, gm. Hryciów, 156 dm., 735 mk. 2.) **Z.**, *Żylińce,* wś, tamże, gm. Szepietówka, 79 dm., 445 mk.

Zielenica 1.) wś, pow. łucki, gm. Włodzimierzec, 109 w. od Łucka, 24 dm., 216 mk. 2.) **Z.**, mylnie *Zieleniszcze* (t. XIV, 593), wś, pow. żytomierski, par. praw. Rasna (o 4 w.), 70 w. od Żytomierza, 50 dm., 309 mk.

Zielenicka Huta, wś, pow. żytomierski, 72 w. od Żytomierza, 26 dm., 267 mk.

Zielińcze, wś, pow. kamieniecki, ob. *Paniowce.*

Zielona 1.), ferma przy wsi Sosnówka, pow. berdyczowski. 2.) **Z.**, kol., pow. dubieński, gm. Beresteczko, 62 w. od Dubna, 71 dm., 479 mk. 3.) **Z.**, urocz., tamże, gm. Tesłuhów. 4.) **Z.**, dwa przys., pow krzemieniecki, gm. Bereżce, 25 w. od Krzemieńca, 21 dm., 97 mk. 5.) **Z.**, chutor, pow. nowogradwołyński, gm. Lubar. 6.) **Z.**, kol., pow. włodzimierski, gm. Kisielin. 7.) **Z.**, wś, pow. zasławski, 28 w. od Zasławia, 119 dm., 553 mk.

Zielona Góra, miasto na Szląsku. W roku 1329 Henryk, ks. szląski i głogowski otrzymuje od króla czeskiego i polskiego Jana na prawie lennem: Gruenberg, Krośno, Naumburg i wiele innych miast (Kod. W., n. 1099).

Zielona Górka, os. karcz., pow. nowogradwołyński, gm. Romanówka.

Zielona Karczma, urocz., pow. zasławski, gm. Łabuń.

Zielone Stojło (t. XI, 356, *Stojło Zielone*), urocz., pow. nowogradwołyński, gm. Baranówka,

Zielonka, pow. poniewieski, ob. *Giegierdzie.*

Zielonki 1.), ferma przy wsi Konelskie Chutory, pow. lipowiecki, gm. Popówka Konelska. 2.) **Z.**, ferma pod Wołodarką, pow. skwirski.

Zielonki, r. 1367 *Idzikowice,* później *Zielonczyna Wolą* i *Zielonki,* wś, pow. krakowski. W dok. z r. 1367 wieś królewska (Kod. kat. krak., II, 28). Później nosi już nazwę Zielonki i składa się z działów kilku nadawanych przez królów kapitule krak. i różnym osobom. Ob. *Goszcza.*

Zielony Dwór, ferma przy wsi Długa Przystawa (par. praw.), pow. bałcki, gm. Bohopol, 774 dz.

Ziembin, mstko, pow. borysowski. Podupa-

dły i pustką stojący kościół obecnie odbudowany. Obsadzono przy nim na nowo proboszcza.

Ziemblice, u Długosza *Zemlice*, pow. pińczowski, ob. *Kazimierza Mała.*

Ziemia *Nowa*, kol., pow. łucki, gm. Poddubce, 38 w. od Łucka, 56 dm., 171 mk.

Ziemiańczyce, wieś wspomniana w dok. z r. 1432 wydanym w Łomży, przez Bolesława ks. mazow. Michał z Z. asystuje wtedy księciu (Kod. maz., 180). W reg. pob. z w. XVI niema wsi z tą nazwą.

Ziemlica, wś, pow. włodzimierski, gm. Korytnica (nie Olesk), 41 w. od Włodzimierza, 39 dm., 269 mk.

Zików, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Horodnica, 34 w. od mta pow., 31 dm., 213 mk.

Zimiszczyzna, przys., pow. dubieński, gm. Krupiec, 42 w. od Dubna, 25 dm., 143 mk.

Zimnik, ob. *Żytlin* (t. XV).

Zimnik, kol., pow. włodzimierski, gm. Kisielin.

Zimniki, chutor, pow. włodzimierski, gm. Mikulicze.

Zimno, wś, pow. włodzimierski, gm. Mikulicze, 102 dm., 653 mk.

Ziniejówka, wś, pow. dubieński, gm. Warkowicze, 17 w. od Dubna, 24 dm., 153 mk.

Zińki, wś, pow. krzemieniecki, 61 dm., 403 mk.

Zinna, ob. *Dzienno.*

Zińkowce, wś, pow. kamieniecki. W r. 1565 ks. Jan Poniatowski, pleban zinkowiecki trzyma wieś Hrymiaczkę.

Zisielówka, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Serby, 27 w. od mta pow., 78 dm., 386 mk.

Ziwka, słoboda, pow. rówieński, gm. Stepań.

Zlazno, *Złazno* (t. XIV, 627), wś, pow. rówieński, 35 w. od Równego, 218 dm., 1466 mk.; własność Worcelów.

Zlińce, wś, pow. dubieński, gm. Dubno (7 w.), 21 dm., 156 mk.

Złaków, wś, pow. łowicki. Nowy kościół murowany ukończono w r. 1900 a konsekrowano r. 1902.

Złobicze, *Złobicz*, wś nad rzką Złobiczem Małym, pow. żytomierski, gm. Uszomierz, 75 w. od Żytomierza, 175 dm., 926 mk.

Złoczewskie Niwy, os., pow. dubieński, gm. Boremel, 44 w. od Dubna, 26 dm., 161 mk.

Złoczów, miasto. Uranowicz Z.: „Przywileje miasta Z. i okolicy", część II. Złoczów, 1901 (Spraw. gimn.).

Złoczówka, wś, pow. dubieński, 141 dm., 1000 mk.

Złojec, r. 1564 *Zlociec*, wś, pow. zamojski. W r. 1564 leży w par. Szczebrzeszyn. Płacą tu od $17^1/_4$ łan., 2 zagr. bez roli, 7 kom., 2 rzem., pop.

Złota, w dok. z r. 1166 *Zlota*, pow. sandomierski, ob. *Łojowice.*

Złote Pole, ferma, pow. uszycki, gm. Kapuściany, 208 dz., własność Buckiewiczów.

Złotniki 1.) *Palamundzkie*, wś, pow. kaliski. W r. 1290 Przemyśl, ks. polski, potwierdza zamianę wsi arcyb. gniezn. Piekarty na włość Mikołaja „Luccovo vulgariter nuncupatam que alio nomine Zlotniki vocatur ex eo quod nostri ducales aurifabri olim residerunt in eadem" (K. W., n. 644). 2.) **Z.,** wś, pow. jędrzejowski. Wieś książęca (w części zapewne), od r. 1306 biskupia. Ob. *Chęciny.*

Złotniki, wś, pow. podhajecki. W r. 1469 Michał Złotnicki przedstawił nadanie na wójtostwo „in Zlothyky opido" tudzież listy na sumy pewne na wsiach: Kossów i Zwiniacze (Zwinyancze).

Złotorya, wś, pow. ostrowski. W dok. Kazimierza, ks. mazow., bisk płockiego z r. 1472 powiedziano, że las niezasiedlony i nieużyteczny przy wsi Łętowo i między wsiami: Daniłowo i Niewskurze, przeznacza biskup na założenie wsi na prawie chełmińskiem. Wsi tej daje nazwę Złotorya od strumienia tamże płynącego. Wójtostwo nadaje szlachetnie urodzonym braciom czterem, synom Jakuba z Rostek. Otrzymają oni każdy dziesiąty łan. Osadnicy po 4 latach wolności płacić będą po 20 gr. z łanu (Kod. maz., 256—259).

Złotorya, pow. toruński. W dok. z r. 1381 „Castrum". Przebywa tu Władysław, ks. dobrzyński (Kod. maz., 97).

Zmiąca, ob. *Żmiąca.*

Zmieiniec, wś i kol., pow. łucki, gm. Połonka, 4 w. od Łucka. Wś 12 dm., 90 mk.; kol. 8 dm., 61 mk.

Znacze Białoszyce, wś, pow. nowogradwołyński, gm. Serby, 32 w. od mta pow., 28 dm., 115 mk.

Znamirówka, wś, pow. łucki, gm. Silno, 82 w. od Łucka, 11 dm., 116 mk., należy do Czyżewskich.

Znarkowszczyzna, pow. lepelski, ob. *Mienica.*

Zniesienie, wś, pow. dubieński, 14 dm., 123 mk.

Znosicze, wś i fol., pow. rówieński, 103 w. od Równego. Wś 132 dm., 838 mk.; fol. 4 dm., 22 mk.

Zochcin, wś i fol. nad rzką Łopawą, pow. opatowski, odl. 2 w. od Opatowa. Dobra Z. oddzielone od dóbr Opatów, miały w r. 1873 rozl. 1174 morg. (951 roli, 106 łąk, 47 zarośli). Była gorzelnia, młyn, cegielnia. Do dóbr należał fol. Porudzie. Znaleziono tu groby z popielnicami („Swiatowit", t. V, 178).

Zofijówka al. *Bór*, fol., pow. sieński, od r. 1872 Heliaszewiczów, 100 dz. (75 lasu).

Zofin, fol., pow. hrubieszowski, ob. *Chyżowice* (t. I).

Zofiówka 1.) wś, ferma i os. leśna, pow.

czerkaski, gm. Szelepuchy, 45 w. od Czerkas. Wś 193 dm., 947 mk., szkółka cerk., ambulatoryum, gorzelnia, 6 wiatraków; ferma i os. leśna 32 dm., 164 mk., cukrownia. 2.) **Z.**, ferma, pow. wasylkowski, gm. Połowieckie Małe. 3.) **Z.**, kol., pow. dubieński, gm. Wierzba (Werba), 20 w. od Dubna, 80 dm., 452 mk. 4.) **Z.**, słoboda, pow. łucki, gm. Silno, 40 w. od Łucka, 186 dm., 2317 mk. 5.) **Z.**, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Emilczyn, 57 w. od mta pow., 17 dm., 83 mk. 6.) **Z.**, kol. niemiecka, pow. rówieński, 152 w. od Równego, 29 dm., 173 mk. 7.) **Z.**, fol., pow. włodzimierski, gm. Wierzba. 8.) **Z.**, kol., tamże, gm. Mikulicze, 10 w. od Włodzimierza, 33 dm., 185 mk. 9.) **Z.**, kol., tamże, gm. Skobiełka, 53 w. od Włodzimierza, 72 dm., 452 mk.

Zofiówka, ob. *Humań*.

Zojewka, chutor, pow. kijowski, gm. Białogródka.

Zołote, *Zlote* (t. XIV, 638), wś i fol. nad Słuczą, pow. rówieński, gm. Wysock, 142 w. od Równego. Wś 95 dm., 548 mk., kaplica cmentarna, młyn wodny; fol. 11 dm., 46 mk.; os. leśna 1 dm., 7 mk.

Zołotków, chutor, pow. owrucki, gm. Łuhiny.

Zołotniów, chutor i kol. niem. przy wsi Ładyżyca, pow. radomyski, gm. Czarnobyl, 170 i 160 w. od Radomyśla. Chutor 10 dm., 55 mk.; kol. 15 dm., 118 mk.

Zołotolin, wś i fol., pow. rówieński. Wś 114 dm., 765 mk.; fol. 1 dm., 5 mk.

Zołotyjów, pow. rówieński. W r. 1577 sioło zamku dorohobyckiego (ks. Ostrogskiego), płaci od 7 dym. pół dworz., 3 na ćwierć, 3 ogr. W r. 1583 przy Stepaniu, wnosi od 6 dym., 3 ogr., 2 kół waln., 1 stępn., 1 popa.

Zołowo, *Ziłowo*, *Ziłów* (t. XIV, 613), wś, pow. kowelski, gm. Koszary Stare, par. praw. Milanowicze (3 w.), 14 w. od Kowla, 21 dm., 133 mk.

Zołtek, *Żołtek*, kol., pow. nowogradwołyński, gm. Rohaczów, 25 w. od mta pow., 46 dm., 320 mk.

Zorzewo, r. 1263 *Zorevo*, ob. *Swięcia* (t. XI i *Zarzew* (t. XIV).)

Zosimy, pow. kobryński. W pobliżu wsi, w lesie dóbr Mołodcze, na praw. brz. rzki Marchowłoki, 15 kurhanów.

Zosin 1.) kol., pow. rówieński, gm. Derażne, 9 dm., 57 mk. 2.) **Z.**, kol., pow. włodzimierski, gm. Werba, 6 dm., 37 mk.

Zozów, wś, pow. rówieński, 6 w. od Równego, 15 dm., 188 mk.

Zozula, chutor, pow. żytomierski, gm. Cudnów.

Zozulińce 1.), chutor nad Rosią, pow. berdyczowski, gm. Dziuńków. 2.) **Z.**, wś, pow. ostrogski, 17 dm., 107 mk. 3.) **Z.** *Małe*, wś, fol. i chutor, pow. starokonstantynowski, gm. Bazalia, 42 i 37 w. od mta pow. Wś 137 dm., 702 mk.; fol. 3 dm., 29 mk.; chutor 7 dm., 47 mk. 4.) **Z.** *Wielkie*, wś i chutor, tamże, 48 w. od mta pow., 404 dm., 2228 mk.

Zozulka 1.) chutor, pow. kowelski, gm. Maciejów, 10 dm., 26 mk. 2.) **Z.**, chutor, tamże, gm. Siedliszcze.

Zręcin, u Dług. *Szrzuczin*, al. *Srzanczin*, wś, pow. krośnieński. Wedle Długosza wieś mająca kościół parafialny drewn., którą wraz z pięciu innemi wsiami, Paweł z Bogoryi sprzedał r. 1388 za 800 grzyw. klasztorowi pokrzywnickiemu, wobec królowej Jadwigi. Władysław król akt ten potwierdził (L. B., III, 39). Widocznie klasztor posiadał poprzednio tylko pewne działy w tej wsi.

Zubacze, pow. brzeski, gub. grodz. O 1 w. na płn.-zchd od wsi, wał sypany, długi około 30 saż.

Zubary, wś, pow. zasławski, 77 dm., 561 mk.

Zubieńsko, r. 1565 *Subiensko*, wś, pow. liski. Według lustracyi z r. 1565 niejaki Iwan kniaź otrzymał r. 1549 przywilej na osadzenie tej wsi w ststwie sanockiem i na sołtystwo w niej. Osadnicy otrzymali wolność na lat 15.

Zubilno, wś i kol., pow. łucki, gm. Szczurzyn, 35 w. od Łucka. Wś 45 dm., 294 mk.; kol. 15 dm., 123 mk. Własność Żytyńskich.

Zubkowicki, chutor, pow. owrucki, gm. Żubrowicze, 6 dm., 35 mk.

Zubkowicze, wś nad Uborcią, pow. owrucki, gm. Żubrowicze, 95 w. od Owrucza, 150 dm., 943 mk., 2 młyny wodne.

Zubowce, chutor, pow. zasławski, gm. Tarnawka.

Zubowicze, pow. oszmiański. Wś należała do dóbr stołowych biskupów wileńskich.

Zubowszczyzna, urocz., pow. lidzki, gm. Myto (4 w.). Kurhan, wysoki do 7 saż., 20 saż. w średnicy.

Zubowszczyzna 1.), wś i kol. czeska, pow. radomyski. Wś 96 dm., 575 mk., cerkiew, szkółka; kol. 64 dm., 362 mk., szkoła, 3 wiatraki. 2.) **Z.**, wś, pow. zasławski, 45 w. od Zasławia, 52 dm., 391 mk.

Zubrówka, ferma, pow. kijowski, gm. Makarów.

Zubrowo, pow. grodzieński. W urocz. Koźlicha osada przedhistoryczna z epoki krzemienia.

Zubrowszczyzna, kol., pow. łucki, gm. Rożyszcze, 30 w. od Łucka, 23 dm., 139 mk.

Zubrynka, wś, pow. żytomierski, 50 w. od Żytomierza, 111 dm., 709 mk.

Zulnia 1.) wś, pow. łucki, gm. Osowa, 120 w. od Łucka, 24 dm., 164 mk. 2.) **Z.**, wś, pow. rówieński, 79 w. od Równego, 27 dm., 204 mk.

Zurnia, chutor, pow. rówieński, gm. Bereźno, 69 w. od Równego, 11 dm., 98 mk.

Zwartów, w dok. z w. XIV *Wszwarthow*, r. 1578 *Zwartow*, wś, pow. żółkiewski. W roku 1469 Podwirzbiecki (z Podwerbców) przedstawia nadanie „regis Casimiri antiqui“ (Kazimierza W.) na wieś „W szwarthow in districtu Lamburgiensi“. R. 1570 płaci tu Jan Ozigałka od $5^1/_2$ łan., 8 zagr., 5 kom.

Zwierchowsk, wś, pow. równieński, gm. Dziatkowicze, 12 w. od Równego, 35 dm., 242 mk.

Zwiernik, u Dług. *Zwyerzinnyk*, wś, pow. pilzneński. Wedle Długosza (L. B., II, 266) ma kościół par. drewn. Dziedzicami wsi są: Jakób i Zaklika Międzygórscy h. Topór. W roku 1536 „Swiernyk“ należy w połowie do Lipińskich, w drugiej do Zaklików. Mają tu 39 kmieci (czynsz 15 grzyw., stacya 15 grz.). Sołtys ma 2 łany. Karczma (2 grz.) i młyn. Wraz z Łąkami średniemi oceniona na 1200 grz.

Zwierów, wś, pow. łucki, gm. Poddubce (nie Romanów), 18 w. od Łucka, 31 dm., 449 mk. O 4 w. od przyst. dr. żel. poł.-zchd., między st. Ołyka (9 w.) i Kiwerce (11 w.),

Zwierzyniec, chutor, pow. włodzimierski, gm. Werba.

Zwierzyniec, pow. krakowski. Dok. z roku 1254 Bolesław Wstydliwy potwierdza posiadłości klasztoru i rozszerza przywileje. Mowa tu o kościele św. Salwatora. W dok. z r. 1263 występuje „Theodorus prepositus et fratres, totusque conventus Sanctimonialium nostrum domus Zverinciensis premonstratensis ordinis“ (Kod. kat. krak., I, 52, 88). Odnoszą się tu prace: Ulanowski B.: „O założeniu klasztoru św. Andrzeja w Krakowie“. Kraków, 1885. Wł. Łuszczkiewicz: „Romański portal w kościele klasztornym na Z.“ (Spraw. kom. hist. sztuki, t. IV, 1891).

Zwierzyniec 1.), las okalający wieś Tęczynek, w pow. chrzanowskim. 2.) **Z.,** las ogrodzony w dobrach Miżyniec, pow. przemyski. 3.) **Z.,** przys. mta Turki, leży przy ujściu pot. Mielnicznego do Stryja. Przylegający do przysiółka las zw. „Zwierzyniec“ wzn. 930 mt. n. p. m. stanowi miejsce wycieczki dla mieszkańców Turki. Por. *Studena* 2). 4.) **Z.,** potok, lewy dopł. Ożomli, do której uchodzi na półn.-zach. granicy gm. Ożomli w pow. jaworowskim. Nazwę bierze od lasu zw. Zwierzyniec, na obszarze Ożomli istniejącego.

Zwierzyniec, niem. *Thiergarten*, wś, pow. cieszyński, ob. *Obora*.

Zwiniacze 1.), pow. krzemieniecki, ob. *Dźwiniacze*. 2.) **Z.** *Leśniczewskie*, wś, pow. włodzimierski, gm. Skobiełka (nie Chołoniew), 58 w. od Włodzimierza, 171 dm., 1216 mk.

Zwinigród. Hruszewski M.: „Zwinigrod hałyckij“ (Zap. Tow. Szewcz,, 1899, t. 31, str. 28.

Zwirbliszki, *Żwirbliszki* (t. XIV, 874), pow. oszmiański. Nabyte przez Franciszka Jankowskiego, w r. 1777 od Franciszka Hermana.

Zwirki, chutor, pow. humański, gm. Humań (5 w.), 4 dm., 27 mk.

Zwizdal 1.) wś, pow. owrucki, 38 w. od Owrucza, 87 dm., 554 mk., szkoła cerk. (od r. 1886). 2.) **Z.,** wś nad Horyniem, pow. równieński, gm. Derażne, par. praw. Biczal, 31 w. od Równego, 82 dm., 562 mk.; własność apanaży.

Zwlecza, r. 1357 i 1508 *Wzlecza*, wś, pow. włoszczowski. W dok. z r. 1357 w liczbie włości arcyb. gnieźn. (K. W., n. 1334). Wydawca Kod. W. mylnie objaśnia nazwę: *Wzlecza* jako *Słęcin*. W r. 1508 płaci Szafraniec Stan. z Secemina, Bychnowa, Wzleczy, Mokrska, Kawieczyna grzyw. 10 gr. 38.

Zwoleń, mstko. Kaplica z grobami Kochanowskich została w ostatnich latach odrestaurowaną. Rudzki L.: „Grób Jana Kochanowskiego“ (Gazeta Radomska, r. 1897, wrzesień).

Zwor, wś, pow. samborski. Wodług lustracyi z r. 1565 „nowo posadzona“ w ststwie samborskiem miała 19 kmieci osiadłych i 4 którzy na rok niniejszy „Wolą przyjęli“, ale nie mają ani ról wykopanych ani domów zbudowanych.

Zychorzyn, wś i fol., nad rz. Drzewiczką, pow. opoczyński, par. Drzewica. Dawna własność bisk. krak. r. 1389 drogą zamiany przeszła na własność Manciny ze Skrzynna, syna Dersława (Kod. kat. krak., II, 135). Dobra Z. oddzielone r. 1873 od dóbr Bieliny, składały się w r. 1886 z fol. Z. i Biernawy. Fol. Z. miał 528 morg. (387 roli, 100 lasu, 19 łąk), fol. Biernawy 176 morg. (62 roli, 79 lasu, 23 łąk). Młyn i cegielnia.

Zygmuntów, fol., pow. radomyski, gmina Chabne, 3 dm., 14 mk.

Zygmuntówka, kol., pow. włodzimierski, gm. Poryck, 32 w. od Włodzimierza, 26 dm., 127 mk.

Zygodowice al. *Żygodowice*, wś, pow. wadowicki. Wedle Długosza nabył tę wieś wraz z Woźnikami, dla klasztoru w Mogile r. 1320 opat Stefan z Krakowa. W drugim miejscu, przy opisie wsi powiada iż nabył ją opat Teodoryk (poprzednik Stefana) „a milite Floriano“. Rzeka Skawa zabrała tej wsi wiele łanów. Strumień nad którym wieś leży zwie Długosz „Othuska“.

Zynkowszczyzna, *Żynkowszczyzna* (t. XIV, 893). pow. oszmiański. W końcu w. XVIII należała do Czechowiczów (przy Bohdanowie).

Ż.

Żabcza, *Żabcze* (t. XIV, 709), *Żabecz*, wś, pow. owrucki, 47 w. od Owrucza, 83 dm., 487 mk.

Żabcze, wś, pow. tomaszowski. W r. 1565 wś ta w ststwie bełzkiem miała 13 kmieci na pół łankach i 10 na ćwierciach. Karczmarz dawał zł. 2 gr. 12. Suma dochodu zł. 76 gr. 6. W r. 1578 podana w par. Bełz. Pani Chełmska płaci tu od 5 łan., 1 zagr., 5 kom. ubogich. Sebastyan Rulikowski od 2 zagr.

Żabcze 1.), wś i fol., pow. łucki, gm. Czaruków, 43 w. od Łucka. Wś 56 dm., 386 mk.; fol 12 dm., 65 mk. 2.) **Ż.**, wś, pow. zasławski, 40 w. od Zasławia, 95 dm., 578 mk.

Żabiczyn, wś i fol., pow. pułtuski, odl. 21 w. od Pułtuska. Fol. miał w r. 1884 obszaru 615 morg (556 roli, 17 łąk, 7 m. lasu), wś Ż. os. 7 morg 154. W skład dóbr wchodziły poprzednio wsi: Młodzianowo (154 morg), Nuna (51 os., 1159 morg), Kucharzewo (12 os,, 247 m.), Lorcin (13 os., 248 morg.), Chechnowka (7 os., 108 m.). W r. 1576 wś Ż. płaci od $7^1/_2$ łan.

Żabieniec, wś i fol., pow. mazowiecki, gm. Kluków, par. Kuczyn, odl. 12 w. od Wysokiego Mazowieckiego. Fol. ma 647 morg (398 roli, 42 łąk, 152 lasu), wś Ż. 9 os., 38 morg. Należała tu poprzednio wieś Sobolewo (os. 10, morg 172).

Żabikowo, wś i fol., pow. łomżyński, gm. i par. Szumowo. Odl. 30 w. od Łomży. W r. 1885 fol. miał 322 morg (303 roli), wś 28 os., 307 morg.

Żabikowo, wś i fol., pow. poznański. Do dziejów istniejącej tu przez lat sześć szkoły, odnoszą się: „Przepisy dotyczące utrzymania i porządek domowy dla uczniów szkoły rolniczej imienia Haliny, mieszkających w budynku zakładowym“. Poznań, 1870. Au Jul. dr.: „Wiadomość o szkole rolniczej imienia Haliny w Ż.“ Poznań, 1870. „Regulamin dla uczniów szkoły rolniczej imienia Haliny w Ż.“ Poznań, 1872. „Spis nauk wykładauych w szkole rolniczej im. Haliny w Ż.“

Żabińce, pow. kamieniecki, ob. *Jarosławka.*

Żabka, wś, pow. łucki, gm. Rożyszcze, 12 w. od Łucka, 20 dm., 128 mk.

Żabno, mstko, pow. tarnowski. R. 1274 Bolesław, ks. krak., nadaje komesowi Swiętosławowi, synowi Klemensa, dziedzictwo zw. „Shambno cum Zirava“ (Kod. mał., II, str. XLIII). Akt wydany był w Osieku.

Żabokrzyki, *Wielkie* i *Małe*, dwie wsi, pow. dubieński, 35 w. od Dubna, Ż. Wielkie 158 dm., 981 mk., Ż. Małe 85 dm., 580 mk.

Żaborzyce, *Żaboryca*, wś, pow. nowogradwołyński, 36 w. od mta pow., 25 dm., 131 mk.

Żaborzycka Huta, pow. nowogradwołyński, ob. *Huta Żaborzycka.*

Żadeń, wś, pow. rówieński, 166 w. od Równego, 55 dm., 372 mk.

Żadeny, *Żadzien* (t. XIV, 727), pow. prużański. W r. 1563 w wójtostwie jakowczyckiem, włości dworu dobuczyńskiego, ekon. kobryńskiej. We wsi było 27 włók gruntu średniego, 1 wolna na wójtostwo, 1 na osadzie i 25 na robocie. Dochód czynił 21 kóp 52 gr.

Żadki, wś i kol., pow. radomyski, 28 w. od Radomyśla. Wś zwana też *Malwinówka*, 74 dm., 438 mk., cegielnia; kol. (*Wiktorówka*), 28 dm., 132 mk., młyn parowy.

Żalanka, wś i kol., pow. rówieński, 32 w. od Równego. Wś 27 dm., 215 mk.; kol. 32 dm., 184 mk.

Żale, pow. bielski, gub. grodz., gm. Skórzec, w dawnej ziemi drohickiej. Zamieszkuje tu kilku Zaleskich (szlachta bowiem z mazurska wymienia nazwę wsi Zale), ale spotyka się i nazwisko Żalski. Przy wsi dość duże cmentarzysko, zw. „jadźwingowskie“, zajmujące przeszło 1 morgę obszaru, przez nikogo nie zbadane.

Żalin, wś, pow. rówieński, 52 w. od Równego, 80 dm., 599 mk.

Żalinów, pow. włodzimierski, ob. *Żelinów.*

Żałe, wś i fol., pow. rypiński. Fol. Ż. lit. A. miał w r. 1887 428 morg (320 roli, 42 wody), 42 łąk). Dobra Ż. lit. B. składały się z fol. Ż. mającego 849 morg (449 roli, 312 wody) i Kleszczyn 491 morg (287 roli, 135 wody, 46 łąk, 17 lasu). W skład dóbr poprzednio wchodziły wsi: Żałe (os. 55, morg 154), Kleszczyny (os. 53, morg 374), Bobrowiec (32 m.) i Krystyanowo (11 m.).

Żamojdzie, ob. *Ojcowo.*

Żanwil, pow. rzeżycki, ob. *Kurpin.*

Żarczyce, wś, pow. jędrzejowski. St. K.: „Miejsce urodzenia X. Stan. Konarskiego „Żarczyce większe“ (Ateneum, czerwiec, r. 1901).

Żarnów, mstko, pow. opoczyński. Wł. Łuszczkiewicz: „Kościół par. w Ż. i reszty zamku“ (Spraw. kom. hist. sztuki, IV, 118).

Żarnów, dziś *Budne-Żarnowo*, wś i jezioro, pow. szczuczyński, ob. *Dybla.*

Żarnowiec, mstko, pow. olkuski. W r. 1403 niejaki Michał Trestka dominikanin założył w Ż. szpital, któremu król Jagiełło dał dwa łany

w Skoszynie (pod Słupią). Szpital ten został oddany pod zarząd Miechowitom. W r. 1404 odbyła się konsekracya szpitala i kaplicy Znalezienia Krzyża św., Grobu św. i Nawiedzenia N. P. Maryi (Mon. hist. Pol., II, 892).

Żarnówka, wś, pow. węgrowski. Łuniewski Tym.: „Mogiła w Ż." (Pam. Fizyogr., t. II).

Żary, wś, pow. nowogradwołyński, 7 dm., 35 mk.

Żary al. *Żóraw*, niem. *Sorau*, miasto, pow. rybnicki. Weltzel Aug.: „Geschichte der Stadt Sohrau in Oberschlesien". Sohrau, 1888, str. XIV i 672. W r. 1272 Władysław ks. raciborsko-opolski zamienił swą dziedziczną wieś Sory na miasto. R. 1327 dostało się ono jako lenno wraz z Raciborzem i Koźlem Janowi czeskiemu.

Żaszcze, urocz., pow. łucki, gm. Trościaniec, 6 dm., 41 mk.

Żaszków, chutor, pow. łucki, gm. Torczyn, 3 dm., 23 mk.

Żawrów, wś, pow. ostrogski, 86 dm., 540 mk.

Żągoty, ob. *Zągoty* (t. XIV).

Żdżanne, r. 1564 *Żżdżane*, wś, pow. krasnostawski. Wspom. w dok. z r. 1464. W r. 1564 płacą tu od 15 łan., 4 zagr., 2 rzem., cerkiew. W r. 1578 własność Uhrowieckich.

Żdżarki, wś, pow. włodzimierski, gm. Hrybowica, 35 w. od Włodzimierza, 52 dm., 370 mk.

Żdżarów, wś i fol., pow. sochaczewski, odl. 2 w. od Sochaczewa. W r. 1885 fol. miał 893 morg (779 roli, 74 łąk, 9 lasu), wś os. 6, morg 5, wś Antoniew os. 6, morg 113.

Żdżary, wś i fol., pow. rawski, odl. 18 w. od Rawy. W r. 1886 fol. miał 989 morg (513 roli, 288 lasu, 96 łąk, 60 pastw.), była gorzelnia. Wś Ż. os. 13, morg. 188, wś Rokitnica os. 19 morg 421, wś Jankowice os. 13, morg 337, wś Godzimierz os. 14, morg 483.

Żdżary, mylnie *Żdżory* (t. XIV, 753), wś, pow. włodzimierski, gm. Hrybowica, 32 w. od Włodzimierza, 96 dm., 805 mk.

Żdżychy, mylnie *Zdzichy* (t. XIV, 552), pow. bielski, gub. grodz., par. Ostrożany, w dawnej ziemi drohickiej. Gniazdo rodziny Żdżychowskich.

Żebrak, wś i fol., pow. siedlecki, odl. 17 w. od Siedlec. Fol. miał w r. 1888 449 morg (276 roli, 68 łąk, 73 lasu), wś Z. os. 32, morg 241.

Żegaryno, pow. trocki. Pomiędzy wsią Ż. a Pokrempie ciągnie się przez błoto grobla, ułożona z okrąglaków, długa 3 w. a szeroka 2 saż. Lud nazywa ją „Most rojstowy" i ułożenie przypisuje szwedom.

Żegrze, pow. poznański, ob *Zegrze.*

Żelazków, wś i fol., pow. kaliski. W roku 1884 fol. Ż. miał 1262 morg (748 roli, 96 łąk, 45 nieuż.); fol. Zdzienice, 373 morg (278 roli); wś Ż. os. 43, morg 43.

Żelazna 1.), wś i fol., pow. grójecki, odl. 20 w. od Grójca. W r. 1885 fol. miał 1094 morg (721 roli, 187 lasu, 39 łąk i 117 pastw.). Do fol. należały poprzednio wsi: Ż. os. 18, morg 193, Rososz os. 6, m. 48, Dobiecin os. 13 m. 104, Rososzki os. 13, m. 154, Korczunek Żelazna os. 40, m. 325. 2.) **Ż.,** wś i fol., pow. skierniewicki, odl. 12 w. od Skierniewic. Fol. miał w r. 1875 obszaru 740 morg (533 roli), młyn wodny. Do fol. należały wsi: Ż. os. 25, m. 194, Julków os. 13, m. 145, Józefatów os. 15, m. 263, Zajrzew os. 8, m. 111.

Żelechow, miasto i dobra, pow. garwoliński. W r. 1884 fol. Ż. miał 1861 morg (680 roli, 181 łąk, 872 lasu, nieuż. 82), fol. Huta Żelechowska, 326 morg (293 roli), fol. Ostrówek 214 morg (172 rrli). Na obszarze dóbr istniał browar, młyn, cegielnia. W skład dóbr poprzednio wchodziły: miasto Ż. os. 437, morg 1021, wś Huta Żelechowska 27 os. 786 morg, wś Kotłówka os. 21 m. 405 i Zakrzówek os. 16 m. 278.

Żeleźniaki 1.) wś, pow. żytomierski, 57 dm., 348 mk., dom modlitwy starowierców, młyn. 2.) **Ż.,** chutor, tamże, gm. Cudnów.

Żeleźnica 1.) urocz., pow. łucki, gm. Rożyszcze, 4 dm., 25 mk. 2.) **Ż.** al. *Żelaźnica*, podana dwukrotnie (t. XIV, 764, 768) wś i kol., pow. równieński, 54 w. od Równego. Wś 41 dm., 414 mk.; kol. 27 dm., 267 mk. Jest tu dom modl. ewang., szkoła, wiatrak.

Żelice, r. 1282 *Relitsco*, wś, pow. wągrowiecki. R. 1282 na prośbę opata łekneńskiego Piotra nadaje ks. Przemyśl prawo niemieckie włości klasztornej „Relitsco" z działami przyległymi: Durow, Copiscino (Kopaszyno) i Zlozini (Ulanow. Dok. kujaw., 358, 9).

Żelinów, *Żalinów*, wś, pow. włodzimierski, gm. Chotiaczów, 18 w. od Włodzimierza, 31 dm., 235 mk.

Żelisław, wś, pow. sieradzki, par. Błaszki. Istniała tu kaplica z dwoma ołtarzami, którą obsługiwali zakonnicy z Warty (L. B., II. 57).

Żelków, wś i fol. nad rzką Kostrzyniem i Muchawką, pow. siedlecki, odl. 5 w. od Siedlec. W r. 1886 fol. Ż. miał 1974 morg (1254 roli, 521 lasu, 22 łąk, 141 pastw.), wiatrak. Wś Ż. miała os. 17 m. 255, wś Gołąbek os. 23 m. 1042. Ob. *Zaliwie.*

Żełdec, wś, pow. żółkiewski. W r. 1565 wś ta w ststwie kamioneckiem miała 24 kmieci na dworzyszczach nierównych. Zagr. 15 dawali po gr. 6, bartnik 1 gr. 6 i miodu pół miarek, karczmarzy 2 zł. 3 i miodu pół miarek, dwudziesiciny owczej baranów 12, miodu wogóle korcy 2 po zł. 8. Ogółem zł. 69 gr. 10. Były dwa stawy, trzeci rozpoczęty. Pierwszy dawał ze spustu grzyw. 20.

Żełudek, *Żołudek Wielki* i *Mały*, dwie wsi i kol., pow. łucki, gm. Rafałówka, 94 w. od

Łucka. Wś Ż. Wielki 70 dm., 560 mk.; Ż. Mały 44 dm, 305 mk.; kol. Ż. 29 dm., 480 mk.

Żełudki, wś, pow. zasławski, 55 dm., 465 mk.

Żemajduki, mylnie *Żamajtuki* (t. XIV).

Żemielińce, wś, pow. ostrogski, 45 w. od Ostroga, 117 dm., 1101 mk.

Żerdele, wś, pow. żytomierski, 51 w. od Żytomierza, 59 dm., 415 mk.

Żerebcow, chutor przy Bałabanówce, pow. lipowiecki.

Żerebiacze, urocz., pow. nowogradwołyński, gm. Żołobne.

Żerebięcki, chutor, pow. żytomierski, gm. Cudnów, 7 dm., 69 mk.

Żerebiłówka, wś, pow. nowogradwołyński, 22 w. od mta pow., 80 dm., 451 mk.

Żerebki 1.) wś, pow. starokonstantynowski, 22 w. od mta pow., 158 dm., 793 mk. 2.) **Ż.** *Małe*, wś, tamże, 56 w. od mta pow., 115 dm., 638 dm. 3.) **Ż.** *Wielkie*, wś, chutor, tamże, gm. Kupiel (nie Szmyrki), 53 w. od mta pow. Wś 153 dm., 808 mk.; chutor 1 dm., 3 mk. 4.) **Ż.**, wś, pow. żytomierski, gm. Januszpol, 68 w. od Żytomierza, 227 dm., 1502 mk.

Żerebki Szlacheckie, wś, pow. skałacki, dawniej obwód tarnopolski, niegdyś pow. trembowelski ziemi halickiej. Leżą o milę na północ od Skałata u stóp pasma Miodoborów, które obecnie z lasów ogołocone, białemi wapiennemi skałami sterczą wysoko ponad poziom Podola. Na jednej z tych skał do Ż. należących, znajduje się kamień ociosany bardzo dawny z napisem niezrozumiałym, w ziemię zapadły. U podnóża tych skał była łąka i stawek, obecnie zanikły. Często tu wyorują dawne monety. Wzdłuż wsi były jeszcze dwa stawki, również już nieistniejące. Pewne skały zatrzymały tu jeszcze pierwotną nazwę Miodoborów Toutry czyli Tołtry, jedno pole w Ż. zachowało turecką nazwę Kara-Manda. Są tu ślady dawnej osady i wyorują stare kafle, oręże, monety. Ż. wchodzące w skład ststwa trembowelskiego, należały najprzód do klucza Czernilowa Ruskiego, później od tegoż odłączone, przeszły w połowie w posiadanie Jakóba Cebrowskiego i jego spadkobierców, z których Aleksander, Kilian i Anna w r. 1640 odstąpili swą część Mikołajowi Potockiemu, woj. bracławskiemu, po którym przeszła ta część na Mikołaja Beskiego. Część druga znajduje się w r. 1574 w posiadaniu Jana i Mikołaja Dawidowskiego. Ewa, córka Jana Dawidowskiego, a żona Mikołaja Brzeskiego, ststy kamienieckiego zostawiła Ż. synowi Abrahamowi, po którym część ta przeszła na Marcina Lubienieckiego. Część Mikołaja Dawidowskiego, zostając długo w jego potomstwie, przeszła w końcu, drogą wiana, na Kosakowskich i Raciborskich. Skomplikowane stosunki własnościowe prowadzą do sporów i najazdów, które Ż. pustoszyły, równie jak i najazdy nieprzyjacielskie. W drugiej połowie XVII w., mieszkańcy zostali przez tatarów zabrani w jasyr i przez pół wieku wieś stała pustką, z czego wynikają różne spory graniczne. W drugiej połowie w. XVII zaczyna się osada na nowo zaludniać, a Jan Kajetan Jabłonowski, wojew. bracławski, funduje w Ż. r. 1763 cerkiew. W r. 1808 Maksymilian ks. Jabłonowski ustępuje Ż. Augustowi Dzierżanowskiemu, od którego przechodzą na Antoniego Morawskiego. Syn tegoż Czesław odstępuje je r. 1824 Andrzejowi Fedorowiczowi, po którym przechodzą one na syna Alojzego, po śmierci tegoż r. 1885 przeszły na własność jego dzieci.
Wl. Fed.

Żerebowszczyzna, urocz, pow. nowogradwołyński, gm. Korzec.

Żerechowa al. *Żerochow*, wś i fol., pow. piotrkowski, odl. 21 w. od Piotrkowa. W roku 1885 fol. Z. lit. A. miał 519 morg (344 roli, 130 lasu), wś Ż os. 24, morg 287, wś Antonielew os. 51 m. 564, wś Wygoda os. 3 m. 14. Fol. Ż. lit. B. miał 221 morg. (97 roli, 51 lasu).

Żerew, wś, pow. owrucki, 16 w. od Owrucza, 97 dm., 506 mk.

Żerewce, wś, pow. owrucki, gm. Żubrowicze, 63 w. od Owrucza, 174 dm., 1091 mk.

Żerewska Mielnica, chutor, pow. owrucki, gm. Chorośnia Wielka.

Żerewski, chutor, pow. owrucki, gm. Kisarycze, 5 dm., 32 mk.

Żerków al. *Żyrków*, r. 1397 *Szirkow*, wś, pow. brzeski (Galicya). Wspom. w dok. z roku 1361 jako włość biskupia. W r. 1397 Piotr bisk. krak., sołtystwo w Z. w pobliżu Uszwy sprzedaje za 20 grzyw. Andrzejowi Drostowi z Janowic (Kod. kat. krak., II, 215).

Żerków, miasto, pow. jarociński. M. W. ks.: „Strażnica Ostrów i miasto Ż.“ Poznań, 1891, str. 350.

Żerkowice 1.), wś i fol., pow. olkuski. W r. 1878 fol. Ż. z Kalinówką oddzielone od dóbr Lgota murowana, miały obszaru 906 morg (649 roli, 200 lasu, 10 łąk, 20 m. w wieczystej dzierżawie). 2.) **Ż.,** pow. miechowski, par. Zębocin, ob. *Żerkowice* i *Żyrkowice* (t. XIV, 782 i 895).

Żerniki 1.) wś i fol., pow. kaliski. W r. 1885 fol. Ż. ma 437 morg (110 roli, 718 łąk, 115 lasu, 41 pastw.), fol. Wyganki 302 morg (287 roli). 2.) **Ż.** *Górne*, wś, pow. stopnicki. W roku 1885 fol. Ż. i Grabie miały 766 morg (601 roli, 49 łąk, 100 pastw.), wś Z. os. 34, m. 207. 3.) **Ż.** *Dolne*, wś i fol., pow. stopnicki. Ob. „Zabytki przeddziejowe w Ż.“ przez Er. Majewskiego („Swiatowit“, t. I). W r. 1878 fol. ma 641 morg (303 roli, 137 lasu, 80 łąk, 78 wody). Była gorzelnia, młyn wodny. Wś miała 54 os., 370 morg). 4.) **Ż.,** wś i fol., pow. tomaszowski. W r. 1894 fol. Ż. miał 735 morg (553 roli, 166 łąk), wś 71 os., 854 morg. 5.) **Ż.**, wś, pow. płocki, ob. *Żyrniki* (t. XIV).

Zérochów, ob. *Żerechowa.*

Zeromin, wś i fol., pow. łódzki, odl. 23 w. od Łodzi. W r. 1886 fol. miał 1459 morg (677 roli, 193 łąk, 547 lasu), wś miała 27 os. 142 morg, a Wólka Żeromska os. 2 morg 11.

Zerosławice, wś i fol., pow. sieradzki. W r. 1886 fol. miał 268 morg (138 roli, 59 łąk). Do fol. należały poprzednio wsi: Ż. os. 24 m. 35, Miedzno lit. A. os. 18 m. 154, Grądy os. 25 m. 113.

Żeszka, urocz., pow. lidzki, gm. Myto (3 w.). Kurhan, 3 saż. wysoki, 15 saż. w średnicy.

Żmiąca, wś, pow. limanowski. Bujak Fr.: „Ż. wieś pow. limanowskiego. Stosunki gospodarcze i społeczne". Kraków, 1903, str. VII i 152.

Żmijewo, wś, pow. ciechanowski, ob. *Troszyn.*

Żmudcze, *Żmudcza,* wś i kol., pow. kowelski, gm. Hołoby, par. praw. Nużel (6 w.), 31 w. od Kowla. Wś 68 dm., 449 mk.; kol. 11 dm., 47 mk.

Żmudź, r. 1565 *Zmodz,* wś, pow. chełmski. Wieś ta wraz z Drzyszczowem (Dzisczow) w ststwie chełmskiem leżąca, miała w r. 1565, 14 dworzyszcz dających po zł. 4, owsa korcy 8 i ogółem wszyscy za prawo mielenia w cudzych młynach zł. 25, a przytem miarki słodowe do zamku, wartości zł. 10. Było też półtora dworzyszcza na którym siedział Stanisław Huricz z bracią, libertowany przez króla. Ogółem dochodu zł. 165.

Żmudź. W końcu r. 1902 dyecezya żmudzka zwana dziś Telszewską, obejmowała dekanatów 19, z tych 17 w obrębie gub. kowieńskiej, a 2 w Kurlandyi, kościołów par. 218, filialnych 144, księży 623, wiernych 1,258,092 dusz. W gub. kowieńskiej było 1,171,555 kat., a w Kurlandyi 86,437. Klasztorów w dyecezyi jest trzy: bernardynów w Kretyndze, benedektynek w Kownie (12 zakonnic) i Katarzynek w Krożach (5 zakonnic). W seminaryum było 84 kleryków. Do obszaru Ż. odnoszą się następujące prace: Giedroyć A.: „Spraw. o badaniach geol. w Augustowskim i na Żmujdzi r. 1883 (Pam. Fizyogr., t. VI, 1886). Veckenstedt Edm. dr.: „Die Mythen Sagen und Legenden der Zamaiten. Litauer. Heidelberg, r. 1883, 2 tomy, 307 i 345 str. Rob. Krumholtz: „Samaiten und der deutsche Orden bis zum Frieden vom Melnosee". Koenigsberg, 1885, str. 265. Syrokomla Jan: „Szkice ze Ż." (Kur. Pol., 1891 i 1892). Wołonczewski Maciej: „Apraszas Żemajtiu Wiskupistes" r. 1848 Wilno u Zawadzkiego. Przekład polski p. t. „Biskupstwo żmujdzkie". Kraków, 1898, str. XIV i 247). Jestto właściwie opis Ż. pod względem etnograficznym i kościelnym. Badaniem pilokalni żmudzkich zajmuje się od lat kilku Ludwik Krzywicki, który zebrał wiadomości o kilkuset tego rodzaju zabytkach, a ważniejsze z nich rozpatrywał szczegółowo i odtwarzał fotograficznie. Archeologią i historyą Ż. zajmuje się też M. Brensztajn, którego pracę „Opis w Żmudzi" pomieszczać będzie w r. 1904 tygodnik „Na około świata". Starożytne krzyże i kapliczki na Ż. opisuje (w Tyg. ilustr.) i fotografuje Adam Jaczynowski.

Żnikrupa, chutor, pow. żytomierski, gm. Trojanów.

Żnin, miasto, ob. *Wągrowiec.* Odnoszą się tu opracowania: „Chronika der Stadt Żnin". Rękopis o 67 kartach opracowany przez magistrat żniński fol. (Bibl. ratusz w Poznaniu). Łepkowski Józef: „O zabytkach Kruszwicy, Gniezna... Żnina". Kraków, 1868. Kościół w Ż. (Album Nap. Ordy). Libelt Karol: „Przemówienie przy uroczystości odsłonienia tablicy pomnikowej braci Sniadeckich w Żninie dn. 24 maja 1866 (Roczn. Tow. Przyj. N. Pozn., t. IV). Dorszewski Kazim.: „Mowa na cześć Jana i Jędrzeja Śniadeckich w dniu 24 maja 1866 w kościele żnińskim z powodu odsłonienia pomnika" (Rocz. Tow. Przyj. N. Pozn., t. IV). Callier E.: „Kronika żałobna... powiat żniński" r. 1893, str. 254 (Odbitka z Dzien. Pozn.).

Żobryn, wś, pow. rówieński, 25 w. od Równego, 60 dm., 391 mk.

Zochowo, *Rzochowo,* pierwotnie *Orzechowo,* wś, pow. rypiński, gm. Szczutowo, par. Łukomie, odl. 22 w. od Rypina, ma 36 dm., 307 mk., 635 morg. W r. 1827 wś prywatna ma 3 dm., 17 mk. Posiadłość bisk. płockich w ziemi chełmińskiej nad Drwęcą, niedaleko Księtego wymieniona w dok. z r. 1312 (Ulanow. Dok. kujaw., 301, 17). Reg. pob. z w. XVI nie podają tej wsi. Por. *Rzuchowo.*

Żodziszki, mstko, pow. święciański. Kościół murowany przebudowany i rozszerzony.

Żółkiew, miasto. W dniu 24 maja 1903 r. obchodziło miasto trzystoletnią rocznicę założenia. Odsłonięto w tym dniu pomnik hetmana Żółkiewskiego w parku miejskim i króla Sobieskiego w rynku. Ob. „Jubileusz Zółkwi"; (Tyg. ilustr., r. 1903, n. 23). Zubrzycki Jan Sas: „Żółkiew, studyum architektoniczne". Kraków, 1901 (odbitka z pisma „Architekt").

Żołkinie, wś, pow. łucki, gm. Włodzimierzec, 92 w. od Łucka, 88 dm., 664 mk.

Zołobki, wś, pow. krzemieniecki, 80 dm., 703 mk.

Żołobne, wś, pow. nowogradwołyński, 185 dm., 997 mk. Gmina obejmuje 42 miejscowości, 1361 dm. włośc. (256 innych), 11,721 mk. włościan, uwłaszczonych na 9564 dz.

Żołobów, wś, pow. łucki, gm. Rożyszcze, 22 w. od Łucka, 82 dm., 687 mk.

Żołoby, wś, pow. krzemieniecki, 140 dm., 698 mk.

Żołoń 1.), wś podana dwukrotnie p. n. *Żołoń* i *Żołonie* (t. XIV, 825), pow. owrucki, par. praw.

Kliniec, 10 w. od Owrucza, 68 dm., 528 mk. 2.) Ż. *Giejewicka*, wś, tamże, 9 dm., 51 mk.

Żołtaniec, r. 1469 *Zoltnanicze*, wś, pow. żółkiewski. Kola, podkom. halicki i Spiczyk okazali r. 1469 nadanie Władysława Jagiełły na tę wieś. W r. 1516 wchodzi w skład dóbr Koli. Płacą od 8 łan., 3 karczem warzących piwo po fertonie, 1 karczma gr. 6, pop gr. 15. W r. 1578 jest zapewne miasteczkiem. Wojewoda podolski płaci tu od $38^1/_2$ łan., 12 zagr., 9 kom., 4 rzem. Czopowe fl. 1 gr. 2.

Żółte Wody, rzeczka. Ob. Górski K.: „O pobojowisku u Żółtych wód" (Bibl. Warsz., 1886, t. IV).

Żółtki, pow. białostocki. Pod wsią na pr. brz. Narwi nasyp w kształcie stożka, wysoki na 3 saż.; na wierzchu drugi nasyp, wysoki 2 arsz. Wś należała do hetmana Branickiego.

Żołudek, ob. *Żełudek*.

Żontaje, pow. borysowski, ob. *Nowbor*.

Żorniszcze 1.) mstko, pow. lipowiecki, 512 dm., 2838 mk. Przedmieścia noszą nazwy: Taranówka, Potok, Horobcówka i Tokarówka. 2.) Ż., wś, pow. dubieński, 88 dm., 629 mk.

Żornów (t. XIV, 835), wś, pow. dubieński, 75 dm., 470 mk.

Zownie, chutor, pow. owrucki, gm. Kisarycze.

Żubrowicki, chutor, pow. owrucki, gm. Żubrowicze, 66 w. od Owrucza, 20 dm., 101 mk.

Żubrowicze, wś, pow. owrucki, 116 dm., 883 mk.

Żuki, wś, pow. owrucki, gm. Noryńsk, 5 w. od Owrucza, 27 dm., 151 mk.

Żukleje al. *Żukiele* (t. XIV, 841), pow. trocki. Pod wsią, na brzegu jez. Wirkiekszuia, góra sypana okrągła, z zagłębieniem na wierzchu.

Żuków 1.) wś, pow. błoński. W dok. z r. 1474 wieś książęca, r. 1580 ma kościół paraf., $10^1/_2$ łan., należy do ststwa błońskiego. 2.) Ż., wś, pow. sochaczewski. W r. 1350 Kazimierz, ks. mazow. pokonał tu litwinów, którzy spustoszyli ziemię łęczycką. Uciekając topili się w Bzurze (Mon. Pol., III, 120). W r. 1330 przy wymierzeniu wsi okazał się obszar $56^1/_2$ łanów.

Żuków 1.) *Nowy* i *Stary*, dwie wsi, pow. równieński, 22 w. od Równego. Ż. Nowy 33 dm., 205 mk.; Ż. Stary 62 dm., 470 mk. 2.) Ż., wś, pow. zasławski, 217 dm., 1169 mk.

Żuków 1.) wś, pow. brzeżański. Panowie Romanowscy przedstawili r. 1469 lustratorom nadanie ks. Władysława Opolskiego na wsi: Dusanów, Ż. i Buszcze (Basche). 2.) Ż. wś, pow. cieszanowski. W r. 1565 wś ta w ststwie lubaczowskiem nad pot. Łowczym, miała 37 osadników mających role niepomierne i łąk dosyć. Orzą kiedy chcą i pasą kędy wola ich, nic nie dawają tylko podymnego gr. 3, ser owczy za gr. 4 i popręk za 1 gr. Były 3 dworzyszcza puste w arendzie za 1 grzyw. 3 gr. rocznie z każdego, szlachcic Wojciech Czebrowski miał łan i kilka obszarów wolne od czynszu. Zagr. 7, komorn. 12, karczmarzy 3, jeden 3 grzyw., drugi 2 grzyw., trzeci 2 zł. i beczkę smoły. Dań barania (co dwudziesty) przyniosła 57 baranów i 19 jagniąt wielkanocnych. Spasne od bydła (po pół grosza i szelągu od małych) zł. 11 gr. $15^1/_2$, od świń zł. 2 gr. 19. Za konia wojennego co dwa lata zł. 2. Od 5 gonciarzy po 12 kóp gontów zł. 3. Ogółem zł. 78 gr. 14. 3.) Ż., wś, pow. horodeński. Wójt kołomyjski r. 1469 przedstawił lustratorom listy królewskie z nadaniami wsi: Abramowice i Brodziczyno, Żuków z dwoma brzegami rzki Czarnawy i „consensus ad eximendum oppidum Zukow in eadem 1000 marce olim cancelario date".

Żuków Łaz, kol., pow. łucki, gm. Silno, 70 w. od Łucka, 15 dm., 177 mk.

Żukowce, wś, pow. krzemieniecki, 50 w. od Krzemieńca, 103 dm., 796 mk.

Żukowice, wś, pow. pińczowski. Dziedzice częściowi Ż. swe działy dają r. 1389 bisk. krak. Janowi w zamian za młyn biskupi pod Skotnikami (Kod. kat. krak., II, 141, 143).

Żukowiec, wś, pow. łucki, 32 w. od Łucka, 58 dm., 293 mk.

Żukówka 1.), chutor nad Dnieprem, pow. kijowski, gm. Chotów. 2.) Ż., urocz., pow. nowogradwołyński, 69 w. od mta pow., 24 dm., 121 mk.

Żukowo, wś, pow. kartuski. Dzieje klasztoru skreślił I. Stenzel: „Das Kloster Zuckau". Danzig, 1892 (ob. rec. Perlbacha, Kwart. hist., 1893).

Żukowszczyzna, chutor, pow. łucki, gm. Silno.

Żulin, wś i dobra, pow. chełmski. W r. 1564 Ż. z Wolą, należą do par. Pawłów. Siedzą tu Żulińscy na 4 działach. Płacą od $21^3/_4$ łan., 7 zagr., 3 zagr. bez roli, 1 kom., pół łana popa.

Żupanówka, wś, pow. owrucki, gm. Iskorość, 61 w. od Owrucza, 11 dm., 79 mk.

Żuprany, pow. oszmiański. Nadane r. 1407 przez w. ks. Witolda Wojciechowi Monwidowi, ście wileńskiemu. Przeszły w posiadanie Radziwiłłów, w ręku których znajdują się już w połowie w. XVI. Ż. i drobne awulsy po koniec w. XVIII nosiły nazwę hrabstwa żuprańskiego. W r. 1781 hrabstwo obejmowało mstko z ulicami: Dworną, Solską i Ostrowiecką, liczące 35 dm., dające czynszu 3393 złp. 28 gr., dalej wsi: Zamościany, Łatowicze i Łopocie i zaśc. Dukojnie. Było 161 dusz poddanych roboczych. Dwór, z domem mieszkalnym i zabudowaniami stał pod mstkiem. Dobra (z Nowosiółkami i Skirdzimami) w tym czasie miały 333 dym., 1749 dusz, 795 włók gruntu i dawały około 23,000 złp. dochodu. W r. 1811 dobra te przeszły w posiadanie hr. Karola Czapskiego, syna Fran-

ciszka i Weroniki z ks. Radziwiłłów. W r. 1812 mstko spalone zostało przez cofającą się armię francuzką. Zbór ewangielicki istniał w Ż. już r. 1595. Do zboru należał fol. Omelany, wieś Juszki, kilka sianożęci i niw. Kościół katol. rozpoczął budować (na miejsce drewnianej kapliczki cmentarnej) r. 1854 hr. Adam Czapski, a dokończył syn jego.

Żuraciszki, pow. trocki. Pod wsią ślady osady przedhistorycznej. Na polach znajdowano toporki kamienne i strzałki krzemienne. Druga osada w pobliżu wsi nad jez. Łowis.

Żuraw, w dok. z r. 1279 *Zorava,* wś, pow. częstochowski, ob. *Wiercica,*

Żurawa, pow. berdyczowski, ob. *Mosty Stare.*

Żurawce, pow. oszmiański. Pod wsią kurhany, zw. mogiłami szwedzkiemi.

Żurawcze, r. 1565 *Zorawcze,* wś, pow. Rawa-Ruska. W r. 1565 wś ta w ststwie bełzkiem miała 40 kmieci na rolach niepomiernych, zagr. 16 po gr. 8 i 4 po zł. 2 i 9 dających po gr. 48. Karczmę z grobelnem arendował Iosko żyd za 32 zł. rocznie. Bartników 23, dawali ogółem miodu rączek 32, wartości zł. 85 gr. 10 i po jednej zmienie co czyniło zł. 2 gr. 9. Pop gr. 15. Gontarzów 29 dawali do zamku każdy po 10 kop gontów (kopa 1 gr.), wartości zł. 9 gr. 20. Ogółem dochodu zł. 656 gr. 14. Staw dawał co trzy lata ze spustu zł. 300. Młyn w arendzie za zł. 48.

Żurawicze, wś, pow. łucki, gm. Silno (nie Kołki), 50 w. od Łucka, 98 dm., 670 mk.

Żurawiec, wś i kol., pow. włodzimierski, gm. Kisielin, 37 w. od Włodzimierza. Wieś 46 dm., 257 mk.; kol. 45 dm., 192 mk.

Żurawniki (t. XIV, 863), mylnie podana jako nieistniejąca obecnie), wś, pow. włodzimierski, gm. Brany, 60 w. od Włodzimierza. 77 dm., 522 mk.

Żurawy, pow. oszmiański. Fol. należy do Kowzanów.

Żurba, chutor, pow. owrucki, gm. Chrystynówka, 25 w. od Owrucza, 21 dm., 107 mk.

Żurbińce, wś, pow. żytomierski, 91 dm., 640 mk.

Żurby, urocz. nad Ułą, pow. lidzki, przy wsi Rudnia. Ślady osady przedhistorycznej z epoki krzemienia.

Żurobice, pow. bielski, gub. grodź. Kurhan, wysoki na 2 arsz.

Żurów, ferma pod wsią Dowheńkie, pow. humański, 7 dm., 39 mk.

Żurżewicze, wś, pow. owrucki, 88 w. od Owrucza, 64 dm., 371 mk.

Żuwice, pow. trocki. Pod wsią, na lewym brz. rzki Wołosty pagórek sypany (Pilikalnis), wysoki od strony rzki do 16 saż.

Żużel, urocz., pow. nowogradwołyński.

Żwaniec, mstko. Kubala L.: „Wyprawa żwaniecka" (Szkice hist., t. II).

Żychcice, r. 1277 *Zychcych,* wś, pow. będziński. Pierwotnie należy do par. w Bytomiu, od r. 1277 do Kamienia. Por. *Kamień.*

Życzynek, kol., pow. łucki, gm. Szczurzyn, 34 w. od Łucka, 18 dm., 135 mk.

Żydaczów, miasto. W dok. z r. 1437 Ziemowit ks. mazowiecki i ruski, tytułuje się też „dominus Ziidaczeviensis" (Kod. maz., 188). Według lustracyi z r. 1565 „jego m. pan Mikołaj Ligesa, kaszt. czechowski okazał na warszawskiem sejmie... summy stare zapisane in fortalitio Zidaczow, oppido et villis ad eum pertinentibus" i ztąd król oddał mu w dożywocie to starostwo. Zaś Jaćwięgi i Dworzyszcza, dziedziny, puste w tym starostwie posiadał Szczęsny Chodorowski, za przywilejem wieczności na sejmie warszawskim mu danym.

Żydowa, chutor, pow. owrucki, 50 w. od Owrucza, 12 dm., 97 mk.

Żydyczyn, wś, pow. łucki, gm. Rożyszcze (nie Teremno), 7 w. od Łucka, 86 dm., 687 mk. O pobycie trapistów w tutejszym klasztorze pisała „Kijewskaja Starina" (1885). Malewicz A.: „Drewnaja żydycz. archimandria" (XVI — XVIII w.). Wołyń. eparchial. wied., 1901, n. 4—14. Klasztor żydyczyński został zamknięty podobno dopiero za panowania cesarza Mikołaja I, przed r. 1839.

Żydowskie, wś, pow. krośnieński. Zygmunt I nadaje r. 1542 w Wilnie, Bernardowi Maciejowskiemu, właścicielowi wsi, grobelne: od konia w wozie $^1/_2$ gr., od konia jucznego z towarami den. 6, a z innemi rzeczami den. 3 (Lustr. IV, 292).

Żykowicze, ferma skarbowa, pow. oszmiański.

Żylicze 1.) pow. grodzieński, gm. Hornica. Pomiędzy wsiami Ż. i Sławicze, na lew. brzegu Niemna horodyszcze okrągłe, powierzchnia którego zarosła lasem ma 550 saż. w obwodzie. Z trzech stron otoczone jest rowem i wałem, z czwartej (wschodniej) przytyka do Niemna. Długość rowu 455 saż., szerokość 5 saż., długość wału 505 saż. Wjazd od strony zachodniej. 2.) **Ż.,** pow. oszmiański. Wchodziła w skład ststwa trabskiego.

Żylicze, pow. rohaczewski, ob. *Dobośnia* i *Dubośnia* (t. II).

Żylza, wś, pow. rówieński, 25 w. od Równego, 29 dm., 208 mk.

Żyłowiec 1.), mylnie *Żylowiec* (t. XIV, 892), kol. przy Stawiszczach, pow. radomyski, gm. Brusiłów, 26 w. od Radomyśla. 22 dm., 86 mk. 2.) **Ż.,** kol. przy Niehrebówce, tamże, gm. Kiczkiry, 8 dm., 28 mk.

Żyrardów, os. fabr., pow. błoński. Ludność gminy Ż. w skład której wchodzą także przyległe kolonie i wsi wynosiła w 1903 r. 35,790.

W tej liczbie było: 26,194 katol., 6110 ewang., 193 praw., 3301 żydów. Wzniesiono tu obecnie drugi kościół katolicki, ostrołukowy z dwoma wieżami. Niezadługo Ż. ma otrzymać urządzenia miejskie i zostać siedzibą władz powiatowych mieszczących się obecnie w Grodzisku. W r. 1902 pracowało w fabryce tutejszej 8296 robotników. Kapitał akcyjny fabryki wynosił 9 mil. rubli, obligacyjny 3 mil. Zarząd fabryki na utrzymanie ochron, szkół, szpitala, kąpieli, apteki, emerytury robotnicze, wydaje 205,000 rubli rocznie. Ochrona mieści w 16 oddziałach 1020 dzieci (z tych 120 niemieckich). Do 27 szkółek uczęszcza 2482. Szpital ma 80 łóżek i 10 miejsc dla chorych umysłowo. Świeżo wzniesiono budynek teatralny na 600 osób. Ob. „Płótno, garść wrażeń z pobytu w Ż." („Kraj", z r. 1903, n. 46 i 47).

Żyrak, chutor, pow. krzemieniecki, gm. Białozorka.

Żyrawka, r. 1565 *Zerawka*, wś, pow. lwowski. Według lustracyi z r. 1565 wś w ststwie lwowskiem, miała te swobody co Sołonka. Siedziało tu 40 kmieci, pop dawał zł. 2, karczmarz zł. 18 i kamienie 2 łoju. Suma zł. 21 gr. 18.

Żyrków, ob. *Żerków.*

Żyrmuny, pow. lidzki. Śród lasu, przy drodze do Radunia, grupa kurhanów stożkowych, zarosłych lasem.

Żyrycze, wś, pow. kowelski, gm. Zabołocie, 57 w. od Kowla, przy trakcie z Kowla do Brześcia, o 2 w. od kanału turskiego, 262 dm., 1340 mk., cerkiew drewn. niewiadomej erekcyi, kaplica cmentarna (z r. 1840)., szkółka cerk. (od r. 1887). Do par. należą wsi: Konobyl (5 w.) i Sielce (20 w.). Wś wchodziła w skład ststwa ratneńskiego. Podług lustracyi z r. 1565 we wsi Zerzicze było dość ludzi osiadłych, lecz tylko z 4 dworzyszcz płacono czynszu po 20 gr., dawano po: 10 motków lnu, 2 kołody owsa, 10 wozów siana i t. p. Ogólny dochód wynosił 42 złp. 21½ gr.

Żyrylec, chutor, pow. włodzimierski, gmina Krymno.

Żytanie, wś, pow. włodzimierski, gm. Mikulicze, 12 w. od Włodzimierza, 60 dm., 372 mk.

Żytlin, pow. słonimski, gm. Hiczyce (nie Chyczyce). Pod wsią w urocz. Zimnik, kurhan.

Żytniki, wś, pow. uszycki. Źródło mineralne nazwane „Regina", ze smaczną wodą obfitą w kwas węglowy. Eksploatacya wody jako napoju stołowego, rozpoczęta około r. 1902.

Żytomierz, miasto. W okolicy miasta odnaleziono dwieście kilkadziesiąt kurhanów. O kurhanach tych i początkach miasta wydał dziełko w języku rosyjskim Sergiusz Gamczenko zaś J. Prusinowski streścił tę pracę w „Gazecie Polskiej" z r. 1891, n. 193 i 194. Tarassenko W.: „Sur les Gabbros dans les districts de Zitomir et du Radomyśl". Kijew, 1897, str. 347 (w języku rosyj.). Sobkiewicz R.: „Roślinność i zwierzęta okolic Ż." (Pam. Fizyogr., t. IV). Dyecezya łucko-żytomierska obejmowała w r. 1902 27 dekanatów (w gub. wołyńskiej, kijowskiej i podolskiej), 247 kościołów parafialnych obsługiwanych przez 297 księży i 738,056 wiernych. W seminaryum żytomierskim było 69 alumnów i 9 w akademii w Petersburgu.

Żytowice, kol. i fol., pow. łaski. W dok. z r. 1357 śród włości arcyb. gnieźn. Wydawca Kod. Wielk. mylnie odnosi tę nazwę do Żydowa pod Kaliszem. Dziesięcinę z ról kmiecych dawano kollegiacie łęczyckiej, a z fol. do Dalikowa. Zapewne drogą zamiany przeszła na własność kapituły krakow. przed połową w. XV.

Żytowo, wś, pow. sierpecki. W dok. z w. XIII śród włości bisk. płockich.

Żytyń *Mały*, wś, *Ż. Wielki*, wś, fol. i rafinerya cukru, pow. rówieński, 14 w. od Równego. Ż. Mały 71 dm., 457 mk.; Ż. Wielki wś 92 dm., 647 mk.; fol. 7 dm., 199 mk; rafinerya 18 dm., 1062 mk. Dobra należały do dóbr Zaborolskich Cieciszewskich, były w długoletnim zastawie u kupca Jankla Josia Horensteina, od sukcesorów którego nabył W. Rau. Rafinerya założona została około r. 1880 przez J. Blocha i W. E. Raua. Wyrabia ona cukier kostkowy z melasy nabywanej w innych cukrowniach.

Żytyńce, wś, pow. nowogradwołyński, 88 w. od mta pow., 60 dm., 378 mk.

Żywaczów, wś, pow. horodeński. W roku 1469 włada tu Podwirzbiecki ze wsi Podwerbce. Ob. *Niezwiska.* W r. 1578 Podwierzbiecki płaci tu od 4 łan., 5 zagr., a Żywaczowski od 6 łan., 2 zagr., 2 kom., 1 łanu, popa, 3 zagr.

Żywiec, miasto. W reg. pob. z r. 1662 podano w parafii Ż. aż 28 wsi ze znaczną ludnością bo wynoszącą 3821 głów. Największą ludność miały: Milówka 275, Czyściec 311, Kamesznia 203, Przyborów 263, Koszarawa 204, Rajcza 213, Radecz 173, Krzyżowa 173, Rycerka 153, Sołka 173, Sare 170, Tresno 128, Korbielów 207, Sopotnia Wielka 123, S. Mała 121.

Żywocice, r. 1228 *Civocici*, wś, pow. opolski. Wspom. w dok. Kazimierza ks. opolskiego z r. 1228 (Kod. dypl. pol., III, 15).

Żywołoki, pow. lepelski, ob. *Wydryn.*

Żyznikowce, wś, pow. ostrogski, 72 dm., 491 mk.

Żyżkowa, ferma przy wsi Stupiczna, pow. zwinogródzki.

DODATEK.

Aleksin, pow. bielski, gub. grodz., ob. *Oleksin* (t. XV).

Alekszyce, pow. bielski, gub. grodz., ob. *Olekszyce* (t. XV).

Antoniny, wś i dobra, pow. zasławski. Józef Dunin Karwicki: „A. dziś i przed laty pięćdziesięciu“ (Tyg. ilustr., r. 1903, wrzesień).

Arabniki, ob. *Orabniki* (t. XV).

Arkuszewo, wś, pow. włocławski. W roku 1901 wykopano tu w grobie z urnami miecz żelazny zwinięty we czworo, grot włóczni, część tarczy i inne przedmioty („Swiatowit“, t. V, 179).

Balwierzyszki, pow. maryampolski, ob. *Hołowczyn.*

Baranów, mstko, pow. tarnobrzeski. Leszczyńscy, dziedzice B., kościół tutejszy zamienili na zbór kalwiński. Po śmierci Rafała Leszczyńskiego, za staraniem Piotra Gembickiego bisk. krak., trybunał lubelski nakazał w połowie w. XVII zwrócić kościół katolikom. Ministrem przy zborze był wtedy uczony Tomasz Węgierski. Do B. odnosi się praca: Odrzywolski S.: „Zamek w B.“ Kraków, 1895 (z 2 tabl. i 8 rycin, odbitka z V tomu Spraw. Kom. hist. sztuki).

Bedrykowce, r. 1469 *Byedrzychowcze,* wś, pow. proskurowski. W r. 1469 Biedrzych, kaszt. kamieniecki przedstawił nadanie króla węgierskiego (Warneńczyka) prawa niemieckiego „super oppidum Byedrzychowcze“.

Bejsce, wś, pow. pińczowski. Dziedzice wsi Firlejowie obrócili w połowie w. XVI kościół tutejszy na zbór kalwiński, który r. 1615 zwrócony został katolikom. Łukaszewicz mylnie nazywa wieś tę Besice (Dzieje kościoła helw. w Małop., 315)

Bełeluja, ob. *Tułuków* (t. XV).

Bełz, miasto. Według lustracyi z r. 1564 w ulicy Grodzkiej było domów 7, z nich czynszu zł. 3 gr. 6, w rynku 28 dawały zł. 17 gr. 22, w ulicy Klasztornej 28, zł. 11 gr. 27, w Szewckiej 26, zł. 5 gr. 6, w Ruskiej 35, zł. 17 gr. 6, w Sokalskiej 10, zł. 4 gr. 12, domów w parkanie (otaczającym miasto) 15, zł. 2. Szewców było 20 dawali po gr. 15 i dwie pary trzewików do zamku, razem zł. 16, piekarzów 34 po gr. 8 zł. 9 gr. 2, słodownie trzy po gr. 12 zł. 1 gr. 6, popów 4 (spaski, dmitrowski, mikoliński, piatnicki) po gr. 15 zł. 2. Żydzi szosu al. na czapkę dają zł. 16 i 30 kamieni łoju do zamku (po gr. 24 kamień, zł. 24), pieprzu pół kamienia zł. 8, jałowic 10 za które im dawać mają w zamku po gr. 24, a warte są po gr. 48 co najmniej, baranów 40 po gr. 5, a warte są po gr. 10. Ogółem od żydów wpłynęło zł. 63 gr. 20. Jatek rzeźniczych 8, dają co rok do zamku po 6 kamieni łoju po gr. 24 każdy, co czyni zł. 38 gr. 12. Na potrzebę zamku winni rzezać woły, wieprze, barany. Za to żydom niewolno było rąbać mięsa, tylko sprzedawać ćwierciami. Na przedmieściu domów 83, z tych czynszn zł. 17 gr. 2 den. 9. Domów wójtowskich 40 z nich zł. 21 gr. 2. Pustych dworzyszcz 6, z których uczyniono obszary. Nieboszczyk Tenczyński, ststa bełzki dał je Strzałkowskiemu. Mogą przynieść rocznie grzyw. 4, czyli zł. 6 gr. 12. Komorników było w mieście i na przedmieściu 54 po gr. 2, dawali zł. 3 gr. 18. Łanów miejskich 12, po gr. 16 czynszu i jeden Trojecki, dający zł. 1. Łanów wójtowskich było 4 i 2 zabrodne. Król „sam wójtem będąc“ podarował je „in feudum“ Tenczyńskiemu, stście bełzkiemu, który je częściowo rozsprzedał. Targowe od mięsa dawano po łopatce od sztuki (wołowa gr. 3, jałowicza 2, barania co najmniej pół

grosza). Ogółem rocznie przychodziło ztąd zł. 24. Na każdy targ, z wyjątkiem postów, zabijano po 5 do 10 sztuk bydła, a na dobre targi do 20 sztuk bydła i do 60 baranów. Od owoców dawano od wozu pół miarek (gr. 12 wart). Rocznie od 30 wozów było zł. 12. Od wozów z garnkami (średnio 150 rocznie) po gr 2, ogółem zł. 10. Od niecek, przetaków, mis, talerzy, każde dziesiąte naczynie szło na zamek, co uczyniło zł. 3. Na jarmark jesienny przybywało po 100 wozów kupieckich, na letni (w dzień św. Rozesłańców) około 15 tylko. Dawały po gr. 2, ogółem zł. 7 gr. 20. Od guń na targ przywożonych brano po kwartniku, lecz przeszła ta opłata do ceł królewskich. Spasne od wołów przepędzanych przez miasto po funcie pieprzu i łucie szafranu, lub po 1 zł. od setki wołów. W r. 1564 przychodu było zł. 26. Łaźnia w arendzie dawała zł. 24. Podymne ze wsi ziemiańskich po gr. 2 z łanu, od 706$^1/_4$ łan. czyniło zł. 47 gr. 2 den. 9. Suma dochodów powyższych wynosi zł. 394 gr. 26. Dodawszy do tego czynsze od tych co byli wolni od płacenia, wyniosłoby zł. 413 gr. 8. W czterech folwarkach należących do starostwa: Tuszkowskim, Wolickim, Rzeczyckim i Chronowskim zebrano i złożono do gumien w roku 1564 żyta kóp 1878$^1/_3$ (kopa wydała korzec wart. gr. 15), pszenicy 1497$^1/_2$ (z tego było 1273 korcy po gr. 24 lepsza, a 18 gr. gorsza), jęczmienia kóp 572 (z kopy korzec po gr. 11), owsa kóp 2497 (z tego 3116 korcy po gr. 6), tatarki kóp 120$^1/_2$ (korcy 60$^3/_4$ po gr. 10), grochu brogów 5 (korcy 41 po gr. 28), prosa 115 (57$^1/_2$ kor. po gr. 24). Ogółem ze zboża było zł. 2767 gr. 24, z czego strąciwszy piątą część na nasienie zostaje zł. 2214 gr. 7 den. 6. Ze spustu stawów dochód roczny obliczono na zł. 607 gr. 22, młyny wraz z mostowem dały zł. 1136 gr. 24. Ze siana, po strąceniu na potrzeby gospodarskie zł. 404. Z lasów, prócz popiołów, klepek, wańczosu, komiąg, opłaty za wrąb, czerwiec i t. p. zł. 270. Z bydła na folwarkach (z krowy 48 gr. rocznie) po strąceniu potrzeby domowej zł. 31 gr. 24. Ogółem dochody starostwa po strąceniu wydatków na utrzymanie, wynosiły zł. 8118 gr. 25. Pożytki w naturze, prócz zwierzyny, zł. 270. Do B. odnoszą się: Papée Fr.: „Zabytki przeszłości miasta Bełza“ (Przew. nauk. lit., 1889 i odbitka, Lwów, 1889). Spraw. Kom. hist. szt. VI.

Bełżyce, mstko, pow. lubelski. Trybunał lubelski nakazał r. 1654 tutejszym kalwinom oddać kościół katolikom, lecz wtedy dziedzic B. Orzechowski wystawił nowy zbór drewniany, który istniał tu jeszcze w połowie w. XVIII.

Beresteczko, mstko. Mylnie podano (t. XV, 104) tu pracę Zapolskiego, odnoszącą się do dziejów Brześcia Litewskiego.

Beruń, u Dług. *Byerun*, miasto, pow. pszczyński. Za czasów Długosza miasto było własnością Mikołaja, księcia na Raciborzu. Miało świeżo założony kościół par. drewniany p. w. św. Bartłomieja. Parafia utworzona z obszaru par. Lendziny. Pleban tego ostatniego kościoła zarządzał dwiema parafiami (L. B., II, 227).

Białoruś. Odnoszą się tu prace: A. Pypin: „Biełoruskaja Etnografia“ (Wiestnik Europy, 1887, t. IV, V, VI, VIII). Federowski Michał: „Lud białoruski na Rusi litewskiej, Materyały do etnografii słowiańskiej“. Wyd. Kom. antrop. akad. umiej. Kraków, t. III, 1902.

Białowieża. Do puszczy tej odnoszą się: Z. Gloger: „B. w Albumie“. Warszawa, 1903. Sieroszewski W.: „Brzask“. Warszawa, 1903.

Biecz. Bujak Fran.: „Materyały do historyi miasta Biecza“. Część I, zbiór dokum. od roku 1361 do 1574 (w streszczeniach) i 14 ilustracyi zabytków miasta („Spraw. Kom. hist. sztuki, t. VII, Kraków, 1902).

Bieńkowa Wisznia, r. 1516 *Byenkowa Visznya*, r. 1565 *Wysznia*, mstko, pow. rudecki. Według lustracyi z r. 1565 leży między rzekami: Wisznią i Odwisznią. Mieszczanie i przedmieszczanie wolni są od czynszów do zamku. Pan Krakowski skupiwszy wójtowstwo trzyma zarazem karczmę gorzałczaną, targowe, młyny, stawy i opłaty od rzemieślników. Do miasta należy 5$^1/_2$ łan., do przedmieścia 23$^3/_4$. Ogrodów jest 37. Pole księże ma łan. 9$^3/_4$. Na rzecz króla dochody wynosiły zł. 24 gr. 17. W roku 1515 istniało już miasto i przedmieście. Były 3 łany os. i 9 pustych.

Bóbrka, miasto, ob. *Skala* (t. XV).

Bobrowniki, wś, pow. będziński. W r. 1277 odłączona od par. Bytom, a wcielona do par. Kamień. Ob. *Kamień*.

Boczejków, mstko, pow. lepelski. Wchodził w skład dóbr książąt Mścisławskich. Drogą wiana za Julianną ks. mścisławską przeszedł r. 1540 we władanie Nikodema Ciechanowieckiego, marsz. litew., wraz z Packowem.

Bończa, wś, pow. krasnostawski. Istniał tu jeszcze w początkach w. XVIII zbór kalwiński, a wieś była własnością Suchodolskich.

Brokot *Suchy i Mokry*, niem. *Brockutt duerr* i *nass*, r. 1260 *Brocot*, wś, pow. niemczyński. B. Suchy wś, ma 34 ha, obszar dwor. 219 ha, 26 dm., 162 mk. (18 katol.). B. Mokry wś, ma 325 ha, 13 dm., 116 mk. (5 kat.). Przed r. 1260 wieś książęca oddana klasztorowi w Staniątkach w zamian za Czeladź i Kęty (Kod. mał., II, XL). Znaleziono tu w pobliżu folwarku założonego na obszarze dawnego stawu, cmentarzysko z urnami ozdobnemi.

Brześć Kujawski, r. 1566 *Brzesczie*, miasto. W r. 1566 „civitas Brzesczia“ płaci szosu zdwojonego fl. 96, czopowego od piwa za rok (po 12 gr. od waru) fl. 138 gr. 6, od wina, piwa gdańskiego, gorzałki, wyszynku piwa, komorni-

ków, włóczęgów, rzemieślników nie dających szosu, od łasztów do Gdańska spławianych fl. 79 gr. 28. Ze wsi Guszlino i Pilchutkowo do miasta należących od łanów $50^1/_2$ fl. 33 gr. 20. Od żydów w mieście fl. 108 gr. 9.

Brześć Litewski, miasto. Do dziejów starostwa brzeskiego odnosi się praca: Downar Zapolskij: „Bierestiejskoje starostwo w XVI stol. Kij. Uniw. Izw., 1898).

Brzozowice, r. 1277 *Bresovi Iasd,* niem. *Brzozowitz,* wś, pow. bytomski, par. kat. Kamień. Ma 92 ha, obszar dwor. 216 ha, 84 dm., 1258 mk. (45 prot.). Do r. 1277 należały do par. w Bytomiu. Ob. *Kamień.*

Buczyki, r. 1469 *Buczikow, Budzykow,* pow. skałacki, ob. *Okno* (t. XV).

Bytom. W r. 1895 powiat miał 195,223 mk., w tem 156,000 polaków.

Cecyniówka, wś, pow. starokonstantynowski. Nadana r. 1437 przez Swidrygiełłę Michałowi Olechnowiczowi słudze książęcemu (Archiw. Sławuckie, I, 39). R. 1467 sprzedana Aleks. Sanguszce stście włodzimierskiemu.

Cedzino, ob. *Cydzin.*

Chełm, miasto w gub. lubelskiej. Według lustracyi ststwa chełmskiego z r. 1564 było w mieście, w obrębie parkanu, domów 100. W tych domach 121 komorników. Czynsz z domów zł. 10, od komorn. zł. 6 gr. $1^1/_2$. Na przedmieściu było dom. 148 po gr. 3 dających; w nich 99 komor. po gr. $1^1/_2$. Łanów miejskich $14^1/_4$, z tych posiadali pop spaski i pop spieński po pół łanu, po trzy ćwierci mieli wójt i organista. Ogrodów było 3 po 1 gr. Domów zw. biskupie w mieście i na przedmieściu było 12, po gr. 30 czynszu, razem zł. 12. Kramnic 20 po gr. 15 i kramnic nowych 3. Należały przeważnie do żydów. Na miejscu zw. Skomroszy Kąt 2 zagr. po gr. 24. Łaźnia w arendzie daje zł. 25 gr. 18. Piekarzów było 52 po gr. 8, szewców 21 po gr. 8. Jatek rzeźniczych 13 po kamieniu łoju za gr. 30, w tej liczbie 4 wójtowskie. Targowe i składne daje w arendzie zł. 48. Żydzi dają szosu królewskiego zł. 30 i 12 funt. pieprzu. Podymne ze wsi ziemiańskich zł. 53. Ogółem zł. 265 gr. 23. W skład ststwa wchodziły wsi: Żółtańce, Serebryszcze, Rudna Niżna i Wyższa, Isajczyce, Czołczyce, Ochoża, Nowosiołki, Stołpy, Wygnańce, Krzywa Wola, Dypułtycze, Wereszcze, Błonie, Żmódź z Drzyszczowem, Rozdziałów, Strupin, Krzywicza, Koczów, Siedliszcze, Butyń, Macoszyn, Strachosław z Wolą, Kosin z Wolą, Stolno. We wsiach tych było 25 młynów i foluszów w arendzie za zł. 500. Folwarki były: wygnaniecki, żółtaniecki, chełmski, czołczycki, nowo-siółecki, siedliski i stoleński. Zwieziono w nich r. 1564 do gumien i żyta kóp 2054, z tego 1027 korcy krasnostawskich (po 21 na łaszt), wartości po gr. 20, w ogóle zł.684 gr. 20, pszenicy kóp 1376 (kor. 688 po gr. 28), jęczmienia kóp 520 (z 8 kóp 5 korcy po gr. 13), owsa kóp 1894 (z kopy korzec po gr. 10), grochu kóp 80 (korcy 40 po gr. 24), prosa $63^1/_2$ (z 4 kóp 3 korce po gr. 20), tatarki kóp $142^1/_2$ (z 3 kóp 2 kor. po gr. 12). Ogółem ze zboża było 2201 gr. 2, a po strąceniu na siew i żywność czeladzi zł. 1760 gr. 25 den. 15). Bory i lasy obfitowały w zwierza, lasy dębowe i bukowe dawały żer dla świń. Ogółem z całego starostwa było dochodu zł. 4883 gr. 11 den. 12, oprócz zwierzyny i komiąg wyrabianych w lasach. Od ststwa odpadły należące do niego poprzednio wsi: Chodcza i Petryłów z Wolą, zostawały one w „dożywociu gołem“ Floryana Krajowskiego i czyniły zł. 441 gr. 13 den. 12. Barci zamkowe były: w Żółtańcach (40 z górą), w Nowosiołkach (37), Strachosławiu (do 40) i w kilku innych. Dały miodu około 13 ćwierci po grzyw. 3, w ogóle zł. 64. Do dziejów Ch. i okolicy odnoszą się prace: Batiuszkow: „Chołmskaja Ruś“. Petersburg, 1887, z 45 rycin. i mapą. Emil Bańkowski ks.: „Ruś chełmska od czasu rozbioru Polski. Lwów, 1887, str. 248.

Chlebiczyn, ob. *Sopów* (t. XV).

Chmielnik, pow. lityński, ob. *Ulanów.*

Chmielowa, wś, pow. zaleszczycki, ob. *Szerszeniowce* (t. XV).

Chochłów, r. 1531 *Volhow,* przys. wsi Hulcze w pow. sokalskim. Posiadał w r. 1531 kościół par. łaciński. Do parafii należały wsi: Hoyce (Hulcze), Winniki, Dłużniów, Wyżłów, Lewce i Myców. Mała wioska zlała się później w jedną całość z większym Hulczem, a parafia upadła widocznie. W spisach pob. z r. 1578 podano: Chochłow i Hulcze w par. Tyszowce. Szymon Mirecki (z Mircza) płacił tu od $7^1/_2$ łan., 4 zagr., 3 rzem., 8 kom.

Chodaczków, wś, pow. tarnopolski, ob. *Kaczowa.*

Chodecz, mstko, pow. włocławski. Mylnie podano (t. I, 605) przy powtórnej wzmiance o założeniu miasta na obszarze wsi Wrząca datę r. 1512 zam. 1442. W r. 1566 miasto Ch. w pow. kruszwickim płaci szosu fl. 16, od 6 bań gorzał. po gr. 24, fl. 4 gr. 24, od wyszynku wódki gr. 6, od 14 szynków piwa po gr. 12, fl. 5 gr. 18, od 60 rzem. po gr. 4 fl. 8. Od 12 komorn. po gr. 6 fl. 2 gr. 12, od 3 towarz. gr. $1^1/_2$. Czopowe za trzy kwartały fl. 29 gr. 6, za czwarty kwartał fl. 11 gr. 6. W r. 1890 ludność osady wynosiła 6303. Śród stałej ludności było: 5139 kat., 464 prot., 9 praw., 730 żydów.

Chrzęcice al. *Chrzczęczyce,* r. 1581 *Krzczeczyce* i *Krzeczyce,* wś, pow. jędrzejowski, ob. *Krzcięcice* (t. IV i XV).

Chwałowice, w w. XV *Phalovycze,* wś, pow. tarnobrzeski. Ob. *Komorzyn.*

Ciechanowiec, mstko. Miasto założył w połowie w. XV Pietraszko Paszkiewicz Stromiłło zw. Kiszka, marszałek litewski (r. 1483), który nabył te dobra od szwagra swego Gastolda. Zamek zbudowany został w latach 1533 — 1540 przez Piotra Kiszkę Ciechanowieckiego, kaszt. wileń., a odbudowany przez Mikołaja Kiszkę, wojew. mścisławskiego (1617—1642) i spalony następnie przez szwedów. Dobra od Ciechanowieckich przeszły do ks. Jabłonowskiej, z kolei Oborskiego wojew. podlaskiego, obecnie Ciecierskich (częśc w pow. mazowieckim) i Mazarakich (część w pow. bielskim gub. grodz.). Janusz Kiszka założył tu zbór aryański i drukarnię zniesione przez jego syna biskupa wileńskiego.

Ciemniewo, pow. ciechanowski, ob. *Poryte.*

Ciepeń, r. 1564 *Cziepien ex Rus,* wś, pow. lipnowski. W r. 1564 miała kościół par. Płaciła od 9 kmieci, 5 zagr. Siedzieli tu Czepińscy. W skład par. wchodziło Zbójno. Zdaje się że parafia tu była filią par. Ruże.

Cieszyn. Macoszek Antoni ks.: „Przewodnik po Szlązku Cieszyńskim, wraz z opisem topogr.-etnogr. i szkicem dziejów ks. Cieszyńskiego", z 19 rycin, 8 mapkami i planem Cieszyna. Lwów, 1901.

Cydzin, r. 1430 *Cedzino,* r. 1578 *Czidzino,* wś, pow. kolneński, ob. *Łomżyca.*

Czeladź, os., pow. będziński. Klasztor w Staniątkach oddał tę wieś książętom opolskim w zamian za Brokot przed r. 1260. Stefan, kapelan „de Czelath" w dok. z r. 1260 (Kod. mał., II, XL).

Czerniaków. Ks. Mrozowski Józef: „Opis i historya kościoła w Cz." z 5 rycinami. Warszawa, 1902.

Czernichów. Russow A.: „Opisanje Czernig. gubernii". Czernigów, 1898. Tom I, str. XI, 437, 123.

Czerwińsk, mstko i klasztor. Wł. Łuszczkiewicz: „Kościół klasztorny w Cz." z widokiem klasztoru z r. 1672 (Spraw. Kom. hist. sztuki, IV, 34). Gawarecki W.: „Cz. z klasztorem" (Pam. rel. mor., t. X). Osiecki I. ks.: „Cz. z opactwem" („Wiek", 1875, n. 46 i 47). „Posiadłości klasztoru czerwińskiego w pierwszych wiekach istnienia" („Warta", 1888, n. 704).

Czołhynie, wś, pow. jaworowski, ob. *Przylbice* (t. XV).

Czukiew, ob. *Kotkowice.*

Czyżów, wś, pow. opatowski (mylnie sandomierski, t. XV, cz. I, str. 382). Czyżewscy zbudowali tu zamek i kościół z kamienia i ustanowili przy nim kolegium mansyonarzy. Koło połowy w. XVI przyjąwszy kalwinizm zamienili kościół na zbór. W r. 1615 Czyżowski, łowczy chełmski wróciwszy do katolicyzmu zwrócił kościół katolikom.

Czyżów, wś, pow. złoczowski. Wedle reg. pob. z r. 1515 „Czyszow" z Bolechowem i Podhorcami, płacą od 30 łan., są dwa młyny, 2 popów. W r. 1578 należy Cz. do dóbr Chodorowskiego Szymona, płacą tu od 12 łan., 1 zagr., 8 kom., pop i karczma. Rej w „Zwierzyńcu" poświęca Czyżowskim ośmiowiersz zapełniony głównie opisem zamku murowanego, który tam z dawna istniał.

Dąbrówka, wś, pow. bytomski, ob. *Kamień.*

Długołęka, pow. sądecki, ob. *Łąka.*

Dmytrze, wś, pow. lwowski, ob. *Michończyce* (t. VI i XV).

Dobrcz, r. 1213 *Dobrech,* wś, pow. bydgoski. Iwo kanclerz Polski nadał r. 1213 „predium meum... Dobrach" klasztorowi w Sulejowie (Kod. dypl. pol., III, 10).

Dobromil, ob. *Felsztyn.*

Dolsk. Olszewski Witold ks.: „Obrazek historyczny miasta D." Poznań, 1902, str. 164.

Doły, wś, pow. opatowski, ob. *Tworków* (t. XV).

Dorohostaje, wś, pow. dubieński. Niegdyś w wojew. bełzkiem. Dorohostajscy urządzili tu zbór kalwiński, który istniał jeszcze w r. 1643. Ministrem był tu Tomasz Pandłowski.

Drohojów, wś, pow. przemyski. W reg. pob. z r. 1515 podane jako włość „Domini Otha" wraz z Sosnicą, Świętem, Duszowcami. Drohojowscy urządzili tu zbór kalwiński, który istniał jeszcze r. 1643.

Drohomirczany, pow. bohorodczański, ob. *Starunia* (t. XV).

Dublany, wś, pow. samborski. Istniał tu zbór kalwiński, który w czasie napadu tatarów, w pierwszej połowie w. XVII został spalony wraz z wsią, a minister ówczesny Wacław Chrapkowski poniósł śmierć. Stało się to prawdopodobnie r. 1624. Łukaszewicz odnosi ten fakt do Dublan pod Lwowem leżących, gdyż zapewne nie wiedział o istnieniu drugiej wsi tego nazwiska.

Dukla. Swieykowski Emanuel: „Studya do historyi sztuki i kultury wieku XVIII w Polsce. Tom I, Monografia Dukli z 3 tabl. i 38 ilustr. Kraków, 1903.

Dzierzbice, r. 1387 *Dzirbice,* wś, pow. kutnowski. Posiada kościół par. murowany, który ma być obecnie przebudowany i rozszerzony, piękną rezydencyą dziedziców, cegielnią. W r. 1387 prawuje się o tę wieś w grodzie łęczyckim Mecslaw Chorąży ze Stanisławem Pelą. W r. 1395 występuje w aktach Mikołaj syn Chorążego. Była to szlachta h. Topór. W akcie króla Wład. Jagiełły z r. 1425 zatwierdzającym sprzedaż wójtostwa w Niwkach Klemensowi z Dzierzbic, występuje Jan pleban tutejszy (Kod. dypl. pol., II, 413). Kościół tutejszy wzniesiony był p. w. św. Mikołaja. R. 1864 przyłączono jako filię kościół par. w Chodowie do którego należały wsi: Kosecz, Wiewierz i Szołajdy.

Dzisna. Sapunow Aleksy: „Matierjały po istorii i geografii diśnienskogo i wilenskogo ujezdow wilenskoj gubernii". Witebsk, 1896, str. 262 i 144.

Dżuginiany, wś, pow. szawelski. Na obszarze wsi kurhan zw. Mogiłą Dżugasa. Pisał o nim Tad. Dowgird („Wisła" t. III, r. 1889, z rysunkami) i M. Brensztein („Wiad. numizm. archeol." Kraków, 1895, n. 1 i „Kronika Rodzina", r. 1901, n. 12).

Elba, rzeka. „Elbstrom, sein Stromgebiet und seine wichtigsten Nebenfluesse". Berlin, 1899. Pięć części: str. XVI, 633, IV i 339, III i 436, V i 570, V i 257 i atlas.

Felsztyn, mstko, pow. dobromilski. Nadany Herburtom przez Wład. ks. opolskiego ze wsiami: Dobromil, Smolnica, Stara Rawa, Suszyca, Tyrow (?), Grodowice, Laszki, Theply (?), Sąsiadowice i wiele innych.

Filipów, mstko, pow. suwalski. Na polu bitwy stoczonej tu r. 1656 przez Gosiewskiego ze szwedami, stoi dotąd murowany pomnik zrujnowany przez czas. Plan bitwy podał Puffendorf w historyi Karola Gustawa. Akty odnoszące się do F. mieści wydawnictwo Komisyi archeograf. wileńskiej (r. 1874, t. VII, str. 156, 569). Gmina F. wraz z mstkiem miała w r. 1890 2847 mk. Śród stałej ludności wynoszącej 3739 (z nieobecnymi) było 2463 kat., 103 prot., 4 praw., 1169 żydów.

Gdańsk. Guenther Otto dr.: „Katalog der Handschriften der Danziger Stadtbibliothek. Theil I, str. 850, 1892, II, 1903, str. VII i 588.

Giebułtów, ob. *Jaworznik.*

Gielniów, mstko, pow. opoczyński. Dziedzice osady Brzezińscy przyjąwszy kalwinizm zabrali kościół tutejszy i z powrotem do katolicyzmu powrócili go parafianom około r. 1612.

Gierczyce, wś, pow. opatowski. Dziedzice wsi, Zaklikowie, przyjąwszy kalwinizm, oddali kościół tutejszy swym współwyznawcom. Gdy na początku w. XVII nabył wieś Stefanowski, niegdyś dworzanin Batorego, katolik, zwrócił on kościół katolikom.

Głębowice, wś, pow. wadowicki, w dok. *Glambowice.* Istniał tu jeszcze w r. 1612 zbór kalwiński, ministrem przy nim był Bitner Bartłomiej. Kościół parafialny obecny dość wielki, drewniany, tylko zakrystya i presbiteryum murowane. W wielkim ołtarzu obraz M. B. Różańcowej. Z dwóch bocznych kaplic, prawa Duninów zbudowana w stylu romańskim z pięknym ołtarzem Chrystusa ukrzyżowanego. Przy wejściu obraz N. P. Maryi, przed którą klęczy niewiasta w czarnym, gronostajami podszytym płaszczu. Jak napis objaśnia jest to Zofia z Komorowa Gierałtowska, córka Komorowskiego, hr. na Liptowie i Orawie, starosty nowotarskiego, zm. 24 lutego 1638 r. Po za ołtarzem dwie tablice marmurowe: jedna Apolonii z Wilkońskich Pisarzewskiej, żony Adama chorążego krak., która kościół ten odnowiła r. 1784, druga Jana Pisarzewskiego, sędziego ziemskiego, ks. oświecimskiego i zatorskiego. sekretarza JKM., który założył tu bractwo różańcowe i murowaną zakrystyę przybudował, co poświadcza i tablica wmurowana w ścianę zakrystyi z datą r. 1652. Na murach zewnętrznych zakrystyi tej pomniki: Adama Pisarzewskiego, chorążego krakowskiego, marsz. trybunału koron. zm. 11 marca roku 1781, oraz dziada jego zapewne, również Adama sędziego zatorskiego, zm. r. 1657. W murze otaczającym cmentarz kościelny kamień zniszczony, na nim w wypukłorzeźbie rycerz—dokoła napis: „1546 Hic jacet gener. Jakobus Gier." (ałtowski). W skarbcu znajdują się dary Jana Pisarzewskiego: monstrancya srebrna, wyzłacana r. 1648 i kielich 1652. Z dzwonów jeden z datą r. 1518, drugi 1707, fundacyi Jana Pisarzewskiego — wykonał „Georg. Ignatius Maderchoffer in Tropaw".

Głupczyce. W r. 1895 powiat miał 86,210 mk., w tem 5000 polaków i około 9000 morawian.

Golesz, ob. *Gródek Goleński.* Piekosiński Fr. dr.: „Akta sądu leńskiego wyższego w Gródku Goleńskim 1405—1546". Kraków, 1889.

Gołonóg, wś i osada górnicza, pow. będziński. Posiada stacyę dr. żel. iwangrodzko-dąbrowieckiej, zarząd leśnictwa olkuskiego. Za czasów Długosza była to wieś biskupów krakowskich, miała 11 łan. km., 2 zagr. Dawała biskupom dziesięcinę wartości do 8 grzyw. Należała do par. w Sławkowie (L. B., II, 188).

Góry, wś, pow. pińczowski. Już w r. 1562 istnieje tu zbór, którego ministrem jest Krzysztof Milvius. Na początku w. XVII dziedzicem wsi jest Jan Strojnowski gorliwy kalwin, a ministrem Daniel Klementinus. Następnie władają wsią Chełmscy, za których katolicka ludność okoliczna napadła na zbór i takowy spustoszyła za czasów Jana Kazimierza.

Goryń, wś, pow. radomski. W r. 1569 płaci tu Jerzy Chrzanowski imieniem p. Zbąskiego od 11 pół łan. i 14 zagr. Zbąscy zapewne zabrali kościół na zbór, koło połowy w. XVI. Dopiero gdy z początkiem w. XVII przeszedł G. w ręce Jana Rykowskiego zwrócono kościół katolikom.

Goźlice, *Goślice,* wś, pow. sandomierski. Hieronim Ossoliński dziedzic, przyjąwszy kalwinizm zamienił kościół tutejszy na zbór. W r. 1562 jest tu ministrem Aleksander Vitrelinus (z Bytomia rodem). Zbigniew Ossoliński, ojciec Jerzego, wróciwszy do katolicyzmu, zniósł zbór i wystawił nowy kościół murowany dla katolików. Koło połowy w. XVII właścicielka połowy G. Maryanna Rylska, stolnikowa krak., kalwinka, urządziła w swym dworze zbór, który krótko bardzo istniał.

Grabów, mstko, pow. łęczycki. Ma 49 dm. (7 murow.) z tych 17 posiadają chrześcianie. Ludność wynosi 1771 dusz (613 kat., 6 praw., 85 prot., 1067 żydów). Istnieje tu młyn parowy i fabryka narzędzi rolniczych. Na obszarze folwarku (Reicherta) jest gorzelnia, mleczarnia parowa, fabryka mąki kostnej i fabryka mydła. W osadzie od r. 1892 istnieje przytułek dla 3 ubogich z zapisu uczynionego w r. 1811 przez Józefę z Krosnowskich Kretkowską, właścicielkę dóbr G. Przywilej miejski wydała r. 1372 w Zgierzu królowa Elżbieta dla dziedzica G. Stanisława wojew. łęczyckiego. Zapiski sądowe łęczyckie z r. 1392 wspominają G. jako wieś mającą kościół parafialny. Późniejsi dziedzice G. Mikołaj z Biesiekier i Mikołaj z Wrzący, Sokołowscy, uzyskali od Zygmunta Augusta przywilej datowany z Gostynina, na trzy jarmarki, oraz targi tygodniowe co sobota. Krzysztof Sokołowski (wnuk Mikołaja) sprzedał G. Andrzejowi Batoremu kardynałowi, po którego śmierci przeszły dobra na jego wnuczkę Zofię, żonę Jerzego Rakoczego ks. siedmiogrodzkiego. Od niej r. 1647 nabył te dobra Jan Szczawiński wwda brzesko-kujawski, ststa łęczycki. Później włada tu Jan Gajewski regent grodu łęczyckiego, żonaty ze Szczawińską, który uzyskał od rządu pruskiego wznowienie przywileju królowej Elżbiety dla osady, która zatraciła cechy miejskie. Z kolei posiadali te dobra: Kretkowscy, szambelan Stan. Kossecki, Leszczyński, Rejchert. Kościół par. drewniany został rozebrany w r. 1838 a na jego miejscu stanął obecny z muru, z zapisu zł. 30,000 uczynionego przez Józefę Kretkowską. Akta kościelne spłonęły wraz z plebanią w w. XVIII. Przechowała się księga urodzeń sięgająca końca w. XVII. Zbudowano też w r. 1894 nową bóżnicę murowaną. Na miejscu dawnego cmentarza urządzono po r. 1836 obecny Nowy Rynek.

Gródek nad Smotryczem. Liczne szczegóły tyczące się G. i dóbr których był centrem podał K. Pułaski w pracy: „Stare osady w ziemi kamienieckiej“ (Przew. nauk. i litew., 1902).

Grodzino, ob. *Grudziny.*

Grudusk, r. 1567 *Grudowsko*, wś, pow. ciechanowski. Starożytna osada. W reg. pob. z r. 1567 podana w liczbie wsi prestymonialnych kościoła płockiego, który płacił od 2 zagr. Miał tu Wojciech Zawadzki 3 włóki, 2 morg., 5 zagr., Stan. Grudowski 1 wł., 3 ogr. i były trzy działy po $^{1}/_{2}$ wł. i 1 ogr. Starożytny kościół tutejszy spalili podobno szwedzi w r. 1658. Obecny drewniany wzniesiony w w. XVIII przez Andrzeja Zakrzewskiego dzierżawcę G. zachował z pierwotnej budowli murowaną zakrystyę i skarbiec. Przechował się tu starożytny obraz M. Boskiej uważany za cudowny, tudzież pacyfikał srebrny z drzewem Krzyża św. Wieś była siedzibą rodu Rogalów Zawadzkich, którzy się przesiedlili w początku w. XVII do Prus zachodnich.

Grudziny, wś, pow. jędrzejowski. Zapewne tu odbywał się wiec książęcy („in Grodzino“) o którym wspomina akt ks. Bolesława z r. 1284 (Kod. mał., II, 157).

Gruszka, wś, pow. tłumacki, ob. *Tłumacz*

Grzegorzew, mstko, pow. kolski. Ma 154 dm. (w tem 152 z cegły, 57 z gliny, 82 z drzewa) 1902 mk., w tej liczbie 21 żydów. Pierwotny kościołek (kaplica) był p. w. św. Mikołaja. Zbigniew Oleśnicki arcyb. gniezn. (1490) wzniósł po za miastem kościół p. w. św. Mikołaja i tam przeniósł parafię. Maciej Drzewiecki arcyb. r. 1532 probostwo tutejsze przeznaczył na uposażenie jednej kanonii przy kolegiacie uniejowskiej. Po zniesieniu kolegiaty obsadzono tu proboszcza w r. 1821. Obecny kościół drewniany na podmurowaniu, pochodzi z r. 1777. Dawny kościołek św. Piotra i Pawła spłonął w r. 1811.

Gwoździec al. *Gozdziec*, mstko, pow. kołomyjski. Jan Potocki, podkom. halicki, założył zbory kalwińskie w dobrach swych G. i Jabłonowie.

Halicz, Czołowski Al.: „O położeniu starego Halicz“. Lwów, 1890, str. 23 i 2 tabl.

Hanaczów, ob. *Kunaczów.*

Heyersdorf, ob. *Jędrychowice.*

Hinkowce, wś, pow. zaleszczycki, ob. *Uhrynkowce* (t. XV).

Hołubie, wś, pow. tomaszowski W r. 1578 wś ta w pow. bełzkim, par. Uhrynów. Żorawiński (dziedzic Uhrynowa) płaci tu od 9 łan., 10 zagr., 2 rzem., 6 ubog., 2 kom., popa. Jeszcze w pierwszej połowie w. XVII istniał tu zbór kalwiński przy którym był ministrem Tomasz Petrycyusz.

Hołudza, wś, pow. stopnicki, ob. *Ołudza* (t. XV).

Huculy. Szuchiewicz Włodz.: „Huculszczyzna“ tom I, z mapą, 5 chromol. tabl. i 233 rys. Kraków, 1902, str. IV i 373, t. II, r. 1902, str. 277 i 21 ilustr. Nakład Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie.

Hulcze, ob. *Chochłów.*

Humińce, wś, pow. kamieniecki, ob. *Sidorów* (t. XV).

Husiatyn, mstko, pow. kamieniecki. W r. 1469 Jan Swircz przedstawia listy królewskie na sumy zapisane mu „in opido Wsyathin“.

Ilińce, wś, pow. śniatyński, ob. *Tułuków.*

Iszczków, wś, pow. podhajecki, ob. *Rosochowaciec* (t. XV).

Iwaniska, pow. opatowski. Zborowscy dziedzice I. przyjąwszy kalwinizm zamienili r. 1552 kościół tutejszy na zbór. W styczniu r. 1557 odbył się tu synod kalwiński z udziałem Jana Łaskiego. Gdy I. przeszły w początku w. XVII

do Ligęzów, kościół zwrócono katolikom. Konsekracya odbyła się około r. 1612.

Jabłonów, mstko, pow. kołomyjski, ob. *Gwoździec.*

Jachimowszczyzna 1.), dobra, pow. oszmiański, gm. Połoczany. Niegdyś część Połoczan (ob.), rozbite na cząstki, zwały się też Połoczanami i przybierały przezwiska od dziedziców. Największą część posiadali Jachimowiczowie. Grunta stanowiące dziś J. były od roku 1647 skupywane od rozmaitych właścicieli (Jana Grodzickiego, syna ostatniej z rodu Jachimowiczów Maryanny, Jana Siestrzeńcewicza Kuczuka, Adama Kałuskiego i innych). Drogą wiana za Teresą, córką Antoniego Judyckiego, przeszła J. r. 1725 do Antoniego Józefa Sulistrowskiego, ststy kurklewskiego, w ręku spadkobierców którego pozostała do r. 1867, w którym Józef Sulistrowski sprzedał J. ks. Piotrowi Wittgensteinom, od tego zaś odkupił w r. 1871 Eustachy Prószyński, po jego zaś śmierci (r. 1877) wziął J. w spadku Jan Lubański, marszałek pow. oszmiańskiego, ożeniony z siostrą Józefa Sulistrowskiego Aleksandrą. Dziś syna ich Aleksandra. W r. 1850 J. Połoczany i Kuczki miały 5732 dz.; r. 1896 J. z fol.: Połoczany, Borki, Kuczuki, Łużany, Błudowo, mają ogółem 4000 dz., w tem 1217 dz. ziemi ornej. Siana zbiera się rocznie do 40,000 pudów. We wszystkich folwarkach płodozmian. Obora zarodowa, gorzelnia parowa, smolarnia, terpentyniarnia, cegielnia i serownia. J. połączona jest telegrafem ze st. dr. żel. Mołodeczno (18 w.). Na gruntach dóbr znajduje się 20 kurhanów. 2.) **J.,** wś i fol., pow. oszmiański, gm. Traby (15 w.). Niegdyś attyn. Holszan (Sapiehów), składała się z fol. i ciągnących się ku Baksztom uroczysk. t. zw. „Puszczy Jachimowskiej". Na obszarze 164 włók było przeszło 80 dym. włośc. Na mocy eksdywizyi dóbr Tomasza Sapiehy r. 1650 J. rozdzielono między licznych kredytorów. Sam dwór, z cerkwią św. Piotra we wsi stojącą, dostał się w udziale Kulikowskim (42 włók), część wzięli Radziwiłłowiczowie. Kilka sched nabył od Wirowskich, Bukowskich i Radziwiłłowiczów Piotr Pac i darował je r. 1693 z Bohdanowem, Michałowi Danilewiczowi. Nadto posiadali tu drobniejsze części: Kulikowscy, Rogińscy, Swołyńscy, Łyntupscy, Czyżowie, Baczewscy i in. Około r. 1744 Tomasz Czechowicz części te wyprocesował lub wykupił i całą J. przyłączył do Bohdanowa. W r. 1817 eksdywizya dóbr Czechowiczowskich rozbiła znów J. na kawałki. Pewną liczbę sched wykupiła i w całość połączyła między r. 1834 i 1844 Anna ze Skibińskich Zygmuntowa Popławska. Obecnie J. mająca 10 włók należy do jej syna Rafała.

Jachnowce, wś nad stawem, pow. starokonstantynowski, gm. Awratyn, st. poczt.-telegr. i dr. żel. Wołoczyska (18 w.), 80 w. od miasta pow., 283 dm., 1872 mk., cerkiew par. drewn. z r. 1781. Cerkiew ta od r. 1835 do 1893 była filialną par. Ożyhowce. Do parafii praw. J. należy wś Łąki. W całej parafii r. 1896 było 832 prawosł., 1498 kat. i 54 żydów. We wsi szkółka cerk. (od r. 1884), 4 wiatraki, młyn, około 470 dz. włośc. Wś należała do ks. Wiśniowieckich, następnie Ogińskich, Wielhorskich, Cetnerów, Czarneckich i Malińskich.

Jachnówka, chutor nad Teterowem, pow. radomyski, gm. Rozważów, par. praw. i st. poczt. Kuchary ($1^1/_2$ w.), 6 dm., 33 mk., smolarnia. Własność Skłowskiej 510 dz.

Jachnowszczyzna 1.) wś, pow. słonimski, gm. Rohotna, 692 dz. 2.) **J.,** pow. białostocki, ob. *Juchnowszczyzna.*

Jachny 1.) wś, pow. kaniowski, gm. Olchowiec, st. poczt. i dr. żel. Mironówka (4 w.), 45 w. od Kaniowa, 262 dm., 1392 mk., cerkiew, szkółka cerk., 2 wiatraki. 2.) **J.,** wś, pow. wasylkowski, gm. Połowieckie Małe, st. poczt. Chwastów (24 w.), 55 w. od Wasylkowa, 145 dm., 1753 mk., cerkiew, szkółka cerk., 8 wiatraków, deptak, olejarnia. Marya Branicka ma tu 601 dz.

Jaciszki (ob. t. III, 355), zaśc., pow. nowoaleksandrowski, gm. Antuzów (10 w.). W roku 1788 Onufrego Miłaszewicza, obecnie Ejtminowiczów, 30 dz.

Jaciuki, wś, pow. kaniowski, gm. Isajki, st. poczt Bohusław (5 w.), 58 w. od Kaniowa, 333 dm., 1495 mk., cerkiew, szkółka cerk., 3 wiatraki.

Janików, mstko. Istniało w dawnem powiecie sandomierskim, prawdopodobnie na obszarze wsi Janików, w pow. opatowskim. W r. 1570 daje szosu fl. 4 gr. 24. Od $1^1/_4$ łan. miej., od 4 rzem., 1 kom. ubogi, 2 bań gorzał., hultajka uboga. W spisach z r. 1662 podano parafię Janików. Do parafii należały drobne dziś nieznane wioski: Kusa i Krukowa Wola.

Jarocin. Karwowski Stan.: „Miasto J. i jego dziedzice". Poznań, 1903, str. 102 (Odbitka z Roczn. Tow. Przyj. Nauk pozn., t. XXIX).

Jarosław, miasto. Zubrzycki Sas Jan: „Miasto J. i jego zabytki" (Odbitka z t. VII Spraw. Kom. hist. sztuki). Kraków, 1903. Szczurowski August: „Skorowidz powiatu jarosławskiego na r. 1902, str. 237 i mapa.

Jaśliska, mstko. Ant. Prochaska: „Jaśliska, miasteczko i klucz bisk. przemyskich" (Przew. nauk. i lit., 1889).

Jastrzębia, wś, pow. grybowski. W roku 1562 istniał tu zbór kalwiński, przy którym był ministrem Mathias Łovicius.

Jezupol, mstko. Czołowski Al.: „Z przeszłości J. i okolicy" (Przew. liter. nauk. z r. 1889 i odbitka. Lwów, 1890, str. 163).

Justowska Wola, ob. *Wola Justowska.*

Kalisz. „Dokum. i akty otnosiasz. k istorii

gorodow kaliskoj gubernii (Dyplomataryusz Kalisza mieszczący 140 przyw. od r. 1268 do 1748. Odbitka z „Dzien. gubern."). Kalisz, 1869.

Kamionka, mstko, pow. lubartowski. Dziedzicami K. byli Szamotulscy, oni to zapewne zamienili kościół na zbór, dopiero ostatni z nich wróciwszy do katolicyzmu, oddał zajęty przed laty 40 kościół katolikom, na początku w. XVII. Tak podaje Łukaszewicz za świadectwem Gaspara Cichockiego,

Katowice. W r. 1895 powiat miał 145,223 mk., w tem 109,000 polaków.

Kazimierz, wś, pow. głupczycki. Na obszarze nadanym pierwotnie przed r. 1198 cystersom w Pforta, a przekazanym klasztorowi w Lubiążu, powstał kościół p. w. N. P. Maryi, a przy nim filia klasztoru lubiąskiego. Odgraniczenie okręgu kazimierskiego z włości klasztoru lubiąskiego nastąpiło r. 1223. Urosłszy w znaczenie i zamożność klasztor chciał się odłączyć od Lubiąża, lecz nadaremnie. Osada wiejska miała przez czas pewien prawa miejskie. Ob. A. Weltzel in Tworkau: „Die Cisterzienser Probstei Kasimir". Wrocław, 1889, str. 17.

Kazimierza Mała, wś, pow. pińczowski. Szafrańcowie dziedzice wsi zabrali kościół tutejszy na zbór kalwiński przed r. 1560. Istniał on jeszcze przy końcu panowania Zygmunta III.

Kijów. „Spisok nasielennych miest kijew. gubernii". Kijów, 1900.

Kisielówka, *Kisilowka* (t. IV), wś, pow. kamieniecki. W r. 1407 nosi nazwę Teszelowce. Nadana została przez Wład. Jagiełłę Isaakowi słudze królewskiemu, zapewne ormianinowi. Z wsią tą sąsiaduje dziś wieś Ormiany. Istnieją też Isakowce w pow. kamienieckim.

Kluczbork. W r. 1895 powiat miał 46,339 mk., w tem 35,000 polaków.

Kluczkowice, wś, pow. nowoaleksandryjski (Puławy). Zapewne do K. odnosi się to co podaje o nieistniejącym „Kliczkowie" Łukaszewicz (Dzieje wyzn. helw., 345). Słupeccy dziedzice K. zamienili za Zygm. Augusta kościół tutejszy na zbór, a dopiero Feliks Słupecki kaszt. lubelski, porzuciwszy kalwinizm, zwrócił kościół katolikom na początku w. XVII.

Kłodno al. *Kłódno*, wś, pow. błoński. Gniazdo rodu Kłodzińskich h. Łada. Paprocki (Herby, 417) podaje akt Jana ks. mazow., wydany r. 1387 w Warszawie, którym, uwzględniając zasługi dwunastu dziedziców częściowych z K., przenosi ich wsi („villas ipsorum Klodna nuncupatas in districtu Varszevien") z prawa polskiego na niemieckie. Prócz tego nadaje szczególne przywileje trzem innym dziedzicom z K. a mianowicie Kadronowi, kanclerz. zakroczym. i prepozytowi czerwińskiemu, Dominikowi podkanclerz. książęcemu i Grzegorzowi kapelanowi księżny. W r. 1580 spotykamy w K. działy: Czachy, Borzymy, Tłustowo, Panki, Ksiąski. Siedzą tu przeważnie Kłodzińscy i płacą od 9 łan.

Kobylany, dawniej *Kobielany*, wś, pow. krośnieński. Dziedzice wsi, w połowie w. XVI przyjąwszy kalwinizm, założyli tu zbór istniejący jeszcze r. 1704. W tym roku był tu ministrem Paweł Petrosolinus. Był we wsi skład win węgierskich. Do zboru prócz dziedziców uczęszczali kupcy węgierscy. W r. 1581 płaci tu Jakób Warszycki, dzierżawca Stan. Bolikowskiego od 5 łan., 2 kom., 2 zagr. Bolikowski posiadał wszystkie wsi składające parafię a mianowicie: Draganowa, Głojsce, Sulistrowo i Łąki tudzież przedmieście Dukli.

Kossów, wś, pow. włoszczowski. Według Łukaszewicza jeszcze na początku w. XVII istniał tu zbór kalwiński.

Kowno. Pokrowskij F.: „Archeol. karta kowien. gubernii". Wilno, 1899, str. 161. Ob. *Żmudź* (t. XV).

Kozy, wś, pow. bielski (Galicya). Dziedzice wsi Ruseccy, utrzymywali tu w w. XVII zbór kalwiński. Za Jana Kazimierza ludność katolicka napadła na dwór i zrabowala takowy, przyczem zabrano do 800 sztuk bydła, owiec zapewne.

Kraczewice, wś, pow. nowoaleksandryjski (Puławy), ob. *Pankracowice* (t. VII).

Krasnosielc, pow. makowski, ob. *Siedlec* (t. XV).

Kułakowice, wś, pow. hrubieszowski, ob. *Okołokołowice.*

Kupicz Wola, wś, pow. żółkiewski, ob. *Wola Dworecka* (t. XV).

Ladawa, wś, pow. mohylowski. W r. 1469 „Ladawa cum autris alias pyeczary" należy do dóbr nadanych Michałowi Buczackiemu. Ob. *Olczydajów* (t. XV).

Lekowo, u Paprockiego *Łękowo*, w reg. pob. z r. 1567 „*Parochia Lekowska*", wś, pow. ciechanowski. Według Paprockiego „kościół od kilkuset lat mało nie równo z zaczęciem wiary chrześciańskiej w Polsce fundowany" (Herby, 431). Wieś była gniazdem rodu Łękowskich h. Lubicz. Członkowie tej rodziny zajmowali wyższe stanowiska kościelne i świeckie, przytem bywali plebanami w L. i Paprocki miał w ręku spisywany przez nich „Katalog" członków rodziny, przechowywany przy kościele.

Leoncin, fol., pow. sochaczewski. W ostatnich czasach wzniesiono tu kościół murowany, wyróżniający się budową i ozdobami śród okolicznych świątyń.

Lipsko, mstko, pow. iłżecki. Ani Długosz w Lib. Ben. ni regestra pobor. z w. XVI nie podają wsi ni miasteczka tej nazwy. Łukaszewicz jednak twierdzi iż Oleśniccy dziedzice L. przyjąwszy kalwinizm, zabrali kościół par. tutejszy za Zygmunta Augusta i dopiero Mikołaj Oleśnicki, kaszt. radomski, zwrócił go katolikom.

W reg. pob. z r. 1569 wymieniono tylko parafię Krępa do której należały wsi: Lipa Krępskich, Lipa Miklasz. Część Krempy i Jawór posiadał Jan Oleśnicki.

Litwa. Brueckner Al.: „Starożytna Litwa. Ludy i bogi. Szkice histor. i mitologiczne". Warszawa, 1904, str. 166. Papée Fr. „Polska i Litwa na przełomie wieków średnich". Kraków, r. 1904, t. I, str. 423.

Lublin, miasto. Bibliografią prac i wydawnictw tyczących się L. zebrał H. Łopaciński i ogłosił w kalendarzu lubelskim z r. 1903. Dyecezya lubelska w dniu 1 stycznia r. 1904 obejmowała 19 dekanatów (10 w gub. lubelskiej, a 9 w siedleckiej). Kościołów par. 215, filialnych 16, kaplic 176, księży 395 (w siedlec. 145), zakonników 8, alumnów seminaryum 72, sióstr miłosierdzia 11 (3 w gub. siedl.). Wiernych było w gub. lubel. 755, 691, siedlec. 499,873.

Lutcza, wś, pow. rzeszowski. Dziedzice L. Domaradzcy h. Gryf, przyjąwszy kalwinizm, zabrali kościół tutejszy koło połowy w. XVI, a powrócili go katolikom w początkach w. XVII.

Łabuń, mstko, pow. zasławski. Istniał tu w w. XVII zbór kalwiński przy którym był ministrem Stan. Orłowski.

Łańcuchów, wś, pow. chełmski. Dziedzice Kuropatwowie h. Jastrzębiec przyjąwszy kalwinizm zamienili kościół tutejszy na zbór, lecz już przy końcu wieku XVI wrócili do katolicyzmu.

Łańcut. Saloni Al.: „Lud łańcucki, materyały etnogr." („Materyały antrop. archeol. etnogr., t. VI—odbitka. Kraków, 1902, str. 236.

Łapczyna Wola, wś, pow. opoczyński. W początkach w. XVIII własność Bobrownickiego, ststy przedborskiego, żonatego z Orzechowską chorążanką lubelską. Istniał tu w r. 1704 zbór kalwiński, r. 1730 był tu ministrem Samuel Aram. W r. 1754 był już zamknięty.

Łaszczów, mstko, pow. tomaszowski. Dziedzice Ł. Gorajscy urządzili tu zbór kalwiński przy którym był ministrem głośny kaznodzieja Krzysztof Kraiński. W założonej tu drukarni wydał on nakładem dziedzica Piotra Gorajskiego ststy uszpolskiego, w r. 1611 swą ogromną Postylę.

Łódź. Wedle obliczenia policyi miejscowej, na podstawie ksiąg ludności, w dniu 1 stycznia r. 1903 było 326,240 mk. (115,639 stałych i 210,601 niestał.). Co do wyznań było: katol. 153,396 (108,754 niestał.), ewang. 84,108 (47,218 niest.), praw. 6606 (5590 niest.), babtystów 1713 (707 niest.) i żydów 80,419 (48,332 niest.). Zdaje się że w skład ludności policzono i wojsko tu stojące.

Łoniów, r. 1540 *Lunyow*, wś, pow. sandomierski. Istniał tu zbór kalwiński, przerobiony z dawnego kościoła katolickiego. Wś należała do Gniewoszów. W r. 1578 Marcin Gniewosz płaci tu od 8 osad,, 2 łan., 4 zagr., 1 kom., 3 ubog. Jakób Michowski od 7 os., $1^3/_4$ łan., 3 zagr., 2 kom., 4 ubog. W całej parafii siedzą tu Gniewoszowie. Na początku w. XVII Marcin Gniewosz, ożeniwszy się z Anną Leską katoliczką, zbory w Ł. i Zdziechowicach wrócił katolikom. Łukaszewicz mylnie nazywa wieś tę Lunów (Dzieje wyzn. helw. w Małop., 374).

Łowicz. Tarczyński Wład.: „Łowicz, wiadomości historyczne z dodaniem innych szczegółów". Łowicz, 1899, str. 252.

Mohylów, miasto pow. gub. podolskiej. Górski Wł.: „Powiat Mohylowski w gubernii podolskiej". Kraków, 1903.

Mokrany, wś, pow. słucki. W r. 1903 ukończono tu budowę nowego kościoła, wzniesionego staraniem właściciela dóbr Ksaw. Woyniłowicza.

Mrzygłód, mstko, pow. sanocki, ob. *Tyrawa* (t. XV).

Niedbalec, zamek, z którego Rej datuje przedmowę do „Wizerunku" („Data z zamku z Nyedbalca dnia 7 miesiąca Maja r. 1558") leżał prawdopodobnie na obszarze dzisiejszego Nowego Sioła w pow. cieszanowskim tuż pod Cieszanowem i należał do Sieniawskich. Dotąd istnieje nazwa „Niedbalica" dla grupy domów we wsi powyższej. Wprawdzie wedle lustracyi z r. 1565 siedział w Nowem Siole Rafał Halka, a wedle reg. pob. z r. 1578 płacą tu z różnych działów: Stan. Halka, Niszczycki i Bełzecki (wieś duża płaci od $29^1/_2$ łan., 11 zagr., 3 rzem., 9 kom., popa), lecz dokoła leżą wsi starostwa lubaczowskiego, zostające w ręku Sieniawskich i bartnicy z Nowego Sioła dawali staroście dań miodową. Zameczki drewniane były bardzo częste w tych stronach.

Niedźwiedź, wś, pow. miechowski. W roku 1581 Stadnicki płaci tu od $23^1/_2$ łan., 4 zagr., czynsz, 4 zagr. bez roli, 6 kom., 2 rzem., 1 dudy, 1 czynsz, $^1/_2$ karczmy. Stanisław Stadnicki ststa zygwulski, przyjąwszy kalwinizm razem z miejscowym proboszczem Feliksem ze Szczebrzeszyna, zamienili kościół tutejszy na zbór. Był tu później ministrem głośny Stanisław Sarnicki. Jednakże już w początku w. XVII, przed r. 1615 katolicy odzyskali znów kościół.

Niekrasów, wś, pow. sandomierski. Dziedzice wsi Turscy h. Gryf, przyjąwszy kalwinizm, zamienili kościół tutejszy na zbór, który istniał jeszcze w końcu rządów Zygmunta III. W r. 1578 włada tu Jan Turski posiadający wszystkie wsi wchodzące w skład parafii a mianowicie: Tursko, Osalę, Trzciankę, Kępkę, Bieńkowice al. Opatów las i Nakole las.

Niemen, ob. *Wisła* (t. XV).

Niszczyce, wś, pow. płocki. Według Niesieckiego Paweł Niszczycki h. Prawdzic, kaszt sierpski (1631) wróciwszy do katolicyzmu zniósł istniejący tu zbór.

Niwki, wś, pow. kutnowski. W r. 1425 Wład. Jagiełło potwierdza sprzedaż wójtostwa w tej wsi przez Stanisława, łowczego łęczyckiego Klemensowi z Dzierzbic (Kod. dypl. pol., II, 425).

Nowosiółki al. *Nowosiółka,* wś, pow. lipowiecki, Al. Bydłowski: „Mogiły w Nowosiółce" (Swiatowit, t. V, str. 59 do 89, z kilku tablicami rycin).

Oleksów, wś, pow. kozienicki. Gniewoszowie, dziedzice wsi zamienili kościół tutejszy na zbór w połowie w. XVI. Katolicy odzyskali go za Zygmunta III.

Oleśno, wś, pow. dąbrowski. W r. 1579 płaci ztąd kasztelan sandomierski od 12 os., 3 łan., 7 zagr., 7 kom., 1 ubog. Istniał tu jeszcze w r. 1634 zbór kalwiński, wedle Łukaszewicza mylnie nazywającego wieś: Oleszyn.

Ormiany, wś, pow. kamieniecki. Dzieje tej wsi podał K. Pułaski w pracy „Stare osady w ziemi kamienieckiej" (Przew. lit. i nauk., 1902).

Ossala, wś, pow. sandomierski. Istniał tu jeszcze r. 1641 zbór kalwiński. Wieś należała do Dębickich, a przedtem do Turskich, którzy założyli zbór w Niekrasowie.

Ostrowiec, miasto, pow. opatowski. Maciejowscy, dziedzice O., kościół tutejszy murowany zamienili na zbór kalwiński, zapewne dopiero przy końcu w. XVI. Wkrótce za Zygmunta III odzyskali go katolicy.

Packów, dobra, pow. czerykowski. Samuel Ciechanowiecki założył tu r. 1669 klasztor dominikanów, zamknięty r. 1832. Dobra te, wraz z Boczejkowem, przeszły r. 1540 drogą wiana do Ciechanowieckich.

Paleśnica, pow. brzeski (Galicya), ob. *Pałecznica*

Pałecznica, r. 1581 *Palesnicza,* wś, pow. miechowski. W r. 1581 płaci tu Stan. Lasocki od 7$^1/_2$ łan. km., 2 zagr., 8 kom., 2 rzem. Dzierżawił tę wieś Prosper Provan posiadający kilka wsi przyległych. Lasocki w r. 1551 zabrał kościół tutejszy na zbór kalwiński, lecz w r. 1565 został wyznawcą nauki Socyna, którą przyjęli też ministrowie tego zboru: Grzegorz Pauli i Jan Siekierzyński. Mylnie odniesiono ten zbór do wsi Paleśnicy w pow. brzeskim (t. VII, 828).

Pniów, wś, pow. tarnobrzeski. Słupeccy h. Rawicz, dziedzice wsi zabrali na zbór kościół tutejszy założony przez ich przodka Grota, bisk. krakow. Za panowania Zygmunta III Samuel i Aleksander Słupeccy wróciwszy do katolicyzmu, oddali zabrany kościół i fundusze.

Podole. Gubernia podolska przy obszarze 36,921 w. kw. liczy obecnie 3,086,906 mk. W tem na miasta przypada 252,633. Najludniejszy powiat krzemieniecki ma 105 mk. na 1 w. kw., najmniej zaludniony bałcki 57 mk. na 1 w. Miasta liczą: Kamieniec Podolski 40,209 mk., Winnica 35,066 mk., Mohylów Podolski 25,826 mk., Płoskirów 24,700 mk., Bałta 24,258 mk. W ogólnej sumie ludności wliczono wojsko w ilości 203,304 osób. Szlachty było 25,695 osób, stanu duchownego 11,278, mieszczan 562,639, włościan 2,269,689 i obcych poddanych 10,807. Co do wyznań: prawosł. 2,376,383, katol. 281,075, żydów 406,674. Siecinskij E. I.: „Archeoł. karta podolskoj gub." (Trudy XI archeoł. zjezda. Moskwa, 1902).

Polska. Nowsze prace odnoszące się tu są: Siemiradzki Józef prof.: „Geologia ziem polskich". Tom I. Formacye starsze do jurajskiej włącznie. Lwów, 1903, str. 472 i 4 ryciny. Pusch Jerzy Bogumił: „Geolog. opis Polski, oraz innych krajów na północ od Karpat położonych". Dąbrowa, 1903, str. III, 216 (Jest to nowe wydanie dzieła ogłoszonego r. 1833 po niemiecku w Stuttgardzie). Mokłowski Kazimierz: „Sztuka ludowa w Polsce". Część I. Dzieje mieszkań ludowych. Część II. Zabytki sztuki ludowej. Kraków, 1903, str. 552 i 379 rycin w tekście. Potocki Antoni: „La Pologne contemporaine". Paryż, 1903 (wychodzi zeszytami). Gloger Z.: „Encyklopedya staropolska". Warszawa, t. IV, 1904.

Pregoła, ob. *Wisła* (t. XV).

Radzanów, wś, pow. stopnicki. Piotr Gołuchowski, dziedzic wsi, urządził tu zbór i podejmował r. 1602 synod kalwiński tu się odbywający.

Rawa Stara, ob. *Starzawa* (t. XV).

Romny. Kuryłow I. A.: „Romenskaja Staryna". Romny, 1890, str. 346.

Ropki, wś, pow. gorlicki. Istniał tu zbór aryański, przy którym był ministrem Andrzej Wiszowaty (1652—1655).

Rusiec, wś, pow. błoński. Bolesław ks. mazow. nadaje Aleksemu, marszałkowi swego dworu, jego bratu Ziemakowi, podkom. zakrocz. i trzeciemu bratu Pawłowi piszącym się z R. dla ich dóbr: Rusiec, Nadarzyn, Strzeszniowa Wieś i Skorosze, prawa i swobody jakich używają dziedzice Służewa (Paprocki, Herby, 357). Akt wydany był zapewne przed założeniem w Nadarzynie miasta co nastąpiło r. 1456.

Ruszków, wś, pow. opatowski. Borzywoj Podlodowski dziedzic wsi, zamienił tutejszy kościół na zbór kalwiński za czasów Zygmunta Augusta. Na początku w. XVII wieś przeszła w inne ręce a kościół zwrócono katolikom.

Rybitwy, wś, pow. nowoaleksandryjski (Puławy). Istniał tu w w. XVI zbór kalwiński, przy którym był ministrem Grzegorz Kamocki.

Ryki, mstko, pow. garwoliński. Ossolińscy trzymający ststwo ryckie za Zygmunta Augusta założyli tu zbór kalwiński, który upadł w wieku XVII.

Satanów, mstko, pow. proskurowski. W r.

1560 na synodzie kalwińskim w Bychawie był obecny Wojciech Pontanus, minister w Satanowie. Istniał więc tu przez czas jakiś zbór kalwiński.

Sąsiadka, r. 1569 *Sącieszka,* wś, pow. zamojski. Tu prawdopodobnie znajdował się zbór kalwiński, który Łukaszewicz za Węgierskim umieszcza we wsi „Saczawka". Niedaleko ztąd leży wieś Lipie (Mokrelipie) w której także istniał zbór przez Latyczyńskich założony.

Siemianówka, r. 1469 *Sycmyonowa Wola,* wś, pow. lwowski. W r. 1469 Jan Czyran przedstawia lustratorom nadanie na wójtostwo w Chrostny, wydane w Węgrzech (Warneńczyka) i na wójtostwo w Woli Siemionowej potwierdzający dokument wydany przez nieboszczyka Tarnowskiego, wojew. sandom., starostę ruskiego. Nadanie pierwotne miało pieczęć z aniołem zagubioną za Wład. Jagiełły. Okazał też zapis 800 grzyw. na tej wsi.

Sobolów, wś, pow. bocheński. W r. 1562 istnieje tu zbór kalwiński, a przy nim minister Marcin Laskovius.

Solec, wś i zakład kąpielowy, pow. stopnicki. Zborowscy zamienili tutejszy kościół na zbór kalwiński. Z przejściem ststwa soleckiego do Stan. Tarnowskiego (za Zygmunta III), kościół został wrócony katolikom. Łukaszewicz mylnie odnosi to do S. mstka w pow. iłżeckim.

Strzemilcze, wś, pow. brodzki. Łaszczowie dziedzice S., które było wtedy miastem, urządzili tu zbór kalwiński.

Sulgostów, wś, pow. opoczyński. Istnieje tu r. 1641 zbór kalwiński przy którym ministrem jest Daniel Rabonius.

Sułoszowa, wś, pow. olkuski. Ludność tej wielkiej wsi dochodzi obecnie 5000. Szafrańcowie urządzili tu w drugiej połowie wieku XVI zbór kalwiński zapewne z kościoła miejscowego.

Syrniki, pow. lubartowski, ob. *Żerniki* (t. XIV, 784).

Szarawka, pow. kamieniecki. Szczegóły historyczne podał K. Pułaski w pracy: „Stare osady w ziemi kamienieckiej (Przew. nauk. i liter., 1902).

Szczepanowice, wś, pow. tarnowski. Chrząstowscy dziedzice wsi urządzili tu w wieku XVII zbór kalwiński, który istniał do r. 1713 w którym spłonął z podpalenia. W okolicy mieszkało tu wiele rodzin szlacheckich wyznania kalwińskiego i uczęszczali tu też kupcy anglicy i niemcy z Tarnowa.

Szeromin, pow. płoński, ob. *Zeromin* (t. XIV, 787).

Tursko Wielkie, wś, pow. sandomierski. Dziedzice wsi Tarłowie założyli tu w końcu w. XVI zbór kalwiński, który istniał jeszcze w r. 1704. Po Tarłach posiadali wieś Żeleńscy. Zbór był drewniany mały.

Uhrusk, wś, pow. włodawski. Istniał tu zbór kalwiński przy którym w w. XVII był ministrem Jan Dambski.

Wielkanoc, wś, pow. miechowski. Stanisław Wielowiejski po zniszczeniu zborów w Aleksandrowicach i Krakowie, wybudował tu w początku w. XVII nowy zbór murowany, obszerny, na użytek współwyznawców z okolicy i Krakowa. Uczęszczali tu kupcy krakowscy i okoliczna szlachta: Ożarowscy, Żeleńscy, Złotniccy i inni. Dzieje zboru opowiada „Kronika zboru krakowskiego" spisana przez Wojciecha Węgierskiego, a wydana przez Bandtkego r. 1817 w Krakowie.

Wierzchowiska, pow. janowski. Tu prawdopodobnie a nie w dwu innych wsiach t. n., w pow. lubelskim, istniał zbór kalwiński, przy którym r. 1602 był ministrem Jan Radziszowski.

Wilczyska, wś, pow. łukowski. Gostomski dziedzic zabrał tutejszy kościół na zbór kalwiński. Hieronim Gostomski, wwda pozn., wrócił go katolikom.

Wojcza, wś, pow. stopnicki. Zbór kalwiński istniał tu w w. XVII. R. 1650 umiera tu Paweł Herman minister tegoż zboru. Przestał istnieć przed r. 1668.

Wolą Justowska, wś, pow. krakowski. Leży o 4 klm. na zach. od Krakowa, w dolinie praw. brzegu Rudawy, u stóp pasma skalistego zalegającego obszar, dzielący dolinę Rudawy od doliny Wisły, pomiędzy Bielanami, Chełmem i Zwierzyńcem. Dolina Rudawy wznosi się około 200 mt. n. p. m., szczyty zaś przyległe do Woli przechodzą 300 mt. (Sikornik). Na obszarze wsi znajdują się malownicze Panieńskie skały. Wieś posiada piękną rezydencyę (ks. Czartoryskich) z pałacem i parkiem stanowiącym ulubione miejsce wycieczek dla krakowian. W dok. z r. 1389 wymieniona jest jako „Wola prope Cracoviam" (Kod. kat. krak., II, 137). Nazwę swą obecną otrzymała od Justusa Deciusa, sekr. królew., który przyjąwszy kalwinizm urządził tu dla kółka spółwyznawców zbór przy którym r. 1555 był ministrem Grzegorz Pauli z Brzezin. W reg. pob. z r. 1581 podano: „Wola successorum Ludovici Decii" w dzierżawie Glińskiego, płaciła od 5 pół łan., 14 zagr. bez roli, 5 kom., 1 rzem., $^1/_2$ łana karcz. Przyległy Chełm i Bielany należały do Mikołaja Chełmskiego.

K O N I E C.

Od Redakcyi.

W tomie XV zamykającym wydawnictwo „Słownika Geograficznego“ rozpoczęte w dniu 1 stycznia r. 1880, staraliśmy się uzupełnić braki, wyrównać nierównomierności, sprostować błędy poprzednich tomów a wreszcie podać przy ważniejszych miejscowościach świeższe dane statystyczne i uzupełnić bibliografię podaniem opracowań i źródeł ogłoszonych w ostatnich czasach.

Z dawnych współpracowników kilku zaledwie wzięło udział w mozolnej i nieponętnej pracy nad uzupełnianiem skończonego już dzieła. Aleksander Jelski dostarczył dodatków i poprawek do miejscowości z obszaru gub. mińskiej. Dr. Maryański i ks. M. Ostaszewski do gub. podolskiej, Michał Witanowski kilkanaście opracowań miejscowości dawnej ziemi łęczyckiej i innych okolic, Ludwik Żytyński przysłał opisy kilkunastu osad z gub. wołyńskiej, nieżyjący już F. Morgulec notatki do pewnej liczby osad z gub. kijowskiej, Ad. Łopaciński notatki do wielu osad z obszaru gubernii litewsko-białoruskich, dr. Ludwik Czarkowski kilka opracowań osad z okolic grodzieńskich. Przegaliński Robert uzupełnił wielu szczegółami opisy osad z pow. janowskiego, gub. lubelskiej, inżynier Witkowski notatki do hydrografii Królestwa (do litery A. i B), nieżyjący już L. Kurtzman bibliografię krajoznawczą dla obszaru W. Ks. Poznańskiego. Drobne przyczynki i sprostowania nadesłali też: M. Baruch, Wł. Ciechanowiecki i M. Wawrzeniecki.

Cały obszar ziem w obrębie Cesarstwa Rosyjskiego, jak w poprzednich tomach, tak i w suplemencie, opracowywał Józef Krzywicki. Pozostałe części kraju tudzież bibliografię źródeł i opracowań dla całości, obrobił Bronisław Chlebowski. Zrobiliśmy co przy skromnych siłach i środkach było możliwe.

Warszawa, w lutym 1904 r.